

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS NONUS

Cet ouvrage, par les corrections et les additions considérables qui y ont été opérées, est devenu la propriété des Editeurs, qui se réservent tous leurs droits. Toute contrefaçon ou imitation, quelle que soit la forme sous laquelle elle se présente, sera poursuivie rigoureusement, conformément aux lois.

Hoc in opere tam multa sunt aut correcta aut addita, ut id summi Editores reddiderint et, quidquid suorum iurium sit, sibi vindicent. Itaque, si quis idem aut furlo ediderit aut quoquo modo erit imitatus, in criminis erit et de injuria postulabitur.

*Hece
B.*
CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORI PRESBYTERORUM

ANNALES ECCLESIASTICI

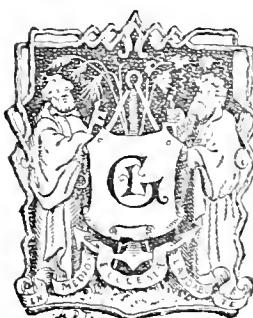
DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM
VATICANI PRÆFECTO, ETC., ETC.

TOMUS NONUS

500-545

27.1.25
27.1.25

BIRRI-DUCIS, LUDOVICUS GUERIN, EQUES ORDINIS S. SILVESTRIS, ET SOCII,
TYPOGRAPHI EDITORES.

M DCCC LXVII

20
19
18
17
16

SUMMARIUM

TOMI IX.

- D. 1-8. Postulantibus schismaticis visitator a Theodorio Romam mittitur; qui deinde et ipse Urbem petit multis obsequiis frequentatus. 9-13. S. Fulgentius ex Sicilia Romam visit.
- DI. 1. Avieni consulatus et laudes. 2. Theodoricus de Sede Apostolica benemeretur. 3-6. Immensa civium cædes facta Constantinopoli ab Anastasio.
- DII. 1, 2. In causa Symmachii Synodus Romana dicta Palmaris, ad quam Theodoricus Epistolas scribit. 3-21. Prima actio Synodi, in qua Symmachus, vi et furore schismaticorum licet impetus, triumphat. 22-24. Alia actio, et Symmachii decretum de non alienandis bonis Ecclesiæ. 25-29. Laurentii Mediolanensis, Petri Ravennatis aliorumque illustrum præsulum studia pro Symmacho, cuius elucet modestia et constantia. 30, 31. Finis Synodi. 32-33. Decretum de concellaneis adhibendis, et unde ejus occasio. 36-38. Symmachii ad Cæsarium episcopum litteræ. 39, 40. Bulgarorum et Persarum res bellicæ.
- DIII. 1-9. Nova Synodus Romæ congregatur, iterum insurgentibus schismaticis, quorum objecta diluit Ennodius per libellum Apologeticum inter Acta a Patribus relatum. 10-16. Concordia et unitas restituta studio etiam Theodorici quem laudat Ennodius. 17-31. Anastasio in Symmachum contumelias per scripta emovente, dat idem Pontifex libellum Apologeticum. 32. De Romano exercitu fugato.
- DIV. 1, 2. Theodoricus Bulgaros vincit. 3-5. Sexta Synodus Romana contra usurpantes bona Ecclesiastica. 6-22. Mentione Valentini episcopi Amiternensis, historia texitur Basilii magi et sancti Equitii. 23-26. In Africana Ecclesia per Trasamundum regem persecutio excitatur. 27-30. Habito Concilio Byzaceno Ecclesiis destitutis ordinantur episcopi. 31-40. S. Fulgentius episcopus Rusensis, qui cum pluribus sociis deportatur in Sardiniam. 41-43. Symmachus per Epistolas et munera relegatos episcopos solatur. 44-52. Trasamundus novis artibus tentat Catholicos, quibus per scripta præsto est Fulgentius revocatus Carthaginem. 53-62. Rursus in Sardiniam exul Fulgentius, quæ ibi scripsert.
- DV. 1-3. Manlius Theodorus consul, ad quem virtute conspicuum scribit S. Fulgentius. 4-8. Anastasius imperator, dum per leges videtur favere Catholicis, intrinsecus fovet nequitiam.

- DVI. 1. De consule Messala. 2-8. Coneilium Agathense in Gallia, cui praeftuit Cæsarius Arelatensis episcopus. 9-12. Codex Theodosianus Alarici jussu interpretatus promulgatur. 13, 14. Pictoris eujusdam et Ariani episcopi temeritas repressa Constantinopoli. 15. Macedonius perstat in confessione. 16. Joannes Machiota episcopus Alexandrinus haereticus.
- DVII. 1-11. Quomodo et cur Alaricus qui S. Remigium coluit persecutus fuerit Cæsarium et Quintianum episcopos. 12-21. Clodoveus in Alaricum expeditionem religionis zelo parat, eumque vincit atque interficit. 22-25. Concilium Aurelianense, ejusque Acta, quique sancti viri eidem interfuerint. 26. Gesilicus succedit Alarico. 27. De munitione Darae.
- DVIII. 1-3. Anastasius cur consulatum obtulerit Clodoveo. 4-6. Res bellicæ inter Gothos et Francos. 7-19. Obsidentibus Francis Arelatem quanta pertulerit Cæsarius episcopus maxime pro redimendis captivis, quem Theodoricus admiratur, Symmachus excipit. 20. De Cæsaria sorore S. Cæsarii. 21, 22. Theodoricus justitiam colit. 23-28. Testamentum S. Cæsarii. 29. Sedes Arelatensis archiepiscopalnis. 30-34. Reliqua obsidionis Arelatensis et belli. 35, 36. Clodoveus ægrotans a S. Severino sanatur.
- DIX. 1-6. In consulatu Importuni dissidia orta in Iudis circensibus, qui vituperantur. 7-11. Saracenorū incursio in Palæstinam, duce Alamundaro rege, qui tandem monachorum miraculis ad Christi fidem convertitur. 12-14. Sigismundo Burgundionum rege ad Catholicam Ecclesiam converso, celebratur Concilium Epaunense, sanctis episcopis conspicuum.
- DX. 1-3. Boetius consul Aristotelis studiosissimus; de cuius libris multa. 6-11. Anastasius Catholicos sub nomine haereticorum arcet a bonis Ecclesiæ, et Macedonium calumniatur, qui se Catholicum profitetur.
- DXI. 1, 2. Felicis consulis genus et laudes. 3-11. Macedonio ejecto in exilium, Anastasius in ejus locum substituit Timotheum impurissimum et haereticum hominem. 12-15. Anastasius Catholicos persequitur; Chalcedonensis Acta Concilii comburit. 16-20. Quis Severus impietate et haeresi insignis. 21-36. In persecutione Anastasii nobilissimum Theodosii cœnobiarœ certamen.
- DXII. 1-4. Tumultus Constantinopoli ob fidei Catholice defensionem. 5-18. Elias Hierosolymitanus episcopus, qui calumniam patitur ab haereticis, legatum Sabam cum aliis monachis mittit ad Anastasium. 19-33. Pseudo-Concilium Sidone congregatum; unde Eliæ et Flaviani a propriis sedibus exturbatio. 34-43. Symmachi Epistola ad confirmandos Catholicos Orientales in tantis periculis constitutos. 44. Unde mala evenerint Orientalibus. 45-62. Orientalis Ecclesiæ Epistola ad Symmachum implorantis auxilium.
- DXIII. 1-4. Severus Antiochena sede potitus conatur episcopos ad suam communionem pertrahere. 5, 6. De Juliani Bostrensis miraculo. 7-15. Elias pellitur per Severum a sede Hierosolymæ, eique sufficitur Joannes, qui ab haeretico fit Catholicus, opera Sabæ. 16-31. Signa et prodigia quamplurima ad fidei Catholice confirmationem. 32-41. In extrema penuria suis consultus Sabas per miraculum, et imperatorem adit communi pauperum causæ consulturus. 42, 43. De Alamundaro Saracenorum et Cabade rege Persarum accendentibus ad Catholicos. 44. Dorotheus episcopus Ancyrae. 45, 46. Symmachus per Epistolam privilegia collata Ecclesiæ Arelatensi confirmat.
- DXIV. 1, 2. Consul Cassiodorus. 3-6. Symmachi Epistola ad Cæsarium Arelatensem et obitus. 7-13. Res gestæ et statuta Symmachi, cui succedit Hormisda. 14. Clodoveus coronam mittit Hormisdæ. 15-17. Hormisda describens Remigio vices suas ei delegat in Gallia. 18-20. Concilium Remis congregat Remigius, in quo Arianum episcopum miraculo convertit. 21-28. Clodovei obitus, illiusque et Francorum laudes ex testamento S. Remigii. 29-32. Francorum mores. 33-35. Filii Clodovei pietate insignes regnum inter se dividunt. 36-39. De Theoderico et Childeberto filiis Clodovei. 40, 41. Vitalianus insurget in Anastasium, qui perjuriis sibi consulit. 42, 43. Synodus convocare simulat Anastasius.
- DXV. 1-6. Urgente Vitaliano Epistolam ad papam scribit Anastasius de convocando Concilio. 7-12. Dorothei episcopi Thessalonicensis Epistola ad Hormisdam de pace Ecclesiae Orientalis. 13-17. Ad Anastasium scribit Hormisda, et caute agit cum eo. 18-38. Legatos cum Epistola ad Anastasium destinat Hormisda, iisque tradit commonitorum et capitula. 39. Theodorici legatio in Orientem. 40-44. Senatus Romani litteræ ad Anastasium. 45-47. Legati ab Anastasio honorifice suscipiuntur, qui tamen subdole in persidia manet. 48. Ariadnae Aug. obitus. 49, 50. Hunnis Cappadociam

devastantibus, Macedonii obitus. 31. Quid Alexandriae haeretici passi sint. 32, 33. Himeranni populi Australes ad Christi fidem conversi.

- D XVI.** 1-6. Revertentibus legatis Apostolicis et ipse Anastasius se Catholicum simulans amplissimammittit legationem ad Romanum Pontificem, et ad senatum Romanum. 7-18. Epistola Anastasii imp. per legatos Apostolicos missa, et Hormisdæ responsio per legatos imperatoris, qui a Catholicæ fide alieni cognoscuntur. 19-28. Aviti episcopi Viennensis legatio et litteræ ad Romanum Pontificem, ejusque responsio de Ecclesiæ Orientalis statu. 29-31. S. Aviti laudes. 32-33. Vitaliani lapsus. 36-39. Qui episcopi restiterint Anastasio, dum Dorotheus Thessalonicensis eidem communicat. 40-42. Dioscorus junior episcopus Alexandrinus. 43-48. Joannes electus episcopus Nicopolitanus et simul metropolita Epiri Synodum congregat; unde litteræ et legatio ad Romanum Pontificem. 49-64. Hormisda ad Joannem et Synodum rescribit, mittitque commonitorium subscribendum ab episcopis. 65-68. Catholicæ episcopi opera Dorothei affliguntur, quibus præsto est Hormisda. 69. Synodus Tarraconensis.
- D XVII.** 1-32. Novam legationem Constantinopolim decernens Hormisda, dat litteras Anastasio, Timotheo, episcopis haereticis, Catholicis, clero et populo pro diversitate personarum accomodatas, et fidei libellum a singulis subscribendum. 33-45. Dorotheo insectante Joannem, adjungit Hormisda alias litteras utrisque, tum imperatori, ac commonitorum ipsis legatis jam profectis. 46-50. Anastasius insequitur legatos, terret episcopos, audacter seribit ad Romanum Pontificem. 51-61. Orthodoxi et Syriæ monachi a Severo exagitati, ab Anastasio rejecti, per suppliæ libel-lum adeunt Hormisdam. 62-66. Hispaniarum Ecclesiæ constituit vicarios Hormisda, Joannem Tarraconensem, et Sallustium Hispalensem episcopos, docetque quomodo quis admittendus sit ad communionem. 67. Gerundense Concilium. 68-73. In siccitate Palæstinae miracula Sabæ.
- D XVIII.** 1-12. Hormisdæ Epistola consolatoria ad Orthodoxos Orientales. 13. Justinus et Justinianus divinitus ex Anastasii manibus erepti. 14-21. Miserrimus Anastasii obitus et quæ funesta illum præcesserint. 22-26. S. Eliæ et S. Flaviani visio de interitu et judicio Anastasii. 27-29. Anastasii nomen damnum. — Peroratio eum gratiarum actione. Finis Tomi sexti.
- D XIX.** Præfatio auctoris eum Numinis imploratione. — 1-3. Justinus ex humili statu imperator Amantium Eutychianum juste capitîs damnat. 4-20. Acta publica de acclamationibus in Ecclesia factis Joanni et Justino, professionem fidei Catholicæ exprimentibus. 21-30. Synodus Constantinopolitanæ et Synodalis relatio de singulis capitibus relate ad controversias, potentibus monachis Orthonodoxis. 31-33. Perperam nomina Euphemii et Macedonii in Diptychis retenta. 34-37. De Synodi Constantinopolitanæ Actibus certiores fiunt episcopi Orientis; unde plures in provinceis Synodi. 38-44. Synodales Epistolæ Concilii Hierosolymæ, et Syri ad Synodum Constantinopolitanam querentium de sceleribus Severi. 45-49. Litteræ episcoporum secundæ Syriæ: ubi multa de sceleribus Petri Apameæ sedis invasoris. 50-55. Clerici Antiocheni item per litteras queruntur de malis quæ a Severo passi fuerint. 56-60. Justinus dat edictum de restituendis Catholicis, pro quo Sabas exultat laborans. 61-64. De Sabæ et Theodosii archimaudrite ab exilio redeuntis consuetudine et factis. 65-69. Justinus, dato in Severianos edicto, ad Romanum Pontificem de sua creatione seribit, qui ei respondet. 70-73. Justini, Joannis episcopi et Justiniani comitis ad papam Epistolæ, potentium legatos pro conciliatione Ecclesiarum. 76-81. Justino rescribit Hormisda ac Joanni, cui insinuat quid ultra faciendum pro communione recipienda. 82, 83. Synodus Romana. 84-88. De episcopis Dardaniæ et Illyrici ad communionem Catholicam redeuntibus Hormisda certiore facit per litteras Cæsarium Arelatensem.
- D XIX.** 1. Consulatus Eutharici. 2-32. Legationem decernit Hormisda, et dat legatis in scriptis admonitiones, tum totidem Epistolas ad Justinum, ad Euphemiam, ad Joannem episcopum, ad clericos, ad Justinianum, ad Celsum et Patricium viros aulicos, ad praefectum Thessalonicæ, ad Anastasiam atque Palmatiam clarissimas feminas. 33-43. Relationes legatorum de prosperis circa religionem in itinere actis. 44-57. Omnia feliciter gesta a legatis Constantinopoli; ubi fidei libellum ad Hormisda missum ultro subscribunt episcopi. 58-71. Epistolæ gratulatoriae de rerum eventu ad Hormisdam datae a Justino, Joanne, Andrea, Praevalitano episcopo. Justiniano, aliisque viris clarissimis et feminis. 72. Publica Romæ lætitia. 73-77. Hormisda Epistola ad imperatorem. 78-92. Relationes legatorum de statu Antiochenæ Ecclesiæ de monachis Scythiae tumultuantibus. 93-98. Piæ Justiniani petitiones et litteræ ad Hormisdam. 99-123. Scythiae monachi quanta et quibus artibus gesserint Constantinopoli et Romæ ad hæresim propugnandam. 124-139. Ab haereticis Thessalonicæ nefanda patrantur in legatum Apostolicum, instigante Dorotheo episcopo, qui Constantinopolim vocatur judicandus. 140-142. Quæ fuerit damnatio Dorothei. 143-147. Se-verus Antiochia, Julianus Alicarnasse pulsi fugiunt Alexandriam; ubi turbatio.

- DXX. 1. Vitaliani consulis obitus. 2-6. Justini, Justiniani, atque Hormisdæ ultiro ci'roque datae litteræ pro conciliatione Ecclesiarum. 7-11. Defuneto Joanne succedit Epiphanius Constantinopolitanus episcopus, ad quem scribit Hormisda. 12-21. Possessori episcopo consulentii Hormisdam de quaestione oborta super Fausti libros, respondet ille, plura addens de Scythiae monachis. 22-27. Hormisdæ Epistolam impugnant ac sugillant haeretici monachi. 28. De reditu legatorum. 29-38. Epiphanius Epistola ad Hormislam cum fidei professione, et Justiniani ad eumdem de controversiis religiosis. 39-52. Ex Synodo Constantinopolitana litteræ Synodales, et Epiphanius ad Hormisdam cum legatione et munericibus. 53-59. Justini legatio ad Hormisdam cum suis et Justiniani litteris. 60-63. Dorotheus per legatos et litteras perperam se excusat apud Hormisdam, qui ei respondet. 64-66. De restituendis Catholicis episcopis sollicitus Hormisda scribit ad Epiphanium. 67-71. Justini rescriptum adversus Nestorianos Antiochiae tumultuantes. 72-74. Legatorum Joannis et Germani laudes.
- DXI. 1. Justiniani consulatus et largitiones. 2-4. Legatorum moræ impatiens scribit licentius ad Hormisdam Justinianus. 5-35. Roma discedunt legati Orientales cum Epistolis Hormisdæ ad Justinianum et Epiphanium summa sapientia et constantia exaratis. 36-39. Paulus episcopus Antiochenus se abdicat, ac moritur, eique succedit Euphrasius. 40. Asterius episcopus Alexandrinus. 41. Obitus S. Brigidae.
- DXXII. 1-3. Boetius cum Symmacho consul, librum de Trinitate scribit. 4-8. Trasamundus Vandalorum rex, accepta a Mauris clade, moritur. 9-15. Hildericus ejus filius et successor episcopos Catholicos ab exilio revocat, inter quos eminent Fulgentius Carthaginem triumphali pompa revertens. 16. Hormisdæ gaudia. 17-21. Fides Christiana propagatur, Lazis et Iberis ad Christum conversis. 22-66. Apud Homeritas Æthiopæ in urbe Nagran dira Christianorum persecutio a Dunaan Hebraeo; ubi ingens martyrum numerus, duce et hortatore Aretha monacho.
- DXXIII. 1, 2. Maximus consul, ad quem Theodosius scribit spectacula damnans. 3, 4. Hormisdæ obitus. 5, 6. De Manichæis ab Hormisda detectis. 7-10. Munera oblata Hormisdæ, et cætera ejus gesta, cui succedit Joannes. 11, 12. Placidus et Maurus S. Benedicti discipline traduntur. 13-15. Manichæi exagitantur. 16-29. Expeditio Elesbaan regis Æthiopum in Dunaan Hebraeum, et præclara victoria, qua res Homeritarum composita. 30, 31. Æthiopia insignis religione. 32. Euphemiae Auguste obitus. 33-36. In Conciliis Africanis Fulgentii pietas et scripta.
- DXXIV. 1-3. Arianos Justinus exagitat, pro quibus Theodosius insurgit.
- DXXV. 1-7. Joannes papa Constantinopolim pergit. 8-10. Quomodo ibi contra Arianos steterit Joannes. 11, 12. Cur in Boetium et Symmachum ac senatores commotus fuerit Theodosius. 13-18. Antiochiae terræmotus, aliarumque civitatum. 19-23. Joannis et utriusque Zozimi monachorum sanctitas et miracula. 24. Mortuo Joanne succedit Petrus episcopus Hierosolymæ.
- DXXVI. 1-4. Joannes papa e carcere scribit ad Italiæ episcopos contra haeresim Arianam. 5-8. Joannis papie martyrium, et in Urbem translatio. 9-18. Boettii virtus, vincula, scripta, cædes, et laudes. 19-21. Idem de Symmacho. 22-24. Felix, licet optimus, Theodosius opera eligitur Pontifex. 25-29. Theodosius obitus, quem antecedunt et sequuntur diræ visiones. 30-33. Theodosius variæ leges et cura de aedificiis. 34-36. Athalaricus filius Amalasunthæ, et ejus educatio. 37-40. Athalarici de sua successione Epistolæ ad suos Gothos et ad episcopos. 41, 42. De Athalarici possessionibus in Gallia. 43-51. Bellum Francorum adversus Burgundiones; ubi de S. Aviti factis. 52-54. Ephraem comes Orientis eligitur episcopus Antiochiae. 55-58. Ephraem per magnum miraculum convertit monachum haereticum.
- DXXVII. 1, 2. Justinianus imperator. 3-32. Agapeti diaconi Epistola parænetica ad Justinianum. 33-37. Per litteras et legatos Athalaricus adit Justinianum, foedusque sancitur. 38-41. Justiniani edicta de fide Catholica, et de potestate judicaria episcoporum. 42-44. Magno animo aggressus Justinianus quibus pietatis auxiliis usus fuerit. 45-48. Bellum Persicum præcedunt litteræ inter Belisarium Romanorum et Mirrianem Persarum duces. 49-53. Prælium et Victoria in Persas. 56. Rex Hunnorum factus Christianus. 57-62. Julianæ Anicæ obitus, ejusque divitiae et pietas. 63-66. Athalaricus per Constitutionem clericos Catholicos a laicorum tribunalium vexatione redimit. 67-76. Dionysii Exigui doctrina et pietas; ejusque lucubrationes, maxime de cyclo Paschali, et collectione canonum. 77-79. Hermenefridum Thuringiæ regem proelio vincit Clotarius, et a S. Medardo recipit miraculum. 80-82. Primordia sanctitatis exhibita a Radegunde, quam Clotarius dicit uxorem. 83-86. Amalafridae occisione, Athalarici querele et minæ ad Hildericum.

- DXXVIII. 1-8. Quid sentiendum de Justiniano, cum de rebus Ecclesiasticis leges sanciverit, et quid de ipsis legibus, et quo sensu illitteratus dictus fuerit. 9-20. Justiniani sanctiones ne episcopi veniant ad curiam, de episcopis ordinandis, et contra raptiores. 21-23. Antiochia ex terræmotu Theopolis vocata.
- DXXIX. 1. Concilium Arausicanum, cui Cæsarius Arelatensis præfuit. 2-9. S. Fulgentii obitus et lucubrations. 10-13. S. Benedictus in Cassini monte. 14-17. Nicetius episcopus ordinatur, sanctitate conspicuus. 18-22. De Absagis et Tzanis ad fidem conversis. 23-29. In decemviratu pro compilando Codice Tribonianus et Joannes Cappadox impietate laborant.
- DXXX. 1. Felicis papæ obitus et res gestæ. 2-4. Electio Bonifacii cum schismate et interitu Dioscori. 5. Nomine Bonifacii scripta edita. 6-10. Gilimer, Hilderico in vincula conjecto, regnum invadit, unde querelæ et minæ Justiniani. 11-15. Justinianus populos Egypti sibi adsciscit contra Persas, et ab idololatris facit Christianos. 16-35. Justiniani Constitutio contra hæreticos, et maxime Samaritanos, a quorum vexatione, opera Sabæ ad se legati, liberat Catholicos. 36-40. Templum Deiparæ Ilierosolymis, et alia sacra aëdificia, suasu Sabæ excitat Justinianus. 41-45. Samaritanorum hypocrisi deceptus Justinianus. 46-51. Theodoricus rex Francorum res Gothorum in Gallia labefactare conatur. 52-55. Theodobertus Theodorici successor, ejusque mores.
- DXXXI. 1-5. Synodus Romana sub Bonifacio, qui improbatur quod sibi elegerit successorem. 6-8. Bonifacii obitus et res gestæ, cui succedit Joannes. 9-11. Amalarico rege Gothorum in Hispania occiso, eo quod Clotildem male habuisset, succedit Theudis. 12-19. Concilium Toletanum sub Montano episcopo, quique alii sancti eidem interfuerint, et canones. 20-22. Conjuratio contra Justinianum, unde Constitutiones de interdictione armorum et aliæ. 23-26. S. Sabæ obitus et miracula. 27. S. Antonii corporis inventio.
- DXXXII. 1-7. De bello Wandalico suscipiendo anceps Justinianus, quibus auspiciis confirmatus illud paraverit. 8-29. Origenistæ iterum insurgunt ex monachis, miroisque adhibent conatus et labores ad maculandas Ecclesias. 30-36. Collatio indicta Constantinopoli a Justiniano inter Severianos hæreticos et Catholicos episcopos, et ejusdem Acta.
- DXXXIII. 1-18. Justiniani edictum continens professionem Catholicam, et legatio ad Joannem papam cum litteris ad explodendam aliam legationem missam a monachis hæreticis Nestorianis ad eumdem Pontificem. 19-25. Justiniani Epistola ad Epiphanium confirmantis et explanantis suum edictum. 26-31. Legatis Romæ permanentibus, negotium mature perpenditur, de quo et Ferrandus in Africa consulitur. 32-40. In Simoniacos decernitur. 41-59. Africa a Wandalis liberata ad Romanum reddit imperium, ubi tota expeditionis series, duce Belisario. 60, 61. Digressio de navalium victoria relata in Turcos sub Pio papa V. 62-65. Institutionum ac Digestorum volumina in lucem edita.
- DXXXIV. 1. De consulatu Paulini. 2-9. Cassiodorus præfectorus prætorio piæ ac sapientes Epistolas dat ad papam et episcopos. 10-12. Ad sublevandam penuriam curæ Cassiodori. 13-22. Justiniani edictum Romæ cognoscitur et probatur, quod ipsi imperatori papa Joannes per Epistolam significat, legatis revertentibus datum. 23-28. Joannis Epistola ad senatores de eadem fidei professione. 29-46. Ex authenticitate utriusque Epistolæ primatus Romanæ Ecclesiæ contra novatores assertur. 47-50. Episcopum nomine Contumeliosum in Gallia deponit Joannes. 51-55. Capto Gilimere, bellum Wandalorum conficitur, de quo triumphat Belisarius. 56-66. Deo referens acceptam victoriam Justinianus, Africæ regimini tum politico tum Ecclesiastico optime consultit. 67-70. Athalarico mortuo, Theodatus regnum capessit, qui legationem mittit ad imperatorem sibi conciliandum. 71, 72. Amalasuntha necatur. 73. Marcellini scripta.
- DXXXV. 1. Belisarii consulatus. 2-10. Justiniani tres Constitutiones de episcopis, clericis, atque monachis in officio continendis. 11-15. Optime consultum provinciarum præfecturis. 16-20. Constitutio pro Romana Ecclesia de præscriptione centum annorum. 21-25. Ex Concilio Africano litteræ Synodales ad papam Joannem. 26-28. Defuncto Joanni succedit Agapetus papa. 29-35. Justiniani ad Agapetum litteræ cum fidei professione, et ejusdem Pontificis responsio. 36-41. Agapetus ad Synodales Concilij Africani, et ad privatas Reparati Carthaginensis litteras respondet. 42-47. De rebus et juribus restituendis Africanis Ecclesiis decernit Justinianus. 48-54. Quid Agapetus Justiniano rescriperit petenti ut Arianis resipiscentibus aditus pateret ad episcopatum. 55-57. De privilegiis urbis primæ Justinianæ. 58-64. Defuncto Epiphanio, Anthimus nefarie eligitur episcopus Constantinopolitanus, fraudibus Theodora Augustæ. 65-68. Theodosius hæreticus

Alexandriae episcopus, opera ejusdem feminæ. 69, 70. Severo hæresiarchæ favebat Theodora, 71-83. Hæretici Agnoitæ et Gajanitæ, et plurima inde pullulata hæresum capita, et qui pro iis, vel contra ea scripserint. 86-88. Anthimus fidem Catholicam simulat. 89-92. De scholis Romæ aperiendis Agapeti consilium. 93-98. Initio foedere cum Francis, bellum suscepit Justinianus aduersus Gothos, quibus Siciliam adimit. 99-107. In lenones dat Justinianus Constitutionem, et monasterium ædificat prostitutis resipiscentibus. 108-110. Agapeti Epistola ad Cæsarium Arelatensem de bonis Ecclesie non alienandis. 111-112. Altera ejusdem ad eundem Epistola in causa Contumeliosi, et nex a Clotario illata Gualtero.

- DXXXVI. 1-9. Inter Justinianum et Theodatum regem aguntur tractatus et pacta. 10-26. Agapetus, suscepta, iussu Theodati, legatione, Constantinopolim peigit; iter signis illustrat, Anthimum hæreticum deponit, Mennam instituit episcopum. 27-31. De rebus gestis Epistola Agapeti ad episcopos Orientales. 32-53. Episcoporum Orientalium et monachorum libelli ad Agapetum querentium et petentium damnationem Severi aliorumque hæreticorum. 54-70. Agapetus Constantinopoli moritur rerum gestarum gloria insignis, Orientalium et Occidentalium præconis celebratus. 71-93. Præsidibus Menna vicario Sedis Apostolicae, et legatis Apostolicis Concilium Constantinopoli celebratur, in quo firmatur sententia in Anthimum, Severus cæterique hæretici damnantur. 94-102. De damnatis hæreticis Mennæ Epistola; et Justiniani constitutio de alienandis domibus Ecclesiæ ad Petrum episcopum Hierosolymæ. 103-113. Contra damnatos hæreticos sanctionem scribit imperator. 114, 115. Concilium Hierosolymis. 116. Theodosii Alexandrini exilium. 117-119. Defectio militum Arianorum in Africa. 120-123. De Silverii papæ electione. 124. Aurelianense Concilium secundum.
- DXXXVII. 1-4. Capta Neapoli a Belisario, Goths Theodatum occidunt, Vitigem eligunt regem. 5-7. Roma se tradit Belisario. 8, 9. Vitigis litteræ ad imperatorem. 10-13. Fugientibus Gothis Ravennam, varia signa sanctorum virorum. 14-17. Zoilus succedit Paulo in episcopatu Alexandrino; sub quo miraculum de puella. 18-19. Plures eduntur Justiniani constitutiones.
- DXXXVIII. 1-11. Obseidentibus Urbem Gothis, Silverius auro Theodoræ a Belisario pellitur in exilium, in ejus locum intruso Vigilio. 12-20. Vigilius in Silverium Acta, et ejus turpissimum schisma. 21-28. Vigilius Epistolæ ad Eutherium et Cæsarium Arelatensem episcopos qui Apostolicam Sedem consulerant. 29-87. Auctoritate Apostolica Mennæ et Pelagii Romanæ Ecclesiæ diaconi damnationem subit Origenes, quam Justinianus firmat per Constitutionem. 88. Constitutiones imperatoria. 89. Dacius episcopus Mediolanensis contra Gothos implorat auxilium.
- XXXIX. 1-4. Ex insula Palmaria, ubi collegit Concilium, Silverius damnat Vigilium. 5-9. Amatoris episcopi munera et litteræ ad Silverium, qui indefensus crudeliora in dies patitur. 10-12. Hunnorum incursionses, Persarum hostiles motus, aliæque calamitates ingruunt. 13-18. Perdurante Urbis obsidione, fames et pestis vexat Italiam. 19, 20. Mediolanum excisum a Gothis, unde Dacius episcopus evadit.
- DXL. 1-3. Silverii papæ martyrium et miracula. 4-10. Post abdicationem factam, legitimus papa eligitur Vigilius, qui transmutatur. 11-26. Epistolæ Vigilius ad Justinianum et Mennam, apertam fidei Catholicæ professionem continentis. 27-31. Concilium Aurelianense tertium; ubi inter alios Albinus et Injuriosus episcopi sanctitate insignes. 32, 33. Bellum civile Francorum divinitus sublatum. 34, 35. Franci juste bellaturi contra Justinianum petunt Italiam. 36-38. Post deditonem Vitigis et Ravennæ Belisario, pauci Goths regem sibi eligunt Theodebaldum. 39-45. Syriae et maxime Antiochiae clades et devastatio per Persas, duce Cosrhoe, a quo pacem ignominiose emit Justinianus. 46. De bello in Africa cum Mauritanis.
- DXLI. 1, 2. Cur consulatus coeperit negligi. 3-8. Belisarius victoriarum gloria insignis reddit Constantinopolim, virtutibus præclarus. 9-25. Plures hoc anno promulgatæ a Justiniano sanctiones ad fidem Catholicam, Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas. 26. Auxilitæ ad Christum conversi. 27-29. Commentitia aliqua de martyrio S. Placidi, et de Chronicis Cassinensi. 30-41. Concilium Arvernense qui episcopi sanctitate conspicui illustraverint, quosque ediderint canones.
- DXLII. 1. Totilas Gothorum accipit regnum. 2. Antiochia incensa restituitur. 3-8. Childebertus una cum Clothario fratre bellum gerit in Hispania aduersus Gothos; unde redux templa ædificat. 9-11. De tempore obitus sancti Benedicti.
- DXLIII. 1-14. Totila Campaniam et Samnites hostiliter peragranti quæ et quanta miracula sese oblulerint;

quidque præsertim inter eum et S. Benedictum intercesserit. 13. Secunda Cosrhois expeditio in Romanos.

DXLIV. 1. Totilas tentat litteris senatum. 2. Aratoris carmen in Acta Apostolorum. 3-6. In tertia Persarum irruptione Cosrhoes divinitus ab urbe Sergiopolis repulsus. 7-10. Mira pestilentia grassatur in orbe. 11, 12. Cesario succedit Auxanius episcopus Arelatensis, ad quem scribit Vigilius. 13-15. S. Gregorii cultus in Hispania.

DXLV. 1, 2. Accedente ad Urbem Totila Belisarius dona offert S. Petro. 3-10. Vigilius Auxanium vicarium in Gallia constituens, ei dat litteras cum pallio, itemque litteras ad Galliæ episcopos. 11-15. Cosrhoes frustra invadit Edessam urbem, que divinitus liberatur. 16-18. Quid de Paschatis die statutum. 19, 20. De Concilio Aurelianensi quarto. 21, 22. Gontharis in Africa tyrannus Areobindum occidit.

ANNALES ECCLESIASTICI.

SYMMACHI ANNUS 2. — CHRISTI 500.

4. *Postulantibus Schismaticis visitator a Theodoro Romam mittitur, qui deinde et ipse Urbem petit multis obsequiis frequentatus.* — Quingentesimus volvitur Christi Redemptoris annus Patricio et Hippatio notatus consulibus. « Sub quibus », inquit Cassiodorus, « rex Theodoricus Romam cunctorum voto expetitus advenit, et senatum suum mira affabilitate tractans, Romanæ plebi donavit annonas : atque murandis mœnibus, deputata per annos singulos pecuniae quantitate, subvenit. Sub eujus felici imperio plurimæ renovantur urbes, munitissima castella conduntur, consurgunt admiranda palatia, magnisque ejus operibus antiqua miracula superantur ». Hæc Cassiodorus. Dicemus autem de ædificiis a Theodoro erectis opportunius in ejusdem regis obitu : sed modo de ejus in Urbem adventus occasione, turbationeque Romanæ Ecclesiæ nobis agendum erit.

2. Meminisse debemus, anno superiori, cum adhuc Theodoricus Ravennæ esset, schismaticis rursum adversus Symmachum insurgentibus, petentiibusque visitatorem in Urbem mitti, qui accusations in Symmachum allatas cognosceret, missum illuc ab eodem rege fuisse Petrum episcopum Altinensem : quem tantum absfuit ut Ecclesia Romana susciperet, ut regem in eundem interpellaret; et postea congregato centum et quindecim episcoporum Concilio, idem Petrus, qui judicium sibi Romani Pontificis arrogasset, fuerit condemnatus ; simulque Laurentius, qui iterum a schismaticis fuerat revocatus, eamdem sententiam damnationis exceperit. Hæc quidem hoc anno cœpta, duobus sequentibus ita transacta esse, Anastasius paucis his narrat¹: « Eodem tempore B. Symmachus congregavit episcopos centum quindecim, et facta Synodo

purgatur a crimine : et damnatur Petrus Altinas invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nucerinus, qui vivo Symmacho episcopo pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episcopis, et presbyteris, et diaconibus, et omni clero, et plebe redintegratus Sedi Apostolicæ B. Symmachus cum gloria apud B. Petrum sedere præsul ». Hæc ipse, in unum conflans duarum Synodorum res gestas, quarum altera in Basilica Julii, altera in Basilica Sessoriana habita est; prout quartæ sub eodem Symmacho Synodi Acta declarant.

3. At nobis singula ordine temporis, quo gesta sunt, recensenda erunt. Ex Ennodii diaconi apologetico tunc temporis edito sumenda est ipsa historicæ veritas, et rerum gestarum ordo. Schismatici igitur a Catholicæ communione divulsi, adversus Catholicæ Ecclesiæ consuetudinem, contra Romanum Pontificem a Theodoro Ariano rege visitatorem petiere, eo falso praetextu, quod facto suo teneri deberet Romanus Pontifex obligatus, ut qui visitatores ad cognoscenda episcoporum delicta mitteret, ipse æque visitatorem et cognitorem suorum criminum subire deberet. Porro Theodoricus rex ad conciliandam Romanam Ecclesiam id fore necessarium ratus, visitatorem misit, ita tamen, ut aliqua ex parte consultum esset Pontificie dignitati : quamobrem in mandatis dedit Petro episcopo Altensi ad ejus munieris functionem delecto, ut cum Romanam pervenisset, mox Pontificem Symmachum in Basilica Vaticana consistentem conveniens salutaret; sed id adversarii Symmachi, cum in Urbem venit, præstari ab eo penitus vetuerunt. Verum audi de his justas Ennodii querelas : qui primum excusans Theodoricum de missso visitatore, hæc ait¹:

¹ Anastas. in Symmach.

¹ Ennod. libel. pro Symmach. tom. i. C. iii.

4. « Superest, ut hoc ipsum doceam in his excessibus, quod bono universitatis contigit non teneri: quia directum, non occasionem litis, nec fomitem iurgi, sed causam voluit esse concordiae: prævidens, scilicet, quod nisi simplicem tutelam jussionum suarum vallaret, cito in escam dissidiis toxica vestra subrepererent. Ser pium est enim¹: Vir simplex credit omni verbo. Idecirco mandati limitem finit, quem nulla licet transgressione violari. Praefatum, scilicet visitatorem, ad B. Petri Basiliænum, mox ut Romam fuisset perduetus, mandavit occurrere. Symmacho nempe, faciens de sacerdotis voto regis imperium. Quis enim non putaret pontificem sponte paritum in ea parte, quam licere sibi princeps non eredit, etiam si velaret? Illeque papam ab eo salutatum, jussit affari, ut traderet coepiscopis mancipia nullis subdenda tormentis, servanda profecto ad disceptationem Synodalis examinis». Et inferius: « Boni enim providit principis inquisitio, servilem assertionem innocentii examine non probandam. In electione enim (etiam) venerandorum judicium ipse accusantes extra ordinem repulit, ipse ad spem reludit accusatum.

5. « Videamus tamen ista si facta sunt, si Dei inimici etiam terreni domini non fuistis, dum Christum et regem parili temeritate despiciatis, et unus vobis, ad utramque contumeliam ductus est criminum destinatus antistes, ab ipso compleundæ jussionis confinio oris vestri spiris abripitur, et ad incentivum confusionis aplatur. Qui paci militans ad venerat, visitator ipse scilicet, invisis B. Apostoli liminibus, ad usum furoris vestri, jam nescius sui, advocatur: et illud, quod ex omnibus orbis cardinalibus devotos attrahit, templum videlicet Apostoli Petri, positum in vicinitate transilur. Ecclesiarum fundamentum cum adire non permittit structura mediocris, tunc spem bonorum fructuum perdidit a radice separatus. Dicatis forsitan. Apostoli gremio (genio) decerpi, si putatur carli civis terrarum locis includi. Tamen quamvis benedictio poscentibus ubique præstetur, et exigat præsentiam martyris fides et devotione supplicantis: negari non potest, diligentiae natali solo plus tribui, et maiorem affectionem loca impetrare, de quibus ad superna transitur. Quam fidem allegationi curationum multitudine jam præstitti? et utiliter post obsidionem diabolicam testibus jam sanatis».

6. Intelligis, lector, quam seite, et luculententer non adversus schismaticos constantum, quibuscum manus conserit, sed et adversus Novatores hereticos Ennodius argumentetur ex signis divinitus frequenter exhiberi solitus, tum in morbis curandis, tum in obsessis a dæmonibus liberandis, jure a fidelibus frequentari limina sanctorum Apostolorum, licet ubique locorum liberum sit unicuique eos invocare, atque precibus frequentare? Sed pergit ipse in eadem sententia persans: « Hæc licet per Redemptorem nostrum in toto orbe celebrentur; est

tamen non modica monumenti illius per frequentiam comparata nobilitas: quia per eum, qui hominem mutavit in Angelum, illustrari potuit natura telluris. Hanc visitatori vestro invidisti gratiam; aestimantes quia errorum vestrorum sectator esse desisteret, si reverendæ Confessionis (passionis) penetralia contigisset. Ecce non habetis in regia auctoritate subsidium: ecce post caelestem commotionem juste vos, et principalis, quam sperni fecistis, censura percussit. Videamus si superest aliqua de regulari propositione defensio».

7. « Visitatores (inquiunt) et aliis episcopis debet ipse», mimirum Symmachus: « et justum est, ut facti sui lege teneatur. Non vos in hoc titulo falsitatis incesso; diu mendaciis adherentia verba non arguo. Dico tamen, latorem juris diffinitionis suæ, nisi velit, terminis non includi: et nisi princeps fastigii summa moderetur, frustra ad illud, quod dederit, jus vocatur. Lex probitatis, et mentis est, quæ hominem viventem, sine lege castigat: propriæ moribus impendit, quia (quam) necessitatibus debet disciplinam. Aliorum forte hominum causas Deus voluit per homines terminare, sed Sedis istius præsulis suo sine questione reservavit arbitrio. Voluit B. Petri successores cælo tantum debere innocentiam, et subtilissimi discussoris indagini inviolatam exhibere conscientiam. Nolite timere eas animas de inquisitione non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reservavit examini. Dicas forsitan: Omnia animarum talis erit (erat) in illa disceptione conditio. Replicabo uni dictum¹: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: et quæcumque solveris super terram, erunt soluta et in celis. Et rursum sanctorum voce palet, pontificum dignitatem Sedis ejus sanctam, toto orbe venerabilem: dum illi (illuc) quicquid fidelium est, ubique submittitur, dum totius orbis caput esse designatur; de qua mihi videtur dictum per prophetam²: Si haec humiliatur, ad eujus confugiet auxilium? et ubi relinquens gloriam vestram? » Et post nonnulli: « Nolite Symmachum papam pressuris vestris juvare: Si reus est, mihi credite, cum cessaverit humanæ impugnationis ministerium, divinum mox succedet arbitrium, etc. » Hæc et alia plura aureis notanda signis Ennodius adversus schismaticos, qui ausi essent visitatorem postulare a rege contra Symmachum Romanum Pontificem. Sed rem gestam ordine prosequamur.

8. Cum qui essent Romæ Catholici, et tuerentur causam legitimi Ecclesiæ Romanæ Pontificis, rei indignitatem eum iniuriantem conjunctam exhorrescerent, missum nempe contra Symmachum a rege visitatorem, eundemque parti schismaticorum ad dictum: apud absentem adhuc regem egere, rogantes ut sineret res Romanæ Ecclesiæ more majorum absque ignominie nota tractari. Annuit iis rex Theodosius: idemque considerans haud fore Synodus absque coercitione securam, turgescen-

¹ Prov. xiv.

² Matth. xvi. — ² Isai. x.

bus odio adversariis; præsentiam suam dilatam haecenius, opportuno tempore Urbi civili bello pericitanti exhibere, dignum necessariumque esse putavit. Sie igitur (ut vidimus ex Cassiodoro) diu expectatus, hoc anno tandem in Urbem se contulit, concilians sibi regia munificentia populum atque senatum. Quo autem exceptus honore, quanta gloria comitatus, et a senatu populoque Romano obsequiis frequentatus fnerit, ex his, quæ in rebus gestis S. Fulgentii episcopi Ruspensis in Africa leguntur, ex parte saltem aliqua intelligere possumus.

9. *S. Fulgentius ex Sicilia Romanam visit.* — Accidit enim hoc ipso anno, quo Theodoricus Romanum venit, ut etiam S. Fulgentius visitatus sacra lymna Apostolorum, ex Sicilia navigaret in Urbem, repereritque novi regis adventu populum exultantem, excipientemque magna pompa ipsum principem: hæc autem in rebus gestis ipsius quam fidelissime scriptis ita narrantur⁴: « Occasione igitur navigii felicioris inventa Romanam venit, et auctorum sæcularium consono semper ore laudatam, caputque mundi veraciter appellatam, festinus ingreditur civitatem. Fuit autem tunc in Urbe maximum gaudium, Theodorici regis præsentia Romani senatus, et populi lætificante conventus. Unde constigit, ut B. Fulgentius, cui mundus fuerat olim eruditus, postquam sacra martyrum loca venerabiliter circuivit, omnesque servos Dei, quorum in brevi notitiam capere potuit, humili obsequio salvavit, in loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorio rege concessionem faciente, Romanæ curiae nobilitatem, decus, ordinemque distinctis decoratum gradibus adspectaret; et favores liberi populi castis audiens auribus, qualis esset hujus sæculi pompa gloria cognosceret.

10. « Neque tamen in hoc spectaculo libenter aliquid intuetur, neque illis nugis sæcularibus superflua illectus delectatione consentit; sed inde potius ad illam supernam Hierusalem feliciter desiderandam vehementer exarsit, salubri disputatione præsentes, sic admonens fratres: Quam speciosa

potest esse Hierusalem celestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc saeculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem; quatis honor, et gloria præstabitur sanctis contemptantibus veritatem? Multa his similia B. Fulgentius illo die salubriter disputavit: et jam toto corde monasterium suum revisere cupiens, ad Africam velociter per Sardiniam navigavit, vix credentibus præ nimio gudio monachis suis beatum rediisse Fulgentium». Hæc ibi.

11. Jam tutum redditum erat commercium inter Africanos et Italos, cum sanevisset fœdus rex Theodoricus cum Vandalarum rege, a quo haecenus frequentes siebant in solum Italicum incursiones. Stabilita est enim inter eos pax fœdere nupliarum, data ei in matrimonium Amalafrida. De qua inita inter illos concordia hæc Ennodius in Panegyrico Theodorici: « Quid castigatas Vandalarum ventis parentibus eloquar deprædationes, quibus pro annua pensione satis est amicitia tua? Evagari ultra possibilitatem nesciunt. Duce sapientia, astines esse meruerunt, quia obediens non abnunt ». Itoc igitur regum concordiae commeatu Fulgentius, ex Africa Romanam, et inde in patriam remeavit.

12. Porro hand incognitus ab Urbe Fulgentius discessit; sed probe notus quantæ esset sanctitatis atque doctrinæ, magnum sui reliquit desiderium, illis praesertim nobilissimis feminis, ad quas poslea litteras dedit, de quibus suo loco dicluri sumus. Reversus vero in Africam Fulgentius, arridente tunc temporis pace Ecclesiis sub Trasamundo rege, monasticam, ut prius, exercuit disciplinam, et eam in alias latius propagavit: quomodo aulem post annos tres Ruspensis Ecclesie fuerit crealus episcopus, suo loco dicemus.

13. Sub iisdem consulibus, inductione octava, data legitur Epistola¹ Symachi papæ ad Liberium patricium de electo episcopo Aquileensi, præbentis idem electioni assensum. Extat eadem, sed sub titulo Ennodii inter ipsius Ennodii litteras perperam collocata.

⁴ Vita S. Fulgent. apud Sur. die 1. Jan.

¹ Extat tom. 1. Cone.

Anno periodi Graeco-Romanæ 5993. — Jesu Christi 500. — Symmachi papæ 3. — Anastasii imp. 10. Theodorici reg. 8. et 12.

1. Consules. — Coss. *Fl. Hypatius et Patricius*, uterque Orientalis : Hypatius enim erat *Augusti ex sorore nepos*, ait Procopius de Bell. Pers. lib. 1, cap. 8, Secundini et sororis Anastasii imp. filius, ut scribit Theophanes ad annum xiv Anastasii imp. Duxerat uxorem *Magnam* iujus imperatoris sororem, ut docet Nicephorus CP. in sua Chronologia. Legendus Dueangius de Familia Byzantinis, in Anastasii Familia. Alter consul nomine *Patricius Pluryx* erat, ul prodit Procopius laudatus, qui cap. 8 et 9 de gestis ejus bellicis plura habet.

2. Theodorici Romanum adventus. — Ad num. 1. *Theodoricus* Italie rex sub iujus anni coss. Romanum venit, ibique varia egregia aediticia construxit, ut tradit Cassiodorus in Chronico, cuius verba recitat Baronius. De Theodorici Romanum adventu haec habet anonymous Valesianus, qui tempore Baronii non extabat : « Eodem tempore contentio orta est in Urbe Roma inter Symmachum et Laurentium ; consecrati enim fuerant ambo : ordinante Deo, qui eo dignus fuit, superavit Symmachus. Post facta pace in Urbe Ecclesiae, ambulavit rex Theodoricus Romanum, et ocurrerit B. Petro devotissimus, ac si Catholicus. Cui papa Symmachus et cunctus senatus, vel populus Rom. communi gaudio extra Urbem occurentes : deinde veniens ingressus Urbem venit ad senatum, et ad Palmam populo allocutus se omnia, Deo juvante, quod retro principes Romani ordinaverunt, inviolabiliter servaturum promittit. Per Iricennalem (legendum, decennalem) triumphans populo ingressus palatium exhibens Romanis ludos Circensium. Donavitque populo Rom. et pauperibus annonas singulis annis centum viginti milia modios, et ad restorationem palatii, seu vel recuperationem mœniae civitatis singulis annis libras ducentas de area vinaria dari præcepit. Item Amalfrida germana sua in matrimonium tradens regi Wandalorum Transimundo, etc. Deinde sexto mense revertens Ravennam alia germana sua Hermifrido regi Toringorum : et sic sibi per circen-tum placuit omnibus gentibus ». Ita auctor ille Barbarus, sed accuratus. Valesius in notis ad haec verba, *facta pace in Urbe Ecclesiae*, intelligit de pace cum Anastasio imperat. sancta, post quam Theodoricus duos legatos Constantinopolim misisset, de quibus ipsem Theodoricus loquitur in sua Epistola Anastasio imp. dala, quam referit Cassio-

dorus lib. 1. Epist. 1, et ex eo Baronius anno **cxdciii**, quo eam scriptam existimat.

3. Celebrat decennalia et triumphat. — Verum anonymous iste loquitur de pace Ecclesiae Romanæ ; quod ex eo manifeste liquet, quod immediate antea scripserat : « Accepit uxorem de Francis nomine Anglofledam (seu melius Audofledam, ut eam alii vocant). Nam uxorem habuit ante regnum de qua suscepserat filias, unam dedit nomine Arevagni Alarico regi Wisigothorum in Gallia ; et aliam filiam suam Theodegotham Sigismundo filio Gundebai regis. Facta pace cum Anastasio imperatore per Festum de præsumptione regni et omnia ornamenta palatii, quæ Odoachar Constantinopolim miserat, remittit. Eodem tempore contentio orta est », ut supra. Quare anonymous ille de duplice pace a Theodorico facta loquitur. Prior inter Theodicum et Anastasium imp. inila, et, si Theophanes non fallitur, anno superiori. Is enim anno Incarnat. secundum Alex. **cxcii**, kalend. Sept. superioris Christi inchoato, ait : « Hoc anno Festus senator Romanus ob publica quædam negotia Constantinopolim ad Anastasium Roma missus », ideoque et recitata Cassiodori Epistola, eo anno data. Posterior pax inter Symmachum papam et Laurentium Schismaticum hoc anno composita, ut slatim ostendam. Recte tamen monet Valesius, loco *per tricennalem*, legendum esse, *per decennalem* : recteque haec decennalia Theodorici regis ab anno **cxdci**, a secunda nempe Theodorici regis Epochæ, ducit; at male addit, *toto biennio, decennalia si tunc celebravit*, Theodicum anticipasse, *quod*, inquit, *non insolens fuisse, erudit sciunt*. Theodoricus enim, quæ a postremis Cæsaribus in Italia regnabitibus fieri mos erat, retrnuit, enique *decennalia* exhibuisse ostendunt Iudi Circenses Rome ab eo editi ac ejus triumphus cum iisdem solemnitiis de more conjungi solitus. At nec Theodoricus, nec unquam ullus Romanus princeps, *decennalia* similiave festa toto biennio anticipavit, aut toto biennio distulit, ut ostendi in Dissert. Hypatia. Quare *Theodoricus decennalia regni sui anno cxdci suscepti dedit*, sed anno uno anticipata, qui ideo anno **cxcvii** quinquennalia ediderat.

4. Fanitia Theodorici Italie regis. — Juvat hic Theodorici regis Italæ familiam, ad majorem Annalium Ecclesiasticorum claritatem, exponere.

Fuit Theodoricus filius Theodemiris Gothorum regis, et *Erelivæ* Catholieæ feminæ, vel *Erelievæ*, ut a Jornande vocatur lib. de Reb. Geth., et secundo matrimonio sibi *Andefledam* filiam Clodovei Francorum regis copulavit, ut prodit Jornandes lib. de Reb. Geth. cap. 58, qui addit : « Antequam de Andefleda sobolem haberet, naturales ex conenbina, quas genuisset adhuc in Mœsia, filias habuit, unam nomine Thiudigotho, et aliam Ostrogotho, quas mox ut in Italiam venit, regibus vicinis in conjugio copulavit, id est, unam Alarico Vesegotharum, et aliam Sigismundo Burgundionum ; etc. Eutharico Amalasuentham filiam suam in matrimonio jungit, et, ut in plenum suam progeniem dilataret, Amalfridam germanam suam matrem Theodihati, qui postea rex fuit, Africæ regi Vandalarumque conjugem dirigit Trasemundo ; filiamque ejus neptem suam Amalbergam Thuringorum regi consociat Hermenfredo ». Procopius lib. de Bell. Goth. c. 12, Jornandi suffragatur, aitque, « post Odoaci necem Theodoricum regi Visigothorum Alarico juniori Theudichusam virginem filiam suam, et Hermenefrido Toringorum regi Amelobergam, Amalfridæ sororis suæ filiam ». Quare laudatus mox anonymous sic supplendus : « Alia germana sua Hermenifrido regi Toringorum filiam suam Amelobergam conjugem dedit » ; locus enim ille manens est, et Hermenefridum neptem Theodorici conjugem habuisse, ipsem Theodoricus apud Cassiodorum lib. 4, Epist. 1 testatur.

5. *Edicta Theodorici regis.* — In Theodorici decennalibus *Edicti* titulo eae leges promulgatae, quæ editæ habentur in Codice legum antiquarum, et cum Cassiodori Epistolis : alia enim sunt leges *Theodoricianæ* Visigothorum, de quibus suo loco egimus, a legibus quas pro Ostrogothis *Theodoricus* Italiæ rex composuit. Audiendus haec de re auctor Chronicus Alexandrinus sub consulatu Symmachii anno CDLXXXV gesti, ubi ait : « Hoc anno ad Theodoricum, qui Romæ regnabat, accessit femina senatorii generis Romana, Juvenalia nomine, regemque hisce verbis est allocuta : Tertium jam annum cum Formo patricio controversiam habeo, fac ut expediar. Rex accersitis utriusque partis judicibus : Nisi, inquit, intra constitutum diem sententiam tuleritis et litigantes dimiseritis, plectam vos capite. Si vero biduo invicem congressi, sententia ex legibus data, utrumque diuiserunt. Tum Juvenalia accensis cereis regem convenit, ut gratias ageret, quod a lite esset absoluta. At rex indignatus accersitis judicibus : Quare, inquit, quod uno biduo confecisti protraxisti in triennium ? Et exemplo utriusque partis judices securi percussit, ex quo ingens in alios exortus est terror. Rex postmodum (hoc scil. anno decennalibus suis dicato) Decreto de singulis legibus edito, Urbe digressus, Ravennam

maritimam civitatem concessit, ubi usque ad vitæ exitum habitavit, καὶ ἐπίνοια διάτρεψε περὶ ἐκάστου νήπου καὶ ἔγειρον, etc. » Procopius quidem lib. 2 de Bell. Goth. cap. 6 seribit, *Theodoricem* nullas leges edidisse ; sed *Athalarius* Italie rex apud Cassiodorum lib. 9, Epist. xiv contrarium diserte asserit, proditque : « Edicta gloriosi Domini avi nostri, vel universa præcepta, quæ ad Siciliam pro commonendis (legendum componendis) universorum moribus destinavit, sub tanta volumus obedientia custodiri, ut sacrilegii reus habeatur, quisquis bellum in moribus exercitus, munimen tentaverit irrumpere jurisdictionum ». Hoc itaque anno, quo Theodoricus Roma relieta Ravennam venit, leges suas *Edicti* titulo promulgavit, imperatorum Rom. exemplo, qui in decennalibus, et hujusmodi solemnissimis idem præstare soliti erant.

6. *Visitatorem Theodoricus Romanam misit anno DMI.* — A num. 2 ad 9 (1). Quæ narrat hoc anno Baronius gesta esse in secunda Synodo Romana, pertinent ad annum quingentesimum tertium, quo secundum schisma adversus Symmachum conflatum, et IV Synodus Romana, Palmaris dicta, celebrata est, ut eo anno videbimus, ad quem ideo revocandum, quod hic narrat Baronius de visitatore a Theodorico rege misso, qui episcoporum delicta cognosceret. Quia vero non solum a Baronio, sed etiam ab omnibus Conciliorum collectoribus, aliisque scriptoribus ordo Synodorum Romanarum sub Symmacho præpostere digestus est ; ad confusionem vitandam, rectum hic earum ordinem ex Codice Ms. Bibliothecæ S. Victoris Parisiensis, a quadragentis et amplius annis exarato, proponam, et suis locis solide confirmabo, singulis Synodis annis, quibus habitæ fuere, discussis.

8. *Verus ordo sex Synodorum Romanarum sub Symmacho PP. habitarum.* — In illo itaque Codice Victorino post Decreta Symmachii papæ legitur hic titulus : *Incipiunt Capitula primæ Synodi Romanae sub Symmacho.* Tum Synodus his verbis inchoatur : *Post consulatum Paulini V. C. kal. Martii.* In fine ejusdem Synodi habetur : *Explicit Synodus prima Romana sub Symmacho papa.* Secunda deest. Deinde ibidem legitur : *Incipit tercia Synodus Romana sub Symmacho papa, Flavio Avieno V. C. juniore consule. Sub die VIII iduum Novembrium*, etc. Quæ Synodus his verbis clauditur : *Explicit tercia Synodus Romana sub Symmacho papa.* Sequitur quarta, cuius titulus : *Incipit quarta Synodus habita Romæ Palmaris sub Theodoro rege.* Synodi vero initium habet : *Rufo Magno, Fausto, Avieno, viris clarissimis consilibus sub die kalendarum Novembrium, sancta Synodus apud Urbem Romam*, etc. In fine legitur : *Explicit IV Synodus Romana sub Symmacho.* Deinde sequitur hic titulus : *Incipit præfatio En-*

(1) Visitatorem a Theodoro missum non quidem anno DMI, sed anno DI, vel præsenti suspicor, nam ex Fragmento laudando a nobis in Nota ad annum DI, 2 constat eo anno visitatorem illum venisse, quod Synodus coacta et sententia pro Symmacho absolutione data fuit, quæ nos cum anno DI ibidem illigamus.

nodii in libro sequenti. Postea : *Incipit liber Ennodii S. Romanæ Ecclesiæ diaconi contra obrectatores IV Synodi habitæ Romæ Palmaris a Symmacho papa sub Theodorico rege.* Post quatuor illas Synodos legitur : *Incipit Actio quintæ Synodi ccviii episcoporum sub Symmacho papa tempore Theodorici regis.* Qua recitata habetur haec clausula : *Explicit quinta Synodus sub Symmacho papa.* Denique : *Incipit sexta Synodus Romana sub Symmacho papa habita tempore Theodorici regis.* Praeterea in Codice Colbertino num. 351 post primum Coneilium Romanum sequitur alterum, his verbis inchoatum : *Flavio Avieno V. C. juniore, sub die viii iduum Novemb. in Basilica B. Petri, etc.* Est haec tertia Synodus Romana. Post illam legitur quarta *Rufio Magno Fausto Avieno V. C. cons. sub die kaledarum Novembrium, sancta Synodus apud Urbem Romanam, etc.* Hujus Synodi titulus est, *quarta Synodus habita Romæ Palmaris.* In Codice Ms. San-Germanensi, num. 25, tempore Caroli Magni exarato, post primam Synodum Symmachianam sequitur alia, cuius initium est : *Flavio Avieno V. C. juniore sub die viii iduum Novemb. etc., et post nomina episcoporum habetur : Bene quidem fraternitas vestra, etc.* post illam sequitur : *Quarta Synodus habita Romæ Palmaris.* Ejus initium est : *Sancta Synodus, etc.* Desunt in eo Codice aliae Synodi Romanæ. In Codice Colbertino, qui fuit Nicolai Fabri V. C. numero 1863 Synodi Romanæ sub Symmacho, hoc ordine descriptæ : *Residente venerabili papa Symmacho, uti tom. iv. Concil. pagina t312. Tum : Bene quidem fraternitas vestra etc.* ut ibidem habetur pag. 4334. *Abieno juniore V. clarissimo consule, sub die octo id. Novembbris.* Deinde : *Dominis sanctis et venerabilibus, etc.* ut ibidem pag. 4328, postea : *Cum ex diversis provinciis, ut legitur in eodem tomo p. 1323. Sequitur : Incipit contentio episcoporum R. Magno Fausto Avieno V. V. V. C. C. sub die kal. Novembrium. Sancta Synodus apud orbem Romanum glorioissimi regis Theodorici, etc.* Denique sequitur in eodem Ms. Epistola Symmachii data anno dxiiii, ejus initium : *Dilectissimo fratri Cæsario Symmachuse, quæ integra recitatur ibidem pag. 1295.* Horum MSS. opera singulas Romanas sub Symmacho papa Synodos suis annis me redditurum spero.

8. Secunda Synodus Romana hoc anno habita.

— De priori Synodo Romana anno superiori, quo ea habita, egimus. Eam Merlinus aliquie quidam Conciliorum Collectores secundam appellarunt, sed evidenti errore, ut Baronius, Binius, passimque alii jam viderunt. Secundæ Synodi Acta ad nos non pervenere ; ea tamen currenti tantum anno celebrata. Ilæc Laurentium Schismaticum, ut Ecclesiæ turbare desineret, Nuceriae episcopum renuntiavit : « Cum hujusmodi perturbatio », inquit Theodorus lector lib. 2, « tres continuos annos in Urbe Roma perseverasset (ab anno sc. cdxviii, quo Symmachus pontificatum adeptus est, ad præsentem) Theodoricus Afer, qui tum Romæ regnabat,

quamvis secula esset Arianus, collecta tamen Synodo, Symmacho quidem episcopatum Urbis Romæ confirmavit : Laurentium vero ejusdam Urbis, quæ Nuceria dicitur, episcopum constituit : Laurentius tamen haudquam quievit, sed episcopatum Urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, et in exilium mitti euravit Symmachus. Atque hoc modo seditio consopila est ». Ubi, quæ post secundam hanc Synodum contingere, uno tenore refert Theodorus, ejus verba exscripsit Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alex. cxcii, kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatum. Idem habet Nicephorus lib. 46, cap. 35. In textu tamen græco Theodori non dicitur perturbationem *tres continuos annos* durasse, sed tantum fuisse τριῶν ἵστασθαι, id est, *trium annorum*, qui etiam utrinque incompleti intelligendi. Quare loens ille male a Valesio in latinum versus. Neque enim toto illo triennio *Laurentius* turbas cievit, cum Synodo priori Romanæ, anno cdxix coactæ, his verbis subscriperit : « Cælius Laurentius archipresbyter tituli sanctæ Praxedis his subscrripsi, et consensi Synodalibus constitutis, atque in hac me profiteor manere sententia ».

9. *Respondetur ad rationes contrarias.* — De haec secunda Synodo Romana hæc Anastasius Bibliothecarius habet : « Eodem tempore papa Symmachus congregavit Synodum, et constituit Laurentium in Nuceria civitate episcopum intuitu misericordiae ». Quia vero Anastasius annum rei gestæ non memorat, Baronius anno cdxix, n. 10, laudatis his Anastasii verbis dicit, *Laurentium* in prima Synodo Romana Nuceriae creatum esse episcopum. Verum factum id post triennium a quo *Symmachus* pontificatum iniit, ut ex Theodoro lector, Theophane, et Nicephoro cœtatis mox ostendi. Dicit ibidem secundo Baronius, errare euuidem Theodorum, qui haec omnia *Theodorico* regi adscribit, et pontificatum Symmacho ab eodem confirmatum effutit. At Theophanes et Nicephorus locis laudatis eodem plane modo ac Theodorus loquitur, qui ideo benigne interpretandi sunt; quia enim Synodus, *Theodorici* regis jussione convocata fuerat, ii Symmachii confirmationem eidem regi attribuunt. Dicit tertio Baronius, in ipsis Aclis nullam hujus rei mentionem haberi. Ubi loquitur Baronius de Actis prioris Synodi Romanæ; sed in iis sermo esse non potuit, de re quæ in secunda Synodo Romana, ejus Aeta periere, peracta est. Cæterum secunda Synodus Romana videtur hoc anno celebrata, antequam Theodoricus in Urbem adventaret; cum anonymous Valesianus, ejus locum integrum supra retulimus, asserat Theodoricum Romanum venisse, *facta pace*, Symmachum sc. inter et Laurentium. Et haec tantum de secunda Synodo Romana a Baronio aliisque præfermissa innotescunt. Eam cum præsenti anno accurate connectit Hermannus Contractus ex editione Canisii, licet quota ordine fuerit non exprimat.

10. Gundebodus obtinet universum Burgundiæ

regnum. — Marius Aventicensis sub Hypatii et Patriei consulatu, gesta Francos inter et Burgundiones his verbis recitat : « His eoss. pugna facta est Divione inter Francos et Burgundiones, Godegesolo hoc dolose contra fratrem suum Gundobagaudum machinante. In eo prælio Godegesolus cum suis aduersus fratrem suum dimicavit; et fugatum fratrem suum Gundobagaudum regnum ipsius paulisper obtinuit: et Gundobagaudus Avenione latebram dedit. Eo anno Gundobagaudus resumptis viribus Viennam eum exercitu circumdedit, captaque civitate fratrem suum interfecit, pluresque seniores et Burgundiones, qui cum ipso censerant multis exquisitisque tormentis morte damnavit: regnumque

quod perdiderat cum eo quod Godegeselus habuerat, receptum, usque in diem mortis suæ feliciter gubernavit». Agit de eodem bello Turonensis lib. 2, cap. 32 et seq., postquam cap. superiori Clodovei regis baptismum retulit, eoque narrato de Gundebaldo ait : « Ipse regionem omnem, quæ nunc Burgundia dicitur in suo dominio restauravit». Quare cœpta hoc anno Gundebaldi monarchia in Burgundia antea enim cum Godegesilo fratre corregnarat; de quibus ante corum dissidium idem Turonensis habet : « Tunc Gundobaldus et Godegesilus fratres, regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Massiliensi provincia refinebant. Erant autem tam illi, quam populi eorum Arianæ sectæ subjecti ».

SYMMACHI ANNUS 3. — CHRISTI 501.

1. *Avieni consulatus et laudes.* — Qui sequitur annus Domini quingentesimus primus, consulatu Avieni atque Pompeii, tam a Cassiodoro, quam etiam a Marellino adscribitur Fastis. Fuit Avienus iste cognomento Faustus, cuius filius Avienus item dictus anno sequenti consulatum gessit: senior autem hic appellatus, qui ante annos decem consulatu itidem funetus est ordinario, idemque ex clarissima Scipionum familia oriundus, ut constat auctoritate Ennodii id asserentis in Epistola ad Faustum consulem, cuius est exordium : « Abundante Dei misericordia, etc. » Ubi inter alia laudum genera : « Tu, inquit, per duratum proavorum avorumque Scipionum tramitem, jam grandiorum pene præcedentium connexus lateribus ambulasti, ita ut sub coniunctione nunquam interpolatae felicitatis prodires (morderes). Ad Avieni mei adhuc teneri virtutes pertinet, et tuo generi continuare fasces, et nostro reddere ». Erat enim affinis Fausto Ennodius: idemque paulo post : « Illud tamen inter maximas Redemptoris nostri remuneraciones credo numerandum, quod limen felicis infantiae consul meu cum honore sanetus ingressus est. etc. » Hæc de Avieni senioris consulatu hujus anni, et Avieni junioris anni sequentis retulisse voluimus; quod contigerit secundum illud propheticum¹:

« Generatio rectorum benedicetur ». Constat enim hunc Faustum Aviemum adversus Festum et Probinum potentissimos senatores schismaticos pro Symmacho infatigabili studio laborasse, atque tandem furentes adversarios repressisse, superasse.

2. *Theodoricus de Sede Apostolica bene meritus.* — Hoe igitur anno Ecclesiæ Romanæ status aliquantis per præsentia Theodorici regis quievit: schismatici enim vanam spem conceperant, fore, ut circumventus falsis calumniis Synmachus, favore ejusdem principis deponi posset: at ubi senserunt, ipsum æqui amantissimum regem nihil de causa Symmaehi velle deertere, sed ex sententia episcoporum qui convenerant rem agendam; furore perciti ad violentiam conversi, cædibus misere omnia sunt aggressi, ut quæ dicentur anno sequenti apertissime declarabunt. Interea vero rex Theodoricus, interpellatione Catholicorum, et aliorum qui erant in Urbe faventium Symmacho senatorum de cogenda Synodo cogitat. Cum vero satis sciret, haud suarum esse partium Orthodoxos antistites ad Synodus convocare; non sibi plus æquo tribuens, regia incedens via, more majorum, auctoritate in primis ipsius Symmachi papæ id perficiendum curavit; ab ipsoque Pontifice litteras ea de re ad episcopos, ut se ad Synodus die statuta conferrent, dari voluit. Hæc quidem ita se ha-

¹ Psal. cl.

buisse, sequentis anni concilii edita Acta signitcauit, quæ suo loco reddentur. Res plane digna memoria, cum Barbarus, Gothus, alienigena, hæreticus, Arianus princeps, licet importunis schismaticorum studiis, et ittiberalibus eorumdem urgeretur assultibus, reveritus tamen euhmen Apostolice Sedis, ejus se potius protectorem quam persecutorem exhibuit, ut ipsa Acta Synodalia manifestant. Sie igitur Theodorici reveriti præsentiam aestuantes furore schismatici hoc anno siluisse noscuntur.

3. *Immensa civium cædes facta Constantinopoli ab Anastasio.* — At quam Theodorico dispar Anastasius imperator, qui cum se specie tenus Orthodoxum profiteretur, Dei Ecclesiam acerrime impugnavit, dolo agens et vi, omni denique conatu natus, ut Catholicam fidem impietate convelleret : ipsum quidem per Festum senatorem legatum auctorem fuisse Ecclesiae Romanæ dissidentis et schismatis, quæ dicta sunt superius satis docent : rem namque ex sententia se fore consecuturum existimavit, si aliquo modo sibi aliquando assentientem posset nancisci Romanum Pontificem; quo uno adversante, satis sciret emnes suos eludendos esse conatus. Hæc quidem in Romanam Ecclesiam ; in Constantinopolitanam vero quæ hoc anno patravit, omnem superant tragœdiarum casum.

4. Qui enim hactenus tolerasset Constantinopolitanum populum sibi in his quæ sunt fidei adversantem, quem et novisset partibus studuisse Isaurorum, addictumque Zenonis Augusti cognatis : periculosam sensit, illis adhuc superstitionibus, se jacturum aleam, si in cives Constantinopolitanos vindictæ gladium, ut furor suadebat, exeret : illis vero penitus, e medio sublatis, Longino ipso Zenonis fratre jam haud pridem extincto, silentibusque undique Barbaris, summam illam tranquillitatem in civium cladem convertit, haud diutius ratus impunitam populi sinere vagari licentiam, qua palam imperatorem dicteriis et contumeliis insectabatur hæreticum : delegat opus Urbis præfecto, quem sævissimum delegerat, Constantino. Quid autem iste molitus sit, rem grandem paucis Marcellinus absolvit sub hujus anni consulibus scelus immanissimum referens, quod sic se habuit :

5. « Hoc namque anno, populus Constantinopolitanus professor Catholicae fidei, idemque inhærens suo ipsorum episcopo Chalcedonensis Concilii adversus imperatorem acerrimo defensori, cum ad spectacula ex more intuenda in theatro clausi essent inermes : repente prosilientibus, qui erant in insidiis collocati, diverso armorum genere trucidantur, enecatis ex ipsis ultra numerum trium

millium, praeter alios, quibus licuit acceptis vulneribus foras egredi, domumque repetere sauciatos ». Felices omnes, et inter martyres recensendi, nisi labefactati essent Acacii ipsorum antecessoris episcopi communione. Ad hac namque spectat, quod postea scribens ad Orientis episcopos Symmachus papa deplorat his verbis : « Nullus ambigat eadem nihilominus esse ventura, quæ in Constantinopolitana nuper Ecclesia contigerunt. De quibus mihi pariter ingemiscere necesse est et tacere. Nam qui Apostolice Sedis admonitionem negligendam esse crediderunt, merito inciderunt ea quæ venire solent solatio destitutis ». Hæc Symmachus in Epistola ad Orientales, de qua suo loco agendum erit. Et ipse Ennodius, ubi de Orientalibus hæreticis agit, hæc ait : « De his quæ prefati sumus, notum est quod in Constantinopolitana nuper Ecclesia fertur admissum : unde patimur sine vocis usura tristitiam. Qui enim oblatis remedii non obedierunt, merito nihil consolationis, tempore quo premebantur, non habuerunt ». Ad hæc pariter spectant quæ Theodorus lector de eodem urbis Constantinopolitanæ præfecto sic subdit¹ : « Contra seditiones populi, quæ contra imperatorem in civitate siebant, hæc Anastasius imperator excogitavit, ut Eparchus civitatis litanias populi sequeretur », cum armatis militibus scilicet : « timebat enim zelum eorum qui pro quarta Synodo incursions faciebant. Et hoc deinceps in consuetudinem abiit. Inimici Macedonii episcopi Constantinopolis Acolium quemdam subornarunt, qui gladio illum impetoret. Macedonius vero, ut mansuetudinem suam ostenderet, munera Acolio dari præcepit. Tale quid etiam erga sacrilegos quosdam fecit ». Hæc Theodorus.

6. Videsne tu, lector, (appello te) quanta pro religione, ipsa Catholica fide, pro defensione, inquam, quartæ œcumene Synodi suscepta ab iis fuere certamina, exantlati immensi labores, sanguis pro fide fusus, mortesque adeo crudeles toleratae ? tanta hæc abidere tamen in ventum absque corona martyrii et præmio confessionis, prorsusque inania redditia, non aliam quidem ob causam, quam quod schismate propter Acacii communionem, ab Ecclesia Catholica, et ab ipso ejus capite Romano Pontifice scissi essent. Nullus est ausus Constantinopolitanorum antistitum illic pro fide necatos inter martyres recensere, quos seissent non habuisse characterem scriptum in frontibus suis, quo et Ecclesiae Catholicae filii, et Dei domestici dici meminerint. Vetus namque hæc prescripta inter fideles regula est, ut qui non habent in terra Ecclesiam matrem, neque Deum habere possint in cælo patrem.

¹ Theod. Lect. Coll. I. II.

Anno periodi Græco-Romanæ 5994. — Jesu Christi 501. — Symmachi pape 4. — Anastasii imp. 11. Theodorici reg. 9. et 13.

1. *Decennalia Anastasii imp.* — Coss. *Rufus Magnus Faustus Avienus*, et *Fla. Pompeius*; prior Occidentalis filiusque vel nepos Avieni anno cccc consulis. Porro hoc tempore Romani plura nomina præferebant, sed solo postremo, ut plurimum, tanquam cognomine appellabantur. Falhtur Baronius, quando ait, *Aviemum* ante annos decem etiam consulatum gessisse. *Faustus* enim Avienus anno cccc hoc magistratu ornatus, diversus est ab Avieno hoc anno consule; cum is in nullis Fastis cum nota numerali efferatur. *Pompeius* Orientalis fuit, ac filius Fl. Hypatii qui frater erat Anastasii imp. De eo plura Ducangius in Familis Augustis Byzantinis, dum de familia Anastasii Aug. sermonem habet. Hujus imperatoris *decennalia* hoc anno edita, quorum varia supersunt vestigia, uti abolitio Chrysargyri tributi gravissimi, et pugnarum cum bestiis, de quibus anno primo Anastasii eum Baronio egimus, ac consulatus Pompeii imperatoris ex fratre nepotis.

2. *Nihil hoc anno et sequenti in causa Symmachi gestum.* — Ad num. 2. Hoe et sequenti anno Romæ omnia tranquilla fuere, quia *Laurentius Schismaticus*, qui anno superiori *intuitu misericordiæ*, ut loquitur Anastasius, Nucerinus episcopus creatus fuerat, iterum Romanam Sedem non invasit ante annum dñi. Quare neque hoc, neque sequenti anno aliqua Synodus in causa Symmachi Romæ habita est; licet Baronius anno sequenti Synodum *quartam*, vulgo *Palmarem* dictam, consignet, aliquique communiter currenti; quod ea in Aetis, quæ hactenus prodierunt, dicatur celebrata *Rufio Magno Fausto Avieno consule*. Verum consulatum illum in ea Acta intrusum fuisse, et Synodum illam iv anno tantum dñi habitam, ex dicendis certo constabit.

3. *Codex legum Burgundicarum promulgatur.* — Turonensis lib. 2, cap. 33, postquam de tota Burgundia a Gundebaldo Burgundionum rege subacta locutus est, ait: « Burgundionibus leges mitiores instituit, ne Romanos opprimerent ». Harum legum codicem hoc anno Gundabodus publicavit: nam in Præfatione earum legum quæ in codice veterum legum apud Lindebrogium leguntur, dicuntur promulgatae Avieno consule, editæque secundo Gundebal-

baldi monarchiæ anno. Cum vero hoc anno *Avienus* senior, sequenti *Avienus* junior consulatum gesserit, hinc controversia orta, an hoc vel sequenti anno, codex ille publicatus fuerit. Haec tamen facile dirimitur ex methodo decennalium. *Codices* enim legum annis quibus imperatores, ea solemnia dabant, promulgari soliti, ut in dissert. Hypat. ostendi. Reges autem Burgundionum Romanos imperatores tanquam si domini eorum fuissent, venerantur, et ab his dignitatum titulis exornabantur, ut patet ex variis Aviti episcopi Viennensis Epistolis. In Epistola LXIX ad Anastasium imp. sub nomine Sigismundi regis dictata, ait Avitus: « Dulce est si hi, quos militiæ fascibus, et peculiariis gratiæ pietate sustollitis, quos in extremis terrarum partibus aulae pollentis contubernio, et veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoseant; quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperii vestri amplitudinem longinquitas subjectorum, et diffusionem Reipublicæ vestræ asserit, quod remotius possidemur ». Tum in Epistola LXXXIII ad eundem imperatorem data: « Vester quidem est populus meus, sed me plus servire vobis, quam illis præesse delectat. Traxit istud a proavis generis mei apud vos decessoresque vestros semper animo Romana devotione, ut illa nobis magis claritas putaretur quam vestra per militiæ titulos porrigeret celsitudo: cunctisque auctoribus meis semper magis ambitum est, quod a principibus sumerent, quam quod a patribus attulissent. Cumque gentem nostram videamus regere, non aliud nos quam milites vestros credimus ordinari ». Quare cum hoc anno Anastasius *decennalia* dederit, Gundebodus Codicem legum Burgundiarum publicavit, anno secundo suæ monarchiæ. Agobardus Lugdunensis episcopus, qui post quadringentos annos quam Burgundia a Clodovei regis filiis in provinciam redigeretur, floruit. *Ludovicum Pium* imperatorem Epistola quadam hortatur, ut si fieri possit, Burgundiones, quos suos, et Gundobados appellat, legibus Francorum uti jubeat, legem Gundebalbi regis Burgundionum hæretici, licet non jure et viororum suorum testimonis, sed, aut rei ipsius jurejurando, aut armis terminantem abrogando.

4. *Collatio in Burgundia habita pro conversione Gundebaldi regis.* — Turonensis lib. 2, cap. 32 et seq. postquam locutus est de legibus a Gundobaldo rege institutis, agit de ejus conversione ab Avito episcopo Viennensi tentata. Quae res a Baronio anno cccciv, num. 68 loco non suo recitata; cum ea *Collatio* post bellum Burgundicum, et post promulgationem Codicis legum Burgundicarum a Turonensi referatur, et hujusmodi *Collationes* annis *decem illis* imperatorum addictis de more fierent; quem in Burgundia servatum fuisse non videtur dubitandum. Hæc *Collatio*, quæ Baronii tempore non extabat, legitur in iv tom. Concil. pag. 1318, ejusque titulus est : *Collatio episcoporum, præsentim Aviti Viennensis episcopi coram rege Gundebaldo adversus Arianos.* Praeter sanctum Avitum, huic disputationi interfuit sanctus Eonius Arealtensis episcopus, et episcopi Massiliensis et Valentinius, quorum nomina in *Collatione* corrassa. Ariani in ea convicti fuere, et ex illis plures ad penitentiam adducti, sed quoad Gundobadum regem, «quia Pater eum non traxerat, non potuit venire ad Filium, ut veritas impleretur : Non est volentis neque festinantis, sed miserantis Dei», ut dicitur in *Collatione* : quam hoc tempore habitam ostendunt verba Gundobadi, qui in prima Sessione dicit: «Si vestra fides est vera, quare episcopi vestri non impediunt regem Francorum, qui mihi bellum indixit, et secum inimicis meis sociavit, ut me destruerent». Ubi loquitur Gundobadus de Bello Burgundico superiori anno gesto, quo Clodoveus Francorum rex utens occasione discordie inter duos fratres Burgundiae reges ortæ, «missa legatione ad Gundobadum, ut ei per singulos annos tributa imposta reddere debeat, jubet. At ille et de præsenti solvit, et deinceps soluturum esse se promittit», inquit Turonensis lib. 2, cap. 32.

5. *Ecclesiæ S. Sabæ abbatis dedicatio.* — Hoc anno dedicatio novæ Ecclesiæ Deiparae Virginis a sancto Saba abbe constructæ ab *Elia* episcopo

Hierosolymitano peracta « primo Julii, Indictione nona, agente magno Saba anum etatis sexagesimum tertium », ut testatur *Cyrillus* monachus in ejus vita cap. 32. Quare hæc dedicatio legitimo tempore facta ; cum hoc anno Indict. ix ante Septembrem notato, dies primus mensis Julii in Dominicam inciderit, et *Anastasius* imp. *decennalia* exhibuerit. Paulatim tamen in Occidente, ubi imperium Romanum extinctum erat, ea consuetudo desit; tandemque, tam in Occidente, quam in Oriente quibusvis indiscriminatum annis Ecclesiæ dedicata, et sanctorum reliquie translate; sed tamen diebus fere semper Dominicis, aut Festis solemnioribus.

6. *Cabades in regnum Persarum restituitur.* — *Zamasphes* Persarum rex, Perozi filius, *sua sponte regio solio excessit, regnumque potius relinquere censit, quatuor annos eo gavisus*, postquam se. *Cabades*, qui e custodia elapsus ad Hunnos confugerat, eum valido exercitu ad sua remissus fuit, filia regis uxore antea accepta, ut narrat *Agathias* lib. 4, pag. 138. Quod præsenti vel superiori anno contigisse, inde liquet, quod anno Christi 531, postquam annos triginta iterum regnasset, e vivis excesserit, ut suo loco demonstrabimus. Ex initio *Cabadi* iterum regnantis, ejus decessorum tempora accurate fuisse a nobis consignata, ordo retrogradus ostendit. De *Cabadi* restituzione in regnum agit etiam *Procopius* lib. 1 de bell. Pers. cap. 6.

7. *Bulgares in ditiones imperii Romani primum excurrunt.* — *Theophanes* anno Incarnat. secundum *Alex.* cccciv, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatur, scribit : « Hoc anno, qui vocantur Bulgari, excursionem in Illyricum et Thraciam fecerunt : cum nondum eorum natio audiretur de nomine ». *Marcellinus* tamen in *Chronico* ad consulatum Joannis Gibbi, seu ad annum Christi 539 primam Bulgarum in Thraciam irruptionem memorat, in eaque Illyrianam militum virtutem periisse refert.

SYMMACHI ANNUS 4. — CHRISTI 502.

1. In causa Symmachi Synodus Romana, dicta Palmaris, ad quam Theodosius Epistolas scribit. — Secundus post quingentesimum sequens Christi annus, Avieni junioris ac Probi signalis consulatu a Marcellino et Cassiodoro notatur in Fastis, licet in Synodalibus Actis Ioco Probi Ruffus reperiatur inscriptus : quo anno habita est Romae quarta Synodus sub Symmacho papa. Quartam hanc nomenclator appellat, quæ tamen respectu altiarum praecedentium sub eodem Symmacho Synodorum tertia dicenda esset : quæ enim ab eo tertia ordine ponitur, non fuisse Synodum per se distinctam, sed ejus, quæ ab eo quartæ dicuntur, Actionem, ea quæ hoc ipso anno inferius dicturi sumus, perspicue demonstrabunt. Sic igitur ista quæ tertia, quarta dicta est eademque cognominata Palmaris : de qua antequam agere aggrediamur, primum omnium unde id fuerit consecuta cognomen, dicendum est. Atque in primis non placet quod aliquis putavit textum esse depravatum. Sed cur Palmaris? Numquid sicut apud Tullium¹ « sententia Palmaris », ita, « et Synodus Palmaris » a palma dicta? Certe quidem non abhorre eam vocem ab hujus saeculari nomenclaturæ usu, ex Fulgentio hujus temporis luculentio scriptore dici potest, qui hæc habet scribens ad Monimum² : « Hanc etiam asseris haereticorum esse quasi palmarem interrogationem » hoc est, irrefragabilem : et paulo post : « Haec ergo sectantes haeretici, ea sibi quasi palmaria et invicta videntur propouere, etc. »

2. Verum quod inusitatum fuit hactenus, Synodus aliquam aliunde quam a loco, vel numero denominari : de loco ipso, a quo ita sit dicta, investiganda est ratio : num et fortasse accidit, dictam esse « Palmarem », quod ob schismaticorum grassationem hæc ipsa Synodus non valuerit in Ecclesia celebrari, sed opus fuerit eamdem in regia sive curia agi, quæ appellata est « Palma aurea », de qua quidem hæc in rebus gestis S. Fulgentii³ : « In

loco qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege concionem faciente, etc. » Est et mentio apud ipsum Theodosium regem in Epistola¹ ad Albinum patricium de domo « Palmaria » dicta, his verbis : « Porrecta itaque supplicatione testatus es, Curiæ porticus, quæ juxta domum Palmatam posita, forum in morem areæ decenter includit, superimponendis fabricis tacentiam condonari, etc. » At quoniam haud liquet apud curiam hanc Synodum celebratam, magis autem apud Basilicam S. Petri, quo ab adversariis lapidibus impeditus Symmachus se recepit, prout Acta ipsa significant; ut hæc Synodus Palmaris dicta sit, placet, ut e loco itidem deducto vocabulo, a portiu illa S. Petri nomen acceperit, quæ Palmaria dicebatur, de qua Anastasius in Honorio papa hæc habet : « In portiu B. Petri Apostoli, quæ appellatur ad Palmaria, etc. » Sed de nomine satis. His igitur elucidatis, jam ad res gestas deveniamus. Verum describendæ hie sunt primo loco Theodorici regis litteræ, et episcoporum, et alia quæ intervenerunt in hac causa, digna memoria monumenta, quæ Parisiis missa a nostro Nicolao Fabro, cui hoc nomine plurimum nos debere fatemur, accepla, ab antiquitate licet nonnihil læsa, ut videre poteris, pluribus locis corrupta, quæ conjecturis in margine positis sanari, si non penitus, ex parte possint, sic enim se habent :

« Præceptio quæ missa est per Germanum et Carosum episcopos.

« Dominis sanctis, et venerabilibus patribus Laurentio, Marcelliano, et Petro, et cunctis episcopis in Urbe residentibus Theodosius rex.

« Vos quidem rem fecistis proposito congruentem, nos potius directo vestro secundo consulere, quam indictum consilium alienæ facultatis imitatione disserere (concilium alienæ facilitatis imitatione deserere), ne discedentibus universis sub manifesta deserti dispositione judicij major urbem regiam seditionis motibus turba concenteret. Sed non oplavimus commisisse sanctæ congregationis

¹ Cicer. de nat. deor. l. ii. — ² Fulgent. ad Monim. l. ii. — ³ In Vit. S. Fulgent.

¹ Cassiod. Variar. l. iv. Ep. xxx.

examinationis sub hæc protrahi dilatione negotium, nec universitas (universitatis) animum gravius (graviori) præjudicio pendere suspensum. Quia nec tranquillitati Urbis definitionis mora, nec sacerdotali proposito, sententia potest convenire discordiæ. Molesta igitur accepta confusione, quæ nata est cæterum quæ discessum, quia propter turbam quæ aut easu vitio aliorum contigit, iterata quæ cœperunt relinquere judicia. Qui tamen si dixerit potius cogitassent, exemplo vestro in urbe residere exspectantes de his quæ illic facta de nostræ providentiæ ordinare (ordinatione) remedium. Cum in multis vias cogitatio nostra disperserit. Adhuc si tramitem (ad hunc se a tramite) consilii cura convertit, ut rursum ad kalend. Septembr. diem cumdem censuerimus sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus. Ergo ingrabantis sanctitatem reliquorum præsentia convenit operire, ut cum præso (compresso) tumultu et dissensione subimota, quæ ab omnibus certa (orta) est ab omnibus causa peragatur. Nam Revennam (Ravennam), quemadmodum speratis non putavimus revocandum esse Concilium, dum aliorum labore, dierum (aliorum) permovemur ætate, parati ut nisi secundo conventu cause finem judicium synodale posuerit juxta desiderium vestrum, quos nos poscitis esse præsentes; occupationibus nostris Romæ quietis amori postpositis, nos potius Romanam Deo auctore veniamus, ul præsentibus saltem nobis extra confusione atque discordiam, secundum Dei timorem tanta causa terminum sortiatur. Ut non diutius urbs regia turbarum tempestate faligetur, sed vestri æquitate judicii redeat ad quietem. Ne mora vobis videatur onerosa, fas est vestrae aestimare providentiæ, si quomodo sit, aut sub nostrorum temporum tranquillitate tolerandum, solitus ne in aliqua definitione Concilio sub incerto Ecclesiam, sub hoc certamine Romanam perdere civitatem: alia manu. Orate pro nobis domini, ac venerabiles patres. Datum sub die v idus Augst. sed Ecclesia. Rufo magno Fausto Ayeno. VV. CC. cons.

« Senatus vel Marcellini episcopi cum cæteris, et alia præceptio, quæ data est per majorem domus regis.

« Praeceptio regis iv missa ad Synodus.

« Flavius Theudoricus rex universis episcopis ad Synodus convocatis.

« Romanæ Ecclesia pacem, episcopo Symmacho criminosis propositionibus impedito sub ea quam cernitis confusionem turbæ quoniam¹ non magis potuit providentia nostra consulere, quam ut juxta petitionem senatus et cleri, ad congregandos ex diversis provinciis causam revocare, et antistites, et de religiose actione personæ sanulum facere. Indicare Concilium, in oculis sunt dudum ab universis Synodum destinatam, et conscientiae nostræ adstipulatur oracula, quibus solus (solius vel solis) integratæ affectum, hoc jus poutificibus commisimus

evocatis, ut sub synodalis æquitate sententia, aut propter objecta convictus reatu subjaceret. Post hujusmodi constituta, quis finem tanlo dandum dubitarit esse negotio? quis de tam numero confilio sacerdotum magis nasci crediderit confusionis ambiguum? quid profuit sine vita de prolixi itineris citra ad nos imposuisti negotio? quid tantarum Ecclesiarum absentibus sacerdotibus fuisse suspensum? quid peteret reliquum si tanto exitum non datur impetrare conventu? Sed transacta sufficient, quæ ad hoc tantum in memoriam satis est revocare, quid desinat (quo desinant). Bona est præteriorum recordatio si quæ displicant secuta cura correctionis emendet. Non saltem discedentibus aliquibus dela-toque negotio, ad secundæ concordationis venientis repetita judicia pro fide, pro innocentia, pro æquitate concordis remots studiis aliquibus dissentit (dissentiat) integratas: hoc petitione nostra Romanæ confertur civitati, ut sacerdotali consideratione proposito delegato terminum detis sine contentione negotio, scientes examen vestrum de his, seenrum esse judicium. Cogitate matrem confusione esse discordiam, et quemadmodum consensu dubia solidantur, ita etiam firma dissensione dissolvi. Numquid laboriosa, numquid conscientiæ vestrae gravia, numquid inimica propositio, ab antistitibus suis pacem poseit Ecclesia, et ab his quibus per regiones (rationem) professionis vestrae cura debeat esse propensior, fidem tumultuosam exspectat? intentio est vobis servandæ justitiæ, in cognitione libertas remotis omnibus occasionibus integros si vestrae voluntatis objectorum criminum causa examinare judicium, dummodo studiosa certamine defendi amorem omne confusionis amputetur ambiguum, maxime cum banc vobis pro religionis reverentia consideratione justitiæ nostræ oracula tribuant facultatem, ut sicut vobis est inquirendæ in hoc negotio voluntas, et cura veritatis, personis illie omnibus constitutis, per quas potest fides rerum quæsita præstare, vos noveritis, et Deus quid in ipsa causa judicare debeatis pacem modis omnibus clero, senatui et Romano populo post judicium reddituri; ne qua turbatio, nulla discordia in civitate remaneat, sive vultis, ut quod propositum est transeat, sine discussione negotium, vos sciatis, et Deus qualiter ordinetis: dummodo pax clero, senatui, populoque Romano sub vestra ordinatione reddatur. Ecce coram Deo, et hominibus arbitrio vestro committentes universa, conscientiam nostram, sicut decebat absolvimus, tanquam est sub justa ordinatione rem fuisse finitam, et civitatem redditam discedentibus incidet. Neque enim tolerabile est ob hanc negligentiam regiæ civitatis amor quo tenemur ad rem mittit, ut rebus omnibus Deo auctore pacatis sola tranquillitate erigi, et in media urbe confundi, ut desideratur civilitas in archi latiora, quæ est sub hostium vicinitatis cura, et neque omisisse videamus cum necessaria (necessariam) credideritis episcopi Symmachii in cognitione præsentiam, Gudilam et Bedulphum sublimes viros,

¹ Non. adjecit Faber ex conjectura.

maiores domus nostræ quos de præsente misimus cum Conzatrierno. Ne quid dubitationis habeat jus-
sio nostra sacramenta præstabunt satisfacturi de-
signatio episcopns, quemadmodum æstimaverit or-
dinatio vestra suffecerit ut vocatus ad Concilium,
citra urbem et molestiæ metu securus occurrat.
Orate pro me domini sancti, et venerabiles Patres.
Datum sub die sexta kal. Septemb. Ravenna.

« Relatio episcoporum ad regem.

« Agimus Deo gratias, qui regum corda pietatis suæ manu, et gubernat, et temperat, quando ab ipso venit quod elementia vestra extra more suo (ex amore suo) præceptis ad nos moderantissimis per majores domus Gudilam et Bedulphum subli-
mes vestros missis ostendit. Sic enim mansuetos principes cœli Dominus fecit esse quos diligit, et quibus est propitiata divinitas eos in causis omnibus mandatis suis ordinat obedire quod scriptum est dicente Deo : Sine me nūtil potestis facere. Quod utique, boni intelligendum est, Deoque nostro toto affectu, et obsequio jussioni vestrae parere volui-
mus, et ad papam qui impetebatur, quater cum sacerdotes nostros ex secum sancta (saerosancta) Sy-
nodo direximus, ut ad judicium conveniret. Sed occurrere audientiae nostræ penitus non (posse sta-
tuit) possit statutus, mandans. Primo ad conventum vestrum quando Romæ venistis, sine aliqua dubita-
tione properavi, et privilegia mea voluntati regie submisi, et auctoritati Synodi dedi sicut habet Ec-
clesiastica disciplina, restaurazione Ecclesiarum re-
gulariter poposei : sed nullus mihi a vobis effectus est : deinde cum venirem cum clero meo crude-
liter mactatus sum, ulterius me vestro examini non committi in potestate Dei est, et domini regis quid de me deliberet ordinare. Post episcopos tamen, qui majoris donus vestrae illustris vero Argenuo (illustrem virum Agerium) direximus, cui quid responsi dederit sua suggestione remuniat, et in te manus (intimavimus) tamen serenissimo domino, quia nobis quid possimus facere non remansit, nec invitum ad disceptationem nostram adducere possumus. Ipsi per caunes appellationes omnium epi-
scoporum commissæ sunt, et cum ipse appellat egiret (eque) faciendum ? nec in absentem vale-
mus ferre sententiam, nec contumacis locum de-
putare, qui se judicibus occurrisse præclamat ; maxime quia cum nova est res pontificem Sedis istius apud nos adire (audiri), nullum constat exemplum. Voluimus quod restabat pacem juxta præceptum et voluntatem reddere civitati, quæ res, et proposito nostro amica est, et beatitudini vestro-
rum temporum congruebat. Qua confessione (cou-
fusione) tantæ civitatis, et geminus, et horresci-
mus. Ad amplissimum senatum, collegasque nostros secundum direximus, orantes, ex verbis Apostoli, qui monet : Quod ex vobis est cum omnibus pacem habentes, non vosmetipos vindicantes, carissimi, sed date locum iræ. Scriptum est etiam : Mihi vin-
dictam, ego retribuam, dicit Dominus ; nec admonitioni clericorum defuimus, quibus regulariter,

voluimus subvenire, qui etiam salutare monitum contempserunt, et ideo vestri erit temperii nutu (imperii metu) Dei respicere Ecclesie redintegrationem, Romanæ civitatis et provinciarum quietem. Nunc rogamus ut infirmitatibus et demnitatis (indemnitati) nostræ, quod pii domini est, succurratis, quomodo calliditati sœculari sacerdotum simplicitas non sufficit, et jam diutius nostrorum mortes, et pericula propria Romæ pati non possumus, sed concedente nobis optatissimo præcepto vestro, ut ad Ecelesias nostras licet nos reverti, quia post hæc quæ suggerimus, nihil est quod a nobis possit ordinari, optamus vobis domine patri ceb.

« Præceptio regis. Flavius Theodosius rex universis episcopis ad Synodum convocatis.

« Decuerat quidem beatitudinem vestrarum di-
vinæ considerationis reverentia excitum jam finire negotium : ut vobis ordinantibus submoveri po-
tuisset tanta de civitate confusio, maxime cum præ-
tentis affectibus jusserrimus quemadmodum ves-
trum visum fuisse arbitrium, memoratum vos
terminare debere certamen, dummodo sub justa
ordinatione finitum dissentientes unitati et concordiæ redderentur; post quæ miramur denuo fuisse
consultos cum si nos de præsenti ante voluisse
mus judicare negotio, habito cum proceribus nostris de
inquirenda veritate tractatu, Deo auspice, potuisse
mus invenire justitiam, quæ nec præsenti sœculo,
nec futurae forsitan displicere potuisse aetati, sed
quia nostrum judicavimus de Ecclesiasticis aliquid
censeri negotiis. Ideoque vos de diversis provinciis
fecimus evocare, ut sub divini timore judicij, totius
certaminis vobis disponentibus causa transierit
(transigeretur), urbique nostræ, Deo favente, optata
per vos concordia redderetur. Nunc vero eadem
quæ dudum præsentibus intimamus oraculis, nos
coram Deo et hominibus absolventes, ut causam
Dei, quam vestrae congregationi amplissimam (am-
plissimi) senatus, et paee clerici sperantes (eleri pa-
cem spectantes), commisimus, quemadmodum
visum vobis fuerit ¹ nec a nobis ordinis vestri expe-
ctetur forma judicij, sed vos qualiter vultis ordinate,
sive discussa sive indiscussa causa, proferre senten-
tiam, de qua estis rationem divino judicio reddituri,
dummodo, sicuti saepe diximus, hoc deliberatio
vestra provideat, ut pax senatui populoque Roma-
no, submota omni confusione reddatur, ne qua,
quod absit, post judicium turba, aut aliqua remaneat
in civitate discordia : sin autem secundum
mandata nostra concordia sacratissimæ urbi a vobis
fuerit restituta : tunc universitas agnoscere potuerit
justum sacri ordinis vestri extitisse judicium. Orate
pro nobis domini sancti, ac venerabiles Patres. Da-
tum sub die kal. Octobr. regum Synodi Ecclesiasti-
ci vos an (f. voem) agnoscite regis.

« Primo salutandi episcopi, et dicendum eis
causa quæ agitur.

¹ Transigatis, addit F.

« Si mihi visum fuisset, aut justitia habuisset, ut ego debuissem audire cum proceribus patrum mei, potueram tractare quomodo et Deo placuisse, et posteritati ingratum non fuisset: sed quia causa est Dei et clericorum: ideoque modo ad petitionem senatus vel cleri ex diversis civitatibus convenire antistites¹ ut et Deo medio secundum quod legit in Evangelio ex Apostolo ad Corinthios hoc sequamini. Si vero vobis visum fuerit sine discussione causam finire, aut discussam, aut indiscrepantem, quemadmodum visum fuerit, judicete; meam personam nolite metuere, reddituri rationem ante conspectum Dei, tantum est ut senatum, clerum, et populum pacificum dimittatis, et quod judicaveritis scribatis. Nos autem hoc probavimus vos bene ordinare, si populo, senatui, clero pacem integrum reddatis? Quod si minime feceritis, ostendetis vos uni parti favisce. Nullius ergo personam ante oculos habecatis, quamvis si ex vobis aliquis violenter vellet quae inusta sunt imponere, remissis rebus vestris justitiam custodire debetis. Nam multi, et vestrae, et nostrae regionis episcopi propter Dei causas, et de Ecclesiis ut de rebus suis jaetati sunt, et tamen vivunt. Ego non solum impono, sed etiam rogo, ut faciatis, quae Deus praecepit, et quae legistis in Evangelio et Apostolo. Si autem discutitis causam, vel sub aliquo colore inelius causam iudicatis. Si autem indiscrepantem dimiseritis, datis exemplum sacerdotibus omnino male conversandi. Haec cum diceret, proposuit similitudinem: aliquando Asparia (Aspari) a senatu dicebatur ut ipse fieret imperator; qui tale fertur dedisse responsum. Timeo, ne per me consuetudo in regno nascatur², ita dico, ut modo ne irascantur sancti Patres nostri, ne per eos cum non discusserint et ita judicaverint, consuetudo peccandi omnibus sacerdotibus generaliter (generetur). Item si voluerint discutere causam, ut securus egrediatur, Arigerius Gudila, et Bedulphus sacramenta ei praestabunt. De area vero vel de domo Laeterensi, prout judicialum fuerit eadem Synodus reddat de vindictam; quae sperant (debitam quae speratur) discussionem si eis placuerit, aut ipsi vindicent, aut nos deputemus legibus execuantur culpas». Haec sunt quae a Fabro nuper accepimus, jam quae spectant ad ipsam Synodum prosequamur.

3. *Prima actio Synodi, in qua Symmachus vi et furore Schismaticorum licet impeditus, triumphat.* — Qui ad Synodum tunc Romanum vocati sunt pontifices, et inter illos, qui sedium praerogativa ceteris eminebant Laurentius Mediolanensis episcopus, atque Petrus Ravennas antistes, cum Romanum se contulissent, ne in suspicionem venirent Symmachii causae defensionis, qui convocati fuerant iudices cognitores, abstinuerunt se ab ejusdem Symmachii consuetudine, non tamen a Catholica communione, mentionem ejusdem facientes ex more in sacris. Docet haec Eunodius in apologetico pro quarta Synodo verbis istis: « Deinde per quæstio-

num torrentes venerabilem Laurentium et Petrum episcopos a communione papæ suspendisse replicatis: et quod providit cautio convocatorum, ducitis ad crimen impediti. Ille eo tempore, dum celebrarentur ab his saera Missarum, a nominis ejus commemoratione cessatum est? Unquam pro desideriis vestris sive rito Catholicæ et cano more semiplenas nominati antistites hostias obtulerunt? etc. » Vides, lector, semiplenum dici ab Eunodio sacrificium, in quo Catholicæ Ecclesiæ capitibus commemoratio prætermittitur; pluraque subdit, quibus docetur, non præsentia corporali, sed animorum in una voluntate coniunctione exteriori signo patefacta declarari Catholicam cum Romano Pontifice communionem: a qua tanquam ahest ut iidem se alienaverint, ut ea defensionis Apostolici culminis fibula sese arctius colligantes adstrinxerint. Qui enim ad Synodum venientes antistites, visi sunt ad tempus prudenter a congressu Symmachi abstinere, in ipsa Synodo facti sunt ipsius et Apostolicæ Sedis auctoritatis acerrimi defensores, ut quæ dicentur ex Synodalibus Actionibus declarabunt.

4. Quæ extant ipsa Synodi Acta edita, nonnihil cum depravata esse reperiantur, contulimus cum antiquitus scripto codice Cresconiano, atque, ut lievit, emendavimus. Ad quæ intelligenda sciendum in primis est, (ut ex iisdem patet Actis) ante ejusmodi Patrum conventum duas alias hoc eodem anno ab iisdem episcopis habitas Actiones, quarum prior in Basilica Julii, posterior in Basilica Hierusalem dicta in atrio posita Sessoriano celebrata est; quæ licet Synodi appellatae reperiantur, tamen potius Synodales Actiones, quam Synodi ipsæ dicendæ esse videntur. Porro rerum in eis gestarum monumenta penitus exciderunt, quarum duntaxat mentione habita reperitur in Actis Palmaris Synodi, quæ sic se habent:

5. « Sancta Synodus apud Urbem Romam ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici diversis et regionibus congregata in Christi nomine dixit.

« Cum ex diversis provinciis ad Urbem convenire sacerdotes regia præcepisset auctoritas, ut de his quæ venerabili papæ Symmacho Sedis Apostolicæ præsuli ab adversariis ipsius dicebantur impingi, sanatum Concilium iudicaret: Liguriæ, Aemiliae, vel Venetiarum episcopis, quos ad præsentiam principis ipse itineris ductus attraxit, consulendi¹ regem incubuit necessitas, qua hos voluisset ætate fractos debilitate corporis invalidos congregari? Respondit præfatus rex piissimus, bona conversationis affectu plura ad Sedem papæ Symmachii actibus horrenda fuisse perlata: et in Synodo oportere si veræ essent inimicorum ejus objectiones, iudicatione constare.

6. « Memorati pontifices, quibus allegandi immeinebat occasio, suggesserunt, ipsum qui diceba-

¹ Jussi, addit F. — ² Mala, addit F.

¹ Apud Cresc. Consulivimus regem, qua causa nos voluisset debilitate corporis invalidos congregari.

tur impetus, debuisse Synodum convocare; scientes quia ejus Sedis primum Petri Apostoli est meritum, vel principatus: deinde secuta (proinde secura) iussione Domini Conciliorum convocandorum auctoritas ei singularem in Ecclesiis tradidit potestatem: nec ante dictæ Sedis antistitem minorum subjecisse judicio, in propositione simili facile forma aliqua testaretur. Sed potentissimus princeps ipsum quoque papam in colligenda Synodo voluntatem suam litteris demonstrasse, significavit. A mansuetudine ejus paginæ postulatæ sunt, quas ab ea directas constabat: hasque dari sacerdotibus sine tarditate constituit; et quicquid in eodem negotio actum, scriptis Romam ex diversis terrarum vel regionum partibus Dei prosecutione preventum est». Vides quam expressum habes nec Arianum quidem regem absque consensu, et certis litteris Romani Pontificis Synodum congregare præsumpsisse; quod id sibi minime licere, in comperto esset; sed audi cœptam semel Actorum ordinem:

7. « Et dum in venerabili collectione sermo de incipiendo haberetur negotio, prout suscepiebat causæ tractatus: sanctus papa Symmachus Basiliæ Julii, in qua Pontificum erat congregatio (prout habuit cura) celeriter ingressus est: et de vocatione Synodali clementissimo regi gratias retulit, et rem desiderii sui (ex desiderio suo) evenisse testatus est. Causa ergo de sacerdotum animis, quæ de Consilio nundum firmato tristitiam ministrabat, ascissa est: auctoritatem ordinis colligendi, sicut poscebant Ecclesiastica statuta, in omnium quæ ibi aderant, episcoporum præsentia, se dare (a se datam) professus est; sperans, ut visitator, qui contra religionem vel contra regulas majorum a parte cleri, vel ab aliquibus laicis fuerat postulatus, ex ordinatione antistitum prima fronte cederet: et omnia quæ per suggestiones iniunicorum suorum amiserat, potestati ejus legaliter ab honorabili Concilio redderentur, et tanti loci præsul regulariter prius statui pristino redderetur, et tunc veniret ad causam; et si ita recte videretur, accusantium propositionibus responderet.

8. « Digna res visa est maximo sacerdotum numero, quæ et mereretur effectum. Decernere tamen aliquid Synodus sine regia notitia non præsumpsit. Sed suggestio justa (ista) per legatorum negligentiam non meruit secundum vota respondere. Justus est regiis præceptionibus papa Symmachus ante patrimonii vel Ecclesiarum, quas amiserat, receptionem, cum impugnatoribus suis in dissimulatione contigere, qui potestatis suæ privilegia æque pro conscientiae (quantum juste aestimamus) emendatione submiserat, nec haud voluit ne vice resumere.

9. « Sed dum esset Synodus in Hierusalem Basilica Sessoriani palatii constituta, aliquibus sacerdotibus visum est, ut libellus quem accusatores paraverant, qui quotidie seditionibus appellabant (intendebant), susciperetur a Synodo. In quo suscepto (libello) duo erant, quæ vel veritati inimica

essent, vel ipsi (quantum ostenditur) conventui, vel Ecclesiastico proposito repugnarent. Unum quia dicebant criminis memorati superius Symmachus papæ apud regiam constitisse notitiam; quod falsum esse declaravit (perclaruit): Non enim quasi novam causam audientiae commisisset, si ejus conscientiam convictam de errore solam sciret expectare sententiam. Aliud, quod per servos de his, quæ obiecabant, se eum loquebantur posse convincere: addentes, ut ipse mancipia traderet, quibus (quantum illi asserabant) posset in judicatione superari. Quæ res canonibus et ipsis publicis erat legibus inimica: cum Patrum statuta sanxissent, ut quos ad accusationem leges sæculi non admittunt, iis dicendi in cognitione, vel accusandi aliquid deleganda non esset licentia.

10. « Et dum inter ista, quæ essent facienda tractabantur: præfatus papa, ut causam diceret, occurrebat ». Sed quibus comitantibus, accepe ex Eunodio, qui in apologetico adversus schismaticos agens, hæc ait: « Ergone illam multitudinem Deo devote plebis non pro fide diligentia, Christiana magis exspectatio (exactio), quam furor evocavit? Quisnam ad inferendam violentiam currens, lacrymas comites habet? Et qui studet esse fornidi, vultum timoris ostendit? Multitudo illa juncta sacerdotis officiis, attulit ad nos lamenta, non jacula; nec venit telis minax, sed fletibus miserabilis; una tantum intentionem vestram ostentatione gravatur, quia uberibus oculorum fluminibus demonstrabat, quam esset per acerbitatem vestram conditio condolenda pulsati; et in sobrietate venerandi examinis afflictione propria commendabat, quem voce non poterat ». Et de mulieribus Romanis una progressis hæc inferius: « Mulierum turbas urbanis coloribus cum præfato ad judicia convenisse, et illa vestra subtilitate obtenditur sexus, qui majorem antistiti debuisset affectum, etc. » Plane significans totius populi utrumque sexum compassum omnium parentis innocentiae, et cum vitæ discriminé comitatos esse Symmachum ad judicium collaerymantes.

11. Sed quæ acciderint in via, cœpta semel reictati Synodalia Acta declarant his verbis de Symacho papa dicentia: « Qui veniens ab irruentibus turbis æmulatorum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris, qui cum ipso ierant (erant), per cædem ipsam mortis fuisse occasio (quod probant recentium adhuc vestigia vulnerum) nisi vir illustris comes Aligernus et sublimes viri Gudila, et Vedeulphus majores domus regiae prospexit: quos secum, unde egressus fuerat », Pontifex scilicet, « ad B. Petri Apostoli septa connexit (conduxit) ». Hæc cum obiter recensentes Patres leviter tanquam notissima transeant, nobis ex aliis locis ejusmodi scelestissimæ schismaticorum grassationis credulitatis narratio petenda erit. At in primis quod ad ipsum Pontificem Symmachum pertinet, hæc de se ipse habet in Epistola ad Anastasium imperatorem: « Inter imbræ lapidum totus (positus) evasi: judi-

cavit Deus ». Hæc breviter ipse. Apud Anastasium autem ista leguntur :

12. « Eodem tempore Festus caput senatus ex-consul et Probinus cœperunt intra urbem Romam pugnare cum aliis senatoribus, et maxime cum Fausto exconsule; et cædes, et homicidia in clero ex invidia siebant. Qui vero communicabant B. Symmacho juste, publice qui inventi fuissent intra Urbem, gladio occidebantur. Etiam et sanctimoniales mulieres et virgines deponentes de monasteriis, vel de habitaculis suis, denudantes sexum femineum, cædibus plagarum afflictos vulnerabant, et omni die pugnam contra Ecclesiam in media civitate gerebant, et multos sacerdotes occiderunt, inter quos Dignissimum, et Gordianum presbyteros (titularum) ad Vincula S. Petri, et ad sanctos Joannem et Paulum fustibus et gladio interfecerunt, et multos Christianos; ita ut nulli esset securitas die et nocte de clero in civitate (inviolate) ambulare. Solus autem Faustus exconsul pro Ecclesia pugnabat ». Hæc ibi. Porro de laboribus a Fausto pro Catholicæ Ecclesia susceptis Ennodius meminit in Epistola ad ipsum scripta, quam postea pro triumphi lætitia congruo loco reddimus.

13. De enecatis autem idem Ennodius hæc habet in alia Epistola ad eundem Faustum conscripta : « Sed ista, inquit, magis illis cum laerymoso gaudio dixi, quos aut effusus sanguis Albo enriæ cœlestis adscripsit, aut clara confessio : qui secundis confirmavit primordia nostra successibus ». Hæc ipse : quibus declarat, necatos in hoc schismate, martyrii dignos fuisse corona et illos gloria confessionis nobilitatos, qui aliquid ea de causa passi essent; secundum illam magni Dionysii Alexandrinæ Ecclesiæ episcopi suo loco superius recitatam sententiam, hic autem opportune repetendam, quia it ¹ : « Oportebat omnia incommoda pati potius, quam Ecclesiæ Dei discidisse concordiam. At illud martyrium, quod quis patitur, ne dirimatur Ecclesiæ confessio, non minus certe, sed multo plus, meo quidem judicio, habet commendationis, quam illud quod suscipitur, ne idolis omnino immoleatur ». Hæc Dionysius. Scimus etiam (quod suo loco superius dictum est) Constantinopolitanam Ecclesiam necatos clericos a schismaticis tempore S. Joannis Chrysostomi æque ut martyres coluisse, cuius probasse constat judicium universam Ecclesiam Catholicam, eosdem martyres pariter venerantem. At de his satis. Jam vero quæ post hæc acta sunt in ejusdem Symmachii Romani Pontificis causa, ex eorumdem Patrum relatione audiamus : qui in eadem Synodo constituti, et res gestas ordine prosequentes, quæ sequuntur narrare pergunt his verbis :

14. « His ita actis, et varia confusione turbatis, iterum nos ad justitiam contulimus principalem : scientes, divinitate propitia regem dominum, quem ad Italæ gubernacula ipse præviderat ejus (cujus) mansuetudini omnia per relationis seriem (sicut

res poscebat) ingessimus : intimantes etiam, sæpe nominatum papam post cædem, cui subjacerat cum suis, si voluntatem rursum haberet exeundi ad judicium, fuisse commonitum : sed allegasse enim per directos episcopos, nominatis canonibus se cessisse, affectu purgationis sua culmen humilians, qui tantis periculis pene fuisse oppressus : dominum regem habere quod vellet jus faciendo, sed interim justitiæ renitentes statutis canonibus non posse compelli.

15. « Ad hæc serenissimus rex, Deo aspirante, respondit : In Synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere : committens etiam potestati Pontificum, ut sive propositum vellent audire negotium, sive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi provisione Concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus redderetur.

16. « Quæ cum juste offerrentur, Dei mandata compleentes¹, Italie suum dedimus rectorem, agnoscentes nullum alium laborem nobis remansisse, nisi ut dissidentes cum humilitate præpositi nostri ad concordiam hortaremur. Quia unum tante rei restabat, unde Deo placeremus, scilicet ut tanti (sancti) principis voluntate invitaremus senatum amplissimum, quali oportuit legatione destinata monentes et instruentes, causas Dei ipsius judicio committendas, qui ² valet corpus occidere, et animam mittere in gehennam, qui dicit : Mibi vindictam, et ego retribuam : apud quem conscientia nuda est : cui non absconduntur ocella. Cogitare prudentes viros oportere, quanta inconvenienter in hujus negotii principio contigissent, et eos per hanc quam ipsi vocant remissionem, peccatis non aperiire, sed claudere : qui (quod dicebatur) majori judici servamus, instruentes eos, quia per quos illis Christus innotuit, non esse ovium lupi insidias prævidere, sed pastoris : maxime quia in causa præfata multos, qui sede dignabantur agnoscere, et Deo satisfacere, error involverat. Et quia non poterant (oportebat) plura sub hac occasione membra dispergi, sed magis per mansuetudinem sustineri, sicut boni nos operis Paulus magister instruxerat, dieens ³ sanandos esse plurimos per patientiam et doctrinam.

17. « Sed (et) quicumque putantur rei, et gravibus peccatis involuti (quando nullus est qui delicto careat, sicut Joannes testatur Apostolus ⁴ : Si dicam quia peccatum non habeo, mendax sum), hos tamen magis pressuris hominum funestari (sustentari), et perterreri, hasque passiones judicio divino suspensi : maxime cum illa quæ premisimus, inter alia de auctoritate Sedis obstarent. Quia quod possessor (præcessor) ejus quondam B. Petrus meruit, in nobilitatem possessionis (possessoris, successoris)

¹ Apud Cresc. : Complentur Italæ sua dare rectorem. — ² Matth. x. Rom. xi. Ezech. ix. Deuter. xxxii. Hebr. iii. Ezech. xxxix. Jo. x.

— ³ 2. Tim. iv. — ⁴ 1. Joan. i.

accessit; et claritatem veterum nobis dat de Christi dote rectoribus, elamantibus scriptum esse per Prophetam¹ in persona Dei: Numquid non valet manus mea ad consumendos eos qui erraverunt? Haec autem s̄epissime sicut oportuit commonentes, ut ab ista intentione discenderent; et factum nostrum, quod Deus aspiraverat, juxta mandatum principis non discuterent, sed sequerentur, sicut deebat Ecclesiæ filios; nec sub hac intermissione contendenter, et crescerent Ecclesiæ detrimenta: quæ res poscebat cum festinatione sueturri: et nobis hujus celeritatis, et illis obedientiæ necessitas imminebat; maxime eum omnem pene plebem cernamus ejus communioni indissociabiliter adhaesisse, cuius vos non modica eura stimulabat, ne in aliquo laberetur errore.

18. « Quibus allegatis, emin Dei nostri obtestatione decernimus, harum necessitatum, vel religionum (religiosorum) consideratione adstricti, et caelesti inspiratione perpensis omnibus quæ in causa erant decretis, ut Symmachus papa Sedis Apostolicæ præsul ab hujusmodi propositionibus impetitus, quantum ad homines respicit (quia totum (tot) causis obstantibus superius designatis constat arbitrio divino fuisse dimissum) sit immunis et liber, et Christianæ plebi, sine aliqua de objectis oblatione, in omnibus Ecclesiis suis ad jus Sedis suæ pertinentibus tradat divina mysteria: quia eum ob impugnatorum suorum impetitionem, propter superius designatas causas obligari non potuisse cognovimus.

19. « Unde secundum principalia præcepta, quæ nostræ hoe tribunt potestati, ei quidquid Ecclesiastici intra sacram Urbem Romanam vel foris juris est, reformamus: totamque causam Dei judicio reservantes, universos hortamur, ut sacram communionem (sicut res postulat) ab eo percipient, et Dei et animarum suarum meminerint; quia ipse, et amator pacis est, et ipse pax est, qui monet²: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: et in quaeunque civitate pacem esse confirmandan affirmans³, beatos dieit esse pacificos.

20. « Hæc quicunque ex instructione nostra (quod non existimamus), vel non admittit, vel retractari posse crediderit, videat, quia in divino judicio contemptus sui rationem est (sicut de Deo confidimus) redditurus. De clericis memorati papæ, quia ab episcopo suo ante tempus aliquod contra regulas discesserunt et schisma fecerunt, hoc terti decretinus, ut eos satisfacientes episcopo suo misericordia subsequatur, et officiis Ecclesiasticis se gaudeant restitui: quia Dominus Redemptor noster oves perditas ab errore lætatur inventas, et super profugum filium paternam libertatem cœlestis mediator accommodat. Quisquis vero clericorum post hanc formam a nobis prolatam quocunque sacrato Deo loco in Ecclesia Romana Missas celebrare præsumperit præter conscientiam papæ Symmachi,

dum vivit, statutis canonicis velut schismaticus percellatur. Ista sufficiat nunc cum Dei notitia nos sineere protulisse ». Hactenus sententia Patrum, finisque impositus Synodo, quæ ab eisdem suis ipsorum munera est subscriptionibus, primo loco Laurentio Mediolanensi episcopo ita subscripta: « Laurentius episcopus Mediolanensis huic statuto nostro in quo totam causam Dei judicio commisimus, subscripti ». Ita, et reliqui qui interfuerunt episcopi.

21. Al vero antequam ea quæ hujus Synodi reliqua sunt absolvamus, admonemus, ne te moveat, lector, quod audieris in recitali modo Synodalibus Actis, ipsum Theodoricum regem quantumlibet Arianum, ab iisdem nominatum esse piissimum, vel sanctum secundum variam lectionem: meminisse enim debes, quæ dieta sunt secundo Annalium tomo¹ sanctissimos episcopos Ethnico etiam principes titulis illis solitos nuncupare, quibus consueverant a suis honoris causa appellari, sieque eosdem ab illis dictos esse interdum non pios tantum, et sanctos, sed et sanctissimos, idque (ut diximus) exemplo Apostoli Pauli, cum nefarium hominem, praefecturam tamen gerentem, consueta nomenclatura optimum vocavit Felicem²: quo sensu, et a Dionysio episcopo Alexandrino Valerianum et Gallienum imperatores sanctissimos nominatos diximus.

22. *Alia actio, et Symmachi decretum de non alienandis bonis Ecclesie.* — Jam vero quæ hujus Synodi reliqua sunt, absolvamus. Sed quænam ista? dices. Scias, lector, eamdem quæ habetur notata titulo tertie Synodi habite Romæ sub Symmacho, hujus de qua agimus esse Synodi actionem habitam post dies quatuordecim, nempe (ut ipsa Acta indicant) octavo idus Novembris in Basilica S. Petri, eosdem namque Romam convocatos episcopos modo in Basilica Julii, modo in Basilica dicta Hierusalem in atrio Sessoriano, modo vero ad Basilicam S. Petri convenisse, quæ sunt superius narrata demonstrant. Porro hanc eamdem esse hujus Synodi hoc anno habite Actionem, consulatus ipse significat, dum sub Avieno juniori consule congregata docetur his verbis: « Flavio Avieno V. C. juniori consule, sub die octavo iduum Novembris, in Basilica S. Petri Apostoli, præsidente venerabili viro papa Symmacho, etc. » Sed et ne quis errorem irrepsisse in consulis nomen causari possit; ipsa facta ab eodem Symmacho prælocutio coram Synodo de rebus ab ipsis Patribus in præcedenti actione tractatis, id aperta luce demonstrat: sic enim se habet:

23. « Bene quidem fraternitas vestra Ecclesiastica legibus obsecuta, sub divini tenore judicit quæ erant statuenda definitivit et ad justitiae cunctuom perduxit, dum sufficienter universa complectitur, nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor damnationis invasit, et jugum disciplinae Ecclesiastice fecit respuere: quos propterea

¹ Isai. L. — ² Joan. XIV. — ³ Matth. X.

¹ Anno D. 260. n. 22. — ² Act. XXIV.

schisma fecisse apud vos constituit : quibus misericordiam tamen, quam Deus mandat universis impendi, sicut oportuit, non negasti, si duritia cordis eorum non sibi acquirat pœnam, dum contemnit oblata remedia, quorum excessus enarrare difficile est, etc. » Haec Symmachus prælocutus, decretum illud vere Apostolicum stabilivit, quo ab electione Romani Pontificis laicorum præsumptio quavis regia fulta potentia areceretur.

24. His autem adjecit Symmaeus papa decretum de bonis Ecclesiasticis non alienandis, cassa penitus reddita ea constitutione, quam sæcularis regia potentia de iisdem sancire præsumperat, bona licet, non tamen bene decernente. Porro primum de his decretum Symmachus ita se habuit :

« Sancimus, ut nulli Apostolieæ Sedis præsuli, donec disponente Domino Catholice fidei manuscrit doctrina salutaris, liceat præmium rusticum, quantacumque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis, sub perpetua alienatione, vel commutatione ad cuiuslibet jura transferre. Nec quisquam excusat necessitatis obtentu, etc. » Non enim ad immobilia, sed ad mobilia eam prohibitionem extendit, quibusdam causis exceptis, quinque de his capitulo constitutis. Ista quidem hoc anno Symmachus, perinde ac si magno otio frueretur, decernit; cum hec etiam a columnis absolutus, schismaticorum tamen exagitaretur insultibus, et pressuris premeretur scelerorum hominum, ut quæ anno sequenti dicentur, facient manifestum.

25. *Laurentii Mediolanensis, Petri Ravennatis aliorumque illustrium præsulum studia pro Symmacho, cuius elucet modestia et constantia.* — Praesto fuit Symmacho cum aliis episcopis primum inter eos locum tenens Laurentius Mediolanensis antistes, magnamque sibi gloriam ex defensa veritate conciliavit : de quo ista habet Ennodius¹ : « Secunda post dubium temporis mota est in Ecclesia Romana captivitas, quæ te ipsum enim anchor alloquitur, quasi iamdiu desidem, et laboris fugacem de longe e simu quietis abstraheret, cum vix, spe pacis, laboris arma deposita resumuntur. Debetur quidem (nisi me laudis tuæ censura pertraheret) in lugenda causa silentium, ut una aetate memoriæ pereat res nefanda, senatus ille curiae eales-tis accitus est : ibi ex variis provinciis episcoporum turba confluxit : ubi cœtus ille quot hominum genera, tot sententiarum varietates advexit : scilicet quibus inerat spiritualis sapor intelligentie, quasi ducem te principalis deliberationis charitate tenuerunt.

26. « Tunc quos minantium impetus blandimentorum melle domuisti ? qua superborum corda veneranda humilitatis erectione fregisti : qua labantum animos consilii radice fundasti ? explicare non valeo rei gestæ notitiam : scire cupidum ex facti contemplatione compello. Unum te secuti sunt tot electi ; in sententiam tuam reciderunt taurarum

principes civitatum. Coquitur lamentationum æstibus, qui a te cruda obstinatione descivit ; nihil habet in solatium præter calamitatis lacrymas, qui divisus est. Dicat aliquis forsitan rerum gestarum malignus interpres. Quam sortita est de ejusmodi constantia præsens causa decisionem ? Quærat qui fines de laudato sudore contigerunt ». Haec idecirco ingerit ex persona adversantis orator, quod post haec (ut dicitur anno sequenti) immensæ secutæ sunt strages, sed respondet ipse : « Huic ego fidens replicabo, te præsule factum : ne sacerdotis ministros acciperet furor alienus : ne cruentæ indignationi pontificum sententia militaret ; ne in usum male commoti traherent (crederent) evenire posse quod vellent. Postremum improborum loquacitas obmulescat hujus saltem æstimatione secreti (decreti) : quia odiorum incendia, quæ non ex impugnati merito, sed ex studiorum fomentis arserunt, nec sanctæ deliberationis potuerunt fonte restingui.

27. « Tibi ergo debetur venerabilium custodia canonum : tibi, quod sine episcopali nota contigit, quicquid in præsentia sœvit improbitas. Tibi patuit, quod alii accusantes clandestina fraude texuerunt. Apud te compertum tuit, non satisfaciendum odiis, quotiens fide deseritur qui lacessit. Sed haec melius alii servantur narranda temporibus ». Haetenus Ennodius de Laurentii Mediolanensis episcopi egregia navata opera in hoc conflictu pro Symmacho. Exstat inter alias ejusdem Symmachi papæ Epistola ad eundem Laurentium data, cujus est exordium : « Prodit religiosæ votorum conscientiæ, etc. » Qua tota in ejusdem Laurentii laude versatur, hacque clausula ipsi finem imposuit Epistolæ : « Hæc beatitudini tuae quasi strictim pro linguae meæ commendatione dicavi. Si precibus tuis vitæ successus arriserit, gestorum tuorum plena me relatione consecrabo : ut quæ universis nota sunt, mansuris in posterum litteris (quatenus gaudeat ætas secutura) serventur ». Ex his autem, qualis quantusque iste Laurentius fuerit, ad cuius res præclare gestas conscribendas pontificius stylus oppignoratur, intelligere satis possumus.

28. Sed, et qui post Laurentium sequitur ordine Petrus Ravennas episcopus, his temporibus eximia sanctæ vitæ nituit claritudine. Qui insuper tertio loco descriptus legitur Eulalius Syracusanus antistes, haud silentio prætereundus, utpote et ipse egregia sanctitatem conspicuus : ejusmodi enim elogio commendatur in rebus gestis S. Fulgentii Rusensis episcopi : « Eulalius vir eximiae sanctitatis, admirabilis hospitalitatis, perfectissimæ charitatis : in cuius corde thesaurus sapientiae spiritualis absconditus multos talentorum Dominicorum negotiatione ditabat. Virtute enim discretionis (dilectionis) super omnia decoratus, monachorum professionem super omnia diligebat, habens etiam ipse monasterium proprium, cui semper adhærebatur, quoties ab Ecclesiasticis vacabat ». Haec et alia de eo laude digna auctor : quæ haud otiose voluimus ejusmodi Concilii Actis intexusse ; quo magis compertum fiat,

¹ Ennod. serm. in die natal. sancti Laurentii.

non vulgares homines, sed eximiæ sanctitatis viros, veri amantissimos, et constantissimos defensores pro Symmacho stetisse adversus turbam schismatistarum. Omittimus de reliquis dicere, quos Deus veluti ereatas fidei columnas his temporibus regnantium Arianorum Italæ Ecclesiis voluit bene præsesse, ut inter alios qui eisdem interfuerunt Synodis, nostræ Soranae Ecclesiæ Sebastianum.

29. Vidisti in his decernendis quanta fuerit Symmachi papæ constantia, dum primo turba falsorum testimoniū ohrulū animū non despondit, et imbre lapidum oppressus exiliit vegetor atque fortior. Considerasti etiam, quomodo post hæc summa animi libertate, inconcusso sacerdotali vigore, coram Ariano rege, cui plurimum debere videri posset, cassat, irritat quæ a prædecessore itidem Ariano principe per Basilium patricium fuerant contra Ecclesiasticam immunitatem usurpata. Sed et adjice simul, quanta in eodem Pontifice eniuerit summa animi modestia una cum invicto inconcusso quo robore sacerdotali : elenim dum sua ipsius causa agitur, cum impetus esset adversariorum calumniis, cessit juri suo, subiecere se voluit sponte Synodo, consaeerdotum maluit experiri judicium, et exspectare sententiam, quam non tenebatur excipere, sed si voluisse, potuisse suo jure utens effugere : tamen ut sua integritas omnibus innotesceret, ad tempus cessit, se subditis sibi subdens. Contra vero, cum non sua privatim, sed Ecclesiae Romanæ causa agitur, erigit se supra reges, et principes, nulla prorsus habita temporis deploratissimi ratione ; cum, et quæ essent contra libertatem Ecclesiasticam usurpata jura penitus abrogat.

30. *Finis Synodi.* — Sed tanta hæc licet, adhuc tamen tenuia et exigua videri possunt, si conferantur cum iis quæ in eadem Synodo adversus Anastasiū imp. Symmachus Apostolica summa auctoritate decrevit. Constat enim (licet Synodalia de his Acta desiderentur) in tanta corona Patrum, proposta in medium causa imperatoris hereticæ, rogata sententia singulorum, communī omnium consensu, a Symmacho excommunicatum impium Anastasiū Augustum, patet id quidem in primis ex ejusdem Pontificis litteris ad ipsum imperatorem datis, quas reddimus suo loco anno sequenti. Cum vero ille ista rescisset, omne genus contumeliarum in ipsum Symmachum papam convertit : cuius rei gratia opus fuit eidem Pontifici scribere apologeticum, quod pariter inventivam aculeatam ad illum redargendum haberet : sed de his inferius agendum. Ad postremum vero quod ad eamdem spectat Synodum, quid præterea ibidem Symmachus papa egerit, accipe ex Theodoro Lectore, dum ait¹ : « Symmachus papa Laurentium iterum intrusum deponi, et iterum in exilium mitti curavit : quo facto, quievit seditio ». Hæc ipse.

31. His igitur quatuor recensis Actionibus absolutam habes Synodum « Palmarem » nuncu-

pataam, a loco eo nomine dictam, et effectu talem esse probatam : ex ea eniū venerandissimi antistites palmam consecuti sunt de schismaticis superatis, et restituto in pristinum Summo Pontifice Symmacho, ac juribus Ecclesiæ vindicatis. Quibus absolutis, singuli in suas Ecclesiæ regressi sunt triumphantes, exceptique a suis ob omnium pastorem conservatum illæsum, et redditum Catholice Ecclesiæ summa lætitia. Quo namque plausu qui inter cæteros externos episcopos tenuit principatum Laurentius Mediolanensis antistes exceptus fuerit, extat Eunodii dictio soluta oratione conscripta, similique additum carmen : est ejusmodi orationis exordium : « Amica est homini ad genitale solum revertenti semper hilaritas, dum metus quoscumque ei peregrinanti mens anxia peperit, quasi præfinitos et caelo gratante dispositos, se evasisse confidit, etc. » Ita plane omni genere serptionis laudari dignus fuit antistes, cujus potissimum opera Catholice Ecclesiæ præsul fuerat e persecutorum calumniis et violentia vindicatus.

32. *Decretum de Concillaneis adhibendis et unde ejus occasio.* — At curiose perquiret aliquis, quænam fuerit illa calumnia, quam aucupati sunt adversarii Romani Pontificis ad conflandas in eumdem accusationes ? Mirum quidem, quod cum trium reperiantur Synodalium Acta Conciliorum, in nullis ipsorum vel levis de his mentio habeatur. Unde habes, lector, quod discas, sepultas profundo volvisse silentio, et oblivione deletas prudentes episcopos omnes illas infamiae notas, quas inurere co[n]ati sunt adversarii Summo Pontifici ; omniisque studio procurasse, ne quavis occasione labes aliqua summi totius Ecclesiæ sacerdotis publicis Aclis posteris tradita posset aliquando reperiri : idque ex majorum præscripto celare studentium crimina sacerdotum, ut Origenes reserat, dum disserit de fide veteris historie Susanna a senioribus accusatæ. Cæterum ex alio episcopali sancto decreto, quo omnes presbyteri, et diaconi jussi sunt habere contabernales, quos vocant concellaneos, seu cellularios præsentes testes ; potest quasi per transennam inspici, et intelligi, sanctissimum papam Symmachum pulsatum ab adversariis enormi crimine adulterii. Sed reddamus hic ipsum episcopale decretum, scriptum quidem ab Eunodio, promulgatum vero et præscriptum subjectis sibi episcopis ab ipso Laurentio Mediolanensis Ecclesiæ præsule, est autem ejus exordium :

33. « Nulli dubium est, hominem qui carnalis concupiscentiæ illecebras sacri amator instituti magister vivendi arte domuerit, et præceptorum falce celestium erraticos palmites de conversationis suæ radice sustulerit, vitali traditurus incendio : fructuosa plantaria ad supernum fovere valitura compendium, unde divina jussa capiunt pensiones » : Et post nonnulla : « Nos tamen, quos pastoralis cura constrinxit, quibus tuendarum commissa est animarum diligentia, ne summorum quispiam inimicorum arte dispereat (desperet) ; maxime cum mali ipsius re-

¹ Theod. Collect. l. n.

cens oculis offeratur exemplar, eum Apostolicæ Sedis præsulem, et omnium bene Ecclesiarum gubernacula tractantem per proximi tumultus incendiū inimicorum rabies tali ore momordisset, et in ruinam suam aliquorum furor, sed justa indignatione surreverit: hanc ergo volentes morborum desecare perniciem, ne in locum iniquæ assertionis vestrorum aliquis negligentias auncupetur, et similitudinem veritatis ad impugnationem ullus ocurrat: qui (ut aiunt) viva hominum testimonia non formidant, dum (quod nefas dictum est) convicti loco deputalur incautus, et fecisse seelus creditur qui potuisse facere perhibetur, non Dei oculos quām hominis judicant plus timeri: errorem fore creditur solitudo, et profundam nequitiam incomitatus admittere, quasi cœle facinora penetralibus inclusa non pateant; et vindicari malum non queat, quod homo non respicit; eridentes quod rem studii possint deputare necessitatī: sed dum homo homini custos est, ex illo maledicendi ordine pudicitiam valeat accommodare formidini.

34. « Nos quidem vel ex minima parte carpendi occasiones incidimus. Nos superne memores disciplinæ, qualemcumque dexteram voluntibus perire porrigitur, et arundinem: a ruinae præcipito diaboliceis actos stimulis retardamus, ut discant loquaces, vel post decreta præsentia religiosum amare silentium. Nullum ergo sacerdotem antiquis et modernis legibus obsequentem, nullumque levitarum sine bene probata volumus in quoicumque loco manere persona: vel quem subire exilias non permiserit habere consortem, ipse concellaneus fiat alterius. Publicum sit apud religiosos omne quod geritur: clandestina repudiatur obscuritas: multis habeant actuum consejos qui Deo debent innocētiam: videant æmuli, quia qui testes adhibet, vult probari: mala deprehensa inducet (induetur) conversatio, quæ non optat agnosei. Cerle vel si mens sit recti conscientia, vindicta dignus est qui alii existit causa periculi: dum enim suspicionibus patet facit accessum, sit paterni origo discriminis: et qui peccandi fomenta tribuit, ipsi jugulum mortis impingit, ut ait divinus et B. Petrus: Noli detrahere, ne eradiceras. Confessor Ambrosius¹: Quanti (multi), inquit, non dederunt errori locum, et dederunt suspicioni? Suspicio ista est interitus suspicantis, atque non caret peccato, qui dederit.

35. « Unde mansuro cum Dei timore, et Redemptoris nostri ordinatione constituto sancimus, Apostolicæ Sedis beati Petri, vel præsulis ejus auctoritate subnixi, quæ vitia desiderat radicitus amputari, ut nullus religiosorum de memoratis ordinibus aliter quam præfati sumus audeat conversari: vel quicunque præsumperint, cum amissione pudoris damna sustineant. Quoniam grande malum est dilectam Deo personam salutaribus montis non parere. Nullus secum extraneas habeat mulieres, præter personas canonibus designatas; ne agendo

taliter, etiamsi vita fuerit innocens, damnum opinionis incurrat ». Ilactenus ibi apud Ennodium. Sed et in his illud considera nonnisi auctoritate Apostolicæ Sedis misos esse episcopos, qui sibi subditis servanda aliqua decreta proponerent ut dictæ constitutionis legislator (ut vidimus) profitetur.

36. *Symmachus ad Cæsarium episcopum litteræ.*

— Hoc eodem anno, sub consulatu videlicet Probi, Avieni collega, data reperitur Symmachus papæ Epistola ad Cæsarium episcopum: ejus plane nominis antistes his temporibus (ut superius dictum est) regebat Ecclesiam Arelatensem, de quo et inferius saepe dicendum erit. Consuluerat more majorum Cæsarius Symmachum de nonnullis, quæ ex redita ad ipsum Symmachus Epistola nota sunt: et in primis illud, ne possessiones Ecclesiæ distraherentur, nisi forte clericis, vel monachis, aut peregrinis concedantur ad tempus, reversuræ eadem ad Ecclesiam. Ex quibus potes intelligere, si consideras, lector, beneficiorum Ecclesiastieorum originem. Etenim cum solerent clerici ab Ecclesia per episcopum mensibus singulis virtus causa meritam stipem accipere, ut ex sancto Cypriano secundo tomo *Annaлиum demonstratum* est; postea vero factum ut aliquibus ex his Ecclesiæ possessiones, quoad vivebant, ab ipso episcopo concederentur, quæ beneficia dici ceperunt, eo quod (ut habet Symmachus in ea Epistola) benemeritis tantummodo eas concedi licet. Incipit autem dicta Epistola: « Hortatur nos æquitas postulationis, etc. » eusa extat inter Symmachus Epistolæ tomo primo Epistolarum Rom. Pontificium. Sed extat et alia eodem argumento ad eundem Cæsarium data, nunquam hactenus eusa, quam hic tibi ex Arelatensi codice exhibemus: sic enim se habet:

37. « Dilectissimo fratri Cæsario Symmachus.

« Charitati tuae per omnes Gallicanas regiones intendi pallii concessimus facultatem. Exemplum libelli: Sicul a persona B. Apostoli Petri episcopatus sumpsit initium; ita necesse est, ut disciplinis competentibus sanctitas vestra singulis Ecclesiis, quid observare debeant, evidenter ostendat. In Galliæ siquidem provincia ab aliquidibus personis Ecclesiastica prædia diversis titulis alienantur: ita fit ut pro suo quis arbitrio devota mente relinquentium, et egenitum necessitatibus depulatas immuniuat facultates: hoe postulamus ut fieri prohibeat Apostolicæ Sedis auctoritas, nisi forsitan aliiquid pietatis intuitu monasteriis fuerit largiendum. Illud etiam pari supplicatione deposcimus, ut de laice conversatione qui in singulis judicium officiis meruerunt, aut certe rexerunt sub aliqua polestate provincias, nisi multo ante tempore præmissa conversatione legitima et vita examinata, nullus aut clericus, aut episcopus ordinetur. Videlicet etiam jam diu religioso habitu assumpto, et sanctimoniales longo jam tempore in monasteriis cōsistentes poscimus, ut unicuique conjugii causa nec volentes sibi jungere, nec invitatis rapiendi libera sit facultas.

¹ Ambros. offic. l. i. c. 20.

38. « Illud etiam humili prece suggestimus, ut nulli per ambitum ad episcopatum concedatur accedere, nec data pecunia sibi potentes homines suffragatores adhibeant. Et ut haec facilius possint custodiri, clerici et cives decretum facere, vel subscribere sine metropolitani notitia vel consensu non præsumant penitus. Haec omnia ultione distinctionis vestrae fieri prohibere, quatenus, et in Ecclesia vestra, et in supradicta provincia disciplina bonis actibus amica servetur ». Hucusque ex dicto codice.

39. *Bulgarorum et Persarum res bellicæ.* — De rebus vero Orientalibus Marcellinus in Chronico habet, sub anni hujus consulibus gentem Bulgarorum deprædatam iterum esse Thracias, nullo Romanorum milite resistente. Porro Anastasius, qui non ferro, sed auro Barbaros averttere consuevit, eosdem persoluta pecunia ab Oriente convertit in Occidentem : quos post annum sequentem Theodosius Italiae rex vicit, recepitque Sirmium, quod conjunxit Italiae, ut Cassiodorus¹ affirmat.

40. Sub hujus quoque anni consulibus Amidanum validum Romanorum præsidium in Mesopotamia a Cabade Persarum rege monachorum proditione captum post sex mensium obsidionem, idem Marcellinus tradit. Quæ autem acciderint, dum ea civitas ab eodem rege obsideretur, memoria digna, Procopius enarrat his verbis² : « Hic, inquit, operæ pretium de Jacobo enarrare. Is inter Syros vir admodum justus, qui et in rebus divinis exercabantur in vico ab Amida unius diei iter distante, jampridem sese intruserat, ut affatim quæ sunt ad

pietatem meditari posset. Hic ei addicti homines in brevi spatio eaneillis interseratis, ut videri ab audientibus, ac passim consuli posset, ipsum ineluserunt : ubi neque aestus neque frigus curans, tantum ex seminitibus victitabat, non quotidie, sed intervallo dierum multorum sumptis. Hunc igitur Persæ quidam, excurrendo ad ea loca, sagittis petere tentantes, divino portento, manus arcusque immobiles visi sunt consistere. Haec fama in castra Persarum perlata, Cabades (Cadabes) ire visum statuit. Quo animadverso, horrore simul cum Persis qui aderant captus, Barbarorum noxam deprecari cœpit. Ille vero tantum verbo malum hoc pepulit : ex quo homines illi liberali, et in pristinum restituti fuere statum. Tunc Cabades pro meritis ei quod vellet, optionem dedit, putans eum magnas opes petiturum. Tantum ab eo postulavit, ut homines, qui in hoc bello ad eum visendum secederent, salvos esse vellet : quod Cabades facile concessit ; insuper syngrapham pignoris loco, ac tutelæ dedit. Hoe itaque rumore pervagato, plurimi ad eum confugientes servabantur. Et haec sic quidem se habuere ». Haetenus de his Procopius pergens res gestas in ea diuturna obsidione narrare, asserensque non proditione, sed ignavia monachorum Amidam oppidum fuisse captum. Cætera de bello Persico si cupis, consulas tu ipse Procopium : secutus est autem ipse Eustathium, qui fusius hæc prosecutus est, et ad hunc usque annum duodecimum Anastasii imperatoris suam perduxit historiam, et (ut testatur Evagrius³) finem videndi fecit.

¹ Cassiod. in Chron. — ² Procop. de bello Pers. l. 1.

³ Evag. l. III. c. 37.

Anno periodi Græco-Romanæ 5096. — Jesu Christi 502. — Symmachi papæ 5. — Anastasii imp. 12. Theodorici reg. 10. et 14.

1. *Consules.* — Coss. *Fl. Avienus junior*, et *Probus* : prior occidentalis, qui in lege 48 Cod. Justin. *de Collationibus*, in Chronico Marii, et in Chronico Cuspinianeo *junior* vocatur, et in Synodo Romana tertia, perperam quarta a Baronio appellata, recte dicitur *Flavius Avienus junior* : unde liquet, eum fuisse ejusdem familie cum aliis illius nominis consulibus. *Probus* in Oriente creatus est, quem Onuphrius in Fastis Anastasii Augusti ex sorore nepotem fuisse dicit, quod Procopius lib. t

de bell. Pers. cap. 12 de Justino imp. loquens scribat : « Μοξ Προβούμ imperatoris Anastasii a sorore nepotem, virum patricium misit Bosphorum cum ingenli pecunia ». Verum in græco legitur : Καὶ πρό-θεν τὸν Αναστασίου τὸν βεβαιωθευμένος ἀδελφόν ἐνδῆται πατέρινον etc. sed eum vox ἀδελφόν signifieat nepotem ex fratre vel sorore, incertum, an Pompeii vel Hypatii frater fuerit, aut ab aliqua Anastasii sorore prognatus. De eo Ducangius in Familiis Augustis Byzantinis, ubi de Anastasii Aug. Familia agit.

2. Synodus Palmaris anno sequenti habita. — A num. I ad 22 I. Quæ hic narrat Baronius de Synodo quarta Romana, sub Symmacho, contigere anno sequenti, quo ea *Synodus Palmaris* appellata, congregata tuit. Neque enim haec recte intelligi possunt, nisi que ea præcessere, prius exponantur.

3. Synodus Romana III quarta vulgo mole appellata. — A num. 22 ad 30. Habita hoc anno *tertia Synodus Romana*, quam Baronius num. 22 putavit esse partem quartæ Synodi, *Palmaris* vulgo appellatae. Certum tamen esse debet, fuisse Synodum ab ea distinctam, et ante eam congregatam. In Codice enim Ms. Victorino, ut videre est anno D. mmm. 7 in quo *Symmachus* sex Synodi Romanae recto ordine dispositæ sunt, tam in principio quam in fine *tertia* appellatur. Secundo, in Codice Colbertino, de quo ibidem, post priorem *Synodum Romanam* altera

subiungitur, cuius initium est : *Flavio Avieno V. C. juniore, sub die viii iduam Noveb. in Basiliæ B. Petri, etc.* Est hæc tertia Synodus Romana, de qua Baronius citatus agit; secundæ enim nulla ibi mentio, cum ejus Acta perierint. Tertio, in codice San-Germanensi loco citato a me memorato, post priorem *Synodum Romanam*, eadem *Synodus*, licet non dicatur *tertia*, exarata est, eodemque die et consule coacta dicitur. Denique in Codice Colbertino, de quo ibidem, eadem *Synodus* legitur, diciturque etiam *Avieno jun. coss. et VIII id. Noveb.* congregata. Et in his omnibus codicibus MSS. hæc *Synodus* ante *Palmarem* refertur. Quare manifestum est, *Palmarem*, in qua *Symmachus* innocens declaratus, ordine fuisse *quartam*, ideoque hanc *tertiam* *Synodum Romanam*, in Editione Concilio-rum Labieana perperam vocari *quartam* ac *Pal-*

(1) Quæ hic Paginis eruditæ discutit viris doctis minus probantur, ea præsertim quæ de transponendis *Synodis* hic ab eo operose disputantur. Quare nos hic rectiore ordinem chronologicum historiæ *Synodorum* in causa Schismatis hujus constituere admitemur, non quidem a mente nostram, sed ex sententiis PP. Bollandistariorum a *Vita S. Symmachus* dixi xiiii Julii pag. 636, faciem etiam præferente veteri fragm. *Vita S. Symmachus* vulgato a CL. Josepho Anchimino ante iuxtam *Anastasii*, novissime editionis Romanae pag. 69. Igitur primo dispicet PP. Bollandista, et nobis cum illo, quod *Pagis anno D. Synodus* quamcum *Symmacho* coactam statuerit pro demandando Laurentio olim antipape episcopatu Nucerino Nihilenam de hoc Concilio apud *Anastasium*, apud quem legitur tantummodo coacta *Synodus* (anni scilicet CDXCIX), et Laurentius in *Nucerium* episcopum renuntiatus, non quidem in eadem *Synodo* cum archipresbyteri nomine subscriptis, sed paulo post. Dispiciat etiam, quod *Synodus* sub *Fausto Avieno* & sede sua anni D. reuocens, in annum D. perpetuum rejecerit. Porro illa in vulgatis Actis coacta legitur sub consuatu *Rufi Magni Fausti Avieni*, die x kalendas Novembris, nempe anno D., idque non semel in iisdem Actis legitur, sed et re, et utor persæpe et in aliis documentis, ut in Praecepto Theodosiorum regis dato VI idus Augusti, *Rufo Magno Fausto Avieno V. C. coss.*, in quo mandasse se ducit episcop s, ut iterum ad kalendas Septembris convenirent. Tum et eodem consule notatur alia regis præceptio missa ad PP. qui ad *Synodum* convenerant die vii kalendas Septembris. Difficile autem quis crederet has omnes consulatus notas suppositias et intrusas esse, ita ergo chronologium hanc restituimus. Petrus Altensis missus fuit visitator anno D. circa Festum Pasche. De festo Pascha ita in fragmento : *Pro diebus Paschalibus ab omnibus pœne vir venerabilis Petrus Attuanus episcopus* (ita scribit auctor schismatis Laurentianio favens, a rege visitator Ecclesie Romanae depositur). Statimque coacta est Roma *Synodus*, ut idem auctor subdit. *Et post sanctam festivitatem Synodus in Urbe Romana pro voluntate senatus et cleri jubente rege convenit.* Prior hac episcoporum convocatione innuitur etiam in illa regia præceptione uasa ad episcopos Romæ agentes die vi idus Augusti verbis illis : « Ad hunc se tramitem coosili (nostri) cona convertit, ut rorsum ad kalendas Septembris diem euudem cœlernitum sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus ». Et iuuenit *Synodus* hanc futuram *secundum conventum rex appellat*, secundum nempe post primum eodem anno post Pascha habatum. Quod autem *Synodus* hac prior sub Pascha anni D. celebrata fuerit, discimus ex variis Theodosiorum scriptis, ex quibus collegisse videamus eodem anno duos conventus episcoporum habitos fuisse; constat autem secundum conventum ad annum D. notatum consulatu *Rufi Fausti Avieni* pertinere. Actum fuit in priori Concilio de accusationibus in *Symmachum* ab adversariis ejus objectis, sed illo recusante coram eadem *Synodo* se sistere, quanquam id vehementer urgebant adversari, tandem Patres illi rebus quantum valuerunt pro *Symmacho* persona constitutis, ait Fragmenti auctor, *Urbem in summa confusione derelinquent*. Hæc summa est rerum in priori Consilio gestarum. Iterum vero episcopi illi eodem anno a rege jussi sunt convenire; et hæc *Synodus* tercia est inter *Synodos* sub *Symmacho* habitas; secunda vero inter *Conventus* anni D. Hanc vero auctor Fragmenti, vel prorsos silet, quod Laurentio, cuius partibus fabebat, iniqua fuit, vel enim prior illa eodem anno habitu confundit et continuat. Ad hanc secundam *Synodum* pertinet periodus annorum quatuor incompletorum, qui ab *Anastasio* in *Vita Symmachus* ante *Synodum* ejusdem Pontificis causa propria enumerantur. Corporant illi ab exordio schismatis, anno scilicet CDXCIX. Post hæc si auctori Fragmenti credimus, Ecclesia breviter universa *Symmacho* adharet, aliisque tamen Laurentius in Schismatricorum factione in Urbe revoltatus fuit, in qua annis quatuor mansit, non cessantes subinde Schismatricis turbis cire, et regis animum perlentare, donec per Dioscorum diaconum A. Alexandrinum, (quem alium credimus a Diocoro juniori Schismatico qui non dum post, anno scilicet LXVII in solium Alexandrinum concendi) requisitos Theodosius, titulos omnes Rouane Urios *Symmacho* adjuvavit, et unum *Romanæ Urbi voluit esse Pontificem*. His spohatus Laurentius ex Urbe secedens in prædia patruæ Feste concessit, ubi sub ingenti abstinentia terminum ritæ sortitus fuit; anno nempe D. vel D. IV. Hac fragmenti auctor qui silentio involvit præter ea quæ supra invenimus, aliam etiam *Synodus* a *Symmacho* convocatam anno D. VIII iduam Novembris, *Flavio Avieno V. C. juniore coss.* Hanc *Synodus* recte *Pagis* collocat, ut patet legenti ejus Criticam ad annum D. II, sed in eo peccat, quod inverso ordine hanc præposuit *Synodo* habita anno D. quam proinde ad annum D. II, referta consu auctor nota reperit. Alio vero Ennodii Libellus pro *Symmacho* in *Synodo* anni D. vel in a tera anni D. proderit, definiti nomen non est. PP. Bollandistæ censem editum illum fuisse post *Synodum* anni D. quæ quarta et *Palmaris* dici et haberi debet, in qua absolutio *Symmacho* iterum confirmata, adversarios iterum exasperavit, qui propterea hunc adversum eundem Pontificem ediderunt, cui Ennodius respondit.

Hac scripserau de causa *Symmacho* et Laurentiu, quæ vir non scientia nimis quam dignitate summus, cui adnotaciones basce meas libens subjeci, ita probare se significavit, ut duo tamen majori expositione indigere arbitraretur. Si enim, aiebat, *Symmachus*, qui anno CDXCIX exente cœpit, anno tandem D. mense Septembri absolutus fuit, spatio annorum quatuor, quos ab ejus assumptione ad novum usque schismatricorum motuum excurrisse notat auctor Pontificatus, locus nullus supererit, cum ne integrum quidem triennium intercessent. Insuper geminae illæ *Synodi* anni D. un ca potius lo. gis protogata, quam duæ plane discrete haberi posse videntur.

His viri doctissimi anima versioribus hoc e repromis. Pontificis liber in his quæ ad notas numerales pertinent corruptissimus est, ut nedum ex variis textibus, quæ ex variis eis MSS. codicibus resultant, intellegimus; sed et constat ex correctionibus, quas Chronologi magni nominis in ejus textum sæpi inferre coguntur. Ille plane ad sensum patet ex collatione catalogi Anchimini, quem nos in Nota ad 557 a coacto confessum demonstrabimus. Si enim illum cum libro Pontificis, quoad tempus sedis aliquorum Pontificum conferas, intelleges profecto, quam sæpe Librum hunc sequentes alterrennos. Agapetus ex catalogo seit menses undecim, dies octo; cum in Pontifica i sunt menses XI, dies XVIII. Silverius ex Pontificis seit anno uno, mensibus V, diebus XI; ex Catalogo vero mensibus IX tantummodo. Quibus ita se habentibus, factius mendum in Pontificalem librum quoad numeralem notam irreipisse reputatus, quam falsi argueretur consuas nomen in Synodibus Actibus toties repetitum. Si quis tamen contendenter quatuor illos annos retinueros esse; hic me assentientem facie habebit, si annos utrumque incompletos, pro more apud veteres nonnullos Chronologos recepto, suppedit. Id enim si admiseris, anno D. quadriennium, de quo in Libro Pontificali, habebis.

Id vero quod aut vir doctissimus de unica *Synodo* ad plures menses protogata, minus habet iudicin. Cum enim prima hujus anni *Synodus* post Pascha habita fuerit; ac deinde Theodosius die vi idus Augusti *conuentum episcoporum* ad mensem Septembri indexit; habitam hanc mensem Septembri *Synodum*, nova convocatione accitam, a Paschali illa eodem anno coacto plane diversam constitutam oportet. MANSI.

*marem, et male etiam a Baronio dici, eam esse Actionem Synodi quartae Palmaris, cuius priorem Actionem ante istam Synodum III habitam fuisse contendit. Sirmondus in Notis ad Libellum Ennodii pro Synodo Palmari, recte observavit Synodum Palmarem *quartam ordine esse*; sed deceptus a librariis, qui eam his verbis exorsi sunt : *X kal. Novemb. Rufio Magno Fausto Avieno U. C. consule*, eam anno superiori, quo Rufius Magnus Faustus Avienus consulatum gessit, habitam esse putavit, et omnibus fere viris eruditis persuasit. Non loquitur Sirmondus de Synodo Romana *VIII kal. Novemb.* hoc anno habita, sed tantum de Libello Ennodii scribit : quo nomine adeo episcopis omnibus probatus est liber, ut cum Synodus altera, quae post consulatum Avieni habita est, suffragio suo confirmarit, atque inter quartam et quintam Synodus Symmachianas collocari, decretique viam obtinere jusserit. Hodie tamen perperam post Synodum Avieno juniore coactam ponitur Libellus Ennodii, cum alteri, quae *Fausto Avieno*, ut dixi, consule habita est, subjici debeat. Haec enim, non illa Synodus fuit absolutionis, et quarta et Palmaris, a *Symmacho æmulis oppugnata*, ab *Ennodio* defensa. Ita Sirmondus. At recte quidem vir doctissimus notat, Synodum quartam et Palmarem eam fuisse, que Symmachum absolvit, quam Ennodius tuitus est, et Synodum quintam post consulatum Avieni junioris, anno scilicet sequenti indictam jussisse, ut Libellus Ennodii iuter quartam, et quintam Synodos Symmachianas collocaretur. Sed fallitur in eo quod Synodum illam quartam Palmarem anno superiori coactam fuisse autem; eam enim ad annum sequentem pertinere, suo loco demonstrabimus.*

4. *Synodus Romana III hoc anno habita.* — Hoc itaque anno celebrata Synodus III Romana, quæ tomo IV Conciliorum his verbis inchoatur : « Flaviano (lege Flavio) Avieno viro clarissimo juniore consule sub die viii iduum Novembrium, in Basilica Beati Petri Apostoli, etc. Bene quidem fraternitas vestra Ecclesiasticis legibus obsecuta, etc. » ejus celebrationis causa fuit abrogatio legis *Odoaceris* Italæ regis, qua *Basilius* praefectus prætorio sanxerat, ne absque Italæ regis consensu, electio Romani Pontificis fieret. Aliqua efiam Decreta in ea condita, quibus prohibetur prædiorum Ecclesiasticorum alienatio, et bonorum Ecclesiæ conservationi consultitur. Nihil vero commune habet haec Synodus cum Palmari, licet Baronius ejus partem tantam fuisse crediderit. Is error inde ei natus, quod consulatum *Avieni* senioris anno superiori gestum cum consulatu *Avieni* junioris, qui hoc anno Fastis nomen dedit, confuderit; sive ex duabus annis unum effecerit, et ex duabus Synodis unicam; ac præterea arbitratus sit, gesta *sub die x kalendas Novembbris*, ut errore librariorum initio quartæ Synodi Palmaris legitur, Avieno scilicet juniori consulatum gerente, diebus tantum quatuordecim antecedere abrogationem legum a *Basilio* præfecto prætorii lalarum; quia in Actis Concilii

Romani, hoc anno habiti, recte dicitur *sub die VIII iduum Novembrium Fl. Avieno jun. consule*, eas leges abrogatas esse, die scilicet sexta mensis Novembris, quod putaret Synodum quartam Palmarem die xxiii mensis Octobris habitam fuisse. Cum tamen, si haec nota temporaria, *sub die x kal. Novemb.* addititia non esset inter gesta sub consulatu Avieni senioris, et gesta sub consulatu Avieni jun. intervallum intercessisset anni unius integri, et diecum xiv. Verum haec nota temporaria, *X kal. Novemb.* a sciole quodam addita, et Synodus quarta Palmaris, in qua Symmachus absolutus, anno tantum sequenti congregata. Baronius num. 22 et seq. arbitratur, haec verba, que in Capitulo in Synodi Romanae contra leges Odoaceris leguntur : « Bene quidem fraternitas vestra, etc. nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invasit, etc. quos propterea schisma fecisse, apud vos constitut; quibus misericordiam tamen non negastis, etc. » existimat, inquam, Baronius haec verba demonstrare hanc Synodum in esse tantum partem, et Actionem Synodi Palmaris, ideoque eamdem, aut, ut ipse loquitur, priores ejus Actiones præcessisse abrogationem legum Odoaceris regis. Verum haec verba referuntur ad Synodum secundam Romanam anno p habitam, in qua pax Ecclesie constituta, et *Laurentius* Schismaticus, episcopus Nuceræ remittiatus. Sed hujus Synodi secundæ Acta, uti jam dixi, non extant.

5. *Nihil hoc anno scriptum a Symmacho adversus imper.* — Ad num. 30 et seq. Existimat Baronius, hoc anno *Symmachum* papam excommunicasse Anastasium imperatorem; quod Symmachus in sua adversus eum *Apologia*, anno sequenti a se num. 18 et seqq. recitata, num. 22 ejusdem *Apologite* scribat : *Inter imbes lapidum totus evasi*. Sed cum anno tantum sequenti Symmachus lapidibus impeditus fuerit, post præsentem annum ea *Apologia* edita, et Anastasius questus est, se a Symmacho excommunicatum esse, quod is scilicet Acacium, a quo imperator recedere noluerat, excommunicatione perculisset.

6. *Laurentius anno sequenti in exilium missus.* — Putat etiam Baronius Symmachum *Laurentium* schismaticum iterum in exilium mitti curasse : quod Theodorus lector fib. 2, postquam locutus est de episcopatu Nucerino collato Laurentio, sublat : « Laurentius tamen handquaquam quievit; sed episcopatum Urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, et in exilium mitti curavit Symmachus. Atque hoc modo sedatio consoluta est ». Verum anno tantum sequenti tumultus ille a Laurentio excitatus, et tranquillitas Ecclesie reddita, postquam scilicet Synodus Palmaris eo anno celebrata fuit. Anastasius enim, postquam retulit, Laurentium Nucerne civitatis factum esse episcopum, subdit : « Post annos vero quatuor zelo ducti aliqui ex clero, et alii ex senatu, maxime Festus et Probinus in criminarunt Symmachum, etc. et occulte revocaverunt Laurentium », et cætera anno sequenti

referenda. Quare eum Laurentius in Concilio Romano II, anno p indicto, Nuceria episcopus dictus fuerit, annus quartus ab episcopatu ei collato alius non est, quam qui sequitur, quo tot Romæ tumultus excitati, et Laurentius in exilium missus.

7. *Symmachus anno sequenti accusatus.* — A num. 32 ad 36. Narrat Baronius ex Ennodio in Apologetico, *Symmachum* ab æmulis adulterii accusatum fuisse; verum hæc non nisi anno sequenti acta, ut ex ibidem dicendis manifeste liquebit.

8. *Moritur S. Eonius episc. Arel.* — A num. 36 ad 39. Hoc anno sanctus *Eonius* episcopus Arelatensis, qui in eadem Ecclesia die xxx mensis Augusti colitur, ad Deum migravit. Congesserat is in unum multa aureorum millia, quæ sanctus *Cæsarius* ejus successor, in redimendis captivis, alendisque pauperibus insumpsit, ut testatur Cyprianus in Vita *Cæsarii*. Hunc *Eonius parum ante triennium in suburbana insula civitatis Arelatensis* constituerat abbatem monasterii, cuius mentio in litteris *Gelasii* papæ ad *Eonium* Arelatensem datis, quas Baronius anno *cxxxiv*, num. 27 recitat, perperamque *Cæsario* attribuit, ut eo anno vidimus. Porro illud monasterium jamdiu a Rhodano absorptum, sed non ante sæculum Ecclesiæ nonum. *Ludovicus enim Pius imp. diplomate dato XII kal. Novemb., anno xxiv imperii sui. Indict. xv concessit abbati monasterii sancti Aniani in Occitania siti insulam suburbanam cum Ecclesiis et appendicibus, sicut quondam Leybulfus comes cum Notone archiepiscopo Arelatensi excambavit.* ut legitur in eodem Diplomate asservato in Archiviis Capituli Arelatensis, cuius mentio apud *Mabillonum* in tom. i quarti sæculi Benedictini pag. 24.

9. *Ei successit S. Cæsarius.* — *Cæsarius* monachus fuerat in cœnobio Lérinensi sub abbatे *Porchario*, qui *Fauslo* abbatì ad episcopatum Regiensem assumpto successit, ut in Vita sancti *Cæsarii* diserte traditur. Monasterium virginum Arelatis fundavit *Cæsarius*, quod etiamnum extat, de quo Cyprianus in ejus Vita scribit: « Monasterium, quod sorori, seu reliquis virginibus inchoabat fabricari, multa ex parte destruitur, tabulis et cœnaculis Barbarorum ferocitate direptis pariter et eversis ». *Eversio* tamen illa post *Alarici Visigothorum* regis necem, cum Franci, Burgundiones, et Goths inter se ad Arelatam dighadiarentur, occidit. Porro ideo Baronius sæculo superiori eum episcopatum Arelatensem adeptum esse censuit, quod illum in *Gennadii Catalogo* cap. 86, his verbis recensitum legisset: *Corsarius Arelatensis urbis episcopus, etc. Floruit hic eo tempore, quo Faustus (episcopus sc. Regiensis) Anastasio Rempublicam gubernante.* At *Gennadius Gelasii* papæ tempore Catalogum illum composuit, et quod *Suffridus* insertum *Gennadio*, de *Cæsario* dixit. Baronius id absque fundamento fingi asserit. Verum, ut inquit cardinalis *Norisius* lib. 2 Hist. Pelag. cap. 22, *Cæsarium* *Gennadii* libro infartum esse, vel inde col-

ligere poterat Baronius, quod *Gennadius Prosperum* acriter reprehendit, qui ideo non pepercisset *Corsario Faustum* etiam Semipelagianum doctorem confutanti, qui tamen eo in Opere laudatur. Hinc in editione librorum sancti Hieronymi, quibus *Gennadii* liber insertus est, nulla de *Cæsario* mentio sit, quia scilicet *Genuadius* de eo locutus non est.

10. *Symmachus anno dxiii scriptis ad S. Cæsarium.* — Cæterum Epistola Symmachi papæ ad *Cæsarium* Arelatensem episcopum, qua ejus consultationibus respondet, et cuius partem recitat Baronius num. 37 et seq. data est *VIII idus Novembris Probo U. C. consule*, ut tomo iv Concil. pag. 1293 legitur, ideoque ad annum quingentesimum decimum tertium perlinet, quo *Probus* et *Clementianus* consules fuere. *Probus* enim Avieni junioris hoc anno collega, consul Orientalis fuit. *Probus* vero consul anno *dxiii* in Occidente creatus est. Mos autem ferebat, ut quando unius tantum consulis in Actis publicis mentio fieret, Occidentales consulem Occidentalem, et vice versa Orientales Orientalem memorarent. Hinc quia *Probus*, qui hoc anno consul processit, in Oriente designatus fuerat, Synodus Romana III Symmachiana solo Avieni junioris consulatu notata reperitur.

11. *Anni tres Probi consulatu notati non confundendi.* — Baronium in ea Symmachi papæ ad *Cæsarium* Arelatensem Epistola cum currenti anno alliganda, secutus est Labbens tom. laudato Conclitorum, qui error inde profluxit, quod tres diversi anni *Probi* consulatu signati reperiantur, præsens scilicet, anique *dxiii* et *dxxv*, et proclive sit, *Probum* unum pro altero sumere, sieque uno anno gesta in aliud transferre. Ad quod inconveniens vitandum observabis. *Probum* hoc anno consulem in Monumentis publicis ab Occidentalibus sine *Avieno juniori* collega non memorari, quia consul Orientalis fuit, et uti jam diximus, mos non erat, ut pratermissis consule Occidentali Orientalis solus proponeretur, et vice versa, quemadmodum num. superiori iam exposuimus. Quia vero *Probus* anno *dxiii* cum *Clementiano* viro Orientali consulatum gessit, solus potuit in Occidente, in Actis publicis nominari, propter eamdem rationem; quod de *Probo* anno *dxxv* consule etiam dicendum; quia is *Philoxenum* virum Orientalem collegam habuit. His adde, hunc *Probum* ab alio ejusdem nominis anno *dxiii* consule plerumque ab antiquis voce *juniioris* discerni, uti suo loco explicatum.

12. *Epistola Symmachi PP. ad Cæsarium anno dxiii data.* — Quibus positis Epistola Symmachi papæ ad *Cæsarium* episcopum Arelatensem, de qua mox actum, et cuius initium: *Hortatur nos æquitas, etc.*, cum hoc anno conjungi non potest, quia hæc ejus subscriptio: *Data VIII idus Novemb. Probo U. C. consule*; alioquin Symmachus vel nominis solius Avieni consuls Occidentalis meminisset, vel utrumque consulem memorasset. Cumque *Probum* *juniorem* non appellat, manifestum est eam Epistolam anno *dxiii* ad *Cæsarium*

datam. Ad eum pariter Christi annum revocandum exemplum libelli a Cæsario episc. Symmacho papæ oblati, cuius initium tom. 4 Concl. *Sicut a persona B. Petri Apostoli episcopatus sumit initium*, et apud Baronium num. 37 et seq. *Charitatutæ*, etc., quia Symmachi papæ Epistola responda sex complectitur ad petitiones sex Cæsarii in eo libello expressas. Labbeus loco citato exemplum libelli Symmacho papæ a Cæsario oblati cum anno CDXCIX Symmachi vero responsa cum anno dñi connectit, qui error in altera Conciliorum editione corrigendus erit.

43. *Pax Romanos inter et Persas dissoluta.* — Ad num. 39 et seq. Marcellinus in Chronico sub hujus anni coss. scribit: « Consueta gens Bulgarorum depraedatam sæpe Thraciam, nullo Romanorum milite resistente, iterum devastavit. Amidam opulentissimam civitatem monachorum ejus astu proditam, Choadis rex Persarum, quinto mense quam expugnare eam cœperat, irruptit, proditioneque ejus monachos obturcavit ». Persæ anno CDXXII pacem cum Romanis ad annos centum pepigerant, ut eo anno ostendimus; ideoque belli renovationem Marcellinus accurate in præsentem annum confert; cum Evagrius hb. 1, cap. 49, de ea pace et Amidae urbis expugnatione loquens, scribat: « Quæ ad duodecimum annum imperatoris Anastasii permansit ». Annus autem XII Anastasii mense Aprili hujos anni exorditur. Theophanes anno Incarnat. CDXCVI, qui kalend. Septemb. anni Christi dñi inchoatur, de hoc bello Persico agit, ideoque uno anno tardius, quam par erat. Irrepsit autem error in numeros Theophanis: ubi enim scribendum erat, anno CDXCVI, positum est, anno CDXCVII, isque error in annum incarnationis sequentem propagatur ut legenti ejus Chronicon patebit. Refert Theophanes, Cabadem Persarum regem pecunias exegisse ab Anastasio, eumque cautionem

scribere jussisse, si modo mutuum accipere vellet, alioquin se nullas daturum. Ex quo pacis quondam cum Theodosio jun. firmate violatis fæderibus, primum quidem Cabades in Armeniam irruptit et Theodosiopolim, Constantino Illyricarum copiarum ductore eam prudente, cepit: tunc vero penetrata Mesopotamia Amidam obsessit. « Tandem Amida post trimestre obsidionem a Barbaris bello fatigata, ab turri una quam propugnandam suscepserant monachi, cuiusdam proditione, noctu in hostium (sealis autem ad invasionem utebantur) potestatem venit ». Erat Amida ad fluvium Tigrim, Theodosiopolis vero non procul a fontibus Tigridis et Euphratis posita. « Capta Amida octogesimo obsidionis die, atque ingens oppidanorum strages edita », inquit Procopius lib. 1 de Bell. Persico cap. 7, qui pluribus hanc obsidionem describit.

44. *Bellum Britannicum a Clodoveo rege susceptum.* — Hoe circiter tempore Clodoveus Francie rex bellum Britannicum suscepit, et civitates Rhedonum et Nannetum, quæ extincta Romanorum dominatione liberi juris erant, in suam ditionem rededit, ut patet ex subscriptionibns episcoporum, qui primo Concilio Aurelianensi, anno D XI habito, interfuerunt. Civitates Venetum Coriosopitum, Ossismorum, et Diablintum constituebant regnum Britannicum, cuius prima fundamenta Valentinianni III temporibus jecerant Britanni, e majori Britannia profugi. Clodoveus Britannis civitatem Venetum eripuit, cæteras eisdem concessit, modo regio nomine abstinerent, seque comites imposterrum ac regum Francie beneficiarios dicerent, ut docet Turonensis lib. 1, cap. 15, ubi ait: « Semper Britanni sub Francorum potestate post obitum regis Clodovechi fuerunt, et comites, non reges appellati sunt.

4. *Nova Synodus Roma congregatur, iterum insurgentibus Schismaticis quorum objecta diluit Emmodius per libellum Apologeticum inter Acta a Patribus relatum.* — Quingentesimus tertius Christi annus Dexecrato, et Volusiano consulibus notatur

a Marcellino: ex quo librarii redarguas errorem in Cassiodoro, apud quem omissus anni hujus reperiatur horum consulatus. Acta autem Synodalia anni hujus absque certo consule, post consulatum Avieni notata leguntur: sed male Indictione nona, cum

undecima scribenda esset Indictio : unde conjicias librarii errorem ita exscribentis ix loco xi numeri notas. Sed et nonnisi librariorum vitio potuit accidisse, ut ad finem Chronicæ Cassiodori aliquod desiderentur consulatus omnis enim suspicio oseitantiæ procul ab ipso abest, qui suorum temporum scriptor luculentissimus et accuratissimus extitit. Porro ex numero annorum imperii Anastasii integrum et concinnum esse Marcellini Chronicæ, Cassiodori vero mutilatum, apparet. Sed jam sub anni hujus consulibus res gestas enarrare aggrediamur.

2. Quod in primis ad perturbatum Romanæ Ecclesie statum perlinet, iterum hoc anno conveniendi necessitas incubuit episcopis, qui anno superiori Synodum celebrantes, Symmachum papam vindicabant a calumniis accusantium schismaticorum. Conventum autem hujusmodi celebrandi ea præcessit occasio, quod schismatici superiori Concilio condemnati, haud tamen (ut par erat) pontifices, licet invitati, unitatem Catholicam quesi vere : sed quoniam iisdem vi agere leuit, a Theodorio rege coerciti, eo magis fignis obstrepere ardenterque pugnare aggressi sunt ; compluraque objicientes adversus anni superioris Synodum, scripserunt libellum hoc titulo prænotatum, « Adversus Synodi absolutionem », quo eam quam acerbissime carpserunt. Quamobrem ad tuenda contirmandaque sua ipsorum decreta pontifices iterum coeuntes, provinciam hanc maximi ponderis Ennodio diacono tradiderunt, ut adversus objectiones schismaticorum apologeticum libellum scriberet : quod ipse munus diligenter evolvit, defensorium librum eluebrans, quem absolutum sanctæ Synodo cognoscendum obtulit, qui ab iisdem simul considentibus Patribus jussus est legi. Declarant id quidem Acta Synodalia verbis istis¹ : « Post consultatum Avieni, cum in unum, annuente Domino, ante Confessionem B. Petri Apostolorum principis resedissemus, sancta Synodus dixit : Libellus qui Synodali auctoritate contra eos qui adversus quartam nostram Synodum, que habita est Romæ Palmari (Palmaris), muniti præsumperunt, ab Ennodio conscriptus est, coram omnibus deferatur, et in præsentia omnium legatur atque roboretur ». Extat ipse, licet mendosus nonnihil.

3. Sed quænam essent adversariorum objectiones, ex ipsarum confutatione ab Ennodio diserte elaborata possumus intelligere. Fuit namque primo loco ab adversariis contra Synodum oblatratum : Non omnes sacerdotes ad Synodum regia auctoritate vocatos : insuper, nec ex his qui interfuerunt ; omnes pariter consensisse : Addebat præterea, impugnatores Summi Pontificis non auditos, et accusationes non esse confutatas : Insuper, quod refragati essent episcopi regie jussioni, cum in Synodo regi dixerint, non esse regis Synodum convocare, sed ipsius solum Pontificis : Adhuc etiam

exprobantes addebant, quod per defensionem Apostolicæ Sedis jurium, nihil aliud ab eis prælensem esse videretur, quam asserere Petrum, et successores ejus a Domino accepisse cum Sedis privilegiis etiam peccandi licentiam. Exprobabant itidem episcopis, quod ad Synodum venissent, quam cogere ex sua ipsorum sententia minime fuisset regiae facultatis. Illud insuper his cunctentes, dixerunt : « Si vera episcoporum assertio est, Sedis Apostolicæ præsulem minorum nunquam subiacere debere sententia ; cur ad judicium districta conventione perductus est ? » His addebat, quod testes de domo Symmaci petiti, presentari minime jussi essent : nee refugere debuisse Romanum Pontificem servorum testimonia, cum ipse Dominus noster Jesus Christus non detrectarat servorum subiecere se judicio : sic et Petrum Paulumque, olim vero Samuelem, et postremo Athanasium Alexandrinum minime refugisse, sed appellasse in sua causa judicium. Illud præterea ingesserunt objcientes, quod cum ex Actis constaret auctoritate papæ potissimum illam fui se Synodum congregata, nullum dicebant præcessisse exemplum, ut papa Synodum convocarat, quæ de criminum ejus objectione cognosceret : et falsum esse quod dixissent a principe Synodum postulatam. Sed et his adjiciebant dicentes : « Quare conventionem præveniens cum populorum cœtibus examen intravit : et postea judicia, cum evocatus quater fuisset, sprevit ? »

4. At hæc omnia quam validissime potentiores oratione, firmissimisque rationibus Ennodius confutat : cunctaque mendaciter atque calumniose ab adversariis objecta esse, palam facit atque redarguit : sicut et omnino falsum ostendit, quod illi magis invidiose quam calumniose objectabant. Romanæ plebis utrumque sexum factiose comitatum esse Pontificem ad judicium procedentem ; quos tamen non spirantes furorem, sed fundentes lacrymas, comitatos esse Pontificem docet : sicut et quod dixissent, nulla judicii servata forma, absolutum papam e Synodo recessisse, ob idque nullam fuisse absolvientis Synodi firmitatem : sive frivolum illam de Laurentio Mediolanensi episcopo et Petro Ravennate quam adjecterunt objectionem, quod ad Synodum venientes, abstinuerint a Symmaci consuetudine ; cum tamen communicationem Catholicam solemnis testatam ritibus nunquam deseruissent : vel cum subjecerint querelam, quod visitatorem perperam pepulissent : sive alia quæ schismatici linguis viperis exsibilantes, caninoque dente rodentes Symmaci papæ famam, jurgia instaurantes, rixasque pene consopitas iterum excitantes objecerunt.

5. His, inquam, omnibus (ut dictum est) occurrentis Ennodius, publica docuit oratione, eosdem aerem verberare, et furore percitos insane conflictere cum larvis. Ad finem vero orationis, quam per eos Apostolicæ Sedis sublimitas deprimeretur, ista addit : « Hæc, inquit, resero, mundi caput Romam

¹ Tom. I. Concil. edit. vet.

per vestras contentiones (intentiones) esse prostratum, et mitricem pontificii cathedram quasi ultimum videri sedile despectum ». Et post multa, quales essent ejusmodi accusatores, audi : « Accusatis mafitiam, repleti iniquitate, fornicatione, immunditia, avaritia, nequitia, invidia, injustitiis, contentione, dolo, malignitate, superbi, elati, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositi, sine affectione, sine misericordia, docentes fornicantibus (fornicationibus) neminem esse miscendum, adulterii Laurentii, aut sequaces, aut prævii; per quos ille aut exercuit, aut habebat toxica, aut effondens monstravit que accepit ». Hæc quidem etalia plura idem Ennodius, qui ad eorumdem clericorum instabilitatem ac levitatem respexisse visus est, cum istiusmodi intermœrorem cecinit epigramma¹ :

Qui ponti faciem, numerum qui novit arenæ :
Femina quem jurans fallere nulla potest :
Astrorum plebem, qui calles spectat amantum :
Cynthia cui certis cornibus innontat :
Non valet hic vultus retinere, nomina, mores,
Quos mutat cleris tempus in exiguum :

Hæc plane Ennodius in schismaticos.

6. Contra vero eum Symmachum papam sanctum prædicat et innocentem, eo fiduciae impulit ipsum sanctissima vila prædecessorum Romanorum Pontificum, ut Petri vitæ merita transfigura esse in successores dicere non dubitarit, ubi ait : « Nos non B. Petrum (sicut dicitis) a Domino cum Sedis privilegiis, vel successores ejus peccandi judicanus licentiam accepisse. Ille perenuem meritorum dotem cum hæreditate innocentie misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim sanctos esse dubitet, quos apex tantæ dignitatis attollit ? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiant quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur illustrat : prænoscit enim quid Ecclesiæ fundamento sit habile, super quod ipsa molem inititur ». Hæc Ennodius exemplis (ut diximus) doctus sanctissimorum, qui hactenus eidem sedi præfuerunt, Romanorum Pontificum. Elaboratus igitur ex sanctæ Synodi jussu ejusmodi Ennodi diaconi apologeticus, oblatusque Patribus in Synodo consistentibus, ab eisdem in Consessu jussus est legi. Quid vero post haec habeant ipsa Synodalia Acta, ad rerum gestarum cognitionem spectantia, accipe ex eorum verbis : « Eo recitato libello, et ab omnibus consona voce comprobato, sancta Synodus dixit : Hæc futuris temporibus reseruentur, atque ab omnibus teneantur, et ab omnibus serventur. Hic libellus integerrime synodaler ab omnibus teneatur, atque inter quartæ et quintæ Synodorum nostrarum Actiones interponatur, et ita sicut harum Synodorum decreta habeant

tur ; quia Synodali auctoritate conscriptus est et roboratus ». Hæc fuit Patrum omnium de conservando libello sententia, subdunt mox Synodalia Acta :

7. « Ad quæ beatissimus papa respondit : Juxta vestrum omnium fiat voluntatem, et ut judicatis, Apostolica habeatur auctoritate, et inter Apostolica (quod dicitis) interponatur decreta, et sicut cætera Apostolica ab omnibus teneatur decreta. Ad quæ omnes ter una voce responderunt, dicentes : Ut fiat, rogamus ». Ita quidem libellus ille non inter Acta tantum Synodalia, sed inter Pontificia meruit adnumerari decreta : qui ulnam non corrosus mendis extaret, sed, ut erat cum est recitatus, purus et integer remansisset.

8. Rursum vero rogantibus Patribus, ut omnes accusatores Symmachi damnarentur, simulque qui contra Synodum Patmarum obloqui præsumpsissent, hisque faustas acclamations jungentibus, ipse Symmachus papa non consensit ; sed cum delinquentibus, Christiana mansuetudine adhibita, mitius agendum esse suasit ; imo, et penitus ignoscendum, Domini exemplo docuit. Post hæc autem vetera Ecclesiastica jura restituenda proposuit, quibus caveretur, ne populus in episcopum adversus pastorem oves, ipsum accusando insurgerent, fidei tantummodo causa excepta. Addidit autem ad decretum, ante restituendos esse in pristinum expoliatos episcopos, quam dicere causam eoram alios episcopos eogerentur. His et aliis antiquis canonibus ad hæc spectantibus restitutis et stabilitis, sequentur sunt Patrum subscriptiones, quibus et libellum Ennodii roborarunt omnes numero (ut habet inscriptio) ducenti decem et octo episcopi.

9. Quod vero huius quintæ Romanae sub Symmacho Synodo centum et quinquaginta ferme episcopi numerentur Orientalis Ecclesiæ ; alicujus alterius Synodi longe antea celebratae, illam esse subscriptionem, non Romanae, affirmari posse videtur : siquidem quamplurimi ibi recensentur episcopi, qui interfuisse reperiuntur Concilio œcuménico Chalcedonensi ante annos quinquaginta duos celebrato, quorum nulla penitus post decem annos a tempore dicti Concilii mentio reperitur.

10. *Concordia et unitas restitutæ studio etiam Theodorici quem laudat Ennodius.* — Extat ad eumdem Symmachum ante sedatum schisma data ab Ennodo Epistola, cujus est exordium : « Boni operatoris est, probatam in aie militis animare virtutem ». Ubi et hæc inferins : « Utinam divinitas vestris precibus diabolicum certamen interimat ! Utinam devotionem meam in pace manifestet ! ut ejus studium resignavit adversitas, illius concordiae commendet obsequium, etc. » Accidit quidem ex optato, ut Ecclesiæ Romanae diu exul concordia tandem postliminio redderetur, recupereturque idem Pontifex ab omnibus amanter et cupide. Et enim quantum colligere fas est ex ejusdem scriptis Ennodii, iidem adversarii, suassione Theodorici regis ad eosdem scribentis Epistolam, ad concordiam

¹ Ennod. carmin. de varietate cler.

communicationemque Catholicam redire, subjecientes se eidem Symmacho Romano Pontifici.

11. Habetur autem hac de re ipsius Ennodii brevis dictio ejusmodi concepta verbis, nonnullis nimia antiquitate mendosa : « Quia in societatem capitum sui aliquando Romana membra coierunt : justum erat, ut beatus Petrus Apostolus Sedi sua Ecclesias, et senatui liberior per Dominum partes debitae reformaret, dignus regnator, dignus in quo cum atate votorum summa configerit. Nam etsi itura ad posteros felicitas perseveret : letandum illis est laudatione præcipua, a quibus sumpsit exordium. Deo effeaciter supplicasti, ut illius vos virtus erueret, cuius potest servare clementia. Dilectis ejus eventus prosperos, quem videtis dum mandat (amat) securam post bella victoriam. Parum superest, ut mansuetitudinem mentis illius la profundam refineatis, quasi sit ignara proincecum. Deo tribuente, nec pax ejus turbari dubius potest, nec fortitudo qualibet objectione confringi. Nihil aliud apud illum tutius supplicante, solus evasit præliares aries qui rogavit ; vicit armorum impetus qui obtulit devotus obsequium.

12. « Quod vix veteres principes suo sudore potiti sunt, hoc semper regis nostri brevis procuravit Epistola : per excursus dirigitur felix exercitus ad triumphum, qui eredat nullum ejus in labore et in perfectione habere quidem superantibus gloriam, sed continentiam subjugati. Consummatis congresionibus, de iræ hereditatibus nihil remanet. Uno tempore, quos perniciosos adversarii viderint, blandos sentiunt tributa pendentes. Et hæc quidem cælesti præparantur pro hac repensione suffragio, quia fides nostra apud eum, nil aliud ipse sectetur : in portu est mirabilis patientia, quæ tenax propositi sui claritatem non obumbrat alieni. Nam et Ecclesiæ nostrarum patrimonia, nisi aucta fuerunt, ingemiseit. Sic faclum est, ut statum suum locupletes pauperum substantiae teneant, et medios ad supremam opulentiam convalescant : in sacerdotibus virtutes, et innatas colit, et non repertas inspirat.

13. « Sed cum beatitudinem vestram prævideo (præjudico) diffusi sermonis anciptem, continuo experientia vestra et spiritualis illa perspectio jejenum me fuisse in filii vestri laudibus accusabit : et cum soleant implicari facta colloquiis, sterilem me relalorem de virtutum tuarum messe causabitur : jam seculares apices curules, et trabeas, patricias etiam dignitates qualiter aut naturæ reddat, aut moribus domeslici perlatoris adstipulatione vulgarit (nam et veteres in antiqua generis luce durare facit, et novos splendore inopinati fulgoris irradia) facilius Respublica ejus bono dispensationis in privatam migrat opulentiam, quam famulautium census in palatina lucera commutetur. Nunc quod superest, meæ servitii salutationis acceptis, perspicite, ut Christus Redemptor noster que in præfato clementissimo rege tibi contulit, longa ætate conservet : det etiam regni de ejus germine succes-

sorem, ne bona tanti hominis in una ætate veterescant, et antiquata temporibus pro sola aurei sæculi commemoratione nominentur ». Hactenus Ennodii dictio, et styli duritie, et textus mendosi scabrositate vix perspicaci pervia intellectui.

14. Ita quidem Ennodius pro rege, impio quidem si Arianum fuisse consideres, cæterum si officia species, de Romana Ecclesia ipsiusque Pontifice Symmacho optime merito. Retinebat mente ista perorans, jussum hoc esse Dei Propheta Baruch, eum in Babylone captivus populus teneretur¹ : « Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, et pro vita Balthasar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies cali super terram, et ut del Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, et sub umbra Balthasar filii ejus, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspeculo eorum ». Ejusmodi ergo tibi subjecimus ex divina Scriptura petitum exemplum, ne existimes tantum Ecclesie diaconum voluisse regi turpiter adulari.

15. Extant ejusdem auctoris complures ad eundem Romanum Pontificem Epistolæ privatis in causis diversis argumentis conscriptæ, in quibus ille frequens reperitur dicendi usus in rogando et obtestando, vel alia ex causa dicendo : « Per coronam vestram », vel, « A corona vestra ». Sed haud recens est ista nomenclatura, vel peculiaris de Romano Pontifice : nam et usurpata invenitur ubi cum aliis etiam episcopis aetum est; quod docet S. Augustini Epistola centesima septuagesima quarta.

16. Post hæc autem ipsum Pontificem Symmachum ægrotasse, sed convalescisse, idem Ennodius scribens ad Faustum declarat his verbis : « Sancti episcopi patris nostri prope in dubium salus deducta me terruit : in cuius ægriludine quamvis cuneta illacrymare Ecclesia, me tamen specialis moeror afflixit, qui ejus plus debo amori. Vidi pacem civitatis, vigente (urgente) tristitia : discordiam Urbis nostræ limina transcendentem, et ab oculis nostris quasi incertum aliquod aut vagum fumum elapsum. Sed sufficiat tristibus stricta narratio. Jam ad bonam valetudinem sancti Patris salus optanda et diligenda respirat ». Hæc Ennodius : quibus intellis quanto prosequeretur amore universa Ecclesia pastorem suum, cum ejus corporis ægritudine, ipsa animo ægrolaret, et tota lacrymis se prolueret. Unde, et tu habeas, quo mores perditissimos nostri infelicissimi temporis lugeas, cum miseros vires studentes privatis commodis, instar perditissimorum filiorum qui letantur ad ægritudinem patris, et exultant in obitu, quo invadant diu cupilam hereditatem, non solum non tristari, sed exhilarari spiritualis morte parentis, quam et malis artibus sepe inquirere, et prædicere soleant. En que privatus amor, quo ardor Christianæ charitatis prorsus exsinguitur, pariat deformia horrendaque visu contra naturam monstra.

¹ Barach. 1.

47. Anastasio in Symmacum contumelias per scripta emoventi dat idem Pontifex libellum Apologeticum. — At jam de rebus inter Anastasium imperatorem, et Symmachum Romanum Pontificem tempore isto transactis agendum nobis est. Qui enim (ut anno superiori vidimus) ab ipso Symmacho anathemate idem damnatus est Anastasius imperator; quod adversus Pontificem nullam alio modo sibi liceret experiri vindictam, eum jam mortiliones omnes per Romanos senatores adversus eum diutius pertentalae irritae prorsus reddite fuisse; ad maledicta conversus, calumniarum jaculis ipsum e longe appetere conatus est, scribens in eum contumeliis refertum libellum: adversus quem ipse Symmachus apologeticam scripsit Epistolam. Haec quidem non ante hoc tempus gesta esse, ipsæ litteræ Symmachi satis docent, dum in eis mentio habetur de lapidatione, qua a schismatis anno superiori (ut vidimus) appetitus, Dei providentia liberatus est. Ilsa autem Epistola Symmachi sic se habet¹, ejusmodi inscriptione notata:

18. « Symmachi episcopi Romani apologeticus adversus Anastasium imperatorem.

« Ad Augustæ majestatis Gratiani imp. Epistolam octo libris beatus respondit Ambrosius: quia pro fide Catholica et illum non piguit prolixius prædicare, et hic non fastidivit gratarter accipere. Hæc dixerim, ut si modum libelli promendo collegerim, non existimer quæ non oportuit locutus. Si mihi, imperator, apud exterios reges, eosque totius Divinitatis ignaros, pro fide Catholica dicendum fore; quidquid ejus veritati rationique congrueret, etiam prætentæ morte perorarem. Væ² mihi erit, si non evangelizavero. Meliusque est jacturam vite præsentis incidere, quam sempiterna damnatione puniri. Verum tu si Romanus imperator es, etiam gentium Barbararum legationes debes clementer admittere, si Christianus princeps es, qualiscumque præsulis Apostolici debes vocem patienter audire.

19. « Contumelias tuas, imperator, quas sub divino judicio ipse perpendis, utrum ne in me religiosa mente profuderis, fateor vel mei causa vel tui dissimulare me non posse. Mei causa, promissionem Domini recolendo dicentis³: Cum vos persenti fuerint, et dixerint omne malum adversus vos propter justitiam, gaudete. Tui autem: quia nolle sic meam gloriam provenire, ut te possit non mediocriter onerare. Et ego quidem Dominici et Apostolici eruditioribus institutus, benedictionem studeo ejus, imperator, referre maledictis, contumeliis honoriscentiam reddere, et odiis redhibere charitatem. Sed vide, queso, ne ab eo qui ait⁴: Mihi vindictam, et ego retribuam: quantum a me remittitur, tantum a te cumulatius exigitur. Quid enim Christus dicat de his qui vel minimum in eum credentem scandalizaverint, Evangelium⁵ referat, non mea voce promatur.

20. Sed fortasse dicis, potius te esse minimum qui credas in Christo, et de te hoc rectius accipi, et me esse scandalizantem tuam fidem. Christus itaque Deus veraciter totus, et totus homo est sic conceptus, sic editus, sic conversatus in saeculo, sic passus, sic apud inferos, sic resuscitatus, sic cum discipulis apparet, sic elevatus in caelum, sic exinde dictus est esse venturus, sic hodieque in caeli regione persistit, dicente Apostolo¹: In quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, et certe de eo dicit, quod nunc est ipse. Ergo ille est minimus, qui sic credit in Christum: sed et hujusmodi in Christum credit, qui in integrum Christum credit, non in semi Christum, et ideo non in Christum, quia Christus non nisi integer: integer autem non nisi hujusmodi. De tali ergo in se credente dicit: ipse etenim minimus ejus et parvus est, pro quo scandalizato quid promiserit, ipsius (ut dictum est verbis) melius ostenditur.

21. « Fortasse dicas, imperator: Sed ego quoque talem Christum credo, et ideo inter ejus minimos jure commumeror. Hoc gravius, si et talem credis, et tale non creditibus communione misceris: haec enim (inquit Apostolus²) non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. An communicare non est consentire eum talibus? Proinde aut doce alienos non esse; aut longe gravius (ut dictum est) contra notam sibi erit tendere veritatem.

« Contumelias igitur, imperator, quas in meam proferendas putas esse personam, utinam quam mihi gloriosæ sunt, ita te gravare non possent. Domino meo³ dictum est a quibusdam: Daemonium habes, vorator, de fornicatione natus: et putas quia ego debeam mihi dolere? quam talia proferenti cautum est, et divinis legibus et humanis? In ore⁴ duorum aut trium testium stat omne verbum. Quid cum et humano te examinante iudicio falsa fuerint comprobata? quid imperator in divino iudicio? An quia imperator es, nullum Dei putas esse iudicium? Taec⁵ quod imperatorem accusatorem esse non conveniat: postremo isdem divinis humanisque legibus nemo possit esse accusator et iudex. Numquidnam sub alieno iudicio dieturus es causam, vel accusator astabis?

22. « Dicis me esse Manichæum. Numquid ego Eutychianus sum, vel Eutychianos defendo, quorum furor maxime Manichæorum suffragatur errori? Roma mihi testis est, et serinia testimonium perhibent, utrum a fide Catholica, quam in Sede Apostoli Petri veniens ex paganitate suscepit, aliqua ex parte deviaverim. Procedat aliquis, et quilibet ratione convineat: alioqui convicia sunt ista, non erimum probamenta. Nescio utrum quibus objicitur falsum, an falsis objectoribus inimica dicensibus me non ordine consercatum. Inter imbras lapidum totus evasi: iudicavit Deus.

23. « An quia imperator es, divinum putas

¹ Extat tom. 1. Biblioth. sanct. — ² 1. Cor. ix. — ³ Matth. v. — ⁴ Rom. xii. — ⁵ Marc. ix.

¹ Colos. ii. — ² Rom. i. — ³ Matth. xi. Luc. vii. — ⁴ Joan. viii.

contemnendum esse judicium? Sed fortasse dices, etiam indignantem Deum novia quoque plerumque permittere. Scriptum est: Ex fructibus¹ eorum cognoscetis eos. Ostende ergo quid existimes argendum, ut iratum maxime Deum, quem non conuerterant, pernisiisse demonstres. An quia Eutychianis nullatenus aequiesco? Me quidem ista non sauviant; sed te palam aperteque demonstrant meum cogitasse honorem repellere, quem interventu suo B. Petrus imposuit. An quia imperator es, contra Petri niteris potestatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apostolum in suo qualicumque vicario calcare contendis? An bene factus essem, si Eutychianis favorem? si Acacii nomini communicarem? Latere non potest cur ista pratendas.

24. «Conferamus autem honorem imperatoris cum honore Pontificis: inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste divinarum. Tu, imperator, a Pontifice baptismum accipis, sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, pénitentiam rogas: postrem tu humana administras, ille divina dispensat. Itaque ut non dicam superior, certe aequalis honor est»: sed haec modestiae causa, pergit vero: «Nec te putes mundi pompa praezellere: Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Itaque videris quid te deceat. Tamen cum in accusationem præmperis, tam divinis legibus quam humanis pari mecum sorle consistis, in qua cariturn honore summo si fuero (quia id nivis) te accusante convictus, amissurus pari ratione, si non conviceris, dignitatem. Sit istud in mundo judicium: spectante Deo et Angelis ejus, spectaculum omni saeculo simus, quo aut sacerdos bone vita, aut imperator religiosæ modestiae consequatur exemplum: quia his præcipue duobus officiis regitur humanum genus, ut non debeat aliquid eorum existere, quo valeat offendendi divinitas: maxime cum eterne honor videatur esse perpetuus, atque ita humano generi ex alterutro consulatur.

25. «Pecor, imperator, (pace tua dixerim) memento te hominem, ut possis uti concessa tibi divinitus potestate: quia etiamsi haec sub humano prævenere iudicio, sub divino necesse est ut discutiantur examine. Fortassis dicturus es; scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere. Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigunt voluntates. Cæterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo in nobis, senatu, et collegio clericorum Romæ; et nos deferemus Deo in te. Cæterum si tu Deo non defers, non potes ejus uti privilegio, cuius jura contemnis.

26. «Dicis, quod meum conspirante senatu, excommunicaverim te. Ista quidem ego: sed rationabiliter factum a decessoribus meis sine dubio

subsequor. Dicis, quod male te Romanus tractet senatus. Si nos te male tractamus, suadentes ut discedas ab hereticis; tu nos bene tractas, quos vis sociare præcipitanter cum hereticis? Quid ad me (inquires) quod egit Acacius? Recede ergo, et nihil ad te: nam si non recedis ab eo, pertinet ad te. Relinquamus eterne mortuum: et nos hoc petimus, ut nihil ad te pertineat quod egit Acacius: vita et tur; et ad utrosque non pertinet quod egit Acacius; ut possis sine his quæ egit Acacius, cum ea quæ ad nos pertinet causa conjungi; ut possis sine Acacio noslra communioni sociari. Nos non te excommunicavimus, imperator, sed Acacium: tu recede ab Acacio, et ab illius excommunicatione recedis. Tu te noli miscere excommunicationi ejus, et non es excommunicatus a nobis. Catholici principes quidem semper Apostolicos præsules institutos suis litteris prævenerunt; et illam confessionem fidemque præcipuam, tanquam boni filii, quæsiverunt debitæ pietatis affectu, cui noseis ipsius Domini Salvatoris ore² curam totius Ecclesiæ delegatam. Quod quia per occasiones fortasse publicas tua creditur præteriisse tranquillitas: ne magis honorem meum, quam sollicitudinem Dominicæ gregis appetere judicarer, appellare non destiti meis te sponte colloquiis.

27. «Vulgatum fuisse designas, quod tua serenitas directa militari manu compelleret eos, qui se a contagione perfidorum multis temporibus abstinerre delegerint, vi et armis in prævaricatae communionis consortia detestanda. Ubi te, rerum humanarum princeps, qualicumque Sedis Apostolicæ vicarius contestari mea voce non desino, ut te membris hominem, quantalibet sis mundi potestate subnixus: circumspiciasque cunctos, qui ab initio dogmatis Christiani Catholicam fidem diverso proposito persequi vel affligere sunt conati, quemadmodum (vasitatis insectatione, cuius placuit contritionis illate) ipsi qui intulerint ista, prævalendo delecerint: et Orthodoxa veritas hoc prævaluenter magis, quo putaretur oppressa: quæ sicut sub insectatoribus suis crevisse monstratur, sic obtrivisse cognoscitur insequentes.

28. «Miror si non humanus sensus intendit, præcipue qui se Christiano vult vocabulo nuncupari, inter illos sine dubio deputandum, qui rectam confessionem communionemque Christianam variis superstitionibus impugnare sunt nisi, dum hanc et ipsi quocumque modo percellere moluntur. Quid interest enim, utrum Paganus, an (quod est deterius) sub nomine Christiano veram sinceramque traditionem Apostolicæ regulæ conetur infringere, atque in hanc prorumpere cœtitalem, ut cum in illis regionibus cunctæ prorsus haereses opiniones suas habeant publice licentiam profitendi: sola Catholicæ communionis libertas putetur ab his, qui se religiosos existimant, subruenda? Quæ si pulatur error (quod non licet) cum cæteris, quibus illic fa-

¹ Matth. vii.

² Joan. xxi.

cultas est agere, sinatur erroribus : sin integritas aestimatur, sequenda potius fuerat, quam violenta persecutione vastanda : nec eam probantur insequi potuisse, nisi prava sectantes.

29. « At ne ipsi convinceerentur errare, repellere cogitarunt quo notabantur errantes : malentes non assectari quod justum est, sed potius submovere quo docerentur injusti. Sic recessit ab humanis mentibus Deus, ul obstinate contra ejus ordinis voluntatem non adspiciant, et in isto saeculo divinum non deesse posse judicium, et post hujus vitae cursum illi tremendo se non defuturos examini, sub quo perniciosarum studia modis omnibus actionum discussa patefiant, et patefacta puniantur : nisi qui haec omnino non credunt, quive illa se perpetrasse impune confidunt. Nos autem humani generis conscientiam contestari qua possumus voce nullatenus cessamus, omnipotentem Deum suis causis minime defuturum, et quantacumque sit humana praesumptio, quantacumque potentia, sub divino nutu hujus atrocitatis censuram sine dubitatione vindicandam. Nam taleni ausum neque hic confidimus evasurum : et in illo magno Dei judicio recepturum, quod iis temeritatibus divina retributione debetur. Haec nos nequaquam facuisse sufficiat : ut cum superna fuerit ultius subsecuta, et vera nos proculisse consideratio humana cognoscat, et penam non inaniter pronuntiassse venturam : et presupposuisse præmonitionis formam, qua hujusmodi præcipitiis de cætero temperetur. Certe si hujusmodi propterea relinquendos proprio definitis arbitrio, quia nec a Christianis vexari deceat Christum quocumque titulo confitentes, nec viventes in jure Romano lacerari conveniat a Romanis : consequenter ostenditur Romanos homines, et qualiscumque Christianæ professionis impetrere, nec Christianum dici posse modis omnibus, nec Romanum. Proinde aut repellendi fuerant, aut nullus penitus impetendus : et quod in uno genere judicas amandum, in omnibus repelle, si prævales : si omnia sunt sinenda, nullus penitus excludendus : aliqui dum parendo cunctis erroribus sis amicus, nonnisi solum tibi probatur displicuisse quod verum est.

30. « Omnes Catholice principes, sive cum imperii gubernacula suscepserunt, sive cum Apostolicae Sedi novos agnoverunt præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt ut se docerent ejus esse consortes. Itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem se ipsos profitentur alienos : quod chartis quoque tuis apud te eliam possumus adstruere, nisi te æmulum, et reum, et inimicum vitaremus, et judicem. Non mirum si Catholicos persecuntur Manichæorum patroni, cum falsitas non possit non persecui veritatem. Non mirum si in Orthodoxos

sæviant, quibus potest cum cunctis hæresibus convenire : et universis erroribus amici, non possint nisi solis esse non errantibus inimici. Si error est, convincendus est : verum si error non est, tibi verum deesse cognosce, qui persequeris, quo convinceeris errore (quo profiteris errare). Sed pravitatis complex non potest nisi eum persequi qui est pravitatis inimicus ». Hactenus Symmachus ad Anastasium.

31. Quod autem ad Manichæos spectat, quorum hæresi falso ac calumnioso ab Anastasio Symmachus infamatur : tantum absuit ut vel levi quaque suspicione de ejus contagio Symmachus laboraret, ut etiam præ ceteris hæreticis sit insecutus Manichæos : quibus occulte Romæ degentibus, ejus industria repertis, quid in illos egerit, liber de Romanis Pontificibus declarat his verbis¹ : « Post haec omnia B. Symmachus invenit Manichæos in Urbe Romana, quorum omnium simulaera vel codices ante fines Basilicæ Constantinæ incendio concrenavit, et eos ipsos exilio relegavit ». Haec ibi. At contra ipse Anastasius imperator omnium Graecorum historicorum testificatione eo criminis infamatur : quod quidem, et hac Epistola Symmachus in fine libere asseverat, dum eumdem appellat Manichæorum patronum.

32. *De Romano exercitu fugato*. — Quod ad res bellieas pertinet, cesserunt eadem infeliciter Anastasio imperatori : nam sub hujus anni consulibus haec habet Marcellinus in Chronico : « Tres Romanorum ductores, Patricius, Hipatius, et Areobinda, qui cum quindecim millibus armatorum olim contra Persas missi fuerant, pugnaturi juxta Sifream castellum cum iisdem Persis sine audacia contlixerunt : multi tune militum, dicitoribus exercitus fugientibus, caesi sunt. Immenso dehinc auri pondere hostibus dato, captam rebusque vacuam Amidan civitatem iidem nostri redemerunt. Celere magistro officiorum ibi cum duobus millibus bellatorum in subsidium destinato ». Haec Marcellinus. Ex quo enim Ecclesiis Anastasius bellum indixit, Barbari undique in eum bella ciere, quæ tamen non ferro (ut saepè dictum est) sed auro ipse sedare solebat. Sed rursum alii Barbari emergebant : nam Theodosius lector² : « Cum autem imperator tedera cum Persis inivisset, Barri populi Pontum invaserunt. Anastasius bellis occupatus ab infestatione Orthodoxorum destitit. Ut autem modicum quietis a bellicis occupationibus accepit, rursus contra Ecclesiam et Macedonium armatus est ». Haec Theodosius. Sed de ejus præliis in Orthodoxos dicturi sumus inferius suis locis.

¹ Tom. I. Concil. vet. edit. — ² Theod. Lect. I. II. Collect.

Anno periodi Graeco-Romanæ 5996. — Iesu Christi 503. — Symmachii papa 6. — Anastasii imp. 13. Theodorici reg. 11. et 15.

1. *Consules.* — Coss. *Dexierates* Orient. et *Folusianus* Occident. Hic iudex cum Symmacho patricio et Decio fuit in causa Basilii et Praetextati, de magia accusatorum sub Argolico praefecto Urbis, ut videre est apud Cassiodorum lib. 4, Epist. xxii, et apud Baronium anno sequenti num. 7.

2. *Synodus IV Palmariæ hoc anno coacta.* — Anno superiori explicationem Synodi quarta Romanæ Symmachianæ, vulgo *Palmariæ* appellatae, de qua ibidem Baronius a num. 1 ad 22. ad præsentem remisimus. Quare hic nobis de ea agendum, antequam veniamus ad illa, que Baronius hoc anno habet. Eamdem Synodum *Palmarem* ad præsentem annum pertinere, licet haetenus nunquam eodem a scriptoribus consignata fuerit, demonstrat primo Anastasius, qui in Vita Symmachii, postquam retulit Laurentium Schismaticum *intuitu misericordiae* episcopum Nucerium constitutum esse narrat quæ hoc anno Romæ contigere, et ea refert, quæ ad Synodum Palmarem melius intelligendam plurimum conducunt : « Post annos iv, (ab anno scilicet Christi 50, quo Synodus Romana II habita, et Laurentius dictus episcopus) zelo dñcti aliqui ex clero, et alii ex senatu, maxime Festus et Probinus ineriminarunt Symmachum, et subornaverunt testes falsos, quos miserunt Ravennam ad regem Theodosicum, accusantes B. Symmachum, et occulite revocaverunt Laurentium, post libellum Romæ factum, et fecerunt schisma, et divisus est iterum clerus. Et alii communicabant Symmacho, alii Laurentio. Tunc Festus et Probinus senatores misserunt relationem regi et cœperunt agere, ut visitatorem daret rex Sedis Apostolicæ. Tunc rex dedit Petrum Alticinæ (legendum Altinæ) civitatis episcopum, quod canones prohibebant ». De hoc schismate, et de Petro Altensi loquitur hoc anno Hermannus Contractus ex editione Canisii, nulla tamen Synodi Romanæ mentione facia, quam ad sequentem male differt.

3. *Secundum schisma adversus Symmachum hoc anno suscitatum.* — Secundum itaque schisma sub Symmacho hoc anno exortum, et Petrus Altini episcopus Romanus ad tumultus compescendos a Theodoro rege Italæ missus. Erat Altinum civi-

tas prope littus Venetiae posita, ut videre est apud Cluverium in Italia antiqua lib. 4, pag. 461, quæ cum eversa fuisset, episcopatus *Torcellum* hand procul inde dissitum sœculo vi translatus est. Baronius anno CDXCIX, num. 34 et seq. eo anno Petrum visitatorem Romanum missum esse scribit, et anno D a num. 2 ad 9, de eodem visitatore pluribus agit ex Ennodio in Libello pro quarta Synodo et Symmacho papa; ostenditque cum schismaticis lavisse. Verum quæ duobus illis in locis Baronius de illo habet, revocanda sunt ad præsentem annum, quo ex citatis Anastasii verbis et ex mox dicens constat, visitatorem istum Romanum missum fuuisse. Sed prosequamur narrationem Anastasii, qui proxime post citata verba subiungit :

4. *Symmachus hoc anno innocens declaratus.* — « Eodem tempore beatus Symmachus congregavit episcopos centum et quindecim, et facta Synodo (nempe Palmari) purgatur a criminis falso. Et damnatur Petrus Altinus invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nucerinus, quia vivo episcopo Symmacho pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episopis et presbyteris, et diaconibus, et omni clero, vel plebe, redintegratur Sedi Apostolicæ beatus Symmachus, ut cum gloria apud beatum Petrum sederet Præsul (hæc omnia Baronius perperam refert anno D num. 2, et male etiam Anastasius Petrum Altensem Sedis Apostolicæ invasorem appellat). Eodem tempore Festus caput senatus exconsul, et Probinus exconsul, cœperunt intra Urbem Romanam pugnare cum aliis senatoribus, et maxime cum Fausto exconsule, et cædes et homicidia in clero ex invidia fiebant. Qui vero communicabant beato Symmacho juste, publice, qui inventi fuisserunt intra urbem gladio occidebantur. Etiam et sanctimoniales mulieres et virgines deponentes de monasteriis, vel de habitaculis suis, denudantes sexum feminineum, cædibus plagarum afflictas vulnerabant, et omni die pugnas contra Ecclesiam in medio civitatis gerebant. Etiam multos sacerdoles occiderunt, inter quos Dignissimum et Gordianum presbyteros ad Vincula sancti Petri Apostoli, et ad sanctos Joannem et Paulum, quos fustibus et gladio interfecerunt, et multos alios Christianos; ita ut

nulla esset securitas die vel nocte de clero in civitate ambulare. Solus autem Faustus evesousul pro Ecclesia pugnabat». Ille Anastasius de rebus hoc anno Romæ gestis (1).

5. *Synodus Palmaris ab hoc anno remoreri non potest.* — *Theodoricus rex*, ut istis tumultibus finis imponeretur, jussit Romæ Synodum convocari cui episcopi cxx interfuerent, licet in vulgatis editionibus lxxiv duntaxat subscripti legantur. Sed ut observat Baluzius in nova Collect. Concil. pag. 1464 multum diversæ sunt subscriptiones ab editis in exemplaribus MSS. eaque diverso ordine positæ. Certe in Collectione Conciliorum Labbeana nullum Concilium referatur, in quo litteræ, aliaque id genus ad istud Concilium pertinentia, ita præpostere descripta sint. Nec apud Baronium anno dñi, num. 1 et seqq. documenta hujus Concilii meliori ordine digeruntur, quia tam ipse, quam Conciliorum Collectores usi sunt exemplari Ms. Nicolai Fabri, quod modo asservatur in Bibliotheca Colbertina, ubi illud percurri. Hoc autem Concilium IV Romanum Palmare appellatum a loco, ubi celebratum est (de quo Anonymus Valesianus, de Symmacho loquens, ait : « Deinde veniens ingressus Urbem, venit ad senatum, et ad Palmam populo allocutus, etc.) » et quidem hoc anno ut jam ex Anastasio monstravi. Secundo, in Codice Ms. San-Germanensi velutissimo, de quo anno d. num. 7 eg. post tertiam Synodum Romanam sequitur alia eius titulus : *Quarta Synodus habita Romæ, Palmaris.* Tum Synodus his verbis inchoatur : *Sancta Synodus apud Urbem Romanam ex præcepto gloriostissimi regis Theodorici, et cætera, quæ in vulgatis editionibus leguntur, et ad Synodum quartam Palmarem pertinent.* Verum in iis, quemadmodum et in Codicibus MSS. a me loco citato memoratis, Synodus Palmaris his verbis exorditur : *Rufo Magno, Fausto Avieno, U. U. C. C. consilibus sub die x kalendas Novemb. sancta, etc.*

6. *Quod probatur ex codicibus MSS.* — Sed utramque notam temporariam addititiam esse, non solum Codex San-Germanensis, a quo abest, demonstrat, sed etiam ex aliis MSS. in quibus ea extat, evidenter eruitur. In iis enim, ut loco laudato videre est, post Synodum VIII kalend. Novemb. Avieno juniore cos. anno scilicet superiori congregatam, describitur Synodus Palmaris, et his verbis inchoatur : *Rufo Magno Fausto Avieno cons. sub die x kalend. Novembris*, cum tamen Rufus Magnus Avienus anno dñi consulatum gesserit, ideoque et *Synodus Palmaris*, seu quarta Romana, Rufo Magno consulatum gerente, habita non fuerit; indeque in iis exemplaribus collocetur post Synodum III Romanam, Avieno jun. cos. anno scilicet Christi dñi congregatam. Quare ex iisdem MSS. error, qui in eis cubat, detegitur, et certus hujus Synodi annus, ex recto Synodorum ordine ibidem servato, aperitur. Hoe assumptum Conciliorum Collectores in

transversum egit; cum enim *Arienus senior* anno dñi *Arienus vero junior* anno dñi consules processerint, *Synodum quartam* falsa consulari nota insignitam ante *Synodum III* Avieno juniore consule habitam collocarunt, et hanc ultimam quartam ac Palmarem appellarunt, eique Libellum *Ennodii* subjecerunt. Ex quo factum, ut omnes Synodi Symmachianæ, præter priorem, et postremam, quæ sexta fuit, densas animis tenebras offuderint.

7. *Tumultus in Synodo a Schismaticis excitati.* — Ad hoc malum aliud accessit quod nempe tam Acta Synodi IV et Epistolæ Theodorici Italæ regis ad episcopos istius Synodi, quam relatio episcoporum ad regem, præceptio, et commonitorium ejusdem regis, ex codice Ms. adeo depravato descriptæ fuerint, ut identidem sensus in iisdem pervertatur. Synodus ante diem nonum mensis Augusti coacta fuerat; sed ob confusionem, quæ nata est, aliqui ex Urbe discessere, aliqui ceptum judicium reliquere. Quod cum accepisset *Theodoricus rex*, per *Germanum* et *Carosum* episcopos præceptionem misit, quæ apud Baronium anno superiori num. 2 legitur. Ea Theodoricus jubet ut secundo conventu Synodo finem imponant, et absentes episcopos opperiantur quo dissensione submota causa ternimum sortiatur, pax Ecclesiæ et Urbi reddatur. Diem conventus præscribit, *kalendas* nempe *Septembribus*. Datum præceptum illud sub die v idus Augusti, sed hæc verba, que subduntur, *Rufo Magno Fausto Avieno viris clarissimis consilibus*, ab aliquo imperito addita. De hoc discessu et dissensu episcoporum loquitur Ennodius in suo Libello Apologetico pag. 1341 : « Non omnes, inquieti, (nempe Schismatici) sacerdotes regis ad Concilium adscivit auctoritas, nec omnes in judicatione consenserunt ».

8. *Theodoricus rex episcopos hortatur ad pacem.* — Sequitur ibidem *Præceptio regis IV missa ad Synodum*, quare secunda et tertia desiderantur. Dicitur ea data *sub die vi kalendas Septembribus Ravenna*. Hortatur eos Theodoricus rex, ut in hoc secundo Conventu pacem modis omnibus clero, senatu, et Romano populo reddant, et ad hunc effectum *Gudilam* et *Bedulphum* majores domus regiae ad Concilium mittit. Post hanc præceptionem recitat relatio episcoporum ad regem, qua ii gratias ei reddunt, quod Gudilam et Bedulphum miserit, adduntque : « Ad papam, qui impetrabatur, quater sacerdotes nostros ex sacrosancta Synodo direximus, ut ad judicium conveniret ». Ennodius pag. 1348 hanc in rem habet : « Arguitur stylo splendidissimo papa Symmachus, quare conventionem præveniens, eum populorum cœlibus examen intravit, et postea judicia, eum evocatus quater fuisse, sprevit ». Ingressus est Synodus Symmachus primo Conventu, qui in Basilica Juliæ actus est : ad alterum item *Sessorianum* proticisebat, eum ab adversariis in via circumventus, ac

(1) In nota ad annum superiore demonstravimus, Synodum al solitonem, Symmachus ad annum dñi pertinet.

caesis suis, paene oppressus est, quod jam retulerat Ennodius. Post eam caudem commonitus, au rursum ad Synodi judicium exire vellet, compelli se jure posse negavit. Recitat dein Baronius præceptionem regis aliam *universis episcopis ad Synodum convocatis* directam, quæ data dicitur *sub die kalendari Octobris*. In eo ait Theodoricus, decuisse eos jam finisse negotium, seque mirari denuo ab eis consultum fuisse, ideoque se illis eadem quæ antea intimare, ut proferant sententiam, de qua sint rationem *divino iudicio reddituri*. Quare kalendis Octobris Synodus Palmaris nondum ad finem perducta fuerat.

9. *Actio prima Synodi Palmaris.* — Postea Baronius num. 5 refert Acta ipsius Synodi Palmaris, in quibus legitur Symmachum papam ingressum esse Basilicam Julii, *in qua pontificum erat congregatio*, et de evocatione Synodi regi gratias retulisse, ac dixisse sperare se, « ut visitator, qui contra religionem, contra statuta veterum, vel contra regulas majorum, a parte cleri, vel ab aliquibus fuerat postulatus, ex ordinatione antistitum, prima fronte cederet : et omnia quæ per suggestiones inimicorum suorum amiseraf, potestati ejus legaliter ab honorabili Concilio redintegrarentur, seu redderentur : et tanti loci præsul prius statui pristino redderetur ; et tunc, non ante, veniret ad causam : et si ita recte videretur, accusantium propositionibus responderet ». Addunt Acta, Concilium hæc retulisse ad regem, qui, agentibus Symmachi inimicis, jussit eum ante patrimonii vel Ecclesiærum receptionem, cum impugnatoribus suis in disceptatione contigere.

10. *Actio ii ejusdem Synodi.* — Actus deinde secundus Conventus; sed « dum esset Synodus in Ierusalem Basilica Sessoriani palatii constituta aliquibus sacerdolisibus visum est, ut libellus, quem accusatores paraverant, susciperetur a Synodo ». At dum veniret Pontifex, « ut causam dieceret, ab irruentibus turbis æmularum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris, qui cum ipso erant » mortis fuerit occasio. Rebus varia confusione turbatis, rursus Synodus scripsit ad regem, significavisse Symmachum, qui paene fuisse oppressus, a statutis canonibus non posse compelli. Respondit rex, « in Synodali esse arbitrio, in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se prater reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere », seque tantum velle, ut « provisione Concilii pax in civitate Romana Christianis omnibus redderetur ». Quibus acceptis Symmachus papa innocens declaratus est, clericique, qui ab eo desciverant, officio suo restituti, dummodo eidem satisfaccerent, ut fuisse in Actis continetur. Venio nunc ad ea, quæ Baronius hoc anno habet.

11. *Synodus v Romana anno sequenti habita.* — A num. 2 ad 10. Postquam Synodus Palmaris

hoc anno celebrata fuit, et Symmachus a criminibus quibus ab adversariis impetebatur absolutus, reperi ex iis aliqui, qui contra Synodum IV Romanum seriperint Opus, cui titulus erat : *Adversus Synodum absolutionis incongruus*. His ex Synodi mandato respondit Ennodius, ut legitur initio Synodi Romanae V ubi dicitur : « Libellus qui Synodali auctoritate contra eos, qui adversus quartam nostram Synodum, quæ habita est Romæ (præsenti scilicet anno) palam mutire præsumperunt, ab Ennodio conscriptus est, coram omnibus deferatur, et in præsentia omnium legatur, etc. Hie libellus integerime Synodaliter ab omnibus tueatur, atque inter quartæ et quintæ Synodorum nostrarum Actiones interponatur, et ita sicut harum Synodorum Decreta habeatur ; quia Synodali anctoritate conscriptus est et roboratus ». Ex quibus intelligimus Synodum quartam Palmarem Ennodio mandasse ut libellum Apologeticum pro quarta Synodo et *Symmacho* papa elucubraret ; nisi quis credere malit, Synodum V, ubi congregata est, hoc mandatum Ennodio dedisse, ut libello confecto eamdem Synodum robur confirmationis suæ addidisse. Certe titulus libelli Schismaticorum citatus, hunc post Synodum quartam absolutam, conscriptum fuisse demonstrat. Quare recte Baronius num. 2 censuit, libellum illum *Ennodii*, intra tempus unius ejusdemque Synodi, et exaratum et approbatum esse. Quod si ita sit, hæc verba quæ leguntur ipso initio Synodi Romanae V *post consulatum Avieni*, anno scilicet dñi, non possunt non censeri addititia ; cum Synodus IV mense Octobri currentis anni adhuc haberetur, et non modicum tempus insumendum fuerit tam a Schismatibus, ut libellum suum complicerent, quam ab Ennodio, ut ad illum responderet, et a tot episcopis ad eam Synodum convocatis, ut Romanum definito tempore venire possent. Quare hæc Synodus V Romana ante annum sequentem cogi non potuit. Initio hujus Synodi forte scriptum fuerat *post consulatum Avieni II*; quæ formula anno sequenti usurpari potuit, et librarii utramque notam numeralem omisere. Cæterum in Codice Ms. Victorino libellus *Ennodii*, inter quartam et quintam Synodos Romanas, integer descriptus ; in editione vero Labbeana inter Synodum III, in qua *Odoacris* regis leges abrogatae, et quintam perperam interpositus, ut patet ex dictis.

12. *Symmachus Apologia adversus imp.* — A num. 17 ad 31. Huc revocandum quod anno superiori de Laurentio Nucerino episcopo in exilium misso, et de Apologia Symmachus papæ adversus Anastasium imp. diximus. In ea quidem Apologia, quam Baronius integrum recitat, dicit Anastasius : « Inter imbres lapidum totus evasi », quod currenti anno contigisse paulo ante ostendimus (1). Verum hinc tantum deduci potest eam post hunc annum in lucem emissam esse.

1. Cum synodum absolucionem Symmachus anno 501 innixerimus ; hinc sequitur suam fidem manere Baronio, qui hoc anno dicit excommuni-
cationem fuisse ab eodem Pontifice Anastasiu[m] Imperatore censuit.

13. *Romoni Amidam auro a Persis redimunt.* — Ad num. 32. Narrat Baronius ex Marcellino in Chronico, *Patricium, Hypatium, et Areobindam* missos esse ab Anastasio imp. aduersus Persas, sed nihil magni eos egisse, *Amida* tantum, immenso auri pondere Persis dato, redempta. Fusius res hoc anno gestas describit Procopius lib. 1 de Bell. Pers. capp. 8 et 9, aitque imperatorem summam belli credidisse quatuor ducibus, *Areobindo* scilicet magistro militum et genero Olybrii, qui imperium Occidentis olim tenuerat, *Celeri* ordinum palatinorum duci, ac duobus praefectis militum, *qui erant Byzantii*, nimirum *Patricio Phrygi*, atque *Hypatio Augusti* nepoti. Eum fuisse exercitum, quo nec superiori memoria, nec post unquam, florentiorem in Persas a Romanis conflatum ullum fuisse fama est. Sed disperse iter illos fecisse, neque in unum corpus coactos esse; cum suos quisque seorsum milites ductaret. Nihil itaque operae pretium patratum est; « propterea quod bello non unus erat imperator præpositus, at duces inter se aequales, et ea re non in varia modo consilia, verum etiam castra distracti. Celer Nymphium amnem, qui proxime Martyropolim fluit, distatque Amida trecentis stadiis, transmisit cum suis, et in Arzanenem ingressus, brevi excursu regione vastata, confestim reddiit ». Subdit Procopius cap. sequenti Byzantium revocato Areobindo, cæteros duces *Amidam* hyeme obsidione cinxisse, ac sæpe quidem tentasse vi ex-

pugnare; sed frustra: « Convenit tandem, ut Persæ auri pondo mille acceptis urbem Romanis tradarent », idque « altero post anno quam capta ab hoste fuerat ». His similia narrat Theophanes in Chronico.

14. *Arzanena provincia etra Tigrim sita.* — Valesius in Notis ad lib. 23 Marcellini cap. 7, ubi hic loquitur de quinque regionibus Transtigritanis, ex quarum una erat *Arzanena*, observat eam etiam sic appellari a Petro patricio in Excerptis a Theophylacto, et Proeopio in lib. 1 et 2 Pers. Sed in lib. 3 de Ædificiis cap. 2 vocari *Arxanen*, queinadmodum et a Menandro protectore in lib. 8, at ab Agathia in lib. 4 *Araxianenem*, et a Strabone *Araxenem*, ac denique a Socrate in lib. 7, cap. 18, eam regionem videri vocatam *Azanenam*. Ea tamen unius ejusdemque provinciae nomina esse demonstrat Procopius lib. 3 de Ædificiis cap. 2 cum dieit, *Martyropolim* sitam esse in Armenia, *quam Sophanen vocant*; eamque fuisse hostibus proximam, ac Nymphaeum fluvium diliones Romanas a Persicis sejinxisse, et denique *Arxanen* provinciam trans fluvium positam esse. Quare *Arxana* idem erat ac *Arzanene*, sitaque erat cis Tigrim, cum limites imperii usque ad *Martyropolim*, hodie ab Arabibus *Mich. Pharekin* vocatam, extenderentur. Quod hic notandum fuit, quia sæpe de hac provincia mentio occurrit.

SYMMACHI ANNUS 6. — CHRISTI 504.

1. *Theodoricus Bulgaros vincit.* — Sequens Christi annus quingentesimus quartus unius consulis Cæthei nomine notatur a Cassiodoro et Marcellino: sed puto, pro Cætheo, Cetego restituendum quod Romanum est nomen; et hoc tempore clarius reperitur Romæ ejusdem nominis senator amplissimus, ad quem extant litteræ Ennodii Ticinensis. « Sub quo quidem consule », inquit Cassiodorus, « virtute domini nostri regis Theodorici, victis Bulgaribus, Sirmium recepit Italia ». Per Totum ducent insigne hoc esse gestum bellum, quæ Athalaricus ad senatum Romanum scripsit paucis his salis aperte docet, cum ejusdem ducis virtutem

prædicans, hæc ait¹: « Egit de Hunnis inter alios triumphum, et emeritam laudem primis congressibus auspicatus neci dedit Bulgares toto orbi terribiles. Ad expeditionem directus est Sirmensem; ut quod ab illo Martio viro didicerat verbis, in camporum libertate monstraret ». Subjecit sibi Theodoricus Pannoniam Sirmensem, ad cuius provinciæ præfecturam direxit Colossæum comitem: extat et de his ipsius Theodorici Epistola². At quam evidenter manu tangere quisque poterit, quæ et tu ipse

¹ Cassiod. Variar. l. viii. Ep. x. — ² Apud Cassiod. Variar. l. iii. Ep. xxiii.

probe conspicis, lector, cuncta bene cessisse Theodoro, dum licet Arianus, nihil voluit imminutum jurium Romani Pontificis, et fatiscente sub dira schismaticorum persecutione Romana Ecclesia. Symmachus papa (ut vidimus) praesto fuit, et fugatam concordiam, abjectamque pacem restituit Ecclesia atque senatu.

2. At non parvi fuit momenti Bulgaros a Theodoro debellatos esse, prout Eunodus in Panegyrico in laudem ejusdem Theodorici dicto demonstrat, dum hanc præ cæteris ejus victoriis celebrat, ubi et de Bulgarorum ferocia ista habet : « Hæc est natio, cuius ante te fuit omne quod voluit : in qua titulos obtinuit, qui emit adversarium sanguine dignitatem ; apud quam campus est vulgator natalium : nam cuius plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus est sine ambage sublimior. Quam ante dimicacionem tuam configera agnoscere resistentem : quæ prolixis temporibus solum bella consummavit excursu » : et post multa de eorumdem victu ferino dicta, ista subdit de ipsorum fortitudine et bellico labore : « His ante mundus prævius esse credebatur : nunc illam sibi tantum orbis parlem interclusam astimuit, quam tueris, etc. » Subdit et inferius de iisdem per Theodoricum victis Bulgaris, Sirmioque recepta. Post quam quidem victoriam eam ab Eunodio dictam esse in laudem Theodorici orationem, satis apparet.

3. *Sexta Synodus Romana contra usurpantes bona Ecclesiastica.* — Quod vero spectat ad res Romæ gestas ; post celebratam anno superiori quintam sub Symmacho Synodum, sexta que ordine sequitur hoc anno habita creditur, cuius Actorum ejusmodi extat exordium : « Cum in unum apud B. Petrum Apostolum S. sexta Synodus canonice a B. Symmacho Romæ congregata resedisset, etc. » Actum in ea est adversus invasores rerum Ecclesiasticarum : sanctumque ut vindicantes sibi indebita bona Ecclesiastica sive mobilia, sive immobilia, nisi ea restituerent, ut haeretici manifести debeant anathematizari, nec nisi per satisfactiōnem ad communionem admitti, qua sententia declaratum est teneri omnes qui facultates Ecclesie sub specie regie largitatis obtinuissent ; eo quod regum nou sit decernere de bonis Ecclesiæ : nec licere imperatori vel regi contra divina mandata et Patrum constituta sibi aliquid quovis modo usurpare : hæc pluribus Symmachus una cum sancta Synodo, nihil veritus potentissimum regem Barbarum, eundemque Arianum Italæ dominantem atque Romanis ipsis jura dantem.

4. At non sprevisse, sed paruisse Theodoricum regem Concilii Romani decreto hoc anno edito, quæ post hæc rescripsit pro bonis Ecclesiæ Mediolanensis significant verbis istis¹ :

« Quamvis nullus velimus gravamen aliquod sustinere, quos videtur piezas nostra protegere (quia regnantis est gloria subjectorum otiosa tranquillitas)

reddi eupinus alienas : quibus dum æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur. Et ideo beatissimi viri Eustorgii episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis, tuitionem studeas salva civilitate præstare ; nec a quoquam cuiuslibet rationis homine contra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sublevare ». Hæc Theodoricus interpellatus ab Eustorgio ju niore : successit iste Laurentio, quem Symmachus Synodis quartæ et quintæ Romæ interfuisse vidi mus ; sed cum Concilio hujus anni nequaquam præsens fuerit, conjicere possumus ipsum hoc tempore esse defunctum, longo jam senio fatiscentem, ut ex Eunodio patet : licet sciamus alios pro captu animi numerum amorum cuiilibet Mediolanensi episcopo adscribentes, post annos octo Eustorgium ponere Laurentii successorem.

5. Quod rursum spectat ad Theodorici regis observantiam Symmachus papæ decretis exhibitam, fidem certainam faciunt quæ postea rescripsit² de possessionibus Ecclesie Narbonensis, et alia quæ dedit rescripta pro defensione bonorum et jurium Ecclesiistarum. Praestit plane Arianus princeps, quæ in pluribus desiderari possint regibus Orthodoxis : sed consecutus est a Deo in hac vita præmium, ex compensatione frequentium in hostes victoriarum.

6. *Mentione Valentini episcopi Amiternensis, historia texitur Basili magi et sancti Equitii.* — Quod insuper ad episcopos qui tum huic sexto, tum aliis superioribus habitis Romæ sub Symmacho papa Conciliis interfuerere, spectat : inter alios non silentium de Valentino episcopo Amiternensi, qui iisdem Conciliis reperitur esse subscriptus : sub quo ea contigisse noscuntur, quæ narrantur a sancto Gregorio in Dialogis³ in rebus Equitii cum de Basilio mago agit, qui Roma fugit monastico indutus habitu, ne posset agnosci. Sed qua occasione captarit Basilius iste fugam, ex Theodorici regis Epistolis satis possumus intelligere. Ad hæc autem certius cognoscenda, memini debes querelæ Gelasii, qui in Andronicum scribens exprobavit, magicas arcas vigere Romæ etiam Paganis ipsis horrendas : sed quod deterius fuit, his non viles personæ, sed nobiles intenti erant. Qui autem præ cæteris ejus probrosi criminis Romæ infamati fuerint, ex ejusdem cognosces Theodorici litteris fuisse Basiliū et Prætextatū viros illustres : in eos enim exerceri judicium idem rex sollicito studio jussit ; cuius extat de his Epistola ad Argolcum Urbis præfatum, quæ sic se habet³ :

7. « Intolerabilis excessus est, qui supernæ majestatis affectat injuriam, et oblitus pietatis crudelia sectatur erroris. Quem enim superabit veniae locum, qui reverendum contempsit auctorem ? Abs-

¹ Apud Cassiod. Variar. l. ii. Ep. xxix.

² Apud Cassiod. Var. l. iv. Ep. xvii. — ³ Greg. Dialog. l. i. c. 4. — Apud Cassiod. l. iv. Ep. xxxii.

cedat ritus de medio jam profanus : conticeseat pœnale murmur animarum. Versari non licet in magicis artibus temporibus Christianis. Magnitudinis itaque tuae relatione comperimus. Basilium atque Prætextatum artis sinistræ jamdiu contagione pollutos in accusationem tui examinis personarum intentione deductos : super qua re nostram te asseris spectare sententiam, ut confidentius fiat quod pietatis nostræ mandat auctoritas. Sed nos quæ nescimus a legibus discrepare, quorum cordi est in omnibus moderatam tenere justitiam, præsenti auctoritate decernimus, ut quinque senatoribus, id est, magnificis et patriciis viris Symmacho, Decio, Volusiano, atque Cæliano, necnon illustri viro Maximiano hanc causam legitima examinatione pensetis : et per omnia juris ordine custodito, si crimen quod intenditur fuerit comprobatum, ipsorum quoque legum distictione plectatur : ut rei adhibiti atque secrcti per hoc vindictæ genus a culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non potest incerta notitia. De qua re illustri viro comiti Arigerno præcepta direximus, ut omnium violenta defensione submota, si se oculant, ad judicium protrahat impetus, et vobiscum in hac causa residens nec opprimi faciat innoxios, nec lege (leges) sinat evadere criminosos ». Haec enim ad præfectum Urbis Argolicum Theodoricus.

8. Clarissimos plane et senatorii ordinis eos fuisse reos, ex judicii saltem apparatu intelligere facile potes, dum causæ cognitionem præter Urbis præfectum comiti etiam Arigerno committit, et per quinque patricios viros in Urbe præcipuos voluit judicium agitari. De Prætextati quidem familia satis nota sæpe superiorius contigit fieri mentionem. Basilius etiam non semel ad consulatum proiectos, Fasti indicant consulares. Est præterea mentio de familia Basiliana in Epistola Athalarici regis ad senatum¹. Sed quid accedit? Dum formidolosum hujuscemodi judicium pararetur (nescio quomodo) idem magia rei fuga lapsi sunt : quod cum Theodoricus rex accepisset, diligenter inquire mandavit, ita scribens ad Arigernum comitem²:

9. « Quamvis oporteat commissam tibi disciplinam Romanæ civitatis in omnibus custodiri : tamen in eis maxime studiosior esse debes, quæ nostra tibi auctoritate delegata cognoscis; ut circa te augeat gratiam custodita justitia, et augmenta sumas nostri judicij, qui nobis hactenus de integritate placuisti. Præfectus igitur Urbis sua nobis relatione declaravit, Basilium atque Prætextatum magicis artibus involutos impeti accusatione multorum, quos elapsos intimat mentis alienatione custodum : eos te præcipimus, ubicumque repertos ad judicium quinquevirale ducere ; quod in præsenti negotio nostra delegavit auctoritas, ubi te residere censemus : ut violenta omnium defensione submota, hanc causam discuti facias legibus et

finiri ; et si rei criminis, cuius impetuuntur, fuerint approbati sententiam subeant, quam juris definita sanxerunt. Si vero innocentia eorum detestabili pulsatur invidia, opprimi eos nulla ratione patiaris : quia in omnibus causis consideratione divina illud fieri volumus, quod opinionem nostræ pietatis accumulet ». Hactenus ad Arigernum.

10. Quanam autem pœna istiusmodi delinquentes præter jus commune afficiendi essent, ipse Theodoricus ista decreverat¹ :

« Malarum artium concii, id est, malefici, nudati bonis omnibus quæ habere possunt, honesti perpetuo damnentur exilio : humiliores capite puniendi sunt ». Num autem iidem reperti fuerint, apud Cassiodorum nunquam mentio; nec apud alios de Prætextato quicquam scribitur. Basilii vero fugientis quædam in scriptis Gregorii papæ remansere impressa vestigia, quibus nos eum, qui iituit Theodoricum, consequi valeamus. Mentio namque est apud sanctum Gregorium de Basilio mago, qui habitu in monachum transmutato, ne fugiens nosceretur, ab urbe clam ausfigit. Non alium quidem hunc ab illo fuisse. nomen, crimen, fuga, et tempus significant : ad hæc sane tempora ea deduci quæ idem S. Gregorius narrat, ex iis quæ dicemus perspicue apparebit. Recitemus modo quæ de Basilio mago idem scribit² :

11. « Eo tempore, quo malefici sunt in hac Urbe deprehensi, Basilius qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens petiit. Qui ad virum reverendissimum castrorum Amilerninae civitatis episcopum pergens, petiit ab eo, ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit episcopus (interfuisse reperitur episcopus Amilerninus, Valentinus nomine, Synodus nuper sub Symmacho Romæ habitis) secundum Basilium monachum deduxit : et Equitum Dei famulum rogavit, ut eumdem monachum in congregationem suscepit. Quem statim vir sanctus intuens, ait : Hunc quem mihi commendas, pater, ego non video eum monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit : Occasionem queris, ne debeas præstare quod peto. Ad quem haec Dei famulus dixit : Ego quidem hoc eum esse denuntio, quod video : ne tamen nolle me obedire existimes, faciam quod jubes.

12. « Suscepitus itaque in monasterio est. Post nonnullos vero dies idem Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidibus paulo longius a cella digressus est. Quo discedente, contigit ut in monasterio virginum, in quo ejusdem patris cura invigilabat, una earum, quæ juxta carnis hujus putredinem speciosa videbatur, febricitare inciperet, et vehementer auxiari, magnisque non vocibus, sed stridoribus clamare : Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, et ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat. Sed in tanti

¹ Apud Cassiod. l. viii. Ep. xvii. — ² Apud Cassiod. l. iv. Ep. xxvii.

¹ In edict. Theodor. c. 108. — ² Greg. D. alog. l. i. c. 11.

patris absentia accedere quisquam monachorum in congregatione virginum non audebat, quanto minus ille qui novus advenerat, eiususque adhuc vitam congregatio fratrum nesciebat. Missum repente est, ut Dei famulo nuntiaretur, quod sanctimonialis illa immensis febribus astuaret, et Basilii monachi visitationem auxia quereret.

13. « Quo auditio, vir sanctus dedito subrisit, atque ait : Numquid non dixi, quod diabolus iste est, non monachus ? Itē, et eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, quae anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti ; quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque Basilium quaesitura. Regressus est monachus, et ea hora saluti restitutam Dei virginem agnoscit, qua eamdem salutem illius Dei famulus Equitius longe positus nuntiavit ; in virtute scilicet miraculi exemplum tenens magistri¹, qui invitatus ad filium Reguli, eum solo verbo restituuit saluti ; ut revertens pater ea hora filium restitutum vitae cognosceret, qua vitam illius ex ore veritatis audisset. Omnes autem monachi iussionem patris sui implentes, eundem Basilium ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit, frequenter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen ei quicquam laedere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana Urbe, exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est ». Magis autem in eum exarsit populi furor, quod lapsus erederetur iudicium indulgentia.

14. Consecraverunt plane (ut dicit Moyses² de Levitis) Ecclesiæ Romanæ filii manus suas Deo, memores a Domino dictum³ : « Maleficos non patieris vivere » : cum in totius magorum collegii coryphaeū populus zelo divinitatis insiliit, flamnisque tradidit nefarium impostorem, recolens adversus hujusmodi genus hominum fuisse Apostolorum principibus Petro et Paulo ineundum saepè cerlamen : merito igitur qui se filios Petri scirent, et Pauli, sicut illi in Simonem, et in Elymam⁴, omnes simul in Basilium insurrexerunt, flamnisque absumendum dederunt.

15. At vero quod occasione Basilii de virtute Equitii ex S. Gregorio contigit fieri mentionem ; intelligere æque possumus quo potissimum tempore ipse vixit : Hæc ut intellegamus, primum quæ transacta sunt inter ipsum et Rom. Pontificem opportune hic repetenda erunt. Factum namque est, ut eidem sancto Equitio munus Evangelicæ prædicationis exercendi negotium fieret ab Apostolicæ Sedis ministris, quod videlicet absque licentia Romani Pontificis tale sibi munus arrogasset. Cautè plane in his agendum, recens exemplum admonuit, dum (quod dictum est sub Gelasio papa) paulo ante quidam imperitus, nomine Seneca iu Piceni provincia usurpans sibi docendi munus, Pelagiana semina sevisset. Quamebrem cum quis non naissus ejusmodi exercere munus inveniretur, deferebatur

quamprimum ad ipsum Romanum Pontificem ; ut accidisse S. Equitio, S. Gregorius docet, dum de eo ejusmodi narrationem instituit⁵ :

16. « Quidam Felix nomine, Martiae provinciæ nobilis, pater hujus Castorii, qui nunc nobiscum in Romana Urbe demoratur, cum cumdem venerabilem virum Equitium sacrum ordinem non habere consiperet, et per singula loca discurrere atque studiose prælieare : eum quodam die familiaritatis ausu adiit, dicens : Quid sacrum ordinem non habes, atque a Romano Pontifice, sub quo degis, prædicationis licentiam non acceperisti, prædicare quomodo præsumis ? » Illic observa, lector, veterem morem in Ecclesia semper usu retentum, neque laico cuiquam annuntiandi verbi Dei datam esse aliquando facultatem ; neque etiam sacris ordinibus Deo consecratis id fuisse concessum absque Summi Pontificis auctoritate : Apostolicum namque munus absque principis Apostolorum licentia cuiquam usurpare velutum erat, nisi qui miraculorum virtute se a Deo missum esse, certis notis ostendere potuisset : ut accidit sancto Equitio, de quo cœptam narrationem ita prosequitur sanctus Gregorius :

17. « Qua ejus inquisitione compulsa vir sanctus indicavit, prædicationis licentiam qualiter acceperit, dicens : Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecum ipse pertraeo. Sed quadam nocte speciosus mihi per visionem juvenis astitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, fleubothomum posui dicens : Ecce posui verba mea in ore tuo : egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum ». Et paulo post : « Tantus quippe illum fervor ad colligendas Deo animas accenderat ut sic monasteriis præcesset, quatenus per Ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoque fidelium domos circumquaque discurreret, et corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret. Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret : et quoties alia tendebat ad loca, jumento sedere consueverat quod esse despicabilius omnibus jumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, et vervecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pelliœcis sacculis missos dextro lævoque portabat latere : et quocumque pervenisset, Scripturarum aperiebat fontem, et rigabat prata mentium.

18. « Hujus quoque opinio prædicationis ad Romanæ Urbis notitiam pervenit : atque ut est lingua adulantium, auditoris sui animam amplectendo necans : eodem tempore clerici hujus Apostolicæ Sedis antistiti adulando questi sunt, dicentes : Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi prædicationis arripuit, et officium Apostolici nostri Domini sibi metus inductus usurpare præsumit ? Mitteratur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus vigor agnoscat. Sicut autem moris

¹ Joan. iv. — ² Exod. xxxii. — ³ Exod. xxii. — ⁴ Act. xiii.

⁵ Greg. dial. l. i. c. 4.

est, ut occupato in multis animo adulatio valde subrepatur, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa : suadentibus clericis, consensum Pontifex præbuit, ut ad Romanam Urbem duci debuisset, et quænam sua esset mensura cognosceret. Julianum tamen tunc defensorem mittens, qui Sabinensis Ecclesie postmodum in episcopatu præfuit, ei præcepit ut cum magno honore eum deduceret, ne quicquam Dei famulus ex conventione eadem injuriæ sentiret.

19. « Qui parere de eo clericorum votis concitus volens, festine ad ejus monasterium euenirrit : ibique absente illo, antiquarios sribentes reperit : Ubi abbas esset, requisivit. Qui dixerunt : In valle hac, quæ monasterio subjacet, fœnum secat. Idem vero Julianus superbum valde atque contumacem puerum habuit, cui vix poterat vel ipse dominari. Illic ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer, et protervo spiritu pratum velociter ingressus, omnesque illuc intuens fœnum secantes, requisivit, quisnam esset Equitius. Moxque ut audivit quis esset, enim adhuc longe positus adsperxit, et immenso tremore correplu, cœpit timore lascescere, seque ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominem pervenit, atque ulnis humiliiter submissis, ejus genua deosculans strinxit, suumque Dominum ei occurrisse nuntiavit. Cui resulata Dei famulus præcepit, dicens : Leva fœnum viride, porta pabulum jumentis in quibus venistis : ecce ego, quia parum superest, opere expleto, te subsequor.

20. « Is autem qui missus fuerat Julianus defensor mirabatur valde, quidnam esset, quod redire moraretur puer. Cumque revertentem puerum conspicit atque in collo fœnum ex prato deferentem : vehementer iratus cœpit clamare, dicens : Quid est hoc? ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit : Quem queris, ecce subsequitur. Tunc ecce vir Dei, clavatis calceatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens, veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo domino, quia iste esset quem quereret, indicavit. Idem vero Julianus repente ut vidit Dei famulum, ex ipso habitu despexit : eumque qualiter deberet alloqui, proterva mente præparabat. Mox vero ut servus Dei cominus affuit, ejusdem Juliani animum intolerabilis pavor invasit, ita ut tremeret, atque in insinuanduam hoc ipsum pro quo venerat, vix sufflere lingua potuisset : qui humiliato mox spiritu ad ejus genua eucurrit, orationem pro se fieri petit; et quia pater ejus Apostolus Pontifex eum videre vellet, indicavit.

21. « Vir autem venerandus Equitius cœpit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens quod se per Sunimum Pontificem gratia superna visitasset. Illico vocavit fratres : præcepit hora eadem jumenta præparari; atque executorem suum cœpit vehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Julianus ait : Hoc fieri nullatenus potest; quia lassatus ex ilinere hodie non valeo abire. Tunc ille

respondit : Contristas me, fili : quia si hodierna die non egredimur, jam crastina non exhibimus. Dei itaque famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte commoratus est. Sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato ad Julianum puer cum Epistola pervenit, in qua præceptum est ei, ne servum Dei contingere vel mouere de monasterio anderet. Quem cum ille requireret, cur sententia esset mutata, cognovit quia nocte eadem, in qua ipse executor illuc missus est, per visum Pontifex fuerat vehementer exterritus, eur ad exhibendum Dei hominem mittere præsumpsisset. Qui protinus surrexit, seque venerandi viri commendans orationibus, ait : Rogat Pater noster ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audisset, contristatus ait : Numquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, jam pergere minime heceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorem suum in cella detinuit, eique laboris sui commendum coacto renitentique dedit ». Haecenus Gregorius de rebus Equitii et Romano Pontifice.

22. Sed ex his perpende eos, qui non ab hominibus, sed a Deo se missos esse ad prædicandum Evangelium gloriuntur, quot quantisque signis illustrentur; adeo ut propemodum Dei digito indacentur, ab ipso omnium rerum Domino ejusmodi Apostolorum esse consecuti Evangelium prædicandi facultatem. Audiant haec novatores, si dum apud eos laici ejusmodi sublimi Apostolatus minnere funguntur, aliquis eorum vel quippam minimum possit divinitus crediti a Deo ministerii præferre signum. Sequi namque signa eos qui a Deo mittuntur Apostoli S. Marcus ultimo capite in Evangelio docet : cum alioqui satis sit ad munus legitimate exercendum, si quis ab auctoritatē habente mittatur, secundum illud Apostoli¹ : « Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? » Adeo ut necesse sit alterum de dñobus; ut si quis se a Deo missum dicat : aut signa ostendat per miracula Apostolatus; vel ut ab auctoritatē habente, faciliatatem sibi doceat imperitam : hic mos receptus semper inter fideles ab ipso exordio nascentis Ecclesiae. Haec autem qui non servat, neque intrat per ostium, sed ascendit altiude, utique ex Domini² sententia fur agitur atque latro. Qui vero ejusmodi præscriptam in Christi Ecclesia regulam securi fuerint, pax³ super illos et misericordia. At de his satis.

23. *In Africana Ecclesia per Trasamundum regem persecutio excitatur.* — Hoc item anno persecutio Wandalorum in Catholicos per Trasamundum haecenus pacificum regem in Africa excitatur, cum episcopi Africani in Sardiniam insulam deportantur. Quoniam vero haec ipsa ante annos sex a Mariano Scoto hand ignobili chronographo sub consulatu Paulini atque Joannis contigisse narrantur; de veritate temporis ratio certior afferenda est. Qui his temporibus vixit, et comes in exilio S. Ful-

¹ Rom. x. — ² Joan. x. — ³ 6 d. vi.

gentio in Sardinia exultanti affuit, resque ab eo gestas quam accurate, et fideliter scripsit, cum testetur eamdem persecutionem eodem tempore quo Fulgentius est creatus episcopus cœptam esse; constetque nounisi anno Domini quiungentesimo (ut dictum est) ipsum Fulgentium tunc adhuc monachum Roma esse reversum in Africam, ibique annos aliquot commoratum antequam crearetur episcopus: omnis plane de excitata dicto anno per Trasamundum persecutione radio evanescit. Ut autem hoc anno potius cœptam eam esse dicamus, illud afferimus argumentum: cum enim ex eodem constet auctore, Fulgentium sedisse episcopum annos viginti quinque, obiisseque in pace Ecclesie Africanæ sub Hilderio rege, quem constat regnasse annos septem, decessisseque anno Domini quingentesimo trigesimo: cumque etiam liqueat, eundem Fulgentium anno quingentesimo remeasse in Africam, atque monasterium erexit, præfuisseque eidem, atque inde inter monachos in alio monasterio profiteri cœpisse, rursumque abbatem suis monachis præfuisse, et presbyterum ordinari coactum fuisse: sicut nequaquam post hunc annum eum fuisse creatum episcopum dici potest, cum diem obierit sub Hilderico rege, ita nec ante hunc ipsum præsentem annum ad munus episcopatus assumptum, ipse multiplex rerum gestarum cumulus pati posse videtur.

24. Quod igitur simul (ut dicemus) cum episcopatu Fulgentii ipsa persecutio est exorta, jure ex tempore ejus episcopatus pariter persecutionis tempus agnoscimus, cuius initium sub hoc anno cum ponimus, describemus ea tantum quæ in Byzacena provincia contigisse reperiuntur. Divisa namque erat Africa (ut haec obiter ex Orosio affirmamus) in has provincias, Tripolitanam, quæ, et Subuentana dicta est, vel Arzugitana Libyæ proxima, ubi primaria civitas Leplis; et in huic confinem provinciam Byzacenam, ubi Adrumetum: in huic contiguam ab Occasu provinciam Zeugitanam, ubi Carthago: in Numidiam, ubi Hipporegius et Russieda civitates insigne: atque denique in Mauritania Sifensem, et Cæsariensem, et Tingitanam, ad extremam oram mediterranei maris positam confinem Oceano Occidentali, ut ab Orosio¹ ponitur.

25. Quid autem gestum sit in reliquis Africanæ provinciis præterquam in provincia Byzacena, alatum silentium: verum ex rebus gestis provinciæ hujus reliquarum quoque possumus acta comprehendere. Erat autem hoc tempore ejus provincia primas Victor: Carthaginensi vero Ecclesie antistes post sanctum Eugenium, de quo plura superius, prohibente rege, nullus fuerat subrogatus. Porro universæ Africanæ Ecclesie ejusmodi status erat, quod etsi alia acrior persecutio minime desævisset, sed sinerentur episcopi suis præesse subjectis Ecclesiis: quod tamen vetitum esset, ne quis in locum defuncti subrogaretur antistes, id satis ad orbita-

tem et desolationem ejus Ecclesiæ posse sufficere videbatur: nam eo quidem consilio ista præceperat Trasamundus, ut absque exerto ad persequendum gladio, ipsæ Orthodoxorum Ecclesiæ aliquo temporis spatio ortatae universæ pastoribus sponle conciderent, uti vinea quæ velustate consumpta nulla recenti suffectione vitium juvenescit. Quid autem hæc considerantes episcopi Byzaceni simul coeuntes deererint, ex eodem auctore res gestas sui temporis, quibus et interfuit, describente, in medium producamus.

26. Cum igitur probe prospiccerent ejus provinciæ episcopi Orliodoxi, ad breve temporis spatium fore ut jussu regis prohibentis subrogari novos defunctis episcopos, arescentibus truncis absque palmitibus, desolarentur omnes Ecclesiæ: indixere Concilium, ut una simul coeuntes sanctissimi Patres, quid esset opus facio consulerent. Mira res! in saeculis illis Comitiis summa in omnibus constantia sacerdotalis enituit, cum una omnium sententia illa fuerit, ut omnibus Ecclesiis pastoribus vacuis ordinarent, contra mandatum principis licet, episcopos: quod et confessim opere expleverunt. Quæ autem ex his acciderent, in ipsis sancti Fulgentii rebus gestis, ab eodem rerum istarum inspectore his verbis accurate narrantur¹:

27. « *Habito Concilio Byzaceno Ecclesiis destinatis ordinantur episcopi.* — Postquam vero sacra turba Pontificum qui remanserant communicato inter se consilio, definierunt adversus præceptum regis, in omnibus locis celebrare ordinationes Pontificum: cogitantes, ant regis iracundiam, si qua forsitan existeret, mitigandam, quo facilis ordinati in suis plebilis viverent; aut si persecutionis violentia nasceretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inveniebant promotione: ministerium vero suum facilius impleturos, atque inter ipsas tribulationes propriis plebis solatia præstituros. Fil repente communis assumptio: presbyteros, diaconos, et si quos inveniret electio, rapere, benedicere, et consecrare certatim in locis singulis properantibus, ne in tali studio aliquis aut tardus, aut novissimus videretur ». Haec de episcopis Byzacene province. Quomodo autem S. Fulgentius, fugiens licet, Dei tamen voluntate fuerit Ruspensis Ecclesiæ episcopus ordinatus, rem gestam idem auctor ita recenset:

28. « Tunc beatus Fulgentius eligentium vota velociori præveniens fuga, latebris incertis absconditur: nec quæsilus, ullatenus invenitur. Plebs ipsius loci, ubi fuerat monasterium constitutum, differre suam prorsus electionem, donec inveniret beatum Fulgentium, cogitabat: verumtamen timens, ne dum diu B. Fulgentius quærerit, fama hæc Carthaginem perveniret, atque inde rursus regalis interdictio nasceretur; ita compellente festinationis necessitate, suadentur sibi de suis clericis alterum quærere. Sic per multa loca, ubi B. Ful-

¹ Oros. hist. l. i. c. 2.

¹ Extat apud Sur. die 1. Jan.

gentius, aut solus, aut primus electus est, postquam minime potuit inveniri, dedit aliis honoris summi licentiam.

29. « Repleta jam fuerat provincia Byzacena novis sacerdotibus, et pæne vix paucarum plebium cathedralæ remanserant destitutæ. Regis quoque commota sævia cunctos jam deereverat exilio mancipandos : in ipsum primitus ordinatore, id est, primalem nomine Victorem procedente sententia. Qui jam a servis regis exenlibus captus, ad Carthaginem ducebatur : et omnino sucedente majore tristilia, versa fuit in publicos luctus ordinationis assumptæ letitia. Tunc occultis nuntiis edocentibus, transiisse tempus faciendæ ordinationis beatus Fulgentius putans, cathedralis quam maxime proximis episcopos haberi proprios, ipse rursus monasterii sui congregationem gubernare revertitur, nihil dubitans, neque formidans, sed omnino se pontificalis dignitatis evasisse sarcinam gaudens. Verumtamen altiori consilio Deus noster prædestinata perficiens cui dederat salubriter docendi facultatem, doctrinæ salutaris dare jam volebat auctoritatem, ne decesset fidei Catholice contra Arianos fidelissimus prædicator. Intempore ergo tribulacionis abscondere voluit vas electionis, per quem disposerat implere officium prædicationis.

30. « Erat adhuc Ruspæ oppidum nobile, clarissimis habilitatoribus prorsus illustre, cui nullus fuerat episcopus ordinatus : quia diaconus quidam Felix nomine, qui ambire voluerat, repudiatus, honorem pontificis in illo loco nec ipse merebatur, nec alterum patiebatur accipere : frater quippe ipsius germanus, amicus procuratoris per potentiam sacerdotalis actionis ministrabat vires ambitionis. Dolor honestorum civium mentes vehementer agebat, cur soli remansissent sine patre spirituali, qui videbantur contra ceteros excellere nobilitate carnali: cum repente fama verax (velox) dolentibus nuntiat, B. Fulgentium, quem loca primo sacerdotio judicaverant dignum, nullatenus tempore ordinationis inventum, remansisse presbyterum gloria majore vestitum, quod honoris superioris sic caleaverat appetitum.

31. *Fulgentius episcopus Ruspensis, qui cum pluribus sociis deportatur in Sardiniam.* — « Nesciente igitur B. Fulgenlio, Victor prius in ilinere petitur a Ruspensisibus : et vicinis episcopis ordinandi Fulgentium licentia datur ». Vides robur sacerdotis invictum : dum vinetus Carthaginem dicitur Victor ob ordinatos antistites a rege damnandus, in vinculis positus ordinationem decernit episcopi. Sed pergit auctor : « Tunc aggregata violentæ multitudinis manu, repeute beatus Fulgentius dolens oculos in cellula propria reperitur : invaliditur, tenetur, ducitur, et pontifex esse non rogatur, sed cogitur. Inde ad episcopum, qui admonitus fuerat ordinationem celebrare, perductus, ignoti populi instituitur pater, ita ut in illo Propheticum illud compleri videretur oraculum¹: Populus quem

non cognovi, servivit mihi. Nimis autem gratissimus viri sapientis adspectus, et favores populii suffragantis angebat : et a quocumque tunc videbatur incognitus, humilitate vestrum blandus, modestoque incessu venerabilis habebatur. Cum vero loqui quippiam, eogente interdum ratione, voluisse, ex ejus ore omnis turba pendebat, ex locutione familiari considerans, qualis esset spiritualis magistri futura doctrina : propter quod ex omnibus possessionibus, ubicumque transibat, populus confluxerat ad favendum. Ruspensi Ecclesie quanto serius, tanto meliorem confitentes venisse pontiticem.

32. « Diaconus porro videns sue ambitionis conatus vanissimos defecisse : quod solum remanere deluso poterat, saevit; et tardus innumeris congregatis, venienti filio pacis, scandalum (sicul saeclo loquitur psalmus¹) juxta semitam ponit. Viam igitur, per quam veniebat Dei servus electus obseruit ambitor infestus. Sed ubique simplicibus subvenit Christus, nec impediri potest ab homine sacerdotis electio quam non praecedit ambitio. Nescio quo saneli spiritus admonentis imperio, per alteram viam populus qui præcedebat ambulavit, et beatum Fulgentium, dum adhuc hostis sederet in via, in suam cathedram collocavit. Celebrata sunt eodem die divina solemniter sacraimenta, et de manibus beati Fulgentii communicans omnis populus laetus abscessit. Quod poslea diaconus audiens, divinae voluntati licet tardus eessil. Hunc illico revertentem B. Fulgentius benigne, affabiliter, clementerque excepil, ita ut eum poslea presbyterum ordinarel : sed ultiōne debitam divisa justitia monstravit omnino velociter. Ipse enim diaconus jam presbyter intra annum mortuus, et procurator ei consentiens ad penuriam redactus dederunt penas temporalis audacie, quibus potest Deus preparare in futuro gratiam eaelestis indulgentie. Nos illud propterea vel commemorandum putavimus, ut ostenderemus, hinc B. Fulgentio creuisse circa singulos auctoritatem, dum cognoscerent in ipsis vigilasse divinam severitatem.

33. « Susepil interim B. Fulgentius episcopatum sine aliqua ambitione, cum maxima devotione, manente in contradictores divina ultiōne. Nec ita factus est episcopus, ut esse desineret monachus ; sed accepta pontificis dignitate professionis præteritæ servavit integratam : servata vero professionis integralis plus ornavit pontificis dignitatem. Numquam denique pretiosa vestimenta quæsivit, aut quotidiana jejunia prætermisit, aut conditos suaviter cibos vel inter hospites manducavit, aut discumbendo saltem requiescere, et resolvere rigidum propositum voluit : sed una tantum vilissima tunica sive per astantem sive per hiemem patienter induitus fuit. Oratio quidem, sicut omnes episcopi, nullatenus utebatur : pelliceo cingulo, tanquam monachus utebatur : sic studio humilitatis ambitionem vestium corporalium fugiens, ut nec ultima

¹ Ps. xvii.

¹ Psal. cxxxix.

calleamenta suscipiens clericorum, aut ultimis caligis in tempore hiemis, aut caligulis tempore aestatis simpliciter uteretur¹. Subdit de abstinentia carnis et vini, et aliis que rigida severaque monastica institutio suadebat.

34. Sed unde hujusmodi, quam refert, monastica institutio fluxit in Africam? Si recte memoria tenet², non ab alio, quam ab ipso S. Augustino, qui eamdem ex Romana et Mediolanensi Ecclesia primitus mutuatus, in Africam invexit atque latissime propagavit: ut plane intelligas, quam S. Fulgentius est professus monasticam regulam, ab ipso sancto Augustino derivasse, diversique ordinis ab eo institutas fuisse classes; aliorum nempe qui in civitatibus degentes clerici cum essent, una simul degentes, cœnobitica monachorum instituti servarent, quibuscum idem factus episcopus habitavit: aliorum vero, qui procul a civitatibus degentes, ejus essent vita atque vestitus, enjus hic vides Fulgentium esse cultorem, nempe una induit tunica eademque pellicea zona constricta, quam nec solverent dormituri, super tunicam vero pallio et casula supervestiti: nam idem auctor haec subdit: «Casulam pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit, nec monachos habere permisit: subtus casulam nigello vel lactineo pallio circumdatus incessit». Haec auctor: quibus, et vires nullam apud eos discriminationem fuisse colorum, num albo vel nigro pallio interentur, dummodo quem exhiberet in velleribus natura colorem, absque delectu, cum in vestibus usu retinerent. Porro haec et alia ibi de monasticis observationibus reserata sanctus Fulgentius creatus licet episcopus minime prætermisit, sed arctioris disciplinae cultu retinuit.

35. Permansit in Ecclesia sua ad modicum temporis spatium Fulgentius: etenim cum erigendi monasterii, mox factus episcopus, accepto aptissimo loco a Posthumiano nobili viro ac maxime pio, que essent operi necessaria prepararet, repente regis iustione captivus abducitur, prout ejusdem auctoris sequens sermo declarat: «Interea, inquit, repente diriguntur ministri regalis turoris, ut detentus etiam ipse eum ceteris in exilium in Sardiniam confessor Christi nobilis trudiceretur. Abductus ergo velociter, licet doleret Ecclesiam suam nullis adhuc eloquiorum suorum monitis eruditam, remansuramque profinus destitutam; sapienter tamen tristitiam gadio majore vinebat, quod tam gloriose confessionis esse particeps inchoabat.

36. «Comitantibus ergo monachis simul et clericis, magister egregius utriusque professionis exiit, flentibus laicis omnibus, de cathedra honoris ad locum beati certaminis, paratus fidem Catholican mente libera, voce forti coram regibus et potestatibus confiteri. Suscepit eum Carthago venientem; fructumque ejus notitiae in paucis diebus fideliter gustans, multa oblitus munera; que B. Fulgentius monasterio illi, quod fabricari delegaverat

profulura mandavit. Ipse vero navem eruefixo corde et corpore nudus ascendit habens secum plurimas divitias scientie singularis, quibus omnes, quoenamque veniebat (ubieunque vivebat) indescienti largitate paseebat. Inter alios sane episcopos, cum quibus exilium commune suscepérat, tempore ordinationis erat inferior, sed patientia et charitatis virtute non inferior. In rebus enim dubiis, ubi quam maxime consilium petebatur, si quando inter se confessores beatissimi de communī utilitate tractabant, ultimus quidem sedebat, verumtamen ipsius sententiam primas, vel omnes qui primatem sequabantur, audire et facere cupiebant: quamvis ille nihil sibi per inanem gloriam vindicans, deferret honorem congruum prioribus suis. Si enim cogebatur respondere consulentibus, ita semper paratus erat obedire iubentibus, ne presumeret aliquid extorquere nolentibus. Post deliberationis, autem longissimas moras quidquid definitio communis inveniat, eloquenter allegandum sensibus cœterorum B. Fulgentio dimittebatur.

37. «Hinc etiam quandocumque transmarinis litteris de fide, vel de diversis questionibus interrogabantur episcopi, respondere præ omnibus ab omnibus ei imponebatur. Ita sicut sanctæ memoriae Aurelius Carthaginensis antistes Ecclesiae inter alia privilegia meruit, ut litteras ex Africano Coneilio dandas solus ipse scriberet; sic iste meruerat ut litteras ex illo Coneilio dirigendas solus ipse dictaret. Sexaginta quippe et eo amplius episcopos tunc catena ligabat exili, quorum lingua et ingenium B. Fulgentius episcopus fuit». Haec eum scribat auctor dignus comes exilii et consors catenæ Fulgentii, intelligas eum describere duntaxat numerum episcoporum exulum Byzacenæ provinciæ, quorum unum erat eodem in loco consistens saeculum collegium: cœterum alias illuc ex aliis Africæ provinciis fuisse relegatos episcopos liquet: numerant enim alii¹ Africanos episcopos exules in Sardiniam deportatos ducentos viginti, alii² ducentos viginti quinque.

38. Tunc plane accidisse prohibetur, ut Hippomensis episcopus, et alii ejus provinciæ Numidie sacerdotes occulite (nt licuit) sacrum ferrent secum una thesaurum, nempe venerandum corpus magni illius totius Ecclesiae Catholice magistri Aurelii Augustini Hippomensis episcopi, simulque ejusdem saeri verticis ornamentum mitram episcopalem, et episcopatus insigne bæulum pastoralem, sed et alias plures secum evehent sanctorum reliquias. Quænam spes de Ecclesiis pastoribus destitutis ulterius reliqua esse poterat, convulsis earumdem fundamentis, ipsis, quibus innitebantur, episcopis? Consueverunt Ethnici in excidio civitatum fuga lapsi secum ferre penates: at quanto propensior cura pietatem urgebat sanctorum episcoporum, in ejusmodi totius Africæ Ecclesiae busto sacra pi-

¹ *Sopra anno domini 491, tom. xv.*

² *Sigeb. in Chron. Marian. Scot. in Chronic.*

gnora, dulcem sarcinam secum vehere? Cujus quidem S. Augustini corporis translationis historia, enim plures sint testes, nobiliori illo monumento consignata relinquitur, quo Oldradus Mediolanensis episcopus Carolum Magnum imperatorem id scire cupientem, scripta ad eum Epistola, redditum certiorem, quam suo loco, cum ratio temporis exiget, reddituri sumus. Nobilitata tunc plane est insula illa, inter beatas ob id vere connumeranda, tot coronis sanctorum episcoporum illustrum confessorum, ditata est et sacris venerandisque reliquiis ab eis secum allatis, digna tantis vectoribus sarcina. Sed ad Fulgentium redeamus, cui ceteri omnes episcopi exiles prærogativa sanctitatis atque doctrinæ plurimum deferebant : nam subiungit auctor :

39. « Quandocumque rescribebat consulentiis, episcoporum ceterorum diebantur nomina in titulo, sed solus B. Fulgentii sermo refinebatur in stylo. Præter istas quoque publici tractatus Epistolæ, si quis forte ex ipsis episcopis absentem plebem suam corrigere vel monere voluisse, ad B. Fulgentium accedebat, et per ministerium linguae ejus officium sua dispensationis implebat ». Haec et alia de munere scribendarum Epistolæ auctor Syncellus, qui et de contubernio cum duobus aliis exilibus episcopis fratribus ista subdit : « Inter ipsa sane primordia gloriosi exilii, monasterium congregare, paucos secum monachos ducens, minime potuit : sine fraternalia tamen congregazione vitam ducere nesciens, coepiscopos suos, Illustrem scilicet, et Januarium, habitare secum persuasit volentes : quibus unico serviens charitatis affectu, similitudinem magni eiusdem monasterii, monachis et clericis adunatis effecit. Erat quippe eis communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul et lectio : nullus se super alterum insolenter efferebat nec propriis fratribus amplius aut peculiarius consulebat; nisi quod illi monachi, qui B. Fulgentium sequebantur districtioris abstinentiae regulam custodientes, nihil omnino proprium possidebant, nec inter clericos alios clericorum more vivebant ». Haec de sacro illo sanctorum confessorum contubernio.

40. Bealam rursus dicimus insulam tot tantorumque hospitio sacerdotum; sed et susceptione sanctorum pignorum, et cultura sanctorum, potissimum vero Fulgentii jngi indefessoque studio eamdem excoletis, jure meritoque quisque ipsam ter quaterque beatam, felicemque præ ceteris insulis Sardiniam prædicarit. Verum scias non omnes Africæ episcopos fuisse in eamdem insulam relegatos; sed complures ex illis, e suis ipsorum Ecclesiis pulsos, ad alia dura et aspera Africæ loca vi tyrannica abre coactos. Inter alios autem Africanos hujus temporis episcopos confessione decoros, adnumerandus est Primasius et ipse doctrina insignis; de quo ista Cassiodorus¹ habet, ejus scripta recen-

sens : « Nostris quoque temporibus Apocalypsis praedita, B. episcopi Primasii antistitis Africani studio, minute et diligenter quinque libris exposita est. Quibus etiam libris unus, quid faciat haereticum, cantissima disputatione subiunctus est. Quæ in templo Domini sacrata donaria sanctis altaribus offerantur ».

41. *Symmachus per Epistolæ et munera relegatos episcopos solatur.* — Eluxit tunc quidem eximia Romani Pontificis Symmachus erga omnes relegatos confessores episcopos fraterna charitas. Insistens enim et in hoc predecessorum vestigiis sanctorum passionibus communicantium, iisdem egestate laborantibus quæ victui erant necessaria largiter suppeditabat : de eo enim hæc Anastasius² : « Hic omni anno per Africam vel Sardiniam episcopis, qui in exilio erant retrusi, pecunias et vestes ministrabat ». Sed describamus hic Epistolam, quæ licet inter scripta Ennodii Ticinensis reperiatur data ad episcopos confessores, eam esse potius dixerimus papæ Symmachus, sed ab ipsis diacono Ennodio nomine Symmachus Pontificis scriptam : est plane hujusmodi, quæ dignum exhibeat talium certantium pro fide militum hortatorem; quæ sic se habet³ :

42. « Luerum forsitan putaret inimicus, si inter pericula quæ Christianis indixit, credentium animos subegisset, et per diversa Domini grege disperso, non supercesset vel inter paneos, a quibus possit fide perseverante calcari. Regnat adhuc ille in numero vestro, qui sibi non tam in multitudine quam in devotione complacuit. Scriptum est³ enim, datam satanae potestatem, ut servos Christi eribaret : ut quod de Iritico inveniri posset, horreis jungeretur; quod de paleis, ad ignium alimenta transiret. Ad vos specialiter dictum est : Nolite⁴ timere, pusillus grex : complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Ecclesie membra resecaret, et ad cælestem gloriam sana perduceret. Quos habeat Christus milites, certamen ostendit : qui triumphum mereatur, per bella cognoscitur. Nolite metuere, quod pontificalis a vobis apicis infulas abstulerunt. Vobis est sacerdos ille vel hostia, qui non tam honoribus consuevit gaudere, quam mentibus. Majora sunt confessionis præmia, quam nominale munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti personas favor humanus adducit; ista nisi gratia superna non tribuit. Ipse enim in vobis et pugnavit et vicit, quem fides meretur et inter hominum tormenta sociari.

43. « Prolixis non est opus ad fervorem in vobis cælestem animare colloquii. Habet incrementa sua divinae virtutis incendium. Non est opus eos in trophaeo jam positos attolli laudibus, qui sine monitore vicerunt: gravant conscientiam Christiani quidquid afferunt blandimenta præconii. Res quidem virtutis

¹ Cassiod. instit. div. lect. c. 9.

² Anastas. in Symmach. — ³ Apud Ennod. pag. 318. — ³ Luc. xxii. — ⁴ Luc. xii.

est quam fecistis, sed summi præmii restitutione superanda. Quod tamen, directis ad filium nostrum X. (Ennodium) diaconum litteris, sperasti, beatorum Nazarii et Romani benedictionem poscentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocinia invictorum militum, quia et jam vestram piam fidem in prælis imperator agnovit. Feliciter confessionis munera consummare dabit Dens, cum ipsi placuerit reducere Ecclesiis quietem; ut et mōrorem, quem induxit adversitas, pacis dulcedine consoletur ». Ilactenus ad confessores eum sacris pignoribus a Symmacho missa Epistola.

44. *Trasamundus novis artibus tentat Catholicos, quibus per scripta præsto est Fulgentius recreatus Carthaginem.* — Sed quid inter haec perfidus Trasamundus (libet hic integrum rerum gestarum seriem usque ad ejus obitum texere, quod non sit posse per annos singulos singula ex more reddere)? Hanc quievit post episcoporum exilia, sed tanquam Impus insiliit dolosis fraudibus in ovilia pastoribus destituta: sciens autem paratos omnes subire martyrium potius, quam cedere gladiis persequentis, conatur eos coloratis quibusdam, si posset, seducere rationibus. Quæ vero molitus sit, idem qui supra auctor historie rerum gestarum S. Fulgentii ita describit :

45. « Interea Trasamundi regis adversus religionem Catholicam mens implacabilis, et ira terribilis infer asperas persecutiones subdolasque factiones, quibus æqualem Deo Patri negare Christum Catholicos nunc terroribus cogebat, nunc promissionibus invitabat; sub intentione plus decipiendæ multitudinis simulare cœpit. rationem se simpliciter inquiret Catholicæ religionis; reperiri neminem putans, eujus posset in suis erroribus assertione convinei. Proponebat denique multas ineptarum tendiculas quæstionum: nec si quis ei respondere volnisset, aut despiciebat, aut repellebat: immo quasi patienter audiens satisficeri sibi non posse jactabat. Et revera quis hominum tam obduratio cordi valuissest lumen ostendere veritatis? » Id quidem aliqua ex parte demonstrant diversa sancti Fulgentii scripta, ut liber terlius ad Monimum, et alia ad Donatum; sed pergit: « Efficiet tamen plurimos religiosos audaces fidei suæ constantia per occasiones a Domino præparatas studiosi regis convincere blasphemias.

46. « Dicitur autem requirenti diutius, quis plenissime posset testimoniis evidentibus vindicare veritatem Catholicæ dogmati, esse inter episcopos exulantes B. Fulgentium, cui nihil decesset in omni scientia, plurimum redundaret in gratia, qui sapienter et eloquenter roganti regi satisficeret. Protinus rex probare cupiens sacerdotem, cui generaliter testimonium bonum tota nostra religionis perhibebat Ecclesia, servum strenuum celeriter dirigit; a quo sine mora ductus atque perductus, pervenit Carthaginem laetus: ubi tanquam fidelissimus dispensator erogandi talenta sibi credita reperiens occasionem, cœpit in hospitio proprio venientes ad se

Catholicos Orthodoxos diligenter erudiens rationem reddens, quomodo Pater et Filius et Spiritus Sanctus, manente trium personarum differentia, Deus unus a fidelibus prædictetur. Tanta fuit in B. Fulgentio facundi sermonis suavitas, tanta in vñllu ejus misericordia hilaritas, ut certafim fideles universos sancta charitas traheret vel interrogare sanctissimum virum, vel audire, quotiens ad interrogata responderet. Ille autem verbum Dei sine invidia fabescente communicans, ocurrerbat interrogationibus omnium, neminem despiciens, nullum judicans improbum: paratus etiam ipse, si cui forle Deus per Spiritum sanctum melius revelasset, audire, vel discere, tenere, seqni, approbare, sub officio doctoris humilitatem discipuli benignus et milis exercens.

47. « Un le contigit, ut multo doctior, et se ipso melior fieret, lucra Christo majora perquires: alios enim jam rebaptizatos errorem suum plan gere docebat et reconciliabat: alios autem ne suas animas pro terrenis commodis perderent, admonebat; et quos jam perditioni proximos sentiebat, ita blandis sermonibus leniebat, ut propter ejus benevolentiam verecundarentur cogitatam implere malitiam, reversique velociter agerent pœnitentiam. Confortati alii verbis, et doctrinæ ejus sale conditi, redarguebant Arianos hæreticos cum omni fiducia. Sic mirabilis gratia factum fuit, ut per unum sacerdotem, cuius sapientiam rex voluerat experiri, sapientium numerus apud Carthaginem cresceret, et per ministerium persecutoris fides Catholicæ inerementum potius quam defectum acciperet.

48. « Haec omnia rex per occultos nuntios dissevis, egregii sacerdotis ingenium, sapientiam, doctrinam, fidem, pielem, mansuetudinem, continentiam probat, et convenientem famæ suæ præconiis, talem esse, qualis prædicabatur, agnoscit. Dictat proinde quedam veneno plena perfidiae legenda ei, et celeriter dirigit, responsionem sibi flagitans reddi. Suscepit haec doctissimus pontifex, et longissimæ narrationis ineptias per objectionum capita dirigens, responsiones subiectit breves, probabiles, necessarias, auctoritate testimoniorum graves, et tolius rationis lumine rariantes. Quas cum multis sapientibus viris diu multumque collatas, et ad populi fidelis notitiam perductas, regi quoque longa exspectatione suspenso tradidit ingerendas. Quas rex ille Barbarus intentissime perlegens, quia nunquam prædestinatus fuerat ad salutem, laudat sapientiam, miratur eloquentiam, prædicat humilitatem, neque tamen meretur intelligere veritatem.

49. « Carthaginensis autem populus triumphi spiritualis interpres, propositiones regis fuisse convicias, latto murmure contitetur: et Catholicam fidem semper esse victricem, conjunctis B. Fulgentii laudibus, gloriatur ». Extant ejusmodi objectiones regis, atque responsiones sancti Fulgentii, quarum est exordium²: « Diculum est, Pater de se ipso, etc. »

¹ in Fulg. operibus.

Quibus quidem apparebat quanta esset in Fulgentio cum ingenii acumine sacræ Thologie eminens excellensque doctrina. Videas miro quodam modo valida sepe responsione erigere protraitam ab hostibus veritatem, simulque prosternere pollentem regia potentia, insultantemque impietatem. tanta tamen modestia, ut sicut ex eo sublimis ipsius doctrina intelligi possit, ita ex hoc ejusdem intueri valeas sanctitatem. Sed cœptam semel narrationem audiamus, quam auctor ita proseguitur :

50. « Adhuc tamen rex virum doctissimum probare desiderans, de aliis eum quæstionibus rursum interrogat : et interrogationem suam semel tantum B. Fulgentio præcepit legi, neque meditandi, neque describendi tribuens facultatem. Timebat enim, ne verba ejus convincenda, sicut prius, sermonibus ejus insererentur, totiusque civitatis iudicio iterum vicius esset, iterum reprobaretur. B. Fulgentius semel sibi lecta vix recolere prævalens, respondere differebat : sed respondere eum rex magis ac magis imperabat, responsionis arguens moras; et cautelam sanelissimi viri, diligenter judicans. Unde idem pontifex discretionis virtute subnixus, ne qua forte per populum mendacia spargerentur, quibus fingeretur, aut non potuisse, aut noluisse B. Fulgentium regalibus quæstionibus obviare : tres libellos mirabiles fecit, ubi memoratum regem simpliciter alloquens, totius quæstionis seriem, quam tenui auditu perceperat, late reventilabat, docens animam rationalem Christo Domino in susceptione carnis minime defuisse ».

51. Extant hi tres libri ad Trasamundum regem conscripti, estque ejus operis ejusmodi exordium : « Triumhalibus sensibus, piissime rex, nunquam crediderim oblivione substratum, quod nuper mihi quoddam volumen, bajulo Felice, præceperis destinari, jubens me illico respondere. Cujus quia tanta fuit prolixitas, ut egeret aliquanto diutius recenseret, et diurni finis aderat, nocte propinquante, curricula; vix ejusdem voluminis principia citatae delibrans lectionis excursu, poposceram, ut ad cuneta plene recensionis ordine perlegenda, noctis unius spatium nobis fuissest indulatum : quod vestræ mansuetudinis voluntas omnino statuit abnegandum, ita ut nec saltem ad residua perlegenda scripture nobis præcepisses attribui. Ego vero cum spatio quorumdam dierum ordinationem tui culminis præstolarer, ac deinceps interrogationis illius lenore subtracto, sola fuissest a nobis flagitata responsio : pauca, quibus, Domino adjuvante, nostri parvitas sufficit ingenii, de eadem interrogatione, quam ex principio tenuiter cognovi, vestræ recensenda mansuetudini destinavi : ne forsitan aut fastidio putarer timidus, aut taciturnitatis culpa judicarer obstrictus, quem vestra celsitudo suspicaretur aut superbia responsionem non reddidisse, aut verae fidei diligenter tacuisse. Nam studio vestro, clementissime rex, compertum esse non ambigo, apud eos, qui Christianæ gratiæ participatione redempti sunt, pæne id esse fidem nolle asserere, quod negare, etc. »

Hæc Fulgentius secundum ea quæ de eodem ex dictis Actibus recensuimus. Porro commentario illo, quem rex ostendi fecit Fulgentio, non hæresis tantummodo Ariana, sed Entychiana etiam firmabatur : unde egregie ipse Fulgentius adversus ejusmodi hæresim disputat, docens duas in Christo naturas in una esse persona conjunctas, atque eleganter de Verbi incarnatione doctrinam elucidat.

52. Quid autem post haec secentum sit, ejusdem Fulgentii res gestæ ab eodem auctore descripæ his verbis declarant : « Tunc rex admiratione maxima repletus, nihil amplius est interrogare natus, nisi quod unus ex episcopis ejus Pinta nomine, quasi respondere conatus, tacere potius noluit, quam respondere aliquid potuit. Cui tamen illico B. Fulgentius alterius operis, quod adversus Pintam titulavit, disputatione veridica restitit : et in prima defensione sua victos adversarios temerarie satis ostendit repetiisse certamen ». Desideratur liber iste, sicut et alia nobilissimi ingenii monumenta, ut liber de Spiritu sancto, de quo idem auctor ista subjicit : « De Spiritu sancto interroganti presbytero Abramgilæ, per commonitorium parvissimum testimonia protulit plura, docens eum cum Patre et Filio Deum unum simpliciter confitendum. Cujus etiam commonitorii sententias inter utrumque illios temporis opus ordinavit oportere describi, legentibus omnibus fidelibus Catholicis, et mirantibus et erubescientibus Arianis, et dolore contra ipsum murmurantibus : donec malæ suggestionis occasione reperita, volenti eum regi intra Carthaginem diutius detinere, diceretur ab inirosis et malis hominibus : Sine causa, rex, laboras : nihil tua diligentia proficit. In tantum quippe jam doctrina Fulgentii episcopi prævaluit, ut de sacerdotibus suis reconciliet aliquantos. Prinde nisi cito subvenieris, religio nostra deficiet, et quicumque a nobis est baptizatus. Ilmonusion iterum prædicabit publice reconciliatus : nec si persecutionem volueris concitare, timeri poterit regalis sævitia. Multum quippe confortat et stabiles facit omnes episcopos Fulgentii præsentia.

53. Rursus in Sardiniam exul Fulgentius, quæ ibi scripserit. — « Suggesteribus talia rex quasi magna necessitate constrictus assensit, et B. Fulgentium rursum ad exilium Sardiniae revocare compellit. Intempesta igitur nocte (sic enim rex fieri delegaverat) ad navem B. Fulgentius, populo ignorante, perducitur : sed contrario flatu resistentibus ventis, super littus tantas passus est moras, ut per dies plurimos omnis pæne illuc civitas conveniret, et de manu ejus valefaciens communicaret. Ibi autem prophetica gratia per Spiritum sanctum repletus, Jaliateo viro religioso nimis afflicto, graviterque pro discessu B. Fulgentii episcopi ingeminanti : Diutius, ait, noli flere : cito revertemur ad vos : Catholicæ Ecclesie libertate reparata, videbitis nos. Hoc autem, quæso, secretum sit apud te, quod nimia charitas indicare computulit me ». Hæc ipse. Porro illud cito, haud ex mente Fulgentii

ita expressum est, ut vel anni terminum significare voluisse : etenim res ab eo gestae longiorem in eadem insula moram traxisse demonstrant : sed vi- sum est cito, quod nunquam amplius fore quam plurimis videbatur.

54. Porro in Sardiniam reversus Fulgentius, accepto (ut dictum est) loco aedificandi monasterii apud S. Saturninum martyrem a Primasio episcopo Calaritano, eodemque felicissime consummato, una cum suis ibi degens alios complures ad idem vitæ genus excolendum illexit. Sed quæ ibidem positus scripserit, idem auctor ejus comes exilio ita recenset : « Scripsit (inquit) eodem tempore Carthaginensibus Epistolam sublimi exhortatione conspicuum : ubi paene cunctos dolos et fallacie blandimenta, quibus infelices animæ seducerentur ad mortem, gravissima quæstione digessit ». Haec ideo Fulgentius, quod non desineret impius rex fallacibus artibus querere et auenpari Orthodoxorum a fide Catholica discessionem : sed et tam egregium monumentum periiit, sicut aliæ complures tum publicæ et communes tanquam ab omnibus episcopis scriptæ, et private nomine diversorum antistitum ad suas eu- jusque plebes sribentium litteræ, tum aliæ aliis ac diversis argumentis elaboratae ab eo Epistolæ. Excellens quidem pulchritudo panarum que extant, desiderium ingerunt perditarum. Sed pergit auctor :

55. « Tunc etiam de remissione peccatorum consulenti Euthymio viro religioso, duobus libellis sine mora respondit : testimonia quoque praedestinationis, et gratiae differentias cupientem nosse, salubriter disputans docuit. Jam familiares Epistolæ, in quibus tamen spiritalis ædificatio continetur, et ibi apud Sardiniam commandentibus, et in Africa degentibus, et Romanis præcipue senatoribus, viduisque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter direxit.

56. « Ad Probam virginem Christi de jejunio et oratione libellos duos conscripsit ». Sed desiderantur hi quidem : extant tamen ejusdem Fulgentii ad eam .em Epistolæ duæ, quarum prior de virginitate atque humilitate titulum habet ; posterior vero de oratione et compunctione cordis præ se fert inscriptionem, amba Fulgentio dignæ. Alios vero de jejunio et oratione libellos, quos desiderari diximus, se ad Probam virginem fore scripturum pollicetur etiam in Epistola ad Gallam data, cum ejusdem sanctissimæ virginis virtutes laudat, ait que : « Disponimus enim (si Dominus voluerit, et si vixerimus) ad sororem tuam, sanctam Christi virginem Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in Urbe Romana dare dignatus est virginitatis et humilitatis exemplar, de jejunio et oratione aliquid scribere ; sicut in Epistola, quam ad eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur : cuius tibi præcipue sancta conversatio est in omnibus imitanda. Quæ cum sit avis atavisque consuibus, et deliciis regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratiae cœlestis infusa, ut amore subjectionis,

et usu serviendi, dominam sese aliquando fuisse jam nesciat ; cum omnes dominos habere, delectatione sanctæ servitutis affectet. Sic enim a Domino, cui virginitatem vovit et cordis et corporis, pro liberatione nostra humilitatem formæ servilis accep-tam : et ob hoc delectatur sponso in hujus servitutis humilitate placere, ut consortio quinque sapientum virginum deputata, cum sponso possit in aeterna alaeritate regnare. Delicias vero corporis quanta virtute contempserit, et quomodo suam famem satiandis faciat deservire pauperibus ; nec ob aliud ipsa vilibus tegatur indumentis nisi ut et humili-tatis propositum impleat, et vestiendis pauperibus jugem euram sanctæ pietatis impendat ; plenius ipsa videndo cognoscis, quam id a me velis audire, quod minus possum sermonibus explicare. Hanc ergo tibi tanquam speculum pone ; et ex illius con-sideratione, quid tibi jam insit, vel quid adhuc desit sanctorum studiorum operumque, cognosce : et licet illa egregio præcellat virginitatis munere, comitem te debet in cæteris habere virtutibus ». Huic usque de sancta Proba ad Gallam Fulgentius.

57. Meminit hujus quoque Probæ præclarissimæ virginis Cassiodorus, quam sibi sanguine propinquam fuisse tradit, dum agens de Eugipio, ab ipso ad eam fuisse conscriptum perutilem commen-tarium affirmat, ubi ait¹ : « Hic Eugipius presbyter ad parentem nostram Probam virginem sacram ex operibus sancti Augustini valde beatissimis quæsti-ones ac sententias ad diversas res deflorans in uno corpore necessaria nimis dispensatione collegit, et in trecentis triginta octo capitibus collo-cavit. Qui codex (ut arbitror) quando in uno cor-pore diligentia studiosi viri potuit recondi, quæ in magna bibliotheca vix prævalebat inveniri ». Haec Cassiodorus. Porro et hic Eugipius magno fuit Fulgentio familiaritatis usu conjunctus, ut declarat ejusdem Fulgentii ad ipsum data Epistola de chari-tate et dilectione, quæ inter ipses consuetudine litterarum intercedebat. Petierat idem Eugipius a Fulgentio libros illos ad Monimum scriptos, ut in fine datae ad eum Epistole docet his verbis : « Li-bros (sicut præcepisti) ad Monimum datos, in qua-ternionibus destinavi ». Extat quidem ejusmodi Fulgentii lucubratio post tot naufragia scriptura-rum, qua vertentem temporibus istis de praedesti-natione quæstionem quam doctissime primo volu-mine pertractat, secundo de tribus quæstionibus, tertio vero de expositione istorum verborum : « Et verbum erat apud Deum ». Sed de libris ad Moni-mum sequenti tomo dicendum.

58. Quod vero idem qui supra auctor ait, ad viduas eundem S. Fulgentium Epistolæ conser-psisse : extat adhuc una ipsarum ad eamdem, de qua superius, Gallam Romanam viduam de consola-tione super morte mariti, et de statu viduarum. Hæc enim jam forti animo arripuerat perpetuæ con-tinentiae servandæ propositum ; clarissima vero, et

¹ Cassiod. de Divin. lection. c. 23.

consularis erat femina, atque in admirationem sui ob egregium factum converterat in se oculos omnium : de qua ipse post multa : « Disce igitur, inquit¹, tu quoque nihil de nobilitate generis assignare : et licet avo, patre, socero, marito consulibus pridem fueris inter saeculares illustris ; nunc in eo te illustrem fieri cognosce, in quo tibi virtus humilitatis acerescit, etc. » At quanam fuerit tanta femina Galla ista, censulis neptis, consulisque filia et nurus, et uxor consulis, et S. Fulgentii litteris tantopere praedicata, quae et verticem Christianæ perfectionis videretur animosior attigisse, testificatione etiam S. Gregorii papæ discamus.

59. « Interim, inquit², neque hoc silentum arbitror, quod milii personarum gravium atque fidelium est relatione compertum. Gothorum namque temporibus Galla hujus Urbis nobilissima puella, Symmachi consulis ac patriæ filia, intra adolescentiæ tempora marito tradita, in unius anni spatio ejus est morte viduata ». Sed antequam ultrius campum narrationis ingrediar, vides quot signis habes expressum, eamdem Gallam viduam de qua scribit S. Fulgentius, unam eamdemque esse cum ea de qua agit S. Gregorius. Primum enim nomine convenit, quod Galla dieta; patria, quod Romana; professione, quod vidua; tempore etiam, quod sub Gothorum rege, et quod a suis majoribus S. Gregorius se ea de Galla accepisse testetur. Convenerit insuper et consulatu patris, nimirum quod Symmachus consulis filia fuerit, ad quem nonnullæ extant Ennodii Ticinensis Epistola (de quo et pluribus sequenti tomo). Adde denique, quod adolescentula, adolescentulo sit orbata viro; cum Fulgentius æque testetur, virum ejus celeriter in ipso juventutis flore ex humanis abreptum, ut plane nihil sit, quod dubiare jure valeas, num alia illa ab ista sit Galla, sed certo scias unam eamdemque fuisse insigne decus et ornamentum Christianæ pudicitiae, nobilitate generis atque splendoribus natum auctam.

60. « Quam », inquit Gregorius, « dum fervente mundi copia ad iterandum thalamum et opes et artas vocaret; elegit magis spiritualibus nuptiis copulari Deo in quibus a luctu incipitur, sed ad gaudia æterna pervenitur, quam carnalibus nuptiis subjici, quæ a laetitia semper incipiunt, et ad finem cum luctu tendunt. Huic autem cum valde ignea conspersio (complexio) corporis inesset, cooperunt medici dicere, quia nisi ad amplexus viriles rediret, calore nimio contra naturam barbas esset habitura; quod ita quoque post factum est. Sed sancta mulier nihil exterius deformitatis timuit, quæ interius sponsi cœlestis speciem amavit : nee verita est si hoc in illa fœdaretur, quod a cœlesti sponso in ea non amaretur. Mox ergo ut ejus maritus defunctus est, abjecto saeculari habitu, ad om-

nipotentis Dei servitum sese apud B. Petri Apostoli Ecclesiam monasterio tradidit : ibique multis annis simplicitati cordis et orationi dedita, larga indigenibus eleemosynarum opera impendit. Cumque omnipotens Deus pereunem jam mercedem reddere ejus laboribus decievisset, caneri ulcere in mamilla pereussa est.

61. « Nocturno autem tempore ante lectum ejus duo candelabra lucere consueverant ; quia videlicet amica lucis, non solum spiritales, sed etiam corporales tenebras odio habebat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem jaceret infirmitate fatigata, vidi B. Petrum Apostolum inter ultraque candelabra ante suum lectum constituisse : nec perterrita timuit, sed ex amore sumens audaciam, exultavit ; eique dixit : Quid est, domine mihi dimissa sunt milii peccata mea ? Cui ille, benignissimi (ut est) vultus, inclinato capite, annuit, dieens : Dimissa : veni. Sed quia quādam sanctimoniale feminam in eodem monasterio præ ceteris diligebat ; illico Galla subiunxit : Rogo ut soror Benedicta mecum veniat. Cui ille respondit : Non, sed illa talis veniat tecum : Haec vero, quam petis, die te erit trigesimo secutura.

62. « His itaque expletis, visio Apostoli assistentis et collequentis ei ablata est. At illa protinus cunetae congregatiōnis accivit matrem, eique quid viderit, quidve audierit, indicavit. Tertio autem die cum ea quæ jussa fuerat sorore, defuncta est : illa vero quam ipsa poposcerat, die est trigesimo subsecuta. Quod factum nunc usque in eodem monasterio manet memorabile : sieque hoc a precedentibus matribus traditum narrare illie solent subtiliter juniores quæ nunc sunt sanctimoniales virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo et ipsæ affouissent ». Itaueque Gregorius de Galla filia Symmachus consulis ejusdemque patris Rusticianæ uxoris Boetii Severini. Consueuisse esse in familia Symmachorum Gallas et Rusticianas, certum est : nam de Galla satis intelligere potes ex Symmacho seniori, cuius extat Epistola¹ ad Nicomachum, ubi haec de Galla nepte : « Non mediocriter nepotie meæ Gallæ infirmitas contrahit otii mei securitatem ». Habetur et apud Sidonium² laudata Rusticana uxoris Symmachi senioris in Epistola ad Hesperium. Quod rursum ad Gallam pertinet; diversa etiam ab hac nostra, de qua agimus, est illa Galla vidua sanctitate quoque laudabilis, cuius meminit sanctus Augustinus scribens ad Quintianum³. Porro haec, cuius felicem ad Deum transitum S. Gregorius narrat, ab Ecclesia Catholica inter sanctas relata, anniversaria die, tertio nonas Octobris, iugi commemoratione recolitur. Quæ vero reliqua sunt S. Fulgentii, cuius Epistolæ ad Gallam occasione ad ista divertimus, opportuniiori loco dicentur.

¹ Folgent. Ep. ad Gallam. — ² Greg. Dial. I. iv. c. 43.

³ Symmach. I. vi. Ep. xxxiii. — ² Sidon. I. ii. Ep. x. — ³ Aug. Ep. cxx.

Anno periodi Graeco-Romanæ 5997. — Jesu Christi 504. — Symmachi papa 7. — Anastasii imp. 14. Theodorici reg. 12. et 16.

1. *Consulatus.* — *Cethegus* absque collega consulatum gessit, ut in omnibus Fastis legitur idque in Occidente; erat enim filius *Probini* anno **cclxxxix** consulis, ut docet Ennodius in Parænesi didascalica, ubi postquam locutus est de Probino patre, ait: «Est patricius *Cethegus* ejus filius vir consularis, qui canam prudentiam minor transgrediens sine ætatis præjudicio, habet et proiectorum saporem et mella pueritiae». Lambeus t. viii Biblioth. Casareæ. et Mabillonius in Opere de re Diplomatica pag. 460, referunt chartam antiquissimam Ravennæ scriptam, quæ dicitur *data Rufio Petromonico Magno Cethegone consule*. Sed erratum est a librario in voce *Petromonius*, quæ vix intelligi potest. Romanos vero multa nomina tulisse, et ultimo, si aliis abstinere placeret, designatos fuisse, jam sæpe monuimus.

2. *Sexta Synodus Romana.* — Ad num. 3. Habita hoc anno *Sexta Synodus Romana* sub Symmacho papa, in qua nullus temporis character legitur, hisque verbis inchoatur: «Cum in unum apud B. Petrum Apostolum sancta sexta Synodus canonice a B. Symmacho Romæ congregata rese-disset, etc.» Hanc tamen Baronius et Concil. collectores cum præsenti anno illigant, a quibus sine aliquo fundamento non recedendum. *Sextam* illam ordine inter Symmachianas, postremamque fuisse inter omnes constat, et ex dictis necessario sequitur. Habita fuit contra invasores rerum Ecclesiasticarum, decretumque, ut nisi ea restituerent, velut manifesti heretici anathematizarentur: de ea plura Baronius. Verum ante hanc *Synodum quinta Romana* congregata fuerat, ut anno superiori ostendi.

3. *Initium persecutionis Africanæ.* — Ad num. 23 et seq. Tradit Baronius, Marianum Scotum in Chronico ad consulatum Paulini anno **cxcviii** gestum, scribere persecutionem Vandalorum per *Trasamundum* regem in Africa, eo anno excitatam fuisse, et episcopos in Sardiniam exules deportatos. Verum in editionibus hodiernis hujus Chronicæ, illud non legitur, sed ad consulatum Theodori et Sabini, seu ad annum **iv** de Symmacho papa, et episcopis Africanis hæc tantum habentur: «Omni anno per Africam ac Sardiniam episcopis, qui in exilio erant, pecunias ac vestes ministrabat». Initium tamen persecutionis Vandalicæ in Africa cum

præsenti anno, ex conjectura Baronius copulavit: sanctus enim Fulgentius episcopus Ruspensis consecratus est eo tempore, quo « regalis auctoritas episcopos ordinari prohibuerat, et postquam sacra turba pontificum, qui remanserant, defuerunt adversus præceptum regis in omnibus locis ordinationes celebrare pontificum ». inquit Fulgentii discipulus, qui ejus Vitam scripsit cap. 16. Mortuus est autem sanctus Fulgentius « postremo die kalendârum Januariarum, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum », inquit idem Anonymus cap. 30. Parte alia Victor Tununensis ad Theodori consulatum anno sequenti gestum ait: «Eugenius Carthaginensis episcopus confessor moritur », in Galliis sc. ac in Albigensi civitate quo a Trasamundo Vandalorum rege relegatus fuerat, ut anno **cxciv** ostendimus. Quare ut tam ex Tanunensi quam ex Mariano Scoto mox citato colligitur, persecutio anno sequenti jam excitata fuerat, sed an ante currentem, prorsus incertum, cum hujus rei nullum indicium extet, ideoque episcopatus Fulgentii initium proindeque et annus ejus emortalis, in obscuro latent. Ex Eugenii porro morte liquet, viros doctissimos errasse, qui ordinationem Fulgentii, et initium persecutionis usque ad annum quingentesimum octavum distulere, et mortem sancti Fulgentii usque ad annum **xxxiii**, cum anni viginti quinque ejus episcopatus tardius quam sequenti inchoari non possint. Lapsus est autem Baronius, quando scripsit, Fulgentium obiisse sub *Hilderico* rege in pace Ecclesiæ Africanæ, idque discipulum hujus S. antistitis asserere. Nihil enim simile in Vita sancti Fulgentii legitur, ideoque ejus ordinatio ac mors a morte *Childeric* regis non pendit, quod tamen tanquam suæ opinionis fundamentum, cui postea reliqui innixi sunt, statuit Baronius.

4. *Continuatio belli Persici.* — Bellum in Perside hoc anno continuatum. Scribit enim Marcellinus in Chronico ad hujus anni consulatum, *Celerem* magistrum officiorum per *Callinicum* Mesopotamie civitatem armatum duxisse militem, castella invasisse, neque ad communia castra, nisi omni præda potitiui remcasse. Quæ pluribus narrat Theophanes ad annum *Incarnat.* secundum Alex. **cxcvii**, qui kalend. Septemb. sequentis Christi

anni inchoatur. Quare anno uno tardius quam parerat, rem istam refert. Libanius in Epistola ad Aristonicum docet, *Callinicum* stationem esse in Mesopotamia circa Euphratem, ita vocatum ex eo quod *Callinicus Sophista* ibi occisus est.

5. *Symmachus PP. Pallium mittit archiep. Laureacensi.* — Symmacho Ecclesiam Romanam regente *Theodorus metropolita* civitatis Lauriaci in Norico posita Pallium ab eodem Pontifice petuit et impetravit, ut demonstrat ejus Epistola ad *Theodorum* data, ei ab fludio in metropoli Salisburgensi, aliisque recitata : « Diebus vite Iuae », inquit Symmachus, « Pallii usum, quem ad sacerdotalis officii decorum, et ad ostendendam emanitatem, quam cum beato Petro Apostolo universus gres Dominicarum ovium, quae ei commissae sunt, habere dubium non est, ab Apostolica Sede sieui decuit, poscisti; quod, ntpote ab eisdem Apostolis fundatae Ecclesiae majorum more libenter indulsimus, ad ostendendum te magistrum et archiepiscopum, tuamque sanctam Lauriacensem Ecclesiam provincie Pannoniorum sedem fore metropolitamam, etc. » Ilarum Symmachi litterarum mentionem facit Agapitus II in Epistola ad *Gerardum* Lauriacensis Ecclesiae archiepiscopum, qui ejus privilegia renovari petierat; subditque : « Hanc etiam » scilicet Ecclesiam Lauriacensem « in exordio nascentis Ecclesiae et immanissima Christianorum persecutione a doctribus istius Sedis Catholicæ fidei novimus rudimenta percepisse, et exinde a succedentibus prædi-

catoribus in superioris alque inferioris Pannonie provincias ejusdem fidei emanasse gratiam. Quibus etiam duabus provinciis, illarumque pontificibus usque ad tempora Hunnorum non alius quam sanctæ Lauriacensis praefuit archiepiscopus : quorum Barbarica feritas non solum predictam Lauriacensem civitatem, verum etiam in circulo adjacentes regiones depopulavit atque funditus desolavit.

6. *Metropolis Laureacensis anno DLXVIII ex-sineta.* — Has litteras plures scriptores ab Agapito papa hujus nominis II, qui decimo seculo floruit, scriptas esse existimant, indeque *Gerardum*, qui eas obtinuit, post *Theodorum*, Ecclesie Lauriacensi praefuisse tradidere, sicutque Lauriacensium archiepiscoporum seriem susdeque verterunt. Eos in hunc errorem impulit *Hunnorum* mentio in iis facta ; Agapitum enim de *Attila Hunnum* rege, qui quinto saeculo tot Ecclesiæ evertit, verba facere persuasum habuere. Verum certum est, *Agapitum II* respicere ad Hunnos et Avares, qui anno DLXVIII occupare cœpere loca a Langobardis in Italiæ profectis antea in Pannonia occupata : « Tunc Alboin (Langobardorum scilicet rex) sedes proprias, hoc est Pannoniam, amicis suis Hunnis contribuit, ut si quo tempore Langobardis necesse esset reverti, sua rursus arva repelerent. Igitur Langobardi reliqua Pannonia, cum uxoribus et natis, omnique supellectili Italiam properant possessuri », inquit Paulus diaconus lib. 2. de Gest. Langobard. cap. 7. Vide quæ dicam anno DLXVIII, n. 8.

SYMMACHI ANNUS 7. — CHRISTI 505.

4. *Manlius Theodorus consul, ad quem virtute conspicuum scribit S. Fulgentius.* — Sequitur annus Domini quingentesimus quintus, Theodori et Sabiniani consolatu notatus : quorum prior, nomine Theodorus, cognomento Manlius, ex illo item Manlio Theodoro, cuius summa cum laude S. Augustinus meminit, videtur esse propagalus : hunc autem magis quam purpura consularis, consulatus contemptus reddidit ubique conspicuum. Etenim conjugatus licet, inito cum conjugé sancta consilio, et mutuo communicato consensu, nuntium saeculo remisit, vitamque amplexatus est humilem, summa

admiratione non Urbis tantum, sed orbis, cui ubique per consulatum inditum Fastis factus fuit claritudine muneris et generis manifestus. Cujus rei preclarissime gestæ cum fama transmarina loca pervaderet, insularum quoque abdita, et confessorum exilium latebras penetravit. Audivit tæc cum aliis S. Fulgentius Ruspensis episcopus exilans in Sardinia ; qui ejdem litteris congavitus, scripta ad eum Epistola¹ hæc post alia habet :

2. « Beatus es, quia hoc caro et sanguis non

¹ Fulg. Ep. vi.

revelavit tibi, sed ille Pater qui est in cælis, inter quos cælos et tu factus es cælum. Quantum putas inesse hunc diabolo, quod a te contemptum perspicit mundum, et te conversum cognoscit ad Christum; quod te videt ea in quibus videris esse, deserere, et ab amore temporalium terrenarumque rerum ad ita cælestia et aeterna jam corde migrare? Quamvis enim Christus aequaliter sit pro cunctis fidelibus mortuus, et æquale cunctis beneficium redemptionis impenderit, dicente Apostolo¹: Non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina: omnes enim vos unum estis in Christo Iesu; tamen conversio potentium sæculi multum militat aquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres et amici, clientes et subditi, noti pariter et ignoti talium auctoritate ad mundana dilectionis excitantur ardorem, et eo magis igne sæcularis concupiscentia succenduntur, quo sublimes sæculi dilectione mundana libenter captivos teneri conspi- ciunt; ita quotiens ille qui tangit montes et fumi- gant, dum terrenis rebus intenta corda misericorditer respicit, et consideratione judicii sui tremore compellit, dumque contingit superba corda subli- mium, velut altitudines montium, ut in confessione fumigent peccatorum; in talium tremore plurimi contremiscunt, et in talium conversione multi ad subsidium miserationis divinæ configunt.

3. « Ita fit, ut qui sunt in sæculi culmine consti- tuti, aut plurimos secum perdant, aut secum multos in via salutis acquirant. Magna tales aut pœna manet, si multis præbeant malæ imitationis laqueum; aut gloria, si multis ostendunt sanctæ conversationis exemplum. Quis enim parvam non despiciat cellam, quando senator domum despicit marmoratam? Quis non terrena contemnens, ad acquirenda cælestia sibi consulat, quando ad cælum Romanus consul terrenorum contemptu festinat? etc. » In fine autem hæc de sancta matre, piaque conjugi. « Sanctam multum in Christo venerabi- lem matrem vestram, quæ tuo spiritali studio Christiana fide, et vere materna charitate concordat; sed et venerabilem conjugem, tibi jam in Christo sororem tuam, obsecro, salutare digneris». Hæc satis sunt ad novi consulis anni hujus ingressus pompa, non tam ex fascibus, quam ex cruce; neque tam e veste palmata, quam monastico indu- mento; nec tam ex innumerum editione, quam munerum in pauperes largitione illustrem perpetuaque dignam memoria redditam. Jam vero anni hujus res gestas recensemus.

4. *Anastasius imperator, dum per leges videtur favere Catholicis, intrinsecus foret nequitiam.* — Sub iisdem consulibus Anastasius imperator ad Eustathium præfectum prætorio ejusmodi repetitur dedisse rescriptum²:

« Jubemus, eos tantummodo, ad defensorum curam peragendam ordinari, qui sacrosanctis Orthodoxæ religionis imbuti mysteriis, hæc in primis

sub Gestorum testificatione, præsente quoque reli- giosissimo tidei Orthodoxæ antistite per depositiones cum sacramento religione celebrandas palefecerint. Ita enim eos præcipimus ordinari, ut reverendissi- morum episcoporum, necnon clericorum, et hono- ratorum, ac professorum (possessorum), et curia- lium decretis constituantur. Dat. XIII kal. Maii, Sabiniano, Theodoro coss. » Hæc quidem Anastasius speciem præ se ferens pietatis, intus autem sacrile- giū occultans. Sed et ea quæ huic subjecta est imperatoria constitutione idem præstitit¹:

5. « Nemo misilet, qui non apud Acta testifica- tus cum tribus sit, propositis sacrosanctis Evange- liis, se esse Christianum Orthodoxum. Fiantque Acta ad eum magistratum, sub quo militaturus est; et duo tantum aurei pro ea re præbeantur. Si vero id neglectum sit, dabit fibras quadraginta is magistratus, ejusque officium viginti; qui vero militavit, decem, atque a militia ejicietur. Testes qui pejeraverint, in corpus punientur: aliæ vero mulæ comitis periculo rebus privatis inferentur». Haec tenus constitutio. Sed qualem ejusmodi leges sensum acceperint ex legislatoris mente, ejusdem Anastasii imperatoris res gestæ hujus temporis declararunt.

6. Stabilito autem omnino cum Persis fædere, ut patet ex Marcellino sub anni superioris consulibus: idem « Anastasius imperator », inquit Theodo- dorus lector², « ut modicum quietis a bellicis occupationibus accepit, rursum contra Ecclesiam et Macedonium Orthodoxum Constantinopolitanum episcopum armatus est ». Sed vafer sicut leges sanctas, ita et opera sancta, nevideretur esse tyran- nus, ostentare solebat. Unde subdit: « Multas Ecclesias Anastasius imperator Constantinopoli restauravit ». Sed quid insuper? « Quod tyranno- rum est timere; contra seditiones populi, quæ in civitate siebant, hoc excogitavit, ut Eparchus civilati- ties ipse præfectus urbis litanias populi sequeretur. Timebat enim zelum eorum qui pro quarta Syno- do, ipso videlicet Chalcedonensi Concilio, « incur- siones faciebant. Et hoc deinceps in consuetudinem abiit ». Hæc ipse. Qua etiam ratione, ne per magis- tratus illos qui defensores dicebantur Ecclesiæ, tumultus sub prætextu fidei Catholicæ tuendæ con- citaretur; eos tantum curavit creari in posterum defensores, quos suarum partium esse sciret; jurare eos suasit Zenonis Enoticum, quod fidem Orthodoxam continere dicebat, idque ab omnibus in palatio militantibus faciendum esse præcepit, quo ab incursione populi profitentis et defendantis Chalcedonense Concilium tutior redderetur. Nec tamen ob id cessarunt a tumultu, quem constat ex Marcellino iterum post sequentem annum a populo excitatum in Circu.

7. Quod vero idem imperator his adversantem nactus est Macedonium Constantinopolitanum epi- scopum Chalcedonensis Synodi defensorem, qui

¹ Gal. II. — ² L. xix. Cod. de Episcop. audient.

¹ L. xx. Cod. eod. — ² Theod. Lect. Collect. I. II.

populi totius præsidio vallaretur : haud licuit eum statim (ut optabat) ejicere. Verum dolorem agere aggreditur : « Etenim », inquit Theodorus⁴, « inimici Macedonii Eucholium quendam subornarunt, qui gladio illum impeteret : Macedonius vero, ut mansuetudinem suam ostenderet, munera Eucholio dari præcepit. Tale quid etiam erga sacrilegos quosdam fecit ». Hæc ipse. Sed quomodo idem Macedonius imperatori hæretico resistens, ex sede pulsus sit, suo loco dicemus.

8. Vidisti et considerasti, puto, lector, morem hæreticorum principum, omnem forinsecus præ-

se ferre speciem pietatis, ut regnent; intrinsecus vero fovere nequitiam. Sed quid Deus? novos in imperium excitat hostes : vix enim cum Persis icto fœdere, cum in fidem Catholicam arma movet imperator, adversus eum Gothus subduce Mundone insiliit in regiones Anastasio subditas; contra quem Sabinianus anni hujus consul Orientalis imperii cum exercitu missus, profligatus eum paucis amfugit. Consilio autem et opera Theodorici Italæ regis ejusmodi excitatos esse motus, fractamque pacem inter ipsum et Anastasium, sequentis temporis res gestæ significant, quo missi sunt Constantinopoli duces, qui piratica classe Italiam infestarent.

⁴ Theod. l. ii. Collect.

Anno periodi Græco-Romanæ 5998. — Jesu Christi 505. — Symmachi papæ 8. — Anastasii imp. 15. Theodorici reg. 13. et 17.

1. *Consules.* — Coss. *Sabinianus* Orient. et *Theodorus* Occident. Primus fuit filius Sabiniani Magni, ut testatur Marellinus in Chronico hoc anno, ubi de gestis ejus bellicis agit, sicuti et ad iii Zenonis consulatum, ubi eum priscis Romanorum ductoribus parem fuisse tradit, de quo et tegendus Jornandes lib. de Regn. Success. cap. 108 et Baronius n. 8.

2. *S. Fulgentius scribit ad Theodorum exconsulem.* — A num. t ad 4. Existimavit Baronius Epistolam sancti Fulgentii ad *Theodorum*, cuius hæc est Epigrapha : *Ad Theodorum senatorem de conversione a sæculo scriptam esse hoc anno, dum Fulgentius in Sardinia exularet.* Verum laudata inscriptio contrarium ostendit, cum in ea Theodorus non *consul*, sed *senator* appelletur. Dicit quidem in ea Epistola Fulgentius : « Quis non terrena contemnens ad acquirenda cælestia sibi consulat, quando ad cælum Romanus consul terrenorum contemptu festinat? » Sed Fulgentius de consulatu alias gesto intelligendus, ut laudata Epigrapha ostendit; ideoque hæc Epistola post hunc annum, et quando Theodorus consularis erat, data. Cum vero Anastasius testetur Theodoricum Italæ regem legasse Joannem papam ad Justinum imp. cum Theodoro, Importuno, et Agapeto exconsulibus, et ex eadem Epistola appareat, *Theodorum* inito cum conjugé consilio jam sæculo renuntiasse, quando ea data est; ac aliunde Theodori legatio gesta sit anno DXXV, ut infra visuri sumus, ea Epistola post illum Christi annum, et post Fulgentii exilium exarata.

3. *Pax Romanos inter et Persas sancita.* — Ad num. 6 et seq. Baronius seribit, Marellinum in Chronico sub anni superioris consulibus consignare fœdus Romanos inter et Persas sancitum; quia ibidem Marcellinus habet de Celere magistro officiorum : « Ob percutiendum fœdus cum Persis deliberat, misso ad se pro pepigendo fœdere Armonio a secretis », induciae septem annorum inter utramque gentem anno currenti compositæ. Theophanes qui anno uno tardius res Persicas consignat, anno Incarnat. secundum Alex. CDXCVIII, qui kal. Septemb. hujus Christi anni inchoatur. refert pacem ante hicmem sequentis se. Christi anni sancitam esse; Persas *Amidam* restituisse Romanis, qui eam tamen ob *indissolubilem mœnum firmitatem* Persis eripere non potuerant; et Romanos Persis dedita talenta triginta : « Isque fuit exitus belli ab Anastasio adversus Persas gesti, qui circa decimum et quintum imperii illius annum incidit. Cum autem per totum triennium bellum durasset, a quo multo magis quam a cæteris omnibus retro bellis Persarum ditio exhausta fuit, in hunc tamen finem Anastasio decimum et quintum annum imperante deductum est ». Loquitur de ista pace Procopius lib. 1 de bell. Pers. cap. 9, atque Persas cum Romanis pepigisse *indicias annorum septem*, ac conventionem, ut Persæ auri pondo mille acceptis *Amidam* Romanis tradicerent.

4. *S. Macedonius Constantinop. episc. ab Anastasio vexatus.* — Narrat hæc postea Barouius ex Theodoro lectore lib. 2 : « Anastasius imp. ut modicum quietis a bellicis occupationibus accepit,

rursum contra Ecclesiam et Macedonium Constantinop. episcopum armatus est ». Verum anno tantum sequenti, quo Anastasius quindecennalia dedit, eaque occasione paci Ecclesiæ consulere prætexuit, Macedonius vexatus; Theophanes enim anno Incarn. secundum Alex. ccccix, qui kilend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, inquit : « Hoc anno bellis liberalitus Anastasius pervertendo Macedonio patriarchæ a recto fidei seu studiū omne contulit. Plures autem episcoporum Anastasiī gratiae sibi promerenda cupidi, Chaleedonensis Synodi se declaraverunt adversarios : quorum antesignanus Eleusius Aseniensis episcopus extitit. Manichæum vero quemdam Syro-Persam genere, pictoriæ artis peritum presbyteri vestibus ornatum Cyzico adduxit Anastasius, qui monstruosa quædam, et a sanctis imaginibus Ecclesiæ aliena ad imperatoris Manichæorum opinionibus assueti mentem in Itelenianorum palatio depingere ausus est, ex quo magna

populi sedicio coorta, ut præfectus in conventibus Ecclesiasticis, vel publicis processionibus imperatorem pone sequeretur, novo commento Anastasius edixit : sibi quippe tinebat a Calholicorum tumultibus, et jam res in consuetudinem transiit. Xeniam præterea Manichæorum sectatorem, Philoxenum alias dictum, utpote qui una secum sentiret Anastasius Byzantium accersivit. Maeodonius autem clero, monachis, et populo propter eum tumultuantibus, neque communione, neque allognii familiaritate dignatus est : quoeircā clam eum Urbe subduxit Anastasius. Acholium porro quemdam ex infensorum sibi suggestione gladium in caput educecentem, menstruam annonam jussit reportare Macedonius, tanta in hominem clementia laudatus : quam pariter liberalitatem in egenos quosdam qui Ecclesiæ compilaverant, exercuit ». Eadem fere babet Cedrenus ad annum xvi Anastasii imp. quæ ideo ad annum sequentem pertinent.

SYMMACHI ANNUS 8. — CHRISTI 506.

4. *De consule Messala.* — Christi annus quingentesimus sextus Messalam Romæ creatum, Areobindam vero Constantinopoli consules habuit. Est de Messata frequens mentio apud Eunodium, et inter alia cum ipsum rogat, ut pro se preees offerat apud sanctos Apostolos. Sidonius quoque ad Felicem, cum viros insigniter doctos ejus temporis recensem, ait Messalam fuisse hominem ingenii satis profundi. Est epigramma Eunodii ad ipsum Messalam consulem, cui ejusmodi inscriptio est affixa :

EPIGRAMMA : QUOD MESSALA CONSUL, ENNODIUS COGNOMINE DICTUS EST.

Consulis ad genium nomen pro stemmate junxi
Dans lucem Fastis, sum trabeis potor.
Quid palmata tuo tantum de murice vernas?
Plus fucata dedit purpura nostra tibi.

Ex quo pariter Eunodii genus intelligas : est enim et ipsius Messale ad Eunodium epigramma, quo eum sibi proximum nominal, cum librum ab eo petit his versibus :

Suscipe versiculos, Ennodi proxime, nostros,
Ut librum nobis reddere non desinas, etc.

2. *Concilium Agathense in Gallia, cui præfuit Cæsarius Arelatensis episcopus.* — Hoc ipso anno celebratum est concilium Agathæ civitatis in Gallia Narbonensi, sub Alarico Wisigothorum rege, anno regni ejus vicesimo secundo. quinto kal. Septembris, cui præfuit sanctus Cæsarius episcopus Arelatensis, ut ejusdem Concilii Acta testantur : in quibus licet primo loco nominatus Cæsarius, eujusnam civitatis episcopus fuerit non exprimatur, prærogativa lamen primatus, quem in subscribendo sibi vindicat, nullum alium præter Arelatensem licet existimare Pontificem : quod quidem absque ambiguitate testati sunt Patres qui interfuerunt Meldensi¹ Concilio.

3. *Synodo huic venerandissimi antistites numero triginta quinque interfuerunt, licet viginti novem tantum nominati halæcantur, iidemque gloria confessionis illustres, utpote qui inter Arianos do-*

¹ Conc. Meldense c. 73.

minantes illibatam sartamque tectam fidem Catholicae conservarint : et inter eos enituernit aliquot sanctitate celebres in Ecclesiasticis tabulis perpetua memoria consecrati, ut Firminus Melensis episcopus, quem natalitio die colit Ecclesia¹ quinto decimo kalendas Septembbris, sanctus Quintianus episcopus Rutenorum, itidem saecis monumentis adscriptus², de quo plura inferius dicturi sumus : et alii.

4. Dedit facultatem Alarius rex Arianus, ut Orthodoxi episcopi in unum convenientes Synodum celebrarent : cuius praestiti beneficii memores Patres, ipsius Synodi exordio pro eodem rege preces Domino obtulerunt, ut iisdem ipsis in ejusdem Synodi Praefatione testantur. Leguntur sancti canones, vel restituli jam antiquati numero septuaginta et unus, quibus pene collapsam Ecclesiasticam disciplinam in vigorem (viorem) pristinum restituere conati sunt. Porro ex adhibitis remediis, quibusnam morbis illae laborarent Ecclesiae, potest intelligi : et ne evagemur per singulas ibi a Patribus editas sanctiones, hoc ipsuni canon quadragesimus sextus ostendit, quo ista deerela fuere :

5. « Missas die Dominica sacerdaribus tenere (audire) speciali ordinatione præcipimus : ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint, ab episcopo publice confundantur ». At cur hoc præsidens Synodo Cæsarius stabilitendum proposuit, audi ex Cypriano³ res ab eo gestas omni fide proseculo : « Cum, inquit, die quadam esset ad altare, animadvertis quosdam, lecto Evangelio, ex Ecclesia egredi, quod sancti viri conciones auscultare initio detreclarent. Mox igitur advolat : appellat his vocibus populum : Quid facitis, filii? Quid ila foras absceditis, mala persuasione subversi? State pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaque auscultate solliciti. Non licet id vobis in illo tremendo judicio die, moneo, clamo, atque contestor. Ne sitis, obsecro, vel surdi, vel profugi : auditis oris mei bucinam, perinde ac si animas vestras suo muerone Satan jugularit. Non ego faciturnitatis arguar. Hæc de causa sèpissime ostia, lectis Evangelii, oculudi jussit ; donec propitio Deo ipsi gratolarentur, ea coercitione se profecisse, qui solebant esse fugiti ». Hæc ipse.

6. Exlat etiam eo argumento ipsa ejusdem S. Cæsarii dicta ad populum homilia, cuius est titulus hujusmodi : « Admonilio, per quam suadetur, ut omnis populus, donec mysteria celebrantur, in Ecclesia fideliter exspectet ». Estque ejus exordium⁴ : « Rogo vos, fratres carissimi, et paterna pietate commoneo, ut quoties aut die Domino, aut aliis majoribus festivitatibus Missæ fiunt, nullus de Ecclesia discedat, donec divina mysteria expleantur, etc. » Hæc nos occasione recitati canonis Concilii Agathensis, Cæsarii rogatione in primis editi,

non oportuit prætermisisse. Habentur ejusdem sanctissimi viri post aliorum ejus scriptorum naufragia ad populum aliae dictæ homilia omnes numero quadraginta. et quidem aureæ, quibus antiquæ Ecclesiæ Gallicane pia doctrina cum sacris traditionibus ac ritibus quam fidelissime reseratur; ut inter alia, de pœnis⁵ purgatorii post animarum migrationem, et sulfragiis pro eisdem sublevandis, atque aliis id genus a majoribus absque ambiguitate acceptis, creditis, et populo insinuatis Catholice dogmatibus inviolabili observatione custodiendis.

7. Porro quod ad idem Agathense Concilium, de quo est nobis tractatio, pertinet; quis non videat ab eodem sancto Cæsario statuenda fuisse proposita, quæ ipse populum facere publicis concionibus persuaserat? nam (si licet in his immorari) ejusdem Concilii canon duodecimus ita se habet : « Placet etiam, ut omnes Ecclesiae filii (exceptis diebus Dominicis) in quadragesima, etiam die sabbato, sacerdotali admonitione, et districtiori communione jejunent ». Hæc item proposita a Cæsario fuisse, qui et de his Arelatensem populum docuerat, satis intelligi potest; cum ea de re præclararam habuerit homiliam, qua ipso ingressu verbis istis suos fideles interpellat⁶: « Rogo vos, fratres carissimi, ut in isto legitimo ac sacrafissimo Quadragesimæ tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat; nisi forte ille quem jejunare infirmitas non permittit. Quia aliis diebus jejunare, aut remedium aut præmium est; in Quadragesima non jejunare, peccatum est ». Quibus plane recte cuique intuenti appetit, et Cæsariun primum auctorem in Agathensi Concilio sanciendorum canonum illorum fuisse, et (ut puto) scriptorem: peculiares enim Cæsarii voces, quæ in illis reperiuntur canonibus, id existimare suadent, ut allarium, et his similia. Ex quibus plane intelligas, non solum Cæsarium auctorem fuisse Patribus ea decernendi; sed ex iisdem discas citatas homilias vere germanas esse Cæsarii, quæ adeo Concilio Agathensi, cui idem Cæsarius præfuit, concinne respondeant.

8. Quod vero admixtione illa Gothorum Arianaeorum contingaret, aliquos e fide Catholica in haeresim infelices abduci, eosdem facti pœnitentes ad Ecclesiam Catholica remeare: quomodo hi suscipiendi essent, sancta Synodus ista decrevit⁷:

« Lapsis, id est, qui in Catholica fide baptizati sunt, si prævaricatione dannabili post in haeresim transierint, grandem redeundi difficultatem sanxit antiquitas: quibus nos annorum multitudine breviata, pœnitentiā biennii, conditione infrascriptæ conditionis imponimus: ut præscriptione biennio, tertio sine relaxatione jejunent, et Ecclesiam studeant frequentare; in pœnitentium loco standi et orandi, humiliatem ita noverint observandam, ut etiam ipsi, cum catechumeni egredi commonentur, ab-

¹ Martyrol. Rom. die XVIII. Aug. — ² Martyrol. Rom. die XIV. Jun. — ³ Apud Sur. die XXVII. Aug. — ⁴ Cæsar. hom. XII.

⁵ Cæsar. hom. VIII. — ⁶ Cæsar. hom. II. — ⁷ Conc. Agathens. c. 60.

seedant. Hæc si obserware voluerint, constituto tempore admittendis ad altarium observatio relaxetur. Quæ si ardoa vel dura forte putaverint; statuta præteriorum canonum implere debebunt ». Haec Patres, dispensando (ut auit) relaxandoque rigorem antiquorum canonum de lapsis. At quid de relapsis? Numquid per biennium tantum cum catechumenis dimittendi fuissent? minime gentium. Audiant, obsecro, Galliarum antistites, quam procul a sanctorum Patrum, a quibus per successio- nem Evangelium accepere, institutis abhorrent, dum festinam nimis exhibendam clamant lapsis reconciliationem, nec anni unius interlapso tempore pœnitentiae, imo ferme nullis præcedentibus illis a dicto canone præscriptis pœnitentie actionibus. At de Agathensi Concilio hactenus.

9. *Codex Theodosianus Alarici jussu interpretatus promulgatur.* — Idem Alaricus hoc ipso anno regni sui vicesimo secundo Codicem Theodosianum ex nimia prolixitate contractum, auctum vero aliquibus interpretationibus per Avianum edendum curavit, visum ante atque examinatum probatumque ab episcopis, et utendum judicibus tradidit, hoc rescripto præmisso ad Timotheum V. C. co- mitem :

10. « Utilitates populi nostri propitia divinitate tractantes, hoc quoque quod in jure habetur ini- quum, meliori deliberatione corrigimus : ut omnis legum Romanarum et antiqui juris obscuritas, adhibitis sacerdotibus ac nobilibus viris, in lucem diligentiae melioris deducta resplendeat : et nihil habeatur ambiguum, unde se diurna, aut diversa iurgantium impugnet objectio. Quibus omnibus enucleatis, atque in unum librum prudentium electione collectis, haec quæ excepta sunt, vel elati- riori interpretatione composita, venerabilium episcoporum, vel electorum provincialium nostrorum roboravit assensus.

11. « Et ideo scriptum librum, qui in tabulis habetur collectus, Gojarico comiti pro distinguendis (qui in thesauris nostris habetur, oblatum tibi pro discutiendis) negotiis nostra jussit clementia desti- nari; ut juxta ejus seriem universa causarum so- piatur intentio, nec aliud emilibet aut de legibus, aut de jure liceat in disceptationem proponere, nisi quod directi libri et subscripti viri spectabilis Aviani manu (sicut jussimus) ordo complectitur. Providere ergo te convenit, ut in foro tuo nulla alia lex, neque juris formula proferri, aut recipi præsumatur. Quod si factum fortasse constiterit, aut ad periculum capit is tui, aut ad dispendium tuarum noveris facultatum. Hanc ergo præceptio- nem directis libris jussimmo colerere, ut universos ordinationis nostræ et disciplina teneat, et pœna constringat ».

12. « Subscriptio Aviani.

« Avianus vir spectabilis ex præceptione do- mini nostri gloriosissimi Alarici regis hunc Codicem de Theodosiani legibus atque sententiis juris, vel diversis libris electum Aduris anno vicesimo

secundo eo regnante edidi, atque subscripsi. Reco- gnovimus. Data sub die quarto nonas Februarii, anno vicesimo secundo Alarici regis, Tolosæ ». Haec enim decretum Alarici, in eo etiam potissimum commendandi, quod nullam penitus sæcularium legum editionem promulgationenque fieri passus est, antequam eædem cognoscerentur atque ab epi- scopis probarentur. Observatione quidem digna res est, quomodo Alarius rex quandiu nullum negotiū facessivit Catholicæ Ecclesiæ episcopis, quam felicissime ad viginti duos annos regnum, licet in- ter aemulos Barbaros, propagarit. Sed quid accidit? Similiter ac S. Cæsarium Arelatensem episcopum ca- lumnia oppressum exulare cogit, simul cum illo, et felicitatem fecit extorrem, atque regni pariter cum vita infelix dispendium passus est. At quo- modo id acciderit, anni sequentis narratio declara- bit.

13. *Pictoris cuiusdam et Ariani episcopi teme- ritas repressa Constantinopoli.* — Quod autem ad Orientales res pertinet; sub hujus anni consulibus, nempe decimo sexto Anastasii imperatoris anno, nova occasione obortos Constantinopoli adversus imperatorem tumultus Cedrenus recenset his ver- bis : « Adduxit etiam Anastasius Cyzico pictorem quemdam Syro-Persam habitu presbyteri, qui in regia jussu imperatoris (nam is Manichæis ludis delectabatur) quædam monstra et ab imaginibus Ecclesiasticis aliena pingeret : ob id magna populi coorta est seditio ». Haud passa est Christiana pietas vel in Palatio pingi quæ a religioso ritu abhorrere viderentur : ut plane per censuram Ecclesiasticam licentia illa pictoribus atque poetis a Gentilitæ su- perstitionis cultoribus concessa intelligatur esse sublata; peccareque in religionem idem intelligan- tur, qui ea quæ non ædificationem, sed offenditionem præstant, quoquo pacto in Ecclesiam introducunt, que nec in aula regiæ parietibus pingi Constanti- nopolitanus populus passus est. Habes hoc argu- mento complura luculenter scripta a Gabriele Pa- leoto S. R. E. cardinale, quæ expedita a Catholicis contra hæreticos sub prælo modo esse dicuntur : ferunt ea seem laudem suam, ut non indigeant alieno præconio.

14. Sed accipe rursum quæ idem auctor Cedre- nus istis subiectis de altercatione duorum episcoporum, alterius Orthodoxi fidei Catholicæ defensoris, alterius vero impii Ariani acerrimi disputatoris : « Quem cum effugientem minime posset, pietate fre- tus eam ipsi Ariano obiulit conditionem, ut omissa disputatione, per ignem cuius fides esset verior probaretur, seseque ambobus in flamas danti- bus, ille violor judicaretur, qui ab incendio illæsus abscederet : quod recusante facere Ariano, Ortho- doxus intrans in ignem, illæsus exivit ». Hoc ipse quidem sub Anastasio imp. factum narrat, verum ad tempora Marciani Angusti Theodorus lector refert; sub tempore autem Anastasii quod sub- jicimus accidisse commemorat : « Deuterius Aria-

norm Constantini episcopus cum Barbatem quemdam sic dictum baptizaret, reprobata, et corrupta Dominica traditione, ansus est inter baptizandum dicere: baptizetur Barbas in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto. Quo dicto, aqua ex Colymbetra evanuit. Barbas vero arrepta fuga, exivit, et miraculum hoc cunctis significavit ». Haec Theodorus. Sed quod antiquiores patres diximus ita receperisse baptizatos ab Arianis, ut tamen ad Ecclesiam venientes minime rebaptizarent, sed christate tantummodo delinitos solenni ritu reconciliarent Ecclesiae; satis potest intelligi eos non alia forma quam Ecclesiae Catholice consentanea baptizare consuevisse.

15. *Macedonius perstat in confessione.* — At quanam occasione Anastasius imperator haereticis libertatem dederat Constantiopolii commorandi, et quae vellent agendi, idem paulo superius his verbis indicat: « Imperator Macedonium vehementer ursit, ut idem ipse faceret », nempe ut damnaret Synodus Chalcedonensem. « Ille vero sine universalis Synodo, cui magnae Romae episcopus praesideret, nihil se facturum dixit. Quare imperatorem contra se incitavit: qui ob id ad magnam Ecclesiam confugentes, inde avelli curavit, et leges libertatis haereticorum Ecclesiis præbuit ». Haec de impio Anastasio Augusto Theodorus: quae autem premisit de Elia Hierosolymorum episcopo, nempe damnasse Chalcedonense Concilium, quam a vero procul abhorrent, praeter illa quae dicta sunt, denuo inferius dicturi sumus.

16. *Joannes Machiota episcopus Alexandrinus haereticus.* — Hoc eodem anno, defuncto Joanne Meli episcopo Alexandrino haeretico, cum sedisset annos novem, in ejus locum subrogatus est Johannes ejusdem nominis tertius, cognomento Machiota, idemque haereticus. Haec ex Nicephoro in serie episcoporum Alexandrinorum. De eo autem Liberatus diaconus ista habet¹: « Joannes Machiota successit Joanni Meli: hic etiam ipse suos principes sicutus est, suscipiens quidem Unitivum Zenonis edictum; non autem suscepit Chalcedonense Concilium, ant Epistolam sancti Leonis papæ, tanquam non communicaret Flaviano Antiocheno, Eliæ Hierosolymitano, et Timotheo Constantiopolitanu »; qui postea successit Macedonio. « Dicebat autem perfecte edictum se habere ». Haec enim dicat ipse, simulque uno fasce includat Joannem hinc non communicasse neque Flaviano, nec Eliæ, neque Timotheo; plane horum diversa ratio fuit. Non enim communicavit Flaviano, et Eliæ, quod hi reciperent Concilium Chalcedonense: non communicavit vero Timotheo, quod iste, sicut Anastasius imperator, reciperet Zenonis Enoticum, quod esset tanquam imperfecta confessio, cum nulla ibi fieret expressa mentio damnationis Concilii Chalcedonensis. Haec ita se habuere, ipsa Ecclesia Alexandrina colente Dioscorum et Petrum Mogum in deterius prolabente.

¹ Liber. diae. Brev. c. 49.

Anno periodi Graeco-Romanæ 5999. — Jesu Christi 506. — Symmachi papa 9. — Anastasii imp. 16. Theodorici reg. 14. et 18.

1. *Quindecennalia Anastasii imp.* — Coss. Areobindus junior Orient. et Messala Occident., prior in Fastis Heraclianis dicitur Areobindus junior, quia se. nepos erat Areobindi anno 494 consulis. Vide dicta anno 491, num. 1, ubi fuse de eo egi. De Messala plura habet Baronius num. 1. Erat is Avieni frater et Fausti filius, qui Romæ clopen-tiae operam dabat, ut liquet ex Emodi lib. 9, Epist. xii et xxvi: hoc enim tempore pueros consules creare mos erat. *Quindecennalia* Anastasii imp. hoc anno exhibita, quorum indicium est quod hoc anno scribit Marcellinus in Chronico: « Anastasii principis statua, in eodem loco, quo dudum Theodosii Magni steterat super immanem columnam in foro Tauri statuta est ».

2. *Concilium Agathense.* — A num. 2 ad 9. Concilium Agathense celebratum est in regno Visigothorum sub die iii idus Septembri, Messala V. C. consule anno xxii regni Domini nostri Alarici regis, inquit Cæsarius Arelatensis episcopus, in sua subscriptione. Sirmondus, qui illud cum vetustissimis MSS. Codicibus contulit, dicit se in iis reperisse tantum canones octo et quadraginta, et dubium non esse, quin reliqui 23, qui supra hunc numerum excurrunt aliunde postea deprompti sint, et Synodi cuiuspam alterius auctoritate in Agathensem inserti: eidem subscripsere episcopi viginti quatuor et decem legati a suis episcopis. Inter istos postremos legitur nomen Firmi presbyteri a Pappoto episcopo suo missi. Quare Firmium episcopum

Metensem perperam credit Baronius. Et inierfuli Quintianus episcopus Rutenensis, qui postea Concilio Aurelianensi primo anno pxi habitu adfuit. Is cum ab episcopatu suo a Visigothis ejectus fuisset, creatus est postea episcopus Arvernorum, ut testatur Turomensis lib. 3. cap. 2, post mortem sancti Euphrasii, quod Cointius anno pxxv, num. 4, eo anno contigisse existimat.

3. *Breviarium Aniani promulgat. —* Ad num. 12. Hoc anno Alaricus Visigothorum rex Romanarum legum collectionem instituit, quibus Romani sibi subditi inter se disceptarent. Eae potissimum desumptae ex Codice Theodosiano, tum ex Gregoriano, Hermogeniano, Pauli sententiis, Caii institulis, atque ex Novellarum corpore. Hoc *Breviarium Aniani*, ut vulgo audit, seu Codex publicalus est tertio nonas Februarii anno vicesimo secundo, Tolosæ, regnante Atarico rege, ideoque hoc Christi anno. De eo Codice legendus Gothofredus in Prolegomenis Codicis Theodosiani cap. 5.

4. *Macedonius Constantinop. episc. ob imperatore vexatur. —* Ad num. 15. Huc referenda, quæ anno superiori num. 4 de Macedonii Constantinopolit. episcopi vexatione, quod Concilium Chalcedonense damnare nollet, in medium adduximus. Baronius enim ea in duos annos divisit, quamvis ad præsentem solum spectent.

5. *Moritur Joannes Mela episc. Alexandriæ. —* Ad num. 16. Cum Joannes Mela episcopus Alexandrinus haereticus annos novem sederit, ut tam Nephorus in Chronico quam Tabulae Theophanis docent, annoque cxxvi episcopatum illud adeptus fuerit, mors ejus contigit superioris anni initio. Auctor enim Historiæ patriarcharum Copitarum testatur, eum Ecclesiam Alexandrinam rexisse annos octo et dies cxxiv et quarto Bescinas die veneris, vitam cum morte commutasse, seu die vice-sima nona Aprilis nostri, quæ anno superiori in feriam sextam cadebat. Quare cum Athanasius successor eius die xvii mensis Septembris anni cdxv, qui cum Dominica concurrebat, vivere desierit, Joannes ipsomet die consecratus fuerat episcopus Alexandrinus sedique annos viii, dies cxxiv, die emortuali excluso. Joannem Melam exceptit Joannes Niceota, ut recte eum Theophanes appetlat, non vero Joannes Machiota, ut habet Liberatus in breviario ejus locus in variis, quæ legi Codicibus MSS. varie corruptus est. Ille etiam haereticus fuit.

6. *Thalmud Babylonicum. — Thalmud Judæorum*, quod Babylonicum vocalitur hoc anno promulgatum est, ut anno cdlxxvi d. 19 ex Kalendario Judaico deduxi. Haec publicatio in quindecennalia Anastasii imp. referenda.

SYMMACHI ANNUS 9. — CHRISTI 507.

1. *Quomodo et cur Alaricus qui S. Remigium coluit persecutus fuerit Cæsarium et Quintianum episcopos. —* Qui sequitur Christi annus quingen-tesimus septimus consulatu Anastasii Augusti tertini et Venantii Decii adnotatur: quo Alarieus rex Gothorum Arianus, cum regnasset in Gallia Aquitania a Rhodano ad Ligerim usque et Pyrenæos, a Clodoveo rege Francorum victus occiditur. Haec autem quomodo se habuerint, et quæ præcesserint, accurata sibi per vestigacione narranda. Accidit plane, ut sicut cum in humano corpore ossa fraguntur, prosternitur homo; ita enim e regno sanctissimi viri tolluntur, qui totam molem precibus fulciebant, ipsum magno fragore corruiat. Quod igitur sanctorum subinxum precibus diu steterat in-

concessum Alarici regnum pro cuius felicitate sacri antistites ad Deum juges fundebant orationes: simul ac ab eo sanctus Cæsarius Arebæensis episcopus est passus exiliū, et sanctus Quintianus factus extorris, omnino collabitur.

2. Quomodo autem haec acciderint, an lequam describamus, de priori cultu Alarici regis quo prosequetur sanctos Orthodoxos episcopos, qualis fuerit, aliquo est exemplo primum significandum. Alaricus enim quantumlibet Arianus esset, tamen sanctos antistites Catholicæ communionis coluit et frequentavit officiis, eos presertim, quos editione miraculorum Deo gratissimos sentiebat, ut inter alios S. Remigium Rhemensem episcopum. Ad hunc enim cujusdam Benedicti sui regni nobilis

virilam arreptitiam curandam misit, quam sanctus divina virtute non solum a dämonie liberavit, sed et jam defunetam revocavit ad vitam: cuius rei causa ejus parentis Benedictus villam quondam Rhemensi Ecclesiae dono dedit. Ejus quidem ruris dum meminit idem S. Remigius in suo testamento, attigit hæc omnia verbis istis¹: « Et eas res quas in Provincia Benedictus quidam (cuius filiam nihil ab Alarico missam gratia sancti Spiritus per impositionem manus meæ peccataricis non solum a dia-bolicæ fraudis vineculo, sed ab inferis revocavit) ad usum luminis tui », Rhemensis Ecclesiae seilieet, « et loci ubi corpus meum jacuerit, continuatim de-servire præcipio, etc. »

3. Hæc eum in suo testamento totidem verbis dicat ipse Remigius; nescio quomodo ab Ilmenario² ejusdem Ecclesiae episcopo in Vita ejusdem sancti Remigii errore factum sit, ut pro Benedicto isto patre pueræ, homine prædive in Provincia, pos-tus sit S. Benedictus hoc tempore monasticam vitam in Italia apud Sublacum excolens, cuius nomine et per brevis Epistola ad eundem S. Remigium data refertur, cum nihil præter nomen commune ha-bere Benedictus iste eum alio cognoscatur. Ceterum majoris apud me fidei est ipsum ejusdem Remigii testimonium in suo testamento disertis verbis id asserentis, quam cuiusvis auctoris vel multiplicium aliud asserentium. Sed discutiamus eam quæ hæc de re S. Benedicti ad S. Remigium data fertur Epistola: extat illa in appendice Chronici Cassinensis a Leone Ostiense editi, cui ejusmodi inscriptio præfixa legitur:

4. « Dominico sacerdoti Remigio frater et con-servus in Christo Iesu cœnobialis vitae humilis cul-tor Benedictus aeternæ benedictionis munus ». Hæc quidem inscriptio de impostura magnopere suspi-cionem auget; inusitatum quippe omnino, ut scri-bens inferior ætate et dignitate ad majorem, se fratrem et conservum appellat, et benedictionem im-perliatur. Ipsa autem Epistola sic habet:

5. « Sanctissimo tuo congratulans profectum, sacerdos Regis (æterni), quia summi capitulis mem-bra sumus, quod mihi deesse sentio (laus Deo) possidere me credo in te. Ecce quod mea peccata fieri probibuerunt, tuæ auctoritatis sacerdotalia habent merita: et desinant modo circa me rumores hominum, cum apud te constet omnium perfectio-nem esse virtutum. Hanc captivam et ab antiquo hoste obsessam tuæ delege celstitudini, quatenus pro ejus liberatione sacram hostiam offerre Deo debeas, et meam parvitatem Victoria ipsa non minimum letifices. Vale, sacerdotum Christi limpidissime cal-eule ». Haec nomine S. Benedicti Epistola apud Leonem in appendice collocata: de ejus fide u, consideratis et perpensis quæ dicta sunt, quamlibet sententiam fert: nobis certe nec minimum quidem arridet, cum præsertim discrepare intelligatur a

scripto testamento S. Remigii, quod non solum doctus Brissonius qui edidit, sed qui illud inspiciunt eruditæ omnes legitimum probant atque germanum absq[ue] fuso ullo admixto conscriptum.

6. At quonam modo acciderit, ut qui externos longeque positos sanctos episcopos coluit Alarieus rex Gothonum, eos vero quos domi haberet magni nominis æque sanctos, ut Cæsarium Arelatensem, et Quintianum Rutenorum episcopos fuerit insecurus, jam dicendum: atque de S. Cesario primo loco quæ ab hujus temporis fidelissimo auctore Cypriano scriptis sunt prodita ad ejus sororem Cæsariam no-minatam, verbis ipsius hic describamus³: « Acci-dit autem (inquit) ut sancti viri tranquillum animum post aliquot dies livida satana malitia infesta-ret; etenim non posset ulla corporis objicere vitia, ei fœdani præditionis notam inurere conaretur. Nam Licunmannus beati viri notarius, homo nequam et perditus, non dubitavit tam se gerere adversus virum Apostolicum, qualem olim Judas adversus Salvatorem. Armatur improbus ille sævæ delationis veneno: suggestus Alarieo regi per eos qui illi erant a secretis, beatissimum Cæsarium, e Gallis genus ducentem totis in id viribus inenumbere, ut deditio-nem faciat, et urbem Arelatensem Burgundionibus prodat; cum ille pastor præstantissimus flexis geni-bus pacem gentium, urbium tranquillitatem diebus ac noctibus a Domino precaretur. Quare magis ere-dendum est, diabolo instigante, in sancti viri exiliu barbaram ferocitatem incitatam esse: non enim gratus aut carus est hosti qui id orat quod cum ejus factis et conatibus pugnet. Itaque iis qui tum aderant instigantibus, nec innocentiae fides at-tenditur, nec accusationis veritas inquiritur; sed vana et iniqua delatione damnatus, ab Arelate ex-tractus, cogitur apud Burdegalenses exultare ». Quod autem exul miraculum ingens ediderit, audi:

7. « Sed ne obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, ut nocte quadam ea civitas voracibus vasta-retur flammis. Tum vero cives ocius ocurrunt ad hominem Dei: Sancte Cæsari, clamant, precibus tuis extinguis ignem sævientem. Audiens id vir Dei dolore pariter et pietate commotus, venienti flammæ procedit obviam, huncque ad preces prosternitur; mox igneos premit abigitque globos. Concurunt eo omnes, et divinae virtutis consonis voibus laudes celebrant. Deinceps vero tanta apud omnes admir-atione fuit, ut in ea urbe non solum ut pontifex, verum etiam instar Apostoli haberetur, et persecuti-onis auctor diabolus pudetieret, cernens eum quem præditionis reum peragere natus esset, divini operis miraculis clarere. Id vero ita gestum esse, ut diximus, fidelis relatione comperimus⁴. Sed quo-modo ab exilio liberatur, accusatorque damnatur, pergit idem auctor hæc subdens:

8. « Cum autem illic degeret, ut semper et ubique consueverat, Ecclesiam docuit reddere Cæ-sari⁵ quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei Deo: obe-

¹ Apud Brisson, in formul. — ² Apud Sur. die XIV, Januar. et die I. Octob. in sermone ejusdem.

³ Extat apud Sur. tom. IV, die XXVII, Aug. — ⁴ Mat. xxii.

dire juxta Apostolum¹ regibus et potestatibus, quando justa præcipiunt: sed in Ariano principe contemnere dogmatis pravitatem. Atque ita (quemadmodum testatur Veritas²) non potuit lucerna abscondi supra candelabrum Domini posita; sed quocunque accessit, omnes illuminavit. Postea vero quam beati viri innocentiam comperit nefarius princeps, oravit ut ad suam reverteretur semel, seque et civibus et clero exhiberet. Porro delatorem ejus jussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad Iapides concorrente, subito ad aures viri Dei jussio regis perfertur. Properat illico, et sua intercessione maluit accusatorem suum servare pro agenda penitentia, quam justa animadversione puniri: ut animam ejus per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captivam rediderat; et hosti domestico elementer ignosceens, antiquum adversarium in una re conscientia purabis vinceret. Solebat vero sanctus vir accurate observare, ut nemo ex illis qui ipsi parebant, sive servi illi essent, sive ingenui, si proculpa sua flagellandi essent, amplius triginta novem ieiibus ferrirentur. Si quis vero in gravi culpa deprehensus esset, permittebat quidem ut post dies paucos iterum vapularet, sed paucis: contestabaturque Ecclesiae pœfectos, si quis juberet quempiam diutius flagellari, et ea verbera illi mortem afferrent, ut is homicidii reum se sciret». Jus quidem virgarum fuisse penes episcopos, ut delinquentes illis subjecerent, satis hoc exemplo intelligere potes. Sed pergit: «Ubi autem percerebuit apud Arelatenses, hominem Dei reverti, iamque eum urbi appropinquare: omnes utriusque sexus cum crucibus et cereis ei processere obvia in psallentes, et ingressum ejus operientes. Cum soleat autem Christus servos suos illustrare virtutibus, et perfidos aperta mirabilium operum luce confundere; ad adventum sancti viri Dominus terram longissima siccitate arenam perfudit imbre, ut cum revertente gratiosissimo dispensatore fructuum quoque ubertas sequeretur». Hucusque de exilio et reditu Cæsarii Cyprianus episcopus: quibus et expressam litteris vides reliquias pompan antiquitus observari solitam in hodiernum usque retentam crucibus fulgentem, atque cereis emicante, cum, prævio clero, populo subsequente, proceditur.

9. Quod ad bellicos pertinet apparatus, inierunt una simul fœdus Gundebodus rex Burgundiorum cum Clodoveo rege Francorum adversus Alaricum Wisigothorum regem in Aquitania regnante: quod quidem antequam detegetur, et essent milites in procinctu; laboravit Theodosius rex Ostrogothorum dominator Italiae, ut dissidentem Clodoveum Francorum regem cum Alarico pacis fœdere conciliaret; eaque de causa legatos misit in Gallias, scripsitque ad ipsos dissidentes reges litteras, minirum ad Alaricum alias, alias vero ad Clodoveum; rursumque dedit alias ad regem Burgun-

dionum, atque insuper ad regem Erulorum, neenon alias ad regem Guarnorum, itidemque ad regem Toringorum, ut omnes simul id ipsum Francorum regi suadere studerent. Extant¹ ipse litteræ apud Cassiodorum omnes quatuor numero. Quomodo autem his contemptis litteris juncti cum Burgundionibus Franci adversus Alaricum pugnaverunt, suo loco dicturi sumus.

10. Modo autem de S. Quintiano narrata a Gregorio (ut proposuimus) hic describamus: quibus de turbationis Galliarum causa haec pœmittenda. Gens illa ab exordio nascens Ecclesie Catholice semper assueta dogmatibus, haud facile patiebatur Ariatum barbarum nobiliorem Galliarum partem, utpote Italiae magis propinquam, obtinere; memor res quot quantaque maiores ipsorum sanctissimi, qui sub Constantio Augusto claruere episcopi, obiissent strenue adversus Arianos pro Catholica fide certamina. Movebantur amplius, cum novum regem, cumdemque Catholicum, barbarum licet, summa tamen religione nitentem regnare sciens in Gallis Clodoveum. Cum igitur inter alios Quintianus id se cupere testaretur, ut rex Catholicus Catholice dominaretur: a delatoribus delatus ad Gothos, et ab eisdem quæsus ad necem, est factus extorris. Narrat rem gestam ita Gregorius²: «Multi jam tune ex Gallis habere Franco dominos summo desiderio eupiebant. Unde factum est ut Quintianus Rutenorum episcopus per hoc odium ab urbe depelleretur. Dicebant enim ei: Quia desiderium tuum est ut Francorum dominatio possideat terram hanc.

11. «Post dies autem paucos, orto inter eum et cives scandalo, Gothos, qui in hac urbe morabantur, suspicio attigit, exprobribus civibus, quod velit se Francorum ditionibus subjungare; consilique accepit, cogitaverunt eum perfodere gladio. Quod cum viro Dei munitum fuisset, de nocte consurgens, cum fidelissimis ministris suis ab urbe Rutena egreditur, Arvernos advenit; ibique a sancto Euphrasio episcopo, qui quondam Aprunculo Divionensi successerat benigne susceptus est; largitique ei tam domibus quam agris et vineis, secum retinuit, dicens: sufficit hujus facultas Ecclesie, ut intrumque sustineat: cum tanta charitas, quam B. Apostolus prædicta, permaneret inter sacerdotes Dei. Sed et Lugdunensis episcopus largitus est ei aliqua possessionis Ecclesie suæ, quam in Arverno habebat. Reliqua vero de S. Quintiano, tam insidiæ quas pertulit, quam illa quæ per eum Dominus operari dignatus est, scripta sunt in libro Vitæ ejus». Hucusque Gregorius. Porro Quintianus interfuisse reperitur pluribus Synodis, ut Aurelianensi atque aliis: qui egregia clarus sanctitate, meruit post obitum inter sanctos adseribi³, quos Ecclesia Dei annua celebritate colere consuevit.

12. *Clodoveus in Alaricum expeditionem reli-*

¹ Rom. XIII. — ² Matth. X.

¹ Cassiod. Var. I. III. Ep. I. II. III. IV. — ² Greg. hist. Franc. I. II. c. 36. — ³ Martyr. Rom. die XIV. Junii.

gionis zelo parat, eumque vincit atque interficit. — His igitur de sanctissimorum antistitum pressura narratis, reliquum est, ut sermonem habituri de Alarici regis interitu, de tempore quo accidit, quam exactissimam incamus rationem. Qui enim existimarent Alarium viginti duobus duntaxat annis regnasse anno superiori finem vivendi fecisse tradiderunt. At veteres sunt de his consultandi chronographi. Sanctus Isidorus Hispalensis episcopus res Gothorum duplice scripto prosecutus, nimirum Chronicet et Historiae compendio, triplici chronographia sub hoc anno Alarici mortem consignat, nempe numero Æræ, annis imperii Anastasii, et tempore ipsius Alarici regni; dum videlicet tradit ipsum regnasse annos viginti tres, decessisseque anno decimo septimo Anastasii imperatoris; atque in ejus locum mox suffiectum ipsius filium Geselatum eodem anno decimo septimo Anastasii. Era quingentesima quadragesima quinta, qui est hie ipse annus Domini quingentesimus septimus. Ex his autem habes, unde erroris arguas Gregorium Turonensem, dum victum a Clodoveo Alarium ponit anno quinto ante ejusdem Clodovei regis obitum, nempe post annos duos: sed et fortius idem redarguitur a Cassiodoro hujus temporis scriptore, dum subsequentis anni consulibus Venantio juniore atque Celere vitoriam ponit Theodorici regis adversus Francos, quam post occisum Alarium aedidisse consentiunt omnes.

13. Quænam autem belli hujus causa præcesserit; Theodoricus rex Italæ ad eundem Clodoveum scribens, legatosque pro ineunda concordia cum Alarico mittens, mediocre causas intercessisse testatur¹. Scripsit idem et ad Alarium eodem quoque argumento per legatos Epistolam², qua ait inter eos parvam quamdam de verbis extitisse contentionem. Cum vero Theodoricus neque a rege Burgundionum, neque a rege Francorum auditus esset, præsto esse Alarico gentili suo animo decernens, expeditionem adversus eos adormat, atque ad suos Goths scripsit Epistolam³ de expeditione Gallicana paranda, cum jam accepisset Clodoveum arma tractare. Gregorius autem Turonensis religionis zelo permotum ait Clodoveum adversus Alarium, quod Christianissimus rex indigno ferret animo in Gallis regnare hominem Arianum: nam hæc ipse de eo⁴: « Igitur Clodoveus rex ait suis: Valde moleste fero, quod hi Ariani partem teneant Galliarum. Eamus cum Dei auditorio, et superatis, redigamus terram in dedicationem nostram. Cumque placuisset omnibus hic sermo, commoto exercitu, Pietavos dirigit: ibi tunc Alarius cominorabatur ». Hæc de causa belli Gregorius.

14. His visis, jam narrare aggrediamur, quisnam fuerit Christianissimi principis bellicus appa-

ratus, nonnisi prævia religione dispositus: ut simul intelligas, quantum valeat ad debellandos hostes cum Dei timore pictas optime custodita. Quidnam autem ipso expeditionis exordio egerit, audi pri- mun ab Hincmaro Rhemensi episcopo, res gestas sancti Remigii prosequente: « Tunc, inquit, per consilium regne sue fecit Ecclesiam in honorem Apostolorum Petri et Pauli in Parisiorum civitate ». Pugnaturus enim adversus haereticos, jure sibi principes Apostolorum eo munere conciliando putavit, utpote validissimos adversus impios propugnatores Ecclesie. Sed quid præterea auspicando difficillimo præcio præmittendum putarit rex Christianissimus Clodoveus, audi ista subjicientem Hincmarum: « Per consilium B. Remigii in Aurelianico civitate episcoporum Synodus convocavit, in quo conventu multa utilia constituta fuere. Rex quoque devotissimus pergens contra Alarium Ariatum, benedictionem petiit a S. Remigio; cui et benedictionem dedit et vitoriam in verbo Christi respondit: deditque illi plenum vas, quod vulgi consuetudo Hasconem appellat, de vino quod benedixit ». Addit de eodem vino multiplicato divina virtute usque ad finem belli: cuius miraculi cum nullus alias antiquorum meminerit, tides sit apud auctorem: cum haud inticias ierimus complura viro disertissimo innotuisse ex archivo Rhemensis cui præterat Ecclesie; nec dubitemus de divina virtute, cuius in edendis miraculis vis omnem semper captum humanum superat. Accepta igitur a sanctissimo sacerdote ad periculoso conficiendum bellum benedictione, a quo et sacrum quoque baptismum acceperat, universo exercitu edita sanctione mandavit, ne quid per hujusmodi bellum damni inferretur Ecclesiis, sacrisve ministris, personis rebusque ad eos spectantibus. Hujus quidem a se conditæ legis meminit ipse in Epistola data ad episcopos Aurelianæ ad Concilium congregatos: ut plane magnopere sit in religiosissimo principe commendandum, in procinctu ipso nihil antiquius habuisse, quam pietate conciliare sibi cœlestè numen. At describamus hie Epistolam, quam diximus ea de re a Clodoveo ad sanctum episcoporum Concilium datam:

15. « Dominis sanctis, et Apostolica Sede dignissimis episcopis Clodoveus rex.

« Enuntiante fama quid actum fuerit, vel præceplum omni exercitui nostro, priusquam in patriam Gothorum ingrederemur, beatitudini vestræ præterire non potui. In primo quoque de ministerio Ecclesiarum omnium præcepimus, ne ad subripendum ea aliquis conaretur, neque de sanctimonialibus, neque de viduis quæ in religione Domini devoutæ esse probantur: simili conditione de clericis, vel filiis supradictorum tam clericorum, quam viduarum, qui euna in illis in domo ipsorum consistere videbantur. Idem et de servis Ecclesiarum quos de Ecclesiis tractos per episcoporum sacramenta constiterit, præceptum est observare, ut nullus ex ipsis antiquam violentiam vel damnum pa-

¹ Apud Cassiod. Var. l. iii. Ep. iv. — ² Apud Cassiod. Var. l. iii. Ep. i. — ³ Apud Cassiod. l. i. Ep. xxiv. — ⁴ Greg. Tur. hist. Franc. l. ii. c. 37.

tatur. Quod ita ad integrum est intelligendum, ut ex his supradictis si aliquis vim captivitatis pernisiasset sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, omnino sine aliqua dilatatione praecipiamus esse reddendos. De ceteris quidem captivis laicis, qui extra pacem sunt captivati, et fuerint apprebatii Apostoli¹, aut cui volueritis arbitrii vestri, non est negandum. Nam de his qui in pace 'parte' nostra tam clerici quam laici subrepti fuerint, si veraciter agnoscitis, vestras Epistolas de annulo vestro intra signatas sic ad nos omnimodis dirigatis, et a parte nostra praeceptionem latam neveritis esse firmandam servandam: sic tum populus noster petit, ut euicunque Epistolas vestras praestare fueritis dignati, cum sacramento per Deum, et benedictione vestra dicere non tardetis, rem istam quae poscitur, veram esse: quia multorum varietates et falsitates inventae sunt, ut comprehendantur, sicut scriptum est²: Perit justus cum impio. Orate pro me, domini sancti, et Apostolica Sede papæ dignissimi». Quid ad ista rescripserint sacerdotes, inferius verba facturi de eodem Concilio Aurelianensi suo loco dicemus.

16. Quod vero religiosissimus princeps lege sancta cavit, illud ipsum inviolabiliter quidem vult custodiri; ut quæ de ipso his verbis scribit Gregorius Turonensis, aperte declarant³: «Quoniam (inquit) pars hostium per territorium Turonicum transilbat, pro reverentia beati Martini dedit edictum, ut nullus de regione illa aliud quam herbarum alimenta aquamque præsumeret. Quidam autem de exercitu, invento ejusdam pauperis fono, ait: Nonne rex herbam tantum præsumi mandavit, et nihil aliud? et hoc (inquit) herba est. Non enim erimus transgressores præcepti ejus, si eam præsumimus. Cumque vim faciens pauperi, fœnum vi abstulisset, factum pervenit ad regem. Quo, dieto citius, gladio perempto, ait: Et ubi erit spes victoriae, si beatus Martinus offenditur? Satisque fuit exercitui, nihil ulterius ab hac regione præsumere.

17. «Ipse vero rex direxit nuntios ad beatam Basilicam, dicens: Ite, et forsitan aliquod victoriae auspicium ab æde sancta suscipietis. Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait: Si tu, Domine, adjutor mihi es, et gentem hanc incredulam, semperque armulam tibi meis manibus tradere decrevisti, in ingressu Basilicæ sancti Martini dignare propitius revelare; ut cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo. Maturantibus autem pueris, et ad locum accidentibus juxta imperium regis dum sanctam ingredierentur Basilicam, hanc antiphonam ex improviso primicerius qui erat incepit: Praeinxisti⁴ me, Domine, virtute ad bellum: supplantasti insurgentes in me subtus me; et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti. Quod satellites audentes, et Domino gratias agentes, et vota B.

confessori promittentes, laeti renuntiaverunt regi.

19. «Porro ille, cum ad flumen Vigennam cum exercitu advenisset, per quem locum transire deberet, penitus ignorabat: intumuerat enim ab inundatione pluviarum. Cumque illa nocte Dominum deprecatus fuisset, ut ei vadum, quo transire posset, dignaretur ostendere; mane facto, cerva miræ magnitudinis ante eos nutu Dei flumen ingreditur, illaque vadente, populus qua transire posset agnovit. Veniente autem rege apud Pietavos, dum eminus in tentoriis commoraretur, pharus ignea de Basilica sancti Hilarii egressa, visa est ei tanquam super se advenire; scilicet, ut lumine B. confessoris adjutus Hilarii, liberius haereticas acies, contra quas saepe idem sacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Contestatus est autem omni exercitui, ut nee ibi quidem aut in via aliquid spoliarent, aut res eiusquam diriperent.

19. «Erat autem in his diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pietaviensem; eni monasterii nomen lectioni non indidimus, quia locus ille usque hodie Cellula S. Maxentii vocatur. Cujus monachi cum hostium cunctum unum in monasterium cernerent propinquare, abbatem exorant, ut de cellula sua egredetur ad consulendum eis. Illoque demorante, hi timore perculti, eum aperto ostio producunt de cella sua. At ille in occursum hostium quasi pacem rogaturus pergit intrepidus. Unus autem eorum evaginato gladio, ut in caput ejus libraret, manus ad aurem erecta dirigit, gladiusque retrorsum ruit. At ille ad pedes B. viri, veniam deposcens, sternitur. Quod videntes reliqui cum timore maximo ad exercitum redierunt, timentes ne et ipsi pariter interirent. Hujus vero brachium B. confessor cum oleo benedicto contrectans, imposito signo Crucis restituit sanitati: ejusque obtenu monasterium permansit illæsum. Multasque et alias virtutes operatus est; quas si quis diligenter inquiret, librum vitæ illius legens, cuncta reperiet». Sed non extat. Viget vero Maxentii memoria indelebili nota in sacro Ecclesiæ Martyrologio, annis singulis sexto kal. Julii rediviva. Subdit autem ista Gregorius de victoria Clodovei:

20. «Interea Clodoveus rex cum Alarico rege Gothorum in campo Vocladense, decimo ab urbe Pietavo millario, convenit, et cum confluentibus his eminus resistunt, cominus illi: cumque secundum consuetudinem Gothi terga vertissent, ipse rex Clodoveus victoram, Domino adjuvante, obtinuit. Habebat autem in adjutorium suum filium Sigiberti Claudi, nomine Clodericum (hic Sigibertus pugnans contra Alamannos apud Tulbiacense oppidum percussus in genteulo claudicabat). Porro rex cum fugatis Gothis Alaricum regem interfecisset, duo ex adverso subito advenientes, contis ultraque ei latera feriunt: sed auxilio tam loricæ, quam velocis equi, ne periret, exemptus est. Maximus ibi tune Arvernorum populus, qui eum Apollinare ve-

¹ Apostolici, loc. est, Catholici. — ² Gen. xviii. — ³ Greg. Turon. hist. Frat. l. ii. c. 3. — ⁴ Ps. xvii.

nerant, et primi qui erant ex senatoribus corrue-
runt. De hac pugna Alaricus fitius Alarici in
Hispaniam fugit, regnumque patris sagaciter occu-
pavit. Clodoveus vero filium suum Theodoricum
per Albigensem ac Rutenam civitatem ad Arvernos
dirigit. Qui abiens, urbes illas a finibus Gothorum
usque Burgundionum terminum, patris sui ditio-
nibus subjugavit. Regnavit autem Alaricus viginti
duos annos », exactos videlicet. « Clodoveus vero
apud Burdegalensem urbem hiemem agens, eun-
ctos thesauros Alarici a Tolosa auferens, Engolis-
mam venit. Cui Dominus tantum gratiae tribuit, ut
in ejus contemplatione muri sponte corruerent :
tunc vero exclusis Gothis, urbem suo dominio sub-
jugavit. Patrata post hæc victoria, Turonos regressus
est, multa sanctæ Basilicæ B. Martini munera offe-
rens ». Hactenus de his Gregorius.

21. Quæ vero alia ab his diversa addit Proco-
pius græcus historicus, ex verbis ipsius accipe¹ :
« Wisigothi interea, postquam Germanos (ita ipse
Francos appellat) circa Carchasonem urbem castra
habere certiores sunt reddit; confessim his obviam
eunt, et positis castris quietos se continent. Sed
cum in ea obsidione temporis plurimum conter-
rent, tædere cœpit inertie, et ægre ferre per hostes
loca sua vastari, in prælambique omnia agi. Unde et
Alarieum contumelias et probris incessere, et quod
hostes formidaret, odisse, suique ducis eunatatio-
nem et segnitiem eriminari; et identidem affir-
mare, per se quidem et solos absque copiis Theodo-
rici, quæ exspectabantur, Germanos posse vincere.
Unde suorum importunitate vetus Alaricus, etsi
haud præsentibus Gotbis, cogitur statim in aciem
adversus hostes prodire. Sed Germani ea congres-
sione superiores iam facti, Wisigothorum vi ma-
xima cæsa, Alarium simul ducem obtruncant: et
Galliis majorem in partem potiti, Carchasonem ur-
bem celerrime obsident, ut in qua abditas esse
regias opes acceperant, quas Alaricus quondam
senior, cum Romam cepisset, abstulerat. In his
ferunt Salomonis fuisse pretiosissimam supellecli-
lem, et adspectu dignissimam, ut quam ingentis
pretii geminis ornata in Hierosolymis dicunt ad-
vixisse quondam Romanos ». Quæ autem post hæc
secuta sunt de liberata per Theodorici exercitum
Carchasonensi civitate ab obsidione, in sequentem
annuin esse rejicienda, Cassiodorus in Chronico
monet. Vides, lector, quem finem consequi soleant
bella, quæ religio movit, et pietas dispositi, atque
ipsum jugiter est comitata proinceptum. Jam vero
ad Patres Aurelianensis Concilii redeamus.

Qui igitur Clodovei litteras datas acceperunt,
cum de iis quæ ipse Synodus consuluerat diligenter
discussione tractassent, saeris sanctis decretis, ea-
dem cum his litteris ad eum scriptis misere, quæ
sic se habent²:

22. *Concilium Aurelianense, ejusque Acta, qui-
que sancti viri eidem interfuerint.* — « Domino

suo Catholice Ecclesie filio Clodoveo glorioissimo
regi. Omnes sacerdotes, quos ad Concilium venire
jussistis, quia tanta ad Catholice religionis cultum
gloriosæ fidei cura vos excitat, ut sacerdotalis men-
tis affectu sacerdotes de rebus necessariis tractaturos
in unum colligi jusseritis; secundum vestre vo-
luntatis consultationem et titulos quos dedistis, ea
quæ nobis visa sunt, definitione respondimus: ita
ut si ea quæ nos statuimus, etiam vestro recta esse
judicio comprobantur, tanti consensu regis ac do-
mini majoris auctoritatem servandam tantorum
firmat sententia sacerdotum ». Hucusque ad Clodo-
veum Epistola sacri Concilii, sed quæ mendosa non
nihil appareat. Quod autem audis jussu Clodovei ad
Synodum esse convocatos episcopos; monente id
saneto Remigio factum esse, in rerum gestarum
ipsius historia testatur Hinemarus: ita plane bene
hæc suadens novo Christiano fortissimo principi,
tunc ipsi euneta dextere processura, cum primum
omnium optimo religionis statui rex accurate pro-
spiciat.

23. Quod autem ad sanctos saeros canones
pertinet, triginta tres numero summa prædicta re-
periuntur fuisse editi: quorum qui ad rerum ges-
tarum ampliorem cognitionem spectat, extat septi-
mus, quo declaratur eum dem Christianissimum
regem complura contulisse Ecclesiis munera, alia-
que fuisse pollicitum. Sunt enim hæc ejusdem ea-
nonis verba¹:

« De obligationibus, vel agris, quos dominus
noster rex Ecclesie suo munere conferre dignatus
est, vel adhuc non habentibus, Deo sibi inspirante,
contulerit, ipsorum agrorum vel clericorum immuni-
tate concessa; id esse justissimum definimus, ut
in reparationibus Ecclesiarum, alimonias sacerdo-
tum, pauperum refectione, vel redemptione capti-
vorum, quiequid Deus in faventibus dare dignabitur
expendatur, et clerici ad adjutorium Ecclesiastici
operis constringantur, etc. » Ex quibus perspicias
receptum veterem usum de rerum Ecclesiasticarum
triplici distributione sancitum.

24. Quod vero ad Arianos Clodovei gladio su-
perates, hæc iidem Patres sanctissimi statuere²:
« De haereticis clericis, qui ad fidem Catholicam
plena fide et voluntate venerint, vel de Basileis
quas in perversitate sua Gothi hactenus habuerunt,
id censuimus observari: ut si clerici fideliter con-
vertantur, et fidem Catholicam integre confiteantur,
vel ita dignam vitam morum et actuum probitate
custodian, officium, quo eos episcopos dignos esse
censuerit, cum impositione manus benedictionem
suscipient, et Ecclesiæ simili quo nostræ invocari
(innovari) solent, placuit consecrari ». Hæc ibi.
Caeteros ad disciplinam Ecclesiasticam sartam tee-
tam conservandam editos canones tu consulas.

25. Porro qui sanctitate conspicui huic Concilio
interfuerunt episcopi, hi notiores numerantur, Gil-
lardus Rothomagensis, Lupus Snessionensis: fuit

¹ Procop. de bello Goth. I. 1. — ² Conc. Aurel. c. 20.

¹ Conc. Aurel. c. 7. — ² Conc. Aurel. c. 12.

bie filius S. Principii episcopi Suessionensis et ejus successor in episcopatu, nepos vero S. Remigii Rheimsensis episcopi, ut ex ejus Actis apparet, neenon ex eisdem S. Remigii testamento. Interfuit etiam Melanius Rhedenensis, Quintianus Rutenus, et Theodosius Antissiodorensis : quos omnes habet saec Ecclesia catalogus, qua eosdem colit, publico coe praeconio celebrat quolibet anno singulis natibus ipsorum diebus. Sed et Leontius Tolosanus ibidem inter alios recensetur, ejus temporis episcopus magni nominis. Qui vero in castris Clodovei tunc militavit Aquilinus vir illustris, abdicato saeculo, postea creatus episcopus Ebriocensis egregia enuit sanctitate, ut res ab eo praelare gestae testantur¹.

26. *Gesilicus succedit Alarico.* — Quinam autem, oceiso Alarico, in locum ejus successit, et quam impar fuerit ut collabentem regni molem denuo restitueret, Isidorus brevi compendio tempus regni ejus perstringens, haec ait : « Era quingeniesima quadragesima quinta, anno decimo septimo Anastasi imperatoris ; Gesilicus superioris regis ex coniuncta fitius Narbonae princeps efficitur ; et regnavit annos quatuor, sicut genere vilissimus, ita infelicitate et ignavia summus. Denique dum eadem civitas a Gundebaldo Burgundionum rege direpta fuisset, iste cum multis cum dedecore et cum magna suorum clade apud Barcinonem se contulit. Ibi moratus, quoisque regni fascibus a Theodoro fugae ignominia privaretur. Inde profectus ad Africam, Vandalarum suffragium poscit, quo in integrum possit restitui. Qui dum non impetrasset auxilium, mox de Africa rediens ob memum Theoderici regis, Aquitaniam petuit. Ibi anno uno delitecens, Hispaniam reversus, ab Ebbane Theodori regis duce, duodecimo a Barcinone urbe millario, commisso prælio superatus in fugam veritur, capitusque trans fluvium Druentium Galliarum occiditur ». Hic finis Alarici filii patri hoc anno succendentis in regnum. At de rebus gestis Theoderici adversus Francos agemus anno se-

¹ Extant apud Sur. die xix. Oct.

quenti. Successit aulem Gesilico Amalaricus natus ex filia regis Alarici, ut Procopius docet.

27. *De munitione Dara.* — Quod vero ad res Orientales spectat, tumultuum est Constantinopolis a populo, de quo Marcellinus in Chronico ista habet : « Seditio popularis in circulo facta est, milesque armatis obstitit. Gradus circi Septentrionalis simul cum fornice incensi collapsique sunt, Anastasio Cesare in processibus commorante ». Eodem anno² decimo septimo Anastasi imperatoris, ab ipso aedificatur praesidium contra Persas, quod Daram antea nominatum, Anastasiopolim appellavit. Agit de eadem munitione Evagrius³, atque Procopius⁴ : Theodorus vero lector ista his addit : Anastasius condidit Daram : et cum condidisset, vidit in somnis Bartholomeum Apostolum dicentem, subvertisse ipsum civitatis custodiam, quod reliquias suas illo missas reprobasset ». Haec auctor suorum temporum res gestas summatione percurrens : quod enim Manichæus Anastasius esset, hoc potissimum signo declaravit, cum Manichæorum sit, reliquias Sanctorum execrari. Ex his vero insigniter Nicephorum⁵ errasse comperies, dum putavit ab eodem Anastasio imperatore illuc fuisse translatas ejusdem sancti Bartholomæi reliquias. Elenim non Anastasius, sed Justinianus imperator coli voluit eodem in loco sanctum Bartholomeum Apostolum, cui (teste Procopio⁶) erexit ibi Basilicam : post enim recensila ingentia aedificia divino instinctu pro defensione munitionis illius erecta, ista subdit de eodem Justiniano imperatore : « Et duo templo exstruxit; unum, quod Magnam Ecclesiam vocant; alterum sancto Bartholomæo Apostolo sacrum ». Sic igitur quas repudiavit Anastasius Bartholomæi reliquias, Justinianus invexit, eisdemque erexit templum. Habes ergo vindicatum sanctum Apostolum, falso a Nicephoro insimulatum consuetudinis cum haeretico imperatore, cum scriptum sit⁶ : « Imperiorum victimæ abominabiles Deo ».

¹ Cedr. in Annal. hoc. an. — ² Evagr. l. iii. c. 37. — ³ Procop. de Bel. Pers. l. i. — ⁴ Niceph. l. xvi. c. 37. — ⁵ Procop. de aedific. Justin. Imp. — ⁶ Isai. l. Hierem. vi.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6000. — Jesu Christi 507 — Symmachi pape 10. — Anastasii imp. 17. Theodorici reg. 15. et 19.

4. Consules. — Coss. *Anastasius Aug. III et Venantius* in Occidente creatus; fuit enim pater *Decii* anno **DXXXIX** consulis Occidentalnis, et *Paulini* anno **BXXIV** eadem dignitate in Occidente exornati, ut patet ex Epistola Athalarici Italiæ regis apud Cassiodorum lib. 9, Epist. **xxiii**, quamvis utrinque nomen Athalaricus rex taceat, solumque dicat filios eadem qua pater dignitate exornatos fuisse, plurimumque Decianam familiam laudet. Ad hæc Epistola **ix**, lib. 2, scripta est a Theodoro Italiæ rege *Venantio*, qua eum *domesticorum comitem* creat. *Anastasius*, qui septimo imperii sui anno consularum secundum præter morem antea servatum cappessit, rursus decimo post anno a secundo suo consulatu tertium inicit, aut propter eamdem causam, aut ob aliam nobis ignotam.

2. Primum S. Cæsarii episc. Arelatensis exilium. — A num. 6 ad 9. Sanetus *Cæsarius* Arelatensis episcopus bis in exilium missus est; primum ab Alarico Visigothorum rege; iterumque a Theodoro rege Italiæ. De secundo isto exilio infra sermo erit; sed quia Baronins de priori hoc anno disserit de eo nobis hic agendum. Cyprianus in hujus sancti antistitis Vita lib. 1, cap. 12 refert improbum quemdam suggestisse Alarico regi « beatissimum Cæsarium e Gallis genus ducentem, totis in id viribus incumbere, ut ditionem et urbem Arelatensem Burgundionibus prodat », indeque hunc iniqua delatione damnatum, « cum ab Arelato fuisse abstractus, in Burdegalensem civitatem, quasi in exilio » relegatum esse. Post hæc comperta innocentia beati viri, *Alarius* sanctum antistitem ad Ecclesiam Arelatensem revocavit, et accusatorem ejus lapidari jussit. Quod cum ad aures *Cæsarii* pervenisset, intercessione sua apud regem delatorum suum a morte liberavit. Ilæc summariae ex Cypriano excerpta. Sed cum Alarius rex hoc anno, ut mox videbimus, interierit, et *Cæsarius* per aliquod tempus in exilio versatus fuerit, is ante hunc annum prodigionis apud Alarium regem accusatus.

3. S. Quintianus episc. Rutenensis in exilium missus. — Ad num. 10 et seq. Turonensis lib. 2, cap. 36, et in lib. de Vita Patrum cap. 4 refert *Quintianum* Rutenorum episcopum ab urbe a civibus expulsum interficere, Goths, qui in hac urbe

morabantur, cogitasse, quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, Arvernos venit, ibique a sancto *Eufrasio* episcopo benigne suscepitus, qui ei largitus est tam domos, quam agros et vineas. Cum autem Turonensis haec narret, antequam cap. in sequenti sermonem habeat de bello Clodoveum inter Francorum et Alarium Gothorum reges gesto, existimat Baroni, sanctum *Quintianum* hoc anno in exilium missum; notatque num. 6 *Alarium*, qui sanctos episcopos coluit, insecum tamen esse duos magni nominis antistites, *Cæsarium* se. Arelatensem, et *Quintianum* Rutenensem. Verum in Gregorii Turonensis Historia *Quintiani* exilium, præpostero ordine narratur, ut ex ipsomet Turonensi demonstrari potest. *Quintianus* enim subseripsit Concilio Aurelianensi primo sicuti et *Eufrasius* episcopus Arvernensis: illud autem anno **DXI**, sub die **vi idus Julias** congregatum, ut mox ostendam. Præterea Turonensis lib. 3, cap. 2, prodit, Eufrasium, « quatuor annos post Clodovechi obitum » vixisse, et « vicequo quinto episcopatus sui anno » ad Deum transiisse. « Cum autem hoc Theodoro nuntiatum fuisset, jussit ibi sanctum *Quintianum* institui dicens: Ille ob nostri amoris zelum aburbe sua ejectus est ». Ex quibus evidenter deducitur, post Clodovei Magni mortem, que anno **DXI** accidit, Gothos multa loca, que hoc et sequenti anno Clodoveus subegit, pervasisse, et recuperata civitate Rutenica, *Quintianum* episcopum in exilium expulisse anno **DXY**, qui quartus est a morte Clodovei regis, illum in locum sancti *Eufrasii* Arvernorum episcopi subrogatum esse; tunc Arvernos paruisse Theodoro regi Clodovei Magni filio, et denique Rutenos in Francorum potestatem nondum redisse. Hoc igitur anno S. antistes a Gothis ex urbe Rutenensi ejici non potuit; cum ea *Clodoveus* rex usqæ ad mortem potitus sit.

4. Tempus exilii S. Quintiani ex ordinatione ejus successoris innotescit. — Juval hæc confirmare ex Vita sancti *Dalmatii* *Quintiani* in sede Rutenica successoris, a Labbeo ex Codice Ms. Moyssiacensi publicata in fine tom. II novæ Biblioth. In ea legitur, *Dalmatium in quinquaginta sex annis episcopatus sui*, multis virtutes fecisse in sænlo; Turonensis autem lib. 3, cap. 46, testatur eum anno

quinto Childeberti regis, Christi se. **D**LXXX migrasse e saeculo. Quare *Dalmatius* anno **DXV** episcopatum Rutenensem adeptus est; cumque auctor ejus Vita prodat urbem Rutenorum tunc in potestate Gothorum fuisse; illum a Narbonensi metropolitano consecrationem accepisse; et postea cum Amalarico Visigothorum rege Ariana haeresi infecto congressum esse, apparebat Rutenos nondum paruisse Francis. Verum postquam anno **DXXIII** Theodoricus et Clotarius Francorum reges adversus Visigothos bellum gessere, ut suo loco dicetur, *Rutene* in potestati Francorum rediere ut patet ex Concilio Arvernensi primo anno **DXXXV** celebrato, cui *Dalmatius* inter episcopos ex ditionibus Theodoberti regis congregatos subserpsit. Loquitur anonymous ille de hac posteriori ad Franciam accessione, aitque *Dalmatium* statim ad Theodobertum regem devotissimum accessisse. *Rutene* itaque, qui ab antiquis temporibus Bituricensi metropoli subdebantur, post *Alarici* regis mortem modo metropolitanae sedi Narbonensi, modo Bituricensi subjecti fuere, quia Urbs illa modo Gothos, modo Francos dominos agnovit. Sed de *Dalmatio* et *Quintiano* ejus decessore infra rursus sermo erit. Quis vero a recessu Quintiani ad ordinationem Dalmatii Rutenensem Ecclesiam rexerit, incompertum.

5. *Clodoveus rex bellum indicet Alarico regi.* — A num. **12** ad **22**. Bellum Visigothicum recte hoc anno Baronius collocat, sed perperam Turonensem lib. **2**, cap. **42**, reprehendit, quod scripserit, *Clodoveum* regem migrasse e saeculo *post Vocladense bellum anno quinto*; cum enim nunc certum indubitatumque sit, hujus regis mortem anno quingentesimo undecimo contigisse, annum quo istud bellum gestum, manifestius declarare non potuit Turonensis. Hujus belli causam idem Historicus lib. **2**, cap. **37**, zetum fuisse Christianae religionis propagande asserit: « *Clodovechus rex ait suis* : Valde moleste fero, quod hi Arianī parlem teneant Galliarum »: paulo post: « *Cumque plaeuisset omnibus hic sermo, commoto exercitu Pictavis dirigit*. Ibi tunc *Alaricus* commorabatur ». Verum si *Clodoveus* praeter Arianam haeresim quam *Alaricus* profitebatur, nullam aliam odii sui causam habuisset, omnes principes Arianos in se procul dubio concitasset, nec *Gundobadum* Burgundionum regem Arianum ad suas partes pertrahere potuisset. Fredegarius itaque in Epitome cap. **23**, et Aimoinus lib. **1**, cap. **20**, aliam hujus belli occasionem extitisse scribunt. Miserat *Clodoveus* legalum suum nomine *Paternum* ad *Alaricum* regem, ut quae pacis essent, tractaret; sed cum *Alaricus* fraudulentiter cum legato egisset, eumque contumeliis affecisset, *Clodoveus* e France in Aquitaniam venit, et adversus *Alaricum* movit.

6. *Theodoricus Italiae rex de pace inter utrumque agit.* — *Theodoricus* Italiae rex; ubi de hoc inter duos reges dissidio edocetus est, scripsit *Alarico* genero suo, ne moveret bellum cum adversario, donec pax inter eosdem tractaretur, maximie

quod adhuc *de verbis* parva contentio esset, ut videre est apud Cassiodorum lib. **1**, Epist. **ii**. Erat *Theodoricus* Clodovei sororius, et sacer Alarici, sed cum praeterea ei gente et religione, utpote Gothus et Arianus, *Alarico* jungeretur, hujus sese partes amplexum non obscure significavit. Prius tamen existimavit, ad *Clodoveum* regem bellissimum oratores dirigendos esse cum litteris exhortatoriis ad concordiam cum adversario servandam, donec eorum controversia, legatis amicorum finilimorumque regum intercurrentibus, liniretur. Extant eae apud Cassiodorum lib. **3**, Epist. **iv**, ex quarum collatione cum superioribus ad *Alaricum*, hunc rerum gestarum ordinem deprehendit Cointius hoc anno et seqq. *Alaricus* legatos ad *Clodoveum* misit, ad illam legationem, quacumque de re fuerit, cum eam *Theodoricus* non exprimat, protinus excanduit *Clodoveus*; *Alaricus* Clodovei responso, quod nec in litteras relatum fuit, laesum se quoque putavit. Cum res in eo statu essent, et mediocres irarum causae viderentur *Theodoricus* ad *Alaricum* generum, cui plurimum timebat, oratores destinavit, qui cognita Visigothi voluntate, mox ad Burgundionum aliarumque nationum reges se conferrent eos rogaturi, ut aut pacem inter Visigothos ac Francos consolidarent, aut foedus cum *Alarico* contra gentem Francorum inirent. Deinde alios legatos in Franciam misit qui suaderent amicitiam cum Visigothis perpetuo servandam, acceperique responso statim, quid consili *Clodoveus* caperet, *Alarico* renuntiarent. Utrisque litteris propensus fuit *Theodoricus* ad sopiendam controversiam, metuens *Alarico* rei militaris ignaro, si puelio lis dirimeretur.

7. *Pugna ad campos Vogladenses.* — Priusquam Franci cum Visigothis conseruo puelio dimicarent, *Theodoricus* litteras dedit ad *Gundobadum* Burgundionum regem, recitatas a Cassiodoro lib. **3**, Epist. **ii**. Bedit et alias regibus Herulorum, Guarnorum, et Thuringorum super eodem argumento, ut videre est apud Cassiodorum lib. **3**, Epist. **iii**. Sed tot legationibus nihil profecit *Theodoricus*; ventum est ad arma: « *Clodoveus rex cum Alarico rege Visigothorum in campo Vogladensi decimo ab urbe Pictava millario convenit, et confligentibus his eminus resistunt, cominus illi. Cumque secundum consuetudinem Gothi terga verllissent, ipse rex Clodovechus victoriani Domino adjuvante obtinuit* », inquit Turonensis, qui addit, illum fugatis Gothis *Alaricum* regem interfecisse, *Vogladum*, ubi pugnatum est, vulgo *Vouglia*, castellum est in Pictinibus Clemno appositum, a civitate Pictaviensi tribus leucis dissitum.

8. *Clodoreo tota Aquitania cessit.* — Hac Victoria *Aquitania* tota France ditioni subjecta. Metropolis *Turonum*, in qua corpus sancti Martini quiescebat, prima civitatum *Alarico* subjectarum, ei quidem ante pugnam, Francos recepit. Ex agro Turonum hi recta contenderunt *Pictavum*, ubi *sanctus Maxentius* abbas florebat, qui eo tempore multas virtutes operatus est, ejusque obtentu mo-

nasterium permansit illæsum, ut habeat Turonensis, cui suffragatur auctor *anonymus* scriptor Vita hujus sancti a *Mabillonio* seculo i Benedictino recitatæ. Superest adhuc monasterium illud paulo infra ortum *Separis* fluvii, quod sancti Maxentii oppido nomen dedit. Celebratur maxime sepulchro sancti Leodegarii martyris et episcopi Aduensis, qui ibidem abbas fuit. *Sanctus Maxentius* miraculis clarius transivit de mundo ad Christum *sesto kalendas Julias*, ut in Vita ejus dicitur, anno circiter **xxv**. Post pugnam Vogladensem « Clodovehus filium suum Theodoricum per Albigensem ac Rutenam civitatem ad Arvernos dirigit. Qui abiens urbes illas a finibus Gothorum usque Burgundionum terminum patris sui ditionibus subjugavit », inquit Turonensis laudatus, qui præterea subdit, Clodoveum hiemem egisse Burdigalæ, quo, sicut apud Aimoinum lib. 2, cap. 37 legitur, *ad patrem victor rediit* Theodoricus, postquam *Rutenos, Cadurcosque, atque Arvernos subegit*. Hoc itaque anno Clodoveus Turonos, Pictavum, Burdigalam cepit; Theodoricus ejus filius Cadurcos, Albigenses, Rutenos, Arvernos subegit, et Franeiam usque ad Occidentalem Burgundie limitem propagavit, Gothis in illa regione ne oppido quidem relieto.

9. *Gesta anno sequenti a Clodoveo in Visigothico bello.* — Anno vero sequenti *Clodoveus* Burdigala, Turonos, atque inde Parisios rediit, sed antea hæc ab eo gesta esse refert Turonensis lib. 2, cap. 37, quæ Baronius num. 20 recitat: *Clodovechus apud Burdigaleensem urbem hiemem agens cunctos thesauros Alarici a Tolosa auferens Eolisiam venit, cui tantam Dominus gratiam tribuit, ut in ejus contemplatione muri sponte corruerent. Inculisma Turonos iter arripuit, inquit ibidem Turonensis; ut autem in gestis Reg. Franc. cap. 17 legitur « in Santonico, vel Burdigalense Francos præcepit manere ad delendam Gothorum gentem », copiisque illis præfecit Theodoricum filium, « qui civitatibus captis circa maritima jussu patris ad eum reversus est », ut seribit Fredegarius in Epitome cap. 26. His igitur finibus, ut observat Cointius anno **DVIII**, num. 3, circumscribendæ sunt urbes ac provinciæ sub jugum a Clodoveo missæ hoc et sequenti anno; ab Ortu regno Burgundie, Oceano ab Oecasu, Ligeri a Septentrione, a Meridie Pyrenæis montibus et Gallia Narbonensi; ita tamen ut agri Tolosanus et Uueciensis, qui partem Galliæ efficiebant, adscribantur Franciæ. Hoc terrarum circuitu comprehenduntur tres provinciæ Aquitanicæ, cum civitates Turonorum, Tolosatum, et Uueciensium, quarum prima metropolis erat provinciæ Lugdunensis III, duæ aliæ civitates erant provinciæ Narbonensis primæ. De obsidione urbis *Carcassonensis*, quam Baronius num. 21 delibat, agemus anno sequenti.*

10. *Epocha Concilii Aurelianensis.* — A n. 22 ad 26. Concilium primum *Aurelianense*, cuius canonibus præfigitur episcoporum ad Clodoveum Epistola, a Baronio recitata, quæ illum ad religionis

Catholicæ cultum promovendum maximo studio exarstisse ostendit, anno tantum quingentesimo undecimo celebratum. Hanc certam sedem desigit ei *Felicitis* consulatus, quem in subscriptionibus præferunt multi Codices antiqui, ut *Sirmonodus* in Conciliis Gallicanis observavit. *Cyprinus* quippe Burdigalensis metropolita eidem subserpsit *sub die vi idus Julias Felice V. C. consule*, anno sc. **DXI**. Cointius eo anno num. 3 ait se semper suppositum existimasse characterem consulatus in Synodis Gallieis appositi, quia, inquit, reges Franeorum non erant obnoxii Romano imperio, et inter tot auctores Francos, qui de rebus gentis sue scripserunt, unus dumtaxat occurrit *Marius Aventicensis* episcopus, qui *Chronicon* suum per consules ideo digessit, quod illud consularibus Fastis Prosperi subjecit. Ceteri scriptores hoc abstinuerunt charactere. *Gregorius Turonensis* vix unius aut alterius consulatus sub Romanis imperatoribus ante conditam Franeorum in Gallia monarchiam meminit. Sola pæne Concilia præferunt aliquos consulatus in suis subscriptionibus. Ita Cointius, qui subdit, se ideo ab illis consularibus in Synodis Gallieis signandis non recedere, quod aliae se ad eundem calculum trahant, aut rationes aut conjecturæ.

11. *Concilia Gallia nota consulari insignita.* — Verum frustra vir doctissimus viam regiam deserit, ut dubiam incertamque sequatur. Visigothi et Burgundi imperio Romano subditi non erant, et tamen Concilium Agathense anno superiori in regno Visigothorum congregatum *Messalæ* consulatu eo anno gesto notatur; Concilium Epaunense in regno Burgundie habitum signatur consulatu *Agapiti* anno **DVII**, quo illud indictum, suscepto. Imo *Clodoveus* rex consulatum ab Anastasio imperatore seu patriciatum accepit, ut infra ostendetur, et *Sigismundus* Burgundie rex patriciatu ab Anastasio imp. exornatus fuit, ut ibidem ostendemus. Ad hæc varii lapides in variis Galliarum partibus detecti, in quibus leguntur nomina consulum qui post celebratum Concilium Aurelianense primum Fastis nomen dedere. Baronius anno **DLII**, num. 254 refert Epitaphium sancti *Florentini* abbatis, quod etiamnum Arelate legitur, ubi Florentinus dicitur obiisse *duodecies P. C. Basili V. C. junioris, Indict. prima*, anno sc. **DLII**, quo tamen tempore Arelate Franeis parebat. Præterea Sponius in *Miscellaneis eruditæ Antiquitatis sect. ix* pag. 314. refert Lugduni, ubi ipse vitam duxit, ad D. Irenæum extare hoc Epitaphium.

IN HOC LOCO REQUIESCIT
FAMOLUS DI STEPHANUS PRIMICIRIUS
SCOLE LECTORUM SERVET IN SECL.
LUGDUNINI VIXIT ANNOS F. XIV.
OBIIIT IX. XL. DECEMBRIS
DUODECIES P. C. JUSTINI
INDICTIONE XV.

Consulatum *Justinus* gessit anno **DXL**, ut infra vi-

dere est, ideoque hoc Epitaphium anno D.LI. quo Indictio xv mense Septembri cœpit, positum Lugduni, quæ urbs jam ante annum DXL Francis subditæ erat. Quare eo Christi anno, in quem Justini consulatus eadit, hæc nota temporaria in monumentis publicis describi solita. Imo postquam consulatus a Justino juniori Aug. abrogatus est, hæc nota Chronologica in Epitaphiis aliquando etiam usurpata, ut demonstrat Epitaphium *Cœsariæ*, quod anno DLXXXVII, num. 12 recitabimus. In illo *postconsulatus Basiliæ*, in isto vero *postconsulatus Justinii singulari*, quod sciām, exemplo, adhibetur. Sponius dicit, *Stephanum* in hoc Epitaphio memoratum defunctum esse duodecim annis post consulatum Justini, anno Christi DLXXIX. Sed sine dubio fallitur; ut ex iis, quæ eo anno num. 1 tam de Indictione, quam de proconsulatibus eo anno currentibus divisi, manifestum est. Fallitur et Ducangius in Notis ad Chron. Alex. pag. 604 qui eamdem opinionem sequitur. Indictio enim xv in toto Justini junioris imperio cum mense Novembri non conjugitur, nisi anno DLXVI quo consulatum nondum capesserat. Argumenta negativa a Cointio in medium allata, vel solo canone Paschali Victorii Aquilani consilibus insignito, annoque CDLVI scripto, inania esse demonstrantur (1).

12. *Episcopi sanctitate inclyti Synodo Aurelianensi I interfuerere.* — Editi sunt in hoc Concilio canones num. 31, quos ferme omnes suo Decreto inseruit Gratianus, quibus subscripsere variis episcopi sanctitate celebres, *Aventinus Carnolensis episcopus*, qui obiit *pridie nonas Februarias*, ut habet auctor Vitæ ejus apud Bollandum ad diem iv mensis Februarii; *Principius episcopus Cenomanensis*, qui colitur *XVI kalend. Octob.*; *Camillianus episcopus Trecensis*, qui celebratur *quinto kalend. Augusti*; *Livonius episcopus Sylvanectensis*, qui colitur *VII idus Octobris*; *Quintianus episcopus Rutenensis*, qui postea Arvernorum episcopus fuit, coliturque a Rutenis die *xvii kalend. Julii*, ab Arvernis *idib. Noremb.*, *Eufrasius episcopus Arvernensis*, quem Turonensis lib. 3, cap. 2 *sancutum* appellat. Denique sanctus *Melanius episcopus Rhenodensis* in minori Britannia, cuius Vitam a vetustissimo auctore scriptam recitat Bollandus ad diem vi mensis Januarii, in qua cap. 2 dicitur Melanium: « In refellendis hæreticorum objectionibus, atque in constituendis Catholicæ fidei sanissimis sententiis, sicut in Præfatione ejusdem Concilii habetur insertum », inter omnes enituisse. Tum: « Quanta vero

vel qualia Capitula de statu canonico ab ipso sancto in eodem Concilio fuerint statuta, quantaque fuerint Spiritu sancto profite ab omni errore eliquata, quicumque plene seire voluerit. ejusdem Concilii descriptionem requirat; et inveniens singulas cum propriis auctoribus sententias, animadvertiset hujus sanctissimi viri verba, non solum præsentes inimicorum Christi fallacias; sed etiam quandoque futuras, Spiritu providente, jugulasse versutias ». Idem fere habet Vincentius Bellocensis lib. 21, cap. 23. Verum ea Præfatio, eaque acta nunc desiderantur, et supersunt soli Canones. Mortuus est anno DXXXIX aut inseqnentli, ut eo anno n. 7 ostendit Cointius.

13. *Giselichus succedit Alarico in regno Gothorum.* — Ad num. 26. *Alaricus Visigothorum rex regnavit annis viginti et tribus*. ut ait Isidorus in Chronico Gothorum, vel *annos viginti duos*, ut tradit Turonensis lib. 2, cap. 37, quem perperam reprehendit Cointius hoc anno num. 2, non advertens eum menses anni XXIII Alarici regni negligere, et annos tantum completos numerare. « Qui cladi superfluerant Visigothorum Giselichum Alarici minoris filium non ex matrefamilias in principatum perduxere, quod Amalaricus Thenderici per filiam nepos per ætatem impar esset », inquit Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 12, quod Isidorus citatus « Narbonæ factum, anno XVII imperii Anastasii », prodit, indicatque bellum Visigothicum hoc anno confectum esse, sicut et Anonymus Chronico Victoris Tununensis insertus qui ad consulatum Venantii et Celeris, scribit: « Alaricus rex in prælio a Francis interfactus est. Regnum Tolosanum destructum est ». De Giselicho rursus infra sermo erit.

14. *Anastasiopolis ædificatur.* — Ad num. 27. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. p., qui kalend. Septemb. hujus Christi anni exorditur ait: « Hoc anno Anastasius imp. Daras castrum Mesopotamiæ magnum atque firmum, in Romanæ ac Persicæ ditionis finibus situm in omnibus cinxit: et Ecclesiæ horreaque reponendis frumentis, ac cisternas recipiendis aquis, necon porticus in eo constituit et nuncupavit Anastasiopolim: sed et publicæ commoditatí, duo balnea dicavit, et loco civitatis concessit jura »; de pago Dara Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 10 scribit: « Distat Nisibi stadiis c minus duobus, a limite autem utriusque imperii circiter XXVIII. Persas bellum Hunnicum tenuit, quominus ex animi sententia opus id impedirent ». Ille monumento Anastasius consulatum suum III memorabilem reddere voluit.

(1) *In illo Postconsulatus Basiliæ; in isto vero Postconsulatus Justinii singulari, quod sciām, exemplo adhibetur, etc.* Rara quidem, sed et alia tamen nonnulla ejusmodi Postconsulatum exempla in Galliis reperire licet. Cf. Scipio Maffei in Antiquit. Gallicæ Epistola xx, recitata Gallicana Epitaphia biua cum annis postconsulatus Basiliæ; atque quidem cum quarto, a iud. vero cum decimo Indictione quartæ exhibet. Ibi pariter aliud profertur Epitaphium Lugduni ad S. Irenæum repertum, in quo hæc temporis nota exhibetur: *VII KAL. APRILISO LXI PC. JUSTINI INDICT. QUARTA.*

SYMMACHI ANNUS 10. — CHRISTI 508.

1. Anastasius cur consulatum obtulerit Clodoveo. — Christi annus quingentesimus octavus descriptus habetur in Fastis consulatu Venantii Decii junioris et Celeris. Ita Fasti Panvini pro arbitrio addentis vel mutantis passim nomina, quem in priori editione me secutum pœnituit. Etenim Cassiodorus Decium non habet, sed Venantium iterum et Celerem : sed et apud Marcellinum comitem nulla de juniori Decio prorsus mentio. Porro in consilibus error alios parit errores. Cum igitur hi consules ordinarii in antiquioribus Fastis positi habeantur, nec de Clodoveo qui litteris Anastasii fuerat designatus, usquam mentio, plane opinari licet resipuisse Clodoveum Francorum regem oblatos ab Anastasio haeretico imperatore codicillos quos miserat consulatus, de quibus ita Gregorius¹ : « Ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu accepit : et in Basilica B. Martini tunica blatea induitus est et chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc ascenso equo, aurum argentumque in itinere illo, quod intra portam atrii et Ecclesiam civitatis est, praesentibus populis manu propria spargens, voluntate benignissima erogavit : et ab ea die tanquam consul et Augustus est vocitatus ». Haec Gregorius, putans eo modo Clodoveum sumpsisse consulatus insignia : verum quæ illa essent, a Cassiodoro ita describuntur in formula consulatus² : « Per illam indictionem consulatus te decoranuſ insignibus : pingue vastos humeros vario colore palmatae : validam manum victoriali scipione nobilita : lares proprios etiam calceis auratis egredere : sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus emisus ascende ». Haec ergo cum ita sint, proprius dici potest, ea quæ scribit Gregorius, representare speciem de Victoria obtenta triumphi, quam insignia exprimere consulatus. Nam si (ut putavit) acceptavit Clodoveus oblatum ab Anastasio consulatum ; cur non est inditum ejus nomen consulibus Fastis ? Haud enim par est credere alium quam ordinarium consulem tautum regem Clodoveum ab Anastasio designatum : siquidem quem nominant honorarium, vel suffectum, cuilibet ordinis senatorii quam facillime dari consuevit. Nam si exemplo res agenda

est ; cum a Zenone imperatore Theodoricu regi Gothorum oblatus est consulatus, fuit ille ordinarius, et nomen ejus in Fastis cum ordinariis consulibus receptus est : quod utique de Clodoveo itidem accidisset, si oblatum ab Anastasio ordinarium consulatum acceptasset. Sed et qui patriciatu, non consulatu putat Clodoveum donatum, mea quidem sententia fallitur ; inferior enim erat patriciatus dignitas consulatu, et communis pluribus. Ceterum veteres¹ omnes consulatum, non patriciatum oblatum dicunt.

2. Sed unde istiusmodi muneris Anaslasio Augusto hoc potissimum tempore exhibendi ratio ? Meminisse oportet inimicitiias exortas inter Anastasiū imperatorem et Theodoricum Italiae regem, huncque vindicasse sibi Pannoniam, quæ ad Orientale spectare videbatur imperium ; perseverasse autem ejusmodi odium acrioribus incrementis, res gestæ ab Anastasio sub hujus anni consulatu declarant, de quibus ita perbreviter Marcellinus in Chronico : « Romanus comes domesticorum, et Rusticus comes scholæ cum his (centum) armatis navibus, totidemque dromonibus octo millium armorum secum ferentibus, ad devastanda Italiae littora processerunt, et usque ad Tarentum antiquissimam civitatem aggressi sunt ; reuensoque mari, in honestam victoriam, quam piratico casu Romani ex Romanis rapuerunt. Anastasio Cæsari reportarunt ». Haec ipse. Talia Anastasius præsumpsit hoc anno, quo sciebat Theodoricum esse in expeditione (ut dicemus) in Galliis.

3. Pergrato igitur accipiens animo excitatum potentissimum Francorum regenti adversus Goths suos hostes Anastasius imperator, accepto obtentæ de illis victorie nuntio, quo tantum demerere principem posset, ad eundem legatos cum codicillis consularibus misit, eidem gratulaturus, et in proposito persistere magis magisque cohortaturus. Sed (ut dixi) sprevit Christianissimus Francus rex ab haeretico imperatore oblatum munus : unde opus fuit Anastasio alium loco ipsius consulem subrogare, quem diximus nomine Celerem. At de consilibus satis.

¹ Greg. histor. Franc. l. ii. c. 58. — ² Cassiod. Var. l. vi. Ep. i.

¹ Amon. l. i. Hincmar. in Vit. S. Remigii, et alii.

4. *Res bellicæ inter Gothos et Francos.* — Jam vero quæ inter Clodoveum Francorum regem et Theodoricum regem Italæ hoc anno transacta sint, videamus ex Procojo fideliter rem gestam ita narrante¹: « Theodorico deinde cum Gothorum exercitu adventante, trepidanter Germani », ipsi nimis-rum Franci, « obsidionem Carchasonæ solverunt, indeque profecti, eam Galliarum et præter Rhodanum flumen mox occupant regionem, quæ in Oceannum vergit; quos cum loco depellere Theodoricus nil posset, ut sibi haberent quæ jam occupassent, permisit, ipse vero reliquam Galliarum tunc partem recuperavit ». Hæc sinecere Procopius: qui autem impensis quam par est studuere Gothorum rebus historici, ut Cassiodorus atque Jordanus, ingentem hoc anno cladem Francos a Gothis accepisse testantur. Nam Cassiodorus sub hujus anni consulibus hæc ait in Chronico: « His consulibus, contra Francos a domino nostro destinatur exercitus: qui Gallias Francorum deprædatione confusas, vietiis hostibus ac fugatis, suo acquisivit imperio ». Hæc Cassiodorus. Jordanus vero ipse Gothus Gothis favens sic ait²: « Non minus trophyum de Francis per Hibbam suum conitem in Galliis acquisivit, plus tringinta millibus Francorum in proelio cæsis ». Hæc ipse. At sicut non inficias innus, bellum pâne deploratum, ab ipso Theodorico prope in integrum restitutum, ita minime consenserimus tam immensam Francos cladem suscepisse. Etenim quomodo potuisset protritus adeo ingenti strage Francorum exercitus ad tertiam usque indictionem perseverasse in obsidione civitatis Arelatensis, ut proxime dicturi sumus? Quomodo, inquam, profligatus a Gothis Francorum exercitus (ut idem Cassiodorus³ testatur) ausus est in urbe munitissima atque fortissima obsidere Gothos? Victoris enim et non victi est, obsidere in urbe primaria regni hostes.

5. Accipe igitur quæ de Arelatensi obsidione apud Cassiodorum leguntur, dum laudes Toli unius ex ducibus, qui intus propugnabant, ab Athalarico rege narrantur: « Admonet (inquit) etiam expeditio Gallicana, ubi jam inter duces directus et prudentiam suam bellis et pericula promptissimus ingerebat. Arelate est civitas supra undas Rhodani constituta, quæ in Orientis prospectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit. Hunc et hostibus capere, et nostris defendere necessarium fuit. Quapropter excitata sunt Gothorum, Francorumque validissima tempestate certamina. Affuit illuc dubiis ribus audacia candidati », Toli nimis-rum ducis, de quo est sermo, « ubi tanta cum globis hostium concertatione pugnavit, ut et inimicos a suis desideris amoveret, et vulnera factorum suorum signa susciperet: vulnera, inquam, opinio inseparabilis, sine assertore præconium, propria lingua virtutis, quæ licet ad præsens periculum inge-rant, reliquum famen vitæ tempus exornant ». Et in-

ferins, cum iterum eadem ex causa idem in Gallias dux Gothorum Tolus est missus: « Mittitur igitur, Franco et Burgundione decertantibus, rursus ad Gallias tuendas, ne quid adversa manus præsumeret, quod noster exercitus impensis laboribus vindicasset ». Sed quando id factum sit, dicemus inferiorius.

6. Vides ex his magnopere laboratum a Gothis, ne ipsi cum populis succumberent victoribus et aliena invadentibus Francis: unde factum est, ut liberata civitate Arelatensi, aliisque locis ab oppugnatibus Francis, Theodoricus rex tum Arelatensis, tum aliis populis relaxaverit quartæ Indictionis proxime sequentis tributum. Est de his Epistola ipsius Theodorici ad Gemellum⁴, ubi hæc leguntur: « Arelatensis itaque, qui nostris partibus perdurantem gloriosæ obsidionis penuriam pertulerunt, per Indictionem quartam fiscalia tributa nostra relaxat humanitas, ita ut futuro tempore ad solitam redeant sanctionem ». Usque plane ad illud tempus perseverasse laboriosissimam obsidionem, quæ post nonnulla sequuntur verba ista declarant. « Non decet (inquit) statim de tributis esse sollicitum, qui pro nostra fidelitate casum vix potuit declinare postremum: a quietis ista (tributa scilicet), non obsessis inqnirimus ». Eadem concedens Provincialibus in Gallia constitutis, ad ipsos scribens⁵, causam relaxandi tributi istam insinuat: « Vobis itaque hostili ferocitate vastatis pro qualitate læsionis per Indictionem quartam relaxatam agnoscite tributariam functionem: quia non gratulainur exigere quod tristis noscitur solutor offerre, etc. » Vides igitur qua ratione velint Francorum exercitum armis Gothorum fuisse protritum, qui obsidentes civitates Gothorum, duos et amplius annos in defensione civitatum obsessarum usque ad quartæ Indictionis ingressum eosdem Gothos occupavere.

7. *Obsidentibus Francis Arelatem quanta pertulerit Casarius episcopus maxime pro redimendis captiuis, quem Theodoricus admiratur, Symmachus excipit.* — His autem ad labefactatam historiæ veritatem vindicandam in medium adductis, qualia quantaque in Arelatensi obsidione pati contigerit sanctum Cæsarium ejus urbis episcopum, enarrare aggrediamur, præsertim vero dignam perpetuis monumentis in suim periculis ostensam sæpe viri constantiam. Qui igitur spectator rerum interfuit Cyprianus, ista omni fide signata posteris legenda tradidit⁶: « Francis, inquit, et Burgundionibus urbem Arelatensem obsidentibus, Alarico rege a fortissimo Clodoveo rege in conflictu perempto: Theodoricus Italæ rex, missis ducibus suis, in eam provinciam ingressus erat. In hac ergo obsidione monasterium, quod sorori ejus, sanctæ Cæsariæ, « et ea teris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis et cœnaculis

¹ Procop. de bello Goth. l. 1. — ² Jord. de reb. Getic. — ³ Cassiod. amar. l. viii. Ep. x.

⁴ Apud Cassiod. Var. l. iii. Ep. xxxii. — ⁵ Cassiod. l. iii. Ep. xl. — ⁶ Cyprian. Vit. S. Cæsar. apud Sur. die xxvii. Augst.

Barbarorum ferocitate direptis et eversis. Cum autem vir Dei laborem, quem ipse accelerari jussisset, suaque manu et sudore promovisset, subru videtur, gemino quedam dolore correptus est.

8. « Tunc enim clericus quidam civis et cognatus ejus, se captum iri metuens, juvenili levitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante funiculo sese noctu e muro subunxit, et proxima luce ultiro se dedidit hostibus urbem obsidione prementibus. Quod ubi Gothi qui intra erant oppidum compererunt, incurruunt in sanctum virum, populus et in primis Judæi impotenter (impotenter) insultant, motaque seditione, vociferantur, antistitem urbis prodendæ causa concivem summ ad hostes noctu ablegasse. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conscientiæ relinquitur locus, Judæis præsertim et hæreticis procaciter et sine intermissione clamantibus. Itaque ex Ecclesiæ domo extrahitur antistes, atque in palatio arctissimæ custodiæ traditur, ut noctu in Rhodanum demergatur, aut certe in castro Ugerensi delineatur, donec exilio muletatus, prolixiores det pœnas. Domus itaque Ecclesiæ et cubiculum antistitis ab Arianorum turbis occupatur.

9. « Sed ecce dum Gothus quidam, cæteris contradicentibus, in ejus lecto recumbit, divinitus percutitur, et altera die excedit e vita, ne quisquam deinceps servi Dei locum polluta conscientia violare auderet. Sed cum ex utraque ripa dremonem, qui hostium obsidione injectus fuerat, Gothi, Dei nutu erigere non valerent, nocte sanctum virum in palatum revocarent; sed usque adeo ejus celantes personam, ut utrum adhuc esset in vivis, nullus Catholicorum scire posset. Dum ergo diabolo exultante, et Judæis plaudentibus, hæc geruntur, Judæis etiam in nostros ubique, nulla cujusquam habitatione, perfidiæ probra jactantibus, nocte quadam unus ex illis ex eo loco, quem ad agendas in muro excubias forte acceperat, ligatam saxo Epistolam, tanquam in hostes illud vibrans, in castra illorum conjicere conatus est: in qua nomen suum religio nemque exprimens, hortabatur ut noctu eo loco, quo ipsi excubarent, scalas admoverent! urbe ingressuri, ea conditione, ut pro tanto beneficio id redderent Judæis, ne quisquam eorum aut caperetur, aut rerum suarum jacturam faceret.

10. « Mane vero digressis nonnihil a muro hostibus, quidam e propugnaculo egressi, Epistolam illam conspiciunt, tollunt, secum intra urbem asportant, cunctisque in foro publicitus ostendunt. Mox auctor Epistolæ producitur, convictusque punitur: sæva Judæorum immanitas Deo et hominibus invisa tandem evidentissime confunditur. Daniel noster, id est, sanctus Cæsarius e laeu leonum educitur: satraparum accusatio publicatur: completur in eorum auctore illud Prophetieum¹: Lactum aperuit et effudit eum, et incidit in foveum quam fecit.

11. « Porro Arelatem Gothis cum innumera captivorum turba revertentibus, replentur sacre Basilicæ, replentur Ecclesiæ domus fidelium multitudine: et cum multa inopia laborarent, quæ ad victimum vestitumque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donec ab ipso omnes essent redempti argento, quod venerabilis Eonius antecessor ejus Ecclesiæ mensæ reliquerat; observans illud, quod Dominus in paropside intinxit panem, non in vase argenteo; discipulisque præcepit, ne possiderent aurum vel argentum. Hoc autem sanctum opus ita prosecutus est, ut etiam ab illis, quæ ad divini mysterii dispensationem pertinent, non abstineret thuribulis, calicibus, patenis argenteis. Dicebat enim: Ne homo rationalis Christi sanguine redemptus, amissa libertate et dura pressus servitute, aut Arianus efficiatur, aut Judæus aut ex ingenuo servus, aut ex libero servus. Ornavit igitur et defendit, non deformavit Ecclesiam: patere voluit filii viscera matris, non præcludi, hoc sæpissime dicens: Velim respondeant mihi plerique Domini sacerdotes, et reliqui de clero, qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argenlum et aurum ex Christi donariis pro mancipiis Christi: velim, inquam, dicant mihi: si quo casu ipsi in eam calamitatem incidenter, vellentne ejusmodi insensibilibus donariis in libertatem vindicari; aut potius sacrilegii loco haberent, si quis eis ex divinis munusculis subveniret? Evidem non puto id ingratum esse Deo, de suo ministerio redemptionem parari, qui se ipsum pro hominibus redimendis dedit. Sic ille. Nos vero vidimus quosdam laudare in sancto viro quod ita feerit, non tamen ullo pacto velle imitari. Annon in vitro habetur sanguis Christi? Annon in ligno suspensum fuit ejus sacratissimum corpus, nostræ salutis causa? Nos quidem credimus et confidimus in Domini misericordia, fide et precibus B. Cæsarii id effectum esse, ut ipsius temporibus ita obsessa sit ab hostibus civitas Arelatensis, ut tamen nec capi potuerit, nec præda patere: atque sic deinde a Wisigothis in Ostrogothorum ditionem pervenit, hodieque in Christi nomine paret clarissimo regi Childeberto Clodovei filio, ut possit de ea quoque dici: Transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum: et non permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensis suis». Et post nonnulla de monasterio ab eo sacris virginibus ereclo, de eodem sancto Cæsario subjicit:

12. « Sed hoc quoque nomine in beatum virum invidiæ facibus inflammatu Satan, in eum accusatione conficta, id effecit, ut Ravennam usque sub custodia pertraheretur ad Theodoricum regem: ut impletur etiam in illo, quod habet Scriptura divina²: Tanquam aurum in formæ probavit electos Dominus. Venit ergo in palatum ad Theodoricum regem, eumque intrepide salutat. Cernens rex eum nihil formidantem et adspectu venerabilem,

¹ Ps. vii.

² Sip. iii.

reverenter ei assurgit, cumque depositis capitis ornamenti, clementer resalutat. Deinde placide scis-
citur ab eo de labore itineris, de Gothis suis et Arelatensibus. Postea egresso sancto Pontifice, rex ad suos ait : Non parcat illis Deus, qui tanlae sanctitatis et innocentiae virum frustra compulerunt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille sit, vel hinc lieeat annadverti, quod cum ad salutandum me ingredieretur, tolus contremui, vidique in eo angelicum vultum, vidi virum Apostolicum : prorsus nefas puto de tam venerabili viro quidquam durius statuere, aut male de eo sentire.

13. « Deinde beato viro in hospitium ingresso, misit idem rex magni pretii discum argenteum li-
brarum plus minus sexaginta, et cum eo solidos trecentos ; jussitque illi sic dici : Accipe, sancte epi-
scope : rogatque te filius tuus rex, ut vasculum istud pro munere tua beatitudo dignetur suis nsi-
bus pro ipsis memoria reservare. At vir sanctus, qui præter cochlearia nihil inquam argenti ad suæ
mensæ nsum adhiberi passus erat, tertio inde die per ministros suos discum prius aestimatum jussit publice vendi, cuius pretio multos redemit capti-
vos. Illico regis satellites ad eum referunt, se vidisse regium munus palam prostrare, eoque distracto, sanctum episcopum multos e captivis liberasse. Tam enim ad ejus hospitium ingens confluerat pauperum multitudo, ut præ miserorum suas cala-
mitates exponentium densitate, vix ad salutandum eum patret accessus : vidimus vero etiam per plateas miserorum immensos greges cursitare eun-
tium ad virum Dei atque revertentium.

14. « Postquam autem rem ab eo gestam com-
perit Theodoricus rex, tanta eum laude et admiratio-
tione prosecutus est, ut in ejus palatio servientes senatores ae proceres certatim offerrent beato viro munera, quæ ejus manibus dispensarentur; magno Dei beneficio id sibi praestitum affirmantes, quod taalem antistitem digni fuissent conspicere, qui ipso-
rum temporibus dictis et factis germanum se Apo-
stolorum successorem et vere Apostolicum decla-
raret. Et quia nihil fama velocius est; eum in ejusmodi sanctissimo opere frequens esset vir sanctus, Romæ celebris ejus extitit opinio; tanto-
que ejus visendi desiderio arsere omnes, Pontifex, clerus, senatus, proceres et populus, ut prius eum jam animo complecterentur, quam oculis conspexissent. Interea captivos omnes ultra Duriam (Druentiam) maximeque Arausices, qui omnes capti erant, quorum etiam plerosque Arelate liberaverat, in Italia vincetos (ut potuit) redemit; et ut pleniori gauderent libertate, exhaustos cur-
ravit jumentis et plaustris impositos non sine suo-
rum solatio ad propria reduci ». Subdit his Cyprianus, qui interfuit, miracula, quæ ibi Deus per servum suum operari dignatus est in mortuum ad vitam revocando, et dæmonium infestationem ab Elpidio diacono expellendo. Demum vero de ejusdem Cæsarii Romam adventu ad Romanum Pontificem Symmachum ista subjungit :

15. « Post hæc Romam veniens, beato Symma-
cho Pontifici, ac deinde senaloribus exhibetur.
Agunt omnes gratias Deo et regi, quod lieuerit
ipsis corporeis oculis illum intueri, quem jamdu-
dum animi obtutibus conspexissent ; virumque Apostolicum non jam de fama, sed præsentia com-
probantes, certatim diligere et venerari student.
Atque ipse etiam Pontifex Symmachus præclara
ejus meritorum dignitate permotus, non solum
eum verissime metropolitani honore prædictum vo-
luit, sed etiam speciali quodam privilegio pallii
usum ei permisit ; et diaconos ejus, perinde ac Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis uti vo-
luit. His gestis, sanctus vir Arelatem reversus,
excipitur cum psalmodiis et eanticis ; et qui in Ita-
liam exulatum ierat, confecta captivoru[m] redem-
ptione, octo solidorum millia ab Italia secum repor-
tavit ». Haec tenus comes itineris Cyprianus. Subdit
vero, ipsum propensioni enra erga captivorum re-
demptionem, ad eos perquendos et redimendos,
clericos atque etiam abbates ad diversa loca mi-
ssisse. Certe quidem contulisse eidem ad hoc opus
pecuniam ipsum Romanum Pontificem, cum Cæsari-
rus esset Romæ possumus intelligere ex eo, quod
scimus, teste Anastasio' Bibliothecario, in his potis-
simum Symmachus enitusse studium, de quo ait :
« Hic captivos per Liguriā et Mediolanū et per
diversas provincias pecuniis redemit, et dona mul-
tiplicavit et dimisit ».

16. Ne putas aulem auctorem qui ista conscri-
psit de sancto Cæsario Cyprianum amore magistri amplificatione usum, veritatisque terminum super-
gressum : alium de his testem accipe, suorum quoque temporum scriptorem eximium, Ennodium dico diaconum, cuius extant litteræ ad ipsum sanctum Cæsarini datae, eum quæ erga eum rex Theodoricus exhibuisset officia, idem Cæsarius ante litteris significasset. Epistola autem Ennodii ad Cæ-
sarium redditia ita se habet :

17. « Quod spe perceperam, litteris indicasti : nam venerandi promulgatione colloquii, quid cæ-
lestis imperator domum regem circa vos facere compulisset, agnovi. Ergo cui postquam meritum vestrum patuit, nequaquam se felicitas actionis ab-
seondit. Quis hominum nobilissimo in Christi servi-
tute pontifici terrenas dominationes nesciat esse subjectas, et minacem regis potentiam innocentiae objectione superari? Quando principalis purpura aut cilicia despexit, aut pallium? Quando libertas ita potissima creditit sibi ante Christianam humiliatem licere quod voluit, aut quando ei lieuit velle quod laederet? Quod si inter hæc eanæ ætatis exempla recolantur, et sævitiam circa cultores Dei tyran-
nicam reducas in medium; scimus quia ab illis nostri dogmatis sectatores, ne unquam morerentur occisi sunt : tunc militibus suis vitam et æternitatem, obsequente gladio, perpetuus ille dux contu-

¹ Anastas. in Symmacho.

lit: illi inimicorum suorum ministerio perdiderunt originariam vilitatem.

18. « Te, mi domine, in orbe jam Christiano divina lex peperit, et Apostolici uberis lacte nutrit. Tu cæteros, velut solis magnitudo astris minoribus comparata, transgrederis. Te qui interioris hominis oculis inspexit, instructus est: nam cum et facie ipsa foveas puritatem, delinquentes feriato ore castigas. Boni de conversatione tua, quocumque processeris, imitanda inveniunt; malis fugienda demonstras. Beatus tu, cui a Deo tributum est, ut et monitis doceas et exemplis; qui ad pii itineris directum semper existens prævius, invitasti. Quis non optet, te loquente, ut sciat plura, non legere, tu dum libris genium (gentium) relatione concilias et magistros informas? Tibi debet quicumque ille scriptorum maximus, quod eum dote eloctionis amplificas », sanctum Augustinum videlicet, quem adversus Faustum eum impugnantem defendit.

19. « In te lux convenit sermonis et operis. Unde hæc prerogativa Transalpinis? Unde parentibus meis inauspicata sublimitas, ut tales virum miserint? Sed eur inter terrena queritur res cælestis? Potuit ergo ante te quodlibet palatii supercilium non jacere? Potuit tibi capita subtrahere, quem mitiorem ovibus faciunt errata pugnacem? Latius me et meritum vestrum vocat et diligentia; sed loquacitatem meam lex Epistolaris includit. Quod superest, benignæ servitutis mee munera accipite, et me Deo nostro orationum suffragiis intime; frequenter de his quæ vobiscum aguntur, vel acta sunt, informantes. Deprecor etiam, ut quicquid apud vos promeruit rusticæ supplicatio, qui (quantum audio) fornicationes suas nomine vestit uxorum, et vocabulo legis putat excusari posse reum criminis, mihi manifestes ministerio litterarum ». Hactenus Ennodius ad sanctum Cæsarium.

20. *De Cæsaria sorore S. Cæsarii.* — Sed minime prætereundum, fuisse S. Cæsario sororem haud imparis sanctitatis, sicut ejusdem nominis, Cæsariam nominatam, quam Deo dieatam sanctam virginem in Massiliensi monasterio excoli voluit monasticis institutis, eamque postea Arelatensi a se constructo præfecit monasterio virginum, ubi admiranda claruit sanctitate. Narrat hæc Cyprianus in Vita quam scripsit S. Cæsarii: sed et Cæsaria meminuit Venantius Fortunatus¹, cum canit præonia virginum, his versibus :

Has inter comites conjuncta Cæsaria folget
Temporibus nostris Arelatense decus :
Cæsarii montis luci sociata perenni,
Si non martyrii, virginalis ope.

Et inferius :

Dulce decus, ubi sit veneranda Cæsaria præsens,
Præsule Cæsario non caritura tuo.

¹ Venant. l. viii, carm. de virgin.

Scripsisse illi quidem regulas monasticas observandas ipsum S. Cæsarium, idem Fortunatus sœpe declarat, dum de ejusdem Cæsarii regula meminit, ut cum ait de sancta Radegunde eamdem vitam monasticam profitente²:

Regula Cæsarii linea nota tibi est.

Et alibi³:

Concipiente fidem Christi Radegundi amore
Cæsarii lambit regula quicquid habet.

Et ad Marlinum Gallicæ episcopum⁴:

Atque adscita sibi servetur in urbe Genesi
Regula Cæsarii præsulis alma pii.
Qui fuit auctores Arelas de sorte Lerini.

Cum vero adeo frequens mentio sit de Cæsarii regulis editis de vita monastica. nec extent ille quidem; putamus eas in S. Benedicti monastica insti-tuta receptas, non autem periiisse. Sicut enim ipsum Lerinense cœnobium cessit usui monachoru[m] S. Benedicti, ita et ipsas Cæsarii constitutiones monastice vitæ ut rivum in flumen derivatas esse in regulas S. Benedicti, mihi facile persuadeo.

21. *Theodoricus justitiam colit.* — Ad ejusdem quoque Cæsarii laudem spectare putamus quæ idem Theodoricus rex pro Gallicanis Ecclesiis iuste pie que rescripsit: ac primum ad Ibam ducem hæc inter alia⁵: « Præsenti tibi auctoritate præcipimus, ut possessiones Narbonensis Ecclesiæ. secundum præcelsæ recordationis Alarici præcepta, a quibuslibet pervasoribus occupatae teneantur, æquitatis facias contemplatione restitui: quoniam versari nolumus in Ecclesiæ dispendio præsumptiones illicitas; dum nostra deceat tempora, sedare confusa. Esto contra talia omnino sollicitus: ut qui es bello clarus, civilitate quoque reddaris eximus. Sic et arma tua. Deo adjuvante, corroboras. si justitia mediocribus servare contendas ».

22. Sed audi aliud quod edidit idem Theodoricus specimen justissimi principis. cum Severo episcopo reddi voluit quicquid exercitus transeundo ejus Ecclesiæ damni iutulisset: ad ipsum enim scribens, hæc inter alia⁶: « Significamus nos per Montanarium sanctitati vestræ mille quingentos solidos destinasse: quos provincialibus. quos quenque præsenti anno, exercitu nostro transeunte, dispendium pertulisse cognoveris, habita læsonis æstimatione, distribuas, ut nullus a nostra munificentia reddatur alienus, quem sua damna gravaverunt ». Habes igitur unde perspicias, cur Theodorico cuncti ferme dextera evenisse contigerit; nimiriun quod Arianus licet, Catholicorum nihilominus prospiciebat Eccle-

¹ Fortun. l. viii, carm. de nomine suo — ² Fortunat. l. viii, carm.

— ³ Fortunat. l. v, carm. — ⁴ Cassiod. Variar. l. iv, Ep. vii. —

⁵ Cassiod. Var. l. ii, Ep. viii.

siis, et sacerdotes Catholicos debito prosequebatur honore, atque muneribus etiam frequentabat, nec a suis in expeditione militari quicquam sine compensatione damni patiebatur inferri. Sed ad Cæsarium.

23. *Testamentum S. Cæsarii.* — His vero de S. Cæsario enarratis, veluti corollarium apponamus veneratione dignum antiquitatis monumentum, ab ipsa (ut in fine dicemus) Ecclesia Arelatensi petatum, nempe testamentum per Epistolam ab eo conscriptum: quod tamen nonnihil mendoza exesum pulvere vetustas tandem exhibit : sic enim se habet :

« Pax Ecclesiae Arelatensi. Cæsarius episcopus presbyteris et diaconibus, sanctæ ac venerabili Cæsariæ abbatissæ, quam Dominus per meam parvitatem in monasterio nostro præposuit, ac universæ congregationi, quam ibi Dominus sua gratia collocaverit, in Domino aeternam salutem. Cum Ecclesiastica pietas consuetudinis sue rem faciat, ordinabiliter scilicet, quo peregrinis et destitutis opem largitionis impendat; quanto magis cum opportunitas aut necessitas fuerit, ut sanctis quibusque et Deum timentibus aliqua largiatur, amplius debet pia misericordiae suæ viscera dilatare? Et ideo juxta hanc Epistolam, quam manus nostræ subscriptione roboravimus, cuique diem et consulem subtus adjecimus, Deo dispensante, hoc testamentum meum condidi, vel manu propria subscrispi atque jure prætorio, vel jure civili, et ad vicem illorum codicillo firmavi. Ego Cæsarius peccator dam debitum humanæ carnis reddidero, cunetum monasterium Arelatense S. Joannis, quod ego condidi, sub potestate Arelatensis pontificis canonice sit, hæredemque meum esse volo ac jubeo. Cæteri, cæteræve exheredes sint. Totum quod cuique ant per hoc testamentum meum dedero, legavero, darive jussero, ut detur fiat. Cæterum autem, Arelatensem episcopum co-hæredem meo monasterio relinquo: quosque liberos, quasque liberas esse jussero, liberi, liberæve sint omnes.

24. « Ego tamen cum nihil de parentum bonis habuerim, hoc testamentum meum præsumere erubui: illa tamen me sententia compulit, ut plerosque (seu plerasque), Salvatoris formidanda, qua iniqui audituri sunt dicentem: He in ignem aeternum, pietatis affectu aliquid Ecclesiae meæ contulisse. Et ne forte post obitum meum aliqui de parentibus meis, exceptis iis rebus, quas illis pro elogiis donaro, inquietare præsumant, cui præsum, Ecclesiam; ideo hanc voluntatem meam tractare amplius desideravi, qua de parentibus meis, ne apud ipsum monasterium prefatum, vel pontificem Arelatensis Ecclesie, præter id quod illis dederim, præsumant requirere. Sancto et domino meo archiepiscopo, qui mihi indigno digne successerit, licet omnia in sua potestate sint, tamen si lubet, et dignum ducit, indumenta paschalia, quæ mihi data sunt, omnia illi serviant, simul cum

casula villosa, et tunica, vel galnape, quod melius dimisero. Reliqua vero vestimenta mea, excepto birro amiculari, mei tam clerici, quam laici, cum gratia vel ordinatione domini archiepiscopi, sibi, ipso jubente, imo donante, dividant. Ea vero quæ monasterio ante per donationem contuli, nunc affirmo: et si cui aliquid per Epistolam, aut per pitacium, aut verbo, pielatis intuitu contuli, valere volo.

25. « Hoc etiam assuete precor, quatenus celam, quam bonæ memorie Augustus subdiaconus in atrio S. Stephani cunctibus parte dextera habuit, provisoribus monasterii propter custodiam illorum firmam D. archiepiscopus perpetuo dignetur jure concedere: ita ut eam sibi succedendam monasterii provisores habeant. Et hoc specialiter volo, et ila, domine archiepiscope, precor; sive provisorem ad monasterium, sive presbyterum ad Basilicam S. Mariæ nullum alium habeat congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit, vel ordinari petierit. Et licet de tua, D. archiepiscope, pietate præsumam; tamen ne forte contra monasterium nostrum aliquorum suggestiones importunas habeatis, adjuro vos per Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, et per tremendum diem judicij, ne unquam apud vos prævaleat hostis antiquus, aut ancillas vestras contristari acquiescatis; aut aliquid illis auferri de iis, quæ possident, eisque contulimus, permittatis: quia Deo propitio non sine discretione vel justitia quibuscumque sæcularibus jure directo res Ecclesiæ vendidimus nisi hoc tantum, quod Ecclesiæ minus utile et infructuosum est. Et quod animabus sanctis et Deo vacantibus cum sanctorum fratrum consensu vel subscriptione tribuimus, perpetuo illis jure permaneat.

26. « Vos vero, dominæ filiolæ, per S. Trinitatem inseparabilem, et per Domini nostri Jesu Christi adventum adjuro, ut pontificem, qui mihi indigno, ordinante Deo, successerit digne, omni affectu ut dominum rogetis, ac pura mente diligatis, et ne per vestram contristetis inobedientiam. Confidimus enim de Dei misericordia, quod ita omnibus sacerdotibus, quibus religionis collatio est, castum amorem impendat, ut nihil vobis quod ad sustentandum corpusculum opus est, deesse permittant. Te iterum atque iterum, pontifex optime, rogo gratia divina præfati monasterii, ut curam maximam habeas, et famam illarum cum grandi pietate satagas provideri. Quod si alicuius persona injustum tibi dederit consilium, cum auctoritate respondendum deprecor; quia hoc quod episcopi agitur verbo, non solum auferri non debet, verum etiam nec omnino potest: tum præcipue quia et hoc ipsa S. papæ urbani suasit auctoritas, ut hoc de te sancto et domino meo pontifice credam. Nunquam enim apud te prævalebit tam iniqua suggestio, ut contra justam voluntatem qualiscumque antistitis pro meo studio substantia ad te multum profecerit, et prope duplicata sit. Additur ad hoc, quod Deus misericors per parvitatem meam, etiam immunitatem tributo-

rum, tam juxta urbem et infra, quam etiam in suburbanis et villis ex maxima parte concesserit.

« Agellum igitur Aucharianum, unde parvam particulam monasterio dedimus, multa servamus; nam plus minus centum aripennes vineæ et trecentorum modiorum campos reservavimus: ita quod supradictum monasterium, tantum modiatis de terra, quam ego plantavi, habeat modiatis quadraginta; et de vetere vinea vix triginta aripennes contulimus: agellum Gallicumanum, Mercloanum, vel agellum Gemellos cum stagnis et paludibus cum omni jure et termino suo; et paschum in campo Lapideo, vel si qua alia sunt, vel campum in Trifinitio super viam munitam, vel reliqua quæcumque sunt; agellum Orvedum, et agellum Martinatis, et agellum Silvanum, in quo est sita Ecclesia S. Mariae de Ratis, et agellum Missiamnum cum omnibus sibi pertinentibus pascuis, paludibus, cum omni jure et termino suo sanctæ tuæ Ecclesiæ reservavimus in stipendiis earum. Unde te, S. Pontifex, adjuro, ut si Deus omnipotens per manus se timentium sanctæ matri Ecclesiæ monasterio sanctarum virginum aliquod majus bonum dederit, tua sancta dilectio unum ab altero non disjungat. Si vero (quod Deus non patiatur) congregatio ibi aut congregata non fuerit, aut forte postea (quod absit) cum congregata fuerit, esse desierit, ad matrem Ecclesiam revertantur.

27. « Haec quidem ego, ut timori meo satisficerem, scripsi. Nam absit ut de tua, piissime Pontifex, inscientia inculperis: quia (ut supra jam disi) pietas divina concessit, ut per meam humilitatem immunitas Ecclesiæ in tot capitibus daretur. Quod monasterio cum fratribus consensu dedimus, per hanc voluntatem meam confirmo. Ancillæ nostræ Cæsariæ abbatissæ, quem ipsa fecit, mantum majorem, quem de cannabe fecit, dari volo. Domino meo Leoni presbytero manutergium dari volo. Domino meo Cypriano episcopo mantum, et cinctorum meliorem (cinctorium melius) dari volo. Quicquid servo meo Briciano coatuli, nunc per hoc testamentum meum confirmo. Agritia puella mea propria libentissime monasterio S. Cæsariæ abbatis serviat: et vere gariolas, quas illis vel parentibus eorum dedi, confirmo. Omnes cubicularios meos tibi, domine episcope, coram Deo et Angelis ejus commendo ». Hactenus quæ reperiuntur testamenti S. Cæsarii, quod etsi non in aliis, in die saltem et consule, et ipsius Cæsarii alique testium subscriptione esse decursum, haud dubium esse potest: cuius exemplar petitum ex archivio Ecclesiæ Arelatensis, exscriptum per Clandium Saxi notarium, accepimus ab archidiacono Arelatensis Ecclesiæ Francisco Clareto Romæ cum esset, a quo etiam nos accepturos complures ejusdem S. Cæsarii Epistolas, quæ in eodem archivio asservari dicuntur, spem magnam concepimus: quod si voti compotes facti erimus, eas quæ historiæ rerum gestarum inservire noscentur, secunda editio exhibebit.

28. Quod autem ad id testamentum spectat;

audiisti monasterium monialium cui præerat sancta ejus soror Cæsaria illud ipsum munitione voluisse Cæsarium auctoritate Romani Pontificis: non aliud quidem illis verbis significavit, ubi ait: « Et hoc ipsa sancti papæ urbieani firmavit auctoritas ». Scias vero, ad imitationem S. Cæsarii qui Arelate erexit monasterium monialium, paulo post Childebertum Francorum regem quartum filium Clodovei ibidem Arelate struxisse monasterium monachorum, quod absolutum a Vigilio gapa voluit Apostolica auctoritate firmari. Extat de his Epistola S. Gregorii papæ ad Virgilium Arelatensem episcopum¹. Sed de ejusmodi peti solitis et concedi ab Apostolica Sede privilegiis alias dicendum erit: nunc in Cæsario versetur oratio. Quoto autem sue sedis anno diem obierit, quod æque fine careant quæ a Cypriano episcopo ejus discipulo sunt scripta, haud consequi licuit. Scripsit vero ejus Vitam idem auctor rogatus ab illius sorore sancta Cæsaria, ad quam extat inscripta Praefatio.

29. *Sedes Arelatensis archiepiscopal.* — Ad postremum vero duo quæ invaluerunt de eodem S. Cæsario mendacia cavenda memineris: quorum alterum superius deteximus atque confutavimus, dum non ad hæc tempora Symmachus, sed floruisse anno sexcentesimo septuagesimo, complures toto caelo errantes dixerunt; in quem errorem Gennadii scholiastes Suffridus, Trithemium incaute sequens, impegit, dum nequaquam de eo esse scriptum a Gennadio, sed et Gennadium eam narrationem de ipso suppositam existimavit. Alterum vero illud est, quod æque mendaciter asseratur Cæsarius ultimus episcopus, primus vero archiepiscopus Arelatensis; quod scilicet Ecclesia Arelatensis non nisi sub Cæsario a Romano Pontifice fuerit archiepiscopatus munere insignita: cum tamen quæ dicta sunt saepe superius, id praeter veritatem asseri, manifestent. Nonne archiepiscopal sedes erat, quæ sub se habuit sedes episcopales? Nonne dictum est suo loco superius, Saturninum Arelatensem episcopum collegisse Concilium subjectorum sibi episcoporum? Nonne cum de diecesum juribus altercatum esset inter duas sedes archiepiscopales Viennensem et Arelatensem, in Concilio Taurinensi decretum fuit, ut quisque ipsorum archiepiscoporum vicinioribus præcesset episcopis? Sunt et aliae de his certæ probationes; sed in adeo claris minime immorandum. Fefellit puto simplices, quod qui præcesserunt Cæsarium antistites Arelatenses non archiepiscopi nominati reperiuntur, sed episcopi. Verum sciant veterem nomenclaturam, qua etiam patriarchalium sedium, imo et ipsius Romanae Ecclesiæ præsules æque dici solebant episcopi. At de Cæsario satis, quem inter cælites receptum celebrat colitque Ecclesia Catholica anniversaria repetita memoria die vicepsima septima mensis Augusti.

30. *Reliquia obsidionis Arelatensis et belli.* — Quod vero reliquum est rerum Arelatensium hujus

¹ Greg. l. viii Ep. cxv.

temporis dignum memoria prosequamur. Quid enim uni ex ducibus Theodorici agenti custodiam civitatis diebus istis acciderit, haud praetermittendum putamus, quod Gregorius Turonensis in libro de Gloria martyrum narrat his verbis¹: « Aran, inquit. Theodorici regis Italiae dux, dum in Arelatensi urbe resideret, extitit ei quidam archipresbyter parochia Nemausensis invisus. Tunc fervens felle contra eum misit pueros, dicens : He quantocius, et ligatis pedibus ac manibus adducite eum cum vi, ut cognoseat quod sim dominus regionis hujus. At illi non intellexerunt archipresbyterum : putaverunt quod archidiaconum jussisset adduci : et ascensis equitibus, venerunt ad urbem, interrogantesque de archidiacono, digito eis ostensus est : erat enim hic Joannes nomine, valde religiosus, et in archidiaconatu suo studium docendi puerulos habens : apprehensumque pueri ducis, ligatis manibus ac pedibus sub alvo equi adduxerunt eum. Sed non desit virtus martyris Baudelii alumno proprio subvenire. »

31. « Pueri vero juxta portam », Arelatensis scilicet civitalis, « cum eo mansionem habuerunt ; quia jam obseratis pro nocte portarum valvis , ingredi non potuerunt. In ipsa vero nocte, duce obdormiente , adest ei archidiaconus per visum , dicens : Quid tibi, o homo, culpabilis extiti, quod me in hanc humilitatem redactum, cum tali jussisti injuria aecersiri? Vere dicam tibi quia non effugies judicium Dei. At ille ex parte factus, consternatusque metu, exclamat suis : Inquirite , si pueri, quos Nemausium direximus, jam venerunt. Interrogantesque de muro urbis : responderunt se adesse eum homine. Renuntiant nuntii quae audierant. Confestimque dux ait : Exhibitete ad me hominem quem adduxistis. Quod cum factum fuisset, adspiciens eum dux, timore perterritus, ait : Archipresbyterum ego adduci præcepvi, non archidiaconum. Et prostratus ad pedes ejus, ait : Indulge, quæso, injuriam delicti hujus; quia non est in conscientia mea, ut hæc passus fuisses. Et statim dignis honoratum munieribus remisit ad urbem : quem in tanto timore pro ipsa martyris reverentia dilexit in posterum, ut decedente urbis illius sacerdote, ipsum sacerdotem mandaret institui, sed nec archipresbyterum amplius inquire jussit ». Hæc Gregorius de rebus Arelatensis.

32. Quomodo autem idem Theodoricus Italiae rex Burgundionum regione potius sit potius arte quam armis, Procopius narrat², et quidem sincere; licet tum ipse, tum alii cum eo videantur errore lapsi, dum ante bellum Clodovei adversus Alarium gestum, id contigisse affirmant. Etenim integras fuisse res Burgundionum, cum Clodoveus adversus Alarium parabat arma, litteræ³ Theodorici ad ipsorum regem Gundebadum scripte declarant, cum eum rogat ut in conciliandis inter se Alario

et Clodoveo laboret. Sed et Athalaricus rex Italiae, qui Theodorico successit, dum Toli strenui ducis sub ipso Theodorico recenset strenue facta, primo quidem missum ipsum tuisse post Alarici obitum ad defendendam Arelatensem civitatem tradit, inde vero occasione bellorum inter Burgundiones et Francos ortorum ipsum provinciam illam acquisivisse (ut dictum est) Theodorico. Sunt enim hæc ibi conscripta⁴ : « Mittitur igitur, Franco et Burgundio decertantibus, rursus ad Gallias tuendas, ne quid adversa manus præsumeret, quod noster exercitus impensis laboribus vindicasset. Acquisivit Reipublicæ Romanæ, aliis contendentibus, absque ulla fatigatione provinciam ; et factum est quietum comminodum nostrum, ubi non habuimus bellica contentione periculum : triumphus sine pugna, sine labore palma, sine cæde victoria. Tantum ergo ejus gloriæ debemus, quantum utilitatis accepimus : quem et ille arbiter rerum largilione redditum judicavit esse presequeendum, ul ibi fieret dominus possessionum, ubi utilitati publicæ procuravit augmentum ». Hæc ibi de tanti ducis industria.

33. Sed quæ breviori summa subobscuræ persistinxit, Procopius elucidat⁵, ubi primum ait, Francos cum Gothis iniisse foedus adversus Burgundiones pactis conventis, Theodicum vero suis ducibus cum exercitu ab Italia missis dedisse in mandatis, ut moras in itinere tererent, donec cum Burgundionibus Franci pugnassent : qui si vincerent, tunc quam celerrime sese ad eos conferrent communii victoria potituri. Sunt hæc ipsius verba : « Franci interea cum Burgundionibus soli manus conseruere ; et cum bellatum naviter esset, magna utrinque fit cædes : nam pede collato, ad multum diei fortiter est prælium gestum : sed Franci deum ubi in fugam hostes penitus vertere, in ultimas quas illi incolerent terras fugarunt, ubi et fugientibus pleraque erant et validiora ad receptum præsidia, quæ sola his saluti fuere ; cæteris hostes potiti. Hæc victoria ubi est ad aures Gothorum perlata, quam celerrime ad socios et victores se conferendo, sui præsentiam faciunt : ab hisque increpiti, quod prælio non tempore suo interfuerint, locorum causabantur difficultates, paratos se pactam pro pena pecuniam statim dependere : qua ibidem depensa, terras ex hoste captas, uli conventum jam ante fuerat, cum victoribus partiuntur. Qua in re cognita Theodorici prudentia est, qui sine ulla suorum jactura, modico auro persoluto, hostium sibi loca paraverit ». Hæc Procopius.

34. Sed quænam ista præcesserint, quibus in se Burgundiones divinam couitarunt iram, Gregorius ita narrat, cuin martyris Juliani miracula recenset⁶ : « Venientes (inquit) quidam de Burgundionibus ad Brivatensem vicum, eum cum armorum multitudine copiosa circumdant : captoque populo, direpto ministerio sacrosancto, ultra amnem

¹ Greg. Turon. de Glor. marty. l. i. c. 78. — ² Procop. de bell. Got. l. i. — ³ Apud Cassiod. Var. l. viii. Ep. x. — ⁴ Procop. de bell. Goth. l. i.

— ⁵ Apud Cassiod. Var. l. viii. Ep. x. — ⁶ Procop. de bell. Goth. l. i. — ⁷ Greg. Turon. de Glor. marty. l. i. c. 7. 8.

transeunt; et viros gladio interficere, reliquum vulgus sorte dividere parant. Tunc Hellidius quidam a Vellavo veniens, et (ut aiunt) commonitione columbae alitis incitantis, super eos irruit; hortatusque socios, ita hostes ad internecionem cecidit, ut captivis laxalis, triumphantibus in laudem martyris, amne transmisso, ad beatam cellulam tanquam novus Moyses eum omni populo canendo revertitur ». Et paulo post: « Prostratis ergo ab Hellidio hostibus, quatuor ex his per fugam dilapsi patenam et nrceum, qui Anax dicitur, in patriam deferunt, et divisam in tantis, ut erant, partibus patenam, ureeum regi Gundebado ob gratiam exhibent eonquirendam. Reliquum vero argentum reginæ sagittas reperit; eui additis multis muneribus, loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, non oportere eum ut gratiam martyris sancti propter argenti parvitatem amitteret ». Hæc Gregorius de Burgundionibus, quorum rex Gundebadus sequenti anno defunctus ponitur: agemus de his suo loco.

35. *Clodoveus ægrotans a S. Severino sanatur.* — Compositis rebus bellieis, pace reddita, Clodoveus Parisios prefectus est, ubi contigit eum labrare corporis infirmitate: cumque spes salutis a medicis diu alta frustraretur, consilio Tranquillini viri illustris et archiatri, missis nuntiis, accersivit sanctissimum virum¹ Severinum Agauneus monasterii abbatem, magni nominis apud omnes suæ ætatis virum: etenim excellenti miraeulorum vir-

tute fulgebat: cuius quidem facultatis in via egregium illud specimen edidit, dum ad Nivernensem pervenientem civitatem, Eulalium episcopum loquendi et audiendi privatum ob morbum officio, ipsum visitans, confessim restituit sanitati. Parisios inde se conferens, ad portam civitatis leprosum excubantem osculo salutatum a lepra inundavit. Indeque ad Clodoveum perductus super ægrotantem regem, præmissis precibus, impouens casulam qua erat indutus, febrem ejus medullis fixe inherenter fugavit.

36. Restitutus vero incolumenti Christianissimus princeps, flexis genibus Dei servum est veneratus: cui et ob gratiarum actionem illud praestitit, ut quos vellet vinculos e careere liberaret, et quantum vellet pauperibus ex regio acceptum thesauro erogaret. Cumque detentus fuisset hand paucos dies Parisiis, magnus factus est ad eum laborantium diversis morbis concursus. Inde vero (ut ante divinitus admonitus fuerat) ad Nantonense eastrum se contulit Deo spiritum redditurus: suscepitusque est hospitio a presbyteris Paschasio et Ursicino, qui eundem viventem omni charitatis officio sunt prosecuti, et post obitum eidem extrema persolverunt munera pietatis: in cuius memoriam postea Clodovei filius Childebertus nobile templum exstruxit. Hæc autem paucis perstricta copiose deseripta Fau-stus presbyter ejusdem temporis scriptor. Porro exaratum in tabulis Ecclesiasticis nomen ejusdem viri sanctissimi Severini, anniversaria natalis diei commemoratione jugiter Ecclesia celebravit.

¹ Vita Severini Sur. tom. I. die XI. Febr.

Anno periodi Græco-Romanæ 6001. — Jesu Christi 508. — Symmachi papæ II. — Anastasii imp. 18. Theodorici reg. 16. et 20.

1. *Consules.* — Coss. *Celer* et *Venantius junior*. Prior Orientalis, de cuius gestis in bello Persico suo loco mentionem fecimus. Posterior Occidentalis, quem eum Cassiodorus, Tununensis, et Chronographus Cuspinianus *juniorem* appellant, liquet eum fuisse ejusdem familie eum Venantio anno superiori consul; cumque in nullis Fastis eum nota numerali edatur, et diversus sit a Venantio seniore, perperam dicitur a Baronio *consul* recteque in Fastis Heraclianis scriptum: de eo: *Alius Venantius*.

2. *Consulatus Clodovei Francorum regis.* — A num. 4 ad 4. Gregorius Turonensis lib. 2, cap. 38, scribit: *Ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu accepit*, Clodoveus sc. postquam Alarieum

Visigothorum regem devicit; imperator enim victoris benevolentiam honoribus aucupari satagebat, ut Theodorici Italie regis potentiam in dies crescentem facilius retunderet. Arbitratur Baronius, *Clodoveum* honorem illum, quia ab imperatore heretico oblatum, respuisse; quod *Clodovei* nomen nullis in Fastis legatur. Verum *consulatus* nomine nihil aliud intelligit Turoneus, quam *patriciatum*, a Romanis imperatoribus sepe collatum regibus imperio Romano amicis. Sie Avitus Viennensis in Epistola VII, *Sigismundum* Burgundie regem *patricium* appellat, ejusque decessores *magistri militum* ab imperatoribus Romanis intucupati fuerant. Id quidem etiam negat Baronius, quod, inquit, *inferior esset patricius dignitas consulatu ac commun-*

nis pluribus. Sed cum consulatus annus esset, patricius vero dignitas perpetua, ut docet Cassiodorus lib. 6 Variorum in formula patriciatus, haec de more in principes viros conferebatur. Hinc Procopius lib. 4 de Bell. Got. cap. 4, testatur, *Theodoricum* Gotherum regem a Zenone *patricium* renuntiatum fuisse, antequam in Italiam mitteretur, et Malchus rhetor in Excerptis pag. 94 prodit eundem imperatorem *Odoncrem* Italiae regem *patricium* creasse. Denique Pipium, ac deinde Carolum Magnum, et Carolomannum a Romanis patricios dicitos, liquet ex Anastasio in Vita Stephani III papae. Consulatus vero nomen patriciatum etiam significare ex eo colligit Hadrianus Valesius lib. 6 Rer. Francie, quod Carolus *Magnus*, qui in brevi veterique Chronico de Visigothorum rebus, Francorum rex ac patricius Urbis Romæ dicitur, vocetur etiam *consul*. Ad haec Continuator Fredegarii tradit, a Gregorio papa hujus nominis II adversus Leonem imp. et Lupprandum Langobardorum regem auxilium petente, Carolo Martello consulatum missum esse, ubi consulatus nomine *patriciatum* continuator intelligit. Vide Ducangum in voce *patriciatus*.

3. *Idem ac patriciatus.* — Voces haec *consul*, et *patricius*, non raro viris doctis crucem fixere. Falconerius in Notis ad inscriptiones Athleticas, ait, Philostrato vocem *patricius* interdum esse *summates, magnates*, ac quos dixeris, *principes civitatis, aut gentis alicujus*. Tum animo hæsitans dicit, se conjecturam suam doctiorum judicio arbitrioque aestimandam relinquere; cum tamen vocabulum illud *patricius* et consulem, et viros primarios significare, minime in dubium possit revocari. Spanhemius non minus libris quam legationibus clarus in versione Gallica Cesarum Juliani Augusti pag. 270 et rursus pag. 439, explicans locum Juliani, in quo *Julius Cæsar* introducitur, quasi diceret, populum persecutum esse Brutum et Cassium ejus interfectores, et ubi *Silenus* respondet, *εἰς ἐπειδή, οὐτέ τινεντανεῖ, διὰ τούτου καὶ πάτερ; οὐδίποτε ἐπηγίστητο εἰναι πάτερ;*, ait Spanhemius, vocem *patricius*, que ibi diserte legitur queque consulem significat, videri corruptam; cum certum sit, Brutum et Cassium post Cœsarum eadem consules non fuisse; et loco *proconsul/is*, consulis vocem irrepsisse, queriturque de Canteclaro et Petavio, quod in Notis locum illum difficillimum silentio prætermiserint, contenti illum ita vertisse: « Haud equidem propterea quod te occiderant: ob id enim populus eos suis suffragiis creavit consules». Sed non minor locus querendi est, quod vocem illam ita male verterint, cum ibi significet populum eos habuisse pro Urbis Romanae principibus ac publicæ libertatis restitutoribus, ut etiam ex verbis Dionis lib. 44 intelligimus: « Percussores, inquit, otioso animo nulli præterea rei intenti, libertatis restitutores et tyraunicide cognominabantur».

4. *Quod egregio exemplo demonstratur.* — Sed, ut ad consulatum Clodovei redeam, vocem illam latinam, sicut vocem Graecam *patricius, patriciatum* denotare, illustri exemplo demonstro. Theo-

dorus lector lib. 2 scribit, *Illi*um Verinæ Augustæ persuasisse, ut Leontium patricium imperatorem coronaret. Haec ejus verba: *Καὶ παραπεμψεῖς αὐτὸν, στέψαι βασιλέα Λεόντιον τὸν θυπάτον; quæ sic vertit Valesius: « Persuasitque illi, ut consulem Leontium imperatorem coronaret ».* Sed perperam: Leontius enim tyranus de quo loquitur Theodorus, nec consul erat, nec ea dignitate alias exornatus fuerat. Quare vox *θυπάτος*; eo in loco *patricium* denotat, non vero *consularem*, ut nos docet Theophanes, qui plura ex Historia Theodori, quam integrum habuit, in suum Chronicon corriavit: *οὐ δὲ πατρίκιος Πλόκος σὺν Λεοντίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς παραχίνεται εἰς τὸ Παπουρίου καστέλλην, καὶ ἔξαρχὸν Βερίνην Αυγούσταν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλίνιας, ἐποίησεν αὐτὴν στέψαι εἴσω τῆς πόλεως εἰς τὸν ἄγρον βασιλέα Λεόντιον τὸν Πατρίκιον, id est: « Ille autem patricius Leontio reliquisque comitibus ad Papurii castellum profectus Verinam Augustam ex custodia Tarsum Ciliciæ eductam, extra Urbis muros ad B. Petrum, ut Leontium patricium imperatorem coronaret, effecit ».* Ita Theophanes ad annum VII Zenonis imp. qui ne vox *θυπάτος* incertum lectorem in errorem induceret, aliam magis expressam, idemque significantem in locum ejus substituit, Leontiumque *patricium* vocavit. Quare homines, quo Clodoveus ab Anastasio imp. cohonestatus, *patriciatus* fuit quem Turonensis consulatus nomine designavit; indeque in ejus Epitaphio *patricius* dictus est, ut in morte ejus videbimus.

5. *Clodoveus rex Franciam dilatavit.* — A num. 4 ad 35. Anno superiori n. 9, urbes a *Clodoveo* Francorum rege Visigolhis hoc anno eruptas memoravimus, Francosque *Carcassonem* obsidione cinxisse diximus. Ea tamen ad annum sequentem pertinere videtur, Cassiodorus enim in Chronico ad consulatum Venantii et Celeris anno DVIII gestum, scribit: « His eoss. contra Francos a D. N. destinatur exercitus, qui Gallias Francorum deprædatione confusas victis hostibus ac fugatis suo acquisivit imperio ». Marius vero in Chronico ad consulatum Importuni, anno sc. sequenti, scribit: « Hoc consule Mammo, dux Gothorum partem Galliarum deprædavit ». Quare hoc et sequenti anno bellum continuatum. *Theodoricus* Italæ rex cum Gothorum copiis in provinciam Narbonensem venit, ut refert Procopius de bell. Got. cap. 12, et *Carcassonem* ab obsidione, qua eingebatur a Francis, liberavit. Isidorus in Chronico refert, *Gundebadum* Burgundionum regem Narbonam devastasse, et *Giselichum* Visigothorum regem in Africam, auxiliis obtinendi causa, prefectum esse: « Dum eadem civitas (nempe Narbona) a Gundebado Burgundionum rege diupta fuisse, iste (sc. *Giselichus*) cum multo sui dedecore et cum magna suorum elade apud Barcellona se contulit; ibi moratus quoisque etiam regni fascibus a Theodorico fugæ ignominia privaretur. Inde prefectus ad Africam Vandalarum suffragia poscit, quo in regnum possit restituui, qui dum non impetraret auxilium, mox ex Africa rediens ob metum Theodorici Aquitaniam petuit, ibique anno uno delitescens Spaniam revertitur ».

Cointins anno

pix, num. 1, laudatis illis Isidori verbis asserit, Theodoricum regem profectum esse in Hispaniam et Giselichum coegisse, relictam Barcinone, in Africam abire. Verum licet id etiam Lucas Tulensis, aliquique Hispani in litteras miserint, omnino tamen fabulosum; illud enim non dicit Isidorus, nec Cassiodorus, nec ullus antiquus scriptor tam longinquæ profectionis meminere. *Anonymous Chronico Victoris Tununensis* insertus ad consulatum Boetii anno **px** gestum ait: «Hoc anno idem Gesalicus ab Helbane Theodorici Italie regis duce ab Hispania fugatus Africam petit». Hæc quoad rei gestæ annum.

6. *Carcassonam irrito conatu obsedit.* — Urbs itaque *Carcassona* a Francis expugnari non potuit: excisum tamen regnum Tolosanum Gothique partim superiori anno, partim currenti pulsi sunt a duabus Aquitaniis, atque a Novempopulania, ab ipsa Tolosa regni sede, et ab Ueccia civitate; reliqua regni illius parte penes Goths remanente, qui eam vocavere *Provinciam Galliae*. Ejus et ceterarum Hispaniæ provinciarum accuratam descriptionem ex antiquis MSS. edidit Garsias Loaisa in Collectione Concil. Hispaniæ. Illic sie describuntur civitates episcopales provinciæ Galliae, additis ad singulas earum terminis: «Narbonæ sedi subjacent hæ sedes, Béterræ, Agatha, Magalona, Nemauso, Luteba, Carcasona, Elna». Quare existimandum est, inquit Marca lib. 1, de Marca Hispanica cap. 46 duas istas urbes, *Carcassonam* nempe et *Helenam*, civitatum episcopalium decus adeptas esse procurantibus Gothorum regibus, qui detimenta Tolosæ et Uecciæ, quæ a Francis tenebantur, sacerienda eo modo arbitrati sunt ut provinciæ Galliæ antiquus numerus octo cathedralium episcopalium constaret. Nam in vetustissima Galliarum Notitia, quam anno **ccclxxiv** retuli sic describitur provincia Narbonensis: «Provincia Narbonensis prima: Metropolis civitas Narbonensium, civitas Tolosatum, civitas Beterrensum, civitas Nemau-sensum, civitas Lutevensum, castrum Uecciense». Sed in Notitiis, quas edidit Duchesnius tom. 1 de Scriptor. Histor. Franc. «civitas Aquatennum seu Agathensem, et civitas Magalonensis» adduntur superioribus. In omnibus vero Carcassona, et Hellenæ desiderantur: quoniam ut notat Marca loco cilalo, quandiu provinciæ istius imperium fuit penes Romanos, duæ istæ urbes non fruebantur dignitate civitatum, neque etiam dum aula Gothorum stetit apud Tolosam; quod docent Agathensis Synodi anno **vii** celebratae subscriptiones; ubi eum nomina octo episcoporum provinciæ Narbonensis compareant, et inter hæc etiam nomina Tolosani et Ueciensis, nulla tamen mentio fit Carcassonensis et Hellenensis, quia se. eo Christi anno neuter episcopatus institutus erat. Quare sanctus *Guimera*, quem Sammarthani in Gallia Christiana tanquam primum Carcassonensem episcopum proponunt, non sæculi quarti initio, ut ipsi autuant, sed sæculo septimo vixit, si vere Carcassonensis episcopus

fuit, n̄ civitatis illius traditio fert. Antiquius enim testimonium, quo probari possit cathedram episcopalem ea in urbe collocatam fuisse, petitur a Concilio Toletano III, anno **lxxxxix** congregato a Recaredo rege, cui inter alios episcopos subscriptus legitur Sergius Carcassonensis.

7. *Arelate frustra a Francis obsessa.* — Franci licet ab obsidione *Carcassona* discesserint, Visigothos tamen e finibus Galliæ pellere statuerunt: eamque in rem maxime laborarunt, ut *Arelatem* civitatem ad Rhodanum positam caperent. Verum Goths acriter pugnarunt, ne ea in eorum potestatem veniret: «Affuit illie dubiis rebus audacia Candidati (scilicet Tuli ducis Gothorum fortissimi), ubi tanta cum globis hostium concertatione pugnavit, ut et inimicos a suis desideris amoveret, et vulnera factorum suorum signa susciperet», inquit Athalaricus rex apud Cassiodorum lib. 8, Epist. x, et apud Baronium num. 5, ubi eum *Tolum* appellat. Sed quod Baronius ex eadem Epistola his verbis narrat: «Mittitur igitur Franco et Burgundio decertantibus rursus ad Gallias tuendas», et cetera fusius num. 32 ab eodem narrata pertinent ad aliud bellum anno **xxiii** gestum, de quo suo loco agetur. Franci transitu Rhodani prohibiti alio traje ciunt, sed illos iterum fortiter repulit Tulus; ita ut nec vi, nec fame urbs capi potuerit; quod *sancti Cæsarii* precibus tribuit Cyprianus in ejus Vita: Nos tamen credimus et confidimus in Domino Deo per misericordiam et fidem seu orationem beati Cæsarii, quia sic in diebus suis ab hostibus Arelatensis obsessa est civitas, n̄ nec captivitati meruerit, nec præda succumbere. Sic deinde a Visigothis ad Ostrogothorum devolutum est regnum». Ejusdem obsidionis meminit Cassiodorus variis in Epistolis, eamque anno **px**, quo kal. Septemb. Indictio iv cœpit, solutam fuisse, non obscure indicat, lib. 3 Epist. xxxii, in litteris Theodorici regis, tributum per Indictionem iv remittentis Arlatensibus, obsidionis tempore penuria diminutis: «Arelatensibus, inquit Theodoricus, qui nostris temporibus perdurantem gloriosæ obsidionis penuriam pertulerunt, per Indictionem quartam fiscalia liributa nostra relaxat humanitas».

8. *Theodoricus rex Gallo-Provinciam sibi retinuit.* — *Arelate* obsidione Francorum liberata, Theodoricus pro reparatione murorum Arlatensium vel turrium vetustarum certam pecuniæ direxit quantitatem, ut videre est apud Cassiodorum lib. 3, Ep. xliv: Praeterea, idem Theodoricus in Epistola ad Gemellum lib. 3, Epist. xli, inquit: «Tritici speciem ob exercitiales expensas, nostra providentia de Italia destinavit, ne fatigata provincia hujusmodi laderetur, ad castella supra Druentiam constituta de Massiliensium horreis constat esse portandam». Ex quibus apparet, Druentiam fluvium limitem remansisse regni Ostrogothorum. Nam, ut ait Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 12: «Inde cum expellere eos (sc. Francos) nequiret Theudericus, sivit eos illa habere, satis ducens Gal-

liae cætera retinere : mortuoque Giselicho (anno scil. **pxi**) effecit, ut ad suum e filia nepotem Amalariicum Visigothorum principatus transiret, cuius admodum pueri ipse tutelam suscipiens, pecunias et quæ cara alia Carcassonne erant, Ravennam absulit subito, mittensque tum magistratus, tum exercitus in Galliam atque Hispaniam non segniter id agebat, sibi ut id imperium perpetuo firmaret ». Et hoc est quod Cyprianus laudatus indicat, quando ait. Arelatem ad Ostrogothorum regnum devolutam esse. Hinc Coneilia post annum **pxi** in Hispania habita, Theodorici regis nomen præferunt, regni etiam anno designato.

9. S. Cæsarius monasterium virginum Arelate ædificat. — Franci Gothisque prope Arelatem di gladiantibus « monasterium, quod sorori seu reliquis virginibus inchoabat fabricari, multa ex parte destruitur, tabulis et cœnaeulis Barbarorum fero citate direptis pariter et eversis », inquit Cyprianus in Vita sancti Cæsarii, loquens de cœnobio sanctimonialium a sancto antistite ædificari cœpto, quod post diuturnos labores feliciter absolutum est anno quingentesimo duodecimo. Nam idem Cyprianus refert, Cæsarium animam Deo reddidisse « tertia die post sancti Genesii festum, id est, VI kalend. Septemb. ante diem depositionis sancti Augustini, et post diem Dedicationis monasterii sui ». Antea dixerat auctor Vitæ ejus : « Erat constitutio monasterii ipsius eo tempore annis ptenariis triginta », ac præterea eum annos **xl** Ecclesiam Arelatensem administrasse. Quare mortuus est Cæsarius anno **dclii**, *sexto kalendas Septembres*, cum monasterii dedicatio anno **dxii** peracta sit, *septimo kalendas Septembris*, qui dies eo Christi anno in Dominicanum incidebat : ab anno enim **dxii** ad **dclii**, anni trigesima intercurrunt. Composuit sanctus Cæsarius varia opuscula cum duabus regulis, quarum alteram quæ spectat ad moniales ipse scripsit, alteram quæ pertinet ad monachos *Teridius* presbyter ipsius Cæsarii nepos ab eo dictatam, et per diversa monasteria transmissam fuisse affirmat. Baronius n. 20 autumavit, eas non extare; sed post ejus mortem utraque lucem vidi. Regulam monialium in medium affert, et pluribus explicat Cointius anno **xxxxvi**, num. 47 et seqq.

10. Secundum Cæsarii exilium. — Cæsarius postquam cœnobium Cæsariæ sororis suæ causa inchoatum perfecit iterum accusatione confecta extrahitur ab urbe Arelatensi et in Italianam sub custodia Ravennamque perducitur, ubi a Theodorico rege honorifice susceptus est. « Interea omnes captivos ultra Durentiam, maximeque Arausici oppidi, qui ex toto fuerat captivitati contraditus, cuius etiam partem Arelato liberaverat redimendo, mox inventos in Italia redemit, ut potuit », inquit idem Cyprianus. Est hoc secundum sancti Cæsarii exilium quod post annum **dxii** ejusque monasterii foundationem contigisse citata verba demonstrant. Gothi Durentiam fluvium trajecerant, et e regno Burgundionum, ad quos Arausio pertinebat, quampluri-

mos Gundebadi regis subditos abduxerant, quos *Cæsarius* soluto prelio in libertatem asseruit.

11. Floret S. Severinus abbas Agaunensis. — Ad num. 33 et seq. Faustus monachus discipulus sancti Severini abbatis Agaunensis, in ejus Vita a Mabillonio saeculo i Benedictino publicata. ait : « Cum Clodoveus rex Francorum anno **xxv** regnaret in urbe Parisiis, tunc in corpore suo gravis obvenit infirmitas, typus frigoris per duos annos, ut non a sacerdotibus loci illius, neque ab illo medico corpori suo potuerit invenire medicinam ». Addit Faustus, monitum fuisse regem, ut *ad sanctum monasterium Agaunensium* accederet, aut legationem transmitteret, quia ibi sanctus Severinus abbas orationibus suis multos ad pristinam revoebat sanitatem. Misit rex cubicularium suum ad sanctum Severinum, qui Parisios veniens, et *exuens casublam, corpori regis induit eam, et statim dimisit eum febris*. Post sanitatem Clodoveo redditam idem sanctus *Castra-Nantonense* se contulit, *ibique infra tres dies redditum spiritum*. Ita Faustus. Quare cum Clodoveus anno **cxlxxxi** regnum inierit, anno **dv**, typo seu febri divexari cœpit, annoque quingentesimo septimo a *sанто Severino* sanatus est, et dum vir Dei Agaunum rediret, incerto die mortuus est apud Castrum-Nantonis, Gallice *Chateau-Landon*, agri Vaslinensis in diœcesi Senoneusi oppidum, in quo sancti Severini reliquias etiamcum servant canonici regulares ordinis sancti Augustini. Auctor quidem anonymous, qui Caroli Magni tempore jussu *Magni* Senonensis episcopi, Vitam Fausti expolivit, et interpolavit, quam exhibet Bollandus ad diem **xii** mensis Februarii, tradit Severinum *mortis debitum tertio idus Februarii feliciter consummasse*. Sed interpolatores diem cultus aut dies Martyrologiis inscriptos pro die obituali, plerumque sumpsere, et multa ex incertis monumentis deducta, non raro in Vitas, quarum errata se emendare professi sunt, inseruere ; quod vel ex isto anonymo liquet, qui in suo Prologo ait : « *Sacram* sane libelli seriem, quam Faustus presbyter discipulus sancti Severini abbatis de ejus Vita vel Actibus post ipsius ediderat obitum, transribentes, jubente etiam venerabili viro Magno meritis et nomine urbis Senonicæ antislite, vitia scriptoris corrigerem curantes, commodum duximus, secundum ingeniali nostri capacitatem, ejusdem Historiae textum aliquanto clariore propagare sermone, et licet verba non ipsa, sensum tamen et ordinem ejusdem lectionis funditus exequendo, nec etiam diversum aliquid huic textui inserendo, nisi quod a prefato presbytero eidem agnovimus Historiæ insertum quod etiam facile lectoris poterit comperire solertia ».

12. Vita S. Severini a Fausto scripta, sed postea interpolata. — Afferit itaque anonymous se duntaxat vitia scriptoris correxisse, nihilque Fausti textui inseruisse, et tamen Faustus diei emortualis Severini nullam mentionem fecit. Praeterea revelationem mortis Severino ab angelo factam his verbis recitat anonymous, Severinum loquentem inducens :

« Sicut in ipsa didici visione, est in hac Burgundia locus montis vertice sublimatus, in quo situm fuerat quondam oppidum, quod Castrum-Nantonis, ubi me non post multum temporis oportet novissimum hujus lucis concludere finem, etc. » Et tamen Faustus non dicit, ibi fuisse oppidum, sed tantum montem, neque etiam illum in Burgundia situm affirmat. Hæc ejus verba, antequam Agauno discederet, ad monachos suos habita : « Sic mihi ostenditum est a Domino in visu noctis per Angelum suum. Mons est, cuius vocabulum est Castra-Nantonense, ibique corpuseulum meum a Paschasio et Ursicino erit tumulandum ». Et quando de Severini post sannatum Clodoveum ad Castra-Nantonense accessu loquitur, ait tantum : « Ingressus in oratorium ex ligno munitum, Paschasio et Ursicino presbyteris locutus est sanctus Dei Severinus ». Quare oppidum illud videtur post hujus sancti mortem constructum, cum sc. Childebertus Francorum rex Clodovei Magni successor « super sepulcrum beati viri ædificari jussit Ecclesiam conspicuam, et clericos ibidem Deo deservientes instituit, et de fisco suo emunitatem integrum sua perceptione designavit », ut loquitur Faustus.

43. *Eam interpolatam fuisse magis probatur.* — Nec denique verum est, tunc *Castrum-Nantonis* pertinuisse ad regnum Burgundie. Ex his enim quæ Cointius variis in locis suorum Annalium narrat, patet Castrum-Nantonis, civitatem Senonum, cæteraque oppida Senonensis episcopatus. Clodoveo regi paruisse, priusquam ab abbe *Severino*, quem Agauno vocaverat, incoluntati redderetur. Iste igitur interpolator secutus est Galliarum divisionem ætate *Severini* ac *Fausti* posteriorem, ut recte vidit Cointius anno **DVI**, num. 6. et jam subdubitaverat Bollandus loco laudato. Perperam tamen uterque mortem sancti *Severini* die **XI** Februarii contigisse tradunt; non tantum quia Vitam ejus a *Fausto* scriptam non viderant; sed etiam quia diem Martyrologiis inscriptum pro die emortuali de more usurpant. Ad hæc Cointius hujus anonymi protestatione deceptus, ait : « *Anonymous* quo solum usuri sumus, eamdem ferme quam *Faustus* auctoritatem sibi conciliat »; cum tamen quamecumque fidem nobis faciant interpolatores, eis vix tuto credi possit in omnibus. Quod de isto dicimus ad alios pertinet, ostenditque in illis legendis omnem solertiam diligentiamque adhibendam esse, ut vera quæ a primævis auctoribus accepere, ab incertis aut falsis,

quæ sæpe commiscent, discernere valeamus. Anno **DXLIV** insignis interpolationis exemplum, quod haec tenus scriptorum ingenia torsit, in medium adducemus. Porro ex verbis Fausti initio numeri superioris citatis liquet, monasterium *Agaannense* jam ante annum **DVI** ædificatum fuisse, ideoque *Sigismundum* Burgundie regem, qui conditor illius dicitur illud tantum postquam eversum fuit, reædificasse; sed hoc de re infra.

44. *Moritur Utherus rex Britannie.* — Historici Anglie circa hunc annum *Utheri* Britannorum regis mortem, et *Arthuri* ejus successoris, principis bellicosissimi initium consignant, sed quæ de utroque referunt, adeo implicata, incerta, et fabulis intexta sunt; ut eorum incertitudine, rerum quas narramus firmitatem crederemus vitiare, si in illis immoraremur. Sufficiat hie notare, *Arthurum* per hæc tempora, quibus Britannorum Ecclesiae per Saxones vexabantur, maximasque calamitates patiebantur, Christianis, qui supererant, imperasse, et quidem per plurimos annos.

45. *Moritur S. Genovefa virgo.* — Chiffletius in fine Historie Ecclesiastice Bedæ exhibet Vitam sancte *Genovefæ* virginis ex Codice pervelusto Ecclesiae in qua Parisiis ea monumentum habet, eruto, in qua legitur, eam vixisse in saeculo *amplius octoginta annis*, et defunctam plenam dierum, *sub die tertio nonarum Januariarum*. Quare cum in eadem Vita dicatur nata Honorio in Occidente, et Theodosio juniore in Oriente imperantibus, mors ejus in hunc annum incidit, si ea in lucem prodierit an. **CXXXIII**, quo proiecto *Honorius* mortuus est, et si *Clodoveum* Francorum regem, *dum iret adversus Alarium regem Gothorum in prælium*, hortata sit, ut in honorem Apostolorum Petri et Pauli Ecclesiam ædificaret, sicut in ea Vita habetur. Sic enim anno **CXXIX**, cum jam sexennis aut septennis esset, sancto *Germano* episcopo Antisiodorensi primum in Britanniam prolicienti oblata fuit, et currenti anno nata erat annos circiter **LXXXV**. De ejus virtutibus et miraculis ejus Vita legenda, quam auctor ille *anonymous ter senis ab ejus obitu annis* in lucem edidit. Bollandus ad diem **III** mensis Januarii duas alias Vitas ejusdem saudæ repræsentat; sed utraque ab auctoribus recentioribus quam sit iste *anonymous*, conscripta, ideoque ex eo corrigenda. Baronius anno **CXCI**, num. 31 et seq. *Genovefæ* meminit.

SYMMACHI ANNUS 11. — CHRISTI 509.

1. *In consulatu Importuni dissidia orta in ludis circensisibus, quā vituperantur.* — Quingentesimus nonus Redemptoris annus novo consulatu aperitur Importuni sine collega : ita Cassiodorus ; sed pro Importuno, Opportunum Marcellinus habet : at puto melius, Importunum, ut ex Theodoricī regis Epistola constat. Hie namque ille videtur Importonus, quem Theodoricus rex Italiae auxit patriciatus dignitate, ut ad eum data ejusdem regis Epistola declarat¹, neenon alia eadem ex causa ad senatum scripta², qua etiam hunc ex Deciorum antiqua familia prognatum affirmat. Fuerunt cruenta hujus auspicia consulatus, dum in consuetorum exhibitione munierum et editione Circensium, favens consul Venetæ factioni, in Prasinos se parum aequum exhibuit ; cuius rei gratia in enīdem consulem commotus ob cædem factam Theodoricus rex ad Speciosum inter alia ista rescriptis³ : « Populi itaque nobis partis Prasinae petitione suggeritar, dum ad nostrum disponerent coinitatum venire remedia consueta poscentes, se truculentas insidias a patricio Theodorico, et Importuno viro illustri consule pertulisse, ita ut unus eorum defleatur extinctus, etc. »

2. Accidit enim, ut in conclamationibus illis Circensis in eosdem jactatae fuerint contumeliae, quarum causa idem suos armassent in populum. Cujus rei indignæ causa factus rens idem consul una cum patricio ante præfectum Urbis Agapitum et collegam Cæcilianum causam dicere jussus est. De quo judicio agens in dicta Epistola Theodoricus rex, contumeliosos coerceri mandans : « Teneatur, inquit, ad culpam quisquis transeunt reverentissimo senatori injuriam protervus inflixit, si male optavit, cum bene loqui debuit ». Sed quod quaelibet dicta contemni debuissent, ista mox subdit : « Mores autem graves in spectaculis quis requirat ? Ad Circum nesciunt convenire Catones. Quicquid illie a gaudenti populo dicitur, injuria non puta-

tur : locus est qui defendit excessum. Quorum garullitas si patienter accipitur, ipsos quoque principes ornare monstratur ».

3. Ad populuū antem querentem idem scribens Theodoricus redarguit¹ eum de jactatis in Circō in senatores conviciis ; cuius rei causa statuit, ut actione injuriarum apud Urbis præfectum pulisci posset.

4. Quales vero esse solerent bene compositæ more majorum Circenses acclamationes, ibidem verbis istis insinuat : « Soletis enim aera ipsa mellifluis implere clamoribus, et uno sono dicere quod ipsas quoque belluas delectet audire : profertis voces organo dulciores ; et ita sub quadam harmonia, citharae concavum, theatrum per vos resonat, ut sonos possit quilibet eredere, quam clamores. Numquid inter ista rixæ decent, aut inflammata contentio ? Abjicite furorem læsi, iram gandentes exclitate, etc. » Extant² de iisdem ipsis regis tum ad senatum, tum etiam ad Agapitum Urbis præfectum rescripta ; ex quibus quanam occasione primordia hujus sint conflata dissidii, sic habeto.

5. « Accidit enim, ut magni nominis Orientalis auriga Thomas, inde recedens, puto, aliquam passus injuriam ob Circenses tumultus illos, quos anno superiori pariter Constantinopoli accidisse diximus, Romam venerit ; quem Theodoricus rex menstruis largitionibus honestandum censuit : de quo illud satis ex verbis ejusdem regis in Epistola ad Faustum³ : Frequentia palinarum ei dici faciebat maleficum : inter quos magnum præconium videtur esse, ad talia crimina pervenire. Necesse est enim ad perversitatem magicam referri, quando victoria equorum meritis nec potest applicari ». Passus hic enim videtur invidiam, cuius causa illa fuerit conflata discordia. Post haec autem ista mox subdit idem rex de spectaculorum malis : « Spectaculum expellens gravissimos mores, invitans levissimas contentiones, evacuator honestatis, fons irriguus

¹ Apud Cassiod. Var. l. II. Ep. v. — ² Ibid. Ep. vi. — ³ Apud Cassiod. Var. l. I. Ep. xxvii.

¹ Apud Cassiod. Var. l. I. c. 31. — ² Apud Cassiod. l. I. Ep. xxx. xxxii. xxxiii. — ³ Apud Cassiod. Var. l. III. Ep. LI.

jurgiorum, quod vetustas quidem habuit sacrum, sed contentiosa posteritas fecit esse ludibrium, etc. » Detestatur rex barbarus quod tamen praestare cogebatur invitus : nam ad finem Epistolæ : « Hæc nos fovemus necessitate populorum imminentium, quibus votum est ad talia eouenire, dum cogitationes serias delectantur abiecere ». Et in fine : « Expedit interdum despere, ut populi possimus desiderata gaudia continere ». Hæc ipse quidem postquam eadem Epistola Circi et Circensium Iudorum Gentilitia sacra pandit, prorsus indigna quæ a populo Christiano frequentarentur.

6. Certum est enim, omnes ubique locorum, sive in Oriente, sive in Occidente sanctissimos Patres suis ipsorum concessionibus atque etiam scriptis sedulo studio jugique instantia declamasse adversus Christianos spectacula frequentantes, et quanto magis edentes ? Adeo namque ea majores semper detestatos esse, Salviano auctore diximus, ut non sinerent, quemquam tingi sacro baptismate, nisi solemni ritu abrenuntians Satanæ et pompis ejus, spectaculis pariter disertis verbis se renuntiare profiteretur. At vindicta perjurii Deus, et prævaricationis ulti, eum nec per Wisigothos, Wandalos, Erulos, et Ostrogothos Romanam Urbem invadentes ejusmodi spectacula e Gentilitia superstitione manantia aboleri potuisse consiperet ; Longobarbados tandem imminisit in Urbis diuturnam obsidionem, factumque ut, intentis mœnibus civibus, exoleverint Circenses ludi, jamque friguerit ardens libido illa parandorum spectaculorum; sieque factum, ut hujusmodi officinæ dæmonum pænitius vacuae redderentur, ut non esset amplius qui hujuscemodi diabolicas nundinas frequentaret. At de his hactenus.

7. *Saracenorum incursio in Palæstinam, duce Alamundaro rege, qui tandem monachorum miraculis ad Christi fidem convertitur.* — Eodem anno secunda currente Indictione, Alamundarus Saracenorum rex collectis copiis incursans Arabiam et Palæstinam, sanctis monachis nouihil molestiae intulit. Hæc autem quomodo se habuerint, auctore Cyrillo hujus temporis res gestas historia prosequente narremus¹. Cum enim de Joanne Silentario agit, de quo et nos superius, hæc de his habet : « Eodem vero tempore Alamundarus Sicices, qui accepit regis auctoritatem in Saracenos subjectos Persis, invasit Arabiam et Palæstinam eum magna ira in Romanos, omnia diripiens, et multa hominum millia abducens in servitutem, et multa faciens nefaria, postquam capta fuerat Amida. Cumque multitudo Barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem; iisque quibus mandata fuerat custodia solitudinis denuntiarent, ut caveretur Barbarorum irruptione in monasteria : maximaq[ue] Lauræ Patres significarunt venerando patri, ut desisteret quidem ipse Joannes in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, et quiesceret in sua cella. At divi-

nus quidem Joannes, qui per quietem divinam gustarat dulcedinem, eam lubenter sequebatur, et non poterat in animum inducere ut eam relinquaret apud se hæc reputans et dicens : Si Deus mei curam non gerit, quid vivo ? Et sic altissimum ponens suum refugium, mansit minime obstupefactus.

8. « Deus autem, qui semper euram gerit suorum famulorum, Angelis quidem suis mandavit (ut dicit Scriptura²) ut sanctum suum conservarent. Volens autem eum securum reddere, ut qui paululum esset territus, misit sensilem custodem leonem maximum et horribilissimum, qui eum diu noctuque custodiret ab immanum Barbarorum insidiis. Atque prima quidem nocte, cum leonem adspexisset prope dormientem, parum extimuit, ut ipse mihi narravit. Cum autem vidisset diu noctuque sequentem leonem, et ab eo non avelli, et propterea Barbaros : quibus ageret gratias Deo, emisit cantica³ : Qui non dimittit virginem peccatorum supra sortem justorum : atque beatus quidem pater noster Saba, cum venisset Nicopoli, et novam Lauram constituisset, et venisset ad speluncæ ædificium (ut a me dictum est in secunda oratione) et in mentem revocasset eam que in ipso fuit aliquando visionem de sancto Joanne : ivit ad eum in Rubam, et dicit ei : Ecce Deus te servavit ab incursum Barbarorum, teque redditum securum, ad te misso sensili custode : surge, et tu quoque fac id quod est humanum, et fuge sicut patres. Multisque aliis ad eum usus admonitionibus, deduxit eum ad maximam Lauram secunda Indictione, et clausit eum in cella, cum ageret quinquagesimum sextum annum sue ætatis, nullo alio ex conventu cognoscente eum esse episcopum ». Hæc Cyrus, qui et de eadem Saracenorum incursione hæc in Euthymio habet :

9. « Sequentibus vero annis, cum Anaslaus post Zenonem accepisset imperium, incursionem autem fecissent Barbari, et magnam partem solitudinis vastassent, et depopulati essent; everterunt ipsa quoque Agarenorum tabernacula, que eis nuper magnus fixerat Euthymius. Deinde qui ex iis quidem erant insigniores, alia sibi excitant in Martyrii monachi monasterio et templo erigunt. Barbari autem cum rursus eos essent aggressi, alias quidem interimunt, alias vero captivos ducunt, alias autem in alios vicos compellunt, nempe eos qui ex opinato ei periculo evasere superiores, cum magna et gravissima fuisse hæc illuc Barbarorum incursio ». Bactenus de his Cyrus in Euthymio. In Saba vero de Agarenorum invasione agens (hoc etiam nomine Saracenos appellare consueverunt) hæc miranda plane refert³, quatuor ex illis hostibus redditos hospites et hospitiis gratos remuneraatores; cum procacem Agarenum insultantem Sabæ atque ejus socio, terra veluti Dathan absorbuit : quo portento reliqui abslerfacti, ab inferenda

¹ Apud Sur. die XIII. Maii.

² Ps. xc. — ³ Psal. cxlv. — ³ Cyril. in Vita S. Sabæ.

sanctis injuria se cohibuere. Porro gloriosæ memorie sanctorum monachorum, qui sub eodem Saracenorum rege Alamundaro occisi sunt, dies decima nona Februario consecrata est, qua omnes tunc passi martyres in sacris adscripti tabulis, anniversario praeconio celebrantur.

10. His vero addenda putamus quae de Saracenis depopulantibus Syriam apud sanctum Joannem Damascenum ita leguntur in Anastasio Sinaita¹: « Quatuor passuum Damasco distat locus, qui Carsatas dicitur; quo in loco templum sancti Theodori est. In hoc templum ingressi Saraceni omnibus illud sordibus et immunditiis ex feminarum et puerorum atque animalium rationis experienti commixtione fœdaverunt. Quadam igitur die dum plures illorum considerent et colloquerentur, unus illorum sagittam in sancti Theodori contorsit imaginem, et dexterum ipsius humerum vulneravit; statimque sanguis effluxit, et ad extremam usque imaginis partem descendit, omnibus id quod factum fuerat, sagittamque in humero sancti defixam, et sanguinem emanantem contuentibus. Quotamen tam admirabili signo perspecto, non respuerunt; nec cum qui sagittam ejecerat, poenituit; nec quisquam eorum commotus est: non recesserunt e templo, nec illud commaculare destiterunt. Attamen extremo sunt affecti suppicio: Cum enim viginti essent eorum familiae, qui in templo commorabantur, intra paucos dies omnes acerbo morbo deleti sunt, cum in eo loco nemo ipsorum diebus illis inferierit, exceptis iis qui in templo fuerant commorati. Haec igitur imago sagitta percussa adhuc superest, sagitta vulnus habet, et vestigium sanguinis. Multi autem eorum qui rem viderunt, et eo tempore fuerunt, quo res hæc admiranda contigit, adhuc vivunt. Et ego ejus imaginem vidi; et quod vidi, monumentis mandavi». Haec Anaslaus Sinaita, quem recitat Damascenus. Floruit idem Anaslaus episcopus Antiochiae hoc saeculo temporibus Justiniani imperatoris.

11. Ceterum tot signis editis ipse Saracenorum princeps ad Christi fidem conversus est, deditque nomen, et in fide Catholica baptizatus est postea. Quod ægre ferentes haeretici qui degabant in Syria, nihil prætermiserunt, quo eum in haeresim captivum abducerent et baptizarent. Conatus est autem id potissimum Severus, a quo Severiani sunt denominati haeretici: de quo ista habet Theodorus lector²: « Cum Alamundarus Saracenorum rex Christianismum complecteretur, misit ad illum Severus haereticos duos episcopos, qui illum malitia sua inficerent. Verum hujus conatus preuenit Deus, effectique ut ab illis baptizaretur, qui Synodum approbabant». Haec Theodorus: quando autem baptizatus fuerit, suo loco dicemus. Ita plane secundum illud Evangelicum³: « Si isti facebunt, lapides cla-

mabunt», cum blasphemat Anastasius imperator, confitetur Saracenus.

12. Sigismundo Burgundiomum rege ad Catholicam Ecclesiam converso, celebratur Concilium, sanctis episcopis conspicuum. — Sed et hoc anno⁴ etiam Occidentalis Ecclesia aucta est Catholicò principe, Sigismundo videlicet Burgundiomum rege qui hoc anno rex est creatus succedens patri Gundebado: ex Ariana aulem perfidia ad Catholicam religionem accessit suasione sanctissimi viri Aleimi Aviti episcopi Viennensis, de quo Gregorius⁵ et Ado⁶ meminerunt. Quod ergo in Gundebado patre sanctus Avitus (ut vidimus) frustra tentavit, perfecit in filio, quem non tantum Catholicæ imbuit disciplina, sed sanctis moribus denum ad summum provexit fastigium, ul suo loco patebit. Interea aedificatum ab eo monasterium atque Basilicam martyrum Agaunensis, iidem tradunt. Fuisse autem huic conjugem filiam Theodorici Italæ regis, aque confirmant.

13. Ad Catholicam igitur Ecclesiam transiens Sigismundus, nihil antiquius habuit, quam ut ditio nem sibi subjectam æque ab Arianorum pollutione purgaret, antiquamque collapsam Ecclesiasticam disciplinam secundum sacros canones in integrum restitueret: eujus rei gratia celebrari voluit Concilium Epauense, cui præfuit idem sanctus Aleinus Avitus, ejusque germanus interfuit Apollinaris episcopus Valentinus æque celebris sanctitate, siquidem inter sanctos adscriptus colitur annuatim tertio nonas Octobris: sed et reperitur interfuisse Claudius episcopus Vesontiensis et ipse relatus in sacras Ecclesiæ tabulas, pariter perseverans in eis anniversaria memoria redivivus octavo idus Junii: eujus tamen Acta quæ extant⁷ hand in omnibus satis videntur esse germana, cum eum ad posteriora referant tempora. Sanctus Gregorius Lingo niensis⁸ antistes huic etiam Concilio præsens fuil, idemque inter sanctos adnumeratus et annis singulis pridie nonas Januarii in Ecclesia publico præconio celebratur. Quo etiam honoris cultu dignatur octavo kalendas Novembbris, qui huic item sanctæ Synodo interfuit, sanctus Pragmatius Augustodunensis episcopus, eujus res præclaræ gestæ a Gregorio Turonensi reperiuntur omni fide scriptis tradite: extat de eodem epilaphium versibus editum a Venantio Fortunato, ad quem etiam reperitur data a Sidonio Apollinari Epistola⁹, qua idem commendat S. Eutropiam viduam, eujus agitur dies natalis decimo septimo kalendas Octobris: ul plane conjicere liecat, ad ultimam pervenisse senectutem. Sed et Viventiulus episcopus Lugdunensis æque sanctitate conspicuus huic pariter interfuisse Concilio reperitur; quem reddit Ecclesiastice tabulae annis singulis quarto idus Julias in Ecclesia redivivum. Qui autem in eo subscriptus habetur Silvester Cabilonensis episcopus, magis placet lectio, ut dicat

¹ Joan. Dam. de imagin. I. II. — ² Greg. Turon. de Gest. Franc. I. III. c. 5. —

³ Ado in Chron. — ⁴ Apul. Sur. die VI. Junii. — ⁵ Apul. Sur. die IV. Januar. ex Greg. Tur. — ⁶ Sidon. I. vi. Ep. II.

¹ Joan. Dam. de imagin. I. II. — ² Theod. Lect. I. II. Collect. — ³ Luc. xix.

Cabilicensis : nam Cabilonensis episcopus ibidem habetur Philagrius. Silvester autem ille sanctus, sic nominatus Cabilonensis antistes, jam longe ante hæc tempora vixisse cognoscitur, dum constat eum imbuuisse sacris officiis Cœsarium puerum, postea Arelatensem episcopum, hoc tempore longioris ætatis senem. Vides quot quantisque dignissimis sacerdotibus ea hoc tempore Gallicana provincia fuerit illustrata ; qualisve ista fuerit corona sanctorum Patrum, quos fides Catholica, mortuus sanetitas et concessa divinitus miraculorum editio fecit cœlo terræque conspicuas.

14. Quantum autem hi fuerint in reparanda Catholica fide et abolenda quæ diutius ibi pestis Ariana coaluisset, cum ex aliis, tum ex hujusmodi intelliges canone, quo de Ecclesiis hæreticorum ista sanxerunt¹ : « Basilicas hæreticorum, quas lanta execratione habemus exosas, ut pollutionem earum

¹ Cone. Epaonens. c. 33.

purgabilem non pulemus, sanctis usibus applicare despiciimus : nisi quas per violentiam a nostris abstulerant, possimus revocare ». Hæc Patres, qui ibidem quadraginta canones statuisse leguntur, quos prius lector majori consulat otio velim. Quod vero haud ante præsentem annum configerit ejusmodi Concilium haberi potuisse (male enim ad Gelasii tempora alii referunt) inde certum colliges arguendum, quod haud id liberum fuit Sigismundo regi, sub quo celebratum istud ipsum scribitur ; nam non nisi defuneto patre rege Ariano, ipse Catholicus Catholice favit Ecclesiae, opera (ut dictum est) magni Alcimi Avili, de quo alia occasione inferius pluribus agendum erit. Sic igitur nulla subest ratio ut contra Arianos eorumque Ecclesias sancta Synodus decernere quicquam potuerit tempore Gelasii papæ, cum nondum regnaret Sigismundus, sed pater ejus Gundebadus rex Arianus illi præcesset provinciæ, homo sacerdotibus suæ sectæ addictus ; ut quæ superius dicta sunt, indicare salis possunt.

Anno periodi Græco-Romanæ 6002. — Jesu Christi 509. — Symmaci papæ 12. — Anastasii imp. 19. Theodorici reg. 17. et 21.

1. *Consulatus.* — *Basilius Importunus* absque collega consul processit, ut in omnibus Fastis legitur, nisi quod in Chronico Marcellini et in Fastis Heraclianis *Opportunus Importuni* loco obtruditur ; cum Cassiodorus, Marius, Tununensis, et *Anonymus Cispinianus* in Chronicis *Importunum* habeant ; *Anastasius* in Symmacho *Importuni exconsul*s mentionem faciat ; et in litteris Cassiodori a Baronio citatis *Importuni* consulatus discrete memoretur, isque a familia Deciana fuisse dicatur, qui ideo consulatum in Occidente gessit. In Auctario Victorii Aquitani apud Bucherium lib. de Doct. Temp. pag. 66, *Basilius* hoc anno, sequenti vero *Importunus* consul proponitur, quia sc. auctor illius supplementi unum consulem in duos dividit quod jam præstiterat in *Theodoro*, quem anno p. et in sequenti consulem exhibit. *Basilii* nomen Decianis familiare fuit, ex coque intelligimus, *Basilium* anno **DXI** consulem, qui in quibusdam inscriptionibus *junior* appellatur, respectu *Basilii*

Importuni ita vocatum fuisse. Iste *Basilii junioris* consulatus non parum animum meum exerciavit, cum nullus alius *Basilius* consul in Fastis hoc sæculo occurreret ; sed citatus *Anonymus* me hac liberavit anxietate ; adeo verum est nullum librum adeo futilem, in quo aliquid boni non reperiatur. Itaque *Basilius* ille *junior* dicitur respectu *Basilii Importuni* hoc anno consulis.

2. *Saraceni Arabiam et Palæstinam invadunt.* — A num. 7 ad 12. Agit Baronius de excursione *Alamunduri* Saracenorum regis qui invasit Arabiam et Palæstinam, et multa hominum millia in servitutem abduxit. De ea irruptione loquitur *Cyrillus monachus* in Vita S. Joannis Silentarii cap. 2, ubi refert, sanctum virum suasu Patrum maximæ Lauræ reliquisse solitudinem Rubæ, in qua vitam degebat (t), eumque sanctum Sabam deduxisse ad maximam Lauram secunda Indictione, et inclusisse in cella, cum ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis idcoque hoc Christi anno Indic-

(1) *Sanctum virum suasu Patrum maximæ Lauræ, reliquisse solitudinem Rubæ*, etc. Fallitur ; nam secessum saudentibus magne Lauræ Patribus non aequavit. « Non poterat in aenum inducere », at *Cyrillus* in ejus Vita cap. 2, num. 13, « ut eam reimpliqueret ». Den tamen S. Saba auctore etremum illam deseruit.

tione non notato, cum sanctus Joannes anno *Marciani imp. IV. Indict. vii. Christi sc. cxxxiv* in lucem prodierit. Quae Cyrillos monachus refert in Vita S. Euthymii abbatis de Saracenorum, seu Agarenorum invasione Anastasii imp. tempore facta, ut videre est apud Baronium num. 9, pertinent quidem ad eam de qua loquitur idem Cyrillos in Vita Joannis Silentarii; sed quae sub eodem numero ex Cyrillo in Vita S. Sabae cap. 15 et 16 narrat Baronius, perfecta sunt ante annos triginta aut circiter, ut animadvertis Henschenius ad diem xix Februarii, quo sancti martyres in Palaestina sub *Alamundaro* hoc anno passi coluntur. Ait enim ibidem Cyrillos, post obitum sancti Euthymii anno *cxxiii* vita functi sanctum Sabam decessisse in solitudinem circa Jordanem, et habitasse cum sancto *Gerasimo*, quando quatuor Agarenos (quo etiam nomine Saraceni appellati) famelicos exceperit, et non multo post quidam Agareni eum ejusque socium invasere; quo tempore unum eorum iis insultantem terra velut *Dathan* absorptum fuisse Cyrus affirmat. Dubitat ibidem Henschenius, an *Alamundarus* ille qui post aliquot annos fidem suscepit, idem sit cum Alamundaro, de quo loquitur Cyrus in Vita Joannis Silentarii. Et in Notis ad Vitam ejusdem sancti Joannis ad diem *xii Maii*, referens haec verba Theophanis: « *Alamundarus Zizices Saracenorum regulus* irruptione facta primam Syriam depopulatus est», ait perperam haec Theophanem referre ad annum *xxxix*, « eum, inquit, haec irruptio sit *xx annis* citius facta ».

3. *Alamundarus Saracenorum rex diu imperium Rom. affixit.* — Verum nullum dubium esse debet, quin Cyrus, Theophanes, aliquie de uno eodemque *Alamundaro* verba faciant, et quin is Christianus factus fuerit. Procopius enim lib. de Bell. Pers. cap. 17 de Alamundaro habet que pluribus antiquorum locis lucem atfundere possunt: « Cum prudentia, inquit, tum rei militiae peritia singularis, et constans in Persas fides et strenuitas eximia Alamundarum commendabant. Per annos *l* rem pessum Romanam dedit et in genua, ut aiunt, coegit succidere. Etenim ab Aegypti finibus excursiones inceptans, totum illum continentem tractum usque in Mesopotamiam pervolabat prædabundus, agebat ferebatque omnia, aedificia quæque obvia delebat igni, myriadas multas abripiebat hominum, quorum maximam partem necabat ex tempore, reliquos magna pecunia commutabat. Nec offendebat venientem ex adverso quemquam. Neque enim erumperbat unquam in explorato, sed tam repente, tamque in primis apposite ad consilium, ut plerumque cum preda jam se recepisset, quando duces et milites primo rei accepto nuntio contra tendere instituebant. Sic ubi illum forte assequerentur, in persequentes se obvertebat Barbarus, et imparatos adhuc inordinatosque adortus, fundebat facile ac profligabat. In summa molestiore illo hostem passi nullum Romani sunt; idque eo fiebat quia regio cum imperio unus omnibus præcerat Sa-

racenis, qui regni Persici finibus continentur, et in quamecumque vellet Romanæ divisionis provinciam toto cum exercitu irrumpere poterat. Nemo antem vel eorum quibus milites Romani parent (hos duces vocant) vel ex illis, qui Saracenis Romanorum federatis præsunt, et appellantur Phylarchi, cum suis copiis valebat Alamundaro se opponere; propterea quod singularum regionum præsidia hostis viribus cedebat. Idecirco Arethan Gabaræ filium, Saracenorum Arabum principem, quamplurimis tribubus Justinianus Augustus præfecerat, ac regia dignitate auxerat novo inter Romanos exemplo. Nihilo tamen minus, imo etiam gravius Romanam rem Alamundarus atterebat, eumnam eam Arethas in quavis irruptione et pugnas vel statim proderet, vel ageret infeliciter: nec dum enim sat liqueat. Ita accidit, ut totum Orientem Alamundarus populatus sit perdiu: quippe qui longissime vitam produxerit ». De Saracenis, qui sub *Mavia* Saracenorum regina, sub finem saeculi quarti petierunt a Romanis episcopum sibi ordinari legendus Henschenius in Vita sancti Moysis episcopi Saracenorum in Arabia, ad diem *vii* mensis Februarii, ut magis liqueat, Saracenos diversis principibus fuisse subditos.

4. *Obitus Gundebadi regis Burgundionum.* — Ad num. 12. Marins Aventicensis, *Petro consule*, anno sc. *dxvi* seribit: « Hoc consule, rex Gundobagaudus obiit, et levatus est filius ejus Sigismundus ». Marium recentiores Chronologi secuti sunt; verum constat ex lege 52 Codicis Burgundici, *de mulieribus despansatis*, quæ dicitur data *IV kalend. Aprilis Agapito consule*, Gundabodum Burgundionum regem vixisse usque ad annum *dxvii*, quo Agapitus Fastis nomen dedit; mortuum autem oportet ante mensem Septembrem illius anni, quo mox videbimus *Sigismundum* Concilium Epauense celebrasse, ipso sc. regni sui exordio. *Gundabodus* duos filios reliqui *Sigismundum* et *Godomarium*, e quibus famen, ut laudata Marii verba indicant, solus Sigismundus in regnum successit. Sanctus *Avitus Vienensis* episcopus multum laboraverat, ut Gundabodum ad fidem Orthodoxam adduceret; sed quod non potuit in patre, peregit in Sigismundo filio, quem patre adhuc superstitio fidem Catholicam amplexum esse, liqueat ex variis Aviti Epistolis, quarum *xxix* ejus etiam zelum in coercendis hereticis et præservandis ab eorum fraude noviter conversis subditis indicat. *Sigismundi* exemplum secuti sunt liberi *Sigiricus* et filia Theoderico regi Francorum Austrasiorum postmodum nupta: de quibus agit titulus 8 inter homilias Aviti deperditas: « Homilia dicta in conversione domini Segisrici postridie quam soror ipsius ex Ariana heresi est recepta ». De monasterio *Agnuniensi* a Sigismundo reædificatio agemus anno *dxv*.

5. *Obitus Caratene regine Burgundionum.* — *Caratene* Gundabodi uxor et Sigismundi mater obiit anno quingentesimo sexto, conditaque est Lugduni in Ecclesia B. Michaelis, quam ipsa ex-

struxerat. Regina benefica in pauperes, cilio ac jejuniis in palatio adsueta; filiosque ac nepotes suos ad fidem Catholicam hortari solita, ut docent versus tumulo ejus inscripti, et recitati ab Hadriano Valesio lib. 6 reg. Franc. *Caratenes* pietatem, ejus tamen nomine tacito, laudat Gregorius Turonensis in lib. 2 de Gloria Martyrum, quæ ideo locum in Annal. Ecclesiast. meretur.

6. *Concilium Epaunense*. — Ad num. 43 et seq. Concilium *Epaunense* vel *Epaonense* anno quingentesimo decimo septimo in regno Burgundiae celebratum: Avitus enim, qui ei præfuit, ait: « Relegi et subserpsi die xvii kalendas mensis octavi, Agapito U.C. consule, Epaone », quæ notæ diei, mensis et consulis, leguntur in variis MSS. a Sirmondo citatis. Avitus in Traetoria sua episcopos convocavit ad octavum iduum Septembrium ad diem nempe vi mensis Septembbris. Quare eum ipse subscripterit canones quadraginta in hoc Concilio statutos die xvii kalend. Octob. die sc. xv mensis Septemb. apparebat Concilium durasse dies decem, ac Burgundos inchoasse annum a Martio, sicut Galli hoc et sequenti saeculo, ut ostendit Mabillonius lib. 2 de Re dipl. cap. 23, num. 4. Quam late patuerit regnum Burgundiae colligitur ex ejusdem Concilii subscriptionibus, ubi memorantur sedes episcopales xxvii, sc. Tarantasiensis et Octodurensis in Alpibus Graiis; Ebredunensis in Alpibus maritimis; Viennensis, Gratianopolitana, Valentina et Genavensis in provincia Viennensi prima; Cabellionensis, Avenionensis, Vasensis, Capentoractensis, Arausicana, Diensis, Tricastina, et Vivarensis in provincia Viennensi secunda; Sistaricensis, Aptensis, et Vapineensis in provincia Narbonensi secunda; Lugdunensis, Malisconensis, Lingonensis, Cabilonensis in provincia Lugdunensi prima; Nivernensis in provincia Senonensi seu Lugdunensi quarta; Vesontionensis, Aventicensis, Vindonensis et Bellicensis in provincia maxima Sequanorum sive Lugdunensi quinta, Conditi in eo Concilio canones xl, tom. iv. Concil. legendi.

7. *Locus Concilii detectus*. — Quoad locum in quo Concilium *Epaonense* celebratum, variæ sunt de eorecentiorum scriptorum conjecturæ, sed omnes, ea excepta, quam Sirmondus in Notis ad Concilium *Epaunense* seu *Epaonense* proponit, inutiles. Observat ille ex Stephano Redonensi episcopo in Vita sancti Firmati, de quo anno mxc verba faciemus, hunc sanctum Turonibus relictis venisse ad locum, qui dicitur *Eona* super Rhodanum, ibique conse-disse; et *Eponam* seu *Eponam* ad Rhodanum sitam diversam non fuisse ab *Eona* ac in ea urbe Concilium, de quo loquimur, habitum. Certe littera P in medium nominum urbium, fluminum, ac montium non raro inserta fuit, aut ex iis rescisa secundum ambiguitatem pronuntiationis aut populorum morem. Praeterea cum locus ille ad Rhodanum non longe a Vienna positus esset, et Concilium *Epaonense* nationale fuerit, eique *Avitus* episcopus Viennensis præfuerit, et omnes episcopi

regni Burgundie interfuerint, plane opportunus fuit ad hujus Synodi celebrationem. Verum eum Vita sancti Firmati, cui tantum innititur Sirmondus, post medium seculum duodecimum scripta sit, et ipse quo in loco Rhodano vicino *Eona* sita fuerit, an adhuc extet et quo moderno nomine vocetur, aut non inquisierit, aut non invenerit, Claudius Castellanus Canonicus Ecclesiae Metropolitanæ Parisiensis in Notis lingua gallica scriptis ad Martyrologium Romanum, quæ modo sub prelo sudant, ad diem quintum mensis Februarii hanc difficultatem proligavit, et sequentia mecum benignissime communicavit. Locus, in quo coactum Concilium *Epanense* a Sigismundo Burgundiæ rege, fuit *Epana* seu *Epona*, urbs alias magna, ut ipsem e ruinis a se dum *Beugesium* lustraret, diligenter consideratis collegit; nunc vero urbeenla, caput tamen Beugesii Sabaudie, posita ad oram orientalem Rhodani, gallice *Yenne*. Examinavil vir veritatis amantissimus quæcumque antiqua documenta latina lingua scripta ea in urbe reperire potuit, et in iis *Epanam* vel *Eonam* (a qua voce *Yenna* derivata) constanter appellatam fuisse invenit, cuius rei a parocho, Ecclesiasticis et præcipuis civibus consignatum scripto testimonium accepit. Ex quibus evanescunt conjecturæ Joannis Jacobi Chiffletii part. t. Vesontionis pag. 154 et quorundam aliorum doctorum virorum qui hujus Concilii locum irrito labore quæsiere.

8. *Eidem plures sancti episc. interfuerere*. — Baronins inciderat in Acta hujus Concilii, in quibus quædam nomina depravata erant; ait enim: qui in eo subscriptus habetur Sylvesler episcopus Cabilonensis, magis placet lectio, ut dicat Cabilicensis. Nam Cabilonensis episcopus ibidem babetur *Phylagrius*; Sylvester autem ille sanctus sic nominatus Cabilonensis antistes jam longe ante haec tempora vixisse cognoscitur, dum constat eum imbuisse sacris officiis Caesarium puerum postea Arelatensem episcopum longioris ætatis senem». Verum cum Cæsarius anno CDLXXI natus fuerit, anno DXXII quo Concilium *Epaunense* celebratum, annum XLVII ætatis nondum egressus erat. In Actis sineeris hujus Concilii *Phylagrius* non dicitur episcopus Cabilonensis, sed civitatis Cabellicæ. Sanctis episcopis qui huic Concilio interfuerere a Baronio memoratis addendus *santus Constantinus* episcopus Vapincensis, qui ad diem XII Aprilis Martyrologio Romano inscribitur.

9. *Clodoveus regnum Franciæ dilatat*. — Hoc circiter tempore configere quæ Turonensis lib. 2, cap. 44 et seqq. narrat de *Sigiberto* qui Coloniæ regnabat, ejusque filio *Chlodericu* Clodovei regis Francorum consanguineis. Sigibertum Coloniæ regulum dormientem inmissis percussoribus filius ejus interfecit, nuntiosque ad Clodoveum regem obitum ejus ei referentes, misit, ut sine impedimento regnum paternum obtineret. Sed cum is accepisset Chlodericu dolo Sigibertum occisum, *Clodoveus* hunc etiam dolo interfici curavit, regnum-

que suæ ditioni adjecit. Præterea *Chararicum* Morinorum regem circumventum dolis cepit cum filio, et capite plecti jussit, quia quando cum *Syagrio* Suessionum rege pugnavit ad suum auxilium venire noluit, sed eventum rei exspectavit. Denique *Ragnacarum*, qui Cameraci regnabat, et *Richarium*

fratrem ejus, propinquos suos, ac insuper *Regnomerum* apud Cenomannos degentem morti tradidit, et regnum suum per universam Franciam dilatavit. Plura de illis recentes *Historiae Franciae* scriptores.

SYMMACHI ANNUS 12. — CHRISTI 510.

1. *Boetius consul Aristotclis studiosissimus; de cuius libris multa.* — Quingentesimum decimum Christi annum Boetii Severini cum Eutharico aperit consulatus. Extat Ennodii Ticinensis Epistola ad Boetium de ejus consulatu, quæ incipit : « Optimæ spei plenus, etc. » Visus est hujus sui consulatus ipse Boetius meminisse, cum prædicamentis Aristotelis explicandis manus admovens, hæc ait : « Etsi nos curæ officii consularis impediunt, quominus in his studiis omne otium plenamque operam consumamus; pertinere tamen videtur ad aliquam reipublicæ curam, elucubratæ rei doctrina cives instruere : nec male de civibus meis merear, si cum prisca hominum virtus urbium cæterarum in hanc unam rem publicam imperium transtulerit, ego ad id saltem quod reliquum est græcæ sapientiæ artibus mores nostræ civitatis instruxero. Quare ne hoc quidem ipsum consulis vacat officio, cum Romani moris semper fuerit, quod ubique gentium pulcherrimum esset atque laudabile, id magis ac magis imitatione honestare ». Hæc ipse : qui quidem etsi reliquorum philosophorum doctrinam calluerit, Aristotelis tamen doctrinæ sese totum addixit, et hoc præstítit, ut quorum vix nomina librorum latinitas noverat, ipse eos omnes quos reperi potuerit integros integræ latinitate donaverit : quod idem ipse testatur his verbis : « Ego omne Aristotelis opus, quocumque in manus venerit, in Romanum stylum vertens, eorum omnium commenta latina oratione præscribam : ut si quid ex logicæ artis subtilitate, vel ex moralis gravitate perire, et ex naturalis acuminis veritatis ab Aristotele prescriptum est, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lunine commentationis illustrem ». Ille de se Boetius, qui eadem præstare conatus est : nam præter ejus in Porphyrii quinque voces et

Aristotelis prædicamenta et perihermeniam, quæ extant per insigne lucubrationes, transtulit pariter (ut appareat) Topicam Aristotelis, et in Topicam Ciceronis edidit libros : meminit, et in commentariis de enuntiatione, libros physicos a se conscriptos.

2. Caeterum ipse Boetius non solum doctrinam Aristotelis illustravit, sed etiam novis inventis locupletavit, cum eudit libros illos quatuor de differentiis Topicis, et qualuor de utroque syllogismo, atque de divisione et definitione singulos. Demum illud sic habeto, Boetio absque controversia primas dandas inter latinorum ingenia, qui profundum Aristotelicorum sensuum penetrarit, et obscura quaque perspicua reddiderit, Aristotelemque vix nomine haetenus cognitum suorum Latinorum manibus tradiderit ; unde posteriores omnes Peripatetici eidem jure bene precentur. Sed unde, dices, vis tanta Latino homini, hoc præsertim saeculo, quo ob Barbaros ingruentes nullus ferme locus bonis litteris esset, armis litterarum otium undique profligantibus ? Breviter accipe. Qui nobilitate generis nulli secundus, prognatus nimirum ex antiqua Mantii Torquati familia, et eo qui Christianitate resplenduit Anicio gaudens atavo, adolescens Athenas, in quibus fuerant litteræ philosophicæ restitutæ, petit, ubi varia philosophiæ per vestigans dogmata, Aristotelicis tandem sese totum addixit, toto illo decem et octo annorum curriculo, quibus est moratus Athenis. Testatur id quidem ipse in libro¹ quem edidit de disciplina scholarium, prope finem.

3. Sed quod de his sermo est, illud obiter monendum putavi, haud omnia quæ apud Aristotelem scripta reperiuntur, cuneta Aristotelis esse, ut in

¹ Boet. de discip. schol. c. 4.

ejus verba jurare Peripatetico liceat, cum nonnulla ab aliis constet esse addita, vel misere depravari contigerit. Audi vero de his ipsis Strabonem totam histeriam egregie describentem, ubi ait¹: « Aristoteles suam bibliothecam Theophrasto tradidit, cui et scholam reliquit. Primus omnium qui nobis sunt noti Aristoteles bibliothecam conductis libris composuit, idque Aegypti reges facere docuit. Theophrastus bibliothecam Neleo tradidit. Is libros Seepsin translatos posteris suis reliquit ineruditis hominibus: qui incurie positos sub elavibus retrinerunt. Cumque Attalicorum regum studium intellexissent, quibus Seepsis parebat, conquirentium libros ad construendam Pergami bibliothecam, sub terra suos in fossa quadam occultaverunt. Ibi ab humore et blattis vitiatos tandem qui ex ea stirpe erant, Aristotelis Theophrastique libros Apelliconi Tejo magna pecunia vendiderunt. Tenebatur is Apellico librorum amore, quam philosophiae studio majore. Itaque erosarum particularum quaerens instaurationem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non recte implens, ediditque libros mendorum plenos.

« Usu venit Peripateticis antiquis, qui post Theophrastum vixerunt, cum omnino libris carerent, paucosque duntaxat, praeципue exotericos haberent, ut nulla de exquisite pertraelando eam philosophari possent, sed tantum de propositis disputarent. Posterioribus ab eo tempore, quo libri isti sunt editi, facilis fuit philosophari, et Aristotalem imitari, quamquam ob mendorum multitudinem cogerentur multa probabiliter modo dicere. Multum hue etiam Roma contulit. Statim enim a morte Apelliconis Sylla, cum Athenas cepisset, bibliothecam illius recepit. Quae cum hue esset allata, Tyrannio a bibliothecæ praefecto obtinuit, ut sibi eorum usus permitteretur, homo Aristotelis studiosus: et librorum venditores nonnulli ineptis usi librariis, neque cum exemplari descripta comparantes: quod et aliis accidit libris qui exscribuntur vendendi causa et Romæ et Alexandriæ. De his quidem satis ». Hucusque Strabo.

5. Hæc nos verbatim singula hic reddidisse voluimus, quod sciamus reperiri homines adeo Aristotelis studiosos, ut quæcumque in ejus scriptis reperiantur, veluti ex divino quodam oraculo prolatæ recipient atque defendant; ut satis sit iis illud instar Pythagoræ discipulorum usurpare, Magister dixit: cum tamen, licet in ejus libris scriptum quid inveniatur, haud satis constet an revera ipse dixerit, vel Apellico apposuerit, qui multiplices lacunas implexit, vel alii addiderint, qui mendoissimos ab eodem Apellicone (ut ait Strabo) editos codices emendarunt, quos ille corruperat, vel aliter postea librariorum incuria depravarat. Adeo ut verius atque consultius sit dicere, cum Aristotelis scripta citantur, id quod asseritur, apud Aristotalem reperi, quam Aristotelis esse, et Peripateticorum po-

tius eam esse sententiam, quam germanam puramque ipsius Aristotelis assertionem. Id quidem asserere, non solum quæ exscribentium librariorum incuria irrepserunt menda suadent, cum id omnium ferme librorum commune sit, sed dicere cogit immensa et multiplex illa vastitas lacunarum, quas Apellico (ut ait Strabo) non recle replevit, et edidit prius eosdem libros mendorum plenos. Si enim in philosophicis facultatibus maximi sit ponderis quæque minima linea, vel punctus: quid dicendum de elementis ipsis, dictionibus, verbis, et sententiis periodis, et fortasse capitibus, quæ edax tempus variis casibus sape corrosit? At in his hæc tenus nos determinisse satis sua auctoritate Aristotelicus consul: qui in fine libri quarti commentario rum in Aristotelis prædicamenta, cum se ea scribere sub Anastasio imperatore testetur, plane declarat non ad primum, vel ad tertium consulatum ea, quæ diximus referenda esse, sed ad præsentem secundum consulatum, quem solum sub Anastasio imperatore gessisse reperitur. Jam vero quæ sub hoc ejus consulatu res gestæ reperiuntur, in medium afferamus.

6. *Anastasius Catholicos sub nomine hæreticorum a bonis arcet Ecclesiæ, et Macedonium calumniatur, qui se Catholicum confitetur.* — Quam vidimus Constantinopolitanam civitatem anno superiori diro incendio conflagrasse, hoc anno civilis discordia graviori exarsisse incendio, in suo Chronico Marcellinus affirmat. Emota enim semel e cardine fide Catholicæ, cuncta simul labefacta necesse fuit: sicuti cum fundamenta concurvantur, universam nutare molem oportet. Fœda quidem et Iurida urbis illius facies erat, in diversa ipsa civitate discissa, favente populo Macedonia episcopo, Anastasio autem imperatore cum militibus eidem resistente, atque variis cladiis affligente. At quomodo tantem quod diutius fuerat meditatus, sequenti anno perfecit, ut Macedonia exturbaret, et subrogaret Timotheum hæreticum, suo loco dicemus. Sed quid inter alia aggressus hoc anno scelerissimus Anastasius? Qui in odium Orthodoxorum Ecclesiasticam omnem abstulerat immunitatem, quique leges libertatis sanxerat pro hæreticis (ut superius auctore Theodoro lectore diximus) hoc anno eam edidit sanctionem¹, qua nihil in Orthodoxos quovis titulo transire voluit bonorum Ecclesiasticorum.

7. Etenim quamvis titulo mentiatur in hæreticos ejusmodi editam sanctionem: tamen (ut superius adnotatum est) cum fuerit ipse hæreticus, haud dubium ab eo Catholicos esse nominatos hæreticos, qui ejus impietati minime communicarent: bonis namque fuisse tanquam hæreticos spoliatos Orthodoxos ab ipso imperatore, in quos nec quovis titulo ea redire permittat, ipsa lex ostendit: ut plane intelligi possit, quales esse soleant, qui in bona Ecclesiastica Orthodoxorum manus injiciunt. Trebonia-

¹ Strab. Geog. I. XIII. pag. 70.

¹ L. x. Cod. de hæret.

nus autem nihil pensi habuit, constitutiones hæreticorum imperatorum cum piorum legibus simul intexere; quod eadem licet ab hæreticis tatae contra Catholicos, in ipsis tamen vere hæreticos (ut sonant verba) conversa sint: cum tamen liqueat, quos Orthodoxos nominat Anastasius, eos fuisse, qui contra Chalcedonense Concilium pugnarent, Zenonis suscipientes Enoticum.

8. Quas autem turbas in Orthodoxos impius Anastasius excitarit; vix perpanca, eademque breviori summa perstricta vel ex Marcellino, vel ex Theodoro narrantur: quæ res fuerat prolixæ satis historiæ commendanda: quod præstissime Basiliūm Cilicem, Photius in Bibliotheca testatur, dum ait ipsum historiam conscripsisse ab obitu Simplicii papæ usque ad exitum vitæ Anastasii imperatoris. Excedit ipsa quidem, vel fortasse inter Græcorum vetera monumenta oblivione sepulta latet: unde major notis labor incombatur diversis e locis quæsita fragmenta compingere. Atque in primis¹, quod Anastasius imperator, ne quis ex suis patientiæ suæ causam de tolerando in sede Constantinopolitana Macedonium ignaviae vel timori adscriberet, ealunniōse testatus est, se id facere, quod ipse Macedonius Zenonis Enotio subscrisisset. Id vero eum ad aures ipsius Macedonii pervenisset, confestim collecta Ecclesia, ambonem condescendens pro concione se plane Orthodoxum esse coram omnibus demonstravit, edita sincera professione tidei ex præscripto Chaledonensis Concilii, damnans omnes quæ ei adversarentur hæreticas opiniones. Quæ quidem res sicut majorem Macedonio conciliavit populi gratiam, ita in eundem perfidi imperatoris odium magis concitavit, ut jam de eo sede movendo animo penitus stabiliret.

9. Adjecit ad alias calumnias in Macedonium Anastasius imperator, ut ad concitandos in eum omnium animos, jactaret ab eo falsam esse divinam Scripturam: testatur id quidem Liberatus² diaconus, ejus verborum textus sic ut vides se habet, absque græcorum elementorum delineatione, ab antiquario omissorum, cum ait: « Hoc tempore Macedonius Constantinopolitanus episcopus ab imperatore Anastasio dicitur expulsus, tanquam Evangelia falsaret, et maxime illud Apostoli dictum³: Quia apparuit in carne justificatum in spiritu. Hunc enim multasse, ubi habet, qui... hoc est... monosyllabum græcum, littera mutata... vertisse, et fecisse... id est, Ut esset Deus, apparuit per carnem. Tanquam Nestorianus ergo culpatus expellitur per Severum monachum ». In posteriori editione Surii lacunæ hoc modo implentur: « Ubi habet ε, hoc est, qui, monosyllabum græcum, littera mutata » in

ε vertisse, et fecisse ε, id est, ut esset Deus, apparuit per carnem ». At ipsi Greci habent: Καὶ ἡμεῖς γε πάντες μέγα ἔστι τὸ τῆς εὐσέβειας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σωρῷ, ἀδυκιόθη πνεύματι. Ωρὴ χρῆμα, etc. Id est: « Et manifeste magnum est pietatis sacramentum. Deus manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, etc. » Sic igitur in eo facta mutatio reperitur, ut quod habet germana lectio, « Apparuit in carne »: multasse diceretur, « Apparuit per carnem »: ex qua mutatione posset fides Catholica in disserimen adduci. Ita in suspicionem Nestorianæ hæresis, arte perfidi imperatoris ejusmodi conflantis calumniam, Macedonius adductus est: sed erant bi prætextus, vulgi ore jaetati, non tamen in Synodo ulla cogniti vel examinati; vi enim, non sententia episcoporum Macedonius sui passus est throni jaeturam, ut inferius sequenti anno dicemus.

10. Porro Anastasius bibliothecarius in Chronico sub eodem anno res paulo latius prosecutus ait: « Constantinopolitanus episcopus anathematizabat damnantes Synodum Chaledonensem ». Et paulo post: « Interea monachi quidam hæretici ducuti venientes Constantinopolim una cum Severo impio contra Macedonium atque Chaledonense Concilium decernebant. Ilos Anastasius honorifice suscepit veritatis inimicos, qui conturbaverunt Orientem, et Constantinopoli eadem operantes. Joannes vero Alexandrinus episcopus duo millia librarum dare spoondit imperatori, si edicto proposito perfecte damnaret Concilium Chaledonense. Imperator autem Macedonium rogabat Apocrisiariis communicare Joannis, Joannemque recipere, Synodum neque recipientem, neque damnantem. Macedonius autem restitit, dicens non se illis communicaturum, nisi confiterentur matrem et magistrum Synodum Chaledonensem ». Haec de his Anastasiis bibliothecarius, qui et ista addit:

11. « Porro monachi Orthodxi, qui erant in Palæstina, martyrii æmuli, venere Constantinopolim acturi contra Severum, et eos qui cum eo erant hæreticos. Dorotheus autem monachus Alexandrinus multorum versuum librum edidit pro Chaledonensi Synodo, quem dedit Magnæ uxori fratris Anaslasii, cum esset Orthodoxus: ipsa vero Anastasio obtulit librum, sperans per hunc eum fore mutantum: quem cum legisset, et præter votum suum esse reperisset, Dorotheum apud Oasium exilio destinat, et librum pro nibilo ducit, eo quod superins esset inscriptus, Tragedia, quemadmodum a Magno Basilio fuisse editum aiunt contra Julianum. Macedonius vero quod accepisset Flavianum non recte sentire de Concilio Chaledonensi, eum cum aliis, qui aliquid mutirent contra idem Concilium, anathematizavit ». At res Flaviani se aliter habuisse, suo loco dicendum.

¹ Niceph. l. xvi. c. 26.—² Liber. diac. Brev. c. 19.—³ 2. Tim. vii.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6003. — Jesu Christi 510. — Symmachi pape 13. — Anastasi imp. 20. Theodorici reg. 18. et 22.

4. Consulatus. — *Anicius Manlius Severinus Boetius* absque collega consul processit, Marcellino, Cassiodoro, auctore Fastorum Heraclianorum. Tununensi, Mario et Chronographo Cuspinianeo testibus. Quare rejiciendus e Fastis *Eutharicus*, quem Baronius et Ounphrius collegam Boetii proponunt. Neuter hujus novæ opinionis fundamentum in medium adducit; sed non dubito, quin resperverint ad subscriptionem legis 10 Cod. Justin. *de hereticis*, quæ dicitur dat. *V id. Aug. Boetio U. C. coss. et Eutherico.* Verum vox illa *Eutharicus* a librariis in eum locum infarta, ut etiam ostendit vox *coss.* quæ ante *Eutharicum* præponitur, et cum duplii S. exaratur. Sunt et infiniti alii in eodem Codice errores quoad consulum aliorumque nomina qui exscriptoribus attribuendi. Præterea in eo peccant Baronius, Papebrocius in Vita sancti Joannis I pape cap. 2 ad diem xxvii Maii, aliisque quidam, qui *Boetium* secundum consulatum hoc anno gessisse, annoque CDLXXXVII jam eadem dignitate exornatum fuisse seribunt; ille enim diversus est a Boetio egregio philosopho hoc anno consule, qua de re laudati auctores dubitare nos non simunt; cum nullus ex eis eum cum nota numerali edat. Varia de Boetio Baronius habet a num 1 ad 6, quibus addendum quod Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 1, scribit: « Symmachus ejusque gener Boetius nobilissimo loco nati, iidemque viri consulares in senatu eminebant. A philosophia nemo erat illis instructior, nemo studiosior aequitatis. Accedebat benignitas, qua inopiam cum civium, tum peregrinorum levabant. Hinc magnam adepti gloriam, sibi invidiam accumulatorunt apud homines acerbissimos; quorum calumniis inductus Theodosius, ambos studii novarum rerum insimulatos morte affecte eorumque bona publicavit ».

2. Anastasius imp. Synodus Chalcedon. eliminare conatur. — Ad num. 8 et seqq. Theophanes anno Incarnationis secundum Alex. dñi qui kalend. Septemb. Christi anni DVM inchoatur, scribit: «Hoc anno Anastasius imp. Flavianum Antiochiae episcopum Concordia sanctioni a Zenone editæ subscribere coegit, qui episcoporum sibi subditorum congregata Synodo, prolixam seripsit Epistolam, Nicenam, Constantinopolitanam, et Ephesinam admittens Sy-

nodos. Chalcedone vero actam silentio præterit. Sed et Diodorum, et Theodorum subinde damnavit, quatuor subjiciens capita in quibus cum Chalcedonensi Synodo minime consentire videtur: maxime vero vocibus istis: in duabus naturis, opponuntur ista capitula. Nonnulli Acacii Constantinop. presulis ea capita fœlum esse dicunt. Porro Flavianus privatam Anastasio dedit Epistolam, qua in mentem ejus omnino concedit, quemadmodum etiam impius Xenajas, qui eo progressus est temeritatis, ut adversus divinissimum Leonem Romæ episcopum, Synodum ipsam et utriusque asseclas execrationes immitteret. Quo etiam Constantinus Seleneiæ episcopus sanetam Chalcedonensem Synodum anathemate percussit, eadem prorsus ac Xenajas scribens. Flavianus autem, ac si ipsos eo nomine accensare maluisset, haec omnia imperatori per litteras renuntiavit. Imperator Flaviano succensuit, Constantini aulem atque Xenajam probavit amplius; tum vero Eliae Hierosolymorum episcopo, ut adversus Chalcedonensem Synodum ferret sententiam, scripto mandavit. Elias imperatori rescripsit, Nestorium, et Eutychen. Diodorum et Theodorum diris devovit, et actam Chalcedone Synodum se recipere testatus est ».

3. Macedonius episcop. Constantinopolit. sese imperatori opponit. — Tum anno Incarnat. secundum Alex. dñi qui kalend. Septemb. superioris Christi anni exorditur, idem Theophanes habet: «Hoc anno monachi quidam heretici numero ducenti ab Oriente Byzantium cum impio Severo transfretati insidias Macedonium et Synodo damnationem parabant. Istos Anastasius cum honore suscepit, seu veritatis adversarios, qui totum conturbarent Orientem, et eadem pariter forent hic molituri. Joannes autem Alexandri episcopus duecentas auri libras imperatori se datum præficitus est si modo celebratam Chalcedone Synodum timiditus abrogaret. Imperator itaque Macedonium cum Joannis legis communionem habere cogebat, et Joanni ipso qui nec reciperet, nec respueret Synodum pacem dare. In adversum opposuit se Macedonius diecens: Nullam se communionem its impetriri nisi matrem et magistrum profiterentur Chalcedonensem Synodum. Deuterius porro Arianorum episco-

pus, queinpiam nomine Barbarum baptizare paratus, repugnante licet Dominica traditione verba istiusmodi proferre ausus est. Baptizatur Barbarus in nomine Patris per Filium in Sancto Spiritu : et confessim exaruit piscina. Barbarus terrore perculsus fugae se dedit, et omnibus postmodum quod contigerat miraculum manifestavit. In his imperator Macedonius Constantinop. prasulem habitam olim Chalcedone Synodum reprobare, quemadmodum et Hierosolymorum episcopum Eliam cogebat. Ad hanc Macedonius : citra universalem Synodum, cui primus assideret Romanus episcopus, id se exequi non posse referebat. Quibus imperator exasperatus immunitatis quarrendae causa confugientes in Ecclesiam per vim abripi jussit, et libertatis hujusmodi haereticorum fanis concessit jura. Quilibet autem tam e clero, quam e plebe Byzantii degentes haereticci. Severo atque haereticis istis in oppugnatione Macedonio praestabant operas. Ex quo Deiferi Palæstinae monachii divino motu affectu Severum et ejus assecelas monachos confutaturi Constantiopolim convenerunt. Dorotheus interim Alexandrinus monachus pro Chalcedonensis Synodi defensione volumen ingens a se conscriptum Magistrum Anastasi fratribus sponsæ rectum de fide sensum illuc usque servantib[us] obiulit : quem ipsa dedit Anastasio claritate doctrinæ virum a perfidia dimovere sperans. Ille libro perfecto, cum prater opinionem opus digestum animadverteret. Dorotheum in Oasum alegat, et flocci fecit librum quod gereret inscriptum. Tragœdia, hoc est, prophetia præsentim rerum status : quemadmodum a magno etiam Basilio adversus Julianum pronuntiatum narrant. Ceterum Macedonius Flavianum Antiochensem, et qui cunque contra Synodum leviter oblatrarent, anathematum fulmine pereclebat, Flavianique legatos ob quædam negotia se convenientes execrationibus suppositos e conspectu amovil ».

4. *Lex in odium Orthodoxorum remissa.* — Utrumque locum integrum describendum censui, quia Baronius Theophanem non viderat, idque uno tenore, ut causa *Macedonii*, *Flaviani* et *Eliæ* patriarcharum, varie ab antiquis narrata minus ob-

seura appareat. Porro quæ narrat Theophanes de *Serero* anno duntaxat sequenti configere, ut ibidem monstravimus. Liquet autem recte Baronium existimasse legem Cod. Justin. de *haereticis*, datam esse ab Anastasio imp. in odium Orthodoxorum, sed eam Theophanem diversimode referre, ac non satis accurate, ut illam legenti patet. Omnem operam *Anastasius* imp. hoc tempore adhibebat, ut omnes expressis verbis *Synodum Chalcedonensem* damnarent, et qui refragabantur episcopi, in exilium mittabantur. Quamobrem adversus *Synoditas*, ut tune vulgo appellabantur, qui Concilium Chalcedonense tuebantur, hæc lex emissa, sed non contra Arianos aut Manichæos; cum ipsem et imperator de Manichæorum hæresi palam insimularetur. *Justinianus* et *Trebonianus* jure merito hanc legem in Codicem retulere ; cum quoad rem ipsam optimam sit, dummodo adversus eos, qui revera haeretici sunt, adhibeatur. Sic in Codice Justinianoe variæ leges adversus eos ab imperatoribus Gentilibus late leguntur, sublatis tamen iis, quæ religionem Christianam lædere poterant. Imo *Theodosius* princeps summa pietate prædictus legem iv *De fide Catholica*, datam a Valentiniano II adversus *Catholicos*, in Codicem Theodosianum retulit; licet in ea non minus Arianis, quam Orthodoxis conveniendi potestas concedatur, ac statuatur, « ut molientes aliquid contra eam legem, capite ac sanguine sint supplicia iuiti ». Quod adversus *Catholicos* sine dubio dictum. Legendus Gothofredus in hujus legis Comment.

5. *Initium rebellionis Vitaliani.* — Victor Tunnensis ad consulatum Boetii scribit : « Vitalianus Patricioli filius tidei Catholicæ subversionem, et Synodi Chalcedonensis damnationem, remotionesque Orthodoxorum episcoporum, atque successiones haereticorum cognoscens, virorum fortium validam manum congregat, et imperio Anastasii rebellat ». Quod confirmat Jordanes in lib. de Success. Regn. cap. 109, ubi ait Vitalianum *per sex annos* bellum civile extruxisse. Illud autem anno dxvi extinctum ut infra videbitur.

SYMMACHI ANNUS 13. — CHRISTI 511.

1. Felicis consulis genus et laudes. — Cum Secundino Felix Christi anno undecimo post quingenesimum a Theodorico creatus est consul. Hunc Felicem Gallum natione fuisse, scriptæ ad eum et aliae ad Senatum ab ipso Theodorico Epistolæ¹ docent, quibus et ex Indictionum numero ejusdem tempus consulatus ostenditur, ubi dicitur : « Sume igitur per Indictionem quartam consulatus insignia ». Concordant et Fasti consulares Marcellui dicentes, quarta Indictione creatum fuisse consulitem Felicem cum Secundino. Gallum quidem natione itidem Theodoricus fuisse tradit, et ejus parentem plurimum prædicat. Porro ejus parentis laudes, Felicis item nomine, latius explicatas habes iambis Sidonii Apollinaris, quorum est titulus² : « Ad Magnum Felicem consuleni » : quem et fratrem appellat, cum in ipsa inscriptione subdit : « Domino pio fratri, etc. » Est carminis ejusmodi exordium :

Dic, dic quod peto, Magne, dic amabo,
Felix nomine, meule, honore, fama,
Natis, conjugi, fratribus, parente,
Germanis atque matris
Ex summo patruelium Camillo, etc.

Parenrem namque ipsius itidem Felicem nominatum meruisse consulatum, idem Theodoricus in Epistola ad Senatum ita declarat³ : « In ore quippe rumoris est, quondam Felicis adhuc vivere consulatum : quia bona durare norunt post hominem : et quod gloriose geritur, sine temporis non tenetur ». Sed quando, dices, Felix iste senior consulatum gessisse reperilur? Apud Marcellinum in Chronico adnotatur Felix consul cum Vibiano anno Domini quadringentesimo sexagesimo tertio : apud Cassiodorum vero collega Vibiani Basilius ponitur, adeo ut idem Basilius Felix dictus existimat. Ad hunc itidem seniorem Felicem scriptas esse complures Sidoni familiares Epistolæ, quæ extant, mihi facile persuadeo.

2. Quod rursus vero ad eumdem anni hujus consulēm jūniorem Felicem perlinet, idem Theodoricus in Epistola ad Anastasium imperatorem¹ de ejus consulatu data, hanc inter ceteras viri laudes : « Dignus plane largitatibus nostris, qui in ipso pueritiae flore maturis moribus lubricam frenavit ætatem; et quod rarum confinenſie bonum est, patre privatus, gravitatis factus est filius, cupiditatem inimicam sapientiae subjungavit, vitiorum blanda contempſit, superbiae vana calcavit, etc. » Hęc et alia de laude ejus dum lego, in eam inducor opinionem, ut existimem hunc illum esse Felicem præfectum et palricium, ad quem extat Fausti Epistola de pœnitentia². Ex eodem quoque stemmate ortus videtur Felix ille adeo celebratus antistes Namneticus, quem Venantius Fortunatus carminibus celebravit, necnon solita oratione : nam inter ceteros hos de eo versus habet³ :

Maxima progenies titulis ornata vetustis,
Cujus et a proavis gloria celsa louat.
Nam quicunque potens Aquitanica rura subegit,
Extulit ille tuo sanguine luce parens,
Germans antiqui venerabile culmen in orbe,
Laudibus in cujus militas omne decus, etc.

At satis occasione consulatus Felicis de ejusdem familie a Camillo derivatae viris illustribus dictum, quibus clarius redditur ejus purpura consulatus. Jam vero, qui ad hunc anni hujus diutius morati videmur, quæ in eo intro reperiuntur res gestæ conspiciamus.

3. Macedonio ejecto in exilium Anastasius in ejus locum substituit Timotheum impurissimum et hereticum hominem. — Magno plane Anastasi imperatoris scelere Marcellinus signavil hunc annum, nempe exilio Macedonii episcopi Constantinopolitani, cum jam sedisset annos quindecim : qui tam calumnias exagitatus, quam violentia adhibita summotus, per milites abreptus, deportatus est in exilium, atque in ejus locum uelāndus est suffectus

¹ Apud Cassiod. l. II. Ep. II. et III. — ² Sidon. carm. IX. — ³ Apud Cassiod. l. II. Ep. II.

¹ Apud Cassiod. l. II. Ep. I. — ² Extat tom. III. Bibliothe. sanct. nov. edit. — ³ Venant. Fortun. in laud. Felic. l. III. carm.

Timotheus; quod Catholicæ fidei maximum atlulit detrimentum. At quomodo se isti habuerint, quæve præcesserint atque subsecuta fuerint, rerum gestarum ordine referamus ex Theodoro lector¹: ex quo etiam inteffigi potest facta haec esse hujus anni tempore majoris hebdomada que sanctum Pascha præcedit; more suo diabolo sacrī iis diebus majorem excitante adversus Ecclesiam tempestatem. Ait igitur:

4. « Divisi vero ab Ecclesiā, turba quadam mercenaria collecta, templum Archangeli quod in palatio est, die Dominica ingressi sunt: et cum psaltes Trisagion dicerent, illi eum additione: Qui erexitus est pro nobis, respondentes psallunt. Sequenti die Dominica idem in magnam Ecclesiam cum spadonibus ingressi fecerunt. Populus vero zelo raptus, primum vocibus reclamat, et vociferantibus ac conviciantibus conviciando respondet. Tandem vero imperator cum multis manifeste Macedonio resistens, jam monachos excommunicatos, jam ipsos primores subornat, ut nefandis conviciis et vociferationibus episcopum impetant, cum quibus erat etiam Julianus episcopus Halicarnassi Cariæ, et Severus monachus, qui et fidei et sui ipsorum facti fuerant inimici ». In tanto rerum fragore cum violentia imperatoris adeo urgeret Ecclesiam, ne indefensa veritas prostrata penitus remaneret iudicio exposita hæreticorum, excitavit Deus spiritum etiam parvolorum, ut eum populo omnes assurgent, atque strenue absque timore ex adverso consisterent: nam subdit Theodorus:

5. « Populus autem cum mulieribus et parvulis, infinita multitudine cum præsidibus monachorum congregata, per civitatem clamant: Tempus martyrii est, o Christiani: Patrem nemo deserat. Imperatorem vero, probri gratia, Manichæum et imperio indignum vocant. Quibus imperator territus portas curiae imperialis undique claudit, et navigia fugæ accommoda palatio adhibet ». Haec quidem ea die. Prætermissa autem a Theodoro Evagrius ista addit: « Cum postulatione Anastasii Macedonius strenue resisteret, seque fidem minime proditurum constanter asseveraret; Anastasius imperator insidias contra eum tendere cœpit, ad eum sane finem, uti episcopatu exturbaret.

6. « Itaque tandem accedunt adolescentes calumniatores, qui cum se, tum Macedonium flagitosi eujusdam facinoris falso reos arguunt. At vero ubi Macedonius genitalibus carere deprehensus fuit, ad alias fallacias se convertunt; nec destiterunt, quoad consiliis Celeris Aulicorum ordinis præfecti (hic ante triennium gesserat consulatum) ex occulte sede episcopali dimovissent ». Haec Evagrius², atque Nicephorus³. Que antem præcesserint occultam ejectionem Macedonii, Theodorus lector ita narrat: « Imperator cum pridie faciem se Macedonii posthac non visurum jurasset, misso nuntio obsecravit, ut

illum salutare licet. Populus vero, cum Ecclesiam Macedonius ingressus esset, monachos obtestabatur, dicens: Patrem habemus apud nos. Et qui ad scholam pertinebant, quoties ingrediebatur, cum laudibus ingredientem accipiebant. Et cum ingressus esset, Anastasium redarguit tanquam Ecclesie hostem. Ille vero per hypoeris in Ecclesie et episcopo coadunari videbatur ». Haec quidem ea die, qua Anastasius simulavit se Catholicæ fidei consentire, et Catholicam velle consecrari communionem. At que nocte sequenti? audi Theodorum:

7. « Suspicatus imperator, si Macedonius judicaretur, populum illi tanquam insolenti opulaturum: noctu illum violenter abreptum Chalcedonem misit, et inde Euchaitas abduci præcepit. Sequenti vero die Timotheum quemdam presbyterum et custodem Ecclesie episcopum elegit: quem Litrobulbam et Colonem, propter facta quædam nominibus istis convenientia, vocarunt ».

8. Quod ad has voces pertinet, apud Theodorum lectorem, pro κόλων colonem, legendum ex Cedreno et Nicephoro κίλων. Est proprius κίλων equus admissarius: inde sumitur pro libidinoso: Suidas interpretatur θερινής συνεστάσης. Litrobulba vero, sive ut in aliis, Litrobula κιτρόβουλα, simile aliquid significat, tametsi ejus origo non exponitur a lexicographis: nisi quis dixerit, ex voce græca et latina κιτρός, quod est redimo, et bulba quod latine scribitur vulva ita compositum ignominiosum vocabulum, quo significetur homo mulierosus impurus, quem exprimere apertioribus vocibus pudeat.

9. Pergit autem Theodorus: « Ecclesiam vero Timotheus ingressus non est, nec ad Liturgiam accessit, nisi prius detractis Macedonii imaginibus et insignibus ». Observa hic, lector, ut aliis in locis, moris fuisse affigi in Ecclesiis imagines et signa tunc existentium episcoporum. Sed subdit Theodorus: « Supplicationes Parasceves in templo Deiparae, quod in Calcopratii est, Timotheus tieri exegit ». Haec de Timotheo; sed mox ista de Severo: « Joannes Diaconomenus de Severo scribit, quod juramentum ab eo imperator accepit, si Antiochenus episcopus fieret, nullo se pacto sub pena anathematis Chalcedonensi Synodo adhaesum: deinde, quod illam, eo ipso die, quo ordinatus esset, ascenso suggestu, anathemate damnaret ». Vides originem Severi, a quo dicti sunt hæretici Severiani; et qui nominali erant Acephali, quod tandem nobile caput nacti? Sed ad Timotheum rursum auctor:

10. « Timotheus ab amicis rogatus, Symbolum fidei trecentorum decem et octo Patrum per singulas synaxes diei enarravit, ad reprehensionem videbilet Macedonii, quasi ille Symbolum hoc non recipieret; enim antea semel tantum in anno, in Parasceve scilicet Dominicæ passionis, tempore quo episcopus catechizabat, recitatum esset ». Vetus et usitatus hic fuit mos hæreticorum, ut quo se Catholicos populo exhiberent, Nicænum Symbolum publice recitarent. Id peculiare Nestorianis fuisse vidi-

¹ Theod. Lect. Collect. I. II. — ² Evagr. I. III. c. 32. — ³ Niceph. I. XVI. c. 27.

mus alque aliis, Arianis exceptis : quod et facere perseverant Novatores temporis hujus haeretici, dum in ore semper versantes Symbolum Apostolorum, Apostolicos se esse perfide mentiuntur, cum revera Apostolicam et Catholicam doctrinam impugnant. Sed rursus ad Timotheum, de quo haec ad finem ejus narrationis Theodorus apponit :

41. « Cum is qui in monasterio Studii (Studiti) prefuerat, mortuus esset ; abiit Timotheus in monasterium illud, ut ibi episcopum eligeret. Is vero qui ordinandus erat, ad eum dixit, non passurum se, ut ordinaretur a viro qui Synodum Chalcedonensem anathemate damnasset. Respondit huic Timotheus : Anathema sit cuilibet homini Synodum Chalcedonensem aversanti, vel anathematizanti. Quo die lo, qui ordinandus erat, ordinationem suscepit. Joannes autem quidam Antiochenus cum Manichaeus esset, Timotheum contumelias affecit ; et ad imperatorem currens, quæ gesta ab illo essent, patetfecit. Imperator vocatum ad se Timotheum graviter increpuit. Ille vero negavit dicens : Anathema sit quisquis Synodum Chalcedonensem recipit ». Haec de his Theodorus : quibus plane vides inconstantiam haereticorum, temporariam pro rerum occasione fidem habentium atque mutantium ; quod nille ferme exemplis superius demonstratum est.

42. *Anastasius Catholicos persecutus, Acta Chalcedonensis Concilii comburit.* — Sed quæ secula sint post ejectionem Macedonii de ejus sectatoribus Catholicae fidei studiosis, haec a Nicephoro⁴ accipe : « Senatus populusque Constantopolitanus eam ob causam », ob pulsum Macedonium videlicet, « in magno fuli mærore : nam et vite sanctitatem, et doctrinæ sinceritatem in Macedonio admirabatur. Etenim pietatis studio, dignitateque sacerdotali is valde eminebat, ut qui a Gennadio educatus atque edocitus fuisse, cuius etiam ex fratre nepos fuit. Contra sectatores ejus postea gravis persecutio orta est. Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, alii accusationibus inquis, alii bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiam qui fuga sibi consulerunt, Romanum pervenerunt ». Complures autem esse relegatos in Oasin Thebaidos, ait Anastasius Bibliothecarius in Chronico. At minime his contentus imperator ob odium quod conceperat contra Chalcedonense Concilium, haec quæ sequuntur adjecit ; sic enim ait idem qui supra Nicephorus :

43. « Imperator illico Chalcedonensium Actorum libellum, quem Macedonius in arca sanctiore deposuerat, per Calepodium quemdam furium sublatum concedit atque igni tradidit, et Macedonio, qui sic duebatur, condemnationis sententiam misit. Atque is interrogavit, an illi qui se dannassent, Chalcedonensem Synodum recepissent. Et ubi illi qui ad eum sententiam attulerant, id iniiciati sunt : ipse : Si, inquit, Ariani et Macedoniani condemnationis libellum ad me misissent, num recipere pos-

sum ? At ille Euehaim ductus est ». Haec enim Nicephorus. Quod pertinet ad incensum ab Anastasio Actorum volumen, putantur quidem Acta illa, que tanta religione custodiebantur a Macedonia, fuisse originaria ipsius Chalcedonensis Concilii. His vero adde quæ apud Paulum, seu Ioannem potius diaconum in Miscella teguntur his verbis⁴ :

44. « Interea Julianus illustrissima temina, que templum Dei genitricis apud Honoratas construxerat, valde pro Chalcedonensi Synodo salagebat : ita ut ei nec imperator quidem, multas adversus eam versutias adinveniens, Timotheo communicare persuadere valuerit : sed nec ipse Timotheus frequenter ad eam pergens hoc potuerit ei persuadere. Pompeium quoque consobrinum illius, et ejus uxorem, quæ mulier erat ornata, nullis imperator Augustus humiliabat, ut allegaret generatores Synodi et eos qui in exilio Macedonia episcopo largiebantur quæ necessaria erant. Deinde idem Timotheus quosdam ex principibus præcepit in templo S. Theodori Sparalii super ambonem Trisagii additamentum admittere, id est, Qui crucifixus es pro nobis : ita ut multitudines indignatae per dicti litaniae illine egredarentur : quando et Timotheus per communitorum scriptum omnibus præcepit Ecclesiis, Trisagion in litanis dicendum cum additamento : quod multi metuentes fecerunt : monachi vero alium psalmum psallendo venerunt. Hos autem populus videns clamavit : Bene venerunt Orthodoxi. Simillas etiam facta est multa, et incendium domorum multarum, et homicidia dena millia, turba vociferante adversus Anastasium, et Vitalianum imperatorem pelente ; ita ut fugeret Anastasius et latitaret, ab ipsaque Ariadna laceraetur injuriis, utpote multorum causa malorum Christianis effectus ». Haec ibi.

45. Quod vero Anastasius milibus præfecisset duces eadem quæ ipse impietate fædatos, per eos a populi furore saepè defensus evasit ; et latebrisque inopinatus emergens, nova rursus per eosdem adversus Orthodoxos prælia excitat, non quidem Constantinopoli, sed foris ; in hoc omni studio laborans, ut per Severum monachum haeresim stabilire, quem strenuum ejus defensorem sub pollicitatione episcopatus Antiochenæ Ecclesiae juramento oppignoraverat, ut ad thronum illum eveheret, cui tune præsidebat Flaviaurus defensor Catholicae veritatis. Verum ut larvam aliquam justitiae turpissimo facinori Anastasius superinduceret, ad id perficiendum, apud Sidonem in Phœnicia Synodum sequenti anno cogi mandavit, de qua suo loco dicemus.

46. *Quis Severus impietate et heresi insignis.* — De Severo autem monacho modo nobis agendum, qui fax, lues, atque perditio totius Orientalis Ecclesiae a pravo demone est productus in medium, monstrum quidem omnium vitiorum deformitate compactum ; ut plane intelligas hujus exemplo, quales esse consueverint, quos sibi diabolus in om-

⁴ Niceph. I. xvi. c. 26.

⁴ Paul. diac. Miscel. I. xv.

nibus inveniens obsequentes, per eos afflatos spiritu malo loquitur contra Deum blasphemias. De Severo igitur haec deprompta ex Synodis Actis accipe. In libello enim sanctorum Patrum Orthodoxorum Constantinopolitanae Synodo¹ sub Mennæ episcopo congregatae oblatu haec leguntur de Severo et generalibus ejus :

17. « Quis nesciat eorum vilam turpem admundum, et seeleratam ab ineunde aetate esse et diemonibus addictam ? Et quod in beneficiis Severus deprehensus est, in civitate Berythorum dæmoniis serviens; et ejusmodi calumniam fugere volens, siuxit se ponere, et fugere diabolicam opinionem suam, et venire (ut dicebat) in Tripolim ad venerabilem domum sancti et clarissimi martyris Leontii. Et nondum perfectis diebus his quibus ipse baptizatur, postquam vidit (veritatem paululum simulans) perspicie, quod rursus ad antiquum gentilitiae opinionis sua vomitum reverli non poterat, per aliam viam ad id quod studebat pervenit : nam negavit statim Ecclesiam in qua baptizatus est, et processit ad Acephalos haereticos, qui ea quæ Euthychetis sunt sapiunt; vocansque sanctas Dei domos diversoria haeresis et impietatis, reprobans propter hoc baptismum, quem dicit se accepisse; ut in ipso impleretur propheticus sermo, qui de Iujusmodi dicit²: Alienati sunt a vulva, erraverunt a veritate, locuti sunt falsa, furor ipsis ad similitudinem serpentis.

18. « Quod aulem et ipsam Acephalorum religionem simulaverit, ex consequentibus omnibus manifestum fuit. Praesidebat enim sue Acephalæ sectæ, quod Unitivum dicitur non admittens, sed novativum ipsum et divulsivum appellans, et in suis propriis conscriptionibus anathematizans ». Haec de ipso Patres et alia plura : quibus patet, sic versipellem hominem adhaesisse imperatori, ut non Acephalorum tantummodo sectandam sibi haeresim proponeret, sed illis deteriora doceret. Innatum namque est haereticis, ut nequeant loco consistere, neque seiant solidam stabilitatem; quod delinquentium proprium est, secundum illud Hieremiae lugentis: « Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est ». Sed accipe quid de ejusdem Severi primordiis habet Evagrius³:

19. « Huic (inquit) Severo patria fuit Sozopolis urbs Pisidiæ. Verum simul ac in sacro templo Leonii divini martyris, quem Tripolis urbs Phoeniciae maritima colit, fuit lavaero baptisnatis tinctus, se a legum studio ad vitam monasticam translulit, quam quidem vitam traduxit in monasterio, quod medium locum inter urbem Gazam et oppidum Majnum occupat. In quo loco Petrus Ilberus, qui ejusdem Gazea fuerat antistes, quique cum Timotheo Eluro lugerat, isdem incedens gradibus, hominum sermone post multum praedicatus fuit. Porro autem Severus, de quo instituitur oratio,

cum Nephaliu (qui ante cum eo ejusdem sectæ et opinionis fuisset, nimirum quod una in Christo natura sit, postea tamen Concilio Chaledonensi, et doctrinae eorum qui duas naturas in Domino nostro Jesu Christo inesse asserunt, consensit) in disputationem veniens, a Nephaliu et ejus fautoribus una cum aliis compluribus, qui eadem fuere opinione, e monasterio suo pulsus est. Inde igitur Constantinopolim reeta se contulit, pro se, proque illis qui eum eo ejecti erant, legationem obiturus. Sieque imperatori Anastasio (sicut traditum est ab eo qui Vitam Severi scripsit) notus esse coepit. Itaque litteras scripsit ad suos fratres de mutua inter se communione, in quibus nominalium Concilium Chaledonense anathemate damnavit ». Ilæc Evagrius : reliqua suo loco inferius.

20. Sed et de eodem Severo quæ Liberatus⁴ diaconus scribat, ex scriptis ejusdem Severi de prompta, in medium afferamus: « Is enim, inquit, Severus cum sederet prius in monasterio, non suscipiebat Zenonis edictum, nec Petrum Mogum. Deinde sedens in abbatis Romani, et Mennæ, qui post eum fuit, monasterio, exinde missus est ut permaneret Constantinopoli, et fit apoerisiarius inter eos qui Petri Mogi erant. Dumque objiceretur ei: Quomodo prius anathematizabas Petrum ? dicebat: Quia Petrum anathematizavi Apamenum. Hie Severus apud Constantinopolim Synodo derogabat, et anathematizata affirmabat: et ob omnes qui ei communicarent: ita ut et hoc scriberet et ipsi Flaviano, sicut ejus significatur Epistolis, et ad Maronem lectorem, et Eleusium, et Eutherium episcopos, et ad OEcumenicum seholasticum Isaure. Fertur autem expositio ejus, quæ ab eo dicta est, in qua Unitivum suscepit Zenonis, et anathematizavit Chaledonense Concilium, et communicare se conficitur Alexandrino et Constantinopoliaco. Erant autem tunc Constantinopoli Timotheus, Alexandriae vero Joannes Machiota episcopi. Et tamen dum talis erat, valuit dannare Macedonium, et expellere ab Antiochena sede Flavianum ». Hæc Liberatus de Severo imperatoris patrocinio omnia audente et invalecente in dies magis. Sed Anastasii conatus adversus fidem Catholicam prosequamur: non tanta enim eum cura tenebat ut Barbaros subjugaret, quanta ut Catholicam fidem penitus aboleret.

21. *In persecutione Anastasii nobilissimum Theodosii Cœnobiarœ certamen.* Nam non Macedonia tautum, eosve qui erant Constantinopoli Orthodoxos expugnare conatus est perfidus imperator, sed etiam longe positos magni nominis sanctissimos viros evagavit: in quos primum blanditiis, nempe munieribus, litteris, omnique genere illecebrarum et simulatione, atque omnibus ad suadendum aptatis coloribus ad eujuscumque animum commovendum tanquam validissimi arietibus usus est; quod si minime his impulsibus

¹ Synod. Constantinop. Act. I. tom. II. Conc. — ² Ps. LXXV. — ³ Evag. I. iii. c. 33. et Nicoph. I. xvi. c. 29.

⁴ Liber. diac. Brev. c. 19. tom. II. Concil.

animus flecteretur, instaurato novo certamine, vinculis, carcere, et exiliis, ex blando truculentus persecutor effectus, rem agebat. At vel unum saltem certaminis hujus exemplum adducamus in medium, ex quo et reliqua nobis incompta intellegere valeamus. Magnus i' le Theodosius cœnobiarcha, qui his temporibus claruit in Palæstina, cuius sœpe magna cum laude Cyrillus¹ meminit, atque Suidas² et alii, his ab Anastasio imperatore certaminibus est appellitus; que in ejus vita rebus gestis his verbis quam exactissime describuntur (ut dicunt) ab ovo, etsi ab incerto, certo tamen temporis ejusdem auctore, ut nihil sit quod jure revocari possit in dubium, utpote veritate omni ex parte constantia :

22. « Tulit, inquit³, aliquando nostrum quoque tempus imperatorem, qui quidem prins fuerat (quam tum apparebat) paradisus voluptatis, postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis et unus scilicet ex his pastoribus, qui gregis oves dispergunt et perdunt, et eas turbida potant subversione : et ut reliqua illius pratermittam, hoc quidem accipiet quod post nos sequetur tempus ». Intelligis, puto, lector, sui temporis res gestas auctorem conscribere ; qui etsi nomine habebatur incognitus, Cyrillum hunc ipsum existimio, qui sicuti sanctorum Sabæ et Euthymii atque Joannis Silentiarum et aliorum Vitas scriptis est prosecutus, ita haud par est credere quem habebat præ oculis Theodosium præterisse ; prætermis sseque res ab eo præclaræ gestas, minime præ sui dignitate obruendas silentio, posteris tradere. Conjectio quidem ab imprudente aliquo obliteratum Cyrilli auctoris nomen, qui referens illud ad Cyrillum Hierosolymitanum episcopum, qui claruit sub Constantio imperatore, falso putarit tribui Cyrillo historiam, qua res gestæ sub Leone, Zenone, et Anastasio Augustis tractantur, ignorans ipsum de quo est sermo nobilem historiem Cyrillum æque Palæstinum hoc vixisse tempore. Sed que his subjecit, audiamus :

23. « Neque enim par est, ut id mandetur oblivioni propter eos, quorum est scelus insigne, qui (ut dicit Isaías⁴) concipiunt dolorem, et parunt iniquitatem. Hei mihi, impins, Anastasius scilicet imperator, sive ab aliis ad hoc motus, sive hunc sceleratum fœtum ex se produxerit, (Stultus⁵ enim stulta loquitur, et cor ejus vana cogitabit) Patruin qui Nicaeæ fuerunt sacra dogmata, tanquam montem Sion, et turrim fortitudinis scilicet aggreditur, illa quidem volens abrogari, valere autem sententiam Acephalorum, quam a ratione alienam, et vere ἀνίσχειν, hoc est, carentem capite jure quis dixerit ». Intelligis perspicue, arbitror, lector, etsi non nominet, satis vivis pingi coloribus Anastasium imperatorem caput se exhibentem hæresis sine capite existentis, de qua satis superius dictum est.

Sed pergit auctor de ejus in perverso dogmate stabiliendo conatu :

24. « Potentie autem admisit improbitatem, ut hac quidem deciperet, illa autem ad effectum redderet quod contendebat : ut neque vis si esset immixta, et persuasione minime contemperata, molesta videri possit, et plane violenta, ut quæ robur accepisset ex sola occasione : neque rursum persuadere si impotens sit et imbecillum, et quod possit pauca et apud paucos efficere : alios quidem ex episcopis adorabatur minis et exiliis, alios autem honoribus et assentationibus, et nonnumquam etiam corrumpere pecunia, et suum malum aliorum quoque efficere, et morbum communicare contendebat, mutabilis non minus quam Prothenus (ut Graeci dicunt) et non minus, mente quam ille adspicu varius ». Quid mirum? « Ubi enim (inquit Jacobus⁶) zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum ».

25. Sed quid in hunc ipsum, de quo est sermo, Theodosium molitus sit, et quo tempore id aggressus, jam ex eodem auctore intelliges : dum enim ait ipsum postremo Theodosium tentasse, plena proflia illa ad istæ tempora referas, opus est : cum post ejectum taute civitatis episcopum, Maeodonium nempe Constantinopolitanum antistitem, nulli amplius parcendum putavit. Sed et quod experimento didicisset, quanta vis esset in monachis ad suadendum, quantumque accepisset hæresis ex mno Severo pseudomonacho additamentum ; monachorum ductores præcipios tentare aggressus est, atque inter eos (ut diximus) magnum hunc nomine, et factis eximium atque celebrem Theodosium, concipiebat, et ex nomine vanam spem, mente recolens funestissimum illum itidem Theodosium nominatum, ac pariter classibus monachorum præfectum, similique in eadem Palæstina versatum, qui temporibus Marciani imperatoris et Pulcheriæ Augustæ sub Juvenali Hierosolymorum episcopo faverat impietati, atque etiam violentia armatorum foverat eamdem hæresim Eutychianam ; stulte, inquam, fore sperans, ut qui idem nomine, et professione, eodemque loco consisteret, Theodosius, eadem ab eo præstari posset, imo cumulatus exhiberi, quod ob vitæ sanctitatem sciret ipsuni ad populum commovendum longe esse majoris auctoritatis. At sicut longe diversus penitusque contrarius fuit Judas a Iuda, nempe a proditore fidelis Apostolus, et a Simone Simon, nimirum a mago princeps Apostolorum, pastor a lupo, pius ab impi, atque sanctus a nefandissimo peccatore discretus ; ita plane Theodosius a Theodosio discrepavit, Catholicus ab hæretico ; quod facta ipsa declarant. Nam auctor :

26. « Postremo, inquit, hanc quoque magnam turrim aggreditur imperator. Machinae autem erant aurum, idque non parvum, ut posset contemni, sed quod redibat ad summam triginta

¹ Cyril. in Saba. — ² Suid. in verb. Anastas. — ³ Apud Sur. tom. 1. die 21. Januar. ex Metaph. — ⁴ Isa. LIX. — ⁵ Eccl. XI.

⁶ Jacob. III.

librarium : eratque donum non nudum et aperte donum , ne non acciperetur , ut quod suspicionem pareret avaritiae , sed id quoque occultabat praetextus speciosus et valde probabilis , nempe pauperes , et quae erant necessaria ad usum fratrum agrotantium : his virum conabatur ingenuum redigere in servitatem ». In quem ita invehitur auctor : « Et si bonum existimas et gratum piorum animis id quod a te . o vir egregie , innovatur : ego illi dixerim : Cur non ab ipso sinis trahi amatores , et propria vinci pulchritudine eos qui sunt pulchri amatores ; sed id pecunias ornas et munieribus , quod solet fieri turpibus et deformibus , et quae sunt aliena ornamenta et artificia ?

27. « Cum ergo cognovisset ille magnus , id quod siebat ab illa pusilla et abjecta anima , temere adversus se comparari : erat (ut vulgo dicitur) aquila in nubibus ; ut qui nec posset capi , nec vinei ; sed revera potius eum capit , qui simulabat . Nam aurum quidem non repellit , ne forte videtur temere suspicari , et offensionis aliquam praebere occasionem ; sed duplice damno affecit adversarium , simul quidem privans pecunias . cum esset alioqui avarus ; et simul etiam spem vanam et inanem ostendens , qua ducebatur , et quae scopo nihil habebat consequens . Sed quem leonem existimabat se habere in pedicis , cum cum in se concilasset vehementissime , praedclare ostendit (ut est in proverbio) capream iniisse pugnam adversus leonem : nam eum jam tempus advenisset , et ille ab eo petiisset confessionem . et adessent qui ea de causa missi fuerant . hic mihi considera animi virtutem et fortitudinem ». Sed antequam sanctissimi viri conatum adversus impium et impietatem indefesso studio editum enarremus , hic ne quid patiaris offensionis , in limine siste .

28. Scimus vietas¹ impiorum execrabiles Deo , et Catholicam Ecclesiam respuere oblationes haereticorum , quae solemnni ritu ad Ecclesiam deferti consueverunt , utpote ab omni communicationis consortio alienorum . At procul abfuit , ut id genus esset Anastasii haeretici imperatoris auri triginta librarum oblatio , missa ut erogaretur in pauperes , et si quid egerent subjecti sibi monachi , illis Theodosius partiretur . Ad quod præstandum , nempe , ut eleemosynis concilietur Deus . debet quilibet impius suaderi , nedum repelli ; exemplo Danielis² id ipsum regi æque impio ita suadentis atque dicentis : « Quamobrem , rex , consilium meum placeat tibi : et peccata tua eleemosynis redime ; et iniquitates tuas misericordiis pauperum : forsitan ignoseet delictis tuis ». Sic igitur Theodosius erogandas accepit oblatas ab imperatore pecunias , tum ut hoc modo ad salutem consequendam viam illi aperiret apud Dominum , tum etiam ut per ejusmodi officium aditum sibi quoque modo ad insinuandam eidem tidentius veritatem patefaceret , ut tanquam amicus audire-

tur , nec veluti adversarii hominis ejus sermo respueretur ; quod et patefecit eventus . Sed pergit auctor de vigilanti sollicitudine Theodosii in comparando exercitu , et habendo delectu , quo strueret aciem adversus insurgentem imperatorem :

29. « Cum , inquit , omnes simul congregasset cives solitudinis , et dixisset esse tempus , ut finem acciperet dictum illud propheta , quod jubet mitem fieri pugnare ; et eos instruxisset ad suscipienda pro pietate certamina ; se ostendit esse ducem se militem . se virum strenuum et fortem et primum in omnibus ». Atque armorum prælium imitatus , in quo antequam pede collalo minus concertetur , missilia mittuntur enim ; « ita ipse primum omnium cum imperatore , inquit , per litteras est congressus . Et lubentissime quidem meminissem illarum ipsarum probationum , quibus Theodosius apertas rugas esse ostendit ea quæ ex propositis videbantur esse validissima ; sed propter prolixitatem et ea spectans , de quibus agitur in presentia : multis enim manibus opus esset et libris ». Declarat plausus his auctor , haud fuisse Theodosii ad Anastasium imperatorem brevem tantum scriptam Epistolam , sed quæ tidei Catholice defensionem fortissimam contineret ; ob idque multis eam oportuit fuisse argumentis aculeatam : quam utinam transmisisset ad posteros integrum , cum solum ejus meminit in dicendo libertatem , paucisque ostendit , quam esset homo liber et qui nequaquam dejici deprimive poterat : nam accipe quæ in ea scripta sunt :

30. « Cum hæc duo sint nobis proposita , o imperator , vel turpiter et illiberaliter vivere consentiendo Acephalis vel honeste mori sequendo recta Patrum dogmata : scito a nobis mortem esse præferendam . Tantum enim abest ut hæc nova sequamur dogmata , ut non solum in loco mansuri simus præcedentes Patrum leges sequentes ; sed eos etiam , qui præter hæc alia tueri sustinuerint , pie abdicabimus et subjiciemus anathemati ; sed nec ullum ex Acephalis ordinatum per vim suscipiemus . Absit ut hoc fiat , o rex Christe . Et si tale quid contigerit , veritatis Deum præsidem testantes , vel potius illum ipsum , qui nunc ab ipsis maledictis et blasphemis appetitur , usque ad sanguinem resistemus et quomodo pro patria , ita pro recta fide lubenter animas profundemus , ethamisi ipsa sancta loca igne perdenda visuri simus . Quid enim opus est solo nomine , quando ipsa sacra revera afficiuntur contumelia ? Nos ergo nequaquam admittemus aliquid sentire (tantum abest ut dicere) quod discrepet a sanctis et œcumenicis Concilis : ex quibus primum quidem ornatur trecentis decem et octo Patribus , qui eum adversus Arium in sancto Spiritu Nicææ convenient , anathemati miserum subjiciunt , et a corpore abscondunt Ecclesiastico , alienantem a Patris essentia eum qui est natura Filius , et introducentem dogmata aliena a recta fide . Secundum autem impulsu divino congregatum adversus Macedonia , qui ipse quoque scelerale loquebatur

¹Isai. I. — ²Daniel. IV.

adversum bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem adversus profanam et execrandam linguam Nestorii, qui ipse quoque absurdum erat locutus adversus Christi carnis susceptae consilium, pulchre Ephesi convenit. Post haec quidem fuit etiam Chalcedonense sexcentorum et triginta divinorum Patrum : qui cum etiam ea dixissent quae convenienter prioribus ; et quae illi dixerant, adhuc accuratius exposuerunt ; infelicem et execrandum Eutychetem una cum Nestorio abscondit a corpore Ecclesiae, et fidem confirmant Apostolicam; et quemque non ita sentiebat, decernunt esse alienum ab Ecclesia. Adversus haec et ignis accendatur, et ensis acnatur, et mors quoque nobis acerba afflatur, imo vero, si fieri possit, pro una innumerabiles; nos vero nunquam prodemus veram religionem ; neque ea quae recte placuerunt Patribus, ea abrogando, probro afficiemus. Testes sint eorum sudores, quos pro fide suscepserunt, et nullae dimissiones : sed ea manebunt firma et immobilia et apud nos, et apud eos quos fas est et Deum et nos sequi. Pax autem Dei, quae superat omnem mentem, sit custos et dux tuæ potentiae.

31. « Cum hanc imperator accepisset Epistolam, remittens, et vim afferre et conari persuadere, se potius submittens, aggressus est sese de his excusare, quorum accusabatur ; et sic compositus epistolam :

« Hujus innovationis, o homo Dei, nos non sumus auctores. Testem confidenter invocamus, qui omnia cernit, Dei oculum. Sed ab illis oritur hic motus, quos plus quam alii oportebat haec honorare silentio. Nunc autem cupientes singuli primi videri et dicendi facultate et dignitate, se ipsos ferunt, et nos ad se invicem attrahunt. Quid nos ergo aliud oportet facere, quam dum iij moventur, nos non simul moveri, sed quietem amplecti ; ut sic persuadere possimus eis, qui haec movere slaterint, dimissa tali contentione, una nobiscum quiescere ?

32. « Omnino enim tuam non latet pietatem, quod quidam monachi et clerici, qui rectam fidei sibi vindicant sententiam, haec movere scandala, se ipsos (ut diximus) studentes oslendere primas obtinere parles in harum rerum cognitione, et quod mysterium et fidem in ore suo circumferant. Quae quidem cum non possint comprehendti ab hominibus, nihil aliud quam illos mendaces ostendunt et sycophantas. Ex quo etiam protieiscitur magna Dei in nos indignatio, eo quod existimemus mysterium non esse mysterium, nec ex sola fide consistere, sed ex absurdis nugis ; et condemnamus eos, qui nos docuerunt Deum fide et mysterio colere. Vos ergo nunc quoque oportet, si unquam, orare pro Ecclesia, ut nos benignis Deus oculis adspiciat, et pacem suis conciliat Ecclesiis, quae tam male sunt divisae propter studia ipsorum presulum. Quae autem a vobis missae sunt eulogiae, nobis admodum lubenter ostensae sunt. Nostrum autem quale sit institutum, annuntiabant pii monachi, qui a vobis

missi sunt. Et hoc quidem modo se habuit Epistola ». Vidisti plane Saul aliquando prophetantem : sed siue eum evestigio malus aggressus est spiritus, ita plane exagitat Anastatum mentis delirium, et ex malo damone immissa phrenesis alienans e mente hominem, vana, fatua atque blasphemica loqui ac furere penitus impulit. Declarant haec quidem quae de eodem imperatore auctor post subdit, ubi primum haec ait :

33. « Sed qui haec quidem scripscrat imperator, et tunc de furore paululum remiserat, et bellum quod adversus rectam opinionem, vel suum caput potius gerebat, represserat ; non multo interjecto spatio gravis subit punitio : et perinde ac si eum punieret, quod omnino parum esse pius statuisset, et se facilitatis nimiae condemnaret ; ad priora est reversus. Difficile enim est (ut in proverbio est) asinum confricantem avertire. Rursum ergo edita adversus pietatem ; rursusque hic egregius martyr citra sanguinem : siquidem consideranda est voluntas, et non rerum exitus. Nam cum omnes essent plane consilii inopes, et dubii quid agerent, et alii quidem blasphemiam defenderent, alii autem vererentur vel solummodo contradicere, fortasse autem etiam haec in re communi patri dicendi libertate cederent, et veluti dueis signum exspectarent ; tunc evadit manifestum, qualis etiam senectus, quando zelo confirmatur, se fortiter et juveniliter gerit adversus ea que pro bono et honesto suscipiuntur pericula. Contemptis enim illis scriptis et decretis, minisque innumerabilibus, turbaque quae imperatorem et Deum ex aequo reverebatur, militibusque qui eos observarent qui essent tale quid dicturi ; illis omnibus contemplis tanquam vanis strepitibus, et dicens non esse summum, sed puerorum talia horrere tonitra. Iouis suscipiens impetum, cum Dei templum esset ingressus, et suggestum condescendisset, in quo solent legere sacerdotes, madu populo significans silentium : si quis, inquit, QUATUOR SANCTAS SYNODOS NON TANTI ESSE EXISTIMAT, QUANTI QUATUOR EVANGELIA, SIT ANATHEMA.

34. « Haec cum dixisset, et tanquam Angelus populum adduxisset in admirationem, et vocem omnibus ademisset praे miraculi magnitudine, per silentium procedit per medium eorum tanquam dormientium et existimantium se in somniis videre, non autem vere id quod siebat. Et fuit hoc quidem viri stratagema, ex quo dictas quoque sanetas Synodos in sacris Diptychis collocare statuerunt. Cum post haec autem nonnulli esset cunctatus, et nec parum quidem substitisset, obiit civitates quae erant circum circa, discipulos et alios suos sectatores ex solitudine, veluti quidam dux exercitus eos qui sub se erant inducens, primus canos, primus etiam ostendens promptum animi studium, omnes obiens, factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubilabant ; adhuc confirmans eos qui erant stabiles ; eos excitans qui erant socordiores ; eorum qui erant prompto et alaci animi studio, augens diligentiam ; addens animum his qui extimesce-

bant; adhortans eos qui decertabant; terrens adversarios, quod tam esset magno et generoso animo, ut ad eum non pateret aditus; medicinæ celeritate omnem morbum præveniens; docens omnes, quod Dei Verbum esset quidem idem simul Deus et homo, una autem hypostasis, sive persona, utramque eorum habens naturam, divinitatem scilicet et humanitatem.

35. « Ad ea autem quæ dicta sunt probanda, adduxit illam sanctam Synodum œcumenicam », nempe Chalcedonensem, « qua ipsa quidem de Christo sic agit : et ea ratione effugit declinationes haeticorum, quæ fiunt in utramque partem. Nam eo, inquit, quod unam confiteatur personam, repellit impiam Nestorii heresim : eo autem quod non negat duas naturas, Eutychetis et Dioscori magis impiam exturbat heresim : neque similiter ut Nestorius, Christum unum dividens in duos Filios et hypostases, neque similiter ut Eutyches et Diocorus et etiam Severus in unam confundens naturam, unius scilicet Christi divinitatem et humanitatem. Nam plus quam par sit, habet unusquisque eorum, unus quidem fugiens divisionem, alter vero contractionem ». Et paulo post de Theopaschitis : « Eutyches autem et Diocorus, et etiam Severus qui se eis nuper adjunxit et impietatis elegit esse particeps, ut qui vellent absurdissimam Nestorii tollere divisionem, malum malo medicantur; et ipsi quoque rursum stulle audent introducere confusionem, unam et eamdem nominantes naturam divinitatis et humanitatis, et ad passionem (quantum ad eos attinebat) non venientes adducere impossibilem divinitatem : si enim

ex eorum sententia una est Christi natura (is autem est revera Deus et homo) fuit ergo divinitas mortis quoque particeps. Sed scelerata his ora obstruantur, et mali male cum suis pereant dogmatibus ». Et post nonnulla ad Catholicam veritatem probandam sapienter adducta, ista ad postremum auctor :

36. « Ilæc ergo et his similia docens ille lingua libera, et quam acuerat confidenter loquendi audacia, quoniam imperatorem magis ad iram provocaverat, ab eo perpetuo damnatur exilio; ab eo, inquam, qui jam inevitabilem suam exterminacionem, et quæ hinc erat futura, venientem ignorabat migrationem ». Subdit autem de ipsius imperatoris repentina obitu, de quo nobis suo loco dicendum. Hactenus certamen magni Theodosii, quem vita Angelis haud impar, et in editione signorum ac propugnatione Catholicæ veritatis Apostolis comparaanda mirifice nobilitavit. Ha plane decuit præconem veritatis hujuscemodi confessionis insignibus decorari : quo etiam cœcis fieret luce clarissima manifestum, quanam in parte, Severine pseudomonachi, milliesque sacrilegi, an vero Theodosii vita sanctissimi atque miraculis celeberrimi fidei veritas esset; cum aliqui plurimi hoc tempore viverent Theodosio haud meritis impares viri præclarissimi, ejusdem Catholicæ fidei assertores atque propugnatores, ut inter alios Joannes Silentarius, atque Sabas, et qui sub eo militabant præstantissimi monachi et anachoretæ. Quinam autem fuerint his temporibus ipsius Sabæ in fide Catholicæ defendenda labores, dicimus anno sequenti : sed et de Theodosio inferius agendi occasio frequens erit.

Anno periodi Græco-Romanæ 6004. — Jesu Christi 511. — Symmachi papæ 14. — Anastasii imp. 21. Theodorici reg. 41. et 1.

4. *Vicennialia Anastasii*. — Coss. *Secundinus* Orient. et *Felix* Occident. Prior uxorem habuit *Magnam* sororem Anastasii imp. ut docent Nicephorus Constantiopol. in Chronologia, et Theophanes pag. 425, 434 et 437. Pater fuit Flavii Hypatii patricii anno vii consulis, ut eo anno vidimus. *Felix* patria et genere Gallus erat, ut testatur Cassiodorus lib. 2, Epist. i ad Anastasium imp. qui et Epist. ii Felicem his verbis alloquitur : « Reddit per te Transalpine familiæ consulatus ». Baronius num. i et 2 pluribus agit de *Felice*, existimatque de eo intelligendum Sidonium Apollinarem in carmine ix,

cujus est titulus : *Ad Magnum Felicem consulem*. Verum Sirmondus in Notis ad Sidonium observat, in libris antiquis hujus Carminis titulum esse : *Excusatorium ad U. C. Felicem*. Quare hic *Felix* fuit filius *Magni* anno cmlx consulis, qui et *Magnus Felix* appellatus invenitur, sumplo se. a patre cognomine. Consul tamen non fuit, sed præfectus tantum prætorio et patricius. Prius enim quam ad consulatum perveniret, sæculum reliquit, et religiosam vitam amplexus est. Quo tempore insignem ad ipsum, quæ extat, Epistolam scripsit Faustus episcopus Regiensis, ut ostendit Sirmondus ex Genna

dio in Fausto scribe: « Scripsit postea ad Felicem praefeculum praetorio et patriciae dignitatis virum, filium Magni consulis jam religiosum, Epistolam ad Domini timorem hortatoriam, convenientem personis, pleno animo pénitentiam agere disponentem ». Utriusque præterea distinete meminit Sidonius in Propemptico. Pater itaque Felicis hoc anno consulis adhuc ignotus. Existimo fuisse nepotem ex patre Felicie anno cxxxviii consulari dignitate exornati; nepotes enim nomen avorum de more ferebant. Denique Baronius referens haec verba Theodorici Italæ regis in Epistola ad Senatum apud Cassiodorum, lib. 2, Epist. iii : « In ore quippe rumoris est quondam Felicis vivere consulatum », putat Felicem hunc seniorem anno cdlxxiiii consullem fuisse cum Basilio. At eo anno nullus Felix consulatum gessit, ut ibidem monstravi. Anastasius hoc anno *vicennialia* dedit, indeque in *Secundinum* sororis maritum consulatum contulit, seseque rebus Ecclesiæ immiseens in Orthodoxos saevit.

2. *Tumultuatum Constantinop. ob additionem Trisagio factam.* — A num. 3 ad 21. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. vni, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, gesta ab Anastasio imp. adversus Macedonium Constantinop. episcopum his verbis refert: « Hoc anno imperator Macedonio struxit insidias: Schismatici turba mercede conducta in æde ad palatium Archangelo dicata, et in Magna quoque Ecclesia die Dominico ter sanctum Hymnum canentes, addidere: Qui crucifixus es pro nobis: ex quo ad eos etiam adjunctis verberibus extrudendos impulsi sunt Orthodoxi. Imperator autem Schismaticorum monachorum, plerique virorum, et Juliani quondam Cariæ, postmodum vero Halicarnassi episcopi, et impii Severi monachum adhuc agentis opera fœdis palam emissis consumeliis Macedonium oppugnabat. Verum urbis conferta plebs cum mulieribus et pueris, neenon Orthodoxorum monachorum præfectis vociferabatur: Adeſt martyrii tempus, ne patrem nostrum deseramus. Et convicia in imperatorem conjiciebat, ipsum Manichæum et imperio prorsus indignum clamitans. Quibus ille territus, palatii portas obseravit, et ad fugam naves tenuit paratas: quique prius etiam jurejurando Macedonium ad conspectum nusquam admissurum se obstrinxerat, timore correptus, eumdem videre exoptabat fervide; ac tum eo ad imperatorem proficidente, plebs cum magnis acclamationibus ad abbates et monachos conversa dicebat: Patrem nostrum apud nos habemus. Sed et militares scholæ per transennem illum faustis vocibus prosequebantur. Denique ad Anastasium introductus illum eum hostem Ecclesiæ objurgavit: ille vero pacem et unum eum episcopo sensum tenere in præsens tempus simulavit ». Idem refert Baronius ex Theodoro lector lib. 2, neque dubium, quin haec præsenti anno contigerint.

3. *Macedonius Constantinop. episc. in exilium mittitur.* — Idem Theophanes anno Incarnat. se-

cundum Alex. div. kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato, narrationem suam continuat: « Hoc anno Commentario per Cellarem legendum Celerem, qui anno vni consultatum gessit) magistrum misso Macedonium imperator decepit: ac primam quidem et secundam Synodum se probare fatebatur, Ephesinam vero et Chaledonensem penitus facebat: quam magnam sibi invidiam conciliavit Macedonius: per hujusmodi quippe commentarium Coneordiae sanctionem a Zenone additam probavit, cui jam dum ordinaretur, subscriperat. Ea propter Macedonius ad Dalmatae monasteriorum profectus, ad clericos et monachos ferventiori zelo ductos, et visi facinoris fœditate indignatos declinatorio sermone defensionem instituit; protestatus se Chaledonensem Synodum admittere, et qui eam rejicerent, hereticos habere, quibus auditis una cum eo sacra Missarum peregere mysteria. Interea imperator clericos atque monachos una secum sentientes donis in pulit, ut alium episcopum in ejus locum subrogarent, quod Ariadnam et ordinis senatorii præcipuos attixit: erat quippe eunctis carus Macedonius, tum ob vitæ munditiem, tum ob rectam et sinceream de fide sententiam, quamvis dolum postmodum fuerit passus. Ad haec imperator duos nequam et profligatae vite comparavit viros qui Macedonium præpostere in pueros libidinis et haereseos criminarentur, et de ipsis præfecto atque magistro scriptam offerrent accusationem: et aliam parem adversus Catholicos, presbyteros et diaconos instruivit. Imperavit denique Cellori magistro episcopali æde Macedonium summa vi deturbare vociferantem, se non in prætorio modo, sed etiam in theatro defensionem suscipere paratum. Hinc e cleri grege plures in carcерem conjecti, alii fuge beneficium nacti, per Romanam et Phoeniciam provincem dispersi. Impius autem imperator authenticas rerum apud Chaledonem gestarum tabulas magistri ope a Macedonio recipere et diserpere contendebat: eas vero sigillo notatas in altari Macedonius reposuit quas demum Calepodius eunuchus, Magnæ Ecclesiæ œconomus, furtim subreptas ad imperatorem detulit. Postremo Maeodonium noctu per vim adductum Chaledonem primum, deinde Euchaitam deportari jussit imperator, nullam ob plebis metum, de ipsis objectis inquisitionem facere ausus. Sequente luce Timotheum quemdam presbyterum et Ecclesiæ scerophylacem ex quibusbusdam gestis nominibus accommodatis cognomento Litrobulem et Celonem declarat episcopum, qui primum Ecclesiæ ingressus, Maeodonii depositus imaginis, atque ita demum saeris operam dedit: Joannemque Nicæotam Alexandrinum in Ecclesiæ tabulas recensuit, Synodicasque litteras ad eum scripsit ».

4. *Ob additamentum Trisagii Macedonius in exilium missus.* — Loquitur et Evagrius de seditione Constantinopoli hoc anno excitata propter additamentum Trisagii; eius verba lib. 3, cap. 44, quæ mox ex Theophane num. 2 retulimus, mirum

in modum explicant : « Constantinopoli cum imperator in hymno Trisagio has voces adjicere veluisset : Qui crucifixus es pro nobis, gravissima sedatio exorta est, perinde quasi Christiana religio funditus everteretur. Hujus seditionis principem atque auctorem fuisse Macedonium et clerum urbis Constantinopolitanæ scribit Severus in Epistola ad Soterium. Quam quidem Epistolam scripsit, cum nondum episcopatum adeptus esset, eo se tempore, quo una cum aliis pluribus, ut supra retulimus, ex suo monasterio ejectus est. Ob hanc autem calumniam præter alias causas quas antea commemoravi, Macedonium sede sua expulsum fuisse existimo. Haec igitur ob causam commota plebs, cum amplius cohiberi non posset, multi nobilium atque honoratorum in extremum disserimen venerunt, et multa insignia Urbis loca igne consumpta sunt, etc. » Evagrius vero de priori seditione, non vero de ea, quæ anno sequenti contigit, intelligendum esse, ipsem etvidenter insinuat, cum ait, *Severum* nondum episcopatum Antiochenum adeptum esse, quando Epistolam illam scripsit; is enim anno sequenti die sexta mensis Novembbris Antiochenam Ecclesiam invasit, et prior sedatio Constantinopolitana hoc anno mota, ut docet Theophanes citatus.

5. *Severus venit Constantinop.* — Evagrius lib. 3, cap. 33 narrat quomodo hoc anno *Severus* e monasterio, in quo monasticum vivendi genus excoluit, ejectus sit : « Porro *Severus* quodam die », inquit Evagrius, « disputatione habita congressus est cum Nephadio : qui prius quidem eum ipso senserat de unica Christi natura : postea vero defensoribus Chalcedonensis Synodi et iis, qui duas in Domino nostro Jesu Christo naturas prædicabant, sese adjunxerat. Ab hoc igitur Nephadio, et a monachis, qui cum illo erant, *Severus* una cum illis qui opinioni ejus adhaerebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad urbem regiam perrexit, tam pro se, quam pro illis, qui una cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. Hoc modo ad notitiam et familiaritatem imp. Anastasii pervenit, ut pluribus refert is qui *Vitam Severi* conscripsit ». Nephodium abbatem fuisse Orthodoxum docet Liberatus c. 18, qui cap. seq. de *Severi* mora Constantinopoli verba facit, atque eum fuisse Constantinopoli Apocrisiarium *inter eos*, qui *Petri Moggi erant*. Liberati locum reicit Baronius num. 20. Quare haec *Severi* legatio hoc anno incepta, et usque ad Octobrem sequentis anni, quo mense Novembri sedem Antiochenam invasit, continuata, ut ex mox dictis necessario sequitur.

6. *Duratio sedis ejus.* — Hoc ergo anno *Macedonius* in exilium missus, et *Timotheus* in ejus locum subrogatus, ut etiam habet Marcellinus in Chronico ad consulatum Secundum et Felicis, quod et Baronius recte hoc anno narrat : sed perperam num. 4 ait, intelligi ex Theodoro lectore lib. 2, « facta haec esse hujus anni tempore majoris hebdomadæ, quæ sanctum Pascha præcedit ». Nam tamen Theodorus, quam Theophanes, *die quicquidem Domini-*

nico populum tumultuari cœpisse adversus Anastasium imp. produnt; sed neuter loquitur de Dominie Paschatis, imo asserunt, hunc non statim Macedonium in exilium misisse. Sedem inierat *Macedonius* anno cœxvi, quare annos xv, ut habet Baronius, vel annos sexdecim utrinque incompletos, ut legitur in Tabulis Theophanis, Ecclesiam Constantinopolitanam rexit. In Chronico quidem Nicophori ei anni tantum sex attribuuntur, sed errore librarii, qui numerum denarium omisit.

7. *Chalcedonensem Synodum Anastasius eliminare conatur.* — Quod vero Baronius num. 4 de *Juliana* habet ex auctore Miscellæ pertinet ad annum sequentem ; Theophanes enim anno Incarnat. secundum Alex. ov qui kalend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, ait : « *Juliana* illusterrima femina, que templum Deiparæ Virginis posuit in Ilionatis, pro viribus Chalcedonensi adeo tuebatur Synodus, ut imperator ipse ad inventis etiam multarum fallaciarum technis, ut Timothei communionem subiret persuadere non valuerit : sed nec ipsem Timotheus cum eam sæpiissime convenisset, non persuasit. Pompeium insuper consobrinum suum, ejusque conjugem ornatissimam feminam et bonis operibus assuetam, cen Synodo bene affectos, et quæ ad vitæ necessitatem conducunt, Macedonio in exilium subministrantes, multis calamitatibus oppressit imperator ». Erat *Juliana* uxor Areobindi junioris, filiaque Olybrii imperatoris et Placidiae, ut suo loco monstravi. *Pompeius* vero ex Hypatio fratre nepos, cuius conjux *Anastasia* fuit, ornatissima femina et piissima. Theophanes interpres Pompeium appellat *consobrinum* imperatoris, quod grecum habeat, πατρίδιον δε ἀνέψιον κύρων ή βασιλεώς, etc. Verum cum vox ἀνέψιος non tantum *consobrinum*, sed etiam fratris aut sororis filium significet, manifestum est, vertendum fuisse, *imperatoris nepotem*, uti vocatur a Marcellino in Chronico et aliis. *Pompeius* postea in gratiam imperatoris rediit; testatur enim anonymous Valesianus, Anastasium, sub vitæ exitum de successore cogitantem, alterum ex tribus nepotibus, Pompeio Probo et Hypatio eligere statuisse, sed Deum aliter decrevisse et in Justinum diadema transtulisse : « Eodem tempore », inquit anonymous, « habebat Anastasius imp. tres nepotes, id est, Pompeium, Probum, et Hypatium, etc. »

8. *Floret S. Theodosius caenobiarcha.* — Ad num. 21 et seqq. Vivebat hoc tempore S. *Theodosius caenobiarcha* in monasterio a se non longe ab urbe Hierosolymitana construculo, quem *Anastasius* imp. missa ad pauperes alendos pecunia corrumpere tentavit, uti narrat Baronius ex auctore anonymous in ejus Vita, apud Surium ad diem xxi Januarii, et in actis Bollandianis ad eundem diem. Baronius anno cœxci, num. 14 hujus Vitæ auctorem conjicit, esse *Cyrillum monachum*, a quo acta SS. Euthymii, Sabæ et Joannis Silentarii descripta sunt; Bollandus vero eamdem alicui auctori anonymous ejusdem instituti adseripsit. Verum non *Cy-*

rillus, sed *Theodorus Petrus* episcopus, sancti Theodori discipulus, hujus Vitæ legitimus parens, ex qua Compendium in lucem emissum excerptum. Est enim prolixissima, pressis lineis exarata, continetque folia XLII in magno Registro Vitarum Simeoni Metaphrastæ attributo, quod alias percurrimus in Bibliotheca Mazarina, ubi Ms. asservatur. Pauca tamen tunc ex ea mutuati sumus, quod temporum characteribus fere nudata sit. Sed inter quidam amicus Combeffisi, a quo in linguam latinam versa fuit, eamdem nobis communieavit, significavitque Antuerpiam ad Papebrocium missam, ut in Supplemento sanctorum mensis Januarii, quod vir doctissimus meditatur, ederetur. Quapropter ex ea hic exhibebimus, quæ ad Historiam Ecclesiasticam illustrandam conducunt.

9. *Sæpe interpolatores in prima persona narrant quæ ex aliis accepere.* — Baronium et Bollandum hæc epitomatoris Vita sancti Theodosii de Anastasio imp. verba deceperunt. « Tulit aliquando nostrum quoque tempus imperialorem, qui prius quidem fuerat, quantum apparebat paradisus voluptatis; postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis, etc. » Inde enim viri eruditissimi anonymum illum paucis post sancti viri mortem annis vixisse collegentur. At innumeris exemplis constat, Vitarum sanctorum interpolatores et abbreviatores hoc in more positum habere ut quæ primævi auctores de se ipsis scribunt, eadem ipsi suo nomine etiam proferant, quasi quæ narrant, suis temporibus accidissent, et quæ ex aliis referunt, propriis oculis vidissent. Quæ et servatio cum magni momenti sit, hic exemplo confirmanda, et infra subinde indicanda. Evagrius lib. 3, cap. 23, de Euphemio patriarcha Constantinopol. et de Petro patriarcha Alexandrinus verba faciens, ait: « Ille accepit Synodicas Epistolas, quas Petrus ad Fravitanam scripserat. Cumque in illis anathematizari gesta Chalcedonensis Synodi deprehendisset, magnopere conturbatus est, seque a Petri communione se junxit. Extant etiamnum utriusque Epistolæ, tam Flavite ad Petrum, quam Petri ad Flavitanam, quas ob nimiam prolixitatem prætermisi ». Periere hæc litteræ a pluribus sæculis; et tamen Nicephorus, qui septingentis post Evagrium annis floruit, lib. 16, cap. 49. Evagrio non citato de iis disserit, ac si legisset, quamvis Evagrii verba fere transcribat: « Cum Flavitas adhuc thronum (sc. Constantinopolis) obtineret, Synodales ad Petrum Alexandrinum dedit, et ejusdem generis litteras ab eodem accepit, in quibus eadem de Chalcedonensibus Actis anathemati ea subjiciens scripsit. Cum autem interea Flavianus e rebus humanis excessisset, etc. Extant etiamnum utriusque Epistolæ, tam Flavite ad Petrum, quam Petri ad Flavitanam, quas ob nimiam prolixitatem prætermisi ». Quare, ut iam anno DVM, num. 13 de alio interpolatorum vitio notavi, in legendis auctoribus sedulo disentiendum, an primigenii, an vero tantum compilatores, aut interpolatores fuerint, nihil vel parum haec in re in eorum

fide ponentes, quando etiam asserunt, se quæ narrant, vidisse, vel a viris fide dignis accepisse, vel denique quando citatis primævis scriptoribus se iis nihil addidisse affirmant. Non enim nisi ex horum conscriptione primigenii colligi potest, eos revera aliquid non adjecisse, aut mutasse, et temporibus, quibus, quæ referunt, contigere, vixisse. Utriusque regule defectu varia sanctorum Acta, quæ aut supposititia, aut ex diversis consarcinata, pro genuinis reputantur, indeq[ue] errandi occasio datur. Sed redeo ad *Theodosium*.

10. *S. Theodosius Concilii Chalcedonensis defensor.* — Is in Cappadocia natus destinatus est ad divinæ Scripturæ libros ex munere populo Christiano lectitandos; qui cum Hierosolymam *extremis temporibus* *imperatoris Marciani* venisset, indeq[ue] Antiochiam, adiit insignem illum *Simeonem* ex columna specula solis instar universam Ecclesiam, quæ sub cælo est virtutum suarum radiis collustrantem. Inde *Theodosius* ad Sanetam Dei civitatem venit *beato Juvenale* ejus urbis archiepiscopo, et ut praefectura onus defugeret, montis summum verticem petit, ubi postea sanctum ejus corpus sepultum fuit. Ibidem monasterium a fundamentis exstruxit; eumque Anastasius imp. in tantam evassisset dementiam, ut eum in consensum se putaret adducturum, nulla formidine adduci potuit, nt ab iis, quæ a sancta Synodo Chalcedonensi pie definita essent, recederet, hæcque inter alia ad eumdem imperatorem scripsit: « Quonam igitur modo, nos Hierosolymitæ post annos quingentos, iisque plures, a Christi adventu, fidem addissemus! quamobrem certo liquet, eam quæ priori Christianæ fidei nunc temporis emendatio inducitur, non vere Christi doctrinam esse, sed antichristi, qui videlicet Ecclesiarum pacem et unionem confundere studeat, et ut turbatione atque ordinis eversione, nulla rerum firmitate, omnia impleat, prorsus satagal. Horum porro omnium auctor ipse opifex ille pridem et a principio Acephalus, atque ab Ecclesiae unione abscessus, Severus, qui ipse animæ suæ communisque fidei exitio, Deo sic indulgente, ob nostra scelera, Antiochenus præsul proiectus est. Ille nempe sanctos Patres nostros anathemate percussit, eos nimirum, qui Apostolicam fidem sanctorumque omnium trecentorum decem et octo Patrum communibus calculis definitam, nobisque traditam, per omnia confirmarunt, omnesque in ea illuminarunt: cuius nimirum Acephali communionem ac unionem cum repudiemus ac prorsus rejiciamus, rogamus pietatem vestram, ut Ecclesiarum omnium matris misereatur, Deo cari imperii vestri tuentes partes, quæ sic indigne probro habeatur ac diripiatur, et ut sanctire velitis, ut quæ sanctæ Dei civitati imminent procolla, penitus depellatur.

11. *Scribit ad Anastasium imp.* — « Vita enim et morte in fidei causa nobis propositis mors longe nobis pluris fit. Nusquam enim fiat, ut Ecclesiae Dei hostium, corumque inanum dirarum ullo pror-

sus modo aut ratione socii accedamus, qui Deo nobis auctore Apostolicam fidem teneamus, in qua stamus, et in spe gloriae Dei gloriamur; uno omnium sensu unaque fide, Dei munere, qui in sancta hac terra habitamus, sanctasque quatuor Synodos Evangelica figura numeroque ornatas, eadem concordes sententia in uno spiritu seu super libenter recipimus: quae nimirum diversis temporibus a locis, Deo aspirante, adversus subjectarum hanc sum multiplices errores coacta, vocibus tantum, et non virtute differunt, ut quae Dei digito exaratorum Evangeliorum imago ac virtus existant». Paucis interjectis: «Certo sciat vestra maiestas coram Deo et electis Angelis nullo nos modo aut ratione, illis, quos diebam, communione jungendos, qui nimirum ab Ecclesiæ corpore sese abscederunt, quin legitimum canonicumque procedat judicium: ac nec ulli unquam ullo modo circa fidem novitatis assensum præbebimus, aut ullum Acephalorum ullo unquam tempore per vim ordinatum recipiemus», et cætera in compendio Vita sancti Theodosii cap. 12 apud Surium, vel apud Bollandum legenda.

12. *Responsum Anastasiī imp. ad S. Theodosium.* — Epistola vero Anastasiī imp. qua Theodosio abbati respondet, sic habet: «Scripsit pietas tua non debuisse mala hæc moveri fidei causa, quæ nostro imperio mota sunt. Ac quidem non esse nos horum auctores, testis est Dominus Deus universorum judex: sed quorum partium erat, ut pacem ac tranquillitatem diligerent, illi nobis hæc moverunt et movent, dum alii aliis pravitare videri volunt. Eequid nos aliud faciemus, quam ut dum illi male moventur, non cum eis pariter moveamur, sed quietem colamus, ut hinc disceant, qui hos motus cident, pari nos consilio tranquillitati studere. Omnino enim non nescit tua pietas, quosdam monachos ac clericos, qui videlicet recte fidei studium præferant, hæc scandala movisse, dum sibi mysterii cognitione primas ambiunt, ac fidem ore circumferunt. Quæ quidem cum humano ingenio incomprehensa sint, nihil aliud quam se mendaces ac sycophantas ostendunt. Ex quo etiam magna in nos Dei indignatio in nos proficeretur, eo quod existimamus mysterium non esse mysterium, nec sola fide, sed magis nostris constare, eosque condemnamus, qui nos fide ac mysterio divina venerari docuerunt. Vos itaque precibus ad Deum agite, ut sua misericordia mala despiciat, ac sic divisis sanctissimis Ecclesiis per ipsorum præsulum studia tranquillitate induleat, ac eorum nemo cum proximo dissideat. Quas vero misit pietas tua eulogias, luentes suscepimus: ac quid nobis animi sit atque velimus, nuntiabunt vobis, qui missi sunt reverendi monachi». Ita Anastasius ad Theodosium.

13. *Anastasius imp. rursus Orthodoxos persequitur.* — Quæ postquam retulit Theodosius in hujus sancti Vita, subdit: «Igitur imperator postquam hæc scripserat, ac bellum adversus Ecclesiam non nihil remiserat, velut pœnitentia ductus, quod vel

paululum omnino pietati studere videri voluerat, ad proprium reddit vomitum. Quid igitur? Rursus adversus pietatem Edicta: ac rursus vir fortissimi pectoris non sine sanguine martyr, si modo sic hominum moribus comparatum esset, ut voluntates non rerum eventus exspectarent, præclarissimus adversus fidei hostes pugil coronatus existit. Cum enim omnes animi ancipiles essent, nec ullus resistet, ea forte ratione, quod communi pati hoc in negotio fiducia loquendi partes cederent, et ut ordini honor haberetur, et senectus fungendis Dei causa periculis juvenili prope ardore claresceret, consurgit alacris pietatis Iycae, ut pro pietate pallam fiderenterque decerret; consensoque sanctæ Resurrectionis eminenti loco, quo scilicet sacerdotalis ordinis homines ad plebem sermonem habere solent (suggestum vocant atque ambonem), elata vece in hæc verba prolocutus est: Si quis quatuor sanctas Synodos pari cultu ac quatuor sancta Evangelia non recipit, anathema sit; atque his dictis sanctas dictas Synodos in sacris Diptychis reponendas curavit: quæ et hactenus ex eoque tempore nominatim ex illis prædicantur. Hoc facto nec vel minimum ibi trahens moram, vir animo strenuus ac spiritu fervens circum urbēs et oppida cum aliis eremi incolis, pari ac ille fidei zelo lustrabat ac circuibat: cum filiis pater, cum Israelis acie ipse aciei dux, primus canos, primus fervore animi hæreticum omnem morbum ac labem remedii celeritate antevertens, atque omnem animorum languorem recta fidei prædicatione fugans». Multis interpositis subjungit: «Istiusmodi dictis factisque sanctas dictas Synodos per civitates et loca sacris Diptychis adscribi perfecit. Quibus ira motus imperator (si quidem imperatorem regemque dicere convenit, qui tanto scelere et improbitate, miserabiliter protervire adversus fidem sibi ipse constituisset) sententiam tulit, qua virum justum a suis locis exulare juberet.

14. *Dum eos persequitur, interit.* — «At antevertens divina ultio illum quidem vivis exenit, illic hactenus reservatum, ubi cuiusque operis exigenda ratio, quod tandem factum animo sit: beatum autem virum quibus degebat locis virtutis monumentum videntibus futurum servavit, sanctarumque Ecclesiarum, quæ jactabantur, procellanam sedavit. Qui eas tenebant ab Ecclesia refugis omnibus, justa sententia exilio damnatis; ac rursus qui pietatis defensores essent, eorum loco sedibus suis restitutis». Non fuisse itaque Theodosium in exilium ejectum, extincto interim Anastasio, indicat Theodosius. Quare cum Anastasius imp. mense Julio anni quingentesimi decimi octavi interierit, hæc serius quam presenti anno contigisse oportet. Denique observatione dignum quod sanctissimus abbas de quatuor prioribus Conciliis generalibus ut quatuor sacris Evangeliiis venerandis asserit; hoc enim Gregorius Magnus postea iteravit, universaque semper tenuit Ecclesia.

15. *Theodoricus regni Visigothorum tutelam*

suscipit. — « Gesalicus Visigothorum rex Aquitaniam petuit, ibique anno detitescens Spaniam revertitur, atque ab Ebbave Thenderieci regi duce duodecimo a Bareinone urbe milliario, commisso prælio in fugam vertitur, captusque trans flumen Drumenticum Galtiarum interit, siegne prius honorem, postea vitam amnisit », inquit sanctus Isidorus in *Chronico Gothorum*, qui antea scripsérat, eum annis quatuor regnasse. Gesalico e medio sublato, Theodoricus Italiæ rex regnum ad Amiaticum ex filia nepotem transtulit ejusque tutelam suscepit, ut diximus anno **DVII**, num. 8..... quod ante VI idus Junias currentis anni factum, ostendit Concilium

Gerundense Agapito consule *septimo Theodorici regis anno*, ea die habitum. Hac Theodorici epocha secundum quam annis **XV** in Hispania regnavit, diligenter observanda, ut Concilia eo regnante in Hispania celebrata suis annis redi possint. Eam itaque singulis annis praesigemus prætermissa priori, utpote minus necessaria.

Concilium *Aurelianense* hoc anno habitum, anno **DVII**, num. 10 explicatum. *Clodowens* Francorum rex moritur ut anno **DXIV**, numero 7 et seqq. videre est. *Synodus Sidoniorum* de qua anno sequenti num. 2 et seqq.

SYMMACHI ANNUS 14. — CIRISTI 512.

1. *Tumultus Constantinopoli ob fidei Catholice defensionem.* — Ad sequentem annum Domini quingentesimum duodecimum indicandum consules dant Fasti Paulum et Muscianum : quo ob defensionem Catholice fidei populus Constantopolitanus adversus impium Anastasium imperatorem insurrexit : quæ autem ab eo patrata fuerint, Marcellinus sub iisdem consulibus sic breviter recitat : « Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Platonem in Ecclesia pulpito insistentem in hymnum Trinitatis Theopaschitarum quaternitas additur; multi Orthodoxorum pristina voce psallentes, perlidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio caesi sunt, ductique in carceres perierunt.

2. « Altera nihilominus die in atrio sancti Theodosii majori cæde pro fide unica pereulsi sunt. Quapropter commota Orthodoxorum agmina die sequenti, id est, octavo idus Novembris (in qua die memoria cineris dudum totam Europam tegentis apud Byzantium celebratur) in forum cum constantia undique confluunt : quoniam atii quidem, cæteris die noctuque hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, totam peragrant civitatem, et Anastasium Cæsarem monastico habitu affectantes ferro flammisque interimunt: ali claves portarum, omniaque signa militaria ad forum, quo religionis castra metati fuerant, deferunt: ibique, Anastasio Cæsare in processibus degente, Arcobindam sibi

imperatorem fieri clamitant : imaginibusque deinde statuisseque Auastasii in terram dejectis, Celerem et Patricium senatores ad se supplicandi sibi vel satisfaciendi gratia missos, jactis pluviae instar Iapidibus, repulerunt, domibus Marini et Pompeii succensis. In Circum ad Anastasium venientes, et ante ejus solium consistentes, hymnum Trinitatis juxta morem Catholicum concinentes; coruscumque Evangelium, Crucemque Christi ferentes, e foro plurimi convenerunt, Marinum Platonemque pravilatis ejus auctores ferro subjici debere conclamantes. Illos cives Anastasius Cæsar, solitis perjuriis, simulatisque vocibus sape facturum cuncta promittens, tertio die ex quo in forum adveniat, sine ullo rerum effectu ad sua fecit habitacula repedare.

3. « Porro redintegrata Anastasius pravitate, infamem et irridendam Synodum apud Sidonem civitatem (cujus de nomine ridicula nomina præponuntur) octoginta ferme perfidorum episcopis congregatis adversus Orthodoxorum episcopos, fieri imperavit. Flavianus Antiochiae Catholicus patriarcha, et Joannes Paltensium pontifex, quoniam hunc cœtum sacrilegum refellerunt, in castellum, quod Petra dicatur, exiles missi sunt: ibi Flavianus confessor Christi in Domino requievit; Joannem Justinum Augustus mox imperator factus revocavit ». Haec enim de his Marcellinus, qui a rebus hoc anno gestis exordiens, ut totam rei gestæ periodum clau-

deret, quæ posteriori quoque tempore sunt facta conjunxit. Nos vero ex more singula singulis redentes annis, quid hoc gestum sit anno, modo oratione potissimum prosequimur.

4. Rebus autem gestis hoc anno Cedrenus post illatas a populo contumelias in imperatorem et domos incensas. haec addit: « Monachum, inquit, in mansione S. Philippi prope cisternam S. Moci inclusum, quod imperatoris carus erat, necare, capiteque ejus hasta affixo, clamare: Hic est amicus hostis sancta Trinitatis; et monacham, quam imperator maximi faciebat, jugulare: cadaver utrumque raptare, et in Studii mansione cremare. His perterritus imperator, haeresim aliquantis per deseruit ». Haec auctor. Porro has turbas Constantinopolitanas nunquam sedatas esse, sed singulis ferme annis, quoad vixit Anastasius, integratas, quæ sequentibus annis Marcellinus sub uniusenjusque anni consulibus tradit, aperte declarant.

5. *Elias Hierosolymitanus episcopus, qui calumniam patitur ab hæreticis. legatum Sabam cum aliis monachis mittit ad Anastasium.* — Quod vero Synodus Sidone in Palæstina celebratam hoc anno referunt, eo quod sub anni hujus consulibus Marcellinus ejusdem meminerit: antequam de ipsa agamnis, dicendum nobis erit de sancti Sabæ legatione ab Elia Hierosolymorum episcopo missa ad Anastasium imperatorem: quam hoc ipso anno contigisse, inde haud dubium deducitur argumentum, quod cum Cyrus rerum omnium inspector et scriptor testetur ipsum Sabam cum sociis ea fungente legatione fuisse ætatis annorum septuaginta trium, idemque tradat ipsum natum sub decimo septuaginta consulatu Theodosii imperatoris, qui est annus Domini quadragesimus trigesimus nonus; plane hoc anno ipsum id muneris obiisse repertus. At licet vulgatus latius codex septuaginta tantum dicat: græcum Vaticanum habes, quem consulas de septuaginta tribus; quod et certa ratio aperte etiam demonstrat, dum auctor ait ea contigisse, cum jam ejecto Macedonio subrogatus fuerat Timotheus episcopus Constantinopolitanus. Haec de tempore exacte discussimus, ut rerum gestarum series sicut certior, ita et facilior dispouatur.

6. Quod vero ad eamdem legationem pertinet, ejus mittendæ occasio inde processit (præcessit): quod cum jam ubique locorum divulgatum esset acre certamen ab ipso Anastasio imperatore adversus fidem Catholicae instauratum, pulsumque esse Constantinoli ejusdem patronum Macedonium ipsius civitatis antistitem: jamque odoraretur ipse Elias Hierosolymorum episcopus eamdem impiorum pugnam imperatoriis viribus auctam in omnes Orthodoxos episcopos Orientis in exterminium totius Catholicae fidei progressuram; ad imminentia mala hæc avertenda, idem antistes Elias antevertere putavit legatione sanctissimi viri Sabæ et sociorum, de quibus plura superius. Describemus nos hic eamdem legationem memoria quidem digna ab ipso Cyrillo narratam.

7. Sed ante Timothei hæretici episcopi Constantinopolitani artes in concilianda sibi diversorum tum præsentium, tum absentium communione sunt propalandæ. Quem enim vidimus vita turpisimum anno superiori, simul ac sedem ejus Ecclesiæ nactus est, ad auctiupandam communionem Studitarum monachorum, ut eorumdem consecraret antistitem, nullo negotio professionem edidisse Catholicam, Synodumque probasse Chaledonensem; iisdem artibus tum Antiochenum episcopum Flavianum, tum Eliam sibi editione Catholicæ professionis conjungere conatus est: quod et facile est consequens. Veruī cum postea ab hæreticis tentatur Elias, ut dannaret Chaledonense Concilium tantum abest ut ipse acchieverit, ut edita fidei professione, sese defensorem decretorum ejusdem sancte Synodi præ se tulerit. His illi graviter offensi, dolo agentes, falsam produnt Eliæ nomine fidei confessionem, qua damnabatur ipsum Chaledonense Concilium. Haec quidem omnino ita se habuisse monachi Palæstinae scripta Epistola ad Aleysonem episcopum manifeste testati sunt: reddemus eam inferius suo loco.

8. Accidit autem, ut eam ab Evagrio editam monachorum Palæstinae Epistolam cum Theodorus lector minime compertam haberet, incidit in illam ab hæreticis Eliæ nomine scriptam falsam fidei professionem: et vere esse Eliæ existimans, eum in errorem esse lapsum incaute nimis scriptis prodiderit, atque de ipso sanctissimo viro nimis sit indigne locutus. Quod si perquisisset priorem illam catholice scriptam ad hæreticos eam exigentes, vel quam posteriorem dedit, cum se calumniam passum in falsæ editione Epistolæ conclamavit, seque vere esse Catholicum demonstravit; nequaquam hæc quæ sequuntur de eo locutus esset, cum ait:

9. « Eliæ Hierosolymorum episcopo mandavit imperator, ut Synodum episcoporum, quos sub se habebat, colligeret (nempe Sidone Synodum congregaret) et quartam Synodum condemnaret. Elias vero Synodus quidem non congregavit, ipse vero solus Nestorium, Eutychetem, Diodorum, et Theodorum, et Synodum Chaledonensem anathemate condemnavit ». Haec ipse, sed plane deceptus (ut dictum est) ex falso adscripta Eliæ composita ab hæreticis fidei professione: quantum autem idem polliceret fide Catholica, quæ dicemus de eodem sœpe inferius facient manifestum; cum hujus rei causa, ad avertendum nimirum imperatorem a prava sententia, quam in Orthodoxos conceperat, missum esse ab ipso Elia Sabam, quæ referre aggredimur ex Cyrillo, demonstrant. Sunt hæc ejus verba¹:

10. « Studium aulem et curam ponebat Anastasius imperator, ut Flavianus et Elias assentirentur Timotheo: illi vero Timothei quidem suscepunt communionem, utpote quod ipse quoque con-

¹ Extat apud Sur. tom. vi. die v. Decemb.

veniret verbo rectæ fidei; Macedonii autem admodum ægre ferebant exterminationem, ut quæ non tam jure ac legibus, quam vi et potestate fuisset facta. Hoc adversus ambos magno furore commovet imperatorem, et efficitur Ecclesiis causa magna tempestatis. Quod quidem cum nescio unde rescivisset Elias, qui Palæstinæ præerat Ecclesiæ, missis legatis, diligenter agit de reconciliatione. Legati autem erant et multi alii Patres, et ipse Sabas (eujus nunc vita est argumentum nostræ hujus orationis) jam septuaginta tres (septuaginta) annos natus. Præterea vero mittit etiam Elias Epistolam, in qua haec scripsérat :

41. « Habitatores eremii et Sabam eum eis, qui est caput eremii ad tuam potentiam mittimus legatos pro Ecclesiis. Tu vero eorum laborem reveritus, et eos qui sunt in Deo sudores, o imperator, fac ut cesseret bellum adversus Ecclesiæ, et ne sinas malum progredi ulteriori : scimus enim tibi eurae esse, ut ea agas, quæ Deo grata sunt qui tibi concessit diadema ». Haec tenus Elias ad Anastasium imperatorem ; quæ autem ista secuta sint, idem Cyrillus ita narrare pergit :

42. « Cum hi ergo divini Patres jam ingressi essent viam quæ ferebat ad imperatorem, erat Sidone quædam Synodus episcoporum Orientis et Palæstinæ tunc congregata adversus Flavianum, et Eliam, quæ prætextum quidem habebat jussa imperatoris : aeeperat autem duces Soterichum Cæsareae Cappadociae, et Philoxenum Hieropolis episcopum, qui Chalcedonensem Synodum abrogantes, Eutychetis et Dioscori studebant confirmare dogmata. Cum ergo legati venissent Constantinopolim, arcana et quæ comprehendi non potest Dei sapientia, quæ eminus rerum magnarum præbet occasiones, et iis qui eum glorificant, semper aliquam tribuit gloriam, hic quoque certo consilio aliquid gerit, per quod beatum Sabam, qui indutus erat cilicio, et vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit splendidiorem, et eam quæ in eo habitabat aperit gratiam Spiritus, quæ operta erat multis velis moderationis et humilitatis.

43. « Nam cum ii qui cum eo erant deducerentur ad imperatorem, et fuissent jam omnes intra aulam imperatoriam ; ille solus a custodibus arcetur ab ingressu, seu propter vilissimam et contritam tunicam, seu Deo potius eum sic volente facere insignem et gliosum. Cum illos ergo benigne esset intuitus imperator ; et ea dixisset quæ dici solent in adventu et deinde perquireret quisnam esset is qui erat præcipue in litteris positus Sabas : eum monachi autem in omnem partem circumveursarent (neque enim sciebant quonam modo ille esset ab eis disjunctus, et ubinam mansisset, statimque cum imperatoris satellitibus ad eum querendum quoquo versus obirent ; invenitur stans in quodam angulo ante aditum regiae, et psalmos canens Davidicos. Cum illinc ergo eum diripiuerint satellites, et per regiam eum festinanter introducerent : cum jam esset ascensurus limen, ubi præsidebat imperator ;

vidit ille circa eum insignem quamdam plane admirabilem visionem, non ut qui dignus esset tanta videre, sed ut ei fieret manifestum, quantum honorem sit Sabas apud Deum consecutus.

44. « Visio autem erat hujusmodi. Quidam specie angelicus, veste splendidus eum in orbem circumiens, et ingressus illum præcedens. Haec cum vidisset imperator, et virum vere esse divinum censuisset ; et ei assurgit, seque in eum ostendit valde officiosum, et magno eum habet in honore. Deinde jussit omnes sedere : revera enim erat ei magna in monachos reverentia, etsi quidam scele-rati efficierent ut conturbaret rectam fidei rationem. Aures ergo præbens omnibus, jussit ut unusquisque diceret de quo vellet. Illi autem veluti obliti eom-munis Ecclesiarum legationis, et cuius causa missi fuerant, unusquisque proprias proponebat petitio-nes. Imperator vero cum eorum postulata benigne concedens, quæ votebant, implevisset : quoniam potentibus omnibus silebat Sabas, nee omnino quicquam rogabat ; ad eum vultum convertens impera-tor : Tibi autem, o pater, inquit, quid sibi vult tantus labor iliuersis, cum nihil omnino nec roges, nec postules ?

45. « Ad hæc ille respondens : Hac de causa, inquit, veni, o imperator : primum quidem ut tuam adorem pietatem, donec sum adhuc in hoc cor-pore ; deinde ut rogem pro sancta Dei civitate, et eo qui illie est præfectus, ut nullam tuæ potentia subeat indignationem, sed pax concilietur potius Ecclesiis : ita enim et ipse Deum habebis propi-tium, et tibi præclaras præbebit victorias adversus inimicos. Ejus ergo libertatem admiratus impera-tor, et quod nihil peteret ex terrenis et iis quæ ad victum pertinent, sed quæ ferunt ad Dei cultum et Ecclesiæ constitutionem ; aliis quidem concessit ut recederent, ei autem largitur numerus mille aureo-rum, dieens ea distribuenda esse monasteriis, quæ fuerunt ab ipso constituta : et simul jussit eum ma-nere, statuens, ut ad se posset ingredi eitra ullum impedimentum.

46. « Cum vero non sustineret sedare iram, quam jampridem conceperat adversus Palæstinæ pontificem, aliquando dicit magno Salbe : Qui vestræ præest Ecclesiæ, o venerande pater, nos (ut videtur) magna damnans levitatis, non solum Synodi Chalcedonensis suscepit patrocinium, quæ confirmavit dogma Nestorii, sed etiam effecit ut Flavianus pontifex Antiochenus eamdem etiam viam iniret : et nunc solum resistit Synodo Sidone con-gregatæ, Flaviano consentiens, ut non feriantur anathemate qui improbe tutantur dogmata Nestorii. Unde etiam nos putans iudicari, per Epistolas nostris jussis fert leges contrarias, jubens ejici quiequid in nostram fidem sentitur recens excogi-tatum. Sed non amplius tali nostra fruetur lenitate. Sed ecce decernimus (ut vides) illum quidem sede expelli, ejus autem loco eum suffici, qui sit digne præfuturus Ecclesiæ : quoniam non convenit sacra illa loca profanari secleratis decretis Nestorii ». In-

telligis, lector, qualenam, quantumve testimonium de Eliae fide Catholica et ejus patrocinio proferatur ab haeretico imperatore ad confutandum eos qui improbe emendem Eliam singillant prodita veritatis? Accipis præterea, quomodo justo quodam praetextu impugnande heresis Nestoriane prælia excitata fuerunt ab Eutychianis adversus Synodus Chalcedonensem? Sed pergit auctor :

17. « Haec enim dixisset imperator, et adeo gravi ira ferretur in Eliam; incipiens divinus Sabas Eliam defendere patriarcham ejus iram ita compressit, ut non solum illam latam rescinderet sententiam, sed etiam patriarchæ magis caveret, et juberet ei de cætero remanere sedem minime auferendam. Ille autem cum ad imperatricem venisset Ariadnam, eam multum rogavit, ut patris Leonis tueretur sententiam, et leges conservaret pietatis. Ille exercitatem », Sabam videlicet, « subiit amor vehementior quietis et silentii, et valde desiderabat reditum. Quoniam vero menti ejus tempus minime congruebat (tunc enim vigebat hiems) statuit urbanos tumultus in præsentia declinare; et egressus in quemdam locum non procul ab urbe remotum, qui dicebatur Suburbanum Rustini, huiusmodi illic reliquo tempore.

18. « Quem quidem in locum et alii quidam ad ipsum ventitabant, maxime autem Valentiniani imperatoris neptis Julianæ, et Pompeii conjux Anastasia, que in hodiernum usque diem floret multis reecte factis in monte Olivarum. Cum post hæc autem ver adventasset, ille quidem qui jamdiu tenebatur magno amore quietis et silentii, paratus erat de cætero proficisci in solitudinem ». Hactenus Cyriillus de priori sancti Sabæ legatione ad Anastasium imperatorem : quando autem contigerit posteriorem obire, suo loco dicetur. Meminit hujus legationis, de qua est sermo, Nicephorus¹, idemque recitat dictam Epistolam, ab Elia ad imperatorem conscriptam. Sic plene factum est, ut veluti miraculo magno, torrens exuberans furore imperatoris in Catholice Ecclesiæ campos effusus, fuerit humiliis Sabæ virtute repressus, et ad tempus saltem instar Jordanis in Arcæ transitu retrorsum cito conversus.

19. *Pseudo-Concilium Sidone congregatum; unde Eliae et Flaviani a propriis sedibus exturbatio.* — Jam vero de ipso Pseudo-Concilio Sidone in Palestina jussu Anastasii ab haereticis congregato instituamus orationem. Fuit quidem illud synagoga malignantium convenientium adversus Dominum et adversus Christum ejus, nempe ab imperatore haeretico Concilium indictum, ab haereticis episcopis celebratum, et ad hoc ipsum, ut quod iucaret in Ecclesia Antiochena et Hierosolymis lumine Catholice fidei penitus extincto, tenebris universus Orients erroris obductus, pulso una cum fide Catholica Christo Iuce vera, in dominium redigeretur principis tenebrarum.

20. Quid autem prælexuerint Eutychiani et Acephali contra Flavianum atque Eliam, ut aliquibus saltem coloribus eos e sede ejicerent, primo dicendum est ex Epistola monachorum Palæstinæ ad Aleysonem ea scribentium, reinqne paulo altius repetentium. At Aleyson iste, ad quem scribunt monachi Palæstini, fuit in Illyrico episcopus Nicopolitanus Catholice fidei professor, de quo suo loco agendum erit. Epistola autem illorum sic se habet²:

21. « Cum Petrus exivisset de vita, Alexandria, Ægyptus, et Libya inter se denuo dissidere cœperunt, reliquæque partes versus Orientem contra se ipsæ digladiari : quandoquidem Ecclesiæ versus Occidentem non alia conditione cum illis communicare volebant, nisi præter Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, etiam Petrum cognomento Mongum et Acacium anathemati addicerent. Itaque cum Ecclesie totius orbis terrarum hoc loco erant constitutæ, factores Dioscori et Eutychetis fuere ad minimum plene numerum redacti. At cum parum abesset quin fuissent funditus e terra sublati, adeo ut non amplius inter homines versarentur, Xenajas quidam (qui et dictus est Philoxenus episcopus Hierapolitanus) a Deo revera ξένος, id est, peregrinus, nescio quid apud animum proponens, aut quas inimicitias, contra Flavianum susceptas ulcisci cupiens, simulata fidei specie (uti multi prædicant) hominum animos adversus eum concitare, eique tanquam Nestoriano obtrectare cœpit.

22. « At cum Nestorio una cum ejus errore » Flavianus Antiochenus episcopus « anathema indixisset; ex illo digressus, ad Dioscorum, et Theodorum, et Theodoritum, et Ibam, et Cyrum, et Eutherium, et Joannem, et ad alios nescio quos neque unde collectos transit : quorum alii revera Nestorii doctrinam tuebantur; alii quoniam ejusdem doctrinæ in suspicionem venerant, Nestorium anathemate damnabant, inque Ecclesiæ communione conquiscebant. Istos omnes (inquit Xenajas) Nestorii olentes heresim nisi anathemate damnaveris, tu ipse Nestorii errori favere videberis, etiam si ei cum sua doctrina et opinione millies anathema edixeris. Idem porro Xenajas per litteras cum eos qui Dioscori errorem sequebantur, tum heresim Eutychianæ patronos commovit, persuasitque ut ipsi contra Flavianum subsidio essent; non tamen Concilium, sed personas duntaxat, de quibus ante dictum est, anathemate damnari postularent.

23. « Quibus cum Flavianus episcopus diu restitisset (quomodo enim damnaret ex eis aliquos a Chalcedonensi Synodo absolutos?) aliisque se cum Xenaja contra eum conjunxissent, et Eleusinus episcopus urbis cuiusdam Cappadociæ Minoris, et Nicias episcopus Laodiceæ quæ est in Syria, et ex aliis locis alii (quorum criminationes, quas æmulatione nimis abjecta adducti Flaviano inferebant, non est nostrum, sed aliorum certe commemorare) tandem

¹ Niceph. I. xvi. c. 32.

² Evagr. I. iii. c. 31.

Flavianus ratus illos propter hos, quibus anathema denuntiari cupiebant, placatos fore, cessit eorum contentioni : ac cum scripto personas illas anathemate damnasset, scripsit ad imperatorem : etenim animum ejus isti contra Flavianum, utpote opinio-nis Nestorii patrocinium suscipientem, commovere-
rant. Neque his rebus contentus Xenajas, poscebat denuo a Flaviano, ut tum Concilium ipsum », Chalcedonense videlicet, « tum eos qui duas natu-
ras in Domino esse dixerunt, carnis alteram, alte-
ram divinitatis, anathemati addiceret. Quem ejus postulationi nentiquam obsequentem, rursus ut Nestorianum accusat ».

24. Considerasti, lector, progressus haereticorum, e licitis ad illicita ac denique ad impia perducentium ? Justum namque erat, quod primum Xenajas a Flaviano petierat, ut quo se purgaret omni carere culpa Nestoriane haeresis, Nestorio ipsi diceret anathema; quod cum praestitisset, ut se etiam suspicione qualibet liberaret ejusdem erro-
ris, eos jubetur damnare, qui aliquando eadem quoque suspicione laborassent, eos pariter con-
demndo quos Chalcedonense Concilium absolu-
visset. At cum ita se penitus praecepitem agi in apo-
stasiā Flavianus licet sero sensisset, motum con-
tinuit pedem, renuitque omnino praestare quod ab ipso impius extorquebat.

25. Sed alias attende veteratorum strophas, quas iidem monachi Palæstini subdunt in eadem Epistola, cum agunt de eodem Flaviano episcopo Antiocheno : « Postremo, inquiunt, cum de his rebus vehementer certatum esset, et patriarchæ Flaviano formulam fidei edidisset, in qua ingenuo fatebatur Concilium quantum ad abdicationem Nestorii et Eutychetis attinebat, approbandum esse, at quantum ad decisionem et doctrinam fidei non item : rursum illum et subdole et latenter errori Nestorii patrocinantem, se adorturos minantur, nisi tum Concilio ipsi, tum illis qui duas naturas in Domino esse dixerunt, alteram carnis, divinitatis alteram, anathema denuntiare vellet. Quod penitus abnuit facere Flavianus ». Verum cum sic experti essent frustra se illius pertentasse constantiam, alios episcopos debiles atque nutantes in suam ipso-
rum sententiam conati sunt impii captivos abdu-
cere. At quinam hi fuerint, his docent verbis in eadem Epistola iidem sancti Patres :

26. « Isauros præterea verborum fuce, et falla-
ciis in suam pertrahunt sententiam, formulamque fidei componunt, in qua Concilium una cum illis, qui duas in Domino esse naturas dixerunt, anathemati addicunt ; et ad extremum se separant a Flaviano et Macedonio, et ad alios, qui formulæ illi subscrivebant, aggregant. Interea etiam postulant ab episcopo Hierosolymitano, ut formulam fidei scriptis prodat. Quam cum edidisset, per Diocesori sectatores mittit ad imperatorem. Quam fidei formularum illi tandem proferunt ? illam nempe, in qua jam tum comprehensum fuit eos anathemate dam-
natos, qui duas in Domino naturas esse asserebant.

Altamen ipse episcopus Hierosolymitanus, eam ab illis depravatam constanter affirmans, aliam in medium producit, in qua nullum tale continebatur anathema. Nec plane mirum. Etenim sanctorum Patrum libros sœpe depravarunt, multosque Apol-
linarii libros Athanasio, Gregorio cognomento Thau-
maturgo, id est, qui eximia edebat miracula, et Julio, inscriptionibus commutatis, attribuerunt ; quibus quidem libris plurimos in suum errorem induxerunt ». At qui ista de Elia finxerunt, de Ma-
cedonio quæ exegitarint audi :

27. « Poposcerunt, inquiunt, etiam formu-
lam fidei a Macedonio scriptis mandatam : qui fidem trecentorum decem et octo Nicaeæ olim, et centum quinquaginta etiam Constantinopoli con-
vocatorum solum se noscere, asseveranter affirmavit ; atque Nestorio et Eutychetii, et iis qui duos Filios aut Christos esse statuunt, aut duas naturas dividunt, indixit anathema : et tamen nee Concilii Ephesini quo abdicatus fuit Nestorius, nee Chalee-
donensis, quod abdicavit Eutychetem, ullam men-
tionem fecit. Qua de re monachii Constantinopolitani graviter commoti, se a Macedonio episcopo sepa-
rant ». Haec illi in Macedonium : que falsitas vel uno illo satis refelli poterat argumento, quod ob
defensionem rectorum dogmatum, quodque in
omnibus perfidiæ imperatoris et aliorum haereticorum
adversarium se exhibuerit idem Macedonius,
in exilium pulsus est, atque usque ad obitum throno
suo caruit. Sed subdunt hæc ad postremum :

28. « Interim Xenajas et Diocorus ille junior cum multis episcopos sibi adjuctos haberent, adeo molesti fuere illis, qui anathema nolebant denun-
tiare his, quibus ipsi anathema denuntiari cupie-
bant, ut intolerabiles et non ferendi viderentur :
quorum nonnullos, cum cedere nollent, per falla-
ciam exilio multatos curarunt. Ad hunc modum igitur Macedonius, Joannes episcopus Palti, et Flavianus solum vertere coacti sunt ». Sed non una sententia : Macedonius enim ante, alii duo ex Conciliabulo ab ipsis Sidone habito : quod quidem supplicium ne et ipse Elias Hierosolymorum episco-
pus subire pariter cogeretur, per Sabæ abbatis legationem ad imperatorem præmissam (ut vidi-
mus) antevertit : licet ad postremum et ipse ab impiis eadem sit poena affectus, ut suo loco patebit.
At ne ipse quidem Flavianus simul ac Sidone ab impiis damnatus fuit, pulsus est sede, et ejectus in exilium : nam deprecatum ipsum ab imperatore fuisse indulgentiam, Cyrillus affirmat, cum de Mamante haeretico et aliis a S. Saba ad fidem Catholicam conversis ejusmodi habet orationem ¹.

« Divinus autem Sabas Mamantem quoque quemdam, qui præterat monachus in Eleutheropoli, qui laborabat morbo Severi, et prius quidem apud tribunal imperatoris libere et cum magna confi-
dential locutus erat aduersus fidem Orthodoxam, postea vero ab ipso Severo vehementer dissensit :

¹ Cyril. in Vita S. Saba apud Sur. tom. vi. die v. Decemb.

hunc ipsum Sabas assumens Hierosolymam, ab acerba illa haeresi blandis verbis abducit, et ut Eliæ adjungeretur efficit. Deinde multos quoque alios haereticos suo exemplo Mainas illaqueat, et ducit ad fidem Orthodoxam. Venit autem deinceps oratio ad id quod fuit caput certaminum quae suscepit Sabas pro recta in tide sententia. Jam enim Sotericus episcopus Cæsareae Cappadociae, et Philoxenus episcopus Hieropolis, idemque qui supra Xenajas, eum suis improbe ascenderunt in Sidona, ut anathemati quidem subjicerent Chalcedonensem Synodum. Flavianum autem et Eliam de sede depoñerent : sed illi eas quæ in se struebantur insidias, supplicibus bitteris missis ad imperatorem, tunc quidem depulerunt ». Qui autem in hoc conventiculo haereticorum primum locum vissus est obtinere ipse Soterichus episcopus Cæsareae Cappadociae (ut tradit de eo Anastasius Bibliothecarius in Chronico) nequissimus fuit omnium hominum : nam ut a Macedonio episcopo Constantinopolitano consequi posset Cæsariensem episcopatum, simulavit se Catholicum et strenuum Chalcedonensis Concilii defensorem : eo autem obtento, ostensus est qualis erat fidei Catholice infensissimus hostis. Sed subdit Cyrus :

30. « Postea autem Soterichiani majore in illos invidia succensi, majore furore in eos incitant imperatorem, ut qui maledictis ab eis appeteretur et irridetur. Certe cum a mente depravato imperatore sceleratis istis tradita fuisset potestas in Alexandrinos, auro subeunt et corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem sunt consecuta, sunt potius laerymis scribenda, quam litteris. Nam cum Flaviano quidem omnem adhibuerint necessitatem, et quid non grave et molesum in eum intulissent, cogunt eum anathemate notare Synodum Chalcedonensem, deinde e sede et e civitate simul turpiter ejiciunt. Severum porro profanum caput Acephalorum, habentes etiam imperatorem maximam ad id opem ferentem, ejus loco sufficiunt ». Hic siste, lector, et scias quod hoc loco legitur, « Flavianum cogunt anathemate notare Synodum Chalcedonensem ». Ita accipendum, hunc quidem fuisse conatum illorum, sed id Flavianum facere renuentem, fuisse (quod subditur) mulctatum exilio. Nam quæ ratio cum pellendi, si ipse prava sententiae præbuisset in Synodo Chalcedonensi damnanda consensum? Verum quod penitus est refragatus et Catholicam fidem professus, dignam meruit confessionis palmam accipere exilium subeundo.

31. Haec quidem ita se habuisse, Acta Synodalia manifeste declarant : nam cum in septima Synodo idem textus citaretur, haec post alia ex eadem Vita S. Sabæ lecta sunt¹: « Variis modis Flavianum afflixerunt et vexarunt, cogentes interim, et obtorto collo hue trahentes, ut Acta Chalcedonensis Synodi anathemate prosequeretur : quo nolente, episcopatu

suo privatus, in exilium quoque damnatus est ». Subditur ibi de substitutione Severi, quam cum anno sequenti contigisse Marcellinus affirmet, de ea suo loco dicemus.

32. Quod insuper spectat ad ejusdem Flaviani integritatem, et Antiochenæ sedis privationem, hæc habet Evagrius¹: « Istam Flaviani expulsionem alia quoque res secute sunt : nam ipsi ab hominibus atate provectissima, qui ea quæ acciderant Flaviano firme memoria retinebant, accepimus, quod a Xenaja (fuit hic quidem episcopus Hierapolis urbis Antiochiae finitimæ, Graecoque vocabulo Philoxenus appellatus) monachi Cynegetæ (sic enim vocantur) qui apud gentem, quæ Syrorum primaria est, accotunt, persuasi frequentes cum tumultu et summa confusione Antiochiam præcipites feruntur, vi Flavianum coacturi, ut tum Concilio Chalcedonensi, tum decisioni Leonis papæ anathema indicat. Quod cum Flavianus valde ægre ferret, et monachi impetu instarent : populus civitatis seditione conflata, tam magnam cædem fecere monachorum, ut multi eorum atque adeo ferme innumerabiles Orontem fluvium, corporibus in fluctibus conditis, pro sepulero haberent.

33. « Evenit porro alind hisce nihilo inferius. Monachi enim, qui Cœlesyriam, quæ jam Syria Minor dicitur, accolebant, quique amore incredibili ac studio erga Flavianum propterea incendebantur, quod vitani monasticam in cœnobio in agro (huic quidem nomen est Tilmogium) posito degebat ; properant Antiochiam, eo quidem consilio, ut Flavianum propugnarent, ut ex eo non exigua incommoda contingent. Quamobrem Flavianus, sive prioribus de causis, sive de posterioribus factum, sive utrisque, ejectus fuit, et ad Petras incolendas, quæ sunt in ultimis oris Palæstinae sitæ, condemnatus ». Haec de ejectione Flaviani Evagrius ; quæ quidem etsi hoc anno cœpta esse noscuntur, cum Sidone Concilium congregatum est ; tamen non nisi anno sequenti consummari potuisse, ipsa rerum gestarum multiplicitas persuadet : nam id et Severi in locum Flaviani subrogatio non ante sequentem annum facta declarat : quo item anno (ut dicemus) Eliæ Hierosolymorum episcopi contigit exturbatio. Post haec autem quæ hoc anno facta diximus sive Sidone, aut Antiochia, contigisse illa funesta Constantinopoli, quæ ex Marcellino relata sunt, liquet : nam ea auctor testatur hoc anno accidisse mense Novembri : sed et quæ subdit, itidem postea evenisse, eodem auctore constat.

34. *Symmachi Epistola ad confirmandos Catholicos Orientales in tantis periculis constitutos.* — Symmachus autem Romanus Pontifex, cum cognovisset, exturbato jam Macedonia episcopo Constantinopolitano, in reliquos fidei Catholicæ professores atque propugnatores eamdem fore persécutionem in Orientalibus partibus grasseturam ; tanquam universalis Ecclesiæ pastor, datis litteris

¹ Conc. Nicæn. II. Act. I.

¹ Evag. . III. c. 32.

octavo idus Octobris ad eos qui Catholicæ fidei esse videbantur assertores, eos omnes admonuit in hac persecutione viriliter agere, atque strenue pro fide Catholicæ decertare. Porro quod his perditissimis temporibus luctuosissimum fuit, haud omnes qui Orthodoxi erant in Oriente, iudeum et Catholicæ erant communionis. Siquidem (ut dictum est superius) Maeodonius, et qui illi inhærebant ex clero vel populo, haud unquam passi sunt e sacris tabulis demi nomen Acaei, qui a Romanis Pontificibus ob initam cum hereticis communicationem saepè damnatus fuerat: unde accidebat illud plane lugubre, ut qui ab hereticis pressuram paterentur, et ab ipsorum patrono Anastasio imperatore atque improbis Eutychianis et Accephalis pellerentur, minime tamen recipi possent in communionem ab Apostolica Sede; quod nequaquam in Catholicæ fidei confessione anathema dicerent illis, qui cum hereticis participassent.

35. Quoniam breuem miseri isti omni destituti solatio cum ab hereticis expellerentur, eo quod essent fidei Catholicæ defensores, tamen a Catholicæ Ecclesia minime recipiebantur, quod propter nomen Acacii essent a Catholicæ communione divisi; sieque infelices pugnabant sine solamine fratrum, et vincebant sine corona, quam nemo demerere potest, nisi (ut dictum est) qui ex sententia Apostoli¹ legitimate decertaverit, et non cœcurrerit in incertum, vel pugnaverit frustra aerem verberans: at vero alii erant in Oriente episcopi, sicut fide, ita et communicatione vere Orthodoxi, atque Catholicæ, non hæreses tantum cum auctoribus execrantes, sed et qui cum illis communicassent penitus respuentes, et Romanæ Ecclesiæ in omnibus consentientes. Ad hos ipsos omnes Symmachus Romanus Pontifex litteras dedit, quibus est eoshortatus viriliter agere. Reddenda est hic a nobis Epistola, quæ eum edita habeatur tomo secundo Conciliorum; tamen facta collatione eum Codice Vaticano et alio monasterii S. Petri in Avellana, cum nonnulla illic esse depravata vel mutilata comperissemus, eamdem, ut licuit, emendatam hic syllabatim describere dignum putavimus: est hujusmodi:

36. « Dilectissimis fratribus universis episcopis, presbyteris, diaconis, archimandritis, et cuncto ordini vel plebi per Illyricum, Dardaniam et ultramque Thraciam² consistentibus Symmachus episcopus.

« Quod fieri plane cupimus, si que scribimus, impleantur: nullus stupeat servatum hactenus nos nunc solvisse silentium, cum prudentissimi Salomonis ista vox personet³: Tempus loquendi, et tempus tacendi. Quia taciturnitatem presens tempus expugnat: nam inter cætera quæ accident, nunc silere, nec fidei stimulis excitari, magni constat esse fastidii. Quippe ubi religionis reverentia et summa concutitur, aptum juxta divinam Scriptu-

ram⁴ dicere, eos qui sunt mites, debere esse pugnaces. Siquidem et spiritualis quedam Deo accepta congressio inde et laudabiliter universa tolerat, ne quisquam a divina charitate separetur; et vos quidem docere quod doceatis, grave onus pudoris, sed necessarium et utile tales admonere: nec enim congruum illis religiosu afferre dogmata discipline a quibus institutionis ipsius exspectatur plena perfectio.

37. « Sed breviter clara perstringemus. Cui in cognitum, Constantinopolitana Ecclesia qua Nestorii contagione laboraverit? Nestorii, inquam, qui quasi putre corporis membrum a societate Catholicæ communionis excusis est. Ubi terrarum non prædicatur congregatio Chalcedonensis sancti Concilii, quæ Eutychetem et Dioscorum, duo nomina famosa et magna perfidiae, unius sententie integritate dannavit, iniquitatis complices uno spiritu divinis dogmatibus adversa sectantes? Quis Petrum et Timotheum præfatorum vernulas ignoravit, propugnatores intentionis addictæ, auctoress ac magistros suos saevò errore vincentes? Illum Timotheum loquimur parricidam, qui sanctæ recordationis Proterio superstite, non solum Ecclesiam non religiosis auctoribus occupavit, verum etiam effusionem pii sanguinis ad crimen persuasionis addegit. Ipsius nempe damnationem universalis est Ecclesiæ vox locuta, dum eum nomine quoque Christiani honoris exueret. Ejus Petrum sequacem notum fecerunt Orthodoxorum plurimæ passiones, in quibus ille virtutem animi sui exultavit ostendere. Novit hunc Ephesus eum tota societate Dioscori, ubi cum prædicto auctore peccati finem sancti Flaviani operatus innotuit.

38. « Tacenda sunt Antiochiæ mala, ubi per alterius Petri nefanda ludibria reverendum sacerdotii nomen irrisum est. Quis Apameæ et Tyri gemitus, tragicis criminibus comparandos, vel si solis vacet, digna possit lamentatione deflere? Quid Acciæ? qui quasi boni sui fascino gravatus, quæ Basilisco imperante præmisserat, novo exemplo pene reprehensus est adversus se ipsum dicens sententiam, illos mutata voluntate defendens, quos prius glriosum putavit addicere (abjicere), et laborans sociare fidelibus, quos dudum hereticos manifestæ prævaricationis ostenderat: propter quod maxime fugiendus, et designato superius damnatorum agmini coequandus, illa propter quæ fidelis probatus est dissolvens, permixtus his, per quos læsio Ecclesiæ generalis evenit.

39. « Adversus hos si Patrum dogmata ratio suadet esse servanda, cogitate, si possunt ea majori transgressione calcoli, quam nunc per eos qui in partibus vestris Eutychetis dogmata rediviva (redivisa) resuscitant. Si vero tanquam infirme constituta sententia, sine piaculo negliguntur, citra ullum robur credulitatis nostræ summa subsistit, semper succendentibus novis vetera constituta solventibus.

¹ 2. Tim. ii. — ² Al. Daciam. — ³ Eccl. iu.

⁴ Luc. xxii.

Quando enim paternarum regularum despiciuntur inventa, nec eorum quae bene instituta sunt firmitas vindicatur. Injusmodi impietas necesse est fidei supervenire. Nam ubi facilis dissolutio est rationabilis constituti, ibi omissis sanctitatis forma ecorrumpitur, Christus impetratur, et (quis hoc fideliū patienter accipiat?) instituta patrum reverenda calcantur. Et quis non vite mortem justa electione praeponat? Ubi Catholicae fidei adoranda reverentia? Ubi multo cruento sanctorum dogmata constituta? Ubi doctorum veterum fidelis auctoritas? Ubi illa religiosarum mentium stupenda patientia, propriis bonis contenta nudari, ne de spe aeternae hereditatis excideret, quasvis ambiens passiones, ne incorruptibilis illius boni judicaretur indigna? Nam nulla majora documenta sunt fidei quam ubi temporis ratio suadet, vitam subdere passioni: et ideo qui pro ea periculum persecutio- nis subire meruerit, dignum se cœlestis ostendit esse militiae. Christus nos pio sanguinis pretio comparavit, gratiae libertate concessa, nihil invenientibus humanis operibus, quod dignum tamla mercede tribuerent. Atque ideo ubi religionis injuria est, amorem fidei omnem transcendere oportet af- feolum.

40. « Unusquisque ergo exilia et peregrinatio- nes tanquam domum patriamque respiciat; ne de- sideriis retentus humanis, Christi societate privetur. Ecce tempus, quo repetit fides milites suos, et inclamat ad defensionem sui fervorem gratiae con- sequetus. Fidem ipsam dicere judicemus: ecce tem- pus optabile, ecce fructuum congregatio desiderata fidelium, ut parvis passionibus munera magna compensem.

41. « Pluribus charitatem vestram pro dispensatione nobis credita cuperemus hortari: sed quid opus est vocis stimulis, ubi ad tolerandas pro Chri- sto magnanimititer passiones Apostolicis et patrum docemur exemplis, qui per damna humanarum rerum, celestium nobis ostenderunt argumenta (augmenta) virtutum? Ergo pronuntiemus intre- pidi claras Ecclesiae cum magna fiducia disciplinas. Longe sit a nobis Prophetæ sermo dicentis¹: Et sa- cerdotes vera celaverint. Quem enim latet discipu- lorum scientiam a doctoribus exigendam? et quod non pronuntiatum laedit sequaces, hoc constat peri- culosum esse tacentibus. Necesse est enim apud eos laborare veritatem, apud quos non manifestatum latet sub veritatis colore mendacium, magnum ro- bur ad impugnantium fidem, quandiu adversus eos prolatae sententiae non viriliter asseruntur. Sed de vobis dieere opto meliora: ut ea quæ per impro- bos confusa sunt, per vos correctionis remedium consequantur. Non est tam durum deeipi quem- quam, quam deceptum in errore persistere. Malum hoc et malis omnibus graviss, cum a corpore suo membra dissentiant. Nam etsi non sigillatum occu- pet omnia lineamenta debilitas, necesse est tam

juxta Apostolicam vocem, lotum corpus ex parte prægravari.

42. « Unde addictorum fugienda communio, juxta beatum Apostolum²: Pronuntiationem fidei nullus erubescat. Virtus est enim omni credenti. De- clinemus sacrilegum Eutychetis errorem cum Manichæa militia congruentem; communionem quoque eorum qui sunt a talibus educati, pari intentione vitemus, qui nunc quasi morbum et contagium Ecclesiæ partium vestrarum tentant irrepere. Nemo se separat cum prædictis, et ferre tempestatem dis- simulet, donec portum veræ fidei ab eorum eom- munione separatus introeat. Quæ quidem amans moneo, non odio persequens accuso. Nam qui eul- punda vituperat, nec utilia subministrat, expro- brantis habet potius studium, quam amantis affec- tum: et qui cohortatur ad profutura, vehementius boni propositi designat imaginem, ut ferventius utilia expetantur, invitans.

43. « Propter quod, fratres, illius bonæ Eccle- siæ desiderantes unitatem, et beatum decorem sanctæ concordiae præsumentes, dieamus cum S. Da- vid³: Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum: et ut de vobis Apostolus Paulus dixerit³: Vos autem omnes fratres in Christo uno estis. Donec enim unitas non redeat, nullus ambi- gat tandem (eadem) nihilominus esse ventura, quæ in Constantinopolitana muper Ecclesia contigerunt: de quibus mihi pariter ingemiscere necesse est et tacere. Nam qui Apostolicæ Sedis admonitionem negligendam esse crediderunt, merito inciderunt in ea quæ evenire solent solatio destitutis. Si quis ergo salutem propriam cogitans servare cupit Apo- stolicæ judicia, cum a præfatorum se labé sejunxerit, nostra communionis se noverit sine dubitatione par- ticipem. Quia si ab eorum, quos Apostolica Sedes dam- navit, non se societate removerit, sciat nullo colore, nullo figmento, nullaque calliditate Ecclesiasticæ se custodiæ posse subrepere: quia sicut illos, qui se a suprascriptorum, hoc est, Eutychetis, Dioscori, Ti- mothei, Petri, et Aeacii venenis dissociant, libenter amplectimur; ita eirea istorum seetatores cura et sollicitudo nostra, ne subrepere possint, semper invigilat». Et alia manu: « Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. octavo idus Octo- bri post consulatum Felicis V. C. » Haetenus Sym- machus ad Orientales. Huic par dictio extat Ennodii Ticinensis ejus est exordium: « Pro ratione sol- vendum est; etc. » Ut plane appareat, eadem quæ Symmachus papa scripsit ad Orientales, Romæ cor- ram saero Patrum Senatu sive in Consistorio, sive in Synodo fuisse ab eodem viro doctissimo deplo- rata: nisi malis ad aliam cladem iisdem illatam, de qua superius mentio facta est, illam Ennodij dic- tionem referre.

44. *Unde mala evenerint Orientalibus.* — His igitur litteris publicis atque patentibus omnibusque perspicuis egit cum Orientalibus Symmachus

¹ Thren. II.

² Rom. 1. — ³ Psal. CXXXII. — ³ 1. Cor. XII.

absque aliqua missa ex more legatione; quod jam alias ante missas penitus illi respuissent, et tumido fastu, quod a tot sanctissimis Pontificibus quam justissime jussum esset, contempsissent. In cuius sceleris vindictam Deus, qui dispergit superbos, nullumque peccatum magis quam arrogantiam consuevit dira prosequi ultione, portentum illud, horrendumque monstrum in medio eorum, in ipsorum interitum excitavit, Anastasium dico omnium nefandissimum imperatorem, cujus et imperium diuturnius esse voluit, quo durius et prolixius eorum pertinacia puniretur: ut plane secundum divinum illud oraculum accidisse visum sit¹: « Deus regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi »: cum occultum Manichaeum in regnum evexerit, et ad quinque atque amplius lustra ejusdem imperium propagaverit. Ita plane Deum ulcisci solere in eos qui se a Catholica separant unionem, cum plura ubique recitata superius exempla demonstrent, in Orientalibus tamen expessoribus id siguis declaratur.

45. *Orientalis Ecclesiae Epistola ad Symmachum implorantis auxilium.* Qui enim temporibus istis a supremi capit is se conjunctione secantes, Acacii proterviam secenti, traditi sunt imperatori perfido puniendi; postea redditam concordia, Catholicae communioni restituti, iterum refugae, iterum redeuntes, et saepe discissi, saepe compaginati, tandem consueta pervicacia diriori schismate resilientes, tradi meruerunt ignotis Barbaris per multa saecula virga ferrea puniendi atque perdendi. Sic plane Deus juxta propheticum illud²: « Viam fecit semita irae suae »: ut semita sit ultio ista dicenda ad ampliorem viam, cum videlicet gravius delinquentes latiori mernere atque diuturniori plecti vindicta, nota redditam cunctis irae divinae via frequentioribus delinquentium calcata vestigiis, et acerbioribus suppliciis dilatata. Ut facile sit cuique interroganti: « Quare fecit Deus malum tam grande populo huic? » verbis respondere divinae Scripturæ³: « Quia dereliquerunt paetum Domini, quod pepigil cum patribus eorum »: nimurum quod a capite se summa protervia divisere, et deserentes quæ ex Deo est Catholicae unitatem et pacem, tradi meruerunt gentibus, quæ caros ipsorum filios dividant a parentibus, et dira tyrannie premant. At mittamus posteriora, cum plus quam satis sit tragœdia præsens ad luctum.

46. Reminiscentes miseri, patres ipsorum, cum eiusmodi interdum persecutionem ab hereticis pati contigerit, appellare consuevit communem omnium patrem Romanum Pontificem, confugereque ad Catholicae Ecclesiae tutum asylum Romanam Ecclesiam; testarique hoc hactenus litteras sacrorum antistitum Basilii, Chrysostomi, et aliorum: tandem instar David levantes ad montes oculos, unde auxilium veniat, et optime conscië in lignos se red-

ditos qui audirentur: nam (ut utar verbis Apostoli⁴): « Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? » Cujus saluberrima jussa capessere contemperunt, posthabentes Acacii nomini totius Ecclesiae Catholicae communionem: his, inquam, cum suis ipsorum repellerentur excessibus, et retunderentur præfectorum obicibus; vehementeribus tamen angustiati pressuris et arctati malis, in altiores clamores et ejulatus validiores, ut parvientes erumpentes, exauditi sunt in Occidente. Scribunt itaque tandem ad Romanum Pontificem litteras supplices, qui antea conventi saepe ejusdem Pontificis litteris spreverant sana consilia, et proficia mandata contemperant. Necessitas supplices facit, quos superbia reddiderat penitus contumaces: petunt instanter, exigunt importune, et efflagitant audenter. Extorquere quod cupiunt ostendunt ut debitum: rati nimurum se ut filios a parente non deseriri, sed jure debere servari; nec esse justum, ut alterius peccato, nempe Acacii, a paternis rejiciantur amplexibus.

47. Extant ipsum litteræ ad Symmachum papam tunc scriptæ, quas putamus hic integre esse reddendas, easque nequaquam ante recitatam nuper (ut alii existimarunt) ejusdem Symmachi Epistolam datas, cum nulla prorsus mentio de iis in dictis Symmachi litteris habeatur, neque aptetur satis ad pelita responsio. Quamobrem sicut istam minime datam dicimus ante illam Epistolam, ita illam prius, hanc posterius esse conscriptam, facile possumus intelligere. Etenim quod in fine sue ipsius Epistole fuerat Symmachus contestatus, eos se fore complexurum, qui recederent a damnatorum atque præsertim Acacii communione: rejectorum vero omnino eos, qui ejus adhuc nomen retinendum esse putarent: tota ferme Orientalium responsio in eo est, ut suadeant non debere se ob Acacii peccatum subire supplicium, cum non nisi proprium quemquam debeat obligare delictum et redire obnoxium poenæ. Sed inspiciamus Epistolam ipsam ex qua eorum sententiam facilis assequemur: sic enim se habet⁵:

48. « Ecclesia Orientalis ad Symmachum episcopum Romanum.

« Bonus ille et amator hominum Dominus noster Jesus Christus, qui propter bonitatem suam in nos declinans caelos, et descendens ad terras, immaculatis Evangelii quotidie illud clamat⁶: Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Non⁷ veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam. Plus autem volens aperire opera sue clementie, adjecit in sequentibus, dicens⁸: Quis autem vestrum habens centum oves, si perdidit ovem unam ex iis, nonne relinquit nonaginta novem in deserto, et vadit ad perditam, quaudiu inveniat illam? et inveniens imponit illam gaudens in humeris suis; et veniens domum suam, convocat

¹ Job. xxxiv. — ² Ps. lxxvii. — ³ Deut. xxix. 3. Reg. ix. Hierem. xxii.

⁴ Rom. x. — ⁵ Exstat Rom. ii. Ep. Rom. Pont. — ⁶ Matth. ix. — Marc. i. — ⁷ Luc. xv.

amicos suos et vicinos, dicens : Congaudete mihi, quia inveni ovem meam perditam. Et ut clarius fieret quod dicitur, mox adjectit parabolam mulieris, quae perditam invenerat drachmam, utrisque adjungens et dicens : Amen dico vobis, quia sic fiet gaudium in celis de uno peccatore penitentiam agente.

49. « Hæc diximus, sanctissime, ausi supplicare non pro perditione unius ovis, neque pro perditione unius drachmæ, sed pro amica nobis salate non Orientalium partium tantum, sed trium prope plagarum habitabilis mundi, non corruptibili argento, aut auro redemptarum de vana conversatione parentibus tradita, sed pretioso sanguine Agni Dei ; sicut docuit beatus gloriosorum Apostolorum princeps¹ cuius cathedram beatitudini tuæ ereditidit Christus optimus pastor, qui venit querens et liberans quod perierat, et ponens animam suam in redemptionem pro multis. Quem imitatus, sanctissime beatissimeque, festina ad adjuvandum nos, sicut B. Paulus² doctor vester ad auxilium quandoque Macedonum festinavit : et quidem ille in visione cognoscens periclitari Macedones, in veritate adjuvare eos properavit ». Hæc cum isti dicunt de Macedonibus, eleganter videntur alludere ad Macedonium jam expulsum ab imperatore, indigentem vero auxilio Romani Pontificis. Sed pergunt :

50. « Tu autem affectuosus in filiis pater, non in visione, sed in veritate spiritualibus cernens oculis pereunte in prævaricatione patris nostri Acacii, noli remorari : magis autem (ut ita dicam sicut Propheta³) non dormites, sed festina ad liberaendum nos : quia non in ligando tantum potestas est tibi data, sed in solvendo quoque diu vincos ad imitationem magistri : neque in eradicando, vel diruendo, sed in plantando et ædificando, secundum beatum Hieremiam, magis secundum Salvatorem mundi Christum, in cuius ille extitit typo : neque in tradendo⁴ tantum satanæ in interitum carnis, sed et in charitate formando longa aversione dejecos : ne (quod absit majori⁵ tristitia absorptis nobis a satana, videamini pertulisse dispendium. Non enim ignoras ejus ingenium, qui quotidie a saero doctore tuo Petro doceris oves Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere non vi, sed sponte coactas : qui cum doctissimo Paulo⁶ clamans nobis subjectis et dicas : Non enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio.

51. « Quare deprecamur disrupti novum chirographum nostrum, sicut Salvator et dux noster Christus vetus illud in cruce disruptus⁷ ; ne ultra post lavacrum regenerationis, malorum nostrorum subjaceamus delicto, sed ut ejus qui comedit, uva acerba ligaverit dentes, secundum beati Ezechielis⁸ prophetiam. Cum ergo in veritate parabolam istam salutari adventu suo Salvator impleverit ; cur,

sanctissime ac beatissime, Acacii inobedientia, uam acerbani comedentis, nostri, id est, filiorum ipsius in tam longo annorum cursu ligali sunt dentes ? Si unus homo peccavit, quare toti synagogæ, aut magis toti habitabili mundo per anathema divinus furor incumbit ? Ubi ergo Dei promissio, quæ dicit¹ : Non percipient filii parentum peccata, neque parentes filiorum suorum, sed unusquisque morietur in suo peccato.

52. « Si propler Alexandrinorum, aut magis Euthychianorum amicitiam, qui aversantur et anathematizant sanctissimum et beatissimum papam Leonem, vel in Chaledone Synodum habilam, anathematizatus est Acacius : quare nos a vobis æstimamur hæretici, et in anathemate sumus nos, qui amplectimur solam illam Epistolam, et quæ dicta sunt in sancta Synodo, qui propler prædicationem recti dogmatis vestri quotidie oppugnamur, et ut hæretici anathematizamur ab iis qui Eutycheti consentiunt ? Noli facere judicium, per illum, qui cunctam judicat terram : ne perdas justum cum impio ; nec fiat apud te justus ut impius : nec æqualiter judicentur a te Orthodoxi, et hæretici, vel qui anathematizant prædictam sanctam Epistolam, sanctamque Synodum vestram rectam, et ii qui vobissem ab eis anathematizantur, et qui orant mori quotidie pro recta fide, quæ a vobis prædicatur.

53. « Et Jesus quidem² Nave incircumcisos et idolorum servitores Gabaonitas cum mendacio fugientes ad se, dum oppugnarentur ab Abimelech vel cræteris quatuor cum eo principibus, pro eo quod ad eum confugerant, Deo cooperante, strenue vindicavit, ne blasphemaretur nomen Dei ejus tanquam non eos adjuvare prævalentis. Vos autem, sanctissimi viri, Jesu magni Dei et Salvatoris spei nostræ discipuli, imitatoresque ejus qui figuram servi assumpsit, ut nos liberos redderet a peccato quod regnabat in nobis ; videntes oppugnari nos et mortificari, non sicut Gabaonitas incircumcisos, sed vobiscum circumcisos in Christi circumeisione, neque idolorum servitores et ænulos, elsi peccatores tamen Christianos, et vobiscum omnia in Christo sapientes, non despiciatis, neque contemnatis ultra, pii Patres : sed sicut beatissimus prædictus Jesus Nave³, non illos tantum, sed et Raab meretricem illis anteposuit propter duorum exploratorum susceptionem ; ita et vos nos vigilanter assumite cum Dei juvamine propter duarum naturarum traditionem, quæ a vobis per Epistolam inter sanatos constituti papæ Leonis contra Eutychetis deliramenta directa est. Et illa quidem suscipiens explorantes, in stupam limi sue domus abscondit : nos autem rectæ fidei vestræ suscipientes confessionem, in corde nostro non abscondimus, sed in Ecclesiarum dogmatibus Dei misericordia eam cum ancloritate prædicamus. Et illa quidem rogata, per metum eos se habere negavit : nos autem oramus

¹ 1. Petr. 4. — ² Act. XVI. — ³ Psal. cxx. — ⁴ 2. Cor. 1. — ⁵ Colos. II. — ⁶ 2. Cor. I. — ⁷ Colos. II. — ⁸ Ezech. xviii.

¹ Deut. xxiv. Ezech. xviii. — ² Jos. X. — ³ Jos. VI.

ne unquam humano metu negemus reclae doctrinæ nostræ veritatem, et usque ad sanguinem pro ea stabimus, si sit neeesse (si ita contingat).

54. « Unde non tædeat nos adjuvare, neque odio habeatis propter adversantiae communionem; quando et ab hæc plurimi facultatibus impediti, et non habentes sollicitudinem multarum animarum suspenderint : quibus vero multarum animarum cura commissa est, in ereditis sibi communieent Ecclesiis, nullum contrarium habentes communicantem sibi, et metuentes relinquere lupis oves propter vocem Domini dicentem¹: Mercenarius autem el qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum venientem, et relinquit oves et fugit, et lupus rapit eas atque dispergit; quia mercenarius est, et non habet ovium curam. Quod ergo non amore vitæ capti, sed ovium salutem eurantes plurimi sacerdotum hoc faciunt, deinceps, miserrante Deo, cognoscere poterit tua paternitas ». Subdit mox de sacerdotibus illis, qui communicantes Apostolice Sedi, derelinquere volebant oves illi non communicantes, cum tamen Orthodoxæ essent fidei : qui ne discederent et relinquenter eas lupis, ab aliis rogarentur episcopis ; nam ait :

55. « Quidam enim de his qui in saecordio constituti sunt, spectantes (sperantes) in exilio mitti presbyteros Orthodoxos et sanatos viros, volentes se præter necessitatem ab Ecclesiis suo arbitrio subducere, ipsorumque sequi, non ecessarunt eis hoc facere, adjurantes eos ut manerent in ereditis sibi sanitatis Ecclesiis ad populi munimen Orthodoxi, in se suscipiendo quæ putantur discretionis illorum. Sicut Rebecea² quondam dicens Jacob : In me peccatum tuum, fili : ita illi ab Ecclesiis sibi creditis discedere sponte volentibus dixerunt : In nos veniat peccatum discretionis vestræ : tantummodo oves Christi præter necessitatem lupis non relinquatis ; ne in loca vestra hæretici ingredientes, lupi discerpant oves ; aut certe ab ipsis ovibus suis propter rectam fidem fugati, et his qui non fugantur, sed sponte discedere cipiunt, ne eui adversantium communicent, tali fide dicentes : Putas isti amore vitæ hoc faciunt, an amore animarum ad imitationem Domini sui primi pastoris nostri Jesu Christi magni Dei et Salvatoris spei nostræ, qui animam suam posuit pro ovibus suis ?

56. « Omnimodo autem et qui videntur communicare Orthodoxi, et qui se a communione absunt, omnes post Deum tuæ lumen visitationis et assumptionis opperimus. Quare festina juvare Orientem, ex quo vobis duo grandia diei lumina Petrum et Paulum ad illuminationem totius mundi Salvator direxit. Reddite ergo ei bonam retributio nem, quam ipse vobis dedit : illuminate eum rectæ fidei lumine, sicut per ipsum vos quondam divinæ cognitionis lumine idem illuminavit. Sicut enim quando toto mundo in peccatis ægrotante, unius hominis delicto lassati, in ægritudinis curatione

boni illius medici discipuli ipsum cælestem medicum et principem pastorem, magistrum suum ad euram vocantes ægritudinis ipsius aliquando dicebant³ : Domine inclina cælos tuos, et descendere : aliquando rursum⁴ : Qui regis Israel, intende : Qui sedes super Cherubim, appare : Excita potentiam tuam, et veni, ut liberes nos : sic nos modo, qui infirmitati novæ prævaricationis patris nostri dejiciemur, ad tuam clamamus beatitudinem ; ut et tu imitator existens Filii Dei, ad dilectionem (dejectionem) deprecatione venias, imitatione ipsius cælestis Patris tui⁵, qui facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Festina in auxilium nostrum sciens, sanctissime (sicut in principiis dictum est) quia⁶ non opus habent sani medico, sed male habentes.

57. « Quod si parva existeret ægritudo, nos forsan ad spiritualem nostrum medicum curreremus, quatenus et passiones bonorum medicorum, id est, gloriosorum Christi discipulorum, vestrumque doctorum, et sancta adoraremus tua vestigia ; ut et prævaricationis medicinam, et solutionem vineorum, et delicti remissionem de tuo sancto ore susciperemus ». Sed ne, lector, cursim ista absque consideratione transilias, verum observa quod dicunt episcopi isti, si licet venire Romanum ab ipsis fore exhibendum obsequium, nempe adorare (ut aiunt) ipsis Pontificis pedes : quibus veterem accipias erga ipsum primarium Ecclesiæ universalis antistitem observantiam, eum illum convenientes episcopi, ad ejus pedes solerent accedere, atque ipsa ejus vestigia venerari. At tanta hæc eum audis ab episcopis præstari solita, tecum cogita quæ a reliquis fidelibus eidem solerent exhiberi venerationis obsequia. Subdunt vero : « Sed quia non est ulla aut macula, neque plaga fumeus, sed totum ulla est a pedibus usque ad caput, sicut beatus Iasias⁷ antiquam prævaricationem deflens dixit ; vos jam boni medie, et illius veri medici, vel bonorum discipulorum ipsis certissimi plantatores festinate ad curam resolutorum Ecclesiastici corporis membrorum, ut dissolutas manus nostras, dissolutaque genua erigatis, et cursus reetus faciatis pedibus nostris ; ne quod claudum est, amplius distorqueatur sed euretur magis per strenuitatem et optimam diligentiam vestram.

58. « Sicut enim magistro nostro Domino Paulo gloriose Apostolo propter infideles aliquos, dum eum pigeret sermonem Domini in Corintho loqui, adstans Dominus dixit⁸ : Loquere, et non taceas, quia multus est nibi populus in hac civitate ; et nunc tuae dieit beatitudini ejus benignitas : Festina, et noli tardare ad Orientis auxilium, magis autem ad majores partes habitabilis mundi : quia non tantum pro centum viginti millibus in magna quandoque constitutis civitate Ninive⁹ sed a multo pluribus spera exspectari tuam post Deum medicum

¹ Joan. x. — ² Genes. xxvii.

³ Psal. cxxxix. — ⁴ Ps. lxxix. — ⁵ Malth. v. — ⁶ Malth. ix. — ⁷ Isai. i. — ⁸ Act. xviii. — ⁹ Joan. iv.

nam. Si enim qui præcessit beatitudinem tuam inter sanctos constitutus Leo archiepiscopus ad Attilam tunc errorum barbarum per se currere non duxit indignum, ut captivitatem corrigeret corporalem, nec tantum Christianorum, sed et Iudaorum (ut credibile est) atque Paganorum, quanto magis festinare ad tuam attinet sanctitatem, non ad corpoream, quæ bello fit, captivitatis correctionem atque conversionem, sed auinarum, quæ captivæ sunt, vel quotidie captivantur? et inter duas diabolici vias erroris, Eutychetis atque Nestorii, tertiam, imo medium nobis ostendas expressius veri reetique dogmatis viam.

59. « Dubiam eam fecerunt nostra peccata, aestimantibus quibusdam non posse inter Nestorii et Eutychetis salutis viam medium reperiri; sed quod omnino necesse sit, aut illius esse quemquam, aut illius. Propter hoc festina post Deum nos adjuvare: et sicut inter ARII dividentis atque separantis unam Deitatis naturam atque substantiam, et Sabellii quoque confundentis personas et minuentis numerum Trinitatis ostenderunt sanctissimi Patres viam medium veritatis, in confessione Divinitatis unam substantiam, naturam, virtutemque demonstrantes, propter Sabellium tres personas et aquae potentiae unam veritatem: sie et vos nunc, sanctissimi atque beatissimi, illuminate nos spiritualis scientie vestrae lumine, quæ est inter sententiam Eutychetis ad imitationem Sabellii naturas atque substancialias confundentis, et inter Nestorii ad imitationem ARII personas atque substancialias dividentis, vera rectæ fidei confessio, tradita nobis a papa Leone inter sanctos constituto, et discipulorum in Chalcedone sanctorum Patrum duarum substancialium aut naturarum unitas in una eademque persona et substantia magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

60. « Ipsi enim docuerunt nos divinis Scripturis, alteram esse visibilem et palpabilem et passibilem carnis naturam, et alteram invisibilem, impassibilem, et incomprehensibilem naturam in una persona et substantia magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: alteram de matris substantia et natura venientem de semine David, Abrahæ, et Adæ, secundum carnem natam; alteram vero ex utero ante Luciferum genitam de substantia et natura Patris. Sed ne rursus propter immaculati partus duas naturas et substancialias occasionem apprehendentes qui secundum Nestorium sapiunt, duas personas, aut duos Filios, vel duos Christos male introducent; docuerunt sancti illi et beati Patres unam scire personam et substancialium inseparabilem unitatem ex duabus substantiis et naturis, in duabus substancialiis et naturis magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

61. « Nos enim, o sanctissime et beatissime Symmache, eumdem esse existinamus ex duabus naturis et in duabus naturis, et non (sicut illi dicunt) ex duabus naturis unam naturam post aduationem, in duabus autem subsistentibus naturis

cum unitate non pati confiteri; ut se doceant Ariorum esse imitatores, dicentium per Filium glorificari Patrem, cum Filio autem non pati se eum glorificari. Sed sicut contra illos docenerunt fratres tui sanctissimi Patres, Per quem et Cum quo æquatiter pati dicere nos: quia, Per quem, humanitatem; Cum quo divinitatem significantes magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: sie et nunc illis, Ex duabus quidem naturis dicentibus, In duabus autem non consitentibus, nos Ex duabus, et In duabus pariter dicimus: Ex duabus enim dicentes, ex quibus subsistit unitas: In duabus autem, in quibus visus est, et palpatus est, et assumptus post passionem et resurrectionem, confitemur, et in quibus veniet judicaturus vivos et mortuos.

62. « Neque enim nuda divinitas poterat aut palpari, aut crucifigi pro vita mundi; nec simplex humanitas morti subjacens per mortem confundere eum qui obtinebat mortem, hoc est, diabolum. Unde, et post resurrectionem in immaculata carne sua visum Verbum Dei et Deus noster omnibus discipulis suis dicebat¹: Videte manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum: palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habentem. Habentem dixit; ut non is in illa mutatus putaretur, sed in veritate assumptissime crederetur. Beato quoque Thomæ diffidenti clamat²: Infer digitum tuum, et vide manus meas: et da manum tuam, et mitte in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis. Unde dum assumeretur, duo viri visis discipulis in albis vestibus clamabant et diebant³: Viri Galikei, quid statis aspicientes in cælum? Hic Jesus, qui ablatus est a vobis in cælum, ita veniet, sicut vidistis eum in cælum, eum venerit omnimodo in gloria Patris eum sanctis Angelis in die terribili justi judicij: sic infideles Judæi videbunt in quem compunixerunt, et cum eis peccatores etiam nostri, cum qui eorum misertus est et liberavit eos, neglectus autem ab eis est. Secundum vos autem, sancti et justi videbunt quem dilexit anima eorum, et lætabuntur lætitia ineffabili et gloria, accipientes consummationem fidei suæ in salutem animarum suarum, et audientes suavissimam vocem ejus dicentis⁴: Venite, benedicti Patris mei, hereditate paratum vobis regnum ab initio mundi. Cujus beatæ vocis cum tua beatitudine et nos indignos dignetur Christi Dominus noster, per omnia sanctissime Pater⁵. Ilæc ad Symmachum Orientales Orthodoxæ fidei professores, sed tamen qui polluti communione erant Acacii: qui, quod primum omnium requiri ab eis videbatur, dicere in professione rectæ fidei anathema Acacio, id penitus facere prætermittunt. Quid vero ad hæc rescriperit Symmachus papa, incompertum habetur: non enim (ut superius demonstravimus) quæ extat ad Orientales Symmachi papæ Epistola, post hanc, sed ante scripta fuit.

¹ Luc. xxiv. — ² Joan. xx. — ³ Act. i. — ⁴ Matth. xxv.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6003. — Jesu Christi 512. — Symmachi papa 15. — Anastasii imp. 22. Theodorici reg. 20 et 2.

1. *Consules.* — Coss. *Paulus* et *Muschianus*, ut habent Cassiodorus, Marcellinus Tununensis, Anonymus Cuspinianus et Fasti Heracliani, ille in Oriente, hic in Occidente creatus. In Codice enim Justinianeo lex 32 de *donationibus*, dicitur data ab Anastasio prid. kal. Maii, *Paulo U. C. cos.* prætermisso Muschiano ejus collega, quia sc. in Occidente consul renuntiatuſ fuerat, vel forte quia ejus designatio Constantinopoli nondum innotuerat. Dionysius Gothofredus in Notis ad eam legem, putat hunc esse *Paulum* qui anno cœxcvi consulatum in Oriente sine collega gessit, qua etiam in sententia versatur Omuphrius in Fastis; at eos errare, præfata subscripſio docet, in qua etiam non effertur cum nota numerali.

2. *Synodus Sidoniæ adversus Chalcedonensem habita.* — A num. 1 ad 34. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. BM, qui kalend. Septemb. anni Christi 51 inchoatur, ait: « Hoc anno Synodum Sidoniæ congregari sanxit (nempe imperator). Soterichus enim Cæsareæ Cappadocie a Macedonia consecratus, Chalcedonensis Synodi Decreta, velut fidei regulas se admittere scripto professus est. Ejus autem postmodum faclus inimicus, adeo ivit in adversum, ut in Orientem profectus impio Xenaiæ rem omnem communicaret, et ad extirpandam funditus sanctam Chalcedonensem Synodum, aliam Sidoniæ celebrari ab imperatore postularet uterque; et haec convocata dicto citius dissipata est, et soluta Eutropii tribuni ab imperatore in hunc finem missi opera, qui ea abrogata, Flaviano Antiochiae et Eliae Hierosolymorum, subiectisque ipsis episcopis, ut quæ Sidoniæ fuerant acta, litteris ad imperatorem referret, auctor fuit. Flavianus porro Synodos tres solummodo, et Zenonis Concordiam se recipere scripsit, nulla prorsus de Chalcedonensi facta mentione; Elias autem Hierosolymitanus episcopus Chalcedonensem proscribere testatus est. Soterichus autem Cæsareæ Cappadociæ, et Xenaias imperatori adversus Flavianum et Eliam scripserunt, ipsos nimis, dum contra Chalcedonensem Synodum palam dare sententiam recusarent, quominus in eodem et unum sensum coirent, in causa fuisse. Quare iratus Anastasius falsis quibusdam monachis, ut Antiochiae convenienter, ubi tumultu in Flavianum excitato, Chalcedonensem Synodum, simul-

que Diodorum, Theodorum, Ibam, et Theodoreum cum execratione eum ejurare postularent, suggestit: quod ille ex animi dejectione executus est, et in Ecclesiæ publico conventu, eos una cum sancta Synodo perculit anathemate». Verum Theophanem in haec narratione multipliciter peccare, mox ostendam.

3. *In ea Elias Synodum Chalcedonensem damnare noluit.* — Auctor Libelli Synodici Synodum Sidoniæ contra Chalcedonensem habitam his verbis refert: « Petro igitur Fullone rejecto, Palladius solium Antiochiae suscepit: eoque defuncto Flavianus Zenonis Henoticum recepit, et cum tres sanctas œcumenicas Synodos scripto probasset, Chaledonensem silentio præterit, imperatori gratificatus. Imperator autem Anastasius per Eutropium tribunum Flaviano et Eliae Hierosolymitano mandavit, ut Sidoniæ Synodum convocarent, et anathematismis sacram Chaledonensem Synodum subjicerent. Verum hanc Elias re infecta dimisit. Quapropter patriarchis velimenter imperator succensuit ». Hanc Synodum Sidoniensem anno 51 inchoatam fuisse, et currentis initio finitam mox videbinus. De ea agit Baronius num. 19 et seqq.

4. *S. Saba ab Elia episc. Hierosolymorum ad imp. legatus missus.* — Nunc venio ad legationem sancti Sabæ abbatis ad imperatorem, de qua Baronius a num. 5 ad 19 disserit. Ea anno superiori ab Elia patriarcha Sabæ demandata, eodemque anno obita: Cyrus enim in Vita sancti Sabæ scribit, hunc sanctum archimandritam jussu Eliæ patriarchæ ad Anastasiū imp. ex Palæstina profectum, benigne ab eo exceptum esse ipso tempore, quo in Phœnicio apud Sidonem ab Eutychianis episcopis Synodus, de qua locuti sumus, habebatur. Haec Cyilli cap. 71 verba de Saba et sociis ad imperatorem legatis: « Cum hi divini Patres jam ingressi essent viam, quæ ferebat ad imperatorem, erat Sidone quædam Synodus episcoporum Orientis et Palæstinæ tunc congregata adversus Flavianum et Eliam, quæ prætextum quidem habebat jussu imperatoris, etc. » a Baronio recitata. Tum narrat Cyrus imperatorem Sabæ de Elia episcopo Hierosolymorum haec dixisse: « Qui vestrae præest Ecclesie, o venerande pater, nos, ut videtur magnæ damnae levitatis, non solum Synodi Chaledonensis suscepit patro-

cinium, quæ confirmavit dogmata Nestorii, sed etiam effecit, ut Flavianus pontifex Antiochenus eamdem etiam viam iniret: et nunc solus restitit Synodo Sidone congregatae, Flavianus consentiens, ut non feriantur anathemata qui improbe tutantur dogmata Nestorii ». Dein prodit Cyrillus sanctum Sabam imperatorem cum Elia conciliasse, « Quoniam vero menti ejus tempus minime congruebat, statuit urbanes tumultus in praesentia declinare: et egressus in quendam locum, non procul ab urbe remotum, qui diebatur Suburbanum Rufini, hie-mavit illuc reliquo tempore, etc. Cum post haec autem ver adventasset, etc., paratus erat de cætero protieisci in solitudinem, etc., ad Palæstinam euavigavit mense Maio quinta Indictionis », nempe curanti Christi anno.

5. *Saba Eliam cum imperatore reconciliavit.* — Ex his Chronologia nostra valide confirmatur. *Saba* ejusque socii legati ab *Elia* patriarcha, ut de reconciliacione cum imperatore agerent, sub autumnum anni superioris Constantinopolim missi, quod testatur Cyrillus, eum ait, *Sabam septuaginta tres annos* tunc natum fuisse. *Saba* enim in Iucem prodierat anno **cxxxix**, *Theodosio Aug. VII consule*, inquit Cyrillus, idque prioribus anni mensibus. Quare anno superiori, quo annum **lxxiii** *Saba* ingressus est, ei ea legatio eredita. Eo quippe anno *Anastasius vicennalia* edidit, annisque hujusmodi solemnii addictis Ecclesiæ paci imperatores consulere soliti erant. Cumque quando sese viae legati commisere, Sidoniae Synodus haberetur, non dubium, quin ea sub præcedentis anni autumnum celebrata fuerit. Adventavit *Saba* Constantinopolim *hieme*, et postquam obtinuit ab imperatore *Eliam* sede sua non dimovendum, in suburbano Rufini mansit reliquo tempore rediitque in Palæstina mense Maio, quinta Indictione hoc nempe anno. *Saba* itaque legatio anno superiori suscepta, et per hiemem absoluta. Porro ex Cyrrillis verbis Flaviani et *Eiae* Orthodoxya insigniter eluet, ejusque testimonium indicat Theophanem et Theodorum in locis, in quibus de *Eiae* et Flaviani tide agitur, accepisse quæ de utroque tradunt ab Orthodoxis, qui pro haereticis habebant quos Henoticum Zenonis admittere sciebant, aut forte uterque in Acta, alia que id genus quæ jam fuerant ab haereticis vitiata incederat. Certe monachi Palæstinae in Epistola ad Alcisonem, quæ extat apud Evagrium lib. 3, cap. 31, de Eutychianis aiunt: « Inter hæc postulant etiam ab episcopo Hierosolymorum (*Eiae* se.) ut formulam sua fidei conseribat, quam ille cum edidisset, per sectatores Dioscori misit ad imperatorem. Et ea quidem quam ipsi proferunt, anathematista continet eorum qui duas in Christo naturas prædicarunt. Ipse vero Hierosolymorum episcopus, eam ab illis falso confitam esse dicens, aliam profert absque hujusmodi anathematismo. Neque id mirum. Nam et libros sanctorum Patrum se penumero corruperunt ».

6. *Orthodoxya Flaviani et Eiae patriarcharum*

magis probatur. — Sed tam narratio Theophanis, quam legatio sancti Saba el Sidonensis Synodi epocha magis explicandæ, ut innocentia *Macedonii*, *Flaviani*, et *Eiae* patriarcharum manifestior fiat. Baronius n. 17 refert verba Cyrilli monachi de sanelo Saba, postquam Constantinopolim adventavit, loquentis, aitque Cyrillus juxta versionem, quæ apud Surium extat: *Tunc vigebat hiems.* In Vita famen græca sancti Saba a Cottelerio tom. iii Monument. Eccl. Græc. publicata, cap. 53, nulla vox exlat, quæ id designet. Hiemem tamen tunc viginisse colligitur ex iis quæ in eadem Vita græca leguntur cap. 51, quod scilicet cum *Anastasius* Saba pecuniam obtulisset, is eam ad vitæ sustentationem accepit, *quia*, inquit, *volo hic hiemem transigere*: quare aut hiems tunc appropinquabat, aut solum anspicabatur; ideoque Synodus in Phœnicio apud Sidonem sub finem superioris anni inchoala currentique continuata. Cyrillus enim juxta editionem Cottelerii scribit eam diuinus durasse. Hinc Marcellinus in Chronico ad consulatum Pauli et Musciani illam hoc anno recitat, quia ejus initio absoluta: « Porro, inquit, redintegrata Anastasius pravitate, infamem el irridendam Synodum apud Sidonem civitatem, cuius de nomine in ridiculis nomina præponuntur, **LXXX** ferme perfidorum episopis congregalis, adversus Orthodoxum episcopum fieri imperavit. Flavianus Antiochiæ Catholicus patriarcha, et Joannes Paltensium oppidi pontifex, quoniam hunc cœlum sacrilegum refellerant, in castellum quod Petra dicitur, exules missi sunt. Ibi Flavianus confessor Christi in Domino requievit ». Ex quibus liquet Theophanem, cuius verba num. 2 recitavimus, multipliciter errasse. Primo in epocha Synodi Sidoniensis, quam ante mensem Septembrem superioris Christi anni celebratam tradit. Secundo in eo quod asserit hanc Synodum dicto citius dissipatam esse. Cyrillus enim monachus qui sanctum *Sabam* viderat, vix hac in re falli potuit. Tertio in eo quod ait, *Eiam* patriarcham Hierosolymorum litteris suis ad imperatorem datis Chalcedonensem Synodum proscriptisse. Non solum enim Marcellinus citatus diserte contrarium testatur; sed etiam Cyrillus monachus apud Baronium num. 16, prodit imperatorem questum esse apud *Sabam*, *Eliam* et *Flavianum* impediisse, ne in Synodo Sidoniensi anathema ferretur in Synodum Chalcedonensem. In ipsem Theophanes paulo post ibidem contrarium dicit. Quare nulla fides adhibenda iis quæ statim ipsemet narrat, *Flavianum* nempe Chalcedonensem Synodum, simulque Diodorum, Theodorum, Ibam et Theodoretum, ex animi dejectione damnasse. Accepit hæc Theophanes ex Catholicis ardenteribus, qui nullum discrimen ponabant inter eos, qui Zenonis Henoticum suscepient, aut qui Theodorum, aliquo memoratos damnabant, et illos, qui disertis verbis Synodum Chalcedonensem ejurabant.

7. *Oeconomia gratia Henoticum et Typum aliqui Orthodoxi suscepérunt.* — Idem Anastasio

imperante contigit, quod sæculo sequenti, dum Constans imperium administraret. Qui enim tunc *Typum* hujus imperatoris amplectebantur, testabantur, se ab omni heresi abhorrere, et si aliqui unam voluntatem et unam operationem in Christo admitterent, eosdem id sano sensu intelligere, ac confiteri esse in Christo, et *Divinam voluntatem et humanam voluntatem*. Addunt Typi defensores : « Ob dispensationem factum est hoc, ne laedantur populi hujusceniodi subtillioribus vocibus », ut declarant eoram sancto Maximo abbate in collatione sancti Maximi eum Theodosio episcopo Cæsarea in Collectaneis Anastasi a Sirmondo editis pag. 184. Imo ibidem Troilus Typi defensor de eo dicit : « Non interemit (scilicet fidem) sed taceri jussit, ut pae fruamur omnes ». Sed tantum abest, ut sancto Maximo hæc agendi ratio probetur, ut ibidem pagina 185 asserat se eos tanquam hereticos habere : « Ego, inquit, et conservi mei, et quotquot subscripterunt, eos qui secundum Arium et Apollinarium unam voluntatem et unam operationem dicunt, anathematizavimus, et non qui conseruentur Dominum nostrum et Deum in utrisque ex quibus, in quibus, et quæ est natura intellectualem, et ideo secundum ultramque eum voluntate ac operatione nostræ salutis ». Ad solvenda omnia, quæ adversus Flavianum et Macedonium in medium afferri possunt argumenta, præter ea, quæ jam anno ccccxi ex Evagrio diximus, observabis aliquos sanctos eadem non raro verba, quæ heretici, usurpare, nec tamen eosdem hereticos fuisse quod pluribus exemplis, si opus esset, demonstrari posset.

8. *Orthodoxi iterum Constantinopoli adversus imp. tumultuantur*. — Baronius a n. 1 ad 3 agit de tumultu Constantinopoli adversus imperatorem excitato ab his qui rectam fidem defendebant, refertque Marcellini in Chronico, et Cedreni hæc de re verba : « Die Dominicæ », inquit Marcellinus, ideoque die quarta mensis Novembri, currebat enim littera Dominicalis G., « dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum, perque Platonem in Ecclesiæ pulpito consistentes, in hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi Orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt, ductique in carcere perierunt : altera nihilominus die (quinta sc. mensis Novemb.) in atrio S. Theodori majori cæde Catholici pro fide unica perculti sunt. Quapropter commota Orthodoxorum agmina die sequenti (die sc. vi ejusdem mensis, ut ex sequentibus verbis liquet), id est, VIII idus Novemb. (in quo die memoria ciueris dudum totam Europam tegentis apud Byzantios celebratur) in forum Constantini undique conflununt : quorum alii quidem, cæteris die noctuque hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, totam peragrant civitatem », et cetera apud Baronium legenda. Loquitur porro Marcellinus de terræ motu, qui anno ccccxlvi, octavo idus Novemb. Constantinopolim conueissit.

De illis tumultibus Theophanes, quem Baronius non viderat, anno Incarnat. secundum Alex. DV, qui kalend. Septembris hujus Christi anni inchoatur, hæc scribit : « Hoc anno, inquit, Vitalianum Patricioli Fæderorum comitis filium Seythiæ, Mysiaque, cæterarumque regionum incole ad arma adversus impium Anastasium sumenda concitatabant. Is ita provocatus infinitam prorsus exercitum, qui sub Anastasio merebantur, multitudinem coneidit, et auri copiam immeusam ad elargienda stipendia missam, arma ad subsidium, commeatum, cæteraque omnia deprendatus est. Uno conflictu solo sexaginta quinque hominum milia ex imperatoris exercitu cum Hypatio Anastasi consobrinæ et Secundini patricii filio eorum duce prostravit, vivumque acceptum sub custodia tenuit, etc. Imperator porro magistratum nonnullis, ut in sancti Theodori Spharaciorum templo ex ambone hymni ter sancti subliecerent additamentum præcepit, ex quo populus indignatus est processionis precibus ad Triconchum eo die propter pulverem igneum habitis, se subduxit, eum etiam Timotheus (Constantinopolitanus episcopus) per libellum scriptum edixit, ut ter sanctum hymnum novo misso additamento in publicis processionibus decantarent, quod plerique præ metu fecere. Cæterum monachi canticum aliud procedebant psallentes. Iis conspectis exclamavit populus : Bene venerint Orthodoxi : ex quo tumultus vehemens exortus est, multarum domorum visa incendia, et innumeræ cædes perpetratae populi, confusa plebe contumeliosis vocibus Anastasiū impetrante, et alium ad imperium adveniente, et uno consensu, eeu jam declaratum imperatorem acclamante Vitalianum : adeo ut fugerit Anastasius, et Blachernis proxime in suburbio delituerit, eum vero velut multorum auctorem malorum convitiis usa Ariadna corripuerit ». Sed loeo, *Hypatio Anastasi consobrinæ filio*, legendum, *Hypatio Anastasi ex sorore nepote*.

9. *Vitalianus et Areobinda imperatores acclamati*. — Eamdem seditionem refert Victor Tunensis, sed fallitur non solum in eo quod sub Probi consulatu anno sequenti gesto hanc secundam seditionem narrat, sed etiam in eo quod scribit, quod dum heretici Trisagion canerent, « nubes ex improviso cinerem super eos pro pluvia emiserunt, totamque civitatem atque provinciam contexerunt ». Illud enim die vi Novemb. anni ccccxlvi, non vero die vi Novemb. eurrentis Christi anni contigit. Præterea ait, *Platonem* civitatis præfectum, et *Maximum* pulpitum Ecclesia sancti Theodori ascensisse. Sed quem *Marinum* appellat, Marcellinus *Marinum* vocat. Ineertum tamen quis eorum erraverit, nisi forsitan error librariis attribuendus sit. Denique *Areobindum* non minus quam *Vitalianum* proclamatum esse imperatorem, praeter Marcellinum scribit auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni coss. juxta editionem Ducangii : « Julianæ nobilissimæ patriciæ acclamarunt (factiones in Circu) ob illius conjugem *Areobindum* imperatorem

Romaniae (volumus) fugitque Areobindus trans fretum (Peram) ac denun Anastasius imperator in circi tribunal ascendit absque diadema. Quo cognito populus omnis in Circum pariter ascendit: atque is habita oratione universam multitudinem sibi conciliavit ».

10. *Ob Trisagium iterum Constantinopoli tumultuatum.* — Ob sacrum itaque *Trisagium* gravissimi hoc anno, sicuti et superiori, tumultus orti sunt, quia Anastasius imp. ab Eutychianis seductus huic hymno istam clausulam adjiciendam volebat: *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis.* Avitus episcopus Vienensis in Epistola in ad Gundobadum Burgundionum regem data anno currenti ait: « Actum est cum rege Orientis, id est, Anastasio, anno superiore, ut hinc cum episcopo urbis sue, quasi leni colloquio et blanda meditatione conferret. Est autem illic consuetudo in Ecclesiis nobilium civitatum supplicationem cum laude divina inter missarum solemnia celebrari: quam tanta devotione atque alacritate consonae plebis clamor attollit, ut credant non immerito, omnes suffragium saeculii subsequentis praemisso hujus devotionis obsequio placiturum ». Jobius monachus apud Photium in Biblioth. Cod. ccxxii hanc Orientalium consuetudinem magis explicat, aitque: « Simul atque ad altare sacerdotes accedunt, cantor sacer de superiore loco sic clamat: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis. Quem hymnum ex veneranda ac tremenda Seraphinorum professione compositum asserit Jobius », inquit Photius. Primus landatae clausulae auctor fuit Petrus Fullo eo fine, ut passio Deo trino, ad quem superiora spectabant, adscriberet. Huic malo *Calendio* post mortem utriusque Stephani in sede Antiochena successor duobus verbis remedium attulerat, errorique ansam praeciderat, clausulae nempe his verbis praemissis, *Christe rex, qui crucifixus es*, etc. Verum *Fullo* sedi restitutus, bae verba, *Christe rex*, sustulit, sieque pristinam labem redintegravit Antiochiæ, an. colxxxv. Hoc vero anno Constantinopoli, ubi additamentum a Fullone factum nunquam cantatum fuerat, Anastasius imp. una cum Timotheo patriarcha illud in *Trisagium* inferre conatus est; sed reclamantibus Orthodoxis nihil consequi potuit.

11. *Gesta anno superiori ob additamentum Trisagii.* — Severi Epistola data anno superiori, ut ibidem num. 4 ostendimus, ad Aviti episc. Vienensis manus pervenit, vel saltem de iis quæ eo anno Constantinopoli acta fuerant, non bene edoctus est. In Epistola enim landata, Avitus et de depositione Macedonii et de colloquio cum imperatore habito, et de *Trisagio* in hæc verba loquitur: « Itaque sicut insurrerat fuerat principi, et ipse insinuat sacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de Schismate mentionem, si hoc quod in ipsa oratione animos aliquantorum movebat, a principe obsecratus antistes, aut juberet, aut permitteret abrogari. Illud moleste quospiam ferre quod in ima prædicationis ipsius parte clametur. οταρησεις δι τημας;

δένσεις τημας; quod latine intelligitis dici, *qui crucifixus es propter nos, miserere nobis.* Persuadetur episcopo negligenti nec usque sic docto, ut tantæ urbis perindeque totius Orientis patriarcham deceat. Concepit igitur atque disponit solemnis hujus præconii incaute definitionem facturus: eo maxime effectu, quo res, nec de canonis Scripturis tradita, nec Apostolorum temporibus instituta, etiam contra vota populorum facile videretur posse mutari. Sed ubi primum hymnus in Ecclesia cantari solitus, ultima orationis parte truncatus minus audientibus satisfecit, quidquid putabatur ab Eutychianis hereticis concipi, patuit totum hoc ab episcopo prædicari. Quis enim fidelium nou jure moveretur audiens, crucifixo pro nobis, ut misereatur, minime supplicandum? Quid multis? Crescente seditionum procella, dum insistit populus, nec obsistit Augustus, antiqua sacerdos, quodque magis dolendum, nec innocens sede propellitur ». Postea usque in finem Epistolæ in eos invehitur Avitus, *qui nolunt a nobis ei, qui crucifixus est, supplicari*, putans sc. Macedonium in ea fuisse sententia.

12. *S. Avitus de gestis anno superiori Constantinopoli non bene edoctus.* — Sirmondus in Notis ad hanc Aviti Epistolam, autumavit, illam anno sequenti datam esse, et *Avitum* loqui de secunda seditione Constantinopoli ab Orthodoxis excitata, et quia jam ab anno elapsa *Macedonius* in exilium missus fuerat, concludit, in hac narratione *Avito* impositum, ideoque alias ejus exilii causas fuisse; et Aviti hac etiam in parte relationem nutare. Verum licet ob alias etiam causas *Macedonius* ab imperatore vexatus fuerit, a *Trisagio* tamen in eum sœviendi occasio snupta, ut liquet ex dictis an. dxi, num. 3. Recte tamen observavit Sirmondus impositum fuisse Avito in eo quod scribit: « Sed ubi primum hymnus ultima orationis parte truncatus, etc. » Non enim offendebat Orthodoxos hæc ultima pars *Trisagii* detracta, sed addita; quia Eutychianis favere non poterat, si truncaretur; cum illam *Petrus Fullo* idecirco adjucerit, ut Eutychianam heresim stabiliret. Nec propterea hymno hanc addi non ferebant Orthodoxi, quod crucifixo supplicandum negarent; sed quia Deum crucifixum per hanc astruebant Theopaschitæ Eutychiani. Nec denique Christo pro nobis crucifixo supplicandum nemo unquam recte sentiens negavit: sed supplicationem hanc *Trisagio* subjici non probabant. *Avitus* itaque de insidias adversus *Macedonium* ab imperatore, et a Schismaticis comparatis, de *Macedonii* innocentia, et rebus tam adversus sanctissimum præsumem, quam adversus fidem Catholicam in Oriente gestis non bene edoctus fuerat.

13. *Constantinopolitani et Occidentales clausulam Trisagio additam rejiciebant.* — Valesius tamen lib. 1 Observat. Ecclesiast. ad Evagrium cap. 5 scribit, clausulam a *Fullone* adjectam hymno *Trisagio* in Orientalibus Ecclesiis perpetuo deinceps usurpatam fuisse a Catholicis sacerdotibus, licet Constantinopolitana Ecclesia et pleræque Occiden-

taliū clausulam illam rejicerent, subditque : « Certe *Ephremius* patriarcha Antiochenus, quem Catholicum fuisse constat, adhuc sua etate passim in omnibus Orientis Ecclesiis clausulam illam cani solitam esse, testatur in Epistola ad Zenobium Scholasticum : nec ullum dissidium inter Orientales et Occidentales hujus rei causa extitisse ; cum Orientales quidem hymnum illum *Trisagium* ad Christum referrent ; Occidentales vero eum referrent ad Trinitatem ». Ita Valesius, qui addere debuerat, scribere etiam Ephremium Constantinopolitanos atque Occidentales non sustinere illud addi : *Crucifixus pro nobis*, nec hoc reponi, *Sancta Trinitas, miserere nobis*. Verum Sirmondus in Notis ad laudatam Aviti Epistolam recte monet, haec falso ab Ephremio de Orientalibus scribi; cum ex Damasceni Epistola de *Trisagio*, compertum sit, veteres omnes semper de Deo Trino, nunquam de Filio solo hymnum hunc accepisse, quem et Τρισάγιον ea de causa nuncuparunt. Præterea certum est, Petrum Fullonem, cum clausulam istam adjecit, non Filium in mente habuisse, sed Deum, quem crucifixum cum Theopaschitis adstruere studebat. Imo Photius, qui Excerpta illa Ephremii Cod. cxxviii refert, ait : « Sed sive bene seu secus de Trisagio hic judicat (facile enim occasio ipsi ita judicandi praeceptum dedit) non possum equidem nunc de altera sententia certum ferre judicium, nisi, quod non sinit, Scholasticum admonens, ab Ecclesiæ corpore non separari ». Paulo ante de Zenobio Scholastico Acephalorum labi infecto Pholius dixerat : « Zenobius a communi segregalus Ecclesia colorem hunc quæsivit, quod recens divisa esset Ter Sancti Hymni sententia ».

14. *Dempto pravo Fullonis consilio clausula illa admitti potuit.* — Ait Valesius, Avitum in laudata Epistola clausulam istam : *Qui crucifixus es propter nos, miserere nobis*, ambabus, quod aiunt, ulti amplecti, et hæreticos censere eos, qui illam rejicerent. At ideo eos hæreticos censebat Avitus, quod existimaret, qui illam rejicerent, noluisse ab

Orthodoxis ei qui erucifixus est supplicari, illosque Eutychianis hæreticis adhaesisse; cum tamen e contra ideo clausulam illam Orthodoxi respuerent, quod eam Eutychianis favere arbitrarentur. Ad hæc *Ephremii* et *Aeiti* Epistolæ contendit Valesius convincere falsitatem Epistolarum, quarum mentionem fecimus, quando de *Fullone* locuti sumus, quando constat eum ob adjectionem supradictæ clausulæ a Sede Romana et Constantinopolitana damnatum fuisse. « Si enim », inquit Valesius, « hoc ita esset, nunquam appendix illa Trisagii retenta fuisset ab Orientalibus, nec Constantinopolitani et reliqui Occidentales communicare deinceps sustinuissent Orientalibus, qui eam clausulam retinebant ». Verum quemadmodum ex Patribus alii et quidem plures, Christum esse creaturam asseruerunt : alii, et ii pauciores, præcise negarunt, quia, ut inquit Petavius lib. 7 Theologic. Dogm. de Incarn. cap. 6, priores ad essentiam ipsam et naturam respectum habuere ; posteriores ad actum illum per se subsistendi ; pari eademque ratione in *Fullonis* additione, pravo ejus consilio dempto, incommodi nihil fuit : ita nimirum ut post Trinitatis laudationem converso ad Filium sermone, his illi verbis supplicatum sit ; *Qui crucifixus es pro nobis*. Quod et *Calendionem* episcopum Antiochenum sensisse manifestum est, quando *Fullonis* additioni præmisit, *Christe rex*. Et id ab Ecclesiæ usu, inquit Sirmondus citatus, non abhorrire agnoscit Damascenus, cum post Trinitatis doxologiam, quæ his verbis continetur ; *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, subjungi sœpe soleat, *ei qui voluntate crucifixus est, et qui resurrexit a mortuis*, quæ ad Filium proprie spectant.

15. *Exilium Flaviani et Severi intrusio.* — Hoc anno *Flavianus* episcopus Antiochenus in exilium missus, et *Severus* hæreticus in ejus locum substitutus, ut anno sequenti videbimus. Præterea *Juliana* filia Olybrii imp. et *Pompeius* imperatoris nepos Synodum Chaledonensem animose tueruntur, ut anno præcedenti legere est.

SYMMACHI ANNUS 15. — CHRISTI 513.

1. *Severus Antiochenus sede potitus conatur episcopos ad suam communionem pertrahere.* — Consulibus Probo et Clementiano præsens annus Domini quingentesimus decimus tertius Fastis inseritur : « Quo », inquit Marcellinus in Chronico, « Severus Eutychetis perfidiae, Anastasio Cæsare volente, sedem Antiochenam Flaviani antistitis ex monacho episcopus occupavit ». Itac ipse. Mala maliis majoribus incrementis adduntur. Qui enim monachus valuit tot tantaque comminisci scelera, quid ab eo faciendum putas cum tantæ Ecclesiæ nactus est præfecturam, fultus præsidio imperatoris? Simul ac igitur adeptus est Antiochenam sedem, conatus est omnes episcopos ad suam communionem pertrahere : quinam autem ab eo seducti sint, quive ei restiterint, extant litteræ monachorum Palæstinæ scriptæ ad Aleysonem, quæ res gestas enarrant. Sedem quippe, quam persecutione Orthodoxorum pretio cunctato redemit, persecutione pariter vehementius aucta ad annos quinque possedit sanguine madidus, illius instar cruentæ bestie, de qua Propheticus sermo ait¹ : « Per gyrum dentium ejus formido » : utpote qui ad hoc invasit ovile², ut maectaret et perderet. Sed reddamus de eo Epistolam monachorum ad Aleysonem episcopum Nicopolis in Illyrico, quam Evagrius recitat verbis istis³ :

2. « Qui Ecclesiæ Antiochenæ paruerunt, partim fuerunt una cum cæteris in errorem adducti, ex quorum numero fuit Martinus episcopus Berythi; partim vi et necessitate compulsi, litteris Severi de mutua communione (quæ non Concilio solum, verum etiam cæteris omnibus, qui duas naturas sive proprietates in Domino inesse, alteram carnis, divinitatis alteram asserebant, anathema indixerunt) consentiebant. Verum quos necessitas ad consentiendum compulserat, hi poslea mutata sententia, se ad Ecclesiæ revocarunt : ex quorum numero fuerunt episcopi, qui Ecclesiæ parebant Apameæ. Erant vero alii, qui consentire omnino noluerunt : ex quibus erant Julianus episcopus Bostri et Epi-

phanus Tyri episcopus, et alii nonnulli (ut fertur) episcopi. Isauri autem, qui jam resipuerant, ob priorem sumin errorem se ipsi condemnarunt, Severoque et ejus sectatoribus denuntiaverunt anathema. Alii episcopi et clericæ, qui sub Severe erant, Ecclesiæ suis relictis, fugerunt : inter quos est Julianus episcopus Bostri, et Petrus episcopus Damasci, qui hic vitam degunt : Mamas item, et alter e duobus illis Dioscorianis, qui duas ab initio naturas asserebant : quorum arroganter perficiam ab illis ipsis ad id quidem coactus Severus condemnavit ». Ille ille est Mamas de quo anno superiori dictum est, cum Sabæ res gestas recensuimus. Et paulo infra : « Monasteria autem, tum quæ hic sunt, tum quæ Iherosolymis, Dei juvante gratia, in recta fide consentiunt : aliæque plurimæ civitates et episcopi eodem modo; pro quibus omnibus, et pro nobis quoque tu sanctissime, et domine, Pater noster honoratissime, precare digneris, ne intremus in tentationem ». Hactenus litteræ monachorum ad Aleysonem : quibus hæc addit Evagrius⁴ :

3. « Quoniam autem istæ litteræ memorant episcopos, qui Ecclesiæ Apameæ parebant, a Severe descivisse; deinceps ponamus in medio quod a patribus nobis traditum est, licet nulla historia hucusque comprehensum. Cosmas qui nostræ Epiphaniæ Orontem fluvium tangentis episcopatum gessit, et Severianus episcopus Arethusæ urbis finitimæ, litteris Severi de mutua communione graviter offensi, primum se ab ejus communione segregarunt, deinde libellum abdicationis ad eum jam tum episcopatum Antiochiae administrantem mittunt : quem libellum tradunt Aureliano præcipuo Epiphaniæ diacono : qui quoniam Severum extimescebat, et tam illustris episcopatus amplitudinem reverebatur, ut primum venit Antiochiam, induit se veste muliebri, et ita ad Severum accedit : seque ipse esse effeminatum mollemque ostendit, mulierisque omnino esse simulabat; atque velamine, quo caput obvolvebatur, ad pectus usque demisso,

¹ Job. xli. — ² Job. x. — ³ Evagr. l. iii. c. 33.

⁴ Evag. ed. l. c. 34.

lamentari, et exili voce velut ex imis praecordiis dueta obtestari coepit. Severoque prodeunti libellum abdicationis dat: et clam omnibus, ex turba quæ sequebatur Severum, evadit: fugaque sibi ante salutem parat, quam Severus ea quæ libellus completebatur potuisse cognoscere.

4. « At Severus quanquam libellum recipiebat, et quæ in eo scripta erant, satis intelligebat; tamen in sua sede episcopali firme perstitit ad mortem usque imperatoris Anastasii. Ubi autem Anastasius de his quæ Severo acciderant, certior factus est (facinus namque tam benigne et clementer ab Anastasio editum hoc loco eommemorandum est) mandatum dat Asiatico præfeturam Libanesiacum quæ est in Phœnicia gerenti, ut Cosmam et Severianum suis sedibus expelleret, propterea quod Severo libellum abdicationis miserant. Qui cum venisset in Orientem, et multos Severiani et Cosmæ doctrinis adhaerescentes et suas ipsorum civitates strenue propugnantes reperiret, retulit ad Anastasiū hos sine sanguine non posse suis sedibus exturbari. Itaque tantum in Anastasii animo insedit clementia et mansuetudinis, ut per litteras Asiatico plane significarit, se velle nullum facinus aggredi, quantumvis magnum et memorabile, si vel gutta sanguinis pro eo fundenda esset ». Haec Evagrius, commendans ex his clementiam Anastasii, immemor quæ superius dicta sunt ab eo patrata adversus Catholieæ fidei professores: adeo ut saepius apparuerit, tune tantum præ se tulisse clementiam, eum populorum veritus seditionem, sibi timens, gladium a cæde cohibuit. Verum satis ad sevitiam imperatoris fuit, cum eti non ipse in sanctos episcopos grassalus est, siverit tamen Severum impium pro animi voluntate stœvire. Hic enim tantam ignoriam sibi ab Orthodoxis illatam episopis in sui abdicatione haud æquo animo tulit, sed exspectavit ut ab imperatore de eisdem supplicium sumeretur: eum vero illum dictis ex causis temperantem se ab ultione vidisset, erupit ipse vehementiore in Orthodoxos concepta rabie atque furore.

5. *De Juliani Bostrensis miraculo.* — Antequam autem cetera de nefandis Severi sceleribus prosequamur, quoniam de Juliano Bostrensi episopo honestissima mentio facta est, de eo nonnulla dicamus. Fuit hic discipulus magni illius Theodosii cœnobiarum, cuius superius meminimus; deque eo serbit Cyrilus¹ monachus in Vita ejusdem Theodosii. Sed inter cetera ejus vitæ insigniter ducæ merita haec etiam a Sophronio perpetuis monumentis mandata reperiuntur²:

6. « Idem pater noster Gregorius archimandrita narravit nobis de abbe Juliano episcopo Bostrense: quod cum recessisset de cœnobia, et factus esset episopus Bostrensis, quidam ex habitatoribus ipsius civitatis odio nominis Christi voluerunt eum veneno occidere: corruptentesque pecuniis ministrum ejus qui ipsi porrigebat poculum, dederunt illi ve-

nenum, ut cum porrigeret metropolite poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autem ita ut dictum fuerat fecit, deditque calicem veneno infectum sancto Juliano. Suscepit vero illum sanctus vir, ac divinitus cognovit insidias. Suscepsum ergo calicem ante se posuit, nihil omnino dicens puero: mittensque accersivit omnes primates civitatis, inter quos erant et qui illi insidias paraverant. Vir autem beatissimus nolens eos publicare qui hoc fecerant, voce mitissima omnibus dixit: Si arbitramini humilem Julianum veneno occidere, ecce coram vobis pestiferum calicem bibo. Signansque ter digito suo calicem, et dicens: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti bibo hunc calicem: bibit illum coram omnibus, atque ihesus perstitit. Quod illi cum vidissent, prostrati, veniam petierunt ». Hactenus de Juliano Bostrensi episcopo, qui haud dubium ex Severi insidiis ista est passus: quod enim seisset rescripsisse imperatorem ad præfatum, ut potius quam sanguis funderetur, sineret in suis sedibus permanere episopos, ipse veneno rem confidere machinatus est: sed tanto a sanctissimo viro miraculo edito, plane declaratam fuit veritatem per ipsum Julianum episopum defendi.

7. *Elias pellitur per Severum a sede Hierosolymæ, eique sufficitur Joannes, qui ab heretico fit Catholicus opera Sabæ.* — Quæ insuper ejusdem Severi opera in Eliam episopum Hierosolymitanum et alios Orthodoxos Palæstinae provinciæ acta sint, ex Cyrillo monacho, qui illis vixit temporibus, rem aggrediamur. Simul ac enim sedem invasit perfidus Antiochenam, ex sibi subjectis episopis, illis tamen qui cum eo sentirent, conventum collegit, Synodique nomen indidit, ex quo et Synodales serpsit Epistolas, quibus cum suæ promotionis absentes redderet certiores, tum etiam fidei professionem ex more conserberet: quam veluti piam Catholicamque ut amplectentur, admonuit; ita fore animo eonecipiens, ut qui ab ipso diversa sentirent, exploratos haberet, et vi tandem adigeret. Ex his enim quæ adversus Eliam Cyrillus ipsum egisse tradit, quidnam in minorum sedium episopos præsumperit possumus compensata ratione conjicere. Ait igitur Cyrilus¹:

8. « Cum apprehendisset Severus sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit iis qui non ei communicaverant. Mittit autem sua quoque Synodalia ad Eliam patriarcham: quibus minime admisis, non medioeriter ad iram accendit imperatorem. Et haec Synodalia rursus mittuntur Hierosolymam, simul missis etiam quibusdam clericis et non parva manu militari; ut is, quibus non persuadebatur eadem tenere quæ ipsi, vim etiam afferrent. Cum haec autem ita se haberent, et tam acerba in fidem Orthodoxam exerceretur tyrannis et iam Eliæ grave immineret periculum, et ejus capiti malum impenderet, et nusquam auxilium: cum congregasset divinus Sabas eximios omnes et electos monachos,

¹ Cyril. in Vita Theod. apud Sur. tom. I.—² Prat. Spiritual. c. 94.

¹ Cyril. in Vit. S. Sabæ.

cum illis accedens, et illam quæ circumsistebat Eliam perrumpens multititudinem o generosam animam? regis satellites et Severi ministros illuc fugat, tanquam quedam mancipia. Deinde alia quoque undique conuentum monachorum multitudo, eos qui Severo communicabant, in illorum ipsorum conspectu anathemati tiderent subjiciunt». Admiratio plane dignum fuit, hominem Evangelica mansuetudine nulli secundum, cum periclitari videt Catholicam fidem, et in discrimen adducit ipsum ipsius episcopum, leonis inducere animositatem, cum delectum habet, instarque exercitus dueis Orthodoxos monachos zelo armat ad pugnam, ut vindicent sancta, nec sinant inaccessum impiis tidei illibate sacrarium pollui. Sic igitur qui sciebat Deum habere se prævium, inconcessa humanis viribus tentat, in armatos hostes irrumptens, eosdemque absque humana potentia, ut pavida animalia fugat et disjicit. At quid superatus Anastasius imperator a Saba? Audi Cyrrillum:

9. « Hoc, inquit, dedecens et hanc ignominiam volens delere imperator, contra eos mittit Olympium quemdam Cæsariensem, traditis ei copiis quæ erant in Palestina, regia uel auctoritate, non legibus nec judicis. Qui enim primum ascendit Hierosolymam, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio; Joannem autem filium Marciani, qui Severi quidem confessus fuerat communionem, anathemati vero subjecerat Synodum Chalcedonensem, reponit in illius sedem. Quod quidem cum didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari: sed cum rursum assumpsisset sacrum illum exercitum monachorum, tanquam præstantissimus quispiam imperator irruit in certamen. Et Olympium quidem non offendit (jam enim ille, tanquam ei res recte successisset, reversus est in civitatem): in Joannem autem incidens novum patriarcham, testificatur et denuntiat, ne Severum admittat in communionem, sed tueatur potius Synodum Chalcedonensem, et pro ea ad sanguinem usque periclitetur. Quod quidem facit ille, reveritus Patrum protestationem, omnino oblitus conventorum cum Olympio». Mira quidem res, et quæ propemodum humanum superet captum, ut subrogatum in locum Orthodoxi hæreticum, mox dicto citius Sabas converterit in Orthodoxum et confessorem. Sed pergit Cyrius:

10. « Propter¹ hæc iratus imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiae, illum quidem statim deponit e magistratu: cum autem eum tradidisset Anastasio et eum constituisset ducem totius Palæstinæ, illuc mittit. Ille vero cum quam celeriter venisset Hierosolymam, et ne solo quidem verbo impertiisset patriarcham, sed solu spectaret gratiam imperatoris, et pro honore ei dato, sine ratione ei vicissim præstaret officium, magis expers rationis, eum statim conjicit in carcерem impudenter vim afferens, et in difficilem adducens

necessitatem, ut Synodum quidem Chalcedonensem abrogaret et infirmaret, amplectetur autem et defenderet Severi communionem. Sed ille cum rem communicasset Zachariæ, qui præerat Cæsariensis, latenter consulendo de his quæ erant propria; callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat pollicitus se omnia facturum quæcumque dux juberet prompto el alaci animo, si relaxaret a custodia, postquam soli duo dies præterissent: ne vi, inquit, videamur parere jussis imperatoris; ita dimittitur e carcere.

11. « Deinde una nocte multitudo eorum qui erant circum circa monachorum convocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, ut qui esset mane celebraturus commune festum primo martyri, revera autem eos advocans ad auxilium Orthodoxæ fidei, ut sic in agis hæreticorum coerceret arrogantiam. Diluculo ergo congregata fuerat multitudo monachorum, partim quidem ex iis qui fuerant illic congregati monachi, sicut dictum est; partim autem de more veniens ad Synaxim; parlim vero quæ concurrerat ad videndum Iipatium, qui erat consobrinus Anastasii imperatoris, modo servatus ex captivitate: erat enim templum quoque capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse quoque dux, ut eo teste abrogaret et abdicaretur Synodus Chalcedonensis.

12. « Protinus ergo ascendit suggestum Johannes utraqne manu tenens Sabam et Theodosium pietatis propugnatores. Cum se autem sustinuisse aliquantulum, visus est sensim susurrantem audire multitudinem, et dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non recte sentiunt. Hoc ergo ille cum tanquam divinum aliquod signum accepisset, et cor habuisse repletum audacia, unam emittit vocem cum multitudine: si quis ea sentiat, quæ Eutyches, Nestorius, Severus, et Soterichus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, anathema sit. Tunc sensit dux fraudem, et veritus populi consensum unanimem, satis habuit, si se subducens silentio fugeret; et abiit Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus imperatoris jurejurando affirmauit divinis Patribus, se non venisse ut communicaret male Severi opinioni, sed ut loca adoraret veneranda; seque velle potius communicare eorum sanctitati. Dat itaque Sabæ magnam vim pecuniæ quidem, simul et jubet eam distribuere oīnnibus qui illic erant monachis, ostendens suam in Deum fidem, et quam erga illum habebat pietatem et reverentiam efficiens manifestam».

13. Quis ad hoc non obstupescat? non tantum qui missus fuerat instar Balaam ad maledicendum, ad benedicendum os convertisse; sed et qui ut imperatoris mandatum impleretur, præsto fuisse, contra sententiam imperatoris esse loculum; atque quos ut hostes habebat, eosdem beneficentia demereret magno studio laborasse? Sed subdit: « Cum autem beato Sabæ sic processisset ex sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat: sciens ille imperatorem hæc non esse passum, sed pro

¹ Hæc etiam habes recitata in Septima Synodo Act. i tom. n. Concil.

ignominia et dedecore id habiturum, et ægre latum, et omnibus modis operam daturum ut se ulciscatur; congregato toto cœtu monachorum, ubi cum eis rem contulisset, simul seribit Epistolam ad imperatorem, quæ hoc modo habebat:

14. « Dominus noster Jesus Christus omnium rex æternus et Deus excelsi post illum regni sceptra piæ vestræ potestati sua benignitate tradidit, revera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesiis, præcipue autem matri Ecclesiarum bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciunt vero omnes, quod cum ab hac Ecclesia cœpisset vere magnum veræ religionis mysterium, pervasit usque ad fluem orbis terræ. Quod quidem nos horum divinorum locorum habitatores ab alto a sacerdotiis acceptum Apostolis sanum et integrum in hodiernum usque diem conservavimus, et in æternum Christi gratia conservabimus, a recta verbi semita minime deducti ab adversariis, ant corrupti profanis et vanis eorum vocibus. In hac ergo intemerata, et in quam nulla eadit reprehensio, fide, cum enutritum et educatum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium; venit nobis in mentem admirari, quemadmodum in diebus vestræ pietatis tantus tumultus et tanta perturbatio invaserit matrem harum Ecclesiarum, ut ne parcatur quidem his qui Deo ministrant, sed sacerdotes et monachi qui virtutem sequuntur a pueris, modestoque silentio vitam transigere delegerunt in conspectu Judeorum et quorundam aliorum Gentilium, ab ipsa sancta Sion per medium civitatem turpiter trahantur et intemperanter, et in profana quædam loca expellantur, quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem et reprehensionem: adeo ut qui hic veninnt voti causa pro utilitate animæ, recedant repleti scandalis et offensione.

15. « Rogamus ergo vestram potentiam, ut nos quoque aliquando a tantis malis relaxemur: quorum omnium auctor et origo est Severus, cui ut in Antiocheno presideat Ecclesia, mandatum est ad pœnam nostrorum peccatorum, ad malum quidem prius suæ animæ, et totius Ecclesiæ multitudinis. Quomodo enim non est absurdum, nos qui sumus Hierosolymitani, modo doceri de tide; et qui fumus omnium patres ad verbum pietatis, tam sero videri didicisse veram religionem? Quomodo non est hinc manifestum, quod haec quæ recenter apparet et videtur esse correctio rectæ et sanæ fidei quæ fuit tradita a Patribus, non est revera correctio, sed subversio et adulteratio potius ejus quod recte habet, ejus susceptæ mercedem iis qui persuadentur procurans animæ interitum? Nos ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea quæ decreta sunt a trecentis decem et octo Patribus qui fuerunt Niceæ, et tribus quæ postea consecutæ sunt Synodis: neque quicquam aliter innovare, sed pro eis etiam animas profundere, et innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. Pax¹ itaque

Dei, quæ superat omnem intelligentiam, fidem nostram custodiet sanctam, et sedabit tempestatem quæ est aduersus eam excitata, nutu vestræ potentiae, ad ejus gloriam, et decus pii vestri et religiosi imperii ». Hactenus Epistola sancti Sabæ abbatis, ad Anastasiū imperatorem. Cæterum imperator cum hanc accepisset Epistolam, in aliud tempus distulit respondere: eum enim tunc occupabat quædam Barbarica expeditio. Porro haec eadem quæ intercesserunt inter Sabam, Eliam, et Auastasium imperatorem, ex eodem auctore brevi compendio Nicephorus² complexus narrat.

16. *Signa et prodigia quamplurima ad fidei Catholicæ confirmationem.* — Licet autem tot machinas admovisset imperator aduersus Hierosolymorum Ecclesiam fidem Catholicam profitentem; tamen Joannes ille, qui substitutus est in locum Eliæ, ab Orthodoxis, quod in strenuum mutatus esset propugnatorem fidei Catholicæ, in sede illa retentus est contra Severum et Anastasiū imperatorem. Admiranda quippe sunt opera Dei, qui tuniens exsiccat mare, et convertit rupes in fontes aquarum: nam a Severo et ab imperatore excitatos fluctus arescere fecit, et aridum inanemque hominem, qui hæreticis manus dederat, largissimos fecit Catholicæ fidei rivos emittere, et veritatem magnifice prædicare. Convertit tunc quidem Deus mare in aridam, dum universo eum satellitibus suis armato inferno, et cum eo conspirantibus pariter principibus terræ, ipse infirma³ mundi et ignobilia mundi et contemptibilia, et ea quæ non sunt elitit, ut confundat fortia, et quæ sunt destruat: « ne glorietur », ut inquit Apostolus⁴, « omnis caro in conspectu ejus ». Quod plane et tunc fuit manifestius declaratum, cum humillimum hominem (si secundum carnem consideres) Sabam adduxit in medium, qui minacis draconis impetus coiceret, et pugnacis leonis frangeret insultus.

17. Sed his adeo insignibus Dei operibus alia libet adjungere divina miracula, quibus sæpissime declaratum fuit ipsi curæ esse Catholicam veritatem, quam in tantis tenebris facit lucis radiis cælitus missis in signorum editione fulgere. Accipe igitur que his temporibus diversis in locis sunt facta miracula ad convincendam ejusdem perfidi Severi atque damnandam impietatem. Sophronii quidem pratum hos suppeditat flores; ex quo in primis quid in Cilicia actum sit adducamus in medium, quod, licet temerarium facinus, a Deo famen ad stabiliendam imbecillitatem credentis fuit tunc miraculo comprobatum: narrat enim ita Sophronius⁵:

18. « Quasi triginta millibus ab Ægina civitate Ciliciæ Stylitæ monachi duo erant, separati ab invicem sex millibus passuum. Ex his alter sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ communicabat: alter autem, qui plus temporis in columna egerat,

¹ Philip. iv.

² Niceph. I. xvi. c. 34. — ³ Psal. cxiii. — ⁴ 1. Cor. 1. — ⁵ Prat. Spir. c. 29.

Severianæ impietatis erat : variisque modis hæreticus Catholicum criminabatur. Ille vero divinitus inspiratus, petiit ab eo, ut partem sibi mitteret communionis sue : qui gaudio elatus, quod quasi illum seduxisset, protinus misit. nihil hæsitans. Suscepens autem Catholicus missam sibi ab hæretico sectatore particulam, in ferventem ottam injectit, moxque resoluta est, sumptam quoque Catholicæ Ecclesie sanctam communionem in eam congecit; statimque fervens otta refrigerata est, et sancta communio permanit integra, neque madefacta est : quam et diligenter servavit et ostendit nobis, cum ad illum venissemus ». Hæc de Stylita. Rursus autem idem auctor de his quæ in Cypro insula contigerunt ista subdit¹:

19. « Dade Cypri emporium est : in eo monasterium, quod dicitur Philoxeme. Ad id cum venissemus, invenimus ibi monachum genere Melitinensem, Isidorum nomine : hunc vidimus sine intermissione eum ejulatu sentem. Cum autem rogaretur ab omnibus, ut aliquantulum quiesceret, et a fletu temperaret, nulli penitus acquiescebat, dicens omnibus : Nimirum peccator sum ultra omnes qui ab initio sæculi fuerunt. Cum autem illi diceremus : Nullus certe sine peccato est, nisi unus Deus : respondebat dicens : Veraciter, fratres, nullum inveni inter homines similem mihi peccatorem, nullumque majus delictum, quam meum. Et ut cognoscatis me vera prosequi, audite peccatum meum, ut et vos oretis pro me.

20. « Ego eum essem in sæculo, uxorem habui : eramus autem ambo Severiani dogmatis. Cum ergo die quadam venissem domum, non inveni uxorem meam. Audivi autem quod abiisset ad vicinam mulierem, ut illi communicaret (erat autem illa Catholicæ religionis et fidei) eueurique protinus volens prohibere. Prolectus autem dominum, inveni illam jam communicasse. Quare indignatione concitatus, apprehendi guttur ejus, fecique illam evomere saeram communionem : sumptamque deinde particulam sanctam hue illueque jaetabant, donec in lutum cecidit. Mox autem vidi coruscationem in eodem loco sanctam assumpsisse communionem. Post biduum vero adspicio virum quasi Æthiopem semicinetiis vestitum, dicentemque mihi : Ego et tu simul in unum supplicium condemnati sumus. Et ego ad eum : Tu, inquam, qui es? Respondit : Ego sum qui conditorem Dominum omnium Jesum Christum in maxilla percussi passionis tempore. Atque hac de causa a fletu temperare non possum ». Hæc de pœnitente Severiano ad fidem Catholicam restituto. Ita plane Deus non voce tantum, sed assiduis lacrymis Severiani hominis prædicari voluit adversus Severum fidem Catholicam. Sed audi quæ post nonnulla idem auctor his addit in eodem argumento versatus :

21. « Cosmiana uxor Germani patricii voluit nocte quadam sanctæ Dominicæ sola adorare san-

ctum Domini nostri Jesu Christi vivificumque monumentum; et cum appropinquaret januæ sacrarii, apparuit illi visibiliter Domina nostra sancta Dei Genitrix cum aliis quoque mulieribus dicens : Quomodo cum nostra non sis, hue aedes ingredi? Et prohibebat eam : Neque enim, inquietabat, nostra est. Erat enim de hæresi Severi Accephali. Illa vero multum rogabat, ut mereretur ingredi. Ad quam sancta Dei Genitrix respondens ait : Crede mihi, mulier, huc non ingredieris, nisi nobiscum communieaveris. Agnito autem, quod cum esset hæretica, ingredi prohiberetur : quodque nisi accederet ad sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam Christi Domini et Dei nostri, intrare non permitteretur ; continuo accersito diacono, oravit sanctum calicem sibi dari : quo allato, sumpsit sacrum corpus et pretiosum sanguinem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; atque ita absque ulla prohibitione digna est habita adorare sanctum et venerabile sepulcrum Domini nostri Jesu Christi ». Hæc Sophronius, rem gestam breviori summa complexus, prætermittens nimirum quæ intercesserunt mediæ actiones, antequam Severiana femina posset sacro-sanctæ communicationis fieri particeps. Quis ignorat non esse diaconorum, sed tantum episcoporum, in hæresim lapsum Catholicæ Ecclesiæ conciliare, et impertiri jubere sacra communionis symbola, quod per diaconum fieri, ipsius erat arbitrii et facultatis? Hæc quidem ita tractari solere, mille canones et vetus mos in Ecclesia perseverans faciunt manifestum. Porro tanta hæc voluit Deus illis in locis ostendi signa, edique miracula, ubi graviorem Catholicæ fides passa est pressuram, et sævier tempestas exagitavit Ecclesiam, abrepto ex ea qui elavum regebat episcopo. Sed quid insuper in his accedit, eumdem auctorem audi.

22. « Narravit, inquit¹, nobis et hoc idem presbyter Anastasius, dicens, quod Palæstinæ dux aliquando venit adorare sanctam Christi Domini nostri Resurrectionem : et cum cœpisset ingredi in sanctum monumentum, adsperxit arietem cum impetu ad se venientem, cornibusque illum impetenter. Ille vero pavore correptus, retro redibat. Custos vero sanctæ Cruci Azarias, et cæteri qui assistebant, ejus timore permoti dicunt ei : Quid est? quid habes, domine? cur non ingrederis? Dicit eis : Ut quid intulisti arietem istum? Qui stupefacti adspexerunt sanctum monumentum; nihilque videntes, aiunt ad illum : Ingredere; nihil tale intus est. Rursum ille ingredi cœpit; sed iterum adsperxit arietem contra se venientem, et introire se prohibentem. Istud cum sæpe factum esset; illeque, cæteris nihil videntibus, solus arietem cerneret; ait illi Crucis custos : Crede mihi, domine, aliquid habes in anima tua, quod te prohibet adorare sanctum et venerabile vivificum monumentum Salvatoris nostri. Itaque moneo, ut confitearis Domino peccata tua : clemens enim et misericordissi-

¹ Prat. Spir. c. 30.

¹ Prat. Spir. c. 49.

missus cum sit, et tui misereri volens, hujusmodi tibi miraculum ostendit.

23. « Ille autem eum lacrymis dixit ei : Vere multis magnisque sceleribus obnoxius sum. Et se ipsum in faciem prosternebat. post multas horas permanxit flens et confitens Domino. Surrexit inde, et rursus ingredi voluit, sed iterum ab ariete permisus non est. Tunc ait illi sanctae Crucis custos : Vere alius est, quod te ingredi vetat. Dixit autem ille : Num fortasse ideo, quia non sancte Catholice Ecclesiae, sed Severo communico, introire prohibeatur? Tunc petiit a custode, ut sancta et vivifica Dei mysteria sibi afferrentur, et allato sancto calice communicavit : atque ita ingressus est et adoravit, nihil ultra impedimenti passus, nec ulterius cernens quod se deterret.

Ita apud Sophronium : ubi cum haec contigisse dicantur duci Palæstinæ ; meminisse debemus superius esse dictum, ab Anastasio imperatore missum esse Hierosolymam Anastasium ducem Palæstinæ hominem Severianum, qui exturbaret Catholicos : num autem hic idem cum illo sit, haud adeo certo affirmare possumus. Post multa vero, haec etiam de Severi sectatore Sophronius¹ :

24. « Cum venissem Seleuciam, eouenimus abbatem Theodorum episcopum ejusdem civitatis. Ille autem narravit nobis, dicens : Sub sancta memoriae Dionysio hujus civitatis episcopo prædecessore meo tale quid contigit. Vir quidam erat in hac civitate negotiator valde religiosus et dives, sed hæreticus : erat enim de Severi sectatoribus. Habebat autem servum fidelem quemdam sanctæ et Apostolice Ecclesiae communicantem. Hic secundum provinciæ consuetudinem, die sancto Cœna Domini, sumptam communionem involvit in linteo mundissimo, et in armario reposuit. Contigit autem, ut post sanctum Pascha vir ille fidelis mitteretur Constantinopolim negotii eujusdam gratia, dimissa per oblivionem sancta communione in armario : dedit autem ejus clavem domino suo. Quadam vero die aperiens armarium dominus, invenit lintolum, involutasque in eo sanctas particulas communionis. Contristatus est autem in hoc, et hæsitabat, quidnam de illis ficeret. Nam ex illis communicare solebat, eo quod essent sanctæ Ecclesiae Catholice, ipse vero Severiana hæresis. Et tunc quidem diuinitas eas in armario, ut erant, cogitans quia redditurus esset servus, et sumpturus eas.

25. « Cum autem venisset Cœna Domini, nec servus ille fidelis redisset, voluit eas dominus ipsius comburere, ne rursus et in secundum annum servarentur. Apertoque armario, vidi omnes sanctas particulas culmos et spicas germinasse. Unde ingenti timore comprehensus in novo admirandoque spectaculo, sumens sanctas particulas, et cum omni domo sua clamans, Kyrie eleison, convenit ad sanctam Ecclesiam ad sacrosanctum ac venerabilem Dionysium episcopum. Hoc autem magnum

et terrible et omnem rationem omnemque mentem excedens miraculum, non unus, duo, aut tres, vel panici aliqui viderunt, sed omnis Ecclesia, civesque, rustici, et indigenæ, qui Continentem ambulant, et qui navingant viri, et alii omnes : et illi quidem clamabant, Kyrie eleison : ceteri autem aliter Deum laudabant ; omnes vero pariter Deo gratias agebant pro ineffabilibus ejus mirabilibus. Plurimi ergo ex hoc miraculo credentes adjecti sunt sancte Catholice et Apostolice Ecclesiae ». Haec de actis Selenicie.

26. Rursus autem idem auctor de alio sectatore Severi haec seribit¹ : « Narravit iterum nobis idem abbas Theodorus, dicens : Xenodochium hie est prope Pharam inter S. Sophiam et S. Faustum. Qui autem illi praerat die quadam oravit me, ut irem in Xenodochium, et ibi morarer paucis diebus. Abiens igitur, inveni illie monachum quemdam hospitio susceptum Syrum genere, nihil habentem praeter elicium et pallium et panes pauicos : stabat autem in uno angulo semper die noctuque psallens, et nemini loquens. Veniente autem die sancta Dominica, abii ad illum dicens : Veni, frater, ad S. Sophiam, ut communiques sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait : Non venio. Ad quem ego : Cur, oro te ? Ait mihi : Quia Severianus sum, et non communico Ecclesiae. Audiens itaque quia non communicaret sancte et Apostolice Ecclesiae, simulque videns illius optimam conversationem, vitamque virtutibus plenam ; abii Iugens in cellulam meam, et clausa janua, prostravi me ipsum in faciem coram Domino per dies tres, et orabam illum cum lacrymis multis, dicens : Dominator Christe Deus noster, qui propter ineffabilem tuam immensaque elementiam inclinasti caelos et descendisti propter salutem nostram, qui incarnatus es ex sancta nostra Dei Genitrice semperque Virgine Maria, revela mihi, qui sint qui bene et recte credunt, nosne, qui sanctæ Ecclesiae jungimur, an qui Severo consentiunt.

27. « Die vero tercia venit mihi vox invisibiliter dicens : Vade, Theodore, adspice fidem ipsius. In crastinum igitur profectus, sed ante illum, exspectans videre aliquid, juxta quod mihi vox dixerat. Et eum mansisset sedens quasi hora una, et intuerer in ipsum stantem et voce Syria psallentem, vidi, teste Deo, filii, columbam super caput ejus stantem fuliginosam veluti ex coquina venientem, squalidam et fœtidam. Tunc agnovi eam, quæ mihi apparuerat, caliginosam fœtidamque columbam ipsius esse fidem. Haec autem nobis narravit in veritate, eum multis lacrymis et singulis saneta ipsius anima ».

28. De alio item Severianis communicante idem auctor narrat in hunc modum² : « Abbas Theodorus antiqui monasterii pater narravit nobis, dicens : Erant Constantinopoli fratres duo trapezite Syri. Dixit autem major ex illis minori fratri : Veni descendantus in Syriam, et possideamus paternam

¹ Prat. Spir. c. 79.

¹ Prat. Spir. c. 106. — ² bid. c. 88.

domum nostram. Dixit autem illi junior : Cur ambo dimittimus hic ministerium nostrum ? Descende ipse, et ego hie manebo : vel ego discedam, tu illuc remane. Convenit ergo inter eos, ut descederet junior. Cum itaque descendisset, post breve tempus is qui Constantinopoli remanserat, vidi in somnis senem quemdam speciosum et magnae reverentiae dicentem sibi : Scis quia fornicatus est frater tuus in uxorem cauponis ? Qui exsurgens de somno, tristari coepit, et intra semetipsum dicere : Ego illi causa fui istius lapsus. Cur enim dimisi illum solum ? Adspexit autem secundo eundem senem dicentem sibi : Scis quia frater tuus corruit in uxorem cauponis ? Quo viso rursus contristatus est. Tertio conspicit eundem dicentem sibi : Nescis quia frater tuus perdidit liberam mulierem, et in uxorem cauponis effusus est ? Seripsit igitur ad illum ex Constantinopoli, ut statim, dimissis omnibus, veniret Byzantium. Qui acceperit fratris litteris statim dimisit omnia, venitque ad fratrem suum. Ille vero mox ut vidit eum, duxit in maiorem Ecclesiam, et coepit mœstus culpare illum, et dicere : Bene fecisti frater, quia cauponis uxorem adulterasti ? Quod eum ille audisset, jurare per Deum omnipotentem coepit, quod neque adulteraverat, neque mulierem ullam noverat, præter legitimam uxorem.

29. « Cum haec frater major audisset, ait illi : Numquid aliud quippam peccati gravioris a te gestum est ? Ille autem asseveravit, dicens : Vere nihil conscius sum iniquitatis admisisse : nisi quod monachos in villa nostra reperi Severiani dogmatis, ignoransque an malum esset, communicavi eis : aliud quodlibet ignoro me fecisse. Intellexit tunc major natu frater, hoc esse quod illi dictum fuerat, fornicatum scilicet eum fuisse : quia sancta Catholica et Apostolica Ecclesia omissa, in haeresim Severi Acephali, qui revera caupo est, corruens, confusus erat, et nobilitatem rectæ fidei contaminarat ». Haec ipse. Post multa vero ista habet¹ : « Dicebat senex quidam : Signa et prodigia divinitus usque hodie in Ecclesia sunt propter eas quae pullularunt, et quotidie pullulant impias haereses, et maxime propter Acephali Severi et cælerorum perniciosa schismata, ad munimen et firmamentum animarum, atque ad illorum ipsorum, si ita voluerint, conversionem, etc. » Subditque de quibusdam miraculis in baptisteriis Catholicorum fieri solitis.

30. Ad haec addimus de praefecto urbis Constantinopolitanae, quem S. Joannes cognomento Silentarius ab haeresi Severi liberum reddidit : in ejus enim Actis res gesta sie describitur a Cyrillo² : « Mulier quædam genere quidem Cappadocissa, Regina autem vocatione, diaconissa vero magnæ Ecclesiae Constantinopolitanae venit Hierosolymam habens secum consobrinum, qui locum obtinebat

præfeti; qui erat alioquin vir pius, Catholicæ autem minime communicabat Ecclesiæ, ut qui Severi a recta diversam suscepisset opinionem. Atque diaconissa multum quidem ponebat studii, ut mens illius mutaretur, et cum Catholicæ uniret Ecclesiæ: quamobrem unumquemque virum justum rogabat, ut pro eo oraret. Quæ quidem mulier cum audisset de gratia divini Joannis, desideravit eum adorare. Cum autem didicisset non licere mulieri in Lauram acedere, accersito Theodoro ejus discipulo, rogavit ut eum acciperet, et ad sanctum senem deferret : credens fore, ut per ejus orationem Deus converteret ejus cordis duritatem, et dignum redderet ut communicaret Ecclesiæ Catholicæ. Quem quidem cum accepisset Theodorus discipulus, venit ad senem ; et cum pro more pulsasset fenestram, et senex esset aperturus, injectit uterque pœnitentiam. Cumque dixisset discipulus : Benedic nos, pater : senex aperiens, dixit discipulo : Tibi quidem benedico : hic autem non est benedictus. Cum autem diceret discipulus : Non sic, o pater. Respondit senex : Revera non benedicam, donec a mala schismaticorum sententia desliterit, et se Catholicæ Ecclesiæ confessus fuerit communicare.

31. « Haec cum ille audisset, obstupuit senis perspicacem gratiam ; et miraculo mutantus, certe est pollicitus, se communicaturum Catholicæ Ecclesiæ. Tunc senex eum ei benedixisset et eum erexit, primus ei intemerata impertiit sacramenta, absterna ex ejus corde omni dubitatione. Haec cum didicisset Regina, venit in majus desiderium vindredi senem oculis, et in animo habuit se virili amictu induere, et ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Illoc eum ei ab angelica apertum esset visione, ei significat dicens : Scias, quod si venias, futurum sit ut me non videas. Noli ergo vexari, sed potius mane ; et ubique degeris, apparebo tibi in somnis, et tua a te audiam ; et quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renuntiabo. Illa cum audisset, et aperte ereditisset promissionem, ipse ei apparel in somnis, dicens : Ecce Deus me misit ad te : enuntia mihi, an velis aliquid. Ea vero cum dixisset quæ ad se pertinebant, responditum accepit conveniens, et surrexit, Deo gratias agens. Cumque senis venisset discipulus, tunc ei formam et figuram renuntiavit. Ego autem, qui haec ab illa audivi diaconissa Regina, ea mando litteris ». Haec tenus Cyrillus. Ex quo par est et illud adjicere, quod miraculi vim quidem obtinet, nimirum ex hoc anno, quo sanctissimus Hierosolymorum episcopus a sua abstractus est sede per Severianos haereticos, usque ad obitum Anastasii imperatoris hujus eum Severo sceleris architecti, universam illam Palæstinæ provinciam per quinquennii temporis spatium incredibilem passam siecitatem, dira vexatam esse penuria; de qua ita Cyrilus in Saba³ : « Post injustum illud Eliæ Palæstinæ antistitis exilium famæ quædam et penuria

¹ Prat. Spir. c. 213. — ² In Vit. S. Joannis Silent. apud Lipom. tom. vi.

³ Cyril. in Vita Sabæ, apud Sur. tom. vi. die v. Decemb.

rerum necessariarum, siccitas quoque et locusta, et graves quædam plagæ integris quinque annis oppresserunt Palæstinam ».

32. *In extrema penuria suis consulit Sabas per miraculum, et imperatorem adit communi pauperum causæ consulturus.* — Quomodo autem duci suo, validoque adversus Severianos hæreticos propugnatori Sabæ uberrimam Deus tunc suppeditavit annonam, audi eundem Cyrillum rem memoratu dignam exacte sribentem : « Cum vero essent septem quæ ab ipso constructa fuerant monasteria, et quoram ipse curam gerebat, nulli eorum redditum ac proventum providit. Sed cum Deo eorum omnem mandasset curam, et ea similiter premerentur rerum omnium inopia; ille non modo nihil vile et abjectum est locutus, sed etiam convocans præfectoros monasteriorum suadebat, ut propter hæc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent solliciti; sed fidem haberent Patri, qui sciebat eos his indigere, et omnipotente sua dextera ea suppeditabit.

33. « Cum sic ergo statuisset Sabas, magnoque et excuso esset animo prædictus : in ea quæ ei parabat Laura adeo defecerant necessaria, ut non suppetaret quidem panis ad Deo sacrificandum et offerrendum. Accedit ergo is cui commissum fuerat ministerium, significans ei calamitatem, et simul appropinquare diem Dominicum, ei in memoriam revocans et quod non posset utique celebrari divinum ministerium, cum neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessariis. Sed hæc quidem ille. Magna autem illa revera et admirabilis anima nec sic quidem desperavit de Dei curatione et arcanis et ineffabilibus viis providentiae : Sed ego (inquit) nequaquam prohibeo sacrum Dei ministerium. Tanta vero rerum necessariarum indigentia præbebit nobis aliquem saclarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum ministerium : sed est fidelis (inquit) qui jubet¹ crastinum manere liberum a sollicitudine, quod attinet ad usum corporis.

34. « Et cum nondum advenisset dies Dominicus, veniunt quidam ad ipsum tanquam consulto missi a providentia, simul ferentes onus triginta jumentorum : onus autem erat frumentum, et vīnum, et oleum, et alia monachis apta ad alimentum, adeo ut Laura propemodum esset angusta ad capiendas res esculentas. Statim ergo divinus Sabas ei qui indigentiam parce et sordide ei objecerat : Quid ais (inquit) sacramē dimittimus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse reprehensionem cogitationum quæ non satis erant valide ad sperandum in Deo, procidit ad pedes ejus petens veniam, etc. »

35. Sed quid insuper? Et ab ipso imperatore, enjus majestatem videri poterat hostiliter offendisse, cum adversus Ecclesiam missis ab eo ducibus

ad hæresim Severianam propagandam restitisset, idem Sabas ammonam accepit ad monachos Orthodoxos alendos, cum ad eum secunda legatione Constantinopolim functus est hisce famis urgentis temporibus : ut plane id majori videatur adscribendum esse miraculo, dum Dei virtute ipse Orthodoxorum persecutor coactus sit pascere Orthodoxos : sieque his quodammodo illud Samsonis applicari possit enigma¹ : « De comedente exivit cibis, et de forti egressa est dulcedo ». Quomodo autem hæc se habuerint, ex eodem auctore Cyrillo audi :

36. « Contigit, inquit, atiquid in pagis qui sunt Hierosolymis, quod ejusdem Sabæ repressit impetum, migrandis illicet in solitudinem. Verum enim vero non ingratum fuerit hoc quoque addere iis quæ dieta sunt, quod magnam justi illius significat misericordiam in pauperes quibus fiebat injuria, et zelum adversus eum qui improba mente contendebat prohibere misericordiam, et admirabilem in eum prædictionem. Fames simul et pestis, duo mala, et quæ similiter possunt tollere de medio, cum invasissent nonnulla loca ex iis quæ sunt sita sub imperio Romanorum, multas quidem domos exinanierunt hominibus, totos autem pagos et habitationes et agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porro malum quoque procedebat ulterius, et adhuc pluribus afferebat interitum. Cum ergo considerasset communium curatores, quin etiam ipse imperator, quanam ratione commune non pateretur damnum vectigalium annuorum; decernunt ut a finitimis qui attriti fuerant et perierant, ea exigerebantur. Et hoc locum habuit per universam regionem quæ parebat eorum imperio : et quicumque habitabant in locis vicinis, cogebantur pendere vicinorum vectigalia, sive periissent fame, et inopia, sive etiam essent suis bonis eversi propter necessitatem ». Ista cum audis, vide quo jure prædicet aliquis Anastasiū munificentiam, quod tributum Chrysargyrum cessare voluerit; cum alioquin diversis aliis populum tributis afflixerit. Nullus unquam extitit imperator auri avidior ipso Anastasio, qui (quod sæpe dictum est) non ferro, sed auro Barbaros intra suos ipsorum fines continere solitus erat. Quomodo autem tantam provincialium cladem Sabas commiseratus, eam avertere conatus sit, accipe a Cyrillo, qui subdit :

37. « Beatus ergo Sabas pro re tam iniqua civitatibus et tam impia et maxime quod etiam Hierosolymis executioni mandabatur hoc iniquum et tyrannicum deeretum. acedit ad imperatorem, annuntians rei absurditatem, ostendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc fuerifacere, sed extremo potius damno astici, omnibus qui gravem illam famem et inopiam effugere potuerunt afflictis ab hac gravi exactione, et quæ essent in posterum soluturi, eorum jactura commune affluentibus. Deinde fit etiam supplex, et unam ab eo

¹ Matth. vi.

¹ Judic. xiv.

pebit gratiam, nempe ut pauperibus injustum illud vestigal remitteret, et duplice exactione miseros illos non amplius oppimeret.

38. « Cum is autem », nempe Anastasius imperator, « et justum esset reveritus, et propter illum viri preces motus esset pudore, et nesciret quid ageret, et pauperibus vellat præbere immunitatem a crudeli illo minere, Marinus quidam agrestis moribus, qui linguam cohibere non poterat, tunc vero magnam habebat potentiam, agebat autem et ferebat quo volebat levitatem imperatoris, se in pedes erigens, honestam illam et vere regiam evertit sententiam, dicens esse Nestorianos qui erant in sancta civitate, et tali dono minime dignos ». Ita sane Severiani et Eutychiani omnes heretici Nestorianos (ut vidimus) nominare Orthodoxos conseruerunt. At quid in petulantem hominem Sabas? audi :

39. « Cum eum autem », subdil Cyrilus, « increpasset beatus Sabas, et jussisset eum cessare de super bellum excitare adversus imperatorem; in fine autem illa quoque adjecisset : Nisi te velox propter ea que dixisti subierit penitentia, peribit memoria¹ tua cum sonitu, Marinus quidem nibilo se evadit melior. Ille vero cum imperatori statim vale dixisset; et alias ab eo draehmas accepisset, uti distribueret iis que sub eo erant monasteriis, proficisciatur statim in Palaestinam, et eas que sunt in ea solitudines. Haec autem magna in pauperes injustitia mansit incorrecta tempore Anastasii, cuius parlem quidem curavit Justinius, eum divinus quoque Sabastune litteris apud illum intercessisset; perfectam vero illius curationem postremo effecit Justinianus imperator.

40. « Non multum intercessit temporis, et finem acceperunt venerandi hujus viri ad Marinum prædictiones. Nam cum quedam rerum commotio occupasset civitatem, et mota esset popularis seditio, facultates omnes Marini rapte sunt a seditionis, et dominus fuit igne exusta, et parum absfuit quin ipse periret; neque vero mortem, que imminebat, potuisse effugere, si non eito ad conversionem adspergisset et pœnitentiam. Hoc autem et alii plurimi renuntiaronit, et Pompeius quoque consobrinus imperatoris, multum quidem deflens Marini calamitatem, multum autem admirans beati Sabæ certam et veridicam prædictionem. Narravit etiam postea Anastasia uxor hujus Pompeii, quam in monte Oliveti omni florere virtute, vobis superior tradidit oratio ». Sane quidem et Marcellinus comes simul scribens conatus populi Orthodoxi adversus hereticum imperatorem, testis est de populi in Marinum commotione, ea quidem occasione conflata (ut conjici potest) quod eidem Marino tributa fuerit illa sauetio edita anno superiori sub consulatu Pauli ab ipso imperatore, qua præscripta forma de petenda remissione tribuli, vetitum tuerat ne quis privatus ea de re preces porrigeret imperatori;

sed qui a provinciis vel civitatibus ejusmodi legationem accepissent, adirent præfectum prætorio, qui petit imperatori referret. Est de his constitutio Anastasii ad Anthemium² P. P. Extant autem Justiniani de tributorum plenaria remissione editæ sanctiones³.

41. At quantum auri summam acceperit sanctus Sabas ab Anastasio imperatore, licet Cyrilus minime numerarit : ingentem quidem fuisse ex iis que ipse subdit de ergatione ab ipso facta in monasteria, et ædificata ex ea Ecclesia, possumus intelligere, cum ait : « Divinus antem Sabas cum emisisset quidem partem auri sibi datum ab imperatore, paternam domum, que erat in Mutualasca, extruxit in templum martyribus Cosmæ et Damiano; quod reliquum vero erat, ex æquo divisit et iis qui simul erant fratribus, et que sub ipso erant monasteriis ». Sic igitur magnus Sabas sua eximia sanctitate persecutorem convertit in largitorem.

42. *De Alamundaro Saracenorum et Cabade rege Persarum accedentibus ad Catholicos.* — Jam vero ad Severum releamus, qui inhians, et tanquam alter⁴ Leviathan spem concipiens ut influeret in os ejus Jordanis, nempe per baptismum ingentem lucrari hominum multitudinem, Alamundarum regem Saracenorum ad fidem conversum, ut in ejus heresis impietate baptizaretur, per episoporum legationem tentavit. Quod quidem cum factum Cedrenus⁵ tradat anno vicesimo secundo Anastasii imperatoris, sed postquam Severus est creatus episcopus, utique non ante præsentem annum oportuit contigisse. Res gesta a Theodoro lectorre ita narratur⁶ : « Cum Alamundarus Saracenorum Philarchus Christianismum amplecteretur, misit ad illum Severus duos episcopos, ut eum malitia sua inficeret. Verum hujus conatus prævenit Deus, effecitque ut ab illis baptizaretur, qui Synodus Chalcedonensem approbabant. Cum qui a Severo missi erant Philarchum ea docere conarentur que verae doctrinae contraria erant, fabulam ad redargutionem eorum que ab illis dicebantur, commentus est. Ea erat, quod videretur litteras accepisse, que Michaeli Archangelum morluum esse significarent. Respondentibus illis : Hoc est impossibile. Quomodo (inquit igitur Philarchus) si duas naturas Christus non habet, nudam crucem Deus pertulit, cum ne Angelus quidem pati quicquam, vel mori queat? Ad hunc itaque modum confusi qui a Severo missi fuerant, et pudefacti discesserunt ». Haec Theodorus, eadem Anastasius bibliothecarius in Chronico et alii⁷. Sed quae de rege Persarum Cabade his Theodorus præmittat, attende. Ait enim :

43. « Castrum quoddam est inter Persas et Indos nomine Thundadeero. Cum rex Cabades mul-

¹ Psal. ix.

² L. XIII. de anno et tribut. — ³ Anth. 157. 148. 163. — ⁴ Job. XL.

— ⁵ Cedr. Anna. an. 20. Anast. imp. — ⁶ Theod. Lect. Collect. I. II.

— ⁷ Cedren. Nicopæd. Paul. drac. et alii.

tas in illo pecunias ac lapides pretiosos asservari audisset, volebat ejus rei veritatem cognoscere. Verum dæmones locum illum inhabitantes, Cabadem ab eo quod quærebant impediabant. Cunctam itaque magiam suam illius impenderunt, sed frustra. Adhibita est et Indæorum magia, neque sic tamen voti compos evasit. Cogitavit per Christianos amoliri dæmones illos. Episcopus itaque Christianorum in Persia, peracta super ea re Synaxi, et acceptis divinis mysteriis, et in Christianos qui aderant dispensatis, signo Crucis dæmones profligavit, et castrum Cabadi sine ulla molestia tradidit. Quamobrem vir ille stupefactus, episcopum illum primæ sedis prærogativa cohonestavit, eum ad id usque temporis Judæi et Manichæi priores haberent : deinde et cunctis Christianismum amplecti volentibus liberum et securum fecit ». Hactenus Theodorus : recitat eadem Nicephorus¹, et ante eos Anastasius Bibliothecarius in Chronico sub Anastasii imperii fine ; adduntque ea occasione excitalam persecutionem in Christianos quievisse : in qua grandia facta esse miracula, tum ipse Anastasius, tum Cedrenus narrant, nempe Christianos abscissis linguis recte locutos, et concisis poplitibus rectos ambulasse. Sed mirum hæc esse a Procopio prætermissa.

44. *Dorotheus episcopus Aneyræ*. — « Hoc eodem anno, iisdem consulibus », inquit Marcellinus, « Dorotheus Aneyræ civitatis venerandus antistes, et Anastasio principi propter unicam Orthodoxorum fidem jugiter adversarius, finem vivendi, quem sibi met, misso contra se magistrano, ipse prædixerat, in dicto tempore fecit ». Hæc ipse. Sed dolendum tanti viri nonnisi obitus tempus fieri manifestum, gloria vero certamina adversus imperatorem hæreticum vel silentio prætermissa (quod non putamus) vel potius temporum injuria sepulta relinqu.

45. *Symmachus per Epistolam privilegia collata Ecclesie Arelatensi confirmat*. — Quod demum spectat ad res Occidentales, hoc anno sub Probi cum Clementiano consulatu S. Cæsarius Arelatensis episcopus veniens Romam, petiit a Symmacho papa confirmari sibi privilegia collata antiquitus Ecclesie Arelatensi : quod et Pontifex S. Leonis papæ decretis inhærens libenter præstitit. Extant de his Epistolæ ejusdem Symmachii duæ, quarum altera ad universos Galliarum episcopos hoc anno data habetur sub consulatu Probi, altera ad ipsum Cæsarium anno sequenti sub consulatu Senatoris : prior autem sic se habet :

46. « Dilectissimis fratribus universis episcopis per Gallias consistentibus Symmachus.

« Sedis Apostolicæ instituta prædicanda sollicitant, ut de concordia universalis Ecclesie, quæ toto orbe diffusa est, pervigili cura tractemus : quæ in eo præcipue efficacius adolescit, si ea quæ a Patribus statuta sunt, ætas subsequens reverenter

observet. Cæsarius siquidem frater et coepiscopus noster metropolitane Arelate civitatis sacerdos Ecclesie Beati Apostoli Petri liminiibus præsentatus, ea quæ pridem de privilegiis Ecclesiarum constituta sunt, nostris postulavit innovari sermonibus. Cuncta igitur inter Ecclesias Arelatensem et Viennensem a decessore nostro beatae recordationis Leone papa quæ super hæc parte ordinata sunt, Ecclesie Romanæ fidelis declarat instructio. Atque ideo ne ea quæ semper veritatis est æmula, sibi aliquid vindicare queat oblivio, et prioris decreti vigor temporis diuturnitate vergatur in senium ; necessarium duximus olim promulgata in lucem reddere nostris attatibus. Idcirco quemadmodum decessor noster Leo papa dudum cognitis allegationibus partium definit parochiarum numerum vel quantitatem Arelatensi et Viennensi sacerdotibus deputandum, et nos præcipimus, nullius usurpatione transgredi. Sed (ut anle prædictimus) juxta indulgentiam supradicti Pontificis Valentiam, Thrantasiam, Genavam, Gratianopolim oppida Viennensis antistes juri suo vindicet ; nec quicquam amplius ab his quæ semel ab Apostolica sibi Sede concessa sunt, estimet præsumendum. Alias vero parochias vel dioeceses cunctas privilegio et honore suo Arelatensis episcopus sub temporum continua-
tionē defendat. Nec enim observatio et vetustatis reverentia custoditur, si amplius de humilitate gloria sacerdotalis attollitur. Proinde, fratres carissimi, singuli honoris sui distributione contenti, nec per sæcularia patrocinia, nec per cuiuslibet excusationis obtentum illicita præsumptione terminos concessæ potestatis excedant. Studere siquidem unusquisque debet devotionis officium magis gratia, quam de ambitione, ne et Domini nostri offensam et humanam in se lasset invidiam. Tacere nos ista commissæ dispensationis jura minime patiuntur : ut et de his qui Ecclesiasticis regulis obsecundant, perseverantibus in concordia Sedis Apostolice gratulemur ; et illi qui Catholicis disciplinis obtemperare destiterint, ab Ecclesiae gratia et charitate se alienos ostendant. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. idibus Novemb. Probo V. C. cons. » Extat et alia Symmachii brevior ejusdem argumenti Epistola ex monumentis Floriacensis bibliothecæ accepta¹ his verbis :

« Symmachus papa omnibus episcopis per Gallias constitutis.

« Cunctas inter Ecclesias Galliarum, ob præci-
puas Viennensem et Arelatensem, extitit controve-
rsia. Quæ vero a prædecessore nostro beatae recordationis Leone papa super hæc parte ordinata sunt, Ecclesie Romanæ fidelis declarat instructio. Atque ideo ne ea quæ semper est veritatis æmula, sibi aliquid vindicare queat oblivio, et prioris decreti vigor temporis diuturnitate vergat in senium ; nec-
essarium duximus olim promulgata in lucem

¹ Niceph. I. xvi. c. 36.

Bibl. Floriac. edit. a Joanne Cælest. par. ult. pag. 33.

reddere nostris affatibus. Idcirco quemadmodum decessor noster Leo papa dudum reeognitis allegationibus partium definitivit parochiarum numerum,

vel quantitatem Viennensi et Arelatensi sacerdotibus deputatam, et nos praecepimus nullius usurpatione transeendi. Valete.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6006. — Jesu Christi 513. — Symmachi papæ 16. — Anastasii imp. 23. Theodorici reg. 21 et 3.

t. Consules. — Coss. *Probus* Occident. et *Clementinus* Orient. Acta enim publica in Occidente solo *Probi* consulis nomine reperiuntur signata, qui ideo Romæ creatus fuit. Quare hic *Probus* alias est a *Probo* anno vii consule. Illic quippe Anastasii imp. nepos fuit; noster vero *Probus* e familia Aniciana, in qua cognomen *Probi* frequentissimum. Ille in Fastis Hieraceliani dicitur *alter Probus*, quia se diversus est a duobus ejusdem nominis, quorum alter anno vii, alter anno vxxv, consulatum gessit. Clementinum vero Orientalem fuisse inde colligo, quod in Latereculo Fastorum consularium ab *Ausonii* et *Olybrii* consulatu ad Postaconsulatum xvii *Basilii*, qui extat in fine Chronie Paschalis seu Alexandrini editionis Dueangii pag. 472. tam posterioribus praecedentis saeculi annis quam prioribus currentis fere semper Occidentales consules memorentur, et tamen hoc anno *Probus* sine collega ponatur.

2. Severus sedem Antiochenam anno superiori invasit. — A num. t ad 17. *Flavianus* episcopus Antiochenus anno superiori in exilium missus, quod fatetur Baronius, eodemque anno *Severus* in locum ejus intrusus. Hanc Severi intrusionem hoc anno collocat Cardinalis doctissimus, deceptus a Marcellino in Chronico, qui sub hujus anni consilibus eamdem refert. Ille tamen recte scribit Flavianum in castellum, *quod Petra dicitur*, exulem missum esse, ubi *confessor Christi in Domino requevit*. Quod videtur locum dedisse Baronio *Flavianum* Martyrologio Romano inscribendi ad diem iv mensis Julii. Papebrius in Historia Chronologica patriarcharum Hierosolymitanorum, dum de Elia patriarcha loquitur, se nonnisi in solo Claramontani Collegii Synaxario, idque ad xxvi Septemb. *Flavianum* invenisse asserit: sed cum nulla supersint Menæa aut Menologia ante nonum saeculum edita, non mirum quod in iis, que postea scripta sunt, nomen ejus non appareat. Praterquam quod multorum martyrum, episcoporum et anachoretarum sanctissimorum nomina in omnibus Menæis et Martyrologiis, que extant, tacentur. In Chronico Nicophori anni septem, in Tabulis vero

Theophanis anni xiii Flaviano attribuuntur; sed utробique mendose; cum anno cdxcviii sedere cœperit, annoque superiori episcopatu dejectus sit. Evagrius lib. 3, cap. 33, de invasione Severi hæc scribit: « Ejeto Flaviano Severus ad episcopatum Antiochenis Ecclesiæ promotus est anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo primo, mense Dio Indictione sexta currentis tunc circuli », a Septembri anni superioris inchoata. Annus Antiochenus **DLXI** kal. Septemb. anni Christi **vxi** auspicatur, et mensis Dius Novembri nostro respondet. Sed Valesius in Notis ad Evagrium existimans annos Antiochenos a mense Novembri initium sumere, et Marcellinum in Chronico exordium *Severi* sub hujus anni consilibus recte recitasse, putavit loco, *Indictione vi* substituendam esse Indictionem **vii**. Verum post ea quæ in Dissert. de Periodo Graeco-Romana n. 86 in medium adduxi, et nuper Emin. card. Norisius in Dissert. iii de Epochis Syro-Macedonum cap. 6 in lucem edidit, annos Antiochenos ab Evagrio usurpatos a kalendis Septembribus proficisci extra omnem controversiam esse debet. Refert ibidem card. Norisius verba Joannis Malelæ in suis Chronicis, qui ait, Severum sedem Antiochenam occupasse meuse *Novembri, die sexta, anno juxta Antiochenos DLXI*, qui cum mense Septembri superioris Christi anni inchoatur. *Severi* initium anno **vxi** ex ejus depositione adhuc etiam imotescet.

3. Severi ordinatio Antiochiae peracta. — *Severum* autem Antiochiae ordinatum fuisse, colligo ex Evagrio cum Théophane collato. Ille lib. 3, cap. 32, refert, monachos qui in prima Syriarum provincia sedes habebant, inductos a Xenaia episcopo Hierapolis, subito in urbem irrupisse, « compellentes Flavianum, et Chalcedonensem Synodus, et Leonis Epistolam sub anathemate damnare. Quod cum Flavianus ægre admodum ferret », plebs civitatis insurgens adversus monachos plurimos eorum interfecit. Addit Evagrius monachos secundæ Syriæ, cum impense faverent Flaviano, subito Antiochiam advolasse, ut eum defenserent: et ita tum quoque non exigua evenisse mala, et propter

utrumque *Flavianum* sede sua expulsum esse. Quæ expulsionem ejus præcessere, narrat Theophanes anno Incarnat. secundum Alexand. *iv*, qui kalend. Septemb. anni Christi *dxii* inchoatur : « Consilium subinde dabant, qui ad eum expellendum ab imperatore missi fuerant magistratus, ut ob enatos tumultus ad breve tempus secederet. Illo itaque ad Platanos (urbem Syriæ Antiochiam inter et Laodiceam positam) profecto, impium Severum in Schismaticorum monasterio ad Gaza Majunam prius monachum agentem confessim ordinaverunt episcopum : Flavianum vero Petras simul cum aliis pluribus episcopis, clericis, et monachis ferro onustis relegaverunt ». Quare Severus Antiochiaë episcopus ordinatus fuit meuse Novembri superioris Christi anni, ut jam vidimus; sed Theophanes, quæ duobus annis gesta, uno tenore recitavit. « Ferlur autem expositio ejus quæ ab eo dicta est in inthronismo, in qua et Unitivum suscepit Zenonis, et anathematizat Chalcedonense Concilium, et communicare se confitetur Alexandrino et Constantiopolitano ». inquit Liberatus cap. 19. Theodorus lector lib. 2 asserit, Severum « ipso ordinationis suæ die, consenso pulpito » Synodus Chalced. anathemate dammasse.

4. « *Elias e patriarchatu Jerosolymorum deicitur*. — Cum apprehendisset Severus sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit iis, qui non ei communicaverant. Mittit autem sua quoque Synodalia ad Eliam patriarcham, quibus minime admissis non medio criter ad iram accendit imperatorem », inquit Cyrillus in Vita sancti Sabæ apud Baronium num. 7. Addit Cyrillus, *Eliam iterum easdem Synodicas suas mense Maio sextæ Indictionis*, currente nempe Christi anno, misisse Hierosolymam cum quibusdam clericis, et imperatoris copiis, sed sanctum *Sabam* eos sacra civitate expulisse : dein imperatorem ira exardescerent misisse *Olympium*, qui ducatum Palaestinæ lenebat, huncque Eliam ab episcopatu depulisse, ac *Joannem Marciani filium*, qui sponderet Severum in communicatorem admittere episcopum Hierosolymorum fecisse. Cottelerius tom. iv Monum. Ecclesiæ græcæ, Vitam sancti Sabæ græco-latinam, correctiorem quam latinam, qua sola usus est Baronius, publicavit, et hæc verba in textum Cyrilli, tertio Septembbris mensis, initio undecimæ Indictionis, inseruit. Verum illud assumentum rejiciendum. Faustum id enim initio Indictionis vii kalendis Septembbris hujus Christi anni inchoatae. Ex quibus liquet, non tantum Baronium depositionem *Eliæ* accurate hoc anno consignasse; sed etiam Severum jam ab anno superiori sedem Antiochenam occu-

passe, eo tempore, quo *Elias* Ecclesiam Hierosolymitanam adhuc regebat. Niephorus in Chronico Eliæ annos xxiii adseribit, sed numeri sine dubio depravati, ut etiam in Tabulis Theophanis, ubi ei anni tres tribuuntur; anno enim *cxxix* ad thronum Hierosolymitanum evectus fuerat et currenti in exilium aetus. Baronius nomen *Eliæ* inscripsit Martyrologio Romano ad diem iv mensis Julii. Paprobius citatus, latinis græcisque Fastisantea ignotum fuisse dicit. At id *Eliæ* cum variis aliis sanctis commune, ut mox dixi. Vixit usque ad mortem Anaslasii imp. ut infra videbimus.

5. *Alamundarius Saracenuorum rex baptizatur*. — Ad num. 42. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. *iv*, qui kal. Septemb. superioris Christi anni inchoatur refert, *Alamundarum Saracenarum Tribunum principem* ab Orthodoxis vere Synodo bene affectis baptizatum fuisse, et Severianos episcopos a vero fidei sensu eum divertere machinantes, mira arte coarguisse, qua de re loquitur Baronius ex Theodoro Leet. lib. 2.

6. *Symmachus PP. confirmat divisionem provinciæ Viennensis et Arelatensis*. — Ad num. 46. *Symmachus* papa litteris ad Galliarum episcopos *idus Novembres, Probo U. C. consule* datis, et a Baronio recitatis, confirmat divisionem provinciæ inter Ecclesias Viennensem et Arelensem, (alias a Leone Magno factam) ad petitionem sancti Cæsarii episcop. Arelensis, qui Romanum ad SS. Apostolorum limina venerat, uti narrat Symmachus in eadem Epistola, a Baronio cum hoc anno accurate copulata, sed a Labbeo tom. iv Concil. pag. 1309, anno *vn*, *Probo* etiam consule notato perperam consignata. Ut enim eo anno diximus, *Probus*, qui cum Avieno juniori anno *vn* consulatum gessit, Orientalis erat, non vero consil. Occidentalis. Ad hunc etiam Chrisli annum referenda *Symmachus* papæ Responsa ad quæstiones sibi a sancto Cæsario factas, quæ Baronius anno *vn*, num. 37 et seq. ex parte exhibet. Ea his verbis subscripta : *Data VIII idus Novemb. Probo U. C. consule*, sed hic *Probus* diversus a *Probo*, qui anno *vn* in Oriente Fastis nomen dedit, ut jam ibidem ostendimus. Porro cum *Symmachus* in laudata ad Galliarum episcopos Epistola die *xiii Novembres* hujus anni data asserat, *Cæsarium* tunc Romæ fuisse, appetit libellum eidem Pontifici a Cæsario oblatum, et *Responsa VIII idus Novemb.* seu die sexta ejusdem mensis subscripta, a Pontifice ante Cæsarii Roman adventum emissâ fuisse; vel saltem *Symmachum* ea Cæsario licet præsenti inscripsisse, nulla de ejus Romæ præsentia mentione facta, quod non raro a Pontificibus Rom. præslitum.

SYMMACHI ANNUS 16. — CHRISTI 514.

1. *Consul Cassiodorus.* — Decimus quartus supra quingentesimum Christi annus consulatu M. Aurelii Cassiodori senatoris V. C. aperitur et clauditur absque collega : per amplissima quidem dignitatum subsellia pervenit hic usque ad fastigium consulatus. Etenim primum omnium Comitativa rerum privatarum, inde sacrarum largitionum est insignitus ; insuper præfecturis provinciarum Siciliæ utriusque, Brutiorum, atque Lucanæ potitus, patriciatus postea sublime suggestum concedit : palatinæ quoque quæsturæ munere functus, erexit in magistrum officiorum ; auctusque etiam sublimitate præfecture prætorii, ac denique summi honoris verticem hoc anno attigit consulatum. Est horum munerum ab eo perfunctorum mentio in ipsius Variarum Præfatione, atque in Epistola ad Senatum¹, qua et nobilitas Cassiodoræ familiæ, emeritaque honorum stipendia declarantur, ut Cassiodori avi et Heliodori, non in orbe tantum Occiduo, sed etiam Orientali : nam ipsum ait in urbe imperatoria Constantinopoli præfecturam novennalem bis gessisse sub Zenone, cum Theodoricus ipse postea Italæ rex ibidem moraretur. Hæc ad decorum purpuræ consulatus Cassiodori dicta sunt : sed quomodo spretis his omnibus, factus cœlestis curiae candidatus, abdicatione sœculi evasit illustrior, suo loco dicemus.

2. At si quis adhuc querat, cur nullum peperit Oriens hoc anno consuli Cassiodoro collegam ? Tribuitur ejusmodi consulatus sterilitas civilibus motibus causa hæsa fidei sæpe abortis, sæpe recisis, et iterum pullulantibus, nunquam evulsis, hoc autem anno ob Vitalianum recriudescensibus. Ex quibus etiam conflatis turbis accidit, quod licet a Joanne episcopo Ilerosolymitano acriter imperator offensus, cum, quem putans perseveraturum hæreticum, Eliæ confessori voluit subrogari, eum postea acerrimum adversarium expertus esset ; minime tamen in eum ulcisci valuit, cum bellicis hisce tumultibus fuerit revocatus, ut Cyrillus affirmat. Accidit plane, justo Dei judicio compensato certamine, ut dum fidem Catholicam Anastasius imperatoria exagitat potestate, ipse lacesseretur a poten-

tissimo imperii perduelle : sed quomodo id factum sit, paulo inferius dicturi sumus.

3. *Symmachi Epistola ad Cæsarium Arelatensem et obitus.* — Modo autem quid Romæ contigerit, dicamus ipso auctore consule Cassiodoro, qui ait : « Me etiam consule, in vestrorum laude temporum (alloquitur Theodoricum) adunato clero, vel populo, Romanæ Ecclesie rediit optata concordia ». Hæc idcirco Cassiodorus quoniam hoc anno obitu Symmachi, in electione novi Pontificis ambæ in unum convenere partes. Itaque jam sublato interacente eos dividente pariete, concordia restituta, Romana Ecclesia diu expeditam consecuta est pacem.

4. Ante autem quam Symmachus moreretur, hoc anno mense Junio idem Pontifex ad Cæsarium episcopum Arelatensem has litteras dedisse reputrit :

« Dilectissimo fratri Cæsario Symmachus.

« Qui veneranda Patrum statuta custodit, amicum se absolute religionis ostendit : et qui providet ut locum excessibus non relinquat, demonstrat se de bono gratiæ cogitare. Rationabile est ut sancta Arelatensis Ecclesia propriis privilegiis perfruatur : et quod vetustas præstítit, et Patrum auctoritas roboravit, nova non debet violare præsumptio. Sic tamen, ut ceterarum Ecclesiarum privilegia temporibus acquisita non titubent : quia nec potest ex parte firmum esse, quod generalitatis tangit injuriam. Manentibus siquidem his quæ Patrum constituta singulis Ecclesiis concesserunt, decernimus, ut circa hæc quæ in Galliae provinciis de causa religionis emerserunt solertia tuæ fraternitatis invigilet. Et si ratio poposcerit præsentiam sacerdotum, servata consuetudine, unusquisque tuæ dilectionis admonitus auctoritate conveniat : et si Dei adjutorio controversia incidens amputari potuerit, ipsius hoc meritis applicemus : alioquin existentis negotii qualitas ad Sedem Apostolicam, te referente, conveniat ; ut cunctis ordine suo peractis, unde inimicus bonitatis sibi blandiatnr, locum invenire non possit. Igitur quemadmodum supra diximus, per singulas Ecclesias beneficia quæ sunt diu custodita serventur. Et si tam Ecclesiæ Aquensis antistes, vel alius quilibet metropolitano pontifici juxta canum definitionem vocatus obtemperare noluerit,

¹ Cassiod. Var. I. I. Ep. iv.

noverit subdendum se (quod non optamus) Ecclesiastice discipline. Et in hac parte magnopere te volumus esse sollicitum, ut si quis de Gallicana regione Ecclesiastici ordinis atque officii ad nos venire compulsa fuerit, cum fraternitatis tuæ notitia iter peregrinationis arripiat: ut nec honos ejus per ignorantiam aliquam contumeliam patiatur, et ambiguitate depulsa, a nobis animo securo in communionis gratiam possit admitti. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. III id. Jun. Senatore V. C. cons. » Haec quidem omnia tum ab aliis antiquitus concessa, tum a Symmacho confirmata privilegia Ecclesiae Arelatensis habes eadem repetita a sancto Gregorio papa in Epistola¹ ad Virgilium Arelatensem episcopum, et ad episcopos² Galliarum. Porro Symmachi litteris hic qui sequitur inhærebat in codice scripto libellus:

5. « Exemplum libelli P.

« Quantum in omnibus Ecclesiarum pontificibus, quæ in toto orbe diffusæ sunt. Apostolica Sedes sibi metu vindicat principatum, et Synodalibus decretis firmior ejus præcellit auctoritas, tantum potestatis sue provisione dudum a sese concessa debent inconcussa servari. Quatenus Arelatensis Ecclesia fruatur privilegiis suis quæ nunc per antistitem Cesarium seriem sue petitionis insinuat; et quam hactenus habuit potestatem, vestra nunc deposita auctoritate firmari: et quod veneranda Sedes quondam perenni sanctione custodiri præcepit, et pragmaticis specialiter deereta sunt constitutis, beatitudinis vestræ præceptis suis etiam nunc confirmet auctoritas. Aquensis etiam civitatis episcopum sanctitatis vestræ moneri præcipite constitutis, ut dum a metropolitano antistite Ecclesie Arelatensis ad Synodale Concilium fuerit evocatus, vel aliqua ordinationis causa eum sibi postulet religio divina necessarium, minime venire frustretur: quatenus ea quæ longævis sæculis priscorum sanxit auctoritas, vobis præsulibus præsenti futuraeque ætati inviolata serventur. Dat. ab Egidio abate, etc... » Quem audis Egidium abbatem obtulisse libellum pro Ecclesia Arelatensi, illum putamus Egidium, quem sanctitate insignem sub Cæsario Arelatensi episcopo clariusse, ejus Acta declarant.

6. Hoc itaque anno, decimo quarto kalendas Augusti ipse sanctissimus papa Symmachus moritur, cum sedisset annos quindecim et menses octo, minus diebus qualuor, multos labores et aerumnas passus tum a schismaticis sæpe sèpius eidem negotiis facessentibus, tum ab hereticis, pro ipsis Anastasio Augusto pugnante: sicut perfundet una cum afflictionibus vita, mercedem illam a Deo accepit atque coronam, qua donati sunt sanctissimi præsules Dei Ecclesiam Catholicam illæsam ab exigitibus eam fluctibus conservantes, in cuius memoriam dicta dies adscripta, annis singulis publico præconio iteratur.

7. Res gestæ et statuta Symmachi cui succedit

Hormisda. — De eo autem, præter illa superius recensita, hæc ab Anastasio accipe de his quæ spectant ad cultum et ornatum rerum divinarum tum in erigendis Basilicis, tum etiam in eisdem exornandis: « Hic, inquit, fecit Basilicam S. Andreæ Apostoli apud B. Petrum, ubi fecit Ciborium ex argento, et Confessionem pensantem libras centum viginti: Arcus argenteos tres pensantes singulos libras sexaginta: Oratorium S. Thomæ Apostoli ex argento pensantem libras ccc et Confessionem pensantem libras viginti: Arcum argenteum pensantem libras sexdecim: Confessionem S. Cassiani, et SS. Proti et Hyacinthi ex argento pensantem libras viginti: Arcum argenteum pensantem libras duodecim: Oratorium sancti Apollinaris ex argento, et Confessionem cum arcu pensantem libras triginta et unas: Oratorium sancti Sosii ex argento, et Confessionem pensantem libras viginti: Item ad frontem Basilicæ B. Petri Apostoli Oratorium sanctæ Crucis, ex argento Confessionem, et Crucem ex auro cum gemmis, ubi inclusit lignum Dominicum; ipsa Crux aurea pensat libras decem. Fecit autem Oratoria sancti Joannis Evangelistæ et sancti Joannis Baptiste, infra quorum Confessionem fecit arcus argenteos pensantes libras triginta: que cubicula omnia a fundamento perfecta construxit.

8. « Basilicam beati Petri marmoribus ornavit. Et cantharum beati Petri cum quadriportico ex marmoribus ornavit, et ex musivo agnos et Crueles et palmas ornavit: ipsum vero atrium omne compaginavit: gradus vero ante portas Basilicæ beati Petri ampliavit, et alios gradus sub signo (tigno) dextra levaque construxit. Item episcopia in eodem loco dextra levaque fecit. Item sub gradibus in atrio alio cantharum foris in campo posuit, et ad usum necessitatis humanæ fecit. Item et alios gradus ascendentibus ad beatum Andream fecit et cantharum posuit.

9. « Hic fecit Basilicam sanctæ martyris Agathæ via Aurelia in fundo Lardario, et a fundamento eam cum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit Basilicam sancti Pancratii, ubi et fecit arcum argenteum, qui pensat libras quindecim. Fecit autem in eodem loco balneum. Item apud sanctum Apostolum Paulum in Basilica renovavit apsidem, quæ in ruinam imminebat, et post Confessionem pictura ornavit, et cameram fecit et matroneum: et super Confessionem imaginem argenteam cum Salvatore et duodecim Apostolos posuit, qui pensant libras centum viginti; et ante portas Basilicæ gradus fecit in atrio et cantharum, et post apsidem aquam introduxit, ubi et balneum a fundamento fecit.

10. « Intra civitatem Romanam Basilicam SS. Silvestri et Martini a fundamento construxit juxta Thermas Trajanas: ubi et super altare Ciborium argenteum fecit, quod pensat libras centum viginti: Arcus argenteos duodecim, qui pensant singuli libras decem; et Confessionem argenteam, quæ pensat libras quindecim. Ad beatum Joannem

¹Greg. l. v. Ep. LI. — ²Greg. cod. lib. Ep. LII.

et Paulum fecit gradus post apsidem. Item Archangeli Michaelis Basilicam ampliavit, et gradus fecit, et introduxit aquam. Item ad sanctam Mariam Ora- torium sanctorum Cosmae et Damiani a fundamento construxit. In via Tiburtina milliaro vicesimo se- tigmo ab Urbe Roma, rogatus ab Albino et Gaphyro præpositis illustribus, de suo lacientibus a funda- mento. Basilicam S. Petro in fundo Paciniano dedi- cavit. Item ad B. Petrum et B. Paulum Apostolos, et ad S. Laurentium martyrem pauperibus habita- cula construxit.

11. « Item ad B. Petrum viginti canthara ar- gentea fecit pensantia singula libras quinque; et arcus argenteos viginti duos, pensantes singulos li- bras viginti. Hic reparavit Basilicam sanctæ Felici- tatis, quæ jam in ruinam imminebat. Ille apsidem beatæ Agnetis, quæ in ruinam imminebat, et om- nem Basilicam renovavit. Hic fecit cœmeterium Jordanorum in melius propter corpus Alexandri ». Haec ibi de ornatu et cultu Ecclesiarum. Admira- tione plane dignum, tanta potuisse præstari a Ro- mano Pontifice sub barbaro rege, sub quo Urbs ipsa quodammodo videbatur teneri captiva: cum præsertim idem Symmachus pastorali munificentia in redimendis captivis et alendis episcopis Africanis in Sardinia relegatis non defuerit, sed abunde cuncta suppeditarit. De constitutionibus aulem ab eo editis præter illa quæ superius dicta sunt, haec ibidem leguntur :

12. « Hic constituit, ut omni die Dominico, vel natalitiis martyrum hymnus Gloria in excelsis, di- ceretur ». Ac paulo post : « Hic fecit ordinationes quatuor in Urbe Roma per mensem Decembrem et Februarium, presbyteros nonaginta duos, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca numero cen- tum decem et septem. Qui etiam sepultus est in Basilica beati Petri Apostoli XIV kalendas Augusti, et cessavit episcopatus ejus dies septem. Qui etiam in pace confessor quievit ». Haec ibi.

13. Sic igitur sanctissimo papa Symmacho ex hac vita ad gloriam sempiternam perdueto, Romanus clerus, cuius erat muneris de successore su- brogando tractare, summa concordia coeuntes om- nes post dies septem ab ejus obitu (ut habet idem Anastasius) septimo kalendas Augusti Pontificem creant Hormisdam natione Campanum ex patre Justo, patria Frusinatem. Fuit autem Hormisda, cum esset S. R. E. diaconus, semper inhærens Symmacho papæ, ut ex tertio Romano Concilio sub eodem Symmacho celebrato appareat. Extant com- plures Ennodii Ticinensis Epistolæ ad ipsum Hor- misdam datæ, cum adhuc Romanæ Ecclesiæ dia- conus esset.

14. *Clodoveus coronam mittit Hormisdo.* — Simul ac igitur Hormisda Pontifex creatus fuit, ad Orientales ex more scripsit Epistolam pro Catholica fide servanda, paceque concilianda, ut appareat ex litteris ab eis postea datis, de quibus suo loco dice- mus. Cum vero Christiano orbi innotuisset novum Romanæ Ecclesiæ electum esse Pontificem, novus

rex Christianissimus Clodoveus eunctorum prævenit obsequium, et superavit officia. Etenim (ut auctor est Hincmarus¹ Rhemensis episcopus), idem Francorum rex Clodoveus coronam auream cum gemmis (quæ regnum appellari solet) beato Petro, id sancto Remigio Rhemensi episcopo suggestente, di- rectit. Haec ipsa etiam leguntur apud Anastasium in libro de Romanis Pontificibus² in Hormisda. Cæte- rum ab ipsis Apostolorum temporibus fuisse præ- clarum capitis Pontificis ornamentum, suo loco superius dictum est; illudque esse consueisse magni pretii, utpote ex auro atque gemmis orna- tum, pariter est demonstratum. Qui igitur primus Francorum rex Christianus aurea corona donavit Romanum Pontificem, eam a Deo ipsum consecutum esse mercedem, declaravit eventus, ut Fran- corum regni corona hactenus perseveret. Certe qui- dem miraculi ferme loco ducendum est ut in una gente tanto tempore, tanta propagatione regnum permanenserit; quæ de alia aliqua natione accidisse, haud facile quis inveniet.

15. *Hormisda describens Remigio vices suas ei delegat in Gallia.* — Sed et ipse Francorum Apo- stolus Remigius litteris suis novum salutavit Pon- tificem. Ad quem Hormisda describens, eidem ob præclaram meritorum excellentiam, et nobilissimæ sedis prærogativam, ut in Francorum regno vicem gereret ipsius Romani Pontificis, dedit; quod qui- dem amplissimæ dignitatis erat munus et præfec- tura. Extat ipsa Hormisda papæ Epistola ad S. Re- migium Rhensem episcopum reddita, cum adhuc viveret Clodoveus, quam idem auctor recitat: sic enim se habet :

16. « Dilectissimo fratri Remigio Hormisda.

« Suscipientes plena fraternalis tuæ congratula- tionē colloquia, quibus nos germanæ salutis tuæ lœtificavit judicio corporali cum spiritualibus offi- ciis incolumitas subnixa; congruum esse perspexi- mus, hanc ipsam, quam mente gerimus, verbis aperire lœtitiam. Agis enim summi documenta Pontificis, dum et prædicanda facis, et ea insinuare non differs. Prærogativam igitur de nostri sumpsi- mus electione judicii: quando id operatum te esse didicimus, quod cæteris agendum obnixius impe- rainus: ut in provinceis tanta longinquitate dis- junetis, et Apostolicæ Sedis vigorem, et Patrum regulis studeas adhibere custodian. Vices itaque nostras per omne regnum dilecti et spiritualis filii nostri Ludovici, quem nuper, adminiculante sup- perna gratia, plurimis et Apostolorum temporibus æquiparandis signorum miraculis prædicationem salutiferam comitantibus, cum gente integra con- vertisti, et sacri dono baptismatis consecrasti, salvis privilegiis, quæ metropolitanis decrevit antiquitas, præsenti auctoritate committimus: augentes studii hujus participatione ministerii dignitatem, rele- vantibus nostras ejusdem remedio dispensationis ex-

¹ Hincmar. in Vita S. Remig. apud Sur. tom. I. die XIII. Januar. —

² Tom. I. Conc. vet. edit.

cubias. Et licet de singulis non indigeas edoceri, a quo jam probavimus acutius universa servari : gratius tamen esse solet, si ituris trames ostendit, et laboraturis injuncti operis forma monstratur.

47. « Paternas igitur regulas et decreta sanctissimis definita Conciliis ab omnibus servanda mandamus. In iis vigilantiam tuam, in his curam et fraternæ monita exhortationis ostendimus. His ea (quantum dignum est) reverentia custoditis, nullum relinquunt culpæ locum sanctæ observationis obstaculum : ibi fas nefasque præscriptum est : ibi prohibitum, ad quod nullus audeat aspirare : ibi concessum, quod debeat mens Deo placitura præsumere. Quotiens universale poscit religionis causa Concilium, te cuncti fratres evocante conveniant : et si quos eorum specialis negotii pulsat intentio, jurgia inter eos oborta compesee, discussa sacra lege determinando certamina. Quicquid autem illie pro fide et veritate constitutum vel provida dispensatione præceptum, vel personæ nostræ auctoritate fuerit confirmatum, totum ad scientiam nostram instructa relationis attestatione perveniat. Eo fit, ut et noster animus officii charitate dati, et tuus securitate perfruatur accepti. Deus te incolumem custodiat, frater carissime ». Haec enim Epistola Hormisdæ, quam ejus esse germanam recognoscet ex ejusdem Pontificis scribendi stylo, si conferas cum aliis ejusdem papæ Epistolis, quarum nonnullas (ut rerum gestarum occasio exiget) ex Codice Vaticano inferius ordine temporum describemus. Quod enim moris esset, ut recens creatus Romanus Pontifex immensa molis opis, totius Catholicæ orbis curam cum collegis coepiscopis in diversis provinciis partiretur, et vices suas eisdem absentibus delegaret; non ad Remigium tantum ista conscripsit, sed ad alios in aliis provinciis existentes majoris ordinis sacerdotes ejusdem argumenti litteras dedit, vices suas iisdem delegando, sicut vidimus superiorius id factum a prædecessore in Oriente, necnon in Africa et Hispania, quod et modo in Galliis fieri per Hormisdam intelligis.

48. *Concilium Remis congregat Remigius, in quo Arianum episcopum miraculo convertit.* — His igitur a Romano Pontifice acceptis litteris S. Remigius, nihil cunctatus, generalem Synodus colligendam curavit. Habita namque est per eum Synodus Gallicana, in quam conveuerunt episcopi Galliae ac diversarum provinciarum. Erant autem Gallianæ regiones ob Gothos Arianos, qui ibi regnabant, nonnihil ejus heresis labe conspersæ : quam obrem sanctissimi episcopi in illud præcipue incubuerunt, ut fidem Catholicam ab ea contagione liberam conservarent. Coacto igitur Rhemis sacro Patrum conventu, accidit, ut inter filios Dei (ut est in Job¹) et satan quoque assistere præsumperit, minimus Arianus episcopus, qui tanquam novus Goliath, exprobans agminibus Dei viventis, provo-

cansque eos ad singulare certamen, strenuus perfidie propugnator superbiaque inflatus, Catholicis omnibus insultabat. Sed exsurrexit ex adverso non juvenis rufus adspectu, ut David², sed veneranda canitie sanctissimus senex Apostolicus vir Remigius, ejusque fastum compressit, atque victimum ad Christi fidem perduxit : id autem quomodo factum sit, Hincmarus in Actis ipsius sancti Remigii describit his verbis³ :

49. « Ei Synodo Arianus quidam hæreticus, acerrimus disputator, et dialecticis propositionibus ac conclusionibus confisus, et inde nimis elatus intererat. Ingrediente autem sancto Remigio episcoporum Concilium, a multitudine Patrum exspectantium, assurgentibus omnibus reverenter, sicut Angelus Dei suscepitur. Superbus autem hæreticus, et mate de viro Dei sentiens dignatus est ei assurgere. Qui protinus, cum sanctus Remigius ante eum transiit, ita obmutuit, ut nec verbum quidem ullum effari potuerit ». Magnum plane miraculum, garrulam linguam et petulantem, quæ Dei Filium jugiter blasphemarat, solo transitu compressisse, vinculis invisibilibus obligasse, atque intra dentium claustra arcto carcere obserasse. Qui igitur Apostolica legatione vice fungitur Petri, instar Petri umbra transitu curat infirmum,vincendum tamen antea tanquam phreneticum ligaminibus. At quomodo id acciderit, audi quod subdit :

50. « Exspectantibus, inquit, omnibus, ut post allocutionem sancti Remigii hæreticus ille aliquid diceret, nihil potuit loqui : sed ad vestigia sancti viri pronus cadens, nutibus veniam petiit. Cui sanctus dixit : In nomine Domini Iesu Christi vere Filius Dei vivi, si ita de eo recte sentis, loquere; et de illo, sicut Catholica credit Ecclesia, crede et confitere. At cuius vocem ante superbis hæreticus, humilis iam et Catholicus, Catholicam fidem de sancta et inseparabili Trinitate, et de Christi incarnatione Catholice confessus est, et in eadem confessionis sue fide se permansurum professus est : sicque animo per infidelitatem perduto, et corporati voce propter superbiam condemnato virtute divina sanctus Remigius et animæ et corporis reddidit sanitatem ; cunctis qui aderant, seu haec auditui erant, sacerdotibus patenter ostendens, de male sentiendo peccante in Christum, qui per humanitatem proximus et frater nobis fieri dignatus est, quomodo erga peccantes in se vel in Ecclesiam, atque rebelles, et erga post recognoscentes et penitentes debant agere ». Haec Hincmarus³. Porro Synodus hanc praesenti anno celebratam esse, ut dicamus, temporis ratio persuadet.

51. *Clodovei obitus, illiusque et Francorum laudes ex testamento S. Remigii.* — Haud diu post haec, ipsis Hormisdæ papæ primordiis, Clodoveum Francorum regem hoc ipso anno ex hac vita migrasse, plura sunt quæ demonstrant. Evidem non

¹ Job. 1.

² 1 Reg. 1. — ³ Apud Sur. tom. 1. — ³ Hincmar. in Vita sancti Remigii apud Sur. tom. 1.

ante Hormisdæ pontificatum ipsum decessisse, quæ nuper diximus de corona missa ad eumdem Romanum Pontificem, et que habentur in litteris Hormisdæ ad S. Remigium, in quibus ejusdem sit mentio Clodovei, satis significant : neque hunc ipsum prætergressum esse annum, sunt plura quæ doceant. Cum enim Gregorius Turonensis¹ numeret ab obitu sancti Martini usque ad mortem Clodovei annos centum atque duodecim; constetque etiam ex iis quæ superius dieta sunt, ipsum decessisse anno Domini quadringentesimo secundo, plane affirmare necesse est hoc ipso anno vivere desissee. Cui veritati certe quidem adstipulantur chronographi, et inter illos primum sibi vindicans locum Sigebertns, dum hoc ipso anno Domini quingentesimo decimo quarto Clodoveum regem esse vita functionum testatur. Rursum vero cum anno quinto ab occubitu Alarici regis Gothorum Clodoveum ex humanis desissee testetur Gregorius Turonensis, qui totidem annos numerat a prolio Voctadensi, itidemque Amonius et alii Francorum res prosequuti, nullum relinquunt dubium, hoc ipso anno eumdem regem Clodoveum esse defunctum, ipsaque Christianissimorum regum Francorum primicias Deo oblatas in cælum acceptas. Vixisse autem ipsum annos quadraginta quinque, regnasse vero triginta, auctor est Gregorius Turonensis².

22. Ornaverunt tantum principem res in præliis fortiter gestæ, ex quibus consecutus est nomen ut Belliger diceretur. Fortunatus enim sic in epitaphio Dagoberti regis :

Belligeri veniens Clodovei gente potens.

Quod quidem non ante adeptus est nomen et consecutus gloriae titulum, quam ipse vietus a Christo victor sub Christi cœpit militare vexillis; quibus in bello præviis, superavit potentissimos Alamannos, vicit fortissimos Burgundiones, Wisigothosque invictos et alias Barbaros bellicæ virtute saepe repressit.

23. Docuit ipse primus, quid possint Francorum arma, quæ sanctæ Crucis vexilla præcedunt : signidein quam saepe ante constat Francorum robustissimam gentem Gallias frustra tentasse, Romanis saepe terga vertisse, cum finitimis Barbaris vario marte pugnasse, et inter eos humili fama vixisse, arctioribusque arctatam limitibus de salute saepe periclitatam esse : ubi Christum novit, quod est aucta victoriis, et illustrata tropheis? quo sublimis gloriae honoris et famæ sublimata pervenit? Nota toquor, cunctisque facta perspicua refero : omnes enim norunt, quod huic uni datum sit ex tot Barbaricis gentibus solum patrium refinquentibus et Romanum imperium invadentibus, tigere sedes, latioribusque dilatare limitibus regnum, et longioribus perpetuare temporibus : ut plane frequentioribus experimentis ipsa divina judicia vera et justi-

ficiata in semetipsa, non amplius, ut abyssus multa, obscura latuerint, sed cunctis fuerint perspicue patetfacta, idcirco esse tanta concessa Franciæ quæ denegata sunt reliquis exteris nationibus, quod pietate ipsi pollerent, præstarent fide Catholica, et pro defensione Ecclesie ardenter quam pro finibus regni tuendis pugnare solerent.

24. Quibus quidem officiis pro religione sedulo impensis, plane digni redditi sunt illam divinitus imperitam benedictionem consequi, quam sanctus Remigius eorumdem Francorum Apostolus, antiquorum patriarcharum more, sancto afflatus Spiritu, suo testamento scriptam, obsignatam, sanctorumque episcoporum subscriptione munitam reliquit : contra vero diram maledictionem ipsis Francorum regibus inferendam præscripsit, si quis eorum violare ausus esset quæ ultimo ipse elogio perscripsisset. Cujus verba perpetua digna memoria ob oenlos omnium ponenda putavimus, quæ sic se habent¹ :

23. « Si aliquando genus illud regium per benedictionem meam toties Domino consecratum, mala pro bonis reddens, Ecclesiarum Dei pervasor, destructor, depopulator, gravis aut contrarius existere voluerit; convocatis Rhemorum dioceseos episcopis, primum moneatur, deinde urbs præfata, adjuncta sibi sorore Ecclesia Treverensi, iterum conveniatur : tertio vero archiepiscopis tantummodo Galliarum tribus, aut quatuor convocatis, princeps ille quicunque fuerit, moneatur : ita ut ad septimam monitionem, si prius satisfacere renuerit, paternæ pietatis longanimitate differatur. Tandemque si postpositis omnibus præfatis benedictionibus, incorrigibilis contumacia spiritum non deposuerit, et se per omnia Deo subdi nolens, benedictionibus Ecclesiæ participare noluerit ; elo- gium segregationis a corpore Christi ab omnibus ei porrigitur, quod per prophetam et regem David², eodem qui in episcopis est, dictante sancto Spiritu, noscitur decantatum : Quia persecutus est, inquit, hominem inopem et mendicum et compunctum corde, et non est recordatus facere misericordiam, et dilexit maledictionem, et veniet ei ; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo. Totumque ei, quod in persona Iudeæ traditoris Domini nostri Jesu Christi et malignorum episcoporum Ecclesia decantare solet, per singulas ei decantetur Ecclesias. Quia Dominus dixit³ : Quandiu fecistis ex minimis meis, mihi fecistis : et quandiu his non fecistis, nec mihi fecistis. Et ideo quod probatur in capite, in membris intelligendum esse non dubitetur. Unum tantummodo ibi verbum per interpositionem commutetur : Fiant dies ejus pauci, et principatum ejus accipiat alter ». Ita ut toco episcopatus, principatus dicatur, ut personæ conveniat. Pergit vero :

26. « Quod utique si successores mei Rhemorum archiepiscopi operari, sicut a me ordinatum est, neglexerint ; in se, quicquid in principibus re-

¹ Greg. Turon. de Gest. Franc. l. II. c. uit. — ² Ibid.

¹ Recitat Biisson, de formul. l. vii. — ² Psal. cxviii. — ³ Matth. xxv.

secundum fuerat , maledictionibus depravati reperiant : ut fiant dies eorum pauci , et episcopatum eorum accipiat alter ». Si tanta haec ex divina Scriptura in reprobos effusa , in reges Francorum rerum Ecclesiasticarum invasores et depopulatores converti voluit ; quid statuisse in eos , si (quod nec cogitare potuit) ipsam Catholicam fidem Iesu essent ? Sed audi patefactos eisdem Francorum regibus benedictionum thesauros , quibus locupletandi forent qui pietate pollerent : « Si vero Dominus meus Jesus Christus vocem orationis meæ , quam quotidie pro genere illo in conspectu divinæ majestatis specialiter fundo , audire dignatus fuerit ; ut sicut a me accepit », Clodoveus videlicet , « ita in dispositione regni et ordinatione sancte Iei Ecclesiæ perseveret : benedictionibus , quas Spiritus sanctus per manum meam peccatricem super caput ejus infudit , plurimæ super caput illius (qui scilicet in regem eligendus est) per eumdem Spiritum sanctum superaddantur , et ex ipso reges et imperatores procedant , qui in presenti et in futuro juxta voluntatem Domini ad augmentum sanctæ scæ Ecclesiæ , virtute ejusdem in judicio et justitia confirmati et corroborati , regnum obtinere atque augere quotidie valeant ; et in domo David , hoc est , in cœlesti Hierusalem cum Domino in æternum regnaturi sublimari mereantur . Amen ». Haec sunt novissima S. Remigii verba in ejus testamento legitime confecto ad finem posita , eademque non suo ipsius tantum munita atque firmata chirographo , sed sex episcoporum et aliorum presbyterorum subscriptione probata , quorum trium est nota sanctitas , et non solum in Ecclesiis Gallicanis , sed in universa Ecclesia Catholica celebratur , nempe Vedasti Atrebatenensis episcopi , Medardi Noviomensis , et Lupi Suessionensis ; quorum nomina sacris indita tabulis anniversaria ipsorum dierum natalium memoria publico præconio repetuntur . Porro singulorum una fuit subscriptionis servata forma his verbis concepta : « Vedastus episcopus . Cui pater meus Remigius maledixit , naledixi : et cui benedixit , benedixi et subserpsi ». Ita et reliqui episcopi atque presbyteri . Sed accessit his divinitus inspiratis Dominus veluti testamentarius executor , dum pro meritis singulorum successorum regum , sive benedictiones , sive maledictiones ipsis partitus est , ut quæ erunt suis dicenda locis significabunt : at modo satis duos in exemplum Carolos adduxisse , alterum cognomento Martellum , Magnum alterum dictum ; quorum alter maledictionum S. Remigii successit infelix hæres , alter vero ejusdem benedictiones hæreditate possedit .

27. Sed illud peculiare præ cæleris aliarum gentium regibus Francorum principibus a Deo Remigii ipsorum Apostoli precibus videtur fuisse concessum , ut (quod plane summa sit admiratione dignum) non ob regum peccata ad alias nationes fuerit (ut de aliis accidit) ipsorum regnum translatum , vel ipsi Francorum populi aliis servire coacti fuerint ; sed veluti divina promissione id

S. Remigii precibus datum fuerit , secundum illud Davidicum ⁴ : « Si derelinquierint filii ejus legem meam , et in judiciis meis non ambulaverint : si justicias meas profanaverint , et mandata mea non custodierint ; visitabo in virga iniquitates eorum , et in verberibus peccata eorum : misericordiam autem meam non dispergam ab eo ». Haec quam vera sint , quæ sape suis locis dicentur interius aperta luce significabunt . Sed jam defuncti regis quæ sunt reliqua , postrema solvamus .

28. Sepultus est Clodoveus Parisiis ⁵ in Basilica saneti Petri Apostoli , quam ipse rex , hortante sancta Genovefa ⁶ virgine , a fundamentis cœpit erigere , ejusque uxor Clotildis perticiendam curavit . Inditum est ejus sepulcro epitaphium , quod Ammonius recitat ⁷ , a S. Remigio (ut putatur) elaboratum his versibus :

Dives opum , virtute potens , clarusque triunphe
Condidit hanc sèdeum rex Clodoveus . Et item
Patricius magnus sublimis fuisit honore ,
Plenus amore bei : contempnit credere mille
Numia , quæ variis horrent portenta figuris .
Mox purgatus aqua et Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso Christiuate cruen .
Exemplum dedit ; sequitur quod plurima turba
Gentilis populi ; sproptero errore suorum ,
Auctorem est cultura Deum , verunque parentem .
Hic felix meritis superavit gesta piorum ,
Semper consilio , castris , bellisque tremendus ,
Hortatu dux ipse bonus , ac pectoré fortis
Constructas acies firmavit in agmine primo .

At de Clodoveo hactenus .

« Clotildis autem regina » , inquit Gregorius ⁸ , « post mortem viri sui Turonos venit : ibique ad Basiliacum S. Martini deserviens , cum summa pudicitia atque benignitate in hoc loco morata est omnibus diebus vitæ suæ , raro Parisios visitans » : eximiaque claruit sanctitate , de qua etiam dicendum inferius .

29. *Francorum mores* . — Regnant post Clodovenum tilii ipsius quatuor Childebertus , Clotarius , Theodoricus , et Clodomirus , qui inter se regnum diviserunt , prout Gregorius ⁹ et alii Latini tradunt , et Græcus Agathias ¹⁰ in ipso suæ scriptio[n]is limine a Francorum moribus inchoatus historiam : quibus videas quanta eis tribuerit Christiana religio . Sunt haec enim ipsius verba de Francis : « Germani cum sint , haudquaquam (ut plurimi Barbarorum) pastores , sed Romanorum politia et aliis institutis et multis utantur , iisdemque legibus vivunt , et cæteris item , ut in conventibus faciendis , et nuptiis , medelisque eadem statuunt . Sunt quippe omnes hi Christiani , et rectissimæ inter cæteros omnes opinionis . Habent præterea per civitates antistites sacerdotesque : testos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies . Et sane hi mini , etsi cætera Bar-

⁴ Ps LXXXVIII . — ⁵ Greg. Tur. l. II. c. ult. Amon. l. I. c. ult. Hincin. in S. Remig. Vit. apud Sur. tom. I. — ⁶ In Actis S. Genovefa. in fin. apud Sur. tom. I. — ⁷ Amor. de Gestis Fratue. l. I. c. ult. — ⁸ Greg. Turon. hist. l. II. c. ult. — ⁹ Ibid. l. III. c. I. — ¹⁰ Agata. lib. I.

bari, moribus tamen videntur quam optimis prædicti, et maximum in modum civiles; nec quicquam habere quod a nobis hos faciat alienos, præter vestitus barbariem, et vocis innatae sonum, linguæque: quos equidem cum ob eorum virtutes, tum ob in cæteros aquitatem, inter seque concordiam, mirum in modum admiratione ac laudibus prosequor et magni facio. Nam etsi antehac sape et nostris his quidem temporibus in principes tres plures eorum sit partitum imperium; nunquam tamen in invicem bella suscepisse hos constat, nec civili patriam sanguine inquinasse: cum alioquin, ubi magni esse videntur, et non impares aut dubii potentatus, ibidem et necessarium sit omnino et multis de causis inflatiores animos fieri, honorumque exoriri et primatus cupiditates, et infinitos alias animorum affectus, ut perturbationis, ita et seditionum plenissimos. Apud hos tamen etsi divisa imperia sint, nihil prorsus effertur hujusmodi. Sed si qua forte de re inter principes oriatur contentio, cæteri omnes ad bellum se parant, ut armis decertatur, et ita instructi simul procedunt: quibus conspectis, utrinque dissidentium principum copia, depositis evestigio odiis, in gratiam redeunt, inssique parent; ut jure potius ea, de quibus ambigitur, quam armis decernant: alias vero si pergant, suo se malo scirent decertatores: proinde haudquaquam par foret, nec patria id sineret consuetudo, ut pro privatis inimicitiis detrimentum Respublica ruinainve patiatur. His moniti phalangas mox solvunt, et arma deponunt. Hoc pacto pace conciliata, placantur, ex futoque accessus et mntuo fiunt, unaque versantur, et odia abscessere. Sie fit, ut inferiores et subditi justitiam simul ac patriam colant; principes vero, ubi opportunum est, et benignos se præbeant, et facile obsequantur. Unde et vires eum habeant hi firmiores et legibus iisdem utantur nulla rerum suarum facta jactura, quam multa sibi et sedulo vindicant. Justitia namque et charitas ubique in inter mortales foventur, felicem procudubio Rempublicam reddunt, stabilemque atque adeo diu mansuram efficiunt, nec facile injuriae opportunam, ut eapi ab hostibus queat. Franci igitur cum optimum degant id vitæ genus, se ipsos in primis et proximos quosque pervincunt, et ex parentibus filii regna suscipiunt ». Hactenus ille; qui mox subdit de Clodovei quatuor filiis post ipsum regnantibus, et de Clodomiri nece, cum adversus Burgundiones audacieus quam par erat prælium iniisset.

30. Quod vero dixit Francorum gentem vestitus barbarie et sono vocis a Romanis tantummodo esse dissimilem: quod ad corporis habitum, primum ostendit in regibus, eos a puero (ut ait) instar Absalonis nutrire consueisse capillos, eosque a fronte summa arte discriminatos, hinc inde diffluentes in terga rejecere; quod ut decus regium, regibus tantum fuisse concessum, cæteris Francis attensis, affirmat. Verum quo habitu solerent et reliqui incedere, Sidonius Apollinaris versibus istis

demonstrat, dum de Francis agit, antequam Christiani essent effecti¹:

Hic quoque monstra domat, rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta jacet, nudatque cervix
Setarum per damna nitet: cum lumine glanco
Albet aquosa acies, ac vultibus (cutibus) undique rasis,
Pro barba tenues perarantur pectine crista.
Strictus assutaæ vestes proceræ coarent
Membra virum. Patet iis altato tegmine poples:
Latus et angustum suspendit balthens alvum.

Pergit agere de militari fortitudine et invicta constantia, quam ita paucis, sed feliciter magna pluraque comprehendens, idem Sidonius exprimit:

Non timor: invictique manent, animoque supersunt
Jam prope post animam.

Rursum vero de his quæ ad habitum corporis spe-
ctant, addæ quæ in Vita Caroli Magni exscripta sunt,
et edita a Scholiaste post Capitularia regum Fran-
corum, verbis istis de his quæ ad ornatum pertinent
sumptuosum:

31. « Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calciamonta forinsecus aurata, corri-
giis triebitalibus insignita, fasciæ erurales ver-
miculatae, et subtus eas tibialia ac coxalia linea
quamvis ex eodem colore, tamen artificiosissimo
opere variata: super quæ et fasciolas in crucis mo-
dum intrinsecus et extrinsecus, ante et retro lon-
gissimæ illæ corrigæ tendebantur. Deinde camisia
glizina: post hæc baltheus spathæ colligatus. Quæ
spatha primo vagina sagea, secundo corio qual-
cumque, tertio linteamine candidissimo cera luci-
dissima robato, ita eingebatur, ut per medium
crucieulis eminentibus ad peremptionem Gentilium
auraretur. Ultimum habitus eorum erat pallium
canum vel saphyrinum, quadrangulum, duplex, sic
formatum, ut cum imponeretur humeris, ante et
retro pedes langeret, de lateribus vero vix genua
contegeret. Tum baculus de arbore malo nodis pa-
ribus admirabilis, rigidus et terribilis, cuspide
manuali ex auro et argento cum cælaturis insigni-
bus præfixo, portabatur in dextera ». Et paulo post:

32. « Sed ut est mos humani ingenii; cum in-
ter Gallos Franci militantes, virgatis eos sagulis
lucere consiperent, novitate gaudentes, antiquam
consuetudinem dimiserunt, et eos imitari cœperunt. Quod interim rigidissimus imperator ideoreo
non prohibuit quia bellicis rebus aptior ille videre-
tur habitus. Sed cum Frisones hac licentia abuten-
tes adverteret, et brevissima illa palliola sicut prius
maxima vendere comperisset, præcepit, ut nullus
ab eis nisi grandia latissimaque illa pallia consue-
tudinario pretio coemeret. Adjiciens: Quid prosunt
illa pietaciola? in lecto non illis possumus coope-
riri: cabellicans contra ventos et pluvias nequeo

¹ Sidon, in Panegyric Majoriani.

defendi : ad necessaria naturæ secedens , tibiarum gelatione deficio ». Hactenus ibi. Atque de his satis.

33. *Fili Clodovei pietate insignes regnum inter se dividunt.* — Quod igitur spectat ad filios Clodovei, sicuti ejus successores fuerunt in regnum, ita et pietatis ejusdem heredes, baptizati omnes ab eodem de quo nuper dictum est S. Remigio Rhemensi episcopo, ut ipse in suo testamento profiteatur. Accedit autem magno plane Dei beneficio, ut si quid in Francia avitæ superstitionis contagii apud ipsorum aliquem remansisset, Deus superna virtute curare minime prætermiserit. Nam audi quid Albinus Flaceus accidisse testetur, cum sancti Vedasti res gestas est prosecutus : « Quidam, inquit¹, nobilis Francus potentia clarus, Occinus nomine, regem Clotarium, prædicti regis Clodovei filium, qui tunc temporis regni nobiliter rexerat sceptrâ, vocavit ad prandium, quod magno apparatu in domo sua regi et suis paraverat optimatibus. Rogatus quoque est sanctus ad convivium Vedastus : qui domum intrans, more sibi solito, dextera extenta omnia sanctæ Crucis vexillo signavit. Quædam vero vascula ibi cervisia adstabant plena, sed male Gentili errore dæmoniacis incantationibus infecta : quæ mox ob potentiam sanctæ Crucis destructa crepuerunt; et quicquid liquoris habuerunt, in terram effuderunt.

34. « Territus vero rex et optimates illius hujus visione miraculi, sciscitabatur pontificem causam repentinae prodigi. Cui sanctus respondet episcopus : Per quasdam maleficiorum incantationes, ad decipiendas convivarm animas diabolica in his latuit liquoribus potentia : sed virtute Crucis Christi terribilis, sic invisibiliter de domo effugit ista, sicut visibiliter considerasti liquorem effundi in terram. Hæc vero res multis proficiebat ad salutem. Nam plurimi occultis diabolicae fraudis eatenis absoluti, anguriorum vanitate spreta, incantationum consuetudine reficta, ad veræ religionis convolaverunt puritatem, intelligentes divinæ potentiæ efficaciam in suo famulo facere signa, nihilque contra ejus sanctitatem antiqui serpentis valere machinamenta : et quod ille ad perditionem paraverat aliquorum, hoc Christi gratia ad redemptionem convertit plurimorum ». Hæc Albinus.

35. Ferunt ab eisdem pietate insignibus filiis Clodovei obtinuisse sanctum Remigium Rhemensem episcopum, ut quoties Rhemorum urbem aut ingredierentur aut præterirent, captivi omnes e vinculis ac carceribus dimitterentur : quod quidem a posteris etiam regibus observatum fuit : Insuper et sanctum Leonardum ejusdem S. Remigii discipulum ab iisdem impetrasse, ut quos vellit ipse e carceribus liberaret. Habentur hæc in Gestis² ipsius.

36. *De Theodorico et Childeberto filiis Clodo-*

rei. — Quid autem de Theodorico rege filio Clodovei, cum regnare cœpit, ac de sancto Theodorico ejusdem sancti Remigii discipulo in ejus Actis¹ scriptum sit, audi : « Defuncto rege Clodoveo, quem beatus Remigius ad Christi religionem traduverat et e sacro fonte suscepit. Is vero nuntios misit ad sanctum Remigium, omnibus rogans ut ad ipsum veniret, et unicæ ejusdemque carissimæ filiæ graviter laboranti manus imponeret. At sanctus Remigius adversa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem grata curationum præditum divinitus cognovit, suas vices demandavit. Ille jussa magistri volens gnaviter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei affertur nuntius de obitu pueræ ; rogantque eum, qui erant missi a rege, ne se frustra fatiget. At ille a proposito non discedens, venit ad palatium, regemque et reginam cum tota familia inerentes invenit. Illorum ergo lacrymis etiam ipse ad lacrymandum permotus : Secede (inquit) paululum, parenturque funeri opportina : ego id interim exequar, cuius causa hic accessi. Cumque nomini illi, quos ipse jussérat, illie mansissent ; sublati ad cælum oculis et manibus, preces intra mentis penetralia, lacrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deinde accessit ad corpus exanimé, et oleo sancto illud unxit. Et ecce subito omnes vitæ expertes artus suo vigori reslituntur : et puella vitæ se beati Theodorici precibus redditam palam profitetur. Accurrit rex et regina, stupefacti ad miraculum : palatum omne exultat, euneti hominem Dei veuerantur. Porro rex non modo discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia prosequi appetens, Venderas ei ad fluvium Matronam. Gaudiaeum autem villam pagi Rhemensis sancto Theodorico donavit ; orans eum, ut pro se et regno suo Dominum deparetur ». Hæc ibi de puella regis filia suscitata. Addit auctor et de eodem rege oculo infirmato, atque ab eodem divina virtute curato. His similia videntur esse insignia illa miracula , Apostolorum virtutibus non inferiora, quæ Hormisda papa (ut vidimus) scribens ad sanctum Remigium prædicat. His plane charismatibus Francorum gens, quæ nuper ad Christum conversa erat, ut novæ quædam plantæ fuerunt divinitus irrigandæ.

37. Porro bellissimum Francorum regem fuisse Theodoricum, nec nisi religioni solitum cedere, declarant quæ de eodem narrat his verbis Gregorius Turonensis², ubi agit de S. Quintiano Rutenorum episcopo a sua Ecclesia pulso, et Arvernii recepto. « Cum, inquit, sanctus Quintianus in antedicta urbe Arvernensi moraretur, Proculus quidam ex æario presbyter ordinatus multas ei injurias intulit : omnemque potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei temuere quotidianum vie-

¹ Alb. Flac. in Vita S. Vedast. apud Sur. tom. I. — ² Apud Sur. vi. Novemb. tom. VI.

¹ Apud Sur. I. Juli tom. IV. — ² Greg. Turon. Vit. SS. Patr. c. I. et apud Lip. tom. III.

tum ministrari præcepit; sed per ejus orationem a civibus correctus est prudentioribus, restituta ei omni potestate, ab eo illius remotis insidiis. Antedictus tamen sacerdos non immemor injuriaæ, sicut quondam Paulus¹ Apostolus de Alexandro arrario, et hic de Proculo decantabat dieens : Proculus ærarius multa mala mihi fecit : reddet illi Dominus secundum opera sua. Quod ad postremum ei evenisse, certum est. Erat autem vir beatus in oratione assiduus, et in tantum amator populi sui, ut veniente Theodorico et vallante exercitu urbem, sanctus Dei muros psallendo circuiret, et ut regioni vel populo Dominus velociter succurrere dignaretur, afflictius jejuniis atque vigiliis instanter oraret. Porro Theodoricus rex cum cogitaret urbis muros everttere, mollitus est misericordia Domini, et oratione sacerdotis ejus, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pavore perterritus, de stratu suo exilit, ac solus per viam publicam fugere nittitur : perdiderat enim sensum, nesciens quid ageret. Quod advertentes sui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes ut se signo salutari muniret.

38. « Tunc Hilpingus dux accedens propius ad regem, ait : Audi, gloriosissime rex. consilium parvitatibus meæ : ecce muri civitatis istius fortissimi sunt, camque propugnaula ingentia vallant. Quod ut plenius magnificenta tua cognoseat, de sanctis quorum Basilicæ muros urbis ambiant, haec loquor : sed et antistes loci illius magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli episcopo injuriam inferre, aut urbem everttere. Cujus consilium rex clementer accipiens, præceptum posuit, ne ullus ab octavo urbis millario lœderetur. Quod obtentu sacerdotis praestitum, nullus ambigat. Tunc Proculus ille presbyter, disruptis Utrensis castri muris, ab ingredientibus hostibus ante ipsum Ecclesiae altare gladiorum ictibus in frusta disceptus est : reddiditque Dominus, sicut sacerdos cantare consueverat, secundum opera sua ». Hæc de his Gregorius. De rebus autem gestis sancti Galli successoris Quintiani episcopi Arvernensis eum eodem Theoderico rege, quibus et ejusdem principis pietas commendatur, ab eodem auctore scripta habentur. Sed de Theodorico modo satis.

39. Dicenda vero pauca de Childeberto uno item ex filiis Clodovei, qui summopere coluit S. Paternum episcopum Abrigensem; quem, cum ejus admiranda opera percepisset, Parisos advocat: ubi cum post alia vir Dei pro pauperibus regias aures pulsaret, idem rex Crescentio, ad quem publica cura spectabat, mandavit, ut quod beatus Paternus ab ipso exigeret, id exequi non omitteret : promisit ille se ita facturn, sed fidem fecellit : nam in Burgundiam profectus est, viro sanctissimo neseiente. At mox illum divina ultio prosecuta oculorum lumine privavit, ita ut biduo erraret. Agnoscens igitur culpam suam, celeriter regressus est ad hominem Dei, veniamque petiit : eodemque momento,

quo ab animo iniquitas abscessit, oculis lux redditum est. Porro Aeta sancti Paterni longe uberiora extant², quam hic enarrari queant. At hæc salis ad regum Francorum, qui Clodoveo successerunt in regnum, pietatem insinuandam. Jam vero ad res Orientales orationem convertamus.

40. *Vitalianus insurgit in Anastasium, qui perjuriis sibi consulit.* — Plane accedit, ut cum ejeci sunt e suis sedibus Orthodoxi episcopi ab Anastasio imperatore, et in thronum ipsorum perfidi hæretici Timotheus atque Severus et alii suspecti, Deus ipse adversus eum excitarit Vitalianum, qui ad ultimum usque discrimin eumdem hæreticum imperatorem adduxit. At quomodo hæc se habuerint, Marellinum comitem rem sub hujus anni consulibus pacis complectentem audiamus, ubi ait³ : « Vitalianus Scythia, assumpto Romanorum equitum in triduo congregatorum auxilio, in locum qui Septimus dieitur, advenit, ibique castramatus est ; dispositusque a mare ad mare suorum ordinibus, ipse ad portam, quæ Aurea dieitur, sine ullius accessit dispendio : scilicet pro Orthodoxorum se fide, proque Macedonio urbis episcopo incassum ab Anastasio principe exultato, Constantinopolim accessisse asserens. Porro Anastasi imperatoris simulationibus atque perjuriis per Theodorum internuntium illectus atque illitus, octavo die quam urbem accesserat, remeavit. Hinc Odyssum Mysiae civitatem Vitalianus pernoctans astu ingressus est : Cyrrillum loquacem magis quam strenuum ductorem militie inter duas pellices Vitalianus reperit dormientem, eumque mox abstracto cultro Getico jugulavit, hostemque se Anastasio Cæsari palami aperteque exhibuit ». Hæc Marellinus hoc anno. Sed quid interea dolosus veterator? Ubi sensit vires jam fractas, perjuriis ex more sibi consulendum putavit. Manichæorum plane est fallere quemlibet juramentis ; ejus perfidiæ idem Anastasius (ut dictum est), cultor erat.

41. Quænam autem fuerint pacis conditiones, quibus deceptus Vitalianus recessit a mœniis, Cedrenus docet his verbis⁴ : « Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, et Mysia, ducens secum Hunnorum et Bulgarorum agmen, multas urbes et Cyrrillum quoque Thraciæ præfectum cepit, et prædando Constantinopolim usque processit. Tum Anastasius, rebus suis deploratis, pacem per legatos petit : jurans una cum senatu, se relegatos revocaturum, Macedonio et Flaviano suos episcopatus redditurum, Concilium Heracleæ acturum, evocato etiam papa Romano ». Hæc quidem hoc anno traetari cœpta in sequentem usque sunt producta, ut patet ex Marcellino ea singula singulis suis redente annis. At de his agens Evagrinus⁵ jejunè nimis transiliit, sicut et eadem ab eo accipiens Nicéphorus, nullamque de causa motus Vitaliani ob læsam fidem Catholicam mentionem faciunt.

¹ Tim. iv.

² Apud Sur. tom. II. — ³ Marcell. in Chron. hoc ann. — ³ Cedr. Comp. hist. an. 23. Anastasi imp. — ⁴ Evag. hist. I. III. c. 13.

42. *Synodum convocare simulat Anastasius.*

— Interea vero versutus hæreticus, Anastasius, inquam, Augustus, quo sibi Vitalianum ipsum conciliaret, et ut populum sibi ob eamdem causam saepius adversantem expertus lenire aliquo modo posset, summa hieme indicit Synodum Heraclæa celebrandam, qua cuncta Ecclesiæ dissidia auferrentur : atque ut confictis mendacis verisimilitudinis aliquam superinducat effigiem, ad ipsum Hormisdam Romanum Pontificem vicesima quinta Decembribus dat litteras de futura Synodo cum reddens certiorem, ac rogans ut ad conciliandas Ecclesiæ summ exhiberet adventum. Extat ipsa Anasias imperatoris Epistola ad Hormisdam his verbis conscripta, ejusmodi indito titulo :

43. Victor Anastasius, p̄n̄s, felix, inclitus, triumphator, semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Omibus negotiis divinæ res præponenda sunt. Deo etenim omnipotente propitio, Rempubli-
cam et conservandam et meliorandam esse confidi-
mus. Quia igitur dubitationes quædam de Orthodoxa

religione in Scythia paribus videntur esse com-
motæ; id specialiter clementiae nostra placuit, ut ve-
nerabilis Synodus in Heraclæana civitate provinciæ
Europæ celebretur : quatenus concordantibus ani-
mis et omni veritate discussa fides nostra omni
terrarum orbi manifestius innotescat, ut deinceps
nulla possit esse dubitatio vel discordia. Quapropter
sanctitas tua cum quibus sibi placuerit reverendissi-
mis episcopis, quos de Ecclesiis sub sui sacerdotii
cura constitutis idoneos et instructos erga Ortho-
doxam religionem esse probaverit, ad prædictam
Heraclæanam civitatem intra diem kalendarum Ju-
nianum venire dignetur. Data quinto kalendas
Januarias Constantinopoli Senatore V. C. consule.
Accepta pridie idus Maii Florentio V. C. consule ».
Hec Anastasius ad Hormisdam, ad quem alias rur-
sum dedit anno sequenti litteras, de quibus suo
loco inferius dicemus. Quæ aulem haec secuta sint,
suo loco dicturi sumus : clauditur enim hujus anni
rerum gestarum curriculus hisce litteris Anasias
ad Hormisdam papam conscriptis.

Anno periodi Græco-Romanæ 6007. — Jesu Christi 514. — Hormisdæ papa I. — Anasias imp. 24. Theodorici reg. 22 et 4.

1. *Consulatus.* — Senator absque collega an-
num aperuit, ut habent omnes Fasti, et ipsem in
Chronico suo prodit. Est is Cassiodorus, quem
Theodoricus Italiæ rex post prefecturam prætorij et
patricii dignitatem ad hunc honoris apicem promo-
vit. Cumque in omnibus Fastis et in Epistolarum
subscriptionibus vocetur tantum Senator, eo co-
gnomine uti proprio appellatum fuisse, et ita in
Fastis citandis appellandum intelligimus.

2. *Moritur Symmachus papa.* — A num. 6 ad
44. Sanctus Symmachus papa, Senatore consule,
ut docet Anastasius, ad Deum migravit. Fuit a die
x kalend. Decembriarum usque in diem xiv kalend.
Augustarum, ut idem habet, a die sc. vicesima
secunda mensis Novembribus anni quadringentesimi
nonagesimi octavi usque ad diem decimum no-
num mensis Julii currentis anni. Quare sedit annos
quindecim, menses septem, dies viginti septem, ut
testantur Ordericus lib. 2. Luitprandus, Regino, Ca-
talogus Vaticano-Palatinus, varii Codices MSS. Ana-
stasiæ in fine editionis regiæ memorati, ac II, IV,
V Catalogi nostri. In aliquibus Catalogis librario-

rum errore numeri vel in annis vel in mensibus
corrupti, imo et in Anastasio vulgato in quo Sym-
macho attribuuntur anni xv, menses viii, dies
xxvi, cum tamen a diebus xxvii, quibus supra annos
xv, et menses vii Ecclesiam Romanam rexit, dies
emortualis excludatur.

3. *Dies ejus ordinationis mortisque certi.* —
Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Cata-
logum veterum Pontificum, sibi persuadere non
potuit initium, et mortem Symmachi in Anastasio
accurate notata esse : « Nescio, inquit, quis in libro
Pontificali ex suo calculo hic præsumpsit inserere,
quod Symmachus sedet » a die x kal. Decemb.
usque in xiv kal. Augusti « hoc ipso indicans diem
sepulturæ a se confundi cum die mortis. Spurium
hoc vitulamen esse, adeoque nullius auctoritatis,
prodit uniformis totius libri stylus, ab initio usque
ad sanctum Gregorium et finem saeculi VI inclusive,
ubi nuspiciam definiuntur dies pontificatum terminan-
tes, nec alius quam sepulturæ dies exprimitur ». Verum e diebus illis obitualis excluditur, ut jam
monui : neque referit, quod in libro Pontificali dies

pontificatum utrinque claudentes, in alijs Pontificibus non memorentur; eum in Hormisda, et duobus ejus successoribus consules præter morem enuntientur, incertumque sit an Vitæ in libro Pontificali contentæ ab uno vel pluribus auctoribus descriptæ fuerint. Si itaque vir doctissimus dies natales et emortnales Pontificum Romanorum, qui Hilarum seuti sunt, reete collocasset, hanc periodam addititiam non esse, et in libro Pontificali tam dies ejus ordinationis, quam sepulturae, sine errore notatos compoperisset, ideoque et Baronium in ejus pontificatus duratione rectam viam tenuisse. Auctor Auctioris Chronicæ Vet. Pontif. ait, Symmachum sedisse ann. xv, menses viii, dies xxvi, et cessasse episcopatum dies iii; sed is aliis aequaliior non est in hoc capite.

4. *Hormisdi fit Pontifex Romanus.* — Dicit Anastasius cessasse episcopatum *dies septem*, quod et in Codice Anastasiano Colbertino, aliquis quibusdam, ac in Orderico legitur. Quare *Hormisda* natione Campanus ordinatus est die vicesima septima mensis Julii, in quam hoc anno Dominica inceidebat, et Anastasius diem mortis Symmachii ex Interpontificio excludit. Baronius, qui Pontifices Romanos diebus Dominicis aut Festis solemnioribus ordinari solitos non animadverterat, *Hormisdam* die xxvi mensis Julii Pontifice renuntiatum esse credidit.

5. *Primatus S. Remigii episc. Remensis.* — A num. 14 ad 18. Hinemarus in Vita sancti *Remigii* episcopi Remensis, postquam bellum Visigothicum, missamque ab Anastasio Augusto legationem in Franciam enarravit, agit de vicariatu seu de primatu hujus præsulis per universum regnum Clodovei Francorum regis, quem ipsemet primus ex Archivis Ecclesiæ suæ eruit, illiusque originem Hormisdæ, qui hoc anno Pontificatum Romanum suscepit, acceptam refert. At cum certum sit *Clodoveum* ad Hormisdæ tempora non pervenisse, sumpta inde ab aliquibus viris doctis ansa existimandi eam Historian commentiliam esse; indeque varia scripta hinc inde prodiere. Sirmondus Epistolam illam Hormisdæ ad Remigium a Conciliis Gallicanis recedit, nullamque ejus rationem habuit.

6. *Synodus Gallieana in certo loco habita.* — A num. 18 ad 21. Hinemarus in eadem Vita scribit: « Episcopi Galliae ac Belgicæ provinciarum causa fidei ad Synodum pervenerunt, beatum Remigium undecimque doctissimum et in Scripturis sanetis eruditissimum, ac in Ecclesiasticis dogmatibus exercitatum, ad idem Concilium venire petierunt ». Addit Hinemarus Remigium ad illud Concilium venisse, et a *multitudine fratrum exspectantium*, sicut Angelum Dei susceptum esse, ac superbium Arianum ad fidem Catholicam convertisse; sed Hinemarus, nec locum, nec annum designat, et *Remorum civitatem*, in qua Baronius Synodum celebratam asserit, manifeste excludit. Porro episcopi Galliae Belgicæ parebant hoc tempore Francorum regibus; episcopi vero Galliae Celticæ, seu Lugdu-

nensis, de qua loquitur Hinemarus, partim Francorum regibus, partim Burgundionum regi subditi erant. In Concilio enim Epaunensi anno **dxvii** in regno Burgundiarum coacto leguntur nomina episcopi *Novernensis*, et episcopi *Lugdunensis*.

7. *Moritur Clodoveus rex Francorum.* — A num. 21 ad 36. *Clodoveus* Francorum rex obiit *quinto kalendas Decembres*, ut in duobus veteribus Calendariis legitur *V kal. Dec. depositio Magni regis Clodovei*. Annus in Chronico sancti Vincentii Metensis designatur his verbis, *Felice consule*, qui an. **dxii** consulatum gessit: quo etiam anno Clodoveum vitam cum morte commutasse nunc inter eruditos convenit. Turonensis lib. 2, cap. 43, de morte Clodovei haec habet: « Apud Parisios obiit, sepultus p[ro]p[ter]e in Basilica Apostolorum, quam cum Clotilde regina ipse construxerat. Migravit autem post Vogladense bellum anno quinto. Fueruntque omnes dies regni ejus triginta anni. A transitu ergo sancti Martini usque ad transitum Clodovechi regis, qui fuit undecimus annus episcopatus Licinii Turonici sacerdotis, suppulantur anni centum duodecim ». Fredegarius in Epitome tradit etiam obiisse Clodoveum post Vogladense bellum *anno v*, regnum tenuisse *annis xxx*, et a *transitu sancti Martini* usque transitum Clodovei fieri *annos cxii*, quam ultimam notam temporariam habet etiam Aimoinus in sua Historia, et Turonensis non semel iterat. Nec Fredegarius nec Aimoinus anni **xi** Licinii episcopi Turonensis mentionem faciunt, quia character ille mendosus est, ut alibi ostendo. Cum itaque sanctus *Martinus* Turonensis episcopus die undecima mensis Novembris anni Christi quadringentissimi ex hac vita transierit, ut suo loco demonstravi, nullum dubium esse debet, quin Clodovei mors in annum **dxii** inciderit; et quin anno **CDLXXXI** regnum inierit, siquidem per annos **xxx** Francis dominatus est. Denique annum Christi **dxii** quintum esse a prelio Vogladensi certum et indubitatum.

8. *Anno dxii mors ea contigit.* — Buecherius in Annotatione de Chronologia regum Francorum Merovadarum, *Chlodoveum* anno **dxii** demortuum, et *Sigebertum* in Chronico, quem Baronius aliquie passim ad nostra fere tempora seuti sunt, obitum ejus male in currentem aenum distulisse, hoc argumento demonstravit. Annos non paucos Chilberti II Francorum regis cum annis Christi Turonensis recte illigavit; qua in re falli non potuit propter Dominicalis litteræ characterem in sua Historia observatum, et cum annis ejusdem Chilberti, quo regnante vixit, copulatum; inde ascendendo retrogressus est usque ad *Chlodoveum*, eaque via hunc anno **dxii** e vivis abiisse certo deprehendit. Quare Henschenius qui in Commentario prævio ad Vitam sancti Sigiberti Austrasiæ regis, et alibi passim, *Chlodoveum* anno **dix** vitam explexisse statuit, subsequentium Francorum regum chronotaxim non potuit non labefactare; cunque Concilia Gallicana annis regum Francorum, quorum præcepto convocata fuere, saepè notata reperiantur, Chronologia

Ecclesiastica non minus quam civilis ab omnibus, qui Chlodovei mortem ab anno **pxi** removerunt, plerumque corrupta fuit. Certum itaque maneat, illam non alio, quam quo diximus anno contigisse. Anno **pxi**, num. 6, Epitaphio sancti Austregisili epise. Bituricensis annus emortualis Clodovei confirmabitur.

9. Testamentum S. Remigii. — Baronius num. 24 et seqq. meminit testamenti sancti *Remigii*, ex eoque aliqua loca recitat. Verum illius aetate extabat tantum in Historia Flodoardi cap. 18, variis auctum interpolationibus; quae cum a temporibus et genio Remigii abhorreant, plerisque supposititum jure merito visum est. Tandem genuinum hujus Testamenti exemplar prodit in nova Disquisitione de *Ampulla Remensi*, in tom. 1 Bibliothecæ Labbeane, et in Annalibus Cointii ad annum **xxxviii**, num. 50 et seqq., apparuitque vere illud a sancto Remigio conditum. Eo S. præsul Ecclesiam Remensem, *Lupum* episcopum Suessionensem fratris sui filium, et *Agricolam* presbyterum nepotem suum haeredes instituit; sed nullus episcopus eidem subscriptus reperitur; neque loca, quæ ex illo Baronius in medium adducit in eo habentur; quæ ideo mera assumpta esse liquet.

10. Epitaphium Clodovei. — Apud Aimoinum lib. 1, cap. 25, legitur Epitaphium Chlodovei regis a Baronio num. 28 recitatum, sed, ut ex editione Duchesnii patet in capite illo **xxv** aliqua insilitia sunt. Hi priores hujus Epitaphii versus:

Dives opum, virtute potens, clarusque triumpho,
Condidit hanc Sedem rex Clodoveus : et idem
Patricius magno sublimis fulsis honore.

Cointius anno **pxi**, num. 60, ait: Epitaphium illud, quod a beato Remigio conditum fertur, opus videri recentioris auctoris, qui Chlodoveum, quem Gregorius Turonensis *consulem* aut Augustum appellarat, *patricium* vocat. Verum anno **pviii**, num. 2 et seqq. *consulis* nomine Turonensem patricium intelligere monstravimus; ideoque Chlodoveus in eo Epitaphio apposite, vereque *patricius* nuncupatur.

11. Divisio regni Clodovei inter ejus filios. — Turonensis lib. 3, cap. 1 scribit: « Defuncto Chlodoveo rege quatuor filii ejus, id est, Theudericus, Cblodomeris, Childeberlus, atque Chlotarius regnum ejus accipiunt, et inter se æqua lance dividunt. Habebat jam tunc Theudericus filium nomine Theodoberum, elegantem atque utiliem ». Ex duabus uxoribus sex liberos suscepit Chlodoveus, unum ex priori, *Theodoricum* sc. Cointius citatus num. 53, aliquique multi addunt, *Theudechildem* Radigeri Varnorum regis Transrhenani uxorem, reginam sanctitate illustrem; sed eam filiam fuisse Theodorici et sororem Theodoberti regis infra demonstrabimus. Ex sancta *Chrotilde* habuit Ingomerem in albis demortuum, ut suo loco ostendimus, *Chlodomerem*, qui hoc tempore erat annorum circiter sexdecim, ut liquet ex dictis, *Childebertum*, et

Chlotharum natu minores Chlodomere, et *Chrotildem* Amalarico Visigothorum regi in uxorem postea elocatam. Fredegarius in Epitome cap. 30 regni Chlodovei divisionem his verbis explicat: « Soritus est sedem Theudericus Mettis, Chlodomeres Aurelianis, Childebertus Parisius, et Chlotarius Suessionis ». Theudorieus præter provincias Transrhenanas et civitates inter Rhenum et Mosam sitas obtinuit Remos, Catauaum, Trecas, et in Aquitania prima urbes Arvernorum, Ruthenorum, Cadureorum, et Albigensium, cum Uctia in Galla Narbonensi. *Chlodomeres* Senonas, Autissiodorum, Aureliam, Turonos, Cenomanum, Andegavum et Novempopulaniam. *Childebertus* Meldas, Parisios, Sylvanectum, Bellovacum, quidquid inde patet ad Oceanum, provinciam Lugdunensem secundam integrum, civitates Redonum, Nannetum, Venetum, Britanniæ, itemque aliquot urbes Aquitaniae. *Chlotarius* Laudunum, Suessionem, Veromanduos, Ambianum, quidquid ultra Somonam est inter Mosam et Oceanum, itemque partem Aquitaniae, ut ex antiquis scriptoribus colligere est.

12. Floret S. Theodoricus abbas Remensis in monte Or. — Ad num. 36. Refert Baronius ex Actis sancti *Theodorici* abbatis Remensis, discipuli sancti Remigii, a Surio ad diem 1 mensis Iulii recitatis, Theodoricum missum esse ab eodem sancto Remigio ad sanandam filiam *Theodorici* regis, cui, cum iam mortuam reperisset, vitam simul et sanitatem reddidit. *Theodoricus* rex beneficii gratiæque causa unam utrique villam in eisdem Actis memoratam largitus est. Cum postea oculi vulnere valde cruciaretur, misit ad sanctum abbatem, ut qui fuerat filiae vitae restitutor, fieret oculi ejus medicator. Venit ad regem sanctus vir et ille « ita est claro lumine irradiatus, quasi nunquam oculus aliqua lassione, aut caligine fuisset contactus ». Pro sanitate oculi redditia rex dedit sancto viro aliam villam. Mabilioniis sæculo i Benedictino Vitam hujus sancti ex MSS. Codicibus publicavit, ex qua quæ habet Surius excerpta fuerant. In monte, qui tribus ab urbe milibus distat, Cœnobium construxit, quod per plures annos summa cum laude rexit. Situm illud in monte, cui vocabulum *Or*, vulgo *S. Thiéry dit du mont d'Or*. Sed cum locus bellorum temporumque injuriis fere attritus fuisset, monachi ex regularris progressu temporis faeti sunt sæculares. Postea tamen *Adalberonis* Remorum antistitis pietate, et aliis virtutibus incliti opera, monachi ibidem restituti, idque anno **cmlxxii**, ut legitur in brevi Chronico Remensi apud Labbeum tom. 1 novæ Biblioth. Auctor Vitæ S. Theodorici testatur, *Theodoricum* regem ejus corpus propriis humeris in sepulcrum intulisse, et *Adalgisus* in libro Miraculorum ejus cap. 1 a Mabilionio loco citato, relato, prodit, *Romanum* Remensem episcopum funus ejus curasse; quare mortem ejus, que *kalend. Iulii* contigit, ut in eadem Vita habetur, cum anno Christi **xxxviii** aut in sequenti conjugendam esse dubium esse non potest. *Theodoricus* enim rex anno **xxxv** vi-

vere desit, et *Romanus* sancto Remigio successit circa annum **DXXXIII**. Mabillonius sacerculo v. Benedictino pluribus agit de Elevatione corporis ejus facta ab *Adalberone* archiepiscopo Remensi anno **CMLXXVI**, teste brevi Chronicò Remensi laudato.

13. Florent in Normannia SS. Paternus et Scubilio. — Ad num. 39. *Childberto* Francorum rege regnante, sancti *Paternus* et *Scubilio* socii claruere in monasterio *Enesione* in Dioecesi Pietaviensi posito, ex quo in pagum Constantimum seu Normanniae partem versus Occidentem ad Oceanum Britannicum, discessere, et per vicinas dioeceses, sc. Constantiensem, Bajocensem, Cenomanensem, Abrincentensem, et Rhedonensem construxere monasteria, eo fere tempore, quo *sanctus Benedictus* in Italia institutum monachicum propagabat. *Paterni* fama crescente, *multa regis Childeberti prece compulsus est*, ut Parisios veniret, quo se conferens multa miracula patravit. Jam ad septuagesimum aetatis annum pervenerat, dum quiescens in cellula sua, quam primum aedificaverat *Sessaci*, ubi abbatis munere fungebatur, mortuo episcopo Abrineensi *ad supplicationem tam plebis, quam principis* in ejus locum substitutus est; cumque tertium decimum annum ageret in pontificatu, statim *altero die Paschæ*, cum fratres *Sessaci* visitare cuperet, in infirmitatem incidit, pariterque *sanctus Scubilio* in suo monasterio, et « eadem nocte pariter B. Paternus, una cum sancto fratre suo gloriose praeposito pias animas emiserunt ad Christum », inquit Fortunatus episcopus Pietaviensis in sancti Paterni Vita, a Mabillonio primum in fine saeculi II Benedictini pag. 1100, et postea ab Henschenio ad diem **xvi** mensis Aprilis, quo uterque *sanctus* colitur, publicata. Cointius Paterni et Seubilionis obitum in annum **DLXIII** confert, *quod eo anno littera Dominalis G, xvi dies Aprilis inciderit in feriam secundam*. Mabillonius et Henschenius asserunt, eos die **xvi** Aprilis, paueis post Pascha diebus obiisse, non tamen nocte huic Festo proxima. Nam licet, inquiunt, *altero die Paschæ* in morbum incidisse dicantur, *eademque nocte ambo mortui*, nihil tamen cogit ut noetem Paschæ subsequentem intelligamus, concluduntque recte eorum obitum collocari posse anno **DLXV**, undecim post Pascha diebus, quod eo anno in **v** Aprilis incidebat. Verum cum Fortunatus diei emortualis *Paterni* et *Seubilionis* non meminerit, isque plerumque alius sit a die cultus sanctorum, ultraque opinio inani fundamento innixa. Illud itaque nobis tantum compertum, *Paternum* et *Seubilionem* ad Deum migrasse post annum quingentesimum quinquagesimum septimum; cum *Paternus* Concilio Parisiensi eo anno celebrato subscripte sit. Hoc tamen parum certum; cum non desint qui

Paternum eidem Concilio subscriptum, episcopum Venetium in Armorica provincia fuisse velint, ut anno **DLIX** videbimus. Abbatia *Sessaciensis*, jām a pluribus saeculis temporum injuria periit.

14. Anastasius imp. ob vexatam Ecclesiam vexatur. — Ad num. 40 et seqq. Theophanes anno Incarnat, secundum Alex. **DVI**, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, gesta in Oriente his verbis explicat: « Hoc anno Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia, et Mysia ducens secum ingentem Unnorum et Bulgarorum numerum cepit Auehialum et Odyssopolim, ipsumque Thracie militiae magistrum Cyrillum, prædis quaquaversus ad Byzantium usque abaetis, comprehendit, at cum urbi pareceret, ad Sosthenium castrametatus est. Anastasius rebus in desperatis senatorii ordinis nonnullos, qui de pace agenda eum rogarent, misit: juravitque, una eum universo senatu episcopos exiles Heracleam Thraciæ se revocaturum. His additum voluit Vitalianus, ut uniuscujusque scholæ principes idem jurejurando assererent, atque ut Macedonius et Flavianus propriis thronis injuste expulsi eos reciperent, ac reliqui pariter episcopi suos; et ita demum convocaretur Synodus, ad quam Pontifex Romanus, et cuncti accederent episcopi, ut hoc pacto, que adversus Orthodoxos perperam decreta fuissent, communis judicij subjicerentur examini. Imperatore vere et universo senatu et magistratum populique reliquis jusjurandum interponentibus, et data fide res ordine exposito gerendas affirmantibus, pax conciliata, et ipse dominum repetiit. Porro Secundianus patricius Anastasii ex sorore gener, et Hypatii pater ad Vitaliani pedes procidens multis lacrymis Hypatium proprium filium ex vineulis quibus tenebatur, in Mysia liberum et salvum recepit. Cæterum Hormisdas Romanus episcopus a Theudericho sollicitatus et Vitaliano vices redditurus Evodium episcopum et Vitalianum archidiaconom indicto Heracleæ Concilio legatos misit. Accesserunt etiamnum ex diversis locis episcopi circiter ducenti, qui tam a scelesto imperatore quam a Timothœo Constantinop. episcopo delusi, re infecta recessere. Impius siquidem imperator, pactis violatis ad papam Romæ, ne venirent, clam significavit: aliunde vero Vitaliano Sacram Romæ mittendam dederat, qua papam ad Concilium Heracleæ celebrandum, ut accederet, dolose invitabat. Plebs autem omnis et senatus universis Anastasiū, ceu perjurium convitū impetebat. Ad quæ nefarius ille impudentissime dicebat, haberī legem quæ imperatorem in necessitate constitutum pejerare ac mentiri jubeat. Itæ ille scelestus Manichæorum discipulus ». Quæ partim hoc anno, partim superiori contigere.

HORMISDÆ ANNUS 2. — CHRISTI 515.

4. *Urgente Vitaliano, Epistolam ad papam scribit Anastasius de convocando Concilio.* — Novus annus, qui numeratur Christi quingentesimus decimus quintus, Anthemii et Florentii consulatus nomine consignatur : sub quo ista de Vitaliani magistri militum conatu adversus Anastasium imperatorem ob Catholicam fidem suscepto Marcellinus habet in Chronico : « Vitalianus eidem Anastasio immanior factus est inimicus : præmissis suorum equitibus, armatisque naviculis sinistro sibi littore decurrentibus, ipse peditum armis stipatus Syxtilense prædium ingressus est, totusque loci palatium habuit mansionem.

2. « Missi sunt ad Vitalianum senatores, qui pacis cum eo leges componerent. Nonaginta auri pondera, exceptis regalibus munieribus, pro pretio tunc accepit Hypatii, jam mille centum auri fibris cum Uranio captivo sibi a suis in Sozopoli oblatis. Magister militum Vitalianus per Thraciam factus, Hypatium, quem captivum catenatumque apud Acres castellum tenebat, reversus suo remisit avunculo ». Haec de rebus gestis Vitaliani summatis complexis, multis omissis, ut inter alias conditio-nes, quod Concilium œcumenicum cogeretur, quo lacinata din Catholica fides in pristinum candorem restitueretur, judicareturque ibidem causa expulsorum episcoporum.

3. Cum vero tantæ rei præstandæ summam esse scirent apud Romanum Pontificem, tum ipse Anastasius imperator legatum misit Patricium vi- rum clarissimum ad eundem Hormisdam papam, tum etiam Vitalianus (ut testantur litteræ ejusdem Pontificis suo loco inferius recitandæ) legationem direxit Romam ad eundem Ecclesiæ Romanae Pon-tificem. Desiderantur tamen ipsæ litteræ Vitaliani, Anastasi autem extant; quas, facta collatione duorum codicum, mendis emaculatas (quantum tenuit) hic legendas integras exhibemus : atque priuum quæ hoc anno datae reperiuntur mense Januarii sic se habent¹ :

4. « Victor Anastasius, pius, felix, inclitus,

triumphator, semper Augustus, Hormisdæ sanctissimo ac religiosissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Bealitudini vestræ non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum atque tacendum, etiam divinæ Scripturæ¹ provida est admonitione dispositum. Exactum proinde silentii tempus incitamenta nobis loquendi concessit. Atque ideo opportunum esse perspeximus, quæ apud nos sub religionis specie commoventur, auditui vestro committere. Ante hoc siquidem duritia eorum, quibus episcopatus, quem nunc geritis, erat sollicitudo commissa, temperare nos a transmittendis faciebat Epistolis ». Vides hæreticum quam procul absit culpam suam lugens deprecetur, cum non sue ipsius adscribat contumacia et impietati quod deliquerisset, sed Gelasii atque Symmachi prædecessorum tribuat asperitati. Sed pergit :

5. « Nunc autem currens de vobis suavis opinio, ad memoriam nostram bonitatem paternæ affectionis adduxit, ut illa requiramus, quæ Deus et Salvator noster sanctos Apostolos divino sermone docuit, ac maxime beatum Petrum, in quo fortitudinem Ecclesiæ suæ constituit. Ibis igitur prelatis initiosis, hortamur ut ad ea quæ de Seythia partibus mota sunt, unde et Concilium fieri convenire perspeximus, mediatorem se Apostolatus vester faciat : ut contentionibus amputatis, unitas sancte restituatur Ecclesiæ. Nobis autem omnia optata præstantur, si orationibus vestris et frequenti pagina-rum allocutione nostri memores fueritis. Data pridie idus Januarii Constantinopolii, et accepta Anthemio et Florentio VV. CC. cons. quinto kalendas Aprilis per Patricium ».

6. Cum igitur tanta polliceretur Anastasius, nempe se arbitrum controversiarum et sequestrem pacis appellare Ecclesiæ Romanae Pontificem ; quomodo potuit Vitalianus eidem non adhibuisse fidem ? præserlim cum addiderit litteras ad senatum populiunque Romanum, quibus eum fortatus est, ut suaderet Hormisdæ papæ sedulam adhibere diligen-

¹ Tom. I. Ep. Rom. Pont. ante initium Ep. Hormisde.

¹ Eccl. I.

fiam, ut pax conciliaretur eum Ecclesia Orientali. Non extant ipsæ quidem litteræ ab imperatore ad senatum data, sed carum ipsius seuatus litteræ ad eum redditæ meminerunt, quæ suo loco inferius describentur.

7. *Dorothei episcopi Thessalonicensis Epistola ad Hormisdam de pace Ecclesie Orientalis.* — Eodem quoque Patricio misso ab imperatore ad Hormisdam papam legato Dorotheus etiam episcopus Thessalonicae litteras ad ipsum Pontificem dedit, quibus ejus electioni congratulatus est, quod sublato Ecclesie Romanae schismate, omnes in ejus electionem consensissent; simul etiam ea quæ sunt ad unitatem Ecclesie se optare significans, utpote qui desideret Sedis Apostolice dignitati in omnibus esse consultum. Litteræ autem sic se habent :

8. « Saero beatissimo et comministro papæ Hormisdæ Dorotheus episcopus in Domino S.

« Ait quodam loco cuncta beatissimus divinorum præceptorum promens miracula Salomon¹ : Sieut aqua frigida animæ sipientis suavis est, sic benignum nuntium longinquis ex terris. Et saec David spiritualem pulsans Iyram psallit² : Quam speciosi pedes corrum qui evangelizant bona : sic equidem et nos cunctos docens. Quid autem est ita animæ hominis suave, aut quid ita impinguat ossa, quam specioso nuntio cognoscere veræ pacis nuntiatorem, et rectæ nunquam errantes propugnatores fidei ad Ecclesiarum sanctorum transire gubernacula, et tanquam ex aree quadam ad consensum Dei congregare dispersa; et continuo quidem ad principatum tuæ Sedis festinantes, venerandi fratris supplicationibus annuentes, membra Ecclesie, quæ vobis Christus et Deus nosler eredit, contemnentia prius concordiam ad unitatem venire, et præcedentem (præcidentem) divisionem atqne invidiam, vestræ tantum ordinations permere calculo (clanculo), et nunc in concordiam atque societatem confluere (confolare vel constare) omnem terminum sanctæ illius Ecclesie?

9. « Haec didicimus non ante multa spatia temporis : sperabamus autem et antiquam consuetudinem cognoscentes Ecclesiae, et vestram audientes socialem et irreprehensibilem morem, ex vestris litteris firmiora atque manifestiora cognoscere: sed quia tempus hiemis ad hæc vos implenda retinuisse consideratur; et aptum et debitum fuit et plenam Dei amaticem charitatem etiam seabra (scrupulosa) transire; scribo et alloquor beatum vestræ sanctitatis caput, significans collatari nos beatæ Sedi sacratissimi Petri Apostoli, quod tali regitur manu, quæ suscepit non qui honorem raperet, sed qui raperetur ab eo, et (sicut serino multiplex tradit, et nos ita se habere credimus) nutritorem pacis, et rectæ fidei certatorem, et humilitate (humanitate) mentis et charitate quæ circa cunctos est, tanquam pretiosis lapidibus coronatum.

10. « Etenim cuncta te volo, venerande pater,

agnoscere, quod ex antiquis sanctis et venerandis Patribus suscipiens illius beatæ Sedi affectum, ad eum hanc tanquam paternam sortem custodiens, addere hoc opto atque festino, ut veniat in hoc studio terminus utilis humanitate quidem Domini et Dei nostri Jesu Christi, intercessionibus autem in eundem beatissimi Apostoli Petri, et in omnibus sapientissimi Pauli; ut veneranda eorum Sedi et fidei beatitudini juste debitus honor custodiatur alique reddatur (addatur), ut nostris temporibus, velut secundum principatum Sedis Apostolice honorem congruentem suscipiat, omnis discordia recedat; et Ecclesie omnium vestrum Catholicæ voluntate, Domini et Dei nostri Jesu Christi, et Nestorium et Eutychetem impios, et horum servantes dogmata, et qui istorum fuere sectatores aut extant, et omnem heresim anathematizent semper, et rectam atque incontaminabilem fidem inconcussam, tanquam anchoram certam atque firmam teneant, et parent jam pacem, nullo (quod absit) impediente; præsertim venerando capite vestro (sicut didicimus) homines contentiosos horrente, quibus et vita et esca est sacerdotum Dei inter se altercantium separatio: qui non ab omnibus velociter cogniti, tanquam lupi in vestimentis ovium, facile ab Apostolice Ecclesia repellantur.

11. « Ista nunc scripsi beato capiti vestro per Patricium virum spectabilem, communem filium, et consuetudinis affectu superans rationem, et circa illam beatam Sedem charitate devinctus, et omni die videre desiderans congruentem alique debitam venerationem ei servari. Scribe igitur, in eundem beate, tanquam unanimi et optanti animam quoque offerre pro fide Orthodoxa et Ecclesiarum pace sanctorum, et ut custodiantur venerande Sedi in omnibus beati Petri convenientia; quod facile fiet, ordinata unitate cunctorum, et omnium ad vos tanquam ad firmum festinantium portum. Divisiones etenim contra contemnere consueverunt, et ordini decentia non servant. Omnum fratemitatem quæ est vestræ sanctitati conjuncta, et ego, et qui mecum sunt, multum in Domino salutamus». Et alia manu : « Salvavi me in Domino, orate sanctissimi et beatissimi Patres ». Ad calcem haec in codicibus addita : « Accepla Epistola Dorothei episcopi Thessalonicensis Ecclesie missa per Patricium V. C. sub Dat. (die) quinto kalendas Aprilis, Florentio V. C. consule ». Haec ibi, quæ obsita mendis, ut potuimus resarcientes, pristino sensu reddere laboravimus, quam quidem Epistolam acceptam intelligas quinto kalend. Aprilis, qua item die Anastasii imperatoris litteræ ad Hormisdam, per eundem Patricium allatae, acceptæ habentur, scriptæ vero (ut vidimus) pridie idus Januarii.

12. Quod autem spectat ad Thessalonicensis Ecclesie statum, haec accipe: primum ex litteris Gelasii¹ constare, ipsius episcopum antea ex decreto Romani Pontificis, una cum fidei Catholicæ profes-

¹ Prov. xxv. — ² Apud Paul. ad Rom. x.

¹ Gelas. Ep. I.

sione, damnasse nomen Acacii. Id quidem significatum fuisse sibi ex litteris Laurentii episcopi Lignidi, testatur ad eum rescribens Gelasius¹: qui postea in Epistola ad episcopos Dardaniae et Illyrici dala rem in contrarium versam affirmat, nimur Thessalonicensem episcopum esse hereticorum communione pollutum. Quod vero pertinet ad Dorotheum hunc, de quo est sermo, Thessalonicensem item antistitem; ipsum timore et minis imperatoris adactum, communicasse cum Timotheo episcopo Constantinopolitano heretico, suo loco dicendum erit.

13. *Ad Anastasium scribit Hormisda, et caute agit cum eo.* — Quid autem Hormisda pape inter haec ambigua agendum fuit litteris ipsius imperatoris Anastasii provocato, quem ipse cuperet ad fidem Catholicam et Ecclesiae unitatem remeare, et cum eo Orientalem Ecclesiam reverti simul; nisi ut humaniores eidem redderet a quo acceperat litteras, pollicereturque se missurum legatos accuratissimos, qui rem essent penitissime exploraturi? Sic igitur pridie nonas April. ad litteras imperatoris acceptas quinto kal. ejusdem, ita Hormisda rescripsit²:

14. « Gratias supernae virtuti, quae per vestrae pietatis affatus diuturnum dignata est terminare silentium, tale praestans collocutionis exordium, ut de vestrae clementiae prosperitate laetemur; et ad unitatem, Deo donante, reverti posse sanctam confidamus Ecclesiam. Hoc opus supernae clementiae, haec et praedecessorum nostrorum fuit semper oratio: quos etiam rerum actus paternae traditionis ministros, et rectae fidei declarant fuisse custodes». Haec prudenter Hormisda, defendens res gestas praedecessorum Pontificum, quos suis litteris Anastasius imperator arguerat nimis fuisse duros. Sed pergit: « Pax est enim totius bonitatis initium: quan nihil quantum ad Catholicæ fidei cultum validius, nihil aestimari oportet excelsius: pro hac scilicet facere et cuncta sustinere convenit, qui sanctarum Scripturarum probabilis cupit esse discipulus. Hanc omnium honorum matrem et nutricem, Christum Dominum nostrum suis constat praedicasse discipulis, diecentem³: Pacem meam do vobis, pacem reliquo vobis. Quam vos religiosi cura propositi, Domino aspirante, providentes, de Orthodoxæ cordia cogitatis Ecclesiae in beati Apostoli Petri reverentia divina specialiter praecpta servant. Quae res majorem superni favoris defensionem vestro procurat imperio. Recte enim oblata Deo veneratio inexpugnabilem devolis mentibus murum defensionis indulget.

15. « Proinde omnipotentem Deum fusis precibus exoramus, ut qui vobis studium querendæ Ecclesiarum pacis induxit, ipse quoque sub conservatione (consecratione) Catholicæ fidei desiderio vestro super hac parte praestet effectum. Praeterea

directis ad nos sacris affatibus commemorationem sancti Concilii facere pietas vestra dignata est. De qua re tunc plenissimum poterimus prebere respondsum, cum causam congregationis nos voluerit evidenter agnoscere. Nunc vero, quia praestante Domino nostro, data est facultas alloquio, congrua veneratione, debiti præbebimus sermonis officia. Data pridie nonas Aprilis, Florentio V. C. consule⁴. Considerasti, puto, Hormisda papæ prudentiam, ita aditum patet facere heretico imperatori ad Ecclesiam revertendi, ut tamen cum eo quam cautissime agendum instituat: cum nec assensum celebrandi Concilium eidem impartiri velit, nisi quæ in eo essent tractanda, primo significet. Ejusdem plane argumentum est Epistola quam reddidit ad Theodorum Thessalonicensem episcopum, cuius est exordium: « Ubi charitatis interest servare præcepta, etc. »

16. Ad priores autem datas ab Anastasio Augusto litteras ad finem anni superioris, quod haud certo homini easdem credidisset, tardius acceptas, mense Julii per Severianum breviter ita respondit⁵:

« Bene elementia vestra confidit (sicut datis ad me gloriiosis significavit affatibus) quod Reipublicæ vestrae specialiter proficiat, si negotiis omnibus Orthodoxæ fidei causa præponatur. Hæc est enim, venerabilis imperator, de suscepto moderamine rectoris cura salubrior, ut ejus sibi favorem per opera bona coneiliet, qui universum et tribuit et regit imperium. Proinde me quoque et Domino nostro Iesu convenient supplicare, ut qui de Ecclesie suæ concordia vestram pietatem cogitare voluit, hunc semper hac parte conseedere dignetur effectum: quatenus temporibus vestris Orthodoxa fide præditus universus terrarum orbis exultet. De his vero quæ pro Synodali congregazione præcepistis, quid fieri oporteat, per fratres et coepiscopos meos, qui propere subsequentur, gloriæ vestre insinuanda mandavi: quorum suggestione (si divinus favor mea vota prosequitur) competentius poteritis universa cognoscere. Data octavo idus Julii, Florentio consule⁶.

17. Porro non sic militit legatos Hormisda, ut intersint ipsi Synodo, cum neque consenserit Synodus celebrari; sed potius eos legat ad explorandum, num res serio ageretur, ac paratum invenient imperatorem profiteri velle fidem Catholicam Chalcedonensis Concilii, recipereque Epistolam S. Leonis, et anathematizare hereticos atque corum communicatores, et haec omnia non solum coram legatis profiteri, sed et sacra promulganda constitutione universo sibi subjecto imperio servanda præcipere, et alia servare, quæ capitulo inferius recitandis sunt iussa inviolate custodiri: quæ cuncta si praestarentur ab ipso imperatore Anastasio, tunc fore, ut etiam ipse Hormisda papa ad componendas res Orientalis Ecclesie se conferret Constantinopolim. Hæc fuisse ab ipso Pontifice legatis credita

¹ Gelas. Ep. VIII. — ² Tom. I. Ep. Rom. Pont. Ep. I. Hormisda.
— ³ Joan. xiv.

⁴ Tom. I. Epist. III.

atque litteris declarata, quæ dicentur inferius palam facient. Ita namque quam caute provideque cum veteratore fuit agendum Hormisdae, ne majestas Apostolicæ Sedis ab ipso eluderetur, dum non ad fidem Catholicam stabiliendam, sed ad regnum conservandum. Vitalianumque avertendum, ejus alibi videretur auctoritate.

18. *Legatos cum Epistola ad Anastasium destinat Hormisda, usque tradit Commonitorium et capitula.* — Enerunt autem ad arduum opus delecti legati quatuor præstantissimi viri, inter quos primum locum tenuit Ennodius ex diacono jam episcopus Ticinensis, de quo plura atque sæpe superius : Fortunatus additus est episcopus, sed enjusnam Ecclesiæ, nusquam mentio; scimus tamen hoc sæculo summaque claritudine vixisse Fortunatum Tuderlinum episcopum, de quo inferiorius opportunius dicturi sumus; de quo haud incongruum est ut sui episcopatus primitias ejusmodi legationis honesta functione sacrarit: his vero reliqui duo accessere Venantius presbyter, et Vitalis diaconus sancte Romanæ Ecclesiæ cardinales, quibus datus est Hilarus ejusdem Ecclesiæ notarius. His igitur delectis Hormisda in Orientem ad imperatorem legatis, eisdem ejusmodi litteras¹ ad euindem dedit :

19. « Hormisda episcopus Anastasio Augusto.

« Bene atque utiliter serenitas vestra curam principalis acuminis non tantum in administrando Reipublicæ exerceat officio, sed melioribus eam nobilitat institutis, et percuram redintegranda unitatis auctorem venerandi placat (placeat) imperii. Certi sunt enim de tutela regnantes, si nulla, eisdem præsidentibus, Ecclesiæ castitas importuna diaboli commixtione maculetur. Unde enim potest fieri, ut nitidas pro principibus ad Deum nostrum preces dirigat, si sit lethaliter populus perfidia corruptus? Nam sicut ante omnia bona est perfecta iuxta Deum in imperatoribus sapientia, ita de saerario mundorum pectorum pro his supplicatio debet et fideli animarum ubertate procedere. Nulla vobis, sublimissime domine, triumphorum materia poterit esse jucundior, quam de subjugatione perfidiæ.

20. « Hoe etiam fiducialiter et pro commissi nobis officii prerogativa suggestimus: quia prope est ut summ splendorem aliena patiatur nube fuscarri, qui cum, Deo tribuente, amovere possit, in subditis civibus manere permittit errorem. Ergo quia mansuetudo vestra futuram Synodum scriptis sacrafissimis indixit (indicavit) cui nos interesse debere, iisdem paginis, Deo (ut credimus) sibi imperante, commonuit; gaudemus scientes quoniam direclarum meutum est, venerabilis Ecclesiæ magistros expetere: soli enim declinant examen conscientiæ, qui vitæ sunt non continentis. Nam et feriato ore splendorem bonæ voluntatis enuntial, qui per Apostolicam immaulatamque fidem, et per competentes prædicatores aut confirmari se

optat, aut corrigi. Verumtamen licet in his nullum sæculi præcedentis existat exemplum, neque senioris facti qualitas aut commissa libris, aut memoris inserita teneatur; nihil ad nos, quibus dulce est, beneficio Dei, pielate vestra invitante, inchoare meliora, et hoc quod non accepimus a parentibus, tam clari operis institutum nobis ipsis imponere; quia totum pro redintegratione fidei et Ecclesiarum pace facere, libenter amplectimur; si tamen majorum nostrorum diffinitio et sanctorum Patrum in suis radieibus inconcussa permaneat; si anathematizetur Nestorius cum participibus suis, qui evanescens divina sacramenta naturæ, beatam Virginem Mariam uudi hominis mentitur esse Genitricem, oblitus angelicæ annuntiationis, per quam mundo innoluit¹, quia quod ex ea nasceretur, vocandum esset Sanctum, Filius Dei ». Et post nonnulla in detestationem Nestorianæ persidiae, hæc de adversa subdit hæresi :

21. « Eutychetis quoque ignorantia divinorum bonorum omnium, et ipso eum sociis detestando jam nomine abdicetur hebetudo, qui Deum et Dominum nostrum Jesum Christum figuram tantum earum habuisse testatus est, et nostræ veritatem non habuisse substantiæ ». Et plura in confutationem ejusdem insaniae adducens ex divina Scriptura testimonia, ad eumdem imperatorem conversus, his eum sermonibus interpellat : « Satis esse credimus per Dominum nostrum eruditæ clementiæ vestre strictis supplicare suggestionibus, sperantes ut laborem curamque pastoralis officii, venerabilium prædecessorum vestrorum Marciani et Leonis formam secuti, etiam præcipitalis potentiaæ participatione fulciatis. Habebitis. Deo propitio, spem de victoriis non latentem (jacentem), si Pontificali contra diaboli subreptiones congressione pacifica ad decrandum instructionem (institutionem) muniatis.

22. « Nunquam in sanctorum Ecclesiarum memoria Dioseori participis Eutychetis, Timothei et Petri paricidarum commemorationi reviviscat. Servetur ab omnibus suspicienda Chalcedonensis Synodi (Deo per vos operante) diffinitio. Acacius Petri tenebrarum filii communione pollutus habeat participes, quos delegit: qui etiam inter suos excessus nec de Petro Antiocheno et complicibus ejus nitidum se esse perpessus est. Cessent maledicta piis sanctæ recordationis papæ Leonis ingesta dogmatibus, quæ solos quidem, illo in suis manente, puniunt irrogantes.

23. « In his quæ præfati sumus, sollicitudinem vestri advocabamus imperii: poterit enim pietas vestra hoc custodiens, apices et sceptræ sua post multos annos ad aliud sæculum possidere translata. Suscipe preces nostras per Enodium atque Fortunatum fratres et coepiscopos nostros, ne non Venantium presbyterum atque Vitalem diaconum, vel Hilarum notarium filios nostros, quorum apud

¹ Tom. I. Ep. Rom. Pont. Ep. IV. Hormisda.

nos fides in Dei timore studiumque perclaruit, pro vestro amore transmissas; et placidam vice nostra supplicationibus conscientiam accommodate. Sperramus enim, et de Deo habentes fiduciam pollicemur, studia quae a vobis verae religioni impensa fuerint, sine retributione et premio non futura. Dat. III idus Augusti, Florentio V. C. consule ». Hactenus Hormisdae papæ Epistola ad Anastasium Augustum per legatos transmissa; quibus et de rebus singulis scripta admonitio data est: quoniam modo autem gerere se deberent, his verbis ex eisdem codicibus exscripta admonitio extat:

24. « Indiculus qui datus est Ennodio et Fortunato episcopis, Venantio presbytero, Vitali diacono, et Hilario notario, legatis Apostolice Sedis Constantinopolim, ab Hormisda papa.

« Cum Dei adjutorio et orationibus Apostolorum venientes in partes Graeciarum, si episcopi voluerint occurrere, in qua deceat eos veneracione suscipite. Et si voluerint secessionem parare, nolite spernere; ne judicetur a laicis nullam vos cum illis velle habere concordiam. Si vero vos ad convivium rogare voluerint, blanda excusatione eos declinate, dicentes: Orate, ut primum mysticam illam mensam mereamur habere communem, et tunc erit nobis ista jucundior. Victualia vero, et quæ alia offerre voluerint, excepta tamen subvectione, si causa poposcat, nolite suspicere; sed taliter excusat, nihil deesse dicentes, sperantes etiam ut animos suos vobis accommodent, ubi sunt dona et divitiae, et charitas et unitas, et quicquid ad gaudium religiosum certum est pertinere.

25. « Cum ista ordinatione, Deo propitio, Constantinopolim pervenientes, ibi secedite, ubi ordinaverit clementissimus imperator: et antequam ipsum videatis, nulli detis ad vos veniendi licentiam, praeter quos pielas ejus miserit. Postea tamen quam principem videritis, si qui Orthodoxi et nostræ communionis aut zelum habentes unitatis vos videre voluerint; eos sub omni cautela suscipite, per quos forte et quid agitur deprehendere poteritis. Presentati itaque imperatori litteras porrigit cum tali allocutione: Salutat vos pater vester Deum quotidie rogans, et intercessionibus sanctorum Apostolorum Petri et Pauli vestrum regnum commendans; ut Deus, qui vobis tale desiderium dedit, ut pro causa Ecclesiae mitti et consulere beatitudinem ipsius eligeretis, ipse et perfectionem tribuat voluntatis.

26. « Et si voluerit, antequam chartas suscipiat, ordinem legationis agnoscere; his verbis utimi: Jubete scripta suscipere. Si dixerit: Quid habent chartæ? Respondete: Salutes ad pietatem vestrarum continent, et Deo gratias agunt, quod vos sollicitos de unitate cognoscunt Ecclesie: legite, et agnoscatis. Et nullius cause mentionem penitus faciatis, nisi prius acceptæ litteræ relegantur. Et post susceptas litteras et relectas, adjicite: Nam et ad Vitalianum famulam vestrum misit litteras; qui accepta a pietate vestra (sicut ipse scripsit) licentia,

suos ad patrem vestrum sanctum papam homines destinavit. Sed quia justum erat ut prius ad clementiam vestrarum dirigeret, hoc fecit; ut vobis iubentibus atque ordinantibus, ad eum scripta, quæ detulimus, Deo propitio, perferamus.

27. « Si imperator petierit Epistolæ a nobis ad Vitalianum directas, sic respondendum est: Non hoc nobis pater vester sanctus papa præcepit: nec sine iussione illius aliquid possumus facere. Tamen ut sciatis simplicitatem litterarum, quia nihil aliud habent, nisi preces ad pietatem vestrarum directas, ut accommodetis animum vestrum pro unitate Ecclesiæ: jungite nobiscum personam, qua præsente, tradite a nobis litteræ relegantur. Si vero dixerit imperator eas se debere legere, respondebitis jam vos suggestisse, jussum non fuisse a sancto papa. Si dixerit: Hoc tantum est, quod in litteris continetur: possunt enim et mandatis atia muntari. Tune respondebitis: Absit a conscientia nostra: Nobis non est consuetudo: Nos pro Dei causa venimus, et in Deum commissuri sumus? Simplex est sancti papæ legatio, et omnibus nota ipsa ejus petitio, ipsæ preces: ut constituta Patrum non corrumpantur: ut hærefici de Ecclesiis removeantur: præter ista, legatio nostra nihil continet.

28. « Si dixerit: Inde et ad Synodum invilavi sanctum papam, ut si quid est ambiguum, tollatur de medio. Respondendum est: Agimus Deo gratias et petitioni vestræ, quia hunc vos affectum et animum habere cognoscimus, ut ea quæ a Patribus constituta sunt, generalitas servet: quia tunc vera et sancta unitas potest esse inter Ecclesias Christi, si Deo adjuvante, hoc quod prædecessores vestri Marcianus et Leo custodierunt, elegeritis esse servandum. Si ille dixerit: Quæ sunt ista quæ dicitis? Respondete: Ut Synodus Chalcedonensis et Epistolæ S. Leonis papæ quæ scriptæ sunt contra hæreticos Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, nullatenus corrumpantur. Si dixerit: Nos Synodum Chalcedonensem et Epistolæ papæ Leonis et receperimus et tenemus. Vos mox gratias agite, et pectus ejus osculari, dicentes: Modo cognovimus Deum esse vobis propitium; quando facere talia festinatis: quia ista est fides Catholica, ista est quam prædicaverunt Apostoli sine qua nullus potest esse Orthodoxus, istam debet sacerdotum generalitas tenere, et prædicando servare.

29. « Si dixerit: Orthodoxi sunt episcopi, de constitutis Patrum non recedunt. Respondebitis: Ergo si constituta Patrum servantur, et in nullo corrumpitur quod in sancta Chalcedonensi Synodo firmatum est; quæ causa est tantum inter Ecclesias parium istarum esse discordæ? Vel quæ causa facit, in uno Orientis episcopos non consentire? Si dixerit: Quiet erant episcopi, nulla inter ipsos discordia versabatur: prædecessor sancti papæ animos eorum missis litteris excitavit, et ad confusione excitandam perduxit. Respondendum: Litteras quas sanctæ memoriae Symmachus destinavit, præ manibus habemus. Si extra hæc quæ pietas vestra

dixit, hoc est, Chalcedonense Concilium sequor, Epistolas papæ Leonis admitto; aliud nequicquam continent, nisi exhortationem, ut ista serventur; quomodo verum est, quod per ipsum est generata confusio? At si hoc continetur in litteris quod et pater vester sperat, et pietas vestra consentit; quid ille fecit? quid enim in eo videatur esse culpabile? His adjicite preees et laerymas, rogantes: Domine imperator, considerate Deum; ponite ante oculos vestros futurum ejus iudicium. Sancti Patres, qui ista constituerunt, beati Petri Apostoli fidem securi sunt, per quam ædificata est Ecclesia Christi.

30. « Si imperator dixerit: Quod me vultis per locutionem (prosecutionem, persolutionem) facere, habete: Ecce mihi communicate, qui Synodus Chalcedonensem recipio, et Epistolas papæ Leonis amplector: nunc communicate mihi. Respondendum est: Quo ordine pietas vestra communicari sibi desiderat? Nec nos prædicantem ista pietatem vestram vitam, quod scimus Deum timere, et gaudeamus, quia gratum vobis est Patrum constituta servare. Fiducialiter ergo rogamus, ut per vos in unitatem revertatur Ecclesia. Seiant omnes episcopi voluntatem vestram, et quia Synodus Chalcedonensem, et Epistolas papæ Leonis servatis, vel Sedis Apostolice constituta. Si dixerit: Quo ordine facienda sunt hæc, ostendere oportere. Iterum preces adhibete cum humilitate, dicentes: Pater vester seripsit episcopis generaliter. Jungite his litteris Sacras vestras, significantes hoc vos vindicare (indicare vel judicare), quod Sedes Apostolica prædicat: et tunc qui sunt Orthodoxi, de unitate Sedis Apostolice minime separantur; et qui his sunt contrarii cognoscantur. Quibus ordinatis, paratus est pater vester etiam, si opus fuerit, suam acommodare præsentiam; et quicquid expedit, servatis Patrum constitutis, pro integritate Ecclesie non negare.

31. « Si dixerit imperator: Bene ista; suscipite interim nostræ civitatis episcopum. Iterum preces jungite, humiliter dicentes: Domine imperator, pacem venimus cum Dei adjutorio, vobis admittibus et præstantibus, facere, et contentionem (intentionem) sopire in civitate vestra. De duabus est personis intentio: ista causa proprium cursum habet. Generalitas episcoporum prius ordinetur: fiat una communio Catholica: et sequenti loco de istis, vel si qui sunt alii extra Ecclesias suas, tunc diligenter potest causa cognosci. Si dixerit imperator: De Macedonia dicitis: intelligo subtilitatem vestram: hereticus est: nulla ratione revocari potest. Respondetis: Nos, domine imperator, nullum personaliter indicamus. Et si pietas vestra consideret, magis pro anima vestra et opinione loquimur; ut sit discussio: si hereticus est, iudicio cognoscatur; ut non sub opinione Orthodoxi injuste dicatur oppressus.

32. « Si dixerit imperator: Quid vultis? modo dicte de Synodo Chalcedonensi: dicetis et de Epistolis papæ Leonis: Ecce qui est istius civitatis epi-

scopus ad ista consentit. Respondendum est: Si ita custodit, in examinatione cause eum juvare plus poterunt: et quia servo vestro Vitaliano magistro militum tales dedistis licentiam, ut si speraret a beatissimo papa, ut pro causis talibus apud eum discussione cause his personis, quibus de loco potest esse intentio, integra universa serventur. Si imperator dixerit: Sine episcopo debet esse civitas mea? Hoc vobis placet, ut ubi ego maneo, episcopus non sit? Respondendum: Prædictus duarum personarum intentionem esse in ista civitate. Quod ad canones pertinet jam ante suggestimus: canones solvere, irreligionem committere est. Multa sunt remedia, multa inventa, per quæ pietas vestra sine coniunctione esse non possit, et integra iudiciorum forma servetur. Si dixerit: Quæ sunt ista remedia? Respondetis: Non a nobis noviter inventa. Suspensa causa de atiis episcopis, persona quæ consentit confessioni pietatis vestrae et constitutis Sedis Apostolice, interim usque ad eventum cognitionis, teneat locum Constantinopolitani sacerdotis, si cum Dei adjutorio episcopi voluerint se accommodare Sedi Apostolice. Habetis textum libelli in serimiis Ecclesiæ editum, juxta quem debeat profiteri.

33. « Si tamen contra alios episcopos Catholicos fuerint datæ petitiones, magnopere contra illos, qui sine verecundia Chalcedonensem Synodum anathematizant, et Epistolas non recipiunt sancti Leonis papæ; petitiones suscipite, causam tamen in Sedis Apostolice reservate iudicio: ut et spem de audience detis, et tamen nobis debita reservetur auctoritas. Si tamen imperator serenissimus totum se promiserit esse facturum, tantum ut nostram præsentiam accommodemus; modis omnibus prius Sacram ipsius per episcopos et per Epistolam vestram, uno de vestris perferente per provincias, una cum personis quas imperator deputaverit, destinate: ut sic eum servare Chalcedonense Concilium et Epistolas S. Leonis papæ, omnibus innovescat. Quibus ita præcedentibus, ad nos in Christi signo, ut adventum procuremus, scripta dirigite.

34. « Preterea est consuetudo, per episcopum Constantinopolitani omnes imperatori episcopos præsentari. Si hoc illorum callidus tractatus invenierit, volentium formam legationis agnoscere; ut cum Timotheo, qui modo videtur Constantinopolitanam gubernare Ecclesiam, imperatore videatis: sic facite, ut si ante agnoveritis, quam ad imperatorem ingrediamini, ista disponi per aliquos; necdum præsentati, dicite: Mandata talia nobis dedit et præcepta pater pietatis vestrae, ut sine aliquo episcoporum vestram clementiam videamus. Ergo agite, donee ab hac consuetudine ipse removerit ». De hac autem consuetudine, ut episcopi peregrini Constantinopolini venientes, primum adeant Constantinopolitani episcopum, et ab eo ducantur ad imperatorem, agit Justinianus¹ imperator. Sed pergit monens idem Hormisda:

¹ In Authentic. de sanctiss. Episcop. collat. ix. tit. vi.

35. « Quod si omnino noluerit, aut si captiose configerit ut ante imperalorem inopinata Timotheum videatis, ita suggestite : Præcipiat pietas vestra nobis dare secretum, ut causas, pro quibus missi sumus, exponamus. Si dixerit : Dicile, ecce ante ipsum. Respondeatis : Non injuriam facimus : sed quod ad causas pertinet, etiam ipsius confinet legatio nostra personam ; et suggestionibus nostris præsens esse non potest. Et nulla ratione eo præsente aliquid allegetis ; sed egresso, delegationis textum exerte ». Hactenus indiculus, sive quod dicunt Commonitorium. Sequuntur post eum assertiones singularium causarum in hunc modum :

36. « Capitula singularium causarum.

« Ut S. Synodus Chalcedonensis, et Epistola S. Leonis papæ serventur. Utque clementissimus imperator consentiens debeat pietatis suea Sacra generalia ad universos episcopos destinare, in quibus significet prædicta se et credere et vindicare.

« Consentientes etiam episcopi in Ecclesia, præsente plebe Christiana, haec prædicare debeant : Amplecti se sanctam fidem Chalcedonensem, et Epistolas S. Leonis papæ, quas scripsit contra hæreticos Nestorium et Eutychetum et Bioscorum, sed et contra sequaces eorum, Timotheum Ælurum, Petrum, vel contra eos qui in ipsa causa tenentur obnoxii, simul etiam et Acacium, qui quandam Constantinopolitanæ Ecclesiae fuit episcopus, sed et Petrum etiam Antiochenum anathematizantes eum sociis eorum. Haec manu propria, præsentibus electis venerabilibus viris, scribentes, faciant secundum textum libelli, quem per notarium nostrum edidimus.

37. « In exilium deportatos pro causa Ecclesiastica ad audientiam Sedis Apostolice revocandos, ut judicium et vera examinatio de his possit haberi ; ita ut causa eorum inquisitionis integre reservetur.

« Si qui vero sacræ Sedi Apostolice communicantes, Catholicam fidem prædicantes atque sequentes fugati sunt, vel in exilio detinentur ; hos justum est ante omnia revocari.

38. « Præterea quæ legatis inter reliqua injunximus : ut si configerit libellos porrigi adversus episcopos, qui persecuti sunt Catholiceos, de his judicium Sedi Apostolice reservetur : ut circa eos venerandorum Patrum possint constituta servari, per quæ ædificatio generalitati proveniat ». Hactenus data legatis ab Hormisda papa capitula. Quibus plane intelligis, quanta agat prudentia Romanus Pontifex, quantaque cautela tractet cum hæretico principe, pollicente licet se Catholicam fidem integre profiteri : ut et illud in primis ab eo exigat, ut publica edita sanctione in omnibus quibus imperat locis innotescere faciat, se in omnibus assentiri Catholicæ fidei ipsi exhibet per legatos Romani Pontificis. Quod si facere renuat, eum indignum putat Apostolicæ Ecclesiæ communione, sieque cogit ut cuncta antea præstet, quæ Catholicum decent imperatorem ; ut sic in omnibus prospectum esset

Catholicæ Ecclesiæ majestati, atque Romani Pontificis auctoritati, qua perfidus conaretur abuti ad sua ipsius studia confovenda, et labantem statum imperii solidandum. Sic igitur tantum abscondit, ut siverit Hormisda œcumenicum quod indixerat Anastasius Concilium celebrari, ut absque Concilio leges ipse præscriperit imperatori et universis Orientis episcopis, quas legisti quinque distinctas capitibus. Porro quod ferebatur œcumenicum indictum esse Concilium, in quo omnes omnium Ecclesiæ furent controversiae dirimendæ, placuit etiam Theodosiro Italiae regi ea de causa legatum mittere Constantinopolim, delegitque ad opus virum insignem Agapitum ad quem de ejus facta electione ista scripsit¹ :

39. *Theodosio legatio in Orientem.* — « Agapito V. I. patricio, Theodosio rex.

« Deliberationis nostræ consilium virorum prudentium requirit obsequium ; ut utilitatis publicæ ratio sapientum ministerio compleatur. Et ideo illustris magnitudo tua, Deo auxiliante, cognoscet, legationem nos ad Orientem deliberasse transmittere : cui te idoneum judicantes, jussis præsentibus evocamus. Sed licet omnis legatio virum sapientem requirat, cui provinciarum utilitas, totiusque regni status committitur vindicandus ; nunc tamen necesse est prudentissimum eligere, qui possit contra subtilissimos disputare, et in conventum doctorum sie agere, ne susceptam causam tot erudita possint ingenia superare. Magna res est, contra artifices loqui, et apud illos aliquid agere, qui se putant omnia providere. Lætare igitur tanto iudicio ; quando ante suscepimus electionis donum, quam jure potuisses probare ingenium ». Haec Theodosius de legatione Agapiti : quem illum ipsum putamus virum clarissimum, qui post annum sequentem consulatum gessisse reperitur.

40. *Senatus Romani litteræ ad Anastasium.* — Accessit ad haec, ut etiam et ipse Romanus senatus per Apostolicæ Sedis legatos litteras reddiderit ad ipsum Anastasium imperatorem, quibus significavit quam promptus esset idem Romanus Pontifex ea quæ ad universalis Ecclesiæ statum spectarent propensissimo studio procurare. Litteras vero ipsas a senatu conscriptas ex eisdem codicibus acceptas hic describendas esse putamus : sed primum emendandus est qui irrepsit error in titulum, qui sic se habet :

41. « *Rescriptum senatus Urbis ad Anastasium imperatorem* : Quod vero sulditur : « Per Theopomum et Severianum » : errore librarii factum scias, qui per eosdem scriptas has litteras posuit, per quos superius in codice posite aliae litteræ date leguntur anno sequenti sub consulatu Petri : cum tamen has legalis Apostolicæ Sedis hoc anno missis datas esse, in fine ejusdem Epistole disertis verbis significetur. Ipsa igitur senatus ad Anastasium imperatorem Epistola plane digna quæ his inscratur

¹ Apud Cassiod. Var. I. II. Ep. vi.

(utpote quod per ipsam idem senatus enarret quæ transacta sunt cum ipso Romano Pontifice, nimirum quæ dixerit verba Hormisda papa, cum cum pro Anastasio ipso senatus convenit) est hujusmodi¹:

42. « Si prima semper est, imperator invicie, a regentibus supplicum spectata devotione, si solo gratia dominorum conciliatur obsequio; indubitanter agnoscet, saceræ jussionis oracula quanta senatus vestri fuerint gratulatione suscepta: maxime cum ad hoc et animus domini nostri invictissimi regis Theodorici filii vestri mandatorum vestrorum obedientiam præcipiens accederet, et sciamus super omnia beneficia vestra tunc magis nos erigi, cum dignos creditis, quibus debeat imperari. Mox igitur saceræ studio jussionis implendæ beatissimum papam Hormisdam credidimus deprecandum: de quo parum est dicere, quia (qua) vola supplicantium benignitate præcessit; sed et nobiscum suas preces, ut quod hortamini fiat, adjunxit, Evangelicis voluntatem suam testimoniis asserendo, ostendens mundum supra multitudinem peccatorum suorum scandalis plus gravatum. dum vox sit ista Dominica²: Væ mundo a scandalis. Et idem, oportere homines scandalizantium partes membrorum absindere, quam ut in ignem, non renuntiando scandalis, mittantur æternum.

43. « Sed et post hæc divinæ lectionis exemplis, quam boni sint fructus pacis ostendit, cum diceret: Et Apostolum Paulum gratia Dei plenum, nihil tamen quibus bene cupiebat, quod optaret melius, invenisse, nisi³ ut pax Dei, quæ est supra omnem excellentiam, in eorum sensibus abundaret. Quodque in Evangelio Domini sit vox dicentis⁴: Quoniam pacifici filii Dei vocabuntur. Et iterum ad ipsum Scripturarum omnium revertendo doctorem, quanto ipsa vel fide, qua et cælestia regna præsumimus, et a peccatorum cruciatibus credendo salvamur, charitas sit major ostendit, testimonium tale subjiciens⁵: Spes, fides, charitas; major autem horum (omnium) charitas: id est, Spiritus, gratia donante divina, charitatem virtutibus omnibus exallat. Non habentes ergo, si et propter poenam scandala declinamus, et pacem propter pacis bona testamur, et ad charitatem nos, qui est charitas, Christus horlatur. Quid est enim quod retinet Catholicio ardore festinos? Quid est quod delinquentis Acacii impedit volentes Christum videre persona? Qui est quod a suo liberi, alieuo gravantur errore? » Hucusque verba Pontificis. Ipsi vero subdunt:

44. « Haec cum venerabilis papæ latius fuerint expedita rescriptis, pro nostræ tamen obsequio credidimus devotionis indenda, ne non rogasse putaremur recondendo responsum, quod acceperimus deprecantes. Proinde, piissime imperator, haec suo nomine senatus serenitatis tuæ clementia provocatus adjunxit; ut qui animo quam benigno in utra-

que Republica concordanda fuisti, tam esse pio in Ecclesiæ redintegranda unitate noscaris. Nam ut pax illa regnorum tantum seitur prodesse subjectis, sic hæc religionis cum populo suo proficit imperanti. Etenim quis non hæresum perfidarum sequaces plus quam ipsos delinquisse putet auctores? Quis non post patibulum crucis dividentes iterum Chrisli membra condemnet? Utinam hæc jam vobis regnantibus causa cœpisset, ut facilius mala nascientia reprimenterent, quam provecta. Nam quis ambigat non potuisse ejus existere, cuius corrigi temporibus videret errorem? » Hic finis Epistolæ, cui mox ista in dictis codicibus juncta leguntur: « Per Ennodium et Fortunatum episcopos, Venantium presbyterum, Vitalem diaconum, et Hilarium (Hilarium) notarium legatos Apostolicæ Sedis».

45. *Legati ab Anastasio honorifice suspiciuntur, qui tamen subdole in perfidia manet.* — Profecti igitur ab Urbe legati, feliciter Constantinopolim pervenere, honorificeque ab Anastasio imperatore suscepit: eujus tamen studium cum in eo toto collocatum esset, non ut Catholicam fidem exulem restitueret, quam licet verbis prædicaret, animo tamen penitus detestarelur, sed ut per simulatam Catholicam pietatem infensum sibi conciliaret populum Constantinopolitanum. atque milites adversantes et Vitalianum sectantes ad destituta penitus signa revocaret; mox capitibus cunctis a legis ostensis assensus est, atque omnibus quæ per eosdem legatos Hormisdæ nomine postulata sunt, libentissime acquievit, uno illo excepto capitulo, quod neque populo Catholicæ Constantinopolitanæ urbis esse gratum sciret, imo eujus inficiatione magis magisque se populi gratiam consecuturum cognosceret: istud autem erat de nomine Acacii cum aliis hereticis condemnando facta petitio. Etenim ipse populus Acacii nominis studiosissimus, qui id ante fieri, haud aliquando passus fuerat: cum a prædecessoribus Romanis Pontificibus tentaretur, minime assensurus esset tanta ignominia suum quem adeo dilexisse antistitem affici.

46. Hac igitur arte vafer et subdolus imperator hereticus, opportuna oblata sibi occasione captata, quod diu fuerat aucupatus, adsciscere sibi populi studium, ob retentum nomen Acacii, est facillime consecutus, cum præsertim id absque jactura Catholicæ fidei præstari posse hac ex parte cum populo æque sentire profiteretur; et ipsos medicos, qui venerant eos curare, legatos, inquam, Apostolicæ Sedis, reddidit illis exosos, veluti inimicos: atque ita quo magis ipse legis est refragatus, eo magis sibi populum reddit obsequentem, utpote qui eum ut protectorem et defensorem coleret adversus Romanum Pontificem memoriam Acacii penitus abrogare conantem: ita etiam ex sententia effecit, ut Catholicos inter se concertantes aleret et detinere, quoisque ipse sui compos fieret desiderii. Nactus ergo quam quæsierat accommodatam satis ad Catholicos fallendos artem, perstat in sententia, ut se Catholicum in omnibus præ se ferat civibus simi-

¹ Exlat edit. tom. 1. Ep. Rom. Pont. — ² Matth. xviii. — ³ Philip. iv.
— ⁴ Matth. v. — ⁵ 1 Cor. xii.

lem, quorum gratiam Acacii nominis retentione atque defensione subdola mente redemerat. Verum quod temporis dilationem suę sciret causę conducere, haud legatos dimittere voluit, sed bona spe aluit, et usque ad sequentis aetatis tempus retinuit, atque omni est prosecutus humanitatis officio: plurimum enim sciebat sibi conducere ad concitatos compescendos tumultus moram istam, et ipsorum legatorum in urbe præsentiam, sed ad majorem faciendam animi sui fidem, honorificentissimam in ipsorum reditu ad Hormisdam Romanum Pontificem legationem decernit, populo valde gratam, qua præ se ferret cum retentione Acacii nominis, sauciri oportere ab omnibus expeditam Ecclesiarum concordiam.

47. Rursus autem ad eamdem populi gratiam sibi conciliandam dedit Ecclesiae Constantinopolitanae redditum septuaginta librarum auri, eam ob causam, ut scilicet exequiae sine sumptu et gratis fierent Constantinopoli, ediditque ea de re publicam sanctionem¹: quæ quidem Anastasiū munificentia plurimum commendata fuit a Justiniano imperatore in Novella constitutione de impensa debita in exequiis defunctorum, cuius est exordium²: « Singula bonorum operum, etc. » Sic igitur his officiis populum demererit conatus, atque dulcis pretextu pacis istiusmodi simulationis involuero latuit qualis intus esset Anastasius, secundum illud Proverbiorum³: « Homo qui blandis et fictis sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis ». At quodnam istud fuerit, detegetur inferius suo loco. Haec quidem cuncta transacta esse in hac legatione Constantinopoli, litterae ipsius imperatoris per legatos ab eo missos Romam redditæ Hormisdæ papæ declarant, quas sequenti anno, quo sunt datæ, referemus. Ex his autem habes unde redargas Miscellæ auctorem historiæ, ubi his contraria prorsus affert, istis verbis: « Anastasius non solum salubria eorum monita sprevit, sed insuper etiam a suis conspectibus non sine contumeliis expulit, navique fragili impositos mandat ne uspiam per totam Græciam ad aliquam civitatem accederent ». Haec ibi: quæ tamen vera senties, si non ad priorem hanc, sed ad posteriorem ab eodem Pontifice missam referas legationem, de qua suo loco dicturi sumus.

48. *Ariadnæ Aug. obitus.* — Hoc eodem anno sub iisdem consulibus (ut auctor est Marcellinus in Chron.) impia Ariadna Augusta defuncta est, annis (ut ait) sexaginta in palatio exactis. Ut plane nihil sit quod ex hæreticorum prosperitate quis scandalum pati debeat, cum nequissimam feminam maiorum omnium conciliatricem, in detrimentum Ecclesiarum omnium, vitam adeo longævam in imperio agere Deus permiserit.

49. *Hunnis Cappadociam devastantibus Macedonii obitus.* — Hoc item anno idem testatur Mar-

cellinus funebre illud accidisse, ut Hunni Armenia transmissa, totam Cappadociam devastantes, usque ad Lycaoniam pervenerint. Qualis vero hoc tempore esset Ecclesia Cappadocum, ex ejus metropolitano episcopo Cæsariensi Sotericio Eutychianorum principe conjicere possumus, de cuius impietate satis superius dictum est, ubi egimus de Pseudo-Synodo Sidone habita, et de promotione Severi. Quid antem Macedonia in Armenia tunc exulantí contingit, Cedrenus hoc eodem anno ita narrat⁴:

50. « Macedonins quidem jam periculo proximus inde profugit, et Gangram pervenit. Anastasius de hoc certior factus, jussit eum rigide ibi custodiri, misso etiam (ut ait) percussore. Sed Macedonius Gangræ mortuus, in æde martyris Callinici tumulatus est, multosque a morte sua morbis liberavit. Cumque jam esset in sepulcro condensus, antequam id fieret, sublata dextera manu, cruce signo sepulcrum obsignavit. Idem Theodoro eidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hæc, et abi, et Anastasio recita: Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstisti: interim tamen semper Deum interpellabo, dum tu quoque venias, et causa nostra disceptetur ». Haec auctor: eadem ex Theophane⁵ in Miscella, et Anastasius Bibliothecarius in Chronico, necnon Theodorus Lector⁶, nisi quod non ab eo obsignalum dicit sepulcrum, sed ipsum consueto more in sepulcro cruce signato esse reconditum. Porro de miraculis nihil: nec quidem apud Græcos colli memoriam ejus, sicut aliorum sanctorum, Menologia quæ vidimus, vestigium nullum reddunt: si qua enim vere ab eo edita miracula potuissent probari, ulique pro eo allata in testimonium fuissent, cum de abolenda ejus memoria e sacrī tabulis, in quas illata erat, actum est. Sed passos denum Constantinopolitanos et Orientales episcopos, sicut Acacii, ita et Macedonii et Euphemii nomina expungi e Diptychis, suo loco dicemus. Cæterum Macedonii obitum non ante sequentem annum accidisse putamus, quem ex loco exilio hoc anno Hunni fugarunt in Paphlagoniam.

51. *Quid Alexandriæ hæretici passi sint.* — Contigisse hoc item anno tradunt, sicut Cappadociæ a fide Catholica devios per Hunnos affligi, ita et Alexandrinos in hæresi din perseverantes a dæmonibus infestari. Nam idem qui supra auctor subdit⁷: « Eodem anno Alexandria viri plurimi, itemque mulieres et pueri, graviter a dæmonibus verberati, assidue latrabant. In somnis autem eidam terribilis quidam apparuit, dicens, civibus hæc ob damnationes in Chalcedonense Concilium editas accidere ». Haec Cedrenus: eadem Thcophanes illata in Miscellam. Ita plane canum latratum edere compulit Deus loco humanae vocis miseros Alexandrinos a fide Catholica devios, qui canum instar oblatriare contra Synodum Chalcedonensem non desinebant:

¹ L. vi. Cod. de sacros. Eccl. col. 2. — ² Justin. Novell. lxx. — ³ Prog. xix.

⁴ Cedr. in Annal. — ⁵ Paul. d ac. Miscel. l. xv. — ⁶ Theod. Lect. Collect. l. ii. — ⁷ Cedr. Annal. hec anno.

qui etiam cum excusserint a se suavissimum Christi jugum, merito passi sunt dæmones obsidentes; ut ex hoc ipso saltem discerent illud Hieremie¹: «Quam malum et amarum, reliquise venam aquarum viventium Dominum, et todisse sibi cisternas dissipatas». Eadem quoque Historie veritati adstipulatur Anastasius Bibliothecarius in Chronicō, et alii qui postea extiterunt recentiores auctores. Porro haec non absque fructu contigerunt: siquidem addit his Anastasius, eodem tempore monachos haereticos recantantes palinodiam scripsisse quatuor libellos contestationis, quorum duos imperatori, alium prefectis provinciæ, quartum vero Joanni episcopo Hierosolymorum obtulere, contestati se sanctam Synodum Chalcedonensem amplexari, detestari vero Severum eum suis sectarii, et in promptu habere mortem oppetere pro fide Catholica. Sed et Illyrici episcopos addit misisse Romanam Catholicae fidei confessionem ad Romanum Pontificem.

52. Himerani populi Australes ad Christi fidem conversi. — Hoc eodem anno vicesimo quinto Anastasii imperatoris Himeranni populi Australes ad fidem Christi conversi sunt²: de quibus pauca haec Theodorus Lector³: « Himeranni (genus est Persis tributaria) in extremis Australis plagæ, et ab initio Judæi fuerunt: eo vero tempore quo regina Austri venit ad Salomonem, facti sunt Gentiles. Ili sub Anastasio Christiani sunt facti, et episcopum

aceperunt ». Haec Theodorus, eademque Nicephorus⁴. At tantæ rei gestæ historia scriptorum inopia remansit obscura: etenim quoniam prædicante, quibus precedentibus signis, quisve eis primus fuerit datus sacrorum antistes, penitus ignoratur.

53. Quam bene accidit, secundum illud propheticum de Ecclesia Catholica dictum⁵: « In tribulatione dilatasti mihi »: ut quo tempore magis minui videtur Catholica fides in Oriente, eo maiores fierent ad Christianismum accessiones, Saracenis (ut vidimus) et Himerannis Evangelium capessentibus. Unde illud Ecclesia jure cecinerit⁶: « Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi: filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis ». Quod Dei benignitate hoc nostro sæculo abundantius experimur, dum quo tempore perversis erroribus Aquilonares provinciæ majori ex parte a fide Catholica defecerunt, Ecclesiae Catholicae novus orbis accreverit, ab Ecclesia Romana accipiens Evangelium: ut plane omnes intelligent pervigilem ejus cultorem, magnum illum agricolam⁷ qui semper operatur, loco palmitum arescentium alios majori fœcunditate sufficere; et loco vineæ⁸ ab apro silvestri depastæ, atque suffossæ, igneque succensæ, alia sibi latioribus terminis uberiora trans mare plantare vineta.

¹ Hierem. II. — ² Cels. in Chr. hoc ann. — ³ Theod. Lect. II. Collect.

⁴ Niceph. I. XVI. c. 34. — ⁵ Psal. IV. — ⁶ Psal. XVII. — ⁷ Joan. V.

— ⁸ Psal. LXXXIX.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6008. — Jesu Christi 515. — Hormisde papæ 2. — Anastasii imp. 25. Theodorici reg. 23. et 5.

1. Consules. — Coss. *Anthemius* et *Florentius*, ut habent omnes Fasti; ille in Oriente, hic in Occidente creatus, indeque in variis litteris Hormisdæ papæ hoc anno ad Anastasium imp. datis solius *Florentii* nomen extat; argumento eum in Occidente. *Anthemium* vero in Oriente Fastis nomen dedisse. Ad hæc in Latereulo consulum, de quo anno DXXI, num. 1, solius Florentii nomen legitur, prætermisso se. *Anthemio*, quia Orientalis erat.

2. Hormisda legatos ad imperatorem mittit. — A num. 1 ad 48. Recitat Baronius litteras, quas Hormisda papa ad Anastasium imp. scripsit, cui significat se in Orientem legatos destinare *Ennodium* Ticinense episcopum, *Fortunatum* episco-

pum, *Venantium* presbyterum, et *Vitalianum* diaconum. Ili Constantinopolim profecti subdolis *Anastasii* imp. artibus paci Ecclesie Orientalis consulere non potuerunt. Est hæc porro prima mentio quæ occurrit de episcopatu *Ennodii*, qui successisse videtur *Maximo* subscripto Synodo Palmari anno VIII congregatae; quo anno *Ennodius* adhuc Ecclesie Ticinensis diaconus egregiam illam Apologiam pro ea Synodo, quæ adhuc extat, conscripsit. Quare fallitur Labbeus in Dissert. de Script. Ecclesiast. ubi ait, *Ennodium* sancto Epiphanio anno CXX successisse. Lieet autem pax Ecclesie Orientalis et Occidentalis hac legatione redintegrari non potuerit, anno tamen DIXI votorum summam consecutus est

Hormisda. postquam varias alias legationes in Orientem misisset, ut eo anno videbimus.

3. *Dardaniae et Illyrici episcopi ad communionem Ecclesiae redierunt*. — Autequam eosdem legatos *Hormisda* ad imperatorem dirigeret, imperator litteras pridie idus Januarii ad eundem dederat, quibus cuncta Hormisdae, *ut contentionibus amputatis, unitas sanctae* restitueretur *Ecclesiae*, sese deferre profitetur. Refert eas Baronius num. 4 et seqq., et num. 7 et seqq. recitat alias ad Hormisdam a *Dorotheo* episcopo Thessalonicensi datas, quibus *Dorotheus* ejus electioni congratulatur, qui tamen anno sequenti imperatoris metu communiceavit eum *Timotheo* episcopo Constantinopolit. ut tune dicemus. Huc revocandae litterae Hormisdae ad *Cæsarium Arelatensem* episcopum scripte, in quibus docet Hormisda, Dardaniae et Illyrici episcopos ad Sedis Apostolicæ communionem rediisse, significatque se legatos in Orientem misisse. Ea enī Epistola dicitur *data II idus Septembres, Florentio V. C. consule*. Baronius et Collectores Conciliorum autem annum Christi **dxviii** Magni et Florentii consulatu notatum fuisse, easdem retulere ad eum Christi annum, ut videre est apud Baronium, n. 83 et seqq. et tom. iv Concil. pag. 1474. Verum eo anno *Magnus* solus eousul processit, ut suo loco ostendemus, ideoque eae litterae, eum quibus aliquæ annis sequentibus dateæ connexionem habent, huc omnino retrahendæ, et in nova Conciliorum Editione in suum ordinem restituendæ erunt. In his itaque ad sanctum Cæsarium litteris scribit Hormisda: « Episcopi tam Dardani, quam Illyrici paene omnes, ne sint errore condemnandi præterito, peccantes beati Petri Apostolorum principis communionem, et scriptis et legationibus destinatis se Apostolicæ Sedis regulis obedire confirmant, etc. » Tum sub finem de legalis a se hoc anno in Orientem missis ait: « De cæleris, quæ in religionis causa confidentes divinis beneficiis presenti tempore iterum de Orientis partibus speramus, et legatos direximus, Domino Jesu Christo supplicate, ut ipse qui pro pietate sua prosperum donavit initium, similem concedere dignetur effectum ». Dardaniae autem, et Illyrici episcopi a Thessalonicensi metropolita pendebant.

4. *Moritur Ariadna Augusta*. — Ad num. 48. Marcellinus in Chronico sub hujus anni eoss. ait, « Ariadna Augusta, LX annis in palatio exactis, vita decessit ». Theophanes vero ad annum Incarnationis secundum Alex. **ixviii**, kal. Septemb. hujus Christi anni inchoati, habet: « Hoc eodem anno imperatrix Ariadna etiam mortua est ». Baronius vocal eam *nequissimam feminam, malorum omnium conciliatricem*. Sed in auctoribus Byzantiniis nihil simile invenio; quin contra ex Theophane ut anno **xxii**, n. 8 videre est, ea *Anastasium* maritum velut multorum auctorem malorum corripuit, et vexatio Macedonii, *Ariadnam et ordinis senatorii præcipuos affixit*, inquit idem Theophanes ad annum **xxi** Anastasii. Nec deerant in familia hujus imperato-

ris, qui fidem Orthodoxam profiterentur, et defenserent, uti *Magna* ejus soror, et Secundini patricii conjux, de qua suo loco egimus. Ad hanc *Flavios Pompeius* ejus nepos, et *Anastasia* hujus uxor male habiti ab imperatore, quod Synodus Chalcedonensem tuerentur, et *Macedonio* patriarchæ, dum in exilio esset, necessaria ad vitam subministrarent, ut prodit idem Theophanes ad annum **xxii** Anastasii.

5. *Moritur S. Macedonius episcopus Constantiopol.* — Ad num. 50 et seqq. Theophanes anno Incarnationis secundum Alex. **ixviii**, qui kal. Septemb. hujus Christi anni exorditur, ait: « Hoc anno Hunni, quibus Samen appellatio, Caspiarum portarum limitibus emensis, Armeniam suis incursionibus infestarunt, Cappadociamque et Galatiam, et Pontum depopulati ad Euebaita nsque, quæ tantum laud subegerunt, progressi sunt, a quibus fugiens sacer Macedonius, et de vita ubique per viam periclitans, salvis tandem Gangram se recepit. Viri sahlem ægre audivit Anastasius, et sub custodia teneri jussit, misso etiam, ut ferunt, qui cum tolleret e medio. Ita consummatus Gangrae, in templo saneli martyris Callinici, ad ejus reliquias proximus, ubi morborum sanationes præstat, est reconditus. Macedonium mortuum ac jacente narrant manu Crucis sibi signum expressisse », et reliqua a Baroneo ex Theodoro lectore lib. 2 narrata ex quo Theophanes descripsit. Sed loco horum verborum, *Macedonium mortuum*, etc. legendum, ut habet Cedrenus; « Cum tumulo inferendus esset, aiunt sublata dextera Cruce consignasse », pro eo sc. more, inquit Combeſius in Notis ad Theophanem, « quo summi sacerdotes Cruce consignare solent », ut non sibi Crucis signum ipse expresserit, ut interpres redidit, sed adstantem magis populum consignaverit. Cultum sacrum a Græcis exhibitum sancto Macedonio indicant Ms. Synaxiarum Societatis Jesu collegii Claromontani, varia Menæa græca MSS. et exensa, quæ habentur apud Maximum Cytherorum episcopum pro Ecclesiis Orthodoxis. Quare, ut inquit Henschenius in Elogio sancti Macedonii episcopi Constantinopolitanus ad diem **xxv** mensis Aprilis, nonnisi Sirleti cardinalis oscitantia scripsit Baronius, apud Græcos memoriam sancti Macedonii non extare, et Menologia nullum ipsius vestigium habere. Neque enim in sanctis suo Menologio inscribendis, diebus aliquot satis diligens fuit Sirletus, utpote qui die **xxiv** ejusdem mensis neglexit sanctam *Elizabetham Thonumaturgam*, passim omnibus antiquis Synaxariis, Menæis, et Menologio Basilii imp. et Anthologio inscriptam: imo de qua Græci Officium Ecclesiasticum habent. Ablatum quidem Macedonii nomen ad tempus e Diptychis, sed in ea postea restitutum, ut infra videbimus.

6. *Fundatur monasterium Agaumense*. — Marius Aventicensis ad consulatum Anthemii et Florentii hoc anno gestum, scribit: « Monasterium Acauno a rege Sigismundo constructum est » in angusta se. planicie, in qua parvus vicus antiquitus ædificatus fuit, quem *Tornatam seu Tornadam* noui

longe ab Octoduro dissitum, incolæ appellariunt, indeque monasterium modo *Agaunense* a situ, modo *Tornatense* ab oppidulo ibi condito denominatur. Extat adhuc illud monasterium vulgo sancti *Mauricii* dictum; quod a pluribus sœculis a clericis Regularibus Ordinis sancti Augustini inhabitatur. Anno enim MCLXI, ut liquet ex charta a Sammarthanis, dum de abbatia Agaunensi loquuntur, recitata, jam monasterium illud canonici incolebant. Em. cardinalis Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 3, fuit de eo agit, et scribit clericos illos anno MCLXIBIDEM primum apparuisse; quam in rem citat Bollandum in Prolegomenis ad Vitam sancti Severini abbatis Agaunensis, ad diem XI Februarii, atque, § 3, num. 20, rem ex antiquis monumentis illiū demonstrare. Verum loquitur ibidem Bollandus, non de abbatia Agaunensi, sed de abbatia Castri-Nantonis, ubi S. *Severinus* in monasterium Agaunense rediens e vivis excessit et sepultus est, ut suo loco ostendi. Et certe *Castrum-Nantonis* situm in Vastinensi ditione et diœcesi Senonensi; monasterium vero Agaunense diœcesis est Sedunensis seu Octodurensis sub archiepiscopo Tarantiae, ut videre est apud Sammarthianos in abbatia Castri-Nantonis.

7. *Ante tempora Clodorei regis extabat.* — Praeter auctores citatos, de monasterio *Agaunensi* agunt Henschenius in Vita sancti Sigismundi Burgundie regis ad diem I mensis Maii, Cointius anno DXXXV, num. 197 et seqq. aliisque: sed dum varios status in quibus illud fuit, confundunt, unique attribuunt quod ad alterum pertinet, ejus fundationem magnis adhuc tenebris involutam, novis difficultibus involvunt. Ejus obiter tantum meminit Baronius anno DIX, num. 12, sed quia post ejus mortem variæ de eo agitate controversiae, illas partim hic, partim anno DXXII dissolvere conabimur. Hec itaque celeberrimum monasterium ante *Clodorei* magni tempora videtur fundatum. Faustus enim monachus, discipulus sancti Severini, in Vita ejus a Mabillonio saeculo I Benedictino recitata testatur, *Clodoreum* regem anno regni sui XXV. Christi sc. DVI, cum in gravem morbum incidisset, ad sanctum monasterium *Argunensem*, ubi *Severinus* abbas ordinatione institutus erat, misisse, et *Severinum* ad eum venientem, post sanitatem ei redditam, ad Deum migrasse, postquam duobus sociis suis dixisset: « Commendo vobis dilectissimum fratrem meum presbyterum, qui mihi annos XXX in afflictio corpore deservivit: commendo vobis monachum meum nomine *Vitalem* ». Quare ante annos triginta a morte ejus *Severinus* p̄fuit monasterio Agaunensi; neque enim morbo afflictus abbas renuntiatus fuisse. Tum eo monasterio post sancti abbatis obitum, vel collapso, vel everso, *santus Sigismundus* hoc anno novæ fabricæ initium dedit, qua tandem anno DXXII absoluta sanctus *Hinnemod-*

dus prius novi monasterii abbas a rege Sigismundo institutus est. A prioris vero monasterii eversione usque ad hujus praefecturam locus habitatus fuit a promisca multitidine, sexus utriusque conuersu, sejunetis tamen domiciliis, diversa per tractante munera, ut testatur Historia abbatum Agaunensium, a sancti *Achiri* tertii abbatis discipulo conscripta, cuius fragmentum recitat Bollandus loco citato. Incertum autem, an convene illi loca, quæ post eversum monasterium superfuerant, vel ea quæ hoc anno ædificari cœpta, inhabitarint.

8. *Regula Agaunensium monachorum ante annum D condita.* — Agaunenses monachi peculiarem regulam servabant. *S. Severino* monasterium regente conditam, quam Holstenius una cum reliquis a S. Benedicto Anianensi collectis in lucem emisit; ejus hic titulus est: « Incipit regula monasterii Tornatensis », quæ capitibus 23 constat, quamque a cap. 13 ad ultimum, ex sancti Augustini regula ad verbum exscriptam esse. Em. cardin. Norisius et Cointius laudati demonstrant; quod mirum videri non debet; cum etiam sanctus *Cœsarinius* et sanctus *Aurelianus* Arelatenses episcopi, aliique multi pleraque a beati Augustini regula mutuati sint. Addit ibidem card. Norisius Jurenses monachos sancti Hilarii Arelatensis episcopi tempore in Gallia Sequanorum fundatos eam Agaunensem regulam etiam coluisse; quod constat ex veteri Anonymo in Vita sancti Eugendi abbatis Jurensis, quam Bollandus ad diem primam mensis Jannarii, et Mabillonius saeculo I Benedictino exhibent. In fine enim Vitæ hujus sancti *Anonymous* ille ait: « Institutæ quoque de formatione monasterii nostri Agaunensis cœnobii, sancto Marino presbytero insulæ Lirinensis abbatे compellente, digessimus, etc. » Scribit vero se morienti Eugendo adfuisse; quæ mors configit circa annum DCXC. Quare ea regula prius in Jurensi monasterio observata, indeque in Agaunense invecta, ac ante annum quingentesimum composita. Ex quibus omnibus patet, sanctum *Severinum* vere fuisse abbatem Agaunensis monasterii, non vero pastorem vel rectorem incolarum promisca sexus et ordinis, ut Bollandus et Henschenius, qui ejus vitam a Fausto scriptam non viderant, arbitrati sunt; *Hinnemodum* hoc anno Tornatensis monasterii abbatem constitutum non fuisse; nec pariter hoc anno sanctum *Avitum* episcopum Viennensem eam Homiliam recitasse, ejus titulus: « Homilia VI dicta in Basilica sanctorum Agaunensem in innovatione monasterii ipsius, etc. » Recitata itaque ea anno DXXII aut in sequenti, quo monasterium a S. Sigismundo et episcopis *Hinnemodum* abbatem accepit, et psalmodia perpetua inibi instituta, ut infra monstrabimus.

HORMISDÆ ANNUS 3. — CHRISTI 516.

4. Revertentibus legatis Apostolieis et ipse Anastasius se Catholicum simulans amplissimam mitit legationem ad Romanum Pontificem et ad senatum Romanum. — Quingentesimus decimus sextus Domini volvitur annus, consulatu Petri sine collega notatus. Inter nobilissimos senatores hic doctrina ac pietate elatnuit, ad quem extant Ennodii plures Epistolæ. Mentio est pariter de Petro Romano viro clarissimo apud Sidonium. Illic ergo ubique spectatns hoc ipso anno meruit consulatum : quo detentos diu Apostolicæ Sedis legatos Anastasius imperator, magna spe alitos uniendæ Orientalis Ecclesiæ, ita dimisit, ut ad cuncta perficienda exspectare se adventum Hormisdæ, iteratis litteris a-tuto consilio simularet : quod ut magis persuaderet, una cum eisdem legatis redeuntibus Romam, ad componendas res honorificentissimam legationem ad eundem Hormisdam Pontificem misit, viris clarissimis ad opus delectis, nempe Theopompo comite domesticorum, et Severiano comite sacri consistorii ; quibus et litteras ad ipsum Romanum Pontificem dedit.

2. Quodnam autem fuerit in his exhibendis officiis consilium Anastasii imperatoris, ex iis quæ sæpe superius aperuimus, atque superiori anno latius pandimus, facile poteris intelligere, nempe ad sedandum Orthodoxorum animum, ipsum pluribus apertissimisque signis affectare conatum, Catholicum nomen, et unitatem curare Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali : ratum nimirum ita fore, ut concitatum contra se Vitalianum tyrannum prætextu tuendæ Catholicæ fidei, his artibus exarmaret ac spoliaret favore populi ; qui plane erga imperatorem ex his pro fide Catholica exhibitis testimoniosis jam paulatim reddebat magis magisque propensior : augebatur vero magis ea opinio ex istiusmodi erga Pontificem Romanum obsequiis, quibus intam praeclara exornanda legatione rem naviter agere, in opus incumbere, jugi indefessoque studio laborare ad perficiendum quod cœperat, significaret.

3. Ea plane est ars hæreticorum principum,

penes quos est pietas nundinaria, ut cum adversariis armorum pressuris urgentur, ad fatlendos populos nihil magis quam fidem Catholicam ore tenus præ se ferant, subque Catholicæ nomine delitescant, donec quod cupiunt assequantur; facti vero voti compotes, majori impetu in damna pietatis erumpant. Sed qui cunctis præsidet rerum humanaarum arbiter Deus, haud diutius patitur adeo celesta inulta relinquì. Etenim qui discernit¹ cœlestis reges, appendens² eos in statera, digito tandem ostendit paratam ob oculos ultionem, cum repente diu dilatum majori fragore suæ iræ fulmen intorquet : quod quidem factum cum alia multa, tum præsertim cœpta narrari Anastasii tragœdia egregie repræsentat. At jam ejus reliquias fallendi artes pietatis tegumentis obvolutas, quas habemus præ manibus, in medium producamus; atque primum ejus recitemus Epistolam per suos legatos ad Hormisdam Pontificem missam, cuius in codice ejusmodi titulus inscriptus legitur³ :

4. « Anastasius Augustus Hormisdæ papæ, per Theopompum et Severianum VV. CC.

« Omnia quæ benignitas conceperit animorum, dulci ambitu et festinatione laudabili propagantur ; nec sibi requiem putant posse præstari, donec ad effectum saluberrimum desiderata perduxerint : et tunc quædam ipsius festinationis fit requies, dum contigerit spes votorum. Quod in præsenti nos certa ratione pertulinus, donec cœlestis favor et nostræ petitioni auditum, et vestræ promissionis serenum donet effectum. Ergo quia vel maxima itineris longitudo, et ultra solitum morem hiemalis asperitas, quod optabamus nobis fecit incertum ; interim intra animos nostros desiderata compressimus, beneficia divina captantes, quæ boni exitus rei sua interpositione decidunt. Agnoscentes igitur, quod ejus pietas primam nobis gratiam condonavit, ut missa ad nos legatio, ad beatitudinem tuam feliciter remearet ; ad secundam processimus, ut dirigeretur a nobis

¹ Psal. LXVII. — ² Dan. v. — ³ Tom. i. Ep. Rom. Pont. in Hormisdam.

promissa legatio, per quam et commemorationis fieret eorum, quae cum sanctissimis viris longa deliberatione contumus; et inde, Deo auspice, tam nostrae petitionis, quam vestrae gratiae ad integrum lux serena resplendeat, et toto orbi gaudia exspectata donentur. Commemorationis itaque loco, et salutationis honore reddendo, Theopompum virum illustrem comitem domesticorum, agentem sacri nostri palatii scholam, fidelem nobis vel pro suis moribus, vel pro ipsa affectione genitali nostrae provinciae, sed et Severianum V. C. comitem sacri nostri consistorii ad vestram direximus sanctitatem: qui ordinem litterarum propria voce testantes, ad celeritatem exspectata provocent, quae etiam caelesti misericordiae credimus placuisse. Data XVII kalend. Augustas, Constantinopoli, Petro V. C. consule ». Haec quidem ad Hormisdam papam. Sed quo numeros omnes expleret Catholicæ atque humanissimi principis, per eosdem etiam legatos idem Anastasius imperator ad senatum Urbis Romæ in hunc modum scriptis¹:

3. « Imperator Cæsar Flavius Anastasius, pius, felix, victor, semper Augustus, Germanicus inelytus, Alanannicus inelytus, Franchicus inelytus, Sarmaticus inelytus, Pater patriæ proconsulibus, consulibus, prætoribus, tribunis plebis senatusque suo salutem dicit.

« Si vos liberique vestri valetis, bene est: Ego, exercitusque meus valemus. Quotiens utrisque publicis rebus prospera voluntate consultur, non solum exhortatio, sed postulatio quoque creditur esse conveniens; ut duabus in unum concurrentibus causis, animus incitatus, quod felix et bonum partibus sit, valeat adipisci. Si etenim Christus Deus et Dominus noster et per mitissimam voluntatem et quamdam dispensationem nos revocavit ad se, et redemptos proprio sanguine libertati restituit, ut salutem mortalitati præstaret; non videtur absurdum, tam apud glorioissimum regem quam apud beatissimum papam Urbis Romæ, Patres conscriptos imperiali petitioni conjunctos, ea sperare, quæ et nobis et sibi (Deo annuente) in commune proficiant: hoc est, ne fugitivorum audiant concinnatos sermones, et mendacio solo compositos; sed satisfactione suscepta, quam et veritas, et legatorum qui directi sunt inquisitio patefecit, ad desideratam pacem acceptabili Deo voluntate concurrant. Indubitatum siquidem est ex longa annorum serie multam partem Reipublicæ vestram vindicare (judicare) constantiam.

6. « Proinde oportet sanctissimum vestrum cœtum solerti studio et provido labore contendere tam apud excelsum regem, cui regendi vos potestas et sollicitudo commissa est, quam apud venerabilem papam, cui intercedendi apud Deum facultas est præstita; ut in ea parte animi sui bonitatem dignentur impendere, in qua utriusque Reipublicæ membra sperata sanitatem salvantur. Implebitis enim

veterem consuetudinem et nimis consilio vestro notissimam, si ea quæ publicæ utilitatî convenient, tractando, sperando, postulando, effectum adipisci, Deo auspice, feceritis. Data quinto kalend. Augusti, Chaledone, Petro V. C. consule ». Haec sunt quæ extant antiqua monumenta legislationis antea permisæ, modo vero præstite ab ipso Anastasio imperatore; eum tamen (ut sepius dictum est) unitatis et pacis speciem præse ferret, non autem amans esset Catholicæ pietatis.

7. *Epist. Anastasii imp. per legatos Apostolicos missa, et Hormisda responsio per legatos imperatoris, qui a Catholicæ fide alieni cognoscuntur.* — Verum Hormisda doluit, Iaicos directos esse legatos, quibuscum de rebus Ecclesiasticis agendum foret, minus aptum id esse pulsans: conqueritur enim de his idem Hormisda papa in litteris anno sequenti datis ad sanctum Avitum episcopum Viennensem, quas ex eodem codice inferius recitabimus. Jam vero quas legatis Apostolicæ Sedis litteras ad eundem Romanum Pontificem Anastasius dedit, hic describamus, quibus rerum gestarum veritas, explosis mendaciis, certa reddatur. His autem in primis imperator fidei Catholicæ, ne quis daretur dubitandi locus professionem inseruit: sic enim se habent:

8. « Exemplum¹ Sacre Anastasii Augusti Hormisda papæ per Ennodium et Fortunatum episcopos, Venantium presbyterum, Vitalem diaconum, et Hilarum notarium.

« Gratias omnipotenti Deo referimus, quod sanctitas vestra disciplinis caelestibus instituta, si- eut poposcimus, legatos fidei Ennodium et Fortunatum venerabiles episcopos, sed etiam viros religiosos Venantium presbyterum et Vitalem diaconum et Hilarum notarium, quales poscebat causæ sublimitas, destinavit: qui negotii magnitudinem implere possent Ecclesiastici luce sermonis; quique operante Deo, omnia subtiliter requirentes, quæ ad rectam et veram Christianorum pertinent fidem, et ipsi, sicut decuit, declararunt, et a nobis, sicut oportuit, agnoverunt: quia una est Ecclesia Dei, Apostolicis ubique firmata doctrinis. Unde quis audiat de Domini nostri Jesu Christi Incarnatione aliter quam habet veritas ipsa sentire, nisi ut confiteatur æqualem et consubstantialem Patri Filium salutis nostræ causa, juxta annuntiationem Archangeli² in utero Virginis, carnem ex eadem assumendo hominem factum? et sicut ait Apostolus³ in servili forma, ut crucem pro nobis carne susciperet? De quo beatus Petrus Apostolus Iudæis dicit⁴: Vos petistis vobis dimitti virum homicidam, auctorem vero vite interficis. De quo etiam legitur in Paulo Apostolo⁵: Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.

9. « Confitemur enim quod Dei Genitrix beata Virgo Maria in vera carne et anima rationali et in-

¹ Exstat tom. I. Epist. Rom. Pont. inter Ep. Hormisdae.

² Exstat tom. I. Epist. Rom. Pont. in Hormisdam.

³ Philip. II. — ⁴ Act. III. — ⁵ Philip. II.

telligibili nobis Deum peperit Salvatorem, quem homousion Deo Patri et Spiritui sancto ante saecula, eundem nobis quoque homousion propter peccata nostra in fine temporum credimus ei probamus fuisse progenitum, sicut Propheta David dicit¹: De ventre matris meae Deus meus es tu. Quae tamen ita sine defectu et confusione nostri corporis est assumpta nostra substantia, ut in eadem carne Dei Filius mundum examinaturus adveniat, oculis omnium vulnerum et clavorum indicia representans, sicut scriptum est²: Et videbunt in quem pupugerunt». Videsne, quam pie quam sancte rectam profiteatur Anastasius fidem Catholicam? qua ita firmiter stabilita, ei adversantes damnat haereticos, ista subdens:

40. «Cum omnibus etiam Orthodoxis impiissimos Nestorium atque Eutychetem vitamus pariter et horremus, eorum condemnantes et anathematizantes et personas et dogmata detestabilibus sacrilegiis comparanda, qui dispensationem divinam et humanae remedia infirmitatis similiter aut nescire voluerunt, aut cognita blasphemare. Talem igitur circa fidem elementarum nostrarum propositum summus Deus ab exordio vitae sue sensibus nostris immisit; unde et imperium nostrum credimus custodiri. Miramur autem, quamobrem de beatissimis Patribus, qui in Chalcedone convenerunt, aliqua nobis scribere voluistis; dum ea, quae ab his fuerant constituta, prædecessorum nostrorum multiplicibus decretis confirmata monstrantur. Et cum nec alia Synodus facta fuerit, per quam, quae ab illa disposita sunt, redderentur infirma; nec lex a nobis præcesserit, cuius novitate statuta præfati episcopalis Concilii solverentur: maxime cum ipsa Synodus dixerit, anathema esse debere, quicumque aliam fidem, quam apud Nicæam trecenti decem et octo venerabiles Patres constituerunt, docere vel immutare voluerit: ad hoc etiam eos, quos superius comprehendimus, id est, Nestorium et Eutychetem damnaverunt, quos nos quoque damnamus. Nam pro hac causa attestantur etiam divinae litteræ ad Alexandriam non semel sed multoties destinatae, per quas objurgavimus, cur sibi non arbitrentur posse sufficere directam fidei doctrinam, recedentes ab anathemate Chalcedonensis Synodi, vel venerande memoria Leonis episcopi. Unde non parum studium apud nos et contentio quoque perdurat, quatenus a suprascripto (superluso) anathemate eosdem possimus abstrahere, et sanctæ Ecclesiæ universalij conjungere.

41. «De capitulo vero, quod solum videtur esse residuum, nostra voluntas petitioni vestrae fortasse propter unitatem Ecclesiarum conveniret, nisi alia venerabilibus Ecclesiis ex hoc renovari scandalum crederemus. Nune quae sint facienda perpendite: quia grave esse clementia nostra judicat de Ecclesia venerabili propter mortuos vivos expelli; nec sine multa effusione lunani sanguinis scimus, posse

ea que scribitis, ordinari. Omnia tamen a Deo sperantes, per Conecum melius agere poteritis, quam ab his hominibus qui propter errores suos provincias percurrentes, inimicam Evangelii sanctis et Ecclesiæ volunt esse discordiam. Ergo ut sit placens supernæ majestati Ecclesiarum unitas, providete: quia quid nobis in his quæ præfati summis obsistit, ignoramus, si bene nos arguit. Per omnia autem voluntatis nostra puritatem, legatorum vestrorum poteritis veritate cognoscere. Petimus autem, ut pro nobis Apostolatus vester orare dignetur: quod vos libenti animo facere, hac poterimus maxime ratione cognoscere, si perfectam nobis unitatem Ecclesiarum dignatus fuerit Deus, vobis disponentibus, condonare. Illam enim vox Dei magnam benedictionem diligentibus se mandavit atque donavit, qua declaravit¹: Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis». Haetenus litteræ Anastasii ex eisdem codicibus exscriptæ.

42. Fallere sane quemquam possent ejusmodi litteræ Anastasii pro fide Chalcedonensi, nisi ex his quæ superius de ipso scripta habentur, et quæ scribentur inferius, qualis esset vulpis illius animus perspicio monstraretur: ita ut illi optime aplari possit illud Apocalypsis² de bestia illa cornua habente agno simillima; utpote qui cum semper insecurus sit sanctam Synodum Chalcedonensem, videri tamen velit acerrimus ipsius professor. Porro de calliditate Græcorum haereticorum, qui verbis pacem sponderent, factis autem negarent, pluribus agit idem Hormisda papa in Epistola, quam anno sequenti seripsit ad sanctum Avitum episcopum Viennensem, cum quid hac legatione actum sit eundem reddidit certiorem. At quoniam quæ haetenus Anastasius tum litteris, tum etiam legationibus egit, nomisi laude digna videbantur; Hormisda papa, et scriptas litteras, et res per legatos Constantinopoli gestas probans, non potuit ea omnia non laudare, eum ad eundem imp. has litteras³ reddidit per legatos ab eo missos Theopompum et Severianum VV. CC. comites:

43. «Hormisda episcopus Anastasio imperatori.

«Sollicitari animum tuum, clementissime imperator, ambitiosa aviditate commemoras, donec speratae unitatis redintegratio optata contingat. Bona sunt desideria salutis; laudabilis, quæ se hujusmodi Deo commendat, intentio. Prudentiae siquidem speciale documentum est, cum id quod sibi utile credit, impatienter inquirit. Nam si in corporum morbis noxia est tarda curatio, quanto magis in salute animæ gravius est ferendus remediorum fidelium senior appetitus? cum moneamur spiritualibus institutis, ne quæ prodesse possunt, in diem posterum differantur, clamante sapientissimo Salomone⁴: Ne tardes converti ad Dominum; et ne differas de die in diem: quia sieut in incerto vite tempora, ita in tulo animæ convenit esse re-

¹ Psal. xxi. — ² Apoc. i.

¹ Joan. xiv. — ² Apoc. xii. — ³ Hormisd. Ep. vi. — ⁴ Eccl. v.

medium; ut intret¹ in gaudium Domini sui, quem veniens Dominus ea que sibi placent, inveniet operari.

14. « Unde et fateor me fuisse miratum, cur tamdiu legatio promissa tardaverit, cum facienda ista sint, ut regna caelestia rapiantur. Verumtamen instinctus ipse, quem vestra mansuetudinis declarat allegium, spem supernae misericordiae pollicetur. Desuper est enim et ipsum velle quod bonum est. Confido autem, quoniam qui coepit² in vobis opus bonum, perficiet usque in finem. Ergo via, cui coepistis, insistite; et spretis errantium lubricis, nobiscum supra petram solidam teneite vestigia. Tali crevit Ecclesia sancta consensu, quod his verbis Apostolicorum actuum testatur historia³: Multitudinis credentium erat cor unum et anima una. Nam quemadmodum connecti poterunt gratiae vinculis, quorum distant corda sententiis?

15. « Fac, domine imperator, effectum rerum fidem probare verborum. Non enim sermonibus cognoscuntur hominum corda, sed effectibus: cum et Abraham pater noster, non nuda Deo fide, sed opere fidem commendante placuerit. Unde vel pro dispensatione mihi credita, vel pietatis vestrae circa me benignitate perpensa, domine fili, hortor et supplico, ut studium pacis, quod per scripta præfertis, ad componenda nobiscum, Deo auctore, ea in his quibus laborant Ecclesiae, dirigatis: quia secundum prophetam⁴: Pax multa diligentibus nomen tuum, et non est illis scandalum. Non sunt incognita apud mansuetudinem vestram, quæ nos ab ea, quam redintegrare cupimus, unitate discernant. Date operam, ut laudando quæ profitemini, compleantur effectu: et Apostoli, ejus communionem creditis expetendam, totis viribus sequimini disciplinam. In totum perdita noxiiorum declinate contagia, scientes non habere cum religiosis impios portionem, nec ullum fidei cum perfidia esse consortium. Consequens est, ut qui errorum detestatur principes, oderit sectatores. Execrabile habeatur in flore, quod damnatur in semine.

16. « Offerte hoc munus Deo, pro vestris (precor) offerte temporibus: jamdiu hanc a vobis hostiam pro tantis quæ vobis contulit Christus Beneficiis exspectat. Quid opus est apud illum preces adhibere, qui supplicat? Vos senatui Urbis Romæ, ut me ad pacem hortetur, injungitis. Ego non solum eum his ad vos supplicationis verba converto, sed vestigiis vestris pro universali advolvor Ecclesia. Audite me pro Christo legatione fungentem. Non patiamini ab impiis canibus Christi membra dispergi. Quæ insanabilia videtis, abscondite; et quæ ægra, curate. Cur quæ sana sunt, invalidis coniuncta quathuntur? Servate ordinem, quem unitas ipsa præfinit, et pacem mundo, quam poscitis, redite. Hæc et sub præsenti occasione deposco, et rursus ac sæpius supplicare curabo, sperans im-

portunitatem hanc meam et Deo esse placitaram, et apud vos quoque per assiduas petitiones, quoniam id nos Dominus docuit, vacuam non futuram. Data Romæ ». Desunt reliqua.

17. Haec quidem Hormisdæ Epistola responsio esse videtur ad eam, quam imperator redeuntibus legatis dederat, qua tam plane tamque ample Ecclesiae se pacem optare significaverat. Quæ autem postea rescripsit ad Epistolam a comitibus legatis acceptam, cum ipsæ ad imperatorem litteræ desiderentur, haud adeo nobis possunt esse comperta, nisi quantum ex aliis ejusdem Hormisdæ litteris quasi per transennam ad ea inspicienda aditus aperitur: quibus etiam nota fiant que transacta sint inter legatos imperatoris et Romanum Pontificem: minirum eodem legatos detectos fuisse alienos a Catholica fide, defensoresque hæresis Eutychianæ: tantumque eos longe abfuisse ut Catholica professa fide sese cum suis Catholicae redderent unitati, ut tentarint hanc levè conatu (si fieri potuisset) ipsum Hormisdam papam ad suas ipsorum partes adducere. Vides quo tenderint Anastasii blandimenta, et quæ venena sub honorifice legationis melle lauerint?

18. At ubi hæc adeo inexpectata idem Hormisda comperit, legatos re infecta ad imperatorem redire jussit, jam certior redditus de velata diu piorum verborum involucro perfidia impii Anastasii. Haec enim ita se habuisse, ejusdem Pontificis litteræ ad sanctum Avitum Viennensem episcopum datae anno sequenti significant, cum jam ipse ad Hormisdam missis nuntiis et datis litteris reddi certior rogaret de his quæ cum Orientalibus gesta essent, quibus item litteris et illud fit manifestum, legatione ab Hormisda in Orientem missa, redditos esse Catholicae Romane Ecclesiae communioni episcopos nonnullos in Thracia, Dardanæ præsertim, Illyrici, atque Epiri antistites: quod quidem hoc anno idem Hormisda voluit suis litteris innotescere Galicanis Ecclesiis, scribens de his Epistolam ad eundem sanctum Alcimum Avitum episcopum Viennensem, ut ipse Avitus testatur, redditis litteris ad eundem Romanum Pontificem.

19. *Aviti episcopi Viennensis legatio et litteræ ad Romanum Pontificem, ejusque responsio de Ecclesie Orientalis statu.* — Ut hæc igitur integre cognoscantur, primum omnium ut egregium monumentum viri sanctissimi, de quo plura superius locuti sumus, ejus hic describemus ad ipsum Rom. Pontificem dataim Epistolam, ex iisdem de quibus supra mentio facta est descriptam codicibus. Porro eam ad finem anni hujus datam esse, existimare paret, quæ accepta Romæ habetur mense Januarii anni sequentis: ipse enim Avitus provinciæ Viennensis metropolitanus nomine omnium sibi subjectorum episcoporum legationem Romanum ad Pontificem misit, ut quid actum esset per legatos Constantinopolim missos, ipse Hormisda papa litteris significaret. Scripsit igitur ea occasione has litteras S. Avitus ad Hormisdam, quibus quidem non solum

¹ Matth. xxv. — ² Philip. ii. — ³ Act. iv. — ⁴ Psal. cxviii.

rerum gestarum veritas intuenda proponitur, sed et qua veneratione, quove eulatu, quibus titulis sanctissimi atque doctissimi viri fuerint prosecuti Romanum Pontificem, quem totius universalis Ecclesie esse pastorem absque controversia sunt professi, omnibus palam fiat :

20. « Domino¹ sanetis meritis præcellentissimo in Christo gloriosissimo et Apostolica Sede dignissimo papæ Hormisdæ, Avitus.

« Dum religionis statui et plenis Catholicae fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiae membra commissum pervaigil cura vestræ charitatis informet; Viennensem provinciam superiori anno (si meminisse dignamini) datis ad humilitatem meam litteris visitatis, quæ ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiae clericos pervenerunt, et quidem plenissimæ sollicitudine pastorali : in quibus nos, sicut per conversionem provinciarum, id est, Dardaniae, Illyriei, vel Thraciae ad communionem gaudii provocatis, sie admonitione cautissima, ne quid per ignorantiam prævenire possit, instruitis ». Intelligis, lector, sicut in omnibus prædecessoribus Ecclesiae Romanae Pontificebus, jugem universalis Ecclesie curam Hormisdæ Pontificis tum in restituendis lapsis, tum etiam in stantibus consolidandis. Sed pergit Avitus :

21. « Entyehetis igitur Nestoriique damnatio, quos jamdudum per beatissimos prædecessores sanctæ Sedis vestræ calcavit auctoritas, ad notitiam jampridem nostram Apostolicæ ad nos diligentie provisione perlata est. Sed illud nos modo suspensos multum redigit et anxios, quod cum pendere nos ad effectum legationis secundo Constantinopolim destinatæ, omni exspectationis studio jusserritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec utrum secuta redierit, indicasti : et promissionem vestram tanta silentii diuturnitate suspenditis, ut non minus modo prædictoris faciunatas reddat attonitos, quam antea fecerat legationis mora suspectos ». Falso quidem nuntio Avitum accepisse secundam missam esse in Orientem legationem, quæ redditæ sunt ab Hormisdæ papa ad eum litteræ declarant. Porro ad cuncta hæc explora a se missos Romanum legatos demonstrat, cum subdit :

22. « Unde sola hæc causa servos vestros filios meos Alexium presbyterum et Venantium diaconum totius Viennensis provinciæ nomine, quæ Ecclesiæ ad me pertinenti ab universis prædecessoribus vestris et ab Apostolica Sede commissa est, cum præsentis famulatus pagina destinavi : per quos oraculo beatissimæ responsionis agnoseam, utrum fervor schismatum præfatorum, qui intra Constantinopolitanam urbem vitio perniciose obstinationis exarserat, cuique (quod magis dolendum est) Alexandrinam vel Antiochenam Ecclesias dicitis

illigatas, vobis Christo favente dicentibus digna fuerit correctione restinetus, aut si reversa legatio in paginis evidentibus quod simplex legeretur exhibuit, an forte nuntio magis retulit, unde vobis ad hoc (de hoc) qualiscunque suspicio reservetur.

23. « Veremur enim ne Pontificale judicium, dum non indicat prospera, sensisset adversa. His adjicitur, quod diversorum fida relatione comprimus de reconciliatione vel concordia Ecclesie Romanae jaicare se Græciam : quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callide simuletur. Quæsumus ergo servitio meo juneto, ut quid filiis vestris, fratribus meis, id est, Gallicanis, si consular, respondere debeam, instruatis. Quia jam securus, non dicam de Viennensi, sed totius Galliae devotione pollicor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam. Orate, ut sic nos prædictorum fucata professio non fallat, sicut ab unitate, quam regitis, veritas comperta non separat. Accepta tertio kalendas Februarii, Agapito V. C. consule, per Alexium presbyterum et Venantium diaconum ». Cum igitur ejusmodi legatio ab episcopis provincie Viennensis per Avitum metropolitani directa Romam ad Hormisdam Pontificem pervenisset, eamque (ut par erat) idem honorifice accepisset : confessim ea animi suspensione liberare satagens episcopos Gallicanos, simulque abolere quæ Græcia mendax falsa fama sparsisset, ista ad eumdem sanctum Avitum Viennensem episcopum Hormisda rescripsit his verbis :

24. « Hormisda episcopus. Avito episcopo et universis episcopis provincie Viennensis, vel sub tua diœcesi consistentibus.

« Qui de his quæ ad disciplinam Catholicaam pertinent, maxime sciens, instrui cupit, quid studii cirea mandata divina habeat evidenter ostendit. Non enim potest esse hujusmodi eura, nisi ubi fides fuerit infucata. Atque ideo exultamus in Domino de sinceritate propositi tui, dilectissime frater, dum te secundum directas per Alexium presbyterum atque Venantium diaconum litteras intuemur et de impiis transgressoribus Eulychete atque Nestorio Sedis Apostolieæ constituta recolare ; et si quid adversus eos admonitio nostra promoverit, per quos Orientales Ecclesiæ confunduntur, inquirere. Digna plane sollicitudo fidelibus, ut de miserorum lapsibus ingemiscant, et ipsi ne aliena polluantur contagione pervideant. Sed ne nos quidem hoc supersedisse credatis, ut ad notitiam vestram, si quid actum fuisset, competens perferret instructio. Verum breviter silentium nostrum, quod dilectio mordet vestra, purgamus. Nam quod non sèpius nostra admonitio vos frequenter, de conscientia vestra confidimus et fidei stabilitate. Sollicitudo impendenda fortasse sit dubiis; satis est vitanda indicasse perfectis.

25. « Legationis vero nostræ, quam semel, non secundo, sicut seribitis, misimus, si votivus contingisset eventus, alacres illico fueramus desiderata partituri : scientes hoe rationi, hoe nostro proposito

¹ Extant tom. I. Epist. Decretal. inter Epis. Hormisd.

convenire, ut quos participes sollicitudinis fecimus, cum his de integritate unitatis gaudia jungemus. Sed quantum ad Graecos, ore potius proferuntur pacis vota quam pectore, et loquuntur magis justa quam faciunt : verbis velle se jactant, quod operibus nolle declarant : que fugiunt, professione diligunt ; et quæ damnaverint, haec sequuntur. Nam unde est, quod cum per Ennodium fratrem et coepiscopum nostrum sacerdotales viros ad confirmanda ea quæ Sedes Apostolica poposcerat directuros se esse promisissent, multa quoque, quæ ad correctionem pravitatis sua a nobis quæsita fuerant, pollicentes; non solum religiosos viros penes quos cause illius plena posset esse instructio, secundum constituta propria non miserunt; verum etiam, quasi res parva gereretur, laicos et alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, evolvere: verum etiam Catholice fidei claritatem fulgentem, sua (quod absit) se posse crediderunt obscuritate fuisse?

26. « Haec fuit nostri causa silentii, quam vos quoque, spirituali vobis prudentia revelante, vidi- stis. Quid enim de hac causa poteram directis litteris indicare, quam in statu suo videbam duriter et pertinaciter custodire perfidiam? Novi exitus sollicite diligentiam relationis inquirunt. Qui de rebus cognitis nihil indicat, abunde in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, et vos præsentibus hortamur alloquiis, et per vos quoque, quia occasio data est, alias per Gallias, quos fides eadem nobiscum complectitur, admonemus : promissam et amabilem Deo servate constantiam; et transgressorum societate declinata, constantiam vestram uni viro Virginem castam (sicut spopondistis) exhibete Christo : et cavete, ne sicut serpens Eym seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur a simplicitate et castitate, quæ est in Christo Jesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium : atque ideo vigilare vos convenit, quia adversarius salutis humanae tanquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret : cui resistite fortes in fide : quia hoc speciale habent patris sui de cœli arce dejecti, qui vestigia ejus sequuntur et diligunt, ut illa veritatis luce privati, et alias gaudent sua obscuritate fuscari; et cum perversitatis suæ penas luituros esse se sciant, exultent, si miseros cum sua damnatione conjungant.

27. « Nam unde est, quod, cum pro magna parte a conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum perversitate deserantur, procul positos ignorantiae spe, fraudibus et variis artibus nituntur allucere; nisi ut lucem, quam ipsi non habent, in aliis quoque impia cogitatione commaculent? Ut autem quæ sint partium earum studia possitis agnoscere : plures Thracum, licet perseverantium incursibus atterantur, in nostra tamen communione persistunt, scientes fieri fidem per adversa elariorem. Dardania et Illyricus vicina Pannoniæ, a nobis, quodjam fecimus, ubi necessarium

fuit, ut sibi episcopi ordinarentur, expetiit : in tan- tum se a communione prædictorum separare gaudentes, ut remedia quererent, dummodo commune cum transgressoribus nihil haberent. Epi metropolitanus, hoc est, Nicopolitanus episcopus cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis, ad Apostolicam communionem, deproupta quæ fieret profesione, se contulit. Quæ ideo scriptis destinavimus inserenda præsentibus, ut sicut sorlem nos convenit dolere pereuntium, ita lætemur pariter de salute remeantium ; et ut fideles constituti ab eis longius instruantur, qua virus eorum sollicitudine beat effugi, quos et a suis videant tam justa detestatione vitari.

28. « Et nos quidem dispensationis nostræ me- mores, necesse est eos repetitæ legationis officio convenire : quo affectu salvationis sua, si respectu Dei, si rationis intuitu non moventur, saltem pulsantibus importune et pertinaciter acquiescant ; et aut ad rectam viam, declinalis erroribus, revertantur, aut propter impoenitens eorū omnibus inexcusabiles judicentur, qui et moniti totiens in perfidiae obstinatione persistunt. Vos orate, et nobiscum ad Deum preces et vota conjungite, ut per opem misericordiae ejus nostra actio laborans pro Catholice fidei stabilitate promoveat immaculatos vos et integros ab omni transgressorum societate servantes ; ut aut cum correctis sensus et corda jungamus, aut ab eorum venenis intaci esse mereamur. Nam qui (sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini) novimus Eutychetem atque Nestorium Apostolicæ, id est, Catholice sententiæ auctoritate damnatos ; quemadmodum salvi esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris qualibet parte communionis hareamus, cum Belial cum Christo nostro portionem habere non possit ? Instructionis autem vestrae interesse credimus, ut ea quæ apud nos Nicopolitanis vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sunt recepti, vobis nota faceremus ipsarum lectione chartarum. Data XV kal. Martias, Agapito consule ». Hactenus Hormisdæ Epistola : quæ quidem etsi anni sequentis mense Februarii ad Avitum episcopum reddita esse appareat; tamen ne unius legationis actio, hac intercisa, reddi possit obscura, hic eam voluimus posuisse. Quod vero in eadem Epistola mentio habeatur causæ Dardanorum et Epirotarum antistitum ; extant eorum litteræ, quibus res geste dilucide satis significantur. Sed antequam prolixiorem narratio- nem ingrediamur, jam ipsi sancto Avito celebris nominis episcopo Viennensi, nusquam locorum nobis posthac amplius occursuro, digne (ut par est) postrema solvamus.

29. *Aviti laudes.* — Ipsum quidem honestissima senectute perfunctum, haud diutius post hæc tempora fuisse superstitem, facile possumus intel- ligere. Extat autem ad ejus sepulcrum antiquitus inditum epitaphium¹, quod ut tanto viro dignum

¹ Habetur tom. VII. Bibl. sanct. vet. edit.

elogium hic voluimus descriptum relinquere, cum vita ipsius perbrevem confineat anaephalosim :

Quisquis mœstificum tumuli dum cernis honorem,
Cæspite concludi totum deflebis Avitum :
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat,
Nil solum cum morte teat. Quia prospice sancti
Gesta virti : priuum florescens, indole quanta
Spreverit antiquo dimissos stemmate fases,
Maturum teneris animum dum præstat in annis,
Et leitum mundi, voti virtute relegat.
Nee mora : pontificis sic digna insignia sumit,
Augeat ut sohti felicia cœpta laboris.
Nee tamen ob summi culmen tuncfactus honoris
Erigitur, seque ipse alii plus æstimat. Imo
Subiectur magnus, servat mediocria summus.
Distribut parcos, pascit jejunos, amando
Terret, et austern indulgentissima miset :
Cunctantes suaujunt, solamine mostos :
Jurgia dissolvit, certantes federe junxit.
Dissona veridicam inticiuit quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, montis, meritisque subegit.
Uous in arce fuit, cui quolibet ordine fundi
Orator nullus similis, nullusque poeta ;
Clamat quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vivit, vivit, perque omnia sæcula vivet.

Hactenus epitaphium sanctissimo atque doctissimo viro dignum ; quæ autem in codice post subduntur, eum sepultum esse in monasterio divisorum Petri et Pauli recens addita constat : non enim est ea divisorum nomenclatura antiquorum : nec verum anno Domini quingentesimo diem clausisse extremum, quem constat sub hoc consulatu Petri, anno quingentesimo decimo sexto, Epistolam seripsisse (ut vidimus) ad Hormisdam Romanum Pontificem. Sed accipe quo eum Ecclesia Catholica ornat titulo quibuslibet triumphalibus ornamenti præclariori, dum nonis Februarii ejus natalem diem repetere consuevit, hæc publico præconio voce lectoris intonans : « Viennæ, beati Aviti episcopi et confessoris, ejus fide et industria atque mirabili doctrina ab infestatione Arianæ hæresis Galliæ defensæ sunt ».

30. Cæterum ne Avitorum confusione aliis pro alio ab aliquo inconsulte accipiatur : ut prætermittamus modo dicere de illo ifidem Avito creato imperatore : fuit aliis pernecessarius Sidonii episcopi et aequalis, ejusdemque (ut ipse ad eum scribens ait¹) matrum consanguinitate propinquus. Sed et hoc sæculo sub Childerico rege elaruit Avitus sanctitate non impar episcopus Arvernorum, de quo suo loco dicendum. Insuper Avitum presbyterum Aurelianense in his temporibus floruisse, Ado testatur in Chronico. Prætermittimus dicere de Avitis Hispanis, de quibus suo loco mentio facta est.

31. Quod autem ad Aviti eruditionem, de quo agimus, pertinet ; inter præclaros rhetores nominatur a Sidonio Apollinari² in Epistola ad Lupum. Isidorus³ de eo agens, certe quidem haud eum ipse

compertum habere potuit, cum ipsum secularium litterarum peritia eruditum tantummodo prædicet, et metro duntaxat conscripta ab eo opuscula memoret; reliquorum autem scriptorum ejus nec nomina noverit, quorum meminit Gregorius Turonensis⁴ qui res et lucubrations Aviti magis exploratas habuit. Cæterum nemo est disertorum virorum, qui nesciat eumidem sanctum Avitum adversus Faustum Regiensem episcopum simulantem damnare Pelagium corroborantem vero ipsam Pelagianam perfidiam, commentarios doctissimos edidisse, quorum praeter Gregorium Ado⁵ ejusdem Viennensis Ecclesie episcopus meminit; sed eorum jacturam ob injuriam temporum quisque jure poterit deploare : nonnisi enim Theologi consummatisse potuit esse laboris, cuius obstetricante⁶ manu, eductus est coluber tortuosus. Porro ipso Alcino Avito defuneto, in locum ejus nobili Ecclesiæ Viennensi subrogatus est Julianus. At de S. Avito hactenus.

32. *Vitaliani lapsus.* — Jam vero antequam de Thracum, Dardanorum, et Epirotarum episcoporum ab Orientalibus defectione, et conversione ad Romanam Ecclesiam (quorum superius mentio facta est) ex litteris ultro citroque quæ extant, hoc anno datis, agamus, hic quæ sunt reliqua de Vitaliani studiis irritis redditis videamus.

33. Cum igitur ea, quam vidimus, subdola arte Anastasius imperator conciliatum sibi populum sensisset, jamque eam ob causam vires Vitaliani debilitas esse; dispositis sensim rebus et in tuto penitus collocatis, evestigio exuit eum militari omnium nobilissima præfectura, atque ejus loco Ruffinum magistrum militum creat : ut eo pacto militiae robur suo ipsius penderet arbitrio imperatoris. Id quidem ab ipso Anastasio hoc anno sub consulatu Petri factum, testatur in Chronico Marcellinus. Ad vitam vero tranquilliores Vitalianum secessisse, Nicephorus⁷ habet, dum res ejusdem Vitaliani perbreviter narrat.

34. Sed eur (dicit aliquis) Vitaliano pro Catholica fide erigenti vexillum adversus omnium hominum deterrimum atque maxime impium Anastasiū Deus non affuit, magis autem favisse visus sit Anastasio, populi gratiam illi concilians? Etsi ista roganti, atque curiose serutanti judicia Dei, quæ⁸ sunt abyssus multa, illud satis sit respondisse, quod est apud Isaiam⁹: « Quis audivit Spiritum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit, et ostendit illi? » Et quod est apud Job¹⁰: « Quis Deo dicere potest : Cur ita facis? » Verumtamen quod judicia¹¹ Domini sunt pondus et statera, et omnes viæ ejus judicia, eademque vera et justificata in se metipsa : unde justo Dei judicio factum sit, ut cognatus Vitaliani omnes defecerint, Auastasii autem invaluerint, aliqua ex parte conjicere posse datur,

¹ Sidon. l. iii. Ep. 1. — ² Sidon. l. viii. Ep. xi. — ³ Isidor. d. Vir. illust. c. 23.

⁴ Greg. Turon. hist. l. iii. c. 33. — ⁵ Ado in Chro. ante ann. 519. — ⁶ Job. xvi. — ⁷ Niceph. l. vi. c. 38. — ⁸ Psal. xxxv. — ⁹ Isai. xl. — ¹⁰ Job. ix. — ¹¹ Prov. xxxvi.

cum per riunias quasdam quid intus lateret in ejus animo perspicerimus. Cor enim ipsius non erat rectum cum Deo, nec fidelis inventus est in testamento ejus. Etenim honestissimo fidei Catholice tuende praetextu oblexisse visus est immensam qua flagrabat imperandi cupiditatem, ea sludens arte Orthodoxos omnes sibi jungere, et ad invadendum abripiendumque imperium aditum præparare; ut per eos Anastasio e regno deposito, ab eisdem ipse subrogaretur Augustus.

35. Ut autem ista de eo conjiciamus, illud summopere persuadet, quod tandem aliquando detectus, et ipse inventus est minus habens, nempe favere haereticis Eutychianis, atque de fide haud sincere sentire. Ilorum enim fidem haud dubiam fecere legati Apostolicae Sedis ab Hormisdæ papa Constantinopolim missi tempore Justini imperatoris Anastasi successoris: hi enim ad Hormisdam ista de Vitaliano scripserunt¹, eum agunt de Seythia monachis præ se ferentibus faciem Orthodoxorum, cum revera haeretici essent Eutychiani; « Vitaliano magnifico viro subrepserunt, ut et alia vindicaret pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret: cuius immutationem omnis nobiscum deflet Ecclesia ». Hæc ex legatorum suggestione, cuius est exordium: « Cum Dei misericordia, etc. » Vides igitur hominem, qui modo visus est patrocinium suscepisse Catholice fidei, postea detectum esse defensorem oecultorum haereticorum contra Romanam Ecclesiam. Unde intelligas cur Deus haud annuerit votis ejus, nec per hominem fietum voluerit Ecclesiam reparari, quod scilicet duplex iniquitas sit mentita sanetitas: unde Anastasio potius visus sit propitius ad tempus esse; cum tamen in ipsum quoque iræ suæ vasa tandem effuderit. At utinam antiquitas tantum nosset tragedias istas, et non seculum quoque nostrum ejusmodi abundaret exemplis.

36. *Qui episcopi restiterint Anastasio, dum Dorotheus Thessalonicensis eidem communicat.* — Scd ad Anastasium imperatorem redeamus, de cuius perperam faetis Nicephorus² ita subjicit: « Laurentium praeterea Lignidensem (Lividensem), Aleysonem (Alcysum) Nicopolitanum, Gaiatum Naysitarum, et Evangelum Paulitalensem Catholicos Illyrici saecerdotes suis Anastasius praesentari jussit obtutibus: Alcyson et Gaiatus episcopi apud Byzantium vita defuncti sunt ». Porro Aleyson iste, ad quem scriptam Epistolam a monachis Palæstinæ, ab Evagrio suæ intextam historiæ, suo loco superius recitavimus, insignis erat nominis Orthodoxus.

37. Addit his Marcellinus, eundem Anastasium imperatorem ob metum Illyriciani militis Orthodoxi tumultuantis, exemplo reverti mandasse ad suas Ecclesias Dominionem et Evangelum episcopos, retento apud se Laurentio insignis nominis Catholico

sacerdote, quantumlibet exilio sententia damnatus ab eo esset: qui Constantinopoli diurno pedum morbo laborans, tandem post septenium divina ope curatus, in patriam remeavit. Hæc Marcellinus hoc anno. Quod autem ad Laurentium spectat, hunc illum esse memineris, ad quem extant recitatae superius litteræ Gelasii papæ. His vero subjecimus quæ Cedrenus sub anno superiore recenset, sed in hunc referenda, eum liberius sineret Anastasius suos in Orthodoxos affectus absque timoris obice progredi: ait enim¹:

38. « Impurus Anastasius episcopum quemdam Oeniadum audiens disertum admodum esse, et qui ora omnibus de passo Deo assertoribus obturaret; eum ad se evocatum hortatus est, ut ad suam factionem deseiseret, pollicens eum, quicquid petiisset, illico accepturum. Cui episcopus: Tu, inquit, potius ad Orthodoxos transi; ne, dum opinionem impiorum hominum Severi, Eutychetis, et Dioseori amplectaris, æterno igni addiearis. Simulque apprehendens imperatoris ehlamydem: Hæc, ait, vestis nequaquam te post mortem sequetur, o imperator, sed sola comitabitur te pietas ac virtutum habitus. Desine persecuti Ecclesiam, quam Christus suo redemit sanguine. Indoctus es et ratione inandi ignarus, neque ullum Ecclesiæ decretum perfecte intelligis: tantum imposturis et seurrilibus calumniis fatuos tenes. Satis sit tibi dignitatis, quod imperator es: antistites Ecclesiæ vexare noli. Ad hæc imperialor rubore suffusus obmutuit. Pauperissimus autem eum esset ille episcopus, nec obolum quidem ab imperatore voluit accipere: adeo liber erat, ut solius in Deum fidei ac pietatis rationem habens ». Haec enus auctor.

39. At non ita restitit imperatori Dorotheus Thessalonicensis episcopus, cuius anno superiori recitavimus litteras ad Hormisdam Pontificem; de quo ista Anastasius Bibliothecarius in Chronico habet: « Sane Thessalonicensi episcopo communiente ob metum imperatoris Anastasi Timotheo Constantiopolitano episcopo, qui Concilium Chalcedonense anathematizaverat, quadraginta episcopi Illyrici et Græciae convenientes in unum propter professionem in scriptis faciam a proprio metropolitano, discesserunt ab eo; et Romanum mittentes, Romano communieare in scriptis profissi sunt ». Hæc Anastasius in Chronico: sed perperam sub Anastasio papa collocata sunt tomo primo Conciliorum, et relata a Gratiano², quod postea est emendatum; ubi et ponitur intrusio Dioseori junioris, quam superstite adhuc Anastasio imperatore hoc anno contigisse liquet, de qua idem Anastasius Bibliothecarius paulo post tractat.

40. *Dioscorus junior episcopus Alexandrinus.* — Hoc namque anno Joannes cognomento Machiota haereticus episcopus Alexandrinus, cum in sede explesset annos decem, et undecimum attigisset, vita

¹ Apud Hormisd. Ep. extat tom. 1. Ep. Rom. Pont. — ² Niceph. l. XVI. c. 58.

¹ Cedren. Annal. sub anno 25 Anast. imp. — ² XVI. q. VII. sane Thessalonic.

funetus est, ut tum ex ipso Anastasio, tum ex Nicophori Chronico colligitur. Quomodo autem præter consuetudinem Ecclesiæ Alexandrinæ, qua ejus episcopus non alibi quam Alexandria, nec ab aliis quam ab Ægypti episcopis et clero ejus Ecclesiæ ordinari consuevisse, contestati sunt saepe episcopi Ægypti in Concilio Chalcedonensi, favore tamen imperatoris Dioscorus junior eam invasit Ecclesiam, idem Anastasius Bibliothecarius ita narrat: « Cum Dioscorus manus impositionem accepisset, defuncto Joanne episcopo Alexandrino haeretico (hic Dioscorus fuit consobrinus Eluri Timothei) recessere a Dioscoro multitudines rusticorum (populorum), dicentes, quod nisi secundum quod sanctorum Apostolorum continent canones fiat, non recipiatur episcopus: principes enim inthronizaverant eum. Dioscorus autem venit ad S. Marcum: et venientes clerici, induere eum secundo, et iterum consecravere: et ita veniens ad S. Joannem perfecit collectam ».

41. « Cum autem esset illic Theodosius filius Callipii Augustalis, et Acacius magister militum; turbæ turbatæ cœperunt injuriis afficere Augustales. Cum ergo jurgium motum fuisset; insilentes quidam, a sede deposuerunt filium Augustalis, et interemere eum. At vero Acacius magister militum, quotquot capere potuit, interfecit. Et audiens imperator, iratus est adversus eos. Potro Dioscorus interveniens mitigavit cum ». Ilæc Anastasius de juniore Dioscoro.

42. Sed intuere, lector, horum temporum omnium miserrimum Orientalis Ecclesiæ statum. Ubique luctus atque dissidia, non solum adversus Orthodoxos conflictantibus haereticis, sed et ipsis inter se pugnantibus impliis, excitante Alexandriæ turbas novo Dioscoro, Antiochiæ nefando Severo, Constantinopoli impio Timotheo imperatoris viribus præpotente: Orthodoxis etiam inter se multo confligentibus, sectantibus aliis communionem Acacii, aliis aversantibus, et Romanæ Ecclesiæ de eo sententiam comprobantibus, ut fecere complures Thraces, necon non episcopi Epiri, atque Illyrici, adversus quos non haeretici solum (ut diximus) sed et qui profilebantur Catholicam fidem conciti surrexerunt; prout etiam quæ sequuntur, manifestius declarabunt.

43. *Joannes electus episcopus Nicopolitanus et simul metropolita Epiri Synodus congregat; unde litteræ et legatio ad Romanum Pontificem.* — Hoe namque anno sub Petri consulatu, mortuo Aleysone episcopo Nicopolitano, subrogatus est Joannes: qui statim, more majorum, coacta Synodo episcoporum Epiri veteris, cuius ipse erat metropolitanus creatus antistes, communionem Apostolicæ Sedis amplexurus, fidei suæ libellum illico ad Hormisdam papam misit, probans sancta quatuor generalia Concilia, damnansque omnes haereticos, et Acacium in primis eorum socium. Quo facto irritatus Dorotheus episcopus Thessalonicensis, multas Joanni injurias intulit, quod non exspectatis aliis Orientis episcopis,

ipse Sedis Apostolicæ communionem consequi anticipasset. Qualis autem Joannes iste fuerit, quantaque ejus pietas; contra vero quæ studia prævaricatoris episcopi Dorothei; demum autem quæ Hormisdæ papæ in his componendis controversiis fuerit sollicitudo, descriptæ inferius ultro citroque datae Epistolæ ex iisdem quibus supra petitæ codicibus significabunt. Ac primo loco, rerum gestarum ordine servato, describenda est ejusdem Joannis reens episcopi ordinati data de sua ordinatione Epistola ad Hormisdam Romanum Pontificem, cui ejusmodi inscriptio præfixa habetur¹:

44. « Relatio Joannis episcopi Nicopolitani, per Ruffinum diaconum ejusdem.

« Domino meo per cuncta sanctissimo et beatissimo patri patrum, comministro, ac principi episcoporum Hormisdæ, Joannes in Domino salutem.

« Cura mihi extitit semper, nihil amplius quædere, nisi agere propriam et familiarem conversationem vacuam sollicitudinis et anxietatis mundanæ. Sed quia Dei judicia abyssus multa est, sicut et vestram cognoscere docere beatitudinem; patre nostro quandam atque archiepiscopo Aleysone a Christo ad supernas mansiones evocato, ea ratione qua ipse cognoscit, qui est possibilium (omnipotens) Dominus, me sancta Synodus bonorum actuum, ac cleris in pastorum transtulit sortem. Ego autem cuncta referens Deo, qui balbutientium linguas liberas facit, decenter ad vestras orationes concurro; ut juxta consuetudinem Apostolicæ Sedis vestræ, quæ cunctarum Ecclesiarum curam habet, et Nicopolitanorum habere dignemini, secundum antiquam spiritualem dispositionem vestram. Pe-tenti etenim mihi dari spiritum ad apertione oris, sicut docnit Apostolus², atque ipse etiam Dominus præcepit, mecum petite horum datorem; et cum quærcente pariter quærile, et pulsantem spirituali manu vestra suscipite. Hoc enim vobis facientibus potero, sanctissime, et accipere, et invenire, et aperiante Christo, recte (recta) per verbum veritatis incedere.

45. « Quoniam vero quidam dissimulantes nobiscum credere, atque sectari sanctas Synodos, quæ Nicææ, Constantinopoli, atque Ephesi congregatae sunt, in quibus (qua) principes extiterunt sanctissimæ memoriae episcopi Cælestinus Apostolicæ Sedis vestræ, et Cyrillus Alexandrinæ; insuper etiam quæ Chalcedone adversus Eutychetem congregata est, quæ omnes prædictas veritates Orthodoxa in se ratione firmavit; tamen audent nos impugnare, tanquam vinculum concordiae sine ratione vitantes. Votum autem mihi est, vestram sequi doctrinam, sicut inter sanctos prædecessor meus Aleyson extiterat. Et anathematizo Dioscorum, ac Timotheum appellatione Elurnum, et Petrum eorum successorem, et Petri communione cum his

¹ Extat inter Hormisdæ Ep. tom. 1. Ep. Rom. Pont. — ² Ephes. v.

permixtum Acaeum, et Petrum, qui Antiochenam perturbavit Ecclesiam : sequens in omnibus Synodicas et Apostolicas Epistolas scriptas a vero presule Romanae Ecclesia Leone.

46. « Rogo autem, plenius atque perfectius quæ servari oportet, communonete ; et a quibus abstinere debeam, vestris custodibus litteris intimate : ut si fortassis adhuc inexercitatus ordini deputor lectio-num, seu dixi, seu egi Apostolicis vestris doctrinis incongruum, vestris imbutus sermonibus possim hæreticorum obsistere machinis. Hoc enim facien-tes, sanctissime, firmiores nostræ sancte Synodi invenietis episcopos, et honorum actuum elerum et populum confirmabis, tanquam familiarem vobis reddentes sanctam Nicopolitanorum Eccle-siam. Venerabilem vero diaconum Ruffinum ad tam necessariam causam directum, pacifice sicut decet, rogali suscipite ; et fiduciam tribuentes, ce-lerem ejus recursum ad nos præstare dignemini, portantem spiritualia atque Apostolica constituta. Cuneta sanctissime, omnem in Christo fraternita-tem vestræ beatitudinis, ego et qui mecum sunt, plurimum salutamus in Domino ». Ilæc Joannes Nicopolis archiepiscopus totius Epiri metropolita-nus, cum recens creatus, more majorum, se com-municare Romanae Ecclesiae significavit. Ita nam-que consuevit reliquos omnes facere eum ordinare-rentur Ecclesiarum metropolitanarum antistites, saepe dixisse nos conligit. Sie igitur ipse Joannes dignissimus successor Aleysonis, qui inter tot tan-taque tenebras Orientis, Catholice communionis luce præfulsit, ejus asseclatus vestigia, suo ipsius sedis exordio præstitit quod Orthodoxi antistitis muneris esset. Quæ autem propter ejusmodi confes-sionem sit passus, dicemus inferius. Porro non ipse tantum, sed et Synodus provincialis ab episcopis Epiri tunc habita, per eundem Ruffinum diaconum ad ipsum Hormisdam papam hæc in eamdem sententiam scripsit :

47. « Synodus veteris Epiri, Joannes Malthæus, Constantinus, Christophorus (Christodorus) Hila-rius, Philippus, Julianus, et Chrysippus, domino nostro per cuncta sanctissimo et beatissimo patri patrum, comministro ac principi episcoporum Hor-misdæ pape.

« Si dignis præmiis uti tentemus, necesse est multis fletibus horum depromptiones efficere. Plu-rimi namque ex nobis in regnante fuere Constanti-nopolis, cum vestri sanctissimi vicarii Ennodius et Fortunatus episcopi, Venantius presbyter, Vitalis diaconus, et Hilarus notarius degerent, pietatis ago-nem susceptum tenentes : nobiscum autem fuit, inter sanctos factus, pater atque archiepiscopus noster Aleyson, qui cum omni præsumptione sup-plicibus utens libellis, apud vestram beatitudinem dignus effectus est Apostolice. Sedi vestræ com-municare nobiscum. Sed quia repeute, qui cunctorum retinet potestatem, hunc ad se evocavit, nos irre-prehensibili (irrefrenabili) fletu detenti, pervenimus tamen ad patriam, nullo modo errorem propter

Dei gratiam sustinentes, sed ubique decreta vestra sectantes.

48. « Flentibus autem nobis atque lamentanti-bus cum his qui nobiscum relicti sunt in parœcia comministris, quis possit de Orthodoxis reete Christi oves transigere : qui consolatur humiles, consolatus est etiam nos per vestras orationes, demonstrans metropolitane civitati in cunctis sanctissimum Joannem : qui a pueritia in Ecclesia sine culpa nu-tritus, imo laudabiliter in ea degens, ita ut neque cum in his quisquam temporibus antecellat, zelo autem circa Orthodoxa juxta Apostolicas admonitiones vestras nulli omnino cedens. Hunc ergo, Dei providentia, ordinavimus presulem Nicopolitanorum sanctissimæ Ecclesie. Et rogamus, ut juxta antiquam consuetudinem, hunc quoque compleclamini paternis visceribus vestris; nobisque atque ipsi efficiamini, Dei gratia, arma inexpugnabilia com-monitionibus vestris atque doctrinis : et precanti-bus nobis inclinetis aurem, et pietatem concordia reperiatis, juxta inspiratam vobis divinitus Aposto-licam providentiam ; ut in pace, quæ est ei amabilis cunctæ sanctissimæ Ecclesiae cooptatae immarescibilem coronam nectentes, in omni pietate atque humilitate comprehendantur in Christo. Venerabi-lem vero diaconum Ruffinum propter hanc tam necessarium causam directum, libenter rogati respicite, et ad nos sub velocitate remittite portantem doctrinas vestras Apostolicas ». Et alia manu : « In-columnis pro me ora, in Domino sanctissime ac bea-tissime pater patrum.

« Ego Joannes episcopus rursus retuli.

« Ego Mattheus episcopus Butroti retuli.

« Ego Constantinus episcopus Iacnanopoleos (Hadrianopoleos) retuli.

« Ego Christophorus (Chrislodorus) episcopus Aneiasuñi retuli.

« Ego Hilarius episcopus Fotices retuli.

« Ego Philippus episcopus Photicensis retuli.

« Ego Julianus episcopus Dodones retuli.

« Ego Chrysippus episcopus Circines retuli ».

49. Cum vero ejusmodi Epirotarum episcopo-rum legatio Romanam ad Pontificem pervenisset, ab eodem eo gratior est accepta, quo rarer ex Oriente his temporibus mitti soleret. Hanc porro acceptam Synodalem Epistolam Hormisda papa in Ecclesia publice eoram populo legi voluit : atque ad ipsum Joannem archiepiscopum Nicopolitanum has redidit per eundem legatum Ruffinum Apostolicas litteras :

50. « Gavisi sumus in Domino valde, frater ca-rissime, acceptis litteris tuis, in quibus te profiteris sacerdotium Dei gratia suscepisse. Ilæc est fides certa, hæc spes sine ambiguitate secura, qua ereditur totius bonitatis causa in superna dispensatione consistere. Cujus rei sententiam habens, frater carissime, beneficiorum, quæ a Deo nostro conse-ntutus es, religioso animo gratiam confiteris ; licet hoc quoque de eodem clementiae fonte descendat, ut se auctori suo humana submittat humilitas. Ait

enim¹: Super quem requiescat Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos? In his ergo, in quibus hujusmodi probaris, clarius elucescat aliis etiam virtutis hujus futurum exemplum: quando ad hoc etiam, Deo institente, perductus est ut et de te Catholicorum glorietur Ecclesia.

51. « Nam sicut divinis testimoniis eruditus et juxta Apostolorum sacrarum litterarum institutionem formatus, hoc auspiciu[m] tuæ ordinationis editi, ut adversus deviantes cum Sedis Apostolicæ sententiis convenires. Neque enim remunerari alter tantorum beneficiorum poteras largitorem, nisi adversus inimicos ejus evidenter zelum Apostolicæ confessionis ostenderes. Notum est enim, eos extra religiosa septa consistere, qui et ipsi profitentur conscientiam fidei atque fiduciam: sed infraeius est apud eos quamvis (quævis) cum religiosis congrua sanctæ communionis æqualitas: quia procul dubio qui ea, quam meruit, libertate non utitur, subjectum se iniquitatibus constitutus. Quid glorie mur his quas non sequimur disciplinis? Falso appellat magistrum, qui se institutionibus ejus non probat esse discipulum.

52. « Sed quia nobis nunc omnia in confessione similia, et libertatis propriae resumpsisti affectum, paternæ rursus hæreditatis eupientes esse consortes; amplectimini gratiam traditionis antiquæ, et in illius inconvulsi fundamenti stabilitate persistite, non cum temporibus corda mutantes. Inconstantis enim ista mutabilitas solet esse propositi: atque ideo bene fundatis oportet inhærente, quando hujusmodi studia elementia scit fovere divina, ut fidei vestræ firmitas vobis de aliorum salute fructifect, et fervore vestri studii aliorum quoque animus ad resumptionem bonorum suorum possit accendi: quatenus et de vobis sanctus Apostolus dixisse creditur²: Æmulatio vestra provocavit plurimos.

53. « Ergo Nestorii et Eutychetis impietatibus juxta Synodalia constituta damnatis, sectatores quoque eorum similiter execrantes, cum exultatione dicamus³: Exite de medio eorum, et separamini, et immundum ne tetigeritis, dicit Dominus. Quemadmodum enim quis malarum inventionum detestabitur principes, si non declinat sequaces? Aut quemadmodum odit originem, qui non detestatur et sobolem? In discipulis predicatorum fama docentium; et donec male jactorum seminum radix per succedentes culta floruerit, tamdiu auctorum memoria non peribit. Addatur perditio Eutycheti et Acacius discipulus sub communione Petri omniumque damnatorum mixtus errori: quos vestra dilectio litteris suis, dum fidem suam asserit, evidenter expressit.

54. « Ad instructionem vestræ fidei pleniorem, quo ordine ad communionem nostram suscipi debeat revertentes, indiculum subter adjecimus; sperantes in Deum bonorum omnium largitorem,

quod laudabili circa fidem vestræ devotionis instantia, non solum hoc eorum, qui vobis vicinitate junguntur, saluti prospicit, sed eorum quoque, ad quos fidei vestræ et religiosæ voluntatis velox fama pervenerit. Russum signum diaconum, qui nobis litteras vestras obtulit in Christi charitate suscepimus: quem Apostolorum orationibus commendantes, cum pace remittimus, bortantes litteras a nobis tam ad charitatem tuam, quam ad Synodum directas, populo relegatis: quod et nos pro fidei vestræ commendatione fecisse, cognoscere. Data XVII kal. Decembris, Petro V. C. consule ». Intelligis, lector, moris fuisse litteras ad Romanum Pontificem datas publice in Ecclesiis legendas tradi, quoties boni alicuius nuntii indices essent. Hæc ad Joannem Epipi archiepiscopum Hormisa: ad litteras autem Synodales per eumdem Russum rescripsit, eorum commendans in Christi fide constantiam, breviq[ue] summa complectens totius causæ tractatum, utpote qui his litteris publice exponendis et alios errantes revocare satageret. Ipsæ igitur sic se habent:

55. « Benedictus Deus Ecclesiæ suæ membra consocians: Benedictus Deus, qui maligno instigante divisos, sub eadem, qua olim fnerunt, facit soliditate conjunctos. Etsi enim diu, perdicis modo vociferavit inimicus, et eos quos non genuit (sic ut asserit Propheta⁴) collegit: tamen abyssina ambiguitate desolabitur. Neque enim oves Dominicæ sequuntur alienum², aut alterius vocem pastoris exaudiunt. Unde nec vos ad salutis iter rediisse miramur, cum tarditatem magis in hac reintegratione culpemus. Debeamus, carissimi fratres, domesticis uti ad hanc quam quærimus stabilitatem documentis. Siquidem tunc Timotheus Chersonensis, gravis cum disceret (discederet), gravior cum doceret: nam Dioscori sectator, et idem Petri nihilominus institutor, adversus beatæ recordationis Proterium scientiam suæ temeritatis exercuit, et totius finem crudelitatis excessit, religiosi viri cædem inter ipsa operatus altaria, vix fancibus suis ab illo pio cruento suspensi.

56. « Tunc excitata universalis Ecclesia in odium parricidæ, ductorem facinoris tanti non solum communione, verum etiam ipso quoque Christiano nomine spoliavit; et omnium mentes nova quadam admiratione stupuerunt tantæ præsumptionis audaciam. Tunc beatus Eugenius parœciæ veslræ obtinens principatum, cum subiecta sibi sancta Synodo zelum quemdam, quali fide esset, Deo commendatus, ostendit. Cujus rei memoriam non solum non potest tempus abscondere, verum etiam de die in diem magna apud Orthodoxos fama multiplicat. Ilorum studia sic probata negligere, et sententias non amare, idem est in ipsa Domini confessione delinquere. Et nobis quidem nunc post professionem et litteras vestras, omnia fidei dogmata, Deo suos conjungente, similia, orandum est,

¹ Num. xi. — ² Cor. ix. — ³ Lev. xv.

⁴ Hierem. xvii. — ² Joan. x.

ut in ea voluntas vestra, qua nostros animos relevavit, confessione permaneat.

57. « Sed opus est citra respectum timoris eorum insectari rabiem, qui fide diversa nituntur. Quanto enim infidelium error exestuat, tanto magis se, si resistat, securitas nostra commendat. Neque enim haec sunt per patientiam negligenda, quando malum hoc vitio pravae consuetudinis animatum apud plures sub quodam colore legis inolevit, dum aut prava studia in unum congruunt (congerunt), aut recta se subtrahunt. Nam ut eam quae imminet rem loquamur, Eutyches ut nefandæ hæresis inventor excluditur etiam ab his, a quibus ejus dogmata diliguntur, apud eos ipsos ita exosus atque fugiendus, ut nominis quoque ipsius oderint mentionem. Sed perversi religiosarum institutionum ministri, quem sicut verum detestantur hæreticum, hunc alia viat anquam verum amplexantur Orthodoxum.

58. « Siquidem in sancta Chalcedonensi Synodo Dioecorus eadem sentiens, pari ratione damnatus est : et eum una persecuta sit utrumque sententia, horum alterum si quis sequatur et diligit, dicat aliquis quemadmodum se ea sententia, quæ designatos damnavit, excipiat : cum eos, quos transgressionis, aut impietatis connectit aequalitas, sine dubio unum quoque vinculum damnationis astrinagt. Timotheus et Petrus horum sequaces, homines mente corrupti, et pestis quædam nominis detestanda Catholici, quorum communionem in Petro complexus Acacius, similiter quoque meruit subire sententiam, qui tantum malum quasi parvi aestimans, et propositionem nunquam ad meliora convertens, ne ab illis quidem se, quæ in Antiochia detestamur, abstinuit, ibi quoque transgressor Petru communione connexus, in Apameam nihilominus hostiliter versatus, Ecclesiam Tyram quoque non ea qua decuit integritate disponens.

59. « Propter quæ, dilectissimi fratres, ab eorum innodatione solventes, velut religionem quamdam pestiferam relinquentes, servemus Apostolicam disciplinam, saluti nostræ omni diligentia et sollicitudine providentes, ea cura nefandi Nestorii vitemus errores, qua Eutychetis impia inventa persequimur. Maxime enim nunc religiosa tñdei dogmata diverso incursu horum, qui prædicti sunt, incurvantur insidiis, scelestis pro ratione temporis sua argumenta nectentibus, quomodo possint innoceutum viis frandem suæ impietatis inscrere. Atque ideo sicut docti numinularii et prudenter instructi, ab improbandis laudanda separantes, talenti vobis crediti poteritis multiplicare substantiam.

60. « Haec, dilectissimi fratres, scripsimus plenæ charitatis impulsu : quia spem fidei vestrae primum Dei dono, deinde et fratri nostri Joannis, qui vobis præsidet, professione præsumpsimus ; qua nominatim omnes, quos Apostolica et generalis Catholicorum damnat Ecclesia, execrables sibi esse declaravit : quos vos quoque in litteris vestris oportuit evidenter exprimere ; nec arbitrari posse suffi-

cere, sub tantis præsertim insidiis callidorum, quos virilim et singulos insectari convenit atque daminare, sub quadam generali eos damnatione concludere. Diligentem quærunt vulnera antiqua medicinam, nee abundans esse creditur quidquid pro integritate fidei et stabilitate religionis adhibetur. Unde libellum cum litteris misimus, cui vos subscriptiones proprias inserite ; ut fides vestra, quam directa per Ruffinum diaconum scripta testantur, apud nos fiat hujus quoque repetitionis adjectio manifestior. Data XIII kal. Decemb. Petro V. C. consule ».

61. Exigit jure ab eis Pontifex speciatim factam damnationem singulorum nominibus expressis hæreticorum, et eisdem communicantium ; quod et sanctum Leonem exegisse vidimus a quibusdam ex clero Constantinopolitano, quod sub generalitatis involuero multæ occultari possint insidiæ. Sic igitur, more majorum, prudenter Hormisda capita singula, quibus vera plena fidei professio contineretur, scripta misit ; cujus rei agenda gratia non satis ipsi fuit Hormisda, Ruffino redeunti has dare litteras, sed etiam sibi legavit Pulionem subdiaconum, cui libellum dedit cum litteris ad Joannem episcopum Nicopolitanum eodem die et consule consignatis, que sic se habent :

62. « Hormisda episcopus Joanni Nicopolitanu episcopo.

« Litterarum quas direxisti series, et expositio tuæ fidei, conveniens Sedis Apostolice judiciis, nostros animos relevavit. Tot incitati gaudiis contenti non fuimus, nisi per Pulionem (Pollioneum), subdiaconum Ecclesiæ Romanæ, quid plenus circa vos ageretur, plenus cuperemus agnoscere ; magnopere, quia in relatione episcoporum sub ordinatione charitatis tuæ decentium, non universa quæ ad Ecclesiastica constituta pertinent, sicut in vestra, leguntur evidenter expressa. Unde et pro nostra sollicitudine, et illorum integra nobiscum conjunctione libellum direximus, in quo eos oportet debere subscribere : quia et omnes sacerdotes vestrarum partium, qui ad Sedis Apostolice communionem reversi sunt, in eadem professione subseriperunt. Ista charitas, ista communis salutis excitavit ambitio ; quod credo et fraternitatem vestram gratarter accipere : quia ubi de animarum salute res agitur, studii tui vel intentionis debes operam accommodare, ut antecedendo fructum de tali possis laude percipere. Pulionem prædictum cum scriptis charitatis vestræ ad nos, juvante Deo, sub celeritate remittite, quatenus desideria nostra diu suspensa esse nou possint. Data XIII kalend. Decembris, Petro V. C. consule ». Porro libellus ipse, qui his litteris jungebatur, in codice desideratur : verum hunc eumdem cum illo esse putamus libellum fidei, quem datum anno sequenti, decimo quinto kalendas Aprilis, suo loco describemus ex iisdem codicibus acceptum.

63. Cum igitur ad opus perficiendum Pulioneum subdiaconum legandum sibi in Epirum idem Hor-

mista Pontifex statuisset, eidem ex more commotionem de singulis rebus agendis scriptam tradidit; ne aliqua ex parte declinans a recto trahite, aliquid Apostolica indignum Sede committeret. Describemus hic eam, quod plurimum proposit ad decernenda futura, cum praeterita consuluntur. Est autem eidem ejusmodi præscriptus titulus :

64. « Indienlus ab Hormisda papa eidem Putioni de rebus agendis datus.

« Cum Dei adjutorio et orationibus SS. Apostolorum Petri et Pauli veniens Nieopolim, sie debeas agere, ut postquam episcopus Nicopolitanus accepit litteras nostras, episcopos quos in sua parœcia habet, colligat, et faciat subscribere libellum, quem in Epistolis suis habet annexum. Si tamen dixerit prædictus episcopus, esse laboriosum episcopos colligere; dirigat tecum personas per singulos episcopos, ut te præsente subseribant prædictum libellum. Sic tamen eum Dei misericordia facere debes, ut Epistolæ, quæ a nobis missæ sunt, publice legantur: aut si videris præ timore hoc episcopos facere nolle, saltem clericis suis hæc relegant: quæ lamen in ipsorum dimittit potestatem, et scripta episcoporum, et illius episcopi, hoc est, Joannis metropolitani ad nos eum Dei misericordia reporta. Post hoc faetum nullas moras te volumus ibidem facere, propter insidias et calliditates inimicorum ». Hactenus Indiculus, seu Commonitorium ad Putionem.

65. *Catholici episcopi opera Dorothei affliguntur, quibus præsto est Hormisda.* — At quid livor? Haud enim æquo animo id passi sunt reliqui Orientales episcopi, licet se Catholice fidei professores esse jaerent; quod horum facto, ipsorum magis magisque redargueretur inertia et prævaricatio. Præ cæteris vero exasperatum semus Dorotheum episcopum Thessalonice, quem haud pridem memoravimus timore comminantis imperatoris defuisse ad communionem scelestissimi haeretici Timothei episcopi Constantinopolitani. Illi enim magis perfidi esse probantur haeretici, qui antea majori inter Catholicos claritudine effulgere; ea potissimum ratione, ne videlicet videri possint levitate defecisse ab Ecclesia, sed deliberato consilio quod sibi esse optimum visum sit, fuisse consecutati. Ut vero semel inito instituto posteriora respondeant, omni conatu laborant. Ita plane prævaricator Dorotheus episcopus Thessalonicensis: qui eum graviter tulisset ipsum Joannem episcopum et alios sibi subjectos antistites fidei Catholice professionem conscriptam misisse Romam; indignans, quod nihil ad se ea de re scripsissent, eosdem graviter cœpit affligere. Retulit hæc Hormisda papæ, qui ad eos missus fuerat, Pulio (Pollio) subdiaconus, eademque significieavit idem Joannes episcopus suis litteris Romam ad ipsum missis: quibus acceptis, idem Hormisda, mox ad eundem Joannem litteras reddidit quinto nonas Martias, quæ quidem et quem consecuta fuerit finem legatio Putionis ostendunt. Eas nos hic describemus, ut exakte cunctarum re-

rum gestarum facies innotescat. Sunt hujusmodi:

66. « Hormisda Joanni episcopo Nicopolitano.

« Remeante Putione subdiacono nostro, litteras charitatis vestrae suscepimus, de constantia fidei, vel de intentione, quam circa communionem Sedis Apostolice geritis, gratulantes: sed contristati sumus quod vos alias sustinere molestias perhibetis. Ista tamen diuturnam non possunt habere substantiam: quia ubi Deus pure colitur, etsi adversa configerint, in prospera commutantur, secundum Apostolum dicentem¹: Spes non decipit. Dubitans Apostolorum princeps² incedens per pelagus laboravit: mox tamen invocato Domino suo, paratum habuit, qui eum, porrecta manu, non patetetur sustinere discrimen. Ergo auctorum nostorum sequentes exempla, et in ipsorum fide permanentes, illius poscamus auxilium, de quo scriptum est³: Qui nos non dimittit tentari supra quæ possumus. Igitur salutantes charitatem tuam hortamur, ut (quemadmodum prædiximus) in his quæ bene inchoata sunt perseveres: quia qui perstiterit usque ad finem, hic salvus erit. Frequenter alloquiis tuis nostram sollicitudinem relevare non desinas.

67. « Pareciales quoque sacerdotes tuos competenti allocutione confirma: quia ista faciendo, talentum tibi creditum poteris multiplicare quotidie. De illa quoque parte quam dilectio tua postulat, cogitamus, ut ad imperatorem elementissimum pro generalitatibus quiete preces nostræ perveniant. Tantum est, ut votum studiumque nostrum congruis orationibus juvare non eesses; quia nos in his Deo auctore perficiendis vacare (eessare) minime potuerimus. Data quinto nonas Martias, Agapito V. C. consule ». Sequenti nimirum anno: que nos ad cognoscenda cuncta quæ ea legatione acta sunt, hie volumus recensuisse. Porro post Putionis discessionem ab Epiro contigit eundem Joanneum gravius urgeri: unde opus fuit, ut sequenti anno de ipso idem Hormisda commendatitias daret litteras ad imperatorem.

68. At quid? Num despondit, his auditis, Hormisda Pontifex animum, dum reeogitat quod tam nobilis missa legatio Constantinopolim prope nullum effectum fuerit consequentia; quodque cuncta ab imperatore veteralorie acta esse conspiceret, ejusdem jam callida simulatione patefacta; quod denique tantum abesset ut ille eum sibi subjectis populis Apostolice Sedis communionem amplectetur, ut etiam eos qui ejus facti essent participes graviter insepararetur, et ad prævaricandum impelleret? Num, inquam, prætatio defecit animo, concidit viribus consternatus Hormisda, tot obrutus fluctibus? Minime gentium: sed majori ex rebus arduis concepta fiducia, ex immenso erga perditos titios affectu pater agnoscitur, dum resumptis iterum viribus, perditorum magis ruina laborat, redditurque de grege magis sollicitus verus pastor:

¹ Rom. v. — ² Matth. xiv. — ³ 1. Cor. x.

cum enim audacius lupos ingruere, atque eos in caulas violentius audit irrumpere, eo ardentius ex adverso consurgit, memor sententiae Domini ad discipulos dehortantes ne illuc pergeret, ubi Iudei frementes eum quiescerant lapidare, dicentis¹: « Nonne duodecim sunt hora diei? » Ita plane perditorum saluti iterum consulturus, iterum cogitat astuans charitatis ardore Pontifex de nova legationemittenda, cum primum transacto rigore hie mis, navigandi tempus advenit. Quid autem factum sit, suo loco dicemus.

69. *Synodus Tarraconensis.* — Hoc eodem anno, consule Petro, habita est Synodus Tarraconensis in Hispania, in qua canones tredecim reperiuntur constituti ad Ecclesiasticam disciplinam restituendam conduceentes, qui extant omnes. Quod

autem in ejus Praefatione, sub consulatu Petri, anno sexto Theodorici regis Synodus peracta dicitur; nequaquam de Theodorici regno, cum in Italia regnavit, est intelligendum; nam ejus regni hic annus numeratur vicesimus quartus; sed potius cum regnare coepit in Hispania: quod contigit (ut sanetus Isidorus scribit) anno regni ejus in Italia decimo octavo, a quo ipso hie ipsius regnantis in Hispania sextus dicetur. Squallebant obsita mendis Hispaniarum Concilia: sed his occurrit, Dei beneficio, solers industria viri doctissimi Garsiæ Loaisa, qui eadem nuper edidit mendis emaculata, atque scholiis locupletata: cui ob bene impensum laborem eruditio omnes plurimum debeant, magis autem, quod cum bonis litteris summa imbutit pietate, quem prærogativa doctrinæ atque virtutum erudiendum accepit, Catholicum Hispaniarum principem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ filium electissimum.

¹ Joan. xi.

Anno periodi Græco-Romanæ 6009. — Jésu Christi 516. — Hormisdæ papæ 3. — Anastasii imp. 26. Theodorici reg. 24. et 6.

4. *Quinta quinquennalia Anastasii imp.* — *Petrus* absque collega consulatum gessit, ut in omnibus Fastis legitur, et in ejus consulatum *quinta quinquennalia Anastasii imp.* inciderunt. In Occidente creatus fuit, ut ea quæ de eo Baronius habet, indicant. Porro *Petri* consulis nomen tam in subscriptionibus litterarum ab Anastasio imp. et Hormisda papa hoc anno scriptarum quas Baronius memorat, quam in Praefatione Concilii Tarraconensis, de quo infra, legitur, indeque innotescit, quando unicus consul Fastis nomen dabat, indiscriminatim ab Orientalibus et Occidentalibus in Actis publicis enuntiatum fuisse.

2. *Anastasius fingit se pacem dare velle Ecclesiae.* — A num. 1 ad 18. *Anastasius imp.* qui bactenus Chalcedonensem Synodum insectatus fuerat, hoc anno simulans se Ecclesiae pacem dare cupere, legatos duos ad Hormisdam papam misit cum suæ fidei professione: sed Hormisda videns legatos a Catholica fide alienos, eosdem re infecta ad imperatorem dimisit, ut pluribus narrat Baronius.

3. *Episcopi Dardanæ et Illyrici ad communionem Ecclesiae Romanæ redeunt.* — A num. 18 ad 33. Ex litteris Aviti episcopi Viennensis ad Hormisdam papam datis, et a Baronio hie recitatis, liquet, verum esse, quod superiori anno scriptissimus,

Hormisdam sc. eo anno sanctum *Cæsarium Arelatensem* episcopum certum fecisse de conversione episcoporum Dardanæ et Illyrici: Avitus enim ait, se idem ab Hormisda accepisse litteris, quæ ad se per Arelatensis Ecclesiae clericos pervenerunt; in quibus inquit Avitus, « nos sicut per conversionem provinciarum, id est, Dardanæ, Illyrici, vel Thraciæ ad communionem gaudii provocatis, sic admonitione cautissima, ne quid per ignorantiam prævenire possit, instruitis ». Hormisda litteris *XV kalend. Martias*, *Agapito cos.* anno sequenti datis, et a Baronio n. 24 et seqq. relatis, hæc etiam Avito significat: « Dardania et Illyricus vicina Pannoniæ a nobis quod jam fecimus, ubi necessarium fuit ut sibi episcopi ordinarentur, expetiit; in tantum se a communione prædictorum separare gaudentes, ut remedia quererent, dummodo communione cum transgressoribus nihil haberent. Epi metropolitanus, hoc est, Nicopolitanus episcopus cum Synodo sua nuper segregatus ab impis ad Apostolicam communionem, deprompta quæ fieret, professione, se contulit ». Ex quibus, quæ mox dicemus de episcopo Thessalicensi, lucem accipient.

4. *S. Avitus episc. Viennensis floret.* — Baronius num. 29 scribit post hunc annum memoriam sancti Aviti sibi non occurrisse. Interfuit tamen

Concilio Epaunensi anno sequenti in regno Burgundionum celebrato, ut patet ex ejus subscriptione, litterisque ejus ad *Quintianum* episcopum datis in quibus ait: « Cunctos simul poscimus fratres, ut Deo favente octavo idnum Septembrium in parochia Eponensi adesse dignemini: qui locus, omnium fatigacione perpensa, conventui satis opportunus inventus est ». Quare certum est *Avitum* anno sequenti adhuc in vivis fuisse (1). Cum vero eo anno *Quintianus Arvernorum* episcopus fuerit, ideoque regibus Francorum, non vero Burgundionum subditus, existimat Sirmondus in Notis ad eam Epistolam, ejus inscriptionem videri falsam. Sed verosimilis est, *Quintianum* illum diversum fuisse a sancto *Quintiano Arvernorum* episcopo. Henschenius ad diem v mensis Februarii, S. Avili Vitam recitat; sed cum tardius scripta fuerit, non magna ei fides adhiberi potest. Auctor enim *anonymus*, qui eam edidit, ait, *Avitum* vehementissime doluisse quod *Sigismundus* Burgundiae rex captus fuisse a Francis et occisus; quo pacto *Avitus* pervenerit ad annum **xxiv**, quo haec contigere; et tamen ipsemel scribit eum *Anastasio adhuc principe* vita funclum esse; ideoque ante annum **xviii**, quo *Anastasius* periit. Quare ex ea Vita nihil certi colligi potest.

5. Vitalianus in ordinem ab Anastasio imp. redigitur. — A num. 33 ad 36. *Anastasius* conciliato sibi populo *Vitalianum* in ordinem redigit, eique successorem *Rufinum* dedit, ac palam fidem suam de legitima indicenda Synodo fecellit, ut ex parte narrat *Marellinus* in *Chronico* ad *Petri consulatum*, ad hunc se. Christi annum. *Vitalianum* in defendendo Concilio Chalcedonensi adversus *Anastasium imp.* magnam gloriam consecutum esse fatetur *Baronius*; sed quod subdit, eum postea monachos Scythas defendendo illam gloriam obscurasse, eosque *Eutychianos* fuisse, id sine ullo teste tradit, et infra videbimus, monachos illos non solum *Eutychianis* non adhaesisse, sed etiam ejusdem hæresis strenuos expugnatores extitisse.

6. Multi Concilium Chalcedonense adversus Severum defendunt. — Ad num. 39. *Theophanes* anno lucernat. secundum Alex. **xxvii**, qui kalend. Septemb. superioris Christi inchoatur, ait: « Monachi deserta Palæstina loca inhabitantes divino fervore accensi quatuor fidei scriptas ediderunt obtestationes; quarum duas quidem ad imperatorem, ad provinciæ præfertos unam, et alteram ad Hierosolymorum episcopum miserunt, palam professi, a sancta Chalcedonensi Synodo nullatenus se disces-

suros, neque cum impio Severo communionem habituros, quandoquidem, vel ipsi sacris locis incendio consumptis mortem subire parati forent. Episcopo vero Thessalonicensi (Dorotheo sc.) ob imperatoris metum cum Timotheo Constantinopol. episcopo communionem tenente, quadraginta *Ilyrici* Graecæque episcopi una convenientes, tabulis etiam testibus profecti sunt, ab eo velut metropolita se discedere, missisque Romam tabulis Romani Pontificis communionem observare polliciti sunt. *Theodorus historicus* Thessalonicae episcopum appellat patriarcham. Sed nulla prorsus ratione, nec cur ita scripserit, satis ipse novit ».

7. Dioscorus junior succedit Joanni Niceotæ in sedem Alexandrinam. — Ad num. 40 et seqq. *Joannes Niceota*, quem errore, qui in *Breviarium Liberati* irrepsit, *Baronius Machiota* vocat, anno sequenti morte sua *Alexandrinam Ecclesiam vacuam* reliquit, ut habet *Tununensis in Chronico* et *Theophanes*, qui mortem illam confert in annum *lucernat*. secundum Alex. **dix**, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoatur. Præterea auctor *Historie patriarcharum Coptitarum* ait eum sedisse annos **xxi** et dies **xxiii** et defunctum esse vice-sima septima *Bescinas die Lunæ*, seu die vicesima secunda mensis Maii, qui anno sequenti in feriam secundam incidebat; sed loco annorum **xxi** repnnendi anni **xi**, quot etiam *Joanni Niceotæ* attribuunt *Nicephorus* in *Chronico*, et *Theophanes* in *Tabulis*. Sedem *Alexandrinam* inierat iste hæreticus anno Christi **iv**, quo **xxix** die mensis Aprilis *Joannes Mela* vivere desiit, uti habet idem *anonymus*. Quare emendatio nostra certa. Hoe hæretico vita functo « *Dioscorus minor Timothæi Aeluri* nepos *Alexandrinus* præsul est institutus », inquit *Theophanes* citatus.

8. Concilium Tarragonense. — Ad num. 69. *Concilium Tarragonense* in Praefatione dicitur, habitum anno sexto *Theoderici regis*, consulatu *Petri*, sub die viii idus Novemb. ideoque hoc Christi anno, qui sextus est *Theodorici Italiæ regis* in Hispania regnantis. Quare recte *Baronius* illud cum præsenti Christi anno illigat. Interfuere eidem decem episcopi, conditique canones **xiii**. Inter alia multa canone **vii** statutum est, ut Observatio diei Dominici incipiatur a Sabbatho. « Atque hinc fortassis emanavit consuetudo in totam fere Hispaniam, cessandi die Sabbatho ab omni opere sub horam vespertinam », inquit *Vasæus* in *Chronico*. Qui mos a Judæis ad Christianos translatus.

(1) Si in re obscura aliiquid conjectura dare licet; suspicor *Avitum* paulo post *Epaonensem Synodum* anni **xvii** cui subscriptis, fatis concessisse. Nam in *Epaonensi Concilio* Stephanius incestarum oupharum reus anathemate iustus fuit, ut non inauter suspicari licet ex iis quæ sequenti anno **dxvii**, ad num. 10 commentabimur. Ea de re furentis Sigismundi periculum declinaturi *Avitus* et *Apollinaris* ejus frater, de quo nos in eadem Nota, in locum diæcessis *Lugdunensis* secesserunt. Sed non dia past Sigismundus jussit episcopos redire ad propria, atque interim ipse late edicto rigorem sententiae a Synodo in Stephanum late temperavit. Illos regis litteras episcopi Concilio *Lugduni* celebrato admiserunt probaruntque. Inter subscriptiones hujus Concilii *Avti* nomen non legitur; ex quo forte inferas sauctum illum episcopum jam decesse.

HORMISDAE ANNUS 4. — CHRISTI 517.

1. *Novam legationem Constantinopolim decernens Hormisda, dat litteras Anastasio, Timotheo, episcopis hæreticis, Catholicis, clero et populo pro diversitate personarum accommodatas, et fidei libellum a singulis subscribendum.* — Cum jam res Orientalis imperii, cedente Vitaliano, collocate vi-derentur in tuto, Anastasius imperator, tanquam de parta gloria victoria, atque devicto non armis sed simulatione tyranno, elusoque spe concordiaë Ecclesiasticaë Romano Pontifice, trophyæ erigens, hoc ipso anno Domini quingentesimo decimo septime novum et quartum ordine gerere voluit consulatum, cui in Occidente collega est datus Agapitus.

Quo anno Hormisda papa, mense Aprilis, ubi primum navigandi facultas data est, novam eamdemque secundam legationem misit Constantinopolim ad Anastasiū imperatorem; ea occasione, quod idem imperator, excusandi se causa, per suos legatos Romam missos de perfecta ineunda concordia, facta pollicitatione, spoponderat, dummodo de Acacii nomine taceretur; revera tamen aliud agens, aliud prætexens. Quod enim sciret id fore penitus a Pontifice denegandum, non sibi, sed ipsi adscribendum esse videri poterat, si nullus concordiae aditus amplius patere posset. Hormisda autem hūm ad hæc diluenda et tollendū penitus impedimentum, tum etiam ut Catholice communionis episcopos in Oriente agentes ab adversariis afflictatos sublevaret, eosdemque in officio contineret; ejusmodi mittendæ legationis consilium iniit, delegitque ad opus cumdem qui alias missus fuerat, et bene fuetus eo ministerio erat. Ennodium episcopum Ticinensem, cui in munere collegam adjectit Peregrinum episcopum Misenatis Ecclesie in Campania, Romanæ vero Ecclesie clericorum neminem, ut fecerat in priori legatione: ut res omni careret invidia, quam mouere potuissent Romanæ Ecclesie clerici, si ipsi pro suæ Ecclesie juriibus decertassent, viderique potuissent privato magis affectu agi, quam Spiritu Dei impelli pro defensione justitiae.

2. His igitur ad honorificam et magni momenli functionem delectis, idem Hormisda cum ad imperatorem, tum ad Timotheum episcopum Constantinopolitanum, tum etiam ad Orthodoxæ communionis antistites, ac denique ad clerum, monachos, et Constantinopolitanum populum litteras dedit; privatas vero addidit ad Possessorem episcopum. Quas autem scripsit ad Anastasiū imperatorem, sic se habent, ex iisdem Codicibus, quorum ante meminimus, sumptæ, et ut licuit, emendatae¹:

3. « Dudum legatis mansuetudinis vestræ remantibus, ad litteras vestras et mandata respondi, non quidem universa plane, sicut magnitudo rei postulabat, expediens, et tamen pro tempore certa perstringens. Verum etsi sufficienter me allegare omnia contigisset: numquid agens apud clementiam vestram causam fidei, poteram, repetitis precibus, importunitatis incessi? Timeant notam hujus ingratitudinis, quibus curæ est studium negotiis vacare mundanis. Opus non implet Evangelii, qui a prædicatione ejus venialiter putat posse cessari. Pervigili pastorum oportet esse custodiam, et lumbos sine relaxatione præcinctos. Bonæ admonitionis sicut constat dulcem fructum, ita ejus non deceat esse fastidium. Et alias cur postulationis meæ molestam mansuetudini vestræ quisquam dicat esse frequentiam, cum per ea quæ fiunt ex officio meo, per remedia fidei vestro consulatur imperio?

4. « Etenim quæ me onerat eura, vos relevat: mihi incumbit, sed vobis proficiet: licet ex diverso semine, unus fructus amborum est. Nam sicut pena est nec dicere Deo accepta, nec facere; ita certa remuneratio vel illi qui spiritualia prædicaverit, vel illi qui audita non spreverit. Dedit quidem elementia vestra veluti obsidem propositi sui sub testimonio imperialis alloquii, et se quasi pignore quadam bona voluntatis astrinxit: sed opus est cœptis addere firmitatem: sumant plenum decorum jacta fundamina: non remittantur pugnantes pro Dei Ecclesiis manus. Toties Israeliticus hostis

¹ Hormisd. Ep. 1. tom. 1. Ep. Rom. Pont.

intercidit, quoties Moyses brachia non remisit. Effectus opera, finis commendat initia. Non prodest cœpsisse deserentem; quia sola perseverantia fidei dat salutem.

5. « Benedicimus Deum, cuius zelo pietas vestra transgressores impios Nestorium et Eutychetem vel eos persequitur, qui cum nefandis et sacrilegis dogmatibus profitentur. Probat odisse se vitia, qui condemnat errantes; nec relinquit sibi locum deviandi, qui non pepercerit excedenti. Primus innocentiae gradus est, odisse culpanda: sed veritatis interest, domine fili, et Catholice disciplinae, ut sectatores etiam eorum atque participes oderitis, quorum execrandos principes judicatis. Non in damnandis sola, id est, certa nomina, sed in his etiam, qui damnalos sequuntur, sunt crimina perseveranda. Frustra aversari se plures asserit, qui unum de his qui detestatione digni judicantur, excepere. Non enim numerus errantium hominum, sed meritum consideratur errorum.

6. « Hoe ideo, ne facile putet vestra clementia Acacii pretereundam esse personam. Nonne ille est Acacius, qui cœno Petri, Dioseori et Eutychetis dogmate et communione pollutus, dum copulatur, immersus est, illius sustinens in condemnatione supplicium, enjus egit in communione consor-tium? Qui viritim propter inipectates suas horum singulos odit, et in illis Acacium necesse est oderit, et omnes in Acacio non amarit. Ab illo per Orientales Ecclesias fermentum nefandi erroris inolevit. Inde Alexandrinæ perfidiae eo usque nutrita superbia, ut non acquiescat (sicut scripsistis) mandatis salutaribus, cuius famulatur imperiis; et in errore declinando non sequatur admonitionem, enjus in agendis rebus experitur sibi utilem potestatem. Unde et majore hujusmodi homines convenit detestatione vitari: quia quæ docere debuerunt, nec dum ab aliis instruuntur, assumunt, serpentes in his imperantis monita, in quibus tantum non timeri jubentur imperia; et immemores devotionis contra salutem animæ, quos contumaces esse oportuit pro salute. Ilos mentibus perditis ausus nuntivit Acacii cum perfidis juncta communio: atque ideo existimandus est auctoris loco, cuius gravius peccatur exemplo. Nihil enim vitia magis quam imitatio foveat, dum creduntur non improbanda esse, ad quæ alii quoque videntur accedere. Fragilis est et caduca mortalitas: vix nefariae cogitationes, dum comprimuntur, intereunt. Jacet semen noxiū sub errore, nec deficit: latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit eum improbitate consensem.

7. « Utinam, invictissime imperator, inter ipsa Apostolicae districtionis initia Orientales Ecclesiae Acacii contagia nefanda vitassen: non per multos error ille noxia venena diffunderet: ipsa quoque erecta nunc, fortassis Alexandrinæ Ecclesie tunc colla cecidissent, dum percussam perfidiam suam in damnatione imitatoris agnoscerent, et displicere in complicibus se viderent. Sed dum male nutriti

foventur errores, et pravorum consensus inutilis æquitate corrigenda dissimulatur, per impunitatem sequacium mala dogmata multiplicavit auctorum. Et vos quidem, si placet, adeo efficaciter imperetis (a Deo impetratis), ut condemnetis vestrum de alieno errore propositum.

8. « Sed cogitandum est, clementissime imperator, si ei apud Deum sufficiat errata culpasse, cui dedit posse corriger: non est differenda curatio: admovantur mediceæ profundis vulneribus manus. Sola ante Acacium Alexandria perfidiae sue fœditate sordebat. Respicite quantas jam partes emendatio neglecta polluerit. Quousque pateris, domine fili, Ecclesiam Dei divisionem suorum morere membrorum? Anticipent beneficia tua ad Deum perventura suspiria: assume tibi curam; et vexillum salutis attollens, in errores ab Israele removendos velut Ezechias alter exurge: fas tibi laude novorum operum titulos æquare priscorum. Ille dissipavit exulta: tu superbiam erecte pravitatis inclina. Ille simulacra contrivit: tu dura infidelium corda confringe. Ille memoriam serpentis ænei sustulit: tu virus præsentis effunde. Offer recta Deo, que fecit; et spera dona, quæ meruit. Fidelis ¹ est enim Dominus qui reddit singulis secundum opera eorum.

9. « In aperto est, quanta sit exspectatio fidelium, quanta trepidatio perfidorum. Illi ambiant gaudere cum Angelis de receptis: isti metuant, ne ab his quos deceperant destituti, penitus remaneant preparatis. Pendent anxia corda cunctorum. Ah ultimis ad nos Galliis directa legatio, si quid de unitate redintegrationis sollicitudo promisisset (promovisset), fama secuta, consuluit. Nec difficile opus clementiae tuæ. Scit Deus suorum laboribus subvenire: in usu est ad principes suos convertere colla subjectos. Dat specie maximum signum recens religiosæ memoriae Marciani imperatoris exemplum. Quid egit tune vulgus, aut populus? Nec opus nota revolvere. Adulta est perfidia ista per devios, sopita per justos. Imitare religiosi integritatem propositi, quam studio civilitatis aquasti.

10. « Ad hæc nostris lacrymis, nostris precibus alleganda, Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros vice nostra pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus: ideo maxime designato viro fasce secundæ legationis imposito, ut qui nobis spei bonæ detulit initium, nunc adjutore Deo plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis, cuius vos delectatum dum legimus institutis. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ». Ilæc ad imperatorem Hormisda; qui pastoralis curæ sollicitudine aestuans (quod haecenon fecisset) eo usque descendit, quo jacentem lapsum elevet, ut non fuerit dignatus per eosdem legatos litteras dare ad nefarium Timotheum Constantinopolitanum episcopum, non quidem communicatorias Catholicis duntaxat

¹ Matth. xvi.

dari solitas, sed commonitorias communes hæreticis; quæ ita se habent¹:

11. « Hormisdæ episcopus Timotheo episcopo Constantinopolitano.

« Non mirabitur dilectio tua rationem præteriti silentii mei, si quæ præcesserint universa consideret: non mirabitur præsens alloquium, si quæ sit vis charitatis expendat. Sustinere enim omnia charitatem, Magistro gentium docente, cognovimus. quæ si sua (sicut continet doctrina ipsa) non querit, an (ante) incongrue abusus privilegio meo, quod tibi potius prædose posse exibeo. Exspectare enim me decuit ab errantium conjunctione te liberum, et sic amare correctum: videre ab improbandis dividi, atque ita litterario sermone complecti. Sed quem optem reducem, eur differam vocare tardantem? Cur non detur locus moderationi, cum nihil detrahitur æquitati? Impendenda sunt quæ laborantibus prosunt, si nos societatis contagione non polluant.

12. « Haec causa mihi fuit præsentium litterarum, ut horter, ut moneam, ne terram nostram jaceret patiamur negligentius infecundam. Non² diu infructuosam arborem occupare solum diligens permittit agricola: patienter exspectat; sed numquid sub continuatione perdurat? Vocalus ad salutaria, non moreris. Prope ab innocentia non recedit, qui ad eam sine tarditate revertit. Movere Patrum monitis, et insistens fidelibus sine lapsu aut errore vestigiis, præcedentia dilue per futura. Adjacet tibi modo ad justa populos incitando, modo pro fide principalibus vestigiis supplicando, dirigere quod devium est, solidare quod dubium: magno te conuenit labore providere, ut causas transacti temporis reetæ tegat sedulitas actionis. Praestal quidem animæ suæ, per quem universalis aliquid confertur Ecclesiæ. Et ita se res habet, ut si studiosus, si indefessus institeris, fiat tibi utilis causa communis. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule».

13. Ita Hormisdæ ad hæreticum episcopum Constantinopolitanum, et quidem non absque instinctu propheticæ spiritus: dum enim admonet exemplo agricolæ non sicutis diu arborem infructuosam terram occupare, sed secundum Evangelica præcepta succidi; eadem Epistola, quæ cito obvienta forent, prænuntiasse videtur: quænam autem illa fuerint, quæ secuta post præsentem annum, manifester docebunt. Qui igitur principem locum in regali civitate tenentes admonuit Anastasium atque Timotheum, haud despexit Hormisdæ reliquorum a Catholica communione deviorum episcoporum salutem, sed et ad eosdem aequa dedit circularem Epistolam, ita universalis gregis pastoris munus explens, quod Dominus præcepit Petre fratres consolidare: ad eos enim etsi non litteras communicatiois (quod non liceret) sed paternæ admonitionis

adjecit quales decebant virum, quem non solum tenebat sollicitudo omnium Ecclesiarum, sed charitate Apostolica præditus cum Apostolo dolorem illum pariter patiebatur, dum compateretur mala patientibus, secundum illud Apostoli³: « Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » Sed audianus ipsius ad eos elamantis Epistolam, quæ est hujusmodi⁴:

14. « Hormisdæ episcopus universis episcopis in Orientis partibus constitutis.

« Etsi admonitionis meæ cura desisteret; vos tamen proprii memores conveniret officii; non negligenter omittere, quæ enixe omnes debet pro animæ suæ salute servare: ut mandatorum cælestium disciplina, non alieno studio, sed ipso vobis clareret inesse proposito. Nam licet laude non caret qui bonis consiliis obsecundat; tanto est tamen potior in honore sapientia qui prævenit, quam qui sequitur instituta, quanto est illustrius docere, quam discere. Recordetur unusquisque in qua vocatione a Domino sit vocatus, et quid ab eo exspectetur, advertat. Miseram est intra meritum jacere propositi; cum id quod præfertur nomine, non ostenditur actione.

15. « Magna meruimus, si quod indulta (indicta) postulaut, impleamus. Qui se ad pascendas Domini gregis oves gaudet adscitum, cogitet de commissa sibi gubernatione judicium. Pervigil adhibenda tutela est, continuanda custodia; non dandus lupis rapacibus locus, non ullis casibus relinquentus: quia neglectus error ovium, culpa pastorum est. Veniet qui rationes creditæ dispensationis examinet. Omnia quidem constat esse justitiam, nec ulli impunitam licentiam patere peccandi. Sed quis gradus nesciat esse meritorum, et sicut non æqua præmia, ita diversa esse supplicia? Multipli cantur scientibus plagæ: pauca flagella leguntur insecitiae.

16. « Quod si ita est, (sicuti esse non dubium est) existimandum quid in eo deceat esse propositi, cui alienos quoque errores necesse est imputari. Clamat sanctus Spiritus per Prophetam⁵: O pastores Israel, numquid semetipsos pascunt pastores? nonne oves pascunt pastores? Certum est, plus ab eo⁶, cui plus creditur, exigendum, et tanto magis nos obnoxios fieri, quanto effusiore gratia contigerit honorari. Magister bonus, et docens per obscuræ lucem, per similitudinem ænigmata veritatem, servum talenti a se traditi præter augmenta, custodem non arguit infidelem, sed condemnavit inutilem.

17. « Unde in aperto est, in quo metu decet esse eum qui Dominicum numisma perdidit, si culpatus est ille qui acceptum sine imminutione servavit. Nullus contentus sit innocentia sua: quia Deo nostro universa clementi, per prædicationis assiduitatem, rationem quoque propositi debemus

¹ Hormisd. Ep. xii. tom. i. Ep. Rom. Pont. — ² 1. Cor. xiii. — ³ Luc. xiii.

⁴ 2. Cor. xii. — ⁵ Hormisd. Ep. xiii. tom. i. Ep. Rom. Pont. — ⁶ Ezech. xxxiii. — ⁷ Matth. xxv.

atieni. Largam scientiam decet esse doctorum. Non amat fides Christiana secretum : quam quisquis in aure tantum effundit, abscondit. Per universas gentes verbi prædicatio mandatur Apostolis : et quam inexcusabiliter hoc quisquam potest sibi facere commissum. Quid prodest enimlibet paternarum reverentiam servare regularum, si concuti hæc ab aliis, si sine honore tractari patienter accipiat? Infirnum ostendit affectum, qui quod diligit, non tuetur.

18. « Incurrunt passim sancta a perfidis constituta, et rediviva subinde de compressis excessibus resurgit improbitas. Quemadmodum (rogo) pietatem in Deum probat, qui tam nefanda dissimulat? Recordemur, qua Catholicorum frequentia sacerdotum, illa. quibus nitimus, celebrata didicerimus esse Concilia; quantos nec debilitas impedivit, nec senectus onerosa tardavit. Exigua visa sunt spatiosarum intervalla regionum, et labores ipsi pro quadam consolatione jucundi, dum spiritu sanctorum congregationum regente sapientiam sera (sacra), ætas, quod servaret, acciperet. Et hæc insectantibus impiis post damnatam in radice perfidiam, facit, qui scit sibi esse mandatum¹: Exalta vocem tuam, qui evangelizas Hierusalem : exalta, noli timere. Nonne hoc ante oculos habens, discipulum ita gentium doctor instituit; ut opportune, importune evangelizare non cesseret? admonens²: Attende tibi, et doctrinæ: insta in illis: hoe enim faciens, et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt.

19. « Ergo vel propheticis stimulis excitati, vel normis Apostolicæ institutionis instructi curam sa- lutaris prædicationis assumite. Diligite et vindicante sententias probatas piis, infidelibus inimicas. Et ad petram, supra quam est fundata Ecclesia, revertentes; apud illorum etiam vos Patrum spiritus, quo- rum veneranda constituta improbe labefactantur, absolvite: aestimantes, cum Dominus ad illud quod exspectatur examen advenerit, qualis Apostolis cre- ditus, qualis aliquorum tentantium dubitatione compertus, qualis Angelo prænuntiante promissus; utrum ab illis melius sit argui, an eum eorum co- horte conjungi? utrum talis, qualis videbitur, aut qualis ab impiis negatur, Dominum confiteri? Nil vos retrahat a salute: velocibus ad viam redite vestigiis. Lapsus ruentem non gravat, si resurgat. Larga est Dominicæ doctrina clementiæ: noxia sunt erroris vincula, dum refinent. Odit justitia pertinaces, foveat clementia corrigentes. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ».

20. Vides quales ad extores a Catholicæ communione litterie dentur, quæ absque ullius salutis et pacis, alieujusve alterius communicationis sym- bolo inchoantur et absolvuntur. Quod vero pasto- ralis est curæ non solum dispersa³ congregare, et infirma curare, fractaque consolidare, sed quod forte atque pingue est, custodire; idem Hormisda

papa in his etiam optimi pastoris numeros exptens, hac eadem legatione illis prospexit, qui erant inter hostes et ab hostib[us] afflictati iugi persecutio[n]e Catholice fidei defensores, et Apostolice communionis episcopi: ad hos enim, quas subiicimus litteras dedit⁴:

21. « Hormisda papa episcopis Orthodoxis.

« Est quidem fidelium speciale solarium Deus; nec unquam inter quælibet dura deficiunt, qui se ad eum toto mentis studio contulerunt. Verumtamen hoc votum proposito vestro debere me fateor, ut sicut exulto de sinceritate fidei vestræ, ita de firmitate merear gaudere constantiae. Unde et aspectu interiori vos intuens, ad desiderium colloquendi vobiscum promptus assurgo: ut et dilectionem eirea Deum vestram litterario sermone remunerer, et spem paginali adhortatione confirmem: atque ita his, cum quibus milii est consortium sancte communionis, jucundum reddam testimonium charitatis. Non enim sufficit animo meo de vobis esse securum; nisi ostendero illum quoque, quo vos complector, affectum. Siquidem declarat, se non ex judicio odisse a Dei dilectione divisos, qui potest non amare conjunctos.

22. « Benedico ergo Deum, dum fervorem fidei vestrae inter procellas varias, tempestatum adversa considero. Vos quoque ut super his pietatem ejus glorificetis uberiore exultatione suadeo: qui electorum suorum mentes quo acceptiores sibi reddat, examinat; et licet cognitos sibi quibusdam tamen difficultatibus probat, ut justitiam quoque inesse dono quod largitur ostendat. Atque ideo pertinaciter bono vos convenit imminere proposito, nec in via quæ ducit ad cœli regna deficere. Qui intuetur Dominicæ munera non aestimanda promissa, nullius potest respectum habere perieuli. Non enim frangit consideratio præsentium malorum, nisi futurorum bonorum vineat oblivio; quando omnem amaritudinem laboris excludit, qui dulcedinem spei, quæ exspectatur, non amiserit. Quæ enim difficultas beatitudini par est? aut quæ condigne præmisit passiones ad futuram scilicet gloriam, quæ in nobis, Apostolo⁵ annuntiante, revelabitur? Absit ne quicquam a Christi charitate nos separaret. Quanta est tribulatio, si gloriam parit? Materia prosperorum est, quæ putatur adversitas. Dum inclinamur, erigimur. Nemo haberet futuram remunerationem, nisi necessitates præsentium sustineret. Videte quanto opere hominum terrena messis assurgat.

23. « Quanto est igitur labore procurandum, ut cælestia dona non pereant? Quietæ est negligentiæ vita, sed non voti opulenta substantia. Dignus est operarius⁶, ut fructum mercedis accipial. Indiscrete passim pietas eum impietate languesceret, si examinatio bonos a malis divisura cessaret. Gratum adinodum spectaculum Domino in agone justorum; nec quicquam ita supernam gratiam conciliat ho-

¹ Isa. XL. — ² I. Tim. IV. — ³ Ezech. XXXIV.

⁴ Hormisd. Ep. XIV. tom. I. Ep. Rom. Pont. — ⁵ Rom. VIII. — ⁶ Luc. X.

mini, sicut adversorum impetus patienter excepti. Quis milites sub pacis securitate miretur? Non est arduum in sicco secura tixisse vestigia, nec artem gubernatoris ostendit marina tranquillitas. Satis est, intrepidum inter bella procedere, inter lubrica non labare, fluetus in tempestate contempnere. Sæviat, et motus suos exerceat humana tentatio, dum manifesti¹ appareant qui probantur.

24. « Hæc scientes, carissimi fratres, fidei vestrae tenete constantiam et ipsa etiam, si inciderint, militantia meritis vestris amate perieula. Annuntiate quæ colitis, et partecipate etiam per universum orbem mandata Evangelica, quæ tenetis: supra stipendia vestra, correctio quoque vobis adscribaturalienam: inter ceterorum enumerationem, quibus sibi divinam gratiam plenus Spiritus Dei Propheta conciliat², inter ea, quibus misericordiam, qua eonseretur, exorat: docere se iniquos vias Domini, et conversionem per se fieri prædicat impiorum. Beati quibus vita innocenter acta dat præmium: beati per quos aliis quoque præstatur exemplum.

25. « Et nos quidem (quantum in nobis est) nec sollicitudine, nec labore cessamus, ut humilitatem, quam Dominus noster docuit, imitati, quæ saluti eorum convenient, postulemus; ut dispensationis mihi creditæ dum agnoscitur cura, probentur officia. Nam repetita vice Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros, mandata legatione, direximus, rationem, adhortationes, preces, lacrymas ingerentes, ut ab impiorum contagione separati, ad veram fidem iisdem, quibus vos modis et Apostolica seit Sedes, se conferant: aut certe non nos defuisse prædicationi, sed illos proprie saluti, mundus agnoscat. Dat. ut supra, Agapito V. C. consule».

26. Qui autem has ad omnes Catholicæ communionis episcopos Hormisda litteras dedit, privatas ad Possessorem episcopum addidit, utpote Ecclesiæ Occidentalis antistitem, legatorum relatione sibi cognitum. Erat hie Africanus episcopus pro fide Catholica jam ab Arianis factus extorris; qui conferens se Constantinopolim, non sine Dei consilio, multum profuit Catholicæ fidei, haereticos exigitans, libereque redargens: ejus aduersus Pelagianos (ut suo loco dicemus) enituere certainia. Hic enim in priori ab Hormisda missa legatione palam apud legatos rectæ tidei professionem edens, eamdem scriptis consignatam et chirographo roboratam ad eundem Hormisdam Pontificem Romanam preferendam dedit. Cujus egregium factum idem Hormisda probans, ad ipsum ejusmodi litteras reddidit³:

27. « Hormisda episcopus Possessori episcopo.

« Optimam vestrae charitatis audientes instantiam, et cognoscentes rectæ vitæ tramitem, quem sine strepitu vindicatis; Deo nostro gratias sine ces-

satione persolvimus: ut et in ea dispositione persistas, et cæteris, quod sequantur, tribuere possis exemplum. Ista sunt dona cælestia: ista sunt divine retributionis indicia: ista sunt Dei judicia, quæ te a Catholicæ sacerdotum nolnerunt separari consortio. Unde, frater carissime, presentibus hor tamur alloquiis, ut in ea constantia, qua exorsus es (electus es), perseveres, et augmenta probabilibus initii subministres: quia bonum opus, præcipue quod ad doctrinam fidei pertinet, nisi semper creverit, videtur imminui. Et si tribulatio mundana contigerit; ante oculos vestros futura præmia ponentes, Apostolica⁴ vos admonitione consulimus, dieentes: Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, que revelabitur in nobis. Meliora tamen speramus, quia Deus, qui per beatum Apostolum dixit⁵: Qui vos non dimisit tentari super quod potestis; ipse pro sua pietate, quos suos elegit esse, et de laqueis adversariorum sicut semper, eripiet. Libellum dilectionis tuæ de confessione recte fidei per legatos nostros remeantes accepimus, et in eo sinceritatem tuæ fraternitatis agnovimus: quia quod recte credit, sub attestatione publica prædicare non distulit. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule». Post has autem idem Hormisda adjecit et alias litteras ad clerum, monachos, et Constantinopolitanos eives Orthodoxos, et quidem efficacissimas, utpote e pectore patris filiorum amore languentis progressas, quæ sic se habent⁶:

28. « Si is qui calicem aquæ frigidæ, mandata Evangelica⁷ secutus obtulerit, mercedem boni propositi, ipso Domino, qui hoc docuit, restituente, consequitur; nonne qui tanto populo fidelium veritatem anniuntiare distulerit, juste damnationem incurrat? Hinc est, quod interminationem mandat cælestis effugiens (quod decet, loquendum est in his quæ ad Deum pertinent, nec tacendum) habens quoque vestra salutis affectum, admonitionem eorum quæ præsens necessitas poscit, assumpsi; omnes, quibus curæ est fide integra Christianam religionem servare, contestans, ut eos, qui sanctam Chalcedonensem Synodum, et beati Leonis de fide Catholica scriptas Epistolæ declinant, quibus possunt viribus aversentur et fugiant: quando ipsi sunt, qui Eutychelis et Dioscori Alexandrini, vel potius nefanda Manichæorum contagione polluti, verbo quidem adversus constituta Patrum videntur habere certamen, rebus autem contra Incarnationem Domini nostri Jesu Christi evidenter insurgunt». Sugillat hæc dicens et ingerens Hormisda impium Anastasium, qui ita sibi populi ob fidem Catholicam adversantis gratiam conciliaverat, quod fidem Catholicam (ut apparebat) videretur esse progressus, ejus tamen re ipsa erat infensissimus adversarius. Ut igitur ei resistant, provocat eos suo ipsorum exemplo, cum ab illis adversus nefandum Basiliscum imperatorem fides Catholicæ defensa est; istaque subjiciens, ait:

¹ 1. Cor. xi. — ² Psal. L. — ³ Hormisd. Ep. xv. tom. I. Ep. Rom. Pont.

⁴ Rom. VIII. — ⁵ 1. Cor. x. — ⁶ Hormisd. Ep. XVI. — ⁷ Matth. x.

29. « Recordamini, carissimi fratres, quae fuerunt, Basilisco Palatine aulae incubante, tentata, et temporum illorum acta vel visa vel auditæ recolite: quam seculista tunc fuerit Timothei cognomento *Æluri*, quam impudens et monstruosa præsumptio, quantus etiam per universum orbem fiduci se vestræ fervor ostenderit. Probavit tunc Constantinopolitanus populus, quam pure deceat credentes Christiana servare mysteria. Sed transacta utinam studia fuisse, et non nunc similia tempus expeteret. Rursum enim iidem hæretici caput improbum de profundo, quo immersi tenebantur, attollunt. Atque ideo rogo, hortor, admoneo dilectionem vestram, ab eorum vos conciliis et communione secernite. Recordamini zeli prioris; et vivere in vobis lucem, scintillam ignis spiritualis ostendite; ne simplicem in vobis veritatis affectum perditorum astuta expugnasse se gaudeat. Et hæc quidem quantum ad præsentem necessitatem, et assumendam contra impios cautionem, divisse sufficiat. Spero tamen, quod si admonitio ista promoverit, et milii et vobis utilis erit: quando et Deus in vestra salute glorificabitur, et fructus nostræ sollicitudinis apparebit. Data tertio nonas Aprilis, Agapito V. C. consule ».

30. His autem litteris omnibus datis legatis, adjecit Hormisda papa libellum confessionis Catholicæ, cui subscribendo quisque se posset vere probare Catholicum, sub ejus professione consequi posset Catholicam Romanæ Ecclesie communionem; ne (quod hactenus factum fuerat) multi curarent in incertum, dum defendendo Catholicam fidem, et non vitantes communionem hæreticorum, vel eorum qui cum illis participassent, putarent tamen vere se Catholicos Orthodoxos. His igitur obviaturus Hormisda, eo fidei libello tanquam Lydio lapide singulos probari voluit, quam profiteri debent hi qui communionis Catholicæ participes esse vellent. Est vero ille hujusmodi, exscriptus ex codice Vaticano :

31. « Prima salus est, regulam rectæ fidei custodire, et a constitutis Patrum nullatenus deviare. Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, etc., haec quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in Sede Apostolica immaculata est semper servata religio. Ab hac ergo spe et fide separari minime cupientes, et Patrum sequentes in omnibus constituta, anathematizamus omnes hæreticos: præcipue Nestorium hæreticum, qui quondam Constantino-politanæ fuit urbis episcopus, damnatus in Concilio Ephesino a Cælestino papa Urbis Romæ, et a sancto Cyrillo Alexandrinæ civitatis antistite. Una cum ipso anathematizantes Eutychetem et Dioscorum Alexandrinum in sancta Synodo, quam sequimur et amplectimur, Chaledonensi dammatos. His Timotheum adjicientes parcieadam *Ælurum* cognomento, et discipulum quoque ejus atque sequacem Petrum, vel Acacium, qui in eorum communionis societate permanit: quia quorum se communioni

misenit, illorum similem meruit in damnatione sententiam: Petrum nihilominus Antiochenum dannantes cum sequacibus suis et omnium superscriptorum.

32. « Quapropter suscipimus et approbamus omnes Ep̄i totis beati Leonis papæ, universas quas de religione Christiana conscripsit. Unde sicut prædictimus, sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, et prædicantes ejus omnia constituta: spero ut in una communione vobiscum, quam Sedes Apostolica prædicat, esse merear, in qua est integra et verax Christianæ religionis soliditas: Promittens etiam, sequestratos a communione Ecclesiae Catholice, id est, non consentientes Sedi Apostolice, eorum nomina inter sacra non esse recitanda mysteria. Hanc autem professionem meam manu propria subscripti, et tibi Hormisda sancto et venerabili papæ Urbis Romæ obtuli. Dat. XV kalend. Aprilis, Agapito V. C. consule ».

33. *Dorotheo insectante Joannem, adjungit Hormisda alias litteras utrisque, tam imperatori, ac commonitorum ipsis legatis jam profectis.* — His igitur ab Hormisda papa datis litteris, profecti sunt legati. Quibus ita cum Apostolica benedictione dimisis, nova ingeritor Sedi Apostolice causa, eujus gratia alia fuerunt addenda mandata legatis jam in itinere constitutis. Accidit enim, ut post eorum profectionem, Romanum adveniret, qui missus fuit a Joanne episcopo Nicopolitano diaconus referens persecutionem dirissimam esse excitatam ab episcopo Thessalonicensi Dorotheo adversus sibi subjectos Orthodoxos episcopos, petens Joannis litteris auxilium ab ipso Romano Pontifice. Cum vero qui isthæ curare possent legati profecti jam essent; tamen ad eosdem Hormisda scribens, causam eisdem injungit: quibus et quid agere debeant litteris significavit. Sed et pro eodem Joanne litteras privatas ad Anastasium imperatorem dedit, neenon ad ipsum Dorotheum Thessalonicensem episcopum. Subiectiamus ergo ipsas, ut ejusmodi legationis explorata in omnibus possit haberi cognitio; atque in primis eas audiamus, quas primo loco scimus ad ipsos legatos fuisse conscriptas, quæ sic se habent¹:

34. « Hormisda Ennodio et Peregrino episcopis.

« Postquam profecta est charitas vestra, Nicopolitanus diaconus, qui vobis etiam occurrit in itinere, Romanum venit: quem præter moram vidimus, cogitantes, ne forte esset quod ad instructionem mandata vobis legationis adjicere deberemus: quod et rationabiliter factum ipsa res evidenter ostendit. Obtulit enim Epistolam Joannis episcopi sui, et atiam Synodi sibi subjacentis Ecclesie Nicopolitane, qua queruntur ab episcopo Thessalonicensi excitatas adversum se tam principes quam judicarias potestates; concessionibus et dispendiis se vehementer affligi propter hoc, quia de ordinatione sua ad episcopum relationem secundum prisca

¹ Hormisd. Ep. xvii.

exempla non miserit. Pro qua causa speraverunt ut de remedio cogitare deberemus, consulentes etiam nos, ut utrum daremus eis licentiam relationem ad designatum episcopum secundum consuetudinem destinandi. Unde tractavimus, et episcopum Nicopolitanum admonuimus, ne late aliquid audere tentaret, si nobiscum velit in communione persistere; ne per illum, si ab eo qui a communione nostra alienus est, confirmationem petisset, nostra quoque communio contagium sustineret. Haec vos, ut omnia sciretis, instruximus. Data pridie idus Aprilis, Agapito consule ». Intelligis vel ex his saltem, Iector, Epiri provinciam sub Thessalonicensi Ecclesia constitutam ex antiqua consuetudine, Thessalonicensemque episcopum confirmare consuevisse archiepiscopum Epiri Nicopolitanum antistitem.

35. His igitur consulturus Hormisda papa, non ad Dorotheum Thessaloniceum episcopum tantum (ut dictum est) litteras commonitorias dedil, sed et ad Anastasium imperatorem privatas ea de re conscripsit, commendans eundem Joannem Nicopolitanum praesulem. Extant ipsae, sicut etiam quas ad ipsum Joannem per ipsius diaconum redditum litteras: sed primo loco quae sunt redditae ad Joannem Nicopolitanum antistitem, et ad Synodum Nicopoli celebratam, hic reddamus, quas una cum ceteris ex altero citatorum ante codicim quā fidelissime exscripsimus :

36. « Hormisda Joanni episcopo Nicopolitano cum Synodo.

« Optaremus, dilectissimi fratres, ab omnibus vos molestiarum fluctibus alienos vitam sub tranquillitatē serenitate transigere; et Deo nostro, remota mundanarum tempestatum mentis perturbatione moverunt: quia quae fieri nolumus, necesse est ut facta doleamus. Sed abundat in mundis incommodis et temptationibus: sæculum istud, in quo peregrinamur, expositum est passim, veluti magna moles, ventorum procellis. Ita filiilem mentes diabolici pulsantur insidiis; et sicut dictum est¹: Qui volunt pie vivere in Christo, persecutions patientur. Sed consolatur spes a justo retributore promissa²: quia beatus est, qui non fuerit scandalizatus in Domino. Non dejiciant milites Dei impetus fragiles et caduci. Qui assistit strenuis, non delectatur ignavis. Facile contempnuntur ista quae transeunt, si illa quae sunt mansura cogitentur. Amplectenda est probationis occasio: quia licet sint dura onera laborum, præmia tamen majora virtutum. Quemadmodum par erit ei remuneratione, qui se imparem monstrat examini?

37. « Non sumus segnes ad fortia, si pervenire cupimus ad promissa. Quis super hoc exspectet vocem hominis, cum quotidie nobis insonet sententia veritatis³: Beati qui passiones patientur propter justitiam? Sed ne me, fratres carissimi, (licet apud fideles magna sint) spiritualia tantum vestrae

exhibere credatis confirmationi solatia; providendis enim pro vestra tribulalione remedii, quantum in homine esse potuit, non quievi. Nam per legatos ad Orientis principem destinatos, et Thessalonicensem episcopum, ut ab infestatione vestra cessaret, admonui, et prorogatis paginis, ut imperatori suppliaretur adjunxi.

38. « Hæc quantum ad præsentia sunt provisa: sed illa quæ ad spem futuram pertinent, hæc sunt potius mentibus intuenda. Sane hoc me fateor fuisse miratum, quod inter allegationes angustiarum religiosæ prudentiæ vestræ, hæc potuit cura subrepere, ut a me sub consolationis colore, dirigendi ad Thessalonicensem episcopum solitas litteras. licentia posceretur. Egone hujus rei auctor existem, quam si inscio me cognoscerem factam esse, culparem? Absit ista perversitas. Audite Apostolicam¹ vocem, sed personæ meæ convenienter aptandam: Si quæ deslruxi, hæc iterum reædifico, prævaricatorem me constituo. Nolite, obsecro, ad evitata vix redire contagia: nec pedes luto, quo tenebantur avulsos, patiamini male rursus immergi. Sinite obliterata esse transacta. Nemo mittens² manum suam in aratum, et adepiciens retro, aptus est regno Dei. Impediuntur a processu propositi itineris, qui reflexis oculis respiciunt quod relinquunt. Non amant Ecclesiastice discipline eos, in quibus remanet memoria illa perfidiae: totos ab errantibus oportet abscondi: quia in tantum delestabiles existimantur ad spreta redeentes, ut beatus Apostolus Petrus³ melius illis esse prædicaverit, ut non cognoscerent viam justitiae, quam cognoscentes retrorsum reflecti in tradito sibi sancto mandato. In aperto est, qua pertinacia traditæ fidei debeat constantia custodiri, si tolerabilius est in errore persistere, quam coinquationibus rursum, quas quis fugerit, impliari. Data pridie id. Aprilis, Agapito V. C. consule ». Vides quam longe absit ut cum hæreticis quolibet intercedere possit vel levissimum communicationis symbolum, cum adeo detestetur Hormisda episcopos Epiri scribendi ad Dorotheum non quidem damnatum hæreticum sed hæreticorum communione labefactatum, postulasse licentiam. At qui titubare, præ metuque trepidare Joannes cum collegis episcopis noscitur, acriori urgente persecutione cessit, ut inferius suo loco dicemus. Sed quænam ad ipsum Dorotheum conscripserit, videamus. Sic enim ad eum per legatos Epistola data se habet :

39. « Hormisda episcopus Dorotheo episcopo Thessalonicensi.

« Joannes frater et coepiscopus meus Nicopolitanæ urbis antistes cum Synodo sua variis se concessionibus atque dispendiis graviter causatur affligi, quod a transgressorum societate divisus, postquam communionem Sedis Apostolicae emeruit, ad Thessalonicensium Ecclesiam ordinationis sue initia non direxit. Potuisset neglectus sic esse culpabilis,

¹ 2. Tim. 117. — ² Matth. xi. Lue. vii. — ³ 2. Pet. ii.

¹ Galat. ii. — ² Lue. ix. — ³ 2. Pet. ii.

si unum esset inter omnes mysterium charitatis. At cum multi se a petræ illius, quæ Christus est, soliditate diviserint; quis non velit ab errantium coniunctione discerni, ut mereatur cum his qui consistunt in veritate conjungi? Non igitur consuetudo est neglecta, sed vitata contagia. Ergo objicere quis possit errorem, ubi cogitatum salubriter intelligit cautionem? At nos quod debueras primus assumere, eredebamus te sequi saltem post aliena exempla potuisse. Non sufficit in lapsibus mora, nisi ad reprehensionis cumulum circa eos quoque qui ad viam redeunt, accedat invidia? Quid aliud, quam beati Petri (quod sine impietate dici non potest) ipsum quod a Domino datum est nomen oderunt, qui eos qui ad Sedis ipsius allaria confugunt, insequantur?

40. « Quo pudore, rogo, privilegia circa te illorum manere desideras, quorum mandata non servas? et reverentiam quam non exhibes fidei, cupisti Ecclesiastica potestate deferriri? Si in iisdem vestigiis, quibus Catholici nituntur, insisteres, insectationem tamen proximi vitare deberes: sciens secundum Domini nostri et Salvatoris, quem colimus, instituta, eum qui scandalizaverit unum de minimis obnoxium magnis esse peccatis. Ubi est, Domine¹, humilitas, quam sub occasione discipulorum tuorum certantium de loci qualitate docuisti? Tu ostendis illum esse maximum, qui exhibere studuerit se pusillum: Respie² de cœlo et vide, visita vienam istam te cultore plantatum: intende circa mandata tua minimos, et cirea ambitum honoris elatos.

41. « Cur recentia cupilis, et prisca deseritis; circa sunuma desides, et parva curantes? Nonne³ hoc est rerum vilia decimare, et legis præcepta contemnere? Serva ita quæ Deo congruunt; et facile ea quæ sunt ab hominibus subsequentur. Quin potius curam salutis assume; et cur te alius prævenierit in veritate, suspira: ne si insectari eos qui ad Ecclesiæ revertuntur membra perstiteris, tu quoque cum his, quos nominatim condemnat Apostolica sententia, copuleris. Data pridie idus Aprilis, Agapito V. C. consule ». Hac quidem Hormisda plane digna tanto Romano Pontifice. Sed quæ ad Anastasium Augustum idem in eadem causa per eosdem legatos conscripserit, reliquum est ut videamus: sic enim se habent ad eum pro episcopo Joanne datae litteræ.

42. « Hormisda Anastasio Augusto, per Ennodium et Peregrinum episcopos.

« Cum sapientiæ vestræ, clementissime imperator, profunda considero, providentes saluti propriæ, vobis displicere non aestimo. Neque enim aut divina monita, aut humana continent instituta, ut qui consultit bonæ spei, qualibet debeat reprehensione culpari: cum maxime pietas quoque vestra affectu se unitatis et pacis flagrare fateatur. Quæ res me quoque, vel pro fiducia conscientiæ vestræ,

vel pro creditæ quoque mihi dispensationis officio, emergente compulit non supersedere negotio. Joannes frater et coepiscopus Nicopolitanae civitatis antistes, prædecessoris sui sancte recordationis Alcyonis secutus exemplum, beati Petri Apostoli communionem cum Synodo sua, damnatis his, quos Ecclesia detestatur, expetiit. Is nunc gravibus fatigatur insidiis. Precor mansuetudinem vestram, iniqua molientibus obviate, et removete molestias, et correctum fovete, eui ut corrigeretur debuisset assistere (insisti). Scient enim qui tardaverint, se reos futuros, cum a vobis soveri viderint jam reversos. Fateor, clementissime imperator, miror insidiantium pertinaciam, neque Dei, neque vestro intuitu permoveri: nam qui oderunt in homine studium desiderii boni, quod de se aestimant judicari, insequentur, ad recta reduces; jure culpandi, si non converterint deviantes. Date fidei vestræ clara documenta, si adfore euntes ad unitatem reductis et officio omni et adhortatione cogitetis ». Hactenus Hormisda ad Anastasium imperatorem. Sed et ne in re tanta quicquam ageretur reprehensione dignum ab ipsis Apostolicæ Sedis legatis, idem Pontifex ad eosdem adjecit de his quæ ad hanc causam spectant admonitionem, sive (ut aiunt) Commonitorium: quod quidem cum ad plura utilē exhibeat traetationem, hic describemus, atque illud ipsum ex iisdem codicibus (quantum licuit) emendatum: est autem hujusmodi¹:

43. « In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, intercedentibus et adjuvantibus sanctis (Apostolis), quid agendum sit de causa Nicopolitana Ecclesiæ.

« Primum ubi Thessalonicanam, Deo juvante, veneritis, Epistolas nostras, quas in hac causa misimus, episcopo Thessalonicensi tradite, illum quidem ordinem in ejus salutatione servantes, quem scitis a nobis esse mandatum circa eos, qui cum Sede Apostolica, hoc est, Ecclesia Catholica non communicant. Traditis autem Epistolis instanter agere debetis, ut se ab ejus Ecclesiæ concusione suspendat: rationem reddentes quia non potuit reversus ad communionem et ad corpus Ecclesiæ, cum illis qui needum reversi sunt, quicquam habere conjunctum: nos non solvere a prædecessoribus nostris concessa privilegia, si ipse Ecclesiastica instituta non deserat. Certe redeat ad unitatem, et nos cum eo insistemus, ut omnia privilegia quæcumque consecuta est a Sede Apostolica Ecclesia ejus inviolata serventur ». Intelligis, lector, non aliunde quam ab Apostolica Sede Orientalibus impertita privilegia, cum vides ab ea concessum, ut Thessalonicensi episc. Epi provincia subjaceret. Sed subdit:

44. « Dicite etiam aperte, illum ostendere inimicum se esse tñdei, si insequitur quos viderit ad Catholicam communionem reverli. Quod si poteritis causam ibi, Deo propitio, componere, scriptis

¹ Luc. xxii. — ² Ps. lxxix. — ³ Matth. xxiii.

¹ Hormisd. Ep. xviii.

a.d episcopum Nicopolitanum litteris, quid vestra prouoerit opera, nunfiate. Si vero obstinatus fuerit, nec ab insecutione ejus cessare veluerit, secundum litteras, quas ad elementissimum imperatorem misimus, apud principem causam Ecclesie Nicopolitana sic agite, ut dicatis : Aleysen episcopus Nicopolitanus satisfecit Ecclesie Catholice, susceptus est, et ad communionem reductus : hujus successor Joannes episcopus et Deum ante oculos habens, et de salute sua cogitans, et praedecessoris sui bonum exemplum sequens condemnatis haereticis, vel transgressoribus, ad Sedem B. Petri Apostoli misit et suscepitus est : huic nunc Thessalonicensis episcopus insidiatur et eum conculcit, contraria his que fecit exigere voleus. Hinc pater vester et omnes Orthodoxi rogant, ut jussionibus vestris removeatur ab eo ista molestia : ne videatur hominibus, propter hoc illum persecutionem pati, quia ad communionem Sedis Apostolice rediit : et qui exspectant per vos unitatem fieri, aliud incipiunt credere, si pietatem vestram videbant hoc dissimilare, hoc negligenter accipere.

45. « Visum est nobis expedire, ut litteras quas ad Thessalicensem in causa Nicopolitana direximus, quotlibet ordine prudentia vestra diversis in locis faciat publicari, magnopere tamen in civitate Thessalicensi : quia hoc facto et a persecutione nostrorum potest cessari, et ad ipsius, si se correxerit, credimus pertinere salutem ». Haec enim admonitio posterior ad legalos post ipsorum discessum missa. Sed considera pristinam erga Sedem Apostolicam reverentiam exhibitam etiam ab haereticis atque schismaticis, dum ipsius Romanae Ecclesie auctoritas etiam in ditione haeretici imperatoris minime diminuta impeditave fuerit, quominus Apostolice litterae, inconsulto principe, publicarentur : non enim id petendum ab imperatore, ut alia, admonet Hormisda legalos ; sed ut sponte libereque faciant, ingerit.

46. *Anastasius insequitur legatos, terret episcopos, audacter scribit ad Romanum Pontificem.* — Sed quae ista secuta sunt? et quem effectum missa ab Hormisda legatio est consecuta? dicam paucis. Sieuti omnes que erant optimi pastoris dispersum gregem querentis Hormisda partes explevit; ita et Anastasius imperator qui haereticorum sunt principum numeros omnes absolvit. At quænam ista? Audi ab Anastasio Bibliothecario in rebus gestis Hormisdæ totius tragœdia suam breviter perstringente his verbis : « Hormisda item secundo misit Emodium episcopum, et Peregrinum Misenatum episcopum, portantes Epistolæ confortatorias (confirmatorias) fidei, et contestationes secretas numero decem et novem, et textum libelli. In quo libello noluit assentiri Anastasius Augustus, quia et ipse in heresi Eutychiana communicaverat. Voluit itaque eos legatos per remunerationem corrumpere : legati vero Sedis Apostolice nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi Sedis Apostolice satisfactionem operarentur.

47. « Tunc imperator repletus furore ejicit eos per posterulam (posticulum), et imposuit eos in navi periculosa cum militibus et magistris et praefectis nomine Heliodoro et Demetrio : quibus hoc dedit in mandatis imperialor Anaslaus, ut nullam civitatem ingredierentur. Legati vero Apostolice Sedis suprascriptas Epistolæ fere decem et novem per manus monachorum et Orthodoxorum exposuerunt per omnes civitates : quas episcopi civitatum, qui erant compliees Anaslaui Augusti, omnes eas Epistolæ timore pro crimen Constantinopolim direxerunt ». Sed et tunc etiam qui stare videbantur, consternati sunt pariter episcopi Dardaniae, Ilyrici, et Epiri, quibus legati reliquerant fidei Catholice libellum habentem damnationem Acacii nominis expressam. Tunc, inquam, qui stare videbantur, ob metum titubantes, tanto terræ motu obloro, penitus corruere, et que acceperunt fidei monumenta præ timore deseruere, inveniri timentes Romanæ communicatores Ecclesie : sed quomodo mox iram Dei experti sint, sequenti anno dicturi sumus. Addit vero his haec Anaslaus Bibliothecarius : « Tunc furore repletus Anaslaus contra Hormisdam papam, inter alia Sacra sua hoc scripsit : Nos jubere volumus, non nobis juberi ». Haec mens elata. At extat ipsa imperatoris Epistola ad Hormisdam conscripta, qua sicut fecerat contra Symmachum papam, sugillat ipsius Hormisdæ nimiam doritiam : redarguens, quod cum Filius Dei in mundum venerit peccatores salvos facere, et nihil aliud magis et verbis et factis ipse Dominus inculcarit, et discipulos suos docuerit, quam peccantibus ignoscere, eosque recipere ; id ipsum tamen ipse papa negligat atque rejiciat. Sed integrum hic per breve ipsius reddamus Epistolam Anaslaui, quam Sacram dicunt. Est hujusmodi¹ :

48. « Anastasius Augustus Hormisdæ papæ.

« Etsi magnum aliquid taciturnitas judicatur, tamen necessarium est admirantes Dei misericordiam assidue frequentare sermonem : et quia initium fidei, quam nos Dominus et Deus Salvator noster Jesus Christus docuit in remissione peccatorum præcellit, nulli habetur ignotum. Ipse enim per propriam passionem omnia Adam peccata mundavit, et haec fuit negotiatio humilitatis ipsius, ut et præfatum et omnes fratres liberaret servitute peccati, voluntarie personam servi suscipiens. Nam beatus Apostolus Paulus² docuit nos scribens ad Romanos : Regnavit mors ab Adam usque ad Moy-sen, et in eos qui non peccaverunt : ex quo est universitati quodammodo declaratum ex generali dispositione, sive mirabilibus, specialia quæque exempla debere suscipere semel tam magnæ legis iussiones, et tam pia bonitate firmatae : ut omnis doctrina, quam discipulis suis tradidit, in hoc firmamento consistit. Fugavit agritudines, sive multifaria genera passionum : nondum peccati propria (sicut dictum est) passione resolvit ; et agens, ad

¹ Extat inter Epist. Hormisd. post Ep. xx. — ² Rom. v.

implenda similia discipulos suos factis et sermonibus instruebat.

49. « Verum si, sicut aliqui nituntur ostendere, certi ex ipsis Apostolis tam piam doctrinam per inobedientiam implere dissimulant; ignoramus ubi magisterium misericordis Domini ac magni Dei nobis possit occurere. Nos autem non ea credimus ratione, ut immisericordes esse putemus, qui misericordiam didicierunt; sed postulationem nostram a præsenti tempore faciliunitate comprimimus: irrationabile judicantes illis precium adhibere bonitatem, qui rogari se nolint, contumaciter respondeant: injuriari et a nullari sustinere possumus, juberi non possumus. Data Constantinopoli quinto idus Julii, Anastasio Augusto quartum et Agapito coss. » Sed observa, fector, cujusnam principis sint ejusmodi verba proterva, contumacie plena ad Romanum Pontificem scripta: « Injuriari et a nullari suslinere possumus, juberi non possumus ». Non alterius quidem hominis, quam imperatoris hæretici, Pharaoni simillimi, tune per speciem tantummodo cervicem ferream inclinantis, cum instantia eum flagella compellerent, dum videt ob hæresim de imperio et vita pariter periclitari: quibus amotis, et Moysen cum Deo obscurata obstinatione contemnat. Sed justo Dei judicio evenit quod nesciens ipse prædictus, nimirum, ut potius miserrime infelix perierit, quam paruerit jubentii Pontifici.

50. Ita plane semper accedit, ut in sui perniciem sibi male consulat insana dominandi cupidus, quam imprudentes regnandi nominant rationem, dum iidem Dei timore posthabito, sic pre se ferunt colere religionem, ut eam captivam duelam eogant privatis suis affectibus inservire. Habent isti quem colant atque sequantur Anaslasium imperatorem, qui astute simulaverat Romano velle parere Pontifici, ut exercutum contra se gladium Vitaliani vitaret: quo intuitu pariter longiores moras necesse voluit Constantinopoli legatos Apostolicæ Sedis, ut eorum reveritus præsentiam populus contineretur: alias enim facile accidere potuisset (quod ante saepè contigerat) ut rursus populis turbas ciceret, et armis imperatorem urgeret, litteris præseri H̄ormisdæ ad rectam propugnandam fidem commotus. Sed eo cessante metu, qualis fuerit animi, cuiusve cultor fidei exitus declaravit, dum adversus Orthodoxos persecutionem excitat, duinque per posticun amandat eam militibus ad navem legatos, eos quantocius non Constantinopoli tantum, sed ab omni prorsus Orientalis imperii ditione procul expellens: non intelligens vecors, esse in caelo Regem regum, qui reges in die iræ suæ¹ confringat, qui que baltheum² regum dissolvat, et præeingat funerem eorum; dictumque³ « Sie et rex hodie est, et cras morietur »: quæ cuncta de regibus ex diuina Scriptura deprompta viudictæ imminentis elo- gia cogitur haud sero rex senex⁴ et fatuus experiri,

qui vera prudentia sibi consulere nescierit in futurum.

51. *Orthodoxi et Syriæ monachi a Severo exagitati, ab Anastasio rejecti, per supplicem libellum adeunt Hormisdam.* — At quid post haec accidit? Similiter enim audita sunt foris, quæ adversus legatos Apostolicæ Sedis Constantinopoli facta sunt: adversarii omnes fidei Orthodoxæ, veluti abrupto penitus quo videbantur coerceri freno, timore nimirum illo solito, quem ex unitate Catholica jamjam sancti conceperant, palabundi, quo quisque ferretur impetu voluntatis, in Orthodoxos insilunt, eorum bona diripiunt, profanant Ecclesias, instarque luporum in ovile ovium irrumpentium, mactant et perdunt. Nam accipe quid in Syria actum sit: ex quibus cætera, quæ remanserunt obseura, periuosceré valeas. Audi, inquam, quæ nefaria impius et sanguinarius ille Severus, qui thronum invaserat Antiochenum, quique Acephalorum caput emersit, et Petrus perditissimus hæreticus episcopus Apameæ sicut impietatis particeps, ita et crudelitatis socius, perpetrarunt, dum sceleratorum comparata manu, in monachos Syriæ Orthodoxos Ecclesie Romanæ communicantes, more prædonum insurgunt, plurimosque occidunt, ceteris vulneratis ac male habitis; nee illis quidem parentes, qui ad sacrum altare coniugerant. In hos autem monachos polissimum eorumdem hæreticorum furor exarsit; quod et ipsi aliquando hæreticorum labi polluti, citius resipescentes, ex eorum se communicatione divulserant, Apostolicæque Sedi conjunxerant, fidem Catholicam profiteentes. Cujus rei gratia hostes fidei in eosdem vehementius exacerbati, cunctos simul perdendi animo insurrexerunt, erebrioribus eos insultibus aggressi: ut quæ dicentur, manifeste satis declarabant.

52. Ex hac autem prima ipsorum facta grassatione qui tanquam periculum evaserunt, libellum supplicem adversus eundem草atorem Severum offerunt imperatori, quo petierunt, ut Severus ab eo coercitus sineret qui remanserant, monachos Orthodoxos securos degere in solitudine. Sed qui ad hæc missi sunt Constantinopolim legati duo monachi Sergius alque Joannes, ab imperatore sunt absque auditione contumelii affecti atque rejecti. Quonobrem cum jam viderent haud dubie manus imperatoris esse cum adversariis, ob idque ab eis audacia quoctie se fore experlueros; quid agerent, ignorant, nisi ad Deum, unde sperent auxilium, convertere oculos, et ipsum precibus interpellare.

53. Interea vero ad eum quem norunt se in terra habere patrem, quamvis longe positum, clamant, proximum adesse scientes caput cohærentibus membris compagine Catholicæ unitatis et charitatis: clamant, inquam, dum ad communem patrem, ipsum Romanum Pontificem Hormisdam litteras dant, quibus ejus auxilium postulant, recipi ab eo rogantes, qui eundem cum ipso fidem Catholicam profiteantur, et hæreticos omnes quos ille rejicit, pariter et ipsi rejiciant atque condemnent.

¹ Ps. cix. — ² Job. xii. — ³ Eccl. x. — ⁴ Eccl. iv.

extant ipsæ litteræ, quibus quamplurimi subscriperunt archimandrita absque presbyteris atque diaconis, quorum omnium fides Catholica effulgebat : descriptimus eas ex eisdem codicibus quam emendatissime licuit : quibus ejusmodi titulus legebatur inscriptus¹ :

« Exemplum relationis minimorum archimanditarum et ceterorum monachorum secundæ Syrie.

« Sanetissimo ac beatissimo universi orbis terræ patriarchæ Hormisdæ continentí Sedem principis Apostolorum Petri, deprecatio et supplicatio minimorum archimanditarum et ceterorum monachorum secundæ Syrie province.

54. « Gratia Salvatoris omnium nostrum Christi nos ad vestram beatitudinem refugere velut de hieme et tempestate ad portum tranquillitatis admoniti, minime circumvallantibus nos calamitatibus teneri jam eredimus. Nam etsi patimur, gaudentes sustinemus : scientes quia² non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quoniam vero Christus Deus noster principem pastorum et doctorum et medicum animarum constituit vos et vestrum sanctum Angelum ; dignum est, passiones, quæ nobis contigerunt, exponere, et immisericordes ostendere Iupos, qui dissipant gregem Christi : ut auctoritatibus baculo eos expellat de medio ovium, verbo autem doctrinæ animam sanet, et orationis medicamentis mitiget.

55. « Qui autem sint isti, et qui hos adversum nos armaverint, auditis utique, beatissime. Severus ille et Petrus, qui nunquam in Christiano numero reputati sunt; qui per singulos dies sanctam Chalcedonensem Synodus, sanctissimumque ac beatissimum patrem nostrum Leonem publico anathemate impentes ; qui judicium Dei nihil aestinantes, et colendos canones sanctorum Patrum coneuleantes ; episcopos quidem principali potentia facientes exhiberi, et nos cogentes illudere prædictam S. Synodum, suppliciis inestimabilibus afflentes. Unde et quidam eorum injectas plagas minime sustinentes, de hoc sæculo transierunt ; et nostrorum vero non exigua multitudo perempta est. Euntibus enim nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiæ, insidiati sunt nobis in itinere prædicti coinquinati : et supervenientes, occiderunt ex nobis trecentos quinquaginta viros ; quosdam autem vulneraverunt ; alios vero, qui potuerunt ad colenda altaria confugere, ibidem peremerunt ; et monasteria incenderunt, per noctem mittentes multititudinem inquietoru[m] hominum redemptorumque omnem paupertatem Ecclesiasticam hujusmodi pestiferi homines consumentes.

56. « Ad singula autem delatae ad vestram beatitudinem instruent chartæ a venerabilibus fratribus Joanne et Sergio, quos miseramus Constantiopolim, sperantes vindictam de his fieri, quæ com-

missa sunt. Sed eos nec verbo dignatus est imperator, sed etiam cum grandi contumelia expulit, comminatus eis qui ista porrigerent. Unde hinc est, nos vel sero cognoscere, quoniam tanta pravitas et audacia talium malorum adversus Ecclesias facta, ipsius immissione composita est.

57. « Deprecamur ergo, beatissime pater, supplicantæ et regantes, ut exsurgatis cum fervore et zelo, et condoleatis juste pro corpore Ianiato (nam caput estis omnium) et ut vindictis fidem contemptam, canones coneuleatos, Patres blasphematos, et talem Synodum anathemate impetitam. Vobis autem a Deo¹ data est potestas et auctoritas ligare et solvere. Non² opus habent qui sunt sani medicis, sed male habentes. Exsurgite, Patres sancti, venientes ad liberandum nos : imitatores estote Domini nostri qui de caelo super terram adventi querere errantem ovem. Petrum illum respicite principem Apostolorum, cuius Sedem ornatis, et Paulum qui est vas electionis : qui circumvenientes, orbem terrarum illuminaverunt. Nam magna vulnera majoribus indigent adjumentis. Mercenarii videntes lupos venientes adversus oves, dimittunt eas dissipari ab illis. Vobis autem veris pastoribus et doctoribus quibus cura pro salute ovium commissa est, occurrit ipse grex, cognoscere suum pastorem, ab immittissimis bestiis liberatus, et vocem sequens pastoris, sicut Dominus ait³ : Oves meæ vocem meam audiunt : ego cognosco eas, et sequuntur me.

58. « Non ergo despiciatis nos, sanctissime, qui a bestiis ferocibus quotidie vulneramur. Ad perfectam autem notitiam sancti Angeli vestri, anathematizamus in eadem nostra deprecatione virtutem habente libelli omnes projectos et excommunicatos a vestra Apostolica Sede : dicimus autem Nestorium qui fuit Constantinopolitanus episcopus, Eutychetem, Dioscorum, et Petrum Alexandrinum, qui cognominatus est Balbus, et Petrum, qui dicebatur Fullo, Antiochenum, et omnes qui unum illorum hæreticorum defendunt. Subscriptio[n]es :

59. « Ego Alexander misericordia Dei presbyter et archimandrita sancti Maronis deprecatus sum.

« Simeon misericordia Dei presbyter et archimandrita ut supra, etc. » Subscripti sunt enim in eodem libello supplici et Epistola archimandritæ omnes numero viginti quinque, presbyteri vero et diaconi simul numero centum septuaginta, quorum singulorum nomina illic in fine singillatim conscripta habentur. Qui autem has tulerunt litteras Joannes et Sergius a monachis secundæ Syrie missi, nonnisi ad finem anni hujus Romam pervenere, vel sequentis initio, ut redditæ ad eos litteræ ab Hormisda anno sequenti idus Februarii satis demonstrant. Quid vero ad hæc papa rescripsit, suo loco dicemus.

60. At alia his plura addiderunt scelestæ Severus et Petrus adversus eosdem monachos Syriæ, dum vixit impius Anastasius, hoc et sequenti anno, ne-

¹ Extat inter Epist. Hormisd. ante Epist. xvi. — ² Rom. viii.

¹ Matth. xvi. — ² Luc. v. — ³ Joan. x.

fanda omnia sibi licita existimantes. Reliqua autem quae ab eisdem sequenti sunt anno facinora perpetrata, suo loco dicentur ex libello monachorum Constantinopolim misso sub Justino imperatore, a quo sequentem Annalium tomum auspiciabimur.

61. His auditis, quomodo potuit non odisse Hormisda Pontifex aprum¹ silvestrem devastantem vineam Domini, ipsum, inquam, hominem peccati, Anastasium imperatorem, a quo vires omnes suppeditabant hæreticis, adversus quos Iesum munimen implorat? At quid tandem? « Tacui semper », dicit Dominus², « silui, paliens fui : ut parlurens loquar, dissipabo, et absorbo simul ». Sieque « excitatus³ est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens erupatus a vino ». Exaequit⁴ ut fulgor gladium suum : primumque omnium idolum erectum in templo, stanlem abominationem in loco sancto disjecit, ipsum, inquam, Timotheum Constantinopolitanum intrusum episcopum e medio sustulit : morte enim inopinata confessum sublatus est de medio, qui medium struxerat dividente parietem, impediens ne Orthodoxis unirentur hæretici, cum sex annos sedem illam tenuisset, imo cathedram pestilentiae occupasset : tot annorum numerum eidem tribuit quoque Nicephorus⁵. Evidem sequenti anno sedisse Timothei successorem, Epistole ultro citroque datae significant. Qui autem in locum ejus subrogatus est Joannes Cappadox populi conatu potius quam voluntate Anastasii imperatoris electus creditur, Orthodoxæ fidei cultor: cui tamen quandiu idem Anastasius supervixit, nec licuit respirare : eo autem paucos post menses defuncto, quam strenue pro Catholica unitate atque concordia laborarit, qua suo loco dicentur, palam facient. Jam vero quae sunt hujus anni reliqua absolvamus.

62. *Hispaniarum Ecclesiis constituit vicarios Hormisda, Joannem Tarragonensem et Sallustium Hispanensem episcopos, doctque quomodo quis admittendus sit ad communionem.* — Hormisda papa summus antistes licet immensis malis Orientalis Ecclesie adeo esset oppressus, ut totus penitus ab iisdem videri potuisset absorptus, nec ullus prope ipsi reliquus videretur esse locus ac tempus ad alia divertendi : memor sese universo Christiano orbi praeses pastorem, dum sic obtutus figit ad Orientem, haud tamen prætermittit adspicere Occidentem, atque etiam Borealis Iustrare ovilis regiones. Vidiimus enim hoc anno, decimo quinto kalend. Martias ipsum scriptis litteris ad Alegium Avitum Vienensem episcopum, eidem suas delegasse vices ad recta dogmata et Ecclesiasticam disciplinam sartam tectam illibataisque in Gallia conservandam : id ipsum etiam hoc eodem anno impedit Hispaniarum Ecclesiis, cum legat vices suas Joanni episcopo Tarragonensi. In ulterioris vero Hispaniae provin-

ciis, nempe Bæticae et Lusitaniae, Sallustio Hispanensi episcopo nomine suo agere cuncta præcepit, ad quem etiam litteris dedit hoc ipso anno sub consule Agapito; sub quo etiam datae litteræ¹ ad Joannem episcopum quarto nonas Aprilis leguntur, Agapito V. C. consule : sed irrepit error, ut loco V. C. scriptum fuerit II, quasi signetur secundus consulatus Agapiti; cum tamen nonnisi semel eo munere functum esse, certum sit.

63. De vicaria autem potestate Joanni concessa hæc ibi leguntur : « Quia per insinuationem dilectionis tue hujus nobis est via patefacta providentia, remuneramus sollicitudinem tuam, et servatis privilegiis metropolitanorum, vices vobis Apostolicar Sedis eatemus delegamus, ut inspectis istis, sive ea quæ ad canones pertinent, sive ea quæ a nobis sunt nuper mandata serventur; sive ea quæ de Ecclesiastica causa tue relationi contigerint, sub tua nobis insinuatione pandantur, etc. » Ad Sallustium vero episcopum Hispanensem de provinciarum Bæticae et Lusitanie vicaria potestate concessa hæc habet² : « Suffragantibus igitur tibi tot meritis piæ sollicitudinis et laboris, certe jam delectat injungere quæ ad nostri curam constat officii pertinere; ut provinciis tanta longinquitate disjunctis et nostram possis exhibere personam, et Patrum regulis adhibere custodiam. Vices itaque nostras per Bæticanam, Lusitaniamque provincias salvis privilegiis, quæ metropolitanis episcopis decrevit antiquitas, præsentis tibi auctoritate committimus ». Et inferius de usu impertitæ potestatis, quomodo sint cuncta tractanda, verbis his admonet : « Quoties universalis poscit religionis causa, ad Concilium te cuncti fratres evocante convenient : et si quos specialis negotii pulsat contentio, jurgia inter eos oborta compesce, discussa saeris legibus determinando certamina. Quiequid autem illis pro fide et veteribus constitutis vel provida dispositione præcipies, vel personæ nostræ auctoritate firmabis, totum ad scientiam nostram instructæ relationis attestatione proveniat, etc. » His subjiciuntur litteræ de pace inita et unitate conciliata cum Ecclesia Orientali; quæ tamen anno sequenti, cum id fieri contigit, scriptæ cognoscuntur.

64. Porro sicut duos præfecit Hormisda hoc anno vicarios Hispaniarum Ecclesiis, et ad eosdem singulas dedit litteras, ita ad Hispaniarum episcopos eodem tempore distinctas duas dedisse reperitur Epistolæ, magna sollicitudine cavens ne quid in eos illaberetur Orientalis contagii. Monere enim eos omnes in primis voluit, ut caute agerent in recipiendis Græcis clericis ex Oriente venientibus : etenim Joannes episcopus, quid agere deberet de his, consuluerat ipsum Hormisdam, qui recipiendi eos formam præscribit.

65. Laudabilis quidem pristinus ille usus, ut cum sciretur in aliquibus provinciis commixtos

¹ Psal. LXXIX. — ² Isai. XLII. — ³ Psal. LXXVII. — ⁴ Deut. XXXIV. — ⁵ Niceph. in Chron.

¹ Extant tom. I. Conc. vet. edit. in Hormisd. — ² Extant tom. I. Conc. in Hormisd.

esse inter Catholicos complures haereticos, si quis inde migraret in remotores Christiani orbis provincias, non recipetur absque Orthodoxæ fidei professione, nec quidem generali, sed quia instantes haereses condemnaret. Sic igitur quantumlibet constaret hoc tempore in Oriente quamplurimos vivere Catholicos; quod tamen sciretur Eutychianos in iisdem invaluisse regionibus, jure postulatum ab Hispaniarum episcopis fidei Catholicæ tenacissimis, ut a Romano Pontifice forma libelli mitteretur, cui omnes Orientales in Hispanias accedentes subscribere deberent, qui vellent ad communionem admitti.

66. Sed et illud observatione dignum, si quem piorum Occidentalium Christianorum e contra his temporibus proficisci contingenter in Orientem, solitum pro viatico sibi sumere verae fidei documenta, præmunireque se antidoto contra ietus serpentum, quos sciret frequentes in illis regionibus reperiri. Hinc quidem hoc eodem tempore, cum sub Anastasio tides Catholicæ in Oriente periclitaretur, S. Fulgentio suppeditatum est argumentum scribendi de fide ad Petrum Hierosolymam prefecturum, ut ipse libri exordio præfatur his verbis¹: « Epistolam, mi Petre, tuæ charitatis accepi, in qua significasti, vele Hierosolymam pergere: et postulasti, te litteris nostris instau, quam debeas in illis partibus vere fidei regulam tenere, ut nullus tibi possit sensus haereticæ subrepere falsitatis, etc. » Porro male creditum S. Augustini librum esse, quem constat, testificatione antiquorum omnium esse Fulgentii.

67. *Gerundense Concilium.* — Sed ad Hispanos Tarraconensis provinciae episcopos revertantur, qui litteris excitati Hormisdæ Pontificis hoc ipso anno, qui numeratur septimus Theodorici Italiæ regis in Hispania regnantis, sub eodem Agapiti consulatu Gerunde Tarraconensis provinciae civitatis Concilium celebrarunt, cui præfuit idem Joannes Tarraconensis episcopus, ad quem scripsit Hormisda. Non aliud hunc quidem ab illo fuisse Joanne, qui anno superiori præfuit Tarraconensi Concilio, omnes æque consentiunt, et ratio persnadt: siquidem omnes ferme qui numerantur episcopi Concilii Gerundensis, iidem anno superiori cum Ecclesiaram titulis, quariun erant episcopi, subscripti habentur, et inter alios etiam Joannes ponitur Tarraconensis antistes primo loco notatus. Extant Concilii Iunius canones decem ad Ecclesiasticam disciplinam spectantes: quorum ille primo loco ponitur, ut in sacra celebratione Missarum mos ille servetur, quem constaret ab Ecclesia Tarraconensi servari. Sanctiit itidem duplicitum Litaniarum² observatio, nempe Rogationum communium aliis quoque Ecclesiis, et aliarum quæ mense Novembbris triduo perdurarent, nempe a quinta feria usque ad sabbati vesperam, Missa claudendæ. Sunt et alia in eodem statuta Con-

cilio, quæ tu consulas velim: nos vero ad alia transeamus.

68. *In siccitate Palæstinae miracula Sabæ.* — Quartus hic numeratur annus Palæstinæ clavis, qua per quinquennium afflictata est post exilium viri sanctissimi Eliae Hierosolymorum episcopi: contigit enim primo provinciam illam inter alia mala prope quinquennium siccitate laborare, diuturniore quidem quam illa fuerat sub Elia Prophetæ³, cum annis tribus atque sex mensibus non pluit. At sicut per illam ejusdem Eliae sanctitas magnopere illustrata est divinarum operatione virtutum, cum scelestum regem vicit, ejusque pseudoprophetas Deo rebelles digne punivit; ita et hac diuturniori siccitate tum junioris Eliæ est sanctitas declarata, tum editione miraculorum S. Sabas effulsa, cum non semel sed iterum suis monachis pluviam impetravit. Ita plane Deus omnia ad suorum servorum gloriam et veritatis Catholicæ elucidationem, « convertit terram fructiferam in salsa-ginem a malitia inhabitantium in ea »; et prohibuit cœlo ne plueret, ut regio illa absque humore ferrea redderetur, ocluso desuper cœlo, redditioque plane aeneo super eam, ubi Christus veræ assumptæ atque retentæ humanæ naturæ ediderat experimenta, ubi vigeret impietas negans veram permanentem Christi carnem divinæ naturæ inconfuse et indivise, sed distincte conjunctam.

69. Res vero præclaræ a S. Saba in Palæstina fuc gestæ exacte narrantur a Cyrillo in Vita ejusdem mirifici Sabæ, qui eas præsens vidit, posterisque quam fidelissime tradidit: quas hic tibi eisdem totidem verbis reddituri sumus: quibus admireris Dei providentiam in tanto totius Ecclesiæ Orientalis naufragio, cum non oblitus sit misereri, sed reliquerit misericordie sua quedam impressa vestigia, ubi in terra visus est, et cum hominibus conversatus est; ut qui haecen erraverunt ab utero et locuti sunt falsa, revocari, si vellent, possent ad viam, et in ea ponere gressus suos, securique per certam sacerorum dogmatum veritatem pervenire ad vitam aeternam. Age igitur ipsum hæc narrantem Cyrilum audiamus, qui ait⁴:

70. « Sed eo reverendum est, unde digressi sumus; et iis quæ dicta sunt, addenda sunt quæ sequuntur. Appetente jam fine anni quarti, quo aquæ penuria et siccitas et alia mala his cognata Palæstinam invaserant, accedunt ad Sabam monachi speluncæ, petentes ut illine recederent: neque enim se posse amplius manere, neque resistere tantæ aquæ inopie. Quocirca ille quidem partim adhortatus ut forti et excelsa animo ferrent quæ ingruabant, partim autem eos paternæ admonens, persuasit ut rursus permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, et ros cito ab eo descendet. Terlio deinceps die finem accepserunt quæ promissa fuerant. Repente enim erum-

¹ Apud S. Aug. in Append. ad tom. III. — ² Cope, Gerunden. c. 2. 3.

³ 3. Reg. xvii. Lue. iv. — ⁴ Cyril. in Vit. S. Sabæ, apud Sar. die v. Decemb.

pens vehemens pluvia, eis implevit aquarium receptacula et quod est maxime ineribile, illis solis delapsa est pluvia, qui cogitarunt a Laura recedere. In omnibus autem aliis, quae circumirea erant, monasteriis, ne minima quidem gutta descendit.

71. « Hinc factum est ut monasteriorum, quae erant circumirea, praefecti ad eum confluenter, deflentes et lamentantes, et dicentes: Quid peccavimus, pater, quod non ad nos quoque per tuas preces aqua cecidit, qui aequa laboramus siccitate, et valde desideramus benignitatem et refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberavit a magna illa animi afflictione, sic dicens: Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos qui egent maxime: sed neque vos diu despiciet; neque vos aqua deficiet, donec dederit pluviam super terram. Jam vero instabat Dominica Dedicationis; et eum aquæ penuria diutius produceretur, omnis autem fons prope modum deficeret, et nec in se quidem parum servaret aquæ vestigium, sed multi ideo misere perirent: Joannes antistes Hierosolymitanus valde suspectam habens multitudinem (solet enim, cum laboraverit inopia alicujus rei necessariæ) seditionem protinus agitare, et aliorum facultatibus parare insidias, omnes partes obibat, loca locis mutans, et puteos fodens, humidiora loca proscindens, et fossas perscrutans et a nullo abstiens, quod ei occurseret: sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque spe abjecta, sedebat de cætero mœstus, et apud se deflens communem urbis calamitatem.

72. « Cum is ergo ita esset affectus, et communem casum, suum luctum esse duceret; quidam ex ejus amicis, Summus nomine, volens esse particeps sollicitudinis et quoad ejus fieri possit, illius consolari ægritudinem, quoniam aliunde invenire non polerat mali solutionem, accedit ad eum, narrans de pluvia quæ eruperat, et de divinis illis signis, quæ facta fuerant Sabæ precibus: et consultit, ut eum ad se accersat, et vehementer roget ut

hanc eis allevet calamitatem, et cessare faciat plaga, quæ tam graviter infligitur. Ille autem persuasus, cum eum accersisset, et ad ejus pedes procedisset, omnes adhibuit preces, ut sanctas manus ad Deum tolleret, quas ipse solet respicere, et ejus misericordie viscera in mentem revocaret, et efficieret, ut qui est bonus, eos benigne adspiceret, et eis reconciliaretur, et solveret calamitatem siccitatis, quæ eos opprimebat.

73. « Cum is autem differret, et rem suas vires superare ediceret; episcopus non cessat obsecrare, et genua prensare, et nullum prætermittere modum supplicationis. Quid enim ad deprimentum et dejiiciendum animum est calamitate vehementius, et maxime ea quæ tam multos tandem attligebat? Nesciens deinceps quid ageret mitissimus Sabas, se includit in domuncula, jubens illos quoque simul preces fundere. Deinde ille quidem intense vacabat orationi, et pro eis fundebat preces. Tertius jam dies præterierat, et circa primam noctis vigiliam repente convertuntur nubes, et ex serenitate mutato aere in profundam caliginem, vehemens erumpens pluvia replet quidem aqua fontes, torrentibus autem sua reddit fluenta, et universam simul civitatem ad uno animo et ore gratias Deo agendum excitat». Et haec quidem sie hoc *ut diximus*, anno quarto immisæ cælitus siccitatis. Cæterum eumdem auctorem superius narrasse meminimus ipsam penuriam in sequentem usque annum perdurasse, nempe ad annum quintum propagatam: nam non ante terra imbre infusa arari, et susceptum semen multiplicato fœnore reddere valuit: ut plane configerit anno sequenti simul cum morte impii Anastasii omnia immissa mala consumi; et fugata una cum fide Catholica cuncta bona, una cum sancta religione integre restaurari. Ad res igitur anni sequentis, quo diutius confitescens divina justitia in impios clamans erupit, jam transeamus.

Anno periodi Græco-Romanæ 6010. — Jesu Christi 517. — Hormisdæ papæ 4. — Anastasii imp. 27. Theodorici reg. 25. et 7.

4. *Consules.* — Coss. *Fl. Anastasius* Orient. et *Agapitus* Occident. *Anastasii* Diptyeon consulare Avarici Biturigum, et Leodii servatur, et in summo Diptychi Leodiensis ejus nomen legitur.

**FL. ANASTASIUS. PAUL. PROLES.
SAYINIANUS. POMP. ANAST.**

TOMUS IX.

V. INL. COM. DOMEST. EQUIT.
ET. CONS. ORD.

Idem habetur in Diptyclo Bituricensi, nisi quod loco *Prous*, rectius *Probus*, et loco *Sayinianus*, *Sabinianus* appellatur. Hec porro septem unius Anastasii consulis nomina. Dueangius in familis By-

zantiniſ, ubi agit de Anastasio Augusto, dicit, *Anastasium* videri Pompeii nepotis Anastasii Augusti filium fuisse, quod colligit ex illis prænominiibus, quæ avorum ac majorum seriem, ut horum temporum mos ferebat, continent; ita ut *Anastasii* postremum nomen sit ejusdem consulis; *Pompeii* vero patris: cetera ex illius familia dignitatibus illustrum virorum nomina sint. Quæ conjectura valde verosimilis, quia anonymous Valesianus serbit: « Eodem tempore habebat Anastasius imp. tres nepotes, id est, Pompeium, Probum et Hypatium », ex quibus unum, Anastasium successorem eligere destinasse scribit. Ubi cum *Anastasii* hoc anno consulis mentionem non faciat anonymous, apparet eum imperatoris proneptem tantum fuisse. Quod vero in Diptycho Leodiensi representetur imberbis et valde adoleſens, inde ratio ducitur, cur postremis lantum Anastasii imp. temporibus consulatum gesserit.

2. *Anastasius imp. diversus ab Anastasio hoc anno consule.* — Baronius num. 1 putavit, *Anastasium* imp. hoc anno consulatum iv capessisse. Verum praeterquam quod in nullis Fastis cum nota numerali legitur, duo laudata Diptycha a Wilhemio in Iueem emissa, in quibus omnes Anastasii hoc anno consulis tituli memorantur, rem extra omnem controversiam ponunt; ideoque et omnes istas subscriptiones mendosas esse, Epistolæ se. Anastasii ad Hormisdam papam a Baronio num. 1 recitatæ, quæ data dicitur *Anastasio Aug. et Agapito U. C. coss.*, legis 4 Cod. Justin. *de naturalibus liberis*, in qua legitur, *Anastasio A. IV et Agapito coss.* ac denique legis 5 ejusdem Cod. *de Advocat. divers. Judicium*, quæ dicitur dala *kal. April. Anatolio et Agapito coss.* Reinesius in Syntag. Inscripti pag. 899, Diptychi consularis Anastasii verba recitat, aitque inde patere *Anastasium*, anlequam imperium obtinuisse, consulatum gessisse, et suppleri posse Historicos, qui nec de eo consulatu nec de comitiva equitum domesticorum locuti sunt. Sed certum est eum hallucinari; praeterquam enim quod nullus ex consilibus ordinariis, qui ante Anastasianum imperium consulatum ordinarium gessere, nos lateat, si illud verum esset, in primo suo consulatu dictus fuisse consul it, quod tamen in nullis Fastis legitur, ubi etiam semper appellatur *Augustus*, in nullis vero Anastasius hoc anno consul *Augustus* nuncupatur. Aquis Sextiis in Ecclesia metropolitana sancti Salvatoris extat hoc Epitaphium a Grutero pag. 1049 recitatum:

HIC IN PACE QUISET
ADIUTOR QUI POST
ACCEPTAM PAENITEN
TIAM MIGRAVIT AD DNM
AN. LXV. MENS. VII. DIES. XV
DEPOSITUM SD. VIII. KAL
JANUAR. ANASTASIO. V. C
CONSULE

Em. cardinalis Norisius in Epistola consulari pag. 150, recte ex hac epigraphe colligit, *Anastasium* hoc anno consulē Augustum non fuisse; eum inscribatur VC. aitque mirum videri in Gallia Orientalis consulis nomen in memorato Epitaphio inscriptum fuisse, et ejusdem Diptycha in Galliam missa. Quando enim ex consilibus, alter in Oriente, alter in Occidente creatus fuerat, Occidentales solius consulis Occidentalis in Monumentis publicis saepe mentionem faciebant, et vice versa; sed nunquam contigit, ut in Occidente prætermisso consule Occidental, Orientalis memoratus fuerit, et vice versa. Existimo lapidem, alicujus antiquitatis studiosi opera ex transmarinis partibus in Gallo-Provinciam advectum; uti nostra ætate plures hujusmodi Florentiam Em. cardinalis Leopoldi Medicei, et in eamdem Gallo-Provinciam clarissimi Peireskii sumptibus asportati sunt. Ni verosimilius quis putet Anastasium istum in Oriente natum, per haec tempora in Occidente, propter rationes nobis ignotas, commoratum esse, ibique consulatum ordinarium gessisse. Sie anno DXLI videbimus Basilium juniores civem et patricium Romanum Constantinopoli consulem ordinarium fuisse. Denique arbitratur Wilhemius, tam Diptychon Leodiense, quam Bituricense ad Clodovei magni filios ab Anastasio consule missa esse, hosque illa Ecclesiæ Bituricensis et Leodiensis episcopis dono dedisse; quod consules sua Diptycha ad magnates et amicos mittere soliti essent. Quoad *Agapitum*, is præfetus Urbis Romæ fuit sub Theodorico Italiæ rege, et postea patricius creatus, uti ex Cassiodori Epistolis liquet. « Est Agapitus patricius, et honestate dives et scientia », inquit Eunodius in Parænesi.

3. *Maronitæ Synodum Chalcedonensem tuentur.* — A num. 52 ad 6t. Hoc et præcedenti sæculo Maronitæ religionem Catholicam egregie tuiti sunt, indeque in Martyrologio Romano ad diem XXXI mensis Julii habetur: « In Syria sanctorum trecentorum quinquaginta monachorum martyrum, qui ob defensionem Synodi Chalcedonensis ab hereticis occisi sunt ». Extat de eorum nece libellus viginti quatuor archimanditarum ad Hormisdam Romanum Pontificem, in quo legitur: « Quoniam Christus Deus noster principem pastorum, et doctorem, et medicum animarum constituit vos, et vestrum sanetum angelum; dignum est passiones, quæ nobis contigerunt, exponere, et immisericordes ostendere lupos qui dissipant gregem Christi. Qui autem sint isti et qui adversus nos armaverint, auditis utique, beatissime : Severus ille et Petrus, qui nunquam in Christiano numero reputati sunt, qui per singulos dies sanetam Chalcedonensem Synodum, sanctissimum et beatissimum patrem nostrum Leonem (hujus nominis I) publico anathemate impetrantes, qui judicium Dei nihil astimantes, et eolendos canones sanctorum Patrum conciliantes, episcopos quidem principali potentia facientes exhiberi et nos cogentes illudere prædictam sanctam Synodum suppliciis inestimabilibus

atfligentes, euntibus nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiæ, insidiati sunt nobis in itinere perditæ, coinqinati, et supervenientes occiderunt ex nobis cccl, quosdam autem vulneraverunt, alios vero qui potuerant ad colenda altaria fugere ibidem peremerunt et monasteria incenderunt.

4. *Ex iis cccl ab Acephalis occisi.* — In supplicatione vero eorumdem monachorum ad Joannem patriarcham Constantinopolitanum et ad quintam generalem Synodum præfati monachi Maronitæ aiunt: « Dirum spectaculum fuerunt jacentes viri, qui religiosis certaminibus usque ad canitiem certaverunt, nudi et insepulti jactati ultra trecentos existentes ex secunda Syrorum provinciæ nati, canibus et avibus lacerandi projecti ». Et in alio præfatorum libello ad Menam patriarcham: « Et eorum canitiem non veriti, opus gladii in ipsos fecerunt, circa trecentos quinquaginta numero existentes, eorumque membra instrata disperserunt ». Quæ omnia habentur in prima Actione quintæ generalis Synodi. Cum igitur admiranda pro Catholica religione horum monachorum Maronitarum facinora in dies magis ac magis eluecerent, et quæ aspera in fide, ac difficultia videbantur, eximii illi viri doctrina sua plana facerent, ea fuit illorum lama, ut Syri Christiani, qui nunquam a recto tramite deseiverant, et fidem illam, quam ab Apostolis ad illa usque tempora retinuerant illibatam servarent, ad eos monachos tanquam ad præceptores confluenter.

5. *Maronitæ omnes in Oriente concitant aduersus Acephalos.* — Innuit Hormisdas in Epistola, qua respondet ad eosdem monachos, Catholicam religionem per ipsos visam esse inconcusse servatam, illosque commendat et solatur de iis, quæ passi fuerant, dicens: « Benedixi Deum fidem militum suorum inter adversa servantem ». Illi itaque tanquam Catholicæ fidei antesignani, ut eamdem fortiter tuerentur varios ex suis miserunt Romam, Constantinopolim, et per universam Syriam secundam, quibus Hormisdam papam, Menam patriarcham, Justinianum imperatorem et omnes Syriae episcopos enixe rogabant, ut una simul aduersus hæreses insurgerent, ut in citata Epistola eorumdem monachorum ad Hormisdam legitur: « Deprecamur ergo, beatissime, supplicantes et rogantes, ut exsurgatis cum fervore et zelo, et vindicetis fidem contemptam, canones coneulcatos, Patres blasphematos, et tales Synodum anathemate impetitam », videlicet Chalcedonensem. Et in libello monachorum ad Menam patriarcham Concilium Constantinopolitanum anno DXXXVI celebrantem tom. v Conc. Actione v, pag. 115 et seqq. relato, in quo subscriptus est Theodorus presbyter et prior monasterii Maronis, illum hoc modo hortantur: « Et erat quippe nobis per votum propriæ promissioni vacantibus huie soli attendere, et a nemine eorum, qui exterius circumstint, dilaniari. Verum quia dæmon, qui bonum odit hominum, bonum semper invidens, organa propria inveniens, Severum scilicet

et Petrum, per ipsos pacem sanctarum Dei Ecclesiarum pertubare non cessat, etc. »

6. *Scribunt ad Menam patriarcham Constantinop. et ejus Synodum.* — Paulo post: « Illi enim parva putantes ea, quæ ab ipsis jam præsumpta fuere, totum Orientem perturbarunt, et humano sanguine sanctorum et ceterorum virorum se coquinantes, elaborant omnino et hanc regiam urbem hujusmodi malis involvere, si prævalebunt ». Post enarratas vexationes, commemorationem factam, ut aiunt, violentiarum, jugulationum, insidiarum ac rapinarum monasteriorum addunt: « Cum itaque nos videamus hos ita impudenter et cum audacia agere, et vos securitate omnium fidelium nihil antiquius habere ». Et infra: « Hoc rogamus vos, imo vero et adjuramus (quoniam præsumptuosum quid faciamus) per magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, et per salutem, et victoriam piissimi et Christianissimi imperatoris nostri a Deo propter rectam fidem dilecti, ut nos sequentes senientiam sancti et Apostolici viri archiepiscopi antiquæ Romæ, et eos qui hujus regiæ urbis pontificalem sedem ornaverunt, ac beatos patriarchas Theopoleos, et Hierosolymorum, ceterosque pontifices, primum quidem condemnationi aduersus ipsos hæreticos a prædictis sanctis viris prolatae, et anathemati modo, sicuti et ante, et vos subjiciatis Severum et Petrum quilibet vestrum nominatim coram Deo et hominibus manifestando, et anathematizando, et eos qui similia istis sapiunt, et non pœnitent, sed in illorum errore permanent, atque etiam impia Severi dogmata et conscripta, et qui ea suscipiunt, necon et istorum consentaneos, quemadmodum in Nestorio, et Eutychete, et Diocoro ceterisque hæreticis facere consuevistis, tradendo populis, ac ipsos docendo, ubique aversari illorum mortiferum venenum, statimque una nobisum ad pedes piissimi ac a Deo custoditi imperatoris nostri currere velitis, et ipsius pietatem edocere omnia quæ secuta sunt, ipsiusque mansuetudinem exorare, ut illa faciat, quæ sua divina et a Christo amata anima naturaliter facere solet pro pace sanctorum Dei Ecclesiarum, ut et ipsius a Deo custoditum imperium inconcitatum et imperturbatum eustodiat, et eos qui a nobis denominati sunt, et qui similia istis sapiunt, de hac civitate expellat, et cessare faciat conventicula, quæ fiunt, et illegitima baptismata et turbationes. Insuper etiam et Zoaram Syrum quendam inconsideratum ejusdem vomitus et veneni cum ipsis existentem, oramus ejusdem condemnationibus submitti, etc. »

7. *Ad imper. et ad proprios episc. libellos mittunt.* — Legitur in eadem quinta Actione libellus monachorum monasteriorumque secundæ Syriae, porrectus Justiniano imperatori, quem supplicant, ut suscipiat libellum a se oblatum Menæ patriarchæ Constantinopolitano contra devastantes sanctam Dei Ecclesiam, videlicet Severum, Petrum et Zoaram Syrum; cui libello subscriptus est *Paulus Dei misericordia diaconus et legatus monasterii beati*

Maronis principalis venerabilium monasteriorum secundū Syriae. Extat libellus ille tom. v. Concil. pag. 105 et seqq. Cum igitur præfata Synodus Constantinopolitana Severum et Petrum anathemate percussisset, emi curarunt monachi, ut tota Syria Synodi decretis obtemperaret. Quare libellum misserunt ad proprios episcopos, cui (ut legitur in prætata Actione v., pag. 243 et seqq.) primo loco subscriptis *Alexander presbyter et archimaudrita monasterii beati Maronis*, ubi inquit: «Quare supplicamus et rogamus vestram beatitudinem, ut respicientes ad verum verbum cui servitis, et ad memoriale et orthodoxum propositum piissimi imperatoris nostri ac summorum magistratum, sequamini sancta gesta beatissimi patriarchæ, et sanctæ Synodi eum ipso congregatæ, et consentiatis justæ expulsione factæ contra Severum hæresiaracham, et deponere velitis Petrum quem nominando merito erubescimus»; quæ ut jam insinuavimus gesta sunt anno DXXXVI et descripta ex clarissimo Fausto Nairono in Dissert. de origine ac religione Maronitarum. Visum est autem hæc uno tenore referre, ut Historia hactenus parum cognita facilius percipiatur.

8. *Moritur Timotheus episc. Constantinop.* — Ad num. 61. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. p. x. qui kalend. Septemb. præsentis Christi anni inchoatnr, ait: «Timotheo Constantinopolitano episcopo fatus funeto, Joannem Cappadocem presbyterum et Syncellum Constantinopol. instiuerunt episcopum. Hic ordinatus tertio Paschatis die Apostolicum induit amictum. Populus autem multa importunitate contendebat a Joanne, ut Severum anathemate perstringeret». Quare Joannes Cappadox non hoc anno, ut Baronius et Victor Tununensis scripsere, sed insequenti, dieque xvii mensis Aprilis ordinatus est episcopus Constantinopol. ut ex dicendis in morte ejus etiam constabit. In Chronicis Nicophori, et in Tabulis Nicophori *Timotheo* anni vi tribuuntur; sed cum sub fiuum anni Christi D XI sedem inierit, in ea enumeratione

anni tantum completi enuntiantur. Porro Tununensis verba notanda sunt: «Timotheus Constantinopolitanus episcopus obrectator Synodi Chalcedonensis, v die mensis Aprilis occubuit, et Joannes Cappadox in cella propria atque presbytero episcopatum tradidit. Ille Anastasius ante ordinationem suam, ut Synodus Chalcedonensem prædamnaret, coegit». Sed loco horum verborum, *Joannes Cappadox* etc., legendum, *Joanni Cappadoci in cella propria, atque presbytero episcopatum tradidit.* Syncellus enim in eadem, qua patriarcha, cella habitabat, indeque nominis etymon.

9. *Concilium Gerundense.* — Ad num. 67. Concilium *Gerundense* in Præfatione dicitur habitum *Gerundœ anno VII Theuderici regis, VI Idus Junias, Agapeto V. C. consule.* Quare recte illud Baronius hoc anno qui septimus est Theodorici in Hispania regnantis consignavit. Huic Concilio interfuerunt episcopi septem qui canones decem condidere. In eo more ex Galliis advecto, ubi *Mamercus Viennensis* episcopus Litanias instituit, quotannis eas in Hispania instaurari sancitum est post Festum Pentecostes. Præterea aliæ Litanie *kal. Novembris* recitandæ statutæ sunt.

10. *Concilium Epaonense et alind incerti loci.* — Celebrala etiam hoc anno mense Septembri Synodus *Epaonensis*, ut anno D IX, quo eam Baronius refert, ostendimus. Denique coacta et alia Synodus in regno Burgundiæ tempore *Sigismundi regis*, anno et loco incertis, cui adfuere episcopi undecim, qui jam Concilio Epaonensi præsentes fuerant. Sirmondus qui eam in Conciliis Galliarum publicavit, inde *Lugduni* congregatam esse asserit, quod *Viventiolus* episcopus Lugdunensis primus eidem subscrivit (t). Verum id inde minime sequitur, cum *Avitus* Concilio Epaonensi, et *Cæsarius* Concilio anno DXXIX, *Decio juniore consule* primi subscripserint, et tamen neque prius Viennæ neque posterius Arelatis habitum fuerit. Illud itaque loco incerto coactum, quod aliunde non primum *Lugdunense*, ut in ultima Conciliorum editione, sed

(t) Oscitanti profecto Pagio exciderunt ea quæ de Concilio Lugdunoensi a Sirmondo primum vulgato commentatus est. Non enim ex mera filiisque conjectura sua Lugduni celebratum illud fuisse Sirmondis asseruit; sed in ipso Concilii textu id rotundis verbis exprimitur: *In Lugdunensi urbe degentes decrevimus. Quod et confirmat Concilii hujus inscriptio in Codicibus Remensi a Sirmondo, et Parisiensi ab Hardnino consultis, in hac sententia: Incipit Epistola tempore Sigismundi regis ab episcopis in urbe Lugduno facta.* Recte tamen nota Pagins Concilium hoc non primum, ut est in omnibus Collectionibus etiam postrem Veneto-Labbeana, at secundum appellari debet; ac deinceps reliqua Lugdunensis Concilia hoc ordine numerata oportet. Quis autem fuerit Stephanus iste de cuius damnatione in hoc Concilio agitur, ounctandum innotuit, ex quo beneficio Cl. V. PP. Martene et Durand Vita S. Apollinaris Valentiae ad Rhodanum episcopi a coeve descripta, lucem vidit. Vet. Monum. tom. vi, col. 779 etc. Ita enim ibi: «Accidit ut quidam ex officio regis Sigismundi, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem lisci principatum gererat, defuncta ejus conjugi, sorore uxoris suæ (quam Palladiam appellatam colligo ex Canone sexto Concilii Lugdunensis nuper indicauit), sibi illicite jure conjugi cumulareret (lege copulareret); qua de re sancti ac beatissimi Apostolici viri Avitus (Lugdunensis) et Apollinaris secundum carnem germani Syrialem institutionem servantes cum reliquis pontificibus in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt... Tunc rex diræ insamæ permotus furore beatissimos pontifices eis insidias prætendendo, injuriare non desinebat. Sed Apostolici atque mirabiles viri terrenas res manu formioantes etc. Visum est illis ut in oppido civitatis Lugdunensium, quod nominatur Serraria, pariter tanquam exilio deputati auxiliante Deo comitarentur». Concilium istud, cuius Vita auctor meminit, diversum esse a Lugdunensi, superius commemorato, colligo: primo, quod in subscriptione Lugdunensis Aviti nomen non legitur; huic autem adfuit quin et præfuisse Avitus videtur. Secundo, quod Sigismundus rex ante Lugdunense illud Concilium sententiam tulerait, qua damnationem Stephanii, quam pronuntiatam in Concilio assertor Vita S. Apollinaris, temperavit, ut colligere licet ex capite sexto ejus in Concilio; in Concilio autem de quo Vita auctor ista damnatio primum lata fuit. Quare Concilium istud de quo in Vita S. Apollinaris Lugdunense præcessit. Porro hujus prioris Concilii nulla usque mentio in Collectionibus Conciliorum facta est.

Si quis tamen contendit Synodus hanc hanc incerti loci, in qua Stephanus primo damnatus fuit, ipsam fuisse Epaonensem, cui Avitus et Apollinaris adfuerunt, ille certe nos assentientes habebit. Nam in cap. XXX Epaonensis incestu damnatur vir prioris uxoris suæ sororem ducens; quoniam Stephanus nomen ibidem, forte ad invidiam minuendam, expressum non legitur. Hæc si admittantur, Epaonense Concilium Lugdunensi præmittendum esse constabit.

secundum Lugdumense appellandum foret. In eo sex canones editi, quorum primus causam Stephani eujusdam incesti crimine polluti, et alii quinque disciplinam Ecclesiasticam spectant.

11. *Floret S. Dubricius.* — Florebat hoc tempore in Britannia sanctus *Dubricius* Landavensis Ecclesiæ, seu Legionensis archiepiscopus renuntiatus, ut scribunt Historici Angli, qui de anno mortis ejus inter se valde dissentiant, aliis eum anno *DXII*, aliis anno *DXVI*, aliis anno *DXII* ad Deum migrasse asserentibus. Sed Vitæ sanctorum, qui hoc saeculo in Britannia floruerere, multis fabulis intextæ, nec ullus in eis temporis character, cuius ope difficultates, quibus scatent, superari possint. Quare cum certa in hoc opere quaeramus, de iisdem sanctis, de quibus nec Baronius locutus est, mentionem non faciemus, ne in incertis Historiis ex quibus nulla lectoribus compendia redeunt discutiendis, tempus et operam male collocemus. Colitur *S. Dubricius* die *xiv Novemboris*.

12. *Dani Gallias infestant.* — Turonensis lib. 3, cap. 3, postquam de sancto *Quintiano* in Arvernensem episcopum anno *DXV* assumpto locutus est, refert *Danos* cum rege suo *Chlochilacho* per mare Gallias appetuisse, sed dum *oneratis navibus tam de captiris, quam de reliquis spoliis ad patriam reverterentur*, Theodobertum Theodorici regis filium cum valido exercitu venisse, qui *interfecto rege, hostibus navalí prælio superatis, opprimit, omnemque rapinam terræ restituit*. Quae de infidelibus victoria hoc circiter tempore reportata.

13. *Dioscorus jun. episc. Alexand. Schismaticos in mnam sectam reducit.* — Hoc anno Joanne *Nicerota* demortuo *Dioscorus junior* episcopus Alexandrinus renuntiatus, ut dictum est anno superiori, isque Schismaticos Alexandrinos in unam sectam coire obtinuit, ut videre est anno *CXCI*, ubi de *Petri Mongi* illius divisionis auctoris morte egimus.

HORMISDÆ ANNUS 5. — CHRISTI 518.

1. *Hormisdæ Epistola consolatoria ad Orthodoxos Orientales.* — Quingentesimus duodecimetus Domini annus, Magni atque Florentii consulatu, magnus plane, ac florentissimus, memorabilisque illuxit Ecclesiæ : quo quæsita diu frustra, incassum vocata frequentius pax exul, tandem rediit postluminio, fugata penitus pugnace discordia, et pervicaci remoto schismate, atque hæresi pertinaci compressa, cum Oriens simul cum Occidente in unam eamdemque fidem Catholicæ communionis glutino compaginatur ; et qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi : Ipse enim (secundum Apostolum¹) pax nostra, fecit ultraque unum, medium parietem maceræ solvens inimicitias evanans, ut duos condat in semetipso in unum. Quomodo autem tam grandia hoc anno Ecclesia a Deo consecuta sit doua, dicemus ordine temporis.

2. Cum (ut dictum est anno superiori) legatio a monachis Syriae de pravis nefandisque factis hæreticorum Romam perlata esset, ac telram horrem-

damque tragœdiam, archimandritarum viginti quinque consignatam litteris et lacrymis irrigatam legati auribus piorum ingessissent, magnum mœorem Orthodoxis omnibus incusserunt, magis autem omnium patri de totius populi salute sollicito, Hormisdæ, inquam, qui et instar capitinis membris exulceratis compatiens, vulneribus quæ valuit fomenta consolationis adhibuit, et salubris ligacula admonitionis admovit, scribens litteras, quas postea quinta Synodus œcumenia venerata, suo optavit recitari conspectui. Reddemus nos eas, quas triplicis editionis nobis servavit antiquitas, quarum due latīnae conscriptæ extant, tertia itidem latīna, sed ex græco translata : quæ licet sint mendis non nihil corrosæ, magis tamen integras sensibus atque sententiis, si non verbis vere germanas ex græco latinitati pristinæ redditas Synodalia Acta conservant : ex quibus eas hic describemus, ut quod desiderari videtur in aliis, ex aliis suppleatur. Est autem ejusmodi præfixa eisdem inscriptio.

3. « Hormisda episcopus presbyteris, diaconibus, archimandrilis secundæ Syriae existentibus,

¹ Ephes. II.

et reliquis Orthodoxis in quoecumque Orientali clime degentibus, et in Apostolicæ Sedi communione permanentibus ». Ita titulus. Sed cur, inquies, cum solum acceperit (ut dictum est) a Syria seconde monachis litteras, non ad eos duntaxat reddat eas, sed omnibus Orientalibus Orthodoxis scribat? Quod scilicet etsi ab eis tantum de patratis ab hæreticis in Catholicos malis litteras idem Pontifex accepisset; seiret tamen certis nuntiis et in reliquis Orientis provinciis Orthodoxos his similia ab hæreticis esse perpessos. Ut igitur quos una eademque persecutio afflixisset, eadem consolatio deliniret, non ad Syriae tantum monachos, sed ad omnes Catholicos Orientales eam dedit Epistolam, quam publicam patentemque ubique locorum esse voluit ad consolationem piorum, perditorum vero hæreticorum indelebilem ignominiam. Ipsa autem Epistola sic se habet ex Actis quinta Synodi hic accurate descripta¹:

4. « Lectis litteris vestræ dilectionis, per quas inimicorum Dei insipientia demonstrata est, et infidelium furia tristis manifesta facta fuit; qui quoniam spiritu malo viventes, oderunt Dominum, membra illius impie persequuntur, quantum a nostra certitudine est cognoscere: benedivi Dominum, qui fidem militum suorum in medio hostium servavit. Sed rursus Ecclesiarum commotionem, et servorum Dei molestias et labores considerans, gemens, secundum Prophetam elamavi²: Surge, Domine, judica causam tuam: memor esto opprobiorum tuorum, eorum quæ ab insidente sunt tota die: et cætera quæ sequuntur: Et ne obliviscaris voces querentium te: Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper ad te. Etenim sicut oportet nos firmitatem fidei servare, ita non convenit de justitia divini judicii diffidere ». Has ad Dominum preces pro Ecclesia fundebat summus antistes universalis Ecclesiæ; et quidem obtinere meruit quod petiit: ut juste dicere cum eodem Propheta³ debuerit: « Exaudivit me in latitudine Dominus ». Sed pergit ipse:

5. « Non est hic, fratres, labor Ecclesiæ novus: amen dum in ipso humiliatur, erigitur; et per illa quibus atteri creditur, damna vitantur (ditatur). Ex usu est fidelibus Dei, ut per mortem corporum vitam lucentur animarum. Amittuntur quidem fluentia, sed acquiruntur æterna: et dum persecutio viam facit probationi, probatio causam facit meriti. Stulti et in cætitate furentes ignorant quod quos a conversatione hominum separare se posse putant, eos ad regnum Dei dueunt. Hinc in ipsis periculis gaudia, et ambitus est passionum. Spectat enim agones suorum, qui magnorum retributor est muncrum. Nam quis non frangeretur malis, nisi eum ex adversis præmia consolarentur? Spes illa est, quæ non sinit in desperationem deficere: siquidem excludit amaritudinem passionum dulci-

sapore virtutum. Quis enim magni faciat præsentia, sciens æstimare ventura? Quis dispendia vitæ renuat, si quæ sunt recipienda considerat?

6. « Persistite, carissimi mihi, et incoenussam fidem animi virtute servantes, perseverantiae laudem, in qua est salus et bonorum omnium palma, præsumite. Magna quidem sunt, ad quæ vocamur indigni. Non retardet infirmitas: quoniam qui vocat, retributor fidelis et fortis adjutor est. Non decipiamur spe desideriorum, neque voluntatum, neque facilia proponamus. Non deliciosa nobis Dominus noster, non est blanda pollicitus: præmia promisit ille, non otia. Non convenient laus et pigritia. Quis locus erit remunerationi, si nulla est causa virtutis? Angusta⁴ porta, sed regna diffusa; paucis aditus, sed probatis. Nonne haec sunt ad eos prima verba, quos docuit⁵: Persequuntur, et in synagogis suis flagellabunt vos? Per patientiam (sicut scriptum est) possideamus animas nostras. Et ne quando doleamus ipsis per impatientiam amissis; primus Dominus noster et patientiae ipsius magister crucem ascendit, suos informaturus exemplo, quos erat adjuturus auxilio.

7. « Ipse inter virtutes et labores tenet lanceam stans contra venena furentum, ut secundum persecutionis iras, ille æterni imperii dat coronas. Revolvite qualis Machabæorum⁶ exitus, quæ luctatio tolerantibus, qua vetus historia laude eos prosecuta est, quali Judas et illa fratrum caterva mortis honore prædicatur, et quanto honore sit populus in monte (morte) consumptus: et haec pro custodia legis et virtutis, quæ species et umbra futurorum sunt. Nos in Patribus vidimus, palpavimus, et probavimus quæ sequamur. Quid non deferendum est rei? quid negandum est veritati? Quid non debitum Redemptori? Libenter communicavimus dogmata ista vobissem. Dicit enim sapientissimus Salomon: Beatus qui prædicat verbum in aurem obedientis. Gaudium siquidem est, volentes alloqui, eos qui non reluctantur, hortari.

8. « Tenemus enim obsidem fidei vestræ sub litterarum professione constantiam, qua transgressorum contagione divisi, ad Apostolicæ Sedi dogmata et mandata recurritis, etsi quidem (quidam) tardi viam veritatis ingressi: sed benedictus Deus, qui non in finem obliviseitur; qui corripit, ut sanet, nec diutius patitur oves gregis sui insidiatorum luporum rapacitate dispergi: qui etiam per moderatam severitatem non negligit suorum tutelam, neque salutem. Sed quid mirum, si oves relieto illo uno et vero pastore dispersas callidus ille cruentus et rapax turbavit insidiis? Qui tutelam suam deserunt, ipsi se periculis, quibus laniantur, exponunt. Ergo nunc saltem solidis passibus in viam Patrum, ad quam recurratis, insistite. Potens erit misericordia Dei, aliorum quoque correctionem mercedi vestræ, si a vobis ad rectum deducantur, adscribere. Sed in totum vos e cæno, quo immersi hæretici te-

¹ Quinta Synod. Act. II. et Hormisd. Ep. xxi. — ² Psal. LXXXIII. — ³ Psal. cxviii.

⁴ Matth. VII. — ⁵ Matth. x. — ⁶ 2. Mach. vi.1.

nentur, avellite; et executientes immunditiam pulveris inhærentis, generaliter universos ab Apostolicis dogmatibus declinantes religiosa defestatione damnate. Nulla tenebris cum luce communio : nec qui per recta itinera gradiuntur, vestigia sua cum deviantium errore conjungunt.

9. « Tenendum est fidei vineulum et vitandum de perfidiae societate contagium : quia secundum Apostolum¹ : Quemadmodum qui se conjungit Domino, unus spiritus sit cum eo : ita qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur. Amant virtutes collegia sua ; et adhaerentes sibi secum impietas in profunda demergit. In conspectu, in oculis, in ore, in ipsis manibus sint Patrum dogmata, quæ custodienda mandamus : quotidie nos ad conservationem sui Concilia veneranda constringant. Longum est singillatum universa retexere. Chalcedonensem Synodum, in qua omnium religio continetur, sed et venerandi Leonis papæ prolata de ipsis Apostolorum præcordiis instituta et noscere vos convenit et tueri. In his vexillum fidei, in his propugnaculum veritatis, in quo Christus cognoscitur; in his redemptoris nostræ spes et causa servetur. Hoc est illud, quod ab Apostolo positum legimus fundatum, in quo se ipsum decipit, qui lignum et fœnum et stipulas consumendas ignibus superædificare tentaverit. His imperfecta sunt Eutychetis et Nestorii venena consiliis (conciiliis) : qui adversus Dominicæ incarnationis salubre mysterium, dum contraria inter se disputatione nituntur, sub quadam sacrilegi æqualitate consentiunt, sententijs dispare, et impietate concordes. Quorum alter nolens beatissimam Mariam esse Dei Genitricem, in Domino nostro quæ sunt unita discidit; alter dum convenientium naturarum propria et certa confundit, mysterium nostræ redēptionis extinguit; alter Photini sectam, alter Manetis insaniam impia cognatione contingens.

10. « Adversus hos, dilectissimi fratres, provisa remedia illa animi virtute defendite, qua in ipsis eversionem videatis hæreticos impietate pugnare. Non sit pigra veritatis assertio. Quo studio oportet salutem diligi, cum videatis perditionem mortiferam sic amari? Pudeat segniter asseri veritatis leges, cum tam pertinaciter defendantur errores. Et auctores quidem malarum inventionum, quæ prædiximus Synodica constituta justis condemnationibus insequuntur : sed vos etiam sequaces eorum ut declinetis pariter admonemus, quos Apostolica Sedes reprehendit pares auctoribus suis, et conjunxit addictis, Dioscorum, et Timotheum paracitam, Petrum Alexandrinum, Acacium Constantinopolitanum cum sequacibus suis, et Antiochenum quoque Petrum prædicto similem sicut errore, sie nomine; sed et Severum ejusdem loci nihilominus et veneni, Xenajam item Hierapolitem, Cyrum Helladensem, Petrum Apameæ, non jam pro sua tantum, sed pro aliorum quoque danina-

tione damnandos : qui cum se opinionum suarum sordibus indesinenter involvant, alios quoque docendo que male assecuti sunt, polluerunt.

11. « Generalis mandati salubritate vos moneo : quicquid adversus regulas Patrum de quibuslibet commentariis profertur, abjecite. Nullus vos incongruentibus preceptis, aut novis moveat institutis. Sic enim qui mundani sunt, Ecclesias tenere non possunt; quia eis magis convenit discere, quam docere. Nefas est enim altaribus piis peregrina inferre libamina : quia certos religiosis disciplinis terminos Deus noster inter ipsa quoque cultus sui præscripsit initia, inter levitas et populum summi divisit officia. Alia est potestas hominum, alia ministeria sacerdotum. Incitavit potius Dominum, quam placavit qui externum ignem divinis adytis sacrorum temerator invexit. Quis est qui sibi in alienis institutis jubendi auctoritatem possit assumere, cum non sit ambiguum offerentis honorem debitum pro sola officii præsumptione punitum? In regia Ozias² cum reverentia et administratione permansisset, si monitus tantæ distictionis exemplo ac religionis institutis, sinendo potius quam assumendo meliora tentasset : sed dum nec prohibentibus cultoribus templi pertinax temerator assistit, inter ipsa lepræ abominatione percussus altaria, et officia regni perdidit, dum ministeria sacerdotis invadit.

12. « Seiant ergo non esse accepta Deo quæ de mandatis ejus a præsumptoribus assumuntur, quando unum ad ostensionem divinæ sententiae (scientiae) punitum vivacis dedecoris pœna servavit, et alios velox flamma consumpsit. Ideo si aliqua sunt colore religionis suscepta, vim habere non possunt tot auctoribus obviantia. Clamat Paulus Apostolus² : Etsi nos, vel Angelus de cœlo evangelizaverit vobis præter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Nec hoc semel dixisse sufficit, repetit salubre mandatum : Sicut prædixi vobis, nunc etiam dico : Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepimus, anathema sit. Servet ego latam pro fidei conservatione sententiam, quicumque Apostolicam sequitur disciplinam. Evidem nobis cura non defuit : nam geminæ legationis officio, quicquid in precibus humile, quicquid in allegatione rationabile, quicquid in mandatis salubre detulimus. Sed nunquid ideo negligenda est justitiae via quia errores suos diligit cum obstinatione perfidiæ Anastasius imperator? Non simus jungendi cum cadentium lapsu : sine nostra contagione pereant qui nec ab impietibus suis errore castigato declinant. Data quinto idus Februarii, post consulatum Agapiti ». Hæc Hormisda papa scribens ad Syros monachos et omnes qui erant in Oriente Orthodoxi, Joanni et Sergio legatis perferenda in Orientem, publicandaque omnibus dedit.

13. *Justinus et Justinianus divinitus ex Anastasi manibus erepti.* — Quæ vero hæc secuta sint

¹ 2. Cor. vii.

² Paralip. xxvi. — ² Gal. i.

nihil præterea notum, nisi quod dictum est de his quæ ad monachos spectant, persecutionem acerbius reeruuisse : nihil enim, dum Anastasius vixit, de persecutione remissum esse, sed magis magisque crudelioribus facinoribus auctam esse, certum est, usque adeo, ut ipsam etiam regiam aulam pervaserit : pretextu enim novæ alienus machinationis in principem Anastasius imperator in eos quos seiret esse Catholicæ tidei viros clarissimos gladium persecutionis exeruit quorum capita obtruncari jussit : enīque jam in Justinum et Justinianum viros clarissimos, domi forisque egregia morum probitate conspicuos esset erudeliter gladium vibraturus; ne id perficeret, divinitus immisso terrore cohibitus est. Quomodo autem id acciderit, audi Graecos historicos Zonaram atque Cedrenum rem gestam fideliter enarrantes. Zonaras¹ enim sic ait : « Anastasius vero paulo ante obitum, nuntiatis sibi insidiis, multos comprehendenterat, atque inter alios Justinum et Justinianum, qui post rerum potiti sunt : atque in animo habebat eos occidere : sed deterritus est somno, cum ei vir terribilis adstisset visus esset, ac dicere : Justino ac Justiniano ne quid mali feceris : nam uterque suo tempore Deo serviet ». Haec Zonaras, eademque Cedrenus, addens reliquias ea de causa captos, ab eodem imperatore esse jussos interfici; Justino et Justiniano, gladio super eorum cervices imminentे, præter spem omnem eruptis. Sieque « non reliquit Dominus (secundum illud Davidium²) virginem peccatorum super sortem justorum ».

14. *Miserrimus Anastasiū obitus et quæ funesta illum præcesserint.* — Verum paulo ante ejusdem Anastasiī obitum, commotum in eum fuisse populum, Evagrius³ ex Zacharia rhetore Eutychiano narrat his verbis : « Sic erekvit flamma seditionis vastantis omnia et omnes vires perfringentis, ut imperator necessitate ad commiserationem compulsus, corona deposita, ad Circum veniret, mitteretque præcones ad populum proclamatueros, ipsum se ad imperium abdicandum paratissimum, ac fieri nou posse, ut omnes in eo dignitatis gradu locarentur, cum minime multos ad se admittat, sed unum omnino, qui quidem post se esset imperium gubernaturus. Quæ cum populus vidisset, subito velut nutu quodam divino captus (ita loquitur Eutychianus) mutavit sententiam : rogat Anastasiū, ut coronam sibi impouat ; polliceturque se ea lege quieteturum. Anastasius autem post haec ad brevissimum temporis spatium vitam protrahiens, cum viginti septem annos, menses tres et dies totidem Romanum tenuisset imperium, ex hac luce migravit ». Haec Evagrius ex Eutychiano (ut est siepe dictum, historico, de ignominioso ejusdem imperatoris interitu nec verbum quidem faciente. At quæ proxime præcesserint Anastasiī ultimum horrendumque easum, jam dieamus.

15. Cum igitur adeo increbrescerent illata ab

haereticis in Ecclesiam damna, terra ipsa peccatorum pondere aggravata nutare ceperit, mobilisque facta divinæ iræ ingentia signa prodidit; que a Marcellino ita in Chronico describuntur : « In provincia Dardania assiduo terræ motu viginti quatuor castella uno momento collapsa sunt : quorum duo suis enim habitatoribus demersa : quatuor, dimidia aedificiorum suorum hominumque amissa parte ; undecim, terlia domorum totidemque populi clade dejecta ; septem, quarta teetorum suorum, eademque plebis parte depressa, vieinarum metu ruinarum despecta sunt. Scopus namque metropolis, licet sine civium suorum olim hostes fugientium clade, funditus tamen ruit. Plurimi totius provinciæ montes hoc terre motu scissi sunt, saxaque suis evulsa compagibus devolutarumque arborum crepido per triginta passuum longitudinem patens et in duodecim pedum latitudinem debisceens, profundam patefecit voraginem civibus, castellorum saxorumque ruinas vel adhuc hostium incursiones fugientibus jussa⁴ paravit. Uno in castello regionis Canisæ, quod Sarnonto dicitur, riuptis tunc terræ venis, et ad instar torridæ fornacis exæstuans diutius altrinseca ferventem imbre evomuit ». Haec (ut ait) ante obitum Anastasiī. Talia plane pati in primis Dardani meruerunt, qui toties a Gelasio papa et Hormisda moniti in communione tamē Apostolicæ Sedis contineri minime valuerunt. Fit divino judicio instabilibus terra mobilis, meritoque deorsum dehiscitur iis qui supra firmam tutamque petram consistere nescierunt. Qui enim posthabuere Dei timorem formidini regis, coacti sunt inviti tremore concuti atque horrore percelli, in exemplum justi⁵ judicij magni Dei, iis qui impie acturi sunt, positi. Sed quomodo ita correcti post obitum Anastasiī imperatoris obviis manibus iidem Catholicam communionem receperunt, suo loco dicturi sumus.

16. Præcessit insuper obitum Anastasiī, quod eum vehementer afflixit, insomnium, quod Zonaras mox subjicit enarratæ pridem historiæ, cum ait : « Ihs igitur Justino et Justiniano criminè læsæ majestatis absolutis, denuo aliud vidisse somnum memoratur : Virum terribilem, qui librum manu gestans diceret : Ecce ob perversitatem fidei tuæ annos quatuordecim vitæ tuæ deleo ». Haec Zonaras. Sed et quod secundum sermonem Prophetum⁶ : « Nox nocti indicat scientiam », audi quid Cedrenus his addat : « Somno solitus Anastasius insomnium id Amantio præposito ad se vocato exposuit. Atque is : Ego etiam, inquit, imaginatus sum adstare me majestati tuæ; venisseque magnum poreum, qui me, veste accepta, in terram prostraverit, atque devoraverit. Deinde Proclus conjector advenit, pronuntiavitque utrumque paulo post vita defuncturum ». Haec eadem ex Theophane in Misella, et alii Græcorum recentiores. Tunc plane siue Balthasar⁷ ad visionem scribentium digitorum

¹ Zonar. Annal. par. III. — ² Psal. c. — ³ Evag. I. m. c. ult.

⁴ Lonus corruptus. — ⁵ 2. Pet. 1. — ⁶ Psal. xviii. — ⁷ Dan. v.

facies commutata est, et cogitationes ejus conturbaverunt eum, et compages renun ejus præ metu solvebantur, et genua ejus ad se invicem collidebantur; ita Anastasius ad ejusmodi visum expavit, expalluit, horruit et obriguit.

47. Sed quod ad Proclum hunc conjectorem spectat, de eodem hæc superius Zonaras: « Is enim tum et in philosophia et in mechanicis florebat; neque Archimedis dñntaxat celeberrimi artificis cognorat omnia, sed et ipse nova quedam adinvenierat. Ab eo facta est machina, qua classis Vitaliani debellata est. Nam specula ex ære fabricasse istoria Proclus fertur, eaque de muro e regione hostilium navium suspendisse; in que cum radii solares impingissent, ignem inde instar fulminis erumpentem, classarios ipsasque naves hostium combussisse; quod Archimedem excogitasse Romanis Syracusas obsidentibus, Dion refert ». Hæc Zonaras de Proculo: de quo ista Suidas: « Proclus Lycius discipulus Syriani, auditor etiam Plutarchi philosophi, Nestorii filii, Platonicus et ipse philosophus, philosophicae scholæ Athenis præfuit: discipulus et successor ejus dicitur Marinus Neapolitanus. Anastasius enim studuit Athenarum revocare Academias ». Et inferius, cum ejus scripta recenset: « Seripsit, inquit, argumenta contra Christianos decem et octo. Hic est ille Proclus, qui alter a Porphyrio impiam et contumeliosam contra Christianos linguam exacuit: sed Joannes plilosophus præclarissime ejus propositiones refutavit; eumque in Græcis etiam, quibus efferebatur, rudem atque indoctum ostendit, etc. » Hæc Suidas: ut ex his intelligas, qualis esset Anastasius imperator, qui inter intimos ac necessarios haberet Christianæ religionis hostem intensissimum. Sed ne nomine decipiaris, subdit idem auctor: « Vixit hoc item tempore Proelus longe ab isto diversus, Justini imperatoris quæstor, et abstineutissimus, veterum decretorum tenacissimus ».

48. Porro Proeli illius philosophi celeberrimi et excellentissimi mathematici creditur illud insanum fuisse opus, quod sibi ad mortem evitandam Anastasius fabricavit; de quo Zonaras: « Et quia fatale sibi esse ex oraculo didicerat ut fulmine interiret, Thiototum aedificium construxit, in eoque degit, sed frustra ». Siquidem incassum humana laborat industria divinum judicium fallere: nam in impio scriptum est¹: « Ibunt direkte emissiones fulgurum, et tanquam a bene armato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient ». Sicut et prædictum²: « Vox Domini confringentis cedros, et confringet Dominus cedros Libani ». Etenim impius Anastasius exaltatus³ et elevatus tanquam cedrus Libani, fulmine tactus, exuritur, nec inventus est amplius locus ejus. « De cælo * namque », vere dicere licet, « dimicatum est contra eum ».

49. Sed quomodo istud? Audi eumdem aucto-

rem: « Cum aliquando tonitrua horrendum in modum resonarent, et fulgura nullæ eliderentur, atque ipse perterritus e cœnaculo in cœnaculum descendenter, et alios atque alios thalamos subiret: in quadam regio cubiculo mortuus inventus est ». Cedrenus autem hæc addit: « Anastasius cum oraculo edictus esset, igne sibi pereundum fore, eisernam in palatio, que Frigida diebitur, multis meatibus aperuit, quorum cuique cadus appositus esset, conatus hoc pacto oraculum irritum reddere. Verum id abs re fuit. Fulmine enim divinitus est iactus ». Ecce iste (sic dieann cum divinitus inspirato Propheta)⁴: « Ecce, inquam, qui conturbavit terram, qui concusso regna, qui posuit orbem desertum, urbes ejus destruxit, vincit ejus non aperuit carecerem »: idem qui Orientem penitus prope exuit fide Catholica, quique viros sanctissimos exilio relegavit, et gladiis armavit haereticos in Orthodoxos, sub cuius imperio vires accepit peccatum; factus ipse (ut ait divinum oraculum⁵) siue qui contradicit sacerdoti, obnitens contra Romanum Pontificem, ad quem proterve nannis scripsit: « Non patiar mihi juberi ». De quo illud prophetem occidendum⁶: « Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum »: id infelix expertus, simul ac Romai Pontificis penitus adversatus est voluntati, et contemptus auctoritatem. Hic finis hominis pugnantis contra Deum Anastasi imperatoris et contemptoris Orthodoxorum Romanorum antistitum Felieis, Gelasii, Anastasii, Symmachi, et Hormisdæ ipsum paterne sepe monentium. At eosdem ipsos quos contemptus monitores et correctores, post mortem apud Deum accusatores et ultores expertos est.

20. Mortuus est igitur, cum regnasset (ut auctor est Marcellinus in Chronico) annos viginti septem, menses tres, et dies viginti novem, vel (ut alii⁷ affirmant) post annos viginti septem, menses tres, et dies tres. Fuit dies percussionis ejus nona Julii: sepultusque est juxta Ariadnae conjugis corpus ad templum Apostolorum. Cujus unicum quod potuimus reperire numisma in museo L. Pasqualini videtur. Sed deformiore, quam ars expressit, fuisse constat, et plane dissimilem ab ea forma, quæ a Cedreno ita describitur: « Fuit procerissimo corpore, oculis trueibus, et mediocriter cæsiis, calvaster ac canus ».

21. Qui igitur vixit perduellis Catholicae veritatis, mortuus factus est ostentui universo orbi, de eo piis illud Psalmographi occidentibus⁸: « Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua »: aliis illud Debora repetentibus⁹: « Sic pereant omnes inimici tui, Domine: qui aulem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent ». Hujuscemodi plane sepeliri impius meruit funeralibus canticiis.

¹ Sap. v. — ² Psal. xxviii. — ³ Psal. xxxvi. — ⁴ Jud. v.

⁵ Isai. xiv. — ⁶ Ose. iv. — ⁷ Isai. xiv. — ⁸ Evag. l. iii. c. ult. — ⁹ Psal. li. — ¹⁰ Jud. v.

22. *S. Eli et S. Flaviani visio de interitu et iudicio Anastasii.* — Sed quid post hec? Quemadmodum (ut ait Apostolus¹) « statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium » : ita in hoc voluit Deus fieri manifestum, ut secundum illud ejusdem Apostoli² : « Quorundam peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quosdam autem et subsequuntur » ; adversus eum coram Deo accusatores assisterent, qui impietatis redarguerent impium, juxta illud prophetium³ : « Tunc stabunt justi magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum », et quae sequuntur. At quomodo id palam fieri datum sit, andi rem miram, attestatione fidelissima consignatam sui temporis res gestas accurate describentis Cyrilli, de quo saepe superius contigit fieri mentionem; ipse enim dum sancti Sabae acta prosequitur, de ejus protectione ad invisendum sanctum Eliam Hierosolymorum episcopum confesorem, fidei causa exulem, ejusmodi texit Historiam⁴:

23. « Hinc magnus ille Sabas a superna motu providentia, venit ad visitandum Eliam patriarcham annos jam natus octoginta. Erat autem (ut jam diximus) Elias in exitio. Scum vero duxit Stephanum et Euthatum, qui ipsi quoque praeerant aliquibus monachis. Cum ergo una cum eis Sabam vidisset patriarcha qui erat in exilio, et gudio fuit repletus, et omnium presentium malorum quodammodo est oblitus. Ejusmodi res est anima, quae luctatur cum calamitatibus, et condemnata est alienam domum habilare pro sua: si solummodo notos adspiceret oculis, hoc minuit molestias, et affert magnum solatium calamitatis. Cum illos ergo adeo libenter vidisset patriarcha, tum multos dies apud se ipsos retinuit; neque eos volebat omnino dimittere: sed quotidie circa horam nonam jam e domo procedens (toto enim illo tempore in grato permanebat silentio) sermone et alimento eos impertiebat, amice et sincere cum eis vitam agens.

24. « Cum uno itaque die illi venissent ut conseruerant (is autem erat nomus Iulij cunctabatur egredi patriarcha. At illi quidem exspectabant, cibum minime tangentes, patriarcha vero media jam nocte egressus, lacrymosos habens oculos: Vos, inquit, cibum sumite: non est enim mihi otium. Ille autem diligenter sciscitantibus, quidnam ei accidisset, quanto tam tarde esset egressus, et cur tristis esset, et essent oculi ejus suffusi lacrymis? Ille acerbe ejulans: O beate pater, inquit ad Sabam intuens: Hoc, inquit, hac hora mortuus est imperator Anastasius: et oportet me quoque omnino decimo die post eum excedere, ut causam nostram agamus ante horrendum tribunal ». Sieque ea defunctus est die, perductusque ad iudicium Anastasii accusator. Subdit vero Cyrillus: « Hoc ipsum quoque apertum fuit beato Sabae: et in illa nocte, qua

visione dignatus est patriarcha, dicitur ipsum quoque vidisse fulmina, quae desuper immitebantur in imperatorem, et eum veluti persequebantur, ut interimerent; eum autem fugientem in regia penetralia, turpiter effusisse animam. Sed mors quidem imperatoris, ut quae apparuerant visiones significabant, statim audita fuit. Deinde quoque e vita excessit Elias patriarcha, sicut ab ipso praedictum fuerat ». Hactenus de his Cyrillus.

25. Sic plane magno Divinitatis consilio tanta res tot tantisque festibus meruit toto orbi in exemplum apostatarum perspicua reddi, firmiterque testata: etenim non Elias tantum confessor et admirandus Sabas; sed quod in ore duorum vel trium stat omne verbum, S. Flavianus etiam Antiochenus episcopus et ipse exul a sede pulsus ab eodem Anastasio imperatore (ut superius dictum est) jussus est assistere terribili Dei iudicio adversus eundem impium Anastasium una simul cum eodem Elia Hierosolymorum antistite: haec enim apud Sophronium de eo leguntur⁵: « Dicebat abbas Polychronius de sancto Elia Hierosolymorum archiepiscopo, quod sicut cum esset monachus vinum non bibebat, ita nec patriarcha quidem factus bibit, sed eamdem servavit regulam. Dicebant de eodem archiepiscopo Elia, et de Flaviano Antiochiae archiepiscopo, quod ab Anastasio imperatore ambo fuerint exilio relegati propter sanctam Chalcedonensem Synodus, Elias quidem in Haila, Flavianus vero apud Petram. Die vero quadam significaverunt sibi ambo patriarchae mutuo dicentes: Anastasius hodie mortuus est: eamus igitur et nos, ut cum illo judicemur. Et post duos dies ambo migraverunt ad Dominum »: duos nimirum dies a scriptis litteris, non autem ab obitu Anastasii numerandos.

26. Porro quos una fides Catholica commendavit, ejusque confessio perseverans gloriosos confessores effecit, et par exilii poena sine sanguine martyres reddidit, eosdem loco triumphi Romana Ecclesia anniversaria memoria celebrat, non tamen die qua obierunt, sed tum fortasse cum eorumdem sacrarum reliquiarum translatio facta est, vel in ipsorum honorem contigit Ecclesiam dedicari, quarto nonas Julii, quo die in Romano Martyrologio eorumdem memoria legitur consecrata: ubi notis appositis, quae adversus sanctissimos viros fuerint ab haereticis calumniose conficta refellimus. Sic igitur in eodem iudicio, in quo divina sententia infelix est percussus haereticus, coronati sunt athletae fortissimi, erigentes de perfidia cum perfido rege debellato digna trophya: quorum nomina e sacris tabulis ante ab haereticis abrasa, fuerunt (ut suo loco dicimus) postea magna gloria restituta.

27. *Anastasii nomen damnum.* — Contra vero Anastasii imperatoris, sicut et Zenonis nomen e saeculi Diptychis fuit post paucos menses (ut sequenti tomo patebit) abrasum secundum illud propheticum⁶: « Delean tur de libro viventium, et cum

¹ Heb. ix. — ² 1. Tim. v. — ³ Sap. v. — ⁴ Apud Sur. tom. vi, die v. Decemb.

⁵ Sophr. Prat. Spir. c. 35. — ⁶ Psal. LXXXVII.

justis non scribantur » : et illud ¹ : « Pergit ad le- nebras , et obliuione delebitur nomen ejus : non vidit solem , neque cognovit distantiam boni et mali ». Ita plane nec nomine tenus , vel post mortem ab Ecclesia Catholica Christi sponsa cognoscitur , qui impias sectatus haereses , adversario- rum spirituum se parti conjunxit. Nulla ² enim est communicatio lucis ad tenebras , aut con- ventio Christi ad Belial , aut pars infidelis cum fidei , vel consensus idoli cum templo Dei. Hinc jure et illæ populi Orthodoxi cerebræ acclamations fuere de eodem impio in loco sancto sepulto : « Tol- lantur ossa Manichæorum ». Erant hæc certa in- dicia divini judicii : etenim sanctissimi martyris Cypriani ³ sententia est : « Non perveniet ad Christi præmia , qui reliquit Ecclesiam Christi , alienus est , profanus est , hostis est. Habere non potest Deum patrem , qui Ecclesiam non habet matrem ». Ubi- que miser , qui ab Ecclesia Deoque repellitur. Quem vero Ecclesia respuit et Deus rejicit haereticum principem , princeps ⁴ ille sibi vindicat tenebrarum , qui in Christo non habet quicquam.

28. En quam terribilis ⁵ Deus in consiliis super filios hominum ; qui aufert ⁶ spiritum principum , terribilis apud reges terræ. De prosperis ergo nemo rex peccans sibi blandiatur eventis , vel gaudeat de propagato ad plures annos sine vindicta dominio ; neque lætetur de adversantium conatibus irritis

redditis , aut de consiliis suis subdolis optatum finem ex sententia consecutis exultet. Doceat omnes exem- plum Anastasii amplis notis exculptum : in memo- riā quisque revocet sententiam illam eum genti- lium philosophorum , tum etiam Christianorum theologorum ore vulgatam , et ab omnibus concla- matam , ac plausu acceptam , nimurum : Maximam iram Dei esse , delinquentem Dei iram non mereri ; summamque esse vindictam , hic peccantem carere supplicio : cum certo sciamus , secundum divinum oraculum ¹ : « Quoniam veritatem requiret Domi- nus , et retribuet abundanter facientibus superbi- am ». Nam et ejusdem sententia est ² : « Ecce spes impii frustrabitur eum , et videntibus cunctis , præ- cipitabitur » : ut in Anastasio cunctate videmus impletum. Quæ autem post obitum ipsius secura sunt lata , sequenti septimo tomo dicturi sumus.

29. Ille vero eum fine impii principis finem pariter sextus tomus accipiat ; eoque jam una cum impietate sepulto , judicato , damnato , ad inferosque demerso ; instar filiorum Israel canentium Deo laudes ob mersum Pharaonem atque exercitum ejus in mare ; nos veluti transmisso pelago , tuti in adverso littore consistentes , Christo victori cum sancta Ecclesia triumphum agentes , hymnum victo- riae concinamus , dicentes simul ³ : « Benedictio et claritas et sapientia et gratiarum actio , honor et virtus et fortitudo Deo nostro in sœcula sœculorum. Amen ».

¹ Eccl. vi. — ² 1. Cor. vi. — ³ Cyprian. de Unit. Eccles. — ⁴ Joan. XII. — ⁵ Psal. LXV. — ⁶ Psal. LXXV.

¹ Psal. XXX. — ² Job. IV. — ³ Apoc. VII.

Peroratio cum gratiarum actione. — Finis Tomi sexti. — Navigatio in portu : vela contrahimus , rudentemque alligamus solidæ petræ , rursus opportuno tempore soluturi. Jam modo (quod reli- quum est) Dei templum semper patens ipsam DEI- PARAM , Deo per eam acturi gratias , supplices ade- mus , persolvamusque de superatis adversis fluctu- bus vota : et ut nautæ solent remos , nos stylum eidem offeramus , locupletem benedictionem illam ab ipsa consecuturum , qua inslar Aaronicæ ¹ virgæ

devorantis magorum virgas , omnes adversantium conatus expugnet ; atque siue illa floreat ¹ , cæleris aresecentibus virgis , quas jurgantes intulere rebelles : demumque ut illa in tabernaculo testimonii , in testimonium veritatis in Dei Ecclesia perpetuo conservelur. Amplissimas has abs te Virgo , virge im- pertitas benedictiones magna fiducia accedenles expetimus : nam tu hæc ipsa præstans , non alia quidem quam tua dona coronas.

¹ Exod. VII.

¹ Num. XVII.

Anno periodi Græco-Romanæ 6011. — Jesu Christi 518. — Hormisdæ papæ 5. — Anastasii imp. 28. Theodorici reg. 26. et 8.

1. *Consulatus.* — *Magnus absque collega consul processit, Marellino, Cassiodoro, Mario Aventicensi, Anonymo Cuspinianeo, auctore Chronicæ Alexandrini, et Heraelianis Fastis testibus. Baronius quidem, et ante eum Onuphrius, Magnum et Florentium consules profitentur, quia uterque legitur in Chronicæ Marcellini ab eodem Onuphrio edito. Sed in correcta Marcellini Editione a Sirmondo curata nulla *Florentii* mentio habetur. Ad hæc *Hesychius Illustris* patria Milesius, qui teste Photio in Biblioth. Cod. xlix, Historiam scripsit usque ad excessum Anastasii imp., de eodem Anastasio loquens ait : « Cujus obitus in undecimam incidit indictionem, Magno consule sine collega ». Magnum vero in Oriente creatum, in bello a Justiniano imp. suscepto contra Gothos inclaruisse testatur Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 5 et seqq.*

2. *Interitus Anastasii imp.* — A num. 19 ad 23. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. px, qui kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoatur, scribit : « Illoc anno, Indictione undecima, mensis Aprilis nono, Anastasius impius imperator oecubuit : exigit in imperio annos septem et viginti, mensesque septem, trigesimo quarto supra ducentesimum anno a Diocletiani imperio : in cuius locum Justinus pius imperator, vir etatis proiectæ, et expertus rerum a militiæ cingulo exorsus, et ad senatus usque ordinem promotus, Illyricus genere suffectus est. Quidam autem autumant, Anastasium fulmine de cælo tactum mentis stupore e vivis excessisse ». Imperium inierat die undecima mensis Aprilis anni cœxci, ideoque supra annos xxvii ac duos menses imperavit dies viginti novem, ut accurate notavit Marcellinus in Chronicæ. Theophanes menses quatuor plus quam par est numeravit. Evagrius lib. 3, cap. ull. asserit Anastasium ad alteram vitam migrasse, « cum per annos viginti septem ac menses tres, diesque totidem imperium Romanum administrasset »; sed locus corruptus est, vel saltem Evagrius memoria lapsus, legendumque « cum per annos xxvii ac menses iii, tribus diebus exceptis, imperium Romanum administrasset ». Ita nonnunquam in Theophane et

auctore Miscellæ dies qui demendi erant, adduntur, ut suis locis videbitur. Errat etiam Theophanes in eo quod ait, Anastasium mensis Aprilis nono occubuisse, ut ex hujus imperii exordio notum. Obiit enim die ix mensis Julii, ut statim oslendam, *major octogenario*, inquit Marcellinus citatus et Jornandes de Reg. Success. cap. 100. Theodorus lector et Victor Tununensis ei annos LXXXVIII, auctor vero Chron. Alex annos xc et menses v attribuunt.

3. *Anastasius inter persecutores Ecclesie numeratus.* — Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 10, *Anastasium* prudentissimum fuisse scribit, *eo vir ingenio, ut nil agere inconsiderate soleret*; is tamen adeo imprudenter et impie, postquam Eutychianam haeresim aperte amplexus est, sese gessit, ut illum inter præcipuos Ecclesiæ hostes Nicolans I in Epistola ad Michaelem imp. numeret : « Cogitate, inquit, quid imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiæ Romanam, id est, Nero, Diocletianus, Constantins, Anastasius, et cæteri moris eorum pertulerint, et ubi modo sint attendite diligenter, et quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, et nomen detestabile, sapienter advierte ».

4. *Visio Eliæ et Sabæ de morte Anastasii imp.* — A num. 23 et seqq. Cyrillus in Vita S. Sabæ a Cotelerio tom. iii Monum. Ecclesiæ Græce edila cap. 60, tradit hunc sanctum archimandritam *circa solstitium æstivum Indictionis xi*, in urbem Ailam ad Eliam Hierosolymorum patriarcham ibidem exulantem profectum esse, cumque amice quotidie *Saba* eum eo versaretur, *contigit, ut Elias nono mensis Julii die pro solito non exiret*, qui tandem egressus *circa sextam horam noctis dixit, etc. Hac hora migravit e vita Anastasius imperator*; quem diem cum Saba notasset, *reversus Hierosolymam agnovit nocte decimæ diei Julii mensis imperatorum* Anastasium extinctum; ubi Cyrillus noctem inter diem ix et diem x mensis Julii interjectam, modo ad priorem diem, modo ad posteriorem refert, additque *Eliam* decimo die post Anastasium defunctum esse, ideoque die xix ejusdem mensis. Reliqua hoc anno gesta juxta Baronii ordinem infra explanabitinus.

HORMISDÆ ANNUS 5. — CHRISTI 518.

Præfatio auctoris cum Numinis imploratione.

— Ad ardua miro quodam tune assurgit animus impetu, cum de divino auxilio spem concepit haud dubiam; qua roboratus Apostolus: « Omnia possum, inquit¹, in eo qui me confortat ». Ideoque ne gracilis natura hominis sub oneroso fasce succumbet, et labores, quos præsertim supergredi vires sentit, conslernata pavesceret atque refugeret; magnum illud olim patriarchæ Jacob² ostensum est signum de sublimis atque laboriosæ scalæ consensu, cum ad seändentium auxilium missas eælestis militiæ copias, ipsos administratorios³ spiritus, Angelos descendentes ascendentibus consperxit, pariterque ipsum Dominum super scalam innixum, vigilem inspectorem, auxiliatorem fortem, remuneratoremque fidem: quo de superna providentia certi, de divino auxilio minime dubi-

¹ Philip. iv. — ² Genes. xxviii. — ³ Hebr. i.

tantes atque de perenni retributione securi mortales omnes difficile licet immortalitatis iler per ardua virtutum, alta petentes, arriperent, atque obvios quosque labores facile superarent!

Quod igitur nostra ista Annalium scriptio sealæ aseensionis similitudinem referat, dum per annos singulos, singulis veluti distineta gradibus res gestas enarrans altollitur; par est, ut in ea positi, sursum ad Deum, unicum propositum nobis scopum, mentis oculos fixos habentes, precibus ab eo divinum auxilium imploremus, Angelorumque occursum eum accursu sanellissimæ Dei Matris. Adsit ergo ipsa, quam interpellare consuevimus, una cum obviis Angelis Dei Genitrix Virgo MARIA: descendat, ut sublevet; aseendat, ut elevet; manuque prehensans dueat, atque perdueat landem ad eum, quem fide cernimus super scalæ verticem præstolantem Dominum, laborum nostrorum finem, requiem, atque coronam.

1. *Justinus ex humili statu imperator Aman-tium Eutychianum juste capit is damnat.* — De eurisis rebus gestis anni quingentesimi decimi octavi Redemptoris nostri usque ad septimum idus Julii, quo configit obitus impii Anastasii imperatoris; quæ sunt reliqua anni ejusdem sub consulatu Magni atque Florentii, prosequamur: atque novi ejusdemque maxime pii imperatoris auspiciis novum hunc septimum ordine Annalium tomum feliciter incluemus, cum pulsis tenebris atræ noctis impietatis, tandem fidei Catholice radii Orientali Ecclesiæ illuxerunt. Sed quomodo id factum sit videamus.

2. Qui depositus potentem¹ de sede, idem exaltavit humilem, et de stereore² erexit pauperem, collocavitque cum principibus populi, ut solium gloriae teneat. Etenim Justinum³ post Anastasium ex stabulo (si primordia ejus repetas) ad imperii sublimè faslibum evexit: cum primum videlicet

ex porcario sive armentario gregarius miles: et inde ubi in militia virtutum meritis, fide Catholica prævia, qua pollebat, primos duxisset ordines, prætorianorum præfecturam accepit, atque demum imperator effici meruit. De quo præterea Evagrius⁴ ex Zacharia Eutychiano ista depromit: « Postquam Anastasius ex corporis ergastulo ad præclarus domicilium (ut dixi) demigravit, Justinus genere Thrax, nono mensis Pavemi, qui a Latinis Julius nominatur, anno autem quingentesimo sexagesimo sexto ex eo tempore quo urbs Antiochia primum illud nomen accepit, purpura vestitur imperatoria; et a milibus prætorianis, quibus ante cum esset præfetus ordinum aulicorum præfuerat, imperator declaratur. Qui quidem ad istam imperatoris dignitatem præter omnem spem propterea ascendit, quod multi et præstantes viri eum Anastasio cognatione conjuncti adhuc superfuerant, qui eum omnibus rebus, quas prosper el beatus vitæ status postulabat, abundare videbantur, tum eam consecuti po-

¹ Luc. i. — ² Psal. cxii. 1. Reg. ii. — ³ Zonar. Annal. tom. iii. in fin.

⁴ Evag. l. iv. c. 1. 2.

tentiam, quæ homines in tam amplio honoris gradu locare possit ». Cæterum invitum ac renitentem Justinum ipsum creatum fuisse imperatorem, ipsius litteræ ad Hormisdam Romanum Pontificem, et aliaæ hujus ad eum redditæ attestantur, quæ suo loco ponentur : ex quibus omnino redarguas quæ ex Zacharia Eutychiano Evagrius recitat, nempe eundem Justinum studia Amantii præfeci cubiculari Anastasii imperatoris eonantis ereare Theochritum amicum suum imperatorem antevertisse, atque utrumque e medio sustulisse ; hæc enim Evagrius ita narrat¹ :

3. « Per idem tempus Amantius vir potens in primis cubiculo imperatoris præfuit : qui, quoniā non liebat eunuchio imperio Romano potiri, eupiebat Theochrito, homini secum fide et benevolentia conjuneto, coronam donare imperatoriam. Itaque Justino accersito, magnam pecuniæ vim ei dat : quam jubet illis distribui, qui possent purpuram imperatoriam Theochrito impertiri, et ad id præstandum maxime viderentur idonei. Justinus autem, sive quod populum largitione suum plane reddidit, sive quod excubitorum benevolentiam pecunia sibi conciliavit (utrumque enim memoratur) imperio ipse potitus est, ac statim post, Amantium et Theochritum cum aliis nonnullis e medio sustulit ». Dedit meritas impius eunuchus poenas de perfidia, qua per plura annorum curricula contra Catholicam fidem patrocinatus est hæresi Eutychianæ, ejusque sectatoribus favit, deprimens Orthodoxos. Tali namque ministro per omnia suæ impiæ voluntati accommodato usus Anastasius imperator, quod damnum intulerit Ecclesiis Orientibus, vidimus. At Deus vindicta eodem tempore, diverso licet interitu, utrumque sustulit, Anastasium videlicet, et Amantium eunuchum potentissimum Eutychianorum patronum : in cuius nece imitatus plane est Justinus Marcianum Augustum, qui (ut vidimus) Chrysaphium eunuchum ejusdem hæresis et hæreticorum promotorem et defensorem, mox ut creatus est imperator, necandum curavit. At hæc de Amantio post aliquot dies configurerunt.

4. *Acta publica de acclamationibus in Ecclesia factis Joanni et Justino, professionem fidei Catholicæ experimentibus.* — Edidit tunc et non medioere pietatis specimen Justinus imperator, dum conjugem suam, Lupicinam dictam, nomine Euphemiacæ illustris martyris, pietatis ergo, appellari voluit, antequam eam Augustæ titulo decoraret². Quæ autem consecuta tunc sint, cum Joannes Constantinopolitanus episcopus una cum populo in Ecclesiam perrexit, Acta publica ad verbum excepta indicant, quæ recitata in Synodo Constantinopolitana contra Anthimum sub Mena hic opportune suo loco describenda putavimus, imitati Flavium Vopiscum, dum pro magno historiæ ornamento Acta publica de consulatu Aurelianii in ejus vitam intulit : secuti pariter Ælium Lampridium, qui in Commodo ex

Mario Maximo multiplices congesit acclamations a senatu proditas. Se habent enim ista veluti ovatio quedam de expugnata perfidia, et de impietate compressa ac fide Catholica liberata triumphus, cum videlicet in ipsa magna Constantinopolitana Ecclesia trophyæ victoriae eriguntur : dum expunctum e sacris tabulis nomen sacrosancti Concilii Chalcedouensis, et abrasa deleataque penitus nomina S. Leonis papæ, neconon Euphemii et Macedonii Constantinopolitanae Ecclesiæ Orthodoxorum antistitum, exposcente populo, in eadem sacra Diptycha revocantur. Accipe ergo quæ lunc feliciter in Ecclesia coram episcopo et imperatore die decima quinta ejusdem mensis Julii et sequenti acta sunt³ :

5. « Introitu facto secundum consuetudinem in sanetissima magna Ecclesia nostra, die Dominica instantis mensis Julii, Indictione undecima, a domino nostro archiepiscopo œcuménico patriarcha Joanne (sicut non ignorat vestra erga Deum dilectio) dum ipse una cum venerabili clero esset circa ambonem, voces factæ sunt a populo, dicentes : Multi anni patriarchæ, multi anni imperiali, multi anni Augustæ : anni plurimi patriarchæ. Quid manemus incommunicati ? Per tot annos quare non communicamus ? Ex cuius manibus communicare volumus ? Ascende ad ambonem. Heus persuade populo : Post multos annos communicare volumus. Orthodoxus es : quem times, digne Trinitate ? » Hæc idecirco illi, quod a tempore ejecti Macedonii Orthodoxi ipsorum episcopi, populus Orthodoxus se a communione impii Timothei subrogati successoris subduxerat. At prosequamur Acta, cum rursus acclamat populus, et fidem Catholicam sartam tectam conservatam exposcit :

6. « Multi sint anni imperatoris, multi anni Augustæ. Severum Manichæum ejice. Qui non loquitur, Manichæus est. Effodiuntur ossa Manichæorum. Sanctam Synodus modo prædicta. Multi sint anni imperatoris : multi sint anni patriarchæ digni Trinitate. Sancta Synodus modo prædicetur digna Trinitate. Maria ḥειτόνη, id est, Dei Genitrix, est digna throno, sancta Maria Dei Genitrix est ». Idecirco inenleat hæc de Genitrice Dei Maria populus acclamando, quod ab Eutychianis calumniam pateretur hæresis Nestorianæ. Sed pergit : « Sancta Synodus hoc dixit : Qui non loquitur, Manichæus est. Vincit fides Trinitatis. Vineit fides Orthodoxorum. Sanctam Synodus modo prædicta. Orthodoxus regnat : quem times ? Vincit fides imperatoris : vincit fides Augustæ. Novi Constantini multi sint anni ». Nescit (ut vides) fræna gaudium : exuberans lætitia facit eadem sœpe repetere ; quæ cum audies toties repetila, nou erunt tibi fastidio, si in memoriam revoces eorumdem longissimi temporis suspiria, gemitus, luctum, ejulatum, exsiccatumque eorum corda merorem. Sed magis admirari non desines eorumdem æstuantes ardore fidei Catholicæ animos, cum

¹ Evag. I. iv. c. 2. — ² Zonar. et Cedren. in Justiu.

³ Constantinop. Synodus contra Anthimum Act. I. tom. II. Conc. vet. edit.

audies quibus rursum cumdem suum ipsorum episcopum compellant, exagitant, urgentque clamoribus : « Vel excas (clamant) vel prædicabis. Multi anni imperatoris. Justine Auguste, tu vincis. Synodus Chalcedonensem modo prædicta, quia Justinus regnat. Quem times ? » His plene vocibus compellat populus patriarcham, quem scirent semper fuisse Catholicum, verum sub Anastasio persecutore timore correptum ad tempus silentio obriguisse. Sed rursum in hæreticos ita exclamat populus :

7. « Severum Manichæum foras ejice. Synodum Chalcedonensem modo prædicta. Qui non anathematizat Severum, Manichæus est. Ejice foras Severum : novum Judam ejice foras. Insidiatorem Trinitatis ejice foras. Sanctam Synodum modo prædicta. Heus, obtestor, vel prædicabis, vel exhibis. Fides est, non ἐπιθεωρεῖν. Fratres Christiani, una anima. Justine, tu vincis. Si fidem amas, Severum anathematiza. Heus, heus, obtestor : Multi anni imperatoris. Heus, traho te. Hens, portas clade. Qui non loquitur, Manichæus est ». Sed cur, dices, Manichæos appellant Eutychianos hæreticos? Duplici sane ex causa : primum quidem, quod Anastasius imperator Eutychianorum patronus, Manichæorum hæresis (ut dictum est) infamia laborabat : ob idque et qui cum eodem adversus Catholicam fidem conspirabant, Manichæi pariter dicebantur : deinde vero, quod cum veram naturam carnis post adunationem in Christo Eutychiani negarent, quamdam cum Manichæis negantibus pariter Christi carnis veritatem, affinitatem contraxerant. Sed rursus populi Orthodoxi conclamationes et compellationes in patriarcham audi, cum simul addunt :

8. « Heus congregationi, Synodo heus. Modo prædicta, per Evangelium nihil præter te. Heus, obtestor. Multi anni imperatoris. Novi Constantini multi anni. Orthodoxi imperatoris multi anni. Novæ Helenæ multi anni. Severum ejice foras : novum Judam ejice : insidiatorem Trinitatis ejice foras. Multi anni imperatoris. Fratres Christiani, una anima fides est, non est simplex (singulariter). Sancta Maria Dei Genitrix est. Hæc et Synodus dixit ».

9. Has dum audis, lector, frequentes populi conclamationes, ne putas improvisos hos, incompositos ac dissonos fuisse clamores tumultuantis ac perstrepentis in Ecclesia multitudinis, sed potius sonoras ad rhythmum et modos musicos voces attemperatas, longe suaviores quam in Circulo esse solerent : de quibus accipe quid Cassiodorus¹ dicat, cum de Circensibus conclamationibus agit : « Soletis enim aera ipsa mellifluis implexa clamoribus, et uno sono dicere, quod ipsas belluas delectet audire : profertis voces organo dulciores, et ita sub quadam harmonia citharae concavum theatrum per vos resonat, ut tonos possit quilibet credere, quam clamores. Numquid inter ista rixæ decent, aut in-

flammata contentio? etc. » Si ergo conclamationes in theatro tales esse solerent; qualesnam, quamque modestiores et magis harmonice esse in Ecclesia debuerunt? sed prosequamur Acta.

10. « Hæc cum exclamassent, data est eis responsio a sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarcha oecumenico Joanne : Hæc patienter sustinet, fratres, ut prius adoremus sanctum altare : et post hoc do vobis responsionem. Et cum intrassent in sanctum altare, manserunt clamantes : Multi anni imperatoris: Multi anni Augustæ. Heus, obtestor, non exhibis, nisi anathematizes Severum. Anathema Severo aperte dic : Hens (os), resera. Heus, obtestor : Multi anni imperatoris. Et denum ascendens super ambonem sanctissimus ac beatissimus archiepiscopus et patriarcha noster oecumenicus Joannes, accepit hæc : Scitis labores meos, dilectissimi, quos et in antiquitate existens subivi, et nunc sustinui pro fide, et sustineo usque ad mortem. Non ergo opus est turbatione, aut tumultu. Neque enim aliquid praetergressum est de reeta fide statuendum : neque sanctam Synodum quis anathematizare audet ; sed omnes sanctas Synodos, quæ confirmaverunt trecentorum decem et octo Patrum in Nicæa congregatorum, Orthodoxas cognoscimus, et maxime ipsas tres sanctas Synodos, hoc est, Constantinopolitanam, Ephesinam, et Magnam Chalcedonensem : nam specialiter Symbolum trecentorum decem et octo Patrum, in quo baptizamur. ipsæ sanctæ tres Synodi consonanter confirmaverunt ».

11. Post conclamationes vero, inconsistentibus ipsis per plures horas in ipsis vocibus, addebat : « Non discedes, nisi anathematizes. Multi anni patriarchæ digni Trinitatis : Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ. Congregationem Synodi Chalcedonensis modo prædicta. Commemorationem Patrum ad crastinum prædicta. Nisi responsionem accepero, usque sero hic sum. Congregationem Patrum Chalcedonensis crastina die prædicta : Hodie si prædicaris, eras perticieret. Non recedimus, nisi prædicaveris. Eos qui Nestorium et Eutychetum anathematizaverunt, ad crastinum prædicta. Nisi responsionem accepero, usque sero hic sum ». Hæc quidem toties inculcata, ac toties repetita, ingeminataque sèpius, ex industria facta esse videntur et ex compagno prodita, quo universi populi perseverantia et ardor erga fidem Catholicam magis ac magis totius Orientalis imperii oris innotesceret : non quidem ut ista cunctatione Joannis episcopi siucera fides, quam semper coluisse, in suspicionem adduci posset, quem probe neverant etiam sub hæretico imperatore perseverasse Catholicum ; sed magis ut hoc uno conventu, tum populi, tum episcopi, tum denique imperatoris fides Catholicæ probaretur, ac probata omnibus nota fieret. Subdunt vero Acta de ipso Joanne :

12. « Et accepit sanctissimus ac beatissimus episcopus noster patriarcha oecumenicus, Joannes sic : Quoniam perfici petiuntis congregationem san-

¹ Cassiod. l. l. Ep. xxxv.

torum Patrum Chalcedonensium : cognoscentes scietis, quod et hoc faciemus consilio piissimi et Christo amantissimi imperatoris nostri. Perseverantibus autem ipsis, et easdem veces exclamantibus, et addentibus : Non recedimus, per sanctum Evangelium : Congregationem Patrum Chalcedonensium in crastinum prædicta. Prædicata fuit congregatio per Samuelem diaconum sic : Notificamus vestrae charitati, quod crastina die perficiemus memoriam sanctorum Patrum nostrorum episcoporum in Chalcedonensi metropoli congregatorum, qui una cum sanctis Patribus Constantinopolitani et in Epheso congregati confirmaverunt Synbolum trecentorum decem et octo Patrum in Nicaea congregatorum. Congregabimur autem hic.

13. « Et post acclamationem congregationis iterum permansit populus, et una voce quam plurimum clamavit : Severus nunc anathematizatus est. Non exeo, nisi modo responsionem accipio ; Obtestor : Orthodoxus es : Modo anathematiza. Aut anathematiza, aut nihil. Et insistentibus ipsis plurimum in iisdem, presentibus Theophilo Deo amantissimo episcopo Hieraciano, Theodoto episcopo Gangrenorum, Hypatio episcopo Claudiopolitanus, Joanne episcopo Bosphorio, Pythagora episcopo Synopeno, Isacio episcopo Quinquepolitano Graecie, Joanne episcopo Commanorum regionis Pamphiliorum, Amantio episcopo Nicopolitanus, Ammonio episcopo Abydano, Platone episcopo Gratianopolitanus (Gratianus), Eustathio episcopo Philadelphia, et Pelagio episcopo Azanitano, et aliis amantissimis Deo episcopis consentientibus sanctissimo, ac beatissimo archiepiscopo patriarchæ œcuménico Joanni, acclamata fuerunt haec : Quod Severus, qui se ipsum ab hac Ecclesia separavit, judicio se ipsum submiserit, omnibus manifestum est. Sequentes itaque et nos divinos canones et sanctos Patres, alienum ipsum putamus, et a divinis canonibus per suam blasphemiam condemnatum anathematizamus et nos ». Hactenus hujus diei Acta Severi anathemate clausa.

14. Sed antequam ad diei sequentis res gestas progrediamur, admonendum putamus lectorem ut inter lata hæc posterorum Græcorum caveant imposturam. Cum enim ipsa Acta vera omnino atque legitima sint; haud tamen dubium putamus, ipsa quidem in eo esse falsata dum quoties nominatus reperitur ipse Joannes Constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopus, toties ferme additus est titulus « patriarchæ œcuménici ». Haud enim recepisset Romana Ecclesia ejusmodi Acta, in quibus adeo frequens titulus ejusmodi legeretur, quo episcopus Constantinopolitanus « patriarcha œcuménicus » diceretur. Etenim Pelagius papa sancti Gregorii prædecessor, in Joannem Constantinopolitanum antistitem ejus nominis tertium, qui sibi hujuscemodi titulum usurpaverat, impugnator insurgens, cum ad universos episcopos scribit¹, inter alia plurima in de-

testationem novæ presumptionis hæc habet : « State fortes, state securi : scripta, quæ universalis nominis falsitate condemnata sunt, nec dare unquam, nec accipere præsumatis ». Idemque superius traditum ejusmodi ab ejusdem Joannis prædecessoribus Constantinopolitanis episcopis aliquando tentatum fuisse : in quam sententiam sanctus etiam Gregorius papa ad eundem Epistolam dedit². Cum igitur adeo graves extant testificationes Romanorum Pontificum de ejusdem tituli detestatione atque abrogatione; quoniam pacto inter publica Acta Concilii illa reperiuntur esse descripta atque recepta Acta, in quibus idem damnatus rejectusque titulus toties legitur repetitus ? Praeterea si in eadem Synodo idem sepe titulus lectus, nec rejectus ab aliquo fuit; cur hæc non citata fuerunt contra eosdem Romanos Pontifices Pelagium atque Gregorium. Sed quæ sequenti die itidem in Ecclesia transacta sint, videamus. Hæc enim eadem quæ superius Acta publica habent² :

15. « His secutis, sequenti Dominica », imo sequenti die post Dominicam, ut infra in Actis Concilii Constantinopolitanis, « quæ est decima sexta mensis Julii, Indictione undecima, finita memoria prædictorum sanctorum Patrum, rursumque facta introitu a sanctissimo et beatissimo archiepiscopo patriarcha œcuménico Joanne, statim dum ipse appropinquaret amboni, voces a toto populo veneruntur : Multi anni patriarchæ : Multi anni imperatoris : Multi anni Augustæ : Novi Constantini multi anni : Novæ Helenæ multi sint anni. Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. Justine Augste, tu vineis : Eos qui sunt in exilio propter fidem, restitue. Exhumentur ossa Nestorianorum : Exhumentur ossa Eutychianorum. Quis est Nestorianus, ego nescio : Anathema sit ipse a Trinitate. Quis est Nestorianus, ego nescio : Anathema sit ipse cum Eutychete. Exhumentur ossa Nestorianorum : Exhumentur ossa Eutychianorum. Manichæos ejice foras. Justine Augste, tu vineis. Severum Judam ejice foras. Manichæos de Ecclesia ejice : Duos Stephanos ejice foras. Reliquias Macedonii modo fer. Nomen Macedonii modo ordinetur : totis vocibus imperatori supplicamus. Novum Ezumam ejice foras. Novus Ezumas Amantius est. Maledicuum ejice de palatio. Euphemium et Macedonium Ecclesiæ scilicet restitue. Synodica Romana modo valeant ». Ambo hi Constantinopolitanis episcopi, quod Catholicæ fidei professores essent, ejecti ab hæreticis imperatoribus fuerant. Sed rursum Acta :

16. « Multi anni patriarchæ novi Joannis, multi anni, digni Trinitatis. Justine Augste, vineas. Multi anni Augusto. Reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue. In iis semper vineas. Euphemii et Macedonii nomina modo ordinentur ad perfectam ordinationem Ecclesiæ. Falsos testes Macedonii ejice foras. Quatuor Synodos Diptychis. Leonem episcopum Roma-

¹ Pelag. Ep. 1.

² Greg. I. iv. Ep. xxviii. — ² Apud eamdem Synod. Act. I. tom. ii. Cinc. vct. edit.

num Diptychis. Sancta Maria Dei Genitrix est : hoc Synodus dixit. Diptycha amboni. Qui non loquitur, Manichæus est. Diptycha amboni. Modo Deum tibi. Justine Auguste, tu vineas : curatorem non habes. Diptycha modo porta. Orthodoxi imperatoris multi sint anni : Novæ Helene multi anni. Si habes dominum (sic habes Dominum) modo porta Diptycha. Si habes Augustum, Diptycha modo porta. Canones non rejecerunt istos. Hens ordina : Hens ordina ». Quæ autem Joannes Constantinopolitanus episcopus ad ista responderit, eadem habent Acta his verbis :

17. « Et acclamata sunt hæc : Hesterna die sufficienter satisfecimus vestrae charitati. Nunc vero zelum vestrum aperte cognoscentes, illa festinamus et festinamus facere, quæ et Deum colunt, et vobis per omnia et in omnibus satisfacient. Quod autem debeat nihil nobis removeri de recta tide, arbitror vestram dilectionem diversis temporibus et modis experientiam accepisse. Et idecirco fundamentum fidei sanctum, sanctorum Patrum traditione firmum permanere, gratia Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi studuimus, sperantes et per ipsum dissidentes Ecclesias unire, et undique ordinationem divinorum canonum inviolabiliter tenere. Neque enim conceditur aliquid removeri, et de novitate vocis et subtilitate sermonis occupare (aucupare) fideles ; sed adhærere sancto Symbolo, in quo omnes baptizati sumus, et cum sancto Spiritu Nicæna Synodus exclamavit, et sanctorum Patrum Constantinopoli congregatio confirmavit, et sancta Synodus Ephesina confirmavit, et sancta magna Synodus Chalcedonensis similiter sigillavit ; quam nullo modo aut ratione amovere quis poterit, cum omnem male opinantibus tollat occasionem. Hanc itaque fidem immobilem tenentes ad invicem, non dubitemus ; sed omnem vocis novitatem, ac omnem sermonis subtilitatem abjicientes, uno ore sanctam et consubstantialem Trinitatem glorificemus, quæ custodiat in pace vitam piissimi et Christianissimi imperatoris nostri ac omnium nostrum. Patri autem et Filio ac Spiritui sancto gloria nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

18. « Hac autem acclamatione facta, permanserunt ita clamantes : Sed nullus modo egrediatur : Obtestor te, portas clade. Fratres Orthodoxi una anima : Fratres per fidem una anima ». Ita plane mutua charitate juncti erant : quod quidem specimen unitatis Catholice egregium idem ante edidérant sub Anastasio, cum (ut diximus) sœpe sèpius ejusmodi acclamationibus et conclamationibus et imperii statum et vitam ipsius in disserimen adduxerint. Sed audi reliqua, cum rursus acclamant : « Justine Auguste, tu vineas. Qui non loquitur, Manichæus est. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Trinitas vincit. Et nunc non timeas Amantium, nec Manichæum. Justinus regnat : quid times Amantium ? » Erat Amantius, de quo dictum est, terror Orthodoxorum, eunuchus præfector cubiculi Anastasii imperatoris, per quem idem Augustus hereticus

adversus Catholicæ fidei defensores tyrannice agere consuevit. Sed iidem rursus suum ipsorum episcopum hisce compellant vocibus : « Digne Trinitatis, et hoc bonum tibi reservatum est. Qui Synodum amat, ita honoratur. Multi anni imperatoris : Multi anni Auguste : Multi anni patriarche. Vincit fides Orthodoxorum. Et rursus perseverantibus ipsis in eisdem vocibus acclamantibus, sunt eis hæc dicta a patriarcha :

19. « Quod omne studium posuerimus complacere vobis, et in scandalizatos vos conservare, clare cognoscitis. Sed quoniam omnia canonice et bono ordine fieri oportet, permittite nos congregare Deo amantissimos episcopos, ut secundum divinos canones omnia proveniant, consilioque et jussu piissimi imperatoris nostri : omnes enim acclamations vestras suæ serenitati aperiemus. Et cum ipsi clausissent portas, in iisdem acclamationibus permanentibus, accipiens Diptycha sanctissimus et beatissimus archiepiscopus et patriarcha œcumenicus Joannes, jussit ordinari sanctas quatuor Synodos, sanctorum Patrum videlicet in Nicæa congregatorum, et in Constantinopoli similiter convenientium sub Nectario sanctæ memorie, et in Epheso congregatorum super depositione Nestorii, neconon illorum de Chaleedone super dejectione Eutychetis et ejusdem impii Nestorii. Ordinariisque jussit nomina in sancta memoria defunctorum archiepiscoporum hujus regiae urbis Euphemii et Macedonii, ac etiam Leonis Romani Pontificis.

20. « Tunc voce magna omnes de populo tanquam uno ore clamarunt¹ : Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem populo suo. Magna autem hora ex utraque parte consistentibus, et psallentibus hanc psalmiodam, cantores supervenientes converterunt se dicere Trisagium. Et cum ipsi incepissent, totus populus quievit, et audiebat attentis auribus Trisagium. Et post lectionem sancti Evangelii ex more sancta Missa tinita », Catechumenorum videlicet, « et januis clausis, ac sancta lectione juxta consuetudinem lecta, tempore Diptychorum », cum scilicet publice recitarentur nomina defunctorum episcoporum, « cœcurrit omnis multitudo cum magno silentio circumcircæ altare. Et cum solum lectæ fuissent a diacono appellaciones prædictarum sanctorum quatuor Synodorum, et sanctæ memorie archiepiscoporum Euphemii et Macedonii et Leonis, voce magna universi clamaverunt : Gloria tibi Domine. Et post hoc cum omni modestia completa fuit cum Deo divina Missa ». Hactenus Acta, in quibus fraudulenta manus, qua: Constantinopolitano episcopo titulum addidit « patriarchæ œcumени » nomen « S. Leonis papæ » post Constantinopolitanos episcopos ultimo loco ponit : nam et sui ipsorum veteres libri rituales ejusmodi redarguntur imposturam, in quibus primo loco descripta leguntur nomina Romanorum Pontificum, inde vero ejus

¹ Luc. 1.

Ecclesiae antistitum. Certe quidem in ordine pre-eum ante omnes Romanus Pontifex, ac deinde civitatis antistes ponit solitus erat. Sunt de his plura exempla in liturgia S. Marci, quae usui erat primariae totius Orientis Ecclesiae Alexandrinae, et inter alia cum ibi dicitur¹: « Sanctissimum et beatissimum papam N. quem præsevisti fore ut sibi sancta tua Catholica et Apostolica Ecclesia omnium suffragiis eligeret, neenon sanctissimum episcopum N. conservans, efc. » Ita velut usus, quem recentiores schismatici perverterunt.

21. *Synodus Constantinopolitana et Synodalis relatio de singulis capitibus relate ad controversias, petentibus monachis Orthodoxis.* — Quod autem quæ in magna Ecclesia, exposcente populo, tumultuarie facta essent, minus legitime ex forma a sacris legibus præscripta gesta esse viderentur; ut eadem rite, more majorum, in conventu Patrum agerentur, Joannes Constantinopolitanus episcopus procuravit. Sie igitur post dies quatuor a dictis publicis Actis in Ecclesia habitis dicta die decima sexta Julii, ejusdem mensis die vicesima collecta est Synodus Constantinopoli eorum, quos ibi reperiri contigit, episcoporum, vel qui proxime degentes cito vocari potuerunt, numero quadraginta. Cui primum oblatus est a monachis Orthodoxis libellus quinque continens petitiones, quæ cognitæ examinataeque in Synodo sunt, et ab eadem quinque pariter edita decreta, quæ simul juncta sua relatione Synodus universo Christiano orbi nota fieri voluit, publicis litteris ad ipsum Joannem episcopum datis, quæ sic se habent²:

22. « Cum Deus omnium Dominus pro commodo Orthodoxæ fidei et stabilitate Catholice Ecclesiae, præterita Dominicæ et feria secunda, expleta Missa in sancta Dei Ecclesia bujus regiæ urbis, una voce movit innumerablem et infinitum populum, et ad hoc divino zelo accendit plurimum, et sedulo petere vestram beatitudinem ascendere ambonem, et exclamare pro recta fide, pro qua semper agonizatis et agonizatis: et cum haec fecistis, factæ fuerunt (ut dictum est) exclamations plurimæ et continuae populi vos laudantis pro Orthodoxa fide, et Patres prædecessores nostros expulsos restitui expertentis. Cum autem vester nuntius totum nostræ examinationi tradiderit, et opportuna considerare mandaverit; necessarium putavimus, quæ secuta sunt et a nobis formata, per relationem primum vestræ beatitudini annuntiare. Sunt enim haec:

23. « Vicesima instantis mensis Julii, Indictione undecima, consulatu Magni clarissimi viri, universus monachicus ordo hujus a Christo amatæ imperialis civitatis, qui ex diversis monasteriis convenit, hic quidem archimandritarum, aliis vero reliquorum libellos porrexit huic omni congregatæ nostræ Synodo: petieruntque ipsos legi, et capitula

in eis contenta examinata a nobis fini tradere, imo vero sub forma Synodali ponere. Cum itaque ipsos libellos legeremus, quos et subordinavimus formæ predictæ haec continere: in ipsis legitimus primam petitionem libelli habentis, ut sanctæ memoriae Euphemius et Macedonius expulsi, et in exilio mortui, juste et canonice revocentur, et tradantur catalogo prædecessorum archiepiscoporum in Domino ibidem quiescentium; omnibus vacuis manentibus, quæ contra ipsos quandocunque facta fuerint: ponanturque in sacris Diptychis ipsorum vocabula, secundum quod omnis populus et monachicus ordo sedulo et multum exclamavit.

24. « Nos autem ordinem optatum petitioni imponere studentes, quæsivimus facta in ipsis. Et cum cognovimus per lectionem, quainplurima horum neque cum diligentia provenerunt, neque fideliter, neque per justitiam memorati Patres ejectiōnem sustinuerunt, neque tanquam aliquid amoverint de his quæ in recta fide servabantur; necessarium putavimus, petitioni totius populi simul cum mulieribus et pueris, ac totius dignitatis ac militiæ, atque etiam monachici ordinis sedulo clamantium secundum exhibitos libellos cum omni veritate satisfacere: ut secundum quod sanctæ memorie Paulus, et Joannes », nempe Chrysostomus, « et Flavianus Patres hujus regiæ urbis revocati fuerunt, sic et ipsi hujusmodi honoris in sacris libris memoria digni facti sint. Quæ ergo consideravimus et reformavimus, honestum existimavimus ad vestram beatitudinem deducere, et per ipsam piissimo imperatori nostro.

25. « Secundum capitulum in libellis continetur, ul qui propter causam prædictorum Patrum (Euphemii dicimus et Macedonii) banniti fuerunt et fugati, reversi restituantur propriis gradibus. Quoniam igitur justa petitio est, et primæ consequens; deliberavimus, ut prædicti adjuventur, et adducantur ad piissimum et serenissimum imperatorem nostrum.

26. « Tertium capitulum in petitione continebatur, ut pro majori scripturarum auctoramento sancta et magna Synodus trecentorum decem et octo Patrum congregatorum in Nicæa, qui sanctum fidei Symbolum definierunt et acclamarunt, in quo baptizati sumus et baptizamus, et quæ Constantinopoli sub Nectario sanctæ memorie congregata est, et prædictum sanctum Symbolum trecentorum decem et octo Patrum confirmavit, ponatur in sacris Diptychis ». Desideratur comprobatio duorum reliquorum Conciliorum Ephesini et Chaledonensis, quæ pariter ab ipsis probata constat ex iis quæ inferius in eadem Epistola leguntur, in qua ista sequuntur: « Quenam igitur honesta petitio est (quod enim pro utilitate Ecclesiastici status factum sit) dignum judicavimus juxta acclamations populi, et acclamationem vestræ beatitudinis, et secundum porrectum libellum a venerabilibus archimandritis et monachis, ipsas sanctas Synodos in Diptychis prædicari.

¹ Extat, tom. vi, Bibl. sanctorum Patrum. — ² Apud eamdem Synodum Act. t. Ivn. II. Conc.

27. « Quartum capitulum in petitione venerabilium monachorum continebatur, ut nomen sanctæ memorie præsulis Romanorum Leonis in sacris libris similiter prædictetur, juxta quod exclamatio-nes populi supra et sedulo factæ sunt. Quoniam igitur Chalcedonensis Synodus non solum Leonis sanctæ memorie, verum etiam et Cyrilli Alexandrinorum a Deo amati pastoris memoriam in Orthodoxa fide fecit; et Cyrilus quidem Alexandrinus in Diptychis prædicatur, Leo autem sanctæ memoriæ non prædicatur; justum putavimus, ut quod deficit, suppleatur. Et quia æqualiter ab hac sancta Synodo pro statu Orthodoxæ fidei honorati sunt, similiter et in sacris Diptychis pro utilitate et pace Ecclesiæ prædicentur ». Quod autem iidem in Synodo sacerdotes tradant æqualiter prædicatos esse Leonem in Concilio Chalcedonensi, atque Cyrillum in Ephesino, sic intelligas, quod Cyrilus ei præ-fuit, vices (ut suo loco dictum est) gerens Romani Pontificis: cum tamen magna sit differentia inter primarios magistratus, et delegatos ab eis.

28. « Quintum capitulum in ipsis petitionibus continebatur, ut attentata contra sanctam Chalcedonensem Synodum removerentur, et blasphemæ verba contra ipsam auferantur (effundantur); per Severum dico, qui est in Antiochia, indispositæ et perperam prolata anathemati subjiciantur, sicut sedulæ acclamations populi factæ sunt. Quoniam igitur oportebat et de isto formam convenientem Ecclesiastico statui proferre: necessarium judicavimus, primum blasphemæ ipsius verba in medio totius Synodi legi ad redargutionem eorum quæ ab ipso præscripta fuerunt. Habent itaque sic de verbo ad verbum attentata et blasphemata ab ipso aduersus sanctam Synodum: quæ a Synodo eo tempore in Chalcedone congregata formata fuerunt ac stabili-ita, et eos qui pro ipsa pugnauit, anathematizamus. Hæc est illius scelestæ vocis blasphemia; sed non solum immanis hæc, verum etiam aliae plurimæ blasphemæ in libris ipsius proclamantur in hac regia urbe; quibus Orthodoxiæ amatores inciden-tes, derident ipsius phrenesim, qui spurie fertur.

29. « Quoniam igitur hoc accusatum habet redargutionem non solum ex prædicta voce, sed ex eo quod scriptum est, et ex aliis pluribus blasphemis turpissimæ ejus linguae contra hanc sanctam Synodum; idcirco hunc jusle perpetuo anathemati et nos submittimus, omni honore, nomine, dignitate, et operatione, Christiano, aut sacerdoti conveniente, vel convenire valente privantes, et nudum divinæ communionis secundum Ecclesiasticos canones statuentes, contra quos et blasphemare, et calumniari sanctam Chalcedonensem Synodum con-natus est, quæ specialiter signavit Symbolum trecentorum decem et octo sanctorum Patrum qui in Nicæa convenerunt, et quæ immotum ac immutatum ipsum existere prædicavit; sicut et sancti Patres, qui Constantinopoli, et qui in Epheso con-venerunt, similiter confirmaverunt, cum quibus et

sancta Chalcedonensis Synodus similia defendit, et resplendere ubique hoc jussit.

30. « Quapropter non solum tanquam blasphemum, sed et tanquam calumniatorem, et omnibus sanctis Synodis per istam Synodum injuriantem, prædictum Severum omni honore destitutum esse statuentes, anathemati subjicimus. Ilæc a nobis examinata et formata, ad sanctum nuntium tuæ beatitudinis festinanter exaravimus, et propria manu subscrisimus, et afferri subordinavimus exhibitos nobis libellos ad agnitionem veritatis: ut et hæc per vestram beatitudinem veniant ad potentissimum et serenissimum imperatorem nostrum, et ad piissimam ac Deo amantissimam Augustam, et ad glorioum ipsorum ac magnum senatum ». Hactenus Synodalis relatio, cui post subscriptionem quadra-ginta episcoporum adjectus legitur monachorum libellus.

31. *Perperam nomina Euphemii et Macedonii in Diptychis retenta.* — Fuerunt hi primi flores, quos post diurnam biemalem brunam Orientalis terra produxit, quæ hactenus sub maledictione di-vina non nisi tribulos atque spinas genuerat. Ut merito tunc fidibus illud Canticorum¹ occinere licenterit: « Flores apparuerunt in terra nostra: ficus protulit grossos. Vineæ floentes dederunt odo-rem suum ». Verum flores et non fructus, grossi et non ficus, odor et non sapor ista fuerunt, quoisque sapientis manu agricole infructiosi palmites non fuerunt excisi. Intellexisti enim una cum fidei Catholice professione, approbationeque sacrosancti Chalcedonensis Concilii, simulque restitutione nominis S. Leonis papæ in sacras tabulas, atque con-elamata et in Synodo et in Ecclesia damnatione Se-veri et aliorum hæreticorum, his omnibus scite probeque transactis, admixta zizania esse tritico, cum ab eisdem reddita sunt nomina Euphemii et Macedonii Constantinopolitanorum antistitum propter fidem exulum, pariterque in sacra Diptycha revocata; quos constat in schismate tanta passos, neque suis receptos in communionem ab Aposto-lica Sede ob retentum ab ipsis pertinaciter nimis nomen Acaeii schismatici et hæreticorum commu-nione polluti. Hi, inquam, infructuosi palmites Apo-stolica prius fuerunt præcidendi falce, ut culta vi-nea dignos fructus afferret.

32. Quamvis enim alia cuneta cum a populo recte in Ecclesia petita, tum ab episcopis in Synodo sancte pieque definita videri possint: utpote quæ pro defensione Catholice fidei, et allevatione op-pressorum ab hæreticis, et condemnatione hæreti-corum statuta essent; illud tamen constat per-feram a populo flagitatum, et a Synodo tur-pius coneessum ac decreto sancito firmatum, ut nomina eorumdem episcoporum, quæ jam antea licet ab hæreticis e sacris Diptychis deleta fuerant, in easdem Ecclesiasticas tabulas inferren-tur. Quamobrem cum postea hæc rescisset Hor-

¹ Cant. 11.

misda Pontifex¹ per legatos quos Constantinopolim misit (ut suo loco dieemus) egit Apostolica auctoritate, ut restituta in Diptychia eorumdem nomina Euphemii et Macedonii una cum nomine Acacii ejusdem civitatis episcopi iterum e sacris tabulis expungentur.

33. Est profecto magna admiratione dignum, quæ tanta civitatis tam frequens populus una cum monachis atque clericis tanta instantia petisset, et congregati in Synodis sive Constantinopoli, sive in Syria, et ubique locorum in Oriente Orthodoxi episcopi stabilivissent, in unam eamdemque sententiam conspirantibus omnibus Orientalibus Orthodoxis episcopis, consentiente præsertim imperatore; cum unus tantum dissentire invenitur Romanus episcopus, omnia mox labefactata, sua sponte nullo negotio corruere. Unius itaque duntaxat facultas fuit Hormisdæ Romani Pontificis, ut quæ ab omnibus probata essent, irrita prorsus redderentur; qui potuit eosdem ad ea omnia abroganda atque penitus delenda compellere. Eluxit plane et ea in re, quantus esset in universa Ecclesia moderanda vigor Apostolice Sedis. Sed de his pluribus suo loco inferius agendum erit. Reliqua vero, quæ in eadem Constantinopolitana Synodo tum pro firmitate Chalcedonensis Concilii, tum etiam contra Severum et alios Eutychianos hereticos decreta fuere, ab eodem Romano Pontifice rata habita sunt, et novis accendentibus scriptis firmata, atque fortius roborta.

34. *De Synodi Constantinopolitanae Actibus certiores sunt episcopi Orientis; unde plures in provinciis Synodi.* — His igitur in Synodo Constantinopolitana decretis, cura fuit Joannis Constantinopolitani episcopi de omnibus certiores reddere omnes Orientis episcopos, ad quos etiam una cum Synodalibus litteris Actorum publicorum exemplaria, tum rerum gestarum in magna Ecclesia, tum quæ in Synodo definita fuissent, misit. Qualesnam autem ejusmodi litteræ fuerint, ex iis quas dedit ad Joannem Hierosolymorum episcopum, reliquas intelligere satis valeas. Extant ipsæ quidem perbreves recitatæ in eadem Synodo verbis istis²:

35. « Christus Deus noster, qui ejusdem animæ et fidei hominibus vinculum charitatis in pace dedit, quæ ab ipsis gesta sunt, communia esse, iustum dicit. Quoniam igitur divinus quidam celitus motus fuit Christianissimi populi hujus regie civitatis, ac omnia ab ipso exclamata, et a me pronuntiata, mundo manifesta sunt: necessarium putavimus significare charitati, ut cum hæc Spiritus sancti operatione cognoveris, verbo veritatis confirmueris: maxime quæ sancta Synodus congregata petitione totius monastici ordinis definivit in scripturis, et quæ definivit, tuæ sanctitati quam celeriter mittere studiuimus ». Hactenus Joannes ad Joannem. Ejusdem plane sunt argumenti, quæ eodem tempore

scripsit idem Constantinopolitanus episcopus ad Epiphanium archiepiscopum Tyri, quarum est exordium: « Deus qui omnia ad utilitatem desuper dispensat, etc. »

36. Cum igitur istiusmodi adeo læta per litteras Joannis universo orbi Orientali innotuissent: atque ex missis Actorum exemplaribus pariter certum exploratumque in omnibus redditum esset, Justinum novum Augustum esse Catholicum, atque fidei Orthodoxæ patrocinari; mox erectus est animus Orthodoxorum episcoporum, illorumque potissimum, qui timore persecutionis sub Anastasio imperatore vel latebras captassent, vel communicationi haereticorum se turpiter miscuissent. Illo itaque mortuo, ut cessavit exactor (sicut est sermo¹ Propheticus) quievit tributum: ad impertitam ex insperato pacem Ecclesia respirare coeperunt, et sub Orthodoxi imperatoris patrocinio sumere ingentes spiritus episcopi omnes, quibus vel exiguis saltem vitalis calor Catholicæ fidei reliquus adhuc erat. Excitati vero hujusmodi Constantinopolitani antistitis litteris, veluti milites classico, exsurgunt omnes, et in ultionem impietatis armantur, coeunt simul jungentes spirituales copias: in diversis enim provinciis delectum habentes, Orthodoxos convocant ad Synodos celebrandas episcopos; in quibus adversus impietatem et impios ardenteribus animis concertantes, hos et illam cum ejus sectatoribus sternunt: sicque stratam atque prætritam fidem Catholicam erigunt, et in pristino majestatis suæ throno honorifice collocant: simulque Synodales reddunt ad Synodum Constantinopolitanam Epistolas, quibus tum se confirmare cuncta quæ essent Acta significant; tum etiam ipsam veluti aculeatis stimulis ad perfectam destructionem haereticorum, Severi potissimum ac sociorum, impellunt.

37. Quot autem ea de causa hoc anno coiverunt Orthodoxorum Synodi in Oriente, nescitur quidem: sed in singulis provinciis eas celebratas esse, collectus simul episcoporum numerus, qui rebus gestis pro fide Catholicæ, ipsique vere fidei subscripsere, facile persuadet. Etenim Rusticus Romanæ Ecclesiae diaconus cardinalis hujus sæculi scriptor luculentissimus, dum contra Acephalos per dialogum disputat², testatur duo mille et quingentos sacerdotes sub hoc eodem Justino imperatore probasse Catholicam fidem; nam ait: « Sufficeret tibi unica auctoritas Synodi universalis, quæ toties cunctarum Ecclesiarum consona sententia confirmata est tam per encyclicas Epistolas, regnante Leone, quam per libellos sacerdotum forsitan duorum millium et quingentorum, imperante Justino, post schisma Petri Alexandriui, et Acacii Constantinopolitani ». Hæc ipse. Sed ut tantæ messis paucas saltem spicas, quæ superfuerunt, in aream inferamus; hic durarum tantummodo Synodorum, quæ extant, Hierosolymitanæ videlicet atque Tyriæ, Sy-

¹ Ex suggest. Germani, et Pulion. extat inter Hormisdæ Ep. tom. I. Röm. Pont. — ² Ead. Synodo Act. I.

¹ Isa. XIV. — ² Extat tom. IV. Bibl. sanct. nov. edit. col. 4174.

nodales Epistolas describemus, necnon litterarum clericorum et monachorum Apameorum et Antiochenorum fragmenta seitu dignissima ad horum temporum res ab haereticis gestas pernoscendas, cum ex iisdem nefanda haereticorum opera tenebrarum prodantur in lucem. Atque primum quæ ab Hierosolymorum Synodo, cui interfuerunt episcopi triginta tres, et a Joanne Hierosolymitano scripta est, hic recitetur; quæ sic se habet¹:

38. *Synodales Epistolaæ Concilii Hierosolymæ, et Tyri ad Synodum Constantinopolitanum querentium de sceleribus Severi.* — « Domino meo, Deo amantissimo et sanctissimo communisistro Ioanni, et sanctæ Synodo in Constantinopoli congregatae, Joannes Dei miseratione episcopus Hierosolymorum, et sancta Synodus trium Palæstinarum exsiliens sub sanctis locis Christi Dei omnium in Domino salutem.

« Quoniam duplex est lacrymarum motus, alter quidem qui in dolorem fert, alter vero qui in lætitiam (nam Josephi patriarcha² cum recognosceretur a fratribus, magno et intimo desiderio lacrymatu est; et Paulus vas electionis dicit³ quod tristitia mundi mortem operatur; quæ autem secundum Deum est salutem), incidentes nos illacrymabiliter in his quæ a vestra sanctitate gesta ac scripta sunt, repleti lætitia sumus, ita ut nos magno cuin propheta David⁴ dicamus: Lætati sumus in his quæ dicta sunt nobis, in domum Domini ibimus. Et hoc⁵: Hæc est mutatio dexteræ Exelsi. Et illud⁶: Confitemini Deo deorum, qui facit mirabilia magna solus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Et illud⁷: Quis loquetur potentias Domini, auditæ faciet omnes laudationes ejus? Ecce enim Deus dicit per Samuelem⁸: Facio opera mea in Israel, ut omnis qui audit, crepitent ambæ aures ejus. Hæc et temporibus nostris opere provenerunt.

39. « Nam abominationem illam desolationis, monstrum pestiferum, Severum dicimus, qui iniquitatem in altum locutus est per sua blasphemæ verba contra sanctam magnam et œcumenicam Chalcedonensem Synodum dicta; cuius neque principium cognitum est nobis, neque quis sit; qui Antiochenam sedem inique ac tyrannice ac contra Ecclesiasticos canones subripuit; et qui secundum illum Ægyptium⁹ in Actibus, concitavit et induxit in eremum sicarios: anathemati subjecit, et alienum fecit ab omni sacerdotali collegio et dignitate et honore per vestram sanctitatem, quæ malum odit. Qui eni dedit Hieremiæ¹⁰ prophetæ superæditicare et demoliri, eradieare et plantare; et Petro Apostolorum¹¹ principi solvere et ligare, hic communiter donavit sacerdotio. Sanctissimos itaque et Deo dilectos monachos, qui sub magna illa et regia civitate habitant, atque etiam ipsius Deo dilectum populum propter Dei zelum laudamus: quoniam

¹ Eadem Synod. contra Anthimum Act. I. — ² Genes. XLV. — ³ 2. Cor. VII. — ⁴ Psal. CXXI. — ⁵ Psal. LXXVI. — ⁶ Psal. CXXXV. — ⁷ Psal. CV. — ⁸ 1. Reg. III. — ⁹ Act. XXI. — ¹⁰ Hierem. I. — ¹¹ Matth. XVI.

et usque ad mortem persistierunt, ut lupum Antiochenæ civitatis de pascuis ovium expellerent; qui seipsum occulabat quidem, sed magis nocere conabatur, quam ipse posset. Qui secundum illud Balac¹, maledicere conabatur, quem Dominus non maledixit; in caput ipsius omnes maledictiones evenerunt: et benedictus est Israel, qui intelligit. Et periit quidem Balae, simili modo et Balaam vates, qui opera actuum suorum suscepit, et anathematizatus est, et ille cum servo otioso et malo pœnam sustinet». His adjicit plura, quibus se confirmare, rataque habere demonstrat cuncta quæ pro confirmatione Concilii Chalcedonensis, et pro restituendis nominibus Orthodoxorum, et damnatione haereticorum ab ipsa Synodo Constantinopolitana acta essent. Ad finem vero ejusdem Synodalis Epistolaæ, symbola communicationis adjungens, hæc ait: « Congratulantes itaque in his vestræ sanctitati, et consentientibus his quæ a vobis facta et scripta sunt, et vobis communicativi existentes, Propheticum² illud eloquium dicimus: Celebra, Juda, festivitates tuas, redde Domino vota tua: ideo non apposuisti ut ires in vetustatem. Nobiscum ergo eadem orate, sanctissimi: communia enim sacerdotum sunt. Et sanctam et glorificatam Virginem Dei Genitricem Mariam una nobiscum supplicate intercedere pro pace sanctorum Ecclesiarum, et Victoria et perpetuitate piissimi et serenissimi imperatoris». Hucusque Synodalis Epistola Hierosolymitani Concilii.

40. Quam autem Tyri convenisse hoc anno Synodum diximus, habent Acta publica recitata in dicta Synodo, celebratam esse decima sexta die mensis Septembris, hoc videlicet anno, inchoante Indictione duodecima. A qua itideum nomine Epiphanius Tyri episcopi et collegarum sibi subjectorum antistitutum missæ sunt litteræ Synodales ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, a quo idem Epiphanius alias (ut diximus) antea acceperat. Est harum exordium: « Benedictus Deus pacis Dominus, etc. » Quibus ea quæ bene gesta essent in Constantinopolitana Synodo comprobant, præsertim vero quæ adversus impium Severum decreta essent; de quo nefario pseudoepiscopo ista subjiciunt³:

41. « Quisnam sermo sufficiat ad enumerationem eorum, quibus ille», Severus scilicet, « peccavit contra divinos canones et Ecclesiasticum ordinem? Erexit supercilium in arrogantiā, et fastuosus in anathematizationibus videtur, in homiliis et impiis conscriptionibus adversus sanctos Patres; et quod verius est, adversus spiritualem doctrinam divinorum Apostolorum ipse seipsum in redargitionem disponit in universis vanis sermonibus, quos seripsit. Etenim convenit in impia haeresi positos et mentem perturbare, et non sufficere usque ad finem cooperire morbum quem habent, et qui ipsorum corredit intellectum. Sed non fuit illa audax, ut im-

¹ Num. XXII. XXIII. — ² N.m. I.

poneret vinculum ex auctoritate, quo separaret clericos aliarum civitatum a communione divina, neque consilio, neque consensu suorum episcoporum? Quid autem quod præsumpsit alienos clericos canonice ligatos a propriis episcopis ad ipsum confluentes, per prædicationem animæ corruptivam ab ipso subornatos, et ad suam communionem assuntos, sine permissione ejus qui ligaverat, permittere in Ecclesiasticis ministeriis ministrare? et utrumque horum peregit in Tyriis. Sed et eos qui dignitatem presbyteralem acceperant, et in principio se opponebant ipsi vane vociferanti impiam doctrinam, postea vero secum concordantes, paravit in habitu diaconatus ministrare, injuste ipsos honore presbyteratus privans. Cum enim qui ipsos ordinarerat, non potuerit supplantare, ut suæ doctrinæ condescenderet; hujus occasione ordinationem ab ipso impositam exuit: quod jam ab ipso in civitate Arcenensi factum fuerat.

42. « Insuper autem nonne fuit extendens temeritatem suam, qui adulterando divinos canones, in alienis dioecesibus ordinat suffraganeos, alibi autem paramonarios, credens sufficienter habere? Hac via intendit impugnare et dissolvere jura ab episcopis et sacris canonibus definita. Ad testimonium autem horum est accipere Tripolitanam, item et ipsam Arcensem Ecclesiæ. Apparet etiam quod fuit ausus permittere episcopos ordinare in dioecesi alterius civitatis, cuius episcopus adhuc supererat. Minister autem fuit Stephanus episcopus Orthosiensis, qui ausus fuit manum ponere in dioecesi Antiradensi, superstite adhuc Theodosio bonæ memoriae episcopo prædictæ civitatis. Quid autem dicemus et ad id quod per totum orbem (ut ita dicamus) divulgatum est? si verum est quod accepit ordinationem presbyteri sibi a schismaticis datam, et aliis rursum ipsam ordinationem communicat: quod cum studio fecit, festinans nancisci rationalium ovium ovile Antiochenum et omnis alterius Orthodoxæ Ecclesiæ, et in perditionem traducere sua abominabili et scelestæ voce, qua vermes portat, ex quibus ipse sibi thesaurizavit, nihil sanum aut rectum erga Orthodoxam fidem loquens: sed est ei turpissimorum actionum ambitio erga eos qui ab ipso provisionati sunt, dupli exinde apparente peccato quod ad majorem damnationem ipsum representat.

43. « Primum quidem collectio auri Ecclesiasticarum rerum Antiochenæ Ecclesiæ, que dissipantur et disperguntur, et ad incurabilem restorationem constitutæ sunt. Secundum, quod iis qui ex provisionibus aluntur, mandavit omnem conceitare turbationem, et omnem tumultum in Ecclesiis civitatis dispergere; ac etiam in claustris monasteriorum: et semina schismaticorum ab ipso sparsa sunt. Ad quod est accipere ipsum aperte repugnare divinis doctrinis in saeculis Evangelii proclamatis magni¹ Dei et Salvatoris no-

stri Jesu Christi, ipso quidem pacem prædicante, et ipsam inquirere, et scandala abominari, et ipsis qui ipsorum causa sunt ligare ad collum lapidem molarem, et ipsum mergere in profundum, sicut scriptum est¹. At hæc quidem desiderabilia sunt Severo impio. Pacis anetorem omnino refudit. Quod quidem si per quodlibet perecurrere conaremur, infinita nobis esset oratio. Verumtamen hæc ediximus, et multititudinem prætermissorum aliis enarrare concessimus». Ita sane: etenim videntur ista levissima respectu aliorum quæ a clero narrantur, et ab episcopis secundæ Syriæ dicta reperiuntur, de quibus inferioris erit sermo.

44. « Adjicit his Epiphanius quæ Joannes clericus paramonarius Tyriæ Ecclesiæ Severo addictus nefanda patrari: hic enim Tyro recedens, eidemque Severo Antiochiam proficiscaens inhærens rursum Tyrum rediens more latronis in eam Ecclesiam grassatus est; de quo hæc præter cætera in eadem Epistola habet: « Inter alia et venerabilis Crux lapidata est ab his qui cum ipso nidificant in prædicto oratorio Dei Genitricis. Et quidam de multitidine Christianorum et venerabilium clericorum flagellati fuerunt. Contigit autem et me Tyrorum episcopum usque ad mortem periclitari, propterea quod ipse cum iis qui sibi assentuntur, insidias parabant». Vidihi qualia esse soleant opera hæreticorum Crueis Christi inimicorum. Habent plane quibus manus exosculentur recentiores hæretici, dum Crucis signum gravioribus afficiunt ignominiis; utpote qui ex adverso contra Christum bellantes, contraria a principe tenebrarum, sub quo militant, accepta tessera, adversus Christi signum et eo signatos insanunt. Hæc et alia Epiphanius cum suis coepiscopis, professus se cuncta rata habere quæ in Synodo Constantinopolitana facta essent. Addit vero ad postremum se perfecisse quod ab eis decretum est, nempe ut nomina Euphemij et Macedonij exulum pro tide episcoporum defunctorum in saeras tabulas restituerentur: sed rogat ita pariter agere, ut et S. Flavianus Orthodoxus Antiochenus episcopus in exilio mortuus sacris Diptychis redderetur. Hæc Tyri.

45. *Litteræ episcoporum secundæ Syriæ; ubi multa de sceleribus Petri Apameæ sedis invasoris.* — Sed et episcopi secundæ Syriæ probantes quæ Constantinopoli adversus hæreticos gesta essent, reddiderunt pariter litteras Constantinopolim ad Joannem ejus civitatis episcopum. Est ipsarum exordium²: « Cumi adspeximus ad saturam, etc. » Quibus scelera Severi et Petri Apameæ invasoris Ecclesiæ summatim perstricta paucis his narrant: « Qualia enim sunt in fibellis nobis oblatis a venerabili clero Apamearum, et ab ordine venerabilium monachorum, peræque perecurri, homicidia, ebrietates, actus præsumptuosos, obsidiones monasteriorum venerabilium, impudicarum mulierum intro-

¹ Tit. II.

² Extant in dicta Synodo contra Anthimum Act. I.

ductiones in sacris et intemeratis templis, perjuria, blasphemias, ordinationes cum datione pecuniarum, et his horridiora et majora, quam secundum naturam humanarum rerum dici possint ». Haec et alia ipsi, quibus junxerunt libellos oblatos a clero Apameæ et a monachis Syriae.

46. Clericorum Apameæ libellus sic incipit : « Proprium sacerdotii et honestæ pollicitationis, etc. » Quo quidem horrenda nefandaque perpetrata a Petro scelera enarrant : atque primum sunt questi, sacrosancta Ecclesiastica dogmata, que a sancta Romana Sede in alias derivata sunt Ecclesias, opera nefandorum hæreticorum esse labefactata, penitusque corrupta per impium Severum Antiochenæ sedis invasorem, et Petrum, qui se intrusit in Ecclesiam Apameæ; quo auctore sicut fidei Catholicæ, ita et sacrorum canonum profligatio facta esset, atque destructio paradisi, cum videlicet sanctos, qui ex hac vita migrassent, anathematizarit episcopos, deleveritque eorum nomina ex sacro Ecclesiae Albo, eorumdemque imagines aboleverit, pingue fecerit loco ipsorum Dioseorum et alios hæreticos condemnatos : insuper quod ira percitus, comminatus in tectores, ejusmodi proruperit in blasphemiam homini nefandus dicens : « Nisi tacebitis, in subdiaconos vos redigam : et ipse qui crucifixus est, descendens non liberabit vos de manibus meis ». Et alia occasione illud etiam aliquando putidum os evomuit : « Anathema sit factis transactionibus, etiamsi Paulus Apostolus resuscitatus post me sedebit in sede ista, qui quereret et peteret rationes istas, aut diceret eis quicquam ». Ita testes deposuere : dictumque insuper illud : « Omnia altaria et Ecclesias comburet (comburat) Deus, et faciet (faciat) vallem (collem) unam ».

47. Quam præterea monstrum istud impuris esset moribus totumque respersum ceno libidinum, iidem subdentes ostendunt amplissimis notis : nempe ipsum cum infamibus mulieribus sermones miscuisse in Ecclesia impudicos : et quod in baptisterio Ecclesiae sancte Mariæ, posita illuc quadam femina Maria ad baptismum nudata, ipse nefarius intrans in baptisterium solus, ejectis omnibus cum illa permanserit : habuisseque etiam in deliciis subintroductam feminam Stephanam cognomento Pterovoram degentem in monasterio, ad eamque introire pro animi voluntate, testati sunt : quodque celebrans incuruentum sacrificium, oculos ad mulieres conversos haberet, excretionibusque eas ad reciprocum excitaret intuitum, sputis interea libidinis nuntiis inquinans sacrum altaris tegumentum : sed et quod armatis sceleratorum turmis impetum fecerit in monasterium S. Dorothei ; in quod introduxit, pulsis et flagellatis monachis, meretrices, illic saltantes et obscura quæque nefanda patrantes. Addiderunt et ab eodem corruptam uxorem militis, eamdemque fuga lapsam haud fere sustinentem turpissimi hominis fœditatem. De ordinationibus insuper adjecterunt ab eodem venundari solitis, et aliis nefariis ejus operibus, quæ qui-

dem textui corrupto menda inherentia reddunt obscura. At non prætereundum ilitud inter alia ipsi Petro criminis datum, quod candida induitus veste spectatus incederet præter sacerdotum morem. Vides quates esse soleant, quos ad destructionem Catholicæ fidei antiquis hostis immittit. Subscripterunt Epistolæ clerici omnes ejusdem Ecclesiae Apameæ professi fidem Catholicam. Addiderunt autem his litteris post subscriptionem iidem clerici ad eosdem Orthodoxos episcopos Syriae in Synodo congregatos contestationem, qua petierunt a se scriptam Epistolam mitti Constantinopolim, atque operam dare, ut eadem ab ipsis scripta nota fierent imperatori ac magistratibus : quod diligenter præstitum est : insuper et acclamations ab iisdem Apameæ Ecclesie clericis factas itidem subjici voluerunt, quibus et declamata fuere ejusdem Petri scelera, eademque omnia postea in Synodo contra Anthimum habita recitata. Hactenus de his quæ a clericis sunt missæ querelæ.

48. Sed et a monachis ejusdem Ecclesiae Apameæ oblatæ sunt (ut dictum est) litteræ, sive libelli iisdem Syriae episcopis : est autem ejus exordium¹ : « Docuerunt nos divinæ Scripturæ ». Qui et inferius de his quæ passi essent ab hæreticis sanctissimi monachi fidei Orthodoxæ cultores, histriam recitant memoria plane dignam ; cum eadem quæ narrant sceleratorum hominum impia facta, sint ipsa sanctorum trophæa atque coronæ. Sed eos audi : « Alios quidem (inquiunt) corripuerunt, alios vero in captivitatem traxerunt, nonnullos nudos vestibus constituerunt, et alios detritis corruptisque vestibus, tanquam in ignominiosa vita secundum illorum opinionem triumpharunt. Nos quidem in his quæ facta sunt, merito gloriabamur, passiones et sanctas plagas pro Christo Deo nostro cum omni bona spe sustinentes. Verum cum tam magnas offenses parvas putaverint, immittunt ad eremum exercitum rusticorum majorem isto ; et secundum impetum faciendo contra prædictum monasterium, partem muri diruunt, et noctis tempore subintrant, et quosdam interficiunt, plurimos vero verberant, et mediocrem substantiam monasterii subripiunt, et pro magnis lamentationibus trophæa iniqua contra fidem faciebant ». Et inferius : « Iterum et Petrus contra civitatem Apamearum excitatur ». Et paulo post : « Irrationabilem audaciam juventutis immittit saepius venerabili monasterio sancti Dorothei, protrahens multitudinem publicarum feminarum huius accomodatam ; in quo illud dedecoris commiscuit in eis : nam meretrices erant et nullatenus nobiles : et persecuti ibi venerabiles monachos, trahit ad civitatem, et in carcerem detrudit, et hoc saepius facere non cessavit ». Ac rursus : « Si autem et homicida dicere audebimus, in quibus saepius manusinxit ; quis Christianorum Orthodoxorum videns sanguinem altaribus respersum,

¹ Apud eamdem Synod. Act. I.

non compungetur dicere, immo et silentio deligeret talia occultare?

49. « Verum si rursus renovaremus praecedentia laeta et perpetrata in Oragorum monasterio; quæ charta sufficeret ad enumerationem tantorum delictorum? Non enim pigritaverunt, sicut in obsidione, destruere monasterium, et accipere causam captivandi monachos ibidem psallentes: qui quantum ad modicum lapsi sint, demum tamen veritatis verbum dilexerunt, et conjunctionem communionis nostræ amplexati sunt. Pugnam in Larissa factam, et nefandam furiam Fausti, et quos inhumaniter sagittis dejicit, habet et quorundam gestorum fides: sicut enim et in invasione incertorum factum est, actus neminem habitantium provinciam perlatuit. Quanta vero et qualia differenter in venerabili domo victoriosi martyris Antonini perpetrata sunt, quæ natura rationem habens sine lacrymis enarrabit? Ita enim in consuetudinem venerat interticiendi monachos: magnum lacerum putans, quod eunctis hominibus abominandum est, quod per sequaces suos, quos inique conducebat, interfecit venerabiles ac Orthodoxos monachos, qui ibidem in honorem peragendæ celebritalis congregabantur; sique eruentis manibus adstabat altari». Hæc et alia de sceleribus Petri archimanditarum litteræ, quibus archimandritæ numero decem et octo subscripti habentur, atque inter eos primo loco Alexander archimandrita monasterii S. Maronis, cuius monasterii monachi Maronitæ dicebantur, sicut et Studite a monasterio Studii Constantinopoli, omnes professores et defensores Catholicae veritatis. Porro iudicem scripserunt Epistolam ad Synodum Constantinopolitanam, que sic incipit: « Curam quidem gessit vestra sanctitas recte fidei, etc. » Extat eadem in dicta Synodo contra Anthimum congregata in prima ejus Actione descripta, quæ se confirmare alque recipere profitentur, quæ ab eis Constantinopoli gesta essent.

50. *Clerici Antiocheni item per litteras queruntur de malis quæ a Severo passi fuerint.* — Sed quæ clerici miserandæ Ecclesiae Autiochenæ sub execrando Severo ejus sedis invasore laborantis scripserint hoc eodem tempore ad Joannem Constantinopolitanum antistitem et Synodum ibi coactam, videamus: intueberis sane madidas lacrymis litteras commiseratione dignissimas, non sine lacrymis scriptas, neque sine suspiriis lectas, nec sine immenso dolore postea in Synodo adversus Anthimum recitatas¹ quæ quidem sic a letis incipiunt, ut majorem excitent dolorem legentibus; ita enim se habent:

51. « Nunc est, si quando fuit tempus, beatissimi Patres, omnes orbis sanctas Dei Ecclesias; tanquam ex uno ore, Propheticum illud clamare²: Lætentur cœli, et exultet terra et omnia que in eis sunt: quoniam misertus est Deus populi sui. Quod enim sceptra Romanorum piis et a Christo amatis

imperatoribus sint commissa, sic et liberlas ac fiducia Orthodoxam religionem colentibus donata sit; quomodo non merito persuadet fidelibus hanc vocem clamare? At in tam communis festivitate orbis, una ex omnibus, vel admodum cum paucis Ecclesia Antiochena mestitia et luctu impleta est. Lupini enim pro pastore (nescimus quomodo) suscepit, et affligitur. Quam enim tragœdiam non excesserunt ac superarunt mala attentata a Severo? Qui primum quidem (ut quomodo vixerit prætereamus, vestris auribus parcentes) nulli unquam Ecclesiæ communicasse videtur: deinde cum calunnia sagittus sagittavit et præparavit exagitare justissimum pastorem Flavianum, beatissimum illius sedem violenter et contra canones subripuit: et inde ad instar mercenarii non solum non pavit ovile Christi, neque fugit (quod amandum erat) sed ipse operabatur ea quæ ferarum sunt, oves jugulando et dispergendo. Novitates enim et blasphemias adversus Deum flingens, nulli sanctorum Patrum pepercit: perseverat enim tota die sic dicendo, alegans Synodos pro pietate congregatas ». Et inferius:

52. « Quot quidem homicidia sanctorum monachorum fecerit, et cum manibus Judaicis ejusmodi jugulationem injunxerit, neque vos, sanctissimi, neque aliorum aliquem latuit. Dirum enim spectaculum fecerunt jacentes viri, qui religiosis certaminibus usque ad canitatem certaverunt, nudi et insepti jactati, ultra trecentos existentes ex secunda Syriorum provincia nati, canibus et avibus lacerandi projecti. Similia autem et similiter miseranda sunt et quæ in xenodochiis, id est, hospitalibus ab ipso facta sunt. Vincula enim ædificat nunc, et ita multos pro fide incarcerando in tenebris et flagellando interfecit.

53. « Talia, sanctissimi, et circa Fontes in Lauro facere præsumpsit; et beneficiis ibidem utens, scelestis sacrificiis dæmones colit: et hoc tota illa magna civitas cantat. Neque utique ipsis sanctis altariis peppercit, neque sacris vasis parcens: alia autem conflans, similibus sui erogat. Præsumptum est autem ab ipso et hoc, o beatissimi; nam columbas aureas et argenteas, in formam Spiritus Sancti super divina lavaca et altaria appensas, una cum aliis sibi appropriavit, dicens, non oportere in specie columbae Spiritum Sanctum nominare. Pecunias quidem et domos, et quæcumque in optimis fundis erant, exportavit et expendit, et gravissimis usuris Ecclesiam obruit.

54. « At, beatissimi Patres, non est possibile omnia percurrere, quæ ab illo præsumpta fuerunt. Ideo his paucis ex magnis contenti, deprecamur vestram sanctam Synodum, etsi sero quasi, sedare mala, quæ nostram Ecclesiam occupant et totum fere Orientem; et ab isto nequissimo viro nos liberare; exacta ab eo pena eorum, quæ contra divinos canones et politicas leges fecit; providentiamque facere de his rebus quæ relicta sunt, si quid remansit: persuadentes piissimo principi, ut nuntiat aliquos

¹ Eadem Synod. Act. i. tom. ii. Conc. — ² Ps. xciv.

bonis moribus comprobatos, at quo ex nostris simul veniente qui rebus superstet; ut teneant, et rationem exigant de his quae a principio usque nunc fecerunt, et ad (ad huc) multa quae ipsi furati sunt, et custodiant quae invenientur, ne totaliter omnia exportentur. Non enim cessat bonus homo adversus ea quae sunt Ecclesiae Dei, et ea quae ipsi Ecclesiae conferunt, dissipando. Cum enim merito ab omni spe Dei ceciderit, ad viros iniquos, a quibus nutritur, spem habet.

55. « Rogamus etiam oratores mittere, et pro fratribus nostris, sive episcopi sint, sive clerici, sive monachi, aut laici, ut relegati restituantur propriis civitatibus et ordinibus. Insuper in his omnibus veniam petentes propter dolorem nos occupantem, adjuramus vestram beatitudinem per sanctam et consubstantialem Trinitatem, ac victoriam et perseverantiam dominorum totius orbis Justini et Euphemiæ semper Augustorum, moveri, et nobis opportunè succurrere, et non despicere supplicationes nostras: adducere autem et haec omnia ad pios et Christianos imperatores nostros, et persuadere ipsorum serenitati, ut omnia bona sanctissimæ Ecclesiae nostræ per ipsorum ac vestram consequamur providentiam ». Hactenus Epistola clericorum Orthodoxorum Ecclesiae Antiochenæ.

56. *Justinus dat edictum de restituendis Catholicis, pro quo Sabas exultat laborans.* — Accidit autem, ut cum haec perferrentur ad Justinum imperatorem, calumniati sint apud eum proceres Eutychiani, hos omnes, quorum querelæ perlatæ essent Constantinopolim, esse Nestorianos hæreticos; ob idque dignos qui pœnis subjicerentur. Quamobrem imperator haec audiens, scribens ad Syros ac Palæstinos, cuius essent fidei ut scriptis docerent, admonuit. Præsliterunt id illi abunde satis: et Antiocheni ac Hierosolymitani tam clerici, quam monachi, una simul convenientes, libellum scripserunt ad ipsum Justinum imperatorem, quo se esse vere Catholicos, absque ulla ambiguitate perspicue declararunt. Est ejus exordium¹: « Haurite aquas de fontibus salutis, vociferator Isaías² Prophela exclamat, etc. » Et post exactam fidei doctrinam eorumdem professio haec adversus calumniantes habet in fine: « Ita ergo cum Dei nomine semper sensimus, quapropter hanc satisfactionem vestræ obtulimus pietati. Jubere enim dignata est, nos proprium intellectum, et quemadmodum de sana fide sentimus, exponere; quia quidam hæretici, dum suam malam doctrinam occultare festinant, nostram in Christo libertatem, et nostrorum fidem detrectare conantur. Supplicamus igitur clementiam vestram, sollicitudinem de perfecta Ecclesiarum unitione sanctorum habere debere, etc. » Hæc ipsi.

57. His acceptis, Justinus imperator pro ipsorum voto primum promulgavit edictum, quo juberentur exules omnes fidei causa sub Anastasio condemnati ad propria postliminio redire debere, pristinosque

gradus atque honores recipere; subrogati vero in ipsorum locum hæretici procul pelli, aliisque pœnis exagitari. Insuper addidit, ut lege pariter confirmaret sacrosanctum Chalcedonense Concilium, jubaretque ipsum in sacras inferri tabulas, et ab omnibus observari, utque pax tutissima omnibus Ecclesiis redderetur. At licet non extet ipsum quidem edictum, mentio tamen ejus habetur in Actis magni Sabæ.

58. Ut autem ejusmodi imperatoris rescriptum promulgatum est, vix credi potest quibus gaudiis affecti sint Orthodoxi omnes. Qui enim sub Zenonis et Anastasi imperio plurimis annis jugiter laboraverant sub gladio hæreticorum, sub Justino Augusto respirantes, ad novi edicti promulgationem exultarunt. Tunc vero qui eximia fulgebat in Palæstina sanctitate divinus Sabas, exiliens ex abditis eremi et penetralibus solitudinis, ipse effici voluit præco divinitus concessæ gratiæ, et imperatorii promulgator edicti. Audi autem quæ ejusdem Acta prodant his verbis¹:

59. « Cum enim post Anastasium Justinus pie assumpsisset imperium, et per universum orbem terræ misisset edictum, ut Orthodoxi quidem remitterentur ab exilio, Chalcedonensis autem Synodus scriberetur in sacris tabulis, et veteres honores redderentur Orthodoxis, et rursum tranquilla pace frueretur Ecclesia: his sic factis; et Justino imperatore, reversa rursum fide Orthodoxa; erat quidem beatus Sabas natus plusquam octoginta annos ætatis, et corporis imbecillitate et senectute et longa illa et intensa virtutum exercitatione afflictus et maceratus: verumtamen etsi ita se haberet, prompto tamen et alaceri animi studio florebat ac vigebat, et quos propter Christum suscipiebat labores præferebat omni quieti et animi relaxationi. Unde etiam omnia postponebat zelo, quo ducebatur pro fide Orthodoxa, statim profectus est per Cesaream et Scythopolim, ubique prædicans pium illud edictum imperatoris, et in tabulis Ecclesiarum inscribens quatuor Synodos; et alios quidem ex eis suasionibus et admonitionibus, alios etiam reprehensionibus revocans, et omnes profundens suavi melle suæ doctrinæ, et optime inducens ad fidem Orthodoxam ». Sed quid contigerit cum esset idem Sabas Seythopoli, paucis audi:

60. « Erat autem Seythopoli vir scholasticus nomine Joannes, bonus animo, et vitam suam virtute exornans, qui de quodam Silvano, genere quidem Samaritano, auctoritate autem insigni, et multam aliam narrabat improbitatem et animi vitium, et dicebat etiam eum maxime insectari Christianos. Haec cum magnus ille audivisset, quædam prædictit de Silvano, quæ non multo ita post effectum sunt consecuta: quomodo etiam, paulo post ostendet oratio: nempe igne in media urbe accenso malum male esse periturum ». Ita plane perit ex S. Sabæ prædictione igne combustus impius, ut decebat, cum

¹ Extat tom. i. Conc. vet. edit. in Hormisd. — ² Isa. xii.

¹ Exstant apud Sur. tom. vi. die v. Decembr.

Justinianus imperans cœpit exagitare eosdem impios Samaritanos, ut suo loco dicetur.

61. *De Sabo et Theodosii archimandritœ ab exilio redeuntis consuetudine et factis.* — Inter alios autem exiles, solitus liber dimissus est edicto imperatoris ille sanctitate mirificus, de quo superiori tomo plura sunt dicta. Theodosius archimandrita, rediitque ad suos monachos in Palæstinam : cui quidem Magnus cum sancto Saba familiaritatis usus intercessit : ambo enim æquis passibus, junctisque manibus ad fidei Catholice defensionem gradiebantur. At quid tunc acciderit, cum utrumque Joannes Hierosolymorum antistes hoc lætitiae tempore exceptit mensa, quidve lepidum inter eos jaetatum, quibus item convivium illud salibus fuerit conditum, accipe a Cyrillo res Sabæ accurate scribente, cum tamen de mira ejus abstinentia ista præmittit :

62. « Solebat autem semel tantum in hebdomada vesci. Si vero aliquando ab aliquo vocalus esset ad cœnam, aut ipse rursus aliquos convivio exciperet; bis saepè vescens in die, nihil damni aut detrimenti sentiebat stomachus. Denique postquam rediisset Scythopoli, admodum jucundus, sed et optatus apparens Joanni Hierosolymitano pontifici (quod intereesserat enim tempus, auxerat desiderium, ut solet, amicorum) cum ab ipso vocatus esset ad convivium; aderat Antonius episc. Ascalonitanus, qui erat frater archiep. Cum illi Sabam medium interceptissent, illi amice propinabant, et pro viribus eum invitabant et accipiebant. Sed neque rursus sancto manus erant otiosæ : sed (ut par erat) remota omni fictione et simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem divinus quoque Theodosius, qui erat ei valde amicus et familiaris, ut jam a me saepè dictum est; qui veluti quoddam condimentum vellet mensæ speciosam aliquam et gratiam injicere orationem, irbane autem et lepide inferens, dixit divinum Sabam ita esurire, ut ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficiatis ad totam simul alendam Palæstinam, possitis ejus ventrem alere ad satietatem; tale et tam validum ac robustum corpus beati Sabæ generosæ configerat animæ ». Cibum esuriebat ille quidem, perinde ac Petrus¹, cui ad comedendum, sub specie lintepleni cunctis animalibus, ipsum universum genus humanum cœlitus proposita fuil mensa convivii. Vidistine sanctas propinaciones, suaves lepores, urbanos jocos, jucunda scommata lætitiae tempore versata ore sanctorum? ne quis tetrieus putet, servo Dei neque respirare licere. Similes habes jocos in S. Basilium a Gregorio Nazianzeno² ad Amphiliolum scribente jaetatos, eum sancti viri voraeitatem sugillat. Sed subdit auctor :

63. « Erat Sabas summa modestia prædictus, et moribus lenis et facilis; et ad cum quidem conveniendum facilis patebat aditus : erat vero in sermone jucundus, et moribus quidem simplicissimus,

prudentia autem constantissimus; charitatem non ficitam, sed sinceram apud omnes conservans. Erat vero valde affectus erga Theodosium : adeo ut quotidie ad se invicem ventitarent, et inter se de virtute conferrent; et essent ambo instar luminarium omnibus qui vitam amplectabantur monasticam : sed ille quidem eorum qui vitam exercebant communem; hic autem, Sabas, inquam, eorum qui a congressione separata et quietam suscepserant præfecturam. Dicitur certe, beatum Sabam urbano saepè dixisse divino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse præfatum perfectorum (præfectorum) ». At de jocis hactenus. Audi modo quæ serio idem Theodosius de Severianis monachis prophetice prænuntiavit. Cyrus enim in rebus ab eo gestis, postquam egit de ejus ab exilio reditu, et laboribus pluribus pro restituenda fide Catholica exantlatis, ista post nonnulla subjecit³ :

64. « Isergo », nempe Julianus Bostrensis episcopus, « de ipso quoque Theodosio hæc narrabat, quod cum fuissent in civitate Bostrenorum, semper magnus Theodosius enim habebat socium vitæ ex Christo agendæ, volebatque cum eo philosophari et esse socius soliditudinis ». Et inferius : « Monachi autem quidam ex monasterio Propinquorum, qui morbo Severi laborabant, cum nos vidissent accedentes, lignum quod convocat ad Ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, et synaxim significabant fratribus, quo eos colligerent. Magnus autem Theodosius, intellectis insidiis, cum divino zelo accensus esset ejus animus, verbis Domini⁴ opportune est usus; et eos qui ipsi insultabant, juste est ultus; lapidem non esse remansurum supra lapidem in eo loco, ipse quoque minatus. Porro autem minas consecutus est effectus. Breve tempus intercessit, et quædam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidem igni mandant monasterium, et diripiunt etiam quæcumque illic erant, et abducunt captivos monachos. Et nunc proponitur locus, acerbum oculis spectaculum, qui non magis meretur videri quam defliri ». Hæc Cyrus de Severianis hæreticis, in quos Catholice communionis hosles Deus Agarenos immisit, et jure quidem : eum enim non audissent Catholicum imperatore edicto monentem, experiri Barbaros saevientes meruerunt.

65. *Justinus, dato in Severianos edicto, ad Romanum Pontificem de sua creatione scribit, qui ei respondet.* — Inter hæc autem idem qui zelo Catholice fidei æstuabat Catholicus imperialor, post promulgatum primum edictum pro fide Catholica ejusque cultoribus, secundum adjecit, quo exaggravit Severianos hæreticos, vel alias Ecclesiæ Catholice perduelles; dum vetuit, ne hæretici fungi publicis munieribus possent, ab omnique essent militia alieni. Non extat ipsum quidem, verum ejus meminit Justinianus imperator in constitutione a se sancita adversus omnes hæreticos, ubi cavit, ne

¹ Act. x. — ² Greg. Naz. Ep. xlv.

³ Cyril. in Vita Theod. ap. Sur. die xi. Janua. — ⁴ Luc. xxii.

dotalia privilegia haereticis mulieribus prodessent.

66. Quoniam vero ut subsistere posset quod cum imperatore Orientales episcopi fidei Catholicae erigerent aedificium, super firmam petram scirent ipsum, monitione Domini, imponendum : etsi ad statuendam firmandamque fidem Catholicam, post communia totius populi vota acclamationibus patefacta, accessissent quoque frequentes ubique Synodi, atque ad eamdem corroborandam addita etiam essent imperatoris edicta; tamen quod omnia fulcienda essent communione Romani Pontificis, primus omnium Justinus Augustus has de sua creatione, ut Ecclesiae filius, dedit litteras ad Hormisdam¹ :

67. « *Justinus Augustus, Hormisdæ papæ.*

« Dei beneficia, licet multis, maxime tamen Summis Pontificibus convenit indicari. Proinde sanetitali vestræ per has sacras declaramus Epistolæ, quod primum quidem inseparabilis Trinitatis favore, deinde amplissimorum procerum sacri nostri palati et sanctissimi senatus, necnon electione firmissimi exercitus ad imperium nos licet nolentes et recusantes electos fuisse atque firmatos. Precamur proinde, ut sanctis orationibus vestris divinae potentiae supplieatis, quatenus initia nostri roborentur imperii. Hoc enim et nos sperare, et vos decet implere. Data kal. Angusti, Constantinopoli, Magno V. C. consule ». Vides veterem morem Orthodoxorum imperatorum, qui simul ac essent creati Augusti ad Romanum Pontificem, quem ut parentem venerarentur, litteras darent : nulla enim fortiori potentia, quam communione cum Catholice totius Ecclesiae primario antistite, conciliari sibi populorum fidelium voluntatem posse sciebant. Porro id ex debito praestare debere Orthodoxos imperatores, ut eo modo primitias imperii Petro Apostolo consecrarent, quæ sequitur ad eum redditæ Epistola Hormisdæ papæ declarat, quæ sic se habet² :

68. « *Hormisda episcopus Justino Augusto.*

« Venerabilis regni vestri primitiis, fili glorio-sissime, loco muneric gratulationem suam Catholica transmittit Ecclesia : per quas se post tantam discordiæ fatigationem requiem pacis invenire confidit. Nec est dubium ideo ad rerum summam cœlesti vos providentia pervenisse, ut vestris temporibus impacta religioni in Orientis partibus aboleatur injuria. Debitas beato Petro Apostolo imperii vestri primitias reddidistis, quas hac ratione devoti suscepimus, quia Ecclesiarum per vos proxime futuram credidimus sine dubitatione concordiam. Deus, qui pietatis vestræ sensibus alloquendo nos vota concessit, ipse circa sincerum religionis suæ cultum præstabit (sicut optamus) effectum.

69. « *Significasti, nolentibus et recusantibus vobis imperii pondus impositum : qua ratione electos vos cœlesti constat esse judicio, secundum Apostolum dicentem³ : Non est potestas nisi a Deo :*

quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Superest ut a Deo electi (sicut et credimus) Ecclesie, quam laborare cernitis, manus vestræ solatia porrigit. Cessent qui paci ejus obsistunt : obmutescant qui in forma pastorum conantur gregem Christi disperdere. Istorum correctio vires vestri firmat imperii : quia ubi Deus recte colitur, adversitas non habet effectum. Hanc gratulationis paginam per Alexandrum V. C. non omisimus destinare; sperantes cum Dei nostri adjutorio, per Gratium V. C. filium nostrum, de singulis quæ ad unitalem Ecclesie pertinent, nos elementiæ vestræ præbituros esse responsum. Haec enim Hormisda papa ad Justinum imperatorem : quibus etiam declarare videtur, ex verbis ad finem positis, præter dictam Epistolam, alias ab eodem imperatore additas litteras de unitate Ecclesie concinnanda ; de quibus paulo post sermo erit. Dedit eas Gratus V. C. cuius hic mentionem in sua Epistola Hormisda habet.

70. *Justini, Joannis episcopi et Justiniani comitis ad papam Epistolæ, potentium legatos pro conciliatione Ecclesiarum.* — Inter hæc autem Orientales episcopi, a quibus Constantinopoli Synodus celebrata est, probe scientes, quæ in ea decreta essent, nullarum esse virium, nisi Romani Pontificis consensus accederet : et frustra pro Catholica fide instauranda laborare, nisi Catholica per eundem communione impartirentur : hanc ut ab Hormisda papa consequi possent, Justini imperatoris primum litteris agunt : insuper et iidem ipsi ea de re scribunt litteras Synodales ad eundem Pontificem : id enim ipse imperator suis litteris testatur. Non extant ille quidem Synodales, sed tantum litteræ Joannis Constantinopolitanæ episcopi : quibus omnibus iidem illud expetierunt, ut legati ab ipso Romano Pontifice mitterentur Constantinopolim, qui Apostolica auctoritate conciliarent Ecclesiis pacem, et lapsos in Ecclesiam restituerent. Sed quæ hæc de re ab ipso imperatore ad Hormisdam scriptæ sunt litteræ, videamus. Ipse igitur Justinus Augustus ad eundem Hormisdam scribens, rogit nomine totius Synodi de pace in Ecclesiis concilianda, mititque ad eam rem legatum, quem diximus, Gratium V. C. Litteræ autem ipsius sic se habent⁴ :

71. « *Justinus Augustus Hormisdæ papæ.*

« *Joannes vir beatissimus hujus regiæ sedis antistes, et cæteri viri religiosi episcopi de diversis locis et civitatibus hic reperti nostram serenitatem docuerunt pro concordia veram et Orthodoxam fidem coalentium, proque universitate venerabilium ejus Ecclesiarum, litteras tuæ sanctitati offerendas consecrissæ ; ac magnopere postularunt nostras etiam Epistolares paginas super hoc ad eam emanare. Quorum petitiones, utpote semper unitatis amatores, libenter amplexi, hos divinos apices ad tuam beatitudinem censumus protogandos. Quibus scriptis, desideriis supradictorum reverendissimorum antistitutum subvenire, proque nobis et reipublicæ,*

¹ Extat tom. 1. Ep. Rom. Pont. in Hormisd. — ² Hormisd. Ep. xxii. tom. 1. Ep. Rom. Pont. — ³ Rom. xiii.

⁴ Extat tom. 1. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

ejus gubernatio nostræ pietati cœlitus credita est, supernam majestatem suis orationibus placare dignetur. Ut autem tuae sanctitati pacis et unitatis atque concordia jura plenius patescant, quosdam religiosissimos sacerdotes pacem amplectentes et desiderantes ad sacratissimum nostrum pervenire disponat comitatum : ob hanc etenim causam Gratuum V. C. sacri nostri consistorii comitem et magistrum serinii et memoriae direximus, enjus præclaram opinionem multis antea notam habemus temporibns. Data VII idus Septembbris, Constantiopolis, Magno V. C. consule». Jungenda his imperatoris litteris fuissent, quas datas a Synodo ipse testatur; sed non extant. Subjiciemus tamen Epistolam Joannis Constantinopolitanus episcopi, qua suæ fidei Catholicæ professionem intexit; quod probe sciret, aliter se minime recipiendum fore in Catholicam communionem ab ipso Romano Pontifice atque universa Ecclesia. Epistola autem ipsa sic se habet, ejusmodi inscripta titulo¹ :

72. « Domino meo et per omnia Dei amatori sanctissimo fratri et communiistro Hormisdæ Joannes episcopus in Domino salutem ». Ex hujusmodi plane inscriptione redarguas imposturam illapsam in Acta publica superins recitata, in quibus semper fere ipse Joannes scriptus reperitur « patriarcha œcumenicus », eum in litteris ad Hormisdam neque archiepiscopum se nominet. Sed attende ipsam Epistolam :

« Saluto vestram sanctitatem, carissime in Christo frater, et salvans prædicto, quoniam recta fides salva est, et charitas fraternitatis firmata est. Hoc Deus solus potens per studium Christianorum et piissimorum imperatorum fieri voluit. Scribere igitur Apostolicæ, et scripta suscipere fraterne, Dei amore dignemini. Ego enim inquisibili ratione doctrinam sanctissimorum Apostolorum secundum traditionem sanctorum Patrum tenens, similiter honorem consubstantiali et per omnia sanctæ Trinitati offero, sicut in Nicæa trecentorum decem et octo cœtus promulgavit, et in Constantinopoli centum quinquaginta conventus firmavit, et in Ephesina ducentorum firmavit, et in Chalcedone conventus sexcentorum triginta Patrum firmavit. Hanc ergo fidem usque ad ultimum anhelitum per gratiam Dei custodiens, spiritualibus amplexibus tam vestram sanctitatem, quam etiam Orthodoxas Ecclesias ex animo amplector, una tecum in veritate sentiens, et una tecum sperans in illo die per hanc fidem salvari bona voluntate Patris et Filii et Spiritus sancti. Consubstantiali enim Trinitati omnis gloria debetur nunc et in sæcula sæculorum. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, ego et qui mecum, plurimum in Domino salvatussum. Tantum ad satisfaciendum scripsimus, ut et venerabile nomen sanctæ recordationis Leonis quondam Urbis Romæ archiepiscopi in sacris Dipytchis tempore consecrationis propter concordiam

affigeretur, et vestrum benedictum nomen simili ter in Dipytchis prædicetur. Ut de omnibus autem satisfiat vestrae sanctitati (quoniam pacem vestram amplectimur, et de unitate sanctorum Dei Ecclesiæ curamus) rogamus vos pacificos viros destinare, et vestra dignos Apostolica Sede, qui debeant satisfacere, et satisfactionem nostram suspicere : ut et in hac parte Christi Deus noster glorificetur, qui per vos pacem hanc mundo servavit. Accepta XIII kal. Jan. post consulatum Agapiti V. C. » Hactenus litteræ : in quibus illud observa summa industria eumdem tacuisse Joannem restituta fuisse in sacras tabulas nomina Macedonii et Euphemii episcoporum, qui extiterant Catholicæ Romanæ Ecclesiæ communionis expertes ; ne videlicet de pace acturus, a discordiæ seminaris auspicaretur.

73. Præter hæc etiam, quod res maximi ponderis tractaretur, nempe unio Orientalis Ecclesiæ cum Occidentali, a qua defecerat : ad rem tantam peragendam, Justinianus, qui post Justinum imperavit, quique tempore Anastasii imperatoris una cum Justino (ut vidimus) steterat pro fide Catholicæ, atque ob eam causam in non leve vitæ disserimen adductus fuerat; bene modo usus occasione Catholicæ principis, omnem curam adhibet ut scissæ unirentur Ecclesiæ : quamobrem et ipse summa qua apud imperatorem polleret auctoritate, ad ipsum Hormisdam Romanum Pontificem de his scribit. Extant ipsius litteræ, quibus hujusmodi in scripto Vaticano codice præfixus est titulus¹ :

« Per eumdem Gratuum etiam Justinianus comes ad eumdem Hormisdam papam has litteras dedit his verbis » :

74. « Justinianus comes Hormisdæ papæ.

« Desiderabile tempus, quod summis votis optavimus, divina clementia dolores generis humani respiciens, largiri dignata est ; quo omnes Catholicæ et Deo perfecti fideles majestati ejus se valeant commendare. Idecirco has ad Apostolatum vestrum libera licentia, jam mihi beneficio cœlesti indulta, direxi. Dominus etenim noster invictissimus imperator Orthodoxam religionem semper amplectens ardentissima fide, cupiens sacrosanctas Ecclesias ad concordiam revocare ; mox ut adeptus est, cœlesti judicio infulas principales, sacerdotibus hic positis denuntiavit, ut pro regulis Apostolicis unirentur Ecclesiæ : et magna quidem pars est composita, Deo auctore ». His premissis, quod probe sciret idem Justinianus nomen Acacii impedimento fuisse, quominus exul concordia sepe per alios prædecessores Romanos Pontifices tentata, revocari aliquando potuisse : ne id ad sanciendam modo pacem impedimento esset, de ejusdem Acacii nomine ingerit mentionem ; certumque reddit ipsum Pontificem, fore ut ex ipsius sententia illud exploderetur : ait enim :

75. « De nomine tantummodo Acacii vestræ beatitudinis convenit audire consensum. Quam ob

¹ Exst inter Ep. Hormisdæ papæ tom. I. Ep. Rom. Pont.

¹ Inter Ep. Hormisd. xxiv. tom. I. Ep. Rom. Pont.

causam dominus noster serenissimus princeps Gratum virum sublimem unanimem mili amicum cum paginis Augustis ad sanctitatem tuam transmisit, ut modis omnibus dignetur Constantinopolim ad reliqua concordiae componenda venire. Sed absque quaque dilatione vestrū exspectamus adventum : quem si qua tarditas (quod fieri non debet) forsitan retinuerit, interim vel sacerdotes idoneos destinare festinet : quia totus mundus partium nostrarum conversus ad unitatem moras non patitur. Accelerate ergo, domine sanctissime, ne vobis absentibus, quæ debet præsentibus ordinari¹..... Scimus enim litteras vestrae beatitudinis et antecedentrum vestrorum ad Orientem directas, quid super hanc eamdem causam contineant. Ut autem nihil prætermittatur, propter causam sæpius memoriam ab invictissimo rege religionis quoque negotiū filio vestro viro sublimi Grato est injunctum, favente Domino nostro Iesu Christo». Hæc Justinianus de pace Ecclesiarum admodum sollicitus ad Hormisdam papam per eumdem legatum conscripsit.

76. Justino rescribit Hormisda ac Joanni, cui insinuat quid ultra faciendum pro communione recipienda. — Ista quidem hoc anno sunt gesta, ubi Justinus habenas moderari cœpit imperii, cum de pace Ecclesiæ concilianda Romam misit ad Hormisdam Pontificem imperatoriam legationem, optatam quidem illam, gratamque per Gratum. Quid enim gratius atque jucundius potuit accidisse, quam intelligere, Christianam religionem scissam dispersamque ab hereticis, imperatorem nactam esse Catholicum ; eumdemque pacis sequestrem, jam solidandæ concordiae fundamenta jecisse ? Actis igitur Deo gratiis, participataque cum fratribus lætitia, et cum eisdem de rebus agendis consultatione ex more adhibita, idem Hormisda papa eo ordine quo acceperat, litteras reddidit ad Justinum imperatorem : ad secundas enim per Gratum missas ita rescripsit² :

77. « Hormisda episcopus Justino Augusto.

« Sumptam de imperii vestri ortu lætitiam, quamvis apud nos pollentem merito præcedenti, quoque geminatis alloquo, reciproca devotione testati. Jam tunc secura prævidimus, quæ nunc de Ecclesiastice unitatis affectu cœlestis gratiæ inspiratione signifieastis. Habes ergo, clementissime imperator, præsentem de tali voto jam gloria : sed exspectatur de perfectione perpetua. Hæc sunt validissima imperii vestri fundamenta, quæ in ipso nascentis regni vestri principio divinam universis præferunt sancta dispositione culturam. Tenete itaque hanc piæ sollicitudinis euram ; et pro Catholicorum pace, sicut cœpistis, insistite : quia Deus noster, qui vobis hunc tribuit animum, elegit etiam per quos præstet effectum. Nam et episcoporum vota, precesque nobis effusas grataanter amplectimur : qui tamen loci sui consideratione commoniti,

ea desiderant, quæ dudum ut sequi vellent, Sedis Apostolicæ exhortatio crebra non defuit. Et quoniam clementiam vestram id cupere, illos etiam hæc didicimus postulare ; quæ res hactenus Ecclesiarum pacem sub contentiosa obstinatione diviserit, nec pietatis vestræ, nec illorum refutit, velut latenti causa, notitiam.

78. « Quid igitur facere debeant, et litteris nostris, et libelli quem direximus, serie continetur. Hæc si, Deo nostro et clementia vestra adjuvante, suscipiunt et sequuntur ; poterit ad eam, quam maximo desideramus ardore, perveniri concordiam. Filius præterea noster V. C. Gratus sacri consistorii comes et magister scrinii et memoriæ ostendit in se vestrū allegationis suæ maturitate judicium : eujus mora sensibus vestris, eo referente, melius asseretur ». Hæc ad Justinum Hormisda, inconcusse custodita volens, quæ a prædecessoribus suis juste Orientalibus præscripta fuerant de Acacii nomine abolendo, deque pace ea conditione inter Ecclesias sancienda. Quamobrem et ad Joannem episcopum Constantinopolitanum, quæ agenda sint pro eadem concordia ineunda idem Hormisda papa scribit his verbis¹ :

79. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Spirituale gaudium directis charitas tua significieavit affatibus, docendo, ut Catholicæ religionis disciplina ordinem suum vestris pastoribus, Deo nostro juvante, receperit. Hæc esse beneficia misericordie supernæ, quis dubitet? Hæc quis dubitet venerabilis principis tropheis adjungi? Quis ambigat, quia major ei de hac parte quibuslibet præliis triumphus acquiritur? Istius laboris gloria nescit occasum : quia ubi Deus recte colitur, nunquam adversariorum crescit iniquitas. Dilectionis tuae confessionem grataiter accepimus, per quam sanctæ Synodi comprobantur, inter quas instauratione constitutorum omnium Chalcedonense Concilium prædicastis : et Catholicorum numero adjungi desiderans, sancti papæ Leonis in Diptychis nomen asseveras, scriptum ». At ficit sic ejus fidem Catholicam commendet Hormisda, minime tamen adhuc Catholicæ communionem eidem impertiendam esse putavit, nisi hereticorum communione pollutum nomen Acacii e catalogo Orthodoxorum antistitutum omnino debeat : quamobrem mox subdit :

80. « Ista laudanda sunt, si perfectionis subsequatur effectus. Quia recipere Chalcedonense Concilium, et sequi sancti Leonis Epistolas, et adhuc nomen Acacii defendere ; hoc est inter se discrepantia vindicare. Quis Dioscorum, et Eutychetem condemnans innocentem ostendere possit Acacium? Quis Timotheum et Petrum Alexandrinum, et alium Petrum Antiochenum, et sequaces eorum declinans (sicut diximus) non abominetur Acacium, qui eorum communionem secutus est? De civitate (charitate) siquidem tua meliora Dei omnipotentis exspe-

¹ Aliquid deest. — ² Hormisd. Ep. xxviii, tom. i. Ep. Rom. Pont.

Hormisd. Ep. xxiv.

etamus auxilio, habentes optimæ promissionis spem (sicut ad nos quæ direxisti tua scripta ostendunt) tecum in veritate sentiens, et ipsa defendens, sperans in illo judicio per ipsa te posse salvari ». Ita plane Hormisda, cum quid agendum sit docens, ut Catholicam Romanæ Sedis communionem demerer possit, ad id ipsum præstandum erigit et hortatur : quæ si perficiat, mox sit consecuturus quod erat in optatis, ut communionem Romanæ Ecclesiæ conqueretur. Unde ad finein hac habet :

81. « Post hæc quid restat, nisi ut Sedis Apostolicæ, ejus fidem te dieis amplecti, sequareis etiam sine trepidatione judicia? Igitur partibus Orientalibus ostende per te, quod sequantur exemplum : ut omnium laus, qui correcti fuerint, tuis laboribus applicetur. Ergo cum magna denunties, et fidem beati Petri Apostoli te amplecti significias, recte credens in ea salutem nostram posse subsistere; libellum, cuius continentia subter annexa est a charitate tua subscriptum ad nos dirige : ut sine conscientiae formidine unam communionem, sicut oramus, habere possimus. Pro persona quoque filii nostri Grati V. C. Deo nostro gratias sine cessatione persolvimus, ejus fides et recta credulitas nostrum circa se exitavit affectum : dignus revera, qui tantæ curam susciperet actionis, et maximi principis ad nos mandata perferret ». Hæc Hormisda ad Joannem Constantinopolitanum episcopum.

82. *Synodus Romana.* — Interea vero ad cuncta facilius disponenda idem Romanus Pontifex retinuit ipsum Gratum eo munere legationis fungente in Romæ usque ad sequentem annum, quo legatos misit Constantinopolim. Totum autem ictud paucorum mensim spatum, quod intercessit, in tractandis iis, quæ ad universalis Ecclesiæ pacem spectarent, insumptum est. Cum more majorum idem Hormisda papa, collecto episcoporum conventu, quid in ardua atque difficultima causa decernendum esset, cum eisdem accurate tractavit: num videlicet ob bonum pacis concedendum Orientalibus esset, ut nomen Acacii retineretur in Diptychis; eo quod jam experientia fuerit demonstratum, id impedimento fuisse majoribus, ne pax universalis Ecclesiæ sanciretur : quod si concederetur, nequam expungenda fore ex iisdem Ecclesiasticis tabulis nomina Euphemii ac Macedonii Constantinopolitanæ sedis episcoporum, qui ob exilium et obitum in exilio videri poterant satis esse confessio- nis gloria illustrati.

83. In his autem in Synodo decernendis opus fuit prædecessorum Romanorum Pontificum Simplicii, Felicis, Gelasii, et Symmachi eo argumento scriptas Epistolas legere : quibus ex Ecclesiæ archivo depromptis, cognitum fuit omnes semper in unam eamdemque sententiam conspirasse, non recipiendam Orientalem Ecclesiam ad communionem Apostolicæ Sedis, nisi Acacio schismatico condemnato. Quamobrem prædecessorum insistens vestigiis, imo et sui ipsius, quæ jam satis expressa reliquerat, inhærens una cum aliis collegis in Synodo

considentibus Hormisda papa decernit, ita oblatam pacem ab Orientali Ecclesia suscipiendam, si Acacii nomen penitus abolerent, et delerent quos apposuerant sacris tabulis, Euphemium et Macedonium eadem labe respersos. Hæc sunt decreta in Romana Synodo, quæ per legatos ad hoc delectos voluit idem Pontifex innotescere Orientalibus; sed anno sequenti, quo sunt Roma dimissi, id fieri contigit, ut suo loco dicturi sumus. Hic autem finem aecipiant præsentis anni res transactæ inter Orientales atque Occidentales.

84. *De episcopis Dardaniae et Illyrici ad communionem Catholicam redeuntibus Hormisda certiore facit per litteras Cæsarium Arelatensem.* — Perlata ista omnia fuisse Romam ante decimum tertium kalendas Januarii, superius vidimus. Ante autem quam hæc deferrentur in Occidente, per venerunt ad Catholicæ Ecclesiæ communionem episcopi Dardaniae et Illyrici, qui ab ea haud sponte, sed inviti tyrannide Anastasii acercebū nimis exagitati desciverant. Hi ergo ubi audierunt septimo idus Julii ipsum ex hac vita dire sublatum, subrogatumque in locum ejus Orthodoxum imperatorem; statim detestati impietatem, scribentes ad Hormisdam Romanum Pontificem, in Ecclesiam Catholicam recipi flagitarunt, legatos ad eum eadem ex causa mittentes. Annuit Pontifex, communionemque eisdem impertitus est. Quæ quidem adeo læta significare litteris voluit Ecclesiis Occidentalibus : interque alios de his scripsit ad S. Cæsarium Arelatensem episcopum vicaria prefectura Apostolicæ Sedis in Gallia tunc fungente: quem enim habuerat doloris participem, eumdem voluit tanti gaudii esse consortem. Litteræ autem ipsius Hormisdæ ad eum hoc anno mense Septembri scriptæ sic se habent :

85. « Dilectissimo fratri Cæsario, vel his qui sub dilectionis tuæ ordinatione consistunt, Hormisda.

« Justum est, ut qui Catholicæ communione lætamini, nobiscum, de Ecclesiæ, si qua provenit, concordia gaudeatis : ut quemadmodum unus nobis consensus est tidei, ita sit individua gratulatio prosperorum. Nostis qualiter detestabilis Eutychiana heres per Orientales serpat Ecclesiæ, et quoties præfatae superstitionis virus Synodus generalis extinxerit, vel quoties ejus sequaces satubria monita Apostolicæ Sedis spreverint, et quasi erubescentes manus dare veritati, aut Apostolicæ Sedis prædicationibus obedire, in hac tanta (tamen) obstinatione perstiterunt. Elatio enim semper affert saluti periculum, per quam ipsius inventor diabolus angelica potestate privatus est. Pro his nobiscum sèpissime fraternalitas vestra condoluit, Apostolicæ non immemor lectionis, qua monstratur¹: Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Sed Dominus, qui² vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, nunc multorum sen-

¹ 1. Cor. vi. — ² 1. Tim. 1.

sus illuminans, eis desiderium Apostolicæ communionis infudit, ut quod dudum intentione (contentiose) prædicabant, hoc nunc correctionis professione condemnent. Quorum redditum ideo absque suspicionis morsu recipimus, quia dum peccatum sine aliquo excusationis velamine confitentur, manifestum desiderium correctionis ostendunt. Ergo episcopi tam Dardani, quam Illyrici pæne omnes, ne sint errore condemnandi prælerito, petentes B. Petri Apostolorum principis communionem, et scriptis et legationibus destinatis, se Apostolicæ Sedis regulis obediens confirmant. Pro quibus quantum nos oporteat gratulari, soli quorum fides fervet intelligunt.

86. « Scendum vobis est igitur, anathematizari nunc ab ipsis quoque Nestorium, qui dividit incarnationem Domini nostri Iesu Christi, et per hoc duos Filios conatur asserere. Eutyches carnis negans veritatem, et duas naturas in una persona non prædicans, ut Manichæam phantasiam Ecclesiis Christi (quemadmodum perfavit) insereret, simili ratione damnatur. His adjungitur Dioscorus Alexandrinus, qui malitia præfatæ consentiens, in sancto Chalcedonensi Concilio particeps damnationis effectus est, et malorum seminum æquales fructus inveniens, in eam cecidit foveam, quam fidelibus parabat. Facti sunt istorum successores Timotheus Ælurus et Petrus, quorum sibi ubique consentit iniquitas; et mentientes, magistros in nullo deserunt, sed in omnibus pravitatibus antecedunt. Hi approbati sunt generalis materia læsionis, quorum et manus sacerdotalis sanguinis maculavit effusio, et vitam innocentium peremit interitus. Habent per universum mundum a Catholicis infixæ æternæ damnationis stigmata: quos Orthodoxi non solum fecerunt communionis expertes, verum etiam eos Christianorum spoliavere vocabulo.

87. « Petrum Antiochenum cum suis (sicuti ab his, de quibus loquimur, factum est) præfatis adjungite. De quibus, ne sermonum prolixitas nasceretur, hoc tantum dixisse sufficiat, Petrum et ejus socios in nullo ab eorum qui dammati sunt dogmate

discrepare. Quos Aeacius aliquando condemnans, in laudes suas omnium Christianorum ora converterat; et eos impugnans qui Eutychianam hæresim vindicabant, fidem coentibus gratissimus apparuerat. Sed huic solitis insidiator fraudibus, quod fraudabatur invidit: nam postea hos suos complices habere desiderans, et in Catholicos arma convertens, cum ipsis invenit sortem, quos optavit habere participes. Longum est Epistole brevitate per universa discurrere. Unde ex totius summa negotii partem aliquam pro instructione direximus; judicantes, quod tanta res vestram non possit latere notitiam; præcipue eum hoc prædecessorum nostrorum litteris, vestris fuerit regionibus nuntiatum. Quod et nos pro his quæ nuper accederunt, fraternitatem vestram curavimus instruendam, ne alicubi per ignorantiam fidelium locum invenire possit subreptio prædictorum; sed qui nituntur talia vindicare, sacrae consortio communionis arcendi, evidenter innotescant.

88. « Igitur ubi interest fidei, quicquid ad gratiam hujus pertinet sæculi respuatur, cum nec naturalis affectio rebus debeat cælestibus anteponi: ut illud præceptum Domini compleatur¹: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. De cæteris quæ in religionis causa confidentes divinis beneficiis præsenti tempore iterum de Orientis partibus speramus, et legatos direximus, Domino Iesu Christo supplicate, ut ipse, qui pro pietate sua prosperum donavit initium, similem concedere dignetur effectum. Urbanum Sedis Apostolicæ defensorem etiam huic aptum negotio ad charitatem tuam direximus, per quem de universarum effectu causarum responso congruo cupimus quæ sunt votiva cognoscere. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. IV id. Septemb. Florentio cons. » Hactenus litteræ Hormisdæ papæ ad S. Cæsariorum. Quæ autem post hæc acciderint, dicemus anno sequenti.

¹ Matth. x.

4. *Magnus consul Orientalis.* — Hoc anno *Magnus solus*, non vero, ut Baronius habet, Florentio collega, annum aperuit, sicuti in Notis ad tomum vi Baronii demonstravi, ubi et prosecutus sum ea quæ usque ad diem nonam mensis Julii

currentis Christi anni, quo *Anastasius* imp. periiit, contigere. Restant itaque exponenda quæ hoc eodem anno gesta, postquam *Justinus* Anastasio successit, et pax Ecclesie affulgere coepit.

2. *Justinus fit imperator.* — Ad num. 2 et seq.

Procopius lib. 4 de Bello Persico cap. 11, ait : « Mortuo Anastasio, Justinus imperium suscepit, Anastasii propinquis omnibus quamvis et magnis eorum esset numerus, et summus splendor, a successione submotis ». Quare Evagrius lib. 4, cap. 1, ubi idem narrat, recte addit *Justinum* imperium adeptum *præter omnium expectationem*. Eum *Illyricum* faciunt Theodorus Lector, Theophanes, Victor Tunnensis, et alii : *Thracem* vero Zacharias apud Evagrium laudatum, Basilius Cilix apud Photium in Bibliotheca, auctor Chronie Alexandrini, et historici, qui post Procopium scripsere; qua in re nullus eorum errat, ut inquit Alemannus in Notis ad Historiam arecanam Procopii cap. 6. Nam *Bederiana*, quæ, teste Procopio, ibidem *Justino* patria fuit, in limitaneis *Ilyriae* *Thraciaeque* agris sita erat : sæpissimeque fili, ut quæ urbes duarum provinciarum fines terminant, vel circa fines sunt, in ambarum partes aliquando ab auctoribus nullo disserimine admittantur. Procopius in laudata Historia, quam Baronius se non vidisse fatetur, quæque post mortem ejus lucem vidit, aliqua singularia de Justino narrat, hoc loco non prætermittenda : « Byzantii, inquit, Leo summam habebat imperii. cum tres in Illyria nati exercendisque agris assueti adolescentes, Zimarchus, Ditybistus, et Justinus (enjus Bederiana patria fuit) summae quæ domi premebantur, egestatis vitandæ causa, militiam sequuntur, pedibusque Byzantium veniunt, rejectis post terga sagis, in quibus præter secundarios panes, nihil eis quod reconderent, ex redemptio fuit. Numeris militaribus inscripti ab imperatore, utpote egregia corporis forma conspiciui, ad regiæ custodiæ seliguntur ». Paulo post : « Tempore deinde procedente, magnam is (sc. Justinus) consequitur potentiam prætorianis milibus prælectus ab Anastasio principe, quia ubi fato concessit, ea fretus Justinus præfectura capessivit imperium. senex jam licet capularis, et quod Romanis antea non evenit, adeo litterarum expers, et quod dicitur, analphabetus, ut cum sui soleat nominis apices libellis indere princeps, cum quid imperat faciendum, ipse neque imperare, neque compos esse posset rerum gerendarum; sed Proclus, qui officio quæstoris fungebatur, eique assidebat, omnia faceret pro arbitrio ».

3. *Euphemia uxor Justinis imp.* — Nec refert, quod a Prudentio lib. 1 contra Symmachum Justinus *Anicius* appelletur; nam illum ut ex milite gregario palatii curam accepit, et quemadmodum Theodorus Lector ait, patricii honorem consecutus, et in albo senatorum conscriptus fuit, verosimile est ab Anicianis in familiam fuisse cooptatum, vel tandem sibi id nominis adscivisse, cum imperator est appellatus; sicut etiam is *Flavium* se inserabit, et *Lupicinam* conjugem ex serva *Flaviam* nuncupat. Ducangius in Familiis Augustis Byzantinis nummum aureum hujus imperatricis exhibet, ex quo liquet, eam *Elian Marciam Eupheniam* nuncupatam fuisse : *DN AEL MARC EUPHEMIAE PP AUG;*

quod Euphemiae nomen ei a marito attributum testatur Zonaras. De ea hæc Procopius loco citato habet : « Coniux vero ejus cui nomen Lupicinæ fuit, serva eaque barbara, sui pellex emptoris Justini, et ad usque vite exitum imperii socia. Neque male subjectis, neque bono esse Justinus quidem potuit, insignis homo stoliditatis, summa cum infantia, summaque cum rusticitate conjuncta ». Verum cum *Justinianus*, quem Procopius in illa Historia probris et maledictis vexat, filius fuerit sororis *Justinis*, non mirum si tanta severitate de Justino ejusque uxore scripserit.

4. *Justinus Concilii Chalcedonensis defensor.* — A num. 4 ad 32. « Hic Justinus », inquit Zonaras, « quia de religione rectissime sentiebat, Chalcedonense Concilium coli ab omnibus, et *DCXXX* sanctos Patres, qui id celebrarant, in sacros omnium Ecclesiæ commentarios referri edicto jussit ». Populus introitu facto in magnam Ecclesiam, die Dominica *xv* præsentis mensis Julii, Indictione *xi*, petiit a Joanne patriarcha Constantinopolano, dum ipse cum suo clero esset, ut excommunicatis Eulychianis, eorumque defensoribus, *Chalcedonense Concilium* cum sancti Leonis papa, et Euphemii ac Macedonii episcoporum nominibus sacris Diptychis restitueretur. Quod cum importunis clamoribus populi convictus patriarcha præstisset, post dies quatuor, nempe *xx* Julii, Constantinopoli collecta est Synodus *xl* episcoporum, ibidem vel in vicinia habitantium, in cuius principio oblatus est libellus a monachis Orthodoxis, quinque petitiones continens : quibus cognitis et examinatis, quinque pariter decreta sunt, quæ publicis litteris ad *Joannem patriarcham* transmissa, ipse universo Christiano orbi nota fieri voluit. Prima petitio erat, ut *Euphemius* et *Macedonius* in exilio mortui sacris Diptychis inscriberentur. Secunda, ut qui propter eorum causam relegati fuerant, reversi propriis gradibus restituerentur. Tertia, ut Synodi *Constantinopolana*, *Nicæna*, et *Ephesina* in Diptychis prædicarentur. Quarta, ut *sanctus Leo* papa in iisdem memoraretur. Quinta, ut attentata contra Chalcedonensem Synodum removerentur, et blasphemæ verba contra ipsam per *Severum* prolata anathemati subjicerentur, *sicut assidue acclamaciones populi postularunt*, ut legitur in Epist. Synodali hujus Concilii ad Joannem patriarcham, qui ideo eidem non interfuit.

5. *Synodus Constant. ad tuitionem Concilii Chalced. coacta.* — Baronius a num. 5 ad 21, recitat relationem illarum quinque petitionum a populo primum factarum, die *Dominica xv* mensis *Julii* et feria *secunda* *xvi* mensis *Julii*, τηέπια δευτέρη ut textus græcus habet, non vero *sequenti Dominica*, ut in versione apud Labbeum perperam legitur. Recitatur ea in Concilio Constantinopolitano sub Menna anno *xxxvi* habito, Actione *v*, sub hoc titulo : *Quomodo prædicatæ sint Synodi*, ut videre est tomo *v* Cone. editionis Labbeanæ, pag. 478 et seqq. Tum post dies quatuor, *xx* scilicet mensis

Juli congregata est Synodus *Constantinopoli*, eique oblatus libellus a presbyteris . et archimandritis monasteriorum Constantinopolitanorum , et totius monachici ordinis cui annexae erant quatuor Synodi, ut in *Ecclesia predicatorum sunt*. Refertur ille in eodem Concilio sub Menna , ac in eadem Actione , pag. 170. Ibidem, pag. 158, exlat *supplicatio clericorum et monachorum Antiochiae ad Joannem patriarcham et Synodum congregatam contra Severum*, quam et exhibet Baronius a num. 50 ad 56. In ea *Severi sacrilegia*, et sanctorum monachorum homicidia Antiochiae perpetrata narrantur. Epistola Synodalis ad *Joannem patriarcham missa*, enjus initium , cum *Deus omnium Dominus*, habetur in eodem Concilio sub Menna pag. 162, et apud Baronium a num. 21 ad 31.

6. *Synodi Hierosolymitana et Tyria in eundem finem coactæ*.— A num. 34 ad 45. *Joannes patriarcha Constantinopolitanus* ad omnes Orientis episcopos exemplaria præfatorum Actorum misit. Extant tantum duas perbreves ejus Epistolæ a Baronio memoratae num. 35 scriptæque ad *Joannem Hierosolymorum*, et *Epiphanium Tyri* episcopos ; reliquæ enim periere , sicuti et Acta Synodorum in Oriente adversus *Severum* , aliosque hæreticos tunc coactarum , præterquam Synodi Hierosolymitanæ , et Synodi Tyriæ. Litterarum Synodicarum partem refert Baronius num. 38 et seqq. Extant vero integræ in Concilio Constantinopolitano sub Menna tom. v Concil. pag. 187 et seqq. In Epistola Epiphanii episcopi Tyri ad *Synodum Constantinopolitanam* , pag. 202 legitur : « Anathematizatus fuit Severus episcopus Antiochenus, secundum ea, quæ continentur in ipsa charta, lecta per Sergium venerabilem diaconum, in mense secundum Tyrios LXXXVII, sive Septembres XVI, sexcentesimi quadragesimi tertii, Indictione XII. Peculiariter Epocha utebantur Tyrii, deducta a die decima nona mensis Octobris anni periodi Graeco-Romanæ 5368, ut anno CDXLVIII, num. 13 insinuavi ; quod et ex verbis laudatis constat : cum currente Indictione XII, kalendis Septembribus hujus Christi anni inchoata, die XXVIII mensis Loi, sive XVI Septembribus nostri, numerarent adhuc annum Tyrium DCXLIII, incœpturi annum DCXLIV die XIX Octobris , qui illis est *Hyperberethœus*. Sed de Era Tyriorum legendus Emin. card. Norisius in libro de *Epochis Syro-Macedonum*, dissert. IV, cap. 2 et seq., ubi egregie eam explicat. In utraque Synodo *Severus* cum impiis ejus dogmatibus damnatus, quem et *Justinus* imperator hoc etiam anno damnavit , qui fugit post kalendas Septembribus , ut anno sequenti, quo Baronius num. 143 et seqq. de ejus fuga agit, videbimus. Ad præsentem enim eam pertinere certum.

7. *Joannes patriarcha Constantinopolitanus Severum damnat*. — Tempus damnati depositique *Severi* ex episcopatu Antiocheno, ac edicti a *Justino* emissi pro recipienda Synodo Chalcedonensi et revocandis iis , qui ob fidem Orthodoxam imperatoris *Anastasii* jussu exulabant, ex laudatis Actis, et Vita

sancti Sabæ a *Cyrillo* monacho diligenter scripta doce te eruit card. Norisius in libro de *Anno et Epochis Syro-Macedonum* dissert. III, cap. 6. In laudata relatione quinque petitionum a populo factarum , dicitur die XV mensis Julii , coram Joanne patriarcha ejusque clero, in magna Basilica ab universo populo acclamatum esse : « *Severum Manichæum foras ejice*. Synodus Chalcedonensem modo prædicta. Qui non anathematizat *Severum*, Manichæus est », et Joannem patriarcham una cum plurimis, qui aderant episcopis , anathema contra *Severum* pronuntiassent. Cum vero die insequenti idem patriarcha cum episcopis ac populo ad Ecclesiam convenisset, iterum ab eodem populo conclamatum est : « *Justine Auguste, tu vincis*, etc. Eos qui sunt in exilio propter fidem Ecclesiae restitue, etc. Novum Tzumam ejice foras. Novus Tzummas Amantius est. Nugatorem ejice de palatio, etc. » Tum patriarcha cum dixisset : « Omnes acclamations vestras ipsius serenitati aperiemus ». per diaconum inter Saera quatuor Synodos, ac S. Leonis papæ nomen in Dipychis recitans populo satisfecit.

8. *Synodus Constantinopolitana*. *Severum damnat et exiles revocantur*. — Deinde die XX Julii episcopi num. XLIII in Synodo Constantinopolitana congregati *Severum* Antiochiae hæreticum antistitem condemnarunt , eundem omni honore , nomine , dignitate et operatione, etc., privantes , etc., ut legitur in relatione ad Joannem patriarcham a Synodo missa pag. 167. *Justinus* , ubi primum acclamations populi intellexit, *Amantium eunuchum* sub Anastasio imp. cubiculo præpositum , palatio ejectum , neci statim tradidit, ut ait Evagrius lib. 4, cap. 2, simulque Orthodoxos ab hæretico decessore in exilium deportatos, missis Saeris, snis quosque oppidis restituit ; idemque *Vitalianum* , qui pro Catholica religione contra *Anastasium* imp. exercitum duxerat in regiam delato magistratu militari , vocavit. *Joannes* vero patriarcha gesta in Synodo Constantinopolitana contra *Severum* ad metropolitam Tyri *Epiphanium*, ac ad Joannem patriarcham Hierosolymitanum , aliosque de more transmisit. *Epiphanius* acceptas patriarchæ Constantinopolitani Synodicas publice in Ecclesia coram provinciæ episcopis recitavit die XVI Septembribus. Tum universus populus in acclamations erupit, quæ habentur in Epistola citata ejusdem Epiphanii ad Synodum Constantinopolitana. Eas inter dixerunt : « Ejecit Severum Dei Genitrix, qui turbavit Ecclesiæ ». Item : « *Vitaliani magistri militum multi sint anni* ». Item : « Imperator jussit, ut dixit Synodus. Imperator jussit, et tota Synodus ». Rursus : « Trinitas vicit, recessit Acephalus, etc., depositus est Acephalus ». Tandem dixerunt : « Morluus est Amantius rebellis Trinitati ». Episcopi anathema pronuntiarunt contra omnes hæreticos , « præcipue autem impium et Dei impugnatorem *Severum* Acephalam et Manichæum ».

9. *Amantius occiditur et Vitalianus in regiam revocatur*. — Cum vero hæ acclamations factæ di-

cantur. anno *Tyriorum* **DCXLIII**, die **xvi Septemb.** *Indictione* **xii**, hoc nempe Christi anno, inde colligitur primo, *Amantium*, cuius opera Anastasius imperator adversus Orthodoxæ fidei defensores sævierat, paulo post diem **xvi Julii** occisum fuisse, ac *Vitalianum* in regiam a *Justino imp.* revocatum, magistrum statim militum creatum esse.

Diem cædis *Amantii* ejusque causam notavit Procopius in *Hist. Are.* cap. 6. « Vix decimus dies abierat, ex quo cum potestate fuit, et *Amantium* eunuchorum aulae principem nominillis cum aliis interfecit, in crimen illum ea tantum re ducens, quod nescio quam vocem petulantius in Joannem jaeterit urbis antistitem. Illico vocatum mittit *Vitalianum* tyrannum, etc. » Ubi hanc cædem *Justiniano* attribuit. Secundo, ex illis verbis : *Imperator justis*, ut dixit *Synodus*, colligitur, *Justinum* initio statim imperii edictum promulgasse pro recipienda *Synodo Chalcedonensi*, et revocandis exilibus. Horum testis *Cyrillus* cap. 60 de Vita magistri sui sancti Sabæ : « Cæterum, inquit, sic defuncto *Anastasio*, statim *Justinus* ubi imperium accepit, leges tulit, quibus jubebatur, ut omnes ab *Anastasio* pulsi revocarentur; item *Synodus Chalcedonensis* saeris Diptychis insereretur. Quæ *Justini* jussa postquam Hierosolymam delata fuissent, infinita multitudine monachorum et laicorum congregata est; concurrit quoque *S. Sabas* et episcoporum Concilium, celebratoque Festo sexta Augusti mensis, promulgata sunt divinae jussiones, et quatuor *Synodi* in saeris Diptychis depositæ ». Eidem vero episcoporum apud Hierosolyma Concilio Joannem præsedisse indicat idem *Cyrillus* cap. 61, scribens : « Tunc archiepiscopus Hierosolymorum Joannes suadet sancto patri nostro Sabæ transire usque in Cæsaream, et Scythopolim cum aliis quibusdam eremi Hegumenis ad patefaciendas imperatoris litteras, et quatuor Concilia per urbes saeris Diptychis inserenda ». Cum Sacrae imperatoris *Justini* die **vi Augusti**, Festo Transfigurationis Domini, Hierosolymis publicate sint, eadem pariter litteræ aliquot ante dies Antiochiam Syrie urbem dubio procul delatae fuerant; unde fit, ut a *Justino* Augusto ante diem **xx Julii**, qua *Severus Constantiopolis* in *Synodo* damnatus ac depositus, emissæ fuerint: quippe quæ Hierosolyma ante diem **vi Augusti** mensis delatae sunt.

40. Dardani et Illyrici ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ redeunt. — Ad num. 85 et seqq. Baroniūs recitat hoc anno Epistolam ab *Hormisda* papa ad *Cæsarium Arclatensem* episcopum scriptam,

quam existimat post mortem Anastasii et *Justini* in ejus locum subrogationem datam. In ea, ait *Hormisda*, episcopos tam *Dardanos* quam *Illyricos* pâne omnes scriptis et legationibus destinatis se Apostolice Sedis regulis obedire testari. Hi enim ab Ecclesia Catholica inviti tyrannide Anastasii acerbe nimis exagitati desceiverant. Epistola data **VI idus Septembres**, *Florentio U. C. consule*. Verum cum is anno **DXV** consulatum gesserit, manifestum est, haec ad eum annum referenda. Decepere Baronium et collectores Conciliorum, qui hanc Epistolam inter Epistolas Hormisda ordine **xxx** cum **iis**, quæ *Justino* imperante scriptæ sunt, permiscent, Fasti Omphriani, in quibus *Magnus* et *Florentius* hoc anno consules proponuntur, et *Concordia Ecclesiæ*, de qua in ea Epistola loquitur Hormisda : cum tamen Pontifex Romanus intelligat *Concordiam* Dardanorum et Illyrianorum cum Ecclesia Catholica, non vero *Concordiam* Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis, ut ex ipsius Epistole lectione liquet. Quare corrigendum quod in epigraphe illius habet Labbeus, agi scilicet in ea de *legatione* in Orientem missa.

41. Origo bellorum Romanos inter et Persas. — *Justino* ad imperium evecto, *Cabadem* Persarum regem invasit metus, ne quid novi in domum suam, statim ut abiisset e vita, Persæ molirentur. Ex tribus filiis *Chosroen* omnium juniores unice diligebat. Quare factu optimum duxit, bellum omniesque belli causas Romanis ea lege remittere, ut *Justinus* *Chosroen* adoptaret. Hac de causa legatos ad eum misit, sed *Proclus* interpellavit. Legatos tamen *Justinus* ad *Cabadem*, qui de pace inter utrumque imperium agerent, destinavit. Verum cœtus infecta re solitus est: nam ubi legati Romani dixere *Chosroen* non aliter ac Barbarum adoptari debere (scilicet *per arma*, non vero *per tabulas*) id Persis intolerabile visum : « *Chosroes* perdita male opera ad patrem reversus est, exulcerato ac percito animo Romanis demuntians contumeliam ultionem », inquit Procopius lib. 4 de Bello Persico cap. 41. Haec origo odii Persarum ac Chosrois in *Romanos*, et bellorum inter utramque nationem gestorum, de quibus infra Theophanes de *Cabadi* Persarum regis ad imperatorem legatione mentionem tantum facit ad annum Incarnat. secundum Alex. **DXIII**, kalendis Septemb. anni Christi **DX** inchoatum.

Fuga *Severi* ex episcopatu Antiocheno de qua anno sequenti, ad præsentem retrahenda.

HORMISDÆ ANNUS 6. — CHRISTI 519.

1. Consulatus Eutharici. — Jam vero ad sequentis anni res gestas transeamus : notatus hic reperitur annus consulatu ipsius Justini imperatoris , qui collegam Eutharicum cognomento Cilliam sibi adscivit : gener hic fuit Theodorici regis , nupta ipsi Amalasuenta (dicta vulgo Amalasunta) filia ipsius regis. Pax firma erat inter Justinum atque Theodoricum Italiae regem ; cuius rei gratia mutuis iidem principes inter se cerlabant officiis. De consulatu autem Eutharici generi Theodoricj collato ipsi a Justino imp. est perspicua testificatio Athalarici regis, filii ejusdem Eutharici , dum inter alia scribens ad imperatorem, hæc ait : « Vos genitorem meum palmatæ claritate decorasti ». Fuisse palmatam vestem consularem , habes apud Cassiodorum ¹. Sed et adoptionis gratia imperitum a Justino imperatore Eutharicum , idem Athalaricus in dicta Epistola inferius subdit.

2. Legationem decernit Hormisda et dat legatis in scriptis admonitiones, tum totidem Epistolas ad Justinum, ad Euphemiam, ad Joannem episcopum, ad clericos, ad Justinianum, ad Celsum et Patricium viros aulicos, ad praefectum Thessalonicæ, ad Anastasiam atque Palmatiam clarissimas feminas. — Quod autem ad anni hujus res gestas pertinet : plane memorabilis ex eo redditur, quod post plurimorum annorum acerbissimam dissensionem Ecclesia Orientalis schismate scissa ab Ecclesia Romana , pace composita , eidein parens , communione Catholica conjungitur. Quomodo autem ista se habuerint, ordine rerum gestarum sunt pro temporis ratione pandenda : atque primum de missa legatione ab Hormisda Pontifice agendum erit. Licet autem (ut vidimus) ipsius Hormisdæ præseulia ad rem tantam ab Orientalibus quereretur ; tamen more majorum per legatos rem agere, consultius visum est. Delegit itaque ad munus obeundum Germanum episcopum ; quem non alium putamus , quam miriticum illum S. Germanum episcopum Capuanum, qui ad Anastasium imp. eodem munere functus est,

ut sexto Annalium tomo diximus. Missus cum eo est Joannes episcopus ; sed enjus Ecclesiæ antistes fuerit , haclenius mihi incomptum est. His adjunxit Blandum presbyterum , et Felicem atque Dioscorum diaconos : quibus ejusmodi dedit admonitionem , quæ continetur Indiculo ex eodem codice hie descripto , ne vel transversum unguem a mandatis recederent : ipse autem sic se habet ¹ :

3. « Indiculus quem acceperunt legati Apostolice Sedis qui supra.

« Cum, Deo propitio, partes Orientales fueritis ingressi ; si qui episcopi vobis occurrerint, et libellum, cuius continentiam percepistis, a se subscriptum offerre voluerint, suscipite, eisque præbete sanctæ communionis consortium ». Acceperunt enim iidem legati ab Hormisda libellum professio-
nis Catholice fidei, quo probarentur qui vere se esse Catholicos dicerent, nimirum ut secundum formam illam ederent fidei confessionem. Unde subdit : « Si vero occurrentes episcopi, eo quo superius diximus ordine profiteri noluerint, a vobis equidem sub sacerdotali affectione tractentur : sed neque vobis sit cum his mensa communis, neque ab his vel victualia præsumatis accipere, nisi tan-
tum subvectionem, si causa poposcerit, et hospita-
litatem, ne credant omnino fastidiose respectos ». Habes, lector, quod observes, ad quos usque terminos se extendat prohibita cum hæreticis conversatio. Hæc sunt quæ in via eisdem servanda præscribit. Quæ vero, cum pervenissent Constantinopolim, custodire deberent, admonuit, accepe.

**4. « Cum autem Constantinopolim, Deo adju-
vante, veneritis ; in eam accedite, quam imperator
præbuerit, mansionem ; et nullum ad salutationem
vestram prius permittatis accedere, exceptis his,
quos ipse miserit imperator, aut nostræ communi-
tionis esse cognoscitis, donec ipsum principem vi-
deatis : cui præsentati, salutantes, litteras nostras
offerre , suggestentes magnum nos de ejus imperio
gaudium percepisse, et nimium gratulari, quod**

¹ Apud Cassiod. l. vi. Ep. 1.

¹ Extat inter Hormisdæ Ep. tom 1. Ep. Rom. Pont.

eum Deus omnipotens ad hoc exxit juxla ejus sacras litteras, ut secundum ea quae sunt ab Apostolice Sedis constituta præsulibus, Deo auctore et regno ejus admittente, Ecclesiarum et pax et unitas his temporibus desiderata proveniat. Qui si vos hortatus fuerit, ut Constantinopolitanum videatis episcopum, intimate, vos præfinita habere, quæ etiam ab eis sœpe sunt cognita, quæ ab universis episcopis Catholicam communionem amplectentibus professio debeat celebrari. Hæc si episcopus Constantinopolitanus implere paratus est, ei grualanter occurrimus: si vero Sedis Apostolicae adhortationem sequi contemnit, quid necesse est, ut ad occasionem contentionis salutatio nostra proficiat, quibus non est disputationis aut certaminis causa mandata? » Vidisti quam prudenter cautum fuerit, vitare de fide vel communicatione disputationes et controversias in iis quæ jam ante fuerant deereto Sedis Apostolicae definita: unde et intelligas, quanta insederit auctoritas Romano Pontifici, nimurum ipsum, quibusvis decretis Synodalibus antea ab ipsis Orientalibus editis (ut vidimus) non obstantibus, præscribere certam formam, quam ii qui vere Catholicæ dici vellent, sequi deberent. Sed audi, quæ rursum eosdem Hormisda monuerit.

5. « Si vero imperator sibi aperiri voluerit, quid si quod ab episcopo fieri postuletis: formam libelli, quam portatis, ostendite. Quod si de anathemate Acacii consentiens, successores ejus dixerit recitandos, ob hoc quod propter defensionem Chalcedonensis Synodi aliqui eorum, nempe Euphemius et Macedonius, fuerint exilio deportati: insinuabitis, nihil vos de libelli posse forma decerpere, in qua sequaces damnatorum pariter continentur. Sed si eos ab hac non polueritis intentione deflectere, saltem hoc acquiescite, ut anathematizato specialiter per libellum, quem vobis dedimus, Acacio, de prædecessorum ejus nominibus taceatur, abrasio de Diplychorum inscriptione vocabulis.

6. « Quo facto, episcopum Constantinopolitanum in vestram communionem accipile. Libellum vero vel episcopi Constantinopolitani, vel aliorum, quos vos suscipere, Deo volente, contigerit; primo agite, ut præsente populo recitetur. Quod si hoc fieri non poluerit, saltem in secretario, præsentibus clericis et archimandritis, relegatur». Probe, puto, intelligis, lector, quomodo uno resistente Romano Pontifice, in ventum penitus evanescant importunæ acclamations illæ populi, et Joannis episcopi Constantinopolitanæ decretum, et Synodalnis pariter constitutio, quibus nomina Euphemii atque Macedonii in sacras inferri tabulas jussa sunt: ut perspicue videoas totius Ecclesie orbem in uno verli cardine, nempe Romani Pontificis auctoritate. Sed quæ his addat Hormisda, videamus:

7. « Hæc omnia si Deo fuerint volente completa, imperatorem rogate, ut destinatis Sacris per metropolitanos episcopos, adjunctis ipsius episcopi

Constantinopolitani litteris, innotescat, episcopum Constantinopolitanum, suo quoque consensu celebrata professione, quam Sedes Apostolica destinavit, in unitatem communionis fuisse susceptum: quibus litteris etiam ipsos hortetur similia profiteri. Qued si in hac parte imperator aliquid difficultatis attulerit; episcopus Constantinopolitanus, directis præceptionibus episcopis suis paracialibus, vel cæteris metropolitanis, iisdem præsidenlibus, qui a vobis pariter directi fuerint, quid ipse fecerit innotescat: quod ab eo modis omnibus vos oportet exigere; ut facti hujus testimonio peragrante, etiam universos, vel qui longe sunt positi, latere non possit». Hucusque legatis missis imperita admonitio ab Hormisda Pontifice.

8. In qua observa, quam ample fidei professio nem praestari velit Romanus antistes ab episcopo Constantinopolitano licet semper Orthodoxo, inquit tamem communicatione prædecessorum Acacii nomini faventium: nempe ut palam coram populo, vel saltem coram episcopis et archimandritis illam ex scripto recitatam exhibeat, atque etiam publicis ad omnes sibi subditas Orientis Ecclesias litteris datis, id ipsum cunctis faciat innotescere. Sed videamus quas per eosdem legalos idem Hormisda papa ad Justinum imperatorem litteras de dit: de tanti enim momenti legatione nihil plane prætermittendum pulamus; summas Deo gratias referentes, qui adeo nobilia monumenta, licet non nihil obducta rubigine ob nimiam vetustatem, adhuc integra conservavit. Litteræ igitur Romani Pontificis ad imperatorem sic se habent ex eodem codice Vaticano depromptæ¹:

9. « Hormisda Justino Augusto.

« In tantum, pro gratia Divinitatis, gloriæ vestre famam constat extensam, et illa vos, suffragante vita merito, laudabiliter mundo contigit innotescere, probatissimorum hominum opinione vulgante, ut super vos potius credatur dilatum culmen imperii, quam per imperium vos aliquis dicat agnoscere. Certum est quidem hujusmodi provectione vestra pristino splendori accessisse decoris cumulum: sed sicut tenuistis olim moribus principatum; sic cum vos per ora gentium impatiens seculi magnitudo detulerit (defuerit), ad nos quoque (sicut mysticæ loquuntur Scripturæ) testimoniis suavitatis vestræ odor advenit. Et certe cum late prudentium hominum sententia religiosæ vitæ vestre fuerint instituta dispersa, habere non potuimus incognitum, quicquid de vobis fuerat mundi attestacione vulgatum. Quia sicut mediocri laude digna in immensum sibi nequeunt vindicare præconia: ita sine fine prædicandum rapitur in populum, quicquid bono fuerit admirationis ornatum. Vindicat enim sibi quantitatis suæ jure magnitudo famæ testimonia; quia nesciunt latere miranda. Hinc est, quod principatus vobis ac honores publica jura commiserunt. Nam quod meritorum insignia

¹ Extant tom. 1. Ep. Rom. Pont. Ep. xxvi. Hormisd.

generalitatis facta sunt voto : nemo ilia rerum arbitrari iniquus extitit, qui passim vos aestimet Arches inclita accepisse titulos ; cum negari nequeat, digne vos meruisse imperii culmen, quorum probitatem mundus agnovit.

10. « Sed parum est, quamvis judicio universitatis, suscipere loco præmii jura regnandi. Illud magis est admirabile, quod ita vos hominum laudabilitate firmatos suscipiunt imperia, ut judicia sint divina. Non est dubium, electos suos venerabili prædestinatione Divinitatis ad tanta potestatis ornamenta venire, quos sincerae fidei documenta circumvallant. Vere vobis prophetici spiritus convenire verba dixerimus¹ : Priusquam te formarem in utero, novi te ». Ne putes, lector, adulatum Justino Hormisdam, tantis illum præconij efferentem. Justorum namque est (secundum Prophetæ sententiam dicentis² : « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem Dominum glorificat) » pios viros laudum efferre sermone, cum Deus in his honoretur. Admiranda plane dona eidem Justino imperatori divinitus impertita fulsere ; cum (ut quæ superius dicta sunt in ejusdem Justini primordiis, perspicue manifestant secundum illud Propheticum³ evenerit : « De sternore erigit pauperem, ut collocet eum » non solum « cum principibus populi sui », sed super omnes « solium gloriae teneat ». Sed quod magis præstat, ad hoc (ut idem Pontifex ait) a Deo prædestinatus fuisse videretur, ut fidem et pacem exules sanctæ Ecclesiae restitueret. Sic more suo Deus infirma mundi elegit, ut fortia quæque confundat. Sed audi dignum Justini laudum præconem :

11. « Ad hanc vos gloriam, incomprehensibili supernæ majestatis dispositione procurante, obsequium naturæ mundo protulit, sub custodia fidei transactæ vitæ probitas instituit, atque ad imperia clementia divina provexit : ob hoc scilicet, ut tandem aliquando divisores Dominici corporis fidei vestrae executione compressi, Ecclesiarum concordia diabolica impedimenta succideret, et universitas de adunatione gauderet. Hoc religioni, hoc fidei, hoc serenitati vestrae specialiter cælitus mandatur officium, quibus et posse omnia et perficere videmus indultum. Itaque sicut instituistis facere, navate suscepti operis munus, quod superna vobis providentia videtis injunctum. Et vere sic decuit, ut per principem pax debeat fieri, quam reverentia Divinitatis exposcit. Date has assumpti Deo nostro vestri oblationes imperii, ut per vos possit pacis fructus impleri. Sine dubio quidquid tali facto animæ vestrae fuerit præstitum, a vobis mundo judicatur impensum. Magnum et inæstimabile est, venerabilis imperator, propter quod adsciti estis judicio Divinitatis : extenduntur ecce vota pacem desiderantium : diuturni temporis tractu mœret Ecclesiarum indivisibilis discissa communio : est in ge-

mitu discepula fraternalis, cum circa Patrum dogmata varia sit voluntas.

12. « Accingite ergo lumbos viribus fidei : videte cui vos regi Divinitas velit obsequi : quantum sit, quod per vos procurat impleri. Ecclesiæ venerandæ corpus, quod propria Christus noster passione fundavit, gloriæ vestræ adunare factis instituit. Non est quo magis circa vos gratia supernæ majestatis eluecat, quam si Ecclesiæ corpus per vestrum reparetur officium, sanguinis Domini redemptio formatum. Est quidem causæ hujus vetustissima calamitas, sed pro immanitate sui recentissimus dolor ; et tanto Christianis animis fortior gemitus, quanto temporibus est dilatus. Videndum vobis est, in quantum quotidie antiqui hostis fervescat insania, et cum olim causa sit deesis sine sententiæ, pacis faciat tarditatem : et cum Chalcedonensis Synodus, et beati papæ Leonis constituta placeant, quo ad charitatem reverti volumus, a certamine non desistas. Sequuntur quæ dogmatibus prædictis adscripta sunt : et ab eorum sequacibus quos prædicta auctoritate damnatos intelligunt, non recedunt. Tendent adhuc in complexibus nomen Acacii, quem vident judicio Sedis Apostolice merito pœnam subiisse damnati. Quis non intelligat simulate dici : Sanctorum Patrum sequimur dogmata, sed non diligimus facta ? Quæ a sancta Synodo Chalcedonensi constituta sunt, et quæ beati Leonis Epistola continet, foveamus, veneramur, amplectimur ; sed Acacio, qui damnatorum communionem secutus est, impendimus vota.

13. « Sed quid opus est de judicatis rebus verba facere, cum nos hortari tantummodo deceat, ut expressa superius simulatione submota, sub omni puritate pacem debeat, a quibus haec dicuntur optare ? Apud vos mihi est omnis deprecationis causa, imperator egregie : vos his ac talibus religiosi operis resistite viva charitate : vobis imminet, ut qui Ecclesiastice concordie habuistis sub privata vita desiderium, sub principatu detis effectum. Non fuit quo magis gratia vestrae cumulus accederet, quam quod vobis divinitus delatum est, ut quod semper voluistis fieri, per vos ad terminum possit adduci. Nec breve specimen circa vos gratiæ Divinitatis effulsit, quibus datur posse facere quod semper optastis. Quapropter quoniam vobis tantæ causæ titulum videtis esse servatum : removete quicquid ambiguum remansisse creditur ad plenitudinem gaudiorum. Nos enim qua decuit affectione per Gratium V. C. cui pro moderatione sti congrue sensimus officium legationis injunctum, litteris vestri principatus acceptis, cause magnitudini convenientes destinavimus viros, Germanum et Joannem episcopos, et Blandum presbyterum, necon et Felicem diaconum, per quos, si (quemadmodum presumimus) serenitatis vestrae favor arriserit, secundum quæ mandata sunt, Ecclesiarum adunatione generalitatis possint vota firmari ». Ilactenus Hormisdæ ad Justinum imper. Epistola, in qua tamen desideratur Dioscori diaconi legati nomen,

¹ Hierem. i. — ² Psal. xiv. — ³ Psal. cxii.

quod in reliquis ejusdem Pontificis datis ea de causa litteris atque ab aliis redditis expressum habetur, sicut non hoc ordine, quo hic recensita eorumdem nomina reperiuntur: nam in ipsis post nomina episcoporum legatorum, mox nominati reperiuntur ambo legati diaconi, et novissime Blandus presbyter; sed hujus Epistole auctoritate dici potest, errore librariorum factum, ut series nominum sit inversa, et diaconi ante presbyterum positi. Quæ quidem præmonuisse lectorem oportuit, ne adeo miretur, cum legerit diaconos ante presbyterum nominatos, et novissimo loco presbyterum collocatum: id enim errore factum esse, ex hac Hormisdæ papæ ad Justinum imperatorem data Epistola redarguitur. Sed cœptam de legatione decreta historiam prosequamur.

14. Non satis id est visum Hormisdæ, qui nihil penitus voluit prætermisso officio, quo tanta legatio felicem consequeretur effectum; ut qui optime mente retineret, complures ante missas a prædecessoribus Romanis Pontificibus legationes vel inanes rediisse effectuque vacuas, vel ignominiosas sugillatas. Quamobrem præter eas quas vidiimus ad Justinum imperatorem litteras datas, addidit alias ad Euphemiam Augustam insignem pietate feminam, quæ accedebat Justino viro suo adjutorium simile ipsi, utpote quæ eidem fuerat omnium bonorum sua pietate conciliatrix: quæ et (ut dictum est) cum imperio mutans pristinum nomen, in memoriam illustris martyris Euphemiæ, in cuius Basilica fuerat celebratum sacrosanctum Chalcedonense Concilium, Euphemia dici voluit, ut et eo pariter nomine declararet se esse ejusdem magnæ Synodi studiosissimam. Epistola autem ipsa sic se habet¹:

15. « Hormisda episcopus Euphemiæ Augustæ.

« Ecclesiarum pax jam cælesti ordinatione componitur, cum vos ad imperium Deus elegit, apud quos esse integrum semper religionis suæ cognovit affectum. Nam sicut in privata vita Deum semper recto dogmate coluistis, ut de religionis concordia cogitaretis, et multa quidem inter ipsa imperii vestri primordia facta sunt, quæ spem nobis correctionis integræ pollicentur. Unde quia in vobis, amorem fervore fidei gratulamur: agentes Deo gratias, quotidie pro vobis B. Petro Apostolo supplicamus, ut votis vestris apud Dominum suffragetur, et cursum bonæ voluntatis adimpleat. Nec dubium est, divinis vos auxiliis adjuvari, quia tanto religionis studio mandatis cælestibus obeditis. Hinc est, quod quia sanctum conjugii vestri constat esse propositum, has fiducialiter ad vestram clementiam litteras destinamus, ut per vos ad perficiendam Ecclesiæ pacem mariti vestri pietas amplius incitetur.

16. « Magnum opus arripuitis, magna vobis causa commissa est: per vos etiam populos Christus vult ad Ecclesiæ fœdera revocare, quos per se voluit

a morte rediunere. Magna eliam vestro sexui parata est laudis occasio, si vobis instantibus Ecclesiæ suæ Christus, quæ divisa fuerant, membra conjungat. Nec ejus », nempe sanctæ Helenæ, « major est gloria, quæ humanæ salutis lignum scrutata est, et sola Crucem, quam omnis veneratur mundus, invenit. Superabit quinimo illius merita: quia Ecclesiæ unitas per illam suum invenit signum, per vos est habitura remedium. Agat igitur jugalis vestri religiosa clementia, ut fratres et coepiscopi nostri sub eo libelli tenore, quem dudum misimus, fidem suam dignentur asserere; quatenus perfecta possit esse, quæ est inchoata correctio: quia irrita est quælibet in cultura Dei confessio, cui deest fidei plenitudo. Hoc enim quod a reliquis fieri poposcimus, a multis jam sacerdotibus constat effectum: et unitas esse justa in communione non poterit, si non fuerit in reversione servata ». Hæc ad Augustam Hormisda papam.

17. Sed attende quæ scribat ad ipsum Constantinopolitanum episcopum Joannem, penes quem optime sciret residere totius pacis conciliandæ facultatem: ut si ipse resiliret, ut fecerant prædecessores, omnem operam et impensam periisse non dubitaret. Quamobrem demulcere hominem lenitatem, et resilientem veritatis urgere stimulis ad cursum, dubiumque efficacioribus suadere et certum reddere argumentis, atque labentem animo rationibus stabilire non prætermisit. Accipe igitur ipsas dignas tanto Pontifice litteras, quæ sic se habent¹:

18. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Reddidimus quidem, frater, congruum litteris tuis sub Ecclesiastica libertate responsum: et quid in his congratulati fuerimus insertum, quid taciturnitate præteritum, evidenter expressimus. Ad licet cuncta sensibus tuis nunc crebra legatio, nunc usu in Ecclesia diuturnæ conversationis tuæ vetustas infuderit, juvat tamen adhuc latius aperire nostrum repetita ratione consilium: quia tunc bene de fidei firmitate disseritur, quando simplicibus verbis conciliandæ pacis cupiditas explicatur. Desideria quippe tua, quibus te ad Ecclesiasticam testaris festinare concordiam, ut haberent partes illæ semper optavimus: nec sola votorum ambitione contenti, usi etiam precibus sumus. Vestro sunt hæc et mundi testimonio roborata, quæ loquimur: quia ut Catholicæ unitatis reparatio fiat, auctoritatem nostram intemerata fidei integritate submittimus. Inclinet orationibus nostris aurem suam divina miseration, ut quod creditis postulandum, sequamini, et ametis oblatum. Nobis una causæ sollicitudo, una custodia est; ita pacem cupere, ut sic religionis, sic venerabilium Patrum constituta serventur: quioniam quæ inter se consona credulitate non discrepant, æquum est ut simili observatione subsistant (sustineant).

19. « Sed cur diutius immoramus? Scis ipse,

¹ Hormisd. Ep. xvii.

¹ Hormisd. Ep. xxviii.

unitatis causa quid exigat : scis ipse, qua via ad beatissimi Petri Apostoli debeas venire consortium. Illebus itineris tui ducem, quem te jam sequi asseris, Chalcedone habitum pro religione conventum. Jam te quoque, quod idem amplecti testatus es, beati Leonis redeuntem dogma comitabitur. Haec si placent, Acacii defensio damnati non placeat ; hoc est, quod boni studii a perfectione vota suspendit. Si sunt enim illa adversum Dei et legis ejus inimicos venerabilium Patrum congregatione disposita, ut quisquis eos in communione sequeretur, jam tunc latam subiret in sua damnatione sententiam ; non sunt igitur nova, quae constanter exequimur, sed temporibus illis facta iudicia justa Patrum constitutione servamus. Hortamur itaque, frater, et mentem tuam, Dei nostri misericordia adjuvante, pulsumus, ut ab omni le haereticorum contagione, Acacium cum suis sequacibus condemnando, disjungens, una nobiscum Dominici corporis participatione pascaris. Si nobiscum universa prædictas, eur nobiscum non universa condemnas ? Tunc enim nobiscum quæ veneramur amplecteris, si nobiscum quæ detestamur horrueris. Pax integra nescit aliquam habere distantiam ; et unius Dei vera esse non potest, nisi in confessionis unitate, cultura.

20. « Quapropter salutantes te fraternali charitatis affectu, petitionem tuam, missis (sicut sperasti) religiosissimis viris Germano et Joanne episcopis, Felice diacono, Diocoro diacono, atque Blando presbytero, significamus esse completam. Hi vero quibus fuerint mandatis instructi, ante allegationes eorum, si cogites, evidenter agnoscetis. Hui pacem tuam sub ea qua sæpe scripsimus professione suscipient. Impie ergo, frater carissime, gaudium nostrum, et tuum ad nos per eos rectæ fidei tuæ remitte præconium, ut per te universis detur exemplum ». Hæc per legatos ad Joannem patriarcham Hormisdam. Quod autem dum Romæ ista tractarentur, contigerat alias ab eodem ipsum Hormisdam litteras accepisse, ad eumdem has reddidit breviores, quæ sic se habent¹ :

21. « Hormisda episcopus Joanni episcopo Constantinopolitano.

« Ea quæ charitas tua destinatis litteris significavit, agnovimus, et gratulamur ad conscientiam nostram fidei tuæ indicia pervenisse : optantes, ut intentioni tuæ, quam rectam esse cupimus, plenum Deus noster circa Ecclesiasticam pacem concedere dignetur effectum, cuius spem animo supernæ majestatis assumpsimus : quia imperatorem serenissimum ad hoc providentia divina judicamus electum, ut per eum Ecclesiarum redintegratio tantis temporibus desiderata proveniat. Quapropter licet quæ pro fidei unitate facienda sunt, tuæ charitatis notitiam latere non possint; legatos tamen direximus, quos ratio causæ poscebat : quibus hortantibus, et quæ jampridem a nobis significata, et quæ

nuper iterata sunt, ad effectum, Domino nostro auctore, perveniant ». Haec ad Joannem.

22. Quod vero idem Hormisda papa optimè sciret, plurimum conferre ad pacis conciliationem, Constantinopolitanum demerere clerum, quem non ignoraret pro arbitrio universum movere populum posse, tantisque uno momento couflare discordias, ut etiam statum ipsius imperatoris (quod pluribus exemplis vidimus) in discriben adduceret ; hos quoque amantissimis prævenire litteris non prætermisit. Extant ipsæ quidem æque perbreves ad archidiaconum et reliquos ejusdem Ecclesiæ clericos scriptæ verbis istis¹ :

23. « Hormisda episcopus Theodosio archidiacono Constantinopolitano et universis Catholicis a pari.

« Gratias misericordiæ divinae competenter exsolvimus, quæ fidem vestram diu laborare non passa est : nam tempus oblatum est, quo fidos milites suos Catholicæ recuperare possit Ecclesia. Quæ enim major animum vestrum potest obtinere jucunditas, quam malorum commemorata depulsio ? Gaudiis præsentibus compensate afflictionis incommoda : quia Deus noster, qui remedio fuit, adversis opprimi charitatem vestram noluit, sed probari. Nam si transacti temporis mala cum præsenti, quæ divina esse non ambigitur, retributione compensentis ; quis dubitat ampliora vos præmia consecutos, quam nocere potuisset adversitas ? Et quamvis pro statu fidei Catholicæ nunquam sollicitudo nostra cessavit, tamen serenissimi principis sacræ affatibus incitati, legatos destinare curavimus, quorum officio, Deo auctore, in his, quæ sæpe mandavimus, subsequi non dubitamus effectum. Et ideo competenter enitere, ut Ecclesiæ Catholicæ hoc præcipuum vestræ liberationis munus possitis offerre : quatenus repulsi omnibus quæ hactenus nocuerunt, in una, quam semper optavinus, communione gratulantes, Deo nostro laudes referre sine cessatione possimus ». Hactenus ad Theodosium archidiaconum et reliquum clerum Ecclesiæ Constantinopolitanæ Hormisda.

24. Quod vero qui pietate fulgebat, et auctoritate in aula regia præstabat Justinianus hoc tempore comes domesticorum, postea vero successor Justini in imperium, pacis cupidissimus esset, et post primas ad Hormisdam papam datas eodem arguimento litteras, alias quoque postea addidisset, misissetque Romanæ oblationes Apostolorum principi offerendas per ipsum Rom. Pontif. magnam ex his sumpsit Hormisda de pace concilianda fiduciam. Quamobrem qui binas ab eo acceperat litteras, totidem, diversis tamen diebus, Epistolas reddidit, quarum prioris est exordium² : « Litterarum vestrarum serie religionis, etc. » Sed satis nobis sit hic describere posteriorem, quæ sic se habet³ :

25. « Hormisda episcopus Justiniano V. I.

¹ Hormisd. Ep. xxxix.

¹ Hormisd. Ep. xxx. — ² Hormisd. Ep. xxv. — ³ Hormisd. Ep. xxxi.

« Magnitudinis vestrae litteras sanctae fidei plenaes amore suscepimus, quibus ad exercendam apud vos prædicationis Apostolicæ firmitatem, opportunitatem nobis provenisse divinitus nuntiastis. Unde indesinenter Deo nostro agimus gratias, qui ad tam præclara remedia et tempus vobis et animum dedit. Et nos quidem desuper ista agnoscimus ordinari, postquam ei detulit divina majestas imperium, qui se ad componendam Ecclesiæ pacem indicat ordinatum. Ergo restat, ut universi episcopi partis Orientalis, juxta libelli seriem, ad correctionis pervenisse se testentur effectum. Patet venerandæ via concordiae : nota (notata) sunt optate remedia sanitatis. Sacerdotes qui Catholicam pacem desiderant, professionem Catholicam non recusent. Non enim opus est partibus errorem corrigi, sed radiciter amputari. Insistite igitur, sicut cœpistis : ut merces apud Deum vestra, quæ de boni operis inchoatione habet initium, de perfectione consequatur effectum.

26. « Animum quidem vestrum talen missa ad nos testantur alloquia, ut ad plenitudinem boni propositi non multum indigeatis hortatu : nostri tamen desiderii, ea quæ spem dedit oratio (ratio), amplius accedit ardorem ; et avidius gaudia impieri cupimus, quæ instare jam divinitus arbitramur. Hinc est quod beatum Petrum Apostolum quotidie suppliciter obsecramus, ut vobis, per quos integrari membra sua, sancta jam sperat Ecclesia, et effectum Deus celerem, et salutem tribuat longiorem. Nos quidem vestris animis obsequentes, viros direximus ad solidandam sub Apostolicæ dispositionis ordinatione concordiam. Vestrum est, ut sicut nos bonæ intentioni deesse noluimus, ita eos apud nos optatum referre faciatis effectum. Minus vestrum veneranda sacraria suscepimus ; quod amplius beato Petro Apostolo facietis acceptius, si per vos optatam Ecclesiae receperint unitatem ». Hæc Hormisda ad Justinianum.

27. Magno quidem Dei beneficio (ut diximus alias) factum sentio, ut tantæ legationis tantorum virorum in causa tanti ponderis missæ vetera in hanc diem servata sint monumenta, ut nihil ferme perierit : ut plane contingat, ejusmodi frequentia Epistolarum, quemlibet ipsas legentem perfectius scire cuncta quæ in eadem causa contigerunt, quam qui eodem tempore vixerent, sed has Epistolas minime conspicerent : ex quibus haud mediocrem omni ex parte legenti utilitas comparatur, si eas cunctas prudens lector accurate et non oscitantur cursimve perlegat. Intueri porro in eis licet summam Hormisdæ in rebus agendis soleriam, cum nihil omni ex parte intentatum reliquerit, quo missa legatio optatam referret concordiam. Nam præter illa quæ dicta sunt : quod idem sciret Hormisda, et pluribus esset doctus exemplis, aulicorum arbitrio res prospere progredi, vel inverti solere : ut qui essent apud Justinum Augustum potentiores sibi litterarum commercio conjugaret, ad eosdem Epistolas dedit : nam non ad Justinianum tantum quas vidimus litteras scripsit, sed

et ad alios item aulicos clarissimos viros de eadem legatione scripsit ut ad Celerem atque Patricium in hunc modum¹ :

28. « Hormisda episcopus Celeri et Patricio VV. CC. a pari.

« Quamvis pro loci nostri consideratione de causa fidei Catholicæ minimè tacere possimus ; tamen ad hanc partem serenissimus princeps magnopere directis affatibus nostrum incitavit studium, pro cujns legatos voluntale direximus. Et quia hujusmodi causa filiorum Ecclesiae sublevari debet auxilio; salutantes vos cultu atque honorificientia competenti, poscimus, ut pro Ecclesiastica pace allegationes eorum, qui directi sunt, apud animos serenissimi principis adjuvetis : siquidem vestre celsitudinis labore non parva retributio subsequitur, cum omnipotenti Deo nos gratias persolvere de vestris operibus feceritis ». Hæc Hormisda. Extant et aliæ ad eundem Celerem litteræ in commendatione legatorum, quæ incipiunt :

« Cum necesse fuerit, etc. »

29. At non satis ipsi fuit, eos qui erant Constantinopoli apud imperatorem magistratus admonuisse ; sed voluit eos etiam, qui degerent in province, per quas legati transituri erant, ad opus hortari. Quod enim sciret Thessalonica eosdem transituros fore legatos : ad eum qui ibi gerebat praefecturam, et alios, litteras dedit. Satis quippe memor erat, illic degere Dorotheum ejusdem civitatis episcopum, qui non a communione tantum Romani Pontificis, ut Anastasio morem gereret, se subduxerat ; sed et alios ad id ipsum præstandum induxerat, imo et minis atque persecutione compulerat, ut quæ dicta sunt superiori tomo significant : ne igitur per eum turbæ aliquæ Thessalonicae concitarentur, perbreves has ad ejus civilis præfectum litteras dedit² :

30. « Hormisda episcopus præfecto prætorio Thessalonicensi et celeris VV. II. a pari.

« Licet pro causa Ecclesiastica nunquam sollicitudo nostra cessaverit, tamen imperatoris serenissimi sacris affatibus promptius incitati, legatos cum celestis misericordiae favore direximus, quorum officio bona, quæ de principis mente præsumimus, impleantur. Et ideo salutantes amplitudinem vestram cultu et honore quo dignum est, poscimus, ut pro redintegratione fidei vestrum commonetis studium, nec tantis fidelium tardari vota temporibus permittatis : quia non est dubium, celsitudinem vestram fructum tantæ laudis acquirere, si per eam, quæ ab omnibus bonis optantur, Dei nostri misericordia operante, proveniant ». Hactenus Epistola, et quidem opportune scripta : etenim constat eosdem legatos Thessalonicae contradicentium et altercantum turbis plurimum agitari, ut inferius suo loco dicetur.

31. Ad postremum vero clarissimarum quoque feminarum Hormisda papa, datis ad eas litteris, ad

¹ Hormisd. Ep. xxxii. — ² Hormisd. Ep. xxxiii.

rem bene conficiendam imploravit auxilium : non enim despiciendas eas esse putavit, quæ tempore persecutionis Anastasii imperatoris, pro Catholica fide non solum steterant inconcussæ, sed et viorum animos perstare in sententia suaserant, atque in pietatis officio continuerant : ut plane acciderit, sicut tempore Dominicæ passionis, cum, Apostolis fugientibus, mulieres Dominum Jesum nunquam usque ad obitum deseruerunt; ita in tanto fidei naufragio, quamplurimis episcopis fugam arripientibus, imo et ad hostium castra se conferentibus, feminæ fidem Catholicam profientes invicto steterint animo. Eminebant inter eas Anastasia atque Palmaria senatoriae ac patriciae clarissimæ feminæ, ad quas perbrevem hanc Hormisda papa dedit Epistolam¹ :

32. « Hormisda episcopus Anastasiæ et Palmatiæ a pari.

« Bonæ voluntatis studium divinæ semper comitatur prosperitatis effectus. Dei nostri providentia temporis facultas oblata est, in qua pro fidei vestræ præmio debeatibus admitti. De superna primis misericordia, deinceps de conscientia clementissimi principis præsumentes, legatos pro religionis Catholicæ causa direximus, per quos amplitudinem vestram debitæ venerationis salutamus officio, postulantes, ut pro Ecclesiastice redintegratione concordiæ vestrum laborem atque operam non negetis : quatenus cum repulsis remotisque iis, quos Apostolicæ Sedis dannavit auctoritas, ad unam, quæ recta est, communionem plebs Christiana redierit, beatum Petrum Apostolum, pro eius fide nitimus, in vestris habere possitis actibus adjutorem ». Hucusque ad eas Hormisda, qui his omnibus datis litteris legatos ita munitos quam cito dimisit : non enim exspectato tranquilliori tempore navigandi, ante Quadragesimæ tempus hoc anno eos esse profectos, quamvis litteræ incuria librariorum habeantur sine die et consule date ; ex relationibus tamen a legatis missis ad Hormisdam Pontificem, satis potest intelligi.

33. *Relationes legatorum de prosperis circa religionem in itinere gestis.* — Quod igitur, ex Prophetæ² sententia, valde speciosi sunt pedes evangelizantium pacem, annuntiantium bona : perjundum erit eorumdem legatorum assectari vestigia, et quæ in via positis iisdem acciderint, certa testificatione narrare. Dei quidem beneficio facilius est, ut aliquæ relationes legatorum in archivis asservatæ, custoditæ remanserint ad hæc tempora, licet (ut accidit) mendis nonnihil labefactatæ, sed collatione duorum exemplarium facta, aliquantulum emendatæ. Est autem secundæ relationis (prima enim excidit) ejusmodi scriptus titulus³ :

34. « Exemplum suggestionis Germani et Joannis episcoporum, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri.

« In civitate Aulonitana quo ordine cum Dei

adjutorio pervenimus, et quomodo sumus suscepti ab episcopo civitatis ipsius, et quid est actum, vel quale responsum dederunt, et quia hæc promisit, ut cum metropolitano suo ficeret libellum, in alia Epistola beatitudini vestrae significavimus ». At prima illa (ut diximus) desideratur a legatis facta relatio, secunda autem ita subjicitur : « Quod in Scampina civitate factum est vestris orationibus, tacere non permisimus. Antequam nos ingredemur in civitatem ipsam, venerabilis Troius (Troilus) episcopus cum suo clero, vel plebe in occursum nobis egressus est. Et quomodo Deus in ipsa die benedictus est, et quæ festivitas per ipsius pietatem est subsecuta, ad notitiam Apostolatus vestri referimus. Nobis præsentibus, vel suo clero et nobilibus viris ipsius civitatis, libellum subscrispsit, porrexit : suscepimus, et præsente omni clero vel plebe, in gradu suo a servo vestro Petro notario sanctæ Ecclesiæ Romanæ est relectus. Erat convenitus in Basilica S. Petri.

35. « Confitemur beatitudini vestræ, tantam devotionem, tantas Deo laudes, tantas lacrymas, tanta gaudia difficile in alio populo vidimus. Prope omnes cum cereis viri cum mulieribus, milites cum crucibus in civitate nos suscepserunt ». Expromitur hic aliqua ex parte religiose procedentium Christianorum forma, nimirum cereos atque cruces ferre solitos esse, et in fine processionis Missas agere : unde et mox subdunt : « Celebratæ sunt Missæ, nullius nomen obnoxium religionis est recitatum, nisi tantum beatitudinis vestræ ». Ex his considera, lector, miserrimum statum Orientalis Ecclesie, in qua nullus fuerit, qui non pollutus saltum communicatione hæreticorum, tuto vere Catholicus dici, et ejus nomen in Sacris publice recitari potuisset. Sed pergunt : « Noster episcopus venerabilis Germanus Missam celebravit. Et promiserunt nec postea recitari, nisi quos Sedes Apostolica suscepit. Quanta a nobis operata sunt, Deus propitius in vobis conservet. Istan Epistolam ante triginta milliaria a Lignido fecimus, sperantes ipsa die in eadem civitate cum Dei adjutorio pervenire. Et quomodo ad nos pervenit Scampinus episcopus, speramus et ipsius civitatis Lignidi episcopum similia facere. Quod si factum fuerit, data occasione, rescribemus.

36. « Scampis nobis positis, post Missas, hora cœnatoria, Stephanus et Leontius viri clarissimi ab imperatore missi in occursum venerunt, adhuc nescientes, nos in partibus Græciarum positos : quia talia mandata fuerunt comiti Stephano data, ut ad partes Italæ transirent in occursum nostrum ». Vides, lector, qualia esse consueverint obsequia Orthodoxorum imperatorum erga Romanum Pontificem, ut missæ ab eo legationi per viros clarissimos occurri voluerint, antequam legati ex Italia egredorentur, licet interjacens transmittendum esset Hadriæ fretum eo potissimum tempore ad navigationem minime opportuno. Sed pergunt de Stephano dicere :

¹ Hormisd. Ep. XXXIV. — ² Isai. LII. — ³ Inter Ep. Hormisdæ post. XXXIV. tom. I. Ep. Rom. Pont.

37. « Est Stephanus iste, qui modo dicitur, de parentela filii vestri magistri militum Vitaliani. Iti nobis nuntiarunt. Patricium senatorem proscriptum et in exilium missum : pro qua tamen causa, nisi quomodo ad nos pervenerit, non possumus dicere : quia non est de talibus rebus facile deliberare. Dicitur tamen et Apoerisiarios Thessalonicensis Ecclesie teneri, apud quos dicunt Epistolas inventas : pro qua causa, nescimus : cum ipsis et Philumenum, Demetrium magistrantium, et alias personas, quarum nomina ignoramus. Ista sunt (quomodo praediximus) quae audivimus. De causa tamen Ecclesiastica cum Dei misericordia prospera nuntiantur. Cosmatem tamen medicum, pro qua causa in Italiam venit, penitus intelligere non potuimus : nisi hoc, quia fortiter queritur, de quo debet esse solliciti ut sciatis, pro qua causa ibidem venit ». Hactenus secunda relatio scripta initio mensis Martii, ut ex sequenti tertia relatione possumus intelligere, quæ sic se habet¹ :

38. « In alia Epistola significavimus beatitudini vestræ de Scampina civitate, de venerabili Troio episcopo, quo ordine libellum dedit, et qualis festivitas est celebrata in ipsa civitate. Cum Dei misericordia venimus Lignidum. Theodoritus episcopus, venerabilis vir ipsius civitatis similiter libellum dedit : qui libellus in Ecclesia est relectus, et omnia secundum constitutionem vestram sunt facta. Rogate Deum : sperate ab Apostolis ejus beatissimo Petro et Paulo, ut Deus, qui initia talia donavit orationibus vestris, similiter sequantur et prospera : ut tempora coronæ vestræ in correptione Ecclesiarum semper prædicentur. Quam Epistolam ad Apostolatum vestrum direximus die non. Martiarum ». Hucusque tertia per brevis legatorum relatio.

39. Sed his jungenda est Epistola ejusdem civitatis episcopi Theodoriti ad Hormisdam papam postea data : ex qua intelligas, quanta solerent reverentia prosequi externi episcopi ipsum Romanum Pontificem. Accepto hic ab Apostolica Sede beneficio gratus existens, litteras ad ipsum Romanum Pontificem dedit : ex quarum inscriptione cognoscas pariter, quo cultu Orthodoxi antistites venerarentur Romanum episcopum. Est autem ejusdem Epistolæ iste titulus² :

40. « Domino sancto, beato, prædicibili, et adorando Apostolico patri Hormisdæ papæ Urbis Romæ, famulus tuus Theodoritus.

« Meæ quidem exiguitatis non esset, tam magna præsumere, et ad vestrum pium sanctum Apostolatum pusilli sermone præsentes parvulas destinare paginas. Sed quia pro insita vobis humanitate, pio propitiationis animo omnia mutu Divinitatis protegere consuevistis : lucidum diem et totius festivitatis repletum omni reddidistis mundo, et omnia vestris prædicandis precibus ad pristinum veritatis revocasti statum, et in unum concordare vel sub-

jugare vestris prædicabilibus et adorandis meritis annuistis. Ideoque etsi meis obrutus iniquitatibus et ab eis undique oppressus, ex ipsis recreatus infernis, recurrente ad religiosa vestigia vestra famulo tuo viro religioso Polione (Pulione), usurpavi metam per eum, quam etiam his parvulis et exiguis clartis, vestris prædicandis et adorandis me præsentare vestigijs, divinum omnibus viribus exhortans favorem, et clara voce cum omnibus omnino canens : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bona voluntatis : qui pro sua incomprehensibili pietate vestris mirificis operibus omnia illuminavit et liberavit, et lucidum et totius festivitatis repletum diem in toto orbe vestris dignis precibus præstitit, et ab omni iniquitate eripuit, et omnem nodum colligationis absolvit, et omnem semitam aperuit. Hanc itaque gratulationis repletam pio vestro pronus offerens Apostolatui, deprecor, uti pro meæ flebilis exiguitate vestris piis precibus memores esse dignemini, domine sancte, beate Apostolice pater ». Hactenus Theodoriti episcopi Epistola, cui mox ista in codice subscripta erant :

41. « Accepta XIII kalendas Julias, domino Eutharico V. C. consule ». Quod enim hæc Polioni data dicatur; scire debes hunc missum post Pascha eum litteris legatorum de pace cum Orientalibus stabilita. Testantur id quidem idem legati in alia relatione ad Hormisdam Pontificem missa, cuius est exordium : « Cum Dei misericordia, etc. » Porro hanc Theodoriti Epistolam hic descriptsse voluimus, quod ejusdem cum superioribus sit argumenti. Sed ut eoptum iter legatorum Apostolicae Sedis prosequamur : quænam eisdem, cum Thessalonicanam pervenissent, aeciderint, scripta tum a Diocoro diacono uno ex missis legatis relatio notum facit, quæ sic se habet¹ :

42. « Ineffabilis Dei omnipotentis misericordia, et pietas ejus, quam super humanum genus clementer effundit, humanis viribus aestimari non potest, nec sermonibus explicari; sed sufficit ejus tantum consilia devotis sensibus admirari, et scire omnia bona de ejus tantum gratiæ pendere remediis. Est ista quotidiana probatio : audacter tamen præsumo dicere, domine meus beatissime papa, quia præsens causa præterita cuncta transcendit, quam Deus vestris temporibus et meritis reservavit. Quid in Aulone sit actum, quid Scampis, quid Lignidi fuerit subsecutum, anteriore significatione suggesti. Ad Thessalonicanam pervenimus : quas intentiones² habuerimus cum episcopo Thessalonicensi, et quæ dicta fuerint, vel etiam constituta, harum portitoris viva insinuatione discetis.

43. « Quod tamen non oportet præterire silentio, insinuare non differo. Post multa certamina præfatus episcopus (erat iste Dorotheus schismaticus, de quo plura superiori tomo) ratione couictus, libellum subseribere voluit : sed quia episcopi, qui

¹ Extat inter Hormisd. pap. tom. 1. Epist. Rom. Pont. — ² Extat inter ejusdem Hormisd. Epist. cum duobus exemplaribus collata.

¹ Extat in eodem codice inter Epist. Hormisdæ. — ² Intentiones pro contentionibus usurpat frequenter.

sub ejus sunt ordinatione constituti, omnes non aderant; in praesenti hoc convenit, hoc promisit, ut post dies sanctos » Quadragesima scilicet, « uno ex nobis a sede Constantinopolitanae urbis directo, episcopis congregatis, qui in ejus sunt diocesi constituti, libellum subscriberent; quod cum Dei adiutorio credimus esse complendum. Haec sunt Thessalonice constituta ». Subjicit autem his idem Diocorius legatus quae post hanc cum Constantinopolim pervenissent, ibidem fieri contigerint: ait enim:

44. *Omnia feliciter gesta a legatis Constanti- nopolii; ubi fidei libellum ab Hormisda missum ulro subscribunt episcopi.* — « Vestris orationibus commendati ad Constantinopolitanam pervenimus civitatem feria secunda hebdomadis authenticæ », quam majorem hebdomadam Latini dicunt. « Decimo ab urbe prædicta milliario sublimes et magnifici viri nobis occurserunt, inter quos sunt magister militum Vitalianus, Pompeius, et Justinianus, et alii senatores: cunctique (multique) Catholicæ fidei ardore ac desiderio redintegranda pacis ardebant. Quid plura? cum summis pæne omnium gaudiis ingredimur civitatem.

45. « Alia die, quæ est tertia feria, piissimi principis presentamur adspectibus: cunctus illic aderat senatus, in quo conventu erant et episcopi quatuor, quos episcopus Constantinopolitanus pro sua persona direxerat. Obtulimus beatitudinis vestrae litteras, quas clementissimus princeps cum grandi reverentia suscepit. Dicta sunt quæ ante examinationem cause oportuit intimare: mox causa coepit est. Ilortabatur nos elementissimus imperator, hoc dicens: Vide civitatis hujus episcopum, et invicem vobis pacifico ordine reddite rationem. Nos e contra respondimus: Quid imus ad episcopum certamina facere? Dominus noster beatissimus papa Hormisda, qui nos direxit, non nobis præcepit certare: sed præmanibus habemus libellum, quem omnes episcopi volentes Sedi Apostolice reconciliari, facient (fecerunt). Si præcipit pietas vestra, legatur; et si est in ipso quod ignoretur, aut verum esse non credatur, dicant: et tunc ostendemus, nihil extra iudiciuin Ecclesiasticum in eodem libello esse conscriptum. Aut si illi possunt docere quia non convenient religioni Catholicæ; tunc nobis in- cumbit probare.

46. « Relectus est libellus sub conspectu principis et senatus. Nos statim subjunximus: Dicant præsentes quatuor episcopi, qui adsunt pro persona Constantinopolitani episcopi, si haec quæ in libello leguntur, gestis Ecclesiasticis minime continentur? Responderunt, omnia vera esse. Post que nos subjunximus: Domine imperator, et nobis grandem laboreni episcopi abstulerunt, et sibi convenientem rem fecerunt, dicere veritatem. Mox clementissimus imperator his qui aderant dixit episcopis: Etsi vera sunt, quare non facitis? Si mititer et aliquanti de ordine senatorio dixerunt: Nos laici sumus; dicitis haec vera esse: facite, et nos sequemur ». Hactenus

res gestæ ejus diei, relatione Diocorii significatae, qui et de reliquis mox subdit:

47. « Intermissa feria quarta, episcopus Constantinopolitanus in patatio suscepit a nobis libellum. Et in primis quasi tentavit Epistolam potius facere, quam libellum: quod quidem majoris id sibi videretur esse dignitatis: nam libelli ut plurimum offeruntur a lapsis. « Sed non post multa certamina hoc convenit, proœmio modicum facere, et subjungere mox libellum, quemadmodum vestra beatitudo dictavit ». Libellus auctus proœmio sic se habet¹:

48. « Domino meo per omnia sanctissimo et beatissimo fratri et comministro Hormisda Joannes episcopus in Domino salutem.

« Redditis mihi litteris vestrae sanctitatis, in Christo frater carissime, per Gratum clarissimum comitem, et nunc per Germanum et Joannem reverendissimos episcopos, Felicem et Diocorium sanctissimos diaconos, et Blandum presbyterum: laetus sum de spirituali charitate vestrae sanctitatis, quod unitatem sanctissimarum Dei Ecclesiarum secundum veterem Patruin requiris traditionem, et laceratores rationabilis gregis Christi animo repulsare festinas. Certus igitur scito, per omnia sanctissime, quia secundum quod vobis scripsi, una tecum cum veritate sentiens, omnes a te repudiatos haereticos renno et ego, pacem diligens. Sanctissimas enim Dei Ecclesias, id est, superioris vestrae, et novelleæ istius Romæ unam esse accipio; illam Sedem Apostoli Petri, et istius Augustæ civitatis unam esse definitio.

49. « Omnibus actis a sanctis illis quatuor Synodis, id est, Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina, et Chalcedonensi, de confirmatione fidei et statu Ecclesiæ assentior, et nihil fitubare de bene judicatis patior: sed et conantes aut enixos usque ad unum apicem placitorum perturbare, lapsos esse a sancta Dei generali et Apostolica Ecclesia scio; et tuis verbis reete dictis evidenter utens, per præsentia scripta haec dico ». Hactenus ad libellum fidei appositum a Joanne proœmium. Libellus autem professionis a legatis oblatus, Roma ab Hormisda Pontifice missus, ita se habet:

50. « Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, et a Patrum traditione nullatenus deviare: quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis²: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Haec quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in Sede Apostolica inviolabilis semper Catholica custoditur religio. De hac igitur fide non cadere cupientes, et Patrum sequentes in omnibus constituta: anathematizamus omnes haereses, præcipue vero Nestorium haereticum, qui quondam Constantinopolitanæ urbis episcopus, damnatus in Concilio Ephesino a beato Cælestino papa Urbis Romæ, et a venerabili viro Cyrillo episcopo Alexandrinæ civi-

¹ Extat inter Ep. Hormisd. — ² Matth. xvi.

tatis : et una cum illo anathematizamus Eutychem et Dioscorum Alexandrinæ civitatis episcopum, damnatos in sancta Synodo Chaleedonensi , quam venerantes sequimur et amplectimur, quæ sequens S. Synodum Nicænam, Apostolicam fidem prædicavit. His conjugentes Timotheum parricidam, Ælurum cognominatum, anathematizamus , et hujus discipulum et sequacem in omnibus Petrum Alexandrinum similiter condemnantes.

51. « Anathematizamus similiter Acacium quondam Constantinopolitanæ urbis episcopum complicem eorum et sequaceum factum, neenon et perseverantes eorum communioni et participationi. Quorum enim quis communionem complectitur, eorum et similem adjudicationem in condemnatione consequitur ». Hac enim clausula includitur Macedonius et Euphemius, ut ex his quæ dicentur, manifestius declaratur. Atque subdit : « Simili modo et Petrum Antiochenum condemnantes, anathematizamus cum sequacibus suis, et in omnibus suis.

52. « Unde probamus et amplectimur Epistolas omnes beati Leonis papæ Urbis Romæ , quas conscripsit de recta fide. Quapropter, sicut prædictimus, sequentes in omnibus Sedem Apostolicam, et prædicamus omnia quæ ab ipsa decreta sunt; et propterea spero in una communione vobissem, quam Apostolica Sedes prædicat, me futurum, in qua est integra Christianæ religionis et perfecta soliditas. Promittentes in sequenti tempore sequestratos a communione Ecclesiæ Catholice, id est, in omnibus non consentientes Sedi Apostolice, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. Quod si in aliquo a professione mea dubitare tentavero; his, quos condemnavi, per condemnationem propriam consortem me esse profiteor. Huic professioni vero subscripsi mea manu, et direxi per scripta tibi Hormisdæ sancto et beatissimo fratri et papæ magnæ Romæ, per suprascriptos Germanum et Joannem venerabiles episcopos, et Felicem et Dioscorum diaconos, et Blandum presbyterum », et alia manu : « Joannes misericordia Dei episcopus Constantinopolitanæ novellæ Romæ, hac mea professione consentiens omnibus supradictis, subscripsi sanus in Domino. Data mense Martio die vicesima septima, Indictione duodecima, consensu domini Justinii imp. Augusti, Eutharico V. C. consule ». Haec tenus subscriptus a Joanne libellus, ab Hormisda (ut dictum est) missus tanquam forma præfixa non ipsi tantum, sed omnibus qui conjungi vellent Catholice Ecclesiæ per Apostolicam Sedem, ejusdemque Pontificem, cuius (auctoritate Domini dicentis ad Petrum¹: « Confirm fratres tuos) » fuit semper recte credendi præscribere formam, et recte credentibus Ecclesiæ Catholice ostium reserare. Pergit vero Dioseori legati relatio verbis istis :

53. « Subscriptio ab eo facta est libello conveniens , similiter et Datarium , cuius exemplaria et

græce et latine Apostolatui vestro direximus. Post factum libellum, nomen Acacii de Diptychis est delatum, similiter et Phravite, Euphemii, Macedonii, et Timothei » Constantinopolitanorum episcoporum, quorum primus fuit hæreticus , reliqui vero schismatici : et non solum hoc in ipsa sola Ecclesia in qua episcopus manet, verum etiam per omnes Ecclesias cum grandi diligentia, Deo adjulore, sugerimus fuisse factum. Similiter et deleta sunt de Diptychis Zenonis et Anastasii Augustorum nomina ».

54. Ille, amabo te, siste, lector, gradum, atque mente repele, quomodo Deo rebellium est obliterata memoria, succisiq[ue] sunt atque avulsi radicitus cedri Libani et quercus Basan altis firmatae radicibus impietatis. Sed a quo ista tam grandia? et cujus in terra tanta vis atque facultas? non alterius quidem, quam vigentis in Petri Sede potestatis, et inde auctorilate Apostolica fulminantis Romani Pontificis, sagittas accipientis e manu potentis « ad faciendam vindictam in nationibus et increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in comprehendibus, et nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciat in eis judicium conscriptum », et dissipet funditus adversarias potestates, quæ adeo sunt ab irruente desuper Petra prostratae, ut nec nominum memoria recolenda cum benedictione remanserit. Ubi modo Zenonis subdolæ arles, et Anastasii ad decipiendum conquisita commenta? Ubi nunc satanica Acacii arrogantia, et successorum obstinata durilis? Quot bellæ istæ fatigarunt Romanos Pontifices, qui eas ex feris reddere mansuetas, ex lupis oves, et in ovile e ferarum latibulis reducere frustra conati sunt? Stat immobilis Petra, fremant licet et lurgeant, urgeantque undique sævi fluctus: necesse tandem est, ut iidem rumpantur ad Petram illisi, et in spumam gracilem penitus dissolvantur. Sed cœplam a Dioscoro scriptam relationem prosequamur :

55. « Episcopi , inquit , diversarum civitatum, quanti inventi sunt », Constantinopoli scilicet « libellum similiter obtulerunt: et cum grandi cautela suggerimus custoditum, ne quis nobiscum communicaret episcopus, qui libellum primitus non dedisset. Pari modo et omnes archimandritæ fecerunt: apud quos archimandritas et certamina nos habuisse, suggerimus , dicentibus illis : Sufficit quia archiepiscopus noster fecit : nos factum ejus sequimur. Quid amplius? post multa certamina , ipsis quoque ratione convicti , libellos modis omnibus obtulerunt.

56. « Post hæc omnia, Deo adjuvante, in Ecclesiæ processimus : et qualia gaudia facta sint unitatis, et quemadmodum Deus benedictus sit; quæ laudes quoque beato Petro Apostolo et vobis relatæ sunt, ipsius actionis consideratione perspicitis, quod mea lingua non valet explicare. Nihil est subsecutum secundum vota inimicorum, non seditio, non

effusio sanguinis , non tumultus , quod veluti terrentes inimici antea prædicebant. Ipsi quoque Ecclesiastici Constantinopolitani admirantes , et Deo gratias referentes , dicunt , nunquam se meminisse ullis temporibus tantam populi multitudinem comunicasse ». In ipso namque sacrosaneto die Paschatis factam esse coitionem , celebratamque communionem , et unitatem Orientalis Ecclesie cum Occidentalib[us] contractam , testantur Epistole Andreae episcopi et Julianæ Aniciae ad Hormisdam , quæ inferius suo loco ponentur. Subdit vero ad postremum hæc in sua relatione Dioscorus :

57. « His adimplitis , etiam clementissimus imperator ad beatitudinem vestram sua scripta subjunxit , ordinem rei gestæ significans ; similiter et vir reverendissimus Joannes Constantinopolitanus civitatis antistes. Noveris etiam et saera generalia esse edita (dicta) ; atque credimus , Deo propitio , et vestris sanctis orationibus per universas provincias quantocius destinari. Hæc Constantinopoli gesta sunt. Et nunc de Antiochenæ Ecclesia tractatur ; et ideo adhuc laboratur , quia nondum persona congrua est electa. Oret ergo beatitudo vestra intentius , ut Deus , qui vestris precibus exoratus Constantinopolitanam Ecclesiam Apostolicæ Sedi restituit , ipse et dignam personam donet in Antiochia ordinandam , et assiduas admet Ecclesias. Rescribite episcopo Constantinopolitano. Si videtur beatitudini vestræ , facite mentionem damnationum Severi , et illorum , quos nominasti in Epistola illa , quam scripsisti ad secundam Syriam per Joannem et Sergium monachos : hoc ipsum date ad imperatorem resribentes. Si feceritis , videtur mihi necessarium esse ». Hactenus relatio Diosecori ad Hormisdam Pontificem missa Romam per Pottonem subdiacnum , ut alia relatione postea legati testantur. Nos vero eodem ordine , quo idem Diosecorus recenset missas Constantinopoli litteras ad Hormisdam referamus. Fuerunt tanta hæc Dei beneficia quot litteris consignata , tot nobilibus testata monumentis ; quæ voluit Deus posteris custodita , veluti de hæreticorum atque schismaticorum imperatorum et patriarcharum expugnata perfidia forniciem triumphalem vivis ex lapidibus structum , atque præclaris sculptum victoriis , inscriptumque tot titulis , quot reperiuntur tunc datae a diversis Epistolæ : quarum primum locum obtinet illa , quæ a Justino imperatore ad Romanum Pontificem scripta reperitur , est hujusmodi ¹ :

58. *Epistolæ gratulatoriæ de rerum eventu ad Hormisdam datæ a Justino , Joanne , Andrea Prævalitano episcopo , Justiniano , aliisque viris clarissimis et feminis.* — « Victor Justinus , pius , felix , inclitus ; triumphator semper Augustus , Hormisdæ sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et patriarchæ.

« Scias effectum nobis , pater religiosissime , et quod diu summis studiis quærebatur , noveris pate-

factum ; et antequam advenerint qui a vobis destinati sunt , quod Joannes vir beatissimus antistes novæ nostræ (vestræ) Romæ una cum elero ejus vobiscum sentiunt , nullis variantes ambiguitatibus , nullis divisi discordiis : scias libellum ab eo subscriptum , quem offerendum indicaveras , sanctissimorum Patrum Concilio congruentem. Omnes concurrunt alaci opere ad suscipienda vota tam vestra , quam Constantinopolitanæ sedis . quos veritatis coruscus fulgor illuminat : omnes accelerant libentissime , quos oblectat via dilucida ; sequuntur scita Patrum sanctissima , leges probatissimas , et consiliis quorundam firmatis qui rectum tenebant tramitem , aliorum correctis qui vagabantur incerti , in eo res colligitur , ut unitatem individuae Trinitatis ipsi quoque unitate colant mentium. Negatum est inter divina mysteria memoriam in posterum fieri (pro tenore libelli , quem diximus) Acacii prævaricatoris quondam hujus urbis episcopi , neconon aliorum sacerdotum , qui vel primi contra constituta venerunt Apostolica , vel successores erroris facti sunt , nulla usque ad ultimum diem summum pœnitentia correcti.

59. « Et quoniam omnes nostræ regiones admonendæ sunt , ut exemplum imitantur civitatis regiæ : destinanda ubique principalia præcepta duximus. Tanto flagramus religionis officio , tanto affectamus studio pacem Catholicæ fidei pro remuneranda cælitus paœ nostræ reipublicæ , pro conciliando subjectis meis superno præsidio. Quid autem gratius reperiri potest ? quid justius ? quid illustrius ? quam quos idem regnum continet , ejusdemque fidei cultus irradiat , eos non diversa contendere , sed collectis in eodem sensibus , instituta venerari , non humana mente lata , sed divini prudentia Spiritus ? Oret igitur vestræ religionis sanctitas , ut quod pervigili studio pro concordia Ecclesiæ Catholicæ fidei procuratur divini muneric opitulatio , jugi perpetuitate servari annuat ». Hactenus Justini Augusti Epistola ad Hormisdam papam. Quam vero ipse Constantinopolitanus antistes ad eundem Pontificem tune seripsit accipe ¹ :

60. « Domino meo per omnia sancto et Deo amabili fratri et comministro Hormisdæ Joannes in Domino salutem.

« Quando Deus propria mirabilia in suis operatur , tune oportet ea quæ divinis litteris continentur , ipsius Scripturæ vocibus fiducialiter exclamare ² : Quis loquetur potentias Domini , aut auditas faciet omnes laudes ejus in omni tempore ? Ecce enim talem pium principem Romanæ Reipublicæ suscitavit , quali multo ante et Catholicæ indigebat Ecclesia , et omne genus hominum videre cupiebat. Ideoque ita etiam coronam (cornu) gratiæ super eum cælitus declinavit , ut affluenter in sacrum ejus caput misericordia funderetur : omnique annuntiationis ejus tempore cum magna voce Deum omnium principem glorifieaverunt , quoniam talem

¹ Extat inter Hormisd. Ep. tom. I. Ep. Rom. Pont.

² Eodem tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd. — ² Psal. cv.

verticem meis manibus tali corona decoravit ». Fuisse in more vides, ut Orientalis imperii electi imperatores ab episcopo Constantinopolitano coronarentur. Sed pergit :

61. « Is vero maximus imperator primam suorum certaminum palnam, devicto inimico, evidenter ostendit : secundum virtutis ejus meritum, adulationem sanctissimis Ecclesiis sapientissime comparavit regnum ejus : tertium bonum, dissipata conjunxit, et pacem mundi sapientissime procuravit. Idecirco in omnibus Deo magno gratias referens cuncta sapientissime gubernant, annuntiare tibi pacem pacis filio nuntiavi, in omnibus Deo amantissime, ut illud gaudium salias, quo David¹ quidem secundum legem in Areæ Dei revocatione figuraliter exultabat. Apostoli vero per gratiam veraciter laetabantur. Gande itaque in Domino gaudium tuæ conveniens sanctitati, et scribe ea quæ vestrum benignum autum decent, homo Dei. Nam quæ fuerant divisa, cuncta sunt, et dispersa collecta sunt; et quæ longe erant, sibi invicem adiuncta sunt : et sicut oportet dicere et olim scripsi, utrasque Ecclesiæ tam senioris, quam novæ Romæ unam esse, evidenter intelligens, et utriusque earum unam sedem recte esse definiens, indivisibilem adulationem, et utriusque nostrum consonam confirmationem cum judicii integritate cognoscere.

62. « Unde rogo Deum semper eam inseparabilem permanere orationibus sanctorum Apostolorum et tuæ precibus sanctitatis, per quas donari nobis et universo mundo clementissimum et Christianissimum principem Justinum, et piissimum ejus conjugem, nostram autem filiam Euphemiam, in pace multis temporibus comprecedatur, per omnia beatissime et carissime frater. Gavisi igitur de præsentia reverendissimorum episcoporum, necon et clericorum vestrorum, gratias agimus : quoniam secundum petitionem nostram tales pacificos viros et dignos vestræ Sedis Apostolice destinasti, regulam Patrum sine confusione servantes, fidemque indivisam custodientes. Quorum amplectentes in omnibus mentem, cuncta per eos ad satisfactionem vestræ egimus sanctitatis. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, ego quoque et mei plurimum salutamus ». Hactenus episcopus Constantinopolitanus Joannes ad Hormisdam Pontificem.

63. Sed ut mœrere solent dolore capitum cætera membra, ita et ejus pariter felicitate congaudent : quamobrem eidem universalis Ecclesiæ capiti, primarioque antistiti congratulati sunt alii Catholici episcopi. Accipe igitur quæ hoc eodem tempore unus ex eis Orthodoxæ fidei cultor eidem Hormisdæ papæ breviter scripsit² Andreas Prævalitanus episcopus in Epiro, statum preteriti atque presentis temporis simul jungens, quo gaudendi causa appareat manifestior, his verbis titulum inscribens :

64. « Domino semper meo beatissimo, et Apostolica Sede intima venerazione preferendo, atque Angelicis meritis coæquando, patri patrum papæ Hormisdæ, Andreas.

« Commendans me humillime vestigiis vestris piissimis, indico propter Synodus Epiro novi, quoniam finxerunt anathematizare intra semetipsos alias personas, hoc tantummodo ingenio usi sunt, ut nos in sua malitia caperent : quibus restitit divina Trinitas per vestras sanctas preces : et cum reprehensi fuissent in sua malitia, nunquam potuimus archiepiscopo suadere, ut ad viam veritatis et ad vestra præcepta verteretur. Sed modo cum advenerunt beatissimi atque sanctissimi domini episcopi vel diaconi directi a sancta corona vestra ; occurserunt illis Scampinus episcopus vir beatissimus Troius cum omni gaudio et luminaribus ; et porrecto libello secundum vestram præceptionem statim recepti sunt in pace Christi, et Missas celebravere cum episcopo in Scampina civitate. Et videntes Lignidonenses quod fecit Scampinus, simili modo et ipsi secenti sunt. Nunc dum istas litteras ordinaremus, supervenit magistrianus de urbe Constantinopolitana ; qui nuntiavit, quia Deo propitio precibus sanctis vestris, et Constantinopolitani miserunt (dixerunt) anathema Acacio, et cum pace Pascha celebrarunt. Jam quod sequatur, vestra intercessio apud Deum laboret, ut ad perfectum servi Sedis Apostolice inveniamur. Epistolas vero, quas destinaverunt ad meam humilitatem supra memorati viri beatissimi episcopi, pietati vestræ junclas transmisi. Accepta die quo supra ».

Ex magistratibus autem qui primum locum apud imperatorem obtinebat Justinianus et ipse Hormisdæ papæ congratulatus, ista perbreviter scripsit¹ :

65. « Domino meo sanctissimo Hormisdæ primo archipontifici et pape Urbis Romæ, Justinianus comes salutem.

« Venerandæ sanctitatis vestræ prædicatio regularum, quæ Christo Deo pro Ecclesiarum pace et plebis concordia jugiter supplicat ; quicquid nunc per beatissimos suos sacerdotes annuit peragendum, propria Divinitate cuncta effectui sociala sunt, nulla prorsus quorumdam valente discordia. Igitur vestris sacris orationibus ac præceptionibus Orthodoxorum fide muniti, supplices petimus, ut pro sanctissimo Augusto nostro totius fidei fautori, proque ejus Republica, pro nobis quoque mandatorum vestrorum custodibus aeterno regi consueti impetrabiles preces offerre dignemini, nosque vobis fideliter supplices vestris salutiferis rescriptionibus visitare ». Hactenus ad Hormisdam Justinianus. Pompeius itidem, de quo supra, ad eundem scriptis Epistolam, cui ejusmodi præficitur titulus :

66. « Domino meo beatissimo et Apostolico patri Hormisdæ archiepiscopo universalis Ecclesiæ, Pompeius ». Ex quo vides Romanum Pontificem

¹ Reg. vi. — ² Extat tom. i. Ep. Rom. Pont. in Hormisd.

¹ Extat inter Epist. Hormisdæ.

universalis Ecclesiæ episcopum semper cognitum atque vocatum. Epistola autem sic se habet :

« Sanetis beatitudinis vestrae precibus omnipotentis Dei pietas exorata, tanta nobis fidei principem condonare dignata est, ut religiosis elementiae ejus meritis redintegratio pacis Ecclesiastica, que votis fidelium omnium poseebatur, jure videatur esse collata : in cuius regis proventu solidissima principatus sui fundamenta sancti Spiritus operatione constituit, quæ tantum roboris obtinent stabilitatis invictæ, quantum actionis excellentia unica et admirabilis estimatur. Et ideo reverendam pontificatus vestri beatitudinem cultu reciprocati alloquii salutantes, quæsumus, ut magis magisque pro clementissimi atque invictissimi domini nostri principis prosperitate orare dignemini : quatenus omnipotens Dei pietas sua dona, in quibus etiam fructus vestrae agricolationis exuberat, justis gratiæ opitulatione custodiat : nobis quoque filiis vestris spirituali vobis conglutinatis affectu, quos hujus operis maxime semper sollicitudo perstrinxit, suffragatrix intercessio sanctimonie pontificalis assistat ». Ilæc Pompeius præcipue apud imperatorem auctoritatis vir.

67. Scripsisse quoque ad eundem Hormisdam reperitur clarissima femina Julianæ Anicia, ex nobilissimo illo stemmate Aniciorum familie propagata, ex quo præter Probas etiam Julianæ plures clarnerent, de quibus suis locis mentio facta est, quando eodem ipsæ litterarum officio et pio obsequio prosecutæ sunt alios prædecessores Romanos Pontifices. Ista igitur prudentissima femina, probe considerans quanta esset insita Catholicis omnibus erga Sedem Apostolicam reverentia, quantusque hæreticis ab ea timor illatus ; cum necessariam iudicaret longiorem Constantinopoli moram legatorum, breviter scribens ad eundem Pontificem, ipsum rogat, ne eosdem legatos revocet, donec cuncta stabilita relinquant. Epistola autem paucis concepta verbis est hujusmodi :

68. « Domino beatissimo patri Hormisdæ Julianæ Anicia.

« Precibus vestrae beatitudinis, adventu legatorum principalis Sedis Apostolicæ, elisis erroribus hæreticorum, in unitatem fidei Catholicæ convenimus congregati simul ad ubera materna Ecclesiæ in die sanctæ Resurrectionis. Quapropter stylo venerationis alloquentes sanctitatem vestram, admonemus, ut intimetis destinatis a vobis reverendissimis viris, nullo modo abscedere, antequam sicut prævideritis, ut oportet, firmentur ea quæ bene disposita sunt ab eis : ut amputatis omnibus reliquis transacti erroris, impendiis vestrae beatitudinis roborata unitas ad effectum perpetuum deducatur ». Hactenus Julianæ, utpote quæ Graecorum levitatem pluribus demonstratam nosset exemplis. Sed quid Anastasia itidem clarissima femina, ad quam Hormisda litteras dederat, ad eundem Pontificem scripserit, accepe¹ :

¹ Extant inter Hormisdæ Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont.

69. « Domino sancto et beatissimo patri patrum Hormisdæ archiepiscopo universalis Ecclesiæ Anastasia.

« Divini luminis illuxisse nobis gratiam merito profitemur, Apostolatus vestri reverentiam in sancto corde nostri tenere memoriam, pagina assertione nosecentes : veraci namque spe confidimus supernæ misericordie propitiationem de pontificali intercessione subsistere, domine beatissime et Apostolico honore suscipiente pater. Pervigiles vestrarum orationum excubiae, et miranda victoriosissimi principis fides splendore Catholicæ semper irradians, diu exspectatam sacrosanctis Ecclesiæ concordiam pacis restituit, quam omnibus triumphis suis solidissime firmatis invictum jure exultat præco-luisse vexillum. Ideoque illibata vestrae paternitatis sanetimonia pro incolumitate atque prosperitate prædicti domini nostri Augusti vota precesque omnipotenti Deo offerre indesinenti continuatione persistat ; ut ineffabilem tantorum bonorum gratiam, quam piis ejus sensibus inspiravit, ad futurae quoque beatitudinis profectum conservare dignetur. Domino etiam jugali filio vestro, et mihi peculiari cultrici vestra, cum sobole quam nobis Dominus donare dignatus est, a vestro Pontificatu oratio benigniter impendatur, cujus suffragio divini favoris protectio nobis clementer aspiret ». Hic finis Epistolæ Anastasiæ.

70. Inter hæc autem cum tardius perferrentur Constantinopoli Romam Epistole, minime prætermisit litteris admonere legatos Hormisda de tanta causa sollicitus : extant namque ejus Epistolæ¹ ad eos datae. Cum enim nequaquam certior redderetur de rebus Constantinopoli gestis, et jam elapsa esset saera dies Ascensionis Domini, Paulinum Ecclesiæ defensorem mittit Constantinopolim, cui præter eas quas ad imperatorem litteras scripsit, hanc ad legatos Epistolam dedit² :

71. « Animus noster diurna redditur exspectatione sollicitus. Præcipue ad tantum principem destinati, sub celeritate nos certiores debuissetis efficere. Nam ante diem Ascensionis Domini litteras vestras credebamus nos posse suscipere. Idcirco tam vestrae sospitatis indicia, quam profectum causæ, quam peragendum cum Dei nostri juvamine suscepistis, desideramus agnoscere. Paulinum Ecclesiæ Romanæ defensorem eum scriptis præsentibus destinare curavimus, tam principi litteras, quam singulis, quibus oportuit, dirigentes. Quapropter Deum nostrum congruis preeibus oramus, ut ipse salutem vestram sua propitiatione custodiat, et causæ qualem desideramus concedere dignetur effectum. Quia nihil majus inter titulos optimi imperatoris adscribitur, quam si eum Ecclesia Graeca præsens et futura prædicare mereatur pacis auctorem. Data III kal. Maias, Eutharico V. C. cons. » Ad eosdem item legatos septimo kal. ejnsdem mensis alias eodem arguento litteras dederat,

¹ Hormisd. Ep. xxxv. xxxvi. xxxvii. — ² Hormisd. Ep. Lxxvi.

quarum est exordium¹: « Opinionum diversitas, etc. » Alias postea addidit per magistrinum dicta die III kal. Maias. Extant ipsæ quidem: verum illæ date per Paulinum ab Hormisda ad Justinum Augustum, et aliae ad illos scriptæ desiderantur. Quod enim inter hæc litteræ tum a legatis, tum ab imperatore et aliis Romam ad Hormisdam perlatæ sunt: eas, quarum nullus esset usus, minime redditas fuisse putamus, ac proinde nec inter alias asservatas, neque in archivo cum reliquis custoditas.

72. Publica Romæ lœtitia. — Cum igitur his diebus tandem diutius exspectatae Pontifici redditæ essent Orientales litteræ pacis nuntiæ, ingenti cum Hormisda Urbs tota gaudio perfusa est: recitatisque iisdem ex more publice in Ecclesia, ipsa nimirum Saera imperatoris, Joannisque litteris fidei professionem continentibus, atque relatione legatorum; crebræ acclamatæ sunt Deo laudes, simulque Hormisdæ atque Catholico imperatori præconia faustis sunt vocibus frequentata. Perjueunde in primis auditum, dannatum esse nomen Acacii, cuius causa omnes seirent tot prædecessores Romanos Pontifices desudasse. Pro votis publicis publicæ redditæ sunt Deo gratiarum actiones. Visa est tunc Roma de superata Orientalium perfidia triumphasse, et cum premeretur a Gothis, de duobus tamen impiis imperatoribus. Zenone videlicet et Anastasio penitus debellatis et extinctis, atque cum execratione ignominiose sepultis, gloriosa erexisse trophæa. Sensit nova tunc Roma miracula, majore videlicet sine armis se præstare potentia, et posse imperare captivam, et sub hostium jugo positam leges præscribere imperatoribus, atque licet subjectam, exigere ab orbe tributum longe præstantius auro, nempe fidem, rebellesque ducere captivos hominum animos in obsequium veritatis. Sed novit totum id se debere Christo, qui suas Petro vices legans, easdem propagavit in successores, experimentoque didicit, feliciter impletum mysterium petræ² e monte sine manibus scissæ, percutientisque pedes ferreos mystici simulaci, atque crescentis in montem, universaque terram implentis: gavisaque est, dispensio idolatriæ et dejectione humanæ superbie, longe ampliorem atque firmiorem se esse potentiam consecutam. Rependit pro tanto munere gratias, et una cum suo pastore exultans laudes dignas Christo persolvit.

Ilis vero impletis ex more solemnibus, Hormisda Pontifex, sui memor officii, ad Justinum imperatorem ista rescripsit³:

73. Hormisdæ Epistola ad imperatorem. — « Hormisda episcopus Justino Augusto.

« Lectis clementiæ vestræ paginis, quæ restitutam fidei concordiam nuntiabant: in divinæ laudis canticum mens totius Ecclesiæ prorupit, quo canitur⁴: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax

hominibus bonæ voluntatis. Hujus igitur fiducia hymni dignam fidelibus meritis gloriam felicitatemque præsumite. Neque enim te ita Deo placitum principem ad imperii verticem humanus tantum consensus evexit: te sibi divinus favor ante formaverat. Tradidit enim tibi Orientis imperium, ut ejus operum fieres instrumentum; atque ideo ut hoc in te propheticum dictum jure conveniat efficiatis¹: Constitues eos principes super omnem terram: memores erunt nominis tui, Domine, in progenie et generatione. Etenim eum tibi sit Christianam pacem servare propositum, quis te dubitet a Christo esse dilectum (delectum)?

74. « Hæc prima sunt vestri fundamenta principatus, Deum placasse justitia, et adscivisse vobis excellentissimæ majestatis auxilia, dum adversarios ejus velut proprios comprimitis inimicos. Hæc nimirum maxima Reipublicæ fundamenta sunt, hoc solidum invictumque robur. Neque enim humanis ictibus potest esse pervium, quod est divinæ gratiæ firmitate vallatum. Testis est huic Prophetica Scriptura; ait enim²: Elegi David servum meum, oleo sancto meo unxi eum: manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Contra autem frustra arma, frustra sibi copias querit, quem gratia superna destituit. Etenim veraciter scriptum est³: Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam. Bellabis tu quidem divino tutus auxilio, excellentissime princeps, et tuæ Reipublicæ, jugo ferocissimarum gentium colla submittes: sed nulla victoria potest esse præstantior, quam quod humani generis hostem post quæsita tam longi temporis firmamenta subvertis.

75. « Enimvero cæterorum natura præliorum distincta gentibus, regionibus terminata, cruento polluta: hæc omne genus humanum palma complebitur, hunc omnibus regionibus importabis (imputabis) triumphum; et quod divinæ proximum pietati est, qui paulo ante ductu diaboli grassabantur, nunc ad propriæ salutis effectum sine sanguine vineuntur. Durabit igitur hujus Christianæ victoriæ per ævum triumphus. Neque enim poterunt labore temporis aboliri, quæ in sempiterna fidei stabilitate fundata sunt. Permanebit longe lateque vestrorum fama factorum, et sicut divinis designatur eloquiis⁴: In omnem terram exivil sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Et cæteris quidem bellis agros, urbes, oppida, et quod supremum est, subjectorum libertatem tueris, quæ mortalium usibus comparata, simili quadam mortalitate solvenda sunt. In hoc certamine vita ipsa defenditur, et quodammodo pro sempiternæ beatitudinis arce pugnatur.

76. « Quocirca continuam tanti operis apparatus clementiæ vestræ intentionem requirit. Facite, ut nullum prorsus receptaculum, ex quo rursum immanissimus hostis emergat, inveniat: cunctis

¹ Hormisd. Ep. xxxv. — ² Dan. II. — ³ Hormisd. Ep. xxxviii. — ⁴ Luc. II.

¹ Psal. XLIV. — ² Psal. LXXXVIII. — ³ Psal. CXXVI. — ⁴ Ps. XVIII.

eum nudeate præsidiis; et si quid usquam vestigiorum ejus reliquum est, id omne elementi remedium purgate: omne nequitiae germen funditus eruatur: adversa Deo stirpis ad vivum usque resecetur, ne minus compressa (quod absit) iniquitatis radix venenata latius iterum virgulta diffundat. Quorsum haec? Quia superest adhuc *yobis* Alexandrinae atque Antiochenæ et aliarum Ecclesiarum nullo modo negligenda correctio: in qua si suam curam clementia vestra immiserit, spes est, quo auctore bona cuncta eredimus incipi, eodem celeriter auxiliatore compleri.

77. « Commendamus præterea legatos ab Apostolica Sede directos, et apud vestram fidem religionesque deponimus; quos ita perfectis omnibus pietas vestra dimittat, ut divinis vestrisque beneficiis ad Apostolicam Sedem plenam referant de Ecclesiarum omnium pace lœtitiam. Quæ scripta per Paulinum Romanæ Ecclesiæ defensorem famulum vestre pietatis ingerenda transmisimus. Data septimo idus Julii, Eutharico V. C. consule ». Hactenus ad Justinum Augustum Hormisda, qui his similes scripsit litteras ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, quarum est exordium¹: « Consideranti mihi tuæ scripta charitatis, etc. » Alias itidem reddit ad Justinianum², itemque alias ad Pompeium, neconon alias ad singulas clarissimas feminas Julianam et Anastasiam, datas omnes eadem die, nempe septimo idus Julias. Præter has omnes redditas post pacem nuntiatam ad Orientales litteras, adjecit alias ad legatos, quæ incipiunt³: « De his quæ charitatis vestræ relatio comprehendit ». Monens eos laborare de pace Ecclesiarum Alexandrinae et Antiochenæ.

78. *Relationes legatorum de statu Antiochenæ Ecclesiæ et de monachis Scythicæ tumultuantibus.* — Sed quæ post hæc consecutæ sunt litteræ legatorum ad eundem Hormisdam Pontificem, ut singulas hujus anni res gestas singulis reddamus mensibus, hic describamus: complectuntur enim rerum Ephesinæ, Thessalonicensis, atque Antiochenæ Ecclesiarum, neconon tumultuantium monachorum historiam exacte descriptam. In primis igitur ita se habet relatio Dioscori diaconi unius ex Apostolice Sedis legatis, cuius iste est in codice titulus⁴:

« Suggestio Dioscori diaconi ». Quæ est hujusmodi: « Verum est, nulla esse gaudia magnopere spiritualia, a quibus ex toto tribulatio possit esse separata. Gaudemus de unitate Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quæ facta est cum Sede Apostolica: ketamur quotidie diversorum episcoporum libellos nobis satisfactionis offerri. Modicum in Ephesina civitate contigit scandalum, ubi contempta est et injuriata Synodus Chalcedonensis. Est invocatus clementissimus imperator hoc corrigere, quod et sperat cum Dei adjutorio fieri.

79. « Nunc etsi post labores, etsi post intenuiones plures, Antiochenæ Ecclesia ordinata est, electus est quidam Paulus nomine presbyter Constantinopolitanae Ecclesiae, quem huic honori aptissimum imperatoris testimonio comprobatum voluerunt et tentaverunt hic ordinare. Ego iussionis vestrae non immemor, contradixi, dicens: Jussit dominus noster beatissimus papa secundum antiquam consuetudinem, ibi eum episcopum ordinari. Hoc obtinuit, quod præcepistis. Orate ut Deus precibus Apostoli Petri et ipsam civitatem eum pace faciat electum suscipere sacerdotem ». Sed unde, dices, alteratio ista? Illic meminisse debes que superiori tomo dicta sepius sunt de injustis conatibus Acacii et successorum Constantinop. pontificum, quibus nisi sunt usurpare sibi electionem Antiochenorum antistitum: ut non mireris, si de ordinatione Pauli novi episcopi fuerit altercatum. Verum prævaluit auctoritas Romani Pontificis temerarios ausus prohibentis.

80. Sed quod inter hæc, vigilantibus licet agricolis, venisset tamen inimicus homo, et supereminasset zizania (Leontius enim cum collegis professor, ut videbatur, Catholicæ fidei et defensor Chalcedonensis Concilii, sub specie quadam pietatis, quasi niteretur ipsum roborare Concilium, heresim Eutychianam validare studebat) audi quæ reliqua sunt relationis Dioscori ad Hormisdam: « Et quia, inquit, ista aguntur, et in his quotidie proficit Ecclesia: insidiator antiquus suscitavit monachos de Scythia, qui de domo magistri militum Vitaliani sunt omnino (omnium) Christianorum votis adversarii: quorum inquietudo non parvas moras generavit unitati Ecclesiarum, et magnopere de predictæ Ecclesiæ Antiochenæ ordinatione. Iste monachus, inter quos est Leontius, qui se dicit esse parentem magistri militum », Vitaliani scilicet, « Romanum festinant, sperantes aliqua capitula a beatitudine vestra confirmari. Est in ipsis inter cætera, ubi volunt dicere, unum de Trinitate crucifixum, quod est nec in sanctis Synodis dictum, nec in Epistolis S. papæ Leonis, nec in consuetudine Ecclesiastica. Quod si permittitur fieri, mihi videatur dissensiones et scandala non mediocria nasci inter Ecclesiæ. Istud Anastasius imperator magnopere Catholicis imponere festinavit: istud et Eutychetis discipuli in Synodo Chalcedonensi proposuerunt. Quia quotiescumque Patres de Dei Filio Domino nostro Jesu Christo disputaverunt, Filium Dei Verbum, consubstantialem Patris, homousion Patri dixerunt. Iste autem sermo ideo nunquam est in Synodis a Patribus introductus, quod præculdubio Catholicæ fidei minime poterat convenire.

81. « Cujus sermonis si subtiliter attendatur intentio ad quantas hereses pateat, et quæ mala per eum possint disputationibus Ecclesiasticis introducei, quoniam longum est per præsentes insinuare, præterimus. Unde sanum mihi videtur et utile, et ad pacem Ecclesiarum conveniens, nihil

¹ Hormisd. Ep. xxxix. — ² Hormisd. Ep. xl. xli. xlii. xliii. — ³ Hormisd. Ep. xlvi. — ⁴ Extat inter Ep. Hormisd. papæ tom. i. Ep. Rom. Pont.

aliud responsum dari nisi : Sufficit sanctum Chalcedonense Concilium, in quo et aliae Synodi continentur : Sufficiunt Epistolæ B. papæ Leonis, quas Synodus confirmavit. Novitatem in Ecclesia introducere nec volumus, nec debemus ». Nova enim vox ab Ecclesia, quantumlibet pia, nonnisi ex Patrum consulto in rebus fidei utenda proponi consuevit. Sed pergit :

82. « Est in propositione eorum callida et haec dicere : Nos Synodum Chalcedonensem suscepimus : hoc speramus, ut jubeatis nobis eam expondere, quia non sufficit sic quomodo est exposita contra heresim Nestorianam, non quasi non intelligentes ; nisi conantes per subtilitatem ad hoc nos adducere, ut disputetur de Synodo Chalcedonensi. Quod si actum fuerit, dubia et infirma ostenditur, et hereticorum omnium patuit errori. Inter alia, si post Synodum Chalcedonensem, si post Epistolas papæ Leonis, si post libellos quos dederunt et dant episcopi, et per ipsos satisficerunt Sedi Apostolicæ, iterum aliquid novum addatur ; sic nichil videtur, quia quicquid factum est, destruitur. Data tertio kal. Junias, Constantinopoli ». Haec sunt quæ in hanc usque diem Constantinopoli contigerunt, de quibus Dioscorus legatus Hormisdam reddidisse voluit certiorem. Digna quidem Apostolico legato monitio, ne audiatur heretici, vel quicunque alii ad recte sancta in oecumenicis Synodis quibusvis praetextibus, novi aliquid addi petentes.

83. Sed qua occasione ejusmodi sit oborta contentio, antequam rem gestam ulterius prosequamur, quo fiant cuncta perspicua, hic principium repetamus. Priusquam Apostolicæ Sedis legati Constantinopolim pervenissent, questio oborta est inter eosdem Seythia monachos atque Victorem diaconum professorem Synodi Chalcedonensis. Cum vero Seythia monachi eundem Victorem accusarent heresis Nestorianæ, dedissentque adversus eum libellum Sedis Apostolicæ legatis cum Constantinopolim pervenissent, neenon Joanni Constantinopolitanu episcopo : apud eosdem cum adversus Victorem acturi convenissent, ipse Victor quo se omniuo Catholicum esse monstrarel, coram ipsis judicibus professus est se credere quæ continet Chalced. Concilium, quæque habet Epistola S. Leonis ad Flavianum, recipereque pariter Cyrilli scripta adversus Nestorium. Sed cum ex adverso Seythia monachi reclamarent, haec non sufficere, ut quis evanuetur ab omni suspitione heresis Nestorianæ, sed addendum esse, unum de Trinitate esse Christum crucifixum ; displicuit legatis monachorum cavillosa suggestio, quam negaverunt admitti debere, asserentes satis esse profiteri Chalcedonense Concilium, ut quis Catholicus demonstretur, absque aliqua additione verborum. Illi vero ejusmodi a legatis passi repulsam, indignati, appellandum putarunt a sententia legatorum ad ipsum Romanum Pontificem, apud eundem accusaturi Victorem ut Nestorianum, et conquesturi de ipsis Apostolicæ Sedis legatis, quod eundem Victorem ut Catholicum re-

cepissenl : sicque hi furore perciti, Constantinopoli recentes, Romanum se contulerent ad Hormisdam Pontificem. Haec quidem omnia accepta sunt ex relatione Dioscori legati ad eundem Hormisdam, quam inferius suo loco ponemus, ubi de ejusdem Victoris causa sermo erit : cepta enim modo prosequenda est causa Scytharum.

84. Verum antequam ulterius progrediamur, unde iisdem Seythis monachis manarit occasio, ut minime satis esse putarent ad fidem Catholicam adstruendam adversus Nestorianum errorem profiteri Chalcedonense Concilium, nisi apposito additamento, quo quis expresse assereret, unum de Trinitate crucifixum ; ex Dionysio exiguo in Praefatione ad Epistolam Procli Constantinopolitani ad Armenos, quam rogante Feliciano pastore in latinum vertit, possumus intelligere : ait enim : « Temporibus antistitis memorati », Procli videlicet, « Theodosio imp. regente rempublicam, per Syriam atque Armeniam discipuli Theodori Mopstestenæ civitatis episcopi pravam fidem, corrupto Symbolo, rudibus populis exorti sunt intimare, callidissima subtilitate beatam Trinitatem sic unius essentiae praedicanter, ut Christum Dominum nostrum conditorem universitatis, unum ex Trinitate nullatenus faterentur ; unde sequebatur haec inepta suæ temeritatis absurditas, ut quia Christum constat verum esse Deum ac Dominum, quatuor personas in tribus adstruerent, duosque Dei Filios præculdubio prædicarent. Sed huic impietati mire Pontifex antelatus obsistens, docuit Christum Dominum nostrum et a principio Verbum apud Deum, unum de Trinitate esse, etc ». Actum de his est superius quinto Annalium tomo. Porro cum ista acciderint ante Chalcedonense Concilium, a quo plenissime satisfactum Catholicæ veritati adversus haereses Nestorii et Eutychetis absque ejusmodi assertione sententiae : eam addi velle eidem sacro-sancto Concilio, nec alicujus esse recipiendam Catholicæ fidei professionem absque ejus assertione, nimis durum visum est legatis Apostolicæ Sedis, valdeque periculosum, ignominiosum vero ipsi oecumenice Synodo. Unde eadem iterum significare Romano Pontifici, necessarium putavere : sic igitur a priori relatione mense elapsa, tertio kal. Julias eodem argumento ipsi legati ad Hormisdam papam litteras conscripsere, quibus primum de causa Ecclesiæ Antiochenæ, inde de reliquis eum redderent certiorem. Fuisse autem tertiam vel quartam hanc Epistolam a legatis Sedis Apostolicæ scriptam post initam cum Ecclesia Constantinopolitanu concordiam, ipsi in ea legati testantur, quæ instar relationis ita se habet¹ :

85. « Cum Dei misericordia, quo ordine et qua cautela communicavimus in Ecclesia Constantinopolitanu, jam aliis litteris per servum vestrum Pollio-nem directis vestra beatitudine cognovit. Etsimiliter in aliis litteris non semel, sed secundo, qualia æmuli

¹ Extant inter Hormisd. Ep. post LXII. secunda.

homines religionis tentant, significare curavimus : ut nihil sit actum, aut cogitatum faciendum, quod lateat beatitudinem vestram. Stat nobiscum cum Dei adjutorio, quicquid in Constantinopitana Ecclesia est ordinatum. Non titubant gaudia spiritualia, quæ celebrarunt et celebrant Catholici ». Ista præfati, mox hæc de Ecclesia Antiochena :

86. « Causa Antiochenæ Ecclesiæ ordinationis non solum nobis labores fecit, sed grandes tribulations : quia homines festinantes impedimentum facere generali unitati, diversis modis diversa impedimenta fecerunt. Nostra erat propositio de his qui se suspenderant de anathemate in prædicta Ecclesia ordinare sacerdotem. Non proposuerunt ante oculos suos futurum judicium, palam dicentes : Omnes qui Sedi Apostolicæ communicabant, Nestoriani sunt : et magis illis non debere credere, qui modo videntur ad communionem Sedis Apostolicæ revocati ». Eutychianorum hæreticorum ejusmodi erat assertio, et in ore eorum solita versari calumnia, Orthodoxos omnes qui sacrosanctum Chaledonense Concilium profiterentur, vocare Nestorianos, multo magis autem ipsum Romanum Pontificem, qui in hoc præ ceteris laborabat, nec quemquam in communionem recipiebat, nisi fidem Catholicam ab eodem Concilio comprobatam profiteretur. Erant, inquam, hujusmodi Eutychianorum falsi prætextus, ut se ab eorum communione segregarent. Sed pergunt : « Post multas afflictiones, et pæne in tres menses a Patribus protracta certamina, piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine presbyterum de Ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in Ecclesia Antiochena, dicens inter alia et hoc testimonium de ipso, quia duabus annis in Antiochia positus, non mediocriter resistebat Severo hæretico : similia et omnes Catholicæ consonabant. Et omnia ista de persona prædicti imperator se promisit ad vestram beatitudinem relaturum ». Haec de causa Antiochena : mox vero subdunt de monachis Scythiae malorum omnium architectis his verbis :

87. « Harrum tamen tribulationum provisores et socii, et unitati Ecclesiarum impedimento monachi de Scythia fuerunt, qui postea hinc discesserunt (hic defecerunt), assignati ab omnibus nihil pacificum cogitare, ad beatitudinem vestram, cœcurrentrunt sperantes subrepere, et per litteras vestras Sedis suas intentiones confirmare. Isti de sua provincia episcopos accusant ; inter quos est Paternus Tomitanæ civitatis antistes. Petitiones obtulerunt ; et coacti piissimi principis et domini Vitaliani magistri militum jussione, frequenter ad audienciam cause convenimus ; non quasi volentes nos in his negotiis occupare, quia nobis sunt ante oculos beatitudinis vestrae præcepta, quibus præcepisti, ut causæ tantum, cui veneramus intenti, nullis aliis negotiis misceremur ; sed sperantes posse intentionem corum pacari, ad hoc descendimus.

88. « Et quia nobis diu laborantibus : illis nullam suscipientibus rationem nihil proficiebat in eo,

quo lendebamus : clementissimus imperialor in convetu publico, ubi et nos interfuiimus, Paternum prædictum episcopum et magnificum virum Vitalianum reduxit ad gratiam : accusatores quoque ejus suo præcepit episcopo supplicare. Monachi vero cum similiter ad concordiam quærerent luga lapsi, maluerunt de civitate discedere, quam ad concordiam pervenire ». At quanto in disserimine ob eosdem tumultuantes mouachos constituta esset Catholicæ fides, si audirentur ab ipso Rom. Pontifice, iidem legati ista subdentes declarant : « Prædicti monachi ad Italiam venientes aliquanta capitula proponere habent, inter quæ et unum de Trinitate erucifixum continetur, sperantes ita confirmari ex auctoritate beatitudinis vestra : sicut et in aliis litteris significavimus, et modo hoc dicimus, ut nulla novitas a Sede Apostolica scribatur ; quia et nos ante imperatorem et ante senatum hæc indicavimus, dicentes : Extra Synodos quatuor, extra Epistolæ papæ Leonis nec dicimus, nec admittimus, quicquid non continentur in prædictis Synodis. Aut : Quod non est scriptum a papa Leone, non suscipimus.

89. « Quia si voluerit dominus noster qualcumvis novitatem scribere, pejus erit istud initium (vitium) quam illud quod factum est per Eutychetem. Sufficere debet Ecclesiæ, quod per sexaginta annos ab Eutychete usque modo sustinuit. Nobis, quod visum est, scripsimus ; in vestra potestate est, deliberare quod vobis Deus imperaverit : quoniam hæc illi nituntur asserere, eo modo sibi satisfacere cupientes, ut ita profiteamur, et dicamus unum de Trinitate passum esse ; quod nec Patres, nec Synodi dixerunt ». Hæc legati, non negantes penitus dici non posse, sed cavendam in verborum novitate fraudem latentem, explodendamque temeritatem ad sanctum Concilium addere aliquid præsumentem. Sed pergunt :

90. « Ista ideo per singula exposuimus, ne illorum subtilitas gloriaretur in nostra simplicitate propter istas novas suas intentiones. Vitaliane magnifico viro subreperunt, ut et talia vindicare pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret ; cuius immulationem omnis nobiscum deflet Ecclesia. Quapropter rogamus, ut consueta cautela, et qua solet Dominus noster vigilantia cogitatis, et quomodo suspendendi sint, qui a nobis taliter recesserunt, et a nostra communione fuerunt sejuncti ; et quid eis respondeatur, vel quomodo eorum capitula repellantur : quia eos omnes Constantinopolitana Catholicæ exhorret Ecclesia. Data tertio kalend. Julias, Constantinoli ».

91. Quod vero ad Vitalianum spectat : memorane es (lector, compello te) quæ ad finem superioris tomii pluribus dicta sunt de tam præclaro viro magistro militum ? Cum inhærens adversus Anastasium imperatorem hæreticum Catholico populo, cum in angustiam haud mediocrem conjecit. Sed qua illa ipse egerit mente, postrema hæc ipsius actio declaravit : nempe cupiditate invadendi im-

perii flagrasse hominem, eaque semel amentia captum, cuncta quae ageret, in eundem finem dacto funiculo direxisse. Hinc vides, mutatis postea rebus, cum regnaret Catholicus imperator, in adversam ipsum transire partem, seque jungere cum haereticis Eutychianis, quos antea videri voluit impugnasse; eisdemque pro posse favere, quorum ipse favore adversus Justinum erigeretur. Sic plane licet prætenderetur de religione contentio, revera tamen de regno adipiscendo, vel potius assumenda tyrannide intus ardens occultabatur intentio.

92. Verum intelligens ista Justinus, Vitalianum e medio sustulit: qua autem arte artem deluserit, accipe ex Evagrio, qui ait¹: « Vitalianum vero vitam in Thracia degentem, qui Anastasium imperio exturbare moliebatur, Justinus Constantinopolim accersit: nam et potentiam ejus extimuit, et aenipitem fortunam quae in bellis cerni solet, et nominis ejus celebritatem, quae in omnium ore fuit, et imperii qua flagrabat cupiditatem. At cum conjectura conspiceret, idque sane verissime, se nou alia ratione eum posse vincere, nisi amicitiam erga eum simularet; vultu mere ad fraudem composito, quae facile deprehendi non posset, unum ex ducum numero, qui præsentes vocantur, eum designat; al quo magis persuaderetur Vitaliano, et facilior aditus ad fraudem pateret, ad consulatus quoque honorem effert ». Haec Evagrius, sed proculdubio ex Zacharia Eutychiano ipsi Vitaliano favente, et ejus necis causam Justini inique adscribente tyrannidi. Sed haec facta sunt anno sequenti. Quomodo enim, qui hoc anno consul est designatus Vitalianus, sequenti in ejus muneric functione occisus est, suo loco dicturi sumus. Qui vero potissimum causam necis Vitaliani ignorarunt, vel dissimularunt (quae ex litteris legatorum satis potest esse comperta) calumniose Justinum dol et crudelitatis insimulant. Sed ad legatos Constantinopoli communorantes redeamus.

93. *Piae Justiniani petitiones et litteræ ad Hormisdam.* — Dederunt iidem legati Apostolicae Sedis eidem nuntio, cui et relationem rerum gestarum commiserunt, alias litteras ad Hormisdam eodem die conscriptas de religiosa petitione Justiniani comitis domesticorum viri clarissimi. At quænam illa fuerit, ipsæ litteræ legatorum declarant, quæ sic se habent²:

« Filius vesler magnificus vir Justinianus res convenientes fidei suæ faciens, Basilicam sanctorum Apostolorum, in qua desiderat et beati Laurentii martyris reliquias esse, constituit. Sperat per parvitatem nostram, ut predictorum sanctorum reliquias celeriter concedatis. Habuit quidem petitio prædicti viri secundum morem Graecorum, et nos contra consuetudinem Sedis Apostolicae exposuimus. Accepit rationem. Et quia talis est fervor fidei ejus, qui meretur quicquid de Apostolica Sede de-

poposcerit, et talis est, qui sperat unde et salus animæ et fidei effectus acerescat, talibus desideriis postulata competit non negare. Unde si et beatitudini vestrae videtur, sanctuaria beatorum Apostolorum Petri et Pauli, secundum morem, ei largiri præcipite: et si fieri potest, ad secundam cataractam ipsa sanctuaria deponere, vestrum est deliberare ». Quid autem intelligent legati per sanctuaria; atque per primam et secundam cataractam, deque more isto Ecclesiæ Romanæ, consule que ex Gregorio Turonensi et aliis dicta sunt superiori lomo. Sed pergunta.

94. « Petit et de catenis sanctorum Apostolorum (si possibile est), et de craticula beati Laurentii martyris. Ista sunt desideria prædicti viri: in hoc fides ipsius est incitata. Propter hoc in urbem vestram virum spectabilem Eulogium magistrianum direxit, hoc sibi satisfacere judicans, si de ipso fonte, de quo per omnem terram sanctuaria Apostolorum sunt data, inde et ipse reliquias suscipere mereatur. Et bene facitis causam Ecclesiasticam magnopere in contestatione Dei tali homini commendare, cuius sinceritas et integritas circa religionem Catholicam nota est omnibus hominibus. Illic voluerunt capsellas argenteas facere et dirigere: sed postea cogitaverunt, ut et hoc quoque a vestra Sede pro benedictione suscipiat. Singulas tamen capsellas per singulorum Apostolorum reliquias fieri debere suggerimus. Data tertio kal. Julias, Constantino-

poli ».

95. Intelligis, lector, quam præstare! hoc sæculo nullus sacrarum reliquiarum, cum pro magno munere maximi principes peterent et acciperent non ex carne, vel ossibus, aut aliis; sed velum, quod ad secundum foramen demissum in sepulcrum Apostolorum, virtutem inde contraheret haud exiguum. Audis, inquam, quis esset fidelium ardor ex universo Christiano orbe legationes Romanam mittenit, ut vela apposila Apostolorum sepuleris (quæ sanctuaria dici consueverunt) acciperent, ex quibus eorumdem Apostolorum virtutem in signis edendis haurirent. Neget insanus quisque novator Apostolos esse Romæ sepullos; et sacrarum reliquiarum cultum, diuinæ instar horrescat. Sed præstat jam de his tantum audire virum Justinianum ipsum eadem suis litteris ab Hormisda ita petentem, cum in primis de vanis disceptationibus monachorum ingerit narrationem¹:

96. « Domino sancto meritis beatissimo et Apostolico domino patri papæ Hormisdæ Justinianus V. C.

« Propitia divinitate, quæ semper Ecclesiam Catholicam per incrementa fidei instituit, mitas sanctuarum Ecclesiarum per doctrinam et auctoritatem Apostolatus vestri provenit. Sed quoniam comperimus quosdam nomine monachos, quibus magis discordia in studio est, quam caritas et pax

¹ Evag. i. iv. c. 2. — ² Extant tom. i. Ep. Rom. Pont. in Hormisd.

¹ Extant tom. i. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

Dei, cupientes quædam perturbare, ad Angelum vestrum hinc discedentes iter arripuisse: quos beatitudo vestra, præsentibus scriptis causam favoris eorum coguoscens, ita ut merentur, suscipere et a se longe pellere dignetur: quoniam vaniloquia ipsorum festinantium novitates introduceere in Ecclesia, quod neque quatuor Synodi venerabiles, neque S. Leonis papæ Epistolæ continere noscuntur, in omni loco turbas excitare videntur. Quamobrem etiam et a viris reverendissimis episcopis et diaconibus directis ab Apostolatu vestro ad nos Angelus vester destinare dignetur, et ipsos digna correctione percuscos (ut superius dictum est) pellere jubeat. Ergo hæc petimus, ut (sicut supra dictum est) ipsas hujusmodi litteras per eundem portitorum ad nos dirigere magnopere festinet. Sunt autem nomina eorum, Achilles, Joannes, Leontius, et Maxentius (Mauritius). Hæc nostra est maxima sollicitudinis causa, ne unitas, quam vester labor oratioque perfecit, per inquietos homines dissipetur, sperantes in Domino Deo, quia si quid est quod adhuc a totius orbis pace dissentiat, hoc quoque orationibus vestris Apostolice Sedis communioni societur ». Hæc quidem de novantibus monachis pie sancteque Justinianus Hormisdam papam admonuit: verum quomodo immutatus, eorumdem postea cœperit favere sententiae, suo loco dicendum; modo ipsis ad eundem Pontificem Epistolæ reliqua prosequamur; nam subdit:

97. « Præsumentes autem de beatitudinibus vestræ benevolentia, paternam dilectionem nimium petimus, quatenus reliquiis sanctorum Apostolorum tam nos, quam Basilicam eorum hic in domo nostra sub nomine prædictorum venerabilium constructam illustrare et illuminare large dignemini: cognoscentes, quod nullum nobis majus beneficium, nec munus præstare potestis, domine beatissime pater, quam si hanc nostram petitionem adimplaveritis. Subito autem iter arripiente prædicto agente in rebus, etiam duo pallia serica ad ornamentum altaris sanctorum Apostolorum direximus: quæ suscipientes, efficacissimis precibus vestris, nostri jubete jugiter facere memoriam ». Haecen Justinianus ad Hormisdam. Scias autem, teste Procopio¹, Ecclesiam illam titulo Hormisdæ fuisse nominatam; nam ipse ait: « Principio Justinianus sanctis Petro et Paulo templum extruxit juxta regiam aulam, ab Hormisda olim denominatum; ubi priusquam imperaret, domicilium fovebat ». Haec Procopius, qui prætermisit a Justiniano templum exstructum illud fuisse, antequam imperator creatus esset. Quod vero ad titulum Hormisdæ spectat, par est credere ab eo denominari voluisse Ecclesiam Apostolorum, a quo ipsorum acceperat (ut dictum est) sanctuaria expedita.

98. Quod autem ad monachos pertinet; duas alias eodem arguento, nempe de controversia excitata per eosdem Scythæ monachos idem Justi-

nianus ad eundem Romanum Pontificem Epistolas dedit: in quarum posteriori per eundem qui supra Eutogium missa, inter dignas alias sententias, hæc habet de auctoritate atque majestate Apostolicæ Sedis, cuius sit probare vera atque Catholica dogmata, et in ambiguis ferre sententiam; cum ait¹:

« Post semel enim divina misericordia donata Ecclesiæ Catholice unitatem, quidam asserunt, Christum Filium Dei Dominum nostrum pro nostra salute carne crucifixum, unum de Trinitate debere prædicari: quod si suscipiendum sit, paterna pro visione reverentia vestra cautissimo suo rescripto, quid sequi, quidve super hoc vitare debeamus, nos certiorare dignetur, quoniam verba videntur facere dissensionem: nam sensus inter Catholicos omnes unus esse probatur. Imponite igitur vobis semel susceptum laborem, sancte ac venerabilis pater, etiam in hoc prædecessores vestros sequentes, quorum memoriam et amplectimini, et consortio Pontificatus ornatis; et de hac intentione liberos nos properate reddere et securos. HOC ENIM CREDIMUS ESSE CATHOLICUM, QUOD VESTRO RELIGIOSO RESPONSO NOBIS FUERIT INTIMATUM, etc. » Intelligis quidem, lector, Justiniano dignam, cum sue esset mentis compos, atque præstaret pietate, sententiam: ex qua perspicue satis quisque percipere, manuque tangere possit, quanta esse soleret in Theologicis controversiis definiendis Apostolice Sedis auctoritas: ut quod ab illa esset definitum, illud apud omnes Catholicum haberetur.

99. *Scythæ monachi quanta et quibus artibus gesserint Constantinopoli et Romæ ad hæresim propugnandam.* — De ipsis nos acturi Scythæ monachis Constantinopoli Romam confugientibus ad Hormisdam Pontificem, antequam res ibi ab eis gestas attingamus, narrationis ordo postulat, ut quæ ab ipsis acta sunt antequam Constantinopoli recesserint, eadem accuratius recensemus. In primis autem ex his quæ dicta sunt et inferius dicentur, plane comperitur signis haud obscuris, et argumentis minime dubiis, eodem ipsis Eutychianos fuisse hæreticos; ita tamen, ut qui speciem præ se ferrent Orthodoxorum, ipsum Eutychetem cum suis sectatoribus oppugnare videri voluerint. Sic plane ipsis visum hoc tempore negotium agendum esse, cum ubique de prostrata Eutychiana hæresi Catholici triumpharent. Versutum sane callidumque commentum, ut dum videntur in hæresim Eutychianam insurgere, veluti manu porrecta eamdem erigerent; labefactareque tentarent sacrosanctum Chaledonense Concilium, dum nova adjectione verborum roborare illud velle, callide simularent: cuius rei catisa et scripserunt libellum fidei, quem legatis Constantinopoli agentibus obtulerunt: extat ipse quidem, estque ipsius hujusmodi inscriptio²:

100. « Dominis viris beatissimis Germano et Joanni episcopis, Felici et Diocoro diaconis, Blando

¹ Procop. de ædific. Justin. imp. l. i.

² Extat tom. i. Epist. Rom. Poat. in Hormisl. — ² Editus a Cochlaeo post Fulgentii opera.

presbytero, et universæ legationi Sedis Apostolice, libellus ab exiguo Maxentio et omnibus qui meeum sunt». Ita titulus: ipse autem libellus sic incipit: «Quoniam nouissimi videntes nos contra eos qui inimico proposito venerabilis Chalcedonensis Concilii fidem nuntiunt everttere, Patrum proferre sententias, etc.» Verum dum simulant pro Synodo Chalcedonensi inire certamen, eam conantur prorsus everttere. Ejusmodi plane esse noscuntur mores hæreticorum, ut omnia proditorie agant, et accepta tessera Catholicorum inter ipsos Catholicos militare videri velint, ut contra fidem Catholicam aliquid proditorie tutius machinari possint. Miraberis tunc magis, lector, cum videris dolos et fraudes ipsorum jam perspicue patefactas; quas haud facile quis ex eorum scriptis deprehendat, nisi prius totius rei gestæ historiam accurate perdiscat. Intelliges itaque ex promenda historicæ veritate, ex ipsa, inquam, continuata rerum gestarum serie ex Hormisdæ et aliorum Epistolis contexenda, horum imposturas, dolos, atque fallacias: quæ si prudentem virum prætereant, mox deceptus, eosdem ipsos vere esse Catholicos, imo et acerrimos fidei Catholicæ defensores facile judicabit; ut pluribus evenit, quos quæ de his dicta sunt a nobis atque dicenda latuerunt.

101. Sic plane accidit, ut cum adeo dolosa arte fucata extens ipsorum scripta, haud satis fuerit Lynceos habenti oculos Cochlæo viro diserto et Catholicæ fide pollenti, qui eorumdem scripta, unius ex ipsis titulo inscripta Maxentii nactus, eadem primus post Fulgentii opera edens et laudans, esse hæreticorum hominum partum minime intellexit; cum insignitum opus nomine Orthodoxo, ejusque auctorem plene laudavit in Præfatione, quam in operis fronte perspicuum cunctis affixit. Ita quidem ipse candido atque sincero animo, hæreticorum omnium alioqui valentissimus oppugnator, quod minime compertas haberet omnes Epistolas de eadem controversia ultro citroque datas; cum præsertim ex ipsorum assertione fictam crediderit Hormisdæ datam ad Possessorem Epistolam. Quod enim videret hominem gravissimis sententiis perstringere Eutychetem atque Nestorium, et veluti exsurgere defensorem pro Synodo Chalcedonensi, nullum putavit latere dolum sub symbolo pacis; proculque abesse existimavit, ut propugnator illius, diei posset ejusdem sacri Concilii demolitor.

102. Irrepere tentavit vafer impostor (ut dictum est) vano quodam prætextu declarandæ sententiae Concilii Chalcedonensis, quædam adjiciendo, ut ex hoc posset ipsum funditus perdere, et damnatam hæresim restituere; religionisque simulans donum, alterum equum Trojanum ad Catholicam fidem expugnandam admovit, cum pro defensione Orthodoxæ fidei, Orthodoxa simulavit compingere scripta, quæ intus occultos elanderent hostium cuneos armatorum; sic simulans ad robur et firmitatem Chalcedonensis Concilii ejusque declarationem illa esse adjicienda verba, quibus diceretur, Unus de

Trinitate esse crucifixus: quam sententiam (ut vidi-mus) legati ipsi Apostolice Sedis agentes Constanti-nopoli, prorsus ejiciendam esse putarunt, ut pole qua nunquam Patres in Synodalibus sententiis usi fuissent: latere enim seiebant sub melle venenum, et errorem occultum sub piorum involuero verbo-rum sententiarumque celari, atque foveri aspidum ova assertione Catholicæ fidei. Sie illi quidem summa arte doloque secundum Chalcedonensis Concilii definitionem profiteri videri voluerunt duas esse in Christo naturas indivise et inconfuse conjunetas in una eademque persona: atque ad omnem etiam sus-picionem tollendam Patribassianæ sive Theopaschi-tarum hæresis, non simpliciter unum de Trinitate passum, sed addiderunt esse passum in carne.

103. Quæ quidem nova et hactenus post Chalcedonense Concilium innuitata penitus, ac proinde suspecta, ab ipsis asserta verborum sententia, licet in aliis bene cognitis Orthodoxis, a quibus omnis imposturae suspicio procul abesset, tolerabilis videri potuerit, in istis tamen jure fuit penitus condemnanda: dum ea ad impugnandum Chalcedonense Concilium cognosceretur callide ab ipsis inferri, cum eo additamento supplendum contenderent ipsum sacrosanctum Concilium; quasi carens ipso, esse dicerent imperfectum, ac proinde cui haud tuto credi posset: cum insuper (ut ex ipsorum verbo-rum sensu patet inferioris) abhorrent dicere, unam Trinitatis personam esse passam in carne, explodere receptum in Ecclesia personæ nomen dolose conantes; necnon etiam (quod deterius videri potest) sic unum de Trinitate in carne natum et passum dicerent, ut nulla habita proprietatis vocum distinctione, sicuti Deum, ita divinitatem natam, et passam dicerent: prout quæ paulo post dicenda erunt, palam ostendent. His igitur et aliis pluribus ex causis, que dicentur, etsi ista in aliis fide Catholicæ bene perspectis (ut diximus) toleranda videri poterant, in his tamen fuerunt omnino cavenda.

104. Sunt quidem (ut dictum est) et aliae causæ, quibus cum legati, tum ipse in primis Romanus Pontifex Hormisda (ut suo loco patet) et alii insig-nis nominis Orthodoxi permoti, eam sententiam de passo uno ex Trinitate minime recipiendam esse putarunt: quas, de his fusius disputans, recitat Ferrandus diaconus Carthaginensis in Epistola ad Anatolium Ecclesiæ Romanae diaconum, verbis istis: «Recordor aliquando triplicem me intelle-xisse causam, quæ dubitare quosdam de hac sententia cogeret. Prima scilicet, ne quadam separa-tione intercedente, alia esset Trinitas, et alius qui unus esset de Trinitate: sicut alius est Pater, alius est Filius, quando de Patre Filius esse dicitur: et alia civitas, aliusque homo qui de civitate esse nar-ratur». Et paulo post: «Secunda vero causa du-bitationis videtur, nolentes dicere unum de Trini-tate passum, ne divina substantia fieri passibilis videatur». Et inferioris: «Tertia dubitationis causa est, ne dicentibus, Unus de Trinitate passus, inqui-sitor acerrimus dicat: Quis unus? Et respondenti-

bus, Filius ; dicat iterum : Ergo si unus est Filius de Trinitate, vel unus est Trinitatis. Filiorum est Trinitas, aut Trinitatis est Filius ? Respondentibus, Deus; dicat : Quomodo est quispiam unus Deus de Trinitate, cum non sit unus Deus nisi Trinitas ? » Hæc quidem Ferrandus hujus temporis doctor Africanus tantæ aestimationis, ut et Romanæ Ecclesiæ diaconus ipsum de eadem quæstione consulendum putarit; neenon etiam ex Oriente Severus Scholasticus Constantinopolitanus tanti viri fama permotus id ipsum egerit. Tu vero his adde et quartam causam, quam superius idem auctor ingerit his verbis : « A quibusdam dicitur : Eutychetis protulit Apocrisiarius in Chaledonensi Concilio » eam nimirum sententiam, qua assereret unum de Trinitate esse passum ; ob idque respuendam, quasi panem veneno corruptum. Certe quidem neque Eutychiani, neque Eutychianorum patronus perfidus Anastasius imperator (ut dictum est) eam sententiam recipiendam ab Orthodoxis adeo vehementi studio ingessissent, nisi aliquod in ea latere scissent occultum malum, quo damnata eadem et extineta Eutychiana heres revivisceret : dictum est namque superius ex Epistola Dioscori ad Hormisdam, non Eutychetis tantum et ipsius discipulorum eam esse sententiam : sed et Anastasium imperatorem id ipsum conatum esse, ut diceretur ab omnibus unus de Trinitate passus.

103. Sed eur, dices, in id ipse adeo impenso studio Anastasius incumbebat? Ex illa quidem etiam scias causa, quod cum semper ipsi ab Orthodoxo populo fuerit contradictum, ne erucem Trisagio adderet praeter Ecclesiæ morem (ut superiori tomo frequenter factum vidimus) ipse inde repulsus, aliunde ad blasphemiam sibi aditum parandum putavit : nempe si nollent accipere Orthodoxi, ut eo modo Trisagium caneretur : « Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, qui crueifixus es pro nobis » : aliis verbis, quod id ipsum ex eorum sententia significare posset, dicendum proponebat, nimirum unum de Trinitate passum, cum tamen Eutychiani per unitatem, vel singularitatem, substantiam acciperent, et non personam; vel si personam divinam, certe humanæ naturæ experientem, quam negabant post adunationem duarum naturarum in Christo, dicentes ex duabus naturis, et non in duabus naturis Christum constare.

106. Eadem ergo ratione, qua Orthodoxi contradixerunt, ne crux Trisagio adscriberetur, restiterunt etiam, ne unus de Trinitate passus simpliciter diceretur. Nam cum in Trisagio adjicerent : « Qui crucifixus es pro nobis », æque unitas exprimebatur : ut idem esse ipsis Eutychianis videretur dicere : « Unus de Trinitate crucifixus », et in Trisagio addere : « Qui crueifixus es pro nobis ». Trisagium enim non ad unam personam, sed ad ipsam integrum personarum Trinitatem referri debere fuisse omnium Orthodoxorum sententiam, testatur sanctus Joannes Damascenus in tractatione, quam de Trisagio scripsit. Hæc sunt igitur causæ, quibus

ab his potissimum Seythis monachis Eutychianæ heres infamatis ea minime esse accepienda, legati diceerent. Ita quidem cum istis agere, qui Chaledonense Concilium additamento apposito minuere vellet, necessitas persuasit. Cum vero res postea inter Catholicos transacta esset, Catholicum sensum ex verbis elicere, additis aliquibus, quæ omnem possent obstruere adversariis aditum, ratio temporis postulavit, ut suo loco dicturi sumus.

107. Sie igitur eadem ipsorum sententia omnino repellenda atque refellenda tunc fuerat, cum impi absque illis verbis Chaledonense Concilium non posse subsistere, calumniouse jaquarent. At quæ ista tanta arrogantia? Quæ tanta proeacia, auctarium apponere audere ad saerosanetum Concilium œcumenicum sexcentorum triginta Patrum? Si vere ex animo fidem Catholicam (ut gloriabantur libellis oblatis) profiteri eupiebant, ut vere crederent divinam naturam humanæ naturæ conjunctam esse indivise, inconfuse, et inconvertibiliter : cur non more sanctorum Patrum dicebant, unam personam Trinitatis, Verbum ipsum esse passum in carne, in uno supposito duas naturas indivise conjunctas declarantes, magis quam (quod nemo aliquando post Concilium Chaledonense dixisset) unum de Trinitate in carne passionem subiisse? Cur, inquam, unum simpliciter dicere malfent, quam unam personam in duabus naturis, rem ipsam dilucide ac sincere demonstrantes? Sed audi inanes illorum prætextus : in responsione enim ad Epistolam ad Possessorem Maxentius illorum coryphaeus ista habet, dum invehitur in auctorem ipsius Epistole verbis istis :

108. « An forte illos rationi cedere, non impetrare judicat, qui Christum unam personam quidem ex Trinitate, non autem unum ex Trinitate esse fatentur? Sed hi qui hoc dicunt, potius rationi velle imperare, non cedere penitus convincuntur. Qui enim tam stultus et vecors sit, qui dicere audeat Paulum ex Apostolis unam esse personam, non autem unum esse ex Apostolis Paulum? » Vidisti insultam et dissimilem penitus similitudinem atque diversam illationem? Sed audi quæ post subjiciat : « Loci, inquit, opportunitas exigit a nobis, qualiter et eur haeretici, in quibus unus Dioscorus Apostolicæ Sedis legatus, unam personam prædicantem Christum ex Trinitate, unum ex Trinitate Christum confiteri, nullatenus acquiescant ». Sed cum hæc ipse dicat, attende calumniam gravissimam Catholicis impingentem : « Personam igitur, inquit, Dei Verbi habere assentunt Christum, non autem quod ipse Deus Verbum sit Christus : sicut personam Dei videbatur habere Propheta, qui dicebat ad Israel¹ : Audi, populus meus, et loquar; Israel, et testificabor tibi : Deus, Deus tuus ego sum, etc. Secundum hunc ergo modum Christum unam personam asserunt haeretici esse ex Trinitate, non quod hic Christus unus sit ex

¹ Ps. xlii.

Trinitate. sed quia Verbi Dei in se habitantis personam habeat, que una est ex Trinitate : ut sic viarius quodammodo sive minister sit Verbi Dei Christus, non autem ipse Deus Verbum sit Christus ». Hæc adeo probrosa impudentissimum Maxentium non puduit tribuere sub nomine hæreticorum ealumnoe Catholiceis, quæ sunt propria Nestorianorum : dum enim laborat omnes efficiere Eutychianos, vult Orthodoxos omnes fuisse Nestorianos.

109. Sed considera sub involucre verborum captiose laqueos occultantes, callideque nomina confundentes, dum idem qui supra Dioseorus Apostolicæ Sedi legatus in Epistola ad Hormisdam¹ ex eorum tidei professione hæc verba recitat : « Credimus, quia unitas divinitatis et humanitatis, quæ fieri cœpta est, non tantum in utero non est divisa, sed nec in partu, nec in nutrimentis, nec in passione separata est ». In quibus verbis observa, cum unitam dicit unitatem divinitatis, nempe substantiam, non personam : et ex adverso audi quid dicat sanctus Joannes Damascenus : « At quod divinitas homo facta, aut incarnata sit aut humanitate se induerit, nusquam audivimus. Illud certe didicimus, divinitatem humanitati in una suarum personarum unitam esse ».

110. Quanto autem hæc effutirentur præjudicio Catholice veritatis, bene illis verbis Dioscorus legatus significavit, scribens ad Hormisdam² : « Cujus, inquit, sermonis si subtiliter attendatur intentio, ad quantas hæreses pateat, et quæ mala possint disputationibus Ecclesiasticis introduci, quoniam longum est, etc. » At quæ inter alia? Audi ipsum Hormisdam Pontificem. cum hæc ait post multa, scribens ad Justinum imperatorem³ : « Qui aliter habet, necesse est aut divinitatem in multa dividat », nempe ut tres substantias dicat, sieque tres Deos, « aut specialiter passionem ipsi essentiæ Trinitatis impingat ». Hæc Hormisda ex ipsorum novitate verborum derivat. Intelligis, lector, quomodo versipelles sub prætextu quodam in pugnandi Nestorianos, Eutychianam hæresim auctam blasphemias Theopaschitarum iuxterent, et calice aureo Babylonis impii blasphemias propinarint: quamvis ne detergentur hæretici, tam in libello quem legatis dederunt, quam in aliis suis scriptis, verbis Catholicis videantur Chalcedonense Concilium velle erigere, potius quam deprimere.

111. At quantum studuerint impii isti videripi, atque curarint, quod non essent, prædicari Catholici; ex eo quoque intelliges, quod cum Romæ interea degerent, atque viderent periclitari deducatam in judicium, ad lapidem Lydium, quam hactenus atuisserunt suam ipsorum Orthodoxi nominis aestimationem: quo alibi, ubi minime cogniti essent, eamdem excitarent, illud iniere consitum, ut ad Africanos episcopos, inter quos magni nominis hujus temporis confessor, eximiusque Ecclesiæ

Africanæ doctor sanctus Fulgentius eminebat, legationem mitterent, darentque a se misso legato fidei Catholice per capita distincta professionem ipsis probandam; cum et in ea quam ad eosdem dederunt Epistola usurparunt dolose nomen totius Orientalis, imo universalis Ecclesie, quo illos facilius ad ea quæ scriberent, confirmanda perduerent: ipsorum autem Epistolæ exordium sic se habet :

112. « Dominis sanctissimis et cum omni veneratione nominandis Diacono, Fortunato, Albano, Orontio, Boetho, Fulgentio, Januario et ceteris episcopis, et in Christi confessione decoratis; exigui Petrus diaconus, Joannes », cognomento Maxentius, « Leontius, Joannes et ceteri fratres in causa fidei Romam directi.

« Utile et pernecessarium, sanctisque Dei Ecclesiis specialiter credimus profuturum, ea quæ de Incarnatione et dispositione divina nobiscum universæ sanctæ Ecclesie Orientalium contra hæreticos defendunt, qui pravis et iniquis argumentis antiquam Ecclesie fidem inquietare non cessant, sanctitati vestræ suggestere, atque de his consensum vestræ beatitudinis suppliciter promereri. Quia in nullo sanctam gloriosamque confessionem vestram credimus dissentire, præsertim cum uno ubique spiritu sanctam Dei Ecclesiam vegetari minime dubitemus. Non enim parva, imo potius magna lætitia universi complebuntur Orientales, si sanctitatem vestram suis, imo magis Catholicis noverint in omnibus consentire dogmatibus. Unde suppliciter petimus et obsecramus beatitudinem vestram, quatenus diligenter examinatione, ea quæ inferius continentur, discutientes, ut deceat verissimos et intrepidos Christi prædicatores, scriplis sententiam vestram nobis patefacere iubatis: ut si, Deo præstante, Catholicæ fidei conveniens et Apostolicis traditionibus nostra apud vos (sicut nos confidimus) fuerit expositio comprobata; et facile tantorum virorum, probatissimorumque sacerdotum auctoritate muniri, injuria loquentium ora obstruere valebimus; et in fide sanctorum Patrum perseverantes, Deo, qui nos sanctimonii sui confessione glorificavit, gratias referamus, domini sanctissimi, et Deo dignissimi. Nunc ea quæ sequuntur, diligenter petimus exploreatis ». Ilactenus ipsorum Epistola ad episcopos Africanos, quæ et apposita est præfatio septem, quæ subjiciuntur, de fidei ipsorum confessione capitibus.

113. Puto quidem in ipso ingressu te considerasse consuetam hæreticorum arrogantiam, dum pauci Scythicæ monachi (si tamen monachi, potius vero circulatores dicendi et impostores) totius Orientalis Ecclesie præ se ferunt esse legatos, secunque omnes Ecclesias eadem sentire, ac præsertim populos Orientis. Sed qui ita dilatant fimbrias, ne quovis modo reprehendi possent quod ipsi essent hæretici, illud quidem astute excogitarunt, ut non eam proferrent, quam Constantinopoli legatis dedissent, vel Romæ Hormisdæ papæ tidei con-

¹ Exstat inter Ep. Hormisd. tom. I. Epist. Rom. Pont. — ² Exstat inter Epist. Hormisd. — ³ Hormisd. Ep. LXXVI.

lessonem edidissent, qua dicendum contendebant, non unam personam de Trinitate, sed simpliciter unum de Trinitate esse passum in carne, sed Verbi nomen apposuere; nam ita in capite quarto: « Trinitas etiam post Incarnationis mysterium Trinitas mansit: quia idem Deus Verbum etiam cum propria carne unus est ex Trinitate, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Dei Verbi est, qui est unus ex Trinitate ».

414. Non potuerunt episcopi Africani ipsorum ita proditam confessionem non probare, ignari motie in Oriente et Romam delatae controversiae, cuius nulla prorsus est mentio apud Fulgentium, qui omnium nomine collegarum ad ipsos rescripsit, nullam suspicans sub verborum involuero occultatam fuisse blasphemiam, intactamque penitus quæstionem relinquit: vitavit tamen ipse verborum ambiguitatem, voce personæ usus, cum ut vere Catholicus dixit capite decimo: « Una ex Trinitate persona Christus Dei Filius unicus, ut nos salvaret carne conceptus, et natus, etc. » Hæcque et alia a se posita esse ex Ecclesiæ Catholice præscripto et Apostolice Romanæ consensu, ingenuè profitetur, ut plane a recte credendi linea vel latum (quod aiunt) unguem deflexisse, inveniri non possit.

415. Hoc quidem bonum saltem peperit nobis Scytharum perfidia, ut eorum interpellatione sanctus Fulgentius scripserit egregium illum de Incarnatione Verbi et gratia et libero arbitrio commentarium plane aureum, in quo inter alias gemmas nitet de primatu Romanæ Ecclesie ista sententia tanto digna doctore: « Duorum, inquit, magnorum luminarium, Petri scilicet, Paulique verbis tanquam splendentibus radiis illustrata, eorumque decorata corporibus Romana, quæ mundi caput est, tenet et docet Ecclesia, totusque cum ea Christianus orbis et ad justitiam nihil hæsitans credit, et ad salutem non dubitat confiteri ». Hæc Fulgentius: qua una sententia, veluti cælitus vibrato fulmine, conatus omnes Novantium confringantur.

416. Sed quid interea, cum Romæ monachi idem morarentur? Primum omnium, antequam ipsorum impietas penitus patefacta fuisset, ut vindices Catholicæ fidei progrediuntur accusatores Victoris diaconi, neconon Dioscori, a quo ipsi Constantinopoli rei criminis hæresis constituti fuissent: quamobrem placuit Hormisda Pontifici eosdem monachos Scythes diutius Romæ detinere usque ad redditum legatorum, prout idem Pontifex redditis a se his ad Justinianum litteris docet¹:

417. « Hormisda Justiniano illustri.

« Eulogio viro clarissimo filio nostro deferente, litteras celsitudinis vestræ suscepimus: eoque remeante, debitum per solventes salutationis officium, significamus, Scythes monachos allegasse plurima, quæ nos relinquere indiscussa non possumus; sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum: pro qua re eos in urbe credimus retinen-

dos, a qua nec ipsi ordinatione dissentient. Amplitudinem vestram tamen refinere confidimus, quod de ipsis nobis præterito tempore litteris destinatis scripserit. In quorum allegationibus, cum, legatis remeantibus, competenter fuerimus instructi; si quid reprehensione dignum cognitio nostra repererit, necesse est, ut circa eos teneamus Ecclesiasticam disciplinam ». Subjicit his Hormisda de Victore diacono, quem idem monachi apud ipsum Romanum Pontificem accensarunt, cum ait:

418. « Victorem præterea, qui diaconi perlibetur habere officium, cuius fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios qui perversas forsan objiciunt quæstiones, ordinatione domini tili nostri clementissimi imperatoris, ad Urbem, vobis suggestoribus, dirigantur: ut universas allegationes, de quibus contendunt, nos possimus agnoscere ». Hæc ad Justinianum Hormisda: ex quibus intelligis, ad Romanæ Ecclesiæ tribunal omnes accessum habuisse, ipsum vero Urbis episcopum sedisse judicem universarum controversiarum, ad quem concurrant ex Scythia monachi causam acturi, iidemque aliis Constantinopoli degentibus diem dicturi. Sed de quæstione Victoris inferius. Extant aliae litteræ ejusdem Hormisda ad eundem Justinianum datæ hoc anno, mense Septembribus, in quibus de retentione monachorum aliam affert rationem his verbis¹: « Præterea monachos, quos venisse Romam significasti litteris vestris, ad propria mox voluimus reverti. Sed quia sub testificatione potentiae divinæ dicebant, per insidias in itinere paratas, vitæ sustinere se posse discriminem, volentes redire Constantinopolim; passi non sumus violenter expelli. Quapropter necesse habuimus, venientibus legatis nostris inquirere, qua revera faciente causa, inter eos fuerit commota discordia ». Ita quidem usque ad quatuordecim menses eosdem retentos fuisse Romæ, defensio Maxentii, de qua agemus anno sequenti, demonstrat.

419. Significat autem iisdem ad Justinianum litteris Hormisda, se petitas ab eo reliquias (ut vidi-
mus) mittere: nam hæc habet ad finem Epistolæ: « Beatissimorum vero Apostolorum Petri et Pauli sanctuaria, sicut religiosissimo quæsistis affectu, per harum portitorem sub omni veneratione transmisimus: optantes orationibus eorum, ut mentis vestræ oblatio et desideria gratiæ sint divinitatis accepta ». Ex dupli namque pietatis officio commendari ab ipso Pontifice debuit Justinianus, nempe quod ad S. Petrum misisset oblationem, quodque impense coleret memoriam Apostolorum, quorum sacras reliquias ad se mitti petiisset. Ad postremum hæc ad eum Hormisda: « Petimus itaque, ut tam de his que geruntur pro concordia, quam etiam de incolumitatis vestræ bono nuntietis sollicitudini nostræ gaudium, currente pagina litterarum. Data quarto nonas Septembribus, Eutharicho V. C. cons. »

¹ Hormisd. Ep. LXIV.

¹ Hormisd. Ep. LXIII.

120. Quod vero ad ipsos Seythas monachos spectat : cum jussi essent exspectare redditum legatorum , ipsi malam causam fovere detecti , fugam arripere tentarunt ; sed eos Hormisda votuit custodi- diri usque ad redditum legatorum . Testatur id quidem ipse Pontifex in litteris datis ad finem anni hujus , nempe tertio non. Decembriis , ad ipsos legatos , in quibus haec habet in fine¹ : « De personis Scytharum monachorum Justinianus vir illustris nobis scripsit ; quarum exemplaria litterarum fraternitati vestrae direximus . Qui eum nollent sustinere vestrae dilectionis adventum , et observationum moras se dicerent ferre non posse , tentaverunt clam de urbe discedere : quos tamen nos faciemus sollicitius custodiri , ea que de vobis contraria dixerunt , volentes agnoscere : ut eum reversi , Deo propitio , fueritis , eorum error rationalibus adhortationibus corrigatur ». Haec Hormisda . At quænam fuerint a monachis contra legatos asserta , ex litteris Dioscori legati intelliguntur . Scripserat autem idem Pontifex , eodem nuntio ad Dioscorum² de iisdem Seythia monachis , qui adversus eum potissimum dederant contestationem , quod consuetudinem haberet hæreticorum , eo quod recepisset Victorem diaconum , quem iudicii monachi apud Hormisdam reum fecerant Nestorianæ hæresis .

121. Cum igitur litteris Hormisdæ papæ ex falsa relatione Seytharum monachorum Dioscorus nonnulli se perstringi sensisset ; ad eum rescribens , quomodo se habuerit causa Victoris , in primis enarrat ; sed et ne vel lexi aliqua suspicione apud eumdem Pontificem laboraret , exactam Orthodoxæ fidei confessionem iisdem suis apposuit litteris . Audi igitur historiam Epistolarem de rebus gestis cum Victore Constantinopoli , quas superius attigimus . Ipsa enim Epistola Dioscori legati sic incepit³ :

122. « Per Eulogium virum sublimem » : Et inferius : « Significasti mihi ab illis , monachis scilicet , contestationem datam , ut non mihi hæretici jungerentur . Quos dicunt hæreticos , ego ignoro , nisi illos forte , qui Synodum Chalcedonensem suscipiunt , quos ego Catholicos dico . Victor diaconus dicitur , hæreticus scilicet : quidam cum isto , antequam nos Constantinopolim ingredieremur , habuerunt intentionem (contentionem) de uno de Trinitate crucifixo , et de Christo composito , et de aliis capitulis a nobis hic positis : obtulerunt contra ipsum libellum tam nobis , quam episcopo Constantinopolano . Convenimus in domum episcopi , ut inter eos intentionem , quæ vertebatur , agnosceremus . Prædictus episcopus Synodum Chalcedonensem protulit : legit ante omnes omnia quæ sunt in eodem Concilio constituta , dicens : Praeter ista nihil mihi aliud dicatur . Qui sequitur ista , potest inter Catholicos esse . Victor respondit : Suscipio similiter et Epistolas papæ Leonis et sancti Cyrilli Epistolas

Synodales , quæ sunt in Chalcedonensi Concilio allegatae ; et manu mea subserbo , et sacramentis confirmo ista me suscipere ; et præter ista nihil aliud prædicare : et si inventus fuero aliquando extra ista aliud prædicans , multam circa me peto misericordiam .

123. « Scythæ e contra inchoaverunt dicere : Addatur et unus de Trinitate . Nos e contra diximus : Quod non est in quatuor Conciliis definitum , nec in Epistolis beati papæ Leonis , nos nec dicere possumus , nec addere . Displieuit hoc dictum . Victor autem utrum sincero animo haec diceret , an dolose , quis nosse potest nisi qui corda cognoscit ? Verba ista nos audivimus ; Dei est animum judicare . Postea sine nobis magnificus vir Vitalianus magister militum inter se et episcopum Constantinopolitanum vocaverunt prædictum Victorem , locuti sunt cum eo : quid definierint inter se , nescimus ». Et inferiorius post plenissimam fidei Orthodoxæ testationem , haec de iisdem Seythis monachis : « Maxentius tamen , qui sub abbatis vocabulo dixit se congregacionem habere , si interrogetur , aut cum quibus monachis vixit , aut in quo monasterio , aut sub quo abbatे monachus factus est , dicere non potest . Similiter et si de Achille dicere voluero , rem facio supervacuam : cui sufficit semper latere propter conscientiam suam ab omnibus Catholicis damnatam . Data idibus Octobris , Eutharico consule ». Hic finis Epistolæ .

124. Ab hæreticis Thessalonicae nefanda patruntur in legatum Apostolicum instigante Dorotheo episcopo , qui Constantinopolim vocatur judicandus . — Vidisti igitur , quales fuerint pseudomonachi , qui novis questionibus uno simul tempore Orientem Occidentemque perturbant . Haec attende , ne cum ipsorum scripta legeris , eorumdem verborum lenocinio capiaris . Sed et vidisti nebulonum artem , qui sub sanctitate monastici habitus latentes hæretici , eo usque progressi sunt , ut Hormisdam concitaverint in Dioscorum unum ex Apostolicæ Sedis legatis e latere missis . Haec quidem hæretici dolo atque callida fraudulentia . Que autem alii Eutychiani hæretici hoc tempore vi grassantes egerint Thessalonicae , ab omni prorsus abhorrent humanitatem , et vincunt immanitatem . Sed quænam ista fuerint , scripserunt legati Apostolici ad Hormisdam : verum quod tardius eorum perlatæ sint Romam litteræ , eadem antea idem Pontifex fama percepit , ob eamque causam ad eosdem legatos litteras dedit , quæ sic se habent⁴ :

125. « Cum nos Ecclesiasticæ prosperitatis gaudia sublevarent , et prope plenum laboris vestri fructum quotidie caperemus ; repente nos inimica universi , quæ repente successerat , fama confundit : cuius opinionis ordinem , etsi vobis needum referentibus , suspicamur incertum ; pro ipsius rei tamen magnitudine credimus non tacendum . Itaque perlatum est , fratrem et coepiscopum nostrum

¹ Hormisd. Ep. LVII. — ² Extat tom. I. Ep. Rom. Pont. in Hormisd.

— ³ Extat tom. I. Epist. Röm. Pent. post Epist. Hormisd. LXIV.

⁴ Hormisd. Ep. LVI.

Joannem, dum ad Thessaloniam pro suscipiendis tantum libellis, qui promittebantur, accederet, ita plebis irrationabili seditione concussum, ut extincto primum eo, qui hospitium venienti præbuerat, ipse quoque non dissimili cæde mactatus, et vix sacrosancti fontis reverentia vindicatus evaserit : cuius seditionis initium sub interrogationis dolosæ commento ab Aristide presbytero narratur exortum. Verum nos, si hæc manifesta sunt, adeo de plebe non querimur. Erit in potestate venerandi principis, temporis sui et Catholicæ sacerdotis injuriæ, qua jubeat resecare censura. Sed quod ad nos attinet, cura pervigili per vos, Deo propitio, desideramus impleri, quia nullum volumus aut non redditæ ratione converti, aut sic rectam viam fidei profiteri, ut sibi a principe aliquid sine doctrinæ remedio causetur imponi.

126. « Hæc igitur suggestione vestræ supplicationis peragite, ut Thessalonicensis episcopus, qui sub interrogationis obtentu Ecclesiasticam pacem protracto in longum nititur dissipare negotio, quoniam a vobis suspicere noluit, a principe ad Urbem directus, ab Apostolica percipiat Sede doctrinam ; et quicquid sibi dubium putet, huc veniens, præsenti a nobis inquisitione condiscat : sic enim probare potest, se Catholicæ professionis servare cautelam, non malitiose concepta vindicare certamina : sciat nos paratos esse, et bene inquirentes instruere, et errantes ad fidei rectum tranitem scientia duce revocare : quia si dubitans paratam non vult experiri doctrinam, nec rursus in simplicitate cordis, quæ pacis et religionis causa jubentur, admittere ; in aperto est, qua mente vel Dei nostri præceptis obsistat, vel Orthodoxi principis exempla contemnat.

127. « In hac ergo parte totus suggestionis vestræ actus immineat : quia nee illi alia possunt ratione salvari, et incitatae plebis sub hac melius moderatione causa sedatur. Cum quo etiam Aristidem presbyterum elementissimus princeps ad nos venire præcipiat : quia (sicut præfati sumus) omnes, quorum pax Ecclesiastica ambiguitate dividitur, simul ac communionem nostram, depulsa mali erroris ægritudine, Catholicæ scientie cupimus sentire medicinam. Præterea mox ut præsentia vos contigerit scripta suspicere, debebitis ad nos de vestrīs aliquem destinare cum relatione, quæ universa contineat, unde his quæ gesta sunt vel geruntur, sollicitudinem nostram relevare debeatis. Datarium quoque litteris vestrīs adjungite, ne vobis porlitoris tarditas possit adscribi. Data tertio idus Octobris, Eutharico V. C. consule ». Ut autem rem magis perspectam habeas, Joannem istum, quem Thessalonicenses ignominia atque vulneribus appetivere, fuisse unum ex Apostolicæ Sedi legatis episcopum, ex reliquorum legatorum relatione intelleges. Quo enim a pacis auctoribus sensit se diabolus e regno suo, cui dominabatur perfidus, spoliari, eo vehementius in ipsos per suos ministros insaniit. At quomodo revera ipsa facta grassatio se habuerit,

qui remanserunt reliqui Constantinopolii legali Apostolice Sedi, ne deessent officio, mutavere Romano Pontifici, sicut tardius eorum Romanam perlatam Epistola fuerit, nempe quarto kalendas Decembris : quæ cum exakte omnia confineat, necessario hic describenda est; cuius sic se habet titulus¹ :

128. « Suggestio Germani episcopi, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri ». Ipsa vero relatio est hujusmodi :

« Magna misericordia Dei est, et inæstimabilia ejus judicia, qui nihil occultum dimittit, ut probetur uniuersusque conscientia. Dorotheus Thessalonicensis episcopus non novus apparuit, nec ad præsens factus, sed se demonstravit quem olim vera prædicabat opinio. Iste semper in malis desideriis suis involutus, data occasione exercuit, quod contra fidem Catholicam semper parturiebat scelus. In aliis litteris significavimus beatitudini vestræ, quo ordine transeuntes Thessalonica, libellos non potuimus suscipere. Erat tamen constitutum, post ordinationem sanctæ Ecclesie Constantinopolitanæ, unum ex nobis ad ipsum dirigere : quia hoc sperabat prædictus, ut unus ex nobis post susceptos libellos cum ipso Missas celebraret, quasi testimonio habens in generalitate se ad unitatem Sedi Apostolice esse conjunctum. Etsi tarde, factum est tamen : et venerabilem Joannem episcopum ad ipsum dirigentes, directus est cum ipso et communione Epiphanius presbyter. Germanus venerabilis et illustris episcopus erat cum eis, et Licinius comes Scholæ ex ordinatione clementissimi imperatoris.

129. « Qui Licinius tamen cum prius pro alia causa esset Thessalonicanum directus, congregata Synodo de parœcia Ecclesiae Thessalonicensis, ibi est inventus, exspectans secundum promissionem unum ex nobis. Voluerunt, ipso præsente, libellos facere et subscribere ; quod factum est : signavit ipsos libellos prædictus vir, et veniens Constantinopolim factum nuntiavit. Dicebatur nobis ab Apocrisiario Dorothei : Jubete dirigere qui libellos suscipiant. Deliberatum est (sicut prædictum) venerabilem Joannem episcopum ambulare, ut haberet testimonium subscriptionis illorum. Rogavimus piissimum imperatorem, ut comes Licinius ambularet cum eo : quod et factum est.

130. « Et quia pervenerunt in civitatem, nuntiatum est Dorotheo per comitem Licinium, præsentiam adesse nostrorum. Qui direxit Aristidem presbyterum cum aliis duobus episcopis (quos solos sciebat adversarios esse negotii) ut nostros videret : cum quibus voluerunt facere primum certamen de libellis, dicentes : Sunt capitula quæ debent emendari. Dixerunt nostri, non esse in potestate ipsorum hoc facere : si vultis facere, Deo gratias; si non vultis facere, venimus, salutavimus vos, perambulabimus. Discesserunt post ista verba.

¹ Extat tom. i. Epist. Rom. Pont. in Hormisd.

131. « Ad aliam diem cœnvenerunt, iterum ista loquentes : et antequam propositionem verborum fecissent, ibi non est intentio generata, non injuria secuta est : subito populus insanus irruit super ipsum, et dnos pueros occiderunt episcopi; caput etiam fregerunt episcopo in duabus partibus, et renes ejus dissipaverunt ; et nisi misericordia Dei et defensio S. Marci Basilicæ eruisset eos de manibus eorum, ibi perierant : liberati sunt tamen (quomodo dicitur) quia manus publica supervenit, quæ eos ernere potuit. Ista et istorum concinnamenta Dorothei malitia fabricavit; qui ante biduum quam pervenirent nostri Thessaloniam, super duo millia baptizavit : sacramenta tanta erogavit in populo, quæ possint ipsis ad tempora sufficiere ; significans plebi, quia fidis recta mutatur ». Sic illos præmuuiens, ne communionem acciperent ab externis, ac baptizarentur in alia fide. Unde jure subjicitur :

132. « Ista quomodo non habuerant excitare populum ? Ista quem non invitabant ad seditionem ? Post hoc, ipsum libellum, quem fecerat cum episcopis, ante populum scidit, dicens : Ego istud usque ad mortem meam nunquam facio, nec facientibus consentio. Occiderunt et hominem (Joannem) venerabilem Catholicum, qui nos venientes suscepserat in domo sua, qui semper separatus fuit a communione Dorothei propter Synodum Chalcedonensem : in quo talem mortem exercuerunt, quam illi qui sanctum Proterium occiderunt. Ista ad clementissimum imperatorem pervenerunt, et prope in tota civitate Catholicus inclusus est propter talia quæ contigerunt scelera. Promittit sancta clementia vindicare, et citare Dorotheum, quia nos contestati sumus pietatem ejus, dicentes : Nulla ratione Dorotheum inter episcopos, aut in communione Sedis Apostolicæ potest beatissimus papa recipere : et contra qui voluerint enim in sua communione recipere, scire se esse reos auctoritate Ecclesiastica. Ista ad notitiam beatitudinis vestræ festinavimus referre, ut nihil vos lateat, quod in ipsis partibus agitur. Accepta quarto kalendas Decembris, Eutharico consule ».

133. Post has antem aliae ab iisdem legatis reddite sunt de rebus item Thessalonicensibus ad Hormisdam litteræ, quibus significabatur, jussu imperatoris Dorotheum ejus civitatis episcopum; malorum omnium instigatorem et auctorem, ductum Constantinopolim. Quibus acceptis Hormisda litteris, de ordinando alio Thessalonicensis Ecclesiæ episcopo, ad eos rescribens dat in mandatis. Epistola autem quæ ab eo data est hoc anno III non. Decemb. ita se habet¹ :

134. « Graviter nos Joannis Catholicæ afflixit interitus, quem hæretici Dorothei vesania perhibet extinetum ». Joannes quidem vocabatur Catholicus hospes, qui legatos receperat; ne putas Joannem episcopum extinetum, quem supervixisse ex multis constat. Sed pergit Hormisda : « Nam eum

dem Dorotheum Constantinopolim jussu principis didicimus evocatum. Adversus quem domino et filio nostro clementissimo principi debetis insistere, ne in eamdem civitatem denuo revertatur; sed episcopus, quem nunquam bene gessit, honore deposito, ab eodem loco ac Ecclesia longius relegetur, vel certe huic ad Urbem sub prosecutione congrua dirigatur. Ad hanc etiam partem evigilare debetis, ne in locum ejus Aristides totius mali incitor et conscientis quibuslibet subreptionibus ordinetur. Nam nulli prodest mutari personam, si ejusdem forma nequitæ perseveret : sed talem virum debetis eligere, ut de judicio vestro cuncta Catholicorum congregatio gratuletur ». Hæc de his Hormisda. Subjicit autem iisdem litteris causam Thomæ et Nicostrali episcoporum, qui petebant in sedes suas, e quibus ejecti fuerant, restitui. Pro Elia etiam episcopo Cæsaræ Cappadociæ æque sede pulso idem Pontifex ad diversos litteras¹ dedit, nempe ad Joannem Constantinopolitanum episcopum, ad Justinum Augustum, et Euphemiam Augustam, ad Justinianum, atque Germanum viros clarissimos, in primis vero ad ipsos Apostolicæ Sedis legalos.

135. At quomodo tantum nefas in legatum Apostolicæ Sedis eundemque episcopum perpetratum, corrumpendo judices auro, episcopi qui vocati sunt Constantinopolim, excusare conati sunt Dorothens atque collegæ; audi ex indiculo scripto a Joanne Apostolicæ Sedis legalo, vel (ut præ se fert titulus) ab Epiphanio presbytero, qui cum eodem Joanne episcopo Thessalonicanam missus fuit : est enim ejusmodi ipsius inscriptio² :

« Indiculus qui directus est a Joanne episcopo, vel ab Epiphanio presbytero de Thessalonica ». Vel, pro Et, saepè in his Epistolis usurpatum invenies ; ut scias ab utroque indiculum datum, qui sic se habet :

136. « Si pro peccatis nostris isti, qui hinc abducti sunt episcopi Constantinopolim fuerint ingressi ; non dicamus quod imperatorem visuri sunt modis omnibus, sed quod et suis locis restituentur. Tantas enim pecunias secum detulerunt, ut non homines, sed possint Angelos excæcare. Si ergo (quod absit) ingressi fuerint : tanta falsa per nostram absentiam dicturi sunt, quanta potest diabolus invenire. Nam si hic in conspectu nostro plura tentaverunt, et Domino nobiscum stante confusi sunt ; quanta facient per absentiam nostri ? Ut ergo eorum possit dissipari malignitas, jubete nobis præsentibus, si ad audientiam pro peccatis ventum fuerit, ut constet apud homines non immerito mortuos esse, et illos patrocinio pecuniae laborare. Nos enim eos in omnibus in conspectu senatus convincere possumus, quod hæretici perfecti sunt : tune demum eorum potest monstrari fallacia.

137. « Item dicendum : Si hæretici non sunt ; quomodo ante duas hebdomadas quam nos venis-

Hormisda. Ep. lvi.

¹ Hormisda. Ep. XLVII. XLVIII. XLIX. L. LI. LII. LIII. LIV. LV. —
² Exalt. tom. 1. Epist. Rom. Pont. in Hormisda.

semus, statuerunt omnes in unum episcopi, ne quis Missas foras civitatem teneret? sed hinc omnes, ut et multitudo esset futuræ seditioni congregata, et doceri posset secundum errores eorum. Qui postquam senserunt nos venisse, publice prædicaverunt, festinandum esse cum parvulis: ne persecutio veniente, Pagani morerentur infantes: et tunc velut ad alterum Pascha tantos baptizaverunt, ut consuetam festivitatem superarent.

138. « Item dicendum: Si hæretici non sunt, quomodo tanta sacramenta confecerunt, ut canistra plena omnibus erogarent; ne imminente (sicut dicebant) persecutione, communicare non possent? » Fecerunt isti, quod sciebant a majoribus factum persecutionum temporibus, quando accepta sacramenta domum ferebant, quod ad Ecclesiam pergere non liceret; sumentes eadem domi. Sed subdunt: « Item si hæretici non sunt, postea quare accusati sunt gestis a Candido viro sublimi vicario magistri militum prætorianorum in judicio præfectorum? Et si matrum periculum cognoscerent affuturum; quare denuo tanquam dammandi, velint subvenire iterum parvulis cupientes: tanta rursum et confutati exercuerunt baptismata, ut vere cunctis se hæreticos ostendissent: ad quam rem satis et magnifica potestas præfectorum gravissime indignata est.

139. « Item si hæretici non sunt: quomodo cum in baptisterio absecditi essemus, consilium inter se habitum per noctem, veluti de periculo liberare nos volentes, in navi mittere voluerunt, ut hac occasione mari præcipites darent? Cumque nos respondissemus per Demetrium et Andream diaconos: Omnes nos apud vos esse, cognoscunt; quomodo per noctem navigare possumus? Sed si vos vere pro nostra salute consuluitis, crastina die secrete quinque vel sex senatores, qui periculum substantiae vel salutis suæ metuunt, una cum magistro militum vicario Candido comite jubete advoicare: cognoscant et ipsi ubi transferimur, et facimus quod jubent. Sin autem soli secreti; hoc non facimus. Tunc illi non invenientes effectum, ad horam tacuerunt, et alia die iterum seditionem populi commoverunt; unde vix, Deo volente, evasimus ». Hactenus quæ supersunt libelli, qui multius videri potest, cum in eo nihil de perpetratis cædibus habeatur. Missus autem est ipse libellus ab ipsis legatis Joanne et Epiphanio adhuc Thessalonice commorantibus, cum episcopus Thessalonicensis cum collegis sibi subditis proficiisci Constantinopolim jussi sunt, et confarcinati (ut audisti) auro expugnaturi iustitiam perrexerunt.

140. *Quæ fuerit damnatio Dorothei.* — At quidnam? potuitne sub clementissimi et veri amantissimi principis ministris, in re adeo nefaria, cunctis nota, ab omnibus deplorata Catholicis et declamata fidelibus locum invenire subreptio, et ad judicium corruptelam viam facere sibi aurum? Hic plane, hic illud opportune exclamandum: « Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra famæ? »

Proh pudor! sub eo qui a justitia nomen accepit, Justino imperatore, et rerum summam administrante illo, qui itidem a justitia nomen dedueit, Justiniano, potuit justitia obrui auro, aureisque compedibus vineta defrudi in barathrum veritas? Proh scelus! inultum relinqui valuit horrendum facinus, in episcopum, eundemque Apostolicæ Sediis legatum, atque in Joannem legatorum hospitem perpetratum, clamante presertim Hormisda ab Occidente, et collegis legatis proxime lacrymis interpellantibus imperatorem? At quid actum? languens pedibus, manibusque infirma, auro corrupta progressa vindicta, composito ad severitatem vultu, Dorotheum Thessalonicensem episcopum, qui amandandus erat in Oasini, in proximam civitatem relegat Heracleam, ubi paucis diebus detentum absque alia pena carniticem ad suam Ecclesiam redire concessit. Habet haec quidem ex relatione reliquorum legatorum Constantinopoli commorantium ad Hormisdam Pontificem verbis istis conscripta¹, cum Joannes episcopus legatus Thessalonicae detineretur infirmus.

141. « Suggestio Germani episcopi, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri.

« Reverenda vestri Apostolatus alloquia per filios vestros Leonem atque Eulogium desiderabili hilaritate suscepimus; quorum prins præceptum, cur quæ Thessalonicae contigerunt non insinuavimus, arguebat. Sed longe ante ejus adventum, occasione comparata, curavimus significare quæcumque vel rumore venientium, vel eorum qui pertulerant scriptis, quorum exempla subter adjunximus, vel piissimi principis narratione comperimus. Seputa est vindictæ promissio: adeo ut Dorotheus Thessalonicensis episcopus ad Heracleam deducatur civitatem, donec causa terminum reperiaret. Inter haec, secundum ea quæ præcepistis, auctoritatem Apostolatus vestri principi insinuare curavimus, ut ad percipiendam doctrinam Catholicæ puritatis, Romanum præfatus Dorotheus una cum Aristide mitteretur. Qui respondit, causam non esse, pro qua Romanam delegarentur audiendi, ubi sine accusatorum controversia sese possent liberius excusare. Sed repente, dum haec geruntur, ab Heraclensi (quantum agnovimus) in qua tenebatur, dimissus est civitate: quam ob causam, vel quare ratione, aut conditione, vel quibus agentibus, ignoramus ». Haec de Dorotheo: pergit legati de anni sequentis Paschali calculo, dicentes:

142. « De Paschali die, vestra beatiludo cognoscet, concordare Orientalium enim Apostolica Sede sententiam, ut decimo tertio kalendarum Maiarum die festivitas celebranda speretur, sicut Joannis quoque Constantinopoli antistitis relatione clarebit. Superest, ut orationis beatitudinis vestrae admiciculo celeriter (sicut cupimus) vestris mereamur praesentari vestigiis ». Hactenus legatorum relatio. Quæ autem secula sint in causa ejusdem

¹ Exstat tom. I. Ep. Rom. Pont. inter Epist. Hormisd.

Thessalonicensis episcopi, sequenti anno (ut tempus postulat) referemus.

143. *Severus Antiochia, Julianus Alicarnasse pulsi, fugiunt Alexandriam, ubi turbatio.* — At quæ sunt anni hujus reliqua, his conjugamus. Illoc namque anno (ut ex suppuratione Evagrii satis perspicue colligitur) in impium illum atque nefarium Severum Antiochenum pseudoepiscopum totius Orientis depopulatorem lata est ab imperatore sententia, ut damnati in Synodis saepe hominis lingua, qua Deum jugiter blasphemabat, præcideretur. At nefarius impostor meritas penas fuga vitavit: lieet aliter Evagrii sonent verba, dum ait¹: « Severus mandato Justini, primo regni sui anno, prehensus penas dat, lingua (ut nonnulli prædicant) absissa». Dicendum potins, ipsum accepisse de abscondenda lingua sententiam: quod irrogatum sententia supplicium fuga vitavit, ut ex ejusdem Evagrii verbis, quæ mox subdit, apparet; neenon ex Liberato diacono: pergit enim ita Evagrius: « Qnod negotium datum fuit Irenæo, qui magistratum quemdam Antiochiae in Oriente id temporis administravit. Confirmat quoque Severus ipse, supplicii ei irrogandi negotium Irenæo commissum, in litteris, quas serippsit ad Antiochenos; modumque fugæ suæ expavit: in quibus quoque Irenæum gravissimis vexat conviciis, eumque diligentissime observasse ait, ne Antiochia evolaret.

144. « Sunt qui dicunt, Vilianum magistrum militum, de quo saepe superius (ad id enim temporis videbatur maxime auctoritate et gralia apud Justinum valere) linguam Severi ideo postulasse, quod Severus in suis concessionibus probra et contumelias in eum jecerat. Ex sua vero episcopali sede fugit Gorpiæo mense, quem Lalini Septembrem vocant, anno quingentesimo sexagesimo septimo post nomen urbi Antiochiae impositum ». Est hic præsens annus ex ejusdem auctoris sententia, dum agens de Justini imperatoris ingressu, numerat² quingentesimum sexagesimum sextum Antiochiae nominis annum, ac proinde ubi dicit id primo Justini anno factum, constat ipsum quidem exactum numerasse annum, cum ipsius sententia liqueat id accidisse secundo ipsius principis inchoato. Subdit vero idem Evagrius: « In ejus sedem successit Paulus: cui dabatur mandatum, ut Concilium Chalcedonense palam prædicaret. Qui sua sponte decedens Antiochia, certo jam vitæ cursu conlecto, commune universæ earnis iter ingreditur ». Ille Evagrius, ex quo alii eadem acceperunt.

145. Mandatum erat imperialis, ut qui prædicare renuerent Chalcedonense Concilium e suis sedibus pellerentur. Ante Severum autem ejusdem jussu imperatoris damnatum, eadem ex causa ejectum fuisse Julianum episcopum Alicarnasseum, Liberatus³ diaconus agens et de Severi fuga narrat his verbis: « Jam enim ab ipso imperatore Ju-

lianus Alicarnasseus episcopus pro eadem sancta Synodo, eo quod eam non reciperet, pulsus fuerat sede. Quod sciens Severus, et prævidens quid sibi immineret, clam nocte descendit Seleneiam, et navem condescendens, fugit Alexandriam, ad quam civitatem et Julianus fugerat ». Ille Liberatus.

146. Porro iidem nefandissimi hæretici Alexandrii fugientes, invenerunt ibi defunctorum suum ipsorum collegam impietatis Dioscorum juniores, cum jam annos tres sedem illam occupasset; subrogatumque in locum ejus ab hæreticis Timotheum aequæ hæreticum, a quo ambo suscepti sunt. Haud enim eo statu res erant Alexandrinæ, ut eis sicut aliis Justinus imperator facile mederi potuisset, populo ipso pariter cum suis episcopis in hæresim captivo deducto, cui patrocinari etiam magno cum vitæ diserimine parati essent. Illud namque civium animis infixerant seductores, Chalcedonense Concilium fuisse Nestorianorum conventum, ab eoque destrui quæcumque ipsorum pater sanctus Cyrillus contra Nestorianam hæresim conscripsisset: sed et seniorem Dioseorum ipsorum antistitem, non alium quam Cyrilli scriptorum defensorem se exhibuisse. His igitur et aliis hujusmodi dolosis artibus, calunniis, atque mendaciis exerandi impostores illi populum adeo demertrarunt, ut plane se obsequium præstare Deo putarent, si adversus fidem Catholicam fortes immobilesque consistenterent, et eam etiam vitæ dispendio oppugnarent. Sie itaque defensione tumultuantis populi, qui illue confugiebant hæretici, securi degere videbantur: magno namque periculo ab imperatoribus perturbari Alexandrinos, exempla plurima docuere.

147. Sed quodnam novum portentum his diebus talium commercio Ægyptus prodidit, audi a Liberato diacono⁴: « Sub isto, inquit, Timotheo de corruptibili et incorruptibili apud ipsam Ecclesiam questio mota est hoc modo: Requisivit quidam monachus Severum, quid oporteret dicere, corpus Domini nostri Jesu Christi corruptibile an incorruptibile. Ille respondit, sanatos Patres corruptibile illud dixisse. Ille audientes quidam Alexandrinorum, cum requisissent Julianum in alio loco sedentem, quid ipse diceret de eadem questione: ille dixit, sanatos Patres contraria dicere. Horum itaque singuli statuere proprium responsum volentes, scripserunt libros adversus alterutrum: qui venientes in multitudine civitatis, Ecclesiam illam diviserunt, et alias quidem fecerunt Corrupticos appellari, verum incorruptibilitatis assertores Phantastas. Timotheus vero magis sententiam Severi seculus est. Qui eum diceret Themistius diaconus ejus: Si corpus Christi corruptibile est, debemus eum dicere, et aliqua ignorasse, sicut de Lazaro. Hoc Timotheus negavit dicendum: a eujus communione Themistius discedens, schisma fecit, et ab ipso dicti sunt in Ægypto Themistiani ». Hucusque

¹ Evagr. hist. lib. c. 4. — ² Evag. l. iv. c. 1. — ³ Liber. in Brev. c. 49. tom. n. Concil.

⁴ Liber. in Brev. c. 19.

Liberatus. Ita plane accidere consuevit, ut deviantes semel a recto tramite fidei Orthodoxæ, per errorum abrupta ferantur infelices hæretici inter seipso sententiarum contrarietate discissi, cum cuique fibrum esse videtur quicquid velit adstruere; qui et prurigine gloriæ jugiter exagitati, novum semper quid excogilare laborant, ex quo nomen nancisci

queant de secta primarium, deditantes hæretici simpliciter nominari et veluti gregales milites dici, appetentes nomen hæresiarchæ. Agit de iisdem Leontius Scholastiens¹: reliqua autem, quæ ad haec spectant, suis dicentur locis.

¹ Leont. de sect. Act. v.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6012. — Jesu Christi 519. — Hormisdæ papa 6. — Justini imp. 2. Theodorici reg. 27. et 9.

1. *Consules.* — Coss. *Justinus Aug. et Eutharicus* Cilicia. Justinus qui propter imperii initium consulatum suscepit, illum etiam in *Eutharicum* natione Gothum, et Theodorici Italæ regis generum contulit, ut habeat Cassioderus lib. 8, Epist. 1, ab Athalarico ejusdem Eutharici filio ad Justinum imp. scripta: « Vos genitorem meum in Italia palmatæ claritate decorasti ».

2. *Pax inter Ecclesiam Orientalem et Occidentalem restituitur.* — A num. 1 ad 54. Hormisdæ papa legatos ad *Justinum* imp. et *Joannem Cappadocem* episcopum Constantinopolitanum misit, ut iterum Ecclesia Orientalis cum Romana in communionem rediret, nomina episcoporum hæreticorum ex saeris tabulis eraderentur, ac Chalcedonensis Synodus aliis tribus saeris Synodis annumeraretur; quod factum fuisse pluribus ostendit Baronius. Hormisdæ papæ legati hanc pacem sanci vere, « freti Vitaliani adhuc viventis potentia, et Joannis Cappadociis Constantinop. episcopi etiam superstitis diligentia », inquit Theophanes in Chronico.

3. *Euphemius et Macedonius anno superiori in Diptycha relati.* — Anno superiori plebs Catholicae Severi aliorumque hæreticorum conelamata damnatione, *Euphemii* et *Macedonii*, qui dum viverent, episcopi Constantinopolitani fuerant, et gravissimam ab Anastasio imperatore ob Concilii Chaledonensis defensionem, persecutionem passi fuerant, restitucionem supplicibus votis postulavit: « Euphemium et Macedonium Ecclesiæ restitue, inquietabat, reliquias Macedonii Ecclesiæ restitue », ut videre est apud Baronium anno superiori num. 15 ex Actis Concilii Constantinopolitani eo anno habitu, qui et num. 20 ostendit ex iisdem Actis, Euphemii Macedonique patriarcharum nomina a Joanne Cappadoco episcopo Constantinopolitano in Diptycha relata esse, post lectionem sancti Evangelii, « tem-

pore Diptychorum eucurrit omnis multitudo cum magno silentio circumeirea altare, et andiebant: et cum lecte fuissent a diacono appellations prædictarum sanctorum quatuor Synodorum, et sanctæ memoriae archiepiscoporum Euphemii, et Macedonii, et Leonis, voce magna universi clamaverunt: Gloria tibi Domine ». Quæ referens Synodus Constantinopolitana sub Menna patriarcha anno DXXXVI celebrata, sua fecit, Euphemiumque et Macedonium sanctissimos episcopos approbat. Cui Synodo, non solum Antiochenæ, et Hierosolymitanæ, sed etiam Romanæ Sedis legati, cum spectatissimis Orientis metropolitanis interfuerunt; præfuit vero *Mennas* ab Agapeto Romano Pontifice summis laudibus celebratus, qui *Macedonii* et *Euphemii* memoriam commendari, et sanctam appellari non permisisset, si schismatici fuissent, ut Baronius hoc anno n. 53 scribit, hoc fundamento innixus, quod utriusque nomina, jubente Hormisda papa, expuncta sunt ex Diptychis.

4. *Hoc anno ex iis expuncti.* — Certe *Euphemium* et *Macedonium* a communione Catholicae hoc anno segregatos non fuisse colligitur ex Indiculo, quem dedit Hormisdæ legalis Constantinopolim ad Justinum imperat. pro conciliauda inter Ecclesiam Orientalem et Occidentalem pace directis, quem recitat Baronius, in quo num. 5 dicit Hormisdas: « Quod si de anathemate Acæii consentiens, successores ejus dixerit recitandos, ob hoc quod propter definitionem Chaledonensis Synodi aliqui eorum exihi fuerint deportati, insinuabitis nihil vos de libelli forma posse decerpere, in qua sequaces damnatorum pariter continentur. Sed si eos ab hac non poteritis intentione deflectere; saltem hoc acquiescite, ut anathematizato specialiter per libellum, quem vobis dedimus, Acacio, de prædecessorum ejus nominibus taceatur, abrasio eorum de Diplychorum inscriptione vocabulis. Quo facto episco-

pum Constantinopolitanum in vestram communionem accipite ». Quare longe alia ratio fuit *Acacii*, *Euphemii*, et *Macedonii* prædecessoris, ac *Euphemii* et *Macedonii*. Illum enim anathemate configi, horum nomina e Diptychis dimittaxat expungi iussit Hormisdas papa : Schismatici vero non sunt, quorum nomina expunguntur e Diptychis, immo nec excommunicati, nisi sententia excommunicationis ab Ecclesia lata nominatim configantur, aut generalibus verbis significantur.

5. *Eos schismaticos non fuisse ostenditur.* — Præterea insertus est memoratus libellus Epistola LI Hormisdæ ad Hispaniæ episcopos date, qui ab ipso quæsiverant, quomodo gerere se deberent erga Græcos in Hispaniam venientes. In ea vero solius *Acacii* memoria damnatur : « Propter causam scilicet *Acacii*, inquit, a prædecessoribus nostris pro hæreticorum communione damnati, in qua qui se ab ejus contagione non dividunt, a nostra communione habeantur excepti ». Nec est quod dicat cardinalis doctissimus num. 5t in libello memorato post *Dioscori*, *Timothœi* parricidæ, et *Petri Alexandrini* anathemate confixa nomina haberi : « Etiam anathematizamus *Acacium* Constantinopolitanum quondam episcopum ab Apostolica Sede damnatum, eorum complicem et sequacem, vel qui in eorum communione aut societate permanserint. Qui *Acacius*, quorum se communioni miscuit, ipsorum similem habere meruit in damnatione sententiam », ut legitur in editione Labbeana ea. quam *Baronius* secutus est correctiore; qua clausula *Macedonium* et *Euphemium* includi, dicit *Baronius* manifeste declarari in *Dioscori* legati papæ Hormisdæ relatione, qua nuntiat quæ Constantinopoli acta fuerant, in qua postquam retulit *Joannem patriarcham Constantinopolitanum* libello subscriptissime, subdit : « Post factum libellum nomen *Acacii* de Diptychis est deletum, similiter et *Pharavita*, *Euphemii*, *Macedonii*, et *Timothœi* ». Verum, ut inquit *Natalis Alexander* in *Dissert. xx sæculi v.* parte 2, hæc verba, *in eorum communione*, non extendunt anathema præfato libello contentum ad *Euphemium* et *Macedonium* *Acacii* successores; quia ad hæreticos referuntur, de quibus ante mentio facta est, scilicet ad *Dioscorum*, *Timothœum* *Ælurum*, et *Petrum Moggum*, quorum in communione, vel societate, qui manserint, anathemate confodiuntur et nominatim *Acacius*: at eidem non subjiciuntur anathemati, qui in ipsius *Acacii* communione manserint: alioquin ponendum fuisse in libello: *vel qui in ejus (supple Acacii) communione permanescerint*. Quoad verba *Dioscori* legati, nomen *Euphemii* et *Macedonii* deletum est quidem e Diptychis; sed non propter eamdem rationem, ac *Acacius* et *Timothœus*. Hi enim tanquam Schismatici habití, et a communione Catholica segregati, non vero *Euphemius* et *Macedonius*, qui illo tantum honore privati sunt, quia scilicet eorum initia sancto fini non responderant. Utrumque tamen in Diptycha poslea restitutum fuisse, infra videbimus.

6. *Monachi Scythæ Constantinopoli tumultuantur.* — A num. 78 ad 124. Sicul *Macedonius*, et *Euphemius* qui post mortem miraculis claruerunt, et honoribus sanctorum exornati sunt, ut anno **DXV** vidimus, a schismate; ita et *Scythæ monachi*, qui hoc tempore in Oriente tumultuati sunt, ab hæresi Eutychiana immunes fuere. Ille Eutychianæ hæreses notam, quam eis *Baromus* inurit, recte propulsat *Em. card. Norisius* lib. 2 Hist. Pelag. cap. 18 et seqq. demonstratque, eos non solum ea culpa vacasse; sed etiam ejusdem hæresis strenuos expugnatores extitisse; licet obstinatum eorum studium, quo praecognitæ sententiae ad ceterorum usque contemptum adhæsere, culpa non caruerit. In ea itaque causa gesta hoc et duobus sequentibus annis ex eodem Card. *Norisio* narrabimus, et in manifestam lucem ponemus. Una cum *Anastasio imp.* quæ orbem Catholicum diu dilaceraverant, dissidiis cum eo sepultis, monachi *Scythæ* ingentes turbas Constantinopoli dedere. *Leontius* monachus *Vitaliani* militum magistri *Justino Augusto* devinetissimi astinis cum collegis ascetis, quos inter eruditione eminebat *Joannes cognomento Maxentius*, hanc sententiam, *Unus e Trinitate in carne crucifixus est*, omnibus et credendam et defendendam, ad seditionem usque, inculcabat. His acriter restitut *Victor diaconus*, ac plerique alii in eo offensi, quod novam populis thesim proponerent, veluti Chalcedonensis Synodi Decreta non sufficerent. Cumque libri *Fausti* non modo in Occidente, verum etiam in Oriente ab aliis defenderentur, ab aliis acerrime confutarentur, idem monachi illos uti hæreticos damnabant, dum plures Byzantii eos Catholicos esse asserebant; unde etiam lites in immensum excrevere, et principes etiam viros in partes distraxere.

7. *Libellum legatis Hormisdæ porrigunt.* — *Vitalianus*, qui anno sequenti consulatum gessit, monachis impensius quoad illum de *Uno ex Trinitate passo in carne*, tacebat, *Justinianus* vero *Justini imp.* nepos ea in quæstione eis adversabatur, ut ex ejus ad Hormisdam papam litteris intelligitur. Hic legatos quinque Byzantium destinavit, qui hoc anno circa Paschalia Festa ad regiam urbem apppellentes, Orientatibus rebus componendis manus statim adnoverunt. *Monachi Scythæ* quod ab adversariis tanquam Eutychiani per contemptum sese traduci viderent, fidei libellum legatis Hormisdæ, gravioribus licet negotiis occupatis, exhibuerunt, in quo suam de Christo fidem pluribus exponebant. Eo tamen dicta omnia collimabant, ut a legatis hæc inibi inserta thesis reciperetur: *Unus de Trinitate crucifixus est in carne*. Postea quid de divina Gratia sentirent explicabant, hæc præfati. « His ita se habentibus, beatissimi, nunc quid jam de Gratia Dei non qua creamur, sed de ea, qua recreamur et renovamur, sentiamus, breviter exponentes, sanctitati vestrae necessario credimus facere debere manifestum, eo quod etiam in hac parte inimici Gratiae Dei, id est, Pelagii, et Celestii seclatores nimium

nobis infensi esse videntur ». Contra vero Fausti sententiam in fine concludunt : « Abominantes etiam eos, qui contra vocem Apostoli audent dicere : Nostrum est velle, Dei vero perficere; eum idemmet Doctor, et velle et perficere domum testetur esse divinum ». Hujus libelli meminiit Baronius num. 100.

8. *A legatis repulsam patiuntur.* — Legati hisce de rebus nihil se a Pontifice in mandatis habuisse dicebant; imo aperte sibi injunetum, ne aliis sese causis immiserent. Verum coacti imperatoris intercessione monachis aures tandem dedere; ita enim ad Hormisdam de monachis scripsere, ut legitur in eorum Suggestione tomo iv Cone. p. 1514. « Petitiones obtulerunt, et coacti piissimi principis et domini Vitaliani magistri militum jussione frequenter ad audientiam causæ convenimus, non quasi volentes nos in his negotiis occupare, quia nobis sunt ante oculos beatitudinis vestre præcepta, quibus præcepisti, ut cause cui veneramus intenti, nullis aliis negotiis misceremur. Dat. III kal. Julias Constantinopoli », ut videre est apud Baronium num. 87. Legati illis saepius auditis, unaque eum *Victore* diacono alterius factionis primipilo, quo hominum molestia sese liberarent, tale demum responsum dedere : *Quod non est scriptum a papa Leone non suscipimus*, ut in eadem Suggestione legitur. Novas enim preter Synodus Chaledonensem theses de Christo populis inculeare, et hunc articulum, *Unus e Trinitate crucifixus est carne*, ut appendicem Synodo adjicere (ita enim legati suspicabantur), temeritati, alque insolentiæ proximum judicabatur. Sane id temporis inter extremos Nestorianorum et Eutychianorum errores regia via incedere, adeo difficile videbatur, ut quidquid novi a quopiam asseri audiebatur a Catholicis, alterutri hæresi illud favere existimaretur. Nihil tamen coram legatis de quæstionibus *de Gratia*, et *Libero Arbitrio*, vel de *Fausti* libris disputatum fuit, ut ex Suggestione Dioscori unius e legalis colligatur. Attamen *Victorem* diaconum de gratia et humana libertate cum iisdem Seythis item habuisse, idem Dioscorus hisce significat : « Victor diaconus dicitur quidam cum isto, antequam nos Constantinopolim ingredieremur, habuerunt intentionem de Uno Trinitate crucifixo, et de Christo composito, et de aliis capitulis nobis hinc positis ». Capitula vero illa erant tria contra Pelagianam hæresim statuta, quæ habentur tomo vi Biblioth. PP. part. I, edit. Colon.

9. *Romam aliquos ex suis destinant.* — Seythæ monachi hac repulsa in indignationem acti, Romam ad Hormisdam legationem mittere decernunt; electi Achilles, Joannes, Leontius, et Mauritus, qui ultimus apud Baronium num. 96 in Maxentium perperam mutatur, qui tamen Constantinopoli, ut dicemus, substitit. Ubi primum monachorum legatos Romam profectos innotuit, statim Justinianus domesticorum comes, ac legati Pontificii litteras ad Hormisdam dedere, quibus eundem de iis, quæ in illa quæstione cum monachis acti essent, certiorem

reddebant, simusque Pontificem horabantur, ut monachos procul a conspectu ex Urbe pelleret. Justinianus hæc seripsit : « Qnoniam comperimus, quosdam nomine monachos, quibus magis discordia studio est, quam charitas et pax Dei, cupientes quædam perturbare ad Angelum vestrum hinc discedentes, iter arripuisse, quos beatitudo vestra præsentibus scriptis causam livoris eorum cognoscens, ita ut merentur, suscipere, et a se longe pellere dignetur : quoniam vaniloquia ipsorum festinantium, novitates introducere in Ecclesia, quod neque quatuor Synodi venerabiles, neque sancti papæ Leonis Epistole continere noscuntur, in omni loco turbas excitare videntur ». In eamdem fere sententiam ad Hormisdam legati misere suggestionem citatam, arguentes monachos : « Si voluerit Dominus noster qualemvis novitatem scribere, pejus erit istud initium, quam illud, quod factum est per Eutychem. Sufficere debet Ecclesie, quod per sexaginta annos usque modo sustinuit ». Ille litteræ una cum litteris Justiniani date sunt III kal. Julias, Eutharico consule. Epistola tamen Justiniani est sine die, et consule, legiturque tomo iv Concil. pag. 1516.

10. *In eorum causa Hormisda suum judicium suspendit.* — Ubi primum monachi Romanum ingressi sunt, superveniente paulo post Eulogio magistratio, cum litteris Justiniani et legatorum, Hormisda variis consiliis rem cœpit perpendere, neque æquum duxit, illos procul a suo conspectu amovere, et ab Orthodoxorum communione, ut legati et Justinianus petierant, suspendere; quod adeo inhumaniter excipiendi non essent, qui supremum orbis Christiani tribunal appellassent. Inaudito tamen *Victore*, quem monachi accusabant, minime tutum arbitrabatur, in re gravissima, quæ tantis utrinque studiis in Oriente agitabatur, sententiam ferre. Accedebat, magnam esse in illa propositione, de qua lis erat, æquivocationem. Etenim legati eam sie a monachis exprimi scripserant : *Unum de Trinitate crucifixum*, quam assertionem cum Anastasius pro Eutychiana hæresi inculasset, eamdem in suspicionem doctiores merito vocabant, quasi una tantum in Christo natura prædicaretur. At monachi eo dicto se in invidiam trahi protestabantur; eorum enim hæc erat assertio : *Unum de Trinitate passum carne*, et in libello fidei haec scripserant : « Deum Verbum unigenitum Filium Patris Domini N. Jesum Christum, qui pro nobis passus est carne, unum de tribus subsistentijs unius Divinitatis esse erimus ». Quare Hormisda, qui se nemini adversantem præbere solebat, per Eulogium ad legatos seripsit : « præterea monachos, quos venisse Romanum significasti litteris vestris, ad propria mox voluimus reverti, sed quia sub testificatione potentiae divinae dicebant per insidias in itinere paratas vitæ se posse sustinere discrimen volentes redire Constantinopolim, passi non sumus violenter expelli ». Est Epistola lxvi, data IV nonas Septemb. Eutharico V. C. cons. » De his litteris Baronius

n. 118 et seq. Litteræ vero ad legatos intercederunt.

11. *Cogitat de causa episcopo Constantinopol. committendis.* — Ex responsione tamen *Dioscori*, quam eisdem reposuit, colligitur, *Hormisdam* de-crevisse monachos Byzantium dimittere, causa ad Joannem Constantinopolitanum patriarcham delegata. Nam *Dioscoris* in litteris ad *Hormisdam* datis *idibus Octob. Eutharico consule*, hac respondet : « Per Eulogium virum sublimem litteras vestrae beatitudinis suscepimus, in quibus significasti intentionem monachorum Scytharum, et quomodo visum fuerit apostolatui vestro, episcopo Constantinopolitano causam delegare, ut ipse inter eos, et qui ab eis impetruntur, audiret ». Hoc autem summopere legalis displicuit; nolabant enim causam ad *Joannis* tribunal devolvi, quem a *Vitaliano* Scythis acquisitum suspicabantur. Illic enim nullum non movebat lapidem, quo Scytha causa superiores evaderent. Imo ipse *Victor* ab incepta accusatione destitisse videbatur, *Vitaliani* precibus placatus, vel auctoritate deteritus; quare Romæ causam fractari satius arbitrati sunt. Illa quidem *Hormisdae* *Dioscorus* in eisdem litteris significavit; « Postea sine nobis magnificus vir *Vitalianus* magister militum inter se et episcopum Constantinopolitanum vocaverunt prædictum *Victorem*, locuti sunt cum eo; quid definierint inter se nescimus; postea nec *Victor* ad nos venit, nec est causa dicta ». Ilæc Epistola, seu suggestio *Dioscori* refertur tom. iv Concil. pag. 1519, et ex parte a *Baronio* num. 122 et seq.

12. *Monachi a Vitaliano et Justiniano commendati.* — Erat tum temporis Constantinopoli *Paulinus* Romanæ Ecclesiæ defensor, qui *Hormisdae* litteras *VII idus Julii* ad *Justinum* imp. datas detulerat, ac propediem Romam reversurus ferebatur. Ad hunc *Vitalianus* se confert, monachos Romæ degentes enixi commendat, *Dioscorum* legatum ex judice adversariae partis advocatum agere conqueritur, litterasque ea de re ad *Hormisdum* transferendas tradit: sed neque his officiis contentus homo militia clarus ac in rebus gerendis industrius, *Justinianum* adoritur, et non modo illum in partes suas traducit; sed et ab eodem litteras obtinet per eundem *Paulinum* in favorem Scytharum preferendas. Ilæc constant ex litteris *Justiniani*, quæ sine die et consule extant tomo iv Concil. pag. 1517, ubi ait : « Unde ad beatitudinem vestram et frater noster gloriissimus *Vitalianus* per *Paulinum* virum sublimem defensorem vestrae Ecclesiæ rescripsit, etc. Et nos per eundem significare euravimus illa debere beatitudinem vestram perficere, quæ pacem et concordiam sanctis concedant Ecclesiis ».

13. *A Justiniano iterum commendati.* — Iteratas etiam idem *Justinianus* jam totus factioni monachorum adhærens ad Pontificem litteras paulo post misit, in quibus non amplius Scytha nomine tantum monachos, non discordes, non vaniloquos, ut in prioribus litteris traducebat, sed etiam atque

etiam rogabat Pontificem, ut celeriter causa cognita eodem voti compotes cum responso dimitteret : « Nam quanta, inquit, quæstio in partibus nostris orta est, potest etiam antelatus vir religiosus defensor (sc. *Paulinus*) sanctitatem vestram instruere. Unde petimus, ut si possibile est, celerrimo dato responso, et satisfactis religiosis monachis Joannem et Leontium ad nos remittatis; nisi enim precibus et diligentia vestra haec quæstio soluta fuerit, veremur ne non possit Ecclesiarum sanctorum pax provenire ». Extant eæ litteræ ibid. pag. 1517.

14. *Eorum legati Roma fugere tentant.* — *Hormisda*, ubi a *Paulino* in Urbem reverso intellexit, non solum *Vitalianum*, sed et *Justinianum* mutala sententia Scythis patrocinarī, et hunc paulo post iteratis litteris pro monachis ex accusatore strenuum intercessore agere, ex alia vero parte *Dioscori* legati Epistola superveniente, *Joannem*, uti diveditæ forle monachis fidei insimulantis, integrum causam Scytharum pendere jussit usque ad redditum legatorum; quod cum monachorum oratoribus, qui Romæ aderant, immotuisset, diuturnioris in Urbe more impatientes clam se Roma subducere tentarunt. Verum id *Hormisda* prohibuit, qua de re ad legatos litteras dedit *III nonas Decemb.* mittens etiam exemplaria litterarum, quas pro monachis *Justinianus* ad se transmisserat : « De personis Scytharum monachorum », inquit *Hormisda*, « *Justinianus* vir illustris nobis scripsit, quarum exemplaria litterarum fraternitati vestrae direximus; qui eum nollent sustinere vestrae dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse, tentaverunt clam de Urbe discedere, quos tamen faciemus sollicitius custodiri ». Est Epistola *Hormisdae* LXIII ad legatos pag. 1510, Edit. Cone. ex qua Scytharum oratores Romæ sub custodia detentos liquet.

15. *Ad episcopos Africanos exules scribunt.* — Ilæc in monachorum Scytharum causa hoc anno acta, et ex card. Norisio recitata, quos *Baronius* existimans Chaledonense Concilium, dum nova adjectione verborum roborare velle callide simulant, labefactare tentasse, quod tamen illis in mentem non venerat, ubique insectatur. Refert etiam hoc anno a num. 411 ad 416, eos patronos et suffragatores quæsivisse Africanos episcopos sanctitatis et doctrinae fama celebres, qui a *Trasamundo* Vandalarum rege Ariauo in Sardiniam exules fuerant deportati. Sed cum id anno tantum sequenti contigerit, ejus rei narrationem in eundem differimus.

16. *Maxentius vir Græcus fuit ac monachus.* — Porro Emin. cardinalis Norisius citatus observat, istos monachos e Ponto erupisse. Legati enim in Suggestione ad *Hormisdam* papam inquiunt : « Isti de sua provincia episcopos accusant, inter quos est Paternus Tomitanæ Ecclesiæ antistes ». Scripsit Maxentius contra *Aecephalos* et duos libros contra *Nestorianos* ad *Theophilum*. *Vossius* lib. 1, cap. 23, existimat *Maxentium* monachum non fuisse; sed hoc negari non potest, cum teste *Dioscoro* in litteris

ad Hormisdam, ille se abbatem venditaret. Quare eum monasticam togam induisse certum et indubitatum. Denique *Maxentium* virum graecum latine linguae peritum fuisse, phrasis litterarum ab eo ad Patres Africanos datarum demonstrat. Neque enim eē e græco in latinum versæ, ut examinanti liquebit.

17. Severus anno superiori Antiochia fugit. — A num. 143 ad 147. Evagrius lib. 4, cap. 4, ait : « Primo imperii sui anno Severum qui Antiochiæ episcopus fuerat ordinatus, propterea quod Chalcedonensem Synodus sub anathemate damnare quotidie non cessabat, comprehendi jussit Justinus, et linguae abscissione plecti sicut a quibusdam proditum est ». Paulo post subjungit : « Porro ex Antiocheno sede fugit Severus mense Gorpiæo, quem Romani Septembrem vocant, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo septimo. Post quem Paulus ad episcopalem thronum promotus Chalcedonensem Synodus palam prædicare jussus est ». Quare ea Severi hæretici damnatio ac fuga contingere anno superiori, quo kalendis Septembbris annus Antiochenus DLXVII cœpluſ est, quove annus primus Justini mense Septembri in cursu erat ; mense vero Septembri iujus Christi anni Justini imp. annus secundus. Annos enim Antiochenos ab anno periodi Graeco-Romanæ 5445 proficisci, eosque Evagrium a kal. Septemb. anspicari, demonstravi in Dissert. de periodo Graeco-Romana. Certe *Severus* anno superiori die xx mensis Julii a Synodo Constantinopolitana damnatus fuit, ut ibidem vidimus, ideoque ejus supplicium et fuga in hunc annum differri non possunt. Ad haec Liberatus cap. 19 de eo scribit : « Sed ipse potitus est episcopatu ejus (sc. Flaviani) plus quinque annis ». Quare cum sedem Antiochenam invaserit die vi mensis Novembri anni DXII, inde aufugit mense Septembri anni DXVIII, cum eam occupasset annos v ac menses x. Quod si mense Septembri currentis anni eam deseruisset, annis fere septem in ea sedisset.

18. In Ægyptum et dein Alexandriam venit. — Theophanes ad annum Incarnat. secundum Alexand. D XI, kalendis Septemb. præcedentis Christi anni inchoatum, scribit, cum Severus accepisset jussisse imperatorem, ut expelleretur et occideretur, fugisse in Ægyptum : « Eo nuntio accepto, fugit Severus ac pariter Julianus Halicarnassi episcopus et Dioscoro Alexandrinum adhuc episcopatum administrante in Ægyptum profecti de Corruptibili et Incorrupto motis quæstionibus magnos in ea tumultus excitarunt ». Dioseorum juniores hoc anno demortuum insinuat Liberatus in Previario, cuius verba mox referam, postquam observavero cum Garnerio in Dissert. de V Synodo cap. 4, interpretenti Theophanis verba non bene vertisse, et sic interpretanda esse : « Id cum audisset Severus, fugit pariter ac Julianus Halicarnassi episcopus, et postquam pervenerunt in Ægyptum, hunc sermonem moventes de Corruptibili et Incorruptibili, perturbarunt, Dioscoro Alexandriae episcopatum gerente »;

quæ ultima verba interpres Theophanis male transposuit, et ipsem Theophanes perperam scribit, quæstiones illas Dioscori temporibus motas; cum sub Timotheo id contigisse, his verbis asserat Liberatus : « Prævidens (nempe Severus) quid sibi immineret, clam nocte descendit Seleuciam, et navim condescendens fugit Alexandriam, ad quam civitatem, et Julianus fugerat. Ordinatusque est pro eo archiepiscopus Antiochiae Paulus Orthodoxus, suscipiens Chalcedonensem Synodum. Eo tempore Alexandriae mortuo Dioseoro juniore, Timotheus Ecclesiæ ipsius suscepserat episcopatum, a quo gratissime suscepti Severus et Julianus sedebant ad laborem (qui secundum Ducangium in Glossario vexilli genus erat). Sub isto Timotheo de *Corruptibili* et *Incorruptibili* apud ipsam Ecclesiam quæstio mota est », inquit Liberatus.

19. Paulus Severo, Timotheus Dioscoro episc. Alexandino succedit. — Vita functus est *Dioscorus junior decima Babæ, die Martis*, inquit auctor Historiæ patriarcharum Coptilarum, postquam sedisset annos duos, dies CXLVI. Verum loco, die decima, legendum, die undecima mensis Babæ, seu octava Octobris, quæ hoc anno in feriam tertiam incidit. Praeterea loco, dies CXLVI, legendum, dies CXL. Dioseorus enim anno DXXVII, die XXII Maii Joanni Nicæotæ successerat. Dioscoro Nicephorus in Chronico et Tabulae Theophanis annos tres assignant, incompletos se. Ei successit *Timotheus*, ut mox dixi. Quoad *Paulum* Severi in episcopatum Antiochenum successorem, is hoc tantum anno, idque mense Junio, ordinatus est episcopus Antiochenus, ut tradunt legati Hormisdæ papæ, qui in relatione data III kal. Julias, quam ex urbe Constantinopolitana Romam miserunt, aiunt : « Post multas afflictiones et pene in tres menses a Patribus protracta certamina, piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine presbyterum de Ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in Ecclesia Antiochenæ » ; ut videre est apud Baronium num. 86. Legati illi Constantinopolim pervenire Dominica majoris hebdomadæ, ut habet relatio Dioscori unius ex legatis apud Baronium num. 44. Dominica vero majoris hebdomadæ hoc anno incidit in diem XXIV mensis Martii. Pax Orientalis Ecclesiæ eum Occidentali facta die Paschatis, dienempe ultima mensis Martii, ut legitur in Episloris Andreæ episcopi, et Julianæ Anicæ apud Baronium n. 64 et 68. Postea *Dioscorus* legatus relationem suam ad Hormisdam misit, in qua « ea concordia memorata », ait : « Nunc de Antiochena Ecclesia tractatur : et ideo adhuc laboratur, quia nondum persona congrua est electa », ut refert Baronius num. 57. Dein *Dioscorus* misit aliam Relationem ad Hormisdam, ut videre est apud Baronium num. 79 et seq. in qua dicit : « Nunc etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena Ecclesia ordinata est, electus est quidem Paulus nomine presbyter Constantinopolitana Ecclesiæ ». Subdit *Dioscorus* obtinuisse se, ut non Constantinopoli, sed Antiochiae episcopus

ordinaretur. Tom. iv Concil. pag. 4513, recitatur ea Dioscori suggestio, diciturque *data kalendas Junias, Constantinopoli*. Post mensem integrum, nempe III kalendas Julias, aliam relationem, de qua mox actum, ad Hormisdam miserunt legali, in qua aiunt, non sine labore in Synodo Antiocheno, post tres menses *Paulum* ordinatum esse episcopum. Eorum verba supra reluli.

20. *Varie erratum in initio et fine horum episcoporum consignandis.* — Quæ diligenter explicanda fuere: video enim viros doctissimos in fuga *Severi*, *Paulique* ac *Timothei* initii consignandis seriem temporum turbare et rebus gestis tenebras offundere. Baronius *Severi* fugam, quam Evagrius in primum Justini Aug. annum conjicit, in secundum differt, et uno eodemque anno et fugam *Severi*, ac *Pauli* ejus successoris ordinationem contigisse arbitratur. Pelavius, qui lib. 40 de Doct. Temp. cap. 62 perperam scripsérat, annos Antiochenos a kalendis Octob. proficisci, libro postea 43 ejusdem operis tradit anno DXXVII, et *Severum* fugisse in Aegyptum, et *Paulum* in ejus locum substitutum, et denique *Timotheum* jam tunc fuisse episcopum Alexandrinum. Quæ tamen omnia, juxta ea quæ ipsemec jecit fundamenta, corrunt. Si enim annis Antiochenus DXXVII, kalendis Octob. anni Christi DXXV inchoalus sit, ut ipse contendit, mensaque Septembri *Severus* fugam arripuerit, certe tam ejus fuga, quam *Pauli* ordinatio et Dioscori junioris obitus ante mensem Septembrem currentis anni non accidere. *Severus* itaque mense Septembri superioris Christi anni sedem Antiochenam deseruit, postquam eam occupasset plus quinque annis, ut prodit Liberatus in Breviario cap. 19, annis scilicet quinque ac mensibus decem. Illam enim occupaverat die sexta Novembris anni DXXI, ut suo loco ostendi. *Paulus* mense Junio hujus Christi anni in ejus locum substitutus est. *Dioscorus*, cui tam Nicephorus, quam Tabulae Theophani insertæ annos tres assignant, quique anno DXXVI episcopatum suscepérat, hoc anno vita functus est, eumque *Timotheus* die circiter octava mensis Octobris exceptit.

21. *Origo Corrupticolarum, Incorruplicolarum, et Agnoetarum.* — Ad num. 447. Quæstio de *Corruptibili* et *Incorruplicibili Severum* inter et *Julianum* Halicarnasseum episcopum mola, Bonifacio II Pontificalem Romanum gerente, ideoque circa annum DXXXI. Liberatus cap. 19, ubi de ea locutus est, capite sequenti ait: « Dum hæc Alexandriæ aguntur, defuncto Bonifacio papa Romano, Joannes, cognomento Mercurius, Sedis Apostolicæ suscepit præsulatum ». Natæ tunc seclæ duas quarum allera *Corrupticolarum*, altera *Incorruplicolarum* seu

Phantasiastarum appellata fuit. Quæ quidem quæstio, non ad mortalitatem vel immortalitatem, neque ad resolutionem in clementia vel contrariam substantiam pertinebat; cum et ipsi Eutychiani Christi corpus hujusmodi corruptioni non fuisse obnoxium faterentur. Id unum itaque in controversiam veniebat, an Christi corpus perinde ac nostrum detrimentum paleretur, propter quæ reparanda, opus haberet cibo, potu, et requie ad residiendas vires: an vero specie tenuis affectiones istas pateretur, solaque œconomia, quemadmodum post resurrectionem. Ita statum hujus controversiae explicat Nicephorus lib. 17, cap. 29. *Incorruplicolas* hoc potissimum argumentum movebat, ut scribit Leontius lib. de Sectis, Act. v, quod si corruptibilem Christi carnem dixeris, jam hoc ipso duas in Christo naturas esse fatearis, unam incorruptam, aliam corruptionis capacem. *Huic Severus* occurrebat, asserens posse naturæ singularitatem adstrui, licet corruptioni carnem subjicias. Tertia exinde eodem tempore pullulavit *Agnoetarum* facio, de qua Baronius agil anno DXXXV, num. 71. « Cui (sc. Timotheo episcopo Alexandrino) cum diceret Themistius diaconus ejus: Si corpus Christi corruptibile est, debemus eum dicere et aliqua ignorasse, sicut de Lazaro », ut refert Liberatus cap. 19. *Themistiani* seu *Agnoetæ* asserebant, Christum ignorasse diem consummationis atque judicii, inquit sanctus Sophronius patriarcha Hierosolymorum in litteris ad Sergium patriarcham Constantinopolit. leclis in Act. xi sextæ Synodi; ac sepulcrum Lazari, de quo apud Joannem sanctas sorores interrogavit his verbis: *Ubi posuitis eum?* Legendus Photius in Biblioth. Cod. ccxxx et Cod. cviii. Hanc hæresim refutant Lupus in Dissert. de quinta Synodo cap. 7, et Nalalis Alexander in fine sexti sæculi.

22. *Initium regni West-Saxonum.* — Institutum hoc anno regnum *West-Saxonum* seu *Saxorum* Occidentalium a Cerdico, qui aliquot ante annos e Germania in Britanniam venerat et contra Wallenses pugnarat, « quod regnum cætera omnia sibi processu temporis subjugavit, et monarchiam totius Britanniæ obtinuit », inquit Huntindoniensis lib. 2, quod post annum Christi octingentesimum accidisse videbimus. Hanc institutionem ad presentem annum pertinere testantur idem Huntindoniensis, Chronographus Saxo, Ethelwerdus lib. 1, et Malmesburiensis lib. 1 de Reg. cap. 2. Complectebatur illud Hamleschiriam, Somersetam, Wiltoniam, et illi proximam Hamptoniam provincias. De Cerdici successoribus, postquam fidem Christianam accepere, suis locis verba faciemus.

HORMISDÆ ANNUS 7. — CHRISTI 520.

1. Vitaliani consulis obitus. — Quingentesimus atque vicesimus Christi annus Rustico et Vitaliano consulibus signatus habetur, quorum Rusticus in Occidente, Vitalianus vero in Oriente creatus est, sed infelici exitu: suo enim consulatu suum consignavit interitum, de quo ita Marcellinus comes in Chronicō: «Vitalianus mense consulatus sui septimo, decemseptem vulneribus confossus in palatio, cum Cleriano et Paulo satellitibus interemptus est». Luit pœnas de patrocinio Eutychianis monachis præstito adversus Apostolicæ Sedis legatos, ut anno superiori fusius dictum est. Quod enim ipse genere Seytha esset atque affinis Leontio Seythæ monacho, favit iisdem Seythiaæ monachis adversus ipsos Apostolicæ Sedis legatos. De ejusdem interitu agens Evagrius, sic ait¹: «Consul factus, cum in palatio versarelur in porta quadam post aulam posita, per dolum cæsus occubuit: hasque pœnas pro sceleribus quæ tam inconsiderate contra imperium Romanum conciverat, persolvit». Hæc ipse plane alludens ad res ab eo gestas contra Anastasium imperatorem; pro quibus sane summa laude dignus habendus erat, si quæ fecit, non regnandi animo, sed rectæ religionis intuitu præstisset, ut superius demonstratum est: ut plane satis perspicue fuerit patefactum, recte facta, si recta careant intentione, minime solere consequi rectum finem. Sed de his satis.

2. Justini, Justiniani, atque Hormisdæ ultro citroque datæ litteræ pro conciliacione Ecclesiærum. — Quod ad res Ecclesiasticas spectat: eadem ipsa, quæ ante annum a Justino imperatore copta sunt Constantinopoli de restituenda pace atque concordia Orientalis Ecclesiæ, ab eodem, ut ad optatum finem ubique perducerentur, infatigabili studio laboratum est, prout scriptæ ab eo hoc anno ad Hormisdam Romanum Pontificem Epistole docent, de quibus singulis ordine temporis agendum. Cum igitur qui extra Ecclesiam haec tenus in castris hostilibus militarant episcopi, ad unitatem Catholice

Ecclesiæ se velle redire significant, libellos obtulerunt ipsi Justino imperatori, petentes, ut de his quæ ad fidem spectant, quæstiones aliquæ solveantur, ne quis dubitationis scrupulus eorum mentibus insideret. His acceptis imperator, probe sciens non esse sæcularium principum de fide solvere quæstiones, sed primarii qui Ecclesiæ Catholice præsideret antistitis; easdem ad Hormisdam papam solvendas misit, has ad eum litteras scribens mense Januario¹:

3. «Justinus Augustus Hormisdæ papæ.

«Quanto flagramus studio pro colligendis concordia saeratissimis Ecclesiis, jamdudum nos palam fecisse dignoscitur: qui et ab ineunte nostro imperio sanctitudinem vestram admonendam duximus, quo certos dirigeret; ut interventu eorum, remedium aliquod his rebus inveniri possit. Et antequam advenerint qui destinati sunt, cuncta præparavimus, quo facilius transigerentur, quæ per hanc florentissimam urbem disponenda fuerant. Verum quoniam preces nostro numini porrectæ sunt ex diversis Eois provinciis, certa quædam dissenseribus pro fide Catholica, secretaque sue mentis declarantibus, quæ apud se pro individua Trinitate constituta testantur, quæque firmiter sese recepturos ostenditur (ostendunt): hisque relectis, Dioscorus aliqua asseruit non convenienti ordine inserta fuisse; merito duximus aperienda vobis ea, quæ sumus edoeti. Non multo itaque post a nobis quidam destinabitur ad certiorem faciendam beatitudinem tuam super omnibus, et insinuandas vobis supplicationes, quæ nobis oblate sunt, et responsum pietatis vestrae referendum, quo possint resecari tandem dubitationes incongruae. Securi igitur de nostro consilio, sollicitis orationibus placare nobis Divinitatem summam dignemini. Data decimo quarto kal. Februarii, Constantinopoli, Vitaliano et Rustico coss.» Qua die etiam datæ extant novissimæ Joannis Constantinopolitanæ litteræ de Paschali solemnitate hoc anno celebranda decimo tertio kalendas

¹ Evag. I. iv. c. 3.

¹ Extant inter litteras Hormisd. pap. tom. I. Ep. Rom. Pont.

Maii. Quænam autem essent quæstiones ille, de quibus Justinus imp. Hormisdam consuluit, ex aliis ejusdem Augusti litteris ad eundem Pontificem datis in fine hujus anni patebunt: ad illud enim usque tempus dilata est imperatoris legatio, quam se in recitatis litteris ad ipsum fore missurum pollicetur.

4. At non imperator tantum, sed et Justinianus vir clarissimus comes domesticorum eodem argu-
mento ad ipsum Hormisdam litteras¹ dedit, ab eo-
dem propositarum quæstionum expetens Apostoli-
cam definitionem. Quibus acceptis Sunimus Ponti-
fex, in his quas ad ipsum litteras reddidit, rem
breviter attingens, pollicetur plenus se ipso eo
tempore satisfacturum, cum per legatum ab impe-
ratore Romanum mittendum res omnes magis accu-
rate expressas acceperit: interim vero has breves
ad ipsum litteras reseripsit, quas hic tibi legendas
proponimus²:

5. « Hormisda Justiniano viro illustri.

« Quod celsitudo vestra animi circa me sui be-
nevolentiam dignatur ostendere, facitis rem Deo
placitam et rectæ conscientiæ congruentem. Sed si
non parva sunt nobis hujus emolumenta propositi;
major in vos fructus de tali bonitate revertitur.
Neque enim vacua honorificentia est, quæ defertur
antistiti. Indubitatum siquidem est, quia honor mi-
nistri, cultus est Domini; et qui personam sacerdotis,
magno habet, majorem remunerationem ab eo, cui
sacerdos famulatur, accipiet: dicente Domino Jesu,
iis qui Prophetas in honore suscipiunt³, suam mer-
cedem esse reddendam. Et apud me quidem magni
est gratia vestra momenti, eo tamen pretiosior, quia
quicquid mihi gratiæ dignanter impenditis, in E-
cclesiarum defensione monstratis.

6. « Sed ut ad id quod celsitudo vestra deside-
rat, noster sermo dirigatur, quanquam et clemen-
tissimus imperator et vos promittatis legationem
esse venturam: et id cum ratione convenerit, ut
eorum qui dirigendi sunt, super omnibus nos de-
cuerit exspectare præsentiam; tamen quia gratum
nobis est studium, quod circa religionem vos ha-
bere declarastis, non gravat prælibare, dicendo
non opus, ut stabilitatem fidei vestrae intentionis
potius quam rationis sequaces proœaci verborum
novitate confundant. Sancta Trinitas Pater et Filius
et Spiritus sanctus unus est Deus: hanc Israel jus-
sus adorare: cuius inseparabilis, et indiscreta sub-
stantia non potest dividii, non potest sacrilega divi-
sione (distinctione) separari, servata tamen proprie-
tate sua unicuique personæ⁴. Ilæc ad explodendam
Seytharum monachorum arrogantiam, asserentium
nou dicendum unam personam de Trinitate in
carne crucifixam, sed unum de Trinitate id præsti-
tisse, ut superiorius visum est. Sed ad postremum his
verbis Epistolam claudit Hormisda: « Hæc interim
commendanda fidei vestræ, Epistolaris styli termi-
num cogitantes, congrua credimus brevitate suffi-

cere, plenus disserenda, cum florente imperio
clementissimi principis promissam legationem et
nos suscipere, Deo propitiante, contigerit; et cogni-
tis omnibus, cum adjutorio Dei nostri responso
reddito pro universitatis informatione remittere ».
Haec tenus ad Justinianum Hormisda Epistola, quam
cum constet ante missos Romanum legatos scriptam
esse, utique hic suo loco posita est.

7. *Defuncto Joanne succedit Epiphanius Con-
stantinopolitanus episcopus, ad quem scribit Hor-
misda.* — Paulo post autem mori contigit ipsum
Joannem Constantinopolitanum episcopum, ut lit-
teræ Dioscori legati Apostolici ad Hormisdam Pon-
tificem datæ significant, quibus inest ejusmodi
titulus⁵:

« Suggeslio Dioscori diaconi ad Hormisdam
papam.

« Erat optabile et voto nostro conveniens, con-
sonantia præteritis annuntiare, scilicet pontificem
Constantinopolitanæ Ecclesie Joannem esse super-
stitem, et confessionem libello editam: cuius mer-
ita non est dubium Deo placere, qui inter Catholi-
cos et communicatores Sedis Apostolicæ meruit ad
aliam ex hac vita discedere. In eius locum Epi-
phanius quidam presbyter Syncellus ejus succep-
sit, cuius initia bona videntur: nam rationabilia
loquitur, et promittit Patrum se regulas servatu-
rum; pacem unitatemque ordinatam non dissipare,
sed magis augere. Ista sunt quæ promittit: quid
tamen opere possit implere, adhuc ignoramus. Has
siquidem litteras, quarta post ordinationem ejus-
dem die, reperta occasione, transmisimus. Necdum
cum eo communicavimus, non quasi resistentes,
sed quia adhuc ab eo non sumus invitati. Superest,
ut beatitudinis vestræ insistat oratio, quatenus di-
vinæ gratiæ adjutorio talis erumpat, per quem de
perfecta possimus unitate gaudere. Accepta septimo
idus Aprilis, Rustico V. C. consule ». Numerantur
sedi Joannis episcopi Constantinopolitanæ defuncti
anni tres tantum: qui quidem Orthodoxi semper
nomen obtinuit, licet Anastasii Augusti tempore ob-
ingentem persecutionem siluerit.

8. Cum autem electus novus Constantinopolitanus episcopus Epiphanius moram faceret mit-
tendi ex more legationem ad Romanum Pontificem;
exegit ab eo debitum Hormisda papa, has ad eum-
dem litteras scribens: quibus intelligas pristinam
consuetudinem, qua solerent electi episcopi lega-
tionem Romanam mittere, petentes Apostolicæ Sedis
communicationem, ad hoc, ut nomen Catholicum
consequi possent, et sic totius Ecclesie Catholicæ
episcopi ipsis communicarent. Sed accipe Hormisda
litteras ob jura sua dilata Epiphanium interpellantis⁶:

9. « Hormisda Epiphanio Constantinopolitano
episcopo.

« Diu nos non nuntiata tuæ primordia digni-

¹ Extat inter Hormisd. Ep. — ² Hormisd. Ep. LXXIV. — ³ Matth. X.

⁴ Extat inter Hormisd. Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont. — ⁵ Hormisd. Ep. LXVIII.

tatis tenuere suspensos, et in ipsa communis gratulatione letitiae mirati admodum summis morem pristinum fuisse neglectum; quia reparata Ecclesiastica, Deo annuente, concordia, plenum fraternae pacis id flagitabat officium: praesertim quod illud sibi non arrogantia personalis, sed regularum observantia vindicabat. Decuerat siquidem, frater ca-
rissime, te legatos ad Apostolicam Sedem inter ipsa tui Pontificatus initia destinasse; ut et quem tibi debeamus affectum, bene cognosceres, et vetustæ consuetudinis formam rite compleres. Sed licet, his omissis, paginae tantum sufficiere judicasses ex occasione colloquia; nos tamen gratia stimulante (stipulante) compulsi, interim juste constantiam exspectationis abrupimus, reciproca mutuae charitatis verba reddentes: quia et noster animus amoris impatiens, et legatorum nostrorum votiva relatio exclusum quod imperabat causa silentium ad officia benigna traxerunt, quibus ad præsens gaudii nostri signa monstramus, et private quodammodo amicitiae votiva persolvimus». Vides quam caute agat Hormisda, nempe, cum docet se ista scribere veluti privatæ amicitiae debito, non ut antistitem universalis Ecclesie, ne videlicet non potenter videri possel Catholica et Apostolica communione imperitiisse, quam et legatione solemni et litteris, more majorum, Epiphanius tenebatur expetere. Sed pergit:

10. « Legationem autem tuam et ea qua dudum gratia sustinemus, et fulti veteribus constitutis exigimus, ut quantum gaudii fructum vel de tui Pontificatus honore capiamus, vel quas tibi gratias refferri conveniat pro impensis in negotio propagandæ unitatis officiis (sicut nostrorum multipliciter adstruxit legatorum narratio) evidentius exprimamus». Hæc Hormisda ad Epiphanium.

11. Qui quidem, ut par erat, non defuit officio, imo mensuram apposuit confertam, coagitatam, et superfluentem, dum videlicet primum litteras ad Romanum Pontificem una cum fidei sue professione misit; atque post hæc tres legatos, quibus non alias suas posteriores litteras tantum addidit, sed et a Synodo collecta Constantinopoli Synodalem Epistolam per eosdem legatos dari voluit, quibus etiam et munera junxit ad eumdem Hormisdam Pontificem perforanda. Sed antequam de his agamus, quæ tardius date, nonnisi mense Septembri ab Hormisda sunt acceptæ; de rebus gestis a Possessore Africano episcopo Constantinopoli degente (de quo superiori tomo mentio facta est) deque oborta Constantinopoli controversia, quæ ad Romanum Pontificem ab ipso Possessore scripta sunt per Justinum diaconum ad hoc missum videamus. Ex more enim, de quæstionibus ad Catholicam fidem spectantibus, non aliun quenquam, nisi quem presidere sciret in Ecclesia Catholica magistrum, Possessor consulendum putavit: quod et ipse suis litteris profitetur, quarum ita se habet inscriptio³:

12. *Possessori episcopo consulenti Hormisdam de quæstione oborta super Fausti libros, respondet ille, plura addens de Scythianis monachis.* — « Domino beatissimo et ineffabiliter mirabili et in Christi gratia preferendo papæ Hormisticæ Possessor episcopus in Dominio æternam salutem.

« Debet et expediet ad capitibus recurrere medicamentum, quoties agitur de sanitate membrorum. Quis enim majorem circa subjectos sollicitudinem gerit, auf a quo magis nutantis fidei stabilitas expectanda, quam ab ejus Sedis præside, cuius primus a Christo rector audivit¹: Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam? Arbitror vestram beatitudinem non latere quantis in Constantinopolitana urbe Ecclesia laboret insidiis, et ad morem veteris morbi in saniem vulnus iterum querat erumpere, quod obductum creditur eiacetrice». Quænam ista fuerint, satis est demonstratum, nempe complures illie extare, qui faventes Scythianis monachis, per cuniculos latenter restituere conabantur Eutychianam heresim auctam Theopaschitarum blasphemiam, qua cruelem divinitati conarentur inferre. Sed præter hæc, quænam recens ibidem contentio esset oborta, idem Possessor verbis istis significat, cum pergit :

13. « Unde cum quorundam fratrum animus de codice Fausti ejusdam natione Galli Reginae civitatis episcopi, qui de diversis rebus et frequentius de gratia Dei diserte visus est disputare, in scandala moveretur, aliis (ut se habent humana studia) in contrarium renitentibus; me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dixi quidem, ea quæ a tractatoribus pro captu proprii ingenii disputantur, non ut canonica recipi, aut ad Synodalium vicem pro lege servari; sed habere nos certa scilicet, quæ veteri lege vel nova conscripta, et generalibus Patrum sunt decreta iudiciis ad fundamentum fidei, ac religionis integræ firmitatem: hæc autem quæ antistites diversi conscripserunt, pro qualitate sui, sine præjudicio fidei solere censerit.

14. « Sed eum hæc (quantum in eorum frequenti postulatione persensimus) magis eis excusatio videretur; vel pro eorum prece, vel pro obsequio occasione reddendi Apostolatui vestro, per Justinum diaconum meum præsumpsi apices parvitatis meæ ingerere: quibus principaliter orationum vestrarum munimen exposcens, quæso, ut consilentes quid de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoseant: maxime quod filii quoque vestri magistri militum Vitalianus et Justinianus præcipue super hac re rescripto beatitudinis vestræ similiter informari desiderant». Hæc de oborta de libris Fausti quæstione Possessor. Ad hæc insuper eum jam probandum misisset ad eumdem Pontificem scriptum commentarium in Epistolas Pauli Apostoli, quod sciret eas tantum recipi ab Ecclesia Catholica interpretationes divinæ Scripturæ, quas Apostolicæ Sedis iudicium comprobasset;

¹ Extat inter Epist. Hormisd. papæ tom. I. Epist. Rom. Pont.

² Matth. XVI.

idem Possessor ad finem Epistola^e ista habet: « Codicem quoque tractatum (tractandum) antehac direxisse memini. continentem beati Pauli Apostoli Epistolarum explanationes; pro quo rescripto gratulari non merui: unde similis prece deposeo, ut prærogativam benedictionis vestrae competenti responsione merear adipisci. Accepta decimo quinto kalendas Augusti, Rustico V. C. consule ». Quando autem data fuerit, non apparet: quam ex mentione, que in ea fit Vitaliani, scriptam esse putamus hoc anno, ante tamen quam ille per internectionem de medio tolleretur, quem in fine mensis Julii, vel Augusti initio cæsum esse, quæ dicta sunt superiorius docent.

15. Has accipiens a Possessore episcopo litteras per Justinum diaconum Hormisda papam, quod novæ quæstionis occasione videret alterius secessionis in Oriente imminere periculum, respondere minime prætermisit, idibus Augusti rescribens ad Possessorem Epistolam: qua etiam, quod satis sciret ob Scythas Romanum profectos monachos repulso a legatis, novæ controversiæ causa Constantinopolitanam Ecclesiam (quod et Possessor ipse scriptis docuerat) haereticorum insidiis laborare; primum omnium post deplorata præsentia mala, idem Hormisda de his, quæ cum illis transacta erant, voluit per eundem Possessorem Orientalibus innotescere. Porro de hujus certa fide Epistolæ, quam ab ipsis adversariis monachis Scythiæ in controversiam ductam et negatam Hormisdæ esse scimus, quod valde per eam perstringerentur, agemus in fine ipsius: modo ipsa hic integra reddenda erit, quæ sic se habet¹:

16. « Hormisda Possessori episcopo.

« Sieut rationi congruit, ut consulant ambigentes; ita par est respondere consultos, quia ipse impellit in errorem, qui non instruit ignorantem: nec quicquam aptius est studioso religionis, quam inquisitio veritatis; quando facilius devium vitat, qui iter, per quod graditur, rogit. Sed priusquam respondendi curam de his quæ dilectio tua percunctatur, aggrediar, libenter in litteris tuis fidei tuae me fateor invenisse fervorem, cuius calore succensus, redivivam in illis partibus infidelium perversitatem vigere suspiras. Dignissimus dolor, qui dedita Deo corda contristet: nec enim est apud eos lapsus inlamentabilis, quibus est igniculus charitatis; quia unum spiritualium votum est salus inconcussa cunctorum. Sed non est ignota Ecclesiæ Dei de hujusmodi procellis aut insueta tempestas: et quamvis rectoris sui gubernaculo inconcussa persistat, variis tamen insurgentium fluctuum laborat vexata turbinibus. Nam unde est psalmidici vox Prophetæ, qui ipsius Ecclesiæ personam, Spiritu quo impellebatur, assumens²: Sæpe, inquit, expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi? Concutiunt, sed in nihilo prævalebunt.

Adhuc in area sumus, mixta sunt frumenta cum paleis: gemunt boni consortia malorum, sed superest flamma non necessariis, et parata sunt horrea jani probatis. Ubi terrarum non est ista permixtio? Nos fixis decet instare (insistere) vestigiis; proficiemus inter adversantes propriis bonis, si erroribus non involvamur alienis. Probat enim virtutis suæ validum robur, qui cum impellitur, non movetur.

17. « Ubi non variae tentationis aculei? Quales per hunc fere jugem annum quorundam Scytharum, qui monachos præ se ferebant specie, non veritate, professione, non opere, subtili tectas calliditate versutias, et sub religionis obtentu famulantia odiis suis venena pertulimus, studentes eos ab interno vulnere medicabilis patientiæ moderamine sanare, B. Pauli¹ monita non facientes: Noli verbis contendere: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium. Sed quando virns quod viscera penetravit evellitur? Quando corda male sibi credula veritatis obtemperant institutis? Quando induit obedientiæ humilitatem opinionibus suis vallata superbia? Quando acquiescent paci contentionum studiis assueti, sola certamina amantes de religione captare, et mandata negligere? Nunquam apud eos charitas novo commendata præcepto, nunquam pax Dominico reicta discessu: una pertinacis cura propositi, rationi velle imperare, non credere; contemptores auctoritatum veterum, novarum cupidi quæstionum; solam putantes scientiæ rectam viam, qualibet concepta facilitate sententiam: eo usque tumoris elati, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putent inclinandum esse judicium; nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternæ, si suæ viderint cedere nelle sententiae: docti crimina serere, obtreccationum venena componere, integrum Ecclesiæ corpus odisse, seditiones instruere, invidiam concitare, et pro obedientia, quæ in cenobiis principatum regularis obtinet disciplinæ, obstinationem pertinacis amare superbiam.

18. « Non illos potuimus monilis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere. In publicum usque prodire conventum, ad concursionem quietis circa regum etiam statuas inelamantes: et nisi fidelis populi constantia restitisset, per diabolice semina nefanda zizaniæ apud illos dissensionem et discordiam commovissent, per quos adiutorio Dei de religione eorum est pulsa dissensio. De eis sero probavimus prophætica Apostolum² voce dixisse: In novissimis diebus instare tempora periculosa, et fore homines sui tantum amatores, habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes; itaque esse vitandos. Hæc ideo dilectioni vestrae indicanda sub occasione credidimus, ne si illuc fuerint forte delati, ignorantes quemadmodum se in Urbe Romana tractaverint, sub aliqua verborum simulatione deciperent ». Hæc de Seythis Hormisda, quos in Epistola³ superiori anno data ad legatos Constantinopoli commorantes, fu-

¹ Extat emendatio inter scripta Joannis Maxentii, mendorior vero inter Hormisdæ Ep. — ² Psal. cxxviii.

³ 2. Tim. ii. — ⁴ 1. Tim. iii. — ⁵ Hormisd. Ep. lvi. in fin.

gam tentasse, sed custodiri jussos fuisse (ut vidi-
mus) tradidit. At quæ sequuntur, responsionem
continent de libris Fausti Regiensis episcopi istis
verbis :

19. « Hi vero, quos vos de Fausti ejusdam
Galli antistitis dictis consuluisse, litteris indicasti,
id sibi responsum habeant. Neque illum recipi,
neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non
recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiastice
disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religio-
sis præjudicium comparare. Fixa sunt a Patribus,
quæ fideles sectari debeant instituta. Sive interpre-
tatio, sive prædicatio, seu verbum populi ædifica-
tionis compositum, si eum fide recta et doctrina
sana concordat, admittitur; si discordat, aboletur.

20. « Unum est fundamentum, extra quod
quælibet fabrica si consurgit, infirma est : super
illud quisquis ædificat, sive vilia, sive pretiosa, con-
sideret. Errat autem a via, qui ab eo quod Patrium
electio monstravit, exorbitat : nec tamen improba-
tur diligentia per multa discurrens, sed a nimis a
veritate declinans. Sæpe de his necessaria provide-
tur, de quibus ipsi æmuli convincantur, instructio.
Nec vitio dari potest nosse quod fugias; atque
ideo non legentes incongrua in culpam veniunt,
sed sequentes. Quod si ita non esset, nunquam
doctor ille gentium acquevisset nuntiare fideli-
bus¹ : Omnia probate; quod bonum est, tenete.
Non abs re est, etsi mundanum, non tamen a ra-
tione discretum miscere sermonem. Fertur quidam
nobilis arte pingendi, cum equum penicillo vellet
explicare, perfectum asellum sibi proposuisse pin-
genti, asserens, non ut jumentum imitaretur in-
formis, sed ne in alicuius informis lineamenti simi-
lititudinem lapsus incideret.

21. « Non improvide veneranda Patrum sa-
pientia fidei posteritati, quæ essent Catholicæ dog-
mata, definiit; certa librorum etiam veterum in
auctoritatem recipienda, sancto Spiritu instruente,
præfigens : ne opinioni sue lector indulgens, non
quod ædificationi Ecclesiastice conveniret, sed quod
voluptas sua concepisset, assereret. Quid ergo ca-
lumniantibus opus erat, extra constitutos Ecclesiæ
terminos porrigerre quæstiones, et de his quæ ha-
bentur dicta, quasi dicta non sint, movere certa-
mina ; cum Christiana fides canoniciis libris, et Sy-
nodalibus præceptis, et Patrum regularibus constitu-
tis stabili et inconcuso termino (tramite) finitetur? »
Ineuleat hæc magna energia Hormisdæ, alludens
ipse quidem ad censuram Gelasii papæ atque Ro-
manæ Synodi, quorum decreto scripta ipsius Fausti
rejecta sunt inter apocrypha. Sed subdit : « De ar-
bitrio tamen libero et gratia Dei, quod Romana
(hoe est Catholicæ) sequatur et asseveret Ecclesia,
licet in variis libris beati Augustini, et maxime ad
Hilarium et Prosperum, possit cognosci, tamen in
seriis Ecclesiasticis expressa capitula continentur:
quæ si tibi desunt, et necessaria creditis destinabi-

mus : quanquam qui diligenter Apostoli dicta con-
siderat, quid sequi debeat, evidenter cognoscat.
Data idibus Augusti ». Hactenus Hormisdæ papæ
ad Possessorem episcopum missa Epistola, licet (ut
adversarii questi sunt) eadem facta Enycetica longe
lateque per provincias fuerit divulgata.

22. *Hormisdæ Epistolam impugnant ac sugil-
lant hæretici monachi.* — Cum vero his se litteris
perurgeri vehementer sensissent Scythæ monachi,
ex eis qui videbatur esse disertior, Joannes cognom-
ento Maxentius adversus eamdem Epistolam scri-
psit apologiam : in qua ut liberam dicendi sibi
compararet facultatem, Hormisdæ esse negavit Epi-
stolam, ab adversariis ejus nomine scriptam affir-
mans. Non enim eo proterviae atque procaecie per-
venerant isti, ut contra Epistolam Romani Pontificis
auderent contentiosum funem trahere, et refractar-
ium stylum exercere. Ex quibus intelligas, in quā
profundiorem foveam prolapsi sepulti jaceant infe-
lices hæretici nostri temporis, qui palam publice-
que clamorosa contradictione, et obstinata aversione
exagitare studentes Romanos Pontifices. peccatum¹
sum ut Sodoma prædicant. Ceterum quod ad
præsentium monachorum negationem spectat; etsi
modestæ velamentum quoddam habuisse videri
possint, mendaces tamen penitus cognoscuntur.
Intelliget hæc perspicue, qui reliquas omnes Hormi-
sdæ papæ Epistolas ea in causa, eodemque ar-
gumento datas perlegerit; et quæ ab eodem se-
quenti anno scriptæ reperiuntur : ut plane nulla
sit ratio negandi hanc Epistolam esse Hormisdæ,
alias vero eodem argumento ab ipso conscriptas
esse ipsius asserere; cum sicut illis, ita et istis litteris
iidem monachi perstringantur. Ex connexione
igitur, et compagatione rerum gestarum, senten-
tiarum atque verborum proprietate, ex stylo et aliis
pluribus signis, esse Hormisdæ, unusquisque ex-
pendens cuncta, probe cognoscet : illi tantum id
negaverunt qui scripta Maxentii duntaxat legentes,
et judicantes secundum illa ipsum esse Catholicum,
veluti prelio redimunt ad excusandum Hormisdam,
ne Orthodoxorum inseantor argui possit. Verum
cum iudicationem detegunt impostorum, in con-
trariam sententiam citato cursu eosdem pedibus
itiros non dubitamus.

23. Sed æque scandalum patietur, qui legens
ejusdem Maxentii pro monachis Scythæ responsio-
nem, omnibus quæ ab eo dicuntur, certam fidem
adhibendam esse putavit. At quis in his existimet
vel ex hoc ipsis esse credendum, qui (ut anno su-
periori vidimus) cum non essent, se mouachos,
monachorumque patres esse profiterentur? quique
etiam ut persuaderent Catholicis se esse Catholicos,
pro ratione temporis et personarum, tidei formulas
haberent diversas? qui insuper mendacia aperte
esse locuti, ex aliis Hormisdæ Epistolis convineun-
tur? Cujus esse fidei eos putas, qui iidem suis
scriptis calumniati sunt Dioscorum Apostolicæ Se-

¹ Thess. v.

¹ Isa. III.

dis legatum esse Nestorianum? qui et eundem Possessorem consulentem Apostolicam Sедem pariter haereticum nominant in eadem responsione Maxentii? Quam etiam turpiter idem Maxentius auctorem Epistola ad Possessorem haereticum fuisse mentitur? At quam manifesta illa calunia est, qua notam eidem inurit Hormisda, quasi depravatus a Diosecoro, negat Christum unum de sancta Trinitate; cum scripta ipsius extent Hormisda, in quibus legitur expresse hujus mendacii confutatio?

24. Sed et quam monstruosum mendacium, quod eadem responsione Maxentius testetur, cumdem Diosecorum Apostolicæ Sedi legatum et alios eadem cum eo sentientes sic dicere Christum unum esse personam in Trinitate, ut non fateri velint ipsum Christum esse Deum Verbum; sed aequivoce intelligere eos vocem personæ non pro supposito, sive subsistentia, sed quempiam alterum representantem appellare personam? Quam enim id longe longius, atque longissime dicam, abhorreat a Diosecori legati scriptis, et Hormisda, cuius ille torquebatur ore, omnes que ipsorum reperiuntur Epistola clamat. Demum vero quam patens illud esse mendacium dicas, dum idem Maxentius in eadem responsione sugillat Hormisdam Pontificem, dicens aliquid humani ipsum esse passum, cum antequam Diosecorus legatus Romanam rediret, ne argui posset a monachis, eos expulerit per defensores ab Urbe; ob id notam inurens Hormisda conniventiæ haeretice cum Diosecoro pravitatis, quem proclamat aperte esse Nestorianum haereticum: quam, inquam, patens, putens, impudensque mendacium id sit, litteræ¹ Hormisde datæ anno superiori significant, quibus tradit eos abire jussos, statim ut Romanam venerant: sed ipso recusantes ob viæ periculum, noluisse Hormisdam eos violenter expelli, sed retinuisse: ino ipsis tentantibus postea fugam arripere, eisdem monachis impedimento fuisse, ne fugerent; et redditum legatorum ut exspectarent, custodiri eos jussisse. Quam longe igitur proculque abest, ut ipsi (ut dicebant) expulsi fuerint, qui ne fugerent, ab Hormisda jussi sunt custodiri? Sed fugerunt utique postea, cum libriores dimissi, ea abusi licensia, publicas in publicis locis scriptas contestationes affixere.

25. Sed audi iterum haec omnia verbis Hormisde testata: atque primum repetam quæ ad Justinianum anno superiori scripsit idem Hormisda papa, cuius haec sunt verba²: « Significantes Scythas monachos allegasse plurima, quæ nos relinquare indisessa non possumus; sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum: pro qua re eosdem monachos in Urbe credimus retinendos, etc. » Et ad legatos Apostolicos Constantinopoli commorantes quæ idem scripsit, licet recitata superius, hic repetenda necessario ducimus ad convincendam balatrum impudentiam foliis ticus

turpem nuditatem obtegere frustra conantur, dum ait¹: Cum nollent sustinere vestre dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse; tentaverunt clam de Urbe descendere: quos nos faciemus sollicitius custodiri: ut cum reversi, Deo propitio, fueritis, eorum error rationabilibus adhortationibus corrigatur ». Haec Hormisda: quibus perspicue vides, quantum a vero absit, ut (quod Maxentius jaet) pulsi fuerint; cum ne fugam caplarent, eos Pontifex sollicitius custodiri praecepit. Factum vero postea est, ut jam propinquante legatorum Romanam redditu, causæ diffisi homines isti, haud latrui ipsorum adspectum, quos Nestorianæ haeresis accusarant, opportunitatem temporis nacti, contestationibus publice affixis, aufergerent. Contestationes autem illas, quæ ab ipsis Seythis monachis in publicis locis affixaे fuerunt, haud alias ab iis fuisse putamus duodecim anathematismis, quæ in ipsius omnium ore loquentis Maxentii scriptis adhuc extant.

26. At quæ lanta temeritas atque procacia et prorsus effrenis audacia (rogo, haec diligenter expende) pseudomonachorum istorum fuit, ut cum a sacrosancto Concilio Chalcedonensi vetiti sint monachi de fide disserere, isti ejusdem Concilii in omnibus hostes et refractarii non solum de fide ausi fuerint disputare, sed et de his quæ ad eam pertinent sententiam ferre, inferreque contradictibus anathema? Vidisses pro moustro Maxentium monachum se fingentem, atque præ se ferentem Catholicam fidem haereticum, perinde ac in Pontificia Sede locatum, orbi universo de fide sancire leges, et in adversantes quosque anathematis sententias ferre.

27. Si haec igitur paulo accuriali a doctissimo atque maxime pio viro Joanne Cochlaeo pervesigata cognitaque fuissent, nequaquam Maxentium inter Catholicos et defensores Catholicæ veritatis commumerasset: nec improbasset ex ejus sententia Epistolam ad Possessorem tanquam ab aliquo haeretico Hormisda nomine scriptam, quæ vere pia et ab eodem Pontifice scripta monstratur. Sed excusandus vir fama celebris, quod carens citatis Hormisda Epistolis et aliorum ad ipsum datis, quæ ad praesens usque tempus latuerunt in bibliothecis obductæ situ, et obsitæ vetustate, haud facultatem habere potuit cuncta exactius disquirendi.

28. *De redditu legatorum.* — Interea temporis, cum hanc ad Possessorem Hormisda papa Epistolam scriberet, cum monachi Scylæ jam (ut dictum es) fugam arripuisserent; Apostolicæ Sedi legali Constantinopoli Romanam reversi sunt: extant enim ipsius Hormisda litteræ² accelerantis ipsorum redditum. Porro discessisse eos mense Julii, litteræ Justini imperatoris ad Hormisdam datæ ipsis legatis discedentibus, satis indicant, in quibus idem imperator in ipsorum commendatione haec in fine habet³: « In præsenti vero redeuntibus viris reli-

¹ Hormis. Ep. LXIII. — ² Hormis. Ep. LXIV.

³ Hormis. Ep. LXI. — ² Horm. Ep. LXIV. — ³ Extant inter Hormis. Ep.

giosissimis, tam appellandam vestram reverentiam credidimus, quam commonendam, ut suis orationibus pro nostro utatur imperio, proque incoluni statu reipublicae. Data septimo idus Julii, Constantiopoli, Vitaliano et Rustico VV. CC. consulibus ».

29. *Epiphanius Epistola ad Hormisdam cum fidei professione et Justiniani ad eundem de controversiis religiosis.* — Interca autem dum Romæ hæc agerentur, Epiphanius Constantinopolitanus episcopus memor officii, quod jure debitum ab eo (ut vidimus) suis litteris Hormisdæ papa exigebat, nimirum ut litteris et legatione ex more de sua ordinatione certiorem redderet ipsu[m] Romanum Pontificem; utrumque (ut dictum est superius) diligenter implevit: atque primum omnium has officii plenas litteras dedit ad ipsum Hormisdam papam, quibus se docuit esse Catholicum¹:

30. « Sanctissimo ac beatissimo domino fratri et comministratori Hormisdæ Epiphanius episcopus in Domino salutem.

« Deus, qui in alto habitat, et humilia respicit, et omnia pro salute hominum affluenter providet, pro sua bonitate et misericordia meam respxit parvitatem, et post obitum sanctæ memorie quondam archiepiscopi et patriarchæ Joannis sedem sacerdotalem sanctæ Ecclesiæ Catholice regiae urbis mihi conferre dignatus est, sententia et electione Christianissimi et justissimi principis nostri Justinini, et piissimæ reginæ, quæ ei ad omne studium communicat divinum, sequentiumque eorum: his, quibus est bona conversatio, et qui regiis honoribus sunt sublimiores, simul et sacerdotum et monachorum et fidelissimæ plebis consensus accessit. Quapropter necessarium duxi, hoc primum indicium meis inferre litteris ut ostendam, quam circa vestram Apostolicam Sedem habeo voluntatem.

31. « Est mihi ratio (oratio) magnopere, beatissime, uniri me vobis, et divina amplecti dogmata, quæ ex beatis et sanctis discipulis et Apostolis Dei præcipue summi Petri Apostolorum sanctæ Sedi vestræ sunt tradita, et nihil eis pretiosius existimare. Neque enim extra aliunde veniens sanctæ Ecclesiæ constituta ignoro; sed nutritus per Dei voluntatem ex teneris unguibus in sancta Catholica Ecclesia, parui per tempora sanctissimis sacerdotibus et patriarchis. Nam sæpius præpositus his qui per sacra-tissimum et ineffabile baptismia sua exiunnt peccata, et veram unius essentiæ Trinitatis docui fidem, quam (sicut præfatus sum) ex discipulis Dei magni et Salvatoris nostri Jesu Christi procedentem, omnium sacerdotum et omnium laicorum amplectitur cœtus.

32. « Divinum enim revera sanctum et a Deo datum Symbolum trecentorum decem et octo sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum adoro et prædico, et Christiani splendoris manifestum indicium esse annuntio: et quinquaginta et centum sanctorum sacerdotum in hac urbe regia factam

venerabilem Synodum: similiter et ducentorum Dei amatorum Patrum conuentum in Ephesiu[m] factum: triginta et sexcentorum reverendissimorum Patrum et sacerdotum Synodum factam Chalcedone veram (unam) esse et convenientem et compaginatam prædictis sanctis Conciliis, ipse ego didici, aliosque docere cognovi. In his ergo quatuor Synodis sanctis et saeris magnum pietatis prædicatum mysterium, et omnium hominum est reposita salus. Eos enim qui fuerunt vel sunt ejusdem sententiae et suscipio et amplector, et uniri me eis diligo. E contra autem eos qui præter istas quid sentiunt, aut prædicant, vel præterito tempore aliquid conati sunt, a cœtu Orthodoxorum extores esse existimo. Similiter rectas et revera religiosissimas Epistolas venerabilis papæ Leonis pro recta fide conscriptas circumamplector et suscipio.

33. « Habeat igitur hanc sententiam circa me vestræ beatitudinis sancta fraternitas. Vobis enim manifestum feci, et sub me Ecclesiis hæc prædico, festinans per omnia eas mihiq[ue] et vestræ beatitudini vinculo charitatis adunari, quas omnino oportet esse unitas et inviolabiles, et corpus unum communis Apostolicæ Ecclesiæ ideinque perpetuo custodire. Quatenus enim circa venerabilem vestram fraternitatem in omnibus sit amor, jubete perpendicularere: quia quos vestra Apostolica Sedes condemnans in saeris Diptychis recitare non jussit, eos nec ego inter sacra facio nominari mysteria. Hoc autem et his notum est, qui a vobis sunt directi viri reverendissimi, id est, Germano sanctissimo et Joanni episcopis, Felici et Dioscoro diaconibus, et Blando presbytero, qui efficaciter secuti sunt ea quæ eis sunt a vobis injuncta.

34. « Oret igitur vestra sanctitas tam pro me, quam pro subjectis meis sacerdotibus, ut perpetue custodiamur, rectam Dei tenentes confessionem: similiter et pro serenissimo principe nostro, et pro Christianissima Augusta; quia corum salus communis sanctorum ubique est Ecclesiarum profuturum firmamentum. Istam igitur vobis absentibus intentionem nullo modo jam licet sanctam Dei dilacerari Ecclesiam, per gratiam sancti Spiritus, et intercessiones sanctæ et gloriose Dei Genitricis Virginis Mariae. Omnem quancumque vestram fraternitatem ego quoque, et mei plurimum salutamus ». Alia manu:

« Incolumis in Domino ora pro nobis, Dei amator, sanctissime frater.

« Accepta decimo quinto kalend. Octobris, Rustico V. C. consule ». Haec enim de Epiphanius priore Epistola ad Hormisdam. Quod vero eadem die accepta habeatur Epistola Justiniani, quæ huic subjecta in codice legitur; argumento plane est, eamdem per eundem nuntium missam esse: de iisdem plane rebus scriptæ esse videntur, quo et aliae due ipsius, quibus de duabus quæstionibus in controversiam deductis se expelere et exspectare ab Apostolica Sede responsum Hormisdæ significat: quarum prior est de asserendo unum ex Trinitate

¹ Extant inter Epist. Hormisd.

Christum natum et passum; posterior de tolerandis in Diptychis episcoporum Orthodoxorum defunctorum nominibus, qui sub schismate Acacii mortui essent. Sed præstat ipsam audire Epistolam, quæ est hujusmodi :

35. « Domino nostro Iesu Christo favente, regnat in saeculo, qui saera religione suum fundat imperium: quoniam bene gubernat humana, cui prius divina placuerint: quod præsentibus evenisse temporibus gratulamur. Filius etenim vester clementissimus imperator aeternitatis beneficio sceptra sortitus, fidei causas arripuit explicandas, et ad tuam sanctitatem missa legatione, Sedis Apostolice promeritimus sacerdotes, quorum adventu non mediocriter adolevit Ecclesiarum concordia sacro-sanctorum, vobis instantibus, ut decebat. Acacii namque, quod dissidium generabat, nomine stirpium amputato, protenore libellorum quos direxistis, in hac urbe regia multisque civitatibus unitas optata provenit, quam summis inventam laboribus venerari convenit, in perpetuumque custodiri necesse est.

36. « Haec quibuslibet argumentis retractari quispiam patietur, quæ sempiterna majestas rite composit? Sed quia prosperos cursus frequenter impedit festinat humani generis inimicus; pars Orientalium non exiliis, nec ferro, flammisque compelli potest, ut episcoporum nomina post Acacium defunctorum condemnent: quæ difficultas generali concordie moras nectit. Sanctitas itaque vestra celitus inspirata, temporum rerumque qualitatem consideret, et condemnatis hujus erroris auctoribus, id est, Acacio Constantinopolitano, Petro et Timotheo Eluio et Dioscoro Alexandrinis, Petroque Antiocheno, finire dignetur inveteratum certamen, de cæterorum nominibus questione soppita: ut redimatis plebem de sanguine, quam Deus noster regendam commisit, ac non persecutionibus aë crux, sed patientia sacerdotali populum Domino nostro concilietis: ne, dum volumus animas lucrari, et corpora multorum perdamus et animas. Erros etenim diutinos lenitate clementiaque convenienti emendari; præcipue quia vestræ beatitudinis prædecessores sæpissime voluerunt reipublicæ nostræ antistites ad suam revocare communionem, si tantummodo faceretur Acacius, cæterique prædicti.

37. « Non est ergo grave, quod suasit vestra Sedes: ut præset illud etiam, magis magisque deponimus, ut tua sanctitas concepta gratia cælesti, quæ prætendunt Orientales episcopi tractare dignetur, eorumque fidei competentem præbere consensum. Nobis etenim videtur, quoniam Filius Dei vivi Dominus noster Iesus Christus ex Virgine Maria natus, quem prædicat summus Apostolorum carne passum, recte dicitur unus in Trinitate cum Patre Spirituque sancto regnare: sicut enim videtur ambiguum dicere simpliciter unum de Trinitate, non præmisso nomine Domini nostri Iesu Christi: sie ejus personam in Trinitate cum Patris Spirituque

sancti personis non dubitamus esse. Sine Christi namque persona nec eredi Trinitas religiose potest, nec adorari fideliter, quemadmodum S. Augustinus ait: An aliqua ex Trinitate persona; et alio loco: Solus in Trinitate corpus accepit; et iterum: Unus trium.

38. « Rogamus igitur, reverendissime salutantes, ut futuri iudicij memores, causam taliter ordinatis, ne quid dubitationis relinquatur in posterum: quatenus omni scrupulo discordiarum sublato, pacis desideratae per orbem totum vincula renoventur, et venerandarum floreat Ecclesiarum concordia, corporisque unius in pristinum statum membra recolligantur. Ille namque medicus jure laudatur, qui veteres ægritudines ita sanare deproperat, ut ex eis nova vulnera non nascantur. Specialiter ergo cognoscat vester Apostolatus compositis eisdem duabus capitulis, universos sacerdotes istius reipublicæ libenter amplecti vestram communionem. Accepta decimo quinto kal. Octobris, Rustico V. C. consule». Distulisse de his dare responsum Hormisdam usque ad adventum legationis, quam ea de causa pollicitus fuerat mittere imperator, ex ipsius recitatis superius litteris vidimus: que autem rescriperit, suo loco dicemus.

39. *Ex Synodo Constantinopolitana litteræ Synodales et Epiphanius ad Hormisdam cum legatione et munib[us].* — Epiphanius vero post haec collegit Synodus Constantinopoli, ex qua legatio decreta est ad eundem Hormisdam Pontificem, Synodicae simul ad illum datae, quibus et idem Epiphanius posteriorem suam Epistolam ad eundem Hormisdam junxit: ita plane explens abunde quæ sui muneris prætermisso videri poterat. Sed quid interea accidit, quod decretam moraretur legationem? Contigit ipsum Joannem episcopum ejusdem legationis primarium ægra valetudine laborare, quem, donec convalesceret, exspectari oportuit. Cum interea tanta moræ impatiens Justinianus comes domesticorum præveniendum putavit Hormisdam, misso ad eum Eulogio tribuno atque notario, cui has breviores litteras dedit:

40. « Domino beatissimo atque Apostolico patri Hormisdæ papæ Urbis Romæ, Justinianus.

« Quanta reverentia vestram beatitudinem veneremur, multis Epistolis, ex quo serenissimus imperator filius vester regnavit, cognoscitis. In præsenti quoque debito pudore salutantes tuam sanctitatem, postulamus enixius, ut assiduis precibus et frequentissimis orationibus pro concordia laboreis Ecclesiarum vestrarum; nobisque (sicut per legatos etiam vestros post omnia scripsimus) tam de sermone de quo veritur controversia, quam de nominibus episcoporum sub Acacio defunctorum per Eulogium virum sublimem tribunum et notarium dignetur Apostolatus vester integrum indubitatumque destinare responsum; omnibus videlicet, quæ præsentibus legatis vestris ordinata sunt, in perpetuo firmiter duraturis. Vir namque religiosus Johannes episcopus, qui venturus est Romanum, detinetur

aegritudine corporali. Nihil enim prohibet ante ejus quoque adventum concordiam prævenire sublata dubitatione religionis : et eum tamen mox dimittimus, favente divinitate, quia jam melius habet ; quoniam nec difficultia sunt, quæ ceciderunt in ambiguitatem, nec expedit diutius causam vitæ protrahi sempiternæ; ne dilatis temporibus, aliquid nascatur incertius. Aeternitatis igitur supernæ, tremendique judicij non immemor sanctitas vestra, quæ sibi commissa sunt, efficacia tradī deproperet ; ut intelligent euncti, recte vos Apostolicae Sedis esse primatum sortitos. Hæc igitur, quæ a nobis scribuntur, affectu paterno jubete quantocius admirari : scitis namque, quam sit admirabilis gloriæ, tantorum errores annorum vestri Pontificatus tempore stirpites aboleri ». Hactenus Justiniani Epistola ad Hormisdam.

41. Post hæc autem cum Joannes episcopus legatus penitus convaluisse, una cum collegis prefectus Romam venit, litterasque a Synodo datas Hormisdæ Pontifici reddidit, atque alias ab Epiphanius Constantinopolitano episcopo acceptas. Reddamus vero hic primum Synodalem Epistolam ad ipsum Romanum Pontificem datam, adjecturi deinde illam quam Epiphanius una cum munerebus Romam misit. Sed attende in primis in Synodalibus litteris titulum honorificum :

« Domino¹ nostro sancto ac bealissimo patri patrum archiepiscopo et patriarchæ Hormisdæ Theophilus, Basilicus, Anastasius, Paternus, Marianus et cætera, sancta Synodus, quæ in Constantinopolitana est civitate congregata.

42. « Innumerabilem et investigatam magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi sapientiam, quantum hominibus datur intelligi, considerantes, charitatem ejus immensam juste miramur. et cum magna clamamus voce² : Quis loquetur potentias Domini, auditæ faciet omnes laudes ejus ? Ecce enim per bonam voluntatem sanctæ et unius essentiae Trinitatis, et intercessione gloriosæ Mariae Virginis, studio quoque et vigilantia Christianissimi et fidelissimi imperatoris et piissimæ reginæ, olim quæ fuerant membra divisa, per Spiritus sancti gratiam ad unitatem et perfectam charitatem sunt redacta : et sicut Moyses et Aaron duces Dei vera culturæ Israeliticæ nominati, nunc ita et nos gaudentes clamamus³ : Cantemus Domino : gloriose enim honorificatus est. Adjutor et protector factus est mihi in salutem. Et haec sentire et prædicare cum fiducia sumus edocti.

43. « Considerantes autem charitatem et Deo amabilem vestræ beatitudinis vitam etiam ex iis qui a vobis sunt destinati reverendissimi legati, similiter et pacem sanctorum Dei Ecclesiarum tam senioris quam novellæ Romæ, cui nos ipsi participes fuisse monstramur, bono pastori et principi omnium Christo Deo nostro consuete gratias refe-

rimus. Nam post obitum sanctæ recordationis quondam archiepiscopi et patriarchæ Joannis Constantinopolitanae civitatis, Deus, qui propriam sanctam Ecclesiam in petra rectæ fidei incorrupta fundavit, et portas inferi non prævalere ei decrevit, dedit nobis sanctum pastorem et patriarcham Epiphanius virtutibus et correctionibus et meditatione divinarum florentem Scripturarum, rectam quoque tenentem fidem, et orbatorum paternam gerentem sollicitudinem : et quid amplius dicam ? omnem præeoniorum fontem transcendentem. His ergo virtutibus pollens, non immerito proprias et creditas sibimet maximas Ecclesiæ curas sapienter et honorifice gessisse dignoscitur, habens in mente illud, quod a sacri Cantici auctore relatum est⁴ : Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam. Unde secundum rectam et probabilem fidelissimi et Christianissimi nostri principis et piissimæ reginæ et glorioissimorum communis reipublicæ procerum sententiam, nostra quoque etiam omnium in hac urbe habitantium testificatione, iudicium Pauli mirabilis communis Ecclesiæ doctoris non est in eo fraudatum, qui⁵ irreprehensibilem debere esse episcopum denuntiat : ita et nostrum Pontificem virtutibus undique coronatum esse videntur.

44. « Igitur Ecclesiasticam legem implentes, Apostolatui vestro debitum persolventes officium speramus, ut amplius charitatis vineulum et paternum affectum circa nos charitas vestra custodire dignetur, et sapienti gubernatione et humilitate, quæ Christianum deceat, et mansuetudine, quæ ad rationabilis traditi vobis ovilis salutem pertinet, peragatis, commune lucrum existimantes, quod per vos et vestrum germanum et comministratorem, nostrum autem dominum et patriarcham, pacem totius orbis Ecclesiarum esse provisam. Frater enim a fratre adjuvari spiritualiter, murus est inexpugnabilis, et civitas munita, ex divinis est accipere Scripturis⁶. Nam si intercessionibus vestræ beatitudinis generalis tranquillitas Ecclesiæ Orthodoxorum fuerit redonata, gloria quidem in excelsis Deo omnium Salvatori per Angelos cum lætitia referetur ; pax vero in terra confirmabitur, bona autem voluntas fidelibus communis Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi servis fundetur ». His scriptis, quosnam delegerint legatos Romani ad Hormisdam papam mittendos, nominant, ista subdentes :

45. « Adjacent igitur nostris supplicationibus, quod minus dictum est, Joannes sanctissimus episcopus Claudiopolitanæ civitatis noster comministrator, et Heraclianus reverendissimus presbyter sanctæ majoris Ecclesiæ et cohabitor prædicti sanctissimi archiepiscopi et patriarchæ Epiphani, et Constantinus vir reverendissimus diaconus ejusdem sanctæ Ecclesiæ, qui probationem suæ rectæ fidei et bonæ voluntatis olim iis, qui a vestra Apo-

¹ Exstat inter Epist. Hormisd. tom. 1. Ep. Rom. Pont. — ² Psal. cv.

— ³ Exod. xv.

⁴ Ps. xlviij. — ⁵ 1. Tim. iii. — ⁶ Prov. xviii.

stolica Sede fuerant directi, dedisse cognoscuntur : digni autem et vestre sanctitatis, et administrationis pacis, et gratiae Domini nostri Iesu Christi Dei nostri, et unionis sanctorum Ecclesiarum monstrabuntur. Quos speramus Irantes in Domino et pacem desideratam nuntiantes, ad nos citius vestris Deo amabilibus correctionibus edoces remeare dignemini. Omnes in Christo fraternitatem nos quoque et qui nobiscum sunt plurimum salutamus».

Subscriptiones.

« Theophilus misericordia Dei episcopus Heracliensis civitatis metropolitanus subscribens in Synodalibus, saluto vos in Domino ». Et reliqui omnes numero viginti ibi subscripti leguntur.

46. Sed accipe quas iisdem legatis cum munibibus Epiphanius Constantin. ad Rom. Pontificem litteras dedit dignas ipso quidem qui misit, et cui sunt reddite : sic enim se habent¹ :

« Domino per omnia sancto ac beatissimo fratri, et comministratori Hormisde Epiphanius episcopus in Domino salutem.

« Quantam habuimus alacritatem nos quoque et piissimus et Christo amantissimus imperator una cum fidelissima et in omnibus bonis florente conjugé sua circa rectam et puram sanctorum Ecclesiarum unionem : et quemadmodum eum charitate Dei, qua nos decebat, destinatos a vobis sanctos episcopos et religiosos suscepimus et venerando habuimus clericos; existimamus quidem et ante, ex his quae facta sunt, satisfactum vestre beatitudini; credidimus tamen, quod si Dominus Salvator Jesus Christus Deus noster idem ipsos reverendissimos comministratores nostros incolumes vestris obtutibus praesentavit, omnia quae excitata sunt, vobis sanctissimis manifesta fieri, et labore, quem potuimus sustinere, per hos ipsos manifestis cognoscetis. Quemadmodum per Dei gratiam et fidelissimorum principum nostrorum, Constantinopolitanæ civitatis nostra Ecclesia pacifice est gubernata; et nomina eorum inter sacra non sunt recitata mysteria, quae sedi vestre profana cognovimus, sed quatuor Conciliorum pro recta fide consonantia prædicatur, et hoc ipsum omnibus sacerdotum Diptychorum recitatione manifestum est.

47. « Annuntient igitur vobis, quia non pauci subjecti nobis sacerdotes, nec rursus sub eorum ordinatione episcoporum parva est subdita multitudine, quae bonum hujus cooptæ unionis amplectitur : vestra etiam sanctitas cognoscet, istius se generalis boni et principem et inceptorem nihilominus constitutum. Unde fortiter ad vigilandum beatitudinem vestram laudum est stimulis excitanda, ne id quod divina in honorem vestri corporat ordinare misericordia, non ad plenum, ita ut condecat, communis unitas pervenire videatur. Diligentius autem de his fidelissimi, et piissimi nostri principes de sanctorum Dei Ecclesiarum unitate et concordia gaudentes, ad vestram mandaverunt beatitudinem supplications

a plurimis sanctis sacerdotibus suscipientes tam Ponti, quam Asiae provincie, et maxime Orientis, apud quos nomina quondam sacerdotum suorum tacere difficile et impossibile esse videtur : tanta que eorum obstinatio est, ut omne periculum pro tali facto parati sint sustinere.

48. « Igitur praecedentes omnes circa pacis studium necessarium causas considerantes, quia per solam istam humilitatis viam communem omnibus unionem et salutem invenimus, interrogantes (sicut dictum est) et satisfacientes vobis ab illis qui a nobis in hoc negotio sunt destinati, causam cum pacifica, qua vos decet, gubernatione dispensetis : nam dum una utraque sit Ecclesia, proculdubio et bona, quae per vigiliam eveniunt, communis exinde laudis gloria utrisque patriarchalibus sedibus rimatur, ut consuete omnium Dominus et conditor Christus verus Deus noster magnificetur.

49. « De his autem omnibus summo vobis supplicentur affectu missi legati Joannes sanctissimus episcopus, multos nobiscum sudores in praesenti depontens certamine, et Heraclianus reverendissimus presbyter sanctæ nostræ majoris Ecclesiæ et cohabitator noster, et Constantinus reverendissimus diaconus ejusdem majoris Ecclesiæ, per quos et nostra in Synodalia secundum Ecclesiasticas vestrae beatitudinis destinavimus leges. Nunc igitur piissimi nostri imperatoris studium circa sanctorum Ecclesiarum unionem ostendentis, pacifice ad vestram beatitudinem de his causis utendo litteris, et oblatas sibimet ab Hierosolymitanis et Orientalibus petitiones destinavit.

50. « Nos ergo occasionem salutationis invenire volentes, hanc ad vos fecimus Epistolam, per quam supplicamus, proponentes vobis sanctissimis hanc vocem divinam¹: Ecce tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Ecce credit nobis omnium Dominus talentum, quod augmentatum possit restituiri boni operis fructu, et salvare per laudabilem vestram dispensationem tantas quidem sanctas Ecclesiæ, tantosque earum sacerdotes et multitudinem innumerabilem nunc quidem unitam sanctæ Ecclesiæ, periclitantem autem et errantem, si vestre beatitudinis gubernaculum commoretur (commemoretur) et maxime his qui in sanctis locis habitant Christi Dei nostri, ita ubique sanctis adhaerentes Ecclesiis, ut corum respici non debeat multitudo. Nam omnes per suggestionem eorum ita in obstinationis suæ malo perdurant, ut velint ante e vita recedere, quam ex cogitata relinquere : ut si Deus hos per vestram beatitudinem adunari præceperit, vestre laudis meritum et praesentibus et futuris adscribatur temporibus.

51. « Oret igitur vestra sanctitas tam pro piissimis et Christianissimis principibus, quam pro nostra paritate et universalis unione, ut gratia sanctæ et unius essentiae Trinitatis, et intercessionibus Dominae nostræ sanctæ gloriose Virginis et Dei Gen-

¹ Exstant inter Epist. Hormisd. tom. I. Epist. Rom. Pont.

¹ 2. Cor. vi.

tricis Mariae, omnia ad unitatem indivisam conveniant, et fundamentum inconcussum Catholicæ fidei confirmetur per omnia, sanctissime frater. Indicia autem nostræ secundum Christum Dominum nostrum charitatis per viros reverendissimos destinavimus, ad administrationem divinae culturae et sanctæ Apostolicæ vestræ Ecclesie, calicem aureum gemmis circumdatum, patenam auream, et alium calicem argenteum, vela serica duo: quæ suscipere vestram beatitudinem supplicamus cum illa charitate, quam vos habere secundum Deum non dubitamus. Omnem in Christo fraternitatem, quæ cum vestra est sanctitate, nos quoque et qui nobiscum sunt, plurimum salutamus. Accepta pridie kalendas Decembribus Rustico V. C. consule». Hactenus ea quæ hoc anno transacta sunt inter Epiphanium Constantinopolitanum episcopum et Hormisdam Romanum Pontificem.

52. Ilabes igitur quam exploratissime, lector, cuncta quæ ad hanc legationem spectant, et magis certa tibi facta ex recitalis singulis litteris ultro citroque datis, quam si eisdem carens, illis vixisses temporibus: etenim nonnisi paucis ipse innolescere potuerunt. Ilanc tu consequeris ex Epistolari historia utilitatem, ut gloriari jure valeas, res gestas magis habere compertas, quam ipsos historicos illorum temporum, quos cum date Epistole præterierint, res maximi momenti alto sepultas silentio reliquerunt. Sed et alia complura (si sapis) ex ipsis Epistolarum verbis colliges emolumenta: ut plane optandum tibi esset, in via ista, quam terimus antiquorum Annalium, nullius hactenus caleata vestigiis, ad passus singulos (si fieri posset) ejusmodi illucescere tibi faces, ipso hac ex parte sole lucidores. Quæ autem ad hæc rescripsit Hormisda papa, disces anno sequenti, quo ad ipsum Epiphanium ab Hormisda redditæ litteræ fuerunt: detentos enim legatos tota hieme Romæ, non ante mensem Martium inde proficisci contigisse, certum est: quo mense per eosdem idem Hormisda (ut diximus) ad Epiphanium litteras reddidit.

53. *Justini legatio ad Hormisdam cum suis et Justiniani litteris.* — Verum non solum ab episcopo Constantinopolitano atque Synodo ibi habita Romam ad Hormisdam sunt missi legati; sed una cum eis Justinus imperator quoque ad eundem suam legationem direxit, misso ad ejus muneric functionem Gralo viro illustri, qui et ab eodem alias ante profectus fnerat: cum enim magni momenti res tractanda esset, specialem ad opus voluit imperator legationem ad Romanum Pontificem mittere: quid autem per eam contendere, cum litteræ Justiniani recitatæ superius docent, tum etiam ipse Justinus Augustus litteris ad Romanum Pontificem datus indicat, quæ sic se habent¹:

54. « *Justinus Augustus Hormisdæ papæ.*

« Quo fuimus semper, et quo sumus studio pro conciliandis sententiis Catholicam fidem colentium,

ut eodem animo cuncti venerentur numen (Innen) individuum Trinitatis, palam fecisse dignoscimur: nunc legatum ad vestram beatitudinem ultro ob hoc ipsum dirigentes Gratum virtum sublimem magistrum sermii, quo remedium tandem reperiatur discordiis varia cunctantium, nunc prono libentique suscipientes affectu viros religiosissimos, quos interventores unitatis vestra Sedes Apostolica creditit destinandos. Profecto enim tanquam ipsam pacem et jucundis oculis eos adspeximus, et extensis manibus duximus amplectendos: quin etiam omni intentione ordinavimus, ut venerabilis Ecclesia Constantinopolitana, neconon complures aliae vota suscipiant vestra non solum in eaferis, sed in auferridis etiam nominiibus ex sacris Diptychis, quæ removenda maxime postulastis. Verum nonnullæ fuerunt urbes et Ecclesie tum Ponticae, tum Asianæ, et præcipue Orientales, quarum clerici vel populi omnibus pertentati minis et persuasionibus, tamen nequaquam flexi sunt, ut tollant antistitum et repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit; sed morte vitam duriorem estimant, si mortuos condemnaverint, quorum gloriabantur vita superstitione.

55. « Quid igitur faciamus hujusmodi pertinacæ, quæ nec dicto audiens existit, et tormenta in tantum despicit, ut amplum sibi ac festivum judicet, si corpore prius, quam religioso desistat consilio? Nobis quidem videtur opus esse mollius agendi et clementius: quæ si non in tua sanctitate, jam nec in alio poterunt inveniri. Nam neque sanguinis et suppliciorum cupidi (quod dictu etiam grave est) libellum suscepimus, neque ut parvo discriminé remaneant imperfecta concordiae desideria, sed ad propagandam quo possumus ordine conjunctionem membrorum Ecclesie. Ulrum itaque præstantius erit, minorum gratia in totum esse nobis adjectas tantas multitudines, an concessis exiguis et remissis, majora et omni ratione querenda corrigi, ut quæ non licuit per omnia, saltem ex necessariis partibus allegent?

56. « Veniam itaque nominum postulamus, non Acacii, non utriusque Petri, non Dioscori, vel Timothei, quorum vocabula ad nos date tuæ sanctitatis Epistole continabant, sed quos in aliis celebravit civitatibus episcopal reverentia, et hoc exceptis urbibus, ubi vestræ beatitudinis libellus jam in plenum admissus est, nisi hanc quoque partem benevolentia statuerit vestra mitius corrigendam. Verum nec judicio caret Sedis Apostolice, ut non magis venia dicenda sit, quam deliberata jam ac perspecta definitio. Anastasius quidem religiosissimæ memorie, vestræ culmen Ecclesie palam aperteque constituit, cum hoc idem scriberet negotium prædecessori nostro, satis esse pacem affectantibus, si nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo priora vestræ Sedis constituta sequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicial contempnendas, ut indignum habeatur et incongruum, si non placidior omnibus non solum defunctis, sed etiam su-

¹ Extant inter Ep. Hormisd. tom. 1. Epist. Rom. Pont.

perslitibus vestra divulgetur in omni fine terrarum lenitas. Et hoc quidem non dubitaverimus ita gratiosum vobis futurum, ut pacifice statim responso latior mundus reddatur.

57. « Retinet autem vestra sanctitas, quod dum seripsumus, ex Oriente supplicationes nobis esse destinatas, voluntatem ipsorum continentis et arbitrium, in quo sese duraturos ostendunt firmiter, et quo nulla ratione desistendum existimant. Hanc itaque chartulam secundum nostra promissa per Joannem virum reverendissimum episcopum dirigendam vobis in praesenti merito credidimus, ut a vestra Sede etiam tenor ejus admissus ad colligendas proficiat et adunandas ubique venerabiles Ecclesias, et Hierosolymitanam praecepit; eni tamen omnes favorem impendunt, quasi matre Christiani nominis, ut nemo audeat ab ea sese discernere ».

58. Quod audis, cum his litteris, tum aliis superius recitatis inculcari causam Ecclesiae Hierosolymitanæ; meminisse debes, quæ dicta sunt superiori tomo de Joanne ejusdem Ecclesiae episcopo, qui, pulso sancto Elia, ab Eutychianis intrusus est in illam Ecclesiam, ipso adhuc Elia vivente, et postea non solum conversus est in Catholicum, verum etiam in Catholicæ fidei defensorem populo gratum: sed cum ex mala institutione ejus perielataret causa, pro ipso Justinus et alii preces obtulerunt Hormisdæ. Ad postremum autem hæc habet in sua Epistola imperator: « Consensum itaque propitium tuam sanctitudinem Epistolari quoque pagina convenit declarare: ut cognito omnibus atque patefacto, tenorem ejusdem chartulæ a vobis etiam laudari et tenaciter custodiri, latior mundus existat. Data idibus Septembribus, Chaledone, Rustico V. C. consule. Accepta pridie kalendas Decembribus, consule suprascripto ».

59. Vidisti quanta id instantia a Romano Pontifice Justinus exposcat, quod Synodus Constantinopolitana, et Justinianus, atque in primis Epiphanius ejus civitatis episcopus expetierant? Duplicis id actum intelligis vehementissimo studio legationis, ut ad id præstandum Hormisdam Orientales impellerent. Quæ autem ad ista Hormisda rescripsit, anno sequenti ex iis quæ ab eo date habentur litteræ, apparebit. Adjecit et Justinianus, more suo curans quæ essent Ecclesiarum pacis atque concordiae, alias per eosdem legatos litteras ad Hormisdam, quarum est exordium¹: « Quantam veneracionem religionis, etc. » Quibus eadem inculcat, adjiciens quoque, recte dici Jesum Christum in Trinitate esse: quod licet verum esset, minus tamen ipse explorata habuit, quæ his verbis contra Catholicam veritatem Scythæ monachi Eutychiani molirentur. Suljicit et de retinendis nominibus defunctorum episcoporum. In fine autem hæc habet: « Ostendat ergo turus Apostolatus, quod Petro successit Apostolo: quoniam Dominus a vobis, utope summis pastoribus, exacturus est universorum sa-

ltem, qui poterunt esse salvi, firmata concordia. Nos etenim, finitis capitulis, de quibus scripta suscepistis, ultra non patiemur a quoquam controvrsiam religionis in republica nostra moveri, nec sanctitate vestram convenit audire superflua concertantes ». Haec ipse per eosdem legatos (ut diximus) a Synodo missos, quibus addita est legatio imperatoris.

60. *Dorotheus per legatos et litteras perperam se excusat apud Hormisdam qui ei respondet.* — Praeter duas has recensitas legationes, alteram a Synodo et Epiphanio episcopo Constantinopolitano, alteram vero a Justino imperatore ad Romanum Pontificem missas, tertia accessit ab Ecclesia Thessalonicensi Romam destinata legatio, qua Dorotheum ejus civitatis episcopum apud Romanum Pontificem de nefandis sceleribus superiori anno perpetratis adversus legatum Apostolicum excusaret. Est mentio ejus legationis in Epistola Hormisdæ¹ ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, cum ait, eam decretam esse ordinatione Justini imperatoris. Quod enim justissimam expostulationem andisset Romani Pontificis et legatorum de malis perpetratis contra Joannem legatum Apostolicæ Sedis et alios, per eamdem legationem publicam voluit ab eadem Ecclesia Hormisdæ Pontifici satisfieri. Sed et ipse Dorotheus Thessalonicensis, tanquam immunis a nefario sacrilegio perpetrato, has excusationis plenas non erubuit scribere litteras ad ipsum Hormisdam papam, quem decuissest magis veniam iisdem precari: quæ sic se habent, perinde ac essent innocentissimi hominis²:

61. « Sanctissimo ac beatissimo Patri ac comministratori Hormisdæ Dorotheus in Domino salutem.

« Propositi nostri et orationis est summum studium, per omnia beatissime et ter beate pater, et scribere frequenter ad vos sanctissimos, et mutua mereri colloquia; et nullo tempore extorrem me ab hujusmodi laetitia esse condecet. Quoniam igitur manifeste cognovi quosdam sanctas aures vestras perturbare, et scio proculdubio vos in omnibus esse perfectos, et quia nihil sine judicio audire possitis, nec ulli penitus vestrum animum accommodare: et ut non amplius per taciturnitatem largiri tempus videar illis, qui nihil quidem a nobis læsi sunt, sed sine causa et superflue adversum nos armati sunt: Deo tamen et vestre satisfacio sanctitati, quia pro Joanne viro reverendissimo episcopo, qui paulo ante a vestra venerabili corona directus est, prædestinavi me periculis, et mortem sustinui, et meam pro ejus scio me objecisse animam: et hoc ostenditur gestis, et ex his, qui quamquam per meam absentiam acerrime videantur esse discussi.

62. « Et quid longo sermone opus est uti? cum vobis omnia Dominus Deus noster Jesus Christus patefacere et satisfacere possit; quia et quando

¹ Extant inter Ep. Hormisd.

² Hormisd. Ep. LXXVII. in fin. — ² Extant inter Hormisd. Ep. tom. I. Epist. Rom. Pont.

cognovi vos ad Apostolicæ Sedis præsulatum advo-
cari, commune gaudium totius mundi esse judi-
cavi. Ab illo enim tempore hoc ipsum scribens ad
vos, quantum ad me, quicquid ad honorem et sa-
tisfactionem vobis et Apostolicæ Sedi pertinet, nihil
prætermisi, sed nec prætermitto. Paulo post autem
scietis per venerabiles, annuente Domino Iesu Chri-
sto, quia hæc ab exordio mihi sunt excogitata, et
quando Dominus Deus tempus dedit, ad effectum
hæc sunt perducta. Omne cum vestra sanctitate
in Christo fraternitatem ego quoque et mei pluri-
mum salutamus ». Quid autem Hormisda papa
rescripsit, accipe¹:

63. « Hormisda Dorotheo episcopo Thessalonici-
ensi.

« Considerantes tuæ fraternitatis Ecclesiam ante
prætereuntis mala discordiae olim cum Sede Apo-
stolica præcipua fuisse charitate conjunctam, te
nuper pacis redditæ esse credebamus auctorem.
Sed quia quos prævenire debueras, sequi etiam re-
moraris, non leviter pro fraternitatis tuae dilatae
correctionis ingemiscimus tarditate. Scribis enim
aures nostras cujusdam sceleris atrocitate turbatas.
Utinam usque ad nos tantum tam detestabilis fama
percurreret, et non toto orbe Christianis mentibus
tam dolendum, tam execrabile facinus nuntiaret!
ut qui te innocentem nesciunt, a Christianitatis si-
mul erendant tramite deviasse. In qua enim mundi
parte immanitatis hujus invidia non et Catholicas
contristat Ecclesias, et hæreticorum prava vota la-
teficit? Quæ nos a dilectionis tuæ conscientia (sicut
litteris intimas) ostendi cupimus aliena. Quid enim
votis nostris magis convenit, nisi ut redire ad pa-
cem Catholicam volentes episcopos, a crudelitate et
errinnibus contingat semper innoxios comprobari?
Exspectamus igitur, si non desunt fraternitati tuae
veritatis Deo nota presidia, ut et tanti sceleris a te
repellas invidiam, et in reconciliatione fidei tandem
eorum, qui reversi sunt, sequarex exempla. Data
quarto kal. Novembbris, Rustieo V. C. consule ».
Haec ad Dorotheum Hormisda: qua etiam die extal-
ejusdem Epistola ad Justium redditæ de legationis
ab eo decretae tarditate: est ejus exordium²: « Be-
nedita Trinitas Deus noster etc. »

64. *De restituendis Catholicis episcopis solli-
cititus Hormisda scribit ad Epiphanium.* — Quid
vero præterea decreverit idem Pontifex de eadem
Thessalonicensium causa, non appareat, nisi quod
de ea meminit in Epistola ad Epiphanium Constan-
tinopolitanum episcopum verbis istis³: « De Thes-
salonicensibus, quorum ad nos legati sub clemen-
tissimi et fidelissimi principis filii nostri ordinatione
venerunt, ne quid omisisse eredamur; nosse vos
volumus, secundum hoc quod Domino nostro Iesu
Christo inspirante placuerit, causam omnem nostri
dispositione tractandam ». Haec de his Hormisda:
qui præsidens Apostolico throno, jus reddens uni-

versis episcopis, ad eum undique confluentibus
legationibus judicium exposcentium et auxilium
adversus oppressores implorantium, hoc eodem
anno eumdem Epiphanium Constantinopolitanum
litteris compellat ob episcopos Orthodoxos suis se-
dibus ab hæreticis spoliatos, ne redditæ jam Ecclesiae
pace, ipsi adhuc ab Ecclesiis vagarentur extores,
occupatis illis ab episcopis, qui in loca eorum suf-
fecti erant. Isti igitur quoniam professi essent Ca-
tholicam fidem, ne ab Ecclesiis quas obtinuerant,
expellerentur favore potentium, ad defensorem omni-
num accurrerunt: qui pro iisdem cum plures in
hanc diem ea de causa litteras conscripsisset, nec
quicquam profecisset: haud patiens miseros sedibus
suis abire vacuos, quæ rectæ fidei confessio fecisset
Apostolicæ Sedis communione Catholicos; pro
iisdem paulo aeriores scripsit ut dictum est, ad
ipsum Epiphanium Constantinopolitanum episco-
pum hujusmodi litteras⁴:

65. « Hormisda Epiphanio episcopo Constanti-
nopolitano.

« Oportuerat quidem fraternitatem tuam, di-
vini contemplatione judicii atque charitatis nostræ
respectu, Eliam, Thomam, et Nicostratum fratres et
coepiscopos nostros, postquam in consortium com-
munionis nostræ recepiimus, ad divina tecum mys-
teria ineunctoranter admittere, atque ad Ecclesias
suas, a quibus eos discordiae error excluserat, pro
pacis nostræ plenitudine revocare; ut unitas, quam
post annorum multa curricula per totum orbem
suis Deus restauravit Ecclesiis, nulla voluntatum
nostrarum distantia laderetur. Sed quia rem tam
gratam et Patrum statutis venerabilibus congruen-
tem quibusdam tarditatibus contigit nunc usque
differri, unde etiam ad decessorem fraternitatis tuae
nos scripsisse meminimus; hortauimur, ut legitiam,
quam de damnato præterita dissensionis errore
percipimus, in nullo iterum discrepantium animo-
rum causa contristet.

66. « Etenim nulli videtur vos nobiscum pleno
communicare mentis affectu, si eos qui nobiscum
communicant, a vestro consortio segregatis. Incas-
sum certe videntur pacem recipere, qui pacis dif-
ferunt præcepta complere. Quicquid enim in illo-
rum suscipienda communione moramini. quo-
dammodo de nostra reconciliatione detrahitis. Et
providendum est, frater carissime, ne, si Ecclesiarum
nostrarum tandem desuper indulta concordia
ab his exordium sumat exemplis, et religionis ve-
neranda regula, et Apostolicæ Sedis auctoritas im-
minuta (quod absit, per Orientem potius divulgata,
quam restituta videatur). Haec Hormisda. Erat
Elias episcopus Cæsareae Cappadociæ, cuius sedem
alius occupaverat, ut ex litteris⁵ Justiniani ap-
paret.

67. *Justini rescriptum adversus Nestorianos
Antiochiae tumultuantibus.* — Hoc item anno, cum
ubique Eutychiana hæresis damnaretur, pœniten-

¹ Hormisd. Ep. LXX. — ² Extant inter Epist. Hormisd. — ³ Hormisd. Ep. LXXVII.

⁴ Hormisd. Ep. LXIX. — ⁵ Extant inter Epist. Hormisd.

tesque Eutychiani heretici ad Ecclesiam Catholicae passim revocarentur; relatum est ad Justinum imp. accidisse quid in Syria, quod Orthodoxis haud mediocrem conflavit invidiam. Quod enim tanta tidei Orthodoxae adversus Eutychianos Victoria non solum Catholicorum, sed et Nestoriani heretici e diverso pugnantes gavisi essent; iidem Nestoriani contra Eutychianos erexere trophya, et duxere triumphum: cum videlicet solemni ritu Theodorei Cyri episcopi, qui aliquando Nestorio favisset, super currum ponentes imaginem, eamdem psalmorum cantus introduxerunt Cyrum civitatem, ubi et memoriae celebrarunt Nestorii, ejusque magistrorum Diodori Tarsensis, atque Theodori Mopsuesteni, neenon Nestorii martyris titulo decorati. Quod ubi perlatum est ad Justinum imperatorem, adversus eos ejusmodi rescriptum dedit, quod recitatum extat in quinta Synodo, cui haec præmittuntur¹:

68. « Lecta sunt nobis Gesta confecta apud Antiochenæ civitatis defensorem, quibus inferebantur testimonia militum significantium (ut compendiose dicamus) quod priusquam Sergius reverendissimus Cyrestenam civitatem accederet, quidam, id est, Andronicus presbyter et defensor et Georgius diaconus accipientes imaginem Theodorei, qui undique inculpatum propter fidei errorem, in currum eam imposuerunt, et in Cyrestenam civitatem introduxerunt, psallentes et ostendentes, quod ejusdem illi sectæ sint ». Haud improbandus videri poterat ejusmodi cultus, si Orthodoxo doctori fuisset ab Orthodoxis impensus, cum Theodorei imago eo solemni ritu in Ecclesiam delata est: nam licet visus fuisset aliquando hereticus, tamen Catholicus cognitus probatusque est a Romana Ecclesiæ antistite: constat enim ipsum subscriptissime Chalcedonensi Concilio, damnasseque ibi Nestorium, atque demum bona confessione receptum jam ante in communicationem Apostolicæ Sedis a Leone Magno Romano Pontifice in pace quievisse, ut satis superius demonstratum est. Verum quod (ut diximus) Nestoriani id fecisse dicantur, haud potuit factum non reprehendi ab Orthodoxis, cum præser-tim tantorum de honestata eadem fuisset imago consortio hereticorum. Porro facinus majorem Theodoreto conflavit invidiam, quam et auxit quod subditur: « Sergius autem postea, cum in civitatem accessisset, collectam celebravit ipsius Theodorei, et Diodori, et Theodori, neenon Nestorii eujusdam, quem martyrem esse dixit, cum provincia nullum habeat martyrem huic nomini convenientem ». His autem subjiciuntur haec ex Justini imperatoris rescripto:

69. « Evidenter igitur mirati sumus primum quidem, si latuerunt tnam eminentiam talia gesta in civitate confecta: deinde si cognovisses quod factum est, non sine dilatione quæstionem fecisti negoti, maxime cum degere Sergius diceretur, et cum Paulo reverendissimo esse. Verum etiam lecta

sunt nobis paulo post gesta confecta apud Cyrestenam civitatis defensorem: que reverendissimi responsales Sergii reverendissimi dixerint multorum voces continentia, quod nulla unquam nec prædicta est, nec facta collectio in Nestorii eujusdam nomine. Super hæc autem gesta preces audivimus tam ipsius Sergii, quam reliquorum episcoporum Euphratensis provinciæ, qui repellunt ubique Nestorii nomen, et declinare quidem ejus sectam contentur, consentire autem sanctis quatuor Conciliis.

70. « Saneimus igitur, nihil subtilitatis vel studii eminentiam tuam relinquere, sed convocare quidem sine dilatione Cyrestenæ civitatis episcopum ibi degenitem (sicut audivimus) trahere autem ad se milites etiam, qui testimonia in gestis Antiochiæ confectis præstitisse inveniuntur de numero tertio Stabilisianorum, neenon etiam Andronicum et Georgium, qui ea quæ de imagine dicta sunt, fecisse dienuntur, et singula cum subtilitate requirere: hoc est, si quod dicitur de imagine, factum est: et si psalmum, cuius mentio gestis Antiochiæ confectis inserta est, psallentes ad imaginis honorem procedebant; et si Sergius reverendissimus (cum haec post Antiochiæ confectis gestis inserta sint) psallentes ad imaginis honorem ea cognovisset, et clericos admisit, et divinis eis communicarit mysteriis; et si collectionem Theodorei et Theodori et Diodori prædicari fecit, aut celebrari concessit; et si hoc idem factum est in Nestorii nomine. Et omnem circumire viam tua magnitudo festinet, ut nihil subtilitatis possit latere.

71. « Ne autem eminentia tua nostram tantummodo timeret indignationem, sed etiam iram Dei; non piget nos, et juramentum tibi imponere in nomine Domini et Salvatoris Christi Dei nostri, ad quem talia pertinent, ut ipsam veritatem undique requiras. Et si quidem inveniantur milites per omnia falsa dixisse, non tantum et quæ in Nestorium referuntur, sed etiam illa quæ ad Theodoreum et Theodorum et Diodorum; mox e fortissimo numero ejiciantur, in quo militare noscuntur, et omnibus tormentis eorum corpora crucientur. Si autem veritatem in suis depositionibus dixerunt, sive pro imagine, sive pro collectione vel Nestorii, vel aliorum trium; de omnibus nobis suggestere, ut cognoscere possimus eos, qui in veram et immaculatam quam et nos colimus fidem peccaverunt. Ne quid autem ex his quæ nobis lecta sunt, tuam magnitudinem lateat; jussimus eadem Gesta, que Cyri confecta sunt, et ad nos retata, neenon rescripta eorum quæ Antiochiæ confecta sunt, tibi transmitti: ut post confecta omnia quæ jussimus, iterum nobis remittantur ipsa quæ in Cyro confecta sunt. Pro hac etenim causa destinavimus Thomam devotissimum agenlem in rebus et subadjuvam Legi. Data tertio idus Augusti, Constantinopoli, Rustico V. C. consule ». His in Synodo recitatis, commendata est Justini Augusti pietas, quod ad fidem Catholicam conservandam ejusmodi perquisita vetera monumenta Synodo cognoscenda misisset. Quæ autem

¹ Quint. Synod. Act. vii. in fin. tom. ii. Conc.

post hæc secuta sint, nihil præterea in Synodi Actis habetur.

72. *Legatorum Joannis et Germani laudes.* — Jam cum ad calcem pervenerimus anni hujus, quo diximus legatos a latere ab Hormisda Pontifice missos Constantinopolim, concitata pace, Roman reversos esse; ratio persuadet, ut quorum sumus prosequenti labores, assequamur quoque eoruendem de exantlato certamine et pace parta triumphum. Quorum quidem primo loco ponendus Joannes episcopus, qui de susceptis pro fidei defensione vulneribus, insignibus meruit decorari martyrii: et licet ejus fuerit civitatis episcopus obscurum sit, satis tamen in Ecclesia fulget sacrorum cætitudine stigmatum, illustratusque nitet purpura sui sanguinis. Sancto vero ejus collegæ Germano, quem fuisse diximus Capuanum episcopum, duplicitis legationis bene perfuncto munere celebri, quasi quantave pompa fuerit illi in cælestem patriam redeunti pâratus a Deo triumphus, fuit S. Benedictus inspector et testis. Sed præstat audire S. Gregorium, qui dñm ejusdem S. Benedicti res gestas persequitur, ista quam fidelissime narrat his verbis¹:

73. « Alio quoque tempore Servandus diaconus et abbas ejus monasterii, quod in Campaniæ partibus a Liborio quadam patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia, ex more venire consueverat: ejus quoque monasterium frequentabat; ut quia idem quoque vir doctrinam gratia cælestis influebat, dulcia sibi invicem vitæ verba transfundenderent, et suavem cibum cælestis patriæ, quem adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltem suspirando gustarent. Cumque hora quietis exigeret, in eujusdam turris superioribus venerabilis Benedictus, in ejus quoque inferioribus se Servandus diaconus collocavit; quo videbatur in loco inferiora ad superiora pervius continuabat ascensus: ante eam-

dem vero turrim targus erat habitaculum, in quo utrinque discipuli quiescebant. Cumque vir Dei Benedictus, quiescentibus adhuc fratribus, instans vigiliis, nocturnæ orationis tempora prævenisset, ad fenestram stans, et omnipotentem Deum depreans; subito, intempera noctis hora respiciens, vidi fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoque splendore clarescere, ut diem vinceret lux illa, quæ in tenebris radiasset. Mira autem res valde in hæc speculatione secuta est: quia (sic ut post ipse narravit) omnis etiam mundus, velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est.

74. « Qui venerabilis pater dum intentam oculorum aciem in hoc splendore coruscæ lucis infigeret, vidi Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab Angelis in cælum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Servandum diaconum, iterato bis terque ejus nomine, cum clamoris magnitudine vocavit. Cumque ille fuisse insolito tanti viri clamore turbatus, ascendit, adspexit, respexit, partemque jam lucis exiguum vidi. Cui tantum hoc obstupescenti miraculum, vir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narravit: statimque in Cassinum castrum viro religioso Theoprobo mandavit, ut ad Capuanam urbem sub eadem nocte transmitteret, et quid de Germanio episcopo ageretur, agnosceret et indicaret. Factumque est: et reverendissimum virum Germanum episcopum, is qui missus fuerat, jam defonctum reperit. Et requirens subtiliter, cognovit eodem momento fuisse illius obitum, quo vir Domini ejus cognovit ascensum ». Hactenus de S. Germani triumpho Gregorius. Contigit autem ejus ad Deum transitus tertio kalendas Novembribus, qua die annua celebritate in Ecclesia ejusdem memoria colitur. Porro hæc longe postea contigerunt: nam (ut suo loco ostendetur) nondum hoc tempore S. Benedictus in Cassinum montem migrarat.

¹ Greg. dialog. I. II. c. 35.

1. *Consules.* — Coss. *Vitalianus* et *Rusticus*, qui in Fastis Chronicis Alexandrini, et in Heraclianis *Rusticus* dicitur. Primus in Oriente creatus, ut omnibus notum. Secundus Occidentalis fuit, non vero, ut Onuphrius scribit, Orientalis; cum variae litteræ ab Hormisda papa hoc anno datae solo ejus nomine

notentur, aliæque ab eo acceptæ dicantur *Rustico* U. C. *consule*. Præterquam quod Tununensis, qui in Africa vixit, solum *Rusticum* in Chronicis profittetur, omissio Vitaliano, quia se. Orientalis erat.

2. *Vitalianus consul occiditur.* — Ad num. 1. *Justinianus* Justini imp. nepos *Vitalianum* hoc

anno consulem, virum rebus contri Anastasium imp. feliciter gestis insignem, veritus ne sibi impedimento feret ad imperium post Justinii mortem consequendum, Justino suspectum reddidit, ac de medio tollendum curavit, quod *mense consulatus sui septimo* factum, tradit Marcellinus in Chronico, Procopius in Historia areana cap. 6, Justiniano cædem Amantii attribuit, eaque narrata subdit : « Illico vocatum mittit Vitalianum tyramnum fide publica, impunitate promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis : paulo deinde post dato suspicioni atque offensioni loco, cum ae necessarios in aula impiie contrueidavit, nihil veritus fidem fallere tam formidandam ». Fuit Vitalianus genere Seytha, ut Marcellinus habet, Patricioli filius, ut testatur Procopius lib. t de Bello Persico cap. 8. Ob affectatam sub Anastasio tyramnidem sibi timens publicam postulaverat fidem quam *Justinianus* Justini nomine non solum dedit; sed etiam super sacram mensam, ritu Christianis consueto ~~adversari~~, ut ritus hic a Graecis nuncupabatur, id est, *jurata mutuo fraterna fide*, Vitalianum sibi devinxit, quod Procopius laudatis verbis explicavit. Alemannus in Notis ad Hist. areanam *Strategium* ærarii præfatum Justiniani *fratrem* appellatum animadverxit in Historia de templo sanctæ Sophiae, quem ibidem infra auctor nominat ~~adversari~~. Ratum hunc antiquissimi Patres hausto Christi poculo saerum fecerunt, quibus euræ fuit abolere illas humani eruoris potiones, quas adhibuerunt non solum Barbari, et Orientis populi, ut referat Lucianus in lib. de Amicitia, cui titulus est : ~~πεζος~~; sed etiam Romani ad amicitias, federa et conjurationes stabiliendas. Hinc *Justinianus* sevibens ad Hormisdam papam, ul anno superiori num. 12 vidimus, dicebat, *Frater noster glorioissimus Vitalianus*.

3. *Fuit vir maxime Orthodoxus*. — Tantæ fuit apud Justinum auctoritatis *Vitalianus*, ut eo instantे *Serorum* et *Julianum* hereticos jussit exulare, ut docet Liberatus in Breviario cap. 10 et Hormisda papa de gravioribus Ecclesiae negotiis ad eum scripsit. Eum Theophanes, Zonaras, Cedrenus, alioque Graeci historici virum maxime *Orthodoxum* vocant, sicuti et Liberatus laudatus, qui ait *Severum* accusatum fuisse a *Vitaliano magistro militum*, *viro religioso et Orthodoxo*. Baronius quidem ait « *Vitalianus* huit pœnas de patrocinio Eutychianis monachis præstito adversus Apostolicæ Sedis legatos ». Verum ut ostendit Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 19, nec ullus ante eum tidem ejus in dubium vocavit, nec monachi Seytha Eutychiani erant, neque *Vitalianus* legatos offendit. Haud illi quidem cum *Dioscoro* uno de legatis convenit; sed tamen per Paulinum ad Hormisdam de illa quæstione, *de uno de Trinitate passo*, litteras misit et per Possessorem Hormisdam etiam de *Fausti* libris consultum voluit : adeo ut si in quipiam repugnari *Dioscoro* impensis monachorum æmulis alherenti, id minori ejusdem erga Apostolicam se leui reverentie et obsequio han tribuen-

dum sit, sed publicæ quietis studio, quo *Dioscorum* judicem, non adversarium, vel initio cause desideravit.

4. *Monachos Scytha inculpate defendit*. — Legati quidem hæc de Vitaliano scripserunt ad Hormisdam, ut videre est apud Baronium anno **DXIX**, num. 90. « Vitaliano magnifico viro subrepserunt, et ut talia vindicaret pro talibus rebus, et contra nos quæcumque potuit impedimenta afferret ». Sed ea in re sese legatis Vitalianus opposuit, quam extra Pontificis mandata, privata auctoritate tractabant; ipsummet Pontificem interim per litteras consulens, ut ipsius erga illum obsequium integrum omnino haberetur. Imo ipsis legatis Constantinopolim accedentibus, decimo ab urbe milliario, honoris causa obviam processit quod ad *Hormisdam* iidem perseripsere, ut eo anno legitur apud Baronium num. 44. Unus etiam *Vitalianus* fuit, qui, Anastasio imperatore Eutychiano rem Catholicam vexante, arma pro fidei incolumitate induit, atque ea non prius arma depositum, quam *Anastasius*, et episcoporum redditum, et sacrum Synodus, cui Romanus Pontifex interesset, jurejurando promitteret. Quam quidem a *Vitaliano* partam gloriam, monachos postea Scytha defendendo obscurasse, nullus ex antiquis scripsit.

5. *Epiphanius fit episc. Constantinopol. post Joannis Cappadocis mortem*. — Ad num. 7. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. **DXII**, qui præsenti Christi anno cum mense Augusto absolvitur, ait : « Joanne Cappadoce Constantinopol. episcopo defuncto, Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et Syncellus, mensis Februarii die vicesimo quinto fuit ordinalis », quem in diem hoc anno, qui bissextilis fuit, incidit Festum sancti Matthiae Apostoli. Quare cum in Suggestione Dioscori unius e legatis ad Hormisdam papam a Baronio num. 7 recitata, dicatur eam missam esse *quarta post ordinationem Epiphani die*, liquet, eam ultimo die mensis Februarii scriptam. Nam, ut in fine ejusdem Suggestionis legitur, illa Romæ accepta *septima idus Aprilis Rustico V. C. cos.* Duo fuere *Joannes Cappadociæ* appellati, *Joannes Epiphanius* decessor, et *Joannes Cappadox*, qui Justiniano imperante præturam primum cœpit. *Joannes episcopus patriarchæ œcumenici* nomen primus ausus est usurpare, quod *Justinianus*, qui eum amabat, legibus suis postea inscrispit. Baronius ei annos tres assignat, auctor Tabularum Theophanis annos duos, sed accuratius Nicephorus in Chronico annum unum et menses decem; antistes enim Constantinopol. dictus est anno **DXVIII**, die **xvii** mensis Aprilis; a quo die et anno ad **xxv** Februarii currentis anni, fluxere annus unus, menses decem, et aliquot dies, quos Nicephorus neglexit.

6. *Justinianus monachos Scytha Hormisdon commendat*. — A num. t1 ad 29. Acta hoc anno in causa monachorum Seytharum Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 18 et seqq. sic prosequitur. *Justinianus* qui eosdem protegebat quarto ad Hor-

misdam in eorum favorem scripsit, et in suis litteris eos apprime Catholicos contestatus, item verbo tenus tantum esse autem abutabat, iterum rogans, ut jam tandem eos cum responso dimitteret, quorum doctrinam juxta traditionem Patrum dici vulgo affirmabat : « Quidam asserunt, inquit, Filium Dei Dominum nostrum pro nostra salute carne erucifixum Unum de Trinitate debere praedicari ». Item, « Quidve super hoc evitare debeamus, nos certiorare dignetur, quoniam verba videntur facere dissensionem ; nam sensus inter Catholicos omnes unus esse probatur, etc. Quia vero dictum est, Seythicos monachos hac ratione ad Sedem vestram accessisse pro traditione Patrum, et ordine regulorum, præbito eis responso, nihil formidante, ad nos cum vestris litteris jubete remittere, quarum etiam exemplaria consignata prædicto viro strenuo Eulogio dari præcipite. Haec enim omnia ideo petimus vos disponere canticus, ut ne locus mendacio, vel insidiis detur ». Haec quidem litterae nullius consulis nomine subsignatae sunt, datae tamen videntur hoc anno, quia *Eulogius* eas detulit, qui cum superiori Romæ esset, Hormisdæ litteras IV nouas *Septemb.* datas Constantinopolim portavit, ut diximus. Licet vero ex *Dioscori* litteris in regiam urbem prope idus Octobris advenerit, haud tamen eredibile est, eodem anno, hyeme ingruente, Romanum iter denuo aggredi jussum.

7. *Hormisdu eos Rome detinet.* — His Justiniani litteris in hanc sententiam respondet Hormisdæ Epist. LXVII a Baronio anno superiori n. 417 reeditata : « Significantes Seythas monachos allegasse plurima, quæ nos relinquere indiscussa non possumus, sed legatorum nostrorum, Deo juvante, festinemus adventum ; pro qua re eos in Urbe credimus retinendos, a qua nee ipsi ordinatione dissentient. Amplitudinem vestram tamen retinere confidimus quod de ipsis nobis præterito tempore litteris destinatis scripserit ». Quibus postremis verbis Justinianum perstringit, qui sententiam in Seythica causa mutasset, illum tamen hortatur, ut eum imperatore agat, quo *Victor*, aliive, qui a monachis accusabantur, Romanum mittantur, ut melius causa tractari possit : « Vietorem præterea, inquit, qui diaconi habere perhibetur officium, enjus fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios, qui perversas forsitan objiciunt quæstiones, ordinatione Domini filii nostri elementissimi imperatoris ad Urbem vobis suggesteribus dirigantur, ut universas allegationes, de quibus contendunt, nos possumus agnoscere ». Quæ quidem litteræ cum per Eulogium missæ sint, hoc anno datae, ut ex dictis colligitur. Notanda tamen hic illa Hormisdæ verba : *Qui perversas forsitan objiciunt quæstiones ; etenim non obscure, non tantum iltam de Uno de Trinitate passo, sed et reliquas de Gratia et libero arbitrio quæstiones indicant, in quibus Seythæ Victorem, aliosque adversantes patiebantur. Justinus etiam XI kal. Februarias, eadem de causa ad Hormisdam scripsit, Vitaliano et Rustico eoss.* « Quo-

niam preces, ait, nostro numini porrectæ sunt ex diversis Eois provinciis certa quedam disserentibus pro fide Catholica, secretaque sue mentis declarantibus, quæ apud se pro individua Trinitate constituta testantur, quæque firmiter se recepturos ostenditur, hisque relectis Dioscorus aliqua asseruit non convenienti ordine inserta fuisse, merito duximus aperienda vobis ea, quæ sumus edociti ». Eas litteras integras recitat hoc anno Baronius n. 3. Ille vero Dioscorus, qui Hormisdæ legalum apud Justinum agebat, atque monachos Seythas suis ad Pontificem litteris inscriptis est, mortuo *Felice*, Romanum Pontificatum per vim invasit, conflato contra Bonifacium II schismate, atque intra paucos dies ullore Numine extinctus est, ut ex his aperte intelligatur, quem hominem Seythæ monachi accusatorem habuerint.

8. *Monachi libellum fidei suæ ad episc. Africanos mittunt.* — Quo tempore hi pontificios legatos opperiri jussi, longiores moras Romæ trahebant, nobiles suæ ipsorum causæ ad stipulatores naeti sunt. Erant in ore famæ episcopi Africani, qui a *Trasamundo* Vandalorum rege Ariano in Sardiniam exules fuerant deportati : e re igitur visum est, eosdem misso legato eum professionis fidei libello in partes pellicere. Quatuor initio quidem Romanum a Seythis oratores ex Justiniani Epistola destinatos superiori anno vidimus, sed alii insuper in priorum subsidium submissi fuerant; quos inter *Petrus diaconus* eminebat, qui primo etiam loco eorum litteras subscrivebat; alter etiam *Joannes lector* eisdem additus legitur in subscriptione libri de *Incarnatione et Gratia* in Sardiniam missi.

9. *Eorum libellus in octo capita digestus.* — Communi consensu libellum in octo capita digestum producunt; eumque per Joannem diaconum ad episcopos Africanos dirigunt, in cuius Praefatione haec scribunt : « Suppliciter petimus, et obseveramus beatitudinem vestram quatenus diligent examinatione ea, quæ inferius continentur discutientes (ut decet verissimos et intrepidos Christi predicatorum) scriptis sententiam vestram nobis patetæcere jubeatis, ut si Domino præstante, Catholice fidei conueniens et Apostolicis traditionibus nostra apud vos, sicut non diffidimus, fuerit expositio comprobata, et facile tantorum virorum, probatissimumque sacerdotum auctoritate muniti, in qua loquentium ora obstruere valebimus, et in fide sanctorum Patrum perseverantes, Deo, qui nos sanctimonii sui confessione glorificavit, gratias referamus, Domini sanctissimi, et Deo dignissimi ». Rursus ibidem etiam haec præfati sunt : « Utile et pernecessarium, sanctisque Dei Ecclesiis specialiter credimus profuturum, ea quæ de Incarnatione et dispensatione divina nobiscum universæ Ecclesiae Orientalium contra hereticos defendant, etc. sanctitati vestrae suggerere ».

10. *Ecclesiæ Orientales secum conspirare contestantur.* — Baronius, qui anno superiori a num. 111 ad 116, de hoc monachorum Seytharum ad

episcopos Africanos refugio loquitur, superioribus verbis recitatis, num. 113 exclamat : « Puto quidem in ipso ingressu te considerasse consuetam haereticorum arrogantiam, dum pauci Seythiae monachi, si tamen monachi, potius vero circulatores dicendi et impostores, totius Orientalis Ecclesiae prae se ferunt esse legatos secumque omnes Ecclesiias eadem sentire, presertim populos Orientis ». Verum Seythiae non se totius Orientalis Ecclesiae legatos venditant; sed hoc unum in titulo libelli scribunt : *Petrus diaconus, Joannes Leontius, Joannes, et cæteri fratres in causa fidei Romanum directi*. Universas quidem Orientis Ecclesias una secum conspirare contestati sunt, sed non soli illa dixerint; nam hoc ipsum de episcopis Orientis scripsit Justinianus ad Hormisdam in Epistola quæ est post LXXII ejusdem Pontificis : « Illud etiam, ait, magis magisque depositimus, ut tua sanctitas concepta gratia cœlesti, quæ prætendunt Orientales episcopi tractare dignetur, eorumque fidei competentem præbere consensum. Nobis etenim videtur, quoniam filius Dei vivi D. N. Jesus Christus ex Virgine Maria natus, quem prædicat summus Apostolorum carne passum, recte dici unus in Trinitate, etc. » Has litteras accepit Hormisda XV kal. Octobris, Rustico cos., hoc enimpe anno. Duo præcipue Orientales exigebant, ne Hormisda e sacrifici Diptychis plurium suorum nomina abraderet, et ut illam thesim approbaret, *Unum e Trinitate passum carne*. Unde ibidem Justinianus his verbis Epistolam claudit : « Specialiter ergo cognoscat vester Apostolatus, compositis eisdem duobus capitulis, universos sacerdotes istius Reipublicæ libenter amplecti vestram communionem ». De his quoque hoc anno imperator XIV kalendas Februario ad eundem Pontificem scripsit, cuius verba paulo ante recitavimus.

11. *Exponunt quid de persona Christi sentiant.* — In eo libello usque ad caput quintum inclusive monachi de persona Christi Domini suam ipsorum fidem exponunt; capite vero 4 de illa thesi adeo controversa hæc scribunt : « Idem Deus Verbum etiam cum propria carne Unus est ex Trinitate, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Verbi Dei est, qui est Unus ex Trinitate ». Quibus lectis contra monachos rursus insurgit Baronius loco citato : « Ne quovis modo deprehendi possent quod ipsi essent haeretici, illud quidem astute excogitarunt, ut non eam proferrent, quain Constantinopoli legatis dedissent, vel Romæ Hormisdæ papæ fidei confessionem edidissent, qua dicendum contendebant, non unam personam de Trinitate, sed simpliciter Unum de Trinitate esse passum in carne, sed Verbi nomen apposuere ». Nihil tamen frequentius in parvo illo libello fidei ab ejusdem monachis Constantinopoli legatis oblatu reperitur, quam Verbum esse illum Unum, qui passus est carne. Lectorein, non interpretem hæc eorumdem verba exposcent : « Deum Verbum unigenitum filium Patris Domini nostri Jesum Chri-

stum, qui pro nobis passus est carne, unum de tribus subsistentiis unius divinitatis esse credimus ». Idipsum testimonio sancti Cyrilli dicentis : « Si quis non confitetur Deum Verbum passum carne, etc. » utroque loco comprobant, et in eadem denique fidei professione hanc conclusionem ex pluribus dictis deducunt : « Restat, ut unus de Trinitate sit Verbum, qui de Virgine secundum carnem natus est, et homo factus passus est carne pro nobis ». Sed de his infra.

12. *Exponunt quid sentiant de Gratia et Libero Arbitrio.* — Defensa thesi de Verbo uno ex Trinitate passo in carne, a capite 6 usque ad finem libri *de Gratia et Libero Arbitrio* quid sentiant, in eodem libello exponunt, hæc præfati : « Post hæc consequens est etiam, qualiter de Christi gratia sentiamus, qua nos eruit de potestate Satanae, secundum quod nobis est traditum, vestre beatitudini declarare, quia etiam in hac parte auctoritas vestra nobis valde est necessaria ». Inde de peccato originali, ejusque poenis, de humani generis gratia reparatrice juxta sancti Augustini doctrinam copiose et eruditæ disserunt; in fine cap. 6 fidem præcipue dari a Deo tradunt, ac sine meritis prædestinationem. Cæterum opuseulum illud sic concludunt : « Hæc, sanctissimi, non quasi ignorantibus suggerere necessarium aestinavimus, sed ad confutandum eorum amentiam, qui ea ut nova dogmata, et penitus Ecclesiis inaudita refugiunt, huic parvitatis nostræ libello inserere utile consideravimus. Quorum omnium sanctorum Patrum imbuti doctrinis anathematizamus Pelagium, et Cælestium, simul etiam Julianum Eclanensem, et qui illis similia sapiunt, præcipue libros Fausti Galliarum episcopi, qui de monasterio Lerinensi provectus est, quos contra Prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est : in quibus non solum contra horum omnium sanctorum Patrum; verum etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens, humano labore subjungit gratiæ adjutorium, atque totam omnino Christi evacuans gratiam, antiquos sanctos non ea gratia, qua et nos, secundum quod docet beatissimus Petrus Apostolus, sed naturæ possibilitate salvatos impie profitetur ». Hæc illi in libello fidei ad episcopos Africanos exules.

13. *Africanani episcopi monachos commendant.* — Ingens erat apud Sardiniam præsulum Afrorum numerus, inter quos et doctrinæ et sanctitatis fama eminebant Patres provinciæ Byzacenæ, quorum *Dacianus* antiquitate, *Fulgentius* Ruspensis episcopus scientia primas tenébant. *Joanne diacono* deferente, Seytharum libellum Africaniepiscopi accepere, quo perfecto, non modo illorum monachorum fidem ex integro commendarunt; verum etiam alterum et ipsi volumen pari titulo *de Incarnatione et Gratia* reposuerunt, in quo omnes Seytharum sententias approbarunt, aliisque insuper solidioribus argumentis muniverunt. Hui autem fuere xv episcopi, quorum nomina initio libri recensentur; unius tamen *Fulgentii* Ruspensis stylo volumen

illud eluenbratum fuisse ex discipulo sancti Fulgentii in ejus Vita cap. 20 colligitur. Illa eximia Scythiae fidei commendatio initio statim praefixa appetat : « Vestram, inquit, simul alares et fidem cognovimus et salutem ; imo in agnitione fidei vestra nobis salus innotuit ». Fausti sententiam de initio fidei ex viribus naturae a capite 17 acute refellunt; nulla tamen censura *Faustum* perstringunt; illius enim libros nondum viderant. At quod illum Scythæ accusaverant, tanquam contra gratuitam Prædestinationem scripsisset, in Epilogo et ipsi hæc respondent : « Cujus Prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris confessione proferre, si ante ultimum diem vitæ præsentis impietatis suæ contumaciam, qua Deo vivo et vero rebellis obsistit, non abjecerit, manifestum est eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit, et prædestinavit ad regnum ».

44. *Monachi Romam relinquunt.* — Dum hæc in Sardinia scribuntur, legati Seytharum Romæ ingentes turbas dabant, universis illam *de Uno ex Trinitate passo* sententiam inculcantes. At cum *Dioscorum*, quem hostem infensissimum semper experti fuerant, propediem Romæ ad futurum inteligerent, ne præsentis, ac *Hormisdæ* carissimi hominis auctoritate opprimerentur, diuturniore se Romæ moram facere non posse dictantes, ex Urbe egressi sunt, cum jugem fere annum, teste *Hormisda* in Epistola ad Possessorem, et, ut *Maxentius*, in Responsione ad eamdem scribit, illic quatuordecim menses morati fuissent. Idem tradit, *Hormisdam* veritum, ne præsentem *Dioscorum* convincenter, ejusdem pudori ac famæ consulturum, missis defensoribus, vi Seythas monachos ex Urbe expulisse. Sed *Hormisdæ* fides habenda; etenim verisimile est, monachos palam cognosentes eum ad ipsorum sententiam nolle accedere, existimasse eorum adversante *Dioscoro* longe duriorem futurum; quæ quidem exitus postea docuit. Neque enim *Justiniani* litteræ, neque *Justinianii* Epistola hoc ipso anno Roma egressis monachis *XV kal. Octobris* accepta, neque denique legati imperatoris anno insequenti Romam missi, *Hormisdæ* animum in eam Seytharum sententiam flectere potuerunt. Antequam tamen monachi Roma evaderent, libellus atque exemplaria, quibus eorum de Trinitate et divina Gratia sententia continebatur, ad principum statuas appenderunt, ut eo prætextu aliquod receptui velamen esset. Eosdem ad principum statuas exclamasse scribit *Hormisda* ad Possessorem, ut populum Romanum in commiserationem traherent, quorum tamen clamores surda aure Romanos pertransisse eodem auctore accepimus.

45. *Petitur judicium Hormisdæ de Fausti libris.* — Monachis vix Roma dilapsis, *Hormisda Possessoris* Epistolam Constantinopoli datam, et a Baronio num. 11 et seqq. recitatam Justino diacono

detatore accepit, qua rogabatur, ut quid de *Fausti Reiensis* librís sentiendū foret, perscriberet. Unus hic erat ex Africanis episcopis, a *Trasamundo* rege in exilium missis qui Constantinopoli sedem locaverat, ipsi Pontifici optime cognitus, cuius etiam Epistola xv ad eundem Possessorem legitur, *data III non. Aprilis Agapito coss.*, anno scilicet *oxvii*, in qua ejusdem libellum fidei ad se transmissum commendat, et hortatur ut constanter exilio calamitates ferat. At cum Constantinopoli *Fausti* libri a pluribus defenderentur ut Catholicci, *Maxentius* cum monachis collegis eosdem, ut hæreticos dannabat. Quod vero *Africanus* in questionibus *de Gratia et Libero Arbitrio* summe versati vulgaribantur, plurimi saepè, ac saepius Possessorem episcopum *de Fausti libris* consulabant. Hic quod exul, et privatæ auctoritatis esset, neutri parti ad vocationem præstare volens, neque eos libros hæreticos dicere, neque, tanquam Catholicos, et ab omnibus defendendos adstruere ausus est, sed privatas quasdam in illis sententias contineri autembat, quæ tamen neque palam reprobatae, vel approbatæ essent ab Ecclesia.

16. *Possessoris Epistola de librís Fausti.* — Sed præstat Possessorem audire hæc ad Hormisdam scribentem : « Cum quorundam fratrum animus de codice Fausti ejusdem natione Galli, Reginæ civitatis episcopi, qui de diversis rebus, et frequentius de Gratia Dei diserte visus est disputare, in scandalum moveretur, aliis, ut se habent humana studia, in contrarium renitentibus, me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dux quidem ea, quæ a tractatoribus pro captu proprii ingenii disputantur, non ut canonica recipi, aut ad Synodaliū vicem pro lege servari, sed habere nos certa scilicet, quæ veteri lege, vel nova conscripta, et generalibus Patrum sunt decreta iudiciis ad fundamentum fidei ac religionis integrum firmitatem; haec autem, quæ autistites diversi conscriperunt pro qualitate sui sine præjudicio fidei solere censeri ». Licet vero Justinianus crebras adeo litteras ad Hormisdam dederit, nihil tamen unquam de *Fausti* librís perscripsit. Ceterum et his quoque litigiis una cum Vitaliano sese immiscuerat, atque ambo de ea re Possessorem ad Pontificem consulendum induxerant, ut Possessor in ea Epistola affirmat, « Queso, inquit, ut consulentes, quid de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoscant, maxime quod filii quoque vestri magistri militum Vitalianus et Justinianus præcipue super hac re rescripto beatitudinis vestre similiter informari desiderant ». In fine Epistole legitur : *Accepta XV kalendas Augusti, Rustico V. C. cos.* Eo circiter tempore, septimo nempe consulatus sui mense, ut ait Marcellinus in Chronico, Vitalianus morti traditus, in qua monachi Seythæ magnum patronum amiserunt. *Dioscorus* enim in Suggestione anno superiori *III kalendas Junias* data, de monachis illis loquens ait : « Qui de domo magistri militum Vitalianisunt ». Tum : « Isti monachi inter

quos est Leontius, qui se dicit esse parentem magistri militum». Post Vitaliani mortem Justinianus solus Romanarum legionum dux fuit, et summam moderatus est imperii.

17. *Ad Possessoris consultationem de libris Fausti respondet Hormisdæ*. — Possessoris Epistola Hormisdam amaro in monachos animo invenit ob nuperam eorumdem dissectionem jure indignatum. Quare Epistola *data idibus Augusti*, recitata a Baronio num. 16 et seqq. Possessori respondens, in priori ejus parte pluribus in monachos invectus est, eosque tantum non haereticos appellavit : «Quorundam, inquit, Seytharum, qui monachos præse ferebant specie, non veritate, professione, non opere, subtili tecta calliditate versutias, et sub religionis obtentu famulantia odiis suis venena pertulimus». Addit graviora quæ anno sequenti referemus. Deinde de Fausti libris consulenti respondens ait : «Non improvide veneranda Patrum sapientia fideli posterrati, quæ essent Catholica dogmata definiit, certa librorum etiam veterum in auctoritatem recipienda Spiritu sancto instruente præfigens, ne opinioni suæ lector indulgens, non quod aedificationi Ecclesiastice conveniret, sed quod voluptas sua concepisset, assereret». Item : «Nec vitio dari potest nosse quod fugias, atque adeo non legentes in eongrua in culpam veniunt, sed sequentes». Quibus insinuat a Gelasio factam librorum Catholicorum approbationem, nec culpandum, qui Fausti libros legat, sed qui ejusdem opiniones sequatur. Antea de Fausto hanc sententiam fuderat, his plane verbis conceptam : «Hi vero, quos vos de Fausti eujusdam Galli antistitis dictis consuluisse litteris indicasti, id sibi responsum habeant; Neque illum recipi, neque quemquam, quos in anerioritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiastice disciplinae ambiguitatem posse gignere, aut religiosis præjudicium comparare». Cum vero passim diceretur *Faustus* contra sanctum Augustinum scripsisse, idem sanctus Pontifex, ea sententia libris Fausti omni prorsus auctoritate exutis, volumina postrema sancti Augustini legenda ingessit, veluti purissimos fontes indicans, e quibus doctrinam Catholicam de Libero Arbitrio et Gratia Dei haurirent. Haec omnia summarie ex Emin. card. Norisio citato, cum quo anno sequenti de *Maxentii Apologia* adversus Hormisdæ papæ Epistolam, agemus, licet Baronius n. 22 et seqq. de ea Apologia hoc anno disserat.

18. *Episcopi Orientales postulauit relinquere in Diptychis aliquos episcopos*. — A num. 33 ad 60. Justinianus de duabus quæstionibus in controversiam hoc tempore vocatis ad Hormisdam papam scripsit. Harum prior extitit de uno ex Trinitate passo, alteraque de tolerandis in Diptychis vel ex eis removendis episcoporum Orthodoxorum defunctorum nominibus, qui durante Acacii schismate vita functi erant. Dissidium potissimum erat de *Euphemio* et *Macedonio* Constantinopolitanis quandam patriarchis, quorum memoria apud Orientales in benedictione erat. Quid de priori quæstione Justi-

nianus ad Hormisdam seripserit, jam explicavimus, nunc quid de secunda senserit, videndum. Ejus Epistolam acceptam XV kal. Octob. Rustico V. C. consule recitat Baronius, in qua petit Justinianus, ut in Diptychis relinquantur episcoporum in fide defunctorum nomina : «Quia, inquit, prosperos cursus frequenter impedire festinal humani generis inimicus, pars Orientalium non exiliis, nec ferro flammisque compelli potest, ut episcoporum nomina post Acacium defunctorum condemnent; quæ difficultas generali concordie moras necit. Sanitas itaque vestra cælitus inspirata, temporum rerumque qualitatem consideret, et condemnatis hujus erroris auctoribus, id est, Acacio Constantinopolitano, Petro et Timotheo Eluro, et Dioscoro Alexandrinis, Petroque Antiocheno, finire dignetur inveteratum certainen; de cæterorum nominibus quæstione sopita, etc., præcipue quia vestræ beatitudinis prædecessores sæpissime voluerunt reipublicæ nostræ antistites ad suam revocare communionem si tantummodo taceretur Acacius, cæterique prædicti».

19. *Eorum conatus promovet imperium*. — Ea etiam de re scripsit ad Hormisdam *Justinus imp.* postquam libellos supplices ab variarum Orientis Ecclesiarum episcopis accepisset, quorum exemplaria per Joannem episcopum aliasque legatos ad ipsum misit. Baronius n. 54 et seq. imperatoris Epistolam integrum refert, quæ dicitur *data idibus Septemb. Chalcedone, Rustico V. C. cos. Accepta pridie kalend. Decemb. consule suprascripto*: «Omnis inquit, intentione ordinavimus, ut venerabilis Ecclesia Constantinopolitana, necnon complures aliae vota suscipiant vestra, non solum in ceteris; sed in auferendis etiam nominibus ex sacris Diptychis, quæ removenda maxime postulastis. Verum nonnullæ fuerunt urbes et Ecclesiæ tum Ponticæ, tum Asianæ, et præcipue Orientales, quarum clerici et populi omnibus pertentati, minis et persuasionibus, tamen nequaquam flexi sunt, ut tollant antistitum et repellant nomina, quorum opinio apud eos floruit; sed morte vitam duriorem aestimant, si mortuos condemnaverint, quorum gloriabantur vita superstitionis, etc. Anastasius quidem religiosissimæ memorie, vestræ culmen Ecclesiæ, palam aperteque constituit, cum hoc idem scriberet negotium prædecessori nostro, satis esse pacem affectantibus, si nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo priora vestræ Sedis constituta sequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicat contempnendas». Haec imperatoris Epistola die xxx Novembris Hormisdæ reddita, qui mense tantum Martio anni insequentis responsum dedit.

20. *Olympici ludi Antiochiae antiquati*. — Card. Norisius in Dissert. in *de Anno et Epochis Syro-Macedonum* cap. 7 observat, Joannem Malaliam Antiochensem in Chronico scribere, ludos Olympicos apud Antiochiam restauratos fuisse ab Afranio primo Alytarcha (ita vocabatur, qui ludis illis præerat) anno Ærae Antiochenorum cclx, ka-

lendis Septemb. anni Christi ducentesimi undecimi inchoato, et hos postea *Justinum* imperatorem antiquasse, anno Ærae Antiochenæ **LXVIII**, katend. Septembris superioris Christi anni incepto; quo medio spatio **cccvi** Olympiades colliguntur. Non mirum itaque si Socrates, qui sæculo præcedenti

vixit, Olympiadum annos adhibuerit, quos ut existimo, a Septembri exorsus est. Ab hoc tempore rara Olympiadum in libris postea scriptis ocurrerit mentio (1).

Nativitas *S. Gildor* abbatis Rugensis et pugna Badonica, de quibus anno **cxxxiv**, num. 14.

(1) Quoad Olympiacos ludos, in Vita *S. Hypatii* monachi a Callinico ejus discipulo scripta apud Bollandistas ad diem xvii Junii leguntur quædam, quæ hic præteriisse piperet. Igitur in cap. 6, num. 45, narrat auctor, Leontium praefectum « voluisse in theatro Chalcedonensi restaurare ludos Olympiacos, quos veteres imperatores, et æterna memoria dignus Constantinus aboleverat », sed tumultuantibus monachis, incenitore Hypatio, ab incepto destituisse. Ex testimonio hoc auctoris longe vetustioris Malela intelligimus, quisnam ludos illos primo videntur. *Mansi.*

HORMISDAE ANNUS 8. — CHRISTI 521.

4. Justiniani consulatus et largitiones. — Qui sequitur quingentesimus vicesimus primus Christi annus Fastis redditur consulatu Valerii, quem dedit Occidens, et Justiniani in Oriente a Justino imperatore creati, Roma altero, altero Constantinopoli gaudente. Celebratur in sui aditione consulatus Justiniani munificentia, de quo Marcellinus ista habet in Chironico : « Famosissimum hunc consulatum Justinianus præ consulibus omnium Orientalium utilitatibus edidit : nam ducenta octoginta octo solidorum sestertia liberalitate consulari profecta munificentia in populum, inque spectacula, sive spectaculorum machinam distributa sunt : viginti leones, triginta pardos, exceptis aliis feris, in amphitheatro simul exhibuit : numerosos præterea, phaleratosque in Circu caballos jam donatis quoque impertivit aurigis. Una duntaxat ultimoque mappa insanienti populo denegata ». Haec Marcellinus. Licet autem gladiatorum dempta fuerint cruenta spectacula : retenta tamen ea fuere in venatione ferarum et pugna cum bestiis ab humanitate penitus aliena, multo magis vero a Christiana religione abhorrentia : dum discerpi a bestiis homines, et redempta Christi sanguine corpora sanguinem fundere cernerentur, atque in populi ederetur insanum oblectamentum, quod ad movendum luctum accommodatum potius videbatur. In delestationem vero hujuscemodi eruentorum spectaculorum extat Theodorici Italiae regis Epistola ad Maximum, qui post annum sequentem consul creatus est : dicemus de ea suo loco. Sed jam signato consulibus anno,

Ecclesiasticarum rerum eodem anno gestarum narrationem aggrediamur.

2. Legatorum moræ impatiens scribit licentius ad Hormisdam Justinianus. — Qui anno superiori ab Epiphauio, atque Synodo habita Constantinopoli, neenon ab ipso Justino imperatore missi sunt (ut vidimus) Roman legati, diutius ab Hormisda retenti sunt, nempe integra hieme, sæpe auditæ, et de petitionibus quas una cum litteris ingesserunt disserentes, omni probationum genere convicti, atque etiam persuasi, haud indigne de illis ab eodem Pontifice tulere repulsam, quam non ab infenso viderent prodire animo, vel a superba mente manare. sed potius e puro fluere doctrinæ fonte per majorum traditionum irrigua, ipso Hormisda sèpius illud Apostolicum inculcante¹ : « Non possumus adversus veritatem, sed pro veritate » : ostendente plane, tantam pontificiam potestatem non ad destructiōnem, sed ad ædificationem datam : nihilque præter fas usurpandum Ecclesiae universalis antistiti eiēdūque præfecto dispensatori mysteriorum Dei; cum ex sententia ejusdem Apostoli², inter dispensatores illud potissimum requiratur, ut fidelis quis inventiatur. Sed tanta moræ, penes quem erat summa totius imperii, Justinianus consul impatiens, has interea ad Hormisdam perbreves litteras dedit³, quibus eorum redditum accelerandum esse rogavit :

3. « Diligenter Apostolatus vester cognovit, quanto fidei calore filius vester serenissimus impe-

¹ 2. Cor. xiii. — ² 1. Cor. iv. — ³ Extant inter Ep. Horis 1.

rator, nosque fuimus ab initio. Nunquam cessavimus agere quæ pertinebant ad firmamentum religionis divinæ. Pro qua re nuper etiam reverendissimos sacerdotes Romanam direximus, ut integrum componeretur de capitulo, quibus ad ea dubietas vertebatur. Sed ignoramus, quæ difficultas provererit, ut minime sopirentur hactenus ea, quæ videntur esse levissima. Salutantes ergo vestram reverentiam, petimus, ut nulla prebeat curia, qua de tua quisquam possit ambigere voluntate; sed habentes præ oculis judicium majestatis supernæ, modis omnibus festinare dignemini». Hactenus Justinianus.

4. Qui licet ex tidei Catholice ardore sit jure laudandus; dum tamen plus quam par est homini laico, a se proposita, ex sua ipsius sententia optat sibi encontra quam celerrime a Romano Pontifice definiri, parat sibi in seclusu ad lapsum foveam, in quam miser, eam vitare negligens, ad vitæ finem, dum sine consilio currit, præceps demum incurrit. Religio, ne licentius currat, est ex Gregorii Theologi sententia, infrenanda. Haec igitur primum hic tibi consideranda proponimus, lector, ut primos gressus inspicias; quibus pedetentim itur in mortem, cum videlicet quis novitati aditum facilem parans, a vetustate recedit. Immemor enim sui propositi Justinianus, cum adversus monachos Seythas ad Hormisdam Pontificem scribens, nihil novitati concedendum esse, fuerat (ut vidimus) contestatus; mutatus sententia, novum quipiam cupit, auctoritate tamen Apostolice Sedis, inferri. Sit principibus omnibus in ore cordeque, Prophetæ principis illa sententia¹: « Pes meus stetit in directo, in Ecclesiis benedicam te Domine »: ne vel pedem unicum a linea recta quovis prætextu deflectant; sed jugiter (quod monet Propheta²) de semitis antiquis interrogant, et intelligent se Dei esse subditos sacerdoti. Sed jam rerum gestarum seriem prosequamur.

5. *Roma discedunt legati Orientales cum Epistolis Hormisdæ ad Justinianum et Epiphaniū summa sapientia et constantia exaratis.* — Absolutis igitur legatorum negotiis, ad quæ tractanda venerant; hieme transacta, jam placido vere approxinante; cum navigationis tempus redditum videretur; iidem qui missi fuerant Romani legati, ab Hormisda papa dimissi, discesserunt ab Urbe reversi Constantinopolim: iis ad eos a quibus accepérat idem Pontifex litteras reddidit. At quænam illæ, qualesve, cuius etiam essent argumenti, quæ anno superiori ad Hormisdam papam missæ sunt ab Oriente: eorum que suo loco superius dicta sunt, meminisse debes: nempe petitum illis, ut præter nomen Acacii et præcipiōrum nominatorum hæreticorum, quæ omnino fuerunt e Diptychis abradenda, reliquorum, qui communicatione ipsorum polluti essent, permanere sinerentur, id præsentiū summa importunitate exposcentibus po-

pulis. Insper et ingestum fuisse diximus, ut dici omnino deberet Iesum Christum crucifixum unum de Trinitate. Sed et in memoriam revoca, quanta ista fuerint petita et expedita diligentia atque licentia, quotque litteris iisdemque gravissimis inculcata, tot arietibus Romani Pontificis tentata constantia: ut impossibile potuisset videri, non flecti, et cuncta petentib[us] mon[achis] indulgere. Haec, inquam, omnia tibi sunt memoria recolenda, quo ea quæ dicenda erunt, cum fueris assecutus, magis magisque mireris.

6. Hormisda igitur cum ad Synodum, tum ad Epiphaniū Constantinopolitanum episcopum, nec non etiam ad imperatorem Epistolas³ hoc anno reddidit septimo kal. Aprilis: extant quidem ipsæ: nos vero ex eis tres tantum reddemus, quarum duæ sunt ad Justinum datæ, una vero eademque novissima ad Epiphaniū. In duarum autem illarum altera, quam ad Justinum dedit Hormisda, in eo versatur primum, ut commendet pietatem imperatoris ob munus legationis impensum; mox vero responsionem ad ea quæ petierat imperator, ut recipiērentur ad communionem illi, qui damnato Acacii nomine, reliquorum qui ei communicaverant episcoporum nomina in Diptychis retinerent, subiecti: et de illa adeo ventilata quæstione pertractat, num unus de Trinitate in carne passus dici deberet. Sed ipsam ad Justinum Epistolam audiamus, quæ sic se habet²:

7. « Scio quidem, venerabilis imperator, clementiam tuam conscientia boni operis tantum esse contentam; nec in his, quæ pro Catholice Ecclesiæ unitate disponis, humanis laudibus indigere, ne magni studii gloria non digna remuneratione vilescat. Quanta est enim circa eum humani summa præeonii, cui contigit terrarum regna committi? Cum eo noxia sint blandimenta adulatio[n]is suspicioni, quæ humilitas detulerit imperanti. Et alias secundum Evangelicam traditionem necesse est ut fructu supernæ remunerationis careat, qui retributionis laudem exspectat. Ille mansuetudinem vestram, omni bonitatis perfectione pollentem, ad Deum universa, quæ memorabiliter facitis, referre non ambigo: nec caduca cogitantes, ab illo exspectatis pro actuum vestrorum retributione mercedem, quem bonorum omnium constat auctorem.

8. « Et tamen ego divinis, quibus obsecundo, convenio institutis, ne religiosæ conscientiæ vestræ beneficia conferta dissimulem; ne faciturnitas mea, quæ vobis crescit ad gloriam, mihi (quod absit) vertatur in culpam. Novi enim de illis decem Domini et Salvatoris nostri pietate mundatis, quia et novem sunt nota ingratitudinis improbat, et unus testimonium fidei et merita receptæ salutis retulit, quia gratiarum actionem sanatus exsolvit. Exsequor exempla quæ didici; et quod per officii mihi crediti materiam prædicto, sub occasione litterarii sermonis exhibeo. Ago gratias quanto amplius pos-

¹ Psal. ix. — ² Hierem. vi.

³ Hormisda, Ep. LXXII, LXXIII, LXXV, LXXVI. — ³ Hormisda, Ep. LXXV.

sum, etsi quantas debo non possum : sed solatium mihi est, quod de beneficiis mecum vestris mundus exultat, et laceratae hactenus Ecclesiæ membra ad compagem suam revocata gloriantur. Reduxisti populis fidem, persecutus errorem : inclinata est superbia inimicorum Ecclesiæ Dei, et humilitas erecta fidelium. Magna res tibi contigit, imperator : magna in te emolumenta cum potestate coierunt. Quæ merearis, intellige. Non exigua in te partem boni operis illius, quod vadens ad cælum Dominus noster Jesus Christus contulit, transtulisti : nam pacem, quam ille discipulis dedit, per te mundus invenit. Non est dubium congratulari tibi Angelos cæli : nam si juxta assertionem Evangelicam¹, letitia est eis super uno peccatore salvato; quæ potest esse, populo?

9. « Salve, Ezechias presentis etatis ; nam etsi fuerunt ante eum reges Juda qui facerent bonum, nullus tamen eorum dissipavit exelsa. Tu quoque schismatum et superbie dissipator, et cultus veteris restitutor, præsume tibi similitudinem illius annorum² augenda curricula, qui operum ejus imitaris exempla. Hæc omnia, quæ ad majus gloriae tuæ spectant augmentum, non stimulo adhortationis alienæ, non ullis precibus excitatus aggrederis ; solus tibi in consilio Deus : non est qui se ad participationem tanti operis tentet inserere ; tibi debes actionis hujus studium, tibi bonæ actionis effclum.

10. « Tu me, venerabilis imperator, Ecclesiæ vulnera tam longa incerentem, ad spem reddendæ salutis animasti. Tu me post tam continuos turbines jam pene desperatione cessantem, ad novam tranquillitatem, directis ultro piis litteris, excitasti : hoc quoque proculdubio divina intelligentia conferente, ut inter ipsa tui principatus exordia, fidei ejus dicares obsequium, cui acceptum debebas imperium. Sed qui te ad incipienda hæc non potui primus impellere, nunc majore fiducia tantis beneficiis compellor provocatus orare, ne patiaris in retam boni operis esse defectum : ne manus, quas ad Deum erigis, a cepti operis perfectione suspendas. Negare non possum pro Domini nostri hæc me affectu, et unitatis exposcere ; sed fateor et salutis tuæ pro tanta mansuetudinis gratia hæc studia me debere. Scriptum est enim³, quia qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit. Nec vos aliquorum obstinatio reddat a proposito pigriores. Durum est, nt efficacior sit eorum pertinacia qui dividunt pacem, quam eorum qui asserunt unitatem. Amenatur vulnera, cum provideantur pro salute remedia, et peroptabile⁴..... putetur..... mortuis, quam inhaerere cum vivis.

11. « Annon æquum est, ut religiosi principis subdantur imperio, qui non moventur exemplo ? Non omnis æger remedii salubribus acquiescit ; et medendi studium sæpe ipsis, quibus adhibetur, in-

gratum est ; et tamen grata est pro salute necessitas, nec ipsi post respirationem non sunt beneficiis obnoxii, qui curantur inviti». Ista præfatus Hormisda, mox ad ea quæ petierat imperator, ut ad communionem reciperentur episcopi, sinerenturque eorum nomina in Diptychis remanere, qui, damnatis hæresibus, receperint Chalcedonense Concilium, professique Catholicam fidem, fuissent tamen Acci communione polluti ; respondet id minimè concedi posse, cum talium communione universa simul inficeretur Ecclesia ; atque ait :

12. « Cavenda est subtilium magna circumspectione calliditas, qui ingerunt difficultia, dum nituntur labefactare composita. Et quis hoc possit admittere, ut ad illa per pacem credamus adduci, ad quæ non potuimus discordia necessitate compelli ? Et putetur æquum, ut contra salutem principis subjectorum voluntatem sequatur, quam pro sua salute subiecti, principis non famulentur imperio ? ipsam tibi mecum, venerabilis fili, crede Ecclesiæ Dei supplicare, ut eam sine macula et ruga (sicut sis Domino placere) custodias : nec in eam oculus ille, qui pervigilat, nævum aliquem quem aversetur adspiciat. Ama quod a Deo compunctus elegisti, et intemeratum serva illud, cuius pars esse voluisti. Fuerit ante sollicitudo tantum mea, nunc unam nobis causam tua fecit esse clementia. Nec anteriori me quisquam dicat esse prioribus : nec adhortatio alieijus pro sententiæ auctoritate teneatur. Diligentior me non pertinacie studium, sed scandala secuta fecerunt. Forte inter initia locus esse potuit lenitati : male (sicut notum est) per accessus præcedentium temporum errorum augmenta creverunt.

13. « Non parvi habeas, fili sanctissime, quod curasti. Ubi sancta Chaledonensis Synodus, et inter sanctos venerandi papæ Leonis religiosissima constituta locum alicuius honoris habuerunt ? Ubi non adversum tanta fidei fundamenta quasi quoddam bellicum hostium Dei insonuit exercitus ? Quanto aerioribus hæc impetita sunt jaculis, tanto validioribus sunt munienda subsidiis. Rogo, clementissime imperator, ne me aut ad deserenda hæc quæ dudum beneplacita sunt, aut mutanda compellas. Vox enim illa auribus meis indesinenter immurmurat¹ : Quia nemo ad aratrum manum mittens, et post se respiciens, aptus est regno Dei : cum in evidenti sit, quia pœnitentia malorum est operum, non bonorum.

14. « Sed quanquam his urgemur angustiis, tamen propter mansuetudinis tuæ considerationem, et venerabilium legatorum Joannis episcopi, Heracliani presbyteri, et Constantini diaconi allegatio nos non inhumanæ permovit, qui innocentibus aut ignaris cause remedia creditit esse possenda : ad fratrem et coepiscopum nostrum Epiphanium scripta transmisimus : ut memor fidei, memor religionis, quos dignos susceptione esse

¹ Luc. v. — ² 4. Reg. xx. — ³ Matth. x. — ⁴ Desunt aliqua in scripto codice.

¹ Luc. ix.

crediderit, et alienos a communione quam respui-
mus sicut asseritur innocentes eos ad societatem
sue communionis admittat : tibelli tamen, qui a
nobis interpositus est, tenore servato. Melius est
enim et magis Deo placitum, si salva fide Ecclesiastico
corpori jungantur abscessi, quam in abscessos
transeant qui in beati Petri immaulata communione
mancerunt. Data septimo kalendas Aprilis,
Valerio V. C. consule ». Haec enim Epistola Hormisdæ ad Justinum Augustum : ex qua plane intel-
ligis, quod et alias sœpius demonstratum est, quanta
videlicet Romani Pontifices custodierint diligentia,
quantoque studio procurarint, ne pollueretur ha-
reficorum quavis macula Ecclesia sancta, sed con-
servata semper illibata communione Apostolicæ
Sedis, in suo eandore integra permaneret.

15. Quid vero idem Hormisdæ papa eidem imperatori responderit ad agitatem illam tam in Oriente quam in Occidente quæstionem de uno ex Trinitate passo in carne, posterior ejusdem Epistola eo argumento conscripta docet : cuius ut singula verba possint expendi, hic verbatim ipsa reddenda erit. Accipe igitur ex ea, quid consultus interpellatusque magister Ecclesiae e cathedra Petri respondeat, et quomodo omni purgatum scoria aurum obrizum e divinæ sapientiae conflatorio depromptum petentibus eroget. Potuisset quidem falli quivis homo ingenii perspicacis (nt vere aliquos deceptos vidimus) ad impostorum subdolam arlem : sed qui clavem habebat scientie, minime circumveniri potuit; et ne alii fallerentur, eam ad imperatorem Epistolam scripsit, quam voluit (ut ipse testatus est in litteris ad Justinianum¹) publicam esse omnibus instructionem. Ita quidem qui doctoris officio universæ præest Ecclesiae, non imperatorem duntaxat, ad quem scripsit, erudiendum suscepit; sed omnes agentes ubique fideles, pendentes ab ipsis ore Pontificis, expectantesque quæ ejus esset de re tanta sententia, voluit erudiri. Porro ea Epistola orbi nota, non fiat nobis incognita, sed hic ipsam reddamus².

16. « Hormisdæ Justino Augusto.

« Inter ea quæ ad unitatem Ecclesiae pertinentia, propter quam Deus clementiæ vestræ elegit imperium, in litteras contulisti : hæc quoque, venerabilis imperator, cura fidei, cui multipliciter vos studere declaratis, adjecit, ut aliquorum preces perferende ad humilitatis meæ notitiam jungerentur; quibus vel quid quæstionis oriaretur, agnoscere, vel ad submovendum propositæ consultationis ambiguum responsum a me religiosæ scientiæ conveniens redderetur. Legi omnia sollicitudine quæ decebat : et licet ad responsi plenitudinem sufficere potuisset, si illa tantum quæ a veteribus sunt definita rescriberem; tamen ut religiosi propositi vestri remunerarem affectum, non subtrahendum credidi mei quoque sermonis obsequium. Quid enim est, quod emergentibus Nestorii et Eutychetis venenis,

paterna omisit instructio? pæne omnes impietas cum inventoribus tam nefandorum dogmatum convenientia in unum Synodica decreta presserunt : nec ulterius remansit locus ullus, tam diris perfidiæ seminibus amputatis, aut Christum Dominum nostrum credere sine carnis fuisse veritate, aut eundem non Deum et hominem de materni ulti intermerata fecunditate prodiisse; cum alter eorum, dispensationem qua salvati sumus negando, quantum in se est, irritam faceret; alter opinione contraria, sed impietate consimiti, in eodem Domino nostro Jesu Christo potestatem divinam a vera humanitate secluderet : neque ille recordatus, quia palpandam carnem suam Christus ostendit; nec ille Evangelii memor, Verbum carnem factum esse dicentis, cui vox Domini, indeficienter insonare debuerat, qua dixit et docuit¹: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit Filius hominis, qui est in cælo.

17. « Sepe hæc et multis præcedentium sunt comprehensa sententia : sed nec clementia vestra, licet jam dicta sint, fastidiose poterit repelita cognoscere; nec nobis pudor est, ea quæ sunt a prædecessoribus nostris prædicta, revolvere. Neque enim possibile est ut sit diversitas prædicationis, ubi una est forma veritatis; nec ab re judicabitur alienum, si cum his, cum quibus convenimus fidei, congruamus et dogmate. Revolvantur piis mansuetudinis vestræ auribus decreta Synodica, et beati papæ Leonis convenientia sacrae fidei constituta : eadem inventis in illis, quæ recensueritis in nostris. Quid ergo est post illum fontem fidelium statutorum? quid amplius (si tamen fidei terminum servat) quamlibet curiosus scrutator inquirat, aut opere, aut institutione perfectius? nisi forte mavult quisquam dubitare, quam credere; certare, quam nosse; sequi dubia, quam servare decreta.

18. « Nam si Trinitas Deus, hoc est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, Deus autem unus, specialiter legislatore dicente²: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est: qui aliter habet, necesse est aut Divinitatem in multa dividens, aut specialiter passionem ipsi essentiae Trinitatis impingat, et (quod absit a fidelium mentibus) hoc est, aut plures deos more profano gentilitatis inducere, aut sensibilem pœnam ad eam naturam, quæ aliena est ab omni passione, transferre. Unum est, sancta Trinitas non multiplicatur numero, non crescit augmentatione: nec potest, aut intelligentia comprehendendi, aut hoc quod Deus est, discretione sejungi. Quis ergo illi secreto æternæ impenetrabilisque substantiae, quod nulla vel invisibilium naturarum potuit investigare natura, profanam divisionem tentet ingerere, et divini arcana mysterii revocare ad calulum moris humani?

19. « Adoremus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, indistinctam (indivisam) distincte, incomprehensibilem et inenarrabilem substantiam Trini-

¹ Hormisd. Ep. XLIV. — ² Hormisd. Ep. LXXVI.

¹ Joan. III. — ² Deut. VI.

tatis, ubi etsi admittit numerum ratio personarum, unitas tamen non admittit essentiæ separationem : ita tamen, ut servenus divine propria naturæ, servenus propria unicuique personæ, nec personis divinitatis singularitas denegetur, nec ad essentiam hoc quod est proprium nominum transferatur. Magnum est sanctæ et incomprehensibile mysterium Trinitatis; Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, Trinitas indivisa : et tamen notum est, quia proprium est Patris, ut generaret Filium, proprium Filii Dei, ut ex Patre Patri nascetur æqualis, proprium Spiritus sancti, ut de Patre et Filio procederet sub una substantia Deitatis.

20. « Proprium quoque Filii Dei, ut juxta id quod scriptum est¹, in novissimis temporibus verbum earo fieret, et habitaret in nobis : ita intra viscera sanctæ Mariae Virginis Genitricis Dei unitis utrisque sine aliqua confusione naturis, ut qui ante tempora erat Filius Dei, fieret Filius hominis ; et nascetur in tempore hominis more, matris vulneram natus non aperiens, et virginitatem matris Deitatis virtute non solvens. Dignum plane Deo nascente mysterium, ut servaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine, servans quod ex patre erat, et representans quod ex matre suscepit : nam jacens in præsepio, videbatur in cælo; involutus pannis, adoratur a Magis; inter animalia editus, ab Angelis nuntiatur; vix egressus infantiam, et annuntians mysticam sine instituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cælestia signa virtutum.

21. « Idem enim Deus et homo, non (ut ab infidelibus dicitor) sub quartæ introductione personæ, sed ipse Dei Filius Deus et homo, id est, virtus et infirmitas; humilitas et majestas; redimens et venditus; in cruce positus et cæli regna largitus; ita nostræ infirmitatis particeps, ut posset interimi; ita ingenitæ potentiae Dominus, ne posset morte consumiri; sepultus est juxta id quod homo voluit nasci, et juxta id quod Patri erat similis resurrexit, patiens vulnerum et salvator ægrorum: unus defunctorum et vivificator obeuntium; ad inferna descendens et a Patris gremio non recedens: unde et animam, quam pro communi conditione posuit, pro singulari virtute et admirabili patientia mox resumpsit.

22. « Hæc ita esse, nec ullam dubitationem oportere recipere, idem Dominus noster Jesus Christus ne inter corporis passiones Deus non esse crederetur, aut ne Deus tantum et non homo inter opera mirabilium stupenda virtutum; proposito nos duorum Apostolorum informavit exemplo, Deum esse Christum Dominum nostrum Petri fide, hominem Thomæ dubitatione declarans. Quid enim intererat, ut quem se homines dicerent, discipulos suos vellet inquirere², nisi ut respondentem Petro: Tu es Christus Filius Dei vivi, notum faceret, hoc non de carne et sanguine proditum, sed a Patre

inspirante revelatum, et per testimonium laudatae responsionis fides patet ita fieret veritatis? Quid intererat, ut apparente post resurrectionem Domino, Thomas¹ tamen aut decesset easteris aut solus ambigeret, nisi ut mundus crederet quod ambigens discipulus exploraret; ut dum unius manibus se pateretur tangi, ab universitate fidelium quid esset, posset agnoscere? Non ergo ad improbandum discipulum interposita est dubitatio, sed quæsita posteritatis instructio. Anne ad aliud specat, quod se idem Dominus Cleophae cum alio discipulo, cum ad Emmaus tendentes² de se loquerentur, inseruit: et quanquam de resurrectione Domini per mulieres, quæ primæ ad monumentum convenerant, agnoverint; tamen ut per eorum dubitationem daret credendi futuris sæculis firmitatem, incipiens a Moyse et omnibus prophetis, oportuisse pati Christum, et ita intrare in gloriam suam, interpretatus Scripturas ostendit, et per passionem humanam naturam, et divinam in eo esse per gloriam, multiplex haec sanctorum Scripturarum testificatus exemplis?

23. « Hæc apud religiosam conscientiam tuam, venerabilis imperator, non tanquam ignota dieuntur. Fides enim ipsa, quæ a te constanter asseritur, tibi reddit hoc munus, ut sensibus tuis et affectum sui inferat, et scientiam, per quam diligentius asseratur, infundat. Et tamen interest dispensationis mihi creditæ, ut ego quoque vel apud scientes nota non faciam; ut succedente sibi per vicem temporum Catholicorum prædicatione sensuum, quod indeficierenter asseritur, sine fine credatur.

24. « Latus hæc quæ ad Deitatem humanitatemque Domini nostri Jesu Christi pertinent, et in eo unitas duas sine confusione naturas potui secundum veterum definita disserere, si esset adversum eos qui his dissentient, disputandum: sed cum in manibus omnium sint et Synodica constituta et beati papæ Leonis dogmata; perstrinxisse potius pauca, quam evolvere credidi convenientius universa. Nunc vero agnoscere satis est, et cavere ita proprietatem et essentiam cogitandum, ut sciatur quid personæ, quid nos oporteat deferre substantiæ: quæ qui indecenter ignorant, aut callida impietate dissimulant, dum omittunt quid sit proprium Filii, triñæ intendunt insidias unitati. Sed si quæ prædicta sunt, validis teneantur fixa radicibus; nec a paterna traditione receditur, et constanter quæstionibus obviatur. Data septimo kalendas Aprilis, Valerio viro clarissimo consule».

25. Sic igitur haec de mysterio sanctissimæ Trinitatis et divina Verbi Incarnatione Hormisdæ Pontifex scripsit (ut dictum est) imperatori, quo omnibus fidelibus profutura promulgarentur ubique; et sic fixa sacra anchora fidei, haud ventorum impulsibus ipsa Christiana religio pateret exposita, arbitrioque novantium impelleretur in syrtes Eutychianæ blasphemie: ita plane opportune monente,

¹ 1. Petr. 1. Joan. 1. — ² Matth. xvi.

¹ Joan. x. — ² Luc. xxiv.

praedicante, atque importune ob maximum rei pondus clamante, qui Petro clavum tenenti assidet, Paulo³: «Profanas vocum novitates devita». Explodendaque tunc penitus novitas fuit, quantumlibet prae se ferret speciem pietatis et veritatis, cum captiose ab Eutychianis diceretur unus ex Trinitate passus. Latro plane atque fur quisque alium ascendens, et non per patens ostium intrans, verbis² Domini esse convincitur. Etenim si cor eorum rectum cum Deo fuisset: utique per viam a Patribus omnibus ceterisque fidelibus calcatam perambulassent; atque sanete pieque absque ambiguum ambagibus dictum ab ipsis fuisset, more majorum, Deus Filius in carne passus; aut Verbum caro factum passum: sive secunda Trinitatis persona aut suppositum, sive subsistentia in carne passa. Cum igitur tot usurpati a Patribus nomenclaturis veritas Catholica adeo copiose pandatur; quid in ambiguitatis angustias eamdem comprimendam oportuit conjectisse? Regiam amat viam, perspicuumque cupit Catholica fides; vital obliqua, secreta refugit, anfractus declinat, nescit devia, vel inaccessa. in quibus scit posse occultari latrones: unde vel ex hoc ipso jure quisquis in suspicionem adduci possit hereticæ pravitatis, quantumlibet pietatis speciem prae se ferat, cum a communi Ecclesiæ traditione vocibusque receptis abhorret.

26. Admiranda sane Hormisdæ stantis super speculam sedula vigilantia, et imitandum posteris exemplum curæ sacerdotalis, dum et a longe olo-ratus insidias, ex eminenti cathedra, ut dolos ca-veant euntes fidelibus clamat: spectandum plane, sectandumque pariter quod edidit dignum speci-men inconcussi roboris Pontificii, dum tot litteris flecti, vel latum unguem moveri minime passus est a praedecessorum vestigiis, quibus firmiter in-sistebat: cum alioqui propositas novas voces absque fidei prejudicio, apposita interpretatione, ob bonum pacis ut aiebant, recipere potuisset; ut a successori-bus factum est postea, ubi suspicio procul abfuit, et causa recens emersa fieri persuasit: modo vero recta ratione aliud ab eo exigente, noluit ejusmodi patere perfidis aditum, nec per secretum accessum quempiam mentita tessera pietatis admittere, sciens carere postico dominum Dei, unamque solum pa-ttere euntes introeuntibus januam Catholice veritatis, per quam duntaxat si quis introierit, salvari posse.

27. His itaque decretis scriptisque ad imperatorem Hormisdæ, ut inviolate custodirentur in Oriente, novitasque illa verborum penitus deleretur, ac ne reciparentur qui in communicatione Acacii defuncti essent: hæc ut penitus servarentur, suas vices legavit idem Pontifex Epiphano episcopo Constantinopolitano, qui Apostolice Sedis nomine lapsos cum libellis reciperet; ita tamen, ut (ne quid subrepereret hereticæ communionis fermentum) singulorum libellos Romanum ad ipsum Pontificem

mitteret: tantum enim abfuit, ut quod petebant imperator et alii, ut sineret ob bonum pacis ad Ecclesiam admissi populos qui tenacissimi erant no-minum suorum episcoporum communicatione Aca-cii pollutorum; ut nec recipi vel unum pati voluerit, libello non penitus explorato, Romamque misso. Quibus intelligas, quanta super omnes Romanus Pontifex polleret auctoritate, licet adhuc sub rege Gotho ipsa Romana lugeret Ecclesia. Sed describa-mus Epistolam ipsam, quam polliciti sumus eodem argumento quo et scripseral ad imperatorem, ad Epiphanium ab Hormisda datam, quæ sic se habet¹:

28. «Hormisda Epiphano episcopo Constanti-nopolitano.

«Multo gudio sun repletus, quod circa Eccle-siae pacem et sanctissimi imperatoris et dilectionis tuæ tale studium, quale litteris indicasti, legatorum quoque meorum assertione cognovi. Manifesta enim hinc supernæ misericordie documenta produntur, quando et humani princeps causam fidei cum rei-publicæ ordinatione conjungunt; et Ecclesiarum præsules, quod ad dispensationem suam pertinet, officii memores exsequuntur. Talibus indigebat post discordiæ procellas religio Christiana rectoribus, qui compressis provida dispensatione turbinibus, diu peregrinatam pacem, depulsa tempestate, redu-crent: et in futura saecula propositi sui exempla tendentes, sibi adscribendum indubitanter ostenderent, quicquid Deo placitum posteri pro sua imita-tione fecissent.

29. «Benedicamus Deum, frater carissime, nostris hoc diebus fuisse concessum; et totis orationum et curarum viribus annitamur, ut quæ per Dei nostri opem bene correpta sunt, ipso adjuvante, per omnia compleantur. Sperandum enim est, ut ad compagem corporis sui reliqua quoque, quæ adhuc divisa sunt membra festinent, et a potioribus minoris non discerent. Ad quod cum me dilectio tua Christianæ studio charitatis horletur, debet quod incitat sequi, et quod amandum suadet amplecti. Similem enim jam fidei curam gerentes, per religiosam patientiam par etiam præmium de boni operis speramus effectu: neque enim difficultibus est edendum. Non fatigatur asperis fides; nec ad celorum ardua per proclive contenditur; nec remuneracionem citra laboris exercitia quis meretur. Unde ne facientes bona desiciamus, spe-cialiter admonemur². Beati etiam, teste Psalmista³, qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore: quia non initium laboris remune-racionem præmiū consuevit invenire, sed terminus. Ergo par studium sollicitudinis assumentes, quibus est una in communione et credulitate societas, quemadmodum de adunata Sedi Apostolice Con-stantinopolitana Ecclesia pariter exultamus in Do-mino, ita de reliquarum quoque (sicut affectuose admones) redintegratione: euremus primum, ut fidem integratatemque nostram immaculatam ab

¹ 1. Tim. vi. — ² Joan. x.

¹ Hormisd. Ep. LXXVII. — ² Gal. vi. — ³ Psal. cv.

omni contagione servemus. Nostri enim, fratersanetissime, quæ Ecclesiasticam servent vincula concordiam; quæ nos ab hæreticorum tueantur insidiis: per quæ etiam canonum custodiatur auctoritas. His in robore suo omni circumspectione servatis remedia sperantibus conferantur.

30. « Habet enim et Ecclesiarum ordo regulorum et ipsius forma justitiae, ut medicina rationabilis benigne et fideliter sperantibus non negetur: nec quisquam ita est ab humanitate discretus, quem non a rigore discretionis inclinet incauta simplicitas. Sed ut caute hoc estra querelam, aut erroris alicujus nævum valeat expediri, dilectissime frater, personam meam te in hoc oportet induere, scientem et in hujusmodi causis (sicut predictum est) quid faciendum sit, quid cavendum: ita omnia providenda, ut non ambigas rationem dispensationis hujus Deo esse reddendam: ita tamen, ut eos qui fuerunt vobis communione sociati, vel per vos Sedi Apostolice, vestra nobis scripta declarant, quibus etiam continentia libellorum, quos obtulerint, inseratur. Sic enim et Severi, vel complicum ejus, vel similium absolvemus errores, nec eorum, qui sanari potuerint, dispendia patiemur. Quod ideo specialiter vobis credimus imponendum, ad diligentiam vestram nostra onera transferentes; quia non parva jam documenta, resistentes hæreticis, edidistis, nec debet de eo ambigi quem bene contingit explorari. Simul assume remedia medicinæ, simul accingere auctoritate justitiae; et sic circa supplices auctoritate mollire, ut in hæreticorum contagione perdurantes, aut eos qui innocentiam simulant, et cum nostris sola voce consentiunt, ab his quibus pro Ecclesiæ redintegratione consultitur et providetur, excludas: nec enim expedit circa hos Ecclesiasticam temperare censuram. Non enim erunt miserationis bona pro eorum, quibus consuli oportet, necessitate collata, si indiscretè fuerint bonis malisque communia.

31. « Et quia Hierosolymitanorum quoque faciebat in tuis litteris tua dilectio mentionem, quorum etiam ad nos quædam delata professio, necessarium duximus, vel recensere quæ scripta sunt, vel respondere quæ congrua. Qui, si sanctorum Patrum constituta custodiunt, si illa fidei fundamenta venerantur, ab his, quæ per eos, sancto Spiritu compungente, definita sunt, non recedent. Aut enim perfecta sunt, ita ut sint, et adjectione non indigent; aut bene valida, et ideo non mutanda; quando per ea omnia hæreticorum venena compressa sunt: nec quicquam Chalcedonensis Synodus quod utile qualibet diligentia potuisse extocgitare, præteriit, quæ praecedentium quoque dogmata vel clarius manifestavit, vel repetita auctoritate firmavit, speciale quoddam adversus Nestorium et Eutychetem aggressa certamen, alterum Deitatem Dei nostri Jesu Christi a carne separantem, et ideo sanctam Mariam Dei Lenitricem pronuntiare vitatem; alterum veritatem carnis in Domino renuentem, quando Dominus noster Jesus Christus idem

Filius Dei, idem Filius hominis una in duabus persona naturis, divinitatis et humanitatis carnis, nec naturis adunatione confusis, non velut quarta persona addita Trinitati, sed ipse Filius Dei exinaniens semetipsum et formam servi accipiens¹: propter quod et unam nec divisibilem profitemur essentiam Trinitatis, et proprietatem tamen suam scimus inesse personis, unam Patris, unam Filii Dei cum assumpta carne, unam Spiritus sancti, et personas proprietatibus designantes, et per unitatem essentiæ inseparabile Trinitatis mysterium confirmantes.

32. « Neque enim ambigi potest Verbum Dei intra matris viscera per carnem humanam assumptisse naturam, nec post a se intra vulvam naturam unitione divisam: nam ut humanitas sine Deo edita, sic in cruce non est impassibilis divinitas a carnis passione divisa: quod Virginis partus et intemerata fecunditas et singularis a mortuis resurrectio, et ad cælos declarat ascensio. Haec si quemadmodum a Patribus constituta sunt, servant, credant, non definita transcendat: a quo tramite qui declinant ipsis sibi nebulam dubitationis offundunt. Nobis autem illud Apostolicum contentiosis respondere necesse est²: Nos hanc consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Haec ideo breviter, quia nec ambigere convenit de rebus juxta fidem saepius definitis; et pene supervacua est allegatio, quæ adhibetur instructis: cum super hac re et ad clementissimum principem filium nostrum non pauca perstrinxerim.

33. « Et quia de Hierosolymitanorum propositione respondimus; hoc quoque aestimavimus salutis eorum causa competenter addendum: ut si communionis Apostolice desiderant unitatem, professionem suam scripto inditam, quam legatis nostris apud Constantinopolim positis obtulerint, aut per suos ad nos dirigant, aut fraternitati vestre tradant, eodem tamen (sicut diximus) tenore conscriptam, quæ ad nos modis omnibus sub vestra ordinatione deferatur. Nam de Thessalonicensibus, quorum ad nos legati sub elementissimi et fidelissimi principis filii nostri ordinatione venerunt, ne quid omisisse credamus; nosse vos volumus, secundum hoc quod Domino nostro Iesu Christo inspirante placuerit causam omnem nostri dispositione tractandam: et si quod oportet, impleverint, ordinanda haec per fratrem nostrum et coepiscopum venerabilem virum Joannem, sed et filios nostros Heraclianum presbyterum et Constantium diaconum Ecclesiastico honore dignissimos. Ad causam pertinentia conscripsisse contenti, gratulati sumus in viro ordinis nostri per meritum et religiosum nos invenisse propositum, et eum legatione mandata sapientiæ et moribus congruentem. Votiva enim res et plena gaudii est, ut sint justa estimatione probabiles, quos communionis et officii contigerit esse consortes. Data septimo kalendas Aprilis, Valerio

¹ Philip. ii. — ² 1. Cor. xi.

viro clarissimo consule». Hactenus ad Epiphanium Hormisda papa.

34. Sie igitur his pro restituzione lapsorum decretis legibus, et de fide Catholica confirmatis veteribus sanctionibus, quomodo occurrentum hereticis, atque sitvenerendum schismaticis foret, ita ut ex omni parte integritati fidei et puritati Catholicae communionis consultum esset, Hormisda detentos hieme Romae legatos de omnibus optime instilulos, et de institutis plene persuasos in pace dimisit, cuneta se obtinuisse putantes: dum licet non illa ipsa quae venerant rogaturi, tamen quae veritati essent consentanea, traditionibus consona, divinis legibus consentientia, sacris canonibus congruentia, petentibus utilia, dantibus non indigna assecutos se esse sentirent.

35. Exemplum plane ab Hormisda est posteris traditum pontificibus, quod acceptum ipse a majoribus reliquit integre custoditum, non ob gratiam imperatorum vel regum quantumlibet importune petentium, non precibus quorumlibet magnorum antistitum vel ex Synodo ad id praesandum urgenter, non cuiusvis dignae causae praetextu, quo magnarum etiam provinciarum restitucionem fieri pollicentur, debere Romanos episcopos, quibus curae est custodire depositum Christianae religionis, vel minimum quid deflecti, cum a majoribus accepta fides vel laeditur, aut in suspicionem adducitur, vel traditio sauciatur, aut illibata semper existens communicatio Catholica custodita polluitur. Stet igitur adversus principes indigna conantes Petri sacerdotale robur immotum, cui et portae inferi, promissione Domini, prævalere non possunt.

36. *Paulus episcopus Antiochenus se abdicat et moritur, eique succedit Euphrasius.* — Inter haec autem Antiochena Ecclesia diu ab hereticorum anlesignanis possessa, licet illinc fugato Severo, Catholicus (ut vidimus) Paulus datus esset antistes, tamen magnopere fluctuavit, non hereticis (ut prius) jugiler tumultuantibus, vel ipsis civibus inter se mutuo configentibus; sed quod dolendum fuit, qui illi præsul datus erat Paulus, ita moribus labefactatus apparuit, ut tantum abfuerit quod per ipsum ad Catholicam communionem heretici restituerentur, ut etiam Orthodoxi ab ipsis communione descicerent, imo et ejus domestici ob eam causam ab ipso defecerint. Quamobrem cum etiam eo tempore, antequam legati Apostolice Sedis recederent Constantinopoli, adversus eum iisdem legatis accusationum libelli darentur, et post eorum discessum aliae multiplicarentur de ipso querela; male sibi conscient miser sponte se abdicavit. O mortalium judicium in personis deligendis infirmum! Qui tanta habita circumspelione legatorum in primis Apostolice Sedis, imperatoris, Constantinopolis patriarchæ, et aliorum ibi degentium episcoporum, miro omnium consensu delectus est ex multis, tanto omnium præconio celebratus et acclamatus: ille ipse omnium deterrimus prodijit atque

nefundus, ut ex his intelliges litteris, quas ineunte mense Maio Justinus imp. ad Romanum Pontificem dedit his verbis¹:

37. «Justinus Augustus Hormisda papæ.

«Ut quod in Paulo viro reverendissimo constigit, Apostolatui vestro patefiat: qui sacerdotio præditus Antiochenæ civitalis, ita versatus esse dicatur in multis causis, quæ religiosis alienæ sunt episcopis, ut clericorum suorum prædictione, habitatorum etiam dictæ civitatis, aliorum insuper frequentium incusaretur, non tantum legatis vestræ sanctitudinis in hac regia positis urbe (ut ipsos quoque retinere censemus) verum post eorum recessum: qui malæ conscientiæ suæ victus testimonio, veritus insuper, ne quæstione habita, graviorem formam exitus rei posceret; recusatores libellos obtulit, ut lieceret ei secedere a suscepto (sicut dictum est) episcopatus officio.

38. «Quoniam igitur cordi nobis est et fuit, ut semper civitatum antistites in amore sint omnium communis, quorum regendas acceperunt animas: Paulus autem vir reverendissimus ultro se suo (prout memoravimus) abdicavit sacerdotio; præsentem Epistolam duximus dirigendam, ut vobis aperiatur, et orationibus propriis celeste nobis auxilium dignetur acquirere. Data kal. Maiis, Constantinopoli, Justiniano et Valerio VV. CC. consulibus». Scripsit et de his Epiphanius Constantinopolitanus antistes ad Romanum Pontificem Epistolam, cuius est exordium: «Frequentiores quidem litteras ad vestrā beatitudinem, etc.» Licet autem quæ Pauli crimina fuerint, neuter explicet; satis tamen fuisse enormia, ex eo quisque poterit existimare, dum satis litteris Epiphanius testatur, ob eam causam nonnullos scandalum passos, sese ab Ecclesia Catholica separasse, ea opinione falsa deceptos, haud rectam esse posse fidem, ubi adeo prava facta virescerent: sed valde pusilli est animi, debilisque ingenii, imo et insanæ mentis indicium, fidem ex factis hominum, non ex Dei verbis judicare sinceram. Sed qui se abdicando, hominum sententiam evitasse putavit, divinum judicium non effugit, quo dira admodum esse parata scandalum inferenti, testatur Evangelica² veritas; vocatus est enim mox ad terrificum tribunal Dei: nam post abdicationem cito morte præventum fuisse Paulum, in locumque ejus subrogatum Euphrasium, Evagrius ita docet³: «Paulus, cui dabatur mandatum, ut Concilium Chalcedonense palam prædicaret, sua sponte decedens Antiochia, certo jam vite cursu confecto, commune universæ earnis iter ingreditur. Cujus episcopatus sedem Euphrasius Hierosolymis Antiochiam profectus capessit». Ille Evagrius. Sedisse visus est Paulus annos duos tantum inchoatos: quomodo autem contigerit Euphrasii electio, latet.

39. Quæ vero post hæc Hormisda rescripserit, quæve alia operosissimus Pontifex de aliis emer-

¹ Extant inter Hormisd. pape Epist. — ² Matth. xviii. — ³ Evag. l. iv. c. 4. in fin.

gentibus rebus Ecclesiasticis egerit usque ad sequens biennium, quo superstes fuisse reperilur; extincta face rerum gestarum et temporum, quae hactenus ex Epistolis ipsius nobis illuxit, obscura penitus remanserunt. In hunc usque annum citati codices Valicanus et Avellaneus exhibuerunt nobis Hormisdæ et aliorum ad ipsum datas Epistolas, post hæc autem altum silentium. Verum ex rebus superius honorificentissime gestis, cælera quoque ad obitum usque eadem felicitate propagata esse, existimari facile potest.

40. Asterius episc. Alexandrinus. — Hoe etiam anno jussu Justini imperatoris datus est Catholicis Alexandrinae Ecclesiae Catholice antistes Asterius nomine, haereticis tamen impio Timotheo inhaerentibus. Hanc enim passurus erat Orthodoxus imperator tantam Ecclesiam Catholico carere pontificie, quæ sub haereticis imperatoribus Anastasio atque Zenone gravi danno ab haereticis detenta fuit episopis. Habes ergo intercicum esse Nicephori Chronicon, in quo desideratur Asterius Orthodoxus; quem Aela Arethæ martyris et sociorum, de quibus dicturi sumus anno sequeuti, quam fidelissime produnt. Certe quidem nulla patitur ratio, ut dicatur sub omnium maxime pio imperatore carnisse Ec-

clesiam illam aliquo episcopo Orthodoxo, ne apud eum melioris esse conditionis viderentur haeretici, quam Catholici.

41. Obitus S. Brigidor. — Hoe insuper anno, sub diebus consulibus, sancta Brigida Scota virgo in Ibernia diem clausit extremum. Haec in Chronicis gentilis ipsius Marianus Scolus, eni potius assentiendum pulamus, quam iis qui ante biennium defunctam ponunt. Erupit e glacialibus oris flos iste virginitatis Domino offerendus, ex quo ager ille divinis foret benedictionibus locupletandus : ita quidem : nam sanctissimis et Apostolicis viris fecundissimus extitil, feminisque magnitudine animi suum nescientibus sexum, et viros viriliteribus superantibus; quarum quidem, præter vetera, extant exempla recentia hanc sane vulgaria : sed de his suis opportune locis dicendum erit. Porro Acta præclara hujus clarissimæ virginis extant⁴, quæ pro animi arbitrio quisque consulere poterit : diem vero natalem ejus anniversarii cyclis Ecclesia Catholica ipsis kalendis Februarii digna memoria celebrandum proponit.

⁴ Apud Sur. die 1. Febr.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6014. — Olymp. 325. — Jesu Christi 521. — Hormisdæ papæ 8. — Justini imp. 4. Theodorici reg. 29. et 41.

1. Consules. — Coss. *Justinianus* et *Valerius*, ille in Oriente, hic in Occidente crealus; hujus enim solius nomine plures Hormisdæ litteræ prioribus hujus anni mensibus date subscribuntur.

2. Maxentius refellit Epistolam Hormisdæ ad Possessorem. — A num. 2 ad 36. Agit Baronius permixtum de duabus controversiis, hoc tempore maxime agitalis, ut jam ostendi, quas seorsim traçandas esse duxi, majoris claritatis gratia. Prior controversia erat de hæc thesi, an seculicet dei posset, *Unum e Trinitate carne crucifixum* fuisse, de qua Em. card. Norisius in lib. 2 Hist. Pelag. cap. 49 et seqq. hæc habet. Hormisdæ Epistola ad Possessorem, de qua anno superiori, in vacia exemplaria transcripla, non modo Constantinopolis, verum etiam Ialutus per Europam legebatur, in qua cum monachii Seythia arguerentur, nec *Fausti* libri ut haeretici palam reprobarentur. *Joannes Maxentius*, qui adhuc Constantinopoli morabatur, eidem ob viam scripto ire ausus est, responsionem prolixam satis procudens, qua Seythis objecta refelleret, de

qua Baronius anno superiori num. 33 et seqq. Quo tamen liberius in Epistole auctorem lolo impetu debaccharetur *Maxentius*, negavit illam fuisse ab Hormisda scriptam, unde omni prorsus modeslia deposita veluti in haereticum furibundus insiliens mille conviciorum plastra evomuit. Imo eo usque furoris prolapsus est, ut in hæc impudentissima verba eruperit : « Verumfamen sive ab hoc », nempe Hormisda. « sive a quolibet alio hæc scripta sit Epistola, non est dubium auctorem ejus esse haereticum qui contentionem verborum, et subversionem audientium judicat Christum Filium Dei unum fateri ex Trinitate ». Eodem etiam charactere describil *Possessorem*, quod negabat Christum Filium Dei unum esse ex S. Trinitate». Deinde sententiam Hormisdae de *Fausti* libris, ulti miseri, reprehendit, quod noluisset Fausti libros tanquam haereticos condannare, irridetque uti non ad rem datum responsum : « Nam cum de ipsis, ait, libris non utrum legendi sint, sed utrum sint Catholici, vertatur quæstio, iste non de ipsis quid seculen-

dum sit, sed eos, quamvis non in auctoritate habendos, tamen legendos esse decernit». Imo quod Hormisda haec in illis litteris dixit : « Proficiemus inter adversantes propriis bonis si non involvamus erroribus alienis », insinuare Pontificem homo petulantis ingenii non veretur, quasi Pelagio occulte faveret : haec ejus verba : « Callide tuam niteris occultare perfidiam, sed te splendore suo detegit Catholica veritas, et juxta cætera mala etiam superbissimæ Pelagianæ perfidiae involutum erroribus ennotorum oculis anteponit, qui inter adversantes, non Dei munere, sed propriis bonis proficere te posse tumida elatione confidis ».

3. *Maxentius falsa Hormisdæ imponit.* — Sed perperam tantum perfidiae Hormisdæ *Maxentius* objicit. Nam propria bona, non Dei donis, sed erroribus alienis opponit, licet illa ita nostra sint, ut etiam donata esse credantur, de qua re acute Augustinus explicans ea Orationis Dominicæ, *Panem nostrum quotidianum da nobis*. At Maxentius Augustini assertiones Fausti dictis opposuit, ut Possessorum tanquam haereticos libros Fausti dammare nolentem erroris convinceret : « Conveniens credidi, inquit, aliqua tam de Fausti, quam de antedictis libris ejusdem sancti Augustini certa Capitula decernere, et huic nostro Opuseculo inserere, ut cum in brevi collata ab invicem contraria sibi reperla fuerint, evidenter clareat, libros Fausti esse haereticos ». In quo etiam veteri se vitio teneri *Maxentius* ostendit, nempe haereticos omnes illos privata auctoritate declarare, quos suæ sententiae adversantes videret. Ceterum Epistolam illam esse Hormisdæ ac malitiose id a Maxentio negari. Baronius anno DXX, num. 22, ex styli consonantia probabat. Verum ex Epistola Synodica Patrum Africanorum in Sardinia exulum hoc ipsum aperte convineitur ; nam cap. 47 inquit : « Quorum mentionem beatæ memorie Hormisdas Sedis Apostolice gloriosus autistes in Epistola, quam consulenti se sancto fratri consacerdotique nostro Possessori rescripsit, etc. » Haec Epistola Baronii tempore nondum typis data erat. Extat ea tomo IV Concil. pag. 1501, ubi dicitur quosdam asserere anno Christi DXXI, aut circiter scriptam esse ; cum tamen in ea sermo sit de Hormisdæ jam demortuo, qui ante annum DXXII e vivis non excessit, ea ante annum illum non data. *Maxentium* vero scripsisse illam responsionem ad Epistolam Hormisdæ Constantinopoli patet, quia ait, *in hac regia urbe*. Non fuisse autem illum Romæ, ex toto discursu deducitur, ex quo toties de Romana monachorum commoratione verba facit, nec uspiam se illis adnumerat.

4. *Nota haereseos Eutychianæ purgantur monachi Scythæ.* — Nunc ex cardinali Norisio citato Eutychianæ haereseos infamia non modo a Maxentio et sociis propaganda; verum etiam ostendendum, eosdem illius heresis strenuos expugnatores fuisse, ut eorum vicem dolere debeamus, qui tam pessime audierint. Cum legati Hormisdæ Byzantium appu-

lissent, Maxentius cum collegis Scythis libellum fidei obtulit, in quo hæc profitebantur. « Unum eumdemque Christum Filium Dei unigenitum in duas naturas, inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter cognoscendum, in nullo naturalium diversitatem propter unitatem perimendam, salva potius proprietate interiorum naturæ in una persona, unaque subsistentia concurrente ». Maxentius etiam contra Acephalos Eutychianos, qui Synodum Chalcedonensem damnabant, scripsit, opusque ejus legitur tomo VI Biblioth. Patrum edit. Colon. part. I, cuius illa est conclusio : « Constat duas, id est, Divinitatis et humanitatis in Filio Dei post adhæsionem esse naturas, ex quibus et in quibus subsistit una et singularis Christi persona ». Mitto hic varia ejus in eamdem rem loca, quæ apud cardinalem Norisium et Natalem Alexandrum in Selectis Historiæ Ecclesiast. Capit. saeculo VI, Dissert. II legi possunt. Ex quibus colligitur, monachos Scythas non solum Eutychianis non adhæsisse ; sed eorum haeresim jugulasse. Unam quidem Dei Verbi naturam incarnatam esse dixerunt. Sed licet Eutychiani illum loquendi modum ex sancto Cyriillo usurparint, tamen nusquam sunt confessi duas naturas inconfabili unitas et inconfusas, quod cum suis monachis diserte et dilucide professus est *Maxentius*. Quare tam levi fundamento eos Eutychianos asserere non debuit Baronius cardinalis doctissimus.

5. *Adversati non sunt Concilio Chalcedonensi.* — Nec est quod dicat, hos monachos adversatos esse Synodo Chalcedonensi, « cum eo additamento suppleendum contenderent ipsum sacrosanctum Concilium, quasi carens ipso esse dicerent imperfectum, ac proinde cui hand tuto credi posset ». Sed hanc illi a se notam excentiunt. Nam cum illam propositionem, *Unus e Trinitate*, etc. ex pluribus Patribus comprobarent, non Synodo adjiciendam veluti necessariam appendicem contendebant, sed adversus Synodi calumniatores illam se defendere contestabantur, ut legere est in Praefatione libelli fidei dati legatis. In ipsa vero professione eos anathemate confodiant, qui Synodum Chalcedonensem refrateraverint, aut *imperfectam* judicaverint.

6. *Unam in Christo personam professi sunt.* — Scribit etiam Baronius : « Cum insuper abhorrent dicere, unam Trinitatis personam, esse passam in carne, explodere receptum in Ecclesia personæ nomen dolose conantes, etc. » Sed non illa est, neque illi in eam sententiam venere. In libello enim fidei legatis oblato unam in Christo personam disertis verbis professi sunt : « Unam, inquit, duarum naturalium subsistentiam, sive personam, quam nobis veneranda Chalcedonensis Synodus tradidit, nullius alterius nisi Verbi Dei Incarnati et hominis facti confitemur, etc. » Imo nullus scriptorum Latinorum ante Maxentium adeo subtiliter de personæ nomine, et intelligentia disputavit, ut Maxentius lib. I contra Nestorium cap. 41 et seqq.

7. *Non habuere diversas fidei formulas.* —

Neque etiam urget quod in medium assert Annalista eruditissimus : « Ut persuaderent Catholicis se esse Catholicos , pro ratione temporis et personarum, fidei formulas diversas habuisse », qui et alibi ait, eosdem in professione fidei ad Africanos missa nomen Verbi posuisse , quod in professione fidei legatis Constantinopoli data non fecerant: ne quovis modo reprehendi possent, quod ipsi essent haeretici. At in utraque professione fidei duplarem naturam in Christo affirmant, ut liquet ex verbis quae ex eorumdem libello jam protulimus. Profecto Verbum nominarunt etiam in libello legatis tradito , ubi haec habent : « Deum Verbum unigenitum Filium Patris D. N. Iesum Christum, qui pro nobis passus est carne , unum de tribus subsistentis unius Divinitatis esse credimus ». Quae cum vera sint, et juxta Orthodoxam fidem dicta , inferebant posse etiam citra reprehensionem absolute dici : *Unus de Trinitate passus est carne.* Et Maxentius his plane verbis absolvit libros contra Nestorianos : « Nec ego te unquam aliud aliquid quam haereticum judicabo , qui Deum Verbum D. N. Iesum Christum, qui pro nostra salute passus est carne , unum esse ex sancta et individua Trinitate non approbas ».

8. *Eorum sententia longe diversa a Petri Fullonis blasphemia.* — Denique non audiendus Baroniūs, quando anno **DIXIX**, num. 105 et seqq. dicit, hanc Scytharum monachorum propositionem a blasphemia *Petri Fullonis* non differre. Is enim Trisagio addidit haec verba : *Qui crucifixus est pro nobis ; cum quibus ista propositio , unus de Trinitate crucifixus est*, sensu convenire videtur. Verum *Petrus Fullo* crucem Trisagio addebat, quo Deus *ter sanctus* proclamatur, ut innueret Filiū Dei , in substantia Deitatis , vel Trinitatem totam passam esse; duas enim in Christo naturas negabat. Scythæ vero monachi naturas in Christo duas inconfusas, conceptis verbis fatebantur, et *Unum de Trinitate*, scilicet Filiū Dei , non in substantia Deitatis , sed *carne passum* propugnabant. Suam sociorumque suorum sententiam dilucide aperit Maxentius in professione fidei de Christo , eamque sancti Procli Constantinopolitani archiepiscopi , cuius doctrinam recepit Synodus Chalcedonensis, auctoritate confirmat in tomo ad Armenios, ut legere est apud Natalem Alexandrum citatum, qui verba ejus refert, et quæcumque adversus hanc propositionem afferri possunt , refellit.

9. *Fuerunt omnino Orthodoxi.* — Ex his non obscure colligitur, Seylas monachos procul ab Eutychiana haeresi fuisse. Hormisda in Epistola ad Possessorem novarum cupidos questionum , et in Epistola ad Justinianum procaecem verborum novitatem eidem objicit, nusquam haereticos dixit. Africani in Sardinia exules Orthodoxam Scytharum fidem commendarunt his verbis : « Vestram simul alacres et fidem cognovimus , et salutem , imo in agnitione fidei vestra nobis salus innotuit ». Sanctus Fulgentius initio librorum de Veritate prædestina-

tionis et gratie , ad Joannem Maxentium et Venerium diaconum, ait : « Deo gratias ago, sancti fratres Joannes presbyter et Veneri diacone, cuius ope tales estis, ut pro gratia, qua salvamur, magno spiritu et fervore certetis ». Denique Joannes II papa paulo post obitum Hormisda illam propositionem : *Unus e Trinitate passus est carne* , approbavit, ut anno **XXXIV** ostenderimus.

10. *Eorum pertinacia justa reprehensione non caruit.* — Illorum tamen monachorum obstinatum studium, quo præconceptæ sententie ad ceterorum usque contemptum adhaerebant, vituperio dignum. Hormisda enim eam thesim rejiciebat, non tanquam falsam, sed uti novam , seu quæ novo modo exprimebatur, unde cum ambigui plane sensus esset, in malam partem ab haereticis trahi poterat. Quare Hormisda silentium imperanti morem gerere debabant. Hinc recte ab Hormisda appellati : « Contemptores auctoritatum veterum , novarum cupidi quæstionum, solani putantes scientiæ rectam viam qualibet conceptam facilitate sententiam. Eo usque tumoris elati, ut ad arbitrium suum ultriusque orbis putent inclinandum esse judicium. Nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternæ , si suæ viderint credere nolle sententiae. Docti crimina serere, obtrectationum venena componere, integrum corpus Ecclesiæ odisse, seditiones struere, invidiam concitare, et pro obedientia , quæ in cœnobiosis principatum regularis obtinet disciplinæ , obstinationem pertinaciæ amare superbiciæ ».

11. *An Christus esset Unus de Trinitate, pura questio de nomine erat.* — Em. cardinalis Norisius in Historica Dissert. de Uno ex Trinitate carne passo , cap. 6, ostendit, cum locupletissimis insigniis sexti sæculi scriptorum responsis clare appareat, hujus controversiae statum in eo præcipue fuisse, num Christus dici posset *Unus de Trinitate*, totam illam contentionem fuisse puram putam inter Catholicos logomachiam, qualis plane olim fuerat de voce *hypostasis* quæstio, tanta opinionum discrepantia Latinam inter ac Græcam Ecclesiam agitata. Id probe intellexit Facundus Hermianensis lib. 4 de tribus Capit. cap. 3, eum initio statim dicat : « Quod sint etiam Catholicæ, qui, sicut credimus , nescientes hoc ante memorata Synodo confirmatum, superflue contra de Verbo contendant; quia videatur eis, quod dici non debeat *Unum de Trinitate* pro nobis crucifixum, sed potius unam de Trinitate personam ». Et in fine ejus prioris libri ait, quosdam Ecclesiæ communicantes, « tamen per contentionem verbi superfluam negare debere dici, *Unum ex Trinitate crucifixum* ». Imo ipsem Hormisda in Epist. LXXVII de mota a monachis Scythis controversia ad Justinianum scribit : « Non opus, ut stabilitatem fidei vestre contentionis potius quam rationis sequaces, procaeci verborum novitate confundant ». Erat enim Latinorum auribus ignota ea phrasis : *Unus de Trinitate*, quæ tamen in Orientali Ecclesia erat vulgatissima inter Catholicos, et professioni fidei inserebatur.

12. *Hoc contentio similis illi quo de hypostasis voce inter Latinos et Græcos fuit.* — Utraque litigantium pars duas in Christo naturas indivise adversus Eutychianos falebatur, et utraque unam in eodem personam contra Nestorianos adstruebat, ita ut unus idemque esset filius Dei et filius hominis. At secum invicem disputabant, num Christus dicensus esset una persona, vel potius *Unus de Trinitate*, ut diserte testatur Faecundus proxime citatus. Enimvero Maxentius in responsione ad Epistolam Hormiske seribit se demonstrare: *Cur heretici, ex quibus unus Diocoros, unam personam Christum prædicantes ex Trinitate, Unum ex Trinitate Christum confiteri nullatenus acquiescunt.* At in re idem omnino sunt *Unus de Trinitate*, et *una persona de Trinitate*. Uti enim alius et alter; ita etiam unus intelligi potest personaliter. Augustinus cap. 38 Eucheridii ait: *Unus trum*, hoc est, una persona Trinitatis. Quod tamen utraque factio haereticum sensum utriusque loquendi formulæ subesse contendebat, hincque tot clamores dispunctiones, et tot contra se invicem facilitate accusations. Cujus exemplum diu ante præcesserat, persimilis contentionis de *hypostasis* voce Latinam inter ac Græcam Ecclesiam, ut jam insinuavi. Latini tres personas et unam hypostasim in sancta Trinitate esse affirmabant, ipsis enim hypostasis idem erat ac substantia, natura et essentia. Hinc Augustinus lib. 5 de Trinitate, cap. 8: « dicitur quidem et illi hypostasim; sed nescio quid volunt interesse inter usiam et hypostasim ». Diuturnior contentio fuit, priusquam Latini nomen hypostasis in eadem cum Græcis significatione reciperent; cum tamen utrique essent in re significata concordes, nempe unam esse essentiam, ac tres personas.

13. *Monachi Scythæ adversarios Nestorianos, hi eos Arianos dicebant.* — Verum licet de nomine *personæ*, aut voce *minus* adiungendis litigarent, monachis Scythis illa formula, *una Trinitatis persona* Nestorianam haeresim olere dicebatur; adversari vero eam thesim: *unus de Trinitate passus*, Arianismum ratione subjecti, Eutychianismum respectu prædicati, sapere contendebant: unde utriusque pro Catholicismo dogmate contra haereticos sese depugnare gloriabantur. *Nestorius* enim quo duarum personarum in Christo a se assertarum blasphemiam occuleret, unam se in Christo personam fateri autumabat, non quidem secundum hypostasim, sed pro auctoritate dignitatis, quia Christus vicarius Dei Verbi constitutus erat. Quare Nestoriani hanc propositionem admittebant: *Christus est una persona de Trinitate*, at non physice ac reapse id intelligebant, sed moraliter, pro auctoritalis dignitate, quatenus Christus vicarium Dei Verbi potestatem præferebat, ut vicarii personas principum representant. Hanc tamen assertionem: *Christus est unus de Trinitate*, nulla omnino ratione admittebant, sed veluti Eutychianæ haereseos axioma aversabantur. Hinc cum Diocoros legatus Hormisdæ palam fateretur, Christum esse unam Trinitatis personam, negaret ta-

men esse unum de Trinitate, *Maxentius* eidem Nestoriani erroris notam objecit; cum tamen Diocorus sensu plane Catholicæ, Christum Unam Trinitatis personam esse affirmaret; insensu vero Eutychianorum enimdem unum de Trinitate dicere recusaret. Sed qui monachos Scythas oppugnabant, Arianam illis haeresim impingebant; siquidem illis verbis *Unus de Trinitate*, individuam Trinitatis essentiam proscindi in plures distinctas substancialiter lantum sumi posse putaretur, semel uno Trinitatis asserto, essentiam Trinitatis multiplicandam fore inferebant, quemadmodum Ariani delirantes arbitrabantur, ut fuse ac docte prosequitur Em. cardin. Norisius laudatus.

14. *Hormisda Macedonii et aliorum nomina vult expungi ex Diptychis.* — Venio nunc ad alteram controversiam hoc tempore etiam ventilatam. *Justinus imp.* anno superiori ad *Hormisdam papam* scripsit, ab eoque petiūl, ut dannato *Acacii* nomine, et erroris auctoribus anathematizatis, ceterorum nomina in Diptychis reficerentur. Hæc quaestio potissimum movebatur propter *Euphemium* et *Macedonium*, qui summa laude Ecclesiam Constantinopolitanam administrarant, et quorum opinio apud populum maxime florebat. *Hormisda* acceptis *Justini imp.* litteris ad eum respondit Epistola data *VIII kal. Aprilis*, *Valerio U. C. cos.* quam recitat Baronius n. 7 et seqq. In ea pluribus imperatoris pietatem et in pace Ecclesiæ procuranda studium commendat; sed in priori sententia perstat, et petila se minime concedere posse scribit. Ut autem *Anastasii* papæ exemplo, cuius auctoritate urgebatur, facile respondeat, ait, mala quæ ex eo tempore emersere, vix locum aliquem permittere lenitati et dispensationi: « Nec, inquit, aucteriori me quisquam dicat esse prioribus; nec adhoratio alicujus pro sententiæ auctoritate teneatur. Diligentiores me non perluciae studium, sed scandala secula fecerunt. Forte inter initia locus esse potuit lenitati. Male, sicut notum est, per accessus præcedentium temporum errorum augmenta creverunt ».

15. *Cedit tandem petitioni imperatoris, et oppositioni Ecclesiarum Orientis.* — Verum cum tot Ecclesiis, scilicet Constantinopolitanæ, Ponti, Asiæ, Palæstinæ, ac totius præsertim diocesos Orientalis, seu Antiocheni patriarchatus, *Justinus* imperator vim inferre nollet, id consili cepit *Hormisda* Pontifex, ut negotium omne *Epiphani* Constantinopolitanæ episcopi prudentiæ permitteret, cui ideo vicariam Sedis Apostolicæ prefecturam delegavit: ea tamen lege, ut ad Sedem Apostolicam referret, quosnam in ejus communionem suscepisset, et quid libelli ab iis dati, seu fidei formulæ ac professiones continerent. His delegationis litteras datas *VIII kal. Aprilis*, *Valerio U. C. cos.* eodem scilicet die, quo præfatas ad imperatorem scripsit, refert Baronius num. 28 et seqq. In his ait Hor-

misdas : « Ita omnia providenda, ut non ambigas rationem dispensationis hujus Deo esse reddendam : ita tamen ut eos, qui vobis fuerunt communione sociati, vel per vos Sedi Apostolicea vestra nobis scripta declarant, quibus etiam continentia libellorum, quos obtulerint, inseratur ». Ex quibus colligendum, *Hormisdam*, qui Orientis episcopos compellere primum volebat ad subscribendum libello a se edito, et a legatis suis offerendo, eorum tandem oppositioni cessisse. Nam si huic libello eos subscribere voluisset, non fuisset opus, ut *Epiphanius* eum certiore faceret de his, quae libelli seu profesiones fidei a memoratis episcopis editæ continerent, et qua verborum formula subserpsissent.

16. Epiphanio episc. Constantinop. Apostolicea Sedis prefeturam demandat. — Confirmat illud Natalis Alexander in Selectis Hist. Ecclesiast. cap. sœculo v, part. II, Dissert. xx, ex iis, quæ pro Hierosolymitanis Ecclesiis ibidem subjungit *Hormisdos*, ut si communione Sedis Apostolicae donari velint, professionem fidei, quam legatis Apostolicis obtulerunt, dum adhuc Constantinopoli versarentur, Romam ad se mittant, vel in Epiphanii Constantinopolitani episcopi manus reponant : « Et quia de Hierosolymitanorum propositione respondimus, hoc quoque aestimavimus, salutis eorum causa competenter addendum, ut si communionis Apostolicea desiderant unitatem, professionem suam scripto inditam, quam legatis nostris apud Constantinopolim positis obtulerunt, aut per suos ad nos dirigant, aut fraternitati vestræ tradant, eodem tamen, sicut diximus, tenore conscriptam, quæ ad nos modis omnibus sub vestra ordinatione deferratur ». Orientales itaque episcopi in Sedis Apostolicea communionem tandem admissi sunt, quamvis *Euphemium* et *Macedonium* non damnassent, eorumque nomina e Diptychis expungi passi non essent. Certe *Macedonii* nomen in Diptychis, quibus inscriptum fuerat, remansisse, et e quibus ablatum restitutum fuisse, indicat sacer cultus ei a Graecis exhibitus, ut eorum Menæa fidem faciunt.

17. Paulo abdicato Euphrasius fit episc. Antiochenus. — A num. 36 ad 39. Justinus imperator litteris *kalend. Maii*, *Justiniano et Valerio coss.* datis ad Hormisdam papam, et a Baronio recitatis, ei significavit, *Paulum* episcopatum Antiochenum abdicasse, ad quem diximus eum assumptum esse anno **DIXIX**. Quare eum in Chronico Nicephori, et in Tabulis Theophanis anni tres ei assignentur, liquet non solum currenti anno eum dignitatem deposuisse; sed etiam in eo Chronico ac Tabulis annos Julianos, eosque utrinque incompletos, non vero annos sedis episcoporum sœpe numerari. Successit ei *Euphrasius*, de quo Theophanes ad annum incarnationis secundum Alex. **DXXII** haec habet : « Euphrasius Antiochenus Chalcedonensis Synodi Patrium, et ipsius papæ Romani nomina Diptychis expunxit. Postmodum vero metu pœnitens reddi-

tus, quatuor Synodos publice promulgavit ». Justinus enim imperator imperii sui initio lege lata sanverat, ut episcopi, qui Synodum Chalcedonensem suscipere nollent, sedibus suis pellerentur. Hujus legis meminit Liberatus in Breviario cap. 19.

18. Asterius non fuit episcopus Alexandrinus. — Ad num. 40. Existimat Baronius, Justinum imp. *Asterium* episcopum Orthodoxum hoc anno Ecclesie Alexandrinae praefecisse; quod in Actis sancti Arethæ et sociorum martyrum, quæ ipse anno sequenti recitat, *Asterius* diserte vocetur *patriarcha Alexandrinus*, et dicatur eum cum monachis Orthodoxis multas Deo fudisse supplicationes. Verum eum Asterii episcopi Alexandrini nulla mentio sit, nec in Chronico Nicephori, nec in Tabulis Theophanis, nec in Chronico Victoris Tununensis, nec in Historia patriarcharum Coptitarum, nec in Breviario Liberati, nec in libro Leontii de sectis Act. v, qui episcoporum Alexandrinorum seriem accurate digessere, eum non fuisse episcopum Alexandrinum tandem esse debet extra controversiam. Quare Asterii nomen in margine ab aliquo sciole additum voce *patriarchæ*, progressu temporis ut non raro contigit, irrepsit in textum. Ait Baronius, nullam rationem pati, ut dicatur sub omnium maxime pio imperatore caruisse illam Ecclesiam aliquo episcopo Orthodoxo. Verum ipsem anno **DIXIX**, n. 146 recte observavit, haud eo statu res fuisse Alexandrinæ, nt ei sicut aliis, Justinus imperator facile mederi posset, « populo ipso pariter cum suis episcopis in heresim captivo deducto, cui patrocinari etiam magno cum vita discrimine parati essent ». Neque Justinus, aut alii imperatores, qui Ecclesiæ bono consulebant, relictis episcopis hereticis, qualis fuit Timotheus anno **DIXIX** ad illam cathedralm evenitus, alias praeficiebant, sed illos sede pellebant. Garnerius in Notis ad Liberatum cap. 19 autumat, *Timothæum* episcopum Alexandrinum cognominatum fuisse *Asterium*; quod Alexandrini post sancti Cyrilli mortem soliti essent cognomines episcopos agnominibus discernere; sieque *Timothæum* unum *Ælurum* et alterum *Salofaciolum* nominasse, a quibus, ut tertium distinguerent, *Asterium* appellarunt. Sed haec conjectura minime admittenda; cum Timotheus fuerit episcopus hereticus, *Asterius* vero dicatur episcopus Orthodoxus in laudata Vita a Metaphraste scripta.

19. Moritur S. Brigidæ. — Ad num. 41. Marianus Scotus in Chronico quem secutus est Baronius, sanctæ *Brigidæ* virginis Scotæ Thaumaturgæ mortem hoc anno consignat, licet non desint, qui eamdem in annum **DXXXVIII**, aliisque qui in annum **DXXIII** conferant. Bollandus ad diem primum mensis Februarii, quo ea colitur, quinas ejus Vitas exhibet, et in commentario prævio pluribus disserit de ejus patria, monachatu, habitu, regulis, monasteriis, de locis in quibus habitavit, de ejus obitu ac translatione. Statuit autem eam Scotico sanguine natam, et ubi adolevit, Deo virginitatem vovisse,

ac sanctimoniale habitum ab episcopo accepisse. Præcipuum ejus monasterium fuit *Kildariense* in Hibernia ubi postea urbs ampla aedificata, titulo comitatus ornata; quemadmodum plura Belgii oppida orta sunt a cœnobiosis; quod vel stipem large tribuerent e gentibus, vel fama miraculorum celebrarentur. Eam non modo Scotti et Hiberni, quorum utriusque esse gentilem suam contendunt; sed et Angli, Belgaæ, et Germani eximia religione venerantur.

20. *Moritur Ennodius episc. Ticinensis.* — *Ennodium* episcopum Ticinensem, et sancti Epiphanius Ticinensis episcopi diaconum hoc anno ad Deum migrasse, testatur ejus epitaphium apud Sirmondum, qui ejus Epistolas et Opuscula in lu-

cem edidit, ac notis illustravit: in illo enim dicitur eum obiisse, *Valerio consule, XVI kal. Augusti.* *Eunodium* ut sanctum confessorem laudant Nicolaus I in Epistola ad Michaelum Augustum, Joannes VII Epist. viii ad Bercharium abbatem, et Gregorius VII in Dietatu; si tamen is hujus tractatus auctor sit. Gemina legatione ad Anastasium imp. sub Hormisdæ papa functus est, et Symmachus successoris Hormisdæ causam egregie propugnavit. Successit in episcopatum Ticinensem, non sancto *Epiphanio*, ut perperam aliqui tradunt, sed *Maximo*, qui Synodo absolucionis Symmachus subscriptus anno di quique ideo *Epiphanio* successerat, et ante *Ennodium* Ecclesiam Papiensem rexeral.

HORMISDAE ANNUS 9. — CHRISTI 522.

1. *Boetius cum Symmacho consul, librum de Trinitate scribit.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus vicesimus secundus, clarissimorum virorum Symmachii atque Boetii consulatu aperitur. Hic namque ille Symmachus esse videtur, ad quem idem Boetius scripsit commentarium illum, cuius est titulus: « Quomodo Trinilas sit unus Deus ». Cuius viri pariter mentio habetur in Hormisdæ papæ Epistola¹ ad legatos: ex qua colligi posse videtur, Orientalem senatum dedisse Symmachum, Occidentalem vero Severinum Boetium exhibuisse consulem. Porro Boetii tertius hic numerandus erit consulatus, si qui superioribus temporibus recententur duo Severini Boetii consulari, unius ejusdemque Boetii extiterunt. Sed emendes velim apud Bedam, ubi mentio habetur de tertio Boetii consulatu verbis istis²: « Boetius vir illustris, qui et patricius fuit, tertium cum Symmacho gessit consulatum: ad hunc pauperculæ Britannorum reliquias mittunt Epistolam, etc. » Emenda, inquam, restitueque loco « Boetii, Aetium », cuius tempore ea quæ scribit, fieri contigerunt, ut suo loco superius dictum est: contigit enim consularius Aetii cum Symmacho pariter collega anno Domini quadragesimo sexto.

2. Quod autem ad ejusdem Boetii tertium consulis de Trinitate ad Symmachum elucubrationem pertinet: præstare consuevit hæc ingenium feracissimum, Theologicis quoque institutionibus non leviter quidem tinctum, sed apprime imbutum, occasione emergentium disputationum, quæ his temporibus crebræ erant. Cum et blaterantibus insipientibus quibusdam sciolis, et de sacris dogmatibus magno periculo iisdem insciis disputationibus, idem Boetius adversus errorem Nestorii et Eulychetis discretum Commentarium scripsit de duabus naturis et una persona Christi, in quo sicut in ejus tractatione præ se fert Theologum disertissimum, ita et in fine operis (qualem decet esse Ecclesiasticum tractatorem) se exhibet modestissimum, dum hæc perorat, quæ ut memoria digna spectanda proponimus.

3. « Hæc sunt, inquit, quæ ad te de fidei meæ credulitate scripsi. Quia in re si quid perperam dicatum est; non ita sum amator mei, ut ea quæ semel effuderim, meliori sententiæ anteferre contendam. Si enim nihil est ex nobis boni; nihil est quod in nostris sententiis amare debeamus. Quod si ex illo enīta sunt bona, qui solus est bonus; illud potius bonum esse credendum est, quod illa incommutabilis bonitas atque omnium bonorum causa præserbit ». Ita quidem ipse, Deo accepta ferens omnium

¹ Hormisd. Ep. LXVI. — ² Beda de Gestu Anglo. l. 1. c. 13.

anctori, quæcumque adversus hæreticos fuerit scribendo conatus; ex quo sententiam Domini ita dicentis intelligas¹: « Qui quærerit gloriam ejus qui misit eum, hic verax est ». Et² « Qui ex semel ipso loquitur, mendax est ». Sunt hæc plane symbola, quibus a Deo missos, et qui a Deo inspirati loquuntur, intelligas, cognoscasque legitimos verbi Dei dispensatores, a quibus³ potissimum illud exigitur, ut fidelis quis inveniatur. Adjectit iisdem ferme temporibus in eodem argumento versatus: « Utrum Pater et Filius et Spiritus sanctus de Divinitate substantialiter prædicentur ». Inscriptis enim hoc titulo per breve opusculum ad Joannem Ecclesiae Romanæ diaconum, fortasse illum, qui Hormisdæ in Sede successit. At de Boetio consule hactenus, quem parum nobis fuit ostendisse consulari purpura illustratum, nisi ex patrocinio Catholice fidei majoribus exhibuissemus splendoribus auctum. Sed jam sub tanto consule res anni hujus gestas narrare aggrediamur.

4. *Trasamundus Wandalorum rex accepta a Mauris clade moritur.* — Hoc eodem anno, Trasamundus rex Wandalorum in Africa, cum regnasset (ut ait Procopius⁴) annos viginti septem et amplius menses quatuor (nt addit Isidorus⁵) ex hac vita decessit, instar Antiochi, desperatione rerum bellicarum sinistre cedentium nimium afflictatus. Justo namque Dei judicio factum est, ut pulsis relegatisque omnibus Orthodoxis episcopis, ipse dire infestaretur a Mauris, ab iisdemque longe imparibus numero vinceretur: quod cum paulo ante ejus obitum accidisse Procopius tradat, hie nos opportune pergratam ab ipso scriptam recenseamus historiam: ait enim⁶:

5. « Sub hoe item Wandali magnum a Mauris (ita nominat Mauros) incommodum accepere, quale nunquam antea contigit. Cabaon præfectus quidam apud Tripolim erat bello exercitatus et animo valer: ubi audisset se a Wandalis bello peti, talia commentus est. Primum subditos jussit ab omni injustitia et cibis laetioribus, præterea a mulierum concubitu abstinere; geminum quoque valuum constitui, in allero ut ipse cum exercitu omni virorum esset, in altero mulieres conclusit, pena mortis apposita, si quis ad id accederet ». Haec auctor de homine, quem quidem haud librorum saerorum Christianæ religionis expertem fuisse, significare videtur, dum justitia, jejuno, ac castitate hostes vincendos esse haud frustra putavit. Sed audi de Mauro majora, ex quibus magis admirabiles animi ejus in recte judicando lumen divinitus impertitum. Pergit enim Procopius:

6. « Post haec certos ante mittit exploratores cum his mandatis: Quam primum Wandali exercitum moverint, si aliquod templum ex his quæ Christiani honorant, profanaverint; ubi statim inde discesserint, contraria illis agant, templum videlicet

purgando ». Fuit enim in more Wandalis Arianis, ut Orthodoxorum Ecclesias omni contumeliarum genere afficerent, ac penitus profanarent: quod Deo summopere displicere, homo etiam non Christianus, Christianarum tamen rerum hand otiosus inspector, considerans, prudens illud scitumque consilium init: « Hoc enim (pergit auctor) non ab re dicebat, ut Deum », quem Christiani colunt, veneraretur: « Nam si (aiebat) ut fertur, pius erit, par est ut iniquos ac ei contumeliam inferentes plectat, famulantibus vero præsto sit ». Audiant haec novatores sacrarum aedium profanatores, demolidores, et incensores: et ex eventu rerum Dei judicio interposito, velint, nolint, probent necesse est sententiam hominis Barbari, ut pavescant quod desuper imminet in sacrilegos venturum judicium. Sed pergit Procopius:

7. « Igitur exploratores ubi ad Wandalos venerunt, cosque Tripolim cum exercitu petere conspexerunt, secuti sunt et ipsi simili habitu ac specie. Wandali prima die in templis Christianorum se cum equis et aliis animalibus locant, nullum more ipsorum in Deum ejusque habitationem probrum praeremitentes; sacerdotesque et aeditus colaphis terga verberantes, more vilium servorum sibi ministrare cogebant ». Erant hi sacri Dei ministri, qui, relegatis ipsorum episcopis, soli remanserant in Ecclesiis ruri positis, unicum solarium Catholicæ plebis; in quos Wandali omne genus improperii exercebant: « At exploratores, subdit Procopius, ubi discendentes vidissent, mandata Cabaonis protinus exsequabantur: templa purgant, stereusque ac si quid aliud immundum a gente turpissima reliatum educunt, odorem incendunt; sacerdotes ab eis ludibrio habitos adorant; argentum pauperibus præbent, qui pro templis rogantes consistebant. Sic igitur toto itinere Wandalos secuti, que illi profanabant, ipsi continuo sedulitate ac omni pietate resarciebant.

8. « Ubi vero Cabaon hoc accepit, evestigio exercitum in occursum educit, sepiusque vallo, camelis circa pro muro dispositis, ex eisque duodecim in fronte collocavit: pueros autem ac feminas, omnemque imbellem turbam simul cum thesauro in medio ponit: fortissimos quoque ad camelorum pedes cum scutis constituit. Sic itaque collocatis Afris, Wandali ancipites, quanam aggredi eos opporteret: non enim erant neque jaculatores, neque sagittarii, neque etiam pedites qui in pugnam procederent, sed tantum equites omnes, hastis plurimum ac ensibus uientes, quibus nullo modo eminus adversariis nocere poterant: præterea equi a camelorum aspectu perterfacti, progredi non audebant. Quapropter magna ipsorum strages, frequentibus ab hoste sagittis irruentibus, facta est. Haec igitur Trasamundus ab Afris passus, paulo post decessit rex annis viginti septem ». Hucusque Procopius. Scribit eadem Evagrius¹ additique Wanda-

¹ Joan. vii. — ² Joan. viii. — ³ 1. Cor. iv. — ⁴ Procop. de bello Wandal. l. 1. — ⁵ Isidor. in Chron. Wandal. — ⁶ Procop. de bello Wandal. l. 1.

¹ Evag. l. iv. c. 15.

los adeo fuisse bello isto exigitates, ut ex ingentis numeri exercitu perpanci adiuvium ad propria reverterint: quo praetato et memorabili exemplo demonstratum est, quid pietas possit in bello, quantumve impietas obicit: et quod est in Psalmo¹: « Cognoscetur Deus iudicia faciens ». Cum vel ex hoc tam perspicuo arguento Orthodoxa Ecclesia et in ea habitans Deus intelligatur: ut secundum illud Isaiae Prophetae contingat²: « Cum feceris iudicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis ». Tanta vero accepta clade, impium regem merore nimio affectum interiisse, iam diximus.

9. *Hildericus ejus filius et successor episcopos Catholicos ab exilio revocat, inter quos eminet Fulgentius. Carthaginem triumphali pompa revertens.* — Defuneto Trasamundo Wandalorum rege, regno potitur Hildericus filius Hunericus ex filia Valentinianni imperatoris genitus, ut Isidorus est auctor, qui ait: « Iste sacramento a praedecessore suo Trasamundo fuerat obstrictus, ne Catholicis in regno suo Ecclesias aperiret, aut privilegia restitueret: qui priusquam regnaret, ne religionem sacramenti violaret, praecepit sacerdotes Catholicos ab exilio reduci, et Ecclesias aperiri ». Haec Isidorus. Sic igitur antequam Hildericus regni administrationem susciperet, omnes episcopi exules in Sardinia et alibi ab exilio liberi in Africam rediere: de qua episcoporum restitutione haec Anastasius in Hormisda: « Hujus temporibus, episcopatus in Africam revocatus est post annos viginti septem (septuaginta quatror), qui ab haereticis fuerat exterminatus ». Ita plane depravatus in codice numerus restituendus est: tot enim aumis regnavit impius Trasamundus, qui eosdem ejecerat ab Afrirena Ecclesia sacerdotes. Simul ac ergo ab Hilderico licentia illa fuit impartita; continuo plebs Catholica cum clero qui Carthagine repertus est, uno consensu, summaque concordia Carthaginensem episcopum Bonifacium creaverunt: quem soluti ab exilio episcopi Carthaginem redeentes, magno gaudio considentem in cathedra primatem totius Africæ salutarunt. At quod ad redditum spectat episcoporum; quos dolentes ac vinclis deportatos in insulam vidimus, eosdem victores cum gaudio remeantes pariter consequamur: haec autem quomodo se habuerint, Acta sancti Fulgentii felicius explicant verbis istis³:

10. « Ut enim est dictatio ipsa finita », nempe septem libri adversus scripta Fausti Regiensis de Gratia Dei, de quibus (ut vidimus ex Epistolis Hormisdæ et Possessoris anno superiori) controversia Constantinopoli mota erat, atque ad Hormisdam Romanu delata, « protinus est longissime captivitatis catena disrupta. Mors enim Trasamundi regis, et mirabilis bonitas Hilderici regnare incipientis, Ecclesiæ Catholicæ per Africam restitutæ libertatem restituit, Carthaginensi plebi proprium donavit antistitem, cunctisque in locis ordinationes Pontifici-

cum fieri clementissima auctoritate mandavit ». Ille auctor, qui agens de redditu omnium episcoporum, S. Fulgentii tamen præcipue est assecutus vestigia, utpote ipsius discipulus; ejusque cum aliis cotlegis episcopis reversione Carthaginem, triumphi instar, ita describit:

11. « Beatus igitur Fulgentius, postquam sapienter expugnavit Pelagianos, laetificatos meruit videere Catholicos. Inde secundum quod per eum Spiritus sanctus prædixerat, reversus est Carthaginem cum omnibus consacerdotibus, unde solus exierat. Invenit laetos, quos reliquerat mœstos: invenit nimia exultatione ferventes, quos reliquerat persecutionis violentiam sufferentes: invenit habere spiritualem patrem quos reliquerat dolentes Ecclesiæ matrem: invenit exspectantes se cum gudio, quos reliquerat gementes cum taedio. Tanta enim fuit devotio Carthaginensium civium beatum Fulgentium revisere cupientium: sic universus populus exspectabat ardenter, quem viderat in conspectu suo pugnasse viriliter, ut aliis episcopis ante ipsum descendantibus, silens multitudo super littus starebat, oculis et mentibus inter omnes episcopos beatum Fulgentium, quem familiariter noverat, quærens, et a cunctis navibus beatum Fulgentium expetens.

12. « Ubi vero facies apparuit, immensus nascitur clamor, altercantibus omnibus, quis primo salutaret agnoscendus; quis benedicenti caput supponeret, quis extremis vel saltem digitis mereretur tangere gradientem; quis videre vel oculis procul stantem. Resonabat divina laus in omnibus linguis. Ad sancti quippe Agilie Basilicam sequens populus, et populus præcedens, confessorum beatorum triumphum nobilem celebrabat. Multitudo enim maxima populi beatum Fulgentium, quem plus ceteris honorabat, concurrens alacriter comprimit; donec cauta quorumdam Christianorum provisio rotam in circuitu faciens, æstuanti liberum præberet iter in medio transeunti.

13. « Probare tamen adhuc Dominus cupiens virorum fidelium charitatem, copiosis imbris ambulantes mirabiliter inundavit. Et quis opera pietatis enarrare valeat absque dispendio veritatis? Immensa pluvia neminem terruit, aut obsequium sacerdoti gloriose præbere prohibuit: imo potius, veluti benedictione cœlesti desuper descendente, tantum fides nobilium crevit, ut planetis super beatum Fulgentium grataanter expansis, repellerent imbras, et novum tabernaculi genus artificiosa charitate componerent, imitatores eorum effecti, qui prioribus temporibus Salvatori super pullum asinæ considenti et Hierosolymam venienti vestimenta sua (sicut Evangelium loquitur⁴) in via sternebant. Vix ergo appropinquante vespere, sanctæ memoriae Bonifacio episcopo Carthaginensi repræsentati benedixerint omnes et laudaverunt communiter Deum ». Quidni præ ceteris sanctus Fulgentius fuit illis omnibus majoribus obsequiis frequen-

¹ Psal. ix. — ² Ioseph. xxvi. — ³ Vit. S. Fulgent. apud Sur. tom. I. die 1. Januar.

⁴ Matth. xxv.

tandus, qui præ cæteris (ut superiori Annalium tomo dictum est) steterat adversus Wandalorum regem persecutorem intrepidus, dictis scriptisque in meditullio ipsius urbis Carthaginensis principem exagitans Arianum? Sed iste fuit meritus de victoria adeptæ triumphus. Pergit vero auctor.

14. « Tunc beatus Fulgentius per omnes vios civitatis Carthaginensis, ubicumque transibat, manibus et oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris prædicabatur. Postquam autem cum gaudientibus gaudens, qui prius fleverat cum luctibus, cunctorum desideria satiavit; valefaciens fratribus egressus est de Carthagine, per omnes prolixi itineris vias gaudia majora reperiens, in occursum suum populis undique tendentibus cum incernis et lampadibus et arborum frondibus ». Erant obsequia ista letitiae signa, quibus et festos dies adornare fideles consueverunt, ut aliis superius exemplis est demonstratum. Sed addit auctor: « Favor et gloria ineffabilis beatum Fulgentium mirabiliter in conspectu omnium fecerant gloriosum. Per omnes Ecclesias tanquam proprius episcopus suscipiebatur, et sic de reditu ejus omnis Byzacena provincia velut plebs una gaudebat ». Memores omnes quantum deberent viro, qui in tanto naufragio Ecclesie Africanæ, velut alter redivivus comparens Augustinus, verbi predicatione, scriptorumque editione ora impiorum obstruxerat, regiamque potentiam reddiderat imbecillam; gloriosaque confessione ac fidei professione pro miraculo inter hostes in ipsa Carthaginis urbe Catholicam fidem fecerat tunc triumphare, cum omnes episcopi Africani vincti in exilio tenerentur.

15. At quid ipse Fulgentius, cum tot tantisque ovationibus populorum ubique susceptus, et longiori via, longiori esset auctus ubique triumpho? Non inflatur, sed majora inde hanc virtutum emolumenta. Nam audi ejus discipulum ipsius vestigia communis assectantem: « Quem, obsecro, inquit, glorie hujus non extolleret magnitudo? beatum tamen Fulgentium ad majus humilitatis studium provocavit. Veniens namque cum gloria populari, dignitatem pontificis privilegio specialis venerationis accumulans, postquam cathedram sedet, inter monachos adhuc habitare desideravit. Et ne videretur abbatis Felicis adventu suo minuere potestatem, imperandi monachis omnem sibi admitt voluntarie facultatem, non suam, sed alterius volens quoque facere voluntatem. Et qui adhuc monachus dispensationem suscepserat fratrum, jam episcopus dominari noluit in proprio monasterio: sic sollicite cavens, ne Felicem contristaret abbatem, ut exhibens supervenientibus hospitalitatem, si quando vel multiplicari panem, vel aliquid amplius exhiberi necessitas expetisset, abbatis primo Felicis consilium acquireret ». Ecce quales esse consueverunt magni sanctæ Ecclesie pugiles, nempe in prælio fortis, in pace humiles; adversus hostes ante omnes, leonum instar, impetu insilire, inter fratres autem conversos in agnos humi cubare. Re-

liqua vero de Fulgentio suis locis sumus inferius reddituri.

16. *Hormisdæ gaudia*. — Haec autem peracta hoc tempore esse noscuntur, secundum Anastasium Bibliothecarium, sub Hormisda sanctissimo papa. Ha plane Deus beatissimum patrem hac etiam benedictione auxit, ut post restitutam Orientalem Ecclesiæ Catholice communioni, Africanam quoque longa persecutione vexatam, atque novissime a Transamundo rege, omnibus ejectis episcopis, proculcatam, temporis ferme momento viderit liberatam, et pristino splendori (ut licuit) restitutam. Sie igitur his et aliis a Deo muneribus locupletatus, tandem ab eodem præmia de laboribus et coronas de victoriis accepturus, sequenti anno ad superna est postea evocatus; quasi, sensis Simeonis instar, jam responsum a Domino accepisset, non visurum se mortem nisi videret Christum Domini, nempe dissoluto schismate, Orientalem unitam Ecclesiam; et Occidentalem in Africa, sublato persecutore tyranno, in integrum restitutam: ut his visis, lienerit ipsi sacrum illud cygneum cum eo occinere canticum¹: « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, luinen ad revelationem gentium », non Orientalium tantum et Occidentalium Africanarum, sed et aliarum, quas ipse fortasse nec nomine noverat, nationum; ut ex iis quæ proxime dicturi sumus, intelliges.

17. *Fides Christiana propagatur Lazis et Iberis ad Christum conversis*. — Inter alia igitur plurima, quæ a Deo consecutus est Hormisda Pontifex beneficia, illud quidem hand levioris momenti censendum esse videtur, quod hoc ipso anno copiosa Dei misericordia factum est, ut oves alias, quæ non erant ex hoc ovili, reliquo universo gregi conjungeret: cum videlicet barbaræ ac fere gentes adhuc nesciæ ferre Christi jugum, expertesque divinæ legis, sepultæ diu erroribus, atque offusæ tenebris veræ religionis ignorantiae, ad fidem Christianam capessendam accesserint, venerintque Constantinopolim ad Justinum, quem scirent esse maxime piùm imperatorem. Tot secum bona vexit restituta Catholica fides, quæ schismatis libera nexibus, jam arctis et angustis suis nesciens contineri limitibus, ad exteriores longe positos Evangelium propagavit, et (quod mirabilius fuit) nemine prædicante, dicente licet Apostolo Paulo²: « Quomodo credent ei, quem non audierint? Quomodo autem audient sine prædicante? » Ita quidem. Verum secundum ejusdem Apostoli sententiam³: « Non prius quod est spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale »: accidit, ut avidus terrene gloriae rex Lazorum, qui a majoribus dicti sunt Colchi, jungi se eupiens Romanorum imperatori, obicem infidelitatis studuerint removere, probe sciens nullis aliis quempiam arctioribus vinculis stringi posse,

¹ Luc. ii. — ² Rom. x. — ³ Cor. xv.

quam si religionis nexibus animus religetur. At quonam pacto ista se habuerint, ex priscis auctoriibus narrare aggrediamur.

18. Hoc ipso igitur anno, qui numeratur quintus Justini Augusti, prævio rege suo, Lazorum populi ad Christianam fidem conversionem contigisse, ex Theophane scribit auctor Miscellæ, cum ait¹: « Quinto anno imperii Justini, Zatus rex Lazorum venit Byzantium ad Justinum, et rogavit eum, ut fieret Christianus, et ab eo appellaretur imperator Lazorum. At imperator grandi cum gudio illo suscepit, illuminavit eum, et filium appellavit. Prolectus autem Lazorum imperator a Justino, portavit coronam et chlamydem imperatoriam albam.

19. « Quo comperto Cabades (Cabades) rex Persarum significavit Justino dicens: Quia cum amicitia et pax sit inter nos; que inimicorum sunt, agis, et eos qui sub potestate Persarum erant a saeculo, assumis. Qui rescripsit ei: Nos nequaquam subiectos imperio tuo assumpsimus, neque subvertimus: sed ascendens Zatus ad imperia nostra, procedens deprecatus est, ut a scelesto et pagano dogmate, impiis sacrificiis, et errore daemonum liberaretur, et accederet ad Creatorem omnium omnium, et fieret Christianus. Hunc nos baptizantes, absolvimus ad propriam regionem. Ex tunc ergo fracta (facta), est amicitia inter Romanos et Persas ». Haec ibi. Habet eadem Zonaras² et Cedrenus³, neenon et Anastasius Bibliothecarius in Chronicō, sed anno superiori. Agathias vero sub Justiniano imperatore id faustum tradit: idemque affirmit, hos quos Lazos dicimus appellatos fuisse populos, Colchos antiquitus nominatos. Porro ut haec sub Justino potius facta dicamus, præter maiorem numerum testimoniū, illud magnopere persuadet, dum Procopius⁴ ait, a Justiniano imperatore restauratam fuisse apud Lazos Ecclesiam jam vetustate collabentem; ut plane certum sit argumentum ante Justiniani tempora Lazos pietatis fuisse cultores.

20. Unde autem Lazorum regi in mentem venerit, abdicata idolatria, fieri Christianum; conjici potest, quedam semina pietatis in animo concepisse, cum (ut superiori tomo dictum est) sub Leone imperatore Constantinopolim venit, atque eidem ab ipso Leone Christiane religionis miracula in uno homine ejus cultore fuere demonstrata; cum videlicet ostensus ei fuerit magnus ille Daniel super columnam vivens cognomento Stylita: quod veluti grande portentum idem magnifice prædicans, inde recessit propemodum Christianus. Sed dubium alieui esse potest, an hic ille fuerit rex Lazorum tum juvenis, modo senex: verum potius existimamus (id testante Agathia) fuisse ejus successorem filium, qui paterna relatione tanquam radio lucis in tenebris illustratus, pedetentim divinæ gratiæ adminicculo ad Christum lucem⁵ veram omnem hominem illuminantem advenerit.

21. Procopius¹ de Lazis atque eorum confiniis Iberis texens historiam, hæc de bello a Persarum rege hoc tempore excitato habet: « Cabades autem quamvis maxime in fines Christianorum excurrere optaret; nullo modo potuit, casu, quem jam referam, superveniente, Iberi qui Asiam incolunt, prope Caspias habitant portas ad Boream pertineentes; ipsisque sinistrorum terra Lazorum, dextrorum autem ad Orientem Persarum gentes sunt. Is igitur populus et Christianus est, dogmaque fidei praeter omnes quos sciamus, observat: subditi regi Persarum sunt. Hos Cabades ad fidem deserendam compellere conatus, regi eorum Gurgeni cum alia mandavit ex suorum fieri consuetudine, tum mortuos terræ minime conderent, sed avibus canibusque Persarum more projicerent. Quapropter Gургены ad Justinum imperatorem confugit, ejus implorando fidem, ne Iberos a Persis Romæ iri perditum simant. Ille vero alacriter re suscepta, Probum Anastasi principis sororis filium virum patricium ad Bosphorum misit, ut Hunnorum exercitum ad praestandum auxilium Iberis induceret. Est enim Bosphorus civitas maritima sinistrorum Euxinum Pontum naviganti, hinc Chersonesus iter dierum viginti distans, in quorum medio Hunni euneta possident. Bosphoritæ jam dudum liberi incolunt, ac Justino nuper sese commisere ». Quomodo autem Justinus imperator has gentes a Persis defendere curaverit idem Procopius pluribus narrat. Sed haec nobis satis ad intelligendum omnia dextere cessisse principi Orthodoxo, cuius se fidei externi populi committerent, et fidem Christianam ab eodem Gentiles quererent, quem sciebant Deo esse fidem.

22. *Apud Homeritas Ethiopiae in urbe Nagrā dira Christianorum persecutio a Dunaan Hebræo; ubi ingens martyrum numerus, duce et hortatore Aretha monacho.* — Jam vero ex Iberis atque Lazis ad Homeritas peregrinans ducatur oratio: penes quos a temporibus Constantii Augusti coalescere Ecclesia cœpit, ut suo loco pluribus dictum est. Quorum si quis antiquiora tempora repeatat, eos ipsos esse reperiet, ex quibus regina Saba progressa est audire sapientiam Salomonis: ex iis etiam sub primordiis nascentis Christi Ecclesie venisse eu-muchum Candacis reginæ Ethiopiae in Judæam venerari templum et rediisse effectum jam ipsum Christi templum per saerum baptismum. Quorum populorum etsi cætera obscura, clarissima tamen sunt et cælesti luce micantia, quæ apud eos ab hoc anno quinto Justini imperatoris illuc cœpta sunt agi, et quomodo a Judæis ibidem dominantibus Ecclesia illa dire vexari cœpit, et in ea persecutione complures coronam sunt consecuti martyrii, ab auctore quidem integerrimæ fidei, ejusque temporis scriptis prodita, sed postea alterius nomine edita, nempe Metaphrastis, qui in his nullam preterea navavit operam, quam ut exsiceret, et in tonium a se

¹ Miscel. lib. xv. — ² Zonar. iii part. Ann. — ³ Cedren. in Compendio hist. — ⁴ Proc. de ædific. Justinij imp. orat. III. — ⁵ Joan. I.

¹ Procop. de bello Persic. . 1.

collectum Vitarum sanctorum inferret. Adstipulanatur absque dubitatione rerum gestarum certæ veritati Græci auctores, Zonaras, Cedrenus, Niephorus, atque alii. Illustretur igitur, sicut et cæteri, præsens tomus nobili purpura tineta sanguine martyrum; et pretiosiora includat dona, quam illa quæ attulit regina Saba ad Salomonem. Narratio fructuosa eo accedit gratior, quo veritati intelliges in omnibus consentire. Demoremur in his libenter, et videamus uno eodemque coalescere ubique Spiritu sanctam Ecclesiam, et sicuti una vivunt anima omnia unius corporis membra, ita unum eundemque Deum se omnia in omnibus solitum exhibere. Erit plane, ut horum egregie factorum inspecta pulchritudine, quis jure deploret quæ præteritis temporibus in eadem Ecclesia memoria digna facta creduntur vel silentio prætermissa, vel injuria temporum perdita. Sed ipsam hic referre historiam aggrediamur, quæ sic se habet¹:

23. « Instabat jam quintus annus ex quo Justini acceperat sceptrum Romani imperii: quo quidem tempore imperabat etiam Æthiopibus Elesbaan, vir qui propter pietatem et justitiam apud omnes maximum nomen fuit consecutus, in civitale autem Auxum regiam construxerat. Ditione tenebat Arabiam Felicem, quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius et Christianorum generi inimicissimus; qui etiam omnes qui erant in sua potestate, habebat circumcisos, partim quidem Judaicam sequentes superstitionem, partim autem plane Gentiles soli et Iudei sacrificantes, et daemonibus, quos etiam more gentis honorabant fanis et columnis. Porro autem ab Elesbaan odio habebatur Hebræus; quod omnibus fere qui sunt sub cælo Christum Deum prædicantibus et verum Dei Filium, et nobis factum earne similem, ipse eum vilipendens inticabatur hæc omnia, velans et adumbrans suorum majorum scelus, quod in cruce admirerant: adeo ut rex pius saepè cum eo bello congressus, vi fuderit, atque fugarit, et tribulum pendere coegerit.

24. « Verum ille quidem non stans paetis conventis insurrexit contra regem Elesbaan: Elesbaan autem eum rursus valido adortus exercitu, fortiter expugnavit et in fugam converlit. Denique ad illum eavendum relieto exercitu, in suam rediit ditionem. Interim non poterat Hebraeus quiescere: sed ut acceptæ cladis deleret ignominiam, cum suos collegisset, et eos qui erant in præsidio invasisset, omnes bello perdidit; et jussit omnes qui inveniebantur Christum esse Deum confitentes, citra ullam interire misericordiam. Nullus autem fuit ex iis qui erant sub ipso Christianis, qui se non huic impio edicto submiserit, illius animi reformidans injuriam», ditionem quidem facientes, verum nequaquam impietatem sectantes, sed pro fide Christiana tuenda mortem oppetentes, ut quæ

paulo inferius dicentur ostendunt. Sed pergit auctor:

25. « Quædam tamen civitas frequens populi sita in Homeritide, quæ vocatur Nagan, cum jam longo abhinc tempore venisset ad agnitionem veritatis, et pietatem suscepisset, nempe ex quo Constantius Magni Constantini filius ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritiæ, orti vero sunt ex Cætura Abrahæ, misit legatos; et rege illius gentis munieribus sibi conciliato, ædificavit hæc in civitate Ecclesiæ: et quendam virum pinn, qui ad vitam declinabat monasticam, et moralibus et activis virtutibus erat magnus, atque adeo omnibus sui temporis superior, misit, ut præcesset iis qui ad veram accesserant religionem. Quo quidem tempore Judeis resistentibus, et barbare suadentibus ne tam facile hospitem admitteret in civitatem, neque circa res divinas aliquid innovaret, nisi prius vir religiosus aliquod signum ostenderet (quomodo solent isti petere, ut qui sint increduli) quod quidem si præstiterit, tunc ei concederet ingressum in civitatem.

26. « Ille divinis fretus promissis, quod signa¹ sequerentur eos qui erediderint, amuit citra ullam dubitationem, et eorum quæ petebantur miraculorum magnam ostendit operationem. Ab eo autem tempore civitas Dominum pure colens, et Orthodoxa divinorum Patrum sequens dogmata perseverabat: si quid erat mali, repellere, et alienam effugere religionem, adeo ut ne sineret quidem eam ad aures pervenire. Invidens ergo malignus, totum (quantus erat) subiens Hebreum, cum armat adversus civitatem, partim quidem opinans fore ut id esset molestum pio regi Æthiopum, partim autem eo spectans, ut in Christum suam expleret insaniam, et genus Christianorum omnino everteret.

27. « Itaque venit validum ducens exercitum: et cum circumcœra esset castratus, valloque et fossa omnia circumdedisset, obsedit Nagan, militans se illam expugnaturum, et omnes qui in ipsa erant interemptum; nisi eruce Domini a civibus in excelso posita, quam execrationis signum (pro dolor!) stultus vocabat, ad nihilum redacta, deinde Christum quoque negassent, qui fuerat in ea suspensus». Vides ubique gentium in universa Ecclesia laudabilem illum semper viguisse morem, ut eruces a fidelibus colendæ in sublimi loco cunctis perspicue ponerentur? Sed pergit auctor: « Quod quidem eo consilio faciebat, ut eum eos illo, quod inde veniebat, præsidio nudasset; hoc tam valido destitutos auxilio invaderet. Quidam ergo exerandi illius regis satellites in orbem obeuntes civitatem, cædem vociferabantur: et si parerent quidem, dicebant fore ut dona, et honores consequerentur: sin autem non parerent, et Galileo animum adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni et gladio traderentur.

¹ Apud Sur. die xxiv. Octobr. tom. v.

¹ Mar. xvi.

Porro autem ipse quoque Dunaan execranda et audiendi lingui his falsa quædam addebat, et jactanter dicebat: Nullam potuit Jesus opem ferre Christianis in mea potestate constitutis, quos omnes et ipsos illorum sacerdotes et monachos gladio et igne prius consumpsi, ne parens quidem sacris illorum templis: et nunc maximo coacto exereit, nempe centum viginti millibus hominum, ad vos veni aut omnino persuasurus, aut perditurus.

28. « Cives autem: Videmus, dixerunt, o rex, te linguae multum indulgere, et attribuere imbecillitatem ei qui est solus Deus. Sed Rapsaces¹ dux exercitus Sennacherib non parvum tibi dederit exemplum: qui cum ipse quoque aliquando in Deum magna loquentem et jactantem vibrasset linguam, quod hominum millia perdiderit, et cum quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciant. Quod autem nos accusas, quod multorum principatum et multis deos inducamus: nos qui multis abhinc saeculis tanquam hereditatem a majoribus veram accepimus religionem, nec monarchia in arcuim adducimus Divinitatem, nec abundantia personarum adducimus multorum principatum; sed unam naturam citra divisionem in tres personas dividentes, Patrem et Filium, et Spiritum sanctum confitemur. Filium vero ipsum, quem vos contumeliis incessitis, hominem esse factum, ut divina prædicterunt responsa, et a vestris majoribus actum fuisse in crucem propter salutem omnium, eum illi male ignorassent dispensationis divinae mysterium; et tertia die resurrexisse a mortuis, et rursum in caelum ascendisse, et in altum sublatum fuisse ad suum Patrem, et credimus et prædicamus.

29. « Non sntinentes autem hos sacros audire sermones aures profanae, ad facta se contulerunt. Itaque ad obsidem rex conversus civitatem, adversus eam movebat omnes machinas, omnes exitus diligenter custodiens et muniens; et putans fore, ut multorum dierni fames eos in suam redigeret potestate. Et cum collegisset omnes Christianos qui erant in agris et suburbis, alios quidem intermit, alios vero iis qui erant in ejus ditione vendidit in servitatem. Cum autem pii cives se adversus omnia fortiter defenderent, et tempus quod terebatur, tyranno spem reddidisset valde exilem; statuit dolo capere civitatem. Itaque petiit ut ei liberet ingredi civitatem, videlicet ut sciret ea quæ ibi erant, prius terribili prolate jurejurando, et iis quæ diebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis esse facturum præter ea quæ consueverant, neque coacturum ut patriam abjurarent religionem, neque aliquod aliud malum magnum aut parvum eis esse facturum; sed solum ea visurum quæ sunt in civitate, et annum tributum accepturum quod prius dabatur; deinde autem se illinc statim excessurum.

30. « Hec cum dixisset, et pauci conventa iniis-

set, et postremum jurasset jusjurandum; persuadet iis qui sunt in civitate, cum Deo universorum permisissent, qui est testis sacramenti, et hoc solum dixissent: Regibus non cedere didicimus. Quod si tu securus statueris facere quam nobis dixisti; Deus, qui est spectator jurisjurandi, id omnino nlcisetur, neque diu differet vindictam. Nobis autem, dicebant, o Christe Salvator et Fili Dei et Deus, pro te vel omnibus privari facultatibus, atque adeo ipsa vita, non est leve lucrum. Absit autem ut tuum nomen negemus, ut est impiorum institutum: nec si tale quid fecerimus, nos, o sol, adspicias. Quæ simul atque dixissent, totas portas aperirent, et intra ipsam civitatem, tanquam lupum in stabulum, matrem regem admittunt. Ille autem cum et figuram et situm et illam civitatis laudasset frequentiam, et civium quoque splendorem, egressus est, in eos qui habitabant civitatem gravia versans (ut indicavit exitus) jusjurandum, et pauci conventa, et quæcumque alia eis præbuit ad fidem faciendam, esse existimans puerilem deceptionem.

31. « Cum autem jam se pararet ad eos eventulos, vocat extra civitatem. Aderant vero qui cumque erant insignes opibus et gloria: præ ceteris autem is qui et canitie et sapientia, et morum modestia erat præstantissimus, divinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoque fuerat commissum regimen civilatis. Omnes igitur commendabant, extollebant, laudibusque celebrabant, et omnem honorem tribuebant ei qui videbatur esse servator et rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quod differt cerni malus, non amplius exspectans, aperit quod intus latebat Dunaan. Et jussit protinus omnes custodiri in vineulis: deinde etiam privavit facultatibus, et rogavit, ubinam esset Paulus eorum episcopus.

32. « Cum autem jam duobus ante annis cum intellexisset esse mortuum; non habens in quem iram immitteret, contendit ad pulverem, et jussit sepulcrum effodere. et illius corpus comburentes in aerem ventilare. Aliud quoque excogitat furiosa anima, nec eam capit satietas aliquid moliendi adversus Christianos; sed jubet accendi rogam, qui multa aleretur materia: et statim civitatis et ejus quæ est circum circa regionis sacerdotes et monachos et Deo consecratas virgines, quin etiam feminas quæ vitam degerant monasticam, omnes simul in eum injici: ii enim, inquit, sunt plane causa aliorum interitus, persuadentes crucifixum colere tanquam Deum.

33. « Ad haec, perinde ac non sufficeret quod factum fuerat, ad ejus incomparabilem ostendendam improbitatem, ut alios quoque sibi subigeret, vehementer contendit: et jussit præcones obire civitatem et regionem, proclamantes, ut Christum negarent, et viverent Judaice, eademque quæ rex sentientes. Porro autem ipse quoque rex Arethas similia consulebat, quod ipsi quoque norunt Romanos, illius majores in crucem egesse hominem. Quomodo enim, dicebat, fuisse flagris cæsus Deus

¹ I. Reg. xix.

qui est natura incorporeus? Quomodo autem mortem adeo turpem et ignominiosam natura gustaverit immortalis? Alioqui autem multi quoque ex Romanis, qui sunt apud vos, jactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoque rursus dicunt, se non ut Deum, sed ut hominem et Prophetam quemdam oportere Christum honorare. Quae nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem insaniam, ut ipse negarem in Christum fidem, et vos ad similem vocarem negationem ». Vides Dunnaan non simpliciter fuisse Judæum, sed ex Christiano apostolata jam antea ad Judeos. Sed pergit: « Quomodo enim qui legem quidem tueor, et patrios mores et ritus valde amplector, repello autem quicquid fuerit novi, et ideo Jesum quoque odio habeo hominem, qui divinitatem sibi impudenter attribuit. Neque enim soli et Iunæ, neque aliis rebus creatis, neque diis gentium rogo vos cultum trahuere (absit ut sim adeo emotæ mentis) sed Deo soli, qui omnia producit, et est Pater rerum generatarum, qui cum sit imparabilis et expers materiae, generare nescit patibiliter.

34. « Cui generosus Arethas cum sociis: Cur haec dixisti, o rex? Neque enim dicimus Deum dignere patibulter, sed imparabiliter, ut mens sermonem dignit. Illum autem asserimus nostræ naturæ motum misericordia misisse Filium, ad hominum, inquam, beneficium, adeo ut carnem accepit ex puerula virgine, et per omnia nobis similis factus sit absque peccato, et omnia impleverit quæ de ipso a Prophetis multis ante annis dicta sunt; quæ quidem tu quoque scis, qui legisti illorum libros: qui etiam saepe per miracula, quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit divinitatem, et se suscepisse carnem non est inficiatus. Quid opus est pluribus? Nos cum et Deum et Dei Filium confitemur, et pro universa respondemus civitate, et alius Christianis qui sunt nobis subjecti: neque ullum est genus tormenti, quod non propter ipsum paratis simus pati. Quis enim nos separaverit a charitate Christi? Nihil autem rei nobis est cum Nestorio, vel cum aliis qui eo morbo quo ipse laborant: qui hominem, qui citra divisionem et per hypostasim unitus est Deo Verbo, summa impudentia divellentes a Verbi divina hypostasi, per se consistentem et solum hominem ausi sunt dicere Verbum, quod in carne apparuit. Qui etiam, ut merebantur, a divinis Patribus ejeclii sunt e catalogo Orthodoxorum, et sunt in æternum traditi anathemati. Sed non praetermittet (hoc certo scias) qui maledictus a te appetitur Dominus, quin evestigio penas sumat tuorum audacium cœptorum, cum alterius, inquam, tuae blasphemiae, tum jurisjurandi quod a te fuit conculeatum et eversum, o in primis impie et scelerate.

35. « Ille autem cum eorum loquendi libertatem partim sustinisset, maxime autem Arethæ sapientiam et alium omnem splendorem esset reveritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eisque dona et honores proposuit, acrem ipsorum zelum in pie-

tatem sic refrigerare machinans. Postquam autem vidi martyres omnino annes non prebere promissis, contra autem quam poterant clarissima voce clamare: Non te negamus, qui es unus Trinitatis, o Verbum Dei et Christe; neque enim irridemus susceptæ carnis dispensationem, neque tuis, quas propter nos passus es, perpessionibus et crucei Judaicæ insultamus: eos quidem vinetos adhuc detinim; in aliam autem multitudinem, que collecta fuerat ex omni genere et aetate, mortis fulit sententiam.

36. « Uxoribus vero et liberis eorum qui detinebantur martyrum, ante oculos eorum adductis, provocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim autem blandis verbis eas aggrediens, nonnumquam omne supplicii genus in eas inten-tans, liberorumque et parentum et facultatum ei ipsius quoque patriæ eas terrens amissione. Ille autem dicebant: Omnibus, o rex, quæ a te offeruntur, sive ea sint bona, sive aliter se habeant, In-benter hodie renuntiantes, quæ a te maledictis incessilur Christi cruelem extollimus; et qui in ipsa nostram procuravit salutem, Christum sequimur. Esset enim a ratione alienum et nimis effeminatum, ex nobis quidem alias quæ cum talibus viris cohabitabant, qui mortem propter Christum elegerunt, alias autem quæ virginitatem exercerent, ut quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, et vestram iram plane inconsideratam non nostro sustinere corpore.

37. « Rex autem: O feminæ, inquit, possum vos merito magnæ accusare stultitiae, quod hominis plani et præstigiatoris, et qui violenta morte periit, gratiam eligitis, et voluptatibus presentibus spem, cuius incertus est exitus, præferre statuistis. Quædam autem ex aerioribus matribus et monachis non ferentes Christi contumelias, usæ sunt in regem verbis asperioribus, eum ipsum, quem maledictis incesserat, Christum vocantes ad ullionem. Quod quidem ægre ferens Hebreus, in eas communiter pronuntiat sententiam, ut gladio feriantur. Licebat ergo videre mulieres sanctas trahi erubibus, et sic duci ad supplicium, vel potius ferri promptis et alaceribus pedibus, et sitire mortem propter Christum.

38. « Magna vero erat et præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquam concedebant primas partes iis quæ erant junctæ matrimoniio: Recordemini, dicentes, quod prius vobis sumus propositæ et in templum ingressu, et in saeculorum participatione, et in slatione, et in sessione: et ideo oportet nunc quoque nos ante vos et vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem uxores, quæ jam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præsentia habere secundas partes. Infantes quoque balbutientes matres prætercurrebant, et ipsi quoque carnificem provocabant ad mortem: sciebant enim alios quoque pueros fuisse Christo propter ipsum sacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, iis qui videbant, magnam afferebant lamenta-

tionem : adeo ut rex crudelissimus eum admiratione talem vocem emiserit : Qualem omnibus fere hominibus errorem immisit Galileus ! ut qui vel ipsam mortem contempnere persuaserit, et pro illo perdere suas animas et corpora.

39. « Interim autem quadam quoque femina, quae duas filias habebat, et primas partes inter eas quæ erant in civitate obtinebat, longeque præstabat aliis genere, divitiis, gloria, et pulchritudine, atque in juvenili aetate adhuc vidua relicta fuerat, insecatatur tyrannum. Ille autem statim jubet suis ministris, ut eam ad se adducant cum honore et reverentia, et ei efficiant commodum aditum. Illa vero etsi hoc modo adduceretur, ægre ferebat tamen se ab aliarum mulierum abesse martyrio. Tertio autem die post jussionem cum honore ad regem adducitur cum filiabus. Ille vero placide eam intuens : Fama, inquit, annuntiat te esse modestam, ornatam et prudentem ; quin etiam ipse vultus et aspectus ferunt iis quæ dicuntur testimonium : preterea autem vulgo fertur, te quoque esse genere claram et abundare divitiis, et tibi non deesse splendorem. Ne ergo quomodo stultæ, quas ego perdidì, sustineas ipsa quoque Deum dicere eum, qui fuit crucifixus, fuit autem homo vorax et vini potator, amicusque publicanorum et peccatorum, et nec patriis fuit contentus legibus : sed tua nobilitati faciens convenientia, renuntia quidem Nazareno, et velis nobiscum sentire, et simul cum regina versari in regia : sic enim vives deinceps liberius, et liberata a malis quæ oriuntur ex viduitate, magis poteris aliis opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipsæ autem res quoque testantur, quod cum magnas habetas divitiæ, et plurimas facultates acceperis a majoribus, et sint multi qui tibi serviant ; pudor tamen et virtuti omnibus postpositis, in nullius alterius viri ne in conspectum quidem venisti, nisi ejus qui fuit tibi legitimo conjunctus matrimonio. Ne nunc ergo, ne nunc (hoc ego tibi consul), pulchritudinem tuam et juventutem et filiarum virginitatem lictorum manibus tradideris, quæ magis contumelia afficiunt, quam punit : sed desistens Cruci fixo gloriam tribuere, et nostris cedens legibus, et tibi et liberis propriece quæ sunt utilia.

40. « Beata autem illa apposite et eruditæ respondens : Cum eum, inquit, o rex, quem oportet honorare, et qui tibi dedit potentiam et hanc purpuram et hoc diadema, imo vero ipsam quoque essentialiam et vitam, tanquam Dei Filius et Deus, ingrato animo contemptum audaci lingua injuria afficias, non times ne fulmen dejectum te comburat : et me honorare velis. Vestrum ego honorem sumnam duco ignominiam. Cessa gladium in te ipsum impellere. Absit autem, ut ego a tali lauder lingua, quæ se armavit contra Deum. Neque eo procedam amentiae, ut verser cum iis qui Deo sunt adeo inimici, et in peccatorum habitem tabernaculis.

41. « Cum rex hæc audisset, ira corde accensus, adspexit ad eos qui aderant : et cum dixisset : Quam

impudenter in nos egit hæc execranda muliercula ; jubet ejus capiti auferri tegumentum et ejus filiarum, et sie eas nudæ capite et promissa coma in castra duei per ignominiam. Egrediens ergo generosa mulier, cum vidisset magnam seminarum multititudinem flentem et ejulantem, quod talis nobilitas afficeretur contumelia : illa eas severe et magnifice intuens : Scio, inquit, o amicæ, quod propteros dolorem accepitis, partim quidem fortasse propter naturæ cognationem, partim autem quod indigna ac pudenda videar pali cum filiabus. Sed ne doleatis. Nos enim non ideo negaverimus Creatorem earli et terra ; neque quæ sunt ad tempus, aeternis prætulerimus. Nam mihi quidem a majoribus per successionem pietas et vera religio, et a Christo denominari, et cum nosse Deum, tradita fuerunt in hereditatem, non mihi antem soli, sed universæ quoque meæ cognationi. Propter quem ego complexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio ; et ex facultatibus, quas habebam, plurimum distribui pauperibus. Sunt vero adhuc mihi magnæ divitiae in auro et argento, et magna multitudo servorum : nolui autem, ut multæ aliæ mulieres solent, ad alium maritum intueri, etiam si cum multis casibus et calamitatibus, quæ viduis evenire consueverunt, sœpe sum collectata : quod quidem vel solum sufficit ad mollem adhuc et tenurum animum ineitandum ad secundas nuptias, et fortasse nullus meam damasset juventutem, quæ ipsum ad hoc habebat patronum divinum Apostulum¹.

42. « Sed hæc omnia parvifaciens, in hoc solum animum intendo, ut cum Christo sim una cum sanctis, quæ præcesserunt, mulieribus et martyribus. Ego vobis jam secundo appareo. Nam prius in matrimonio spousi qui erat ad tempus ; nunc vero in nuptiis immortalis et alieni ab interitu, ad quem festino, et cui immaculatam conservavi continentiam, me videtis. Filias quoque ipsi studeo desponsare, ut quæ carum hucusque integrum ad hoc virginitate n conservaverim. Hinc mihi plenus est animus voluptate et bona spe. Rogo vos igitur, ut mihi potius congratulemini, neque tam abjecto animo lamentemini, et mihi transmutatis festum in tristitiam.

43. « Porro autem vobis quoque consuluerim, ut vos undique muniatis, et magnam adhibeatis cautionem, ne vobis non advertentibus, auferat fidei thesaurum qui est callidus sulfurandi artifex, et maximum hoc vobis damnum afferat, quod pertingit usque ad ipsam arietam. Jam vero quæcumque hic estis mulieres Gentiles et Hebreæ (multæ enim, ut video, hic adestis ad spectaculum) vos quoque depositis, Gentiles quidem, longis fabulis et nugis, et diis qui sunt solo nomine ; Hebreæ autem, umbra tandem et figuris et ænigmatibus, discite veritatem : et accedentes ad Verbum et Deum, qui est unus Trinitatis, per ejus cultum illu-

¹ 1. Tim. v.

minemini, et divini baptismatis regenerationem; neque sic simul perealis in vestris impietatibus.

44. « Cum martyr hæc et alia plura diceret mulieribus, quidam ex iis qui cum rege sentiebant, illi hæc renuntiarunt, et quod perverteret multitudinem. Rex itaque, ea rursus accersita, simulans mansuetudinem: Magna, inquit, usus sum in te patientia, hoc consulto et non inconsiderate faciens propter benignitatem, ut fracta lacrymis, quæ propter te funduntur et propter filias, nobis pareas. Illa autem: Quis me, inquit, o rex, si tibi paruerim, liberabit ab igne, qui non potest extingui? Sie dixit, et cælum statim intuens: Absit, inquit, o rex immortalis, ut te negem, qui es solus unigenitus Dei Filius, et eredam viro, qui te habuit contemptui, et nos decepit perjurio.

45. « Non ferens itaque Hebreus libertatem loquendi generosæ feminæ, sed deposita scena et ablata fictione, torveque eam et furiose intuens: Audacissima, inquit, mulier, ego ibi jam carnes discerpam ac dilacerabo, et intestina contrectabo: et si quid ex iis fuerit reliquum, id apponam devorandum canibus. Videbo autem, quisnam te sit e meis manibus erupturus, etiam si maxime exspectas fore ut det tibi auxilium Nazarenum. Tunc execrandi tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annum jam agens duodecimum, tyranni oculos consputavit. Qui autem circumstebant, non zelum, et id quod jure fuerat factum, laudantes, sed tempori servientes, ipsam et sororem ense mox conficiunt: et cum ex defluente sanguine manibus plane feri homines accepissent, eum matri offerunt: rex enim ita jussérat. Illa vero (o fortè et generosum animum!) et lubenter eum guslat; et cum ad cælum sustulisset oculos: Tibi, inquit, Christe Domine, hoc meum offero sacrificium, et tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo, cum quibus me quoque commemoratam introduc in tuum thalamum, et (ut dicit divinus David¹) ostende matrem propter filios lætantem.

46. « Rex autem gravissimo ægritudinis animi stimulo sauciatus, ut qui omnem spem plane abjeccisset, in eam fert sententiam, cum hæc dixisset iis qui simul erant: Ejus quidem et filiarum miratus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magis virtus sum ab earum temperantia et moderatione. Et ideo mihi venit in mente admiri, ad quantam amentiam processerunt Christiani, ut colant hominem, qui morte periit violenta; et suam ei permittant salutem, qui fuit planus», id est, impostor, « et prestigiator, et se Deum temere appellavit ». Hactenus primi dici certamen, quo ostensus est, quantum esset Homeritarum, sive Sabæorum Ecclesiæ ardor, dum infirmiorem sexum exhibens ad conflictum, eundemque divitiarum et pulchritudinis nexibus implicatum, ipso primo congressu superbum perfidumque Judæum vicit:

quo genere hominum nullam gentem infensiorem et infestiorem Christianis Dei Ecclesia est unquam experta; quorum acerbissimo odio in Christianam religionem si æque potentia conjungatur, nihil possit exocitari crudelius, acerbius nihil. Quod et si consideres cum Judaica perfidia conjunctam a Christiana fide apostasiam in rege impi, magis miraberis sexum fragilem adeo gloriosum de perarduo diroque certamine retulisse triumphum. Sed ad sequentis diei spectaculum accurramus: pergit enim auctor:

47. « Sequenti autem die cum in loco excelso rex consedisset, vocavit Aretham cum sociis, qui erant numero trecenti et quadraginta. Qui cum adstitissent, magnum intuens Aretham, qui erat affabilis et moderatus, et moribus maximam ostendebat virtutem: Cur tanta es, inquit, audacia, o caput execrandum, ut in nostram quidem insurgas potentiam, toti autem civitati et tantæ persuadeas regioni, ut te solum colant tanquam tyrrannum, et verbis tuis utantur tanquam legibus, nostrarum vero legum nullam ducant et verborum rationem; et execrandum hominem Denm appellant, qui cum sibi auxilium ferre non potuerit, vos cum vobis adhibuistis adjutorem: et nec tuum patrem es imitatus, qui ante imperavit Nagra, iis autem qui nos precesserunt, regibus fuit obedientissimus? Sed nisi mutalus et ad te rediens hanc vanam repuleris opinionem, non te profunda senectus, nec simulatus hic habitus juvabunt: sed tu et omnes tui eadem patiemini, quæ viri et feminæ prius interfecti: quos quantum juverit Marie et fabri filius, omnes sciunt.

48. « Senex autem stans cogitabundus, et aperte ostendens se ægre ferre superbiam verborum regis, cum se sustinisset, et collegisset spiritum, et ex imo suspirasset: Non es, inquit, o rex, causa eorum quæ dicuntur aut fiunt; sed nostri cives, qui meam contempserunt sententiam, quæ tibi non permittebat ingredi civitatem; contra autem adversum te depugnare incitabat, et cum tuis fam multis millibus manus conserere, ut cum Madianitis¹ olim Gedeon cum paucis; et Christo, qui nunc a te contemnitur, vires addente, et confirmante, te expugnare, demetere, et omnino delere virum impium, fidifragum, et immemorem pactorum conuentorum, quibus te civitatem et nos servaturum pollicebaris.

49. « Quidam autem ex iis qui cum rege considerabant, volens ingeniose sancti verba reprehendere, et tempori valde serviens: Sed non, inquit, sic vos doct lex Moysi contumelia afficere Christum Domini: dicit enim²: Principi populi tui non maledictes. Porro autem ipsa quoque scripta³ vestra vobis jubent regem honorare, seu sit bonus, seu securus. Cui sanetus: Tu autem, inquit, fortasse non audisti, quod ab Achab dictum est⁴ Eliæ, cum dixit eum evertere Israel: cui ille sic respondit:

¹ Psal. cxii.

² Jud. vii. — ³ Exod. xxii. — ⁴ 1. Petr. ii. — ⁵ 3. Reg. xviii.

Non ego eerto, sed tu, et domus patris tui; non usque ad Achab solum sistens contumeliam, sed eos etiam comprehendens, qui erant in ea domo. Quomodo ergo se quispiam in Deum pie gerens, et regem arguens quod se imique gerat, unquam offendit ac violaverit legem, qui non est veritus os in cælum ponere, et Creatorem appetere maledictis. Sed ut video ejus patientiam et tolerantiam contemnit, et nos facere similia proenratis.

50. « Tu autem, rex, cum sis natura tam injustus, et mala facere paratissimus, et nec sanctus in iis quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus; putas fore, ut illum lateas oculum, quem nihil latet? Atqui regem oportet esse veracem et benignum, ut verbis attrahat benevolentiam eorum qui sunt in sua ditione; rerum autem fine et eventu fidem facere veritatis, et quod se divine gerat, gloriam habere: quales ego vidi in Judea et Æthiopia et ante te Homeritide; quos vera dicentes, et se benigne agentes in subjectos, non, ut tu, rex, pejorantes, sed aliis promissa implentes, quasi ut Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum quæ a te sunt odio habens improbitatem, te qui in eum fuiti impius et infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fidi et bono; roborabit, et extollat genus Christianorum, magnaunque suam efficiet Ecclesiam, quam tu igne consumpsisti et humili dejecisti. Ego autem sum beatus, non ob id præsertim quod in hac vita in bona fui aestimatione; sed quia in profunda senectute (jam enim ago nonagesimum quintum annum, videns filios filiorum et filias filiarum) subeo martyrium; et tam magnam et populorum tam frequentem civitatem et totam regionis ipsius gentem Deo offero, qui etiam mei perpetuam conservabunt memoriam, summas illi agentes gratias.

51. « Ad populum autem conversus, et ad commartyres (erat enim non solum visu jucundissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus) sic dixit: Viri cives et amici et cognati, et quicunque propter consuetudinem et rerum communionem ad nos attinetis, quæ patriæ quidem et nobis civibus evenerunt, cum non pridem consideraverimus; neque scrutati fuerimus id quod erat futurum, sed fallaci homini, qui nos fronde studebat capere, crediderimus; ipsa novimus experientia, ut cum iis qui foris erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ vero in Deum linguam moveris locutus est hic superbis, ipsi auribus auditis. Quod autem ad Christi Dei provocet negationem, testantur quidem eorum qui præcesserunt plurimæ et omne genus cædes: testantur autem hæc quoque vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita. Et fuisset quidem sapientium, non esse timidos et vitæ nimis cupidos, neque huic callido et improbo veteratori credere, fidem adhibentes jusjurando, quod est promptissimum malorum artificium; sed bellum adversus ipsum suscipere, et Deo pugnam nobiscum capessente, ulcisci hunc impium.

52. « Cum autem res nostræ ad eam adductæ

sint necessitatem, ut vel tyranno parentes, et nos impie gerentes, vitam agamus miseram; vel non parentes, et pietatem exerceentes, beatum finem adipiscamur: studeamus immortalem gloriam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis tanquam jam senem et plenum dierum finem cupere, et ideo alios ad mortem incitare: sed consideret unusquisque vestrum, mortem esse commune debitum et juveni et seni, et esse inevitabilem corporis dissolutionem. Itaque non exspectetur finis communis, qui et sua sponte venit; sed studeat quilibet, ut sit, quoniam fieri poterit, glorus et beatus. Quidnam autem dixerit quispiam martyrio glorus, aut quæstus, aut piis omnibus beatus? Ego enim, si fieri posset, propter Christum mori sæpe et ipse eligerem, et aliis consulerem: sicque esset et major gloria et lucrum longe copiosius: sed cum hoc haberi non possit a natura; quod vel invitis nobis ipsa ex se facit, præripiamus cum gloria: et id tanquam proprium constituentes, astute fallimus necessitatem.

53. « Nullus nostrum, o fratres, sit adeo vitæ cupidus et adeo pusilli et abjecti animi, ut pro brevi et misera vita perdat aeternitatem, et quæ nunquam solvit beatitudinem. Communi omnium inimico e nobis hand detur pars aliqua; ne enim unum fuerit sulfuratus, glorietur perversus, tanquam qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procul sit a choro martyrum, neque sit falso nominis particeps. Si quis enim te, Christe et Verbum Dei, negaverit hujus vitæ desiderio; ab ipsa excidat, et dehincens eum terra devoret. Si quis autem ex mea cognitione aut familiaritate desiderio honorum præsentium, te relicto creatore, sequatur hunc regem interitui obnoxium et impium; ne ei detur. o rex Christe, hic frui iis quæ videntur jucunda et delectabilia, et tradatur iis quæ sunt illic tormentis.

54. « Hæc dixit; et statim multitudo calidas effundens lacrymas: Esto bono animo, conclamavit: nemo enim te deseret: nam tni (ut vides) desiderio omnes vel ante te mori properamus, et præripere hunc beatum finem et desiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, et ero vobis in Deo certus via dux. Ut vos mihi primas conceditis in omnibus, ita mihi concedite, ut primus ad Christum accedam. Verum enim vero hoc vobis ultimum do mandatum: si quis meorum filiorum, aut eorum qui genere ad me attinent, relietus fuerit permanens in hoc puro cultu Christianorum, sit haeres mearum facultatum. Porro autem tres illas ex eis quæ mihi restant possessiones pulcherrimas volo tribui Catholicæ Ecclesiæ quæ est ædificanda, quas etiam jam conseero». Ista ipse omnia prænoscens ventura, divino afflatus Spíritu instar patriarcharum antiquorum, est prælocutus martyri candidatus Arethas. Subdit auctor:

55. « Hæc enim dixisset, et populo benedixisset, et, Sit tibi gloria, o Domine, propter omnia, subjunxit, conversus dicit regi: Laudo te, o rex, quod

usus sis patientia, et non confuderis aut interruperis meam orationem, ut mos fuit olim regibus. Quoniam ergo nosti nostrum scopum et institutum, nempe quod fieri non potest, ut Christi cultu relieto, nos tibi assentiamur; fac quod superest, tempus non terens diutius. Cum sciret ergo rex mentem eorum esse immutabilem, nec fieri posse ut eos ad suam traducat sententiam, jussit eos duci ad quendam torrentem, qui vocalur Odis, et ipsis illuc amputari capita.

56. « Ad quem cum venissent, et se prompte et alaci animo ad preces convertissent: Domine, Domine¹, dixerunt, virtus salutis nostræ, obumbrasti super caput nostrum in die belli. Nunc quoque deduc nos in vitam aeternam; quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quam tui dilectio, non patria, non genus, non divinitæ; sed omnia propter te perdidimus, etiam ipsam vitam, et tanquam occisionis² oves summis reputati. Et nunc te supplices rogamus, fiat ultio³ sanguinis servorum tuorum, qui fuerit effusus. Extolle manus tuas super istorum superbiam. Suscipe ac defende illorum filios, qui pro te moriuntur. Corrobora civitatem, quæ gloriatur tuo pretioso sanguine et cruce et passionibus. Vides quemadmodum eam tui effecerunt inimici: attonderunt ejus ornamentum: profanaverunt sanctuarium tuum: templum sanctum tuum exusserunt; quod tibi placeat ut rursus extollatur et roboretur, dando sceptra regibus Christianis». Haec et alia illi precati, jugulum singuli oblulerunt, primusque omnium coronam martyrii Arethas est consecutus. Subdit vero auctor haec de admirando feminæ Christianæ certamine.

57. « Quædam autem mulier habens puerum prælerecurrentem non plus quam quinque annos natum, cum videret ea quæ siebant, et ad similem accensa esset aemulationem; citissime accurrens, cum ipsa quoque accepisset martyrum sanguinem, se illo unxit et filium. Deinde ipsum regem iudicabatur, eum vocans tyrannum, et quam maxima poterat voce dicens: Erit Hebraeorum regi sicut Pharaoni. Illius vero satellites, iis quæ dicebantur auditis, comprehensam statim mulierem dueunt ad ipsum regem, et maledicta, quibus ipsum acerbe appetebat, renuniant cum magna accensione. Ille autem cum nec ei feiisset dicendi potestate, nec eam quidem interrogasset, eam condemnat, ut igne moreretur.

58. « Statim ergo fuit congregata materia, et ignis ei subjectus, et flamma se in altum sustulit, sulphure, pice, et sarmientis nutrita: deinde etiam fuit alligata mulier, et eam lictorum manus completebantur, ut cum foisset eis onus portatu facile, sic in medianam flammam recta conjiceretur. Puer autem, qui solus remanserat, dolebat, indignabatur, ægre ferebat, non secus ac recens nati pulli, non ferens matris absentiam. Porro autem in gyrum vertens oculos, et amicissima lingua matrem

requirens, videt regem sedentem in excelso, et ad ipsum accurrerit oculos habens plenos lacrymis, deinde se provolvit ad ejus pedes pro matre rogans, ut poterat. Ille autem eo accepto, et genibus imposito (erat enim puer scitus et elegans, et qui ut puer suaviter balbutiebat) rogabat cum quo mallet versari, et quem magis diligenter. Ille autem matrem dicebat, matrem; et eam deflebat assidue: propter eam autem, inquit, veni, et rogo, o rex, eam solvi, ut me quoque assumat ad martyrium. Haec autem me saepè ad hoc hortata est.

59. « Attendeus autem rex ad verba pueri: Quid est autem hoc, inquit, quod dicas, martyrium? O que eliam infantes sapientes reddit tua, Domine, gratia! Pro Christo, inquit, mori, et rursum vivere. Sed quis est hic Christus? rursum dicit rex. Puer autem: Veni huc, inquit, ad Ecclesiam, et eum tibi ostendam». Ad aliquam saeram imaginem Salvatoris, ex more, in Ecclesia pingi solitam puer alludens, ita quidem cum esset parvulus, loquebatur ut parvulus. Sed quid post? « Interim autem cum matrem aspexisset, tensus dixit: Sine, sine me venire ad matrem: video enim eam trahi et male affici a lictoribus. Rex autem: Cur, inquit, huc venisti, matre relieta? Sed sis hic nobiscum, et dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquam cum simplici puero, atque adeo puero se loqui existimans. Ille vero longe supra etatem prudentia prædictus plane remuebat, dicens: Non hic manebo; matrem desidero: nam arbitratus te esse Christianum, veni pro ea rogatus; cum Iudaum autem invenerim, tecum nec volo quidem versari, neque sustineo omnino a te aliquid accipere. Hoc autem solum mihi concede, o rex, ut ad matrem reverlar.

60. « Regem stupore affecit pueri sapientia. Quidam autem ex iis qui circumstabant, ex cogitantes aliquid sapientis, censebant ut infans adduceretur ad reginam, sic teneram etalem comantes allicere; nam cum rege quidem consuetudinem existimabant esse puero insolitam, ut virilem et asperiorem: quod si audierit reginam et mulierem, prompto et alaci animo eam secuturum, ut qui apud matrem blande educaretur, et molliori deleceretur consuetudine. Verum rursus pueri intelligentia superavit illorum calliditatem; nec eis quidem omnino ad hæc dabat responsum, sed vehementer solum vocabat matrem, et in eam cum animo totos defigebat obtutus.

61. « Cum eam autem vidisset injici in ignem, vehementius inflammatus visceribus, andet statim puer aliquid fortius: et cum stelisset ad genua tyranni Dunaan, se inclinans, aeriter ipsum regem mordet in femore. Ille autem simul atque sensisset morsum, et fuisset conturbatus, cum repente abjectit, et eum tradit cuidam ex senatu, ut ab illo aleretur maxime Iudaee, et abjuraret Christianismum. Et ille quidem abibat, accepto puer, admirans ea quæ facta fuerant, et simul etiam narrans aliis. Interim autem puer, eo nesciente, cursu con-

¹ Psal. xix. — ² Psal. xl. — ³ Psal. xlvi.

tendit ad matrem, et insiliit ad medium fornacem, matremque (ut ei videbatur) amplexus et pulcherrimum bustum se ipsum ei tradens, fit eum ipsa haeres corona martyrii ». Ita plane (quod scriptum est¹) « ex ore infantium et laetentium perfecisti laudem, ut destruas inimicum et ultorem. Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia ». Parum fuit vinci a feminis superbissimum tyranum, et ab astate decrepita superari, nisi et a puero hostis immanissimus sterneretur. Tales esse solent Christianae religionis de perfidia prostrata triumphi, ut vineat humilitate superbos et superet intirmitate potentes. Sed pergit auctor :

62. « Cum haec sic fierent, patientium Christianorum moti misericordia ii qui erant circa regem et ipse senatus, rogabant, ut ceteros relaxaret, et non penitus perderet tam magnam civitatem et populo tam frequentem, quae quotannis magna pendebat veetigalia. Postquam autem haec in re annuit dura illa anima et Pharaonica, crudeleisque vicit avaritia ; quid facit ? Cum hujus civitatis, et totius regionis juvenes tam masculos quam feminas redlegisset in servitatem, quorum erant multa millia, et alios quidem ipse retinuissest, alios autem tradidisset quibus voluit; reversus est in regiam, libera civitate effecta serva, quae dedicata erat soli Trinitati : quam ipse Christus redemit proprio sanguine, et quae ei obtulit tantam martyrum multitudinem, eorum victorias et certamina praelara praedicans orbi terrae. Et haec quidem ita se habebant ». Haec tenus de martyribus suo splendore in Oriente et Occidente universae Ecclesiae eluentibus : non enim eos Homeritae vel Aethiopes tantummodo coluerunt, sed et Graeci omnes, pariterque Latini, qui, diversis licet diebus eorumdem admirabilium martyrum annis singulis certamina publice in Ecclesia ex sacris tabulis legunt. Tanto ergo Orientalium Occidentaliumque consensu celebrari martyres meruerunt, qui hec in remotis adeo regionibus passi sint, innius tamen corporis, Catholicæ nimirum Ecclesie, calore fidei proxima capiti membra erant. At quid post haec perfidus apostata egerit, audi : sed prius quae acciderint in celo prodigia ad incutiendum terrorem crudeli Barbaro, acceipe.

63. « Revertente autem Hebreo, apparuit ignis aliquot diebus tota nocte implens aerem, qui ipsum Dunaan et ejus terrebant exercitum, et conjiciendam prebebat Dei iram adversus impios. Deinde ignis quoque desuper, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed nec sic quidem potuit corrigi seelatus, neque flecti sub potenti manu Dei. Tanto autem furore erat accusus adversus Christianos, ut etiam ad regem Persarum miserit legationem, et rogaverit ut ipse quoque faceret similia ; et omnes qui in sua ditione inveniebantur, Christianos perderet funditus : si vellet, inquiens, solem habere propitium, et ejus patrem (sicut ille nugabatur) esse Deum

Hebraeorum. Scripsit etiam ad Alamundarum ducem Saracenorum, qui erant sub Persis, promittens etiam se ei daturum pecunias, si moveret persecutionem adversus Christianos qui sunt ei subjecti. Sed ille quidem adeo erat infestus Christianis, et sic faciebat ». Haec autem de Alamundaro cum audis, memoria repele sub Anastasio imperatore superius esse dictum, ejusdem nominis regem Saracenorum ad fidem Christianam conversum, baptizatum esse ; hunc vero alium ab illo fuisse, dicendum videtur : etenim Saracenorum alii erant Romano imperatori obtemperantes, alii hostes, ut quae dicentur ostendent. Sed prosequamur reliqua.

64. « Justitia autem nequaquam cessavit implere suas partes in his quae tiebant. Justinus enim imperator, cum sic ei visum esset, hortatus est Alamundarum, ut foedera pacis iniret cum Saracenis Romanorum vectigalibus. Et missus est Abrahamius vir pius et presbyter, qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoque a rege Persarum cum aliis quidam, tum Isacius quoque presbyter, qui praerat Christianis Orthodoxis qui in Perside erant : aderat autem Silas quoque episcopus Nestorianorum cum quibusdam aliis, partim quidem pro Hebreo fungens legatione, partim vero volens convenire Orthodoxos, et disputare adversus recta dogmata.

65. Cum autem coram dictis legatis legerentur litterae regis Homeritarum, et Silas assentiretur scopo ejus qui scripserat, et diceret Christum solum esse hominem, et non Deum : Quomodo enim, inquiens, qui nascitur ex muliere, et componitur ex eo qui est in ipsa sanguine, et involvitur fasciis, et paulatim accipit incrementum, deinde etiam laborat et sitit, tandem ad crucem agitur et moritur, Deus esse dicitur, ut citra rationem Abrahamio videtur et Isacio ? Ille cum sic dicerentur, ii viri prius non ferentes diutius Deum affici contumelia, scisis suis vestibus, eos vocabant haereticos, et magno animo eos expellebant ab Ecclesia Catholica, Nestorium eorum magistrum damnantes, ut qui talia seminasset zizania : deinde fusius etiam persecabantur ea que pertinebant ad divinæ carnis suscepptæ dispensationem ; ipsique Orthodoxa divinorum Apostolorum et Patrum sequentes dogmata, Deum perfectum et hominem perfectum confitebantur Christum, in una hypostasi duas naturas coniungentes citra confusionem. Atque cum sic quidem Silas a scopo excidisset, inanibus (ut dicitur) manibus est reversus, et sic vana spe est delusus.

66. « Abrahamius autem ipso quoque foedere inito cum Alamundaro, salutatoque Isacio in Perside revertente, rediit et ipse, atque omnia exposuit Justino imperatori, et praesertim quae a rege Homeritarum facta et scripta sunt contra Christianos. Ille autem sine mora scripsit ad Asterium Alexandriæ episcopum, ut incitaret regem Aethiopum ad movendum arma adversus Homeritas : eadem quoque ipse regi Aethiopum per litteras nuntia-

¹ Psal. viii.

vit, eumque docuit quemadmodum delevisset Hebraeus omnes Christianos qui erant in sua potestate, et quemadmodum Nagrau civitatem populo frequentissimam fecisset inhabitabilem, omnibus pueribus partim quidem imperfectis, partim autem redactis in servitutem : quod regem etiam Persarum et Alamundarum idem ille incitasset, ut facerent similia : postremum adjecte fore, nisi ipse exsurgeret in ultionem, ut Deus evestigio ei irasceretur. Et haec quidem imperator Justinus. Ipse

quoque patriarcha Alexandrinus posteaquam cum monachis Orthodoxis, qui erant in Nitria et Scete, multas Deo fudit supplicationes, regi illi ea significavit, que pio videbantur Justino ». At de his modo haec tenus : quae autem ibidem habentur de bello a rege Aethiopum adversus Dunaan suscepto, et insigni Victoria a Deo obtenta, quoniam ea omnia anno sequenti contigisse narrantur, suo loco de iis dicturi sumus.

Anno periodi Græco-Romanæ 6015. — Jesu Christi 522. — Hormisdæ papæ 9. — Justini imp. 5. Theodorici reg. 30 et 12.

1. *Consules.* — Coss. *Symmachus* et *Boethius*, uterque Occidentalis, ac filii Amicij Manlii Severini Boethii præstantissimi philosophi a Theodorico Italiae rege occisi, ut ostendit Sirmondus in Notis ad Ennodium ; quod maxime probatur ex ipsomet Boethio patre, lib. 2 de Consolat. prosa quarta, scribente : « Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris vel paterni vel aviti specimen eluet ingenii, etc. », paulo ante philosophiam se consolantem ita loquentem Boethius inducit : « Cum duos pariter liberos tuos domo provehi, sub frequentia Patrum, sub plebis alacritate, vidisti ». Quæ verba cum legisset Baronius, ut videre est apud eum anno 525, num. 15, putavit Boethii philosophi liberos *consulares* dictos, quod patrem consulem habuissent; sed alius est horum verborum sensus, eos scilicet consulatu exornatos fuisse. *Boethius* autem pater uni ex filiis a *Symmacho* socero, alteri a se nomen imposuit, nec tertium consul processit, ut automavat Baronius contra omnium Fastorum, tam Græcorum, quam Latinorum, imo et monumentorum, in quibus hujus anni consulatum mentio, fidem; nullibet enim *Symmachus* et *Boethius* cum numerali nota eduntur. *Boethius* itaque, qui anno 50 consulatum gessit, pater fui *Symmacho* et *Boethio* hoc anno consulum, quorum avus extitit *Fl. Boethius* anno 487 eadem dignitate decoratus. Avorum nominibus nepotes apud Romanos saepe appellatos fuisse, innumeris exemplis liquet.

2. *Obitus Trasamundi Africæ regis.* — Ann. 4 ad 17. *Trasamundus* Vandalorum rex, qui mense Septembri anni 500 regnum inierat, et testibus Procopio lib. 1 de Bello Vandal. cap. 8, Isidoro, et Victore Tunnuensi in Chronicis, annos viagiuti septem in Africa imperavit, anno tautum

sequenli mortuus est, sub consulatu nempe Maximi, ut idem Tununensis testatur, et Fragmentum Augustanum a Canisio editum indubitatum reddit : ibi enim legitur, regnasse Trasamundum, annos xxvi, menses viii, dies iv. Quare mors ejus incidit in diem vicesimum quartum mensis Maii in sequenti Christi anni. Additur in eodem Fragmento : « A xiv anno imperii et morte Valentis usque in annum xxvii Trasamundi, anni sunt cxviii », a morte scilicet Valentis usque ad initium principatus Trasamundi; ille enim anno 500 interiit, et *Trasamundus* anno 525 Africæ præesse cœpil, annis scilicet cxviii post necem Valentis.

3. *Episcopi Africani ab exilio revocati.* — Trasamundo successit frater ejus patruelis, *Hildericus* Honorici sive Huneric filius, ut docet Procopius lib. 1 de Bello Vandal. cap. 9 : « In regnum, inquit, successit Hildericus Honorici filius ac Gizerici nepos, vir subditis affabilis, totus ad mansuetudinem natus, qui nullo unquam modo Christianos vexavit, etc. Erat Hildericus arctissimo amicitiae vinculo atque hospitio junctus Justiniano, nondum quidem adepto imperium, id tamen ad arbitrium moderanti ». Hildericus antequam publice inauguraretur, episcopos Catholicos ab exilio revocavit, ut seribil Victor Tununensis sub consulatu Maximi, ideoque anno sequenti et *Trasamundus* mortuus est, ac episcopi Africani, quos in exilium miserat, in sedes restituti sunt : « Qui », inquit auctor Fragmenti citati de Hilderico rege loquens, « in exordio regni sui, Bonifacium episcopum apud Carthaginem in Ecclesia sancti Agilei ordinari præcepit, et omnibus Catholicis libertatem restituit ». Hujus restitutionis tempus optime notavit auctor Vitæ sancti Fulgentii, qui verba faciens de septem libris adversus scripta Fausti Regieus episcopi de Gratia Dei

anno sequenti absolutis, ait : « Ut enim est dictatio ipsa finita, prolimus est longissime captivitatis catena disrupta. Mors enim Trasamundi regis, etc. » Loquitur postea anctor ille anonymous de S. Fulgenti, aliorumque confessorum exulum gloriose Carthaginem ingressu.

4. *Lazorum rex fit Christianus.* — Ad num. 18 ad 22. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. p. xvi, kalendis Septemb. hujus Christi anni inchoato scribit : « Hoc anno Tzathus Lazorum rex, regni Persarum deserter factus, Cabade regnante, atque adeo ipsum amante, ut in Lazorum regnum eum extulisset, ad Justinum Byzantium veniens, Christianum tieri et ab eo Lazorum regem renuntiari rogavit imperatorem. Ilunc imperator benigne acceptum baptismi lumine illustravit, et filium declaravit. Romanam vero duxit uxorem Homi patricii et excuropalatae neptem, nomine Valerianam, quam denum Lazorum rex creatus in patriam duxit. Discessit ille redimitus corona et chlamyde, qualis est imperatoris, candida ornatus, cui superius tabula ex auro fuit adsuta, in qua Justini imp. imago coloribus aeu ductis depicta erat ». Subdit Theophanes, Cabadem Persarum regem, cum hoc accepisset, questum esse, quod homines sibi subditos reciperet, et pacem inter utrumque sanctam frangeret : respondisse vero Justinum, nullum regno ejus subjectum sibi vindicasse, sed Lazorum regem tantum rogasse, ut fieret Christianus : « Ab eo tempore », inquit Theophanes, « graves Romanos inter et Persas secuta sunt discordiae ». Idem fuse narrat auctor Chronici Alexandrini sub Symmachii et Boethii consulatu qui addit, censuisse Cabadem « deinceps pacisci cum Romanis, missoque legato Briamicitiam cum Justino » instaurasse, quod Procopius lib. 1, cap. 12 de Bello Persico falsum esse ostendit, et bellum statim Persas inter et Romanos inchoatum testatur. Baronius hoc anno et Cointius anno p. viii, num. 37, idem referunt ex auctore Miscellæ lib. 15, ubi is Theophanis locum corrupit. scribens : « Rogavit eum ut fieret Christianus, et ab ipso appellaretur imperator Lazorum, etc. proiectus Lazorum imperator a Justino, etc. » Verum neque in græco textu Theophanis, nec in ejus versione mox recitata id legitur; neque imperatores Romani *imperatoris aut Augusti* nomen unquam cum exteris communicarunt, sed tantum regis nomen eis attribuerunt. Quare perperam Cointius illa verba refert, ut ostendat Gregorium Turonensem lib. 2, cap. 38 ubi de Clodoveo ait, « ab Anastasio imp. codicillos de consulatu accepit, etc. et ab ea die tanquam consul aut Augustus est vocatus », indicare illum ab Anastasio imperatore *Augusti* titulum accepisse. *Clodoveus* itaque non ab imperatore, sed a suis subditis *Augustus* appellatus est, ut suo loco dixi.

5. *Rex Iudeus Homeritarum Christianos persequitur.* — Ad num. 22 et seqq. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. p. xvi, qui kalend. Septemb. hujus Christi anni exorditur, ait : « Hoc anno

nefarium facinus adversus sanctum Aretham, cætroisque urbis Negrae incolas admissum est, bellumque ab Elisbaa Æthiopum rege contra Homeritas susceptum, victoriaque demum ab ipso » reportata. Idem habet Cedrenus ad annum v. Justini imp. Baronius vero recitat Acta S. Arethæ martyris, et eorum qui cum eo decertaverint, sanctorum martyrum, edita a Metaphraste ad diem xxiv Octob. que Allatius in Diatriba de Simeonum Scriptis, Metaphrasti asserit pag. 126; sed ex dictis anno superiori Acta illa multa fabulosa continent. Meminit regionis *Homeritarum* Ptolomeus lib. 6 Geograph. cap. 7, dum situm Arabiæ Felicis, in qua ea regio posita, describit, ubi et eam positam esse docent Acta sancti Arethæ. Tradunt ea Acta *Dunaan* Hebreum Christianis inimicissimum Homeritarum tune regem fuisse, *Elesbaan* vero regem Æthiopum, seu Auxumitarum, cuius regia erat *Auxume* : quod et de utroque regno etiam affirmat Procopius lib. t de Bell. Pers. cap. 19. Addunt Acta sancti Arethæ, omnes *Dunaani* regis subditos fuisse, vel Judæos vel Gentiles, *Elesbaanum* vero Christianum extitisse, ac principem iustitia et pietate inclytum, quod Procopius citatus cap. 20 de ejus successore, qui anno Christi p. xxxi regnabat, etiam affirmat. Legendum Nicephorus lib. 17, cap. 6.

6. *Martyrium S. Arethæ et socior.* — Exhibeo hic summarium eorum quæ ex Actis sancti Arethæ producit hoc anno Baronius, ut insignis error in quem Theophanes, aliquique tam antiqui, quam recentes Historici inciderunt, anno p. xl certius detegi ac confutari possit. Testantur itaque laudata Acta, *Dunaanum* regem, tam ut genus Christianorum everteret, quam ut Elesbaano regi Æthiopum molestiam crearet, graviter afflixisse cives urbis *Nagran* in *Homeride* sitæ, cui præfectus erat S. Aretha : cumque impius iste Judæus urbem obsidione cinxisset, eamque vi expugnare non posset, statuisse dolo eam capere, ideoque juramento interposito promisisse, sese cives non amplius coacturum, ut patriam religionem ejurarent. Verum ubi in eam ingressus est, nobiles, sacerdotes et monachos vineulis arctavit, virginesque combussit. Dies duos duravit persecutio, et secunda die trecenti et quadraginta Christiani, inter quos Aretha, morti traditi sunt. Reliqua cum Baronio in annum sequentem differimus.

7. *Homeritæ et Axumitæ non longe inter se dissiti.* — *Negra*, ut eam appellat Nicephorus citatus, aut *Nagran*, ut in Actis sancti Arethæ dicitur, sita erat ad fines Arabiæ Felicis, ut habeat idem Nicephorus : « E regione Homeritarum », inquit Procopius citatus, « ulteriore continentem habent Æthiopes Auxomitæ, ita dicti de nomine urbis Auxomidis, ubi regia ipsorum est. Porro interfusum mare (sinum scilicet Arabicum) ferente medioriter vento trajicitur diebus quinque ac noctibus totidem ». Scaliger lib. 7 de Emendat. Temp. pag. 682, exponens hodiernum Computum Æthio-

pum refert, *Auxumam* etiamnum quamvis deser-
tam ac vastatam, tamen ex reliquiis suis veterem
regum illorum opulentiam et gloriam testari; ac in
iis etiam titulos extare ignorabilibus litteris con-
scriptos, cum crucibus tamen *Ethiopicis*. Ab Octa-
viani Augusti tempore *Axumite* videntur Roma-
nos imperatores coluisse; cum numismata in
eorum honorem percosserint, ut ostendit illud
Heliogabali, cuius meminit ibidem Scaliger, in
quo legitur, ΑΞΩΜΕΤΩΝ. *Aureliams* etiam in ma-
gna veneratione fuit apud *Axumitas*, ut refert Ta-
citus postea imperator, in oratione sua ad senatum
a Vopisco in Vita Aureliani, cap. 41 recitata: « Illum
Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani..... populi
etiam Indorum, veluti præsentem pæne venerati
sunt Deum ». Ubi *Indorum* nomine Vopiscus
Ethiopes remotissimas Africæ regiones incolentes
intelligit. Ob illam *Ethiopum* cum imperatoribus
Romanis societatem citius et facilius gens illa ad
fidem Christianam perducta, quod quando factum
fuerit, supra ostendimus. Sub hujus imperio *Axu-
mitæ* magnis privilegiis potiti sunt, ut patet ex ejus
Epistola ad tyrannos Axumarum data, et a Baronio
cccvi, num. 23, relata, ubi ait: « Hac igitur cura
(nempe religionis) cum et vos prosequi dignamur,
paria cum Romanis impertientes; unum cum illis
in Ecclesiis dogma refinere jubemus ». Et in fine:
« Deus vos servet, fratres carissimi ».

8. *Homeritæ alias Ariani, postea Orthodoxi*. — Porro *Axumite*, Constantino M. imperante, fidem
Christianam acceperant, ut oslendi ad annum
cccxxvii. *Homeritæ* vero, Constantio ejus filio impe-
rium administrante, Ariana hæresi imbuti fuerant a
Theophilo magni nominis monacho ad eos ad hunc
tinem misso, ut videre est ad annum cccliv. Quare
auctor Vitæ sancti Arethæ et siorum, quem Meta-
phrasten esse jam diximus, summopere fallitur,
dum num 25 et seq. apud Baronium refert cives
urbis *Nagræ* tempore Constantii ad fidem conver-
sos esse opera cujusdam monachi, Judæis resisten-
tibus, sed miraculis a monacho illo patratis præva-
lentibus. Ut enim loco citato monstravimus, Philo-
storgius, a quo hanc narrationem hausit Metaphraste,
illa miracula confinxit. Cum tamen hoc tempore
magna illa civitas Orthodoxam fidem profiteretur,
apparet post Constantii mortem, tempore incerto,
hæresim Ariana apud *Homeritas* profligatam
fuisse. Denique *Homeritas* *Ethiopas* fuisse demon-
strat locus Theophanis Byzantii anno dlxvi, n. 6 a
me recitatus, quod confirmat Stephanus de urbi-
bus. Hinc *Homeritæ Indi* appellati, ut videre est
anno dlxi, n. 6, et anno dlxii, num. 14, quia scil.
Ethiopia ab antiquis *India* nuncupata.

9. *Monachi Scythæ* scribunt ad episcopos Afri-
canos adversus libros Fausti. — Maxentius, ut nar-
rat. Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21,
ac Seythæ monachi de quibus superioribus annis
locuti sumus, accepto ab Africanis Patribus libro
de *Incarnatione et Gratia*, quem legati ipsorum re-
infecta Roma revertentes detulerant, cum in dies

ob *Fausti* episcopi Reiensis libros litigia Constanti-
nopolis crecerent, agre etiam ferentes *Hormisdam*
de libris illis mitioreni sententiam protulisse, intel-
ligentesque ex delato ex Sardinia volumine episco-
pos Africanos *Fausti* libros non legisse, communis
consilio decrevere ad eodem iterato scribere; simul-
que Reiensis volumina examinanda transmittere.
Litterarum summa erat: a pluribus absurdas *de
divina Gratia et libero Arbitrio* sententias defendi,
nempe posse hominem proprio conatu absque Dei
auxilio divinis præceptis obedire; Dei esse tantum
imperare, nostrum vero imperata exequi; gratiam
omnibus indifferenter dari; parvulos ob solum ori-
ginale peccatum non posse damnari; horum qui
prædestinatur, nihil habere supra ceteros Dei
gratia collatum; prædestinationem ex hominum
meritis suspendi, illos esse vasa misericordiae, qui
vel secularem habent, vel Ecclesiasticam dignita-
tem; vasa vero contumeliae clericos, monachos et
et laicos. Haec quidem litteræ non extant, sed ea ex
Epistola Synodica et Fulgentii libris colliguntur. In
fine rogant solutionem illius satis perplexæ dispu-
tationis *de animæ origine*, quæ magna tune conten-
tione ea in urbe agitabatur. Librorum *Fausti* By-
zantio ad Africanos transmissorum meminit auctor
Vitæ S. Fulgentii cap. 28.

10. *Sigismundus Burgundiæ rex occidit filium*. — Marius Aventicensis in Chronico sub hujus anni
consulibus scribit: *His coss. Segericus filius Sigis-
mundi regis, jussu patris sui injuste occisus est*,
instigante seilicet altera ejus uxore Sigerici noverca,
quam, mortua priori, *Ostrogotho* a Jornande lib. de
Rebus Gethicis cap. 58 vocata, Theodorici regis
Italiae filia, duxerat, ut tradit Turonensis lib. 3,
cap. 5 et 6, qui addit: « Ille ad sanctos Agaumenses
abiens, per multos dies in fletu et jejuniiis orans, ve-
niā precabatur, psallentium ibi perpetuum insti-
luens », que perperam Baronius referit ad annum
dxxvi, quo ipse Sigismundus Burgundionum rex
jam obierat, ut infra dicetur. Quodnam fuerit illud
psallentium non convenit inter auctores. Aliqui
vocant illud *assiduum*, quod aliis atque aliis mutuo
suecedentibus, die noctuque continuaretur, uti fie-
bat apud Accemetas monachos Orientales. Cointius
anno dxxxvi, num. 224 et seqq. contendit, solum
peculiarem psallendi formam, certis horis diei et
noctis præscriptam fuisse, non vero psalmodiam
perpetuam, ac denique psallentium Agaumense
actum fuisse ad omnes horas Canonicas, non tamen
indesinenter.

11. *In expiationem criminis sui instituit psal-
lentium*. — Verum cum valde hallucinari demon-
strat Mabillonius in Præfatione part. 2 sæculi IV
Benedicti num. 204, ostenditque in locis, in quibus
jugis hujusmodi psalmodia vigebat, monachos in
plures turmas divisos fuisse. Prima recedenti a
Matutinis Officiis sucedebat secunda, et hinc tertia;
dein absoluta prima, priores locum securoris facie-
bant, et ad assignatum lahorem pergebant. Sic fie-
bat apud Centullenses monachos, apud quos Angil-

*bertus abbas trecentos monachos instituerat ad hoc opus cum centenis pueris, qui Fratribus in tres turmas distributis sibique alternatim succedentibus, « in auxilium canendi et psallendi interessent », ut habeat constitutio ab eo facta. Idem ritus in nonnullis Galliae monasteriis obtinuerat, nempe in *Capitolensi* sancti Marcelli, *Dionysiano* prope Parisios, *Luxoviensi*, *Habendensi* et *Laudunensi* sanctae Salabergae.*

12. *Psalmodia in monasterio Agaunensi fuit perpetua.* — De tribus posterioribus Cointius admittit, licet id de duobus prioribus, sicuti et de *Agaunensi* neget. Verum *Salaberga* Lugdunum Clavatum consilio *Walberti Luxoviensis* abbatis profecta, monasterium brevi tempore iibi construi curavit : « Quo aedificato in eo trecentas adornavit famulas Christi, chorisque dispositis per turmas, ad instar Agaunensium monachorum canendi normam dispositus », ut in Compendio Actorum ejus in Codice Compendiensi legit Menardus. Frustra Cointius contra omnium Codicum fidem loco *Agaunensium*, reponendum dicit, *Luxoviensium*. Neque majori fundamento aliud argumentum deducit a regula *Tarnatensi*, quam Agaunenses servabant, quæque Holstenii diligentia post Baronii mortem innotuit, in qua de laude perenni nihil legitur. Nihil etiam, inquit Mabillonius, de ea in regula S. *Columbani*, nihilque in regula sancti *Benedicti* reperire est : et tamen certum, in aliquibus utriusque sancti monasteriis eam observatam. Validius haec Cointii ratio rejici potest ex eo quod ea regula a discipulo sancti *Eugendi* abbatis scripta fuerit ante annum quingentesimum, diu scilicet ante innovationem Agaunensis monasterii, ut supra diximus. Vivente quidem sancto *Sigismundo* rege scriptam fuisse, deducitur ex Vita sancti Eugendi, ab ejus discipulo scripta, quam his verbis claudit : « Instituta quoque quæ de formatione monasterii nostri Agaunensis digessimus, desideria vestra tam pro institutionis insignibus, quam pro jubentis auctoritate, Christo optulante, luculenter explebunt ». Quare cum in Vita sancti *Eugendi Tarnatensem* regulæ mentio sit, non dubium, quin longe ante institutam perpetuam psalmodiam in monasterio Agaunensi, condita fuerit.

13. *Regula Tarnatensis antiquior psalmodia perpetua in eo monasterio.* — Idem Cointius existimat, novam illam psallendi formam institutam fuisse anno quingentesimo decimo quinto, ideoque non eo anno *Tarnatense* coenobium primitus extuctum, sed jugem illam psalmodiam in illud induitam. At cum Gregorius Turonensis laudatus, diserte asserat, *psallentium* illud perpetuum post occisum a Sigismundo rege *Sigerieum* filium cœptum esse, idemque legatur in Vita hujus sancti regis ab Henschenio ad diem primam mensis Maii, quo colitur, relata, ea canendi ratio Angelicæ Doxologiæ quam humanæ similior, hoc vel sequenti anno primum usurpata. Cum vero in conventu episcoporum Agauni habitu, de quo mentio in charta

tomo iv Concil. pag. 4557 recitata, dicatur, Sigismundum *sub die pridie kal. Maii* in illum conventum venisse. *Hymnemondum* constituisse abbatem, corpora sancti *Mauritii* et sociorum aptissimo in loco condidisse, *psallentium* instituisse, monasterium dotasse, apparel gesta hæc esse anno sequenti, quo ultimus mensis Aprilis dies in Dominicam incidit, et ante eum annum monasterium illud a monachis non fuisse habitatum, sed a mulieribus et secularibus familiis, ut dicitur in antiqua Historia abbatum Agaunensium, cuius fragmentum refert Bollandus ad diem xi mensis Februarii in Vita sancti Severini abbatis Agaunensis. In eadem Historia legitur : « Psallendi interim vel subsistendi regula instituta sancto *Hymnemondo* a cœtu episcoporum, qui illuc ad constituendum monasterium venerant, traditur ». Quæ optime conveniunt eum iis, quæ in Actis Conventus laudati dicuntur.

14. *Institutio Agaunensis Synodo confirmata.* — Anno itaque insequenti pridie idus Maii celebratum Agauni Concilium, cuius menlio in charta donationis illius monasterii mox memorata, in quo *Sigismundus* episcopos alloquens ait : « Ad hoc vos adunavi, ut mœrentem me consolemini, et quid agam, vel respuam addiscatis ». Quibus verbis mœrem ex morte *Sigerieci* filii conceptum indicat. Eam chartam commentitiam esse contendit Cointius laudatus quod in ea sermo sit de psalmodia perpetua in monasterium Agaunense tunc primum inducta, atque ejus falsitatem ostendere notam cum loci, tum temporis. Nam in ea dicitur, *Sigismundus*, *sub die pridie kal. Maii* Agauni publice exorsum esse dicere, etc., finis vero talis est : *data sub die idus Maii in virorum cœtu prope Agauno monasterio feliciter*. Verum alio loco, alioque die conventus habitus, alioque die ac loco charta foundationis a tribus episcopis et octo laicis, qui diuissimo cœtu cum rege remanserant, subscripta. Praeterea dicit Cointius, bis ea in charta scribi adfuisse **lx** episcopos totidemque comites ; cum tamen in toto *Sigismundi* regno essent tantum sedes episcopales septem ac viginti.

15. *Interfuerunt huic Synodo episcopi ix totidemque comites.* — At librarios in numeris describendis sœpe errare, innumera exempla demonstrant. Scriptum erat **ix**, et librarius posuit **lx**. Sic Mabilioni lib. 2 de Re Diplom. cap. 28, observavit, in præcepto *Odonis Francorum regis* pro coenobio sancti Germani apud Autisiodorum, pro *anno regni ii* legi *anno regni li*, et in Chartario sancti Theodorici prope Rethmos, Caroli Simplicis Francorum regis Diploma datum dici *anno xxx*, *regnante domino Carolo*, et redintegrante *xxv*, *largiore vero hæreditate indepta xl*. Ubi *xl* pro *xii* habetur pro quod eo in autographio littera i instar litteræ I oblongæ expressa erat. In o ipsem Cointius anno **dxxxii**, num. **t**, ubi Gregorius Turonensis hb. 3, cap. 10 narrat, *Childebertum Francorum regem* redeuntem ex Hispania detulisse inter alia sexaginta

calices, observat Aimoinum lib. 1, cap. 8, habere novem, et errorem manare potuisse a librariis *propter affinitatem*, inquit, *numerorum LX et IX*. Hujus conventus Agauni habiti meminit in Chro-nio Fredegarius, qui loquens de fundatione mo-nasterii sancti Marcelli in suburbano Cabilonensi a Guntramno Francorum rege facta, ait: « *Syno-dum XL episcoporum fieri praecepit*, et ad instar institutionis monasterii SS. Agamensis (quod temporibus Sigismundi regis ab Avito et ceteris episcopis, ipso principe jubente fuerat confirmata)

(*tum*) hujus Synodi conjunctione monasterii sancti Marcelli Guntramnus institutionem firmandam cu-ravit ». Loquitur Fredegarius de Synodo Matisco-nensi II, a *XLII* episcopis subscripta. *Agaunensis* privilegii diserte meminit Marculfus lib. 1, cap. 1, frustraque respondet Cointius anno *DCLII*, num. 41 respexit *Marculfum* ad aliud Agaunense privile-gium, quod exedit, et Cabilonense sancitum esse in Synodo Valentina, quæ paucis mensibus Matisco-nensem antecessit. Mitto alias ejus conjecturas, ut-pote leviores.

HORMISDÆ ANNUS 10. — CHRISTI 523.

4. Maximus consul, ad quem Theodosicus scribit spectacula damnans. — Quingentesimus vigesimus tertius Redemptoris annus uno tanquam con-signatus consule Maximo reperitur, quem Roma dedil, et (ut testatur Marcellinus) sine collega: er-rore autem ab aliquo conjungi Maximo collegam Olybrium, inferius dicemus. Porro qui fuit Maximus creatus in Occidente, æmulus gloriae Justiniani consulis in Oriente, et ipse sumptuosa (ut ille ante annum superiorem) exhibuit in suo consulatu mu-nera; quæ tamen sordida reddidit, dum præmia consuela certantibus et munerariis persolvere detrectavit; cuius rei causa ab illis Theodorico regi oblati sunt adversus eum querelarum libelli: qui rei indignitate commotus, ad euudem Maximum consulē Epistolam dedit, cuius est exordium¹: « *Si consularem munificentiam provocant, etc.* », ubi plurima in detestationem ejusmodi eruerlorum spectaculorum, cum certamen initur cum bestiis, habet: quæ tamen ex prava inolita consuetudine iisdem necessaria visa sunt. Nam audi quid idem Theodosicus in fine Epistolæ dicat:

2. « Sed vos, quibus necesse est talia populo exhibere, largitate manus fundite præmia, et haec miseris faciatis esse votiva. Alioqui violenta compulso est, solemnia dona subtrahere, et mortes de-testabiles imperare. Et ideo quiequid in longam consuetudinem antiqua liberalitate pervenit, sine ali-

qua dilatione concedite supplicant; quia homicidii reatus est, illis esse tenacem, quos editio vestra invitavit ad mortem. Ille mundi error dolendus! Si esset ullus aequitatis intuitus, tantæ divitiae pro vita mortalium deberent dari, quantæ in morte homini-um videntur effundi ». Haec rex Barbarus, et alia plura superius in odium hujuscemodi Romanorum spectaculorum: ut non adeo mirum sit ipsum hu-manioribus compositum moribus summa pace atque felicitate in hanc diem regnum ad triennalia propagasse. Ita plane quadriu aequilati studens, et de Ecclesia Romana bene mereri sollicitus, ejusdem Libertati atque securitati prospexit; omnia ipsi ces-sere dextera: cum vero adversus Pelram insaniens certamen iniit, et innitenlem super eam Romanum Pontificem lassessivit (o miraculum!) protinus pes-sumivit, atque confractus periit. Jam vero narra-tionem rerum Ecclesiasticarum anni hujus aggrediamur.

3. Hormisdæ obitus. — Hoc itaque anno, oclavo idus Augusti, Hormisda papa cum sedisset annos novem et dies decem, perfunditus quam honestissime munere Pontificio, ex hac vita migravit, desiderium sui relinquens bonis omnibus: ulti-pote qui inter immenses seculi fluelus tempore impii Anastasii imperatoris Ecclesiam regens, clavimque regiminiis summa constantia moderatus, latentia vitavit scopula hæreticorum, undasque humanæ potentiae medium findens et caleans, ad opatum pacis portum Ecclesiæ navim sub Justino imp. per-

¹ Apud Cassiod. Var. I. v. Ep. XLII.

duxit; præscribensque jura principibus, docuit, parere debere in his que sunt ad Deum sacerdotibus reges, non principibus sacerdotes. Gaudent, exultant, gloriaturque tanto concive nobiles populi Frusinates: verum non ipsi tantum memoriam ejus dignis officiis prosequuntur, sed universa Catholica Ecclesia in Occidente celebriteribus annuis ejusdem diem natalem frequentat octavo idus Augusti.

4. Antequam autem reliqua ejus affigamus monumenta sepulero, ambiguitas illa solvenda est de obitus tempore. Nam si consulas Anastasium, ipsum secum pugnarem invenies, dum de ipso agens suæ narrationis exordio, vixisse usque ad superiorum annum consulatus Symmachii atque Boetii tradit: in fine autem ejus obitum et sepulturam collocat sub consulatu Maximi, qui contigit anno præsenti. Sed et eum ejus successoris Joannis ingressum æque ponit sub Maximi consulatu, magis firmat sententiam illam, hoc anno et non superiori Hormisdam dicta die esse defunctum. Rursus huic sententiæ Græci etiam adstipulantur. Marellinus enim comes, qui his ferme diebus Chronicon scribebat, pariter sub Maximi consulatu refert ingressum Joannis Hormisdæ successoris in Pontificatum. Sed alia pleraque eidem consentiunt veritati, ut rerum gestarum ordo annis singulis usque ad ipsius Joannis obitum declarabit: ita ut nulla possit de tempore Hormisdæ Sedis ambiguitas remanere. Licit autem ab ipso Anastasio Sedi ejus tribuantur anni octo et dies decem; Indices tamen Vaticanani habent annos novem et dies decem et septem: verum quod ad dies pertinet, post novennium non nisi decem numerari contigit. Hæc quoad obitus tempus satis.

5. *De Manichæis ab Hormisdæ detectis.* — Jam vero quæ reliqua sunt rerum ab eo gestarum his tanquam corollarium apponamus, nempe ea, quæ quo potissimum anno fieri contigerunt, hanc satis constare possunt. Quamobrem cætera alia ejusdem Hormisdæ egregia facta, quæ haud certorum annorum possunt limitibus claudi, hic ad finem ex Anastasio referenda ex more diximus: quibus ostenditur non solum ipsi adversus Eutychianos et alios superius reeensus hæreticos fuisse pugnandum; sed etiam adversus Manichæos non leve iniisse certamen: « Hic compositum elerum, et psalmis eruditivit. Hie fecit Basilicam in territorio Albanensi in possessione Mefontis ». Et post multa, quæ suis locis superius dicta sunt, ista subjicit de repertis et condemnatis ab ipso hæreticis Manichæis: « Hic invenit Manichæos, quos etiam discussos cum examinatione plagarum, exilio deportavit: quorū codices ante fines Basilicæ Constantiniane incendio concremavit ». Magnæ cessit laudi Romanis Pontificebus super universum gregem vigilantibus, insidiantes clanculo lupos invenisse: nam eos prodidisse, perdidisse fuit. Quod igitur iisdem excubias totius orbis gregis agentibus in hoc ipsum potissimum invigilandum esset, hinc videas in ipsis

Vitis Romanorum Pontificum non faceri, sed ut nobilem cunctis spectandum proponi titulum, cum contigit ab eis esse inventos hæreticos: ut superius factum vidimus.

6. Sed observatione dignum, quod audis inventos ab Hormisdæ Manichæos discussos cum examinatione plagarum in exilium deportari jussos. Habes Ecclesiastici judicij proxim, nempe hujuscemodi feras bestias latibulis primum eductas, deinde discuti atque flagellis subjicie ad extorquendam veritatem. At non ad eruendam veritatem tantum, sed et in poenam etiam consuevit episcopos adhibere flagella, apud sanctum Gregorium est sœpius invenire. Habet enim hæc de puniendo subdiacono calumnialore Gregorius scribens his verbis ad Anthemium¹: « Quia ergo tantæ nequitæ malum sine digna non debet ultione transire, suprascriptum fratrem Paschasi episcopum volumus admoneri, ut eumdem Hilarium prius subdiaconatus, quo indignus fungitur, privet officio, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari, ut unius poena multorum possit esse correctio ». At licet episcopis concessa esset ejusmodi per flagella animadversio, præsidebat tamen cunctis æquus arbiter ipse Romanus Pontifex, ne quis crudeliter nimis eadem infligi juberet. Hinc accedit, ut idem Gregorius papa² Andream Ferentini episcopum duorum mensium spatio suspenderit a celebratione Missarum, quod feminam quamdam dire admodum fustibus castigari præcepisset. Sed et abbatibus concessa fuisse virgarum animadversionem, certum est³. Subdit vero Anastasius:

7. *Munera oblata Hormisdæ et cætera ejus gesta, cui succedit Joannes.* — « Sub hujus episcopatu multa vasa aurea vel argentea venerunt de Græcia, et Evangelia cum tabulis aureis et donis pretiosis pensantibus libras quindecim: Patena aurea eum hyacinthis, quæ pensat libras quindecim: Patenæ argenteæ duæ pensantes singulæ libras viginti quinque: Seyphus aureus cum gemmis pensans libras octo: Seyphi argentei deaurati pensantes singuli libras quinque (quindecim). Gabatha electrina pensantia libras duas: Thecæ cereæ aureæ pensantes libras sex: Palliolum olrophorum (olosericum), blathæum (blaterum) eum tabulis auro textis de chlamyde vel stola imperiali: Subcinctorium super Confessionem B. Petri Apostoli: hæc omnia a Justino Orthodoxo votorum gratia oblata sunt ».

8. Sed et quod mirandum fuit, etiam hostis Catholicæ fidei rex Italiae Theodoricus munus obtulit rege dignum Basilicæ Vaticanæ: munus dixerim, non oblationem: solent enim oblationes tantummodo esse fideli Orthodoxorum, quæ solemni ritu in Ecclesiam inferri consueverunt et recipi; munera vero, quæ nulla habita distinctione dominantis, in Ecclesiam tanquam in Gazophylacium

¹ Greg. l. ix. Ep. LXVI. vet. edit. — ² Greg. l. I. Ep. XLIV. XLV. vet. edit. — ³ Pallad. in Lausiac. c. 8. Greg. dial. l. II. c. 4. Bernard. Ep. cii.

inferrentur. Sed audi Anastasium : « Eodem tempore Theodoricus rex oblulit beato Petro Apostolo cerostrata argentea duo pensantia libras septuaginta ». Haec de muniberis oblatis sub Hormisdæ papa Basilice Vaticanae a principibus Christianis, præter illa quæ superius eidem Hormisdæ oblatæ a Clodoveo Francorum rege sunt dicta. Quæ quidem omnia summi laudi Hormisdæ cessisse, quis non intelligit ? sicuti etiam in libris Machabaorum factum a regibus legitur templo Dei sub Onia summo sacerdote viro sanctissimo : nam audi quæ ibi dicuntur¹ : « Propter Oniae Pontificis piatatem et animos odio habentes mala siebat, ut et ipsi reges et principes locum summo honore dignum judicarent, et templum maximis muniberibus illustrarent ». Sed sicut tunc Ethnici etiam muniberis templum Domini illustrarunt, ita et nunc Theodoricus rex a fide Catholica alienus, ob idque hac ex parte ipsius Romanæ Ecclesiæ hostis dicendus, Petri Basilicam donis nobililavit; et quemadmodum tributum pendere solet, licet invitus, rex externus subjugatus imperatori, ita idem Theodoricus reveritus Sedis Apostolicae majestatem, quodam quasi miraculo infert dona in templum, quod imbutus hæresis Arianæ perfidia aversatur : id exigente non alio, quam qui accepit a Patre² gentes hæreditatem suam, et rebellis regere in virga ferrea; de quo et dictum³ : « Et inimici ejus terram lingent ». Sed de Hormisdæ reliqua prosequamur, quæ ad Dei cultum et templorum ornatum spectant. Sed quod nuper emersit in lucem e tenebris oblivionis egregium monimentum scriptorum Hormisdæ, cum acerrimus vindex continentiae clericalis, adversus eos, qui lapsis laxare viderentur habenas, has patentes litteras dedit, hic describere operæ pretium existimavimus :

« Ecce⁴ manifestissime constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum a sancto Joanne papa transmissos, et trecentorum decem et octo episcoporum sententias, sed et canones Gallicani Concilii continere videntur (videtur quod), clerici in adulterio deprehensi, et aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti ad honorem redire non possunt. Et quia forte non desunt, quibus vel pro nimia pietate suprascripta sanctorum Patrum severitas minime placet : sciant se trecentorum decem et octo episcoporum, et qui reliquos canones statuerunt, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in supradictis trecentis decem et octo episcopis; major in illis misericordia, quam in sancto Joanne Apostolico papa; major charitas, quam in reliquis sacerdotibus, qui hoc per exempla, vel remedia Ecclesiarum, suis definitionibus deliberaverunt. Et ideo aut per promptam voluntatem præceptis illorum consentiant, aut si non fecerint, omnibus contrarios se et inimicos esse cognoscant. Quæ est ista inimica benignitas, palpare

criminosos, et vulnera eorum usque ad diem judicij incurata servare ? Quod si etiam eos durissima poenitentia (durissimam poenitentiam) per plures annos agere viderint, sic (secundum) id ipsum et saluti eorum consulere, et canonum debemus statuta servare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dixit¹ : Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis stratum meum rigabo, et illud² : Cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam : nec eos jejuniis, vel lectioni vacare videamus : possumus agnoscere, si ad honorem pristinum redirent, cum quanta negligentia, et cum quanto tempore, et inimica animæ securitate permaneant, ercentes, quod sie eis non acta poenitentia digna dimiserit Deus, quonodo sacerdoles indulsisse videntur ? Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa et falsa misericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis dammandi advenerint, contra nos ipsos causas dicturi sunt, dicentes : quod dum aut asperitatem lingue eorum expavimus, aut falsa blandimenta et periculosas adulaciones ipsorum libenter accepimus; nos eos, dnm illis inutilitatem (mutiliter) indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permisrimus : nec recordantes illud, quod in Veteri Testamento scriptum est; quia per unum peccantem contra omnes ira Dei deserviit. O pietas ! o misericordia ! Uni parcere, et omnes per exemplum malum in discrimen adducere ! Non ita suadet sanctus et beatissimus Cyprianus martyr, dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi somitem subministrat. Nec perimit delicta illi, sed lovet iterum imperitus medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente confrectat, et absconditum in profundis recessibus virus dum servat, exaggerat. Unde et sanctus Joannes Constantinopolitanus episcopus arguit, dicens : Imperitus medicus est, qui indigesta putredine superducit vulneri eiatriecem.

« Et ideo diligenter perpendite, si aut potest, aut debet fieri, ut tantorum, aut talium, quos supra memoravimus, sacerdotum canones contemnentes, alter, quam isti statuerunt, observare vel agere presumamus : præcipue cum illorum trecentorum decem et octo episcoporum, qui per omnes Ecclesiæ Concilia fieri præcepserunt, tam sancta Decreta negleximus, non illos solos despiciamus, sed et sicut supra dictum est, et Africanos, et omnes reliquos, qui ipsis ordinantibus per totum mundum, per Ecclesiasticam disciplinam aliquid statuerunt, cum peccato anime nostre contemnimus. Ego me in hoc periculo immittere non audeo : quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere presumam. Nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tantos et tales sanctos sacerdotes, qui canones statuerunt, causas dicere

¹ 2. Mac. iii. — ² Psal. ii. — ³ Psal. xvii. — ⁴ Extant i. v. Antiq. lect. pag. 287.

¹ Psal. vi. — ² Psal. ci.

possim. Videat unusquisque, qualiter sentire vel observare disponit, qualiter possit in die judicii reddere rationem. Ego, in quantum vires Deus dignatur dare, studere volo eorum præceptionibus, et obaudire, quia cum talibus non rixam, sed pacem ex qualiterumque parte habere desidero. Et hoc diligenter attendendum est. Quod si, secundum quod scriptum est, illi clerici ad uxores proprias redeunt, ab integro ab officio suspendantur. Quod si (etiam dicam) et internuptiarum (interventu nuptiarum) mariti, qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non possunt, aut si ordinati fuerint, dejiciantur. De quibus sanctus Faustus episcopus in Epistola sua dixit : Perdit gratiam consecrati, qui ad officium vult exercitari mariti.

« Cun haec ita sint, qua conscientia quisque dicere poterit, quod ille, qui adulterium commis-
rit, iterum ad honorem venire poterit ? Hoc loco, si aliquis fuerit qui dicat : Ergo negas misericordiam Dei, qui dixit : Nolo mortem peccatoris, sed ut con-
vertatur, et vivat ? et illud : Numquid qui cadit, non adjicet ut resurgat ? et illud : Peccator in quacun-
que die conversus fuerit, omnes iniquitates ejus obli-
vioni tradentur ? Sed ad haec voce libera res-
pondere et possumus, et debemus. Absit nobis, ut de istis sententiis videamus vel leviter dubitare.
Definitissime enim credimus, quod quisque (quis-
quis) ad finem vite suæ pœnitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiet, sed etiam ad præmia
æterna perveniet. Propter (præter) regulam tamen Ecclesiasticam, propter (præter) antiquorum Patrum instituta, absit a nobis, ut reprehendere, aut disentere audeamus. Cumque credimus ad vitam
æternam post beatam pœnitentiam venire, ad ho-
norem clericatus, secundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti, in tantum,
ut in canonibus scriptum est : Ne nullus unquam pœnitens clericus ordinetur. Et si ille, qui ulro petit pœnitentiam, quamvis eam perfecte egit, non
potest episcopus, aut presbyter ordinari : ita ut
etiam, si per ignorantiam ordinatus fuerit, et postea
convincitur pœnitentiam accepisse, dejiciatur ille,
qui invitus ad pœnitentiam agendum in monaste-
rium mittitur, et utique quid aliud quam pœnitens
dicendus est, qua conscientia ad sacerdotium per-
venire permittitur ? Nemo mibi aliam quamlibet
contra auctoritatem Sedis Apostolice, vel contra
trecentorum decem et octo episcoporum præcepta,
vel reliquorum canonum statuta objiciat, quia
quidquid contra illorum definitionem, in quibus
Spiritum sanctum loculum esse credimus, dictum
fuerit, recipere, non solum temerarium, sed etiam
periculosum esse non dubito. Valde enim metuo et
contremisco illam damnationem, quam ille sacer-
dos propter stultam indulgentiam accipere meruit,
qui pro eo, quod filios suos negligenter castigavit,
et eos nec cädere, nec excommunicare voluerit,
ipsi filii una die occisi sunt, et trigesita millia de
populo interfecti sunt, et Arca testamenti capta est,
et ipse retro cadens fractis cervicibus mortuus est,

et nomen ipsius de libro vitae deletum est, etc. Contra Phinees, qui pro eo, quod zelo Dei commo-
tus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dico, ut
sicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum
sacerdotes Domini debeant vindicare : sed quia
melius est (ut) unusquisque parvo tempore, donec
vivit in hoc mundo, verecundiam, vel confusionem
sustineat, quam postea ad supplicia æterna perve-
niat. Et multum (multo) ei utilius est (ut), propter
aliorum exemplum, quandiu vivit, remotus ab
honore pœnitentiam agat, et remedium sibi in diem
necessitatis acquirat. Quicumque parvitali meæ in
haec causa voluerit onerosus existere, aliud respon-
sum dare non delibero, nisi quod supradicti cano-
nes confinere videntur ». Hactenus Epistola papæ
Hormisdæ, hic in fine rerum ab eo gestarum collo-
cata, quod date tempus nusquam appetet.

9. Ad postremum enim haec de ipso Hormisda Anastasius habet : « Eodem tempore fecit papa Hor-
misda apud beatum Petrum Apostolum trabem,
quam ex argento cooperuit pensantem libras mille
quadringtonas. Hic fecit in Basilica Constantiniana
arcum argenteum ante altare, qui pensat libras
viginti : Canthara argentea sexdecim, quae pensant
singula libras duodecim. Item ad beatum Petrum
fecit arcus argenteos duos pensantes singulos libras
viginti : Canthara argentea sexdecim, pensantia
singula libras quindecim ; amas argenteas tres
pensantes libras tres; Scyphos argenteos stationales
sex cum calicibus (cruicibus) pensantes singulos
libras sex ». Haec de donis, subdit vero de ordina-
tionibus : « Hic fecit ordinationes in Urbe Roma
per mensem Decembrem : ordinavit presbyteros
viginti unum, episcopos per diversa loca quinqua-
ginta quinque. Qui sepultus est in Basilica beati
Petri Apostoli octavo idus Augusti, sub consulatu
Symmachii (Maximi). Cessavit episcopatus ejus dies
septem ». Haec apud Anastasium.

10. Sic igitur non amplius quam septem die-
rum spatio cessante Sede, idibus Augusti subrogatur
in locum ejus totius cleri consensu Joannes Etrus-
cus Constantii filius ex presbytero tituli Pammachii. Res autem ab eo gestæ magna ex parte scriptorum
antiquorum jactura remanserunt obscuræ : quæ
vero adhuc extant, suis locis opportune reddemus.

11. *Placidus et Maurus S. Benedicti disciplinæ traduntur.* — Hoe eodem anno Tertullus civis Ro-
manus claritudine generis nobilis, sed pietate magis
insignis, Davidis regis sacri memor eloquii, quo ad
Deum conversus ait¹ : « Et semen meum serviet
tibi » : et magni parentis Abrahæ unicam prolem
Deo in sacrificium offerre parati, filium suum Pla-
cidum septennem puerum Deo offerens, eumdem
S. Benedicto apud Sublacum juxta Simbrininos
montes monachos colligenti monasticis institutio-
nibus tradidit imbuendum. quem imitatus Euty-
chius senator vir illustris, et ipse duodecim annos

¹ Psal. xxi.

natum filium Maurum eidem patri obtulit Benedicto. Res gesta narratur a S. Gregorio. Porro haec omnia hoc anno contigisse, vetus Chronicum Cassinatis cœnobii asserit, et Leo Ostiensis consentit. Quod si ab his disrepare videatur, qui scripsit Vitam S. Placidi, dum ait id factum anno Domini quingentesimo vicesimo secundo: tamen quod addit contigisse Joanne Romano Pontifice; utique ad hunc annum ex ejusdem sententia referas necesse est; etenim superiori anno, imo et praesentis majori parte sedisse Hormisdam, satis liquet ex iis quæ nuper dicta sunt.

12. Degebat apud montes Simbruinos magnus ille Catholicæ orbis splendor, sanctissimus monachorum patriarcha Benedictus, jamque duodecim erexerat (ut testatur Gregorius¹) monasteria. Sed audi ipsum ista narrantem: « Cum sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus signisque successeret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt servitium congregati: ita ut illie duodecim monasteria cum omnipotentis Jesu Christi Domini nostri opitulatione construeret, in quibus, statutis patribus, duodenos monachos deputavit, paucos vero secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia aplius eruditiri judicavit. Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ Urbis nobiles et religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tuncque bonæ spei suas soboles Eutychius Maurum, Tertullus vero patricius Placidum tradidit: e quibus Maurus junior eum bonis polleret moribus, magistri adjutor cœpit existere: Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos ». Hæc de oblatis a parentibus Romanis pueris sanctus Gregorius. Quando vero contigerit inde migrare Cassinum vitantem fratrum invidiam sanctum Benedictum, suo loco dicetur. Hæc modo de his satis: consule tu Gregorium si plura cupis.

13. *Manichæi exigitur.* — Sed ad res Orientales oratio converlatur. Justinus religiosissimus imperator, Catholicæ fidei cultor studiosissimus, haud satis habuit suis legibus Nestorianos atque Eutychianos proscriptisse; sed audiens Manichæos in Oriente repertos esse, adversus eosdem promulgavit edictum. Qui enim in Urbe inventi, Apostolica censura coerciti sunt, in longe positas regiones migrandi visi sunt iniisse consilium; quos cognitos suis imperator legibus profligavit, quibus et omnes hæreticos, Judæos atque Gentiles pariter exagitavit, cum ista sancivit²: « Manichæi undique expelluntur, et capite puniuntur. Reliqui autem hæretici (hæreticus est omnis non Orthodoxus) et Graeci; nempe Gentiles, seu Pagani, et Judæi et Samaritæ prohibentur magistratum gerere, et dignitatem habere, aut jus dicere, aut defensores, aut patres civitatum fieri (ne habeant licentiam vexare aut judicare Christianos, aut episcopos) item militare quoque prohibentur, præterquam si ex genere cohortalinorum sunt: hi enim manent onera qui-

dem sustinentes, non offendentes autem, neque in Orthodoxos quid exequentes in publicis vel privatis causis. Qui antem tentaverit quid horum facere; præterquam quod factum pro infecto erit, dabit etiam libras viginti: et qui publicis ipsos descriptiōnibus inserere conali fuerint, etiam viginti, et præsides quinquaginta; et omnes hæc privatis rebus inferantur. Excipiuntur Gothi, qui sunt federati, et aliter, prout visum imperatori fuerit, honorantur. Hæc Justinus, qui ob fœdus eum Theodorico initum, Gothis licet Arianis pareendum putavit.

14. Sed quod ad ipsos Manichæos spectat, hoc eodem sexto ipsius Justinus imperatoris anno hæc de his, quæ adversus eos gessit, Cedrenus habet: « Persecutus est idem Justinus hoc anno Manichæos, multosque eorum suppliciis affecit: quod et Cabades rex Persarum præstitit in suo regno; qui omnes quos reperit intra suos fines, trucidavit ». Quanam autem ex causa ad hæc agenda permotus, accipe ab auctore Miscellæ¹: « Cabades rex Persarum, filius Perozi, nulla millia Manichæorum cum episcopo eorum Indagaro una die peremil una cum senioribus Persis, qui consensus eorum erant: filium enim ejus nomine Phatuarsam Manichæi a puero instituentes, reprobantes dicebant: Quia pater tuus senuit, et si contigerit eum mori, principes magorum unum fratrum tuorum facient imperatorem, eo quod teneat dogma ipsorum. Nos autem possumus per orationes nostras persuadere patri tuo, abrenuntiare imperio, et te promovere, ut ubicumque confirmes dogmata Manichæorum. Qui promisit hoc facere, si imperasset.

15. « Cum autem hæc Cabades cognovisset, jussit conventum fieri quasi facturus filium suum imperialorem, omnes jubens Manichæos cum episcopo eorum et mulieres et liberos adesse conveniui, similiter principem magorum Glonazen, et magos, et Christianorum episcopum Boazanem dilectum a Cabade et medicum optimum. Et convocalis Manichæis ait: Gaudeo super dogmate vestro, et volo vobis dare, dum vivo, filium meum Phatuarsam: sed segregate vosmetipsos ad recipiendum eum. Qui freti fiducia, semelipsos segregarunt: Cabades autem præcipiens exercitus suos ingredi, omnes occidit gladiis cum episcopo corum sub conspectu magorum principis et Christianorum antisitatis ». Hæc auctor in Miscella. Ingentem plane ejusmodi fuisse Manichæorum cædem, inde existimare licet, quod in Perside frequentiores esse solerent Manichæi, ubi tulius degere consueverunt, quam in aliis Romani imperii regionibus, cum præsertim quasi nativum solum Persidem esse ipsi cognoscerent, ubi primum fuerant exorti: ob quam causam inter Manichæos et Persas plurima fuisse communia, Agathias² de Persarum moribus agens ostendit, nempe idem esse utrique sectæ dogma de duabus principiis, ex quibus alia ab ipsis nefanda deducerentur axiomata: tu ipsum consule.

¹ Greg. dial. l. II. c. 3. 4. — ² Cod. de hærel. et Manich. l. XII.

¹ Apud Miscel. l. xv. — ² Agath. de bello Persic. l. II.

16. *Expeditio Elesbaan regis Æthiopum in Duman Hebræum et præclara victoria qua res Homeritarum composita.* — Sed jam Æthiopas revisat oratio, ad quos anno superiori a Justinus imp. per Alexandrinum episcopum procuratam esse legationem vidimus; ipsaque Dei admiranda facta recenscat, quoniam modo post eadem martyrum Homeritarum Arethæ et sociorum perpetratam per dirum apostalam Hebraeum seeta Dunaan regem, in eum ultius est Deus, immisso in ipsum Elesbaan rege Æthiopum viro Christianissimo hoc anno post transactam hiemem. Historiam quidem tide integrum habent ejusdem Arethæ martyris Acta, quae hie singulis reddere verbis, argumenti nobilitas et tractationis veritas persuadent. Secuta haec autem sunt, cum (ut superius dictum est) Justinus imperator, audita Homeritarum Christianorum strage per Hebraeum tyrannum quam dirissime perpetrata, per Alexandrinum Catholicorum antistitem cumdem regem Æthiopum ad ultionem parandam excitasset. Quæ vero ab auctore iis subjiciantur audi :

17. « Non latebant autem nec prius quidem Æthiopum regem ea quæ facta fuerant : sed tempore anni prohibente (erat enim hiems) vel invitus quievit. Itaque eum validum collegisset exercitum tum ex suis, tum ex auxiliis usque ad centum et viginti millia, naves autem Indicas septuaginta in ipsa hieme construxisset; quin etiam ex negotiatoribus Persis et Æthiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naves alias collegisset ad sexaginta : cumque eas, quæ ex ipsis collapse fuerant, instaurasset ac refecisset, et omnia parasset; veris initio movet exercitum, armisque et equis et alio apparatu properabat, ut prælio configeret eum inimicis. Et per continentem quidem ab inferiori parte Æthiopæ misit quindecim millia Æthiopum ad Homeritidis partes magis Occidentales; ut ipse quidem per mare cum navibus, illi autem per terram irruentes hostes in medium coercerent.

18. « Cæterum illi quidem cum multis dies iter fecissent per loca arida et transitu difficultia, omnes interierunt, ut qui nec pervenire ad Homeritanum, nec ad regionem suam potuerint redire. Rex autem cum jam esset navigatus, venit in templum, ad cuius fores, regia veste aliisque insignibus imperii depositis, ingressus quidem est in privato habitu : stans autem ex adverso aro, cum Deum multum orasset, et faela ab ipso in Ægypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebræis in memoriam revocasset : Huius, dicebat, fuerunt ingrati in te benefactorem, neque illi solum, sed etiam qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quam se male gesserint in una civitate, ut qui populum illum per dolum circumvenerunt, et consilium inierunt adversus sanctos tuos; et in eos qui restant, adhuc mala machinantur. Quod si nostra peccata id merentur; sed ne tu nos tradas illorum manibus. Quod autem ipse volueris, hoc excepto, nobis impone supplicium : ne forte dicatur : Ubi iam est

ipsorum Christus propter quem gloriantur; et crux ejus?

19. « Haec enim precatus esset cum lacrymis, egreditur de templo et e civitate, et ad quemdam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus ut previderet futura, et in angusta turricula jam quadraginta quinque annos fuerat inclusus, pedes venit eodem habitu, de prælio secessitaturus : attulit composita quoque thymatama, in quibus etiam aurum latenter immiscuerat. Quæ cum tradidisset seni, quærebat preces et significationem eorum quæ erant evenlura. Ille autem dolo deprehenso, cum quis esset, optime nosset : Sit tecum (inquit) Deus, qui etiam tecum regnat. Verum enimvero abi, munitus martyrum sacrificio, quod Deus est odorus, et precibus pontificis Alexandrie, et lacrymis Justini. Haec enim audisset Elesbaan, et cum non tentasset amplius, benedictione accepta, abiit tætus : et cum jussisset exercitu ne ferrent vialeum plus quam virginis dierum, navigavit.

20. « Sed neque negligens fuit rex Homeritarum : nam ipse quoque et suis et auxiliaribus collectis copiis, praesidium tenebat in terra et in mari. Verum cum ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione et malorum perpessione audivit periisse, non amplius timens hostem a continenti, in sola maris versabatur custodia. Itaque considerans angustissimum esse fretum quod est inter Æthiopes et Homeritas, neque superare latitudine duorum stadiorum, et alioqui habere etiam saxa multis in locis latentia; cum gravem ferream construxisset calenam, et quæ posset ferre vim ventorum et undarum, et eam utrinque a terra alligasset ipse Duman, ut, existimat, Elesbaan prohiberet aditum : ubi quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenæ appendens, et ferrum faciens requiescere ; ubi autem erat profundum, colligans cum lignis levissimis, et sublevans catenam : deinde etiam validum inducens exercitum, venti in eum locum, in quem exspectabatur venturus esse rex Æthiopum ». Qui loci situm considerat, et freti angustias a cosmographis descriptas attendit, hanc vanum fuisse consilium regis Homeritarum intelligit. Sed pergit auctor :

21. « Ille autem cum vento usus esset secundo, accessil ad locum speculandum, et premisit decem naves, quæ cum dolum nescirent, ex improviso ingressæ sunt in angustissimum fretum. Quo in loco etiam Deus facil miracula, parvæ esse ostendens potentiae humanam inventionem, ubi ipse adjuvare et opem ferre voluerit : magnus enim quidam fluctus incurvatus, eum velut quemdam refluxum fecisset aquæ, portans unum ex navigiis posuit super catenam, adeo ut videretur navis esse cuidam rupi iunixa. Deinde exorta quedam procella cum mare repente conlurbasset, extollit fluctus montibus pares magnitudine : et undarum aliæ quidem amovebant ligna catenæ alligata, aliæ autem tolentes naves in altum, transmiserunt omnes supra

catenam. Illa autem et a venti vehementia, et a fluentibus qui in eam irrumpebant, destructa, præbuit cæteris navibus inoffensum aditum adversus Homeritas. Decem igitur prædictæ appulerunt littori, quod aberat ducenta stadia ubi rex erat cum exercitu : reliquæ autem naves vento retroactæ nihil potuerunt efficere.

22. « Emissis itaque triginta millibus cataphractorum equitum Dunaan impediens eorum qui erant in decem navibus exitum in terram. Viginti autem ex dispersis navibus, ubi erat ipse Elesbaan, haud multo post illuc etiam ipsæ appulerunt. Tertio quoque die reliquæ apparentes naves appulerunt et ipsæ longe inferius. Opinatus autem Dunaan inter plures esse regem, majore accepto exercitu, illuc venit, parva reicta custodia ubi erat revera Elesbaan. Cum autem tereretur tempus, nec e navibus educeretur aries, defecarat quidem aqua et cibus iis qui erant in navibus. Equitibus autem Hebreis sol erat molestus, totoque die eos vehementer impetebat. Cæterum equitibus suis Dunaan magna machinatus est tabernaacula, eorumque umbra depnlit aestum, qui afferebat molestiam. Porro autem misit etiam quendam ex ejus cognatis cum viginti millibus equitum ad explorandam partem illam in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex eunuchis regis arbitratus eum exire ad se exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo est egressus. Cum is autem Elesbaan copias invenisset vigilantes, quarum pars jam e navibus egressa, locum in littore compararat; accepto eunucho et tribus ex suis, abiit procul ad venationem.

23. « Quidam autem ex Elesbaan exercitu oppressi fame, equos noctu concenderant, ut hostes effugerent : qui cum in eos incidissent, alios quidem occiderunt; regis autem cognatum capientes, et aureas lanceas portantes, ad naves redierunt. Eas autem cum accepisset rex pius, statim Deo dedicavit. Ipse autem reliquo armato exercitu inmissus in breviores naves, egressus est ad hostes qui erant in littore : et pugna terra marique commissa, Hebreos, qui terga dederant, jure bellii omnes oecidit, adeo ut ne unus quidem sit relictus rei gestæ militiis. Cum autem haberet cognatum regis qui ei ostendebat viam, quæ dicit ad civitatem Phare, in qua erat regia Dunaan; ad illam ascendit. Qua potitus, ut qui incustoditam offendisset civitatem, capit omnes divitias quæ erant in regia, et ipsam etiam reginam.

24. « Verum cum captam urbem et regiam oecupatam, atque suos bello captos audisset Dunaan : timens ne aliqui ex cognatis deficerent ad Elesbaan, mente ei a Deo ablata, cum aurea catena se et illos alligasset, sedebat nullam rerum curam gerens ». Quid hoc est, nisi secundum illud Propheticum¹ : « Conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obrigerunt omnes habitatores Chanaan ». Irruit plane, irruit in hostes

Domini ingens metus et tremor, secundum quod subditur : « Irruat super eos formido et pavor in magnitudine brachii tui : sicut immobiles quasi lapis ». Ita quidem tune accidit, cum timore obrigesceens, commiserationem eo corporis habitu movere Christiano regi perdidus tentavit Hebreus, putans mox Elesbaan atluturum. Verum etsi ipse potuisset videri victus, cum ita vincutus apparuit, adhuc tamen ejus robur vigebat exercitus, quem est passa infestum pars reliqua exercitus Christianorum : nam audi : « Qui autem in pluribus navibus erant Æthiopes, eum nihil audissent de suo rege Elesbaan et his que gesserat, et laborarent inopia rerum necessariarum, essentque animo dubii et perplexi ; conversi sunt ad Deum supplicandum. Et cum magnas quidem naves inter se alligassent, et super oblonga ligna vela deinde vinxissent, et veluti quamdam civitatem in mari essent fabricati ; extrinsecus autem breviores naves, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaclum. ordinassent : omnes simul congregati cum lacrymis Deo longam obtulerunt supplicationem : deinde cum sacra gustassent mysteria, et se armassent, descendebant in naves breviores ; et stantes ex obliquo, ne acciperent aliquid damnum a telis hostium, eas ipsi majores post se trahentes, impulerunt ad terram, donec appulsa eorum latera fixa fuerunt in littore, adeo ut naves essent ipsis pro muro. Hostes vero irruentes cum lanceis confringebant latera breviorum navium, et magna molestia afficiebant Æthiopes.

25. « Qui cum lacrymis rursum Domini invocabant auxilium. Ipse autem eos audivit et statim vox quædam fuit de cælo exaudita quæ dicebat : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Et quidam ex illis qui naves impellebant, virgam ferens ferream, quæ de super quidem habebat erucem, inferne autem lanceam, cum enatasset, et unius equi caudam apprehendisset, in ejus tatus figit lanceam, adeo ut mox turbatus equus dejecerit hostem, et alii equites timore affecti ceciderint in terram. Confidentes itaque Æthiopes cum descendissent de navibus, et manus conseruissent cum hostibus, eos fuderunt, et omnes interfecerunt : et regium ingressi tabernaculum, inveniunt aurea catena vinclum cum iis qui genere ad eum pertinebant Dunaan regem Hebraeorum. Cum autem intellexissent suum quoque regem praestantissimum, et omni ex parte optimum Elesbaan illic occupasse regiam, propere ad eum cesserunt, et omnia quæ gesta fuerant, exposuerunt.

26. « Ille autem, præsidio relicto in civitate, maxima abiit celeritate : et cum invenisset Dunaan aurea illa vinclum catena, ipsum interfecit et cognatos, Deum laudans et insultans Christi hostibus ponnam dantibus audacium suorum facinorum quæ admiserant in Christum et Christi crucem. Lætabitur autem justus (inquit David¹) cum viderit vin-

¹Exod. xv.

¹ Psal. lvii.

dictam. Et ideo qui ex eis fuerunt vulnerati, non fuerunt vulnerati gladio (ut dicit divinus Isaías¹) neque mortui eorum mortui bello. Est enim res fortis et dura ira Dei (ipse me rursus docet²) ut grando quæ deorsum fertur in non habentem tegumentum, ut aquæ magnaæ multitudo quæ trahit regionem.

27. « Reversus autem Elesbaan in civitatem Phare, omnes intererunt qui erant in regia; et cum vellet Ecclesiam in ea aedificare, fuit ipse primus opifex aeditioii. Significavit autem omnia quæ gesta fuerant pontifici Alexandriæ, et per illum Justino imperatori. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum episcopum misit ad Homeritas. Qui cum illis consecrasset templum quod fuerat aedificatum, baptizat quidem omnes qui erant in civitatibus et pagis Homeritarum in nomine sanctæ Trinitatis, ex eis autem ordinat diaconos et presbyteros, et Ecclesiis, quæ erant in regione, reddit statum suum solitum.

28. « Divinissimus autem rex ipse Elesbaan simul cum eo venit Nagran martyrum civitatem: et cum ille exstruxisset Ecclesiam, et quinque possessiones regias ei tribuisset, et deinde ex martyris Arethæ possessionibus tres addidisset, ut ille mandaverat in fine martyrii, et collegisset omnes qui fuerant redacti in servitum et alios dispersos in tempore persecutionis, et Arethæ martyris filium ducem gentis constituisse, et curam gessisset loci in quo jacebant ibi consummati martyrii reliquæ, et jus asyli illic constituisse; vadit iterum in regiam. Ubi cum Homeritis Abramum quemdam virum pinn et Christi nomine gloriantem elegisset regem, et sanctissimo episcopo ad decem millia Christianorum Æthiopum tradidisset; latus rediit in suam regiam cum preda et spoliis, dans etiam exercitui non parvam pecuniaæ portionem.

29. « Deo autem agens gratias pro tanta victoria et gratia, volensque seipsum dignum reddere majoribus, cum diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse induitus cilicio et noctu egressus e regia et ipsa civitate, ascendit ad unum montem ad monasterium virorum qui excreebantur: et cum se in exigua clausisset domine, et voluisse illine non egredi toto tempore vita sine, regulam suscepit monasticam, ex eis quæ sunt mundi nihil possidens, nisi solam stoream et poculum ad aquam bibendum, et paucum pane et aqua vivens et oleribus viridibus, si quis offerret: cum nullum ex mundanis vidisset tota vita, non ad aliud aliquid habens mentem erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cum dum sic se excrescisset, sic etiam e vita excedit in Christo Iesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honos et veneratio nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen ». Haec enim de Homeritis et Æthiopibus narratio summo digna præconio, utpote quod ex ea significetur quam ferventissimus fuerit Christianismus in Æthiopia et

Homeritide, terra fecunda martyribus: pariterque perspicuo innescat divinitus illata vindicta in perfidum apostolatum Hebraeum ex Christianæ fidei persecutorem, eum amens in solio sedens universum Orientem movere tentavit ad totius Christianæ religionis destructionem: ut merito considerata adeo repentina in eum divinitus immissa vindicta, rerum vicissitudine, illud sit Propheticum repetendum¹: « Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani: et transivi, et ecce non erat ». Ita plane, pugnante Deo, apostolatum perire decuit, et Hebraicæ perfidie stepe prostratae rursum insurgentis cornua debuere confringi. Sinit more suo Deus ad tempus, ut probentur electi, solntis habenisi, libere debaechari satellitio dæmonum fultam impietatem, sed protinus eamdem divina potentia vinei, et exponi ludibrio superatam.

30. *Ethiopia insignis religione*. — Qui autem in locum Elesbaan successit rex Æthiopæ, æque haeres ejus extitit pietatis: de cuius rebus gestis sub Justiniano successore Justini Procopius² meminit, pariterque de rege Homeritarum, quos Romano imperio fœderatos adversus Persas idem Justinianus immittere cogitavit: meminit pariter de Hebreis in illis item Homeritarum regionibus tumultuantibus, iterum debellatis. Haec et alia Procopius pluribus, describens simul regionem Homeritarum et aliarum gentium proximarum. Vidisti Æthiopæ Ecclesiæ candorem et pulchritudinem, eamdenique per fidem, quæ purificat secundum Petrum Apostolum³ corda hominum, super nivem dealbatam: ut merito eam adeo amaverit, sibique in sponsami junxerit mysticus Moyses⁴ Christus Deus noster: cuius gratia veluti quodam miraculo albescant Æthiopes, cum et secundum illud Propheticum tune acciderit⁵: « Æthiopia præveniet manus ejus Deo »: eum ipsa ceteris visa sit eucurrisse ad Christum ardenter, quæ adeo Dei amore ferventes habuit Christianos, ipsorum reges Christianæ sublimioris vita vertieem attingentes. Utinam sicut Æthiopum et Homeritarum fidelium præclaræ res gestæ tum superiorem, tum præsentem annum adeo illustrarunt, ita eorumdem reliqua digna memoria suppellerent monumenta, quibus licuisset singulis annis loenpletare nostros Annales.

31. Cæterum multis hæc tunc temporis illustrata sunt monumentis. Auctor est Photius in bibliotheca, extasse suo tempore commentarium de legatione Nonnosi ad Æthiopes et Homeritas ac Sarraenos, cum apud eos regnaret filius Arethæ regis, tempore Justiniani imperatoris Justini hujus successoris: itemque aliam scriptiōnem alterius legationis a Justino seniore isto, de quo agitur, ad Alemundarum principem Sarraenorū, funeturumque eo esse munere Abramum ejusdem Nonnosi parentem, qui Joannem et Nicostratum Romani exercitus duces recuperavit. Sed perierunt ista:

¹ Isai. xxii. — ² Procop. de bello Pers. l. i. — ³ Act. xv. —

⁴ Num. xlii. — ⁵ Psal. Lxvi.

quibus quidem eneta quæ dicta sunt, dilucidiora firmioraque reddi potuissent. At de his hactenus.

32. *Euphemiae Augustæ obitus.* — Hoc itidem sexto Justini imperatoris anno, magno damno Christianæ religionis, Euphemia Augusta de Catholica fide optime merita ex hac vita migravit : cui honorificie extrema perfunctus Justinus imperator, aliam accepit conjugem Theodoram nomine, quam et Augustæ titulo insignivit. Haec graeci antores¹.

33. *In Conciliis Africanis Fulgentii pietas et Scripta.* — Quod vero ad Africanæ Ecclesiae statum pertinet, restitutis anno superiori (ut vidimus) in Africam ad suas Ecclesias Orthodoxis episcopis, ad restituendam collapsam disciplinam, et bene instituendas Ecclesias, pluribus in locis a diversis episcopis sunt Concilia celebrata, quorum trium est mentio in rebus gestis² S. Fulgentii Rusensis episcopi, nempe Bizaceni, Uzecensis³, et Suphetani. At quid acciderit eidem sancto Fulgentio in duobus postremis Conciliis, Uzeensi videlicet et Suphetano, dignum memoria exemplum audi : « In Concilio quoque Uzeensi judicio sacerdotum omnium qui convenerant, episcopo enim nomine Quodvultdeus, qui priorem se illius existere confirmabat, antepositus et prælatus, ipsa die tacuit, nee auctoritatem Concilii excensando minuere voluit : sed ubi post Concilium dolere sensit episcopum, timens propter suum honorem generare scandalum fratri, meliusque judicans per charitatem se fieri minorem, quam sine charitate majorem : Suphetani postea Concilii gloriosum respiciens adesse conventum, preceum supplicem coram omnibus fudit, ut sibi rursum, se volente, Quodvultdeus episcopus præferretur; ut nomine suo posterius recitato, laetus deinceps viveret, consaeerdotis animo conciliato.

34. « Mirati sunt episcopi humilitatem talia postulantis, nec contristare voluerunt offerentem Deo sacrificium humilitatis, ad custodiendam spiritus societatem in vinculo charitatis. Ubi sunt nunc illi, quibus emendi, super cæteros dominatur affectus, qui se etiam suis prioribus anteponunt, indebita sibi privilegia vindicantes ? Ecce beatus Fulgentius nec primatum, quem meruit, defendere voluit : quia sine charitate prior esse aliqui minime conceupivit ». Haec ejus contubernialis, Vitæ ipsius auctor, digna plane memoria, cum assidue deplorandum sit in humili Christi regno eas jugiter inter Christianos controversias agitari, quis aliis videatur esse major, quas jam olim Dominus lata sententia definitivit. Cæterum si superbia absit, si que cœtra scandalum fieri queat, absque animarum jactura, justitia suffragante, ad retundendam superbientium arrogiam, laudabiliter quemlibet Christianum hominem apud legitimum judicem.

cansam agere, suaque jura proferre, S. Leo papa (ut suo loco superius dictum est) scribit ad Dorum⁴ Beneventanum episcopum. Quæ autem rursum de ejusdem S. Fulgentii horum temporum rebus gestis idem auctor his subjiciat, accipe :

35. « Catholica Ecclesia singularis magister et doctor, quantumlibet inter varias occupationes hic in Africa parum vacaret, plurimos tamen Ecclesiasticos sermones, qui in populis dicerentur, scribendo dietavit. Ubique sermonem faciebat, mulcerebat animos omnium, non inanes et vanissimos plausus, sed compunctionem generans cordis. Exspectavit et eum sanctæ memorie Bonifacius episcopus Ecclesiae Carthaginensis, apud Furnos (Burnos) Ecclesiam dedicans, duabus diebus, se præsente, tractantem : quando tantum delectatus est audire verbum Domini de ore ejus, ut donec ille sermonem finiret, ipse terram lacrymis irrigaret, agens gratias Deo, cujus gratia semper in Ecclesia Catholica summos excitat preclarosque doctores.

36. « Jam reversus de exilio, novem et decem libros Fabiani mentientis falsa Gesta convineens, de veritate prædestinationis et gratia libros confecit tres, aliaque multa digessit : quæ si quis scire voluerit, in ejus monasterio veraciter scripta reparet ». Haec de his auctor. Sunt autem hi tres libri ad Nominum scripti de duplice prædestinatione, in ejus operis Praefatione queritur de iis quæ apud Carthaginem a calumniatore passus esset : quem licet ipse noluerit nominare, ejus tamen discipulus in Vita ipsius Fabianum appellat. Præfatur enim ita Fulgentius : « Quoniam adversus eujusdam hæretici vaniloquia respondere compulsus sum, qui non solum meum nomen sub Photini erroris nota non dubitavit lassere, quinetiam sanctorum Augustini et Hieronymi dicta lanquam mee professioni contraria in me voluit retorquere. Cujus nomen nunc litteris insinuare distuli, sed potest ipse procudubio recordari. Nam ibi, te nobiscum apud Carthaginem posito, mihi dicta ejus allata sunt ; et si bene recolo, etiam ad tuam notitiam pervenerunt : nihil enim te ibi posito legere possem, quod tibi recensendum offerre non possem. Eosdem igitur libellos, si Dominus voluerit, vestræ charitati celeriter destinabo, etc. » Jam antea (ut dictum est) sub Hormisda Pontifice fuit eidem Fulgentio adversus Pelagianos errores per Faustum Regensem elaneulum restitutos pugnandum, cum septem libris ejusdem virulentos sub foliis latentes serpentes extinxit. Fuerunt autem dicta adversus Fabianum Fulgentii scripta novissimi ipsius partus, eorum videlicet, quorum memoria sit. Quando vero contigerit ipsum ad superna vocari, suo loco dicemus.

¹ Cedr. et alii hoc anno. — ² Extant apud Sur. die 1 Januar. — ³ Vivicensis, al. Wicensis.

⁴ Leo Ep. v.

Anno periodi Greco-Romanæ 6016. — Jesu Christi 523. — Joannis pape 1. — Justini imp. 6. Theodorici reg. 31 et 13.

1. *Quinquennalia Justini.* — Fl. *Anicius Maximus* absque collega consulatum in Occidente gessit, ut habent Fasti omnes. De *Maximi* consulatu Cassiodorus lib. 5, Epist. xliii. Is in inscriptione quam mox referam, dicitur *Flavius*, et in lib. 5. Variar. Cassiodori Epist. xliii, est Theodorici regis ad *Maximorum consulem*, qui in Epist. xi et xii libri 10 ex Aniciorum Familia asseritur. *Justini* imperatoris *quinquennalia* in hunc annum incident.

2. *Moritur Hormisda PP.* — A num. 3 ad 11. Anastasius in Hormisda ait, enim sedisse « annos viii, dies xv », et fuisse « a consulatu Senaloris, usque ad consulatum Symmachi et Boethii ». Verum error in numeros irrepit, (1) et Hormisda usque ad consulatum Maximi, ut reele notavit Baronius, vitam prorogavit. Deducit id card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21, ex inscriptione in Vaticano reperta, et ab Aringo Romæ Subterraneæ lib. 2, cap. 10 publicata, qua Maximo consule Hormisda Joanni euidam uxori et marito facultatem concedit, inquit doctissimus cardinalis, ut in Basilica S. Petri possint sepeliri.

PL. MAXIMO V C CON....
CONCESSUM LOCUM
PE.... ROME EX TRB.
VOLUP... ET CONJUGI
EJUS JOHAN.... PAPA
HORMISDA ET TRA....
PRAPST. BASC BEATI
PETRI.....

Verum duo sunt, quæ in dubium revocari non posse videntur. Primum in monumentis publicis, praesertimque in donatione marito et conjugi indivisiæ facta, prius mariti nomen, quam conjugis scribi debuisse. Et secundo, munera ac dignitates apud Romanos nominibus postposita fuisse. Marili

nomen in ea Epigraphe est *Petrus*, in tercia linea cum posterioribus litteris exesis expressum. Conjugis nomen tacetur; et *Hormisda ac Tra*, nomina sunt præpositorum *Basilicæ B. Petri*. Indeque sequitur, *Joanne papa* jam sedente eam inscriptionem positam esse hoc anno, post diem xiii Angusti, et *Hormisdam* in ea epigraphe nomen esse hominis privati, non vero Pontificis Romani.

3. *Joannes eligitur Pontifex Romanus.* — Porro Anastasius errorem suum corrigit, quando ibidem scribit: « Sepultus est in Basilica B. Petri Apostoli octavo idus Augusti, consulatu Maximi, et cessavit episcopatus dies septem ». Sedit Hormisda *annos novem*, ut habent tria MSS. exemplaria Anastasii Colbertina, quorum duo fuere Biblioth. Thuanæ, variis Catalogi nostri, Vaticano-Palatinus, uterque Catalogus veterum Pontificum a Mabillonio editus tom. iii Veter. Analect. et Regino in Catalogo Pontificum Romanorum. (2) Erratum etiam in diebus ab omnibus fere Catalogorum scriptoribus, quorum alii, ut auctor auctioris Chron. Vet. Pontif. supra annos Hormisdæ tribuunt, *dies xvi*, alii dies xvii. Cum enim Hormisda die xxvii mensis Julii anni **DXIV** Pontifex Romanus ordinatus, die sexta mensis Augusti hujus anni, et mortuus et sepultus fuerit, sedit *annos novem, et dies undecim*, die emortuali inclusu. Cumque sedes dies septem vacaret, ut habeat etiam Ordericus lib. 2, *Joannes* natione Tuseus ejus successor ordinatus est die decima tercia mensis Augusli, in quam Dominica eadebat.

4. *Lex Justini adversus Manicheos.* — Ad num. 13 et seqq. Lex. 42 Cod. Justiniane*i de Hæreticis et Manichæis* sine die et consule est; recte tamen Baronius eam cum hoc anno illigavit; quia testatur Cedrenus Justinum sexto imperii sui anno edicto suo *Manicheos* capile plecli jussisse. Addit Justinus: « Reliqui hæretici (hæreticus est omnis

(1) Duplex quidem in textum Anastasii error intercessit; prior in annis Sedis, ut pro viii, legendum sit ix. Error etiam alter fuit librarium, non Anastasii, cuius forte textus habuit P. C. Symmachus, et Boethius. Ita enim interdum apud Latmos notari hunc annum constat ex inscriptione allata in Hislor. Academ. Reg. Inscript. et Amor. Litter. tom. iv, p. 370, edit. Amstelod.

MANSI.

(2) Nescio cur Pagius hic tantum deferat testimonio Anastasii, enjus textum hic et alibi mendi apertissimi convineat. Melius profecto tenet fides omnium Catalogorum ac præsertim Blanchiniani, quem nos in Nota ad A, 553, 7, ab auctore coævo scriptum demonstramus. Porro in eo, sicut et in ceteris omnibus Catalogis Hormisdæ Pontificatus definitor annorum ix, dierum xvii, quæ suppeditatio ducit nos ad diem xiiii Angustioi anni **DXXIIII**, Hormisda emortualem. His adde dies vii interponit, quot ab omnibus statuantur, devemus ad diem xx Augusli, quæ dominica erat, ideoque ordinationi Joannis apta.

MANSI.

non Orthodoxus) et Graeci (nempe Gentiles) seu Paganii et Judaei, et Samaritani prohibentur magistratum gerere, etc., excipiuntur Gothi, qui sunt federati, et alter, prout visum imperatori fuerit, honorantur». Federatorum nomine Baronius intelligit Gothos Theodosio Italiae regi subditos. Verum *Justinus* nullum in hos ius habuit, nec leges adversus illos ferre potuit. Quare loquitur imperator non tantum de Gothis illis, quos Malchus Rhetor in Excerptis Legationum pag. 94 ait, a Romanis *federatos* appellatos fuisse; sed etiam de aliis populi Romani federatis, de quibus Olympiodorus pag. 4. Certe Procopius lib. 1 de bello Vandal. cap. 41, et Theodosius in Novella meminere *Saracenorū federatorum*, idemque Procopius lib. 3 Bell. Goth. cap. 33, *Eruos federatos* appellat. Præterea hoc anno *quinquennalibus* suis dicato legem adversus Arianos in partienari dedit, de qua anno sequenti agetur, quia Baronius eam in annum illum distulit, licet ea solemnia illum in præsentem competere indicent.

5. *Aethiopæ rex apud Homeritas Christianam religionem restitut.* — A num. 16 ad 32. *Elesbaan* *Aethiopum* seu Axumitarum rex, cum accepisset persecutionem adversus Christianos in Homeritide a Dunaano rege Hebraeo factam, de qua anno superiori actum, collecto ingenti exercitu, trajectoque angustissimo freto, « quod est inter *Aethiopes* et *Homeritas*, et pugna terra marique commissa, Hebreos, qui terga verterant, jure belli omnes occidit ». Tum ascendit « ad civitatem Phare in qua erat regia Dunaan », (cujus meminit Ptolomaeus lib. 5 Geogr. cap. 17 in descriptione Arabiae Petraeæ) et capit « omnes divitias, quæ erant in regia, et ipsam etiam reginam ». Postea præsidio relieto in civitate venit ad Dunaan, ipsumque et omnes ejus cognatos interfecit. Significavit autem omnia « quæ gesta fuerant pontifici Alexandriæ, et per illum Justino imp. Patriarcha autem Alexandriæ ordinatum episcopum misit ad Homeritas. Qui cum illis consecrasset templum quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in civitatibus et pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis, ex eis autem ordinat diaconos et presbyteros, et Ecclesiis, quæ erant in regione reddit statum suum solitum ». Denique Auxumitarum rex *Nagram* martyrum civitatem venit, eique ducem præposuit *Arethæ* martyris filium, indeque redit in regiam, ubi Homeritis Abraamium quemdam, virum piūm, regem præficit, et redux in regiam suam diadema depositus, et regulam suscepit monasticam, ut fusius in Actis sancti Arethæ refertur. At cum Ecclesia Alexandrina a patriarcha hæretico hoc tempore regeretur, vera in hac narratione falsis miscentur.

6. *Justiniano imperante fit monachus.* — Insignis hæc victoria divinitus obtenta recte hoc anno a Baronio consignata, ut ex dictis anno superiori patet. Pius tamen *Elesbaas* non nisi Justiniano imperante monachum induit, ut colligo ex Photio in Biblioth. Cod. iii, ubi summarium exhibet legatio-

nis *Nonnos* ad *Aethiopas*, et *Homeritas*, atque Saracenos, Justiniani imp. jussu suscepit, ab eodem Nonnoso scriptæ. Dicitur ibi *Kaisum* Aretha nepotem præfectum tune fuisse Saracenorum jam ab Anastasii imp. tempore. Hujus *Kaisi* bellica virtute præstantis meminit Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 20, et cap. superiori describens sinum Arabicum, narrat Saracenos *Maeddenos* denominatos, mare accolere sub ditione positos Homeritarum. Jam cap. 17 scripsérat, *Aretham* Gabalae tiliū Saracenorum Arabum principem quamplurimis tribubus a Justiniano Aug. præfectum fuisse, regiaque dignitate auctum, *novo inter Romanos exemplo*. Militavit is postea pro Romanis, quos tandem fecellit, ut pluribus Procopius narrat. Duplie Nonnosus nomine legatus missus est, ut « *Kaisum* si posset, ad imperatorem adduceret, et ad Auxumitarum regem (enī genti Elesbaas tunc præerat) itemque ad *Homeritas* proficeretur. Auxumis permagna est civitas, et quasi *Aethiopie* totius metropolis », inquit ipsemēt Nonnosus, qui ea in urbe fuerat. Quare initio imperii Justiniani nondum *Elesbaas* regiam dignitatem deposuerat.

7. *Variae rerum conversiones in regno Homeritarum.* — Procopius lib. 1 de Bell. Pers. cap. 20, loquens de gestis in Perside anno quinto Justiniani imp. Christi scilicet DXXI, mentionem facit *Hellestheæ* Auxumitarum regis, quem recte Baronius num. 30 judicavit esse filium Elesbaani, atque eum Christianæ religionis cultorem eximum fuisse, et cum audisset, *Homeritarum* non paucos generē Judæos, multos etiam Gentiles, illius ora Christianis tributa supra modum imponere, eo bellum intulisse, et commisso prælio magnum Homeritarum numerum, ipsumque adeo regem vita spoliasse, in ejus locum subrogato *Esimiphæo*, Christiano et Homerita. Subdit Procopius, haud multo post, contlata in *Esimiphæum* regem seditione, hunc in castellum inclusum esse, regnumque ab Homeritis delatum *Abramo*, viro Christiano. Quod cum accepisset Hellestheæus, confestim eo destinavit exercitum, qui cum Abramo congressus magnam accepit eladem. Defuncto *Hellestheæo*, tributum pactus est *Abramus* ejus successori, et ita asseruit sibi regnum, inquit Procopius. Ex his liquet, postquam *Elesbaanus* monachalem vestem induit, Homeritas mota seditione *Abraamium* regem suum Christianum e solio dejecisse, et alium, eujus nomen ignoratur, in ejus locum substituisse, sed hunc ab Hellestheæo Elesbaani successore in prælio necatum, et in ejus locum *Esimiphæum* virum Christianum subrogatum esse; quo etiam in castellum inclusu *Abramus* vir Christianus rex Homeritarum dieths.

8. *Reges Aethiopæ et Homeritarum fœdus ineunt cum Justinian. imp.* — « Quo autem tempore Hellestheæus regnabat in Aethiopia, parebantque Homerite *Esimiphæo*, Julianum ad eos legavit Justinianus Aug. per ipsum ab utroque petens, ut pro religionis communione, qua cum Romanis devineti essent, illos cum Persis gerentes bellum ju-

varent», inquit Procopius, qui subdit, legationem illam ex animi sententia successisse. Ex quibus tandem omnibus, anno **DXL** manifestum fiet, quam falsa sit vulgaris opinio, quæ tradit *Adadum Auxumitarum regem pagnum aut Judeum fuisse*, et religionem Christianam post celebrem relalam victoriam in suum regnum invexisse.

9. Elesbaan Auxumitarum rex Homeritis regem et episcopum præficit. — Porro cum Baronius reterat hoc anno uno tenore quæ dicenda habuit de conversione *Homeritarum*, nos eo libenter idem præstabilitur jamque ex parte præstavimus, quo difficilius est ea in suos annos dirigere, et omnia capita solido criterio examinare. In antiquissimis mensis Octobris Menologii Graecorum Codicibus MSS. teste Lambecio lib. 5, pag. 133, legitur: « Reversus igitur Elesbaan ad urbem Thaphar » (in Actis S. Arethæ apud Baronium num. 27, Phare appellatam; sermo ibi de celeberrima Arabiae Felicis urbe et Homeritarum regia, quæ a Ptolomeo Geographiae lib. 8 in vi Asiae Tabula vocatur Σιρφα) « omnes, qui in regia erant intererunt, et Ecclesiam ibi ædificans primus ipse fundamentum ejus posuit. Significavit etiam omnia, quæ gesta fuerant, episcopo Alexandriae, et per illum imperatori Justinum. Patriarcha autem Alexandriae episcopum ordinavit (nempe sanctum Gregentium, de quo mox), misitque ad Homeritas. Qui cum templum quod fuerat ædificatum, consecrasset, baptizavit omnes qui erant in urbibus et pagis Homeritarum, in nomine sanctæ Trinitatis. Ex illis porro ordinavit diaconos ac presbyteros, et reliquum omnem decentem ac legitimum statum Ecclesiis in tota illa regione existentibus contulit. Ipse autem divinissimus rex Elesbaan una cum eo venit in martyrum civitatem Negrana (apud Baronium num. 28, Nagram dictam) et cum illie quoque extruxisset templum, et quinque possessiones regias ei attribuisset, atque etiam ex martyris Arethæ possessionibus, ut ipse in fine martyrii mandaverat, tres addidisset, et collegisset omnes, qui tempore persecutionis in servilitem redacti, vel alias dispersi fuerant, simul etiam tilium Arethæ martyris ducem gentilis constituisset, et peculiam gessisset euram istius loci, ubi martyrum jacebant reliquiae, earumque respectu illi concessisset jus asyli, rediit ad urbem regiam Taphar, et Homeritis Abramum quendam, virum Dei amantem et gloria nominis Christi insignem, regem constituit; sanctissimo autem episcopo (nempe S. Gregentio) decem circiter millia Christianorum Æthiopum tradidit, coque facto, Iætus ad propriam suam urbem regiam (nempe Auxumen) remigravit cum præda et spoliis fere innumerabilibus, nec parvam pecuniae portionem etiam exercitui suo distribuit». At cum certum sit nullum episcopum Catholicum hoc tempore Ecclesia Alexandrina præfuisse, ut iam demonstravimus, Menologius illis fides in omnibus nullo modo adhiberi debet.

10. Leges Abramii regis Homeritarum. — Quoad sanctum Gregentium, Lambecius citalus p. 131

refert, in Bibliotheca Cæsarea exlare Ms. hactenus non editum, cuius titulus in linguam latinam versus: « Sancti Gregentii, archiepiscopi Tapharenensis, legislatio sub nomine Abramii regis Homeritarum, sive, Abramii regis Homeritarum leges, a sancto Gregentio archiepiscopo Taphrenensi compositæ ». Sunt illæ in titulos viginti tres divisæ, harumque mentio extat non solum in citato Graecorum Menao; verum etiam in ipso fine *Disputationis sancti Gregentii cum Erbano Hebreo*, recitatæ in tom. i Græco-Latino Biblioth. Patrum editionis Parisiensis a pag. 494 usque ad pag. 273, quam Lambecius loco citato testatur, asservari Ms. in Biblioth. Cæsarea; plerique enim Homerilarum Judæorum religionem colebant, ut anno superiori indicavimus.

11. S. Gregentius episc. Homeritarum disputat cum Erbano Judæo. — Disputationis titulus est: « Sancti patris nostri Gregentii archiepiscopi Taphrenensis disputatio cum Erbano Judæo ». Ille ejus initium: « Dierum **XL** stato præfinitoque tempore jam demum peracto, Judæi ad disputandum, sicut jussi fuerant, convenerunt. Probatione quidem facta in Threlleto (haec autem aula est regiarum maxima et prima) omnique ordine congregato, et sacro senatu presente, rex etiam adfuit, cum sanctissimo archiepiscopo. Atque ipsi postquam considerunt, totius civitatis ad audiendum concursus factus est. Ingressi igitur Judæi Erbanum disputationis auctorem et ducem constituerunt. Hic vir certe erat apprime doctus, legem intelligens, et sacros Prophetarum libros, et Octateuchum, et reliqua scripta. Haec autem Scribarum et Phariseorum et legis doctorum (erant enim ex omnibus civitatis principes eorum doctores, et qui scientia et eloquentia valebant ex regis edicto congregati) hunc circumstetit multitudo, altoque silentio facto, archiepiscopus ad ipsum omnemque Judæorum cœlum sermone converso dixit etc. »

12. Eum et reliquos Judæos vincit et baptizat. — In fine disputationis dicitur, unum ex his qui cœlesti lavaero tinctus fuerat, continuo apertis oculis visum recepisse, et hoc viso cœteros, ipsum etiam *Erbanum* ad sacrosanctum lavacrum accessisse; regem vero *Erbani* sponsorem esse voluisse in sancto baptismō; eum unum sui senatus declarasse, regis jussu ac archiepiscopi omnem Synagogam Judæorum baptizatam esse, et sanctum Gregentium regi præcepisse, ut legem ferret, « Ne quis ullo modo Hebreorum recens illuminatorum audeat imposterum generum sibi adsciscere ex contribulibus, sed ex gentibus Christianis filiæ suæ maritum, et filio similiter ». Paulo post de rege subditur: « Consilia et de pace, et de bello, et de quacumque re alia, primum per sanctum Gregentium Dominum interrogans capiebat, mandata sibi prompte et alacriter exsequebatur, neque unquam aberrabat officio, utpote qui a Deo imperata aggredieretur. Trigesimum igitur annum regni sui agens, in pace e vivis excessit; cui ante migrationem beatus Gregentius prædixerat: et sepullus est in urbe Te-

phar regia Homeritarum. Sordidus autem ejus filius regni sceptrum cepit, qui in omnibus sicut pater ejus beato Gregentio est obsecutus.

13. *Tam ipse quam rex Abramius moriuntur.* — « Sanctus autem archiepiscopus, eum Christi gregem præclare et diligenter pavisset, et super Apostolorum fundamento ædificasset, et multa miracula et signa ad Dei gloriam fecisset, et dum vivet, et postquam dormivit, paulo post regis obitum, et ipse vitam cum morte commutavit, pro hæreditate regnum sempiternum sortitus, mense Decembri, die decimo nono », ideoque anno Christi DLII, cum currenti *Abramius* rex renuntiatus fuerit, ut ex mox dictis liquet. Verum Procopius, ut supra narravimus, tradit ante annum DLII varios reges Homeritis præfuisse, non vero unicum, et his omnibus coævus fuit ac superstes. Præterea, hæc disputatio sancti Gregentii conficta esse videtur, sicuti disputatio S. Athanasii cum Ario, et qui illam compositum cum Judæis nunquam disputatione, aut saltem de ea controversia male edoctus erat. Jeremiam pag. 200 editionis Frontonis Dueæi adversus Judæos citat juxta quosdam antiquos qui Jeremiam cum Baruch confundebant, cum tamen certum sit tantum abesse, ut Judæi librum Baruch pro canonico habeant, ut illum aliosque, qui in Canone Hebræo non reperiuntur, plane contemnant : et tamen incredibili ignorantia controversista iste a Judæis admissum fuisse supponit. Non vacat hic alias ejus absurditates refellere ; sed quis ferre potest Gregentium Jesum Christum in forma visibili nube vectum in terram attrahere, ut pag. 269 ejusdem editionis auctor illius scriptoris singit.

14. *Euphemia Augusta incerto anno mortua.* — Ad num. 32. Narrat Baronius ex Cedreno ad annum vi Justini, *Euphemiam* imperatricem e vivis excessisse, et *Justinum* ea mortua *Theodoram* uxorem duxisse ; sed secundum hoc matrimonium plane commentitum. Procopius enim in *IHistoria Arcana* cap. 9, postquam pluribus invectus est in *Theodoram* Justiniani uxorem, ait : « Quandiu superfluit Euphemia imperatrix, nullis artibus ut sibi Theodora desponderetur, per vincere potuit Justinianus ; in hoc enim illa plane repugnavit, cui in rebus ceteroqui omnibus indulgeret, etc. Haec non ita multo post [nempe Euphemia] excedit e vita, etc. tum is [scilicet Justinianus] cum Theodora moliri nuptias aggreditur, etc. » Rhapsodiam illam decerpit Cedrenus ex Theophane ad annum Justini vi, ubi ait : « Coronavit Augustam uxorem suam Theodoram simul atque cœpit imperium ». Sed Cedrenus prætermisit hæc ultima verba, quibus nodus hujus difficultatis explicatur, ut seribit Alemannus in Notis ad illum locum, qui etiam recte observat. Theophanem mortis *Euphemiae* nullam facere mentionem. Locus itaque Theophanis, qui Cedrenum decepit, corruptus est, ut ibidem ostendit Alemannus. Quare numerus 32 Baronii expungendus, inquit Goarus in Notis ad Theophanem, et *Euphemia* anno incerto demortua.

15. *S. Fulgentius serabit libros 7 de Gratia adversus Faustum.* — Ad num. 33 et seqq. *Trasamundus* Wandalorum rex hoc anno interiit, et *Hildericus* ejus successor episcopos Africanos ex exilio revocavit, ut anno superiori ostendimus. Quare hoc etiam anno *Dacianus* Byzacenorum antistitum primas de *Fausti* episcopi Reiensis libris consultatione habita, communis suffragio illorum confutationem S. *Fulgentio* Ruspensi episcopo injunxit, jubens etiam, ut de iis quoque, quæ contra Seythas monachos Constantinopoli asserebantur, conserberet. *Fulgentius* decem libros elueubravit, quorum septem adversus duos illos Fausti statuit, et universa quæ is statuerat, magna virtute subvertit : reliquos tres ad *Fausti* sectatores expugnando monachis Scythis inscripsit, quorum studium in divina Gratia defendenda initio Operis commendavit. Libri illi septem contra *Faustum* perierte ; eos tamen se legisse testatur S. Isidorus archiepiscopus Hispalensis in lib. de *Illust. Script.* cap. t4, et ut observat. Card. Norisius lib. 2 *Ilist. Pelag.* cap. 21, de illis loquuntur Patres Africaui in Epistola Synodica, quam una cum illis Fulgentii libris ad Seytharum monachos Constantinopolim misere. Titulus huic Epistolæ Synodicae præfixus hic est : « Dei gratia plurimum amplectendis sanctis fratribus, Joanni presbytero et archimandritæ, et Venerio diacono, et fidibus viris, quorum in vestra Epistola subscriptio continetur, Dacianus Fortunatus, etc. » Hos vero libros septem Fulgentii contra Faustum hoc anno scriptos fuisse deducit card. Norisius citatus ex Vita Fulgentii cap. 28 ubi dicitur : « Magnus plane hujus operis labor mercedem debitam cito suscepit ; mox enim, ut est dictatio ipsius finita, protinus est longissimæ captivitatis catena disrupta, mors enim Trasamundi regis, etc. »

16. *Librum de Prædestinatione scribit.* — In laudata quidem Epistola Synodica post Baronii mortem a Sirmondo in Iucem edita, mentio habetur Hormisdæ papæ veluti jam defuncti, et eam in exilio scriptam, verba que initio ejus leguntur, manifestare videntur. « Accepimus vestræ charitatis Epistolam, que nostrum ex parte relevavit, ex parte vero mæstificavit exilium ». At monachorum Scytharum Epistola accepta quidem ab episcopis Africanis, dum adhuc in Sardinia exularent, hi tamen non responderunt, nisi postquam hoc anno ab exilio reversi sunt. *Fulgentius* ex Sardinia redux alterum pro divinæ Prædestinationis et Gratiae defensione Opus aggressus, tres *de veritate Prædestinationis et Gratia* libros inscriptos vulgavit, ut testatur auctor Vitæ ejus cap. 29. quorum librorum Africani Patres in Epistola Synodica cap. ult. mentionem faciunt, « Cæterum, inquit, unus ex nobis, in quantum Dominus servis suis recti gratiam dignatur donare sermonis, illis omnibus, que memoratos fratres adversus Gratiam et Prædestinationem intimastis, vel sentire, vel dicere, tribus libris vestro nomine dedicatis sufficienti disputatione respondit, quique adversus duos libros Fausti Galli septem li-

bros edidit; etc. » Hbi vero ejusdem libri adversus Faustum scripti Constantinopolim dediti sunt, hujus sectatores non modo animum demisise; sed et ejus sententias ejerasse inde colligitur, quod regiam illam urbem illis controversiis imposterum turbatam nullus prodit.

17. *De aliis S. Fulgentii libris.* — *Fabianus* Arianorum sectator *Fulgentium Ruspensi Ecclesiae* componendae intentum interpellavit, contra quem e vestigio decem hic libros edens furentis hominis andaciam compressit, quorum *Theodulphus Aurelianensis* episcopus a Sirmondo editus plura fragmenta prodneit. Interim a *Monimo* viro amicissimo ad scribendum de divina Praedestinatione iterum compellitur. *Monimus* ex prava intelligentia sententiae Augustinianaæ in eam opinionem descenderat, ut pularet ex sancti doctoris sententia homines æque ad bonum ac ad malum. Deum prædestinare, ideoque rogavit per litteras *Fulgentium*, ut sancti Augustini verbis, quibus in eam sententiam propellebatur, expensis, quid sentiendum foret, rescriberet. Fulgentius unum de *Praedestinatione* librum eidem statim proeudit, quem una cum duobus aliis, quibus reliqua a *Monimo* dubia proposita solvuntur, ad eundem transmisit. Illius scopus est ostendere Deum prædestinare homines ad bona, non ad mala perpetranda, ac sanctum *Augustinum* intellectisse Dei Praedestinationem ad malum pœnæ. Istud volumen post redditum ab exilio scriptum ex his Fulgentii in Præfatione verbis colligit card. Norisius eitatus: « Divino etenim igne succensus, sic nobis jugiter compateris, ut etiam illas tribulationes quæ hec acciderint nobis, Domino tamen adjuvante, fuerint superatae. Tu sic eas pro nobis pœne semper pateris, ut quoties eas corde revolveris, toties eas pati quodammodo compellaris, etc. » Hos libros ad *Eugippium* abbatem, de quo infra sermo erit, Augustinianaæ doctrinæ per Italianum propagatorem, eosdem postulantem, in Italiam transmisit. Plura de Fulgentii libris Labbeus in *Dissert. de Script. Ecclesiast.*

18. *Sigismundus rex Burgundiæ a Franciis captus.* — Marius Aventieensis in *Chronico* hoc anno habet: « Maximo consule, Indictione prima, Sigismundus rex Burgundionum, a Burgundionibus Franciis traditus est, et in Francia in habitu monachali perductus ». Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 6, hujus belli causam aperit, atque *Clotildem* Clodovei magni viduam, *Clodomerem* et reliquos filios suos impulisse ad vindicandam mortem patris et matris sue, indeque illos adversus *Sigismundum* Burgundiæ regem et fratrem ejus *Godomarum* movisse, hunc terga vertisse, et *Sigismundum*, dum ad sanctos Agannos furgere nitiuit, a *Clodomere* Francorum rege captum eum uxore et filiis captivum abductum esse. *Theodoricus Italiae* rex, qui audita *Sigerici* nepotis morte plurimum excanduerat, acerrimum *Sigismundi* regis hostem se præbuit initio cum Franciis lœdere, ut docet Procopius lib. 4 de Bello Gotlico cap. 12, qui ait, inter

Francos et Gothos convenisse, ut Burgundiones debellarent, et dum *Theodoricus* profactionem consulto differret, Franeos solos cum Burgundionibus manus conseruisse, et partem Burgundiæ oceupasse, quam postea cum *Theodorico* partiti sunt. De hoc Gothorum sine pugna triumpho loquitur Cassiodorus lib. 8 Var. Epist. x, et quod narrat, Procopius egregie confirmat.

19. *Duo Francorum adversus Burgundos prælia distinguenda.* — Verum *Sigismundus* non iu hoc prelio a Franciis captus, sed in altero, de quo disserit idem Procopius cap. 13, et in eo Burgundiones iterum debellatos esse a Franciis, quos Germanos voeat seribit: « Germani eum Burgundionibus qui supererant, armis congressi, adeptique victoriæ, eorum regem in castellum quoddam regionis illius conjectum, asservarunt custodiis, ipsos vero ad obsequium redactos secum imposterum militare coegerunt, ut bello captorum conditio postulabat et locis omnibus, quæ Burgundiones ante coluerant, veetigal imposuerunt », ubi eladem *Sigismundi* regis innuit. Sed in eo errat Procopius, quod hoc postremum prælium post *Theodorici Italiae* regis mortem, quæ configit anno 526, gestum fuisse asserat. Proxime de nuptiis Amalarie regis Visigothorum subjungit: « Rex Visigothorum Amalarius, adulta jam aetate, Germanorum (id est Francorum) potentiam reformidans eorum regis *Theodoberti* sororem in matrimonium duxit », ubi loco *Theodoberti*, restituendus *Childebertus* Francorum rex, eius regia sedes Parisiis erat. Hujus regiæ puerile nomen fuit *Clotildis*, ut prodit Turonensis lib. 3, cap. 10. His nuptiis Franeos inter et Visigothos pax coaluit, cuius beneficio penes Franeos manserunt *Tolosa* et *Uetia* Galliæ Narbonensis civitates, cum metropoli provinciæ *Lugdunensis* terriæ, et tribus Aquitanis, si partem excipias episcopatus Rutenensis, quæ Visigothis per aliquot annos adhuc paruit. Baronius Proeopium laudatum seentus anno 526, a num. 44 ad 47, tam *Sigerici* eadem, quam *Sigismundi* ejus patris captivitatem narrat, quæ propter ejusdem *Sigismundi* mortem quæ anno sequenti eontigit, hie nobis referenda fuere.

20. *Indictiones in Occidente frequentius usurpari coepit.* — Porro Marius in suo *Chronico*, qui solis consulibus annos haecenus distinxit, ineipit sub Maximo consule *Indictionem* singulis annis cum consulatu praefigere; qua in re eum ejusdem *Chronici* continuator secutus est. Uterque Gallus fuit, Gregorio Turonensi æqualis, et *Indictiones* interque adhibet. Marius autem ideo hoc anno *Indictiones* usurpare coepit, quod, ut conjectura est, scriptores in Gallia frequentius eas adhibere ineipiebant. Certe jam earum in Epitaphiis, aliisque quibusdam monumentis publicis mentio. Romæ hoc tempore eas oblinuisse, in dubium vocari non potest; cum Sirmundus in Notis ad Ennodium lib. 8, Epist. ix, referat monumentum Romæ in æde suburbana sancti Pancratij ab se visum, in quo

Maximus parvulus depositus dicitur sub diem in id. Augustarum, Symmacho et Boetio UU. CC. consulibus, Ind. xv, anno scilicet praecedenti, antequam Indictio prima kalendis Septembribus auspicaretur. Pontifices tamen Romani in suis litteris easdem non

notarunt ante *Pelagium* secundum divi Gregorii Magni proximum decessorem, ut infra videbimus.

Moritur *Trasamundus* Africæ rex, et episcopi Orthodoxi ab exilio revocantur, ut diximus anno superiori, num. 2.

JOANNIS ANNUS 1. — CHRISTI 524.

1. *Arianos Justinus exagitat, pro quibus Theodoricus insurgit.* — Christi annus quingentesimus vicesimus quartus consulatu secundo Justini Augusti cum Opilione collega aperitur, quo ejusdem Justinus imperatoris sextus mense Julio absolvitur annus, et septimus inchoatur: cum idem imperator Christianæ pietatis studiosissimus, ubi omnes suis edictis rursum exagitasset hæreticos, Arianos vero ob fœdus initium cum Theodoricō rege pepercisset; memor divinæ legis¹ prohibentis ne cum Dei hostibus fœdus aliquo modo sanciretur, et Arianos vexare aggressus est, qui hactenus magna libertate in Oriente vixissent. Nondum igitur sexto sui imperii anno absoluto, sub hoc ipsius consulatu secundo, adversus eos, minime excipiens Gothos (ut antea fecisse diximus) promulgato edicto, Arianos exagitavit universos. De his enim hæc in *Miscella*²: « At vero in Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per singula loca hæresis Ariana vigeret, Justinus imperator ejus imperii anno sexto Orthodoxæ fidei studio omnimodis satagere cœpit, ut hæreticorum nomen extingueret, statuit, ut ubique eorum Ecclesiæ Catholica religione conseraret ». Hæc ibi: quæ vero iis subjiciuntur de legatione a Theodoricō rege missa, non ante sequentem annum facta esse noscuntur.

2. Ista enim audiens Theodoricus Italiae rex, indigno admodum animo intulit: nam ipse præ cæteris invigilabat hæresis Arianae patronus Ariano rumque protector: qui et veluti quodam compensationis jure eorumdem Arianorum securitatem ab Orthodoxis redemisse videri poterat, dum in Italia, et in aliis quibus præerat regionibus, nullum unquam religionis causa Catholicis negotium facessisset, sed de iisdem benemeritus sepe luisset, et ipsam Romanam Ecclesiam a schismaticorum op-

pressione levasset, atque alia (ut vidimus) præstisset, quæ vix a Catholicis principibus impetrari potuissent. Ista, inquam, in memoriam ipse revocans, et admodum exacerbatus animo versans, pro suis Arianis in Oriente agentibus valde sollicitus (illi enim ejus implorabant auxilium, crebris ipsum legationibus excitantes) apud Justinum imperatorem pro eorumdem libertate agere cœpit. Litteris itaque ea de re hoc anno ultro citroque redditis, cum se minime, quod optabat atque petebat, consequi posse aliquo pacto videret; potentiori remedio rem tantam agere cogitavit nempe legationibus, iisdemque efficacissimis: nimirum ut cum proceribus quos legaret, impelleret ad suscipiendum legationis munus Joannem Romanum Pontificem, futurum apud imperatorem pacis mutuae conservandæ sequestrem; comminatus, nisi delegatam subiret provinciam, se in Occidente adversus Orthodoxos illa facturum, quæ in Oriente adversus suos Arianos legibus Justinii Augusti esse decreta scivisset.

3. Summa quidem Justinus laude dignus habendus, dum plus detulit religioni, quam cuivis causa regnandi prætextui: dum non timet potentissimum regem fœdere junctum in se concitare, a quo tum ipse, tum prædecessores imperatores preceario pacem redemerant. Quanti enim facere consueverint Orientales imperatores regem Theodoricum, accipe ex Epistola¹ Theodati regis ad Justinianum Augustum: « Considerate, inquit, principes docti, et ab avi nostri historica monumenta recolite, quantum decessores vestri studierint de suo jure relinquere, ut eis parentum nostrorum fœdera provenirent. Estimare qua gratia debeant oblata suscipi, quæ consueverunt postulari, etc. » Vides igitur quanto suo periculo Justinus imperator

¹ Deut. vii. Jos. ix. Jud. ii. — ² Miscel. l. xv.

¹ Apud Cassiod. l. x. Ep. xxii.

religionis causa contempserit Barbari regis potentiam, cuncta religio posthabens : illud unum existimans esse regnandi praesidium, si religione optime consulatur. In his itaque praesens annus inscriptus est. Quomodo autem sequentis anni veris

initio Joannes Romanus Pontifex una cum imperatoris legalis Constantinopolim profectus est, suo loco dicturi sumus. Sed et quam magno id suo Theodoricens tentaverit detimento, ipsa rerum gestarum tractatio perspicuo declarabit.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6017. — Jesu Christi 524. — Joannis papæ 2. — Justini imp. 7. Theodorici reg. 32. et 14.

1. *Consules*. — Coss. *Justinus Aug. II et Opilio*. Hic in Occidente creatus est; Procopius enim lib. 4 de Bell. Goth. cap. 4 asserit, *Theodatum* postquam regnum Visigothorum obtinuit, *Opilionem* ad imperatorem Orientis legatum misisse; et *Opilionem* ab Athalarico Theodati decessore comitem sacrarum largitionum creatum esse, liquet ex Cassiodoro lib. 8 Var. Epist. XVI. *Justinus* consulatum capessit, vel ob sua quinquennalia anno praecedenti exhibita, vel potius Anastasii imp. exemplo, qui septimo imperii sui anno eum iniit, eujus rei rationem anno CDXCVII, nun. t assignavimus.

2. *Justinus Arianos et Manichæos reprimit*. — Ad num. 4. Theophanes anno Incarnat, secundum Alex. DXXVI kalendis Septembbris superioris Christi anni inchoato, de Justino imp. ait: « Magnam in Manichæos persecutionem excitavit ». Meminit Baronius edicti hujus imperatoris adversus Arianos emissi anno VI sui imperii, de quo loquitur auctor Miscellæ, eujus verba ipse recitat, subdens Gothos mihi, ut antea, imperialorem exceperisse. Verum *Justinus*, nec anno superiori, nec currenti aliquid decernere potuit contra Gothos, qui Theodorico Italiae regi subditi maxima ex parte Arianii erant. Imo *Theodoricus* rex currenti anno coegit *Joannem* papam Constantinopolim proficisci, « et pro Arianis, ne haeresi sua per vim abducerentur, legatione fungi », ut testatur Theophanes ad annum Incarnat. citatum. Quæ legatio a Baronio hoc anno etiam recitata. Praeterea sicut edictum adversus Manichæos aliasque haereticos anno Christi superiori, quo Justini annus VI inchoatus, datum est; ita et constitutio peculiaris adversus *Arianos* eodem Christi anno, initioque anni sexti Justini promulgata, ut indicant hujus imperatoris *quinquennalia*, hujusmodi pro religione Catholica tuenda, aut propaganda legibus de more nobilitata.

3. *Boetius Theodorici jussu occiditur*. — Ad num. 2 et seq. Theophanes loco laudato *Joannis* papæ legationem ad Justinum imp. jussu *Theodorici* Italiae regis susceptam ad hunc annum perti-

nere significat; cum eam consignet anno Incarnat, secundum Alex. DXXVI, qui cum mense Augusto hujus Christi anni terminatur. Ad hæc ea post *Boetii* mortem suscepta, ut anno sequenti videbimus. Marius autem in Chronico sub hujus anni consulibus scribit: « Eo anno interfactus est Boetius patricius in territorio Mediolanensi ». Quia tamen anno sequenti de profectione Joannis papæ, et anno DXXVI de *Boetii* morte verba facit Baronius, ut nostra narratio ejus respondeat, de ultraque iis annis verba faciemus.

4. *Sigismundus Burgundie et Clodomeres Franciæ reges necantur*. — Hic de cæde *Sigismundi* regis, de qua Baronius anno DXXVI, num. 46 et seq. disserit, agendum nobis est, ne bellum *Burgundicum* hoc anno gestum cum alio, ad annum sequentem pertinente, confundatur. Marius itaque in Chronico sub hujus anni consulibus habet: « His coss. Godemarus frater Sigismundi, rex Burgundionum ordinatus est. Eo anno contra Clodomerem regem Franeorum Viseroneia præliavit, ibique interfactus est Clodomeres ». Viseronia, seu Viserontia planities est duabus leucis ab urbe Viennensi dissita, ut ostendit Chorierus in Historia Delphiniatus lib. 9, cap. 14. Rem fusius narrat Turonensis lib. 3, cap. 6, aitque, discedentibus regibus Franeorum, *Godemarum* resumptis viribus Burgundiones collegisse, regnumque recepisse, contra quem cum *Clodomeres* processisset, et « interfecto Sigismundo cum uxore et filiis apud Columnam Aurelianensis urbis vicum » Burgundias petisset, insidiis ab hostibus captus est, ejusque caput amputatum, et conto defixum. Quod Franci cernentes, « reparatis viribus, *Godemarum* fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem ». Hucusque Gregorius. Godemarus eas tantum civitates recepit, quas Franci pervaserant, nullam enim e Gothorum potestate recuperavit, ut demonstrant subscriptiones episcoporum, qui Concilio Arelatensi IV hoc anno habito, de quo mox, subscrivere. Nomen *Sigismundi* Burgundio-

num regis inscribitur Martyrologiis Rabani, Usuardi, Adonis et aliorum, ad primum diem mensis Maii, quo in Actis Bollandianis Vita ejus, ex antiquis codicibus descripta, illustratur.

5. *Concilium IV Arelatense.* — Concilium Arelatense sub die viii idus Junias (1) Opilione V. C. consule celebratum, ad hunc Christi annum pertinet, non vero ad annum CDLII, quo Opilio et Vincomalns Fastis nomen dedere, quove Baronius num. 41 et seq. illud recitat. Tu addendis enim et corrigendis, et eo anno in editione Coloniensi monnit cardinalis doctissimus, illud ad praesentem revocandum esse; cum sanctus Casarius Arelatensis episcopus, qui anno CDLII nondum natus erat, eidem interfuerit. Porro hoc Concilium inter Arelatensia, non tertium fuit, uti habet Baronius, sed quartum, quia tertium Ravenio episcopo Arelatensi in causa Lirinensis insulæ, quartum vero a sancto Cæsario episcopo Arelatensi congregatum, et eo tempore quo Arelatum Theodorico Italæ regi parebat. Ei interfuerere sexdecim episcopi,

quatuorque canones, quos explicat Natalis Alexander sœculo Ecclesie sexto, conditi. Hanc Synodum in regno Gothico celebrarunt Philagrius Cabellius, Praetextatus Aptensis, Julianus Carpentoractensis, Florentius Tricastinus, et Maximus Genevensis, qui Concilio Epamensi in regno Burgundie anno DXXV, sub Sigismundo rege subscripsérant. Annis Druentia, qui ab Alpibus maritimis exurrens in sinistram Rhodani ripam infra Avenionem egeritur, Burgundiam a ditionibus Gothorum disterninabat. Verum bello, quod adversus Sigismundum Burgundiae regem a Francis, et Gothis superiori anno initum est, Gothorum potestas Cabellione, Apta Julia, multisque aliis civitatibus aneta, ut ex laudatis episcoporum subscriptionibus colligere est. Qua de re plura Cointius eo anno. Porro cum haec Synodus solo Opilionis consulatu notetur, cum in Occidente annum apernisse non dubitandum.

Moritur Joannes episcopus Hierosolymitanus, ut dieamus anno sequenti, num. 14.

(1) Concilium Arelatense forte ex die viii iduum Junias ad diem viii iduum Julias transferendum est; cum dies illa Julii hoc anno in secundam feriam incidenter (qua die ex veteri more Concilia inchoabantur), et in Codicibus MSS. inter duos hosce menses Junium et Julium error facilis obrepere potuerit, et saepè obrepserit.

MANSI.

JOANNIS ANNUS 2. — CHRISTI 525.

1. *Joannes papa Constantinopolim pergit.* — Vicesimo quinto Christi anno supra quingentesimum, consulibus Probino atque Philoxeno, Joannes Romanus Pontifex, preter morem prædecessorum, a Theodorico rege Italæ ira exæstnante ob Arianos suos in Oriente Ecclesiis spoliatos subire cogilur legationem Constantinopolim ad Justinum imperatorem. Id quidem hoc anno accidisse, ex Epistola ipsius Joannis sequenti anno ad episcopos Italæ data colligitur, ut suo loco inferius apparebit. Porro ejusmodi Joannis legationem Marcellinus in Chronico pancis in creatione ipsius Joannis perstringit his verbis: « Theodorico rege pro Arianorum suorum cærimonias laborante, solus duntaxat Romanorum sibi decessorum Urbe digressus, Constantinopolim veniens, miro honore exceptus est. Dexter duxero Ecclesie sedit solo, diemque Domini nostri

Resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit ». Haec Marcellinus, non eo quo gesla sunt anno recolens, sed dum de Joannis Sedis initio habuit mentionem. Verum quod pertinet ad ejusdem legationis causam; ex Boetii scriptis satis potest intelligi, illam quoque intercessisse, quod apud Theodicum regem senatus Romanus criminis maiestatis reus effectus, in suspicionem adductus est, aliqua cum Justino imperatore moliri secreta. Sed de his inferius.

2. Ceterum scimus sanctissimum Pontificem acerbas subire columnias, ipsum pro reparandis rebus Arianorum collapsis eo munere functum esse. Tu autem veri amator, esto aequus arbiter, lector. Anastasius Bibliothecarius, missum a Theodorico, Joannem Constantinopolim esse profectum affirmat, dum ait: « Theodoricus rex haec audiens »,

nempe ablatis Arianis in Oriente jussu Justini imperatoris Ecclesias, « exarsit in iram, et totam Italiā voluit gladio extinguiere. Eodem tempore Joannes papa agrotus egressus cum fletu ambulavit, pergens ad urbem Constantinopolim et senatores cum eo, scilicet Theodorus, Importunus, et Agapetus exconsules, et alius Agapetus patricius, accipientes hoc in mandatis legationum ab ipso rege, ut redderentur Ecclesiae haereticis in partibus Orientis : quod si non faceret, totam Italiam gladio perderet. Qui cum ambulassent cum Joanne papa, etc. » Suadente itaque et cohortante, imo et impellente Theodorico rege, ejusmodi peregrinationem esse suscepit, ipse quoque Joannes in Epistola ad Italiae episcopos testari videtur, de qua inferius.

3. Adegitte putavit minis Romanum Pontificem perfidus Arianus ad eam obeundam suorum causa Arianorum legationem, atque ad maledicendum Dei populo, si non pretio, timore tamen induisse novus Balac¹; sed non invenit Balaam, quem quærebat : etenim præler opinionem incidit in Joannem Herodes, quod potius jugulum seiret subdere ferro, quam flectere animum impietati, illud profunda mente fixum retinens, quod ille ejus successor in Sede esset, fuerat Petrus eoram Coneilio prælocutus² : « Obedire oportet magis Deo, quam hominibus ». At licet invitus atque præter consuetudinem divelleretur ab Urbe; haud tamen robur sacerdotale deseruit, quicquamve imminuit Pontificiae dignitatis, quam persecutio non obscurare, sed illustrare potius consuevit. Comitantur plures abeuntem Romanum Pontificem, cum eodemque proficisciatur divina potentia in operatione signorum, quæ eum cunctis redderet admirandum. Audi enim quæ eidem Joanni in itinere posito contigisse sanctus Gregorius narrat³ :

4. « Gothorum tempore, cum Joannes vir beatissimus hujus Romanæ Ecclesiæ Pontifex ad Justinum seniorem principem pergeret, in Corinthi partes advenit : cui necesse fuit ut in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illie quidam vir nobilis audiens, equum quem præ magna mansuetudine ejus conjux sedere consuevit, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perveniente, cum aliis equus potuisset inveniri, deberet ille quem dederat propter suam conjugem transmitti. Factumque est, ut usque ad certum locum prædictus vir, equo eodem subvehente perductus esset : qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat, transmisit. Cumque eum predicti nobilis viri conjux sedere ex more volnisset, ultra non valuit; quia post sessionem tanti Pontificis muherem ferre recusavit. Cœpit namque immenso tlatu et fremitu atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis mulierem ferre non posset. Quod vir ejus prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinus remisit, magnis precibus petens, ut equum ipse pos-

sideret, quem juri suo sedendo dedicasset ». Hæc de quo Gregorius : quæ cum novator calumniose miraculi loco non ducat, audi quod subiect ab eodem Pontifice cæcum fuisse illuminatum. Ait enim :

5. « De quo etiam illud mirabile a nostris senioribus narrari solet, quod in Constantinopolitana urbe ad portam, quæ vocatur Area veniens, populorum turbis sibi ocurrentibus in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, et manu superposita oculorum tenebras fugavit ». Ille breviter Gregorius, quæ Græcorum penicillus coloribus variis exornasset : sed gaudet magis nuda simplexque absque fuso spectari veritas. Ille igitur miraculis præcursantibus, voluit Deus Romanum Pontificem quam honorificentissime recipi. Quis illi negasset obsequium, quem brutum etiam jumentum cognoscens possessorem suum, eo quo potuit modo visum est honorare? Quis adeo impietatis offusus caligine, ad redditum eæco visum, amplius caecutiret? At quomodo a Constantinopolitanis exceptus fuerit, audi Anastasium :

6. « Oecurrerunt, inquit, beato Joanni papæ a milliario duodecimo omnis civitas cum cereis et crucibus in honorem Apostolorum Petri et Pauli : quia veteres Græcorum hoc testificabantur dicentes : A tempore Constantini et beato Silvestro Sedis Apostolice episcopo usque ad Justini tempora non meruisse, etc. » Nam nullum unquam viderat Oriens Romanum Pontificem, nisi Clementem, cum inde transiit relegatus in Chersonesum. Sed pergit : « Tunc Justinus imperator dans honorem Deo, humiliavit se pronus in terram, et adoravit beatissimum Joannem papam.

7. « Eo tempore beatissimus Joannes cum senatoribus suprascriptis cum grandi fletu rogaverunt Justinum Augustum, ut legatio acceptabilis esset in conspectu ejus. Qui Joannes papa et senatores viri religiosi omnia meruerunt, et liberata est Italia a Theodorico rege haeretico. Justinus autem imperator gaudio repletus est, quod meruit temporibus suis vicarium beati Petri Apostoli videre in regno suo : de cuius manibus eum gloria coronatus est Justinus Augustus ». Licet enim simul ac electus est in imperatorem, a Joanne ejus civitatis episcopo fuerit diadematate insignitus ; tamen et illud ipsum ab ipso Romano Pontifice suo voluit, pietatis ergo, capiti superimponi. Eadem fere omnia quæ Anastasius, Miscella quoque habet historia : sed addit, Justinum imperatorem precibus permotum legatorum Arianis jura sua reliquisse : an autem isthæc veritate subsistant, attentius disquirenda sunt.

8. *Quomodo ibi contra Arianos steterit Joannes.* — Si nulla prorsus scriptorum antiquorum auctoritate hæc ipsa possent redargui falsitatis ; satis quidem quemlibet licet ab adversariorum partibus stantem ipsa adeo patens ratio persuadere sufficit. Quoniam pacto egisse potuit ipse Joannes de restituendis ablatis Ecclesiis Arianis, idemque fuerit ab imperatore Justino concessum : si jam ex ejus sententia negotio bene gesto, in Joanne adeo exacer-

¹ Num. xvii. — ² Act. v. — ³ Greg. dialog. I. m. c. 2.

batus est Theodoricus, ut ipsum redeuntem in carcerem delruserit, ibique cum mori coegerit? Si enim ex optato Theodorici regis per Joannis imperitum officium redditae omnes in Oriente fuerunt Ecclesiae Arianis; par erat ut redeunti Joanni tanquam liberatori suarum gentium ipse Theodoricus occurreret, eidemque publicos honores decerneret: et si non triumpho, ovatione saltem, comitatu folius Gothorum exercitus, idem Pontifex inferrefur in Urbem: cum tamen ob rem ab eo contra Arianos pertractatam, eumdem, indignans et furens, nec dignum putaverit Urbis adspectu, nec vila quidem, quam coegit rex violentus amittere. Ex carcere igitur et irrogala Joanni nece a Theodorico tyranno, certum patensque ostenditur argumentum, non quae Arianus rex voluit, ab ipso Constantinopoli esse peracta, sed quae noluisset impleta; nec quae illi placerent, sed quae maxime displicerent impio Ariano, ab eodem Romano Pontifice esse transacta: quae quidem adeo perspicua nemo non videre, disimulareve potest.

9. Hæc igitur etsi sufficiens, ac plus satis abundans, et necessario penitus persuadens ratio videri possit; accedant adhuc firmissimæ auctoritates. Quid firmius atque solidius ad id probandum desiderari potest, quam publica ad omnes Italiæ episcopos tunc scripta ab ipso Joanne papa circularis Epistola? in qua hæc ipsa leguntur verba: « Ecclesiæ vero Arianorum ubicumque inveneritis, Catholicas eas divinis precibus et operibus absque ulla mora consecrate: quia et nos quando fuimus Constantinopoli tam pro religione Catholica, quam et pro Theodorici regis causa et negotiis, suadente et hortante, Arianosque extirpante piissimo atque Christianissimo Justino Orthodoxo imperatore, quascumque illis in partibus eorum Ecclesiæ reperire potuimus, Catholicas eas (Domino opem ferente) consecravimus ». Hæc de rebus a se gestis Constantinopoli apud imperatorem Romanum antistes scripsit (ut suo loco dicitur) anno sequenti. A quoniam hæc certius dici possunt, quam ab ipso qui egit? et quorum scriptorum genere fidelius probari valent, quam publica, patenti, cunctisque nota data ab eodem Epistola?

10. At ne qua vel levis saltem de impostura suspicio in adversariorum refractariam mentem subrepere possit, ut vel animo quis eorum fingere valeat, Epistolam illam spuriam esse atque suppositam, accipe tanæ veritatis testem ejusdem saeculi scriptorem Gregorium Thronensem, eadem ipsa disertis verbis testantem, cum ait in libro quem scripsit de gloria martyrum¹, nullam aliam ob causam eum detrusum in carcere, coactumque ibi in ærumnis vita perfungi, quam quod Arianorum Ecclesiæ in Catholicas consecrasset. Reddemus suo loco verba ipsius Gregorii, ubi de ejusdem Joannis pape obitu agetur anno sequenti, cum ad eum insinuandum tota illa Gregorii narratio spec-

tet. Hæc igitur, lector, quo gaudeas (si veritatis amator et cultor es) dum non solum a turpissima prævaricationis labe purgatum omnino Joannem, sed confessionis operibus mira claritudine decoratum ostensem, luce perspicua intueris: quem et eadem ex causâ glorioso auctum martyrio exhibebimus anno sequenti. Toto autem hoc anno integro defensum ipsum Pontificem Constantinopoli a Justino Augusto in sacris, quas diximus, functionibus occupatum, appetat.

11. *Cur in Boetium et Symmachum ac senatores commotus fuerit Theodoricus.* — Cum interea de Romano Pontifice ista audisset Theodoricus (ut ait Anastasius in Joanne) in nobilissimos senatores gladium Romæ convertit. Sed accipe ejus verba. « Eodem autem tempore, cum suprascripti, id est, papa Joannes cum senatoribus Theodoro, Importuno, et Agapeto exconsulibus (Agapeto patricio defuncto Thessalonice) positi Constantinopoli essent, Theodoricus rex hereticus tenuit duos senatores præclaros exconsules, Symmachum et Boelium, et occidit interficiens gladio ». Hæc Anastasius: eadem in Miscella² leguntur, in eo tantum diversa, dum ibi horum factam cædem esse, cum reversuri jam legati essent, asseritur. Verum cum ex ipsius Boelii scriptis constet, ipsum antea proscriptum, exulemque missum esse Ticinum, ubi arcta custodia teneretur; Symmachum vero interea absque laesione libere Romæ deguisse: non hoc quidem, sed sequenti anno eorumdem necem configisse, satis appareat.

12. Causam vero Boetii proscriptioñ illam ipsem fuisse testatur³, quod innocentem senatum majestatis criminè postulatum defenderit ac libera verit, aliosque clarissimos cives reos capit is gladio cervicibus imminentे subduxerit: his accessit, quod calunniose per adversarios factum, ut suo nomine litteræ vulgarentur, quibus significabantur ipsius conatus de restituenda in statum pristinum collapsa jacente Rōmana Republica. Hæc, inquam, ex ejus scriptis probata satis habentur, de quibus agendum anno sequenti. Ex his intelligas non fidei causa, sed regnandi jure Theodoricum esse commotum, suspectosque ipsi Romanos redditos conspiracionis oculæ cum Justino imperatore, cuius rei causa potissimum ab eodem (ut dictum est) missa fuerit tanti momenti legatio Constantinopolini. At de his modo haecenus: ad rerum Orientaliū narrationem accedamus.

13. *Antiochiae terræ motus aliurumque civitatum.* — Hoc anno Antiochenæ civitas diu hereticis prostituta, Nestori ac Nestorianorum primo facta asylum, inde sub Petro Fullone Eutychianorum schola, denum vero sub Severo Theopaschitarum prostibulum, suscepit⁴ de manu Domini duplicitia pro omnibus peccatis suis, polata calice⁵ ira furoris ejus. Quomodo autem id acciderit, hæc primum

¹ Greg. Thron. de gloria martyrum. c. 40.

² Miseel. I. xv. — ³ Boet. de Consol. I. i. pros. iv. — ⁴ Isai. xl.

— ⁵ Isai. li.

accipe, quæ a Marellino sub hujus anni consulibus adnotantur : « Totam Antiochiam Syriæ civitatem repens inter prandientium ora terræ motus invasit, atque etiam occidua urbis, magnamque ejus partem, sinistris mox ventis undique flantibus, flammasque coquinarum pro tempore aestuantes rrenti in aedificia miscentibus, duplex torridum exitum importavit. Euphrasium quoque loci hujus episcopum, denpto ejus capile, combusto simul obruit sepulero : obelisco Circi inverso et humi defosso ». Ilæc Marellinus sui temporis res scribens. Evagrius eamdem prosecutus cladem, cum ipsam accidisse dicat anno septimo Justini imperatoris, mense Maio, plane suadet, ut non anno superiori quo cœpit mense Julio septimus annus ejusdem imperatoris, sed præsentि, quo eodem mense desivit, colloemus.

14. Fuit autem semper Dei clementia, ut ultionem aliquam grandem immisurus in populum, desuper eam alicui ex servis suis ante significaret : ita namque cœlesti igne combusturis quinque illas in Palæstina ad mare mortuum olim positas civitates ; illa ad fidem Abraham est prælocutus¹ : « Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum ? » Quamobrem venturam hanc cladem notam fecit Dominus magno illi sanctitate celebri Theodosio cœnobiarœ, de quo superiori tomo plura locuti sumus. Cyrillus res ab eo gestas proseuntur, ilæc de his habet² : « Jam vero qualis fuerit in futurorum præscientia Theodosius ? Oportet enim paucis, quacumque sunt, illis ostendere, et veluti eorum gustum præbere : ut sit etiam manifestum omnibus, quomodo sicut nullius ex his quæ virtute geruntur, ita nec charismatum seu gratiotorum donorum fuit expers. Jussit aliquando, ut præter solitam horam pulsaretur lignum (nondum enim erat hora diei secunda) et præcepil ut fratribus significaretur synaxis. Illi autem convenerunt quidem ; neque enim poterant contradicere, ut qui optime didicissent obedientiam. Cum autem fuissent congregati, rogabant eum convenienter ante tempus. Ille autem (o puram animam ! o oculos, qui omnia procul adspiciunt !) habiliter lugens et miserabiliter : Orandum est, inquit, o patres, orandum est. Video enim iram Domini, quæ jam movetur adversus Orientem. Ilæc ille quidem dixit. Illi autem tunc quidem neque videbant aliquid, neque una cum eo dolorem accipiebant ; quoniam non iisdem quibus ille intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die postquam prædixerat, auditum est Antiochiam fuisse magno terræ motu eversam illo tempore, quo prædixerat ille magnus : totque ornamenta tantamque ecclisis speciem et pulchritudinem, et in vitem pulverem redactam jacere civitatem : quæ neque tanto casu dignas consecuta est lacrymas, neque luctum qui exæquaretur calamitati. Atque talis quidem fuit ejus præscientia ». Ilæc de eo Cyrillus.

15. Quid præterea Zozimo viro sancto luce pa-

rter ostensum fuerit, Evagrius ita narrat¹ : « Zozimus quidam genere Phœnix ex Sinda pago Phœnicie ortus (qui pagus non abest Tyro viginti stadia) qui monasticum vitæ genus excolens, illa se huius abstinentia a cibis, tum iisdem capiendis, tum aliis virtutibus, quæ in ejus vita elucebant, Dei gratiam sibi conciliavit, ut non modo res futuras previderet, verum etiam ab omni perturbatione liber et vacuus existaret : cum forte fortuna cum nobili quodam viro patricio et prudentia eximio nomine Archesilao, qui et præclaris honoris insignibus et ceteris vitæ ornamentiis egregie decoratus fuit, Caesareæ urbis Palæstinæ primarie versaretur; ipso temporis artienlo, quo Antiochia cecidit, subito ingemiscere graviter, lamentari, et suspiria ex intimo pectore ducere cœpil, tantamque vim profudit lacrymarum, ut terram madefaceret. Deinde thribulum postulat, et toto choro in quo simul constiterunt, thuris incensi nidore perfuso, se prosternit humili, precibus et orationibus Deum placaturus. Tum Archesilao sciscitanti, quid esset quod eum tantopere perturbaret? liquido respondit, fragorem ruentis Antiochiae iam tum ejus auribus circumsonuisse : adeo ut Archesilaus et alii qui forte aderant, præ admiratione obstupestentes, ipsam horam quæ res cerebatur, litteris mandarent, reperirentque postea ita se habuisse, ut Zozimus declaraverat ». At de Zozimo hactenus, ad eum ilerum reversuri : prosequnamur modo quæ sunt reliqua ejusdem clavis Antiochenæ, quæ ab eodem Evagrio² ita narrantur, incipiente ab incendiis venturarum cladium præludiis :

16. « Iisdem temporibus, regnante Justino, gravia cerebraque incendia Antiochiae contigerunt, velut prænuntia terræ motuum valde terribilium in ea civitate statim conseutorum, et aliarum etiam calamitatum prævia. Nam brevi tempore post, anno septimo regni ejusdem Justini, Arlemisio videlicet, id est Maio, quarto kalendas Junii, die Veneris in ipso meridie, conquassatio et terræ motus urbem occupant, parumque aberat quin totam penitus evertissent : quæ duo sequebatur incendium, quasi calamitatem cum illis partitum. Nam quas res illa non attigissent, incendium eas depascens, prorsus absumpsit, et in cineres redegit. Quæ autem civitatis partes hac clade labefactatae fnerint, et quot mortales incendio et terræ motu (sicut verisimile fuit) vastati : quam præterea graves casus, quanque miri, qui certe nulla dicendi facultate existimari possunt, id temporis contigerint; tam luctuoso orationis genere a Joanne rhetore explicantur, ut enique animum magnopere commovere possint : qui quidem istis commemoratis, finem historiæ suæ imposuit.

17. « Postremo omnium Euphrasius Antiochenæ civitatis episcopus (cujus mors aliam novam calamitatem allulit civitali) iisdem cladibus oppressus interiit, ne quisquam reliquias fieret, qui urbi

¹ Genes. xviii. — ² Apud Sur. die xi. Januar.

¹ Evagr. I. iv. c. 7. — ² Evagr. I. iv. c. 5.

res provideret necessarias. Verum salutaris Dei erga humanum genus providentia, quæ ante plagam inflictam remedia parare, et gladium iræ suæ demulcere, et cum res ad desperationem venerint, sua misericordiae quasi fores aperire solet; Ephraim Orientis perfecturam gerentem ad curam de urbe illa suscipiendam, quo nulla ei res deesseset necessaria, excitavit. Itaque Sedes Apostolica, velut merces et præmium tantæ erga civitatem providentiae, ei donata fuit», nempe ut sequenti anno episcopus Antiochenus crearetur. Ista habet Evagrius. Quomodo autem post duos annos iterum eandem civitatem terræ motu quassari configerit, suo loco dicemus. « Ista de clade Antiochena cum Justinus imperator accepisset, præ dolore saceo induitur, aspergiturque cinere, exitus purpura et diademate, multos dies in luctu sedens solitarius transegit, etiam si dies festi adessent, quibus solitus esset cum splendore procedere ad Ecclesiam: postea vero magna vi auri miseris præsto fuit ». Hæc ex Misella¹.

18. Sed de aliis Orientis civitatibus, quas iisdem contigit agitari terræ motibus, ex eodem Evagrio acceipe, qui hæc subdit inferius²: « Oppidum, quod jam Dyrrachium, olim Epidaurus appellatum fuit, terræ motu graviter concussum est; similiter et Corinthus, quæ est in Græcia sita: adde his Anazarbum, urbem Minoris Ciliciae primariam, quæ jam quarto illud cladis genus pertulerat: quas urbes Justinus magna pecunia summa suppeditata referit. Iisdem temporibus Edessa urbs Osroenorum amplissima et beata, undis Scirti torrentis præterlabentis sic obruebatur, ut multa ædificia aquæ impetu abriperentur, et infinita hominum multitudo, quos flumen secum evexerat, interiret. Edessa igitur et Anazarbum ab ipso Justino nova nomina accepere, et utraque urbs Justinopolis appellata est ». Haec tenus de his Evagrius, ex quo Nicephorus et alii accepere. Sed ad magnum illum Zozimus ipse nos revocat Evagrius, de quo ista habet³:

19. *Joannis et utriusque Zozimi monachorum sanctitas et miracula.* — « Sunt et alia complura ab eo edita miracula, quorum maximam partem silentio præteriens (quippe vix, aut ne vix quidem numerari possunt) quædam hoc loco percensebo. Eo tempore quo Zozimus, in magna nominis celebritate, et pari eum Zozimo virtutum excellentia præditus vixit Joannes in Chuzubica Laura (qui locus positus est in extrema valle ad Aquilonarem partem viæ regiæ, quæ Hierosolymis recta ducit ad urbem Hierico) vitamque monasticam, eamque a rebus terrenis quasi penitus secretam et liberam degit, et urbis Cæsareæ, quam diximus, episcopatum administravit. Hic Joannes Chuzubites, postquam uxori Archesilai, de quo supra locutus sum, alterum oculum radio effossum audivit, propterea ad illam contendit, plagam quam acceperat conspi-

catus. Ubi autem vidit pupillam penitus excidisse, et oculum sede dilapsum, cuiam ex medicis qui eo comminearant, mandat, ut spongiam afferrat, oculumque dilapsum in sedem quam comode posset, inducat, et spongiam appositis fasciolis alliget.

20. « Archesilaus vero aberat: siquidem id temporis cum Zozimo erat in ejus monasterio, quod est locatum in oppido Suidena, quod Cæsarea abest ad summum quingenta stadia. Cum maxima igitur celeritate itur ad Archesilaum, ut de his rebus certior tieret. Archesilaus forte cum Zozimo considens, sermonem eum eo confulit. Quibus rebus nuntiatis, libiliter ejulare, vellere capillum, dilacerare, et eumdem cælum versus jaccere cœpit. Zozimo vero causam roganti, Archesilaus quid acciderat, lamentis et lacrymis crebris interpositis, exponit. Itaque Zozimus, illo relieto, solus ad cubiculum propere accurrit, in quo Deum (sicuti fas est id genus hominibus) familiariter compellat. Paulo post egressus ad Archesilaum, gestiens et modeste ridens, dixit: Abito domum laetus, abito: gratia Chuzubitæ tributa est: uxor tua sanata, utrumque oculum habet integrum: nam calamitas ista nihil ei potuit adimere, quandoquidem ita Chuzubitæ placuit. Quæ duo miracula ab utrisque viris illis justis uno eodemque momento edita fuere ». Est mentio de cenobio Chuzuba dicto in Prato Spirituali⁴; ubi et de eodem Joanne, antequam fieret Cæsariensis episcopus, mira narrantur. Pergit vero de Zozimo ita Evagrius.

21. « Porro isti Zozimo iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quodam sibi necessarias imposuerat, adducenti, occurrit leo, et asino Zozimi abrepto discedit. Zozimus per silvam usque eo insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu et subridenti intuitus dixit: At vero, o amice, iter jam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis plurimis onustus sim, et ætate admodum proiectus, nec valeam ea quæ asino erant imposta humeris portare: quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes, necesse est, si modo Zozimum ex hoc loco discedere volueris; postea autem ad pristinam feritatem, naturamque propriam redibis. Tum leo furoris prorsus oblitus, subblandiri, et placidus extempore ad Zozimum accurere, et ipso corporis habitu obsequi significationem dare cœpit. Cui Zozimus onus quod asinus gestaverat imponit, eumque ad portas usque Cæsareæ deduxit, quo declararet tum virtutem et potentiam Dei, tum quod omnia tamdiu hominibus inserviant, obtemperentque, quandiu secundum ejus voluntatem vitam instituimus, et gratiam nobis donatam nequaquam depravamus ». Hucusque de Zozimo, pauca ex multis referens Evagrius, sui temporis res gestas conscribens.

22. Hæc eadem ferme ad verbum Nicephorus

¹ Miscel. I. xv. — ² Evagr. I. iv. c. 6. — ³ Evag. I. iv. c. 7.

⁴ Prat. Spirit. c. 23. 24. 25.

recitat¹, qui et mox de alio Zozimo; qui iisdem temporibus vixit, ista subnecit: « Alter vero quoque eniuit Zozimus, non ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palastinae cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungenem, rem divinam areanorum mysteriorum Aegyptiacæ illi fecisse aiunt: illi, inquam, Aegyptiacæ quæ tantopere primum earnis voluptate deluxisse dicitur, ut nihil prorsus carnalis petulantiae intentatum reliquerit; eoque vitiosæ libidinis pervenerit, ut eam eloqui verbis nemo possit: deinde ad summam virtutem ita evasisse, ut altera ab altera illustraretur. Sed enim illa, ut in Aegypto prognata, et quo vita genere usa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit; et ut divino nutu ad sacro-sanctum lignum Crucis venerandum excitata, in viam se dederit, et inde divertens Jordanis quoque flumen transierit, et in interiorem solitudinem sese abdiderit, neque cum quopiam homine preterquam uno isto Zozimo collocuta sit, ciboque simul et vestitu abstinuerit; denique ut inter precandum in sublime sublata cum Zozimo hæc verba contulerit, vitamque hanc finierit, et in divina communione participaverit: neenon ut illi leo sepulcrum effossum paraverit, et vitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodissimum reliquerit; Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornavit, memorandum relinquimus, qui eleganter sanctæ ejus feminæ et Zozimi vitam deseripsit». Hucusque Nicephorus. Porro quam græce scripsit Sophronius Vitam Marie, Paulus diaconus Neapolis eamdem transtulit in latinum, quæ præ manibus habetur². Convenisse autem ipsam Mariam Zosi-

¹ Niceph. l. xvii. c. 5. — ² Sigib. de Script. Eccles. c. 69.

mum his ferme diebus, ex iis quæ Sophronius in ejus Vita scribit, apparet; dum roganti Mariæ, quo statu Dei esset Ecclesia; fugata discordia, paeem esse redditam, affirmavit: quod plane his temporibus convenit.

23. Cognita quidem atque probata fuisse ejusdem Mariae Acta universæ Catholice Ecclesiæ, tum de Orientalibus fidem faciunt Menologia, tum de Occidentalibus Martyrologia: citata atque recepta eadem reperiuntur in secundo Nicæno Concilio¹, neenon a S. Joanne Damasceno², et aliis tum græcis, tum etiam latinis auctoribus. Accidit autem, ut hujus pœnitentis exemplo complures meretrices ad meliorem frugem conversæ, perarduum vitæ institutum arripuerint: hujuscemodi namque pœnitentibus Justinianus imperator (ut suo loco dicimus) monasterium Constantinopoli instituit. Vixit iisdem ferme diebus alia Maria patria Tarsensis, quæ et ipsa ex meretrice pœnitens in monasterio vitam transegit³. Sed et alium⁴ Zozimum iisdem constat vixisse temporibus et ipsum genere Cilicem, de quo suo loco dicturi sumus.

24. *Mortuo Joanne succedit Petrus episcopus Hierosolymæ.* — Eodem anno Joannes Hierosolymorum episcopus, cum sedisset annos undecim, moritur, inque locum ejus suffectus est Petrus. Ita quidem ex Nicephori Chronicō, cui consentiunt quæ in Actis S. Sabæ leguntur his verbis⁵: « Cum autem multum temporis intercessisset, et magni Sabæ ad octoginta et sex annos ætas proiecta esset, decedit quidem Joannes, relicto successore Petro, viro virtute insigni ». Hæc ibi.

¹ Concil. Nicen. II. Act. IV. — ² Damas. de Imag. orat. III. — ³ Prat. Spir. c. 31. — ⁴ Ibid. c. 16. — ⁵ Extant apud Sur. die V. Decembr.

Anno periodi Græco-Romanæ 6018. — Olymp. 320. — Jesu Christi 525. — Joannis papæ 3. — Justini imp. 8. Theodorici reg. 33. et 45.

1. *Consules.* — Coss. Fl. Philoxenus et Probus junior. Ille in Oriente creatus est; auctor enim Chronicæ Alexandrini anno DIXIIX scribit, Justinum revocasse *Philoxenum* magistrum ab Anastasio ejus decessore in exilium missum, eumque post aliquot annos consulē creasse. In monasterio Compendiensi asservatur *Diptychion Eboreum*, cum inscriptione, quæ docet illud senatui olim oblatum pro sportula a Philoxeno, in qua omnia ejus nomina

et dignitates his verbis exprimuntur: **FL. THEODORUS FILOXENUS SOTERICUS FILOXENUS VIR ILLUST. COM. DOMEST. EX MAGISTRO M. PER THRACIAS ET CONSUL. ORDINARIUS.** Ei subiunguntur versus duo græci, in quibus dixit *Philoxenus* se minus illud senatui offerre, ut videre est apud Reinesium in *Syntag. Inscript.* pag. 446.

2. *Vox junior cum nomine consulis juncta explicatur.* — *Probus* Occident. fuit, et in Chron.

Marii Aventicensis, Mariani Scotti, in quibusdam inscriptionibus mox citandis, et in Epistola prima Dionysii exigui vocatur *junior*, quæ vox indicat eum fuisse e familia Probi anno **pxiii** consulis; ad hujus enim differentiam ille *junior* in Fastis et inscriptionibus appellatur. Ducangius in fauiliis Angustis Byzantinis, dum de familia Anastasii Augusti loquitur, ait incertum esse, an *Probus* qui anno **pv** consulatum gessit, unus et idem sit cum *Probo* anno **pxiii** et **pxv** consule. Verum priorem Orientalem fuisse suo loco monstravi, duos posteriores Occidentales diversos esse, sed ex eadem familia ortos vox illa *junior* ostendit. Reinesius laudatus pag. 981, inscriptionem refert *Probo juniore* consule notatam, aitque eam anno **pxvi** sculptam et Sirmondus in Notis ad Ennodium pag. 85 exhibet Epitaphium *Petilii Processii* celebris causidici, Romæ depositi sub die kal. Jul. *Probo Jun. V. C. cos.* autumatque illud anno **pxvi** tumulo marino-reo incisum esse. Verum vox *junior* ultramque inscriptionem ad hunc annum pertinere demonstrat. Baronius loco *Probi*, *Probinum* perperam habet.

3. *Joannes PP. Constantinopolim missus.* — A num. 4 ad 13. Baronius hoc anno *veris initio* Joannem papam, Theodorici jussu legatum Constantinopolim missum esse, *Boetium* in carcerem conjectum, annoque insequenti, occisum putavit. Verum Boetii eximii philosophi cædes anno superiori patrata, ut ibidem num. 3 ex Mario in Chronico insinuavi, et *Joannes papa* superiori Christi anno viæ se dedit. Theophanes enim anno Incarnat. secundum Alex. **pxvi**, cum mense Augusto anni Christi **pxxiv** absoluto, scribit : « Hoe anno Theudericus pravis Arii sensibus infectus Romam occupans, Joannem papam ad imperatorem Justinum Byzantium proficisci coegit, et pro Arianis, ne hæresi sua per vim abducerentur legatione fungi : quandoquidem ipse Theuderichus idem adversus Catholicos Italie incolas commissurum minabatur. Joannes itaque Byzantium appellens, et ab Epiphanio patriarcha invitatus, congressum denegavit, donec ipse, qui Romanus esset Pontifex, primum in consensu locum supra Epiphanium obtinuisset. Joannes cunctis quidem episcopis communionis impertiit commercium, quod cum Timotheo Alexandrino sibi nullum esse proposuit », qui ideo Constantinopoli tunc erat.

4. *Ibi Latinorum ritum adhibet.* — Marcellinus in Chron. habet : « Joannes Romanae Ecclesiæ papa **li** anno a Petro Apostolorum Pontificumque præsule **Cdlxxv** sessionis ejus, Theodorico rege pro Arianorum suorum ceremoniis reparandis laborante, solus duntaxat Romanorum sibi successorum Urbe digressus, Constantinopolim venit, miro honore susceptus est. Dexter dextrum Ecclesiae insedit solium, diemque Domini nostri Resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit », ubi Marcellinus, licet initium Pontificatus Joannis, sicuti antea Hormisdæ, tardius differat, non dubium tamen videtur, quin recte tradat *Joannem* hoc anno

Constantinopoli Resurrectionem Dominicam celebraisse, et latum ritum adhibuisse, sicuti etiam præstitit legatus Agathonis papæ anno **xcix**, ut eo anno videbitur. Neque enim Marellinus de Paschate sequentis anni intelligi potest; cum illud in diem **xix** mensis Aprilis incidet, et *Joannes* die **xviii** Maii illius anni Ravennæ ad Deum migrarit. Obiter observa ex sententia Marcellini, qui hoc tempore vivebat, *divum Petrum* anno Christi quinquagesimo Romæ sedere cœpisse, qui ideo Eusebii anno secundo Claudii imp. Romam venisse scribentis opinionem parum euravit, que, licet communis, parum verosimilis, cum Eusebius, qui in Graecia natus est et vixit, de Chronotaxi Pontificum Romanorum male edoctus fuerit.

5. *Boetius anno superiori occisus.* — Baronius in narratione mortis *Boetii* secutus est Anastasium, qui tamen parum se de ea instructum ostendit, dum, ut videre est apud Baronium num. 41 affirmit *Theodoricum* regem Symmachum et Boetium occidisse, « interficiens, inquit, gladio, cum papa *Joannes* cum senatoribus positi essent Constantinopoli ». Boetius enim anno superiori cum fuste occisus, et Symmachus hoc anno imperfectus, ut mox ostendam. Post Baronii mortem Henricus Valesius Ammiani Marcellini libris a se Notis illustratis subjecit scriptorem anonymous, qui summarie Historiam Cæsaream a Constantio Chloro magni Constantini patre usque ad interitum Theodorici regis descripsit. Ex quo ultiote coævo, quæ ad legationem Joannis ei cædem tam Boetii, quam Symmachi spectant, certius innotescunt.

6. *Joannes PP. Constantinopolim legatus a Theodorico missus.* — Anonymus itaque, Boetii necesse narrata, ait de Theodorico : « Rediens ex Ravenna tractans, non ut Dei amicus, sed legi ejus inimicus, immemor factus omnis ejus beneficij et gratiæ quam ei dederat, confidens in brachio suo. Item credens quod eum pertimesceret Justinus imp., mittens, et evocans Ravennam Joannem Sedis Apostolice præsulem, dicit ad eum : Ambula Constantinopolim ad Justinum imp. et die ei inter alia, ut reconciliatos hæreticos in Catholica restituat religione (ubi Theodorus Arianos Catholicos appellat, et hæreticos, qui Catholicam religionem suscipere coacti fuerant.) Cui papa Joannes ita respondit : Quod facturus es, rex, facito citius : Ecce in conspectu tuo adsto, hoc tibi ego non promitto, me facturum, nec illi dicturus sum. Nam in aliis causis, quibus mihi injunxeris obtinere ab eodem annuente Deo, potero. Tabel ergo rex iratus navem præparari (scilicet superiori Christi anno, ut mox dixi) et superimpositum eum cum aliis episcopis, id est, Ecclesiis Ravennatein (nomen ejus extat inter episcopos Ravennateuses) et Eusebium Fanestrem (seu Fanestensem aut Fanensem, qui colitur die **xvii** mensis Aprilis) Sabinum Campanum (nullum hujus nominis episcopum refert Ughellus tom. vi Italæ sacre inter Campaniæ episcopos ; ideoque sedes ejus incerta), et alios duos simul, et senatores

Theodoro exconsule, ut habet Anastasius) Importuno etiam exconsule ex Anastasio) Agapito (etiam exconsule ex Anastasio) et alio Agapito. Sed Deus, qui fidèles cultores suos non deserit, cum prosperitate perduxit. Cui Justinus imp. venienti ita occurrit, ac si B. Petro : cui audita legatione omnia repromisit facturum præter reconciliatos, qui se fidei Catholice dederunt, Arianis restitui nullatenus posse.

7. *Symmachus patricius occiditur.* — « Sed dum haec aguntur, Symmachus caput senatus, cuius Boetius filiam habuit uxorem, deditur de Roma Ravennam. Metuens vero rex ne dolore generi (id est, Boetii) aliquid adversus regnum ejus tractaret, objecto crimine jussit interfici. Revertens igitur Joannes papa a Justino, quem Theodosius cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jubet : qui post paucos dies defunctus est », anno scilicet sequenti. Porro *Symmachum* hoc anno Philoxeni et Probi junioris consulatu notato morti traditum esse, testatur Marius in Chronico, ubi ait : « His coss. occisus est Symmachus patricius Ravennæ ». Quare perperam Baronius anno **xxxvi.** num. 19, et Papebrocius ad diem **xxvii** mensis Maii, ubi de S. Joanne papa I martyre agit, cap. 4, Symmachi cædem in annum sequentem differunt. Accurate Marianus Scotus Symmachum consulatu Probi junioris Ravennæ a Theodosio interfectum affirmat.

8. *Joannes PP. Constantinopoli redux inhumaniter a Theodosio habetur.* — Ex his itaque anonymi verbis liquet, primum caput legationis Joannis rejectum, alia vero concessa fuisse docent tam Anastasius, quam auctor Miscellæ, et scriptor Chronicæ veterum Pontificum : « Eodem tempore revertens Joannes venerabilis papa et senatorès cum gloria, dum omnia obtinuerint a Justino Augusto, rex Theodosius hæreticus cum grandi dolo, et odio suscepit eosdem », inquit Anastasius. Auctor Chronicæ veterum Pontificum scribit : « Justinus autem Augustus omnem concessit petitionem ; et propter sanguinem Romanorum reddidit hæreticis Ecclesiæ secundum voluntatem Theodosii regis hæretici : ne Christiani, maxime sacerdotes, ad gladium mitterentur ». In Miscella lib. **15** ad annum **vi** Justini legitur : « Qui pervenientes ad Augustum, cum ab eo, ut dignum erat, suscepti essent, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulant, ut suæ legationis seriem, quanquam esset injusta, libenter exciperet, Italiæque peritura consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant concessit, Arianosque sui juris reliquit ». Baronius num. 8 et seqq. qui auctorem Chronicæ auctioris veterum Pontificum non viderat, contendit tam Anastasium, quam auctorem Miscellæ, falsa hac in parte narrare, idque demonstrare non solum Epistolam a Joanne papa post suum redditum ad Italie episcopos scriptam, qua jubet Ecclesiæ Arianorum consecrari, sed etiam indignationem Theodosii regis, qui Joannem et senatorès Constantinopoli reduces in carcerem conjecit. Verum

ea Epistola, ut anno sequenti, quo eam recitat Baronius, videbimus, suppositia, et *Joannes* cum senatoribus inhumaniter habitus, quod *Justinus* reconciliatos, qui se fidei Catholice dederant, Arianis restitui noluisset, ut prodit anonymous, ac *Joannes* id ab imperatore minime postulasset, quod revera ab eo petere non poterat.

9. *Antiochia terræ motu quassata.* — A n. **13** ad **18**. Procopius lib. **2** de Bello Persico cap. **14**, loquitur de terræ motu, quo Antiochia concussa, dum Justinus imperaret : « Cum Justinus Romanis imperaret, maximus terræ motu conquassata urbe plurima præclarissimaque ædificia momento corruerunt, et fama obtinet interiisse tunc temporis Antiochenorum ter centum millia ». At is terræ motus contigit *Olybrio consule*, teste Marcellino in Chronicæ. Idem docet Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. **nxviii** kalendis Septemb. hujus Christi anni inchoato : « Maii mensis vicesimo, eadem Indictione (nempe quarta, quam jam expresserat Theophanes) hora septima Olybrio Roinæ consulatum gerente, Antiochia civitas magno Syriæ infortunio, quod verbis exprimi vix potest, et ultore Deo jactata est. Dei siquidem ira adeo eam concusset, ut tota pene urbs corruerit, et civium sepulcrum evaserit. Quosdam vero terra obrutus, et adhuc viventes ignis e terra erumpens combussit. Alius ignis ex aere instar scintillarum decidit, et quos attigisset, fulminis in morem cremavit : terraque per annum continuum concussa est ». Sed loco, *Maii mensis vicesimo*, legendum, *Maii mensis vicesimo nono*, qui sequenti anno in feriam sextam incidit. Malela enim scribit, hanc telluris concussionem contigisse *postridie Festum Ascensionis Dominicæ*, ut observavit Emin. cardin. Norisius in lib. *de anno et epochis Syro-Macedonum*, Dissert. **ii**, cap. 6, qui hujus auctoris aliqua fragmenta ibidem exhibet : anno autem sequenti *Ascensio Dominicæ* die **xxviii** mensis Maii celebrata. Denique Evagrius lib. **4**, cap. **5** de hoc terræ motu scribit : « Anno imperii Justini septimo, mense decimo ; mensis Artemisii, quem Maium Romani vocant, die nono ac vicesimo : sexta feria hebdomadis, aestu meridiei ferventissimo succutio et terræ motus urbi supervenientes pene universam prostraverunt ». Evagrius autem non modo annos, sed etiam menses imperii Justini ibidem numerat, qui cum imperare cœperit anno **xxviii**, die **ix** Julii ille terræ motus contigit anno octavo imperii Justini, seu anno septimo, et ultra annum illum **vii**, mense decimo, ideoque mense Maio anni **xxxvi**, qui decimus est a mense Julio. Sed Baronius mensem illum **x** prætermisit, et corrupto Marcellini Chronicæ, in quo sub hujus anni coss. iste terræ motus recitatur, usus est.

10. *Floret S. Maria Egyptiaca.* — A n. **19** ad **24**. Tempus, quo sancta *Maria Egyptiaca* ad Deum immigravit, magnus tenebris circumseptum. In Actis Bollandianis ad diem secundum Aprilis quo sancta haec pœnitens colitur, recitatis cap. **4** de sancto Zozima dicitur : « Videl ad caput ejus ex-

pressam in terra scripturam ita jacentem : Sepeli, abba Zozima, in hoc loco humiliis Mariae cadaver, pulvi pulvorem tradens, atque pro me Dominum jugiter deprecans, quæ obii in hac ipsi nocte Dominicæ Passionis post susceptionem divini et mystici epuli ». Additur postea, mense « Pharmuti secundum Ægyptios, qui est secundum Romanos Aprilis ». In quibusdam MSS. additur etiam dies mensis, quo sancta colitur, et quo ideo mortua credita est, *id est, secundum Romanos Aprilis prima*. In versione latina habetur : *secundum Romanos Aprilis die nona, id est, V idus Aprilis, nocte salutiferæ Passionis*. Sed hæc videntur additamenta vite hujus sanctæ, progressu temporis adjecta, ut recte censuit Papebrocius in Notis ad eam. Ex illo itaque temporis charactere, utpote additio, nihil certi erui potest. Cum tamen sanctus Zozima imperante Justino Anaslasii successore floruerit, ut testatur Nicephorus lib. 47, cap. 5, ubi etiam de sancta Maria Ægyptiaca, quæ a Zozima sepulta est, verba facit, ejus mors contigit circa annum quingentesimum. Praeterea sanctus Eleutherius Tornacensis in Gallia episcopus, qui Romam ter jam profectus fuerat, semel sub Anastasio papa, bis sub Symmachio, eamdem peregrinationem quarto suscepit sub Hormisda, « a quo dum B. Eleutherius aliquid petisset, reliquias B. Mariæ Ægyptiacæ obtulit, et innumerum B. Stephani protomartyris, et secum Tornacum deportavit », inquit auctor auctioris Vitæ hujus sancti præsulis apud Bollandum ad diem xx Februarii. Hæc autem Eleutherii profectio circa annum DXXVII suscepta. Quare existimo, *S. Mariam Ægyptiacam* jam a viginti aut circiter annis demortuam fuisse, cum ejus reliquias *Eleutherius* Roma Tornacum detulerit.

41. *Sed circa annum D.* — Papebrocius citatus arbitratur, eam ad Deum migrasse in nocte Parasceves prima Aprilis, et monachos a Zozima eductos fuisse, festum ejus annue agendum, eo quo ipsa spiritum Deo reddiderat die, ideoque anno Christi quadragesimo vicesimo primo, quo Pascha die III Aprilis celebratum est, et dies Parasceves in diem primam ejusdem mensis incidit. Putat vero Nicephorum non minus in eo peccasse, quod scripsit, *Zozimam* imperante Justino seniori vixisse, quam in eo quod memorie tradidit, *Sophronium* patriarcham Hierosolymitanum Mariæ Ægyptiacæ Vitam litteris mandasse. Verum ex die cultus sanctorum annus eorum emortalis deduci non potest, nisi ille aliunde constet, et *Sophronium* ejus Vitam non scripsisse, nulla certa ratio demonstrat. Qnod si eam non scripsit, quod verosimilius est, sed tantum instituit, ut duplii sectione distineta a monachis in Ecclesia recitaretur, in uno potuit errare Nicephorus, licet in alio verum seripserit. Tertia Papebroci conjectura est, quod *Dynamius* patricius, patrimonii Romanæ Ecclesie rector in Gallia, in Vita S. Mauri abbatis Bodanensis loquatur de Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ, tanquam pridem notissima, et ubique vulgata cum dicit, « Paulo primo eremite leones

sepulturam fecisse et S. Mariæ Ægyptiacæ ». Porro Dynamius munus illud obibat anno DCCVI, ut liquet ex Epistola S. Gregorii Magni ad ipsum scripta, Indic. xi. At ex illis Dynamii verbis ad summum deduci potest, Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ ante annum sexagesimum exarataam esse. Auctor Vitæ hujus sanctæ in Prologo ait : « Aggredior narrationem, rem dicturns haec nostra aetate factam, prout eam exposuit vir quidam, a puerō doctus loqui et agere divina ». Quamobrem cum Sophronius anno DCCXVII, ut infra monstrabo, obierit, si Vitæ sanctæ hujus penitentis auctor exstitit, eam tardius non composit, quam circa annum DCC, cum eam *Dynamius* legisse videatur. Sed sive eam *Dynamius* legerit, sive que narrat, traditione acceperit, ex laudatis ejus verbis minime sequitur, sanctum Zozimam, Justino seniore imperium administrante, in Palæstina non floruisse, aut sanctam Mariam Ægyptiacam ad annum circiter quingentesimum non pervenisse. *Zozimam* Baronius semper *Zozimum* perperam appellat.

42. *S. Abrahamus et S. Maria ejus neptis vixerunt usque ad annum DL.* — Altera Maria sancti Abrahami neptis, cuius Baronius meminit, mulieribus vere penitentibus in exemplum etiam propoundeda, respectu Ægyptiacæ junior appellatur a Joanne Moscho in Prato suo spirituali, qui cap. 68, ait : « De abbe Theodosio; quod cum audisset Abramius dux S. Mariæ-Novæ, ipsum non habere pallium quo hyeme uteatur, emerit illi ». Is Theodosius priusquam transiret in solitudinem monasticam, vitam duxerat in cœnobio Eliotarum, in quo habuit discipulum Cyriacum abbatem, ex cuius ore narrat se accepisse Moschus, quæ de prædicto Theodosio scribit, idque circa annum DCCVI, ut ex tempore relictæ a Moscho, Sophronioque Ægypti intelligitur. Quocirea, ut recte observat Bollandus in Comment. prævio ad Vitam sancti Abrahami cremitæ, ac sanctæ Mariæ ejus neptis in Helleponito ad diem XVI mensis Martii, *Abrahamus*, et ejus neptis vixere usque ad dimidium sexti sæculi, et Ephremus auctor coævus, qui eorum Vitam scripsit male confunditur a Baronio ad diem XVI Martii martyrologii Romani, cum sancto Ephremo diacono, natione Syro, qui obiit circa an. CCCLXXXVIII, unde etiam male deducit Baronius *Abrahamum*, uti sanctum Ephrem diaconum, vixisse in Syria; nam vita ejus asceticæ, penitentiæque palestra non longe absuit a Lampsaco, nec a Tenea Lampsacenæ diecæsos ad Helleponum vice, uti ex Metaphrase in sancti Abrahami Vita intelligitur. Denique in eo fallitur ibidein cardinalis doctissimus quod *Abrahamum* confuderit cum *Abrahamo* sancti Ephremii diaconi discipulo, de quo Sozomenus lib. 3, cap. 15, et Nicephorus lib. 9, cap. 16.

43. *Gesta a S. Abrahamio anachoreta.* — Sed, ut aliquid de Abrahami virtutibus dieamus, is cum invitus sponsam admisisset dum adhuc puer esset, celebratis nuptiis fugit ad quamdam cellam, ubi quinquaginta annorum spatio, in vita religiosæ

instituto sese exereuit, et paganis fidem Christianam suasit. Defuncto fratre unico, filiam ejus unicam septem annorum ad eum parentes addueunt : « Ipse vero quia in interiore sua cella reclusus degebat, eam in exteriori collocari jussit », inquit Euphremius in ejus Vita cap. 4, qui addit, eam cum « viginti annis eum eo in abstinentia degens, velut columba castissima » convixisset, a quodam pseudomouacho corruptam esse, desperantemque de venia fugam iniisse, et per biennium in meretricio vixisse. Sed eum tandem locus, ubi ea habitabat, *Abrahamio* innotuisset, militari cultu eam adiit, amatorem se simulavit, cumque *ad cubandum in cubiculum* introissent, *Abrahamius* se nepti manifestat, eamque penitentem secum avebit in interiore cellam, in qua suam prius habitationem ea tenuerat. Vixit post hæc *Abrahamius* annos decem, et post hujus mortem, quæ quinquagesimo solitarie vita contigit, alios quinque annos *Maria* egregium pœnitentiae facta exemplar.

14. *Obitus Joannis episc. Hierosolymitani.* — Ad num. 24. *Joannis Hierosolymitani* episcopi mors ad annum precedentem retrahenda. In Vita enim sancti Sabæ a Cyrillo monacho scripta, et a Colleterio tomo iv Monum. Ecclesiæ Graecæ publicata cap. 68 legitur : « Dum Sabas annum agit ætatis octogesimum sextum », Joannem archiepiscopum Hierosolymitanum post peractos in patriarchatu « septem annos eum novem mensibus » ad Deum migrasse, et reliquisse successorem beatissimum *Petrum Eleutheropolitanum*. Natus est sanctus Sabas mense Januario, annis cxxxix. Quare mense Januario præcedentis Christi anni, lxxxvi ætatis annum ingressus est. Insignis *Joannis* pro re Catholica zelus elucet in iis, quæ fecit et scriptis Hierosolymis in Synodo contra *Severum* coacta. *Elias* ejus decessor depositus fuit anno dxiii, ut eo anno ostendimus, indeque *Nicephorus* in Chronico *Joanni annos undecim* attribuit : *Cyrillus* tamen ejus initium ab anno dxvii deducit, quia scilicet eo anno *sanctus Sabas* eum a *Severi* communione ad Chalcedonensis Synodi professionem adduxit.

15. *Synodus Carthaginensis sub Bonifacio primato.* — Celebratum hoc anno Concilium *Carthaginense* a Bonifacio primale, cuius Acta post Baronii mortem in lucem edita habentur tom. iv Concil. pag. 1629, eorumque initio dicitur : « Anno secundo glorioissimi regis Hilderici, nonis Februariis, Carthagine in secretario Basilice S. martyris Agilei, etc. » In eo antiqua Ecclesiæ Africanae politia confirmata, secundum quam singulae provinciæ habebant primæ sedis episcopos, et omnium primas erat episcopus Carthaginensis. Secundo *Petrus* abbas cum senioribus monasterii sui supplicem libellum porrexit *Bonifacio* Carthaginensi, et Synodo, pro monasterii sui libertate. *Liberatus* enim episcopus primæ sedis provinciæ Byzacene monasterium

illud sedi suæ subjicere volebat, quod in sua provincia positum esset, et monachos sibi parere renuentes excommunicaverat. *Petrus* et seniores monasterii sui contestati sunt, subjectos se esse Carthaginensi episcopo totius Africæ primati : se quidem vacante sede Carthaginensi, ab episcopo primæ sedis provinciæ Byzacene presbyteros postulasse ; ita tamen ut ex hoc nullum jus illius successor quæsitum esset ; sed neque vicinis episcopis ipsos unquam fuisse subditos, verum exspectasse episcopi Carthaginensis ordinationem, ut ei monasterium suum seque ipsos subjicerent : plurima esse monasteria in Africa, quæ illi non suberant episcopo, in enjus diœcesi constructa erant ; sed alteri enjus sedi se primum addixerant. *Liberatus* cum sua Synodo, datis ad Bonifacium Carthaginem litteris, rogaverat, ut canones convelli non permitterent, secundum quos monasteria subdita episcopo, in enjus diœcesi constructa erant. Respondit *Bonifacius*, privilegia tot episcoporum auctoritate firmata rescindi non debere, veterum canonum servandorum specie, tandemque decretum istud conditum : « Erunt igitur omnia omnino monasteria, sicut semper fuerunt, a conditione clericorum modis omnibus libera, sibi tantum et Deo placentia ».

16. *Ex hac Synodo initium Hilderici regis et libertatis Ecclesiæ Africanae confirmatum.* — Porro ex hujus Concilii Carthaginensis Actis *Hilderici* Wandalorum regis initium et Ecclesiæ Africanae libertatem ad annum dxiii pertinere hoc modo demonstrat Em. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 21. Synodus mense Februario anno secundo Hilderici congregata est ; in ea recitata Epistola Liberati episcopi ad Bonifacium Carthaginem, quæ accepta ponitur, *idibus Decembris anno primo*. Respondet Bonifacius Epistola : *data die xvii kal. Januarias, anno primo*, aitque : « Intimamus Resurrectionis Dominicæ saeramentum VII iduum Aprilium ad futurum fore ». Quare cum Pascha anno dxiv celebratum sit VII idus Aprilis, seu die septimo ejusdem mensis, Epistola Bonifacii scripta anno dxiii, die xvi Decembris, anno primo *Hilderici* regis, qui ideo eo anno *Trasamundo* successerat.

17. *Bellum Burgundicum.* — Gregorius Turenensis postquam bellum a Childeberto Francorum rege adversus *Amalaricum* Visigothorum regem in Hispania gestum descripsit, agit de ato a Childeberto, et Clotario in Burgundia inito, ut videre est lib. 3, cap. 11. « Clotocharius et Childebertus in Burgundiam dirigunt, Augustodunumque obsidentes, cunctam, fugato Godomaro, Burgundiam occupaverunt ». Hinc Concilio Aurelianensi II anno dxiii celebrato, subscrispsit *Agrippinus* Augustodunensis episcopus.

JOANNIS ANNUS 3. — CHRISTI 526.

4. Joannes papa e carcere scribit ad Italiam episcopos contra hæresim Arianam. — Qui sequitur Christi annus quingentesimus vicesimus sextus, sibi Olybrii absque collega consulatu redditur Fastis a Marellino descriptis : quo ipso anno idibus Junii data habetur a Joanne Romano Pontifice Epistola ad universos Italiae episcopos, qua eos horlatus est adversus Arianos fidem Catholicam defendere. Ecclesiæque ab eis usurpatas sacro ritu Catholicas reddere. Hujus autem seribenda Epistolæ inde manavil occasio, quod cum in Italiæ Joannes reversus esset, atque cum eo legati Theodorus et Importunus (nam Agapetus Thessalonicae jam decesserat) Theodorus rex (ut Anastasius¹ habet et Miscellæ auctor affirmat²) eos omnes detrusit in careerem ; ubi Joannes papa licet pædore fameque consumplu, tantum abest ut desponderit animum, ut etiam majoribus sumptis spiritibus adversus hæreticos insurrexerit : quamobrem etsi vinculis vineiretur, non vineebatur. Siquidem « verbum Dei » (ut ait Apostolus³) « non est alligatum » ; sed cum exagitalur, majori impetu fulminis instar fertur. Sic itaque adversus eos scripsit dietam Epistolam, ex qua ea tantum quæ pertinent ad Historiam referemus, ab ejus exordio inchoantes, quod est hujusmodi⁴ :

2. « Joannes episcopus omnibus per provincias Italiam constitutis episcopis in D. S.

« Sæpissime multo experientio didici, sanctum pietatis vestræ studium circa religionem Christianam gloriose crescere et dilatari augmentis ; et fides recta, quæ non solum me, sed omnes Bonini sacerdotes consolatur et roborat, vestris in mentibus et operibus per sacerdotale agnoscitur opus et dilatatur. Quapropter, fratres, hortor vos et moneo, contra Arianam perfidiam, que olim non semel, sed saepè damnata est, et modo in quibusdam revivisit, armari gladio Spiritus sancti ; ut cam ita, adminiculante divina gratia, opprimere et extirpare valeamus, ut nec radix ejus in posterum inveniatur. Ecclesiæ vero Arianorum ubicumque inveneritis,

Catholicas eas divinis precibus et operibus absque ulla mora consecrate : quia et nos quando futimus Constantinopoli, tam pro religione Catholicæ, quam pro regis Theodorie causa et negoliis, suadente atque hortante, Arianosque extirpante piissimo atque Christianissimo Justino Orthodoxo imperatore, quacumque illis in partibus Ecclesiæ reperire possumus, Catholicas eas, Domino open ferente, consecravimus. Et quanquam predictus Theodorus rex eorum peste factus intrinsecus, nos et omnem regionem nostram perdere, et gladio et igne consumere minet ; nolite tamen propterea desicere, sed viriliter in agro Dominico elaborare stude. Et juxta Veritatis vocem¹, nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere ; sed potius eum timete, qui potest animam et corpus mittere in gehennam ».

3. Ilæc et alia plura ad eos exhortandos Joannes habet in dieta Epistola : quæ cum in fine legatur data tertio idus Junii sub consulatu Maximi et Olybrii, expungendus est Maximus, ultiote superaditus ; tam enim Maximus, quam Olybrius diversis annis (ut vidimus) consulatum gesserunt : nec potuit ea Epistola sub Maximo dicta die Junii dari ; nam eo tempore nondum creatus erat Pontifex Joannes, qui mense Augusti ejusdem anni sedere cepit. Dicendum ergo, Olybrii hujus anni absque collega consulatus tempore dietam scriptam esse Epistolam. Sed et in eo quod habetur ipsa data tertio idus Junii, deprehenditur error : nam quomodo ita se habere potuit, si vicesima septima mensis Maii idem Joannes hoc anno sub eodem consulatu Olybrii mortuus esse ponitur ? Multo vero manifestior ille est error in ejusdem Joannis Epistola ad Zachariam archiepiscopum, cum data ponitur hoc item anno, XVI kalend. Novembris, sub consulatu item Maximi et Olybrii, quam potius dixerimus referendam ad consulatum illum Maximi sine collega.

4. Ne autem ex errore diei existimes Epistolam ipsam haud esse germanam, sed commentitiam ;

¹ Anst. in Joan. — ² Miscel. l. xv. — ³ 2. Tim. ii. — ⁴ Exstat tom. i. Conc. vet. edit. in Joanne et tom. i. Ep. Rom. Pont.

habes huius saeculi scriptorem Gregorium Turoensem¹ eidem adstipulatorem verbis istis : « Multi quidem sunt martyres apud Urbem Romanam, quorum Historie passionum nobis integræ non sunt delatae. De Joanne tamen episcopo, quoniam agnitus ad nos usque non accessit scriptus, quæ a fidelibus comperit, facere nequivi. Ille eum ad episcopatum venisset, summo studio haereticos exercens, Ecclesias eorum in Catholicas dedicavit : quod cum Theodosius rex comperisset, furore succensus, quia esset secta Arianæ deditus, jussit gladiatores per Italiam dirigi, qui universum, quotquot inveniissent, Catholicum populum jugularent. Haec audiens B. Joannes, ad regem, ne haec fierent, deprecatus accessit : a quo enim dolo susceptus; alligavit eum, et posuit in carcere, dicens : Ego te faciam, ne audeas contra sectam nostram amplius mussicare. Positus vero sanctus Dei in carcere, tantis attritus est injuriis, ut non post multum tempus spiritum exhalaret; obiitque in carcere cum gloria apud urbem Ravennam, Domini autem misericordia statim ultiionem super regem improbum irrogavit; nam subito a Deo percutitus plagiis magnis exinanitus interiit, suscepitque protinus perpetuum gehennæ flammarum incendium ». Haecne Gregorius, qui etsi non ex scriptis adhuc acceptis ab Urbe codicibus, ea tamen a fidelibus fideliter dicta percepit. Sed majorem plane sibi vindicat fidem, quod communis assertio ab omnibus fidelibus traditur, quam quod in uno vel altero codice legitur. Sed haec omnia de pugna adversus Arianos suscepta, amplioribus notis, nempe sua morte, Joannes (ut diximus) testata explorataque in omnibus posteris tradidit : adeo ut etsi scripta deessent, satis signculo mortis hoc apud Deum et homines proclamantis ipsum confessionem Catholicæ fidei et consummatum martyrium consignasse.

5. Joannis papæ martyrium et in Urbem translation. — Sed suo maximo damno, summoque rerum suarum detrimento tentavit ista tyrannus sacrilegus, cum Romanum Pontificem detrusit in carcere, atque mori coegit : etenim qui in praesens usque tempus triginta tria et amplius annorum curricula Theodosius rex summa felicitate transegerat, satis exemplo didicit et aliis demonstravit, quæ et in terris premia consequantur principes licet impii, cum de Apostolica Sede bene merentur; et quanto rursus periculo et detimento eamdem exagitent. Relege singulos ejusdem regni sex Iustorum decursos quam felicissime annos, et reperies ea pro incolumitate Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ prestissime Theodosium, quæ a Catholicis imperatoribus vix obtinenda fuissent; intueberisque eumdem ipsum haud inanem justitiae fuisse cultorem, sed dextere omnia illi, Deo remunerante, cessisse, atque felicissime gesta esse : sed repentinè tunc veluti oborto turbine, obductam mox densa caligine omnem illam ejus effulgenter

solis instar claritudinem obscuratam, ielamque fulmine jacuisse prostratam, ubi non horruit lacescere Ecclesie caput, et sacrilegam manum injicere in Christum Domini; atque in carcere instar Herodis Joannem conjicere ; et veluti Agrippa Petrum vincire catenis, cui cuncta solvendi atque ligandi in terra et in caelo Dominus tradidit potestatem.

6. Verum ut olim ob vineula Petri universa mcerebat Ecclesia², et eum ita Petrus detineretur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo; æque ob detrusum Petri successorem Joannem papam in carcere universi orantes dolebant, lugebantque fideles; sed latabantur ipse, tempore pacis invenisse martyrium, exspectans Angelum, non qui dormientem excitatum e somno foras educeret, sed obdormientem in Domino ad cælum perduceret; nec qui catenas solveret ferreas, et liberaret e carcere, sed e vinculis carnis solutum erueret de corpore mortis hujus; duceretque non ad portam ferream, sed auream, speciosam, inquam, illam portam cœli patriarchæ Jacob ostensam³. Venit optata dies, quæ fuit vicesima septima mensis Maii, cum redimitus corona martyrii summus Dei sacerdos offerens se ipsum Deo hostiam immaculatam, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa : cum videlicet eadem constantia qua prædecessores, nullam querens redemptionem, ut meliorem inveniret resurrectionem, vitam profundens, martyrii titulo nobilitatus, linquens terrena, cælum triumphator ascendil cum Deo in perpetuum regnaturus.

7. Describitur mox Ecclesiasticis Sanctorum tabulis³ dies ejus natalis, repetendus ab universa Catholica Ecclesia annis singulis digna memoria : ipsius vero corpus delatum est Romanam, sepultumque in Basilica Vaticana, non sexto kal. Junias (ut mendosus codex habet) ea enim die mortuus est, sed Julias, cum Roma translatum est. Excepit Urbs Pontificem suum de Arianorum rege atque Ariana perfidia triumphantem, quadriga candida vectum, non carentium jumentorum, sed candidatorum humeris sacerdotum. Accurritur undique ad tantum spectaculum, honorant omnes saeram sarcinam debito Pontifici et decenti martyri cultu, assecanturque saeris canticiis gloriosam victoriæ pompam : tantummodo impii in tenebris conticescent, et impietas a tanta gloria luget exclusa, mœret invidia, rabidus livor in seipsum dentes exacuit, cum tanto honore videt illatum in Urbem, quem inglorium extinxisse putavit in carcere. Vixit autem Joannes in Ponfificatu annos duos, menses novem, dies quatuordecim. Sed non excidant quæ Anastasius de ipso subdit his verbis :

8. « Ille papa Joannes refecit cœmeterium beatorum martyrum Nerei et Achillei via Ardeatina. Item renovavit cœmeterium sanctorum Felicis et Adauerti. Item renovavit cœmeterium Priscillæ ». Jure itaque accepit præmium martyris, qui marty-

¹ Greg. de Glor. mart. c. 40.

² Act. XII. — ³ Genes. xxviii. — ³ Martyrol. Rom. xxvii Maii.

res honoravit. Sed pergit : « Eodem tempore positum est ornamentum super confessionem beati Pauli de gemmis prasinis et hyacinthinis. Item hujus temporibus Justinus imperator obtulit patenam auream cum gemmis pensantem libras viginti, calicem aureum cum gemmis pensantem libras quinque, scyphos argenteos quinque, pallia auro texta quindecim : quae ipse Joannes detulit ad beatos Apostolos Petrum et Paulum, et ad sanctam Mariam, et ad sanctum Laurentium. Hic ordinavit episcopos per diversa loca quindecim. Cujus corpus transpositum est de Ravenna, et sepultum in Basilica S. Petri ». Haec de Joanne ibi. Cujus Sedes (idem inquit auctor) cessavit dies quinquaginta octo.

9. *Boetii virtus, vincula, scripta, eades et laudes.* — Quoniam autem idem qui supra Anastasius tradidit, nomaginla et oculo dies medios intercurrisse ab obitu Joannis papa usque ad miserandum interilum Theodorici regis : quænam scelestus et ferus Barbarus eo temporis spatio adversus nobiles piosque viros Boetium atque Symmachum patricios crudeliter egerit, dicendum est : testatur enim idem auctor, ipsum occidisse clarissimos hos senatores patricios et exconsules, quod etiam asseritur in Miscella. At ne tantorum virorum funera ingloria relinquamus, quos generis claritudo, patriciatus dignitas, et ordinarii consulatus decorarunt; sed pre his omnibus pietas illustravit : hic nobis de his agendum, ut tanquam sepulturæ eorum inscripta elogia, nostro stylo hic ipsorum memoriam posteris relinquamus impressam.

10. Fuit ipse Boetius gener ejusdem Symmachi consularis : nam ejus filiam nomine Rusticianam acceperat, ex qua duos suscepit filios consulares, quos optimis moribus imbuendos curavit. Quantam autem ex scientiis omnibus comparaverit sibi laudem, praeter illa quæ dicta sunt superius in ejus secundo consulatu, accepe ex Theodorici regis, cum tranquillioris animi esset, Epistola ad ipsum data¹, ubi inter alia disces ejus adhuc juvenis libero homine dignos in addiscendo labores : nam post alia rex ad eum : « Hoc te multa eruditione saginatum ita nosse didicimus, ut artes quas exerceant, vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaveris. Sic enim Atheniensium scholas longe positus introisti, sic palliatorum choris misceuisti togam ; ut Græcorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. Didicisti enim, qua profunditate cum suis partibus speculativa cogitetur, qua ratione activa cum sua divisione discatur : deduceens ad Romuleos senatores quiequid Cecropidæ mundo fecerant singulare. Translationibus enim tuis Pythagoras musicus, Ptolemaeus astronomus leguntur Itali : Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Ausonii : Plato theologus, Aristoteles logicus Quirinali voce disceptant : mechanicum etiam Archimedem Latialeum Siculis reddidisti. Et quascumque disciplinas vel artes secunda Græcia

per singulos viros edidit, te uno auctore, patro sermone Roma suscepit : quos tanta verborum fulgentia reddidisti claros, tanta lingue proprietate conspicuos; ut potuissent et illi opus tuum præferre, si utrumque didicissent ». Haec ibi et alia plura cumulans de ejusdem mathesi et astronomia, et alibi² de insigni ejus peritia artis musicæ meminit : quæ tu consulas ; alio enim nostra tendit oratio, nempe ut quæ præcesserint causa ejusdem cum Symmacho vinculorum, fiant ipsius testificatione notissimæ, quæ historicorum silentio remanerunt obscure.

11. In his enim quos scripsit senex in carcere constitutus quinque de Consolatione philosophiae libros, post multas lacrymas eum philosophia sua consolatrice ita colloquitur² : « Tu mihi, et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conseui, nullum me ad magistratum nisi communem honorum omnium studium detulisse. Inde cum improbis graves inexorabilesque discordia fuere, et quod conscientia libertas habet pro tuendo jure spreta potentiorum semper offendio. Quoties ego Conigastum in imbecillis cujusque fortunas impetum facientem obvius excepī? Quoties Triguillam regiæ præpositum domus ab incepta et perpetrata jam prorsus injuria dejeci? Quoties miseris, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum semper avaritia vexabat objecta periculis auctoritate protexi? Nunquam me a jure ad injuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessimumdari, non aliter quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbe famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adversus præfectum prætorii communis commodi ratione suscepī; rege cognoscente, contendi : et ne coemptio exigeretur, evici.

12. « Paulinum consularem virum, cuius opes palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis litantium faueibus retraxi. Ne Albinum consularem virum præjudicatae accusationis pena corriperet, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas videor exacerbasse discordias? Sed esse apud cæteros tutior debui, qui mihi amore justitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, reservavi. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? Quorum Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium cum ob innumeras atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decrevisset : cumque illi parere nolentes, saerarum sese ædium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi intra præscriptum diem a Ravenna urbe discederent, notas insigniti frontibus impellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepit. Quid igitur? No-

¹ Apud Cassiod. l. i. ep. XLV.

² Apud Cassiod. l. ii. Ep. XL. — ² Boet. de Consolat. l. i. pros. iv.

straene artes ita mernerunt? An illos accusatores justos fecit premissa damnatio? Itane nihil fortunatum puduit, si minus accusatae innocentiae, at accusantium vilitatis?

13. « At cuius criminis arguimus? summam queris? Senatum dicimus salvum esse voluisse. Modum desideras? Delatorem, ne documenta deferret, quibus senatum laesa majestatis reum faceret, impedisse criminamus. Quid igitur, o magistra, censes? Iniciabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nee unquam velle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo? Ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, efficerat: sed sibi semper mentiens impudentia, rerum merita non potest immutare. Nec mihi Soeratico decreto fas esse arbitror, vel oculuisse veritatem, vel concessisse mendacium. Verum hoc quoque modo sit, tuo sapientumque iudicio aestimandum relinquo. Cujus rei seriem atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam memoriaeque mandavi. Nam de compositis falsis litteris, quibus libertatem arguer sperasse Romanorum, quid attinet dicere? Quarum fraus aperte patuisse, si nobis ipsorum confessione delatorum (quod in omnibus negotiis maximas vires habet) uti lieuisset. Nam quae sperari reliqua libertas potest? Atque utinam posset ulla! Respondissem Caninii verbo: qui cum a Caio Cæsare Germanici filio conscientius contra se coniurationis factæ fuisse diceretur: Si ego, inquit, sissem, tu nescisses ». Et paulo post subdit:

14. « Meministi (ut opinor) quid me dicturum, quid facturumve præsens ipsa dirigebas. Meministi, inquam, Veronæ, cum rex avidus exitii communis, majestatis crimen in Albinum delatum, ad eunctum senatus ordinem transferre moliretur; universi innocentiam senatus quanta mei periculi secunditate defenderim. Scis me hæc et vera proferre, et in nulla unquam mei laude jactasse. Minuit enim quodammodo se probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum, recipit famæ premium. Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus, vides. Pro verae virtutis præmiis falsi sceleris pœnas subimus. Et eujus unquam facinoris manifesta confessio ita judices habuit in securitate concordes, ut non aliquos vel ipse ingenii error humani, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta submitteret? Si inflammare sacras ædes voluisse, si sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur; præsentem tamen sententia confessum, convictumve punisset. Nunc vero quingentis passuum millibus procul inoti atque indefensi, ob studium propensius in senatum, morti proscriptionique damnamur, etc. »

15. Habes igitur ex his, quinam fuerint accusatores, quodve crimen objectum, et qua pena hucusque inuleatus sit. Scriptisse autem hæc ipsum initio sui exili, ex eo cognoscet, dum non adhuc sacerum Symmachum detrusum fuisse in carcere. qui cum ipso capitale postea supplicium

subiit, ex verbis philosophiæ eum consolantis intelleges, ubi ait inferius¹: « Viget incolumis illud pretiosissimum humani generis decus Symmachus sacer; et quod vita pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia et virtutibus factus suarum securus, tuis ingeniis in injuryis. Vivit uxor ingenuo modesta, pudicitiae pudore præcellens, et ut omnes ejus doles breviter concludam, patri similis: Vivit, inquam, tibique tantum, vita hujus exosa, spiritu servat: quo uno felicitatem minui tuam vel ipsam concesserim, tui desiderio lacrymis atque dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum jam ut in id atatis pueris vel paterni, vel aviti specimen elueat ingenii, etc. » Julius Martianus, qui Boetii Vitam scripsit, errore putavit filios Boetii, eo quod ipse nominet consulares, eosdem fuisse consules. At quomodo consules si adhuc pueri? et in quibus Fastis eorumdem post haec tempora notatus est consulatus? Sed idecirco scias eos appellatos consulares, quod patrem consulem haberent; sicut etiam dicere consueverunt uxorem consulis feminam consularem.

16. Dum autem Ticini Boetius detineretur in carcere, non solum aureos illos de Consolatione philosophiæ libros elucubravit, sed etiam commentaria quedam in opera Aristotelis, insuper et scripsit de Trinitate, simulque citatum superius librum de disciplina scholarium, ut ipse eodem in libro testatur in Praefatione ad Marcianum his verbis²: « Licet dupli genere commentorum sim impeditus, non tamen omnino diversorum, in quasdam Aristotelis, neconon aliorum philosophorum editiones; proprioque attenuatus studio, et inhumani regis Gothorum cruciatu corrosus, philosophico me præveniente consolatu, extremaque profundæ Trinitatis perspicitione permollitus ». Haec de se ipse: quibus plane intelligi potest fuisse ejus carcerem longioris temporis ac valde prolixum: cum tandem et ejus quoque socer Symmachus ilidem carceri mancipatur. Ostenditur hodie Ticini turris in qua Boetius est detenus in vinculis, olim quidem ob reos in ea detentos horribilis, obque facinora detestabilis; sed ejus habitatione sanguinisque aspersione reddita quovis triumphali fornice clarius, quovis gloriæ monumento celebrior, et quavis erecta solida mole diuturnior, et propugnaculo fortior, quam nec omnia diruens tempus invadat unquam et destruat.

17. Sed quid admirandum acciderit post capitis obtruncationem, ex Julio Martiano audies, qui ejus Vitam³ eruditè conscripsit. Qui enim peritia littarum Dionysio magno illi Areopagitæ Atheniensi jure fuit abeque invidia comparandus Boetius, et illud a Deo accepit, ut et genere mortis, insuper et insignis operatione miraculi eidem fuerit exæquandus, id operante Dei summa potentia, qui est dives in omnibus qui invocant eum. At quomodo id acciderit, illum audi, qui hæc ait: « Ticini incolæ

¹ Boet. de Consolat. I. II. pros. IV. — ² Boet. de Disciplin in præf. — ³ Exstat ipsa ante Boetii opera.

semper a majoribus traditum constanter asseverant, Severinum, cum regius spiculator lethale vulnus intulisset, utraque manu divulsum caput sustinuisse: interrogatimque a quoniam se percussum existimaret? ab impiis, respondisse: atque ita cum in vicinum templum venisset, et flexis genibus ante altare saera perecepisset, post paululum expirasse. Exstinctus divinos honores», illos videlicet, qui sanctis martyribus exhiberi solent. «a nostris consensu est, quod pro Catholice contra perfidiam ARII mortem sustinuerit. Sunt tamen qui scribant, ipsum antea Ravennam accersitum, praetorioque regis prepositum, mox cum aliquot senatoribus occisum: quod Symmacho potius convenire videatur». Hactenus de Boetii nece et ejus cultu Martinus: de sepulcro autem ista subdit:

48. «Turris lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monstratur Boetii career sepulcrumque ejus in aede beati Augustini visitur, qua parte in aditum templi ascensus incipit, hoc epitaphio incisum:

Mæonia et Latia lingua clarissimus, et qui
Consul eram, hic perii, missus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me vexit ad aras:
En nunc fama viget maxima, vivit opus.

Circumfertur et aliud elogium, quo sepulcrum ejus exornabatur antequam illic a Luitprando Longobardorum rege collocaretur. Ipsum igitur, ne quid tibi demptum queraris, subjungimus:

Ecce Boetius adest in caelo magnus, et omni
Perspectus mundo mirus habendus homo:
Qui Theodorico regi delatus iniquo,
Ticini seuum duxit in exilio.
In qua se mortuum solans dedit Urbe libellum:
Post ictus gladio exit e medio.

His adjicimus aliud Epigramma Gerberti episcopi Ravei, post Pontificis Romani, sub Ottone III imperat. quod sic se habet inscriptum ad imaginem ejusdem Boetii.

DE BOETHIO¹.

Roma potens dum jura suo declarat in orbe,
Tu pater et patrie lumen, Severme Boethi,
Consul officio rerum disponis habens,
Iufonis lumen studiis, et cedere nescis
Graecorum ingens: sed mens divina coeret
Imperium mundi, gladio bacchante Gothorum,
Libertas Romana perit: tu consul et rex
Insignes titulos præclaræ morte relinquis.
Nunc decus imperii suuinas qui prægravat artes,
Tertius Otto sua dignum te judicat aula,
Eternumque tui statuit monumenta laboris,
Et bene promeritum meritis exoriat.

Habuit Boetius plurimos laudatores, nec desunt qui præcunia angeant, nec aliquando defuturi sunt: adeo ut de illo vaticinium implealur²: «In memoria æterna erit justus». Sed ad Symmachum Boetii sacerorum transeamus.

19. *Idem de Symmacho.*— Praecessisse quidem Boetii nece, sicut et carcerem, ex iis que dicta sunt, possumus intelligere. Cum autem Boetius esset in carcere, ad ipsum librum serpsit de Trinitate: ex cuius exordio, quanta præstaret idem Symmachus pie late, accipe ex verbis istis: «Quocumque igitur a vobis dejeci oculos, parlim ignava segnities, partim callidus livor occurrit: ut contumeliam videar divinis tractatibus irrogare, qui talibus hominum monstros non agnoscenda haec potius quam proculeanda projecerim». Haec Boetius, alludens ad impios atque stolidos Gothos. Quam autem esset Symmachus sacris litteris institutus, ex eo quoque cognosco, dum ipsum in codem commentario Boetius appellat arbitrum suorum scriptorum, ubi ait: «Vobis tamen illud etiam inspiciendum est, an ex beati Augustini scriptis semina rationum aliquos in nos venientia fructus intulerint». Haec ipse: quibus et illud assequi potes, Boetium in sa-cri litteris S. Augustinum esse seculum. Porro quod ad Symmachum spectat, de quo scimel naratio suscepta est, non Theologicis tantum facultatibus apprime imbutus fuit, sed omnium scientiarum doctrinam calluit. Est locuples horum testis Priscianus Cæsariensis, qui in libro, quem de Ponderibus scripsit, sic eum laudat, ut probitatis et omnium scientiarum attigisse verticem intelligere possis. Vixit enim his ipsis temporibus ipse Priscianus grammaticus, docens Constantinopoli, ut Cassiodorus¹ et ipse horum temporum scriptor affirmat.

20. Sed hic ipsius Prisciani verba reddamus: cum enim ad eum librum de Ponderibus atque mensuris inscribit, ita exorditur: «Omnis te, Symmache, nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omni virtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artium disciplinarumque florentem, justissimeque prosperæ fortunæ meritis vite probantem, fama quidem antea nobis absentem venerabilem faciebat: nunc autem præsentem veritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Medioeritatis enim altissimæ, qua superbiæ calcas tumores, et pietatis ponderibus gravissimas superas omnia, etc.» Sed audi Emonium, dum recenset Urbis cives clarissimos, quos et imitandos proponit: post enim Fauslum et Avienum, de Festo atque Symmacho his verbis agit²: «Festus et Symmachus omnium disciplinarum materia et constantes forma sapientiae de Urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis curie principatus: quos vidisse, eruditiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoscenda commemoratione. Iste auram popularem per pudoris detrimenta non cupiunt, contenti rectis magis placere, quam plurimis. Sorliuntur de innocentia actione testimoniorum, etc.» Extant plures ejusdem Emonii Epistole, in quibus Symmachus cum summa nobilitate et probitate doctrina etiam conjuncta

¹ Ex lib. II. Epig. Vet. pag. 65. — ² Psal. cxv.

¹ Cassiod. de Orthograph. c. 12. — ² Emonii dicti

laudatur; sed et ipse Theodoriens rex ejus occisor eundem sua olim laudasse Epistola¹ reperitur.

21. In hunc igitur magnum antiquæ probitatis deens et ornamentum truenlentis tyrannus violentas manus injecit, venerandamque canitem sanguine cruentavit. At etsi gladio necari, non tamen extingui potuit: eius seeti capitibus vel sola memoria sub prægrandis piscis capitibus adspectu phantasiae repræsentata eundem crudelissimum Barbarum tanto tremore concussit, et timorem incussit; ut neem attulerit corpori, anima in ignem inextinguibilem condemnata. Haec autem strictum complexa, quomodo se habuerint, paulo post dicturi sumus: agamus modo de repertis inscriptionibus antiquis, quarum prima ejus pro martyribus probatur impensum officium his versibus².

MARTYRIBUS CHRISTI DOMINI PIA VOTA JOANNES
REDDIDIT ANTISTES SANTIFICANTE DEO
AC SACRI FONTES (FONTIS) SIMILI FULGENTE METALLO
PROVIDUS ANTISTES NUNC COPULAVIT OPUS
QUO QUISQUIS GRADIENS ET CHRISTUM PRONUS ADORANS
EFFUSASQUE PRECES MITTAT AD AETHRA SUA (SUAS).

Haec ibi. Sed agendum de creatione Felicis papæ successoris Joannis, ut singula singulis reddamus mensibus.

22. *Felix, licet optimus, Theodorici opera eligitur Pontifex.* — Cum igitur (ut dictum est) post ipsius Joannis obitum Sedes vacasset dies quinquaginta et octo, die vicesima quarta Julii electus est in locum ejus Felix natione Samnita ex patre Castorio, cum adhuc superstes esset Theodoricus rex ipsius Joannis papæ interfector. Cujus quidem rabbies semel contra Ecclesiam Romanam concepta, nequaquam tanti Pontificis obitu finem invent: sed quod nullus unquam Ethnicorum principum ausus fuerat, iste meditatus, implevit: nimirum ut captivam duceret ipsam Romanam Ecclesiam, Apostolice Sedis episcopi electionem atque nominacionem ipse sibi procaciter arrogans: ut autem suæ ipsius voluntati nulla esset occasio refragandi, quem in Romano clero probatissimum novit virum Felicem Romanum Pontificem nominavit. Fatale (si ita licet dicere Christiano) quodammodo videri potuit, ut quem delegit Constantius Arianus imperator, et quem Arianus pariter princeps ad tantam dignitatem assumpsit, Felix uterque appellaretur. De arroganti autem a Theodoricu rege facta Romani Pontificis electione, accipe ex Athalarici regis, qui hoc anno ipsi successit in regnum, Epistola ad senatum jam acquiescentem iniquæ conditioni, cui fuerat refragatus:

23. « Senatui³ Urbis Romæ Athalaricus rex.
« Gratissimo nostro profitemur animo, quod gloriosi domini avi nostri respondistis in episcopatus electione judicio. Oportebat enim arbitrio boni

principis obediri, qui sapienti deliberatione pertractans, quamvis in aliena religione, talum visus est Pontificem delegisse, ut nulli merito debeat displicere: ut agnoscatis illum hoc optasse præcipue, quatenus bonis sacerdotibus Ecclesiarum omnium religio pullularet. Recepistis itaque virum et divina gratia probabiliter institutum, et regali examinatione laudatum. Nullus adhuc pristina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cuius votum contigit a principe superari. Ille quinimum suum efficit, qui eum sub puritate dilexerit. Nam quae sit causa doloris, quando hoc et in isto repperit, quod alteri in partem ductus optaverit? Civica (crimæ) sunt ista certamina, pugna sine ferro, rixa sine odio: clamoribus, non doloribus res ista peragitur. Nam etsi persona submota sit, nihil tamen a fidelibus amittitur, cum optatum sacerdotium possidetur. Quapropter redeunle legato vestro illustri viro Publiano, rationabile duximus, ad cœtum vestrum salutationis apices destinare. Magna enim jucunditate perfruimur, quoties cum nostris procuribus verba miscemus; et hoc quoque suavissimum vobis minime dubitamus, si quod illius fecistis imperio, nobis etiam cognoscitis esse gratiosum ». Haetenus Athalaricus ad senatum.

24. Ex his etiam illud intelligi potest, toto illo quinquaginta et octo dierum intersticio cessantis Sedis, altercatum de electione Summi Pontificis: et licet in alium conspirassent eligentium vota, tamen Theodoricu tyranne eum non probante, sed diligente summae probitatis virum Felicem, duram licet eam coacti sunt conditionem subire. Accepisse tamen postea tanta præsumptio noscitur moderationem illam, ut ex pristino usu cleris deligeret Romanum Pontificem, quem tamen rex suo confirmaret assensu: quam quidem ab Arianis Italiæ regibus vindicatam sibi tyraunicæ anctoritatem, iis de medio sublati, Orientalis orbis imperatores sibi pariter arrogarunt, quod valde S. Gregorius ingemiscit. Haec cum tam grandia sint, tamen ab Anastasio omnino sepulta silentio relicta sunt.

25. *Theodorici obitus, quem antecedunt et sequuntur diræ visiones.* — Vidisti, lector, quinam auctor fuerit redigendi sub servitute Romanam Ecclesiam, ut electioni vel nominationi Romani Pontificis immiscerent se reges? nonnisi sævus Barbarus, dirus tyranus, et impius Arianus: quem Deus absque dilatatione, dissimulatione, qua frequentius uti solet cum peccatoribus repentina immissa cælitus vindicta prostravit, et post accelerationem dirum exitium ad inferos perpetuo relegavit. Talem qui amulantur principem, exspectent pari cum eo sententia judicari: nimirum ut dum inconcessa præsumunt, jura Ecclesie invadentes; et vitae præsentis et æternæ dispensium sentiant, et regnum haud diu ad posteros propagent, sed exteris cedere cogantur inviti: quo nihil justius dici possit, ut a terrenis excidant, qui divina temerarie tentant. Quomodo vero terribili atque tremendo Dei judicio haud diu post haec præsumpta, cum et

¹ Apud Cassiod. l. iv. Ep. v. — ² Antiq. Inscript. in Append. pag. 1161, num. 4. — ³ Apud Cassiod. l. viii. Ep. xv.

recens adhuc esset memoria Symmachii consularis oceisi, ipse Theodoricus rex improvisa fuerit morte subreptus, ex Procopio hujus temporis scriptore audi¹:

26. « Annos itaque cum septem et triginta supervixisset, vitam finivit ». Et paulo post: « Sed mortis illi haec causa fuit, Symmachus, et huius gener Boetius, a suis majoribus gentis nobilitatem adepti, inter Romanos et senatorios viros principes erant: et consulatus utriusque dignitate perfuneti, philosophiae supra ceteros et aequitati studierunt; multisque tam civium quam externorum inopie succurrendo saluti fuere. Hi postquam ad ingentem gloriam evasere, deterrimos quosque in sui invidiā concitarunt. Nam his delatoribus Theodoricus rex persuasus, Symmachum Boetiumque perinde ac res novantes occidit, eorumque bona omnia publicavit. Sed paucis post diebus, cōnanti sibi eum mire magnitudinis pisces ministri decoctum caput apposuerunt; Symmachus nuper occisi caput illi est visum, præfixis et extantibus inferiore in labro dentibus, et torve intuentibus oculis, furibunde sibi et acerbe comminari.

27. « Unde monstri novitate territus, membrisque præter modum tremebundus et rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit: identidemque jubendo, togarum ut sibi vim magnum ingarent, lecto decubuit, et parumper quievit. Elpidio deinde medico omnibus quemadmodum accidissent diligentius explicatis, in Symmachum Boetiumque a se scelus patratum deflebat. Quo denique deplo- rato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longe post moritur; cum primo id injustitiae et ultimum in suos ideiceo exercerisset exemplum, quia non suo et pristino more diligenter pervestigata causa in tantes viros animadverterat ». Haec nū Procopius. Refert ex parte hujusmodi horribili visio facta Theodorio de capite Symmachii, ore, labiis, dentibus, et oculis comminante, exemplum illud de eo quod evenit discubenti pariter Balthasar² regi, cum ad visum digitorum scribentium in pariete idem eum apprehendit tremor, pavorque dissolvit, licet dissimilis sit secutus interitus. Hæc autem tanta parum fideler Jordanus Gothus episcopus prætermisit, cum de ejusdem Theodorici obitu agit; quem senio confectum defunctum fuisse tradit: addit autem, testamento monuisse suos, ut senatum populumque Romanum amarent, Orientisque colerent imperatorem: insuper detestatum, quæ ipse furore percitus perpetrasset.

28. Sed quod ait Ap̄stolus³: « Et post mortem judicium »: quodnam qualeve id fuerit ostensum divinitus, accipe a sancto Gregorio, dum in Dialogis ait⁴: « Julianus namque hujus Romanae Ecclesiæ, cui, Deo auctore, deservio, secundus defensor, qui ante septem ferme annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positum cerebro veniebat, et

mecum alloqui de animæ utilitate consueverat. Hic itaque mihi quadam die narravit, dicens: Theodori regis temporibus pater socii mei in Sicilia exactionem canonis egerat, et jam ad Italiam redibat: enjus navis appulsa est ad insulam, quæ Lyparis appellatur. Et quia illic vir quidam solitarius magnæ virtutis habitabat; dum nauke navis armamenta repararent, visum est prædicto patri socii mei ad eundem virum Dei pergere, seque ejus orationibus commendare. Quos vir Domini cum vidisset, eis inter alia colloctus dixit: Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi prolinus responderunt: Absit: nos eum viventem dimisimus, et nihil tale ad nos de eo nunc usque perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiam, mortuus est: nam hesterno die hora nona inter Joannem papam et Symmachum patricium discinctus et discaleatus et vinclis manibus deductus, in hanc vicinam Vulcani ollam jaetatus est. Quod illi audientes, sollicite conscripserunt diem; atque in Italiam reversi, eodem die Theodoricum regem invenierunt fuisse mortuum, quo de ejus exitu atque supplicio Dei famulo funerat ostensum. Et quia Joannem papam affligendo in custodia occidit, Symmachumque patricium ferro trucidavit, ab illis juste in ignem missus apparuit, quos in hac vita injuste judicarat ». Hæc Gregorius. Quod vero nulla de Boetio mentio fit, æque existimare licet, eum ante utrumque, Joannem videlicet atque Symmachum esse jussum occidi; ostensos vero in visu illos novissime ab eo injuste damnatos.

29. Sed loci ipsius, in quem ipse jactatus per visum ostensus est, audi ex ejusdem Theodorici litteris naturæ miracula: cum enim ad insulam illam deportari mandat Jovinum Curialem homicidam, Vulcani ollam ita deseribit⁵: « Careat proinde patro foro (solo) cum exitiabilis vieturus incendio, ubi visceræ terræ non deficiunt, cum tot sœculis jugiter consummantur. Flamma siquidem ista terrena, quæ alicujus corporis immunitio nutritur, si non absunit, extinguitur: ardet continuo inter undas medias montis quantitas indefecta: nec imminuit quod resolvi posse sentitur. Scilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum incrementi eautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum saxa incolumia permanerent, si semper ignis adunata decoqueret? Potentia siquidem divina sic de contrariis rebus miraculum facit esse perpetuum, ut palam consumpta occultissimis instauret augmentis, quæ vult temporibus stare diuturnis. Verum cum et alii montes motibus vaporatis exstinent, nullus similis appellatione censetur astinendus; quia gravius succenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitii in locum prædictum vivus: careat quo utinam mundo, de quo alterum crudeli fugavit exilio ». Hæc Theodoricus, qui in homicidam a se-

¹ Procop. de bello Goth. l. i. — ² Dan. v. — ³ Hebr. ix. — ⁴ Greg. dial. l. iv. c. 30.

⁵ Apud Cassiod. l. iii. Ep. XLVIII.

ipso latam expertus est et ipse homicida sententiam.

30. *Theodorici variae leges, et cura de aedificiis.* — Quod autem ad diem obitus ejus spectat, fuisse comperitur dies secunda Septembri, si credimus ipsi Anastasio¹, qui cum defunctum tradit post dies nonaginta octo ab obitu Joannis pape, quem contigisse diximus vicesima septima mensis Maii. De annis vero quibus regnauit, corrigendum videtur locus Procopii, in quo anni triginta seplex ejus regno in Italia tribuuntur; cum a nece Odoacris non amplius quam triginta tres annos numerari contingat absolutos, trinqua vero quatuor inchoatos. Hic præter leges Romanorum principum, quas servari voluit, alias leges condidit, quæ extant capitibus censum quinquaginta distinctæ; quas etiam tam Romanis quam Barbaris voluit esse communies: habes eas apud Cassiodorum eusas. Ex eis aliquæ sunt quæ spectant ad Ecclesiasticum cultum, nempe de clericis ab intestato decedentibus, ut quibus legitima successio deest, succederet Ecclesia². Quomodo autem immunitatem Ecclesiis conservatam voluit, cum ad eas confugerent homines³; extat et de his ejusdem regis Epistola apud Cassiodorum⁴. Vetus et gravi poena, ne defunctorum corpora intra Urbem sepelirentur⁵, unde opus fuit, ut more majorum sepelirentur fideles in cemeteriis extra Urbem positis. Paganos præterea sacrificantes, et alios magis intendentes, capitali poena statuit puniendos⁶.

31. Quod autem ad sollicitudinem ipsius erga publica aedificia pertinet, de his quæ ipse vel Romæ nova construxit, vel antiqua reparavit, et quæ restituit, deque Urbis munis instauratis, custodiaque antiquæ Urbis faciei: est de his ipsius Epistola ad Sabiniandum⁷, ubi ad finem hæc habet: «Quis enim dubitet fabricarum miracula, hac provisione servata, et pendantis saxo formatas caneras tegularum tegmine custoditas? ut antiqui principes nobis merito debeant suas faudes, quorum fabricis dedimus longissimam juventutem; ut pristina novitate relucant, quæ jam fuerant vetustosa senectute fuscata». Extat et de his Epistola ad senatum, ubi de formis aquarum lœsis est querela, et de plumbo et ære ornatus causa publicis muris affixis hominum rapacitate sublatis. Sunt haec ejus verba⁸: «Æs præterea non minimum pondus, et quod facillimum direptioni est, mollissimum plumbeum de ornatum munium referuntur esse sublata, quæ auctores suos sœculis consecerunt, etc.» Hinc aliquando existimatum, apparere hodie in amphitheatro et aliis publicis aedificiis inter petrarum juncturas celte excavata foramina, ut æs vel plumbum iisdem haerentia auferrentur: metallis namque exornatos fuisse in structura lapides, idem indicat alia Epis-

stola, ubi ait⁹: « Ut collapsis metallis oblitterata facies reddatur iterum de arte pulcherrima ». Sed de his diversæ sunt sententiae diversorum. Quantus in his fuerit Theodoricus in Epistola quam dedit ad patricium Symmachum¹⁰, de quo nuper est actum, ostendit, cum eidem plurimum ante laudato, et erga publica aedificia propensione exhibita ab eo cura commendata, injungit ei theatri Pompeii jam prope velustate collabentis reparationem.

32. Ali non ea tantum quæ super terram essent visui patentia aedificia, sarcinda et restauranda curavil; sed et quæ subtilis terram essent cloacæ publicæ: quas adeo ipse admiratus est, cum de his scripsit ad Urbis præfectum Argolicum nomine verbis istis¹¹: « Romanæ cloacæ tantum visentibus conferunt stuporem, ut aliarum civitatum possint miracula superare. Videas illuc fluvios quasi montis concavis clausos per ingentia stagna (signa) decurrere: videas struetis navibus per aquas rapidas cum minima sollicitudine navigari, ne precipitale torrente marina possint naufragia sustineri. Hinc, Roma singularis, quanta in te sunt, potest colligi magnitudo. Quæ enim urbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua possunt similitudinem reperire? » Haec de his ipse magnopere admiratus. Certe quidem tates oportuit esse cloacarum amplissimos fornices, in quas præter pluvias, omnium ferme Thermarum aquæ derivantes in Tiberim confluabant. Curavil præterea Theodoricus, ut Romana suburbana essent irrigua. Exlat de his Epistola¹² ad Apronianum.

33. Sed quæ in Urbe præstabil, in aliis quoque exhibuisse civitatibus, ejus ad diversos datæ Epistole indicant. Ravennam vero polissimum, ubi degere consuevit, egregiis aedificiis illustrare curasse, certum est: erexit enim illuc forensem Basilicam, ipsius ad Agapitum¹³ Epistola docet. Nobilia quæque ex vetustis collapsisque aedificiis sublata marmora Ravennam transferri, magna licet impensa, conatum esse, ipsius scriptorum æque monumenta testantur¹⁴: ibique voluit in vase porphyretico sepeliri. Qui quidem tum his, tum aliis officiis de Urbe ipsa et tota Italia bene meritus, inter magni nominis principes funeral collocandus, nisi eum Ariana heresis inflamasset, atque extrema crudelitas in probatissimorum senatorum necem debacchata feedasset. Quanta autem æstimationis fuerit olim etiam apud Romanum clerum, vel ex eo accipe argumentum, quod Romanae Ecclesie diaconus Emundius eum publica oratione laudavit: nam ipse in eo panegyrico ad eumdem Theodoricum conversus ait: «Vide divilias sœculi tui. Tunc vix fora habuere præfectos; nunc Ecclesia dirigit laudatorem ». At de his satis.

34. *Athalaricus filius Amalasunthæ et ejus educatio.* — Cum autem Theodoricus rex absque

¹ Anast. de Rom. Pont. in Joanne. — ² Theod. edict. c. 26. — ³ Ibid. c. 70, 71. et 125. — ⁴ Cassiod. Var. I. III. Ep. XLVII. — ⁵ Edict. Theod. c. 111. — ⁶ Ibid. c. 108. — ⁷ Apud Cassiod. Var. I. I. Ep. XXV. et I. IV. Ep. XXX. — ⁸ Apud Cassiod. Var. I. III. Ep. XXXI.

⁹ Apud Cassiod. Var. I. III. Ep. IX. — ¹⁰ Apud Cassiod. Var. I. IV. Ep. LI. — ¹¹ Apud Cassiod. I. II. Ep. XXX. — ¹² Apud Cassiod. I. III. Ep. LIII. — ¹³ Apud Cassiod. I. I. Ep. VI. — ¹⁴ Apud Cassiod. I. III. Ep. XI. xix.

prole mascula decessisset, Amalasuntha (Amala-suentha) filia pro Athalarico suo filio annum duntaxat octavum agente regnum administrandum suscepit, qui natus est ipsi ex patre Eutharico conguamento Cilica, cui nupta fuit sub consulatu Florentii et Anthemii, anno Domini quingentesimo decimo quinto, ut Cassiodorus in Chronico tradit. Porro de ipsa matre magni ingenii femina ista habet Procopius¹: « Amalasuntha itaque, filii proelevatione suscepta, regnum administrabat; prudentia et aequitate mirifica pollens, viridem prae se ferebat naturam: quippe quandiu haec imperio praefuit, Romanorum neminem vel corporis poena affecil, vel rerum jactura; quin etiam nec Gothos ipsos, etsi lacessendi Romanos percupidos, his quoquo pacto injuriam permittebat inferre: quin potius Symmachii, et Boetii liberis paterna bona restituit. Animo praeterea destinarat, Romanorum ex institutis ac principum more, vitam de cetero ut filius duceret; jamque ad litterarum ludo, hunc, ut ventitaret coegerat, tribus Gothorum e senioribus lectis, qui sapientia ceteris et humanitate praestarent, jussisque Athalarico continenter assistere, et una vicitare. »

33. « Sed Gothis haec minus placere (placuere), ut qui subjectis inferre injuriam cuperent, et per Athalaricum mallent more Barbarico regi. Unde cum mater semel delinquentem in cubiculo puerum, fruandi castigandique gratia, manu (ut assulet) percussisset: Gothi ad se venientem et laerymabundum hunc conspicati, rem quidem pernolesti tulerunt; et Amalasuntham licentius conviciati, identidem affirinabant, perville hunc puerum quamprimum perditum iri, ut mox ipsa alteri viro nubat, cum eoque Gothis et Italos simul imperaret. Conventu itaque facto, et in unum contractis qui pollerent facundia viris, aditaque Amalasuntha, aerius querebantur, nec recte sibi regem, nec decentius erudiri; siquidem litteras et seniorum instructiones longo intervallo a fortitudine et magnanimitate abesse; ex hisque illum effeminari potius, et ad timiditatem traduci. Sed necessarium fore, qui res maximas sit audacter et strenue aggressurus, ex hisque gloriam habiturus non mediocrem, praceptoris ut sit formidine liber, et armis ut studeat. Illudque sedulo dicere, neque Theodoricum ipsum, Gothorum liberos ad Iudimastros mittendos, quoquo pacto percensuisse: idque frequentius usurpsasse: haudquaquam eos, quos ferulæ timor jam invasisset, gladios ac lanceas parvi facturos. Unde par fore ducebant, Amalasuntham ut minime præteriret, Theodoricum patrem, qui tantarum rex sit urbium factus, et regnum suscepit, nulla ex parte contigisse litteras ipsas, nec auditu quidem uspiam perceperisse. Quocirca, regina, inquiunt, paedagogos istos missos nunc facito; et Athalarico, qui secum vivant, coævos dato, ut atate una et glo-

ria provehantur, proque lege Barbarica ad virtutem et virilitatem impellant.

36. « His auditis Amalasuntha, etsi minus quæ dicerentur probaret; verita tamen Barbarorum insidias, præ se quidem lætitiam ferre, et voluptati sibi fuisse que hi detulissent, dissimulare: sed denum quæcumque a se Barbari exegissent permisit pro eorum arbitrio fieri. Senioribus itaque Athalaricum deserentibus, pueri quidam ad hunc convenerunt, vite comites in posterum affuturi haud dum puberes, nec multum rege natu maiores ». Haetenus de educatione Gothi regis pneri Procopius: sed quam potiora fuerint Amalasunthæ consilia, exitus declaravit, nosque suis locis pro temporis ratione diceimus.

37. *Athalarici de sua successione Epistola ad suos Gothos et ad episcopos.* — Athalaricus igitur, sive potius qui pro ipso regnum administrabat, ad stabiliendum quod hæreditarium dominium fuerat consecutus, ubi quem elegerat Theodoricus avus in Sede Pontificia, accidente omnium consensu, tandem confirmatum vidit; ad continentum in firma fide senatum populumque Romanum, ab eisdem fidelitatis (quod dicitur) juramentum exegit. Extant de his ipsius Athalarici regis litteræ⁴ ad senatum, aliae itidem ad populum datae, et ad alios Romanos² per Italiam Dalmatiamque dispersos; quod et a Gothis præstitum tradit. Porro eosdem jurasse Theodoricu ipsi adhuc superstiti, ejusdem litteræ significant, quas hoc anno statim post obitum avi in regem electus dedit ad Gothos, quæ sic se habent³:

38. « Universis Gothis per Italiam constitutis Athalaricus rex.

« Voluissemus quidem domini avi nostri longævitæ vitæ gaudia nuntiare. Sed quoniam diligentibus dura conditione subtractus est; nos hæredes regni sui, Deo sibi imperante, substituit, ut successione sanguinis sui beneficia vobis a se collata faceret esse perpetua: dum nos illa et augere et tueri cupimus, quæ ab illo facta esse cognoscimus. Cujus ordinationi, adhuc eo superstite, in regia civitate ita sacramenti interpositione cunctorum vota sociata sunt, ut unum crederes promittere, quod generalitas videbatur optare.

39. « Illoc vos sequentes exemplum, pari devotione peragite, ne quid a præsentibus minus fecisse videamini, a quibus creditur totum similiter posse compleri. Illum vero comitem vobis fecimus jurata voce promittere, ut sicut nobis vestrum animum devotissime proditis, sic optata de nostris sensibus audiatis. Recipite itaque prosperum vobis semper nomen, Amalorium regalem prosapiam, Baltheum germin, infantiam purpuratam: per quos, Deo juvante, parentes nostri decenter evecti sunt, et inter tam prolixum ordinem regum suscepit semper augmenta. Credimus enim de Divinitate

¹ Procop. de bello Goth. I. 6.

² Apud Cassiod. Var. I. viii. Ep. II. iii. — ³ Apud Cassiod. I. viii. Ep. iv. — ⁴ Apud Cassiod. I. viii. Ep. v.

præficia, quæ majores nostros dignanter adjuvit, nunc quoque gratiam suæ dignationis impendere, ut et nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulcissimos alteratis, qui sub nostris parentibus copiosa virtutum laude floruitis ». Hucusque Epistola Athalarici ad suos Gothos. Sic vides ejusmodi juramentum fuisse reciprocum, nempe ut jurarent regi subditæ fidelitatem; ipse vero subditis juraret, omne se eis exhibitorum studium et patrocinium: quod etiam in litteris¹ ad Justinianum imperatorem significat.

Sed et episcopos monuit, quorum orationibus suum stabiliri regnum, datis ad eos litteris, exoptavit: extat ad Victorinum eo argumento scripta brevis Epistola verbis istis²:

40. « Victorino venerabili episcopo Athalaricus rex.

« De fide atque constantia tales sunt comminenda personæ, quæ desideriis humanis diversa sorte quauntur. Vos autem, quos sapientia firmos efficit, et mens religiosa consolidat, ad provinciarium potius convenit adunationem animari: quia justus debitor fiet alieni arbitrii, qui a pluribus metetur audiri. Quapropter salutantes veneratione qua dignum est, quod vobis quidem mœrorem possit indicere, transitum gloriosæ memorie domini avi nostri cum dolore maximo nuntianus: sed inde potest tristitia vestra temperari, quia nos in sede regni sui. Divinitate propilia, collocavit: ut in totum desiderio vestro non videatur ereptus, qui vobis consurgit in successione reparatus. Favele nunc orationibus saeculis nostris libenter auspiciis, ut rex cœlestis humana nobis regna confirmet. gentes externas alterat, peccata absolvat; consolidet et conservet propitius, quod parentibus nostris dignatus est præstare gloriosus. Quapropter sanctitas vestra provinciales cunctos admoneat, ut inter se concordiam habentes, regno nostro per omnia debeant esse purissimi. Cupimus enim in subjectis fidem reperiri, quam larga possimus pietate munerari ». Haec tenus ad Victorinum episcopum, qui cujusnam Ecclesiæ antistes fuerit, ignoratur.

41. *De Athalarici possessionibus in Gallia.* — At non Italiae tantum regnum firmari sibi reeteque disponi Athalaricus per suos studuit; sed quæ possebat in Galliis, æque redi sibi tuta per Liberium patricium procuravit: extat³ ad eum data Epistola, qua ipsum admonuit, ut Gallos, petitio ab eis jura mento, contineret in tide. Sed ad ipsos etiam Gallos pariter codem argumento Epistolam dedit⁴. Quod vero ad Liberium patricium spectat, eumdem hunc cum illo esse existimo, qui postea erexit in Campania monasterium, cui præfecit S. Servandum abbatem, cuius est mentio apud S. Gregorium in dialogis⁵. Extant et ad eumdem plures Ennodii Epistolæ, et inter alias illa, qua ejus probitas pluri-

mum commendatur: enjus est exordium: « Datum est mihi cœlestis, etc. »

42. Quod autem allinet ad ea quæ in Gallia ante possebat Theodoricus: ipso mortuo, ita transactum est inter Athalaricum atque Amalari- cum Gothorum reges, ut Athalaricus possideret quæ eis Rhodanum essent loca. ille autem quæ trans Rhodanum civitates exlarent: quod Procopius tradit⁶. Amalarius autem et provincias recepit, quas in Hispaniis Theodoricus tanquam tutor et moderator administrandas acceperat. Hoc namque anno coepit esse numerari ab Isidoro regnum Amalarii in Hispania, salis patet, dum numerat ab Era quingentesima sexagesima quarla, qui est hic ipse annus. Sed ubi ponitur annus Justini decimus quartus, manifestus deprehenditur error, ut loco xiv, ita sit restituendum ix, quo notatur præsens annus, cum absolvitur octavus, et incipit nonus Justini imperatoris. Ad stabilimentum autem regni ipsius Athalarici illud addebatur, quod in Galliis tum Burgundiones, tum Thuringios habuit fœderatos.

43. *Bellum Francorum adversus Burgundiones ubi de S. Aviti factis.* — Verum cum res omnes ubique Gothis pacata essent, nihilque mutatio ista attulisset novitatis: Francorum reges filii Clodovei perturbare aggressi sunt Gothorum socios Thuringios tque Burgundiones. Thuringiorum autem rex Hermenfredus (Hermenofridus, vel Hermenfredus) neptem Theodorici Gothorum regis defuncti accepit in conjugem nomine Amalabergam, quam Amalabergam nominant. Extat de his Epistola⁷ Theodorici. De bello vero Francorum adversus eum opportunius dicturi sumus a uno sequenti. Cum Alarico autem rege in Hispania et Gallia regnante Franci aliquandiu pacem habuere, eo quod fœdere nuptiarum pax inter eos firmior stricta est, dum Childebertus Clodovei filius Francorum rex eidem regi Alarico matrimonio junxit sororem suam Crotildem. Quomodo vero occasione ejusdem Crotildis partum est bellum inter Francos et Gothos, dicemus inlerius suo loco: hic modo agendum est de rebus gestis inter Burgundiones et Francos.

44. Post obitum Theodorici Italiae regis, Burgundiones, quos Germanos vocat, subactos a Francis, Procopius auctor est⁸: id ipsum affirmat Gregorius Turonensis⁹. Ex quibus redarguas recentiorum chronographum¹⁰, qui necem Sigismundi Burgundionum regis recensel anno Domini quingentesimo decimo quinto. Regebant Burgundiones hoc tempore Sigismundus et Godomarus fratres, adversus quos bellum gessit Clodomerus filius Clodovei. Sed quæ his præmittat de Sigismundo filium necante Gregorius¹¹, audiamus: « Mortuo, inquit, Gundebaldo, regnum ejus Sigismundus filius obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum

¹ Apud Cassiod. l. viii. Ep. i. — ² Apud Cassiod. l. viii. Ep. viii.
— ³ Apud Cassiod. l. viii. Ep. vi. — ⁴ Ibid. Ep. vii. — ⁵ Greg. dial. l. ii. c. 35.

⁶ Procop. de bello Goth. l. i. — ⁷ Apud Cassiod. Var. l. iv. Ep. i.
— ⁸ Procop. de bello Goth. l. i. — ⁹ Greg. Turon. de gest. Franc. l. iii. c. 7. — ¹⁰ Sigeb. in Chron. ann. 515. — ¹¹ Greg. de Gest. Franc. l. iii. c. 5.

domibus Basilicisque ædificavit». Sed antequam ulterius progrediamur : cum hic actum sit de morte Gundebaldi Burgundiæ regis, et successione Sigismundi ejus filii ; primum quod ad ipsum nomen pertinet, non Gundebaldum, sed Gundebadum reperitur nominasse eum Agobardus archiepiscopus Lugdunensis, qui et in eum sæpe invehitur, quod de monomachia, probans eam, legem sanxisset ; qua de causa eum plurimum est detestatus. Atque primum in Epistola ad Ludovicum imperatorem¹, adversus ejusmodi pravum usum lege Gundebadi receptum : ubi et testatur, adversus profanam legem ipsius sanctum Avitum Viennensem episcopum intercessisse tum verbis, tum scriptis, cuius recitatum ab eodem Agobardo fragmentum hic accipe : « Temporibus prædicti Gundebaldi regis Burgundiarum fuit in urbe Vienna sanctus episcopus, Avitus nomine, fide Catholicus, eloquentia facundissimus, ingenio acerrimus, sacrarum Scripturarum expiator suavissimus, litterarum etiam sæcularium doctissimus, et in metris facillimus, sicut et ejus opera testantur : qui cum eodem Gundebado frequenter de fide altercans, et dialogos in præsenti conficiens, et Epistolis absenti respondens ; plura et clara ingenii sui, et virtutis opera reliquit : qui, ipso Gundebado in sua perfidia perdit, successorem ejus Sigismundum regem ad fidem Catholicam convertit. In cuius conversione recitavit Ilomilam in populo, sensuum suavitatem plenissimam, et verborum compositione dulcissimam. Quid est (etiam) venerandus et sanctus vir sæpe dicto Gundebado de supradictis certaminibus responderit, audiat, si placet, benignitas vestra. Cum de his inter utrumque sermo esset, et beatus Avitus talia certamina reprehenderet, respondit ei Gundebadus : Quid est quod inter regna, et gentes, et etiam inter personas sæpe singulas dirimenda prælii causæ divino judicio committuntur ; et ei maxime parti, cui justitia competit, victoria succedit ? Ad quod beatus Avitus intulit dicens : Si divinum, inquam, judicium regna et gentes expeterent, illud prius, quod scribitur, formidarent, dicente Psalmista : Dissipa gentes quæ bella volunt : et illud diligenter quod perinde dicitur : Mihi vindicta, ego retribuam², dicit Dominus ». Et quæ sequuntur. Citat et in libro de imaginibus eumdem dialogum Alchimi Aviti cum Gundebado. His de Gundebado et Sigismundo ex Agobardo enarratis, cœptum sermonem Gregorii Turonensis prosequamur. Pergit de Sigismundo dicere : « Qui perdita priori conjugi filia Theodorici regis Italici, de qua filium habeat nomine Sigericum, aliam duxit uxorem, quæ valide contra filium ejus (sicut novicarum mos est) malignari, et scandalizari cœpit. Unde factum est, ut una solemnitatum die, cum puer super eam vestimenta matris agnosceret, commotus felle diceret ad eam : Non enim eras digna ut hæc indumenta tua terga congererent, quæ dominæ tuæ, id est, malis meæ

fuisse noscuntur. At illa furore succensa, instigat verbis dolosis virum suum, dicens : Hic iniquus regnum tuum possidere desiderat ; teque imperfecto, id usque Italiæ dilatare disponit : scilicet ut regnum, quod avus ejus Theodoriens Italiae tenuit, et iste possideat. Seit enim, quod te vivente, hæc non potest adimplere ; et nisi tu cadas, ille non surget.

45. « His et hujuscemodi ille incitatus verbis, uxoris iniquæ consilio utens, iniquus extitit parricida : nam sopitum vino dormire post meridiem filium jubet : cui dormienti lorum sub collo positum ac sub mento ligatum trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est. Quo facto pater sero jam pœnitens super cadaver exanime ruens flere cœpit amarissime. Ad quem senex quidam sic dixisse fertur : Te, inquit, plange amodo, qui per consilium nequam factus es parricida sævissimus : nam hunc, qui innocens strangulatus est (jugulatus est), necessarium non est plangi. Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in tælu et jejuniis durans, veniam precabatur, psallentium (hoc est, Psalmodiam) ibi assiduum instituens, Lugduno (Agauno) regressus est, ultione divina de vestigio eum prosequente. Hujus filiam rex Theodoricus filius Clodovei accepit ». Hæc Gregorius, et alii recentiores prosecuti res Francorum. Eadem habet idem Gregorius¹ in libro quem scripsit de Gloria martyrum ; additique eumdem Sigismundum pœnitentem ab iisdem sanctis martyribus Agaunensibus enixis precibus expetiisse, ut in hoc sæculo potius quam in futuro pœnam daret pro admisso immani facinore. Quomodo autem exauditus sit, ita narrat² : nimirum Godomarum et Sigismundum Burgundiæ reges eosdemque germanos a Clodomero victos atque fugatos ; captum vero fuisse Sigismundum, ad saltus Agaunenses fugere natus est, una cum filiis et uxore. Ne aulem occideretur ab eo, intercessisse pro ipso sanctum Avitum abbatem Nutiacensem egregiæ sanctitalis virum, sed nihil profecisse, idem Gregorius subdit his verbis :

46. « Discedentibus his regibus, Godomarus resumptis viribus, Burgundiones colligit, regnumque recipit : contra quem Clodomerus iterum ire disponens, Sigismundum interficere destinavit : cui a beato Avito abbate Nutiacensi magno lune temporis sacerdote dictum est : Si, inquit, respiciens Deum, emendaveris consilium tuum, ut hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, et abiens victoriam obtinebis ; si vero eos occideris, tu ipse in manus inimicorum traditus, simili sorte peribis, fietque tibi, uxori et filiis tuis, quod feceris Sigismundo et conjugi ac liberis ejus. Sed ille auscultare despiciens consilium ejus, ait : Stultum enim consilium esse pulo, ut inimicis domi relletis, contra reliquos eam ; eisque a fergo, hoc a fronte surgente, inter duos hostium cuneos ruam : salius enim et facilius Victoria patrabitur, si unus

¹ Pag. 137. et 125. — ² Idem auctor pag. 223.

¹ Greg. de gloria mart. c. 71. — ² Greg. de gest. Franc. I. ut. c. 6.

ab alio separetur; quo imperfecto, facile et alius morti poterit destinari. Statisque imperfecto Sigismundo cum uxore et filiis apud Columnam Aurelianensis urbis vicum, in puteum jaetari praecipiens ». Haec de regis nece ibi Gregorius: qui alibi tradit¹, Sigismundi corpus e puto sublatum ad Agaunense ab ipso erectum cœnobium fuisse delatum, ibique miraculis claruisse. Ait enim :

47. « Postea vero captus Sigismundus a Clodomero rege cum filiis, imperfectusque ejus jussu, ad eundem locum, nempe Agaunum, delatus, sepulturæ mandatus est. Quem in consorium sanctorum adseitum, ipsa res quæ geritur, manifestat. Nam si qui nunc frigoritici, qui et quartamarii dici solent, in ejus honore missas devote celebrant, ejusque pro reque Deo offerant oblationem; statim compressis tremoribus, restinctis febribus, sanitati pristinæ restaurantur ». Haec Gregorius. Accidit autem, ut miraenorum frequentia ad Sigismundi sepulcrum jugiter demonstrata, tanquam Deo ejus sanctitatem testante, idem in Ecclesiasticis tabulis receplu fucrit anniversaria ubique memoria celebrandus kaledis Maii. Quo quidem exemplo demonstratum est, quam Deo grata et accepta sit post quodlibet immensum patratum facinus penitentia; quanquaque præstet hic a Deo penam accipere delictorum, quam in futuro sæculo condemnari. Sed et quanto suo danno non audiant principes servos Dei monitores, Clodomerus suo exemplo aliis demonstravit : quod idem qui supra Gregorius ita narrat² :

48. « Clodomerus Burgundias petuit, vocans in suspectias Theodoricum regem : ille autem injuriam socii sui Sigismundi vindicare volens, ire promisit. Cumque apud Visorontiam locum urbis Vienensis conjuncti fuissent, cum Godomaro rege Burgundionum confligunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertisset, et Clodomerus insequetur, ac a suis non modico spatio elongatus esset, adsimilantes illi signum ejus, dant ad eum voces dicentes : Huc, huc convertere; tui enim sumus. At ille credens abiit, irruitque in medium inimicorum suorum. Cujus amputatum caput et conto defixum elevant in subline : quod Franci cernentes atque cognoscentes Clodomerum imperfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem ». Haec Gregorius; quæ hoc anno cœpta, sequenti vel alio absoluta putantur, Agathias³ res Francorum prosecutus, aliqua a latinis diversa recenset.

49. Quæ autem post necem Clodomeri contigerunt memoria digna in eodem bello Francorum adversus Burgundiones, Gregorius gloriam prosecutus martyrum ex miraculis per ipsorum reliquias comparatis, cum agit de sancto Andrea Apostolo, ista addit⁴: « Tempore quo imperfecto Clodomero rege Francorum, se exercitus reparauit, Burgun-

diam devastabat; in quadam Basilica reliquiæ jam dicti Apostoli cum Saturnini martyris tenebantur. Accensaque Basilica, cum jam tignorum moles dirueret, pauperes ac senes, quos barbaries reliquerat, flebant, dicentes : Væ nobis, qui tantorum pignorum hodie caremus auxilio : nec nobis ultra spes præsentis vita manebit, si haec deperierint. His ita flentibus, nufu Dei adveniens Turonius homo, condolens his lamentis, et discens virtutem martyrum, non minus fide quam parma protectus, per medias ingreditur flamas ; apprehensasque ab altari sanctas reliquias, nihil ab igne nocitus, extulit foras : sed continuo ita constrictus est, ut gressum in antea agere non valeret. Tunc indignum se judicans, qui ea ferret, unam puellam parvulam impollutamque elegit e præda, cui capsulam ad collum posuit, et sic in patriam prospere accessit ». Haec Gregorius de suo Turonensi magna erga Deum fide pollente. Sed et qua occasione in honorem earumdem reliquiarum est ercta Basilica : ita declarat :

50. « Tunc collocatis in altari Novivicensis Ecclesiæ dictis reliquiis, ubi nulla adhuc sanctorum pignora habebantur, annis singulis devotissime eorum solemnia celebribat. Cujus filius cum haec post patris obitum non impleret », quod a patre scilicet jussum esset, ut ibi Basilicam erigeret, « febre quartana per annum integrum laboravit. Vovit ut novam Basilicam in eorum honorem construeret. Quo facto, amota febre sanatus est ». Haec Gregorius de rebus patriis : subjicit his alia; verum haec satis sunt.

51. At redeamus ad Avitum abbatem : quem cum non audierit Clodomerus, sua victoria periit, dum insequens fugientes hostes occiditur. Meminit ejusdem idem Gregorius¹ in commentario de Gloria confessorum conscripto, aitque post obitum miraculis clarum anniversaria celebritate in Ecclesia cultum, sepultumque fuisse apud Aurelianensem urbem. Sed invisamus jam res Orientis.

52. *Ephraem comes Orientis eligitur episcopus Antiochiae.* — Illoc anno Ecclesia Antiochena jam (ut vidimus) anno superiori destituta pastore, mœrens ob ingentem acceptam ex terræ motu cladem, novi episcopi electione respirat. Qui enim ad levamen tantarum misericordiarum illuc accesserat insignis pietate Ephraem comes Orientis, imperatoris voluntate eidem præficitur civitati episcopus; cui apte Propheticum illud dictum² ab Antiochenis occinatur : « Ruina haec sub manu tua ». Agit de ejus electione Evagrius³ : qui eum plurimum commendat. At quomodo ejus electio, ut divinitus inspirata, prædicta fuerit, et quæ antequam in episcopum assumeretur, fieri contigerunt, audi Sophronium, qui haec ait⁴ : « Quidam Patrum enarravit nobis de quodam episcopo, quod relicto episcopatu suo, profectus est ad sanctam civitatem », Antiochiam seiti-

¹ Greg. de glor. mart. c. 75. — ² Greg. de gest. Franc. l. III. c. 6.
— ³ Agath. Inst. l. I. — ⁴ Greg. de glor. mart. c. 31.

¹ Greg. Turon. gloria confess. c. 99. — ² Isai. III. — ³ Evagr. l. IV. c. v. — ⁴ Sophron. Prat. Spir. c. 37.

cet, quod (ut dicemus) Theopolis, Dei civitas, fuisse divinitus appellata, « ibique sumpto operari habitu, ministraverit architectis. Eo vero tempore vir clemens et misericordiae operibus deditus Ephræm comes Orientis erat, ac per ipsum aedificia publica reparabantur : civitas enim terræ motu ecciderat.

53. « Die autem quadam vidit per visionem Ephræm dormientem episcopum, columnamque ignis super eum ad cælum usque pertingentem. Hoc autem cum non semel, nec bis, sed sæpius cerneret; obstupuit Ephræm (erat quippe visio illa terribilis et plena stuporis) cogitabatque apud se metipsum quidnam hoc esset; neque agnoscebat quis esset ille mercenarius, videns illum coma neglecta, veste sordida, vili et abjecto habitu, et nimia exercitatione et continentia, jugisque laboris fatigatione afflictum, et squalidum toto corporis cultu. Accersitum autem operarium ejusmodi Ephræm perconfabatur, quisnam esset: cœpitque scorsum agere cum illo, quo vocaretur nomine, et cuius civitatis esset oriundus, qui ait ad illum: Ego unus pauperum istius civitatis sum: cumque non habeam unde me ipsum sustentare valeam, cogor ut possum, et Deus de laboribus meis pascit me. Motus ergo divinitus Ephræm, respondit illi, et ait: Crede mihi, non te dimittam, donec mihi de te omnia veraciter prosecutus fueris.

54. « Cum vero ita constringeretur, neque se ulterius posset abscondere, dixit illi: Pollicere mihi, quia quandiu fuero in vita haec, nemini dices quæ circa me sunt: et ego, suppresso tantum nomine, vera tibi de me annuntiabo. Juravitque illi comes, nulli se ea dicturum quandiu esset in vita. Tunc ait illi: Ego episcopus sum, et propter Deum dimisi episcopatum et veni huc quasi ad ignotum locum: affligens autem carnem meam et operans, ex labore meo modicum panis mihi acquiro. Tu vero quantum potes, adjice ad eleemosynam: his enim diebus Deus promovebit te ad Apostolicum thronum hujus civitatis, ut paseas populum suum, quem acquisivit per proprium sanguinem Christus verus Deus noster. Ut igitur dixi, eleemosynis insiste, et pro recta fide jugiter sta et decerta: talibus enim sacrificiis maxime delectatur Deus. Ista, ut prædixerat, contigerunt. Sanctusque Ephræm, his auditis, glorificavit Deum, dicens: Quantos habet occultos famulos et soli sibi cognitos Deus! » Haec auctor.

55. *Ephræm per magnum miraculum convertit monachum hæreticum.* — Creatus episcopus Ephræm, quam diligentissime præstítit quod monuerat sanctus episcopus, ex utroque munere summam sibi comparans claritudinem, ex eleemosynis videlicet et Catholicæ fidei defensione: utroque enim cibo indigebant creditæ ipsi oves, quod ob terræ motu (ut vidimus) jacturam passi essent suorum honorum quæ in civitate reposuissent; et ob fidem Orthodoxam a prædecessoribus hæreticis episopis depravatam, qui pura sinceraque fide cosdem

paseret magnopere opus erat. Quantum autem sollicitus fuerit pro restituenda firmandaque fide Catholica in Oriente labefactata et eversa, magno illo et summa admiratione digno declaravit exemplo: cum videlicet sciens apud Hieropolim Severianum hæreticum æmulum glorie magni illius Simeonis Stylite columnam conseedisse, illieque vitam ducre admirabilem, et ex ea quasi ex pulpito docere hæreses: illuc protinus eonvolavit, ut tanto malo festinus occurreret. Quæ autem inter ipsum et Severianum Stylitem transacta sint, accipe ex his quæ apud Sophronium scripta leguntur his verbis¹:

56. « Narravit nobis quidam Patrum de sancto Ephræm Antiocheno patriarcha, quod valde zelans fuit et fervens circa fidem. Cum enim audisset de Stylite illo qui erat in partibus Hieropolis, quod Severianæ esset hæreos, abiit ad illum, ut impiatem amoveret ab eo. Cœpit ergo sanctus Ephræm corripere Stylitem, et orare ut accederet ad sanctum Apostolicum thronum, et communicaret sanctæ et Apostolice Ecclesiæ. Respondens vero Stylites ait: Ego Synodo prorsus non communico», Chalcedonensi videlicet. « Dicit ad eum sanctus Ephræm: Et quomodo vis ut enrem te, et satisfaciam pro gratia Domini nostri Jesu Christi? Sancta Ecclesia libera est ab omni sorde pravitatis hæreticæ. Dicit ad eum Stylites: Aceendamus ignem, domine patriarcha, et ingrediamur simul: et quem flamma non læserit, ille Orthodoxus erit, illum sequi debeamus. Hoc autem dixit, ut terroreret patriarcham. Respondit sanctus Ephræm Stylite: Oportebat quidem te, fili mi, tanquam patri obtemperare, nihilque a nobis amplius querere. Quoniam vero rem postulasti excedentem quidem vires infelicitatis meæ; confido tamen in miserationibus Filii Dei, quia tuæ salutis causa et hoc faciam. Tunc ait sanctus Ephræm adstantibus omnibus: Benedictus Dominus, afferte huc ligna.

57. « Cum vero allata fuissent ligna, succedit illa patriarcha ante columnam, dicitque Stylite: Descende nunc, et juxta decretum tuum ingrediamur ambo. Stupefactus ille ad patriarchæ constantiam, descendere noluit. Tunc dixit ad eum patriarcha: Nonne tu hoc fieri petiisti? Et quomodo id nunc facere non vis? Tunc exuens se qua indutus erat stola patriarchali, cum accessisset prope ignem, oravit dicens: Domine Jesu Christe Deus noster, qui propter nos dignatus est de sancta Domina nostra Dei Genitrici semperque Virgine Maria incarnari et nasci, ostende nobis veritatem. Et completa oratione jactavit stolam suam in mediis ipsis. Cum autem ignis quasi per tres horas durasset, lignaque jam igne consumpta essent, tulerunt inde stolam integrum, ita ut nulla ignis indicia in ea deprehendi possent. Tunc Stylites videns quod factum fuerat, certior de veritate factus, anathematizavit Severum et ejus hæresim; accedensque ad

¹ Sophro. Prat. Spir. c. 36.

sanctam Catholicam Ecclesiam, de manibus sancti episcopi communicavit et glorificavit Deum ». Hucusque apud Sphironium.

58. Rem tantam plenus Deo sacerdos magna fiducia, fide potens, nihil dubitans est aggressus, quod necessitas id exigere videretur : cum ob susceptum ab heretico illo sublime vilæ genus ad perfidiam multitudo populi pellici facile posset, ignarum præsertim vulgus, dum non ex saeris litteris quas ignorat, sed ex vita exemplo definire soleat Catholicæ dogmata. Ne igitur ejus vita nocere simplicibus posset, magno miraculo magnum illud mirandumque ob oculos omnium propositum vita sublimis exemplum fuerat superandum : et quod tanquam idolum exaltatum videbatur adorandum, ostensione summæ Dei potentiae fuerat prosternendum. Sustulit igitur magnus patriarcha Ephraem

excelsa, quo confluens populus ad immolandum : ostendens plane illum vere colendum esse Deum in Israel, qui secundum Elie prophete¹ sententiam, exaudire rogantem per ignem ostensus esset ; illamque esse vere Catholicam fidem, non quam sectaretur spurius Philisteus : qui ex sublimis columna suppedaneo tanta sibi proceritate comparata, insultans agminibus Dei viventis, ad singulare certamen summa jactantia Orthodoxum Pontificem provocarat ; sed vicius, duetus est in triumphum magna sua utilitate capillus, cum solitus illis est, quibus fuerat impietatis aretioribus nodis astrictus. Tales namque esse solent Ecclesiæ victoriae divinitus concessæ, ut cum vincente vicius quoque triunphet. At de his satis.

¹ 3. Reg. xviii.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6019. — Jesu Christi 526. — Felicis IV pape 1. — Justini imp. 9. Athalarici reg. 1.

1. *Consul sine collega.* — *Olybrius* absque collega consul processit, ut habent Fasti omnes, idque in Occidente, ut liquet ex verbis Theophanis anno superiori num. 9 recitatis. Præterea Procopius lib. 3 de Bello Goth. cap. 20, asserit, Roma a *Totila* Italæ rege capta, aliquos patricios, quos inter *Maximum*, *Orestem*, et *Olybrium* numerat in templum S. Petri Apostoli perfugisse. Erat *Olybrius* ex familia Anicia, ideoque *Fl. Anicius Olybrius* appellandus. Verum ex Aniciis alii imperatori Orientis, alii imperatori Occidentis, et post illos regibus Italæ subditi fuere. Quare cum *Olybrius* hoc anno consul in nullis Fastis aut monumentis antiquis dicitur *junior*, hinc etiam liquet eum in Occidente creatum esse; alioquin sicuti *Olybrius* anno CDXCI, consul renuntiatus in Oriente, vocatur *junior*, respectu scilicet *Olybrii* anno CDLXIV consulis etiam Orientalis; ita et *Olybrius* eadem dignitate hoc anno exornatus, appellarelur *junior* respectu *Olybrii* anno CDXCI consul si ex eademi stirpe esset. Ex his patet deceptum esse Onuphrinum in Fastis, ubi hunc *Olybrium* juniores perperam appellat.

2. *Joannes PP. moritur in carcere.* — A num. 1 ad 9. *Anonymous Valesianus* de Joanne papa, hoc

anno vel superiori, ex Oriente Ravennam reduce loquens, ait : « Revertens igitur Joannes papa a Justino, quem Theodosius cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jubet : qui post paucos dies defunctus est. Ergo euntes populi ante corpuseulum ejus subito unus de turba, arreptus dæmonio cecidit, et dum pervenisset cum lectulo, ubi locatus erat, usque ad hominem, subito (is) sanus surrexit et præcedebat in exequias. Quod videntes populi et senatores cœperunt reliquias de veste ejus tollere. Sic cum summo gudio populi deductum est corpus ejus foris civitatem », extra quam olim corpora sepeliebantur. Anastasius ait : « Qui defunctus est Ravennæ in custodia XV kalend. Junias martyr, etc., cuius corpus translatum est de Ravenna, et sepultum est in Basilica B. Petri Apostoli sub die vi kalend. Jun. » In omnibus antiquis martyrologiis, quorum varia citat Papebrocius ad diem xxvii Maii, in Vita hujus S. Pontificis, colitur, *V. kal. Junii*, seu die xxvii mensis Maii, licet, vita functus sit XV kal. Junii, seu die xviii mensis Maii (1). Uterque enim dies in omib[us] Anastasii exemplaribus exprimitur. Baronius tamen num. 7 ait, corpus ejus sepultum esse in Basilica Vaticana, « non VI kalen-

(1) Si institutam suppurationem nostram tenuerimus, Joannes, post annos duos, menses novem, dies XVI pontificatus, quod illi assignat Blanckianus Catalogus, obiit die V Junii anni DXXVI, quibus si addas dies LVIII Interpontifici, pertinges ad diem II Augusti, qua, ut pole Dominica, Félix consecrari in Pontificem potuit.

das Junias, ut», inquit Baronius, «mendosus codex habet; ea enim die mortuus est, sed Joannes cum Renam translatum est». Verum fundamentum, quo innititur, sanctos scilicet eo quo obiere die coli, saepius a nobis in hoc opere confutatum.

3. *Duae Epistole Joanni PP. affectio.* — Refert Baronius Epistotam hujus sancti Pontificis *ad omnes Italiae episcopos* scriptam in qua asserit, se dum Constantinopoli esset, Arianorum Ecclesias consecrassae, eosque hortatur ut in agro Dominico viriliter elaborent, idemque in Italia præstent. At ea Epistola una ex iis esse, quas Isidorus Mercator supposuit, fundatus in verbis Gregorii Turonensis in libro de Miraculis et Gloria martyrum, ubi cap. 40, nulla *Joannis* legationis mentione facta Gregorius scribit, *Joannem* cum ad episcopatum venisset Ecclesias haereticorum in Catholicas dedicasse, et quidem in Italia; et carecri mancipatum esse, cum accessisset deprecaturus pro Catholicis ob consecrationem Ecclesiarum jam peractam periculo expositis. Et tamen iste fabulator id factum affirmsat post legationem suscepit, idque *Constantinopoli et in partibus Orientis*; et Theodoricum ei infensum fuisse ob Ecclesias Orientalibus Orthodoxis restitutas. Turonensis fatetur, his verbis se sola relatione, quæ scribit accepisse: « De Joanne, inquit, episcopo quoniam agon ejus ad nos usque non accessit scriptus, quæ a fidelibus comperi, tacere nequivi ». Al quantum hujusmodi relationes errori obnoxiae sint, vel hoc exemplum demonstrat. Præterea data singitur Epistola *III idus Junii*, ad quem dient Joannes non pervenit, mortuus die *xviii Maii*: dicitur etiam data *Maximo et Olybrio coss.* qui duobus diversis annis consulatum gessere. Mitto alia argumenta, quibus hujus Epistole falsitas demonstrari potest. Ea tamen sicut fecit Baronio qui etiam Joannis ad Zachariam archiepiscopum Epistolam datam *XV kal. Novemb. Maximo et Olybrio coss.* in nota consulari tantum peccare autumavit, licet consarcinata sit ex variis locis Epistolarum Innocentii, Zozimi, Symmachii, et Ennodii, ut jam viris doctis observatum. Ceterum Turonensem de rebus extra Galliam gestis parum edoctum fuisse, liquet tam ex laudata narratione, quam ex compluribus aliis, quæ in libris ejus leguntur.

4. *Theodoricus non multo post Joannem PP. demortuus.* — A num. 9 ad 22. Anastasius sancti *Joannis papæ et martyris* morte narrata, scribit: « Post hoc factum nūtu Dei omnipotentis nonagesimo octavo die, postquam defunctus est beatissimus Joannes in custodia, Theodoricus rex haereticus subito interiit, et mortuus est ». Sed error in numeros irrepit; cum, ut mox videbimus, *Theodoricus* rex die trigesima mensis Augusti perierit. In Chronico auctiori veterum Pontificum, loco *xcvi* legitur *XLVIII*, et in auctore *Miscellæ xcix*. At a die mortis Joannis papæ, ad diem mortis Theodorici regis, fluxerunt dies ex utroque extremo in summam collato; a die vero ejus translationis ad Basiliacam Vaticanam, ad Theodorici interitum nume-

rantur dies *xcvi*, ideoque antores cilali ex *Anonymous Valesiano* emendandi. Præterea Baronius in addendis et corrigendis, et in editione Coloniensi ad hunc annum, recitat hunc titulum in Basilia Vaticana antiquitus repertum, quod hoc versu inchoatur.

Martyribus Christi Domini pia vota Joannes.

Sed incertum, an titulus ille sex versibus constans, in honorem primi, secundi, vel alterius Joannis, qui post martyrem Eccles. Romanam rexit, condiditus fuerit, ut ex ejus lectione liquet.

5. *Felix IV succedit S. Joanni primo martyri.* — Anastasius juxta editionem regiam, et auctor auctioris Chronicæ veterum Pontificum habent, sedisse *Joannem annos duos, menses octo, dies xxii*. Sed menses et dies, quibus supra annos duos Pontificatum gessit, mendose ibidem descripti. Exemplar Ms. Colbertinum habet *annos ii, menses ix, dies xvi*, uti etiam plerique Catalogi nostri, Catalogus a Mabillonio editus, et Catalogus Reginonis. Verum numerus denarius in dies perperam a librariis intrusus; certum enim esl, cum sedisse *annos ii, menses novem, et dies sex*, ut tam dies ordinationis, quam dies mortis ejus, qui in dubium revocari non possunt, demonstrant. Addunt Anastasius et laudatus auctor Chronicæ vet. Pontif. cessasse episcopatum dies *lviii*, quod et in MSS. ejus Codicibus etiam legitur; quo pacto *Felix natione Samnius*, hujus nominis *IV*, ordinatus fuisse die *xv mensis Julii*, qui in feriam quartam incidebat; quod nullus sibi persuaserit; cum Pontificum Romanorum ordinationes nonnisi diebus solemnibus aut Dominicis fieri solite essent. Imo si hoc scripsisset Anastasius, sibi met contradiceret: cum postea tradat, fuisse Felicem « a die quarto idnum Julianum usque in quarto idus Octobris »: a die enim *xviii Maii*, quo Joannes Ravennæ animam Deo reddidit, usque ad diem *xii mensis Julii*, qui hoc anno in Dominicam incidebat, intercurrunt tantum dies *lv*. Dies itaque ordinatiois Felicis recte ab Auastasio notatus, dies sc. *xii Julii*, quod magis ex dicendis in morte ejus constabit, et inter pontificum fuit tantum dierum *lv*. Jam saepem monui inter pontificia plerumque in libro Pontificali male notata esse.

6. *Boetius patricius anno DXXIV trucidatus.* — Baronius num. 9 arbitratur, *Boetium et Symmachum* a Theodorico imperfectos esse intra dies, qui a Joannis papæ morte, ad ejus interitum fluxere. Verum *Symmachus* anno superiori, ut ibidem num. 7 ostendi, morti traditus. *Boetius* vero anno *DXXIV*, ut ibidem ex Mario Aventicensi monstravi. Quare utriusque mors Joannis obitum antecessit. Utrumque egregie confirmat *Anonymous Valesianus*, qui antequam de tegatione Joannis papæ verba faciat, haec de Boetio scribit: « Cyprianus, inquit, qui tunc referendarius erat, postea comes saecularum et magister, actus cupiditate, insinuavit de Albino patricio, eo quod litteras adversus regnum ejus imperatori Justino misisset. Quod factum dum revocatus

negaret; tune Boetius patricius, qui magister officiorum erat, in conspectu regis dixit: Falsa est insinuatio Cypriani: sed si Albinus fecit, et ego, et cunctus senatus uno consilio fecimus, Falsum est, domine rex. Tunc Cyprianus hæsitanus, non solum adversus Albinum, sed et adversus Boetium ejus defensorem, deducit falsos testes adversus Albinum (desunt aliqua verba). Sed rex (qui) dolum Romanis tendebat, et quarebat quomodo eos interficeret, plus eredit falsis testibus, quam senatoribus. Tunc Albinus et Boetius ducti in custodia ad baptisterium Ecclesie » scilicet Ticinensis, ubi baptisterium sub turri est. Baronius enim num. 16 ait, « ostenditur hodie Ticini turris, in qua Boetius est detentus in vinculis, olim ob reos in ea detentos terribilis ». Pergit anonymous: « Rex vero vocavit Eusebium praefectum urbis Tieini: et inaudito Boetio protulit in eum sententiam. Qui mox in agro Calventiano, ubi in custodia habebatur, misit, et rem fecit occidi. Qui accepta chorda in fronte diutissime tortus, ita ut oculi ejus creparent, sic sub tormento ad ultimum fuste occiditur ». Loquitur postea anonymous de legatione Joannis; quæ cum anno DXXIV suscepta fuerit, manifestum est in Marii Chronicœ *Boetii* caudem accurate consignatam esse anno DXXIV, ut etiam habent auctor Chronicœ S. Medardi, tomo II Spicilegii Dacheriani, et auctor Chronicœ brevis Rhemensis, tomo I Biblioth. Labbeanæ.

7. *De Boetii libris, ejusque epitaphio.* — Præterea num. 11 recte quidem Baronius notavit, *Boetium* in carcere constitutum quinque de *Consolatione Philosophiæ* libros scripsisse, sed perperam num. 15 negat, *Symmachum et Boetium* ejus liberos consulatum gessisse; hoc enim anno DXXII, num. 1, extra dubium esse debere ostendimus. Præterea num. 16 perperam asserit, *Boetium*, dum in carcere esset, composuisse librum, cui titulus est: *De disciplina Scholiarium*. Is enim ei falso adscriptus cum pluribus ineptis scateat, ut eum legenti patebit. Quæ refert etiam num. 17 ex Julio Martiano in Vita Boetii, auctore futili ac recenti, fabulosa sunt, et ex anonymo Valesiano citato refelluntur. Recitat postea Baronius num. 17 ex eodem Martiano, epitaphium Boetio positum, cuius initium: *Mœonia et Latia lingua*, etc. Sed illud ultimis saeculis editum. Refert ibidem et aliud epitaphium quod *Boetii* sepulcro inscriptum putat, antequam istie, ubi nunc est a Luitprando Longobardorum rege collocaretur, quod Papebrocius ad diem XXVII Maii in Vita S. Joannis papæ et martyris cap. 3 magis sincerum exhibet, et Longobardicam saeculi VIII barbariem sapere autuinat, additque in quibusdam sanctorum catalogis sancti *Severini Boetii* martyris mentionem fieri. *Rusticana Symmachi filia Boetii* uxor post mariti cædem ad summam paupertatem redacta fuit, ut videre est apud Baronium anno DXLVII, num. 14, ubi ex Procopio lib. 3 de Bello Goth. sermonem habet de clade Urbis Romæ, et de *Rusticana* ibidem a Totila Gothorum rege reperta.

8. *Jus confirmandi electionem papæ sibi*

Theodoricus rex attribuit. — A num. 22 ad 26. *Theodoricus* Italæ rex post *Joannis papæ* mortem jus eligendi Pontificis Romani sibi attribuit, et *Felicem IV* clero, senatu, populoque Romano proposuit. Diu quidem illi restitere; sed ea tandem lege res composita est, ut more pristino a clero Pontifex eligeretur, et a rege suo assensu confirmaretur, certa pecunia summa pro confirmatione imperata, non tantum Romano Pontifici; sed omnibus etiam episcopis, qui sub Gothorum ditione in Italia gemebant, quæ in pauperes erogaretur, ut innuit *Athalanicus* in suo edicto adversus Simoniacos. Recitat Baronius Epistolam *Athalanicus* Theodorici successoris ad senatum Urbis Romæ de facta *Felicis* per Theodoricum electione; quæ Epistola descripta est ex Cassiodoro lib. 8, Epist. xv. Ea creandi Pontificis Romani ratio obtinuit, quandiu Gothorum in Italia floruit imperium, imo quando illud deletum, *Justinianus* imp. jus approbandi Pontificis Romani sibi retinuit, ut suo loco videbimus.

9. *Interitus Theodorici Italæ regis.* — A num. 26 ad 44. Anonymous Valesianus citatus, morte Joannis papæ narrata, statim subjungit: « Igitur Symmachus Scholasticus Judæus, jubente non rege, sed tyranno (nempe Theodorico Italæ rege), dictavit præcepta die quarta feria, septimo kalend. Septemb. Indictione IV, Olybrio consule, ut die Dominico adveniente (nempe die trigesima mensis Augusti) Ariani Basilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis ejus. Fluxum ventris incurrit, et dum intra triduum evacuatus fuisset (nempe diebus XXVII, XXVIII, XXIX mensis Augusti), eodem die (scilicet die XXX ejusdem mensis) quo se gaudebat Ecclesiæ invadere, simul regnum et animam amisit. Ergo antequam exhalaret, nepolem suum Athalaricum in regnum constituit, se autem vivo fecit sibi monumentum ex lapide quadrato, miræ magnitudinis opus, et saxum ingentem, quem superponeret, requisivit». Quibus verbis egregiam suam Epitomen stylo barbaro scriptam, anonymous claudit, quam hoc tempore edidisse dubium esse non potest. Chronographus quidem a Cuspiniano editus, qui imperante Anastasio in Italia floruit, cum eum *dominum nostrum, ac etiam Theodoricum* D. N. vocet, his verbis Chronicæ suum absolvit: « Olybrio V. C. cos. solo. Hoc consule D. N. Theodoricus rex mortuus est mense Septembri ». Sed eum loquendi modum scriptor ille usurpat, quia dies XXX mensis Augusti convenit cum tertio kalendas Septembbris, ideoque hac in re ab anonymo non discrepat.

10. *Ei Athalaricus in Italia, Amalaricus in Hispania succedunt.* — Regnavit Theodoricus ab ingressu suo in Italianam, annos septem supra triginta, ut habet Procopius lib. I de Bello Goth. cap. 1, a Baronio num. 26 citatus: a tempore vero, quo *Odoacrem* occidit, annos triginta tres, ut liquet

ex iis, quæ suo loco retulimus ex anonymo Valentiano : a tempore denique, quo Hispanias administravit, annos quindecim, ut recte habet Cassiodorus in Chronico Gothorum. Sed Baronius num. 30, qui putavit, *Procopium* annos xxxvii Theodoricis ab Odoaceris morte deducere, eum falli persuasum habuit. Theodoricus in regno Italie successit *Athalaricus* nepos ejus ex *Amalasuntha* filia, quam ex *Audefleda* Clodovei Francorum regis sorore suscepserat. *Amalaricus* Visigothorum rex Theodoricus ex *Teudetusa* filia nepos, ditiones in Hispania et in Gallia positas accepit, moxque inter Athalaricum et Amalaricum consobrinos conventum, ut inter Alpes et Rhodanum *Ostrogothi*, ultra fluvium regnarent *Visigothi*; conventuque etiam, ut veetigal *Visigothis* imperatum handquaquam de cætero *Ostrogothis* penderetur, et res omnes, quæ per *Theodoricum* regem ex urbe Carcassoniensi alias direptæ fuerant, *Amalarico* restituerentur, ut narrat Procopius lib. 4 de Bello Goth. cap. 43. Testatur autem Isidorus in Chronico, *Theodoricum* Hispaniae regnum, cuius pars tunc erat Septimania, dum viveret, *Amalarico* nepoti suo reliquisse. Extat apud Cassiodorum lib. 8 Variar. Epistola v ab Athalarico ad Gothos per Italiam constitutos data, qua significat, se in regia civitate omnium sacramenta receperisse, superstite adhuc Theodoricu. Extat ibidem et Epistola v ad Liberium præfectum Galliarum (scilicet Gallo-Provincia) data, qua significat, se a Theodoricu, dum viveret, regno donatum.

41. Sigismundi Burgundie et Clodomeris Francorum regum mors. — A num. 44 ad 53. Bellum, quod Baronius ex Procopio lib. 4 de Bell. Goth. c. 43, inter *Burgundos* et *Francos* gestum narrat, pertinet ad annum DXXIII, ubi num. 48 et seqq. de illo et de Sigerici Sigismundi Burgundie regis filii nece locuti sumus. *Sigismundus* vero Burgundie et *Clodomeres* Francie reges occisi, non hoc anno, quo de illorum morte Baronius num. 47 et insequentem loquitur, sed anno DXXIV, ut ibidem num. 4 demonstravimus.

42. Euphræmius fit episc. Antiochenus post mortem Euphrasii. — Ad num. 53 et seqq. Hoc anno die XXIX mensis Maii contigit magnum ille terræ motus Antiochiae, de quo anno superiori n. 9, locuti sumus : qui cum per annum continuum

dueaverit, incertum, an *Euphrasius*, qui illo obrutus est, hoc anno perierit; cum Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DIXIX kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato, scribat : « Hoc anno terra motu continuo invalescecente, Euphrasius Antiochiae episcopus ea agitatione obrutus interit : omnes quoque ades et Ecclesiae conciderunt, et urbis omnis decor deletus est : sed neque talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe audita. Pientissimus autem imp. Justinus, ea re cognita, ingenti animi dolore percussus, sublato capitis sui diademate, purpuraque deposita, plures dies deformi sacco velatus luctum egit, etc. Euphræmius Amidenus ea tempestate comitem Orientis agens, in ejus locum ordinatus est, qui divinum prorsus fervorem adversus schismaticos exercuit ». Cum tamen *Euphrasius* anno DXXI episcopatum Antiochenum adeptus fuerit, et tam in Chronico Nicéphori, quam in Tabulis Theophanis anni quinque ei attribuantur, mors ejus ab hoc anno non removenda; ordinatio tamen *Euphræmii* in anni sequentis initium differenda, ut ex iis quæ dicam anno DXXU plenum fiet.

43. Exordium quarti et quinti regni Heptarchie Anglo-Saxonice. — Hoc circiter anno duo regna Heptarchie Anglo-Saxonice condita, regnum sc. *East-Anglorum*, sive Orientalium Anglorum; et regnum *East-Saxonum*, sive Orientalium Saxonum, quorum exordium Westmonasteriensis cum hoc anno copulat. Priorum regum nomina ab auctoribus diversimode prodita. Regnum Orientalium Anglorum complectebatur provincias Norfolciam, Suthfolciam, et Cantabrigiam cum insula Elii, ut notavit Spelmannus in Prolegomenis ad tom. I Concil. Britann. Orientalium Saxonum principatus tam late patebat ac hodie *Essexia* et *Midelsexia* comitatus, habuitque nonnullam Hertfordiensis provincie partem. De ejus finibus agemus anno OCIV. Malmesburiensis in Prologo ad libros regum Anglorum testatur, se vix aliquid memorabile de utroque regno reperisse : « Quod profecto, inquit, fiet expeditius, si regna Orientalium Anglorum et Orientalium Saxonum post aliorum tergum posuero, quæ et nostra cura, et posteriorum memoria parum putamus digna. »

FELICIS ANNUS 2. — CHRISTI 527.

1. *Justinianus imperator.* — Quingentesimus vicesimus septimus Christi annus Mavortii absque collega consulatu in Fastis notatur : quo Justinus morbo senioque gravatus Justinianum delegit imperij successorem. Qui enim summa aequitate atque religione imperium ad nonum usque annum administrarat, consulens futuris Reipublicæ commodis, de eligendo legitimo successore in senatu egit : ubi rogatis singulorum sententiis, senatores quem scirent esse in animo ipsius imperatoris, enique jam antea credidisset moderandas imperii habenas, qui et esset illi ex sorore nepos ; eundem ex Cæsare dicit Augustum ipsis kal. Aprilis. De anno Marcellinus comes hujus temporis scriptor fidem facit, ubi sub eodem hujus anni consulatu Mavortii haec ait : « Anno regiae urbis conditæ centesimo nonagesimo septimo Justinus imperator ex sorore sua nepotem, jam dudum a se nobilissimum, nempe Cæsarem, designatum, regni quoque sui successorem designavit kal. Aprilis : ipse vero quarto ab hoc mense e vita discessit, annis imperatis novem et mensibus duobus ». Haec Marcellinus, consentientia in omnibus quæ ab eodem Justiniano imperatore scribuntur in edita a se constitutione kal. Septembri anno undecimo sui imperii, post consulatum Belisarii anno secundo, qui est annus Domini quingentesimus trigesimus septimus. Cum enim ab eo ille annus ab ipsis kal. Aprilis numerari incipit undecimus sui imperii ; plane ab hoc anno numerare coepisse, dicere necesse est. Sed quo de his certior reddaris, audi verba ipsius¹ : « Inchoetur, inquit, mox, auctore Deo, a præcedente prima Indictione, ita quodammodo de eis scribentibus : imperii Justiniani sacratissimi Augusti anno undecimo, et post consulatum Belisarii clarissimi viri anno secundo, die ante tot² et tot kalend. Sieque in omnibus nominentur imperii anni et nostri ». Et paulo post : « Palam namque est, quia nunc quidem annum undecimum nostri scribunt imperii : in-

choanle vero Aprili mense », nempe sequentis anni, « et prima die, in qua nos Deus Romanorum superposuit rebus, duodecimum annum scribent ». Haec ipse in dicta constitutione data (ut dictum est) anno undecimo sui imperii, mense Septembri, post consulatum Belisarii anno secundo ; ut de his nulla penitus dubitatio oriri possit ; testante etiam id sepe Procopio, dum singulos annos Gothici belli numerat. In quam sententiani ceteri sine controversia abeunt, uno excepto Alciato, qui etsi doctrina præstans, hic tamen (nisi sit mendum in numero) visus est errore lapsus, dum post annos duos, nempe Domini quingentesimo undetrigesimo creationem Justiniani contigisse tradit¹. Haec de tempore satis.

2. Quæ vero præcesserint, antequam ab avunculo imperator decerneretur, a Zonara ita accipe² : « Cum autem, inquit, principes senatus aliquando imperatorem orarent, ut Justinianum collegam adscisceret, purpura prehensa: Vobis, inquit, optandum est, ne hanc junior aliquis induat. At tum quidem preces eorum sic exclusit. Ipsi vero, parvo tempore interjecto, Nobilissimi titulum Justiniano decreverunt, et ab imperialore impetrarunt, ut id decretum suis litteris comprobaret. Nec multo post in malam valetudinem incidit ex ulcere cruris : morboque in spe vite dubia invalescente, patriarcha Epiphanio et primoribus advocatis; Justinianum nepotem imperatorem decernit, et suis manibus ejus capitl diadema imponit. Cumque populus in equestre theatrum convenisset, Justinianus coronatus ingreditur, et ab omnibus faustis acclamationibus acceptus in regiam revertitur, annos quadraginta quinque natus eo tempore. Statim autem ejus uxor Theodora est Augusta appellata. Nec multum post Justinus e vivis esse desiit, cum annos novem et dies viginti regnasset ». Hucusque Zonaras. His addit in Annalibus Cedrenus, ipsum, simul ac imperator creatus est, cuncta bona sua, quæ hactenus possedisset, Ecclesiis donasse sanctorum Apostolo-

¹ Constit. Novel. XLVII. et Auth. col. 5. tit. II. — ² Vel nono kal. Junii.

¹ Alciat. parerg. l. VII. c. 14. — ² Zonar. Ann. tom. III.

rum, necnon sanctorum martyrum Sergii et Bacchii, quos colebat.

3. *Agapeti diaconi Epistola parænetica ad Justinianum.* — De ejusmodi Justiniani imperatoris in imperium provectione extat numisma eusum, in quo ambo imperatores expressi habentur, iidemque diademate insigniti, et cum inscriptione trium Augustorum; per quos designari Justinum, Justinianum atque etiam Theodoram, certum est. In museo L. Pasqualini extat.

Simil ac autem Justinianus creatus est imperator, Agapetus diaconus ad eumdem paræneticam scripsit Epistolam, qua eum admonet, quomodo se gerere deberet in administratione imperii: quod quidem dignum monumentum paucos ante annos e latebris eratum, et blattis et carie vindicatum, in Iuceinque Lugduni editum, hic tibi tanquam in arca publica perspicua omnibus, ne iterum pereat oblivione sepultum, collocandum putavimus. Quisnam autem fuerit Agapetus iste diaconus, in fine ipsius Epistolæ disseremus: ejus vero titulus sic se habet:

4. « Expositio capitum admonitoriorum, edita ex tempore ab Agapeto diacono sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ. Quorum apex litterarius sic se habet:

« Divo et pientissimo imperatori nostro Justiniano, Agapetus minimus diaconus.

« Honore quolibet sublimiorem cum habeas dignitatem, o imperator, honora supra omnes qui hoc te dignatus est Deum: quoniam juxta similitudinem cælestis regni, tradidit tibi sceptrum terrenæ potestatis, ut homines edoceres justi custodiam, et eorum qui adversus ipsum insaniant, insectareris latratum, tum ipsius obtemperans legibus, tum subditos tibi regens legitime.

« Ceu gubernator vigilat perpetuo imperatoris oculatissimus intellectus continens tuto æquitatis clavos, atque expellens fortiter impetuoso iniquitatis fluctus, ut ne cymba mundanæ Reipublicæ illidatur fluctibus iniquitatis.

5. « Divinum documentum, et potissimum nos homines, ut cognoseat se quisque, docemur. Qui enim seipsum cognovit, cognoscet Deum: Deum vero qui cognovit, assimilabitur Deo: assimilabitur autem Deo, qui dignus factus Deo est: dignus denique fit Deo, qui nihil indignum patrat Deo, sed qui ut cogitat quæ ipsius sunt, ita tam loquitur quæ cogitat, quam facit quæ loquitur.

« Majorum nobilitate ne quis delicietur. Limum enim habent omnes generis anctorem, et qui purpura byssoque turgent, et qui paupertate et adversa valetudine affliguntur; tam qui diademate redimiti sunt, quam qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum jactemus genus, sed morum integritate gloriemur.

6. « Scito, o pietatis divinitus fabricatum specimen, quia quanto majoribus dignus habitus es, tribuente Deo, muneribus; tanto majoris retributionis ipsi debitor es. Ergo redde benefactori debi-

tum gratitudinis, acceptanti debitum ut meritum, et beneficio beneficium rependi. Ipse enim semper et beneficiis prior promeretur, et ut debitum beneficia repensat: gratitudinem autem exigit a nobis, non quæ verborum blandorum prolatione, sed quæ rerum piarum oblatione peragitur.

« Nulla res adeo commendabilem reddit hominem, ut posse quidem quæ velit efficere, semper humana et velle et agere. Quoniam igitur a Deo tibi donata est facultas, qua indigebat, propter nos bona tua voluntas: omnia et velis et agas, prout ei placet qui eam tibi dedit.

7. « Terrenarum opum instabiles divitiae fluvialium undarum imitantur cursum. Modicum enim affluunt his qui habere se eas arbitrantur: mox vero refluxentes, ad alios accedunt. Solus autem beneficentiae thesaurus stabilis est possidentibus eum; bonarum enim actionum meritum ad auctores retorquetur.

« Inaccessus nimirum existis hominibus propter celsitudinem hujus quod hic deorsum est imperii. Facilis item aditu sis indigentibus ob vim supernæ illius potestatis; atque aperias aures his qui a paupertate obsidentur, ut invenias Dei auditum adapertum. Quales enim erga nostros fuerimus conservos, talem circa nos reperiemus Dominum.

8. « Sollicitam imperatoris animam speculi in modum abstergi oportet, ut divinis splendoribus semper coruscet, rerumque distincta judicia inde condiscat. Nihil enim adeo facil quæ peragenda sunt conspicere, atque custodire eam perpetuo sinerem.

« Sicuti sit apud navigantes: cum nauta errat, modicum affert navigantibus nocumentum; cum vero ipse gubernator, totius efficit navigii perniciem: sic et in civitatibus, si quis ex subditis peccet non tam Reipublicam, quam seipsum laedit; sin vero ipse princeps, universæ infert Reipublicæ detrimentum. Is igitur ut non exiguum redditurus rationem, si quid neglexerit eorum quæ facto opus sunt, cum exquisita diligentia et dictitet cuncta, et factitet.

9. « Circulus quidam humanarum revolvitur rerum, qui modo sic, modo aliter agitat ipsas et circumfert; atque in his inæqualitas est, eo quod nihil ex presentibus in eodem statu maneat. Oportet igitur te, potentissime imperator, in hac rerum versatili mutatione immutabilem habere pietatis cognitionem.

« Aversare adulatorum pellaces sermones, ut corvorum rapaces mores. Illi namque corporis effodiunt oculos, isti autem animæ hebetant cogitatus, cum non permittant perspicere rerum veritatem: vel enim commandant nonnunquam quæ reprehensione digna sunt, vel reprehendunt plerunque quæ omni laude sunt majora: ut de duobus alterum ab ipsis committatur, vel pravorum laus, vel contumeliosus bonorum contemptus.

10. « Äqualem operet semper esse imperatoris

animini : mutari enim pro rerum varietatibus, mentis instabilis argumentum efficitur. Firmiter autem bonis inhaerere, qua firmitate pium vestrum corroboratum et fixum est imperium, et neque usque ad insolentiam extolli, neque usque animi consternationem dejici, in tuta veluti basi stabilitum est hominum, inconcessamque habentium animam.

« Si quis purgatam habet cogitationem de humana deceptione, perspicitque sue naturae vilitatem, brevitatemque et caducam sortem praesentis vite, ac carni conjunctas insitasque sordes : ad superbiae iniquam illabetur praeципitum, quamvis in excelso dignitatis fastigio consistat.

« Super omnia praelara quae regnum habet, cultus divini corona regem exornat. Divitiae namque abeunt et gloria transit, sed vita Deo placentis gloria immortalibus saeculis coextenditur, et trans oblivious tenebras collocat possidentes.

11. « Vehementer mili videtur absurdissimum esse, quod divites et pauperes homines ex dissimilibus rebus detrimentum simile patiuntur. Illi namque satietae perumpuntur, hi vero fame pereunt. Item illi occupant ultimos mundi terminos, hi non habent ubi callosa pedum vestigia sistant. Ut igitur ultraque pars sanitatis fiant compotes, anferendo et diminuendo istos regere oportet, atque ad aequalitatem inaequalitas transferenda est.

12. « Nostris temporibus ostensum est prospera vita tempus, quod praedixit quidam ex veteribus futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophando digni habitu regno estis, et regnando a philosophia non descivitis. Si enim amare sapientiam, efficit philosophiam; principium autem sapientiae, Dei est timor, quem in pectoribus vestris jugiter habetis : clarum quam verum sit quod a me dicitur.

« Te revera regem assero, quippe qui et impereare ac dominari voluptatibus valeas; et sis corona castitatis revinctus et purpura justitiae induitus. Aliis namque potestatibus mors ipsa succedit; hujuscemodi vero regnum immortalem servat perpetuitatem. Item aliae hoc in saeculo solvuntur, haec autem a perpetuo supplicio liberatur.

13. « Si honore qui ab omnibus proficiscitur, perfrui vis, praesta te communem omnium benefactorem : nihil enim adeo attrahit ad benevolentiam, ut beneficii gratia, quae datur indigentibus : quod enim ob merum praestatur obsequium, fucata est adulatio fieri honoris titulo fallens eos qui ipsi auium advertunt.

« Venerandum jure est vestrum imperium, quia hostibus quidem demonstrat potestatem, subditis vero exhibet humanitatem : et cum illos vineas armorum vi, inermi charitate vincitur a suis. Quantum enim fera et ovis interstitium est, tautum esse inter eos discriminem putatur.

« Essentia corporis aequalis est cuilibet homini, imperator, potestate autem dignitatis cunctorum praesidii Deo similis est. Non enim habet in terris se

quemquam altiorem. Oportet igitur ipsum ut Deum non irasei, et ut mortalem non efferri. Nam etsi effigie divina honoratus est, at pulveri tamen terreno connexus est : quo edocetur, ut in omnes servet aequalitatem.

14. « Amplexere eos, qui bonorum te consiliorum admonitum volunt, nou eos qui adulari saepenumero stident. Illi enim quod expedit revera perspicuum ; hi vero ad ea quae placent potentibus respiunt, corporumque umbras imitantes, singulis eorum dictis applaudunt.

« Talem te praesta tuos erga famulos, qualem optas erga te Dominum esse : prout enim audimus, audiemur, et ut respicimus, respiciemur a divino cunetaque obtuente adspectu. Piores igitur nos misericordiae misericordiam conferamus, ut pari par recipiamus.

« Sicut exquisita specula tales monstrant vulnorum facies, qualia ipsa sunt archetypa, nitidas videlicet nitentium, tristes autem eorum qui sunt tristes : eodem pacto justum Dei judicium nostris actionibus assimilatur. Qualia enim sunt quae a nobis praestantur, talia ipse nobis par pari referens exhibit.

15. « Consulta quae agenda sunt, cunctanter : exsequere autem quae decreveris, mature : quoniam periculoso est admodum inconsiderata in rebus temeritas. Si quis enim quae ex inconsulta mente proveniunt mala conceperit animo, facile comperiet boni consilii commoda, ut qui sanitatis dotem post agrotationis experimentum persentiscent. Debes igitur, cordatissime rex, tum consilio prudentiore, tum precibus ad Deum impensioribus exquirere diligenter, quae mundo sunt profutura.

« Optime reges egregium tuum imperium, si omnia des operam perspicere, nec negligere patiere quicquam. Neque enim parvum est in te, quod parvum esse appetat comparatione tuorum : quoniam vel exile imperatoris verbum ingentem obtinet apud omnes vim.

16. « Tibi ipsi custodiendi leges impone necessitatem, cum non habeas in terris, qui te possit cogere. Sic enim tum legum praeterea feres cultum ipse, ante alios eas reverendo; tum subditis constabit, legum praevaricationem periculi non esse immunem.

« Peccare, et non cohibere peccantes, juxta aestima. Si quis enim in civitate vitam quidem ipse traducat juste, toleret autem viventes inique, socius malorum apud Deum judicatur. Quod si velis bifariam approbari, ut pulcherrima quae gerentes honora, ita teterrima patrantibus succense.

« Expedire admodum arbitror, effugere pravorum contubernia. Qui enim cum hominibus improbis semper versatur, eum vel pati vel discere malum aliquid necesse est : qui vero una cum bonis degit, vel imitationem honestorum edocetur, vel diminutionem vitiorum condiscit.

17. « Terrarum orbis a Deo cum concretum

tibi sit regnum, cave ne aliquo utaris ex pravis ad rerum administrationes. Quae enim illi perperam fecerint, eorum rationem reddet Deo, qui peccandi facultatem ipsis indulserit. Magna igitur et diligentia cum perseruatione magistratum promotiones fiant oportet.

« Aequale reor esse malum, et inimicorum exandescere flagitiis, et amicorum permuleeri blandiis. Oportet enim utrisque viriliter resistere, nec usquam a decoro discedere, neque irrationabilem eorum malevolentiam ueliscendo, neque fictitiam horum benevolentiam remunerando.

18. « Existima verissimos amicos, non qui laudent omnia quae dicantur abs te, sed qui nihil non integro judicio facere contendunt : sic ut gratulentur tibi, si bene; tristentur contra, si perperam dixeris, fecerisve. Hi enim revera ab omni fraude abhorrentis amicitiae præ se ferunt insignia.

« Ne mutet tibi magnanimam mentem terrenæ hujus potestatis moles : sed ut fragilem fateoque obnoxium regens principatum, immutabilem habeto mentem in rebus mutabilibus, nimia neque lætitia sublimem te extollens, neque mœstia visceres.

« Sieut aurum quamvis modo sic, modo aliter ab arte transfiguretur, atque ad varias ornamentorum species transformetur, permanet tamen id quod est, nec mutationem patitur; sic ipse quoque, inelyssime rex, licet aliud ex alio per gradus obtinueris imperium, pervenerisque ad ipsum supremum honorem, idem tamen permanes non in eisdem rebus, immutabilem continens in officio animum.

« Existima tunc deum te tuto regnare, cum volentibus imperas hominibus. Quod enim in uito animo subjicitur, seditionibus fluctuat, capta occasione : quod vero vinculis benevolentie regitur, stabilem servat erga rectorem obedientiam.

« Ut dominium imperii facias decantabile, quantam habes adversus subditos peccantes iram, tantam habendam esse tibi adversus te ipsum peccantem censeto. Nemo enim valet tanta pollentem potestate corrigeri, nisi ratio propria, quae ex ipso peccante moveatur.

19. « Magnam qui potestatem adeptus est, largitorem potestatis imitetur pro viribus. Si enim imaginem gestat omnium præsidis Dei, atque per ipsum continet rerum principatum; in eo maxime imitabitur Deum, ut non existimet quicquam misericordia pretiosius.

« Super aurum et lapidem pretiosum beneficentiae divitias nobis veluti thesaurum recondamus. Illæ namque tum in praesenti vita oblectant spe futura fruitionis, tum in futura dulcedinem attlerunt, experientia gustuque speratae beatitudinis; que vero nunc circa nos apparent, tanquam nihil ad nos pertinentia, ne nos allectent.

« Da operam ut eos splendidioribus demerearis remunerationibus, qui cum benevolentia capes-

sunt quæ mandantur abs te. Hoe enim pacto et honorum augebis alacritatem, et malos docebis, ut dediscant malitiam. Eisdem enim censeri dignos qui non eadem faciunt, nimis nefarium est.

20. « Pretiosissimum omnium est imperium: tunc vero vel maxime hujuscemodi est, cum hac qui circumdatuſ est potestate, non ad pertinacem et temerariam saevitiam propensus sit, sed ad aequitatem respiciat, inclemantium ut ferinam adversando, humanitatem ut Deo similem præ se ferendo.

« Aequaliter tam ad amicos, quam ad inimicos vergens, judicandi munus obito, neque benevolis de te gratificans ob benevolentiam, neque malevolis resistens propter inimicitias. Quoniam ejusdem est absurditatis, et injustum ut justum probare, etsi sit amicus; et injuriam justo inferre, etsi sit inimicus : malum enim utrobique simile est, tametsi in contrariis inveniatur.

21. « Intenta mente auscultari debent rerum iudices. Difficilis namque captu est justi inventio, facileque effugere solet non admodum attendentes. Quod si pretermissa dicentium eloquentia, dictorumque neglecta verisimilitudine, ad penitissimam intentionum profunditatem penetraverint; sic demum haurient quod ab ipsis queritur, geminiique insontes erunt delicti, neque ipsi honestum prodendo, neque aliis id ut committant concedendo.

« Aequalia numero sideribus etsi habueris recte facta, non tamen superabis Dei bonitatem. Quæcumque enim quispiam obtulerit Deo sua, ipsi offeret ex suis. Et sicut anteire nulli datur suam in sole umbram, prævenientem semper, vel nimis properantem; ita insuperabilem Dei bonitatem nulli benefactis homines excedent.

22. « Inexhaustæ sunt beneficentiae opes. Nam largiendo acquiruntur, et dissipando colliguntur. Has tuo insitas animo habens, munificentissime imperator, largire omnibus afflatim potentibus abs te: ~~κατεργασίας~~; enim pro eis habebis remunerations, cum tempus operam remunerandi venerit.

« Nutu Dei regnum adeptus, imitare eum bonis operibus: quia inter eorum numerum natu es, beneficio qui afficere possunt, non qui affici postulant: parate enim rerum copiæ nullum impedimentum esse potest, quo minus conferantur in pauperes beneficia.

« Sieut oculus innatus est corpori, ita imperator mundo adaptatus est, a Deo datus pro administratione eorum, quæ usui sunt. Oportet igitur eum omnibus hominibus quasi propriis membris prospicere, ut proficiant in bonis, neu malorum offensaculo illidantur.

23. « Tutissimam arbitrare salutis tuæ custodiā, nulla quemquam ex subditis afficere injuria: qui enim offendit neminem, suspectum habet neminem. Quod si nulla quemquam afficere injuria tutelam conciliat, longe beneficiis collatis magis id præstabit: nam ut tutelam exhibet, ita charitatem non prodit.

« Esto subditis, pientissime imperator, et formidabilis ob excellentiam potestatis, et amabilis ob largitionem beneficentiae : neque formidinem contemnens propter amorem, nec item amorem negligens ob formidinem, sed tam mansuetudinem præte ferens haud aspernabilem, quam aspernabilem familiaritatem immitti severitate castigans.

« Quæ subditis verbo quasi lege præscribis, haec tu præveniens re ipsa praestes ; ut verbis, quibus persuades, integra quoque vita adstipuletur. Sic enim commendabile tuum asseverabis imperium, si et ratiocineris non sine opere, et opereris non sine ratione.

24. « Eos plus ama, serenissime imperator, accepere abs te beneficia qui supplicant, quam tibi qui contendunt offerre munera. His enim debitor referendi gratiam efficeris : illi vero Deum dant tibi vadem, vindicantem sibi pertinereque ad se putantem, quæcumque erga supplices contuleris, et remunerantem bonis retributionibus tuam tam piam, quam perhumanam intentionem.

« Solis profecto partes sunt, illustrare radiis orbem : principis vero virtus est, egenorum misericordia. Porro illo clarior est imperator qui pius est. Ille namque cedit succenti nocti : hic autem rapacitati pravorum non concedit indulgetve quicquam, sed lumine veritatis iniquitatis occulta coarguit.

« Piores quidem te imperatores principatus adornavit : tu vero eum, præstantissime, illustrio-rein reddidisti, mansuetudinem temperans diluensque potestatis molem, bonitateque vineens ademnum tuum te formidinem. Quapropter tuae serenitatis portum subeunt omnes qui misericordia indigent ; fluctibusque paupertatis liberati, gratiarum actores hymnos ad te missant.

25. « Quantum potestate cæteris antecellis, tantum factis etiam emicare ante alios enitere. Persuassimum enim habe, eam abs te postulari honestorum operationem, quæ magnitudini virium proportione respondeat. Ut igitur a Deo quasi per præconem victor declareris, corona invicti imperii tuo capiti imposita, coronam etiam ex promerendis pauperibus acquirito.

« Contemplator, priusquam mandes, quæ fieri velis : sic fiet, ut semper prudenter jubeas quæ fas est. Lubricum enim est instrumentum linguae, maximumque affert negligentibus periculum : quod si pium intellectum veluti musicum illi præfeceris, omnibus harmoniae numeris concinnatum virtutis modulabitur metus.

26. « Acutum quidem esse oportet omnem principem, cum in aliis, tum vel maxime in affrendo de rebus difficillimis judicio ; lentum autem ad irascendum se prestare. Et quoniam omnino mœda iræ absentia aspernabilis est, et irascatur mediocriter et non irascatur : illud, ut pravorum impetum comprimat ; hoc, ut propensiones bonorum per vestiget.

« In exquisita cuiuslibet cordis curia diligenter pers-

picio conversanlium tecum mores ; ut pernoscas adamussim, et quos charitas te colere compellit, et qui tibi per fraudem adulantur : plerique enim benevolentiam simulantes, magno creditibus detimento sunt.

« Sermonem cum audis juvare valentem, ne auribus eum modo, verum opere etiam excipo : sic enim imperatoris exornatur decoraturque dominium, cum vel ex se considerat quæ decent, vel ab alio reperta non despicit : sed tum discit sine verecundia, tum exequitur sine cunctatione.

27. « Arx quidem indepopulabilibus muris munita contemnit obsidentes se hostes : pium autem vestrum imperium cum et liberalitate erga miseros veluti muro cinctum, et precium turribus corroboratum sit ; invictum nullisque hostium telis pervium sit, præclara et celebria contra eos erigens trophyæ.

« Uttere ut oportet regno hoc inferiore, ut scala tibi fiat superioris claritatis. Qui enim hanc recte gubernant, illa quoque postmodum digni censentur : hanc autem recte gubernant, qui paternam subditis ostendunt charitatem, et principi debitum ab ipsis recipiunt timorem. Itaque minis quidem vitia compescunt ; supplicii autem sensum ipsis neutiquam intilgent.

« Vestimentum non veterascens est beneficentiae amictus, et incorrupta stola est charitas erga pauperes. Eum igitur oportet qui pie regnare vult, talium indumentorum pulchritudine animam exornare. Amoris enim in egenos qui indutus est purpura, cælestis quoque regni compos efficitur.

28. « Sceptrum imperii eum a Deo suscepereis, cogitato quibusnam modis placebis ei qui id tibi dedit, quoque omnibus hominibus ab eo sis prælatus, magis omnibus eum honestare festina. Porro id ipse honestamentum arbitratur maximum, si quasi ipsum, factos a se tucaris, atque ut debiti exsolutionem, beneficiandi munus adimpleas.

« Recurrere ad supernum auxilium cum homo quis debet, salutem qui expetat, tum ante omnes imperator, utpote qui pro omnibus sollicitus est : cum enim a Deo custodiatur, tam hostes generosa manu debellat, quam suos sedulo communis.

« Deus nulla re indiget, imperator solo Deo. Imitare igitur nullum indignum, petentibusque faci uberem misericordiae copiam ; non exacta et ad vivum rescantem rem ratione impensarum tuarum erga famulatum utens, sed omnium de sustinenda vita petitionibus satisfaciens. Longe enim satius est, merito dignorum etiam indignis misereri, quam indignorum vitio dignos iis defraudare quæ meritentur.

29. « Veniam cum delictorum tuorum petas, ipse quoque te offendentibus ignosce : quoniam remissioni retribuitur remissio, nostræque cum conservis nostris reconciliationi, Dei amicitia et familiaritas.

« Qui inculpabiliter principem agere studet, cum notas cavere debet quæ forinsecus inuruntur,

tum seipsum ante alios verecundari, ut et aperte delinquere abstineat propter alios, et a seipso cohibetur quominus privata seorsum flagitia committat. Si enim ex subditis sunt qui reverentia digni habentur, multo magis ea dignus imperator efficitur.

« Privati vitium esse assero, patrare prava supplicioque digna: principis vero culpam, non facere quae honesta sunt salutemque pariunt: neque enim malorum abstinentia justificat potentem, sed bonorum editio coronat eumdem. Ne igitur malitia duntaxat abstinere cogitet, sed justitiam etiam capessere contendat.

30. « Dignitatum splendores mors haud reformat: omnibus enim voraces suos dentes infligit. Ergo ante illius incluctabilem adventum, opum copiam transportemus in cælum. Nemo enim quæ colligit in mundo, illuc profectus abducit: sed omnibus in terra derelictis, nudus de vita sua reddit rationem.

« Imperator ut est omnium dominus, ita cum omnibus Dei servus existit. Tum igitur demum vocabitur dominus, cum ipse sibi dominari, nec illis volutatibus famulari patietur: tum adjutricem piam rationem assumens, invictam scilicet imperatricem, animi perturbationum rationis expertum indomitas cupiditates armatura castimonie debellabit.

« Quemadmodum umbræ corpora sectantur, sic animas flagitia comitantur, evidenti effigie actiones exprimentia: ideo non datur in judicio negare. Ipsa enim uniuscuusque opera obtestabuntur, haud sane vocem emitendo, sed talia prorsus sese repræsentando, qualia a nobis patrata sint.

31. « Navis per mare commeantis imitatur transitum compendiosa præsentis vitæ conditio, quæ sane nos nautas fallens suos, et pedetentim cunctanti raptos cursu, tandem ad suum cuiusque exitum perducit. Si igitur haec ita se habent, prætercurramus præcurrentia mundi negotia, accurramusque his quæ ad sæcula sacerdorum permanent.

« Fastuosus et superciliosus homo ne ut taurus alticornis elevetur, sed animadvertisca earnis subsistentiam, sedare debet cordis elationem. Nam etsi factus est princeps in terra, ne tamen ignoret sese ortum ex terra, cum ex pulvere ad solium ascendere, atque in pulverem tandem descendere possit.

« Studeto semper, invictissime imperator, et sicuti scalas qui scandere incipiunt, non prius desistunt ad superiora ferri, quam ad supremum perveniant gradum; ita tu quoque jugiter honestorum ascensum continuato. Sie fiet, ut cælestis quoque regni fructum aliquando percipias: quod utinam et tibi tribuat et conjugi Christus rex omnium, et qui regnat, et qui regno subjiciuntur, in sæcula ». Hactenus Agapeti saluberrima ad Justinianum imperatorem admonitio.

32. Quisnam autem iste fuerit Agapetus diaconus, diu multumque quæsitum est. Vixit his temporibus Agapetus diaconus S. R. E. qui nominatus cum alijs reperitur in Actis tertiae Romanæ Synodi sub Symmacho Romano Pontifice, idemque creditus qui postea sub eodem Justiniano imperatore creatus est Romanus Pontifex, vir sane doctrina atque pietate insignis, et apud eumdem Justinianum magnæ auctoritatis: ut plane ex his omnibus possit ejusmodi scriptio existimari dicti Agapeti huius. Verum cum eadem græce scripta habeatur, et quidem attice atque admodum exculte loquentis; non latum, sed græcum in omnibus auctorem ostendit. Scimus his Justiniani Augusti temporibus duos claruissent Constantinopoli Agapetos, eorumdemque esse sæpius mentionem in Actis Synodi Constantiopolitanæ sub Menna: verum quod ambo essent monasteriorum archimandrita, iste autem de quo est sermo diaconus dicatur magnæ Ecclesiæ, alias diversusque fuisse videtur ab illis, idemque primariæ Ecclesiæ diaconus: ita quidem eam fuisse appellatam, « sanctam magnam Ecclesiam », constitutiones quamplurimæ ejusdem imperatoris significant. Haec de auctore Epistolæ dieta sunt: cui quandiu idem imperator aurem præbuit, juste recteque in omnibus imperiū administravit; ubi vero deflexit, sibi orbique Romano ruinam paravit. Sed de his hactenus.

33. *Per litteras et legatos Athalaricus adit Justinianum, fœdusque sancitur.* — Cum primum autem in Occidente cognitum est, Justinianum imperatorem creatum esse; mox qui Theodorico regi successerat in Italie regnum Athalaricus, honorificam ad ipsum legationem decernit, duobus ad hoc munieris delectis legatis, quibus et has litteras dedit¹:

« Juste possem reprehendi, clementissime principum, si pacem vestram quererem tremide, quam parentes meos constat ardenter expetisse. Aut in qua parte dignus haeres existerem, si auctoribus meis impar tanta gloria reperirer? Non nos majorum purpuratus tantum ordo clarificat, non sic regia sella sublimat, quantum longe lateque potens gratia vestra nobilitat. Omnia enim regno nostro perfecte constare credimus, si hanc nobis minime deesse sentimus. Sed ut pietatis vestrie præconiale est diligere, quorum patres contigit vos amasse. Nemo enim creditur impendisse veteribus puritatem innocuam, nisi qui eorum stirpem habere probatur acceptam. Claudantur odia cum sepultis; ira perire noverit cum protervis; gratia non debet occumbere cum dilectis; sed magis affectuosis tractandus est, qui ad regni causas innocens invenitur. Perpendite quid a vobis mereatur successor bonorum (honorum).

34. « Vos avum nostrum in vestra civitate celsis eurilibus extulistis. Vos genitorem meum in Italie palmatae claritate decorastis; desiderio quoque con-

¹ Apul. Cassiod. l. II. Ep. 1.

cordiae factus est per arma filius, qui unus (annis) vobis paene videbatur aquaeus : hoc nomen adolescenti congruentius dabitis, qualia nostris senioribus præstitistis. In parentele locum noster jam transire debet affectus : nam ex filio vestro genitus, natura legibus verbis non habetur extraneus. Atque ideo pacem non longinquus, sed proximus peto : quia tunc mihi dedistis gratiam nepotis, quando meo parenti adoptionis gaudia præstitistis. Introducamur in vestram mentem, qui adepti sumus regiam hæreditatem. Illud est mihi supra dominatum, talem, ac talem rectorem habere propitium. Primordia itaque nostra solatia mereantur principis longævi habere, pueritia tuitionem gratiae consequatur : et non in totum a parentibus destituimur, qui tali protectione fulcimur. Sit vobis regnum nostrum gratiae vinculis obligatum. Plus in illa parte regnabitis, ubi omnia charitate jubebitis.

35. « Quapropter ad serenitatem vestram illum et illum legatos nostros aestimavimus esse dirigen-
dos, ut amicitiam nobis illsi pactis, illis conditioni-
bus concedatis, quas cum divæ memoriae domino
avo nostro inlytos decessores vestros constat ha-
buisse. Aliquid forsitan et amplius mereor sincerati-
tatis, cuius nec ætas videtur esse suspecta, nec
generatio jam probatur extranea. Quedam vero per
suprascriptos legatos nostros serenissimis sensibus
verbo insinuanda commisimus, quæ clementiae
vestrae more ad effectum facite pervenire ». Hacte-
nus Athalarici Epistola ad imperatorem.

36. Quinam autem fuerint duo hi legati Constantiopolim missi, licet eorum nomina in dicta Epistola minime inveniantur expressa, tamen ex alia Athalarici regis Epistola alter eorum ostendi videtur fuisse Arator magni nominis temporis hujus orator, quem ad legationis honorificentissimæ functionem antea exornatum voluit egregia dignitate comitivæ domesticorum. Exalat de his ipsius regis Epistola¹, qua ejusdem Aratoris in facultatibus rhetoriciis excellentia declaratur atque laudatur. Reperiuntur ad hunc ipsum Aratorem complures Epistole Ennodii Ticinensis et oratoriae dictiones. Hunc enimdem putamus Aratorem poetis quoque facultatibus præstantem, qui tandem cum relieta aula regia, se ministerio Ecclesie sub Vigilio papa dicavit, creatus subdiaconus, haec scripsit in carmine ad Vigilium Romanum Pontificem :

Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula :
Perfida mundani desero vela freti.
Transferor ad niveas Petri sine turbine caulas,
Et fruor optati jam statione soli.

Hæc de Aratore altero legalorum : quisnam autem ei collega accesserit, ignoratur.

37. Firmasse vero Justinianum cum Athalarico rege concordiam, satis potest intelligi, quod dum vixit, nunquam eidem negotium facessivit. Magnam

quidem consuetudinem et amicitiae usum intercessisse Justiniano cum madre Athalarici regis Amalasuntha, quæ scribit Procopius in ejus obitu manifestant. Sed et eusa munimata ostendunt conciliatam fuisse pacem, sanctamque concordiam inter Athalaricum regem atque Justinianum imperatorem, dum in unius numini altera parte Justiniani imperatoris nitet imago, in altera vero nomen inseribitur Athalarici regis, ut vides in museo L. Pasqualini.

Quo plane symbolo, suscepisse etiam pueri regis patrocinium Justinianum Augustum, intelligere possumus ; haec omnia summa prudentia moderante ipsa Amalasuntha Athalarici regis matre, quæ novit Justiniani animum officiis assiduis demerere. Porro imperator ita pacem cum Ariano rege tenuit, ut tamen Arianos in Oriente positos saepè legibus exagitarit : nam audi Cedrenum : « Cumque multos procerum labe Ariana vitios deprehenderet, bonis eorum publicandis, et suppli- ciis irrogandis, magnum aliis terorem incussit, lege etiam lata, ut nemo nisi Orthodoxus rempublicam gereret ».

Hac ipse. At non Athalaricum tantum, sed Hildericum etiam regem Wandalorum in Africa Justinianum frequenti legalione convenisse pro pace, et muneribus frequentasse plurimumque coluisse, Procopius narrat¹. De legalione autem Francorum ad eundem Justinianum missa agemus suo loco.

38. *Justiniani edicta de fide Catholica et de potestate judicaria episcoporum.* — Sic igitur Deo bene disponente res imperii, Justinianus haud ingratus existens, quæ Deo grata esse sciret, explore curavit, nempe ut quæ essent Catholice religionis, optimè perficerentur : ita ratus omnia felicissime cessura imperatori, qui quæ Dei sunt, summo studio implere salageret. Quamobrem ipso sui imperii exordio de fide Catholica, quam profitebatur, promulgavit edictum : ut eo modo fides Catholica, quam ipse teneret, et aequum vellet ab omnibus custodiri, cunctis sibi subditis innotesceret : quod sic se habet² :

« Cum recta et inculpata religio, quam profite-
tur et prædicat sancta Dei Catholica et Apostolica
Ecclesia, nullo modo innovationem admittat : nos
doctrinam sanctorum Apostolorum, et eorum qui
post illos in sanctis Dei Ecclesiis versati sunt,
sequentes, aequum esse existimavimus notam et
lesstatam omnibus spem quæ in nobis est relinquere,
traditioni et confessioni sanctæ Dei et Catholice
Ecclesie adhaerentes. Credentes enim in Patrem et
Filium et Spiritum sanctum, unam essentiam in
tribus personis adoramus, unam divinitatem, unam
potentiam, Trinitatem consubstantialem. In extre-
mis autem diebus confitemur unigenitum Dei
Filium ex Deo Deum, ante sæcula sine tempore ex

¹ Apud Cassiod. l. VIII.

² Procop. de bello Wand. l. I. — ² L. v. C. de sum. Trinit. diversa translatione.

Patre genitum, coeternum Patri, ex quo omnia, et per quem omnia, descendisse de caelis, et incarnatum ex Spiritu sancto, et ex beata et gloria semper Virgine Maria hominem factum, et crucifixum, sepultum esse, et die tertio resurrexisse, unius ejusdemque miracuta, et passiones, quas sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Non enim aliud Dei Verbum et alium Christum agnoscimus, sed unum eundemque consubstantiale Patri secundum divinitatem, eundemque consubstantiale nobis secundum humanitatem. Trinitas enim permanit Trinitas etiam incarnato uno e Trinitate Dei Verbo: neque vero quartae personae accessionem sancta Trinitas admittit.

39. « Quae cum ita se habeant, anathemate et execratione summa omnem haeresim condemnamus, tum vero vel maxime Nestorium ἀνθεποδίζων, id est, hominis cultorem et adoratorem, qui unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum dividit et distrahit, neque propriet convenienter veritati sanctam gloriosam semper Virgine Mariam Deiparam confitetur; sed alium quidem Dei Verbum ex Deo Patre appellantem, alium autem eum qui natus sit ex sancta semper Virgine Maria, qui secundum gratiam et benevolentiam erga Deum Verbum, Deus factus est. Nec non amentem illum Eutychetem vanas quasdam opiniones adducentem, et negantem ex sancta semper Virgine Deipara Maria veram Incarnationem, hoc est, salutem nostram: neque omnino confidentem consubstantialem Patri secundum divinitatem, eundem consubstantialem nobis secundum humanitatem. Item Apollinarium illum Ἀπολληνόν, id est, humanam mentem Christo adimentem, qui affirmat Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum mentis humane expertem esse, et confusionem in humanitate Fili Dei introducit. Denique omnes eos, qui illorum opinionem secuti sunt, et adhuc sequendam putant. Quod si post hanc nostram constitutionem, et plenissimum beatissimorum episcoporum, qui in nostris regionibus constituti sunt, demissione, reperti fuerint contraria opinionem sectantes; ne exspectent, ut digni venia judicentur. Jubemus enim, ut homines hujusmodi tanquam convicti et aperti haeretici justae et idonee animadversioni subjiciantur ». Ilactenus constitutio sine die et consule; sed his ipsius imperii primordiis datam esse, quae dicturi sunnus, indicare possunt. Coinfius etiam alia versione praesenti anno datam ponit.

40. Satis sit igitur cognovisse, ejusmodi pietatis fundamenta ad tantam melem, quam mente volvebat, erigendam, novum imperatorem sternere voluisse, et imperii primitias his munieribus Domino consecrassae: quem constat alias pariter leges sancivisse, quibus statum Reipublicae, integra servata justitia, optime disponeret, ut inter alias illam, qua jussit episcopos praefectis provinciarum judicibus praepositos esse, ne quid ab illis contra justitiae ordinem admitteretur. Est autem ejus sanctionis

ejusmodi exordium¹: « Ex quo nos Beatus Romanorum preposuit imperio, omnem habemus studium, universa agere ad utilitatem subjectorum commissa nobis a Deo Reipublice ». Et paulo post: « Si vero dum aliquis adierit judicem provincie, noui invenierit justitiam: tunc jubemus eum adire suum sanctissimum episcopum; et ipsum mittere ad clarissimum provincie judicem, aut per se venire ad eum, et preparare eum, ut omnibus modis audiat interpellantem, et liberet eum cum omni justitia secundum leges nostras, ut non cogatur peregre de sua patria proficisci.

41. « Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente judicem cum justitia determinare interpellantium causas, judex differat discernere negotium, et non servet litigantibus justitiam; jubemus sanctissimum civitatis illius episcopum dare ad nos litteras ei qui non meruerit quod jussum est, insinuantes quia coactus ab eo judex distulit audire interpellantem, et judicare inter eum, et qui ab eo conventus est. Ut hoc cognoscentes nos, supplicia inferamus judici provincie, qui interpellatus ab eo qui injustitiam passus est, et coactus a sanctissimo archiepiscopo, non judicaverit quae in dubitationem venerunt ». Subjicit iis insuper, ut quoliescumque judex suspectus habetur, possit addi ad eam causam episcopus, qui cum ipso causam definit: sed etiam ut qui hasum se a judice queratur, interpellatus ab eo episcopus causam illam judicare possit; cuius si justae latae sententiae non steterit, novissimiis suppliciis affici judicem jussit. Sed et adjecit, ut si quis plus egerit, quam que legibus jussae sunt sportulae solvi, de his episcopi moneant imperatorem. Qua etiam constitutione sancivit, ne monachi, cleriei, vel episcopi absque litteris patriarche se conferant Constantinopolim. Haec de his quibus voluit justitiam sartam tectam ab omnibus custodiri.

42. *Magnus animo aggressus Justinianus quibus pietatis auxiliis usus fuerit.* — Magnam ex his de divino patrocinio Justinianus imperator conciliavit sibi fiduciam, ratus nimirum propitium habiturum Deum, quem hujuscemodi hostiis promereret. Natus igitur in primis Justini predecessoris sanctis operibus pacatum imperium, idemque securum ab Occidentalium regum, qui pacem petierant, tumultibus atque molestiis: atque insuper rebus jam quae ad Catholicam fidem spectarent, ante compositis, diro sublato ab Ecclesia schismate, quo ab Oriente Occidens divisus erat, summe rerum potitus, haud parva vel levia meditatur: monarchiam enim concepit animo, liberationem Occidentalis imperii occupati a Barbaris mente versans. Adjecit vero ad divinum auxilium promerendum jejuniorum magnam austeritatem, et assiduas ad Deum preces, quibus divinum sibi numen propitium redderet: magnam namque ex iis fiduciam comparasse, ipse ingenue profitetur in constitutione edita de pro-

¹ Justin. Novel. LXXXVI.

consule Cappadociae, ubi hæc inter alia¹: « Sed et bonam spem habemus (quod Deus nobis annuat) ut et ceteras gentes, quas secordia sua Romani amiserint, cum utruisque Oceanii terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adjungamus : quas nos divino freti auxilio ad meliorem statum redigere properamus : neque quicquam detrectamus eorum, que vel ad extremam pertingunt difficultatem, vigiliis simul et inediis, ceterisque laboribus jugiter pro subditis nostris, ultra quam naturæ modus patitur, utentes, etc. »

43. Quæ autem ejusmodi essent inediæ atque labores, qui nature modum superarent, accipe ex Procopio, cum de illis tantum agit ejus jejuniis, quæ ab ipso Quadragesimæ tempore peragi consueverunt : ait enim² : « Omnibus illis diebus qui Paschalem solemnitatem præcedunt, jejunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum regi alienam, sed neque privato civi aliquo modo acceptabilem. Per duos dies eibis abstinebat. Summo mane identidem e lecto surgens, Reipublicæ invigilavit; cuius negotia verbo et opere pertractans, matutinum et meridianum et non minus tempus nocturnum expendit. Nam in seram noctem lectum petens, mox surrexit, quasi plumarum pertaesus. Cibi appetens, vinum, panem, et id genus alia cibaria abesse voluit : brassicam solum et agrestes herbas longo tempore sale et aceto maceratas edebat ; in potu aqua erat sola : neque his ad saturitatem utebatur, sed petitum cibum paulisper degustatum mox dimisit, non eo sumpto qui naturæ erat satis ». Ille Procopius de laboribus et jejuniis, quibus imperatorem contraxisse etiam valetudinem tradit. Sed plane accidit secundum quod ait Apostolus³ : « Cum infirmor, tunc potens sum ». Et enim eo modo debilitatus corpore, Persas, Gothos, Vandalo, et alios Barbaros superavit.

44. Se i quibus aliis piis factis ad ardua petenda aperuerit sibi viam, ut ipsi uni lieuerit quod nemini prædecessorum imperatorum concessum fuerat, tum ex ipsis metu Justiniani scriptis, tunc ex Procopio et aliis scriptoribus scies : nempe tanta promeruisse ex cultu sanctorum martyrum, veneratione eorumdem sacrarum reliquiarum, erectione novarum Ecclesiarum, veterum collabentium restituione, hospitalium domorum adificatione, extirpatione hæreticorum, inviolabili justitiæ observatione, pravorum proscriptione morum, propagatione vero virtutum, patrocinio honorum, atque profligatione malorum : his quidem præviis in bellis gerendis probe factorum cohortibus hostes ubique facile superavit, ut quæ singulis dicentur aumis, perspicue demonstrabunt. Ita plane certa posteris cunctis relinquens impressa vestigia, quibus gressus tenditur ad sublimia : rursum vero quomodo his destitutus auxiliaribus copiis, lapsus, ad ima demersus, obrutus impietate perierit; magnum prin-

cipibus reliquit exemplum, quo timeant, cautioresque reddantur : ut plane illud Propheticum eidem inclamare licet⁴ : « Et nunc, reges, intelligite, eruditimi qui judicatis terram ». Cum in uno Justiniano unicuique principum, potissimum vero imperatoribus sint exempla proposita de his quæ sectentur, vel fugiant, imitentur, vel caveant, non quidem ambiguis obscurisque signis, sed certis amplissimisque notis expressa.

45. *Bellum Persicum præcedunt litteræ inter Belisarium Romanorum et Mirrhanem Persarum duces.* — His igitur jaetis ad stabilitatem imperii fundamentis, jam auspicaturus bellum Persicum, ex more legatos præmisit ad regem Persarum Cabadem, ea petiturus quæ sibi jure debita esse constaret : quibus denegatis, Belisarium ducem adversus eos cum exercitu misit, cui inter alios Procopium consiliarium junxit, eumidem ipsum, qui præsens cuncta conspicatus, eadem scriptorum monumentis posteris commendavit. Tu si ea cupis singula noscere, habes quem legas auctorem : nobis hie illa tantum recensenda erunt, quæ ab instituto iongius digredi minime faciant : grato tamen accipies animo, si breviores Epistolas ultro citroque datas inter Belisarium Romani ducem exercitus, et Mirrhanem copiarum Persarum præfectum, antequam bellum inchoaretur, imo ante legatorum adventum, cum ipse dux Persarum in Romanorum ditionem exercitum immisisset, hic ex ipso Procopio⁵ in medium adduxerimus. Scriptæ autem primo loco Belisarii ad Mirrhanem litteræ sic se habent :

46. « Primum quidem bonum esse pacem, apud omnes homines in confesso est, quibus paululum rationis existit. Si quis autem ipsam turbare sit inventus, malorum causa sibi ac proximis erit. Dux optimus idem profecto putandus, qui ex bello pacem disponere sit aptus. Tu vero, rebus in quiete constitutis, atque utroque rege concordiam exoptante, bellum absque ulla causa inferre decrevisti. Aderunt legati nostri propediem, qui, si qua inter nos dissident, facile conciliabunt : nisi forte ex hac interim tua expeditione grave aliquid oriatur, quod spem pacis nobis eripiat. Sed age istum celeriter domum reducito exercitum, nec maximis impedimentois sis bonis, nec tuis (ut par est) gravium evenituum causa fueris ». Hæc Belisarius ex divinæ utique Scripturæ⁶ prescripto, quæ jubet, antequam cum hostibus congreendiendum sit, pacem eisdem offerre. Sed quæ corde tumens ad Belisarium responderit Mirrhanes Persarum exercitus dux, accipe :

47. « Tuis litteris permotus profecto obtemperasse, nisi Romæorum Epistola fuisset, quibus promittere, promptum est, promissis autem quanquam juramento firmatis minime stare. Nos igitur vestræ occurrentes fallaciæ, ad arma cogimur venire. Vos ergo, chari Romæi, nihil in futurum aliud

¹ Novel. xxx, in fin. — ² Procop. de adif. Justinian. imp. l. 1. — ³ 1. Cor. XII.

⁴ Psal. II. — ⁵ Procop. de bello Persico l. 1. — ⁶ Deut. xx.

excogitate, quam vobis cum Persis perpetuo hellandum. In hoc enim nos et consenescere et mori simul oportet, donec re, non tantum verbis in nos aequi fueritis ». Hæc ipse; ad quem rursum ita Belisarius :

« Non in omnes, optime Mirrhanes, jactantia uti oportet, neque proximos probris nullo modo ad rem pertinentibus semper incessere : presertim cum Ruffinum de concordia legatum jamjam assutum asseveremus : tuque brevi videbis. Vobis nibilominus, si hostilia tandem cupitis, occurremus, auctore Deo, quem nobis propitium in periculo futurum, ac Romæorum quieti faventem, jactantiæque Persarum adversum speramus. Et quando nobis ad pacem provocantibus restititis, acie decernere parati sumus, iusjurandum et conscripla fœdera violata in summis signis ad pœlia suspendentes ». Hucusque Epistola Belisarii secundo data. Sed audi quid postremo ira exæstuans Barbarus ad eum rescripsit :

48. « Neque nos absque diis nostris in bella descendimus ; quin ducibus ipsis comitati, contra vos venimus, quos spero cras ad urbem Daram Persas introducturos, ubi et balneum et prandium fac milii intra mœnia pares ». Hactenus novus Rapsaces : quæ cuncta hic oportuit descripsisse, quo quis intelligat, non inter homines duntaxat, sed internumina ejusmodi paratum esse conflictum ; dum Dei Christianorum Belisarius nisi se auxilio testaretur, Mirrhanes vero Persarum opem ostentaret decorum. In hoc laborandum semper prudentissimis ducibus Christianorum exercitum, ut spem omnem in Deum conjiciant, eamdemque veluti primarium vexillum ob oculos hostium ponant : in quod illi contumeliosi existentes, Dei vindictam in se concitatam excipiunt, atque ita pereant, ut semper contigisse liquet.

49. *Prœlium et victoria in Persas.* — At qua sunt hæc secuta ? quod videlicet semper accidit, ut adversus superbos Deus ipse adversarius pugnet. Initum est certamen in Mesopotamia, quod exacte describitur a Procopio, in quo Dei virtus hostes opprimeus manifesto cognita est, dum (quod accidit cum Theodosius Major pugnavit adversus Eugenium tyrannum) vi ventorum Persarum spicula cæteraque missilia in Romanos intorta præpediarentur, atque inefficacia penitus redderentur : contra vero validiori impetu Romanorum jacula vibrarentur, ex quibus ipsi adversarii magnopere oppugnarentur, quibus bastis tantummodo reliquum pugnae conficiendum fuit : sieque victi denum atque fugati sunt a Romanis Victoria invenientia potitis Persæ, adeo ut res Persarum in Mesopotamia penitus collapsæ sint. Rursus vero cum postea in Armenia Majori ab illis reparatum bellum fuit, itidem Persæ sunt victi ; quando et Narses Persa cum fratribus ad Romanos deficiens, benignè exceptus est, donatusque a Justiniano quæsturæ munere. Hæc autem expeditio hoc anno a Justiniano agitari cœpta, hunc prosperum finem

est consecuta quarto ejus imperii anno, ut idem Procopius testatur. Postea vero idem qui supra Mirrhanes dux Persarum vietus iterum apud Daram, ab ipso Cabade rege Persarum maximas sustinuit penas, ornatus in primis illo privatus, quo crines redimitos auro et margaritis gestare solebat, qui honor apud Persas omnium maximus habebatur, quem a rege quis consequi posset. Hunc tandem consecutus est finem ventosus homo, cum in diis suis omnem fiduciam collocaisset ; et fastu erectus aucto aspernatus esset Belisarium, qui fiduciam omnem spemque in ipsum verum Deum optimum maximum posnisset : quo auspice, de victoribus hactenus hostibus victoriam in omnibus certaminibus feliciter reportavit.

50. Quoniam autem symbolo invigilare se rebus Persicis Justinianus voluit declarasse, ex Suida accipe : « Justinianus (inquit) statuam suam equestrem in columna posuit, que levæ globum tenet, cruce in eo defixa : quæ significaret, cum ob fidem in crucem, terræ dominum factum. Globus enim is terra est ob rotundam ejus figuram, fides autem est crux ob incarnatum Deum illi affixum. Dexteram porrigit versus Orientem, seditionem Persarum significans, et extensione ac repulsione manus clamatans, ne Romanas provincias ingrediantur : State, ne progrediamini : neque enim id vobis expediet ». Hæc Suidas.

51. Quod autem ait per globum orbem ipsum terrarum significari, et per crucem fidem, quæ cuncta subhægit : victoriam illam intelligas demonstrari, quia Christus signo crucis sibi universa subjecit secundum illud¹ : « Cum exaltatus fuero a terra, omnia Irahah ad meipsum ». Et quod crucem passus, suis dixit discipulis² : « Confidite, ego vici mundum ». Ad hæc, inquam, alludens, crucem super orbem infixil, ut videre est in duobus numismatibus in museo L. Pasqualini asservatis.

Horum prius hoc anno cusum apparebat, cum adhuc superstes Justinus esset : nam duplex AA duos plane monstrat Augustos ; per triplex vero GGG, nonnisi Theodoram Augustum additam intelligas. Inspice quibus signis decorus novus appareat imperator, dextera orbem subactum cruce regens, ipsamque Victoriam ostentans dextera hastam nomine Christi signatam tenentem, et sinistra itidem cruce Christi globum ornatum gestantem.

52. Sed coptam de rebus Persicis narrationem prosequimur. Atque in primis hic non tacendum, quod testatur Procopius, Justinianum imperatorem in bello Persico contiendo usum esse auxiliaribus copiis Erulorum. Eorum namque regem his exordiis imperii Justiniani ad Christianam fidem esse conversum, Miscellæ auctor affirmat his verbis³ : « Interca rex Erulorum, Gethes nomine, venit Constantinopolim cum populo, et petit imperatorem, ut fieret Christianus. Qui baptizatum in Theophaniis suscepit eum ex baptismate

¹ Joan. xii. — ² Joan. xvi. — ³ Miscel. l. xvi. in princ.

repromittentem auxiliari ei in quibuscumque voluisse». Haec ibi. Sed et de his Procopius de Bello Gothorum libro secundo, de eorumdemque conversione Evagrinus¹ agit, atque Nicephorus². Commendatur quidem egregia navata opera Erulorum ab eodem Procopio³, dum ex compressione ab eis in hostes facta Persas fugatos affirmat: ut plane apparuerit, ubi legiones ducat pietas, omnes ei cedere adversarias potestates.

53. Sed hic corrigendum, quod sub anno primo Justiniani imperatoris in Annalium compendio Cedrenus habet his verbis: « Eodem anno rex Persarum Tzato bellum ob initam cum Romanis societatem intulit. Huic Tzato Justinianus auxiliares mittit copias, ducibus Belisario, Kerico (Cyriaco), et Petro qui cum in bello gerendo mutua inuidia transversi agerentur, a Persis vici sunt ». Haec ipse. Verum ex Prokopio patet id bellum non hoc anno esse confectum, sed ad annos quatuor productum bellum Persicum, Romanis ob plures de illis obtentas victorias favorable. Sed et a Kerico, sive Cyriaco bene pugnatum esse, ostensuri sumus. Illud vero Cedreno concesserim, conflatam esse quam dicit invidiā inter duces: cuius rei causa Procopius ipse historicus, qui Belisario inhærebat, obtentam ab eodem Kerico de Persis victoriam scribere prætermisit: de qua Cyrillus hujus temporis historicus exactissimus res prosecutus magni Theodosii cœnobiarachæ, de eodem obiter facta mentione, hec ait⁴:

54. « Dux Romani exercitus (mos est eum vocare comitem Orientis) nomine Keriens (Cyriacus), in bello audax, in Deum autem pius: is jam incursioni facturus contra Persas, existimavit se prium eportere currere Hierosolymam, et illinc adversus hostes assumere auxilium. Cum autem statuisset in transitu ire ad hominem Dei », ipsum magnum Theodosium, « eum enim valde trahebat ilitius fama et virtutis illecebra: dum abiret, multa alia lieuit ei audire ex sacra illa lingua, et hoc inter cetera: Ne (quomodo divinus David⁵) in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio; sed nec in multorum hominum contideret milibus: unum autem seiret adjutorem, unum inexpugnabilem, cui est facile, ut unus mille persequatur, et decem millia profligentur a duobus. Haec cum sanctus comiti disserui-set, ita huius ille captus ab ejus admonitionibus, et ita flagrare coepit ejus desiderio et ardentí fide; ut ipsum cilicium, quo magnus ille interius induebatur, loco cuiusvis alterius rei arma peteret, quibus se conservaret. Quod quidem cum accepisset et induisset, et consueta aggressus esset certamina, paulo post victor rediit, cum et animi et manus præclara ostendisset facinora, et digna que commemorentur ».

55. « Cum rebus ergo fortiter in bello gestis, insignis et clarus esset reversus, nequaquam ingratus fuit in benefactorem; neque ut multi, qui

postquam sunt consecuti, obliviscuntur beneficij: sed se similem conservans in omnibus, rursus venit ad sanctum cum vehementi cordis exultatione, et gratias agens, et ei universam adscribens victoriam: dicebat enim: Illo ipso tempore pugnæ mibi quidem, cum pro thorace tuum induisse cilicium, veniebat in mentem confidere, et in hostes irruere. Cum autem manus consernissemus, magna exoriebantur tenebrae tanquam in densa caligine: et ab aliis quidem omnibus ea etiam, quæ prope erant, cerni non poterant; ego autem te solum mihi videbar videre me præcedentem, et manu significantem et admonentem, ut has quidem prælia partes dimitterem, in has autem pugnarem, et te duce, equum agere: donec conspectus terribilis et intolerabilis inimicis, vehementi terrore omnibus injecto, efficerem, ut se conjicerent in pedes, et turpem fugam lubenter eligerent. Et haec quidem ille, qui etiam dignus est habitus divina hac apparitione ». Hactenus Cyrus: bieque modo de rebus Persicis finis esto.

56. *Rex Hunnorum factus Christianus.* — De reliquis autem rebus hoc anno in Oriente gestis adduntur hæc in Miscella¹ « Eodem anno adhæsit mulier quædam Romanis, ex Hunnis qui dicuntur Saber (Isabenos appellat hos Procopius) nomine Boazer vidua, habens secum Hunnorum centum millia. Tunc et rex Hunnorum, qui sunt juxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit ad imperatorem, et factus Christianus suscepit est: et multis ei præstis donis, misit eum in regionem ipsius ad custodiendas Romanas res et Bosphorus civitatem ». Haec ibi. Subjicit autem post hæc et alia de posteriori terræ motu Antiocheno: sed quoniam, Evagrio teste, post duos annos et menses tres a priori colligit, in sequentem annum potius rejiciendum esse putamus.

57. *Julianæ Anicie obitus ejusque divitiae et pietas.* — Hoc eodem anno clarissima femina illa Julianæ nomine, quæ Anicie antiquæ familiæ decus Constantinopoli degens, Orthodoxæ fidei causa sub Anastasio imperatore (ut suo loco diximus tomo superiori) magnopere exagitata, constans forlisque permansit (cuius et litteras ad Hormisdam papam datas suo loco recitavimus) ex hac vita decessit, ut colligitur ex Cyrillo² in Actis sancti Sabæ, cum ait de ipsius eunuchis prædivitibus post ejus obitum ad monastica instituta amplexanda ad ipsum sanctum Sabam in Palæstinam se conferentibus. Sed quam divitiis pollens esset, ac gloriæ splendore illustraretur haec mulier, intelliges ex Gregorio Turonensi³ haec de ipsa scribente, dum martyrum gloriam, commentario edito, celebrando prosequitur:

58. « Apud Constantinopolim vero magno cultu Polyenctus martyr colitur, pro eo præcipue, quod cum magnis virtutibus polleat, in perjurios tamen præsens ulti existit: nam quicunque

¹ Ex 2. l. IV. c. 19. — ² Niceph. l. xvii. c. 13. — ³ Procop. de bello Persico. l. i. — ⁴ Apol. Sur. die XI. Januar. — ⁵ Psal. XLII.

¹ Miscel. l. xvi. — ² Apol. Sur. die V. Decemb. — ³ Greg. Turon. de Glor. mart. c. 133.

que (ut assolet) occultum scelus admiserit, et data suspicione ad hoc pernactus fuerit templum, aut statim quod admisit, virtute martyris perterritus confitetur; aut si perjuraverit, protinus ultione divina percellitur. Ilujus Basilicae cameram Julianam quædam urbis illius matrona auro purissimo textit hoc modo: cum ad imperatorem Justinianum fama facultatis ejus, multis narrantibus pervenisset; ad occursum illius properare celerius non tardavit, dicens: Latere non puto, o venerabilis mater, qualiter a specie auri thesauri publici sunt exhausti, dum vos quietos esse volumus, dum patrias defensare stndemus, dum gentes vobis placamus, dum solatia diversorum dando conquerimus. Ergo quia tibi potentia majestatis divinæ multum contulit auri; quæso ut nobis manum porrugas, atque aliquid pecuniae commodes; ut scilicet, cum tributorum publicorum fuerit summa delata, quæ comodaveris reformatur; ac in postero laudis tuæ titulo præcurrente, canatur urbem Constantinopolitanam a Julianæ matrona fuisse pecuniis sublevatam.

59. « At illa intelligens imperatoris ingenium, sapienter obtegit quæ Deo devoverat, dicens: Parvitas reddituum meorum tam de tributis, quam quod de fructibus speratur, per ipsas adhuc residet domos. Si ergo gloria vestra recipiendi spatium tribuit; cum collectum fuerit, omne conspectui vestro repræsentabitur. Cumque oculis propriis cuncta contemplati eritis, quæ placuerint et relinquetis et auferetis: erit mihi ratum (gratum), quod voluntas cordis vestri censuerit. His ita delusus imperator verbis, ad palatium gaudens rediit, putans se hanc pecuniam jam in thesauris publicis retinere. At illa vocatis artificibus, quantum reperire auri in promptuariis potuit, tradidit occulte, dicens: Ite, et factis juxta mensuram tignorum tabulis, beati ex hoc Polyeucti martyris cameram exornate, ne haec avari imperatoris manus attingat. Illi vero perfecta omnia quæ matrona præceperat, cameræ affixerunt, lexeruntque ex auro mundissimo.

60. « Quo opere explicito, vocat mulier imperatorem, dicens: Parvitas pecunioæ, quam conjugere potui, adest: veni ad contemplandam eam; et quod libuerit facito. Surrexit gavisus imperator de solio, nihil percepturus ex auro. Pergit ad dominum mulieris, putans se copiosos thesauros palatio deportare. Cui cum mulier occursum humiliiter reddidisset, invitat in templum martyris ad orationem: erat enim proximum domui ejus; et haec quæ habere potuerat, loco illi delegaverat sancto. Apprehensa enim imperator manu mulieris, eo quod esset senex, ingreditur aedem: prosternitur ad orationem: qua expleta ait mulier: Suspicie, quæso, cameram hujus ædis, gloriosissime Auguste: et scito: quia paupertas mea in hoc opere continetur. Tu vero quod volueris, exinde facito: non adversor.

61. « Ille autem suspiciens atque admirans, erubuit; et ne pudor ejus manifestaretur, collaudans opus, et gratias agens, abscedere cœpit. Sed

ne rediret vacuus a muliere, extractum mulier anulum e digito, cuius gemmam vola concluserat, qui non amplius auri pondus quam unius seminuncie continebat, obtulit, dicens: Accipe, imperator sacratissime, hoc munusculum de manu mea, quod supra pretium hujus auri valere censetur. Erat enim in eo lapis Neronianus miræ viriditatis atque splendoris: qui cum hisset ostensus, omne aurum quasi in viriditatem visum est conversum a pulchritudine gemmeæ. At ille accipiens, et iterum atque iterum gratias agens, et collaudans matronam, in palatium est regressus. Unde non est dubium, etiam in hac re martyris hujus intercessisse virtutem, ne opes locis sanctis et pauperibus delegatae, in illius transferrentur dominationem, cuius non fuerant studio congregatae». Hactenus Gregorius de Julianæ: que cum in Miscella¹ dicatur fuisse consobrina Pompei viri clarissimi, et Cyrus in Saba dicat eundem Pompeium consobrinum fuisse imperatoris: satis intelligere potes, unde orta illi fuerit cum imperatore ita agendi licentia, et imperatori eamdem adeo honorifice pertraelandi veneratio parta. Ilujus autem Julianæ cognatam Pompeii uxorem, nomine Anastasiam, abdicato tandem seculo post obitum viri sui, secessisse in Palæstinam, ibique in monte Oliveti vitam excoluuisse monasbeam, et egregia enitusse sanctitate, Cyrus² in Saba testatur, de ipsa adhuc superscite mentionem obiter faciens. Sed quid de Julianæ eunuchis post ejus obitum ad sanctum Sabam migrantibus factum sit, audi eundem Cyrillum:

62. « Tunc vero cum et quæ a me superius dieta est Julianæ e vita excessisset, eorum qui apud ipsam erant eunuchorum fideliissimi, qui jam longo ante tempore erant beato Sabæ amici et familiares; accedunt ad ipsum, afferentes cumulos pecuniae pro quibus nullam aliam petebant remuneracionem, quam solam ut referrentur in numerum suorum monachorum. Ille autem eum non posset suam legem solvere, neque eunuchorum et imberbiuum aliquem in suam Lauram admittere: cum multis admonitionibus et sermonibus apud eos esset usus, et eos confirmasset ad futurum; ipsos emittit ad beatum Theodosium. Illi vero paulo post patriarcham convenientes, petunt ab ipso quendam locum, volentes in eo degere separatim, et sibi solis et Deo vacare. Ille autem eum Alexandro Eliæ monasteriorum praefecto eos commendatos, apud ipsum aspergendo brevi tempore deposuisset, apud se consultabat, quem eis locum tribueret, et quemadmodum finem imponeret eorum voluntati. Interim vero pecuniis illectus Alexander, non stans paetus illis conventis, quæ cum Elia inierat, dividit eunuchis monasteria, cum ad ea nullum laborem nec operam prius contulisset, quæ ille multis laboribus et sudoribus construxerat: a quibus unum ex monasteriis in hodiernum usque diem nominatum est eunuchorum ». Hactenus Cyrus de

¹ Hist. Miscel. I. xv. — ² Apud Sur. die v. Decemb.

Juliana eunuchis seculo se abdicantibus hoc anno post obitum clarissimae domine; ex ejus liberalitate opulentii electi, et pietatem edoeti, opes ingentes partas annore calestis patriæ contempserunt.

63. *Athalaricus per constitutionem clericos Catholicos a laicorum tribunaliux vexatione redimit.* — Ita se habentibus rebus Orientalis imperii, Romana Ecclesia interea sub iugo Barbarico laborabat: quo enim regni Athalarici bases ex federibus cum principibus istis firmatae satis stabilitaque esse visae sunt, eo magis Gothorum crevit arrogantia, eo usque progressa, ut jura Ecclesiarum invaderet: adeo ut clerici passim ad laicalia tribunalia traherentur. Quod dedecus haud ferendum ratus qui Romanæ Ecclesia Felix Pontifex præsidebat, una cum Romano clero expostulavit de his vehementer apud ipsum regem: qui ubi eos benigne andisset, humaniterque tractasset, ex ipsorum sententia sanctionem edidit, qua adeo nefaria et inconcessa, temereque præsumpta fieri omnino vetuit. Ipsa autem ab eodem Athalarico constitutio eo argumento edita sic se habet ad clerum Romanum data¹:

64. « Clero Ecclesiae Romanae Athalaricus rex.

« Tanto divinitati plurima debemus, quanto a cæteris mortalibus majora suscepimus: nam quid simile rependet Deo, qui potitur imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idonee; ipsi tamen gratia redditur, dum in servientibus honoratur. Itaque fœbili aditione causamini, hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, ut si quis sacrosancte Romanæ Ecclesie servientem aliqua erederet actione pulsandum, ad prædictæ civitatis antistitem negotium suum dicturus occurreret; ne clerus vester forensibus litibus profanatus, negotiis potius secularibus occupetur: addentes, diaconum quoque vestrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulsum, ut Sarius eum proprie custodie erederet mancipandum; presbyterum quin etiam Romanæ Ecclesiae pro levibus causis asseritis criminaliter impetratum. Quod nobis pro ingenita reverentia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profitemur; ut qui pridem sacris meruerant inservire ministeriis, conventionibus irreverenter nefariis expositi injuriis subjacerent. Sed aliorum plectenda subreptio nobis obtulit plenissime laudis eventum; ut causa configerit præstundi, quæ nos caelestibus commendaret auxiliis.

65. « Atque ideo considerantes Apostolicæ Sedis honorem, et consulentes desideriis supplicantium; præsentि auctoritate moderato ordine defunimus, ut si quispiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad beatissimi papæ iudicium prius conveniat audiendus: ut aut ipse inter utrosque more sue sanctitatis agnoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminandam. Et si forte (quod credi nefas est) competens desiderium fuerit pelitoris elusum: tunc ad sæcularia lora jurgaturus

occurrat, quando suas petitiones probaverit a supradictæ Sedis præsule fuisse contemptas.

66. « Quod si quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit judicio sacrilega mente damnatus, qui reverentiam tanta Sedi exhibere contemnat, et aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alienus conventionis effectum decem librarum auri dispendio feriatur: quæ a palatinis saecularum largitionum prærotinus exactæ, per manus sæpe memorati antistitis pauperibus erogentur; carensque impetratis, negoti quoque sui amissione mulctetur. Dignus est enim dupli pœna percelli, qui et divinam reverentiam, et nostra jussa temerarit. Sed interim vos, quos judicia nostra venerantur, Ecclesiasticis vivite institutis. Magnum scelus est crimen admittere, quos nec conversationem decet habere sæcularem. Professio vestra vita caelestis est. Nolite ad mortalium vota humilia, et errores descendere. Mundani coerceantur humano jure; vos sanctis moribus obedite». Hactenus Athalarici constitutio, hominis licet Ariani: cuius comparatione si se ipsos metiantur principes novatores, plane inferiores ipso quam longissime iuvenientur.

67. *Dionysii Exiguæ doctrina et pietas; ejusque lucubrationes, maxime de Cyclo Paschali et Collectione canonum.* — Ab hoc anno sub consulatu Mavortii magnus ille Dionysius, cognomento licet Exiguus, Paschalem Cyclum exorditus ad nonaginta quinque annorum curricula perduxit, cuius fragmentum Marianus Scotus recitat in Chronicœ sub eodem Mavortii consulatu. At qualis quantusve vir iste fuerit, ex Cassiodoro¹ ejus æquali sic ipsius verbis habeto: « Generat, inquit, etiam hodieque Catholica Ecclesia viros illustres, probabilium dogmatum decore fulgentes. Fuit enim nostris temporibus, et Dionysius monachus, Seytha natione, sed moribus omnino Romanus, in ultraque lingua valde doctissimus, reddens actionibus suis, quam in libris Domini legerat æquitatem. Qui Scripturas divinas tanta curiositate discusserat atque intellexerat, ut undecimque interrogatus fuisse, paratum haberet competens sine aliqua dilatione responsum. Qui mecum dialecticam legit, et in exemplo gloriosi magisterii plurimos annos vitam suam, Domino praestaute, transegit. Pudet me de consorte dicere, quod in me nequeo reperire. Fuit enim in illo cum sapientia magna simplicitas, cum doctrina humilitas, cum facundia loquendi parcitas; ut in nullo se vel extremis famulis anteferret, cum dignus esset regum sine dubitatione colloquiis. Interveniat pro nobis qui nobiscum orare consueverat: ut enjus hic sumus oratione suffulti, ejus nunc possimus meritis adjuvari. Qui petitus a Stephano episcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus canones Ecclesiasticos moribus suis, ut erat planus atque disertus, magne eloquentia luce composuit, quos hodie usu celeberrimo Ecclesia Romana complectitur. Illos etiam oportet vos assidue legere, ne videamini tam

¹ Apud Cassiod. l. viii. c. 24.

¹ Cassiod. de divin. lect. c. 23.

salutares Ecclesiasticas regulas culpabiliter ignorare.

68. « Alia quoque multa ex græco transtulit in latinum, quæ utilitati possunt Ecclesie convenire. Qui tanta latinitatis, et græcitatris peritia fungebatur, ut quosecumque libros græcos in manibus acciperet, latine sine offensione transeurreret, iterumque latinos Attico sermone legeret; ut crederes hoc esse conscriptum, quod os ejus inoffensa velocitate fundebat. Longum est de illo viro enata retexere, qui inter alias virtutes hoc habuisse probatur eximium, ut cum se totum Deo tradidisset, non aspernabatur sacerdotalium conversationibus interesse. Castus nimium, cum alienas quotidie videret uxores: mitis, cum fere gentium vesano turbine pulsaretur. Fundebat lacrymas motus compunctione, eum audiret garrula verba laetitia. Jejunabat sine exhortatione prandientium; et adeo conviviis gratarter intererat, ut inter corporales epulas exquisitas spirituales copias semper exhiberet. Quod si tamen aliquando comedebat, parvo quidem cibo, sed tamen communibus utebatur. Unde sumimum bonum æstimo patientiae inter humanas esse delicias et abstinentiae custodire mensuram.

69. « Sed ut bona mentis ejus infucata laude referamus, erat totus Catholicus, totus paternis regulis perseveranter addictus: et quicquid possunt legentes per diversos querere, in illius scientia cognoscerebatur posse fulgere. Cujus nomini aliqua pravi homines calumniose nituntur ingerere, unde sua videantur errata aliquatenus excusare. Sed ille jam saeculi perversitate derelicta, præstante Domino, in Ecclesiæ pace sepultus, inter Dei famulos credendus est habere consortium. Dicerem adhuc fortasse reliqua de sancto viro, quæ nobis, totius veritatis comprobatione comperta sunt: sed necesse est ut propositum nostrum potius exsequamur; ne cum simus debitores alterius promissionis, aliud diu reffere importuna loquacitate videamur ». Haec enim de his Cassiodorus.

70. Praeter Dionysium laudat quæ idem Cassiodorus græcarum rerum peritos, qui his item temporibus inter illustres viros doctos floruerunt, Bellatorem presbyterum, Epiphanium, de quo superius dictum est, et Mutianum; quorum idem Cassiodorus opera est usus. De Bellatore saepè meminuit in iisdem libris de Institutione divinarum lectionum, complura ab eo e græco in latinum translata, et alia in divinis Scripturis elaborata; nempe de Ruth et aliis Hebreis feminis libros duos; in librum Sapientiae volumina octo; Expositionem in libros Machabœorum. Quæ autem per Epiphanium translata fuerint, idem meminit¹, et quæ versa sint a Mutiano recenset².

71. Sed ad Dionysium eunctis his celebriorem oratio revocetur. Ipsi debemus, quod in Cyclo suo annos non per Olympiades, vel consules, aut indic-

tiones, sed a Christi Domini nostri Incarnatione numerare coepit, ut Beda testatur his verbis³: « Primi decennalis circuiti cursu temporum ordo præfigitur; qnem Graeci calculatores a Diocletiani principiis annis observavere: sed Dionysius venerabilis abbas Romanae Urbis et utrinque lingue, græca videlicet et latina non ignobili præditus scientia, Paschales scribens circulos, noluit eis (sicut ipse testatur) memoriam impii persecutoris innescere; sed magis elegit ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi tempora prænotare; quatenus exordium spei nostræ totius nobis existet; et causa reparationis humanæ, id est, passio Redemptoris nostri evidenter elucebat ». Ita plane. Sed, et Alexandrina Ecclesia una cum universa Aegypto detestata chronologiam illam, quæ ab impio et immani Christianorum hoste deducebatur; illud præstitit, ut non a Diocletiano, sed a martyrum tempore, qui sub Diocletiani persecutione passi sunt, annorum computum derivaret: qui haec enim apud eos usus videt, ut videre est in litteris patriarchæ Alexandrini in appendice tomî sexti nostrorum Annalium superius recitatis.

72. Quod vero pertinet ad collectionem et translationem Græcorum canonum a Dionysio factam: non id laboris idecirco ab ipso susceptum scias, quod latina Ecclesia hactenus caruisset eisdem canonibus latinitate donatis; sed quod sive vitio interpretis, sive librariorum incuria iidem reperirentur valde mendosi: qua re permotus, in opus incubuit, ut ipse testatur in Epistola ad Stephanum Salonitatum episcopum, cuius meminit Cassiodorus, quam integrum habet Cremoniana collectio: quod unicum nobilissimi ingenii monumentum hie tibi reddendum putavimus; sic enim se habet:

73. « Domino venerabili mihi, patri Stephano episcopo Dionysius Exiguus in Domino salutem.

« Quamvis carissimus frater noster Laurentius assidua et familiari cohortatione parvitatem nostram regulas Ecclesiasticas de græco transferre impulerit, confusione, credo, prisæ translationis offendit; nihilominus tamen ingestum tuæ beatitudinis consideratione suscepi, cui Christus omnipotens Deus, solita populo pietate prospiciens, summi sacerdotis contulit dignitatem: ut inter plurima virtutis ornamenta, quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate condecoras, etiam sacratissima jura pontificalibus per Dei gratiam digestis conventibus intemerata conservans; perfecto regimine clerorum plebemque moderarcris; nullatenus nostri clericij more continentis, quo plenius consideramus recta nosse alque perficere; sed divino adjutus auxilio, quæ fieri præcipis, ante perficies, ut efficacissimo fidelibus prosis exemplo. Magna est siquidem jubentis auctoritas, eadem primitus jussa complentis: quatenus Ecclesiastici ordinis disciplina inviolabilis permanens, ad percipiendum perenne præmium Christianis omnibus præstet accessum (ascensum),

¹ Cassiod. Instit. divin. lect. c. 1. 5. 6.—² Item eod. l. c. 5. 8. 11. 17.

³ Bed. de temp. ratione c. 43.

per quem et sancti præsules paternis muniantur exemplis.

74. « In principio itaque canones, qui dicuntur Apostolorum, de greco translatis: quibus quia plurimi consensum non præbuerere facilem, hoc ipsum ignorare vestram nolimmo sanctitatem; quamvis postea quadam constituta Pontificum ex ipsis canonibus assumpta esse videantur. Deinde regulas Nicænae Synodi, et deinceps omnium Conciliorum, sive quæ antea, seu quæ postmodum facta sunt usque ad Synodum centum quinquaginta Pontificum, qui apud Constantiopolim conveniunt, sub ordine numerorum, id est, a primo capitulo usque ad centesimum sexagesimum quintum, sicut habentur in græca auctoritate, digessimus. Tum sancti Chalædonensis Concilii decreta subdentes, in his Græcorum canonum finem esse declaramus.

75. « Ne quid præterea nolitiae veslæ credamus velle substrahere, statuta quoque Sardicensis Concilii, atque Africani, quæ latine sunt edita, suis a nobis numeris cernuntur esse distineta. Universarum vero definitionum titulos post hanc Præfationem strictius ordinantes, ea quæ in singulis passim sunt promulgata Conciliis, sub uno adspecullocavimus; ut ad inquisitionem cuiusque rei compendium aliquod attulisse videamur ». Illeusque præfatur ad Stephanum Salomonum episcopum Dionysius apud Cresconium, qui in sua collectione ejusmodi Dionysii collectionem canonum tanquam rotam (secundum Ezechielis¹ visionem) est in medio rotæ complexus.

76. Subjecit vero his Cresconius eam, quam eodem ferme tempore Ferrandus Carthaginensis Ecclesiæ diaconus elaboravit, sed alio plane ordine: dum sub unoquoque colligit capite, et citando eos, non recitando, qui diversorum Conciliorum de eadem retractantes reperiuntur canones, collocavit, quod opus jure Cresconius breviarium appellandum putavit. Sie igitur habes, post primam illam mendis seatentem canonum veterum collectionem, in ideam opus primum omnium laborasse Dionysium Exiguum, secundo loco Ferrandum Carthaginem diaconum, postea Martinum episcopum Bracharensem, ut suo tempore dicturi sumus, quarto vero loco Cresconium episcopum Africanum, de quo ista in scripto codice, cuius est titulus, concordia canonum², leguntur. « Concordia canonum . Cresconio Africano episcopo digesta sub capitibus trecentis. Iste bella et victorias, quas Joannes patricius apud Africam de Saracenis gessit, hexametris versibus descriptis ». Ille ibi: ex quibus intelligi potest, quo tempore Cresconius vixerit. Sed de his inferius dicendum, sicut et de pluribus aliis recentiorum canonum collectoribus: ad haec autem occasione Dionysii collectoris digressi sumus. Jam vero quas dignas Ecclesiasticis putamus Annalibus

Christianissimorum Francorum regum res prosecutamur.

77. *Hermenefridum Thuringiæ regem prælio vincit Clotarius, et a S. Medardo recipit miraculum.* — His temporibus Franci bella gesserunt adversus Thuringios, quorum regi Hermenefrido (Hermenofrido) Theodorus Italiæ rex nupti tradiderat neptem suam, ut docent date ab eo tunc litteræ¹ ad eumdem regem. Mortuo enim Theodoro, cuius patrocinio loebatur, Theodoriens Clodovei tertius et Clotarius quintus filii adversus eum ducentes exercitum, eundem superatum occiderunt. Agit de his Gregorius², et alii recentiores. Juste autem haec passum esse Hermenefridum ob necem illatam ab eo Berthario germano suo, suas Amalbergæ uxoris, idem Gregorius³ pluribus docet. Duxit vero ex præda potita captivam Clotarius filiam Bertharii regis fratris Hermenefridi; quam, cum ad annos nubiles pervenisset, sibi matrimonio junxit. Haec est illa magna Radegundis celebris sanctitate regina, de qua sæpius inferius dicendum erit.

78. Sed quid primum acciderit ipsi Clotario regi, cum viceret in regnum suum reverteretur, acceipe ex Fortunato⁴, ubi res sancti Medardi Noviomensis episcopi proscriptus est. « Rex postea Clotarius exercitum movens, Somenam violenter transivit fluvium, et ubique potuit deprædatus, adjacens omne devastavit territorium: cum multa illa præda inter Noviomum revertebatur et Isaram. Verum quia et episcopum Viromanduensem, et quæ sub illo degebat Ecclesia, deprædatus erat; divinitate ultiōnis digne et laudabiliter prædicandam non evasit sententiam. Parcens quippe Dominus et ipsi Clotario, et qui cum ipso hujus erant participes criminis, equos tamen eorum et omnia vehicula, plaustra scilicet et alia quibus præda illa evanesceret, adeo divinitus affixit, ut per omne triduum a loco illo nullo modo possent moveri.

79. « Persipientes autem tantum hoc Dei miraculum, ad sanctum Dei sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, suppliciter confugint, eique unanimi devotione, quæ deprædati fuerant, restituientes, cum ab eo super commissis absolutionem suscepissent, divino illo vinculo resoluti, læti et alaeres ad propria reversi sunt. O mira et ineffabilis Dei clementia! Quos ipse Deus judicii sui per triduum justissima ligaverat condamnatione, sanctus confessor Medardus uno in momento indulta relaxavit absolutione. Vere lingua Petri, et qui ab eo suscipiunt claves sunt regni cælorum, quibus concessum est vere pœnitentes tam potenter a nexibus absolvere peccatorum ». Hactenus de his Fortunatus temporis hujus scriptor.

80. *Primordia sanctitatis exhibita a Radegunde, quam Clotarius ducit uxorem.* — Sed quæ idem

¹ Ezech. II. — ² Extat in nostr. Biblioth. tom. II. Concor. can. pag. 174.

¹ Apud Cassiod. I. IV. Epist. I. — ² Greg. de Gest. Franc. I. III. c. 4. — ³ Greg. de Gest. Franc. I. III. c. 4. — ⁴ Apud Sur. tom. III. die VIII. Jun.

auctor¹ de regiae puellae Radegundis captivitate, custodia, et educatione scribat, breviter haec habeto : « Beatissima igitur Radegundis natione Barbara, de regione Thuringa, ayo rege Basino, patruo Hermenefrido, patre rege Berthario, quo altitudinem saeculi tangit regina de germine, celsa licet origine, multum celsior actione. Quae cum suis parentibus brevi communans tempore, tempestate barbarica, Francorum victoria regione vastata, vice Israëlitica exiit migrate patria. Tunc inter victores, cuius esset praeda regalis puella, sit contentio de captiva : et nisi redditu fuisse, transacto eertamine, in se reges arma movissent. Quae veniens in sortem praeceps regis Clotarii, in Viromanduensem ducta, Athias in villa regia nutriendi causa custodibus est deputata.

81. « Puebla data laboribus qui conveniunt sexui, inter opera reliqua fit ex Barbaris litterala, frequenter loquens cum parvulis, si conferret sors temporis, martyr fieri cupiens. Indicabat adolescens jam tunc merita senectutis, obtinens pro parte, quod petuit. Denique cum esset in pace florens Ecclesia, ipsa est a domesticis persecutiones perpessa : jam tunc id agens infantula, ut quicquid sibi remansisset mensa, collectis aliis parvulis, lavans capita singulis, compositis sellulis porrigena aquam manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis : hoc etiam premeditans cum Samuele parvulo clero, facta cruce lignea, praecedentem subsequens, psallendo ad oratorium gravitate matura ; simul parvuli properabant ; ipsa autem cum sua veste pavimenta nitidans, circa altare vero cum facitergo jacentem pulverem colligens, foris cum reverentia recondebat potius, quam verrebat ». Haec de pueris captiis dignis exordiis, præsagiis quidem eminentissimæ erigendæ sanctitatis perfectionis, cui tam grandia jacta fuerant fundamenta virtutum.

82. Quomodo vero Ctotarius rex Francorum eam sibi junxerit matrimonio, ab eodem Fortunato sic accipe : « Quam præparatis expensis cum voluisse rex prædictus accipere, per berarcham ab Athias nocte cum pueris elapsa est. Deinde Suessionis cum eam direxisset, ut in regiam eligeret, fugit, evitans pompam regalem, ne saeculo cresceret : sed cui debebatur, et humana gloria non mutatur. Nubit ergo terreno principi, nec tamen separatura caelesti. At dum sibi accessit secularis potestas, magis quam permitteret dignitas, se plus inclinavit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum : plus participata Christo, quam sociata conjugio. Illo vero sub tempore tentamus patefacere de multis pauca, quae gesserit. Igitur juncta principi, timens ne a Deo degradasset, cum mundi gradu proficeret, se eam sua facultate eleemosynæ dedicavit. Nam cum sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus quae venissent ad eam, ante dedit decimas, quam recepit. Deinde quod supererat, monasteriis dispensabat : et quo ire pede non poterat, missa munere

circuibat. A ejus munificentia nec ipse se abscondere potuit eremita. Sie, ne premeretur a sarcina, quod accepérat erogabat. Apud quam nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda praeterit; sape donans indumenta, credens sub corporis veste, Christi se membra tegere : hoc se reputans perdere, quicquid pauperibus non dedisset ». At de his, quod ad institutum pertinet, satis modo ista libasse : eum tamen duobus integris libris eximie ejusdem virtutes conscriptæ habeantur. Quomodo vero a rege dimissa monasticum arripuit institutum, suo loco dicturi sumus.

83. *Amalafridæ occisione Athalarici querelæ et minæ ad Hildericum.* — Jam vero res Africæ invisamus. Accidit interea, ut defuncto anno superiori Theodorico rege Gothorum, ejus timor coercedebat alios reges Occidentales, qui in eum essent in fuso animo, Hildericus rex Wandalorum in Africæ ejusdem Theodorici neptem Amalafridam nuptiam Trasamundo regi defuncto morte mulcatrit. Cujus rei causa conflata sunt inimicitie inter ipsum et Athalaricum regem Italiæ, ejus ad eum extat Epistola¹ : qua de nece Amalafridæ expostulat verbis istis :

84. « Hilderico regi Wandalorum Athalaricus rex.

« Durissima nimis sorte constringimur, ut quos ante dulces parentes diximus, nunc eis causas amarissimas imputemus, quas nemo potest relinquare, qui pietatis noscitur monumenta cogitare. Quis enim nesciat, divæ recordationis Amalafridam, generis nostri decus egregium, violentum apud vos reperisse lucis occasum ? et quam habuistis pridem dominam, passi non estis vivere nec privatam ? Haec si contra fas parentele gravis esse videbatur ; remitti ad nos debuit honorabilis, quam magnis supplicationibus expetistis. Parricidii genus est, ut quam vobis fecerat afflinem conjunctio regis, nefandis ausibus in ejus vos interitum misceretis. Quid tantum mali a suo conuge relieta promeruit ? Si successio debebatur alteri, numquid femina in eo ambitu potuit inveniri ?

85. « Mater quinimo baberi debuit, quæ vobis regna profudit. Nam et hoc nobilitati vestræ fuisse adjectum, si inter hanc divorum stirpem retinuissetis Amali sanguinis purpuream dignitatem. Itoc Gothi nostri ad suum potius opprobrium intelligunt fuisse tentatum. Nam qui domine alienæ gentis intutit necem, omnino ejus parentum visus est despessisse virtutem : quando nemo, quod resecandum credit, putet esse tentandum. Et morati ideo ratione commoti, per illum et illum legatos nostros verbis prius a vobis expetimus aequitatem, exspectantes qualis excusatio tantis casibus afferatur. Nam etsi quodlibet negotium in tali persona fuisse enatum, nobis debuit intimari : ut et nostro iudicio periret, quæ se pessimis actibus miscuisset. Restat ut naturalis ejus fungatur occasus. Impossibilia non

¹ Apud Sur. die XII. Aug.

¹ Apud Cassiol. Var. I. ix. Ep. 1.

dicimus : nova non querimus : illum atque illum tradite, per quos facta res debet clucere. Sit in eis totius causæ absoluta probatio. Sine bello, sine cœde aut nos efficiat placatos, aut vos reddat obnoxios. Quod si creditis esse temendum, nec vos ad rationabilia responsa componitis ; conditione initæ pacis absolvimur, qui læsi federis vinculo non tenemur. Vindicet nunc superna majestas sce-lus qualibet arte commissum, quæ ad se clamare taletur¹ fraternali sanguinis cœdem impiam ». Haec tenuit Athalaricus ad Hildericum.

86. Quæ autem hæc secula sint, licet nemo

deserbat : conjici tamen facile potest, eundem Athalaricum excitasse adversus Hildericum regem Galimerem regiæ stirpis sobolem, Genzonis filium, de quo superius : qui post annos duos eundem Hildericum regno spoliavit, et arctæ custodiæ tradidit, ut suo loco dicimus. Egisse autem dolo potius Athalaricum, quam bello adversus Hildericum, illud facile persuadet ; quod cum (ut testatur Procopius¹) esset ille Justiniano imperatori amicitia conjunctissimus ; eundem bello lassere periculum admodum videretur. Sed ad res gestas anni sequentis progrediamur.

¹ Gen. iv.

¹ Procop. de bello Wandal. I. 1.

Anno periodi Græco-Romanæ 6020. — Urb. cond. 4180. — Jesu Christi 527. — Felicis IV papæ 2. — Justinianoi imp. 1. Athalarici reg. 2.

1. *Consul sine collega.* — *Mavortius* absque collega consulatum gessit, ut omnes Fasti habent, quem Romæ creatum fuisse, insinuat auctor Chronici Alexandrini, qui hoc anno proponit *Mavortium Romanum solum*.

2. *Justinianus creatur Augustus et Justinus moritur.* — A num. 1 ad 5. *Justinianus kalend. Aprilis* dictus est Augustus, et in consortium imperii adscitus, dieque quarto ejusdem mensis, in quem hoc anno Pascha incidit, coronatus est, ut parte 3 dissert. Hypaticæ cap. 2, num. 10, pluribus ostendi ex Theophane, eius locum obscurum expheavi. Procopius in Historia arcana cap. 9, diem illum Justiniani natalem notavit : « Cum avunculo, inquit, Romanorum Cæsar consalutatus, si tamen bono id jure factum ; nam metu ac minis senatus populusque perterritus in eam sententiam impellitur. Suscepere dominationem Justinianus ac Theodora tertio ante Paschatis die, quando scilicet nulli dicere salutem vel pacem fas est. Paucis post diebus morbo Justinus absemptus est, annis in principatu novem exactis ». Pascha hoc anno die quarta Aprilis celebratum; ideoque die prima ejusdem ac feria quinta in Cœna Domini, Justinianus Augustus nun-cupatus, ut etiam tradunt Evagrius lib. 4, cap. 9. Marcellinus in Chronico et auct. Chronici Alexandrini. Ab eo die annos imperii in suis rescriptis cum deduxisse observavit Baronius. Justinus ergo menses quatuor potestatis collegam habuit, inquit Theophanes; mortuus est enim die prima mensis Augusti hujus anni, quo rerudescente vulnere.

olim dum pugnaret accepto, extinctus est. Auctor enim Chronici Alexandrini ait. « Accidit, ut imperator Justinus ex ulcere pedis, quod ex iictu sagittæ in bello contraxit, extingueretur mense Loo, id est, Augusti die primo, sub horam diei tertiam, Indictione hac quinta ». Cyrus quidem Scythopolitanus scribit eum mortuum die ii Augusti, quia scilicet diem sepulturae eum die mortis, ut saepe fit, confundit. Die enim primo mensis Augusti eum e vita migrasse, testatur etiam Evagrius eitatus.

3. *Quot annos Justinus imperarit.* — Cum itaque Justinus imperium inierit anno DXXVIII, die IX mensis Julii, imperavit annos novem et dies viginti tres, die ejus emortuali excluso : solus vero annos octo, menses octo, dies viginti tres, non vero annos viii, menses ix, et dies v, ut mendose legitur in Chronico Alexandrino. Corruptus et Evagrii locus, in quo dicitur : « In universum tam solus quam cum collega per annos novem ac dies tres imperium » oblinuit; loco enim dies in legendum, dies XXIII, duobus denariis scilicet a librario omissis. Hi numerorum errores Valesium in Notis ad Evagrium irretitum tenuere ; ex his enim verbis Evagrii collegit, juxta hunc Historicum imperii Justini exordium proficisci a die XXVII mensis Junii anni DXXVIII, quod tam a mente Evagrii, quam a veritate alienum. Alemaunus in Notis ad Hist. arcan. Procopii cap. 9, nummum Justini producit Cizici cusum, in quo legitur, anno x, κvz, similemque exhibet Oeo a Nicopolitanis percussum ; indeque colligit, illum ad annum x imperii pervenisse.

Ducangius in lib. de Byzantinis familiis eumdem nummum Justino seniori attribuit, quemadmodum et alium, in quo habetur, anno xii, et infra xvz. At interque nummus *Justino juniore* imperante census, ut annus ille xii manifestum facit. Sed tam Ducangius, quam alii antiquarii munmos unius *Justini*, alleri saepe assignant; eosque, qui tempore Valentinianni III cusi sunt, saepe ad Valentinianum I vel II referunt, et vice versa. Marcellinus in Chronico, ubi ait enim e vita dececessisse, *annis imperatis novem, et mensibus duobus*, menses incompletos numerat, quorum ultimus diem unum tantum habuit; quod observare juvat, ut modus numerandi ab antiquis usurpatus desinat tandem viris eruditis fucum facere.

4. *Justinianus ante Justini mortem Cæsar non fuit.* — Baronius refert nummum *Justiniani*, in cuius antica legitur, D N JUSTINUS ET JUSTINIAN PP AU, infra, coxob. In postica cernitur Victoria stans, dextra hastam erucigeram tenens, sinistra globum erucigerum, sub quo stellula; infra, coxob. circum, VICTORIA AUGGG B. Quam Victoriam de Theodora perperam exponit, nec animadvertisit, nummum illum secundo imperii *Justiniani* anno, quod littera B demonstrat, csum esse. Quare mirari subit, cur *Justinianus* secundo imperii sui anno *Justinum* secum eo in numismate, cui nullum simile *Ducangius* in familiis Augustis Byzantiniis, exhibet, re praesentari voluerit. Porro monetarios inclinante imperio etiam si unicus Augustus imperaret, Victoriaram cum simili inscriptione consuelo abusu seculpsisse, mille exemplis liquet. Præterea Baronius scribit *Justinianum* ex Cæsare creatum esse Augustum, quod Marcellinus in Chronico eum dudum a *Justino* designatum fuisse *Nobilissimum* asserat. Verum epitheton illud honorarium alias quidem Cæsaribus adscribatur, sed Constantinus magnus *Nobilissimi* dignitatem a Cæsarea distinxit, ut videre est apud Zozimum lib. 2, ubi ait, eum *Constantium*, fratrem, et *Aniballianum* ex fratre nepotem *Nobilissimos* creasse, ab eoque tempore occurruerunt varii *Nobilissimi*, qui nunquam fuerunt Cæsares. Legendus *Ducangius* in Glossario, et in voce *Nobilissimus*. Denique post Constantinum magnum, qui imaginem *Victoriae* cum eruce in nummis suis exprimi voluit, ut significaret se crucis beneficio victorem de hostibus fuisse, omnes alii imperatores Christiani idem præstitere, Victoria tamen non uno modo descripta, ut videre est apud Gretzerum lib. 2 de Cruce et apud antiquarios.

5. *Corrigitur error inscriptionis Epistole Cassiodori.* — A num. 33 ad 36. *Athalaricum Italiæ regem*, ubi audivit *Justinianum* in Oriente regnare, legationem ad eum decreuisse probat Baronius ex lib. 8 Cassiodori, Epist. prima Justiniano imperatori scripla, qua Athalaricus ejus gratiam et amiciliam pettit. At Alemannus in Notis ad Historiam arcanam Procopii cap. 6 ostendit non ad *Justinianum*, sed ad *Justinum* successorem eam Epistolam datam, quemadmodum legitur in Vaticano Codice, et quia in ea

Athalaricus dicit: « Primordia itaque nostra; ea solatia mereantur principis longævi habere »; atqui, inquit Alemannus, *Justinianus ex Procopio*, *καὶ τὸν νέον*, id est, *admodum adolescens erat*, cum ad imperium pervenit, et cum *Athalaricus* eam legationem adorauit. Ad hæc frequens librariorum lapsus est in duobus *Justini* et *Justiniani* vocabulis, ut pluribus exemplis liquet, ideoque error qui in vulgarata Cassiodori editiones irrepit, corrigendus ex Codice Vaticano. *Justinianus* natus erat annos xliii cum *Justino* successit, et *juvenis ac adolescens* juxta loquendi modum antiquorum saepe a nobis observatum, appellari quidem potuit a Procopio, sed non *longævus* a Cassiodoro dici. His addo apud Cassiodorum laudatum, post præfatam ad imperatorem Epistolam, immediate referri secundam senatus Urbis Romæ, tertiam populo Romano, quartam universis Romanis per Italiam et Dalmatias constitutis, quintam universis Gothis per Italiam constitutis, sextam *Liberio* praefecto Galliarum, septimam universis provincialibus per Galliam constitutis, et denique octavam *Victorino* episcopo inscriptas, quibus omnibus renuntiat, se a Theodorico regni successorem dictum esse, et Gothorum Romanorumque sacramenta suscepisse. Quare sicut posteriores omnes istar Epistole initio regni Athalarici datae; ita et prior ad *Justinum* imp. *principem longævum*, atque proiectum, non vero ad *Justinianum*, qui tunc nondum imperabat, scripta.

6. *Bellum Persicum ante Justini obitum inchoatum est.* — A num. 45 ad 63. Bellum Persicum ante *Justini mortem* jam inchoatum erat. Procopius enim lib. t de Bell. Persico, cap. 12 narrat, *Sittam* et *Belisarium*, ambos *tum adolescentes*, ac *prima lanugine* signatos *Justini Augusti* jussu in Persarmeniam ditionis Persicæ ingressos, eam late vastasse. Postea a cap. 13 usque ad caput 16, narrat bella inter Persas et Romanos gesta usque ad finem anni quarli imperii *Justiniani*, quo frustra de pace inter *Cabadem* Persarum regem et *Justinianum* Augustum actum est. Sed in illis non immorabitur, quia colloquium de pace, quod hoc anno narrat Baronius a num. 45 ad 50, sicuti et prælium Belisarium inter et Mirhanem Persarum ducem habilum, quod valde memorabile fuit, perlitter ad annum *Justiniani* iv, ut asserit Procopius citalus, ideoque ad annum Christi *vxxx*, quo de utroque agemus.

7. *Dionysius scribit Cyclum suum annorum *dxxii*.* — A num. 71 ad 87. Petavius in Appendix tomo ii de Doct. Temp. duas Epistolas Dionysii Exigu促进avit, quarum prior scripta *Petronio episcopo*, secunda *Bonifacio primicerio notariorum*, et *Bono secundicerio*. Illa data anno quingeniesimo vicesimo quinto, ut liquet ex his verbis, quæ in exemplari regio post eam sequuntur: « In præsenli namque tertia Indictio est, consulatu Probi junioris, tertius decimus circulus decennovalis, decimus Lunaris est ». His verbis ista subjecla sunt: « Hic autem Cyclus Dionysii v decennovalibus con-

stat, hoc est xcv annis, sumitque exordium a DXXXII anno Incarnationis Domini, et desinit in DCXXVI anno. Hunc ergo Cyclum pratermisimus, eo quod tolus praterierit ». Quare auctor additamenti vixit post annum Christi DCXXVI. Epistola vero anno DXXV ante mensem Septembrem scripta. Posterior eodem forsitan anno data, sed transacta jam tertia Indictione : ubi enim apud Bedam legitur, *transacto anno, Indictione v.* Petavius legendum monet, *transacto anno, Indictione iii.* Paulo ante dixerat *Dionysius, praesentis anni* Indictionem quartam esse, ideoque haec scripsit, inchoata jam quarta Indictione kalend. Sept. anni DXXV. In posteriori Epistola *Dionysius* representat Tabulam Cycli decennovalis, quem ibi incipit ab anno Cycli lunae xix, quem cum *primum Cycli* nominet, existimavit Petavius in lib. 42 de Doct. Temp. cap. 2, *primum annum Cycli Dionysiani* inchoari ab anno vulgari Christi quingentesimo trigesimo primo. Cyclo lunae xix insignito, et si retro Cyclos Dionysii reflexando numeres, ad quingentesimum trigesimum secundum usque, *primum* hujus periodi Dionysianae DXXXII annorum, biennio ante vulgarem Epocham Christi incipere; nimirum ab anno Juliano XLIV Cyclo lunae xix et solis ix notato; indeque sequi Incarnationem Dominicam, secundum Dionysii mentem, convenire in annum Julianum sequentem, sc. XLV, præditum Cyclo lunæ i, solis ix qui est ille ipse annus, quo vulgo incarnatum et in lucem editum Christum ponimus; a quo *Dionysium Æram Christianam* exorsum esse Petavius arbitratur adversus Bedam, omnesque Computistas, tam veteres, quam recentiores, quos deceptos contendit, hi enim communī consensu docuere, *Dionysium Æram Christianam* auspicatum esse anno Juliano XLVI, Cyclum vero DXXXII annorum anno Juliano XLV. Cyclo solis ix, lunæ i notato. Verum communis Bedæ, aliorumque sententia certa, cum in illa Cycli decennovalis Tabula a Petavio citata, annos Embolismos Dionysius ordinet, et ipso Petavio lib. 6 ejusdem Operis cap. 40 fatente, Embolismorum progressio, cuiusmodi a veteribus ordinata fuit, non ab alio principio, quam ab Aureo numero, seu Cyclo xix initium habeat. Sed hac de re alibi, quia video Petavium suam opinionem fere omnibus persuasisse.

8. *Annos Incarnationis cum eo alligat.* — *Dionysius* itaque anno quingentesimo vicesimo quinto duo præstítit. Primum, Cyclos Paschales Alexandrinos ad Occidentales transtulit, secundum, Æram Incarnationis Antiochenam Cyclo suo DXXXII annorum alligavit, rejectis annis *Diocletiani*, cum quibus tam Alexandrinis, quam Antiocheni Cyclum DXXXII annorum conjungebant. *Dionysium* enim Cyclum DXXXII annorum invenisse, error vulgaris est, alibi a nobis confutatus. *Dionysii* tempore duæ Incarnationis Æra apud Orientales vigebant; altera in patriarchatu Alexandrino; altera in Antiocheno. Prior *primum Incarnationis annum* ab anno Juliano XLIII et ab anno mundi 350^t deducet, et

pro fundamento ponebat, Christum carnem sumpsisse mense Martio anni Juliani XLIII. *Antiocheni* vero Christi Incarnationem a die xxv mensis Martii anni Juliani XLVI, et mundi 3493 auspicabantur, licet temporis progressu tam Alexandrinis, quam Antiocheni annos mundi et Incarnationis a kalend. Septembribus coniunctius inchoarent. Secunda hæc Orientalium Incarnationis Æra *Dionysio* magis probata fuit, sicuti et sæculo sequenti Constantinopolitanis, qui Christum die xxv Martii anni Juliani XLV incarnatum statuerunt. Quare Æram Christianam, quæ hodie apud Latinos in usu est, inchoavit *Dionysius* cum Antiochenis ab anno Juliano XLVI, dieque xxv Martii, ita ut secundus annus Cycli Dionysiani DXXXII annorum primus Æra Incarnationis fuerit. Postea Æra Dionysiana in ictum immutatum. Nam alii, ut Galli, annum a die Paschatis; alii, ut alias Angli, a die Natali Christi, seu die xxv Decembribus anni Juliani XLV, alii a kalendis Januariis anni Juliani XLVI, uti hodie in plerisque Europæ ditinibus, exorsi sunt; alii denique hujus Æra in ictum prout a Dionysio institutum fuerat, retinuere. Imo apud veteres Æra Christiana modo vocatur Æra *Passionis Domini*, modo *Adventus Domini*, modo *Incarnationis*, modo *Nativitatis*, licet neque a Passione, neque a Nativitate, sed vel a kalendis Januariis, vel a Paschate, vel ab Annuntiatione B. Virginis inchoata fuerit.

9. *Primus annus magni Cycli Dionysiani in annum Christi DXXXII convenit.* — Porro licet *Dionysius* periodum suam DXXXII annorum ante annum Christi DXXXII composuerit, primum tamen ejus annum cum anno Incarnationis quingentesimo trigesimo secundo alligavit, quia Cyclus sancti Cyrilli annis xcv constans, anno Christi DXXXI absolutus est, et huic *Dionysius* sunum DXXXII annorum substituere voluit, rejectis tamen Diocletiani annis, ejusque loco annis Dominicæ Incarnationis appositis. Primus itaque annus primi magni Cycli Dionysiani Cyclo lunæ i, solis ix prædictus concurrit cum anno Juliano XLV; primum vero annus secundi Cycli Dionysiani concurrit cum anno Christi DXXXII, Cyclo lunæ i, et solis ix insignito: neque ante illum Christi annum *Dionysius* Cyclum suum publicavit, teste Beda lib. de sex Æstatibus, anno mundi 4480: « *Dionysius*, inquit, Paschales scribit circulos, incipiens ab anno Dominicæ Incarnationis DXXXII, qui est annus Diocletiani CCXLVIII post consulatum Lampadis et Orestis ». Quare Papebrocius in Paralipomenis ad Conatum in Catalogos Pontificum Romanorum loquens de Bonifacio papa hujus nominis II perperat scribit, *Dionysium Exiguum* canonem suum Paschalem condidisse anno DXXXII inchoandum, et ab eodem calculum missus ab Incarnatione Christi post Bonifaci II obitum.

10. *Dionysius Exiguus* nunquam fuit abbas *Romanus*. — Cassiodorus lib. Divin. Lec. cap. 23 de Dionysio Exigno scribit: « Fuit nostris temporibus monachus, Seytha natione, sed moribus omnino Romanus, in ultraque lingua valde doctissimus, etc.

Sed ille, jam sæculi perversitate derelicta, præstante Domino, in Ecclesia pace susceptus, inter Dei famulos credendus est habere consortium ». Et tamen Beda lib. de Temporum ratione cap. 45, de Dionysio ait : « Dionysius venerabilis abbas Romanæ Urbis et utriusque lingua, græca videlicet, et latine non ignobili prædictus scientia, etc. » licet Cassiodorus Dionysii amicus, qui eum socium sibi in tradendis philosophiæ præceptis ad suum monasterium adseverat, scribat eum fuisse *monachum*, non vero abbatem, *Romanum moribus*, non vero abbatem Romanae Urbis, ubi revera nunquam abbatiam gessit. Addit enim Cassiodorus : « Qui mecum Dialecticam legit, et in exemplo gloriosi magisterii plurimos annos vitam suam, Domino præstante, transegit ». Quod si Dionysius, vel Romæ, vel alicubi abbas fuisset, Cassiodorus in prolixo, quod de illo ibidem habet encomio, non loqueretur de eo ut de homine privato, nulloque nisi lectoris munere in monachatu functo. Vulgaris itaque sententia, que Dionysium *Exiguum abbatem Romanum* facit, a veritate aliena.

11. *Composuit Collectionem canonum.* — Dionysius scripsit Collectionem canonum Ecclesiasticorum, quæ adhuc extat, cuius usum, statim atque edita fuit, priore interpretatione spreta, per Gallias invaluisse, existimat Marca lib. 3 de Concordia cap. 3 : « Tum, inquit, quia apud Sedem Apostolicam vigebat, tum etiam quod nitore suo commendabatur præ squalore veteris interpretationis, et si hanc omnino Galli non deseruerint ». Contrariam tamen sententiam tuentur Christophorus Justellus in Praefatione Codicis universæ Ecclesie, Sirmondus in Praefatione ad antiqua Concilia Galliæ, et Quesnellus tom. II Operum sancti Leonis, Dissert. xvi *De primo usu Codicis canonum Dionysii Exigui in Gallicanis regionibus* : sed quidquid de hac controversia sit, Decretales Pontificum Romanorum Epistolas nonnunquam in usum vocatas in prisca Galliarum Synodis, constat ex causa *Contumeliosi Regiensis* in secunda provincia Narbonensi episcopi, quem Joannes II Pontifex maximus, ob ea quibus accusabatur crimina, episcopatu suspendit, decrevitque, ut in ejus locum *Visitator* constitueretur, datis ea de re ad *Cœsarum Arelatensem* episcopum litteris, quibus continebantur capita canonum, qui judicia episcoporum spectabant et qui in *Contumeliosi* causa usui esse poterant : transcripta autem erant ea capita ex Collectione, et Interpretatione Dionysii Exigui : « Nemo mihi », inquit Cœsarius, « alia quælibet contra auctoritatem Sedis Apostolice, aut contra cccxviii episcoporum præcepta, vel reliquorum canonum statuta objiciat, quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum sanetum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere non solum temerarium ; sed etiam periculosem esse non dubito ».

12. *Ex quibus canonibus Collectio Dionysiana constet.* — Novam hanc Collectionem adornavit Dionysius, Laurentii Romanae Ecclesiæ presbyteri

votis annuens, quia antiqua valde confusa erat, eamque rationem secutus est, ut Græcae Collectioni adhereret. Itaque et canonum consequentiam per numerorum seriem, a primo Nicæno, usque ad canonem tertium Constantinopolitatum, qui est ultimus canon, et centesimus sexagesimus quintus totius Collectionis observat. Tum omisis canonibus Concilii Ephesini, canones Concilii Chalcedonensis subjungit, et testatur, *in his Græcorum canonum finem esse*. Collectioni, qua Ecclesia universalis tenebatur, adjunxit quinquaginta canones Apostolicos, Concilii Sardicensis canones, et Conciliorum Africanorum, quos latine editos fuisse ait. Integra *Collectio* constat centum sexaginta quinque canonibus antiquissimæ Collectionis Græcorum, deinde xxvii canonibus Concilii Chalcedonensis, xxi Sardicensis, et cxxxviii Conciliorum Africanorum, præter quinquaginta canones : quorum omnium summa reddit ad ccxciv canonum capita. Cæterum ut Collectioni nihil deasset, Pontificum Romanorum decreta, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinebant, a Siricio usque ad Anastasium II inclusive post canones subjunxit. Primum editionem canonum, quam Stephano episcopo dicavit, edidit, et postea Collectioni Epistolarum, quam Juliano presbytero, Tituli sanctæ Anastasiæ scripsit, manum admovit; in ea enim ad Julianum Epistola ait : « Ha ut omnes titulos huic Praefationi subnecsterem, eo modo quo dudum de græco sermone Patrum transferens canones ordinaram ». Sed de Collectione Dionysiana plura Marca laudatus cap. 4, et auctores citati.

13. *Collectio S. canonum Martini episc. Bracarensis.* — *Collectio Dionysiana* statim ab Ecclesia Romana, obviis ulnis excepta, ut testis est Cassiodorus loco citato. Hanc etiam recepit Hispania, ut liquet ex Concilio Bracarensi II anno DLXII celebrato, in qua vixit, donec *Martinius* Bracarensis episcopus novam edidit, quam ex Codice polissimum Ecclesiæ Orientalis et nonnullis Occidentalibus Synodis, aliasque Hispаниæ decerpserit, dum jam esset Bracarensis episcopus; ideoque post annum DLXIX, quo monasterii Dumensis adhuc episcopus interfuit Concilio Lucensi eo anno celebrato. Hæc *Collectio* a Concilio Lucensi in Gallæcia probata est anno DLXI. Fuit autem *Martinius* Pannonius, teste Turonensi lib. 3, cap. 37, qui græcos ritus sancte, et prudenter ad mores Latinorum accommodavit, et græca capitula latina fecit, ut notat Garsias Loaysa in Praefatione ad Martini Bracarensis capitula ubi tamen eum *græcum* fuisse perperam scribit.

14. *Collectiones canonum Ferrandi et Cresconii.* — *Ferrandus* et *Cresconius* Collectiones etiam canonum publicarunt, ille Justini et Justiniani temporibus vixit; *Cresconius* ducentis fere annis posterior fuit, ut anno DCXCVII ostendemus. *Ferrandi* in canonibus via et ratione digerendi opus unum est et singulare, quod *Breviationis canonum* titulum præfert. Sed *Collectio canonum Cresconii* duas veluti partes habet, quarum prior *Breviarium*

canonicum dicitur; posterior integros canones ac decreta eo ipso ordine, quo in Breviario citantur exprimit, inserbiturque in *Mss. Codicibus*, vel *Concordia canonum*, vel *Liber canonum* (1). Ferrandus et Cresconius, ut Guillelmus Voellus et Henricus Justellus in Praefatione ad Bibliothecam Juris veteris observant, partim convenient, et partim discrepant. Convenient quidem si formam species, paria quippe sunt omnia; neque enim illi, ut Dionysius Exiguus, Conciliorum ordinem et consequentiam secuti sunt; sed habita materiarum ratione, canonicam omnem disciplinam, certis capitibus complexi sunt. *Ferrandus* quidem triginta duobus supra ducenta, *Cresconius* omnino trecentis.

15. *Collectio Ferrandi diversa a Cresconiana.* — In quo bis falsus est Baronius num. 76 et anno **CDXIX**, num. 90. Primum, quod *Ferrando* trecenta prorsus tribuit capitula, cum id Cresconio peculiare sit. Deinde quod *Breviarium canonicum* Cresconii cum Breviatione canonum Ferrandi confuderit, dum ait, *Cresconium Collectioni* sue subjecisse, eam quam eodem fere tempore Ferrandus elaboravit, sed alio plane ordine, non citando, sed recitando canones, quamque merito *Breviarium Cresconius* appellaverit. Nam praeterquam quod Baronius Ferrando Cresconium coœvum faciat, certum est ex omnibus libris editis et *Mss. opus Ferrandi* esse duntaxat **CCXXXII** capitulorum, et a Cresconiana Collectione plane diversum. Etenim licet in methodo et ratione tradendi convenient, ordo tamen *Ferrandi* multo spectabilior est, et accuratior quam *Cresconii* sen *Crisconii*. Si de materia item quæstio sit, non parum inter se differunt, quippe multa habent propria et peculiaria. De utriusque consonantia et discrepantia legenda Praefatio laudata.

16. *Bellum Thuringicum.* — A num. 78 ad 83. Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 13, bellum *Thuringicum*, quod a *Theodorico*, et Clotario Francorum regibus, et a Theodoberto Theodorici filio gestum est adversus *Hermenfredum* Thuringiae regem, post Theodorici Italiae regis mortem susceptum tradit. Duravit illud aliquot annis, et copiose describitur a Gregorio Turonensi lib. 3, cap. 7 et seq., ab auctore de Gestis regum Francorum cap. 22, et ab Aimoino lib. 2, cap. 9. Eo in bello *Her-*

menfredus devictus. *Clotarius* eo nondum confecto Suessione rediens, *Radegundem* Bertharii quondam regis, quem *Hermenfredus* frater interemerat, filiam adhuc parvulam secum captivam adduxit, et educari jussit. Haec facta est litterata ex Barbara, et graves persecutiones a domesticis passa, singularem pacientiam exercuit, ut testatur Venantius Fortunatus in ejus Vita, quam *Baudonivia* sanctimonialis supplevit, ea, quæ a Fortunato pretermissa fuerant, narrans.

17. *S. Radegundis uxor Clotarii regis Francorum et postea Monialis.* — *Clotarius* rex aliquot post annis a *Radegundis* adventu in Franciam, eam sibi in uxorem adse civit, sed ea paucos post annos diaconissa ordinata est a sancto *Medardo* episcopo Noviomensi. Tempus hujus matrimonii, et sacri veli a sancta *Radegunde* suscepti, neque *Gregorius Turonensis*, neque *Fortunatus* episcopus Pictaviensis, neque *Bandonivia* monialis memorarunt, sed *Bandonivia* ait tantum: « Coniuncta terreno principi nobilis regina, cælestis fuit, plusquam terrena, sed in ipso coniunctionis brevi tempore ita se sub conjugis specie nupta tractavit, ut Christo plus devota serviret, et hoc ageret in laicali proposito, quod ipsa desideravit imitari religio (id est, status religiosus); jam antecedens animo futuræ conversationis adventum, dum sæculari sub habitu religionis formatur exemplum ». Monasterium sibi intra Pictaviensem urbem construxit, « et magnam congregationem puellarum Christo nunquam morituro sponso aggregavit ».

18. *Longobardi in Pannoniam veniunt.* — Erat hoc tempore Longobardorum rex *Audohinus*, de quo *Sigebertus* in Chronicō hoc anno scribit: « *Haudein Longobardos* in Pannoniam duxit, in qua habitaverunt annis **XLII** », id est, usque ad annum **DLXVIII**, quo eos in Italiā venisse, infra visuri sumus. Totidem annos in Pannonia eos moratos esse prodit *Paulus diaconus* lib. 1 de Gest. Langobard. cap. 22, qui cap. 27 subdit, *Albohinum* *Audohini* successorem fœdus perpetuum cum *Hunnis* Pannoniā incolentibus pepigisse.

Hoc anno Concilium *Carpentoractense* celebratum, de quo anno **DXXIX** agam.

(1) Constantius in Praefatione ad Epistolas Romanorum Pontificum P. II, num. 125, pag. 107, Pagium notat, quod prime parti Cresconianī operis, sive Breviario, una cum Voello et Justello, titulum *Concordiae canonum* denegat, quem titulum, sicut Constantius, ipsi tribuunt exarati manu codices, ac tribui revera posse docet vel sola operis textura.

GEORGIVS.

FELICIS ANNUS 3. — CHRISTI 528.

1. Quid sentiendum de Justiniano, cum de rebus Ecclesiasticis sanciverit, et quid de ipsis legibus, et quo sensu illitteratus dictus fuerit. — Sequitur ordine temporum quingentesimus vicesimus octavus Christi annus, in Fastis notatus consulatu Justiniani secundo absque collega : quo idem imperator sacris sanctionibus tum fidem Catholicam, tum reliquum optimum Ecclesiarum atque Reipublicæ statum munire solidareque studuit. Quod igitur frequentissimæ sint leges de rebus sacris Ecclesiasticisque personis ab eodem imperatore sancitæ; non immerito a compluribus arguitur, quasi rerum divinarum invasor, dum divinis se miscuit, qui humanis tantum præfectus esset rebus : cum nec Ethnici imperatores id præsumpserint, nisi creati primum pontifices maximi. Verum ad ejus excusationem multa sunt quæ possint afferri : atque primum illud accipe de his consilium ejus. Quod enim ipse vidisset, plurimisque exemplis patefactum intellexisset, nullam esse Ecclesiastieorum canonum observationem, cum imperassent principes fidei Catholicæ minime studiosi, imo perduelles, ut fuerant Zeno, Basiliscus, et Anastasius; sed hæreticorum arbitrio cuncta esse permitta misceri atque confundi : sed et evenisset interdum (imo saepius contigisset) ut Constantinopolitane Ecclesiae hæretici antistites præsiderent, penes quos nulla penitus esset canonum ratio, sed studium tantum privatae fortunæ. Hæc, inquam, ipse considerans, illud sibi arrogandum putavit (quod alias inconcessum videri posset) ut plures de rebus et personis Ecclesiasticis ederet sanctiones, quibus coerceri possent infrenes hæretici et petulantes schismatici cohiberi, atque soluti disciplina restringi; probe sciens, justis non esse positam legem, sed prævaricatoribus.

2. Haec quidem sunt, quæ ad aliquam excusationem Justiniani afferri posse videntur, dum sacerarum legum conditorem agit, de sacerdotibus leges ferre, in eosque pœnas statuere præter jus fasque præsumens. Quibus et illud haud incongrue fortasse quis adjicet, quod cum ipse homo fuerit penitus illitteratus, adeo ut nec alphabetum aliquando didicisset, eujus rei gratia (ut inquit Sui-

das) dictus est analphabetus : cumque et Tribonius juris consultissimus, cuius potissimum opera in sanciendis legibus utebatur, Ethnicus esset; par est credere omnes Ecclesiasticas Justiniani constitutiones Epiphanii fuisse Constantinopolitani episcopi, et ejus qui in locum ipsius Menna successit : quas libenter edi illi voluerint nomine ipsius imperatoris, ut validioris observantiae essent; nam eas violare timerent omnes, probe scientes quod omnium provinciarum præfecti ad earum jugem custodiam invigilarent: adeo ut minime mentiatur, qui dixerit, per Justiniani os Constantinopolitanos episcopos esse locutos, et quotquot de fide Catholicæ et disciplina Ecclesiastica latæ esse reperiuntur ab imperatore Justiniano sanctiones, tot esse eorumdem antistitum scripta deereta. Insuper autem quod ejusmodi sacerarum sanciendarum legum, vel probandi sanctitas a Synodis jus in Ecclesiæ Catholicæ capite esse scirent: ne si eas ipsi Constantinopolitani episcopi ederent, viderentur sibi quod suum non esset arrogare; constitutionibus imperatoriis id perficere, quod haud facile his obviari posset, existimarentur.

3. Quod vero ex Suida dictum est, Justinianum « Analphabetum » fuisse : licet Suidæ non sit contemnenda auctoritas, ut qui apud antiquiores inventa scriptis prodiderit; tamen non sic « Analphabetus » dici Justinianus potuit, quod nescierit penitus legere, cum ex Vigiliæ papæ Epistola suo loco inferius recitata, et ex Eustathio suorum temporum historiam scribente constet, ipsum Justinianum non solum legisse, sed etiam suis litteris subseribere consuevisse.

4. Quamobrem usu loquendi potius dictum a majoribus puto Justinianum penitus illitteratum, nec scisse litteras, quod de dogmatibus magna temeritate vir indoctus auderet disputare; ut dicere solemus de aliquo, qui arroganter supra suum captum disserere de difficultissimis questionibus Theologicis audeat: « Iste homo cum nihil penitus sciat, de his agit »: vel: « Præsumit tanta, qui legere nescit »: vel quid hujusmodi ex more per hyperboleem dici solitum. Quod dicendi genus haud

prorsus abhorrere ab historia reperitur, cum et in sacris historiis id saepe usurpatum inveniamus. Et ut alia referre omittamus exempla, satis modo illud ex sacro Matthæi¹ Evangelio : « Venit Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt : Daemonium habet ». Cum tamen idem Evangelista de eo superius dicat² : « Esea autem ejus erat locusta, et mel silvestre ». At nihil penitus Joannes manducasse dictus est, quod ciborum abstinentissimus esset. Sed ut unde digressi sumus, ad conditas a Justiniano leges Ecclesiasticas revertamur.

5. Sed adhuc etiam illud adde, quod ex ipsarum constitutionum verbis apparel : nimirum quod in his sanciendis decretis Justinianus imperator haud tantam sibi vindicat auctoritatem, ut se dicat de rebus personis sacris agere imperatoria potestate; sed potius ex sacerorum præscripto canonum : ut plane se in his non earum legum conditorem, sed sanctorum canonum præ se ferat executorem atque custodem. Id quidem ipse hand obscure significat pluribus in locis cum de rebus Ecclesiasticis decernit aliquid : cuneta enim ex sanctorum canonum sententia se agere profitetur, ut in Novella constitutione tertia, ubi ait : « Quod nobis videbatur bene et competenter habere, et regularum sanctorum digne, etc. » Sed et Novella sexta, illis verbis : « Hoc autem futurum esse credimus, si sacerarum regularum observatio custodiatur, quam justi et laudandi et adorandi imperatores, et ministri Dei verbi tradiderunt Apostoli, et sancti Patres custodierunt et explanaverunt. Sancimus igitur, sacras per omnia sequentes regulas etc. » At hæc cumulatissime Novella centesima vicesima tertia in editione Holoandri; et Novellis itidem centesima trigesima tertia, et septima, in quibus omnibus idipsum pluribus monet. Sed et Joannes papa (ut suo loco dicturi sumus) ex ejusdem imperatoris legatorum relatione testatur, ea que de fide idem promulgaret edicta, facere consuevisse ex episcoporum consensu.

6. Sic igitur cum in his tradendis tum ipse, tum etiam ali imperatores non aliud nisi custodes et executores sanctorum canonum, se habuerint; nihil plane est, ut ab ipsis promulgatae improbari debeant sanctiones. Quod si alio quis eorum id titulo sibi sumpserit, atque imperatoria auctoritate temere arrogari; tunc sane illud Justini martyris in Antoninum Pium dictum opportune inculeandum erit : « Tantum principes opinionem veritati preferentes valent, quantum in solitariis locis prædones ». Quamautem sobrie, quamque modeste curare ista, rebusque se inimisere Ecclesiasticis Christiani principes debeant : magnum in exemplum cunctis idem esse potest Justinianus, dum quisque considerat, quo tandem ipse pervenerit gressibus istis pietatem maximam licet in omnibus præ se ferentibus : nempe cum qui ut laicus, unusque ex ovibus gregis, doceri regique deberet, minus sibi arrogaret docendi atque sacra regendi : etenim non

patiens, cum opus esset, ab auctoritatem habente eruditiri et gubernari, jam senex imprudens in heresis barathrum sese præcipitem dedit.

7. Vetus est regum morbus, ut dira istiusmodi prurigine urgeantur, ut appetant quae sunt sacerdotum. Hinc illud Ambrosii³ : « Vulgo dici, quod imperatores sacerdotium magis optaverint, quam imperium sacerdoles ». Sed audi rursum (quod ad hanc rem spectat) quid idem in Valentianum Augustum² : « Si, inquit, docendus est episcopus a laico; quid sequatur? Laicus ergo disputet, et episcopus audiat : episcopus discat a laico. At certe si vel Scripturarum seriem divinarum, vel vetera tempora refractemus; quis est qui abnual, in causa fidei, in causa, inquam, fidei episcopos solere de imperatoribus Christianis, non imperatores de episcopis judicare? » Et inferius : « Legem tuam nolle esse supra Dei legem : Dei lex nos docuit quid sequamur : humanæ leges hoc docere non possunt ». Et in Auxentium : « Imperator enim bonus iutra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est ». Et ad Marcellinam³ : « Allegabatur, imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo : Noli te gravare, imperator, ut pules te in ea quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere. Noli te extollere. Sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est. Quæ Dei, Deo : quæ Cæsaris, Cæsari. Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ ». Sed quid in his immoror, quæ sexcentis ferme locis superius ventilata, sunt firmissime stabilita?

8. At incusari possit vecordia atque timiditas Constantinopolitanorum antistitum, simentium imperatorem leges ferre super omnes episcopos, atque non secus ac ipsum caput Ecclesiæ, sive Concilium episcoporum, episcopis aliisque sacris Dei ministris jura præscribere; sive (ut diximus) idipsum potius faciendum illi eidem consuluerunt : quod si accidit, imprudentiae notam vilare non possint, cum potius ejus auxilium adversus improbos implorare debuissent, quam pati ipsum Ecclesiæ jura sancire, quod Summi Pontificis esse solet, vel plurium in unum coeuntium episcoporum. Accidit vero, ut cum Justinianus imperator diutius supervixerit, easdemque a se leges Ialas quam exactissime observari præceperit, inque Codicem suum redigerit; vim quandam acceperint et firmitatem, atque in canones ferme Ecclesiasticos complures earum frequenti usu transierint. Sed minime quidem de his mirari quis debet, vel scandalum ullum pati, quod sæcularis principis vigeant ejusmodi leges. Quæ enim justa reläque sancta novit Ecclesia, minime respuere consuevit, sed ea suis legibus et decretis probat, etiamsi eorum non Christianus princeps, sed Diocletianus fuerit prouulgator, vel quivis alius persecutor Ecclesiæ : secus vero, si quid minimum adversus sacras leges ac bonos mores ab eis præ-

¹ Matth. xl. — ² Matth. iii.

³ Ambr. Ep. xxxvii. vet. edit. ad fin. — ² Ambr. Ep. xxxviii. vet. edit. — ³ Ambr. Ep. xxviii.

sumptum sit, omnibus jure reclamantibus atque dicentibus : « Oportet magis obedire Deo, quam hominibus ». Sed his praemissis, videamus ab ipso Justiniano præscriptas in primis leges tam personis, quam rebus Ecclesiasticis, diversis ejus imperii temporibus promulgatas, a nobis vero singulis annis, cum exigit institutum, suis locis pro temporis ratione reddendas.

9. *Justini sanctiones ne episcopi ad curiam veniant, de episcopis ordinandis, et contra raptores.* — Hoc igitur anno, cum secundum gereret consulatum, decimo kalendas Martii, idem Justinianus imperator ad coercendam ambitiosorum episcoporum levitatem, quamlibet occasionem captantium, ut ad comitatum venirent, magno præjudicio Ecclesiasticorum bonorum, quæ in his impendi necesse erat; ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum ejusmodi edidit sanctionem¹:

« Omnum semper adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias, per quas et nostrum imperium sustineri, et communes res clementissimi Dei gratia muniri credimus: necnon et nostras et cæterorum omnium animas studentes salvari, et eam ob rem solliciti assidue ne commoda sanctissimarum Ecclesiarum, in quacumque civitate sunt constitutæ, aliqua ratione minuantur, et quæ in ipsis sunt divinæ liturgiæ ex Deo amantissimorum sacerdotum absentia impediuntur, aut non convenienter curentur; ac ne etiam sanctissimarum Ecclesiarum consumentur res tam propter itinerum, quam etiam commeantium huc sacerdotum et comitantium clericorum impensas, unde sæpe et sub fœnore accipiendo necessitas emergit, et ex ea re onus ad ipsas sanctissimas Ecclesias venit: simul etiam ne Ecclesiasticarum rerum non convenienter procedat administratio per absentia Deo amantissimorum episcoporum tempus; his ad tuam beatitudinem apicibus uti oportere existimavimus.

10. « Per quos ipsi jubemus fieri omnibus manifestum per singulas metropoles uniuscujusque provinciæ sibi subjectis sanctissimis sacerdotibus: quoniam non deceat aliquem ipsorum, vel qui in aliis provinciarum civitatibus sub metropolitano ordinati sunt episcoporum, secundum propriam voluntatem absque divina nostra speciali jussione relinquere quidem gubernatam a se sanctissimam Ecclesiam, in hanc vero felicem commeare civitatem, qualiscumque emergat res; sed mittere huc oportere unum aut duos ex sibi subjecto pio clero, et facere manifesta nostræ pietati ea, quibus opus habent, aut per seipso, aut per intermedium tuam beatitudinem: sique perfrui justa et compendiaria nostra ope. Si enim quipiam eorum quæ ad nos relata sunt, tale nobis visum fuerit, ut indigent ipsorum Deo amantissimorum sacerdotum præsentia; confessim tum proficiisci jubebimus ipsos, absque vero tali divina jussione neminem proficiisci concedimus.

11. « Sciente horum transgressor, et recte et pie a nobis introductam pro sanctissimaru[m] honore Ecclesiarum observantiam prætereunte, quod non parvam indignationem experietur: sed et sub excommunicatione fiet, si quidem metropolites sit, a tua beatitudine; si vero civitatis sit episcopus qui metropolitæ subjectus sit, ab ipso metropolita ». Hic observa, lector, cum contigerit audire in aliis ejusdem principis sanctionibus, inferri in delinquentes excommunicationis sententiam, non id esse temerarie ab ipso præsumplum imperatore; sed per eos (ut hic vides expressum) ad quos pertinet, exercendum fuisse: quod et de aliis ab eo irrogatis censuris neveris esse intelligendum. Sed pergit: « Pecuniarum namque pœnam definire contra contemnentes divinam nostram dispositionem non necessarium esse putavimus, ne inde ad sanctissimas Ecclesias, quod inde evenerit damni redundet, quarum res ab omni diminutione liberas manere cupimus. Hæc igitur ad singulorum notitiam sub ipsa ordinatorum Deo amantissimorum metropolitanorum episcoporum perferre tua sanctitas studeat; et ab unoquoque missas responsiones tam per metropolitas, quam per ipsarum reliquarum province civitatum Deo amantissimos episcopos de his, quæ hac de re didicerint, ad nostram religionem referre. Data decimo kalendas Martias C. P. D. N. Justiniano A. II. cons. »

12. Decimo vero abhinc die, nempe ipsis kalendis Martii, idem Justinianus imperator de ordinatione episcoporum ista sancivit, scribens, non ad ipsum Constantinopolitanum episcopum, sed ad Atarbiūm prætorio¹:

« Omnum adhibentes providentiam circa sanctissimas Ecclesias in honorem et gloriam sanctæ et incorruptæ homousie Trinitatis, per quam et nos et communem rem publicam salvos fore confidimus: insistentes etiam doctrinis sanctorum Apostolorum de creandis irreprehensibilibus sacerdotibus, qui quidem ob id potissimum ordinantur, ut suis preceptibus benignitatem humanissimi Dei rebus acquirant communibus, præsenti lege sancimus, ut quoties in qualicunque civitate sacerdotalem sedem vacare contigerit, decretum fiat ab his qui eam civitatem incolunt super tribus personis rectæ fidei et honestæ vitæ, aliquaque honorum et virtutum testimonium habentibus, ut ex ipsis idoneus ad episcopatum promoveatur. Si enim sancti et gloriosi Apostoli sacerdotium a Domino Christo Deo consecuti, et qui bonis omnibus terram repleverunt, et ejus doctrinam omnibus impertiti sunt, neque ipsi vitæ suæ, quam in hoc mundo degebant, salutis nostræ causa pepercérunt; quomodo æquum non fuerit, ut qui subingrediuntur eorum ordinem, et instituuntur sanctissimarum Ecclesiarum sacerdotes, purum habeant propositum, et pecunias contemnant, omnemque vitam suam ad clementissimum applicent Deum?

¹ L. XLII. de Episc. et cler.

¹ L. XLII. C. de Episc. et cler.

43. « Convenit igitur hujusmodi eligi et ordinari sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes. Etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianae vite curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam et res Ecclesiasticas consumat. Nam cum quidam summa in Deum spe, et ut animae eorum salvae fiant ad sanctissimas occurrant Ecclesias, et eis omnes suas facultates atferant et derelinquant, ut in pauperes et egentes et ad alios usus pios consummiantur; indecens est episcopos in suum illas auferre lucrum, aut in propriam sibi, aut cognatos impendere. Oportet enim episcopum minime impedire affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritualium esse patrem. Has igitur ob causas probubemus habentem nepotes aut nepotes ordinari episcopum.

44. « De his vero episcopis, qui nunc sunt, vel futuri sunt, sancimus, nullo modo habere eos facultatem testandi, vel donandi, vel per aliam quamcumque execogitationem quid de rebus suis, quas postquam facti fuerint episcopi possederint et acquisierint vel ex testamento, vel donationibus alia quamcumque causa, exceptis his que ante episcopatum a parentibus et thiis, id est, patruis vel avunculis, et a fratribus ad ipsos pervenerunt, perventurae sunt. Quaecumque enim post ordinationem ex quamcumque causa extra praefatas personas ad ipsos pervenerunt, ea jubemus ad sanctissimam Ecclesiam, enjus episcopatum tenuerint, pertinere, et ab ea vindicari et evinci, nulla alia persona potestatem habente ex eo proprium aliquod auferre lucrum. Quis enim dubitaverit eos, qui ipsis res relinquent, aut reliquerint, et si in aliam personam transferunt aut transtulerunt, non potius ipsum sacerdotium contemplantes quam ejus personam, et cogitantes quia non solum ab ipsis relicta pie insument, sed suas ipsorum res adjicient, id fecisse?

45. « Ab hac autem generali nostra lege excipiimus ea sola quaecumque et qualiacumque in hunc usque diem fuerint Epiphanii archiepiscopi felicis hujus civitatis et sanctissimi patriarchae. Nam super his quae ab hoc tempore ei acquirentur, ea quae a nobis constituta sunt, obtinere, et ipsa ad sanctissimam majorem Ecclesiam pertinere jubemus. Post mortem vero Deo sanctissimorum episcoporum, jubemus ut pro tempore illarum Ecclesiarum oeconomici rationes reddant earum quae ab illis relicta sunt rerum: idque sanctissimis Ecclesiis proticere, quod ex hac nostra lege eis debetur. Et ipsos quidem oeconomicos cum judicio et diligenti discussione creari praecepimus: scientibus ipsis, quod singulis annis rationem referent sanctissimo episcopo sua administrationis: et quamcumque in re viderint res Ecclesiasticas minusse vel lassisse vel proprium questum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent. Itaque si quidem superstites istiusmodi rationes subvierint, fiant que supra dicta sunt: si vero non redditis rationibus defuncti fuerint; tunc ipsorum haeredes subjiciantur tali

disussioni, et convenientur pro restitutione omnium, quae ex ea causa debere illos constiterit.

46. « Necessarium quoque esse credimus etiam super his aliquid definire, qui curam suscepserunt, suscepturive sunt venerabilium xenonum, et nosocomiorum, et ptochiorum, et orphanotrophiorum: et brephotrophiorum: nam, et ipsis omnem licentiam auferimus de acquisitis rebus post susceptas hujusmodi curationes vel per testamentum vel aliquem alium modum vel machinationem quicquam in alias transferendi personas, exceptis quæ prius habuerant; vel postea a parentibus vel thiis vel featribus ad ipsos pervenerunt. Omnia enim quæcumque ad sancta pertinent loca, vel quæ ad ipsorum præpositos post susceptam hujusmodi curam pervenerunt, vel perventura sunt, ad ipsa venerabilia pertinebunt loca: eaque pie in eos distribui et erogari volumus, qui in illis locis sunt, vel curantur. Manifestum est enim quod quisquis derelinquit vel donaverit, sive in scriptis, sive sine scriptis, xenodocho, vel nosocomo, vel ptoctropho, vel orphanotropho idcirco dat, ut pie per ipsum dispensem: ut qui multam de eorum pietate præsumptionem et occasionem habeat, qui his locis præfecti sunt. Neque enim justum est ipsum ea quæ sub prætextu eorum, qui sub ejus cura sunt, accipit, non in ipsos, vel pro ipsis impendere; sed in propriam personam auferre et proprio lucro applicare, timore Dei contempto. Quis enim tali curæ præpositum non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum pervenient, sed omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?

47. « Amplius id quoque jubemus, ut quæcumque post necessariam erogationem in eos qui eorum curæ commissi sunt, et debitam curationem rerum et ædificiorum superesse contigerit, ut ad reddituum comparationem proficiant. Undique enim noster scopus et nostra intentio est, ad amplificationem et augmentum adducere res adpios usus segregatas: sic enim quisquis pro sua anima quicquam facere volet, promptus erogabit, si crediderit ea quæ ab ipso data fuerint, pie administranda esse. Si autem contigerit aliquem ab administratione sua cessare, quam acceperat: sancimus, eum qui in ejus locum conslitutus est, cum timore Domini rationum redditioni subjici gestæ sub eo administrationis, sicut divina nostra lege continetur: sciente et eo qui post ipsum constitutus est, quia Domino Deo pro his rationem reddet.

48. « Præterea sancimus (quemadmodum et divinis canonibus definitum est) ne quis episcopus aut chorepiscopus, aut visitator, sive circuitor, aut presbyter, aut alius enjuscumque dignitatis clericus per largitionem ordinetur: sed nec oeconomicus, nec Ecclesiasticus, nec xenodochus, nec nosocomus, nec ptochotrophus, nec orphanotrophus, nec quisquis ptochno præficiendus est, per talem fiat largitionem, sed per judicium et probationem eorum, qui in illis locis sunt, Deo amantissimorum episco-

porum. Si vero quis inventus fuerit, occasione prædictarum ordinationum et administrationum, aliquid dedisse, vel accepisse, sive episcopus sit, sive clericus; et eum qui præbuit, et eum qui accepit, extra sacerdotium et clerum fieri jubemus: ut post hæc Domini Dei subjaceant condemnationi. Si autem quis propter præfecturam dedisse quid compertus fuerit; eum qui ita præfectus faetus fuerit extra clerum esse jubemus. Si vero oeconomicus, vel Ecclesiasticus, sive defensor, vel chorepiscopus, vel orphanotrophus, vel ptochus præpositus compieretur prebuisse quid, ut sibi cura illa committeretur; et hunc removeri ab hujusmodi cura jubemus.

49. « *Præterea sancimus, ut omnes clerici per omnes Ecclesias constituti per seipso psallant nocturna et matutina et vespertina, ne ex sola Ecclesiastica rerum consumptione clerici appareant, nomen quidem habentes clericorum, rem autem non implentes clerici circa Liturgiam Domini Dei: turpe enim est pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta, psallere. Si enim multi laicorum, ut suæ animæ consulant, ad sanctissimas Ecclesias confluentes, studiosi circa psalmodiam ostenduntur; quomodo indecens non fuerit, clericos ad id ordinatos non implere suum munus? Quapropter clericos omnino psallere jubemus, et ipsis inquireti a Deo amantissimis pro tempore episcopis et duobus presbyteris in singulis Ecclesiis, et ab eo qui vocatur archos, vel exarchos, et ab ecclie, sive defensore cujusque sanctissimæ Ecclesie; et eos qui inventi non fuerint inculpate in liturgiis perseverantes, extra clerum constitui. Nam qui constituerunt vel fundarunt sanctissimas Ecclesias pro sua salute et communis Reipublicæ, reliquerunt iltis substantias, ut per eas debeant sacræ liturgiae fieri, et ut in illis a ministrantibus piis clericis Deus colatur. Licentiam autem concedimus omni personæ, que quid horum prætermissemus esse cognoverit, ea denuntiare et publicare. Ea vero quæ a nobis sancta sunt, fini tradi, et ad effectum perdeci cum Dei benignitate jubemus. Eos vero qui in suspicionem venerint aliquid horum ausu temerario prætermissemus: primum quidem ex Domini Dei judicio periculum, ac deinde positas in hæc lege poenas sustinere. Dat. kalend. Martii. C. P. D. N. Justiniano PP. A. II. cons. ». Haec est constitutio.*

20. Compositis jam iis quæ ad personas resque Ecclesiasticas, pliisque cultum rerum sacrarum pertinere videbatur: nefando crimini, sancta nova lege, occurrendum putavit, cum hoc item anno ad Hermogenem magistrum officiorum adversus virginum raptores ista rescripsit¹:

« Raptiores virginum honestarum, vel ingenuarum, sive jam desponsatae fuerint, sive noui, vel quarumlibet viduarum feminarum, licet libertinæ vel servæ inventæ sint, pessima criminum peccantes, capitum supplicio plectendos decernimus, et

maxime si Deo fuerint virgines vel viduae dedicate, quod non solum ad injuriant hominum, sed etiam ad ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur: maxime cum virginitas vel castitas incorrupta restituiri non possit. Et merito mortis damnantur supplicio, eum nec ab homicidii criminis hujusmodi raptores sint vacui. Ne igitur sine vindicta talis crescat insania: sancimus per hanc generalem constitutionem, ut hi qui hujusmodi crimen commiserint, et qui eis auxilium invasionis tempore præbuerit, ubi inventi fuerint in ipsa rapina, et adhuc flagrantib[us] criminis comprehensi, et a parentibus virginum, vel ingenuarum, vel viduarum, vel quarumlibet feminarum, etc. » Extendit enim leges ad nuptias et sponsas, pomasque dilatata, plectens etiam amissionem bonorum: sed et hujusmodi delinquentes jubet incendio concremari; raptamque raptori nubere vetuit. Data autem ipsa lex ponitur decimo quinto kal. Decembris, sub ipsius Justiniani consulatu secundo, ad quem spectant etiam due aliae ejusdem imperatoris Novelle, nempe centesima quadragesima tercia, et centesima quinquagesima, quas tu consulas.

21. *Antiochia ex terra motu Theopolis vocata.* — Hoc eodem anno, qui tertius numeratur a priori terræmotu Autiocheno, de quo suo loco dictum est, rursus gravioribus impulsibus eadem civitas agitata dire admodum conculi cœpit: sed Dei ope subventum, ne funditus periret. Hic quidem terræ motus cum diversis ab aliis ponatur annis; nos secuti Evagrius, qui duos annos et sex menses numerat a priori terræ motu, hoc ipso anno, qui tertius est ab eo, de ipso agimus. Sunt enim hæc Evagrii verba²: « *Civitas illa rursus biennio et sex menses post terræmotibus concussa est. Quo quidem tempore tum Theopolis pro Antiochia nunquam fuit, tum aliis rebus imperatoris providentia locupletata* ». Hæc Evagrius. Sed quonodo id acciderit, ex aliis petendum auctoribus.

22. Cum igitur eo modo civitas concuteretur, recenti memoria præteriorum malorum eives penitus consternati, ad inicium illud, quod tantum sibi superesse sentiunt, divinum configunt patrocinium. Quid autem eisdem, necessitas pietatis magistra snaserit, audi Nicæphorum, cum de his breviter agens, hæc ait³: « *Unusquisque civium Christi nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum disputit; cum Deus religioso euidam homini oraenlo hæc verba foribus inscribere præcepisset: CURIUS NOBISCUM: STATE* ». Eadem Cedrenus et Miscellæ auctor anno secundo Justiniani imperatoris: quorum omnium sententia illud affirmatur, tunc novum esse indilum nomen Autiochenæ civitati, ut Theopolis diceretur: ita enim in constitutionibus Justiniani imperatoris ab hoc tempore pronuntiatis Autiochiam Theopolim dietam reperies. Observatione quidem dignum est (quod et superius considerandum proposuisse meminimus)

¹ L. I. C. de rapt. virg.

² Evag. I. iv. e. 6. — ³ Nicæph. I. xvii. e. 3.

civitatem nobilissimam, omniumque Orientalium urbium florentissimam, in suo semper decore atque splendore perseverasse, usque ad tempus illud quo ex ea progressa est Nestoriana blasphemia, et ea labetum episcopi, tum cives aspersi fuere, selestissimi hominiis erroris ejus auctoris Nestorii patrocinium suscipientes : ex eo, inquam, tempore, secundum illud lugubre Hieremiae prophetæ¹ : « Egressus est a filia Sion omnis decor ejus » : immensis est attrita cladibus, et suis sepulta ruinis.

23. At neque hic quidem finis malorum ejus, quae (ut suo loco dicetur) gravioribus adhuc est afflictata molestiis. Etenim sub eodem imperatore Justiniano, sub quo omnia ubique in tutum collata videri poterant, cum et longe positas a fortissimis possessas Barbaris provincias Romano recuperasset imperio, ipsa civitas ab irruente Cosrhoë Persarum rege capta est, et incendio tradita. Ut plane cognitum sit, haud fuisse satis mutasse nomen, et ex Antiochia Theopolim appellari, nisi et

morum esset subsecuta correctio. Ad majorem hæc Deum provocant iram, si sub sancto nomine iniquitas nutriatur. Hinc Dominus per Ezechielem ad Angelos percutientes² : « A sanctuario meo incipite ». Et Paulus Apostolus³ : « Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum Iudeo primum et Græco ». Qnod si (ut idem subdit) non est acceptatio personarum apud Deum, nec nominis esse potest, nec loci aliqua ratio, secundum illud quod occinendum proposnit Isaías⁴ : « In terra sanctorum iniqua gessit : et non videbit gloriam Domini », et quod Hieremias amare levit⁵ : « Projecit Dens de celo in terram inclytam Israel, et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui » ; ista plane Antiochiae possunt congruere civitati, ubi primum auditum est nomen Christianum, et sedet princeps Apostolorum Petrus, atque sanctissimi episcopi floruerere. Sed jam ad anni sequentis res gestas enarrandas progrediamur.

¹ Thren. I.

² Ezech. ix. — ³ Rom. II. — ⁴ Isa. vi. — ⁵ Thren. II.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6021. — Jesu Christi 528. — Felicis IV papæ 3. — Justiniani imp. 2. Athalarici reg. 3.

1. *Consul sine collega.* — *Justinianus Aug. II* absque collega consul, qui « tantam vim pecuniae sparsit in populum, quantam nullus unquam ante imperator in consulari sparserat », inquit auctor Chronicus Alexandrinus, quod et Theophanes notavit. Consulatus iste juxta primam regulam consulatum Cæsareorum sumptus.

2. *Justinianus doctissimus fuit.* — A num. 1 ad 5. Baronius Justinianum *analphabetum* seu indoctum ac plane rudem fuisse, existimavit, quod usus fuerit Lexico Suidæ Mediolani impresso. In voce enim *Ιουστίνος* id ibidem legitur, cum tamen in omnibus Codicibus MSS. Bibliothecæ Vaticanae illud subjiciatur voci *Ιουστῖνος*. Neque Suidam *Justinum analphabetum* fuisse litteris mandasse dubitari potest, post Historiam arcanam Procopii in lucem emissam, in qua illud diserte traditur, ut anno DXXVIII. num. 2, vidimus. Imo eo in loco Suidas Justinum seniorem qui analphabetus erat, confundit cum Justinio juniori : « Fuit, inquit, omnium litterarum inperitus, et (quod vulgo dicitur) analphabetus. Hic et aureum triclinium in palacio condidit, et sanctum Paulum, quod est orphanotrophium. Auxit etiam de imperatore Justino opinionem, quæ

invaluerat, ipsum fuisse valde gravem et exquisita diligentia præditum ». Ecclesiam aulem sancti Pauli in orphanotrophio *Justinus junior* septimo imperii sui anno condidit, ut habet Theophanes. De ea loquitur Ducangius in Constantinopoli Christiana lib. 4, cap. 5, num. 21; et cap. 9, num. 49 ostendit ex Codino pag. 45 et 58, orphanotrophium *locum venerabilem, in quo parentibus orbati pueri passentur*, uti a Juliano antecessore definitur, a Justino juniore et Sophia ejus conjugé aedificatum esse. Idem Ducangius lib. 2, cap. 4, num. 3 docet, in magno palatio Constantinopolitano varia et complura fuisse *Triclinia*, suis queque appellationibus distincta, inter quæ unum erat quod *Chrysotrichinum*, seu aureum triclinium vocabatur, eius conditorem Justinum II agnoscunt scriptores Byzantini, præsertimque Constantinus Manasses. Denique Suidas hæc de Justiniano intelligere non potuit, cum ibidem de ulroque Justiniano jam seorsim locutus fuerit, Baronius in secunda editione numerum 3 hoc anno addidit, et quæ in priori dixerat, correcxit. Sed, ut animadvertisit Em. card. Norisius in Dissert. de Synodo quinta cap. 2, corrigendum etiam erat, quod anno DLXI, num. 4 de Justiniano

habet, ubi eum appellat imperatorem « analphabetum, et qui nunquam legere sciverit, vel ipsum foris inscriptum sacrorum titulum librorum »; quod et anno DLXV, cum de Justiniani morte agit, rursus incleat.

3. *In liberalibus litteris excelluit.* — Sane quantum in liberalibus litteris *Justinianus* excelluerit, pluribus ostendit Alemannus in Notis ad Hist. arcan. Procopii cap. 18 et alibi. Antequam imperium caperet, a *Theophilo abbate* praeceptore suo studiis philosophicis et theologicis imbutus fuerat, ut de studiis philosophiae testis est Agapetus Justiniani contubernalis, et Ecclesie Constantinopolitanæ diaconus, in Parænesi, quam Baronius integrum recitat anno DXXVII, num. 12, ubi Agapetus ait : « Nostris temporibus ostensum est prosperæ vitæ tempus, quod prædixit quidam ex veteribus futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophando digni habiti regno estis, et regnando a philosophia non descivistis ». De musicæ peritia Theophanes profert *Græcum Troparium*, id est, hymnum, quem de Christi virginitate et œconomia ad Ecclesiasticos modulos concinnavit, hodieque Græci canunt inter missarum solemnia. Architecturam ita callebat, ut multorum ædificiorum ichnographias et sciographias ipse delinearet, et modum artificibus prescriperit, quemadmodum testatur Procopius variis in locis librorum de *Ædificiis Justiniani*. Quam exercitatus fuerit in *Jurisprudentia*, demonstrant Constitutiones et Novelle ab eo editæ. Procopius in Hist. arcan. cap. 14 refert, *Justinianum* sibi plerumque sumpsisse munus, non solum quæstoris, (quod in eo situm erat, quod is edendarum legum formas componeret, et pleraque in senatu ore tenus pronuntiaret;) sed etiam judicum et sententias tulisse : « Eorum qui sunt a secretis etiam antiquissimum est principis arcana scribere, concessum id tamen illis non fuit; sed ipse cum reliqua plane omnia scribebat tum quæ magistratus municipiorum sententias ferentes decernere oportet; nulli in orbe Romano libera juris dicendi potestate permitta. Sibi omnia imprudenti fastu arrogavit, temperavitque sic iudicia, ut alterutro litigiorum auditio sententiam diceat, idque judicatum esse vellet », inquit Procopius.

4. *In Theologia exercitatus erat.* — Isidorus eorum temporum aequalis, quantum versatus fuerit in *Theologia*, his verbis insinuat : « *Justinianus* imperator quosdam libros de Incarnatione Domini edidit, quos etiam per diversas misit provincias. Condidit quoque et rescriptum contra Synodus Illyricianam et adversus Africanos episcopos, in quo tria capitula contendit damnare ». Præterea Eustathius in Vita sancti Eutychii episcopi Constantinop. apud Bollandum ad diem VI Aprilis : « Nostis omnes, quotquot meministis, quam curiose piæ memorie *Justinianus* in divinorum dogmatum investigatione, quodque diu noctisque posthabitus omnibus aliis curis illam unam et solam nunquam intermitteret, qua addisputandum omnes provocabat

hæreticos, et rationes in medium proferendas, quibus ille valde prævalebat, cum ut plurimum eos hæreticos probabilibus modo ratiocinationibus, modo demonstrationibus, modo denique sacrarum testimoniis litterarum confutaret ». Denique Victor episcopus Tununensis una cum collegis se cum Justiniano disputasse tradit in Chronico, ad annum hujus imperatoris XXXVIII. Porro Agapetus, Procopius, Victor, atque Eustathius Constantinopolitanæ Ecclesiæ presbyter Justiniano imperante vixerunt, eaque litteris mandarunt, quæ suis met oculis atque auribus usurparant.

5. *Justinianus Constitutiones aut personas aut res ipsas respiciunt.* — A num. 5 ad 9. Marca lib. 2 de Concordia, cap. 9 et 11 egregie de legibus et edictis a Justiniano Aug. datis disserit, aitque ipsum docere hanc sibi mentem fuisse, ut vetustatis et canonum sese vindicem præstaret, non novas regulas in Ecclesiam invelhendo, sed veteres augendo in melius. Quam in rem expendenda sunt verba rescripti, quod dedit ad Dacianum metropolitam Concilii Byzaceni in Africa : « Semper nostræ serenitati cura fuit servandæ vetustatis maxime disciplina, quam nunquam contemptimus, nisi ut in melius augeremus : præsertim quotiens de Ecclesiasticis contingit quæstio, quæ Patrum regulis constat definita, imo adventu superni numinis inspirata, quia constat esse cælitus constitutum, quidquid Apostolica decernit auctoritas ». Infra : « Nos tutores sumus vetustatis et vindices ». Cæterum Constitutiones illæ Justiniani, quæ numero suo terrent, in duo capita dividi possunt. Aut enim personas, aut res Ecclesiasticas respiciunt. Quæ de clericis latæ sunt, aut circa patriarcharum, metropolitanarum, et cæterorum et episcoporum jura, privilegia et officia versantur; quæ tam ordinacionibus, quam administrationibus, id est, judiciis redendis, et Ecclesiasticis negotiis exercendis sunt addicta, aut totius cleri functionem, ac assiduum in Ecclesiis obsequium respiciunt; et eorum qui clero adscribi debent, mores et statum, monachorum et sanctimonialium ἵους. Quæ omnia hausta sunt e canonibus aut e receptis moribus, quemadmodum ipse *Justinianus* proficitur, qui se illa omnia secundum canones decernere pluribus in locis diserte scribit.

6. *Priores canones Justinianus supplevit.* — Sane de ordinandorum electionibus multa interpretatione supplevit, quæ canonibus non continentur, ut videre est novella CXXII hoc anno data. Nam tres personas a clero et populo propositis saeculis Evangelii eligendas, et decretum electionis ad metropolitanum mittendum, qui uni e tribus electis suffragium suum conferat, primus ille statuit. Deinde ordinem judicij prescribit, quem sequi oporteat, si quæ incident contentiones de persona electi, de vitio electionis, de simoniacæ criminis, et cæteris hujusmodi : quod etiam illi solemne est in multis aliis articulis, ut modum rei gerendæ, vel ordinem judiciorum constitutat. Quod autem attinet

ad res Ecclesiasticas, de earum conservatione sollicitum se ubique præstat. Of economy juxta canones Chalcedonenses constitui jubet, administrationisque modum, redditum angendorum, et rationum reddendarum illi præscribit; numerum clericorum Ecclesia Constantinopolitanae coereat, ne redditus exhaustantur; multaque de emphytensibus, et impedienda bonorum alienatione constituit. Haec omnia, qua res ipsas respicunt non in consequentiam canonum, sed jure suo se decernere protinetur. Plurima etiam princeps ille statuit, quæ dirimant Christianorum matrimonia; quia pars illa juris tunc erat penes principes sine illa controversia, ut docet Bellarminus.

7. *Legum Justiniani usus in judiciis Ecclesiasticis obtinuit.* — Quæ cum ita sint, mirandum non est, si constitutiones illæ summo applausu a patriarchis exceptæ fuerint, ad quos mittebantur, ut eas in Ecclesiis publice proponerent, et earum usum a metropolitis exigere. Imo et post obitum *Justiniani* earum usus in Ecclesiasticis judiciis obtinuit, quia nempe quæ generaliter a canonibus erant decreta, modo rei gerendæ et judiciorum ordine præscriptio his constitutionibus erant sigillatim comprehensa, ut magnum inde emolumenntum perciperet Ecclesiastica jurisdictionis, quo facilius in causis dirimendis se expediret. Quare in Epistola Synodica papæ *Agathonis*, et Synodi Romanae summis laudibus celebratur *Justinianus*; quod quemadmodum virtute sua, ita quoque et pietate in meliorem ordinem cuncta restituit. Unde inter faustas acclamations, quibus sexta Synodus *Constantinum Pogonatum* ob vindicatam religionem prosequebatur, nempe, *Noro Magno Constantino, multos annos, Novo Theodosio, Novo Marciano, hæc quoque additur, Novo Justiniano imperatori, multos annos.*

8. *Usus legum Justiniani commendatus a Joanne Scholastico et Gregorio M.* — *Joannes Scholasticus* patriarcha Constantinopolitanus, qui sub Justiniano floruit, harum constitutionum usum valde commendat. Etenim collectioni canonum, quam *Theodoreetus* episcopus Cyri in quinquaginta titulos digestam adornaral, collationem legum et præcipue Novellarum constitutioni Justiniani adjunxit. Praefatione sua testatur quid leges canonibus conferant: « Ad gloriam magni Dei, inquit, et Servatoris nostri Iesu Christi, quæ nunc collata sunt eum sacris canonibus sanctorum et beatorum Apostolorum, et qui eorum vestigia seeuti sunt, per unamquamque Synodus sanctorum Patrum, transcripti e novellis Constitutionibus a Justiniano felicis memorie post codicem sparsim editis. Quæ quidem non solum sequuntur Orthodoxorum nostrorum Patrum canones, sed etiam ex principiis imperio auctoritatem illis largiuntur; una cum adjectionibus quibusdam legitimis, et Deo gratis, quæ commodis hominum ad exemplum Dei consulunt ». Hæc ille, qui non solum eos titulos Novellarum amplectilur, qui canonum verba οὐτὶς ποδὸς sequun-

tur; sed etiam eos, qui canonum mentem jurisdictione suppleverint, id est, *adjectionibus quibusdam legitimis, et Deo gratis*, ut loquitur ille canonum sententiam interpretando, quæ videbantur omissa addiderunt. Novellarum Ecclesiasticarum usus obtinuit etiam in Occidente, ut videre est apud *Gregorium Magnum*, qui lib. 11, Epist. LIV profert Novellam Constitutionem cxxii, quæ pene totius antiqui juris canonici Synopsim complectitur, ipsumque interpretatur. Quæ omnia de Constitutionibus Justiniani secundum canones deeretis intelligenda; cum eæ, quæ canones infringunt, ipso jure nullæ sint, ut videre est apud *Baronium* an. XXXV, num. 34.

9. *Justinianus in provinciarum conjunctione nihil immutavit quoad sacerdotia.* — Porro etsi, ut erat novi juris appetentissimus conditor, multa in provinciis innovavit, singularem tamen curam gessit, ne in sacerdotio aliquid mutarelur. Utrunque Pontum in unam provinciam redigit, ea lege ut *Anasœ et Neocæsareæ* urbibus metropolis nomen non detraheretur. « Nihil enim », inquit *Novella* xxvii, « circa sacerdotium illarum innovamus ». Idem jus in *Paphlagonia* constituit, ita ut etsi illius edicto gens Paphlagonum in unam provinciam coaluerit, nihil a veteri forma, quoad sacerdotium et duorum metropolitanorum dignitates, decederet. *Paphlagonia* testamento *Philomenis* regis in Romanam rempublicam transcripla est, et in provinciæ formulam redacta, ut prodit *Sextus Rufus*. In oppido Gangrarum rex illius gentis *Dejotarus* regiam urbem constituerat, ut docet *Strabo*. Inde *Gangreni* urbi conciliata est metropoleos totius gentis dignitas, quam in dispositione Ecclesiastica constanter etiam retinuit. Accedit tamen huic provinciæ ut temporibus *Honorii* imp. aliquot urbibus minueretur; quæ cum tribus oppidis a *Bithynia* reseisis in provinciæ specialis nomen concesserunt, cui *Honoriadis* nomen impositum. Huic novæ provinciæ sua metropolis non defuit, nempe *Claudiopolis* una ex urbibus *Bithyniæ*, quæ statim eadem dignitate in Ecclesia aucta est, ut videre est *Novella* xxix. Unde *Claudiopolis* recensetur inter civitates metropolitanas in subscriptionibus Concilii Chalcedonensis, æque ac civitas *Gangrarum*. Ex *Honoride* et reliqua *Paphlagonia* unum provinciæ corpus Justinianus fecit, ea lege ut de dignitate Ecclesiastica utriusque metropoleos nihil deperiret. Ante conjunctionem istam videtur iniminita semel *Paphlagonia*, adjuncta fuisse Galatiæ. Unde vetus auctor in *Descriptione provinciarum* Ms. adjuncta *Ptolomæo* scripsit ἐν τῇ γεωγραφίᾳ Οὔραμπον. Quod Gangrenibus clericis occasionem præbuit trium episcoporum snorum ordinationem ab episcopis *Ancyrae* metropolitanis Galatiae petere, ut legere est Actione xv Concilii Chalcedonensis.

10. *Neque etiam in provinciarum sectionibus.* — Quam religionem in provinciarum conjunctiōnibus adhibuit *Justinianus*, ut nihil inimutaret in sacerdotiis, eadem usus est in provinciarum sectionibus.

nibus. *Armenia* distributa fuerat in primam et secundam et suis metropolitanis parebat. Sed Justiniano, qui devictis Barbaris impetui finis protulit, visum est integrum Armenianam in quatuor provincias partiri, ut totidem magistratibus regenda committeretur: «Quae vero, inquit, ad sacerdotia speulant, ea, ut sepe diximus, volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus metropoliticum, neque circa ordinationes, vel mutationem, vel innovationem suscipiente», ut habetur Novella xxxi de descriptione quatuor praesidum Armeniae cap. 2. Quae omnia Marcae citato observata.

41. *Secundus terre motus Antiochenus.* — Ad num. 21 et seq. Theophanes anno Incarnationis secundum Alex. DXXI kalendis Septembbris hujus Christi anni inchoato scribit: «Mensis Novembri nono supra vicesimum, hora diei tertia, feria quarta, Indictione septima, biennio post superiorem cladem, Antiochia magna civitas plague cælitus illatæ dampnum iterum passa est. Ingens quippe terre motus per horam continuam duravit atque horrendus omnino mugitus e caelo auditus, et cuncta prorsus aedificia ad terram usque prostrata, urbis quoque mœnia diruta, queque substiterant in priori terræ motu veteres constructiones, eæ nunc omnes funditus eversæ, etc. Ea vero clade hominum quatuor millia et septuaginta supra octingentos periæ: qui periculo servati in alias civitates migravere, vel in montibus sub tuguriis habitavere. Hæc asperrima

et frigidissima hyenis secuta est. Et processiones cum precibus agebant, qui remauerant civitatis incolæ, etc. Porro imperator et Augusta magnas iterum pecunias in Antiochenæ civitatis instaurationem insumpserunt, et mutato nomine Theopolim inveniuntur volnerunt». Evagrius lib. 4, cap. 6, ait, Antiochiam denudo terre motu quassatam elapsis triginta mensibus, a priori scilicet terra motu, de quo supra locuti sumus, qui ideo contigit mense Maio anni DXXVI, non vero anni DXXV, ut ereditat Baronius. Nam secundus terre motus a currenti anno minime removeri potest, ut ostendunt Indict. vii, cum mense Novembri, et feria iv cum die xix Novemb. copulatae.

42. *Felix PP. prohibet laicos ordinari sacerdotes.* — Hoe anno Felix papa litteras dedit ad sanctum Cæsarium Arelatensem episcopum de non ordinando quemquam ex laicis. Sed cum haec Epistola in praecedentibus Conciliorum editionibus dicitur: «Dat. III non. Febr. P. C. M. Sev. Boetii V. G.» Baronius an. CDLXXXVIII, num. 7, Boetii consulatu notato eam recitatavit. Verum Sirmundus veram hujus subscriptionis lectionem ex Ms. Arelatensi restituit, in eo enim legitur: «Data III nonas Februario, post consulatum Mayortii» anno praecedenti consulis. Ea ilaque Epistola non a Felice III, quo sedente Cæsarius tantum monachus erat, sed a Felice II scripta.

4. *Concilium Arausicanum cui Cæsarius praefuit.* — Basilii junioris consulatu absque collega præsens annus Domini quingentesimus undetrigesimus adnotatur in Fastis Panvini pro arbitrio mutantis, vel addentis nomina consulum. Cæterum Cassiodorus Decium tantum habet, Occidentalem consulem ponens; et Marcellinus Orientalem, Justinianum solum habet. Sane quidem hunc illum esse consulatum Decii junioris, quem habent Acta Conciliorum Arausicanui, Epanensis et Carpenteriacensis, plura sunt quæ demonstrant: quorum ignorantia factum est, ut Conciliorum collector male retulerit ea Concilia ad tempora Leonis Romanii Pontificis; sicut et Panvinus, et alii, qui ante annos

ferme centum, nempe quadragesimo quadragesimo tertio Christi anno eadem Concilia posuere. Nec nos errorem vitare potuimus, licet longe postea, nimirum ad quadragesimum sexagesimum terrium annum eadem Concilia retulerimus: quod hic, licet sero, corrigimus. Ut igitur hic in primis collocandum esse dicamus Concilium Arausicanum posterius (ut ante meminimus) admonent tempora Cæsarii episcopi Arelatensis, qui eidem Concilio praefuisse legitur. Porro cum hoc, et non alio vixisse tempore, atque ei Ecclesiæ praefuisse docent complures ad eum a diversis scriptæ Epistolæ, et suis in locis in Annalibus recitatæ: quem et pervenisse usque ad annum Christi quingentesi-

mum quinquagesimum quartum, dicitur inferius. Insuper tempus ipsum Liberii patricii praefecti Galliarum, qui huic Concilio subserpsisse reperitur, ut error cognoscatur et corrigatur, admonet. In quo etiam illud in primis advertendum, falso referri, huic interfusse Concilio quatuor praefectos praetorio (ut textus depravatus habet) sed ut codex Vaticanus habet, quatuor sunt illa nomina persona unius, nempe Petrus Marcellinus Felix Liberius, sicut Lucius Aurelius Avianus Symmachus, et alia plura id genus: nam, et ex ipsius Synodi evordio, non quatuor qui interfuerint ibi praefecti, sed unus duntaxat Liberius patricius nominatur: quod et illud evidentius reddit, quod hoc ipso tempore Athalarici regis non quatuor praefectos praetorio praefecturam Galliae administrasse, sed unum hunc Liberium, patet ex ejusdem regis Epistola ad eundem Liberium data¹. Porro hic idem esse Liberius invenitur, cui Theodericus rex Athalarici praedecessor ejusdem Galliarum praefecture fasces antea erediderat, qui omnium laudatissimus haberetur, commendatus et ex eo potissimum, quod Italos Gothis consociarit, tertia agrorum parte illis concessa, de quibus extat ejusdem Theodorici regis Epistola² ad senatum de Venantio ejusdem Liberii filio. Unum igitur, eundemque fuisse Liberium, de quo Theodericus scribit, et ad quem Athalaricus Epistolam dedit, docet ejusdem Liberii sepulcralis inscriptio, quae Ariminii posita, cunctis olim perspicua recitata habetur a Petro Pithœo in sua collectione antiquorum poetarum his versibus, quibus significatur, ipsum longam vixisse ætatem, iterumque Gallicanam praefecturem administrasse.

Humano generi legem natura creatrix
Hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant.
LIBERII soboles, matre patrique superstes
Triste ministerium mente dedere pia.
Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet urna;
Nam durat titulus nescia fama mori.
Rexit Romuleos fasces currentibus annis,
Successu parli Gallica jura tenens.
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed prebo manus detulit alua fides.
Ausonius populis Gentiles rite cohortes
Dispositus, sauxit fœdera, jura dedit.
Cunctis mente pater loto venerabilis aeo
³ Ter denis lustris proximus occubunt.
O quantum bene gesta valent! Cum membra recedunt,
Nescit fauna mori: lucida vita manet.

Extant ad eundem quoque Liberium Ennodii Epistolæ⁴, ex quibus hoc tempore vixisse non ambigas.

At quod ad ipsum Arausicanum Concilium spectat, ejus celebrandi auctor fuisse videtur Felix Romanus Pontifex, qui his temporibus Romanæ præsidebat Ecclesie, permotus ipse ex scriptis ejusdem sancti Cæsarii episcopi Arelatensis, quæ his diebus miserat ad eundem Felicem papam, de qui-

bus Gennadius verbis istis⁵: « De gratia quoque et libero arbitrio edidit testimonia divinarum Scripturarum et sanctorum Patrum judiciis munita, ubi docet, nihil hominem de proprio aliqd agere boni posse, nisi eum divina gratia prævenerit. Quod opus etiam papa Felix per suam Epistolam roboravit, et in latius promulgavit ». Hæc Gennadius. Scholiastes autem hallucinatus secutus Trithemium errat vehementer, putans Cæsarium vixisse circa annum Domini sexcentesimum septuagesimum. Cum autem Gennadius ait: « Quod opus etiam papa Felix per suam Epistolam roboravit, et in latius promulgavit? » Alludere plane videtur ad capita illa, quæ a Romano Pontifice esse in Gallias missa ad episcopos, testantur Patres ipso exordio Aectorum ejusdem Concilii Aransicani, his verbis: « Secundum auctoritatem et admonitionem Sedis Apostolicæ, justum et rationabile visum est, ut pauca capitula ab Apostolica nobis Sede transmissa, etc. » Hæc autem cum adeo evidenter pateant: unde manavit occasio, ut ad Leonis papæ tempora idem Arausicanum Concilium a collectore relatum fuerit, et ab aliis creditum? In primis (quod dictum est) id inde provenit, quod iisdem Cæsarii tempora haud adeo explorata fuere, quem ex Ennodii ad eum datis Epistolis, ex Cypriano hujus temporis auctore, qui res ab eo gestas ad Cæsariam Cæsarii sororem scripsit, et ex aliis, quæ, eum de Cæsario aetum est, dicta sunt; his vixisse temporibus exploratissimum redditur: atque ex ipso denique Gennadio, qui ad hæc Felicis papæ tempora Cæsarium vixisse docet, quod et asserta superius certitudo de tempore Liberii praefecture confirmat. Quod insuper eidem Concilio Arausicano sicut et ceteris superius nominalis subscriptus reperitur Prosper (iecte eius Ecclesiæ episcopus fuerit, non scribatur) cum eruditus sit hic idem Prosper cum illo, qui sancti Leonis papæ securt vixisse temporibus; error exortus est, ut pariter existimatuerit, idem Concilium Arausicanum celebratum esse tempore sancti Leonis papæ; sed longe hic ab illo diversus. Sed et quod Eucherius Lugdunensis episcopus eidem Concilio subscriptus habetur, sicut et priori Arausicano, ad superiora tempora idem revocandum putarunt; sed consulendus fuerat Cyprianus, qui alium ponit Euclerium juniorem Lugdunensem episcopum, qui eundem Cæsarium plurimum coluit: ut plane ex his adeo notis duo sint Eucherii, senior, de quo superius, atque junior, de quo modo agitur, statuendi. Nec nova ista est assertio, siquidem et Ildebrandus⁶ Augustodunensis inter scriptores Ecclesiasticos duos pariter Eucherios numerat Lugdunenses, alterum scilicet presbyterum, de quo⁷ Gennadius, qui ponit eum vixisse sub Valentiniano, et Marciano; episcopum alterum: et quibus omnibus corrigi debent quæ a nobis his contraria dicta sunt anno Christi quadragesimo.

¹ Cassiod. I. viii. Ep. vi. — ² Cassiod. I. ii. Ep. xv. — ³ Ter sensis; quæ lectio verior habetur. — ⁴ Ennod. Ep. cclxxiv. et cclxxxiv.

⁵ Gennad. c. 86. — ⁶ Ildebr. de illust. script. Eccl. c. 63. — ⁷ Gennad. c. 63.

primo in priori editione, ubi nonnisi unum Eucherium novimus. Verum ambos fuisse episcopos cum plura alia, tum Conciliorum Acta significant, praesertim vero Arausicanorum; in quorum priore celebrato anno Redemptoris quadringentesimo quadragesimo primo, legitur subscriptus Eucherius episcopus, nempe senior; et in posteriori Arausicano hoc, ut vidimus, anno celebrato, post nonaginta duos minus annos a priore junior Eucherius reperitur eidem esse subscriptus, licet nec hic, nee ibi cuius Ecclesiae episcopus fuerit, asseratur. Ceterum priorem Eucherium fuisse episcopum, ex Claudiani testificatione satis superius est demonstratum, et posteriorem revera Lugdunensem antistitem nominat Cyprianus, eum elegantem de ipso atque Cæsario hanc Historiam narrat¹: « Cum aliquando circa Alpes iter ageret, vir venerabilis sanctus Eucherius cum illo erat. Accidit, tum, ut in media via infelix et morbida mulier eis occurreret, manibus et pedibus contractis per terram reptans. Quam cum esset intuitus beatus Cæsarius, interrogavit sanctum Eucherium: quid hoc esset quod illa per terram ita se traheret. Eucherius interrogat feminam. Illa respondet, se multis annis membris omnibus fuisse contractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio: Descende et consigna eam. Illo quasi trepidante et excusante sese, Cæsarius instat et urget. Tandem Eucherius descendit, et consignat eam, aitque: Feci quod jussisti. Dicit ei Cæsarius: Extensa manu, apprehende manum illius, et erige eam. Ille respondit: Quidquid aliud jusseris, non recusabit Eucherius tuus: istud ut faciam adduci non potero. Tuum est hoc facere, cui præstitit Deus gratiam et animas et corpora languentium curandi. Cæsarius ait: Tu interim facito quod dico. Ilio plane renitente, et cum multa modestia et lacrymis sese excusante, diuque facere defractante, Cæsarius dicit: Tunc obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes ut facias quod charitas jubet? Mitte in nomine Domini manum tuam, et erige eam. Tunc ille obediens porrigit feminæ manum, et sublevat eam. Illa vero mox integre sanata abiit ad hospitium suum ». Hactenus de S. Eucherio atque Cæsario Cyprianus.

Sed ad ipsam Synodus Arausicanam, cui Cæsarius præfuit, et Eucherius subscrispsit, redeamus. De qua illud in primis considerandum, quomodo dimicaturi sanctissimi atque doctissimi Patres adversus hostes gratiæ Dei, plus satis quam par esset libero arbitrio tribuentes, nullo potentiori modo id facere sibi visum, quam auctoritati sacrosanctæ Apostolice Sedis inniti, cui obniti vel minimum illicitum esse sciunt. Recitant igitur capita in Gallias ab ipso Romano Pontifice missa, numero viginti quatuor. Quibus rexitatis, ita inter alia Patres ad calcem: « Hoc etiam salubriter profitemur, et eredimus, quod in omni opere bono non nos inci-

pimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamur; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, et tiden et amorem sui prius inspirat, etc» profitentes ea cuncta haud recentem esse Ecclesiæ doctrinam, sed antiquorum Patrum definitionem, eamdemq[ue] (ut audisti) Apostolice Sedis auctoritate firmatam, quæ (ut suis locis superius est declaratum) S. Augustini se professa est de gratia et libero arbitrio probare sententiam. Nihil igitur præterea novitas sibi vindicet, et præsumptio humana præsumat. Quot igitur Arausicani canones, tot sunt Catholicae Ecclesiæ stabilitæ sententiæ, a quibus absque prævaricationis piaculo haud liceat fideli reedere. Quod autem iidem ferme, qui huius Arausicano subscripti reperiuntur episcopi, Carpenteracensi et Vasensi interfusse reperiuntur; eodem tempore eadem celebrata Concilia intelliguntur. At de Arausicano Concilio hactenus, quod in suum locum restitutum habes.

2. *S. Fulgentii obitus et lucubrationes.* — Hoc eodem anno, ipsis kalendis Januarii, summum illud Africanae Ecclesiæ decus sanctus Fulgentius Rusppensis episcopus post innumera pro Catholica fide certamina, post iteratas saepè confessiones, post exilia, aliasque passas ærumnas, post denique plurimorum scriptorum egregiis monumentis tum haereses profligatas, tum Orthodoxam pietatem et disciplinam Ecclesiasticam custoditam, sartamque tectam relietam; optatum diu, ante præcognitum præsentis vitæ finem ketus imposuit. Ita quidem colligi ex rebus ab eo gestis, ab ejus discipulo ad ipsius successorem Felicianum scriptis, superiori tomo ostendimus. Viget inscripta in Ecclesiasticis Fastis consulis nostri, ipsis inquam, Fulgentii in æternum permansura memoria: anni principio consecrata, ipsis kalend. Januarii annis singulis in Ecclesia repetenda; ipsa videlicet die, qua felicioribus auspiciis non in Capitolium, sed in cælum perenni gloria trabeatus ascendit, non ut consul terrenus annum unum aperiens, sed ut celestis amplissimæ dignitatis sibi reserans æternitatem. At quæ apparitura præcesserit, videamus.

Quibus, inquam, præviis pietatis exercitatioibus se ad prævisum vita exitum præparavit, ab eodem auctore sic accipe¹: « Ante annum ferme quam de isto sæculo raperetur, profunda cordis compunctione permotus, reliquit subito Ecclesiasticas occupationes; et de ipso quoque monasterio suo secreto recedens, ad insulam Circinam paucis comitantibus fratribus navigavit. Ubi in quodam brevi scoputo, cui nomen est Chilmi, ubi jam monasterium fabricari mandaverat, lectioni et orationi ac jejuniis vacans, veluti sciret appropinquare sibi novissimum diem, sic ex toto corde suo pœnitentiam gessit. Et quamvis tota vita ejus, ex quo monachorum professionem conversus ex toto corde suscepit, pœnitentie fuerit tempus; in hac tamen insula multo amplius ac multo diligentius, inchoanti

¹ Cypr. Vita Cæs. c. 24. apud Sur. die xxvii. Aug.

¹ Apud Sur. tom. i die 1. Januar.

similis, membra sua mortificavit, et in conspectu solius Dei flevit.

3. « Inde jam plurimis de absentia sacerdotis murmurantibus, charitatis necessitate constrictus, iterum descendit in monasterium suum, consueta hominibus religiosis exhibere solatia, laboresque durissimos pro utilitatibus proximorum longanimitate sustinere. Non multi autem fluxerant dies, et ecce servum fideliem bonus Dominus requirebat. Incidit enim repente in corporalis infirmitatis acerrimas passiones : ubi septuaginta prope diebus aegritudine fatigatus, hoc solum frequenter dicebat : DOMINE, DA MODO HIC PATIENTIAM, POSTEA INDULGENTIAM. Nec ab isto sermone aliquando cessavit, sive dolor affligeret, sive febris intenderet, sive lassitudo dissolveret. Persuadentibus autem medicis, ut lavaeris balnearibus ingeretur : Numquid balnea, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis, expleto vitae suae tempore, moriatur? Si vero proximam mortem nec aquarum calidarum possunt formenta repellere; cur mihi, obsecro, persuadetis, ut rigorem diu servatae professionis in fine dissolvam? Sic salutem suam supernae voluntati fideliter credens, postquam se sensit sine aliqua dubitatione dissolvendum, vocans universos clericos suos, praesentibus monachis allocutus est eos, dicens :

4. « Ego, fratres, animarum vestiarum saluti prospiciens, molestus apud vos forsitan et difficilis extiti : et ideo obsecro vos, ut ignoscatis mihi, quisquis aliquid dolet. Etsi forsitan severitas nostra modum transgressa est debitum : orate ne mihi hoc Dominus imputet ad peccatum. Cumque talia beato Fulgentio lacrymosis singulis exponente, cuneti simul super genna ejus eaderent, semper bonum, semper affabilem pro omnium salute, sicut decuit, invigilasse clamantes : Provideat ergo, ait, vobis Dominus Deus meus pastorem dignum se. Tunc imperato silentio, paulum requievit. Et deinde eum pauperum gerens, requisita summa pecuniae, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi, per seipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illuc indigentium nomina ; quibus quid singulatim daretur, propria liberazione constituit, heredes in hoc saeculo non habens, hereditatem tamen hujus benevolentiae sollicitudinis pauperibus derelinques. Sed nec suos clericos debita benedictione fraudavit, ipsorum quoque paupertati misericorditer consultens. Ac secrete omnibus ordinatis, orans jugiter, et intrantes singulos benedicens, usque ad extremam horam sana mente permanxit. Postremo, die kalendarum Januariarum post peractam vesperam, beatum spiritum feliciter in manibus Domini tradidit, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum, vitae autem totius sexagesimum quintum, sicut multis ante fratribus morti proximus indicavit ». Pergit dicere auctor de ejus celebri funere Christiano ritu exhibito et honorifica sepultura.

5. Quantam vero ex ejus transitu populus ille

passus sit jaeturam, confestim manifestavit eventus, quo declaratum est, ipsum viventem suo populo fuisse, ne laederetur a proximis Barbaris, munimentum ; cum eo sublatu, tanquam valido amoto praesidio, eisdem quicquid vellent, agere liberum fuerit. Nam andi : « Probaverant quippe, inquit auctor, saepius, quanta bona illis oratio beati Fulgentii praestiterat, et quanta mala repulerat ; sieut postea manifestis indicis evidenter apparuit : quando non post plurimos dies decessionis ejus gens inimica Maurorum Ruspense territoriorum repente vexavit, rapinis, caedibus, incendiis multa devastans, atque intra ipsos Ecclesiae parietes, quos invenire potuit, jugulans. Quis beati Fulgentii gratiam non miretur? Quandiu vixit, furorem belli civitas illi commissa non sensit : et cum tota pene provincia captivitatem sustinuissest horribilem, Ruspa fuit incolus propter sacerdotem venerabilem, cuius vita propriis civibus murus fuit ». Verum ob peccata populi secundum illud Propheticum¹ : « Aferam sepem ejus, et erit in direptionem : diruam macteriam ejus, et erit in conculationem » : factum est cum miseris illis.

6. Dedit plane S. Fulgentii precibus Dominus, ut vivens conservator esset non solum propriæ civitatis, sed totius etiam Africanae provinciae, in qua per plures annos Ecclesia ibi posita pace sub Vandali fruebatur. Quomodo autem ipso defuncto, rursum dira vexatione eamdem contigerit agitari, dicturi sumus anno sequenti. Quod vero pertinet ad locupletem hereditatem, quam vivens atque laborans Ecclesiae Catholice acquisivit, moriensque reliquit, scriptorum, inquam, praelara monumenta, que et superius pro ratione temporis, quo singula scripta sunt, recensuimus; magna ex parte periisse, dolendum. Quae enim extant ejus lucubrationes, majori faciunt eas quae exciderunt dolore perenpere. Plane contigit morte Fulgentii, tanquam fulgentis sideris radiis ad occasum dilapsis, universam Africanam provinciam terra noctis caligine remansisse perfusam. Etenim nullus post Fulgentium tanti fulgoris posterioribus saeculis illuxisse visus est doctrinæ et sanctitatis claritudine conspicuus Africinus antistes.

7. Quæ autem temporibus Isidori adhuc extabant ejus scripta, ita ipse agens de scriptoribus Ecclesiasticis numeravit² : « Fulgentius Afer, Ruspensis Ecclesiae episcopus, in confessione fidei clarus, in Scripturis divinis copiose eruditus; in loquendo quoque dulcis, in docendo ac disserendo subtilis, scripsit multa : ex quibus legimus de gratia et libero arbitrio libros responsionum septem, in quibus Fausto Gallo Regiensis urbis episcopo Pelagianæ pravitati consentienti respondens, obnitiuit ejus profundam destruere calliditatem. Legimus ejus librum de sancta Trinitate ad Felicem directum notarium : librum quoque regule vere fidei, et aliud de sacramento Incarnationis Domini nostri

¹ Isa. v. — ² Isidor. de script. Eccl. c. 11.

Jesu Christi. Extant et duo libri ejus de veritate predestinationis ad episcopos missi, in quibus demonstrat, quod gratia Dei in bonis voluntatem humanam prævenit, et quod Deus quosdam prædestinationis sue munere justificans præeligat, quosdam vero in suis reprobis moribus occulto quodam iudicio derelinquit. Est alter liber altercationis ejus, quo de fide cum Trasamundo rege idem Fulgentius disputavit. Ad Ferrandum quoque Ecclesie Carthaginensis diaconum unum de interrogatis quæstionibus seripsit libellum. Inter hæc composuit et multos tractatus, quibus sacerdotes in Ecclesiis uterentur. Plurima quoque feruntur ingenii ejus monumenta : hæc autem ex pretiosis doctrinae ejus floribus carpsimus : sors melior, cui delicias omnium librorum ejus præstiterit Deus ». Hæc Isidorus.

8. Constat insuper testificatione Ferrandi diaconi Carthaginensis, in ipsis extremis vitæ momentis absolvisse Fulgentium tractatum ad Reginum de quaestione illa famosa Alexandriae (ut vidimus) agitata, num Christi caro corruptibilis an incorruptibilis sit : sed satisfacere eidem Regino comiti minime valuisse, dum ab eodem scribi petierat præcepta a milite Christiano servanda : cui postea ipse Ferrandus diaconus satisfecit, scribens ad eundem comitem eo argumento eruditum satis commentarium. Testatur id quidem ipse, cum in opus ita postalia præfatus est : « Laudabili sollicitudine interrogasti venerabilis memoriae Fulgentium pontificem Ruspensis Ecclesie, qualis tibi militaribus actibus occupato regula esset spiritualis propositi retinenda. Sapienter profecto respousum sapientiae a sapiente quæsieras. Nec interroganti, nec interrogato sancta prudentia defuit : et tu quod ille docere poterat, jam gerebas ; et ille hoc docere poterat, quod tu gerebas ; mores tuos in sermonibus ejus agnosceres, sermones suos ille ex tuis moribus approbat.

9. « Modo autem quia semipleni libelli imperfecta dictatio nibil huic tuæ interrogationi cognoscitur respondisse : principia enim gloriæ operis priuam quæstionem litterarum tuarum diutius ventilant, utrum earo Christi corruptibilis, an incorruptibilis sit. Unde adhuc disputans ille doctor egregius, antequam fideliter (ratione fidei redditæ) de actibus militaribus eum pietate tractandis inciperet loqui, transivit ad aeternæ beatitudinis immortalia gaudia, Verbum Dei, quod in corde et ore semper habuit, facie ad faciem contemplaturus : importabilem sarcinam super humeros debiles ponis, etc. » Absolvit igitur Ferrandus ejus discipulus, quod magister ipsius Fulgentius impeditus morte ea ex parte non attigit. Coluit mirifice sanctum Fulgentium ipse Ferrandus diaconus ut magistrum : nam et in Epistola ad ipsum scripta, se esse ejus discipulum profitetur, dum eundem magistrum appellat : dignus plane tanto institutore discipulus, licet non talis, qui aequaverit præceptorem. Cæterum et magno nomine ipsum Ferrandum

hoc tempore claruisse, et de quaestib[us] consuli sotium difficillimis ; Epistole ipsius, quæ extant redditæ ad Anatolium Romanæ Ecclesie diaconum, et quæ ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum sunt scriptæ, satis docent : sed et quam postea ad Pelagium et ipsum Anatolium Romanos diaconos seripsit (ut tradit Isidorus¹) num licet aliquem condemnare post morlem, licet ipsa desideretur Epistola, quantæ tamen fuerit aestimationis, æque significat. At de Ferrando modo satis.

10. *S. Benedictus in Cassini monte.* — Quod rursum ad res Occidentalis Ecclesie pertinet, hoc ipso anno magnus ille Benedictus ex angustiis Sublacensium montium divino monitu egressus, Cassinum petens, ad eujus montis radices erat sita villa Marci Varronis, illic erecto monasterio, monasticum ordinem mirifice propagavit : agit de his sanctus Gregorius in dialogis, ubi et res ibi ab eo præclare gestas enarrat. Qnod vero ad tempus spectat, id firmatum habes ex Cassinensi Chronicō, et Leone Ostiensi episcopo, atque ex Actis sancti Placidi Gordiani nomine utecumque conscriptis² ; dum anni quinque traduntur intercessisse ab adventu Placidi in Sublacense monasterium ad sanctum Benedictum usque ad ejus migrationem factam Cassinum : sed et id expressius confirmat auctor in Actis Placidi, dum hoc ipso anno Domini quingeniesimo vicesimo nono contigisse tradit ; licet loco Justini imperatoris, Justiniani restituendum sit, cuius imperii tempore, non Justini, hæc contigisse liquet. Sunt plura alia, quæ illinc mendosa, nonnulla vero mendacia (ut suo loco dicturi sumus) inveniuntur.

11. At quis Dei consilium non magnopere admiretur, dum considerat, eodem ferme tempore, quo in Oriente monachismus esset magna ex parte collapsus, compluribus ex iis a fide Catholica ad diversos hæresum errores deficientibus, aliis quoque ab illo vetere instituto rigido in delicias prolabentibus ; eodem, inquam, tempore in Occidente instaurari, atque longe lateque diffundi observantiam monasticæ disciplinæ, eamque adeo fœcundo germine propagari : cum veluti ex tenui surculo prægrandium exortæ sint frugiferarum arborum silvæ, quæ universam repleverint Occidentalem Ecclesiam ; extiteritque locuples seminarium, ex quo plurimi progressi sint, sanctissimi diversarum Ecclesiarum episcopi ; nec defuerint ex iis, qui in throno Apostolico considentes, universam Catholiceam Ecclesiam, cum vehementiores urgerent fluctus, constantissime gubernarint ; progressique ex eodem monachorum ordine sint, qui Apostolico munere complures Barbaras nationes, Christi jugum ferre impatientes, tandem ad Christianam fidem sponte capessendam converterint ; prodierintque alii, qui ob suscepta grandia pro religione certamina sint victores consecuti coronam martyrii : prælerimus

¹ Isidor. de vir. illust. c. 16. — ² Vit. S. Placid. apud Sur. die v. Octob.

modo illos, qui sacrarum rerum scientia nobiles inter scriptores Ecclesiasticos florunt; nec numeramus, quae numerari vix possint, sacrarum examina virginum: sicut nec facile sit recensere, quot ex hoc uno vere dicendo sui humilitate fonticulo immensa flumina sint derivata; quot, inquam, ex Benedicto diversorum ordinum sint progressa agmina, monachorum, qui, licet diverso nomine in Ecclesia Dei circumamicta varietate censeantur, instituti tam esse S. Benedicti, et ab ipso progrederi gloriantur. Haec tanta ibi hic uno intuitu, tanquam immensum cælum in parvo globo descriptum, inspicienda obiter modo proponimus; quo sentias facturos nos operæ pretium, si tanti viri primordia atque progressus, temporum ratione distinctos, quantum licuerit, Annualibus inlexamus, atque cum opportuna se occasio dederit, ejusdem contigerit meminisse.

12. Ut autem ad Cassini montem Christi athleta divinitus vocaretur; certamen, quod adversus dæmones mox ibi esset initurus, causa fuisse videtur. Nescio enim qua incuria dormitantium episcoporum, quæ longe lateque in Christiano orbe exstincta erat idolatria, in monte illo altioribus fixa radibus, adhuc vigebat; ibi namque fortis armatus, tanquam impietatis arce munitus, cultum a sibi subditis infeliciter exigebat; sed cum fortior ipso venit, penitus cedere cogitur. At quomodo id acciderit, a S. Gregorio¹ paucis accipe: « Ibi, inquit, vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquo more Gentilium a stulto rusticorum populo Apollo colebatur: circumquaque enim in cultu dæmoniorum luci sucereverant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis saerilegis insudabat. Ille itaque vir Dei perveniens, contrivit idolum, subvertit aram, succendit lucos, atque in ipso templo Apollinis oraculum (oratorium) beati Martini, ubi vero ara ejusdem Apollinis fuit, oraculum (oratorium) sancti Joannis construxit: et commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem vocabat.

13. « Sed haec antiquus hostis facile non fereus, non occulte, vel per somnum, sed aperta visione sese ejusdem Patris oculis ingerebat, et magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur; ita ut voces illius etiam fratres audirent, quanvis imaginem minime cernerent. Ut enim discipulis suis venerabilis Pater dicebat, corporalibus ejus oculis idem antiquus hostis tetricus et succensus apparabat, qui in eum ore oculisque flammatibus sævire videbatur. Jam vero quæ diceret, audiebant omnes. Prius enim hunc vocabat ex nomine: cui cum vir Dei minime responderet, ad ejus mox confundelias erumperebat. Nam cum clamaret, dicens: Benedic, Benedic: et eum sibi nullo modo respondere consiperet, protinus respondebat: Male-dicte, non Benedicte, quid necum habes? quid me persecueris? etc. » Intelligis ex his puto, lector,

enjusnam lingua loquantur, quove spiritu agitentur infelicissimi novatores, qui in eundem sanctissimum virum aliosque a Deo benedictos monachos maledicta et contumelias jaculari non cessant. At de S. Benedicto omnibus benedictionibus prosequendo, modo hactenus. Quomodo autem diabolus licet victus semper, certamina tamen nova instaurare adversus magnum Christi militem nunquam destitit, ipse Gregorius papa ejusdem sæculi scriptor veritatis amantissimus omni fide posteris tradidit intuenda. Hic vero quod exigere videbatur instituti ratio, per pauca modo haec libasse sufficiat. Occurret enim nobis sæpe in via posteris temporibus Benedictus, cum nonnullas res ab eo gestas temporis ratio, ut in medium addueamus, a nobis opportune requireat. Sed antequam recedamus ab Occidente, Francorum Ecclesiam invisamus, probe factis regum, et episcoporum sanctitate florentem.

14. *Nicetus episcopus ordinatur sanctitate conspicuus.* — Hoc namque anno Theodosius rex Francorum, tertius Clodovei filius egregium edidit specimen pietatis, dum sanctum Nicetum monachum, quem sæpe passus fuerat acerrimum reprehensorem, ut aliquam paternæ charitati rependeret gratiam, curavit in archiepiscopum Treverensem eligi; probe sciens, eum vere dignum episcopatu, qui non vereretur pro custodia divinæ legis vulnus potentis secundum illud Davidicum²: « Liquebar de testimonii tuis in conspectu regum, et non confundebar ». Hoc, inquam, ipso anno ordinatum eum Treverensem antistitem, Tabulae³ ejus Ecclesiae docent: res autem ab ipso gestas ex ejus discipulo beato Aridio abbate acceptas recitat Gregorius³ Turonensis, a quo et hoc observatione dignum de ejusdem quoque ortu percepit: « Cum Nicetus partu fuisse effusus, omne caput ejus (ut est consuetudo nascentium infantium) a capillis nudum cernebatur, in circulo vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eisdem coronam clerici esse figuratam ». Habes ex his non solum quod mireris de prodigio, sed et quod discas de veteri clericalis forma tonsuræ. At de ejus ordinatione Theodosici regis studium ab eodem auclore sic accipe:

15. « Venerabatur, inquit, eum et rex Theodosius magno honore, eo quod saepius vitia ejus nudaret et crimina, ut castigatus emendalior redderetur. Et ob hanc gratiam decadente Trevericæ urbis sacerdote, eum ad episcopatum jussit accersiri (acciri): jamque dato consensu populi ac decreto regis ad ordinandum, et a viris summo cum regio honore prædictis adduebatur. Verum tamen cum propinquai ad urbem cadente sole, fixis lensoriis, mansionem pararent: illi confessim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Quod cernens beatus Nicetus, misericordia motus, ait: Expellite quantocius equos vestros a segete pauperum; alioquin

¹ Greg. dial. 1. II. c. 8.

² P-al. cxviii. — ³ Habet eas Democh. lib. de sacrif. Missæ. — Greg. Turon. in Vit. S. Nicetii.

removeam a communione mea. At illi indignantes dixerunt : Quænam est hæc causa, quam loqueris ? Adhuc enim episcopalem apicem non es adeptus, et jam excommunicationem minaris ? Et ille : Vere, inquit, dico vobis, quia destinavit rex, ut me avulsum a monasterio huic oneri consecrari juberet : fiel quidem voluntas Dei : nam regis voluntas in omnibus malis, me obstante, non adimplebitur. Tunc cursu rapido abiens ejecit equos a segete, et sic cum admiratione hominum illorum ad urbem deductus est. Non enim honorabat personam potentis, sed Deum tantum in corde et opere meliebat ». At etsi levia hæc videri poterant, maximi tamen ponderis a prudentibus existimata fuerunt. Quomodo enim passurus esset a potentibus opprimi personas pauperum, qui nec segetem a jumentis depasci permisit ? Hæc in via. Quid autem observatione dignissimum in ipsis ordinatione contigerit, accipe :

16. « Impositus itaque in cathedra, cum lectiōnum seriem auscultaret, sensit nescio quid grave super cervicem suam. Cumque bis aut ter magnum clam ad tentandum injecisset, nullius rei causam invenire potuit, quæ hoc pondus inferret. Divertensque caput ad dexteram et lœvam, odoratus est odorem suavitatis : intellexit quoque hoc onus esse sacerdotii ipsius dignitatem ». Ita plane secundum illud Davidicum¹ : « Imposuisti homines super capita nostra ». Hæc de S. Nicetii ordinatione, quæ contigit hoc anno, Gregorius : reliqua de ipso temporis opportunitas suggestet. Videbis plane (quod mireris) invictos Francorum reges a Dei sacerdotibus tantummodo laudabiliter pati vinei : cum vero quis ipsis obstinate nimis obstiterit, divinam mox expertum esse vindictam intelliges.

17. At non prætereat carmen Venantii Forlunati, quo cumdem virum sanctissimum Nicetium jam episcopum ordinatum prosecutus est : sic enim se habet² :

Splendor, apex fidei, veneranda mente Niceti,
Totius orbis amor, pontificumque caput :
Summus Apostolico præcellens pastor ovili,
Auxili meritis, quicquid honoris habes.

Apicem vocat fidei ob egregiam ejus sanctitatem magna fide pollentem, qua ceteris prestare videri poterat, dicitque pontificum caput, quod nobilissimæ præfectus eset Ecclesiae Treverensi, cui complures subjacerent episcopi. Sed pergit :

Divino insistens operi terrena relinquis :
Cum moritur mundus, non morituri manes
Vita brevis cunctis, sed non brevis illa beatis :
Cum bona non taceant, jure perennis erit.
Dum tibi restrictus maneas, et largus egenus,
Quod facis in minimis, te dare crede Deo.
Captivus quicunque redit, sua limina cerneus,
Ille lares patrios : tu capis inde polos.
Ille habet exul opem, jejonus iuvent escas :
Qui venit esuriens, biuc satiatus abit.
Tristibus, imponis curas, purgando querelis,
Et sanas cunclos una medela viros.

Pauperis hinc lacrymas desiccans, gaudia præstas.
Qui prius ingemuit, vota salutis habet.
Te pascente greges, nunquam lupus arripit agnos :
Sunt bene securi, quos tua caula regit.
Templa vetusta Dei renovasti in culmine prisca,
Et floret senior, te reparante, domus.
Hinc populis longos tribus pia vota per annos.
El maneas pastor, ne lacerentur oves.

Hæc de Nicetio episcopo Fortunatus.

Jam vero res Orientales invisamus, quas præsens annus memoria dignas exhibet.

48. *De Absagis et Tzanis ad fidem conversis.* — Hoc igitur anno; sub eodem consulatu Basili, edita extat Novella³ constitutio a Justiniano imperatore adversus eos, qui homines eastrantes eunuchos redundunt. Sed unde ejusmodi condendæ legis causa pro-venerit, hic primum recensendum esse putamus. Evagrius² namque ex Procopio ista summatum colligil : « Memorat præterea idem scriptor, Absagos ad mitius humaniusque vita genus traductos, iisdem temporibus fidem Christianam recepisse, Justinianumque imperatorem quemdam ex eunuchis aulicis Absagum genere, nomine autem Euphratam ad eos misse, qui vetaret, ne cuiquam in ea gente, quasi vi illata naturæ, testiculi exsecarentur. Nam qui cubiculis imperatorum inserviebant, quos vulgo vocant eunuchos, persæpe ex ea gente sumi consueverunt ». Hæc de Absagis et eunuchis Evagrius ex Procopio, eademque Nicephorus³. Addunt præterea, Justinianum apud Absagos templum Deiparæ erexisse, sacerdotesque illic constituisse, a quibus populi illi Christianam religionem addisserent. De his agens Procopius⁴, eosdem populos habitare apud montem Caucasum tradit.

19. Ad hos itaque eundem Justinianum imperatorem allusisse appetet, dum ad finem dictæ constitutionis ait : « Si enim Barbari simul atque nostra de hoc audierunt mandata, hæc custodierunt : quomodo tandem permittemus, ut post tot retro principum sanctiones tale quid denuo relinquatur in nostra Republica ? » Ex quibus etiam quod ad rationem temporis pertinet, intelligere valeas, Absagos jam ad fidem conversos legibus Romanorum paruisse; faelumque esse, ut cum ipsi licet Barbari molitam apud eos consueludinem de castrandis pueris, parentes Justiniani mandato, penitus reliquissent; idem imperator vehe-mentiōri insurgeret animo in eos, qui diu legibus prædecessorum imperatorum, ne id facerent, sæpe coerciti, nihilominus ejusmodi facinus perpetrare minime desinerent. Quanto autem id vita periculo fieri soleret, audi ab ipso, dum ait⁵ : « Sæpenumero ex multis vix pauci evadunt incolunes usque adeo, ut quidam ex his qui servati fuerunt, sub nostro adspectu deposuerint, e nonaginta agre tres servatos esse, etc. » Juste igitur Justinianus in eodem eam legem tanti sceleris vindicem promulgavit, datam

¹ Novel. cxlii. — ² Evag. l. iv. c. 21. — ³ Niceph. l. xvii. c. 13.

— ⁴ Procop. de bello Persic. l. ii. — ⁵ Justin. Novel. cxlii.

hoc anno, XV kalend. Decembris, sub dicto consueto Basilii, Indictione decima inchoante.

20. Isdem ferme temporibus et Tzani populi ad fidem conversi sunt : mentio est de ipsis, apud Justinianum¹ imp. in rescripto ad Zetam magistrum militum, cum agit ibi de populis interioris Armeniae : sed depravate ibidem Anzitena province pro Tzanitena ponitur. Cum enim tempore illius late Tzani populi essent subjecti Romano imperio, quam (ut ex ipsius exordio patet) satis apparet ejus imperii primordiis scriptam esse; plane intelligi potest, eosdem populos ipsis initiis ejusdem imperii esse conversos ad fidem : in ea enim sanctione ista habet : « Cum propitia Divinitate Romanum nobis sit delatum imperium ; sollicita cura, cauta diligentia pertractantes, perspeximus oportere partibus Armeniae, etc. » Sed quid de eorumdem populorum moribus, eorumque ad fidem conversione scribat Procopius², audi :

21. « Ut hic autem Tzanorum gentes jam describam, mihi non videtur esse alienum a ratione : sunt enim Armenis finitimi. Tzani suis legibus sine rege aliquo degunt, belluina vitam agentes : deos quidem lucos, volneres et alia animalia arbitrantur et colunt. In altissimis montibus et opacis totam aetatem consumunt, terram nequaquam colentes, sed identidem furtis et latrociniis viventes, negligentes terram exercere. Ubi montibus praeeruptis non cinguntur, locus est collibus et tumulis abundans, ubi tumuli, ibi quae terrae imminent, talia non sunt, ut fruges afferant, si colantur : valde enim aspera sunt, et supra modum dura, nullarum penitus frugum feracia. Quamobrem fieri non potest, ut hic vel terram ares, vel campum segetum demetas, vel pratum invenias. Floret autem arboribus Tzanica, sed infrugiferis et omnino sterilibus : quoniam ut plurimum nulla est hic temporum reciprocatio et vicissitudo, ut nunc scilicet frigidis et humidis oris occupetur terra, nunc vero juvetur calore solis : sed perpetua hieme oppressa est, et assiduis nivibus irrigatur. Propter haec ex antiquo suis legibus vivunt Tzani. Justiniano autem imperante, a Romanis pugna victi, et jam amplius certamini non fidentes, statim sese onnes dediderunt, magis deligentes quietam servitutem, quam libertatem periculosam. Et mutata religionis opinione omnes Christiani facti sunt, et vitam humaniorem amplexati dimisis latrociniis, Romanos in suos hostes progredientes semper comitati sunt.

22. « Justinianus ipsis Ecclesiam construxit in loco qui Chanalinicon dicitur, effecitque ut sacra obirent, accederent ad mysteria, sacrificiis Deum placarent, et aliis quoque rebus sacarentur, intelligentes tandem se homines esse. Structis etiam arcibus passim per regionem, Romanorum militum praesidia hic collocavit, atque Tzanos commercium cum ceteris hominibus habere instituit ». Haec

Procopius de Tzanorum conversione et facta a Romanis eorumdem perfecta subjugatione, antequam quartus Justiniani imperii annus absolveretur, ut ex eodem Procopio colligitur⁴, dum agit de bello Persico, recensetque ea quae anno quarto imperii Justiniani terminata sunt : licet vitio scriptoris, loco Tzani, Zani populi ibi sint nominali, ubi et de ipsorum Christianitate pariter mentio habetur, et de bello quo iidem victi sunt. Felix imperium, cuius primordia tam ubere proventu ex multarum gentium conversione locupletata fuere : felicissimum vero dicendum, si in omnibus media atque postrema ejusdem principis principia exequassent. Sed quod in somnis ostensum est Pharaoni², post feracem proventum exortas esse spicas tenues percussas uredine, quae ingentem penuriam praesignarent, qua praecedentium annorum fertilitas penitus insumpta deficeret; ita fere huic accidit imperatori, dum plus aequo divina pertinet, et in Romanos Pontifices extitit parum aequus. Sed reliqua prosequamur.

23. *In decemviratu pro compilando Codice Tribonianus et Joannes Cappadox impietate laborant.* — Hoc eodem anno idem Justinianus imperator, quem dederat colligendum, emendandumque Codicem suo nomine Justinianeum appellatum, absolutum confirmavit, vulgavitque. Datum id negotii fuerat anno superiori delectis ad hoc virisclarissimis, ut ejusdem imperatoris constitutio edita idibus Februarii ad senatum Constantinopolitanum anno superiori sub consulatu ejusdem imperatoris secundo declarat³. Absoluto vero opere hoc anno, septimo idus Februarias ad Mennam praefectum praetorio de confirmingo eodem Codice constitutionem⁴ edidit sub consulatu Basilii. Ad hoc enim curandum opus decemviratus constitutus est ab eodem imperatore, delectique Joannes patricius vir consularis et exquaestor, Leontius magister militum ex praefecto praetorio, Phocas magister militum et patricius, Basilides patricius ex praefecto praetorio Orientis, Thomas exquaestor sacri palatii, Tribonianus magister officiorum, Constantinus comes sacrarum largitionum, Theophilus comes sacri consistorii, Dioscorus, et Praesentinus togati judices sacri pratoriani. His datum est onus Codicis Justinianei elaborandi, eo ostenso illis totius tractationis argumento, nimirum ut ex tribus Codicibus, Gregoriano, Hermogeniano, et Theodosiano, tertium elucubrarent, quem et Justinianeum (ut diximus) Codicem appellarunt ob additamentum novarum ipsis imperatoris constitutionum.

24. Qui vero praeceteris in opus insudasse visus est, fuit Tribonianus jure consultissimus, de cuius statu moribusque Procopii diversa assertio est : qui primum cum ipsum laudat, agens de bello Persico, ista habet⁵ : « Tribonianus Pamphilus

¹ L. ult. C. de offic. mag. mil. — ² Procop. de adflic. Justin. imp. orat. III.

³ Procop. de bello Persic. I. 1. — ² Gen. XL. — ³ Constit. de no. Cod. fac. — ⁴ Constit. de Justin. Cod. confi. — ⁵ Procop. de bello Persic. I. 1.

genere, vir moribus et disciplina omnium artium nulli secundus, justum sectabatur lucrum; singulis diebus leges aliquas aut antiquabat, aut condiebat ». Hæc Procopius. At eodem libro immemor fortasse Tribonianum a se laudatum, ista subjeicit, sugillans ipsum avaritia: « Cum natura misis et humanus esset; quibus moribus simul et doctrina singulari unicum avaritiae morbum obseurabat ». Sed vitium eo turpius videri solet, cum pulchritudine proximarum virtutum magis perspicuum redditur. At que in homine vera virtus, cui avaritia dominatur? Verum audi de Triboniano Suidam: « Tribonianus Macedoniani filius a Dicegoris hyparchis Gentilis fuit et impius: omnibus modis a Christiana religione alienus, adulator et impostor, qui persuadere conabatur Justiniano, eum non moriturum, sed cum carne in cælum assumptum iri. Fuit autem questor Justiniani. Ille et ingenii facultate utebatur, et ad summam pervenerat eruditioinem, nemini suæ aetatis inferior: pecunie ad miraculum avidus, jus pretio vendere solitus et legum dies alios plerumque tollebat, alios seribebat, pro eiususque necessitate accepto pretio. Eo in honore, eum multos annos vivisset, morbo decessit, nihil injucundi a quoquam perpessus: nam et facundus erat, et ætera suavis, et avaritiae morbum amplitudine doctrinæ solerissime occultabat ». Hæc Suidas.

25. Sed plane monstruosum id de persuasione immortalitatis, qua seducebat imperatorem, putare, quis posset et fabulosum, nisi id alterius gravissimi auctoris fulciretur auctoritate. Nam Ilesyelius Milesius de philosophis scribens, hæc de ipso: « Tribonianus Justiniano imperatori adulans, ei persuasit, non moriturum ipsum, sed una cum corpore receptum, in cælum migrarum. Erat autem paganus, et impius ». Hæc ipse. Fortasse inde ejusmodi fama percrebuit, quod Tribonianus leges scribens nomine ipsius Justiniani, ea apponere verba consuevit¹: « Nostra sauit aeternitas ». Id quidem dicerem ad Justiniani excusationem, nisi eadem verba ab aliis plerisque prædecessoribus imperatoribus usurpata invenirentur, quæ diximus derisisse atque reprehendisse Ammianum in Constantio imperatore.

26. Sed illud attende, quod cum usum esse scias Justinianum Triboniano Ethnico homine in legibus conscribendis; nihil est quod mireris, si impios imperatores, Zenonem videlicet et Anastasiū, jam sententia Romani Pontificis, comprobante idipsum (ut vidimus) Constantinopolitano Concilio, neenon Justino Augusto, e catalogo imperatorum abrasos penitusque damnatos; nihilominus insigni titulo pietatis in legibus ab eodem Tribonianō conscriptis eosdem reperias nominatos. Habet preterea, ex quibus eumdem Tribonianum auctorem intelligas, eujus studio factum est, ut eum Christianorum principum sanctionibus Chri-

stiana religio abundaret, suis nibilominus favens Ethnicis imperatoribus ipse Ethnicus legum conditor atque collector, in eodem Codice Justiniane exscripsit leges ipsorum Augustorum, ut Dioctianii et aliorum, qui Christianam religionem persecuti sunt.

27. Sed quod in his versatur oratio, non prætermittamus dicere de Joanne patricio, qui primus omnium recensetur decemvirum, quibus delegatum est opus: qualis namque iste fuerit, ex Procopio accipe, qui ait²: « Praetorii prefectus tunc Joannes Cappadox erat, Tribonianus vero Pamphilus ». Et paulo post: « Horum alter Joannes artium liberalium ac disciplinæ omnis expers fuit: nihil enim e scholis, nisi tantum litteras ab initio malas, et has male scribere didicit: naturæ tamen robore omnium quos seimus vehementissimus, ac nosse opportuna idoneus, tum rebus dubiis viam aperire. Cum his vitia miseuit ingentia: Nam in primis improbus, ac natura maleficus, neque Dei ratio, neque hominum reverentia respectus ullus: perdere insuper hominum vitas, urbesque delere ei curæ fuit, ex quo brevi tempore multas opes consecutus est, quas undique rapere et perdere natus erat. Voluptatibus insuper deditus, ebrietati quoque ac satietati vomitibus ocurrerebat. Et Joannes quidem talis erat ». Hæc ipse; quietinferius de eodem³: « Joannes vero omnibus gravis et difficilis, avaritia, crudelitate, perfidiaque infamis, eoque insaniae processerat, ut Theodoram Augustam feminam sapientissimam apud virum calumniaretur, etc. » Hæc de ipso modo satis, reliqua autem suo loeo inferius.

28. Possent quæ seribuntur a Procopio de Joanne in suspicionem adduci: num affectu privato in illum commotus eadem in ipsum probra congesserit: sed cum Cappadocem audio, memoriaque repeto quæ de præfectis Cappadocibus ante scripsit Isidorus Pelusiota, ut de illis minime dubitem facit. Nam andi quid sanctus vir ad Florentium⁴: « Ille habete, Cappadox est: ut Cappadocum imperium gessit ». Rursum attende quid idem seribat ad Isidorum⁵: « Carthaginenses homines minus malos lex magistratum gerere prohibet: Cappadoces autem, quorum ingens est improbitas, nulla lex ab imperio et præfectura removet. Quoniam igitur de omnibus bene mereri cupis, et parem cupiditatem potentiam habes; aut legem immuta, Cappadocem potius quam Carthaginenses a gerendo imperio arcens; aut cum his illos quoque copula, etc. » Et ad Russinum præfectum prætorio de Aegyptiis et Cappadocibus ista eodem argumento ingerit⁵: « Aegyptios quidem ob crudelitatem ac morum immanitatem lex ab imperio et præfectura arect; Cappadoces autem, qui eos improbitate superant, non item. Quoniam igitur nos Cappadocem præfectum nacti, nationis ad struendas ealumuias propensæ periculum frequens facimus. Vos autem, qui impe-

¹ L. ult. C. de Episc. et cler. et aliis.

² Procop. de bello Persic. l. i. — ³ Procop. ibid. — ³ Isidor. l. i. Ep. CDLXXXVI. — ⁴ Eodem l. i. Ep. CDLXXXV. — ⁵ Ib. Ep. CDLXXXIX.

ratoris voluntatem, quibus in rebus vultis, habetis; hos quoque illis copilate, ut ne cuiquam alii regioni Cappadox prasit, quam sue. Consentaneum prefecto est, eos patria aerbitate mutuo ab sese irrigari ac perfundi ». Haec Isidorus, qui alias plures eodem arguento reperitur scripsisse Epistolas¹. At haec salis occasione Joannis Cappadocis, principis decemviratus ad Codicem Justinianeum

colligendum electi. En quales homines sancivere Romano imperio leges.

29. Quoniam vero ex constitutione ejusdem imperatoris de novo Codice confirmando data hoc anno ad Mennam praefectum praetorio, satis intelligiis eum hoc anno magistratu functum esse; reliqua quoque ejusdem imperatoris sanctiones ad cumdem inscriptae, quae plures sunt diversique generis, quo tempore fuerint promulgatae, possumus pariter intelligere. Sed hic finis esto rerum gestarum praesentis anni.

¹ Eodem l. i. Ep. CDLXXXIII. CDLXXXIV. CDLXXXVII. CDXC.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6022. — Olymp. 326. — Jesu Christi 529. — Felicis IV papæ 4. — Justiniani imp. 3. Athalarici reg. 4.

1. *Consul sine collega.* — *Decius junior* consul absque collega processit, ut testantur Marcellinus, auctor Chronici Alexandrinii, Marius Aventicensis in Chronicis, et Fasti Heracliani. Dicitur *Decius junior* in Actis Concilii Vasionensis II, et Concilii Arausicanii II, qui ideo erat e familia Decii anno CDLXXXVI consulis Occidentalis. *Decium* juniores filium fuisse *Venantii*, et fratrem *Paulini* anno DXXXIV consulis, ostendimus anno DVII quo *Venantius* consulatum gessit. Baronius consules proponit *Justinianum* Orientalem et *Decium* Occidentalem, illum ex Marcellino, istum ex Cassiodoro, et arguit Omuphrium, qui *Basilium* sine collega consulem in Occidentem profitetur. Verum recte quidem Baronius Omuphrium arguit, sed Marcellinus hoc anno *Justinianum* non proponit, neque Cassiodorus Chronicon suum usque ad hunc annum perduxit, et Codex Marcellini, quo usus est Baronius, mendosus erat. Ad haec Baronius anno DLXXXV, num. t3 recitat Epitaphium enjusdam Andreæ episcopi, in quo legitur: « Requievit in pace XIV kal. Nov. eons. Deci. jun. », atque positum esse anno DXXXIV, quo Paulinus Decius Fastis nomen dedit. At licet Paulinus Decii hoc anno consulis frater fnerit, et *Paulinus junior* dicatur, in nullis tamen Fastis aut monumentis publicis *Decius junior* nuncupatur; contra vero *Decius*, qui hoc anno consulatum initit, in Actis Concilii Vasionensis II, et Concilii Arausicanii II, quæ ad hunc pertinere certum est, *junior* appellatur. Quare minime dubitandum, quin Epitaphium illud præsenti anno conditum fuerit, et quin *Decii junioris* nomine hujus anni consul intelligatur.

2. *Concilia Carpentoractense et Vasionense II.* — Ad num. 1. Baronius, qui in prima Annalium

Ecclesiast. editione Concilium II *Vasionense*, quod perperam tertium vocat, Aransicanum II et *Carpentoractense*, sancti *Cæsarii* episcopi Arelatensis tempore celebrata, anno CDLXIII collocarat, ea in præsentem annum postea contulit, quod iidem ferme, qui Arausicano II subscripti reperiuntur episcopi, Carpentoractensi et Vasensi interfuerint, illisque *Cæsarius* Arelatensis præfuerit, qui anno CDLXII nondum natus erat. Verum Sirmondus Concilium *Carpentoractense* ex Codice Ms. Ecclesiæ Lugdunensis publicavit, cui subscriptus legitur *Cæsarius* episcopus sub die VIII idus Novembris Mavortio U. C. consule. Quare Synodus illa ad annum DXXVII Mavortii consulatu notatum, referendum. Concilium vero *Vasense II* hoc anno congregatum: cum *Cæsarius* Arelatensis episcopus illi his verbis subscriptab: « Notavi sub die nonas Novemb. Decio juniore U. C. consule ». In Concilio Carpentoractensi nulli conditi sunt Canones, et in Vasensi tantum quinque. Ex hujus Præfatione discimus, in Conciliis provincialibus ante omnia discussam olim fuisse episcoporum vitam, an contra canones peccassent, quæsilum, et auditas, si quæ proferrentur, contra ipsos querimonias.

3. *Concilium Arausicanum II.* — Concilium Arausicanum II coactum occasione Basilicæ a *Liberio* patricio constructæ, bieque vocabalur *Petrus Marcellinus Felix Liberius*, quæ quatuor nomina male in vulgaris editionibus divellebantur, et tam Arausicanum, quam duo præcedentia Concilia in ditione Athalarici Italiæ et partis Galliæ regis habita sunt. Arausicano his verbis subscriptis sanctus *Cæsarius* episcopus Arelatensis: « Notavi sub die nonas Julias, Decio juniore U. C. consule ». Divi Leonis papæ tempore Semipelagianorum placita

damnata non fuerant propter multos doctrina et pietate praestantes viros, qui spatio interjecto illis favere in Gallia visi sunt. Verum in hac tandem Synodo, quam Sedis Apostolicae auctoritas comprobavit, ea penitus explosa et rejecta.

4. *Contentiones de Gratia et Libero Arbitrio dirimuntur.* — Cæsarius, inquit Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelagianæ cap. 23, ubi gesta in hac Synodo accurate explicavit, animadvertisens, *Semipelagianorum* factionem in Galliis potentiore esse, quam ut suis ac collegarum viribus superari posset, *Felicis IV* auxilium imploravit, quo hostes de superiori loco pereuteret, iisque dejectis Catholica doctrina in nobilissima provincia sarta lectaque servaretur. Celeberrimus tunc in urbe Arausicana conventus agebatur in dedicatione Basilice a *Liberio* ex praefecto prætorio exstructæ. Erat hic *Cæsarius* amicissimus, a quo lethali vulnere sauciatus, sanitati restitutus fuit, ut tradit *Messianus* lib. 2 de Vita Cæsarii cap. 5. *Arausicanam* non modo sacri antislates, sed et nobilissimi quique confluxerant; ideoque *Cæsarius* opportunam occasionem nactus, coacto episcoporum ac virorum illustrium senatu, sententias a Sede Apostolica ad se transmissas protulit; id enim ex Præfatione Synodi colligitur, ubi haec recitantur: « Pervenit ad nos esse aliquos, qui de Gratia et Libero Arbitrio minus caute, et non secundum fidem Catholicæ regulam sentire velint. Unde id nobis secundum auctoritatem et admonitionem Sedis Apostolicae justum et rationabile visum est, ut pauca capitula ab Apostolica Sede nobis transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus, in hac præcipue causa collecta sunt, ad docendos eos, qui aliter ac oportet sentiunt, ab omnibus observanda proferre, et manibus nostris subscribere deberemus; quibus lectis, qui hucusque non sicut oportebat de Gratia et Libero Arbitrio credidit, ad ea que fidei Catholicæ conveniunt, animum suum inclinare non differat ».

5. *Ante Concilium Arausicanum II, utraque sententia de initio fidei licite defensa.* — Et sane usque ad approbatam a Bonifacio II Synodum istam Arausicanam, dubiam fuisse sententiam de initio fidei, patet ex ejusdem Pontificis Epistola ad sanctum Cæsarium, in qua cum dixisset, indicatum sibi ab eodem, quosdam in Gallia episcopos fidem humani tantum Arbitrii viribus deputare, addit: « Postulans, ut pro ambiguitate tollenda, confessionem vestram, qua vos e diverso fidem rectam in Christo, totiusque bonæ voluntatis initium, juxta Catholicam veritatem, per prævenientem Dei gratiam singulorum definitis sensibus inspirari, auctoritate Sedis Apostolicae firmaremus ». Ita res adhuc erat in questione: dubia erat et ambigua, quamvis dicat Bonifacius tam multa a sancto Augustino, ac Romanis Pontificibus de divina gratia statuta fuisse, « ut nulli ulterius deberet esse ambiguum, fidem quoque nobis ipsam venire de gratia ». Ita sancti episcopi Africani ab Agrippino usque ad damnatam ab Ecclesia rebaptizationem, suam opinionem licite

tenuere, « cum isla questio nondum discussa, nutaret », ut ait Augustinus lib. 5 de Baptismo cap. 17, qui lib. 3, cap. 3, de sancto Cypriano ait: « Noverat enim quantum sacramenti profunditatem tunc omnis Ecclesia varia dispulatione versabat, liberunque faciebat querendi arbitrium, ut examinata veritas pandetur ». Semipelagianorum itaque sententia per annos centum fuit adiaphora opinio, licet ac libere citra fidei crimen defensa, ut postea fusi probavit Emin. cardinalis Norisius in Dissert. iii de Anonymi *Scrupulis circa veteres Semipelagianorum sectatores evulsi ac eradicatis*.

6. *Semipelagianorum sententia non paucos sectatores habuit.* — In eadem Dissert. pag. 244 et seqq. ostendit, *Semipelagianorum* numerum initio quidem parvum fuisse, sed postea latius per Galliam auctum. *Prosper* enim ac *Hilarius* in suis litteris causam ad *Cælestinum* papam deferentes conquesti sunt, se uti hæretice doctrinæ professores a quibusdam Gallicanis presbyteris insimulari, cum quibus non raro de divina gratia disputabant. Verum post aliquot annos sanctus Prosper de iisdem initio libri contra Collatorem scribit: « Non ergo negligendum est hoc malum, quod ab occultis prævisque seminibus augetur quotidie, et ab ortu suo latius longiusque distenditur ». Quare anno cxxxii, quo haec Prosper litteris mandabat, erronea haec doctrina jam latius per Galliam propagata fuerat. Gennadius homo Semipelagianus in lib. de script. Eccles. exente hoc sæculo exarato, de Prospero ait: « Legi et librum adversus opuscula sub persona Cassiani, quæ Ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat nociva ». Prosper decimam tertiam ex xxiv collationibus Cassiani impugnavit, demonstravitque duodecim propositiones Pelagianæ hæresi conformes in eadem a Cassiano tradi. Ecclesia autem quæ opuscula illa *salutaria* probat, et Prosper tanquam *nociva* infamabat, non erat Ecclesia Romana, quæ dogmata Semipelagiana non solum nunquam velut salutaria probavit; sed etiam tanquam noxia damnavit, rejectis inter apocryphos libros opusculis Cassiani, ac probatis libris sancti Prosperi in Synodo Romana a Gelasio primo summo Pontifice celebrata. Neque dici potest Ecclesiam Massiliensem ac paucas alias in angusto fortasse Provinciae traetu sitas a Gennadio intelligi; cum unica veluti municipalis Ecclesia non reddat sua probatione quampiam doctrinam salutarem. Quare intelligit plures seu plurimas Ecclesias quinque provinciarum Galliae, videlicet Lugdunensis, Arelatensis, Narbonensis, Viennensis, ac Alpium Maritimorum, quæ poterant quādam salutaris doctrinæ speciem doctrinæ Cassiani circumponere, priusquam quidquam de eadem Romana Ecclesia statueret. « Ita donante Christo paulatim Ecclesiarum antistites receperunt, quod optaverat diabolus, repentina animositate cassare », inquit vetusti Annales Lirinenses in libello de Vita sancti Cæsarii, loquentes de episopis Semipelagianis, qui *Valentiae* coacta Synodo, decreta Concilii Arausicanii re-

pudiaverant. *Valentia* autem erat intra provinciam Viennensem, ideoque non pauci antistites receperunt paulatim doctrinam Synodi Arausianæ, quam antea non tenebant.

7. *Canones Concilii Arausicanæ*. — In Concilio Arausiano II conditi sunt canones viginti quinque, quibus *Semipelagianorum* sententiae condemnatae sunt, ita ut absque hæreseos nota a quovis impostorum propugnari non potuerint. In eo *Cassiani* et *Fausti* sententiae damnatae sunt. Initium fidei, ipsum etiam fidelitatis affectum Dei domum esse decernitur canone v. Gratiam non dari potentibus, quærenfibus, pulsantibus, sed dari potius ut velimus, et petamus, et quæramus, et pulsemus. canone vi. Adjutorium Dei etiam sanctis semper implorandum, quo possint in bono opere perdurare, canone x; unde perseverantia Dei donum esse intelligatur. Canone vero xxii, humani arbitrii adversus divinam gratiam tumor eliditur: « Nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum ». Qui canones omnes ex divi Augustini sententuis conflati: « Gravi », inquit Sirmondus in *Præfatione ad hanc Synodum*, « ac diuturnæ contentioni, quæ sanctissimos et doctissimos utrinque viros in Gallia, centum et amplius annis exercuit, finem postea tandem attulit Synodus Arausicana II, quæ totam de gratia et libero arbitrio controversiam ex S. Augustini sententia composuit ».

8. *A Bonifacio II confirmati*. — Ilanc Synodum ab Apostolica Sede specialiter approbatam fuisse, quod Suares, aliique negarunt, in dubium amplius revocari non potest; nam in codicibus MSS. Fossatensi et Laudunensi, Synodo huic præponitur Epistola *Bonifacii II ad Cæsarium* cum hac adnotatione: « In hoc codice continetur Synodus Arausicana, quam per auctoritatem S. papa Bonifacius confirmavit ». In haec Epistola Pontifex hæc scribit: « Quapropter affectu congruo salutantes superscriptam confessionem vestram consentaneam Catholice Patrum regulis approbamus ». Verum neque hujus Synodi auctoritas *Semipelagianorum* audaciam infringere potuit, nonnullis episcopis damnatae sententiæ adstipulantibus. Etenim cum omnes virtutum actus divino muneri acceptos ferrent, solam fidem ex humani arbitrii viribus prosilire contendebant. Quare *Cæsarius* Valentiam postea Synodum indixit, ut frequentioribus suffragiis Catholica doctrina approbaretur. Statuta in Arausiano conventu minori forte apud nonnullos auctoritate valebant, quod inter templi consecrationem quasi aliud agentes, Synodum episcopi illi habuisse dicebantur. Synodo Valentinae *Cæsarius* adversa valetudine præpeditus adesse non potuit, ejus tamen vices pro divinæ gratiæ defensione sustinuit *Cyprianus* episcopus Tolonensis, cuius Synodi Acta perierte.

9. *Synodus Valentina adversus Semipelagianos*. — « Multi quidem æmuli », ut legitur in Vita sancti Cæsarii, « surrexerunt, qui ejus resisterent doctrinæ, de gratia prædicanti. Sed, o felicitas æmula! Etenim susurris et mala interpretatione

quorundam oboritur in Galliarum partibus contra prædicationem Dei hominis frustra sinistra suspicio. Ob hoc antistites Christi ultra Isaram consistentes charitatis amore collecti in Valentina civitate conveniunt, ubi etiam beatus Cæsarius infirmitatis causa sollicitans, sicut dispositerat, properare non potuit. Misit tamen præstantissimos viros de episcopis cum presbyteris et diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tolonensis episcopus antistes magnus et clarus enituit, omnia quæ dicebat de divinis utique Scripturis firmans, et de antiquissimis Patrum constitutionibus probans, nihil per se in divinis profectibus quemquam arripere posse, nisi fuerit primitus Dei gratia præveniente vocatus, etc. Quorum intentionibus vir Dei Cæsarius dedit veram et evidentem ex traditione Apostolica rationem. Nam beate memoriae Bonifacius Romanæ Ecclesie papa, eadem colluctatione comperta, calcata intentione jurgantium, prosecutionem sancti Cæsarii Apostolica auctoritate firmavit ».

10. *Anno sequenti habita*. — Baronius Synodi Valentinae non meminit, et recentiores communiter eam in præsentem annum conferunt. Verum cum Arausicana nonnisi die tertio Julii currentis anni habita fuerit, et Valentina celebrata, postquam Arausicana decreta in quibusdam Galliarum partibus aliqui prave interpretati fuissent, apparebant non parvum tempus fluxisse, antequam iterum præsules Valentiae pro eadem causa congregarentur. Ad hæc Synodus Vasensis sub die nonas Novembres hujus anni coacta, cui *sanctus Cæsarius* metropolita Arelatensis cum pluribus aliis episcopis Arausicanæ Synodo subscriptis interfuit, capitula de gratia in Arausicana Synodo statuta non minus quam Valentina confirmasset, si hanc Vasensis præcessisset. Denique non dubitandum, quin post habitam Synodum Valentinam *Cæsarius* Armenium abbatem Romam miserit, ut a Felice papa IV eorum confirmationem obtineret, quæ in Arausicana et Valentina definita fuissent; ex litteris autem Bonifacii II Felicis IV successoris, anno sequenti, die xxi mensis Septembris Pontificis Romani consecrati, intelligimus, *Armenium* mense tantum circiter Augusto illius anni Romam directum. Date sunt eæ ad Cæsarium episc. Arelatensem a Bonifacio, qui testatur eum ad se *Armenium* misisse, suæ ad Pontificalum Romanum evectionis inscum. Quare ante mensem Augustum Armenius Romanum non delegatus, nec ideo Synodus Valentina ante ultimos Pontificatus Felicis IV menses indicta. Cumque Cyprianus in Vita sancti Cæsarii de Valentina duntaxat Synodo verba faciat, quam Bonifacium papam ratam habuisse asserit, apparebant Bonifacium II iisdem litteris utramque Synodum confirmasse, licet neutram nominet.

11. *Corrigitur subscriptio Epist. Bonifacii II*. — Ea quidem Epistola tam in editione Sirmondi, quam Holstenii dicitur data VIII kalend. Februarias, *Lampadio* et *Oreste* VV. CC. coss. anno scil. xxx, sed cum Felix IV die XVIII mensis Septembris

illius anni mortalitatem expleverit, ut ibidem ostendimus, suspicatus est Sirmondus mendum in noctam consulariem irrepsisse, et legendum, post consulatum Lampadii et Orestis qua annus **DXXXI** insignitus fuit. At Bonifacius II in iis litteris dicens, *Catholicum non distulimus dare responsum*, eam emendationem evertit, et iis verbis indicat clausulam illam additiam esse, floccique faciendum, ut ex dicendis anno sequenti magis constabit.

42. Moritur S. Fulgentius episc. Ruspensis. — Mortuus est hoc anno sanctus *Fulgentius Ruspensis* episcopus secundum opinionem Baronii, qui de eo a num. 4 ad 10 plura habet. Quia tamen auctor *anonymus*, qui ejus Vitam diligentissime scripsit, de eo ait: « Die kalendarum Januariarum post peractam vesperam, beatum spiritum feliciter in manibus Domini tradidit, annum sui episcopatus agens vicesimum quintum, vitæ autem » totius sexagesimum quintum. Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 24, Chifflelius, aliisque quidam viri docti sancti Fulgentii mortem in annum **DXXXIII** differunt, quod scriptor ejus Vitæ cap. ult. de consecratione Feliciani ejus successoris dicat, eumdem Felicianum alloquens: « Nec hoc interim prætereundum silentio judicavi, quod dum ei successor idoneus quæreretur, discordantibus laicis et clericis annum prope integrum prolixitas contentionis exegit, et illo die sanctitas tua super cathedram ejus sedit, quo ipse defunctus est. Ornari quippe hoc privilegio meruit prima solemnitas ejus depositionis, ut multo amplius venerabilis fieret, per gaudia tue ordinatioonis ». Nam juxta Ecclesiæ ritum episcopi Dominicæ tantum die consecrabantur, et dies primus Januarii ante annum **DXXXIV** in Dominicam non incidit, ideoque *Fulgentius* ante diem primum Januarii anni **DXXXIII** e vivis non excessit. Ita viri doctissimi.

13. S. Fulgentium hoc anno mortuum esse monstratur. — Verum non tantum diebus *Dominicis*; sed etiam Festis solemnibus episcoporum ordinationes fieri solitas fuisse, innumera exempla ostendunt. Quare cum hoc saeculo dies primus Januarii *Circumcisioni Christi*, ejusque Nativitatis Octavæ sacer fuerit, divus *Fulgentius* eo demortuus, eodemque *Felicianus* anno sequenti Ruspensis episcopus consecratus. In Concilio II Turonensi anno **DLXVI** celebrato, canone **xvii** qui est de jejunis, dicitur: « Ad calcandam Gentilium consuetudinem Patres nostri statuerunt privatas in kalendis Januarii fieri litanias, ut in Ecclesiis psallatur, et hora octava in ipsis kalendis Circumcisionis missa Deo propitio celebretur ». Missa itaque Circumcisionis, imo et Festum, longe ante Concilium Turense II celebrari solita. Hinc in vetustissimo Martyrologio divo Hieronymo a Cassiodoro, Beda, aliisque scriptoribus attributo, ad diem primam Januarii, habetur: *Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem*. Denique in libro sacramentorum sancti Gregorii Magni ad eamdem diem legitur: *Kalendas Januarii in Octava Domini: Deus, qui*

salutis æternæ, etc. Tum in Præfatione: *Per Christum Dominum nostrum: cuius hodie Circumcisionis diem, et Nativitatis Octavam celebrantes, tua, Domine, mirabilia veneramur*. Præterea in Benedictionali ejusdem Pontificis recitatur benedictio in Octava D. N. his verbis concepta: « Omnipotens Deus, cuius Unigenitus hodierna die ne legem solveret, quam adimplere venerat, corporalem suscepit Circumcisionem, spirituali circumcitione mentes vestras ab omnibus vitiorum incentivis expurget ». Quamobrem hoc saeculo dies prima Januarii solemnis apud Christianos erat, ideoque et ordinationibus episcoporum peragendis idonea. Cum itaque *Fulgentius* tardius quam anno **DV** episcopatum Ruspensem consecratus non sit, et *kalendas Januarii* ad Deum migrarat, **xxv** episcopatus sui anno, serius mors ejus non contigit, quam prima die sequentis Christi anni; an vero cito, ut putavit Baronius, prorsus incomperendum, cum annorum illorum **xxv** exordium hactenus omnes latet.

44. Ferrandus S. Fulgentii discipulus. — Sanctum *Fulgentium* omnia Latinorum Martyrologia memorant, ejusque Vitam gravi stylo quidam ejus discipulus scripsit, quam exhibit Bollandus ad diem primam Januarii. Inter ejus discipulos eminuit *Fulgentius Ferrandus* Carthaginensis Ecclesiæ diaconus, qui vixit usque ad annum **DXLVIII**, de quo plura Faenodus Herminianensis episcopus lib. 4, cap. 3, pro defensione trium capitulorum. Ferrandi opera omnia Petrus Franciscus Chiffletius nuper Divione edidit.

45. Justinianus Codicem suum publicat. — Ad num. 23 et seqq. Illoc anno absoluto *Codice*, quem suo nomine appellavit, constitutionem **VII idus Febr.**, *Decio consule* edidit Justinianus imp. ad Mennam præfectum prætorio, ut illum confirmaret. Circa Constantini magni tempora duo Codices emerserant, *Gregorianus*, et *Hermogenianus*: qui etsi temporum injuria intercederint, eorum tamen eliamnum rara quædam fragmenta supersunt. In utrumque Codicem relatae fuerant imperatorum constitutiones ab *Hadriano* imperatore usque in Tetrarchiam *Diocletiani*, *Gregorius*, et *Hermogenes* eorum conditores Gentiles fuere, et eamdem operam navavere; ita quidem, ut alter alterius operæ et industriae quid adjecisse videatur. Ad utriusque exemplum saeculo ferme post integro *Codex Theodosianus* editus est; in quem conjectæ imperatorum Christianorum constitutiones; a Constantino magno videlicet, qui primus ex imperatoribus Christianam religionem amplexus est. *Justinianus* nonaginta post annos e tribus illis Codicibus per decem viros ad id electos, suum concinnavit; promulgavitque currenti anno.

46. Codicis Justiniane utilitas. — Nulla juris publici pars est, quæ hoc Codice non contineatur; proindeque nulli hominum studiosorum, qui Justinianeo Codice non indigere possint. Totius enim imperii Romani faciem, et scientiam illorum tem-

porum exhibet; quam late, inquam, diffusum id, sub quibus imperatoribus, quænam ejus divisio: quæ dieceson ratio; qui cum hostes imperii Romani, qui amici, quo milite, quibus castris classibusque limes defendetur; quæ magistratum genera, quis dignitatum ordo, quæ officia domus Augustæ, quæ urbium præcipua corpora et collegia; quis operum publicorum ornatissimis; ad extrellum quæ Ecclesiæ tum facies, quæ principum per ea tempora circa fidem Catholicam, et personas Ecclesiasticas leges: quæ Ecclesiarum, et Ecclesiasticorum privilegia, quomodo habiti hunc hereticorum et schismaticorum, quomodo apostate, et Judæi, quomodo intelligendi ejusdem ævi scriptores omnes, oratores, poetæ, historiæ Augustæ auctores, Græci, Latini, notitiaque magistratum; his enim illustrans est hic Codex fax quedam, quæ plerasque tenebras discutit.

17. *Summam laudem Justiniano peperit.* — « Constitutiones », inquit Alemannus in Notis ad Historiam arcanam Procopii, « ab eo sapientissime conditæ vel veterum imperatorum leges uno in Codice ordine distributæ vel antiquorum sapientum responsa ex immensa congerie summa studiorum facilitate ac brevitate digestæ; vel hæc eadem ad institutionis modum enucleata, eam *Justiniano* gloriam pepererunt, ut undecim jam et amplius hominum ætates eamdem quasi per manus acceperint, foverint, et magis ac magis ampliaverint. Nec sane facilius *Justiniano* quicquam fuit quam vel hanc solum ob rem, gloriae ac nominis laude reliquos omnes Romanos præcepit infra se ponere; cum illi pro suorum quisque facinorum præstantia, in Romana Republica, velut in theatro, alias alio vel humiliore, vel editiore loco titulos nomenque sibi statuisse videantur; ipse vero qui Romanis legibus suum præfixit eminentissimum locum, atque æternum invenerit. Quanquam in confessu sit apud omnes, neque ulla excusatione defendi queat ejus ad religionis dogmata definienda, Ecclesiasticasque sancendas leges effusa licentia ».

18. *Tribonianus in Codice confiendo plura facinora admisit.* — Cum tamen mille ferme constitutiones ex Codice Theodosiano in Justinianum translatæ fuerint; si quis eas inter se conferat vel componat, inveniet *Tribonianum*, cuius opera usus

est *Justinianus*, quamplura facinora admisisse. Nulla enim pæne lex est de earum numero, quæ in Codice Theodosiano leguntur, ubi ille securim non admoverit; aientia ibi negantibus et retro mutata, constitutiones meliore sui parle mutilatae, una lex in plures distractæ, et retro plures in unam conflatæ; rationes sæpenumero vel argumentationes resectæ, quas etiam, vel legum nexus et integras, suggerebat, aliquando verborum decor omnis detractus, denique mutatae passim inflexæque leges anteriores ad posterioris juris mentem, quod in ipsis rerum argumentis obtinere vellet. Notare etiam licet ne leges quidem ipsas satis *Tribonianum* assecutum videri, et ideo vel abdicasse, vel eas mutilasse: et post hæc tamen omnia eorum ipsorum principum seu imperatorum titulos, sive nomina legibus inscribit, quasi ab initio ita scriptæ eæ fuissent. Quæ omnia sigillatim demonstrat Jacobus Gothofredus in Prolegomenis Codicis Theodosiani cap. 4.

19. *Inter Romanos et Persas de pace frustra actum.* — Theophanes anno Inearnat. secundum Alex. **DXXI**, kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoato, ait: « Duodecimo Maii, Hermogenes magister, vir litteratus ad Persarum regem ab imp. *Justiniano* legatus de pace habenda missus, Antiochiam pervenit. Junio deinde mense Samaritæ et Judæi Palæstinam incoleentes Juliano quodam in regem coronato, motisque in Christianos armis, rapinas, cædes, incendia, adversus eos excitaverunt, quos Deus in *Justiniani* manibus tradidit, adeo ut deletis omnibus Julianum tyrannum capite obtruncari; Chosroes autem Persarum rex Hermogenem magistrum de pace habenda tractatum habiturum cum donis accedentem suscepit: at Julio mense, fuit is ejusdem Indictionis **VII** innumeribus acceptis, propositum de pace sermonem respsit, ita nimirum a profugis Samaritis persuasus, qui regionem suam et universam Palæstinam, utpote qui auxiliares copias Judæorum et Samaritarum quinquaginta millia haberent, proditione tradere pollicebantur. His contusis Chosroes pacis conditionem non accepit, quinimmo de Jerosolymis per istos potiundis cogitabat, urbe videlicet prædivite, quæ innumera auri centenaria, et ingentem pretiosorum lapidum congeriem penes se haberet ».

FELICIS ANNUS 5. — CHRISTI 530.

1. Felicis papæ obitus et res gestæ. — Trigesimus Christi post quingentesimum adest annus, Lampadii atque Orestis consulatu nolatus : quo ad quartum idus Octobris Felix Romanus Pontifex ex hac vita decessit, ubi sedisset annos quatuor, menses duos, dies vero decem et octo. Extat ejus Epistola data hoc anno sub dictis consulibus kal. Martii ad omnes episcopos de Ecclesiarum consecratione : rursum alia ejusdem argumentum sub iisdem consulibus data, sed perperam duodecimo kal. Novembris, quo tempore non amplius Felix, sed Bonifacius secundus Romanæ Ecclesiæ Pontifex præsidebat : facile enim accidisse potuit, ut loco Bonifacii, Felicis fuerit nomen appositum. Dolemus res ejusdem papæ Felicis ob injuriam temporum admodum jejunas esse relictas. Apud Anastasium enim nonnisi ista de ipso leguntur.

« Hic fecit Basilicam sanctorum Cosmæ et Damiani in Urbe Roma ad locum qui appellatur Via Sacra, juxta templum Urbis Romæ ». Est autem sita apud templum Pacis. Extat adhuc vetus inscriptio,

ASPLICIS AVRATVM CÆLESTI CVLMINE TECTVM
ASTRIFERVMQUE (ASTRIFEROQUE) MICANS PRÆCLARE LUMINE FVLTVM.
DOMINO JVVANTE FELIX EPISCOPVS DEI FAMVLVS
FORVM BASILICÆ BEATI MARTVRIS
STEPHANI MUSIVO ET MARMORIBVS
DECORAVIT.

Epitaphium vero ipsius sepulturæ sic se habet¹ :

CERTA FIDES JVSTIS CÆLESTIA REGNA PATERE
ANTISTES FELIX QVÆ MODO LÆTVS HABET
PRÆLATYS MVLTIS HYMILI PIETATE SVPERBIS
PROMERVIT CELSVM SIMPLICITATE LOCVM
PAVPERIBVS LARGVS MISERIS SOLATIA PRÆSTANS
SEDIS APOSTOLICÆ CRESCERE FECIT OPES.

Ita ibi de Felice. Hujus temporibus consumpta est incendio Basilica sancti martyris Saturnini via Sa-

quæ erat incisa in throno sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani his versibus² :

AVLA DEI CLARIS RADIAT SPECIOSA METALLIS
IN QVA PLVS FIDEI LYX PRETIOSA NICAT
MARTYRIVS MEDICIS POPYLO SPES CERTA SALVTIS
VENIT ET SACRO CREVIT HONORE LOCVS
ORTYLIT HOC DOMINO FELIX ANTISTITE DIGNVM
MVNVS VT ÆTHERIA VIVAT IN ARCE POLI.

Ad eundem quoque Felicem papam, qui successit Joanni, pertinent inscriptiones, quæ ibidem recitatae, subjiciuntur in hunc modum² :

OPVS QVOD BASILICE BEATI MARTVRIS STEPHANI
DEFVIT A JOANNE EPISCOPO MARMORIVS INCHOATVM
JVVANTE DOMINO FELIX PAPA ADDITO MVSIVO
SPLENDORE SANCTÆ PLEBI DEI PERFECIT.

Insuper :

laria, quam a fundamentis reslituit. « Hic fecit ordinationes duas per mensem Februarium et Martium, creavit presbyteros quinquaginta quinque (quindecim), diaconos quatuor, episcopos per diversa loca viginti novem. Qui sepultus est in Basilica sancti Petri Apostoli quarto idus Octobris : et cessavit episcopatus dies tres ». Licet alicubi legitatur, vacasse mensem unum et dies quindecim, habita consideratione ad tempus schismatis, quando tandem ab omnibus cognitus est legitimus Pontifex,

¹ Pag. 1165. n. 6.

² Antiq. Inscript. in Append. pag. 1164. n. 16. — ² Ibid. n. 17. 19. 20.

2. *Electio Bonifacii cum schismate et interitu Dioscori.* — Sic igitur cum ab obitu Felicis papae tres dies intercessissent, decimo septimo kat. Novembribus creatur Bonifacius patria Romanus, patre Sigisvultho *(Sigisbuldo)*: ex quo nomine conjicere possumus eum, etsi natus sit Romæ, genere tamen fuisse Gothum: non enim Romanum, sed Gothum refert nomen Sigisvulthus: ex illo fortasse descedens Sigisvultho Gotha, quem eo claritudinis pervenisse, ut consulatum ordinarium promeruerit, suo loco superiori tomo dictum est. Creato autem ipso Pontifice in Basilica Juli, adversus eum in schismate in Basilica Constantiniana erector est Dioscorus diaconus, quem illum putamus, qui sub Hormisdam Romano Pontifice funetus est legatione ad Justinum imperatorem una cum collegis Germano et Jeanne episcopis, Blando presbytero, atque Felice diacono. Cujusnam autem rei causa confitum sit schisma, etsi nihil inveniatur expressum; tamen (quantum conjicere licet) illam mibi facile persuadeo, quod conanti Athalarie regi aliquem consecrandum diligere sacerdotem, parte cleri illi consentiente, reliqui adversati alium ex adverso creaverint Romanum Pontificem. Id enim opinari, quae contigerunt in electione prædecessoris, admodum persuadent, et quae ex Epistola Athalarici ad senatum¹ sunt superius recitata.

3. Sed quæ post haec de hujusmodi schismate legantur apud Anastasium, audiamus: « Fuit, inquit, dissensio in clero et senatu, quo tempore defunctus est Dioscorus pridie idus Novembribus (Octobris). Iстis diebus Bonifacius zelo et odio ductus cum grandi amaritudine sub vinenlo anathematis et chirographi reconciliavit clerum: quod chirographum archivio Ecclesiæ clausit, quasi damnans Dioscorum, et congregavit clerum: cui tamen in episcopatu nullus subscrispsit, dum plurima multitudine fuisse cum Dioseoro ». Quæ autem ibi subjiciuntur de Synodo per Bonifacium congregata, sequenti potius anno contigisse videntur: agemus de ea suo loco. Dei namque beneficio factum est, ut cito morte prævento schismatico, extingueretur et schisma.

4. Porro qui contra Bonifacium papam creatus est Dioscorus, magnopere simoniae crimine infamatus habetur. Scribens enim postea Athalaricus² rex ad Joannem Bonifacii successorem Romanum Pontificem, haec inter alia: « A tempore sanctissimi papæ Bonifacii, cum de talibus prohibendis suffragiis P. C. senatusconsultum nobilitatis suæ memores considerunt: Quicumque in episcopatu obtinendo sive per se, sive per aliam quamcumque personam aliquid promisisse declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus evanescatur (efferretur), etc. » Sed et hæc elarius de Dioseoro, quæ Justinianus imperator tradit, confirmant, neimpe ob causam pecuniariam fuisse post mortem ipsum anathematizatum: id quidem, ut de his nulla possit

dubitatio superesse, testatur expresse idem Justinianus in edicto¹ ad Joannem Romanum Pontificem. Sed de his agemus anno sequenti, ubi de Synodo in ea causa coacta sermo erit.

5. *Nomine Bonifacii scripta edita.* — Legitur in collectione Conciliorum nomine Justini imperatoris ad Bonifacium papam fidei professio, quæ incepit: « Prima salus est, etc. » Quam quidem nec esse posse Justini, qui ante annos quatuor jam obierat, prudens collector Epistolarum Romanorum Pontificium considerans, explosit, utpote quæ nec sit Justiniani, cum multa habeat Epistolæ Joannis Constantinopolitani episcopi missæ ad Hormisdam papam, quam et ipse Pontifex² ad Hispaniarum episcopos dedit; habeatque et alia admixta ex aliis ejus Epistolis: ut plane esse appareat cento male consutus. Sed et inde vitiosa detegitur, quod data habetur sub consulatu Justiniani tertio, cum jami non amplius Bonifacius, sed Joannes Romanæ Ecclesiæ episcopus præsideret: sed cum additur collega Orestes, magis arguitur impostura. Eodem plane vitio laborat, sed absurdiora continet illa quæ nomine ejusdem Bonifacii legitur data Epistola ad Eutaliūm episcopum Alexandrinum, prout ostendimus in Notis ad Romanum Martyrologium, et superius tomo quinto, cum eam manifestissimæ imposturæ convictam penitus confutavimus. Eant procul a fidelium cœtu, qui in Ecclesiam non habentem maectam neque rugam ejusmodi conantur inferre quisquiliis; longeque longius exulent a Catholico orbe, qui, quæ corruere videntur, meudaciis sufficiere nituntur: nam super solidum fundamentum firmamque petram structa est semper manens, nunquam casura sincera fides.

6. *Gilimer, Hilderico in vincula conjecto, regnum invadit; unde querelæ et minæ Justiniani.* — Hoc eodem anno Hildericus rex Wandalorum in Africa a Gilimere fratre consobrino conjectus in vincula, regno spoliatur, cum jami annos septem in eo explesset. Res autem quomodo se habuerit, a Procopio sic aecipe³: « Erat, inquit, in Genserici genere quidam Gilimer Genzonis Genserici nati filius, aetate proiectus post Hildericum, cuius rei gratia successorum post eum sperabatur: hic et rei militaris peritissimus et ingenio gravis, tum pecunia, vique ac rebus aliis aliena invadere promptissimus. Qui quanquam se jure successorum quandoque videret, dilationem tamen ac moram minime toleravit: quin vivente adhuc Hilderico, honores intempestivos, factaque imperii sibi usurpare; illum ut ignavum et inertem apud Vandulos accusare; præterea ob ejus imperitiam ab Afris superatum dicere cœpit: insuper calumniis onerare, quod Vandulos simul cum tota ditione Justiniano prodere vellet, nec aliud legationem Byzantium missam voluisse. Quæ omnia Wandali credentes, eum regem constituant; Hildericum post annos regni septem

¹ Apud Cassiod. l. VIII. Ep. xv. — ² Ibid. l. IX. Ep. v.

¹ Exal. tom. i. Conc. vet. edit. in Joan. pap. — ² Hormisd. Ep. **SLV.**
— ³ Procop. de bello Wandal. l. 1.

cum Amere et ejus fratre Evagene custodiae tradidit. Ubi vero Justinianus jam factus imperator haec audivit, legatos in Africam ad Gilimerem mittens, hanc seripsit :

7. « Impie facis minimeque dignum Genserici testamento, quod Hildericum legitimum regem in custodia tenias, cum brevi post tempore tibi liceret ex lege omnino succeedere : nunc vero ut modicum prævenias tempus, jura prodis, et regni nomen in tyrannidem convertis. Hunc igitur hominem sine, donec vivat, regni saltem imaginem habere : ageque tanquam quod regem deceat, et avi tui Genserici mandatum circa regni successionem expostulat; ut quod nunc injusle possides, ex æquo retineas. Hoc si in annum duxeris; et res tibi felicius, et nostra simul amicitia provenerit ». Haec itaque summa Epistolæ. Gilimer autem legatos reinfelta remisit, statimque Amerem excæcavit, Hilderium vero, et Evagenem arctiori tradidit custodiae; insuper illeludens hortabatur, ut Byzantium ad imperatorem fure meditarentur. Justinianus ubi hæc audivit, alios rursum legatos mittit cum his litteris :

8. « Nos cum te minime nostris monitis adversarum punitaremus, priorem tibi Epistolam scripsimus. Quando vero placet tibi regnum hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autem Hildericum, et Amerem luminaribus cassum, ejusque fratrem ad nos mitte, solarium habituros quale potuerunt, qui regno aut oculis sunt privati. Quod si minime feceris; nos profecto coges, amicitia relicta, födere que quod enim Genserico ejusque successoribus gessimus, soluto, te non solum armis petere, sed pena quali possumus persequi. Haec vero Gilimer excusans, hoc modo respondit :

9. « Gilimer rex Justiniano imperatori salutem.

« Neque ego per vim regnum accepi, neque contra meos propinquos quicquam injustum perpetravi. Hildericum enim nova querentem in familiam nostram, Wandalorum gens magistratu dejeicit; meque tempus et ex lege atatis honor in regnum vocavit. Talem enim quemdam virum bonum regnum expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu vero item, rex, euriōse facis ac injusle aliena curare. Quod autem fœdera solves nobis bellum inferendo; respondere sum paratus quibus potuero viribus, obtestans ac fidem expostulans simul et jusjurandum Zenonis, cuius tu successor existis ».

10. Has accipiens Justinianus litteras, si male prius in illum fuerat animatus, time in eum multo magis exarsit. Quapropter ei visum, ante omnia Persicum solvere bellum, in Africamque transferre: erat enim in perseruando ingeniosus, et ad ea quæ decreverat perficienda non piger. Aderat insuper ex Oriente Belisarius dux, non ut ad hoc bellum quæsitus, sed jam exacto magistratus tempore: nam et cum Persis induciae (ut supra narratur) factæ fuere. Haec autem de litteris et legationibus ultra citroque missis inter Justinianum et Gilime-

rem, etsi hoc anno cœpta esse dicuntur, haud tamen eodem anno perfici potuerunt, sed ultra biennium due missæ legationes temporis insumpserunt. Etenim non ante annum septimum ejusdem imperatoris fœdus cum Persis (ut idem Procopius¹ tradit), sancitum est, neque ante idem septemvii imperii tempus bellum Africanum Justinianus est auspicatus.

11. *Justinianus populos Ägypti sibi adsciscit contra Persas et ab idololatria facit Christianos.* — Jam vero quæ hoc ipso anno quarto Justiniani imperatoris in Oriente contigerunt de bello Persico, aliis Barbaris adversus Persas ab eodem imperatore concitatatis, breviter dicenda sunt. Usque enim ad annum hunc quartum Justiniani imperatoris bellum Persicum per Belisarium ducem feliciter confectum esse, Procopius² docet: post haec autem non ita: nam temeritale militum inopportuno tempore pugnam appetentium Romanus exercitus in discriben adductus est, cessisque victoria ipsis Persis, sed ita cruenta, ut Persarum exercitus dux non solum nullum sit consecutus præmium, sed a suo rege Cabade subire supplicium iussus. Quo etiam tempore (ut idem Procopius³) Justinianus imperator gentes ad mare positas contra Persas excitare conatus est, Homeritas videlicet et Äthiopes, cum quibus societatem iniit; simulque Blemyos et Nabathæos sibi ad hoc ipsum conciliavit, eosdem beneficiis demeritos atque devinctos: eis enim juxta Nilum frugiferam terram dederat incollendam, qui apud Oasis petras loca sterilia habitabant. Sed quod majoris beneficii loco habitum, illud fuit, quod eosdem adhuc in idololatria perseverantes, ea abolita, reddidit Christianos: nam audi Procopium⁴:

12. « Haec namque gentes et Blemyes, et Nabathæ, cum alias Deos, uti Graeci, tum Isim et Osyrini magnopere colunt, nec minus etiam Priapum: Blemyes etiam humanas hostias Soli sacrificare consueverunt; qui mos barbarus usque ad hoc tempus servatus, jussu piissimi principis Justiniani sublatus est. Narses igitur genere Persamenius, cuius supra ut ad Romanos transfugæ memini, illorum militum dux, ejusdem imperatoris mandato et templo delevit, et sacerdotes in custodia vinxit, statuasque illorum Constantinopolim misit ». Haec de eorum patro ritu Procopius: quibus simul cum Christianis Ecclesias, et sacerdotes Justinianum voluisse esse communes, tradit; atque addit: « Et quod sperarel sacerorum commercio eorum perpetua frui amicitia; ex eo oppidum in ea parte Philas ex argumento appellavit ». Sed et quæ aliae insuper nationes in aliis Ägypti partibus adhuc idololatrae existentes per eundem Justinianum Christiana religione imbutæ sint, ex eodem auctore alibi ista narrante accipe⁵:

13. « Habitantur », inquit, in Penlapoli vide-

¹ Procop. de bello Persic. I. I. — ² Ibid. — ³ Ibid. — ⁴ Procop. ubi supra. — ⁵ Procop. de adif. Just. imp. orat. vi.

lieet, « duæ urbes coquomines : utraque enim Ægyla dicta est, quæ a Boreo absunt itinere quantum robustus vir quatuor diebus confidere potest : vetustæ profecto urbes ad Notum ventum versa, incolarum antiquos mores ac studia referentes. Omnes enim adhuc mea ætate errabant, capti religione multorum deorum. Olim Ammoni et Alexander hic aedes posilæ erant, quibus usque ad Justiniani imperium hostias maetabant indigenæ. Erat enim eorum qui sacris serviebant ingens turba. Caeterum hic rex non tam subiectorum corpora tueri satagens, quam animas servare proeurrans hominibus hic commorantibus omni diligentia prouidit, non ut impense alia corrigeret, sed ut veram religionis opinionem doceret, per singulas familias Christianos factos, et transmutatos ab obseenis patriæ moribus : apud quos templum Dei Genitrici ædificavit.

14. « Boreum urbs Maurusiis Barbaris vicina in hæc usque tempora ab exsolvendo tributo libera fuit, neque unquam, ex quo homines esse cœperunt, ad illam pervenerunt publicani et tributi exactores. Prope eam olim Judæi morabantur, vestiti templi, quod in primis venerabantur, possessores : quos omnes Christianos Justinianus rex efficiens, templum in Ecclesie speciem transformatum. Hæc Procopius. Quod autem ad Judæorum templum in Ægypto speeat, non potuit hoc illud esse, quod Onion constat fuisse nominatum : nam illud a Vespasiano demoliri jussum, auctore Josepho¹ Annalium tomo primo dictum est : oportuit enim istud ipsum fuisse postea a Judæis reædificatum. Quod vero in Ægypto potius quam alibi id sibi concessum Indæi existimarent, permoti erant istiusmodi vaticinio Isaiae² : « In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, et titulus Domini juxta terminum ejus : et erit in signum et testimonium Domino exercitum in terra Ægypti ». Hoc, inquam, Judæi persuasi saero oraculo quod alibi nefas esse putarent, concessum sibi iidem rati id facere in Ægypto, templum iterum illic (ut patet ex Procopio) erexerunt. Sed omnia necesse est eccland Christo, de quo Paulus Apostolus³ oraenulum illud prædictum affirmat : « Omnia⁴ subjecisti sub pedibus ejus.

15. Qnod vero pertinet ad Æthiopum regem, quomodo adversus Persas eum Romanorum imper. Justiniano hoc tempore federa junxit : attende quæ tradat Procopius valde consentientia iis quæ superioribus annis diximus contigisse, cum de martyrum Arethæ et sociorum rebus gestis narrationem habuimus : ait igitur⁵ : « Sub hujus belli tempus Hellistæus Æthiopum rex Christianus, dogmatisque hujus maxime observantissimus, postquam ex Homeritis his qui in alterius litoris continente sunt, plures esse Judæos didicil, mullos autem sectam veterem colentes, quam Gentilem nunc homines

vocant ; cum non cessarent continuo in vicinos Christianos incurrere, cum classe adversus eos venit, et victoria potitus regem eum Homeritis pluribus interfecit, alio subrogato Christiano genere item et Homerita, cui nomen Esimiphæo. Imperatoque tributo quotannis Æthiopibus dando, domum se recepit ». Et inferius : « Regnabitbus igitur apud Æthiopes Hellistæo, apud Homeritas vero Esimiphæo, Justinianus Julianum legatum reges ambos rogatum misit ob communem in Christo fidem, uti sibi contra Persas essent auxilio ». Sed quomodo ex hac spe Justinianus excidit, cum nulla intercessissent, quibus illi impediti minime stetere promissis, ob idque ipse imperator paeem eum Persis statuere coactus est, idem Procopius pluribus docet. Cabade enim rege defuncto, eum ejus filio regni hærede Cosrhoe justis legibus pacem compo-suisse tradit. Cuneta vero hæc ultra biennium esse propagata, pacemque eum Cosrhoe anno septimo Justiniani imperatoris fuisse firmatam, idem Procopius narrat, quando et cœptum est inovari ab eodem imperatore bellum Wandalicum, de quo suo loco diceamus.

16. *Justiniani Constitutio contra hæreticos, et maxime Samaritanos, a quorum vexatione, opera Sabæ ad se legato, liberat Catholicos.* — Hoc anno sub iisdem eonsulibus Justinianus imper. eam editit sanctionem¹, qua hæreticorum filii Orthodoxi a parentum successione quolibet proveniente titulo minime repellerentur : sed etiam addidit, ut hæretici cogerentur alere filios Orthodoxos ; contra vero filios, qui essent hæretici, ab hujusmodi voluit legis auxilio omnino repelli. Cum vero ibi Justinianus inter complures sectas hæreticorum, quorum liberi hæretici a parentum successione repellerentur, adnumeret hæreticos Samaritas : plane ad eamdem Constitutionem allusisse visus est Cyrillus, in Vita Sabæ, dum hæc ait de ipso Justiniano imperatore : « De Samaritis hanc legem tulit, ne essent alter alterius hæredes, ne per successiones opes illorum crescerent et amplificarentur ». Hæc ibi : quæ quidem eumdem sanctissimum virum Sabam curasse apud imperatorem, nempe, ut ejusmodi Constitutione adversus hæreticos sanciretur, idem auctor testatur.

17. Quæ autem præcesserint, ut idem Justinianus imp. vehementer commotus sit adversus Samaritanos, idem Cyrillus diligenter quidem prosecutus est. Sed antequam ista reddamus, ratio exigit argumenti, ut immania scelera ab eisdem antea perpetrata his præmittamus : eum, quo certo anno collocanda fuissent, incomptum penitus nobis es-set. Ex Procopio itaque primum hic describamus eam quam de iisdem ipse historiam texuit, incipiens enim ab his quæ sub Zenone atque Anastasio imperatoribus ab eis sacrilegia sunt perpetrata, hæc habet² : « Tempore Zenonis regis, Samaritani subito tumultuantes irruunt in Neapolim et multos

¹ Joseph. de bello Judaico I. vii. c. 30. — ² Isa. xix. — ³ 1. Cor. xv. — ⁴ Psal. viii. — ⁵ Procop. de bello Persic. I. I.

¹ L. xix. Cod. de hæret. — ² Procop. de ædific. Just. imp. oral. v.

ex Christianis Penitentes solemnitatem in Ecclesia agentes trucidarunt; et episcopum Therebinthium nomine sacrae mensae adstantem, obeuntemque saera, gladiis percussum vulnerant, dissectis manuum digitis: atque ita mysteriis injuriam intulerunt, quemadmodum quidem Samaritanis facere collibuit, nobis vero silentio praeterire. Mox sacerdos hic Byzantium profectus, et regis conspectui sese insinuans, iis quæ commissa erant enarratis, vulnera sua ostendit; atque predictionis Christi mentione habita ultiorem ac vindicem in omnibus ipsum regem fore petebat. Zenon rex consternatus, eos, qui nefanda patraronunt digna poena affecit. Nihil enim moratus, Garizin montem, pnis Samaritanis, mox Christianis resiliuit; et in vertice struetam Ecclesiam, Deique Genitrici dedicatam, ea solum ratione muro vallavit, ut revera cinxisse videatur, collocale inibi militum præsidio. Quam rem ægre ferentes, vehementer excanduerunt: sed lamen ob melum regis, iram silentio devorabant.

48. « Postremo tempore, cum Anastasius imperaret, tale quiddam contigit. Quidam ex Samaritis a muliere persuasi, verticem et precipitum montis condescendunt præter opinionem, et templum ingressi illic constitutos euslodes trucidant: elataque vehementer voce, eos qui in urbe adhuc erant, Samaritanos vocant. Hi milites formidantes, iis qui tantum nefas ausi sunt, nequaquam opitulari voluerunt. Non multo post, is qui regionem illam gubernabat, vir disertus Procopius nomine, ex Edessa urbe, tam diri sceleris autores comprehensos occidit. Nulla tamen ratio aut providentia munitionis tunc a rege facta est: sed nunc Justinianus rex, Samaritanis ut plurimum Christianis effectis, vetustum in monte Garizin propugnaculum obsecutum reliquit, quemadmodum diximus ». Haec Procopius: quem miror proximam causam præterire, ob quam Justinianus imperator locum illum adversus impios Samaritas fortius communivit. Porro rem ipsam Cyrillus, qui his ipsis temporibus vixit, istis verbis proseculus est¹:

49. « Qui in Palæstina erat populus Samaritanorum, cum Julianum quendam, qui ipse quoque erat Samaritanus, sibi regem creassent, multam injuriam faciebat Christianis, Ecclesias depopulantes et exurenles, Christianos afficienes suppliciis immumerabilibus, et deinde etiam occidentes, et in vicis finitimos facientes incursionses, et capsas sanctorum rumpentes et igni mandantes: quæ quidem maxime fecerunt in locis quæ erant circa Neapolim, nempe Samariam, ut qui episcopum quidem gladio pereverint, quosdam autem presbyteros comprehendenterint, et primum quidem membratim et frustatim eos desecuerint, et deinde eos cum martyrum reliquis frixerint in sartagine; et nulli probro et contumelie pepercerint in Christianos.

50. « Haec postquam renuntiata fuerunt imperatori, adversus illos magnas emitit copias: quæ

cum eis manus confligentes, multos alios interiunt, et ipsum etiam Julianum. A quibus Silvanus quoque tune Seythopoli comprehensus, in ignem injicitur; et ita acerbum accepit vitæ exitum vir qui multis probris et contumeliis affecerat Christians; et ideo (ut arbitror) pulchre ad hoc a divina reservatus erat justitia, ut sic fueret supplicium sufficiens, et fine accepit; quod non multis ante diebus de ipsis dictum fuerat a Saba.

21. « Deinde quidam ex ejus comitibus nomine Arsenius, illustris dignitate, ad falsa fingenda et confundendam veritatem omnium calidissimus: is cum post tetrum Juliani inferitum venisset Constantinopolim, et accessisset ad imperatorem, et cum ipso et ejus conjugе (nescio unde) magna intercessisset familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accedit adversus Christians qui erant in Palæstina, dicens eos vel maxime fuisse auctores et causas seditionis Samaritanorum, et dignos gravissimo supplicio.

22. « Haec postquam in Palæstina renuntiata fuissent patriarchæ, eum statim subit misericordia eorum qui falso accusabantur. Et accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogavit, ut abiret et fungeretur legatione apud imperatorem, et excogitatam refelleret calumniam, et Christians liberaret a tantis periculis, nihil aliud futuros, nisi diaboli linguae trophæum et improbitatis. Ille autem parvul, et nullo interjclo spatio, iter statim arripuit. Eratque revera præter fidem quod cernebatur, nempe hominem qui in tam imbecilla lababat senectute, et quem par erat in lecto se quieti dedere, extra moram tantum iter inire minime cedenrem; neque senile quippiam aut languidum remissumive sustinentem, sed perinde atque ætate adhuc vigentem, et magnam corporis imbecillitatem vinecentem copia prompti et alacris animi ». Erat enim Sabas hoc ipso anno Domini quingentesimo trigesimo ætatis annorum nonaginta unius, nuptio natu sub consulatu decimo septimo Theodosii, anno Domini quadringentesimo trigesimo nono, ut ex ejusdem Cyilli auctoris ejus Vitæ apparel assertione. Pergit vero Cyrus:

23. « Cum autem jam pervenisset ad suburbia Constantinopolis, imperatori quidem ejus significatur adventus. Et ipse statim mittit unum ex juvenibus imperatoriis, et quosdam ex suis satellitibus, adventum illius maxime honorans. Deinde eo quo par erat comitalu stipatus Sabas ad ipsum deducitur. Deinde patriarcham quoque Epiphanium, et quicquid erat apud se clarum et illustre emitit, ut ei procederet obviam. Neque enim terrenum aut mundanum aliquem, sed tanquam unum ex Angelis, et civem supernæ Hierusalem se censebat accipere. Quem postquam adhuc procul procedentem agnovit imperator, ille quoque cernebat aliquid simile ei quod viderat Anastasius imperator. Videbat enim quendam coronam ejus capiti imposilam elegantem quodam splendore decoralam et micantem luce omnis generis graliarum. Visione ergo rex

¹ Vita S. Sabæ apud Sur. tom. vi. die v. Decemb.

obstupefactus, e cathedra surrexit, et sacrum illud caput reverenter ac juvende est complexus. Deinde cum ab eo accepisset benedictionem, oravit ut sua quoque conjux esset ejus particeps.

24. « Cum ea autem affluisse, adoravit, et rogavit ut solveretur vitium ejus matricis (erat enim petra sterilior) et ut ex se natum posset videre filium; quod quidem illa pluris faciebat, quam ipsum imperium. Ille autem adhuc tacens solum illi preebatur, ut sospes et salva esset ejus potentia. Illa vero rursum instabat, petens preces liberorum proerectionis. Ille autem pergebat easdem rursus preces dicere; et aperte prae se ferebat, se recusare petere ut ipsa fieret mater filiorum. Ubi vero, cum illa hoc saepe petisset, ipse nihil magis annuit orationi, neque edidit preces convenientes ejus desiderio: tandem abiit imperatrix magna affecta tristitia, quod id quod volebat, non esset assecuta.

25. « Deinde cum qui in preces incidissent, et maxime quicunque solent principum gratificari cupiditati, etiamsi sint inutiles, et nihil justi habeant, cum criminarentur, quod preces recusasset dicere, et quod imperatricem majori molestia afficeret; ille aegre ferens causam aperte protulit: Sinite, dicens, o beati. Non enim Deus sinet aliquem fructum ex ea edi, ne ipse quoque gustet Severi dogmata, et deteriores quam prius sub Anastasio tumultus conturbent Dei Ecclesiam ». His plane insinuans forisque prodens quod intus Theodora occultabat in corde, nempe ipsam addictam haeresi Severiana, ob idque haud concessum a Deo, ut solem pareret, quam eodem morbo inficeret. Ita plane se rem habuisse, eventa postea declararunt. Pergit vero Cyrillus :

26. « Imperator autem Justinianus in sanctum tantam ostendit pietatem et reverentiam, ut cum eum convenisset, non solum remiserit iram, quam olim conceperat adversus Christianos qui erant in Palæstina, sed etiam Samaritanos plane expulerit e civitate, et eorum synagogas deinceps prohibuerit: et de ipsis hanc legem tulerit, ne essent alter alterius haeredes, ne per successiones eorum opes crecerent, et amplificarentur: quin etiam ut interficerentur quicunque eorum auctores fuissent seditionis. Quamobrem timore affectus Arsenius, qui erat ipse quoque unus ex Samaritanis, cum humano metu divino quoque concurrente, supplex a Saba contendit, ut ab ipso baptismum accipiat; et tam plam impetrat petitionem. Sed haec quidem postea.

27. « Imperator autem cum talem sanxisset legem adversus Samaritanos, et sic ea, propter quæ venerat, sancto esset gratificatus; non hucusque sistit promptum et alacrem animum: sed se extremum damnum accipere existimabat, si nou eum regalibus et splendidis afficeret beneficiis, et fidei abundantiam ostenderet sua erga eum munificencia. Cum eo certe assiduo colloquens, et cum honorans, sicut prius Anastasius, vehementer instabat, ut aliquod pecuniae vectigal subjectis monachis constitueret. Ille autem : Vectigalium quidem, inquit,

et pecuniae quantum salis est ad usus necessarios ille nobis providebit, qui populum non obedientem copiose aliquando aluit in deserto¹, et aquam eduxit de petra; et qui non solum necessaria, sed etiam saepe quæ redundant, suppeditat. Tibi autem, o imperator, si tantæ est eura, ut nobis gratificeris, ad sunt aliae quoque non parvae et non contemnendæ occasiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatem.

28. « Nam et Palæstini, qui male sunt affecti a Samaritanis, et quorum magnæ quondam prædæ sunt abactæ; multa vero ædificia et divina templo, et mancipia præterea et greges, frumentumque et alios fructus viderunt exuri ante oculos: et nunc non habent unde sibi viculum quotidianum comparent; supplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, ut se parum recreent atque reficiant, et rursus possint sufficere annuis solvendis muneribus. Et qui ad adorandum vivificum sepulcrum veniunt in sanctam civitatem, ipsi tecto opus habent, ut se parum recreent a labore itineris: et maxime si quis eorum aliquando in morbum inciderit, postulant necessariam corporis curationem. Quin etiam quod a patriarcha Elia prius cœptum est ædificari Deiparæ Virgini templum, multis adhuc indiget, nec satis instructum est ornamenti. Et quæ meis sunt strueta manibus monasteria, cum nullum in propinquuo habeant praesidium, in quo se recipiant, nullo negotio capi possunt ab inimicis, et prima incursione venire possunt in manus hostium.

29. « Ante omnia autem Arii, Nestorii et Origenis dogmata perturbant Ecclesias, nec sinunt eas pura frui tranquillitate: et ideo a tua potentia magnum adhibendum est studium, ut omnibus viribus ea tollas de medio, et tantum malum procul expellas. Haec si feceris, bonam spem concepio, et in Deo confido fore, ut mox dives sequatur remuneratio; Romaque universa, et Carthago, et quæcumque amiserunt, qui ante te imperarunt, cernen- tur rursus partes tui imperii. Et fuerunt haec quidem piae et in communne utiles beati Sabæ petitiones apud Justinianum ». Et inferius subdit auctor: « Sed cum hue deducta sit oratio, venit mihi in mentem hujus viri constantia et animi generositas, quod nulla eum temporis necessitas coegerit ad libera- lem adspicere adulacionem, aut se aliqua in re gerere similiter (quod quidem difficile observari potest a viris bonis, et est factu admodum difficile) sed usus est convenienti adversus omnes moderatione, honestatisque et philosophiae magnam duebat orationem. Hoc autem facile potest ostendi.

30. « Nam cum in ejus petitionibus occupatus esset imperator simul cum Triboniano quæstore circa eam quæ vocabatur Magnaura, et in consilium eum adhibuisset: ille », nempe Sabas, « cum jam venisset hora tercia, reticto imperatore, Deo seorsum reddebat preces solitas, vacans sacrī di-

vini David psalmis. Cum Hieremias vero unus ex discipulis ad eum accessisset, et dixisset : Quid hoc sibi vult, pater? Cum imperator tantum adhibet studium, et ut tuas impleat petitiones, vehementer laborat; tu eo relieto, nunc agis alibi? Ille admodum ingenuus respondens : Non est hoc alienum, inquit, o fili. Nam et ipse facit quod ei convenit, et nos omnino id quod debemus ». Haec habet Cyrillus : quae postea sequuntur, nos suo loco reddidimus. Prioribus autem idem auctor ista conjungit, tacite objectioni satisfaciens, eur videlicet a magno Saba illæ potius, omissis ceteris, propositæ sunt hæreses ab imperatore damnandæ : ait enim :

31. « Operæ pretium est autem querere, eur prætermisis aliis hæresibus, Arii, Nestorii solum meminit, et Origenis. Fortasse enim quibusdam simplicioribus videbitur cæteris assentiri, quod ideo harum solum meminisset. Quanam ergo de causa harum meminit? Quod alia quidem hæreses non valde tunc vexabant Ecclesiæ; secta autem Ariana cum Gothos occupasset et Wandalos et Gipedas, et apprehendisset totum fere Occidentem, omnes fere ex æquo pestifero replevit exilio ». In Oriente enim usque in præsentem annum Ariani tuto consistebant, jam cum Athalarico Italiæ rege et Hilderico Wandalorum in Africa principe sancitis fœderis legibus. « Nestorii vero (pergit auctor) et Origenis hæresis morbo multi monachi laborabant; et timendum erat, ne alios attraherent ad malorum societatem. Nam cum quidam nuper convenissent monachi Byzantium, visi sunt quidem tenere dogmata Theodori Mopsuesteni : rursum autem Origenis dogmata defendebat Leontius, qui erat ipse quoque monachus genere Byzantinus, unus ex iis qui cum Nonno ingressi fuerant novam Lauram : quos postquam cognovit magnus Sabas, a suorum statim expulit conversatione ». Sed et nullam de Eutychianis habuit mentionem, quod ii toto Justini imperio gravissime exagitati silebant. Verum ad cœptam semel narrationem rediens Cyrillus, ista subjungit :

32. « Sed nobis, inquit, revertendum est ad seriem narrationis. Cum divinus Sabas proposuisset tales apud imperatorem petitiones; ille perinde ac jamdiu sitiens gratificari sancto statim scribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, ne hæc differrentur et in longum protraherentur : ne eorum quæ siebant, dilatio tam pulchrorum beneficiorum obtunderet splendorem. Hæc quidem imperator. Qui autem ei qui frigidum solum aquæ calicem dedisset in nomine suo, pollitus est se daturum centuplum¹; non destitit remunerare et referre gratiam : neque promissum suum produxit in longum : sed, ut magnus pollitus est Sabas, simul atque imperator per præsides provinciarum implevit quæ fuerat pollitus ; et Africa universa et Roma ejus accesserunt imperio : et qui erat in utraque tyranus, Vitiges Romæ, et Gilimer Carthagine, eos pro liberis servos, et pro

regibus captivos, et supplices accepit pro inimicis». Sed hæc postea, quæ et prolixiorum suis temporibus narrationem exposcent. De exceptione vero decretorum imperatoris ista idem Cyrillus subjicit.

33. « Imperator ergo tanto studio affectus erga hujus viri petitiones, per universum orbem terræ mittit decretum. Et statim episopis Antonio Ascalonitano et Zachariae Pellæ litteris præcipit imperatoriis, ut visant loca Palæstinæ quæ fuerant exusta a Samaritanis; et habita ratione eorum, tributa alient. Visitent autem tempora quoque sanctorum; et quantum ipsa damnum acceperint a scelerata et audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates, aut publicas reparent pecunias et in sancta civitate extruant nosocomium, et annuos ei dent redditus mille octingentorum et quinquaginta aureorum. Quin etiam aliam quoque domum ut in ea habitarent, qui proœul illuc veniebant, et Deiparæ templum eleganter extruant et exornent, et præsidium prope Lauram muniant, ut in inimicorum insultibus esset tutum monachis refugium. Præter hæc vero nominatim quoque declaratas hæreses tollant de medio, et præclaro subjiciant anathemati ». At de his haecenus auctor : quæ vero isti subjiciuntur, addidisse videtur Metaphrastes, ubi ait :

34. « De his fere omnibus Procopius Cæsariensis quinto libro de Justiniani ædificiis hæc sigillatim refert; ipsumque constructum Deiparæ templum accurate exponens, ejusque pulchritudinem et magnitudinem nulli dicens esse similem, et id novam vocari Ecclesiam, cum Cyrillo conveniens qui divini Sabæ Vitam conscripsit ab initio ». Vides scholiasten absque controversia adstipulari, Vitam S. Sabæ a Cyrillo fuisse conscriptam. Pergit vero idem Metaphrastes : « Præterea autem de duabus quoque ædibus constructis illi suffragatur, quarum una quidem est ad excipiendos hospites, altera vero ad recreandos eos qui morbo affliguntur. Quin etiam illuc constitutos multos pecuniæ redditus, et templorum renovationes, quæ exusta fuerant a Samaritanis, et propter inimicorum incursiones extrectum præsidium ei congruenter persecutur ». Haec ipse : sed nos de his singulis paulo inferius (ut dignitas postulat argumenti) ex eodem Procopio dicturi sumus. At rursum Cyrillus de eadem Sabæ legatione ista subjungit ad finem :

35. « Cum has ergo constitutiones divinus Sabas ab imperatore accepisset, et recessisset Constantinopolis, venit Hierosolymam. Cum autem illuc venisset, et magistratibus tradidisset litteras quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, ubique prædicans decreta imperatoris, docens civitates, componensque et instruens ad fidem Orthodoxam; deinde eos quoque, qui gravia illa passi fuerant a Samaritanis, et aliis modis recreans, et tributorum immunitate consolans ». Haecenus Cyrillus. His autem de nobili legatione sanctissimi viri cælo terraque venerandi recensitis, siste, quæso, paululum gradum, lector, et contemplare propo-

¹ Matth. x.

nepli filii ob oculos templo atque alia sumptuosa adiit i.a. que ex petitione ejusdem Sabae Hierosolymis et in reliquis locis Palestinae Justinianus imperator erexit : erit ut ex eis magnam eum admirationem et pias animi voluptatem. In primis igitur mirificum illud templum Deiparæ nomine erectum describitur a Procopio, ita tamen, ut multa ab eo desiderari posse videantur, ntpote (que in architectura primum locum obtinere videantur) rerum omnium numerus et mensura : ut hac ex parte minime explesse sentias numeros accurati historici : eum alioqui et interpretis vitio, ea que ab eo describuntur, reddantur haud adeo in omnibus perspicua. Sed accipe qualiacunque sint, que tamen in multis admirationem tibi pariant : ait ergo¹ :

36. Templum Deiparæ Hierosolymis, et alia sacra aedificia, suau Sabæ excitat Justinianus. — « Hierosolymis templum Dei Genitrici Justinianus imperator locavit, cui nullum plane aliud equiparari potest. Novam Ecclesiam incolæ vocant : quod quale sit, ipse declarabo, tantum præfatus, quod haec scilicet urbs ferme tota collibus abundet, collibus, inquam, non glebaceis, sed asperis, duris, ac præcipitibus, per quos biviae et semitæ ad graduum similitudinem ex ardore in declive protenduntur. Cetera igitur urbis aedificia universa in uno loco constructa sunt, in colle videlicet, aut in plano secundum terræ aperturam. Solum templum bac ratione non exsurgit : mandavit enim Justinianus rex illud fieri in radice collium ; præter cetera quoque declarans, quantam fore oporteret templi latitudinem et longitudinem. Non sufficiebat collis regis mandato et operis inchoandi necessitali : nempe ad Meridiem et solem Orientem, ubi sacerdotes sacra obire convenit, quarla pars templi defectura videbatur. Quapropter ii quibus opus commissum erat, istæ excoxitaverunt. Super fundamenta in extre mas partes subjectæ terræ dejecta, structuram erexerunt in altitudinem scopuli assurgentem : deinde in summo vertice murorum testudinibus collocatis, aedificium applicant alii terræ pavimento. Hæ ratione templum hinc in solida petra firmatur, inde in sublime erectum est, dum regis potentia colliam molem artificio imposuit.

37. « Hujus autem structuræ saxa haec quidem².... illa vero magnitudine qualia novimus. Etenim hujus operis artifices cum natura loci certantes, et molem altitudine scopulum aequantem ex adverso statuentes, omnibus, quibus uti consueverant destituti, in admiranda et prorsus ignota studiis et molimina se converterunt. Nam vasta et ingentia saxa ex montibus, qui in longum ante urbem assurgunt, execta et scite expoliata hoc modo huc evenerunt : saxis magnitudine æquales affixerunt currus, et singulis curribus singula imposita saxa electissimi boves quadraginta a rege substituti

¹ Procop. de ædific. Justinian. imp. orat. v. — ² Desunt aliqua in exemplari.

portaverunt. Sed eum per vias quæ in urbem ducent, currus perferri nequirent ; exectos plerosque montes perdueendis curribus aptarunt : et sic templo oblongum extruxerunt, quemadmodum rex voluit ; cui quoque latitudinem adhibuerunt secundum mensuræ rationem. Templo autem tectum imponere minime poterant : proinde nemora et loca silvosa perambulantes sicubi audissent locum sublimibus arboribus consitum, invenerunt silvam quædam cedris abundantem, cedris scilicet in tantam altitudinem sublevalis, quantum finiri possibile est. Ex his tum tectum templo indiderunt secundum mensuræ rationem subiecta altitudine. Haec igitur potestate humana et arte rex Justinianus effecit. Crescit autem religionis spes, quæ et regi honorem repedit et hoc studium adjuvit et promovit.

38. « Templo undique opus erat columnis, quarum et forma templi elegantiae responderet, et ea magnitudo foret, quæ molem imposilam sibi sustineret. Regio autem in medio terræ sita longe a mare aberat, undique præruptis quibusdam montibus vallata, quemadmodum dictum est. Addubitatabant ergo opifices, qua scilicet aliunde possent columnæ inferri. Quod cum rex propter operis difficultatem moleste ferret ; Deus in proximis montibus lapidis naturam indicavit huic operi satis congruam : qui plane lapis aut prius existens hic delituit, aut nunc primum conditus est. Utrique probabilis ratio adest, quæ causam in Deum referbat. Nos humana potestate omnia metientes, multa arbitramur impossibilia ; Deo nihil omnium neque anceps, neque impossibile. Hinc igitur ingentium columnarum et ignis flammarum quodam colore imitantium magna copia undique sulculiunt templum partim superne, partim inferne : ad porticus quoque totum fere templum obeuntes, præterquam ad latus auroræ obversum.

39. « In primis autem excellentes due columnæ stant ante fores templi nullis fortasse columnis totius orbis secundæ. Deinde altera quedam porticus excurrit, a ferula (ut opinor) nomen habens, quod scilicet in latum non protendatur : post hanc atrium similibus columnis in quadrangulo exsurgens. Atriæ fores adeo magnificæ sunt et decentes, ut iis qui extra vagantur et deambulant, palam significant quale spectaculum sint adituri. Vestibula inde admirationis plena, nempe veluti fornix quidam duabus columnis exectus immensam atque inexplanabilem altitudinem proœcul accedenti ostentans, et duo semicycla adversas inter se facies habentia ». Et paulo post : « Hoc templum Dei Genitrici consecratum Justinianus rex magniarum pecuniarum redditu honoravit ». Haecenus de templo illo mirifico Procopius, in multis absque dubio lectorem minime exsatiatum relinquens. His autem de templo Mariae Deiparæ enarratis, ad alia ibidem ercta tunc ab eodem imperatore pia aedificia orationem convertit, aitque :

40. « In via, qua ad templum itur, stant hospitia

ntrinque duo : uno hospites peregrini suscipiuntur, altero requiescant et refocillantur pauperes ægroti». Et ad finem orationis ista subjicit : « Iberorum templum ædificavit Hierosolymis, et Lazorum in Hierosolymorum eremo (agro) sanctæ Mariæ in monte Olivarum, Fontis sancti Elisæi Hierosolymorum : item Siletheon abbatis Romani in Bethlehem : similiter et Joannis abbatis in Bethlehem muros instauravit ». Subdit et puteis et aliis ædificiis exstructis. Addit præterea de templo Christianorum, quod erat in monte Garizin, ne rursum pateretur a Samaritanis incendium, illud ipsum duplice munitione vallatum inexpugnabile reliquisse : insuper et septem Ecclesias Christianorum a Samaritanis exustas, ejusdem imperatoris jussu restitutas esse. Ipsam item renovasse templum S. Thalakei, S. Georgii, et Pantaleemonis martyrum in eremo Jordanis : ædificasseque etiam hospitium, necnon templum Dei Genitricis in Hierico. Insuper in Sina monte, in quo degebant monachi vita sanctissimi, ad radicem ejus erexisse nobilem Ecclesiam, itidem Deiparæ Mariae nomine nuncupatam. « Nam, inquit, in vertice Sina homo pernoctare non potest propter assiduos strepitus et fragores, aliaque terricula menta quedam diviniora, quæ nocturnis horis illie exaudiuntur humanam mentem et sensum percussentia ». Hæc et alia religionis Christianæ egregia monumenta in Palæstina et adjacentibus locis Justinianus erexit, quorum fuit illi (ut vidimus) auctor magnus Sabas, ad promerendam victoriam, de qua vaticinatus fuerat, adversus Gothos Italianos, et Wandalos Africam occupantes : ut præclaro hæc documentum esse possint principibus Christianis, quibus operibus præparent sibi viam ad hostes nunquam hactenus debellatos et invictos penitus superandos.

41. Samaritanorum hypocrisi deceptus Justinianus. — At non hic finis pugnae imperatoris adversus improbos Samaritanos, quos aliis opus fuit legibus perurgeri penitusque percelli, ut appareat ex aliis legibus ejusdem imperatoris adversus eos diversis temporibus datis : ut cum ad Joannem præf. præt.¹ rescripsit post Belisarii consulatum, cum eos coegit curialia subire onera, sed curialibus privilegiis non potiri. Rursum vero longe post haec tempora, nempe ejusdem imperatoris anno decimo quinto sub consulatu Basiliū ad Areobindum præfectum prætorio aliam de iisdem edidit sanctionem. Cum enim fatigati assiduis afflictionibus nullam emergendi esse sibi viderent facultatem Samaritani; illud iniere consilium, ut foris ostenderent sese Christianam religionem amplecti velle : adeuntesque Cæsariensem episcopum, ab eo petiere, ut pro ipsis apud Justinianum imp. intercederet : quod ille quidem eis credens naviter præstitu. Lætus itaque ad nuntium imperator, eosdem ut filios amplecti atque fovere minime prætermisit, atque

pro ipsis novam edidit sanctionem¹, quam hic tibi inspiciendam proponimus :

42. « Nullum ita magnum subiectorum nostrorum delictum est, quod non nostra clementia medeat. Licet enim eorum facta odio habentes, ad vindictam pro eis insurgamus; tamen tempus meditantes (medentes), et communentes modis competentibus delinquentes, rursus ad nostram clementiam remeamus, justitiam iracundiae benignitatis reconciliantes rationibus : quale quiddam et præsens nostra cœlebrat lex. Samaritas enim pridem atroces et elatos contra Christianos et in omnibus, (omnium) velut novissimam superbiam excedentes plurimis quidem penitus affliximus, una vero maxime, quod neque testamenta ipsi possunt conseribere, neque hi defuneti absque testamento, cognatis qui ab intestato vocantur, hæreditatem transmittere ; nisi ad hæreditatem ex utraque causa vocatos rectæ Christianorum fidei esse contingeret. Interdiximus autem eis et legata dare, et donationes scribere, aut aliquas omnino alienationes in suis ponere rebus, nisi forsitan Orthodoxa tide percipiens persona esset. Licet autem lege generali hæc comprehendentes tunc meminerimus ; tamen non eamdem in operibus, quam in litteris subtilitatem reservavimus. Nam neque nostrum fiscum, nee aliquam publici partem ex his quicquam accipere passi sumus, licet hoc expressim lex daret.

43. « Nunc itaque ad moderationem reductos videntes eos, et nobis ipsis indignum esse putantes in iisdem permanere terminis, contra eos qui non similia prioribus languent; præstantes maxime omnium Sergii sanctissimi Cæsariensium metropolis episcopi justis petitionibus, quas pro eis facit, testimonium quidem perlubenter meliores eos factos, quietem vero eorum futuro tempore promittentis : ad præsentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus, licentiam esse Samaritis jam scribere testacula, et suas proprias dispensare substantias, sicut et aliæ præbent leges, et per præsentem nos decernimus : et sine testamentis morientes, ab intestato vocatos secundum imitationem aliorum hominum hæredes habere eos præter ea quæ per præsentem nostram transponimus legem. Et et donationes eis permittimus scribere, et legata dare et accipere, et hujusmodi contractus facere cum omni iacentia. Qui enim testari dedimus eis et omnem dispensare substantiam, quomodo de particulari dispensatione negabimus ?

44. « Sed tamen non eumdem reddimus ordinem et Christianis successoribus et Samaritis. Iterum vero et merito meliora sectantibus privilegium præstamus. Unde si quis eorum sine testamentis moriatur, et filios ad Deum diseretos reliquerit; soli vocabintur ad hujusmodi hæreditatem, qui rectam Christianorum allegant fidem, aliis exclusis quicunque ipso detinentur quo defunctus

¹ Novel. XLV.

¹ Novel. CXXIX.

errore. Hæc autem dicimus non super filiis solis, sed etiam aliis cognatis, ex quacumque sint linea, etc. » Hæc et alia de his imperialor. Porro conversionem ab ipsis non ex animo factam, sed simulata, ut parentum haereditatum participes esse possent, Justinus junior imperator in alia adversus eos Novella¹ constitutione edita testatur, quam nos suo loco reddemus. Haud enim minis, neque beneficiis imperatorum valuerunt ad fidem converti. Ad tempora namque sancti Gregorii ejusmodi genus hominum vixisse, scripta ab eo Epistola ad Joannem Syracusanum episcopum fidem facit², qua expostulat de Samaritano quodam vindicante sibi mancipium Christianum contra legis præcepta : extat enim ejusdem Justiniani imperatoris constitutio³ id ne fieret omnino vetans. At de Samaritanis hactenus.

45. Ex iis quæ dicta sunt, satis aperte pluribus declaratum exemplis vidisi, quis temporibus istis vigeret sanctorum cultus in erigendis iisdem ubique templis, eisdemque reditibus locupletandis : quod quidem pium imperatoris studium subditi quoque sunt imitati ; cum vix reperiri quis esset, qui, nisi erigendi Ecclesiam facultas sibi esset, saltem ex suis bonis aliquid decedens non legaret Ecclesiis, vel etiam ex asse institueret illas haeredes. Ille accidit, ut hoc eodem anno, iisdemque consulibus Lampadio et Oreste, idem Justinianus imperator decimo tertio kal. Novembri sanctionem promulgarit, qua declaravit, ut si quis in testamento suo Christum ex asse, vel seminisse, aut aliter haeredem instituisset, Ecclesie illius loci caperent haereditatem, ita tamen ut ad pauperum alimoniam conferrent. Itemque definivit, si quis aliquem Archangelorum vel martyrum reliquisset haeredem, quid agendum in ambiguis esset : consuevisse enim ejusmodi fieri institutiones, idem imperator affirmat. Habet constitutionem hanc in libro præmissorum primæ classis post Codicem Justinianum⁴. At de Justiniani hoc anno editis constitutionibus satis. Res jam petamus Occidentales.

46. *Theodoricus rex Francorum res Gothorum in Gallia labefactare conatur.* — Praelata facta Francorum multa nobis suppetunt, quibus locupletemus Annales. Hoc tempore Theodoricus rex Francorum expeditionem paravit adversus Goths agentes in Gallis : Sigibertique assertione expressum habetur, hoc anno Francos vindicasse sibi quæ in Gallia Gothi sub Theodorico Italæ rege occupaverant : testatur enim id ipse his verbis : « Franci extorquent de manu Athalarici, quicquid Galharum avus ejus Theodoricus rex Italæ tenuerat ». Sed an vera sint, exactius est explorandum.

47. Nihil enim concessum fuisse Francis adversus Goths certantibus, defendente Liberio patricio illic præfecto prætorio res Gothorum, Epistole Cassiodori significant, quas scripsit, cum ab Athalarico

collatum post tres annos gessit Romæ munus præfecturæ prætorianæ, in quod tempus perseverarat in Galliæ ejus provinciæ administratione idem Liberius patricius, quem redeuntem Romanum Athalarici mater, gratitudinis ergo, nova addita dignitate exornavit : ut Cassiodorus, dum laudes feminæ prosequitur, his narrat verbis¹. « Respicite namque patricium Liberium præfectum etiam Galliarum, exercitualem virum, communione gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera conseculum, ut nec præfecturam quam bene gessit amitteret, et eximium virum honor geminatus ornaret : confessus meritum, cui solus non sufficit ad præmium : accepit enim et præsentaneam dignitatem, ne de Republica benemeritus, diu absens putaretur ingratus ». Hæc Cassiodorus Indictione duodecima, quando (ut dictum est prætoriam præfecturam est consequens anno Domini quingentesimo trigesimo quarto : post quod tempus Amalasuntha ipsa desiit, et Athalaricus de medio sublatus est. Quo pariter anno scribens ad senatum eamdem de sua præfectura Epistolam Cassiodorus, Theodoricum Francorum regem invadere res Gothorum paratum, morbo jam vita functum tradit his verbis² :

48. « Franci enim tot Barbarorum victoriis præpotentes, quam ingenti expeditione turbati sunt ? lacessiti metuerunt cum nostris inire certamen, qui præcipitatis saltibus prælia semper gentibus intulerunt. Sed quamvis superba natio declinaverit conflictum, vitare tamen proprii regis nequivit interitum. Nam Theodoricus ille din potenti nomine gloriatus, in triumphum principum nostrorum languoris potius pugna superatus occubuit, ordinatione, credo, divina. ne nos aut affinium bella polluerent, aut juste productus exercitus vindictam aliquam non haberet ». Hæc cum scribat Cassiodorus (ut diximus) anno Domini quingenlesimo trigesimo quarto, jam plene docet ante illud tempus Theodorici obitum contigisse. Ex quibus eundem redarguas Sigeberlum, qui ejus obitum refert anno Domini quingentesimo trigesimo septimo : et eos pariter errare convincas, qui eundem Theodoricum annos viginti duos vel tres regnasse tradunt³, quem his temporibus Athalarici regis Italæ morbo defunctum liquet. In primis vero mendacij redarguas Sigibertum, dum ait, Theodoricum regem Francorum ditione Gothorum in Gallis esse potitum : non enim hoc tempore id accidit, neque ea prævia occasione ; sed a Theodato Gothorum rege id factum testatur Procopius : cum videlicet, ut Francos contra Græcos incitaret, quæ in Galliis possidebat, Francis cessit ; cum alioqui et Wisigothi, qui in Hispania regnabant sub Amalarico rege, aliam partem provinciæ possiderent in Gallia Narbonensi. Omnia ista Procopius⁴.

49. At quod accidit, cum Theodoricus in ejus-

¹ Novel. cxliv. — ² Greg. l. vii. Ep. xxii. — ³ Novel. xlvi. in fin. — ⁴ Collegit Cointius c. 46. C. libros post pag. 8.

¹ Cassiod. l. xi. Ep. 1. — ² Cassiod. end. Ep. i. l. xi. — ³ Gregor. Turon. de gest. Franc. l. iii. c. 23. — ⁴ Procop. de bello Goth. l. i.

modi militaribus expeditionibus esset, et res Gothorum in Gallia pertentaret, memoria quidem dignum (quod et in universa Gallia vulgatum fuisse tradit Gregorius Turonensis¹) nos hic describendum putamus; pertinet enim ad ejusdem regis virtutem in sacerilegos ueliscentis, et ad Dei gloriam ex miraculis sanctissimi martyris Juliani. Nam ait: « Et quia nullum latere aliquid de hostilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigivaldi, quae ei in Arverno posito contigerunt: propter virtutem tamen beati martyris Juliani id diligentius exponendum, quo facilius fides dictis adhibeatur.

50. « Igitur cum ob direptionem Arvernorum (quam civitatem jam din ante cessisse Gothis, superiori tomo dictum est) rex antedictus Theodoricus festinaret, et ingredens terminum vastationi cuncta subigeret; pars aliqua exercitus separata ad Brivatensem vicum infesta prorupit, fama vulgante quod in Basilica essent incolae cum multis thesauris adunati. Cumque pervenissent ad locum, inveniunt multitudinem promiscui sexus, obseratis ostiis, in templo ipso cum propriis facultatibus residere. Cumque intrare non possent: unus effractam cernit in altari sancto fenestram vitream ingreditur: quia qui non intrat per januam, hic latro est. Deinde reseratis aedis illius valvis, exercitum intromittit. At illi directa cuncta pauperum suppellectilia cum ministris ipsius Basilicæ, reliquumque populum, qui intra erat, eductum, foris diviserunt haud procul a vico. Quae cum ad regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diversis mortibus condemnavit. Fugiens vero ille, qui irrupta aede, caput fuit hujus sceleris, igne de cælo dilapo consumptus interiit. Super quem cum multi acervum lapidum congregassent, a tonitruis et coruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui vero de consentaneis latentes regem in patriam sunt regressi, correpti a dæmonie, diversis exitiis hanc vitam crudeliter finierunt. Hæc andiens rex, omnia quæ exinde sunt sublata reddidit: præceperat enim, ne a septimo a Basilica millario cui vim quis inferret». Hæc Gregorius, qui de eisdem agit² in historia rerum Francorum: et narratis hæc subdit³:

51. «Tunc Sigivaldus cum rege præpotens cum omni familia sua in Arverniam regionem ex regis jussu migravit: ubi dum multorum res injuste competenter, villam quamdam, quam gloriose memorie Tetradius episcopus Bituricensis Basilicæ sancti Juliani reliquerat, sub specie obumbratae commutationis avidus pervasit: sed mense tertio postquam ingressus est, correptus est febre, et sine sensu effectus declinavit caput in lectulum. Cujus uxor dum de hoc exitu incerta penderet, a quodam sacerdote commonita est, ut eum si videre vellet incoluim, auferret e villa. At illa hæc audiens, præparatis earrucis, compositoque plaustro, quo eum evheret; mox ut prædiuum sunt egressi, pro-

tinus divina sunt pariter gratia munera: nam iste sospitate, illa meruit ex hujus incoluim laetiam. Ferunt etiam in oratorio prædii illius S. Julianum martyrem cum Tetradio episcopo colloquente euidam religioso revelatum fuisse, promittente se episcopo, villam quam pro animæ sue remedio sibi reliquerat, recepturum. Sed quod Theodoricum hiis temporibus Athalarici defunctum diximus: quæ obitum ejus subsecuta sint, videamus.

52. *Theodobertus Theodoricus successor, ejusque mores.* — Huic autem ex hac vita sublato ejus filius Theodobertus succedit, de quo hæc idem Gregorius in Nicetio⁴: « Cum, Theodoro decedente, Theodobertus filius ejus regnum ambiasset, ac multa inique exercebat: et ab eodem plerumque corripetur (S. Nicetio episcopo Treverensi), quod vel ipse perpetraret, vel perpetrantes non argueret; advenit dies Dominiens, et ecce rex cum his qui ab hoc sacerdote communioni abesse jussi fuerant, Ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblatis muneribus super altare Dei, ait sacerdos: Non hic hodie missarum solemnia consummabuntur, nisi communione privati, prius abseedant. Hæc rege renidente, subito exclamat unus de populo arreptus a dæmonie puer juvenis, cœpitque valida inter supplicia torturae suæ, et sancti virtutes et regis criminis confiteri: dicebatque episcopum eastum, regem adulterum; hunc timore Christi humilem, illum gloria regni superbum; illum sacerdotio impollutum a Deo in posterum præferendum, hunc ab auctore sceleris sui velociter elidendum.

53. « Cumque rex timore coneussus peteret, ut hic energumensus ab Ecclesia ejiceretur, dixit episcopus: Prins illi qui secuti sunt, id est, incesti, homicidæ, adulteri ab haec Ecclesia extrudantur, et hunc Dens silere jubebit. Et rex statim jussit omnes hos qui sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab Ecclesia. Quibus expulsis, jussit sacerdos dæmoniacum foras extrahit: sed cum, apprehensa columna, evelli a decem viris non posset; sanctus Dei sub vestimento suo, propter jactantiam evitandam scilicet, faciens crucem contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinus corruiens eum his qui cum trahere nitebantur, post paululum sanus eretus est. Deinde post acta solemnia requisitus, numquam reperi potuit, nec ullus seivit unde venerit, vel quo abierit: conjieebatur tamen a plurimis, cum a Deo missum, qui regis sacerdotisque opera non taceret. Unde factum, ut sacerdote orante, rex mitior fieret». Hæc Gregorius: que autem subdit de excommunicato Clotario rege, suo loco inferius dicturi sumus.

54. Quod vero ad eumdem Theodobertum pertinet: censura Niceti correctum, et emendatum, meliori frugi redditum, idei Gregorius alibi ita testatur⁵: « Ille in regno firmus magnum se omni

¹ Greg. Mirac. l. II. c. 13. — ² Greg. de rebus gest. Franc. l. III. c. 12. — ³ Greg. Mirac. l. II. c. 14.

⁴ Greg. in Vita S. Niceti Episc. Trever. — ⁵ Greg. de gest. Franc. l. III. c. 25.

bonitate praecipuum reddidit: erat enim regnum cum justitia gerens, sacerdotes venerans, Ecclesias muneras, pauperes elevans, et multis multa beneficia piae dulcissima accommodans voluntate: omne tributum, quod in fisco suo ab Ecclesiis in Arverno sitis debebatur, clementer indulxit ». Haec ibi. Laudatur ab eodem¹ Theodobertus, quod pie religioseque inviseret toca sanctorum: cum recitat quid mire acciderit de eo qui a rege compulsus est jurare supra tumulum sancti Maximi episcopi Treverensis. Commendatur praeterea ab eodem auctore² clemutia ipsius Theodoberti erga sanctum Agericum

¹ Greg. de Glor. confess. c. 93. — ² Greg. de gest. Franc. l. iii. c. 34.

Virdunensem episcopum dire vexatum a Theodorio ejus parente.

55. Accidit insuper, ut defuncto patre, cum hoc tempore in ejus regnum successisset. legationem misserit ad Justinianum imperatorem. Funetus est eo munere Munzolus vir illustris; qui eum Patras in Achiam adveetus esset, usque ad interitum morbo calculi laborans, quomodo ope sancti Andreæ Apostoli curatus sit, idem Gregorius¹ alibi narrat: idemque² tradit patrem suum Arvernensem eivem obsidem aliquando cum aliis datum eidem regi Theodoberto, quando virtutem reliquiarum sanctorum contigit experiri. Sed de Theodoberto satis.

¹ Greg. de Glor. mart. l. i. c. 31. — ² Eod. l. c. 84.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6023. — Jesu Christi 530. — Bonifacii II papæ I. — Justiniani imp. 4. Alhalarici reg. 5.

1. *Consules.* — Coss. *Lampadius* et *Orestes*, uterque Occidentalis. ut ostendit Omphrius in Fastis.

2. *Moritur Felix PP.* — A num. 1 ad 6. Anastasius scribit. *Felicem* papam sedisse annos quatuor, menses duos, dies xiv, fuisse autem temporibus Theodorici regis, et Justini Augusti a consulatu Mamortini legendum Mavortii); usque ad consulatum *Lampadii* et *Orestis*, a die iv idus Juliarum, usque in iv idus Octobris, et sepultum esse in Basilica B. Petri Apostoli IV idus Octobris. Ab Anastasio non discrepat auctor auctioris Chronicæ veterum Pontificum. Verum cum Theodoriens anno DXXVI perierit, et Mavortius anno DXXVII eonsulatum inierit, ac preterea *Felix IV* die xii mensis Julii anni DXXVI ordinatus fuerit Pontifex Romanus, quomodo mors ejus incidere potuit in diem xii mensis Octobris hujus Christi anni Lampadii et Orestis consulatu notati, et sedisse annos iv, menses duos, dies xiv, cum ab die xii Julii anni CXXVI ad diem xii Octobris hujus Christi anni, intercurrent anni iv ac menses tres integri?

3. *Duratio ejus Sedis.* — Textus itaque Anastasii a librariis depravatus, legendumque, fuisse Felicem « temporibus Theodorici regis, et Justini ac Justiniani Aug. a consulatu Olybrii usque ad consulatum Lampadii et Orestis, a die iv idus Juliarum, usque in xiv kalendas Octobris (1) ». Quod dacto sedet *Felix IV* annos iv, menses ii, dies vi, non vero dies xiv. Eum sedisse annos iv testantur omnia exemplaria MSS. Anastasiana, Hermannus Contractus, Regino, Marianus Scotus, Ordericus lib. 2. Martinus Potonus in Chron., Luitprandus, Catalogi Palatino-Vaticanus, et passim alii; adeo ut dubitari non possit, quin Anastasius, ex quo alii accepere, *Felici IV* annos iv attribuerit; quod et de mensibus ii quibus supra annos iv sedit, etiam dicendum. Quoad dies, aliqui quidem Catalogi habent dies xii, quidam alii dies xiii, sed alii passim exhibent dies xiv, nullus vi, quod tamen ex iis, que Anastasius de Joanne, Felice, et Bonifacio scribit, necessario sequitur. Quamobrem dies iv idus Octobris, quo *Felicem* sepultum dicit, ad aliquam Felicis IV translationem referendus. Ad eum diem

(1) Felix ex nostro Catalogo sedet annis quatuor, mensibus duobus, diebus xii, qua ducta supputatione perlingimus ad annum DXXX, diem XIV Octobris. Addendum nunc Interpontificium, in quo mendum perspicue in omnes Anastasii textus irrepit; nam ut ex Pagio hic intelligimus, aliud quidem Codices ilud prorogant ad mensem unum, et dies xv, ali vero ad dies tautummodo tis. Ego in utrisque Codicibus veri aliquid mendi pariter aliquid messe suspicor, textumque Anastasii ita sanandum censeo, ut Interpontificium istud ad mensem unum, et dies tres definiatur. His constitutis, devemus ad diem XVII Novemboris, que anno illo DXXX, Dominica erat, et apta ad ineundum Bonifacii II pontificatum. Ille admissis, stare utique posse adscriptionem Epistola Bonifacii II censeo. Lectus enim et consecratus labente Novembri Bonifacius, litteris S. Cæsarii ante initum pontificatum acceptis, etum se dare responsum arbitratus fuit, dum illas expedire potuit medio Januario sequentis anni. Quare litteræ illæ forte date sunt VIII kal. Februarii P. C. Lampadii et Orestis, prout Simonius emendavit. Vite Pagium hic num. 6, et ad A. 529, II.

inscriptus est Martyrologio Canisiano, ideoque Papebrocius in Conatu ad Catalogum Pontificis Romanorum perperam dubitavit, an *Felix IV* ullis sanctorum Fastis adscriptus fuerit; præsertim cum Anastasius loco citato non nisi de die ejus translationis intelligi possit, cum ait Felicem IV sepultum esse IV idus Octob. Eum etiam *sanetum* appellat Holstenius, qui librum Pontificalem usque ad sanctum Felicem IV emendavit.

4. *Duae Epistolæ Felici IV affectæ.* — Circumferuntur duæ *Feliciis IV* Epistolæ, quarum prima dicitur data *kal. Mart.* *Lampadio et Oreste coss.*, altera *XII kal. Novemb.* *Lampadio et Oreste coss.* Verum, ut jam viris doctis observatum, utraque supposititia est; cum contineant phrases posteriorum sacerdotiorum, et sententias ex Epistolis S. Gregorii magni aliisque emendatas, ac denique *XII kal. Novemb.* *Felix IV* in vivis non fuerit.

5. *Bonifacius II fit papa.* Anastasius juxta regiam editionem et auctius Chronicon Veterum Pontificium, habet cessasse episcopatum *mensem i. dies xv*, sed mendose, ut liquet ex Codice Anastasii Ms. qui extat in Bibliotheca Colbertina, ex variis Catalogis, Orderico citato, ac plerisque MSS. exemplaribus Anastasii, in quibus omnibus habetur, sicuti et in exemplari, quo usus est Baronius, cessasse episcopatum *dies tres*. Quare cum *Felix IV* supremum diem obicerit *XIV kalend. Octob.* seu die *xviii* mensis Septembris, *Bonifacius II*, natione Romanus, consecratus est die vicesima prima mensis Septembris, in quam Festum sancti Matthei Apostoli incidit. Eo autem die *Bonifacium* pontificatum accepisse, ex dicendis in morte ejus constabit, et nostra per haec tempora Chronologia Pontificia magis confirmabitur. De *Dioscori* schismate adversus *Bonifacium II* legendus Baronius, sicuti et de fidei Professione ad *Bonifacium II*, hujusque Epistola ad *Eulalium* episcopum Alexandrinum; quam utramque supposititiam esse ostendit. Qua de re nullus eruditorum hodie dubitat.

6. *Ante præsentem annum Felix IV mortuus non est.* — *Felicem* tamen IV anno superiori e vivis abiisse, et *Bonifacium II* ei successisse eodem anno, contendunt Holstenius in serie Chronologica Pontificium Rom. et Emin. card. Norisius lib. 2 Hist. Pelag. cap. 23, nisi die et mense adscriptis Epistola Bonifacii II ad S. Caesarium Arelatensem episcopum, qua Synodi Arausicanæ II decreta approbat. Ilæc enim Epistola, quæ post Baroni mortem in lucem prodiit, dicitur data *VIII kalend. Februario*, *Lampadio et Oreste VV. CC. coss.* ideoque die *xxv* mensis Januarii hujus Christi anni. Quare, inquit, *Bonifacius* antecedenti anno Pontifex ordinatus fuerat. Sed jam ibi dixi, eam Epistolam absque die et consule esse repartam, et temporis progressu, ut non raro contigit, a sciole quopiam utrumque additum. *Felicem* enim IV annos quatuor, *Bonifacium* vero II, duos tantum Romanam Ecclesiam gubernasse, testantur omnia exemplaria Anastasiana, Catalogique omnes Pontificium

Romanorum, a quibus tam labili fundamento discedere non licet. Papebrocius laudatus aliquie consulatum illum additum esse persuasum habuere, idque in dubium revocari non debet.

7. *Bonifacius II Synodum Arausicanum II confirmat.* — Cæsarius itaque postquam priori anno, die tertia mensis Julii, Synodum Arausicanum celebravit, videns aliquos Gallo-Provinciæ episopos damnatis *Semipelagianismi* erroribus adhuc adhærescere, hoc anno Synodum *Valentinam* indixit, de qua anno elapo; caque absoluta per *Armenium* abbatem omnium a se in causa illa gestarum *Felicem IV* certiore fieri curavit, ad quod etiam apud hunc promovendum, *Bonifacii* cum quo veterem amicitiam colebat operam deprecatus est. Sed *Felix IV* mense Septembri hujus Christi anni e vivis abiit, eique *Bonifacius* S. Cæsarii amicus die *xxi* ejusdem mensis suffectus, qui uno post aut allero mense Synodi Arausicanæ II decreta confirmavit. Bonifacii II ad Cæsarium Epistola, qua mox dicta fidem accipiunt. Ibis verbis inchoatur: « Per filium nostrum Armenium presbyterum et abbatem litteras tuæ fraternitatis accepimus, quas ad nos, ut appareat insecus adhuc sacerdotii mihi commissi, sub ea qua in Deo tenemur charitate direxeras, quibus credideras postulandum, ut id quod a beatæ recordationis decessore nostro papa Felice pro Catholicæ fidei poposceras firmitate, mea explicaretur instantia. Sed quia id voluntas superna disposuit, ut quod per nos ab illo speraveras, a nobis potius impetrares; petitioni tuæ, quam laudabili fidei sollicitudine concepisti, Catholicum non distulimus dare responsum, etc. » Tum in fine Epistolæ: « Contra Pelagiani erroris ineptias, quas illa videtur Epistola continere, quam a quodam tibi mandasti sacerdote transmissam, respondendum non duximus; qui speramus de misericordia divina, quod ita per ministerium tuæ fraternitatis atque doctrinam, in omnium, quod dissentire mandasti, dignabitur in cordibus operari, ut ex hoc omnem bonam voluntatem non ex se, sed ex divina credant Gratia proficisci: cum se senserint id jam velle defendere, quod nitebantur pertinaciter impugnare ». Non mirum porro quod dies, mensis, et consules in fine hujus Epistola additi fuerint, cum haec initii verba, quas ad nos, ut appareat, insecus adhuc sacerdotii mihi commissi, absint a Sirmondi Ms. quæ tamen in Valicano optimo et antiquissimo Holstenius invenit, et congruit. exigitque hujus loci sententia. Quare librarios ex litteris Pontificiis aliqua quandoque detraxisse, et aliqua quandoque iisdem addidisse, præsertimque diem, mensem, et consules, certum et indubitatum hoc exemplum reddit.

8. *Gelimer regnum Vandalarum occupat.* — A num. 6 ad 11. *Ildericus* Vandalarum rex, qui anno *dxix*, die *xxiv* mensis Maii *Trasamundo* successit, hoc anno mense circiter Augusto, a *Gelimer* Gizechi Vandalarum regis prouepole e regno dejectus est. Procopius enim lib. I de Bello Wanda-

Ilio cap. 9, postquam rem gestam narravit, inquit: « Ita dominatum occupat Gelimer, et Ilderium septem annos regno positum in custodiam tradit ». Parte alia Isidorus in Chronico Wandalorum testatur, *Ildericum* annos septem et menses tres regnasse. Quare eo quo dixi mense regno privatus est. Justinianus, qui Ilderico amicissimus erat, ad ultioris cupiditatem exarsit, censuitque « bellum sine mora cum Persis dirimendum esse, et in Africam transferendum. Aderat Belisarius magister militum Orientis, quem revocaverat, cum illum expeditionis Africae ducem futurum, nec ipsi, ne alii cuiquam ante dixisset. Eadem in speciem scilicet magistratum quem habebat, abrogavit: subinde pax cum Persis, uti in superioribus libris narravimus, composita est », inquit Procopius citatus. Initium Gelimeri cum hoc Christi anno ab Hermanno Contracto juxta editionem Canisianam accurate illigatum.

9. Pax Rom. inter et Persas post triennium facta. — Procopius lib. 1 de Bello Persico cap. 22, postquam capite superiore retulit, pacem cum *Cabade* Persarum rege fieri non potuisse, et Justinianum *Belisarium* a potestate, quam gerebat, anno visse, eoque interim spatio *Cabadem* obiisse, prodit Romanos inter et Persas pacem sanctam esse: « Ita, inquit, confecta pax est perpetua, annum principatus agente sextum Justiniano », eoque in finem vergente, anno scilicet DXXXIII, eodemque Christi anno bellum Wandalicum Belisario duce inchoatum, ut ibidem videbitur. Baronius quidem n. 10 citato ex Procopio lib. 4 de Bell. Pers. ait: « Non ante annum septimum ejusdem imperatoris fedus cum Persis sanctum est ». Verum id non tradit Procopius, vel Baronius mendosum Procopii codicem nactus est, vel hunc auctorem non bene explicavit.

10. De pace inter Romanos et Persas irrito successu actum. — A num. 41 ad 16. Anno superiori, num. 19 ostendimus, Romanos inter et Persas de pace irrito successu actum fuisse. Iterum hoc anno congressum de rebus componendis habitum, docet Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXII, qui mense Augusto Iunius Christi anni absolvitur: « Porro, inquit, mense Martio ejusdem Indictionis (scilicet VIII), Hermogenes exconsularis et magister, neconon Rufinus exmagister militiae et patricius Antiochia digressi, et legatorum munere fungentes Persiam versus profecti, Daras cum pervenissent, regi Persarum, ut se ad colloquium exciperet, denuntiaverunt. Dum vero subsistunt ad Daras, Orientalis militiae magister una cum reliquis Romanis ducibus urbi quam proxime castra applenit: qua re cognita, Meram Persarum regis supremus dux, ipse regis filius, et cæteri Persarum duces cum innumeris copiis Nisibi collecti, acie omni in tres partes divisa, Junio mense, memoratae octavae Indictionis in eos irruerunt ». Addit Theophanes, cæsos fuisse Persas, et ad interuectionem proligatos. Procopius lib. 1 de Bell. Pers. capp. 13 et 14,

pluribus hoc prælium describit, atque *Perozem* summum ducem Persarum, *Mirrhanem* antea factum fuisse, « sic Persæ, inquit, quamdam dignitatem vocant ». Quare *Meran* apud Theophanem idem est ac *Mirrhanes*. Baronius anno DXXVII, a. n. 43 ad 50, de colloquio pacis et de prolio Belisarum inter et Mirrhanem seu Perozem commisso, fuse ex Procopio agit; sed loco non suo; ideoque ea hue revocanda.

11. Obitus Cabadi Persarum regis. — Baronius n. 43, *Cabadi* Persarum regis mortis mentionem facit; sed, nt testatur Agathias lib. 4, pag. 139, is quinto anno imperii Justiniani Augusti vivis excessit, ideoque sequenti Christi anno, quod confirmat Procopius qui in lib. 1 de Bello Pers. cap. 16, ubi asseruit, de pace cum Cabade actum fuisse, sed legatos Romanos re infecta Byzantium redisse, subdit: « Abiit hyems, et annus imperii Justiniani quartus absolvitur ». Tum capitibus sequentibus narrat aliqua prælia, antequam Cabades moreretur, gesta. Quare non dubitandum quin mors ejus ad annum sequentem differenda sit. Multis ille inclaruit victoriis, « ac per unum et quadraginta annos imperio potitus est », inquit Agathias citatus, qui de Chosroe ejus filio ac successore affirmat, « quod per oeo et quadraginta annos, quibus imperio potitus est, multis decoratis fuerit victoriis, talisque evaserit, qualis ante eum ex Persarum regibus, nemo, si eum singulis eorum comparetur; ne si Cyrus quidem Cambyses filium aliquis nominaverit, aut Darius Hylaspis, sed neque Xerxes illum, qui mare equis, montes navibus reddidit pervios ». Porro Chosroen post diem xix mensis Februarii anni insequentis regnum iniisse liquebit ex iis, quæ anno DIX, in morte S. Siræ martyrum in Perside passæ anno XXVIII Chosrois, in medium asserimus.

12. Samaritanæ in Palæstina adversus imperatorem rebellant. — A num. 46 ad 45. Rebellio Samaritarum in Palæstina, de qua fuse hic Baronius, anno superiori, ut ibidem num. 19 vidimus, cœpit, et currenti, quo sanctus Sabas legatus ad Justinianum contra illos venit, ut referat Baronius ex Cyrillo in ejus Vita, extincta. Quare ideo auctor Chronicæ Alexandrini sub hujus anni consulibus de ea disserit, quia non ad ejus initium, sed ad ejus finem respexit, haec de illis is auctor: « Hoe anno Samaritanis tumultuantibus, sibique regem et Cesarem creantibus, Iraenens Pentadias dux exercitus missus est, qui multos interfecit. Quidam ex illis sibi metuentes urgente necessitate se ad Christianam religionem contulerunt: qui recepti saero fonte finci sunt, hodieque utramque religionem consecrantur: in speciem quidem propter severitatem præsidum, se subdole et perfide Christianos mentiuntur, nacti vero magistratus avaros, et (in religione) remissos Samaritae sunt, pessimeque oderunt Christianos, itaque vivunt, atque si Christum nescirent, et provinciarum procuratores pecunia corrumpunt, ut Samaritæ faveant ».

13. *Hæreticos quoque persecutur Justinianus.* — Procopius in Historia arcana cap. 11, qui quæcumque a Justiniano gesta in malam partem interpretatur, ait, eum avaritiae causa hæreticos exagitasse, ubi loquitur de iis, quæ hoc tempore contigere: « Sunt, inquit, in universo Romano imperio complures Christianorum sectæ minime probatæ, quas hæreses vulgo dieunt, Montanistarum, Sabbatianorum, aliorumque plurimorum, quæ mentes hominum transversas agunt: hos omnes priori sententia deedere jussit, protervis tunc alia minatus, tunc et ne liberis, aut propinquis bona relinquerent interdicens. In horum, quos vocant, hæreticorum fanis, ac iis præsertim, in quibus Arii secta celebraretur, opes recondebantur, plane supra quam credibile cuiquam sit. Neque enim senatus universus, aut alia Romani præcipua pars imperii de divitiis cum his delubris conferri potest. Nam iis omnibus erat sacra supellex ex auro argentoque, pretiosis lapidibus omni opulentia et copia major; domus et pagi refertissima; possessiones ubique gentium, et si quid aliud est mortalibus opum genus; utpote quibus nemo principum aliquando molestiam intulisset. Quin et multis rectæ sententiae hominibus per occasionem artis et instituti necessaria ad vitam inde suppeditata sunt. Ilorum ergo templorum publicata bona prædæ fuerunt Justiniano Aug. Exinde vitæ usus quamplurimis præclusus. Huc atque illuc palantes alii obvium quemquam patriam cogebant mutare sententiam. Id homines agrestes impium rati, suadentibus hæresi opposere deliberant; sed a seditionum popularibus passim mactati, alii superstiliosa et insana religione sibi manus intulerunt, pars occupata fuga patro solo sese populatum ejecit: qui erant in Phrygia Montani sectatores, templis in quæ se coegerant occlusis atque succensis, una cum iis temere conflagrarunt. Atque ex hoc tempore ubique in Romano imperio fugae cedesque.

14. *Samaritas persecutur Justinianus.* — « Lege hac lata etiam in Samaritas, ingens Palæstinam tumultus pervasit. Qui ergo vel Cæsareæ apud nos erant, vel in urbibus aliis, indiguam rati si pro insano dogmate subirent incommoda, Christianorum nomine, quod in promptu erat, cum suo permittato, ac specie legis discrimen evitarmi: etsi quibus mens erat bona, ii a fidelium sententia non abhorruerint. Verum pars major indigne ferentes, quod præter voluntatem lege coacti essent, avilam religionem descrere, illico ad Manichæos, et quod vocant Polythæos, defecerunt. At agrestes agmine facto in Cæsarem arripiunt arma, designatoque sibi imperialore Sabari filio Juliano prædone (quod anno superiori contigit) manus cum milite conserunt; pugnatunque Marte aliquandiu incerto est: demum prælio victi cum Juliano duce contrucidati sunt, deletis, ut ferunt, eo conflictu centenis hominum milibus. Agris vero omnium longe feracissimis a cultoribus jam tunc destitutis, magnam accepérunt ex ea re jacturam Christiani possessores,

quibus opus fuerit nullis terræ bonis repositis, annum imperatori vectigal, et quidem insigne, singulis quibusque pendere annis, exactione nullo humanitatis modo imperata ».

15. *Gentiles persecutur Justinianus.* — Subdit Procopius: « Hoc facto, jam in Gentiles sc̄eviliā convertit, qua cæsis corporibus, qua fortunis di-reptis; quorum qui nomina Christo dederunt, utpote qui per speciem malorumque vitandorum id causa fecissent, tandem inter libamina, et sacrificia, atque impias religiones deprehensi sunt ». Facit ad hanc rem quod Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXII, kalend. Septemb. superioris Christi anni inchoato, de Gentibus habet: « Hoc anno qui octava Indictionis, adversus Gentiles et hæresim omnem Justinianus imp. persecutionem movit, et eorum facultates aerario publico addixit. Tunc accusatus est Macedonius exreferendarius, et Aselepiodotus praefectus, qui metu pulsus fidem amplexus est, et obiit mortem: Pegasius etiam cum filiis inter procedendum examinatus est: Phocas etiam patricius Crateri filius, et Thomas quæstor, et alii comprehensi: quod maximum omnibus timorem incusit: imperator autem solos Christianos, eosque recta in fide probatos ad communia et curialia munera sustinenda admitti, Gentiles et hæreticos ab eis amoveri lata lege sanxit; isdem vero trimestre tempus ineundæ resipiscentiæ terminum ultimum præscripsit ». Haec lege imperatoriaæ aulae primores Gentilitie superstitionis rei acti sunt, horumque numerus non exiguis erat.

16. *Moritur Theodoricus rex Francorum.* — Ad num. 46 et seqq. *Theodoricus* Francorum rex ante annum DXXXIV e vivis non abiit: Turonensis enim lib. 3, cap. 23, testatur eum obiisse vicesimo tertio regni sui anno, quod inierat anno Christi D XI exeunte. Clodoveo patre adhuc superstite uxorem duxerat, a qua *Theodebertum* suscepit regni hæredem. Ea mortua sibi anno DXXII sociavit Sigismundi Burgundionum regis filiam, quæ ei peperit *Theudechiludem* filiam, quam Flodoardus lib. 2, cap. 1, *Suavegottham* vocat. Turonensis enim lib. 3, cap. 5 et seq., postquam *Sigerici* cædem narravit, agit de Sigismundi hujus patris pœnitentia, alterisque Theodorici regis Francorum nuptiis, ac de altero bello Burgundico, de quo suo loco disserui.

17. *Burgundia a Francis subacta.* — Eodem anno DXXXIV, *Burgundia* a Francis subacta. Scribit enim Marius in Chronicō: « Paulino juniore consule, Indictione duodecima, reges Francorum Childeberlus, Clotarius, et Theudeberlus Burgundiam obtinuerunt, et fugato Godomaro rege regnum ipsius divisserunt ». Hoc bello penitus extinctum est *Burgundie* regnum, quod per quinque provincias Galiarum dilatabatur: nam si *Genevam*, quæ parebat Ostrogothis in Viennensi prima, et *Augustodunum*, quod in potestatem *Childeberti* regis jam venerat, exceperis in Lingdunensi prima, tres provincias integras, Viennensem sc. primam, Lugdunenses pri-mam et quintam amplectebatur, ac præterea *Ni-*

vernū in Lugdunensi quarta, *Diam et Virarium* in Viennensi secunda, ut ex collatione subscriptiōnū episcoporum, qui Conciliis Epaniensi, Arelatensi IV et Arausieano II interfuerunt, ostendit Coimtius anno DXXXIV, n. 5 et seqq. Erant itaque in universo Burgundiae regno, cum Franciæ accessit, episcopatus qualuordecim, Viennensis se., Gratia-

nopolitanus, Valentinus, Deensis, Vivariensis, Lugdunensis, Matisconensis, Lingonensis, Cabilonensis, Nivernensis, Vesontionensis, Aventicensis, Vindociensis, et Bellicensis. Cæteros vicinos episcopatus partim Ostrogothi, partim Visigothi obtinebant. Ex his corrigenda quæ Baronius habet de *Burgundia* ex Siegberto.

BONIFACII ANNUS 2. — CHRISTI 531.

1. *Synodus Romana sub Bonifacio, qui improbatur quod sibi elegerit successorem.* — Annus Redemptoris quingentesimus trigesimus primus vacans consulibus ordinariis, post consultatum præcedentium consulum Lampadii atque Orestis inscribitur : quo Romæ a Bonifacio papa Synodus collecta est, de qua hæc breviter Anastasius : « Hic congregavit Synodus in Basilica Beati Petri Apostoli, et fecit constitutum, ut sibi successorem ordinaret; quo constituto cum chirographis sacerdotum, et jurejurando ante Confessionem beati Petri Apostoli diaconum Vigilium constituit », successorem videlicet. Quod enim (ut superius fusius dictum est) Gothorum reges Italiae dominantes impie sibi vindicassent Romani Pontificis electionem : ut ejusmodi præsumptam, et vi usurpatam licentiam ex Gothorum manibus Romana Ecclesia extorquebat, hoc prætextu visus est Bonifacius novam hanc et a prædecessoribus haetenus intentatam viam aggredi : nempe ut successorem deligens Pontifex, nullum relinquaret locum vacantis Sedis ; quod quidem licet speciem justitiae aliquam præ se ferret, postea famen ab omnibus est improbatum atque rescissum. Näm subdit de his idem Anastasius :

2. « Eodem tempore facta iterum Synodo, hoc cassaverunt (censuerunt) sacerdotes omnes propter reverentiam sanctæ Sedis, et quia contra canones hoc fuerat factum, et quia culpa eum respiciebat, ut successorem sibi constitueret : ipse Bonifacius papa reum sc̄ confessus est majestatis, quod diaconum Vigilium sui subscriptione chirographi ante Confessionem B. Petri successorem constituisset ; et ipsum constitutum in praesentia omnium sacerdotum, et cleri et senatus incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum ». Hactenus de his Anastasius. Majestatis vero ea ex parte

crimen videri poterat Gothis Bonifacius incurrisse ; quod contra regis voluntatem, ad quem electionem Romani Pentificis spectare Theodoricus statuerat, a Bonifacio fuisset institutus successor. Sed nec plauerunt ista clero, neque Romano populo.

3. Certum quidem est hujusmodi conalum probro esse datum ambobus, in primis vero ipsi Vigilio, quod id curasset. Scimus enim Silverium papam in decreto anathematis in Vigilium hæc ita exprobrasse¹ : « Quia contra jura canonica temporibus sanctæ memoriae Bonifacii papæ, ipso vivente, designari conabar, nisi tibi amplissimi senatus obviasset justitia : tunc providentia pastorali ac Pontificali auctoritate tua execranda jam debuerant auspicia detruncari. Sed dum pravum vulnus in te neglectum est, insanabile acrevit apostema, etc. » Ilæc in Vigilium delectum a Bonifacio successorem Silverius. Porro rerum gestarum Bonifaci papæ non tantum hæc de eligendo successore, ipso vivente, et ab ipso deleta fuere; sed et ea etiam postea, quæ ab ipso post mortem Dioscori, eum damnando, anathematique subjiciendo, gesta fuerunt. In ipsum enim Bonifacium ista peracta ab Agapeto Ponifice testatur Anastasius Bibliothecarius² : « Hic », Agapetus videlicet, « in ortu episcopatus sui libellos anathematis, quos invidiæ dolo extorserat Bonifacius presbyteris et episcopis contra canones et contra Dioscorum, in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum ». Ilæc ibi.

4. Sic igitur vides, non solum quæ per Bonifacium acta sunt in decernendo successore, ab ipso primum, deinde a successoribus esse damnata, sed

¹ Ep. Silver. ad Vigilium tom. II. Conc. — ² Anast. in Agapet.

etiam quod in Dioscornum veluti simoniacum idem damnando eumdem post mortem egisset. Ob causam quidem pecuniariam damnatum Dioscornum a Bonifacio, ex Justiniano diximus : ejus in Epistola inscripta ad Joannem papam, sed ad Vigilium data, haec sunt verba : « Super hæc omnia quis ignorat ea quæ nostris temporibus in Ecclesia antiquioris Romæ contra Dioscorum acta sunt ? qui cum nihil in fidem peccasset, tamen solum propter Ecclesiasticum ordinem, post mortem ab eadem Ecclesia Romana anathematizatus est. Si igitur nihil in fidem peccantes episcopi, propter solum Ecclesiasticum ordinem et propter causam pecuniariam anathemati et post mortem subjiciuntur : quanto magis Theodorum, etc. » Hæc quoad causam Dioscori, quem Agapetus injusta sententia condemnatum absolvit.

5. Quod vero spectat ad successoris electionem : intelligis, puto, lector, ex his quæ dicta sunt, quantum exhoruerint Romani omnes, in primis vero iidem ipsi Romani Pontifices, ut aliquis sibi vivens quovis digno prætextu Ponifex deligat successorem ; cum eadem ipsa qui ea statuit Bonifacius fuerit compulsus rescindere in posteriori Synodo, quæ in priori, suadente justa sibi visa ratione, facere decrevisset. At licet eadem cassata ab ipso auctore penitus et reddita prorsus nulla fuissent ; in ipsa tamen perperam gesta Silverius et successores Romani Pontifices declamarunt.

6. *Bonifacii obitus et res gestæ, cui succedit Joannes.* — Verum etsi videri potuissent istae de eligendo successore commissa a Bonifacio, ab eodem expiata ; tamen eito Deus, ad aliorum exemplum, eum ex hac vita subtraxit. Hoc namque anno die decima septima mensis Octobris post dictum consulatum Lampadii ipsum ex hac vita migrasse Bibliothecarius habet ; quod et (ut dicenmus) alia vetera monumenta testantur : quibus innescit, hoc eodem anno post consulatum Lampadii et Orestis jam ejus successorem sedere cœpisse Joannem cognomento Mercurium. Sic igitur dicta die mortuus est Bonifacius, cum sedisset annum unum et dies duos ; licet Bibliothecarius annos duos ejus sedi tribuat et dies viginti sex : verum eum ipsum hoc anno post consulatum Lampadii defunctum dicat atque sepultum decima septima mensis Octobris, nonnisi annum unum et dies duos vixisse Pontificem oportuit, cum creatus habeatur anno superiori decima quinta die Octobris.

7. Antequam vero de ejus vacatione Sedis et electione successoris agamus : quæ de reliquis rebus gestis Bonifacii ex antiquioribus memoriis Ado descripsit, hic referamus : « Non multo post, inquit, ab apparitione videlicet facta sancti Michaelis in monte Gargano sub Gelasio papa, « venerabilis etiam Bonifacius Pontifex Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli nomine constructam dicavit in summitate Circi, cryptatim miro opere altissime porrectam : unde et idem locus in summittate sua continens Ecclesiam, inter nubes situs vocalus ». Hæc

Ado : qui cum ea Bonifacio ipsi tribuat, qui primus post Gelasium vixit, nihil est ut alicui alii ex Romanis Pontificibus ejus nominis tribui possint, nisi hinc secundo ejus nominis Bonifacio. Quod autem ad ipsum locum pertinet, super quem erectam fuisse Ecclesiam sancti Michaelis affirmat : nullum alium nisi seruos locum illum super quem olim Hadriani moles erecta est trans Tiberim apud Circum Domitiae fuisse, diximus in Notis ad Romanum Martyrologium¹.

8. De Bonifacio rursus hæc in Anastasio leguntur : « Eodem tempore venit relatio ab Afris episopis de constitutione, ut cum consilio Sedis Apostolice omnia Carthaginensis episcopus faceret ». Praerat his temporibus Carthaginensi Ecclesiæ Reparatus episcopus, de quo etiam inferius dicturi sumus. Ad postremum vero idem ait, vacasse Sedem Bonifacii menses duos et dies quindecim. Verum cum ex dicto numero mensium atque dierum dicendum esset successorem Bonifacii Joannem creatum esse sequenti anno ipsis kalendis Januarii post Lampadii et Orestis consulatum secundo, erroris patentis auctor arguitur, cum constet hoc anno post dictorum consulatum Joannem cognomento Mercurium creatum esse Pontificem : In Titulo enim Endoxiæ, quæ est Ecclesia S. Petri ad Vincula dicta ejusmodi inscriptio legitur².

✠ SALBO PAPA NOSTRO JOANNE COGNOMENTO MEB-
CUBIO EX SANCTÆ ECCL. ROM. PRESBYTERIS OR-
DINATO. EX TIT. S. CLEMENTIS AD GLORIAM PON-
TIFICALEM PROMOTO. BEATO PETRO AP. PATRONO
SUO A VINCOLIS EJUS SEVERUS PRESB. OFFERT
ET IT. P. C. LAMPADII ET ORESTIS VV. CC.
URPICULUS CEDRINUS EST.

Ex his igitur quam perspicue vides, sedere cœpisse hoc anno post Bonifacii obitum Joannem cognomento Mercurium, natione Romanum (ut habet Bibliothecarius) ex patre Projecto, de Cælio monte : quo autem die et mense creatus sit, haud quid certi affirmari posse videtur : circa finem tamen anni hujus sedere cœpisse, ex dictis apparent.

9. *Amalarico rege Gothorum in Hispania occiso, eo quod Clotildem male habuisset, succedit Theudis.* — Quod insuper ad Occidentales res spectat, hoc ipso anno Amalaricus rex Gothorum in Hispania, cum a tempore obitus Theodorici regis in Italia regnantis potitus regno esset annis quinque, occisus desit : inque locum ejus subrogatus est Thendis Gothus pariter et Arianus. Sed interitus Amalarici causa altius repetenda est. Childebertus enim quartus filius Clodovei, qui Parisiis regnabat, sororem suam Clotildem matrimonio junxit eidem Amalarico regi. Sed quod Catholica illa esset, haereticus vero iste; nulla conventio lucis ad lenebras,

¹ Martyr. Rom. die VIII. Maii. — ² Extat in Ecclesia S. Petri ad Vincula; descripsit etiam Panvin.

neque templi Dei cum idolo penitus esse poterat : et licet juncti corpore essent, animo tamen erant quam longissime separati. Quae autem ob hanc causam pati contigerit ipsam Crotildem, ex Gregorio audi, qui haec ait¹ : « Crotildis multas insidias ab Amalarico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur : nam plerumque procedente illa ad sanctam Ecclesiam, stercora et diversos fetores super eam projici imperavit. Ad extreum autem tanta crudelitate dicitur eam cecidisse, ut illa infectam de proprio sanguine sudarium fratri transmitteret.

40. « Unde ille maxime commotus, Hispanias appetivit. Amalaricus vero haec audiens, naves ad fugiendum parat. Porro imminentे Childeberto, cum Amalaricus naves deberet ascendere, ei in mentem venit multitudinem pretiosorum lapidum in suo thesanro reliquisse : cumque ad eos petendos in civitatem regredetur, ab exercitu e porta exclusus est. Videns autem se non posse evadere, ad Basilicam Christianorum Orthodoxorum confugere coepit : sed priusquam limina sancta contingeret, manus, emissa manu, lancea eum mortali ictu sanciavit; ibique decedens reddidit spiritum. Tunc Childebertus cum magnis thesauris sororem assumptam, secum adducere cupiebat; quae nescio quo casu in via mortua est; et postea Parisios delata, juxta patrem suum Clodoveum sepulta est.

11. « Childebertus vero inter reliquos thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima detulit : nam sexaginta calices, quindecim patenas, viginti Evangeliorum capsas detulit, omnia ex auro puro; et gemmis pretiosis ornata. Sed non est passus confringi: cunela enim Ecclesiis et Basilicis sanctorum dispensavil et tradidit ». Haec Gregorius: discrepat ab eo Isidorus² dum Amalaricum non in Hispania, sed Narbone in Gallia esse occisum tradit. Agit et de his Græcus historicus Procopius³ eamdemque refert causam belli inferendi, quam ex Gregorio recitavimus: at non Childebertum nominat, sed Theodobertum. Verum Theodobertus non fuit filius Clodovei, sed nepos, nempe filius Theodorici ipsius Clodovei filii. Tuncque dicit cessisse Francis eam partem Galliarum, quam hactenus Wisigothi posse derant: ait enim: « Theodobertus vero suis cum rebus omnibus sorore redempta, Galliae partem, quantamcumque sortiti Wisigothi fuerant, recepit. Qui itaque Wisigothorum ex gente bello devicta reliqui ex ea clade fuere, ex Galliis cum uxoris liberisque suis jam sedibus exciti, ad Theodem in Hispania tyrannidem exerceantem se contulere ». Haec Procopius. Verum sive rursus repererint Wisigothi eam partem Galliae Narbonensis, sive non penitus ea caruerint; certum est, posterioribus Francorum regibus cum Wisigothi eam provinciae partem possidentibus fuisse pugnandum; ut que dicentur suis locis inferius, perspicue demonstrabunt. Successit autem (ut diximus) post Amalari-

cum Theudis, qui licet Arianus, tamen bene habuit Orthodoxos, ut S. Isidorus affirmat.

12. *Concilium Toletanum sub Montano episcopo, quique alii viri sancti eidem interfuerint, et canones.*—Hoc eodem anno, quo absolvitur quintus ejusdem Amalarici regis, et primus incipit numerari Theudis ejusdem successoris, celebratum repetitur Concilium Toletanum, dictum secundum, sub Montano archiepiscopo Toletano. De hoc acturi, primum omnium more nostro ipsam rectam temporis rationem statuamus. Cum omnium assertione et antiquorum codicum lectione constet, ipsum habitum esse anno quinto ejusdem regis Amalarici; sitque omnibus pariter exploratum, quinquennium ejusdem regis, deduci ab obitu Theoderici Italiæ regis, quem decessisse diximus anno Domini quingentesimo vicesimo sexto; hic primum, unde erroris occasio manare possit, emendandus est mendosus loens Isidori, ne ipsum sibi contrarium esse et turpiter hallucinatum quis dicere aliquo modo audeat. Sunt enim haec verba in Chronico Gothorum regum Isidori: « Æra DLXIV, XIV anno Justiniani imperatoris, defuncto Theodorico, Amalaricus nepos ejus quinque annis regnavit ». Quæ verba tum his quæ superius, tum his quæ inferius in eodem leguntur Chronico, penitus contradicunt, ut decimo quarto Justiniani imperatoris anno dicatur regnare cœpisse Amalaricus, qui ultimo anno Justini imperatoris auspicatus est regnum. Quamobrem necessario restituenda est germana lectio, ita ut loco Justiniani, Justini, et loco numeri XIV annorum Justiniani, ponatur, IX Justini, ut dicat textus: « Æra DLXIV, IX anno Justini imperatoris defuncto Theodorico Amalaricus nepos ejus quinque annis regnavit ». Quo annorum numero tum ex Æra, tum ex annis Justini imperatoris consignatur annus Domini quingentesimus vicesimus sextus, quo (ut dictum est) Amalaricus primum annum exordiens, hoc Domini anno terminat quintum, quo eadem Toletana Synodus habila esse sine controversia ab omnibus affirmatur, et in codicibus tum scriptis, tum eiusmodi aequa legitur. Sed et emendandum quod in novissimam editionem ex mendoso exemplari irrepsisse videtur, dum quintus annus Amalarici, sub quo dicta Synodus acta ponitur, notatur Æra DLXV, qua non praesens annus quintus ejusdem regis Amalarici, sed secundus inchoatus ejusdem notandus esset; quintus vero cum absolvitur (qui est praesens annus) inscribendus esset Æra DLIX.

13. His igitur locis emaculatis, et sincera lectione ubique restituta, adhuc addimus: quod etsi hoc anno, qui numeratur quintus Amalarici regis, dicta Synodus celebrata invenialur; tamen sancti Isidori verba staudent, ut ipso potius Amalarico mortuo, exordio Theudis successoris regni, hoc eodem anno Patres convenerint; id, inquam, Isidori, qui hoc seculo vixit, verba declarare videntur, quibus ait: « Æra DLIX, Justiniani imperatoris tempore, post Amalaricum Theudis in

¹ Greg. de Gest. Franc. l. III. c. 10. — ² Isid. de Chronic. Goth. — ³ Procop. de bello Goth. l. 1.

Hispania creatur in regnum per annos sexdecim : qui dum esset haereticus , pacem tamen concessit Ecclesie Dei, ut licentiam Catholicis episcopis daret, in unum apud Toletanam urbem convenire , et quæcumque ad Ecclesiasticam disciplinam necessaria existerent . dicere , licenterque disponere ». Haec ipse, plane significans, id inconcessum omnino fuisse , vivente Amalarico , Catholicis (ut diximus) infensissimo.

14. Sed et quod dicit de Synodo Toletana cogenda impartitam ab ipso esse licentiam : id non de alia, quam de hæc ipsa, de qua est sermo , Toletana Synodo Isidorum constat intellexisse : nam nulla alia Synodus Toletana sub dicto rege habita reperitur. Unde opinari licet, quod etsi anno quinto Amalarici Synodus ista habita inveniatur hoc anno, tamen non sub ipso . sed æque hoc anno sub ejus successore celebrata fuerit : sed quod nomen Amalarici in ipsa Synodo legalur , ex apposito titulo irrepsisse puto. Hæc quidem opinari suadent , quæ ex Isidoro magnæ hujus temporis auctoritatis scriptore recitata sunt , adjuvantibus conjecturis , iisdemque ex odio Amalarici et benignitate Thendis erga Catholicos acceptis : addito ad hæc etiam, quod cum Patres ipso exordio deplorent præterita tempora , quibus convenienti denegata licentia videtur ; id sub Amalarico accidisse , ex Isidoro conspeximus. His de tempore stabilitis , jam de ipso Toletano Concilio quæ sunt notatu digna referamus.

15. Qui primum locum in hac Synodo jure tenuit Montanus Toletanus episcopus celebris nomine fuit tum doctrina, tum etiam viltate sanctitatem : utraque enim dignus laude a S. Ildefonso in libello de Viris Illustribus celebratur. Extant ejus lucubrationum duæ Epistole, quarum idem meminit, altera data ad Ecclesiam Palentinam, ad Thuribium solitarium altera, digna felicissimi ingenii monumenta. Sed quod ad vitæ sanctitudinem spectat, hanc divino testatam miraculo idem Ildefonsus ejusmodi perspicuo declarat exemplo : « Hic vir, ex antiquissima relatione narratur, ad explosionem infamiae tamdiu prunas tenuisse vestimentis ardentes, donec coram sedis suæ altari sacro lotius missæ celebratam per semetipsum expleret. Peracris autem solemnis, nec prunæ ignem, nec vestis inventa est amisisse decorem. Tum Deo relatis gratiarum actionibus, quia per simplicem naturam ignis cognita esset et fallacia detestabilis accusantis, et innocentia beatissimi sacerdotis ». Hæc de eo Ildefonsus.

16. Cum Montano septem alii tantum interfuerunt episcopi, sed si numero pauci, virtute atque doctrina præstantes : qui cum Zorobabele suo in medio hostium positi, templum readificare magna animi constantia sunt aggressi. Euituit autem in eo conventu Patronum præter Montanum Iuslus, Urgelitanus episcopus, et ipse clarus inter scriptores Ecclesiasticos , et trium germanorum collegio æque disertorum, nempe Justiniani epi-

scopi Valentini, Nebridii, et Helpidii, illustrior redditus : licet injuria temporum deperditis ipsorum scriptis fratrum subobscura memoria sit relecta. Agit de his omnibus Isidorus ¹.

17. Quinque in hac Synodo reperiuntur sancti canones esse ad disciplinam Ecclesiasticam illustrandam, et mores fidelium informandos ; quos tu consulas. Nos vero non omittimus, quod gratitudinis ergo iidem Patres, abscula Synodo, regi licet Ariano ob concessam cocundi licentiam bene precati sunt. Ad finem enim Synodi ista leguntur : « Nunc ergo in nomine Domini finitis his quæ in collatione venerunt, gratias agimus omnipotenti Deo, deinde domino nostro glorioso Amalarico (Theudi) regi, divinam elementiam postulantes, ut innumeris annis regni ejus ea quæ ad cultum fidei proveniunt peragendi nobis licentiam præstet. Amen ». Quid his simile habes præfatos esse Patres in Concilio Agathensi sub Alarico item Ariano Gothorum rege collecto , ipsius accedente concessionis.

18. At bene usi Montanus, et alii Patres regis beneficio non semel tantum coierunt in Synodus, sed frequenter diversis in locis. Etenim inter alia Concilium Palentinum patet congregatum fuisse : ita legendum, pro Valentino, Palentinum, ut ex ejusdem Montani Epistola ad Thuribium data possumus intelligere : quæ cum alia habeat digna memoria, hic mihi eam reddere, et tibi legere gratum erit, sic enim se habet ² :

19. « Domino eximio præcipuoque Christicole domino et filio Theoribio (Thuribio) Montanus episcopus.

« Alumnus te fidei Catholicæ et sanctæ religionis amicum etiam in actis mundialibus conversantem valde, et novimus et probavimus. Cum enim adhuc floreres in sæculo, ita claritatis tuae vita perpatuit, ut secundum sententiam Domini et quæ sunt Cæsaris Cæsari non negares, et Deo quæ sua sunt, devota mente persolveres. Jure etenim te divini cultus in hac præserlim provincia nominab.... Putasne quanta tibi apud Deum maneat merces, cuius solertia atque instincu et idololatriæ error abscessit, et Priseillianistarum detestabilis et pudibunda secta contabuit? Si tandem adhuc et in nomine honorare desistant, cuius per luam admonitionem collapsa esse opera nou ignorant. Nam de terrenorum dominorum fide quid loquar? cui ita tuum impendisti laborem, ut feroces cohabitantium tibi animos ad salubrem regulam, et normam regularis disciplinae duceres, præstavit divina clementia : quia id quod summo labore conatus es, precibus et oratione perficeres. Quæ tamen ex Palentino conventu ad nos pervenerint, celsitudini vestrae indicare curavi, quo facilius per vestram interpretationem nefanda præsumptio in posterum conquiescat, etc. » Subdit de presbyteris reprimendis,

¹ Isidor. de Vir. illustr. c. 20. 21. — ² Apud Collect. Concil. Hisp. Gars. Loa.

qui sibi chrisma conficiendi auctoritatem usurparant; deque episcopis coercendis, qui in aliena diœcesi Ecclesias consecrarent: de quibus omnibus est querela ejusdem in Epistola data ad Palentinae Ecclesiae subditos. Porro Thuribium istum longe diversum esse ab illo ad quem extat sancti Leonis papæ Epistola, diversitas temporum persuadet.

20. *Conjuratio contra Justinianum unde constitutiones de interdictione armorum et aliæ.* — Quod ad statum rerum Orientalium anni hujus pertinet, tumultuosum illum quidem fuisse Constantiopolis, quæ habet Marcellinus hoc anno post consulatum Lampadii atque Orestis significant, nimurum conspiracym factam esse adversus Justinianum Augustum, de qua haec ipse:

« Hypatius, Pompeius, et Probus genere consobrini, Anastasi imperatoris nepotes, quod imperium sibi singuli indigna ambitione exoptarent, idibus Januariis cum plerisque nobilium conjuratis, omnique seditionorum turba armis donisque ministratis illecta, dolis invadere tentaverunt; atque per quinque continuos dies urbem regiam rapinis, ferro igneque per sceleratos cives sine certo interrege discurrentes hostili impietate, ipsi se fideles Reipublicæ in palatio dissimulantes, depopulati sunt. Quinta vero hujus nefandi sceleris die, dum de foro Hypatius sceleratorum comitantium manibus torque redimitus aureo, et Pompeius comes sua sub veste loricatus ad invadendum tenendumque ascendunt palatum, uterque eorum ante portas palatii captus est: statimque piissimi principis nostri nutu catenatus, trucidatus poenas luit, et ante imperium perdidit quam haberet, innumeris passim in Circu populis trucidatis, et tyrannorum sociis continuo proscriptis». Haec Marcellinus, quæ a Procopio¹ fusiū enarrantur. Coactum vero fuisse Justinianum acclamanti populo satisfacere, et Joannem atque Tribonianum magistratu deponere, idem affirmat: sed eo cessante tumultu, restitutos tradit: verum Joannes postea (ut dicetur) poenas dedit. Quanta autem fuerit præter incendia et prædam, hominum cædes, idem Procopius refert, dum ait desiderata esse hominum triginta millia.

21. His igitur permotus Justinianus, præcavens in futurum, Novellam edidit sanctionem, qua armorum usum a privatis admtere conatus est, dum prohibuit, ne quis privatus esset armifactor; neque qui publico operi in armis faciendis inservirent, venderent ea privatis. His namque impulsu esse ad haec sancienda, ipse ejusdem constitutionis exordio declarat, ubi ait²: « Magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, et ejus auxilium semper invocantes, studemus omnes subditos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos et sine calunnia custodiare; et inhibere bella, quæ per suam inconsiderationem suscipientes adversus alterutros operantur dolores: duplex ex hoc contra

se supplicium inferentes, tam quod sibimet inferunt, quam quod ex lege vesaniam eorum puniente patientur».

22. Promulgavit etiam idem imperialor hoc anno post consulatum Lampadii et Orestis constitutionem, qna¹ vetuit hæreticos et Judæos contra Orthodoxos testimonium ferre: in contractibus duntaxat eorum attestationem inspeci debere. Addit postea et illam², ne quis hæreticus hæreditatem, legatum, vel fideicommissum accipere possit. Data est constitutio quinto kalendas Augosti, anno secundo post consulatum Lampadii et Orestis, quibus perperam jungitur annus secundus Justin. imperatoris. Sed opinio inde erroris manasse occasionem, quod notata lege, post consulatum Lampadii et Orestis secundo, nempe anno sequenti; putarit imperitus scriptor, eo numero apposito, secundum Justiniani imperatoris annum conscribi, cum annus potius post eorum consulatum secundus significetur.

23. S. Sabæ obitus et miracula. — Hoc item anno quinta die Decembris, decima Indictione; ex haec vita migravit mirificus ille Sabas, de cuius legatione ad Justinianum imperatorem pro Palæstini adversus Samaritas egimus anno superiori: haud enim diu post eo perfuncto munere, ipsum superstitem fuisse, ejus a Cyrillo scripta acta citata superius indicant. Cui veritati assentiuntur quæ scripta sunt ab eodem Cyrillo in rebus gestis Joannis Silentiarii, nempe eundem Sabam vita functum decima Indictione: quod, et in scriptis codicibus a nobis citatis in notis ad Romanum martyrologium pariter notatum vidimus, decima nimurum Indictione defunctum esse. Ex quibus necesse est emendes quod in Vita ejusdem Sabæ scriptum habes, ipsum pervenisse ad annum ætatis nonagesimum quartum. Nam cum sub decimo septimo consulatu Theodosii junioris eum natum idem auctor affirmet, qui est annus Domini quadringentesimus trigesimus nonus, et die quinta Decembris Indictionis decimæ constet esse defunctum; nonnisi annos nonaginta duos vixisse repieres. Quem errorem, qui non considerarunt, eum anno Domini quingentesimo trigesimo tertio diem obiisse dixerunt, quod et nos professi eramus: verum ad exactiorem rationem tempore revocato, hoc potius anno eum esse defunctum consenserimus, pluribus id affirmare suadentibus: nempe quod diximus testificatione ejusdem Cyrilli, qui eum, absoluta illa legatione, esse vita functum tradit: nam ipsum amplius biennio oportuisset fuisse superstitem, si ad dictum annum nonagesimum quartum pervenisse dixerimus. Rursum vero cum idem auctor in fine numeret annos viginti tres ab obitu Sabæ usque ad annum post quintam Synodum, quæ celebrata est anno Domini quingentesimo quinquagesimo tertio; utique hoc anno eum vita functum ostendit: ita ut

¹ Procop. de bello Persic. I. I. — ² Novel. LXXXV.

¹ L. XIII. C. de hæret. — ² L. ult. C. de hæret.

nullus dubitandi reliclus videatur esse locus, sed tantum emendandi sint illapsi errores de anno nonagesimo quarto, quem diximus, et de anno centesimo quinto, qui habetur de vita Sabæ in Actis Theodosii cœnobiarachæ.

24. Jam vero quæ de tanti viri obitu idem auctor enarrat, audiamus¹: « Reversus, inquit, Hierosolyma, adoratis sanctis locis, et iis diebus quæ quodammodo dici solent in exitu; venit ad maximum suam Lauram : in qua cum parum esset moratus, moribus quidam ingruens illum vere fortè adamantem lecto tradit. Quod quidem cum significatum fuisse patriarchæ, repente venit ad illum visendum. Cum vero venisset, et sic vidisset eum in cella jacentem, egenum rerum omnium necessariarum, quando oportet etiam ea suppetere quæ redundant, et circa corpus omnem excogitare curationem, utpote quod et morbus et senectus et longi labores possint vehementer cruciare; supplex ab eo contendit, ut exportetur ad sibi subjectam Ecclesiam, ut possit illie frui aliquo ex iis quæ pertinent ad remissionem et recreationem. Ille autem patriarchæ reveritus supplicationem, et illuc adspicatus jacebat, cum ipso morbo luctans, et ab eo similiter confectus. Cum vero aliquantum temporis intercessisset, ad eum divina quædam advenit visio, significans illius hinc futurum excessum. Slatim ergo reportalus in cellam, cum ultima verba dixisset fratribus et postremum eis dedisset osculum, et euidam Melitæ illorum commisisset præfecturam, viro idoneo cui id crederetur; a terrenis migrat ad cælestia, suam animam in manu Dei disponens, jam natus nonagesimum quartum (secundum) annum. Erat vero quintus Decembribus dies, quo mortuus est vir ille inclitus, et ad vitam quæ illuc est commigravit comitatus ab Angelis ac martyribus, ut paulo post ostendet oratio. Nunc autem per seriem procedat narratio.

25. « Cum ergo mors sancti brevi tempore in omnem partem pervasisisset, cucurrit quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis : cucurrit quoque universus ordo monachorum, et quicumque erant episcopi: qui cum, quo par erat ornatu, corpus composuissent, hymnos et cantica ei de more canentes, pie admodum et sancte inter duas Ecclesias in media Laura deponunt, ubi cum ille esset superstes, vident columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, et ejus tam admiranda et quæ naturam superant recte

facta. Nobis autem eundum est ad miracula quæ facta sunt post mortem, quæ fiunt et numero multa et insignia magnitudine ». Huensque ex Cyrillo. Quod si tu cupis quæ ipse subjicit sanctissimi viri post obitum miracula edita noscere, ipsum consulas. Ita plane, quo Deus in celo vivere justos ostendat, ex eorum reliquiis tanquam e vivo fonte facit seaturire miracula : sicuti enim arbores ex foliis, floribus atque fructibus virides esse certa significatio percipimus : eodem modo apud omnipotentem vivere certo scimus, cui omnipotentiam in ostensione signorum, post mortem ipse communicavit.

26. Eiusmodi plane esse consuevere post justorum obitum divinitus exhiberi solita munera, ut loco funeris paretur sanctis in celo triumphus : qui licet humanis oculis minus perspicuus videatur; ex fulgoris tamen radiis, qui inde miraculorum editione coruscant, satis superque possit haberi perspectus, vespertilionibus et aliis lucifugis volatilibus tantum obscurus. Catholica igitur Ecclesia divino semper lumine desuper illustrata, quem ex certis signis novit receptum in caelum S. Sabam, eundem in terris colere ab ipso transitus ejus die, repelito ipsius anniversario cultu, tam in Oriente, quam in Occidente, nunquam desstitit, nec in posterum desitura est usque ad diem novissimum celebrare; utpote quæ et neverit concessum a Deo tantum virum eo potissimum tempore, quo tol tenebris offensus totus Oriens tenebatur : cum, silentibus, imo et in deteriora prolabentibus Ecclesiarum episcopis, ipse ex adverso surrexerit, regesque impios redarguerit, haereticos exagitarit, fidemque Catholicam illæsam conservandam curarit. Sunt ista modo nunquam interitura sancti Sabæ præconia perpetuis notis affigenda sepulero, quod non angusto sarcophago continetur manibus impiorum exposito, sed ipsa latitudine sui terram cælumque ambiente, manente semper Ecclesia, in qua vivit jugi memoria. loquitur vivis exemplis, operatur editione signorum, et vigilat semper opem latus se precibus invocantibus. Sed de magno Saba bactenus.

27. *S. Antonii corporis inventio.* — Hoe item anno post eorumdem Lampadii et Orestis consulatum a Mariano Scoto consignatur inventio corporis S. Antonii magni in eremo et translatio ejusdem Alexandriam in Basilicam S. Joannis Baptiste: licet alii in alios Christi annos haec referant. Sed cum ea de re hujus temporis scriptorum testimonia desint; cui magis quam dicto auctori assentiamus haud est liberum definire.

¹ Cyril. in Vita S. Sab. apud Sur. die V. Decemb.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6024. — Jesu Christi 531. — Bonifacii II papæ 2. — Justiniani imp. 5. Athalarici reg. 6.

1. *Priora Justiniani quinquennalia.* — Ille annus sine consulibus fuit ob rationes nobis ignotus; et tam in Oriente, quam in Occidente haec formula usurpata est : *post consulatum Lampadii et Orestis*, secundum modum loquendi Marellinianum; vel, *post consulatum Lampadii et Orestis II*, secundum se. modum loquendi Victoriam. *Priora quinquennalia* Justiniani cum Justino imperantibus in hunc annum incidunt. Ducangius in Dissert. de inferioris ævi Numismat. num. 42, *Majoriani* imp. nummum exhibet, in quo habetur : *Votis multis; alterumque Justiniani inscriptum, vot multitudi;* ex quibus infert post extinctam Theodosii junioris familiam nullam quinquennaforum aut decennaliorum mentionem in nummis factam fuisse. Verum cum anno 490, *Zenonis* imp. numisma produxerimus, in quo ejus *vota tricennalia* diserte memorantur ex duobus laudatis nummis colligendum, imperio magis inelinatinge, hujusmodi vota valde imperfecte in numismatis sculpta, et minori pompa ac apparatu celebrata.

2. *Tertia Synodus Romana Baronio incognita.* — A num. 4 ad 6. *Bonifacio II* Ecclesiam administrante tres Synodi Romane habitæ, quarum duas ex Anastasio explicat Barenius, post eujus mortem Holstenius in Collectione Romana tertiam eruit, quæ duabus Sessionibus constat. Habita ea *post consulatum Lampadii et Orestis VV. CC. sub die vii idum Decembrium*, ideoque hoc anno; non solum quia modus loquendi Marellianus communior fuit ac Romæ usitatus; sed etiam quia *Bonifacius II*, ante mensem Decembrem sequentis Christi anni vivere desiit. Celebrata ea in causa *Stephani Larissensis* episcopi, metropolitani Thessaliae, qui canonice electus et ordinatus, mox *Probiani* unius et suffraganeis suis aliorumque improborum factione ab *Epiphanio* Constantiopolitano patriarcha irregulariter exauktoratus Apostolicam Sedem appellarat. Misit *Stephonus* querimoniarum et appellacionis libellos per *Theodosium Echiniensem* in Thessalia episcopum; neenon *Epistolas Damasi, Sirieii, Innocentii primi, Bonifacii I, Cælestini, Sixti, et Leonis* Pontificum Romanorum, quibus probavit, Romanum Pontificem Illyrici Ecclesias jure patriarchico semper rexisse, præter jus primatus, quo Ecclesia præest universæ. Duplicem illam potestatem

optime distinxit idem Theodosius Sessione II dicens : « Nam constat, venerandos Sedis vestræ pontifices, quamvis in toto mundo Sedes Apostolica Ecclesiærum sibi jure vindicet principatum, et solam Ecclesiasticis causis undique appellare necesse sit, specia-iter tamen gubernationi suæ Illyrici Ecclesias vindicasse ».

3. *Episcopi Illyrici patriarchæ Occidentali subditi.* — Ex libello Elpidii, Stephani, et Timothei episcoporum ab eodem Stephani Larissei procuratore Synodo porreto liquet, *Epiphanium* episcopum Constantinopolitanum ejusque suffraganeos nihil prætermissee, ut *Illyrici* Ecclesias sibi subjicerent, et Illyrianos episcopos ab ea subjectione abhorruisse. Inquit enim tres illi episcopi : « Quia studi eorum est, ut sub ordinationem et jus sanctæ regiæ civitatis Ecclesiae nos miseros efficiant. Pro quibus omnibus lugentes die ac nocte omnium Salvatori Jesu Christo Deo nostro lacrymas fundimus, et miseram nostram pretendimus canitem, supplicantes ne nos in manibus eorum tradi patiamini ». Quid in eo Concilio statutum fuerit, incompertrum; cum manuscriptum, ex quo duæ Sessiones ladatae descriptæ, in ealce mutilatum sit. Verum hoc tempore *Illyricum* Romano episcopo subditum fuisse docet libellus *Synodicus*, in quo memoratur Synodus Thessalonicae, imperante Justino et Hormisdida papa Romæ sedente congregata, diciturque *Hormisdam* plurimos episcopos Thessalonicam misse, ut Chalcedonensem Synodum confirmarent; sed qui male de ea sentiebant, dominum ubi coacti erant incendisse, et sanctos præsules semislulatos abegisse.

4. *Bonifacius II moritur.* — A num. 6 ad 9. *Bonifacius II* anno tantum sequenti ad Deum migravit. Seribit enim Anastasius, eum sedisse *annos duos, et dies viginti sex*: sepultum autem esse in Basilica B. Petri Apostoli, *sub die xvi kal. Novemb. consulatu Lampadii*, id est, die xvii mensis Octob. Quoad durationem Sedis convenienter omnia Ms. Anastasiana, et Catalogi Ponilisticum Romanorum, sed error est in consulatu : legendum enim : *Ite- rum post consulatum Lampadii et Orestis*, id est, anno 538. Mabillonius tamen tomo iii veter. Analect. pag. 431 refert, in Ms. Codice Virdunensis cenobii sancti Viloni, Eusebii historiam continente,

referri quedam Epitaphia aliquot Pontificum Rom. et in fine Epitaphii Bonifacii haberi : « Sedit annos III, dies XXVI. Depositus in pace XVI kalend. Novemb. imper. proconsul. Lampadio et Oreste viris clarissimis ». Papebrocius in Paralipomenis in Conatum ad Catalogum Pontificium, dicit petuisse sibi mitti ipsa verborum fragmina, et invenisse Epitaphium auctum esse clausula chronographica omnem dubitationem arcente, seque legisse :

Sedit annos III. MES XXVI.
Depositus in CF XVI KI NOV
INTER CONS. II. PADIO
et ORESTE VIR S CIARISSIMIS

sed nec ipse bene legit hæc verba : MES. XXVI : scriptum enim fuit, MES. XXVI. Littera D in inferiori parte parum corrassa, et Littera T facile pro M accepta. Reperit itaque Papebrocius exaratum : « Sedit annos tres, dies viginti sex, depositus in confessione, decimo sexto kalendas Novembris, iterum

post consulatum Lampadio et Oreste, viris clarissimis ». (1) Putat etiam Papebrocius, cum ²⁰ INTER nullum sanum seu sum faciat, librariorum aliquem ita extendendum ereditasse, quod scriptum erat ITER, licet recte extensum fieri debuisse, ITERUM, ac concludit, triennium illius Codicis Bonifacio II assignatum attribuendum eæteris librarii oscitantis erratis cum in biennio Pontificatus ejus consentiant omnes Codices Anastasiani, Catalogique Pontificum Romanorum. Qua in re ejus interpretationem certam esse existimo : præsertim cum illius Epitaphii exscriptor in Epitaphio Bonifacii III describendo numeros etiam depravarit, uti infra videbimus.

5. *Joannes II renuntiatur Pontifex Rom.* — Baronius annum tantum unum et dies duos Bonifacio II tribuit, quia arbitratur, Joannem cognomento Mercurium hoc anno creatum esse Pontificem, post consulatum scilicet Lampadii; quam in rei profert veterem inscriptionem etiamnum extantem in Basilica S. Petri ad Vincula, quam hic accurate descriptam exhibendum duxi,

SALVO PAPA N. JOHANNE COGNOMENTO MERCURIO EX SC^E ECCL. ROM.
PRESBYTERIS ORDINATO EX TIT. SCI CLEMENTIS AD GLORIAM PONTIFI-
CALEM PROMOTO BEATO PETRO AP. PATRONO SUO A VINCOLIS EJUS
SEVERUS PB. OFRT.
ET IT PC LAMPADI ET ORESTIS VV. CC. etc.

Baronius hac formula, *iterum post consulatum Lampadii et Orestis*, currentem annum designari putat, ideoque et eo Joannem Pontificatum suscepisse. Verum annum DXXXII eam indigitare, et qui inscriptionem illam posuit modo loquendi Marcelliniano usum esse mox insinnavimus, et sequentium Pontificum Chronologia indubitatum reddit.

6. *Vacatio Sedis.* — Anastasius juxta editionem regiam scribit, cessasse Pontificatum dies sex, quod in quibusdam Catalogis Colbertiniis Rom. Pontif. etiam legitur. Verum in exemplari Anastasii Ms. Colberlino, in duobus Freherianis, in uno Thuaneo, in Cassinensi et Antuerpiensi, in duobus Catalogis nostris et in Orderico lib. 2, habetur vacasse Sedem menses duos, et dies quindecim; denique Gotfridus Viterbiensis in Chron. tradit Sedem cessasse diebus LXXVI, quod idem est. Quare cum Bonifacius II, die XVII mensis Octobris anni quingentesimi trigesimi secundi vita functus sit, Joannes hujus nominis II, cognomento Mercurius, natione Romanus, ordinatus fuit die trigesima prima mensis Decembris illius anni, quæ Romæ sancto Silvestro Pontifici Romano sacra erat, ut constat ex iis, que Baronius in Notis ad martyrologium Romanum, et Florentinus in Notis ad martyrologium Hieronymianum habent. Ex Gotfrido vero citato intelligimus Anasta-

sium scripsisse Sedem vacasse diebus LXXVI, et librarios priores numeros omisisse, quod ex durata Sedis ejusdem Pontificis ab Anastasio notata extra omnne dubium ponetur.

7. *Chronologia Pontifica confirmatur.* — Porro ex dictis appareat, errores qui in Anastasium irrepsere, recte a nobis emendatos, incerta scilicet ex certis et indubitatibus. Certum est enim, Joannem I mortuum esse in carcere die XVIII mensis Maii anni DXXVI, Bonifacium vero II sepultum die XVII mensis Octobris anni DXXXII, ideoque a morte Joannis I ad Bonifacii II obitum interjectos esse annos sex, ac menses quinque integros, ac denique ex eo temporum intervallo Bonifacio II annos duos et dies XXVI adscribendos. Restant anni quatuor, menses quatuor, ac dies quatuor, partim Felici IV, partim duobus inter pontificiis assignandi, ex quibus cum Felix IV juxta Anastasium annos IV, menses II et dies XIV, sibi vindicet, reliqui tantum erunt dies quinquaginta. Quomodo itaque, post Joannis I mortem, Sedes dies LVIII, et post Felicis obitum, mensem unum et dies XV, ut in vulgato Anastasio habetur, vacare potuit, aut Felix a die XII Julii anni DXXXII ad diem XII Octobris anni DXXX, annos scilicet IV et menses tres, ut in eodem Anastasio legitur sedere? Manifestum itaque est, post Joannis I, obitum ces-

(1) Bonifacius sedet annos duos, dies viginti et sex, ut scribitur in Catalogo Blanchimano; ideoque obiit anno DXXXII, die XIII Decembris. Quoad Inter pontificium relendum illud censeo, quod legitur in Editis Anastasi, nempe diecum sex. Dicit nos supputatio ista ad diem XX Decembris, quæ hoc anno dominicalis erat; atque in eis Joannes epocham Pontificatus sui duxit.

sasse tantum Sedem *dies iv*, recte Anastasium scriptisse *Felicia II* ordinatum esse die *xii Iuli anni DXXVI*, et ipsummet errorem, qui irrepit in numeros inter pontificis tempus exprimentes, corrigere: *Felieem II* supra annos *iv* et menses *ii* sedisse, dies *sex*, non vero dies *xiv*, et juxta varia exemplaria Anastasiana, post ejus mortem Sedem vacasse dies duntaxat tres. Quae scrupulosius examinare placuit, quia exemplaria Anastasi nullibi magis quam in duobus istis pontificibus, et duobus inter pontificis depravata.

8. *Amalaricus Hispaniae rex occiditur*. — Ad num. 10 ad 12, Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 9 et 19 narrat, *Childebertum* Francorum regem exercitum movisse in Hispaniam propter sororem suam Chlotildem. « quæ multas insidias ab Amalarico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur », sed *Amalaricum* Wisigothorum regem cum hoc accipisset, consensa navi fugisse, et cum in quamdam Ecclesiam confugere vellet, a quodam milite occisum esse. *Childebertus* sororem suam secum adducere empiebat, sed ea in via mortua est. Turonensis *Amalaricum* in Hispania profligatum tradit: Procopius lib. 1 de Bell. Goth. intra Galliarum septa eum oculubuisse scribit, et loco, *Childeberti*, librariorum, ut puto, errore, *Theodebertum* habet, et denique auctor Appendix ad marginem Victoris Tununensis adjecte ad hunc consulatum, ait: « Amalaricus rex cum Zidiberto (id est Childeberto) Francorum rege in Gallia superatus Narbonensi in proelio Barcinonem fugiens venit, ibique a Franco angone (sic telum quoddam sive hasta a Francis vocabatur. Vide *angonum* descriptionem apud Agathiam lib. 1.) percussus interiit ». Huic auctori suffragatur Isidorus in Chronicō Gothorum. Cointius anno DXXXI, num. 9 ostendit, eam sententiam præferendam, quæ eladem ac necem Amalarici collocat in Septimania, seu in Gallia Narbonensi. Regnavit *Amalaricus* annos quinque, ut habet Isidorus, et in eadem Appendix legitur. Ei successit *Theudis*, qui licet hereticus pacem tamen concessit Ecclesiae. Successit autem post diem *xvi kalendas Junias*, ut ex dicendis numero sequenti elicetur, imo post diem *iv Decemb.* ut anno *DXLVI* videbimus.

9. *Concil. Tolet. II.* — Ad num. 12 et seq. Ante Præfationem Concilii Toletani II, legitur: « In nomine D. N. Jesu Christi Synodus habita in civitate Toletana, apud Montanum episcopum, sub die *xvi kalendas Junias*, anno quinto regni Domini nostri Amalarici regis, Æra *DLXV* ». Sed error irrepit in Æram: annus enim Christi *DLXXV*, cui annus ille Ærae Hispanicae respondet, fuit tantum primus Amalarici regis. Quare legendum *Æra DLXIX* Amalarici vero, non autem *Theudis* tempore hoc Concilium celebratum; cum in canone quinto dicatur: « *Gratias agimus omnipotenti Deo, deinde Domino nostro glorioso Amalarico regi* ». In hoc Concilio quinque canones editi, et inter episcopos intertuit

sanctus Justus episcopus Urgellitanus, cuius superest Tractatus in Cantica Salomonis sœculo præterito typis mandatus, et nunc in Bibliothecis veterum Patrum collocatur.

10. *Conjuratio adversus Justinianum*. — Ad n. 20. Conjuratio adversus *Justinianum* imp. facta ab *Hypatio*, *Pompeio*, et *Probo*, genere consobrinis, et Anastasi imperatoris nepotibus, contigit anno sequenti, Theophane, Mario Aventicensi, Marcellino, et auctore Chronicī Alexandrini testibus. Baronius quidem Marcellinum pro sua sententia citat; sed, ut saepē monuimus, Chronicō hujus auctoris usus est, in quo pleraque transposita erant. Auctor Chronicī Alexandrini, qui fuse eam describit, ait durasse seditionem usque ad diem vicesimum mensis Januarii, quo mense cœperat, additumque diem Sabbati cum decima septima die Januarii, et Dominicam cum die decima octava ejusdem mensis concurrisse; qui Feriarum characteres annum sequentem certo demonstrant, quemadmodum quod habet Theophanes, eam excitatam esse *mense Januario, Indictione decima*. Exorta sedition est, ut testatur Theophanes in Circō, *nec nisi longo post spatio circenses editi sunt ludi*, postquam Urbs tumultuari destitit. Hos ludos occasione posteriorum *quinquennialium* Justiniani celebratos esse, dubitandum non videtur; cum annis hujusmodi solemniis addictis, eosdem exhiberi solitum esset.

11. *Obitus S. Sabæ abbatis*. — Ad num. 23. Recte consignat hoc anno Baronius mortem sancti *Sabæ* abbatis, quam Cyrus monachus in ejus Vita die quinta mensis Decembris, *decima Indictione*, accidisse notat. Hanc Cyrilli Vitam græce et latine publicavit Cotelerius in monumento. Ecclesiægræce.

12. *Codex Justinianus promulgatur*. — Marcellinus Indictione IX, post consulatum Lampadii et Orestis, hoc scilicet anno, scribit: « His coss. Codex Justinianus orbi promulgatus est »; occasione scilicet priorum hujus imperatoris *quinquennialium*, exemplo *Theodosii junioris*, qui anno hujusmodi solemniis destinato Codicem Theodosianum promulgarat. Codex Justinianeus jam publicatus fuerat anno *DXXIX*, sed alias subinde constitutiones *Justinianus* edidit, quæ eum extra corpus prædicti Codicis divagarentur, præsenti anno in illum relatæ sunt, et per totum orbem Rom. ejus publicatio rursus facta.

13. *Pestis grassatur*. — Agathias lib. 4, p. 153, loquens de peste, quæ anno *DLVIII* Constantinopoli grassata est, ait: « Quæ quidem nunquam penitus cessarat, ex quo primum, circa quintum, inquam, imperii Justinianeum annum, in nostrum orbem irrepererat: frequenter vero alio atque alio se transferens, et locum e loco infestans, atque ita reliquis veluti inducias quasdam concedens, tum rurus Byzantium rediit ». De eadem peste rursus infra sermo erit.

Cabades Persarum rex hoc anno moritur, ut videre est anno *DXXX*, num. 11.

JOANNIS ANNUS 4. — CHRISTI 532.

1. *De bello Wandalico suscipiendo anceps Justinianus, quibus auspiciis confirmatus illud paraverit.*
— Qui ordine temporum sequitur quingentesimus trigesimus secundus Redemptoris nostri annus, absque consulibus novis ex more creatis, post consultum Lampadii et Orestis secundo, notatus reperitur in Fastis, quo Justiniani imperatoris sextus inchoatur annus : eum jam decegnit ipse, quem conceperat animo apparatum ad bellum Wandalicum, a quo quamplurima erant quae imperatoris animum avocarent : nempe exhaustum aerarium ob bellum Persicum in hoc usque tempus productum, difficultas eius ob hostium longiorem terra marique distantiam ; roburque invictum eorumdem Barbarorum, qui haetenus gladiis Romanorum visi erant impenetrabiles : his accedebat præteriorum memoria tristium, quæ absterrebat ab eo auspicando bello, quod alias tuerat sub Leone imperatore infelicissime pertentatum : siquidem etiam animalia natura docet, ut ea caveant loca, in quibus alias fuerint periclitata. Cum, inquam, istæ, omnia a bello suscipiendo Justiniani animum dimoverent; alia tamen complura erant, quæ ipsum ad eam belli provinciam suscipiendam incitabant : nempe quod ipsum maxime lassisent Barbari tyranni tumor atque superbia, quibus haud pridem fuerat nonnihil offensus : pariebatque fiduciam ejusdem impietas in Deum et homines, utpote quod Arianum esse sciret fidei Catholice perduellere, et in proximos contra omne jus fasque peccasse, cum legitimum regem, ejusque conjunctorum in vincula conjectisset ; Deumque ipsi adversaturum esse putans, qui adeo feris auspiciis sibi tyrannidem vindicasset. Impetebant vero ipsum præ cunctis ad bellum illud licet per difficile aggrediendum, quæ de victoria adversus hostes magnus ille Sabas prædixerat, cum apud eum ante biennium pro suis Palæstinis legatione fungeretur. His itaque dum excitaretur, tamen ab aliis quæ sunt dicta nonnihil retinebatur.

2. Cum igitur ejusmodi veluti enripo hue illueque agitaretur imperatoris animus fluctuando ; numen plane divinum ad prosequendum quod mente conceperat arduum bellum impulit remo-

rantem. Quod ut aggredi possit, primum omnium necessarium ducit pacem cum Persis firmare atque stabilire : non enim nisi Orientalibus pacatis rebus, Occidentales tentare posse satis intelligens, in opus incumbit ; quod hoc anno aggressus, nonnisi sequenti, eum imperator tertium iniret consulatum, perficere potuisse, idem ipse imperator suis sanctonibus testatum reddidit, ut suo loco patebit. Inter haec autem ut omnes optimi principis numeros expleret, de re tanta more majorum voluit consuluisse senatum. Est de his omnibus locuples testis Procopius¹, qui (quod ad tempus spectat) anno septimo ejusdem imperatoris pacem cum Persis esse sanctam affirmat, sequenti videlicet, cum (ut dictum est) idem imperator tertium iniit consulatum : aitque totum hunc annum in consultatione apparatuque esse consumptum. Verum non solum apud senatum invenit, qui conceptam de bello Wandalico spem, suique animi calorem exardescensem extingui penitus conarentur ; sed præter adversantes senatores, cum ista foris evulgarentur, etiam tumultuantem populum passus est.

3. Cum autem ex his, et adhuc inter ambigua versaretur : ex visione quadam imperatoris animum confirmatum esse, quem bona spe antea erexisset sanctus episcopus, Procopius tradit, qui post multa haec de his habet² : « Episcopus quidam ex Orientis partibus veniens, dixit se paucis eum colloqui velle. Faeta potestate, ait, Deum ei somnum noctu misisse, imperatori assimilatum, illumque impietatis accusasse, quod Christianos e manibus Barbarorum in Africa liberare constituens, nulla poslea de causa destitisset. Negotium aggredienti omnino præsto esse, atque Africe dominum eum facturum, se accepisse. Haec ubi Justinianus audivit, animo deliberato rem ultra differre non potuit, exercitum propere coegit, naves quoque et cibaria præparavit, Belisarium vero exercitui præfecit ». Laboratum est tola bieme in comparandis navalibus, utensilibus, amona, et scribendis exercitibus, donec sequentis anni solvendi tempus adisset.

¹ Procop. de bello Persic. l. I. — ² Proc. de bello Wandal. l. I.

4. Præcesserant et de his alia vaticinia in Africa sanctis episcopis demonstrata: fore nimirum, ut hoc tempore a dura Wandalica tyrannide libera- rentur omnino: usque adeo divulgata, ut puerorum ore eadem occini consueverint. Nam audi Procopium¹: « Dicebatur, inquit, antiquum Carthaginæ proverbiū solitum esse jaetari: quod γ. quandoque β. et rursum β. γ. persequeretur: quod enim Iudentibus tunc pueris in ægnitate, nunc omnibus manifestum esse. Primum enim Genserius Bonifacium expulit, munc vero Gilimerem Belisarius. Hoc itaque sive ex fama quadam, seu ex oraculo fuerit, sic res se habuit.

5. « Tunc insuper insomnum quoddam prius visum obscurum, ubi res contigit, in lucem venit. Fuit autem hujuscemodi: Cyprianum virum sanctum ex omnibus maxime Carthaginenses colunt, ipsiusque templo pulcherrimo ante urbem juxta littus constituto festum quotannis celebrant, quod Cypriani vocant; eodemque vocabulo (ut ego mper didici) ruentem tempestatem nominare solent, quod haec eodem tempore, quo hoc festum Afri celebrant, oriri consuevit. Hoc itaque templum Wandali, imperante Hunerico, pulsis Christianis, ac sacerdotibus multa ignominia ejectis, temerunt, ipsius cura Arianis delegata. Quamobrem Afri maximo dolore percussis ac animi pendentibus dicunt, Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono esse animo Christianos hujus rei gratia jussisse, sese brevi tempore ultorem futurum pollicendo. Ubi res in vulnus prodiit, Afri omnes ultiōnem hanc in Wandalo exspectabant: nec propterea unde haec procedere posset, conjectare ullo pacto poterant». Sed quomodo viderint impletum oraculum, sequenti anno dicetur. Ita plane plurima sunt exempla consueisse Dominum, cum peccanti populo infligit verbera, ne in afflictione deficiat, sed emendatus erigat animum, quosdam inter densas tenebras lucis radios e longe monstrare, cum videlicet in ærumnis populum laborantem meliorum rerum prædictione solatur: sicuti enim Dei populus tenebratur in Babylone captivus, per Prophetas suos liberationem futuram saepè prædictis, id imploribus suis precibus sanctis.

6. Quis, rogo, satis exprimere valeat, quot quantisque haec fuerint expedita jejuniis atque vigiliis, implorataque lacrymis et precibus confessorum, atque etiam promerita sanguine martyrum, quorum ingens numerus sub Genserico præcucurrit, et major exercitus sub ejus filio Hunerico est subsecutus? Horum prima fuit militum ad invadendos hostes in fronte bene disposita acies, cuius robore, intirmi quique vinci soliti, facti sunt fortes, et qui hactenus adversarii perstitissent invicti, sunt debellati. « Sancti namque per fidem», clamat Apostolus², « viceunt regna, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum».

7. Horum haud ignarus Justinianus, hujusmodi

militibus majora stipendia contulit, cum (teste Procopio) sanctis martyribus diversis in locis tempora construxit, aliaque erigenda proposuit, itemque redditibus annuis locupletavit, neenon militiae cœlestis summo principi Michaeli pluribus in locis erexit Ecclesiæ: probe sciens, si tam tantumque ducem sibi conciliaret, qui rebelles Angelos cientes in celo prolemp superasset, certam securamque posse de vincendis Wandalis habere fiduciam. Sed et præter omnia maximam omnium ex eo spem concepit et aluit, quod sanctissimæ Dei Genitricis Mariae studiosissimus cultor, eamdem summis frequentavit honoribus, obsequiisque demeruit, cum ubique locorum apud Barbaras etiam nationes in ejus memoriam Basilicas summa impensa construxit. Est de his omnibus locuples testis citatus saepè Procopius. Prægrandi igitur ex his sibi parta fiducia, idem Justinianus imperator perdifficilem arduamque non veretur subire provinciam, dumrumque opus pavendum enetis assumere, Davidicum illud animo volvens et ore concinens³: « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros». Et quidem quomodo Deo auspice omnia dextere contigere dicemus anno sequenti.

8. *Origenistæ iterum insurgunt ex monachis, miroisque adhibent eonatus et labores ad maculandas Ecclesiæ.* — Hoc eodem anno, qui sequitur post obitum magni Sabæ, invalescentibus Origenistis in Palæstina, magna facta est perturbatio Orthodoxis. Incipiens a monachis ejusmodi conflagratio, inde longe lateque serpente incendio, magnam universæ Catholice Ecclesiæ intulit cladem, ut quæ singulis annis inferius dicentur, ostendent. Quod vero ad anni hujus res gestas pertinet, plane contingit secundum vaticinium illud Joannis miræ sanctitatis viri novæ Lauræ archimandritæ, quod recitat Cyrilus in ejusdem sancti Sabæ Actis: fore nimirum, ut haeretici magnas essent in monachos excitaturi turbas. Id quidem etsi saepè, vivente Saba, impii tentarint; continuo tamen eximia tanti Patris virtute repressi, fugati sunt. Instar enim vespertilionum solis radios declinantum, et ubi sunt tenebrae cavernas cæteraque tetra loca caplantium; ubi vero sol occumbit, rursum emergentium: hi siluerunt quidem et latuerunt, nec e latebris egressi sunt, dum S. Sabas fulgentibus vitæ radiis eam vivens provinciam illustraret: ubi vero contigit eum ex hac vita migrasse, iidem veluti e portis inferi erumpentes, dæmonum stipali cohortibus in ejusdem S. Sabæ filios debæchari coeperunt, et insanire. At non fuit hoc malum monachis tantum illatum, aut in Palæstina duntaxat cognitum et propagatum, sed et regiam civitatem Constantiopolim pervasit, totumque ferme Orientem depastum est: atque adeo, ut nec valuerit Justiniani imperatoris edictis extingui; sed infelici germine magis magisque diffusum, opus fuerit illud œcumenicu

¹ Procop. de bello Wandal. l. i. — ² Hebr. xi.

³ Psal. cvii.

Conciliis auctoritate convelli, ut inferius suo loco patet.

9. Fuerunt hi (quod mirari possis) Origenis errores saepe damnati, sed iterum revocati, praecei frequenter, germinantes rursus et latius palmites extenderentes. Itaud enim profuit labor impensus, nec satis fuit sudor effusus tot tantorumque Patrum, qui adversus ejusmodi monstruosam bestiam studio indefesso certarunt, Dionysii episcopi Alexandrini, Epiphani, Hieronymi, Theophili in Oriente, in Occidente vero Anastasii Romani Pontificis et aliorum, qui ad conficiendum monstrum hoc una simul in sacris Conciliis convenere, et anathemate Origenis omnes errores cum eorum sectatoribus damnare. Verum in Palæstina, ubi altas olim (ut vidimus) ejusmodi impietas radices fixerat, post centum annorum curricula, iterum sursum prodire visa est tanquam ostentum, cooperatum tamen pallio sanctitatis, cum inter alumnos sanctissimi Sabæ se oculnissent qui essent ejusmodi praecones errorum. At quid de his sanctissimo archimandrita Joanni divinitus fuerit obitus tempore revelatum (ut rem ipsam ab ipso exordio repetentes, testatam posteris relinquamus) hic in primis ex Cyrillo in rebus gestis S. Sabæ in medium est adducendum: ait enim¹:

10. « Cum e presenti vita Joannes jam esset migratus, et extremum jam traheret spiritum, et extrema verba emitteret: quoniam multi eum circuunsistebant ex iis qui erant e Laura, eum profundis suspiriis, lacrymisque et animi turbatione: Ecce, inquit, veniunt dies, in quibus qui presentem locum habitant discedent a recta fide, et extollentur quidem in seipsis (ut cum divino Davide² dicam) qui exacerbant, in audacia vero sua destruentur, et altitudo eorum repente concidet. Haec cum dixisset, migravit, cum septem annos implesset in praefectura Lauræ ». Hæc de Joannis prædictione Cyrillus, qui subjicit de ejus successore Paulo miræ simplicitatis viro, Romano genere, sed qui sibi vacans a regimine penitus abhorret: etenim quietis amore, præfecturæ oneris et honoris impatiens fuga sibi consuluit, ubi tantum sex menses Lauræ monachis præfuerit, in Arabiam se conferens, ubi et ex hac vita decessit.

11. At quid tune accidit? Aucupati simplicitatem Pauli quatuor scelestissimi nebulones Origenis hæresum defensores, opportunamque nacti occasionem viri ad cavendos dolos minime prudentis uti serpentis, ad ipsum in Lauram pergunt, seque inter monachos allegi, summam vultu præseferentes animi demissionem, exorant. Assensus est ille, putans se magnum obsequium præstare Deo, si e mundo profugos omnes in solitariæ vilæ portam exciperet: quibus et occurendum esse putaret, nedum pulsantibus aperiendum, secundum illud Isaiae³: « Fugient occurrite cum paucis ». Cum vero Paulo (ut dictum est) fuga lapsò, pastore

grex destitutus esset; Sabas, cui præcipua monachorum incumbebat cura, loco ejus afium dedit monachis præfectum, qui fuerat ejusdem Pauli discipulus, nomine Agapetum, de quo ista Cyrillus in Saba⁴: « Cum Agapeto Lauræ commissa esset præfectura, invenit quosdam ex fratribus (erant autem hi quatuor a Paulo abbate admissi, qui fuit simplicissimus, neque accurate examinatus) tanquam virus sub labris quædam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæstinus, qui videbatur quidem esse Christianus, et pietatis præse ferebat speciem, laborabat autem morbo Gentilium, et Manichæorum, Didymique, Evagrii et Origenis, qui nugati sunt de præexistentia. Cum ergo eos ita se habere deprehendisset Agapetus: timens ne malum manaret ad alios, et omnes communiter inficerentur, eam rem communicat patriarchæ: eoque in ejus quod statuerat, adhibito societatem, illos e Laura expellit.

12. « Non multum temporis intercessit, et cum vita excessisset Elias episcopus Hierosolymitanus (ut deinceps apertius ostendet oratio) accedens Nonnus cum suis ad eum, qui successit, patriarcham (erat is Joannes) rogabat ut rursum restituerentur Lauræ, a qua dicebant se non juste nec reete fuisse expulsos. Ille vero cum alia quidem nondum sciret, sed solum eos fuisse expulsos a Deo dilecto Agapeto, et existimasset illum virum nihil fecisse, vel dixisse aut gratia aut odio; eum statim accersit, rogatque num fieri posset, ut illi rursus admitterentur. Cum autem is dixisset, non licere, et se malle illinc recedere, quam videre illos in gregem relatos, qui sunt pleni tali contagione, ipse quoque eos abominandos amandat patriarcha. Sed cum Agapetus quoque posthæc quinto anno susceptæ administrationis migrasset ad Dominum, et cuidam Mamanti commissa esset fratum præfectura, Nonnus cum suis, tanquam morte Agapeti ansam accepissent libertatis, revertuntur ad Lauram, et in ea clanculum subjiciuntur Mamantis administrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circumferentes: sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere ». Hæc de eorum primordiis Cyrillus: qui et post multa ait⁵: « Hos ipsos, cum S. Sabas ejus monasterii præfecturam accepisset, eosdemque esse Origenistas intellexisset, protinus expulit monasterio: qui Constantinopolim acedentes, non tantum Origenis, sed et Theodori Mopsuesteni dogmata tuebantur. Erat unus ex his Leontius monachus patria Bizacenus ».

13. Quænam autem essent execranda horum dogmata ex Origene iterum restituta; ex rebus gestis S. Quiriaci anachoretæ, qui eorumdem fuit ætate æqualis, quique adversus eos multos labores exantlavit, referimus: quæ sic se habent⁶: « Mota itaque misericordia bona illa et clemens anima »,

¹ Cyril. in Saba c. 49. — ² Cyril. ibid. c. 95. — ³ Cyril. in Vita Quiriac. c. 10. apud Sur. die xxix. Sept.

⁴ Cyril. in Saba c. 50. — ⁵ Cyril. ibid. c. 95. — ⁶ Cyril. in Vita Quiriac. c. 10. apud Sur. die xxix. Sept.

Quiriacus videlicet, « rursus descendit ad Lauram : et cum ad beati Charitonis cellam quinque vixisset annis, vehementissime decertavit adversus eos qui eadem sentiebant quae Origenes. Atque tunc quidem admirabilis quoque Cyrillus, qui a magni Euthymii Laura ad beati Sabae Lauram accesserat, ut videret silentiarium Joannem episcopum, fit ei minister litterarum ad hunc beatum Quiriacum (Cyriacum). Litterae autem significabant bellum tunc fuisse suscitatum adversus sanctam civitatem : et eum obsecrabant, ut Deum oraret intentius, nt qui erant in nova Laura cum Nonno et Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, et adversus rectam fidem militaverant, vincerentur, et summam illam amitterent arrogantium. Cyrillus itaque cum venisset in Sucæam, et incidisset in Zozimum et Joannem primos illius discipulos, cum eis venit ad magnum Quiriacum, et ei tradit Epistolam, et narrat omnia quæcumque illi coram dicta fuerant. Ille autem cum ardenter et ex corde ingenuisset et lacrymasset : Dic, inquit, ei qui te misit : Ne animo angamur, o pater ; cito enim videbimus Nonnum quidem et Leontium e vita excessisse miserrime : lupos autem qui versati sunt in Laura, turpissime illinc expelli, et oves ratione præditas sine molestia eam rursus habere, et sine metu in ea ali et pasci.

14. « Ad hæc idem Quiriacus : Quenam sunt ea, o pater, inquit, quæ illi sua tueruntur sententia? Affirmant, respondit Cyrillus, dogmata de præexistentialia et restitutione in eundem statum esse media et ab omni periculo aliena : dicentes illa eis ad hoc ferre testimonium, quæ alicubi in suis Apologeticis magnus Gregorius ita scripta reliquit : Mihi videtur res non vilis et non contempnenda, dare in tempore unicuique dimensum rationis, et dispensare in iudicio veritatem nostrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philosophamur, de materia, de anima, de intelligentia, et naturis intelligentibus tam præstantioribus, quam deterioribus, de providentia quæ omnia colligat quæ videntur evenire ratione, et quæcumque præter rationem inferiorem et humanam : et quæ præterea de prima nostra constitutione, figurisque, veritate, et testamentis, et Christi primo adventu et secundo. In his enim et assequi est non inutile, et non assequi vacat periculo ». Hæc Cyrillus. Porro quam perperam hic locus Gregorii consarcinatus ex Apologetico et ex libro contra Eunomianos ab Origenistis in compunctionem suorum dogmatum adducatur, liquido monstrat Aloysius Lipomanus episcopus Veronensis, vir cum primis doctus ac pius in nota sua ad eadem Acta Quiriaci. Sed pergit auctor.

15. « Cum admirabilis hæc dixisset Cyrillus : Beatus Quiriacus : Nequaquam, inquit, sunt media et vacant periculo dogmata de præexistentialia : immo sunt lubrica potius et periculosa. Quomodo autem multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi paucis exponam : Dicunt Christum non esse unum ex Trinitate. Dicunt corpora nostra, quæ habuerimus ex resurrectione, esse penitus ventura ad interitum, et

Christi primum. Dicunt Trinitatem non fuisse mundi opificem : et quod in pristinum statum restitutione poterunt quæcumque sunt ratione prædicta, ac dæmones usque fabricari aënes, id est saecula; et quod ætherea et sphærica excitantur nostra corpora in resurrectione. Sic quoque dicunt Domini quoque corpus fuisse excitatum, et nos futuros ei pares in restitutione.

16. « Cum aulem rogassel Cyrillus : Cur non sustinuerunt tot labores pro virtute, sed eos consumperunt in hac quæ evacuatur et aboletur sapientia? Respondens beatus Quiriacus : Evanuerunt¹, inquit, in suis cogitationibus, et obscuratum est insipiens cor eorum ; et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Nonnus autem fuit horum malorum primitiae : qui cum non ignavum ad hæc ministrum invenisset Leontium Byzantinum post decepsum beati patris nostri Sabæ ; continuo hunc malum morbum seminavit ubique in Ecclesia. Et primum quidem eos qui in nova Laura erant doctiores, vel (ut ita dicam) indoctiores, in suam induxit hæresim. Deinde non hactenus constitit : sed ut alia quoque monasteria solitudinis hæc impartiret peste, magnum sibi censebat studium adhibendum. Demum ut me quoque humilem et abjectum suis comprehendenderet laqueis, qua non usus est contentione? Sed seipsam fecellit iniquitas (ut dicam sicut divinus David²), et mihi divina visio apparuit, illius hæresis cœnum accurate ostendens. Neque ego solus vici ejus improbitatem; sed hi etiam, qui erant conventus Sucææ, per nostrum consilium illius malitiæ fortiter restiterunt, et fraudulentos illos mores et artificium ad malum superarunt.

17. « Quoniam autem tam aperte congressus fuit superatus, alia ratione conventum sue potestati subjecere est machinatus ; et quemdam Petrum Alexandrinum, qui in eum et hanc improbam hæresim erat jam olim propensus, præficit conventui, si quomodo hac quidecum certe ratione eos paulatim attraheret ad communionem. Solent enim principi magna ex parte esse conformes ii qui sunt in ejus potestate. Sed nesciebat stultus se deprehensu facitem, et apertam escam proponere : nam cum consuetum illius vitium conventui paululum se ostendisset, protinus ille totus commotus, Petrum pellit præfectura. Deinde rursus Nonni cœtus alium Pelrum e Græcia ortum, qui a priore nihil differebat, ei præfecit. Conventus autem videns expressos ejus, qui præcesserat, malitiæ in eo characteres, protinus eum quoque expellit; et veniens in beati Sabæ Lauram, præfectum accipit Cassianum genere Scythopolitanum, religione fidelissimum, et in virtute et doctrina educatum. Et sic vix tandem potuimus eorum, qui morbo laborant Origenis, ardenter reprimere et arcere impetum, etc. » Hæc in Actis Quiriaci fidelissime scripta habentur ; quæ et descriptis Cyrillus in libris, quos edidit : quem scias hunc ipsum esse Cyrrillum discipulum Eu-

¹ Rom. I. — ² Psal. xxvi.

thymii et Sabæ, qui eorum res gestas conscripsit.

18. At jam quæ idem Cyrillus de his ipsis Originistis sit prosecutus in Vita sancti Sabæ post obitum ejus usque ad quintam Synodum, in qua iidem cum auctore damnati sunt Origene; hic (ut sumus polliciti) describamus. Sed prius quid divinitus postea osensem sit aliquando de Origene et aliis hæresiarchis, cum idem Quiriacus liberavit Nestorianum hæreticum, in medium adducamus: in Prato enim Sophronii id his antiquis monumentis testatum habetur¹:

19. « Senex quidam sedebat in Laura Calamensis juxta Jordanem fluvium, Cyriacus (Quiriacus) nomine, magni apud Deum meriti. Ad hunc profectus est frater peregrinus ex regione Dora, Theophanes nomine, ut interrogaret senem de cogitatione fornicationis: quem senior horfari cœpil atque urgere verbis de pudicitia atque castitate. Frater itaque magnifice ædificatus ait seni: Vere, pater mi, ego nisi in regione mea Nestorianis communicarem, tecum permanisset. Cum vero audisset senex Nestorii nomen, afflictus de perditione fratris, corripiebat eum, et orabat ut recederet ab hac pessima et perniciosa hæresi, accederetque ad S. Catholicam et Apostolicam Ecclesiam: dicens non esse aliam salutis spem, nisi recte sentianus et credamus (ut revera est) sanctam Mariam Dei Genitricem esse. Dixit autem frater ille seni: Profecto, domine pater, omnes hæreses sic dicunt: Nisi nobiscum communices, salvus esse non poteris. Quid ergo faciam infelix nescio. Deprecare igitur Dominum, ut re ipsa me certum faciat, quænam sit vera fides. Senex autem eum gaudio verba fratris suscepit, dixilque illi: Sede in spelunca mecum et omnino spem in Deo habeto; quia revelabit tibi ipsius benignitas, que sit vera fides. Dimisso fratre in spelunca sua, egressus est senior prope mare mortuum, orans Deum pro fratre.

20. « Circa autem horam nouam diei sequentis, adspexit frater, qui erat in spelunca, quemdam adstantem sibi adspicere terribilem ac diecentem: Veni, et vide veritatem. Assumensque eum, duxit in locum tenebrosum ac foetidum ignem evaprantem; atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetum, Apollinarem, Diocorum, Severum, et Originem, et alios quosdam. Dixitque illi is qui apparuerat: Locus iste præparatus est hæreticis, et blasphemantibus, et iis qui illorum dogmata sequuntur. Si ergo placet tibi locus, persiste in tuo dogmate. Si autem supplicium istud experiri non vis, accede ad sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, quam te senex docet. Dico enim tibi: quia si omnes virtutes homo operetur, et non recte credit, in hoc loco cruciabitur. Atque in hoc verbo venit frater in semetipsum, et redeunti seni narravit omnia quæ viderat: accessitque ad communionem sanctæ Catholicæ Ecclesiae. Remansit autem cum sene, impletisque quatuor cum illo

¹ Prat. Spir. c. 26.

annis, quievit in pace ». Hæc ibi. Porro ista ostensa Theophani videntur post obitum Severi, de quo suo loco dicemus inferius. Quiriacus autem, de quo agimus, cum vivisset centum et septem annos (ut ejus Acta testantur²) quievit in Domino, de quo in eodem Prato³ Sophronii iterum mentio habetur.

21. Hæc Deus de damnato cum aliis hæresiarchis Origene opportuno ostendi voluit tempore, quo plurimum Originiste invalecebant: adversus quos etiam certasse constat magnum illum Theodosium cœnobiarham, de eujus in Origenem odio habet ista idem Cyrilus: « Quoniam autem, inquit, difficile est recensere omnia ejus certamina pro fide Orthodoxa: oportet illud in summa dicere, quod ipsi quoque cum Prophetæ⁴ inimicos Christi odisse mirabiliter inerat. Maxime autem ostendebat se aversari Originem, qui existimavit suum in hoc ponendum studium, ut divinæ Apostolorum predicationi nugas contexeret Gentilium, et luderet in rebus miniæ Iudicis ». Hæc de Theodosio Cyrilus, qui cum longe post sanctum Sabam diem extremum clausisse docet, dum ait vixisse adhuc temporibus Agapeti Romani Pontificis: ut plane corrigendum sil, quod additum est in Actis Sabæ, Theodosium ante eum die obiisse.

22. Sed jam unde digressi sumus, revertamur ad Originistarum execranda facinora, quæ post obitum sancti Sabæ in Palæstina adversus Orthodoxos monachos perpetrarunt: quæ idem qui supra Cyrilus scribit his verbis⁵: « Converti, inquit, oportet ad ea quæ deinceps sequuntur; et narrandum est bellum, quod deinceps exortum est in Ecclesiis. Postquam enim fuit Ecclesia recens liberata ab hæresibus, et respiravit a longis illis tumultibus et perturbationibus, et fuit in ea quies et tranquillitas; malignus rursus in eam invidum injiciens oenulum, movit adversus eam quosdam Nonni ascelas, Domitiam (inquam) et Theodorum: qui cum jam olim sentirent quæ Origenes, ubi etiam assumpserunt auxilium temporis, et eorum alter quidem Galatarum, Theodorus autem Cæsareæ Capadocie creati sunt antistites, magnam suam ostentauit potestatem. Illic Nonni quoque asceles per classes in omnem partem proficentes, et in omnia Orthodoxorum monasteria et Ecclesias secure facientes incursiones: adversus ipsam quoque maximam Sabæ Lauram militant cum securibus et dolabris et quibusdam aliis instrumentis aptis ad diruendum et evertendum; ut vel eam funditus everterent, vel etiam sua peste implerent.

23. « Sed magni Sabæ Deus nunc quoque magnum operatur miraculum: et eos, sicut olim Ægyptum⁶, densis legit tenebris et profunda caligine. Et cum esset hora diei secunda, illi cum perinde ac noctu per totam diem ambulassent, nec

¹ Apud Sur. die xxix. Septembr. — ² Prat. Spir. c. 46. — ³ Psal. CXXXVIII. — ⁴ Cyril. in Saba c. 103. apud Sur. die v. Decembr. — ⁵ Exod. x.

ubi quidem essent scirent, ut illud Isaiae in eis completeretur, qui dicit¹: Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis nesciverunt: palpabunt, ut cæcus, murum; et tanquam non sint oculi, palpabunt. Cum sic ergo nihil scirent, sed in viam asperam et acclivem et omnino minime tritam incidissent, vix tandem die sequenti inventi sunt circa monasterium beati Marciani: et sic cum lucem adspexissent communionem, pudore sunt repleti, et infecta redierunt. Hoc sapientibus et non mente captis suffecisset, si vel parvam honesti curam gessissent, ut scirent se ea aggredi, que non essent Deo grata; sed non illis: verum eis magis crescebat vitium, et bellum excitabatur vehementius et tetrius.

24. « Dolis enim quibusdam compositis, et sceleratis instructis insidiis, mittunt quemdam paulo post nomine Theodorum, ad Petrum episcopum Hierosolymitanum, et egregio illi viro (ei mihi!) persuadent iis quæ improbe confinxerunt, ut Petri Alexandrini, et Joannis, cui erat cognomen Stomgylus, id est, Rotundus, susciperet communionem. Quod quidem Nonni asseclis majorem addidit animum, et plus dedit fiduciae: et suam haeresim non latenter, sed aperte circumarea abeuntes, tanquam legem ferentes, promulgabant. Quin etiam si aliquem ex Orthodoxis monachis deprehendissent in sancta civitate, impia manu ferientes, et Subaltam vocantes, illinc eum turpiter expellebant. Multos quoque cum gravissimis tradidissent suppliciis: quoniam non potuerunt latere, aperte eis bellum indicunt.

25. « Cum autem rem sensissent viri qui circa Jordanem habitabant, Eliæ zelum (ut par erat) spirantes veniunt ad eis opem ferendam; et communiter eum eis tanquam ad aliquod praesidium confligunt ad Lauram divini Sabæ. Postquam vero hæc renuntiata fuerunt Origenistis, in eos maximo impetu irruunt: et eum portarum confregissent cataraetas. Lauram ingressi sunt: et vulnerantur multi ex Orthodoxis et ex sociis, Deo quoque hoc permittente arcanis rationibus, et minime prohibente, ut fieret manifestior furor hæreticorum, et suis athletis splendidior coniixeretur corona. Cum autem hæc sic processissent, mittitur patrum eomuni suffragio Gelasius, cuius fidei commissa tuerat Lauræ præfectura, Byzantium, ut significaret imperatori ea quæ facta fuerant. Qui cum interim tantum terræ et maris obiisset, ei tamen excluso omni aditu ad imperatorem et patriarcham: omnes enim aditus preoccupaverat vitii colophon, qui Nonni sectatorum erat præcipuus Theodorus, eis diligentibus impositis custodibus et speculatoribus, ne per aliquem eorum, eis inscientibus, ingredereetur monachus ex Hierosolymis, et patriarchæ et imperatoris aures ad se attraheret.

26. « Cum ergo sic omni aditu exclusus fuisset Gelasius, post tantæ viæ longitudinem, quam pro-

pter Christum pro fide Catholica sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus reverteritur: et eum fuisset Amorii, quæ est civitas clara et illustris, propria morte e vita exceedit. Cumn hoc recevissent Nonnus, Theodorus et Domitianus, et quieumque erant ejusdem vitii æmulatores; Georgium, qui ipse quoque sequebatur sectam Origenis, ejus loco præfectum et ducem constituant, et in divinissimi Sabæ throno improbe (o justitia et tolerantia Dei!) collocant. Rei acerbitate mens intumescit animus, iraque disruptor et suffocor. Hinc enim miserabiliter accidit, ut patres qui erant in Laura, alius alio dispergerentur, non secus atque agni quidam, lupo adventante.

27. « Sed non diu admodum permisit Deus hanc superare tempestatem: neque divini Sabæ preces passæ sunt eum amplius tacere, et uti lenitatem; sed mox divinam justitiam excitant ad vindictam. Et ideo Nonnus quidem malorum illorum studiorum opifex vitam evertit miserrime. E vestigio quoque Georgius accusatus eujusdam libidinis, cuius vel meminisse solum linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cum septem solum menses illi præluiisset. Deinde autem rectionem suscepit Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud divinum Sabam, et in pulchra illius disciplina pulcherrime institutus, et factus sacerdos maximæ Laure: qui cum decimum mensem implesset in administratione, et deinde ex hac vita excessisset, Cononi post mandant monachi præfecturam: mandant vero, Deo (ut arbitror) monachorum animos ad hoc movente. Fuit autem vir ille summe resplendens et rectis dogmatibus, et omni virtute et recte factis: qui etiam in præfectura usus est magna cura et diligentia. Nam et eos qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis, patres rursus collegit, et Lauram, quæ a frequentibus illis tumultibus, et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat in genua, mox erexit, et veluti renovavit.

28. « Post hæc cum sancta et œcuménica Synodus quinta congregata fuisset Byzantii, Theodorus Mopsuestie et Origenes, et una cum his impia de præexistential et rectitudine dogmata generali subjecta fuerunt anathemati: et sic hæreticis deinceps omni ablata libertate loquendi, divini Sabæ Lauræ et universa fere eum eis Palestina vicesimo tertio anno post illius mortem a gravioribus hæretibus et temporum acerbitate et iniquitate respirarunt, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: cum quo Patri simul cum sancto Spiritu sit gloria et potentia nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen». Hactenus Cyrillus de Origenistis, adversus quos etiam magnos labores exantlavit magnus ille Joannes Silentarius, prout discipulus ejus, qui Vitam illius scripsit, idem Cyrillus profitetur: quos idecirco ipse non refert, eo quod scriberentur ab aliis, ut ipse testatur in fine Vitæ ipsius.

29. Habes, lector, Origenistarum conatus, quibus usque ad œcuménicam Synodum quintam

¹ Isa. LIX.

faligaverunt Palæstinos. Quod enim hæc ipsa annis singulis hanc facile distingui possint, placuit una simul narratione relata prosequi. Quæ autem in aliis Orientis regionibus adversus Orthodoxos militisint, nos latent: sed ex his disce reliqua. Quæ vero adversus eos in primis Justinianus imperator suis edictis statuerit, suis locis dicturi sumus, iisdem ipsis annis quibus eadem ab ipso promulgatae sunt sanctiones; quarum intelligentiam faciliorem tibi reddent quæ de Origenistis iterum emergentibus hic enarrata legisti. Porro id isti profecerunt Origenistæ, ut qui haec tenus in Ecclesia toleratus fuerat Origenes, cum errores in ipsis scriptis reperti tantummodo a majoribus damnati fuerint; post haec nomen ipsum Origenis sit execrabile redditum, damnatusque ipse a Patribus in Concilio post annos ab ejus obitu ferme trecentos. Sed de his inferius suis locis agendum.

30. *Collatio indicta Constantinopoli a Justiniano inter Severianos hereticos et Catholicos episcopos, et ejusdem Acta.* — Idem Justinianus imperator sollicitus omnes hereticos ad Catholicam Ecclesiam revocare, sciens Severi sectatores episcopos et monachos adhuc de Oriente ejus haeresis esse pertinaces defensores atque propagatores: ad errorem extirpandum et errantes corrigendos, collationem inter ipsos atque Catholicos habendam censuit Constantinopoli, sex ex Severianis vocatis episcopis, Catholicis vero quinque pro Catholicæ fidei defensione ex adverso stantibus. Quod autem ad tempus spectat, licet Acta non prodant; tamen quod idem imperator Justinianus in sanctione, sive Epistola ad Joannem Pontificem data anno sequenti, tradat se laborasse, ut sacerdotes Orientales ad communionem Ecclesiæ Catholicæ revocaret; plane intelligere possumus, ante sequentem annum ea fieri contigisse, et hoc puto anno. Qui enim in hac collatione ex parte Catholicorum primum obtinuere locum Hypatius episcopus Ephesi, et Demetrius Philippensis episcopus inventi Constantinopoli, sequenti anno ab eodem imper. missi sunt legati ad Joannem Romanum Pontificem, ut suo loco dicetur. Porro Acta hujus collationis ab Innocentio uno ex Catholicæ partis collegis episcopo scriptis mandata, jam alla oblitione sepulta, his diebus a Deo datum est, in lucem prodere: missis iis ad nos Parisiis una cum aliis Ecclesiasticæ antiquitatis monumentis a nostro Nicolao Fabro, cui plurimum hoc nomine nos debere fatemur. Sie enim se habent.

31. De collatione quæ sub Justiniano imperatore facta est Constantinopoli.

« Domino amabili Thomati presbytero Innocentius episcopus Maroniæ civitatis in Domino salutem.

« Scripsit mili tua Deo amabilis charitas, eo quod susceptis humilitatis nostræ litteris una cum exemplaribus piissimi atque amatoris Dei principis nostri, et sanctissimi archiepiscopi litterarum præcipientium me ad regiam pergere civitatem, in

grandi sollicitudine devenerit, nesciens occasionem evocationis nostræ. Propterea significo, venerande frater, eo quod propter Orientales episcopos qui cum Severo a sancta Catholica, et Apostolica Ecclesia separati sunt, evocati sumus. Scriptum est autem de hac eadem re, priuiori quidem loco domino meo reverendissimo ac Domino amabili Hypatio Ephesinæ civitatis archiepiscopo, atque idem domino meo Joanni Vesine civitatis episcopo, et meæ sicul dictum est, humilitati. Dominus enim meus vir venerabilis episcopus Stephanus Seleuciensum civitatis, et idem dominus meus Antimus Trapezuntinæ civitatis episcopus, qui nobiscum una in collatione fuerunt, jam processissent in regiam civitatem cum domino meo Demetrio Philippinæ civitatis episcopo, etsi ipse propter corporalem ægritudinem præsens esse non potuit.

32. « Ante collationem igitur evocavit sanctissimum archiepiscopum tranquillissimus imperator in venerabili palatio suo, quod cognominatur Hormisdæ: relictoque sacratissimo senatu, cum eo parumper secedens, convocavit et nos, et cœpit nobis dicere: Eo quod pro his qui cum Severo episcopo ab Ecclesia deseiverunt, convocavi vos, ut de his quibus ambigunt conferatis cum eis cum omni mansuetudine et patientia, sicut decet Orthodoxos et sanctos viros. Etsi enim illi exasperati fuerint, vos tanquam Dei amatores cum omni mansuetudine et tranquillitate eis satisfacite. Nolo autem sub mei præsentia fieri collationem, ne in contemptum veniant; sed præcipio gloriosissimo patricio Strategio (ille enim eo tempore locum tuebatur gloriosi magistri officii) ut vobiscum una resideat.

33. « Prima itaque die convenimus in eodem Heptaconco triclinio, in quo et tunc pietas ejus nos suscepserat, et nos quidem eramus quinque, illi vero sex: Sergius civitatis Cyri, Thomas civitatis Germanicæ, Philoxenus Dulichii, et Petrus de Theodosiopoli, Joannes Constantiniæ, Nomus Ceresinæ (Gerasinæ), et reliqui tam clerici quam monachi. Nobiscum vero dominus vir venerabilis Eusebius presbyter et Cimiliarcha sanctissimæ majoris Ecclesiæ, et viri reverendissimi presbyteri, et Syncelli beati archiepiscopi Epiphanii, Heraclianus atque Laurentius, sedet Antiochenæ sive Theopoleos civitatis venerabiles presbyteri et oœconomi atque apocrisiarii Hermisigenes, Magnus, et Aquilinus una cum Leontio viro venerabili monacho et apocrisiario Patrum in sancta civitate constitutorum. Et ut ex pluribus quæ illic dicta sunt, breviter referam, quasi capitulatim: si enim omnia voluero scribere, tempus me ante deficit.

34. « Sedentibus ergo nobis, cœpit præfatus gloriosissimus patricius Strategius, qui nunc comes divinarum ubique largitionum est, ad Orientales ita dicere. Piissimus atque tranquillissimus noster dominus, tanquam Orthodoxus, et rectam fidem quotidie augere desiderans, convocavit vestram religionem, non ex auctoritate principali, sed paterna et sacerdotali compunctione, quod de his

quibus ambi gitis, a presentibus sanctissimis episcopis satisfiat vobis, qui propter hoc ab ejus pietate sunt evocati. Seitis autem et vos quoniam gloriosæ memoriae pater meus Appius ex Egyptiorum oriundus provincia, et tam vestras quam Alexandrinorum secentus setas dubitabat communicare sanctæ majori Ecclesie in hac civitate constitutæ; sed piissimi atque fidelissimi imperatores ratione ei persuaserunt, eo quod non aliud symbolum, vel aliam fidem tradiderint vobis hi qui in Chalcedone congregati sunt reverendissimi episcopi, nisi eamdem quæ in Nicæa, et in Constantinopoli, et Epheso confirmata est. Ipsi quoque fidem decreverunt, et Nestorium et Eutychem, qui novas hæreses inducebant, condemnarunt. Qua ratione persuasus communicavit sanctæ Ecclesie. Et vos igitur non contentiosa mente, sicut deceat venerabiles viros, quæcumque vobis dubia videntur, opponite coram religione eorum, et Dominus per ipsos satisfaciet vobis.

35. « Orientales dixerunt : Nos satisfactionis chartulam de fide nostra compositam piissimo imperatori porrexiimus, et in ea omnia quæ nobis ambigua videbantur, et scandalizabant nos, intexuimus. Reverendissimus archiepiscopus Hypatius os nostrum factus, sicut et beatus Petrus Apostolorum princeps respondit, dicens : Chartulam illam pervidimus, in qua tam supra quam infra Chalcedonense Concilium eriminamini, quod adversus Eutychianam est hæresis congregatum. Propter quod, dicite nobis, qualem opinionem de Eutychè habetis ? Orientales dixerunt : Tanquam hæreticius, magis autem princeps hæresis. Reverendissimus episcopus dixit : De Dioseoro vero, et secundo in Epheso Concilio, quod ab ipso congregatum est, qualem ? Orientales : Tanquam Orthodoxorum. Episcopus dixit : Si Eutychen velut hæreticum condemnatis, quemadmodum Dioseorum et cum eo congregatos, Orthodoxos dicitis esse. qui Eutychen quidem hæreticum justificarunt, Flavianum vero et Eusebium condemnarunt ? Orientales : Eutychen, tanquam acta forsitan penitentia, justificarunt. Episcopus : Si ergo penituit Eutyches, quemadmodum illum anathematizatis ? Illis vero ad hanc responsionem hæsitantibus, rursus episcops : In tantum non penituit, quin et antequam implerentur, quæ in Constantinopolitana urbe adversus eum gesta sunt, illum quidem tanquam Orthodoxum justificarunt, Flavianum vero et Eusebium velut hæreticos condemnarunt. Si enim penituit Eutyches, rogari oportuit eos, non condemnari. Ut autem dicamus secundum vos, confessionem duarum naturalium esse hæreticam : quam exigebat Eutyches confiteri ab Eusebio, et Flaviano, docebat Dioseorus laudare eum tanquam non susceptam duarum naturalium confessionem. Ut autem consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem matti secundum humanitatem, dicere oportuit : Cum omni subtilitate exigere eum, ut confiteretur, et nisi hoc fuisset confessus, suscipi non oportuit.

Dioseorus vero non solum quia non exigit ab eo consubstantialis confessionem, sed magis consensit contrariae ejus et perversæ confessioni, quæ dicit : Ante unionem quidem ex duabus naturis confiteor : post unionem vero unam naturam. Et compulit omnes qui cum eo erant vociferari : Eutychen quidem Orthodoxum esse, Flavianum vero et Eusebium impios et hæreticos. Quid ergo vobis de istis apparel ?

36. « Contradicentes dixerunt : Revere oportuit exigi Eutychen a Dioseoro consubstantialis confessionem : Siu autem sine ista suscepit eum et justificavit, cæcitatem passus est idem episcopus. Si ergo illum cæcitatem passum esse fatemini, ea quæ superius dicta sunt repetamus : Orthodoxum aut hæreticum Eutychen dicitis fuisse ? Contradicentes dixerunt, hæreticum. Et episcopus : Juste ergo ab Eusebio accusatur ; condecenter vero a Flaviano damnatus est. Contradicentes dixerunt : Juste. Et episcopus : Si ergo juste a Flaviano condemnatus est : injuste et irrationaliter suscepit eum Dioseorus, et cum eo congregatum Concilium, an non ? Contradicentes : Proculdubio apparet, quod injuste. Episcopus : Quoniam ergo totum illud universale Concilium, quod cum Dioseoro congregatum est, consensit, sicut vos ipsi fatemini, injustitiae et cæcitatibus oportebat universalis illius Concilii injusticias et cæcitates ab altero universalis emendari Concilio, an non ? Contradicentes dixerunt : Modis omnibus ita fieri oportebat. Episcopus dixit : Chalcedone itaque juste congregatum Concilium est : ut ea que universale Concilium deliquerat, vel, sicut vos dicitis, minus viderat, ab universalis Concilio corrigerentur. Contradicentes dixerunt : Bene quidem, et necessarie congregatum est, si et justum finem suscepit. His ergo per plures sermones, sicut supradictum est, habitis, primi diei conventus est dissolutus.

37. « Secundo autem dic cum convenissemus, vir reverendissimus archiepiscopus Hypatius ait : Recordamini finem hesternæ collationis, et nullius estis obliti : tamen, si placet, iterum commemoremus vos. Contradicentes dixerunt : Recordamur quidem : attamen ad pleniorum dictorum cognitionem, et iterum revoca nobis in mentem. Episcopus dixit : Confessi estis hesterna secundum veritatem, hæreticum esse Eutychen, et juste a Flaviano religiosæ memorie condemnatum, et injuste susceptum a Dioseoro, vel ab eo congregato Concilio ; et quia oportuit universalis illius Concilii culpas ab altero Concilio item universali corrigi ; et quia propter prædictas occasiones juste congregatum est Chalcedonense Concilium. Contradicentes dixerunt : Recordamur hæc omnia. Episcopus dixit : Ostensum ergo vobis est, quia juste est congregatum Chalcedonense Concilium. Contradicentes dixerunt : Juste convenit, si et justum finem suscepisset. Episcopus dixit : Quid enim reprehenditis illud peccasse Concilium, ut adversus hoe possimus vobis reddere rationem ? Contradicentes : Ante omnia duarum

naturarum novitatem. Beato enim Cyrillo, et antecessoribus ejus ex duabus naturis unam naturam Dei Verbi incarnatam, post unionem prædicantibus illis, in duabus naturis, innovare præsumperunt. Episcopus dixit: Omnis quidem novitas peregrina est, non tamen omnis obnoxia. Ipsi ergo secundum quam rationem dicitis, innovantes dannandos illos secundum peregrinam vocem, aut secundum noxiā? Contradicentes dixerunt: Secundum utraque. Beato enim Cyrillo et beato Athanasio Alexandrinae civitatis episcopis, Felici etiam et Julio Romanæ Ecclesiæ, Gregorio quin etiam mirabilium factori, et Dionysio Areopagita, unam naturam Dei Verbi decreueruntibus post unionem: hos omnes transgressi illi, post unionem præsumperunt duas naturas prædicare.

38. « Episcopus: In tantum falsæ sunt Epistolæ, sive testificationes illæ quas dicitis, ut neque unam ex illis beatus Cyrillus voluerit recordari: nec in Epistolis quas ad Nestorium scripsit, vel in his quas contra blasphemias ejus prætulit testificationes in sancta Synodo Ephesina, quando maxime debuit proferre eas; sed nec in expositione duodecim capitulorum adversus Theodoretum et Andream scribens, qui contra eadem capita scripserunt; sed nec adversus Orientale Concilium, quod unde nescio, Arii illi vel Apollinaris opinionem impo-
suisse visum est: neque enim Arius aliquando vel Apollinaris duas naturas confessi sunt, sed unam naturam Dei Verbi incarnatam ipsi magis noviter protulerunt, ut creatam et passibilem ipsam diuinam Verbi naturam introducerent. Adversus quas duas substantias atque naturas omnes sancti Patres decreverunt: sed et hoc dicimus, quia duodecim gloriosorum Patrum testimonia adversus Nestorii blasphemias in Epheso beatus Cyrillus proferens, id est, sancti Petri episcopi Alexandrinae et martyris, sancti Felicis episcopi Romanæ et martyris, Cypriani episcopi Carthaginensis et martyris, beati Athanasii, et beati Theophili episcoporum Alexandrinæ, Julii episcopi Romanæ, Ambrosii, et Basillii, Gregorii, et alterius Gregorii, Amphiliachii Ichonii, et Attici Constantinopolitani; nullum testimonium eorum de una natura protulit: sed non solum aliorum, sed nec beati Athanasii, qui a vobis profertur in unius naturae incarnati Verbi confessione, cum certe diversa testimonia ejus illic intexuerit; sed et beati Julii, eo quod Dei Genitrix sit sancta Virgo, et Dominum esse cum qui carne passus est. Si ergo sciebat de una natura quemquam ex his dixisse; illic maxime proferre habuit, ubi tantum erat et tale universale Concilium. Si autem illic non sunt prolatæ; quemadmodum nunc a vobis profertur, satis admiror.

39. « Contradicentes: Quid ergo suspicamini quia nos eas falsavimus? Episcopus: Vos non suspicamur, sed antiquos hæreticos Apollinaristas, qui reprehendunt eum in Epistola, quam ad Orientales pro unitione et pace de duabus naturis scripsit. Quoniam et hi qui cum Nestorio sapiunt, falsave-

runt ad Epictetum S. Athanasii Epistolam, sicut beatus Cyrillus beato Joanni Antiochenæ civitatis episcopo scribens docuit nos. Contradicentes: Possumus ostendere, quia beatus Cyrillus usus est istis testimoniis in libris adversus Diodorum et Thiodorum editis. Episcopus: Modo maxime et illos adversus Diodorum et Theodorum libros ambiguos facitis, tanquam fictos adversus mortuos prolatos dicentes, non poterant refellere falsitatem: si enim adversus mortuos prolati sunt, et multo magis adversus Nestorium, et eos qui contra capitulo ejus scripserunt, proferre habuit eadem testimonia: sed nunc videtur, quoniam et in illis libris hæretici falsantes, addiderunt ea. Contradicentes dixerunt: Si ergo ex antiquis rescriptis, et ex archivis Alexandriae potuerimus utraque ostendere sic habentia, quid estis dicturi? Episcopus: Si sub temporibus beati Proterii, vel Timothei cognomine Salofacioli ostensa sunt, indubitabilia erunt: quoniam vero jam a multis, hi qui adversantur Orthodoxæ duarum naturarum confessioni, illa antiqua apud se retinent, indulgete nobis, si adversarios nostros testes suscipere dubitamus: nam et beati Julii famosam illam Epistolam manifeste Apollinaris ostendimus fuisse, scriptam ad Dionysium; illam autem quam S. Gregorii mirabilium factoris dicitis testificationem, suadete Severo, et his qui ea quæ illi sapiunt confiteri; quia incorruptum carnis ipse decrevit: et tune vobis credendum est; quoniam et ea quæ de una natura dicta sunt, ipsius sunt: quod autem prius diei debuit hoc in ultimo dicimus: illa enim testimonia quæ vos Dionysii Areopagitæ dicitis; unde potestis ostendere vera esse, sicut suspicamini? Si enim ejus erant, non potuissent latere beatum Cyrrillum. Quid autem de beato Cyrillo dico? quando et beatus Athanasius, si pro certo scisset ejus fuisse, ante omnia in Nicæno Concilio de consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset adversus Arii diversæ substantiæ blasphemias: Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea; unde nunc potestis ostendere, quia illius sint, nescio. Contradicentes dixerunt: Si hæc falsa dicitis esse testimonia, duodecim capitulorum, quæ inserta est, in Ephesino sancto Concilio, quam neque vos potestis denegare Synodicam esse, cur non recipit Chalcedouense Concilium? Episcopus: Si omnes formas et definitiones fidei in Epheso adversus Nestorium facti Concilii suscepit et confirmavit Chalcedonense Concilium, quemadmodum hanc habuit refellere? Sed quia adversus Nestorii blasphemias, quæ duas naturas in duas personas, et duas substantias dividunt, unam personam, et unam substantiam volebant definire: illa autem Epistola duarum subsistentiarum intulit mentionem; propterea proprie ea nominare distulerunt, ut non inventirentur aut illi aut sibi esse contrarii: sed magis illam alteram Epistolam ejus præposuerunt, quæ super consensu Symboli Nicæni Concilii laudata est, et eam quæ ad Orientales scripta est.

40. « Contradicentes dixerunt: In Epistola quo-

decim Capitulorum duas subsistentias pro dualibus naturis dicit. Episcopus : Antiqui Patres et maxime Romani pro substantia et naturam, et subsistentiam nuncupabant. Unde sicut unam naturam, et unam substantiam, ita et unam subsistentiam sanctae Trinitatis esse dicebant. Orientalibus vero sanctis Patribus pro persona suscipientibus subsistentiam, et sicut tres personas ita et tres subsistentias in sancta Trinitate dicentibus, per multa tempora dissidium factum est inter Orientales et Occidentales sanctas Ecclesias : Orientalibus quidem Occidentales Sabellianorum sectam defendere suspicantibus, quia unam dicebant esse in Trinitate subsistentiam ; Occidentalibus vero Orientales Arianam sectam sequi dicentibus, eo quod tres subsistentias in tres alterius substantiae vel naturae personas proferrent secundum imitationem Arii. Quam divisionem per sanctum Athanasium Deus univit. Utriusque enim linguae peritus utrasque partes per Dei gratiam ad concordiam revocavit, et ab eo tempore usque in hodiernum diem, et apud nos et apud Romanos, sicut una substantia et una natura in Trinitate suscipitur, et sicut tres personas in sancta Trinitate confitemur, ita et tres subsistentias glorificamus. Sic auditis igitur, quoniam indifferenter beatus Cyrilus idem dicebat esse substantiam, quod naturam vel subsistentiam ; et ideo in illis duodecim capitulis suis pro dualibus substantiis vel naturis duas subsistentias posuit. Ostendite nobis et in sancta Trinitate ita indifferenter cum dicere, et pro tribus personis vel subsistentiis, unam personam secundum Sabellium confiteri, et unam subsistentiam in sancta Trinitate glorificantem, et pro una trium personarum substantia vel naturas atque subsistentias secundum imitationem Arii praedicantem : et ita et vos confitemini vel potestis glorificare, et tunc credimus vobis quia præ dualibus naturis, duas docuit dici subsistentias.

41. « Contradicentes : Et haec ipsæ quæ nominatim in Chalcedonense Concilio posite sunt Epistolæ beati Cyrilli, id est, tam illa quæ ad Nestorium, quam quæ ad Orientales scripta ex dualibus naturis, et in dualibus. Contradicentes dixerunt : plurimum. Episcopus dixit : Quam hanc ? Contradicentes : Quod ex dualibus quidem naturis dicere unam significat Dei Verbi naturam incarnatam, secundum beatum Cyrrillum et sanctos Patres. In dualibus autem naturis duas personas et duas subsistentias significat, pro certo et hi qui in dualibus naturis unam naturam dicunt, inveniuntur et ipsi ex dualibus personis atque substantiis unam personam atque subsistentiam declarare. Contradicentes : Quemadmodum ? Episcopus dixit : Sicut vos dicitis unam et S. Synodus utrosque sermones pari honore suscepit et pertraet. Et quæ in Constantinopoli acta sunt adversus Eutychen, et invenietis Flavianum archiepiscopum, et alios cum ipso quosdam ex dualibus naturis accusantes : beatum autem Basiliū Selencenæ civitatis episcopum, cum aliis iterum quibusdam in dualibus naturis ; et neque isti

illos reprehendunt, neque illi istos, tanquam unius honoris arbitrii voces utrasque, quando et unam naturam Dei Verbi incarnatam non renuit beatus Flavianus in confessione, quam propria manu subscripsit, dicere ; quæ pīe recordationis Theodosio data est : nam confessio manu ejus perscripta his ipsis sermonibus declarat.

42. « Exemplum rescriptæ fidei Flaviani archiepiscopi Constantinopolitani, date ab eo petenti.

« Imperatori Theodosio salutem.

« Nihil itaque congruum est sacerdotibus et divina docenti dogmata, sicut esse semper paratum ad satisfactionem omni exigenti eum rationem de spe quæ in nobis est et gratia : nec enim erubescimus Evangelium : virtus enim Dei est ad salutem omni eridenti. Quoniam ergo et nos misericordia omnipotentis Dei prædicationem Evangelii sortiti sumus, recte sapimus, et sine reprehensione semper divinas secuti Scripturas, et expositiones sanctorum Patrum tam in Nicæa congregatorum, quam in Epheso sub beatæ memorie Cyrillo episcopo Alexandrinæ civitatis. Prædicamus itaque Dominum nostrum Jesum Christum ante sæcula a Patre sine initio natum secundum divinitatem : in ultimis vero diebus eundem propter nos et propter nostram salutem ex Maria Virgine secundum humanitatem Deum perfectum, et hominem perfectum eundem cum assumptione animæ rationalis, et corporis consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem matris eundem secundum humanitatem. Nam ex dualibus naturis Christum post incarnationem ex sancta Virgine sumptam in una subsistentia, et in una persona unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur ; et unam quidem Dei Verbi naturam incarnatam tamen dicere non negamus ; quia ex utrisque unus idemque Dominus noster Jesus Christus est. Nam eos qui duos Filios, vel duas subsistentias, vel duas personas denuntiant, et non unum eundemque Dominum Jesum Christum Filium Dei vivi prædicant, anathematizamus, et alienos Ecclesiae decernimus ; et ante omnes quidem Nestorium impium anathematizamus, et eos qui cum eo sapiunt vel eadem dicunt, quibus et continget, ut excedant tales ab adoptione promissa recte credentibus. Subnotatio ejusdem ex notis. sic : Domine Christe auxiliare nobis Deus. Et iterum : Haec scripsi manu propria ad satisfactionem tuæ serenitatis, et ut confundantur ii qui simplicem conversationem nostram in Christo calumniantur.

43. « Episcopus dixit : Ecce satisfactio beati Flaviani manu ejus perscripta ex dualibus confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, et tamen ex dualibus ei dicenti naturis non pepereit bonus ille Dioseorus. Propterea itaque cognoscens sanctum Chalcedonense Concilium, quia nihil ita recreat eos, qui cum Eutychen adversantur Orthodoxis dualium naturarum confessioni, nisi confusa et commixta et imaginaria vel Manichæica unius naturæ confessio ; explanativam potius vocem proposuit, ut

in duabus naturis unam personam et unam subsistentiam confitentem. Sed et beati Flaviani rectam fidem collaudans omnia quae ab eo dicta sunt, confirmavit.

44. « Contradicentes dixerunt : Nos et (sicut superius dictum est) beati Cyrilli proferimus Epistolas, in quibus duas subsistentes naturas confiteri post unionem abdicat. Episcopus dixit : Nos ea quae Epistolis ejus synodiceis consentiunt, suscepimus; quae autem non consentiunt, neque damnamus, neque velut legem Ecclesiasticam sequimur. Synodicas autem ejus dieo (sicut superius dictum est) Epistolas quae a sanctis Concilis et suscepta et confirmatae sunt, id est, tam eam quae ad Nestorium, quam eam que ad Orientales scripta sunt. Nam contraria his neque damnamus, neque sicut illius suscipimus, quia et in Actibus sanctorum Apostolorum invenimus, quia dispensationis gratia beatus Paulus Timotheum circumcidit, qui certe Galatis scripsit : Quoniam si circumcidimini, Christus vos nihil adjuvabit : sed et beatus Petrus dispensative aliquotiens quidem cum Gentilibus comedebat ; aliquotiens vero subtrahebat se, et secernebat ab eis. Postquam vero utrique Hierosolymas ascenderunt, et cum omnibus Apostolis vel senioribus, magnum illud decretum decreverunt, per quod dicunt : Placuit Spiritui sancto et nobis, nihil ultra oneris imponere vobis, nisi quod ex necessitate est : hoc est, abstinere a sacrificato idolis et sanguine et necato et fornicatione : a quibus custodientes vos bene agitis. Valete. Ab eo tempore ea quidem quae communi consensu scripta sunt, et a Spiritu sancto confirmata, sicut legem Ecclesiasticam suscipimus ; quae autem dispensationis gratia ad unoquaque sigillatim facta sunt, neque aemulamur, neque damnamus. Sicut ergo haec in Actibus sanctorum Apostolorum invenientes, non similiter his attendimus : ita et illic etiam si profiteamur, secundum indulgentiam tamen dictum sit, beati Cyrilli esse quae a vobis proferuntur Epistolas (adversantur autem praedictis Synodiceis recte fidei ejus Epistolis, in quibus duarum naturarum aperte decrevit confessionem) neque damnamus, neque sicut ejus suscipimus. Confinet autem ista ad Nestorium Epistola de inconfusa et indivisa duarum naturarum unitate : His sermonibus B. Cyrilli ex Epistola ad Nestorium quia diversa quidem sunt quae ad unitatem veram convenerunt naturae : Unus autem ex utrisque Christus et Filius et Dominus non naturarum diversitate sublata propter unitatem : si autem non est sublata duarum naturarum diversitas propter unitatem ; Salvator ergo et post unitatem in una persona et ¹ in una substantia, magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, quemadmodum suscepta vel confirmata est, paucis expediam.

45. « Recensilo Symbolo sancti Nicæni Concilii, et venerabili hac Epistola omne quod adversus Nestorium congregatum est illie Concilium non acer-

vatim, sed singuli per nomen et personam confessi sunt parem atque consimilem eam esse sancto illi Symbolo. Enotica autem et pacifica ad Joannem Antiochenæ civitatis episcopum : Epistola enim per quam unitatem, et pacem sanctis Ecclesiis suis Deus donavit his verbis continet ista beati Cyrilli ex Epistola ad Joannem, et Orientales : Confitemur itaque Dominum nostrum Jesum Christum Dei Filium unigenitum Deum perfectum et hominem perfectum ex anima rationali et corpore, ante secula quidem ex Patre genitum secundum Deitatem ; in ultimis vero diebus eundem propter nos, et propter nostram salutem ex Maria sancta Virgine secundum humanitatem, et consubstantiam Patri secundum Deitatem, et consubstantiam nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unitio facta est, propterea unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur : secundum hunc inconfusa unitonis intellectum confitemur sanctam Virginem Dei Genitricem, ubi id quod Deus Verbum ex ea incarnatus est, et ex ea conceptione univit sibi templum quod ex ea processit. Evangelicas autem et Apostolicas de Salvatore voces scimus, mirificos viros quasdam quidem communicantes, tanquam in una persona, quasdam vero evidenter, tanquam in duabus naturis, et Deo quidem dignas secundum Divinitatem Christi, humiles autem secundum humanitatem ejus tradentes.

46. « Si vero dicitis non esse has voces illius, sed Orientalium : cognoscite quia cum multis laudibus eis consensit, et tanquam suas, eas ita in propria Epistola intexuit cum laudibus : superius quidem dicens chartam sibi allatam a viro venerabili Paulo episcopo, irreprehensibilem continentem fidei confessionem. Inferius vero : Itas sacras vestras voces contemplati, sie et nos sapere invenimus. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma, glorificamus omnium Salvatorem Dominum invicem congratulantes, quoniam divinis Scripturis, et traditioni sanctorum Patrum consonantem habent fidem, tam quae apud nos, quam quae apud vos sunt sanctæ Ecclesiae. Haec Synodica, et recte fidei Epistola de inconfusa et indivisa unitatis et extantibus duabus naturis docuerunt. Quales ergo ex his preferamus, quae in secreto scriptæ ad unum vel secundum amicum vel familiarem sunt, quae et facillime potuerunt a quolibet depravari ; an istas quae in certamine dictæ sunt, et ab universalibus Concilis tam laudatae quam confirmatae sunt, et super consensu Symboli sancti Nicæni Concilii sunt laudatae ? Nonne potius has quae Synodicae sunt, suscipiemus et præferemus, et tanquam legem Ecclesiasticam recipiemus, velut a tantis sanctis Patribus cum judicio confirmatas, sicut saepe retulimus ?

47. « Contradicentes : Nos non solum ad Eulogium, sed etiam ad Successum secundam et alleras Epistolas ejus volumus relegere. Vos autem cum neque unam audissetis, jam condemnastis eas. Episcopus : Quantuscunque vultis prælegere sine

¹Hic aliquid deest.

præjudicio relegite, ut ex consensu vel dissensu possit veritas apparere. His ergo dictis cœperunt contradicentes legere ad Eulogium Epistolam, et cum ad illud capitulum pervenissent, quo dicitur : Sed et illud non ignorant, quoniam ubi unitio dicitur, non unius rei declaratur conventus, sed duarum vel plurium dissimilium secundum naturam. Episcopus : A superioribus et ex ipsis pœne principiis Epistola ista opitulatur : etsi in quibusdam locis falsata est, tamen etsi omnia secundum vestram haberet intentionem, hoc capitulum sufficiebat omnem contradictionem compescere. Si enim unitio non unius rei conventum declarat, sed duarum vel plurium dissimilium secundum naturam : et quia qui dicunt duas naturas, ita confitentur ; admiramur quemadmodum habentes hæc ac relegentes, a nobis quæritis suaderi, qui etiam alios ex his Orthodoxam esse duarum naturarum confessionem, snadere potestis, vel debetis. Cum enim mox in principio ipsius Epistolæ relegatis dicentem eum, quia non omnia quæ dicunt haeretici fugere nos vel aversari oportere ; multa enim ex his confitentur quæ et nos confitemur. Quando enim dicunt Ariani Patrem Dominum esse, et omnium Creatorem, numquid nos oportet tales eorum voces aversari ? Sie et Nestorius etiamsi duas dieat naturas, diversitatem tamen significat carnis, et Verbi : alia enim natura carnis, et alia Verbi. Si autem alteram confessus est carnis naturam et alteram Verbi, quam ex his duabus naturis vos vel minuatam dicitis, vel subreptam beato Cyrillo, sicut ipsi narratis, in altera dicente Epistola, neque minuatam, neque subreptam humanam naturam, cum et inferius dicat, compelli autem illos ?

48. « Attendite ad lectionem Epistolæ beati papæ Athanasii : illie enim contendentibus quibusdam quia ex propria natura corpus sibi passibile ipsum creaverit Verbum, et supra et infra nititur dicens : quia non est consubstantiale Verbo corpus ; si autem non est consubstantiale, alia atque alia necesse est ut sit natura, ex quibus unus et solus intelligitur Christus. Ecce etiam hic aperte duas substantias in duabus naturis posuit, ex hoc haereticos arguens, qui consubstantiale Verbo etiam corpus esse dicunt. Quam ergo ex ipsis duabus naturis vel substantiis, dicitis minuatam, ipsi fatemini. Sed et idem mox in sequenti versu ita addidit dicens : Sed et hoc non ignorant : ubi enim unitio dicitur, non unius significatur rei conventus, sed duarum vel plurium et diversarum secundum naturam. Si ergo dicimus unionem, proculdubio confitemur quia carnis animata et Verbi. Sed et hi qui duas naturas dicunt, idem sentiunt. Illi ergo qui totiens in superioribus Epistolæ suæ partibus ita duas naturas Orthodoxe et aperte prædicavit. Sed et post eos qui falsati sunt sermones qui dicunt : Etsi parum circa proprietatem sermonis obscurati sunt, dicens de Orientalibus duas naturas manifeste contentibus : qui enim confitentur, quia ex Deo Patre natus unigenitus Verbum, idem ipse natus est se-

eundum carnem ex muliere, quoniam et Dei Genitrix est sancta Virgo. Et quia una persona est et non duo filii, neque duo Christi, quemadmodum cum Nestorii blasphemis consentiunt. Nestorius enim duos dicit filios et Dominos et Christos, ut breviter complectar ; Orientales autem fratres nil tale dixerunt, sed tantummodo voces dividunt. Dividunt autem secundum hunc modum dicentes : eo quod quædam ex his Deo dignæ sunt, quædam vero homine : quæ autem communiter prolatæ sunt tanquam habentes tam dignationem divinam quam humanitatem, sed tamen ab uno eodemque prolatas. Et non sicut Nestorius qui quasdam quidem de Verbo proprio assignant, quasdam vero nato ex muliere quasi alteri Filio. Aliud autem est vocum sine diversitate, aliud dividere in duabus personis tanquam alteri et alteri. Qui enim superius illa, inferius autem hæc : numquid in medio loco poterat seipsum convellere ? Absit : sed contrarii sermones Synodis ejus Epistolis ab haereticis sicut apparent falsati sunt. Proferentibus autem his qui contradicebant tanquam invictum scutum secundæ ab ipsis prolatæ ad Successum Epistole capitulum. Illud quod dicit : repugnat nihilominus unam dicentibus filii natoram incarnatam ; et velut casum volentes illud ostendere, contendunt ubique, duas naturas subsistentes ostendere.

49. « Postquam recensitum est, dicentibus illis : Ecce ubique beatus Cyrillus renuntiat duas dici naturas post unionem. Episcopus : Nullo præjudicio habito, sicut saepè diximus, Orthodoxæ fidei, etiamsi demus Cyrilli esse nuper relectam Epistolam, multo magis duabus naturis existentibus ad vocationem præbuit post unionem quam unius Dei Verbi incarnatæ, ex eo quod dicit : Vestitus vero etiam nostra natura, etiamsi non est consubstantiale ex Deo Patre procedenti Verbo corpus quod univit sibi. Si ergo non est consubstantiale Verbo corpus quo circumdata est Dei Verbi natura, alia modis omnibus atque alia pro certo natura est. Sed et illud quod ait carne eum passum et non Deitate, aliam iterum atque aliam ostendit natum. Altera enim carnis natura passibilis, et altera Verbi impassibilis, sicut et vos ipsi fatemini. Et iterum quod dicit, quia semen Abrahæ suscipiet, formam servi accipiens : alteram illam servilem ex Abraham susceptam naturam docet, et alteram illam Dominicam Dei Verbi naturam. Sed et quod ait : Non est confusum, sicut illis placet, sed nec carnis in eis, sed in proprietate secundum utrasque tam intelligi quam permanere ; ex his magis ille, quam Chalcedonense Concilium in una persona duas existentes naturas deerevit intelligi. Sed et quod ait, non minuatam neque subreptam humanam naturam ; manifeste duas naturas existentes ostendit, divinam scilicet naturam quæ assumpsit, et quæ assumpta est, humanam. Sed et quod ait : Recte et nimis prudenter tua perfectio de salutari passione sermonem protulit, non illum unigenitum Dei Filium, secundum quod intelligitur et est Deus,

passum in propria natura ea quæ sunt corporis confitendo, sed magis passum eum natura terrena; aperte etiam hic duas naturas docuit subsistentes, et terrenam passibilem, et divinitatis impassibilem. Sed et in fine Epistole suæ illud quod ait : Quid enim est humana natura nisi caro animata sensibiliiter, sed et passum carne dicimus Dominum. Ecce in ipsa que a vobis prolata est Epistola, licet falsata est, non totiens de una natura quantum de duabus naturis fidei rectæ tribuit advocationem non solum post unionem, quæ in Virginis facta vulva est : sed et post passionem et resurrectionem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui post resurrectionem ostendit perforatas immaculatas manus suas, et transfixos pedes suos sanctis discipulis suis, ostendens se vivum et unum esse in una persona et in duabus naturis : quod enim dicit¹ : Videte manus meas et pedes meos, quoniam ego ipse sum : unam ejus personam ostendit incarnatae divinitatis : quod autem addidit : Pertractate et videte quoniam spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habentem : diversitatem ostendit in semetipsa duarum naturarum, tam assumentis Deitatis quam assumpta humanitatis magni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. In tantum autem abfuit beatus Cyrillus a contradictione Orthodoxæ duarum naturarum confessionis, quod Gregorium Nazianzenum, et Gregorium Nyssenum, et Ambrosium Mediolani protulit in saepè dicto Ephesino sancto Concilio ; ac veluti eos sibi advocans perduxit : quorum prior his verbis dixit : Beati Gregorii Nazianzeni episcopi : Naturæ quidem duo, Deus et homo ; nam et anima et caro : filii autem non duo, neque Dei : neque enim hic duo homines : etsi ita Paulus² tam interiore quam exteriore hominem appellavit : et si licet breviter dicere ; aliud quidem et aliud, ex quibus Salvator, etsi revera non est : idem, visibile et invisibile, et temporale et sine tempore, non autem alter et alter : Absit. Item et beatum Gregorium Nyssenum protulit dicentem : Quid humilius in Deo quam forma servilis? aut quid humilius in rege omnium, quam in commune nostræ exiguae naturæ propria voluntate descendere? Per beatum autem Ambrosium in eodem duas naturas esse ita approbavit dicens : Custodiamus diversitatem carnis et divinitatis : unus enim Dei Filius in utroque loquitur, quia nostraque natura in eo est. Altende in ipso, nunc quidem gloriam Dei, nunc vero hominis passiones. Sicut Deus, docet divina, quoniam Verbum est : sicut homo, loquitur humana, quoniam in mea loquitur natura. Ilæc testimonia ad confirmationem rectæ et inlibatæ fidei sue in Ephesiaco Concilio protulit. Et sicut recte fidei, ea secundum illud Concilium confirmavit. Quantiunque ergo sermones sub nomine Domini prolati istis consentiunt, tanquam sancti Cyrilli suscipimus : quanti vero his adversantur, aut non sunt illius, aut certe falsati sunt, etiamsi concedamus illius esse. Ideo

neque condemnamus talē Patrem, sed nec ad præjudicium rectæ fidei conlandamus quæ ex persona ejus proferuntur diversa laceratio Epistolæ.

50. « Contradicentes : Concilia pro unitate sanctorum, sanctorum Ecclesiarum in divinis Diptycīs intexta sunt, aut pro majori divisione? Episcopus : Quid autem et antequam nominatim iusererentur? numquid in omnibus Ecclesiis quæ sub cœlo sunt non recitabantur episcopi? Et si nominatim Concilia ipsa non recitabantur, tamen in propriis regionibus et civitatibus singuli quique adnotabantur. Si ergo in propriis civitatibus singuli quique adnotabantur, unusquisque in quocumque subscripto Concilio recitabatur, quanto magis rationabilius erat eos qui cum labore et sudore in unum convernerunt adversus hæreticos, et Deo placitum prælium suscepserunt, et bonam illam victoriam per gratiam Dei vicerunt, uno consensu inseri in gloriam Dei et laudem certantium ad majorem adhortationem eorum qui post certaturi sunt? Contradicentes : Sicut prius dum recitabantur, neminem scandalizabant : Nunc autem plurimos scandalizant. Episcopus : Si ceperimus per singulos de his qui scandalizantur hæreticis Concilia offerre, invenimus fidem nostram denegantes : Ariani enim scandalizantur in Nicæno Concilio, Macedoniani in Constantinopolitano, Nestoriani in Ephesino, Eutychianiste in Chaledonensi : si ergo illos voluerimus placare, Dominum offendimus, fidem nostram denegantes. Nam et vos quanta per singula tempora innovastis? Imperatores, qui a vobis persuaderentur indempi, sicut Endodia Basilisci adversus Orthodoxam fidem, et Enoticum Zenonis, et Trisagii novitatem, et alia multa ejusmodi, quæ ad eversionem fidei facta sunt, et Orthodoxos non sine causa scandalizarunt. Hæc enim nullum fidelium scandalizant : si autem infideles hæretici scandalizentur, nec enim ex hoc conscientia nostra perturbatur.

51. « Contradicentes : Ibas ergo et Theodoreetus sicut rectæ fidei suscepti sunt a Synodo, et sicut rectæ tidei in divinis Diptycīs recitantur. Episcopus : Utrique Nestorium anathematizantes suscepti sunt in sancto Concilio. Contradicentes : In tantum per dolum anathematizavit Theodoreetus, quia postquam anathematizavit, discedens dixit eis : Valete. Episcopus : Quid ergo? Quoniam Eusebius Nicomedenæ et Theognius Nicænæ, et alii quidam cum ipsis, et in ipso Nicæno sancto Concilio flete subscriperunt, et post hæc Arium aperte securti, Ecclesiam devastarunt, et sanctos Patres nostros Eustathium Antiochiae, Athanasium Alexandriæ, et Paulum Constantinopolitanum fugaverunt; propter illos nec Nicenum sanetum Concilium debemus suscipere, aut in divinis Diptycīs recitare? Absit. Nos autem non tanquam Theodoreatum delende, vel ea quæ præcesserunt diximus, vel quæ sequentur dicemus; sed veritatem, et sanctum Concilium quod eum juste suscepit. Volens enim satisfacere quemadmodum susciperet; nec tamen permisus est propter

¹ Lue. xxiv. — ² Rom. vii.

anticipatos quosdam atque in eo scandalizatos : postquam vidit non suscipi satisfactionem suam , anathematizans Nestorium et Eutychen addidit : Valete. Cur autem hoc ipsum dixerit : Valete , superius manifestavit dicens : Quoniam nec sedem ambo, nec pro episcopatu sollicitus veni ; sed ut persuadeam quemadmodum credo : propter quod anathematizo , sicut jubetis , et vale vobis facio. Unde neque sanctum Concilium , neque gloriosissimi judices ad injuriam hunc sermonem suscep- runt : pro certo scientes quia antequam sanctum istud Concilium fieret, pacificatus esset beato Cy- rillo, qui ab eo injuriatus est in contradictoriis libris duodecim Capitularum.

52. « Contradicentes : Et unde hoc potestis os- tendere ? Episcopus : Ex ipsa quae ad Joannem et Orientales scripta est Epistola beati Cyrilli pro uni- tate Ecclesiarum.

« Contradicentes : Non habetis unde ostendere, quia induxit eis. Episcopus : Nos ad omne Orientale Concilium Epistolam ipsam scriptam invenimus. Os- tendite autem vos quod in unitione hos ex illa paci- ficia et coadunante Epistola sua subtraxit. Quid au- tem amplius est, verbis detrahere, an per condem- nationem inferre contumeliam ? Sic ergo ipsi beato Joanni, et omnibus qui cum eo fuerant in Epheso et per condemnationem eum injuriantes induxit beatus Cyrillus ; multo magis qui tantummodo verbo in eo peccaverunt, indulgentiam praestitit : sed et invenimus in Theodoreti litteris quas ad Dioscorum fecit, quia et secundo in his que contra Nestorium scripta sunt scripsit. Et quando contra Julianum , vel Aponpeos conscripsit , libros ipsos destinavit in Antiochiam beatus Cyrillus et rogavit beatum Joannem ostendere illos Orientalibus præ- claris doctoribus. Et quia ostensis eis scripsit eis Theodoreus, et rescripsit ei beatus Cyrillus, et diligen- ti et affectum ei testificans : Et quia duas ab ipso suscepit affectuosas Epistolas, que et custodiuntur apud eum , nullam contumeliam desi- gnantes. Sed tamen et his ita scriptis atque dictis , non aliter eum suscepit sanctum Chalcedonense Concilium nisi clare sub conspectu omnium ana- thematizasset Nestorium et omnes definitiones ejus.

53. « His autem ita de Theodoreto dictis , Con- tradicentes : Et Ibas ergo injuste susceptus est a Chalcedonense Concilio ? Episcopus : Haec et accu- santium eum judicium ex imperiali auctoritate de- legatum est Photio episcopo Tyri et Eustacio epi- scopo Beryti et Uranio Himerorum civitatis epi- scopo : qui reverendissimi viri, et nimium horrentes Nestorii blasphemias cum omni diligentia discutientes, eum immunitem, et sine culpa eum decre- verunt, sicut et Acta ipsorum et relatio manifestat : Quem ergo judices justificaverunt, quemadmodum Concilium poterat condemnare ? Contradicentes : Et illa ergo quae ad Marin Persam Epistola ejus scripta est recte continet : quae et prolata ab eis et relecta nobis est, et inventa est narrationem habens acto- rum inter beatum Cyrillum et nefandum Nesto-

rium, eo quod quasi per istos duos homines omne saeculum conturbatum esset : Nestorio quidem ea quae Paulus Sunosatenus saperet , affirmando , et propter hoc a beato Cyrillo in Ephesino Concilio condemnato; Cyrillum autem suspicantibus , quasi cum Apollinario saperet in illis duodecim Capitulis, et propter hoc condemnato a Joanne Antiochenæ civitatis episcopo, et cum eo habitu Concilio : Et quia propter hanc causam cum inimicitia de Epheso dis- cesserunt : Et propter illam inimicitiam divisae sunt omnes ubique Ecclesiae, et fideles populi, aliquantis quidem huius parti consentientibus, aliis vero illi : Et quia dum in his essent rebus, compunxit Deus piissimum imperatorem Theodosium convocare virum reverendissimum episcopum Constantinopolitanæ civitatis Maximianum, et eos qui tunc forte in eadem gloria aderant civitate; bortarique et sollicititudinem habere, vel cogitare de pace sanctorum Ecclesiarum. Et post illam pacificam cogitatio- nem destinavit piissimus imperator Aristolaum tri- bunum et notarium ob hoc ipsum : qui perveniens tam in Antiochia quam in Alexandria , utrasque partes miserante Deo ad pacem perduxit.

54. « His ergo per Epistolam declaratis, episco- pus dixit : Haec litteræ etiam in Vita beati Cyrilli di- vulgatae sunt, et non solum quia non moverunt eum propter factam pacem et unitatem propter Dominum; sed et Valeriano scribens episcopo Iconi, talia de ipsis satisfecit, dicens : Nam si Epistolas sibi componentes quidam circumferunt, tanquam ex persona scriptas illustrium virorum , non debent credi : qui enim semel scriptis fidem propriam con- fessi sunt, quemadmodum diversa possunt scribere tanquam ex pœnitentia ad non bene credendum traduci ? Sed tamen et beato Cyrillo ita pro eis tes- tificate, et recensita præfata Epistola in Chalcedo- nensi sancto Concilio; non tamen aliter prævidit suscipi eum propter suspiciones in eadem Epistola insertas, nisi et ipse Nestorium, et omnia ejus de- creta anathematizasset : et postquam anathematiza- vit, tunc susceptus est in sancto Concilio. Nec tantum de his solis dico, sed et Nestorius et Eutyches simili modo, si proprias haereses anathematizassent, modis omnibus etiam illi suscepti fuissent a sanctis Conciliis. Chalcedonense ergo Concilium circa Ibam et Theodorenum districtius agit, quam beatus Cyrillus. Beatus enim Cyrillus contentus fuit in consensu damnationis Nestorii, et ordinatione beati Maximiani, qui pro illo in hac civitate episcopus factus est ; Chalcedonense autem sanctum Concilium nisi sub præsentia sua anathematizassent Nestorium et omnia dogmata ejus, et scriptis inter Acta inserte fuisse voces eorum, non fuit contentum suscipere eos. In his ergo dictis, Contradicentes : De his quidem persuasum est nobis.

55. « Et ita secundæ dici conventu dissoluto, et discedentibus nobis, et multa testimonia de duabus naturis præparantibus, piissimus atque amator Dei imperator noster accessito sanctissimo archiepiscopo patriarcha Epiphanio, præcepit etiam nos ingredi

cum ipso. Et postquam per confabulationem locutus est ei quæ illi Deus inspiravit, ipsum quidem dimisit, secundum morem oratione facta pro ejus pietate; nos autem una cum venerando senatu retinuit; censuitque etiam Contradicentes ingredi. Quibus ingressis ipsos quidem precepit in uno scanno sedere, nos autem in altero, una cum gloriosissimis judicibus. Et omnibus nobis tacentibus, pietas ejus taata ac talia ad eos locuta est cum omni mansuetudine et tranquillitate; ut si alter mihi diceret ab ejus pietate hæc dicta, vix crederem nisi ipse auribus meis audisset, quæ cum magna gratia Dei ex benedicto ejus ore prolata sunt. Nam Davidicæ mansuetudinis, et Mosaicæ patientiæ, et Apostolicæ clementiæ instar in eo conspexi: etsi enim non iisdem sermonibus, quibus beatus Paulus, sed tamen eadem mente qua ille ad sanctam Ecclesiam vestram scripsisset, locutus est cum eis. De qua idem beatus Paulus sanctæ Ecclesiæ vestræ, sicut dictum est, scripsit, dicens¹: Quia fuimus in medio vestrū tranquilli, et tanquam nutrix fovens filios suos; ita cum bona voluntate festinavimus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed et proprias animas; propter quod dilecti nobis facti estis. Et ut ex panis possitis conjicere quæ multifarie, multisque modis tam illo die ab ejus pietate ad eos dicta sunt, quam in reliquis confabulationibus ex exemplaribus piæ ejus Epistolæ aequæ cognoscetis, quæ scripta est ad Euphemium virum reverendissimum Theopolitanae civitatis archiepiscopum, ut per hoc apparet omnibus qui ab ipsis decepti sunt in Oriente: quæ præsenti subjugentes Epistolæ vestræ veneratiōnē transmisimus, ut per eam cognoscatis, quanta, Dei gratia, per benedictum os ejus tam primo die, quam reliquis locuta est ad eos.

56. « Et postquam in nomine Domini collucilsumus invicem, accusare nos tentantes Contra dicentes ad piissimum imperatorem; secreto suggesterunt ei per quemdam, tanquam non confitentibus nobis Dominum passum carne, vel unum cum esse de sancta Trinitate, nec ejusdem esse personæ tam miracula quam passiones. Ingresso itaque sanctissimo patriarcha in venerando palatio ad piissimum imperatorem, et domino viro reverendissimo archiepiscopo Hypatio, cum eo percontata est pietas ejus ab ipsis, his verbis: Non confitemini ejusdem personæ Domini nostri esse Jesu Christi tam passiones quam miracula? vel Deum esse qui carne passus est, atque nūnū eum esse de Trinitate? Respondit idem reverendissimus vir: Nos, domine, magis autem mater vestra Catholica et Apostolica sancta Dei Ecclesia ejusdem personæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi prædictat et passiones et miracula, non tam eisdem naturæ; sed sicut docuerunt sancti Patres, passibilem carnem, impassibilem divinitatem; circumscriptum corpore, incircumspectum spiritu; terrenum, et celestem; visibilem, et intelligibilem: ut

integro homini eidem et Deo, integer homo cohaerat qui ceciderat sub peccato: sicut beatus Gregorius Nazianzenus docuit in Epistola scripta ad Cledonium, et ultraque sancta Concilia tam in Epheso adversus Nestorium, quam in Chaledone adversus Eutychen et Nestorium congregata consenserunt, et confirmaverunt. Sed et Dominum carne passum ita rursus confitemur propter eos qui confundunt vel dividunt, ut passibilem eum dicentes carne, impassibilem confiteamur divinitatem; similiter et unum esse ex Trinitate secundum divinam naturam tam credentes quam confitentes; secundum carnem vero unum ex nobis placuisse ei credimus fieri; et sicut consubstantiam Patri secundum divinitatem, ita nobis consubstantiam secundum humanitatem, et sicut perfectum in Divinitate, ita perfectum et in humanitate. Si autem illi aliter dicunt et præsumunt eum dicere, ut secundum carnem quidem ante sæcula sit, secundum divinitatem vero in novissimis diebus; vel creaturam eum esse secundum Deitatem, non creatum autem secundum humanitatem; vel visibilem et passibilem secundum divinitatem, invisibilem vero secundum humanitatem: tunc calumnientur nos tanquam frustra contrarios sibi.

57. « Post Collationem ergo habitam cum Orientalibus episcopis ac nostra tenuitate: ex piissimi nostri imperatoris jussu, alia vice ingressis nobis in venerabilis palatio ejus, una cum domino meo archiepiscopo, vel aliis qui convenerant reverendissimis episcopis, piissimus imperator exultans in virtute Dei, et gaudens in salutari ejus, ac laetus nimis, quia desiderium cordis ejus, secundum¹ propheticam vocem, præstiterat ei, et voluntate labiorum non privavit eum; cœpit dicere ad nos, præsente venerabili senatu: Quia postquam locuti estis eum Orientalibus episcopis per duos dies, tertio die convocatis tam vobis quam illis antequam suscipereimus vos, ingressus sum in Oratorium gloriosi Michaelis Archangeli, quod est in Cochlio; et rogavi Dominum dicens: Quia si in veritate uniri habent nobis, magis autem sanctæ tuæ Ecclesiæ; compunge eos velociter consentire nobis: sin autem nolunt, prepedi eos, ut ex ipsis magis culpa nascatur, et non ex nobis. Et cognovistis quantis propositionibus rationabilibus et pacificis cum omni mansuetudine et patientia prolatis a nobis, vir reverendissimus episcopus Philoxenes tantummodo persuasus est. Caeterorum vero perversitatem cordis Deus adspiciens, colligavit linguas eorum, ut neque satisfactionem invenirent, neque veritati consentirent: ut ex ipsis fiat occasio aversionis eorum, et non ex nobis. Et haec quidem gratias agens Dominum, dixit ejus tranquillitas de eorum perversitate. Sed tamen et usque hactenus omni contingentia et beneficio dignatur eos attendere, non cessavit expectans propter Dominum eorum conversionem ad bonum. Quæ illum spes non fefellit: nam

¹ Thes. 1.

² Psal. xx.

etsi non episcopi, qui hactenus in sua dissuasione permanescere : sed tamen plurimi clericorum et monachorum qui cum his convenerunt, ad sanctam communionem cum gudio remearunt in Ecclesiis suis ac monasteriis. Ex quibus quidam lingua Syriatica per interpres locuti sunt nobis, dicentes : Quia ab illis decepti, et nos eversi sumus, et multas animas evertimus : dicebant enim nobis, et quod Spiritus sanctus recessit ab Ecclesiis et baptismate communione eorum : et ideo haec audientes et velut veracibus credentes decepti sumus ; sed gloria domino, qui satisfecit nobis de errore eorum, et

univit nos Catholicis et Apostolicis sanctis Ecclesiis suis : confidimus enim in bonitate ejus, et quoniam dabit nobis virtutem, ut eorum quos evertimus, pluriores iterum convertamus ad sanctas Ecclesiias ejus, in gloriam et laudem sancti nominis ejus. Explicit Epistola Innocentii episcopi Maronie civitatis». Quomodo vero modo nonnihil compressi, rursus majori audacia sub eodem Justiniano imp. exsurserere adversus Catholicam Ecclesiam episcopi, Severi socii, turbaveruntque Constantinopolitanam Ecclesiam, occasionemque dedere, ut quinta Synodus ageretur; suo inferius loco dicetur.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6025. — Jesu Christi 532. — Joannis II papæ 1. — Justiniani imp. 6. Athalarici reg. 7.

1. *Posteriora quinquennalia Justiniani.* — Hic annus, sicuti præcedens, sine consulibus fuit. et haec formula adhibita : « Post consulatum Lampadii et Orestis II. vel, iterum post consulatum Lampadii et Orestis », aut denique secundum modum loquendi Victorianum : « Post consulatum Lampadii et Orestis anno III ». Quinquennalia Justiniani post Justinum imperantis in hunc annum incidentur.

2. *Origenismus rreviviscit.* — A num. 8 ad 30. Turbas, quas *Origenis* sectatores post *S. Sabæ* abbatis mortem excitarunt. Baronius hoc anno narrat, quod, inquit, eas singulis annis distinguere haud facile sit. Verum cum longe post præsentem annum contigerint, eas, quantum fieri poterit, infra suis annis reddeamus, contenti hic quæ eas præcessere, ex Norisio card. doctissimo in *Dissert. de quinta Synodo* cap. 1. ubi Historiam Origenianam pluribus illustravit, describere. *Origenismus*, mortuis *Joanne* Hierosolymitano, *Ruffino* Aquileiensi, et *Melania* seniori *Origenis* patronis, oppressus videbatur, quando integro post seculo revixit; et non modo Iudeam hujus mali originem, sed orbem universum novis dissensionibus involvit; ita diutius sub cinere latitans ignis late serpente flamma universa absumpturus erupit. Totius contumaciam incendiis a sancto *Cyriaco* anachoreta, cui de facie probe idem cognitus fuerat, hisce describitur: « Nonnus hierum malorum fuit initium : qui cum non ignavum ad hec ministrum invenisset Leontium Byzantium, post beati palris nostri Sabæ excessum, continuo teturum hunc morbum in compluribus Ecclesia locis clam disseminavit », inquit

auclor Vitæ sancti Cyriaci, quæ latine extat apud Surium ad diem xxix Sept., græce vero et latine in Analectis græcis a monachis Benedictinis Congregationis S. Mauri nuper Parisiis publicatis, utrobius sub nomine Metaphrastis, cui vulgo illa Vita inscribitur. Hac ultima editione utpote correcliori, que lucem vidit, postquam idem Norisius dissertationem suam de quinta Synodo publici juris fecit, utar.

3. *Abbes Lauræ Novæ post S. Sabam.* — Sanetus *Sabas* cum maximam Lauram (ita desertus locus dispersis atque ab se invicem disjunctis cellulis anachoretis habitatus, vocabatur) condidisset, in monachorum rigidioris disciplinæ impatientium odium incidit, ideoque alio divertere compulsus est. *Eliæ* quidem patriarchæ Hierosolymitani mandatis paulo post revocatus, suæ iterum Lauræ præfectus est; verum illi, quos livor in sanctissimum virum urebat, rotundo agmine discedentes prope torrentem *Thecuæ* dejectas olim cellulas restaurantes, alteram Lauram fundarunt, quam etiam *Lauram Novam* nuncuparunt. Illos tamen rebelles monachos magnus *Sabas* pluribus beneficiis ad obsequium reduxit: *Joanne* viro spectatæ virtutis eisdem præposito, qui cum sanctissime demandatum munus per septennium obiisset, fatis conecessit. Fertur morti proximus haec vaticinatus: « Ecce veniunt dies, in quibus, qui præsentem locum habitant, descendent a recti fide ». Successit *Paulus* origine Romanus, sub cuius præfectura *Nonnus* Palestinus cum *Leontio* quodam Byzantino monachum induit. Erat *Nonnus* jam diu Origenianæ Scholæ paradoxis immutritus, statimque pesimum

virus in reliquorum animos instillare cœpit. Cæterum *Paulo* regiminis pertæso, ac proinde vix sexto præfecture mense exacto sponte in Arabiam secedente, *Agapetus* Lauræ regimen assumpsit, qui *Nomum* una cum aliis tribus monachis Origeniano dogmate infectis e Laura expulit. *Nomus*, Elia patriarcha anno **DXXVIII** decima post Anastasii imp. die mortem defuncto, *Joannem* successorem adit, rogatque, ut iterum Lauræ restituatur; at *Joannes* auditam ab Agapeto facti causam rationemque probavit.

4. S. Sabas implorat auxilium Justiniani aduersus Origenistas. — Agapeto intra quinquennium extineto, succedente *Mammante* homine simplicissimo, *Nonnus* ac collegæ intra novam Lauram admittuntur, « malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circumferentes, sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere », ut inquit *Cyrillus Seythopolitanus* in Vita sancti Sabæ. Sed facta cito in naturam suam redeunt; neque haud diu *Nonnus* prava dogmata dissimulare potuit, sed initio quidem clanculum, postea ubi plurimos sectatores se habere intellexit, metu omni deposito magnus Origenianæ doctrinæ magister palam evasit; et non modo *Novæ Lauræ*; sed et reliquorum monachorum animos sectæ adjicere per emissarios curavit, ut liquet ex Vita sancti Cyriaci. Cæterum *Sabas* meliores in Orthodoxo dogmate continebat, et quo validiori impetu *Nonni* machinas frangeret, circa annum **DXXVIII** corpore licet imbecilli, et ob senectutem jam in curvitatem declinante, erat enim nonagenarius, ex Palestina Constantinopolim ad *Justinianum* imp. profectus ejus opem contra *Origenistas* jam tota Palestina ebullientes imploravit, et ut habet *Cyrillus* in ejus Vita, ita imperatorem allocutus est: « Arii, Nestorii, et Origenis dogmata conturbant Ecclesias, nec simunt cas pura frui tranquillitate, et ideo a tua potentia magnum est adhibendum studium, ut omnibus viribus ea tollas de medio, et tantum malum procul expellas. Hæc si feceris, bonam spem concipio, et in Deo confido fore, ut dives sequatur remuneratio, Romaque universa, et Carthago, et quæcumque amiserunt, qui ante te imperarunt, cernentur rursus partes tui imperii ».

5. Mortuo S. Saba Origenistæ invalescunt. — *Justinianus* Barbarorum incursionibus repellendis intentus, Ecclesiasticis rebus passim jam labentibus haud tam celeriter manum admoveare potuit. Anno Christi superiori, *Saba* demortuo, *Origenistæ* fortius in Palestina animos collegere, atque universam provinciam in partes trahere pertentarunt. Inter caeteros *Nonni* asseclas eminebant *Theodorus* ac *Domitianus*, qui postea ad sacras infulas evecti, non uno malo *Sabæ* monachos afflxere, ut testatur *Cyrillus*, qui earum calamitatum non modica pars fuit: « Postquam enim, inquit, fuit Ecclesia recens liberata ab hæresibus, et respiravit a longis illis tumultibus et perturbationibus, (quas nempe Seve-

rus, Petrus Apameensis alque Anthimus dederant) et fuit in ea quies et tranquillitas, malignus in eam rursus invidum injiciens oculum, movet adversus eam quosdam *Nonni* asseclas, *Domitianum*, inquam, et *Theodorum*, qui eum jani olim sentirent ea, quæ *Origenes*, ubi etiam assumpserunt auxilium temporis, et eorum alter quidem *Galatumm*, *Theodorus* autem Cæsareæ Cappadociae creati sunt antistesites, magnam suam ostentarunt potestatem ». *Theodorus* a *Liberato* cap. 23 vocatur *Origenis defensor*; de *Domitiano* vero scribit *Facundus* lib. I de Tribus Capitulis, cap. 2. « *Domitianus* Ancyrensis civitatis episcopus provincie primæ Galatæ, qui fuit Origenianæ hæresis manifestus assertor ». Turbas, quas postea *Nonnus* excitavit, a *Baronio* hoc anno recipitas, majoris claritatis gratia in suum tempus differimus.

6. Collatio Catholicos inter et Severianos. — Ad num. 30 et seqq. *Justinianus* ad *Severi* sectatores Ecclesiæ Catholicæ reconciliandos, *Collationem* inter ipsos et Catholicos habendam Constantinopoli voluit; quam integrum *Baronius* a *Nicolao Fabro U. C.* accepit, et *Annalibus* suis inseruit. *Codex Nicolai Fabri* asservatur nunc in *Bibliotheca Colbertina*, ubi eam collationem legimus, latine tantum descriptam. Sed ubi ejus initio *Baronius* habet: « Domino amabili *Thomati* presbytero *Innocentius* episcopus Maronie civitatis in Domino salutem », loco *Thomati*, in Ms. legitur *Themati*. *Baronius* ex Epistola *Justiniani* ad *Joannem* papam anno sequenti data, in qua dicit se laborasse, ut sacerdotes Orientales ad communionem Ecclesiæ Catholicæ revocaret, recte deducit hanc *Collationem* præsenti anno habitam. Quod etiam colligitur ex *Justiniani quinquennialibus*. Multis enim exemplis demonstravimus, annis hujusmodi Festivitatibus addictis imperatores Christianos Ecclesiæ paci et bono consule solitos fuisse, similesque Catholicos inter et Hæreticos ad hos in Ecclesiam reducendos Collationes haberi voluisse. Acta hujus Collationis *Innocentius Maronie* episcopus, qui eidem interfuit, litteris mandavit, ex eaque liquet, quantum *Justinianus* imperator in rebus Theologicis versatus fuerit.

7. Aedificat Justinianus Ecclesiam S. Sophie. Illo anno cum major Ecclesia Constantinopoleos *Constantiniana* dicta, durante seditione adversus *Justinianum* excitata, de qua anno præcedenti, quaque huc revocanda est, contlagrasset: idem imperator novam et longe ampliorem cœpit exædificare, ut docent *Marcellinus*, et auctor *Chronici Alexandrini* sub hujus anni coss. Vocata ea postea Ecclesia *Sanctæ Sophie*, de cuius structura loquens auctor libri Graeci de eadem scripti, ait, *tale ab Adamo nullum structum unquam fuisse*. Annū et mensē ejus conditus meminorat *Zonaras*, sed non sine errore; ait enim *Justinianum* aedificationem auspicatum anno ab orbe condito **6040**, *Indictione* xv, mense *Februario*, mense scilicet post Ecclesiæ conflagrationem. Legendum enim, *Indic-*

*tione x, quam is annus mundi secundum Constantinoptanos per xv divisus representat, quaque hoc Christi anno ante mensem Septembrem in cursu fuit. Diem notavit Cedrenus, qui ait: « Anno ab origine mundi 6008, Indictione xv, vicesima tercia die Februarii mensis, hora prima diei, instaurationem magni templi aggressus est Justinianus». Sed error est tam in Indictione, quam in anno. Si enim Cedrenus adhibuit Aoram mundanam Constantinopolitanaum, reponendum, anno 6040, si Alexandrinam, qua plerumque intitur, legendum, anno 6024, quae unitate addita, ut fieri debet, Indictionem x exhibet. Ilujus templi aedificatio Justiniani *quinquennalia* nobilitavit, quam ideo differe noluit. Ducangius lib. 3 Constantinopoleos Christianæ, templum hoc pluribus describit.*

8. *Moritur S. Eleutherius episc. Tornacensis.* — Hoc vel superiori anno sanctus *Eleutherius* episcopus Tornacensis in Belgio, certaminibus adversus haereticos susceptis clarissimus, ab iis imperfectus est. Vita ejus a variis conscripta. Primum ab auctore anonymo ante incursionem Nortmannorum edita: secunda auctior auctore alio anonymo; denique a Guiberto Tornacensi Ordinis sancti Francisci, ad eam scribendam excitato litteris Alexandri papæ hujus nominis IV. Omnes illas Vitas edidit Bollandus ad diem xx mensis Februarii. Plura etiam de *Eleutherio* habet Cointius in Annal. Ecclesiast. Francorum. Ejus mortem hoc vel super-

riori anno configisse Bollandus et Cointius ex ejus Actis deducunt. Eleutherio successit sanctus *Medardus*, a ejus electione *annis amplius quam sexcentis*, ut Guibertus in Vita sancti Eleutherii tradit, iidem Noviomenses episcopi fuere, qui et Tornacenses; ita tamen ut utrique Ecclesiae Cathedrali honor servaretur, et Pontifices dicerentur Noviomenses ac Tornacenses, aut vice versa Tornacenses ac Noviomenses.

9. *Dionysius magnum cyclum DXXXII anno rum absolvit.* — Marianus Scutus in Chronico ad annum DXXXI scribit: « Explicit magnus eyclus Paschalis DXXXII annorum, in ejus II anno juxta Dionysium natus est Dominus», ideoque anno Juliani XLVI, Urbis conditæ DCCLIV. Hoc vero anno Sigebertus in Chronico habet: « Hoc anno expletus est a Christi Nativitate magnus annus annorum quingentorum triginta duorum. Ab hoc etiam anno Dionysius abbas orditur cyclum suum cyclorum quinque deceannovalium (id est annorum xc). Addit Sigebertus, secundum annum «Operis hujus concordare debere in ratione computi primo anno Nativitatis Christi», id est, anno Juliano XLVI, uti iam diximus. Vide quæ de hac Periodo Dionysiana ad annum DXXVII dixi.

Bonifacius II papa moritur, ut anno superiori num. 4 ostendi. *Conjuratio* adversus Justinianum imp. de qua ibidem num. 10.

JOANNIS ANNUS 2. — CHRISTI 533.

1. *Justiniani edictum continens professionem Catholicam, et legatio ad Joannem papam cum litteris ad explodendam aliam legationem missam a monachis haereticis Nestorianis ad eundem Pontificem.* — Quingeutesimus trigesimus tertius Redemptoris annus, idemque septimus Justiniani imperatoris inchoatus, tertio ejusdem consulatu letissime aperitur, quem ob immumera a Deo accepta beneficia idem imperator perpetuis suarum sanctorum divinæ majestati consecrat monumentis¹: nominatissimus ipse quidem, utpote qui Romano

imperio felicissimus exstitit, idemque imperatoris constitutionibus redditus celeberrimus: quot enim a Deo hoc anno sub suo ipsius tertio consulatu consecutus est dona, iisdem sepe commemorat, de quibus inferius agendum crit.

2. Primum vero omnium auspicaturus ipse hoc anno perdifficile bellum Wandalicum, non aliunde magis quam ex bene custodita Catholica religione, exemplo Theodosii senioris maxime pri imperatoris, conciliare sibi divinum numen contendit. Cumque soleant detenti curis bellicis principum animi, aliis negotiis remittere nuntium, ut ubi majus vertit rei momentum, ibi totis nervis in opus incumbant:

¹ L. I. et II. fl. de confirm. Digest.

Justinianus veluti summo otio, summaque pace, ac rerum tranquillitate, nihil sibi magis propensiōri studio perficiendum putavit, quam ut curaret quae essent Catholicæ fidei : cuius rei causa hoc ipso anno ad Joannem Romanum Pontificem honorificam legationem decernit, mittens duos primarios Orientis episcopos Hypatium et Demetrium.

3. Hujus decernendæ hoc anno legationis causam refert Liberatus diaconus¹, dum rem gestam prolixam satis his paucis complexus est. « Defuncto Bonifacio papa, Joannes cognomento Mercurius, Sedis Apostolice suscepit præsulatum. Ad quem missi sunt ab imperatore Justiniano Hypatius Ephesiorum episcopus et Demetrius a Philippis contra legatos Aœmetarum (Acimicorum) Cyrum (Carum) et Eu-logium negantes esse confitendum beatam Mariam vere et proprie Dei Genitricem, et unum de Trinitate incarnatum et carne passum. Sed papa Joannes, nobis ibi positis, hoc confitendum Epistola sua firmavit, et imperatori direxit. A cuius communione discedentes Romæ quidam monachi, Aœmetarum legatos scenti sunt, et usque nunc hanc confessionem de Christo non suscipiunt ». Haec Liberatus ; quem hoc ipso anno Romæ fuisse, ipsius testificatione satis intelligis. Exscripsimus ista Liberati ex recentiori Conciliorum editione, cum in veteri nonnullis omissis verbis textus reddatur obscurus.

4. Antequam autem magni momenti historiam ingrediamur : memoria repeatas necesse est, quæ tum Constantinopoli, tum Rome contigisse diximus temporibus Hormisdæ Pontificis, cum Seythas monachos Romanam venisse superius enarravimus conquesturos de legatis Apostolice Sedis negantibus addenda esse Chalcedonensi Concilio verba illa, quibus dicebatur, unum de Trinitate esse crucifixum in carne ; quos etiam, sicut legati Apostolice Sedis, cum essent Constantinopoli, ita Hormisda papa Romæ rejicit, negans pariter recipiendam esse novitatem illam verborum : quæ quamvis in rectum potuissent deduci sensum, ex multis tamen causis suo loco superius recensis, ad explodendam omnem fraudem, quæ per occultos Eutychianos clam irreperere potuisset ; verbis illis haud necessariis abstinentum esse fidelibus, idem Pontifex litteris iteratis admonuit : ita ut sicuti additamentum illud ad Trisagion appositum, « qui ernefixus es pro nobis » Catholicæ abhorrenter ; ita dicere, « unum de Trinitate in carne passum », pariter exhorrent. Sed quid actum ? Etsi idem ad certamen campus ; novis tamen et prioribus plane contrariis pugnatoribus in arenam descendantibus, fuerunt quoque arma mutanda, et certandi modus fuit ineundus a priori plane diversus, integra illæsaque permanente fide Catholicæ : cui ut consuleretur in omnibus, atfer tunc, nunc vero aliter fuit a dueibus captandum pugnandi consilium, modusque quærendus. At quinam iste fuerit, audi.

5. Cum contra Eutychianos dolis fidem Catholicam invadentes rejectam illam sententiam Nestoriani audirent, qua assereretur « Unus de Trinitate esse passus in carne » : perinde ac si secundum suam ipsorum assertionem duplex assereretur Christi esse persona, sicut et naturæ duæ, humana atque divina ; et sic dici videretur passus homo, ut negaretur Deus esse passus in carne : mox illud quasi ex necessaria consequeretur assumptione : Si non est passus unus de Trinitate in carne, ergo nec natus idem in carne : ergo nec proprie dici posse videbatur (aiebant illi) Mariam vere et proprie esse Dei Genitricem ; quod Nestorius ejusque sectatores Nestoriani professi erant. His accedebat, quod (ut diximus) e latebris fuliginosi emergentes Origenistæ, inter alias quas proponerent sententias, illa erat, ut negarent Christum unum de Trinitate fuisse. Quamobrem ex asserentium pravitate redi cœpta est prohibitio illa profana, quæ antea videri poterat ad cavendos Eutychianos utiliter introducta. In tale igitur tantumque disserimen adducta Catholicæ fide, cum ista Constantinopoli controversia agitaretur, ut periclitari Christiana pietas videretur, irrumpentibus ex adverso Nestorianis atque Origenistis ex aditu illo, quem ad expugnandos Eutychianos occasio temporis aperiri suaserat : Epiphanius Constantinopolitanus episcopus et cum eo Justinianus imperator ac reliqui Orthodoxi ex adverso pugnantes, firmiterque resistentes, sicut asserebant, pie sancteque dicti Unum de Trinitate esse passum in carne, ita ex præscripto Catholicæ fidei nefas esse dicebant negare sanctissimam Virginem Mariam vere proprieque matrem Dei a fidelibus municipandam.

6. Istis in hunc modum se habentibus : qui Nestorianæ sententiae potissimi assertores essent monachi Aœmetæ, cum ab imperatore Justiniano, Epiphanio agente, magnopere urgerentur : auxilium ab Ecclesia Romana sperantes, a qua seirent eam fuisse rejeclam sententiam, qua ab Eutychianis callide dicebatur unus de Trinitate passus in carne ; simul ac audierunt Joannem creatum esse Romanum Pontificem, legatos ad eum misere, rogantes, ut quæ semel esset explosa ab ipsa Ecclesia Romana sententia, nullo adversariorum conatu recipereetur, ne tantæ Ecclesiæ nota posset prævaricationis inuri, secundum Pauli Apostoli in seipsum dictum² : « Si enim quæ destruxi, iterum haec ædifico, prævaricatorem me constituo ». Audientes autem Epiphanius et imperator, missam ab adversariis esse Romanam legationem, adversus eam ad eundem Joannem Romanum Pontificem dictos legatos episcopos cum litteris, et ipsi miserunt : directa autem legatio est nomine imperatoris, qui et ad eum litteras dedit. Sed quod ante ejusmodi legationem Romanam missam, idem imperator testetur in Epistola ad Epiphanium², se ea de causa edictum promulgasse; hic primo ipsum reddere, opera prelum ju-

¹ Liber. diac. Brev. c. 20. tom. II. Conc. nov. edit.

² Gal. ii. — ² L. viii. C. de summa Trinit.

dicamus : recitat illud græce scriptum Contius, quod latinitati his verbis tradit¹ :

7. « Cum Salvatorem et Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum nostrum colamus per omnia : studemus etiam, quatenus datum est humanae menti assequi, imitari ejus condescensionem, seu demissionem. Etenim cum quosdam invenerimus morbo atque insania detentos impiorum Nestorii et Eutychelis, Dei et sanctæ Catholice et Apostolice Ecclesiæ hostium, nempe qui detrectabant sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Theotocam sive Deiparam appellare proprie et secundum veritatem ; illos testimoniamus, que sit recta Christianorum fides, edocere. Nam hi inevitabiles cum sint, celantes errorem suum, passim circumneunt (ut didicimus) et simpliciorum animos exturbant et scandalizant, ea adstruentes, quæ sunt sanctæ Catholice Ecclesiæ contraria. Necessarium igitur esse putavimus, tam hæretorum vaniloquia et mendacia dissipare, quam omnibus insinuare, quomodo aut sentiat sancta Dei et Catholica et Apostolica Ecclesia, aut prædicent sanctissimi ejus sacerdotes : quos et nos secuti, manifesta constituimus ea quæ fidei nostræ sunt, non quidem innovantes fidem (quod absit) sed coarguentes eorum insaniam, qui eadem cum impiis hæreticis sentiunt : quod quidem et nos in nostris imperiis primordiis pridem satagentibus fecimus manifestum.

8. « Credimus itaque in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei, et in Spiritum sanctum, inam essentiam in tribus hypostasibus, sive subsistentibus personis, adorantes unam deitatem, unam potestatem, Trinitatem consubstantialem. In ultimis autem diebus contineatur Dominum nostrum Iesum Christum, unigenitum Dei Filium ex Deo vero Deum verum ante sæcula et sine tempore ex Patre natum, cœternum Patri, ex quo omnia, et per quem omnia, qui descendit de cælis, incarnatus de Spiritu sancto et sancta gloria et semper Virgine Maria, et humanatus sive homo factus est, et passus crucem pro nobis sub Pontio Pilato, sepultus est, et surrexit tertio die. Unius ac ejusdem passiones ac miracula, que sponte pertulit in carne, cognoscentes. Non enim aliud Deum Verbum et aliud Christum novimus, sed unum et eundem, consubstantialem Patri secundum divitatem, consubstantialem matri secundum humanitatem, ut enim est in divinitate perfectus, ita idem ipse et perfectus est in humanitate. Nam ejus secundum hypostasim, seu secundum personam unitatem suscipimus et confitemur. Mansit enim Trinitas, Trinitas ; et post Incarnationem unum ex Trinitate Dei Verbum : neque enim quartæ personæ adjectionem admittit sancta Trinitas.

9. « His ita se habentibus, anathematizamus

omnem hæresim, præcipue vero Nestorium anthropatram, et qui eadem eum ipso sentiunt et senserunt, qui dividunt unum Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei et Deum nostrum, et qui non continentur proprie et secundum veritatem sanctam gloriosam et semper Virginem Mariam Theotocam Deiparam, id est, matrem Dei : sed et qui duos filios dicunt, unum ex Deo Patre Verbum, alterum ex sancta semper Virgine Deipara Maria, gratia, habitidine, et propinquitate, quam cum Deo Verbo habet, natum esse : et qui negant, nec continentur Deum Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei et Deum nostrum incarnatum et hominem factum et crucifixum, unum esse ex sancta et consubstantiali Trinitate. Ipse enim solus est coadrandus et conglorificandus Patri et sancto Spiritui.

10. « Anathematizamus insuper et Eutychetem mente captum, et qui cum eo sentiunt aut senserunt, qui phantasiam introducunt, negantque veram nativitatem seu generationem Domini et Salvatoris nostri Iesu Christi ex sancta Virgine et Deipara, hoc est nostram salutem : et qui non continentur ipsum consubstantialem Patri secundum deitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem. Similiter anathematizamus Apollinarium psychophthoron, sive animicidam, et qui cum eo sentiunt vel senserunt, qui dicunt inanimem, hoc est, animæ humanæ expertem esse Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei et Deum nostrum : et qui confusionem aut conturbationem introducunt et inveniunt in unigeniti Dei Filii humanationem sive humanitatem : et omnes postremo qui eadem cum ipso senserunt, aut sensiunt. Bat. idibus Martii, Constantinopoli, Justiniano PP.A. tertium consule ». Post haec edicto ista subjecta leguntur : « Scriptum est superius editum Ephesiis, item Caesariensibus, item Cyzicenis, Amidenis, Trapezuntiis, Hierosolymitanis, Apameis, Justinianopolitanis, Augustanis, Tarsensibus, Ancyranis ».

11. Ad hujusmodi autem edictum promulgandum ante legationem Romam missam eo fuisse videtur motus impulsu Justinianus, ne adversariis, adversus quos ante Romanum Pontificem initurus per legatos suos esset certamen, aliquis cavillandi calumniandiique locus relinqueretur : cum ipse imperator aequo Eutychetem atque Nestorium corumque sectatores condemnaret et cum eis Apollinarium : peculiare enim tunc temporis erat, ut cum quis Nestorium damnaret, ab his Eutychianus diceretur, sive Apollinarista, contra vero Eutychetem condemnans, ab iisdem appellaretur Nestorianus. Sic igitur se munire voluit imperator, hos omnes ante condemnans, ut se esse vere Orthodoxum publico significaret edicto. Sed jam ad missam Romanam ad Joannem papam legationem veniamus. Delectis igitur præcipuis Orientis metropolitaniis episcopis, nempe Caesariensi atque Ephesino ad obeundam legationem collegis, per eosdem

¹ Cont. prætermis. I. 1. Cod. pag. 3.

hæc seripsit ad Joannem Romanum Pontificem¹:

12. « Imperator Justinianus, pius, felix, inelytus, triumphator semper Augustus Joanni sanctissimo archiepiscopo almae Urbis Romæ et patriarchæ.

« Redentes honorem Apostolicæ Sedi et vestræ sanctitati (quod semper nobis in voto et fuit et est) ut decet patrem, honorantes vestram beatitudinem; omnia quæ ad Ecclesiae statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre vestræ sanctitatis: quoniam semper nobis fuit magnum studium, unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, et statum sanctarum Dei Ecclesiarum custodire, qui hactenus obtinet et incommode permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoque omnes sacerdotes universi Orientalis tractus et subjecere et unire vestræ sanctitati properavimus. In praesenti ergo quæ commota sunt, quamvis manifesta et indubitata sint, et secundum Apostolicæ vestræ Sedis doctrinam ab omnibus semper sacerdotibus firme custodita et prædicata; necessarium duximus, ut ad notitiam vestræ sanctitatis perveniant. Nec enim patimur quicquam quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quanvis manifestum et indubitatum sit quod movetur, ut non etiam vestræ innotescat sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum Ecclesiarum. Per omnia enim (ut dictum est) properamus honorem et auctoritatem crescere vestræ Sedis.

13. « Manifestum igitur facimus vestræ sanctitati, quod pauci quidam infideles et alieni sanctæ Dei Catholicae atque Apostolicæ Ecclesiae, contradicere Judaice atque apostatice ausi sunt adversus ea quæ ab omnibus sacerdotibus secundum vestram doctrinam recte tenentur et glorificantur et prædicantur; denegantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei Deum Dominum nostrum incarnatum de sancto Spiritu et ex sancta atque gloriissima semper Virgine Dei Genitrici Maria hominem factum atque crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, et coadrandum et conglorificandum Patri et Spiritui sancto, et consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantiale nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitatem. Recusantes enim Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Dominum nostrum fateri unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum Filium Dei, et alium dicentis Dei Verbum et alium Christum.

14. « Omnes vero sacerdotes sanctæ Catholicae atque Apostolicæ Ecclesiae et reverendissimi archimandritæ sanctorum monasteriorum sequentes sanctitatem vestram, et custodientes statum et unitatem Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolicæ vestræ sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de Ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit atque obtinet,

uno consensu confitentur et glorificant prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium et Verbum Dei et Dominum nostrum ante sæcula, et sine tempore de Patre natum, in ultimis diebus descendisse de cælis, et incarnatum de Spiritu sancto, et ex sancta et gloria Virgine Maria natum et hominem factum et crucifixum, unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis, et coadrandum et conglorificandum Patri et sancto Spiritui: nec enim aliud Deum Verbum et alium Christum cognoscimus, sed unum atque eundem ipsum consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem; passibilem carne, eundem ipsum impassibilem Deitatem. Ut enim est in divinitate perfectus, ita etiam ipse in humanitate perfectus est. In una enim substantia Deitatem suscipimus et confitemur quod dicunt Graeci τῶν καθ' ὑπόστασιν ἐνώπιον ἡμαῖς οὐδὲ τίποτεν, id est, eam quæ secundum personam est unitatem seu conjunctionem confitemur.

15. « Et quoniam unigenitus Filius et Verbum Dei ante sæcula et sine tempore de Patre natus, idem ipse et in ultimis diebus descendens, de cælis incarnatus est de Spiritu sancto, et ex sancta atque gloria Virgine Dei Genitrici Maria homo factus Dominus noster Jesus Christus propriæ et vere Deus est: ideo et sanctam atque gloriosam Virginem Mariam propriæ et vere Dei matrem esse dicimus: non quia Dens Verbum principium ex ipsa sumpserit, sed quia in ultimis diebus descendit de cælis, et ex ipsa incarnatus et homo factus et natus est: quem confitemur et credimus (sicut dictum est) consubstantialem esse Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem: ejusdem miracula et passiones, quas sponte in carne suscepit, agnoscentes.

16. « Suscipimus autem sancta quatuor Concilia, id est, trecentorum decem et octo sanctorum Patrum qui in Nicæna urbe congregati sunt, et centum quinquaginta sanctorum Patrum qui in hac regia urbe convenerunt, et sanctorum Patrum qui in Epheso primum congregati sunt, et sanctorum Patrum qui Chalcedone convenerunt, sicut vestra Apostolicæ Sedes docet atque prædicat. Omnes ergo sacerdotes sequentes doctrinam Apostolicæ Sedis vestræ, ita credunt et confidunt et prædicant.

17. « Unde properavimus hoc ad notitiam deferre vestræ sanctitatis per Hypatium et Demetrium beatissimos episcopos: ut nec vestram sanctitatem lateant, quæ a quibusdam paucis monachis male et Judaice secundum Nestorii perfidiam denegata sunt. Petimus ergo vestrum paternum affectum, ut vestris ad nos destinatis litteris et ad sanctissimum episcopum hujus almæ urbis et patriarcham fratrem vestrum (quoniam et ipse per eosdem scripsit ad sanctitatem vestram, festinans in omnibus Sedem sequi Apostolicam beatitudinis vestræ) manifestum nobis facias, quod omnes qui prædicta recte confitentur, suscipit vestra sanctitas; et eorum

¹ L. VIII. C. de summa Trinit.

qui Judaice ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat perfidiam. Plus enim ita et circa vos omnium amor et vestre Sedis erescet auctoritas : et quae ad vos est unitas sanctorum Ecclesiarum inturbata servabitur, quando per vos didicerint omnes beatissimi episcopi eorum quae ad vos relata sunt, sinceram vestram sanctitatis doctrinam. Petimus autem vestram beatitudinem orare pro nobis, et Dei nobis acquirere providentiam ». Item subscriptio talis fuit. « Deus te conservet per multos annos, sancte ac religiosissime pater ».

18. Litterae autem ab Epiphanio episcopo Constantinopolitano ad Joannem Pontificem, quarum Justinianus mentionem facit, non extant. Meminit hujus legationis Anastasius, qui et de muneribus a Justiniano missis agit his verbis : « Eodem tempore vir religiosus Augustus Justinianus summo amore Christianae religionis mittit fidem suam scriptam chirographo proprio ad Sedem Apostolicam per episcopos Hypatium et Demetrium. His diebus obtulit Christianissimus imperator beato Petro Apostolo scyphum aureum circumdatum gemmis prasinis et albis, et alios calices argenteos duos, scyphum pensantem libras quinque, calices argenteos singulos pensantes libras sex, et alios calices argenteos duos pensantes libras quindecim, palliola vero auro texta quatuor ». Haec ibi.

19. *Justiniani Epistola ad Epiphanium confirmantis et explanantis suum Edictum.* — Detentos autem legatos fuisse usque in sequentem annum, ex redditu a Joanne Pontifice Epistola ad Justinianum imperatorem data sub quarto ejusdem Justiniani consulatu cum collega Paulino, satis intelligi potest : reddemus ergo eamdem suo loco. Quid autem hoc anni tempore aetum sit, antequam dicamus, agendum de Epistola ejusdem imperatoris ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, data hoc ipso anno sub tertio Justiniani consulatu, septimo kalendas Aprilis : in qua cum mentio habeatur dictae Justiniani Epistolae ad Joannem papam, eam ante dictam diem fuisse scriptam oportet. Quoniam vero res agitur maximi ponderis, nihil plane praetermittendum est, quod in ea scriptum reperiatur. Ipsam igitur in primis Justiniani imperatoris ad Constantinopolitanum episcopum post missam Romanam legationem conscriptam reddamus Epistolam. Quod enim adversarii Justiniani sparsissent in vulgus, ipsum eorum assertione verborum Concilium Chalcedonense labefactare, contemnere vero alia Concilia generalia ; visum fuit ipsi per necessarium palam exponere, quo esset erga sanctas quatuor Synodos affectu, et quomodo pro ipsis jupiter laboraret. Epistola autem sic se habet¹ :

20. « Imperator Epiphania sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo regiae hujus urbis et oecumenico patriarchae.

« Cognoscere volentes tuam sanctitatem ea omnia quae ad Ecclesiasticum spectant statum ;

necessarium duximus hisce ad eam uti divinis compendiis, ac per ea manifesta eidem facere quae jam moveri coepta sunt, quanquam et illa eamdem cognoscere sumus persuasi. Cum itaque comperissemus quosdam alienos a sancta Catholica et Apostolica Ecclesia, impiorum Nestorii et Eutychetis secutos deceptionem ; divinum anteliae promulgavimus edictum (quod et tua novit sanctitas) per quod haereticorum furores reprehendimus : ita ut nullo quovis omnino modo immutaverimus, immutemus, aut praetergressi simus eum qui nunc usque coadjuvante Deo servatus est, Ecclesiasticum statum, quemadmodum et tua novit sanctitas ; sed in omnibus servato statu unitatis sanctissimarum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa veteris Romae, ad quem similia hisce perscripsimus. Nee enim patimur, ut quicquam eorum quae ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum : vel eo maxime, quod quoties in his locis haeretici pullularunt, et sententia et recto iudicio illius venerabilis Sedis correcti sunt.

21. « Ideoque ex praesentibus divinis nostris breviculis sciet tua sanctitas, quae a nobis proposita sunt quam et quibus studio est pessime interpretari quae a nobis statuta sunt, comprehendetur. Pauci quidam infideles, et alieni a sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia contradicere Judaice ausi sunt adversus ea quae ab omnibus sacerdotibus recte observantur, probantur et annuntiantur ; negantes Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Deum nostrum incarnatum ex Spiritu sancto et sancta gloria semperque Virgine et Deipara hominem factum et crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, coadorandum et glorificandum Patri et sancto Spiritui, consubstantiale Patri secundum Deitatem, consubstantiale nobis eumdem secundum humanitatem ; passibilem carne, eumdem impassibilem Deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium Dei et Deum nostrum fateri unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, manifeste deprehenduntur impii Nestorii sequi pravam doctrinam, secundum gratiam eum dicentes Filium Dei, et alium Deum Verbum, et alium Christum dicentes : quos anathemate damnamus, eorum etiam dogmata, eos etiam qui eadem cum ipsis senserunt, ut alienos a sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia ». Quod audis, lector, Justinianum anathemate haereticos condemnare, sic intelligas (ut saepe ostensum est) eosdem jam ante in sacris Synodis a Patribus condemnatos, eadem ipsorum sententia punitos atque damnavos habendos. Pergit vero :

22. « Et reverendissimi sacerorum monasteriorum archimandritae sequentes sanctorum Patronum traditionem (ea scilicet fide, ut nihil omnino antehac immutarint, aut hodie immutent ab eo, qui nunc usque, sicut dictum fuit, obtinuit, Ecclesia-

¹ L. VII. C. de summa Trinitate.

stico statu) unanimiter fatentur et cum gloria annuntiant Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum Filium esse et sine tempore ex Patre genitum, et in novissimis diebus descendisse ex celis, et incarnatum ex Spiritu sancto et sancta gloriosa semper Virgine et Deipara Maria, et hominem factum et crucifixum, unum esse sancte et consubstantialis Trinitatis. Consustantialem enim ipsum scimus Patri secundum Deitatem, et consustantialem nobis eundem secundum humanitatem; passibilem carpe, eundem impassibilem Deitatem. Quemadmodum enim est in Deitate perfectus, sic idem in humanitate perfectus: ideoque eam quae est secundum hypostasim unionem amplectimur et confitemur: quemadmodum etiam unigenitus Filius Verbum Dei ante saecula et sine tempore ex Patre genitus, idem quoque in novissimis diebus descendit de celis, et carnem assumpsit ex Spiritu sancto et sancta gloriosa Deipara Maria, et homo factus est: quem confitemur (quemadmodum dictum est) consustantialem Patri secundum divitatem, consustantialem eundem nobis secundum humanitatem: ejusdem miracula et passiones, quas ulti sustinuit, carne confitentes.

23. « Haec igitur sunt, in quibus per divinum nostrum edictum haereticos coarguimus: cui divino edicto vel omnes reperli hic verissimi episcopi et reverendissimi archimandritae cum tua sanitate subscripserunt, servantes in omnibus sancta quatuor Concilia, et quae in unoquoque eorum constituta, Nicenum trecentorum decem et octo Patrum, et hujus regiae urbis centum quinquaginta, et Ephesinum prius, et Chalcedonense, manifeste omnibus qui una nobiscum sentiunt fidelibus sanctae Catholicae et Apostolice Ecclesiae traditam regulam fidei, hoc est, sanctam formulam seu Symbolum tenuimus et custodimus a trecentis decem et octo Patribus expositam, et illud quod in hac regia urbe centum quinquaginta sancti Patres apertius expuserunt, non quod defectuosum esset prius: sed quoniam veritatis hostes partim subvertere coeperrant sancti Spiritus Deitatem, partim ex sancta semper Virgine Maria Deipara veram Incarnationem Dei Verbi negaverant: propterea Scripturae testimoniis idem Symbolum supradicti centum quinquaginta Patres apertius exposuerunt: idque et ante omnes sanctae Synodi Ephesina prior et Chalcedonensis eundem fidem sequentes suscepserunt et custodierunt, sanctam et gloriosam semper Virginem Mariam Deiparam publicarunt, et non confitentes eam Deiparam, anathemate percelluerunt; similiter anathematizarunt eos qui aliud Symbolum, alianive sanctam formulam traderent praeter eam quae a trecentis decem et octo sanctis Patribus exposita esset, et explicata et corroborata a centum quinquaginta sanctis Patribus in hac regia urbe congregatis.

24. « Et quidem Ephesinum prius impium Nestorium et ejus dogma sustulit et anathematizavit, ad haec eos qui cum eo seuserunt et sentiunt,

et qui consenserunt et consentiunt, Chalcedonense vero sanctum Concilium damnavit et ejecit a sanctis Dei Ecclesiis et anathematizavit impium Eutychetem ejusque dogmata, et qui eadem cum illo senserunt et sentiunt, et qui consenserunt eidem et consentiunt; et omnes haereticos eorumque dogmata, et qui cum illis senserunt et sentiunt, anathematizavit: pariter anathematizavit Nestorium, scilicet, ejusque dogmata, et qui cum eo senserunt et sentiunt, et qui cum eo consenserunt et consentiunt. Chalcedonense vero S. Concilium magni Procli ad Armenios conscriptam Epistolam, quod oporteat confiteri Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei et Deum nostrum unum S. Trinitatis, per propriam relationem suscepit et confirmavit.

25. « Quae praedicta quatuor sancta Concilia si negligimus, aut ea que his constituta; damus licentiam damnatis ab iis haereticis eorumque dogmatibus suam pestem rursus in sanctis Dei Ecclesiis ostendere. Optandum itaque, quod nondum contingit fieri, hoc aliquando contingat: idque eo magis, quod supradicta quatuor sancta Concilia speciali confessione haereticos eorumque dogmata damnarunt. Ideoque si quis ab uno supradictorum sanctorum quatuor Conciliorum dissentiat, palam est eum amplecti dogmata a sanctis illis Patribus damnata et anathematizata. Nullus itaque frustra vos turbet spe vana innixus, quasi nos contrarium a supradictis quatuor Conciliis fecerimus, aut faciamus, aut fieri a quibusdam permittamus, aut aboleri eorumdem sanctorum quatuor Conciliorum piam memoriam ex dictis Ecclesiae Diptychis sustineamus. Omnes enim qui ab iis damnati et anathematizati sunt, et damnatorum dogmata, eosque qui eadem ac ipsi senserunt, aut sentiunt, anathematizamus. Ita bene preceatur nobis et nostro imperio beatitudo tua, omnes de nostra intentione et nostro erga irreprehensibilem fidem studio docens et certiores faciens. Data VII kalendas Aprilis, Constantiopoli D. N. Justiniano PP. A. III consule». Hactenus ad Epiphanium, publicum tamen exponendum edictum. Quod enim ea de passo uno ex Trinitate verba Hormisda non recepisset, ne quid inferretur prejudicium Chalcedonensi Concilio, quod ea professus Justinianus diceretur ab adversariis Chalcedonensis Concilii; ea de causa apologiam pro sua fide in dicta ad Epiphanium Epistola instituisse videtur. Sed res gestas Romae, cum legati ibidem morarentur, accuratius prosequamur.

26. *Legatis Romae permanentibus, negotium mature perpenditur, de quo et Ferrandus in Africa consulitur.* — Illud vero hic in limine admonendum, seu potius ad memoriam revocandum; quod in Hormisda sepe superius dictum est: nunquam eam sententiam ab ipso Hormisda fuisse rejectam tanquam haereticam, sed prescriptam ut novam atque suspectam, ne sub ea Eutychianorum fallacie occultarentur: re tamen ipsa, si dolus abesset, qui timebatur in monachis illis valde suspi-

cione Eutychianæ hæresis laborantibus, recipienda esset omnino. Quamobrem cum personæ mutata essent, desiissentque penitus illæ de quibus doli suspicio haud levis esset; absque Hormisdæ papæ injuria revocari ea posse videbatur in dubium, abuentibus præsertim Nestorianis et Origenistis ipsius Hormisdæ papæ Apostolica auctoritate. Hinc enim licentia parta est Orthodoxis episcopis Constantinopoli agentibus una cum Epiphanio ejus civitatis episcopo, simulque Justimano imperatori, de his tractandi apud Joannem Romanum Pontificem, missa ad eum honorifcentissima legatione.

27. Cum autem legatio imperatoris Romæ auditæ esset, lectæque litteræ eodem arguento conscriptæ, tum ab ipso Justiniano imperatore, tum etiam ab Epiphanio episcopo Constantinopolitano: sed et nec spreti essent legati ab Accemetis monachis Constantinopoli degentibus Romam missi: auditi et ipsi, qui Hormisdæ papæ se fueri sententiam profiterentur; diu fluctuatum est apud nonnullos Ecclesiæ Romanae clericos, num Justiniani imperatoris fidei confessio recipienda esset, quam in Scythiæ monachis ante visus erat explosisse (ut vidi-
mus) Hormisda papa. Prudentiores autem causæ diversitatem considerantes, ut jure tunc ab Hormisda, cum ageret adversus subdolos Eutychianos, esse rejectam eam sententiam intellexerint; ita conversa nunc alea, et adversus Nestorianos mutato certamine, recte a Joanne papa debere recipi affirmarunt. Contra vero dubitavere plerique, num quod semel ab Ecclesia Romana negatum esset, deberet admitti.

28. Inter hæc ambigua, dum graves hinc inde sententiæ dicerentur, neque quicquam definiretur ab ipso Romano Pontifice cuncta gravi lance judicii expedente: toto anni hujus temporis spatio, ab adventu videlicet legatorum usque ad eorumdem profectionem ab Urbe, nihil propensiiori studio est Romæ ab Apostolica Sede curatum, quam ut quid decernendum esset, quam accuratissime quereretur. Tunc temporis Anatolius S. R. E. diaconus consuluit Ferrandum diaconum Carthaginensis Ecclesiæ, discipulum sancti Fulgentii, virum hujus temporis doctrina insignem, quæ ipsius esset de proposita quæstione sententia: num videlicet absque aliqua licet Ievi fidei Orthodoxæ offensione dici posset unus de Trinitate passus in carne. Ad quem idem Ferrandus prolixam satis atque eruditam Epistolam scripsit, haud pridem editam una cum aliis ejus opusculis ab Achille Statio Lusitano; qua cum multa de Verbi Incarnatione disseruisset, ubi ad quæstionem de qua est controversia venit, hanc firmat conclusionem: Recte dici unum de Trinitate passum, sed securius addi, passum in carne: nam hæc post multa habet:

29. « Propter istos ista dixi, qui nunc audientes Unum de Trinitate passum, dicunt: Adde secundum carnem: quasi aliter intelligi debeat, eliam si ego non addam: vel addere multum ne-

cessarium sit, quod etiamsi non additur, apparet. Libenter autem exigi a me patior, quod ultro addere sum paratus. Incunctanter profert lingua, quod retinet conscientia. Unus de Trinitate Filius Dei Jesus Christus, qui est una persona de tribus personis, passus est secundum carnem ». Ad postremum autem post alia fusius disputata, hæc subdit: « Superest nunc in conclusione hujus voluminis eisdem duabus sententiis, de quibus inter se disputantium fratrum prolixa fit alteratio, ne qua remanere vel suspiciose videatur ambiguitas; dare quamdam fidei regulam, qua præcedente, simplicitas loquentium manifestetur, et audientium removet scandalum. Dicturus ergo unum de Trinitate passum, prius addal, omnipotentis Dei unam substantiam, tres esse personas, ex quibus una persona, id est. Filius Deus permanens, homo factus, natus, et passus sit, neque Patre neque Spiritu sancto pariter incarnato; quamvis opus nostræ redēptionis tota fuerit Trinitas operata, etc. » Hæc ad omnes obstruendos aditus impiae calliditati.

30. Scripsit vero idem Ferrandus eodem arguento aliam Epistolam ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum: quæ licet minime integra habeatur, satis suppleri potest ex dicta ad Anatolum diaconum Epistola. Sicut ergo Ferrandus monuit, ita factum a Justiniano imperatore apparet, ut cum assereret unum de Trinitate passum, multa præmiserit, et rursus multa subjecerit, quæ oīnem possent de subdola captione suspicionem auferre: ut non mirum sit, si ipsius imperatoris confessio a Romano Pontifice post anni unius agitatam controversiam recepta fuerit atque probata, ut videbimus ex litteris ejusdem Pontificis ad ipsum redditis anno sequenti. Quæ quidem omnia ex sententia etiam Chalcedonensis Concilii esse dicta, Facundus episcopus Hermianensis in tractatu ad Justinianum imperatorem de lribus capitulis, pluribus docet ipso libri principio: extat ipse scriptus in Vaticana bibliotheca. Sed et Dionysius Exiguus eidem favit sententiæ; cuius rei gratia tunc in latinum transtulit Procli Epistolam ad Armenos, cui Praefationem affixit, qua docuit pie recteque dici, unum ex Trinitate passum in carne. Erat viri hujus Romæ hoc tempore (ut dictum est ex Cassiodoro) aestimatio summa. Sed ad legationem redeamus.

31. Meminit hujus a Justiniano missæ legationis Procopius, ubi agit de Theodato Gotho conante in odium Amalasunthæ prodere Tusciā, cui ipse præerat. Justiniano imperatori. Nam ait¹: « Hanc sibi mali animi imprimere promptitudinem Amalasuntha (Amalasenthæ) occuperat, eaque de causa infensor illi Theodatus erat, remque moleste ferebat. Unde huic animo inerat, Justiniano Tusciā prodere; cuius rei ob gratiam ubi primum vim magnam pecuniarum et consulariem dignitatem ab

¹ Procop. de bello Goth. l. 1.

eo in præmium retulisset, Byzantii mens erat de cælero commorari. Hæc Theodato animo volente, ex Byzantio ad Romanum antistitem legati venerunt, Christianorum altercationis sedanda causa sentientium varia et inter se disceptantium. Sed qualesnam istorum controversie sint, etsi minus ignorem, haudquaquam tamen in præsentî meminerim, nimirum qui furentis esse vesaniae ducam, Dei velle qualisnam sit pervestigare naturam : hominem namque mortalem ne humana hæc quidem ad verum posse comprehendere reor, nedum ad divine nature pervenire cognitionem sat queat. Sed per me ista sine discriminâ prætereantur, quæ sola credulitate venerant mortales : ipse vero de Deo fateri nil aliud hoc tempore ausim, nisi quod bonus omnino et rector sit, et universa in sua habeat potestate ». Ista Procopius, qui impietatis arguitur ab ejusdem temporis scriptoribus : ut non mireris, si quæstiones de fide Christiana contemnit. Porro his dictis indicat perplexas satis atque prolixas ejusmodi controversias fuisse, pugnantibus ex adverso legatis Accemetarum.

32. *In Simoniacos decernitur.* — Sed ne descendamus ab Urbe : hoc ipso tempore quo Joannes papa (ut dictum est) Pontificiam Sedem obtinuit, quod multa accidissent indigna in ipsa Romana Ecclesia Sede vacante, dum videlicet complures ut ad pontificatum adipiscendum sibi aditum prepararent, Ecclesiæ bona effudissent, et inter eos fuissent alii qui corruperint aliquos ex senatoribus dando pecunias, ut postularentur in Romanum Pontificem : id indigne ferens senatus ipse in primis, adversus eos qui adeo turpiter aliquid accepissent, senatusconsultum promulgavit. Egit insuper et Joannes papa apud Athalaricum regem, ut qui impudenter Ecclesiasticos canones procularent, regis perterrentur edicto : per Ecclesiæ enim defensorem petiti ab ipso Athalarico rege, ut adversus ejusmodi simoniacos, quos non compescerent sacri canones, regia ageret potestate; pœnisque sæculi eosdem comprimeret, quos nec Dei timor, neque Ecclesiastica censura corrigeret. Sic igitur idem Athalaricus haec ad ipsum Joannem papam rescrispsit¹ :

33. « Joanni papæ Athalaricus rex.

« Si antiquis principibus studium fuit leges exquirere, ut subjecti populi delectabili tranquillitate fruerentur; multo præstantius est, talia decernere, quæ possint sacris regulis convenire. Absint enim a nostro sæculo dannosa compendia. Illud tantum possumus verum lucrum dicere, quod constat divina judicia non punire. Nuper siquidem ad nos defensor Ecclesiæ Romanæ flebili allegatione pervenit, eum Apostolice Sedi peteretur antistes, quosdam nefaria machinatione necessitatem temporis auctoratos, ita facultates pauperum extortis promissionibus ingravasse, ut (quod dictu nefas est) etiam sacra vasa emptioni publicæ viderentur exposita. Hoc quantum fuit crudele committi, tantum reli-

giosum est, adhibita pietate, resecari. Atque ideo sanctitas vestra statuisse nos præsenti definitione cognoscat, quod etiam ad universos patriarchas atque metropolitanas Ecclesiæ volumus pertinere, ut a tempore sanctissimi papæ Bonifacii, cum de talibus prohibendis suffragiis patres conscripti senatusconsultum nobilitatis suæ memores comluderunt ». Quodnam autem fuerit istiusmodi senatusconsultum, ita subicit :

34. « Quicunque in episcopatu obtinendo sive per se, sive per aliam quamcumque personam aliquid promisisse declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus exueretur (efferretur, efficeretur). Si quis autem in hoc scelere reprehenditur fuisse versatus, nullam relinquimus vocem : verum etiam si aut repetendum, aut quod acceptum est, non reddendum esse crediderit, sacrilegii reus protinus habeatur, accepta restituens compulsione judicis competentis ». Hactenus senatusconsultum non adversus clericos promulgatum, sed in laicos, quibus ob postulationem alicujus in episcopum aliquid datum vel promissum esset; sed omnia reddens irrita, nec eis aliquod voluit esse suffragium in postulando. Hæc autem rex Athalaricus confirmans a senatu decreta, eosdem impie agentes coeret, ista subdens :

35. « Justissimæ quidem leges ut bonis appetiunt, ita claudunt malis moribus actionem : propterea quicquid in illo senatus decretum est consulto, præcipitus in eos modis omnibus custodiri, qui se quoquo modo per interpositas quascumque personas scelestis contractibus miscuerunt ». His in confirmatione senatusconsulti appositis, eidem ipse festinus occursero studuit sacrilegio, cum videlicet quis, ut subriperet sibi Pontificatum, maiorem pecunie summam, quam alii solerent, populo daturum promitteret, istiusmodi promissionibus veluti auctione quadam emens sibi, conciliata populi gratia, Pontificiam Sedem : quod nefandum scelus ut penitus tolleretur eo modo quo diximus, per defensorem Ecclesiæ apud regem agens Joannes papa curari petiit : cui rex annuens, ita subjunxit :

36. « Et quia omnia deceat sub ratione moderari, nec possunt dici justa, quæ nimia sunt : cum de Apostolice consecratione Pontificis intentio fortasse prævenerit (pervenerit), et ad palatium nostrum producta fuerit alteratio populorum, suggestentes nobis, intra tria millia solidorum cum collectione chartarum censemus accipere ; a quibus tamen omnes inidoneos (idoneos) rei ipsius consideratione removemus : quia de Ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum. Alios vero patriarchas, quando in comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in supradictis conditionibus atque personis intra duo millia solidorum jubemus expendere : in civitatibus autem suis tenuissimæ plebi non amplius quam quingentos solidos se distributuros esse cognoscant. Reliquos accipientes et dicti præsentis et senatusconsulti

¹ Apud Cassiod. Var. l. ix. Ep. xv.

nuper habiti pena constringat, et dantes canonum severitas persequatur ». Vides non audiens regem in dantes clericos penam convertere, sed in accipientes tantummodo laicos, relinquens illos canonum censura plectendos : ut sicut senatusconsultum, ita et regis edictum laicas tantum personas respiciat, quae aliquid hujusmodi ex causa acceperint; prout etiam quae dicentur, insinuant. Sed et hic obiter illud observa, per patriarchas intelligi archiepiscopos : praeter enim Romanum Pontificem, nullus patriarcharum in dictione erat Athalarici Italiae regis. Ex Gothis enim ejusmodi vocis usus emersit, ut archiepiscopi in Occidente patriarchae etiam dici coeperint. Subdit ergo :

37. « Vos autem, qui patriarcharum honore reliquis praesidelis Ecclesiis, quoniam constitutio nostra ab illicita promissione liberavit : reslat, ut bona imitantes exempla, sine aliquo Ecclesiarum dispendio dignos majestate pontifices offeratis. Inquitum est enim, ut locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis divina consideratione preclusimus. Quapropter si quis Apostolice praesulem Ecclesiae, vel patriarcharum episcopum sive per se, sive per parentes nobis (nos) servientium quascumque personas aliqua suffragii crediderit ambitione promovendum ; et ipsum reddere accepta definitius, et quod est canonibus statutum, eum modis omnibus esse passurum. Si quis vero quae dederit aut promiserit, eodem superstite timuerit publicare, ab haeredibus vel pro haeredibus ejus Ecclesia repeatat, cuius suffragio antistes deprehenditur ordinatus : nota infamiae nihilominus superstites inurente, reliquos quoque ordines sub eadem fieri distinctione praecipimus.

38. « Quod si forsitan doles machinationis invento sacramentis persona intercedentibus fuerit obligata, ut salvo statu animae commissum iniquitatem neque approbare possit, neque audeat accusare : damus licentiam quibuslibet honestis personis in singulis quibusque civitatibus apud judices competentes hoc crimen deferre : et quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, ut ad probationem (approbatione) insequierter animenem, tertiam partem judicatae rei ille percipiat, qui tale facinus vulnerit publicare ; reliqua vero ipsis Ecclesiis proficiant quae videntur extorla, aut in fabrica earum, aut in ministerio nihilominus profutura. Decet enim ad usus bonos convertere, que voluit perversitas inimica fraudare. Quiescat igitur maliquam prava cupiditas. Quo tendunt, qui a fonte preclusi sunt? Recolatur et limeatur Simonis justa damnatio, qui emendum creditit totius largitatis auclorem.

39. « Orate igitur pro nobis edicta nostra custodientes : quia divinis noscitur convenire mysteriis. Sed quo facilius principis votum universorum mentibus innolescat : hoc senatui, hoc populis per praefectum Urbis praecipimus intimari : ut generalitas agnoscat, nos illos prosequi, qui majestati divinæ potius viderentur adversi. Vos quoque hoc

universis, quos Deo proprio regitis, episcopis intimate ; neque sit alienus a culpa, qui potuit cognoscere constituta ». Haec tenus ad Joannem papam rescriptum sive edictum Athalarici regis, ex quibus intelligis, quam execrabilis semper fuerit in Ecclesia simoniaea culpa, adversus quam (quod canones non proficerent) Ariani regis auxilium oportuerit implorasse. Sed illud cessit ignominiosius, cum recitalum edictum adversus hujusmodi delinquentes idem rex voluit marmoreæ inseribi tabulae, et ante sancti Petri atrium illam perspicuam cunctis apponi. Ex violentis hisce remedii, quam grandis morbus irreperserit, est facile judicare. Ad hæc igitur naviter implenda ipse Athalaricus ad praefectum Urbis ista couersipsit¹ :

40. « Salvantio V. I. praef. Urbis, Athalaricus rex.

« Grafa res est, cuncta profutura vulgare ; ut generate fiat gaudium, quod potuit esse votivum : alioqui lesionis causa nascitur (noscitur) si beneficia potius occultantur. Dudum siquidem senatus amplissimus a splendoris suo cupiens maculam fœdissimæ suspicionis abradere, provida deliberatione constituit, ut in beatissimi papæ consecratione nullus se abominabili cupiditate pollueret : pena etiam constilinta, qui talia presumere tentavisset. Non injuria : quia tunc electi vere meritum queritur, cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes et augentes inventum, ad beatissimum papam direximus constituta, quae his antelata perfulgent, ut ab honestate sanctæ Ecclesie profanus ambitus afferatur. Hoc nos ad notitiam senatus et Romani populi votum sine aliqua dilatione perducere, quantum cunctorum figuratur cordi, quod cupimus omnium studio custodiri. Verum ut principale beneficium et praesentibus hæreat sæculis et futuris ; tam definita nostra quam senatus consulta tabulis marmoreis praecipimus decenter incidi, et ante atrium beati Petri Apostoli in testimonium publicum collocari. Dignus enim locus es, qui et gloriosam mercedem nostram, et senatus amplissimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus : quo redeunte, noscamus impleta quæ jussimus. Incertum enim videtur habere quod præcipit, cui rerum effectus tardius innotescat ». Haec tenus mandatum praefecto Urbis datum, ad quem etiam de relaxandis a vinculis duobus nobilibus Romanis civibus, agente pro illis eodem Joanne papa rescriptum² extat. Sed de Joannis papæ rebus gestis hoc anno jam satis : ad Justinianum recurrit oratio.

41. *Africa a Vandaliis liberata ad Romanum redit imperium, ubi tota expeditionis series, duce Belisario.* — Hoc ipso anno, cum idem imperator tertium gereret consulatum, ubi cum Persis pacem firmavit, comparata classe adversus Vandulos, ipsis expugnatibus, Africam ab illis possessam Romano recuperavit imperio, ducto captivo, qui regnum

¹ Apud Cassiod. l. ix. Ep. xvi. — ² Ibid. Ep. xvii.

Hilderici invaserat, Gilimere. De his cum simus acturi, temporis in primis ratio est ineunda atque firmanda : cum sciamus apud Marcellinum comitem, qui his temporibus vixit, haec referri ad quartum Justiniani consulatum, nempe anno sequenti, sub quo ista habet : « Provincia Africana, quae in divisione orbis terrarum a plerisque in parte tertia posita est, volente Deo, vindicata est. Carthago quoque civitas ejus, anno excisionis suae nonagesimo sexto, pulsis devictisque Wandalis, et Gilimere eorum rege capto et Constantinopolim missa, quarto Justiniani principis consulatu, ipsius moderatione recepta est, suaque cum patria firmius quam dudum fuerat, redintegrata ». Ille Marcellinus sub dicto quarto imperatoris consulatu, anno sequenti. Veram secundum initam ab eo rationem temporis captæ Carthaginis, dum numerat ab eo tempore annos nonaginta sex ; dicendum eset, non sequenti, sed post sequentem, nempe anno Domini quingentesimo trigesimo quintoa Justiniano captam Carthaginem, quam olim a Gensericu expugnatam vidimus anno Domini quadringentesimo trigesimo nono, ut præter Prosperum idem ipse Marcellinus affirmat. Verum ne summae sociæ Marcellinum arguas, ut in iis rebus, quas ob oculos habuit, ita fuerit hallucinatus ; dieam in ejus Chronicon menda potius irrepssisse : in promptu est enim qui eum errasse convincat Justinianus, quem præstat audire ; qui in Constitutione hoc anno sub tertio ipsius consulatu edila decimo septimo kalendas Januarias, ista habet ejus exordio¹ :

42. « Tanta circa nos divine humanitatis est providentia, ut semper æternis liberalitatibus nos sustentare dignetur. Post bella enim Parthica æterna pace sopita, postque Wandalicam gentem ereptam, et Carthaginem, in magis omnem Libyam Romano imperio iterum sociatam », etc. Ad finem eadem his verbis. « Bene autem properavimus in tertium nostrum consulatum et has leges edere ; quia maximi Dei et Domini nostri Iesu Christi auxilium felicissimum eum nostro consulatu Reipublicæ donavit, eum in hunc et bella Parthica abolita sunt, et quieti perpetuae tradita ; et tertia pars mundi nobis acceredit : post Europam enim et Asiam et tota Libya nostro imperio adjuneta est, et tanto opere legum caput impositum est : omnia cælestia dona nostro tertio consulatu inducta ». Haec ipse (ul dictum est) decimo septimo kal. Jan. sub suo tertio consulatu ; adeo ut nihil sit quod adeo patenti testificationi imperatoria sanctione firmatae possit aliquis refragari.

43. Cum tot tanlaque hoc anno successerint ipsi feliciter ; cur tantopere annuerit votis Deus cum plures reddi possint causæ, quas et superius recensuimus ; potissima tamen illa videtur, quod hoc anno (ut diximus) negotium tuendæ fidei Catholice adversus iterum insurgentes Nestorianos suscepit, cuius rei gratia honorificentissimam lega-

tionem hujus anni exordio (ut dictum est) Romanum ad Pontificem misit. Res quidem admiratione digna, quod cum tantæ expeditioni parandæ totus deditus esset, perinde ac si summò otio frueretur, et nihil nisi de servanda illibata fide Catholica præterea cùranduni esset ; decernit legatos, sancit edicta, scribit Epistolas, ac denique plusquam opus esse videri posset, publicas edit de fide Catholica sanctiones. His accessit veteris juris enucleandi et in observantiam pristinam revocandi egregie navatum opus : ad postremum additæ ad hæc vigiliae atque jejunia, ut ipse in alia ante promulgata Constitutione¹ testatur. Ex quibus diceant principes, cum bellica tractant, quibus operibus divinum sibi numen concilient ; nempe, exemplo Justiniani, præmissa defensione Catholice fidei, legum custodia et observantia, sanctorum cultu, ac demum assiduis ad Deum precibus cum vigiliis atque jejuniis. Tanta namque tam brevi temporis spatio Justiniano esse concessa, ut unica expeditione pancorum dierum termino indeomitam gentem subegerit, universaque subditam olim imperio Romano Africam recuperarit, nonnisi ex divinitus impertito desuper auxilio omnibus exploratissimum est.

44. Sed quomodo istæ omnia se habuerint, ut enarreremus, præter Procopium, copiosiorem habemus neminem antiquorum referentem, neque fideliorum, quem sequamur ; eum ipse sub Belisario militans, omnibus præsens fuerit, et quæ vidit scriptis ediderit. Verum haud opus est nobis singula ejus assetari vestigia, sed ea tantum prosequi, quæ ad institutum a nobis susceptum spectare noscuntur. Hoc igitur anno, ipsius Justiniani consulatu tertio, veris tempore, Constantinopoli e portu solvisse classem Africam versus narrat : sed quibus auspiciibus, ab ipso Procopio sic accipe² : « Justinianus igitur anno septimo principatus, in veris initio navim prætorian ad littus juxta aedes imperatoria deduci jussit. Tune Epiphanius civitatis præsul classi de more benedicens ac bene precatus, milites paulo ante baptizatos, nomen profientes Christianum singillatim in navim introduxit ».

45. Noluit pius imperator quemquam non plene Christianum in classe, quam adversus impios pietas Christiana ducebat, penitus inveniri : si quis ergo inter scriptos milites inventus esset adhuc catechumenus, baptismum suscipere jubebatur : sed et Catholice fidem omnes æque professos, exomologesimque alios fecisse, atque ita universum exercitum expiatum principis voluntate putamus. Sed pergit auctor : « Sic itaque Belisarius cum Antonina uxore solvit, cum quibus Procopius etiam auctor hujus historiæ fuit, ab initio quidem cunctabundus ac periculum metuens ; deinde somnio quodam admonitus, maxime fuit ad iter accensus. Videbatur enim in domo esse Belisarii, ubi quidam e servis nuntiant dona esse a quibusdam allata :

¹ L. 1. ff. de confirm. Digest.

² Constit. Novel. xxx. in fin. — ² Procop. de bello Wandal. l. 1.

que Belisarius cum e pergula adspiceret, vidi homines quosdam supra dorsum triticum cum floribus terentes, quod deponi jussit in atrio domus: ubi ipse cum suis militibus accumbens, flores ipsos edebat, qui cibus longe suavissimus est eis visus. Haec somnii summa ». Ex quo victoriā esse significatam accepit: per flores enim, quos ipse cum militibus pastus est, ingens gloria demonstrabatur, quam cum suis esset consecuturus: fructus vero cessuros impetio. Pergit autem Procopius.

46. « Igitur classis omnis prætoriam secuta, Perinthum applicuit, quæ nunc Heraclea dicta est: hie dies quinque consumpti sunt, quod plurimis dueem equis domaverat », imperator scilicet, « e sole equorum imperatoria, quæ in Thraciæ locis educatur. Inde solventes, Abydum pervenient: ibique dies item quatuor maris tranquillitatem exspectandam censemib[us], casus contigit bujusmodi. Duo Massagetae quendam e sociis ut ebrios irridentem interfecerunt: nam omnium maxime vino dediti Massagetae sunt. Belisarius igitur ambos hos in Abydi quodam promontorio palo infixit. Quod factum cum aliis, tum ex eorum genere viri maxime agre ferre: Belisario dixerunt, se non ex lege aut poena aliqua coactos, cum Romanis subditi non sint, sed sponte in exercitu esse: tali igitur suppicio non esse apud eos consuetudinem delinquentes plectere. Cum his itaque plures consensere, qui maxime propter scelera, impunita esse delinquentium peccata cupiebant.

47. « Belisarius igitur universum congregans exercitum, hæc alloquitur: Si nunc apud vos belli expertes ac nunc primum militantes verba habere, longa mihi opus esset oratione ad enarrandum quantum vim habeat ad victoriā observatio justitiae. Ilujus disciplinæ summan, tum pugnæ finem atque fortunam imperiti in dextris consistere tantum existimant. Vos autem, qui sæpe inimicos vicistis neque corporibus neque viribus vobis inferiores, sæpe etiam victi fuistis; non ignorare puto, quod homines quidem utrinque ex acie inter se dicunt, finem vero tantum quem Deus voluerit consequuntur. Nam et corporis prosperitatem, et armorum diligentiam, cæteramque belli præparationem longe inferiora justitia et in Deum observantia esse, non dubium: quam si quis sectatus fuerit, magis ei quam ex supradictis felicitas obvenierit. Prima igitur justitiae cura, injuste imperfectos uleisci. Si enim justi et injusti judicium in eos exerceri qui prope nos sunt, prætereatur; nullus jam metus erit: vilis admodum fuerit homini animæ ratio. Si quis enim Barbarus proximum per ebrietatem occiderit, ac venia propterea postulata, se criminis solutum dixerit; peccata licentia longe fuerint pejora. Neque enim ulla ratione fas ebrium esse, multo minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipsa enim per se temulentia, vel cede non consequente, poena est digna: quanto magis si ea consequatur, multo item magis in proximum, quam alienum. Exemplum itaque

facti quale sit, et quam detestabile, ipsi conspiciatis.

48. « Vos ergo manibus temperare, ab injuria que abstinere opus. Nec putatote me conniventer, injustum quoquo modo toleraturum; neque ullum quanvis hostibus formidolosum ac terribilem, qui alioquin manibus in hostes puris non feratur, ullo modo commilitonem putaturum; cum frustra sit fortitudo, ubi justitia defuerit ». Hacenus concio Belisarii pro justitia in exercitu servanda. Subdit vero Procopius: « Ubi Belisarius finem dicendi fecit, exercitus omnis et verba imperatoris non contentenda considerans, et illorum supplicia spectans, timore corripitur; jamque ex illo frugi esse, et ex æquo inter se vivere apud tales ducem non iusta passurum cogitabant ».

49. Ita quidem severitate in suos adhibita, stravit sibi per sobrietatem atque justitiam viam ad vincendos invictos haec tenus hostes. Ista ego considerans, et ad præsentia tempora convertens oculos eadem plane deploratissima facile sentio, ubi Christianorum exercitus impietate atque ebrietate corruptos intueor, et damna contemplor, quæ passi sunt Germani ab infidelibus Turcis; unico tantum illo remedio sublevandi, si eosdem obsignatos fide Catholica milites, sobrios redditos Belisarius alter ducat: fore tune quidem, ut iidem recepto et integrato pristino robore, quo didicerant quoque superare Romanos, facillime victores quosque vincerent, atque fortissimos debellarent. Sed quem non vilem reddat impietas (cum fugiat¹ inipiis, etiam nemine persequente) quemve non emolliat, frangat, atque sternat ebrietas? Præsentium itaque rerum miserrimus status ista obiter deplorare, et ex imo pectore deducere suspiria importune coegerit. Sed cœptam historiam prosequamur.

50. Postquam Procopius varios casus, qui in ea navigatione configerunt, enarravit; post tres menses, ex quo solverant Constantinopoli, ad littus Africanum classem refert appulsam in locum qui novem dierum itinere a Carthagine procul aberat in provincia Byzacena. E Byzantio igitur cum Byzacium feliciter pervenissent, tale quid memoria dignum factum accidisse narrat, ex quo plurimum Dei providentia et benignitas erga suos commendata est:

51. « Ubi autem, inquit, fossa castrorum fodiebatur, miraculo quadam animadversum: aquæ multum sub terra erupit, nunquam prius apud Byzacium visæ, ut locum perpetuo siccum: hæc igitur tune cunctis hominibus et animalibus expeditavit. Procopius vero simul cum duce laetus, ait non ob aquæ usum atque copiam se gaudere, sed ob auspicium victoræ facilis et parvo negotio consecuturæ cælicolas voluisse significare: quod profecto evenit ». Cujus miraculi testificationis causa, « Justinianus imperat. (alibi inquit Procopius²) statim divini doni testimonio confirmatus id consiliū cœpit, ut locus ille in urbem transferretur

¹ Prov. xxviii. — ² Procop. de ædific. Justin. imp. orat. vi.

muro firmatam, et alio apparatu in felicis urbis cumulum descriptam ».

52. Quod vero die sequenti acciderit factum, ex quo Belisarii summa enituit in exercitu ducendo justitia, accipe ex eodem Procopio, qui mox ista subjungit : « Die sequenti, postquam militum quidam in agros discurrentes fructus attigerunt : eos ignominia notatos convocans Belisarius sic est allocutus : Vim afferre et alienis pasci, turpe semper ae prebrosum videtur, etc. » Tale autem exemplum, quo justissimi dñeis Belisarius specimen edidit, ea plane haud modici levisque momenti utilitas consecuta est, ut (quod idem auctor subdit) Afri non sicut hostes, sed sicut amicos Romanos haberent, sponteacumque illis ministrarent annonam ; et ipsi vice versa pretium solverent, fidelissimosque se illis in omnibus exhiberent : qua securitate Carthaginem usque progressi fuerint; ubi duces Belisarii, divinitus obdata occasione bene pugnandi bis vicerint obvios hostes : cum interea Gilimer tyranus necari fecit in carcere Hildericum regem et socios, qui cum ipso eadem ex causa captivi detinebantur.

53. Quoniam autem mense vel die anni hujus contigerit classis adventus, et visa sit contra Carthaginem; ex his quae inferius Procopius habet, sat intelligere possumus, nempe fuisse diem decimam quintam mensis Septembri, qua natalis sancti Cypriani Carthaginensis episcopi anniversarie vigiliae agebantur : ut ex hoc magis divina id providentia factum ex sanctorum patrocinio, qui creberrimis id precibus implorarint, omnibus innotesceret : quod et praecedens oraculum relatum superius significaverat. Eo namque die, quo ejusdem sancti (ut dictum est) vigiliae agebantur, advenit classis : ex eius adventu tanta est parta fiducia Africanis : ut iidem templum illud ad Decimum positum, in quo erat sepulcrum sancti Cypriani, detentum ab hostibus invadentes, sibi, pulsis Wandaliis, vindicarint, summaque tranquillitate more pristino diem festum natalis ejusdem martyris sanctissimi Cypriani solemniter celebrarint. Sed audi rursus ipsum, qui in exercitu erat, Procopium ceptam historiam prosequentem his verbis :

54. « Postquam autem Justiniani classis advenit, dies erat secuturus, in quo festum consuetum revertebat. Sacerdotes tunc Christiani, quanquam Ammatas ad Decimum contra nostros veniret (hic erat germanus Gilimeris tyraui qui duebat partem exercitus Wandalorum) in spem erecti, protinus pulsis Arianis, templum recipiunt, lustrationibus curant, superstitionibus purgant; donaria quae pulcherrima essent, tholo suspendunt, lychnos preparant, aurea vasa oiuemque pretiosam et sacram supellectilem e sanctuaris promentes reconcinnant, diligenterque in ordinem restituunt, ut cum opus, sint usui parata. Haec apud Decimum gesta, ut mihi relatum. Christiani igitur reliqui, quibus ex opinione res pulchre successit, templum et ipsi adeantes, lychnos accendunt; sacerdotibus,

quibus ex lege cura est horum, praesto adsunt ». Haec Procopius. Sic igitur mirando quodam modo ante contigit celebrari triumphum, quam adipisci victoriam, quae tamecum celeriter est divina ope sequuta : cum Animatas ad dictum locum Decimum nuncupatum adveniens, ibi cum Joanne praefecto praetorio, qui copiarum partem jussu Belisarii ante deducebat, manus conserens, occisus est; conversis in fugam caeteris qui secum erant, quorum ab insequentibus eos Romanis magna strages facta est : quo ex facto rem universam Romanis bene cessisse, idem Procopius tradit : cum videlicet Gilimer rex victoriam praemaniibus habens, consternatus morte germani, a coepitis desistens, adversariis reparandi vires et cum impetu hostes invadendi tempus praebuit et occasionem : cum et ipse divino quidem consilio, veluti vertigine quadam mentis arreptus, in fugam actus una cum suis ad Bullæ campum divertens, seclusus ab urbe, occasionem praebuit, ut Carthaginenses portas civitatis Belisario aperirent.

55. Sed magna tune enituit Belisarii ducis prudenter, cum ea nocte continuit exercitum extra moenia : ne noctu civitatem ingrediens, praeberet mililibus occasionem cuncta rapina et eade vastandi. Curae enim illi summæ fuit, ut qui venisset Wandatos debellare, liberaret Afros captivitate detentos. Nam audi Procopium : « Die sequenti (ipse est dies natalis sancti Cypriani martyris) pedites omnes e munitionibus una cum Belisarii uxore adfuere; unaque omnes Carthaginem contendimus : quo cum vespere pervenissimus, extra urbem subtentoriis ea nocte fuimus quanquam nemine ingressum prohibente : Carthaginenses enim portas illico aperuerunt, lumina ubique disposuerunt, ignes nocte tota per urbem accenderunt : Wandali qui relictii erant, ad tempora supplices configuerunt. At Belisarius statim rem ita disponit, ut tam ex hostibus quam ex nostris insidias utrinque prohiberet, ne per noctis tenebras latentes in rapinam et direptionem venirent.

56. « Hac insuper nocte naves, Euro spirante, ad promontorium sunt actæ, quas ubi Carthaginenses conspexere, ferreas catenas portus, quem Mandracium vocant, trahentes, facilem classi aditum fecerunt. Est autem in domo regia career, ubi omnes miseri suppicio destinati a tyrranno concludebantur : inter quos mercatores fuere plures ejus temporis, qui ad bellum Gilimerem eum tem juvare opibus rogati fuere; eaque die perituri erant, qua Animatas apud Decimum interiit, in tantum venere disserimen. Hujus igitur careeris custos ubi haec apud Decimum gesta audivit, tum intra promontorium classem jam vidit; intus ingrediens, eos qui nunquam ad eam diem ex quo capti fuere, bonum nuntium audire, sed in tenebris constituti, mortem quoque exspectabant, interrogat, quid ex eorum substantia concessuri essent his qui eos liberaient. At illi protinus respondent quaecumque velint. Ipse autem nihil se dixit aliud ab eis velle,

quam omnes jurare, si inde aufugerent, ei in periculo constituto omnibus viribus se auxilio adfuturos. Hic vero sic egerunt. Ipse autem rem omnem manifestans, fenestrasque ex ea parte, quæ mare prospiciebat, aperiens, classem nostram ostendit: nec mora, cum eisdem e carcere liberatis simul abiit ». Ista Procopius.

57. Post haec autem, unitis Wandalorum copiis, Gilimer cum fratre Zanzone, quem ex Sardinia revocavit, Carthaginem obsidere paravit: progressus est adversus eos obviam cum exercitu Belisarius: quos inventos centum quadraginta stadiis apud Tricamacaū castra habere, ad prælium provocavit: congressisque simul exercitibus, in ea pugna regis frater Zanzon occiditur, tandemque Wandalorum castra sunt expugnata, Gilimere fuga lapsō. Hicque finis anni hujus victoriae: nam contigerunt hæc post dimidium mensis Decembris, ut idem Procopius tradit, ubi ait¹: « Hæc igitur omnia, appulsus classis, pugna, insecurio, Carthaginis recuperatio, et castrorum expugnatio tribus facta sunt mensibus, terminata ipsa post dimidium mensis Decembris ». Atque hic finis præsentis anni memorabilium rerum gestarum in Africa a Romanis vindicata post annos nonaginta quinque, non ab expugnatione Carthaginis, sed ex quo Wandali Africam possederunt.

58. Mira quidem divina providentia factum fuisse, alibi Procopius² narrat, ut Wandali omnia propugnaentia et loca munita Africæ, excepta Carthagine, muro cincta, ne Africanis rebellandi aliquo modo animus esse posset, mœniis omnibus atque munitionibus spoliaverint: quibus ita inventis, absque aliqua obsidione omnibus Belisarius est potitus, qui mox eadem muro cingenda et munienda curavit. Profuit igitur magnopere Romanis consilium Wandalorum, ut paucis diebus universa Africa Wandali privarentur, nulla existente munitione, qua se protegere potuissent. Hæc considerans qui interfuit ipse Procopius, in hæc verba admiratus erumpit¹:

59. « Hic tandem philosophari licet, ac res humanas pensare: nequiequam omnino desperandum, quin in omni sæculo semper meliora sperare liceat, donec ipsæ hominum fortunæ fuerint. El quæ dictu factaque difficilia et fieri posse minime videntur, audentibus sæpe ad effectum adducuntur; ita ut admiratione multa sint digna quemadmodum hic contigit. Nam si talia unquam evenerint, non habeo dicere. Quartum enim a Genserico successorem venientem, ejusque regnum opibus multis ac militum robore florens a quinque millibus hominum advenarum, portu stationeque carentium, tam brevi tempore dissolvi atque ruere (tantus enim equitum numerus, qui Belisarium sunt secuti, et foto hoc tempore bellum sustinuere) sive fortunæ, sive virtuti sit adscribendum, jure quis ita evenisse

mirabitur ». Hæc Procopius. Sed mirantem ipsum, emetantemque certa sententia definire, fortunæ tanta ista, an virtuti sint tribuenda, miramur: cum haud dubium esse possit, facta esse hæc nütu divino, cum tot tantisque piis operibus principem ad haec peragenda conciliasse sibi divinum numen, ex his quæ supra retulimus, salis superque pateat.

60. *Digressio de navalí victoria relata in Turcas sub Pio papa quinto.* — Vidi mus plane, Divinitate propitia, diebus quoque nostris ista miracula: quid pia preces, sanctificato bello ex divinarum legum prescripto, in re bellica valeant; et quid conferat, si pugnantibus adversus Amalecitas Israelitis, Moyses ad Deum supplices manus expandat. Quænam, rogo, vel tenuis poterat esse spes, Turcarum classem semper invictam, et ex recenti victoria, capta insula Cypri, exultantem, insultantemque fidelibus, potuisse a Christiana sancto fœdere juncta classe vinciri, vincirique universam, atque integrum, per paucis tantum fuga lapsis triremibus, paucarum horarum spatio in portum deduci captivam; reclamantibus præsertim aliquibus e summis ducibus haud res omnes Christianorum uni jactui aleæ committendas? Cum sanctissimus ille summus Dei sacerdos, Ecclesiæ Catholicae princeps, toliusque Christianæ religionis antistes, Romanus Pontifex Pius quintus, post primum miraculum illud (ita visum sapientibus) quo adeo diversas mentes in diversa contrariis studiis agitatas in unum conjunxit, sanctoque fœdere strinxit; adjecit, ut piis ad Deum precibus ducum consilia inter se pugnantia divino quodam impulsu mutarit, et quantumlibet longe absens, invitatos ac refragantes diu licet, uno momento alacres ad ineundum difficultimum navale certamen impulerit, atque demum insperatam illis a Deo victoriam impetraverit.

61. At nonne huic simile, quod præsenti anno, quo ista describimus, præter omnem spem vidi mus esse factum? Unum Transilvanæ Orthodoxum principem exiguo militum numero, si compares cum numerosissimis Turcarum copiis, tendentibus ad cælum manibus cum summo Pontifice Catholici omnibus, debellasse provincias, expugnasse munitissima loca, ipsumque semper invictum orbi tremendum copiosissimum Turcarum exercitum crebris insultibus lacessisse, atque demum quam ignominiosissime terga vertere coegisse? At longiori indigenit ista tractatu; hæc modo obiter occasione Procopii nimis abjecte de Dei providentia sentientis, cum ipsa semper rebus humanis invigilet, et fidelium precibus sanctisque operibusque sæpe concedat, quæ etiam mortalium existimationem excedant, secundum illud Proverbiorum¹: « Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit ». Sed jam reliqua prosequamini.

62. *Institutionum et Digestorum volumina in lucem edita.* — Remuntiata autem tanta haec fuisse Constantinopoli de recuperata universa Africana

¹ Procop. de bello Wandal. l. II. — ² Procop. de ædific. Justin. imp. orat. vi.

¹ Prov. xxl.

provincia, antequam præsens annus elaberetur; argumento sunt constitutiones¹ Justiniani imperatoris, quarum superius meminimus, de confirmatione Digestorum datae hoc anno sub tertio consulatu ejusdem imperatoris, decimo septimo kalend. Januarii, in quibus de recuperata eum Carthagine Africa universa narratur. Qua item die et consule data legitur constitutio de juris docendi ratione: que vero loco Praefationis Institutionem libris praefigitur ad juventutem legum cupidam Epistola, post sex dies data reperitur, nempe undecimo kalendas Januarias, licet vulgata editio habeat undecimo kalendas Decembbris, hoc anno sub eodem suo ipsius consulatu tertio: in quibus omnibus cum jure eluceat titulus Wandalicus et Africanus ob Wandalos hoc anno devictos et Africam recuperatam; reliqui tamen, ut Alemannicus, Gothicus, Francicus, Alanicus, postea adjecti fuisse videntur: etenim nullum haec enim cum his populis fuit Justiniano certamen.

63. Sic ergo ad hujus anni finem constat post tot accepta a Deo beneficia edita esse volumina Institutionum ac Digestorum; quod et desertis verbis ipse imp. profitetur in fine posterioris constitutionis de confirmatione Digestorum his verbis: « Haec igitur volumina (Institutionum et Digestorum dicimus) in fine nostri tertii felicissimi consulatus suum robur obtinere sancimus, id est, ex ante III kal. Januariarum præsentis duodecima Indictionis in omne ævum validura, et eum imperialibus constitutionibus vigorem, etc. » Paulo vero post rememorans accepta hoc anno a Deo beneficia, ista habet: « Quem quidem consulatum tertium nobis nominatissimum dedit Deus, quando et sub ipso pax cum Persis confirmata est, et hoc tantum legum volumen repositum est, quod a nemine majorum unquam exegitatum fuit; atque ad haec tertia pars mundi (dicimus autem totam Libyam) nostris adjuncta est sceptris. Haec omnia a summo Deo et

Salvatore nostro Jesu Christo dono (domino) tertio nostro consulatu indulta ». Haec tam grandia ab ipso Justiniano reperiuntur saepius inculcata.

64. In veteri autem jure enucleando, quam Tribonianus cum collegis ingerit rationem, idem imperator explicat in sua constitutione de conceptione Digestorum edita, cuius est exordium: « Deo adiutorie nostrum gubernante imperium, etc. » Et in superiori constitutione de confirmatione Digestorum nuper citata idem docet verbis istis: « Tanta nobis reverentia antiquitatis fuit, ut neque mutari nomina veterum jureconsultorum sustinuerimus, sed uniuscujusque illorum appellationem legibus inscripsimus: mutantes quidem, si quid jam habere visum est non recte, partes juris, illas nunc tollentes, has nunc addentes, etc. » Et inter alia quæ erant ab Ulpiano et aliis adversus Christianos responsa, illa esse sublata, secundo Annalium tomo diximus: quod etsi recte factum negari non possit; consultum tamen antiquitati fuisse, si Codices omnes illi, ex quibus et libri Digestorum et Codex collecti sunt, non minori fuissent diligentia custoditi. Porro totum hunc laborem in libris Digestorum atque Institutionum conficiendis quatuor ferme annis ab solutum fuisse, data ab eodem imper. prima constitutione, qua id præcipit, docet: etenim scripta habetur ipsis kalendis Januarii, Lampadio et Oreste consulibus, qui est annus Domini quingentesimus trigesimus. At de his haec.

65. Ad finem insuper anni hujus idem Justinianus imperator justitiae cultor exactissimus edidit sanctionem¹ adversus eos, qui sacris virginibus vel viduis violento raptu ignominiam irrogassent, severissimam illam quidem, ne ejusmodi sacrilegiis Deus tot beneficiorum conciliator in ultorem converteretur: probe ostendens, iisdem justitiae operibus, quibus adepta sunt, esse conservanda imperita divinitus beneficia. Sed iam de rebus gestis hoc anno satis.

¹ L. I. et II. ff. de confir. Digest.

¹ L. LIV. C. de Episc. et cl.

1. *Consil absque collega.* — Justinianus Augustus absque collega tertium consulatum gessit, idque septimo imperii sui anno, Anastasii et Justini decessorum snorum exemplo; nisi hunc consula-

tum suis quinqueimalibus debitum in præsentem annum distulerit.

2. *Propositio haec:* Unus e Trinitate passus est carne, *Rome examinatur.* — A mun. 4 ad 32.

Ecclesia Romana hanc propositionem: *Unus e Trinitate passus est carne*, pro cuius defensione tot peregrinationum incommoda, totque labores *Seythæ monachi* devorarant, sequenti anno tandem approbavit: ut plane haud reprehendendi sint monachi illi, qui tanto conatu pro veritate certarint. *Accæmetæ monachi*, qui eisdem acerrime restiterant, videntes eorum causam superiorem evadere, et tam episcopis Orientalibus, quam *Justiniano imp.* propositionem illam probari, aemulatione quadam accensi, legatos ad *Joannem II Romanum Pontificem* misere *Cyrum* et *Eulogium*, qui opinionem, seu errorem, in quem astu pugnae abrepti erant, apud *Sedem Apostolicam* defenderent, ejusque approbationem a Summo Pontifice impetrarent. In eo Accæmetarum error versabatur, quod negarent « *Unus de Trinitate incarnatum et carne passum*, et beatam Mariam vere et proprie esse Dei Genitricem ». Adversus illos misit *Justinianus Romanus Hypatium Ephesiorum episcopum*, et *Demetrium a Philippis*, qui *Sedem Apostolicam* consulserent de his quæstionibus, et fidem imperatoris, imo totius Orientalis Ecclesiæ, in ipsius ad Romanum Pontificem Epistola expositam, approbari obtinerent. Data est *Justiniani* Epistola sine die et consule, et integra refertur a *Baronio* num. 12 et seqq. Ea anno tantum sequenti a Pontifice accepta, de qua et Accæmetarum damnatione ibidem agemus.

3. Propositio illa minime Eutychianis et Nestorianis favebat. — Dum Romæ quid hac in quæstione decernendum sit, accurate queritur, *Anatolius Romanæ Ecclesiæ diaconus Ferrandum Carthaginensis Ecclesiæ diaconum* consuluit, que ejus esset de hac quæstione sententia. Ferrandus in Epistola ad *Anatolium* egregie quæstionem illam explicavit, ostenditque propositionem, de qua controversia erat, nullatenus favere Eutychianis, imo tam eorum, quam Nestorianorum errores pariter perimere: « *Nihil plane, inquit, diutius cogilans reperire valui, unde possit haec sententia (quod a quibusdam jaetur), Eutychianis favorem præbere.* Primum enim mendacium delirantis Eutychetis hoc fuit, *Unigenitum Deum*, quando homo fieri dignatus est, non sibi assumpsisse carnem de utero virginali. Secundum vero, nou esse nunc in Christo substantias duas, Divinitatis et humanitatis, sed ex duabus his unam factam substantiam. Retractemus igitur diligenter ultrasque sententias, et si vel uni earum coaptari possit ista sententia, que *Unus de Trinitate passum fatetur*, sollicitius inquiramus. Quid, rogo, proficit ad negandum fitio Dei materni corporis veritatem, quando *Unus de Trinitate passus asseritur*? Nonne si *Unus de Trinitate* est, vere *Filius Dei* est; et si *passus est*, vere habet materni corporis veritatem? Alioquin tolle corpus ex matre sumptum, et quomodo pati potuit pura *Divinitas*? Perpende qualis est caro Marie: sine dubio passibilis et mortal is. Ut ergo esset caro Verbi passibilis et mortal is, ex illa carne habet originem, que fuit passibilis et mortal is. In prole igitur cognosce si-

militudinem generis per testimonium passionis, et expugnari magis Eutychianos, quam foveri, quando *Unus de Trinitate passus asseritur*, velis, nolis, adverte, etc.; sine dubio enim sub his verbis etiam prædictor unius in Christo substantiae confutatur. Ut sit enim Christus *Unus de Trinitate*, ad Divinitatem pertinet; ut credatur passus, ad humanitatem. Non esset, qui *passus est*, *Unus de Trinitate*, nisi unam haberet cum Patre et Spiritu Sancto Divinitatem. Non esset passus, qui *Unus est de Trinitate*, nisi consubstantialem matri haberet humanitatem. Sileat ergo unius naturæ in Christo prædictor: duas enim naturas commemorat, qui *Unum de Trinitate passum fatetur*. *Unum de Trinitate passum*, Nestorianis non immerito displicet. Introducere enim quartam personam volunt, cui accidisse aestimant passiones. Eutychianis autem *Unum de Trinitate passum non recte placet*, si tamen placet. Ipsi enim duas Christi permanere naturas eviderter contendunt negare, quibus per hoc capitulum manifesta re contradicuntur ».

4. Eam multi male interpretabantur. — Cum propositio hæc, *Unus de Trinitate passus est carne*, in varios sensus distrahi possit, de quibus agit Lupus in Notis ad Synodum Ephesinam, inde ob eamdem tot tragediae excitatae. *Trifolius* presbyter in Epistola ad Faustum senatorem, quæ extat tomo iv Concil. edit. Labbeanæ pag. 1590, eam sinistro prorsus interpretamento exceptit, aitque: « *Ista doctrina de fonte Arii prodixit, et est conveniens omnibus heresisibus, etc.* » Verum is error presbytero isti condonandus, qui a *Fausto* senatore de hac propositione interrogatus per Epistolam, nec certior factus de fide et doctrina *Seytharum monachorum*, sed de turbis duntaxat ab ipsis Constantinopoli et Romæ excitatis, facile sibi persuasit eos propositionem illam heretico sensu asserere, maxime cum et legatos *Hormisdæ* Pontificis Romanii adversarios haberent, et ipsummet Pontificem. Præterea nec ipsa propositio *Seytharum* fideliter ad *Trifolium* relata est, ut liquet ex Epistolæ ejus initio. Quæsivit enim ab eo *Faustus* senator, quid de illa propositione sentiret: *Unus de Trinitate crucifixus est*: et tamen propositio monachorum *Seytharum* hæc erat: *Unus de Trinitate crucifixus est carne*. Omnia *Trifolii* dubia resolvit *Natalis Alexander* in Dissert. sæculi sexti Ecclesiæ, Dissert. i.

5. Justinianus pacem cum Persis facit. — A num. 41 ad 64. *Justinianus*, ut *Wandalis* tutius bellum inferret, hoc anno pacem pepigit cum *Persis*, teste Marcellino in Chronico ad iii consulatum *Justiniani Augusti*: « *Post diuturnum immanemque laborem contra Medos Romanis gestum sndoribus, tandem per Russum patricium, perque Hermogenem magistrum officiorum, ultimumque tegatum a principe nostro missum, pax cum Parthis depacta est. Sponsionem percussi federis ab utroque imperatore invicem sibi munera in cordiam missa, secuta sunt* ». Ipsemet *Justinianus*

in fine leg. 2 ff. *de confirm.* *Digest.* affirmat, pacem cum *Persis* confirmatam esse sub tertio suo consulatu, ut videre est apud Baronium num. 63. Is quidem anno **XXXII**, num. 2 recte seribit, pacem *Persicam* hoc anno sanctam esse; sed perperam asserit, Procopium lib. 1 de Bell. *Persico*, affirmare pacem illam compositam anno vii Justiniani imp. *Procopius* enim ibidem tradit, eam pacem *anno vii Justiniani* factam, ideoque hoc anno ante kalendas Aprilis, quo die Justinianus vii imperii annum ingressus est.

6. *Carthago a Belisario subacta.* — « Postquam res domesticas Justinianus Aug. et quas cum *Persis* suscepit habebat, optime constituit. Libycas in deliberationem adduxit », inquit Procopius lib. 1 de Bello Wandalico cap. 10. Dum vero *Belisarius* se ad exercitum prima die in Africam duendum accingit, *Tripolis* et *Sardinia* in ditionem Justiniani veniunt, ut narrat Baronius ex Prokopio, qui cap. 12 ait : « Justinianus Aug. anno imperii septimo, circa solstitium aestivum, navem praetoriam ad littus, quod imperatoris aulae praefacet, explicari jussit ». Navis praetoria et universa classis Perinthum seu Heracleum appulit, indeque Abydum: deinde exseensum in Siciliam *Belisarius* fecit, tandemque *tertio post mense, quam Bysantio solverant*, inquit Procopius cap. 15, universus exercitus extensionem in Africa fecit. Hoc ubi accepit *Gelimer Wandalorum rex*, Hilderic regis, quem captivum tenet, cædem fratri suo demandat, hieque eum et alios Afros ipsi familiares occidit. In Africam classis appulit *pridie Festi sancti Cypriani*, inquit Procopius cap. 21, ideoque die xv mensis Septemb. Non multo post *Salomon* rerum gestarum nuntius ad imperatorem destinatus est, et quidem

ante pugnam *Belisarium* inter et *Gelimerem* regem habitam, hujusque fugam ac captivitatem : « Ceterum », ait Procopius lib. 2 de Bello Wandal. cap. 3, « in castris illis (nempe *Gelimeris*), pecuniae vis tanta reperta est, quanta nulla inquam uno in loco. Siquidem Wandali jam inde olim crebris direpto incursionibus Romano imperio, grandes auri aeervos in Africam transvexerant. Praeterquam quod cum uberrima sit regio, frugibusque ad vitæ usus maxime necessariis abundet, proventum pecuniae, quam inde conficiebant, nunquam alio annone causa distraxerant; sed ibi congeserant, prædiis fruiti per annos xcv, quandiu Wandali in Africa regnarunt. Itaque auctæ in immensum divitiae in manus Romanorum eo die redierunt, quo edita pugna, fugati castrisque exuti sunt Wandali, elapo ab exercitus Romani in urbem Carthaginem adventu trimestri spatio, jamque ad dimidium acto mense ultimo, quem Romani Decembrem vocant ».

7. *Wandali annis xcv Carthagine potiti sunt.* Capta fuerat *Carthago* a *Geiserico* Wandalorum rege, mense Octobri anni **CXXXIX**, ut ibidem ostendimus. Quare post annos xcv eosque incompletos, recepta est, non vero post annos xcvi, ut Marellinus ad consulatum Justiniani Aug. IV, anno sequenti gestum, perperam habet. Justinianus I. 1 de offic. præf. præt. Afrie. Procopio suffragatur, et neuler tempus rei gestæ ignorare potuit. Imperator ubi *Carthaginem* captam accepit, præfectum praetorio Africæ ereavit, ut liquet ex laudata Constitutione, a Baronio anno sequenti num. 57 loco non suo recitata, ut ibidem videbimus.

Celebrauit hoc anno Synodus Aurelianensis II, de qua anno **XXXVI** cum Baronio agemus.

4. *De consulatu Paulini.* — Qui tot a Deo dona suo tertio consulatu Justinianus est consecutus, hoc sequenti anno Domini quingentesimo trigesimo quarto quartum auspiciatus est consulatum, naectus collegam Paulimum, quem Romanus senatus Athalarici regis voluntate de legit. Extat ejusdem

regis ad senatum Epistola¹ de eodem consulatu Paulini, quem ex Deciorum familia, filium vero Venantii patricij fuisse tradit: de cuius laude plura locutus, hæc de gloria ex imperita frequentius

¹ Ad Cassiod. Var. I. ix. Ep. xxiii.

eius tiliis dignitate consulatus : « Si homines, inquit, ornat semel accepisse palmatam; quid ille censendus est, qui tot meretur in tiliis consulatus? Et ideo, Patres conscripti, alumnū vestrum Paulinum laurea dignitate vestimus; ut juventus ejus, quæ fulget meritis, trabea quoque resplendeat triumphali. Hunc honorem Deciorum familia non miratur; quia eorum plena sunt atria fascibus laureatis. Aliis raro dignitas ista contigit : in hoc decursu generis pæne nascitur consularis, etc. » Extat itidem ad eundem Paulinum de collato ipsi consulatu ejusdem regis Epistola¹, ubi pluribus agit de nobilitate Deciorum antique familie his temporibus florentissimæ, qua dicit Romanam euriam esse refertam.

2. *Cassiodorus præfectus prætorio pias ac sapientes Epistolas dat ad papam et episcopos.* — Avi nuncup vestigiis illis prioribus sibi insistendum Athalaricus rex, consilio usus matris Amalasuntiae, iure putavit, ut de nobilibus Romanis civibus bene mereretur : quandiu enim id ipse præstítit, res felicissime progressæ sunt; secus vero ubi tyramice illis est usus. Quamobrem hoc item anno, duodecima Indictione, Aurelius Cassiodorus senator ab eodem rege auctus est amplissima dignitate præfecture prætorii, de qua ad eundem extat ejusdem regis Epistola²; ubi post multa in ipsius laudem ex magistratibus bene perfunetis hæc habet : « Quapropter juvante Deo, quo auctore omnia prosperrantur, ab Indictione duodecima in præfecturæ prætorianæ le suggestu atque insignibus collocaimus ». Verum scias, non ipsis Januariis kalendis, quibus consules; sed ante, præfectos prætorios donari solitos præfectura : nam natali die Domini, idem qui creatus erat præfector prætorio, præfectos creare consueverat magistratus. Est de his ejusdem Cassiodori attestatio, cum in ergandis officiis ista præfatur³ : « Si hodierno die redemptionis invenimus natale remedium, si cœlesti beneficio panditur spes salutis : convenit etiam nos, etc. » Quanta autem vir iste clarissimus enituerit pietate, preter illa quæ de eo dicta sunt, præsens magistratus ostendit : insignitus enim tanto munere Cassiodorus, ad Joannem Romanum Pontificem, ejus implorans ad Deum preces pro bono regimine, ista conscripsit⁴ :

3. « Supplicandum vobis est, beatissime pater, ut lætitiam, quam per vos, Deo largiente, percepiamus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitet, prosperitatem nostram vestris meritis applicandam, quando honorem adipisci-mur, qui a Domino diligi non meremur; et permutatione efficaci bona recipimus, dum latia non agamus? Ecclesiasticis siquidem jejuniis famæ est exelusa popularis; decoris laerymis tristitia foeda discessit; et per sanctos viros acceleratum est, ne traheretur dptius quod gravabat. Et ideo salutans

officiositate qua dignum est, precor ut vivacius oretis pro salute regnantium : quatenus corum vitam cœlestis princeps faciat esse longævam, Romanae Reipublicæ hostes imminuat, tempora tranquilla concedat; deinde, quod ornat pacem, necessariam nobis copiam de abundantia sue horreis largiatur : mihique filio vestro intelligentiae sensus aperiat; ut quæ vere sunt utilia, sequar; quæ vi-tanda, refugiam : vigor ille rationabilis anime nobis consilium præstet; facies veritatis albescat, ne mentem nostram innubile caligo corporea : se-quamur quod intus est, ne foris a nobis simus; instruat quod de vera sapientia sapit; illuminet quod cœlesti claritate resplendet : talem denique judicem excipiat publicus actus, qualem filium Catholica mittit Ecclesia : in suis nos etiam innumeribus virtus sancta custodiat, quia graviores insidias antiqui adversarii tunc subimus, quando ejus dona suscipimus.

4. « Nolite in me tantum rejicere civitatis illius euram, quæ potius vestra laude secura est. Vos enim speculatori Christiano populo præsidentis; vos Patris nomine universa diligitis. Securitas ergo plebis ad vestram respici famam, cui divinitus est commissa custodia. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed non omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem; tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere; nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est utraque refrigerare. Primum penuriam quidem temporis, quam delicta promerentur, orationibus sanctis amovere. Si quid tamen (quod absit) acciderit, tunc bene necessitas excluditur, quando contra eam sub libertate tractatur.

5. « Monete me quæ sunt gerenda sollicite : bene agere vel correptus exopto; quia difficultius errat ovis, quæ voces desiderat audire pastoris; nec facile efficitur vitiosus, cui admonitor insistit assiduus. Sum quidem judex Palatinus, sed vester non desinam esse discipulus : nam tunc ista recte gerimus, si a vestris regulis minime discedamus. Sed eum me a vobis desiderem et moneri consiliis, et orationibus adjuvari; jam vobis est applicandum, si in me fuerit aliter quam optabatur inventum. Sedes illa toto orbe mirabilis proprios regat affectione cultores, quæ licet generalis mundo sit præsta, nobis (vobis) etiam cognoscitur et localiter attributa.

6. « Tenemus aliquid sanctorum Apostolorum proprium, si peccatis dividentibus non reddatur alienum; quando confessiones illas, quas videre universitas appetit, Roma feliciter in suis finibus habere promieruit. Nihil ergo timemus, talibus patronis, si oratio non desistat antistitis. Arduum quidem est multorum desideriis salisfacere; sed novit Divinitas magna præstare : ipsa refundat invidos : ipsa nobis faciat cives cœlesti aspiratione gratissimos, et supplicationibus vestris tempora tribuat, quibus superna gratia prædicetur indulua ». Hactenus ad Joannem papam Cassiodorus præfектus

¹ Apud Cassiod. Var. I. ix. Ep. xxiii. — ² Ibid. Ep. xxiv. — ³ Cassiod. Var. I. xi. Ep. xxvi. — ⁴ Ibid. Ep. ii.

præforio : quibus plane, quid defecti magistratus ipso suo exordio functionis agere deberent, admonuit; et tune dextere cuncta administrari in præfecturis, cum se humili obsequio præfecti subjiciunt sanctis episcopis, quorum culti precibus concilient sibi divinum auxilium. Hæc quidem non ignorans sapientissimus Cassiodorus, non Romanum tantum Pontificem, sed et reliquos Italæ episcopos interpellat, ut orationibus atque jejuniis agant, et plebem ita instituant, ut que in ea judeex puniat, non inveniat. Extat digna quidem Christiano præfecto ad ipsos episcopos eo argumento scripta Epistola, que ita se habet¹:

7. « Corporalium patrum naturalis mos est, de filiorum provectione gaudere : dum eorum institutionibus applicatur, quicquid laudis in chara prole conceditur. Vos autem spirituales parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conspicitis, pro me sanctæ Trinitati sedulo supplicate, ut splendere late faciat in medio positum candelabrum : quatenus nec mihi interior desit visus, et de me aliis pandatur adspectus. Numquid proderit, judicem aliis esse perspicuum, si sibi potius reddatur obscurus? Dignitatem conscientię donet qui tribunalia conferre dignatus est; faciat inoffensum judicem, ne damnet errantem : sit nobis prosperrime præsens, ut infausta vita reddantur absentia; amorem sinum tribuat, ut peccandi ambitum miseratus excludat.

8. « Quapropter, animæ vere parentes, affectuosa et probabili petitione vos deprecor, ut indicto jejunio, Domino supplicetis, qui vitam principum nostrorum florenti regno protendat, hostes Reipublicæ defensor imminuat, donet quieta tempora et ad laudem sui nominis copiosa, faciatque rerum omnium tranquillitatem; ut me vobis reddere dignetur amabilem. Sed quo facilius vestra quoque exaudiatur oratio; esote circa eos, quos destinamus, attenti (altoniti). Quod nescimus, nobis non debet imputari. Actus eorum testimonia vestra prosequantur; ut aut laudatus gratiam, aut accusatus apud vos invenire possit offensam : neque enim nobis imputare poterunt, si delinquunt quando non jubentur mala dare, ut perperam cogantur accipere. Orphanis, viduisque contra sœvos impetus debent placita prestare solatia; ita tamen, ne (quod accidit) per nimiam pietatem dum misericordia subvenire queritis, locum legibus auferatis. Nam si aliquid offendit forte districtum, talia date cunctis monita, ut iura possitis reddere feriata.

9. « Excludite, sanctissimi, inter immundos spiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam temperate, avaritiam depellite, furtu removete, de-populatricem humani generis luxuriam a vestro populo segregate. Sic auctorem iniquitatis efficaciter vincitis, si ejus persuasiones de humanis cordibus auferatis. Episcopus doceat, ne judeex possit invenire quod puniat. Administratio vobis innocen-

tiae data est. Nam si prædicatio vestra non desinat, necesse est ut penalis actio conquiescat. Et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo, quatenus actus nostri sanctorum orationibus adjuventur, qui minus in humana potestate presumimus. Familiariter etiam mihi suadet quod justum est. Non solum calidus adjutor, (adjutor vel adjuvator), quod generaliter debeo, incoactus exsolvo : rependo etiam sanctitati vestra: honoritiae salutationis officium ; textumque Epistole affectuoso fine concludo, ut in mente vestra dulciora remaneant ; quia bene sibi animus posteriora commendat ». Haec tenus ad episcopos Cassiodorus; quibus quidem, quid sæculi potestates, ipsi magistratus sibi ipsis, quid populo, quid episcopis, atque in primis divino cultui debeat, quid etiam episcopi ipsis magistris atque populis præstare teneantur, edocet.

40. *Ad sublevandam penuriam curæ Cassiodori.* — Ingentem plane hoc anno famem vexasse Urbem, tum recitatae nuper Epistole, tum aliae plures ad diversos ab eodem datae significant. Degens enim ipse Ravennæ, ubi rex erat, cum vice suas Ambrosio Romæ delegat, de eadem penuria dum agit, sententiam ipso Cassiodoro dignam accipe¹: « Procul enim sit (inquit) ut aliquo ejus civitatis esuriente, satiemur. Illorum indigentia nostra penuria est. Quid plura? Ieti esse non possumus, nisi et illos gaudentes communiter audiamus ». Extat etiam ejusdem eo argumento, dum eadem fames urgeret, ad Datum Mediolanensem episcopum hæc Epistola²:

11. « Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per viros sanctissimos velimus efficiere. Auget enim beneficium voluntas recta iustorum; et quicquid sine fraude geritur, hoc vere donantis meritis applicatur. Decet enim, ut munificentiam principalem sacerdotalis puritas exsequatur: nam cui est studium bonum de proprio facere, laudabiliter potest aliena vota completere. Et ideo sanctitatem vestram petimus (eius propositi est divinis inservire mandatis) ut de horreis Ticinensis et Dertoniensis panici speciem (sicut a principe jussum est) tertiam portionem esurienti populo ad viginti quinque modios per solidum distrahi sub nostra ordinatione faciatis; ne eujusquam venalitate ad illos perveniat qui se de populo videntur posse transigere. Accipiat minus habens indulgentiam principalem. Egentibus visum est, non divitibus subvenire. Fundit potius, qui mittit in plenum : nam illud potius reconditur, quod vasis vacuis congregatur.

42. « Quapropter sanctitas vestra miserationis officia non putet injuriam; quia totum vobis dignum est, ubi pietas inventur : siquidem aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria perfecisse. Ad quam rem, Deo juvante, procurandam, illum atque illum curavimus festinare : qui sanctitatis vestre ordinationibus obsecuti nihil ex se faciant, sed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi

¹ Cassiod. Var. l. xi. Ep. iii.

² Cassiod. Var. l. xi. Ep. v. — ² Cassiod. l. xii. Ep. xxvii.

vero quanti ex supradicta quantitate panici poterunt congregari, vestra nolis relatione declarate: ut apud arcarium reconditi ad supra memoratam speciem reparaudam, futuris reserventur, Deo auxiliante, temporibus: more vestis redivivæ, cuius adunatio per fila resolvitur, ut in novam faciem splendide potins decore texatur (taxetur) ». Haec Cassiodorus ad Datum sanctissimum Mediolanensem episcopum, de quo plura inferins dictur sumus. Extat de sublevata inopia ejusdem edictum¹, quo regis munificentia mirifice commendatur. His addidit etiam providus praefectus pretorio, ut episcoporum arbitrio esse voluerit prelum venalium rerum, quas hospites iter agentibus distraherent: habetur enim de his ipsius promulgatum edictum². Sic igitur tanti praefecti pretorii industria factum est, ut ab ingruente fame Italia servaretur: quibus his omnibus satis superque ostensum est, quod ubi magistratus religione nituntur, cuncta feliciter cedant. Sed jam ad res Ecclesiasticas orationem convertamus, detenti in his occasione magistratum, qui una cum anno sunt progressi. Paulini videlicet consulis collegæ Justiniani et Cassiodori praefecti pretorio, digni perenni memoria viri.

t3. *Justiniani Edictum Romæ cognoscitur et probatur; quod ipsi imperatori papa Joannes per Epistolam significat, legatis revertentibus datam.* — Cum anno superiori (ut vidimus) Justinianus Augustus ob exortas controversias in Ecclesia Orientali, potissimum vero Constantinopoli ob monachos Acœmetas in Nestorianismum dilabentes, duos archiepiscopos Cæsariensem et Ephesinum legatos misisset ad Joannem Romanum Pontificem, quem etiam convenienter missi ab adversa parte legati; Romæ diu multumque disceptatum est, atque ad convincendos adversantes Catholicæ pietati, curatum (ut diximus) fuit, ut etiam a transmarinis eruditis viris, et inter alios a Ferrando diacono Carthaginensi ea de re tractatio scriberetur: demum vero in sacro Patrum consessu, habitu de his Romæ Concilio, rogata eujusque sententia, ex veteri Catholicæ fidei præscripto, quid sentiendum dicendumque esset, fuit firmiter stabilitum; sed et quæ ab ipso imperatore missa erat scripta fidei professio, cognita, examinata fuit, pariterque probata. Cumensis insuper adversariis sententiis confutatis atque rejectis, ab ipso Romano Pontifice Joanne scripta est ad imperatorem Epistola, qua missa ab eo fidei confessio probaretur: ut ita palam facta in Oriente Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ sententia, confirmarentur fideles, solidarentur infirmi, debilesque roborarentur; qui autem lapsi essent, scirent se extra Ecclesiam esse, apertum vero sibi aditum patere, si quam noscent probari ab Ecclesia Catholicæ fidem, eam, abdicata hæresi, vellent amplecti: ceterum nulla excusatione amplius digni essent, neque causari possent, non teneri se imperatoris, ut pote laici hominis, sectari promulgatam de fide

Catholica sanctionem: cum jam quid de his senserit statueritque Romanus antistes, ex patentibus ipsius litteris fieret manifestum.

14. Scriptis igitur Romæ ad Justinianum imperatorem Apostolicis litteris, ipse Joannes Romanus Pontifex hoc anno sub dictis consulibus octavo kal. Aprilis illas dedit legatis opperientibus ibidem opportunum navigandi tempus: quibus quidem laudavit in primis Summus Pontifex in Catholico imperatore egregiam pietatem, debitumque ipsius religionis cultum, quo prosequeretur Apostolicam Sedem, a qua Evangelicam requireret veritatem. Rogavit deinde eumdem Augustum, ut quos a recto fidei Catholicæ aberrare itinere sciret, omni adhibito studio revocaret, et inter alios ipsos legatos a monachis Acœmetis Romanam missos. Sed præstat ipsas sancti Pontificis inspicere litteras, quas, ut posteris omnibus perspicue semper essent, in recentiori hoc anno facta sui Codicis editione Justinianus voluit exarari. Sunt vero hujusmodi³:

15. « Gloriosissimo et clementissimo filio Justiniano Joannes episcopus Urbis Romæ.

« Inter claras sapientiæ ac mansuetudinis vestræ laudes, Christianissime principum, puriore luce tanquam aliquod sidus irradiat, quod amore fidei, quod charitatis studio, edocti Ecclesiasticis disciplinis, Romanæ Sedis reverentiam conservatis, et ei cuncta sulcietis, et ad ejus deducitis unitatem; ad eius auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente, præceptum est: Pasce oves meas. Quam esse omnium vere Ecclesiarum caput, et Patrum regulæ et principum statuta declarant, et pietatis vestræ reverendissimi testantur affatus. Patet igitur in vobis impletum fore, quod Scripturæ loquuntur: Per me reges regnant, et potentes scribunt justitiam. Nihil est enim, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe: nihil est, quod ita nequeat occasui subjacere, quam vera religio. Nam cum auctorem vitæ vel luminis ultraque recipient, recte et tenebras respiunt, et nesciunt subjacere defectui ». Sed antequam progrediamur ulterius, seito, pie lector, ad hujusmodi adeo ab imperatore prædicatas et promulgatas Romani Pontificis super omnes Ecclesias prærogativas fremere leguleiorum turbam hæreticorum, secundum illud Davidicum⁴: « Peccator videbit et irascetur: dentibus suis fremet et tabescet ». Haud pati valentes, adeo amplissimis notis imperatario stylo, in perpetuum permansuris legibus, in ipso fronte Codicis veluti æneis tabulis exarato epitaphio ejusdem Romanæ Ecclesiæ majestatem et potestatem inspicendiā proponi: quamobrem tantæ lucis radiis caligantes, amicas tenebras captant filii tenebrarum; injectoque desuper mendacii furvo pallio, negant esse Joannis papæ et Justiniani imper. has Epistolas: adversus quos ad finem hujus narrationis erit fusior disputatio, ex qua cum inscitia hæreticorum fraudes, et dolos, quibus eru-

¹ Cassiod. l. xii. Ep. xxviii. — ² Cassiod. l. xi. Ep. ii.

³ L. viii. C. de sum. Trin. et fide Catbol. — ⁴ Psal. cx.

bescant, perspicua luce inspicias: modo autem quae sunt reliqua Joannis papæ Epistolæ accipe. Pergit enim:

46. « Quamobrem, gloriissime principum, votis omnibus exorabitur divina potentia, ut pietatem vestram in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc integræ religionis studio sine defectu sui in longiora tempora conservet; hoc enim et sanctis credimus Ecclesiis expedire. Scriptum est enim¹: Labiis regit rex. Et iterum²: Cor regis in manu Dei est, et ubi voluerit, inclinabit istud. Hoc est enim quod vestrum firmat imperium, hoc est, quod regna vestra conservat. Nam pax Ecclesie, religionis unitas, auctorem facti in subline proveatum grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim parva ei vicissitudo a potentia divina tribuitur, per quem nullis rugis Ecclesia divisa secernitur, nullis insertis maculis variatur. Scriptum est enim³, quia cum rex justus sederit super sedem, non adversabitur ei quicquam malignum. Proinde serenitatis vestrae apices per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros fratres et coepiscopos meos reverentia consueta suscepimus: quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore tideri, pro submovenda haereticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu: quod quia Apostolice doctrinæ convenit, nostra auctoritate confirmamus.

47. « Liquet igitur, imperator gloriissime, (ut electionis tenor et legatorum vestrorum relatio patet) vos Apostolicis eruditioibus studere: cum de religione Catholicæ fidei ea sapitis, ea scripsistis, ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, qua (sicut diximus) et Sedis Apostolicæ doctrina, et sanctorum Patrum veneranda decrevit auctoritas, et nos confirmamus in omnibus. Opportunum est ergo voce exclamare prophetica⁴: Jucundetur tibi et abundet cælum desuper, et effundant montes jucunditatem, et colles letitia latabuntur. Hac igitur in tabulis cordis fideliter scribere, haec ut pupillam oculorum convenit observare. Neque enim quisquam est, in quo Christi charitas servet, qui tam rectæ, tam veræ confessionis vestrae fidei refragator existat: cum evidenter impietatem Nestorii, Eutychetisque, et omnium haereticorum damnantes, unam veram Catholicam fidem Domini et Dei nostri Salvatoris Iesu Christi magisterio institutam, et Propheticis Apostolicisque prædicationibus ubique diffusam, et nostræ doctrinæ consentaneam, inconcusse atque inviolabiliter devota Deo et pia mente servetis. Soli etenim professionibus vestris adversantur, de quibus divina Scriptura⁵ loquitur, dicens: Posuerunt mendacium spem suam, et mendacio operi speraverunt. Et iterum, qui secundum Prophetam⁶ dicunt Domino: Recede a nobis: vias tuas scire nolumus. Propter quod Salomon dicit⁷: Per

semitas propriæ culturæ erraverunt, colligunt autem manibus infructuosa.

48. « Haec est igitur vera vesla fides, haec certa religio; hoc beata recordationis (ut diximus) Patres omnes præsulesque Romanæ Ecclesiæ, quos in omnibus sequimur; hoc Sedes Apostolica prædicavit hactenus et inconcusse custodivit. Ituie confessioni, huic fidei quisquis contradictor extiterit, alienum seipsum a sancta communione, alienum ab Ecclesia judicabit esse Catholicæ. Nos enim Cyrus cum sequacibus suis in Romana invenimus civitate, qui de Acæmetensi⁸ monasterio fuit: quos Apostolicis suasionibus ad rectam fidem, et velut oves que perierant errantes, ad ovile contendimus revocare Dominicum; ut agnoscant (secundum Prophetam⁹) linguæ balbutientes loqui quæ ad pacem sunt. Ad non ercentes autem per nos primus Apostolorum Isaiae Prophetæ¹⁰ verbum dicit: Ambulate in lumine ignis vestri et flammæ, quam succendistis. Sed obduratum est cor eorum (ut scriptum est¹¹) ut non intelligerent: et pastoris¹² vocem oves, quæ mæ non erant, audiire minime voluerunt. In quibus observantes ea quæ ab ipsorum sunt statuta Pontifice, eos minime in nostra communione recepimus, et ab omni Ecclesia Catholicæ esse jussimus alienos; nisi errore damnato, doctrinam nostram quanto- cius sequi, habita regulari professione, signaverint. Äquin quippe est, ut qui nostris minime obedientiam accommodant statutis, ab Ecclesiis habeantur extores.

49. « Sed quia gremium suum nunquam redeuntibus claudit Ecclesia: obsecro clementiam vestram, ut si proprio deposito errore, et prava intentione depulsa, ad unitatem Ecclesiæ reverli voluerint, in vestram communionem receptis, indignationis vestrae removeatis aculeos: et nobis intercedentibus, benigni animi gratiam condonate. Deum autem, et Salvatorem nostrum Iesum Christum exoramus, quatenus longævis et pacificis vos dignetur custodire temporibus in hac vera religione, et unitate et veneratione Apostolice Sedis, cuius principatorem ut Christianissimi et pii conservatis in omnibus. Præterea, serenissime principum, laudamus legatorum vestrorum personas Hypatii et Demetrii fratrum et coepiscoporum nostrorum; quos clementiae vestrae gratos fore, ipsa manifestavit electio. Nam tantæ causæ pondus nonnisi perfectis in Christo potuisset injungi: tante vero pietatis, tantæ reverentiae plenos affatus, nisi per amantes minime dignaremini destinare. Gratia Domini nostri Iesu Christi, et charitas Dei Patris, et communicatio sancti Spiritus sit semper vobiscum, piissime fili. Amen ». Item subscriptio: « Omnipotens Deus regnum vestrum et salutem vestram perpetua protectione custodiat, gloriissime et clementissime fili, imperator Auguste. Dat. Romæ octavo kal. Aprilis, D. N. Justiniano PP. A. et Paulino V.

¹ Apoc. XXI. — ² Prov. XXI. — ³ Prov. XX. — ⁴ Psal. XCIV. — Isai. XXVIII. — ⁶ Hier. XLIV. — ⁷ Prov. IV.

¹ Cumilensi Græc. ἀξοτρίτων, sic dicti quasi insomnes. — ² Psal. XXVIII. — ³ Isai. L. — ⁴ Psal. XXXV. — ⁵ Joan. X.

C. cons. » Haec tenus Joannis papae ad Justinianum imperatorem Epistola : que autem continet ipsius Justiniani imper. fidei confessionem , suo loco seorsum superius , quo scripta est tempore , recitamus.

20. In hac vero Joannis Epistola potissimum velim consideres illa ipsius verba , quibus ait : « Quorum etiam », legatorum videlicet , « relatione comperimus , quod fidelibus populis proposuitis edictum amore fidei pro submovenda haereticorum intentione , secundum Apostolicam doctrinam , fratum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu : quod quia Apostolicae doctrinæ convenit , nostra auctoritate confirmamus ». Attendas ex his , inquam , velim quod ait , non solum secundum Apostolicam doctrinam , sed interveniente episcoporum consensu , illa ab ipso imperatore esse statuta atque pariter promulgata : ne putas (quod et superius admonuimus) ipsum Justinianum Augustum in hujuscemodi promulgandis edictis aliquid sibi prater jus fasque temere usurpare : cum in primis in his decernendis Apostolicae doctrinæ ratio haberetur ; inde vero episcoporum Orthodoxorum , qui aderant , expeteretur judicium , atque requireretur sententia : ad postremum autem (ut vides) num omnia pie saneteque in omnibus consentientia essent Catholicæ veritati , ipse qui primarius Ecclesiæ Catholicæ præsideret antistes , Romanus Pontifex consideretur , ejusque auctoritas , que confirmaret omnia , peteretur : adeo ut nihil his sanctius rectiusque perfici potuerit ab Orthodoxo imperatore , qui Catholicæ fidei patrocinium studio indefesso suscepit . Quod enim in aliis ante promulgatis de fide Catholicæ sanctionibus , quibus potius quid ipse de Catholicæ fide sentiret reddi omnibus voluit manifestum , haec visus esset prætermisso ; ne quid deesset ad plenam auctoritatem , ab episcopis (ut videri potest) admonitus , Romanum Pontificem per litteras atque legatos ex more consuluit ; quod tunc facere prætermiserat , cum non essent qui ex adverso consurgerent ; sed excitatis illis Nestorii defensoribus , non sibi nec episcopis Orientis satis virium et auctoritatis esse sensit ad confutandos haereticorum errores , nisi accederet Apostolicae Sedis scriptis declarata sententia , quam quæsivit et promulgavit.

21. Ille insuper opus est mouere lectorem , reperiri in tomis Conciliorum longe prolixius scriptum edictum , imo librum (ita enim eum appellat Liberatus diaconus) inscriptum ad Joannem Rom. Pontificem : quod cum præ se ferat ipsius fidei rectæ confessionem , est tamen veluti catechismus et fidei Catholicæ exacta declaratio , ac de tribus capitulis diu postea in Ecclesia controversis exacta dispensio ; cui ejusmodi præfixa reperitur inscriptio : « Edictum piissimi imperatoris Justiniani fidei confessionem continens , et refutationem haeresum quæ adversantur Catholicæ Dei Ecclesiæ , Joanni papæ secundo transmissum , ut patet in Vita ejusdem papæ ex libro Pontificali ». At hæc inscriptio alicui-

jus est recentioris auctoris res haud satis exploratas habentis : in libro enim qui esse creditur Anastasi de Romanis Pontificibus nulla penitus mentio de hoc habetur edicto , sed de priori duntaxat per dictos legatos Romam allato . Sed et scias perperam additum ipsum missum fuisse ad Joannem secundum Romanum Pontificem , quod (ut dicemus) constat tempore Vigilii papæ conscriptum . Ille enim est liber , quem adversus tria capitula Theodorus Cæsariensis episcopus ab ipso imperatore edendum curavit , ut testatur Liberatus diaconus¹ qui et his vivebat temporibus , atque ob oculos ea quæ est testatus habebat : ejus pariter libri mentio est apud Vigilii papæ decretum de damnatione ipsius Theodori episcopi Cæsariensis . Sed hæc manifestiora flent suis locis inferins , cum de tribus capitulis opportuna tractatio erit . Ut autem de his hoc tempore Justinianus ad Joannem Pontificem scriberet , nulla penitus ratio exigebat , quod nec aliqua causa id postularet , cum nondum de tribus capitulis altercatio aliqua oborta atque vulgata esset . Contius igitur doctissimus jureconsullus , dum in appendice ad Justinianeum Codicem inter alia prætermissa ipsum edictum recitat , in preposita ei a se eruditâ notatione minime nobis probatur , dum tempore hujus Joannis papæ ab eodem imperatore editum tradit : neque dum etiam plus aequo illud commendat , non considerans fuisse in Ecclesia Catholicæ seminarium dissensionum , quæ diutius coalescentes , schismata germinarunt ubique : et enim (ut constat ex Liberato diacono) fuit illud scriptum contra Pelagium sanctæ Romane Ecclesiæ diaconum a Theodoro Cæsariensi , ejus sicut nec causa bona praecessit , ita nec felix finis est consecutus , turbata universæ Ecclesiæ pace ; ut ex his quæ inferius dicenda erunt , satis perspicuum apparet . Sed prosequamur jam eceptam de legatis remenantibus narrationem .

22. Justinianus imperator , reversis Roma legatis , cum fidei suæ professionem , Catholicæque fidei rectam sententiam (ut optarat) ab ipsa Apostolica Sede confirmatam accepisset : ne ea nullatenus e populi animis elaberetur , sed fixius uniuscujusque menti inhæreret , quod Apostolicae Sedi placuisset ; prudenter illud ex cogitavit , ut eam ad Ecclesiastici cantici rhythmos accommodatam , instar psalmi , Ecclesiis traderet concinendam : id namque ab ipso factum anno sequenti , quo imperii nonus incipit , Miscella habet , licet Cedrenns anno septimo actum tradat : sed magis illi sententiae inhæremus , ut non ante id tentatum fuerit , quam idem imperator accepit ab Apostolica Sede confirmatum fidei suæ edictum . Fuisse autem ejus cantici ejusmodi exordium : « Unigenitus Filius et Verbum Dei , etc. » aequa confirmant . Quod enim ipso ferme initio nascientis Ecclesiæ vidimus factitatum , ut Romanorum Pontificium litteras cum acciperent Orientales , easdem conservatas in Ecclesiis populo publice

¹ Liberat. diac. Brev. c. 24.

lectitarent; ex majorum utique disciplina atque exemplo peractum apparebat, ut quam Sedes Apostolica cognovisset et confirmasset fidei professionem, omnes simul occinerent.

23. *Joannis Epistola ad senatores de eadem fidei professione.* — Sed ad Joauem Romanum Pontificem redeamus: qui non solum Justiniani imperatoris fidei professionem probavit, sed et adversantes illi Accemetas monachos damnavit: idemque, etsi satis esset confirmasse scriptam ab imperatore fidem, tamen eo argumento adhuc longioreum tractationem aggressus scribere, interpellatus inter haec a doctissimis quibusdam senatoribus, breviorum eo argumento scripsit Epistolam, quae est hujusmodi¹:

24. « Joannes episcopus Romanus illustribus et magnificis viris Avieno, Senatori, Liberio, Severino, Fideli, Avito, Opilioni, Joanni, Silverio, Clemenciano et Ampelio salutem.

« Otim quidem, illustres et magnifici filii, ad hoc sententiæ meæ summa consenserat, ut ante iussionem vestram, postquam Epistolæ vel dogmatis tenorem cuncta Ecclesia, hoc est, sacerdotum, senatus et populi probavit assensus; sub paginali alloquio vestris etiam sensibus intimanda dirigerem. Sed consilii ordinem illa res vertit, quia et dogmati per dies singulos divinæ Scripture subduntur, et imperfecta destinari non poterant in exemplaribus scripta transmitti. Novimus enim, quod Domino docente, præceptum est, quod pastor diligens gregem, salubria ultiro non desistat ingenerere: quia res quæ ad salutem animæ pertinet, omnibus necesse est sensibus intimari. Proinde, illustres et magnifici filii, quia festinatio non pertulit porlitores, ut ea scribi et dirigi potuissent; in continenti tamen, si dictus divinus favor arriserit, tam Epistolæ quam dogmatis exemplaria destinabimus.

25. « Nunc autem, ne quid de nostris (vestris) sensibus relinquatur ambiguum; quid Epistolæ tenor habeat, quid textus dogmatis contineat, breviter insinuare curavi. Justinianus siquidem imperator filius noster (ut ejus Epistolæ tenore cognovisti) de his tribus questionibus orta certamina fuisse signavit: utrum unus ex Trinitate Christus et Deus noster dei possit, hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta persona: an Deus Christus carne pertulerit, impassibili Deitate: an proprie et veraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper Virgo debeat appellari. Probavimus in his Catholicam imperatoris fidem, et ita esse, Propheticis et Apostolicis vel Patrum exemplis evidenter ostendimus. Unum enim ex sancta Trinitate Christum esse, hoc est, unum de tribus sanctæ Trinitatis personis sanctam esse personam, sive subsistentiam, quam Graeci ὑπόσταση dicunt, in his exemplis evidenter ostendimus. In libro Genesis², per Moysem Trinitas ipsa sic dicit: Ecce Adam factus

est tanquam unus ex nobis. Et item vas electionis Paulus ad Corinthios ita evidenter expressit¹: Unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso: et unus Dominus noster Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. Et in Symbolo Synodi Nicænae: Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, in unum Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum.

26. « Item sanctus Augustinus, ejus doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta Romana sequitur et probat Ecclesia, in libro undecimo de Civitate Dei sic dicit: Credimus et tenemus, fideliter prædicamus, quod Pater generat Verbum, hoc est, Sapientiam, per quam facta sunt omnia, unus unus, æternus coeternum, summus bonus æqualiter bonum. Et quod Spiritus sanctus simul et Patris et Filii sit Spiritus, et ipse consubstantialis et coeternus ambobus, atque hoc totum Trinitas sit propter proprietatem personarum, et unus Deus propter inseparabilem unitatem: sicut unus omnipotens propter inseparabilem omnipotentiam: ita tamen, ut cum de singulis queratur, unusquisque eorum et Deus omnipotens esse respondeatur. Ejusdem in libro secundo contra Maximum: Et Pater Deus est, et Filius Deus est, et Spiritus sanctus Deus est, et hi simul tres unus est Deus, nec hujus Trinitatis tertia pars est unus, nec major pars duo quam unus est. In libro S. Augstini quinto decimo de Trinitate: Ratione etiam reddit intelligentibus palam est substantia veritatis, non solum Patrem Filio non esse majorem, nec ambos simul aliquid esse majus quam Spiritum sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate majus esse quam unum, aut omnes simul tres majus esse quam singulos. Gregorius Nazianzenus ex sermone de Epiphania: Deum, etc. » Subtextit graecorum Patrum atque latinorum testimonia fidelissima, quibus (quod contendit) probatur unam personam sanctissimæ Trinitatis dici Christum, eumdemque natum et passum in carne, vereque ac proprie Mariam sanctissimam Virginem Dei matrem dici, et esse quod dicitur. Ad postremum vero ita concludit:

27. « His igitur evidenter ostensum est, illustres et magnifici filii, quod scripsit imperator, quod Romana sequatur et colat Ecclesia; atque Christum Dominum nostrum unum esse (ut sepe diximus) sanctæ Trinitatis ex duabus naturis cognoscendum, hoc est, in Deitate, et humanitate perfectum, non antea existente carne et postea unita Verbo; sed ab ipso Deo Verbo initium, ut esset, accipiens, ex materno corpore caro sumpsit initium, salva proprietate vel veritate utriusque naturæ, hoc est, divinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum nostrum Jesum Christum Catholici confitemur, omni posthac communionis confusione submota: neque enim naturas in eo aliter agnoscimus, nisi differentiam intelligentes et confitentes divinitatis atque humanitatis. Sed nec duas personas in

¹ Extat tom. iv. Biblioth. sanct. — ² Genes. ii.

¹ 1. Cor. viii.

Christo intelligimus per id quod dicimus duas naturas, ut adunationis divisionem facere videamur, et sit quod absit quaternitas, et non Trinitas, sicut Nestorius sensit insanus. Nec confundimus easdem unitas naturas, cum unam personam Christi confitemur, ut Eutyches impius eredit. Tomum vero papæ Leonis, omnesque Epistolas, necon et quatuor Synodos, Nicenam, Constantinopolitanam, et Ephesinam primam, et Chalcedonensem (sicut Romana haec tenus suscepit et veneratur Ecclesia) sequimur, amplectimur, atque servamus. Hoc est enim nostræ fidei firmamentum, hæc est fidei nostræ petra firmissima.

28. « Hæc autem, illustres, et magnifici filii, agentes gratias sollicitudini vestræ, pauca intimare curavimus : plenus tamen directis exemplaribus, poteritis agnoscere. Acemetas, qui se monachos dicunt, qui Nestoriani evidenter apparterunt, Romana etiam eos damnat Ecclesia. A quibus vos, propter canonem, qui cum excommunicatis Christianum nec loqui nec communicare permittit, diligentia pastorali admonere non desino, ut eorum etiam simplicem colloctionem vitetis ; nihilque vobis cum eis existinetis esse commune. Quod ideo facio, ne reus silentii inveniar, si hæc ad vestram minime, Christianissimi filii, notitiam pertulisse. Incolunem magnitudinem vestram Deus noster custodiat, domini filii merito illustres atque magnifici ». Haec tenus Joannes Pontifex ad senatores.

29. *Ex authenticitate utriusque Epistolæ primatus Romanæ Ecclesie contra novatores asseritur.* — Hæc quidem Epistola si immotisset novatoribus leguleis, puto erubuisse (si tamen in ipsis innatae homini verecundiae aliquid remansisset), negare Epistolam Justiniani ad Joannem Pontificem, illamque ab ipso ad eum redditam, esse germanas ; cum ex hac ad senatores conscripta ambæ legitimæ declararentur. Hanc autem nactus doctissimus Cujacius¹, nihil penitus moratus, ex eadem dictas Justiniani atque Joannis Epistolas cognovit genuinas, asseruitque esse germanas, secutus sententiam disertissimi Alciati, qui hæc de his habet² : « Sunt qui et suspectam habeant Joannis Pontificis Epistolam, quæ sub titulo de summa Trinitate in Justiniani Codice sita est ; dicuntque in antiquis codicibus non inveniri : quod (ut arbitror) eo faciunt ut illos adjuvent, qui Pontificis Romani auctoritatem deprimit : quo nomine alios quoque auctores depravatos ab eis deprehendi, ut Othonis Friesensis Chronica, et Lygurini poetæ carmina quædam. Ego in antiquis plurimis eam extare scio, nec ulla suspicione convelfi posse. Quod si unus aut alter codex non habeat, id scriptorum incuria tribuendum, qui eam quandoque omiserint, quod non multum ad legalis scientia materiam pertinet : non tamen ideo hæsitandum est, quin genuinus germanusque Joannis sit fortus ». Ilucusque doctissimus Alciatus, cui absque ullo hæsitationis

scrupulo vir insignis juris æque consultissimus Cujacius non tantum (ut diximus) inhærens adstipulatus est ; verum etiam ex recitata dicta Epistola ejusdem Joannis Pontificis ad senatores, eamdem sententiam firmius roboravit, solidius confirmavit, atque penitus stabilivit, dum ait¹ :

30. Merito doctissimus Alciatus non tulit eos, qui a titulo de summa Trinitate et fide Catholica conabantur abstrahere Epistolam Joannis papæ sive archiepiscopi Romani ad imperatorem Justinianum, cui inserta est ab ipso Justiniano ad eundem scripta fidei professio. Nec enim in eo titulo ponendæ Epistolæ illius auctor alius fuit, quam Justinianus ipse, qui Pontificis Romani, cui libenter defert primas in Ecclesia, judicio et approbationi tribuebat omnia. Et omnino res ita procedit. Posuit primum in eotitulo Justinianus fidei suæ professionem quam ediderat statim ipso initio sui imperii, quæ est lex quinta : deinde edictum de fide sua, et hæreticorum condemnatione propositum omnibus populis fidelibus (ut Joannes ait in sua Epistola) Constantinopolitanis seilicet, et Ephesiis, et Cæsariensibus, Cyzicensis, et Amidenis, et aliis plerisque, quæ est lex sexta : tum ad Epiphanium archiepiscop. Constantinopolos specialiter Epistolam ea de re, quæ est lex septima : et octavo atque ultimo loco similem aliam, præterquam quod latine inter summa verborum serie et consequentia parem ad Joannem archiepiscopum urbis Romæ, quam maluit una confirmationi et approbationi Joannis injectam nobis quam solam exhibere, ut probatur hic ordo evidenter in libris Basil. in quibus ultimo loco, quod Joannis latine exordium est hujusmodi : « Inter claras mansuetudinis vestræ laudes », ita redditur : εν τη λαζαρεστη διάτεξε πρόστατος etc. Et de hac Epistola idem Joannes scribens illustribus viris Avieno, Senatori, Liberio, et aliis : « Justinianus, inquit, imperator (ut ex ejus Epistolæ tenore cognovistis) de his tribus quæstionibus orta certamina finisse signavit : Utrum unus ex Trinitate Christus, et Deus noster dici possit, etc. » Hæc Cujacius, in omnibus firmiter insistens Alciati vestigiis, quem præ ceteris sciret in his dignoseendis præstare scientia, atque pollere prudentia et fide.

31. At præterierunt tanta hæc quavis meridiana luce clariora offusum caligine hæresis novatorem jureconsultum², qui in ipso superliminari operis sui, responsionum amicabilium, egregium ac dignum auctore affixit tum impietatis, tum etiam inscitiae titulum cunctis spectandum : dum videlicet ipso primo operis sui capite, in odium, quo vehementissime flagrasse perspicitur, Romanorum Pontificum, probare frustra natus est. Constitutionem Inter claras, partum esse suppositum, non genuinum ipsius cuius asseritur, Joannis secundi ejus nominis Romani Pont. Inter claras plane Sedis Apostolicae laudes tantæ claritudinis fulgoris impa-

¹ Cujac. observ. I. xii. c. 26. — ² Alciat. parerg. I. iv. c. 23.

¹ Cujac. Observ. I. xii. c. 27. — ² Perstringit auctor Othomanum I. C. qui lib. I. c. 1. Resp. amic. de his agit.

tiens cœcutiit vespertilio, quem captantem tenebras non aliter quam veritatis luce fugandum putamus. Quid enim? Num si (ut frustra putas) ab huiusmodi splendoris radio absconderis, vitare poteris alia plurima lucis spicula undique haud minore fulgore infirmam tuam oculorum aciem fortius ferientia? Et ut a viciniori incipiamus: numquid non ingens splendor ignis, et de igne fulgor egrediens est sententia illa Justiniani in Constitutione¹ ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, qua de iisdem datis ad Joannem Romanum Pontificem litteris meminit, cum ipsum Romanæ Sedi antistitem nominat caput omnium sacerdotum, enjus sit muneris pullulantes omnes hereses condemnare? Sed ejus singula verba inferius reddemus. Numquid et hanc negas esse legitimam, de qua nulla unquam exsxit vel levis saltēm controversia? Numquid ipsum corpus juris eviscerabis, ut cuneta quæ favent Ecclesiæ Romanæ primatui, prorsus evellas? Quod si non negas (sicul nec potes) hanc esse Justiniani ad Epiphanium editam sanctionem: habes ex ea non tantum assertam ejusdem Ecclesiæ Romanæ super omnes Ecclesias principalem auctoritatem, sed etiam ad Joannem Romanum Pontificem datam Epistolam confirmatam.

32. Sed audi singula verba imperatoris: « In omnibus, inquit, servato statu unitatis sanctissimorum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa veteris Romæ, ad quem similia hisce perscripsimus. Nec enim patimur, ut quicquam eorum quæ ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum; vel eo maxime, quod quoties in his locis heretici pullularunt, et sententia et recto judicio illius venerabilis Sedis coerciti sunt ». Quid ad hæc data ad ipsum Constantinopolitanum episcopum dicis? Quid tu adeo maniter blateras, Justinianum imperatorem et alios superiores Augustos patriarchæ suo Constantinopolitano vel majorem quam aliis omnibus, vel certe parem potentiam atque auctoritatem tribuisse? Sed quibus ista probes auctoritatibus, quæras licet diutius, minime poteris invenire: cum e contra quibus contrariorum affirmetur, confluant undique testes et testimonia.

33. Numquid te præterierunt, qui alios juris prudentiam docendos suscepérīs, quæ idem Justinianus Augustus pluribus sanctionibus de Ecclesiæ Romanæ primatu, deque summa super omnes Romanæ Pontificis potestate, supremaque auctoritate in universa Catholica Ecclesia amplissimis notis testata reliquit? Accipe hic ea in unum collecta, quæ pro temporis ratione diversis in locis Annales exhibent, atque in primis quæ item ad Joannem papam idem Justinianus scribens, in ipsius exordio Epist. habet his verbis²: « Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet. Unde

et nos necessarium duximus, patriam legum, fontem sacerdotii speciali nostri numinis lege illustrare, etc. » Sed et intuere illa quæ ad Mennam Constantinop. Ecclesiæ patriarcham itidem de Romana Ecclesia scribit³, dum agit de Agapeto Romano Pontifice, quod Constantinopolitanæ Sedis episcopum jure deposuerit Anthimum, eo quod cum Ecclesia Romana minime conveniret; ulti pole quæ tanquam lapis Lydius, quæ sincera, quæve sint spuria dogmata probet, atque etiam quæ Apostolica auctoritate præcellens, omnes eujsus amplissimæ Ecclesiæ sacerdotes a recto fidei tramite deviantes condemnat.

34. Sed et quam diserlis verbis primatum declarat ejusdem Romanæ Sedis, cum secundum locum tribuere satagit Constantinopolitanæ Ecclesiæ, accipe ex ejusdem Novella² constitutione ad Petrum præfectum prætorio data, ubi post alia: « Ideoque sancimus, inquit, secundum earum », quatuor scilicet Conciliorum regularum, « definitiones sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium saecerdotum, beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedium, aliis autem sedibus omnibus præponatur ». Haec ipse: quorum verborum exordio vides non ista ipsum concedere, ut primum locum obtineat Romana Ecclesia; sed ea jam ante sacris canonibus constituta servari debere, nova lege sancire. Quid his singulis recitatis sententiis, rogo, firmius dictum, dilucidius repetitum, instantius ineuleatum, evidentius aperatum, atque gloriosius prædictatum inveniri potest? Ut plane non oculis tantum, sed mente penitus captum eum quis dixerit, qui tot fulgentibus radiis veritatis adhuc cœcutiit, ac deliravit, dum ad ne-gandum sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ primatum satis sibi sufficere putavit, si unam Justiniani imp. Constitutionem in Joannis papæ Epistola recitataam, in dubium revocet atque neget.

35. Dum ergo pro foribus operis sui istiusmodi adeo spectanda gloriose proponit: tu ex postibus tanta nigredine foris obductis intellige carboniam, et ex ordita mendaciorum tela textorem impium et imperitum considera. Quid enim scisse potuit, qui ad unius constitutionis dubietatem expendendam putavit universam Sedi Apostolicæ auctoritatem; cum si vel medio eriter tinetus Ecclesiastice litteris suis, plusquam sexcentas non ignorasset de ea firmissimas Patrum extare sententias? Et ne quis putet nos ista dicentes, hyperboles loqui, legat digestos a nobis hactenus singulos annos, et vix eorum inveniet aliquem, in quo suprema Romanæ Ecclesiæ super omnes Ecclesias non eluceat vel dictis vel factis auctoritas. Cum igitur de primatu Romanæ Ecclesiæ idem imperator eadem scriptis ineulearit: cum semel dixisse dicitur³: « Constantinopolitana Ecclesia omnium aliarum

¹ L. vii. Cod. de sum. Trinit. — ² Justin. Novel. xlvi. — ³ L. xxiv. C. de Sacrosanct. Eccl.

est caput : quis non intelligat, ipsum ad Orientales tantum Ecclesias habuisse respectum? Prout expresse habet in Novella centesima trigesima prima, Zenonis quoque Constitutionem¹ quis non videat ita intelligendam? Nam nihil amplius idem ei contulit imperator, nisi ut vindicatam a tyranide Basilisci in integrum restitueret ipsam Constantinopolitanam Ecclesiam.

36. At ne quis existimet, non ita facile esse objecta diluere, sicut est veritatem adstrinere ; necessarium existimamus, ipsius adversarii hic verba reddere, quibus adulterinam esse Joannis Constitutionem affirmare conatur : post enim nonnulla indecens opprobriumque Apostolice Sedis furiose jactata, haec habet : « Harum Epistolarum architectus in duabus vicinis legibus, septima scilicet et octava, pugnautia seripsisse arguitur, vehementerque inter se dissidentia. Nam cum lege septima graece scripta et anno Christi quingentesimo trigesimo tertio data nempe sub Justiniano solo tertium consule, septimo kal. Aprilis, faciat eum seripsisse litteras (ut nunc loquimur) patentes, omnibus cognoscendas, ad patriarcham suum Constantinopolitanum ; quibus litteris praediebat se hanc suam fidei confessionem jam ante Romano papae spectandam cognoscendamque misisse. Tamen hac nostra lege octava, quae confessionem illam continet, facit easdem illas litteras ad papam Romanum datas, legatosque missos anno denum insequente, nempe quingentesimo trigesimo quarto, Paulino consule, septimo kalendas Aprilis. Superiore, inquam, anno scribit se jam misisse legatos ad papam Romanum : aut anno vertente, duodecimo denique post mense, scribit se tum primum legationem et confessionem illam mittere. Quam sunt ista, quaso, consentanea et inter se congruentia? » Itaec ipse, dum pluribus patens (ut putat) mendacium et imposturam exagerat, atque perinde ac si deprehendisset cum furto furem, exclamat.

37. Sed risimus imperitiam hominis: simulque miserti magis sumus prava affectione imbuti animi, qui adeo patentem licet, tamen nolit, sive nesciat admittere veritatem. Dieit ipse, in Constitutione dala ab ipso imperatore anno superiori ad Epiphanium mentionem haberet sanctionis ejusdem datae ad Joannem : hoc concedimus, tnsuper Epistolam Joannis redditam ad imperatorem esse scriptam hoc anno, æque assentimur. Cum vero asserit, sanctiōnem imp. ad Joannem, quæ intexta habetur in dicta Joannis ad eundem imperatorem Epistola, hoc anno trigesimo quarto post quingentesimum sub Paulini consulatu datam : hoc negamus; cum id probare minime valeat, et contrarium expresse patet. Sed noscat primum, quam insulsum ac penitus vanum sit, quo ntitur, argumentum. Num quia in Joannis Epistola data hoc anno inseritur dicta sanctio ab imperatore ad ipsum scripta sine die et consule, dici necesse est hoc itidem anno

patam? Minime gentium; cum potuisset Joannes in sua redditâ ad imperatorem Epistola quodvis scriptum ante plures etiam annos datum intexere.

38. Sed et cum in sua Constitutione data anno superiori septimo kalend. Aprilis ad Epiphanium Constantinop. episcopum imperator mentionem habeat ejusdem date a se ad Joannem papam sanctionis : nutrum dubium est, eam non hoc anno, sed superiori scriptam esse ante dietam diem, quo tempore etiam legatio ab eodem imperatore Romani ad Joannem Pontificem missa est. Joannes autem papa ad ipsum imperatorem rescripsit anno sequenti, hoc ipso videlicet cum legatos Justiniani dimisit : adeo ut nulla in his sit discepantia, sed omnia concinne disposita una concordent, prout superius a nobis invenies ea cuncta pro ratione temporis collocata : nimur anno superiore ex insperato emergentibus Nestorianis opus fuisse imperatori præsentaneum adhibere remedium, sancireque adversus eosdem edictum, quo famen nihil novum de fide decerneret, sed (nt profitetur) quæ jam in Ecclesia stabilita essent adversus Nestorianos, cunctis observanda proponeret. Sed quod sciret (ut asserit) ad comprimendos insurgentes hereticos, more majorum, requiri solere auctoritatem primarii in Ecclesia Catholica antistitis, quo illum suar parti conjungeret, rectæ fidei confessionem per honorificentissimam legationem ad ipsum Romanum Pontificem misit.

39. De his vero omnibus a se rebus gestis in illa data paulo post ad Epiphanium Constitutione cum meminit imperator, animi sui consilium, quo id egerit, verbis antea recitatis aperuit, quæ hic ipsi rursum necessario ob oculos ponenda putamus : sunt autem haec¹ : « Divinum, inquit, antehac promulgavimus edictum (quod et tua novit sanctitas) per quod haereticorum furores reprehendimus : ita ut nullo quovis modo immutaverimus, immulemus, aut pretergressi simus eum, qui nunc usque servatus est, Ecclesiasticum statum (quemadmodum et tua novit sanctitas), sed in omnibus servato statu unitatis sanctissimiarum Ecclesiarum cum ipso sanctissimo papa Urbis Romæ, ad quem similia scripsimus. Nec enim patimur, ut quicquam eorum, quæ ad Ecclesiasticum pertinent statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum; vel eo maxime, quod quoties in his locis hereticici pullularunt, et sententia et recto iudicio illius vulnerabilis Sedis coerciti sunt, etc. » Habes igitur his verbis expressam mentem imperatoris, animique consilium. Ex quibus æque expresse intelligis, sanctiōnem imperatoris ad Joannem non hoc anno datam esse, sed superiori ante Constitutionem ad Epiphanium scriptam, prout ipse Justinianus in dicta Constitutione data ad Epiphanium proficitur.

¹ L. xvi. C. eod.

¹ L. vii. C. de summa Trinit.

40. Jam, puto, plane conspicis, qualia esse solent hæreticorum deliria, imperitiae tenebris involuta, et mendaciorum nexibus obligata, dum dalam sine die et consule sanctionem imperatoris ad Joannem Pontificem, scriptam esse hoc anno septimo kal. Aprilis auctor turpiter mentiatur, cum tamen lotidem verbis eam fuisse scriptam anno superiori ante septimum kal. Aprilis, ipse Justinianus testetur in dicta saepius Constitutione ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum. Illoc et certius liquet ex ejusdem Justiniani sanctione ad Joannem data, recitata vero in ejusdem imperatoris Epistola ad Agapetum Romanum Pontificem : expresse enim ibi habetur, data anno superiori sub ejusdem Justiniani consulatu tertio, ut in fine dicturi sumus. Ignosce, lector : terere in objectiobibus his tempus inviti cogimur, quæ sua fatuitate essent potius sibilis insectandæ, quam responsione vincendæ : his enim (ut initio operis præfati sumus) his, inquam, nos legibus obstrinximus, ut veritatem historicam ab hæreticis labefactatam in genuinum candorem vindicemus.

41. Slat ergo firma sententia, Justinianum imperalorem, quandiu sapuit, quandiu in Catholica perseveravit Ecclesia, semper cognovisse, profsum atque veneratum esse super omnes totius orbis Ecclesiæ primalum Romani Pontificis, universasque de fide Catholica causas ad eundem deferendas esse intellexisse, testatum esse, atque opere perfecisse, prout ostendunt quæ ab exordio ejus imperii dicta sunt, et quæ per annos ferme singulos dicturi sumus, apertissime declarabunt. Quæ vero ad œconomiam vel disciplinam Ecclesiasticam restituendam roborandamque ab eodem sancta esse reperimur, eadem ex sacrarum regularum præscripto (ut saepe diximus atque dicturi sumus) a se fieri solita, ipse est saepius contestatus, non autem ut imperatoria potestate existimarit se posse prescribere Ecclesiæ, ipsiusque sacerdotibus leges, a quibus (ut ex dictis ejusdem Constitutionibus intellexisti) leges ipse requirat, suasque eis subiecta.

42. Sed non hic febre hæretica laborantis hominis deliramentorum est finis : quem enim semel ejusmodi phrenesis morbus invaserit, non mente tantum movet, sed et corporis sensus usum adimit, ut faciat eum etiam festucas sibi videri colligere, quæ non extant. Ita quidem iste, qui ut ostendat non esse Justiniani eam Constitutionem intextam Joannis Epistolæ, ad postremum ex diversitate styli ad argumentationem studio inani ita compingit : « Primum omnium, inquit, plena haec Epistola est indecoræ assentationis, et tanto imperatore indigna : quam ne verisimile quidem est patriarcham Constantinopolitanum, haud minus fortasse quam ille Occidentalis fuit, ambitiosum, a quo animo latraturum fuisse : Nos (inquit) reddentes honorem Apostolice Sedi Romanae. Quasi vero haec Sedes vel sola esset Apostolica, vel propter excellentiam commune multarum Ecclesiarum nomen suum fecis-

set ». Haec ipse. Sed hic primum adverte, non haberi in textu. « Romana », sed simpliciter, « Apostolice Sedi » : addidit, ipse « Romana », quod sciret de Romana loqui imperatorem. Haec ad ejus excusationem dicta velim, ne ter miser adhuc legis Cornelie penitus reddatur obnoxius.

43. Namvis autem aliae essent Ecclesiæ, quæ dicerentur Apostolice Sedes : cum tamen absque certi nominis expressione Sedes Apostolica nominatur, ob sui excellentiam, Romanam Ecclesiam esse intelligendam, in confessu apud omnes Catholicos est. Receptæ itaque vulgataeque in Ecclesia nomenclatura haud in seius imp. simplici nomine Apostolice Sedis Romanam ipsam expressit Ecclesiam. Quod cum usitatum sit dicendi genus apud Catholicos omnes; nec quidem (ut putat iste novator) ab ejusdem imperatoris stylo abhorret, imo quam maxime congruit : nam id frequenter usurpatum invenies in Epistolis¹ ab ipso Justiniano ad Hormisdam papam conscriptis, ut illud : « Apostolice Sedis communioni societur ». Ac rursum : « Missa legalione, Sedis Apostolice promeruiimus sacerdotes ». Itemque alia, ubi ait : « Ut intelligent cuncti, recte vos Apostolice Sedis primatum sortitos ». Id ipsum etiam saepius dictum invenies in Epistolis ejusdem imperatoris ad Agapetum Pontificem datis, neenon aliorum episcoporum temporis hujus; ut de aliis cuiusque sæculi dicere omittamus, iisdem verbis in codem sensu millies usis.

44. Expressum id habes et in litteris ipsius Epiphani Constantiopolitanæ episcopi ad eundem Hormisdam, queni calumniose vult novator ægro animo tulisse effusas laudes Romanæ Ecclesie ab imperat. prolatas : ipse, inquam, Epiphanius non eotantum nomine honorat sanctam Romanam Ecclesiæ saepius, sed et seipsi subditum pluribus profitetur. Ut ex his magis admireris refractarii procaciā hominis, qui tribuere velit Constantinopolitanæ episcopo, quæ ipse nobis accipere : quod nec posse jure, consiperet : ut merito obstupescas, quod livor et conceptum adversus Sedem Apostolicanam odium ferat præcipites homines infelices. Scias præterea, non solum Apostolice Ecclesiæ nomine per excellentiam Romanam intelligi, sed etiam appellatione Catholice Ecclesie, itidem Romanam significari, ut appareat ex Epistola² Hormisdæ papæ ad Justinum imperatorem.

45. His exsufflatis festucis, ad postremum, etsi cuneta citata superius de veritate illius Justiniani Constitutionis ad Joannem datae deessent, satis superque esse posset ejusdem Justiniani imperat. testificatio in Epistola, quam scripsit ad ejusdem Joannis successorem Agapetum³, ubi more solito, simul ac creatus ipse est Pontifex, mittens ad eum fidei Catholice professionem, noui aliam quidem, quam ad ejus prædecessorem Joannem Pontif. jam antea missam intexitur verbis istis : « Reddentes ho-

¹ Extant omnes inter Epist. Hormisd. pap. tom. I. Epist. Roman. Pont. — ² Hormisd. Ep. xxii. — ³ In Epist. Agapeti. vi.

norem Apostolice Sedi et vestræ sanctitati; quod semper nobis et in voto fuit et est, ut decet patrem, honorantes vestram beatitudinem; omnia quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinamus ad notitiam deferre vestrae sanctitatis: quoniam nobis semper magnum fuit studium, unitatem vestrae Apostolice Sedis, et statum sanctorum Ecclesiarum custodire, qui haec tenus obtineat et incommodate permanet, nulla intercedente contrarietate». Et reliqua, a librario prætermissa, quod a se descripta meminisset in dieta Joannis papæ ad Justinianum Epistola, cuius est exordium: « Inter claras », subjiciens tantum ea, quæ postea idem imp. ita adjeccisset in fine Epistolæ: « Pelimus, etc. », usque ad ecalem, ubi et recitantur dies et consul, qui desiderantur in Codice Justinianeo, his verbis: « Data octavo idus Juniarum, Constantinop. D. N. Justiniano perpetuo August. tertium, cons. » Anno nimirum superiori, ut a nobis superius est demonstratum. Sed pro Juniarum, restitue, Januariarum: nam Justiniani constitutio ad Epiphaniū, in qua de ea mentio habetur, data reperitur mense Marlio. Exemplo autem Joannis prædecessoris Agapetus eamdem a Justiniano ad se missam fideli professionem in suis ad eum redditis litteris¹ posuit, quarum est exordium: « Gratulamur venerabilis imp., etc. »

46. Habes igitur abunde satis, lector, ex his vindicatas a calumniis oblatrantis jurisconsulti tum litteras Joannis Romani Pontificis, tum Justiniani imperatoris Constitutiones, easdemque ex hac defensione magis illustratas; ex quibus reliquas ab eodem sparsas quisquilius verras: nimis enim ab instituto longe abducere, si verba singula singularis suscipieremus confutaunda sententiis. Salis jam vero ex his tibi possunt esse comperti, quales esse soleant, qui ex legum progressi gymnasiis, statim ostentant se tanquam in scena theologos: a qua facultate quam procul abhorreant, vel inde valeas intelligere, quod cum disserunt de legum scientia, quam in primis professi sunt, adeo enormiter (ut vidisti) ballucinati penitus convincuntur: quod et rursus inferius ostendemus, cum adversus alium leguleum heresim etiam furore percitum nobis pro defensione historicæ veritatis minus certandum erit. Hanc afferunt secum inter alias pœnam hereses, ut nobilissima quæque oblidunt, hebetent, obdurent, infatuent, atque prorsus obscurerent ingenia, quæ fidei Catholicae nitore florida videri potuerint, secundum illud Apostoli²: « Obscuratum est insipiens eorum: dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt ». Sed de his hactenus.

47. *Episcopum nomine Contumeliosum in Gallia deponit Joannes.* — Quod rursum ad res gestas ejusdem Joannis Pontificis spectat, hoc item anno mense Aprili privavit episcopatu, redigiteque in monasterium ad pœnitentiam Contumeliosum

quemdam, ita dictum in Gallia episcopum, cuius Ecclesiam commendavit S. Cæsario episcopo Arelatensi. Extant de his duæ Epistolæ ejusdem Joannis papæ ex Arelatensi archivo depromptæ, quarum prior ad universos Galliarum episcopos data sic se habet:

48. « Dilectissimis universis episcopis per Gallias constitutis Joannes.

« Imotuit nobis a fraternitate vestra missa relatio, in qua Contumeliosus multis legitur crimini bus involutus. Et quia hujusmodi persona sacris non potest inhærerere mysteriis, ab hodierno vel officio eum nostra censem removeri auctoritas: ut in monasterio constitutus delicti veniam a Domino petere non omittat. Nihil est enim impossibile ejus clementiae, qui potest cuncta relaxare quæ facta sunt. Sed ne ejus Ecclesia destituta videatur, in ejus loco visitatorem dari, præsentis auctoritate decernimus, qui a se ita noverit omnia exhibenda, ut nihil de ordinibus clericorum, nihil de Ecclesiastica facultate præsumat, sed ea quæ ad sacrosancta mysteria pertinent exequatur. Praedictum autem Contumeliosum, ubi habeat pœnitendi licentiam, peccatorum dare vobis censemus, ubi errorem suum evidenter allegans sub die profiteatur ei (et) culpam. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi. Dat. VII id. April. Fel. Paulino jun. V. C. cons. » Posterior autem Epistola sic se habet:

49. « Joannes presbyteris, diaconibus et cunclo clero Ecclesiæ, in qua fuit Contumeliosus episcopus.

« Pervenit ad nos a fratribus et coepiscopis nostris missa relatio, ubi Contumeliosus de crimini bus suis confessus legitur atque convictus. Et quia hujusmodi seculeribus implieatus sacerdotio non potest ministeria jam tractare, necessaria vobis solertia credimus visitatoris adjungere: et ideo in Ecclesia ejus visitatorem dari nostra decrevit auctoritas, ut Ecclesia suo privata præsule, summi nequeat Pontificis solatis indigere: cui vos in omnibus parere decrevimus ad ea tantummodo quæ sacris sunt gerenda mysteriis, ita tamen, ut nihil de Ecclesiastica facultate præsumat; sed cleris in eo quo nunc est ordine constitutus nullis gradibus promovetur, donec proprium sacerdotalem possit habere. Omnem vero hanc sollicitudinem Cæsario fratri et coepiscopo nostro injungimus, ad eujus curam cuncta quæ necesse sint pertinere censuimus. Dominus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii. Dat. VII id. April. Paulino jun. V. C. cons. » Cujus autem hic fuerit Ecclesiæ episcopus, non dicit, utpote de re notissima agens.

50. Cum audis « Contumeliosum » ita nominatum episcopum, ne mireris: hujus namque temporis usus id ferebat: habes enim his etiam temporibus claruisse sanctitate in Gallia « Injuriosum » episcopum Turonensem, de quo multa Gregorius ejus Ecclesiæ successor episcopus. Observa in reliquis morem veterem, consuli consuevit in damnatione episcoporum Apostolicam Sedem. Porro quem modo audis sententia damnatum, scias ipsum

¹ Agapeti Epist. vi. — ² Rom. i.

appellasse ad successorem Joannis Agapetum papam anno sequenti, ut suo loco patebit.

51. *Capto Gilimere, bellum Wandalorum conficitur, de quo triumphant Belisarius.* — Jam vero res bellicas, Deo juvante, feliciter gestas in Africa prosequamur. Qui enim nihil antiquis habuit Justinianus imperator, quam ut rectam fidem, evulsi hæresibus, stabiliret, cuius rei causa singulis ferme annis novas ediderat sanctiones, nec ab eo studio ex belli potuit multiplicibus curis averti; Deum sibi conciliavit imperii defensorem, hostiumque debellatorem: ut plane perspicuo valde fuerit declaratum exemplo, pro imperio contra Barbaros pugnare Deum, cum imperator pro Ecclesia adversus hæreticos bellum gerit. Quod igitur anno superiori (ut vidimus) feliciter cœptum et felicius gestum est in Africa bellum adversus semper invictos ubique Vandulos, hoc anno est felicissime absolutum, cum videlicet eorum rex Gilimer ad Mauros profugus obsidione fatigatus sese tandem Romanis dedit. Quomodo autem id acciderit, rem gestam Procopius¹ fusius prosecutus est: quod scilicet superatus cum suis Gilimer ipse se contulit in Numidiae montem, Papuam dictum, accessu difficillimum, quem a Phara duce obsidendum Belisarius mandavit: atque demum trium mensium consumpto spatio, finita hieme fame vexatus ærumnisque confessus dedidit ille se Pharæ, et per eum Carthaginem ad Belisarium ductus est, atque susceptum feliciter confessum est bellum. Haec, inquam, pluribus Procopius narrat.

52. Enervata jam fuerat in Wandalis pristina illa bellica fortitudo, qua domuerant orbem Occidentalem: quantum enim a primævo illo robore, neconu ab optimis moribus, quos prædicatos vidi mus a Salviano Massiliensi, defecissent, operæ pretium est verba hic Procopii reddere, cum ait²: « Wandali namque omnium sunt, quos sciām, mollissimi atque delicatissimi; omnium vero miserrimi Maurusii. Illis ex quo Africam tenuerunt, mensa quotidie copiosa, tum omnium rerum quas ea fert regio continuo referta: gestabant præterea vestem Medicam ac sumptuosam, quam sericam vocant: in theatris quoque et hippodromis ac omnibus aliis oublectamentis, præsertim in venationibus continuo versabantur: saltatores et mimos spectabant: auditum et acroamatis et musicis et omnibus quæcumque grata animo male instituto delinebant: eorum item plurimi in hortis agitantes et aquis et arboribus amœnis; ac symposia plura, conviviaque facientes, venerea denique magnopere frequentantes ». Haec de Wandalis Procopius, contraria plane omnibus iis quæ de iisdem scribit Salvianus, antequam in Africani venerint, cum tamen impiate semper perseveraverint Ariani.

53. Sed prosequamur Belisarium Constantiopolim redeuntem, relieto in Africa Salomone duce exercitus, qui adversus rebellantes Mauros dimica-

ret. Superata igitur calumnia, quam in eum invidi pararant, et patefacto imperatori animi sui candore, decernitur ipsi ab illo triumphus, qui ab eodem Procopio ita describitur¹: « Belisarius interea una cum Gilimere ac Wandalis Byzantium profectus, omnes assecutus est honores, qui superiorum temporum ducibus maximas adeptis victorias statui consueverunt, quosve nemo abhinc annis sexcentis habuisse visus est, praeterquam Titus, et Trajanus, et alii quicumque imperatores in bellum eentes, Barbaras gentes superaverunt. Spolia namque atque trophyæ patefaciens, captivosque præferens, per medium urbem triumphum egit, non quidem antiquorum modo, sed ex propria domo pedibus usque ad Hippodromum processit, inde rursum ad locum usque ubi sedes erat imperatoris.

54. « Erant autem spolia quæcumque ad regis capti ministerium esse consueverunt, aurei throni, vehiculaque quibus regis uxorem veli mos erat, ornatu deinde vario lapidibusque pretiosis constructa: aurea quoque pocula, et alia omnia quæ mensæ regiæ adhibentur; argentum præterea multarum talentorum myriadum: omnis denique regia supellex admodum pretiosa atque admiranda, utpote a Genserico quondam Romæ e palatio direpta, ut supra commemoravi: in qua et Judeorum res multe nobiles extitere, quæ olim a Tito Vespasiano, cum Hierosolymas cœpit, Romam cum quibusdam aliis exportatae fuerunt. Quas cum Judeus quidam adspiceret, ait ad quemdam sibi proximum ex notis imperatori, has opes Byzantium inferri in palatium minime oportere, quod alibi nusquam quam in loco ubi Salomon Judæorum rex ab initio eas constituit, consistere queant: propterea Gensericus Romanorum imperium diripuit, nunc rursus ex eadem causa Romanus exercitus Wandalorum gentem prostravit. Haec ad se delata imperator intelligens, valde timuit, ac illico omnia illa Hierosolymam ad Christianorum tempora remittenda mandavit.

55. « Erat autem intra triumphi captivos Gilimer ipse purpuream quædam vestem humeros amictus sua cum omnibus consanguineis ac Wandalis, quot proceritate corporum, et pulchritudine præstarent. Postquam vero Gilimer in Hippodromo constituit, ac imperatorem in alta sede constitutum, populunque circumstantem conspexit, ac demum seipsum, in quod fatum pervenerit, considerasset; neque flevit, neque aliter conquestus est; tantum illud Hebreorum voluum memoravit²: Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Nec mora, ipse pariter et Belisarius jussi ab his qui imperatorm purpuram sustinebant, Justinianum suppliees adoraverunt. At ille, simul et Theodora conjux, Hilderici filios et nepotes omnes, ut ex Valentinianni imperatoris sanguine venientes, necessitudine quadam sibi devinctos, opibus satis amplis munerauerunt. Gilimeri autem loca quædam in Galatia non admodum

¹ Procop. l. II. de bello Wandal. — ² Procop. cod. l. II.

¹ Procop. de bello Wandal. l. I. — ² Eccl. 1.

contemnenda ad habitandum simul cum omnibus suis propinquis dedit. Inter patricios eum referre non licuit, quod a secta nollet Ariana discedere ». Huensque res anni hujus de Belisarii triumpho et Giliimeris statu Procopius. Quos autem idem Belisario sequenti anno una cum consulatu contulit imperator honores, res singulas singulis reddentes annis, suo loco dicturi sumus. Voluit Justinianus in Augusteo a se erecto, ipsa curia, quo senatus convenire consuevit, in amplissimi vestibuli fornice ejusmodi de Wandalis superatis historiam musivo opere elegantissime pingi, ut cuncto populo ob oculos esset tantum a Deo acceptum beneficium. Testatur id quidem Procopius¹, ubi de ejusdem imperatoris aedificiis agit.

56. *Deo referens acceptam victoriam Justinianus, Africæ regimini tum politico, tum Ecclesiastico optime consulit.* — Tanta potitus victoria imperator, tam eximii haec tenus nemini concessi a Deo accepti beneficii memor, haud ingratus videri voluit: sed in his totus existens, preter redditas privatum in cubiculo et publice in Ecclesia ingentes gratiarum actiones, adhuc illud adjecit, ut et in Codice a se edito id ipsum posteris omnibus tot vocibus, quot syllabis, jugiter loqueretur; eoque Deo gratiaribus quo majori animi submissione divino numini est repensum obsequium: dum perpetuae memoriæ gratiarum actionem Deo debitam nova Constitutione edita voluit consecrasse. Etenim ubi cadem recuperata Africa, ad optimum ejus regimen addixit animum, eidemque sanctissime moderandæ praefectum prætorio creavit Archelaum, qui sub Belisario in eodem prælio militaverat: Constitutio nem cum edidit de officio præfeti prætorio Africæ; quanta a Deo fuerit ex ea re consecutus beneficia recensens, ostentat magis, dum et mala quæ a Wandalis Africa passa esset enumerat. Sed ipsum audi²:

57. « In nomine Domini N. Jesu Christi, imperator Justinianus, etc. Quas gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Jesu Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre. Multas quidem et a Deo meruimus largitates, et innumerabilita circa nos ejusdem beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus. Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro sua laude et pro suo amore demonstrare dignatus est; excedit omnia mirabilia opera, que in sæculo contigerunt; ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, antea nonaginta quinque annos a Wandalis captivata, qui animarum simul fuerant hostes et corporum: nam animas quidem diversa tormenta atque supplicia non ferentes, rebaptizando ad suam perfidiam transpercabant; corpora vero liberis natibus clara jugo Barbarico durissimo subjugabant. Ipsas quoque Dei sacrosanetas Ecclesias suis perfidiis mæculabant, aliquas vero ex eis slabula fece-

runt. Vidimus venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis, poenas suas miserabiliter loquebantur. Alii vero post diversa tormenta per diversas dispersi provincias vitam in exilio peregerunt.

58. « Quo ergo sermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus, qui per me ultimum servum suum Ecclesiæ sue injurias vindicare dignatus est, et tantarum provinciarum populos a jugo servitutis eripuit? Quod beneficium Dei antecessores nostri non meruerunt, quibus non solum Africam liberare non licuit, sed et ipsam Romanam viderunt ab eisdem Wandalis captam, et omnia imperialia ornamenta in Africam exinde translata. Nunc vero Deus per suam misericordiam non solum Africam et omnes ejus provincias nobis tradidit, sed et ipsa imperialia ornamenta, que, capta Roma, fuerant ablata, nobis restituit. Ergo post tanta beneficia, que nobis Divinitas contulit, hoc de Domini Dei nostri misericordia postulamus, ut provincias, quas nobis restituere dignatus est, firmas et illæsas custodiat, et faciat nos secundum voluntatem suam ac placitum gubernare: ut universa Africa sentiat omnipotentis Dei misericordiam; et cognoscent ejus habitatores, a quam durissima captivitate et jugo Barbarico liberati, in quanta libertate sub felicissimo nostro imperio degere meruerunt ». Sed antequam ulterius progrediamur, attende, quæso, quæ subdit de imploratione divini auxilii precibus Mariae Virginis, quam solitus invocare cum esset, cujus opitulatione tanta a Deo Justinianus consequi meruerit beneficia, intelligas: precibus namque sanctissimæ Dei Genitricis Mariae id factum cognosces ex iis quæ idem mox subjecit, cum ad reliqua impetranda rursum per ejusdem preces divinum implorans auxilium, mox ista subiungit: « Illoc etiam deprecantes exoramus sanctæ et gloriose semper Virginis, et Dei Genitricis Mariae precibus, ut quicquid minus est reipublicæ nostræ, per nos ultimos servos suos restituat in suo nomine Deus, et dignos nos faciat servitium ejus adimplere.

59. « Deo itaque auxiliante, pro felicitate reipublicæ nostræ per hanc divinam legem sancimus, ut omnis Africa, quam nobis Deus præstít, per ipsius misericordiam optimum suscipiat ordinem, et propriam habeat præfecturam: ut sicut Oriens atque Illyricum, ita et Africa prætoriana maxima potestate specialiter a nostra clementia decoretur: cuius sedem jubemus esse Carthaginem, et in Praefatione publicarum chartarum præfecturis aliis ejus nomen adjungi. Nam nunc tuam excellentiam gubernare decernimus. Et ab ea, auxiliante Deo, septem provinciae cum suis judicibus disponantur. Carthago et Byzacium et Tripolis rectores habeant consulares: reliquæ vero, id est, Numidia, Mauritania duæ, et Sardinia a præsidibus cum Dei auxilio gubernentur, etc. » Subdit enim de reliquis judicibus iisdein præficiendis; et quæ emolumenta persolvi debeat tum ipsis, tum aliis ministris, notiliam, quæ declaretur, adjungit.

¹ Procop. de ædificiis Justinian. imp. l. 1. — ² L. I. C. de offic. præfect. prat. Afr.

60. Ista quidem saneiens imperator, posteros omnes docuit principes, digno quod retineretur exemplo : post populos Dei beneficio debellatos, tum verbis, tum factis, gratias summas divino numini esse reddendas : verbis quidem ea animi submissione depromptis, ut cuncta ipsi Deo optimo maximo ferantur accepta, ne illud blasphemum proferant, ut impie eum impiis dicant¹ : « Manus nostra excelsa, et non Deus fecit hæc omnia ». Factis vero gralias agant, ut intelligentes ea se lege tanta esse consecutos a Deo, ut devicto populo non tyrannice præsint, sed prosint : se ut pastores gerant, pascentes, et non depascentes populum sibi a Deo creditum. Hac quidem conditione præfici populis a Deo reges, David rex verbis illis docens, occinuit² : « De post fœtantes accepit eum, pascere Jacob servum suum et Israel hereditatem : suam Et pavit eos in innocentia cordis sui, et in intellectu manuum suarum deduxit eos ». Quod tunc fiet, cum videlicet sanctis legibus corundem prospicunt securitati atque quieti : dum leges juste sancteque prescribunt magistratibus atque militibus subjectas sibi provincias moderantibus et defendantibus ; optime scientes, primum hos legibus coercendos, ne populus ab his pati cogatur, quæ vix ab hostibus perpeti consuevit, ubi magistratibus atque militibus liberæ relaxantur habenæ.

61. Sic igitur post primam sancitam legem idem imperator, quæ militibus in Africa militantis eorumque ducibus per singulas provincias disponendis debeantur, alia ad Belisarium ducem exercitus data Constitutione sancivit hoc eodem anno, sub quarto suo consulatu, idibus Aprilis ; cuius hic tantum satis erit exordium³ recitare : se habeut enim ista veluti acceptorum a Deo beneficiorum aeneæ incisæ tabulae ; quas voluit cunctis patentes perpetuo permanere, quæ ita exordiuntur : « In nomine Domini nostri Jesu Christi ad omnia consilia omnesque actus semper progredimur : per ipsum enim jura imperii suscepimus ; per ipsum pacem cum Persis in æternum confirmavimus ; per ipsum acerbissimos hostes et fortissimos tyrannos dejecimus ; per ipsum multas difficultates superavimus ; per ipsum Africam defendere, et sub nostrum imperium redigere nobis concessum est ; per ipsum quoque ut nostro moderamine gubernetur et firme custodiatur, confidimus. Unde per ejus gratiam etiam civilium administrationum judices et officia singulis Africanis provinciis constituimus, attribuentes quidem emotumentum, quod unusquisque percipere debeat. Ad ejus igitur providentiam etiamnum animum nostrum referentes, et armatas militias et duces militum ordinare disponimus. Sancimus itaque », et reliqua usque ad finem, quæ brevitatis causa prætermittimus : ea lu ipse, si cupis, consulere poteris. Voluit autem ipse imperator has recens editas a se Constitutiones hoc anno

inferri in Codicem suum, quem antea editum vidi-dimus ; ut sic idem ex novis promulgatis postea sanctionibus, quibus interdum nonnulla jura sancta emendabantur, et alia addebantur, augeretur : ipsum enim hoc anno suo consulatu quarto, imperator decimo sexto kal. Decembris edidit iterum (ut diximus) auctum et emendatum recenti de his, quæ hæc significaret, apposita sanctione¹.

62. Multa præterea dispositi de his, quæ spectarent ad res Africanas Ecclesiasticas moderandas, quorum meminit in sanctione² anno sequenti sub consulatu Belisarii edita, quam suo loco recitaturi sumus. Erat plane miseranda facies Ecclesiae Africanæ, utpote quæ speciem quamdam præ se ferebat agri inculti, quem vepres, spinæ, et urticæ undique replevissent, in quibus et immanium bestiarum latibula essent. Ad annorum enim ferme centum spatium ab Arianis truculentis Barbaris possessa, quænam potuerunt in ea remanere pristini decoris et pulchritudinis? Ad eam autem excolandam, et in pristinam culturam (quantum fas esset) restituendam impigro studio sequenti anno omnium Orthodoxorum qui reperiri potuerunt in Africa episcoporum Concilium celebratum est : agemus de eo suo loco.

63. Justinianus insuper, ut quam recepisset nobilissimam summo labore Romano imperio a majoribus partam provinciam ad pristinum statum politicum revocaret pro viribus laboravit, sanctionem illam edens qua voluit ut quisque sua recipere, quæ perdidisset ; cuius hoc tantum fragmentum reliquum est³ : « Omne infinitum, etc. Ut Afri, quæ Wandalorum temporibus vel ipsis, vel propriis parentibus vel avis utriusque sexus, vel ex transversis cognatis usque ad tertium gradum crepta sunt, intra quinque annorum spatia vindicent, nisi legitimis excludantur præscriptionibus. Ut ad comprobandum genus ambæ partes probatio-nes proferant. Ut omnes Afri Romanis legibus subditi sint ». Hæc sunt quæ de rebus Africanis Justinianus sanctis legibus statuisse reperitur. Sed quæ idem imperator sive ad pietatem, sive ad decorum, vel munimentum spectantia in Africa ædificia erigenda curavit, Procopius diligenter prosecutus est diffuse satis.

64. In primis autem grati animi signum illud repedit, cum ob gratiarum actionem, veluti triumphales quosdam fornices ei, cuius fultus præsidio et intercessione ad Deum vicerat, ipsi Dei Genitrici semperque Virgini Mariae Carthagine nobiles ædificavit Ecclesias. Quodammodo enim visi sunt mutuis officiis atque etiam beneficiis certasse Dei Genitrix atque Justinianus ; cum enim hic adversus improbos Nestorianos ejus defendisset sumnum omnium titulum dignitatis, quo vere Dei mater appellaretur ; ab ipsa datum est ei, ut imperio potiretur : et cum ipse complures eidem erexisset Ecclesias, potissimum vero Hierosolymis nobilem Basilicam ; ab ea

¹ Deut. xxxii. — ² Psal. LXXVII. — ³ L. II. C. de off. Praef. Prae. Afr.

¹ L. I. de emend. C. — ² Novel. XXXVI. — ³ Novel. XXXV.

repensum est, ut quam facillime universam Africam subjugaret : qui rursum ob accepta a Deo tam ingentia munera, pluribus ipsam Basilicis honoravit, quas Carthagine exstruendas curavit. Ita quidem reddendis beneficiis eum mutuo simul certent Deus et homo ; semper tamen vincit Deus, sed unam illam tantum consequi potest homo victoriam, si gratias agens, se fateatur divinis beneficiis superatum : quod quidem Justinianum fecisse vidimus.

65. Agens itaque idem qui supra Procopius de ædificiis ab imperatore Carthagine erexit, ubi locutus est de structuris antiquis a Wandalis per universam Africam demolitis, haec addit¹ : « Solum Carthagine pauca quædam in antiqua specie manserunt et ipsa quoque diuturnitate temporis jam collapsa ». Et paulo post : « Primum Carthagine murum collapsum reparavit totum fossa, quæ ante non fuit, egesta. Posuit quoque sacra templa Dei Genitrici ; et in palatio, cui indigenarum sanctæ Primæ ». Non (ut puto) quod Prima nomine diceatur aliqua nota Carthaginensis martyr (nulla enim apud majores de ea mentio est) sed quæ primaria inter alias Ecclesias a civibus haberetur. Addit Procopius et monasterium ab eo erectum, mœnibusque munitum juxta mare in quo monachi debitas Deo laudes persolverent. Insuper et Bagaiensem urbem cinxisse muris, eamdemque nomine conjugis Theodorianam appellasse. Adrumetum præterea muris ab ipso cinctum, Justinianum nuncupatum : quo etiam nomine ab eo fuisse Carthaginem nominatam Justinianam, multiplex memoria est : id enim patet ex litteris Synodi Carthaginensis, et in ipsis Justiniani Constitutionibus².

66. Sed et illud laude dignissimum, dum Barbaros repertos in Africa, quos Mauros vocant, Romanis subjectos ex Gentilibus reddidit Christianos ; de quibus ista Procopius³ : « Tripolis hic promonitria sunt, habitantque Mauri, Barbara gens et Romanis antiquo feedere juncta. Hi omnes a Justiniano rege persuasi Christianorum dogma sponte amplexati sunt, vocanturque nunc Pacati, quod Romanis semper confederati sunt, a pace ita dicti latina voce ». Cæterum reliqui Mauri ab eodem imperatore sub duce Salomone Daresi et aliis post eum vix post decennium subjugari potuerunt, reliquis parere recusantibus in partes interiores Africae effugatis. Sed de Africanis rebus satis ; jam ad Gothicas transeamus.

67. *Athalarico mortuo, Theodatus regnum casset, qui legationem mittit ad imperatorem sibi conciliandum.* — Hoc eodem anno Athalaricus rex Gothorum corruptis moribus adolescens, ubi annos octo in regno absolvisset, moritur, ut Procopius⁴ auctor est. Theodatus vero consilio Amalasunthæ regnum suscepit, de quo ista idem auctor : « Erat autem Theodatus nomine quidam Theodorici ex

sorore Amalafreda nepos ad multum ætatis proiectus, latinarum litterarum, Platonicorumque dogmatum satis peritus, rei tamen bellicæ prorsus ignarus ; longoque intervallo cum ab industrio et strenuo quovis abesset, accumulandis pecuniis enixius incumbebat ». Extant litteræ Amalasunthæ ad senatum Romanum de subrogatione Theodati in regnum Gothorum, quibus eum plurimum laudat ; neenon ipsis Theodati ad senatum item Epistola. Sed quid accedit ingrati animi indignum facinus ? Simul ac Theodatus ipse liberus est nactus regni habenas, Amalasuntham vineulis alligalam in insula ad lacum Vulsinum posita asservari in carcere jussit. Interea vero oratum pacem legatos Constantinopolim Liberium atque Opilionem cum aliis tribus misit ; litterasque ejusdem argumenti Amalasuntham ad eumdem imperatorem dare coegit, ut Procopius tradit¹. Extant ipsæ litteræ², in quibus de missa legatione pacis mentio habetur : sed et litteræ Theodati³ pariter apud Cassiodorum integræ habentur, quibus pacem petit per legatos ab se missos. Qui igitur egil ut per Amalasuntham invitam licet litteræ scriberentur ad imperatorem, ad idem officii præstandum senatum Urbis adegit, antea expostulatus adversus eum quasi nutantem, cuius exemplo universum regnum facile commoveri posset. Nam inter alia : « Quæ, inquit, civitas non fiat excusabilis, si Roma deliquerit ? » Epistola autem senatus ad imperatorem sic se habet⁴ :

68. « Honestum nimis et necessarium videtur esse negotium, pro securitate Romanæ Reipublicæ pro principe supplicare : quia convenit a vobis expeti, quod nostræ possit proficere libertati. Nam inter cætera bona, quæ vobis singulariter divina tribuerunt, nihil gloriiosius probatur accedere, quam quod vos cognoscitis ubique posse præstare. Rogamus ergo, clementissime imperator, et de gremio curiae duplices tendimus manus, ut pacem vestrarum nostro regi firmissimam præbeatis ; nec nos patiamini abominabiles fieri, qui semper de vestra concordia videbamur accepti. Romanum siquidem nomen vos commendatis, si nostris dominis benigna conceditis : gratia vestra nos erigit ac tueretur : et hoc mereri cognoscimus quod de vestra mente sentitur. Quietem ergo Italæ fœdera vestra componunt : quia tunc amari possumus, si per vos dilectio votiva copuletur. Cui rei si nostræ preces non videntur posse sufficere; æstimate patriam nostram in hac precatoria verba prorumpere :

69. « Si tibi aliquando grata fuisti ; ama, piissime principum, defensores meos. Qui mihi dominantur, tibi debent esse concordes ; ne incipient talia in me facere quæ a votis tuis cognoverint dispare. Non mihi sis causa crudelis exitii, qui semper vitæ gaudia præstisti. Si me laedi pateris, ubi jam nomen tuæ pietatis ostendes ? Quid enim pro me nitaris amplius agere, cujus religio, quæ tua est, cognosci-

¹ Procop. de ædific. Justin. l. vi. — ² Auth. de Eccl. tit. et alii. —

³ Procop. de ædific. Justin. imp. orat. iii. — ⁴ Procop. de bello Goth. ib. 1.

¹ Procop. de bello Goth. l. i. — ² Apud Cassiod. Var. l. x. Ep. iii. iv. — ³ Ibid. Ep. ii. — ⁴ Ibid. l. xi. Ep. xiii.

tur sic florere? Senatus meus honoribus crescit, facultatibus indesinenter augetur. Noli per discordiam dissipare, quod deberes per bella defendere. Habui multos reges, sed neminem hujusmodi literatum: habui prudentes viros, sed nullum sic doctrina et pietate pollutem. Diligo Amatum meis uberibus enutritum, virum fortem, mea conversatione compositum, Romanis prudentia carum, gentibus virtute reverendum. Junge quinimo vota, participare consilia: ut tuæ gloriæ proficiat, si mihi aliquid prosperitatis accedat. Noli me sic querere, ut non valeas invenire. Tua sum nihilominus charitate: sic nullum facias mea membra lacerare. Nam si Libya meruit per se recipere libertatem, crudele est me amittere, quam semper visa sum possidere. Impera motibus iracundiæ, triumphator egregie. Plus est quod generali voce petitur, quam si vester animus eujuslibet ingratitudinis offensione vincatur. Hæc Roma loquitur, dum vobis per suos supplicat senatorès.

70. «Quod si adhuc minus est; beatorum Apostolorum Petri atque Pauli petitio sanctissima cogitetur. Nam qui securitatem Romanam sæpe defendisse probantur ab hostibus; quid erit quod eorum meritis vester non tribuat principatus? Sed ut omnia reverentiae vestrae congruere videantur, per illum virum venerabilem legatum piissimi regis nostri ad vestram clementiam destinatum preces nostras credimus dirigendas, ut multa debeant efficiere, quæ vel singuli poterunt apudpios animos obtinere». Hæc senatus, id expetente (ut appareat) rege Gothorum. Diversa hæc legatio est ab ea postea per Petrum legatum exhibita: hæc autem missa est hoc anno, cum legati profecti sunt senatorès, Liberius scilicet et Opilio: quod ipsi indicant iis litteris, ubi dicunt: «Hæc Roma loquitur, dum vobis per suos supplicat senatorès».

71. Amalasuntha necatur. — Post hæc Theodosius rex Gothorum, nonnullorum persuasione, quorum cognatos olim Amalasunthia neci tradi jussisset, eamdem obtruncandam curavit. Ita Procopius¹, sed Jordanus eam in balneo strangulatam tradit. Hunc tandem finem consecuta est femina supra sexum magno et excuso animo prædicta: qualis enim quantaque ista mulier fuerit, præter illa quæ de ea Procopius atque Jordanus habent, consule Cassiodorum² in Epistola hoc anno scripta ad senatum de collata sibi prætorii præfectura. Quia autem in Occidentem ab imp. Justiniano missus est Petrus, ut necem Amatasunthæ cognovit, quæ suæ virtutis ergo carissima erat imperatori, detestatus est immane facinus, contestatusque pariter rem indignissimam perpetrataam, quæ animum Justiniani, commovere plurimum posset; foreque posthac ut nulla amplius spes pacis esset, sublata de medio femina æqui amantissima, ipsique imperatori amicitia conjunctissima: quod et accidit.

Etenim (ut idem testatur Procopius) ubi ista accepit Justinianus hoc ipso anno ipsius imperii octavo, adversus Gothos bellum parare cœpit, dimissis re infecta legatis: cœpitque exercitum comparare, et adversus eosdem commovere Francos, jam ante (ut vidimus) vivente Athalarico concitatos. Quæ autem acta sint, dicemus suo loco anno sequenti, quo gesta esse noscuntur. Sed quæ hoc transacta sunt anno his subjicimus: nempe dimisso legato Petro ad eumdem imperatorem a Theodato rege, tam ab ipso quam ab ejus conjugè regina Gudelina ad Justinianum imp. redditas esse litteras, quibus omnini pacem petere significarunt. Habet eas qui scripsit Cassiodorus³: in quibus et mentio habetur de legatione iterum per virum venerabilem cum iisdem litteris ad imperatorem missa. Sacerdotem plane quemdam meritis insignem a Theodato delectum legatum esse eadem scriptæ litteræ docent. Quod vero ad Petri legationem ab imperatore directam perfinet, meminit ejus pluribus Procopius⁴.

72. Hic vero in Theodati regis exordio tibi cundam curavimus, lector, ejusdem regis Gothorum imaginem, cultumque regium sacro non absimilem, quo sacerdotes uti consueverunt: in qua præterea habes quod observes, Gothum regem in barba rasa pristinos imitatum esse Romanos; et adversa ejus parte in Victoriae imagine serpentem calcantis, in inscriptione VICTORIA PRINCIPEM, adulatum Justiniano, qui Wandalorum regem debellasset. Extat in museo L. Pasqualini.

73. Marcellini scripta. — Hoc anno sub dictis consulibus finem imponit suo Chronicō Marcellinus comes, ut ipse ejus operis Præfatione testatur, aitque hoc opus alii cuidam suæ scripti subjecisse; quam illam putamus, cuius Cassiodorus his verbis meminit⁵: «Marcellinus etiam quatuor libros de temporum qualitatibus, et positionibus locorum pulcherrima varietate conficiens, itineris sui tramitem laudabiliter percurrit: quem vobis pariter dereliqui». Et panlo post, ubi de Eusebii Chronicō habuit mentionem, ita subjungit: «Ilunc subsecutus est supradictus Marcellinus Illyrianus; qui adhuc patriæ Justiniani fertur egisse cancellos: sed meliore dictione devotus a tempore Theodosii principis usque ad fines imperii triumphalis Augusti Justiniani opus suum, Domino juvante, perduxit: ut qui ante fuit in obsequio suscepto gratus, postea ipsius imperio copiose amantissimus appareret». Hæc Cassiodors de Marellini Chronicō, cuius et aliam refert inferius huenbrationem, cum ait⁶: «Marcellinus, de quo dixi, pari eura legendus est, qui Constantinopolitanam civitatem et urbem Hierosolymornum quatuor libellis minutissima narratione conscripsit». Hactenus de eo ipse. Sed præter Chronicō reliqua Marcellini scripta periisse videntur.

¹ Procop. de bello Goth. I. I. — ² Cassiod. Var. I. Ep. xix. xx. xxI. — ³ Procop. de bello Goth. I. I. — ⁴ Cassiod. divin. lect. c. 17. — ⁵ Ibid. c. 25.

⁶ Procop. de bello Goth. I. I. — ⁷ Cassiod. Var. I. Ep. xvi.

Anno periodi Græco-Romanæ 6027. — Jesu Christi 534. — Joannis II papæ 3. — Justiniani imp. 8. Theodati reg. 1.

1. Decennalia priora Justiniani. — Coss. *Justinianus Aug. IV et Fl. Decius Theodorus Paulinus junior*, qui ultimus Occidentalium consulum fuit, bello Gothicō, ne deinceps alii crearentur, prohibente. Erat *Paulinus filius Venantii anno DVII consulis*, et frater *Decii anno DXXIX eadem dignitate exornati*. Vocatur *Theodorus Paulinus in subscriptione legis de emendatione Codicis*, hoc anno a Justiniano datæ, et *Fl. Paulinus junior in subscriptione duarum Epistolarum a Joanne II hoc anno scriptarum*, a Baronio num. 48 et seqq. recitatarum. Dicitur etiam *junior* in Chronico Marii respectu scilicet Paulini anno CDXCVM consulis : ex quo patet utrumque ex eadem stirpe progenitum fuisse. Porro Justinianus sumpsit hoc anno consulatum ob decennalia imperii vivente Justino initi, quæ tamen in annum sequentem distulit.

2. Joannes II approbat hanc propositionem, Unus e Trinitate passus est carne. — A num. 13 ad 29. *Joannes II*, acceptis *Justiniani litteris*, de quibus anno elapso, ejusque legatione, propositionem hanc : *Unus e Trinitate crucifixus est carne*, examinavit, fidei professionem litteris imperatoris insertam approbavit, necnon edictum fidei quod ante missam legationem promulgaverat, ne *Acœmetarum* legati aliquam ipsi calumniam struerent: «Proinde», inquit Joannes in Epistola ad Justinianum, VIII kalend. Aprilis Justiniano Aug. et Paulino coss. data, et a Baronio num. 16 et seqq. recitata, «Serenitatis vestræ apices per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros, fratres et coepiscopos meos, reverentia consueta suscepimus : quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore fidei, et pro submovenda hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam, fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu : quod quia Apostolicae doctrine convenient, nostra auctoritate confirmamus.

3. Monachi Acœmetæ a Joanne II damnati. — In eadem Epistola *Acœmetas* monachos obstinato animo in errore perseverantes, communione privavit, nisi ad saham mentem redirent : «In quibus, inquit, observantes ea, que ab ipsorum sunt statuta Pontifice, eos minime in nostra communione suscepimus, et ab omni Ecclesia Catholica esse jussimus

alienos, nisi errore damnato, doctrinam nostram quantocius sequi, habita regulari professione, signaverint ». Hoc eodem anno eademque de causa *Joannes II litteras ad senatores Aviemum, Liberium* aliosque dedit, quæ extant apud Baronium num. 24 et seqq. in quibus tres sibi ab imperatore propositas questiones testatur, de quibus dissidia orta erant. Primo, *utrum Unus ex Trinitate Christus Deus noster dici possit* : hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis persona ? Secundo, *an Deus Christus carne pertulerit, impassibili Deitate* ? Tertio, *an proprie et veraciter mater D. N. Jesu Christi Maria semper Virgo beat appellari* ? quas propositiones tanquam Catholice fidei consstanteas se probasse scribit *Joannes II* eademque subjectis Scripturæ sacrae et SS. Patrum testimoniis confirmat. Denique *Vigilius* papa, cum in Trium Capitulorum proscriptione consentire nollet, ut Justiniani animum quoquo modo deliniret, in Encyclica Epistola propositionem supra memoratam se approbare testatus est : « Passus, inquit, carne est pro nobis Dei Filius, crucifixus carne est, et mortuus carne est ». Eadem etiam propositio anno DLIII definita fuit in Syodo V, Collat. viii, canone iv et seq.

4. Bellum Wandalicum hoc anno absolutum. — A num. 51 ad 61. Belisarius « copias hue atque illuc emisit, ut Romanis recuperarent, quæcumque Wandali obtinuerant », inquit Procopius lib. 2 de Bell. Wandal. cap. 5. Cyrillus in *Sardiniam* destinatus, qui tam *Corsicam*, quam *Sardiniam* vectigalem imperio Romano fecit : missi alii Cæsaream Mauritaniæ, aliisque ad fretum Gaditanum, captaque *Cæsarea, Septum, Majorica ac Minorica* insulæ, et omnis Wandalica ditio subacta, ut pluribus ibidem Procopius. *Gelimer* Wandalorum rex, qui anno superiori hostes evaserat, et montem *Pappuam* in finibus Numidiæ situm occuparat, obsesus est a duce *Phara*, quod *Belisarius* non sine damno se abesse posse Carthagine existimaret. Eum montem *Mauri*, quibuscum *Gelimer* amicitia conjunctus erat, incolebant, et fortiter defendebant. Tandem *Gelimer*, postquam per menses tres obsesus fuisset, *hyeme jam exeunte Phara* se dedidit, sieque intra biennium bellum Wandalicum profli-

gatum fuit. His addo geographum anonymum Ravennatorem qui circa saeculum vii vixit, et inper a Porcherono Benedictino doctissimo in Iucem emissus est, lib. 1, num. 3 tradere Wandalos a Belisario devictos in interiore Africam fugisse, et deinceps non comparuisse, quod nullus alius ex antiquis observavit : « Quæ patria », inquit loquens de Gaditanæ regione, « littus maris magui conflualis existit præfatae Mauritaniae Tingitanae. In qua Gaditanæ patria gens Wandalorum a Belisario devicta in Africam fugit, et nunquam comparuit ». Ubi patricæ nomine, sicuti semper alibi, regionem denotat, ut recte a Porcherono nota lumen.

5. *Præfectus prætorio Africæ anno superiori creatus.* — Justinianus recepta Africa, eam ad pristinum statum politicum revocandam censuit, et inter alia præfectum prætorio Africæ creavit, non quidem hoc anno, ut Baronius num. 56 et seqq. ac Valesius in Notis ad lib. 4, cap. 16, Evagrii existimarent, sed superiori. Nam in Constitutione Justiniani de confirmatione Digestorum, quæ operi Pandectarum præfixa est, dicit Justinianus : « Leges nostras, quas in his codicibus, id est, Institutionum et Digestorum posuimus, suum obtinere robur ex tertio felicissimo consulatu (anno DXXXIII gesto) præsentis duodecimæ Indictionis (kalend. Septemb. illius Christi anni inchoatæ) tertio kalendas Januarias, in omne ævum valituras ». In fine vero illius Constitutionis, tam græcæ quam latinæ, Justinianus mentionem facit præfecti prætorio Africæ. Quare lex 1, Cod. Justiniane*i de offic. præfect. prætor. Africæ*, quæ sine die et mense est, quam Baronius hoc anno num. 57 et seqq. recitat, quave Archelaus præfectus prætorio Africæ renuntiatus, data est sub finem superioris Christi anni, non vero currenti. Decepere Baronium et Valesium hæc Justiniani verba, quæ in fine ejusdem Constitutionis leguntur : « Hæc igitur magnitudo tua cognoscens, ex kalendis Septembribus futuræ decimæ tertiae Indictionis effectui mancipari procurest ». Cum enim xii Indictione kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoetur, autumarunt etiam hoc anno ante mensem Septembrem, legem illam de officio præfecti prætorio Africæ publicatam; cum tamen anno precedenti, quo a kalend. Septemb. Indictione xii in cursu erat, emissâ fuerit, idque ante Constitutionem de confirmatione Digestorum, in qua præfecti prætorio Africæ mentio, ut decima tertia Indictione, seu post mensem Augustum hujus anni, executioni daretur. Nec est quod dicat Valesius, in Constitutione de confirmat. Digest. iii, consulatum Justiniani a librariis scriptum esse pro quarto. Justinianus enim ait, Deum sibi consulatum in nominatissimum dedisse, « quando et sub ipso pax cum Persis confirmata est, et hoc tantum legum volumen repositum est :

alque ad hæc tercia pars mundi (dicimus autem totam Libyam) nostris adjuncta est sceptris ». Certo est autem pacem cum Persis sub iii consulatu Justiniani sanctam fuisse. Data vero est lex de confirmat. Digest. xvii kalend. Januar.

6. *Ultima editio Codicis Justiniane*i*.* — Justinianus leges, quas pro Africa edidit, hoc anno in suum Codicem inferri voluit : qua de re auctor Chronicæ Alexandrini sub hujus anni coss. habet : « His eos. Justinianus Codex renovatus est adjunctis novis, post priorem Codicem Constitutionibus; jussusque est, antiquato priore, suam obtinere vim sive auctoritatem a IV kalend. Januariarum Indictionis xiii », seu a die xxix mensis Decembris hujus Christi anni, ut etiam legitur in lege de Emeniat. Codicis præfixa Codici Justiniane*o*, dataque XVI kalend. Decemb. Justiniano Aug. IV, et Theodoro Paulino coss. quæ Codicis Justiniane*i* editione hodie utimur. Prior hujus codicis editio publicata fuit anno DXXIX, eique insertæ aliquot tam decisiones, quam Constitutiones, quæ post Codicis confectionem latè divagabantur. Tum eodem Codice anno DXXXI rursum promulgato, hoc anno cum absolutus videtur, jussus est frequentari a Justiniano, vocatusque titulo repetitæ prælectionis, seu secundæ editionis, quiam auctor Chronicæ Alex. επειδον vocat, id est, editionem seu divulgationem.

7. *Theodatus fit rex Ostrogothorum.* — Ad num. 67 et seqq. Hoc anno, « Athalaricus » Ostrogothorum rex « tabe exesus obiit, cum in regno annos octo vixisset », inquit Procopius lib. 1 de Bello Goth. cap. 4. « Tum mater (scilicet Amalasontha), ne pro sexus sui fragilitate a Gothis sperneretur, Theodatum consobrinum suum (Theodoricæ quondam regis ex sorore Amalafreda nepotem) germanitatis gratia accersitum a Thuscia, ubi privata vita degens in propriis laboribus erat, in regnum collocavit. Qui immemor consanguinitatis, post aliquantulum tempus a palatio Ravennate abstractam, in insulam Laci Vulsinensis eam exilio relegavit. Ubi paucissimos dies in tristitia degens ab ejus satellitibus in balneo est strangulata », ut habet Jornandes lib. de Rebus Gelicis cap. 59. Quod hoc anno contigisse testatur Marcellinus in Chronicæ. (1) Erat Theodatus in litteris latinis, et Platonis dogmatis versatus, ut ostendit Baronius num. 67 ex Procopio, et indicat Cassiodorus lib. 40 Variar. Quare orbis terrarum hoc tempore tres habuit principes eruditione claros, Justinianum Augustum, Chosroen, de cuius eruditione Agathias lib. 1, et Theodatum.

Regnum Burgundiæ hoc anno extinctum, et Theodoricus Francorum rex e vivis excessit, ut anno DXXX vidimus.

(1) Mensem et diem obitus Athalarici, et deportatæ in exilium Amalasonthæ unus, quem sciam, nobis servavit Agnellus in Pontificali Ravennensi pag. 2, ad Vitam S. Ursicini, ita scribens : « Defunctus est Athalaricus rex Ravennæ Ut nonas Octobris, et alia die elevatus est Deodatus, et depositus Malasuntiam regiam de regno, et misit eam in exilium in Vulsenio prid. kal. Maias ». Vide Rer. Italie, tom. II, pag. 1, fol. 401.

AGAPETI ANNUS 4. — CHRISTI 535.

t. Belisarii consulatus. — Qui sequens est Christi annus quingentesimus trigesimus quintus consulatu solius Belisarii feliciter incipit : ob præclaras enim res gestas in Africa summa consulatus dignitate Justinianus imperator eum ornandum putavit, quem ad non minoris momenti expeditiōnem Gothicam accineturus esset. De ipso consulatu Belisarii agens Procopius, hæc ait¹ : « Paulo post Belisario decretus triumphus antiquorum more : nam consul factus est, curuli sella humeris captivorum invectus argenlea, zonas aureas, aliasque e spoliis Wandalorum divitias populo dispersit, quanquam rem novam facere visus ». Quæ autem ad Gothicam expeditionem spectare videntur, antequam attingamus, res Ecclesiasticas prosequamur.

2. Justiniani tres Constitutiones de episcopis, clericis, monachis in officio continendis. — Provinciam Justinianus perarduam subiturus, perdifficileque bellum Gothicum auspicaturus, nullum sibi meliorem apparatum cessurum existimavit quam si probe factis consuleret rebus sacris, præteriorum satis doctis exemplo, debellari a Deo feliciter hostes, cum imperator pie pro religione laborat. Quamobrem in id totis incumbit viribus, ut quæ in primis in ipsa Constantinopolitana civitate adversus sacros canones probatamque consuetudinem, in Ecclesiæ detrimentum dispendiumque divini cultus videret admitti, corrigeret. At quænam fuerint ista, eodem temporis ordine, quo sunt edita, hic nobis dicenda erunt. Inter alias autem ejusdem principis hoc anno promulgatas sanctiones sub Belisarii consulatu, primum locum illa obtinet ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum data, decima sexta mensis Martii, ut determinatus sit numerus clericorum sanctissimæ majoris Ecclesiæ² : quæ quidem nonnisi ex canonum præscripto se facere, ipso ejus exordio profitetur, cum regulam sacrarum meminit. Ejus vero sancienda legis ab ipso causam expressam habes : nimirum quod cum ab episcopo plures ordinarentur clerici, quam

reditus Ecclesiæ ferrent; inde accideret, ut ipsa ære alieno oppressa semper esset, alienareque cogeretur bona etiam immobilia sibi reicta. Sed accipe quid agere soterent structores Ecclesiarum ; de his enim ista habet :

3. « Investigantes igitur illud undique invenimus, quoniam singuli horum, qui sanctissimas Ecclesiæ aedificaverunt in hac felicissima civitate, non pro ædificio solummodo cogitarunt, sed etiam ut expensas sufficienter darent a se factis venerabilibus domibus, et determinarent quantos quidem competens esset presbyteros per unamquamque Ecclesiam, quantosque diaconos, masculos atque feminas, et quantos subdiaconos, et rursum cantores atque lectores et ostiarios constitui : et super hæc etiam Oratoriæ expensas definierunt ; et reditus proprios sufficientes dederunt iis quæ a se constituta sunt : si quis autem adjicerit multitudinem, nequaquam amplius penitus extendi valentes. Et quidem permanserunt usque ad multum tempus talia conservata ; et donec hoc fuit, duraverunt sanctissimarum Ecclesiarum domibus quæ sufficerent. Cum vero Deo amabiles episcopi ad aliquorum preces semper respicientes pertracti sunt ad ordinationum multitudinem, aucta quidem est expensarum quantitas ad immensitatem multam ; creditores autem undique et usuræ : et novissime neque creditores inveniuntur propter incredulitatem jam cause ; sed alienationes cum necessitate et contra leges, etc. » Plura enim aggregat mala, quæ provenire solerent ex ejusmodi causa in dispendium Ecclesiarum. Sed non prætermittenda sunt, quæ de numero clericorum Ecclesiæ majoris Constantinopolitanæ cum decernit, de aliis eidem annexis Ecclesiis habet. Erat illa cæteris eminentis Basilica, Sophiæ nomine nuncupata, de qua sœpe superiorum cum dictum sit, plura adhuc inferius dicenda erunt :

4. « Sancimus igitur, inquit, eos qui hactenus sunt in eadem sanctissima majori Ecclesia, et reliquas omnes venerabiles domos, et reverendissimos clericos et mulieres diaconissas et ostiarios manere

¹ Procop. de bello Wandal. l. 1. — ² Novel. 1.

in eo quo sunt schemate », codem modo scilicet et ordine perseverent « (non enim quod est minimus, sed de futuro providentes haec sancimus). Reliquo vero tempore nulla tiat ordinatio, donec ad antiquum numerum institutum ab iis, qui sanctissimas Ecclesias aedificauit, reverendissimorum clericorum quantitas redigatur. Sed quoniam priusdem etiam reverendiss. clericorum sanctissimae majoris Ecclesiae nostrae civitatis determinatus est numerus, et valde brevis erat, utpote una existente sanctissima Ecclesia, postea vero et venerabilis domus sanctae glorioseque Virginis et Dei Genitricis Mariæ juxta sanctissimam majoris Ecclesiae vicinitatem posita aedificata est a p̄e memoriae Verina Augusta » uxore Leonis imperatoris, « et veneranda domus sancti martyris Theodori ab Asporatio (Sporatio, vel Sporatio) gloriose memorie dedicata (gessit hic consulatum una cum Herculanō tempore Marciani imperatoris, anno Domini quadragestimo quinquagesimo secundo) erat autem etiam venerabilis domus sancte Helenæ, quæ sanctissimam majori Ecclesiae copulata est; propterea redigere numerum ad antiquam figuram, impossibile est: non enim sufficient lantis Ecclesiis pauci consistentes; quoniam quidem proprios clericos neque una quidem harum trium habet Basilicarum, sed communes sunt sanctissimam majoris Ecclesiae et earum: et omnes circumstantes, secundum quemdam ordinem et circum (circulum), ministeria in eis celebrant. Deinde etiam plurima multitudine ex antiquis haereticis ad sanctissimam majorem Ecclesiam deducta, gratia quidem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, laboribus autem et immutationibus nostris oporteat plures quam a principio ad praesens officii ministerium definiri ». Quod de haereticis ait in majorem Ecclesiam receptis, intellige de iis, qui ex ejusdem Ecclesiae clero in haeresim lapsi, sed Catholicam fidem rursum professi, in locum pristinum sunt pariter restituti, Catholicis jam ante in locum ipsorum subrogatis; ex quo siebat, ut necessario auctus esset numerus clericorum. Sed quot cūjusque ordinis esse deberent, ita decernit:

5. « Quapropter sancimus, non ultra sexaginta quidem presbyteros in sanctissima majore Ecclesia esse, diaconos autem masculos centum, et quadraginta feminas », diaconissas scilicet, « subdiaconos vero nonaginta, lectores autem centum et decem, cantores viginti quinque: ita ut si numerus reverendissimorum clericorum sanctissimam majoris Ecclesiae in quadragestis viginti quinque et insuper centum existentibus iis qui vocantur ostiarii ». Haec de numero clericorum majoris Ecclesiae Constantinopolis, longe hac ex parte primaria Romana numerosioris: ut vel ex his perspicuo intelligas, non ex nimio Romanae Ecclesiae splendore (ut aliqui garriunt) comparatam esse illi super omnes orbis totius Ecclesias auctoritatem et potestatem, quæ haec ex parte pluribus diversarum civitatum Ecclesiis invenitur inferior; sed ex cathedra Petri a Deo super universalem Ecclesiam

constituti id ipsi perpetuo inhæsse. Hinc vides, his etiam temporibus, cum Romana Ecclesia sub Gothis barbaris atque haereticis videretur teneri captiva, et quodam modo sub tributo redacta (ut ea quæ sunt dicta superius docent) nihilominus summa auctoritate, quæ velit ut servet, ipsi Constantinopolitanæ Ecclesiae jubere, ut recitatæ nuper Hornisdae Romani Pontificis litteræ manifestant.

6. Adjicit idem imperator post hæc ex canonum præscripto, ne licet clericis de minore ad majorem Ecclesiam favore potentium pertransire; sed ut ubi sunt ordinati, illie debeat ministrare, etiamsi e domo imperatoria id veniat imperatum. Ad postremum vero illud ineulcat, ut quæ supersunt de Ecclesiasticis facultatibus ministrantibus clericis, eadem in pauperes erogentur. Atque demum ad Epiphanium patriarcham ista perorat: « Beatinum igitur tuam, quæ ab intio et infantili paene etate in sacro omni ordine et schemale sanctissimam ornavit (ordinavit) Ecclesiam; quæ et ex sacerato utique genere descendit: hæc custodire continue sancimus, scientes quia non minor nobis cura est horum quæ sanctissimis Ecclesiis prosunt, quam quæ ipsi animæ. Data decimo septimo kal. Aprilis, domino Belisario viro clarissimo consule ».

7. Paulo post autem, ut quæ a sanctis Patribus de electione episcoporum sanctitæ sunt regulæ servarentur, ad eundem Epiphanium scripsit: ad quem etiam, a promulgata dicta de numero clericorum constitutione triduo tantum elapsò, idem Justinianus imperator decima nona ejusdem mensis Martii¹ de observantia monachorum sanctionem dedit (ut suo loco dicemus) in qua hujus de episcopis editæ constitutionis meminit, ut appareat ante data. Sic igitur ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum ista scribebas, ad felicem successum belli Gothicæ viam sibi aperire putavit, si, ut Ecclesiastici canones observarentur, invigilaret: quæ enim ipse in hunc præfatur modum, animi ejus consilium reddunt manifestum:

8. « Maxima quidem, inquit², in hominibus sunt dona Dei superna collata clementia, sacerdotium et imperium: et illud quidem divinum ministrans, hoc autem humanis præsidens ac diligenter exhibens, ex uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ideoque nihil sic erit studiosum imperatoribus, sicut sacerdotum honestas, eum utique et pro illis ipsi semper Deo supplicent. Nam si hoc quidem inculpabile sit unidique et apud Deum fiducia plenum; imperium autem recte et competenter exornet traditam sibi Rempublicam: erit consonantia quedam bona, omne quicquid utile est, humano conferens generi. Nos igitur maximam habemus sollicitudinem circa vera Dei dogmata et circa sacerdotum honestatem; quam illis obtinentibus, credimus quia per eam maxima nobis dona dabuntur a Deo: et ea quæ sunt », adepta scilicet, « firma habebimus; et quæ

¹ Novcl. v. — ² Novel. vi.

nondum haec tenus venerunt, acquiremus. Bene autem universa geruntur et competenter, si rei principium », auspicatio videlicet belli Gothicici, « fiat decens et amabile Deo. Hoc autem futurum eredimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam justi et laudandi et adorandi inspectores et ministri Verbi tradiderunt Apostoli, et sancti Patres custodierunt et explauaverunt ».

9. Quod igitur probe scire, spem omnem Ecclesiastice disciplinae in eo esse repositam, si qui præsunt Ecclesiis sacerdotes, a quibus sunt alii illustrandi, ipsi sint superna Ince respersi : in hoc laborans, ut prescripte de his a Patribus leges servarentur, ista subjungit : « Sancimus igitur, sacras per omnia sequentes regulas, etc. » Plane significans, quæ sacris essent canonibus constituta, servanda se proponere, non autem de personis vel rebus Ecclesiasticis ferre legem. Et inter alia multa, cohærentes uxori arceri voluit episcopatu : nam subdit : « Sed neque incruditus existens sacrorum dogmatum, ad episcopatum accedat. Prius autem monachicam vitam professus, aut in clero constitutus non minus mensibus sex, uxori tamen non cohærens, aut filios, aut nepotes habens. Hoc enim omnimodo super Deo amabilibus episcopis querimus, sicut etiam prius duabus nostris Constitutionibus hoc sancitum est, per quas dudum cohærentes uxoribus non perscrutamur, omne præteritum relinquentes, de cetero autem nulli permittentes a positione legis uxorem habenti talem imponi ordinationem, etc. » Vides cælibatum et sacris legibus et imperatoria sanctione præscribi in Græcorum etiam Ecclesia eligendis episcopis : quod non in episcopis tantum, sed et in reliquis clericis sacris ordinibus mancipandis observandum esse, inferius idem imperator admonet : subditque alia plura ex sacris regulis impedimenta, quibus quis repellatur ab episcopatu.

10. Sed et subjicit itidem de episcopis, ne ultra annum absentes sint ab Ecclesiis suis, neque ad comitatum accedant absque litteris sui metropolite. His multa addit de ordinatione clericorum atque diaconissarum, et aliis ; que tu otiosius, si libet, legere poteris. Ad finem vero, omnia ista ex sacrorum canonum præscripto a se esse deprompta, verbis his contestatur : « Quæ igitur a nobis sancta sunt : et sanctum ordinem statumque custodiunt secundum sacrarum regularum statum et virtutem, etc. » Sed neque hæc satis visa sunt imperatori : qui paulo post, nempe decima nona mensis Martii rursum de monastica disciplina servanda ad eundem Constantinopolitanum episcopum Epiphanium Constitutionem scripsit¹ : in qua inter alia de his qui essent in monasterio suscipiendi, salubriter cavit, ne intra triennium sacro monachorum habitu induerentur, sed probarentur eo temporis spatio : hæcque ex canonum sententia, ut profiteatur his verbis : « Sancimus ergo sacras sequentes

regulas, eos qui singularem conversationem profitentur, non prorupte mox a reverendissimis præsubilibus venerabilium monasteriorum habitum percipere monachalem ; sed per trienium totum (sive liberi forte sint, sive servi) tolerare, nondum monachicum habitum promerentes, sed tonsura et veste eorum qui hæci vocantur uti, et manere divina discentes eloquia, etc. » Hæc et alia plura ad ordinem monasticum sub disciplina continendum eadem sanetione imperator incusat.

11. *Optime consultum provinciarum præfecturis.* — Qui igitur de episcopis, clericis, atque monachis in officio continendis tres has recensitas Constitutiones ad Epiphanium Constantinopolitanum scripsit : aliam rursus ad eum de non alienandis permutandisve bonis Ecclesiarum, sequenti mense, eodem anno dedit, nempe XVII kalendas Maii, sub dicto Belisarii consulatu. Ita quidem tum personis, tum rebus sacris idem imperator optime voluit esse consultum, quo sibi ad ardua pertinenda divinum numen per ejusmodi pia conciliaret officia. Neque vero, sacra in pristinum decorem reformata laborans, quæ laicorum essent, prætermittenda putavit : sed quod salus integra Reipublicæ, quæ ex utroque personarum statu et ordine constat, in utroque vigeret; illud adjecit, ut eos, quibus regimen subjectorum in diversis provinciis mandatum esset, regeret disciplina, et legibus coerceret, qui servandis legibus populi præfecti essent. De provinciarum igitur præfectis moderandis dignam Christiano principe edidit sanctionem sequenti die, nempe decimo sexto kal. Maii, sub eodem Belisarii consulatu, qua inter alia, singulis præfectis voluit episcopos imminere, ut si quid injustum admitterent, iidem imperatori deferrent : nam post multa : « Damus, inquit², provincialibus licentiam, si quid apud provinciam injustum, qui administrationem habet, egerit; vel si dannis aliquibus aut calumniis subdat nostros collatores : ut Deo amabiles episcopi provinciae primates preces ad nos dirigant, exponentes cingulum habentis delicta. Nos enim hæc cognoscentes, dirigemus in provinciam hæc examinaturum; quatenus ipse, ubi injustitiam fecit, illic quoque pœnas subeat delictorum ». Adjecit insuper, ut præses provinciæ, ubi ei successum esset, adhuc quinquaginta dies ibidem moraretur expositus eujusque querelis. Inhibuit præterea, ne pro consequenda præfectura aliquid quisquam persolveret, siveque præfecturæ venales redderentur : ino voluit eis a fisco stipendium assignari, ut sic omnis occasio vexandi subditos tolleretur. Cujus rei gratia subjectos sibi populos ad persolvendas Deo laudes excitat verbis istis² :

12. « Itaque Deo et Salvatori nostro Jesu Christo omnes similiter offerant hymnos pro hac lege, quæ eis dabit et patrias habitare caute, et proprias facultates habere firmissime, et judicium frui

¹ Novel. v.

² Novel. viii. — ³ Novel. viii. c. 44.

justitia. Nam et nos propterea posuimus ut et justitiam, quæ in lege est, valeamus Domino Deo nostro vovere, et nosmetipsos et nostrum commendare imperium; et non videamur homines despicere, quos nobis tradidit Deus, ut eis per omnia parcamus, ejus sequentes benignitatem. Ideoque (qualem ad nos) consecretur hæc lex Deo; eo quod nihil in mentem nostram veniens boni pro tuitione subjectorum relinquimus. Volentes enim in honesta hæc et servilia fura perire, et nostros subjectos in quiete a provincialibus judicibus conservare: propterea festinavimus gratis administrationes eis dare, ut nec ipsis licet delinquere, et abripere subjectis, quorum causa omnem perforimus taborem, deditantes imitari eos qui ante nos imperaverunt, qui pecuniis ordinabant administrationes, sibimet ipsis licentiam auferentes administratoribus nocentibus increpandi juste, etc. » Hanc editam a se legem Justinianus ad episcopos misit in diversas provincias una cum edicto ad omnes archiepiscopos et patriarchas quos super custodiam latae legis monet invigilare, cum eos his verbis alloquitur¹:

13. « Traditæ nobis a Deo Reipublicæ curam habentes, et in omni justitia vivere nostros subjectos studentes, subjectam legem conscripsimus, quam et tuæ sanctitatî, et per eam omnibus qui tuæ provinciæ sunt, facere manifestam, bene habere putavimus. Tuæ igitur sit reverentia et cæterorum hæc custodire; et si quid transcendatur a judicibus, ad nos referre: ut nihil contempnatur horum, quæ sancte et juste a nobis sancita sunt. Sic enim nos quidem nostrorum subjectorum miserati, quoniام supra fiscalium functionum exactionem maximas sustinent ex furto judicum violentias propter factas provinciarum venditiones; haec auferre per subjectam studiuimus legem. Vos autem si negligentes non referatis a nobis quidem consecratam Domino Deo: rationem reddetis apud eum pro aliorum injustitia, si quod, non agnoscantibus nobis, damnum apud vos hominibus inferatur. Sed oportet præsentes vos, et pro eis ac reliquis de testantes, manifestos nobis facere et rectos judices, et transcendentes hanc legem nostram: quatenus utrosque cognoscentes, hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Cumque lex publice proposita fuerit et omnibus manifesta, tunc intus recondatur in sanctissima Ecclesia cum sacris vasis: utpote et ipsa dedicata Deo, et ad salutem ab eo factorum hominum scripta. Facietis autem melius, et illic habitantibus universis utilius, si eam insculpentes aut tabulis, aut lapidibus, in porticibus sanctissimæ Ecclesiæ describatis, plenam præbentes omnibus horum quæ sancita sunt lectionem atque possessionem ».

14. Adjecit insuper illud commendatione dignissimum, ut qui essent provinciarum præfeti, idem jurarent metropolitano ejus provinciæ episcopo, omnia servaturos, quæ essent imperialis

legibus imperata. Habetur ejusmodi jurisjurandi præscripta forma, quæ sic se habet¹:

« Juro ego per Deum omnipotentem et Filium ejus Unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritum sanctum, et per sanctam gloriosam Dei Genitricem et semper Virginem Mariam, et per quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, et per sanctos Archangelos Michaelem et Gabrielem, puram conscientiam, germanumque servitum me servaturum sacratissimis nostris dominis Justiniano et Theodoræ conjugi ejus occasione traditæ mihi ab eorum pietate administrationis, et omnem laborem et sudorem cum favore sine dolo et sine arte, quæcumque suscipio in commissa mihi ab eis administratione de eorum imperio atque Republica. Et communicator sum sanctissimæ Dei Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ; et nullo modo vel tempore adversabor ei, nec alium quemcumque permitto, quantum possibilitatem habeo.

15. « Juro quoque idem jusjurandum, quod nulli penitus neque dedi, neque dabo occasione dati mihi cinguli, neque occasione patrocinii; neque promisi, neque professus sum de provincia mittere, neque mittam, neque occasione dominici suffragii, neque famosissimis præfectis, neque iis qui circa eos sunt, neque alii hominum ulli: sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibeo circa subjectos piissimorum nostrorum dominorum, contentus iis quæ statutæ sunt mihi a fisco annonis. Et primum omne adhibeo studium, ut fiscalia vigilanter inspiciam: et inde votos quidem et indigentes necessitate, cum omni exigam vehementia, nequaquam subinclinatus, neque ob hoc lucrum ipsum omnino considerans, aut per gratiam aut odium exigens aliquem citra quam competit, aut concedam alicui. Devotos autem paternè tractabo, et subjectos piissimorum nostrorum dominorum illæsos undique (quantum possibilitatem habeo) custodian. Et æquus in causis utrique parti et in publicis disciplinis ero: nullique parti, citra quam justum est, præstabo; sed exequar universa delicta, et omnem aequitatem servabo, secundum quod mihi visum fuerit justum: et eos quidem qui innoxii sunt, undique innoxios illæsosque conservabo: noxiis autem imponam supplicium secundum legem: et omnem justitiam (sicut jam dictum est) in publicis, et privatis contractibus eis servabo: etsi comperero fiscum injustitiam (dispendium) pati. Non ego solum hoc ago, sed etiam semper mihi assidentem tatem studebo assumere et circa me omnes; ut non ego purus quidem sim, si qui vero circa me sunt, furentur et delinquent. Si quis autem inveniatur circa me talis, et quod fit ab eo, me sanare et eum expellere (opus erit). Si vero non hæc omnia ita servavero: recipiam hic et in futuro sæculo in terribili judicio magni Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, et habeam partem cum Juda, et lepro Giezi, et tremore Cain. lu-

¹ Habetur in appendice Novel. VIII.

¹ Sub Novel. VIII. in fin. edit. tit. III.

super et pœnis, quæ lege eorum pietatis continetur, ero subjectus ». Hacenus jusjurandum a iudicibus præstandum episcopis.

16. *Constitutio pro Romana Ecclesia de præscriptione centum annorum.* — His igitur probe dispositis, cunctisque apte compositis, quæ tam ad saera, quam etiam ad profana spectare posse videbantur : Justiniani animum cogitatio illa subiit, ut Romanae Ecclesie aliquod, sancta lege, privilegium conferret : quæ cum adhuc sub Gothorum ditione detineretur afflita, nonnulla tamen in sibi subiecto imperio latifundia possidebat ; que quo essent remoliora, eo facilius occupari possent. Ut igitur eadem, nullo obice, perpetuo jure servarentur ipsi Romanae Ecclesiae integra ; munire eam voluit imperator eo privilegio, ut ipsam non triginta vel quadraginta tantum, sed centum annorum præscriptione vallaret : indignum omnino ratus, ut eo ipsa omnium caput Ecclesiarum privilegio careret, quod meminerat Orientalibus Ecclesiis concessisse ante septennium anno secundo sui imperii, suo pariter consulatu secundo¹; ejus quidem sanctiæ legis occasio quæ preecesserit, dicemus inferius, cum primum reddiderimus ipsam pro Romana Ecclesia editam hoc anno sanctionem vicesima sexta mensis Aprilis, cui ejusmodi titulus præfixus habetur² :

17. « Imperator Justinianus Augustus viro beatissimo ac sanctissimo archiepiscopo et patriarchæ veteris Romæ.

« Ut legum originem anterior Roma sortita est, ita et summi pontificatus apicem apud eam esse, nemo est qui dubitet. Unde et nos necessarium duximus, patriam legum, fontem sacerdotii speciali nostri numinis lege illustrare ; ut ex hac in universas Ecclesias Catholicas, quæ usque ad Oceanum fretum posite sunt, saluberrimæ legis vigor extendatur : et sit totius Occidentis, neconon et Orientis, ubi possessiones sitae inveniuntur ad Ecclesias nostras sive nunc pertinentes, sive postea eis acquirende, lex propria ad honorem Dei consecrata. Cum enim antiqua jura triginta annorum metis temporales exceptiones coneludebant ; et si hypotheca fuerat, paulo longiora eis spatia condonabant : nos sacrosanctas Ecclesias hujusmodi quidem curriculis temporum nullatenus excludi contendimus, maxime in illis rebus, in quibus vel lesionem sustinuerint, vel quicquam debeatur ; sed centum tantummodo annorum lapsu temporealem exceptionem eis opponi sancimus ; ut maneat per totum prædictum tempus integra jura Ecclesiastica, et non possit eis alia praeter centum annorum obviare exceptio ; cum hoc tempus vitæ longævi hominis plerumque finis esse dignoscatur.

18. « Habeat itaque sanctitas tua hanc legem Catholicas totius Occidentis Ecclesiis profuturam, et in Orientales partes propagandam, in quibus aliquid sacrosanctæ possident Ecclesiae, ut sit Deo

omnipotenti dignum donativum divinarum rerum tutio; nec inquis hominibus impium remaneat præsidium, et tutus peccandi locus eliam scientibus relinquatur : sed ille servetur innocens, qui revera innoxius sit, nec improba temporis allegatione sese tueatur, tempus pro puritate prælendens. Quod igitur nostra aeternitas ad omnipotentis Dei honorum veneranda Sedi summi Apostoli Petri dedicavit, hoc habeant omnes terræ, omnes insulæ totius Occidentis, quæ usque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, nostri imperii providentiam per hoc in ætermum.

19. « Reminiscentes hujus legis prærogativam (sicut supra dictum est) non solum in Occidentalibus partibus, in quibus Ecclesiastice Urbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, scilicet omnibus iudiciis majoribus, sive minoribus, qui Christiani et Orthodoxi sunt, vel postea fuerint, hanc nostram consuetudinem servantibus ; nihilominus hujus legis teneratoribus post celestes pœnas eliam legitimum semper vigorem perlimescentibus, et pœnam quinquaginta librarum auri formidantibus, hac lege non solum in postea emergentibus causis suum tenorem exerceente, sed etiam in iis quæ jam sunt deductæ in judicium. Sanctitas itaque tua præsentem nostræ mansuetudinis legem piissimam sive sacrosanctam oblationem, quam Deo dedicamus, accipiens, intra sacratissima vasa reponat et a vobis servandam, et omnes Ecclesiasticas possessiones servalnram. Datum sexto kalendas Maii, Belisario V. C. consule ». Hacenus sanctio et privilegium a Justiniano concessum Romanæ Ecclesiae, atque Occidentalibus omnibus, quæ Catholica communione conjunctæ ipsi Romanæ Ecclesiae essent : cum tamen idem privilegium Orientalibus Ecclesiis, ab eodem imperatore concessum fuisse (ut diximus) ante septennium. Porro causam apud Suidam ita recensitam invenies¹ :

20. « Priseus Emesenus alienas litteras mirabiliter imitari potuit, artifex in eo fraudis genere nimium solers. Acciderat autem, ut Emesenorum Ecclesia multis ante annis a quodam homine locupletissimo haeres esset instituta. Erat et homo quidam dignitate patricius, nomine Mamianus, et genere et pecunia copiis illustris. Priscus vero hic, dimumperatis sub Justiniano Urbis hujus facultatibus omnibus, si quos invenerat opibus florentes, qui magnam muletam sustinere possent ; horum majoribus accurate pervestigatis, antiquas corum litteras nactus, libellos multos quasi ab illis scriptos composuit, qui confiterentur se Mamiano pecuniam magnam reddituros, ut quam ab eo depositi nomine accepissent. At pecunia fictitiis istis libellis comprehensa non minus centum centenariis consecit. Atque jam viri cuiusdam, de quo esset magna et veritatis et virtutis opinio, qui tum temporis in foro sedens, cum superstes esset Mamianus, omnes conficiebat civium tabulas, suis litteris singulas il-

¹ L. xxiii. C. de sacr. Eccles. — ² Novel. ix.

¹ Suid. verb. Priseus.

latum obsignando, quem tabellionem Romani vocant, litteras solertissime imitatus, procuratoribus Emesena Ecclesiae tradidit, partem ita parte pecuniae ipsi pollicitus. Quia vero lex obstabat, causas omnes ad annorum triginta præscriptionem rediens, paucas vero quasdam et hypothecarias omnes quadraginta annorum spatio excludens : Byzantium profecti, et imperatori Justiniano pecuniam largiti, sine ulla cunctatione impetrarunt, ut legem ferret, ut præscriptionum causæ non constitutis temporibus, sed centum annorum spatio concluderentur ». Hæc Suidas, cum agit de Priseo. Sed ad datam ab imperatore ad Joannem Constitutionem redeamus. Est autem ut ex ipsa eos erroris redarguas, qui eundem Pontificem anno superiori defunetum ponunt sexto kalendas Junii : etenim in hunc annum ipsum propagasse vitam ex dicta ad eum scripta sanctione perspicie.

21. *Ex Concilio Africano litteræ Synodales ad papam Joannem.* — Quo etiam anno data reperitur ad eumdem Pontificem Synodalis Epistola ex Concilio Africano. Vindicata enim in pristinam libertatem Ecclesia Africana, ii qui tunc extabant in unum convenere sanctissimi sacerdotes; qui restituere conantes collapsam ob longam servitutem Ecclesiasticam disciplinam, ad ipsum Romanum Pontificem legationem misere, qua perfuneti sunt Petrus et Lucius episcopi, atque Liberatus diaconus Ecclesiae Carthaginensis, cui hoc tempore praeerat Reparatus episcopus. His igitur legatis ad Joannem ipsum Pontificem has dedere litteras¹ episcopi Africani ex Concilio Carthaginensi.

22. « Domino beatissimo et honorabili sancto fratri et consacerdoti Joanni Reparatus, Florentianus, Datianus et ceteri ducenti decem et septem episcopi, qui in universis Conciliis apud Justinianum Carthaginem fuimus.

« Optimam consuetudinem præteriti temporis, quam violenta captivitas per annos centum, dolentibus cunctis, abstulerat, iterum servare cupientes, ad universalem totius Africae Synodus fidei devotione convenimus, in illa Justiniane Carthaginensis Basilica congregationis nostræ primitias Domino consecrantes, unde nostros Patres tyrannus Hunericus expulerat. Hæc Basilica Fausti apud nos dicitur, multis martyrum corporibus insignita : quorum Deus exaudivit orationes, ut daret hujus rei fiduciam sacerdotibus. Ibi igitur quantum singuli Iacrymantibus gaudis flere potuerint, cogitandum potius beatitudini vestrae dimittimus. In omnibus enim lætitiae spiritualis unus fuit affectus, agere gratias omnipotenti Deo, cuius gratia peccatoribus sine meritis operum datur, et antidotum fidei salutaris nuper reconcilialis hæreticis oblitetur.

23. « Definitionibus autem Nicæni Concilii publica lectione transversis, inter alia de quibus nasei debuit, disputatione requiri jam cœperat : quo-

modo Arianorum sacerdotes ad Catholicam fidem suscipi oporteat, utrumne in suis honoribus, an in laica communione. Sie omnibus nobis unanimiter subito placuit suscitari primitus beatitudinis vestrae sententiam. Potest enim Sedes Apostolica (quantum speramus) tale nobis interrogantibus dare responsum, quale nos approbare concorditer, explorata veritas faciat. Ex omnium quidem collegarum tacitis motibus nemini placere sensimus, ut in suis honoribus Ariani suscipiantur. Verumtamen convenire charitali eredidimus, ut quid habeat sensus noster in publicam notitiam nemo perduceret, nisi prius vel consuetudo nobis, vel definitio Romanæ Ecclesiae proderetur ». Disce ex his, lector, quo cultu, quo honore ac reverentia prosequi solerent transmarini episcopi etiam conventu Synodali pollentes Romani Pontificis auctoritatem, ut etiam diversam abeo sententiam meditati cum essent, tamen paratos se præbeant ab ea libenter recedere, si ipse Pontifex, quem consulunt, diversa rescriberet : cuius standum omnino decreto, esset Catholicis omnibus in confessu. Sed quæ sunt reliqua Synodalis Epistolæ prosequamur :

24. « Hanc igitur nostræ salutationis Epistolam per fratres et consacerdotes nostros Caium et Petrum, et per filium nostrum Liberatum diaconum continuo destinavimus, et auctoritatem vestrae beatitudinis et gratiam debitum obsequiis honorantes. Talis quippe es, qualem sancta Sedes Petri merebatur habere Pontificem, dignus veneratione, plenus dilectione, loquens veritatem sine mendacio, nihil faciens arroganter : unde etiam libera charitas universæ fraternalis requirendum putavit consilium tuum. Respondeat, obsecro, mens illa sancto Spiritui serviens affabiliter et veraciter. Non solum enim de sacerdotibus, sed de ipsis quoque parvulis apud eos baptizatis utrum soleant, vel deheant ad clericatum, si petierint, applicari, consulimus. Multis enim facere istas frequenter petitiones concedimus, nee negamus; donec habito vobisum diligentiore tractatu, legatio nostra revertatur.

25. « Illud etiam beatitudini tuæ eredimus intimandum : fratres aliquantos ex nostro collegio, relictis sine causa plebis suis, ad transmarinas navigare sœpius regiones : hos diutius Ecclesia toleravit, excusante (accusantes) eos violentia temporis mali. Petimus nunc, ut quicumque forsitan episcopus, aut presbyter, sive diaconus, aut cuiuslibet inferioris ordinis clericus sine nostra Epistola venerit, et non approbaverit se pro utilitate sanctorum Ecclesiarum fuisse directum, similis hæretico judicetur, neque vestra communione dignus existat: ut in omnibus et per omnia beatitudinis vestrae disciplina laudetur ». Et atia manu : « Vegetem te, nostrique memorem praestet omnipotens Deus, domine frater ». At quid accidit? Antequam ejusmodi litteræ Romam per legatos perlatæ essent, Joannes papa ex hac vita decessit.

26. *Defuncto Joanni succedit Agapetus papa.*
— Cum autem legatio missa ab Africano Concilio

¹ Extant tom. I Ep. Rom. Pont. in Agapet.

ad Joannem Romanum Pontificem, invenisset ipsum esse defunctum, ei qui in locum illius esset subrogatus, Agapeto papæ litteras Synodales dedit. Antequam vero quæ post hæc acta sunt prosequamur, ordo rerum gestarum postulat, ut de illius obitu et hujus creatione primum agamus. Quod igitur ad Joannis papæ obitus tempus pertinet, satis certe errare convincuntur, qui eum anno superiori ex hac vita migrasse tradunt : ex litteris enim, seu potius Constitutione data hoc anno ab imperatore Justiniano ad ipsum Joannem sexto kal. Maii ad id usque tempus pervenisse, intelligi potest. Sed quo potissimum anni hujus die decesserit, habet Anastasius, ipsum hoc anno esse defunctum sexto kal. Julias; atque post sex dies susiectum in locum ipsius Pontificem Agapetum.

27. Hæc si vera dixerimus, corrigendæ essent quæ reperiuntur ejusdem imperatoris Justiniani litteræ hoc anno datae ad Agapetum papam pridie idus Martias, sub consulatu Belisarii, redditæque ad ipsum ab eodem Pontifice decimo quinto kalend. Aprilis sub eodem Belisarii consulatu. Sed magis illapsus videtur error in diem datae dictæ imperatoriæ sanctionis ad Joannem : cum praesertim successoris ejus Agapeti ordinationem contigisse hoc anno, ipsa hieme, litteræ ejusdem Agapeti papæ ad Reparatrum Carthaginensem episcopum datae declarant, suo loco paulo post recitandæ : quarum auctoritate optime congruit, ut eadem ordinatione quamprimum renuntiata Constantinopoli, statim ipse imperator (ut dictum est) scriperit ad ipsum Agapetum Pontificem, ex more, fidei Catholicæ professionem : de qua imperatoris Epistola agetur inferius. Verum etsi hoc anno contigisse et Joannis obitum et Agapeti ordinationem, tot testimonia probent ; quo tamè potissimum die unumquodque contigerit, minime affirmari potest. At de Joanne jam quæ sunt reliqua describamus : de eo enim Bibliothecarius hæc habet : « Hic fecit ordinationem in Urbe Roma unam per mensem Decembrem, creavit presbyteros quindecim, episcopos per diversa loca numero viginti unum. Qui sepultus est in Basilica S. Petri ». Et paulo post : « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Ejus autem sepulcro ejusmodi Epitaphium inscriptum tradit Manlius ex antiquis monumentis Basiliæ Vaticanæ :

Hic tumulus vatis conservat membra Joannis,
Ordine Pontificum qui fertur jure secundus.
Licit in extremis solers, fidusque minister
Claruit, et primus jure levita fuit.
Missus ad imperium vice præsul, extitit auctor.
Hunc memorant Synodus, pontificisque thronus.
Cum titulus fidei vigilantia quanta regendi,
Commissas animas, ne lupus hostis oves
Carperet, ammixtus premeret, ut potenter unam
Justitiam cunctos nixus babere parem.
Providus, humanus, summus, verusque sacerdos,
Nil temere, atque nimis pondere cuncta gereus.

Hæc ibi, nounihil, ut vides, depravata. Porro ejus

sepulcro successorem Agapetum hoc indidisse Epitaphium, ex sequenti possumus intelligere¹ :

MENTE PIA VIVENS CHRISTI NUTRITUS IN AVLA
ET SOLA GAVDENS SIMPLICITATE BONI
BLANDVS IN OBSEQUIIS ET PVRO PLENUS AMORE
PACIFICAM VITAM JVBE QVIETIS AGENS
QVI GRATVS POPVLIS ET CELSO DIGNVS HONORE
SYMPISTI MERITIS PVRFICALE (PONTIFCALE) DECUS
COMMISSVMQVE TIBI PASCENS BONITATE MAGISTRA
SERVASTI CUNCTVM SVB PIETATE GREGEM
PRO QVO RITE TVVM VENERANS AGAPETVS HONOREM
PR.ESTITUT HÆC TVMULO MUNERA GRATA TVO
QVI NVNC ANTISTES ROMANA CELSVS IN VRBE
SEDIS APOSTOLICE CVLMINA SACRA TENET.

Haec tenus Epitaphium.

28. Qui autem in locum Joannis subrogatus est Agapetus, patria fuit Romanus, filius Gordiani presbyteri tituli sanctorum Joannis et Pauli. Fuisse autem Agapetum archidiaconum, eumdemque aperte eruditum, testatur Liberatus in Breviario². Quid vero, simul ac creatus est Pontifex, egerit, ab Anastasio accipe : « Hic, inquit, in ortu episcopatus sui libellos anathematis, quos invidiæ dolo extorserat Benifacius a presbyteris et episcopis contra canones, contra Dioscorum, in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam ab invidia perfidorum ». Hæc ipse : sed de his superius pluribus actum est.

29. *Justiniani ad Agapetum littera cum fidei professione, et ejusdem Pontificis responsio.* — Ubi vero Justinianus imperator cognovit Agapetum esse creatum Romanum Pontificem, officio non defuit. Cum enim more majorum (ut dictum est superiori tomo ex Symmacho) consueverint omnes Catholicæ imperatores ad singulos recens creatos Romanæ Sedis episcopos mittere Catholicæ, quam profitentur, fidei professionem : idipsum præstlit Justinianus imperator, qui mox eamdem direxit ad Agapetum fidei confessionem, quam Joanni papæ ejus prædecessori miserat confirmandam; cui et hanc Præfationem præfixit post hujusmodi consuetum apponi titulum³ :

« In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei, imperator Flavius Justinianus, Alemannicus, Gothicus, Francieus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Wandalicus, Africanus, pius, felix, inclitus, victor, ac triumphator semper August. Agapeto sanctissimo archiepiscopo almæ Urbis Romæ et patriarchæ ». Inter tot e devictis populis apponi solitos gloriae titulos, cur Anticus voluerit nominari, habes quem consulas doctissimum Alciatum⁴, nempe ab Antis Istri fluminis aceolis, quos idem imp. ad internacionem fere delevit. Sed Epistolam audi :

¹ Autiq. Inscr. in Append. pag. 1165. n. 8. — ² Liberat. diae Brev. c. 21. — ³ Exstat inter Ep. Agapet. tom. I. Epist. Rom. Pent. —

⁴ Alciat. parerg. l. v. c. 3.

30. « Ante tempus in hac regia urbe nostra quorumdam de causa fidei extitit morbosa contentio : quam nos congrue respuentes, interposito edicto, repressimus. Et quia nostri studii est, emergentes ejusmodi causas ad Apostolicæ Sedis vestræ referre judicium : ejusdem fidei, quam sequendam duximus, tenorem Epistolæ nostræ ad beatæ memorie prædecessorem vestrum Joannem per Hypatium et Demetrium venerabiles episcopos missa legatione direximus. Quam pro integritate fidei memoratus prædecessor vester libenti gratulacione suscipiens, suo et totius Ecclesiæ Romanæ firmavit assensu. Cujus Epistolæ nostræ tenor Injusmodi est : Victor Justinianus, etc. Redentes honorem Apostolicæ Sedi », et quæ sequuntur, prout supra descripta habentur. Porro fidei professioni recitata ista ad Agapetum Justinianus adjunxit. « Quamobrem petimus sanctitatem vestrarum, ut memoratam Epistolam vestrarum auctoritate firmetis, et Cyrnum vel sequaces ejus a communione habeatis alienos, donec statutis sanctitatis vestrarum obtemperent ». Exemplar subscriptionis : « Divinitas te servel per mullos annos, sancte ae religiosissime pater. Data prid. id. Martiarum, Constantinopoli, Flavio Belisario V. C. consule ». Qui est præsens annus Christi quingenlesimus trigesimus quintus. Quid ad hæc Agapetus papa rescripsit, accipe¹ :

31. « Agapetus episcopus Justiniano Augusto.

« Gratulamur, venerabilis imperator, quod tanto Catholicæ tñdei ardore succenderis, ut omnibus piissimæ vitæ vestræ temporibus piam sollicitudinem circa servandam augendamque Ecclesiæ concordiam clementer exhibeas, et unam fidem, suaque per omnia firmitate consimilem omnibus populis Christianis cupias prædicari. Nec mirum in ejusmodi elementiam vestrarum placita Deo cogitatione persistere, cum non aliis imperii vestri beatior sit provectus, quam religionis augmentum. Quapropter libenti hoc et Prophætica voce cantabo² : Repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione : quod florentissimum principatum vestrarum divinis quotidie inspicimus beneficiis ornari.

32. « Cupis enim, venerabilis imperator, ut tuæ pietatis Epistolam de fidei vestræ expositione nuper ad beatæ memorie prædecessorem nostrum Joannem Romanæ Sedis antistitem per Hypatium atque Demetrium episcopos destinatam, et a præfato præsule roboratam, nostra quoque auctoritate firmemus : laudamus, amplectimur; non quia laici (laicis) auctoritatem prædicationis admittimus, sed quia studium fidei vestræ Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus : per quod jam et unitas provenit Ecclesiæ, et reliqua Catholicæ membra Ecclesiæ ad ejus compaginem Christianitatis constanlia redditura confidimus. Cujus professionis vel Epistolæ vestræ tenorem inferius adneclentes, studium, quod circa Deum inten-

gre geritis, nostra auctoritate firmamus; prædicantes hujusmodi fidem omnium Patrum nostrorum regulis convenire, et Apostolicæ Sedis concordare dogmatibus.

33. « Conslituentes, ut si quis nostræ Catholicæ fidei contrarie tentaverit, quam pro submœvenda harreticorum suspicione paternis regulis consentaneam præsenti definitione firmamus, sanctæ communionis efficiatur extraneus. Unde et Cyrus ejusque sequaces jam ante pro hac insania ab Ecclesiæ Catholicæ communione suspensos, et in sua haec tenus perfidia permanentes, nisi sub satisfactione canonica doctrinam Apostolicam fuerint consecuti, nullatenus patimur eos sacrae communioni restituiri, sed etiam ul hæreticos anathemati subjicimus: ut qui nostris Constitutionibus parere contempserit, Ecclesiasticum statum puritatemque non inacueret ». Hucusque cum perduxisset Agapetus suas litteras, mox subnexuit dictam Justiniani imperatoris Epistolam, neconon ejus fidei professionem superius recitataam.

34. Hæc ipsis exordiis Agapeti Pontificatus transacta sunt inter imperialorem atque ipsum Pontificem ; cuius sententia in dicta Epistola Romano Pontificem digna nunquam e memoria dilabatur : ita nimirum recipere Catholicam Ecclesiam, ipsamque Apostolicam Sedem imperatorum leges atque sancita de rebus ad Ecclesiam pertinentibus, quatenus ea sunt sacris canonibus consentientia, non ut laici hominis docere in Ecclesia præsumentis : FIRMAMUS, inquit, LAUDAMUS, AMPLECTIMUR : NON QUA LAICIS AUCTORITATEM PRÆDICTIONIS ADMITTIMUS, SED QUA STUDIUM FIDEI VESTRÆ PATRUM NOSTRORUM REGULIS CONVENIENS CONFIRMAMUS ATQUE ROBORAMUS. Sieque et in cæteris discas, ita probatas Ecclesiæ Catholicæ et Apostolicæ Justiniani vel aliorum principum de rebus Ecclesiasticis editas sanctiones, si cædem sacris canonibus innitanlur, quibus faveant, eisdemque conseniant : securi si contra. Hæc quidem Agapeti Pontificis verba, ad reliquas ejusdem imperatoris edilas de rebus Ecclesiasticis sanctiones admittendas, vel respuendas, regula sunt : nimirum ul illæ duntaxat Justiniani imperatoris recipientur in Ecclesia de rebus sacris promulgatae Constitutiones, quæ auctoritate canonum fulciuntur; explodendæ vero penitus illæ, quibus sacri canones adversantur.

35. Post hæc autem idem imperator prudentior factus est hac Agapeti censura, non amplius privatam a se editam fidei confessionem usurpavit : sed ne quid sibi arrogare visus esset, publicam misit, et illam ipsam quam olim Hormisa Pontifex miserrat per legatos Constantinopolim subscribendam ab iis qui Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ communionem consequi vellent; hanc, inquam, ipsam iterum misit Justinianus imperator ad Agapetum Pontificem, cuius est exordium¹ : « Prima salus est, etc. » insertam in Epistola data hoc anno ,

¹ Agapet. Ep. vi. — ² Psal. cxxv.

¹ Extat inter Epist. Agapeti

decimo octavo kalend. Aprilis sub consulatu Belisarii. Sed quae reliqua sunt ejusdem Pontificis rerum gestarum ipsius Pontificatus exordio his conjugamus.

36. *Agapetus ad Synodales Concilii Africani, et ad privatas Reparati Carthaginensis litteras respondet.* — Simul ac igitur idem Agapetus in Joannis papæ defuncti locum subrogatus est, legati ex Africano Concilio antea ad ejus prædecessorem directi, eo ex hac vita jam abiisse invento, easdem litteras Synodales ipsi Agapeto dedere, adjecereque alias a Reparato Carthaginensi postea scriptas : quas ubi Agapetus omnes accepit, in primis ad Concilium Africatum, cui præfuerat Reparatus, mox vero pri- vatas adjunxit ad eundem Carthaginensem episcopum litteras. Reddamus hie singulas, ac primo loco ad ipsam Synodus datas¹ :

37. « Agapetus episcopus Reparato, Floren- tiano, Datiano, et cæteris episcopis per Africam con- stitutis.

« Jamdudum quidem, fratres amantissimi, de prosperitatibus vestris repletum est² gaudio os no- strum et lingua nostra exultatione. Sed et nunc cum litteras charitatis vestræ ad prædecessorem nostrum datas accepimus, pridem gaudia concepta renovamus, benedicentes Dominum sempiternum, qui liberavit nos ab inimicis nostris et de manu omnium qui nos oderunt. Vobis enim reete nos dicimus, cum quibus et tribulati sumus : nam cum unum corpus ubique sit Ecclesia, et apud nos quoque principalia compatiebantur et membra. Vester enim mieror nostra semper fuit afflictio, et de vestrorum omnium gemitu, imperante charitate, visceribus frequentabamus sæpe singultus. Quæ cum ita sint, redeunitibus Caio et Petro fratribus et coepiscopis nostris, atque Liberato diacono filio nostro, proferimus sincerissimam consilii vestri charitatem : quoniam sicut et sapientes facere decebat et doctos, immemores principatus Apostolici non fuistis : sed questionis illatae volentes vin- cula dissolvere, ab ejus Sede requisivisti (sicut decebat) aditum cui potestas esset indulta claustrorum.

38. « Unde nos ea quæ de ejusmodi negotio in penetralibus Patrum constituta posuerunt, libenter aperimus, et præsentibus alloquiis translata subnectimus ; ut sine dubitatione possitis agnoscere, transcendit positos jamdudum terniinos non licere. Itaque si vitare volumus offendiculum ; quod a se- nioribus nuntiatum est, hoc sequamur. Carent enim excusatione, quos præmonitos contigit excedere ; et acerbitate cumulant excessuum, quos ignorantia non tuetur. Hinc est, ut quia in tantum Deus omni- potens erexit³ cornu salutis nobis in domo David pueri sui, ut de omnibus, quorum iniquitati sub- jacimus, reconciliatione tractemus ; ita sollicite remedia debeamus adhibere, ne incolumenti nostræ

sit incommodum quod eurantur, aut medicina su- beat maculam de vulnera cui tribuere vult salutem : sed ejusmodi (sicut et nobis eautissime visum est) præsternus officium in observatione pastorum, ne cum perdita volumus congregare, pereamus ; et cum sub nimia relaxatione absolvimus, obnoxii (quod avertat Dominus) cadamus in culpam : maxi- me cum priorum nostrorum sententia, redeuentes ad nos ex Arianis, quolibet modo, in qualibet etate illius pestilentiae labi pollutos, tanta claritate in fide complexa est ejusmodi justitia, et sub dilectione redarguit, tanta ratiocinatione de ambitu honoris exclusi, ut erubescerent aliud magis querere, quam redire.

39. « De eo vero quod piissima compunctione requisistis, utrum ad officium suum debent suscipi, aut eos non oportet omnino promoveri ; an alimo- niorum saltem utilitatibus adjuventur. Laudamus, hortamur, amplectimur, ut revera ejus promotio- nem aut officium, in quo fuerint, abnegantes, canonum vos reverentia judicent omnes appetere potius, quam gerere cupiditatis ardorem. Venientes igitur ad fidem sincerissimam, nutriat humanitas, consoletur, prompta sit omnibus misericordia, in cujus remunerazione dictum est⁴ : Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur. Illud quoque quod Catholicos, qui præsunt aut militant Ecclesiæ, sine sacerdotum suorum litteris suscipi a nobis minime debere mandatis, et canonibus est congruum, et disciplinis prodesse judicamus ac fidei ; quia permanendo in Ecclesiis, in quibus mi- litant, et ministerii sui poterunt assiduitate in Dei Salvatoris nostri amore fervescere, et quæ in pervaga- tione reprehensibilia sunt, vitare. Datum quinto iduum Septembribus ». Item vero Agapetus ad priva- tas litteras Reparati episcopi Carthagiensis ad se das, postquam innotuit illi ipsius electio, ista re- scripsit⁵ :

40. « Agapetus Reparato episcopo Cartha- ginensi.

« Fraternitatis tuae litteris indicasti post Epis- tolam decessori meo dirigendam, inter navigii susci- piendi moras, quas hiemis continuati generabat asperitas, ordinationem nostram tibi omnipotentis Dei beneficio nuntiatam, et gratulatum te fraterni- tatis affectu, quia Pontificatus mihi Divinitas indul- sit officium. Quod de sinceritate tua non sumus admirati : sic enim te nobis alloquii directi præsen- tavit affectio, ut cum dilectissimas tuas litteras legerem, te viderim. Quapropter ipsa te qua vidi mente complexus, postulo misericordiam Divinitatis, ut et in vobis quietis reparata gratia fructifacieat ; et Deus omnipotens, qui mihi sacerdotii dedit do- num, concedat et meritum.

41. « Præterea ad ea quæ Caius atque Petrus fratres et coepiscopi nostri, sed et Liberatus diaconus filius noster, ut apud nos agerent verbo, a fra- ternitate tua sibi injuncta dixerunt : congruum pu-

¹ Tom. 1 Epist. Rom. Pont. in Agapeto Epist. I. — ² Psal. cxxv.

— ³ Luc. ix.

⁴ Matth. v. — ⁵ Extant tom. 1 Ep. Rom. Pont. in Agapet. Ep. II.

tavimus verbo dare responsum, quod per legatos nostros (si Domino placuerit) reddere non moramur. Universa præterea quæ inimicorum perversitas invaserat, charitati tue metropolitana jura reparantes hortamur, ut ea quæ tuo vel aliorum nomine rescripsimus universis debeat innotescere. Metropolitani quippe auctoritate suffultus, ne quis se excusabiliter asserat ignorare, quod Sedis Apostolicæ principalitas canonum consideratione præscripsit. Data quinto idus Septembbris, post consulatum Paulini V. C. » Qui est præsens annus signatus aliter Belisarii consulatu. Hactenus ad Carthaginem episcopum Reparatum Agapetus: non extant tamen decretales litteræ ipsius Pontificis, quas in Africana Ecclesia promulgandas dedit.

42. De rebus et juribus restituendis Africanis Ecclesiis decernit Justinianus. — Egit et Justinianus imp. apud Agapetum litteris de rebus Ecclesiæ Africanæ, rogans ita recipi Arianos episcopos in Ecclesiam ad poenitentiam, ut tamen eisdem indulgetur in episcopatu permanere; sed quid decreverit Agapetus, paulo post dicendum erit. Constat etiam ex eadem Synodo Carthaginensi legationem missam esse Constantinopolim ad Justinianum imp. pro recuperandis rebus ac juribus Ecclesiasticis a Vandalis usurpatis: functus est hac legatione Theodorus diaconus. Quæ autem rescripsit pro Africana Ecclesia imperator, jam dicamus. Susceptis idem Augustus litteris ex Concilio Africano, inter alias redditas litteras reperitur ista rescriptsse ad Salomonem prefectum praetorio in Africa¹:

43. « Venerabilem Ecclesiam nostræ Carthaginis Justinianæ, cæterasque omnes Africæ Ecclesiæ dioeceseos sacrosanctas Ecclesiæ imperialibus beneficiis relevare, noctu dieque festinamus; postquam nostræ Reipublicæ per Dei præsidium a tyrannis direptæ sociatae sunt, nostras etiam sentiant liberalitatem. Cum igitur Reparatus (Separatus) ut sanctissimus sacerdos nostræ Carthaginis Justinianæ, qui venerando Concilio totius Africæ sanctissimarum Ecclesiæ præesse dignoscitur, una cum cæteris ejusdem provincie reverendissimis episcopis, propriis per Theodorum virum religiosum diaconem et responsalem ejusdem venerabilis Ecclesiæ Carthaginis civitatis Justinianæ litteris destinatis, nostram deprecati sint majestatem; possessiones Ecclesiæ totius Africæ tractus tyrannico quidem tempore ablatas eis, post victories autem cælesti præsidio nobis contra Wandalos præstas, per nostram piam dispositionem eis redditas (salva in quocumque loco tributorum solutione) firmiter possidere secundum legis tenorem, quæ jam super hac causa promulgata est: petitionibus corum prono libentique animo duximus annuendum.

44. « Ideoque jubemus sublimitatem tuam suis disponere præceptionibus, ut prædictas possessiones, salva (ut dictum est) tributorum ratione, venerabiles Ecclesiæ tam nostræ Carthaginis Justinianæ,

quam omnium civitatum Africanæ dioeceseos firmiter posideant, et sine ulla concussione a nullo penitus absrahendas. Si quas autem alias possessiones, sive domos, sive Ecclesiæ ornamenta apud Afros vel Arianos vel Paganos vel alias quaslibet personas detineri probatum fuerit; ea quoque omnimodo sine aliqua dilatatione sacrosanctis Ecclesiæ Orthodoxæ fidei assignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem res inique detinent uti concedendis, sed earum restitutionem, omni explosa machinatione, facere compellendis. Quia non patimur sacratissima vasa, vel ornamenta venerabilium Ecclesiæ, aut alias possessiones apud Paganos vel alias personas detineri; et lex quæ a nobis antea prolata est, abundeque hujusmodi capitulo consultum fecerit. Alterius etiam nostræ Constitutionis prærogativa, quam pro Ecclesiasticis etiam fecimus rebus et possessionibus, Africæ quoque venerabiles Ecclesiæ perpetui censemus: et secundum ejus tenorem licentiam eis damus, res proprias et possessiones, et quicquid ad eas pertinens ablatum est, vel fuerit, ab antiquis detentoribus vindicare.

45. « Curæ autem erit sublimitati tue, quatenus neque Arianis, neque Donatistis, neque Judeis, neque aliis qui Orthodoxam religionem minimè colere noseuntur, alia detur omnino communio penitus ad Ecclesiasticos ritus; sed omnino excludantur a sacris et templis nefandis: et nulla eis licentia concedatur penitus ordinare episcopos vel clericos, aut baptizare quascumque personas, et ad suum furorem trahere; quia hujusmodi secke non solum a nobis, sed etiam ab anterioribus legibus condemnatae sunt, et a sceleratissimiis necnon inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem hæreticos secundum leges nostras, quas imposuimus, publicis actibus amoveri, et nihil penitus publicum gerere concedantur hæretici constituti, et Orthodoxis imperare: cum sufficiat eis vivere, non etiam sibi aliquam auctoritatem vindicare, et ex hoc Orthodoxos homines et Dei omnipotentis rectissimos cultores quibusdam afficere detrimentis. Rebaptizatos autem militiam quidem habere nullo modo concedimus. Poenitentiam autem eorum, si ad Orthodoxam fidem mente purissima venire maluerint, non respuimus; sed damus eis licentiam hoc faciendi: quia Deo omnipotenti nihil ita est accepibile, ut peccatorum poenitentia. Judeis autem denegamus servos habere Christianos, quod et legibus anterioribus cavitur, et nobis cordi est illibatum custodire, ut neque servos Orthodoxæ religionis habeant, neque si forte catechumenos accipiant, eos circumcidere. Sed neque eorum synagogas stare concedimus, sed ad Ecclesiæ figuram volumus reformari: neque enim Judeos, neque Paganos, neque Donatistas, neque Arianos, neque alios quoscumque hæreticos, et speluncas habere, vel quadam quasi ritu Ecclesiastico facere patimur; cum hominibus impiis sacra peragendi permittere, satis absurdum est.

46. « Insuper sacrosancte Ecclesiæ Carthaginis

¹ Post Novel. Justin. edit. Julian. pag. 216 et Nov. XXXVI. XXXVII.

Justinianæ omnia condonamus, quæ metropolitanæ civitates et earum antistites habere noscuntur, quæ Codice nostro in primo ejus libro segregata sacro-sanetis Ecclesiis suum honorem præstare noscuntur : ut civitas, quam nostri nominis (imminis) cognomine decorandam esse perspeximus. imperialibus etiam privilegiis ornata florescat. Confugas etiam, qui ad venerabiles Ecclesias et earum fines convolare festinant, et suæ voluntati proficere ; nulli penitus licere sacrilegis manibus ab iis abstracthore, sed eos venerabilibus locis habita reverentia perpotiri, nisi tantum homicidæ sint, vel virginum raptore, ac Christianæ fidei violatores. Illos enim qui talia facinora committunt, nullis esse dignos privilegiis quis non confiteatur ? cum non possint saerosanctæ Ecclesiæ et homines iniquos adjuvare et hominibus lœsis suum adjutorium præstare.

47. « Si quid præterea sacrosanctæ Ecclesiæ sæpe dictæ Carthaginis Justinianæ, et aliis Ecclesiis Africanæ dioceseos a quacumque persona pro suæ salute animæ oblatum est, vel fuerit quocumque modo legitimo, seu in possessionibus, seu aliis quibuslibet speciebus ; et hoc apud venerabiles Ecclesias manere sinatur, nullius unquam manibus abstrahendum : cum homines quidem tam laudabiles tamque Deo acceptabiles actus et pias facere oblationes deproperant, satis et nos laudamus, et Dei cœlestis remunerat clementia. Ilæc igitur omnia quæ ad honorem sacrosanctorum dedimus Ecclesiarum totius Africanæ dioceseos per præsentem piissimam et in perpetuum valitaram legem, quam omnipotenti Deo dicandam esse perspeximus, sublimitas tua cognoscens, firma illibataque custodire festinet ; et omnibus (prout solitum est) manifestare, edictis ubique proponendis : ut nostra jussa summæ pietatis habentia, ex omni parte immunitata serventur : temeritoribus eorum pœnæ decem librarum auri subdendis, aliqua gravi nostri numinis plectendis omnibus, qui nostram dispositionem quo cumque modo vel tempore violare concesserint. Dat. kal. Aug. C. P. Belisario V. C. cons. » Ilane accipiens Salomon praefectus præt. in Africa sanctionem, cum eam executioni mandaret, Arianorum (quorum magna in Africa multitudo ad centum ferme annos regnarat) maximum in se odium concitavit. Sed de his suo loco agendum erit. Porro hujus anni exordio de rebus privatorum idem imperator ad eundem Salomonem rescripsérat sanctionem¹ ipsis kalendis Januarii, qua admonuit, ut unusquisque Catholicorum infra quinquennium sua bona cognosceret atque repeteret. At de his quæ ad res Africanas pertinent, cuius Concilii occasione et petitione, eam quam superius recitavimus Justinianus edidit sanctionem, jam satis.

48. *Quid Agapetus Justiniano rescripsérit pente-ti ut Arianis resipiscentibus aditus pateret ad episcopatum.* — Cum autem (ut nuper dictum est)

idem Justinianus imperator apud Agapetum Pontificem litteris egisset pro Ecclesia Africana, petens, ut iis qui ab Ariana hæresi ad Catholicam tidem redirent, pateret aditus ad episcopatum capiendum : iis acceptis Agapetus quid ad eumdem imperatorem rescripsérit², accipe :

« Agapetus episcopus Justiniano Augusto.

« Licet de sacerdotii mei primitiis, pietatis divinæ muneribus ad referendas essem gratias multipliciter obligatus ; susceptis tamen, venerabilis imperator, per Heraclium venerabilem presbyterum filium nostrum vestræ serenitatis affatibus, quos æterni fructus ubertate plenissimos destinasti, votorum meorum sunt in Domino gaudia geminata : quod adunatis felicitatis vestræ proœctibus, tali mentis gloriose proposito terrena vobis regna subjicitis, ut simul cœlestia conquiratis. Cujus rei non sunt ambigua documenta, quando ita vestris, quæ direxisti, oraculis Catholicæ professionis lumen irradiat, ut etiam beatis operibus enitescat. Siquidem illa est in Deo nostro plena et firma erudititas, quam spiritualium simul fructuum commendat ubertas, sicut Vas electionis annuntiat, dicens³ : In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Quod enim majus fidei vestræ poterit opus existere, quam quod tantis Apostolicam Sedem charitatis et munificentiae titulis elevastis, ut ipsa etiam desideria sperantium transiretis ? Et quidem hoc in vobis olim (sicut ego quoque probavi) per Dei gratiam semper floruit institutum, ut possibilitatis vestræ meritum quantitas ostenderet præstitorum ; et ad hos proœctus inditæ (indeptæ vel inclytæ) momenta potentiae tenderetis, ut benignitas vobis ingenita vota posecentum aut præveniret, aut vineceret. Hinc est, quod usque ad principalis coronæ fastigia, et ultra nunc usque prosperis vestra tranquillitas successibus gloriatur, nec unquam cœlestibus fraudabitur adjumentis ; quia scriptum est⁴ : Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

49. « Unde ego quoque piissima vestræ liberalitatis eloquia, cum devotione gratulantis Ecclesiæ (sicut præcepisti) divinis scripta feci mysteriis adhærere ; ut supernæ majestatis obtutibus indefessis semper precibus ingerantur, et ad impetranda vobis retributionis vestræ præmia sit commemoratio semipiterna. Atque ideo, domine clementissime fili, obsequium salutationis uberrimæ reverenter exolvens, specialis vos finibus charitatis amplector, sperans ut de mea devotione (quantum in me est) in his quæ pro Ecclesiasticæ pacis unitate præcipitis, vos vobis potius quæ sunt Catholicæ promittatis, juxta hoc quod dicit Apostolus⁵ : Ita quod in me est, promptum est et vobis. Nec in aliquo eorum in quibus licite possumus obedire, mansuetudinis vestræ nos adhortationibus credatis obsistere : quia sicut gentium Doctor asseruit⁵ : Spem habeo,

¹ Post Nov. Justin. a Jul. translata in fin. pag. 245. edit. Nov.

² Galat. v. — ³ Rom. viii. — ⁴ Rom. i. — ⁵ 2. Cor. x.

crescente fide vestra, et in vobis magnificari secundum regulam nostram. Et ideo immensas Deo nostro gratias exhibeo, quod pro populi multiplicatione Catholici tanto charitatis ardore fervetis, ut nubicumque vestrum propagatur imperium, regnum mox incipiat proficere sempiternum.

50. « Cujus studii benevolentiae vehementius insistentes, etiam nos in acquirendis eis, quos Ariannam significatis vitare velle perfidiam, paternae traditionis existimatis declinare posse censuram scilicet ut in his honoribus, in quibus fuerunt apud haereticos, perseverent et promoveantur ad alios. Quapropter bonum hoc quidem et summa laude præcipuum, quod omnes ovili Dominico per veram fidem cupitis aggregare; sed non oportet nobis eos, qui non recte ingredi moliuntur, excipere, beato Paulo Apostolo commonente¹: Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Quantam autem paternarum constitutionem, si sic recipientur (quod absit) incurvant offensionem; ne quid pietatem vestram latere contingat, ipsas quoque regulas credidi subnectendas, quæ specialiter censuerant, ne quis talium reconciliatus, aut Ecclesiastici ordinis proiectibus augeatur, aut desideret honores ulterius possidere, quos se dubitare jam non debet culpabiliter amisisse: ex quibus pietas vestra melius poterit aestimare, si quomodo tam aperla et Synodalia Sedis Apostolicae licet infringere constituta; cum sententia clamet Apostoli²: Si tamen quæ destruxi, ea iterum reædifico, prævaricatorem me ipse constituo. Et ideo securus cum ipsius Apostoli voce profiteor: quia confido in vobis et in Domino, quod nihil aliud sentiatis. Elenim sicut idem Doctor asseruit: Certus sum et ego de vobis, quod pleni estis bonitate, repleti omni scientia, ut possitis invicem monere.

51. « Si igitur hi, de quibus indicastis, ad fidem rectam legitime venire festinant: nostræ fidei regulas sequi non abnuant, dicente Domino³: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et sequatur me. Quod si adhuc vituperandi (recuperandi) honoris ambitionibus excitantur, et pro luero sanctæ fidei humanae gloriae pati damna formidant; ipsi pronuntiant, needum se a vitiis et errore discedere, et nos magis velle suis excessibus implicare. De talibus ergo dicit Apostolus⁴: Aemulantur autem vos non bene, sed excludere vos volunt, ut eos aemulemini. Quæ cum ita sint, sancto studio vestro quod Ecclesiam Catholicam cupitis ampliari, nihil ex hoc, si tales in clero non recipiantur, credatis immixui, Apostolo præmonente⁵: Quid enim, si quidam eorum non crediderunt? numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit? Absit. Nam licet simili studio charitatis pro multiplicatione fidelium ille beatus Petrus caelestis regni janitor traheretur, qui ut Judæorum plures acqueret, a doctrina et tramile regulari in non ros-

puendo omni Judaismo descenderat; huic tamen ille junior vincens in Domino Paulus se retulit obviasse, dicens¹: Sed cum vidi esse, quod non recte ingredierentur ad veritatem Evangelii, dixi Petro coram omnibus: Si tu cum sis Judeus, gentiliter vivis, quomodo gentes cogis judaizare? Hæc ergo per omnia, Deo cordi vestro assidente, pensantes, agnoscere poteritis, non occasionem nos excusationis inquirere; sed ea quæ pro officiis nostri ratione transcendere non possumus, vobis humiliter intimare, dicente Apostolo²: Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate.

52. « Unde et de Stephani episcopi persona simul et causa non credatis alicujus nos studio defensionis (offensionis) impelli. Absit quorumlibet mentibus Christianis, aut in quacumque persona aut innocentiam redarguant, aut crimen absolvant. Sed universa, quæ Apostolicae Sedis super hac sunt parte disposita, illo semper studio manaverunt, quæ principatu beati Petri vos quoque cupitis per omnia reservari; scilicet ne in his qui Sedis ejus audientiam postulassent, separata (sperata) ipsius reverentia, alterius sententia proveniret. Et ideo quia clementia vestra salubriter offerre dignata est, ut a legalis nostris omne negotium tractaretur; hanc operam his quos incontinenti dirigimus, Deo auctore, mandamus: ita tamen, ut jam nunc communione nostra vir religiosus Achilles pro vestra iussione debeat gratulari. At vero de sacerdotio perfruendo, cum ad nos universa quæ legati nostri cognoverint, plenissima eorum fuerint relatione perlata, consideratis sanctorum canonum regulis, quas servari præcipitis, sequenda firmius censentur.

53. « Quod autem clementia vestra fratri et coepiscopi nostri Epiphani dignata est excusare personam; quia in prædicti Achillis consecratione vestra potius jussio quam illius ordinatio prævenisset: credimus quod et ipse cognoverit jure culpatum; qui præter alia quæ deliquit, hoc certe excusare vix poterit, quod tam piissimo et clementissimo principi, beati quoque Petri privilegia defensanti, non vel opportune vel importune suggesserit, quid in hac parte Sedis Apostolicae reverentiæ deberetur. De quo simul negotio, sed et de Justinianæ civitate gloriosi natalis vestri conscientia, necnon et de nostræ Sedis vicibus injungendis, quid, servato beati Petri, quem diligitis, principatu, et vestræ pietatis affectu, plenius deliberari configerit; per eos quos ad vos dirigimus legatos, Deo propitio, celeriter intimamus. Superest, ut (sicut a beato Petro indesinenter exposcimus) de salute et prosperitate vestri semper imperii gratulemur. Datum idibus Octobris ». Hactenus Agapetus rescribens ad Justinianum imperatorem: sed desirantur aliae litteræ, sicut et collectio canonum de non recipiendis haereticis cum honoribus, quam se his subiecere tradit.

¹ 2. Cor. vi. — ² Galat. II. — ³ Matth. XVI. — ⁴ Galat. IV. — ⁵ Rom. III.

¹ Galat. II. — ² 2. Cor. XIII.

54. At nec etiam de legatis missis quinam isti fuerint, mentio ulla sit; sed ex Actis quintæ Synodi¹ intelligere possumus: nam iidem subscripti habentur in sententia lata contra Severum, Petrum, et Zoaram sub Menna episcopo anno sequenti; nempe Sabinus episcopus Canusinus, Epiphanius episcopus Asculanus, Asterius episcopus Salernitanus, Leo episcopus Nolanus, Rusticus episcopus Fesulanus, Theophanes et Pelagius diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Intelligis jam satis, puto, ex eadem Epistola, nonnisi Romani esse Pontificis de recipiendis hæreticis penitentibus formam præscribere et dispensare; jureque Agapetum expostulasse adversus Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, qui inter alia quæ perperam egisset, absque requisita Romanae Sedis auctoritate Achilem ab Arianis ad Ecclesiam Catholicam venientem ordinasset, jubente Justiniano imperatore.

55. *De privilegiis urbis primæ Justinianæ.* — Quod pertinet ad Justinianam civitatem, quam Agapetus in eadem sua Epistola patrium solum ipsius Justiniani nominat, cuius episcopum petierat idem imperator pallio insigniri, sique vices gerere Apostolicae Sedis: cum totum negotium legatis tractandum se commisisse dicat; quid ea in re factum sit, diligentius est investigandum, atque in primis a Procopio novi nominis origo petenda. Ipse enim cum agit de ejusdem imperatoris ædificiis, ista habet²: « Apud Dardanos Europæ, qui jam post Epidamiorum terminos habitant, locus est Tauresia dictus: hinc Justinianus rex orbis reparator oriumdus erat. Hunc locum muro circumdans quadrangulara figura, singulis angulis turrim imposuit, efficitque ut esset et vocaretur Quadraturra. Juxta hunc locum urbem nobilissimam condidit, quam Justinianam latina voce appellavit; atque hoc modo nutricationis officium altrici patriæ rependit. Fabricavit etiam canales aquarum, ut urbs aquis abundaret, et multa alia narratu digna. Non est facile enumerare Deo sacra tempa, verbis comprehendi principum habitacula, ingentes porticus, nifida fora, fontes, vias, balnea, loca ubi res venum exponuntur. Magna plane urbs est, et totius regionis metropolis Illyricorum archiepiscopum sortita, aliis urbibus ipsi tanquam magnitudine præstanti cedentibus: quo fit ut etiam honorem regi rependat. Ut enim ipsa urbs rege honoratur tanquam alumno, ita e diverso rex locum illum in urbem evehere curavit ». Haec de prima Justiniana Procopius, qui pergit dicere de secunda Justiniana ita nominata ab eo, quæ olim apud Dardanos urbs erat nomine Ulpiana, neenon et de Justinopoli avunculi nomine nuncupata, et aliis.

56. Porro quoad privilegia quæ ab Apostolica Sede per Agapetum papam impertienda idem imperator rogarat, re diutius dilata, cum interea (ut dicitur anno sequenti) contigerit Agapetum ex hac

vita migrare, Vigilius papa eidem Justiniano assensus est, ut idem imperialor sua Constitutione declarat his verbis³: « Beatissimum primæ Justinianæ nostre patriæ archiepiscopum habere semper sub sua jurisdictione episcopos provinciarum Dacie Mediterraneanæ, et Dacie Ripensis, et Privalis (Brivialis), Dardaniae, et Mysiae superioris, atque Pannonicæ, et ab eo hos ordinari; ipsum vero a proprio ordinari Concilio, et in subjectis sibi provinciis locum obtinere Sedis Apostolice Römae, secundum ea quæ definita sunt a sanctissimo papa Vigilio. Simili quoque modo jus Pontificis, quod episcopo Justinianæ Carthaginis Africanae civitatis dedimus, ex quo Deus hanc nobis restituit, servari jubemus ». Haec ibi imperator. Est Novella Constitutio de privilegiis collatis archiepiscopo primæ Justinianæ, quæ incipit⁴: « Multis et variis modis, etc. » data hoc anno sub Belisarii consulatu. De iisdem in aliis ab eodem promulgatis mentio habetur⁵.

57. Agapetus autem haud quicquam in præjudicium aliarum provinciarum metropolitanorum antistitutum visus est voluisse concedere: magnopere enim cavere consueverunt Romani Pontifices, ne in canonum injuriam et alterius præjudicium conferrent alicui privilegium: sed Vigilius diu vi imperatoria agitatus (ut suo loco patebit) acquieavit. Extant et Gregorii papæ litteræ⁶ de collato pallio Joanni archiepiscopo primæ Justinianæ. Sic igitur quatuor habes Justinianas, duas apud Europæ Dardanos, totidemque in Africa, ubi diximus duas amplissimas civitates eodem nomine appellatas, nempe Adrumetum atque Cartaginem. Sed de his satis.

58. *Defuncto Epiphanio, Anthimus nefarie eligitur episcopus Constantinopolitanus fraudibus Theodoræ Augustæ.* — Quod autem in recitatis nuper litteris Agapeti Pontificis ad Justinianum querela est adversus Epiphanium episc. Constantinopolitanum de illegitima ab eo ordinatione præsumpta et aliis quibusdam perperam factis; haud impune intentatum scias: nam quam eitissime Deus ultius est, quod idem episcopus in sacros canones delinquisset, et quidem severe, cum ipsum ex hac vita præripuit. Sciendum est enim, ipsum Epiphanium hoc anno ex hac vita sublatum, inque locum ejus Anthimum subrogatum. Ad haec usque tempora Epiphanium pervenisse, tot Constitutiones hoc anno sub Belisarii consulatu ab imperatore ad ipsum datae satis aperte demonstrant: quem tamen hoc eodem anno finem vivendi fecisse, ex iis quæ dicentur inferius, certum redditur.

59. Sic igitur Epiphanius eum sedisset annos quindecim, hoc ipso anno ex hac vita decessit: quo e medio sublatu valido satis Orthodoxæ fidei propugnatore, callidis occultisque consiliis impie Theodoræ Augustæ Anthimus episcopus Trapezuntius, qui foris facit Catholicam fidem profiteretur, intrinsecus tamen Eutychianam hæresim sectabatur, in

¹ Quint. Synod. Act. I. tom. II. Conc. nov. edit. — ² Procop. de bello Justinian. imp. I. IV.

³ Anth. de Eccl. tit. col. 9, tit. xiv. Novel. cxxxii. — ⁴ Novel. XI. — ⁵ Novel. cxxxii. c. 3. — ⁶ Greg. I. IV. Ep. xv.

sedem Constantinopolitanam intruditur. Id quidem de ipso publica sanctione¹ anno sequenti edita Justinianus testatus est.

60. Hinc malorum origo, hinc ipsi imperatori atque universæ Ecclesiæ Catholiceæ acerbissimarum cladi fons erupit, cum videlicet Theodoram Augustam conjugem audiens imperator, monstrum horrendum in regiæ civitatis pontificiam sedem provehit. Plus aequo, et quam deceat Catholicum principem, audire solebat Justinianus consilium haereticæ feminæ imprie Theodora: quod ipsem in Constitutione hoc ipso anno edita profitetur, cum ait²: « Hæc omnia apud nos cogitantes, et hic quoque participem consilii sumentes eam, quæ a Deo data est nobis, reverendissimam conjugem, etc. » Sed plane facta est ipsi in scandalum atque ruinam, ut quæ dicentur annis singulis demonstrabunt.

61. De studiis autem Theodore erga Anthimum auctor est Liberatus diaconus, qui ista ait³: « Ea tempestate mortuo Epiphanio Constantinopolitano episcopo, Theodora Augusta Anthimum transtulit in sedem, qui fuit episcopus civitatis Trapezunti regionis Ponti, latenter Chalcedonense Concilium non suscipientem ». Hæc ipse hujns temporis scriptor. Sed audi ex Actis quintæ Synodi⁴ Anthimi nebulonis in sedem ingressum ex libello monachorum Syriæ: « Epiphanio sanctæ memoriarum archiepiscopo hujus regie urbis in pace vita functo, Anthimus, qui aliquando ordinatus fuit episcopus Trapezuntarum, magnitudinem et dignitatem sacerdotii, non spiritualium animarum diligentiam esse putavit, sed quemdam civilem principatum; et propterea majorem appetens, jam multo tempore derelinquens propriam Ecclesiam, et civitatem regiam », Constantinopolim scilicet, « apprehendens tanquam quedam plaga Aegyptiaca, vitamque tictam ipsius figuratae continentiae omnibus ostendens, cum haereticis hic nidiificantibus conversatus est: similia quoque illis haeretica furta largiendo, et placita illis faciendo et dicendo, voluit adulterine subripere sacerdotalem sedem ipsius civitatis contra omnem aequitatem Ecclesiasticam et canones, etc. » Hæc pluribus Syriæ monachi prosecuti sunt in libello, quem postea Agapeto papæ obtulerunt anno sequenti.

62. Sed unde tanta vis homini nequam, ut favore paucorum haereticorum (haud enim conferendi erant haeretici Constantinopoli commorantes cum degentibus ibidem Orthodoxis) sedem invaderet tantæ urbis, sub Catholicò præsertim imperatore, nisi insidiis Theodore Auguste faventis illi uti Orthodoxo? Qnod et suasit viro suo, qui ad eum ut ad Orthodoxum antistitem sequenti anno idibus Augusti Constitutionem dedit⁵ Ecclesiasticam de numero clericorum ordiandorum. Porro hæc eadem de Anthimi nefaria electione prosecuti sunt archi-

mandritæ Constantinopolitani in libello, quem obtulerunt Agapeto papæ, cum pervenit (ut dicimus) Constantinopolim anno sequenti: quo etiam testati sunt in fine ipsius, se ea de causa hoc anno misisse legationem Romain ad ipsum Pontificem, ut de his quæ acta essent Constantinopoli, deque persona Anthimi idem Agapetus certior redderetur. Extat ipse libellus prope finem primæ Actionis Synodi quintæ¹.

63. Tanta hæc mala ordita est pessima femina, quæ altera Eva serpenti obaudiens facta est viro malorum omnium causa; novaque Dalila Samsoni, ejus vires dolosa arte enervare faborans, Herodias altera sanctissimorum virorum sitiens sanguinem; petulansque summi sacerdotis ancilla, Petri negationem sollicitans: sed parum sit ipsam hujuscemodi sugillasse nominibus, quæ reliquas impietate feminas antecelluit: accipiat potius nomen ab inferis, quod Furiis fabula indiderunt, femina furens, Alecto potius, vel Megera, aut Tisiphone nunquam pandæ, civis inferni, alumna dæmonum, Satanico agitata spiritu, østro percita diabolico, initaque summo labore inimica concordie, pacisque redemptæ sanguine martyrum et sudoribus confessorum partæ fugatrix: quanta enim hæc Ecclesiæ Catholiceæ mala invexerit, quæ dicenda erunt ostendent. Quam vero religiosissimo ista obfuerit imperatori, satis superque, si quæ dicentur attendet, spectator luctuosæ tragœdiæ intuebitur.

64. Quam felicissimus Justinianus imp. extitisset, et plane eui nullus unquam vel Gentilium, vel Christianorum imperatorum longo intervallo fuisset exæquandus, si Theodora conjuge carnisset, et Catholicam nactus fuisset sibi similem consortem imperii: ut plane secundum illud Ecclesiastici²: « Commorari leoni et draconi placebit, quam habitate cum muliere nequam »: ipsi contigerit. Et quidem secundum quod subditur: « Mulier si pri matum habeat, contraria est viro suo »: quanto propensiō studio palam favit Justinianus Catholicæ fidei, tanto ista callidiori consilio clam Eutychianæ haeresi, atque Eutychianis haereticis adjumento fuit et angumento, neenon etiam firmamento. Cæterum pristinum adhuc vigorem retinens Justinianus, cum sibi, qualis esset Anthimus, bene perspectus est, eundem e sede ejectum proscriptis; sed hæc anno sequenti, postquam idem scelestus iudicio Agapeti Romani Pontificis detectus, ejusque sententia condemnatus est, accidente Synodali decreto.

65. *Theodosius haereticus Alexandriæ episcopus opera ejusdem feminæ.* — Sed quodnam hoc item tempore, ipsa peccati fomes, præpotensque diaboli telum Ecclesie Alexandrine dænum intulerit, accipe a Liberato diacono, ubi post subrogationem Anthimi in Epiphanii locum mox ista conjungit³: « Verum defuncto Timotheo Alexandrino episcopo, studio et promissione Calotychi cubicula-

¹ Novel. XLV. — ² Novel. VIII. c. 1. — ³ Liberat. diacon. de caus. Nest. c. 26. — ⁴ Quint. Synod. Act. II. — ⁵ Auth. de mensur. ordin. cler. col. 3. ut. XLIII. et Nov. XVI.

¹ Conc. tom. II. edit. nov. — ² Eccl. XXV. — ³ Liberat. diacon. Brev. c. 20.

rii partis Theodorae Augustæ, Theodosius ordinatur : qui licet haberet cleri decretum, contradicere volentibus non permisit certamen populi et monachorum, quos noui habuit : hi enim pro Gaiano fuerunt. Consuetudo quippe est Alexandriae, illum qui defuncto succedit, excubias supra defuneti corpus agere, manumque dexteram ejus capitii suo imponere, et sepulto manibus suis, accipere collo suo beati Marii pallium, et tunc legitime sedere. Dum haec Theodosius pertinat, cognoverunt populi et monasteria, quod eset factum vespere in episcopio, studio Calotychi et judicium, id est, Aristomachi ducis, et Dioscori Augustalis : mox Theodosium persecuti sunt, et expulerunt, ne colligeret funus Timothei.

66. « Intronizaverunt autem Gaianum, qui fuit archiepiscopus ex parte assertorum incorruptibilitatis : habens autem consentaneos aliquantos ex clero, et possessores civitatis, et corporatos, et milites, et nobiles, et omnem provinciam, permansit Gaianus in episcopatu dies centum et tres : post haec a judicibus pulsus abscessit. Et post menses duos Narses missus ab Augusta Theodora Theodosium quidem inthronizavit, porro Gaianum misit in exilium : qui adductus Carthaginem, et inde quasi in Sardiniam directus, quid de eo contigit, ignoratur. Mansit autem Theodosius in sede annum unum, menses quatuor, paucis ei communicantibus ; plurimi enim communicabant ad nomen Gaiani : populi autem pugnaverunt pro Gaiano multis diebus; qui cæsi a militibus majorem sui partem amiserunt : sed et militum major cecidit numerus. Vincebatur Narses non armis, sed civitatis concordia : de superioribus domorum jaetabant mulieres super milites, quicquid occurrisset. At ille igne viicit, quod ferro non potuit. Divisa est usque nunc illa civitas hoc schismate, ut Gaianitæ et Theodosiani in eo vocentur, id est, Phantasiastæ et Corrupcionistæ ». Fuerunt ista adeo cruenta atque funesta veluti pingues victimæ a Theodora immolatae diabolo. Pergit auctor :

67. « Novissime Theodosius de sede discessit non ferens seditiones et bella quæ contra eum exercabantur a populo. Missus est Constantinopolim cum honore, eo quod ita Augustæ scripta præcepserunt. Quo illo veniente, promittebat Augusta imperatori, quoniam posset Theodosius Chalcedonense suscipere Synodus : sed persistente et nolente eo, cum ejus voluntate foras civitatem regiam sexto milliario in exilium missus est, juxta Basilicam, in via quæ dicit ad Stoma pontem : vivitque usque nunc ». Hactenus de his Liberatus. Eamdem prosecutus historiam Leontius¹ Scholasticus, tradit inter alia Gaiandum fuisse Ecclesiæ Alexandrinae archidiaconum, Theodosium autem scriptorem orationum, huncque sectatorem Severi, illum vero Juliani Halicarnassei ; magnates favisse Theodosio, plebem vero Gaiano.

68. Quod autem ad successionem Alexandrinorum antistitum pertinet, ex quo ibi præcipuan sedem hæretici occuparunt, ab ipsis et per ipsos successio spuria deducta est, interrupta vero Catholicorum : cum tamen et ii qui ibi erant Orthodoxi, licet tongue inferiores numero hæreticis essent, Orthodoxum aliquando haberent episcopum, cui communicabant. Diximus superius de Evagrio quodam Orthodoxo episcopo Alexandrino ; sed et mentio est apud Justiniani imperatoris sanctionem de Epiphanio episcopo Alexandrino Catholicœ. Nam in ea Constitutione, eius est titulus². « Quomodo oporteat episcopos et reliquos clericos ad ordinationem adduci » : scripta ipsa (ut diximus) hoc anno ad Epiphanium Constantinopolitanum episcopum, hæc de alio habet Epiphanio episcopo Alexandrino : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriae Epiphanio, sanctissimo archiepiscopo Theopolitano ». nempe Antiocheno antistiti : « scripta exemplaria Petro episcopo Hierosolymorum, etc. » Post Theodosium autem atque Gaianum, quorum mutue altercationes ad biennium productæ fuerunt, qui creati sunt postea episcopi Alexandrini, omnes fuere Orthodoxi defensores Concilii Chalcedonensis, quos numerat Leontius, nempe Paulus, Zoilus, Apollinaris, Joannes, et Eulogius æqualis sancti Gregorii : quos ob cultum Synodi Chalcedonensis Synoditas appellat³.

69. *Severo hæresiarchæ faret Theodora.* — Inter hæc autem cum Constantinopoli sederet Theodora Augustæ favore Anthimus, et Alexandriae (ut diximus) Theodosius : Severus ille perditissimus hæresiarcha ab Antiochena sede pulsus Justini tempore, sciens hos qui præciplas Orientis sedes occupassent, sue esse farinae homines, sperans ejusdem Theodora potentia Antiochenæ fore se restituendum Ecclesiæ, egressus e latebris, convolat Constantinopolim ad ipsam Theodoram et Anthimum patriarcham in hæresi propaganda collegam. De his enim hæc habet Evagrius³ : « Extant, inquit, adhuc Epistolæ Severi ad Justinianum et Theodoram scriptæ : ex quibus intelligi potest, eum ab initio, postquam sedem episcopatus Antiocheni deseruerat, iter suum Constantinopolim versus distulisse, postea tamen eo se contulisse ». Spe enim vana Theodora impia Augusta illudebat imperatoris pio animo, dum sicut Anthimum, atque Theodosium quasi professurum Concilium Chalcedonense vocavit Constantinopolim, ila et de Severo persuasit hoc ipsum eidem imperatori, absque ejus assensu idem sæpe proscriptus hæresiarcha haud ausus esset conferre se Constantinopolim de sceleribus perpetratis daturus pœnas. Subdit vero de ipso ista Evagrius :

70. « Scriptis sequente Severum, se, cum esset Constantinopoli, et cum Anthimo collocutus esset, conperissetque eum eamdem secum tenere opinionem, idem de Deo sentire persuasisse, ut sedem

¹ Leont. de sectis Act. v.

² Novel. VI. — ³ Leont. de sect. Act. v. — ³ Evagr. l. IV. c. 11.

episcopalem relinquenter. Scripsit præterea iisdem de rebus ad Theodosium episcopum Alexandrinum litteras, in quibus magnopere gloriatur se Anthimo (ut dictum est) persnasisse. ut hujusmodi dogmata gloriae terrenæ et episcopatui longe præponeret ». Hæc quidem, cum Anthimus (ut paulo post dicturi sumus) factus reus impietatis, abdicare hæresim et profiteri Chaleedonense Concilium quæsusus est, ut remaneret in sede. Post hæc autem rursus Evagrius: « Extant porro Anthimi ad Theodosium de iisdem rebus Epistolæ. et Theodosii rursum ad Severum et Anthimum : quas, ne in librum, qui in manibus est, nimis multas res includere videar, præferire animus est, easque relinquere iis qui earumdem volvendarum cupiditate incenduntur ». Hactenus de his Evagrius: quæ autem subjicit, postea facta sunt, nosque de iis suo loco dicemus. Vidisti quos colligit Theodora et in præcipuis sedibus Orientis collocat impios hæreticos; et quas inferi in urbem Constantinopolitana hominum pestes; id ordiens funes tissima, ut occupalis majoribus sedibus ab hæreticis, invalesceret nefanda hæresis, et dominaretur ubique: sed hæc (ut diximus) clanculo per cuniculos in Ecclesiam conabatur inferre, quod sciret virianum pro fide Catholica semper invigilare solere, et nervos omnes pro eadem roboranda contendere.

71. *Hæretici Agnoitæ et Gaianitæ, et plurima inde pullulata hæresum capita, et qui pro eis, vel contra ea scripserint.* — Theodosius vero Alexandrinus episcopus hæreticus degens Constantinopoli, inter hæc nova occasione oborta, a suis divisus est. Quomodo id se habuerit, Leontius¹ Scholasticus docet, cum ait: « Cum autem privatus Byzantii Theodosius degeret, Agnoitarum (sic ab ignoratione dictorum) dogma motum fuit. Nam quia Dominus ait, neminem horam judicii seire, ne Filium quidem, extra solum Patrem: quæsillum est, an Christus eam ignoraret ut homo. Theodosius Christum ignorare negabat, et adversus Agnoitas scripsit. Alii vero Christum horam ignorare tradebant, quemadmodum ipsum dolorem sensisse diximus. Inde divulsi sunt a Theodosio qui Agnoitæ vocantur; cumque peculiarem sibi fecissent Ecclesiam, seorsum communicabant ». Sed adversabatur Agnoitis Theodosius, ut pole Severianus, Gaianitis que contrarius.

72. Quinam autem error fuerit Gaianitarum, idem qui supra scriptor hujus temporis Leontius Scholasticus docet his verbis²: « Confitentur Gaianitæ Deum Verbum e Virgine naturam humana sumpsisse perfecte ac vere, sed post unionem esse corpus incorruptibile dicunt: omnes enim malorum species Christum perppersum aiunt, ut esurierit et sitiverit et defatigatus fuerit, at non eodem ista quo nos modo passum. Aiunt enim: nos quadam naturali necessitate tum esurire, tum sitire; sed Christum hæc omnia sponte sustinuisse:

non enim, inquit, naturæ legibus serviebat; alioqui passiones istas fatebimur præter voluntatem accidisse, quod absurdum fuerit. Hæc Gaianitarum est opinio. Incorruptibilium dieta. Nos ad ea respondemus, etiam nos fateri passiones et affectiones illas fuisse voluntarias, nec tamen idcirco dicere Christum eas perppersum eo modo quo nos: Nam sponte dicimus ipsum servisse naturæ legibus, voluntemque se concessisse corpori, ut sua perpetretur eo modo quo et nos patimur ». Hæc Leontius, qui testificationibus sanctorum Patrum ista ut Catholicæ roboret atque firmat. Porro adversus eosdem Gaianitas disputat Eutymius in panoplia.

73. Leontius vero ubi de Gaianitis loculus est, de Theodosianis hæc habet: « Agnoitæ vero confitentes omnia quæ Theodosiani », de corruptibilitate videlicet, « diserant in hoc quod Christi humanitatem ignorare negant, illis ignorare affirmantibus: Aiunt enim, per omnia nobis Christum assimilari: quod si nos ignoremus, et ipsum ignorasse, etc. » Qui vero a Theodosio Theodosiani appellati fuerunt, eosdem postea a Jacobo propagatore Jacobitas esse dictos, cosque pariter Ægyptios nominatos, affirmat sanctus Joannes Damascenus³. Contra ejusmodi hæreticos Agnoitas dictos scripsit sanctus Eulogius Alexandrinus episcopus, cum ad finem saeculi hujus eamdem Alexandrinam Ecclesiam gubernaret, qui eo argumento editum commentarium cognoscendum Roman misit sancto Gregorio papæ; de quo ipse Gregorius ista respondit⁴: « De doctrina vestra contra hæreticos, qui dicuntur Agnoitæ, fuit valde quod admiraremur; quod autem displiceret, non fuit. In eodem autem sensu jamdudum communis filio nostro Anatolio diacono plurima rescripsit. Ita autem doctrina vestra per omnia latinis Patribus concordavit, ut mirum mihi non esset quod in diversis linguis spiritus non fuil diversus, etc. » Id quidem sensisse S. Augustinum ostendit, et veritatem adversus eosdem hæreticos ex aliis divinæ Scripturæ locis docet. De iisdem alio quoque nomine nuncupatis hæc Joannes Damascenus⁵: « Agnoitæ, qui iidem Themistiani vocantur, impie et improbe Christum diem judicii ignorare, palam docent; eumque ignaviæ et timiditatis arguunt. Hi sunt quidem ex secta Theodosianorum: Themistius enim, qui ejusdem sectæ ac disciplinæ princeps fuil, unam in Christo naturam conjunctam fuisse tradidit ». Hæc de propagine Theodosianorum Themistianis Damascenis.

74. Ita quidem Severiani omnes isti professione, hostesque Concilii Chaleedonensis, inter se ipsos more hæreticorum pugnarunt: ut plane acciderit hoc veluti portento quodam, ut bellua sine capite (ita Acephalorum hæresis appellata) eadem pluribus prodierit armata capitibus inter se pugnantibus: nam ex eis primum eminuit caput Severus, ex quo denominati sunt Severiani: ex hoc vero

¹ Leont. de sect. Act. v. tom. iv. Biblioth. — ² Ibid. Act. x.

³ Joan. Damasc. lib. de hæres. — ⁴ Gregor. l. VIII. Ep. xl.

⁵ Joan. Damasc. de hæres.

plura alia capita pullularunt, nempe Gaianus, ex quo Gaianite; Theodosius, ex quo Theodosiani; Jacobus, ex quo Jacobitae; Themistius, ex quo Themistiani; numerat adhuc aliud caput Joannes Damascenus, nempe Barsanius, ex quo Barsaniani, sive Semidalitai, de quibus ait : « Iti cum omnia Gaianorum et Theodosianorum decretal defendant, aliquid tamen praelerea addiderunt de suo, symbolis Dioscori relictis, ut a reliquis Dioscori sectatoribus noscerentur ». Adversus has pessimas Severi propagines Euthymius¹ disputat, idemque testatur adversus Theodosianos Anaslasium Sinaitam scripta edidisse.

75. Fuit et præpotens illud etiam ex Acephalis capul exortum, quod ita in eorumdem corpore, qui cum Eutychianis atque Severianis unam tantum faterentur in Christo naturam, prominebat, ut tamen se cæteris capitibus adversarium exhiberet, morsibusque depasperaret ea : etenim fuit qui adversus ejusmodi feces hæreticorum stans ex adverso Joannes Philoponus ita pugnarit, ut tamen in hæreses ipse æque prolapsus fuerit; de quo primum ista Leontius² : « Hoc eodem tempore, adhuc de gente Theodosio Byzantii, denuo motum fuit dogma Tritheitarum, cuius seclæ princeps Philoponus fuit. Quoniam enim objiciebat Ecclesiæ, si duas in Christo naturas diceret, necessario esse duas hypostases confessuram. Respondebat Ecclesia : Si natura, et hypostasis idem sint, necessario quoque fatendum individuum; sin aliud natura, et aliud hypostasis, quænam illa sortitio fuerit, ut naturas duas statuentes, omnino duas quoque confiteamur hypostases? etc. » Pluribus ipse invicem adversantia altercationum argumenta retexens, ita plane Philoponum ad oppugnandam veritatem Catholicæ fidei ex deliramentis hæreticorum mutuatum esse arma demonstrat. Sed et adhuc de eodem Joanne Philopono quæ habet Suidas, videamus; sunt enim haec ejus verba :

76. « Joannes grammaticus Alexandrinus, cognomento Philoponus, plurima scripsit grammatica, philosophica, arithmeticæ, rhetorica, sacras quoque litteras tractavit. Scripsit et contra decem et octo Procli argumenta et contra Severum : sed tamen ab Ecclesiæ doctoribus, ut Tritheites, ut qui tres deos asserat, rejicitur, et in Orthodoxorum catalogo non admittitur ». Isla de Philopono Suidas. Quod vero pertinet ad ejus scripta adversus Proclum Lycium, magnam quidem sibi ex eo laudem conciliavit, quod adversus impium hominem, qui scripserat instar Porphyrii contra religionem Christianam, stylum exeruisse. Suidas enim haec ait, dum de Proculo agit : « Illic est Proclus ille, qui alter a Porphyrio impuram linguam, et contumeliosam contra Christianos exercuit : sed Joannes Philoponus præclarissime ejus propositiones refutavit, eumque in Greecis etiam quibus efferebatur, rudem atque indoctum esse ostendit ». Haec Suidas de li-

bris Procli atque redargutione Philoponi, ex qua sibi eximiam (ut diximus) gloriam comparavit: sed evanescens in cogitationibus suis, non Gentilium duntaxat atque hæreticorum, verum Orthodoxo-dogmata confutare aggressus est.

77. Porro delirans Philoponus indignus factus est, qui non solum inter Ecclesiæ magistros adnumerari meruerit, sed neque inter Christianos adscribi. Etenim et de eo scribit Pholius in Bibliotheca, ab eodem impio elaboratum suis commentarium adversus resurrectionem mortuorum, quo et Christianos irrisit : adversus quem tradit scripsisse Theodosium monachum, item et Cononem, Evagrium atque Themistium, licet omnes hi hæretici fuerint non assententes Concilio Chalecdonensi. Auctor est idem Photius scripsisse eundem Joannem Philoponum in Hexameron opus adversus Theodorum Mopsuestenum, qui in eodem argumento versatus fuerat. Et rursus de eodem : « Philoponus, inquit, homo insanus scripsit librum adversus quartam œcumenicam Synodum ». Idem quoque affirms Photius, exlare Acta disputationis Severianorum adversus Tritheitas habitæ coram Joanne episcopo Constantinopolitano sub Justino imperatore, Conone, et Evagrio altera ex parte adversus Tritheitas, altera vero Paulo atque Stephano Tritheitis Philoponi defensoribus, impiis æque omnibus. Haec monstrat his temporibus peperit Oriens inter se ipsa morsibus conflictantia, Theodora Augusta aspidum ova fovente.

78. At quomodo intelligendum sit, quod dictum est, Philoponum negasse resurrectionem mortuorum, erit ex Nicephoro declarandum, non enim ut animas diceret sine corporibus cælesti gloria fructuras, sed eas aliis corporibus induendas, illis quidem ex nihilo creatis, quod videlicet assereret corpora nostra corrupti secundum formam atque materiam. Haec ipse Nicephorus¹ de Philoponi sententia pluribus : qui postquam ait ipsum asseruisse materiam simul et formam corrupti, hæc addit : « Ad hæc consummationem, sive interitum visibilis hujus mundi, ac rursus novi mundi creationem alteram asserit. Statuit etiam resurrectionem mortuorum esse, rationabilium videlicet animalium cum corruptibili corpore indissolubilem unionem. Quibus senentiis renitens Conon, ipsum juxta et lucubrationes ejus (sicuti a me dicitur) rejicit, quamvis eas antea receperit. Conon ipse corpora dixit non secundum materiam, sed tantum juxta formam occidere, eaque denuo reformati, præstabiliorum speciem materia ipsa recipiente, etc. » Propagata quidem est Philoponi hæresis ex Origene accepta ad posteros, qua imbutus Eutychius Constantinopolit. episcopus, confutatus est a S. Gregorio papa tunc sancte Romane Ecclesiæ diacono, et apocrisiarium agenle Constantinopoli, ut suo loco dicetur.

79. Quinam autem fuerint Philoponi hæresum

¹ Euthym. Panopl. tit. XVI. — ² Leont. de sect. Act. v.

¹ Niceph. I. xviii. c. 17.

confutatores, præler hæreticos illos superius nominatos, idem Nicephorus inferius docet his verbis¹ : « Cum, inquit, plerique alii scriptis suis ea oppugnaverunt tum Leontius monachus omnium maxime egregium librum triginta capitum contra illum conscripsit, quo simul, et hæresim eam prorsus everxit, et piam nostram sententiam valde confirmat : post hunc et admirabilis ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides æqualis sive coætaneus illius, quamvis ætate aliquanto junior, iambis pulcherrimis, quos scribere consueverat ». Confutavit scilicet, et in eo præsertim, quod licet Philoponus eousentiret Catholicis, duas esse in Christo unitas naturas, alteram divinam, humanam alteram ; erraret tamen, cum adderet, facta unione, non amplius duas, sed unam tantum compositam esse naturam : ex quo Monophysitarum hæresis pullulavit, et Monotheletæ progressi sunt. Hunc igitur confutaturus Georgius Pisides, rem seriam ludicro temperando, ad hunc modum absurditatem illius refert² :

Ψν. φιλοπόνου μίαν τε καὶ μίαν.
Εἰ γάρ μίαν τε καὶ μίαν λέγεις μίαν,
Γέλως τὸ λεγθὲν γῆγεται καὶ παύδεις.

Hoc est :

Unam atque mox unam lapillo computat :
At unam et unam forte si unam dixeris,
Pueri vel ipsi tale dictum riserint.

Subdit Nicephorus : « Quod autem versiculis his expressit, sic habet : Profiteris, inquit, Philopone philosophorum omnium laboriosissime et sapien-tissime, duas naturas in Christo unitas esse, unam Divinitatis, et unam Humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo convenisse, quomodo duas in unam rursum contrahis? una namque et una, duæ sunt, non una, etc. »

80. Rursus autem adversus hujuscemodi hæreticos ex Severo descendentes, præter eos quos recensuimus, addit Photius in Bibliotheca sua, Ephræm³ episcopum Theopolitanum, Antiochenum scilicet, egregium commentarium conscripsisse, quo perstringit Severianum hominem Jacobum, quem diximus, a quo sunt Jacobitæ denominati ; ibique adversus Baradatum, Eutychetem, et alios Trisagitas ; in quo quidem commentario ait explicatum esse Athanasii locum, ubi naturam et hypostasim idem esse visus est aliquibus affirmare. De eodem quoque Ephræm addit Photius, commentarium elucubrasse adversus eos qui verba sancti Cyrilli impugnabant, quo et hæresim Severi apertissime confutavit : addidisse his adhuc tractationem adversus Anatolium Sebastenum, atque insuper disertam apologiam pro sacrosancto Chalcedonensi Concilio.

81. Quod vero pertinet ad Jacobum, quem (ut ait Photius) Ephræm Antiochenus episcopus suis scriptis exagitavit; ista de eo Nicephorus habet⁴ : « Jacobus porro, a quo nunc quoque Jacobitarum hæresis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obscurus prorsus et nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Illic Eutychetis et Dioscori, Cnapheique præterea Petri atque Severi dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit ». Nempe Monophysitarum atque Theopaschitarum dogmata. Et inferius : « Enimvero eo, quem diximus Jacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhæserunt, Melchite appellati sunt, quod sanctam quartam Synodum et imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est) consecteturarentur. Qui autem diversum senserunt, multa variaque habuere nomina : Jacobitæ tamen maxime sunt cognominali, præterea quod ei quem dixi Monophysitarum hæresis studioso Jacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, et Theopaschitæ ». Ac rursum⁵ :

82. « Jacobus autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sane hæresis multiplex est, et ut quispiam dicat, hæresum omnium confluens sentina. Nam cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam habentem, carnem anima carentem assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eique divinam naturam sufficiere, mentisque vim operaticem perficere dicunt : atque hæreticis multis laudatis, depravatas ipsorum opinones sibi ipsis arrogant. Magistri horum illi, quos diximus, fuere post Jacobum et Euschanius et Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum incorruptibile et increatum et cælestis et a perspectione alienum et subtile, nobisque non consubstantiale corpus cepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in specie tantum spectri more exhibuisse, exsecutumque esse opinantur : quandoque autem carnem ejus in naturam Deitatis conversam, eique consubstantiale factam esse dicunt.

83. « Multoties vero etiam Deum Verbum humanum ex Virgine corpus assumpsisse negant, sed ipsum immutabili modo mutatum et carnem factum, transitum tantum per Virginem fecisse : et cruci divinitatem, quæ circumscribi et definiri nequeat, Unigeniti affixam, eamdemque sepulcro traditam asseverant. Atque fidem etiam Nativitati Christi secundum carnem derogantes, et eam in speciem tantum, phantasmatis instar factam esse dicentes ; et non sicut nos per intervalla particulatim, sed ad quindecimum Januarii mensis diem tempus extendentes, Annuntiationem simul et Nativitatem, et Baptismum Christi celebrant. Quin etiam multa divini Evangelii dicta, suam ipsorum opinionem adstruere conantes, tollunt atque indu-

¹ Eod. l. xviii. c. 48. — ² Niceph. l. xviii. c. 48. — ³ Vide Bibl. Ovid. Assemari tom. i. pag. 29.

⁴ Niceph. l. xviii. c. 52. — ⁵ Ibid. c. 53.

cunt : ac veluti Monophysitarum et Theopaschitarum et Aphthartodocitarum et Monotheitarum hæresum hæreditate creverint. Cuaphi Petri accessionem ter sancto hymno annexam valde complectuntur ». Hæc de Armeniorum dicta hæresi, a Jacobo post Severum originem hoc ipso tempore ducente : quod ostendimus, dum adversus eundem Jacobum ex Photio vidimus scripsisse Ephræm episcopum Antiochenum, qui hoc tempore illi præerat Ecclesiæ : unde nihil est, ut ad posteriora quis tempora illam referat.

84. En in quos vepres atque dumeta, invia loca, sebra, abditosque recessus per rupes et præcipitia, præruptaque scopulo, immanium ferarum latibula incurrerint a recto fidei tramite aberrantes humanæ mentes ! En quomodo monstrum monstro junctum concipiat, pariatque horrenda spectra atque deformia simulaera ! Ut ex ipsis prudens quisque intelligere valeat (secundum illud Job¹) ubi lux habilet, et tenebrarum quis locus sit, ut quisque ducat unumquodque ad terminum suum, et intelligat semitas domus ejus ; cognoscat scilicet, ubi sit fides Catholica, ubi vero hæresis habitent. At non hic finis portentorum : alia adhuc prodierunt ex cornuta bestia capita, ut longe ista supereret tricippititia conficta a Gentilibus monstra, vel septem capitum hydram : præter enim eas superius recensitas ex Severo progenitas hæreses, ad eumdem pertinere tradit Nicephorus². Caucobabditas a loco quodam ita denominatos hæreticos. Angelitas etiam et Damianistas ita dictos ab episcopis, et locis iisdem nominibus appellatis : nam Angelitas ab Alexandriæ loco, cui nomen erat Angelii, dictos tradit : quibus præterea addit et Tetradas, Petritas, atque Paulitas, quorum alii Petrum, alii Paulum Severianos, sed ab invicem dissidentes consecabantur.

85. Gignebantur hæc monstra potissimum in Ægypto, quæ mox post ortum in seipsa ungulas convertebant et dentes : ut plane acciderit Ægyptiis secundum illud Propheticum³ : « Concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios, et pugnabit vir contra fratrem suum et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, et regnum adversus regnum : et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, et consilium ejus præcipitabo : et interrogabunt simulacra sua, et divinos suos et pythones et ariolos ». Donec tot scelera consecuta est quæ subditur ultiō : « Et tradam Ægyptum in manus dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum ». Ad hæc plane hæreses dedueunt populos, ut post abominationes secum vehant servitutem atque desolationem : quam cunctis manifestam ob oculos positam tam in Ægypto, quam in aliis orbis regionibus a Catholica fide refugis, nemo non videt. At de Acephalorum capitibus multiplicibus hactenus.

86. *Anthimus fidem Catholicam simulat.* — Jam vero ad Anthimum Constantinopolitanum epi-

scopuni hæreticum subrogatum hoc anno in locum Epiphaniæ ab impia Theodora Augusta redeamus. Ita se comparavit vulpis ista, Anthimus, inquam, ut cum nefandus hæreticus esset, studeret tamen in omnibus apparere Catholicus, probans Chalcedonense Concilium, et reliqua que veri Orthodoxy probarent : sed et adjecit, quod cum de ejus hæresi sparsus rumor esset, sese homo callidus purgavit, dum coram ipso Justiniano imperat. disertis verbis professus est, se in omnibus assensurum iis quæ Apostolica Sedes sentienda præscriberet : hoc enim nullum evidentius signum edi posse videbatur, quam si secuturum polliceretur, quicquid Ecclesia Romana credendum ostenderet ; cui assentiri, sit se Catholicum demonstrare. Sed accipe cuncta hæc intexta in ipsius Anthimi damnationis sententia a quinta Synodo promulgata verbis istis⁴ :

87. « Cumque sic obtinere potuerit magnum pontificium Anthimus, quemadmodum dictum est, paulatim putavit oportere depascere sanctissimas Dei Ecclesias tali morbo, et contrarium quam divinæ voces dicant, pro congregando rationabiles oves Dei ovilis divisiones excogitabat adversus omnes (ut ita dieam) Ecclesias, ut periclitando unionem sanctissimarum Ecclesiarum tantis piissimi imperatoris nostri laboribus reformatam in multas divisiones scinderet. Denique paulatim hanc corruptionem significabat, simulans quidem suscipere sanctas Synodos. Nicenam dicimus contra impium Arium, Constantinopolitanam contra impium Macedonium, et Ephesinam primam contra impium Nestorium, ac Chaledonensem contra impium Eutychetem, saltem ipsis habens in sacris Diptychis; sed cum inserta ipsis Synodis esset sancta memoria beatissimi Leonis papæ, nullo tamen tempore aliter vel percipit, vel participat sanctissimis Dei mysteriis, nec celebrationem ipsis prædicat ne in hac quidem sanctissima Dei Ecclesia, resiliens universaliter a rectis ipsis confessionibus, et neque magnorum Pontificum neque venerabilium priorum, qui pro talibus respiciunt, et omnino tolerat, aut aliquam defensionem dat ». Et paulo post : « In talibus enim cum se ipsum magnus imperator disposuerit, ad memoriamque sibi revocaverit sententiam principis Apostolorum, qua dicit² paratos nos semper esse oportere ad respondendum omnipotenti rationem de ea quæ in nobis est spe : nihil plus juvit, sed ad ejus serenitatem deceptibilibus rationibus usus, promisit se omnia facere, quæcumque Summus Pontifex magnæ Sedis Apostolicæ decerneret ; et ad sanctissimos patriarchas scripsit, se sequi per omnia Apostolicam Sedem ». Hucusque de primordiis Anthimi captiosi, formam ad tempus induentis præsulis Orthodoxy.

88. Hæc cum ita se habuerint ; non vacat imposturæ suspicione Epistola illa nomine Agapeti papæ vulgata ad Anthimum inscripta, qua erroris hæresis Eutychiane ipsum redarguit : etenim hæc

¹ Job. xxxviii. — ² Niceph. l. xviii. c. 49. — ³ Isaï. xiv.

⁴ Quint. Synod. Act. iv. — ² Petr. I.

simulata ab Anthimo, nequaquam detecta atque dannata fuere, antequam sequenti anno (ut dicetur), se contulit ipse Pontifex Constantinopolim: interea autem quasi professor tidei Catholicae et communicator Apostolicae Sedis est habitus idem Anthimus ex sua ipsis (ut dictum est) publica professione, qua se cuncta recipere, quae Summis Pontifice credenda prescriberet, publice ob omnium oculos, coramque ipso Justiniano imp. testatus est. Sed et ex falsa omnino Consulum nota Justiniani quartum cum Theodato, seu potius Theodoro collega, delegitur impostura: cum data ipsa Epistola reperiatur anno superiori kal. Maii: nam ex his quae superius dicta sunt, certum est, tunc non Agapetum, sed Joannem ejus praedecessorem sedisse in hunc usque annum Romanum Pontificem. Sed et longe diversus stylus ab aliis Agapeti Epistolis, alterius esse sobolem parentis, satis indicat. Neque enim quicquam conquestus fuerat Justinianus imperator apud Agapetum de Anthimo, sed tantummodo de Cyro et sectatoribus ejus. At de rebus Agapeti, et Anthimi sequenti anno fusi agendum erit.

89. *De Scholis Romæ aperiendis Agapeti consilium.* — Quae vero sunt reliqua ejusdem Agapeti hoc anno rerum ab ipso Romæ gestarum, seu potius quae agenda conceperat animo, perfecissetque nisi bellico tumultu impeditus fuisset, nempe de publicis Romæ sacræ Theologiae scholis erigendis, Cassiodorus narrat his verbis¹: « Nisus ego cum beatissimo Agapeto (Pontifice) Urbis Romæ, ut sicut apud Alexandrinam multo tempore fuisse traditur institutum, nunc etiam in Nisibi civitate Syrorum Hæbreis sedulo fertur exponi », divina Scriptura scilicet, « collatis expensis in Urbe Romana professos doctores scholæ potius acciperent Christianæ, unde anima susciperet æternam salutem, et casto atque purissimo eloquio fidetum lingua comeretur. Sed cum propter bella ferventia, et turbulentia nimis in Italico regno certamina, desiderium meum nullatenus valuisse impleri: quoniam non habet locum lex (res) pacis temporibus inquietis: ad hoc divina charitate probor esse computsus, ut ad vicem magistri, introductoryis vobis libros istos, Domino præstante, confecerim, per quos (sicut æstimo) et Scripturarum divinarum series, et sæcularium litterarum compendiosa notitia Domini munere panderefetur ». Ille de his Cassiodorus in eo laborans, ne docta latinitas inter Barbaricos vepres omnino silvesceret; Agapetumque tradens hoc ipsum optasse de rebus Theologicis faciendum, utpote qui esset (ut ait Liberatus diaconus²) in Ecclesiasticis rebus apprime eruditus.

90. Sed sicut admiratione, ita et observatione dignum est considerare, non extitisse hactenus Romæ, qui in scholis publice saeras litteras profiterentur: ut ex hoc magis intelligas puritatem Apostolici fontis Romæ jugiter securientis, et in universum orbem aquas limpidas derivantis: cum non pro arbitrio

disserentium, verbisque pugnantium hominum (ut fiebat a Græcis, ob idque diversis semper erroribus fatigatis) sacra dogmata Romana Ecclesia definiret; sed quæ ab Apostolis tradita, a majoribus deducta, a Patribus servata accepisset, haec ipsa utpote sacro-sancta, universæ Ecclesie servanda atque inviolabili lege custodienda eadem Ecclesia Romana præscriberet: quam cæteris omnibus orbis Ecclesiis diligenter fuisse Apostolicarum institutionum custodem, cum ex S. Irenæo, tum ex aliis antiquis Patribus superius abunde demonstratum est. Quæ enim olim sub Gentilitatis insaniis ipsa Roma antiquitatis amans et cultrix in rebus dubiis Sybillinos libros consulere jugiter consuevit: ubi sepultis erroribus, particeps facta est veritatis, quas ab Apostolis omnium præcipuis sacras traditiones accepit, easdem tida custodia conservatas in rebus dubiis consulere, et ex eis responsa dare quærentibus consuevit; cunctis veluti divinum oraculum accipientibus, quæ scirent nonnisi ex Apostolico fonte manare.

91. At vero ne videretur Apostolica Sedes Apostolicis innixa traditionibus repulisse scientiam, et examina declinasse, atque refugisse discussiones, quasi verità ne constarent, quæ simpliciter servanda proponeret: eadem ipsa postea quæ docuisset, in scholis disserenda, et questionibus ventilanda proposuit (uti de auro obrizo tieri solet, quod Lydio probandum lapide unicuique ubique et semper libenter offertur) occasione præsertim hæreticorum, quæ pura sunt atque sincera, esse adulterina clamantium. « Fuit enim quondam tempus », inquit Gregorius Nazianzenus¹, « cum res nostræ florarent, ac præclare se haberent, cum nimirum superflua haec et verborum lepore atque arte fucata tractandæ Theologiae ratio ad divinas canulas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculis ludere inversionis celeritate adspectum fallentibus, et omnigenis et lascivis corporis flexibus spectatores ludificare, quod novi quippiam ac curiosi de Deo vel dicere, vel audire. Simplex e contra ingenuaque oratio atque doctrina pietas existimabatur. At postea quam Sexti et Pyrrhones, et contradicendi libidine incitata velut lingua gravis quidam ac malignus morbus in Ecclesiis nostras infeliciter irrepsit, quodque Actorum liber de Atheniensibus narrat² « ad nihil aliud vacamus, quam ad novi aliquid dicendum vel audiendum », tunc namque opus fuit Ecclesiæ Catholicae tractatoribus, ne quasi infirmi ipsi viderentur in hac parte³ adversus moles librorum obloquentium detrahentium in fidem Catholicam hæreticorum, cuncta quæ sunt fidei Christianæ adversus eosdem disserendo tractare, omnique genere argumentorum vera certaque firma atque solida demonstrare. Sed ad scholas Orientis revoceimus orationem.

92. De scholis autem Nisibitis, quarum meminit Cassiodorus, est mentio etiam apud Junilium

¹ Cassiod. in Præf. lib. divin. lect. — ² Liber. diac. in Brev. c. 21.

¹ Greg. Naz. orat. in laud. Athan. — ² Act. xvii. — ³ 2. Cor. xi.

Africanum episcopum, in libro ad Primarium legatione fungentem his ferme temporibus Constantiopolit. ubi ait: « Dum te inter alios reverendissimos coepiscopos tuos usque Constantinopolim peregrinæ provinciæ coegisset utilitas, ex civitatis affectu in notitiam colloquiumque pervenimus. Tu autem more tuo nihil ante quæsisti, quam si quis esset inter Grecos qui divinorum librorum studio intelligentiaque flagraret. Ad hæc ego respondi, vidisse me quemdam Paulum nomine, Persam genere, qui in Syrorum schola in Nisibi urbe est edocetus, ubi divina lex per magistros publicos, sicut apud nos in mundanis studiis grammatica et rhetorica, ordine ac regulariter traditur, etc. » Subjicit his regulas aliquot ab eodem Paulo accepta, confeccitque ex eis librum illum de partibus divinæ legis inscriptum.

93. *Inito fœdere cum Francis, bellum suscipit Justinianus adversus Gothos quibus Siciliam adimit.* — Sed quinam fuerint bellici tumultus, quibus (ut vidimus ex Cassiodoro) hoc anno flagrare Italia cœpit, jam dicamus. Fuit id bellum Gothicum, hoc anno (ut hujus anni exordio dictum est) ab imperatore Justiniano cœptum, cum videlicet idem Augustus annum nonum imperii inchoaret; de quo Procopius¹: « Imperator ubi jam didicisset, quemadmodum cum Amalasuntha actum fuisset, confestim se ad bellum parabat, annos novenos potitus imperio ». Felicique progressu per Mundum præfectum Illyrici Dalmatiam Gothis subiectam invadentem, Salonam urbem expugnasse tradit; sed et per Belisarium Siciliam tentasse, eademque potitus esse affirmat: huicque uni Belisario accidisse, ut triumpho auspiciatus consulatum, eundem triumphans pariter depositur, aperiens et claudens annum quam felicissime.

94. Subdit de eo ista Procopius: « Cum Belisario itaque actum, quam diei queat, longe felicior: quippe qui Wandalis recens devictis, consulatus dignitate accepta, cum eo adhuc munere fungetur, Sicilia insuper in potestatem redacta, postrema consulatus die Syracusas ingressus, plausu ingenti exceptus, aureorum mumismatum vim magnam circumfusam jactavit in turbam: nec sane id ex industria factum, sed sorte quadam Belisario omne contigit, qui universam Siciliæ insulam Romanis recuperasset, ea ut die Syracusas evelheretur, qua et ei consulatus simiretur, susceptum antea munus ». Hucusque Procopius. Quæ hæc secuta sunt, sequenti anno magis opportune dicentur.

95. Ad invadendam autem Italiam, quam fortiorib[us] Gothis tenebant, visum est Justiniano imperatori Francos sibi fœdere conjungere; ex pietate potissimum ad eos adversus Gothos permovendos argumenta deducens: quod enim seiret Francos Catholice fidei studiosissimos, facile ipsis suasit, ut bellum Gothis inferrent, quos constaret esse Orthodoxæ fidei perduelles, utpote impios Arianos.

De his enim ista Procopius habet¹: « Litteras deinde ad Francos Justinianus in hanc sententiam misit :

96. « Nostræ ditionis Italianam per vim Gothi cepерunt, nec solum restituere hanc nobis haud quam decernunt, sed injuria insuper nos afficere nec toleranda quidem, nec mediocri: quo circare exercitus adversus hos mittere cogimur. Vos vero par fuerit nobis hoc bello ut auxilio sitis, quod utique utrisque nostrum commune rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothosque odium, ut Arianorum errores rejecientibus detestandos ». Hactenus litteræ. Subdit vero Procopius: « His litteris imperator præscriptis, et Francorum principibus magna pecunia condonatis, majorem se pollicitur daturum, ubi bellando rem gesserint. Franci vero hoc pacto illecti, bellum se promptius gesturos promittunt ». Hæc ipse: cætera autem inferius suis locis.

97. Ita prospere cuncta cedunt imperatori (quod sœpe ingerendum est) dum perinde atque omni feriatus bello, in summo otio, tranquillaque pace dies duceret, nihil præterea curasse (ut diximus) visus est, nisi ut novis semper iteratis legibus Catholicæ veritati bene consultum esset, et quam justissime per provinciarum præsides universum administraretur imperium; et succrescentes diversis ex causis pravos mores legum falce succideret. Id quidem indicant multiplies sanctiones sub diversis titulis collocatae, ab eodem imperatore hoc anno editæ, nempe sub consulatu Flavii Belisarii: sed in nounullis earum errore, puto, librariorum illapsum, ut loco « V. C. cons. » quod est, « viro clarissimo cons. » putaverit imperitus scriptor per illa clementia significari, « vicariam præfecturam »; atque loco « V. C. cons. » scripsit « vice consule ». Quod mendum minime emendatum a tot clarissimis jureconsultis, mirati sumus. Sic igitur cum in expeditione esset exercitus, erat ipse totus imperator in legibus sanciendis: probeque sciens leges etiam ipsas potentissima esse ad hostes vincendos arma, id in institutionum exordio hac ipsa voluit sententia declaratum: « Imperatoriam majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam ». Ita quidem armatam legibus dixit: quod scilicet intelligeret ad hostes superandos præstare leges armis, quæ prorsus obtusa atque inutilia omnino reddantur, cum injustitia viget, pravique mores insurgunt, et inulta sclera dominantur.

98. Porro de Sicilia hoc anno Romano imperio e Gothorum manibus vindicata mentionem habet idem imperator in Novella Constitutione hoc anno sub eodem consulatu Belisarii data ad Joannem præf. præt. de proconsule Cappadociæ; ubi in fine et quam de Deo fiduciam conceperit ad ea quæ reliqua essent prælia, notum facit, cum ait²: « Quæ res summo a nobis studio habita effecit, ut magnas

¹ Procop. de bello Goth. l. I.

² Novel. xxx.

etiam opes despexerimus : quanquam in tot sumptibus et magnis bellis, per quae Deus nobis dedit ut non solum pacem ad finem deduxerimus, et Wandalos, Alanos, Mauritanos subegerimus, et totam Africam, insuper et Siciliam recuperaverimus ; sed et bonam spem habeamus, quod Deus nobis annuet, ut et cæteras gentes, quas socordia sua Romani amiserunt, cum utriusque Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adjungamus ; quas nos divino freti auxilio ad meliorem statum redigere properamus. Neque quicquam detrectamus eorum, quæ vel ad extremam pertingunt difficultatem ; vigiliis simul et inediis, cæterisque laboribus jugiter pro subditis nostris, ultra quam humanæ naturæ modus patiatur, utentes ». Haec et alia ipse ibi hoc anno. Redacta vero sub imperio Sicilia insula, eam prætori more majorum Justiniianus tradidit gubernandam¹.

99. *In lenones dat Justinianus Constitutionem et monasterium ædificat prostitutis resipiscentibus.*

— At quid exsolvit pro tot a Deo acceptis beneficiis imperator ? Illud quod maxime ipsi Divinitati gratum esse sentiret, nempe ut ab omni turpitudine emundaret (quantum fas esset) imperii primariam civitatem et omnes provincias Romano imperio subjectas ; in primis vero eas quas Deus ipsi recens subegerat nationes, quas omnes cœno putentis luxuriae expurgaret, exhauiens omnium lenonum cloacas, in quas undique inferrentur vermisbus insu-menda cadavera, Novella edita sanctione, qua veluti scopa verreret collectas undique sordes. Ad finem enim anni hujus, ubi acceptorum in eo a Deo beneficiorum recensuit rationem, adversus omnes lenonum turpitudines Deo invisas ad Constantiopolitanos eives inscriptam sanctionem promulgandam curavit : nec ipsi id satis, sed et addidit, ut amplissimum monasterium exædificaret ad recipiendas miseras prostitutes ab ipsis feminas, que resipiscentes Deo vellent jugi pœnitentia deservire. Tantas autem res Christianissimo principe dignas haud compendiosa narratione angustandas esse existimamus : sed in primis ipsam adversus lenones editam ab eo sanctionem, ob exactam rerum cognitionem, quo magis ejusdem imperatoris pietas elucescat, et animi puri candor appareat, hic describendam putavimus ; sic enim se habet² :

100. « Et antiquis legibus et dudum imperantibus satis odibile visum est lenonum nomen et causa, in tantum ut etiam plurimæ contra talia delinquentes scriberentur leges. Nos autem et dudum posita contra eos, qui sic impie agunt, supplicia auximus ; et si quid relictum est a nostris prædecessoribus, etiam hoc per alias correxiimus leges : et nuper interpellatione nobis facta rerum impiorum pro talibus negotiis (nequitius) in hac maxime civitate commissis causam non despeximus. Agnovimus autem quosdam vivere quidem illicite, ex

causis autem crudelibus et odiosis occasionem sibi met nefandorum invenire lucorum, et circumire provincias et loca plurima, et juvenculas miserandas decipere, promittentes calceamenta et vestimenta quædam, et his venari eas, et deducere ad hanc felicissimam civitatem, et habere constitutas in suis habitationibus, et eibum eis miserandum dare et vestem, et deinceps tradere ad luxuriam eas volentibus, et omnem quæstum miserabilem ex corpore earum accedentem ipsos accipere, et celebrare conscriptiones, quia usque ad tempus quod eis placuerit, observabunt impiam hanc et scelestam functionem implentes. Quasdam vero carum etiam fidejussores expetere, et in tantum procedere illicitam actionem, ut in omni pœnè hac regia civitate, et in transmarinis ejus locis, et (quod deterius est) juxta sanctissima loca et venerabiles domos sint tales habitationes ; et causæ sic impiae et iniquæ sub nostris temporibus præsumantur : ita ut etiam quosdam miserantes earum, et abducere a tali operatione crebro volentes, et ad legitimum deducere matrimonium, non sinerent.

101. « Alios autem sic scelestos existere, ut puellas nec decimum agentes annum ad pericolosam deponerent corruptionem, et quosdam aurum dantes non parvum, vix inde redemisse miseras, et nuptiis copulasse castis. Esse etiam decies mille modos, quos nullus prævaleret sermo comprehendere, cum ad infinitam crudelitatem deductum sit tale malum : ita ut primum quidem in ultimis partibus civitatis esset, nunc autem et ipsa, et quæ circa eam sunt, omnia talium plena sint malorum. Hoc igitur dudum aliquis nobis secrete denuntiavit : deinde etiam nuper magnificentissimi prætores a nobis talia inquire precepti, haec eadem ad nos retulerunt : moxque audivimus et judicavimus oportere Deo hujusmodi commendare causam, et velociter liberare tali scelere civitatem.

102. « Sancimus igitur, omnes quidem (secundum quod possunt) castitatem agere, quæ etiam sola Deo cum fiducia potis est hominum animas præsentare. Quia vero plurimæ sunt humana cum arte et dolo et necessitate quaslibet talium ad luxuriam deduci ; omnibus prohibemus modis et nulli fiduciam esse pascere meretricem, et in domo habere mulieres, aut publice prostituere ad luxuriam, et pro alio quodam negotio talia mercari, neque conscriptiones super hoc percipere, neque fidejussores exigere, nec tale aliquid agere, quod cogat miseras et invitatas suam castitatem confundere : neque sperare quia licebit de cætero eis vestimentatione et ornamentorum forsitan aut alimenti decipere, ut etiam invitæ sustineant. Non enim permittimus quicquam fieri tale, sed etiam nunc omnia talia breviter competenti cura disponimus, statuentes etiam reddi eis omnem quam contigerit cautio-nem occasione sceleris hujus exponi : et neque permittimus scelestos lenones, si quid dederunt eis, hoc ab eis auferre. Sed etiam ipsos lenones jubemus extra hanc fieri felicissimam civitatem, tanquam

¹ Novel. LXXV. et CIV. — ² Novel. XIV. et Auth. de lenon. col. 2. tit. 1.

pestiferos et communes castitatis vastatores factos, et liberas ancillasque requirentes et deduceentes ad hujusmodi necessitatem, et decipientes et habentes educatas ad universam confusionem.

103. « Praeconizamus itaque, quia si quis de caero præsumpsit invitam puellam assumere et habere ad necessitatem nutritam, et fornicationis sibi deferentem quæstum : hunc necesse esse a spectabilibus prætoribus populi hujus felicissima civitatis comprehensum omnia novissima sustinere supplicia. Si enim pecuniariorum eos furtorum et latrociniorum emendatores elegimus ; quomodo non multo magis castitatis furtum et latrocinium eos coercere permittimus? Si quis autem patiatur in sua domo quemdam lenonem, et hujusmodi propositum operationis habere, et haec denuntiata cognoscens, non etiam domo sua expulerit; sciat se decem librarum auri sustinere pœnam, et circa ipsam periclitaturum habitationem. Si quis autem conscriptionem de cætero in talibus præsumpsit, aut fidejussorem acceperit : sciat nullam quidem se utilitatem hujusmodi fidejussionis aut conscriptionis habere. Etenim fidejussor quidem obligatus non erit, conscriptio autem omnino invalida manebit, et ipse (sicut prædiximus) corpore supplicium sustinebit. et a magna hac longissime civitate expelletur.

104. « Mulieres itaque caste quidem vivere volumus et oramus, non autem invitas ad luxuriosam vitam deduci, nec impie agere cogi : omnino enim lenocinium fieri prohibemus et factum punimus, præcipue quidem in hac felicissima civitate et in ejus circuitu : nihilominus autem et in locis foris positis omnibus, et quæ ab initio nostræ sunt Reipublicæ, et quæ nunc denuo a Domino Deo data sunt nobis, et maxime in illis; eo quod Dei dona quæ circa nostram fecit Rempublicam, volumus conservari pura ab omni tali necessitate, et Domini Dei circa nos munera permanere digna. Credimus enim in Domino Deo, etiam ex hoc nostro circa castitatem studio magnum fieri nostræ Reipublicæ incrementum, Deo nobis omnia prospera per talia opera conferente.

105. « Quatenus ergo vos primi nostri cives casta hac nostra fruamini dispositione : propterea hac sacra prædicatione utimur, ut sciatis nostrum circa vos studium, circa castitatem ac pietatem labores nostros per quos in omnibus bonis custodiri nostram Rempublicam speramus ». Scriptum exemplar gloriosissimo magistro, mutatis ad hunc modum verbis :

106. « Ut ergo omnibus hæc manifesta fiant in nostra habitantibus Republica, tua sublimitas hanc nostram suscipiens sacram legem in omni dictione præceptis propriis eam universis insinuet : ut non solum in hac felicissima civitate, sed in provinciarum custodiatur locis, Domino omnium Deo pro aliо quodam odore suavitatis oblata. Data kalendis Decembribus Constantinopoli, Belisario V. C. consule». Haec tenus constitutio hoc anno data : sequenti vero

post consulatum Belisarii addidit aliam¹ aduersus eos qui juramentum exigerent a meretricie, quod nunquam ab ea infami arte recederet.

107. Adjectit hiis etiam Justinianus imperator maxime pius, quo vere Christianissimi imperatoris specimen edidit, ut miserabiles illas mulierculas prostitutes ita lenonum subsidio destitutas nequamquam abjiceret, sed regia munificentia in regias exciperet domos, ubi easdem alendas regiis expensis curavit. De his enim ista Procopius², dum ejusdem imperatoris ædificia præclara receuset : « In opposito littore olim regie erant spectatu dignæ : has Deo in hunc modum consecravit Justinianus imperator. Apud Byzantium conventus erat mulierum in lupanari Veneri servientium, non quidem sponte, sed urgenti paupertate; a lenone victum accipientes, cogebantur subinde per singulos dies corpora vulgare, et viris ignotis, quos casus ferebat, admisseri. Olim enim hic erat lenonum copiosa familia, quippe qui ex libidinis officina lucrum aucupabantur, in foro publice alienam pulchritudinem venditantes, et illaqueantes castitatem. Rex autem Justinianus et Theodora regina invicem pietate moti, scelestum lupanaris conventum expurgarunt, et expuncto lenonum nomine, mulieres paupertale oppressas ab intemperantia servili liberarunt, dato illis libero vietu et castitate libera. Hæc igitur rex administravit in littore, quod in dextra occurrit ingredienti Euxinum mare : priores regias in celebre monasterium commutavit, in receptaculum seilicet mulierum, quæ propter vitam male actam penitentiam agunt. Quapropter hoc mulierum conventiculum, ob rei similitudinem, cognominabant, Poenitentiani. Multis pecuniarum proventibus reges ipsi hoc monasterium locupletarunt, multa præterea venustate et sumptibus in primis excellentia ad consolandas mulieres ædificarunt, ne ad servanda castitatis munia quoquo modo segniores fiant ». Haec tenus de his Procopius, hicque finis dicendi de rebus ab imperatore gestis post Siciliam vindicata. Qui igitur erepta a Barbaris accepit a Deo regna, aliquam ex parte saltem vicem pendens, ipse erutas a diaboli tyrannide Christianas feminas in regiis collocavit.

108. *Agapeti Epistola ad Cœsarium Arelatensem de bonis Ecclesiae non alienandis.* — Jam vero quæ reliqua sunt Agapeti papæ anni hujus videamus : accepimus ab Ecclesia Arelatensi duas ejus Epistolæ ad S. Cœsarium episcopum Arlatensem, priorem quidem de non alienandis bonis Ecclesiasticis, posteriorem vero de appellatione Contumeliosi episcopi ad Apostolicam Sedem : datas ambas hoc anno, nempe post consulatum Paulini, quarum prior sic se habet :

109. « Dilectissimo fratri Cœsario Agapetus.

« Tanta est, Deo propitio, et a Deo (adeo) libentissime concedenda quæ almoniis proficiunt pau-

¹ Const. XLV. apud Julian. Anteces. — ² Procop. de ædific. Justin. imp. oral. i.

perum, et circa tuæ fraternitatis affectum nostra devotio, ut onerosum nobis nullatenus esse judicemus, quod annui vestris desideriis postulatis : sed revocant nos veneranda Patrum manifestissima constituta, quibus specialiter prohibentur prædia juris Ecclesiæ, cui nos omnipotens Dominus præesse constituit, quolibet titulo ad aliena jura transferre. Quam rem vestræ quoque sapientiae credimus esse gratissimam quod in nullo contra prisœ definitio-nis constituta vel regulas pro qualibet occasione, vel sub eajuscumque personæ respectu venire præsumimus; ne tenacitatis studio, aut sæcularis utilita-tis causa hæc facere nos creditis. Sed divini consi-deratione judicii necesse nobis est, quicquid sancta Synodalis decrevit anctoritas inviolabiliter custo-dire. Quod ut charitati tuæ indubitabiliter elucescat, ad locum de hoc articulo ex constitutis Patrum fe-cimus retevari : quæ cum præsentibus pariter affa-tibus credimus dirigenda. Dominus te incolumem custodiat, fraler reverendissime. Dat. XV kal. Aug. P. C. Paulini jun. V. C. » Post finem Epistolæ idem Pontifex ejusmodi apposuit decretum editum in Ro-mano Concilio tertio¹ sub Symmacho papa totidem verbis exscriptum, apposito hujusmodi titulo :

410. « Ex constituto Synodali inter cetera, et ad locum. His ergo perpensis, mansuro cum Dei nostri consideratione decreto sancimus, ut nulli a præsenti die, donec disponente Domino Catholice fidei manserit doctrina Salvatoris (s. Intaris) liceat præmium rusticum, quantæcumque fuerit vel mag-nitudinis, vel exigitatis, sub qualibet alienatione (perpetua) ad cujuslibet jura transferre. Nec cujus-quam excusat necesse obtentu, quippe cum non sit personale quod loquimur; nec aliquis cleri-corum vel laicorum sub hac occasione accepta tueatur ». Ac paulo post²: « Quicumque oblitus Dei, et decreti hujus immemor, cuius Romanæ civitatis sacerdotes votum religiosis nexibus devinciri, contra facere aut aliquid alienare tentaverit³, honoris sui amissione mutetur. Praeterea⁴ qui petierit aut acceperit, vel qui presbyterorum aut diacono-rum seu defensorum danti subscriperit, illo qno iratus Deus animo perentitur, anathemate feriatur : sitque accipienti vel subscribenti de personis superius comprehensis, id est, quas anathemate feriri censimus (statuta pœna contubernio (contubernalium) servata) quam promisimus in dante (aliena-tore) vindicta; nisi forte dator (alienator) sibi celeri repetitione prospexerit. Quod⁵ si minori animæ suæ cura quisquam remedium oblatum forte neglexerit, subeat ea paenarum genera, quæ superius tenentur adscripta. Contra fas si qua corrupta fuerit scriptura, universis viribus, quamvis ab initio mul-las habuerit, effætetur. Sed etiam liceat quibus-cumque Ecclesiasticis personis vocení contradic-tionis afferre, et Ecclesiastica auctoritate fulciri, ita ut

¹ Conc. Rom. III. sub Symmacho c. 4. — ² Eod. Conc. c. 6. in 17. q. 4. quicumque Dei. — ³ Omitit plura quæ illuc leguntur verba. — ⁴ Eod. Rom. Conc. c. 7. — ⁵ Eod. Cone. c. 8.

cum fructibus possint alienata reposcere ; nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui a reli-giosis animabus ad substantiam pauperum dere-lieta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit ». Hucusque descripsit Agapetus ex dicto Romano Concilio ad Cæsarium : ex quibus æque intelligis, quam aversi et prorsus alieni essent sancti Pontifices a rerum Ecclesiæ alienatione quovis ob-tentu quæsito. Qui enim rogat, sanctus est ; pro quibus rogat, pauperes sunt utique sub cura Ro-mani Pontificis : etenim etsi facta sit inter principes Apostolorum in prædicatione verbi distinctio natio-num, cura tamen pauperum (ut ait Paulus¹) in solidum cessit utrique : cum alioqui Romano in-cumbat Pontifici ex prærogativa primatus, paupe-rum omnium pro facultate curam gerere. At de his nulla habita ratione, persitit sanctissimus Aga-petus firmiter in decreto de non alienandis bonis Ecclæsiasticis; exemplum posteris præbens quam in his debeant esse tenaces. Sed reddamus hic poste-riorem Agapeti Epistolam ad eumdem Cæsarium conseriptam in causa Contumeliosi antea damnati episcopi :

411. Altera ejusdem ad eumdem Epistola in causa Contumeliosi, et nex a Clotario illata Gual-tero. — « Dilectissimo fratri Cæsario Agapetus.

« Optaveramus, frater amantissime, ut episcopi Contumeliosi opinione integra permanente, nec tibi dudum fieret necessitas judicii, nec nobis causa censendi : maxime quia in suprascripti viri accusa-tione communis honoris reverentia quodammodo videtur incursa. Unde quatenus præsumptione (sicut asserit) innocentie ad appellationis votum auxilium convolare, orationibus assiduis hoc inni-tamur, ut eum cognitionis iteratæ beneficium grata-tulationi omnium restituat absolutum. Delegatur enim, Deo nostro adjuvante, sumus examen ut se-cundum canonum venerabilium constituta sub consideratione justitiae omnia, quæ apud fraternalitatem tuam de ejusmodi negotio acta gestave sint, diligentissima vestigatione flagitentur : neque enim prædictum virum convenit eventu prius habilæ cognitionis urgeri, quippe cum et ipse judicium petierit. Non avertatur voluntas animi a precibus infirmorum, cum in necessitate fuerint; ne nobis (quod avertat Dominus) ea quæ leguntur in Prover-biis dici possint² : Qui obturat aurem suam, ut non audiat infirmum, et ipse invocabit Dominum, et non erit qui exaudiet eum. Quid est enim infirmius episcopo Contumelioso, qui in tribulacione positus et de præteriti judicii pudore confunditur, et cogni-tionis quæ futura est exspectatione turbatur? Quia quamlibet ei (quod optandum est) puritas forte suffragetur innocentie, non potest judicii sollicitu-dinem non habere.

412. « Et nos quidem, quamvis enipatus a vo-bis Eneritus defensor memoratum episcopum re-versum ad Ecclesiam suam charitatis tuæ voluntate

¹ Gal. II. — ² Prov. XXI.

firmaverit usque ad exitum judicij, quod delegaverimus episcopo Contumelioso, redditu sibi modo propria substantia, suspensu interim volumus ab administratione patrimonii Ecclesiastici, et celebratione Missarum : quia id quod sibi viderat judicio fuisse sublatum, gloriösius, si ei veritas suffragatur, judicio reeiperit, quam usurpationibus occupari. Melius autem fecerat fraternitas tua, si postea quam Sedis Apostolice appellatiōnē interpositam desideravit, examen circa personam ejus a tempore sententiae nihil permisisses immixtū, ut esset integrum negotium, quod interposita provocatio quereretur : nam si in executionem mittitur prima sententia, secunda non habet cognitio quod requirat. Addendum, quia etsi non esset prae-dictus episcopus iudicationi refragatus, privatau magis potuit secundum canones expetere secessiō-nem, quam severitatem religionis excipere. Suspen-sus igitur (sicut præfati sumus) episcopus Contumeliosus habeat tantum, quam præsumpsisse dicitur, celebrationem Missarum : et patrimonio Ecclesiæ in gubernatione archidiaconi ejusdem Ecclesiæ consti-tuto, ita ut alimonia sufficienter episcopo non negentur, visitatoriam in ejus loco præcipiūs or-di-nari personam, et patienter exspectare judices quos, inspirante nobis Domino, constituerimus au-dire. Præterea ne quid esset quod charitati tuæ vi-deatur incognitum, studio dilectionis constituto-rum, fecimus capitula subter annexi, ut scientia communicemur canonum, sicut participamur af-fectu. Dominus te incolorem custodiat, frater re-verendissime. Dat. XV kalend. Augustas, P. cons. Paulini jun. V. C. » Hactenus Agapeti Epistola ad Cæsarium. Quomodo autem occasione litterarum Agapeti ad Clotharium Francorum regem, immane ab eo patratum est sacrilegium, sic accipe¹ :

« Clotharius die Veneris sancta, anno quingen-tesimo trigesimo quinto interfecit Gualterum Do-minum de Yvetot in Northmannia : ejus rei varie narratur occasio. Quidam dicunt, hunc Gualterum præfati regis cubicularium, nobilem, fortem, ac strenuum virum, præsertim adversus fidei hostes extitisse : quod illi summopere regis amicitiam conciliavit; odium vero ac invidiam quorumdam

¹ Ex hist. Gallica Bernardi de Corard. Domini Dubaillan. in Vita Clotharii Primi, regis VII Franciæ.

aulicorum vice versa conflavil : qui quidem tot in illum calumnias (domestica aulæ vitia) injecerunt, ut regi infensum reddiderint : qui amore in odium mutato, Gualterum deinceps parvi fecit, atque adeo se illum interfectorum minabatur. Qua de re monito Gualtero, furoremque sui principis (subditō semper formidabilem) vitare cupiente; ex aula prudenter ac clanculum se subduxit, abfuitque a Gallia per decennium. Infra quod tempus terra marique bellum atrox intulit Saracenis, variasque de illis victorias reportavit. Quibus tandem confectis Romam se contulit, Pontificemque Agapetum adivit; a quo honorifice exceptus est. Cum autem Gualterus in patriam redire valde expeteret (cujus quidem desiderium præter omnia hominum animos extinxit) Pontifex illius precibus annuens, litteras ad Clotharium scripsit, quibus eum rogabat, ut Gualterus falsis delationibus exulare coactus, atque adeo vir probus et magnanimus eques, de orbe Christiano benemeritus, secum in gratiam rediret, atque in integrum restitueretur. Gualterus his cum litteris Suessonum, ubi rex degebat, die Veneris sancta advenit : et cum rex in sacello suo sacris adasset, Crucemque adorare vellet, Gualterus prædictum sacellum intravit, Pontificisque litteras regi obtulit. Rex autem prima fronte Gualterum non agnovit propter diuturnam illius e regno absen-tiam : sed acceptis et perfectis litteris, ipsoque agnito, gladium suum exeruit, vel, ut aliis placet, militis ejusdam adstantis ensem corripuit, et Gualterum interfecit. Pontifex crudeli hoc facinore ac-census, regi mandavit, ut culpam illam emendaret, alioquin regnum ipsius interdictum fore. Tunc Clotharius pœnitentia ductus, in satisfactionem cri-minis statuit, dominos de Yvetot, eorumque hæredes in posterum ab omni feudo, omnibusque debitiis regi juribus propter terram de Yvetot, immunes fore : cum nimis-jus civile ac commune huic sententiæ suffragentur, ut quotiescumque dominus injuriā infert subdito suo, fendum ipsiusque jura amittat. Qua de re diplomata ab ipso Clothario con-cessa fuere, quibus dominos de Yvetot, corumque successores ab omnibus in perpetuum feudi juribus exsolvit. Sed postea titulus ille regni in principatum mutatus fuit, qui ad hunc usque diem remansit in familia Bellajorum ». Haec ibi. Jam ad res gestas anni sequentis transeamus.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6028. — Iesu Christi 535. — Agapeti papa 1. — Justiniani imp. 9. Theodati rex. 2.

1. Priora decennalia. — *Fl. Belisarius* absque collega in Oriente consul processit, eujus consulatus causam nos docet Procopius lib. 2 Hist. Wand. cap. 9, qui narrato Belisarii triumpho anno superiori dueto, ait : « Non multo post Belisario, quod ei ex veteri more ad triumphi speciem deerat, accessit : consul enim factus, captivorum portatus humeris, curruique impositus, inde missilia sparsit in vulnus de Wandalorum spoliis ». Ita Procopius ex versione Grotii. In Occidente hæc etiam formula usurpata fuit : *Post consulatum Paulini*. Decennalia imperii vivente Justino suscepti a Justiniano edita.

2. Moritur Joannes II papa. — A num. 26 ad 29. *Joannes II Romanus* Pontifex hoc anno vitam cum morte commutavit, ut recte Baronius tradit, sed non *sesto kalendas Julias*, ut ille ex Anastasio seribit, sed *VII kalend. Junii*, ut habent exemplaria MSS. Anastasii, unum Freherianum, duo Thumea, Regium et Mazarinum. Præterea Anastasium scripsisse Joannem *sesto kalendas Junii* demortuum, demonstrant Ordericus lib. 2, Luitprandus, Abbo, et Marianus Scotus in Chronicis, qui diem illum ab Anastasio sine dubio acceptum notarunt. Quod et ostendit Anastasius, qui ait sedisse Joannem *annos duos, menses quatuor, dies sex*, quod et omnia ejus MSS. exemplaria, omnesque Catalogi Pontificum habent, et cum his Hermannus Contractus et Ordericus citatus. Error tamen in dies irrepsit, loco enim, *dies sex*, legendum, *dies viginti sex*. Nam eum *Joannes II* die ultima Decembri anni 535 Pontificatum inierit, dieque vicesima septima mensis Maii sepultus sit, sedit annos ii, menses iv, dies xxvi, et librarii in diebus numerandis duos numeros denarios omisere. Addit Anastasius, cessasse episcopatum *diebus septem*, nisi quod quædam exemplaria cum uno ex nostris, et Gotfridus Viterbiensis in Chron. habent *dies sex*, qui numerus si retinendus sit, excluditur dies emortalis Joannis, si prior preferatur, includitur. Nam sanctum Agapetum natione Romanum ordinatum esse hoc anno

die tertia mensis Junii, in quam Dominica eadebat, ex ejus Sedis duratione liquebit. Interim corrigendum hic alter Anastasi vulgati error : ait enim *Joannem* sepultum esse in Basilica Beati Petri Apostoli, *post consulatum iterum Lampadii*, qui annum 535 designat. Nam nota illa temporaria deest in altero Ms. Anastasii Bibliothecæ Colbertine, et non potest non esse addititia. Denique ex his evidens est Anastasium scripsisse post mortem Bonifacii II Sedem vacasse dies LXXVI, non vero dies vi, ut perperam habent vulgati Codices Anastasii (1).

3. Agapetus succedit Joanni II. — Baronius, qui *Joannis II* Pontificatum ab anno 535 exorsus est, annos tres ei attribuit, sed sine teste, additque eum hujus anni hyeme demortuum, quod extent litteræ Justiniani imp. ad Agapetum papam, quæ dieuntur date *pridie iduum Martiarum Constantinopolii*, *Fl. Belisario V. C. consule*, responsumque Agapeti ad ipsum, datum *XV kalend. April. Constantinop.* *Fl. Belisario V. C. cos.* Verum errorem in numeros irrepsisse manifestum est ; alioquin *Justinianus* die xiv mensis Martii ad Agapetum papam scripsisset, et intra quatuor aut quinque dies, xviii scilicet ejusdem mensis, id ad *Justinianum* responsum dedisset. Præterea *Agapetus*, qui tunc Romæ erat, Constantinopoli litteras dare non potuit. Quare utraque Epistola post mensem Junium hujus anni scripta.

4. Sed non hyeme. — Ut autem cardinalis doctissimus ostendat, *Agapeti* ordinationem hoc anno *ipsa hyeme* contigisse, innititur Epistolæ Agapeti ad Reparatum Carthaginensem episcopum, date *quinto idus Septembbris*, *post consulatum Paulini V. C.* hoc scilicet anno, in qua ait Agapetus : « Fraternitatis tuæ litteris indicasti, post Epistolam decessori meo dirigendam, inter navigii suscipiendo moras, quas hyemis continuati generabat asperitas, ordinationem nostram tibi omnipotentis Dei beneficio nuntiatam ». At loco, *quinto idus Septembbris*, legendum, *quinto idus Decembbris*. Legati enim a Concilio Africano hoc anno celebrato,

(1) Catalogus coœvus Blanchioianus annos duos, menses quatuor, et dies sex pontificatus Joanni assignat. Quare chronologiam hanc omnino retinere oportet; eademque admissi, Joannes obit die xxv Aprilis anni 535. Quod inter pontificum, medium aliquo irrepsisse suspicor in Anastasium; forte enim diebus tantummodo quatuor, non sex constitit; ut Agapetus Pontificium cathedralm ascenderit die xxix Aprilis hujus anni. Quæ nostra Chronologia belle cum Historia congruit. Cum enim sederit Agapetus mensitus undecimi, diebus octo, ut habet Catalogus Blanchianus, decessit sequenti anno 535, die vi Aprilis, ideoque die secunda Maii hujus anni *vir Sanctæ Memoriae* dici a PP. Constantino-politanis rectissime potuit, quod et adnotat Paçius ad annum 535, 10.

ut legere est apud Baronium num. 21, ad Joannem papam directi sunt, qui cum Romam pervenire, litteras Synodales *Agapeto* dedere, quod Joannem II mortuum invenissent. Concilium illud ante mensem Augustum celebratum; cum suscepisset ex eodem Concilio litteris Justinianus rescriperit ad *Salomonem* praefectum praetorio Africæ litteras *kalend. Augusti Constantiopol. Belisario V. C. eos.* Eas exhibet Baronius num. 43 et seqq. Sed præter litteras Synodales a *Reparato*, aliisque episcopis Africanis ad Joannem papam missas, post aliquod tempus, mense scilicet Novembri, jam hyeme sæviente, *Reparatus* nomine suo alias litteras Romanas scripsit, non ad *Joannem*, sed ad *Agapetum* ejus successorem, eujus ordinationem inter navigii suscipiendi moras acceperat. Quare *Agapeti* ordinatione, non hyeme facta, ut inde colligit Baronius, sed hyeme *Reparato* inuitata. Porro *Reparatum* hoc anno post *Bonifacium* Carthaginensis Ecclesiæ episcopatum suscepisse, testatur Victor Tununensis ad consulatum Belisarii. Baronius, qui Victoris Chronicon non viderat, *Reparatum* anno DXXXI, jam episcopum fuisse eo anno num. 8 scribit. Denique ex dictis dicendisque constat Papebrocium in conatu Chron. Hist. perperam alligasse mortem Joannis II cum die XXI Aprilis et ordinationem Agapeti cum die XXVIII ejusdem mensis.

5. *Litteræ Justiniani ad Agapetum PP. anno sequenti datae.* — A num. 30 ad 36. Antequam legissimi historicam Dissertationem *de Uno ex Trinitate carne passo* ab Emin, cardinali Norisio sub exitum anni MDCXCV Romæ publicatam, notas consulares Epistolarum Agapeti papæ nonnisi ex conjectura erroneas esse assequi potui; sed idem eruditissimus cardinalis ex antiquo Codice Vaticano, de quo anno sequenti, eas certo emendavit cap. 10, Baronius num. 30, recitat Epistolam Justiniani ad Agapetum papam missam, ejusque hoc est initium: *Ante tempus in hac regia urbe, etc.* In ea narrat imperator se edictum, videlicet contra Aæometarum ac sectatorum errorrem, itemque Nestorianos ac Eutychianos publicasse, ejusque tenorem Epistole a se per Hypatium ac Demetrium ad Joannem papam missam, inseruisse: «Quam, inquit, pro integritate fidei memoratus predecessor vesler libenti gratulatione suscipiens, suo ac tolius Ecclesiæ Romanæ firmavit assensu». Joannes enim in Synodo anno elapso Romæ coacta tria Capitula de Christo Uno ex Trinitate: de Deo Verbo in carne passo, impassibili Deitate: et de beata Virgine vere et proprio Dei Genitrici, approbavit. Rogat autem imperator Agapetum, ut Epistolæ insertas suas ad Joannem papam litteras Apostolica literum auctoritate confirmet, iisque recitatis, concludit: «Quamobrem petimus sanctitatem vestram, ut memoratam Epistolam vestra auctoritate firmetis, et Cyrum, vel sequaces ejus, a communione habeatis alienos, donec statutis sanctitatis vestre obtemperent, etc. Data pridie idum Martiarum Constantinopoli, post consulatum Belisarii V. C.», nempe an. DXXXVI, ut

legitur in Ms. Vaticano citato, non vero *Flavio Belisario V. C. consule*, id est, hoc anno, ut ibidem Baronius et Labbens tom. IV Concil. pag. 1790 habent. Hoe enim anno, mense Martio, Agapetus nondum erat Pontifex, et ejus ordinatio, quemadmodum cardinalis Norisius recte disserit, in Januarium exeuntem retrahenda foret, ut imperator ex Thracia ad eundem scribere potuisset; eum tamen Agapetus primæ ad se a Justiniano missæ Epistolæ responderit *idibus Octobris* currentis Christi anni, ut patet ex Epistola IV ejusdem, sub exordio: *Licet de sacerdoti mei primitiis, etc.*, recitata a Baromio a num. 48 ad 54. Hinc tom. IV Concil. perperam in titulo dicitur: «Epistola missa ab imp. Justiniano more majorum ad Pontificem Rom. recens electum cum professione fidei»; siquidem jam ante annum Roma Agapetus sederat Pontifex, aliasque ad eundem litteras imperator miserat.

6. *Libellus fidei Justiniani anno sequenti scriptus.* — *Justinianus* tertio a memoria Epistola die, professionem fidei a se signatam, ad Agapetum destinavit. Cardinalis Norisius observat in laudato Codice Vaticano pag. 43, grandioribus litteris legi: «Exemplar piissimi D. N. Justiniani imp. quem dedit Agapito Constantinopoli de fide», et incipere: *Prima salus rectæ fidei, etc.* Labbeus tom. IV Concil. pag. 1790, undecim prioribus libelli versibus recitatis, addit: *etc.*, ut supra post Epistolam Bonifacii II, pag. 1686, quo loco ait a callido veteralore eum libellum confictum. Baronius vero num. 35, dicit eam professionem fidei, esse illam ipsam, quam Hormisdas per legalos Constantinopolim missos tradidit iis, qui communionem cum Apostolica Sede expetebant. Hunc errorem corrigit card. Norisius ex laudato Ms. in quo libellus ibidem recitatus, idem omnino est cum relato a Labbeo, pag. 1801. Professio fidei ab Hormisda imperata, legitur annexa Epistolæ LI Hormisdæ ad episcopos Hispaniæ, et antea Epistolæ IX ad Joannem Nicopolitanum. Ille autem prioribus quidem verbis similis est libello a Justiniano oblato, sed postea hoc ipso est brevior, ac tota in anathematizandis hæreticis eorumque fautoribus consistit; cum tamen in libello Justiniani Catholica doctrina contra Nestorium et Eutychem plene exponatur. Hic libellus Justiniani in Codice Vaticano signalitur: *Dat. XVII kal. Aprilium P. C. (id est, post consulatum) Belisarii V. C.* In prioribus editionibus legebatur: *Fl. Belisario V. C. consule*, quem errorem Binius ac Labbeus expinxerunt, apud quos pro *XVIII kal. repandum, XVII kal. Aprilis*, anno Christi DXXXVI.

7. *Agapeti Epistola ad Justinianum anno sequenti data.* — *Agapetus* Justiniani Epistolam cum insertis litteris ad Joannem II papam, rescripto ad eundem principem approbavit. Initium Epistolæ Agapeti a Baronio num. 31 et duobus seqq. recitatae, est: *Gratulamtr, venerabilis imperator, etc.* Significat Justiniano expositionem fidei ab illo per legalos ad decessorem Joannem missam, et ab eodem præsule roboratam, se quoque laudare, et am-

plete, addens : « Non quia laicis ancloritatem prædicationis admittimus, sed quia studium fidei vestræ Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus ». Et postea quoslibet eidem professioni fidei *præsenti definitione* iterum confirmatae repugnantes, *sanctorum communioneis extraneos* declarat. Deinde ait : « Unde et Cyrum ejusque sequaces jam ante pro hac insania ab Ecclesiæ Catholice communione suspensos, nisi resipiscant, nullatenus patimur eos sacrae communioni restitu ». Insaniam vocat Accemetarum obstinatam perviaciam, qua contra definitionem a Joanne II emanatam, negabant Christum unum esse ex Trinitate. Tum inserit Epistolam imperatoris ad Joannem II, et denique concludit : « Et huius fidei quisquis contradicere præsumpsit, a Catholica communione se noverit alienum. Dat. XV kal. Aprilis Constantinopoli, post consulatum Belisarii V. C. » Hoc charactere consulari in laudato Codice a cardinali Norisio lecto designatur annus DXXXVI. In editionibus Conciliorum gravi hallucinatione scriptum est : « Datum XV kal. Aprilis, Constantinopoli Fl. Belisario V. C. consule », eum collectores non observassent Agapetum die XVIII Martii currentis anni, quo Belisarius consulatum gessit, nequitiam fuisse Constantinopoli, qua in nrbe diserte signatur memorata Epistola Agapeti.

8. *Institutio primæ Justinianæ*. — Ad num. 53 et seq. *De institutione archiepiscopi primæ Justinianæ*, de qua hic Baronius loqui incipit, commodius disscremus anno DLV, et quæ ad eam spectant, uno tenore recitabimus.

9. *Obitus Epiphanius Constantinop. episc.* — Ad num. 58 et seq. Tam Nicephorus in Chronico, quam Theophanes *Epiphanius* episcopo Constantinopolitano annos sedecim et menses tres attribuunt, quod verum esse non potest; cum *Mennas* initio mense Maii anni sequentis jam sedem Constantinopolitanam obtinuerit, et hoc anno *Anthimus* in Epiphanius demortui locum substitutus sit. Theophanes, qui Epiphanius ordinacionem illigat eum die XXV mensis Februarii anni Ære nostræ DXX, anno Incarnat, secundum Alexandrinos DXXIX, kalandis Septembribus anni Christi DXXXVI inchoato, ait : « Hoc anno, Epiphanius præsule mensis Junii die V, Indict. XV, post episcopatus annos sexdecimi et menses tres, vivis erupto, hæreticus *Anthimus Trapezuntinus* episcopus in sedem Constantinop. translatus est ». Verum hoc pacto *Anthimus* sedere cœpisset anno DXXXVII, quod non solum a veritate alienum, sed etiam iis contrarium, quæ jam scripsérat Theophanes, *Epiphanius* sc. die XXV Februarii anni Christi DXX thronum Constantinopolitanum concendisse : sic enim annos XVII et menses tres sedisset. *Epiphanius* itaque currenti anno mensis Junii die V, *Indictione XIII*, post episcopatus annos XV et menses III vivis eruptus est, et *Anthimus* ad sedem Constantinop. translatus. Ait enim ibidem Theophanes *Anthimum*, *cum sedem mensibus decem tenuisset*, munere abdicatum fuisse, et

Mennam in ejus locum subrogatum ; quæ plane veritati historicæ consentiunt, ut anno sequenti videbimus. *Agapetus* quidem in Epistola ad Justinianum Aug. *idibus Octobr.* data, et a Baronio num. 48 et seqq. recitata, de *Epiphanius* tanquam adhuc viante loquitur ; sed factum id, quia mortis ejus nuntium nondum Romanum perfatum fuerat. Gesta enim Constantinopoli sæpe nonnisi post aliquot menses Roma innotuisse, varia declarant exempla.

10. *Moritur Timotheus episc. Alexand.* — A num. 65 ad 75. *Timotheus* episcopus Alexandrinus hæreticus, cui in Chronicis Nicæphori, et in Tabulis Theophanis anni septendecim attribuuntur, anno tantum quingentesimo trigesimo septimo e vivis excessit. Auctor enim Historiæ patriarcharum Coptarum scribit, eum obiisse *Amesciri* XIII, *die sabbato*, eique assignat annos septendecim, dies centum nonaginta sex. Dies XIII mensis *Amesciri* cum die septima Februarii nostri concurrit, ideoque anno Christi DXXXVII, quo sabhatum in diem septimanum Februarii incidit, *Timotheus* mortuus est. Sed cum Dioseoro juniori successerit die VIII Octobris anni DXXIX, supra annos XVI sedit tantum dies CXXIV, non dies CXXVI; qui error librarii attribuendus. In Tabulis Theophanis finis *Timothei* recte collocatur anno Christi DXXXVII, sed in Chronicis perperam differtur in annum DXL, ex quo liquet earum Tabularum auctorem nou esse Theophanem.

11. *Theodosius et Gaius de sede Alexandrina altercantur*. — Post Timothei obitum *Theodosius* et *Gaius* de sede Alexandrina altercati sunt : *Gaius* stabat a parte assertorum incorruptibilitatis corporis Christi, et *Theodosius* Chalcedonensem Synodum non suscipiebat; indeque divisa tunc civitas in *Gaiatas* et *Theodosianos*, id est, in *Phantasiastas* et *Corrupticolas*, ut discimus ex Liberato in Breviario cap. 20, ubi hoc schisma egregie describit. Ejus verba refert Baronius num. 65 et seqq.; qua de re egimus anno DXXIX, num. 17 et seq. Porro fallitur cardinalis doctissimus num. 68, dum scribit, Alexandriæ præter episcopum Alexandrinum hæreticum, sedisse etiam alium pro Orthodoxis episcopum. Nam post *Theodosium* et *Gaium*, episcopi quidem Alexandrini fuere omnes Catholici; sed antea omnes extitere hæretici, ab eo nempe tempore, quo eam sedem invaserunt. Dicit quidem Baronius, jam se id probasse de *Evagrio* seu *Astro* episcopo Alexandrino, qui librarii errore, ut videtur, in Annalibus dicitur *Evagrius*, sed id supra a nobis confutatum est. Quod vero subdit Baronius de *Epiphanius* episcopo Alexandrino in Novella VI Justiniani hoc anno data, memorato, ut dicit, procedit ex corruptione versionis latinæ. Ea Novella, quæ est *de episcoporum et reliquorum clericorum ordinatione*, directa est *Epiphanius archiepiscopo et patriarchæ Constantinopolitano*; in fine ejus juxta textum græcum legitur : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriæ, Ephremio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano, Petro sanctiss. episc. Hierosolymorum », ubi Alexandrini

episcopi nomen relicetur. In exemplari tamen, quo usus est Baronius, legebatur : « Scripta exemplaria sanctissimo archiepiscopo Alexandriæ Epiphanio, sanctissimo archiepiscopo Theopolitano », scil. Antiocheno, qui erat Ephremius, cuius tamen nomen in exemplari Baronii facetur. In editione vero Codicis Justiniani Notis Dionysii Gothofredi illustrati, versio latina alio modo depravata est : « Scripta exemplaria sanctiss. archiepisc. Alexandriæ Ephremio : sanctiss. archiepisc. Theopolitano, etc. » Data ea Novella XVII kal. April. Belis. T. C. cos. ut in graeco legitur, ideoque Timotheus episcopus Alexandrinus haereticus adhuc in vivis erat, cuius, utpote haeretici nomen relicet Justinianus : neque enim alia hujus silentii assignari ratio posse videtur.

12. *Initium sectæ Agnoctarum.* — Evagrius lib. 4, cap. 10 refert, *Theodoram* persuasisse Justiniano conjugi suo, ut *Severum* ad se accenseret. Tum cap. 11 asserit, extare *Severi* Epistolæ, quibus scribit, se, cum venisset Constantinopolim, colloquutum esse cum Anthimo, et persuasisse illi, ut sedem suam relinqueret. Severus Antiochia elapsus anno DXXIX Alexandriam se recepit, et Timotheus haereticus profugum illum, et Julianum Illicarnassensem ejusdem haereseos participem exceptit. Ex illo sacerdotum hominum concursu ac contubernio, triplex, Bonifacio II Romanam Ecclesiam administrante, secta erupit, *Corrupticolarum* scilicet, *Incorrumpicolarum*, et *Agnoctarum*. De tribus illis sectis egimus anno DXXIX, num. 18. Quare videnda, quæ ibidem diximus ex Liberato cap. 19.

13. *Initium schismatis Armenorum.* — A Severo, sicuti Theodosiani, orti etiam Jacobitæ, sic appellati a Jacobo propagatore. Auctor anonymous Historie Armenorum apud Galanum testatur schisma apud Armenos introductum fuisse a Nierse Aredacharense, xxi patriarcha Armenorum post sanctum Gregorium Illuminatorem appellatum, et Nierse istum decem episcoporum Concilium apud urbem Therim convocasse, in quo decretum fuit, unam in Christo esse naturam. Nam Jacobus Syrus mortiferum sue impietatis venenum apud Syros superiores Armeniosque evomuerat. Porro annum suscepisti ab Armenis schismatis nos edocet Photius in Epistola ad Zachariam Armenorum patriarcham a Galano citata, in qua postquam dixit, Armenos ob persecutionem, qua tunc temporis exagitabantur, ad Concilium Chalcedonense venire non potuisse, subiungit : « Nec tamen proinde contrarium quicquam ei opposuere; sed omnes suscepserunt illud usque ad schisma Thevinensis conciliabuli, per annos octoginta qualuor, videlicet ab anno secundo

Marciani imperatoris usque ad decimum Justiniani, et secundum Nierse Aredacharense ». Annus ii Marciani anno Christi CDLII desinit; annus vero x Justiniani kalendis Aprilis anni DXXXVI inchoatur, et inter utrumque illud intervallum anni LXXXIV interjiciuntur. Quare sequenti Christi anno Conciliabulum illud celebratum, et Ecclesia Armena ab Ecclesia universalis divulsa. Armeni a Jacobo depravati constanter in Theopaschitarum haeresi perseverarunt; adeo ut cum eam cæteri omnes ejurassent, sola gens illa pertinacissime in illa tuenda haeserit, ut testatur Nicephorus lib. 18, cap. 51, quam et hodie retinet. De ea haeresi legendns Petavius lib. 1 Theologie. Dogm. de Incarnat. cap. 17 et seqq., et Baronius num. 81 et seqq.

14. *Joannes grammaticus cognomento Philoponus auctor sectæ Tritheitarum.* — A num. 75 ad 80. Vivebat hoc tempore Joannes grammaticus Alexandrinus cognomento Philoponus : degente Theodosio Byzantii, denuo motum fuit dogma Tritheitarum, cuius sectæ princeps Philoponus fuit, inquit Leontius de Sect. Act. v. Magnum is sibi gloriam compararat, dum adversus Proclum Lyceum pro Christiana religione egregie scripserat; verum suo nimium ingenio fidens in haeresim incidit, scribens adversus iv Synodum oecumenicam, ut notat Photius in sua Biblioth. Cod. LV, et negans, ut tradit Nicephorus lib. 18, cap. 47, ita resurrectionem mortuorum, ut assereret corpora nostra corrupti secundum formam atque materiam, et futurum interitum visibilis hujus mundi, et rursus novi mundi creationem alteram, atque alia. Quin et Photius Cod. XLIII, cum dixisset eumdem Philoponum in Hexameron scripsisse contra Theodorum Mopsuestenum, et Basilio magno plurimum fere consensisse, Codice XXIII, ait Photius, se legisse « Cononis, Eugenii, et Theimistii adversus Joannis Philoponi de earnis resurrectione deliramenta, *invectivas*, quibus acriter adeo ipsum insectantur, ut etiam omnino a Christiana fide abhorrire hominem affirmant, licet in eo cum illo sentirent, quod nec ipsi reciperent Chalcedonense Concilium ». Tum Codice XXIV, ait Photius : « Lectus liber Acta continens disputationis initia coram Joanne regiae urbis episcopo, Justino imperante, inter Cononem et Eugenium Tritheitas, et Paulum ac Stephanum, qui et ipsi Hesitantium de numero erant. Hic visuntur Conon et Eugenius Philopono patrocinari. Cum enim Paulus et Stephanus ab ipsis postularent, ut Philopono anathema dicerent, recusarunt », etc. (1). Baronius num. 77 Acta illa cilans, loco Cononis, Canonem, et loco Eugenii, Evagrium perperam

(1) Quanquam Conon episcopus primo quidem Philoponi libros probavit, dein tamen ab illo dissensit, defendens corporum materiam non corrupti, sed corpora manere *eadem et conspecta, semperque incorrupta*; secundum vero formam duntaxat corrupti (cum Philoponus corrupti secundum inmaterial et formal sustinerent). Ita Timotheus presbyter de recip'. Hæret. c. 10 vulgatus auctior a Coteler. Vet. Monum. tom. III, pag. 415. De Joanne isto Philopono, ea, quæ hic a Pagio scribuntur, an veritatem cohærent, ambizo. Eundem enim puto cum Joanne Grammatico, contra quem libros saltem tres scripsisse Severum Antiochenum ex Cod. Ms. Biblioth. Coishuanæ a Moisfacon vulgatæ pag. 53 discimus. Porro si Severus Antiochenus episcopus contra eum scripsit, jam dogmata sparsisse sua paulo post annum XX circiter saeculi sexti reputandus esset; vix autem creditibile est illum iam non juvenem (utpote jam doctorem haereseos) vitam ad finem usque seculi prouidisse. Insuper in alio codice Joannes iste non ALEXANDRINUS, sed CASARIENSIS dicitur. Vide ibid.

label. De Joanne Philopono loquitur etiam Photius Cod. LV, lxxv, ccxv, et ccxl. Extant adhuc libri 4 hujus auctoris « de mundi creatione; seu in Hexameron ad Sergium Constantinop. archiepiscopum; una cum disputatione de Paschate »; ac præterea varia ejus Opuscula philosophica quorum seriem texit Oudinus in Suppl. de Script. Eccles. a Bellarmino omissis. Vixit usque ad finem fere hujus saeculi, ut colligitur ex Nicephoro lib. 18, cap. 48, a Baronio num. 79 citato, ubi ait, eum fuisse coætaneum *Georgio Pisidio*, qui varios libros de imperio Heraclii et bello Persico ab eo geslo scripsit, ut suo loco dicetur.

45. Primus annus belli Gothici in Italia gesti. — A num. 93 ad 97. Justinianus cædem *Amalasunthæ* reginæ ulturus bellum Ostrogothis ac eorum regi *Theodato* indixit, et victricem classem cum exercitu ex Africa in Italiam per ducem et consulem *Belisarium* transferre jussit. Hoe bellum, quod per annos xviii duravit, currenti inchoatum, atque a ducibus *Belisario* et *Narse* administratum, maximum, aneeps, periculosum, cum duobus potentissimis regibus Ostrogothorum *Vitige* et *Totila* gestum est. Baronius primum belli Gothici annum sequentem fuisse credidit, contenditque a Procopio, qui illud egregie descripsit, numerari, non annos belli Gothici absolute sumpti, quod fatetur inchoatum in Sicilia *Belisario* consule, præsenti scilicet anno, sed annos belli Gothici in Italia gesti, cuius initium in annum sequentem rejicit, quo *Belisarius* ex Sicilia in Italiam transiit. Verum hujusmodi in annis belli Gothici supputandis distincio, ex ipso Procopio refellitur. Hic enim lib. 1 de Bell. Goth. cap. 5, refert bellum adversus Gothos a Justiniano susceptum anno imperii nono, ideoque currenti: « Imperator, inquit, simul ut de Amalasunthæ casu factus est certior, bellum suscepit, annum agens imperii nonum, ac Mondo magistro militum per Illyricum imperavit, ut in Dalmatiam Gothos subdivi-

tam proficisceretur, et Salonas tentaret, etc. Belisarium quoque eum classe misit, etc. Præcepit autem Belisario, ut ire se Carthaginem simularet; ubi in Siciliam ventum esset, facta per necessitatibus eam exsensione, tentaret insulam, ac si fieri posset, nullo negotio occuparet, receptam teneret, ita ut non dimitteret ».

16. Gesta in Dalmatia et in Sicilia anno primo belli Gothici. — Subjungit Procopius, Salonas a Mondo captas, universamque Siciliam a Belisario subactam esse, idque currenti anno: « Cum Belisario, inquit, felicius, quam dici possit, aetum est. Consulatum enim, quem post victoriam Vandalicam suscepérat (hoc scilicet Christi anno) adhuc gerens cum Siciliam omnem subegit, extremo illius die Syracusas ingressus est cum exercitu, ac Siculorum ingenti plausu, nummos aureos spargens. Id quod non ex composito fecit, sed easu quodam evenit, ut tota insula jam Romanis recuperata, eo die Syracusas invehetur, et consulatu, non, ut mos erat, in Byzantii curia, sed ibi deposito, vir consularis evaderet ». Addit sub eodem anno nonnulla, quæ gesta sunt per hyemem; annorum enim militarium initium ducit a vere, quo solent exercitus ad bellum procedere; tum transit ab anno primo belli Gothici ad secundum, quo *Belisarius* ex Sicilia in Italiam transfretavit, capp. 7 et 8, scribens: « Primus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius. *Belisarius*, relieto *Syracusis* et *Panormi* præsidio, cum caeteris copiis *Messana* trajecit *Rhegium*, ubi *Seyllam* et *Charybdin* fuisse poetæ fabulantur ». Ex hujus anni exclusione ab annis belli Gothici per annos xviii Chronologia Ecclesiastica in multis labefactata, quæ nobis restituenda erit.

17. Synodus Arvernensis. — Concilium Arvernense in Gallia celebratum hoc anno, ut videre est anno **DXLI**.

AGAPETI ANNUS 2. — CHRISTI 536.

1. *Inter Justinianum et Theodatum regem aguntur traetatus et paeta.* — Qui sequitur Christi annus quingentesimus trigesimus sextus, nullius consulatu notatus post consulatum Belisarii in veteribus monumentis inscriptus habetur, idemque primus annus belli Gothici in Italia a Procopio numeratur, cum Justiniani imperatoris decimus inchoatur : quo Agapetus papa a Gothorum rege Theodato subire cogitur difficillime legationis onus Constantinopolim ad Justinianum imperatorem. Quantumlibet enim anno superiori ad eundem Augustum pro Ecclesiasticis rebus honorificam plenamque satis misisset, quam recensuimus, legationem, per quam pacem a Justiniano efflagitasset, nee obtinuissest, imo jam bellum indictum accepisset : atque etiam rex Barbarus dispendium passus esset Dalmatiæ atque Siciliæ, timeretque simul ac hyeme lapsa, opportunum navigandi tempus adesset, fore, ut Belisarius, qui in Sicilia hiemavit, Italiam invaderet : tantum discriminem antevertendum putavit, non alio obice, quam Summi Pontificis legatione, qua pacem rursum peteret ab imperatore. De qua legatione hæc Liberatus diaconus¹ : « Quo tempore Theodatus rex Gothorum scribens ipsi papæ et senatu Romano (Ravennæ enim degere consuevit) interminatus non solum senatores, sed et uxores, et filios, filiasque se gladio interemptum, nisi egissent apud imperatorem, ut destinatum exercitum suum de Italia submoveret. Sed papa pro eadem causa legatione suscepta, Constantinopolim profectus est ». Hæc Liberatus. Porro erroris arguuntur, qui hanc Agapeti legationem in superiorem rejiciunt annum ; cum ex Procopio, qui rebus præsens fuit, satis liqueat, hæc de legatione acta absoluto anno superiori, cuius die novissimo Belisarius consulatus insignia, absoluto munere, Syracusis deposuerat.

2. Quæ autem præcesserint Agapeti hoc anno legationem, ex eodem auctore rem accurate prosequente dicamus. Missus est ad Theodatum rursum Petrus a Justiniano imperatore legatus, vir eloquens

et in rebus agendis quam dexterimus; cum quo Theodatus quæ egerit anni hujus exordio Procopius ita scribit¹ : « Petrus interea in Italiam delatus, de his omnibus », quæ scilicet Belisario feliciter contigissent, « certior factus, instare tunc acrius, et Theodatum terrere haudquaquam intermittebat. Tum ille timore perculsus et attonito similis, haud secus voce emissâ ac bello captus fuisset anotis arbitris, cum Petro in colloquium venit. Et inter eos demum conventum, ut imperatori Theodatus universam Siciliam eederet, illique auream in annos singulos trecentarum librarum coronam mitteret, e Gothisque item ad tria millia pro ejns ut traderet arbitratu. Theodato vero ut minime licet sive saeri, sive senatorii ordinis, sine imperatoris permisso quemquam occidere, vel ejus bona in publicum proscripta redigere. Et si quem forte ex subditis ad patriciam velit, sive aliam hic dignitatem provehere, ab imperatore hanc dari depositat. Quin etiam Romanus ut populus pro ejus consuetudine, in acclamacionibus ac plausu ipso, imperatoris in primis nomen pronuntiet, Theodati deinceps, sive in theatris, sive in triviis, sive alibi ubiquecumque id fieri contigerit. Statua præterea sive ænea, sive alia quavis materia structa, nunquam soli Theodato, sed utrisque semper imponatur, imperatoris ad dexteram, Theodati ad levam. »

3. « His quidem et scriptis cum pactionibus Petrum legatum Theodatus Byzantium ad imperatorem remisit. Quo inde dimisso, hominem statim trepidatio cepit, et in varias quasdam formidines egit, ejusque mentem varie volutabat, vel solo belli nomine terrando, ne si forte imperatori haudquaquam placerent, quæ inter se fuissent et Petrum converta, bella essent mox occursura. Unde abeuntem Petrum et in Albanos profectum, ad se revocatum, perinde ac alia secum acturus, seorsum rogabat, num petitiones inter se faetas voluptati esse imperatori existimaret. Cui affirmanti ita se suspicari, respondit : Sin vero minus oblectent, quid deinde agendum ? At Petrus : Belligerandum

¹ Liberat. in Brev. c. 2.

¹ Procop. de bello Goth. l. 1.

tibi proculdubio erit, o strenue. Tunc Theodatus : Num æquum id fuerit? Cur non id æquum futurum sit, inquit, ut studia animo cujusque insita observentur et artes? Quid enim sibi vult illud, o Theodate, ut ipse studii plurimum philosophiae impendas, Justinianus vero Romanorum imperator animi magnitudini studeat, strenueque ut omnia peragat : in eo tamen differat plurimum, quod qui philosophiae operam dedit, mortem afterre hominibus et his quidem tam multis haudquaquam sat deceat, et ex Platonieis præeipue disciplinis, quarum te scilicet partem factum, quavis cæde vacare, profecto nil sanctius sit : sed illum pristino ac suo imperio loca sedulo addere, atque identidem vindicare, nil prorsus dedecat.

4. « Haec Theodatus tam callida suggestione facile persuasus, cessurum se Justiniano imperatori principatum fatetur : idque ipse in primis atque ejus deinceps uxor juravit : Petrumque adegerunt, ut jurejurando polliceretur non se prius id editurum in vulgus, quam imperatorem cognoverit priores illas non admissurum conditions. Unde et Rusticum sacerdolum e numero quemdam, Romanum virum, et peridoneum ad eam rem confirmandam Byzantium cum Petro transmisit. Huie ad imperatorem litteras dedit ». Haec Procopius : quod vero de Rustici legatione ait, hunc certum est fuisse Agapetum, qui Rusticus dictus est. Porro visus est Procopius ignorasse, hunc ipsum fuisse Romanum Pontificem, cuius nec amplius usquam meminit. Sed ne quid de hac legatione prætermitatur, quam Pontifícia dignitas adeo illustravit, neve quid ambiguum relinquatur, exacte cuncta sunt disquirenda, et quo sunt facta ordine recensenda.

5. In primis autem meminisse debemus, Petrum hunc, de quo agitur, scipio ab eodem imperatore missum ad Theodatum, eodem esse legationis munere functum : primo videlicet (ut ex Procopio patuit) cum adhuc superstes esset Amalasuntha, quam, cum in Italianam pervenisset, defunetam inventit : secundo vero hanc, de qua est sermo, legationem obivit; tertio vero missus, ut quæ promiserat Theodatus imperatori præstaret. Haec omnia ex Procopio. Quod antem ad secundam hanc, de qua agitur, legationem pertinet ; has illi dedisse litteras Theodatum, Procopius tradit¹ :

6. « Non quidem ipse ad id regnum culmen ut adventitius et peregrinus perveni, quippe qui ex avunculo rege sim genus sortitus, et pro ejus nutritus hic dignitate : bellorum vero ac bellicæ turbulentiæ sum equidem non omnino peritus. Cum enim in audiendis litterarum optimis disciplinis exercitus sim, et in eas studium meum omne contulerim ; contigit sane ut a bellicis his perturbationibus quam longe semotus, ad id demum venerium, ut haudquaquam decere me ducam, pro terrestris imperii, et bonorum præsentium cupiditate vitam

ut in discrimine agam, sed ab his prorsus ut procul absim, nimirum cui neutrum mihi sit voluptati : tum quia alterum satietate metimus (nam suavitatum omnium satietas est); tum quia insolentia ipsa, consuetudoque in anxietates plerumque et turbas inducent. Ipsa igitur si modo mihi predia sint, quæ aureos ducentos² et mille quotannis, parvi equidem sum regnum facturus, tibique statim Gothorum, et Italorum permissurus imperium, ut qui longe malim terræ cultor sine negotio esse, quam in imperatoriis curis vitam hanc degere, vicissim in pericula transmittentibus. Mittes ergo quam celerime hunc ad nos virum, emi cum Italianam ipsam, tum res cæteras tuo sim nomine traditurus ». Hactenus litteræ Theodati ad Justinianum a Procopio recitatæ.

7. Porro has litteras secretas esse oportuit. Etenim quas eidem Petro hoc anno datas recitat Cassiodorus³, ab his diversæ sunt, nihilque præterea habent, quam exhortationem ad oblatam pacem non respiendam : cujus etiam sunt argumenti, quas eidem Petro ad ipsum imperatorem dedit Gudelina regina uxor Theodati, et aliae ad Augustam Theodoram ; vel quas Theodatus misit, cum primum profectus est Petrus : itemque et aliae, quas dedit Summo Pontifici; quem licet non nominet, illis tamen verbis significat, quibus ait⁴ : « Nunc iterum per illum virum sanctissimum eadem credimus esse repetenda, ut vera atque affectuosa iudicetis, quæ frequenter repetita cognoscitis, etc. » Et in litteris reginæ⁵ : « Et ideo illum virum venerabilem, vestris conspectibus vere dignissimum, legatum nostrum ad vos specialiter credimus esse dirigendum ».

8. Vera tamen esse, quæ de Theodato rege Gothorum meticulozo Procopius scribit, et illis quidem majora fuisse, vetera monumenta declarant, ex quibus ipsum statim adimplere cœpisse constat oblatas conditions, quas Justinianus postea respuit : nummos siquidem mox eudere aggressus est, in quorum singulis primo loco Justiniani imaginem effigiandam curavit, ex adversa autem parte nomen suum; prout ex uno ipsorum argenteo, quod in museo L. Paschalini asservatur, satis apparet.

9. Satis vides, primum locum tributum imperatori, in nummi vero postica inscriptum tantum haberet nomen ipsius Gothorum regis Theodati absque aliqua ejus imagine. Ex qua etiam in nummo posita inscriptione intelligis (ut id obiter tangam) quomodo ejusdem nomen regis, scribi solitum fuerit, nempe triplici aspiratione, Theodahathus, non ut frequenti usu receptum, ut simplici aspiratione, Theodatus, secundum latinam, non secundum gothicam pronuntiationem scribatur. Habes de his præterea oppignoratalam fidem scholiastis in

¹ Procop. de bello Goth. l. I.

² Alter ex Græco habet, nempe xii Centeniariorum annum proveni-
tum. — ³ Cassiod. Var. l. x. Ep. xix. xx. xxii. xxiii. — ⁴ Cassiod. Var. l. x. Ep. xxii. — ⁵ Ibid. Ep. xxiii.

notatione affixa apud eumdem Procopii locum de alio item ejusdem Theodati nummo huic simili, ubi ait : « Ad hanc pacis conditionem accedit inscriptio nostri munismatis argentei, in enjus latere dextro n. s. JUSTINIANO P. AVG., a sinistro n. s. THEODALATHUS REX ». Sie igitur certo vides, timore nimio Theodatum exagitatum ante implere cœpisse quas obtulit pacis conditions, quam eas Justinianus probasset, quæ novis emergentibus causis (ut inferius dicturi sumus) contemptæ sunt. Sed jam de missa ab eo legatione agamus.

10. *Agapetus, suscepta, jussu Theodati, legatione. Constantinopolim pergit, iter signis illustrat: Anthimum hæreticum deponit, Mennam instituit episcopum.* — Agapetus igitur ejusmodi subire provinciam Barbarico coactus imperio, ad expensas in via faciendas, regio arcario opus habuit vasa sacra oppignorare. Operatus est tamen postea Cassiodorus apud regem, ut eadem redderentur Ecclesiæ S. Petri, a qua sublata fuerant: de quibus ejusmodi memoria dignas litteras idem Cassiodorus scripsit arcariis, cum adhuc fungeretur ipse officio praetorii præfecturæ.

« Tomaci (Tomati) et Petro VV. CC. arcariis senator. præf. prætorio.

« Retinetis mecum, fidelissimi viri, sanctum Agapetum (Agabitum) Urbis Romæ papam, cum ad Orientis principem legationis gratia mitteretur, jussione regia, datis pignoribus, a vobis tot libras auri, facto pictatio, solemniter accepisse: ut cui providus dominator jussit ad subditum (subsidiū), ejus etiam urgere excessum. Primum quidem benigne præstilīt, qui in necessitate mutuas pecunias dedit; sed quanto gloriōsius fecit, etiam illud elargiri, quod cum gratiarum aetione potuisset offerri? Victa est sine damno necessitas: manus papæ dabant, quod ejus substantia non habebat; et illud iter est indemne redditum, quod donis constat expletum. Quale, rogo, videbatur, antistitem petentiibus Ecclesiam, et Ecclesiam nulla detimenta senlire? Distributor fuit potius, quam donator: quia necesse est illi applicari, de cuius facultatibus videbatur expendi. Quid non agat apud prius principem talis legatio, quam destinatam singulari constat exemplo?

11. « Quapropter nostra præceptione commoniti, et regia jussione securi, sanctorum vasa cum obligatione chirographi auctoribus sancti Petri Apostoli sine aliqua dilatione refundite, ut lucrose redditæ celeriter impetrata videantur. Optata referantur manibus levitarum ministeria toto orbe narranda. Donetur quod proprium fuit: quoniam justè per largitatem recipit, quod sacerdos legibus obligavit. Superatum est exemplum, quod in historia nostra magna intentione retulimus. Nam eum rex Alarius Urbis Romæ deprædatione satiatus, Apostoli Petri vasa suis deferentibus exceperisset; mox ut rei causam habita interrogatione cognovit,

sacris liminibus deportari diripientium manibus imperavit: ut cupiditas, quæ deprædationis ambilu admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum. Sed quid mirum, si reverendorum sanctorum diripere vasa noluit, qui tanta se Urbis vastatione ditavit? Rex autem vester religioso proposito reddidit vasa, quæ jure pignoris propria videbantur effecta. Et ideo talibus factis frequens præstetur oratio: quando lœta concedi posse eredimus, cum retributionem bonis actibus postulamus ». Hucusque Cassiodorus.

12. Ad hæc modo provoco novatores; qui ex opulentia crevisse Romanæ Ecclesiæ summam auctoritatem, non ex Apostolica potestate, dixere: cum eernere sit sub Barbarico jugo captivam sanctam Romanam Ecclesiam eo paupertatis adactam, ut cum nec ex omnibus suis redditibus corradere tantum pecunia posset, quæ Pontifici legalione fungenti ad iter conficiendum Constantinopolim satis esset; opus fuerit vasa sacra pignori dare ad pecuniam tunc necessariam comparandam: et tamen nihil unquam toto eo tempore supremæ Pontificie auctoritatis fuit imminutum, vel relaxatum ad delinquentes coercendos Apostolici roboris: imo nescio an aliquo alio tempore magis viguerit in Ecclesia Romana suprema potestas, et adeo fuerit a rebellibus cognita experientia, orbi imperans et coercens Apostolicæ Sedis auctoritas et culta maiestas, sicut hoc sæculo: ut quæ sunt dicta superius in Hormisda docent de tot Constantinopolitanis patriarchis, invito etiam populo et contradicente clero, ex Albo Catholicorum abrasio; deque duabus condemnatis post obitum imperatoribus; de prescriptis toties ab ea legibus Orientalibus et Occidentalibus, si recipi ab eadem Romana Ecclesia vellent; de frequentioribus undique ex diversis provinciis Occidentalibus atque Orientalibus ad ipsos Romanos Pontifices consultationibus missis, creibriosque legationibus imperatoriis destinatis: quæ omnia et alia quamplurima, superius exempla enarrata declarant, et quæ hoc ipso anno paulo post dicturi sumus ostendent; cum videlicet idem Agapetus Pontifex faciat a rege visus sit missus ad imperatorem pro pace roganda, a Deo tamen proficii iussus apparuit, ut imperaret imperantibus, et ab eis perperam facia rescinderet: nimirum ut quem principes statuissent in sede, post Epiphanium, Anthimum patriarcham Constantinopolitanum, inventum hæreticum in ordinem redigeret, et loco ejus eadem Apostolica auctoritate Mennam protinus subrogaret, atque delatos damnaret hæreticos: que omnia vigenti Apostolica auctoritate fecisse, etiam divinitus ostensa signa primitus docuerunt.

13. Etenim illud ipsum ferme contigit Agapeto, quod olim Petro Apostolo, qui rogatus a claudio eleemosynam dare, pro petita pecunia, qua carebat, illud responsum dedit¹: « Argentum et aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi

¹ Cassiod. Var. I. XII. Ep. XX.

¹ Act. III.

do : in nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula ». Ita plane Agapetus egentem se quidem pecunia in sacerorum oppigneratione vasorum ostendit, sed in ostensione signorum divina gratia opulentum, cum et eius esset successor, antequam Constantinopolim perverisset, immotuit. Ostensum quippe est Romanum Pontificem, Petri successorem, Christi vicarium semper et ubique esse locupletem, abundareque celestibus donis, fiele auri appareat eagentissimus; utpote qui habeat in celo promptuaria divina promissione secura, eademque auro illo referta, de quo in Canticis Sponsa¹ : « Caput ejus aurum optimum », Christum scilicet, in quo sunt (inquit Apostolus²) omnes thesauri sapientiae et scientiae Dei; querum ipse dispensator fidelis existens, pro ratione locorum et temporum quod opus est fidelibus erogat. Qui igitur inops, ex oppigneratione sacerorum vasorum pecunia comparata ab Urbe discedit, viaticum a Deo locupletius, nempe virtutem miraculorum accepit, quorum amplissimum meruit assertorem, nempe Gregorium magnum itidem Pontificem Maximum, cui ad prerogativam dignitatis et sanctitatis accedunt loci atque temporis adminicula, dum et suae Ecclesiae sive saeculi scribit historiam.

14. Quae igitur in itinere constitutus sanctissimus Agapetus miracula fecerit, idem S. Gregorius narrat his verbis³ : « Post non multum temporis, exigente causa Gothorum, vir quoque beatissimus Agapetus hujus sanctae Romanae Ecclesiae Pontifex, cui, Deo dispensante, deservio, ad Justinianum principem accessit. Cui adhuc pergenti quadam die, in Graeciarum jam partibus curandis oblatus est mutus et claudus, qui neque illa verba edere, neque ex terra nunquam surgere valebat. Cumque hunc propinquii illius flentes obtulissent : vir Domini sollicite requisivit, an curationis illius haberent fidem. Cui dum in virtute Dei ex auctoritate Petri fixam salutis illius spem habere se dicerent : protinus venerandus vir orationi incubuit, et missarum solemnia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolavit. Quo peracto, ab altari exiens, claudi manum tenuit, atque assistente et adspiciente populo, cum mox e terra in propriis gressibus erexit : cumque ei Dominicum corpus in os immitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes flere præ gaudio cœperunt; eorumque mentes illico metus et reverentia invasit, cum videlicet cernerent quid Agapetus facere in virtute Domini ex adjutorio Petri potuisset ». Haec Gregorius. Ufinam totius peregrinationis Agapeti extarent scripta diaria, ex quibus nostri essent Annales locupletandi. Verum de reliquis ab eo rebus gestis in via, quousque Constantinopolim advenit, altum ubique silentium.

15. Quando autem pervenerit Constantinopolim, Anastasius refert id accidisse decimo kafendas Maii : verum Acta Synodalia eum illuc maturius

pervenisse significare videntur. Porro de ejus adventu haec habet Liberatus diaconus¹ : « Primum quidem honorifice suspiciens directos sibi ab imperatore, sprevit tamen Authimi presentiam, eumque ad salutandum suscipere noluit. Deinde viso principe, causam agebat legationis suscepta. Imperator autem pro multis fisci expensis ab Italia destinatum exercitum averttere nolens, supplicationes papæ noluit audire. At ille (quod summum (sum) fuit) legatione Christi fungebatur ». Quenam ista fuerit, paulo post dicetur.

16. Cur præterea Justinianus non acqueverit Agapeto pacem Theodato petenti, ex Procopio possumus intelligere : nempe accidisse, ut dum haec tractarentur, Goths qui residui erant in Dalmatia, cum Romanis conserentes manus, priores tulerint, occiso primum Mauritio Mundii filio, atque demum Mundo ipso, qui anno superiori Salonas cuperat, quas hoc anno itidem Goths recuperaverunt; quibus cum factus esset elatior Theodosius, ipsum de promissione facta pœnitere cœpit. Quamobrem Justinianus et ipse eam rejiciens, confestim Belisarrium jam paratum e Sicilia in Italiam cum exercitu trajicere præcepit; qui improviso agmine perueniens in Campaniam, Neapolim munitam valde civitatem obsedit : quid autem postea factum sit, infra dicemus. Interea vero Agapeti papæ res gestas Constantinopoli prosequamur, de quibus ista habet in primis, euncta summatim referens Liberatus² :

17. « Denique petentibus principibus, ut Anthimum Agapetus papa in salutatione et communione susciperet; illud fieri inquit posse, si se libello probaret Orthodoxum, et ad cathedram suam », nempe Trapezuntium, « reverteretur. Impossibile esse aiebat, translatitium hominem in illa sede permanere. Augusta vero promittente munera multa, et rursus papæ minas intendant, in hoc papa perstitit, ne ejus audiret petitionem. Anthimus vero videns se sede pulsum, pallium quod habuit, imperatoribus reddidit, et discessit, ubi cum Augusta suo patrocinio tueretur. Tunc papa principis favore Mennam pro eo ordinavit antistitem, consecravimus eum in Basilica sanctæ Mariæ. Fuit iste Mennas præpositus xenodochii majoris, quod vocatur Samsonis, genere Alexandrinus, suscipiens Chalcedonense Concilium ». Haec summatim (ut dixi) complexus est Liberatus : sed alii paulo latius rem sunt prosecuti, addentes nonnulla, quæ desiderari in his posse videntur.

18. At quæ primum de his scripta ab Anastasio³ reperiuntur, in medium afferamus : « Ingressus, inquit, Constantinopolim Agapetus, primum cœpit habere affercationem cum piissimo principe domino Justiniano Augusto de religione : cui beatissimus Agapetus constantissime responsum dedit de Domino Iesu Christo Deo et homine, hoc est, de

¹ Cant. v. — ² Colos. ii. — ³ Greg. dial. i. iii. c. 3.

¹ Liber. diac. in Brev. c. 14. — ² Libera. ubi supra c. 22. — ³ Anast. in Agapet.

duabus natris in Christo, etc. » Qui autem, simul ac est Agapetus papa creatus, ex more (ut vidimus) Justinianus imperator recte fidei misit Romam professionem; ut rursum ab eo idem exigeret Agapetus Catholicæ fidei professionem, non aliam ob causam accidisse potuit, quam quod ob consensum adhibitum in creatione Anthimi hæretici ipse etiam imperator in suspicionem hæresis esset adductus. Potuisset aliquo praetextu idem Justinianus tergiversari, renuereque id sibi præstandum fore, quod semel et iterum (ut vidimus) antea præstisset: verum in his non obtemperare Romano Pontifici exigenti, nefas ratus et impium, mox editam fidei confessionem illam iterat, quam Orientalibus ab Hormisda Pontifice vidimus fuisse præscriptam, cui ejusmodi legitur affixa inscriptio¹: « Exemplar libelli piissimi domini nostri Justiniani imperatoris quem dedit Agapeto papæ apud Constantinopolim de fide. In nomine Domini Dei nostri Iesu Christi, imperator Cæsar Flavius Justinianus, etc. Agapeto sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo almae Urbis Romæ et patriarchæ»: Incipit: « Prima salus, etc. » omnia habens, ut illa ab Hormisda per legatos Constantinopolim missa. Sed quod data habetur decimo octavo kalend. Aprilis sub Belisarii consulatu mendum irrepsit, ut post consultatum, loco consultatus, sit corrigendum.

19. Quomodo autem ante hæc, cum nondum compertus esset Justiniano hæreticus Anthimus patriarcha, ejus causa succensus ipse sit Agapeto Pontifici, Anastasius ita narrare pergit: « Dum contentio versarelur, ita Dominus adfuit, ut episcopum Constantinopolitanum, nomine Anthimum (Anthemium), inveniret Agapetus papa hæreticum. Cumque contentio verteretur cum Augusto et Agapeto papa, dixit ei imp. Justinianus: Aut consenti nobis, aut exilio deportari te faciam. Tunc beatissimus papa Agapetus respondit eum gadio dicens ad imperatorem: Ego quidem peccator ad Justinianum imperatorem Christianissimum venire desideravi; nunc autem Diocletianum irveni: qui tamen minas tuas non pertimesco. Et dixit ei iterum Agapetus venerabilis papa: Tamen ut scias tu, eum idoneum non esse religioni Christianæ, episcopus tuus confiteatur duas naturas in Christo. Tunc accessito ex præcepto Augusti episcopo Constantinopolitano nomine Anthimo, et dismissione facta, nunquam voluit confiteri in doctrina Catholicæ responsionis ad interrogacionem beati papa Agapeti, duas naturas in uno Domino nostro Iesu Christo. Quem cum viceset sanctus papa Agapetus, glorificatus est ab omnibus Christianis. Tunc piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, humiliavit se Sedi Apostolicæ, et adoravit beatissimum Agapetum papam. Eodem tempore ejecit Anthimum a communione, et expulit in exilium. Tunc piissimus Augustus Justinianus rogavit beatissimum papam Agapetum, ut in locum Anthimi episcopum

Catholicum consecraret nomine Mennam ». Hactenus Anastasius; quæ etiam in Miscella historia leguntur. Restitit primo haud dubium Justinianus Agapeto pro Anthimo, impia Theodoræ Augustæ, qui ipsi Anthimo patrocinabatur, impulsu; sed re comperta, plus apud eum tandem valuit jussio Pontificia, quam Augustæ conjugis perfidae blandimenta: ut digno posteris exemplo sit, omnia fidei Catholicæ posthabenda.

20. Sed quid facit infelix, quæ se hac in re despici videt a viro suo, a quo non solum amari, sed coli se mirifice scisset? Haud despondet animum, sed vehementioribus a pravo dæmone stimulis agitata, cuius malo spiritu percita erat, ad episcopos se convertit, quos nosset favere Eutychianæ hæresi: hos urget, hos impellit, ut Agapeto resistant, qui unus a se tanto labore parta dissolvit, virumque suum tanquam captivum in suam sententiam trahit. Narrat hæc Zonaras verbis istis¹: « Nonnulli e primoribus sacerdotibus Agapeto papæ Romano in imperatricis gratiam sunt refragati, ab eadem quoque largitionibus corrupti: quos tamen ille, qui veritatem defenderet, omnes superavil ». Hæc ipse.

21. Sunt plane his consentientia quæ recitantur in libello archimandritarum oblatio Justiniano imperatori post obitum Agapeti; ex quo etiam illud apparet, una cum Anthimo eodem tempore damnatos ab eodem Agapeto veterinos illos Constantinopoli degentes hæreticos, Severum, Petrum, atque Zoaram; de quibus omnibus hæc in eodem libello²: « Canonicum judicium a Romano Pontifice in ipsum Anthimum et prædictos hæreticos audiri voluisse, illo persuasus qui dicit³: Interroga patrem tuum, etc. » Et paulo post: « Misit itaque Deus huic civitati Agapetum, qui vere Αγάπητος, id est, dilectus a Deo et hominibus, Pontificem antiquæ Romæ in depositionem Anthimi et prædictorum hæreticorum Severi, Petri, atque Zoaræ, tanquam olim Petrum magnum Apostolum Romanis in depositione Simonis Cretiani⁴. Iste enim venerabilis vir sciens per libellos plurimorum nostrorum ea quæ inique contra Ecclesias præsumpta fuere, ea ipso visu semel accipiendo, neque ad visum suscipere voluit Anthimum furentem adversus canones, sed tunc juste dejecit de sacerdotali sede civitatis suæ; et cooptulante et coadjuvante Catholicæ fidei et divinis canonibus vestro imperio, præfecit ipsi Ecclesiæ sanctissimum Mennam ». Hæc et alia ipsi ibi.

22. In his quidem omnibus peragendis summa potestas Apostolicae Sedis antistitis demonstrata est, dum tantæ Ecclesiæ patriarcham favore Justiniani imperatoris et Theodoræ Augustæ pollentem, plurimum jam antea episcoporum (ut dictum est) suffragiis confirmatum ipse Summus Pontifex Agapetus nullo super hoc congregato (ut moris fuit) ante

¹ Extat inter Ep. Rom. Pont. in Agapet.

² Zonar. Annal. pag. 3. in Justinian. — ³ Extat in Constan. Synod. sub Menna Act. i. tom. ii. Conc. — ⁴ Doul. xxxii. — ⁴ Magi, vel Samaritani.

Concilio, condemnavit. Quod enim seiret in gratiam Angustorum eosdem episcopos facillime conspirare; iis omissis, simplici habita discussione, simul ac hereticus idem Anthimus apparuit, ipsum condemnavit, atque Mennam in locum ejus protinus subrogavit, damnatis cum Anthimo itidem Apostolica auctoritate Severo, Petro, atque Zoara. Imo nec etiam citatum, nec visum, sed et rejectum penitus, nec in conspectum admissum, fuisse ab Agapeto Pontifice Anthimum condemnatum, Nicephorus tradit, hæc dicens¹: « Agapetus cum de rebus Anthimi inquireret, multosque ab archimandritis ejus urbis et aliis libetlos oblatos acciperet; illi ne in conspectum quidem admisso episcopatum abrogavit: cuius calculum monasteria etiam Palæstinæ, et Petrus Hierosolymitanus antistes, neenon reliqui Ecclesiarum prefecti comprobaverunt ». Hæc ipse consentientia his quæ ex libello monachorum modo sunt recitata.

23. At vero quod ex Nicephoro dictum est, Anthimum nec in conspectum admissum ab Agapeto papa, e sede fuisse depositum: magis inhærerem sententiae Anastasii dicentis vocalum Anthimum, et discussione de eo facta, cum nollet confiteri duas in Christo naturas, id ab eo exigente Pontifice Agapeto, ab ipso tunc dominatum fuisse; nisi præter Nicephorum essent Acta Synodalia hoc testantia ex libello monachorum Justiniano oblati, nuper a nobis citato. Unde intelligere possumus, usum ipsum plenitudine potestatis, non servata in omnibus forma judicii. Porro etsi adversus Anthimum Agapeti papæ iudicium absque Synodo hujusmodi fuit secundum supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem, qua supra omnes canones Pontifex eminet; haud tamen extitit commiseratione jejunum: siquidem aditum ei apertum reliquit, ut si quando ab errore penitens ad Ecclesiam redire vellet, episcopatus pristinus Trapezuntinæ Ecclesie eidem integer servaretur. Quam tamen commiserationem Pontificis Agapeti erga Anthimum ægre ferentes Orthodoxi archimandrite Ecclesie Constantinopolitanæ, in alio libello quem postea eidem Pontifici hoc anno obtulerunt, ista arctari ad certum tempus petierunt, nempe ut præfinitus illi daretur ad resipiscendum terminus, quo elapo, nullus illi ultra pateret aditus ad priorem Ecclesiam. Sed accipe eorum verba²:

24. « Non vultis omniumdam ejus perditio- nem, sed ut convertatur: imitamini enim Christum Deum nostrum, qui venit³ vocare non justos, sed peccatores ad penitentiam: et omnino paternis visceribus suscipitis, si recognoverit proprium peccatum, et convertatur. Adjuramus vestram beatitudinem (licet audax quid faciamus) per sanctam et consubstantialem Trinitatem, ac per principem Apostolorum Petrum, ac salutem et victoriam piissimi imperatoris nostri, non contemnere divinos canones, qui ab isto pessundantur; neque Eccle-

siam ei traditam, quæ ab ipso despiciunt: sed sequendo in omnibus eos qui ante ipsam tuam beatitudinem in Sede vestra claruerunt, facere in ipsum adhuc et contra auctoritatem canonum invalescentem, et qui prætulit vitam degere cum hereticis, quam cum propria Ecclesia; ea quæ sanctum Celestium contra Nestorium liquet lecisse, assignando ei terminum, sicut et ille Nestorio: intra quem nisi occurrens prædictum libellum Apostolicæ vestre Sedi porrexerit, ac vestre beatitudini et sanctissimo archiepiscopo urbis regie, et a morbo heretico se ipsum liberaverit; ne ad Trapezuntinam Ecclesiam sibi creditam proficiscatur: definite, sanctissimi, ipsum alienum esse et nudum ab omni pontificali dignitate atque efficacia, et seipsum submittere condemnationi prædictorum hereticorum, et partem illorum accepisse; alterum vero pro isto Ecclesie Trapezuntinæ ordinandum esse ». Hæc ipsi ad Agapetum, quod mitius visum esset cum Anthimo actum heretico.

25. Quo minus autem Anthimus uteretur impertita ab ipso Romano Pontifice humanitate, Severus ille caput hereticorum Acephalorum, qui tunc (ut dictum est) Constantinopoli erat, impedimento fuit: etenim hortatus est eum, ut sede carere mallet, quam Chalcedonense Concilium proficeret: testatur id Evagrius⁴ ex ejusdem Severi litteris datis ad Theodosium hereticum episcopum Alexandrinum, de quo superiori anno actum est pluribus.

26. Sic igitur postquam præfuisset sedi Constantinopolitanae Anthimus (sicut habet Nicephorus in Chronico) menses decem, vel (ut Zonaras ait) annum unum, ab Agapeto papa depositus est, atque ab eodem subrogatus est Mennas magni nominis Orthodoxus, qui antequam episcopus diligetur, sue fidei professionem publice edere jussus est. Protulit ille quidem eamdem ipsam, quam præscripsisse diximus Romanos Pontifices omnibus Orientalibus communionem Catholicam expetentibus, cuius est exordium: « Prima salus est rectam fidei regulam custodire, etc. » Cui ipse sua manu antequam subscriberet, hæc apposuit: « Mennas misericordia Dei presbyter et xenodochus suscipio prædictas quatuor sanetas Synodos, et omnia quæ in ipsis continentur dogmata, et Epistolas papæ Leonis, quas pro tide conscripsit. Et confiteor in duabus naturis, id est, in divinitate et humanitate Christum Deum nostrum inconfuse et indivise agnoscendum; anathematizans omnes qui præter hæc sapiunt una cum omnibus qui condemnati sunt, ut superius dictum esl. Subscripti ». Hæc quidem Mennas ante suam ordinationem: postea autem, simul ac ordinatus est, obtulit rursum more majorum ipsi Romano Pontifici libellum fidei, quo omnes condemnavit haereses, et Catholicam fidem professus est. Meminit ejusdem libelli Vigilius papa⁵ in Epistola quam scripsit postea ad Justinianum imperatorem.

¹ Niceph. I. xvii. c. 9. — ² Ex Synod. Constantinop. sub Menna Acl. I. — ³ Matth. ix.

⁴ Evag. hist. I. iv. c. 11. — ⁵ Vigil. Ep. II. tom. I. Ep. Rom. Pont.

27. De rebus gestis Epistola Agapeti ad episcopos Orientales. — His peractis, ide n^o Agapetus papa litteras dedit Apostolicas eademque circulares ad omnes episcopos Orientales qui cum Anthimo communicarant, quibus eosdem de Anthimi depositione ab episcopatu, et de subrogatione Mennae reddidit certiores : quarum quidem litterarum extat ad Petrum episcopum Hierosolymorum exemplar his verbis conscriptum, exscriptum vero ex Synodo¹ Constantinopolitana sub Menna, ubi eadem Agapeti litterae recitantur.

« Dilecto fratri Petro Agapetus.

« Voluissimus quidem, fratres dilecti, propter conjunctionem nostræ charitatis omnes Domini sacerdotes juxta Apostolicam² traditionem irreprehensibiles invenisse, ei neminem aut per gratiam, aut per metum ab Ecclesiasticis canonibus declinare. Sed quoniam multa multoties subsequuntur, quæ pœnitudinem parere possunt, et Dei misericordia delicta peccatorum vincit, ei idecirco differunt pœna, ut reformatio locum invenire possit; monere necessarium judicavimus, ut assumpta de cetero imprevaricata custodianter. Oportebat enim vestram charitatem memorem paternarum traditionum, neminem permittere prohibita facere, sed si quis audax apparceret, tota virtute resistere.

28. « Cum itaque pervenimus ad comitatum serenissimi imperatoris filii nostri, invenimus sedem Constantinopolitane Ecclesie contra omnem canonum honestatem ab Anthimo Ecclesie Trapezundarum episcopo inconvenienter usurpatam : cuius animam non solum secundum istam partem, sed (quod magius est) in confessionem veræ fidei e perditione reducere desideravimus; sed Eutychetis errori insistens, ad viam veritatis redire contempsit. Unde cum ipsius in fide pœnitentiam isto modo exspectemus, neque Catholio, neque sacro nomine dignum esse sententiavimus, donec omnia a Patribus tradita, per quæ veræ religionis fides et disciplina custoditur, secundum congruentem satisfactionem suscipiat. Ceteros vero similis contumacia ipsius, et sententia Apostolice Sedis condemnatos similiter vestra charitas adverterat, quorum ipse seipsum participem fecit. Constantinopolitane vero sedis injuriam, Apostolica auctoritate adjuvante, et adjutorio fidelissimorum imperialorum, emendavimus. Et supra modum quidem admirati sumus, quod istud opus ita aperte contrarium decretis Patrum vestrâ fraternitas non solum ad notitiam nostram adducere neglexit, sed et reprehensibili consensu confirmavit.

29. « Sed gratias agimus Deo, cuius spiritu mala ad melius ut plurimum vertuntur, et parvae transgressiones ad utilitatem et occasionem magni fuerint gaudii. Hoc autem pro excitanda vestra conspiritaltatis letitia significo, quia Mennam fratrem et coepiscopum nostrum, virum multis lau-

dum modis ornatum, praedicta Constantinopolitana Ecclesia episcopum suscepit. Cui licet prius carceres serenissimorum imperatorum electio arriserit, similius tamen et totius cleri ac populi consensus accessit, ut a singulis eligi crederetur. Elenim alicui neque scientia, neque vita fuit ignotus; sed et fidei integritate, et sacrarum Scripturarum studio, atque etiam pie administrationis officio sic praedicta viri resplenduit opinio, ut ipsi tardius venire videlicet, quo dignus erat ». Ille, lector, observa, dum Agapetus ait, arrisisse electioni Mennæ imperatores, intelligere absque dubio Justinianum et ejus conjugem Theodoram Augustam : ut cognoscas Theodoram licet maxime impiam feminam, præ se tulisse tamen foris imaginem Orthodoxie, qua sœpe virum vidimus decepisse, magisque Ecclesie Catholice obfuisse, quam si quæ erat, se palam ostendisset haereticam. Pergit vero Agapetus de ejusdem Mennæ electione :

30. « Et hoc dignitati sue addere credimus, quod a temporibus Petri Apostoli nullum alium unquam Orientalis Ecclesia suscepit episcopum manibus nostræ Sedis ordinatum. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad destrunctionem inimicorum instans res tanta pervenit, ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus ipsius Apostolorum Principis electio ordinavit. Commune itaque gaudium, fratres, pia exultatione suscipe. Et quantum vos Apostolice Sedis nostræ judicium probatis, consueta rescriptione significate, habentes duplē exultationis causam, et quod mala sine mora corrigantur, et quod pro his optata subsecuta fuerint. De cetero præcaventes, ne rursus canonieis sanctionibus quid contrarium per vos (quod non credo) fiat, vestro accedente consensu; cumque siue error ejus qui semel peccavit, venia dignus est, sic frequens transgressio motum austeritatis depositum. Deus incolunem te custodiat, frater venerandissime ». Haec enim Encyclia Agapeti.

31. At de damnatione Anthimi atque Mennæ substitutione per Agapetum facta judicium si tibi, lector, ob oculos ponas, factique speciem mente consideres, admirari non desines : videre nimis Romanum Pontificem, quem furor Barbaricus sub pulchro nomine pacis ab Urbe removet, ut Constantinopolim ad imperatorem supplex accedat, eumdemque ipsum egentem mutua collecta ex sacrorum vasorum oppignoratione pecunia ; ubi Constantinopolim venit, imperare imperatoribus, exigereque debitum fidei, et perperam ab illis facta rescindere ; et quam cum ipsi, tum Orientales episcopi probassent, Anthimi ordinationem irritam reddere, enique e sublimi, quem condescenderat throno deponere, jura dare, omnibusque jubere, litterasque publicas scribere, ejusque successorem diligere et ordinare; haecque omnia (ut dictum est) absque coactoullo Synodali conventu : cum antea in simili causa Cœlestinus papa ejusdem Ecclesie pontificem deponendum Nestorium scripserit, et

¹Const. Synod. sub Menn. Act. 1. in fin. et tom. 1. Ep. Rom. Pont. in Agapet. Ep. v. — ² 1. Tom. III.

per Theodosium imperatorem ea de re non provinciale duntaxat, sed oecumenicum Ephesi Concilium convocandum curarit. Quibus intelligas majori tunc niti solere auctoritate Apostolicæ Sedis antistitem, quando magis ea videtur oppressa; quod certo sciat omnia illi cedere opus esse, si ea uti velit. In quibus et commendes Justiniani imp. moderationem animique demissionem, utpote qui mari terraque victor Barbarorumque domitor ab uno Romano Pontifice vinci patiatur; accipiatque ab ipso leges, qui Romanis ac Barbaris leges sanciat, et exercitibus imperet. Sed jam quæ reliqua sunt rerum gestarum Agapeti Pontificis Constantinopoli prosequamur.

32. *Episcoporum Orientalium et monachorum libelli ad Agopetum querentium et petentium damnationem Severi aliorumque haereticorum.* — Quoniam dictum est præter Anthimum excommunicatos quoque ab eodem Agapeto Ron. Pontifice Severum pseudoepiscopum Antiochenum atque collegas ejusdem cum eo impietatis: qua occasione id factum sit, hic ordine recensendum putamus. Cum autem omnes sordes, faciesque haereticorum, favente illis Theodora Augusta Severi discipula, Constantinopolim convenienter; illieque nidificantes, gravi damno fidei Orthodoxæ multiplicarentur in fœtibus: fuit justa querela Orthodoxorum anti-stitum adversus horum antesignanos Severum, Petrum, atque Zoaram, et Isacium Persam. Quamobrem iidem scriptum a se libellum obtulerunt Agapeto papæ commoranti Constantinopoli. Exstat ipse quidem, sed qui vitiosa translatione et librariorum incuria mordosus nonnihil appareat; sic enim se habet¹:

« Domino nostro per omnia sanctissimo ac beatissimo Patri Patrum, archiepiscopo Romanorum et patriarchæ Agapeto, ab episcopis Orientalis diœcesis, et ab his qui sunt sub sanctis locis Christi Dei nostri, neconon Ambasiatoribus et ceteris clericis in hac regia urbe congregatis.

33. «Ex quo Christus Deus noster pro debitis vobis praemis, propter ipsam in omni tempore cum vera fiducia sua invisibili ac terribili virtute divulgatam confessionem super venerabile caput vestrum requiescere fecit, cum Sedem Apostolorum vobis, pater beatissime, commisit, et firmavit supra firmam petram pedes vestros, et direxit gressus vestros, et implevit os vestrum cantico novo, hymno Deo nostro: speraverunt in Domino, secundum Psalmidicum eloquium, clarificati a spirituali splendore vestro, per quem tanquam lucerna splendens super sancto candelabro caliginem eorum qui in tenebris sedent, et cæcos illuminasti, et oculos mentis ipsorum aperuisti. Et propterea confisi et ercentes divino eloquio dicenti: In tempore non timebit eorū confugiens ad intellectum: et experientia intellectus cognoscentes vos esse diligentes

custodes thesaurorum Apostolicorum, exossavimus (excommunicavimus) modo Anthimum, habitum pietatis circumferentem, potentiam vero ipsius negantem; qui convenientem sibi sponsam dimisit, et aliam contra divinos canones accipere ausus est: cognoscentesque et a Deo custoditum imperatorem nostrum, tanquam Christi discipulum approbatam animam habere, et participem vobis hujus boni operis fuisse. Qui a primordiis regni sui usque nunc studuit custodire omne corpus Ecclesiae sanum et perfecte integrum et ab omni morbo haeretico liberum: et propter hoc statuit quatuor sanctas Synodos in divinis ac sacris initiationibus, quando fecit magna voce a sacris prædicatoribus prædicari, quæ fortificant corda fidelium, et haereticorum compungunt; sperans ipse ex clementia secundum naturam suam, et putans, quod sicut eos qui ex simplicitate errore subducti sunt, decenti tempore converti; sic et hujus inventores, imo diaboli discipulos, et iniquam veritatem recognoscentes, jactum haereticorum a principio providere et præmeditari.

34. « Rogamus, beatissime, rememorari memorato, ac a Deo custodito imperatori nostro illam sacram vocem dicentem: Omnem abominationem odit Dominus, quæ prima, media, et ultima est. Severus facinorosus, qui contra Deum semper locutus est super iniquitatem, et quandoque quidem Græcorum vanidicorum mysteria imbutus, ipsa honoravit: quandoque vero Eutychetis insaniam docuit, et in tota vita dixit: Bene valete in fide Christianorum: et appellationem Nestorii anthropoplatræ ad decipiendos qui in simplicitate paratas habent aures, suscipiendam excogitavit, evidenter illa illis dicendo, Nestorianosque vocabat magistros rectorum dogmatum: et nec illi pepercit qui baptizavit ipsum; invalidisque anathematibus implevit totum mundum; ac arroganter decernere ipse præsumpsit, et validiores sortitus est cum his qui adhaerebant ei in ordinando επίσκοπον contra prædictam sanctam oecumenicam Chalcedonensem Synodus, et contra sacras ac Deo dilectas Epistolas sanctæ memorie Leonis papæ, qui fuit illuminator et columna Ecclesiae, quique firmavit fideles ambulare in recta semita, sieque illud relinquetur divinæ Scripturæ impleri²: Incidit in foveam quam fecit. Unde dubitantes quomodo ipsum proprie vocemus idem cum Gentilibus sentientem, ejusdem opinionis cum Eutychete, ejusdemque moris cum Nestorio; magis insigni et propria appellatione nominabimus, ipsum itidem cum veritate organum diaboli vocantes.

35. « Praetereunte igitur multitudinem eorum quæ præsumpta sunt ab ipso, et sanguinem sanctorum virorum qui in Eoan³ effusus est ab Estasiasmeno Iudaico de Fatria tunc sub ipso militante, ac alia difficiliora prædictis propter longam narrationem: supplicamus, sanctissime, cum nunc sit

¹ Hieros. Synod. Act. 1, ad fin. recitata in Synodo Constant. sub Menna Act. 4.

² Psal. vii. — ³ Locus corruptus.

tempus acceptabile, nunc dies salutis, clamamus : adiuvia nos et sanctas annas occisas ; quas adstare cogitate prudenter et ostendere vobis, quod propter Christum tradite sint morti a bestia multi capitis ; ac rursus ex sua omnibus manifesta mangania et Manicheo errore, quo confidens iste iniquus ausus est intrare mundas aulas regias, cum nullum locum debeat habere, sed barathrum, ad conversantum destructionem. Et cum in praesenti pax donata sit omnibus fidelium Ecclesie eum tantis laboribus et sudoribus vestris ac Deo amantissimi imperatoris nostri : parcentes ipsi extremitati animalium facientium conventiones ad ipsum et communicantium per interpellationem anathematibus contra ipsum prolatis, studete longe expellere illum pollutum et abdicatum, qui anathematibus scriptis, et apertius ab Apostolica Sede vestra, et a tantiis Pontificibus, et in celo ab Angelis electis suis jam condemnatus est. Qui secundum Evangelicam et divinam vocem¹... cum iniquo et facinoroso alio Petro suo discipulo appellationem propriam usque nunc mentiri non erubuit, et verba apostasie quotidie loquitur : neconon cum Zoara, qui omnino divinam Scripturam, et omnem sacrum ordinem et missam ignorat ; sed cum audacia (nescimus unde) sibi tradita presumdat Ecclesiasticum ornatum atque statum per conventicula et parabaptismata, quae quotidie temerarie aguntur ; cuius synagogam mulierculis, commissariis, et ebrietatis, luxibusque et adulteriis deditis implet. Persuasimus autem et piissimo imperatori nostro, non permittere aggregari bestias edaces cum agnis ; cum clare et aperte seiat illud divini Apostoli dictum², quod nulla participatio justitiae est ad iniuriam, vel communicatio lucis ad tenebras, vel pars fidelis cum infidelis.

36. « At vero si ea quae ab Isacio Persa nunc perpetrata sunt, sine facrymis dicere non valimus : non est possibile neque metum abjecere, si narrare volumus quae suis iniquis manibus ille facere non horruit. Nam in quodam diversorio reposita honorabilis imagine presentis piissimi imperatoris predictus scelestus et arrogans vir, tanquam certans et secundum recentiorem modum dicendi blasphemaverit, divinum extendens baculum, in quo inhonoratam senectutem suam firmare fingit, implensque simulatum stellionatum in conspectu eorum qui ab ipso seducti sunt, percutiebat sine venia similitudinem Christo amantissimi imperatoris, haereticum denominando : nec a furore cessavit, donec divisit tunicam habentem nobilem ejus effigiem, et partem pro se tenuit ; quam et igni traditam, totam exterminare non valuit : nam conservata fuit a meliori providentia in redargitionem manifestam et notam homicidalis temeritatis, et majoris omnibus accusationis. Testes sunt viri (sicut novistis, sanctissime) manifestam veritatem advocationem habentes.

37. « Quoniam igitur praeter opinionem haere-

siarchae submutaverunt corum dejectionem, quae cum ignominia debebat esse, et ante tempus multum dederunt audaciam habitandi in regalibus cellis, his qui per alium modum Deum negant, multis designatis et enumeratis ipsis nomen fictae Orthodoxie : et periculum est, fideles nunquam ambulare in domo Domini cum consensu : tollite a nobis cito malos, offerte consuetum sacrificium hoc Deo et Salvatori pro conservanda nobis bona defensione in futuro tremendo iudicio : liberum ab omni timore et haeretica tertio repetita fluctuatione ornatum Ecclesiasticum conservate, statum confirmate ; rursumque exponendo justissimo imperatori nostro pias ac justas sententias contra ipsos prius ab Apostolica Sede prolatas, statuendo per illas, impia scripta tradere igni, et habentes illa in publicum prodere, juxta imitationem eorum qui zelant presumdam Manichaei et illa impii Nestorii et Eutychetis insensati ac Diocorii patris et protectoris eorum. Sie enim evanabitur omnis exspectatio his qui frustra sperant in eis. Rogamus etiam, sanctissime, finem perfectum imponere divinae ac vestrae sententiae contra Anthimum, paternis vestris decretis convenientem ut omne de medio extinguat scandalum a parvulis in Dominum credentibus et omnibus nobis. Custodiat Dominus sedem vestram ac piissimi imperatoris nostri, tanquam dies celi, qui Petri imitatores salvatis, et nos a tribulationibus salvastis, eosque qui vos oderunt, confundistis ». Hactenus Orientales episcopi ad Agapetum Romanum Pontificem.

38. His subjicitur in Actis subscriptio episcoporum secundae Syriæ, qui eam dederunt Epistolam, primoque loco positus Thalassius episcopus Berythorum. At non ii tantum, sed et qui erant Constantinopoli, et alii archimandritæ Orthodoxi itidem libellum obtulerunt eidem Pontifici Agapeto, qui et ipse pariter habetur intextus primæ actioni ejusdem Synodi ; hie vero et multa notatu digna in eo posita recitandus nobis est : in primis enim quam deploratissimus esset hujus temporis Ecclesie status, cum adeo ubique in Oriente haeretici invalescerent, ostendit ; continetque nonnulla, quibus recitatae Epistolæ sive libelli obscure dilucidentur : sic enim se habet¹ :

39. « Domino nostro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo antiquæ Romæ et oecumenico patriarchæ Agapeto Marianus presbyter et primas monasteriorum regie urbis, et cæteri archimandritæ ejusdem, et archimandritæ ac monachi Hierosolymorum ac Orientales in eadem Synodo congregati.

« Eos qui sanctas Dei Ecclesias opprimunt considerantes, et inimicos Dei quotidie adversus eam scribere consipientes, lamentationes sancti Gregorii² in procenium facimus opportune ad vestram beatitudinem, dicentes : Visa est cura Dei penitus

¹ Aliquid deest. — ² 2. Cor. vi.

¹ Synod. Constantinop. sub Menua Act. 1. — ² Greg. Nazian. ad Nectarium.

dereliquisse præsentem vitam, quæ temporibus ante nos Ecclesiam custodiebat ». Habet enim hæc Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Nectarium Constantiopolitatum episcopum data, ipso ejus exordio, cum dolet Constantinopolitanam Ecclesiam a se derelictam diversorum commercio hæreticorum pessumire. Sed pergit ipsi : « Et jam tantum cujuslibet anima immersa est a calamitatibus, ut quidem proprios dolores vitæ nostre non in malis esse putetur. Tot et tanta sunt communia mala Ecclesiarum ad singula respiciendo; quorum nisi aliqua in præsenti tempore fieret diligentia ad reformationem, ad omnimodam desperationis confusione paulatim perveniretur. Cum multis itaque modis jam hæc enarraverimus; non minus vero et nunc magnas et incredibiles insidias adversus Dei Ecclesiam factas multiplieavimus.

40. « Schismatici et Acephali, qui a furia Diocori et Euthybetis descenderunt (nescimus quis eos ad amentiam moverit) qui veluti quadam audacia freti, suo proprio morbo triumphant, synagogas facientes et parabaptismata innovantes, et tanquam ex eversione hoc facientes, et (etiam) nomini episcoporum sibi ipsis in locis nostris diffundentes, aperte ingruescunt, et licenter omnia audent non contra Ecclesias solum, sed etiam contra ipsum piissimum imperatorem nostrum, et vestrum honorabile caput, sicut tanta prædictorum insanias vestrae beatitudini manifesta fuit ».

41. Magna quidem admiratione dignum, sub imperatore Catholico leges quolidie adversus hæreticos sanciente, et pro fide recta patrocinium suscipiente, adeo coaluisse, invalidisseque in Oriente, ac potissimum ubi ipse imperator erat, Constantiopolis nefandos hæreticos, ut Catholici qui ibi erant (ut audis) tentati supra modum (ut ita dicam cum Apostolo¹) et ultra vires, in ultimam paene desperationem videri possent adducti. Sed unde malorum omnium in mundum olim fluxit origo, ex eodem fonte diabolus modo tol damna in Ecclesiam derivavit; eosdem aliquando obstrueles reserans aquæduclus per malam feminam, utpote qui sciret, potentiori nullo uti posse ad Ecclesiam demolendam arietè, adhibens ad hoc ipsam impiam saepe dictam Theodoram Augustam Severi discipulam: cuius arte, fraude, dolisque femineo ingenio comparatis, omnes leges in hæreticos latæ pressæ fauibus strangulantur, ut sileant; cum et loquaces hæreses reviviscunt, atque hæretici majori audacia, spela etiam imperatoria majestate, clamantes, insurgunt. Ita plane secundum illud Ecclesiastici²: « Unus ædificans et unus destruens: quid prodest illis nisi labor? Unus orans et unus maledicens: cuius vocem exaudiens Deus? »

42. Sie igitur quæ Justinianus imperator sanctis legibus erigebat, impia femina occultis machinis destruebat; et quam ille voce scriptoque saepe professus est singulis ferme annis Catholicam fidem,

isla consueta perfidia abolere sagedit. At non puto tanta ista jam in foris atque triviis ubique vulgata, laerymis et lamentis Catholicorum deplorata, altioribus (ut vides) dolentium declarata clamoribus, atque libellis scriptis toties ob oculos representata, Justinianum imperialorem latere penitus potuisse. Sed quid? Frangit Adam Eva, et Dalila Samsonem enervat, ut illi ipse licet non sedulus, sed turpiter emollitus acquiescat, atque incante caput in ejus sinum somno pressus inclinet. Sed quæ sunt libelli reliqua audiamus. Subdunt enim monachi, quam contumeliosi facti sint hæretici in ipsa eliam primaria imperii civitate ubi degeret imperator, et quo tandem procacie venerint, ut in ejusdem imperatoris imaginem insanierint :

43. « Nam venientes, inquiunt, ad quamdam domum figuram oratorii habentem, in qua monachi quidam de iniquo contubernio illorum habitant, imaginem piissimi imperatoris furia execranti (execantes), illud padris eorum diaboli fecerunt, qui cum non possit contra Creatorem, adversus signum suum ostendit furiam. Irruit enim unus ex eis Isaeius Persa qui magia quadam utens, seducit corda volentium ab eo decipi, etc. » Quæ superius in episcoporum libello sunt recitata. Inferius vero dilemma illud adhibent, quo usus est Gregorius Nazianzenus ad Nectarium scribens, qui fatua tolerantia sinebat cum Orthodoxis hæreticos coalescere, suasque synaxes agere permittebat: rogantque (ut ille petebat) ab ipsa urbe Constantiopolitana pelli procul hæreticos: est autem hujusmodi adhibitum argumentum: « Non possunt duo contraria esse simul vera »: Si hæreticis facultas datur hæreses prædicandi; istud ipsum falaci est, veritatem apud ipsos esse, a nobis autem illam penitus defecisse: Sin autem eam apud nos esse jure firmemus; illos ea deficere, et ut mendaciorum textores Deo et hominibus execrabilis esse abhiciendos, dicere necesse: cum præsertim in eo statueres modo positæ essent, ut tolerare ista, elsei non jubere, patique saltem ipsum principem sub pacatissimo et florentissimo imperio, cum ubique terrori esset etiam longe positis Barbaris, indecens esset, atque propemodum eisdem consentire, ac patrocinio ipsos fovere suo. Sed quomodo iidem tacite perstringant fautores illorum, accipe :

44. « Quoniam igitur ex hac causa in multis domos eorum, qui in excellentia sunt, intrant, et indecentia faciunt, captivantes mulierculas quasdam peccatis oneratas, quæ variis ducentur desideriis, et semper addiscunt, et nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt: verum etiam in ipsis propriis dominibus et suburbis altaria, et baptisleria erigunt in oppositum veri altaris et sancti fontis: et omnia simul contemptu propter attributum eis patrocinium ab his qui in domo domini et aliquo alio modo potentes sunt ». Et proculdubio ista dicentes, significant, non ipsam unam dunlaxat Theodoram Augustam infectam Severi peste, sed alios ejusdem civitatis opiniates, eorumque conju-

¹ 2. Cor. 1. — ² Eccl. xxxiv.

ges eodem morbo pessime laborasse. Quod enim cuncta Theodoræ arbitrio volvi perspicere, et haec ex parte prorsus imbellem esse noscent imperatorem, cum minime repugnaret uxori; non dampnum et penam timebant, sed gratiam se esse sperabant consequentos, dum faverent haereticis, quibus Augustam stendere sciebant.

45. Haec igitur sanctissimæ fidei confessores monachii deplorantes, eundem Agapetum Pontificem una simul interpellaverunt his verbis: « Nolite pati, beatissime, non uti solita fiducia ad reformatum tantum malum. Sed sicut prius contra Anthimum insurrexistis, et Iupum qui conabatur cooperiri per pellem ovis, et transcendere ostium Ecclesiasticorum ordinum, sanctionum et canonicum, et qui latrocinanter mandram ovium transcederat, pelle denudasti, et ipsu[m]met demonstrasti, et procul a mandra expulisti: sic et nunc iterum vigilate, et ostendite piissimo imperatori nostro, quod nullum lucrum exierit (ut inquit dominus Gregorius) studio reliquo suo circa Ecclesias, si tale malum in destructionem sanæ fidei per ipsorum fiduciam prævalebit, et permittantur adhuc isti ad corruptionem Ecclesie nidificare in dominibus dominorum et in propriis, et iniqua in ipsis facere.

46. « Haec quidem duntaxat portamus, licet incredibilia, et a diris doloribus incurvati: spem habentes ad clementissimum Deum qui in tempore opportuno vestrum adventum nobis ostendit; quod sicut Petrum magnum Apostolorum principem his qui Romæ erant in depositione Simeonis Goetici (Samaritani) misit, sic et vos misit in depositione, et expulsione Severi, Petri, et Zoaræ, et eorum qui similia eis sapient, et qui omnigenis honoribus circumfoventur ad inhonorationem Dei blasphemiasque ac ejectiones (electiones): dabit vobis potestatem, cooptinante vobis piissimo et a Deo custodito imperatore nostro, istos expellere de omni Ecclesia tanquam insidiatores et violatores non solum sanctissimarum Ecclesiarum, sed et politiæ ipsius. Nam cum hos ad suam malitiam convenientia organa insidiator boni, nempe diabolus, invenisset, totum orbem terrarum commotum fecit, et sanctorum sanguine terram contaminavit, et civitates jugulationibus, et tumultibus turbavit. Expellite igitur istos.

47. « Scimus bene, si piissimum imperatorem nostrum et ipsius Christo amabiles principes informatis, quod communicant anathemati, in medio habentes anathema, sicut ostendit nobis antiqua Scriptura¹ in Achan et Jonathan, qui scienter et ignoranter inciderunt in anathema, et haec ignorando in periculo fuerunt perire cum eis: quoniam in medio eorum fuit anathema. Et si commemoratis suo Deo amato et dilecto imperio adducere Deo eos qui ab ipsis a recta fide abducti sunt, et si hoc non valeat facere, insidiatores Ecclesie repellantur. Non

enim latuit tuam beatitudinem quod quanquam piissimus imperator noster mandaverit haereticos non conventus facere, neque rebaptizare; Zoaras tamen tale præceptum despexit, et parabaptizavit in die Paschæ non paucos, inter quos erant pueri eorum qui permanent in domo herili, sicut depositus ille, qui ab ipsis gratia Dei potuit evadere et aufugere, et ad Dei Ecclesiam refugere. In aliis quoque locis, et dominibus excellentissimorum viorum, haec et similia istis facta fuerunt. Verum semper isti soli Dei Ecclesiam perturbaverunt et contristaverunt, et nos usque ad istud tempus fletum utique continuimus.

48. « Sed quoniam et ab his qui intus jam esse videntur, ac in ordine pontificum existere, omnino expugnatur, Catholica fides scilicet; tempus est dicere de eis illud Psalmi²: Si inimicus maledixisset mihi, sustinuisse[nt] utique: et si is qui odit super me magna locutus fuisset, abscondisse[nt] me forsitan ab eo: tu vero homo unanimis, dux meus et notus meus, qui mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu. Tales fuerunt nonnulli commorantium in magna et regia urbe, prima civitatum, nomen quidem pastorum portantes, totaliter autem sunt lupi rapaces: e quorum numero maxime existit Anthimus Trapezuntinus, et alii aliarum civitatum, isti enim et similes huius ex haereticis Acephalis existentes, ac pauculum religionis pietatem simulantes, in Ecclesias se intruserunt tanquam quedam Egyptiaca flagella, qui nullo modo propriis Ecclesiis vacare volunt, et hoc solum bene sapientes ut devastent sibi assignatas Ecclesias, etc. » Pergunt dicere de Anthimo Ecclesie sanæ desertore, invasore vero alterius: sed haec nos suo loco opportunius recensuimus. Atque demum haec addunt adversus eosdem:

49. « Verum quoniam non solum iste, sed et cæteri episcopi, clerici, et archimandritæ in magno numero, qui insidiis adversus Dei Ecclesiam utuntur, et propter hoc solum in hac civitate commorantur, ei et universis Ecclesiis perturbationes dare, nullo modo recusant; rogamus, et universos tales ad vos adduei, et exactiones promittere canonibus condecentes: quippe et in prædicto Anthimo et in istis omnibus vigilante justo judicio canonum a vobis bene custoditorum, ut paululum refrigetur Dei Ecclesia ab istis liberata; et cognoscant qui ad pastoralem curam et clericum hoc modo venire volunt, quod non in fine facebit Dominus, sed evigilabit super tales pastores, super quos secundum Prophetam² exacerbatus est furor ejus. Isti enim pascunt non oves, sed seipso[s]; et judicium abominantes, et omnia recta pervertentes, ad nihilum duxerunt insidias quæ fiunt contra Ecclesiam, et blasphemiam contra sanctos Patres.

50. « Quam defendantes Ecclesiam, beatissimi, suscipite nostram supplicationem: et polestatem

¹ Jos. vii. 1. Reg. xiv.

² Psal. lxxv. — ² Ezech. xxxi.

vobis a Deo datam in ipsos moventes, purgate Dei Ecclesiam, et a lupis liberate, immittentes in ipsos non pastoralem, sed disciplinatram virgam vestram. Nam etsi pœnitere promittunt, præterita vita ipsorum, quæ alio et alio tempore et non veritate commutatur, non permittit committere pastoralia eis qui Ecclesiam Dei negaverunt, et hereticis qui extra ipsam justè constituti sunt, Severo videlicet, Petro, et Zoaræ, et qui similia his sapient, super quos judicium vestrum piissimus imperator suscepit, jamque condemnatos ab Apostolica Sede vestra, et ab aliis patriarchalibus sedibus, necnon ab omni pontificio, cum non patientur canonice venire ad Ecclesiam Dei, expelli ab omni publica et privata domo, piissimo imperatore nostro pro pace Ecclesiarum idem vobiscum sentiente, cui omnis cura et studium die noctuque de hac re super omnes est : et cessare facere omnem turbationem ab ipsis factam Ecclesiis, atque omnem alienam doctrinam ; simul videre, beatissimi : et hortari Deo amatum dominum nostrum, ut sanciat, sicut illa impii Nestorii, ita et ista Severi mente capti animæ corruptibilia scripta in sanctam Chaledonensem Synodum, et in thronum sancti Patris nostri Leonis archiepiscopi blasphemantia igni tradere : nam per ista dubiam fidem in animas simpliciorum facere studuit, et subsannari fecit apud gentes magnum et venerabile nomen Christianismi.

51. « Etenim hujus gratia et Romam ad vos misimus, et vestrum exoplatum adventum denuntiavimus, et ipsum suscepimus. Tales a piissimo imperatore nostro promissiones accepimus, quod ea quæ a vobis canonice pronuntiata sunt, sua pietas omnino studeat mandare executioni, et totum mundum deinceps liberare a temporali horum turbatione. Nomina vero clericorum et monachorum tempore opportuno denuntiabimus, exhibentes quomodo hi quidem quæ Nestorii sunt, hi vero quæ Eutychetis sentientes, ab ultraque parte divellere Ecclesiam conantur ». Haec tenus Orthodoxorum monachorum libellus, cui subscripta leguntur nomina archimanditarum et presbyterorum pro suis monasteriis legatione fungentium numero nonaginta duo ex parte provinciæ Palæstinæ. Nam inter alios affuit legatio a magno illo Theodosio cœnobiarca, de quo plura superius laude dignissima pro fide perfuncta enarrata sunt. Ilesychius enim presbyter ejus monasterii Theodosii legatus subscriptus eidem libello legitur.

52. Vivebat adhuc quidem Theodosius ipse, de quo ista in ejus Vita post alia suscepta pro fide Orthodoxa certamina leguntur : « Cum de eo, Theodosio scilicet, intellexisset et qui veteris Romæ Sedem pulchre tenebat (is autem erat Agapitus) et qui Antiochenam sedem regebat Ephraim », sive Ephraem : « ipsi quoque populis rectam fidem prædicabant. In quibus multa sunt ad laudem hujus beati composita, quæ non minorem gloriam afferunt iis qui scripserunt, quam ei qui laudabatur;

quod non ad gratiam, sed plane ad veritatem fieret laudatio ». Haec ibi.

53. Sed quod ad libellum recitatum pertinet, oblatæ ista fuerunt ab archimandritis Agapeto, ut quæ præcedunt ipsum libellum Acta testantur : ita tamen, ut ea omnia, antequam libellos tum episcoporum, tum monachorum Agapetus susciperet, celeritate prævenerit : utpote quod jam Anthimum condemnasset : nam ubi primum exnuisset episcopatu Constantinopolitano, summa qua nitebatur Apostolica auctoritate rursum in eum sententiam tulit, qua judicavit, ut etiam ab episcopatu Trapezuntii et omni sacerdotali munere et functione esse omnino deberet extorris : acceptos vero dictos libellos tum episcoporum, tum etiam monachorum misit ad Justinianum imperatorem, quo ab eo damnati expellerentur heretici.

54. *Agapetus Constantinopoli moritur rerum gestarum gloria insignis, Orientalium et Occidentalium præconiis celebratus.* — Sed quid interea, peccatis exigentibus populi, funestum accidit ? Cum jam omnia ista ab ipso facta essent, implessetque in omnibus partes suas, sanctissimus Agapetus ex hac vita migravit, tanquam omnibus absolutis ad quæ missus erat, post opus vocaretur ad præmium. Haec autem omnia brevi narratione a nobis perscripla, accipe quam diligentissime enarrata in libello ¹ eorumdem monachorum, quem Justiniano imperatori post Agapeti obitum obtulerunt : in quo post recensitum ab eis primum et secundum judicium contra Anthimum latum, quorum priori e sede Constantinopolitana eum deposuerat, posteriori etiam e sacerdotio Ecclesiæ Trapezuntinæ, ista adiecere de his quæ post hæc sunt subsecuta :

55. « Has vero petitiones nostras », oblatæ scilicet Agapeto, ut omni sacerdotio exueret Anthimum, « præveniens prædictus sanctissimus vir Agapetus, cum Anthimus seipsum manifestum constituerit, simul cum prædictis hereticis condemnavit, et omni dignitate sacerdotali et officio nudavit, et omni episcopatu et Orthodoxo nomine usque ad pœnitentiam eorum quæ deliquit. Et misit pietati vestræ libellos nostros, ut quæ in ipsis sunt », nempe ut iidem damuati heretici procul ejerentur, « per vos ad finem deducantur. Sic enim opportune assumptus est hic honorabilis vir a dispensatore nostro Deo, et additus est patribus suis, et bonum certamen certavit, et cursum perfecit, fidemque servavit ». Haec ipsi de transitu sanctissimi Agapeti : atque eodem libello imperatorem, ut cosdem abjiciat hereticos, interpellant his verbis :

56. « Obtestamur itaque vestrum imperium (licet temerarium quid faciamus) per magnum Deum Salvatorem nostrum Jesum Christum, qui protegal venerabile imperium vestrum, et omnem inimicum et hostem propter vestram reclam fidem vobis subjiciat, non contemnere judicium prædicti

¹ Apud Syl. Constantiop. sub Mennu Act. 1.

sancti viri; sed ipsum exequi, et Ecclesiam Dei et totum mundum liberare a peste Anthimi et prædictorum haereticorum. Nam sancto Agapeto in præsenti vita existente, post Deum ad vestram pietatem respiciente, haec accipere finem a vobis expectavimus. Implendo itaque quæ ab illo justæ et canonice judicata fuere, et per vestram generalem sanctionem ista confirmando, tertiaque de cætero præsumi interdicendo; illius beatam animam collatis, quæ cum Deo proxima sit, eo quod vinculo terræ et carnis hujus soluta sit, et fiduciam ex propriis bonis operibus adepta, pro pace et salute vestre pietatis intercedit.

57. « Vos autem cum David ad Dominum cum fiducia clamate¹: Nonne qui oderunt te, Domine, odio habui, et super inimicos tuos tabescet? Perfecto odio odivi illos, et inimici facti sunt mihi. Timendum enim est, piissime imperator, ne propter multam dilationem illud Israelitici populi patiamur et nos, in medio habentes ab omni sacerdotio anathematizatos; qui quoniam in medio habuit Achan² et Jonathan in scientia et ignorantia seipsos anathemati subjicientes, in periculo fuit totaliter perire, licet ignoraret quod in medio haberet anathema. Non ergo, Christianissimi imperatores, tale malum contemnite, sed utimini zelo ad cognitionem Dei, et his quæ ipsius sunt, adimplentes quod scriptum est³: Ventilator impiorum rex sapiens: ut cum David, et Josia, et Elia, ac Agapeto, qui maxime zelaverunt pro Deo, partem vos habecatis in præsenti quidem sicut et illi, et sub scabello pedum omnes inimicos vestros subiectat: in futuro vero cum illis aeternum regnum tribuat, qui promisit coram isto centuplum et in futuro sæculo vitam aeternam donare ». Haec tenus archimandritæ ad imperatorem post obitum sanctissimi Agapeti.

58. Sed antequam cætera quæ hoc eodem anno Constantinopoli post Agapeti papæ obitum secuta sunt, in medium afferamus; in ipso transitu tanti Pontificis aliquantulum immorandum. Quod enim in primis ad tempus spectat; quo hujus anni mense, quove ejus die defunctus sit, haud satis liquido constat: certum est tamen errare eos, qui ejus obitum contigisse referunt hoc anno vicesima prima mensis Maii. Siquidem ex Actis Synodalibus ejus, quod hoc anno celebratum est Constantinopoli, Concilii post migrationem Agapeti, redarguntur, cum ejus prima Actio die secunda ejusdem mensis Maii habita legatur: adeo ut opus sit affirmare, anle eumdem mensem Maium sanctum Agapetum ex hac vita deductum. Anastasius de ipso habet, sedisse tantum menses undecim et dies decem et octo. Verum cum superioris anni exordio ipsum electum fuisse Pontificem satis aperte fuerit demonstratum, utique amplius anni periodo ipsum vixisse, opus est affirmare. Ad calcem vero de eodem Agapeto hæc Anastasius: « Post dies ali-

quantos, ægritudine correpli, defunctus est Constantinopoli. Cujus corpus in loculo plumbeo translatum est Romam usque ad Basilicam beati Petri Apostoli, ubi et sepultus est duodecimo kalendas Octobris. Hic fecit ordinationem in Urbe Roma, creavit diaconos quatuor, episcopos per diversa loca numero undecim. Et cessavit episcopatus ejus mensem unum et dies viginti octo ». Haec tenus Anastasius. Porro diem natalis ejus illum celebrat annuatim Ecclesia, quo Romam transtatum in Basilica Vaticana ipsum excepit. Quod vero ad legationis negotium, cuius rei causa profectus est Constantinopolim: ipsum quidem bene gestum esse, idem Anastasius indicat, ubi ait: « Agapetus papa omnia obtinuit, pro quibus missus fuerat ». Sed redarguietur ex his quæ dicta sunt superius ex Procopio, et ex iis quæ postea sunt consecuta. Post haec de ejusdem Agapeli obitu ista subdit Liberatus diaconus¹: « His peractis, constituens papa apud imperatorem Apocrisiarium Ecclesiæ suæ Pelagiuni diaconum summum, dum in Italiā reverti disponit, Constantinopoli obiit ». Hæc Liberatus.

59. Extat in bibliotheca Vaticana² de rebus gestis ab Agapeto Pontifice Constantinopoli et obitu ejus et funere velus monumenum, scriptum (ut appareat) ab aliquo qui tum interfuit: quod licet depravatum valde, ut licuit restitutum, hic tibi reddendum putavimus, cum notatu digna nonnulla contineat: sic enim se habet:

« Anno ædificationis Romanæ Ecclesiæ quadragesimo nonagesimo, Agapitus, qui primæ Sedis antistes fuit, a Theodato Gothorum nequissimo rege ob postulandam a Justiniano Augusto pacem Constantinopoli venit ». Hic observa, lector, velerem chronographiam, qua aliqui numerarent interdum annos ab ædificatione Romanæ Ecclesiæ. Sicut enim priscis Romanis mos fuit ab Urbe condita annos recensendo deducere, ita iis visum ab Ecclesia Romana condita temporis nota memorias consignare: cui et consentire cohærereque nostram chronographiam adamussim omnino gandeas. Etenim dum ostendimus anno Domini quadragesimo quinto Romanam Ecclesiam ab Apostolorum principe Petro erectam: plane ab eo tempore absolutur hoc anno quadragesimus nonagesimus, et inchoatur nonagesimus primus ejusdem, quo vertitur annus Domini quingentesimus trigesimus sextus. Sed videamus quæ sequuntur:

60. « Confestim uterque, rex et pontifex, sancta delibans oscula, et alter alterum veneratus, diem duxere in vesperam, legationis duntaxat pace negata. At vero Agapitus juxta præceptum Petri universis profuturus Ecclesiis, quæ per id tempus omnes in se inclinatae recumbebant, in ipsarum se necessitatem convertit, columnamque se suffulsi immobilem ». Etenim (ut dictum est) ibi Constantinopolim venit, plures de miserando statu Ecclesi-

¹ Psal. cxxxviii. — ² Jos. vii. 1. Reg. iv. — ³ Prov. xx.

¹ Liber. diac. Brev. c. 22. — ² Biblioth. Vatic. I. n. 1538. Regest. S. Greg. pag. 194.

siarum ei libelli oblati sunt; petentes omnes ab ipso, cui universalis gregis cura in Petro credita fuit, cui et dictum est : « Confirmā fratres tuos » : auxilium impertiri. « Hactenus, (subdit auctor), Romanum Pontificem Constantinopolim advenisse dixi : nunc Anthimū universalem Ecclesiam invasisse dicam, Epiphanio siquidem vicesimo regiæ urbis episcopo vita defuncto ». Ita quidem numerans a Metrophane prædecessore Alexandri episcopi Constantinopolitani, qui vixit tempore Constantini : ab ipso enim usque ad Epiphanium, demptis hæreticis et schismaticis, totidem numerantur ejus Ecclesiæ episcopi; ut plane appareat, Nicephori catalogum Constantinopolitanorum antistitum, a Stachi (ut ait) ab Andrea Apostolo ordinato inchoatum, his temporibus prorsus ignotum fuisse. Pergit vero auctor :

61. « Anthimus qui relieto dudum apud Trapezuntium civitatem episcopatu, Constantinopolim venerat, vitamque suam jejuniis commendabat, sive Patrum decreto, sive Augusti favore, sive procerum voto, hæreticorum pecunias et seditionis turbis fretus, in Constantinopolitanæ Ecclesiæ sedem irruit improvisus, adulteri invasit, et Apostolicum thronum, ingemisceente clero, populoque ad cœlum oculos referente, homo inimicus insedit; atque eunetis cæteris insaniam suam tacitus seminavit, stipem egenis simoniaco ritu disseminans. Talem hunc Ecclesiæ adulterum et populi seductorem Agapitus papa sine illis morarum obstaculis Ecclesia expulit, et pœnitentie eidem tempus indixit : quod cum sine mora repelleret, et antiquam Ecclesiam quam reliquerat, reprobaret, perfidiamque suam alta mente reponeret; papæ Agapiti voce et canonica securi percussus est; complicesque ejus Severus et Petrus, Antiochenæ et Apamenæ civitatum quondam episcopi de exilio in exilium deportati; Zoaras quoque presbyter, eorumque sequax Apostolica voce ligatus est ».

62. « Agapitus vero papa, vas Catholicum, Evangelii tuba, præco justitiae, sacra altaris sedisque velamina sacrilegi Anthimi infecta flatibus, suis Cathelicis precibus eluit ». Citantur haec verba a Gratiano¹ ad probandum antiquum Ecclesiæ ritum, quo ostenderet Catholicam Ecclesiam semper exhorruisse quæ sunt hæreticorum, non solum ipsas Ecclesias, sed omnia ipsarum utensilia; nec illis absque expiatione sacra uti solere. Sed pergit : « Omnesque templi ædes ab inflictis inibi per Anthimum maculis Orthodoxis obsecrationibus expiavit, mercenario lupoque ovium a Dominica caula detruso extra Ecclesiæ parietes. Ecclesiarum ministri, Catholicò principe sibinet arridente, consilium unanimis ineunt, Agapito præsuli Mennam presbyterum ordinandum sibi episcopum suis vocibus commendantes, in medium proferunt. Agapitus papa libellum ejus instar fidei suæ manu pro-

pria editum flagitat, scilicet Romæ eum per se beato Petro Apostolo porrecturus.

63. « Edito Mennas juxta præceptum creatoris sui fidei libello, et Agapito papæ in conspectu Ecclesiæ suæ oblato; ab eodem omnium episcoporum principe imposita manu universalis », subjectarum sibi provinciarum videlicet, « episcopatum adeptus est, solusque vicesimus primus Ecclesiæ suæ episcopus a Romanæ Sedis antistite meruit ordinari. Ilucusque Agapiti præceptoris nostri monitis letati sumus in his quæ dicta sunt nobis : nunc subita infirmitate ejus turbati mœremus. Quis enim potuit siccis oculis Agapitum narrare morientem ?

64. « Incidit in gravissimam valetudinem : mox quod optabat, invenit, ut nos desereret, et temporum malis mox subsequentibus careret, et Domino plenius cum sanctis Patribus jungeretur. Defecerat spiritus, et anhelans in morte, anima erumpere gestiebat; ipsumque stridorem, quo mortalium vita finitur, in laudes Domini convertebat. Needum spiritum exhalaverat, needum debitam Christo reddiderat animam; et jam fama volans tanti prænuntia luctus, totius orbis populos, quibus civitas repleta erat, ad exequias convocabat. Aderant diversarum provinciarum numerosi episcopi, et sacerdotum monachorumque chori pæne urbem repleverant. Tota ad funus ejus Byzantium turba convenit : sacrificium putabat, qui non tali Pontifici ultimum redidisset officium : sonabant psalmi, et excelsa tecta domorum reboans in sublime Alleluia quatiebat ». Locus iste ex Epistola S. Hieronymi ad Aletium de lunere Ruffinæ scripta desumptus indicat auctorem fuisse Latinum, atque latine seripsisse : qui pergit : « Hinc juvenum choros, hinc senum videres. Quæ carmina, laudes sacerdotales, et facta feruntur ?

65. « Nemo quandoque totius orbis vel episcoporum, vel imperatorum vita defunctus, inter tantas exequiarum copias funeratus visus est. Explorate procedentium et calervatim in exequiis ejus multitudinem fluctuantem, non plateæ, non porlicos, non eminentia desuper tecta capere poterant prospectantes. Tunc suos in unum populos urbs regia prospexit : favebant (fervebant) omnes sibi in gloriam defuncti sacerdotis. Nec mirum, si de ejus fide homines exultarent, de cuius prædicatione Angeli latabantur in cælo. Quodque mirum sit, nihil pallor mutarat in facie; sed ita dignitas quedam, et gravitas ejus ora compleverat, ut eum non mortuum, sed dormientem putarent ». Hucusque ibi, sed nonnulla deesse videntur. Impendit Oriens vivo, impendit et mortuo Agapeto, quæ tantum decere sciret Romanum Pontificem, orbis totius antistitem : dum quam debuit eidem superstitione obedientiam exhibuit et observantiam, defuncto autem ul patri omnium parentavit.

66. Ne quid vero præteriisse videamus ex iis quæ sub eodem Pontifice gesta esse antiquitas prodidit; hic ad finem rerum ab ipso gestarum colliganda nobis erunt, quæ absque nota temporis esse conscripta reperiuntur de iis quæ ipsi acciderunt,

¹ De consecr. dist. 1. c. 23.

dum Romæ esset : cum more nostro certis reddere auniis uolumus , qua nullæ certitudine temporis enarrantur, sed ad calcem potius ipsa referre. Quæ igitur de eodem Agapeto Pontifice apud Sophronium narrata leguntur, his jungamus : sunt hujusmodi¹ : « Narravit nobis abbas Theodorus Romanus , dicens : Est non procul a Romana Urbe breve oppidum, quod Rumellum (Fornellum) dicitur. In eo oppidulo episcopus erat magne virtutis et meriti. Die ergo quadam habitatores oppidi ingressi sunt ad beatissimum Romanum antistitem Agapetum, accusantes episcopum summum , ac dicentes quia in sanctificato vase manducat. Pontifex autem solo auditu percusus, mittit duos ex clericis, ut vinetum episcopum et pedibus iter agentem Romanam perducerent : venientem vero continuo misit in carcere. Cum ergo tres dies in carcere egisset episcopus , venit Dominicus dies. Et cum papa quiesceret, illucescente Dominico die, vidi in somnis quemdam adstantem sibi, ac dicentem : Hac die Dominica neque tu offeras salutarem hostiam , neque aliis quispiam episcoporum qui sunt in Urbe ista, nisi solus episcopus, quem habes in carcere inclusum : illum enim hodie offerre volo.

67. « Expergefactus autem papa , et de visione quam viderat, hæsitanter, dicebat in seipso : Talem contra illum accusationem suscepit, et ipse habet offerre? Venit igitur ei secundo vox in visione , dicens : Dixi tibi , ut episcopus , qui est in carcere, solus offerat. Ambigenti adhuc , tertio apparuit illi, eadem repetens. Expergefactus autem Pontifex misit in carcere, et accessito ad se episcopo, percutiebatur eum , dicens : Quod est opus tuum? Episcopus autem nihil illi aliud respondit, nisi : Peccator sum. Cum vero episcopo persuadere non posset, ut aliud diceret : tunc ait ad eum papa : Hodie tu offerre debes.

68. « Cum ergo sancto altari assisteret, et papa prope illum adstaret, diaconis altare circumdantibus, coepit sancta missarum solemnia episcopus. Et cum complessset orationem oblationis , antequam concluderet ipsam, coepit secundo ac deinceps tertio et quarto dicere ipsam sanctam oblationis orationem. Cunctis vero eam moram moleste ferentibus, dicit ei Pontifex : Quid hoc est, quod jam quarto hanc orationem dixisti, nec eam concludis? Tunc respondit episcopus : Ignosce mibi , pater sancte : quia non vidi juxta consuetudinem sancti Spiritus descensum, idcirco non terminavi orationem. Sed, sancte mi domine , diaconum illum prope me assistentem, qui flabellum tenet, ab altari remove : ego enim illi dicere non audeo. Tunc jussu S. Agapeti recessit diaconus : et continuo vidit episcopus et papa sancti Spiritus adventum. Sed et velum , quod altari superimpositum erat, ultra sublatum est, texisque papam et episcopum et diaconos omnes, qui sancto altari adstabant, quasi per tres horas. Tunc venerandus Agapetus, agnita sanctitate

episcopi ex perspecto miraculo , quanque falsam calumniam perpessus esset cognoscens ; quod illum ita vexaverat, tristis affectus , statuit non jam amplius per surreptionem quipiam agere , sed cum maturo consideratoque judicio et magna longanimitate procedere ». Haec tenus ibi.

69. At ne tu ista legens errore ex hujusmodi narrata historia ducaris, ut existimes peccatis intercedentibus ministrorum posse effici, ut quod in Ecclesia Deo offertur sacrificium , minime suum sortiatur effectum. Etenim si nec ipsius sacerdotis rem agentis peccata impedimento esse possunt, quo minus ineruentum illud et sacrosanctum sacrificium perficiatur omnino : quanto magis adstantium ministrorum id haud poterit retardari criminibus? Sed totum illud factum esse divinitus ad illius sanctissimi viri sanctitudinem declarandam , satis innotuit, atque ad reliquos admonendos, haud facile a Deo permitti omnino falli judicia Sumorum Pontificum , quorum sit mens recta piaque : cum etsi aliqua possit ut homines falsa surreptione præveniri, Deus tamen succurrit ne labantur. Quæ si in hujusmodi privatis causis accidere consueverunt, ut etiam superiori tomo , dum de S. Equitio egimus , est demonstratum ; quomodo non præsentaneo peculiarique Deus præsto erit auxilio ; cum publica ad universam Ecclesiam pertinentia judicia excentur, atque ea potissimum quæ sunt Catholicæ fidei decernuntur?

70. At hic finis esto historiæ rerum gestarum sanctissimi Agapeti Romani Pontificis : cui haud scio an similis alius inveniri possit, qui adeo brevi temporis spatio Ecclesiae Catholicæ præsidens , talia tantaque perfecerit, cujusque æque apud Occidentales atque Orientales sint amplissima conclamata præconia : quique fidelibus cunctis ex hac vita decedens sui ardenter reliquerit desiderium, quod etiam de optimis privatus amor adimere consuevit: qui denique in deplorata adeo incidunt tempora, magis sacerdotali vigore nituerit, constantiorque apparuerit Pontificia potestate.

71. *Præsidibus Menna vicario Sedis Apostolice, et legatis Apostolicis Concilium Constantiopolis celebratur in quo firmatur sententia in Anthumum, Severus ceterique hæretici damnantur.* — Jam vero quæ post sanctissimi papæ decessum , antequam successor crearetur, facta sint Constantinopoli, hic emarremus. Aderant illic adhuc Apostolica Sedis legali illi, quos idem Pontifex (ut dictum est) præmisserat anno superiori ad res componendas Constantinopolim ; quos decadens nulla imminutus potestate reliquit. His autem cura illa potissima fuit, ut quæ ab eodem Agapeto vivente constituta fuissent, nullo unquam hæreticorum labefactarentur insultu , sed sarta tecta atque in omnibus illibata et integra permanerent : cujus rei causa suis ipsorum verbis etiam obligare Orientales episcopos, ipsis in consilio fuit, atque in eamdem sententiam Mennam adduxerunt Constanfinopolitanum episcopum.

¹ Prat. Spir. c. 250

72. Sic igitur pari consensu Synodum in eadem civitate ex vicinioribus episcopis et iis qui Constantinopoli morabantur colligere quantocius decreverunt, antequam rursus insurgerent potentia freti imperatricis depositi nuper hæretici, qui fuerant Pontificia Agapeti auctoritate compressi. Potlebat ad hæc agenda viribus Mennas, utpote qui non legatorum tantum muniebatur auctoritate, sed et ipse præpotens erat vicaria Sedis Apostolicæ præfectura, qua ab eodem Romano Pontifice adhuc vivente insignitus fuerat, prout ejusdem Synodi Acta, de quibus sumus dicturi, declarant. His ergo relictis, qui ex hac vita ad æternam migraverat Agapetus, vivere visus est in legatis, superstesque in vicario Menna Constantinopoli adhuc post obitum permanere. Horum igitur opera atque labore, hoc anno, die secunda Maii, celebrari coepit est dicta Synodus Constantinopoli, præsentibus cum Menna Apost. Sedis legatis. Extant ejus Synodi Acta recitata in Concilio Hierosolymitano, hoc item anno die xix Septembris habito, ubi hæc de ipsa Synodo Constantinopoli dicta die celebrata leguntur, quibus tempus et personæ quæ interfuerunt describuntur, atque ita exordiuntur¹:

73. « Post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi, sexto nonas Maias, Indictione decima quarta, in Deo amantissima et imperiali civitate Constantinopoli nova Roma, præsidente domino nostro sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et patriarcha Menna in Mesaulio (in meditullio aulae occiduo) Diitico venerabilis domus dominæ nostræ sanctæ et gloriæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, quæ est prope sanctissimam magnam Ecclesiam. Et a dextra quidem parte considentibus ei et coaudientibus juxta pium jussum Christo amantisimi et a Deo custoditi imperatoris nostri Justiniani, sanctissimis ac Deo amantissimis episcopis Sabino Canusino, Epiphanio Esculano, Asterio Salernitano, Rustico Fæsulano, Leone Nolano, omnibus ex Italæ regione prius quidem missis a Sede Apostolica ». Et aliis ibi recitatis episcopis, omnibus quinquaginta numero: post quorum nomina recensita, novissime recitantur, qui et eodem ordine subscripsisse reperiuntur Theophanes alique Pelagijs sanctæ Romanæ Ecclesie diaconi cum dictis episcopis eodem munere Apostolicæ legationis fungentes, una cum aliis ministris Menna et Petro Apostolicæ Sedis notariis ac subdiaconibus et procuratoribus, ac ceteris qui aderant ejusdem Apostolicæ Sedis clericis: interfuerunt legati quoque ab Antiocheno patriarcha Ephraenio, necnon alii a Petro episcopo Ecclesie Hierosolymitanæ, itemque Cæsarea Cappadociæ, Ancyra, et ab aliis locis missi.

74. Quod vero in primis ad locum Synodi pertinet: non prætereat (quod et alibi notasse meminimus) dum habent Acta, eam habitam in Diitico: hanc vocem cum librarii minime intelligerent, eam corrupisse, ut pro Diitico, scripserint Dyticum,

alii Dipsychum; sed germana est illa lectio, qua Diiticum ponitur: erat enim Constantinopoli per celebre monasterium Dii appellatum, a quo Diiticum derivatum, cuius hoc tempore præfектus erat Agapetus, qui in ordine archimanditarum in datis Synodo libellis primo loco subscriptus habetur. Ita dictus locus ille a Dio archimandrita sanetitate celebri, cuius natalem diem Graeci notatum habent in Menologio decima nona Julii. Cuius etiam monasterii Dii mentio habetur in Romano martyrologio², ubi memoria celebratur ejusdem monasterii monachorum martyrum, qui pro Catholica fide tuenda sub Anastasio imperatore occisi sunt, de quibus ibidem in Notis diximus.

75. Considentibus itaque episcopis, jussus est legi libellus oblatus antea imp. Justiniano ab Orthodoxis archimandritis Constantinopolitanæ urbis et aliis Syriae inferioris, qui etiam (ut nuper vidimus) aliam Agapeto papæ dedere libellum eodem argumento conscriptum, quibus omnibus petebant damnatos hæreticos procul expelli. His actis, rursum legi eorumdem libellum datum Agapeto papæ, Patres jusserunt, quo (ut dictum est) damnatos hæreticos non amplius audiri, sed procul relegari petebant; necnon alium eidem prius oblatum Pontifici, et scriptam ab eo Epistolam ad Petrum Hierosolymorum episcopum. His lectis, interlocutus Mennas, convenientum dixit esse et explorandum Anthimum, si resipiscere ab errore vellet, neque, ut si minus id faceret, expelli posset: hac usus benignitate ex voluntate (ut testatus est) Agapeti papæ. Missique sunt ex Synodo ad eum accersendum tres metropolitani episcopi, duo presbyteri, totidemque diaconi. Sieque finis impositus est præsenti primæ Actioni.

76. Secundo convenerunt iidem sanctissimi Patres nonis Maii, sive (ut alia lectio habet) pridie nonas ejusdem³. Tunc, qui missi erant, retulerunt Anthimum quæsitum in palatii locis ubi degere consuevit, et alibi, et in suburbio, nec inveniri potuisse. His auditis, placuit sanctæ Synodo rursum aliorum trium dierum terminum ad resipiscendum illi tribuere, cuius rei gratia alii legati sunt episcopi, presbyteri, atque diaconi, qui eum quærerent. Hæc gesta sunt in hac Actione, neque amplius quicquam.

77. Post hæc autem statuta die rursum ad Synodum episcopi convenere sexto idus Maii: ubi vocatis qui ad inquirendum Anthimum missi essent, et pariter testatis majori cum diligentia perquisitum et non inventum; interlocutus Mennas Constantinopolitanus episcopus una cum sancta Synodo, tertiam adhuc Anthimo ad resipiscendum dilationem decernit, eamdemque peremptoriam: missique totidem episcopi, presbyteri, atque diaconi, prorogato decem dierum spatio ad pœnitentiam Anthimo. Sed qui præterea a Patribus additum, ex Actis iisdem acceperat³ quod interlocutus est Mennas et uni-

¹ Extant tom. II. Conc. nov. edit.

² Die VIII. Febr. — ³ Habetur tom. II. Conc. nov. edit. — ³ Ibid. Act. III.

versa Synodus post concessum decem dierum Anthimo spatium : « Et pro tollendo omnem ignorantiam, seu (quod verius est) dissimulationis occasionem ; fient, quae a nobis sententiata fuerint, manifesta toti Christianissimo populo hujus regiae civitatis, et proclamation apponetur continens inquisitionem esse factam super Anthimum, et ipsum hortans sero venire ad nos ». His dictis clausa est tertia Synodi hujus Actio : ipsa autem proclamation leeta est quarta sessione.

78. Duodecimo enim kalendas Junii eodem anno ei Indictione iterum convenere Patres : ubi anditis episcopis et aliis qui ad perquirendum Anthimum missi erant ; eum nusquam eum esse inventum, singulorum relatione innotuisset ; tum Mennas Constantinopolitanus episcopus ad Anthimum proclamationem scriptam publice legi jussit, quae sic se habet :

« Mennas archiepiscopus Constantinopolitanus ecumenicus patriarcha et tota Synodus in ipsa Deo amata Roma Constantinopoli congregata Anthimo venerabili.

79. « Si quidem aliqua ratio conveniens tibi fuisset et spes pœnitentiae de peccatis commissis, nihil certe opus fuisset præsentium proclamationum. Sed olim sanctæ memoriae Agapeto papæ antiquæ Romæ manifestam fecisti opinionem tuam, et jam in ipsis reprehensilibus dogmatibus inquisitionem meruisti, cum pontifex Trapezuntinus appareas : sed neque inquisitionem illius sustinuisti : et cum a nobis tanto tempore ad pœnitentiam evocatus fueris, non moderatior te ipso factus es, et inobedientiam tuam majorem (meliorem) sacerdotali humilitate (sicut visum est) ostendisti. Et quidem quae a te gesta sunt, nulla venia digna sint : verumtamen adhuc hominum lubrio peccata adseriendo, et clementiam usque ad multum tempus erga eos qui peccaverunt, et occasionem emendationis (licet tarde) saepius factam invenientes, præsenti littera te provocamus ; admonentes tuam venerabilitatem, non stare in ipsa contentione usque ad finem, et venire ad sanctam Synodum intra numerum sex dierum, et opinionem quam in rectis dogmatibus adeptus est, pura voce ostendere, namque facere universis aliis, quanta potest ad revocationem his qui lapsi sunt Patrum mitissimorum et judicium elementissimorum admonitio. Si vero et hanc nostram vocationem despixeris : tibi de cætero non in tempore locus pœnitentiae erit. Nobis enim non aliunde quam ex his quae fecisti, ea quae judicij sunt inducentur. Subsignavi, apposita mensis Maii die quinta decima, Indictione quarta decima, post consulatum Flavii Belisarii glorioissimi ». Hactenus ad Anthimum captantem latebras proclamatio. Termino autem prescripto jam elapo, in eundem Anthimum sententia iata est, imo pronuntiata antea ab Agapeto papa firmata, ex qua supra alia occasione complura deprompsimus, sed hic eam integrum acceipe.

80. « Multarum transgressionum Anthimus

reus demonstratus est. Venerabiles quidem Patrum leges tanquam non positas ad nihilum reputavit, et paulo minus suo exemplo omnem Ecclesiasticum statum conturbavit, introducendo se in patriarchalem sedem hujus regiae urbis, quae nullo modo sibi convenit, comminemque confusione sacerdotibus Dei ac populis fidelissimis operatus est. Quinimo non hoc solum sibi studium erat, sed et Eutychetis opinionem habet. Cumque sic obtinere potuerit magnum pontificium, quemadmodum dictum est, paulatim pulavit oportere depascere sanctissimas Dei Ecclesias lali morbo, et contrarium quam divinæ voces dicant, pro congregando rationabiles oves Dei, ovilis divisiones excogitabat adversus omnes (ut ita dicatur) Ecclesias ; ut periclitando unionem sanctissimarum Ecclesiarum tantis piissimi imperatoris nostri laboribus reformatam in nullas divisiones seinderet. Denique paulatim hanc corruptionem significabat simulans quidem suscipere sanctas Synodos, Nicenam dicimus contra impium Arium, Constantinopolitanam contra haereticum Maedonium, et Ephesinam primam contra impium Nestorium, ac Chalcedonensem contra impium Eutychetem, saltem ipsas habens in sacris Diptychis. Sed cum inserta ipsis Synodis esset sancta memoria beatissimi Leonis papæ, nullo tamen tempore aliter vel percipit, vel participat sanctissimis Dei mysteriis, nec celebritatem ipsis prædicat, ne in hac quidem sanctissima magna Ecclesia, resiliens universaliter a rectis ipsis confessionibus, et neque magnorum Pontificum neque venerabilium priorum, qui pro talibus respiciunt, aut omnino tolerant, aut aliquam defensionem dat : quomodo non parvum singulo die affert scandalum in talibus, infidelibus quidem irridentibus, fidelibus vero dolentibus ut qui parum credunt, adhuc magis conturbentur, et in pejus incident.

81. « In talibus enim cum Magnus imperator seipsum disposuerit, ad memoriamque sibi reveraverit sententiam principis Apostolorum, quæ dicit¹, paratos nos semper esse oportere ad respondendum omni petenti rationem de ea quae in nobis est spe : nihil plus juvit, sed ad ejus serenitatem deceptilibus rationibus usus, promisit se omnia facere, quæcumque Summus Pontifex magna Sedis Apostolica decerneret : et ad sanctissimos patriarchas scripsit, se sequi per omnia Apostolicam Sedem. At magno Deo et Salvatore nostro Jesu Christo non permittente talia usque in finem procedere, missus est huic regiae urbi, secundum ipsius deitatem, Agapetus sanctæ et beatae memoriae papa beatissimus, qui statim saeculis manum cum Deo porrexit, et ipsum de sede sibi non conveniente depulit, data venia his qui talis rei participes aut communicatores sunt, et regiae ac a Deo custoditæ civitati sacrum ornatum suum reddidit, cum ostendit vestram beatitudinem huic sanctæ magnæ sedi præesse.

¹ 1. Petr. 1.

82. « Quoniam vero et in dogmatibus impietatis sibi infinita crimina impendit, supplicationesque et libelli multi porrecti sunt piissimo imperatori nostro, et beatissimo papæ a diversis venerabilibus viris : et multis quidem sudoribus ipse beatissimus papa animam ipsius paterne revocare studnit : sic tamen insanabiliter eum se habere invenit et pia dogmata reeusauit, insuper etiam et eriminantem vocem illam de duabus naturis (quod adversus Eutychetem maxime sancta Chalcedonensis Synodus diffinivit) prorsus negando, et recte condemnatos a sancta Synodo recusantem evilare, imo e contra ipsos amplexantem, et quantum in ipso est, studentem ostendere Dioscorum et ipsum Eutychetem prorsus insontes, inter quos sequi heresim deprehensus est ; sententiam profert in scriptis plenam clementia et decenti sanctitate, differens (deferens) ei tempus penitentiae, decernensque, donee a fali opinione mutatus satisficerit his quæ a sanctis Patribus docte et canonice definita sunt, ipsum non habere nomen Catholici, neque sacerdotis.

83. « Hæc autem secutus piissimus imperator noster, respiciensque ad supplicationes suæ serenitati a diversis personis venerabilibus porrectas, vestram beatitudinem et nos omnes in idipsum super isto convenire bene satisfaciendo, justum iudicavit. Nos itaque venerabiles canones sanctorum Patrum nostrorum sequentes, sacris vocationibus ipsum advocavimus, et tempus penitentie ei dedimus, et latenti ac medelam recusanti proclamatio manifesta fecimus quæ a nobis facta sunt. Cumque in his omnibus ipsum ad conversionem adducere non potuerimus, apertam hanc suæ heresis demonstrationem accipientes, sequentesque ea quæ a beatissimo papa bene examinata sunt : conspicimus (si hic vobis adstaret) omnino ipsum tanquam membrum inutile et putridum abjecti de corpore sanctarum Dei Ecclesiarum, et extra episcopatum Trapezuntinum esse, et alienum ab omni sacra dignitate et potestate, et juxta ipsius sanctissimi papæ sententiam a Catholica appellatione ». Haec est Synodi sententia.

84. Post hæc Mennas Constantinopolitanus episcopus plura in eundem Anthimum locutus, afferens in ejusdem condemnationem caleulum, quanta debeant flagrare charitate judices Ecclesiastici reum damnantes, declaravit exemplo, dum inter alia animi ad commiserationem commoti indicium ostendit verbis istis : « Unde super impenitenti inobedientia voluntatis ipsius lacrymantem, et super errore, qui illius animam apprehendit, gemiscentes ; et sequendo sanctissimam vocem magni Dei et Salvatoris nostri¹, qui docet nos non parcere propriis membris, si alienus scandali causa nobis fiant, sed ipsis incisionem facere insinuat ad integrum totius corporis valetudinem : respicientes ad ea quæ pridem a sanctæ memorie Agapeto papa antiquæ Romæ decreta sunt, etc. » Prælocutusque

multa, in eundem perversum Anthimum sententiam tulit, quam seculæ sunt acclamations episcoporum, clericorum, et monachorum, exclamationsque pariter adversus collegas Anthimi Severum, Petrum, atque Zoaram, jam ab Agapeto papa prædamnatos. Post hæc monachi quoque adversus eosdem libellum obtulerunt, cuius lectio in aliud est dilata conventum.

85. Ne autem ista dilatio quid suspicionis in eorum animis parere posset, ista ad postremum Mennas adjunxit : « Putamus, charissimi, vestram pietatem non ignorare voluntatem et zelum pii imperatoris nostri, quem habet ad Orthodoxam fidem nostram : et nihil eorum quæ in sanctissima Ecclesia moventur, convenit fieri præter opinionem et jussum ipsius. Rogamus itaque vestram charitatem in præsentiarum acquiescere, ut nos tempus accipiamus adducere ad pias suas aures ea quæ a vobis exclamata fuerunt ». Hæc ipse dicens, ne de imperatoris voluntate nimis profuse locutus esse videri posset, mox hæc addita appendice, dicta coecuit : « Nos enim (sicut seit vestra charitas) Apostolicam Sedem sequimur, et ei obedimus ». Hucusque Mennas, qui et subscriptionem apposuit, quam cæteri qui Synodo interfuerunt pariter subscribendo senti sunt.

86. Quod igitur ad imperatorem se dictorum hæreticorum causam relaturum Mennas Constantinopolitanus episcopus dixisset, oblati sunt adversus eos libelli eidem imperatori, quos Synodo cognoscendos idem misit Augustus. Cujus rei causa opus fuit ut rursum Synodus conveniret : quoniam vero die, ita Acta declarant¹ : « Post consulatum Flavii Belisarii, pridie nonas Junias, Indictione decima quarta, in Deo amata civitate Constantinopoli, præsidente autem sanctissimo ac beatissimo domino nostro Menna, etc. » Notandum autem, quod in Actis Hierosolymitani Concilii hæc ultima Actio Synodus secunda nominatur; prima vero quam recitavimus contra Anthimum : ita namque ob diversas utriusque Actiones distingui placuit, utpote priorem illam esse dicendam contra Anthimum celebratam, posteriorem vero illam, quæ adversus Severum, Petrum, atque Zoaram collecta est. Sed cum revera eodem in loco fuerit congregata, ab iisdem episcopis celebrata, et eadem ex causa nempe adversus ejusdem classis hæreticos habita, Actionem hanc potius ejusdem Synodi esse dixerimus, quam Synodum a superiori distinctam.

87. Cum igitur dicta die et loco convenienter episcopi, jussus est ingredi Theodorus tribunus et notarius atque referendarius imperatoris, qui secum ferret ab ipso ad Synodum missos libellos, quos a diversis acceperat; vocatique pariter monachi et clerici eorumdem hæreticorum accusatores, qui libellos obtulerant imperatori. Primum vero præcipitur legi libellus Pauli episcopi Apameæ, ejus antistes anteua fuerat Petrus, habens subscriptio-

¹ Matth. v.

¹ Conc. Const. sub Menna Act. I. tom. II. Conc.

nem sex aliorum episcoporum secundæ Syriae; cuius est exordium : « Magnificavit etiam et nunc Dominus facere nobiscum, etc. » Continet autem eorumdem libellus confessionem fidei Orthodoxæ, laudesque ipsius imperatoris, quem commoveri suadent adversus Severum, Petrum, atque Zoram. Mentionem pariter habet de Epistola eodem argumento scripta ad Romanum Pontificem Agapetum, quam ipse morte preventus non accepisset. Eo lecto libello, jesus est pariter recitari qui a monachis Constantinopolitanis et aliis secundæ Syriae eidem oblatus est imperatori, qui incipit : « Cor vestrae pietatis in manu Dei, et ad quodcumque ipse vult inclinari consipientes, etc. » Illud enixius expelentes, ut dictos damnatos hereticos judicio Synodali subjiciat, et de medio tollat omnes non communicantes Apostolicæ Sedi. His lectis, dimissus est Theodorus referendarius, qui ab imperatore eosdem ad Synodus libellos attulerat.

88. Cum autem ipse recessisset, jesus est a sancta Synodo eorumdem monachorum legi libellus adversus eosdem ad Synodum datus, cuius est initium : « Cum judicium adversus Anthimum finem acceperit, etc. » Versantur in eodem argumento, ut sicut Anthimum, ita reliquos damnet hereticos Dei Ecclesiam perturbantes : in memoriam pariter revocantes impia atque nefanda scelerâ ab iisdem ipsis perpetrata; que cum a nobis superiori tomo sint suo loco et tempore quo facta sunt, recensita; hic eadem iterum repetere superfluum judicavimus. Perfecto libello, quo iisdem appellaverant olim agitatum adversus eosdem Apostolicæ Sedis judicium, lecta sunt que adversus eosdem rescripta fuerant ab Hormisa Rom. Pontifice ad Epiphanium Constantinopolitatum episcopum, neconon ea que idem Pontifex scripsisset ad monachos secundæ Syriae : de quibus Epistolis a nobis pariter actum est superius. Juncta his lectio est libelli supplicis clericorum et monachorum Antiochiae ad Joannem Hierosolymorum episcopum adversus eosdem hereticos tempore Justini imperatoris, cum pax redditâ esset Ecclesiæ : cui subjecta est relatio a Joanne Constantinopolitano episcopo tunc temporis data de pace composita, et alia ejusdem temporis acta, de quibus nos suo loco abunde satis.

89. His omnibus perfectis et auditis, perspicue cognitum est, tum a Romano Pontifice, tum in Oriente in Synodis Antiochiae, Constantinopoli, Hierosolymisque et ubique locorum ab Orthodoxis eosdem jam esse damnatos hereticos. Quamobrem in eosdem ab ipso Menna episcopo Constantinopolitano, et universa que congregata erat Synodo, ejusmodi sententia lata est verbis istis :

90. « Cuim Joannes divinus Apostolus et discipulus magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi dicat¹, quedam esse peccata non ad mortem, quedam vero ad mortem; doceatque nos per hanc sen-

tentiam fugere blasphemias in Deum per opiniones hereticorum veluti ad mortem ducentes : videanturque Severus et Petrus sponte praeligere peccata ad mortem; opportunum est eos qui a principio erraverunt, et opinionibus hereticis seducti sunt, et propter hoc a sancta Catholica Ecclesia et Apostolica, et ab omnibus qui in ipsa partem sacerdotii sortiti sunt condemnationem sibi ipsis superinduxerunt, sobrie penam portare, et ipsam existimare occasionem penitentiae atque recognitionis. At cum hi nihil tale videantur fecisse, neque toto tempore aliquam demonstrationem recognitionis fecerint, sed tanquam in ipsum Deum superbientes, manserunt in propriis impietatibus; et parvum putaverunt stare usque ad perditionem suam, etsi non omnes alios, quibus validi fuerunt, perdidissent; et opus affectaverunt dignum solius auctoris et inventoris iniquitatis, qui propriam ruinam communem omnium hominum perditionem constituere voluit, et usque nunc vult. Non ergo cessaverunt uti doctrinis scriptis et non scriptis, et non solum in civitatibus in quibus fuerunt commorantes, sed etiam in longe remotis simpliciorum animas afficiendo, et participes propriæ perditionis faciendo; non ad intellectum accipientes judicium Dei, neque Dominicam sententiam manifestissime clamantem¹ : Si quis scandalizaverit unum de pulillis istis, obnoxius erit gehennæ ignis.

91. « Insuper autem conculcaverunt venerabiles canones, qui prudenter sanxerunt, condemnatum in aliqua Synodo, nullo modo posse sacerdotale ministerium reassumere, donec de eo discussio ab alia Synodo facta, ipsum innocentem probasset. Et si quis audiebat sacrum quid medio tempore facere ante restitutionem in alia Synodo, hunc nec postea in alia Synodo spem aliquam restitutionis habere. Sed haec omnia despicientes predicti Severus et Petrus et sui communicatores et participes, de quorum numero est Zoras quidam monachus de Syria ortus homo, qui neque intelligere aliquid sacri potest, neque secundum rationem facere, non quod aliis quicquam boni impartiri possit; sed simpliciter sic hypocrisim veluti escam quandam animalibus esurientium porrigit, imo (quod verius est dicere) materiam avaritiae facit,

92. « Contempserunt quidem Ecclesiam Romanam, successorem Apostolorum, que sententiam contra ipsos protulit, et pro nihilo reputaverunt hujus regiae urbis sedem patriarchalem, et omnem Synodum in ea congregatam, et ejusdem Domini et Salvatoris omnium in sanctis locis Apostolicam successionem; et ultra haec omnia etiam omnem sententiam Orientalis diœcesis contra ipsos latam. Dicendum etiam est, quod illotis manibus sancta contrectarunt, et tanquam porci quidam margaritas conculcaverunt (dico autem Evangelicas et paternas sententias) nec ecessaverunt usque ad hodiernum diem gnaviter obviare statui et paci sanctissi-

¹ 1. Joan. v.

¹ Matth. xviii.

marum Ecclesiarum. Ipsi enim clam et occulte faciunt ea quae canonibus interdicta sunt, alios quidem multos iniqua doctrina ipsorum persuadentium pervertendo, conventiculaque et parabaptismata per domos et monasteria faciendo contra canones; et ipsorum sceleratam communionem multis, qui ab ipsis perversi fuerant, tradendo: homines dicimus neque figura, neque re, qui habebant ordinationem ab ipsis datam, similiter ipsis perversos.

93. « Porro per haec non solum non eradicatur anathema primo impositum a Patribus nostris, sed et ex nostra sententia, imo vero canorum auctoritate spes restitutionis ipsis auertitur; et ut Catholici filii cum hoc intelligunt, fugiant illorum errorem et heresim. Propterea igitur sequentes sanctorum Patrum nostrorum sententias, et Evangelieis ac paternis inhærendo sanctionibus, suscipimus et sanctissimos fratres et communistros, cum ab ipsis lata fuerit sententia contra prædictos Severum, Petrum, et Zoaram, et alias quicumque communicant ipsis in impietate, ac contra complices ipsorum. Et nos illos per Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum tanquam lupos quosdam graviter irruentes in ovile Christi abjecimus, et consentanei sumus sanctissimis fratribus et communistris nostris: et sæpius prius nominatos Severum et Petrum simili anathemate ferimus; non autem ipsis solos, sed et Zoaram, et alias qui conventicula et parabaptismata faciunt, neconon et omnia ab ipsis conscripta, quæ venenum draconis anchoris mali in ipsis nutrita, et ipsum in simpliciorum animas emittunt ». Haclenus sententia Synodi ex præscripto Hormisdæ et Agapeti Romanorum Pontificum.

94. *De damnatis hereticis Mennæ Epistola et Justiniani Constitutio de alienandis domibus Ecclesiæ ad Petrum episcopum Hierosolymæ.* — His peractis, dedit litteras de damnatione dictorum omnium hereticorum Mennas episcopus Constantiopolitanus ad Petrum Hierosolymorum episcopum, quæ sic se habent¹:

« Per omnia Deo amantissimo ac sanctissimo fratri et communistro Petro Mennas in Domino salutem.

« Recordantes solum venerabilem virorum qui apud vos sunt, lætamur: nam cum sine vultus interpellatione sit allocutio per Epistolas, est animum vertere ad ipsos: propter hoc ergo solum et nunc me motum esse ad scribendum, et ex ipso momento (motu) alloquendi vos, delectatus sum sicut in omnibus divitiis: nam sicut unguentum effusum, sic odorem nominis tui nedum non praesentis, sed longe absens sentimus in eminentia morum vestrorum, in ipso medio cordis posita lætitia implemur, audientes virtutum vestrarum fertilissimam ubertatem. Nam sermo de vestra charitate quotidie versatur inter nos, cum multi quidem

que a vobis reformata sunt narrent, maxime vero communis frater, imo communis benefactor Deo amantissimus presbyter Eusebius (veritatem dico et non mentior) magnus generaliter et continuus de vobis sermo est, maxime ab ipsis sanctitate, qui libenter narrat quæ apud vos sunt, sicut tides recta, vita irreprehensibilis, mansuetudo magna; et (simpliciter dicendo) omnis virtutum chorus vobis a Deo datus est, ut et Jacobi sedem accipere, et custos Orthodoxæ fidei esse mereamini. Igitur et Severum tanquam blasphemum vestra sedes dejecit. Post haec quia tua sanctitas nobis præbuit semina fructuum, fuimus vobis consentientes contra Severum. Adsimilis huius fuit et Petrus, qui cum a ceteris jam depositus fuerit, eadem condamnatione et a nobis ille reprehensus est. Anthimus quoque ac Zoaras in similem errorem incidisse deprehensi sunt, et uterque istorum æquali pena judicatus est. Communicaverunt nobis in his omnibus hi qui de antiqua Roma venerunt, et quicumque congregati sunt in nostra venerabili Synodo: studiumque vigilans ac providentiam Deo amabilem his omnibus contulerunt venerabiles monachi, qui ex vestra a Christo amata regione in regia urbe conuenierunt.

95. « Ipsas itaque actiones Actorum in his omnibus formatas vobis mittimus. Sitis igitur ejusdem sententiæ in judicatis a nobis et a vobis contra Severum, rursum in approbatis a nobis et ab aliis omnibus, et (ut ita dicatur) contra Petrum et Zoaram atque Anthimum sequi tardare nolite: nam vestrum utique fuit, indissimulanter et indifferenter et in aliis quidem principium liberationis hominum pravorum ibidem accommodare, in aliis vero (si fuerit datum) ab aliis sequi. Et ostendetur quidem vobis per partem rerum gestarum ordo atque status. Verumtamen volumus haec a vobis fieri ipsis manifesta, et horum intimacionem ad eos mittite, vestram et venerabilium episcoporum qui subdili vobis sunt intelligentiam circa gesta per litteras ipsis subjiciendas significantes: quæ autem a nobis missa sunt, manere apud vos sinite; quæ vestræ rectæ confessionis et eorum qui malam opinionem sustinuerunt et passi sunt, in perpetuum erunt symbolicum instrumentum.

96. « Rogo autem, talentum quod creditum est, nolite abscondere, sed participatione multipligate, exerite et tradite veritates vestras, ne quandoque videamini ipsum in terram fodere. Secundum me ergo propere facientes, orate pro fratre, et supplicationes frequentate dicentes: Da pacem, Domine, nobis: omnia enim reddidisti nobis. Omnia in Christo fraternitatem, quæ cum sanctitate vestra est, plurimum salutamus ». Hactenus Mennas: quem ejusdem argumenti alias misisse litteras ad Ephraem Antiochenum episcopum sæpe adversus eosdem hereticos strenue laborantem, par est credere, sed non extant.

97. Quem autem audisti litteris Mennæ ad Pe-

¹ Apud Synod. Constant. sub Menna Act. 1.

trum laudari Eusebium Hierosolymitanæ Ecclesiæ ministrum Constantinopoli agentem, cumdem scias commendari pariter in Constitutione Justiniani imperatoris hoc anno data ad eundem Hierosolymitanum episcopum Petrum de alienatione domorum quarundam spectantium ad Ecclesiam Resurrectionis dictam, Hierosolymis existentem : quam hic describere utile esse putamus ob cognitionem frequentis accessus hujus temporis ex toto orbe Christiano ad loca sancta : sic enim se habet¹ :

98. « Jam quidem ea quæ de prohibitione Ecclesiasticarum alienationum erant, lege communis promulgata sunt a nobis, quam sane et obtinere et ratam in omnibus esse volumus. Quando autem conducentis omnibus Ecclesiis boni providentiam agere convenit, præcipue autem sanctæ Resurrectionis, et loci in quo mundi Creator dignatus est in humana constitui generatione; propter hoc existimavimus præsentem scribere legem, non ad subversionem eorum que jam a nobis constituta sunt, sed ad aliquam convenientem et necessariam rebus utilitatem. Omnibus enim est hominibus manifestum hoc, sanctissimam Resurrectionem eos qui ex omni orbe eo confluunt (quorum multitudinem infinitum est dicere) et suscipere et alere, et facere sumptus immensos et insperatos, his qui illic coacervati sunt, sufficientes, secundum miraculorum operationem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi (qui multitudinem ineffabilem ex paucis enutrit panibus) in dies suscipientem. Itaque ipsi et redditus esse oportet plurimos, et occasiones pias, secundum quas futura sit possibilis constitui, ut multitudini auxilietur tanta. »

99. « Novimus igitur, quatenus secundum præsens Eusebius Deo amantissimus presbyter et Cimeliiarches ejus quæ secundum regiam hanc urbem est sanctissimæ Ecclesiæ, profectus in præfatam Hierosolymorum civitatem, et honestos suos et Deo amabiles etiam nunc indicans mores (per quos multis et maximis et justis augmentis sanctæ Ecclesiæ auxit redditum) potuit trecentis octoginta libris auri comparare redditum triginta paulo plus minus auri librarum, quasdam quidem pecunias colligens pie, quasdam vero ut mutuas sumerent exhortans Deo amabilissimos œconomos præfatae sanctæ Resurrectionis. Docuit autem et nos, quia et credidores sua accipere querunt, et quia aliud ex cogitavi inopinabile lucrum. Multis namque confluentibus et accendentibus ad prædictam Hierosolymorum civitatem desiderio repositorum et dicatorum Deo locorum, concupiscent comparare habitationes Ecclesiasticas auro multo, quatenus utique licet ipsis ea, quæ secundum dictum locum est, habitatione perfri : non posse autem hæc facere antistites sanctæ Resurrectionis metu legis a nobis de Ecclesiasticis alienationibus positæ, quamvis tanta existente utilitate hujus inventi, ut in annos quin-

quaginta velint quidam tabernacula seu cœnacula istiusmodi comparare, et inde multo et majore quam dici possit commodo futuro, siquidem possessio sanctissimæ Ecclesiæ accedat redditus triginta auri librarum hæc constituentे admiratione) vix in tredecim annis, cum ædificiorum venditio in ipsis quinquaginta annis fiat; et præsertim cum substantia ipsius Resurrectionis in domibus sic constituta, quæ fortuitis omnibus subjacent casibus, repente una perirent cum ipsis, nec vestigium vel tantum servare facile valentes, si quidem ex aliquo (absit autem et hoc ut dieamus) casu eadant, aut alias consumentur. »

100. « Hæc nos venire ad præsentem legem fecerunt, quam dedicamus Deo et omnium Ecclesiæ sanctissimæ Resurrectioni, per quam sanctimus omnia quidem alia, et in sanctissima Resurrectione obtinere occasione prædiorum Ecclesiæticorum (neque enim ipsi omnino permisimus venditionem nullam facere prædiorum super sanctæ aedificiæ laxamus aliquid de rigore legis. Si enim super utilitate sanctissimarum Ecclesiærum hanc scripsimus, videmus autem tantam in re utilitatem existentem; quomodo non utique per præsentem legem hoc ipsis permittemus, omnem dantes et vendentibus licentiam, et clementibus securitatem? et maxime postquam præsumimus, tempore ipso citius reducturo iterum aedificia ad ipsam, utpote ipsorum emporibus, qui sicut propter studium circa Deum emerint ista, ita et postquam obierint, ipsi illa relicturis. Liceat igitur ipsi sanctissimæ Ecclesiæ facere ædificiorum venditionem, nihil verenti legem in genere de his positam; propterea quod lege recentiore subdivisionem accepit, neque aliqua pena inde contra quamlibet personam omnino conveniente ». Audisti ex verbis imperatoris fidelium pietatem, cum quæ ab Ecclesia emerent, eidem relinquere solerent Ecclesiæ. Sed pergit.

101. « In sequens vero tempus hoc ipsum facere liceat : sieibi aliqua tanta emerserit utilitas, ut multoculum bonum pro minimo sanctissimæ accedat per alienationem Resurrectioni : omnem habentibus facultatem eorum emporibus, nunc et in futurum omne tempus, et nullam ablationem verentibus, non ipsis, non hæredibus ipsorum, non successoribus, neque nunc, neque in aliud tempus; propterea quod per præsentem legem ipsos confidentes posse ad emptionem accedere, non sunt jussi aliquam pro hoc sustinere turbam, aut accusationem, aut damnum, aut ablationem : decreto proculdubio faciendo apud tuam beatitudinem præsentibus qui ex clero veneribili, et demonstrata causa, secundum quam alienatio ædificiorum fit, quia majorum causa bonorum eorum venditioni studetur, exiguis quidcm rebus venditis existentibus, pluribus autem et melioribus iis quæ inde acquiruntur. Scilicet secundum præsentem mercedem congregatam ex pensionibus habitantium, venditione in quinquaginta annis facta, et pretio in solu-

¹ Novel. XL.

tionem debitorum solvendo, quæ creditores dede-
runt pro præfati reditus acquisitione.

102. « Si enim omnium Dominus simul et creator Deus dignatus est tantum ipsi dare privile-
gium præter alias civitates, ut ex ipsa resurget
secundum carnem; manifestum, quia et nos imita-
entes Dominum Deum et magnas ejus miraculo-
rum operationes, quantum homini possibile est
privilegium aliquod dedimus ipsi præter cæteras
Ecclesiæ, ut ipsa fruatur haec nostra lege, quam
velut aliquas priuittias ipsi adducimus, ejus com-
modum per omnia eligentes et venerantes. Quæ
igitur a nobis constituta sunt per hanc propriam
legem, et ipsam legum inscribendam voluminibus
tua beatitudine cognoscens, manifestam ipsam om-
nibus ibi constitutis constituat. Indicet autem no-
stram voluntatem, quam pro sanctissima et merito
ab omni hominum genere adoranda Resurreclione
nostrum habet imperium, et Domino dedicat Deo,
tantis nos et tot bonis præter alios omnes qui ante
nos imperarunt in re qualibet dignato et dignanti.
Specialis lex scripta Petro sanctissimo ac beatissimo
archiepiscopo et patriarchæ Hierosolymitanæ civi-
tatis. Dat XV kalend. Junii, C. P. post Belisarii
V. C. cons. »

103. *Contra damnatos hæreticos sanctionem scribit imperator.* — Visis his, quæ tum a Menna,
tum ab imperatore hoc anno ad eundem Petrum
eodem tempore scripta directa sunt, jam ad damnato-
rum hæreticorum causam, e qua digressi sumus,
redeamus. Cum autem Justinianus imperator co-
gnovisset ea quæ gesta essent in Synodo, consentientia
in omnibus esse iis, quæ haud pridem ab
Agapeto Romano Pontifice acta essent: intelligens
que nullam reliquam spem ut Anthimus suum
emendaret errorem, qui latebras captans neque au-
dire quæ sibi proficia esse potuissent, omnino vo-
luiisset: eadem religione, qua hactenus semper
enituit, pro munimento eorum quæ a Patribus san-
cta essent, sanctionem contra eosdem damnatos
hæreticos seripit hoc ipso anno, octavo idus Au-
gusti, quæ his verbis legitur in Novellis¹:

104. « Imperator Cæsar Fl. Justinianus, etc.
Mennæ sanctissimo ac beatissimo archiepiscopo et
universalí patriarchæ ». Hic adverte, quod quæ est
in tomo secundo Conciliorum editio hujus sanctio-
nis, voce illa, « universali », caret: sed licet ab impe-
ratore ipso dicatur apposita; haud tamen dici potest
eo sensu esse prolata, ut Constantinopolitanum epi-
scopum totius « Ecclesiæ universalem esse antistiti-
tem », significare voluerit: cum hoc tantum esse
Romani Pontificis, pluribus locis idem ipse impe-
ratore disertis verbis significari: et ipsis Synodali-
bus Actis et omnibus quæ præcesserunt Actionibus
expressum sit quam evidentissime, subjacere Con-
stantinopolitanum episcopum Romano Pontifici: ut
plane certissimum appareat, eum appellari uni-
versalem, habitu respectu ad subjectos ipsi in

Oriente sacerdotes: quod nec recentiores Græci licet
schismatici negant. Sed audiamus ipsius imperato-
ris adversus damnatos hæreticos sanctionem Catho-
lico principe dignam:

105. « Rem nou insolitam imperio et nos facien-
tes, ad præsentem venimus legem. Quoties enim
sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio
de saeris sedibus deposituit (quemadmodum Nesto-
rium, Eutychetem, Arium, Macedonium, et Euno-
mium, et quosdam alios ad iniuriam non mino-
res illis) toties imperium ejusdem sententiae et
ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit: sic-
que divina, humanaque pariter consentientia, unam
consonantiam rectis sententiis fecere. Quemadmodum
et nuper factum esse circa Anthimum sciimus:
qui quidem dejectus est de sede hujus regiae urbis
a sanctæ et gloriæ memorie Agapeto sanctissimæ
Ecclesiæ antiquæ Romæ Pontifice, eo quod nullo
modo sibi ipsi convenienti (contra omnes sacros
canones) se intruserat sedi: sed et communis senten-
tia ipsius sanctæ memorie viri primum, atque
etiam saeræ Synodi hic celebratæ, condemnatus et
depositus fuit, eo quod a rectis dogmatibus reces-
sit: et que prius multoties diligere videbatur, hæc
deum diversis Iustrationibus ausfugit, simulans
sequi sanctas quatuor Synodos, trecentorum vide-
licet decem et octo Patrum in Nicaea, et centum
quinquaginta in hæ felici civitate, et in Epheso
primo congregatorum ducentorum, et sexcento-
rum triginta venerabilium Patrum in Chalcedone.

106. « At quidem nec dogmata sequi, nec no-
stram clementiam et condescensionem, quem propter
ipsius salutem habeamus, suspicere voluit, neque
ipse abdicare auctores impiorum dogmatum, qui
prius a sanctis Synodis expulsi fuerant; sed puta-
vit oportere secundum ipsum et in æquali ducere
et condemnatos et condemnatores. Nam semel alien-
nis a sanctissima Ecclesia intellectibus mancipatus,
et a rectis dogmatibus alienatus, merito ad ipsorum
rectitudinem reverti non valuit, etiam ad hæc in-
vitatus a nobis et directus, qui omni studio usi sumus
ad ipsius salutem. Propter hæc igitur omnia
sententiam depositionis in ipsum a sancta Sy-
nodo factam occasione non liciti, neque a sanctis
canonibus approbati raptus sacrarum sedium hu-
jus regiae urbis, et aversionis a rectis, et veris dog-
matibus eyram propriam nostrum facit imperium,
et contra istum præsentem scribit legem. Interdi-
cimus autem et ei commorari in hæ felici civitate et
ejus districtu, et a quacumque alia insigni civitate,
sancientes in quiete esse, et eos diligere, quibus se-
ipsum digne supposuit; et non aliquibus communi-
care, neque eos imbuere in perditionem interdic-
torum dogmatum.

107. « Nec utique extra imperialem confirma-
tionem relinquimus sententiam juste contra Seve-
rum latam, ac ex omnibus (ut ita dicamus) ponti-
ficalibus et patriarchalibus una cum monachicis
consensibus provenientem sedibns, et anathematis-
mum ipsi inferentem, qui prius contra sacras san-

¹ [Novel. XLII.]

ctiones accipiendo sedem sanctissimæ Ecclesiæ Theopolitanorum, sic universa conturbavit, siueque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum sanctissimis Ecclesiis ad invicem inuitteret. Et hoc et a seeptris quæ ante nos fuerunt contra ipsum scriptum erat, variis dogmatum et a rectitudine alienatis intellectibus ac blasphemias usum fuisse, ac universa conturbasse, et illum quemcumque errorem abominabilem hæresiarcharum et iniquorum dogmatum recipere, Nestorii dicimus et Eutychetis: et eum interque horum præceptorum contrarii quodammodo ad invicem esse videantur, ad unum vero impietas finem inferant, etiam illorum divulgatos sermones eum in unum formavisse: duobus enim existentibus dogmatibus ad invicem repugnantibus, quorum utrumque similiter ad animæ perditionem adducit, Nestorii videlicet et Eutychetis (quemadmodum dicendo narravimus, quæ ex Arianorum et Apollinaris contagione constunt; ipse paradoxum quid perpessus, et in utrumque similiter incidit, et ibi quidem hoc, ibi vero illud mittendo, scipsum et sermones suos visus est constituisse commune receptaculum tantorum delictorum.

108. « Sit itaque et ipse sub prædicto anathematismo, quem universus patriarchalis, pontificalis ac monachicus nostræ (ut ita dicamus) politie cœtus iuste in ipsum induxit, de Theopolitana quidem Ecclesia ejectus idecireo, quod thronus de illa ipsum removit, eo quod ipsius principatum recte non acceperat, sed adhuc vivente eo et in sanctissimis Ecclesiis commorante, qui ante ipsum sacerdotium habebat, et propter eum qui post ipsum fuit, de sacerdotio exciderat. Nec vero usque hue stetit, sed etiam sub communi Orthodoxæ et Catholice Ecclesia anathematismo factus, multis libris, blasphemiasque et abominationibus nobis politiam implevit.

109. « Quare universis interdicimus aliquid de libris ipsius possideri: et sicut non licet Nestorii libros scribere vel possideri (quia prædecessoribus nostris imperatoribus in suis Constitutionibus visum est statnere similia his quæ dicta et scripta sunt a Porphyrio in Christianos) sie nec dicta et scripta Severi maneant penes aliquem Christianorum, sed sint profana et aliena ab Ecclesia Catholica, igneque comburantur a possidentibus; nisi qui ipsa habent, velint periculum pati. A nemine ergo scribantur, neque ad pulchritudinem, neque ad velocitatem scribentium: sciendo, quia amputatio manus his qui scripta ejus scripserint, poena erit. Neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi. Similiter autem et huic interdicimus omnino regiam civitatem ingredi, aut districtum ejus, nec aliquam aliam de insignibus; sed in aliqua solitudine et in silentio sedere, et non corrumperere ceteros, neque in blasphemiam ipsos adducere, et non semper aliquid novi invenire contra vera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas Ecclesias festinet.

110. « Sed nec Petrum episcopum Apameæ et

simul depositum, et simul ab ipsis, a quibus Severus, sub prædicto anathematice factum imperium admissit: sed sint propria contra ipsum sententiæ: et qui sub communi anathematismo ordinatus est, sub ipso esto; et sententia sanctissimorum Pontificum, quæ ipsum prævenit, firma permaneto. Neque vero permittimus illi hanc regiam urbem habitare, aut ipsius districtum, vel aliquam de insignibus; sed quorum secutus est errorem, horum imitetur diaetam, quam longissime abscedens et oecultans seipsum: nam talibus occultari, quam videri, utilius est: ignoti etenim existentes, se ipsos laudent solos, publicantes vero sua dogmata, multis ex simplicioribus occasione perditionis præbent: quod nullo modo fieri in Christiano ovili Dei et Orthodoxo populo justum est, neque ab imperio permisum est.

111. « Quoniam vero et Zoaram digne penitus judicarunt sub anathematismo esse reverendissimi et qui juste iudicant episcopi (cum parva quædam talium malorum interpositio sit) et in quibus de honestatus est, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundant, sit et Zoaras interpositio quædam parva hujus male partis (Anthimus, Severi, ac Petri) ordineturque et ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferrente, quam propriam et ipsam in seipsa existentem, adhuc magis cyrioteran¹ imperium facit, et hunc de hac regia urbe et ejus districtu abjicit, et habitationem in aliis civitatibus ipsi omnino interdit. Itaque cum illis solis habitet et consulat, qui a nobis ante memorati sunt, qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur, et similiter in exilio ponuntur. Si quid vero aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur, quæ prædictos deponit et anathematizat, hoc firmius ponimus et diutius, ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso provenisset.

112. « Si vero aliquis ipsorum deprehendatur de cætero facere aliquid præter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quæ minores pœnas declinantes, ad majores immittunt indignationes. Interdicimus autem et omnibus conantibus Catholicam Dei Ecclesiam divellere, sive secundum hæretici Nestorii doctrinam, sive secundum insensati Eutychetis traditionem, sive secundum blasphemias Severi, qui et similia illis intellexit, aut eorum qui illos sequuntur, seditionem immittet sanctissimis Ecclesiis, et loqui aliquid de fide: sed sancimus quenlibet talium silentium ducere, et non convocare aliquos ad se, neque accedentes recipere aut parabaptizare audere, aut sanctam communionem sordidare, et ipsam aliquibus tradere, aut interdictas doctrinas exponere sive in hac nostra regia, sive in alia civitate, sed omne supportare periculum, si quid tale faciat. Interdicimus etiam omnibus istos suspicere. Abjici ergo ipsos sancimus a civitatibus ab ipsis concilatis, scientes pœnas jam

¹ Id est propriam magis.

contentas in nostris divinis Consitutiōnibus, quæ et domos ipsas in quibus tale quid sit, et campos ex quibus nutrimenta præbentur, sanctissimis Ecclesiis assignant, et a possidentibus auferunt : quia delimenti causa fit simplicioribus, sub sanctissimis vero et Orthodoxis Ecclesiis haec juste dicunt esse.

113. « Hæc pro communi pace sanctissimarum Ecclesiarum statuimus, hæc sententiavimus sequentes sanctorum Patrum degmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cætero nobis permaneat : quo in pace servato, aliqua nobis exuberabit politia, desuper pacem habens, quam omnibus magnus Deus et Salvator noster Jesus Christus, Trinitatis unus, unigenitus Dei Filius prædicat et donat his qui sincere ipsum et vere glorificare et adorare digni habitis sunt. Custodiat itaque beatitudina, quæ recte adnotata sunt, et mittat ipsa per suas dilectas litteras omnibus sanctissimis metropolitis sub ipsa existentibus; quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere sanctissimis Dei Ecclesiis sub ipsis ordinatis : ut neiminem ex omnibus lateant, quæ sacerdotio visa sunt et ab imperio confirmata ». Divina subscriptio. « Divinas te servet per multos annos, sancte ac religiose pater. Data octavo idus Augusti, Constantinopoli, post consulatum Belisarii viri clarissimi ».

114. *Concilium Hierosolymis.* — Cum autem Mennas, absoluta (ut vidimus) Synodo, ejus Acta misisset ad Petrum Ilerosolymitanum episcopum, cuius jussione monachi Orthodoxi Palæstinæ et nonnulli episcoporum abierant Constantinopolim acturi contra dictos hæreticos; idem Petrus Hierosolymis collegit Synodum episcoporum decima nona mensis Septembris, cuius extant Acta, quæ Actiones omnes dictæ Synodi Constantinopolitanæ (ut diximus) continent. Est ejusmodi ejus exordium¹: « Post consilium Flavii Belisarii gloriissimi, decimo tertio kalendas Octobris, Indictione quinta decima, in colonia Ælia metropoli et Hierosolymis, præsidente sanctissimo ac beatissimo patriarcha Petro, in secreto venerabilis episcopatus suæ beatitudinis et assistentibus sacerdotio suo sanctissimis episcopis trium Palæstinarum sub sanctis locis venerabilissimæ Synodi existentibus, etc. » Interfuerunt omnes numero quadraginta quinque episcopi. Ubi lectis in Synodo quæ acta sunt contra Anthimum, Severum et alios hæreticos antedictos; prolata est primum in eundem Anthimum sententia, quæ extat: desideratur autem quæ adversus Severum, Petrum et Zoaram fuit in eadem Synodo pronuntiata damnatio.

115. Sic igitur ubique locorum, ubi essent Orthodoxi, toto Christiano orbe conclamata est damnatio dictorum hæreticorum, cum omnes Synodi æque probarent, quæ a totius universalis Ecclesiæ antistite Agapeto adversus eosdem Constantinopoli acta essent. Quæ vero post hæc secuta sint de Anthimo iterum favore impiaæ Theodoræ

Augustæ invalescente, dicemus suo loco. De Severo autem illud liquet, hanc din post fuisse superslitatem, sed et præsenti vita et æterna privatum, cum suis æqualibus blasphemis ad infernales pœnas esse damnatum: quod quidem Deus eidam servo suo, ad curandum hominem in errorem lapsum, ostendit; ut certa testificatione Sophronins narrat², nosque superius alia occasione recensuimus, ut superfluum videatur eademi hic repetere.

116. *Theodosii Alexandrinī exilium.* — Sed et hoc anno decimo Justiniani imperatoris Theodosius episcopus Alexandrinus (ut auctor est Liberatus³ diaconus) cum sedisset annum uniuersum et menses quatuor, cum licet rogatus a Theodora Augusta subscribere noluisse Concilio Chalcedonensi, in exilium missus est, substitutusque in locum ejus Paulus episcopus Orthodoxus: haecque omnia agente Pelagio, qui Constantinopoli fuit apocrisiarius Romanorum Pontificum, Agapeti primum, inde Silverii, atque demum Vigilii. Porro de Pauli electione idem Liberatus ista subiecit³: « Postquam ergo Theodosius Alexandrinus in exilium missus est, Paulus quidam unus abbatum Tabennensium monachorum ad Alexandrinam sedem ordinatur episcopus plane Orthodoxus, snscipiens Chalcedonensem Synodum: ordinatus est a Menna Constantinopoli, præsente Pelagio responsario Vigilii, et apocrisiario Ephraemii Antiocheni, et apocrisiariis Petri Ilerosolymorum. Severus autem Antiochenus jam fuerat condemnatus, et Anthimus Constantinopolitanus ab Agapeto papa Romano et Menna Constantinopolitano, et libellis datis adversus eos imperatori Justiniano, præsentibus monasteriorum præsulibus primæ et secundæ Syrie, et præsidibus monasteriorum Ilerosolymitorum et eremi. Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiæ anno imperatoris gloriosi Justiniani Augusti decimo ». Ita supplendum ex rebus gestis superius enarratis. Pergit vero idem auctor hæc de Pauli inexpectata electione dicere, deque tumultibus Alexandrinis: « Iste Paulus spretus erat ab aliquibus monachis suis, et venerat Constantinopolim pro se agere apud imperatorem. Qui divino nutu cathedram vacantem inveniens, meruit per Pelagium diaconum Alexandriae episcopatum ». Quæ autem contigerunt postquam Alexandriam reversus est (ut singula singulis reddamus annis) suo loco dicturi sumus: hæc modo de rebus hoc anno gestis.

117. *Defectio militum Arianorum in Africa.* — Quod vero spectat ad statum Ecclesiæ Africanæ, hoc eodem anno contigit, ut Ariani milites in Africa conjurantes adversus Salomoneum exercitus ducem, Paschali tempore, in hostes conversi, Africanam provinciam dira afflixerint clade, Carthaginemque diripuerint; electoque sibi duce Stoza tyrranno, ab imperio Romano omnino defecerint. Seribit hæc omnia Procopius: sed male in margine lacunam

¹ Extat tom. 1. Cone.

² Prat. Spirit. c. 26. — ³ Liber. diac. in Brev. c. 20. — ³ Liber. c. 20.

impleturus quis addidit id factum anno duodecimo ejusdem imperatoris. Etenim eum idem auctor disertis verbis dicit, tunc accersitum in Africam ipsum Belisarium Syracusis agentem; nonnisi hoc anno id factum oportuit: nam (ut dictum est) ultimo anni superioris tempore potitus Belisarius Syraensis, ibi degens hoc anno vocatur in Africam; sequenti vero Romanum cum exercitu profecturus, Neapolim sibi obviam civitatem vi cepit. Post haec semper perseverasse in expeditione Italica Belisarium. Procopius satis ostendit, qui ejus singula assectatus vestigia, quae duodecimo imperatoris anno ab eo sunt gesta, fusius est prosecutus.

118. Haec autem de militum Arianorum in Africa faela defectione quomodo se habuerint, ex Prokopio¹ sic habeo: « Annus, inquit, decimus Justiniani imperatoris agebatur, vere ineunte, quando Christiani festum celebrant, quod Pascha vocant, seditione in Africa inter milites contigit ». Et inferius: « Postquam vero dies festus proximus futurus erat: Ariani mœsti ob templorum prohibitionem valde instabant; visumque est eorum primatibus, ut in prima festi die, quam magnam vocant, Salomonem interficerent: erat is dux exercitus imperatoris. Res aliquando latuit nullo consilium retegente, utpote multa gravia et dira consulentibus, sermo manifestus in nullum fui inimicum de qua causa rem celari putaverunt. Postquam vero multi Salomonis equites hastati, et scutiferi ad hanc conjurationem oppidorum cupiditate adsciti sunt, adveniente die, Salomon in templo securus procul omni suspicione resedit. Egredientes antem quibus datum erat negotium, et spiritu vehementiore inter se ensibus accietai murmurantes, nihil omnino sunt ausi, sive templi tunc sacra cærenoniasque verentes, seu dueis gloriam adspectumque erubescentes, vel aliqua alia re divinitus prohibiti. Sacris deinde peractis, eadem die dominum redeuntibus, conjurati inter se objurgant, ac plane illorum detestantur ignaviam atque mollitatem.

119. « Rursus vero in diem sequentem eodem consilio re dilata, similiter re infecta discesserunt, ac in forum venientes se invieem accusabant, quisque in alterum causam rejiciebat, ut mollem ac societas et officii deserforem, simulque Salomonis adspectus timorem probro dabant. Jamque ut par erat) re vulgata, eorum plerique non tutum in civitate morari putantes, extra vagando et oppida et agros populabantur; Afrosque, in quos incidentibant, omnes loco inimicorum habentes. Alii vero ex conjuratis in civitate remanentes, consilium mentisque dissimulando, admirari videbantur. Salomon igitur ubi accepit regionem omnem vastari a suis militibus, ut rem novam plane mirabatur; simulque in hoc tumultu hos qui remanserant, omnes ne ab officio discederent, ac ad imperatoris benevolentiam sequendam est adhortatus: qui ab initio quidem auscultare visi, postquam dies quinta

advenerat, ac illos qui extra prædabantur, jam in tuto esse, ac in tyrannidem confirmatos audierunt, in Hippodromo convenientes, in Salomonem simul eum aliis dueibus aperte convicium jactabant. Itaque Theodorus Cappadox a Salomone missus, eos blandis verbis ac persuasionibus ad æquum deducere minime dicto audientes conatur. Erat autem quidam hinc Theodoro tunc inimicus, et Salomonis insidiosus atque suspectus. Hunc itaque milites illico ducem suum de consilii sententia conclamant, ac eum eo arma corripentes multo tumultu in palatum properant. Hic quidem Theodorum alium, quicunctib[us] præterat, ante omnes trucidant, virum perfectum cum aliis virtutibus clarum, tum belli disciplina præstantissimum, etc. » Subdit de Salomone duce, qui fugiens, in templo latuit, sieque evasit periculum imminens; deque Carthagine ab iisdem seditionis militibus direpta narrationem ingerit: ac de accersito mox Belisario Syracusis in Africam, deque Germano ab imperatore post eum in Africam misso; eum, eo adveniente, Belisarius ad bellum Gothicum revocatur. Quæ autem postea contigere, suo loco dicturi sumus.

120. *De Sylverii papæ electione.* — Jam vero Romanam Ecclesiam invisamus, quæ tanto viduata pastore moriens diu in luctu permanxit acerbius afflictata a Gotho tyrauno, quo ille graviora sibi imminere mala sensit ab Orthodoxis. Cum igitur Romæ auditus esset obitus Agapeti papæ Constantinopoli, atque jam haberentur more majorum sacra comitia de novo ereando Pontifice; idem Gothorum rex Theodatus (si credimus iis quæ ab Anastasio enarrantur) violentam manum immisit, ut non quem clericu vellent, sed qui ipsi essent in animo, crearent Agapeti antistitis successorem. Haec autem quomodo se habuerint, audiamus in primis ab ipso Anastasio, qui rem gestam ita recenset: « Silverius natione Campanus, ex patre Hormisda Episcopo Romano sedit annum unum, menses quinque et dies undecim. Hic levatus est a tyrauno Theodato sine deliberatione decreti. Qui Theodatus corruptus pecuniae dato, talē timorem induxit clero, ut qui non consentirent in ejus ordinatione, gladio punirentur. Sacerdotes quidam non subscripterunt in eum secundum morem antiquum, neque deeretur confirmaverunt ante ordinationem. Jam autem ordinato Sylverio sub vi et metu, propter adulationem Ecclesiae et religionis postmodum subscripterunt presbyteri. Post menses vero duos mutu divino extinguitur Theodatus tyranus, et elevatur rex Vitigis, etc. » Quod ad collatam pro electione pecuniam spectat: ex his quæ diecimus paulo post, calumniose dictum intelligi potest. At quod spectat ad vim a Gotho tyrauno cuncta pavente, nec patiente facile aliquem eligi qui Justiniani esset studiosus: quod vera fuerit, adducimur ut credamus.

121. Vidisti in clero Romano dignum exemplum, dum ad evilandum schisma, quod omnino, si alium elegissent, absque dubio conflandum

¹ Procop. de bello Wandal. I. II.

fuisset; cum electionem, imo intrusionem Silverii (ut decuit) primitus improbassent, postea denum uno omnium accedente consensu ut legitima esset electio, effecerunt: atque plane qui ejici jure mereretur intrusus, utpote non legitimus pastor, qui aliunde, et non per ostium introisset; cleri Romani tamen elementia factum est, ut eidem rursus in ovile patente ostio ingredi liceret: idque non absque nutu divino, ut exitus declaravit. Qui igitur primo non genuimus Antistes visus omnibus esset, mox legitimus bonus pastor apparuit, et quidem talis, qui animam suam daret pro ovibus suis; atque denum summum sacerdotium quod acceperat (quod maximae glorie fuit) corona martyrii insignierit, ut suo loco dicemus. Hoc satis ad ingressum Silverii.

422. Quoniam autem hujus anni mense vel die ejusdem Pontificis creatio contigerit, haud quis poterit facile definire; cum nihil præterea, quam quæ de ipso Anastasius habet, ab aliquo antiquorum inveniatur expressum. Dum vero ait cessasse Agapeti episcopatum meusem unum atque dies viginti; neque tamen ex his certa dies definiri potest successoris electionis. Qui vero ex animi arbitrio creationis Silverii diem apposuerunt et mensem, oportuisset in medium adducere testes, quorum ad ea definienda fuerint nisi auctoritate: cæterum nobis religio, absque digna majorum testificatione quicquam ut indubitatum asserere. Simul ac igitur auditus est obitus Agapeti Roma, vim illam quam nuper diximus Theodatus rex Ecclesiae intulit; sed qui refragatus primo est cleris, in ejus electionem (ut dictum est) tandem ipsi consensit: sed quoniam mense, quotave ea fuerit dies, haud liquido constare potest, dum (quod demonstravimus) et Agapeti obitus certa dies penitus ignoretur. Sed nec colligi potest ex tempore, quo Silverius et sedisse et obiisse dicitur, nempe qui ab Anastasio ponitur sedisse annum unum, menses quinque et dies undecim, obiisse vero diem vicesima prima mensis Maii: nam ea ratione dicendus esset creatus Pontifex hoc anno, die decima mensis Decembris. Verum cum idem vacasse sedem Agapeti nominis mensem unum et dies viginti octo affirmet; constet vero ex Actis Synodalibus recitatis, cumidem Agapetum hoc anno defunctum ante tempus Synodi Constantinopolitanæ sub Menna, quæ cepta est hoc anno, sexto nonas Maias: quæ ab Anastasio dicta sunt, sponte corrunt.

423. Cæterum Liberatus, qui bis temporibus vixit, et Breviarium historiæ sua scribebat, ubi de Silverii electione agit, nihil penitus de vi illata clero ob intrusionem Silverii meminit, sed haec tantum ait¹: « De Agapeti decessu audiens Romana civitas, Silverium subdiaconum Hormisdæ quon-

dam papæ filium (hanc dubium ex legitimo matrimonio ante susceptum, alias enim ad tantæ dignitatis gradum prorsus fuisse inhabilis) elegit ordinandum. Augusta vero vocans Vigilium Agapeti diaconum, profiteri sibi secreto ab eo flagitavit, nt si papa fieret, tolleret Synodum, et scriberet Theodosio » Alexandrino episcopo hæretico, « Anthimo, et Severo, et per Epistolam suam eorum firmaret fidem; promittens dare ei preceptum ad Belisarium ut papa ordinaretur et dari centenaria septem. Lubenter ergo suscepit Vigilius promissum ejus amore episcopatus et auri: et facta professione, Romam profectus est, ubi veniens invenit Silverium papam ordinatum. Quin et Ravennæ reperit Belisarium in eadem urbe sedentem, eamque obtinuentem ». Haec Liberatus de electione Silverii et conatu Vigilli, quem accessitum oportuit post obitum Agapeti Constantinopolim, ubi cum esset, ea cum ipsa sacrilega femina molita est. At Liberatus nihil penitus de violentia Theodati, nec de collata ipsi a Silverio pecunia, ut Pontifex crearetur. Quod quidem crimen neque verisimile fit, dum illud ipsum Silverius Vigilio Sedis sue invasori in libello sententiæ, quem de ipsis damnatione conscripsit potenter objiciat: quod haud puto adeo libere facere potuisse, si ejusdem ipse reus eriminis extisset. At de Silverii electione satis: petamus modo Gallias.

424. Aurelianense Concilium secundum. — Hoc anno, qui numeratur vicesimus secundus Childeberti Francorum regis (decimo quarto enim anno post quingentesimum hic cum fratribus, defuncto Clodoveo parente, regnare cœpit) celebrata est in Galliis secunda Synodus Aurelianensis, cui interfuerunt episcopi triginta, licet per vicarios suos nonnulli. Inter eos autem plures fuerunt saeptate celebres, ut de quo inferius dicturi sumus, Gallus Arvernensis, Eleutherius Autisiodorensis, Lanto Constantiniensis, Paternus Abricensis; licet pro Paterno, Perpetuus legatur. Horum omnium memoria est in Romano Martyrologio certis diebus, quibus eorum dies natales celebrantur. Interfuit et Injuriosus magni nominis episcopus Turonensis¹. Extant ejus Synodi canones viginti duo, inter quos qui numeratur quartus decimus de oblationibus defunctorum, hæc habet: « Oblationem defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus influisse ». Quorum tantummodo desperanda salus esset. Quibus videas, haud facile consuevisse maiores negare defuncti gratiam, quam suffragiis fidelium eisdem impartir Ecclesia soleret.

¹ Liber. dñc. in Brev. c. 12.

¹ Greg. Turon. l. x. c. 5.

Anno periodi Graeco-Romane 6029. — Jesu Christi 536. — Sylverii pape 1. — Justiniani imp. 10. Vitigis reg. 1.

1. *Postconsulatus.* — Hoc anno nulli consules creati, sed in Oriente hæc formula usurpata : *Post consulatum Fl. Belisarii* : in Occidente vero ista : *post consulatum Paulini II*, id est, anno secundo.

2. *Est hic annus ii belli Gothici.* — A num. 1 ad 16. Est hic annus secundus belli Gothici, non vero primus, ut putavit Baronius, qui ideo quæ post vernum tempus currentis anni, quo secundus belli Gothici annus inchoatur, gesta sunt, in annum sequentem perperam differt. Nam secundo anno belli Gothici *Belisarius* Neapolim expugnavit, Goths *Vitigem* regem crearunt, et *Theodatum* occiderunt. Preterea quæ in Galliis possidebant, cessere Francis, et *Belisarius* Romanam occupavit; de quibus tamen Baronius anno tantum sequenti agit. Quare ea ex eo anno in istum transferenda.

3. *Legatio Justiniani ad Theodatum et hujus ad Justinianum.* — Recte tamen Baronius referit hoc anno duplēm legationem ; alteram *Justiniani ad Theodatum Ostrogothorum regem*, alteramque *Theodati ad Justinianum*. Procopius enim lib. 1 de Bell. Goth. capp. 6 et 7, narrat quæ anno primo belli Gothici in finem vergente contigere, atque *Theodatum*, cum omnem Siciliam in *Belisarii* potestatem redactam videret, pavidum et attonitum cum *Petro Justiniani* legato pactum esse, ut ipse omni *Sicilia Justiniano* Augusto cederet, eaque præstaret, quæ in paetis a Procopio recitatis continentur. Deinde *Petrum et Rusticum* legatos Byzantium ad imperatorem misit, qui haec illi exponerent; et si pacta ea rejiceret, litteras eidem redderent, quibus Theodatus *Justiniano* significabat, se illi Gothorum Italorumque imperium tradere, modo haberet unde vivere posset. Sed legatos Constantinopoli reversos *Theodatus* male habuit, et pactionem quanum cum imperatore fecerat, violavit. Quibus narratis Procopius cap. 7 scribit : « Pariter cum hyeme primus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius ». Quare gesta hæc hoc anno ante vernum tempus, et recte a Baronio consignata sunt.

4. *Agapetus PP. legatus ad Justinianum Aug.* — Quoad *Agapetum* Pontificem Romanum, is a *Theodato* coactus legationem suscepit ad *Justinianum* Aug. eum rogatus, ut ex Italia exercitum submoveret, quod etiam recte a Baronio hoc anno narratur : « Qui vero Agapitus », inquit Anastasius,

sius, « ambulavit Constantinopolim, X kal. Maii ingressus Constantinopolim, et susceptus est Agapitus episcopus cum gloria ». Verum, ut observat Baronius, Acta Synodalia eum illuc maturius, quam die xxii mensis Aprilis pervenisse ostendunt, ideoque loco *X kalend. Maii*, legendum, *X kalend. Martii*. Certe secunda fidei confessio, quam Justinianus obtulit Agapeto, dum Constantinopoli esset, cujus Baronius meminit num. 18, dicitur *data XVIII kalend. April. Constantinop. Fl. Belisario U. C. eos*, ubi lamen legendum est, *post consulatum Belisarii V. C.* qua formula hic annus notatur. Loco etiam *XVIII kalend.*, legendum *XVII kalend.*, quia mensis Aprilis non plus quam dies xvii ante kalendas habet. Quare *Agapetus* die xvi mensis Martii, quo ea confessio scripta, jam Constantinopoli agebat. De illa fidei confessione vide dicta anno superiori num. 5 et seqq.

5. *Agapetus Anthimum aliosque hæreticos sedibus expellit.* — A num. 17 ad 58. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. *dxxix*, qui kalendas Septemb. hujus Christi anni inchoatur, ait : « Romanus Pontifex Agapetus Constantinop. hoc anno profectus, adversus impium Severum, et Haliernassi antistitem Julianum, et reliquos alias Theopaschitas Concilium convocavit. Ex his Anthimus Constantinopolit. episcopus tanquam eorum sententiæ particeps, cum sedem mensibus decem tenuisset, munere abdicatus et depulsus est. Mennas vero presbyter et hospitii, cui Sampson nomen, praepositus, a Romano Pontifice Agapeto in ejus locum ordinalatus ». Verum Theophanes hæc anno uno tardius narrat. *Agapetus* itaque dum Constantinopoli esset, *Anthimum* hæreticum e sede Constantinopolit. dejectit, et in ejus locum *Mennam* virum maxime Orthodoxum subrogavit; et quidem ante diem secundam mensis Maii, qua *Mennas* Concilium Constantinop. celebravit, in quo *Agapetus* diecitur vir *sanctæ memorie*, qui ideo ante mensem Maium obierat, *Anthimumque* mense Martio depuerat. Nicephorus enim et Theophanes citatus menses decem *Anthimo* assignant, et ex Theophane, cuius verba anno superiori recitavimus, liquet, *Epiphanius* illius decessorem die quinta mensis Junii praecedentis anni vita functum. Quare cum *Mennas* mense Martio hujus anni episcopus Con-

stantinopolit. dictus sit, ut in ejus morte ostendemus, decem illi menses sedis *Anthimi* utrinque incompleti fuere.

6. Mennas ordinatur episc. Constantinopol. — Postquam haec scripsoram, legi in Dissert. Historica de Uno ex Trinitate carne passo, Em. card. Norisium cap. 10, notare in bibliotheca Vaticana num. 4961, extare Codicem Ms. quem Mareillus II Pontifex Maximus, cum Eugubinam antea Ecclesiam administraret, a monachis S. Crucis Fontis Avellane acceptum, Vaticanae biblioth. donavit. In eo Epistole ccxlii Pontific. Rom. a Siricio usque ad Vigilium, ac quorundam etiam imperatorum, praefectorum Urbis, ac praesidum, una cum gestis plerisque Ecclesiasticis leguntur, quae omnia præclarissima monumenta in suos Annales Baronius retulit. Eo in Codice pag. 45 legitur : « Exemplar libelli Mennae presbyteri ac xenodochii, qui factus est episcopus Constantinopolitanus sub die iii idus Martias, iterum post consulatum Paulini junioris viri clarissimi », anno nempe dxxxvi. Quibus ex verbis eruit card. Norisius *Mennam* hoc anno die xiii Martii ordinatum fuisse patriarcham Constantiopolit. Is quidem dies fuit feria quinta, sed sanctus Agapetus papa, qui eum ordinavit, diei Dominicæ, quo episcoporum ordinationes de more fiebant, rationem non habuit. Hæc ad illustrationem num. 26 Baronii.

7. S. Theodosius cœnobiarcha hoc tempore adhuc vivebat. — Baronius recitat diversas Epistolas ab episcopis Orientalibus scriptas Agapeto, dum Constantinopoli esset, et libellos eidem a monachis Orthodoxis adversus *Anthimum* oblatos, et num. 51 ac seq. ait : « Inter alios adfuit legatio a magno illo Theodosio cœnobiarcha. Hesychius enim presbyter ejus monasterii Theodosii legatus subscriptus eidem reperitur ». Verum Hesychius, non Theodosii, sed monasterii beati Theodosii, ab ipso scilicet conditi, legatus fuit; nec locum tenens aut vicarius Theodosii, sed Sophronii presbyteri et archimandrite ipsius monasterii, et primi totius eremi Hierosolymorum. Nam ut videre est Act. i Concilii Constantinopolit, sub Menna hoc anno habiti, inter subscriptiones de Hesychio legitur : « Hesychius divina miseratione presbyter et monachus monasterii beati abbatis Theodosii, locum tenens Sophronii presbyteri, et archimandritæ ipsius monasterii, et primi totius eremi Hierosolymorum cum omnibus his, qui mecum missi sunt, archimandritis et monachis Hierosolymitanis, ad hanc regiam urbem, qui faciunt pro omnibus archimandritis et monachis, qui habitant ipsam eremum et tres Palæstinas, qui una mecum supplicarunt, subscripti de consensu omnium, et porrexii ». Quare Sophronius in omnibus successerat sancto Theodosio cœnobiarchæ, qui eo modo archimandrita erat, curamque monasteriorum Palæstiæ cum sancto Saba, dum viveret, gerebat. Ex verbis itaque illis tantum abest, ut deduci possit, sicut putavit Baronius, *Theodosium cœnobiarham* hoc tempore adhuc abbatiam rexisse, ut

inde potius consequens sit eum jam dignitatem abdicasse.

8. S. Theodosius cœnobiarcha obiit sub Agapeto papa. — *Theodosium* enim hoc tempore adhuc superstitem fuisse, diserte docet Theodorus episcopus Petriæ, ejus discipulus, asserens in Vita de eo a se conscripta *Agapitum* Pontificem Romanum et *Ephrenum* patriarcham Antiochenum, post accepta ejus pro tuitione fidei certamina, eum laudasse. Hæc *Theodori* verba juxta Combetis versionem, resectis tamen brevitatis causa non necessariis. Tantis ergo pro recta fide auditis agonibus beati hujus viri, susceptisque laboribus, tum *qui magnæ tune Romæ Apostolicum thronum regebat Agapetus*, tum Antiochenæ sedis antistes sanctissimus *Ephremius* supra modum admirati sunt. Unde et *ad eum litteras exararunt*, ejusque fidei *econcordes esse confessi* sunt. Sic enim omnem ex animo abominabatur *haeresim*, potissimum vero *Origenianam*, quod is (scilicet Origenes), velut unguento cœnum, sic mundæ suayissimæque odoris Apostolorum doctrinæ, græcanica daemonum deereta et opinione inverterit. Constituta tandem vita meta venerat, qua solvi animam a corpore oportebat, supremaque ægritudo incesserat longa sane ac pernolesta, quam senii ipsum grave onus augebat, annum totum in grabato agens, nec prorsus lateris ulla mutatione corpus levare volens, nil prolocutus est minus dignum religiose illius mentis proposito, imo salutem corporis a Deo rogare renuit.

9. Ejus mors bonis omnibus gravissima fuit. — Ubi autem sanctam viri dormitionem, qui Apostolicam urbis Hierosolymitanæ sedem regebat sanctissimus archiepiscopus *Petrus* nomine, accepit, ac qui tune ex aliis urbibus inventi sunt alii quidam episcopi, cum quibus ad venerabile hoc monasterium venit, studens ipsi justa solvere ac humo condere, quod et fecit, nullo non honore sancti pignoris curato funere. Vidisses multitudinem monachorum ac sacerdotalis militiae hominum, *quorum alii corpus attingere*, ac benedictionis aliquid consequi niterentur: alii vero circumjectam illi tunicam discinderent: alii denique ex sacra ejus barba pilos vellerent, satagentibus singulis, *ut ejus rerum quidpiam haberent*, quod et memorie monumentum foret, et salutis monumentum existeret, a quorum vix grassatione servatum sacro ritu tumulatum est, *divina super illo peracta Eucharistia*. Ita Theodorus. Erravit itaque *Cyrillus* monachus, licet auctor coævus, in Vita sancti Sabæ, in qua ait, *Theodosium* ante *Sabam* demortuum, indeque ejus error exortus, quod nunquam cum *Theodosio* mansit, et sancto *Sabæ* non nisi seni innotuit. Præterea quia videbat, *Sophronium* ea munia præstare in monasterio Theodosiano, quæ alias *Theodosius*, indeque prouum fuit existimare *Theodosium* ante haec tempora obiisse. *Theodorus* annum et diem mortis ejus tacet, aitque eum vixisse annos *centum et quinque et pauci amplius*. Quare mors ejus paucis post currentem annis contigit. Colitur sanctus

Theodosius tam in Menais, quam in Martyrologio Romano die xi mensis Iannarii. *Theodorum Petrum* episcopum ejus Vitæ scriptorem nondum editum eum esse existimò, qui Concilio Hierosolymitano hoc anno habito his verbis subscriptis : « *Theodorus episcopus Petrorum definiui, et subscripti* », Petras autem oppidum erat in *finibus Palæstinae situm*, ut docet Evagrius lib. 3. cap. 32. Fuerunt tamen duæ civitates *Petræ* appellatae, eaque episcopales, quarum altera in Palæstina, altera in Arabia posita erat.

10. *Agapetus PP. moritur.* — Ad num. 58. Baronius, qui superioris anni exordio *Agapetum* Pontificem Romanum creatum creditit, eum amplius anni periodo in Pontificatu vixisse concludit, aitque haud satis constare, quo hujus anni mense, quove die defunctus sit. Verum Anastasius prioris ejus sepulturæ diem ac mensem notavit, cum scriptis : « *Defunctus est Constantinopoli X kalendas Maii, cuius corpus in loculo plumbeo translatum est usque in Basilicam beati Petri Apostoli, ubi et sepultus est XII kalend. Octobris* ». Liceat enim Anastasius de sanctis Pontificibus loquens aliquando de eorum translatione ac secunda sepultura intelligendus sit, ut etiam hoc loco eum exponit Baronius in Martyrologio Romano ad diem xx Septemb. quo *Agapetus* a Latinis colitur; nihilominus duralio Sedis ejus, et modus loquendi Anastasii eum de priori ejus sepultura loqui manifestum faciunt. Ordinatus enim fuit superiori anno die tertia mensis Junii, sedique menses decem, dies novemdecim. Quare die vicesima secunda Aprilis hujus anni e vivis abiit (1). Verum quidem est in exemplaribus Anastasianis, omnibusque Catalogis Pontificum Romanorum *Agapeto* attribui menses undecim, et dies novemdecim, aut, ut in quibusdam, dies octodecim, sed certum est, mensibus unitatem perpetram additam; alioquin sanctus *Agapetus* vixisset post diem secundum mensis Maii hujus anni, quo in Concilio Constantinopolitano dicitur *vir sanctæ memorie*, quod Anastasius non videtur ignorasse, aut Joannes II, die xxvii mensis Maii superioris Christi anni non obiisset, quod tamen Anastasius asserit, et inter pontificium quod post ejus mortem fuit, confirmat. Hinc saeculus *Agapetus* papa colitur ad diem xxii mensis Aprilis in Martyrologiis MSS. Vaticano sancti Petri, Barberino, aliisque et in Appendice ad Martyrologium Adonis. Memoratur quidem a Græcis in Menais, et in Menologio ad diem xvii mensis Aprilis; sed is dies ad alieujus Basilicæ in ejus honorem constructæ dedicationem referendus.

11. *Epocha ab anno ædificationis Ecclesiæ Rom. deducta explicatur.* — Ad num. 59 et seq. Auctorem anonymum, qui libellum scripsit de rebus gestis Constantinopoli ab *Agapeto* papa, deque-

ejus obitu ac magnitudo funere Chronogiam suam confirmare existimat Baronius, quia dicit, *Agapetum* Constantinopolim venisse « anno ædificationis Romanae Ecclesiæ quadringentesimo nonagesimo. Etenim, inquit, dum ostendimus anno Domini xlv Romanam Ecclesiam ab Apostolorum principe Petro erexit : plane ab eo tempore absolvitur hoc anno quadringentesimus nonagesimus, et inchoatur nonagesimus primus ejusdem, quo vertitur annus Domini dxxxvi ». Verum anonymous ille latinus, qui scripsit, antequam Æra Dionysiana in usum vocaretur, adventum divi Petri Romani alio quam Baronius anno consignavit. Is enim eum Romanam venisse tradit anno Christi xlvi, qui secundum Dionysium est tantum xliii; iste autem anonymous ædificationem Romanae Ecclesiæ copulavit cum anno Christi Dionysiano xlvi, qui Baronio est xlix. Ab anno enim Dionysiano xlvi ad Dionysianum dxxxvi, anni quadringenti ac nonaginta interjiciuntur, quod certo demonstrat Periodus Graeco-Romana. Annus enim Dionysianus xlvi convenit in annum ejusdem Periodi 5540; annus vero Dionysianus dxxxv, in annum 6029. Quare intervallum est annorum quadringentorum ac nonaginta. Sed in sententia Baronii, qui duos annos cum duabus consulatibus paulo ante initium Diocletiani expunxit, est tantum annorum quadringentorum et octoginta octo, quia secundum secundum veram Chronogiam xlvi numeramus, Baronius xlix vocat. Quamobrem annus iste cdxc ædificationis Ecclesiæ Romanae retro numeratus, non solum Baronii Chronogiam non confirmat, sed etiam evidenter ostendit enim ante primum Diocletiani annum Æram Christianam biennio mutuisse.

12. *Ante Metrophanem Byzantium episcopos habuit.* — Quod vero idem anonymous *Epiphanius* vicesimum regiae urbis episcopum fuisse scribit, non inde sequitur, ante Metrophanem, qui primus ex illis viginti fuit, alios Byzantii episcopos non fuisse, et Catalogum Nicephori patriarchæ Constantinopolit. qui plures ante Metrophanem numerat, spurium Catalogum Byzantinorum episcoporum exhibere; sed tantum Metrophanem primum Byzantii episcopum fuisse ab eo tempore, quo *Constantinus Magnus* de ea urbe metropoli imperii constituenda cogitavit.

13. *Concilium Constantinopolit. sub Menna.* — A num. 72 ad 114. Concilium *Constantinopolitanum* post Agapeti papæ obitum, ejus legatis una cum Menna agentibus celebratum est VI nonas Maias; in eoque constitutum, ut quæ ab *Agapeto* contra Anthimum et Acephalos decreta fuerant, executioni mandarentur. Damnati iterum fuere Anthimus, Severus, Petrus Apameensis, et Zoaras, et Decretorum Agapeti, ac Synodi executionem Justinius imperavit Novella xlii, et hæreticos illos in

(1) Agapitus ex nostro calculo decessit die vi Aprilis hujus anni, uti superius in Nota ad annum dxxxv, t. demonstravimus. Eo defuncto vacasse episcopatum oportet mensibus duobus, diebus xxiii, nam Silverius die xxix Junii anni hujus consecratus fuit in Pontificem, ut ex Catalogo Blanchiniano probavimus in Nota ad A. 555, 7.

exilium misit. Data est *idibus Aug. post consulatum Belisarii U. C.*, seu, ut in Actis Concilii Constantiopolit. dicitur, *VIII idus Augusti*: quinta vero et ultima Concilii sessio habita *pridie nonas Junias*. De eo fusc et egregie Baronius. Porro Concilia plerumque feria secunda inchoata, postquam die antecedenti preces publicæ factæ fuissent, hoc et multa alia exempla ostendunt.

14. *Habitu in atrio Occidentali Ecclesiae S. Mariæ.* — Baronius num. 73 et seqq. existimat Synodum in monasterio sancti Dñi archimandrite celeberrimi congregatam fuisse. Verum ea habita ἐν τῷ μεσῷ τῷ δυτικῷ, ut dicitur initio Actionis i. id est, ut vertit Henricus Valesius in Notis ad lib. 4 Evagrii cap. 3, in Occidentali atrio venerabilis aëdis beatæ Mariæ Virginis. Glossæ enim veteres de habitatione compluvium interpretantur μεσῷ. Theophanes in Chron. pag. 158, scribit Justinianum ex Mesaulio, seu atrio Basilicæ illi viri clarissimi, cisternam magnam ædificasse, et Glossæ veteres atrium μεσῷ interpretantur. Cæterum quando Concilium in Mesaulio habitum esse dicitur, id non de subdivali area intelligendum, sed de porticibus atrii. Neque enim episcoporum Concilia sub divo habebantur. Ad hæc, ut ibidem Valesius observat, Græci duas portas in aedibus pedeplanis habebant. Quarum prima, quæ plateam spectabat, dicebatur οὐρανοῦ θύρα ut docet Harpoeratio: secunda vero μέσης, seu μεσῆς, eo quod media esset inter vestibulum et atrium, vel quod inter θύραν et γραμμήν media esset, ut tradit auctor Etymologici. Quæ observatiōnes certae, ut patet ex exemplis, quæ Ducangius in Glossario mediæ græcitatis in medium affert, dum vocem τὸ μέσον exponit.

15. *Poulus ordinatur episc. Alexandriae.* — Ad num. 116. Nicephorus in Chronico Theodosio annos duos attribuit; Liberatus cap. 20 *Gaiano* dies centum et tres, et *Theodosio* annum unum, et menses quatuor assignat; cui favet Theophanes in Chronico, ubi scribit, *Gaium* per annum tenuisse episcopatum, et per duos *Theodosium*. Quare cum, *Timotheo* anno XXXVII mortuo circa diem xx Julii, *Theodosius* sedere cœperit, appareat illum anno XXXVIII, mense Novembri, a Justiniano imp. relegatum. Liberatus loco citato de *Pauli* successoris Theodosii ordinatione hæc tradit: « Ordinatus est a Menna Constantinopoli, præsente eodem Pelagio responsario Vigili, et apocrisiariis Ephremii Antiocheni, et apocrisiariis Petri Hierosolymorum. Severus autem Antiochenus jam fuerat condemnatus, et Anthimus Constantinopolitanus ab Agapeto papa Romano, et Menna Constantinopolano, ei libellis datis adversus eos Justiniano imperatori a præsulibus monasteriorum, præsulibus primæ et secundæ Syriæ, et præsulibus monasteriorum Hierosolymorum, et erenii. Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiarum, anno decimo imperii gloriostis Justiniani Augusti ». Sed ipse net Liberatus satis indicat, *Anthimum* et *Severum* decimo imperii Ju-

stiniani anno damnatos; *Theodosium* autem post decimum Justiniani imp. annum; eum dicat, *Paulum* Theodosii successorem ordinatum esse, præsente Pelagio responsario Vigili. Hie enim anno tantum XXXVII, die XXII mensis Novemb. Pontifex Romanus consecratus est, ideoque undecimo imperii Justiniani anno, eoque in finem vergente. Quamobrem Liberatus decimum illum Justiniani annum, non ad Alexandrinam Ecclesiam, ut putavit Baronius, sed ad Orientalem refert, damnatis scilicet *Severo* atque *Anthimo*, ut ibidem narrat. Ad hæc Eun. card. Norisius in Dissert. de Synodo V, cap. i animadvertisit, *Vigilium* papam Mennæ Constantinopolit. episcopo respondentem confirmare latum ab eodem anathema in *Theodosium* Alexandrinum, aliasque Severi ac Petri Apameensis sectatores, litteris XV kal. Octob. Justino V. C. eos., id est, anno DXL datis, et recitatis a Baronio eo anno num. 23 et seqq. Quare certum est, *Paulum* anno DXL Ecclesiam Alexandrinam rexisse.

16. *Silverius fit Pontifex Rom.* — A num. 120 ad 124. Post Agapeti pape mortem Anastasius habet, cessasse episcopatum dies viginti quatuor. Verum Codices MSS. Anastasii, qui in hoc inter pontificio variant, et initium *Silverii*, quem *Theodatus* rex ei succeedere voluit, ostendunt, locum illum depravatum esse; unus Freherianus habet mensem i. dies xxv, ut etiam in quibusdam Catalogis nostris legitur; Codices vero regius, Mazarinus, duo Thuanei et Orderiens lib. 2 habent mensem unum, dies viginti octo; sed utrobique mendose: accurate autem Catalogi nostri i. et ii. habent cessasse Sedem dies quadraginta septem. Nam *Silverius* ordinatus fuit die octava Junii, in quam hoc anno Dominica incidebat; quod ex Sedis ejus duratione manifestum fiet. Papebroeius in Conat. Chron. Hist. *Silverium* die vi Junii ordinatum putavit; sed inter pontificium quod post mortem Agapeti fuit, opinionem illam revertit. Baronius ait, definiri non posse quoniam hujus anni mense vel die ejusdem Pontificis creatio configerit; cum nec dies nec mensis ab aliquo antiquorum inveniantur expressi. Verum ultrunque me ex tenebris eruisse existimo.

17. *Concilium Aurelianense II.* — Ad n. 124. Concilium *Aurelianense II* celebratum anno XXII domini Childeberti regis, ut legitur in subscriptione Honorati episcopi Bituricensis. Quare cum *Childebertus* exente anno DXI, Clodoveo Magno patri successerit, pertinet illud ad annum quingentesimum trigesimum tertium. Convocatum est regum Francorum præcepto, ut in Praefatione legitur: « Cum ex præceptione glorioissimorum regum in Aurelianensem urbem convenissemus, etc. » scilicet Theodorici, Childeberti, et Clotarii; non tamen ex omnibus Franciæ provinceis, sed tantum ex quatuor Lugdunensibus, et tribus Aquitanicis, ut subscriptiones demonstrant. Interfuere episcopi XXVI, et presbyteri v. a totidem episcopis missi, canonesque XXI editi.

SILVERII ANNUS I. — CHRISTI 537.

t. Capta Neapoli a Belisario, Gothi Theodatum occidunt, Vitigem eligunt regem. — Qui sequitur annus Christi quingentesimus trigesimus septimus post Belisarii consulatum secundus, ponitur idem a Procopio secundus belli Gothici, et undecimus Justiniani imperatoris : quo ut idem testatur auctor¹) Belisarius Romanum cogitans, primum omnium Neapolim sibi obviam munitissimam in Campania civitatem, post duram viginti dierum obsidionem, in deditiōnē accepit, humanissimeque (si Procopio credimus) tractavit. Belisarii enim erga Neapolitanos elementia ab eodem Procopio commendatur. Verum a majoribus invenimus traditum, eumdem Belisarium, ob nimiam cædem ibidem perpetratam, a Silverio Romano Pontifice, cum Roma potitus est, acriter fuisse reprehensum, et pœnitentiam agere compulsum, ut auctor Miscellæ testatur², omnino diversa ab iis quæ a Procopio enarrantur : quem consulas rem fusius prosequentem.

2. Amissione igitur tanti præsidii, quod unicum intercedebat medium potentibus Urbem, magnopere consternati sunt Gothi; deque salute sua penitus iam desperare cœperunt, eoque magis, quod sub rege essent positi omnium ignavissimo, imo et de proditione suspecto : quod viderent eum tanti præsidii jacturae nullam prorsus habuisse rationem, neque de nobilissimæ urbis excidio vel minimum quidem curasse, eum potuisset Gothorum conflato exercitu illi suppetias ferre, et antevertere tantam cladem. Quamobrem ejus e medio tollendi consilia inter se inire cœperunt, quod et citius perfecere : nam hoc eodem anno ab ipsis novo creato rege Vitige, interemptus est, cum regnasset annos tres, ut Procopius tradit, qui rem gestam fusius narrat : atque pertæcos Gothos ignaviæ sui regis non modo nihil de bellico apparatu in tanto rerum disserimine meditantis, sed de rebus eventuris sciscitantis malis artibus Judæuin quemdam magum, statim Vitigen ducem exercitus ante a Dalmatia evocatum, virum strenuum, bellicis

sudoribus ubique spectatum, regem acclamasse. Cum ejus rei percusus nuntio Theodatus, ex Urbe profugus, Ravennam versus dum abiaret; præventus a militibus a Vitige missis occiditur. Tunc Romanum cum suis rex novus progressus, filium Theodali regis nomine Theodegisclum conjecit in careerem. Interea vero, quo sibi agentes ubique Gothos redideret, ut regi, in omnibus obsequentes, publicas omnibus ad omnes Gothos litteras dedit, scriptas ipsas quidem a Cassiodoro fungente præfectura prætorii, ab eodemque inter cæteras suas Varias aggregatas; quæ sic se habent¹:

3. « Universis Gothis Vitigis (Vitiges) rex.

« Quanvis omnis provectus ad Divinitatis est munera referendus, nec aliquid constat bonum, nisi quod ab ipsa dignoseitur esse collatum; tamen quam maxime causa regiae dignitatis supernis est applicanda judiciis: quia ipse nihilominus ordinavit, cui suos populos parere cognoseit. Unde auctori nostro gratias humillima satisfactione referentes, indicamus, parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum, seuto supposito, regalem nobis contulisse, præstante Deo, dignitatem; ut honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus angustis, sed in campis late patentibus electum me esse noveritis; nec inter blandientiæn delicate colloquia, sed tubis concrepantibus sum quæsusitus: ut tali fremitu concitatus desiderio virtutis ingenitæ regem sibi Martium Geticus populus inveniret. Quandiu enim fortes viri, inter bella ferventia nutrili, principem ferre poterant non probatum, ut de ejus fama laboraret, quamvis de propria virtute præsumeret? Necesse est enim, talen de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam, sicut audire potuistis, parentum periculis evocatus advenerat communem cum omnibus subire fortunam; sed illi dueem me sibi esse non passi sunt, qui exercitatum regem querere videbantur.

4. « Quapropter primum divinæ gratiæ, deinde Gothonum favete judiciis: quia me regem omnes

¹ Procop. de bello Goth. l. i. — ² Paul. diae. l. xvi.

¹ Cassiod. Var. l. x. Ep. xxxi.

facitis, qui unanimiter vota confertis. Deponite nunc damnorum metum: dispendiorum suspicione abjiecite: nihil sub nobis asperum formidetis. Amare novimus viros fortes, qui saepius bella pergeamus. Additur, quod unicuique virtutum vestrum testis assisto. Ab alio enim mihi non est opus facta vestra narrari; quia omnia vobiscum laboribus sociatus agnoi. Amici (arma) Gothorum nulla promissionum mecarum varietate frangendi sunt. Ad gentis utilitatem respicet omne quod agimus; privatum nec nos amabimus. Hoc sequi promittimus, quod ornem regium nomen. Postremo nostrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat post inclytum Theodoricum; vir ad regni curas singulariter et pulchre compositus; ut merito unusquisque principum tantum praelarus intelligatur, quantum consilia ipsius amare dignoscitur. Idcirco parens ipsius debet credi, qui ejus facta potuerit imitari. Et ideo pro regni nostri utilitate estote solliciti, de interna conversatione, Deo adjuvante, securi». Haec Vitiges ad suos Gothos, quos omnes in Theodatum infensos reddidit sibi maxime obsequentes.

5. *Roma se tradit Belisario.* — At vero Belisario victori ad tempus cedere coactus est, impossibile sentiens contra fluminis impetum niti posse: haud enim satis virium novo regi, resistere Justiniano imperatori, qui per Belisarium regnum invasum jam magna ex parte possidebat, quique tot tantisque ex Wandalico bello victoriis posset quibuscumque videri tremendus. Quamobrem haud sibi tutum putavit Romae consistere, et a Belisario obsideri, seque ac suos in disserimen adduci. Sic igitur commonefactis (ut ait Procopius) ipso Silverio Romano Pontifice atque universo senatu, ut Gothis de omnibus benemeritis fideles persistent, reliquo Urbi praesidio quatuor millium selectissimum Gothorum militum sub duce Leudere, ipse cum cæteris ad reparandas vires et res componendas profectus est Ravennam. Ubi cum esset, statim legationem ad suos qui in Gallia erant Gothos mittit, et ad Francos, ut eos sibi belli socios jungenet; sieque tum ex suis tum etiam ex sociis exercitum compararet, quo rediens posset occurrere Belisario, et cum eo collatis signis de rerum summa decernere. Miltens autem legatum ad reges Francorum, dat in mandatis, ut illis Gallias cedat, et pecuniam a Theodato pactam persolvat, ut sic illos his beneficiis obligaret.

6. Interea vero veriti Romani ne paterentur quæ passi erant Neapolitani: suadente (ut ait Procopius) Romano Pontifice, sese Belisario dedere; missoque qui eum vocaret nuntio, uno eodemque die per Asinariam portam ingressus est idem cum exercitu Belisarius, et ex adversa egressi sunt Gothi Ravennam ituri. Potitus igitur Urbe Belisarius, tanquam Victoriae insignia claves portarum Constantinopolim misit, vinclumque Leuderem duecem Gothorum, qui capi potius quam cum aliis fugam capere decrevisset. Quibus peractis, idem Belisa-

rius in reparandis Urbis mœnibus egregiam operam navat.

7. Quoniam mense anni hujus, quo love ejus die capta a Belisario Urbs fuerit, Procopius quidem rem tantam silentio praeterit, Evagrius¹ vero his verbis notam facit: « Civitas itaque Belisario sine pugna tradita est et Roma denuo Romanis subjicitur post annos sexaginta, quibus a Gothis (Eruis) occupata fuisse, nono die Apellai, hoc est, ad quintum idus Decembris, undecimo anno imperii Justiniani ». Haec Evagrius, eademque Nicephorus². Anastasius vero in Silverio tradit, quarto idus ejusdem mensis Decembris Belisarium esse Urbem ingressum, anno autem ex quo ab Eruis capta est sexagesimo expleto, ex quo vero a Gothis possessa³ anno quadragesimo quarto.

Inter haec Vitiges non pretermittit tentare animum imperatoris, si ad pacem eum perducere posset: decernitque ad eum legatos, quibus has litteras a Cassiodoro⁴ conscriptas tradidit:

8. *Vitiges litteræ ad imperatorem.* — « Quanta sit nobis, clementissime imperator, gratiae vestræ votiva suavitas, hinc omnino datur intelligi, ut post gravissimas lœsiones et tanta effusione sanguinis perpetratas, sic videamur pacem vestram querere, tanquam nos nemo vestrorum putetur ante hūsse. Pertulimus talia, qualia et ipsos offendere possunt, qui fecerunt insecutiones sine reatu, odium sine culpa, damna sine debitibus. Et ne pro parvitate sui negligi potuisset, non in provinciis tantum, sed in ipso rerum capite, nempe Roma, probatur inflictum. Aestate quoq; dolores abjecimus, ut vestram justitiam reperi possimus. Talis res effecta est, quam Mundus loquatur: quæ sic a vobis meretur componi, ut æquitatem vestram generalitas debeat admirari. Nam si vindicta regis Theodati (Thecobaldi, Theodobaldi) queritur, mereor diligi: si commendatio divæ memorie Amalasunthæ reginæ præ oculis habetur, ejus debet filia cogitari, quam jussis vestrorum omnium perducere decuisset ad regnum, ut cunctæ gentes potuissent agnoscere vicitudinem vos gratia tanto pignori reddidisse.

9. « Illud etenim vos debuit permovere, quod distributione mirabili ante regni fastigia (fastidia) invicem nos Divinitas vestram fecit habere notitiam, ut amoris causam tribueret, quibus adspectus gratiam contulisset. Quali enim reverentia principem colere potui, quem adhuc in illa positum fortuna suspexi? Sed potestis et nunc omnia redintegrare que facta sunt: quando non est difficile illum in affectu retinere, qui gratiam constat desideranter expetere. Et ideo salutantes clementiam vestram honorificentia competenti indicamus nos legatos nostros illum atque illum ad serenitatis vestræ sapientiam destinasse, ut omnia more vestro cogitatis: quatenus utraque res publicæ restaurata concordia perseverent, et quod temporibus retro principum

¹ Evagr. l. IV. c. 18. — ² Niceph. l. XVII. c. 13. — ³ Miscel. l. XVI. — ⁴ Cassiod. Var. l. X. Ep. XXXII.

landabili opinione fundatum est, sub vestro magis imperio divinis auxiliis augeatur. Reliqua vero per legatos predictos serenitati vestrae verbo insinuanda commisimus, ut et aliqua Epistolaris brevitas stringeret, et causas nostras suggestentes plenis intimarent ». Hactenus ad Justinianum Vitiges : qui quod ait de filia Amalasunthe, tradit Procopius, eumdem Vitigem, ubi Ravennam pervenit, eam ibi assertata matrimoni sibi, invitam ficeret, conjunxisse, ut ita sanguinis regii vel ex conjugis saltuum parte regnum ipsum minime expers esset. Extant et tres aliae Vitigis¹ Epistole occasione ejusdem legationis ad diversos datae. At vero nihil hac legatione actum esse, declararunt eventa, cum non pax eam secuta sit, sed bella maximo apparatu comparata, ut docent quae suo loco dicturi sumus anno sequenti.

10. *Fugientibus Gothis Ravennam, varia signa sanctorum virorum.* — Quae vero acta esse hoc tempore memoria digna narrantur, cum contigit Gotherum profectio ex Latio Romaque concito gradu Ravennam; hic minime praetermittenda putamus, quae probe sibi cognita S. Gregorius in Dialogis refert, atque in primis de S. Bonifacio Ferentiae civitatis episcopo, enjus complura praeclara gesta ubi recensuit, haec de Gothis habet² : « Alio quoque tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia venerunt, qui Ravennam se festinare professi sunt : quibus ipse parvum vas ligneum vino plenum manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent. Ex quo illi, quousque Ravennam venirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus, in eadem civitate morati sunt ; et vinum quod a saneto viro acceperant, quotidie in usu habuerunt. Sieque usque ad eundem venerabilem ferentes reversi sunt, ut nullo die cessarent bibere, et tamen vinum eis ex illo vasculo nunquam decesset ; ac si in illo vase ligneo, quod episcopus eis dederat, vinum non augeretur, sed nasceretur ». Haec de his Gregorius. Porro si haec in ista festinatione Gothorum contigerunt, cum illi mense Decembri e Latio Romaque Ravennam profecti sunt, reversi vero ad obsidionem Urbis mense Martio ; ingens plane istud oportuit finisse miraculum.

11. Sed quid idem sanctus Gregorius³ his ipsis temporibus factum a Fortunato Tudertinae civitatis episcopo, tradat, accipe : « Quadam, inquit, die Gothi juxta Tudertinam civitatem venerunt, qui ad partes Ravennæ properabant ; et duos parvulos puerulos de possessione abstulerant, quae possessio præfatae Tudertinae civitati subjacebat. Ille cum viro sanctissimo Fortunato nuntiatum fuisset, protinus misit, atque eosdem Gothos ad se vocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare ; ac post intulit, dicens : Quale vultis pretium dabo ; et puerulos quos abstulisti reddite ; mihique hoc gratiae vestrae munus præbete. Tunc is qui prior eorum esse videbatur,

respondit dicens : Quicquid aliud præcipis facere parati sumus : nam istos parvulos nullatenus reddemus. Cui venerandus vir blande minatus dicit : Contristas me, fili, et non andis patrem tuum. Noli me contristare, nam non expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis sui feritate permanens, negando discessit.

12. « Die vero altera digressurus, rursus ad episcopum venit : quem iisdem verbis pro dictis puerulis iterum episcopus rogavit. Cumque ad reddendum nullo modo consentire voluisset, contristatus episcopus dixit : Scio quia tibi non expedit, quod me contristato discedis. Quæ Gothus verba despiciens, ad hospitium reversus, eosdem pueros, de quibus agebantur, equis superimpositos cum suis hominibus præmisit ; ipse vero statim ascendens equum subsecutus est. Cumque in eadem civitate ante beati Petri Apostoli Ecclesiam venisset, eque ejus pes lapsus est ; qui cum eo corruvit, et ejus coxa mox fracta est, ita ut in dualibus partibus os esset divisum ; levatusque in manibus reductus est ad hospitium. Qui festinus misit, et pueros quos præmiserat reduxit, et viro Fortunato venerabilis mandavit, dicens : Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cujus diaconus cum ad jacenlem venisset, pueros quos redditum se episcopo omnino negaverat, ad medium deduxit, eosque diacono illius reddidit, dicens : Vade, et dic domino meo episcopo : Quia maledixisti mihi, ecce percussus sum ; sed pueros, quos quiescisti, recipe ; et pro me, rogo, intercede. Suscepitos itaque puerulos diaconus ad episcopum reduxit ; cui benedictam aquam venerabilis Fortunatus statim dedit, dicens : Vade citius, et eam super jacentis corpus projice. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gothum introgressus, benedictam aquam super membra illius aspersit ».

13. Vide aquæ benedictæ usum atque virtutem, quam subdit his verbis : « Res mira et vehementer stupenda : mox ut aqua benedicta Gothi coxam contigit. ita omnis fractura solidata est et saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadem de lecto surgeret, et ascenso equo iter ageret, ac si nullam unquam læsionem corporis pertulisset. Factumque est, ut qui saneto viro Fortunato pueros enim pretio reddere obedientiæ subjectus noluit, eos sine pretio pœna subactus donaret ». Haec Gregorius, quæ se accepisse testatur a sene, civi Tudertino, viro fideli. Plura alia præterea narrat de eodem viro sanctissimo Fortunato, enjus virtus miraculorum exuberans etiam in Gothos Arianos large aquæ benedictæ aspersione manavit, quam Novatores infelicissimi, Arianisque detiores contemnunt. Floruerunt his temporibus inter tot Italæ clades viri sanctissimi, quorum pluribus in locis idem sanctus Gregorius in Dialogis meminuit, nosque opportune, se offrente occasione, suis locis mentionem habebimus. Jam vero ad res Orientalis Ecclesie narrandas orationes convertamus.

14. *Zoilus succedit Paulu in episcopatu Alexandrino, sub quo miraculum de puella.* —

¹ Cassiod. cod. l. x Ep. xxxiii. xxxiv. xxxv. — ² Greg. dial. l. c. 9. — ³ Ibid. c. 40.

Hoc anno Paulus episcopus Alexandrinus Orthodoxus incante agens, homicidii reus constitutus atque damnatus, in exilium ejicitur, subrogato in locum ipsius Zoilo. Haec autem quomodo se habuerint, quam diligenter prosecutus est Liberatus¹, qui de ipso haec ait post ejus electionem : « Accepit ab imperatore potestatem super ordinationem ducum et tribunorum, ut removeret hereticos, et pro eis Orthodoxos ordinaret : per illos enim populi invalescebant. Qui Alexandriam descendens, finiore sui, snaque industria addixerat suspicere Concilium Chalcedonense, nisi interventu diaboli talis emerisset causa. Cogilante Paulo episcopo removere Eliam magistrum militum, Psoius diaconus quidam et oeconomicus Ecclesiae, amicus Eliae, per portidores litterarum velocissimos pedestres (quos Egyptii Simacos vocant) omnia volumina Pauli scribebat. Contigit autem Paulum invenire litteras ejus Aegyptiace scriptas, et legere : et timens quod de Proterio contigerat, sollicitus de eo factus est, et cœpit Psoium compellere facere rationes Ecclesiae : quem tradidit judici, et imperatori de eo retulit. Eo tempore apud Alexandriam Rhodo erat Augustalis, qui eum accipiens custodiendum usque ad imperatoris praecipuum, consilio cujusdam prioris civitatis nomine Arsenii, acceptis muneribus, in scio (ut fertur) episcopo, clam nocte totis viribus cum magno cruciatu occidit. Cujus filii et affines imperatorem interpellantes, suggesserunt ei, quia vi eorum parens debitum moris persolvisset. Quod audiens imperator, vocavit Liberium, et fecit eum Augustalem, misitque eum Alexandriam inquirere causam. Ad quam urbem Liberius cum venisset, Rhodonem ad se venire jussit, et ab eo requirebat, quomodo occidisset diaconum. Ille vero respondit, jussione episcopi faclum fuisse : habere se in imperatoris delegationem aiebat ; ut quicquid juberet episcopus, modis omnibus impleret. Sed negante Paulo episcopo, et se nescire clamante, prior ille civitatis Arsenius homicidii illius auctor inventus, morte multatalus est. Porro episcopo Paulo Gazam in exilium missio, Rhodo cum gestis de eo Actis directus est Constantinopolim. Cujus gesta cum intra palatum legerentur principi, jussit eum duci, et foras regiam civitatem occidi.

15. « Et post haec misit imperator Pelagium diaconum et apocrisiarium primæ Sedis Romanae Antiochiam cum sacris suis, quibus praecepit ut cum Euphemio (Ephræmio) ejusdem urbis episcopo et Petrus Hierosolymita et Hippatius Ephesinus venirent Gazam, et Paulo episcopo pallium auferrent et deponerent. Pelagius vero profectus Antiochiam et inde Hierosolymam, cum memoratis patriarchis et aliquantis episcopis venit Gazam, et auferentes Paulo pallium, deposuerunt eum, et ordinaverunt pro eo Zoilum, quem postea imperator depositus, et Apollinarem ordinavit, qui nunc est presul ipsius Alexandrinae Ecclesiae ». Haec Liberatus. Ceterum

Zoili condemnationem post annos tredecim contigisse ex numero annorum sedis ejus a Nicephoro posito, dicere opus est. Sed non prætermittamus referre quae sub eodem Paulo Alexandrino episcopo accidisse admiratione digna apud Sophronium habes¹.

16. « Narravit, inquit, nobis abbas Theonas et Theodorus, quod Alexandriæ sub Paulo patriarcha puella quedam relata fuerat pupilla a parentibus magna facultate incompletibus. Erat autem adhuc sine baptismo. Die vero quadam ingressa pomarium, quod sibi reliquerant parentes ejus (sunt enim in medio civitatis pomaria) vidit quendam parantem sibi laqueum, ut se præfocaret. Cneurrit igitur, et dixit ei : Quid facis, homo ? Dixit autem ei : Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione sum. Quæ ait : Die mili causam, et fortassis adjuvare te potero. Dixit illi : Gravi ære alieno premor et valde suffoco a creditoribus : elegique potius semel vitam finire, quam quotidie mori. Quæ dixit illi : Quæso te, accipe omnia quæ habeo, et redde : tantum ne perdas te ipsum. Sumens vero ille, reddidit omnia. Puella ergo angustiari cœpit, non habens qui sibi curam gereret : itaque destitula parentum solatio fornicari instituit, et inde sibi victimum querere. Dicebant ergo viri illi sancti Theonas et Theodorus », admirantes scilicet : « Quis novit ista, nisi solus Deus ; quomodo scilicet permittatur anima propter causam aliquam ipsi soli cognitam ad tempus derelinqui ? Post aliquantum vero temporis infirmata est puella, et in se conversa compuncta est, oravitque pontificem, ut faceret illam Christianam. Omnes autem aspernabantur eam, dicentes : Quis haec suscipial, quæ meretrix est ? Affligebatur autem vehementer. Cum vero in his esset angustiis adstitit illi Angelus in specie hominis cuin quo misericordiam fecerat. Cui illa dixit : Cupio fieri Christiana, et nemo vult pro me loqui. Qui ait : Numquid revera istud cupis ? Respondit illa : Utique domine, et deprecor te ut hoc mihi impertias. Qui ait : Noli tristari. Ego adducam aliquos qui te accipient. Adduxit ergo alios duos et ipsos sanctos Angelos. Duxeruntque illam ad Ecclesiam. Rursusque seipso transformantes in personas quasdam illustres et notas in ordine Augustalium, vocant clericos, presbyterum scilicet et diaconum, qui in hoc ipsum constituti erant.

17. « Dieunt eis clerici : Vestra charitas pro ea pollicetur ? Illi autem responderunt : Etiam nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam, baptizaverunt : et albis induita, rursus ab eis subiecta est. Quam cum deposuerint, evanuerunt. Vicini ergo cum illam ita albis indutam viderent ; postquam recesserunt illi, dicunt ei : quis te baptizavit ? Nuttiavit autem eis rem totam, dicens : Venerunt quidam et tulerunt me in Ecclesiam, loculique sunt clericis, et baptizaverunt me. Et dixerunt ad illam : Qui sunt illi ? Cum vero non posset dicere qui es-

¹ Liber. diae. in Brev. c. 23.

¹ Prat. Spirit. c. 207.

sent illi, adenentes nuntiaverunt episcopo. Dixit autem episcopus his qui ad baptizandum constituti erant. Et confessi sunt se illam baptizasse, exoratos ab illo et illo Augustalibus. Porro accessitis ex prætorio his quos clerici dixerant, dixit episcopus: Num ipsi ista fidejussistis? Qui dixerunt: Neque novimus, neque conscius sumus nos hoc fecisse. Tunc vero jam cogitavit episcopus, Dei hoc esse opus. Convocauitque illam, dixit ei: Die mihi, filia, quid gessisti boni? Quæ ait: Meretrix existens et paupercula, quid boni facere potui? Dicit illi episcopus: Nihil omnino operata es? Dicit: Non, nisi quod videns quemdam qui a creditoribus premebatur, se suffocare volentem, dat illi omni substantia mea, liberavi eum. Et his dictis, continuo obdormivit in Domino. Tunc episcopus glorificans Dominum, dixit: Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum ». Ille usque auctor non absque probatorum virorum testificatione haec asserens.

18. *Plures eduntur Justiniani Constitutiones.* — Quod ad Zoilum pertinet episcopum Alexandrinum, testatur Agatho papa in Epistola ad imperatores Constantimum, Heraclium et Tiberium, ad

cundem Zoilum scriptum fuisse a Justiniano imperatore edictum pro fide Catholica adversus Accephalos: quod exscriptum idem Agatho papa ad dictos Augustos misit. Caremus nos eo, neque usquam invenimus, enijs saltem hic meminisse oportuit.

19. Quod vero ad reliqua quæ sunt anni hujus spectat, dicere minime prætermittimus, reperiri hoc anno editas complures Justiniani imperatoris Constitutiones: est inter alias illa data kalendis Septembribus¹, qua in cunctis monumentis publicis apponi voluit nomen imperatoris, consulum, et In litionis, de qua ad confirmandam temporis rationem superius egimus: aliae² item de permulrandis Ecclesiasticis rebus: insuper ne etiam aliquid solvatur pro admittendis clericis in Ecclesiam³: item qua vetuit in privatis domibus sacra⁴ fieri: et aliæ⁵ ad funera defunctorum Constitutiones spectantes: quas cunctas lu, lector, otiosius consulere poteris: nos hic imponimus anni hujus rerum gestarum finem.

¹ Novel. XLVII. — ² Novel. LIV. LV. — ³ Novel. LXVI. — ⁴ Novel. LVIII. — ⁵ Novel. XLIV. L. LX. et sup. Novel. XIII. c. 49.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6030. — Olymp. 329. — Urb. cond. 1290. — Jesu Christi 537. — Vigiliū pape 1.
— Justiniani imp. 41. Vitigis reg. 2.

1. *Decennalia Justiniani.* — Hoc anno, sicuti præcedenti, nulli consules creati; sed haec formula usurpata: *Post consulatum Belisarii II.* id est, *anno secundo*; in Occidente vero Acta publica ista formula aliquando subscripta: *Post consulatum Paulini III.* id est, *anno tertio*. *Decennalia* imperii a Justiniano post Justini mortem suscepti, ut ex dicendis num. 6 liquet.

2. *Neapolis anno superiori a Belisario capta.* — A num. I ad 5. Est hic annus belli Gothicæ *tertius*, non vero, ut Baronius habet, *secundus*; is enim tantum in cursu fuit usque ad vernum tempus currentis Christi anni. Quare cum Belisarius anno secundo belli Gothicæ *Neapolim* expugnarit, Gothi *Vitigem* regem crearint, et hujus jussu *Theodatus* occisus fuerit, hæc superiori anno, non vero præsenti, quo ea Baronius narrat, contigere. Eo itaque anno *Belisarius* Romam cogitans, *Neapolim*, civitatem sibi obviā, *post duram viginti dierum obsidionem* in deditiōnem accepit, ut fuse refert Procopius lib. I de Bell. Goth. capp. 8, 9 et 10. Ubi

aceperere Gothi captam esse Neapolim, apud *Regeta* locum ab Urbe Roma cclxxx stadiis distantem, sibi Italiisque regem eligunt *Vitigem* præliis clarissimum. His *Theodatus* auditis præcipiti fuga Ravennam peti. Verum *Optaris* natione Gothus *Vitigis* jussu eum insequitur, et inventum « afflxit humi, ac resupinum instar victimæ jugulavit », inquit Procopius cap. 9, qui addit, eum Gothorum regno *tres annos* potitus, qui ideo incompleti fuere; cum anno DXXXIV Athalarico successerit. Occisus autem *Theodatus* mense circiter Augusto superioris Christi anni; cum Anastasius in Silverio papa, qui die VIII mensis Junii amī superioris Pontificatum Romanum suscepit, narrata ejus creatione, scribal: « Post menses vero duos mutu divino extinguitur *Theodatus* tyrannus, et elevatur rex *Vitigis* ».

3. *Gothi quæ in Gallia possidebant, cedunt Francis anno superiori.* — Interea *Vitiges* Romanum se contulit, unde legatos ad Francos misit, qui illis Gallias cederent: « Tunc reges Francorum erant

Childebertus, Theodebertus et Clotarius, qui tradidam sibi Galliam ac pecuniam inter se pro eiususque regni portione divisernut», inquit Procopius c. 13; qui jam scripsera, *Theodatum de Belisarii in Siciliam adventu certiorum factum, cum Germanis (sic Francos vocat) pactum esse, « ut ipsi eorum reges ad hoc bellum auxilio veniant, ubi Gallie partem in ditione Gothica silam, et aureorum viginti millia acceperint. Verum is vite fatum prius invenit, quam pacla conventa ».* Ex Vitigis regis cessione Francis anno superiori accessit omnis Ostrogothorum ditio cis Alpes posita. Haec autem Italiam ad Ortum, Rhodanum ad Occasum, mare Mediterraneum ad Meridiem, et nuperrimos Burgundiae fines ad Septentrionem respiciebat, et quatuor provincias Galliarum integras comprehendebat, Narbonensem secundam, Alpes Maritimas, Alpes Graias, et Viennensem secundam, exceptis Deensium et Viveniensium civitatibus in eadem secunda Viennensi, cuius metropolis *Arelatum*. Hoc modo Francorum reges, qui alias omnes Galliarum provincias armis occupaverant, totam Galliam praeter *Septimaniam*, quae Visigothorum erat, et præter *Britanniam Armoricanam*, quae suos comiles habebat, obtinuere. De hac Galliarum cessione mentionem facit Baronius num. 10.

4. Roma anno superiori a Belisario recuperata. — A num. 5 ad 10. «Dum haec agit Vitiges, interea Belisarius Romanam cogitans, profectionem parat», inquit Procopius cap. 14 qui subdit, *Belisarium ea feliciter sine pugna potum esse : « Receptaque est, inquit, Roma sexagesimo anno, mense eodem postquam a Barbaris insessa fuerat ».* Capta est a Barbaris *Roma* anno quadragesimo septuagesimo sexto, ideoque anno superiori recuperata; perperamque Baronius, ejus ditionem in presentem annum differt. Addit Procopius : « Cum undecimum imperandi annum haberet Justinianus »; sed sine dubio numerus corruptus est; isque Baronio errandi causam dedit: annus enim xi Justiniani, nec cum anno belli Gothicci secundo, quo *Belisarius* Romanum ex Procopii calculo ingressus est, nec cum anno post captam primum a Gothis Romanam sexagesimo convenient. Evagrius lib. 4, cap. 19, qui codem, quo Procopius saeculo vixit, et qui ex hujus Historia se didicisse ait, quae de hoc bello scribit, ita rem refert: « Denus Urbs Roma in potestatem Romano-rum venit, post annos denum sexaginta, mense Apellæo, quem Latini Decembrem vocant; cum Julianus annum imperii sui undecimum ageret ». Quare is error antiquus est, et forsitan ex Evagrio ad Procopium a sciole quopiam translatus. Capta Urbis mensi ab alio quam a Procopio Evagrius accepit; ex ejus enim lecture liquet, cum aliqua alia singularia habere, quae apud Procopium non leguntur. Maltretus recens Procopii interpres hunc locum, Πάλιν τε αὐτοῖς ἔχοντα ἔτεσιν Σεπτεμβρίου ὑπὸ μηνοῦ, ἐνδέκατον ἔτες Ιουνιανῶν Επαύγεων τὴν ἀυτοκράτερα ἀρχὴν ἔχοντας τὴν, ita verlit: « Atque ita recepta est Roma die ix Decemb. anno postquam capta fuerat, sexagesimo; qui fuit

xi imperii Justiniani ». Existimat enim Maltretus, Procopium scripsisse, οὐ Ἀπε. γράψεις et librariorum errore notam illam numeralem θ', id est, ix, omissam, ac toco Ἀπε., id est, Ἀπελλαῖον eos scripsisse, διη. Quae conjectura quantum ad mensem *Apellæum*, qui Decembri nostro respondet, parum verisimilis; sed quantum ad notam numeralem seu diem captæ Urbis, quam nec Nicephorus lib. 47, cap. 13, nec Evagrius laudatus habent, licet mensem *Apellæum* memorem, ea prorsus rejicienda. Si enim Procopius diem expressisset, illam Evagrius et Nicephorus, imo et Grolius in versione sua non pretermisissent. Miror autem virum doctissimum hanc suam conjecturam in ipsum Procopium inseruisse; si enim hoc licet, non versiones, sed interpolationes auctorum, suaque somnia interpreles nobis obtruderent. Denique haec conjectura Anastasio in Vita Silverii immitti non potest; cum scribat : « Ingressus Belisarius in Urbem IV idus Decembris », ideoque die decima Decembris, non vero nona. Diem illum tam a Procopio, quam ab Evagrio omissum, Anastasiū recte nolasse, non videtur dubitandum. Haec omnia in Italia anno superiori gesta.

5. Paulus e sede Alexandriae dejectus circa anno DXLIII. — A num. 14 ad 19. In Chronico Nicephori et in Tabulis Theophanis anni duo *Paulo* episcopo Alexandrino, *Zoilo* vero Pauli successor, qui anno dli de sede exturbatus est, anni septem attribuuntur. Quare *Paulus*, qui anno exeunte DXXXVIII episcopatum Alexandrinum init, anno circiter quingentesimo quadragesimo primo homicidii convictus e sede dejeclus est. De hac Pauli damnatione pluribus agnul Liberatus cap. 23, et Procopius in Hist. Arean. cap. 27, quem legisse non pigebit. Viator Tununensis *Pauli* depositionem, et Zoili ejus successoris ordinationem confert in consulatum Basilii jun. anno DXL gestum; sed in Appendice ad hujusmodi Chronicon, et ad Basilii consulatum, *Pauli* ordinatio recitat; qui cum biennio sederit, ut mox dixi, anno DXLIII, *Zoilum successorem habuisse*. Hoc confirmant Tabulae Theophanis, in quibus initium *Zoili* alligatur anno Incarnat. secundum Alex. DXXXV, qui kalend. Septemb. anni Christi DXLII exorditur. Præterea ex duratione sedis *Zoili* liquet, hunc anno saltem DXLIII thronum Alexandrinum descendisse. Depositus enim fuit anno dli, postquam annos vii sedisset, non vero annos XIII, ut Baronius habet, qui Nicephorum in Chronico citat, ubi tamen annos tantum vii ei adscribuntur. Perfecto præsulum Alexandrinorum Chronotaxis in Annalibus per haec tempora valde depravata, nee alibi recte etiam consignata. Em. card. Norisius in Dissert. de V Synodo, cap. 1, ubi cæleris accuratius eam examinavit, *Timothei* mortem cum Victore Tununensi in annum DXXXVIII perperam differt, et depositionem *Theodosii* in annum DXL, licet ex Liberato auctore coævo conslet, eum ante finem anni Christi DXXXVIII privatum dignitate fuisse. In tanta rerum obscuritate non habeo quod dicam, nisi *Paulum* amplius quam annos duos, et *Zoilum* amplius

quam annos septem Alexandrinam Ecclesiam administrasse, et in annis eorum sedis enumerandis antiquos errasse, aut post depositionem *Pauli* aliquod inter pontificium extitisse. Plurimum referret. *Zoili* initium e tenebris erui, ut constare posset de tempore quo *Origenistæ* damnati sunt; eum certum sit, eo jam Alexandrino episcopo, eosdem inter haereticos adnumeratos. Illud tamen certum videatur, *Origenistas* ante annum **DXL**. damnatos non esse.

6. *Ecclesia S. Sophiæ dedicatur.* — Encænia Ecclesiæ sanctæ *Sophiæ* anno **DXXXII** mense Februario aedificari ceptæ, ad hunc annum pertinent. Continuator enim *Marcellini* ad annum II post consulatum Belisarii scribit: « Ecclesia major Constantinopolii ab imp. Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur VI kalend. Januarias, seu die **XXVII Decembris**, quæ hoc anno in Dominicam incidit. De his Encæniis *Theophanes* anno Incarnat. secundum *Alexandrinos* **xxxx**, kalend. Septemb. hujus Christi anni inchoato. ait: « Hoc anno, mensis Decembris die **XXVIII**, Indictione prima, priora

magnæ Ecclesiæ peracta sunt Encænia. Processit vero supplicantis populi cœtus e sanctæ Anastasie templo, patriarcha Mena in imperatoris curru sedente, et ipso imperatore inter plebem procedente. Ab incensa igitur sanctissimæ Ecclesiæ die ad ejus dedicationem anni quinque, menses undecim, et dies decem intercesserunt ». Quare magna Ecclesia Constantinopolitana anno **DXXXII**, die circiter **xvii** mensis Januarii conflagrata. Haec Dedicatio decennium Justiniani indicium.

7. *Alia ad hunc annum revocanda.* — Hoc anno *Roma* a *Vitige* Gothorum rege obsessa. *Silverius* in exilium missus, et *Vigilius* die **xxii** mensis Novembris Pontifex Romanus consecratus, ut anno sequenti Baronii ordine sequentes videbimus. *Timotheus* episc. *Alexandrinus* mense Februarii anni currentis obiit. eodemque anno *Gaianus* primum, et postea *Theodosius* dicti sunt episcopi *Alexandrini*, ut an. **xxxxv** diximus. *Datii* legatio ad Belisarium, de qua anno sequenti num. 22. Bellum civile inter reges Francorum, de quo anno **DXL**, num. 8.

4. *Obsidentibus Urbem Gothis. Silverius auro Theodoræ a Belisario pellitur in exilium, in ejus locum intruso Vigilio.* — Consulibus Joanne atque Volusiano aperitur annus Domini quingentesimus trigesimus octavus, idemque a Procopio numeratus annus tertius belli Gothici in Italia: quo *Vitiges* Gothorum rex, revocatis in Italiam Gothis, qui apud Francos erant, comparato exercitu (ut auctor est *Procopius*) centum et quinquaginta millium militum, adversus Belisarium veniens, Romam mense Martio obsidere cœpit. Quæ autem cerebro inter utramque partem sint conflata certamina, iterati conflictus, et quam in multis prudentia et bellica fortitudo Belisarii enituerit, eumdem exacte cuncta narrantem *Procopium* consule. Sat nobis pauca quædam ab instituto haud abhorrentia, sed maxime congrua hic inserere, quæ ad pietatem spectare posse prius quisque censemus, ut cum hæc ait de mœnium custodia¹:

2. « Inter hanc portam », nempe Flaminiam, « et alteram ad dexteram huic proximam portulam, porta alia est quæ Pinciana vocatur. Huic proximi muri pars quædam, lapidum laxata jampridem compagine, sejuneta spectatur, non solum a solo, sed a medio ad summum fastigium scissa, nec sane collapsa, nec alias resoluta, sed utrinque sic inclinavit, ut cætero muro extrinsecus partim prominentior esse appareat, partim retractior. Hanc muri partem cum demoliri tunc primum Belisarius niteretur, et iterato aedificare cœpisset; obstitere Romanii, Petrum Apostolum pro indubitate se compresisse, asseverantes, ejus loci tuendi pollicitum curam se suscepturum. Quod utique Romanis ex voto successit: quandoquidem nec eo die quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tempus quo Urbem obsederant Barbari, hostilis vis ulla ad hunc locum pervenit, nec plane unquam eodem tumultuatum. Et sane me admiratio subit, nec Romanis, nec hostibus ipsis in ea tam diutina Urbis obsidione in memoriam venisse muri hanc

¹ *Procop. de bello Goth. I. i.*

partem. Quæ res cum miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidem in posterum quisquam, nec de integro restituere ausus est; sed ad hunc diem ea e regione sejunctus permanet murus ». Hucusque Procopius. Cernitur usque hodie ipse paries ab alio divisus, et quasi jamjam easurus deorsum inclinatus: ut qui nesciat, timeat illac pertransire. Extant et ibi proximæ venerandæ imagines, indices veteris ejusdem loci sacri cultus.

3. Sed illud majoris miraculi obtinet locum, quod cum per annum et amplius, Urbe obsessa, in suburbii moram fecerint Barbari. iidemque Ariani atque Romanæ Ecclesiae hostes, nihil tamen contumelie damnive intulere ipsis Apostolorum Basilicis extra Urbem positis, sinentes illic Catholico ritu libere sacra peragi. Audi enim de his ipsa verba Procopii¹. « Extat autem, inquit, Pauli Apostoli templum Romanis procul a mœnibus stadiis decem et quatuor, juxta quod Tiberis fluit, ubi nullum patet munitum esse præsidium: porticus tamen eodem ab Urbe pertinens, cireaque ædificia alia pleraque non satis ad invadendum opportunum locum hunc reddunt. Patebat et Gothis ad id sacra rimm via, per quos omnibus constat per id belli tempus in (id) neutra dedicata Apostolis æde quicquam editum, quod incolentibus vel molestius esset, vel quoquam pacto ingratum; sed sacratos ibidem viros libere permisisse rem divinam per agere ». Haec Procopius: quibus vehementer redarguas, exprobres, et execrationibus diris incesses recentes hæreticos diaboli faces, faciesque hæreticorum, sacra Deo dicata ubique sanctorum monumenta rapinis incendiisque vastantes.

4. At audi portentum, attende facinus omni execratione dignum Romæ hoc tempore perpetratum ab eo, qui se Catholicæ fidei esse cultorem præse ferebat ac defensorem hactenus laudatissimum, Belisario. Pro monstro plane habitum est, ut cum qui foris erant Barbari hostes Gothi Ariani, ne clericulum quidem injuria damno afficerint, nec impedierint quo minus Apostolis sacri ibi consistentes Deo dicati ministri diversi ordinis clerici consuetum cultum impenderent, Apostolorumque Basilicis nec leve damnum attulerint: eodem tempore qui intus degebat, pius, justusque hactenus semper visus, ab imperatore missus expugnare Barbaros, Urbemque ab eorum tyrannide vindicatam tueri, dux exercitus Belisarius, idem ex improviso tyran nus apparuerit, atque sacrilegus in cathedram Petri et in universam Romanam Ecclesiam, eam Barbarice tyranniceque injuriis damnoque afficiens atque profanans, injiciensque violentam manum in ipsum Romanum Pontificem, deturpans inhonestusque ipsum visible loco Christi positum Ecclesiæ caput. Quomodo autem id acciderit, in primis Procopium² audi ita rem tantam paucis absolventem:

5. « Deinde, inquit, oborta suspicione, Silve

rium Urbis Romæ Pontificem defeculturum ad Gothos; hunc quidem confestim transmittit in Græciam, alterum vero quempiam illi sufficit Vigilium nomine; non secus et alios quosdam, et hos senatorios viros ». Haec ipse: sed dolosæ fraudis iste prætextus fuit: ejusmodi enim velamento obtegebatur, quod impia Theodora (ut dictum est ex Liberato diacono) cum Vigilio ab Urbe Constantinopolim accersito molita fuerat: nempe se effecturam, ut ipse Pontifex, expulso Silverio, crearetur, dummodo quod spönderat insana cupiditate flagrans ambitione Vigilius, Anthimum ab Agapeto damnatum in Constantinopolitanam sedem restitueret. Sed quæ de his paulo fusius Anastasius habeat, audiamus: « Theodora usa consilio cum Vigilio diacono, misit Epistolam Romam ad Silverium papam, rogans et obsecrans: Ne pigriferis ad nos venire: aut certe revoca Anthimum in locum suum. Haec cum legisset beatus Silverius; ingemuit, et dixit: Modo scio quia causa haec finem vitæ meæ adducit. Sed beatissimus Silverius fiduciam habens in Domino et beato Petro, rescripsit, dicens: Domina Augusta, ego rem istam nunquam ero facturus, ut revocem hominem hæreticum in sua nequitia damnatum. Tunc indignata Augusta misit jussiones suas ad Belisarium patricium per Vigilium diaconum ista continentis: Vide aliquas occasiones in Silverio papa, et depone illum de episcopatu, aut festinus certe transmitte eum ad me. Ecce ibi habes Vigilium archidiaconum et apocrisiarium nostrum charissimum, qui nobis pollicitus est, revocare Anthimum patriarcham. Tunc suscipiens jussionem Belisarius patricius, ait: Ego quidem jussionem facio; sed is qui intercedit in necem Silverii papæ, ipse reddet rationem de factis suis Domino Jesu Christo.

6. « Et urgente jussione, exierunt quidam falsi testes, qui dixerunt: Quia nos multis vicibus inventimus Silverium papam scripta hujusmodi mittere ad regem Gothorum: Veni ad portam quæ vocatur Asinaria juxta Lateranas, et civitatem tibi trado et Belisarium patricium. Quod audiens Belisarius, primo non credebat: sciebat enim quod per invidiā de eo hac dicebantur. Sed dum multi in eadem accusatione persisterent, pertimuit. Tunc fecit Belisarius patricius beatum Silverium papam venire ad se in palatium Pineis (Pineii, vel in Pincis), et ad primum et secundum velum retinuit omnem clerum. Ingressis itaque Silverio et Vigilio solis in Mausoleo, Antonina patricia » Belisarii nxor « sedebat in lecto, et Belisarius patricius sedebat ad pedes ejus. Et dum vidisset eum Antonina patricia, dixit ad eum: Dic, domine Silveri papa, quæ fecimus tibi et Romanis, ut tu velles nos in manus Gothorum tradere? Adhuc ea loquente, ingressus subdiaconus regionarius regionis primæ tulit pallium de collo ejus, et duxit eum in cubiculum, et expolians eum, induit eum monachicam vestem, et abscondit eum. Tunc Sixtus subdiaconus regionis sextæ videns eum jam monachum, egressus foras, nu-

¹ Procop. de bello Goth. l. 1. — ² Ibid.

tiavit ad clerum, dicens : quia dominus papa depositus est, et factus est monachus. Quod audientes, fugerunt omnes. Quem suscipiens Vigilius archidiaconus in sua quasi fide, et misit eum in exilium ad Pontianas, et sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustiae ». Hucusque Anastasius.

7. Sed ab his dissentit quod ait Procopius, eum missum in Graeciam; quod aequo fatetur Liberatus diaconus¹. Ceterum Anastasius, omisso exilio Orientis, de ultima deportatione Silverii meminuit, qua ex Graecia in Pontianam insulam, sive illi proximam Palmariam dictam, contra Circuum montem positas, deportatus, ibi tandem mori coactus est. Sed et Liberatus diaconus in eo diserebat a Procopio, dum ait, id factum, ubi Belisarius esset Ravennae, quod non contigit nisi anno sequenti, ubi soluta est obsidio Urbis : cum tamen Procopius disertis verbis ostendat id factum, eum Belisarius Romæ detineretur obsessus. Sed præstat hic reddere quæ idem Liberatus de his habet, prætermissa ab Anastasio atque Prokopio : fuit et ipse hujus temporis scriptor, incipiensque a Vigilio in Italiam ex Oriente reverso, ubi eum Theodora convenerat, Pontificatu et auro promiso : « Facta, inquit, promissione, Romam profectus est, ubi invenit Silverium papam ordinatum. Quin et Ravennæ reperit Belisarium in eadem urbe sedentem, eamque obtinentem ». Hic puto Liberatum memoria lapsum Ravennam pro Neapoli posuisse : nam vix anno quinto belli Gothici potitus est Ravenna Belisarius; sed longe ante constat Vigilium in Orientem remeasse, et quæ dicta sunt adversus Silverium molitum esse. Sed pergit auctor : « Cui tradens præceptum Augustæ, promisit ei duo auri centenaria, si Silverio remoto, ordinaretur ipse pro eo. Belisarius vero Romanum reversus, evocans Silverium ad palatium, intentabat ei calumniam, quasi Gothis scripsisset ut Romanum introirent.

8. « Feritur enim, Mareum quendam scholasticum et Julianum quendam prætorianum fietas de nomine Silverii composuisse litteras regi Gothorum scriptas, ex quibus convinceretur Silverius Romanam velle prodere civitatem. Secreto autem Belisarius et ejus conjux persuadebant Silverio implere præceptum Augustæ, ut tolleretur Chalcedonensis Synodus, et per Epistolam suam hæreticorum firmaret fidem. Qui mox de palatio egressus, quid de eo fieret, consiliariis suis locutus est. Et veniens contulit se in Basilicam beatæ martyris Sabinæ, ibique manebat. Ubi directus est ad eum Photis (Photius) filius Antoninæ patriciæ, et præstito sacramento, invitavit eum venire ad palatium. Qui autem Silverio adstabant, persuadebant ei, ne Grecorum crederet juramentis. Ille autem exiit, et ad palatium venit. At illa quidem die pro juramento ad Ecclesiam redire permisus est. Ad quem ruersus mandavit Belisarius, ut ad palatium veniret. Qui de Ecclesia exire nolebat, dolos sibi præparatos

agnoscens. Sed postea orans, et eansam suam Dominum commendans exiit, et ad palatium venit. Qui solus ingressus, a suis ulterius non est visus. Et alia die Belisarius, convocatis presbyteris et diaconibus et clericis, maudavit eis, ut alium sibi papam eligerent. Quibus dubitanlibus, et nonnullis ridentibus (renitentibus), favore Belisarii ordinatus est Vigilius. Silverius autem in exilium missus est in civitatem provincie Lyciæ, quæ Patara dicitur ». Hactenus de expulstone Silverii et intrusione Vigilius Liberatus.

9. Magna haec quidem fuit horribilisque in Ecclesia Romana tempestas a furente hæretica femina excitata ab ambitioso diacono procurata, per Belisarium autem impie admodum consummata in eo quidem Pilato deteriore, dum veritus est ipse, ne feminæ offensam incurreret, cuius iussa festinavit implere, cum ille ipsum Cæsarem pertinuerit : sed (ut seu loco dicemus) luit meritas infelix poenas; nam qui tanto patrato scelere sibi devincere putavit per Theodoram imperatorem, Deo ulciscente factum, ut eumdem infensissimum expertus postea fuerit adversarium, ab eodemque ipse, qui tot victoriis gloriosus totis conspicuus orbi fuit, in ordinem redactus sit; exemplum posteris factus, quanto suo quis damno in Christum Domini manus violentas injicat. Cui ob immensitatem sceleris perpetrati nec satis fuit ad veniam promerendam facti pœnitentia : nam noluit omnino Deus, licet distulerit, absque vindicta relinquiri, quod tanto sacrilegio facinus horrendum ab ipso fuerat perpetratum.

10. Belisarius enim post scelus admissum, in se reversus, veluti ebrietate jam soluta, quod deliquisset ob mentis oculos jugiter habens, seipsum erubuit, et detestatus valde, ad expiandum immane facinus, ut offensum divinum numen conciliaret, illudque ipsum redderet sibi propitium ; mox Romæ Ecclesiam erigendam curavit, cui præ foribus ejusmodi inscriptionem lapidi incidi voluit, patrati facinoris pœnitentiae perpetuum monumentum¹ :

HANC VIR PATRICIUS VILISARIUS URBIS AMICUS
OB CULPE VENIAM CONDIDIT ECCLESIAM
HANC ICCIRCO PEDEM SACRAM QUI PONIS IN EDEM
UT MISERETUR EUM SEPE PRECARE DEUM

JANUA HEC EST TEMPLI DOMINO DEFENSA POTENTI

At licet ipsa Ecclesia ab eo erecta perierit, demolita fortasse a Gothis, cum rursum politi sunt Urbe (ut par est credere) in odium ipsius conditoris Belisarii : ipsa tamen inscriptio adhuc integra legitur, in alterius Ecclesiæ affixa pariete, ut habes notatum in margine.

11. Haec quidem passus Silverius, haud potuit esse desinere quod erat Romanus Pontifex : qui ad

¹ Liber. diae, in Brey, c. 22.

¹ Extat Romæ in pariete Eccle Cruciferorum inter Pinacum in orientem et Quirinalem.

sum Apostolatum illa plane adjicit Apostolica signa, quibus Petrus¹ et alii gloriabantur Apostoli, quod videlicet digni habiti essent pro nomine Jesu contumeliam pati. Ipso enim vivente, nemo jure dixerit, Vigilium vere potuisse Pontificem Maximum diei, licet in Sede Petri sederit violenter intrusus; sed Silverium ipsum legitimum papam et quidem claritudine auctum, utpote adjicientem ad Pontificiam dignitatem confessionis coronam, illustratoremque ipsam palma martyrii, praeter alia egregia facta complura: cum, dum vixit, nihil remiserit, licet exul, sacerdotalis auctoritatis atque Pontificiae majestatis, ut quae ab eo gesta sunt, aperte declarant, de quibus agendum erit paulo post. Quae autem post haec transacta sint Romae inter Vigilium et Belisarium, idem Liberatus enarrat his verbis²:

12. Vigili in Silverium Acta et ejus turpissimum schisma. — « Post ordinationem ergo suam compellebatur Vigilius a Belisario implere promissionem suam, quam Augustae promiserat, ut sibi redderet duo auri eentenaria promissa. Vigilius autem timore Romanorum et avaritia patrocinante, nolebat sponsiones suas implere ». Hæc quidem de Vigilio jure dicta sententia in eum lata a sancto Silverio papa demonstrat, ubi habetur simoniacaem labem contraxisse ipsum Vigilium spondendo aurum, ut Pontifex esse posset. His de Vigilio præmissis, Silverii in Orientem deportali vestigia assecutus idem Liberatus, quæ tunc ibi facta sunt, scriptis prodidit. Accidit plane illud admirandum, ut cum adversus ipsum Romanum Pontificem insurrexisset qui inhærebat lateri ejus diaconus ipse Vigilius; Deus excitaverit spiritum unius ex Græcis episcopis, qui magno sumpto animo pro ejus defensione surrexerit, steteritque contra imperatorem, ipsum de sacrilegio perpetralo redargens. Hæc quidem Liberatus diaconus habet paucis descripta his verbis:

13. « Sed Silverio veniente Pataram, venerabilis episcopus civitatis ipsius venit ad imperatorem et judicium Dei contestatus est de tantæ Sedis episcopi expulsione: multos dicens esse in hoc mundo reges, et non esse unum, sicut ille papa est super Ecclesiam mundi totius a sua Sede expulsus. Quem audiens imperator, revocari Romam Silverium jussit, et de litteris illius judicium fieri; ut si approbaretur ab ipso fuisse scriptas, in quacumque civitate episcopus degeret; si autem false fuissent approbatæ, restitueretur suæ Sedi ». Ita quidem sentiens Justinianus imperator non esse eujuslibet potestatis damnare Romanum Pontificem, quem, etiamsi errasse conviceretur, Romanum tamen episcopum, licet non Romæ, voluit permanere, ne videhet (quod objectum ei fuerat) ipso moliente, daretur Urbs Gothis; sed ut aliis in locis eamdem, qua fungebatur, retineret Pontificiam dignitatem. Sed audi quid post hæc narret idem Liberatus de conatu Theodoræ Augustæ etiam Pelagium diacono-

num apocrisiarum impellentis, ut Silverii redditum impeditret¹: « Pelagius vero currens cum voluntate Augustæ, volebat irritum facere imperatoris præceptum, ne Silverius Romanum reverteretur; sed prævalente imperatoris jussione, Silverius ad Italiam reversus est. Cujus adventu territus Vigilius, ne sede pelleretur, Belisario mandavit: Trade mihi Silverium: alioquin non possum facere quod a me exigis. Ita Silverius traditus est duobus Vigilius defensoribus, et servis ejus. Qui in Palmariam insulam abductus, sub eorum custodia defecit inedia. Vigilius autem per Antoninam Belisarii conjugem implens promissionem suam, quam Augustæ fecerat, talem scripsit Epistolam :

14. « Dominis et patribus (fratribus) Vigilius.

« Scio quidem, quia ad sanctitatem vestram antea fideli meæ credulitas, Deo adjuvante, pervenit. Sed quia modo gloriosa filia mea patricia Antonina Christianissima desideria mea facit impleri quod fraternitati vestrae præsentia scripta transmittrem salutans ergo vos gralia, qua nos Deo nostro Christo Salvatori conjungimur, et eam fidem quam tenetis, Deo adjuvante, et tenuisse et tenere significo: sciens quia illud inter nos prædicamus et legimus, ut et anima una sit, et eor unum in Deo. Profectus (proiectus) mei, quia vester est, Deo adjuvante, vobis gaudia maturavit ex meo animo, sciens fraternitatem vestram quæ optat et libenter amplecti. Oportet ergo, ut hæc quæ vobis seribo, nullus agnoscat, sed magis tanquam suspectum hic me sapientia vestra ante alios existimet habere, ut possim hæc quæ concepi, facilis operari et perficere ». Et subscriptio. « Orate pro nobis Deum, mihi fratres in Christo Domino nostro charitate conjuncti ». Hactenus Vigilius nomine Epistola scripta.

15. Ille, amabo te, siste paululum gradum, lector, et illud in primis considera, etiamsi vere ista scripsisset Vigilius, nullum tamen ob id inferri penitus præjudicium Apostolieæ Sedi, cuius tunc ipse invasor, Silverius autem germanus Pontifex esset. Verum commentilium hanc fuisse Epistolam, plura sunt quæ persuadent. Si enim revera scripsisset ista Vigilius; cur non ex iisdem suis scriptis conventus est, cum de restitutione Anthimi allercatus est postea Constantinopoli cum Theodora? Rursum si istæ ab ipso scripta sunt; cur non exprobrita eadem, cum ipse Constantinopoli a Theodoro episcopo Cæsariensi et Menna Constantinopolitano durius vexaretur, cum utrumque ipse Vigilius excommunicationi subjecit? Vel cur non id factum ab ipso Justiniano imperatore, cum in ipsum furore accusus etiam vi agendum putavit? Cur item id tacuit ipsa quinta Synodus in eundem Pontificem accedere remuntem nonnihil commota? Hæc omnia publice sunt ventilata, et publicis Actis excepta, nec tamen de dicta Epistola vel nutu usquam mentio. Neque etiam Facundus Hermianensis episcopus in Vigilius ob Tria capitula subinven-

¹ Act. v. — ² Liber. diac. in Brev. c. 22.

¹ Liber. diac. in Brev. c. 20.

sus aliquid hujusmodi (sicut cetera) ipsi objicere unquam ausus apparet. Sunt vero et atia inferius dicenda, quibus eamdem Epistolam impostura redarguas.

16. Sed accipe quae his subjicit Liberatus : « Sub hac, inquit, Epistola Vigilius fidem suam scripsit, et resolvens tomum papæ Leonis, sic dixit : Nos non duas naturas in Christo confitemur, sed ex duabus naturis compositum Ænum Filium, unum Christum, unum Dominum ». Et iterum : « Qui dicit in Christo duas formas, unaquaque agente cum sua communione, et non contitetur unam personam, unam essentiam : anathema sit. Qui dicit, quia haec quidem miracula faciebat, haec vero passionibus succumbebat, et non confitetur miracula et passiones unius ejusdemque, quas sponte sustinuit carne nobis consubstantiali ; anathema sit. Qui dicit, quod Christus velut homo misericordia dignus est, et non dicit Ænum Verbum et crucifixum esse, ut misercatur nobis : anathema sit. Anathematizamus ergo Paulum Samosatenum, Dioscorum, Theodorum, et Theodoretum, et omnes qui statuta eorum coluerunt et colunt. Et haec Vigilius scribens hereticis occulte, permansit sedens. In quo impletum est illud testimonium, quod Salomon in Proverbiis dicit¹ : Edent viæ sue fructus, et consiliis suis saturabuntur. Ab ipsa hæresi afflatus, nec coronatus, quem vita terminum suscepit, notum est omnibus². Haec Liberatus : quem rogo, quoniam pauci potuit Vigilius anathematizare Dioscorum, si cum Dioscoro Eutychianam hæresim prædicat ? haec enim sibi invicem adversantur, ut utraque vera esse non possint.

17. Sed in hunc se miser statum conjecit, ut heretica scripsisse, ab hereticis vel singi potuerit. Quid reliquum esse potuit salis infatuati, nisi ut conculcaretur ab hominibus, et projiceretur in hæresim sterquilinium? putorem namque contraxit hereticæ pravitatis ex consuetudine inita cum hereticis. En in quod barathrum infelicem hominem conjecit ambitio? in quantam eum iusaniam et infamiam adegit gloriae vanæ cupido ! cuius causa cogatur et in ipso portu pati naufragium, in Petra petræ scandalum esse, atque in sede videri mobilem, et in fide intidelem haberi. Ita plane sententia Domini judicatur a fide excidere, qui gloriae mancipium se constituit; ipso dicente³ : « Quomodo potestis credere, si gloriam ab invicem accipitis? » Et de hujus simili Joannes⁴ : « Diotrephees, qui amat primatum gerere in eis, non recipit nos ».

18. Quis non putasset Vigilium gloriae turbine agitatum, in transversum ferri, et in præcipitia dedi : qui diu ante jam temporibus (ut vidimus) Bonifacii, ut ab eo vivente subrogaretur in sedem, contra leges omnes Ecclesiasticas atque morem, impudens pertentasset? Ita plane pondere scelerum prægravatus, dum sursum ascendere meditatur, deorsum una cum iis et ab iis qui in cœlo principa-

tum superbe appelliare, demergitur, eadem cum illis consilia mente volvens⁵ : « In cœlum condescendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebbo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo ». Cum his plane appetivit ascendere, sedemque collocare super inanum altitudinem nubium, non supra deorsum positam in fundamento stabilem petram, de qua a Domino dictum⁶ : « Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam ». At non est solium⁷ filiæ Chaldaeorum : vagetur necesse est ut Cain⁸, qui intus clausum habet, quod eum agit in diversa, peccatum : perstat e contra stabilis et immobilis, qui super petram solium collocavit, licet undique vel ex inferorum spiritibus vel principibus hujus sæculi insurgerent tempestates, ipse Silverius sicuti verus legitimusque Petri successor : quanvis enim in insulam fuerit relegatus, factus est tamen ibi inhærens Petre ipse durissima petra, in quam fumentes fluctus illisi, in gracilem spinnam conversi retro fracti resilire coacti sunt ; immobilisque manet in Apostolico sedens throno instar regis⁹, qui sedens in solio judicij dissipat omne malum intuitu suo. Habilo enim illic episcoporum Concilio in Vigilium sententiam damnationis intorquet ; ut quæ inferius dicturi sumus, significabunt.

19. Cæterum quod ad Vigilium spectat ; etsi complura ab eo perperam facta ipsum condemnent, ut excusari non possit, clamantibus undique sacrilegiis : non defuerunt tamen qui Vigilii eam esse Epistolam ad Theodoram inscriptam negarint, nomine vero ipsius ab aliquo Eutychiano suppositam, coque imperito, ut ex pluribus colligi potest. Evidem præter ea quæ dicta sunt, non Vigilii eam putamus : nam nomine Vigilii ab hereticis scriptas fuisse litteras Synodi sextæ Acta testantur¹⁰, in quibus haec de damnatis imposturis hereticorum : « Anathema libro qui dicitur Mennæ ad Vigilium, et qui eum finxerunt, sive scripserunt. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse a Vigilio ad Justinianum et Theodoram divæ memorie, et qui sunt demonstrati ». Haec ibi. Sane quidem inscriptio recitatæ super Epistolæ nomine Vigilii, ad dominos, ad Justinianum et Theodoram Augg. scriptam eam fuisse demonstrat. Sed et abhorret a consueto scribentis more, dum præter dominos et ad Patres, eadem Epistola habeatur inscripta : ut jure possit argui imposturæ. Etenim cum Vigilius, expulso Silverio, se egerit tanquam Romanum Pontificem : quodnam unquam extitit prædecessorum exemplum, ut ipsos imperatores Patres nominarit Romanus Pontifex, quos potius filios constat solitum appellare? Vel si dicas scriptam ad episcopos : qui novus mos iste, et penitus inusitatus, ut Romanus Pontifex coepiscopos Patres appellet et dominos?

¹ Prov. i. — ² Joan. v. — ³ III. Joan. ix.

⁴ Isa. XIV. — ⁵ Matth. XVI. — ⁶ Isa. XLVII. — ⁷ Gen. IV. — ⁸ Prov. XX. — ⁹ Sext. Synod. Act. XV. tom. II. Cone.

Vel si legas, fratres : certe procul abhorret ut eosdem dicat et dominos. Praeterea vero in eadem Epistola a seipso diserepat auctor, contraria simul jungens. Etenim quomodo enim Eutychete et Diocoro negat duas in Christo naturas, et paulo infraius una cum aliis anathema Diocoro infert? Haec quidem cum sibi invicem adversentur, augent (ut dixi) de impostura suspicionem.

20. Sed licet Vigilii schismatiei, alienæ sedis emptoris et invasoris, quæ negari non possunt, eam Epistolam fuisse dixerimus; haud mirum videri debet, ut perditus homo addiderit ad schisma hæresim quoque. Ausus enim semel cathedrali erigere contra cathedrali, et vivente pastore legitimo, nulla nisi sæcularis hominis auctoritate absque judicii ulla forma sententia condemnato, sedere Pontifex: quoniam alio nomine, quam lupus gregem invadens, fur et latro non per ostium, sed aliunde in ovile ovium descendens, pseudoepiscopus contra legitimum episcopum stans, ac denique Antichristus contra Christum jure potuit appellari? Superat ejusmodi seelus quodlibet id genus antea perpetratum: cedit huic Novati impietas, pertinacia Ursicini, Laurentii presumptio, ac denique aliorum omnium schismaticorum antistitum superbia, arrogantia, atque facinorosa temeritas: siquidem nemo, sicut iste, tanta impudentia in viventis Pontificis Sedem insiliit, ut talibus perfidiæ præmissis anteambulonibus saerilegiis eam occuparit, tantoque periculo ex pactis conventis cum hæreticis obtinuerit; cum ejusmodi improbo facto jamna aperta videri potuisse, per quam in Romanam Ecclesiam (proh scelus!) hæreses cum hæreticis se immitterent, atque cuncta Apostolica dogmata pessumdarunt. Nullum hactenus schisma extitit, ex quo in tantam ignominiam inducta sit ipsa Pontificis sacerdosaneta majestas, cum datur laico homini, absque Concilio, ulloque sacerdotum assensu damnare primæ Sedis antistitem, vique pellere, expoliatumque sacerdotalibus indumentis procul ejicere in exilium, et restitutum licet sententia imperatoris, nihilominus in insulam relegare, morisque cogere. At quomodo Apostolicae Sedi moderandæ invigilaverit in Vigilio Dei vindicta, atque tandem justum sanguinem ulta sit, suo loco dicturi sumus.

21. *Vigilii Epistolæ ad Eutherium et Cæsariorum Arelatensem episcopos qui Apostolicam Sedem consuluerant.* — Cum igitur hoc anno, expulso Silverio, ageret Vigilius Romanum Pontificem, quantumlibet spurius, atque penitus, dum vixit Silverius, illegitimus; quæ tamen Pontificii muneras essent, exequi minime prætermisit. Nam inter alia respondisse reperitur hoc anno sub dietis consulibus ad consultationem Eutherii episcopi: cum enim ad legitimum Pont. Silverium scriptas litteras accepisset, illo e Sede ejecto, ipse rescripsit. Quisnam autem fuerit Eutherius ad quem scribit, et cuius civitatis episcopus, licet nulla sit mentio; tamen ipsum fuisse episcopum in extremis Hispaniæ oris Oceano conjunctis, vel in

Lusitania, aut in Gallicia, satis possumus ex Epistolæ argumento colligere: ibi namque viguisse rursum Priscillianistarum hæresim, superius diximus, cum egimus de Epistola S. Leonis papæ ad Turibium scriptam, ex qua petenda est obscurorum hic positionum locorum elucidatio: licet habeat aliqua amplius Epistola ista, ex qua quisnam fuerit hujus temporis illius provincie Ecclesiarum status, intelligi posse videtur. Quamobrem hic ipsam recitare, utile judicamus: sic enim se habet¹:

22. « Dilectissimo fratri Eutherio Vigilius.

« Directas ad nos tuæ charitatis Epistolas, plenas Catholicæ inquisitionis sollicitudine grataanter acceperimus, benedicentes Dei nostri clementiam, quia tales in extremis mundi partibus dignatur suis oviis providere pastores, per quos et pascuis valeant salutaribus abundare, et ab antiqui hostis rapacitate servari, ut insidias nequeant ejus subreptionis incurrire. Unde certum est, quia promissæ vos beatitudinis gratia subsequatur, quando a vobis cælestium perfectio doctrinarum tam votiva secessatione perquiritur. Scriptum est enim²: Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum. Hoc igitur, frater charissime, propositum tuæ consultationis tota mente tractantes, de te quoque provenire contendimus, qui regulam Catholicæ fidei iisdem studes tenere vestigiis, quibus eam in Apostolica fide cognoscis esse fundatam. Et quamvis sonus³ eorum toto orbe diffusus, et usque ad fines orbis terræ verba eorum distensa, dilectionis tuæ corda Christo probaverint esse fidelia; tamen si quid ex his in Ecclesia, quæ tuæ gubernationi, Deo auxiliante, commissa est, necdum plena luceclaruerit; ad eundem fontem, de quo illa salutaris manarat lympha, recurritis: quod debita charitate sumus amplexi; quia fiducialiter de his, unde apud eos observantiam esse dixistis ambiguam, nostra voluisti responsione firmari. Quapropter dilectionem tuam in Domino salutantes, de singulis quid juxta Catholicam disciplinam teneat Apostolicæ Sedis auctoritas, subjectis aliquibus etiam sanctorum capitulis regularum te credimus instruendum.

23. « Ac primum de his quos Priscillianaæ hæresis indicasti vitiis inquinari, sancta et convenientiæ religioni Catholicæ eos detestatione judicas arguendos, qui ita se sub abstinentiæ simulacre prætextu ab escis videntur carnium submovere, ut hoc execrationis potius animo quam devotionis probentur efficere: qua in re quia nefandissimis Manichæis esse consimiles approbantur, juste Patrum venerabilium constitutis ab haec superstitione sub anathematis sunt interminatione prohibiti, quando aliquid ciborum contagione carnium credunt esse pollutum». Et post multa, quibus ex divinae Scripturæ sententiis ejusmodi confutat impietatem, ista mox subiecta de alio eorumdem errore.

24. « De baptismo quoque solemniter admis-

¹ Vigil. Ep. II. tom. I. Ep. Rom. Pont. — ² Psal. cxviii. — ³ Psal. xviii.

plendo similiter quid Apostolica vel sauxerit, vel observet auctoritas, in subjectis tua charitas evidenter agnoscet. Illud autem novelli esse judicamus erroris, quod cum in fine psalmorum ab omnibus Catholicis ex more dicatur, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto; aliqui (sicut indicas) subducta una syllaba conjunctiva, perfectum conantur minuere vocabulum Trinitatis, dicendo, Gloria Patri et Filio Spiritui sancto. Quamvis ergo ipsa nos ratio evidenter edoceat, quia subducta una syllaba, personam Filii et Spiritus sancti unam quodammodo esse designent: tamen ad errorem talium convincendum sufficit, quod Dominus Jesus Christus designans in invocatione Trinitatis erudiantur debere baptismum celebrari, dixit¹: He, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ergo cum non dixerit: In nomine Patris et Filii Spiritus sancti, sed aequalibus distinctionibus Patrem et Filium et Spiritum sanctum jusserrit nominari; constat illos omnino a doctrina Dominicana deviare, qui aliquid huic voluerint confessioni derogare. Qui si in errore permanescunt, socii nobis esse non possunt». Ille eum damnet Vigilius: si quis causam hujus erroris indagare voluerit, consulat citatam superiori tomo S. Leonis papae Epistolam ad Turibium episcopum Asturicensem eodem argumento, nempe contra Priscillianistas in Hispania commorantes conscriptam.

23. Quod autem una ex parte ob Priscillianistas, altera vero ob Arianos, Arianis principibus in Hispanis regnabitibus, Hispana angustiaretur Ecclesia; Catholicis adversus utramque pestem fuerunt remedia conquirenda: Vigilius ista de Apostolico fonte quæ a majoribus tradita reperit (alter enim non licere seiret) petenti propinat: « De his etiam, inquit, qui baptismatis gratia salutaris accepta, apud Arianos iterum baptizati, profundæ voragini sunt morte demersi, quid per singulos ordines vel aetas antecessorum nostrorum decreta censuerunt, quæ multiplici sunt digesta ratione, e nostro scrinio relevata capitula his subjecta direximus. In quibus tamen illud speciali charitate etiam convenit observari, ut quia pro peccatis plurimis in gentibus iniquitas ipsa surrexit; in aestimatione fraternitatis tue aliorumque Pontificum per suas dioceses relinquatur, ut si qualitas et pœnitentis devotione fuerit approbata, indulgentiae quoque remedio sit vicina. Quorum tamen reconciliatio non per illam impositionem manus, quæ per invocationem Spiritus sancti fit, queratur, sed per illam qua pœnitentiae fructus acquiritur, et sanctæ communionis restitutio perticitur ». Vidisti Vigilium, etsi non legitimum Pontificem, legitimorum tamen inhærentem vestigiis; quod agi solitum erat: cum enim aliqui Ecclesiam Romanam episcopi diversarum provinciarum consulerent, ne vel minimum a prædecessorum devarent decretis, ipsi Pontifices ipsa antiqua reserabant archiva, ut quæ de eo quod

quereretur essent a majoribus responsa, cognoscerent, et illis consentientia responderent.

26. Post hæc autem subjicit de reparatis Ecclesiis dedicandis, quando nempe solemnis deberet in eis dedicatio iterari, vel fieri reconciliatio cum Missis, vel tantum aqua benedicta eadem fuerint conspargenda. His addit de tempore Paschalis celebrandi his verbis: « Pascha vero futurum nos, si Deus voluerit, XI kalend. Maiorum die celebraturos esse cognoseite ». Subdit et de ordine precum, qui servari solitus esset ab Ecclesia Romana in celebritate missarum ex Apostolica traditione: nam ait: « Ordinem quoque precum in celebritate missarum nullo nos tempore, nulla festivitate significamus habere divisum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare. Quoties vero Paschalis, aut Ascensionis Domini, vel Pentecostes, vel Epiphaniæ, sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas, singula capitula diebus apta subiungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus: cætera vero ordine consueto prosequimur. Quapropter et ipsius canonicae precis textum direximus subter adjectum: quem, Deo propitio, ex Apostolica traditione suscepimus. Et ut charitas tua cuncta cognoscat, quibus locis aliqua festivitatibus apta connectes, Paschalis diei preces similiter adjecimus ». Et post exhortationem ad fidem Catholicam illibate servandam, hæc de missis reliquiis jungit: « Significatur etiam, beatorum Apostolorum, vel martyrum (sicut speramus) sancto nos affectui tuo direxisse reliquias, præsumentes fidem vestrain eorum deinceps plenius esse meritis adjuvandam ». Et post aliqua de baptismi forma corrupta in integrum restituta, de Romana Ecclesiæ primatu ubique cognito, addit hæc verba:

27. « Nulli vel tenuiter sentienti, vel pleniter sapienti dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum et forma sit Ecclesiarum; a quo omnes Ecclesiæ principium sumpsisse, nemo recte credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, beato tamen Petro concessum est, ut ceteris præemineret: unde et Cephas vocatur, quia caput est et principium omnium Apostolorum, et quod in capite præcessit, in membris sequi necesse est. Quamobrem sancta Romana Ecclesia ejus merito Domini voce consecrata, et sanctorum Patrum auctoritate roborata, primatum tenet omnium Ecclesiarum: ad quam tam summa episcoporum negotia et judicia atque querelæ, quam et majores Ecclesiarum quæstiones, quasi ad caput, semper referenda sunt. Nam et qui se scit aliis esse præpositum non moleste ferat aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credit largiendas, ut in partem sint vocate sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Apostolicam Sedem episcoporum judicia, et cunctarum majora negotia causarum eidem sanctæ Sedi reservata esse liquet: præsertim cum in his omni-

¹ Matth. vii.

bus ejus semper sit exspectandum consutum, cuius trahit si quis obviare tentaverit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam Sedem noverit redditurum. Data kalend. Martii, Volusiano et Joanne viris clarissimis cons. » Hactenus Vigili Epistola, cum et habitum veri pastoris induit ipse, licet adhuc profanus.

28. Sed et hoc etiam anno sub Joannis consulatu, cum idem Vigilius Pontificem gereret, consultus de injungenda penitentia Theodoberi regi Francorum ob incestuosas nuptias contractas, ad Caesarium Arelatensem episcopum ita rescripsit :

« Dilectissimo fratri Cesario Vigilius.

« Si pro observatione caelestium mandatorum Catholicæ filios Ecclesiae opportune vel importune sacerdotes singulos decet instruere; quanto magis his qui devotione laudabili de rebus sibi dubiis ad studium veniunt consulendi, competenti necesse est ordine respondere? Hinc est, quod gloriosi filii nostri regis Theodoberi interrogationem, qua nos per Modericum virum illustrem legatum suum credidit requirendos, doximus amplectendam; in qua gloriam suam desiderat informari, eujusmodi penitentia possit illius purgari delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire coniugium. Cui nos equidem missis afflictibus, quorum tenorem tua fraternitas in subjectis inveniet, hoc indicare curavimus, quoniam tale commissum non parva cordis afflictione valeat expiari. Sed quia (sicut charitatem tuam bene nosse confidimus) modulus penitentiae presentium potius sacerdotum inspectioni committitur, ut juxta compunctionis meritum venie quoque possit indulgeri remedium; tue hoc potius aestimationi credimus relinquendum. Quapropter charitas tua, totius facti qualitate, ac penitentis ipsius compunctione perspecta, predictum gloriosum regem filium nostrum et de temporis observatione non omittat instruere. et ne ulla^rius tale aliquid præsumatur instanter exposcat. Illud quam maxime præcavendum, ut ne ipse, qui hoc noscitur admisisse, ad eosdem vomitus revertatur; sed divisis etiam habitationibus commanentes, ab omni suspicione commissi facinoris reddantur immunes. Dominus te incolunem custodiat, frater charissime. Datum pridie non. Martiarum, Joanne V. C. cons. » Hactenus litteræ Vigilius ad S. Cæsarium, imperitiae nobis una cum aliis ab Ecclesia Arelatensi. Jam vero his recensitis, quid interea in Oriente in causa Origenistarum, factum sit, videamus.

29. *Auctoritate Apostolica Mennæ et Pelagi Romanæ Ecclesiae diaconi damnationem subit Origenes quam Justinianus firmat per Constitutionem.*
— Quem anno superiori profectum esse Pelagium Romanæ Ecclesie diaconum in Palæstinam, et eum patriarchis Antiocheno ac Hierosolymitano, juncto simul episcopo Ephesino, Gazæ dammasce Paulum Alexandrinum episcopum, ex Liberato diacono dictum est : idem Pelagius, his absolutis reversurus Constantiopolim, ubi agebat apocrisiarium, inter-

pellatus ab Orthodoxis Palæstinae monachis adversus Origenistas, eosdem secum Constantinopolim duxit. Quid autem ibi factum sit, Liberatus diaconus ita narrat¹ : « Redeunte vero Pelagio Constantinopolim, monachi qui ab Hierosolymis, per quos Pelagius in Gazam transitum habuit, venerunt ad eum in comitatu, portantes capitula de libris Origenis excerpta, volentes agere apud imperatorem, ut Origenes damnaretur eum illis capitulis. Igitur Pelagius æmulus existens Theodoro Cæsareæ Cappadociæ episcopo, volens ei nocere, eo quod esset Origenis defensor, una cum Menna archiepiscopo Constantinopolitano flagitabat a principe, ut juberet fieri, quod illi monachi supplicabant, ut Origenes damnaretur cum ipsis capitulis talia dicentibus. Annuit imperator facillime, cœdans se de talium causa judicium ferre. Jubente eo, dictata est in Origenem et in illa capitula anathematis damnatio : quam subscriventes una cum Menna archiepiscopo apud Constantinopolim reperti, deinde directa est Vigilio Romano episcopo, Zoilo Alexandrino, Ephramio Antiocheno, et Petro Hierosolymitano. Quibus eam accipientibus, et subscriventibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus ». Hactenus Liberatus. Quæ autem hæc secula sint, paulo post dicturi sumus.

30. Concitos vero fuisse ejusmodi monachos a S. Theodosio in Palæstina archimandrita, de quo sœpe superius, ejus Acta significant : siquidem Cyrilus de ipso, post damnationem haereticorum ab Agapeto Romano Pontifice factam, hæc habet : « Maxime autem Theodosius ostendebat se averteri Origenem, qui existimavit suum in hoc ponendum studium, ut divinæ Apostolorum prædicationi nugas contexeret Gentilium, et luderet in rebus minime ludicris ». Hæc ipse. Sed et sanctum Sabam magnopere aversatum esse ejusmodi haereticos dictos Origenistas, suo loco superius dimus.

31. Sic igitur (ut decebat rem tantam, ejuscausa per multa sœcula universus Christianus exagitatus est orbis) Occidentalibus simul convenientibus cum Orientalibus, nempe pro illis Apostolice Sedis apocrisiario Pelago, et pro istis Menna et ipso (ut dictum est) vicem agente Romani Pontificis, una cum aliis Orthodoxis episcopis, qui hoc tempore Constantinopoli sunt reperti, magnum agitatum est de Origene judicium, cui nec defuit maiestas imperatoris : qui cum videret omnium unam illam esse sententiam, ut cum erroribus suis auctor etiam damnaretur, jussit ut ex Liberato diacono modo vidimus) in Origenem ejusque decrepta ex ipsius scriptis erroris capitula condemnationis sententiam scribi : quod et factum est.

32. Porro eam scriptam esse sententiam a Menna episcopo Constantinopolitano vicario Apostolice Sedis una cum Pelagio S. R. E. diacono nihil

¹ Liberat. diac. in Brev. c. 23 prope fin.

est quod quis revocare possit in dubium : sed et eidem pariter sententiae ceteros qui reporti sunt Constantinopoli episcopos subscriptissime , Liberati assertio est; quam tamen imperatoris nomine (ut alias plerumque factum esse videmus) quo perutantes haeretici nibili facientes Catholicae Ecclesiae judicium, neque timentes anathematis ab ea solitam exerceri censuram coerceri possent, per imperatoriam Constitutionem edendam curarunt. Eam itaque cum tu legis, non Justiniani legere nescientis lucubrationem existima, sed Mennae atque Pelagii id ipsum Apostolica auctoritate tractantium, et collegarum episcoporum accedente in subscriptione consensu, imperatoris tamen nomine ad Mennam inscriptam, missam vero, quo omnibus nota fieret, ad Vigilium Romam , et ad Orientalis Ecclesiae patriarchas, et per eos ad metropolitanos episcopos.

33. Porro Epistola ista , sive Constitutio tanti ponderis, scripta contra Origenem a Justiniano imper. ad Mennam, cuius meminit Liberatus, diutissime latuit : quam ex scripto Codice Antonii Augustini viri praestantissimi , deque Ecclesiasticis antiquitatibus optime meriti, Romam misso ad Antonium Carafam S. R. E. cardinalem sane doctissimum ac maxime pium, acceptam, hic tibi, ne excedat rursum oblivione sepulta, primum edendam curamus, prolixam licet : tamen quod haec enim nusquam eusam esse sciamus, laboris suscepti minime penitebit; eoque magis, quod non ignoramus et hodie non deesse qui insano quodam Origenis amore flagrent, eumdemque contentur defendere, Aethiopem dealbantes. Opus namque fuit Patribus ipsis prolixe confutasse errores illos quibus miseri Origenistae modo tenebantur oppressi ; ut, si vellet, possent contra venena paratum antidotum adhibere : sic enim ipsa se habet :

34. « Oratio ¹ piissimi imperatoris Justiniani missa ad Mennam sanctissimum ac beatissimum archiepiscopum urbis Constantinopolis et patriarcham, adversus impium Origenem nefariasque ejus sententias.

« Nobis semper studio fuit, atque etiam nunc est, rectam et irreprehensibilem Christianorum fidem, statumque sanctissimum Dei Catholicae et Apostolicae Ecclesiae perturbationum expertem usqueaque custodiri. Haec nobis prima et antiquissima cura est, per quam et nobis in praesenti saeculo imperium a Deo traditum esse et conservari credimus, et Reipublicae nostrae inimicos subtili ; et in saeculo futuro misericordiam in conspectu bonitatis ejus nos adepturos speramus. Nam si humani generis hostis varias occasiones comminiscitur, quibus hominum animas studet laedere ; Dei tamen humanitas illius improbatatem et malitiam frangens atque evanquans, adversariosque redarguens, gregem suum dannum accipere, aut dissipari non permittit. Haec autem a nobis ideo dicta sunt, quod ad nos allatum est, nonnullos Dei metum in animo

non habentes, nec rectae doctrinae discrimen tenentes, quo salvatur quicunque veritatem cognoscit, reficiens divinis Scripturis, sanetisque Patribus, quos Catholica Dei Ecclesia doctores habet, per quos omnis ubique haeresis expulsa est, fides vero Orthodoxa declarata : Origenem, ejusque dogmata pagorum et Arianorum et Manichaeorum erroribus affinita asserere, per quae ille in foveam incidit.

35. « Qui ejusmodi sunt quomodo possint in Christianis numerari, enim fuentes hominem, qui ea que Pagani, Manichaei, Ariani sentiunt, tradere studiunt ? Qui ante omnia in ipsam sanctam et consubstantialem Trinitatem blasphemias ausus est dicere, Patrem maiorem esse Filio, Filium sancto Spiritu, sanctum Spiritum alis spiritibus. Porro hoc ad impietatem suam addidit, ut diceret nec posse Filium Patrem videre, nec Spiritum sanctum Filium : ipsum Filium, et Spiritum sanctum creaturas esse : quodque nos sumus ad Filium, Filium esse ad Patrem. Ad suas autem blasphemias hoc quoque adjunxit in primo sermone Periarchon his verbis sic dicens : In principio quod cogitatur, tantum numerum voluntale sua intelligibulum substantiarum constituit Deus, quantum poterat perdurare. Dieendum enim, finitam esse Dei potentiam : nec sub obtentu laudis ac bonorum verborum tollenda ejus circumscriptio est. Etenim si infinita sit divina potentia, necesse est eam nec seipsam quidem intelligere. Natura enim infinitum comprehendendi non potest. Tanta igitur fecit, quanta poterat apprehendere et sub manu habere, et sub providentia sua continere : quemadmodum et tantam materiam apparavit, quantum regere, distinguere, ac exornare poterat.

36. « An ultam maiorem potuissest Origenes in Deum blasphemiam proferre ? qui et in sancta Trinitate gradus excogitans, inde vult multitudinem deorum inducere ; ac ipsam Dei potentiam circumscriptam esse, monstruose asserit. Hoc vero omni impietate plenum ejus fabulositatis est dicere, omnia genera, speciesque coeteras esse Deo ; quodque rationabilia, quae peccarunt, ac propterea de statu suo exciderunt, pro proportione suorum peccatorum supplicii causa in corpora injecta sunt ; ac expurgata rursum afferuntur in pristinum statum, omni deposita malitia : iterumque ac tertium et compluries diversis ad paenam injiciuntur corporibus. Ponit porro diversos constitisse et constare mundos tum prateritos, tum futuros. Et quisnam adeo fatuus est, ut haec audiens, animo non exhorrescat propter sumam impietatem ? Quis non excreetur insanum Origenem, qui hujusmodi fixerit ac scriptis mandarit in Deum blasphemias ? quas ut omnibus Christianis interdictas, manifestaque habentes impietatis argumenta , supervacaneum duximus refutatione dignari.

37. « Quare si haeretici omnes ob unius forsitan aut alterius dogmatis perversitatem e sanctissima Ecclesia sunt ejecti , subditique anathematis cum suis dogmatibus : quis prorsus Christianorum

¹ Epistola, sic ipse auctor eam vocat in fine.

sustinebit Origenem, ejusque prava scripta tueri, qui tot blasphemias dixerit, omnibusque fere hæreticis tantam exitii ac blasphemiae materiem præbuerit, ac idecirco pridem a sanctis Patribus anathematis subjectus sit una cum sceleratis ejus dogmatibus? Nam quamvis concedat quis Deo repugnantem Origenem ex veridica doctrina (quod et apud alios hæreticos invenitur) aliquid expressisse (dispersisse) in improbis suis scriptis; ea ipsius propria non est, sed sanctæ Dei Ecclesie: atque hoc ille malitiose in simpliciorum fraudem molitus est. Nam in Paganorum commentis enarratus, eaque propagare in animo habens, divinas se utique Scripturas interpretari simulavit; ut hoc modo nefariam doctrinam suam sacrarum litterarum monumentis maligne adminicrens, Paganicum et Manichæicum errorem suum atque Arianam vesaniam induceret: eosque qui sacra Scripturam non accurate percepissent, insecare posset.

38. « Quid enim aliud exposuit Origenes, quam Platonis, qui Paganorum insaniam dilatarat, doctrinam? Aut a quo alio Arius mutuatus propria venena concinnavit, qui in exitium animæ sua in sancta et consubstantiali Trinitate gradus excogitavit? An hic a Manichæo abest, qui animas hominum dicit propter peccata corporibus ad supplicium immitti? Quique primum quidem mentes et sanetas virtutes fuisse asserat, deinde contemplationis divinae satietatem cepisse, ac in deterius conversas idecirco a Dei amore refrignisse; sieque Graeco nomine appellatas φυλάξ; supplicii causa corporibus esse inditas: quod vel soloni ad ejus damnationem satis erat, cum ad Paganorum ortum sit impietate. Cum enim dixerit Dens: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: ex ejus vanis sermonibus invenitur solum corpus absque anima ad imaginem et similitudinem Dei factum esse; si omnino preexistebat anima, et facto corpore, in id injecta est, aut in id tanquam in vas immissa; ac necesse erit dicere, ipsum Deum opificem hominis esse, utpote qui corpus ad imaginem et similitudinem suam fecerit. Quomodo autem corpus imago incorporei esse possit? Quamobrem absit, ut his Christiani assentianlur.

39. « Si vero juxta Origenis blasphemiam animæ præexistebant, ac in pœnam peccatorum suorum in corpora demissæ sunt, ut emendatæ resipiscerent: eas oportebat amplius non peccare. Nam si in supplicium datum est animæ corpus propter peccata, ut doloribus emendaretur ad glorificandum Deum; quomodo eam adjuvat ad peccandum et corroborat corpus atque id quod puniendo est? (ad id quod puniendum est?) Vincula enim, carceres, compedes, ac (ut breviter dicam) omnia hujusmodi, injurias et peccata eorum cohibent, quibus imponitur pœna: nec ut qui peccarit, amplius peccet, vincula ei adduntur; que ad peccandum adjungent, sed ut vinculorum cruciatu peccare desistat. Quare perspicuum est, nou ad superiorum peccatorum castigationem (ut illi mugantur) corporibus

immissas esse animas; sed simul Deum et corpus et animam, id est, perfectum hominem fabricatum esse. Itaque eorum quæ per corpus nobis gesta sunt, sive bonorum sive malorum, retributionem exspectamus. Hoc enim nobis tradit divinus Apostolus Paulus, dicens: Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Attendenda ergo sunt Apostoli verba: nec enim dixit, oportere recipere eum qui judicatur, prout gessit ante corpus. Si vero ob ea sola quæ per corpus homo gessit, ab eo qui terram judicat, vel pena afficitur, vel premio, nullaque mentio fit ante admissorum peccatorum; perspicuum est animas ante corpora non esse: si enim præexisterent, dixisset Apostolus, Gestatum per corpus, tam ante corpus.

40. « Animas vero hominum intelligentia et ratione uti, in confesso est: quod ne eos quidem negare putamus qui tuentur Origenem. Dicant igitur, qui cum Origene sentiunt: animæ ipsorum, si quidem (ut asseverant) ante corpus fuerunt, quo in ordine, aut quid agebant? Oportuit enim eas, si ante erant, scire quo loco essent, aut quomodo huc advenissent. Si hoc nulla ratione possunt dicere (nam id verum non est) apertum est eos fabulas dicere. At fortasse dicant, animas, postquam corpora ingressæ sunt, tum discernere posse et cognoscere quæ a se geruntur. Si hoc dicent; ex eorum inani disputatione efficitur, ut corpus plus pretii atque honoris quam anima habeat, quod ei in beneficii loco det intelligentiam et rationem: atqui hoc asserere, plenum dementiae est atque absurditatis. Cur vero si anima (ut aiunt) ante fuit quam corpus, disciplina indiget postquam in corpus venit, paulatimque instituitur, et ad meliora perfectioraque progreditur? Nam si ante existeret, utilia utique cognosceret, nec ultra egeret doctrina; nec utpote in cognitione versans, cura et diligentia eruditur. Ac si quid sit offendere sciebat; non edoceretur quod ante sevisset. Jam vero si edoceretur, ut in ignorantie versans, prius nesciebat: si nou præscivit, ante non fuit: verum enimvero nunquam antea fuit.

41. « Ortus enim nostri solus Dens in causa est: ut nos, cum non essemus, fecit, sic natos gratia manuque propria tuerit ac salvat, si digni ac idonei prohibeamur. Nam Dens, qui dixit: Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem: ultraque simul fecit, id est, corpus plasmavit, et animam intelligentem et rationalem creavit: una enim et effinxit corpus, et animam immisit, perfectum hominem exhibens: neque enim homo corpus est sine anima, nec anima sine corpore. Si enim anima preexistebat (ut delirat Origenes) cuius rei gratia sanctissimus Propheta Zacharias dixit¹: Fingens spiritum hominis in eo? Jam vero cum dicit Propheta, Fingens, ostendit, ut corpus, sic animam

¹ Zach. xi.

non præexistentia Deum propria virtute et bonitate fecisse. Quod igitur homo (sicut dictum est) ad imaginem et similitudinem Dei sit factus, dignatusque inspiratione divina : inde perspicuum est, non solum intelligentem et rationalem animam, sed etiam immortalem esse creatam, ut omnibus iis quæ in terra facta sunt, imperaret. Hoc est enim quod a Theologo Gregorio dictum est, a Deo esse, et divinam, ac supernæ nobilitatis participem : non ut nonnulli antum ac dicunt, divinæ substantiae animam esse, sed inspiratione Dei factam, gratiamque hanc ab eo, ut intelligens esset et rationalis et immortalis, nec una cum corpore moreretur more irrationalium animalium, sed per gratiam partiparet supernæ nobilitatis, id est, immortalitatis. His testimonium prohibet sanctus Joannes Constantinopoleos patriarcha in undecimo Sermone in creationem ; sic enim ait : Et insufflavit (inquit) in faciem ejus spiritum vitæ, et fuit homo in animam viventem. Ita nonnulli imperiti homines propriis cogitationibus moti, ac nihil Deo decessis in mente habentes, nec condescensionem verborum reputantes, dicere audent, e Dei substantia esse animam. O insaniam ! o dementiam ! Atque haec quidem Pater de arguento proposito.

42. « Considera autem de aliis omnibus in terra factis dixisse Deum : Fiat, et, Educat terra, et factum est. De homine autem dicit : Faciamus : non solum faciamus, sed, Ad imaginem et similitudinem nostram. Et sumens pulverem de terra, propriis manibus hominem fixit, et insufflavit in faciem ejus spiritum vitæ, et factus est homo in animam viventem. Ex his igitur perspici potest, ut Deus hominem faceret honorabiliorem ac pretiosiorum omnibus aliis quæ in terra sunt creaturis ; alia quidem omnia fecit verbo : Dixit et facta sunt : hominem vero (sicut dictum est), propriis ipse manibus juxta divinam Scripturam fecit. Quocumque autem ab eo in terra facta sunt, subdidit homini, qui sexto factus est die : ut omnibus terrenis creaturis jam laetis ac ipsi preparatis dominaretur ipse Dominatoris sui obediens imperio.

43. « Hoc et nos docet S. Theologus Gregorius in oratione in Novam Dominicam ; sic enim dicit : Haec aliquid primum in diebus numeratur, et secundum, et tertium, ac deinceps usque ad septimam diem, qua requies fuit ab operibus ; quibus diebus disperguntur ea quæ sunt ineffabili ratione disposita, nec confertim edita a Verbo rerum omnium potente, cuius et cogitare et dicere, rem ipsam est præstare. Quod si postremus homo designatus est, isque manu Dei et imagine honoratus ; nihil mirum : ei enim tanquam regi oportuit prius regiam aulam subsistere, ac deinde regem induci, omnium jam quasi satellitio stipatum ac munitum. Quamobrem si ex Gregorii Theologi doctrina ultimus homo est designatus, isque Dei manu et imagine honoratus, ac omnia a Deo ei præparata sunt, ac ei tanquam regi prius subsunt palatia, sieque a Deo introductus est omnium jam stipatus obsequio ; quomodo di-

cunt qui juxta Origenem desipiunt, præexistentes animas propter peccata in corpora dimitti, prius commissa huius ? Contra enim S. Gregorius postremum omnium hominem factum esse dicit et a Deo honoratum, et iis omnibus que in terra sunt, dominari : quod sane pena non est, sed singularis providentiae ac beneficij significatio.

44. « Theologo porro Gregorio consenlit S. Joannis Constantinopoleos patriarchæ doctrina in undecimo Sermone de creatione : sic enim dicit : At fortasse dicat aliquis : Cur nam, si anima pretiosior est corpore, quod inferius est prius fit, ac denum quod majus est ac nobilis ? An non vides, dilecte, in ipsa creatione idem hoc faelum esse ? Qnemadmodum enim cælum, et terra, et sol, et luna, cæteraque omnia fabricata sunt, ac postremum homo, eni eorum imperium mandandum fuerat ; sic in plasmatione hominis prius formalitur corpus, tum anima, quæ honorabilior est. Nam ut experientia rationis, quæ ad utilitatem et obsequium parabantur, ante hominem extitere, ut parata ministeria haberet, qui futurus erat corum commodis frui ; ita corpus ante animam fabricatum est, ut cum juxta occullam Dei sapientiam anima induceretur, propria officia posset motu corporis executi. Atque haec satis ad ostendendum audientibus nos ubique eadem sentire et dicere que Patres, qui animarum præexistentiam tollunt.

45. « Præterea cum sancta Scriptura de Adam atque Eva dicat : Benedixit eos Dens, et dixit : Crescite et multiplicamini, et replete terram et dominamini ei : quomodo igitur, si animæ antiquiores fuere corporibus, futurum fuit ut crescerent ac multiplicarentur, quæ ante (juxta corum fabulas) erant. Et quomodo habebat Deus benedicere animas jam in peccata lapsas ad crescentum et multiplicandum ? Animæ enim peccatis contaminatae maledictione potius quam benedictione dignæ erant. Ac si animæ præexistebant, et juxta Origenis fabulas in alio erant ordine ; quamobrem solum Adam piassavat Deus ? An vero Adam anima tum sola peccatal, ac propterea unum corpus a Deo fabricatum ? Si enim antea aliæ animæ fuerant, alia corpora simul fabricari oportuit, quæ susciperent animas. Et quomodo peccatrix (ul corum est ratio) anima supplicii causa in corpus conjecta in paradisum deliciarum a Deo posita est ? Nam si, ut poenas dependeret, in corpus esset missa ; non in illo paradiiso, sed in supplici loco collocaretur. Tantopere vero dilexit hominem Deus, quem postremum fabricaverat, ut cum ille transgressus esset datum sibi præceptum, ac idcirco a paradiiso esset expulsus ; crescente hominum genere, gliscente peccato, quod cogitatio hominis ad deleriora pravo studio incumbet : figuratum suum Deus, utpote bonus, non neglexit, sed multimodis reprehendit, et castigavit, sicut sancta Scriptura significat.

46. Postquam vero ob graviores morbos magiore medicina indigimus : ipsum unigenitum Dei Verbum, unus, id est, una persona sanctæ Trini-

tatis propter benignitatem suam homo fit, manens Deus, nec divina sua substantia in humanam conversa, nec humana in divinam mutata, unusque est ac idem in utraque natura, in iisque inconfuse atque indivise cognoscitur. Manens eum quod erat, factum est quod non erat: mortemque nobis debitam ex transgressionis damnatione et propria carne suscipiens, aeterna nos morte liberavit, primitie dormientium factus, ac primogenitus resurgens ex mortuis, consuscitavit nos et consedere fecit in cælestibus, quemadmodum nos docet traditio Apostolica. Quamvis enim a principio humana natura propter inobedientiam privata paradiso est; tamen (ut est dictum) Unigenitus Dei Filius propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, naturam nostram suæ uniens indivise secundum subsistiam in utero sanctæ gloriose semperque Virginis Mariæ, majori nos dignatus est gratia, gratificatus nobis regnum cælorum. Atque his testimonium perhibet sanctus Joannes Constantinopoleos patriarcha in sermone de Ascensione, sic dicens: Qui terra indigni extiteramus, sumus et in cælum subiecti. Qui ne inferiore quidem imperio fueramus digni, ad regnum supernum condescendimus, supergressi cælos regiumque solium adepti. Natura, propter quam Cherubim paradisum custodiebat, ipsa supra Cherubim hodie sedet.

47. « Quamobrem demonstratum est, animas non (ut Origenes nugatur) in cælis prius fuisse, ac deinde in corpora missas, ut perpetrorum peccatorum pœnas exsolverent; sed contra in terra fabricatam universam naturam humanam, bonitate ac benignitate divina cælos adeptam esse; ut qui homines mandatum Dei custodirent ac implerent, Angelorum in cælis conversatione digni haberentur, quos in terra imitari per confessionem in Deum jussi sumus. Nam eum vellet Deus propter inenarrabilem bonitatem suam, sicut in cælis a sanctis virtutibus glorificatur, ita in terra glorificari ab hominibus; fabricatus est hominem, alterum Angelum in terris, ut Dei gloria omnia completerentur. Itaque Dominus dans nobis orandi præceptum, dicit: Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.

48. « Cum his porro quæ a nobis dicta sunt, convenient quæ sanctus Gregorius Theologus docet in sermone de sancto Paschate: sie enim dicit: Cum hanc rem Verbum artifex demonstrare vellet, etiam animal ex utrisque, natura videlicet visibili et invisibili, hominem fabricatur; sumptoque corpore e materia quæ ante subsistebat, ac a seipso vitam (visum) induens, quod utique animum intelligentem et imaginem Dei esse ratio novit, veluti quemdam alterum mundum, in parvo magnum constituit in terra, alium Angelum, promiscuum adoratorem, contemplatorem visibilis naturæ, studiosumque ejus, quæ tota mente comprehenditur. Quare attendendum est, Patrem hunc, eum dicere Deum ex utrisque fecisse hominem, addidisse, e-

prius subsistenti materia corpus sumptum; non dixisse vero, prius extitisse animam, nec ex ulla substantia natam quæ ante existeret: sed Deum per seipsum vitam indidisse, quod animam esse intelligentem et Dei imaginem novit ratio. Quod autem dicit Pater, Deum fecisse hominem in terra superno obstrictum imperio, evertit eorum rationem, qui ad pœnam animas immissas corporibus dicunt. Nam in terra regnare, sotiusque Dei teneri imperio, non in supplicii loco ducendum est, sed in magno beneficio ac munere Dei.

49. « Ad haec illud nobis necessario dicendum existimamus in eos qui preeexistentiam asserunt: Si verum esset prius animas esse quam corpora; cognoscerent ac recordarentur quæ ante gessissent, quam in corpora venirent: quemadmodum post obitum sciunt et norunt quæ in corporibus egere. Demonstrabimus autem animam post discessum e vita cognoscere quæ gessit ex ipsis Evangelii verbis: dicit enim Dominus noster et Salvator Christum in Evangelio secundum Lucam, in periocha Lazari et divitis¹: Homo quidam erat dives, et induebatur purpura et byssō, et epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ante januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ eadebant de mensa divitis; sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus. Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in simum Abrahæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est: in inferno autem elevans oculos suos, cum esset in tormentis, vidi Abraham a longe et Lazarum in simu ejus. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum qui intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris: et in his omnibus inter nos et vos magnum chaos firmatum est: ut si qui velint hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire. Et ait: Rogo te, Pater, ut mittas eum in dominum patris mei: habeo enim quinque fratres; ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Quamobrem pudeat eos qui tuentur Origenem, vel ex sancti Evangelii verbis. Si enim ante animæ quam corpora fuissent, cognoscerent ea quæ ante corpus fecissent, quemadmodum post migrationem e vita reminiscuntur ea quæ in corpore gesserunt: hoc enim e verbis Evangelii didicimus.

50. « Quod autem et sancti Patres sequentes inspiratas divinitus Scripturas talē doctrinam condemnarunt, una cum Origene, qui ea comenitus est; jam quidem ex his quæ sancti Patres dixerunt, aperte ostendimus: nihil tamen secius et ex insequentibus Patrum testimoniis sumus demonstraturi. Ac primum sanctum Petrum, qui episco-

¹ Luc. xxi.

pus Alexandriæ et martyr fuit, proponens, testimoniū nobis his sermonibus perlibente :

51. « Sancti Petri episcopi Alexandrini et martyris ex primo sermone,

« Quod nec præextit anima, nec, cum peccasset, propterea in corpus missa est : Diximus quædam de primo e terra terreno homine proponenda, ut demonstretur unum et eundem in tempore esse factum, quanvis particulariter nonunquam interior et exterior homo dicatur. Nam etsi, secundum salutarem sermonem, qui interiora fecit, exteriora quoque fecit ; tamen semel et eodem tempore, id est, ea die, cum dixit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Ex quo perspicuum est, non ex congressu, quasi aliquid aliud antecesserit et ex alio loco venerit, factum esse. Nam si congressus fuit, quamobrem scriptum est quod jam factum fuerat ? Et post alia : Itaque non capit ante corpora in cælo peccare animas, quæ prorsus nec ante corpora quidem substiterunt. Itac enim doctrina a Paganorum philosophia est, quæ peregrina est, et ab iis aliena qui pie in Christo volunt vivere.

52. « Ejusdem in Mystagogia, quam fecit ad Ecclesiam, cum martyrii coronam suscepturus esset :

« Propterea obsecro, vigilate : Afflictionem enim rursus aduluri estis. Scitis quot subierit pericula qui me enutrivit pater meus et episcopus Theonas, ab iis qui in idota insanirent: in cuius ego sedem successi, utinam etiam in mores. Scitis ut magnus se gesserit Dionysius, qui se e locis in loca abdebat, cum insuper Sabellius affligeret. Quid porro dicam Heraclium et Demetrium beatos episcopos? quales tentationes sustinuerunt ab insano Origene, cum ipse dissidia in Ecclesia sereret, quæ ad hunc usque diem ei turbas excitaverunt? An igitur turpe est aliquem bene sentientium iis adversari, que in Origenem dicta sunt a sancto martyre et episcopo Alexandria Petro, qui egregium pro Christo certamen suscipiens, non solum Origenem, sceleralamque ejus doctrinam abdicavit, sed etiam testificatur, sanctos qui ante ipsum fuerunt Patres multas sustinuisse tentationes ab illius dementia?

53. « Dixit quoque sanctus Athanasius, qui et ipse episcopus fuit Alexandriae, in sermone de beati Antonii vita : Quomodo nos irridere audetis, qui dicamus Christum hominem manifestatum esse; cum et vos de mente animam esse definientes, eam errasse dicatis, ac de apside cœli in corpus descendisse? Attendant, qui audiunt, sanctum Athanasium iis aperte adversari, qui mentem præexistere dicunt, et ex ea animam ortam, peccando se contaminasse, ac e cœli convexo in corpus descendisse.

54. « Ejusdem sancti Athanasii e sermone secundo contra Arianos,

« Omnis creatura adspectabilis in sex diebus facta est : ac primo quidem die lux, quam vocavit

diem : secundo autem firmamentum; tertio collectis aquis ostendit aridam, variosque in ea produxit fructus, quarto fecit cælum et lunam, omnemque stellarum chorū; quinto maris natalitium aerisque volatilium generationem condidit; sexto fecit in terra quadrupedes, ac de cætero hominem, qui ex anima rationali est et corpore. Ac invisibilia ejus a creatione mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, ac neque lux est ut nox, neque sol ut luna, neque irrationalia ut homo rationalis est, neque Angeli sicut Throni, neque hi ut Potestates : sed creature quidem omnes sunt, unumquodque antem eorum quæ orta sunt secundum genus in propria substantia, ut factum est, persistit ac manet. Ecce sanctus quoque Athanasius tradit, post omnes creature Deum fecisse hominem ex corpore et anima intelligentiæ ac rationali. Neque enim dixit corpus post omnia factum esse, ut præexistens anima in id ingredetur; sed dixit, post omnes creature hominem esse factum, qui ex anima rationali est et corpore : ostendens utraque, id est, corpus et animam Deum simul fabricatum esse.

55. « Quoniam autem Origenes ad cæleras blasphemias hoc adjunxit, Domini animam prius extitisse, eique Deum Verbum esse unitum antequam e Virgine incarnaretur : hoc deliramentum evertens ipse sanctus Athanasius in Epistola ad Epicteum, sic dicit : Merito sese damnabunt omnes qui existimant ante Mariam esse carnem quæ ex ea est, ac ante eam habuisse animam humanam Deum Verbum, ac in ea ante adventum semper fuisse. Quare si ex iis quæ a sancto Athanasio dicla sunt, anima Domini nostri Jesu Christi, qui per omnia nobis similis factus est absque peccato, non fuit ante ejus in carne adventum; qualis insanæ est dicere alias hominum animas ante corpora esse?

56. « Audiamus præterea sanctum Basiliū in sermone in illud, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, ita dicentes. Vide ne quando te vocis ambiguitas fallat. Quomodo enim in principio erat humana ratio, cum homo deorsum principium generationis acceperit? Ante hominem fuere bestiæ, ante hominem jumenta, reptilia tum terrestria, tum aquatilia, volatilia cœli, stellæ, sol, luna, herba, terra, mare, cœlum. Ecce Pater aperte nobis denuntiat, ne Origenis fabulis de animarum præexistentia inducamur. Docet enim nos, non in principio fuisse humanam rationem, id est, animam; sed aperte clamat, omnibus Dei creaturis ortum hominis posteriore esse. Si ergo creature omnes ante hominem, quomodo prius animæ fuerunt? Pater enim non ante corpus, sed ante hominem, qui est anima et corpus, dicit omnia fuisse; ex hoc ostenditur simul utrumque fabricatum esse.

57. « Dicit autem sanctus Gregorius episcopus Nyssæ in disputatione de homine : Ac fortasse alienum non est a disputationis nostræ proposito, id expendere, quod in Ecclesiis de anima et corpore controversum est. Nonnullis enim qui ante nos

fuerunt, qui ~~περὶ ζῷον~~ disseruerunt. placeat animas veluti quemdam populum in propria urbe ante substituisse, atque ibi proposita esse exempla tum virtutis, tum malitiae; eamque animam quæ in virtute atque honestate permanserit, congressum et conficitationem corporis minime experiri: si vero a boni participatione defluxerit, hanc in vitam delabi, sieque esse in corpore. Alii attendentes ex Moyse condendi hominis ordinem, animam corpori secundam tempore esse dicunt: quandoquidem primum Deus limum e terra sumens fixit hominem, ac eum deinde inspiratione animavit. Ac paulo post: Qui primam rationem tueruntur et animarum, quasi civitatem antiquiorem vita corporea asserunt, non mihi videntur earere Paganorum fabulis, quæ de metempsychosi prodite sunt. Si quis enim subtiliter examinet, comperiet necessario rationem eorum devolvi. Aliunt quemdam sectæ suæ prudentium dixisse, et virum fuisse se, et muliebre corpus induisse, et subvolasse eum avibus, et fuisse arbuseulam, et aquatilem vitam sortitum. Non longe, meo quidem iudicio, a vero discedit, qui hæc de se affirmat: vere enim ranarum aut graciliorum garrulo strepitu, vel irrationalitate piscesum, vel arborum insensibilitate ejusmodi disciplina digna est, quæ tot res permeare unam animam dicat. Harum autem ineptiarum hæc causa est, quod preeexistere animas opinio sit. Consequenter enim talis doctrinæ principium ad affinia et ad adjuneta progrediens, hucusque commenta sua propagat. Nam si per vitia animus e sublimiori vita abstractus homo fit: ac si in confessu est vitam corpoream passionibus magis obnoxiam esse, quam æternam ac incorpoream; necesse est animam in hac vita degentem, in qua plures facultates ad pecuniam suppetunt, in pluribus versari vitiis, magisque passionibus affici. Animæ autem humanæ passio, similitudo est ad irrationalia: huic ergo vite devincta anima, in bestiarum natura delabetur, ac semel vita ingressa, inque irrationalitate versans nullum finem ad malitiam progrediendi faciet: ubi enim malitia sistitur, succedit impetus ad virtutem. Atqui virtus in irrationalibus nulla est; in deteriorius ergo necessario mutabitur, assidue ad pejora turpioraque progrediens, ejusque naturæ, in qua est, deteriora quæque semper comminiscens.

58. « Porro quemadmodum rationabili sensibile subjacet, sic ab illo prolapsio est. Quamobrem huic ratio eorum evadens a veritate aberrat, et per quamdam consequentiam ex absurdis ad absurdum se confert. Exinde eorum doctrina per ea quæ inter se non cohercent, fabulose procedit. Consequentia vero ipsa ostendit omnimodam animæ corruptelam. Quæ enim semel a sublimi vita decedit, nullum modum statuit malitia suæ, sed propter passionum consuetudinem atque habitum a rationabili ad irrationalib[us] deveniet: itaque in stirpium insensibilitatem mutabitur. Insensibili autem inanimum est consequens, inanimo id quod non subsistit. Itaque

penitus ex hac consequentia, anima ipsis ad non ens tandem concedet; sic nullam facultatem habitura est ad meliora rediendi. Verum enimvero ad hominem e frutice animam redirent. Igitur præstantiorem demonstrant esse vitam in frutice, quam incorporam vitam. Nam enim ostensum est progressum animæ ad deteriora, atque idcirco in inferiora esse. Subjacet autem insensibili naturæ inanimatum, quo per consequentiam principium eorum doctrinæ animam redegit. Sed quoniam hoc nolunt, aut insensibili animam concludunt, aut si inde ad humanam vitam eam reducunt, eam vitam quæ in stirpe ducatur (ut dictum est) ostendunt antecellere primo animarum statui; siquidem inde ad malitiam fuit prolapsio, hinc vero ad virtutem est reditus. Quamobrem illa ratio convincitur esse sine capite, sine fine, quæ vivere animas ante corpoream vitam asseverat, propterque flagitia corporibus esse devinctas. Hæc Nyssenus.

59. « Cum igitur aperta sit Patris hujus doctrina, damnentque eos qui dicunt animas ante corpora fuisse: audiamus et sanctum Theophilum episcopum Alexandriae in sermone ad quosdam monachos scripto, qui Origeni assentirentur: sic enim dixit: Quare anathematizantes Origenem, cæterosque hæreticos, exemplo nostro, et Anastasii sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopi; qui ex veteribus certaininibus clarus, nobilissimi populi dux creatus est: quem et universa beatorum Occidentis episcoporum sequitur Synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinorum Ecclesiæ sententiam in impium latam.

60. « Ejusdem Theophili de Epistola ad sanctos qui in Scoto essent, propter eos qui incusarent damnationem Origenis doctrinæ:

« Dicere nonnulli ausi sunt, Origenem Ecclesiæ doctorem. An hi obsecro, ferendi sunt? An Ecclesiæ doctor est Origenes? Magnos sibi spiritus sumunt Ariani et Eunomiani et Pagani: illi in Filium et Spiritum sanctum blasphemantes; hi similiter, atque illi, impii, resurrectionem mortuorum deridentes. Ex his perspicuum est, eum qui sanctos Patres sequitur, non dubitare, quin hi qui cum Origeni sentiunt, Paganorum errorem, Arianorumque insaniam sequantur.

61. « Hæc quoque sanctus Cyrillus dicit Alexandriae episcopus in Epistola ad monachos qui in Phua, in eos qui affirmant corporum resurrectionem non esse: aiunt igitur nonnulli, esse qui negant humanorum corporum resurrectionem, quæ pars confessionis nostræ est, quam facimus salutare adeuentes baptismu: fidem enim profitentes adjungimus, credere nos carnis resurrectionem. Si hoe tollimus, nec credimus Christum resurrexisse a mortuis, ut nos sibi conresuscilaret: claudicantem habemus fidem, ac a via regia deflectentes, pravum iter habemus. Hujusmodi autem opinio ab improbi Origenis dementia est, quem et Patres nostri ut veri depravatorem abdicaverunt et anathemalizarunt. Non enim sensit ut Christianus, sed Paganorum

secutus ineptias et mugas, in errorem incidit. Ille autem ei contigit morti principium : asseverat animas ante corpora esse et a sanctimonia abductas fuisse in cupiditates et nequitiam, descivisseque a Deo, a quo hanc ob causam dannatae sunt et corpori obstrictae, suntque in carne tanquam in vinculis.

62. « Ejusdem ex Epistola scripta ad eos qui in Phua erant, monachos.

« Ecclesia vero Scripturis obsequens a Deo inspiratis; nec animam novit ante corpora fuisse, nec ante ea peccasse. Quomodo enim, quæ non subsistebat peccare potuit? At nos affirmamus, universitatis opificem corpus e terra finxisse, idque animasse, intelligentem animam : et hæc est hominis structura. Et post alia: Animam hominis nec (ut aint) ob præterita flagitia atque seclera esse damnatam, nec in hunc demissum mundum, sanctissimus Paulus fidem facit, ita scribens : Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Cur ergo propter sola propria corporis manifestari nos oportere ait, nec potius propter ea quæ ante corpus, si animam ante fuisse noral, et ante peccasse? Si vero ob ea sola peccata quæ in corpore designavimus, adducimur ad judicium; non utique habemus antiquius corpore peccatum : nam omnino ante id non constituit hominis anima. Hoe porro planum facit, et legalis litteræ vis. Si enim (ut dicit errabundus Origenes) ob superiora commissa, in supplici ac pena Ieo anima corpus accepit; quamobrem flagitiosis ac seeleratis mortem comminata est? Magis enim oportuerat, bonos, ac justos viros mortem oppetere, ut vinculis et suppicio liberarentur; vivere contra scelestos ac nefarios ut pena afficerentur, nec ulla vinculum esset liberatio.

63. « Ex expositione Synodice Epistolæ episcoporum Ægypti atque Alexandriæ adversus Origenis doctrinam.

« Hic ergo de quo agitur Origenes veluti abominationis desolatio in medio veræ Ecclesiæ extitit, ac presbyter ordinatus, a canonica, ab una, a vera manu dignitatem presbyteri nudam ac solam habuit, quemadmodum Apostolatus habuit honorem fur ac proditor Judas. Is enim cum cepisset blasphemias homilias habere, Heraclas beatæ memorie tum episcopus, ut studiosus veritatis ac arator ac vinitor Ecclesiastici agri, cum e medio pulchrae ac ketæ segetis evulsit. Ac paulo post: Quare hic e cœlo in terram decidens tanquam fulgur, sicut et ejus pater diabolus, multæ atrocisque iracundiae contra veritatem spirans, in Palæstinam regionem navigavit, moratusque in Cæsarienium metropoli, cum personam quam sibi induerat deposuisset, sequæ aperuisset, veluti pisces que sepia apud quosdam appellatur, significans quod sibi voluptati erat, ac tenebriosum et atrum vitæ venenum evomens, illie scriptis expressit, et sicut capo Judaicus boni specie ac simulatione dulci amarum miscuit.

64. « Quid enim iste prave moliens alque insaniens dicit? Erat, inquit, anima ante corpus, et præexistebat in cœlis; eatque cum peccasset, in custodiæ immersit Deus, id est, in corpus demisit, ad purgationem, inquit, et castigationem admissorum in cœlis criminum. Hinc primum impensis prolinus fabulatur, veritatemque oppugnare studet. Ac paulo post: Si ante fuit anima in cœlis, ibique prius deliquit, ut malesamus Origenes, Deoqne repugnans dixit; non oportuit dicere sanctissimum prophetam: Et fingens spiritum hominis in ipso, sed potius, demergens quasi in utrem spiritum hominis in ipso, vel fortasse, demittens. Jam vero cum hoc dicat, sed fingens in ipso: ostenditur, hunc lupum gravissimum esse, indutum extrinsecus ovina pelle ad deceptionem perditionis. Vecors enim e cœlo animam asserit decidisse, cæleraque quæ ibi definitivit; quasi aperte seiat, non solum ante fuisse animam, sed etiam ante peccasse. Quare demonstratum est tum e divina Scriptura, tum e sanctis Patribus, nec verae Christianorum fidei nec rectæ rationi convenire haereticorum de animæ præexistentia imaginationes.

65. « Praeterea hoc quoque Origenis demonstrat amentiam, quod affirmat, cælum, et solem, et lunam, et stellas, et aquas quæ super cœlos sunt, animata esse, et quasdam esse virtutes ratione utentes. Ille vero aperle refellit sanctus Basilius in tertio sermone commentariorum in Hexameron, sic contra Origenis doctrinam disputans: nobis porro de separatis aquis dicendum est ad eos qui ab Ecclesia exciderunt, qui sub obtentu sensus anagogici, et sublimiorum videlicet sententiæ, ad allegoriam confugerunt: et asserunt, virtutes quasdam spirituales et incorporeas tropice ex aquis significari, ac sursum quidem in firmamento mansisse meliores, deorsum vero in terrestribus silvestribusque locis deteriores perstuisse: ac idcirco aiunt, aquas quæ supra cœlos sunt laudare Dominum, id est, bonas virtutes, quæ dignæ sunt propter potioris partis puritatem, dicentes laudem reddere Creatori; aquas vero quæ subter cœlos sunt spiritualia esse nequitæ, quæ e naturali sublimitate in malitiae profundum deciderunt: caue ut turbulenta et seditiosa, passionumque tumultibus fluctuantia, maria appellari propter faciem mutationem atque instabilem voluntatem eorum motuum.

66. « At nos hujusmodi rationes tanquam confusa somnia et aniles fabulas repudiemus; aquamque aquam esse cogilemus, separationemque a firmamento factam accipiamus, secundum redditam rationem. Ac si quando ad communis universorum Domini glorificationem aquæ quæ super cœlos sunt, assumuntur; non propterea eas dicamus esse naturali ratione utentem: nec enim cœli idcirco animati sunt, quod enarrant gloriam Dei; nec firmamentum animal est prædictum sensu, quoniam opera manuum ejus annuniat. Hæc Basilius. Attendendum porro est, Patrem, cum græce dicit, της τοῦ ἡπό τῆς Εξαντας; de Origene disserere, qui a

Dei gratia, et a sancta Dei Ecclesia expulsus fuerat, deque iis qui cum illo sentiunt; non enim dixit πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, id est, ad eos qui in Ecclesia sunt, sed πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας quod significat ad eos qui longe sunt ab Ecclesia. Catholicos etiam significasset, si dixisset, τοῖς τῆς Ἐκκλησίας, id est, eos qui sunt Ecclesie; quoniam vero dixit πᾶς; ἀπό, significavit eos qui absunt et qui ab ea exciderunt. Unum autem id solum impio Origeni studium fuit, Paganorum errorem confirmare, et imbecilliorum animis zizania insereare.

67. « Quamobrem hoc quoque risu dignum ab eo tamen dictum de hominum ex mortuis resurrectione, corpora hominum orbiculata suscitar. O dementiam atque insectiam hominis insanii, et Paganorum disciplinae explicatoris! Qui mente cœcuntiens, studensque Christianorum fidei miscere fabulas, ipsam Christianorum spem ac salutem nūsus est contumelia violare, ne resurrectionem quidem Domini reveritus. Resurgens enim Dominus ex mortuis, et primitiae dormientium factus, discipulis visus est, eisque ostendit foramina manuum ac pedum et plagam lateris: postque resurrectionem comedit, non ut cibo indigens, sed ut eo modo suscitati corporis naturam confirmaret. Et quidem cum Dominus ascenderet, Angelus ad discipulos divit: Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Quod si (ut insanit Origenes) orbiculatum erat corpus Domini, quomodo potuit demonstrare manuum ac pedum foramina, aut lateris plagam? aut quomodo comedere potuit, aut omnino a discipulis agnoscet? Et quoniam modo sanctorum corpora, quæ post Domini resurrectionem surrexerunt, et in sancta civitate apparuerunt, potuerunt ab aliis agnoscet, siquidem in alia erant figura, atque fuerant in vita? In fidei ergo petra nullo modo stabilitus, sed hujusmodi et his multo atrociores blasphemias impius Origenes cum edidisset; nihil mirum est, eum in ipso martyrii articulo Christum abnegasse, cultaque a Paganis deorum multitudinem, quam ipse inducit, adrasse.

68. « Atque id Dei providentia factum est, ne in Ecclesia pro martyre acciperetur, atque inde gregi Christiano inferretur aliquid detrimenti. Nam si etiam nunc sunt, qui de ejus quidem ruina constituantur, doctrinam vero asserant; an non eam tanquam martyris ac Patris erant defensuri, si contigisset eum, nulla idolis exhibita adoratione, consummari? Nemo enim veritatis tenax excidit a Deo, ab eoque deseritur, juxta quod dicit divina Scriptura¹; Respicite, filii, nationes hominum, et scitote quia nullus speravit in Domino et confusus est. Qnis enim permanuit in mandatis ejus et dexteratus est? Aut quis invocavit eum, et despexit illum? Impius autem Origenes blasphemias suas non seipso tenus statuit, sed propriis scriptis in

multos alios suum errorem transmisit: ut in eum valde conveniat sancti Apostoli vox, que dicit¹: Quorundam hominum peccata manifesta sunt precedentia ad judicium, quosdam autem et subsequuntur. Nam ejus erroris successio in infirmorum irrepens animos, facit ut eum sequantur que a principio ab ipso communissima peccata sunt.

69. « Quasi enim iis qui Origenis placita sequuntur, non satis sit de praexistentia animarum impietas, caeleraque ejus vaniloquentia, blasphemiaeque de sancta Trinitate; hoc quoque proprio errori adjungunt, ducem et auctorem habentes perversam ejus disciplinam, ut dicat omniuum impiorum hominum ac praeterea daemonum penam finem habituram esse, restitutumque iri tum impios homines, tum daemones in pristinum ordinem suum, haec eum dicunt, ignavos homines efficiunt in Dei preceptis exsequendis, eos avertentes ab angusta et arcta via, inque latie ac spatiis errorem inducentes. Omnino autem adversantur magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi dictis: ipse enim in sancto Evangelio docet, impios quidem ituros in supplicium aeternum, justos vero in aeternam vitam. Rursumque dicit iis qui a dextris sunt: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: iis vero qui a sinistris: He, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.

70. « Cum igitur aperte Dominus in sancto Evangelio indesinens et supplicium et regnum denuntiet; perspicuum est hos Origenis deliramenta sententiis Domini anteferre. Ex hoc quoque illorum amentia redarguitur. Si quis juxta illius nugas ponat supplicium desiturni; necesse est hunc et promissæ justis vite aeternae statuere finem: aque enim in utroque aeternum ponitur. Si autem et pena et fruitio glorie habet finem, cur incarnatio fuit Domini nostri Jesu Christi? cur crucifixio et mors et sepultura, et resurrectio Domini? Quod commodum iis qui bonum certamen certaverunt et pro Christo martyrum subierunt, si et daemones et homines impii eundem quem sancti ordinem redintegratione habituri sunt? Verum haec in eorum capita verlant qui haec fabulantur: nam Christi verba in fidelium mentibus inconcussa manent, atque in ipsa rerum veritate.

71. « Qui porro Origenis improbam opinionem tinentur, firma haec argumenta fugientes, suumque conantes tegere errorem, quedam sanctorum Patrum dicta male excipientes, praveque sententia sua interpretantes, proprio morbo accommodant: quod etiam eum divinis faciunt Scripturis. Nos autem ex ipsis sanctis Patribus ostendimus inanes ac fuliles eorum rationes esse. Haec igitur scribit S. Gregorius Theologus in Apologetica oratione: Nobis vero, quibus periclitatur salus animæ beatæ atque immortalis, queque semper permanet aditura est vel peccatum vel laudem propter malitiam aut virtutem,

¹ Ecl. II.

¹ 1. Tim. v.

quanti faciendum est hoc cerlamen, aut quanta scientia opus est?

72. «Ejusdem ex oratione de plaga grandinis.

« Qua falsa defensione, qua persuasione artificiosa, quoniam commento veritatem oppugnante cirennvenitur jus, ac fallitur rectum iudicium, quod omnibus omnia in statera ponit, facta, dicta, cogitationesque omnes: ac nequiter commissa melioribus repensat, ut vineat quod propendet, sententiaque secundum plura dicatur, quam nulla excipiat provocatio, non superior judex, non defessio allerorum factorum, non oleum vel a prudentibus virginibus sumptum, vel ab iis qui deficientibus fampadibus vendunt, non pœnitentia divitis qui flamma crucietur, suorumque necessariorum querat emendationem, non ad mutationem præfinita dies: sed certum ac stabile jus et formidolosum et ultimum, et aequius justiusque quam quantus est terror, quinimo propter justitiam terribile, cum throni ponuntur, et antiquus dierum sedet, et libri aperiuntur, et fluvius igneus trahitur, et lux ante ipsum et tenebræ paratae (pariter): et eunt qui bona fecerunt in resurrectionem vite, quæ nunc in Christo absconditur, postmodum vero cum eo apparet; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii, quo qui non credunt, iam judicati, damnataque sunt a Verbo, quod eos judicavit: ac alios quidem lux ineffabilis excipit, et sancte regnantisque Trinitatis gratia, aperius puriusque effulgentis, ac totam se toti menti inserentes: quod utique solum regnum caelorum esse duco: alia vero una cum aliis malis tormenta, vel potius ante alia projectum esse a Deo, et conscientiae turpitudo et verecundia nullum finem habens.

73. « Basili episcopi Cæsareæ, ex ejus libro Regularum. Interrogatio:

« Si tum dicit, vapulabit multis, tum paucis; quo pacto quidam dicunt, nullum finem supplicii fore iis qui pœna afficiuntur? Responsio: Quæ ambigua sunt ac videntur obscure esse dicta quibusdam locis divinitus inspiratae Scripturae, alibi ab aliis quæ confessa et aperta sunt, declarantur. Cum ergo Dominus pronuntiarit: Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam: et alicubi: Mittas eos in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus: atque ita nominet gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur: ac rursum per Prophetam de quibusdam prædicterit: Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur: cum hæc et ejusmodi sepe a divinitus inspiratae Scriptura proponantur; hoc quoque est diaboli artis et astutiae, ut multi homines veluti oblii talium fantarumque Domini sententiarum, finem sibi audeant peccarum in posterum adumbrare. Nam si æterni supplicii quandoque finis est futurus, omnino habebit et vita æterna finem. Sin in vita non sic Evangeliei dicti sensum accipimus; quæ ratio est supplicio æterno finem statuere? æterni enim adjuncio pariter in utroque ponitur: Ibunt enim,

inquit, hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

74. « Ejusdem e sermone adhortatorio ad sanctum baptisma.

« Propter brevem ac temporariam peccati voluntatem sempiterna crucior pœna; propter voluptatem carnis sempiterno igni addicor. »

« Saneti Joannis episcopi Constantinopoleos, e prima ad Thieodorum monachum Epistola.

« In mente jugiter habeas fluvium ignis: Fluvius enim ignens, rapidusque egrediebatur a facie ejus. Non est, quod quisquam ei dedilus igni, supplicii finem exspectet. Verum improbae sæculi hujus voluptates ab umbris somnisque nihil differunt: priusquam enim peccatum ad finem pervenerit, extinguitur voluptas; suppliciorum vero, quæ pro flagitiis suscipiuntur, nullus est finis. »

75. Ejusdem in commentariis in primum ad Corinthios Epistolam.

« Non tevis nobis hinc proposita quæstio est, sed de rebus valde necessariis. Quærunt plerique homines, ignis gehennæ silne finem habiturus. Non habiturum, pronuntiavit Dominus, eum dicere: Ignis eorum non extinguetur, et vermis eorum non morietur. Paulus vero eum percunem ostendens, ait¹ de peccatoribus: Pœnas dabunt in inferno aeternas. Quare eum divina nos Scriptura, sanctique Patres edoceant, nullum finem impiorum supplicii, dæmonumque qui ab illis coluntur: quam restitutionem imaguantur qui cum Origene sentiunt, ubi suppliciorum nullus est exitus? Sancta euim Christi Ecclesia quemadmodum justis indesinente prædicat vitam æternam, ita impios perpetua supplicia manere tradit. Atque haec quidem in his. Nos porro paucas e multis divinæ Scripturaræ sanctorumque Patrum auctoritatibus afferendas esse perspeximus ad confutandam Origenis impietatem.

76. « Cum autem velimus omne scandalum a sanctissima Ecclesia propulsare, ut nulla in ea macula relinquatur: obsequentes divinis Scripturis, sanctisque Patribus, qui ipsum Origenem ac hujusmodi sceleratam impianque doctrinam profligarent, ac jure anathemati subjecerunt, hanc Epistolam ad tuam beatitudinem dedimus, qua eam hor tamur, ut omnium qui in hac regia urbe nunc degunt, sanctissimorum episcoporum conventum habeat, ac Deo amabilissimorum prælectorum sanctis quæ hic sunt monasteriis: faciatque ut omnes in scriptis præfatum impium ac Deo repugnantem Origenem (qui et Adamantius) quique presbyter fuit sanctissimæ Ecclesiae Alexandriæ, et ejus nefaria impiaque dogmata, capitulaque omnia quæ inferni ponuntur, omnimodis anathematizent: et exempla dimittas eorum quæ a beatitudine tua ob hanc causam gesta fuerint, ad alios omnes sanctissimos episcopos, præfectosque venerabilium monasteriorum, ut et ipsi subscriptione propria ana-

¹ Thessal. 1.

thematizent Origenem, scielesque ejus dogmata cum omnibus qui declarabuntur hæreticis.

77. « In posterum autem ne aliter ordinentur episcopi, aut monasteriorum hegumeni, nisi prius cum aliis omnibus hæreticis, qui de more in libellis anathematizantur, id est, Sabellio, Ario, Apollinaris, Nestorio, Eutychete, Diocesoro, Timotheo Æluro, Petro Mogo, Anthimo Trapezuntii, Theodosio antea Alexandriæ, et Petro qui Apameæ præfuit, et Severo qui Antiochiae, prædictum etiam Origenem qui Paganorum Arianorumque insania laboravit, una cum execrabilibus impiisque ejus dogmatibus anathematizent. Omnibus enim prædicendum est, ne omnino quisquam andeat talem hæreticum anti ejus expositiones asserere, sed eas unusquisque ex toto animo et tota cogitatione oderit et aversetur et anathematizet, ut a Christiana traditione alienas, et simpliciorum animabus gravem afferentes huem ac pestem. Hæc porro eadem scripsimus non solum ad sanctitatem tuam, sed etiam ad sanctissimum et beatissimum papam senioris Romæ et patriarcham Vigilium, et ad cæteros omnes sanctissimos episcopos et patriarchas, id est, Alexandriæ, Theopoleos, et Hierosolymorum; ut et hi huic rei prospiciant, et hæc finem adipiscantur.

78. « Cum vero cupiamus omnes Christianos cognoscere scripta Origenis prorsus a vera Christianorum fide aliena esse, ex multis immensisque ejus blasphemias paucas ad verbum esse ponendas ensuimus. Sic autem se habent:

« Quod minor sit Filius Patre, et Spiritus Filio, e primo libro Periarchon.

« Quod Dens quidem et Pater omnia continens ad unumquodque entium pervenit, esse unicuique impertiens de suo; esse¹ enim est minus. Quod vero praeter Patrem Filius ad sola rationabili pervenit; est enim secundus a Patre. Adhuc etiam minor est Spiritus sanctus, ad solos sanctos perveniens. Haec ex hoc major est potestas Patris præ Filio et Spiritu sancto, ampliorque Filii præ Spiritu sancto, ac numerum præstantior sancti Spiritus potestas præ aliis cunctis entibus sanctis.

« Quod finita est Dei et Patris potestas, e secundo libro ejusdem voluminis.

79. « Finitam enim esse et potestatem Patris dicendum, nec praetextu laudis circumscriptio ejus tollenda est. Et paulo post: Tanta enim fecit, quanta sub manum comprehendere et habere poterat, et continere sub providentia sua: quemadmodum tantam construxit materiam, quantam administrare et exornare poterat».

80. « Ejusdem e quarto libro ejusdem voluminis.

« Nemo autem sermone offendatur, si modum statuimus Dei potestati. Infinita enim completi, natura impossibile est. Nam cum semel finita sint quæ Deus ipse comprehendit, necesse est terminum esse ad quot usque finita ipse sufficit.

81. « Quod exitura Filius est, ex eodem libro: « Hic Filius de voluntate Patris generatus, qui est imago Dei invisibilis et splendor gloriae ejus, figura substantiae ejus, primogenitus omnis creaturæ, creatura, sapientia: ipsa enim sapientia dicit: Dominus possedit me in initio viarum suarum». At de blasphemis Origenis in Deum hæc tantum in Epistola imperatoris: quibus hi subiecti sunt anathematis:

82. « Si quis dicit, aut sentit, præexistere hominum animas, utpote quæ antea mentes fuerint et sancte virtutes, satietatemque cœpisse divinæ contemplationis; et in deterius conversas esse; atque ideoreo ἀπολύτεας, id est, refixisse a Dei charitate, et inde φυξας; grece, id est, animas esse nuncupatas, demissasque esse in corpora supplicii causa: anathema.

« Si quis dicit, aut sentit, Domini animam prius extitisse atque unitam fuisse Deo Verbo ante incarnationem et generationem ex Virgine: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, primum conformatum esse corpus Domini nostri Jesu Christi in utero beatæ Virginis ut aliorum hominum, ac postea unitum ei esse Deum Verbum et animam, utpote quæ ante fuisset: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, omnibus celestibus ordinibus assimilatum esse Deum Verbum, Cherubimque factum esse ipsis Cherubim, et Seraphimi ipsis Seraphim, ac omnibus plane superioribus virtutibus similem esse factum: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione corpora hominum orbiculata suscitari, nec confitetur nos suscitari rectos: anathema esto.

« Si quis dicit, cælum et solem et lunam et stellas et aquas quæ super cælos sunt, animatas et materiales esse quasdam virtutes: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, Dominum Christum in futuro sæculo erucifixum iri pro dæmonibus, sicuti pro hominibus: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, finitam esse Dei potestatem, et eum fecisse quæ plurima comprehendere potuit: anathema esto.

« Si quis dicit, aut sentit, ad tempus esse dæmonum et impiorum hominum supplicium, ejusque finem aliquando futurum, sive restitucionem et redintegrationem fore dæmonum et impiorum hominum: anathema esto.

« Anathema et Origeni (qui et Adamantius) una cum nefaria ejus execrabilis scielesque doctrina; et enivis qui ea sentiat, aut ullo modo prorsus quocumque tempore tueri præsumat. In Christo Jesu Domino nostro, eni gloria in sæcula sæculorum. Amen». Hactenus ex scripto Codice Antonii Augustini, in quo deest annus et dies.

83. Porro plures his fuisse errores Origenis ex S. Hieronymo collectos, meminisse debes, superius suo loco recensitos. Quid vero gesta hæc essent in Oriente, prætermissa sunt referri plurium Conciliorum.

¹ Corruptum in Graeco videtur.

liorum alque Pontificum adversus hos et alios enumeratos Origenis errores sancta de c r e t a , quæ omnia olim delata Romam , ipsius Romanæ Ecclesiæ custodirent archiva , nempe quæ aduersus eosdem habita sunt a Theophiloto Alexandrino episcopo in Egypto , quæve a S. Epiphaniu in Cypro atque ab Anastasio papa Romæ : de quibus omnibus suis locis superius dictum est . Porro anathematismos hos hic recensitos omnes in quinta Synodo recitatos probatosque esse , ibique repetitam Origenis damnationem , Nicephorus tradit¹ . Ipse enim imperator , quod seiret extra fines esse regalis auctoritatis de fide sancire decreta , hanc ob eansam /ut in ejusdem modo recitata Epistola andivimus/ ipsum Mennam Constantinopolitanum , ad quem scribit , admonet ut Synodus habeat , a qua ista omnia , quæ aduersus Origenem scripta essent , confirmarentur ; quod et factum fuit .

84. Sed non prælereat , in iis quæ ad finem prope ejusdem imperatoris Epistolæ scripta sunt de damnatione facienda hæreticorum , cum sive episcopus sive abbas ordinandus esset , haberet , inter alios execrandos hæreticos esse adnumeratum Anthimum episcopum Trapezuntii hanc pridem damnatum ab Agapeto Pontifice . Quibus intelligas , ea cuncta quæ dicta sunt de studio imperialicis apud Vigilium , ut restitueretur in sedem Constantinopolitanam Anthimus , eadem absque imperatoris consensu vel scientia tractata esse per Theodoram Augustam primo cum Vigilio adhuc Romanæ Ecclesiæ diacono de creando ipsum Romanum Pontificem , si promitteret Anthimum restituere ; deinde requisitum ab eadem , cum , pulso Silverio , idem Vigilius electus esset in thronum . Sed et illud ex hac eadem Epistola accipe : Justinianum , cum nominat in eadem Epistola Vigilium Romanum Pontificem , circumventum fuisse , pulasse nimimum , quem reverti Romanam et subire judicium jussisset Silverium papam , et audisset relegatum in insulam justa sententia condemnatum , Vigilium vero legitima subrogatione suffectum : cum tamen longe aliter res se haberet . Sie plane in rebus gravissimis contingit principes falsa relatione sèpissime falli .

85. Quid autem acciderit ex hujusmodi aduersus errores Origenis litteris imperatoris , promulgata damnatione , ex Liberato sic accipe² : « Ex reserato aditu aduersariis Ecclesiæ , ut mortuus damnaretur Origenes , Theodorus Cæsareæ Cappadociæ episcopus dilectus et familiaris principum , secta Acephalus , Origenis defensor acerrimus , et Pelagio æmulus , cognoscens Origenem fuisse damnatum , dolore damnationis ejus , ad Ecclesiæ conturbationem damnationem molitus est in Theodorum Mopsuestenum ; eo quod Theodorus multa opuscula edidisset contra Origenem , exsusque et accusabilis haberetur ab Origenistis ; et maxime , quod Synodus Chalcedonensis (sicut probatur)

laudes ejus suscepserit in tribus Epistolis . Cujus damnationem memoratus Theodorus tali machinatione perfecit . Subscribente principe contra Acephalos in defensionem Synodi Chaledonensis , accedens idem Theodorus Cappadociae una cum suis satellitibus , qui sub nomine Catholico Acephalos favebant , eum Theodora Augustæ favore imperatori suggestit , scribendi labore eum non debere pati , quando compendio posset Acephalos omnes ad suam communionem adducere . Siquidem illi , inquit , hoc offenduntur in Synodum Chalcedonensem , quod laudes suscepserit Theodori Mopsuesteni episcopi . Epistolamque Ibæ , quæ per omnia Nestorianæ cognoscitur , quam Synodus ipsa iudicio suo promittiaverit Orthodoxam . Qui Theodorus , si cum dictis suis et hac Epistola anathematizaretur , tanquam retractata Synodus atque purgata , susciperetur ab eis per omnia et in omnibus et sine pietatis vestræ labore Ecclesiæ Catholice societati gaudentes , in universali Ecclesia clementie vestræ laus erit sempiterna .

86. « Haec audiens imperator , et dolum dolosorum minime perspiciens , suggestionem eorum libenter accepit , et facere libentissime spopondit . Sed rursus illi callida fraude rogarerunt eum , ut dictaret librum de damnatione Trium capitulo rum ». Accessit enim duobus supra recensitis capitulis tertium de Theodoreto episcopo Cyri recepto in Concilio Chalcedonensi . Sed pergit dicere de scripto Justiniani imperatoris : « Quo libro , inquit , ejus edito et toto mundo manifestato , dum emendare princeps erubescit , irrevocabilis causa fieret . Sciebant enim , principem solita pietate , scandalo emergente , sententiam suam posse corrigere , seseque ad periculum pervenire . Annuit his principes , et hoc se laetus implere promisit ; et relinquens operis sui studium , unum in damnatione Trium capitulo rum condidit librum , pro delictis nostris nobis omnibus notissimum .

87. « Catera vero quæ subsequenter in episcopis et Catholica Ecclesia ab eodem principe facta sunt , quomodo consentientes episcopi in Trium damnationem capitulo rum munieribus ditabantur , vel non consentientes , depositi , in exilium missi sunt , vel aliqui tuga latitantes in angustiis felicem exitum suscepserunt , quoniam nota sunt omnibus , puto nunc a me silenda . Illud liquere omnibus credo , per Pelagium diaconum , et Theodorum Cæsareæ Cappadociæ episcopum hoc scandalum in Ecclesiam fuisse ingressum . Quod etiam publice ipse Theodorus clamitavit , se et Pelagium vivos incendendos , per quos hoc scandalum introivit in mundum ». Haetenus Liberatus finem imponens Breviariorum suo de causa Nestoriana et Eutychiana collecto (ut ait) ex Ecclesiastica historia e graeco in latinum translatâ , et ex gestis Synodalibus atque etiam Epistolis sanctorum Patrum : quæ quidem paulo post ab ipso scripta fuisse , ex ultima rerum gestarum narratione possimus intelligere . Verum ipsum constat ex corum classe fuisse , qui pro Tri-

¹ Niceph. l. xviii. c. 27. 28. — ² Liber. diae. Brev. c. 24.

bus capitulis pugnantes, pro Theodoro Mopsuesleno, licet non pro erroribus ei adscriptis, etiam seripsere defensionem: quod non obscure suis ipse scriptis significat¹. Caeterum quinam fuerit istiusmodi de fide liber a Justiniano imperatore editus, inferius suo loco dicturi sumus.

88. *Constitutiones imperatoriorum*. — Quod autem ad œconomiam Ecclesiasticam pertinet, idem imperator alias edidit sanctiones, atque in his totus esse visus est, perinde atque ab omni belli eura remotus: cum tamen et Roma obsideretur a Gothis; et Africa, rebellantibus Arianis, in magno discrimine versaretur, ut paulo post dicturi sumus. Inter alias vero kal. Maii hoc anno sanctionem promulgavit, ne quis² præter voluntatem episcopi domos oratorias fabricaret, insuper de episcopis qui in suis Ecclesiis minime residerent, ac de alienatione rerum Ecclesie immobilium: aliam³ rursum de clericis subrogatis, et emolumentis eisdem præstandis, neconon de jure præsentandi, quod iis competit qui in ædificandis Ecclesiis jus sibi patronatus retinere voluerunt: itemque aliam sanctionem⁴ de

¹ Liber. Brev. c. 3. 10. 24. — ² Novel. LXVII. et Auth. col. 5. tit. XVII. — ³ Novel. LVII. et Auth. col. 5. tit. XVI. — ⁴ Novel. LXXVI.

bonis eorum qui ingrediuntur monasterium. Has tu majori otio consulas.

89. *Dacius episcopus Mediolanensis contra Gothos implorat auxilium*. — Hoe eodem pariter anno duodecimo imperatoris, enim (ut dictum est) « belli Gotlici tertius adhuc annus ageretur, inquit Procopius¹, ex Mediolano vir sacer quidam Dacius nomine (episcopus hic erat Mediolanensis Ecclesiæ) civesque primores nonnulli cum Romani venissent, a Belisario suppliciter petiere, modicum ad se ut præsidium mitteret, quo satis se posse asseverarent non modo Mediolanum, sed Liguriam omnem abductam a Gothis imperatori recuperare». Qui haec functus est legatione Dacius, vitæ sanetitate insignis est habitus, de quo plura dicturi sumus. Hic ergo ut vindicaret a Gothis isdemque Arianis populos spirituali regimine sibi subditos, omnem adhibuit diligentiam: quo exemplo satis intelligas, non mereri calumniā, neque invidiam episcopos illos pati debere, qui ne sub haeretico principe degant, omnem lapidem volvunt. Quomodo autem Belisarius eadem Mediolanensi civitate, Iotaque Liguria potitus sit, idem Procopius narrat².

¹ Procop. de bello Goth. I. II. — ² Ibid.

Anno periodi Græco-Romanæ 6031. — Jesu Christi 538. — Vigiliū papæ 2. 8. — Justiniani imp. 12. Vitigis reg. 2.

1. *Consul absque collega*. — Fl. *Joannes consul* absque collega in Oriente processit, ut omnes antiqui Fasti habent. Dicitur is *Flavius* in Epistola ad Cæsarium Arelatensem episcopum a Vigilio papa data, saltem in correctis ejus editionibus. In Occidente hæc formula quandoque usurpata: *Post consulatum Paulini junioris U. C. IV*, id est, *anno IV*, uti in Concilio Aurelianensi III hoc anno congregato. Baronius et Onuphrius Joanni *Volusianum* collegam assignant, sed perperam, ut infra num. 10 demonstrabo. Est hic *Joannes Cappadox*, homo Ethnicus, apud Justinianum potentissimus, de quo plura Procopius tam in Historia arcana, quam in aliis suis libris, præsertimque in lib. I de Bello Persico cap. 25, ubi ait, eum ob eadem *Eusebii* episcopi Cyziceni decimo præfecturæ prætorianæ anno lanquam latroneum ac grassalorem habitum fuisse, « *Virum* », inquit Procopius, « qui et prætorii præfecturam gesserat, qui patriciorum ordini

fuerat adscriptus, qui ad sellam consulairem, quam nihil majus in re Romana videtur esse, ascenderat ». De hac *Eusebii* episcopi cæde legendus Baron. an. DXLVIII, num. 27, et videnda quæ eo anno diceamus. Recte in Fastis Græcis Heraclianis hoc anno legitur: Ιωάννου προτοῦ καὶ ἐπίτιχου πρεσβότου, id est, *Joanne, solo, et præfecto prætorio*.

2. *Roma anno superiori a Gothis obsideri cœpta*. — A num. 2 ad 4. Est hic annus *quartus* belli Gotlici, non vero *tertius*, ut autumnavit Baronius, ideoque *Roma* non hoc anno obsideri cœpta a *Vitige*, sed superiori, ad quem ideo hoc obsidium revocandum, quod *mense Martio*, teste Procopio lib. I de Bell. Goth. cap. 24 cœptum est, et *per annum et dies novem* continuatum. Quare *mense Martio* currentis Christi anni *Roma* obsidione liberata, ut anno sequenti magis explicabo. Porro hic evellendus error, qui irrepsit in Historiam de Bello Gothicō a Procopio in litteras missam, quique hacte-

nus viros doctissimos in transversum egit. Procopius libro primo cap. 15, postquam superiori capite *Belisarium Romam*, (et quidem, utjam dixi, die IX Decembri), ingressum fuisse narravit, *Samnici* parlem se Belisarii potestati permisisse refert, et sine dubio his vel similibus verbis caput illud clauserat : « Pariter cum hyeme secundus annus exiit hujus belli, quod litteris commisit Procopius ». Nihilominus, omissa illa clausula uno tenore narrat capitibus sequentibus libri primi, et duobus prioribus libri secundi, quae post *Belisarii* Romam introitum Gothos inter et Romanos contigere, et caput illud secundum his verbis finitur : « Tum pariter cum hyeme alter annus exiit hujusce belli, enjus Historiam conscripsit Procopius ». Quo pacto quae capitibus praecedentibus in medium Procopius adduxit, gesta essent anno secundo belli Gothicci, et *Vitiges* Gothorum rex, qui mense Martio ejusdem belli Gothicci anno secundo, Romam obsidione cinctum (ideoque anno Christi DXXXVI), Urhem et Belisarium aggressus fuisse, ipso tempore quo *Roma* in potestate sua erat ; cum *Belisarius* non nisi mense Decembri anni secundi belli Gothicci, Christique DXXXVI ea potitus sit. Quare haec clausula : « Tum pariter cum hyeme alter annus exiit, etc. » transposita fuit a fine capituli 15 libri primi ad finem capituli 2 libri 2.

3. *Insignis transpositio in textu Procopii*. — Illud hoc modo contigisse existimo. Aliquis hujus Historiae exscriptor hanc clausulam omisit, et postea quidam alius eam restituuit, sed non in locum suum ; ea enim non post caput 2 libri secundi, sed post caput 15 libri prioris inserenda erat ; vel potius lector monendus, eam clausulam in apographo desiderari. Haec transpositio inde manifestissime eluebat, quod Procopius lib. 2, cap. 2 scribat : « Circiter solstitium aestivum, Euthalius stipendia militibus ab imperatore debita » tulit, ideoque mense circiter Junio. Tum subdit, exisse cum hyeme secundum annum belli Gothicci ; et caput tertium seu initium anni belli Gothicci in his verbis exorditur : « Jam aestivo solsticio ineunte, cum fame pestis Urbem invasit ». Quare si Procopius hoc scripsisset, non cum hyeme, sed cum vere annum belli Gothicci n. finem accepisse asservisset ; cum tamen a verno tempore annum semper auspicetur.

4. *Clausula secundi anni belli Gothicci in Procopio transposita*. — Ea itaque clausula loco suo certissime mota, et in aliud imperite translata fuit. Procopius enim scriptor diligentissimus similis erroris auctor esse non potuit. Quod si ea in suum locum non restituatur, non modo non cohærentia inter se narrat Procopius, sed maxime disjuncta atque contraria ; quod nullus sibi persuaserit. Cointius, qui ad hanc transpositionem animum non adverterat, anno DXXXVII, num. 7 et seqq. tradit ; *Vitigem* Gothorum regem eo Christi anno ab obsidione Romana discessisse, cum se circumegisset *aestas*, et Urbem per annum et dies novem Gothi circumsedissent. Quam in rem cital Procopium

lib. 3 de Bello Goth. cap. 10, ubi lamen is scribit : « Jam annus circa vernum aquinoxiū se vertebat, in obsidione contritus totus, cum diebus preterea novem ». Quare Procopio, quem se sequi profiletur, et cuius verba landat, plane adversatur Cointius.

3. *Ea transpositio Procopio non adscribenda*.

— Em. card. Norisius in *Dissert. de Synodo quinta* cap. 6, altius difficultatem hanc consideravit, atque *Procopium* in Belli Gothicci annis recensendis errasse, indeque factum esse apud eumdem *Historicum* aliorum quoque annorum gesta haud suo tempore recitari ; quia, inquit, post initium libri secundi Procopius scribit : Euthalius « circa brumalem solis pulsum Romam cum stipendiis militum appulit » ; et postea idem *Historicus* subjunctione : « Sie hiems exiit, finemque imposuit anno secundo belli ». Ex quibus deducit cardinalis Norisius, illum duorum annorum gesta ad unicum perperam restrinxisse ; cum Romam *Belisarius* non occupaverit eodem anno, quo *Vitiges*, ei castra circumdedit. Addit cum unius anni additione *Procopium* corrugendum venire. At decepit cardinalem doctissimum versio Procopiana Grotii, non solum in loco, quem ex ipsa citat ; sed etiam in quibusdam aliis depravata, quod sc. mendoso Procopii Codice usus sit. Ubi enim Procopius lib. 2 cap. 2 habet : Εὐθαλίος δε τις ἡμέραι θερινάς τρέπεται εἰς Τραχίναν Βυζαντίου ἦν, etc. id est, circiter solstitium aestivum, *Euthalius* quidam *Byzantio* *Tarracinam* venit, etc. Grotius vertit : Circa brumalem solis pulsum *Byzantio* *Tarracinam* venit *Euthalius*, etc. cum tamen Procopius habeat, ἡμέραι θερινάς τρέπεται, non vero, ἡμέραι γεωργικάς τρέπεται, id est, circa brumale solstitionem. Si Em. cardinali Norisio textum Græcum, quem Grotius non exhibet, legere in mentem venisset, neque præfatum canonem proposuisset, neque *Procopium* in belli Gothicci Historia non semper tempora recte digessisse scripisset. Alia quae cardinalem doctissimum in concepta opinione confirmarunt, et quae *Procopium* in notatione Temporum errasse ostendere videntur, constare non posse suis locis monstrabo, præsertimque anno DXLVIII, n. 12.

6. *Vigilias anno superiori ordinatus Pontifex Rom. durante Urbis obsidione*. — A num. 4 ad 21. Durante Urbis Romanae obsidione varia, eaque egregia, tum a civibus Romanis, tum a Gothis Urbem obsidentibus patrata, quae fuse deseribit Procopius a capite 17 libri primi usque ad finem ejusdem libri, et cap. 4, lib. 2, usque ad finem capituli decimi. Tunc contigit quod habet Procopius lib. 1, Bell. Goth., cap. 23 ; « Cum esset suspicio Silverrium, Urbis antistitem cum Gothis proditionem moliri ; confessim eum relegavit in Græciam, ac Vigiliū paulo post ad pontificatum provexit », *Belisarius* scilicet, ut Theodoræ Angustæ morem gereret. Verum factum id anno superiori, ut non tantum ex Procopio ; sed etiam ex Anastasio liquet. Hæc Anastasii verba : « Postmodum venit (*Belisarius*) Romanus, qui susceptus est a domino Silverio benigne, et abiit Vilisarius patricius in palatium

Pincianum, id. Maii, Indict. xv. Tunc erat Vigilius diaconus apocrisiarius Constantinopoli ». Addit Anastasius, *Theodoram misisse jussiones ad Belisarium per Vigilium diaconum, quibus ei mandabat, ut Silverium e Sede dejiceret*. Indictio autem xv anno praecedenti usque ad kalendas Septembres in cursu fuit. Quare *Belisarius*, non hoc anno, sed antecedenti Silverium e Sede exturbavit, et in exilium misit. Ille continuator Marcellini *Indictione xv, iterum post consulatum Belisarii*, anno scilicet DXXXVII ait : « *Vitiges tyrannus exercitu aggregato Romanam obsidet, cui tunc faventem papam Silverium Belisarius ab episcopatu submovit, et loco ejus Vigilium diaconum ordinavit : temporeque longo Romanam obsidente Vitige, Belisarius intus india vigiliisque laborans, auxilium ab imperatore depositum* ». Quare Vigilius natione Romanus Pontifex ordinatus est, dum *Roma* a Vitige obsideretur, et quidem X *kalendas Decembres*, ut testatur Anastasius in Vigilio, seu die vicesima secunda mensis Novembres sanctae Ceciliae saera, in quam anno DXXXVII Dominica cadebat (1). Non immoror hic in his refellendis, quae Anastasius in Vita Silverii ex diversis auctoribus habet de Belisario ac de Neapolis et Romanae Urbis obsidione, quia vel sola Procopii narratione convelluntur.

7. *Vigilius de simonia accusatus.* — *Vigilius*, ut Pontificatum Romanum adipisceretur, duo auri centenaria se *Theodoræ Augustæ* daturum promisit, et per *Antoninam* Belisarii conjugem promissionem suam implens scripsit Epistolam a Liberato in Breviario, cap. 22 recitatam, quam et Baronius num. 44 refert, qui tamen negat, eam esse *Vigiliū*, licet fateatur eum simoniacam labem contraxisse spondendo aurum, ut Pontifex esse posset. Verum cardinalis doctissimi conjectura rem minime evincent. Prima ex eo dicitur, quod *Vigilius* adversarii, quibus diversis temporibus impetratus est, eam illi Epistolam nunquam improbarant. At neque etiam ei improbarunt, quod fuisset schismaticus, anti-papa, et simoniacus : neque enim *Mennas*, neque quintæ Synodi Patres, neque *Justinianus* imp. hoc crimen *Vigilio* objecit. Noluere itaque ejus hostes quod pseudo-pontifex gesserat, et verus Pontifex creatus resciderat, ei criminis vertere : vel denique metu imperatoris et *Theodoræ Augustæ* nemo id illi objecit. Praeterquam quod argumentum negativum, si cætera desint, minime urget. Secunda Baronii conjectura est, Actione XIV sextæ Synodi lectos esse libellos *Mennæ* ad Vigilium, et hujus ad *Justinianum* et *Theodoram*, et Patres promuntiasse eosdem confictos et suppositos fuisse, ac ipsa Acta quinti Concilii dolis *Stephani* haereticæ, *Macarii Antiocheni* consortis, interpolata. Verum illud sextæ Synodi judicium illos solum spectabat libellos, quibus Vigilius anathematizabat *Theodorum Mopsue-*

stenum, et Epistolam *Ibae*, ac scripta Theodoreti contra xii capitula sancti Cyrilli : « *Anathematizamus* », inquit Patres sextæ Synodi, « *et Theodorum quondam episcopum Mopsuestemum, utpote qui alienus semper ab Ecclesiis exlitit, et sanctissimus Patribus adversarius, qui non confitetur incarnatum esse Dei Verbum, id est, Christum esse unam subsistentiam, et unam personam, et unam operationem* ». In Epistola autem *Vigilius* a Liberato recitata, nihil hujusmodi legitur : ideoque libelli illi Vigilio suppositi, ab Epistola, de qua agitur, diversi sunt.

8. *Frusta defenditur.* — Tertia ejus conjectura a secunda non multum differt ; ait enim Baronius, *Vigiliæ nomine scriptas esse ab haereticis litteras, constare ex Actione XV Synodi sextæ, in qua habetur* : « *Anathema libro, qui dicitur *Mennæ* ad Vigilium, et qui cum finxerunt, sive scripserunt. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse a Vigilio ad Justinianum et Theodoram divæ memoria, et qui sunt demonstrati* ». Ita Baronius num. 19. At libelli *Vigiliæ* nomine scripti ad *Justinianum* et *Theodoram*, non sunt iidem cum hacce Epistola, quæ ad *Theodosium*, *Anthimum*, et *Severum* episcopos data est, licet in vulgatis Liberati editionibus hæc ejus sit inscriptio : *Dominus et christis Vigilius*, vel *Dominus et patribus Vigilius*. Nam neutra est genuina Epistole inscriptio, sed ista a *Victore Tununensi* in *Chronico* recitata post consulatum *Basilii* anno II, anno sc. Christi DCLII : « *Dominis, et in Christi Dei Salvatoris nostri charitate conjunctis fratribus, Theodosio, Anthemio, et Severo episcopis Vigilius episcopus* » ; post quam inscriptionem Tununensis Epistolam integrum recitat, ut apud Liberatum habetur ; cum jam ante seripsisset : « *Ilic itaque papa effectus ab Antonia patricia Belisarii uxore compellitur, ut Theodosio Alexandrino, Anthemio Constantiopolit. et Severo Antiocheno jam ab Apostolica Sede damnatis, tanquam Catholicis scriberet : et ita de fide, quemadmodum et illi, seniret. Cujus Epistolæ illius tenor ita se habere probatur* », et post hæc Epistolam illam in medium adducit. Quare eadem Epistola tam a Liberato, quam a *Victore Tununensi* relata ad *Justinianum* et *Theodoram* data non est, ut putavil Baronius, qui ex ejus inscriptione falsitatis ejus tertiam rationem petuit.

9. *Alia in defensionem Vigilius non majoris roboris.* — Quarta denique Baronii conjectura, « a seipso, inquit, discrepat auctor, contraria simul jungens. Etenim quomodo cum *Eutychete* et *Dioscoro* negat duas in Christo naturas, et paulo inferiorius una cum aliis anathema *Dioscoro* infert ? Hæc quidem cum sibi invicem aduersentur, augent, ut dixi, de impostura suspicionem ». Verum jam viri docti observarunt, in hoc *Vigilius* anathematismo a

(1) Ex probatissimo Catalogo Blanchiniiano constat Vigilium consecratum fuisse Pontificem die XXIX Martii anni DXXXVII, que tunc incidit in Dominicam, ut duxa ex eodem Catalogo suppulatione de non strabit in Nota ad A. 553, 7. Hic autem animadvertisere licet cum epocha ista recte omnia congrue ; nam eo tempore Urbs Roma obsidione premebatur, quod tunc configisse, cum Vigilus assumptus fuit in Pontificem, adnotat Continuator Marcellini a Pagio hic laudatus.

Liberato recitato : « Anathematizamus ergo Paulum Samosatenum, Bioscorum, Theodorum, et Theodoritum »; in locum *Dioscori* restituendum esse *Diodorum*, ut ostendit ordo, quo praefatos haereticos *Vigilius* anathemate percelligit : nam post Paulum Samosatenum nominari debuit *Diodorus* Tarsensis, postea *Theodorus* Mopsuestenus, tum *Theodoritus*; cum certum sit, aliquot annos post *Theodori* mortem *Dioscorum* haeresim suam promulgasse. Cæterum Vigilium in universam Ecclesiam anathema dixisse testatur Facundus lib. contra Mocianum : « Ob hoc etiam de ipsis episcopi Romani chirographis, vel prius ambitionis impulsu, cum fieri arderet episcopus; vel postea venalitate, parti alteri factis, necessarium duximus non facere; ne auctoritate nominis ejus prejudicium fides vera sufferret. Quod si hoc non fuisse, neque ipse prius universam anathematizasset Ecclesiam, servare nos in illo oportuit sententiam suam, sequi quod nobis præbuit prisca antiquitatis exemplum ». Quibus verbis Facundus confirmat quod post relatum illam Epistolam Liberatus subjicit : « Sub hac Epistola Vigilius fidem suam scripsit, in qua duas in Christo damnavit naturas, et resolvens tomum papæ Leonis, sic dixit : Non duas Christum naturas confitemur, sed ex duabus naturis compositum unum Filium, unum Christum, unum Dominum ». De hujus itaque Epistolæ tam a Liberato, quam a Vicerore Tununensi scriptoribus coevis recitatae veritate non videtur dubitandi locus; ex qua tamen nullum penitus Apostolicæ Sedi prejudicium illatum; eum ejus tum *Vigilius* invasor, *Silverius* autem germanus Pontifex esset. Porro ea data non est anno II post consulatum Basillii, id est, anno DXXII, ut perperam habet Tununensis, qui *Silverii* exiliū usque ad illum annum magno errore differt; sed sub finem anni DXXXVII vel insequentis initio, ut ex dictis liquet.

10. *Epist. Vigilius PP. ad Profuturum episc. Bracarensem.* — A num. 21 ad 28. Epistola Vigilius, quæ ab eo dicitur scripta ad *Eutherium*, mendosa est in titulo, et in subscriptione. Baluzius enim tomo I novæ collectionis Conciliorum pag. 1468, demonstrat, eam inscribi debere *Profuturo*, qui hoc tempore Bracarensis episcopus erat; idque non solum auctoritate vetustissimi Codicis Ecclesiæ Lugdunensis; sed etiam duorum optimorum et vetustissimorum bibliothecæ Colbertinæ, in quibus varia istius Epistole capita referuntur ex Epistola papæ Vigilius ad *Profuturum* episcopum. Ad hæc extat *Integra Profuturo* inscripta in alio optimo, et antiquissimo Codice ejusdem bibliothecæ, ex quo eam integrum descripsit Baluzius. Denique diserta Epistole ad *Profuturum* mentio est in Gestis Concilii primi Bracarensis, ubi fertur scripta ad interrogationem ejus, et propter prolixitatem Gestis minime est inserta. Scripta est Epistola adversus Priscillianistas et adversus Arianos, et tam apud Baronium, quam in Conciliorum collectionibus his verbis clauditur : *Data kal. Mart. Volusiano et Joanne viris*

clarissimis coss. Indeque Baronius et Omuphrius occasionem sumpsere *Joannem* et *Volusianum* consules hoc anno proponendi. At Volusiani nomen in nullis Fastis legitur, eaque Epistola in exemplari Colbertino a Baluzio recitato his verbis subscripta est. *Data Romæ III kal. Jul., Flavio Joanne viro clarissimo consule.* Hujus anni consulatum in Dissert. Hypatice antequam hæc Epistola lucem vidisset, jam emendaram. Porro ex hac Epistola intelligis errorem rebaptizantium olim a S. Stephano papa hujus nominis I, et postea in Concilio Nicæno damnatum, ac a S. Augustino in Africa impugnatum, hujus saeculi initio in Hispania ab Arianis et Priscillianistis redintegratum fuisse. Denique non solum ex hac Epistola, sed etiam ex alia ejusdem Vigili, de qua mox, appareat Joannem hoc anno sine collega consulatum gessisse.

11. *Theodeberti regis Francorum studium in suorum salute procuranda.* — Ad num. 28. Baronius recitat Epistolam a *Vigilio* adhuc pseudopapa ad *Cœsarium* Arelatensem episcopum scriptam postquam consultus fuit a *Theodeberto* Francorum rege de poenitentia cuidam viro injungenda, qui muptias incestuosas in regno ejusdem Theodeberti contraxerat. Epistola dicitur *data pridie nonas Martias Fl. Joanne V. C. cos.* Ideoque hoc anno, et ante *Silverii* papa obitum, qui contigit die xx mensis Junii hujus anni, ut suo loco ostendam. Porro Baronius, cum *Theodebertum* regem reum luxuriae sciret, et Epistolam *Vigili* non satis accurate perpendiculariter, arbitraliter est, Romanum Pontificem consultum fuisse de poenitentia, quæ *Theodeberto* regi propter incestuosas muptias esset imponenda. Et tamen *Theodebertus* vixit quidem cum *Deuteria* adultera per triennium, sed ab illo seclere jam resipuerat, nec unquam lapsus est in incestum; cumque fratrem non haberet, uxorem fratris accipere non potuit. Quare hæc *Vigili* verba, quibus dicit Theodebertum edoceri desiderare, « eujusmodi poenitentia possit illius purgare delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire conjugium », de Theodeberlo nullo modo intelligi possunt, sed de quodam Franco, qui eum uxore fratris sui illicitum conjugium inire præsumpsérat, ut recte vidit Cointius hoc anno, num. 3 et seqq., ubi tamen perperam arbitralur, *Vigilium* anno DXXXVI cathedram Apostolicam invasisse, et jam sexto kal. Julias anni Christi DXXXVII, mortuo *Silverio*, legitimate sedere copisse, quæ ex dictis ac infra dicendis corruunt. De *Deuteria* in morte Theodeberti regis loquemur.

12. *Origenistæ in Palestina tumultuantur.* — A num. 29 ad 85. *Nomius* auctor præcipuus tumultuum, quos *Origenis* assecræ in Palestina excitauit, de quo jam egimus cum Baronio anno DXXXII, *Theodori* Cæsareæ Cappadocie, et *Domitiani* Aucyrensis magni nominis antistitutum suffragiis suffulitus, *Petri* patriarchæ Hierosolymitani animum tentavit, eumque erga monachos maximæ Lauræ S. Sabæ concitavit. Quare monachi maximæ Lauræ

communi consilio *Gelasium* praefectum ad Justinianum imp. delegant, de illata vi ali Origenistis conquesturum. Ille e vestigio in regiam urbem praefectus diurniore ibidem moram faciens re infecta abire tandem coactus est : « Omnes enim aditus », inquit *Cyrillus* in Vita S. Sabæ cap. 107, « praeoccupaverat vitii colophon, qui Nomini sectatorum erat precipuus. Theodorus Cæsareæ Cappadocie episcopus) eis diligentibus impositis custodibus, ac speculatoribus, ne per aliquem eorum eis inscientibus ingredieretur monachus ex Hierosolymis, et patriarchæ, et imperatoris aures ad se attraheret ». Haque *Gelasius* ad suos revertens animi moerore, ac longioris peregrinationis incommodis fractus extinctus est *Amorii*, quæ Phrygiae civitas est; « Cum autem », prosequitur *Cyrillus* cap. 106, « hoc rescivisset Nomus, Theodorus et Domitianus, et quicunque erant ejusdem vitii æmulatores, Georgium, qui ipse quoque sectam sequebatur Origenis, ejus loco praefectum et ducem constitunt, et in divinissimi Sabæ throno (o justitia et Dei tolerantia!) collocant ».

13. *Nomus magnus Origenista extinguitur.* — Sed haud diutius *Nomus* victoria lætari licuit; nam paulo post tardæ numinis vindictæ poenas dedit miserrime extinctus : statimque etiam *Georgius* turpissimi criminis reus e Sabæ Laura expellitur septimo praefecture mense et *Cassiano* viro integrimo, qui anno DXXXVI, Synodus Constantopolitanam sub *Menna* subscripsérat, regimen demandatur, qui tamen decimo mense defunctus Cononi locum cessit : « Cononi », inquit *Cyrillus* citatus, « post ipsum (nempe Cassianum) mandant monachi praefeturam, mandant vero, Deo, ut arbitror, monachorum animos ad hoc movente : fuit enim vir ille summe resplendens ; et rectis dogmatibus, et omni virtute et recte factis ; qui etiam in praefectura usus est magna cura et diligentia : nam et eos, qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis, patres rursus collegit, et Lauram, quæ a frequentibus illis tumultibus, et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat, in genua mox erexit, ac veluti renovavit ». Illic Conon per Pelagium diaconum Apostolice Sedis apocrisiarium, Origenem, ac postea in Synodo V, Origenistas, quos inter fuit *Theodorus* memoratus, dammandos curavit, uti suo loco dicetur.

14. *Origenistæ post hunc annum tumultuatis sunt.* — Baronius anno DXXXVII, num. 28, ante eum annum hæc dissidia contigisse existimat. Nam eo anno ex Liberato cap. 23 narrat, *Pelagium* peracta *Zoili* episcopi Alexandrini consecratione ad aulan regiam redeuntem a monachis Palæstinis libellos contra Origenem ad *Justinianum* deferendos accipisse, et currenti anno Origenem ab imperatore, et patriarchis fuisse damnatum. Verum card. Norisius, qui Historiam Origenianam doctissime exposuit, lib. 4 de quinta Synodo cap. 1, contra Baronii opinionem locupletissimum testimonium profert, Anno DXXXVI celebrata est Constantinopoli Synodus

a *Menna* patriarcha, in cuius subscriptionibus legitur sessiones habitas præsentibus inter reliquos « Stephano diacono, et ambasciatore Sotherici sanctissimi episcopi Cæsareæ metropolitani primæ provincie Cappadocum, et Gaiano presbytero, et ambasciatore Elpidii sanctissimi episcopi Aueyrae metropolitani primæ Galatæ ». At tempore persecutionis monachorum Lauræ sancti Sabæ erat episcopus Cæsareæ *Theodorus*, et Aueyrae *Domitianus* ex laudati *Cyrilli* tunc viventis testimonio : quare post annum DXXXVI eœpta est illa persecutio.

15. *Ex Vita S. Cyriaci harum turbarum initium eruitur.* — Quo vero sequenti tempore contingit, ex Vita sancti Cyriaci anachoretae, quæ extat apud Surium die xxix Septemb. coligit card. Norisius, post eujus Dissertationem de quinta Synodo in lucein emissam Antonius Pougetus monachus Benedictinus eamdem Vitam in Analectis græcis græce et latine edidit, eujus versione utar. Metaphraste igitur, seu auctor illius Vitæ ait de Cyriaco : « Hierosolymam venit jam decem et octo annos natus, nono quidem imperii Leonis Magni anno, pontificalis autem Anastasii Hierosolymorum episcopi, octavo ». Natus erat Cyriacus anno CDXLVIII, sub finem imperii Theodosii junioris, idque saltem ante v Martii, ut in morte ejus ostendetur, annoque CDLXV, natus annos XVII, Hierosolymam venit, ut ex laudatis verbis manifestum sit. Tum ait Metaphraste, *Cyriacum in Sucæ Lauram* se contulisse ; ex qua cum exiisset, ad eam rediit anno Christi DXL, juxta suppurationem Pougeti, aut anno DXI, juxta suppurationem card. Norisii : « Cumque ad beati Charitonis cellulam quintum exegisset annum, strenuissime eos, qui cum Origene sentiebant, expugnabat. Tunc quoque admirabilis *Cyrillus* (auctor nempe Vitæ sancti Sabæ) qui a magni Euthymii ad beati Sabæ Lauram accesserat, ut Joannem Silentiarium episcopum videret, fit ei minister litterarum ad beatum Iume Cyriacum. Litteræ autem bellum adversus sanctam civitatem suscitatum significabant, eumque obsecrabant, ut Deum impensis oraret, ut qui in nova Laura cum Nonno et Leontio ex Origenis dogmatis societatem coierant, et adversus Orthodoxam fidem bellum sumpserant, vincerentur, et multam illam depoarent arrogantium ».

16. *Post annum DXL turbæ illæ exortæ.* — Sanctus Cyriacus litteris perfectis tale *Cyrillo* responsum dedit : « Dic, inquit, ei qui te misit : Ne moerore affligamur, pater ; cito enim videbimus, Nonnum quidem et Leontium vitam miserrime cum morte commutare ; lupos autem in Laura versatos, quam turpissime illinc abigi ». Ex quibus palam fit, post annum DXL, ut habet card. Norisius, aut polius post annum DLI. *Nonnum* graves illas turbas dedisse, ac maximam Lauram sancti Sabæ invasisse, *Gelasium* illius praefectum ad imperatorem aditu prohibitum, *Georgium* Origenistam monachis Sabæ abbatis constitutum, ac paulo post Nonnum extinctum. Unde postea scribit Metaphra-

ste : « Quando autem, et ipse legum Origenis diligens custos, Nonnus turpissimo exitu vitam abruptit, fractaque fuerunt omnes eorum vires; et cessavit bellum adversus Orthodoxos, et illi inter sese prælia cierunt et pericula, multique in Charitonis spelæum ventitantes, non parvam divino Cyriaco molestiam exhibebant, ejus silentium et quietem interturbantes; ad Susacim rursum recedit, cum nonnum jam et nonagesimum ætatis annum expleret ». Quare Cyriacus incunæ circiter anno **DXLVII**, rediit in locum *Susaeum* appellatum, postquam in Charitonis cella annos quinque cum parte sexti mansisset, ut ex ejus Vita colligitur.

17. Quod ex Zoili episcop. Alex. ordinatione confirmatur. — Ex tempore consecrationis *Zoili* episcopi Alexandrini idem confirmatur. *Pelagius* enim Vigilii papæ apocrisiarius, ea peracta, Constantinopolim rediens, obvios quosdam Palæstinos monachos habuit, qui libellos contra *Origenem* ac sectatores ad Justinianum deferentes Pelagii operam etiam atque etiam rogarunt. Hie lubenti animo rei manum admovit, sperans eo pacto *Theodori* magni Origenistarum patroni potentiam atque existimationem, qua plurimum apud imperatorem pollebat, deprimendam : « igitur Pelagius », inquit Liberatus cap. 23, « æmulus existens Theodoro Cæsareæ Cappadociæ episcopo, volens ei nocere, eo quod esset Origenis defensor, una cum Menna archiepiscopo Constantinopolitano flagitabat a principe, ut juberet fieri, quod illi monachi supplicabant, ut Origenes damnaretur eum ipsis Capitulis talia docentibus ». Justinianus monachorum postulatis Mennæ ac Pelagii hortatione accidente aures haud difficulter dedit : « Annuit », inquit Liberatus, « imperator facillime, gaudens se de talibus causis judicium ferre. Jubente eodictata est in Origenem, et in illa Capitula anathematis damnatio, quam subscriptentes una cum Menna archiepiscopo apud Constantinopolim reperti, deinde directa est Vigilio Romano episcopo, Zoilo Alexandrino, Ephremio Anthiocheno, et Petro Hierosolymitano. Quibus eam accipientibus, et subscriptentibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivens fuerat ante damnatus ». Pelagius autem *Zoilum* episcopum Alexandrinum ante annum **DXL** non conseravit, ut ex infra dicendis patebit.

18. Origenes damnatur. — Encyclicam itaque Epistolam scripsit *Justinianus* ad quinque orbis patriarchas, quam integrum Annalibus inseruit Baronius hoc anno, in qua *Justinianus* *Origenis* errores de mysterio Trinitatis, de animarum præexistencia, de anima Christi, aliisque de rebus refert, ac sanctorum Patrum testimoniis eosdem impugnat, illorum summarium continet in novem canonibus, quos Epistola subjicit, et Notis illustrat Lopus in Comment. ad Synodum V. Ubi hæc Epistola publicata fuit, atque teste Liberato a Vigilio papa, ac cum reliquis patriarchis etiam a Petro Hierosolymitano subscripta, Origenianæ doctrinæ grave vulnus illatum est. Celebris hæc *Origenis*

damnatio hoc anno a Baronio recensetur, sed ex dictis constat, eam emanasse circa annum **DXLIII**. At etiam Baronius num. 32. « Eam itaque Constitutionem cum tu legis, non Justiniani legere nescientis lucubrationem existima, sed Mennæ atque Pelagi ». Verum Justinianum in rebus Theologicis exercitatissimum fuisse, suo loco ostendimus. Monachi novæ Laurae, ubi *Nonnus* ac *Leontius* Origenianæ schole cathedram crexerant, damnatae doctrinae inhaesere, donec a Laura expulsi sunt, ut suo loco dieetur.

19. S. Theodosius cœnobiarha Origenistis adversatus est. — Baronius num. 30 ait in Vita S. *Theodosii* cœnobiarche a Surio recitata, tradi sanctum hunc abbatem ostendisse se *adversari Origenem*, indeque deducit, monachos Orthodoxos Palæstinae hoc Christi anno adversus Origenistas ab eo concitatos, quod auctor ejus Vitæ hæc scribat post damnationem haeticorum ab Agapeto papa factam. Verum ut suo loco ostendi, aliquot ante sancti *Sabæ* mortem annis varii Palæstinae monachi Origeniana dogmata propugnabant, et si *Theodosius* monachos suos adversus *Origenistas* concitasset, et ad libellos adversus eos porrigidos impulisset, vixisset adhuc post annum **DXL**, post quem certum est, quæ de *Origenistis* hic refert Baronius, contigisse. Epitomator itaque Vita sancti Theodosii a Baronio citatus, et *Theodorus* episcopus Petrae in ejus Vita, eius verba de *Origenistis* anno **DXLVI** retulimus, neglecto temporis ordine, meminerunt odii Theodosii erga *Origenistas* occasione certaminum adversus haeticos gestorum, ob quæ eum tam ab *Agapeto* papa, quam ab *Ephraemio* Antiocheno laudatum fuisse diximus.

20. Controversia de Tribus Capitulis ex Origenis damnatione orta. — A num. 83 ad 89. Ex damnatione *Origenis* orta de *Tribus Capitulis* controversia, quam ex Emin. card. Norisio cap. 3 citato expliceo. *Origenis* damnatio ingentium turbarum ac calamitatum origo fuit: ejus enim defensione desperata ad ultionem animum Origenistæ dolose verterunt. *Theodorus* Cæsareæ Cappadocum metropolita, qui magna apud Justinianum gratia et auctoritate pollebat, ei suadet, *Aecephalus* compendio ad subscriptandam Synodus Chalcedonensem adduci posse, si tria tantum, quibus hi plurimum offendebantur, corrigeret. Nempe si damnaretur *Theodorus* episcopus Mopsuestiae Nestorii magister, cuius laudes habentur in Epistola Ibæ præsulis Edesseni in Synodo Chalcedonensi recitata. Dein si prohibeantur libri *Theodoreti* contra xii Capitula sancti Cyrilli in Ephesina Synodo consecrata, quos libros Patres Chalcedonenses non condemnarant, contenti dicto contra Nestorium a Theodoreto præsente anathemate. Tandem si rejiciatur memorati Ibæ Epistola ad Marim Persam, in qua laudat *Theodorum*, sanctum *Cyrillum* accusat, ac Ephesinam Synodum latæcitra examen præcipitis contra Nestorium sententiae insimulat. His Tribus Capitulis proscriptis subitam pollicetur *Aecephalorum* unionem.

21. Auctore Theodoro episc. Cæsariorum Cappadocie. — Ea tamen mente hæc Justiniano *Theodorus* suggestere visus est, ut Concilii Chaledonensis correctio strueretur, quod usque ad minimum iota *Pelagius*, cui *Theodorus æmulus* erat, ut nuper ex Liberato diximus, cum Occidentalii Ecclesia sartum tectumque volebat. *Theodora Augusta*, quæ palam *Acephalis* studebat, idipsum quod suaserat antistes Cesareensis, principi ineuleat, sed eo consilio pessima mulier facinus moliebatur, ut ubi semel Chaledonensis Concilii correctio in aliquibus fieret, jam universim ejusdem anctoritas collaberetur, ac nullius ponderis evaderet, quod alieni errasse monstraretur : « Hæc audiens imperator », inquit Liberatus in fine sui Breviarii, « et dolum dolosorum minime prospiciens, suggestionem eorum libenter accepit, et facere promptissime spopondit, etc. Annuithis princeps et hoc se ketus implere promisit, et relinquens operis sui studium unum in damnationem Trium Capitulorum condidit librum pro delictis nostris vobis omnibus notissimum ». Quo anno hoc edictum contra Tria prefata Capitula emissum fuerit, infra investigabimus.

22. S. Datius episc. Mediolanensis legatus ad

Belisarium. — Ad num. 89. Sanctus *Datius* Mediolanensis episcopus Romam ad *Belisarium* venit petiturns ab eo præsidium ad Mediænum Gothis eripiendum, ut refert Procopius lib. 2 de bello Goth. cap. 7, qui ait id contigisse anno tertio belli Gothicæ, *jam anno se ad brumale solstitium circumveniente*, ac postquam frimestres inducit Romanos inter et Gothos decretae fuissent. Quare legatio illa sancti *Datii* ipso fine superioris Christi anni contigit : falliturque Boëhdanus ad diem xiv mensis Januarii, ubi Vitam sancti *Datii* explicans, scribit eum anno tantum sequenti adversus Gothos auxilium a *Belisario* postulasse. Clerici enim Italie in Epistola legatis Francorum, qui Constantinopolim proficiscebantur directa, anno quingentesimo quinquagesimo primo scripta, ut infra demonstrabimus, inquiunt : « Sed et in civitate regia, maxime sancto episcopo Datio adesse cum Dei auxilio festinare : postutantes ut eum post xv aut xvi annos ad suam Ecclesiam redire concedat ». Quare legatio *Datii* pro Mediolanensibus sub finem anni **537** perfecta.

Concilium *Aurelianense III*, quod Baronius in annum **537** differt, hue revocabundum.

SILVERII ANNUS 3. — CHRISTI 539.

1. Ex insula Palmaria, ubi collegit Concilium, Silverius dannat Vigilium. — Annus Domini quingentesimus undequadragesimus Apione (alias Appio) Ægyptio consule absque collega notatur : ita Apio ab Api denominatus Ægyptius : licet in Novellis imperatoris, pro Apione, Ario ponatur. Novellæ¹ enim complures, quæ sub consulatu Arionis date reperiuntur, sub Apione consule scriptæ noscuntur. Numeratur idem annus belli Gothicæ in Italia quartus. Cum Silverius papa, tertio exacto Sedis sue anno, exagitatus (ut dictum est²) adversariorum calumniis et in Palmaria insula relegatus detentus, conventu habitu quatuor, qui eum convenerant, episcoporum, adversus Vigilium Romanæ Ecclesiae cathedræ invasorem anathematis

sententiam tulit, hisque verbis conscriptam ad ipsum misit¹ :

2. « Silverius episcopus Vigilio.

« Multis te transgressionibus irrelitum, sacerdotalis jamdudum novit generalitas : et quia cruentis humano sanguine manibus decessoribus nostris pervicacia tua subripiens, leviticis præsumpsis exebare ministeritis, plerique noverunt fidelium. Nam quia contra jura canonica, temporibus sancte memorie Bonifacii papæ, ipso vivente, successor ejus designari conabar, nisi tibi amplissimi senatus obviasset justitia ; tunc providentia pastorali ac Pontificali auctoritate, tua exercenda jam debuerant auspicia detruneari. Sed dum parvum vulnus in te neglectum est, insanabile acrevit apostema :

¹ Novel. LXXXVIII. usque ad xc. — ² Liberat. diac. in Brev. c. 22.

¹ Extat inter Acta Silverii tom. II. Concil. tom. I. Ep. Rom. Pont.

quod nisi ferro altis abscondatur, fomentorum sentire non potest medicinam. Quippe qui nequisimi spiritus audacia, ambitionis phrenesim conciens, in illius Apostolici medici, cui animas lighandi solvendique collata et concessa potestas est, versari contumeliam, novumque scelus erroris in Apostolica Sede rursus niteris inducere; et in memorem Simonis, ejus discipulum te ostendis operibus, data pecunia, meque repulso, qui favente Domino, tribus jam jugiter emensis temporibus ei praesideo, tempora mea niteris invadere ». Per tria haec mensa tempora tres annos, divinae Scripturae more, sue Sedis jam elapsos Silverius notat, qui subdit :

3. « Habeto ergo cum his qui tibi consentiunt pœnae damnationis sententiam : sublatumque tibi nomen et minus ministerii sacerdotalis agnoscere, sancti Spiritus judicio et Apostolica a nobis auctoritate damnatus. Sic enim decet fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari Catholica ; ut quod habuit amittat, qui improbabiliter temeritate quod non accepit, assumpserit. Data octavo kalendas Iulii ». Quod sequitur, principe Basilio, sive (ut alia lectio habet Belisario patricio adjectum putatur, enī temporibus his Silverii nullus conveniat Belisarii consulatus, neque Basili : quorum alterius, nempe Belisarii contigit ante annos duos ; alterius itidem, Basili scilicet, post annum sequentem. Subiector autem huic sententiae ejusdem papæ subscriptio et aliorum qui interfuerint episcoporum : « Caelius Silverius papa Urbis Romæ huius decreto anathematis in Vigilio pervasore faecito, ad omnia statuta consensum præbens, subscripti. Pariter et quatuor episcopi subscríperunt, id est, Terracinensis, Fundanus, Firmanus, et Minturnensis. Data est chartula per Anastasium subdiaconum ». Haec tenus ibi.

4. Sic igitur beatissimus Pontifex una cum Apostolo Paulo vincitus in Domino, aequo cum Paulo illud Apostolicum concinuit¹ : « Laboro usque ad vincula, quasi male operans ; sed verbum Dei non est alligatum ». Ita quidem, cum licet deportatus in insulam, inclusus carceri, vallatus custodia, atque consumptus inedia, nihil tamen remittit sacerdotolis roboris atque constantiae, vel Pontificie potestatis : potensque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, sciens cunctos sibi populos habere subjectos, quos suo arbitrio vel absolvat, aut aeternis vinculis obliget, auctoritate qua pollet, adversus Romanæ Ecclesie invasorem, spuriumque intrusum Pontificem valide telum damnationis intorquet ; et universo ostendit orbi, illum qui fastigium Apostolici throni ruiturus ascendit, seque pro Pontifice gerit, non referre Simonem Petrum, sed magnum, neque vicarium esse Christi, sed Antichristum. Eminet, licet conculta pressuris, insula Apostolica Sedes ; illustratur antistitis praesentia plus quam Roma, Palmaria ; non angustiatur

exigue insulae termino, nec clauditur circumdantis maris Ecclesia fluctibus, quae magis dilatatur adversis et crescit angustiis. Fœunda antiquorum martyrum palmis ipsa Palmaria, novo germine, tanti Pontificis martyrii palma mirifice decoratur ; coque magis, quod pacis tempore, cum nullus Christianæ fidei hostis Gentilis tyrannus insurgit, sola ipsa ejusmodi triumphali fronde virescit.

5. *Amatoris episcopi munera et litteræ ad Silverium, qui indefensus crudeltora in dies patitur.*

— Interea vero congemnit universus Catholicus orbis ad universalis Ecclesiae præsulis ignominias, communicans ipsius vinculis (ut licet) scriptis Epistolis, quarum unicum quod superest, hic tibi reddimus monumentum : quas enim unus inter alios Amator episcopus (quem puto Augustodunensem illum² qui hoc tempore claruit sanctitate) ad eum litteras cum munib[us] dedit, ut ea quam patiebatur ipsum levaret inopia, hic tibi integras exhibemus ; sie enim se habent² :

6. « Beatissimo Silverio Amator episcopus.

« A quibusdam, pater dilectissime, illis a partibus adventantibus audivimus, vos a Sede sancti Petri injuste pulsum, exilio destinatum. Quod nimis grave ferentes, misimus parva munuscula, id est, argenti libras triginta, ad vestram vestrorumque sustentationem ; quae petimus ut ita grato animo suscipiatis, sicut grata mittuntur intentione. Preceamur quoque, ut per vestram Epistolam nobis remandare (renunliare) non dedignemini, qualiter circa vos sit actum, vel modo agitur ; ut certainam rationem de vobis scire, et fratribus valeam nuntiare. Quid enim putas de nobis fieri, pater summe, cum de summo pastore et vicario sancti Petri talia fiunt ? Vos tamen nolite multum tristari, sed confortamini semper in Domino : quoniam potens est Divinitas immensæ tempestatis incerta bono serenitalis amovere. Ora pro nobis, beatissime papa ». Haec tenus Epistola sine die et consule. Extat ad eundem Amatorem redditâ Silverii nomine Epistola ab aliquo otioso ex Anastasi scriptis consarcinata, mendacii consulum apposita nola, a veritate historica procul abhorrens, quam ex hujus temporis scriptore Liberato diacono sincere prodidimus : unde indigne putantes quæ ipsius Silverii nomine censeatur, relinquimus eam undique imposturae labe suspectam.

7. Quod vero ad Pontificis defensionem spectat, iniq[ua]itas temporis reddidit Silverii vincula duriora. Etenim cum a Gothis Urbs esset obsessa, et universa Italia motibus Graecorum queratur atque Gothorum ; quodque scirent omnes, Belisarium cum universis viribus Orientalis exercitus pro adversariis contra Silverium militare : factum est, ut relegato Pontifici ad eum in Sedem restituendum nullus suppeditas ferre posset : non clerus Romanus foris Gothorum obsidione vallatus, et intus custo-

¹ 2. Tim. ii.

² De eo Roman. Martyrol. die xxvi. Novembr. — ² Fom. i. Epist. Rom. Pont. ante Ep. Silver.

ditus ab exercitu imperatoris, quicquam ex more præstare valuit; non reliqui episcopi, quod videbant frustra se niti posse, tot ingruentibus malis, contra torrentem: exspectantes omnes, si meliora forte, quod esset in optatis, tempora aspirarent. Silent leges, cum arma strepunt, nec canonum auditur clamor, ubi reboante classico milites excitantur.

8. Sic itaque injuria temporis factum est, ut ab Ecclesia indefensum ipsius Ecclesie visible caput opprimi sineretur, quod alias, urgente etiam Gentilium persecutione, accusationum vinculis absolutum, congregatum in cryptis episcoporum Concilium suo ipsius judicandum arbitrio jussit abire liberum. Ex quibus magis quis deploret istiusmodi infeliciissimum omnium rerum statum, quod sub Christianis principibus tieri contigerunt, quæ sub imperatoribus Ethniciis iisdemque diris persecutoribus, ne fierent, Occidentalis orbis episcopi sedulo studio intercesserunt: dum sine episcoporum sententia damnatur absque spe ulla restitutionis episcopus episcoporum, et subrogatus artibus hæreticorum is sedet, qui eum iisdem hæreticis de restituzione damnavi hæretici convenisset. Hoc quidem discerne gravius invenimus nunquam, neque periculum manifestius, sub quo fuerit Romana Ecclesia constituta. Sed qui super maria fundavit eam, de excelso solio clamat: Confidite, ego vici mundum.

9. Sed quid post haec Silverio accidit? Moverunt adversariorum invidiam obsequia illa ipsi ab episcopis diversis impensa; auxit et in eum odium ab ipso in Vigiliū anathema recens illatum: cuius rei causa factum est, ut arctiori custodia tradetur, ac denique (quod Liberatus diaconus testatur) consumi inedia cogeretur: sed id quidem sensim, non statim violenterque: adeo ut in annum sequentem ærumnosam vitam produxerit; adhuc enim annum unum ferme vixisse, ex eo cogimur affirmare, quod qui octavo kalend. Julii (ut dictum est) in Vigiliū litteras anathematis dedit; et tam ex Anastasio, quam ex Romano Martyrologio, duodecimo kalend. Julii obiisse legitur: non hoc utique anno, sed sequenti eum esse defunctum, affirmare necesse est. Dicemus de eo suo loco.

10 *Hunnorum incursiones, Persarum hostiles motus, alieque calamitates ingruunt.* — Sed quantis haec Deus illata in Summum Pontificem mala immissis cælitus cladibus vindicavit vix credi potest; referreque detrectare, quod superare videantur humanum captum: sed cum haec Procopius referat, qui hoc tempore eamdem quam habebat præ oculis scribebat historiam, verbis ipsius hic describere minime prætermittam. Sub hoc enim anno decimo tertio Justiniani imperatoris haec adeo infelia contigisse narrat in Oriente, unde malum tantum originem duxit, his verbis¹: « Ingentes igitur tunc Hunnorum exercitus Istrum

transmittentes in omnem Europam invaserunt, nec ulla natio tot in haec parte maleficia damnaque intulit. A sinu enim Ionico hi Barbari omnia usque Bizantii suburbana populati sunt, arcusque duas munitissimas in Illyrico, civitatemque Casandream vi everterunt, quam antiqui Potideam vocabant: mullaque gaza simul cum centum et viginti milibus hominum captis, domum reverterunt, nullo penitus eis resistente. Posteris autem temporibus siuepius reversi intoleranda Romanis mala intulerunt: nam in Chersonensi expugnatione oppidanos deceperunt, ex parte mari (Melanes vocatur) muros ascendentibus de improviso eos oppresserunt, quorum partim capti, partim interficti sunt. Nonnulli angustias maris inter Abidum et Sextum transeuntes, in Asiae loca excurrentes, Chersonesum reverterunt. Inde denique rursus domum eum toto exercitu se recepérunt. In alia item irruptione Illyricum repentes, Thermopolim obsedere: oppidanis se acriter defendantibus, vestigabant quanam via facilius ascendere possent; praeter spem unam repererunt, qua ad montem his supervenientem (supereminentem) duicit. Sic omnes fere Græcos, praeter quam Peloponnesiacos infestantes, terlio domum remigrarunt ». Haec de Hunnorum incursionibus Procopius: quibus tradit inferioris, annuam esse pollicitum imperatorem pecuniam, sicut et Saracenis: ita ignominiose coactus est imperator a Barbaris ingruentibus redimere pacem pensatione tributi, qui haud pridem, cum Dei amicus esset, Wandalos, Gothosque invictos superasset.

11. Et unde (si quis accurate investigabit) tantorum malorum causa provenisse, dicenda, nisi ob numen offendsum? Quoddam hoc fuit quodammodo monstrum, ut qui victor in omnibus Justinianus imperator universa Africa potitus fuit, atque item bello Siciliam, Dalmatiam, Italiamque una cum Urbe recepit, idem ex insperato Hunnos pati coactus sit infundentes se usque in Constantinopolitanæ urbis moenia, nec eos quicquam virium habuerit expellendi. Quis non manu tractet, et aperta omnino luce non videat, vocari a Deo Barbaros in demolitionem et damnum imperii, cum sancta religio a principibus saueiatur? Cum factum est in Silverium, quod nec profanus aliquis tentare ausus fuisse; passum est ab Hunnis Romanum imperium, quod vix quelibet destituta sine rege provincia subitura fuisse.

12. Sed pauca sane haec atque adeo levia quaque dixerit, si conferat cum his quæ post haec mala sunt subsecuta, hoc tamen anno fieri cœpta. Et quænam haec? Audi ex eodem auctore Prokopio, dum ait, hoc ipso anno decimo tertio Justiniani imperatoris Cosrhoen regem Persarum statuisse rumperet fedus, quod perpetuum fuerat cum Romanis sancitum, nec ullis potuisse ab instituto revocari litteris vel legationibus imperatoris: quænam vero ingentia mala bellum hoc secum vixerit, idem fuisse narrat, nosque suis locis summatis dicturi sumus. Vitigem enim Gothorum regem per legatos

¹ Procop. de bello Persic. I. ii.

sollicitasse Cosrhoen ad inferendum bellum Justiniano imperatori, idem Procopius alibi tradit¹. His quidem malis Orientale imperium hoc anno exagitatum constat. In Occidente vero post fatigantiam Italiam diuturno Gothicō bello, postque longam Urbis obsidionem, ingenti penuria universus populus laboravit. Ita plane in ultionem scelerum patratorum evacuens gladium irae sue, « famem vocavit Deus super terram² et omne firmamentum panis contrivit»: ac secundum illud propheticum³: « Residuum eructe comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo»: equidem quod bellicæ devastationi superfuit, penuria devoravit, et pestis; et si quid a penuria et peste remansit illæsum, rursum furor Gothicus devastavit: ita ut non soluta obsidio Urbis, sed potius ejusdem dilatum videri potuisset excidium, nec Gothorum tantum, sed Græcorum etiam gladiis tradita Italia devoranda.

13. *Perdurante Urbis obsidione, fames et pestis vexat Italiam.* — Sed antequam ista adeo ærumnosa laboris dolorisque plena narremus (ut cuncta ordine temporum describamus) quæ prius de Urbis obsidione ab eodem Procopio sunt dicta, ea scilicet quæ ad institutum pertinent, hic describamus. Quæ igitur mense Martio anno superiori obsideri cœpta est, ultra annum dies novem eamdem obsidionem propagatam fuisse Procopius tradit⁴ cuius quoque testificatione, Romanorum studium erga Christianæ religionis cultum mirifice commendatur, cum quæ essent Gentilitiae superstitionis mirum in modum detestarentur; quod ex iis quæ tunc acciderunt, digno exemplo edito demonstrarunt: cuius rei causa fortasse accidit, ut non tam cito, veluti sub Alarico, tradita Gothis ipsa Urbs fuerit, quando (ut suo loco superius dictum est) vigebat apud plurimos nobilium superstitione idolorum. Verum licet purissimi modo Romanii, paucis exceptis, essent Christianæ religionis cultores, proculque abhorrent ab omni cultu deorum; tamen quod rejecto legitimo sacerdote, illic illud in loco sancto esset exaltatum idolum, ob Græcos tale sensit Urbs ipsa flagellum: dederunt ei pœnas, qui tantæ abominationis fuerunt auctores. Sed quæ de Jani delubro scribat Procopius, audiamus:

14. « Per id tempus, inquit⁵, Romani quidam Jani famum aperire, foribus vi occulte illata, tentarunt. Ille Janus deorum antiquissimus fuit, cuius foro in medio et ex adverso Capitolii sacellum extat paulo supra eum locum, quem nunc Romani Tres Pareas appellant. Id vero Jani sacellum totum ex ære constructum fuisse sat constat, et quadrata quadam dimensione locatum; tantaque amplitudinis, quanta integri Jani statua poterat, quæ utique et ipsa cum ænea sit, non minor quam quinquepedalis esse apparet, per cætera omnia mortali similis, capite dunitaxat bifrons, ita ut facies altera

in orientem solem diverget, in occidentem altera: porta utrinque et ænea in faciem alterulram versæ: quas ferme in pace et prosperis rebus occludi Romani veteres quondam instituerunt, contraque aperi, dum interea bellum his esset. Sed Christianæ fidei disciplinam si uspiam alii inquam, Romani præcipue sunt venerati. Unde has Jani portas perinde neglectas, ne bellantes quidem aperire. In ea tamen obsidione nonnulli, velut illius (ut reor) opinionis et cultus memores facti, enī clam sunt patefacere; haud tamen omnino id exequi potuerunt, nisi catenus, ut forces vim passæ non invicem sic cohaerent, ac ante arctius cohaessent. Latuere tamen qui aggressi id facinus fuerunt, nulla ejus rei, ut in tanta omnium perturbatione, habila questione; quippe cum nondum ad principes ipsos id delatum fuisset». Upole qui haud inultum facinus relicturi erant, ubi ejus auctores sollicite perquisitos adinvenissent. Si igitur adeo magnum exercrandumque aestimabatur sacrilegium, vel aperire Jani portas esse tentatum; quæ de sacrificantibus diis, aliasve superslitiosos deorum cultus tentantibus fuerant pœna sumenda? Hæc de Urbis obsidione; quam perdurasse menses quatuordecim dum alii tradunt, certe a Procopio, qui ful præsens, erroris penitus arguantur, cum ipsam annum unum et dies novem perseverasse tantum affirmet. Sed quæ his successerunt mala, narremus.

15. Sub hoc eodem anno, qui quartus belli Gothicæ a Prokopio ponitur inchoatus, dira fames vexavit Italiam, de qua ista idem auctor habet⁶: « Cum, inquit, jam se verterat annus, et messis tempus adasset, in campis frumentum sua sponte maturescerat; non tamen qua prius id copia fuit, sed longe minori, ut quod nec hominum manibus, nec boum labore satum humoque teclum fuisset, sed temere in agri superficiem jactum: unde ejus pars quædam terra vi foras emerserat; ipsum id tamen cum demeteret nemo, præ nimia sui matutinale in terram iterato excidens renasceretur. Quæ res cum eundem in modum in Æmilia accidisset, ejus regionis homines propriis sedibus ac bonis relibris, in agrum Picenum profugerant, haud quaque existimantes ejus provinciæ loca, quia maritima essent, eadem omnino rei frumentariae inopia premi. Tuscos prælerea haud secus ac pari de causa fames attigerat. Ex his tamen qui montes incolerent, frumenti in modum e glandibus comolitis confectum panem edebant. Unde vulgatis velut in pecua morbis, uti par erat, multi mortales capiebantur, et paucis superstibus interibant. In Picentes autem tradunt non minus quinquaginta millia hominum præ inedia interisse, et longe plures extra Ionicum sinum. Qua autem morbi specie, et quemadmodum hi morerentur, mox explicabo.

16. « Cum enim nihil iis esset quo vescerentur, exenuati nimirum omnes pallentesque reddeban-

¹ Procop. de bello Goth. l. II. — ² Psal. cix. — ³ Joel. 1. — ⁴ Procop. de bello Goth. l. I. et II. — ⁵ Ibid. l. I.

⁶ Procop. de bello Goth. l. II.

tur, caroque ut cibo diutius carens in seipsa retracta cohæserat : felle item cum nimium abundaret, atque adeo corpora ipsa vi sua oppressa jam infecisset, haudquaquam sinebat suo e pristino cursu in his venas defluere. Malo itaque pervincente, nihil prorsus succi corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata corio persimilis erat, præ se maxime ferens quod impacta ossibus inhaesset, livore jam in nigredinem commutato : unde et homines exustis facilis nūlī absimiles videbantur, eorumque facies stupidior erat, torvusque et furentis adspactus. Mortem itaque passim obibant, cibi partim inopia, nimis parfim saturitate. Nam postquam in his fuerat calor omnis extinetus, quem natura introrsum exusserat; si quis forte eos ad satietatem et non paucitatem cibasset (ut recens uali lactari soleat) cum ingestos minus digerenter cibos, celerius longe moriebantur. Fuere qui fame cogente, alterni se esitarent : feminas enim duas fuisse tunc tradunt, quæ viros septendecim imperfectos absumpserint. Haec namque (ut ferunt) eum solæ et resides domi, ceteris mortuis superfluerint, divertentibus ad se peregrinis, noctuque dormitantibus imperfectis divescabantur : septem itaque et decem diversis temporum spatiis in cibum absumptis, octayus ac decimus qui ad has forte diverterat, somno tunc subito expperfectus, eum in se eadem quæ et in cæteros fecerant, molirentur, cognita primum facti ab his ratione, utrasque obtruncat.

17. « Sed eo jam alibi evaserat famis necessitas, ut quicquid ubique herbarum esset, celerius nonnulli adirent, et genu in terram nisi, cum avelere has niterentur, deficientibus viribus (nam e corporibus vigor omnis abscesserat) porrectas ad herbas solo moribundi procumberent; inseptuque passim manerent, cum hos nemo humo congeret : non enim erat qui sepultura rationem haberet ». Haecen de fame Procopius horum inspector ac deplorator.

Porro Miscellæ auctor conjungit famem hanc cum ea quam Urbs passa est, dum obsideretur: sed quam atrox ista fuerit, testificatione S. Dacii Mediolanensis episcopi ita paucis describit: « Tanta siquidem per universum mundum eo anno, maximeque apud Liguriam fames exereverat, ut (sicut vir beatissimus Dacius Mediolanensis antistes retulit) pleraque matres infelicium natorum comedarent membra ». Haec ipse, quæ quidem perperam ponit sub anno decimo quinto imperatoris: sicut et errare convineitur Cedrenus, qui eamdem sub anno nono recenset. Nam quantum ex Procopio, qui præsens fuit, inspicere licet, ad præsentem haec sunt annum referenda. Sed non defuit tunc Dei servis ammona.

18. Tunc enim accidisse videtur mirandum illud, quod sanctus Gregorius de sancto Benedicto narrat his verbis¹: « Alio quoque tempore in ea-

dem Campania regione fames incubuerat, magna- que omnes alimentorum indigentia coangustabat. Jamque in Benedicti monasterio triticum deerat : panes vero pâne omnes consumpti fuerant, ut non plus quam quinque ad refectionis horam fratribus inveniri potuissent. Cumque eos venerabilis Pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatem studuit modesta increpatione corrigeret, et rursum promissione sublevare, dicens: Quare panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundantanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modii ante fores cellæ in sacris inventi sunt, quos omnipoiens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc usque manet incognitum. Quod eum fratres cernerent, Domino gratias referentes, didicerunt iam de abundantia nec in egestate dubitare ». Haec Gregorius.

19. *Mediolanum excisum a Gothis, unde Dacius episcopus evulit.* — Sub eodem quoque anno quarto belli Gothicæ recenset idem qui supra Procopius cladem civitatis Mediolanensis, quando a Gothis capta et solo penitus æquata est. Rem gestam ipse² pluribus scribit, quem tu consulas. Sed quæ post tantæ urbis excidium enarratum fusius, brevi cuncta stringens epilogi, deum adjicit, acceipe: « Mediolanum vero amplissimam urbem solo æquatam delent, in eaque virorum trecenta millia sine ullo ætatis respectu trucidant: feminas vero servitorum in morem abductas Burgundionibus dono dedere, ut proueritas his gratias redderent pro inita secum belli societate. Reparatum vero, qui ad Romanos detectionis causa fugerat, inventum, comprehensumque et minitatim concisum vorandum canibus objecere. Birgentius tamen ejusdem non expers noxae (nam et is Mediolani tunc aderat) fugiens in Venetos abiit; indeque sequentibus suis, in Dalmatiam venit, et ex ea provincia ad imperatorem se Byzantium confulit ». Haec Procopius: quæ quidem facta sunt a Mundila Gothorum duce fœdifrago.

20. De Dacio autem episcopo Mediolanensi, quem jam ante legatione apud Belisarium funerum esse ex Procopio³ diximus, quid factum sit, licet nihil dicat; ipsum tamen fuga lapsum cruentorum manus evasisse Gothorum, S. Gregorius³ papa testatur, pervenisseque Constantinopolim: sed quod persecutores Gothi Ariani essent, causa fidei exactum civitate ipse putavit; qui et quid in via eidem acciderit, ita narrat: « Ejusdem quoque principis tempore », nempe Justiniani, « cum Dacius Mediolanensis urbis episcopus, causa fidei exactus, ad Constantinopolitanam urbem pergeret, Corinthum devenit. Qui dum largam domum ad hospitandum quereret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, et vix inveniret, adspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamque sibi preparari ad hospitandum jussit. Cumque ejusdem loci incole dicerent, in ea tunc manere

¹ Greg. dial. l. n. c. 21.

² Procop. de bello Got. l. i. — ³ Ibid. — ³ Greg. dial. l. iii. c. 4.

non posse, quia multis jam annis hanc diabolus inhabitaret, atque adeo vacua remansisset; vir venerabilis Dacins respondit, dicens: Imo ideo hospitari in eadem domo debemus, si hanc spiritus malignus invasit, et ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari praecepit; securusque illam, antiqui hostis certamina toleraturus, intravit: itaque intempesta noctis silentio, cum vir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis vocibus, magnisque clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentum, porcorum grunitus, stridores soricium. Tunc repente Dacius tot bestiarum vocibus excitatus, surrexit vehementer iratus, et contra antiquum hostem magnis cœpit vocibus clamare, di-

cens: Bene tibi contigit, miser: tu ille es qui dixisti: Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuam porcis et soricibus similis factus es: et qui imitari Deum indigne voluisti, ecce (ut dignus es, bestias imitaris. Ad quam ejus vocem (ut ita dicam) dejectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem dominum ad exhibenda monstra que consueverat, ulterius non intravit? Sicque postmodum tideum habitaculum facta est: quia dum eam unus veraciter fidelis ingressus est, ab ea profundus mendax spiritus atque intidelis abscessit » Haec sanctus Gregorius. Atque de his hactenus: reliqua de Dacio inferius suis locis dicenda erunt.

Anno periodi Graeco-Romanorum 6032. — Iesu Christi 539. — Vigilius papa 3. — Justiniani imp. 13. Vitigis reg. 4.

1. *Quindecennalia Justiniani.* — Appio absque collega in Oriente consul processit, diciturque ab auctore Chronici Alexandrini *Strategii filius*. Baronius et Onuphrius Appionem hoc anno consulēm *Ægyptium* vocant, et hoc pacto eum cum Appione Ægyptio ejus avo, patricio et aerarii eastrensis praefecto, quem Procopius lib. 1 de Bell. Persie, cap. 8 prodit, ab Anastasio imp. consortem imperii renuntiatum fuisse, perperam confundunt. Appius enim *Ægyptius* pater fuit *Strategii*, qui anno DXXXII Justiniani jussu interfuit Collationi Orthodoxos inter et Severianos habitæ, ut testatur Innocentius episcopus Maronie qui eam litteris mandavit. In ea enim, ut videre est apud Baronium eo anno num. 34, *patricius Strategius*, qui tune comes erat divinarum largitionum, sic alloquitur episcopos: « Scitis et vos, quoniam gloriose memoriae pater mens Appius ex Ægyptiorum oriundus provincia, etc. » Hic vero *Strategius* pater fuit Appionis hoc anno consulis, ut mox ex Chironico Alxandrino diximus. Vivebat adhuc hoc tempore *Strategius*, ut liquet ex Prokopio lib. de Bell. Persie, c. 1, ubi vocat eum *patricium et imperatorie Gazæ praefectum*, et ex Novella Justiniani cv, anno DXXXVI data, quæ inscripta est *Strategio comiti sacrarum largitionum, exconsuli et patricio*, qui ideo consul honorarius fuerat. Nepotes vero avorum noninibus apud Romanos sœpe appellatos jam observavimus. In Novella LXXVIII aliisque, iste *Appio* dicitur *Ario*, errore nato ex græca littera P. accepta pro latina P. Littera enim latina R. græcis est P, id

est, &c. Sic in lege vi Codicis Justiniani de *Officio rectoris provincie*, legitur *civitas Phodiorum*, loco, *civitas Rhodiorum*, ut notat Cujacius IV, observat. vi. *Quindecennalia* imperii vivente Justino a Justiniano suscepti.

2. *Gesta anno v belli Gothicæ.* — A num. 1 ad 10. Est hic annus belli Gothicæ *quintus*, quo Romanis consilium fuit, *Ostrogothos* ex agro Piceno pellere, ut videre est apud Prokopium lib. 2 Bell. Goth. cap. 18 et seqq. ubi et ait, Fesulas, Auximini, Ravennam, ipsumque regem *Vitigem* captivum in potestatem Romanorum devenisse, ac *Theodebertum* Francorum regem cum ingenti exercitu Alpes superasse, ut Ostrogothis auxilio esset, sed acceptis *Belisarii* litteris in Franciam rediisse. Quibus narratis Prokopius librum illum 2 his verbis claudit: « Et annus hunc quintus hujus belli exhibat, quod Prokopius historiæ demandavit ». Quare quæ de Ravenna eum Vitige redditæ Belisario anno sequenti a Baronio narrantur, gesta sunt ejusdem anni exordio, quo adhuc annus v belli Gothicæ in cursu fuit. Qua de re infra.

3. *Epistola Silverii PP. ad Vigilium supposititia.* — Caeterum Silverius papa die xx mensis Junii anni elapsi mortuus est, licet Baronius mortem ejus in annum sequentem male differat, ut ibidem videbitur. Epistola Silverii papæ Vigilio inscripta, eujus initium: « Multis te transgressionibus irrelitum, etc. » supposititia est, ut ostendunt stylis barbaries, falsa nota consularis, et emendicata ex Epistola Felicis II ad Acacium sententiae. Prae-

terea millo Historicorum testimonio confirmantur, quae de Vigilio *Silverius* in ea narrat, scilicet *cruentis sanguine manibus* leviticum munus affectasse, *decessoribus suis* subrepsisse, et senatus justitia repressum fuisse. Tertio, incredibile est, *Silverium*, quem statim a dejectione sub inimicorum custodia detentum, ac in exilium deportatum Liberatus testatur, indictio episcoporum conventu anathematis sententiam in Sedis suæ pervasorem promuntiasse. Neque enim id eo tempore contingere potuit, quo *Pataram*, patria pulsus, Sede privatus, Pontifex incolebat; cum hinc anathematis decreto, non Asiani, sed Itali subserbant episcopi. A reditu excommunicatum *Vigilium* nemo dixerit; statim enim *Silverius* Vigilio ænulo suo traditus est, et in *Palmariam*, vel *Pontium* insulam deportatus, ubi verisimile non est, custodum vigiles oculos fallere, Synodos indicere, canonicas sanctiones condere, anathematismos in adversarios torquere potuisse. Quare ea Epistola ex Annabbus expungenda.

4. *Epistola Amatoris epise. Aduensis ad Silverium supposititia.* — Supposititia pariter *Amatoris* episcopi Augustodunensis ad *Silverium* Epistola, a Baronio etiam recitata, ut demonstrant consultatus nota mendax, styli barbaries, phrases et sententiae, ex legibus Honorii et Arcadii impp. ex Leone et Gregorio Romanis Pontificibus, et Bonifacio Moguntino archiepiscopo excerptae. Denique hanc Epistolam *Isidori Mereatoris* partum esse, ostendunt verba Ennodii, et *Silverii* calamitatum Historia, qui statim atque *Pataram* exili sui locum deportatus, ab imperatore Patareni episcopi precibus exorto Romam revocatus est. Quæ si vera sint, quo in loco *Silverius* redux *Amatoris* munera suscepit? Hæc mere fabulosa. Supposititia denique *Silverii* papæ Epistola ad *Amatorem*, ut ipsem Baronius fatetur, qui eamdem censuram duabus praecedentibus inure debuit. Neque enim per haec tempora Augustoduni *Amator*, sed *Agrippinus* sedebat ab anno scilicet DXXV usque ad praecedentem, quo Concilio Aurelianensi III interfuit, quo *Silverius* mense Junio mortuus est. *Agrippino* non multo post successit *Nectarius*, ut legere est apud *San Marthanos*, et *Annales Ecclesiast. Frauc.*

5. *Persæ bellum in Romanos decernunt.* — Ad num. 42. *Persæ* hoc anno bellum in Romanos decernunt. Nam, ut habet Procopius lib. 2 de Bell. Persi. cap. 2, *Vitiges* variis jam affectus cladibus ad Chosroen binos, qui illi expeditionem in Romanos suaderent, legatos misit, *Ligures saeredites pecunia ad id magna inductos*. Significarunt hi Chosroi Persarum regi *Justinianum* orbi terrarum universo inhibare, et postquam Gothicum regnum evertisset, in Persas armalurum. *Chosroes Justiniano* invidens ad solvendam pacem impulsus est: « Placuit inferre primo vere Romanis arma. Erat autumnus, agebatque annum imperii *Justinianus XIII* », inquit Procopius cap. 4, qui capite sequenti narrat, *eodem tempore* cometem apparuisse, et *Hunnos* trajecto Istro omnia populatos esse. Quam

Hunnorum irruptionem Baronius num. 10 recte recitat.

6. *Roma anno DXXXVII a Vitige obsessa, et anno DXXXVIII obsidio soluta.* — A num. 13 ad 19. Procopius lib. 1 de Bell. Goth. cap. 24 testatur, Romam a Vitige obsessam esse *invenire Martio*, et lib. 2, cap. 10, ait: « Jam annus circa vernum æquinoctium se vertebat, in obsidione contritus totus cum diebus præterea novem; quando Goths castris suis omnibus incensis, prima luce, se in viam dederunt ». Tum cap. 12 scribit: « Cum hyeme anni Christi quingentesimi trigesimi octavi. Quare *Roma* a Vitige mense Martio anni DXXXVII obsessa, et mense Martio anni DXXXVIII, non vero currentis Christi anni, ut putavit Baronius, obsidio soluta. Durante obsidione pestis et fames Romanos valde vexavit: « Estivo solsticio inente », inquit Procopius lib. 2, cap. 3, « cum fame pestis Urbe invasit, militibus rei eibaræ nihil erat reliquum præter panem; quo ipso defecti Romani cæteri, fame simul et lue gravissime contlictabantur ». Nec minora Gothos damna accepisse refert Procopius cap. 14, « Ita ut, inquit, jam ipsos quoque urgeret fames, etc. Accessit pestilentia, quæ cum eos invasisset, multos necabat ». Hinc Gothi desperare bello cœperunt, ac de discessu deliberare. Itaque oratores *Romam* destinant, et pactis induciis utrinque obsides dati sunt, ut refert Procopius cap. 6. Tandem mense Martio anni DXXXVIII, ut diximus, Gothi discessere.

7. *Mediolanum a Gothis obsessum et eversum.* — A num. 19 et seq. *Mediolanum* Gothi castris positis obsedere, postquam ad Urbem *Belisarius* præsidium misisset, ut narrat Procopius lib. 2 de Bell. Goth. cap. 13, quod sub initium superioris Christi anni conligit; cum ea obsidione narrata statim asserat Procopius cum hyeme exiisse annum bellum Gothicum tertium. Verum obsidione longius extracta, obsessi premente jam nimium fame sie vincebantur, ut plerique a canibus, muribus, alijs que animantibus, antea non receptis in cibum, dentes minime abstinerent, inquit Procopius ibidem cap. 21, dum verba facit de iis, quæ anno belli Gothicæ quarto accidere, qui addit. *Mundilam* urbis præfectum eam dedidisse, et Gothos eam solo aquasse, ut ex Procopio Baronius narrat. Hæc deditio ac strages ad annum præsentem pertinent. Procopius enim, postquam de ea egit, scribit annum quartum bellum Gothicum exiisse: et parte alia continuator *Marcellini* ad consulatum Joannis solius, ad annum nempe Christi DXXXVIII asserit. *Oraum Vitigis* nepotem *Mediolanum longa* inedia detrivisse; ac dein ad Apponis consulatum hoc Christi anno gestum inquit: « Gothi *Mediolanum* ingressi muros diruunt, prædamque politi omnes Romanos interficiunt ».

8. *Incertum qua de causa S. Datius ep. Mediolanensis Constantinopolim profectus sit.* — Baronius num. 20 existimat, sanctum *Datiūm* episcopum Mediolanensem Iuga lapsum eruentorum

Golhorum manus evasisse, et Bollandus ad diem xiv Januarii quo sanctus Datus colitur, relata Baronii opinione ait, futurum qui hoc probabile existimet, « captum quoque fuisse Datium, sed Castiodori veteris amici gratia libertati deinde restitutum ». Denique sanctus Gregorius papa lib. 3 Dialog., cap. 4 ait *Datium causa fidei exactum pervenisse Constantinopolim*. Verum haec omnia incerta : *Datus* enim anno **xxxxvii** a Mediolanensibus ad Belisariorum legatus missus est, et postea annos circiter quindecim Mediolano abfuit, ul anno superiori ex libello clericorum Italiæ, quem Baronius et Bollandus non viderant, diximus.

9. *Moritur S. Joannes Reoamensis abbas.* — Jonas abbas in Vita sancti Joannis abbatis Reoamensis monasterii in territorio Lingonensi positi, de ejus morte loquens ait : « Migravit ad Domimum circiter centum viginti annorum, quinto kalendas Februarii ». Petrus vero Roverius, qui hujus monasterii historiam collegit, refert se in MSS. Reoamensis adnotatum invenisse, obiisse Joannem, « anno Domini quingentesimo dñodecimo, juxta quod in Cyclo B. Victorii episcopi numeratur » Cyclus Victorii Aquitani **xxxii** annorum kalendis Januariis anni Christi vicesimi octavi exorditur, ut eo anno diximus, ideoque si annis hujus Cycli numeros **xxvi** adjicias, annum Christi currentem tibi

repraesentabit. Hoc itaque anno, qui Cycli Victoriani est **dxii**, mortuus est *sanc tus Joannes*, cuius Vitam primum conscripsit auctor coetaneus asceta monasterii Reoamensis, quam postea *Jonas abbas*, ut ipsem in suo prologo fatetur, recognovit et interpolavit. Monachi tamen Reoamensis opus in variis adhuc bibliothecis extat. In eo dicitur, Joannem floruisse « a tempore Valentini Cæsaris alque Marciani imperatoris », et vixisse usque ad tempora *Theodeberti* Francorum regis ; quo pacto annos **cxx** natus esse non potuit, quando vita luctus est ; cum *Marcianus* anno **cvi** imperium inierit ; et hancem Gregorius Turonensis lib. de Gloria confess. cap. 27, scribit etiam, eum vixisse centum viginti annis. Existimo itaque sanctum *Joannem* anno **cxxix** in lucem produisse, et annos **cxx** vixisse, ut habeat Turonensis ; et in ejus Vita annos illos non deduci a Marciani imperio, sed ibi sermonem esse de tempore, quo floruit, seu in omnium ore versari cupit. Sancti *Joannis* Vitam exhibet Bollandus ad diem **xxviii** Januarii ; Reoamense vero monasterium hodie vocatur monasterium sancti Joannis, vulgo *Monstier S. Jean*. De sancto Joanne legendus etiam Cointius in Annal. Ecclesiast. Franc.

Expedito Italica *Theodeberti* regis Francorum, de qua anno sequenti num. 9.

VIGILII ANNUS I. — CHRISTI 540.

1. *Silverii papæ martyrium et miracula.* — Qui sequitur annus Domini quadragesimus supra quingentesimum, adscriptus Fastis reperitur consulatu solius Justini : tu addas collegam Paulinum, iuniores dictum, ad distinctionem alterius Paulini, qui ante sex annos una cum Justiniano imperatore consulatum gessit. Ex Actis tertii Concilii Aurelianensis Justino consuli hunc collegam addimus Paulinum. Cum enim in fine ejus Concilii notatum tempus habeatur, quo celebratum est, anno videlicet vicesimo sexto Childeberti regis Francorum sub consulatu Paulini junioris; hic ipse annus Domini quadragesimus supra quingentesimum demonstratur : secundum vero Aurelianense sub anno vicesimo secundo ejusdem regis notatum habetur ; ut plane appareat perspicua undique veritas. Sic

igitur, libera jam redditâ a longa obsidione Urbe, placuit Belisario hoc affletis reddere senatoribus, ut more majorum suum in Occidente crearent consulem, atque Paulinum eligerent, quem scirent ex progenitoribus consulibus procreatum. Porro idem annus a Prokopio, qui per chronologiam belli Gotthici numerat annos, ponitur quintus ejusdem belli.

2. Quo anno Silverius papa in insula Palmaria relegatus, confectus ærumnis, consumptusque inedia diem tandem clausit extremum duodecimo kalendas Julii, ita martyrii corona sublimis in cælum eum martyribus collegis assumptus ; cum etiam ab Ecclesia Catholica insignitus nobilique martyris titulo sacro adscriptus Albo, perenni memoria perseverat dies natalis ejus annis singulis re-

divivus. De loco autem martyrii inter Liberatum et Anastasium ea discrepantia reperitur, quod ille in Palmaria insula id accidisse ait, iste vero in Pontia: sed cum eadem ipse sibi vicinæ sint, haud potest diversitas ista alicujus esse momenti, cum de altera in alteram transferri perfacile potuisset. Ceterum Liberatus diaconus, cum iis ipsis temporibus hæc scripserit, firmiorem sibi vindicat fidem.

3. Qui igitur martyrii coronam consequi sub Christianis principibus Silverius meruit, a Deo eliam post migrationem est illustratus gratia miraculorum, testantibus quidem signis, vivere gloriosum in cælo, quem vis tyrannica adeo compressisset in terris. Nam audi Anastasium paucis magna narrantem: « Sepultus est, inquit, in eodem loco XII kalend. Julii (Junii), ibique occurrit multitudo male habentium, et salvantur ». Hæc de miraculis. Ita quidem et ostensione signorum voluit Deus universæ Ecclesiæ innotescere qui germanus esset Romanae Ecclesiæ Pontifex, et palam omnibus fieri in cælum cum collegis martyribus pontificibus esse receptum, quem furor hæreticorum et ambitionis hominis insana cupidio usque ad interitum afflictasset. His vero Anastasius subdit: « Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembris, ordinavitque presbyteros tredecim, diaconos quinque, episcopos per diversa loca numero decem et novem »; cum sedisset annos quatuor, et quintum inchoasset. Quod autem aliqui nec duos annos ejus Sedi concedunt, inde id evenisse liquet, quod absurdum admodum numerent ejus Sedis tempus usque ad Vigiliū intrusionem tantum, cum ipse Silverius e Sede expulsus est: at vero usque ad consummatum martyrium semper ipsum legitimum perseverasse Pontificem, et Pontificia, ut hennit, exercuisse liquet; Vigiliū autem contra verum Dei sacerdotem sedentem nullum meruisse pontificis titulum constat. Subdit vero hæc Anastasius: « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Ille usque ipse.

4. Post abdicationem factam, legitimus papa eligitur Vigilius, qui transmutatur. — Sunt plane ejus illa ultima verba pensanda: « Cessavit episcopatus ejus dies sex ». Quibus perspicue intelligas, quem usurpasse et malis artibus nactum esse, immo et invasisse diximus viventis Silverii Sedem, et excommunicatum lieet, factione tamen hæreticorum munitum usque ad ejusdem Silverii obitum tenuisse; hunc ipsum tamen, simul ac Silverium defunctum atque miracula edere audivit, minime diutius sedere perseverasse, seque ipsum in ordinem redegisse, probe scientem minime se legitimum fore dicendum pontificem, quem tot crimina deturpassent: cum præter simoniacam labem, redarguerent ipsum conniventia cum hereticis, pactis conventis conscripta jurataque ipsorum defensio et Anthimi restitutio, Silverii insuper prædecessoris expulsio, ejusdemque necis cooperatio, atque denun quod post damnationem et anathema in ipsum a Silverio irrogatum, sedisset nihilominus

tanquam verus in Ecclesia pontifex. Hæc, inquam, ipse considerans, post Silverii obitum a Sede male occupata descendit, fretus tamen potentia Belisarii quod esset eam mox iterum consensurus; locumque sic præbens sacris habendis comitiis conquievit. Ita quidem se a pontificatu abdicasse Vigiliū, ex spatio vacationis Sedis Silverii diendum omnino est: nam quomodo potuit secundum Anastasium Sedes vacasse sex dies, si Vigilius, ipso vivente Silverio, intrusus semel, sedere post ejus obitum perseverasset? nentiquam enim id aliquo modo potuit accidisse.

5. Verum, quod ipse id fecerit tanquam representatus in scena comordiam, non ex animo, sed ut quoquo modo eliceret de sua electione cleri Romani consensum; inde milii facile persuadeo, dum non (ut par erat) pœnitens seclerum patratorum, omnem penitus conceptam de Sede pontificia adipiscenda spem abjecit, seque ea prorsus judicavit indignum, reliquumque vitæ tempus (ut ab eo exigebant gravissima criminum pondera) in laetam sibi transigendum indixit: sed consueta summi honoris prurigine exagitatus, ut eum consequi tuto posset, nec unquam inde ejici ob perpetrata delicia, hujusmodi sibi vafer viam aperiendam curavit: cum præsertim securus de Belisarii voluntate, cuius studiis ex Theodore Augustæ mandatis foret totius cleri extorquendus assensus, haud dubiam jaceret aleam, cum seiret eamdem quam vellet faciem reddituram. At quoniam eorum quæ sunt in mente inspecto tantum et judec alque vindex est Deus; non nobis quæ in ejus mente cogitationes fixæ laterent, sed quas foris manifeste agendo cunctis adspiciendas proposita actiones considerandæ erunt: nimirum ipsum, quod debuit exsolvisse, et ut immeritum, e sublimiori cathedra, quam superbe concenderat, humili obsequio descendisse.

6. Ceterum qui vocat ea¹ quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, et de tenebris facit² lucem splendescere, non alium quam seipsum esse qui regit Israel, et deducit velut ovem Josephi, vult a cunctis intelligi, dum sinit aliquando res Romanæ Ecclesiæ titubare, in summumque discrimen adduci, atque pane periclitari: ut cum omnis ferme spes videri possit esse consumpta, et animo concidant deficiantque ipsi qui contra vehementes ventorum flatus nituntur et laborant in remigando; tunc ipse ex improviso appareat, atque dieat³: « Confidite, ego sum, nolite timere ». Sum ego ille ipse quidem, qui Petro⁴, cum cœpisset mergi, manum extendens, eduxi illum ex undis. Sum ego qui eidem cœli claves tradidi et inferorum, quo scirent omnes cœlicolas ipsum habere socios, et inferis dominari. Ego ipse sum, qui, ne aliquis ejus successor posset diffidere de meritis, post tripliæ reatum negationis eidem Petro universalis gregis credidi præfecturam. Ego insuper ille ipse sum, qui

¹ Rom. iv. — ² 2. Cor. iv. — ³ Matth. vi. — ⁴ Matth. xiv.

eidem aliquando divi¹: « Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae interi non prævalebunt adversus eam ». Ne videbent quilibet successor ejus clavum tenens, ad impetum timentium thuetum timeret quassari naviculam, vel in scopulos illisam frangi, dissolvique si impingat in Syrtes : cui magis sit metuenda infida securitas, ne in littore otiosa consistens eoeno putreseat et alga sepoliatur, quam a sævo flante Aquiloni tempestas. Sie igitur ex insperato tandem post diuis, quibus agitata est Ecclesia Romana, procellas, imperante Deo ventis et mari, faeta est tranquillitas magna, cum qui hactenus ad malum Vigilius vigilasset, ecepit pro universo grege agere vigil excubias, ubi legitimus esse ecepit episcopus. Quomodo autem haec facta sint, audianus.

7. His igitur que dicta sunt a Vigilio legitime de Sedis abdicatione completis: mox studia Belisarii, ut idem eligeretur Pontifex, suffragantur, populum ad id petendum impellentis atque senatum. Tunc cleris in maximas conjectus angustias, quid ageret, agitabat diu multumque mutuis consultationibus, primumque longe abhorrens ut hominem tot criminibus implicatum in Sedem evheret Pontificiam, id praesertim sacris Ecclesie legibus prohibentibus; sed et quod immuneret periculum, ne obsequens Vigilius votis Augustæ, eamdem Sedem Apostolicam (quod nunquam acciderat) si non haeresi, saltem communicatione cum haereticis mita inacularet, ab ejus electione se magis magisque exhibuit alienum. Magna quidem erant ista: adeo ut ad eligendum Vigilium nullis adduci rationibus possent qui essent optimi; sed omnes, ut ab exercendo facinore, ab ejus electione longe longius abhorrire, suadebat ipsa recti amans ratio. Contra vero accuratius rem expedentes, manifeste cernebant, si quemicumque alium eligerent Summum Pontificem, scindendam mox fore Ecclesiam diri schismate, quod potentia seculari, ex sententia jussisque Theodoræ Augustæ rursus evehendus in Pontificiam Sedem Vigilius esset, rursus idolum collocandum in templo, consciendiisque abominationem desolationis stantem in loco sancto; per quem timerent simul cum schismate etiam haeresim inducendam: utpote indigenam Vigilium auxiliis Theodoræ, ut in Sede semel adepta contineri firmitaque posset, in gratiam ipsius cuncta factura contra illum quem clerus elegisset Romanum Pontificem; Ioreque ut alius nunquam sessurus esset, quoque viveret Theodora.

8. His insuper addebalur, quod cum Vigili personam, quam diu ob oculos habuissent, satis perspectam haberent, nempe esse hominem revera Catholicum, honoris tamen cupiditate flagrantem, ejus rei causa sese turpissime Theodoræ Augustæ instar mancipij vendioisset; salubre illud consilium imierunt, ut ipsum, quoquo modo possent, ab imperatrice redimerent, impenso illi honore quem cu-

peret: sibiique ita hominem vindicarent, atque hoc modo arctioribus nexibus obligarent; duplcem inde se consecuturos esse utilitatem videntes, nempe et ab imminentे schismate et ab irrepente haeresi Ecclesiam Romanam reddendam fore securam. Sie igitur divinitus inspirato consilio (ut exitus declaravit) communī sententie inhaerentes, more majorum solemnis ritibus rem agentes, accipientesque ab ipso Vigilio Catholicae fidei professionem una cum haeresum et haereticorum omnium execratione, evehunt ipsum in Pontificium thronum, creantque Romanum Pontificem sexto (ut dictum est) die a morte Silverii, quarto kal. Julii.

9. Haec quidem cuncta Dei nutu esse facta, probavit eventus: siquidem novo exemplo accidit, ut qui² ad maledicendum populo Dei Propheta antea fuisse inductus, idem ab benedicendum eidem convertetur; et qui³ missus fuerat homicida, in Prophetam Deum laudantem continuo mutaretur. Fuit ista plane mutatio dexteræ Excelsi, et insigne miraculum, quo perspicuum factum est, Dei providentia Romanam Ecclesiam sollicitius gubernari, ut in quovis discrimine constituta, sit penitus liberanda: quod divina sit promissione secura, ut a portis inferi semper illæsa permaneat; et mirifica quadam transformatione, quos iniquos accepit, soleat mox reddere sanctos: ut iidem fixe mox ipsi inhaerentes sacræ petræ, super quam Christus suam fundavit Ecclesiam, instar polypi ipsius colorem accipiant; et quod majus est, ejusdem quoque consequantur robur et firmitatem. Si quidem probarunt eventa (quod apparuit tanquam ostentum), ipsum qui hactenus sterilis arundo fuit et mobilis in diversa agitata pro diversitate ventorum, in firmam stabilemque petram esse conversum, solido inhaerentem in Ecclesia posito fundamento. Haec de electione Vigilii, seculari quoque nobilitate clarissimi, filii nimirum (ut Anastasius habet) Joannis consulisi.

Horum gratia scito, non ob aliud, quod clero non adeo liberum esset, quicquid vellet libere agere, dictum a sancto Gregorio, ab Hormisdæ tempore usque ad Vigilium fuisse Romanorum Pontificum ordinationes expositas: sunt enim haec ejus verba³: « De ordinationibus vero Apostolæ Sedis Pontificum, utrum post beatissimum virum Hormisdam aliqua sint addita, charitas vestra requirit: sed usque ad Vigilii papæ tempora expositas ordinationes præsulium esse cognoscas ». Haec ipse. Haud tamen ob id Deus ipsam suam dereliquit Ecclesiam; sed cum ipse eidem praesideret antistes, mala cuncta obviantia convertere scivit in bonum, ipsosque lupos in gregem irruentes in optimos mutare pastores: ut omnes intelligerent, esse Deum qui regat Israel.

10. Quis enim non intelligat, ista de electione Vigilii improbi nominis divino consilio esse per-

¹ Matthi. XVI.

² Num. XII. XIII. XIV. — ³ I. Reg. XIX. — ³ Greg. registr. . VII. Ep. LIII.

missa, ne quis contemnendum putet, si quem videbit non meritis, sed nomine tantum referentem Petrum sedere super Apostolicam Sedem Pontificem; memor et umbre Petri immensam a Deo præstitam esse virtutem. Nam etsi quid inane esse umbram prorsus appareat, corpus tamen ipsum sole illustratum ostendit: sieque ex divina facta Petro promissione, qui umbra tantum ejus corporis sua imbecillitate videri possent creati Pontifices, eosdem tamen non esse Apostolicæ virtutis expertes, prout eventu rerum in Vigilio factum, intelliges; nec quidem aliquo temporis intervallo, sed (quod magna admiratione dignum est) statim ubi legitima electione Petri thronum concendit, sacerdotale robur accepit, et constantiam induit Pontificiam: ut plane ad confutandas haereses atque hereticos visus sit accepisse a Domino Apostolatum, omnem spem penitus adimens aliter de se sperandi iis qui eum (ut vidimus) ad prava quæque perpetranda pellexerant. Quo enim tempore expectabatur, ut post Silverii obitum revocaret (quod fuerat ipse antea Theodoræ Augustæ pollicitus) Anthimum episcopum ab Agapeto damnatum Constantinopoli; tune adversus eum atque collegas ipsius hereticos irrogatum in ipsos anathema, illud iterans, confirmavit. At quomodo id accederit, videamus.

11. *Epistola Vigilii ad Justinianum et Mennam, apertam fidei Catholicae professionem continentes.* — Hoe igitur anno sub Justini consulatu, simul ac de legitima electione Vigilii Constantinopolim nuntium perlatum est: ab imperatore præstitum fuit, more majorum, quod imperatores Catholici præstare consueverunt (ut superius dictum est ex Symmacho papæ Apologetico ad Anastasium) nimium sive cum imperii gubernacula susciperent, sive cum Apostolicæ Sedi novum cognoscerent præsulem institutum, ad eum protinus Epistolam dare, qua significarent se in eadem fidei professione ipsorum esse consortes. Justinianus itaque Romanum ad ipsum Vigilium mittens legatum Dominicum patricium, virum clarissimum, ei ad eundem litteras dedit, fideique Catholicae confessionem adjecit. Præstit idipsum obsequium et Mennas Constantinopolitanus antistes, ejusdem argumenti ad ipsum Vigilium scripta dirigens: desiderantur ipsa quidem; sed ita omnino factum esse, quæ ad eos ab ipso Vigilio sunt redditæ litteræ, aperte declarant: quas ex Codice Vaticano acceptas jamque typis excusas atque editas hic reddituri sumus.

12. Sed primum illud ex iis exploratum habebas, longe abfuisse, ut Justinianus imperator in damnationem Silverii ob restitutionem Anthimi Theodoræ Augustæ conniverit: etenim si id accidisset, nequaquam confirmationem rerum gestarum per prædecessores Romanos Pontifices, polissimum vero Agapeti qui deposuerat Anthimum, ipse a Vigilio papa dictis litteris per legationem Dominicæ exegisset. Unde satis perspicuum videri potest verum esse quod dictum est, ea omnia Theoloram clanculo cum Vigilio esse molitam per Belisarium,

Justinianum autem ab omni Vigili cum Theodora conniventia prorsus immunem fuisse.

13. Sed jam audi grandi miraculo nova hominem loquentem lingua, ubi Pontifex cepit esse germanus: ut secundum vetus proverbium illud¹: « Num et Saul inter Prophetas? » acciderit: momentoque temporis, ubi in sanctæ Ecclesie Sede vere Vigilius constitit, novam formam acceperit: vocesque novas ediderit, et consona sanctis Patribus prophetarit, mutatus mira transformatione in virum alterum, nempe ex hoste in defensorem, ex persecutore in prædicatorem, ex blasphemо in confessorem, atque demum in omnibus ex perfido in fidelem. Sed audi ipsum e sublimi Apostolico throno ad Orientem conversum litteris suis ista clamantem²:

14. « Gloriosissimo et clementissimo filio Justiniano Augusto Vigilius episcopus.

« Litteris clementiae vestre, gloriose viro filio nostro Dominico exconsule atque patricio deferent, assueta veneratione suscepisti: jucunditate multitudini universali Ecclesie gaudendum esse perspexit, quod Christianam fidem, qua divina Trinitas honoratur et colitur, in nullo dissimilem, in nullo permittis esse discordem: et hanc clementissimo imperio vestro, Dei, cui serviendo regnatis et regnando servitis, gratiam indefessis cumulatis operibus; ut in his quæ vobis pro integritate et devotione fidei vestre Dominus singulari pietate concessit agnoscantur juste ac convenienter impleri: quam prædicationem docet Apostolus³: Quia sancti per fidem vicerunt regna. Qualia enim regna plus armis fidei quam corporea fortitudine viceritis, docet immensitas gentium subjectarum; quæ quanto major assurgit numero, tanto mystici solius perfecta operatione miraculi superatur.

15. « Unde nos in Domino nimium convenit gloriarri quod non imperiale solum, sed etiam sacerdotalem vobis animum concedere sua miseratione dignatus est: et quod omnes Pontifices antiqua in offerendo sacrificia traditione depositimus, exorantes ut Catholicam fidem adunare, regere Dominus et custodire toto orbe dignetur, summis hoc pietas vestra viribus efficit: cum per omnes regni vestri partes et universos fines terræ eam fidem, quam per venerabiles semper Christianæ confessionis judicio complectendas Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, sed et Chalcedouensem Synodos constat irreprehensibiliter solidatam, inconcussa jubeatis pace servari: nec Christiano quemquam vocabulo minucupetis, qui se a præfatarum Synodorum unitate sejungit; et qui fidem eorum non omnibus viribus omnique defendit adiuxi, non judicandum, sed jam judicatum potius existimetis.

16. « Cui non ergo sacerdotum jucundam exultationem et gaudia infinita conciliet, quod insertum per Dei nostri gratiam cordi vestro lumen

¹ 1. Reg. x. — ² Ex Cod. Vatic. Ep. II. Vigil. tom. I. Ep. Rom. Pont. — ³ Hebr. xi.

Evangelicæ veritatis, perniciosorum atque hæreticorum dogmatum nocte disessa, universalis resplendet Ecclesiæ? Absit ergo a nobis, ut quod omnibus fratribus et coepiscopis nostris generare gaudium profitemur, nostrum non aut cum omnibus misceatur, aut (quod magis dignum est) supra cunctos emineat. Ex qua re, venerabilis imperator, devota venerationis gratulatione suscipimus, quod ardore fidei et suavis iracundiae commotione succensi, nobis etiam pios direxitis affatus, in quibus beatæ recordationis Celestinium atque Leonem Apostolicæ Sedis præsules, qui singulas hæreses pro divina sibi dispensatione commissa cum Synodali congregatiōne damnantes, quid cuncti generaliter sequi debeant Christiani, mansura in ævum lege sanxerunt, laudabili commemorationis affectu. Quorum probabilia constituta sanctæ recordationis Hormisdæ, atque Joannes senior, necon et Agapetus decessores nostri per omnia conservantes, universos Nestorianæ atque Eutychianæ sequentes hæresis justæ muerone sententia perculerunt: quod nos summis viribus sequi summoque adinxu defendere, pietatis vestræ clementia indubitabiliter agnoscat, sed et beati Leonis Epistolas ad sanctæ recordationis Flavianum tunc Constantinopolitanæ civitatis antistitem, necon et ad clementissimæ memorie Leonem principem destinatas, quibus hæreticorum, id est, Nestorii atque Eutychetis perfidiam rationabili assertione, Deo sibi inspirante, confundit, omnino amplectimur, et qaa oportet charitate defendimus. Et quamvis nos animi, fideique nostra, Deo custodiente, sinceritas contra ea nūl latenter venire permittat; perpendere famen debet vestra pietatis admiranda prudentia, quia non digni censentur antistites, qui præfatorum præsulum Sedis Apostolicæ inviolabiliter minime constituta servaverint.

17. « Hæc ergo quæ de fide a Patribus sanctarum quatuor Synodorum, et a designatis beate recordationis papæ Leonis Epistolis atque a suprascriptorum prædecessorum nostrorum constitutis sunt venerabiliter definita, per omnia nos sequentes, et eorum doctrinæ contrarios probabili Apostolicæ Sedis auctoritate damnantes; anathematizamus eos, quicumque de fidei ejus expositione vel rectitudine, aut disputare perverse, aut infideliter dubitare tentaverint: et contra eadem sententes, quæ de fide in Nicæna, Constantinopolitanæ, Ephesina prima, et Chalcedonensi sanctissimis Synodis, necon et beatae recordationis prædecessoris nostri Leonis Epistolis, quarum fecimus mentionem, vel universis, quæ ipsius sanxit auctoritas, continentur, Catholicae fidei unitate secerimus: amplectentesque et in omnibus comprobantes fidei vestræ libellum, quem nostri obsequi filialulu tunc prædecessori nostro pia recordationis Agapeto pietas vestra Orthodoxa devotione contradidit; in quo ea quæ mente geritis, ad eruditionem future ætatis, Scripturæ quoque testimonio declarastis. Nihilque a sèpe dictorum prædecessorum nostrorum fide deviantibus, sub qualibet occasione servamus.

nisi forte si hæresis, in qua voluntantur, amputata caligine, suprascriptam de fide veritatem penitentiæ competentis voluerint correctione sectari; et damnatis omnibus, que contra ea quæ præfati sumus, pravissima quidam impietate diverunt, subscriptionibus suis et propriis vocibus cunctos hæreticorum responentes errores, canonica fuerint distinctione conversi: ut tune communionis sacra mysterium mereantur, dum omnia que præfati sumus, canonica et Apostolica distinctione impleverint; quia nos nulli corrigenti se penitentiæ locum convenit amputare.

18. « In his vero in quibus Mennam fratrem et coepiscopum nostrum, memorem libelli sui, quem prædecessori nostro beatae memorie Agapeto, ordinationis sue tempore, vestræ clementiæ consensu, porrexerat, sequentem revera Sedis Apostolicæ disciplinam, hæreticis inferius comprehensis, id est, Severo Eutychiano, Petro Apameno, Anthimo qui etiam Ecclesiam Constantinopolitanam prava ambitione pervaserat, Zoaræ, sed et Theodosio Alexandrino, et Constantino (Constantio) Laodicensi, atque Antonio Versenlano Eutychiana hæresis, sed et Dioceseo, qui in Chalcedonensi Synodo inter alios legitur fuisse damnatus, et defensoribus atque sequacibus anathema dixisse, pietas vestra mandavit; in nullo a nobis quidem moleste suscipitur a prædicto fratre nostro vel a quolibet alio in hæreticos dicta damnatio: sed et libenter amplectimur, et Sedis Apostolicæ auctoritate firmamus, complices damnatorum simili anathematis ultione plectentes, ea videlicet ratione, ut sicut supra meminimus secundum præsum Sedis Apostolicæ constituta, his qui resipuerint, et præcedentium Synodorum, vel suprascriptorum Apostolicæ Sedis Pontificium suscepserint constituta, penitentiæ et communionis aditum reseremus.

19. « Sed quia novimus potius plus illos, qui hæreticam perfidiam destruunt, sibi magis prodesse errantium vitando consortium, quam sententiae suprascriptorum Patrum multipliciter solidatæ aliquid firmatæ adjungere, quam constat suis indubitate viribus Deo auctore subsislere; ideo haec tuus tanquam non noviter latam damnationem, minime arbitrii sumus novo aliquo indigere responso. Qui enim hæresum, quarum supra meminimus, vel omnium aliarum, quæ sunt Apostolicæ definitione et Constitutione damnatae, sectatores fuerint inventi, non tantum ex nova lege, sed ex ipsa auctorum suorum jampridem damnatione perculti sunt ». Addit his Vigilius defensionem, quod cum jamdiu ante se gesserit pro Pontifice, nec quicquam tale Constantinopolim scripserit, a plerisque sum silentium in deteriore partem fuisse acceptum, atque ait:

20. « Et licet pietatem vestram aliter de faciturnitate nostra suspicari vel intelligere voluerit malignus interpres; nos tamen, quos beatus Petrus

Apostolus omni poscenti rationem reddere pia traditione constituit, libenti animo Christianitati vestrae satisfaciendum esse perspeximus: suppliciter spe-
rantes (petentes), ut nullius subrepentis insidiis privilegia Sedis beati Petri Apostoli Christianissimis temporibus vestris in aliquo permittatis immuni: quæ si turbentur (quod non credimus) aut minuantur in aliquo, violatae fidei iustar ostendant (offendat). Scilicet enim sapientia vestra pietas singularis illam se auctoritati ipsius beati Petri Apostoli retributionem modis omnibus meritram, quam vel in illius privilegiis, vel in nostra humili vestra servaveritis, Deo vobis aspirante, persona. Tamen ut cuncta pietatem vestram informent, et nihil pro callidi insidiatoris astutia ulterius relinquatur ambiguum; beata recordationis prædecessoris nostri papæ Leonis, quæ diversis ad Orientem sunt directa temporibus constituta, quanta de plurimis in præsenti necessaria ereditimus, superadjecimus: rogantes per ipsum, cuius causam integre agere festinalis et cupitis Christianitatis affectu, ut universa legere pietas vestra dignetur, ne aliquid supersit quod minime relegatur. Scio enim, quia sicut Deus vobis legem dederit voluntatem, ita cuncta tractantes, sapientia vobis singulariter a Deo concessa disponitis, ut neque de religione, neque de aliquo prejudicio quilibet fidelium sacerdotum possit in qualibet parte vexari.

21. « Rationem his igitur (prout Christianitatis vestrae meritum postulabat) in quantum valuimus reddidisse sufficiat: quamvis nos nihil contra Synodalia vel prædecessorum nostrorum præsumum Sedis Apostolicæ constituta aut commisso aliquid, aut tentasse, quisque fieri astutus et subtilis inveniet. Ea vero quæ fidei Catholicae vel animæ nostræ expediunt (de qua, sicut novit pietas vestra, et pro sacerdotali officio, et pro multiplicibus præstis clementiæ vestrae, causam plus aliis habeo cogitandi) suggestere non omitto. In primis supplicantes, et ipsius beati Petri Apostoli (quem diligitis) intercedente suffragio postulantes, ut semper ad hanc Sedem Apostolicam pro disponendis Reipublicæ vestrae utilitatibus Orthodoxas et Deo placitas et rugam aut maculam fidei non habentes dignemini destinare personas, per quas et ea quæ publico vestro convenient, salubriter ordinentur, et pro animæ vestrae mercede Catholicae disciplinae in nullo conturbetur integritas: et universi revera illud gratiae celestis munus jam (sicut et credimus) pietatem vestram habere cognoscant, quod Salomon adhuc a Domino postulabat, dicens¹: Dabis servo tuo eor audire, et judicare populum tuum in justitia, et intelligere inter malum et bonum.

22. « Et quia per filium nostrum Dominicum præsentium portitorem quedam verbo suggestenda mandavimus: speramus, ut ea (aspirante vobis Domino) et libenter audire dignemini; et maxime quæ Ecclesiastice paci ac delinc generalitatis quieti

profutura sunt, consueta Christianitate et providentia disponatis». Hanc ad Justinianum Vigilius per legatum missum responsionem dedit: qua enim inter alia de fide Catholica illibate servata atque servanda adeo gloria de se predicit, tum omnem de heretica a se scripta Epistola suspicionem abulet, tum etiam omnem prorsus voluit sive Theodora sive atiis adenisse spem implendi, quæ de Anthimo restituendo fuisse aliquando pollicitus. Datam autem hanc esse hoc anno sub consulatu Justini, ex data per eundem redeuntem Dominicum legatum alia Epistola ab eodem Vigilio ad Mennam satis perspicere intelligi potest. Sed videamus ipsam eadem legatione ad Mennam Constantinopolitanum redditam: est hujusmodi¹:

23. « Dilectissimo fratri Menuæ episcopo Vigilius episcopus.

« Licit univera (prout, Deo auxiliante, potuimus et ereditimus expedire) domino filio nostro serenissimo et Christianissimo imperatori de Ecclesiasticis causis nostræ insinuationis sermone suggesterimus; necessarium tamen judicavimus et charitati vestrae per Christianissimi filii nostri patricii Dominici personam scripta dirigere, quibus nos grandi exultatione et gudio suscepisse cognoscite, quod Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam, et Chalcedonensem sanctissimas Synodos, in quibus fidei Orthodoxye atque Apostolicæ fundamenta monstrantur (sicut pollicitationis vestrae tunc ad prædecessorem nostrum sanctæ recordationis Agapetum lectio data testatur) inviolabiter vos asseritis custodire, et maxime beati Leonis prædecessoris nostri sequi in omnibus constituta. Quid est charitati tuae dignius honoris quod conveniat, nisi a Romanorum præsumum non deviare doctrina; aut quid nobis jucundius, quidve sit gratius, quam illos in Christi Domini et Salvatoris nostri charitate complecti, qui majorum nostrorum et prædecessorum facta custodiunt?

24. « Unde spiritualiter salutantes te, hortamur, et qua nos convenit affectione incessanter alloquimur, ut illius normam, illius admonitionem, illius (sicut et promisisti et indicas) securis in omnibus constituta. Plena sunt enim de prædicti prædecessoris nostri sanctæ et venerandæ recordationis Leonis scriptis vestrae fraternitatis scrienia, quæ ad prædecessores tuos leguntur ab eodem destinata Pontifice: ibidemque, quod et nostri prædecessoribus vestri promiserint, releguntur. Sed haec dixisse sufficiat. Apostoli namque sermo ante oculos nostros est, qui dicit²: Sapientiam loquimur inter perfectos. De his vero, quibus te memorem libelli, quem suprascripto prædecessori nostro tradideras, et sequentes Apostolicæ constituta doctrinæ in haereticos inferius comprehensos, id est, in Severum Antiochenum, Petrum Apameum, Anthimum quoque pervasorem Constantinopolitanæ Ecclesiæ, et Theodosium Alexandrinæ

¹ 3. Reg. III.

² Vigil. Ep. III. tom. I. Ep. Rom. Pont. — ² 1. Cor. II.

civitatis, neconon et Constantimum, atque Antonium Versentanum Entychiana heresim, sed et Dioscorum, qui in Chalcedonensi Synodo inter alios legitur fuisse damnatus, cum defensoribus atque sequacibus, anathema dixisse cognovimus : in quibus non aliquid novum sententiae olim a Patribus decreta juxxisti, nec talibus præsilibus beati Petri vicariis in auctores haeresum ipsarum data sententia penitus indigebat : quia qui damnatae haereses sectator agnoscitur, non tantum ex novella lege, sed ex ipsa iuris auctoris sui damnatione perens est ; grata admodum et libenter amplectimur, et auctoritalis Sedis Apostolicæ, cui nos Deus præsidere voluit, interpositione firmamus ; et universi eorum complices, vel omnes haeretici pari damnationis sententiae subiacebunt.

25. « Hoc tantummodo (sicut Apostolice moderationi convenit) per omnia reservantes, ut si aliquis vel eorum vel quorumlibet errantium, quasi agnita Catholicae fidei veritate, penitentiam agens, reverti voluerit, et haeresis in qua voluntatur errore contempto, Scripturæ quoque professione universam errorum suorum ac complicium damnaverit pravitatem, et Apostolice sequens instituta doctrinæ anathema dixerit ei qui vel prædictas quatuor Synodos in fidei causa non sequitur, vel beatæ recordationis prædecessoris nostri Leonis venerabilia constituta in omnibus non confitebitur, et non in omnibus viribus omnique animi sequitur puritate : tunc communionis nostræ (quam nulli nos negare convenient pœnitenti) sub Apostolica et canonica (sicut præfati sumus) satisfactione modis omnibus agetur : quia Redemptor¹ noster non venit aliquem perdere, sed omnes sua pietate salvare ». Et manu Domini papæ : « Deo juvante, per ipsius gratiam Vigilius episcopus sanctæ Ecclesie Catholicae Urbis Romæ has schedas Epistolarum suprascriptarum, quas ego Deo juvante dictavi, ipso auxiliante recognovi, atque subscripsi ». Et alia manu subscriptio Flavii Dominicai patricii : « Flavius Dominicus V. C. comes domesticorum exconsul ac patricius has schedas a beatissimo atque Apostolo papa Vigilio in causa fidei factas ad dominum nostrum Justinianum prissimum et Christianissimum principem, sed et ad Mennam virum beatissimum Constantinopolitanum archiepiscopum civitatis, relegens, conferens consentiensque subscripsi die xv kal. Octob. Justino V. C. consule ».

26. Porro Flavius Dominicus iste, qui haec ad Vigilium papam legatione functus est, illum existimamus esse Dominicum, qui prefecturam prætorij agebat Illyrici, ut patet ex Novella centesima sexagesima secunda. Vides igitur, qualia quantaque ipso suæ Sedis ingressu Vigilius præstiti : ut nihil minus habuisse appareat ab omnibus sanctissimis prædecessoribus, nihil veritus Theodore Augustæ insidias, ad eujus nutuum sciebat Belisarium dueum exercitus cuncta movere, prout ex his quæ in Sil-

verium facta essent poluerat didicisse : quanto namque ista ipse tentaret pericolo, optime conscius erat ; verum fidei Catholicae causa etiam vitam ipsam prodigandam esse, si opus esset, ex Petra veluti grandi miraculo petra soliditate percepta, jam firmiter mente conceperat : reliqua vero annis sequentibus. Sed Iustremus res gestas in Galliis.

27. *Concilium Aurelianense tertium; ubi inter alios Albinus et Injuriosus episcopi sanctitate insigues.* — Ad hunc euodem annum, qui numeratur vicesimus sextus Childeberti regis Francorum, referenda est tercia Synodus Aurelianensis : tot enim ipsius regni reperiuntur anni ab obitu Clodovei. Addita est anni regis nota etiam consulatus Paulini Junioris, qui desideratur in Fastis : sed adjiciendus collega Paulinus Justino, ut exordio anni hujus præfati sumus. Nec est quod quis dicere possit, Paulinum istum illum esse intelligendum, qui ante annos sex consulatum gessit : siquidem non solum his repugnant anni regis Francorum hic numerati, sed et Acta secunda Synodi Aurelianensis itidem annorum regis chronographia consignata, de qua suo loco superius dictum est. Itæ quoad tempus

28. Quod autem ad res in eadem Synodo gestas pertinet : fuit quidem Synodus ista nobilis ob sanctos episcopos, qui eidem interfuerunt sive per se, sive per vicarios numero viginti quinque, idem sanctitate spectati. Inter alia autem plura quæ triginta duobus capitulis in hoc Concilio sunt definita, recens fuit canon vicesimus nonus, qui haec de Judeis : « Quia Deo propitio sub Catholicorum regum dominatione vivimus : Iudei a die Cœnæ Domini usque ad secundum sabbati in Pascha, hoc est, ipso quadriduo procedere inter Christianos, neque Catholicis populis se ullo loco, vel quacunque occasione miscere præsumant ». Haec canon, cui accessit ipsius regis Childeberti edictum haec de re promulgatum, quod citatur a Concilio Matisconensi³ itidem in Gallia celebrato, ubi et hujus sanciendæ legis causa narratur : addunturque alia adversus eosdem pariter constituta, dum ibi ista subduntur : « Secundum edictum bone recordationis domini Childeberti regis per plateas aut forum (illo quadriduo scilicet) quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur. Et ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini vel clericis impendant, nec ante sacerdotes concessum nisi ordinati habere præsumant. Qui hoc facere fortasse præsumperit, a iudicibus tocorum (prout persona fuerit) distingatur ». His fuit infrauanda legibus petulantia Iudeorum, quæ ubique et semper Christianæ religioni insultare conuevit.

29. Sed et memoria dignum illud in hoc eodem Concilio² statutum esse constat, ut clericus ejuslibet gradus sine pontificis sui permisso nullum ad saeculare iudicium præsumat atrahere : neque laico, inconsulto sacerdote, clericum in saeculari iudicio habeat exhibere. Ista quidem sanctissimi

¹ 1. Tim. ii.

² Concil. Matiscon. i. c. 4. — ³ Eod. Concil. c. 31.

Patres illi, clericorum ac totius Ecclesiae immunitati prospicientes sanxere, haud dubium amicentibus ipsis Francorum regibus, quibus et cum fide Catholica Ecclesiastica immunitas cordi erat.

30. Quod autem una cum aliis huic Synodo S. Albinus episcopus Andegavensis interfuisse reperiatur, vir ob egregiam sanctitatem ubique spectatus: quid ipsi acciderit, cum noluit excommunicato benedictionem impertiri, ejus vitæ Acta¹ declarant, in quibus inter alia hæc leguntur. «Præter labores reliquos etiam per Synodos pro ipsa causa», incestarum scilicet nuptiarum, quarum auctores damnaverat, «sæpius excitatus excurrens, ad postremum complurium episcoporum injunctione, ut excommunicatas a se personas absolveret, vi fratrum coactus est. Et cum rogarentur, ut eulogias, quas reliqui antistites ad personam communione suspensam dirigentes benedicerent, et ipse signaret; ait ad sacerdotale Concilium: Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos causam Dei recusatis defendere; ipse potens est vindicare. Quo facto, antequam eulogias excommunicata persona suscepseret, expiravit; et priusquam portitor pervenisset, sermo sacerdotis obtinuit. Qui ad beatum Cæsarium Arelatensem præsulem pro eadem causa consulturus occurrit». Hactenus de his Albini Acta. Est enim ad hæc spectans ejusdem Concilii Aurelianensis canon decimus de incestis conjunctionibus.

31. Præter alios etiam Synodo huic præsens fuit Injuriosus Turonensis episcopus magni hoc tempore nominis sacerdos, de cuius in redarguendis regibus constantia et libertate hæc habet memoria digna S. Gregorius ejusdem Ecclesie episcopus²: «Clotharius rex indixerat, ut omnes Ecclesiae regni sui tertiam partem fructuum fisco solverent. Quod licet inviti sancti episcopi consensissent atque subscrississent; viriliter hoc beatus Injuriosus respuens, subscribere designatus est, dicens: Si volueris res Dei tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet: quia iniquum est, ut pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum stipe tua horrea repleantur. Et iratus contra regem, nec vale dicens, abscessit. Tunc commotus rex, timens etiam virtutem beati Martini, misit post eum cum munieribus, veniam petens, et hoc quod fecerat damnans, simulque rogans, ut per virtutem beati Martini antistitis exoraret». Hæc Gregorius: qui et de erecta ab eo Basilica beatissimæ Dei Genitrici Mariæ, deque aliis ab eodem pie sancteque institutis inferius³ meminit. Numerantur et alii sanctissimi sacerdotes, qui et secundam Aurelianensem Synodum pariter illustrarunt: sed de his alias inferius dicendum erit.

32. *Bellum civile Francorum divinitus sublatum.* — Hoc item anno factum est, ut cum regnum Francorum periclitaretur bello civili, divinitus inter

fratres reges inita sit concordia, paxque firmata: sub hoc enim anno ista Sigebertus habet: «Childebertus rex cum patruele Theodoberli in fratrem Lotharium insurgit: sed matre eorum satis agente Crotilde apud Deum, ne inter fratres fieret civile bellum, horrida tempestate coerciti, cum super Lotharium ne signum quidem apparuerit horroris hujuscemodi, reddunt se fraternali paci». At enijs virtute hæc gesta sunt, a Gregorio accipe, qui sic ait⁴: «Childebertus autem et Theodoberthus coniuentes exercitum, contra Clotharium ire disponunt. Ille autem hæc audiens, existimans se horum exercitum non sustinere, in silvam confugit: et concædes magnas in silvis illis fecit, totamque spem suam in Dei pietatem transfundens.

33. «Sed et Clotildis regina hæc audiens, beati Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prostratur, et tota nocte vigilat, orans ne inter filios bellum civile consurgeret. Cumque hi venientes cum exercitibus suis eum obsiderent, tractantes illum die sequenti interficere; mane facto, in loco quo erant congregati orta tempestas tentoria dissecat, res diripit, et cuncta subvertit, immixtaque fulgura cum tonitruis ac lapidibus super eos descendunt, ipsi quoque super infectam grandine humum in faciem proruunt, et a lapidibus descendentibus graviter verberantur; nullum enim eis tegumen remanserat, nisi parmæ tantum: hoc maxime metuentes, ne ab ignibus celestibus cremarentur. Sed et equi eorum ita dispersi sunt, ut vix in vicesimo quoque reperirentur stadio: multi enim ex eis prorsus non sunt inventi. Tunc illi (ut diximus) a lapidibus cæsi et humo prostrati, penitentiam agebant et precabantur veniam a Deo, quod ista contra sanguinem suum agere voluissent. Super Clotharium vero neque una quidem pluviae gutta decidit, aut aliquis sonitus tonitru est auditus, sed nec anhelitum ullius venti in illo loco sensere. Hi quoque mittentes nuntios ad eum, pacem et concordiam petierunt: qua data, ad propria sunt regressi. Quod nullus ambigat hanc per obtentum reginæ beati Martini fuisse virtutem». Ilucusque Gregorius: quæ quidem et alii, qui res Francorum sunt prosecuti, testantur.

34. *Franci juste bellaturi contra Justinianum petunt Italianam.* — Hoc eodem anno Theodoberthus rex Francorum magnoanimo invadens Italianam, magnum in Picenum usque duxit exercitum; qui lue exagitatus, admodumque debilitatus et imminutus, re infecta, redire ad propria cogitur. Scimus Procopium ob hanc causam in eos ut fidifragos multa jactare. Verum si consulas Agathiam, hand levem eam fuisse bellii suscipendi cansam censebis, quam præbuisset Justinianus imperator: testatur enim Agathias⁵, hand æquo animo pati potuisse Theodoberatum regem, quod Justinianus imperator Greco quadam fastu in monumentorum publicorum imperatoriis titulis omni genere litterarum inscriptis ponere

¹ Apud Sur. die 1. Martii. — ² Greg. Turon. de gest. Franc. l. iv. c. 2. — ³ Ibid. l. x. c. 31.

⁴ Greg. Turon. de Gest. Franc. l. m. c. 28. — ⁵ Agath. l. i. Histor.

consuevit, sicut Wandalicum et Gothicum, ita et Francicium nomen, perinde ac sicut Wandalo et Gothos, ita Francos etiam debellasset, quos ne attigerat quidem. Haec igitur ad inferendum bellum adversus Justinianum imperatorem in Italia satis justa visa est causa Francorum regi alterius dominii nomine tenus licet impatiens, et jugo vel verbis tantum subdi penitus aversanti.

35. Quod autem idem Procopius calunioso tradit de iisdem Francis humanas id temporis hostias immolantibus, nullum habet adspiculatorem, imo contradictorem eundem Agathiam aequem Graecum, qui haec de his ait, dum de Theodoberto dicere aggreditur¹: « Sunt quippe omnes hi Christiani, et rectissimae inter ceteros omnes opinionis. Habent præterea per civitates antistites, sacerdotesque; festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies. Et sane hi milii; etsi cetera Barbari, moribus tamen videntur quam optimis prædicti, et maximum in modum civiles; nee quiequam habere, quod a nobis hos faciat alienos, præter vestitus barbariem, et vocis innatae, sonumque linguae. Quos quidem cum ob eorum virtutes, tum ob in ceteros aequitatem, inter seque concordiam mirum in modum admiratione ac laudibus prosequor ». Haec et plura de his Agathias alia occasione alibi repetita. Sed satis haec ad institutum de causa Francorum in Justinianum commotionis ob usurpatum indebitum titulum, ut Francicus diceretur.

36. Post deditio[n]em Vitigis et Ravennæ Belisario, pouci Goths regem sibi eligunt Theodebaldu[m]. — Quod autem ad res Gothicas in Italia spectat, aliquis tandem divinæ gratiæ Romano exercitui favor illuxit, cum (ut Procopius tradit) nulla ducum virtute, Ravenna civitas, ipseque Vitiges rex Belisario deditur. Haec omnia quomodo acciderint, habes ipsum Procopium² fusiū enarrantem, cunctaque sub hoc anno belli Gothicī quinto claudentem: quo eos redargas qui haec facta referunt anno superiori. Porro quintum annum belli Gothicī eundem esse imperatoris decimum quartum, ex eo certo scies, lector, dum idem auctor undecimo anno ejusdem imperatoris secundum belli Gothicī annum statuit. At non hic finis ejusdem Gothicī belli: iuno post hæreses ingruentes in deterius videbis res Romanas esse prolapsas. Parva enim Gothorum manus minime despondens animum, novum elegit sibi regem Theodebaldum nomine, quem ipso regni exordio vix mille Goths sequebantur, ut idem Procopius tradit; sed majoribus in annos singulos, novis creatis regibus, incrementis aucte sunt, quæ videbantur esse concisæ, Gothorum vires, adeo ut Romanum in Occidente imperium in maximum disserimen adduxerint; ut quæ annis singulis pro temporis ratione dicentur, facile demonstrabunt.

37. Illa plane divina Providentia moderans res humanas, sic atterere consuevit pietatis hostes, ut

tamen eos perdere penitus nolit: deprimit quidem, ne forte (secundum illud propheticum³) « superbirent hostes eorum, et dicerent: Manus nostra excelsa et non Dominus fecit haec omnia »: erigit vero, ne erutus e flagellis Dei populus liber, timore solitus in graviora iterum peccata dilabatur. Ob idque pro illis ad Deum conversus precatus est David, dicens⁴: « Ne occidas eos, ne quando obliviscantur populi mei ». Sic et vidimus noluisse Deum septem illos Israelitis infensos populos Palæstinanum occupantes ab ipsis penitus vinei atque deleri; sed usum illis fuisse tanquam virga ad infligenda peccantibus verbera. Eodem itaque modo permisit idem rerum moderator Deus revivisere ad tempus extinctum in Vitige regnum Gothorum, ut Latinis nimium insultantes Graecos cobiberet: delevit vero tandem, ut Arianæ hæresis error, quo nec afflictati cladiis Goths carere voluerunt, cum ipsa gente pariter tolleretur.

38. Sic itaque Deus, justitiae dextera suspensa lancee, aequilibrio pro meritis hominum cuncta disponere consuevit, secundum illud Proverbiorum⁵: « Pondus et statuta judicia Domini sunt ». Cujus quoque arbitrio et illud factum est, ut enim res Occidentalis imperii felicissimo visæ sunt hoc anno exitu claudi, eodem sane tempore res Orientis cæptæ sint diro bello vexari, et plane pessimare, atque in Syria funditus perdi: ut his concussa Theodora Augusta desineret persequi Romanam Ecclesiæ, in cuius Pontificem Vigilium non stantem pactis conventis terribilius insurgendi justa causa videri posset exorta. Sed de Orientis cladiis narrationem aggrediamur.

39. *Syria et maxime Antiochiae clades et devastatio per Persas, duce Cosrhoem, a quo pacem ignominiose emit Justinianus.* — Hoc enim anno Cosrhoes rex Persarum, ruplo fædere, in Romanum imperium movit exercitum: quanta autem damna eidem intulerit, cum non esset miles qui ei adversaretur, Procopius⁶ narrat: videlicet quod rex Persarum per Mesopotamiam descendens in Syriam, nullo obice, eamdem devastavit, Surenorum civitate in deditio[n]em accepta, atque una cum habitatoribus funditus excisa, spretis pactis conventis cum episcopo ejus loci Candido nomine, quem redimere coegit duodecim millia captivorum, credita et juramento promissa pecunia ducentorum aureorum: quodque inde Hierapolim veniens, illic Magnum Berœensem episcopum ab Antiochenis legatum pacis missum invenit; quo eluso, Berœam expugnavit: indeque Antiochiam deveniens, eadem potius est, cum illine prius aufugisset Ephraem ejus episcopus, atque Germanus dux, qui illuc ab imperatore missus fuerat, reliquis in civitate inventis internectioni tradilis: cum et Antiochenæ duæ ex clarioribus feminis, ne quid indecens palerentur a Persis, sese sponte in Oron-

¹ Agath. l. I. hist. — ² Procop. de bello Goth. l. II.

³ Deut. xxxii. — ⁴ Psal. LVIII. — ⁵ Prov. XVI. — ⁶ Procop. de bello Persic. l. I.

tem fluvium demersere : quando et civitate cre-
mari jussa, majoreo tantum Ecclesiam legatorum
precibus redemptam pecunia voluit esse salvam,
quam antea ornamentiis omnibus expilaverat. Su-
burbia quoque ab eisdem incensa Procopius tradit,
salvo duntaxat S. Juliani templo et conjunctis illi
domibus, in quas legati ab imp. missi diverterant.
Hujus autem Antiochenæ civitatis horrendæ cladis
tempore accidisse credi potest, ut inde Romanum
translatum fuerit corpus S. Ignatii ejusdem civi-
tatis episcopi.

40. At quis tandem belli finis ? magna ignomi-
nia cum Cosrhoe transactum per legatos foisse,
persolutis videlicet quinquaginta millibus num-
mum aureorum, totidemque per annos singulos
dandis loco tributi pactis, obsidibusque datis, pa-
cem inter Cosrhoen et Justinianum imp. constitu-
tam tunc fuisse Procopius tradit. Ante hæc vero in-
censum a Cosrhoe templum S. Michaelis in Daphne,
idem affirmat : qui et mirandum quoddam Apa-
meæ tune accidisse recenset his verbis¹ : « Post
hæc, inquit, Cosrhœs cum exercitu Apameam ve-
nit, ubi pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali
visitur, ab homine Syre huc clavis delata, quam
oppidani magnam ejus loci tutelam esse existimant
ac venerantur, theca ei condita lignea, quam auro
multo ac gemmis tectam sacerdotibus tribus eus-
todiendam tradiderunt, insuper quotannis certa die
adorant. Tunc itaque Apamensis populus videns Persarum exercitum ad se venientem, in magna
trepidatione fuere, Cosrhoemque audientes ut mi-
nime promissis maneret, Thomam urbis episco-
pum adeuntes, rogaverunt crucis lignum eis os-
tendi : ut eo viso, feliciter morerentur. Ille vero
cum eis morem gessisset, spectaculum fieri contigit
sermone ac fide maius. Praesule enim id tenente,
ignis jubar supra ferebatur : unde in templi tholo
splendor præter solitum apparens, illum continuo
circumeuntem sequebatur ». Hucusque Procopius :
sed subdit Evagrius de tiberatis virtute crucis Apa-
mensibus a Cosrhoe rege Persarum.

41. Ipse enim Evagrius, qui interfuit, ista ad-
dit² : « Eo autem parentes mei cum aliis convene-
runt, meque id temporis ad scholam euntem secum
duxerunt. Postquam vero nobis data fuit poteslas
honoratam erucem adoraudi, amplexandique, Tho-
mas sublatis manibus, lignum crucis, quo vetus
peccati maledictio deleta fuit, totum sanctuarium
circumieus (ut statim adorationis diebus fieri sole-
bat) omnibus ostendit, ac Thomam de loco ad lo-
cum progredientem ingens flamma ignis splenden-
tis non ardantis sequebatur. Quæ res salutem, quæ
postea Apamensis coutigit, significavit. Ob quam
causam imago in testudine Sanctuarii statuta fuit,
quæ inscriptione in basi incisa hoc miraeulum illis
qui ejus rei iguari essent, commonstravit ». Hæc de
miraculo Evagrius, qui de eodem episcopo Thoma
ista præmisit :

¹ Procop. de bello Pers. l. II. — ² Evagr. l. IV. c. 25.

42. « Thomas autem non doctrina modo, sed
recte factis etiam præstantissimus, qui forte una
cum Cosrhœ certamen equorum in Circu spectare
(licet hoc Ecclesiae canon vetaret), neutrum recu-
savit. Quod propterea ab eo factum est, ut omni-
bus modis Cosrhois furorem molliret, mitigaretque.
Quem percunctanti Cosrhoi, velletne eum in sua
videre civitate ? Respondisse ferunt vere et animo,
nolle lubenter eum ibi videre. Quod ejus dictum
Cosrhoem admiratum esse, hominemque veritatis
causa (uti metebatur) admodum amplexatum ».
Hæc Evagrius ante dictum miraculum refert.

43. Sed ne, lector, ob ludera ita obiter trans-
eas luctuosa : verum dum totius Syriae cladem,
Antiochenæque civitatis omnium Orientalium no-
bilissimæ vidisti incendium atque ruinam, require
causam, ac memoria repepe, que superiori tomo a
nobis dicta sunt de Syriae episcopis, in primis vero
Antiochenis, ex quibus aliquos primum fuisse Ne-
storii defensores, aliquos vero postea Eutychianæ
blasphemiae sectatores : ut plane scienti experimento
videmus amplissima quæque ruere ædificia, cum
ipsorum fundamenta deficiunt. ita etiam necesse
sit pessimum florentissimas civitates atque pro-
vincias quibus Christianæ religionis deficit funda-
mentum, quod est ipsa Catholica fides. Et licet non
semper statim persidiam ultio subsequatur, vanam
tamen imanemque penitus esse scias peccantium
jaetantium illam, qua dici ab ipsis solet¹ : « Pe-
cavī, et quid mihi accidit triste ? Altissimus enim
est patiens redditor ». Clamat hæc vera esse om-
nes quæ sunt in Asia, Africa, et Europa Orientales
provinciae, traditæ feris Barbaris ad multa anno-
rum sæcula devastandæ. Sed ad illam te in his
considerationem rursus provoco atque revoco,
quam prospere, quamque feliciter cesserint res bel-
licæ Justi. imper. tam in Perside, quam in Africa,
antequam in Silverium Romanum Pontificem fue-
rint violentæ manus injectæ ; postea vero conversa
alea, quam extiterint luctuose : nam licet in Occi-
dente ad modicum temporis spatium res Gothicæ
dextere atque floride succedere visæ sint, quæ sœpe
postea suut in disserimen adductæ ; certe quidem in
Oriente, ubi regnabat imperator, res longe diversæ
visæ sunt ubique deploratissimæ, eoque statu mi-
serissimo collocatæ, ut non Hunnis tantum (ut su-
perius dictum est) sed etiam Persarum regi fieri
necesse fuerit tributarium imperatorem illum, qui
Wandalorum atque Gothorum reges nuper duxerat
sub jugo captivos. Sed et res Africanas quam felicissimis
auspicis inchoatas maxima secuta sunt
detrimenta, ut ex Prokopio satis potest quisque co-
gnoscere, et ne longius recedamus, ex iis quæ hoc
anno in Africa gesta esse testatur, perspicuo valeas
intelligere, quam dispares rerum progressus a prin-
cipio tuerint subsecuti.

44. Hoc enim anno decimo quarto Justiniani
imp. in Africa a Romanis male pugnatum est cum

¹ Eccles. v.

Mauris : quo in prælio inter alios ipse Romani præcipius dux exercitus desideratus est. Quomodo autem haec se habuerint, a Procopio disces, qui cuncta est fusiū prosecutus. Hic modo nobis illa tantum per brevis recensenda erit historia, qua in invocatione divini numinis attinisse pereundi militi diuinam virtutem, patam ostensum fuit. Porro rem gestam apud Sophronium relatam sic accipe¹ : « Narravit mibi quidam patrum, accepisse se a quadam milite : quod cum bellum gererent in Africa Romani cum Mauritanis; victique tugarentur a Barbaris et plurimi illorum passim caiderentur; ipsum quoque unus ex Barbaris nactus, has-

tam, ut illum feriret, vibrare cœpit. Quod cum ille cerneret, orare Deum cœpit et dicere : Domine Deus, qui apparuisti ancillæ tue Thecke, et eripuisti eamdem ab iniquorum manibus, libera me in hac necessitate, et salva ex hac acerba morte : mox ibo in erenum, et agam vitam solitariam. Conversus autem, neminem ex Barbaris vidit. Itaque continuo venit in hanc Lauram Cepatha ; mansitque in spelunca. Dei protegente gratia, annis triginta quinque ». Haec auctor: cuius rei gestæ veritatem probavit eventus, et qui casum est subsecutus effectus, cum videlicet miles band ingratus, redemptam precibus vitam ipsi obtulit, cui eam acceptam ferret, serviens Deo in sanctitate atque justitia omnibus diebus vitæ suæ. At jam præsentis anni rebus gestis hic finis esto.

¹ Prat. Spirit. c. xx.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6033.—Jesu Christi 540.—Vigilii papæ I.—Justiniani imp. 14. Theodebaldi reg. 1.

1. *Consul absque collega.* — *Justinus junior* solus in Oriente consul processit. Fuit hic *Justinus Germani* patricii filius, consobrinus imperatoris *Justini*, ut scribit Joannes Bielariensis in Chronico. *Germanus* enim nepos erat *Justiniani* ex fratre; *Justinus* vero junior imperator, filius *Vigilantiae* sororis *Justiniani*. Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 32, refert etiam *Justinum* fuisse *Germani* filium, *primæ lanuginis adolescentem*, et *nuper ad sellam consularem* evectum. Denique *Marcellinus* in Chronico hoc anno ait : « Parthi in Syriam ingressi multas urbes subvertunt; contra quos *Germanus* arma arripiens *Justinum* filium eundemque consulem, in ipsis fascibus secum dicit ». Quare hallucinati sunt, qui *Justinum* hunc cum *Justino*, qui postea imperavit, confudere. *Justinus* autem hoc anno consul appellatur *junior* a *Marcellino*, et a Mariano Scoto in Chronicis, quia filius erat *Germani*, et hic filius fratris *Justiniani* imp. cuius nomen ignoratur. Porro *Justinus senior* adoptavit *Justinianum* ex sorore sua natum, qui ideo *Justinum* in Novellis patrem sæpius appellat. Quare ob eam adoptionem *Justinus* hoc anno consul appellari *junior* potuit, respectu *Justini Augusti* anno 519 Consulis. Legenda egregia inscriptio a me repraesentata anno 571, num. 11 ad majorem hujus consulatus explicationem. Baronius *Paulinum* quendam collegam *Justino* assignat, deceptus depravato Codice Aurelianensis Concilii III. ut mox videbimus.

Neque enim post annum 534, ullus in Occidente consul crealus est.

2. *Obitus Silverii PP.* — A num. 1 ad 11. Est hic *annus* belli Gothicæ sextus, non vero quintus, ut perperam habet Baronius, qui vitam *Silverii* papæ usque ad hunc annum prorogavit. Verum is aerumnus confectus anno 538, in exilio demortuus XII kal. Julii, tam ex Anastasio, quam ex Orderico lib. 2. et Luitprando. Cum vero juxta eundem Anastasium sederit *annum unum, menses quinque*, et *dies undecim*, et ordinatus fuerit die VIII mensis Junii anni 536, depositus fuil a Belisario die XVII Novembri anni 537. Tam Anastasius, quam Catalogi *Silverii* Pontificatum in ejus depositione absolvunt. « Cessavit episcopatus dies quinque », inquit Anastasius juxta editionem regiam, non vero *dies sex*, ut perperam legitur in quibusdam exemplaribus; ideoque *Vigilius* consecratus est die XXI mensis Novembri anni 537, ut supra ostendimus, et Anastasius in inter pontificio tam diem depositionis *Silverii*, quam ordinationis *Vigili* numerat, imo diem depositionis tam *Sedi Silverii*, quam inter pontificio assignat, sicuti quandoque diem emortualem tam *Sedi*, quam inter pontificio attribuit.

3. *Non vero currenti.* — Porro ideo Baronius *Silverii* depositionem in annum 538 differt, quia cum eo tantum anno Romanam a *Vitige* Gothorum rege obsessam existimaret, eaque injuria Sil-

verio a *Belisario* irrogata fuerit durante Urbis obsidione, ut testatur Procopius, id ex jaetis ab ipsomet fundamentis necessario sequebatur. Ratio vero, cur ejus mortem in praesentem annum distulerit, ab eo deducta est ex subscriptione sententiae adversus *Vigilium Sedis Romane* invasorem a Silverio lata, quae dicitur data *VIII kalendas Julii* anni superioris. Cum enim, inquit Baronius anno **DXXXIX**, num. 9, tradat Anastasius Silverium *XII kalend. Julii* defunctum, ea mors contingere non potuit, nisi post annum ab illa sententia adversus Vigilium promulgata. Verum sententia illa, seu *Silverii* ad Vigilium Epistola, fictitia est, ut jam ostendimus, certumque Roman a *Vitige* ineunte mense Martio anni **DXXXVII** obserdi coepit esse. Silverii mors immerito adscribitur Vigilio. Procopius enim in Hist. Arcana cap. 4 loquens de Antonina Belisarii uxore, ait: « Fuit illi minister sceleris quidam ex famulis Eugenius nomine, qui et commissi contra Silverium piaculi satelles fuerat ». Ubi Procopius Silverium ferro aut alia sanguinarii hominis arte necatum indicat. Nam his verbis quibus utitur, πέντε εποθαυμάτων, piaculum patrare, ubique Procopium designare solitus notat Alemannus in Notis ad illum librum, observatque Liberatum scribere *Silverium* incidia defecisse, quod ab aliis id accepisset; sed Procopium scripsisse, quae ipsem videtur.

4. *Silverio mortuo Vigilius a clero Rom. Pontifex admissus.* — Autumavit Baronius, *Vigilium*, postquam *Silverii* mortem ac miracula eam secuta accepisset, penitentia ductum Pontificatus male usurpato renuntiasse, et post dies vi, ut habuit exemplar Anastasii, quo usus est, libera cleri electione iterum Pontificem Romanum renuntiatum esse. « Quomodo enim, inquit, potuit secundum Anastasium Sedes vacasse sex dies, si Vigilius ipso vivente Silverio intrusus semel, sedere post ejus obtum perseverasset: neutiquam enim id aliquo modo potuit accidisse? » Verum Anastasius non loquitur ibi de vacatione Sedis, quae post Silverii mortem contigerit, ut eum interpretatur Baronius; sed de ea quae accidit a die decima octava mensis Novemb. anni **DXXXVII**, postquam *Silverius* pontificatus depositus fuit, qui dies quinque, non vero sex, desinunt die **xxii Novembris** ejusdem anni quo *Vigilius* Pontilex Romanus consecratus fuit. Post depositionem enim *Silverii*, Sedem per aliquot dies vacasse, colligo primo ex Procopio lib. 4 de Bell. Goth. cap. 23, ubi postquam asseruit, *Belisarium* in Graeciam Silverium relegasse, subdit: « ac Vigilius paulo post ad Pontificatum provexit ». Secundo, ex Liberato cap. 22, qui eadem depositione narrata, ait: « A suis ulterius non est visus. Et altera die Belisarius convocatis presbyteris et diaconibus et clericis omnibus, mandavit eis ut alium sibi papam eligerent ». Ex quibus verbis intelligimus, altera a depositione *Silverii* die *Vigilius* electum esse, et ejus ordina-

tionem ad proximam Dominicam dilatam ad diem sc. **xxv** mensis Novemb., ab Anastasio notatum (1).

5. *Sed nulla prævia ejusdem Vigilius abdicatione.* — Mortuo Silverio consensit quidem clerus ejus Pontificatus, et suffragiis suis legitimum Ecclesie pastorem declaravit, tam *Belisarii* potentia coactus, quam Ecclesiastice pacis et unitatis studio; sed aliquam abdicationem intervenisse gratis assentur, et sine ullo alienus auctoris testimonio. Neque renuntiatio *Vigilio* necessaria fuit: enim ei causa in speciem justæ non deessent, ob quas *Silverii* ordinationem nullam finisse sibi persuadere potuit. Ea enim contra Canones facta, nec per subsecutum cleri consensum satis certo purgata, cum neque hic totus liber videretur, sed melius extortus. Subito itaque in virum alterum mutatus *Vigilius*, sancto Spiritu, qui Ecclesiam regit, operante, quæ alias in Synodi Chalcedonensis fidem ad Theodoram Augustam sacrilege scripserat, solemnè fidei professione delevit, ut videtur est in ejus Epistola ad *Justinianum* imp. scripta, qua quatuor Synodos oecumenicas, et sancti *Leonis* Epistolas se recipere, et secundum eas credere professus est. Recitatitur ea a Baronio num. 14 et seqq.

6. *Concilium Aurelianense III.* — A num. 27 ad 32. *Concilium Aurelianense III*, anno quingeniesimo trigesimo octavo celebratum. Lopus enim Ecclesiae Lugdunensis episcopus ita subscrispsit: « Lopus in Christi nomine, Ecclesiae Lugdunensis metropolitanus episcopus, juxta id quod omnibus sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt, placuit, Patrum statuta secutus, his Constitutionibus subscrispsi. Not. die nonarum mensis tertii, quarto post consulatum Paulini junioris viri elassissimi, anno **xxvii regni domini Childeberti regis** », ut eam consulatus notam ex probis monumentis restituit Sirmondus in Conciliis Gallicanis, quæ haec tenus corrupta legebatur hoc modo: *Consulatu Paulini junioris*. Ex his corruptis verbis Baronius occasionem sumpsit existimandi *Paulinum* Justini in consulatu collegam hoc anno fuisse, illumque *juniorem* vocari ad differentiam illius, qui ante annos sex consulatum in Occidente gessit. Quartus annus post consulatum Paulini, quemadmodum et annus Childeberti regis **xxvii** in annum Christi **DXXXVIII** convenit. Verum Baronius, qui *Clodovei* magni mortem triennio tardius consignavit, hanc Synodus in praesentem annum differre coactus fuit. Celebrata ea mense Maio, qui apud Gallos annum hoc tempore a Paschate auspicantes, tertius mensis erat. Ei interfuerere episcopi novemdecim cum presbyteris septem, ex diversis partibus Francie, cui tres reges *Childebertus*, *Clotarius*, et *Theodebertus* dominabantur. Triginta tres canones in ea editi, de quibus legendi Cointius anno **DXXXVIII**, num. 9 et seqq. et Alexander Natalis saeculo sexto.

(1) Si quid valent ea quae ad A. 535, 7, discussimus, Vigilius altera accidit ut dies illa in Dominicam caderet. Vide dicta ibid.

die post ejectionem *Silverii* electus et consecratus fuit. Opportune enim
MANSL.

7. *Episcopi sanctitate illustres, qui ei interfuerunt.* — Ex episcopis, qui huic Concilio vel propria manu, vel per nuntios suos subseripserunt, novem catalogo sanctorum in martyrologio Romano adscribuntur, *Lupus* episcopus Lugdunensis, *Pantaenius* episcopus Viennensis, *Leo* episcopus Senonesis, *Lauto* episcopus Constantiensis, Eleutherius episcopus Antisiodorensis, *Albinus* episcopus Andegavensis, *Agricola* episcopus Cabilonensis, *Gregorius* episcopus Lingonensis, et *Gallus* episcopus Arvernorum.

8. *Bellum civile inter tres Francorum reges.* — Ad num. 32 et seq. Sigebertus in Chronico hoc anno narrat gravem inter reges Francorum dissensionem, quam Deus insigni miraculo composit. De quo etiam civili bello agit Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 28 sed sine ulla temporis nota. Verum cum Sigebertus numeret eum annum post Clodovei regis vicesimum sextum, bellum istud ad annum quingentesimum trigesimum septimum revocandum. *Chlotildis*, ubi eam dissensionem accepit, sancti Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prostrata est: ortaque tempestate reges ad propria regressi sunt, quod ea cuncta subverteret. « Quod nullus ambigat hanc per obtentum reginæ, B. Martini fuisse virtutem », inquit Turonensis.

9. *Expeditio Italica Theodeberti reg. Franc.* — Ad num. 34 et seq. Expeditio Italica Theodeberti Francorum regis narratur a Procopio lib. 2 de Bello Goth. cap. 25, dum sermonem habet de gestis anno quinto belli Gothicæ, quæ ideo ad annum DXXXIX referenda, quo continuator Marcellini et Marius in Chronico eam recitant, ad consulatum scilicet Appionis. Hæc Marii verba: « Hoc consule, Thendibertus rex Francorum Italianam ingressus, Liguriam Aemilianique devastavit, ejusque exercitus loci infirmitate gravatus, valde contribulatus est ». Continuator vero Marcellini: « Thendibertus Francorum rex eum magno exercitu adveniens, Liguriam, totamque deprædat Aemilianum. Genuam oppidum in littore Tyrreni maris situm evertit ac prædat. Exercitu dein suo morbo laborante, ut subveniat, paciscaens cum Belisario, ad Gallos revertitur ».

10. *Procopius Francos cum Alemannis perpetravit confundit.* — Procopius citatus Francos parum aequus ait, eos fidem quam Gothis dederant, violasse: « Franci, inquit, ponte occupato (Padi scilicet ad Ticinum urbem) quos ibi inuenere Gothorum liberos, et uxores immolarunt, eorumque corpora in fluvium, tanquam belli primitias, projecerunt. Nam ita Christiani sunt isti Barbari, ut multos priscæ superstitionis ritus observent, humanas hostias, aliaque impia sacrificia divinationibus adhibentes ». Verum Procopius flagitia, quæ a solis commissa sunt Alemannis, qui sub potestate Theodeberti regis degebant, in exigua provincia Christianæ religioni nondum subdita, male in universam Francorum nationem refludit. Agathias enim ejusdem ævi scriptor lib. 1 Hist. non solum hac in

re Procopio contradicit, ut videre est apud Baronium num. 35, sed etiam ibidem quod Procopius Francis, ipse Alemanus adseribit: « Sunt etiam his, inquit Agathias, patria quedam Institutula: in Reipublicæ vero administratione Francorum pollianum sequuntur: tantum in iis, quæ ad Deum pertinent, sententia variant. Arbores enim quasdam colunt, et illuminum lapsus et colles et sallus, atque his tanquam justa facientes, equos aliaque quam plurima resectis capitibus immolant ». Erat cum Theodeberto *Bucellemus* seu *Butilinus*, ut testatur Turonensis lib. 3, cap. 32. Illic vero, teste Agathia laudato, Alemanus erat. Quam diverse ab Alemannis in uno eodemque exercitu sese gesserint postea Franci in Italia, declarat Agathias lib. 2: « Quotquot eorum Franci erant indigenæ, multam reverentiam, pietatemque circa tempora exercebant, utpote rectam de Deo sententiam amplexi, etc. Alemaunica vero gens universa (aliter enim hi circa religionem sunt affecti) tempora irreverenter diripiabant, etc., fundamenta subvertebant, emoreque et sanie delubra circumfluebant ». Qua de re plura Cointius anno DXXXIX, num. 7 et seqq.

11. *Ravenna et Vitiges rex in Belisarii potestatem veniunt.* — Ad num. 36 et seqq. Narrat Baronius gesta anno quinto belli Gothicæ, quæ ideo ad præcedentem Christi annum revocanda sunt. Hoc Baronii fundatum: « Quintum annum belli Gothicæ eundem esse imperatoris XIV, ex eo certo seies, lector, dum Procop. de Bello Goth. lib. 2, undecimo anno ejusdem imperatoris secundum belli Gothicæ annum statuit ». Verum anno DXXXVII jam ostendimus, locum illum Procopii corruptum esse, Romamque Belisarium recepisse anno secundo belli Gothicæ, ac decimo imperii Justiniani, non vero undecimo. Quare Ravenna non hoc anno, ut habet Baronius, sed superiori a Belisario obsessa, ut narrat Procopius lib. 2 de Bell. Goth. cap. 28 et seq. Urbs tamen illa exente anno belli Gothicæ quinto Belisario dedila, et Vitiges Gothorum rex ab eo captus. Procopius enim, ubi hæc narravit, retulitque *Ildibadum* a Gothis regem creatum susceptum regnum Belisario obtulisse, cap. 30, ait: « Belisarius Byzantium profectus est; et cum hyeme annus quintus exiit hujus belli, quod Procopius scripsit ». Ad hæc continuator Marcellini ad consulatum Justiniani, seu ad hunc Christi annum, ait: « Belisarius Ravennam ingreditur, regem Vitigem et reginam, cunctasque opes, Gothosque nobiliores tollens secum, ad imperatorem revertitur, evocante se Marcello comite. Gothi trans Padum residentes, Orajo Vitiges nepote et Heldebado ducentibus, Vitigem regem cum regina, opibusque palatiis, necnon et Gothos audientes sedibus propriis pulsos, Orientemque per Belisarium abductos, rebellare disponunt, regem sibi statuentes Heldebadum; contra quem debellatur Bessa palricius Placentiam a Ravenna conseedit, Constantino Ravennam de Palmatiis, ut præcesset exercitui, ab imperatore directo ». Marius ad eundem Justiniani consulatum:

« Eo anno Belisarius patricius Vitigem regem Gothorum de Ravenna captivum abductum, Constantinopoli cum uxore et thesauris Justiniano Augusto præsentavit ». Quæ omnia partim sub finem anni belli Gothici v. partim sub anno belli Gothici vi, hoc scilicet Christi anno gesta.

42. *Bellum Persicum*. — A num. 39 ad 44. Procopius lib. 2 de Bell. Persico cap. 5 et seqq. bellum hoc anno Romanos inter et Persas gestum pluribus describit : « Jam exacto, inquit Procopius, cum hyeme anno imperii Justiniani Aug. xiii, Chosroes Cabadis filius magno instructus exercitu in Rom. fines primo vere irrupit, pacem perpetuam aperte solvens ». Ut Suram pervenit, quæ urbs ad Euphratem sita, præsidii præfector fortissime contra Persas depugnans, sagitta ictus inferit. Quare Romani episcopum suum ad Chosroen deprecatorem allegarunt. Hie vero episcopum fecellit, ingressusque urbem eam solo æquavit, ratus, ut obvii quique deditioinem primo aditu imposterum facerent. « Simul ac nuntium de adventu Persarum audiit Justinianus Aug. Germanum fratris sui filium raptim atque turbate mittit », inquit Procopius cap. 6. Tum Chosroes Antiochiam obsidione cinctit, eamque captam diripuit, « ac relictis in urbe incendiariis, cum ceteris Persis omnibus in castra, ubi prius tetenderant, se recepit », inquit Procopius cap. 9, quod hoc anno gestum, tam continuator Marcellini, quam Marius in Chronico testantur.

43. *Bellum Mauritanicum*. — Ad num. 44. Baronius ait, anno xiv Justiniani in Africa a Romanis male pugnatum cum *Mauris*, et præcipuum Romanorum ducem exercitus desideratum esse,

Salomonem scilicet. Verum hujus mors tardius contigit. Procopius enim lib. 2 de Bello Wandalico cap. 19, ait : « Imperator Germanum cum Symmacho ac Domnico Byzantium revocavit, resque omnes Africæ iterum Salomonem commisit, anno imperii sui xiii ». Tum referat expeditionem Salomonis in Mauros, et expugnationem Castelli *Zerbulis*, et quomodo Mauritaniam Sitiphensem vectigalem fecerit. His narratis Procopius cap. 21, scribit : « In contrarium hæc felicitas versa est quarto post anno, quo imperii decimum septimum agens Justinianus, Cyrus ac Sergium filios Bacchi, fratris Salomonis, præfecit urbibus Africæ », anno scilicet Christi dxlii, Salomone interim totam provinciam administrante. Susepta postea a Barbaris in Romanos expeditione, *Salomon* in eos copias eduxit omnes, sed in prælio occisus est. In editione Procopii, qua usus est Baronius, loco, anno xvii Justiniani, legebatur, anno xiv Justiniani, ut etiam in editione Grotii, præcedentibus longe correctioni, habetur. Non dubito tamen, quin Maltretus in editione regia Procopii recte habeat xvii anno Justiniani; cum textus græcus Procopii annum illum exhibeat et hæc ejusdem Procopii verba, quarto post anno, non nisi anno xvii, Justiniani respondere possint. Quare continua Marcellini ad consulatum Justiniani, recte quidem habet : « Salomon in Africa feliciter dimicans rebelliones proturbat », sed ad consulatum Basilii solius, ad annum nempe dxli perperam scribit : « Salomon in Africa interficitur, Sergius loco ejus dux successit belli, moderatorque provinciae ». Pertinent enim hæc ad annum dxlii.

4. *Cur consulatus cœperit negligi*. — Qui sequitur ordine temporis quingentesimus quadragesimus primus Christi annus, Basilii junioris sine collega consulatu notatur : nec post hæc amplius liquis consulatus reperitur additus Fastis; licet non penitus consules esse desiisse, ex veteribus monumentis appareat. Ita plane Justinianus imperator ejusmodi per consulatus a majoribus deductam chronologiam, sui antiquitate venerandam, paula-

tim antiquare atque penitus tollere voluit, illam inducens, qua per imperatoris annos tempora notarentur, adderentur vero consules, si qui essent; quod et lata lege vidimus sancivisse : ejus rei gratia invidiam sibi peperit, et odium ab antiquatum cultoribus concitatavit. Potuit tamen (si quid ad ejus excusationem afferre licet) dignus ille ejus rei esse prætextus, factum id scilicet ad inmoderatas expensas illas tollendas, quas in consulatus in-

gressu ab ipsis creatis consulibus fieri moris erat : nam ejusdem rei causa Marcianus Augustus illam promulgaverat legem, ne consules in populum pecunias spargerent, tanquam missilia, colligendas. Sed cum nec ita pareret insanus gloriae appetitus, Justinianus ipse sancitam moderatus est legem, prohibens ne consules aurum effunderent, sparandi autem argenti tribuit liberam facultatem¹. Sed quod neque his se limitibus sciret humana superbia coaretare; hinc et illud subiit imperatoris animum, ut consulatus dignitatem amplissimam paulatim e senatu proseriperet.

2. Hoc, inquam, ad imperatoris excusationem de invidia in eum conflata dicta sunt : sive potius ea fuerit convertenda in legum conditorem Tribonianum ad tale honoris culmen ascendere non valentem, atque odio prosequentem in aliis quod ipse consequi minime potuisse, prohibente lege, ne quis non Christianus atque Catholicus amplissimi honoris gereret magistratus : Ethnicum enim ipsum perseverasse superius dictum est. Verum ab omnibus in ipsum imperatorem culpa transfertur, fastu elatum ægre ferentem sub alieno potius nomine, quam imperatoris, tempora numerari : cum tamen ipsi imperatori una cum imperio jugem inharrere voluerit consulatum. Ait enim ad finem Constitutionis, quam de consulibus promulgavit²: « Imperatori quidem jugis et indesinens consulatus omnibus civitatibus et populis et gentibus in singulis quæ placuerint distribuenti advenit; aut cum ipse annuerit, trabea : ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens sceptrum ». Haec ipse.

3. *Belisarius victoriarum gloria insignis redit Constantinopolim, virtutibus præclarus.* — Porro hic ipse annus, qui et decimus quintus ipsius imperatoris Justiniani numeratur, idem a Procopio³ sextus ponitur belli Gothicæ : quo Belisarius ob ingentem sibi partam gloriam, capta Ravenna, et Vitige rege in potestatem redacto, ab æmulis passus invidiam, in suspicionemque adductus affectatæ tyrannidis Constantinopolim revocatur : de eujus illuc adventu et gloria hæc accipe a Prokopio⁴:

4. « Suspensis Belisarius adhuc et dubiis rebus, cum Vitige Gothorumque optimatibus et Theudibaldi tunc regnantis liberis pecuniaque omni, et regia pretiosaque cætera supellectile secum devectis, Byzantium venit, Ildigere, Valeriano, Martino, et Herodiano præfectis sequentibus. Vitigem vero cum uxore Justinianus gratarter suscepit; Barbarorum item agmen pro eximia corporum specie, ac magnitudine mirabatur. Theodorici deinde in curiam dignas profecto receptas gazas senatoriis viris seorsum visendas exposuit, rerum gestarum magnitudinem gloriae dicens. Non enim vel has populo spectandas hic præbuit, vel Belisario, ut triumpharet, permisit, quemadmodum alias,

cum ex Gilimere rege et Wandalis victoram retulisset. Sed in omnium ore Belisarius erat egregiis victoriis duabus ornatus. quales antehac mortaliū nemini contigere, quippe qui reges duos Byzantium captivos deduxerit, et Genseric, Theodosiisque ingentes opes, præter omnium spem, Romanis ut ex hostibus spolia essent : unde vel apud Barbaros ipsos nemo unquam clarior et fama celebrior fuit; quippe qui devictis ex hostibus in publicum aerarium maximas rursum ingessit divitias, et terræ marisque dimidiā partem tam brevi recuperavit ».

5. Porro alibi idem Procopius¹ tradit, acceptas de duobus regibus victorias ab ipso Justiniano imperatore in palatii atrio fuisse musivo opere satis egregie pingi jussas. Ait enim : « Super parietes octo fornices suspensi sunt, testudinem totius operis in medio ad sublimitatem sphæricam arctataam continentis : fastigium picturis expolitum est, non liquenti cera et diffluenti materia coactum, sed concinnum eviguis tenuibusque lapillis et vario colore nitentibus; imitantur cum alia, tum homines. Qualis autem pictura sit, indicabo : pugna est et bellum. Diripiuntur multæ urbes : hinc Italia, inde Libya : vineit Justinianus, duce Belisario. Accedit ad regem dux integrum habens exercitum, tradit spolia, reges, et regna, et que ab hominibus desiderari possunt. Stant in medio rex et regina Theodora lætis similes, et ob victoram ferias agentibus : Wandalorum et Gothorum reges adveniunt vieti et captivi; circumstat Romanorum senatus, omnes ferias agentes. Hoc lapilli hilari plane et florida facie ostentant : gestum omnes et ad blandium tur regi, divinos honores illi propter gestorum magnitudinem impartientes. Haec quidem sic se habent ». Haec de his Procopius. Sed revocemus orationem ejus susceptam semel de gloria Belisarii.

6. « Erat », inquit idem auctor², « Byzantinis civibus voluptati Belisarium intueri in forum quotidie prodeuntem, vel se domum inde recipientem, atque adeo ut tanti spectaculi hos nulla satietas caperet : nam ejus pompa spectatio ob praeuentum turbam et subsequentium erat, ut quem Wandalorum, Gothorumque, et Maurorum multitudo sequeretur non mediocris. Ad haec accedebat, quod pulchritudo huic, magnitudoque corporis honestabat. Humilem præterea se benignumque adeo atque aditum obviis quibusque perfacilem exhibebat, ut intime sortis viro persimilis videretur. Milites et rusticani et cuiuscumque generis homines certatim hunc benevolentia prosequabantur : nam in suos præcipue milites magnificientia cæteros anteibat; et qui bello rem forte male gessissent, pro acceptis vulneribus pecuniam nou parvam donando, indignationem ac simul incestiam saepius permulcebant ; ei vero, qui in acie se egregie habuisset, varijs dona dabat in præmium, arnillas et torques :

¹ Novel. Justiniani imp. cv. et Auth. de cons. col. 4, tit. iii. — ² Novel. cv. — ³ Procop. de bello Goth. l. ii. in fine. — ⁴ Procop. de bello Goth. l. iii. in principio.

¹ Procop. de adiſe. Justin. l. i. — ² Procop. de bello Goth. l. iii.

et qui præterea aut arcus aut rei alterius bellicæ jacturam præliando fecisset, confestim alia et potiora per Belisarium parabantur.

7. « Erga agricultores agrestesque homines tanta hic indulgentia ac providentia utelatur, ut Belisario ducentante exercitum, nullam hi vim patrarentur, sed ex insperato potius opulentí et divites reddebat, ut qui crebro adventantibus copiis, majori omnia in victum pretio venditarent. Segetes insuper, dum in agris maturescerent, diligentius tuebatur, ne forte equorum greges has devorarent: arborumque maturos fructus, frugesque cæteras, invitis dominis, suos attingere prohibebat. Erat item vir continentior, ut qui præter denuptam sibi uxorem neverit nullam: nam ex Wandaliis Gothisque tanta multitudine et forma egregia feminas quas bello cepisset, earum nullam vel in ejus conspectum venire, vel se alloqui quoquo pacto permisit.

8. « Ad cætera ejus hujusmodi ornaamenta perspicax quidem et vividum accedebat ingenium: quippe dubiis ipsis in rebus, ad ea quæ potiora forent cogitanda, mirum de se in modum et opportune valeret, in ipsoque helli discriminé animi præstaret magnitudine, e tutoque et consideratius ad res gerendas audientior esset. Festinare præterea, cunctarique in ipsis adversus hostem conatibus, ut res poscebat. In rebus trepidis bene sperare, nec terrore aliquo capi. Non prosperis insolens esse; nec vitum in deliciis agere. Nec quisquam unquam hominum fuit, qui temulentum eum viderit ». Hæc Procopius de Belisario exercitus duce inter felicissimos adnumerando, nisi impie Theodore nimis obsequens, ejus causa dira facinora perpetrasset: sed Dei justo judicio postea factum est, ut ob hanc causam quod feminæ ipsum Deum posthabuit, gravissima pati coactus sit, ut suo loco dicemus.

9. *Plures hoc anno promulgatæ a Justiniano sanctiones ad fidem Catholicam Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas.* — Imperator vero tot a Deo beneficiis auctus et gloria cumulatus, illud ei ex more rependit obsequium et gratiarum exhibuit actionem, ut de sancta Ecclesia Catholica, quibuscumque valeret studiis bene mereret, pias sanctasque ad fidem Catholicam Ecclesiasticamque disciplinam sartas tectas conservandas plures hoc anno promulgans sanctiones, de quibus singulis dicturi sumus. In primis autem quæ ad Concilium Bizacenum in Africa hoc anno celebratum scripsérunt videamus.

10. Hoc namque anno in Africa in provincia Bizacena Concilium celebratum est, ex quo legatio missa est ad Justinianum imperatorem: id enim ex ejusdem imperatoris rescripto ad ipsum Concilium redditio appetet, quod sic se habet¹.

« Imp. Justinianus Alemannicus, Gothicus, etc. Daciano metropolitano Vizatii (Bizaei) et omni Con-

cilio Vizaceno, Restitutus et Heraclius reverendissimi viri omnium quodammodo vestri Concilii sacerdotum non relationem tantum, sed suam visi sunt attulisse presentiam: reluebat namque in eis puritas vestrae auctoritatis et vitæ. Non solum Ecclesiasticis causis, sed totius provincie utilitatibus præfuerint, dicentes quibus jam beneficiis gandeatis, et quæ a nostra sunt mansuetudine conferenda. Unde precibus eorum summa cum benignitate suscepisti, ad universa respondimus: et quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibito præstitorum. Quæcumque igitur ad privilegia vestra vestrique Concilii pertinent, iuxta veterem firmamus disciplinam. Orate igitur divinam misericordiam, ut et nos Reipublicæ et ipsam nobis servet incolunem, et quos a jugo subripuiimus Wandalicorum, ultiro florem felicitatis antiquæ (sicut volumus) erigamus. Data pridie nonas Octobris, Constantinopoli, imperii domini nostri Justiniani Aug. anno decimo quinto ». Rursum vero ad eundem Dacianum, sed anno sequenti, ita rescripsit:

11. « Imp. Fl. Justinianus, etc. Daciano metropolitano Vizatii. Semper nostræ serenitati cura tuit servandæ vetustitis maxime disciplinæ, quam inquinam contempsimus, nisi et in melius augeremus; præsertim quoties de Ecclesiasticis negotiis contigit quæstio, quæ Patrum constat regulis definita, ino adventu superni numinis inspirata: quia constat celitus institutum, quicquid Apostolica decrevit auctoritas. Ille est, quod in Africanis quoque Conciliis illa volumus reservari, quæ antiquitas statuit, et sequentium obedientia custodivit, atque in nostrum usque sæculum intemerata perdixit. Nullus inter primates aliud sibi privilegium vindicet, quod accepisse non legitur: nullus arripiat, quod habuisse jugiter non probatur: nec de rescriptis ad unius suggestionem promeritis, aut de exemplis consuetudinem violantibus quibuslibet sibi blandiatur ambitio. Illud pro lege servandum est, quod Concilii definitum servavit devota posteritas (prosperitas). Nam quæ quis in præjudicium statutorum quibuslibet rebus usurpavit, corrigenda potius quam imitanda censemus.

12. « Si quid igitur metropolitano Carthaginis, vel primatibus Numidia vel Vizatii Conciliorum auctoritas præstítit, et inoffensa consuetudo servavit; hoc sibi quisque optet, sibi vindicet; hoc nostra sperent sanctione firmari. Nos tutores tantum sumus vetustatis et vindices. Nec deerit Ecclesiastica vindicta, vel nostra in eos, qui aut ambitiosa superbia, aut subreptitiis postulationibus antiquitatem temerasse docebuntur: quoniam ad Divinitatis tendit injuriam, qui sanctorum Patrum constituta contemnere aut violare non metuit, sancte ac religiosissime pater. Beatitudo itaque tua quæ per hanc divinam pragmaticam sanctionem nostra statuit aeternitas, effectui mancipari, observarique procuret. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater. Data quarto kalendas Novem-

¹ In collect. Juliani prope finem.

bris, imperii domini nostri Justiniani anno xvi ».

43. Vidisti, lector, quantum deferat imperator sacris Conciliorum canonibus, quorum se enstodem et vindicem profitetur, atque ad hoc se de illis leges sancire, non ut abroget, sed ut confirmet secundum alia ab eodem imperatore in aliis editis Constitutionibus saepius repetita, vel quae habet in Novella Constitutione hoc item anno data mense Februario, quam Oleandri editio junxit Novelle centesima vicecesimae tertiae. Expedit autem ut hic ejus proceminum recensemamus, quo appareat ejusdem imperatoris mens, nimurum dum de rebus Ecclesiasticis leges sancit, non alium quam se vindicem sacerorum canonum præstisset : sic enim se habet¹ :

44. « Si civiles leges, quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate eredit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium scenitatem studemus ; quanto plus studii adhibere debemus circa sacerorum canonum et divinarum legum custodiā, quæ super salute animarum nostrarum definitæ sunt ? Qui enim sacros canones custodiunt, Domini Dei adjutorio digni sunt ; qui autem eos transgrediuntur, ipsi semetipsos judicio tradunt obnoxios. Majori igitur condemnationi subjacent sanctissimi episcopi, quibus concredimus et commissum est et canones inquirere et conservare : si quod eorum pretermisso fuerit, indemnatum atque impunitum reliquerint. Sane cum haec tenus canones observati non recte fuerint, diversas ex eo passi sumus interpellationes contra clericos et monachos et quosdam episcopos, ut secundum divinos canones non viverent, et quidam etiam inter eos invenirentur, qui nec ipsam quidem vel sacrosanctæ oblationis vel baptismi orationem tenerent aut servarent. Dei igitur intelligentes et animo infigentes judicium, singulorum quæ nobis delata sunt inquisitionem simul et correctionem jussimus canonice procedere. Si enim illa, quæ a laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem et vindictam manere ; quomodo a sanctis Apostolis et Patribus super omnium hominum salute canonice statuta despici patiemur ? Sane multos ex eo maxime deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, quod non sunt factæ Synodi sanctissimorum sacerdotum, juxta ea quæ a sanctis Apostolis et Patribus definita sunt. Si enim hoc fuisse observatum, quilibet metuens gravem in Synodo accusationem studuissest utique et sacras ediscere liturgias, et temperanter vivere, ne condemnationi divinorum canonum subjaceret, etc. » Pergit dicere de ordinatione episcoporum, quæ in Constitutione Novella centesima vicecesima tertia habentur inserta. Data autem haec lex reperitur hoc anno sub consulatu Basili, decimo kalend. Martii.

45. Accidit vero, ut aliquando idem imperator invigilans vehementissimo studio super sacerorum custodiā canonum, dum videret eos ab iis conculari, qui magis observare deberent, episcopis ;

nonnihil commotus, adversus ipsos insurgens ne ex mutua indulgentia licentius peccaretur, praefectos jussit accurrere provinciarum, qui ejusmodi episcopos coercent. Ad hæc plane spectat illa, quam hoc eodem anno ipsis kalendis Februarii Novellam promulgavit Constitutionem de appellatio-nibus : qua quidem cum ipse Justinianus imperator Dei zelum se habere præ se ferat, non tamen fuit ille secundum scientiam. Etenim cum negligentes episcopos, et sine pena peccantes vult emendari, eo incaute prolabitur, ut praeter jus fasque per provinciarum praefectos ipsorum judicia voluerit exerceri ; et ab ipsis eosdem ad majores appellare praefectos, et si opus esset, ab iis ad imperatorem provocare. Haec quidem ita se habuisse, docent quæ in exordio ejus Constitutionis ponuntur his verbis¹ :

46. « Pervenit ad scientiam nostræ serenitatis, quod cum inter Eustachium virum reverendissimum Tholone (Tlone), in Lycia civitatis episcopum, et Pistum diaconum Ecclesie Thelmissensis itidem in Lycia maritimæ civitatis fuisset causa commota, processit a rectore provinciæ diffinitiva sententia, contra quam appellatio porrecta est. Judices igitur, apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad nostram elementiam refulerunt, etc. » Haec ibi : quibus videas ipsum imperatorem sibi nimium de Ecclesiasticis juribus arrogasse ; qui dum se canonum vindicem præ se fert, atque pro Ecclesiæ servanda illibata disciplina invigilare profiteretur, canones ipse concelebat, penitusque pessimat Ecclesiasticam œconomiam. Etenim non sæculares judices causas judicare episcoporum et inferioris ordinis clericorum, sed Synodos episcoporum, et si sit ab his appellandum, non ad imperatorem, sed ad majores sedes, ac denique ad ipsum Romanum Pontificem recurendum, docent sacrae sanctorum Patrum regulæ, traditio ostendit, ususque probavit. Tunc vero laicis his se immiscere concessum, cum vel ad haereticos aut schismaticos comprimendos, vel adversus potentiores vel discordes ab episcopis in auxilium sunt vocati. Porro haec ipsa quæ fuerunt obiter pertractata, æque videntur esse ab eodem imperatore correta : nam si qua de his fuerat ab ipso lex sancta, ab eodem pariter est abrogata : siquidem nulla ejus sanctio invenitur, qua episcoporum causas a praefectis cognosci voluerit, et ab iis ad alios sæculares itidem judices appellari, atque ab his ad imperatorem.

47. At revocemus orationem ad ejusdem imperatoris Novellam Constitutionem centesimam vicecesimam tertiam, cuius est titulus : « De sanctissimis episcopis ac Deo amabilibus, et reverendissimis clericis et monachis ». Cui intexta sunt quæ diximus haberi in Novella centesima trigesima septima data hoc anno sub eodem consulatu Basili, decimo kalendas Martias. Haec autem de qua est sermo, hoc anno sub consulatu Basili data cognoscitur kalend.

¹ Novel. cxxxvii. edit. Godef. apud Olean. vero Nov. cxxiii.

¹ Novel. cxv.

Maii, ipsaque quadraginta quatuor distincta capitibus; quam ob nimiam vitandam prolixitatem hic describere prætermittimus: satis ad institutum esse putantes, si capitum singulorum index hie apponatur, qui singulis ita affixus habetur:

- 18. « De ordinatione episcoporum. Cap. 1.
- « De accusationibus episcoporum. Cap. 2.
- « De episcopis qui ante ordinationem Ecclesiae res suas obtulerint. Et quid pro cathedralico dari conveniat. Cap. 3.
- « Ut episcopatus a servili et adscriptitia fortuna hominem liberet. Cap. 4.
- « De presbyteris et diaconis et subdiaconis cognationis jure ad tutelam vel curam vocatis. Cap. 5.
- « Ut clericis a muneribus personalibus et negotiis secularibus abstineant. Cap. 6.
- « Ne episcopus dicendi testimonii causa evoctetur. Cap. 7.
- « Ne propter quamlibet causam episcopus ad sæcularem judicem trahatur. Cap. 8.
- « Ne episcopi proprias Ecclesias relinquant. Cap. 9.
- « Ut archiepiscopi et patriarchæ saepius in annis singulis Concilia et Synodos celebrant. Cap. 10.
- « Ne quis ante causæ exilium excommunicetur. Cap. 11.
- « Quales esse debent qui in clericos ordinantur. Cap. 12.
- « De aetate presbyterorum, et cæterorum clericorum. Cap. 13.
- « De uxoribus clericorum, ne videlicet diaconus, vel subdiaconus quis ordinetur, nisi antea pollicitus sit absque uxore continentem vitam ducere. Cap. 14.
- « Quibus causis curiales clerici ordinari possint. Cap. 15.
- « Ut ordinationes gratis fiant. Cap. 16.
- « Quomodo servus ordinari possit, aut adscriptitus. Cap. 17.
- « De ædificatoribus Ecclesiarum. Cap. 18.
- « Ut omnes clerici res suas in sua podesstate habeant. Cap. 19.
- « Quibus poenitentiis subjiciantur clerici, qui falsum tulerint testimonium. Cap. 20.
- « Ut clerici apud proprium convenientur episcopum. Cap. 21.
- « Ut episcopi apud proprium convenientur metropolitanum. Cap. 22.
- « Ut economi et similes apud proprium episcopum convenientur. Cap. 23.
- « Ut episcopi illie, ubi deliquerint, convenientur. Cap. 24.
- « De apocrisiariis. Cap. 25.
- « Ne episcopi legationis nomine convenientur. Cap. 26.
- « Ut monachi per procuratorem se defendant, et de quantitate sportularum. Cap. 27.
- « De modo sportularum in persona clericorum. Cap. 28.

« Ne clerici mulieres superinductas in propriis domibus habeant. Cap. 29.

« De diaconissis. Cap. 30.

« De his qui in Ecclesia episcopo vel aliis clericis injuriam inferunt. Cap. 31.

« Ne laici faciant litaniæ sine episcopo et clericis et crucibus. Cap. 32.

« De monasteriis et monachis. Cap. 33.

« Ut abbas non tam antiquitate quam bona estimatione censendus sit et eligendus. Cap. 34.

« De monachis non statim vestiendis. Cap. 35.

« Ut monachi in uno conclavi habitent. Cap. 36.

« Conditionem nupliarum vel liberorum non extare, si quis monasterium ingrediatur. Cap. 37.

« Ut qui monasteria ingrediuntur, se suaque dedicent monasterio. Cap. 38.

« Ut solutis sponsalibus per monasterii ingressum, simplici tunc arrhe reddantur. Cap. 39.

« Si vir aut uxor ingrediatur monasterium. Cap. 40.

« Non licere parentibus exhiberedare filios qui ingrediuntur monasteria velut ingratis. Cap. 41.

« De monacho monasterium deserente. Cap. 42.

« De raptoribus sanctimonialium. Cap. 43.

« Ne licet laicis et scenicis uti monachi schemate. Cap. 44 ».

Atque denum ad Petrum præfulum prætorio ista habet epilogus: « Tua igitur gloria, qua per præsentem legem in perpetuum valitaram nostra sanxit tranquillitas, per omnia custodiri provideat. Data kal. Maii Constantinopoli, Justiniano PP. Aug. Basilio V. C. consul. Missa Petro præfecto prætorio ».

19. Sed et hoc anno mense Martio idem Justinianus imp. de Ecclesiasticis titulis et privilegiis atque aliis Novellam Constitutionem edidit, cuius est hoc exordium¹: « De regulis Ecclesiasticis, et privilegiis, aliisque capitulis ad sacrosanctas Ecclesiias, et reliquas venerabiles domos præsentem proferrimus legem ». Moxque de quatuor Synodis ibi sic primum decernit:

20. « Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas regulas, quæ a sanctis quatuor Conciliis expositæ sunt aut firmatae, hoc est, in Nicæna trecentorum decem et octo, et in Constantinopolitana sanctorum centum quinquaginta Patrium, et in Ephesina prima in qua Nestorius damnatus, et in Chalcedonia in qua Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus, et regulas sicut leges observamus ». Et de sede Constantinopolitana, ut primum locum post Romanam teneret, ita constituit.

21. « Ideoque sancimus secundum earum definitiones, sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem archiepiscopum Constantinopolos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedem, aliis autem omnibus sedi-

¹ Novel. CXXXI.

bus præponatur ». Haec ipse : qui quod sciret non esse imperatoris auctoritatis ordinem præscribere sedibus, ex earumdem Synodorum definitionibus id se non definire, sed definita promulgare seu confirmare testatur. Verum haec quidem perpetram : etenim cum tam ex Concilio œcumenario Constantinopolitano, quam etiam Chalcedonensi sibi episcopus Constantinopolitanus vindicare co[n]atus esset, adversatus est sanctus Leo papa, ut superiori tomo demonstratum est. Sic igitur non tam ex jure canonum id sibi arrogat imperator, quam contra omne jus fasque præsumit.

22. Subjicit his de aliis Ecclesiarum privilegiis concessis possessionibus Ecclesiasticis : de præscriptione quadraginta annorum ad loca venerabili pertinente : de ædificatione Ecclesiarum : ne in domibus privatis vel fundis missæ celebrentur : ut legatum Deo relictum illi debeatur Ecclesia, ubi testator domicilium habet : de his qui oratorium ædificari jussent : deque legatis pro captivorum redemptione reliectis, ut ab episcopis præstentur, neque locum Falcidia in piis legatis habeat : itemque inhibetur episcopis, ne testari possint de his quæ post episcopatum acquisierint. De haereticis illud addidit, ne ab Ecclesiis vel privatis res immobiles quoquo titulo accipiant, neque iidem ipsi haereticæ nova oratoria ædificant. Ad postremum vero de orphanotrophis illud additur, ut instar tutorum, cum bona hospitalium administrent, inventarium conficiant. Haec imperator et ad Petrum prefectum prætorio, ad quem ita perorat : « Quæ igitur per præsentem legem in perpetuum valutram nostra sauxit tranquillitas, tua celsitudo edictis solemniter in hæc urbe propositis, ad omnium studeat pervenire notitiam. Nos enim providebimus, quatenus sine collatorum dispendio fiat etiam in provinciis manilesta. Data XV kalend. Aprilis Constantinop. D. N. Justiniano PP. Aug. Basilio V. C. consule ».

23. Sed hie obiter notandum est, quod cum agens de xenodochiis imperator mentionem habet celeberrimi hospitalis « Marie Sanso », seu potius (ut Contius legendum magis putat) « memoriae Samsonis » : sciendum hoc antea exostum incendio, ab ipso Justiniano imperatore fuisse restitutum, ut Procopius verbis istis ostendit¹ : « Erat hospitale, in quo recipiebantur languidi et infirmi, superioribus annis a religioso quodam viro, cui Samson nomen erat, exstructum : restabant quedam vestigia neque gregariis militibus satis commoda : cetera perierant una cum templo exusta et collapsa. Instauravit illud nobile hospitale Justinianus structura splendidiore magnificentius, et mansionum multitudine multo amplius ». Haec Procopius : ex quo corrigas auctorem vitæ Samsonis, ubi habet, non restitutum, sed erectum hoc hospitale ab ipso Justiniano imperialore fuisse, eujus et tempore eundem Samsonem vixisse putar-

vit. Sed et habes in quo pariter Cedrenum redargas, qui existimat penultimo anno Justiniani ipsius idem xenodochium conflagrasse. Diximus de eo in Notis ad Romanum Martyrologium die vicesima septima Junii, qua tam apud Graecos quam etiam Latinos digno sanctitatis titulo celebratur ejusdem sancti Samsonis natalis dies. Quod insuper ad idem hospitale spectat : omnium fuisse primarium, sub quo alia conslituta essent, quæ in eadem Novella leguntur, ostendunt his verbis : « Servari autem jubemus venerabili orphanotrophio hujus regiæ urbis, et xenodochio, quod vocatur sanctæ Marie Sanso (memoriae Samsonis), et sub ejus gubernatione constitutis oratoriis et xenonibus aut venerabilibus dominibus omnia privilegia quaecunque habet major sanctissima Ecclesia Constantinopolitana ». Est etiam mentio hujus xenodochii sancti Samsonis in alia² Constitutione ejusdem imperatoris, ubi secundum lectionem Constantiam legitur, « sanctæ memorie Samsonis » loco, « sanctæ Marie Sanso ». Porro ejusdem hospitalis sancti Samsonis presbyter fuerat (ut dictum est) Mennas, qui hoc tempore erat Constantinopolitanus episcopus. Sed de his satis.

24. Illoc etiam anno kalendis Junii idem Justinianus imp. Constitutionem³ edidit de præscriptione, qua aliquavit privilegium concessum Ecclesiae centum annorum, quod videlicet esset litium seminarium : satis existimans fore quadraginta annorum periodum, ut Ecclesia sua sibi valeat vindicare. Quo item anno idem imperator, qui adversus Samaritanos Christianiorum hostes leges scripserat, monitus a Sergio episcopo Cæsariensi, qui eos ad meliorem frugem restitutos fidem fecit, nova edita sanctione, pœnas in eos sancitas antiquat. Exstat ejus Constitutio⁴ Novella sub consulatu Basili data anno xv imperatoris. Sed videamus quas hoc pariter anno idem imperator, qui mltus fuit in exagitandis haereticis, adversus eos complures edidit sanctiones : quarum prima ita se habet data ad Mennam Constantinopolitanum episcopum⁵ :

25. « Primum esse et maximum bonum omnibus hominibus credimus veræ et immaculatæ Christianorum fidei rectam confessionem, ut per omnia haec roboretur, et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulentur, et consonant immaculatam Christianorum confessionem prædicent, et omnem occasionem, quæ ab haereticis invenitur, auferant : quod ostenditur ex diversis conscriptis a nobis libris et edictis. Sed quoniam haereticæ neque Dei cogitant timorem, neque interminatas talibus penas ex legum severitate considerantes, diaboli opus implent, et quosdam simpli-cium seducentes sanctæ fidei Catholice et Apostolice Ecclesie, adulteras collectas, et adultera baptismata latenter faciunt : pietatis existimavimus

¹ Procop. de ædif. Justin. imp. lib. 1.

² Novel. LIV. c. 3. — ³ Novel. III. et Auth. collat. VIII. tit. VII. —

⁴ Novel. Justin. CXXIX. col. 324. — ⁵ Novel. CXXXII. et Auth. col. 9. tit. CXXXII.

per præsens nostrum edictum monere eos qui tales sunt, quatenus et ipsi recedant ab heretica vesania, et nec aliorum animas per simplicitatem perdant, sed magis concurrant ad sanctam Dei Ecclesiam, in qua recta prædicantur dogmata, et omnes haereses cum principibus suis anathematizantur. Nosse enim volumus omnes, quia si de cætero aliqui inveniantur contrarias collectas facientes, aut apud semelipsos collectionem : nequaquam omnino eos ferimus ; sed domos quidem, ubi aliquid delinquitur, sanctæ assignamus Ecclesiae : his autem qui colligunt, aut apud se colliguntur, ex Constitutionibus pœnas inferri, omnibus modis jubemus. Data pridie non. Aprilis, Constantinop. D. N. Just. PP. Aug. Basilio consule ». Sed et aliam edidit sanctiōnem¹, ne privilegiis dolis fruerentur hereticae feminæ. Id quidem hoc anno sub consulatu Basillii, XI kalendas Maii, seu post Martii, antequam inchoaret decimum quintum annum idem Justinianus imperator : nam si Maii dixerimus, loco anni decimi quarti, quintus decimus in fine Constitutionis ponendus esset. Adjecit quoque aliam Constitutionem² hoc anno datam kalendis Februarii, ut haereticorum omnes velut ingratia parentibus essent exhaeredandi, Catholicis tantum filiis ab eis heredibus institutis. Hactenus de sancitis hoc anno legibus Ecclesiasticis : jam reliqua prosequamur.

26. *Auximitæ ad Christum conversi*. — Eodem anno decimo quinto Justiniani imp. de Auximitis populis ad fidem Christi conversis Cedrenus haec habet : « Anno decimo quinto Justiniani imp. Adatus Auximitarum rex bellum illaturus Damiano Hebraeorum regi, quod negotiatores Christianos interfecisset, vovit se Christianum fore, si Homeritas », quibus ille imperabat, « viciisset. Et quidem commisso prælio vicit eos, auxiliante Deo : victumque regem eorum Damianum in potestatem rededit, potitusque est regno et regia. Itaque Deo gratias agens, misit ad Justinianum, ab eoque sibi episcopos et clericos mitti petiit. Ita tota regio Christi fidem amplexata est, baptizalique sunt et Christiani facti ». Hac ipse, quæ anno sequenti contigisse in Miscella narrantur, pauloque fusius explicantur. Hebraeos namque illis in regionibus magna potentia viguisse, atque reges facere consueuisse, quæ dicta sunt superius, dum Arethæ martyris et sociorum Acta retulimus, satis ostendunt. Hac de Auximitis ad fidem Christi conversis. Ad Homeritas autem jam ante Evangelium pervenisse, ex Procopio³ dictum est, neconon ex Actis Arethæ martyris et sociorum, iisdemque Christianum regem datum ; sed eodem e medio subtato, subrogatum Abrahamum, idem Procopius tradit : cui successisse videtur Damianus, de quo agitur, rex Hebraus.

27. *Commentitia aliqua de martyrio S. Placidi, et de Chronico Cassinensi*. — Hoc eodem anno Domini quingentesimo quadragesimo primo, a Gor-

diano⁴ ponitur consummatum martyrum sanctorum Placidi et sociorum in Sicilia a piratis illatum : sed dum hunc ipsum annum auctor numerat Justiniani imp. decimum tertium, plane erratum liquet in numero. Quod si sub dicto imperatoris anno decimo tertio eosdem martyrio coronatos vult ; tunc dicendum erit, ipsos passos anno Christi quingentesimo trigesimo nono. Quod vero ad eosdem martyres pertinet, eos quidem egregiam fuisse coronam martyrii consecutos, cum nullatenus revocari possit in dubium, siquidem eosdem antiquiores Ecclesiae tabulae titulo martyrii inter sanctos affectos habent atque descriptos die quinta Octobris, qua eorumdem natatis dies anniversaria memoria celebranda recurrit : tamen ab auctore, qui sub nomine Gordiani eam conscripsit historiam, multis ipsa reperitur erroribus depravata, ut in primis quod habet hos affectos martyrio a Mamuca duce, eodemque Agareno pirata missio ab Abdala Agarenorum rege in Hispania regnante : cum non Abdala, sed Theudis, idemque non Agarenus, sed Gothus his temporibus (ut patet ex Isidoro et scriptoribus omnibus) in Hispania regnaret. Agareni vero seu Saraceni longe post hæc tempora in Hispania regnare ceperunt, cum post Muzam Abdalazirus sive Abdalassius ejus filius, captis quam pluribus Hispanie civitatibus, anno Domini septingentesimo decimo sexto regem se gessit. Sunt et complura alia apud eundem Pseudo-Gordianum, quæ et temporum recte rationi repugnant ; et contradicunt historicæ veritati.

28. Ejusdem quoque sunt generis Epistolæ, quæ sive Gordiani sive aliorum nomine apud Leonem Ostensem in Appendix leguntur Chronicæ Cassinensis, in quibus nulla coherentia inest appositis a mendaciorum effictore consulibus cum annis ibidem notatis Justiniani imperatoris. Et ut hæc obiter attingamus, extant ibidem litteræ ejusdem Justiniani ad Placidum nepotem suum datæ anno duodecimo ipsius Justiniani imp. (qui est annus Domini quingentesimus trigesimus octavus) sub consulatu Boetii et Cethegi, addito anno tertio, quorum nulla est mentio quod una simul gesserint consulatum, sed diverso tempore inter se et a dicto imperatoris anno longe remoto : siquidem Cethagus consul fuit anno Domini quingentesimo quarto, Boetus quingentesimo decimo, sub anno vero duodecimo Justiniani Joannes et Volusianus (ut vidiimus) consulatum gesserunt. Qua pariter censura corrigas, quæ ei subjicitur, Theodoræ Epistolam ad S. Placidum iisdem consulibus et anno imperatoris datam.

29. Sed majori indigent castigatione ejusdem imperatoris Justiniani nomine litteræ illæ iisdem conjunctæ, quibus salva vult esse Cassinensi monasterio, quæ Tertullus Placidi parens, quæve Justinus senior imp. eidem cenobio contulisset, nempe villas, rura, castra, oppida, civitales, et municipia

¹ Novel. cix. et Auth. col. 8. tit. v. — ² Novel. cxiii. c. 3. § si quis. — ³ Procop. de bello Persic. l. 1.

⁴ Extant apud Sur. tom. v. die v. Octob.

ibidem recensita, et quidem non parva vel exigua numero. At quenam sub Theodoricō Gothorum rege esse poterant alieni Romanorum patricio oppida et civitates? Vel quae Justinus imp. ejusmodi in Italia existentia potuit donare non sua? nec enim glebam imperator Orientis sub Theodoricō rege in Italia possidebat. Et quid illud ad finem: «Ex minio manu propria subscriptissimus»; cum, teste Suida, Justinianus litteras penitus ignoraret? Et quomodo (ut superiores Epistole) eadem data legitur sub consulibus Boetio atque Cethego, anno duodecimo ejus imperii? Et quae insuper ridenda illa subscriptio testium: «Theodoricus rex aquilifer, Belisarius draconifer, Mauritius leonifer, Tiberius lupifer?» Ac denique quoniam modo subscriptissime potuit ei privilegio anno duodecimo Justiniani imperatoris Theodoricus Gothorum rex, cum longe ante haec tempora decessisset, et post eum Athalaricus, inde Theodosius, ac postea Vitiges eo anno duodecimo Justiniani regnaret? Sed missa isthac, quae dolemus ab aliquo otioso conficta utpote non (ut vane putavit) illustrante res patris sanctissimi Benedicti, sed obscurante potius istiusmodi mendacis, densarum instar nubium globis fulgentis ubique radiis solis oppositis: miramur vero magis eadem ab ejusdem sacri ordinis monachis viris doctis non fuisse rejecta, et oblivione omnino sepulta. Non indiget qui eos primus tantus genuit pater, neque ab eo descendens sancta et generosa posteritas per cuneta saecula in Ecclesia Dei feliciter propagata et sanctis ramis mirifice dilatata, hisce mentitis gloriae titulis sive ex sanguinis nobilitate, sive ex divitiarum amplitudine comparatis: qui etsi nec his omnino carnere, ex virtutibus tamen terre caeloque sunt redditii celeberrimi. Sed de his haec enim.

30. *Concilium Arvernense qui episcopi sanctitate conspicui illustraverint, quosque ediderint canones.* — Hoc eodem anno, qui post consulatum Paulini reperitur inscriptus, idemque Childeberti Francorum regis vicesimus septimus (ut ex his, quae anni superioris exordio dicta sunt, patet), Theodosius vero post obitum patris regnantis anno undecimo, Arverni in Gallia Concilium celebratur, cui etsi pauci numero, meritis tamen excelsi quindecim interfuerunt episcopi: nam eorum nomi nulli egregia claruisse sanctitate noscuntur. Antequam autem de rebus in adeo praelato conventu gestis agamus, eos primum qui in tam nobili sacerdotum corona prominent flores intuentes, simulque fructus ex eorumdem probe factis ante carpentes, quinam qualesve isti fuerint cupidius andiamus: gratior namque ille habetur sermo, quem animi primo virtutes commendant, secundum illud Proverbiorum¹: «Cor sapientis erudit os ejus, et labiis ejus addet gratiam; favus mellis composita verba, dulcedo animae, sanitas ossium».

31. Praerat hoc tempore eidem Arvernensi

Ecclesiæ, in qua Synodus est celebrata, ille magni nominis Gallus sanctitatem conspicuus, tenuique in sessione secundum locum, idenque hanc imparis meritis S. Aviti successor: ex cuius genere provenisse gloriatur Gregorius Turonensis civitatis episcopus, qui eundem Gallum patrum suum fuisse testatur², de quo etiam complura admiratione quidem digna conscripsit: ex quibus (ne jejunus omnino abscedas, fame ex fama tanti viri tibi parta) hoc modo unum breviter aceipe: «Cum aulem Arvernensis civitas maximo incendio cremarelur, et hoc sanctus comperisset, ingressus Ecclesiam, diutissime Dominum ante sanctum allare cum lacrymis exoravit; surgensque Evangelis comprehensis, apertisque obviam se igni obtulit: quo obtemperante, protinus ad adspectum ejus ita omne incendium est extinctum, ut nec favillæ quidem in eo igne remansissent». Ille Gregorius: quomodo vero huc grassante, eadem civitas Arvernensis, ubi Synodus acta est, ab ipso fuerit liberata, suo loco opportunius dicturi sumus.

32. Qui tertius ordine ponitur Gregorius Lingtonensis episcopus, aequa sanctitate clarus est habitus: de eo vero superius rursus mentio facta est; quem ad haec tempora fuisse superstitem, ipsius subscriptio docet: ad triginta duos namque annos sedisse episcopum, Venantius Fortunatus³ in Epitaphio ejus testatur, quod hic tibi describendum putamus.

Postquam sidereus disrupt Tartara princeps,
Sub pedibus justi, mors inimica, jaces.
Hoc veneranda sacri testatur vita Gregorii,
Qui modo post tumulos intrat honore polos
Nobilis antiqua decurrens prole parentum,
Nobilior gestis nuce super astra manet.
Arbitrè ante ferox, exilie plus ipse sacerdos,
Quos dominit judex, fovi amore pater.
Triginta et geminos direxit ovile per annos,
Et gregi de Christi gaudia pastor habet.
Si queras meritum, produnt miracula rerum,
Per quem debilibus fertur amica salus.

Cum ergo festificatione Fortunati triginta duos annos sedisse Gregorium certum sit; utique dicendum est ipsum fuisse creatum antistitem Lingtonensem anno Domini quingentesimo nono, quo interfuisse reperitur Coneilio Epaunensi (ut suo loco dictum est) et hoc anno pariter vivere desiisse, quo ipsius sedis expletur annus trigesimus secundus: cum et in locum ipsius suffectus est S. Tetriacus, de quo inferius opportune dicturi sumus.

33. Quarto autem loco scribitur, subserbiturque Hilarius episcopus Galatitanus, qui et ipse sanctitate insignis certa die⁴ colitur in Ecclesia, quia e terrenis fuit ad superna vocatus: ad quem extat carmine missa salutatio Fortunati in hunc mundum⁵:

Lux serena animi semper mihi dulcis Hilari,
Quamvis absentem quem mea cura videt.

¹ Prov. XVI.

² Greg. de Gloria mart. l. II. c. 23. — ³ Fortun. carm. l. IV. — ⁴ Rom. Martyrol. die XXV. Octob. — ⁵ Fortun. carm. l. III.

Cujus honestus amor tantum mea corda replevit,
Ut sine te nunquam mente vacante loquar.
Versibus exiguis mandamus vota salutis :
Quae dedit affectus, sint tibi grata precor.

Hac ad eum Fortunatus.

34. Hunc sequitur ordine Ruricius episcopus Lemovicensis, quem præter egregiam morum præstantiam, avita etiam nobilitas, qua Anicianæ familiae junctus erat, reddidit clariorem. Quod autem tanti viri antiqua prosapia Romani sanguinis illustrissimi obseura memoria relicta sit; unicum quod extat ipsius gloriae monumentum ab eodem Fortunato posteris traditum (quo nomine plurimum ei debent antiquitatis studiosi) hic intevendum erit, nempe scriptum ab eo ipsi postobitum Epitaphium versibus istis¹:

Invida mors rapido quamvis ministeris hiatu,
Non tanen in sanctos jura tenere vales.
Nam postquam remeans domuit fera Tartara Christus,
Iustorum meritis sub pede victa jaces.
Hic sacra Pontificum tota radiantia mundo
Membra sepulera tegunt, spiritus astra coht.
Ruticij gemini flores, quibus Aniciorum
Juneta parentali culmine Roma fuit,
Accumulante gradus prænomine sanguine nesi,
Exultant pariter hinc avns, inde nepos.

Quod geminos audis Ruricios, haud alium ab hoc illum existimo seniorem Buricum virum doctrina insignem in Galliis item degente, ad quem plures extant Sidonii Apollinaris Epistole². Sed audi ejusdem Epitaphii reliquos versus, quibus amborum præclara facta narrantur.

Tempore quisque suo fundans pia templo patrono,
Iste Augustini, condidit ille Petui.

Non enim in Africa tantum, ubi claruit sanctus Augustinus, magno religionis cultu prosequebantur fideles ejusdem sancti memoriam; sed etiam in Gallia (ut vides) in ejus honorem templo erigere consueverunt. Sed pergit:

Hic probus, ille pius; hic serus, ille serenus :
Certantes pariter quis sibi major erit.
Plurima pauperibus tribuentes divite censu,
Miserunt calos, quas sequentur opes.
Quos spargente manu redimentes crimina mundi,
Inter Apostolicos credimus esse choros.
Felicis qui sic de nobilitate fugaci.
Mercati in caelis iura senatus habent.

Hactenus Fortunatus; cui multum etiam debemus, quod dum unius Ruricii facta querimus, alterum seniorem Ruricum æque virtutibus egregium invenerimus.

35. Sed et qui hunc in subscriptione subsequitur Nicetus episcopus Treverensis, et ipse his temporibus Gallias illustravit, spectatus ubique virtutum excellentia et miraculorum editione; relatusque inter sanctos jugi memoria in Ecclesia perse-

verat. Scripsit autem præclaras ab eo res gestas Gregorius Turonensis³. Inferins vero de eodem nobis nonnulla opportuniore occasione dicenda: sed hic tantum de eo illud ad memoriam revocasse satis, ejus opera factum, ut Theodobertus rex de quo est mentio in ejusdem Synodi Præfatione, ad meliorem frugem conversus sit.

36. Qui vero nonus ordine recensetur, Flavius est Remensis episcopus. Ex quo velim observes, plane errore deceptos, qui S. Remigii ejusdem Ecclesie episcopi ad Deum transitum referunt⁴ ad annum Domini quingentesimum quadragesimum quintum. Nam quomodo ad illud tempus potuit Remigius pervenisse, si hoc anno sedisse Flavius reperitur, quem et præcessisse ponitur Romannus ejusdem sancti Remigii primus successor? Par erat (si lieuisset) antistitis celeberrimi Francorum Apostoli ex hac vita ad Deum transitum certo signasse in nostris Annalibus, sicut die, ita et anno: sed quod quæ de his ab aliis scriptis mandata feruntur, haud ejusmodi esse noscuntur, quæ immobili veritate subsistant; inviti abstinere cogimur, et nonnisi hic duntaxat obiter meminisse: Gregorii enim Turonensis⁵ testificatione asserentis septuaginta annos et amplius sanctum Remigium sedisse, et Hinemari assertione dicentis vixisse in episcopatu annos septuaginta quatuor, invaluit opinio illa, ut qui creatus habetur episcopus anno Christi quadringentesimo septuagesimo primo, idem pervenerit ad annum quingentesimum quadragesimum quintum. Sed Synodalia Acta majorem vindicant sibi fidem; ex quibus liquet neque ad annum septuagesimum pervenisse. At reliqua de Arvernensi Synodo percurramus.

37. Qui vero penultimo loco scriptus ponitur Desideratus episcopus Virdunensis, ipse est de quo plura Gregorius Turonensis⁶ habet: et inter alia quæ ad hanc ipsam Synodum spectare posse videntur in commendatione Theodoberti regis Francorum, cuius est mentio in ejusdem Synodi Præfatione. Ait enim: « Desideratus Virdunensis episcopus, cui Theodoricus rex multas irrogavit injurias; cum post multa exitia (exilia), damna et ærumnas, ad libertatem propriam, Domino jubente, rediisset, et episcopatu apud Virdunensem urbem potiretur: videns habitatores ejus valde pauperes atque destitutos, dolebat super eis. Et cum ipse per Theodoricum de rebus suis remansisset extraneus, nec haberet de proprio qualiter eos consolaretur; bonitatem et clementiam circa omnes Theodoberti regis cernens, misit ad eum legationem, dicens: Fama bonitatis tuæ in universam terram vulgatur, cum tanta sit tua largitas, ut etiam non potentibus opem præstes. Rogo, si pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis accomodes, qua cives nostros relevare valeamus: cumque hi negotium exercentes, sponsionem in

¹ Fortun. carm. I. iv. — ² Sidon. tom. IV. Ep. xvi. l. v. Ep. xv. l. viii. Ep. x.

³ Greg. in Vita S. Niceti Episcopi Trever. — ² Siegb. in Chron. et aliis eum seculi. — ³ Greg. Turon. de Glor. confess. c. 79. — ⁴ Greg. Turon. de Gest. Franc. I. iii. c. 34.

civitate nostra, sicut reliquæ habent, præstiterint; pecuniam tuam cum usuris legitimis reddemus. Tunc ille pietate commotus, septem ei millia aureorum præstítit. Quæ ille accipiens, per cives suos erogavit. At illi negotia exercentes, divites per hoc effecti sunt, et usque hodie magni habentur. Cumque antedictus episcopus debitam pecuniam obtulisset regi, respondit rex: Non habeo necessarium hoc recipere: illud mihi sufficit, si dispensatione tua pauperes, qui opprimebantur inopia, per tuam suggestionem et meam largitatem sunt relevati. Et nihil exigens, antedictos cives divites fecit ». Illicusque Gregorius.

38. Cum igitur ex his Theodorici improbetur in expoliatione sacerdotum tyrannis: causam intellegis, cur in hoc eodem Concilio Patres eos damnare qui a regibus bona Ecclesiæ usui pauperum inservientia impetrarent. Ait namque hæc Gregorius¹: « Ejusdem Theodorici regis tempore illud iniquum germen cœperat pullulare, ut sacerdotium aut venderetur a regibus, aut compararetur a clericis ». Ad hæc, inquam, primum pertinet, quod iudicem sanctissimi sacerdotes secundo canone sic statuere: « Placuit etiam, ut sacrum quis Pontificii honore in votis querat, sed meritis: nec divinum videatur munus comparare rebus, sed moribus; atque eminentissimæ dignitatis apicem omnino condescendat electione, non paucorum favore, etc. » Et in tertio canone: « Né a potentibus seculi clerici contra episcopos suos ullo modo erigantur ». Atque item quarto canone: « Qui regulam Ecclesiæ petunt a regibus, et horrendæ cupiditatis impulsu egenium substantiam rapiunt, a communione Ecclesiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excluantur ».

39. Hæc sanctissimi Patres, erigentes se adversus regum temeritatem pro arbitrio concedentium potestibus bona Ecclesiastica: quibus quidem constitutus fuisse adjuvante Theodobertum regem, ex iis quæ iudicem ad Concilium vocati sacratissimi autistites prelati sunt, intelligi posse videtur, dum aiunt: « Cum in Dei nomine, congregata sancto Spiritu, consentiente domino gloriosissimo pioque rege Theodoberto, in Arverniam urbem sancta Sy-

nodus convenisset; ibique flexis in terra genibus pro rege, pro ejus regno, etc. » Sic igitur consentiente rege (ut vides) contra reges manus injicientes in bona juraque Ecclesiastica iidem Patres eosdem quos diximus canones sancivere. Ex quibus magis magisque novatores principes sacrilegii arguantur, qui inhiantes diu bonis Ecclesiasticis, invenere tandem pseudoprophetas, qui ex eorum sententia id posse jure fieri responderent; majorem adhibentes fidem arreptis penitus mentis insanis, nequam spiritu agitatis apostatis ex monachis perfidis et impiis, quam tot tantisque sanctissimis patribus, in quibus inhabitasse Spiritum sanctum, Deis multiplici miraculorum editione monstravit.

40. Theodobertus igitur rex maxime pins, delestatus vehementer quæ a suo ipsius patre Theodorico rerum Ecclesiasticarum invasore sæpius in sanctos episcopos et bona Ecclesiarum fuerant perpetrata: etsi hæres regni, non tamen perfidie esse voluit: quam longe aversatus, in omnibus immunitati Ecclesiastice studuit esse consultum, sanciriique Ecclesiasticas leges, quibus jura antiqua Ecclesiis illibata penitus servarentur; atque illi qui pravi emersissent abusus funditus tollerentur. Sic itaque quæcum imitari in his filiis hæres noluit, sed perperam ab eo facta per episcopos corrigi, cur fideles principes aversari non debent? Porro hæc omnia accepta ferenda esse videntur sanctissimo viro Nicetio episcopo Treverensi, qui huic Arvernensi interfuit Synodo; quod eundem Theodobertum regem pravis moribus depravatum ad meliori frugem sæpe reprehendendo (ut ex Gregorio¹ patet) convertit.

41. Extant insuper alii ejusdem Concilii canones ad disciplinam Ecclesiasticam restituendam conservandamque ab iisdem Patribus constituti, quæ tu pro animi arbitrio consulás? hæc nobis modo satis ad horum temporum Gallicanæ Ecclesiæ statum insinuandum. Cæterum etsi hæc saluberrima apposita sunt ulceri serpenti remedia; haud tamen factum est, ut postea minime rursus eruperit: ut plane in his plurimum fuerit Galliarum sanctis episcopis insudandum; prout quæ suis sæpe locis inferius dicentur, significabunt.

¹ Greg. Turon. in Vit. S. Galli.

¹ Greg. in Vita S. Nicet. Ep. Trever.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6034. — Olymp. 330. — Jesu Christi 541. — Vigilii papæ 5. — Justiniani imp. 13. Evarici rez. 1.

1. Quindecennalia Justiniani. — *Fl. Basilius junior* sine collega in Oriente consul processit, ultimusque privatorum fuit, qui consulatum ordinariū gesserit (1). Onuphrius in Fastis de isto Basilio scribit : « Itic civis et patricius Romanus fuit, qui propter bellum Gothorum, quod tum in Italia gerebatur, Constantinopolim ad imperatorem profectus est : a quo honorifice susceptus, consul quoque designatus est ». Arbitratur vero de eo intelligendum esse Procopium lib. 3 de Bello Goth. cap. 20, ubi loquens de Roma a Totila Gothorum rege capta, scribit : « Pauci cum Romanis residuis in sacras aedes se reepperunt. Ex patriciis Decius Basilius, aliquique nonnulli, quibus equi suppeterabant, sufficientem Bessam secuti sunt ». Fuisse Basiliū e familia Deciana colligo ex eo quod *junior* nuncupetur, ut videre est an. **DLIII**, et an. **DLXXXVII**, num. **12**. *Junior* antea appellatur, quia ex eadem stirpe erat ac *Basilius Importunus*, qui anno dix consulatum gessit, ut ibid. ostendi. In hunc annum incident *quindecennalia Justiniani* post mortem Justinini imperantis.

2. Consules ordinarii paulatim a Justiniano sublati. — Cæterum Justinianus Novella cv, Vth kal. Jul. post consulatum Belisarii data, anno scilicet **DXXXVI**, consulatus dignitatem e senatu proscribere noluit, ut eam Novellam explicat Baronius. Ipse enim in Praefatione hujus Novellæ profitetur se expensas a consulibus fieri solitas moderari, « Quatenus continua sit Romanis, omnibus autem viris existat accessibilis, quoscumque hujusmodi nos dignos esse honore decreverimus ». Ille tamen, quibus Novellam illam claudit Justinianus, verba non parum obscura : « Omnibus autem a nobis dictis, imperatoris excipiatur fortuna : cui et ipsas Dei leges subjicit, legem animatam cum mitentes hominibus, eo quod imperatori quidem jugis et indesinens consulatus omnibus civitatibus, et populis, et gentibus, in singulis que placent distribuenti, advenit : aut cum ipse annuit trabea : ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens

seeptra ». His vero verbis sibi una cum imperio iugem non voluit inhæcere consulatum, ut ea exponit Baronius, sed tantum insinuat, imperatorem, quia reipublice semper consulit, semper gerere consulatum, illumque cui placet, distribuere. Procopius in Hist. arcana cap. 26, de sublatis a Justiniano consulibus huc scribit : « Singulis annis duo Romanis consules creabantur, Romæ quidem alter, aller Byzantii, ad eam dignitatem vocato in publicam rem amplius bis mille auri pondo erant insumenda; de suo quidem pauca, plurima de publico ex imperatoris largitate. Cæterum illud est cum ad ea, quæ dixi, munera exhibenda, tum in egenos, tum præcipue in scenicos actores erogatum, mirum quantum civitatibus rem sustentavit. Postea vero quam obtinuit Justinianus imperium, haud est his rebus statutum tempus; diu quis multumque consulatum gerit; vel non est omnino comitia videre consularia. Quare extrema morales oppressi sunt egestate, simul consueta subditis Cæsare negante, simul eos locis, modisque omnibus deturbante fortunis ».

3. Belisarius Constantinopolim reddit. — A num. 3 ad 9. Est hic annus *septimus* belli Gothicæ a verno tempore inchoatus, non vero *sextus*, ut habet Baronius. Quare quæ de *Belisario* hoc anno refert, ad superiorem Christi annum revocanda. Procopius lib. 3, cap. 1, gesta anno vi ejusdem belli paucis explicat, atque *Belisarium*, « Rebus adhuc suspensis, Vitigem, Gothorum proceres, *Ildibadi* liberos, regiasque opes omnes Byzantium » deportasse : post Belisarii discessum *Ildibadum* firmandæ dominationi curam adhibuisse maximam, sed die quodam, quo cum Gothorum proceribus epulabatur, imperfectum fuisse. Quæ omnia præter *Ildibadi* mortem anno superiori gesta, ut ibidem diximus. *Ildibado*, seu *Heldibado*, aut, ut a quibusdam appellatur, *Theodebaldo* hoc anno successit *Evaricus*, ut sequenti videbimus.

4. Floret S. Sampson hospitum exceptor. — A num. 19 ad 24. *Justinianus XV kalend. April.*

(1) *Basilus iste, si forte idem est, cuius Bitticum nuper evulgavit Cl. Buonarruoti in Appendice ad opus Osservazioni sopra i frammenti di vasi antichi di vetro*, Florentiae 1716, plura sive nomina referebat. Appellatur enim ibi *Anicius*, *Faustus*, *Albinus*, *Basilius*. Quæ si vera sunt, semel et iterum lapsus est Pagius. Primo, pro *Fausto Flavium* scripsit. Secundo, non familiae Decianæ surculus, sed potius *Anicia* fuit. Insuper suspicio quedam suboritur, male ab Onuphrio appellatum hunc fuisse consulem Orientalem, cum potius Occidentalem suadeat *Anicia gens*, ad quam pertinebat.

Basilio U. C. cos. dedit Novellam cxxxii de Ecclesiasticis titulis et privilegiis, aliisque capitulis, in qua meminit xenodochii *Sampsonis sanctae memoriorum*, ut in textu greco legitur, non vero *sanctae Mariae*, ut in versione perpetram habetur, quia scilicet in Ms. haec duae tantum litterae S. M. extabant. Ille xenodochium construverat olim *Sampson*, vir pietate perinde ac generis nobilitate conspicuus, de quo Procopius lib. 4 de adiisieis cap. 2: «Byzantium erat hospitalis domus, hominibus destinata valde pauperibus et aegrotis; nempe quibus ad egestatem accessit invaletudo. Eam Sampson, vir summa in Deum pietate, qui superioribus annis floruit, adiisieaverat. Deinde a seditionis furore minime intactam, et cum ultraque Ecclesiam deletam incendio. Justinianus Aug. magnificenter structura restituit, plurimumque auxit, qua numero domuncularum, quae anno censu, quo plures egestate et morbo affecti quovis tempore levarentur». Hoc xenodochium anno 532 in seditione Victoriatorum igne absumptum fuit, ut testantur Theophanes, Cedrenus, et auctor Chronicorum Alexandrinorum. Sed, ut Metaphraste in S. Sampsonis Vita ad diem xxvii mensis Junii, quo colitur, testatur, *Justinianus* qui ab eo gravissimo morbo liberatus fuerat, ut xenodochium illud simul etiam aedificaretur iussit, et omnium impensarum copiam suppeditavit. Reædificatum vero haud diu postea stetit; anno enim Justiniani 537 rursum arsit, et postmodum reædificatum fuit, ut scribunt Theophanes et Cedrenus ad eum Justiniani annum. Natus erat *Sampson* Romæ, ubi medicinam exercuit; sed ea Urbe relicta Constantinopolim venit, ubi a *Menna* patriarcha Constantinopolitano sacerdos ordinatus, dominum suam, ut antea, gratuitam fecit officinam, et eos qui morbo premebantur, hospitio excepit, ac apud *Justinianum* imperatorem in magna existimatione fuit. Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, prædicta *Sampsonis* hospitum exceptoris Acta ex Procopio loco laudato falsitatis redargui; existimat enim Metaphraste loqui de incendio, quod temporibus Anastasii imp. contigit, ideoque *Sampsonem* longe ante Justinianum vixisse: quæ ex dictis corruunt. Anno 537 jam obierat *Sampson*, ut patet ex Novella lxx post consulatum Belisarii II data. ideoque erravit Metaphraste, qui scripsit eum *Mennæ* patriarchæ Constantinop. superstitem fuisse. Is enim anno 537 mortalitatem explevit.

5. *Narratio Theophanis de fide Christiana in Aethiopiam invecta.* — Ad num. 26. Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. 535, qui kalend. Septemb. sequentis Christi anni inchoatur, refert eo anno regem Exumitarum (Indiam, inquit, isti habitant, et Iudeorum religionem colunt) bellum sustinere coactum esse, quod *Damianus* Homeritarum rex Romanos mercatores ad *Exumitam* et interiores Indorum Aethiopumque partes per *Homeritarum* terras penetrantes occidisset: «eo quod Romani, aiebat, Iudeos secum habitantes vexant,

et mortem eis non verentur inferre». Cumque jam in aciem congressuri essent reges, Exumitarum rex *Adad* voto se devinxit, si superior evaderet sese Christianam religionem amplexarum, et in Christianorum gratiam bello deinceps decertaturum. Deo igitur opitulante «Regem *Damianum* vivum captivum egit, Homeritarum regionem, eorumque regiam reddidit plane subdita; gratiasque Deo Exumitarum rex subinde persoluturus, episcopum atque clericos ad se mitti, et se suosque de Christiana religione doceri, missis ad imp. Justinianum legatis expetiit. Eo nuntio Justinianus supra modum letatus, episcopum quem ipsi vellent, dari jussit. Legati diligenti examine premisso, sancti Joannis in Magna Alexandrina Ecclesia Paramonarium, virum pietate ornatum, et servata virginitate celebrem, annorum duorum et sexaginta delegerunt. Eo igitur abducto, ad regem *Adad* et propriam regionem redierunt. Ita denum Christi fidem professi, baptismi lumine cuncti fuerunt illustrati». Idem summarie referunt Cedrenus ad annum xv Justiniani, Nicephorus lib. 17, c. 22, auctor Miscellæ lib. 16, et ex eo Baronius. aliqui omnes.

6. *Mere fabulosa est.* — Verum Theophanes in hujus belli narratione summopere erravit, aliosque in errorem induxit. Primo enim *Axumite*, nonnisi librariorum errore Exumite apud Theophanem appellati, ut ex Cedreno Theophanis exscriptore patet, seu *Ethiopes* qui ab antiquis vulgo *Indi* appellantur, Christiani erant a tempore Constantii Constantini M. filii, et fidem acceperant a sancto *Fumentio* episcopo, ut ad annum 537 ostendi. Præterea anno 533 demonstravi, *Elesbaan* piissimum et religiosissimum principem *Aethiopibus* seu *Auximitis*, *Dunaonum* vero virum Hebrewnum, Christianis infensissimum *Homeritis* dominatos esse, et Dunaano devicto interfectoque ab Elesbaano successisse *Abraamum* virum Christianum, huic post alium cuius nomen ignoratur, *Esimiphœum*, et *Esimiphœ Abramum*, bosque etiam Christianos extitisse. Ostendimus pariter *Elesbaanum* Axumitarum seu *Aethiopum* regem Justiniano imperante monachum induisse, eumque excepisse *Hellestheœum*, principem egregie Christianum, ac denum tam *Hellestheœum* quam *Abramum* anno 531 seducsum Justiniano imp. adversus Persas percussisse. Quare non dubium, quin Theophanes *Adadum* pro *Elesbaano* sumpserit, et *Damianum* pro *Dunaano*; eum ipsem, ut anno 532 monstravimus, referat, *Elesbaanum* celebrem victoriam reportasse de Homeritarum rege, qui *S. Aretham* aliosque Christianos civitatis Negræ occiderat, ubi tamen regis Homeritarum Theophanes nomen tacet. Hæc conjectura inde certissima redditur, quod *Elesbaanus* post illam victoriam, occisumque Homeritarum regem, ac ejus regiam occupatam, legationem misserit ad patriarcham Alexandrinum, qui episcopum in Homeritidem misit, ut *Homeritas* sacro lavacro tingeret; quod et factum est. Quam legationem ipsumet Theophanes, ut mox narravi, describit eum

hoc discrimine, quod rem sub *Justino* imperatore gestam ad imperium *Justiniani* transfert; et licet victoriam *Elesbaani* de Homeritis retulerit, legationem tamen, quam *Elesbaanus* ad patriarcham Alexandrinum direxit, silentio prætermittit, aut ut verius loquar, *Adado Auxumitarum* regi fictio perperam adseribit.

7. *Aethiopes* hodierni sequuntur ritus veteris Ecclesiæ Alexandrinæ. — Quisquis attentò animo legerit que anno DXXII et in sequenti dæcimbris Auxumitarum et Homeritarum diximus, hanc commentitiam fabellam me certo detexisse comperiet. Nicephorus citatus *Dunaanum* Judæum Homeritarum regem, non Damianum, ut alii, sed *Dammum* semel et iterum vocat; et non minori errore Scaliger lib. 7 de Emendat. Temp. explicans Computum Aethiopicum, in vulgarem istum errorem impegit, aitque *Adad* primum in Aethiopia Christianismum predicari curasse, cumdemque diversum non esse ab *Hellestheco*, aut hunc ejus fuisse filium. Recte tamen observat, *Aethiopes* hodiernos per omnia ritus veteris Ecclesiæ Alexandrinæ se sequi profiteri, patriarcham Alexandrinum mittere solitum in Aethiopiam metropoliten, qui habet imperium in omnes episcopos, eo in regno innumeros episcopos, sacerdotes, diaconos, et monachos reperiri, et accepto Christianismo præputia ex consuetudine, quæ antea invaluerat, ad hanc usque diem ponere.

8. S. *Placidus* et socii martyrio coronantur. — A num. 27 ad 30. Vita et passio S. *Placidi* martyris et fratribus ejus, ac aliorum triginta monachorum Ordinis sancti Benedicti extant sæculo I Benedictino, in iisque *Placidus* dicitur anno Christi DXXI, et *Justiniani* XIII martyrio coronatus. At annus hujus imperatoris XIII convenit in annum Christi XXXIX. Sed errores minus tolerandi in Actis illis S. *Placidi* leguntur. Hujus passionis auctor fuit *Gordianus* monachus, sed ea postmodum varie interpolata, ut errores et anachronismi demonstrant. Hujus interpolationis auctor hactenus ignotus in Observationibus præviis ad eam Vitam ostenditur esse *Petrus diaconus* Cassinensis ac bibliothecarius, qui anno MXX floruit. Ipse enim meminit sancti *Placidi* Vitæ a se scriptæ, seu verius interpolatæ, ut videre est in lib. de Viris Illustr. Cassin. cap. 47, et in lib. 4 Chron. Cassin. cap. 66. Colitur sanetus *Placidus* die V Octobris, de cuius anno emortuali, qui incertus est, disserit Mabillonius in Praefatione ad tomum primi sæculi Benedictini paragrapho 4. *Placidus* regulam S. Benedicti primus in Siciliam invexit.

9. Concilium Arvernense. — Ad num. 30 et seqq. Concilium Arvernense celebratum est anno quingentesimo trigesimo quinto. Honoratus enim Bituricensis episcopus his verbis eidem subscripsit: « Relegi, et subscripsi, die VI idus Novembris, post consulatum Paulini junioris V. C. » qui anno DXXXIV Fastis nomen dedit. Baronius, qui quemdam alium Paulinum Justini anno superiori consulis collegam creditit, verba Concilii Arvernensis lau-

data de secundo isto Paulino intelligenda arbitratus est. Sed Fastis consularibus sua integratæ restitutis, hujus Concilii epocha in controversiam vocari non potest. Ad ilfud ex solis Theodeberti regis ditionibus convenere episcopi, ut liquet ex Praefatione canonibus præfixa: « Cum in nomine Domini, congregante sancto Spiritu, consentiente Domino nostro gloriosissimo piissimoque rege Theodeberto, in Arverna urbe, etc. » episcopi ad Theodebertum scripsere, eumque precati sunt, ut clerici, aliisque, qui regum aliorum dominio subjacebant, possessiōnibus, quas in ejus regno jure obtinebant, non fraudarentur. Exstat Epistola ab illis ad Theodebertum regem scripta; sed quid hic rescripserit, incompertum. Verum cum episcoporum postulatio aequissima fuerit, et Theodebertus a Gregorio Turonensi lib. 3, cap. 23 ob justitiam plurimum laudetur, non dubium, quin eorum petitioni acquieverit. In concilio Arvernensi conditi sunt canones sexdecim.

10. Sancti episcopi qui eidem interfuerent. — Episcopi quindecim interfuerent, ex quibus quatuor in martyrologio Romano coluntur, *Gallus* episc. Arvernensis, *Gregorius* episc. Lingonensis, *Hilarius* episc. Gabalitanus, et *Nectius* episcop. Trevirensis. Inter hujus Concilii episcopos nominatur *Flavius* episcopus Ecclesiæ Rhemensis, de quo nihil legitur præter nomen apud Flooardum in Historia Rhenensi lib. 2, cap. 1, ubi ait: « Beato Remigio successisse traditur Romanus », quem Flavius exceptit. Quare sanctus *Remigius* Francorum Apostolus circa annum quingentesimum trigesimum ad Deum migravit; cum Romano et Flavio aliquot anni assignandi sint. Illum *Remigii* morti annum assignat Henschenius ad diem VI mensis Februarii, in Commentario prævio ad Vitam sancti *Vedasti* episcopi Attrebatenensis anno superiori aut circiter demortui. Fuere uteque celeberrimi episcopi, ex quibus hic annis circiter quadraginta Ecclesiam Attrebatensem rexit, ut testatur Alcuinus in ejus Vita; *Remigius* vero septuaginta et eo amplius annis episcopatum gessit, ut habet Gregorius Turonensis lib. de Gloria confessorum cap. 79, vel septuaginta quatuor annis, ut tradunt Hincmarus in ejus Vita, et Flooardus lib. 1, cap. 16. Huic Concilio subscripsere *Domitianus* episcopus Ecclesiæ Tungrorum et *Hesperi* episcopus Ecclesiæ Metensis, quem Paulus diaconus in libello de episcop. Metensis *Sperum* appellat, decimumque sancti *Auctoris* anno CDLI demortui successorem fuisse asserit. Quare cum in accuratiōribus Tungrenium episcoporum Catalogis apud Henschenium in Exegesi de episcopatu Tungensi tom. vii SS. mensis Maii præfixa cap. 5, *Domitianus* decimus ponatur sancti *Servatii* successor, appareat decem hos episcopos sedisse, non post *Servatium I*, sed post *Servatium II*, ab anno scilicet CDLI ad DXXXV, quo *Domitianus* Concilio Arvernensi interfuit. Neque enim in Catalogo episcoporum Metensem a Paulo diacono conscripto amplius quam decem episcopi sancto *Auctori* Ser-

vatio II coævo, ante Concilium Arvernense Ecclesiæ Metensem revisse dicuntur. Chronotaxis itaque episcoporum Tungrensum ex episcoporum Metensem Chronotaxi confirmatur. Et sicut in illa nullus temporis character, quam qui petitur ex Concilio Arvernensi, crux potest; sic nec in serie episcoporum Tungrensum: ideoque juxta hoc Concilium præcedentium episcoporum, tam Tungrensum, quam Metensem tempora statuenda.

11. *Testamentum S. Remigii episc. Rhemensis.* — Sed redeo ad sanctum *Remigium* Rhemensem episcopum, cuius testamentum extat apud Flodoardum lib. 1, cap. 18, sed tot interpolationibus fedatam, ut plerisque supposititum visum sit. Tandem prodiit eo modo, quo a sancto *Remigio* scripsum fuerat, in fine Novæ Bibliothecæ Labei tom. 1, indeque apparuit. Flodoardum testamentum illud, quod in ejus Historia legitur, in eam nunquam inseruisse. Id ex ipsomet Flodoardo, demonstrari potest. Is enim lib. 1, cap. 4. loquens de Basilica sancti Timothei martyris ait: « Hie etiam in eadem sanctorum Basilica beatus Remigius tumulum sibi parari præcepisse reperitur, ut post conditam testamenti sui continentiam subintulit addens: Post conditum testamentum, imo signatum, occurrit sensibus meis, ut Basilicæ domnorum martyrum Timothei et Apollinaris missorum argenteum vi librarum ibi depnem, ut ex eo sedes futura meorum ossium componatur. Sed et in ipso testamento; duodecim solidos ad ipsius Basilicæ eameram struendam jusserset dari ». Haec verba, « post conditum testamentum etc. », reperiuntur in omnibus exemplaribus Flodoardi. Quare juxta illum Remigius sepulturam elegerat in Ecclesia sancti Timothei, non quidem testamento, sed codicillo, uti etiam in fine veri testamenti Remigii legitur. Et tamen in ipso testamento interpolato habetur: « Ecclesia sancti Timothei, ubi ossa mea ponere disposui ». Et præterea in eodem testamento interpolato Remigius qualor solidos Ecclesiæ Rhemensi legat, quod adversatur verbis relatis Flodoardi. Quæ hic annotare visum; si enim Flodoardus testamentum interpolatum sancti Remigii in locum veri exhibuisset, nihil certi esset in aliis documentis ab

eo productis, nec ullus eorum in Historia Ecclesiastica usus esse posset.

12. *Secunda Chosrois in imperium Rom. irruptio.* — Postquam anno superiori de pace inter Chosroen Persarum regem et legatos Romanos conventum fuisse, et pacis conditiones Justinianus ratas habuisset, Chosroes *Daram* obsidione cinctus, sed irrito conatu. Quare Justinianus pacts exequi noluit, quæ aliunde Romanis erant ignominiosa. « Ex Italia revocatus ab imperatore Belisarius Byzantium venit; ibi traducta hyeme, ineunte vere Augustus illum adversus Chosroen Persasque misit, summo cum imperio belli, una cum dueibus, qui ipsum secuti fuerant ab Italia redeuntem ». inquit Procopius lib. 2 de Bello Persico cap. 14. Quare ea Belisarii expeditio ad præsentem annum pertinet. Ubi *Belisarius* in Mesopotamiam pervenit, undique coegerit copias, et ducibus *Darae* convocatis significavit consilium suum esse, ut in terram hostilem irrumpant. Sed dum ad irruptionem necessaria magno studio præparantur, *Chosroes Petram* urbem maritimam Colchidis ad littus Ponti Euxini, muro omnique apparatu munitam expugnavit. *Belisarius* autem rerum quæ in illis partibus gerebantur ignorans, *Dara Nisibim* versus exercitum movit, sed desperata Nisibis expugnatione ulterius contendit, captoque *Sisaurano* muro validissimo cincto, cum Romana castra febris laborarent, ita ut tertia militum pars jaceret semimortua, « Belisarius Byzantium accitu imperatoris reversus, ibi hyemem egit », inquit Procopius cap. 19, qui asserit hanc secundam in Romanos Chosrois expeditionem fuisse. De ea Baromius anno **DXLVI**, num. 15.

13. *Infansta Belisarii expeditio.* — Procopius in Historia arcana cap. 2, res Orientis *Belisarii* culpa felicem exitum non habuisse affirmat, eumque usque ad Ctesiphontem urbem nullo impedimento pervenire potuisse. Tum capite sequenti narrat, *Theodoram* Augustam, quæ Antoninæ ejus uxori favebat, hunc atque illam Byzantium accivisse: hanc enim *Belisarius* ob adulteria in custodiis habebat.

Concilium Aurelianense IV hoc anno habitum ut videre est anno **DXLV**, num. 9. *Totila* fit Gothorum rex, ut anno sequenti num. 2 videbimus.

VIGILII ANNUS 3. — CHRISTI 542.

1. *Totilas Gothorum accipit regnum.* — Christi annus quingentesimus quadragesimus secundus absque novis consulibus inchoatus, post Basili consularum inscribitur, idem a Procopio belli Gothici septimus numeratus; quo, novo occiso rege Theodibaldo, Goti evexerunt in regnum Ararium: quo etiam paucos post menses perempto, Totilas regnum accepit. Haec pluribus idem Procopius¹ tradit. Theodibaldi Totilas nepos fuit, ingenio et viribus praestans, in flagellum dominantium in Occidente Graecorum in regnum enectus; qui hoc ipso anno, non amplius quam quinque millium Gothorum collecto exercitu, bis collatis signis, apud Faventiam in Aemilia primum, inde apud Florentiam in Tuscia Romanorum exercitum superavit: reliqua autem ab eo fortiter gesta, eademque a Procopio enarrata, suis locis annis singulis (cum tamen instituti ratio exiget) Annalibus intexamus. Hoc igitur anno haec facta esse, quo Procopius numerat annum septimum belli Gothici, non est quod in dubium revocari possit: nam et id ex ejusdem auctoris ea confirmatur assertione, dum Totilam regnasse annos undecim dicit, obiisseque anno decimo octavo ejusdem belli: cuius pariter sententiae suffragatur Agathias, qui ejusdem Totilae necem ponit post vicesimum sextum annum Justiniani imperatoris. Haec de temporis ratione adeo certa et probata reliquise oportuit ad redargueudos errores mendacia compingentium, de quibus inferius sermo erit. Modo res Orientis invisamus.

2. *Antiochja incensa restituitur.* — Justinianus imperator redempta (ut vidimus) pace a Cosrhoe rege Persarum, adjecit animum, ut incensam ab eo Antiochiam restitueret atque muniret: quænam autem illuc erexerit aedificia, Procopius pluribus refert, ubi postquam ea quæ ad civitatis munitionem pertinent, exakte descripsit, haec de aliis ibi erecitis aedificiis narrat²: « Universam urbem ab hostibus exustam ipse reparavit: purgatis earbonibus et eineribus liberum aera reddidit; pavi-

menta urbis gravibus saxis instravit; distinxit urbem porticibus et foris; bivia angportis discriminavit, constitutis fontibus et aquarium fluxibus et ductibus: et quibus urbes exornantur, theatris, balneis, et aliis aedificiis decoravit, quibus urbi felicitas illustrari consueverit; et ut facile et citra laborem incolæ suas ipsorum domos instruant, præststit. Hoc modo Antiochiam nunc illustriorem esse quam prius contigit. Hie etiam Dei Genitrici ingens templum dedicavit, cuius splendorem et magnificientiam oratione æquare impossibile est. Præterea Michaeli Archangelo magnam admodum aedem consecravit. Providit et pauperibus ægrotis diligenter et domo et iis quæ ad curam et infirmitatum mutationem pertinent, ordinatis seorsum viris, et seorsum mulieribus. Nihilominus providit et peregrinis ex opportunitate factis hic inquinis». Haec Procopius de aedificiis a Justiniano Antiochiae excitatilis, cum ad eamdem restituendam civitatem ex integro operam dedit. Sed ad res Occidentis convertamus orationem.

3. *Childebertus una cum Clothario fratre bellum gerit in Hispania adversus Gothos; unde redux, templa aedificat.* — Hoc eodem anno Clotharius et Childebertus fratres Francorum reges adversus Theudem Gothorum regem Arianum in Hispania regnante movent exercitum; victoresque Cæsaraugustam usque pervenientes, eaque obsidentes, S. Vincentii martyris sacris exuviosis civitate defensa, iisdem dono ab obsecsis acceptis, in Gallias redierunt ovantes. De tempore fidem facit Sigeberlus. Quod ad belli apparatum pertinet, constat Childebertum maxime plium, summa religione nuncupatis Deo votis, precibus nisum sanctorum eamdem expeditionem auspicatam esse, cuius rei causa liquet convenisse sanctum Eusychium eremitam, a quo et responsum de victoria laetus accepit, ut paulo post dicturi sumus. Porro de rebus tune in bello gestis hæc S. Gregorius narrat ejusdem saeuli scriptor¹:

4. « Post hæc Childebertus rex in Hispaniam

¹ Procop. de bello Goth. l. II. — ² Procop. de aedif. Justin. imp. l. II. in fin.

¹ Greg. Turon. de Gest. Franc. l. III. c. 29.

abiit: quam ingressus cum Clothario, Cæsar-augustanam civitatem cum exercitu vallant atque obsident. At illi in tanta humilitate ad Deum conversi sunt, ut induiti cilieis, abstinentes a cibis et poculis, cum tunica B. Vincentii martyris muro civitatis psallentes circumirent: mulieres quoque amictæ nigris palliis, dissoluta cæsarie, superposito cinere, ut eas putares virorum funeribus deservire, plangendo sequebantur. Et ita totam spem locus ille ad Domini misericordiam retulit, ut diceretur ibi Ninivitarum jejunitum celebrari, nec existimatatur aliud posse fieri, nisi eorum precibus divina misericordia intelecteretur. Hui autem qui obsidebant, nescientes quid obsessi agerent, cum viderent sic murum circuiri, putabant eos aliquid agere maleficium. Tunc apprehensum virum de civitate rusticum, ipsum interrogant, quid hoc esset quod agerent. Qui ait: Tunicam beati Vincentii deportant; et cum ipsa, ut eis Dominus misereatur, exorant. Quod illi timentes, se ab ea civitate removerunt: tantum aquisita maxima Hispaniæ parte, cum magnis spoliis in Gallias redierunt». Haec Gregorius: qui tamen in eo errare visus est, dum haec sub Amalarico rege Hispaniarum contigisse, ex iis quæ subdit, affirmare videtur.

5. Verum certum est, hoc tempore non Amaloricum, sed Theudem seu Theodem in Hispania regnasse. Addit Aimoinus¹, eosdem reges vocasse ad se episcopum ejus civitatis, atque ab eis in redemptionem obsidionis petuisse et accepisse tunicam sancti Vincentii. Verum et ipse in eo errare videatur, dum sub Germano Parisiensi episcopo eadem facta esse testatur; siquidem is longe post sedit: nam ante sanctum Germanum sederunt Emelius, qui subscriptus reperitur secundo et tertio Conciliis Aurelianensibus, annis proxime elapsis (ut vidi-mus celebratis: post quem quinto Concilio Aurelianensi (quod anno trigesimo octavo ejusdem Childeberti regis habitum reperitur) simplicius interfuit ejusdem Parisiensis Ecclesiæ episcopus quem post depositum et substitutum Eusebitum sanctus Germanus secutus est. Porro non tunicam tantum sancti martyris, sed et alias saeras sanctorum reliquias constat acceptas, quas honorifice postea idem Childebertus recondidit, ut idem auctor affirmat; recitatque de his ejusdem Childeberti regis donationem istis verbis longe post haec, erecto templo, conscriptam²:

6. «Ego Childebertus rex una cum consensu et voluntate Francorum et Neustriorum (Australiorum), et exhortatione sanctissimi Germani Parisiorum urbis pontificis, vel consensu episcoporum, construere cœpi templum in urbe Parisiaca prope muros civitatis, in terra quæ adspicit ad fiscum nostrum Isiacensem, in loco qui appellatur Leucotitio, in honorem S. Vincentii martyris, cuius reliquias ex Hispania asportavimus, eum et sanctæ Crueis, et sancti Stephani, et S. Ferreoli, et S. Juliani, et beatissimi

sancti Georgii, et sancti Gervasi, Protasii, Nazarii, et Celsi pueri; quorum reliquie ibi sunt consecratae: propterea in honorem dominorum sanctorum concedimus nostrum fiscum largitatis nostræ, qui vocatur Isiacus». Reliqua inferius suo loco: nam non hoc anno data habetur, sed longe postea, nempe anno ejusdem regis quadragesimo octavo, quando videlicet absoluta Basilica, recondidit ibi sacra martyrum pignora, non quando ea ex Hispaniæ victor retulit: quod decepit auctorem confundentem simul ultraque tempora. At non Parisiis tantum, sed in pluribus Galliarum civitatibus fuisse celebrem memoriam sancti Vincentii, ejusque sacras reliquias honore cultas claruisse miraculis, Gregorius narrat³: sed de his nos inferius tempore scriptæ donationis.

7. Quod rursus ad idem bellum spectat: cum idem Childebertus rex in Gallias victor rediisset, quod Deo voverat templum in honorem sancti Aviti, extruendum curavit: res gesta in ejusdem sancti Aviti Actis ita narratur⁴: «Ea tempestate rex Childebertus inclitus Francorum princeps comparato exercitu, Hispanias suo addere imperio volebat. Audita vero sancti viri fama, et quia sepulcrum ejus exigui parietes vallarent; cœlesti regi integra devotione volum nuncupavit: Si incolumis in regnum suum sancti Aviti intercessione reverteretur, amplissimam se super ejus monumentum Basilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hostibus perpessus est: sed quoties ei structæ essent insidiæ, tolles sancti Aviti intercessione ab impenitentibus periculis liberatus est, atque ita sospes et triumphans rediit in regnum suum. Tunc vero insignem (ut erat pollicitus) in loco supradicto extruendam curavit, usus ad eam exornandam solertia Waddonis unius ex proceribus suis, eujus operis mercede eum credimus minime frustratum. Illic enim assiduis miraculis virtutum gesta clarescunt, clausi palescunt oculi, debilium membra subito convalescunt, mutus vocem recipit, surdus auditum, etc.» Haec ibi auctor, ubi ejusdem sancti res gestas quam fidelissime enarravit.

8. Rursus etiam postquam rediit, aliam constat aedificasse Basilicam in loco ubi S. Eusychii eremite membra quiescebant, quam item antea voverat. Etenim in procinctu positus, antequam Hispanias ingredetur, idem Childebertus valde pius sancti Eusychii eremite miraculis clari diversorum petit, ut ejus precibus fulciretur; a quo de adipiscenda victoria responsum accepit. Id vero paucis Gregorius ita narrat⁵: «Ad hunc ergo senem Childebertus in Hispaniam abiens venit. Cumque ei quinquaginta aureos obtulisset; ait senex: Quid mihi ista profers? aliis qui ea pauperibus largiantur attribue; mihi autem haec necessaria non sunt: sufficit mibi ut pro meis peccatis Dominum merear deprecari. Et adjecit: Vade et victoram oblinebis,

¹ Aim. hist. Franc. l. II. c. 19. — ² Aim. l. II. c. 20.

³ Greg. Turon. de Glor. mart. l. c. 8. 90. — ⁴ Apud Sur. tom. III. die XVII. Junij. — ⁵ Greg. Tur. de Glor. confess. c. 82.

et quod volueris, ages. Tunc rex aurum pauperibus erogans, vovit, ut si eum Dominus cum sua gratia de itinere illo reduceret, in honorem Dei Basilicam eo loco aedificaret, in quo senis membra quiescerent: quod postea adimplevit». Ille Gregorius. Cum vero scriptores veteres de adepta victoria Childeberti omnes aequae testentur: quidnam est, rogo, quod haec apud Chronicon Isidori leguntur, cum de Theude rege loquitur auctor: « Iste Francorum reges quinque Caesaram stam obsidentes, omnemque fere Tarragonensem provinciam bello depopulantes, missis duce Theudiscto fortiter debellavit, atque a regno suo non pace, sed armis exire coegerit? » Haec autem quam repugnant his quae dicta sunt, tu considera, et quinam quinque reges fuerint, tu per vestigata: sed non inventis, facile (puto) consenseris ea verba ab alio fuisse ad Isidorum apposita, magis quam Isidorum esse mentitum.

9. *De tempore obitus S. Benedicti.* — Hoc item anno Domini quingentesimo quadragesimo secundo ponitur a pluribus obitus sancti Benedicti in Cassino monte: id quidem Gordiani nomine incertus auctor asserit in Actis sanctorum martyrum Placidi et sociorum, cum vult sequenti anno ab eorumdem martyrio ipsum ex hac vita migrasse: verum cum id factum affirmat decimo quarto anno Justiniani imperialoris, procul abhorret a veritate: nam hic annus decimus sextus ejusdem imperatoris numeratur ab ipsis kalendis Aprilis. Eadem sententia de anno Domini asseritur in Chronico Cassinensi, communiorique consensu recepta, magis quam dicentium enim pervenisse ad annum Domini sexcentesimum tertium, cuius respectu hanc probatiorem aliquando diximus: verum si res ad calculum quam exactissime redigatur, nec ipsa nobis probari potest.

10. Etenim quomodo hoc anno mense Martio dicere aliquo modo possumus ipsum sanctum Benedictum esse defunctorum, cum needum creatus esset Totilas rex Gothorum, quem hoc anno, occiso Theodibaldo, praecessit Ararius? Sed etsi eodem anno creatus sit Totilas, nondum in Campaniam duxisse copias constat ex iis quae de ipso Procopius scripsit, qui ferme singula ejusdem regis vestigia est consecutatus: cum tamen satis ex sancto Gregorio certum sit, notum fuisse eidem regi sanctum Benedictum, pluresque cum eo miscuisse sermones, atque ab ipso sub eodem rege miracula

edita esse: nt ad minus ad annum Domini quingentesimum quadragesimum quartum oportuerit eundem sanctum Benedictum pervenisse; nt ex iis quae ex Prokopio, junctis his quae de eodem ex sancto Gregorio dicti sunt, perspicuo intelligi potest. Ad haec forte respectum habuit Leo Ostiensis, dum asserit, ipsum defunctum potius anno sequenti, Domini scilicet quingentesimo quadragesimo tertio.

41. Qui vero eum tradidit longe post haec tempora decessisse anno Christi sexcentesimo tertio Marianus Scotus, inde ipsi errandi emersit occasio; quod eum in Actis sancti Mauri abbatis ejusdem sancti Benedicti discipuli asseratur, eundem sanctum Benedictum eo anno ex hac vita migrasse, cum contigit celebrari Pascha duodecimo kalendas Aprilis: et quod ex tabulis astronomicis et Paschali computo id non inveniatur accidere potuisse nisi dicto anno sexcentesimo tercio; mox in eam sententiam abiit, ut eo anno idem S. Benedictus diem extremum obierit: nam ipse sub eodem anno sic ait: « S. Benedictus abbas (sicuti sui scribunt) duodecimo kalend. Aprilium, sabbato sancto Paschæ, in hoc anno videtur obiisse ». Verum sequenti potius anno sexcentesimo quarlo, et alias antea quingentesimo nono, dicta die celebratum Pascha in Ecclesia reperitur. At cum pluribus locis Dialogorum S. Gregorii inveniatur longe ante illa tempora sanctus Benedictus esse defunctus, nihil est ut ex notata in Vita Mauri die obitus ejus possit elici veritas de ipsis in eum transitus anno. Quomodo (rogo te) potuit sexcentesimo tertio anno Domini, qui fuit pontificatus sancti Gregorii papæ novissimus, mori S. Benedictus, si ipse quarto sui Pontificatus anno scribens Gregorius libros Dialogorum, ipsorum libro secundo vitam recensuit et obitum S. Benedicti, multumque temporis intercessisse saepe demonstrat ab ejusdem S. Benedicti morte usque ad eam Dialogorum scriptionem? Haec cum ita se habeant, nonnisi mendum in Acta Mauri irrepsisse dicendum est de ejus anni Paschatis mense vel die. Haec autem dicta sunt ad redarguendos potius de tempore obitus S. Benedicti vulgatos errores, quam ad certum annum nobis incertum ejus ad Deum transitus statuendum: plura enim ab eo præclare gesta post haec sunt, quæ suis inferiori reddemus locis.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6035. — Jesu Christi 542. — Vigilii pape 6. — Justiniani imp. 16. Totila reg. 1.

1. *Postconsulatus.* — Is annus hac formula notatus : *Post consulatum Basilii V. C.* ut habet continuator Marellini, vel ut scribit Viator Tumensis : *Post consulatum Basilii V. C. anno II.* Haec annorum post Basilii consulatum numerandorum diversa ratio, deinceps in numeris annorum post consulatum Basilii usurpata, observanda est : diversus enim iste loquendi modus viros eruditos in errorem non semel impulit, non attenientes, qui eum usurpant, anno uno inter se differre. Prior longe usitator quam secundus, iliumque adhibent *Justinianus* in suis Novellis, et Pontifices Romani in suis Epistolis.

2. *Ociso Erarico Totila regnum Gothorum anno XL obtinuit.* — Ad num. 1. Est hic annus belli Gothicæ octavus, non vero septimus, ut perperam habet Baronius. Execute tamen anno belli Gothicæ sexto, et ante vernum tempus superioris Christi anni *Ildibadus* Gothorum rex ab uno ex suis occisus est, ut anno superiori diximus, et insinuat Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 1, qui narrata *Ildibadi* regis necce, statim subdit : « Hiemisque exitus annum sextum clausit istius belli ». Tum Procopius cap. 2 narrationem rerum anno belli Gothicæ VII gestarum exorditur, atque *Rugos*, gentem Gothicam, *Ildibadi* nece turbatis rebus, Erarium declarasse *subito* regem ; sed hunc nihil memoria dignum egisse : *cum vero in regno menses vixisset quinque ex insidiis a Gothis peremptus est ; eoque mortuo, Totilas ex compacto regnum obtinet*, inquit Procopius, ideoque anno Christi quingentesimo quadragesimo primo, mense circiter Augusto. Gothi *Florentiam* obsidione cinxere ; sed Romanorum adventu cognito eam solverunt. Pugna postea Romanos inter et Gothos inita, sed rume false Romani soluta penitus acie fugam cepero ; in qua *periere non pauci*, inquit Procopius cap. 5 qui subdit, exacta hyeme finitum esse annum VII belli Gothicæ. Sed, ut jam monui, annus ille VII, cum hujus anni hyeme clauditur, ideoque et *Totila* anno superiori Gothorum rex renuntiatus. Baronius quidem *Totilæ* initium cum currenti Christi anno illigat, sed ejus fundamenta hoc non evineunt, ut passim ostendemus.

3. *Tertia Chosrois in imperium Rom. irruptio.* — Ad num. 2. Contigit hoc anno terlia Chosrois

expeditio in Romanos, quam narrat Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 20 et seq. ubi ait, *vere primo* Chosroen tertium in fines Romanorum irrupisse eum ingenti exercitu, magnamque saevitiam in *Candidum* episcopum Sergiopolis exercuisse, quod promissa ad diem pecunia sibi soluta non fuisset. Frustra postea tentata *Sergiopoli* cogitavit de exercitu recta in Palæstinam ducendo, ut sacram Hierosolymorum gazam diriperet. Sed cum *Belisarius* Byzantio in Euphratesiam pervenisset, legatum ad eum misit questurum, quod *Justinianus* legatos, qui ex convento pacem constituerent, in Persidem non destinasset. Verum consilium *Chosrois* erat explorandi qualis tandem esset *Belisarius*. Legatus Chosrois ad hunc reversus, « Maturare redditum suasit, affirmans se egisse cum duce, qui mortalibus omnibus fortitudine et prudentia antecelleret ». Quare Chosroes Euphratem subito cum universo exercitu transgressus est, cum Romani in munimenta abditi omnes trepidarent. « Belisarium vero Augustus Byzantium revocavit, profecturum continuo in Italiam, ubi Romana res jam prorsus collabebatur », inquit Procopius cap. 21. Idem tamen Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 10 postquam narravit, abiisse hyemem, unaque annum IX belli Gothicæ, refert, in Italiam iterum Belisarium missum esse ; *quamvis Persæ negoti plurimum adhuc facesserent*. Quare Belisarius anno tantum Christi DXLIV in Italiam rediit.

4. *Belisarius in offensionem Justiniani incidit.* — Loquitur Procopius in Historia arcana cap. 3, de redditu *Belisarii* ex urbe Constantinopolitana ad Orientem, atque : « Paulo post adversum Persas, et Chosroen tertio jam in provincias Romanorum grassantes ducere jussus exercitus ; quanquam inde eum laude hostem abegerit, sceleris tamen notam subivit. Cum etenim Chosroen, qui Euphrate transmisso, urbe frequentissima Callinico omnibus destituta præsidii potitus erat infinita Romanorum multitudine in suam potestatem redacta ; Belisarius insequi nihil curaverit, sed in castris se continuerit, suspicionem de se excitavit, quasi vel rem de industria male gereret, vel ignaviter hostibus concederet ». Dein cap. 4 refert, ægrotante imperatore, aliquot sermones a militibus adversus eum disseminatos esse, huncque morbo recrealum, aliquos

ex ducibus male habuisse : « Belisarium autem », inquit Procopius, « nulli licet criminis, cuius insinuaretur, obnoxium; Augusta tamen instante, imperator exanctoravit; Martino ejus loco exercitus Orientis duce designato. Misericordia sane et acerbum spectaculum, etsi visum, haud tamen facile creditu, Belisarium hominem jam privatum urbem abire solum, numquam non cogitabundum, ac tristem, sibi timentem insidias, cædemque, etc. At ubi trepidantem illum Augusta deprehendit, et animum penitus desponentem, uno elecit conatu, ut omnium ejus fortunarum (Belisarii scilicet, cuius bonis inhiabat Theodora) adiret possessionem, contracta statim affinitate. Nam Joanninam Belisarii filiam, quæ una illi fuit, Anastasio ex filia nepoti spondendam curat ».

5. *Belisarius redit in gratiam imp.* — Alemanus in Notis existimat, matrem Anastasii filiam fuisse Justiniani et Theodoræ. Ducangius vero in Familia Augustis Byzantinis pag. 98 suspicatur, eam *Theodoræ* natam ante ejus cum Justiniano nuptias ; quæ conjectura mihi probatur. Nam Procopius ibidem cap. 5 refert, *Antoninam et Belisarium* post Angustæ morlem ex Italia reducees pueram ab *Anastasiï*, cum quo octo exegerat menses, coutubernio, per vim avulsam alteri nuptum dedisse; quod profecto ausi non fuissent, si *Anastasius* Justiniani ex filia nepos fuisset. *Belisarius* autem, ut narrat ibidem Procopius cap. 4, post illa sponsalia secundo in Italiam missus est, postquam scilicet per biennium aut eireiter Constantinopoli moratus fuisset.

6. *Bellum Hispanicum.* — A num. 3 ad 7. In Appendice, que extat in margine Chronicæ Victoris Tununensis, ad annum II post consulatum Basili, currentem scilicet, secundum morem loquendi hujus Chroouographi, legitur : « Hoc anno Francorum reges numero quinque per Pampelonam Hispanias ingressi Caesaraugustam venerunt, quam obsessam per tres dies omnem seu Tarraconensem provinciam depopulatione triverunt ». Idem habet Isidorus in Chronicæ tam juxta editionem Grotii, quam juxta editionem Labbei tomo I Bibliothecæ qui a quot, quibusve Francorum regibus susceptum sit bellum illud, non explicat : « Eo, inquit, regnante (nempe Teude) dum Francorum reges cum infinitis copiis in Spanias convenissent, et Tarraconensem provinciam valde popularent, Gothi duce Theudisculo, obicibus Hispaniae interclusis, Francorum exercitum nulla cum admiratione victoriae prostraverunt, etc. » Baronius, ut videre est num. 8, nactus erat Chronicæ Isidori depravatum, in quo de Theude rege dicitur : « Iste Francorum reges quinque Caesaraugustam obsidentes, omnemque fere Tarraconensem provinciam bello depopulantes, etc. » et quod dicitur de quinque regibus, additum esse suspicatur.

Verum totus locus corruptus est, et quoad quinque reges ab auctore Appendix Victorianæ memoratos, inde colligendum, *Childebertum* et *Clotarium* Francorum reges in Hispaniam perrexisse, cum tribus ejusdem Clotarii filiis, quia regum filii reges ab auctoribus Gallicis appellantur, ut de *Chrono* videre est apud Turonensem I. 4, c. 13.

7. *Vasconia et Cantabria a Francis capti.* — « Memorati reges aequisita maxima parte Spanie cum multis thesauris et spoliis reversi sunt », inquit auctor de Gestis Francorum ; quod antea scriperat Turonensis lib. 3, cap. 29. Cum tamen penetrassent usque ad Minium annum in ea regione victi sunt, ut legitur in Mossacensi Chronologia, sive serie Gothorum regum, qui tam in Gallia Gothicæ, quam in Hispaniis usque ad Caroli Martelli tempora regnarunt. Hujus Gothicæ victoriae meminit etiam Isidorus citatus, qui tamen nullam captiæ Hispaniarum partis a Francis mentionem facit, sicut nec Turonensis, nec auctor de Gestis Francorum predictæ victorie Gothicæ. Francos tamen Vasconiam et Cantabriam sub jugum misisse, ostendunt Marea in Historia Benearnia lib. 1, cap 19 et seqq. Hadrianus Valesius lib. 8 Rer. Franc. et Cointius hoc anno num. 33.

8. *Floret S. Avitus abbas Miciacensis.* — Ad num. 7. *Childebertus rex anno DXXI* adversus Gothos Hispaniam incolentes bellum movit, quod soror ejus *Amalarici* regis uxor male ab eo habetur, ut suo loco ostendimus. Cum vero *Childebertus* sese bello illi accingeret, voto nuncupato promisit, se Basilicam amplissimam ædificaturum in memoriam sancti *Aviti* abbatis Miciacensis nuperime mortui, ejus sepulcrum exigui parietes ex vilissima ligni materia vallabant, ut narrat Baronius ex auctore Vitæ hujus sancti abbatis apud Surium ad diem XVI Junii : sed quod ad illud bellum pertinet, perperam in præsens contulit. *Monasterium Miciacense*, ex munificentia Chlodovei Magni in episcopatu Aurelianensi conditum fuit circa annum CDXCVIII, ut liquet ex Vita sancti Maximini abbatis Miciacensis, a Duchesni tom. I publicata, diciturque hodie monasterium sancti Maximini, ejus sanctus *Avitus*, sancto Maximino demortuo, renuntiatum est abbas anno DXXI, ut legitur in ejus Vita laudata, ubi tamen annus rei geste facetur. Vivebat adhuc sanctus *Avitus* anno DXXIV, quo sanctus *Sigismundus* Burgundiae rex oecisus, ut videre est apud Baronium anno DXXVI, num. 43 et seq. ubi eum abbatem *Nutiacensem* appellat cum vulgatis exemplaribus Gregorii Turonensis in eo nomine corruptis. Denique Mabillonius sœcul. I Benedictino pag. 613, ostendit, plusquam probable esse Avitos duos in Miciacensi monasterio floruisse sanctitate, nimis *Avitum presbyterum* et cœmitam atque *Avitum* abbatem Miciacensem. Ejus conjecturæ loco laudato legendæ (1).

(1) Conjecturas Mabilloni reputantis Avitos duos in eodem Miciacensi monasterio floruisse, cedere veritati deum compertæ ex vulgatis triusque Aviti antiquis historiis, oportet. Igittur ex Avitis alter Miciaceum abbatem egit, ejusque Vitam sinceriorem, quam que occurrerit

9. Floret S. Eusyehius abbas Cellulæ S. Eusyehii appellator. — Ad num. 8. Anno DXXXI, quo Childebertus Francorum rex bellum movit adversus Amalaricum Visigothorum regem, de quo numero præcedenti egimus, florebat in territorio Bituricensi Eusyehius, qui tanquam eremita inter spinarum condensitatem ab hominum familiaritate se removarat, ad quem, ut referat Baronius ex Gregorio Turonensi in lib. de Gloria Confessorum cap. 82, Childebertus in Hispaniam abiens venit. Cum Eusyehius ei victoriam promisisset, vovit Childebertus se Basilicam ædificeturum, in qua sensis membra quiescerent. Quare hoc Childeberti votum ad eum Christi annum etiam revocandum. Sancti Eusyehii seu Eusitii Vitam publicavit Labbeus tom. II Biblioth. et ejus aliqua fragmenta Duchesnius tom. I Collect. Franc. In eremo sancti Eusitii in diœcesi Bituricensi sita construclum est postea insigne monasterium ad Carum annum, gallice, *Celles en Berry*. Annus ejus mortis incertus. Legendus de eo Cointins in Annal. Ecclesiast. Franc.

10. Floret S. Benedictus abbas Cassinensis. — Ad num. 9 et seqq. Agit de anno mortis sancti Benedicti abbatis Cassinensis celeberrimi Baronius hoc anno, eamque tardius contigisse recte observat. Sed quod scribit, *Totilam* hoc tantum anno regnum Gothorum in Italia iniisse, et insequentia sanctum Benedictum invisisse, refellitur ex Procopio, qui initium Totilæ ad superiorem Christi annum pertinere indicat, ut supra ostendimus, et hoc anno in Campaniam, ubi monasterium Cassinense situm, profectum esse testatur, ut anno sequenti videbimus. De anno autem sancti Benedicti emortuali agemus anno DXLIV, quo sanctissimus abbas ad Deum migravit.

11. Moritur Arthurus rex Magnæ Britannie. —

Hoc anno Arthurus Britannorum rex in prælio letaliter vulneratus cognato suo Constantino dia-

dema Britannie concessit, inquit Galfridus Monmouthensis, cui suffragantur Malmesburiensis lib. de Antiquit. Glaston. Sigebertus in Chron. ad annum CDXCI, ac Walterus Oxoniensis, Alanus Insulensis, Matthæus Florilegus, auctor Annalium monasterii Wintoniensis, et Thomas Rudbernius in majore sua Historia, quos omnes laudat, et sequitur Usserius in Antiquit. Eccles. Britanni. cap. 14, secundæ editionis. « Ille est Arthurns, de quo Britonum nugæ hodieque delirant : dignus plane quem non fallacee somniarent fabulæ, sed veraciter prædicarent Historiæ, quippe qui labentem patriam diu sustinuerit, infractasque civium mentes ad bellum acuerit », inquit Malmesburiensis lib. I de Gestis reg. Angl. pag. 9. Matthæus Paris loquens de rebus sub RIchardo primo, gestis narrat, « anno Dominicæ Nativitatis millesimo centesimo nonagesimo primo » inventa esse apud Glasconiam (urbem olim Angliæ in territorio Londinensi sitam, nunc vero pagum) ossa Arthuri, « in quodam velutissimo recondita sarcophago, circa quod duæ antiquissimæ pyramides stabant erectæ, in quibus litteræ erant exaratae; sed ob nimiam barbariem et deformitatem legi minime potuerunt ». Sarcophago « Crux plumbæ superposita fuerat, in qua exaratum erat : HIC IACET INCLITVS BRITONVM REX ARTHVRVS IN INSVL AVALONIS SEPVLTVS ». Polydorus vero Virgiliius in Historia Anglicana, quam an. MDXXXIII Henrico VIII dicavit, scribit : « Abhinc paucos annos positum fuit Arthuro in Glasconensi cœnobio sepulcrum opere magnificum, quo posteri intelligerent, illum omnibus ornamentis dignum fuisse ». Quare sepulcrum illud post tria ab ejus inventione sœcula in monasterium illud tunc celeberrimum translatum fuerat. De Arthuri successoribus videnda quæ anno Dlxiv in medium adduximus.

S. Cœsarii Arelatensis archiepiscopi mors ex anno DXLIV hic retrahenda.

Mabillonio, et ab auctore fere coævo scriptam vulgarunt PP. Bollandistæ ad diem XVII Junii, qui et conjiciunt obiisse illum circa annum DXXVII. Nec enim in genuina S. abbatis Vita legitur de Childeberto, qui expeditionem suam parans votum S. Avito nuncupaverit, audita fama miraculorum ejus nuperime mortui. Illud enim nuperime mortui in Vita genuina non legitur. Alter vero S. Avitus, eodem, quo prior Avitus tempore in Gallis miraculorum gloria clarebat, et ad eremum in Petracoris in Sarlatensi diœcesi se contulit, nec unquam monachus egisse in Miciacensi monasterio legitur in vetusta ejus Vita apud Bollandistas ad eamdem diem pag. 362. Nec in eadem Vita quidquam legitur, quod sacerdotem fuisse hunc S. Avitum suadeat.

MANSI.

VIGILII ANNUS 4. — CHRISTI 543.

1. *Totilæ Campaniam et Sannites hostiliter peragranti quæ et quanta miracula sese obtulerint; quidque præsertim inter eum et S. Benedictum intercesserit.* — Quingentesimus quadragesimus tertius Domini annus post Basilii consulatum secundus inscribitur, idemque a Procopio octavus betti Gothici numeratur, quo Totitas regni sui annum secundum auspicatur, cuius istos in bello progressus hoc anno Procopius narrat¹: « Cæsenæ deinde mox Totilas ac Petræ præsidia cepit, et paulo post se in Tusciā contulit; locisque in ea jam pertenatis, cum ad se nemo concederet, amne Tiberino transmisso, non tamen Urbis ingressus confinia, ad Campanos, et Sannites divertit ». Quid autem ei acciderit, cum Romam versus proficiseretur, ubi Narniam venit, audi sanctum Gregorium²:

2. « Eodem namque Gothorum tempore, cum præfatus rex Totila Narniam (Narnis) venisset, ei vir vitae venerabilis Cassius ejusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueverat; hoc rex Totila non conspersio esse creditit, sed assidue potationis, eumque omnimodo despexit. Sed omnipotens Deus, ut quantus vir esset qui despiciebatur, ostenderet; in Narnensi campo, quo rex advenerat, malignus spiritus coram omni exercitu ejus spatharium invasit, eumque vexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus: hunc ab eo vir Domini, oratione faeta, signo Crucis expulit; qui in eum ingredi ulterius non præsumpsit. Sieque factum est, ut rex Barbarus scrum Dei ab illo jam die veneraretur ex corde, quem respectum valde judicavit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit, erga illum illa mens effera ab elationis fastu detumuit ». Ilæc Gregorius.

3. Cum autem Narnia decadens Totilas Utriculanæ civitati appropinquaret, quid acciderit, idem Gregorius his verbis inferius narrat³: « Fulgentius episcopus, qui Utriculensi Ecclesiæ præerat, regem

crudelissimum Totilam infensum omnimodo habebat. Cumque ad easdem partes cum exercitu pervenisset, curæ fuit episcopo per clericos suos xenia ei transmittere, ejusque furoris insaniam, si posset, muneribus mitigare. Quæ ille, ut vidit, protinus sprevit, atque iratus suis hominibus jussit, ut eumdem episcopum sub omni asperitate constringerent, eumque ejus examini servarent. Quem dum feroces Gothi, ministri scilicet crudelitatis illius tenuissent, circumdantes, eum uno in loco stare præceperunt, eique in terra circulum designaverunt, extra quem pedem tendere nullo modo auderet. Cumque vir Dei in sole nimio aestuaret, ab iisdem Gothis circumdatus et designatione circuli inclusus; repente coruscationes et tonitrua et tanta vis pluviae erupit, ut hi qui eum custodiendum acceperant, immensitatem pluviae ferre non possent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eamdem designationem circuli in qua vir Domini Fulgentius stetit, ne una quidem pluviae gutta descendit. Quod dum regi crudelissimo nuntiatum esset, illa mens effera ad magnam ejus reverentiam versa est, cuius pœnam prius insatiabili furore sitiebat. Sic omnipotens Deus contra elatas carnalium mentes potentiae suæ miracula per despctos operatur, ut qui superbe contra præcepta veritatis se elevant, corum cervicem veritas per humiles premat ». Hactenus Gregorius.

4. Pergit autem Procopius Totilæ progressus in Campaniam atque Sannites dicere; que prætermittimus. Referemus vero, quid actum, dum in Campania esset, cum S. Benedicto juniori egregiæ sanctitatis viro: quod dignum perenni memoria factum idem S. Gregorius ita narrat⁴: « Fuit, inquit, quidam in Campaniæ partibus intra quadragesimum Romanæ Urbis milliarium, nomine Benedictus, equidem ætate juvenis, sed moribus grandævus, et in sancte conversationis regula se fortiter stringens. Quem Totilæ regis tempore cum Gothi reperissent, hunc incendere cum sua cella moliti sunt. Ignem namque posuerunt, sed in circuitu

¹ Procop. de bello Goth. I. III. — ² Greg. I. III. dial. c. 6. — ³ Greg. dial. I. III. c. 12.

⁴ Greg. dial. I. III. c. 18.

arserunt omnia, cella vero illius igne comburi non potuit. Quod videntes Gothi, magisque saevientes, atque hunc ex suo habitaculo trahentes, non longe adspexerunt succensum elibanum, qui coquendis panibus parabatur, eumque in illo projecterunt, elibanumque clauserunt. Sed die altero ita illatus inventus est, ut non solum ejus caro ab ignibus, sed neque extrema ullo modo vestimenta cremarerentur ». Huc Gregorius. Quae vero, cum ulterius Totila progressus est ad Cassinum montem, sexagesimo ab Urbe lapide, inter S. Benedictum senorem et Totilam transacta sint, jam dicamus.

5. Adeo enim sanctissimi viri Benedicti in eodem Cassino monte vitam monasticam excalentis et virtute miraculorum effulgentis fama apud omnes increbuerat, ut ipsa potens etiam valuerit trucem Barbarum omnia cæde miscentem Totilam Gothorum regem ad eundem super montis verticem degentem pertrahere. Quae autem tunc gesta sint inter mitissimum Dei virum et hominem Barbarum crudelissimum, a S. Gregorio¹ rem gestam accurate narrante audiamus : « Gothorum, inquit, temporibus, cum rex eorum Totila sanctum virum prophetie habere spiritum audisset, ad ejus monasterium pergens, paulo longius substitit, eique se ventorum esse nuntiavit. Cui dum protinus mandatum de monasterio fuissest, ut veniret; ipse siue perfidæ mentis fuit, an vir Dei prophetiae spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam vero ejus spatharius Riggo diebatur, cui calciamenta sua præbuit, eumque indui vestibus regalibus fecit : quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominem præcepit. In eius obsequio tres qui sibi præcaeteris adhærerere consueverant comites misit, scilicet Vufferium, Ruderium, et Blindinum, ut ante servi Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantem, ejus lateri obambularent; cui alia quoque obsequia quasi spatharii præberent; ut tam ex eisdem obsequiis, quam ex purpureis vestibus rex esse putaretur.

6. « Cumque idem Riggo decoratis vestibus, obsequientium frequentia comitatus monasterium fuissest ingressus, vir Dei eminus sedebat. Quem venientem conspiciens, cum jam ab eo audiri potuissest, clamavit, dicens : Pone, fili, pone, hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit; et quia tanto viro illudere præsumpsisset, expavit; omnesque qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terræ consternati sunt. Surgentes autem, ad eum propinquare minime præsumperunt, sed ad suum regem reversi nuntiaverunt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehensi. Tunc per se idem Totila ad Dei hominem accessit : quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere, sese in terram dedit. Cui cum vir Dei his terve diceret : Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet : Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, pros-

tratumque de terra levavit, et de suis actibus increpavit : atque in paneis sermonibus cuncta quæ illi erant ventura præmunitiavit, dicens : Multa mala facis, multa mala fecisti : jam aliquando ab iniuitate conquiesce. Evidem Romam ingressurus es, mare transiturus, novem annis regnans decimo morieris. Quibus auditis rex vehementer territus, oratione petita, recessit ; atque ex illo jam tempore minus crudelis fuit et non multo post Romanam adiit, ad Siciliam perrexit, anno autem regni sui decimo omnipotentis Dei iudicio regnum cum vita perdidit.

7. « Praeterea Canusinæ antistes Ecclesiæ ad eundem Dei famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vita sua merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ et Romanae Urbis perditione colloquium haberet, dixit : Per hunc regem civitas ista destruetur; ut jam amplius non inhabetur. Cui vir Domini respondit : Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbibus, ac terræ motu fatigata, in semetipsa marcescat. Cujus prophetiae mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac Urbe dissoluta membra, eversas domos, destrutas Ecclesias turbine cernimus; ejusque aedificia longo senio laxata, quia ruinis crebribus prostrernuntur, videmus. Quamvis Honoratus ejus discipulus, cuius mihi relatione compertum est nequaquam ex ore illius audisse prohibet : sed quia hoc dixerit, dictum sibi a fratribus fuisse testatur ». Hactenus de his Gregorius.

8. Quæ præterea eodem ferme tempore inter eundem sanctum Benedictum et Gallam unum ex Totilæ ducibus acta sint, idem sanctus Gregorius inferius ita recenset² : « Gothorum quidam, Galla nomine, perfidæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum temporibus contra Catholicæ Ecclesiæ religiosos viros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit; ita ut quisquis ei clericus, monachus ante faciem venisset, ab ejus manibus nullo modo exiret. Quadam vero die avaritiæ sua æstu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus affligeret, eumque per supplicia diversa laniaret; victus penitus rusticus, sese res suas Benedicto Dei famulo commendasse, professus est, ut dum hoc a torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad vitam hora repararetur. Tunc idem Galla cessavit rusticum tormentis affligere; sed ejus brachia toris fortibus astringens, ante equum suum cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui ejus res suscepserat, demonstraret. Quem ligatis brachiis rusticus antecedens, duxit ad sancti viri monasterium, eumque ante ingressum cellæ solmi sedentem reperit et legentem. Eadem autem subsequenti et saevienti Gallæ rusticus dixit : Ecce iste est de quo dixeram tibi, Benedictus pater.

9. « Quem dum fervido spiritu cum perverse mentis insaniam fuissest intuitus, eo terrore quo con-

¹ Greg. dial. I. ii. c. 13. 15.

² Greg. dial. I. ii. c. 31.

sueverat actnum se existimans, magnis cœpit vocibus clamare, dieens : Surge, surge, et res istius rustici redde, quas accepisti. Ad enjus vocem vir Dei protinus oculos levavit a lectione, eumque intuitus, mox etiam rusticum qui ligatus tenebatur attendit. Ad enjus brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta celeritate cœperunt illigata brachiis lora devolvere, ut dissolvi tam concite nulla hominum festinatione potuissent. Cumque is qui ligatus venerat, cœpisset subito adstare solutus; ad tanlæ potestatis vim tremefactus Galla ad terram corruit, et cervicem crudelitatis rigidæ ad ejus vestigia inclinans, se orationibus illius commendavit. Vir autem sanctus a lectione minime surrexit; sed vocatis fratribus, eum introrsus tolli, ut benedictionem acciperet, præcepit. Quem ad se reducunt, ut a tanta crudelitatis insania quiescere debet, admonuit. Qui fractus recedens, nil ulterius petere a rustico præsumpsit, quem vir Domini non tangendo, sed respiciendo solverat ». Hucusque de his Gregorius.

10. Cum vero Gothorum exercitus ad Vulturum fluvium super Capnam, ubi annis transmeabilis equis est, iturus ad Samnites pervenisset: quid ibi acciderit, recenseamus ex eodem S. Gregorio papa, qui ait¹: « In eadem provincia Samnii, quam supra memoravi, idem Libertinus vir pro utilitate monasterii carpebat iter. Dumque Darida Gothorum dux cum exercitu in loco eodem venisset, Dei servus ex caballo quo sedebat, ab hominibus ejus projectus est. Qui jumenti perditi libenter damnum ferens, etiam flagellum, quod tenebat, diripientibus obtulit, dicens : Tollite, ut habeatis qualiter hoc jumentum minare valeatis. Quibus dictis, protinus se in orationem dedit. Cursu autem rapido prædicti dueis exercitus pervenit ad fluvium qui vocatur Vulturinus, ibique equos suos singuli cœperunt hastis tundere et calcaribus ernalentare; sed tamen equi verberibus caesi, calcaribus ernalenti fatigari poterant, moveri non poterant: sieque aquam fluminis tangere, quasi mortale præcipitum perlimescabant. Cumque diu cœdendo sessores singuli fatigarentur; unus eorum intulit : Quia ex culpa, quam servo Dei in via fecerant, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reversi post se Libertinum reperiunt in oratione prostratum. Cui cum diceerent : Surge, tolle caballum tuum : ille respondit : Ille cum bono : ego caballo opus non habeo. Descendentes vero, invitum eum in caballum, de quo deposuerant, levaverunt et protinus abscesserunt. Quorum equi tanlo cursu illud quod prius non poterant transire flumen transierunt, ac si ille fluminis alveus aquam minime haberet. Sieque factum est, ut cum servo Dei unus cabalus suns redditur, omnes a singulis reciperentur ». Haec Gregorius : ita quidem Deus in omnibus ferme locis virtutis suæ vestigia impressa reliquit.

11. Sed quid post hæc Totila audi a Proco-

pio, nbi ista dictis subdit¹ : « Beneventum munitissimum oppidum nullo in potestatem labore redigit, ejusque muros in solum mox diruit; ne forte exercitus aliquis e Byzantio eo se conferens, ut e loco munito in Gothos impetu facto, negotium illis exhiberet. Neapolitanos deinde obsidere decrevit; quando quidem se intra urbem recipere. etsi plebraque quidem et allicibilia prædicantem, hi prorsus renuerent. Conon eam tunc urbem custodiebat cum Isaoris, Romanisque mille. Sed Totilas ipse cum maxima copiarum parte haud procul e mœnibus castris positis quiescebat, parteque exercitus ad Cumas dimissa; cum his et aliis simul munitissimis locis potitur, pecuniarumque numero non mediori. Feminas vero quasdam patricias captis in oppidis per suos comprehensas nulla prorsus afficit injuria, sed summa cum diligentia libere abire permisit : unde factum est, ejus ut nomeu, ut sapientie, ita et benignitatis celebre apud Romanos jam esset et maximi fieret ». Ex S. Benedicti monitis (ut ex S. Gregorio nuper diximus) hoc esse luctatum Totilam, ut redditus mitior ejusmodi humanitatis et continentiae exempla ederet, possumus intelligere. Sed pergit Procopius :

12. « Cumque nuspiam hostes sibi obviam irent, paucis e suo exercitu circummissis, res memoratu dignas gerebat. Brutios itaque et Lucanos subegit, Apuliaque et Calabria simul potitus, publica tributa frequenter exigere, et omnium rerum proventus rapiendo et fraudando sibi habere, cetera hand secius factitare ac Italiæ sortitus jam esset imperium ». Hæc Procopius : quibus ista ex sancto Gregorio sunt addenda de eodem Totila, dum in Apulia versaretur, et sanctum Sabinum Canusinum episcopum adiit, aequo ac fecerat cum sancto Benedicto, experturus, num (quod auditu perceperat) esset in ipso spiritus prophetæ. Hic ille Sabinus, qui pluribus (ut diximus) legationibus Romani Pontificis illustratus, jam senio viribus corporis fractus, sed animo vigens, et cum oculorum tunc privatus penitus esset, spiritu tamen futura noscens, Prophetæ et videntis nomen fuerat consecutus. Ait ergo de eo Gregorius² :

13. « Hunc rex Gothorum Totila prophetæ habere spiritum audiens, minime credidit, sed probare studuit quod audivit. Qui cum in iisdem partibus devenisset, hunc vir Domini ad prandium rogavit. Cumque jam ventum esset ad mensam, rex discubere noluit, sed ad Sabini venerabilis dexteram sedit. Cum vero eidem patri puer ex more poculum vini præberet, rex silenter manum tetendit, eumque per se episcopo vice pueri præbuit, ut videret an spiritu prævidentiae discerneret, quis ei poculum præberet. Tunc vir Dei accipiens calicem, sed tamen ministrum non videns, dixit : Vivat ipsa manus. De quo verbo rex lætatus erubuit; quia quamvis ipse deprehensus sit, in viro tamen Dei

¹ Greg. dial. I. 1. c. 2.

² Gregor. dial. lib. III. c. 5.

quod quaerebat invenit». Haec de his quae tunc inter Totilam et Sabinum sunt gesta Gregorius.

4. Accidit autem inter haec, ut cum Neapolis areta obsidione perstringeretur, auxilium expectaret ab imperatore. At cum classis ab eo missa ad Neapolitanum littus ventorum impulsibus naufragium passa esset, quique e fluctibus emerserant, in Gotherum devenissent potestatem; his perterriti Neapolitani. Totila sese dedere. Horum ditione anni hujus periodum Procopius claudit Totilae rerum gestarum. Quod vero Totilas tantam præstiterit superalis humanitatem, non parcendo tantum, sed alendo et comineatum eisdem præbendo, ut neque aliquis propinquorum vel intimorum amicorum talia illis officia exhibere valuisse (ut idem auctor pluribus narrat) plane apparuit, quantum ex S. Benedicti congressu atque monitis Barbarus proficeret: effectus insuper summæ justitiae cultor, cum videlicet anno sequenti in armigerum suum ani-

madvertit, quod virginis vim intulisset, cui et morte affecti armigeri bona dari voluit: quæ omnia fusius Procopius scriptis est prosecutus.

5. *Secunda Cosrhois expeditio in Romanos.*
— Quod vero ad res bellicas Orientales pertinet, rursum rupto federe rex Persarum in Romanum imperium inmisit exercitum: hoc enim anno a Procopio secunda ponitur Cosrhois in Romanos expeditio, cum Belisarius adversus eum bellum gesturus in Persidem missus est: ubi uno lantum castro capto eodemque postea amissio, nihil præterea memoria dignum est factum, Deo adversus Romanos pro Persis pugnante: cum videlicet agri-tudo invaserit Romanum exercitum, adeo ut vix pars ejus tercia servari potuerit. Scribit haec Procopius¹ pluribus: sed ad institutum ista satis.

¹ Procop. de bello Pers. I. n.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6036. — Jesu Christi 543. — Vigilii papæ 7. — Justiniani imp. 17. Totila reg. 3.

1. *Vicennialia Justinianoi.* — Hic annus hac formula notatus: *Post consulatum Basili V. C. n* vel secundum modum loquendi Victorianum; *Post consulatum Basili V. C. anno tertio.* Vicennialia imperii a Justiniano vivente Justino suscepti, ad quæ referendum quod scribit Zonaras, anno imperii ejus xvii magnam columnam in vestibulo magni templi collocatam esse. *cui equestrem suam statuam imposuit.*

2. *Gesta anno præcedenti inter Gothos et Romanos.* — A num. 1 ad 11. Est hic annus belli Gothicæ nonus, ideoque quæ Baronius hoc anno habet, pertinent ad præcedentem, qui octavus belli Gothicæ fuit. Procopius itaque lib. 3 de Bel. Goth. cap. 6 et 7, narrans quæ anno belli Gothicæ viii Christi seicit superiori, contigere, ait: « Deinde Totilas Cæ-senam ac Petram Castella cepit. Ali quanto post in Tusciam sese contulit, ac tentatis regionis illius oppidis, eum ei permettere se nemo vellet, trajecto flumine Tiberi, Romæ siuebus abstinuit, et in Campaniam ac Samnum repente ingressus, Beneventum, urbem validam, nullo negotio in potestatem suam redigit, ejusque muros æquavit solo ». Quæ ideo continuator Marcellini in annum post consulatum Basili V. C. n, mali confert. Eo in itinere *Cassinum* in Samnitibus positum, ubi S. Benedictus vixit, accessisse oportet; cum sanctus Gregorius

lib. 2 Dial. cap. 13, cujus verba recitat Baronius num. 6 asserat, *Totilam* ad Dei virum accessisse, et *sanctum Benedictum*, postquam eum increpavit, ei inter alia dixisse: « Novem annis regnans, decimo morieris ». Addit divus Gregorius: « Atque ex illo tempore minus crudelis fuit ». Quam prophetiam impletam fuisse infra visuri sumus.

3. *Beneventum anno superiori, Neapolis præsenti a Totila capta.* — A num. 11 ad 15. Narrat Baronius, *Beneventi* et *Neapolis* expugnationem, quam Procopius citatus asserit factam esse a *Totila* anno viii belli Gothicæ. Verum *Beneventum* anno superiori, ut mox demonstravi, in potestatem Totilæ venit; *Neapolis* vero, quam diuturna obsidione pressam refert Procopius, ipso fine anni belli Gothicæ viii a *Totila* capta, ideoque hoc anno ante vernum tempus. Refert enim Procopius Neapolitanos, quos plurimum famis necessitas urgebat, spopondisse se urbem intra dies xxx tradituros, et *Totilam* tres menses implendæ conventioni præstitisse: « Verum obsessi », inquit Procopius, « summa victus inopia coacti dictum diem non exspectare, paulo post in urbem Totilam ac Barbaros acceperunt. Simul hyems, simul annus viii hujus belli a Procopio scripti decepsit ». Tum « *Neapoli* potitus Totilas, eam captis præstifit humanitatem, quæ nec in hostem nec in Barbarum cadat », ideoque

Tolila ex congressu cum divo Benedicto abbe Cassinensi mitior faetus est, et *Neapolis* hujus Christi anni initio *Totile* dedita.

4. *Romani a Persis male habiti.* — Ad num. 15. Secundam Chosrois in Romanos expeditionem consignavimus anno **DXL**, quo eam contigisse ex di- cendis anno **DXLV**, num. 3 constabit. Hoe vero anno cum pessis, que Constantinopoli grassabatur, *Persas* etiam *omnesque Barbaros* incessisset (ut scribit Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 23, et capp. 24 et 25), *Justinianus* jussit Martino magistro militum per Orientem, aliisque ducibus, ut in *Persarmeniam* irruerent, quod et ab illo præstatum. Verum Romani *hostili impetu fracti*, *effuse omnes fugerunt*, Per- saeque victores extiterunt: « Acceperunt Romani tum cladem magnam, nee parem huic unquam antea », inquit Procopius cap. 25, qui postea loqui- tur de iis, quæ anno sequenti gesta sunt. Quod prælium hoc anno habitum affirmat continuator *Marcellini*, qui ad *Indict. vi post consulatum Basili* anno II ait: « In Oriente Persis adhuc tenen- tibus conflictum cum nostris », subauditur, « est ». Hinc liquet, tertiam Chosrois irruptionem pertinere ad superiorem Christi annum; cum Procopius postquam hanc narravit, de isto prælio mentionem faciat. Illud Baronius in annum **DXLIV** perperam differt, ut ibidem num. 10 videre est.

5. *S. Mauri missio in Gallias.* — Hoc anno episcopus Cenomanensis *Flodegarium* archidiaconom et *Harderadum* vicedominum misit in Italiam ad sanctum *Benedictum*, qui ab eo peterent, ut re- gulam suam et monachos aliquos ad se transmitte- ret. *Benedictus* Maurum suum discipulum cum quatuor monachis, legatis antistitis assignavit, Mauroque « librum regule quam ipse sanctus manu sua scripserat, dedit », ut testatur Faustus sancti Mauri socius in ejus Vita, quam sub Bonifa- cio III papa, anno sc. **DCVII** litteris tradidit. *Odo* abbas Glaunafoiensis anno Christi octingentesimo sexagesimo tertio, postquam reliquias sancti Mauri ex Andegavia in Burgundiam transtulit, cum rediret, a clero Abrineatino, qui Roma reverlebatur, fortuito Vitam illam nactus est, et publiceavit, ut ipsem testatur in Epistola dedicatoria ad *Adelmo- dum* Cenomannicæ Ecclesiæ archidiaconum. In ea ait Odo: « Reperi in sportula cuiusdam clerici qua- teriunculos nimia paene vetustate consumptos, antiquaria et obtusa olim conscriptos manu, Vitam sancti Benedicti, ac quinque discipulorum ejus continentis, Honorati videlicet, Simplicii, Theodo- ri, Valentiniiani atque Mauri, quos vix emerui datis non paucis redimere nummis. Et quia tam inculto sermone, quam vitio scriptorum depravati videbantur, Vitam Beati Mauri, prout potui, corri- gere satagens, viginti dierum plus minus consumpto labore, salva fide dictorum ac miraculorum ibi re- portorum, sicut nunc habetur, apertiores eam legentibus reddidi et expressi ».

6. *Vita S. Mauri sincera per plura saecula existimata.* — Eam Vitam sub media ætatis aucto-

res, uti Abbo Floriacensis abbas, Marianus Scotus, Siebertus Gemblaeensis, aliique tanti fecere, ut licet in ea sanctum Benedictum *XII kalend. April.*, seu die **xxi** mensis Martii, in Vigilia Paschæ ad Deum migrasse, adversus omnem verisimilitudi- nem asseratur, maluerint tamen in absurdas abire opiniones, quam ejus sinceritatem in dubium re- vocare. Certe ait Mabillonius in Observat. præviis ad Vitam illam, que saeculo primo Benedictino le- gitur, *Odo* Glanafoiensis abbas, qui eum in lucem edidit, non tantum fuit vir eruditus, prout illa fe- rebant tempora, quod ex stylo satis appetet; sed etiam apprime sincerus et a foco alienus. Principio enim in Epistola sua lectionem monet de styli emen- datione a se facta, deinde *in veritate, quæ Jesu est*, se vera scribere protestatur. Postremo in Historia Restaurationis Glanafoensis monasterii sollicite omnino inculcat viros graves, a quibus ea, quæ narrat acceperit. Ea vero indicia esse hominis, qui verax esse cupit et videri, nemo candidæ mentis negaverit.

7. *Ab Odone interpolata.* — Verum enimvero ex ipsam sancti Mauri Vita certo colligi potest, eam ab *Odone* interpolatam, et scriptio *Fausti* aliqua addita, quæ hic litteris mandare non potuit. Faustus v. g. episcopi Cenomanensis, ad quem sanctus Maurus missus, non expresserat nomen, ut saepe alii Biographi, et tamen *Odo* eum episcopum, *Bertichramnum* vocat, qui nonnisi exeunte hoc sae- culo, et sequenti ineunte Cenomanensem Ecclesiam rexit. Morem sui temporis secutus est *Odo*, et quæ indubitate esse arbitrabatur, ut passim alii interpo- latores, adjecit. Videbat divum *Benedictum XII kal. April.* non solum in monasteriis sui ordinis, sed etiam in variis Martyrologiis coli, persuasumque habebat, uti passim nostro saeculo viri doctissimi, sanatos celebrarii iis, quibus obiere diebus. Quare non dubitavit, quin, ubi in Vita a Fausto scripta dicebatur, sanctum patriarcham *septimo kalendas Aprilis* ad Deum migrasse, numeri corrupti fuis- sent, eum ejus memoria **XII** kalendas ejusdem mensis singulis annis recoleretur. Ipsem se aliqua in ea Vita immutasse diserte fatetur, cum ait *Vitam beati Mauri*, prout potui, corrigerem satagens.

8. *Interpolatores se nihil Vitis SS. addere de more protestantur.* — Nec refert, quod *in veritate, quæ Jesu est*, se vera scribere, nihilque *Fausti* textui inseruisse protestetur. Anno enim **DCVIII** vidi- mus, *Faustum* sancti Severini abbatis Agaunensis discipulum, ejus diem emortualem non memo- rasse, et tamen anonymum, qui eam Vitam interpo- latavit, licet diem mortis ejus in eam intruserit, aut verius diem ejus cultus pro die ejus mortis no- tarit, scribere se nihil ejus Historiae inseruisse, quod a præfato Fausto presbytero non acceperit, et licet verba non ipsa, sensum tamen et ordinem ejusdem lectionis funditus sese executum esse. Mitto alia, quæ ibidem ostendimus, ab eodem ano- nymo in Vitam Severini infarta fuisse. Mitto etiam varia exempla sparsim in hoc opere producta qui-

bus manifestum fit, Vitarum sanctorum interpolatores similibus protestationibus non raro usos fuisse, quod quae adderent, vera esse arbitrarentur, quamvis cum veritate pugnarent. Quare summum hactenus errore creditum, sanctum *Benedictum XII kalend. April.* in Vigilia Paschatis demortuum, quod in eum diem festum ejus incidat. Ille vulgaris error a nobis emendandus, et sancti patriarchæ mors anno tandem suo reddenda. Porro legationem Innocentii episcopi Cenomanensis, qui perperam in Vita sancti Mauri *Bertichramnius* ab Odone vocatur, infra constabit, ad hunc annum pertinere, ex accessu sancti Mauri anno sequenti in Galliam, ac præterea nonnisi eodem anno, VII kalend. Aprilis in Vigilia Resurrectionis Christi S. Benedictum ad superos evolasse, licet nullus hactenus annum ejus emortualem in lucem eduxerit.

9. *Terræ motus universalis.* — Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. DXXXVI, kalend. Septembbris hujus Christi anni inchoato ait: « Hoc anno mensis Septembbris sexto die, hebdomadis primo, Indictione septima (non vero prima, ut in versione Theophanis perperam legitur) magnus terræ motus totum terrarum orbem concussit, adeo ut urbis Cyzici pars media corruerit. Eodem anno ingens illa ænea columna ad palatium posita, quæ dicitur Augsteus, absoluta est; et equestris imperatoris Justiniani statua in eam sublata ».

10. *S. Theophilii Adanensis Ecclesiæ oeconomici paenitentia et mors.* — Justiniano imperante florebant sanctus Theophilus Ecclesiæ Adanensis in Cilicia secunda oeconomicus, cuius *Historiam paenitentiae et conversionis* scripsit Eutychianus, ejusdem

Adanensis Ecclesiæ clericus, qui sancto Theophilo familiaris fuit, cum se in ejus ædibus natum, ejusque perpetuum comitem fuisse testetur, eaque scripsisse, quæ ipsem videtur et audiverat. In ea Historia narrat Eutychianus Theophilum præclare admodum et divine dispensantem res omnes et loca, quæ pertinebant ad Ecclesiam Adanensem, a quibusdam inimicis et malevolis per calumniam accusatum, ab Adanensi episcopo suo oeconomici officio privatum fuisse, sed Theophilum, ut pristinam dignitatem recuperaret, snadente diabolo, abnegationem Christi ipsiusque Matris propria manu subscriptam, ceraque obsignatam Cacodaemoni tradidisse: peracta vero deinde poenitentia, et misericordia beatæ Virginis sepissime et instantissime implorata, nefandam suam syngrapham a beata Virgine iterum recepisse. Qua accepta Theophilus, sequenti die, cum esset dies Dominicus, vadens ad Ecclesiam, post lectionem sancti Evangelii, se repente projicit ad pedes sanctissimi episcopi, et cum singulatum ei narrasset omnia, quæ ab ipso facta fuerant, et chartam in manus tradidisset obsignatam, admirantibus omnibus petiit, ut legeretur in ambone. Quo facto rogavit episcopum, ut nefaria illa charta igne exureretur, quod etiam factum est. Deinde Theophilus accurens ad templum Deiparae, tribus post diebus, salutatis omnibus fratribus, qui aderant, tradidit beatam animam in manus Domini. Ilanc Historiam referunt Surius et Bollandus ad diem quartum mensis Februarii, et Lambecius lib. 8 Bibliothecæ Caesareæ, ubi plures illustres scriptores adducit, qui mirandæ hujus conversionis meminerunt.

11. *Totilas tentat litteris senatum.* — Quingeniesimus quadragesimus quartus Christi annus notatus reperitur in consularibus tabulis post Basilii consulatum tertio, idemque a Procopio numeratus belli Gothicæ nomus: quo Totilas Urbem cogitans, eam prius litteris ad senatum iterum scriptis quam armis tentare decrevit. Sed cum Ioannes praefectus, Constantinopoli olim missus, illic esset, senatum in officio continens, illi rescribere

veluit: enjus rei causa Totilas indignatus, Romanum versus ad ejus obsidionem exercitum movit; cum istis admonitus Justinianus, Belisarium e bello Persico revocans in Italianam misit. Haec sunt quæ hoc anno nono Gothicæ belli accidisse Procopius tradit, additique hoc item anno factum, ut omnes qui Arianae heresis Romæ suspecti haberentur, ne proderent Gothis itidem Arianiis Urbem, inde protinus pellerentur: id opera

(ut creditur) Vigilii papæ, a quo etiam illud procuratum fuisse videtur, ut Belisarius in Italiæ mitteatur. Hæc quidem primo accipe a Procopio, qui ait¹: « Ipse vero cum majori et reliqua parte exercitus ad circumjecta Urbi loca ductare statim contendit. Cujus profectione cognita imperator, etsi fortissime adhuc sibi insistentibus Persis, mittere rursum in Italiæ Belisarium cogitur ». Hæc ipse. Quod vero de his rogatus a Vigilio papa Justinianus imperator annuerit, audi quæ Arator in Præfatione ad ipsum Vigilium præfixa heroico carmini, quo Acta Apostolorum cecinit, habet his versibus :

Moenibus undisonis bellorum incendia cernens,
Pars ego tunc populi tela paventis eram.
Publica libertas, Vigili sanctissime papa,
Advenit inclusu solvere vincia gregi.
De gladio rapinunt oves, Pastore ministro,
Inque humeris ferimur, te revocante, p̄is.
Corporenum satis est sic evasisse periculum,
At mibi plus anime nascitur inde salus.
Ecclesiam subeo, dimissa naufragus anla.
Perlida mundani deseruo vela freti, etc.

Ad finem vero hæc habet :

Te dñe, tyro, lego, te dogmata diseo magistro :
Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

Hæc ad Vigilium papam Arator : qui hoc eodem anno jam ordinatus Romanae Ecclesiæ subdiaconus ipsum nobile eluenbratum a se carmen, quo luculenter Apostolorum Acla a Luca conscripta prosecutus est, egregium opus Vigilio papæ obtulit : nam quo die, mense et anno id factum, continet Vaticanus codex ejusdem carminis, in quo ista leguntur.

2. *Aratoris carmen in Acta Apostolorum.* — « Beato Petro adjuvante, oblatus est hujusmodi codex ab Aratore subdiacono sanctæ Ecclesiæ Romanæ, et sancto et Apostolico viro papæ Vigilio, et susceptus ab eo die viii idus Aprilis in presbyterio ante Confessionem beati Petri, cum ibidem plures episcopi, presbyteri, diaconi, et cleri pars maxima interessent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte fecisset, Surgentius vir venerabilis primicerius scholæ notariorum in serinio dedit Ecclesiæ collaudum. Cujus (cum ejus) beatitudinem litterati omnes doctissimique continuo rogaverunt, ut eum juberet publice recitari. Quod cum fieri præcepisset, in Ecclesia beati Petri, quæ vocatur, Ad Vincula, religiosorum turba convenit; atque eodem Aratore recitante, distinctis diebus, ambo libri, septem vicibus, sunt audit, cum unius medietas libri tantummodo legeretur propter repetitiones assidas, quas cum favore multiplici postulabant. Eadem hæc repetitio facta est his diebus : prima idibus Aprilis, secunda decimo quinto kalendas Maii, quarta vero tertio kalendas Junii, tertio anno post consulatum Basili V. C. Indictione vii ». Ilæc

ibi. Porro de eodem Aratore poeta, qui Apostotorum Acta metro cecinit, hos habet versus Venantius Fortunatus¹ :

Sortis Apostolicæ quæ Gestæ vocantur et Actus,
Facundo eloquio vates sulcavit Arator.

At de ipso satis.

3. *In tertia Persarum irruptione Cosrhoes divinitus ab urbe Sergiopolis repulsus.* — Quod autem ad Orientales res pertinet, hoc anno a Procopio² bellum Persicum scriptis prosequente tertia ponitur Cosrhoes in Romanorum ditionem irruptio, cum Sergiopolim tentavit civitatem, quæ præsidio S. Sergii munita, ejusque patrocinio defensa, illæsa permanxit : de qua primum quid idem Procopius tradat, audiamus : « Vere, inquit, postea inuenit, Cosrhoes tertiam in Romanorum regionem irruptionem maximo fecit exercitu, Euphratem dextrorsus habens. Candidus autem Sergiopolis præsul postquam Persarum exercitum prope mœnia perspexit, timens et sibi et civitati quod pacta inter eos priora non servaverit, sese ultra excusans, Cosrhoi occurrit, ac rogans, ne propterea civitati sit iratus : nam ei pactam pecuniam nunquam fuisse, quam ei pro redemptis Surenis (uti supra commemoravimus) debebat. Cosrhoes autem ipsum in custodiā duei, atque corpus ejus probris omnibus affici, pecuniam deinde duplam atque prius convenierat exsolvit jussit. Ille vero Sergiopolim aliquos mitti rogavit, qui omnem pretiosam templi supellectilem auferrent, cum quibus etiam alios ipse misit. His Sergiopolitani quæcumque sunt jussa tradidere, sibi nihil aliud relicta dicentes. Cumque Cosrhoes non satis hoc esse diceret, aliaque expeteret, adhuc alios de bonis eorum nomine quidem vestigatum misit, re autem vera ut urbem caperet.

4. « Sed quando divinitus datum non erat ut ea potiretur, quidam e Sarraenis Christianis, alioquin sub Alamundaro militans, Ambrus nomine, nocte per muros ascendens, omne consilium civibus muniavit, suasitque nullatenus Persas in urbem recipiendos. Sic igitur a Cosrhoem missi, sine effectu reverterunt. Quamobrem idem urbem evertere statuit ; protinusque exercitu sex millium misso, mœnia obsidere atque oppugnare cœpit. Sergiopolitani autem fortiter ab initio resistentes, deinde periculum inuenientes, civitatem hosti dedere decreverunt : milites enim non plus quam ducenti erant. Sed Ambrus rursus ad mœnia noctu veniens, duorum tantum spatio dierum Persarum obsidionem duraturam dixit, aqua eis deficiente. Quapropter illi nullatenus in sermonem cum hoste venerunt. Interim vero Barbari, premente siti, inde discedentes ad regem venerunt, qui Candidum adhuc non dimiserat : oportebat enim (existimo) ilium

¹ Procop. de bello Goth. I. iii.

² Procop. B. b. Pers. I. II.

tanquam perjurum a sacerdotio dejici. Et haec quidem sic se habuere ». Hucusque de his Procopius, qui subdit in fine : « At Belisarius rursus ab imperatore accersitur Byzantium, ut in Italianam iterum mitteretur, rebus jam imperii collabentibus ».

5. De rebus autem sacris ad ipsum Cosrhoem asportatis e templo hæc addit Evagrius¹ : « Simul ut mœnia aggreditur, fit utrinque sermo et colloquium de servanda civitate : convenientque inter eos, uti sacris thesauris ac monumentis (inter quæ Crux a Justiniano et Theodora missa fuit) urbs redimeretur. Ubi ista fuere ad Cosrhoem apportata; percunclatur a sacerdote et Persis qui cum eo ad eam rem missi erant, ecquæ alia superessent? Cui quidam eorum, qui verum dicere minime consueverat, respondet, alia etiam adhuc monumenta restare a paucis quibusdam civibus occultata. Relinquebatur autem ab his qui thesauros et monumenta attulerant, auri, argenteique prorsus nihil, sed alterius ejusdem materiæ multo præstabilioris, quæ Deo omnino dicata fuit; sanctissimas dico reliquias Sergii invieli Christi martyris, quæ in capsula erant oblonga argentoque obdueta depositæ.

6. « Itaque postquam Cosrhoes his verbis persuasus totum exercitum ad urbem excidendam dimiserat, derepente in ipsis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita visa est civitatem propugnare. Quam qui erant a Cosrhoe missi conspicati, reverterunt; ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Cosrhoem rem referunt. Ubi autem rursus certior factus est, paucos admodum in urbe remanere, eosque vel ætate exacta esse vel tenera et immatura (quippe omnes qui firma fuere ætate et robusta, e medio sublati erant) pro certo novit illud miraculum a sancto martyre editum; et propterea metu perennis, admiratusque Christianorum fidem, domum revertitur: quem ferunt sub extremum ætatis tempus divino regenerationis lavacro tinetum fuisse ». Hæc Evagrius et ipse sui temporis res gestas scribens, eaque addens quæ a Procopio præterita sciret. Subdit his vero ipse Procopius : « In animo quoque Cosrhoes habuit, recta in Palæstinam tendere, ut tum alia, tum Hierosolymitanæ templi saeram ac pretiosam supellectilem prædaretur ». Quo minus autem id perfecerit, inde accedit quod Belisarius rursus hoc anno adversus eum missus occurrit, egitque ut Cosrhoes pacem cum imperatore denuo juramento firmaret. Cujus rei causa percommode evenit, ut Belisarius iterum in Italianam mitteretur (sicuti dictum est) ut periclitanti ibi imperio presto esset.

7. *Mira pestilentia grassatur in orbe.* — Hoe eodem anno lues magna in Oriente grassari cœpit, de qua ista admiratione digna Procopius² : « Fuit insuper iisdem temporibus ingens pestilentia, cui remedium nullum inventum, præterquam ex Deo, unde venit: quanquam multi arrogantes physiologiæ causas commentari contendant, vanas quidem

omnes et investigabiles, tantumque sermone decipientes. Hic enim morbus nulli neque ætati neque sexui, neque loco pareebat. Unde vero initium habuerit, aut quomodo perimebat, referam. Cœpit enim ab Ægyptiis, qui apud Pelusium sunt: hinc universam terram comprehendit, itinere semper procedens, nullas reliquit locorum latebras, nec bis eadem corpora repetebat. Incipiebat autem hoc modo. Phantasma dæmonum multis humana specie visa sunt; quot enim in ipsa incidenter, percuti se ab aliquo viro putabant, morbusque subito irruerat.

8. « Nonnulli ab initio verbis sanctis ac aliis (ut poterant) supplicationibus eum avertere frustra quærebant; ac tanquam lymphati, seu spiritu maligno agitati amicos vocantes minime audiebant: in locis quoque angustis coerebantur. Nonnullis vero in somnis hæc eadem accidebant. Corripiebantur enim statim febre, calore coloreque pariter corporis musquæ mutatis; neque ulla item inflammatio (uti febricitantibus solet) sed tussis quædam ab initio, usque ad vesperam febris erat; adeo ut nullo adhibito medicamento (medico), nullius opinionem periculi præberent. Eodem vero die, nonnullis sequenti, aliis non multo post tristis sucrescerat, aliis alibi. Praeterea quibusdam somnus inerat profundus, nonnullis acuta quædam stuftitia, et primum quidem omnium oblii rerum, etiam cibum negligentes moriebantur. In stuftitia vero corripi sibi visi, aut invadi clamabant, avertentesque fugiebant: quorū curatores et ministri dira atque intoleranda patiebantur, adeo ut non minus ipsi quam aegroti misericordia digni fuerint, non quod morbo et ipsi afficerentur (non enim is contagione nocebat) sed quod furentes, aut e lecto se præcipitare, aut ad flumina ob simili properare volentes, vix relinebant. Peribant aliqui codem die, nonnulli multis post diebus. Tribus igitur mensibus hujuscemodi lues Constantinopoli prævaluit, et ab initio quidem pauci, deinde in singulos dies quinque, sæpius etiam decem millia efferebantur: adeo ut plures etiam divites, ministris jam omnibus extinetis, curatorum penuria magis quam morbo perirent, et inseulti manerent ». Subdit his Procopius de navata opera ab imp. per Theodorum referendarium, ut afflictæ civitati subsidio esset.

9. Meminit ejusdem pestis Evagrius¹, pluraque addit a Procopio prætermissa, diversaque narrat, corrigendus in eo, dum ait biennio post captam a Persis Antiochiam eam cœpisse; cum ex Procopio evidenter appareat tum contigisse, cum Belisarius e bello Persico in Italianam missus est: cujus potius fidem sectandam putamus, quam Evagrii, quem post quinquaginta annos ea scriptis mandasse, idem ipse testatur. Porro ætatem Procopii longe morbi ipsum prætergressum esse oportuit, cum scribat Evagrius annos quinquaginta duos inter homines

¹ Evagr. l. iv. c. 27. — ² Procop. de bello Pers. l. ii.

¹ Evag. l. iv. c. 28.

grassatum esse, neque Orientem solum, sed universum ferme terrarum orbem ab eodem fuisse depastum: nonnullasque urbes omnibus fuisse habitatoribus per eamdem pestilentiam orbatas; atque in illa ipsa loca, quæ antea invasisset, sepe reversam; plura insuper symptomata in ægrotantibus accidisse, ac plane diversa ab eis quæ idem Procopius tradit, de quibus tu ipsum consulas.

10. Quod vero non amplius quam tribus mensibus civitatem Constantinopolitanam occupavit, miraculo tribuitur. Quod licet neque a Procopio vel Evagrio recenseatur, haud tamen oblivione sepultum penitus relictum est: nam tantum beneficium solemnii die festo in honorem Dei Genitricis Mariæ instituto, anniversariaque die in Ecclesia repetendo, remansit posteris perpetua memoria consignatum, cum videlicet idem Hypapanti est nominatus; nempe humilis occursum Simeonis, cum Deipara suum filium Dominum nostrum Jesum Christum in templum intulit: cuius festi diei in Occidente Gelasium papam fundamenta jecisse, cum Lupercalia penitus abstulit, in Notis ad Romanum Martyrologium diximus. Porro de hæc festivitate Dei Genitricis, præter publicis tabulis commendatam testificationem, quam Græci in Menologiis habent, alii¹ tum Græci tum Latini auctores meminere. Sed et ex his quæ dicta sunt, corrigas necesse est, quod pestem istam alii decimo imperatoris Justiniani anno, alii nono, vel alii aio contigisse dixerunt: nullam enim insignioris nominis pestem sub ejus imperio accidisse præter istam de qua dictum est, ipse significat. Cum vero imperator Justinianus accepisset Persas laborare peste, misit adversus eos exercitum, qui ab illis ignominiose fugatur et trucidatur. Rem gestam pluribus Procopius narrat.

11. *Cæsario succedit Auxanius episcopus Arelatensis, ad quem scribit Vigilius.* — Hoc anno defuncto S. Cæsario episcopo Arelatensi, in locum ejus Auxanius substitutus; cuius audita promotione Vigilius papa per legatos ipsius Romam missos ad petendum pallium, has ad eum litteras dedit:

« Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Scripta de ordinatione charitatis vestrae, Joanne filio nostro presbytero, sed et Terentio diacono deferentibus, cum animi spirituali gratulatione suscepimus, Domino gratias referentes, quia hoc in Ecclesia Arelatensi factum est, quod et canonibus et decessorum nostrorum regulis conveniret, quatenus ex sequenti ordine sacerdotii tua fraternitas ad pontificalis proveheretur apicem dignitatis, et divina in te electionis judicium completeretur, sicut scriptum est²: Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et iterum Doctor Gentium Apostolus Paulus dicit³: Nec quisquam

sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Superest, ut Deus, qui nos immeritos inefabilis misericordia honorem miserans Pontificalem habere pro sua pietate concedit, donet et præmium: ut illud in nobis compleatur, quod Christi Dei et Salvatoris nostri verba testantur, dicentes⁴: Euge serve bone et fidelis, quia in pace fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Et iterum⁵: Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus invenerit ita facientem.

12. « Sunt etiam quæ per Dei gratiam super fraternitate vestra ad facienda bona hortentur exempla. Si enim decessoris tui illa, quæ a Sede Apostolica de fundamento petrae Dominicæ doctrinæ bona suscipiens actibus exæquavit, imitari volueris, et a Sedis Apostolicæ in nullo deviaveris constitutis; sicut scriptum est⁶: Coronam sine dubitatione percipies, quam dedit Dominus diligentibus se. De his vero, quæ charitas vestra tam de usu pallii, quam de aliis sibi a nobis petiti debere concedi, libenti hoc animo etiam in praesenti facere sine dilatione potuimus, nisi cum Christianissimi domini filii nostri imperatoris, hoc (sicut ratio postulat) voluissemus perlicere notitia, Deo auctore: ut et vobis gratior præstitorum causa reddatur, dum quæ postulastis cum consensu Christianissimi principis conferuntur, et nos honorem fidei ejus servasse cum competenti reverentia judicemur. Dominus te incolumem custodiat, frater carissime. Dat. XV kalend. Novembri. P. C. Basilii V. C. III ».

13. *S. Gregorii cultus in Hispania.* — Ad postremum hic tibi subjicimus Epitaphium nobilis monumenti, quod in eiteriori Hispania haud admodum longe ab Hispali, in loco qui vulgo dicitur, Aleala del Rio, positum est in Ecclesia dicta S. Gregorii:

✠ IN HOC TUMULO
JACET FAMULUS DEI
GREGORIUS QUI VI-
XIT ANNOS PL. MIN.
L. — RECESSIT IN PACE
A II. NONAS FEBR.
ERA DLXXXII.

Est is præsens annus. Ferunt colli ab accolis atque vicinis populis eum qui in hoc sepulero conditus habetur Gregorius, enimdemque pluribus coruscare miraculis, multaque inesse tum in ipso sepulero signa, tuni in parietibus antiquæ picturæ, quibus viri sanctitas possit intelligi.

14. Verum quod absque scripti alicujus monumentis, Gregorii istius ob Gothorum et aliorum Barbarorum Hispanias vastantium illata damna obscura prorsus memoria remansit; consultum

¹ Niceph. I. xvii. c. 28. Cedren. in compend. Miscel. an. xv. Just. Sigebert. in Chron. an. dxlii. — ² Jac. i. — ³ Heb. v.

⁴ Matth. xxv. — ⁵ Matth. xxiv. — ⁶ Ite. 1.

fuisset videtur ut magnus ibidem Gregorius Pontifex Maximus coleretur duodecima mensis Martii, qua ejusdem Pontificis natalis dies celebrari consuevit, secundum illud Domini ad Samaritanam¹: « Nos adoramus quod sciimus ». Eodem quoque modo visus est consuluisse ipse S. Gregorius² papa, cum ab Augustino accepisset, coli in Anglia quemdam incognitum Sixtum martyrem: dum ut conservaretur illie memoria Sixti martyris, et populus quem certo sciret esse martyrem Sixtum coleret, misit illue cerulas reliquias Sixti martyris: cum tamen ibidem S. Gregorius tradere videatur, satis esse posse ad sanctitatem viri indicandam et cultum eidem impendendum, si corpus incognitum quod creditur sancti, miraculis coruscet.

15. Habet Ambrosius in Chronicis suis ex Ressendio ejusdem anni duo haec Epitaphia exarata eodem ferme modo his verbis³:

¹ Joan. IV. — ² Greg. I. XII. Ep. ad August. Resp. c. 9. — ³ Ambr. Mor. Chro. Bisp. I. xl.

PAULA, CLARISSIMA, FEMINA,
FAMULA, CHRISTI, VIXIT, AN-
NOS
XXIV, MENSES, DUOS, RECES-
SIT IN, PACE, XVI, KAL, FE-
BRIARIA, ERA DLXXXII,

Itemque aliud ejusdem anni sic scriptum:

DEPOSITIO, PAULI, FAMULI, DEI
VIXIT, ANNOS, L, ET, UNO, RE-
QUIEYIT, IN, PACE, D, IV, IDUS
MARTIAS, ERA, DLXXXII,

Habes quod et ex his disceas, nullum penes illos antiquos Christianos nobiliorem fuisse titulum, quam dicti famulumi Dei.

Anno periodi Graeco-Romanae 6057. — Jesu Christi 514. — Vigili pape 8. — Justiniiani imp. 18. Totilereg. 4.

1. *Postconsulatus*. — Ille annus ista formula notatus: *Post consulatum Basilii U. C. III*, vel juxta modum loquendi Victorianum: *Post consulatum Basilii V. C. anno iv.*

2. *Annus belli Gothici x.* — Ad num. 1 et seq. Est hic annus belli Gothici *decimus*, non vero *nonus*; ideoque quae cardinalis doctissimus hoc anno de sacerdotibus Arianis Roma ejectis, ex Procopio narrat, ad annum superiorem pertinent. Procopius enim lib. 3 de Bell. Goth. cap. 9, scribit, *Totilam*, cum accepisset Romanos a Cæsarianis male haberi, per litteras ad senatum scriptas Romanorum animos tentasse, que « nocte intempesta in celesterrimis Urbis partibus affixa in publicam notitiam venerunt. Mox Romani dues suspectos sibi Arianos sacerdotes omnes Urbe exterminarunt ». His Totilas auditis cum majori parte exercitus Romanus versus iter instituit. Imperator vero « Belisarium aduersus Totilam mittere necesse habuit », inquit Procopius, subdens abiisse byzem unaque annum ix belli Gothici. Quare ex littera anno superiori a *Totila* scriptae, et Gothicus exercitus Romanus properare jussus. *Belisarius* tamen cuirentis Christi anni ini-

tio in Italiam missus, exente scilicet anno ix belli Gothici.

3. *Anno superiori Totilas cum exercitu Romam accessit*. — Anno superiori exercitum Gothicum Romanum proprius accessisse, certum faciunt versus, quos *Arator S. R. E. subdiaconus præfixit carmini heroico, quo Aela Apostolorum cecinit :*

Membus undisonis belorum incendia cernens,
Pars ego tunc populi tela parentis eram.

Vide alia carmina a Baronio recitata, qui probat ex Codice Vaticano *Aratoris* librum Rome susceptum fuisse a Vigilio papa VIII idus April. tertio anno post consulatum Basilii V. C. Indict. vii, ideoque presenti, postquam anno superiori adventante exercitu Gothicu Romæ trepidatum fuisset, quod etiam illud adverbium *tunc* satis innuit. Sirmundus in Notis ad Ennodium eamdem annotationem ad carmina Aratoris, quam Baronius exhibet, ex MSS. Codicibus auctiorem dedit; eaque etiam legitur tom. i novae Bibliothecæ Labbei. Ex ea discimus, *Aratorem* virum fuisse illum ex comite privatorum.

et ex comite domesticorum. Hinc cum Trithemius illam annotationem legisset, ait : « Ubi nunc his temporibus tale studium litterarum? Ubi amor scientiae salutaris? Religiosi nostri et nobiles, clerici quoque et pontifices, non libros, sed census audiunt; non litteras, sed avaritiam colunt. Jam legit Antimachus plura carmina, et recedentibus singulis, vix unicus Plato invenitur, et remanet. Sed de his importune jam loquimur ». Ita Trithemius in lib. de Script. Ecclesiast. qui usque ad initium saeculi XVI vitam protraxit.

4. *Tertia Chosrois in Romanos expeditio.* — A num. 3 ad 7. Tertia Chosrois Persarum regis in Romanorum ditiones irruptio, de qua Baronius hoc anno, pertinet ad annum **DXLII**, de qua ibidem egimus. *Quarta vero*, de qua ipse anno sequenti, ad praesentem revocanda, ut ibidem ostendemus.

5. *Pestis generalis.* — A num. 7 ad 11. Procopius lib. 2 de Bell. Pers. cap. 22, postquam praecedentibus capitibus de secunda et tertia Cosrhois in Romanos expeditione disseruit, agit de pestilentia illa gravissima, quae annos quinquaginta et amplius grassata est, aitque : « Sub idem tempus orta est pestilentia, quae cultum et genus humanum tantum non abolevit omnino, etc. ab Aegyptiis orta, Pelusii incolis : indeque hac Alexandriam, et reliquam Aegyptum pervasit, illae in Palæstinam Aegypto conterminam diffusa, inde totum orbem occupavit, semper progrediens cursu certis temporis spatiis definito, etc. Altero denum anno, adulto vere, Byzantium pervenit : ubi forte codem ego, quo illa, tempore versatus sum ». Tum cap. 23 : « Menses quatuor exegit pestis Byzantii; per tres admodum viguit, etc. Ita demum quae ad pestilentiam attinent, cum Byzantii, tum in reliquo Romano imperio se habuerunt ».

6. *Anno DXL aut insequenti grassari coepit.* — Cum vero Procopius haec referat post narrata, quae in bello Persico annis **DXL** et **DXLII** gesta sunt, in obscuero est, an initium hujus pestilentie ad priorem vel posteriorem annum referat. Nec clarius loquitur Evagrius lib. 4, cap. 29, qui ait, eam saevire coepisse, *biennio post captam a Persis Antiochiam* : haec enim urbs anno **DXL** a Persis occupata, et biennium illud tam de anno insequenti, quam de anno **DXLII** explicari potest. Ait ibidem Evagrius : « Duobus jam et quinquaginta annis, quod nunquam ante accidisse dicitur, grassata est, et universum prope terrarum orbem devastat, etc. » Evagrius autem opus suum absolvit exente anno **DXCIII**, vel potius anno **DXCIV**, ut hoc ultimo anno exponeamus. Quare annorum illorum in initium ab anno Christi **DXL** aut insequenti proficiscitur. Ad haec Victor Tununensis post consulatum Basillii anno II qua formula annum **DXLII** ipse designat, inquit : « Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur, et inguinum pereussione major pars populorum necatur ». Contra vero Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. **XXXIV** kalendas Septemb. anni Christi **DXL** inchoato, inquit :

« Hoc anno, mense Octobri, Indict. quinta, mortalitas horrenda Byzantii incubuit. Eodem quoque anno Hypapante, sive occursus Domini mensis Februarii die II celebrari coepit ». Non dubium tamen, quin Theophanes in anni tempestate hallucinetur ; cum Procopius Byzantii verno tempore saevire coepisse tradat, seque hujus rei testem oculatum fuisse asserat. Ex quibus tandem omnibus concludo pestem hanc anno **DXLII** vel sequenti corporisse. Vide quae dicam anno **DLII**, num. 7.

7. *Occasione hujus pestis festum B. Virginis dicitur institutum.* — Non satis etiam certum, an festum *Purificationis beator Virginis*, sive occursus Domini, die secundi Februarii anni **DXLII** celebrari coeperit; an vero antea a fidelibus neglectum *Justinianus* imp. in pristinum restituerit. Nam, ut ostendit Henschenius ad diem II Februarii Purificationi B. Virginis sacrum, festum istud jam diu in variis Orientis partibus celebrabatur, in Palestina scilicet, Phoenicia, Syria, Cypro, et in Ecclesia Aegyptiorum Coptica. *Amphilochius* Icomi in Lycania episcopus seripsit orationem *de Occursu D. N. Jesu Christi, deque Deipara, et de Anna et Simeone, Chrysostomus, Nyssenus, aliquique antiqui de eadem solemnitate homilias reliquere*. Quare non audiendus Baronius in Not. ad Martyrologium Rom. qui affirmat, nullum vel Latinorum vel Graecorum Patrum, qui ante Justinianum imp. vixerent, sermonem de festo die occursus Domini reliquisse scriptum, et *Gelasium* papam, qui annis triginta ante *Justinianum* Romaniae Ecclesie præfuit, hujusmodi celebrandae in Occidentalib[us] Ecclesia aperuisse viam. Nam ex mox dictis conslat, hoc festum, non Orientales ab Occidentalibus sed hos ab illis accepisse. Verba, quae ex *Sigiberti Chronicis* Baronius citat, desumpta sunt ex *Anastasio*, sed desunt in exemplaribus emendationibus.

8. *S. Cæsarius episc. Arelatensis anno DXLII mortuus.* — Ad num. 11 et seq. Sanctus *Cæsarius* episcopus Arelatensis ordinatus ful anno quingentesimo secundo, ut suo loco ostendimus. Messianus autem presbyter et Stephanus diaconus in libro secundo Vitæ ejus tradunt, eum obiisse, « eum septuagesimum tertium gereret totius vite tramitis annum, e quibus quadragesimum in Pontificatu verteret circulus gyrum, ac tertia die post sancti Genesii festum, id est, VI kal. Septemb. ante diem depositionis sancti Augustini, et post diem dedicationis monasterii sui », ideoque anno Christi **DXLII**. Aliud enim Messianus et Stephanus : « Erat constitutio ipsius monasterii eo tempore annis plenariis **XXX** ». Monasterium autem Arelatense sancti *Cæsarii* dedicatum fuerat anno quingentesimo duodecimo, die **xxvi** Augusti, quare haec epocha certissima. Anno **DXLII** *Auxanius* sancti *Cæsarii* successor usum pallii, aliaque multa a Vigilio papa per legatos suos petiit, que *Vigilius* concedere noluit, donec imperatorem *Justinianum* ea de re certiore fecisset. Epistola initium tale est : *Scripta de ordinatione charitatis vestrar[um]*, etc. Finis vero :

*Data XV kalend. Norembris, iterum P. C. Basilii U. C. ideoque anno DCLIII, dieque xviii mensis Octobris. Recitat eas litteras Baronius, sed ex corrupto exemplari, in quo habetur: Datum XV kal. Novemb. P. C. Basilii U. C. III, ubi illi ponitur loco iter, id est, *iterum*. Extat Vita sancti Cæsarii saeculo I Benedictino, duobus libris descripta. Prioris auctor est sanctus Cyprianus episcopus Tolonensis, ut constat ex num. 30, posterioris Messianus presbyter, et Stephanus diaconus, ut liquet ex fine lib. I et lib. 2 initio. Dedicata est ea Cæsario, non quidem seniori, quæ ipsius Cæsarii soror extitit, eoque superstite decessit; sed Cæsarie juniori, quæ alteri in abbatiam monasterii Arelatensis successit, ut patet ex priori libro, num. 32, et ex Fortunato in lib. 8, cap. 4. In priori libro, num 11, de Cæsario dicitur: « Adjecit etiam atque compulit, ut laicorum popularitas psalmos et hymnos pararet, altaque et modulata voce instar clericorum, alii græce, alii latine prosas, antiphonasque cantarent, ut non haberent spatium in Ecclesia fabulis occupari ». Quibus ex verbis, liquet, linguae græcae usum ad sextum usque saeculum apud Arelatenses, etiam apud laicos et plebeios, remansisse, ac in sacris fuisse officiis usurpatum. Baronius tomo v Annal., anno CDLIII, Cæsarii res gestas narraverat, sed acceptis postea Cæsarii Epistolis in antiquo Ecclesiae Arelatensis Codice descriptis, priorem sententiam in Appendice ad tomum x, et in editione Coloniensi ad eum Christi annum retractavit. Is tamen Arelatensis Codex, quoad annum datea a Vigilio papa ad Auxaniū Cæsarii successorem Epistolæ, mendosus erat, ut demonstrant ii, quibus Sirmondus, Bollandus et Usserius nisi sunt. Quod hic monendum duxi, ut ejusdem Codicis similis erroris correctio, de qua infra, minus mira lectori accidat.*

9. *S. Mauro mors S. Benedicti revelatur.* — Hoc anno Regula sancti Benedicti in Gallia recepta, quæ brevi tantam eo in regno obtinuit auctoritatem, ut alias omnes longo post se reliquerit intervallo. Sanctus Maurus egressus Cassino recta contendit in Galliam cum quatuor sociis, ac Flodegario archidiacono, et Harderado vicedomino, a Genomanensi episcopo ad sanctum Benedictum directis. Hanc peregrinationem descripsit Faustus, unus ex sancti Mauri comitibus, in ejus Vita, ex qua quæ ad rem nostram facere videbuntur, summarie excerpemus: « Igitur », inquit Faustus, « nos quinta Epiphaniorum sabbati iter arripientes, (id est, prima die tantum itineris confidentes, quantum Judæis sabbato licet), Sabbato autem juxta legem plus quam mille passus incedere non licet, inquit Beda in Act. cap. 1, ut observat Mabillonius in Notis ad Vitam sancti Mauri) primam mansiōnem in possessione nostri monasterii habuimus in villa, quæ Enchelia nuncupabatur, etc. Coptum iter carpentes, quinquagesimo quinto die Vercellis advenimus (legendum, quadragesimo quinto die, Maurus enim quinto Epiphaniorum die, id est, Januarii decimo, itineri se commisit, et die vicesima

quarta mensis Martii Autisiodorum pervenit, postquam dies quatuordecim Vercellis moratus fuisse). Quinto decimo demum die, urbem illam relinquentes » (die scilicet decima mensis Martii) etc. Nos itaque, cum jam appropinquate solemnitate Paschali, quotidie profectionem acceleraremus, eo die quo Dominica celebratur Cœna, in pagum devenimus Autisiodensem (feria quinta in Cœna Domini hoc anno in diem vicesimum quartum ejusdem mensis incidit). Audiens autem beatus Maurus opinionem sancti Romani monachi, etc. quique per revelationem Gallias petens cœnobium in eodem pago, in loco, qui Fons-Rogi nuncupatur, ædificabat (monasterium Montifrogi, gallice, *Font-Rouge*, sex leucis Autissiodoro distabat), pelivit duces itineris nostri, ut eo divertentes ibidem sacrosanctum Pascha celebraremus, etc. Die vero Parasceve hora illie sexta pervenientes (die scilicet vicesima quinta Martii) vir Dei sanctus Maurus beato Romauno dixit: Crastina die beatissimus pater noster Benedictus terreni deposito corporis onere Cœlibem gaudens et hilaris scandet ad Patriam etc. »

40. *Post mortem S. Benedicti fundatur monasterium Glannafoliense.* — « Noctem illam, quæ duodecimo kalendas Aprilis habebatur (legendum, septimo kalendas Aprilis, ut mox ostendam), et qua saceratissimum Vigiliarum Paschæ illucescebat sabbatum, etc. jejuni pervigilem duximus, etc. » (Ille Faustus, ut supra Scripturæ loquendi modum usurpat, et Judeorum more), quem Ecclesia in festis inchoandis secuta est, secuti et aliqui scriptores in Vitis sanctorum describendis (a vespera incipit noctem illam, qua Vigiliarum Paschæ illucescebat sabbatum. Illo, inquam, vespere ingreduntur Ecclesiam, et totam noctem jejuni traducunt), « diem illam, et sequentem Dominicam, qua specialiter Resurrectionis Dominice colitur dies, sollemmem et celebrem omni gaudio et letitia periegimus», diem scilicet vicesimum septimum mensis Martii, in quem hoc anno Pascha cadebat. Narrat postea Faustus, Maurum Aureliam venisse, indeque in Andegavensem ditionem evocatum esse, ubi Florus vir nobilis, potens ac pius, Theodeberto Francorum rege probante, ei monasterium ædificavit, in prædio possessionis suæ, quod *Glannafolium* dicitur, ad Ligerim positum, quod nunc dicitur monasterium sancti Mauri, vulgo *S. Maur-sur-Loire*. *Glannafolium* *Theodebertus* rex cum multis optimatibus postea venit, et non solum a *Floro* donata confirmavit; sed etiam multa monasterio largitus est. Hoe celeberrimi ordinis in Gallia initium, quod ab hoc anno removeri non potest, sicuti nec obitus sancti Benedicti; cum unum ab altero pendeat.

11. *In Vita S. Mauri aliqua errata corrigenda.* — Nunc emendationum nostrarum amplior ratio reddenda. Nec Faustus, nec Odo, scribere potuere, Maurum die quinquagesimo quinto a suo e monasterio Cassinensi discessu *Vercellas* pervenisse,

ibi dies **XIV** moratum esse, ac feria quinta in Cœna Domini *Autisiodorum* pervenisse, si divus Benedictus e vivis abiit in Vigilia Paschatis, mense Martio, et Theodeberto regnante. Certum enim est, sanctum *Benedictum* mortuum esse post annum **DXLII**, et ante annum **DXLVII**, quo *Theodebertus* vitam cum morte commutavit, et intra qualiter illos annos Pascha in mensem Martium, praelerquam currenti, celebratum non esse. Quare certa etiam nostra emendatio; pronumque fuit librariis denario numero omissa, loco **XIV** scribere **LV**. Nec tanto temporis spatio opus est, ut iter Cassino Vercellas conficiatur. Praeterea decem illi dies addititi desunt itineri, quod Vereillis residuum erat ad urbem Autissiodorensin. Ad haec *Faustus* primarius Vita sancti Mauri auctor scripserat: « Noctem illam, quæ septimo kalendas Aprilis habebatur », Verum Odo animadverens, sanctum Benedictum coli **XII** kalendas Aprilis, eoque etiam die in Martyrologiis memorari, existimavit, locum illum mendorum esse, et loco **VII** kalendas Aprilis, scripsit, **XII** kalendas Aprilis, sensimque error ille propagatus est. Quia suo tempore, uti antea, sanctus Benedictus XII kalend. Aprilis colebatur.

42. S. Benedictus abbas moritur. — Mors illaque sancti *Benedicti* abbatis, monachorum in Occidente patris ac legislatoris, contigit hoc anno **VII** kalendas Aprilis, seu die vicesima sexta mensis Martii, quamvis festum ejus die vicesima prima ejusdem mensis in Martyrologiis celebretur, et officio Ecclesiastico coherestetur. Annum notarunt auctores duo, scriptor nempe anonymous Benedictinus, monachus asceterii sancti Medardi Suessionensis, qui in Chronico sancti Medardi nuncupato (ab anno **CDXCVII** ad **MCCXIX** deducto), ad annum **DXLIV** scribit *sanctus pater Benedictus obiit*. Extat illud Chronicum tomo II Spicilegii Dacheriani. Idem habet auctor anonymous, sine dubio Benedictinus, in Chronicis Fiseanensis in Caletensi pago celeberrimi monasterii, ab anno primo Christi ad annum **MCCXX** perduto. Extat illud tomo I Biblioth. Labbeanae, ubi ad annum **DXLIV** legitur: *Obiit S. Benedictus pater monachorum*. Diem nos edocet *Faustus* in Vita sancti Mauri, cuius verba mox recitavimus, quæ ita manifesta sunt, ut alio modo, quam a nobis factum, explicari non possint.

43. Mors ejus in annum præcedentem communiter confertur. — Dies tamen emortalis S. Benedicti aliquorum veterum scriptorum animos adeo torsit, ut *Sigebertus* in Chronicis mortem hujus sancti ad annum **DIX**, *Marianus Scotus* in Chronicis ad annum **DCIII**, et *Abbo* Floriacensis abbas correctis Dionysii Cyclis ad annum **DXXXI** retulerint; quod tribus illis annis, et non aliis sancti Benedicti temporibus proximis Vigilia Paschatis in **xii** kalend. April. convenerit (Sed in Mariani Chronicis loco, *anno DCIII*, legendum, *anno DCIV*, quo Pascha die **xxii** Martii habitum). Temporis character, de quo

controvertitur. Sigeberfo adeo inextricabilis visus est, ut de Fausto scripscrat: « Quia ergo ille scripsit quæ viderat, quomodo hoe consequentie Historiarum conveniat, qui valet adverfat, qui adverterit, exponat ». Ex recentioribus vero, qui magis hanc difficultatem examinarunt, *diem xii kal. April.*, seu diem **xxi** Martii retinendum esse censuere: quod in veteribus quibusque Martyrologiis *Beda*, *Wandelberti*, *Usuardi*, *Adonis*, catelisque *Natalis* sancti Benedicti ad eum diem inscribalur: ac autumantur, *Odonem* Faustum eo in loco depravasse. Faustus enim, inquit, in Vita sancti Mauri forsitan scripseral, sanctum Benedictum in Vigilia Resurrectionis Dominicæ, hoc est, in sabbato (cum Dominicum diem veteres non raro diem Resurrectionis Dominicæ appellarent), excessisse: quod de Sabbatho sancto *Odo* interpretatus est; ideoque sanctus *Benedictus XII kalend. April.*, sabbato ante Dominicam Passionis anno **DXLIII** mortalitatem explevit: eo enim anno dies **xxi** Martii incidit in Vigiliam Dominicæ quæ Passionis dicilur. Haec viri doctissimi.

44. Ea opinio refellitur. — Sed Martyrologiorum scriptores viam, quam in diebus sanctorum obitualibus e tenebris erundis inire debeamus, nobis monstrare non possunt; cum ipsimet ejus incepi fuerint, aliisque quam quibus ad Deum migrarint diebus, sancti plerumque colantur, ut passim in hoc opere demonstrevi. Ex Martyrologiis manifeste patet, *Odonem* Vilam sancti Mauri a Fausto scriptam interpolasse ac fessasse; cum variis Martyrologiis quibus ansam sumpsit *Odo* mortem S. Benedicti eum die **xxi** Martii alligandi eo antiquiores sint, uti *Beda*, cuius nunc genuinum Martyrologium habemus, *Wandelbertus*, qui anno **DCCLXII** suum opus composuit, et *Usuardus* in eius per vetustis codicibus MSS. sancti Benedicti nomen legitur ad diem **xxi** Martii, et tunc communis opinio ferret, sanctos iis diebus vita funtos, qui eorum memoriae saeri sunt. Quo fundamento innumeris exemplis a nobis everso vulgaris de anno et die mortis S. Benedicti opinio seipsa corruit, et nostra indubitate remanet. Denique *Odo* vir doctus et verax, Dominicam Passionis pro Dominicâ Resurrectionis, feriam quintam cuiusque hebdomadis pro die Cœnæ Dominicæ, et sabbatum quodlibet pro Vigilia Resurrectionis sumere non potuit; crassiores enim hujuscemodi errores, quam ut ei attribui possint.

45. Alia hoc anno gesta. — Quartâ expeditio Chosrois in Romanum imperium, et *Edessæ* urbis obsidio, ut anno sequenti num. 5 legere est. *Justinianus* edictum adversus Tria Capitula promulgat, de quo anno **DXLVI**, illudque nullit ad Vigilium papam, qui in Siciliam venit, ut ibidem ostendi. Moritur *Ephremius* episcopus Antiochenus ibidem. Moritur etiam *Petrus* episcopus Hierosolymitanus ibidem.

VIGILII ANNUS 6. — CHRISTI 545.

1. *Accedente ad urbem Totila, Belisarius dona offert S. Petro.* — Qui sequitur ordine temporum Christi annus quingentesimus quadragesimus quintus, post Basiliū consulatum quartus, idem belli Gothicī decimus a Procopio numeratur: eūjus initio Belisarius revocatus a bello Persico (quod male pacis velamento compressum adhuc vigebat) in Italianam veniens, Romam se contulit. Hæc pluribus Procopius eum agit de bello Gothicō¹, ac etiam in historia de bello Persico². Quo tempore Totilas ad Tiburis obēditionem conversus, eo per proditionem polito cives omnes una cum civitatis presule internectioni subjecit, summæ crudelitatis edens exemplum. Belisarius vero in Aemilia constitutus: quod non tantum sibi virium esse seiret ut collatis signis cum Gothis decerneret, impedimento esse Totilæ conatus est, ne munitionibus a Romanis detentis poliretur, misitque Romam ex suis qui Urbem pro viribus futarentur. Hæc summiatim ex eodem Procopio de rebus bellicis dicta sunt. Quod autem in Miscella legitur, Belisarium ipsum se Romam contulisse, atque crucem auream sancti Petri Basilicæ obtulisse, id quidem per suos factum oportuit: si quidem eum minime esse Urhem ingressum, ex Procopio res singulas exactissime prosequente colligi potest. Referri poterat ejusmodi oblatio, cum Wandalis devictis Romanum Belisarius venit: verum eum sub Vigilio papa id factum tradant, nihil est quod ad ea tempora reduci valeat. Sed ejus verba reddamus, ubi sic ait³:

2. « Belisarius victor Romam venit, aureamque crucem centum librarum, pretiosissimis gemmis exornatam, in qua suas victorias descripserat, beato Petro per manus Vigilii papæ obtulit ». Hæc ibi; licet addatur id præstitum, cum iterum Wandalo subjecisset: sed (ut diximus) nequaquam Vigilius Iunc Romanæ præerat Ecclesiæ. De eadem cruce aurea apud Anastasium ista leguntur: « Obtulit

beato Petro Apostolo per manus Vigilii papæ crucem auream eum gemmis pensantem libras centum, in qua scripsit victorias suas; cerostrata argentea deaurata maxima duo, quæ sunt usque hodie ante corpus beati Petri Apostoli; sed et multa alia dona et eleemosynas pauperum elargitus est: fecit etiam Belisarius patricius xenodochia in via Lata et in Flaminia, juxta civitatem Ortas monasteriorum sancti Juvenalis, ubi et possessiones et dona multa largitus est ». Hæc ibi: sed de his quæ ad structuras ædium pertinent, hæc olim eum primo in Italianam venit, ab ipso facta esse, omnes æque, puto, consentient, qui res ipsius a Procopio scriptis mandatas exploratas habent.

3. *Vigilius Aurantium vicarium in Gallia constituens ei dat litteras cum pallio, itemque litteras ad Galliæ episcopos.* — Eodem quoque anno, nempe quarto post consulatum Basiliū, Vigilius papa, potente etiam Childeberto rege Francorum, palitum dedit Auxanio episcopo Arelatensi, eidemque cum suas vices delegasset, commonitorias ejusmodi litteras scripsit his verbis:

4. « Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Sicut nos pro tuae charitatis affectu, et pro glorioissimi filii nostri regis Childeberti Christiana devotione mandatis, vices nostras libentissima voluntate contulimus: ita fraternitatem tuam convenit Deo placitis operibus tantæ sedis auctoritate digna conversatione uti atque disponere; ut bonis actibus innotescens, rectum circa charitatem tuam judicium nostræ dilectionis ostendas. Convenit enim nos doctoris Gentium mandata recolere, quibus Timotheum discipulum suum instructionibus sanctis hortatur, dicens¹: Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Et sicut item Apostolorum primus saluberrima admonitione præcipiens²: Pascite qui in vobis est gregem Dei, consequenti adhortatione subiungit: Forma facti gregis ex animo. Et cum

¹ Procop. de bello Goth. l. iii. — ² Procop. de bello Pers. l. ii. — ³ Miscel. l. xvi.

¹ 1. Tim. iv. — ² 1. Petr. v.

apparnerit princeps pastorum, percipietis immar-
eescibilem gloriae coronam.

3. « Si quae ergo inter fratres et coepiscopos
nostros, in locis charitati vestrae presenti auctoriti-
tate commissis, seminante illo auctore ex antiqui-
tate (iniquitate) zizanias, dissensiones emerserint :
adhibitis vobiscum sacerdotibus numero compe-
tentis, causas canonica et Apostolica aequitate discutite : ea modis omnibus praefato iudicio finituri,
que Deo placitis decessorum nostrorum possint
regulis convenire.

« Si qua vero certamina aut de religione fidei
(quod Deus auferat) aut de quolibet negotio, quod
ibi pro sui magnitudine terminari non possit, eve-
nerint : totius veritatis indagine diligent ratione
discussa, relationis ad nos seriem destinantes,
Apostolicae Sedi terminanda servate; ut universis a
Fraternitate vestra competenti ratione dispositis, pax
quae (Saluatoris) voce collata est Ecclesiae Dei, que
una est in toto orbe diffusa, stabili firmitate serve-
tur, ne antiqui hostis possit quassatione vexari ;
in illius petrae Christi Dei Domini et Salvatoris
nostrri erectione firmata stabilitate persistens. Que
cuncta ut fraternitas vestra melius per Dei gratiam
possit implere, universis episcopis, quibus te
praesesse voluimus, auctoritatis nostrae est serie
declaratum. Nullus ergo de pontificibus tute per
has vires ordinationi commissis (sicut et ad eos
data loquitur nostra prescriptio) in longinquis qui-
buslibet locis audeat proficisci, nisi solemni more
(sicut decessore nostro praedecessori vestro similiter
concedente, consueverant) Formatam vestrae cha-
ritatis accepit.

6. « Oportet ergo fraternitatem vestram incess-
santibus supplicationibus Deo nostro preces ef-
fundere, ut dominos filios nostros elementissimos
principes Justinianum atque Theodoram sua sem-
per protectione custodiat, qui pro his nobis vestrae
charitati mandandis, suggestente gloriosissimo et
excellentissimo filio nostro patricio Belisario, pro
quo item vos convenit exorare, pia præbuerunt
devotione consensum. Hoc fumus quoque ut sacer-
dotali opera inter gloriosissimum virum Childebertum
regem, sed et antedictum elementissimum
principem conceptæ gratiae documenta paterna
adhortatione servetis. Bene enim Domini et Salvatoris
nostrri, quae populis prædicamus, mandata ante
oculos retinemus, quibus ait¹ : Beati pacifici, quoniam
filii Dei vocabuntur. Et quia digna credimus
ratione compleri, ut agenti vires nostras pallii non
desit ornatus : usum tibi ejus (sicut decessori tuo
praedecessor nostersanctæ recordationis Symmachus
legitur contulisse) beati Petri sancta auctoritate
concedimus. Ea vero quae de præsenti ordinatione
nostra directa præceptione signavimus, ad univer-
sos episcopos per charitatem tuam volumus per-
venire. Dominus te incoludem custodiat, frater
carissime. Dat. XI kal. Jun. P. C. Basilii V. C. »

silii V. C. » Quo etiam die idem Vigilius ad eundem
Auxanum de cognoscenda causa Prætextati epi-
scopi has litteras dedit :

7. « Dilectissimo fratri Auxanio Vigilius.

« Licet fraternitati vestrae Apostolice Sedis vi-
cibus attributis, quas directa auctoritate commis-
sus, generaliter emergentium causarum sit di-
scutienda licentia : tamen quia filii nostri Joannis
presbyteri, sed et Terentii diaconi, qui ad nos a
tua charitate directi sunt, de Prætextati excessu est
porrecta petitio, necessarium valde credimus spe-
cialiter memorati negotii examinationem præsenti
vobis auctoritate mandare. Quapropter charitati,
qua in Christo jungimur, reddentes fraternæ allo-
quia visitationis, hortamur, ut adhibitis vobiscum
fratribus et coepiscopis nostris numero competente,
discussa ratione canonica veritate, et (ea) sapienti
ordinatione disponat, que decessorum nostrorum
conveniant statutis, charitas vestra ratione prospiciens
ne aliquem facile ex laicis ad sacraatos ordines
saltu præcipiti enīquam sacerdotum licet aggregare.
Dominus te incoludem custodiat, frater ca-
rissime. Dat. XI kal. Jun. P. C. Basili V. C. »

Porro de causa Prætextati sœpe ad judicium revo-
cata pluribus agit Gregorius Turonensis. Verum
alium a Prætextato Rothomagensi hunc existimo :
nam ille non spectat ad tempora Vigilii papæ :
quamotrem intelligendum existimo de Prætextato
episcopo Aptensis civitatis, quæ est in Gallia Nar-
bonensi, qui subscriptus reperitur Conciliis Epau-
nensi et Aurelianensi quarto. Sed quas eodem die
et anno idem Romanus Pontifex litteras dederit ad
episcopos Galliae subjectos Arelatensi, accipe :

8. « Dilectissimis fratribus universis episcopis
provinciarum omnium per Gallias, qui sub regno
vel potestate glorioissimi filii nostri Childeberti
regis Francorum constituti sunt, sed et his qui ex
antiqua consuetudine ab Arelatensi consecrati sunt,
vel consecrantur episcopis, Vigilius.

« Quantum nos divina potentia Apostolorum
primi Sedem non pro nostris meritis, sed pro inef-
fabili sue misericordie pietate habere constituit,
tantum nos de universarum Ecclesiarum disposi-
tione et pace et statu curam habere etiam convenit,
cum Gentium dicat Apostolus¹ : Instantia mea
quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quo-
modo ergo inter Domini sacerdotes sancta et Deo
placita potest manere concordia, nisi ut, si humani
generis hostis antiqua nequitia constuetam zizaniam
seminare voluerit, is qui absentiam nostram Sedis
Apostolice vicibus perfruendo spirituali gratia re-
præsentat, auferat certamen exortum ? Quapropter
Auxanio fratri et coepiscopo nostro Arelatensis civi-
tatis antisiti vires nostras charitas vestra nos de-
disse cognoscat : ut si aliqua (quod absit) fortassis
emerserit contentio, congregatis sibi fratribus et
coepiscopis nostris, causas canonica et Apostolica
integritate discutiens, Deo placita aequitale diffiniat.

¹ Matth. v.

¹ 2. Cor. xi.

9. Contentiones vero si quae (quas Dominus anferat) in fidei causa contigerint, aut tale emerse-
rit forte negotium, quod pro magnitudine sui Apo-
stolice Sedis magis judicio debeat terminari : ad
nostram, discussa veritate, perferat sine dilatione
notitiam. Et quia necesse est, ut aplis, Deo propi-
tiante, temporibus Arelatensis episcopus nostris
vicibus fungatur : quoties judicaverit expedire pro-
facienda consolatione communi, episcoporum de-
beant congregari personæ. Nullus inobediens ejus
forte mandatis sit : quod si fuerit, a congregatione
suspendatur ; nisi aut corporalis infirmitas, aut ju-
stitia causa eum excusatio venire prohibeat : ita ta-
men, ut si se, quomodo occurrat, rationabili potest
exceptione defendere, ad Synodum pro suo presby-
teri aut diaconi dirigat loco personam ; quatenus
quæ a nostro vicario congregatis fratribus diffini-
tiva sententia fuerint terminata, ad ejus qui absens
est per suos perducta notitiam, sincera et inviola-
bili stabilitate serventur : necesse est enim, quo-
tiens in nomine Domini ejus famuli ad tractanda
quæ ipsi sunt placita colliguntur, sancti Spiritus
non decessus presentiam. Ita enim Christi Dei Do-
mini et Salvatoris nostri mandata nos instruunt,
quibus ait¹ : *Ubi fuerint duo aut tres in nomine
meo congregati, ibi ero in medio eorum.* Quid ergo
se æstimat subiturum, qui Deo odiosa superbia in
illa congregatione interesse contemnit, in qua se Do-
minus noster afflitorum pia promissione denuntiat?

10. « Illud pari auctoritate mandamus, ne
quisquam episcoporum sine predicti fratris et coopi-
scopi nostri Formata ad longinquiora loca audeat
proficisci : quippe quia etdecessorum nostrorum
decessoribus ejus, quibus vices suas libentissime
contulerunt, sanctæ sic definiunt jussiones : ut his
omnibus obedientia Deo placita custoditis, pax quæ
a Christo Deo Domino et Salvatore nostro Apostolis
tanquam hæreditario est nomine derelicta, in Ec-
clesia Dei, quæ una est toto orbe diffusa, firma sta-
bilitate servetur. Dominus vos incolumes custodiat,
fratres carissimi. Dat. XI kal. Jun. quarto P. C.
Basilii V. C. » Hæc quidem hoc anno, quo, vel se-
quenti saltem idem Auxanius videtur fuisse de-
functus : nam sequenti aliis ab eo diversus, nempe
Anrelianus reperitur fuisse Arelatensis episcopus,
ut suo loco dicturi sumus. Seias vero citatas a nobis
et recitatas Epistolas acceptas esse ab Ecclesia Are-
latensi, omni fide probatas.

11. *Cosrhoes frustra invadit Edessam urbem
que divinitus liberatur.* — Hoc item anno decimo
nono Justiniani imperatoris quarta a Cosrhoe ad-
versus Romanum imperium expeditio facta est,
cum ipso primo egressu obsedit Edessam, sed ita
tamen, ut jam non contra homines, sed contra
ipsum Deum Christianorum bellum esset, ut Pro-
copius his verbis significat² : « Anno insequenti
Cosrhoes in Romanorum agrum rursus incurrit,
in Mesopotamiam exercitum ducens : quæ quidem

irruptio non adversus Justinianum imperatorem
aut alium quempiam mortalium facta, sed in ip-
sum Deum, quem Christiani colunt ». Hæc quidem
de Cosrhoe Procopius, quod non exercitum Roma-
norum adversantem reperit, sed divinam virtutem in
Christi imagine ejus profligantem exercitum.
Quomodo autem id acciderit, cum apud ipsum
Procopium non legatur, quod Evagrius haec refe-
rens testatur se a Procopio accepisse; dicere ne-
cessere est intercismum mutilumque locum illum Pro-
copii.

12. At vero jam audiamus quæ ex Procopio se
referre Evagrius profitetur; cum ait¹ : « Idem
porro Procopius litteris mandavit ea quæ sunt de
Edessa et Abagaro a veteribus commemorata, et
quemadmodum Christus ad Abagarum scripserit
Epistolam : deinde quo pacto Cosrhoes, allera facta
incursione, Edessam obsidere constituerit, ratus ea
se falsa esse convielurum, quæ de ea civitate om-
nium fidelium ore ac sermone celebrantur ; nempe
Edessam nunquam ab hostibus subjugalam fore.
Quæ res in Epistola a Christo Deo nostro ad Abag-
arum scripta non ponitur illa quidem (ut studiosi
ex historia Eusebii cognomento Pamphilii, apud
quem haec Epistola ad verbum recitata est, intelli-
gere possunt) sed tamen eum exitum consecuta
esse, a fidelibus non decantatur solum, sed etiam
creditur, ratusque ejus eventus prædictionem illam
veram esse confirmat.

13. « Nam postquam Cosrhoes urbem invadere
agressus est, quanquam multos in eam impetus
fecit, et aggerem adeo ingentem struxerat, ut mœ-
nia civitatis facile transgredi posset, aliasque com-
plures machinas apparavit : re tamen infecta, inde
discessit. Sed quemadmodum res gesta sit, expo-
nam. Cosrhoes primum militibus suis imperat, uti
magnam struem lignorum, qualiacumque essent,
ad urbem obsidendam in unum congerant. Quibus
dicto fere citius in unum coaeervatis, inque orbem
ductis, aggerem in medium injicit, eumque versus
urbis murum recta dirigit, atque extruit pedeten-
tim ligno et alia materie congerie imposita. Tum
ita tollit in sublime, et ejus altitudine ita incenia
superat, ut tela in eos qui in muro pro urbis defen-
sione capita suo periculo objiciebant, percommode
jacere possint. Ubi qui obsessi erant, vident agge-
rem instar montis urbi appropinquare, et verisimile
esse hostes in eam pedibus ingressuros : primo
mane e regione aggressus fossam struere moluntur,
inque eam ignem injicere, ad eum plane finem,
ut ejus flamma ligna aggeris absumpta, ipsum ag-
gerem solo æquarent. Qua quidem machina con-
fecta, rogoque accenso, neutquam successit quod
intenderant : propterea quod ignis erumpere, ae-
remque ad se admittere non poterat, quo struem
lignorum occuparet.

14. « Ad extremum igitur, cum desperatione de-
bilitati fere succumberent, sanctissimam imaginem

¹ Matth. xviii. — ² Procop. de bello Pers. I. II.

¹ Evagr. I. iv. c. 26.

divinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus Abagaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miserat, proferunt : eamque in fossam, quam construxerant, importataam, aqua conspergunt, ex qua non parum in rogom ac struem lignorum immittunt; ac divina potentia fidei illorum qui ista moliebantur, subsidio veniente, quod ab illis ante fieri nequaquam poterat, jam facile confectum fuit. Nam extemplo ligna inferiora concepere flammam, et dicto ceteris in carbones redacta, ad ligna superiora, igne omnia undique depascente, eum transmisere. Ubi vero qui obsidione premebantur, vident fumum in sublimi erumpere, istam machinam ad hostes iudicandos excoigitant : parvas inducent lagenas, easque sulphure et stupa et alia id genus materie ad flammatam concipiendam apta farciunt, deinde conieciunt in aggerem : quae fumum, igne ipsa jaciendi vi et impetu accenso, ex se emittunt. Qui quidem fumus erumpens ex aggere adeo penitus obsecuratus fuit, ut omnes qui machinæ ignari erant, existimarent fumum illum non aliunde quam ab ipsis lagenis effusum esse.

15. « At vero triduo post flammulæ ignis e terra erumpentes visæ sunt : ac tum quidem Persæ, qui in aggere pugnabant, intellectere in quod discribenissent. Verum Cosrhoes quasi divinæ virtuti ac potentiae reluctaturus, aquæductus qui extra urbem erant, ad rogam derivat, eumque ita restinguere conatur. At rogas aquam, veluti oleum, sulphur, aut aliud quippiam eorum quæ facile incendi solent, excipiens, magis exarsit ; usque adeo, ut totum aggerem vastaret, inque cineres prorsus redigeret. Postremo igitur Cosrhoes de spe penitus deturbatus, cum revera intelligeret, se turpem admodum dedecoris notam propterea subuisse, quod in animum induxerat, se Deum quem colimus omnino superaturum, domum cum ignominia revertit ». Haec Evagrius ex Procopio : sed (ut diximus) in ipso Procopio desiderantur ea quæ de imagine Christi ipse Evagrius narrat : in reliquis autem fusius ea, quæ summatim collegit Evagrius, apud Procopium leguntur, aliaque plura, quibus divina virtus in tienda civitate enituit. Ad postremum vero addit, hoc ipso anno a Justiniano imperatore redemptas fuisse auro ab eodem rege Persarum quinque annorum pacis inducias, hoc videlicet anno decimo nono Justiniani imperatoris.

16. *Quid de Paschatis die statutum.* — Hoc eodem anno cum graeci tum latini historici tradunt de Paschatis tempore ex Justiniani imperatoris edicto in Oriente erratum esse. Ita plane permisit Deus, ut cum sacris se immiscent principes, et quæ sunt sacerdotum sibi usurpant, in errorem labantur. In Miscella haec ita narrantur : « Anno imperii Justiniani decimo nono facta est inopia frumenti, vini, et olei, ac pluvia magna, et factus est terræ motus magnus Constantinopoli, et everso die sancti Pasche, ecepit vulgus abstinere a carnibus mense Februario, die quarto : imperator autem præcepit

alia hebdomada carnem apponi, et omnes carnium venditores occiderunt et apposuerunt, et nemo emebat aut edebat. Porro Pascha factum est ut imperator jussit, et inventus est populus jejunans hebdomada superflua ». Haec ibi. Eadem hoc item anno Cedrenus habet.

17. In Occidente etiam de Paschatis die anni hujus exortam controversiam, intelligi potest ex Concilio quarto Aurelianensi his temporibus celebrato, ubi de Victoris cyclo servando statutus est canon ejusdem Concilii primus his verbis : « Placuit igitur, ut sanctum Pascha secundum laterculum Victoris ab omnibus sacerdotibus uno tempore celebretur : quæ festivitas annis singulis ab episcopo Epiphanius die in Ecclesiis denuntietur. De qua solemnitate quoties aliquid dubitatur, inquisita vel agnita per metropolitanos a Sede Apostolica sacra constitutio teneatur ». Haec canon adversus Iustiniani imperatoris edictum sibi quod summum non esset arrogantis, inque ejus edictum quo una hebdomada augebatur Quadragesimæ jejunium. Sequentes enim quæ a Patribus statuta esse videntur, ista mox addiderunt : « Hoc etiam decernimus observandum, ut Quadragesima ab omnibus Ecclesiis aequaliter teneatur : neque Quinquagesimam aut Sexagesimam ante Pascha quilibet sacerdos presumat indicere : sed neque per sabbata absque infirmitate quisquam solvat quadragesimale jejunium, nisi tantum die Dominico prandeat : quod fieri specialiter Patrum statuta sanxerunt. Si quis autem hanc sacram regulam irruperit, tanquam transgressor disciplinæ a sacerdotibus censeatur ». Haec sanctissimi episcopi Gallicani adversus temeritatem (ut appareat) Iustiniani imperatoris pro arbitrio sacra miscentis.

18. Quod autem ad cyclum Victoris pertinet, qui ita a Synodo commendatur, ut tamen ubi aliqua emergeret ambiguitas, esset de his consulenda Apostolica Sedes : auctor illius fuit Victor episcopus Capuanus, qui his ipsis temporibus (ut Beda testatur) vixit doctrina et sanctitate celebris, cuius natalis dies in Ecclesia agitur XVI kalendas Novembris : scripsisseque dicit Beda cyclum suum ad confutandum cyclum Victorini Aquitani, qui scripsit tempore Hilari papæ, ut ex Gennadio liquet : hunc autem ad tempora Iustiniani imperatoris referunt, et tunc scripsisse, Beda ¹ testatur. Porro non hoc anno, sed post consulatum Basilii novies, ex Victoris seu Victorini cyclo obortam esse controversiam, idem ipse Beda affirmat ². Confectus tunc temporis Paschalis cyclus ad evitandos errores, anno post sequente, Christi quingentesimo quadragesimo septimo : extat sed mutilatus ex parte inter antiquas Inscriptiones in ³ Appendix.

19. *De Concilio Aurelianensi quarto.* — Quod autem ad quartum Aurelianense Concilium pertinet, cuius duos canones recitavimus ; hoc ipsum his

¹ Bedæ de sex etat. sub Justin. — ² Beda de tempor. ration. c. 49. in fu. — ³ Antq. Inscrp. in Append. pag. 1161. n. 5.

temporibus celebratum (licet certus non ponatur annus¹) dubium esse non debet; cum magna ex parte illi ipsi episcopi, qui interfuerunt tertio Aurelianensi Concilio, idem huic quarto præsentes fuisse atque subscrississe legantur, et inter alios Gallus episcopus Arvernensis, qui tamen superioribus Conciliis Aurelianensibus non nisi per legatos præsto fuisse reperitur: unde fit ut in hoc potius Concilio ea accidisse putemus, quæ de ipso atque ejus diacono Gregorius¹ narrat his verbis: « Apud Aurelianensem autem urbem, incriminato ab inquis Marco episcopo et in exilium truso, magnus episcoporum conuentus est congregatus, Childeberto rege jubente. In qua Synodo cognoscentes beati episcopi hoc esse vacuum quod contra eum fuerat missitatum, cum civitati et cathedralæ suæ restitunt ».

20. Sed audi quæ subdat de ejusdem sancti Galli diacono: « Denique tunc in servitio sancti Galli Valentinius diaconus, qui nunc presbyter habetur atque vocalis, abiit. Cumque episcopo alio missas dicente, diaconus ille propter jactantiam potius quam pro Dei timore cantare vellit, a S. Gallo prohibebatur, dicente sibi: Sine, inquit, fili: quando, Domino jubente, nos celebraverimus solemnia, tunc et tu canere debes; nunc ejus clerici concinat, qui consecrat missam. At ille, et tunc se posse, pronuntiat. Cui sacerdos: Fac ut libet: nam quod volueris, non explebis. Ille quoque neghens mandatum pontificis, abiit; et tam deformiter cecinit, ut ab omnibus irridetur. Adveniens autem alia Dominica, dicente sape dicto pontifice Gallo missas, jussit abire: Nunc, inquit, in nomine Domini quod volueris explicabis. Quod cum fecisset, in tantum vox ejus præclara facta est, ut ab omnibus laudaretur ». Haec Gregorius, qui alias quamplurimas de sanctissimo viro præclaras res gestas et miracula narrat.

21. *Gontharis in Africa tyrannus Arcobindum occidit.* — Hoc item anno Justiniani imperatoris decimo nono missus Areobindus maritus filiae sororis imperatoris in Africam, idem a Gontharide sibi subiecto duce, sub quo adversus Mauros Wandali militabant, jam effecto tyranno, necatur sub fide præstila Reparato episcopo Carthaginensi. Rein

gestam Procopius ita narrat¹: « Deinde Gontharis Reparatum civitatis episcopum Areobindo munificum mittit, ut sub fidem incoluntatis ad palatum venire maturaret (continebat enim se Areobindus una cum conjugé in monasterio intra Carthaginem posito a Salomone duce aedificato, quod cinctum muro arem reddiderat munitissimam). Quod si contempserit, sese illum expugnaturum, ac illico interfectorum minitatur. Areobindus susceptis ab episcopo mandatis, metuens, se statim venturum dixit, si lavaero lillum divino de more prinsablierit, deinde per idem juraverit spem ei certam salutis se datum. Presul itaque ei morem gessit. Ille e vestigio redeuntem sequitur vestem indutus servilem, neque duei neque ulli militari viro convenientem ».

22. « Postquam vero prope palatum fuit, sacrum Evangelium a presule accipiens, in ejus conspectum venit, pronusque aliquandiu jacuit, preces et sacrum Evangelium ac parvum filium tunc sacro baptimate ablutum, per quod presul juraverat, protendens. Gontharis eum miseratus, ad spem quoque exhortans, surgere jussit: omnia quæ presul pollicitus fuerat, se præstitorum affirmando. Posteraque die ejus et uxorem ei substantiam Carthaginem transferri mandavit. Deinde præsulem missum faciens, Areobindum et Athanasium secum cœnare jussit: ac Areobindum ante omnes in summo accumbere, post cœnani vero in cubili solum dormire coegit. Ubi Ulitheus cum nonnullis aliis ab eo missus ipsum et flentem et multa obtestantem, ac misericordiam, fidemque datam implorantem interfecit, non esse immortalem dicens, in longam ejus puto senectutem cavillando ». Haec de tyranno Gontharide et nece Areobindi Procopius, qui ad finem ejus commentarii tradit post dies triginta sex eundem Gontharidem dolo necatum ab Artabane duce, quem convivio exceperat: hisque diffuse narratis, idem Procopius suam imponit historię de bello Wandalico in hunc usque annum conscriptæ, quod felicissime inclusat, ac pene absolutum, denuo restauratum difficillimumque in dies redditum est crebris defectionibus populorum, emergentibus novis tyraonis, postquam imperator sive ejus ministri sacrilege agentes, in insula Romanum Pontificem mori impie coegerunt.

¹ Greg. Turon. Vit. sanct. Patr. c. 3.

¹ Procop. de bello Wandal. I. 1.

Anno periodi Graeco-Romanæ 6038. — Olymp. 331. — Iesu Christi 545. — Vigili papa 9. — Justiniani imp. 19. Totila reg. 5.

1. *Vicennalia Justiniani.* — Hic annus ista formula notatus : *Post consulatum Basili V. C. iv,* vel secundum modum loquendi Victoris Tununensis : *Post consulatum Basili V. C. anno v.* In hunc annum incidunt *vicennalia Justiniani* post Justinum imperantis.

2. *Gesta anno superiori in bello Gothicō.* — Ad num. 1 et seq. Est hic annus belli Gothicī xi, non vero x, ut perperam in Annal. Ecclesiast. legitur. Quare anno superiori *Belisarius* in Italiam eum paucis admodum copiis missus est, et Totilas *Tibur* oppidum Isaurorum præsidio munitum, proditione cepit. « Occupato etiam a Gothis Tiberi, Romanis nulla amplius potestas fuit, ex Tuscia inveniendorum eo fluvio commeatum », inquit Procopius lib. 3 de Bell. Goth. cap. 10. Loquens de Gestis anno x belli Gothicī, quæ ideo ad superiorem annum pertinent.

3. *Vigilius PP. ad primatē Arelatensem scribit.* — A num. 3 ad 11. *Auxanius* episcopus Arelatensis, in cuius gratiam *Childebertus* Francorum rex scripserat, accepit a *Vigilio* papa usum pallii, qui et ei vices suas delegavit, ut liquet ex *Vigilio* ad eum litteris datis *XI kalend. Junias IV. P. C. Basili V. C.* a Baronio recitatis, quibus et eum *Vigilius* admonet, ut pro imperatore Deum oret, pacemque inter ipsum et *Childebertum* regem conservare studeat. Eodem quoque die *Vigilius* ad episcopos, quos sub potestate primatis Arelatensis esse vellet, litteras dedit, quæ extant apud Baronium. Ex quibus liquet, eum duplicis generis episcopos Arelatensi primati subjicere, eos sc. qui de regno sunt *Childeberti*, et eos, qui ab ipso solent consecrari, sive *Childeberto*, sive aliis Francorum regibus *Clotario* et *Theodeberto* subdantur. Cum autem primatum Arelatensem adeo exacte describit, palam ostendit ei non obnoxios fuisse cæleros Galliarum episcopos, quorum diœceses erant extra regnum *Childeberti*, et extra provincias, in quas episcopus Arelatensis, metropolita primi ordinis, ius metropolicum exercebat. In illis litteris munus *vicarii* per partes exponit, declaratque, quibus in rebus episcopos ei parere velit.

4. *Causa Prætextati episc. commissa primati Arelatensi.* — *Vigilius* eodem die tertiam Epistolam scripsit ad *Auxauium* de cognoscenda causa *Prætextati* episcopi, qui laicum ante convenientem probatio nem sacris ordinibus initiarat. Recitat easdem lit-

teras Baronius, incertus quis fuerit ille *Prætextatus*. Verum Cointius hoc anno num. 5 recte asserit, eum fuisse episcopum Gabellieum in provincia Viennensi secunda sive Arelatensi; cum ejus nomine *Optatus* abbas Concilio Aurelianensi V post quadriennium subscripserit.

5. *Inducie quinquennales inter Romanos et Persas pæcte.* — A num. 11 ad 16. Quarta *Chosrois* Persarum regis in Romanī imperii ditiones irruptio, quam Baronius hoc anno narrat, contigit anno superiori. Postquam enim Procopius lib. 2 de Bell. Persico retulit gesta anno *DCLIII* Romanos inter et Persas, eap. 26, ait : « Anno in sequente Chosroes exercitum in Mesopotamiam dueens, quartum irrupit in Romanum imperium ». Quare quarta ea expeditio ad annum precedentem revocanda. Tum Chosroes *Edessam* accessit, eamque diurna obsidione cinctit; qua durante, colloquia, quæ de pace habita, irrita fuere; tandemque Chosroes obsidionem solvere coactus. Refert postea Procopius cap. 28. imperatorem iterum ad Chosroen legatos de pace misisse, qui eum eum in ea Assyria parte, ubi Seleucia et Ctesiphon condita sunt, reperissent, « Romanos inter ac Persas pæcte sunt quinquennales inducæ, Justiniano Aug. imperii annum agente xix », inquit Procopius. Quare qua ad duos annos spectant; Baronius hoc anno narravit. Quod si ab anno xix Justiniani hoc anno inchoato ad primam Persarum in Romanos expeditionem retrogrediaris, primam et subsequentes recte a nobis consignatas fuisse comperties. Continuator Marcellini tam juxta editionem Onuphrii, quam Sirmondi, has inducias in annum *post C. Basili v sequentem* scilicet, confert; verum falsi convincitur a *Procopio*, qui loquens de secundis induciis de quibus infra, asserit, has *anno xxv imperii Justiniani* compositas esse, et inter finem priorum et initium posteriorum fuisse intervallum *xviii* mensium. Quare si secunde anno *DLI*, qui Justiniani est *xxv*, sancite sint, priores anno *DCLV* factas fuisse necesse est.

6. *Dissidium de Paschate.* — Ad num. 16. Popularis seditio, quæ contigit Constantinopoli ob *Quadragesimam* ex Edicto Justiniani ultra hebdomadem contra vulgi opinionem protractam, ad annum sequentem spectat, perperamque Baronius in imperatoris decretum invenitur; eum is juxta approbatum Ecclesiæ ritum, de quo scribit divus Am-

Irosius in Epistola ad episcopos Emiliae, jure merito non permiserit, die prima mensis Aprilis, que erat terminus luna decima quartae Pascha celebrari, uti populus volebat, sed Dominicana prima post diem termini, nempe octava die Aprilis, qua ab omnibus etiam in Occidente Paschale festum eodem anno rite peractum fuit, ut videre est apud Scaligerum in Isagoge lib. 3, pag. 183.

7. *Accurate explicatur.* — Sed non tantum a Baronio; verum etiam ab aliis viris doctissimis in hac difficultate explicanda erratum, ut ostendit Emin. card. Norisius in Dissert. de Synodo quinta cap. 3. Graeci *Quadragesimam* incipiunt feria secunda post Dominicam Sexagesimam; unde haec Dominicana ab eisdem ζεπτησιον dicitur, quod ultima dies sit carnis privii. Nicetas lib. 3 Alexii, pag. 329, ait: «Facta sunt ista conjugia, cum proxima esset Apodreos», ubi recte Hieronymus Wolfsius interpretatur *carnis privium*. At hebdomade sequenti Graeci vescuntur lacticiinis, et caseo, ejus licentiae diem ultimum habent Dominicam Quinquagesimam, quia *Tyrophagus* ab ipsis appellatur. Scribit Anna Commena lib. 2 Alexiados, pag. 51: «Nox erat Dominicæ diei, quam Tyrophagum nuncupant». Unde ab esu casei, hebdomas, quæ eamdem præcedit, eodem *Tyrophagi* nomine vocatur. Feria vero secunda post Dominicam Quinquagesimam rigidius jejunium inchoant, non modo a carnibus; sed etiam a lacticiinis, immo a piscibus quoque abstinentes. Hinc reele Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. pxxxviii kalend. Septemb. iugis Christi anni inchoato scribit: «Terra Byzantii tremuit, Paschalis quoque termini perversus est ordo. Habuitque populus carnis privium Februarii die iv: imperator autem carnem alia sequenti hebdomade palam divendi sanxit. Lanienam itaque cuncti exercuere macellarii, mactavere, et venalem exposuere, nullus tamen pretio comparavit, aut comedit carnem. Paschalis igitur solemnis, prout de reverentia imperator, celebrata est: ac simul deprehensum, una amplius, quam debuerat hebdomade, populum jejunasse», ut Theophanem interpretatur Goar, qui in Graecia commoratus fuerat, quique hanc difficultatem, in qua Petavius in Notis ad Nicephorum, et lib. 4 de doct. Temp. cap. 24, aliquie viri doctissimi peccarunt, optime explicat. Eos in errorem induxit locus auctoris Mischelæ a Baronio recitatus: «Cœpit vulgus abstinere a carnibus mense Februario die iv; imperator autem præcepit alia hebdomada carnes apponi». Ubi enim Theophanes scribit, populum Constantinopolitanum die iv Febr. habuisse ζεπτησιον auctior Mischelæ, aliquie interpretati sunt, quod ea die *cœpit abstinere a carnibus*; cum tamen vertendum fuisset, *habuisse plebem carnisprivium*. Ea enim erat dies Dominicana Apocrei, qua carnes comedebantur, et quidem copiosius ob vicinum in sequenti die Quadragesimalis jejunii initium.

8. *Contigit anno in sequenti.* — Hinc colligitur, seditionem a Baronio memoratam factam non esse

hoc anno, quod Dominicana *Apocrei* contigit die xix mensis Februarii, cyclo solis xxii, luna xiv, littera Dominicali A. Ideoque in annum sequentem protrahendam esse, quo anno cum populus Constantinopolitanus putaret Pascha celebrandum die prima Aprilis, habuit carnisprivium die iv mensis Februarii, quam plebs existimabat, esse Dominicam *Apocrei*, cœpitque jejunare die quinta sequentli. At *Justinianus*, cum diem Paschatis celebrandum esse VI Idus Aprilis judicaret, Dominicam *Apocrei* haberet jussit III Idus Februarii. Errasse vero populum, non imperatorem, ut credit Baronius, certum est: nam terminus lunæ xiv Martii, anno sequenti incidebat in diem primam Aprilis, cyclo solis xxii, lunæ xv, littera Dominicali G. Porro Graeci quadraginta dies a feria secunda post Dominicam Sexagesimam usque ad Pascha jejunabant; neque enim sabbatis, nec Dominicis jejunium peragebant, excepto tamen Sabbato sancto, ut palet ex canone i.v Trullano.

9. *Concilium Aurelianense IV.* — A num. 17 ad 21. *Concilium Aurelianense IV* celebratum est anno quingentesimo quadragesimo primo. Leontius enim Burdigalensis episcopus ei his verbis subscripsit: «Leontius in Christi nomine episcopus Ecclesie Burdigalensis consensi, cum universis comprovincialibus meis, Indictione iv, Basilio V. C. constule». Quibus ex verbis Sirmundus colligil, hanc Synodus ante autumnum habitam, quod eo Christi anno quarta Indicio cum mense Augusto finem habitura esset: cumque in canone xxvii dicatur, *ante hoc triennium coactam fuisse aliam Synodum Aurelianensem*, ordine nempe iii, in qua scilicet diserte dicitur, congregatam esse *Childeberti regis anno xxvi*, appareat. Synodum IV in annum xxx ejusdem regis incidere, ideoque et anno pxi Clodoveo patri successisse. Ex tripartito Francie regno, Childeberti nempe, Clotarii, et Theodeberti, convenerunt episcopi xxxviii, cum presbyteris xi et abbatu uno, qui totidem episcoporum nomine interfuere. Conditi sunt in ea canones xxxviii, quibus præcedentium Synodorum decreta confirmata, et aliquot addita.

10. *Cycles Victoris Aquitani in Gallia riget.* — Canone primo decernitur, «ut sanctum Pascha secundum Laterculum Victorii ab omnibus sacerdotibus uno tempore celebretur». Chiffletius in Dissert. *De Annis Dagoberti regis* cap. 5, aulumat, ab hoc canone triplicem morem in provincias Gallicanas manasse. Primum, ut anni caput a Paschale duceretur. Secundo, Indictiones in usum vocatae: ait enim in veteri exemplari Ms. ex quo Victorii cylcum Bucherius profulit, scriptas fuisse Indictiones, quamvis triennio luxatas. Tertio, tempora per Christi annos designari cœpta: annos enim Christi cylco suo indidit Victorius; sed ab ejus Passione deductos. Subiungit Chiffletius, Bucherium dubitare non debuisse, essentiae illæ Indictiones ab ipsius Victorii ingenio, an ab alio quopiam recentiore, ejus canoni adjecte; cum *Victor Capuanus*, qui

anno **DLV** Victorii canonem emendavit, apud Bedam lib. de Ratione temporum cap. 49, ipsum redarguat Victorium, quod *novies P. C. Basilii, Indictione xiii*, Pascha sanciverit XV kalendas Maii celebrandum, quod venerabilium Patrum auctoritas VIII kalend. Maii agendum decrevisset. Indictiones ergo, subdit Chiffletius, *Victorius* cum Paschali sua methodo in Gallias invexit, quamvis illae non statim ubique a notariis publicis ad obsignandas tabulas, aut ab omnibus Historicis seu Chronologis ad rerum gestarum designanda tempora adhibeantur; sed paulatim nunc ab his, nunc ab illis in publicos usus invenire. Ita Chiffletius.

11. Indictiones in Gallia tardius usurpator. — Verum conslat ex dictis longe ante Concilium Aurelianense IV tam Francos, quam Burgundiones annos a Paschate inchoasse, indeque in Concilio Aurelianensi III, anno **xxxxviii** celebrato mensem Maium tertium appellatum fuisse, a Martio scilicet. Quoad Indictiones non Victorius, sed Beda et Victor episcopus Capuanus jungunt Indictionem **xiii** cum ista formula *novies P. C. Basilii*, et tam Beda, quam Victor tradunt, *Victorium Aquitanum* in Paschate Indictionis **xiii** seu anni Christi **DL** designando errasse, non vero Indictionem illam cum formula *novies P. C. Basilii* coniunctisse, ut ex eorum verbis laudatis deducitur. Praeterea Bucherius asserit, in Ms. canonis Paschalis Victorii annum primum ejus cycli, qui cum anno Dionysiano **xxviii** concurrit, notatum fuisse Indictione **iv**, cum tamen Indictione prima signari debeat; et praeterea annum Christi **cDLVII** Indictionem habuisse **x**, et manuscriptorum illud **xiii** pretulisse. At si Indictiones in eo Codice singulis annis, vulgares Indictiones superent, non dubium, quin Indictiones, quas adhibuit *Victorius*, ab alio principio deductae sint, quam Romane et Constantinopolitanae. Utitur enim *Victorius* anno mundano Septuaginta interpretum, et *Æram Incarnationis* ab anno Dionysiano **xxviii** dedit. Sed cum manuscriptorum illud non videbam, et Bucherius unicum ex illo Indictionum exemplum in medium alferat, hae de re certum judicium ferre non possum.

12. Earum in Occidente origo a Gothis repetenda. — Existimo itaque consuetudinem temporum per *Indictiones* designandi derivatam esse in *Gallias*, ab ea quæ oblinebat in *Italia*, et in ea Galliarum parte, quæ parebat regi Theodorico. Certum enim *Theodosicum* sua Diplomata Indictionibus signasse, ut demonstrant Epistolæ a Cassiodoro Theodorici nomine scriptæ, formulæque dignitatum sub ejus monarchia concedendarum, quas *Cassiodorus* exaravit. Ceterum, eo in *Italia* et in parte Galliarum regnante, eas paulatim in usum vocatas, liquet ex Epitaphio relato anno **xxxiii**,

num. 20. Quoad *Æram Incarnationis*, eam in *Italia* Dionysius Exiguus anno **xxxxii** publicavit, nullumque vestigium extat, ex quo eam hoc vel sequenti saeculo, nisi forsitan exente, in Galliis a scriptoribus in libris suis adhibitam fuisse colligi possit.

13. Victor ep. Capuanus anno DL cyculum suum condidit. — Baronius num. 18 existimat, Patres Concilii Aurelianensis IV in laudato canone primo locutos esse de cyclo *Victoris episcopi Capuanii*, non vero de cyclo Victoris vel Victorii Aquitani. At *Victor Capuanus* decem post hoc Concilium annos cyculum suum edidit. Cum enim anno Christi **DL**, id est, annis a *Victoris* edita Iacobinatione **xcix**, idem plane dubium Pascha incidisset, de quo sanctus *Leo* papa cum Orientalibus tantopere contenderat: et non deessent, qui ejus Prosperique memores, Latinorum Pascha defendenter, servandumque dicerent; *Victor episcopus Capuanus* in *Victorii Aquitani Paschalem* canonom justo opere scribere instituit, ut prodit Beda de ratione Temp. sub fine cap. 49. «Cujus, inquit, principium libri est: cum Paschalis veneranda solemnitas, quanam die potissimum proveniret per anni presentis Indictionem **xiii**, a nobis sollicitè quaeretur, ele.», ubi sermo est de Paschate anni **DL**. Opus illud *Victoris Capuanii*, quod ad nos non pervenit, legerat Beda. De cyclo *Victoris Capuanii* egregie disserit Bucherius in opere de Doct. Temp. e. 11.

14. Guntharis in Africa tyranni interitus. — Ad num. 21 et seq. Procopius lib. 2 de Bell. Wandal. tribus ultimis capitibus agit de *Areobindo*, qui uxorem habebat *Præjectam*, filiam *Vigilantiæ* sororis Justiniani imp. missa praefecto in Africam, et de tyrannide, quam *Guntharis* affectavit, atque *Guntharidem* occisum esse, die trigesimo sexto post occupatam tyrannidem, anno imperii Justiniani **xix**, hoc Christi anno inchoato. Continuator *Marcellini*, quem juu observavimus per haec tempora res suis annis accurate non semper reddere, anno **v**, *P. C. Basilii*, sequenti scilicet, inquit: «De Africa Sergius evocatur, et *Areobindus*, nepte imperatoris accepta, ibi judex dirigitur». Tum anno *P. C. Basilii vi* scribit, *Guntharidem* occisum, et post aliquantos dies missum in Africa *Joumum*, qui eam regeret. Verum continuator iste *Guntharidis* tyrannidem male consignauit. Victor Tununensis ad annum **vi**, *P. C. Basilii*, qui secundum ejus modum loquendi est annus Christi **DLVI**, *Guntharidis* interitum recitat. Denique Anastasius in Vita Vigili pape inter alias fabulas habet, *Belsarum* venientem in fines Africæ sub dolo pacis interfecisse *Gundarum* Wandalorum regem, cum tamen *Guntharidus* exercitibus Itallicis praesset, quando *Guntharis* interfectus est.

FINIS TOMI NONI.